

PHILOSOPHIA

NATURALIS 213

IOAN. DVNS SCOTI.

EX QUATTVOR LIBRIS SENTENTIARVM,
ET QVODLIBETIS COLLECTA,

In Theoremata d. Arisara, & contra Aduersarios omnis tunc Veres qui in Reccellio ei impugnationibus, & dilectionibus illustrata, ac dilucidata.

Quorum decemnouem priora, præcipuas difficultates Logices complectuntur.

ET IN CVIVS FINE AD DITVS EST TRACTATVS BREVIS
facilis, & necessarius in Formalitates Scoti.

AVCTORE IRATRE PHILIPPO FABRO FAVENTINO,
Ord. Min. Conuent. In Vniuersitate Patauina Sacra Theologie publico professore.

QVINTA EDITIO

Apud Auctorem bene notis modis, quæ in prioribus editionibus intererant, & quibus vix æquaque scædant, omnia restituta, & accuratiori selecta & castigata, a que expurgata.

Insuper hinc inde sparsim varijs Additiuibus cum Opiniorum, tum Responsonum, ac Dilucidationum eorum, qua forsasse aliquibus videbantur abstracta, nimisq. obscura, ad clariorem rerum omnium intelligendarum explicationem valde quidem utilis, & accommodatissimi, aucta, locupletata, prætinog. ad mentem ipsius auctoris suo candori restituta.

Cum duplici Indice, Theorematum scilicet, & rerum præ alijs notabilium.

AD ILLUSTRISSIMVM D. LEONARDVM MOCENICVM.

Cum Priuilegio, & Licentia Superiorum.

VENETIIS, MDCXXII.

Apud Hæredes Io. Baptistæ Bertoni, sub Signo Peregrini.

REVISED

MANUAL

OF THE

ARTS AND CRAFTS

TECHNICAL

EDUCATION

FOR

TECHNICAL

EDUCATION

IN

TECHNICAL

EDUCATION

ILLVSTRISSIMO VIRO
 A C DOMINO, DOMINO
 LEONARDO MOCENICO
 PATRITIO VENETO,

Io. Baptistæ Bertoni relictæ hæredes minores filij S. D.

*N*ter omnes Philosophorum, & Theologorum illustres nobilesq. familias, quæ vt principes, ceteris vel ex hominum memoria obliterated, vel extinctis, eruditorum studio excolantur, Angelici Doctoris D. Thomæ, & subtilissimi Scoti celebriores nostræ hac ætate, & maiorum nostrorum memoria extitisse, omnium testimonio est comprobatum. Sunt enim illæ velut duolamina, & accensæ faces, quæ fulgorem in profundum illud veritatis, in quo demersam asserit eloquentiæ Parens, maximè euibrent; vt, qui horum duorum insignium Doctorum disciplinam secuti sunt, vel egregijs editis Commentarijs illustrarunt, illi semper nobis visisint omnium commendatione dignissimi. Et quidem vt semper eo animo fuimus, vt litterarum candidatis operam typographia nostræ commo- daremus, tum præcipuè in eam curam mentem intendimus, vt probatissimos quosque Auctores, qui vel D. Tho. vel Scoti doctrinam suis scriptis locupletassent, impensa typorum nostræ, emendatissimos vulgaremus. Idem nunc saxum, vt in prouerbio est, euoluimus, dum maximè egregia Philippi Fabri Scotica disciplina celeberrimi Alumni, acerrimi Defensoris, doctissimi Viri Commentaria in Philosophiam Scoti, quæ semel, atque iterum à nobis impressa fuerant, multò auctiora, & locupletiora quàm antea, denuo typis damus, vt ab ijs, qui Philosophicis in castris stipendia merent, & beneuolentiam ineamus, & gratiam. Atque cum velut litterariæ militiæ donarium

alicui veterano militi, vel potius Heroi dicandum esset, non fuit nobis diutius deliberandum, cuinam illud consecraremus. Quid enim? cum omnium in te oculos Nobilissime, & Generosissime Heros in Philosophica arena superioribus annis strenuissime decertares, admiratione virtutis conuerteris, in spemq. crexeris omnes, qui te nouerant, magna expectationis, nos etiam vernas antiquos nobilissima Familia tua obseruantissimos, in tui non dicam solum admirationem non raperes, sed ad obseruantiam impelleres? Ter campum sub ipsi Philosophig in celeberrimis Italia Gymnasiis, primū Romæ, excellentissimo illo ingeniorum Asylo, tum Patavij Theatro illo sapientum maximo, per duos dies, demum Venetijs honestissimo Circo purpuratorum Patrum. Atque tua cum primis laus extitit, quod nullus tecum fructum gloria de certaminibus illis decerpserit; Solus ter pugnasti; solus ter laudis triumphum, & gloria reuexisti, nullo alio auspice, quā virtute, nullo alio duce, quā doctrina, & ingenij excellentia: ipse dux, ipse miles omniū qui testes, & spectatores interfuerunt, linguis celebreris, vt non modò dum dubia distingueres, obscura declarares, perplexa dissolueres, qui te differentem eruditi viri audierunt, ingenium suspexerint, & eruditionem inuenili illa ætate è Lycei fontibus hauritam, sed facundiam, animiq. moderationem, mira quadam comitate conditam, coluerint, vt natus ad honestatem, ad gloriam educatus, ad maiorum laudem atq. gerendam comparatus, Reipublicæ verò ornamentum futurus maximum, iudicareris. Neque verò hic nobis percurrendum erit per Maiorum tuorum laudes, qui segetem habemus copiosissimam, non amplissima familiae trophæa, non illa decora recensebimus, quæ non tam familiae, quàm Venetæ Reipublicæ ornameto foris, & domi, pacè, ac bello semper extitere conspicua. Quo etiam nomine tibi debebatur hoc munus, vt veterem obseruantiam, qua Illustrissimum Thomam Serenissimi Principis Aloysii Mocenici Nepotem, Parètem tuum, Virum Sapiientissimum, & Grauissimum Senatorem, & Lucretiam Priulam Matrem, Antonij nostra hæc ætate Augustissimi Principis sororem, clarissimam, & lectissimam Feminam summo semper studio complexi sumus, hereditario tamquam

iure traducamus in seros etiam Nepotes. Horum tu vestigia prèmis , tuorum præclaras imagines mente infixas cum teneas , per virtutis arduum iter, quod illi summa cum laude contriuerunt, aquis & magnis passibus contendis; elucent in te singulares maiorum dotes, animi ornamenta & Maiestas, adeo, ut spires vnus ipse viua omnium simulacra, gloriosas omnium imagines vna tui imagine adumbres, qui in adolescentia, penè dixerim pubertate, præteruētus ætatem, tam præclarum argumentum, specimenq. virtutis edideris. Accipè ergò munus hoc nostrum, veteris in Familiam tuam nostrę obseruantię te stimonium, pignus beneuolentię, tuę virtutis Trophæum, Philosophicum litterarium, Philosopho Laureato litterarum amantissimo erectum. Humanissime illud accipe, impar gloria, meritis, virtuti, par studio deuouentium; foue, & nos, qui seruitutis tuę ære promeremur, beneuolentiã complectere, vt interim incrementa honorum, quos tibi preparat virtus, cuius in stadio desudas, recognoscentes, maioribus in posterum exornemus laudis, & glorię monumentis. Vale. Venetj̄s

Tibi Addictissimi

Quondam Ioan. Bap. Bertoni minores filij.

AD LECTOREM.

Nimaduert' sæpè (æquissime Lector) multos Philosophiæ amatores, non parum cupidus inspicendi lucuenter, & clarè mentè Scoti in abditioribus, & difficilioribus controuersijs, quæ in Peripatetica Schola continuò emergunt, vt tanti viri perspecta doctrina, suis studijs fatius cõsulerent; perspexi quoque multos alios Scoti sectatores, laborasse inultum, vt mentem Scoti aperirent, & in medium eius doctrinam proponerent, & defenderent; sed vt quod sentio, apertè dicam, id ita inuolutè præstiterunt, vt potius doctri-næ Scoti obnubilatores, quam dilucidatores seie præbuerint; etenim pulchriores difficultates diligenter discussas a Scoto, omiserunt, & eas paucas, quas tractauerunt, vt plurimum alio intellectu sanè quam ipse Scotus intenderet, & obscuriori, & difficiliori modo tradiderunt: quo factum est, vt sæpè in scholis, & apud auctores probatos, opinio, quam nec Scotus somniauit, pro opinione Scoti defendatur, vel impugnetur; Propter eà decreui ipsã germanam mentem Scoti pro nunc in materijs spectantibus ad Philosophiam naturalem, ex quattuor libris Sententiarum, & Quodlibetis colligere, vbi seriò, & clarè loquitur Scotus, & seorsim in hoc libro studiosis proponere, & nè quis arguat in me, quod in alijs reprehendo, locos (quod in alijs semper desideravi) in quibus vnusquisque perspicere poterit, an ego germanam mentem Scoti attulerim, & dilucidauerim, copiosissimè, & fidelitè assignabo; & quoniam parum admodum esset, solam, & nudam mentem Scoti adducere, volui etiam ad eius doctrinæ maiorem dilucidationem, de proposita materia aliorum opiniones, & Aduersariorum omnium, quos nouerim, in medium adferre, & resellere, non quidem, quòd iurauerim in verba Scoti, sed quia re vera in ijs difficultatibus, quas pertractat Scotus, mihi eius opinio alijs probabilior longè videtur; Quod verò aliqui dãnant hanc emulationem inter Philosophos, & Theologos Scholasticos, puto non rectè sentire: dimissa enim hac concertatione intellectus nostri, nulla occasione habita disputandi, vel acuedi seipsos, otio tabescerent; & ita cum contrà Hæreticos, Philosophos, & alios fidei Catholicæ Aduersarios esset disputandum, imbecilles, & enervati omnino existerent. Accipe igitur (studiosissime Lector) susceptum Opus, & in eum omnes studiosos iuandæ cupidum animum obserues. Cæterum, quia hoc Opus in prioribus editionibus adeò mendis, & erroribus teatebat, vt multis in locis nec verus sensus percipi posset, ipse iterum opus idem diligenter perlegi, & ita purgavi, vt nihil sit quod desiderare habeas, nihilq. quod acutiem ingenij tui lædere valeat: Nonnulla etiam hac occasione sparsim addidi ad maiorem elucidationem eorum, quæ tractamus, quæ tibi non paruæ utilitatis futura spero.

Vale.

F. PHILIPPVS GESVALDVVS MINISTER
Generalis, & seruus totius Ordinis Minorum
Conuentualium.

Opus inscriptum, Philosophia Naturalis Io. Duns Scoti, Doctoris subtilis per P. Fratrem Philippum Fabram, Faentinum, Doctorem Theologum, nostri Ordinis Parma in Gymnasio nostro Regentem, elaboratum, examini, atque censura PP. Theologorū, scilicet Magistri Guidi Bartolucij Assisiensis, in Schola nostra Cenobij Veneti Regentis, & Magistri Francisci Maria Castellani à Tosciniano, eiusdem Scholæ primæ Philosophiæ Interpretis, à nobis commissum, ac per eos diligenter recognitum, cum ex eorum attestatione liqueat, nihil aduersum doctrinæ Catholicæ, sacræque dogmatibus, nec bonis moribus, continere; vt imprimatur, seruatis seruandis, concedimus.

Roma. Die 19. Septembris. 1601.

F. Philippus Gesualdus.
Minister Generalis.

OPERE DIVERSE

Stampate alla Libreria del Pellegrino.

Miracoli del fantifs. Sacramento, raccolti dal R. D. Nicola Laghi da Lugano, Aggiuntoui in questa nuoua impressione la Seconda Parte di altri simili Miracoli, con l'Historia de' Sacri Corporali di Daroca. Dal R. D. Girolamo Canini d'Anghiari D. di S. T. & il Propugnacolo della vera, e real presenza di Cristo nell'Eucaristia Santifs. Del R. D. Giorgio Polacco, in quarto.

Scala di salire con la mente a Dio per mezzo delle cose create, composta dall'Illustrifs. & Reu. Sig. Car. Bellarmino, della Compagnia di Gesù. Volgarizata dal Sig. Abbate Angelo della Ciaia, Nipote dell'Auttor in dodese.

Filosofia Morale del Doni, Stampata in quarto, con figure.

Marmi, prima, secūda, terza, & quarta parte del Doni, in quarto, cō figure.

Discorsi di Hercole Vdine sopra l'oratione Dominicale, in quarto.

Herone Alessandrino delle Machine se mouenti, tradotto dal Greco da Bernardino Balbi Abbate di Gualtalla, in quarto, con figure in rame.

Inuentione Noua, & Arte del ricordarsi per luoghi, & imagini, & per segni, & figure poste nelle mani del Reuer. Padre Girolamo Marafioti Teologo dell'Ordine de' Minori Osseruanti, in ottauo, volgare, e latina.

Lettere di Annibal Guaſco, con aggiunta della seconda parte fatta dall'istesso Auttor, scritte in diuerse materie, in quarto.

Opus Aureum in librum D. Thomæ Aquinatis de Ente, & Essentia, Commentarijs Reuer. D. Hieronymi Contareni Episcopi Iustinopolitani illustratum, in octauo.

Proferie dell'Abbate Gioachimo, & di Anselmo Vescouo di Marsico, con l'aggiunta di vn'oracolo Turchesco, in quarto, con figure in rame, volgari, e latine.

Rosario della Sacratissima Vergine Maria, raccolto da altri Rosarij per il R. P. D. Tesco Mansueti Canonico Regolare di San. Saluatore, in ottauo, con figure in rame.

Vaticinij della successione de' Sommi Pontefici Romani, compresi in sei ruote, intagliata in rame, con Dichiarationi, & Annotationi di Girolamo Giouannini, in quarto, volgari, e latini.

Vite de i Filosofi, con l'aggiunta delle Vite de' più illustri Oratori, & Poeti antichi, in quarto, con figure.

Opere Iacobi Sanazarij, in octauo.

THEOREMATVM.

THEOREMA I.

Optima est Scientia. 1
 Positio Opinioni Scoti cum
 suis fundamentis. cap. 1.
 col. 1. ibid.
 Rationes, & positiones Ad-
 uersariorum. cap. 2. col. 2. 2

Opiniones Aduersariorum reijciuntur. c.
 3. col. 1. 5
 Soluuntur rationes Aduersariorum. cap. 4.
 col. 1. 8
 Agitur de Logica vtente. c. 5. col. 2. 9
 Ex dictis quorundam aliorum sententia
 reijciuntur, & declarantur, quod Logica
 est scientia speculatiua. c. 6. col. 1. 11

THEOREMA II.

De subiecto præcognoscitur quod est, &
 tamen à posteriori in scientia potest de-
 monstrari. col. 2. 11
 Exponitur opinio Scoti cum suis funda-
 mentis. cap. 1. ead. col. 2. ibid.
 Opinio opposita. c. 2. col. 1. 13
 Confutatio huius Opinioni, & solutio ra-
 tionum pro ea. cap. 3. col. 1. 14

THEOREMA III.

De subiecto præcognoscitur quid rei, &
 quid nominis. cap. vnicum, col. 1. 16
 Exponitur mens Scoti, & opiniones Aduer-
 sariorum reijciuntur. ibid.

THEOREMA IV.

Non est conditio necessaria subiecti, quod
 habeat partes: sed quod habeat princi-
 pia, & passiones, & quod sit Vniucum.
 cap. vnicum col. 1. 18
 Propositum Theorema exponitur. ibid.

THEOREMA V.

Definitio ista subiecti est bona. Subiectum
 est, quod continet primo in se virtuali-

ter omnes veritates illius habitus, cuius
 est subiectum. col. 2. 19
 Exponitur opinio Scoti, & Aduersario-
 rum obiectiones adducuntur. cap. 1. ibid.
 Dilucidatur opinio Scoti, ex qua Opinio-
 nes Aduersariorum falsæ deprehendun-
 tur. c. 2. col. 1. 23
 Soluuntur rationes Aduersariorum. cap. 3.
 col. 1. 26

THEOREMA VI.

Subiectum Logice est Syllogismus. col. 1. 28
 Exponitur sententia Scoti, & quorundam
 aliorum. c. 1. ibid.
 Adducuntur argumenta Balduini contra
 Scotum, & eiusdem Opinioni. cap. 2. col. 2.
 29
 Confutatio huius Opinioni, & illarum ob-
 iectionum solutio. c. 3. col. 2. 36
 Ex dictis varix aliorum sententia consider-
 rantur. c. 4. col. 1. 34

THEOREMA VII.

Propositio per se nota est, quæ ex proprijs
 terminis vt sunt eius, nata est habere eui-
 dentem complexionem. col. 1. 35
 Exponitur opinio Scoti, & reijcitur opinio
 D. Thomæ. cap. 1. ibid.
 Adducitur opinio Caietani, & reijcitur.
 cap. 2. col. 1. 37

THEOREMA VIII.

Propositio per se non conuertitur in propo-
 sitionem per se. col. 2. 41
 Exponitur opinio Scoti, & obiectiones
 contrariæ reijciuntur. cap. vnicum. ibid.

THEOREMA IX.

Datur Regressus. col. 2. 43
 Probanur, quod datur regressus de mente
 Scoti, & secundum veritatem. c. 1. ibid.
 Adducuntur rationes contra Regressum, &
 soluuntur. cap. 2. col. 2. 45

I N D E X

T H E O R E M A X.

Dantur tantum duæ species Demonstrationis.col.2. 47
 Positio Scoti,& comprobatio.c.1. ibid.
 Opiniones Aduersariorum adducuntur. cap.2.col.1. 49
 Confutatio harum opinionum.cap.3.col.2. 50
 Confutatur quarta differentia, & rationes pro Aueroistis soluuntur.cap. 4. col. 1. 54

T H E O R E M A XI.

Demonstratio quia, siue ab effectu debet dici, & est vera demonstratio.col.1. 55
 Explicatur, & comprobatur propositum. cap. vnicum ibid.

T H E O R E M A XII.

Scientiæ subalternatæ præsertim habent duas condiciones,&c.col.1. 57
 Exponitur sententia Scoti, & Aristotelis. cap.1. ibid.
 Ostenditur veram esse opinionem Scoti. cap.2.col.2. 59

T H E O R E M A XIII.

In demonstratione potissima solum definitio subiecti est medium.col.1. 61
 Ponitur opinio Scoti eum suis fundamentis.cap.1.col.1. ibid.
 Rationes Aduersariorum contra Opinionem Scoti.c.2.col.1. 62
 Opinio Iacobi Zabarellæ.c.3.col.1. 63
 Confutatur prædicta Opinio, & defenditur Opinio Scoti.c.4.col.2. 64
 Adducuntur aliæ Opiniones, & confutantur.c.5.col.1. 68

T H E O R E M A XIV.

Demonstrationes, in quibus medium non est definitio subiecti, non sunt potissimæ. col.2. 70
 Opinio Scoti, & Zabarellæ eum suis fundamentis.cap.1. ibid.
 Opinio Zabarellæ rejicitur.c.2.col.1. 71
 Aliæ rationes adducuntur contra prædictam Opinionem.c.3.col.1. 75
 Impugnatur demonstratio habens pro medio accidens in hærens subiecto. cap. 4.

col.1. 79
 Rationes Zabarellæ soluuntur. capit. 5. col.1. 80

T H E O R E M A XV.

Sola causa formalis est medium in demonstratione potissima.col.2. 81
 Exponitur, & declaratur sententia Scoti. cap.1. ibid.
 Rationes Aduersariorum adducuntur, & soluuntur.c.2.col.1. 82

T H E O R E M A XVI.

Definitio non est instrumentum Logicum. col.1. 84
 Exponitur sententia Scoti, & comprobatur.cap.1. ibid.
 Rationes Aduersariorum adducuntur, & soluuntur.c.2.col.1. 86

T H E O R E M A XVII.

Omnia per demonstrationem cognoscimus, scilicet tam substantiam quam accidens. col.2. 88
 Exponitur propositum Theorema, & declaratur quid sit definitio.c. vnicum ibid.

T H E O R E M A XVIII.

Facilior modus nostræ cognitionis est norma ordinis doctrinæ.col.1. 92
 Opinio Scoti, & aliorum.c.1. ibid.
 Confirmatio prioris Opinionis, & confutatio istius secundæ.c.2.col.1. 94
 Disputatur vtrum in ordine doctrinæ semper incipere debeamus à notioribus nobis cognitione distincta, &cæt. cap. 4. col.2. 95

T H E O R E M A XIX.

Demonstratio est subiectum in libris Posteriorum.col.1. 97
 Aliorum opiniones adducuntur, & reijciuntur.cap.1. ibid.
 Exponitur sententia Scoti, & rationes in contrarium soluuntur.c.2.col.2. 100

T H E O R E M A XX.

Corpus naturale est subiectum in Philosophia naturali.col.1. 104
 Exponitur opinio Scoti, & aliorum, cum suis

T H E O R E M A T V M.

fuis fundamentis. cap. 1. ibid.
 Ceteræ opiniones rejiciuntur, & confirmatur Opinio Scoti. c. 2. col. 2. 108
 Reijcitur sententia Caietani, & Recentiorum. c. 3. col. 1. 111

T H E O R E M A XXI.

Totum essentiale est aliud ens ab omnibus partibus suis coniunctum, & diuisum. col. 1. 115
 Positio opinionis Scoti cum suis fundamentis. c. 1. ibid.
 Rationes Aduersariorum contra hanc sententiam, & solutio rationum pro Scoto. c. 2. col. 1. 117
 Consultatio huius opinionis, & responsum ad rationes Scoti. c. 3. col. 1. 119
 Rationes Aduersariorum soluuntur. cap. 4. col. 1. 123

T H E O R E M A XXII.

Materia prima habet actum entitatum. col. 2. 124
 Ponitur Opinio Scoti cum suis fundamentis. c. 1. ibid.
 Adducuntur rationes contra Scotum. c. 2. col. 1. 127
 Reijciuntur rationes aduersæ, & confirmatur sententia Scoti. c. 3. col. 1. 130
 Solutio rationum Aduersariorum. cap. 4. col. 2. 133
 Ad rationes contra potentiam obiectiuam. c. 5. col. 1. 136

T H E O R E M A XXIII.

Potentia non est de essentia materie. col. 2. 136
 Theorema declaratur. cap. unico ibid.

T H E O R E M A XXIV.

Materia per Diuinam potentiam potest existere sine forma. col. 1. 137
 Theorema declaratur. cap. unico ibid.

T H E O R E M A XXV.

Materia per se est cognoscibilis. col. 1. 137
 Adducitur Opinio Scoti cum suis fundamentis, & obiectiones Aduersariorum adferuntur. cap. 1. col. ead. 1. ibid.
 Aduersariorum positio cum suis fundamentis. c. 2. col. 1. 138

Declaratio Opinionis Scoti, & Aduersariorum consultatio. c. 3. col. 2. 139

T H E O R E M A XXVI.

In materia prima non datur forma corporeitatis, siue ratio seminalis coæterna ei. col. 1. 143
 Positio Alberti Magni, & aliorum. cap. 1. ibidem
 Huius opinionis consultatio. cap. 2. col. 2. 144
 Positio opinionis Scoti, & solutio rationum pro Aduersarijs. c. 3. col. 1. 146

T H E O R E M A XXVII.

Materia non est vna numero, sed specie. col. 1. 147
 Exponitur, & comprobatur opinio Scoti, & aduersa reijcitur. c. vnicum ibid.

T H E O R E M A XXVIII.

Materia est pars quidditatis substantiæ materialis. col. 2. 149
 Positio Scoti cum suis fundamentis. cap. 1. ibid.
 Ponitur opinio aduersariorum cū suis fundamentis, quibus impugnatur opinio Scoti, & eadem reijcitur. c. 2. col. 2. 150
 Ponitur alius modus sustinendi formam esse totam quidditatem rei, & reijcitur. cap. 3. col. 2. 152
 Quod quidditas significet formam rotius, & solutio rationum opinionum pro hac secunda opinione, & Mercenarij. cap. 4. col. 2. 155

T H E O R E M A XXIX.

In abstractis à materia, idem est quod quid est, cum illo cuius est; in conceptis verò cum materia, quod quid est, est idem cum illo, cuius est, sed non per se primo. col. 2. 158
 Declaratio est dilucidatio huius propositionis. cap. vnicum ibid.

T H E O R E M A XXX.

In materia non sunt dimensiones intermixtæ. col. 2. 159
 Positio Averrois. cap. 1. ibid.
 Exponitur opinio Scoti cum suis fundamentis, a 2

mentis. & allata reijcitur. c. 2. col. 2. 160
 Solutio rationum Aduersariorum. cap. 3. col. 1. 163
 Opinio Buccaferrei reijcitur. c. 4. col. 2. ibid.

T H E O R E M A XXXI.

Matetia prima non est corpus de prædicatione Substantia. col. 1. 164
 Positio Zabarelle. cap. 5. ibid.
 Huius Opinionis confutatio. cap. 2. col. 1. 165
 Positio Scoti, & solutio rationum Zabarelle. c. 3. col. 1. 167

T H E O R E M A XXXII.

Esse existentia actualis non distinguit realiter ab essentia. col. 1. 168
 Positio Scoti cum suis fundamentis. cap. 1. ibidem
 Positio D. Thomæ cum suis fundamentis. cap. 2. col. 1. 170
 Confutatio huius opinionis, & solutio rationum. c. 3. col. 1. 172

T H E O R E M A XXXIII.

Natura est principium inotus passiuum tantum. col. 1. 176
 Opinio Scoti cum suis fundamentis. cap. 1. ibidem
 Aduersariorum positio cum suis fundamentis. cap. 2. col. 1. 177
 Allata opinio reijcitur. cap. 3. col. 1. 178
 Dilucidatio opinionis Scoti, & solutio rationum in oppositum. c. 4. col. 1. 179

T H E O R E M A XXXIV.

Accidens non potest producere Substantiam. col. 2. 181
 Opinio Scoti, & eiusdem impugnatio, cum opinione quorundam aduersariorum ex modernis. c. 1. ibid.
 Confutatio huius opinionis, & solutio rationum contra Scotum. cap. 2. col. 2. 182
 Opinio D. Thomæ. c. 3. col. 2. 186

T H E O R E M A XXXV.

Forma substantialis immediate informat materiam ab. que vlla qualitate median- te. col. 1. 189
 Opinio Scoti cum suis fundamentis. cap. 1. ibid.

Rationes Aduersariorum cum sua positio- ne, & eiusdem confutatio, & rationum solutio. c. 2. col. 2. 192

T H E O R E M A XXXVI.

Non datur minimum naturale per se exi- stens in substantijs homogeneis, quo non possit aliud minus dari per se existens. col. 1. 194
 Opinio Scoti cum suis fundamentis. cap. 1. ibid.
 Rationes Aduersariorum, & Responiones ad rationes Scoti, & earundem omnium confutatio. c. 2. col. 2. 196
 Confutatio harum responsonum. cap. 3. col. 2. 197
 Datur maximum in homogeneis maius quocumque maximo dato intrinsecè. cap. 4. col. 2. 201

T H E O R E M A XXXVII.

Indiuisibile vt nunc, & punctum, est quid positium. col. 1. 202
 Positio Scoti. c. 1. ibid.
 Rationes Aduersariorum, & solutiones. c. 2. col. 1. 203

T H E O R E M A XXXVIII.

Non datur minimus motus indiuisibilis, siue non sit motus in instanti. col. 1. 204
 Propositum Theorema dilucidatur. cap. vnicum. ibid.

T H E O R E M A XXXIX.

Corruptio vnus, est generatio alterius. & ge- neratio vnus, est corruptio alterius. col. 2. 207
 Opinio Scoti. c. 1. ibid.
 Aliorum obiectiones circa prædictam de- clarationem, & earundem solutio. cap. 2. col. 1. 209

T H E O R E M A XL.

In nutritione est generatio aliqua nouæ for- mæ. col. 2. 211
 Opinio Scoti, & Aduersariorum reiectio. cap. 1. ibid.
 Quid sit augmentatio, aliorum opiniones, & earundem confutatio. cap. 2. col. 1. 214
 Exponitur opinio vera, quæ est opinio Scoti,

THEOREMATVM.

- Scoti, & rationes aliorum solvuntur. c. 3. col. 1. 216
- Quomodo maneat idem numero quod augetur à principio vsque ad finem, Opinio aliorum, & reiectio; positio Scoti, & solutio rationum in contrarium. cap. 4. col. 1. 218
- Quomodo vnaquæque pars aucti augetur, quæ est 3. conditio auctiois. cap. 5. col. 1. 222
- An aliqua sit pars materiæ in vivente, quæ non fluat, sed eadem per totam vitam feruetur, vt humidum radicale. cap. 6. col. 2. 223
- THEOREMA XLI.**
- Actio est in agente tamquam in subiecto. col. 1. 226
- Opinio Scoti quid sit actio, & in quo sit tamquam in subiecto. cap. 1. 226
- Rationes aduersariorum contra hanc sententiam Scoti, & eorundem positio, & confutatio. c. 2. col. 1. 228
- Solutio rationum Aduersariorum. cap. 3. col. 1. 230
- THEOREMA XLII.**
- Idem indiuiduum numero potest produci à diuersis generantibus. col. 1. 230
- Positio Scoti cum suis fundamentis. cap. 1. ibidem
- Rationes Aduersariorum cõtra Scotum, & eorundem positio, & confutatio. cap. 2. col. 2. ibidem.
- THEOREMA XLIII.**
- Datur Reactio. col. 1. 234
- Opinio Scoti. c. 1. 234
- Rationes in oppositum. c. 2. col. 2. 234
- Probatur dari reactionem. c. 3. col. 2. 235
- Solutio rationum contra reactionem. cap. 4. col. 1. 237
- Quid sit resistentia, & an in motu locali sit seactio. c. 5. col. 2. 238
- THEOREMA XLIV.**
- Raritas fit per acquisitionem nouæ quantitatis, & condensatio per deperditionem. col. 1. 241
- Adducuntur variæ aliorum sententiæ de rarefactione, & condensazione, & reijciuntur. cap. 1. 241
- Ponitur opinio Scoti, & comprobatur, ac aliorum rationes solvuntur. cap. 2. col. 2. 243
- Exponitur in quo Prædicamento sit rarefactio, & condensatio, & qui motus ad eam concurrant. c. 3. col. 2. 245

THEOREMA XLV.

- Motus non est genus per se distinctum, sed est in illo genere Prædicamentali, in quo fit, & sic quoque in Prædicamento Relationis. col. 2. 247
- Positio Scoti. c. 1. 247
- Rationes aliorum contra determinatam sententiam. c. 2. col. 1. 249
- An Ad aliquid sit motus. c. 3. col. 1. 250

THEOREMA XLVI.

- Si daretur vacuum, motus fieri posset in eo in tempore. col. 1. 251
- Positio Auerrois, & Scoti cum suis fundamentis. cap. 1. 251
- Rationes Aduersariorum contra hanc sententiam, & earundem solutio. caput 2. 253
- THEOREMA XLVII.**

- Locus est vltimum corporis continentis in mobile primum. col. 2. 256
- Declaratio huius definitionis loci secundum mentem Scoti. cap. 1. 256
- Obiectiones aliorum contra dicta à Scoto, & earundem positiones. c. 2. col. 1. 258

THEOREMA XLVIII.

- Vltima sphaera non est in loco. col. 1. 261
- Positio Scoti, cum suis fundamentis. capite 1. 261
- Positiones Aduersariorum, & earundem versus. c. 2. col. 1. 263

THEOREMA XLIX.

- Tempus non est quantitas realiter distincta à motu. col. 2. 264
- Opinio Scoti. cap. 1. 264
- Rationes contra determinatam opinionem. c. 2. col. 1. 266

THEOREMA L.

- Quies & Substantia rerum generabilium, & corruptibilium mensurantur
a 3 tur

rum tempore.col.1. 268
 Opinio Scoti cum suis fundamentis . cap. vnicum . ibid.

T H E O R E M A L I .

Idem nunc secundum substantiam non permanet idem in toto tempore.col.1. 269
 Declaratur allatum Theorema. cap. vnicum . ibid.

T H E O R E M A L I I .

Omne successuum componitur ex semper distinctibilibus.col.2. 270
 Rationes Scoti pro sua opinione. c. 1. ibid.
 Rationes in oppositum; & earundem solutio.cap.2.col.1. 272

T H E O R E M A L I I I .

Metaphysicus potest probare dari substantias abstractas.col.1. 276
 Opinio Scoti cum suis fundamentis, & reiectio Aduersariorum.c.vnicum. ibid.

T H E O R E M A L I V .

Deus est infiniti vigoris, etiam secundum Aristotelem.col.2. 279
 Opinio Scoti cum suis fundamentis.cap.1. ibidem
 Adducuntur alie rationes ad idem ex Scoto.cap.2.col.1. 284
 Adducuntur rationes Aduersariorum; & soluantur.c.3.col.2. 288

T H E O R E M A L V .

Primus motor mouet mediare primam mobile.col.1. 293
 Exponitur,& probatur opinio Scoti. cap.1. ibid.
 Adducuntur rationes Aduersariorum, & soluantur.c.2.col.1. 296

T H E O R E M A L V I .

Omne aliud extra primam intelligentiam est causatum, ita quod secundae intelligentie caelum, & materia prima, sunt causata.col.1. 299
 Explicatur opinio Scoti, & prima eius ratio adducitur,& contra Aduersarios confirmatur.c.1. ibid.

Adducuntur alie rationes Scoti ad idem, probandum & dilucidandum . caput 2. col.1. 304

Explicatur modus productionis Intelligentiarum secundum Aristotelem. caput 3. col.1. 310

Explicatur, quod detur, & quomodo detur Creatio in via Philosophorum.cap.4. col.1. 312

Rationes in contrarium explicantur,& soluantur.c.5.col.1. 314

Quaedam rationes aliorum considerantur, & reijciuntur.cap.9.col.2. 316

T H E O R E M A L V I I .

Deus ex sententia Philosophorum ad extra necessario agit; sed secundum veritatem agit contingenter.col.2. 324
 Exponitur obiter sententia Scoti tam in via Aristot. quam in via veritatis, circa contingentiam rerum, ex qua variae obiectiones Aduersariorum soluantur . cap. vnicum. ibid.

T H E O R E M A L V I I I .

Intelligentie non sunt formae informantes Caelum, sed assistentes.col.1. 323
 Exponitur mens Scoti, & Aduersariorum rationes soluantur. cap. vnicum. ibid.

T H E O R E M A L I X .

Caelum est corpus simplex.col.1. 326
 Ponitur opinio Aegidij, & D. Thomae cum suis rationibus, & reijcitur opinio Aegidij.c.1. ibid.
 Reijcitur opinio D. Thomae.c.2.col.2. 331
 Ponitur opinio Scoti, & Aduersariorum rationes soluantur.c.3.col.1. 340

T H E O R E M A L X .

Elementa manent in mixto virtualiter.col.2. 345

Opinio Auicennae cum suis fundamentis, & reiectio.c.1. ibid.

Opinio Auerrois cum suis fundamentis. c.2.col.1. 348

Reijcitur opinio Auerroist.c.3.col.1. 351

Ponitur opinio Scoti, & probatur ex dictis & declaratur, quomodo discrepet à ceteris Latinis, quorum opinio reijcitur. c.4. col.2. 354

Soluantur rationes Aduersariorum; & declaratur quomodo mixtio sit idem, quod generatio mixti.c.5.col.2. 357

THEOREMA LXI.

Elementa dum naturaliter mouentur, à se-
 ipsis mouentur. col. 1. 361
 Ponitur opinio Scoti cum suis fundamen-
 tis, cap. 2. ibid.
 Adducuntur rationes Aduersariorum ac eo-
 rum opinio explicatur, per quam reijci-
 tur opinio Scoti. c. 2. col. 1. 365
 Prædictæ opiniones reijciuntur, & rationes
 pro eis soluntur. c. 3. col. 1. 367
 Adducuntur quædam obiectiones contra
 sententiam Scoti, & diluuntur. caput 4,
 col. 1. 369

THEOREMA LXII.

In mixto principium motus naturalis secun-
 dum elementum prædominans est for-
 ma mixti. c. 1. 374
 Allata Theorema explicatur. caput uni-
 cum. ibid.

THEOREMA LXIII.

Motus Cæli est neuter, col. 2. 377
 Exponitur mens Scoti, & aliorum rationes
 soluntur, & declaratur quomodo in Cæ-
 lo sit natura. cap. unicum. ibid.

THEOREMA LXIV.

Substantiæ abstractæ præter primam, sunt
 in genere. col. 2. 379
 Exponitur sententia Scoti, & declaratur il-
 la propositio, Aeterno, & corruptibili ni-
 hil est commune vniuersum. cap. 1. ibid.
 Allatæ opinionis confutatio, & solutio ra-
 tionum pro ea. c. 2. col. 2. 381

THEOREMA LXV.

Substantia suscipit magis, & minus. col. 2.
 Exponitur quid sit suscipere magis, & mi-
 nus, & variz aliorum adducuntur opinio-
 nes, & reijciuntur. c. 1. ibid.
 Opinio Scoti, an substantia suscipiat ma-
 gis, & minus. c. 2. col. 1. 387
 Rationes Aduersariorum contra primam
 Conclusionem Scoti; responsio ad funda-
 menta Scoti, & eorumdem solutio, &
 confutatio. c. 3. col. 1. 389
 Rationes Aduersariorum cōtra secundam

Conclusionem, & eorumdem solutio. c. 4.
 col. 3. 392

THEOREMA LXVI.

Lumen est intentio, siue species sensibilis
 ipsius lucis. col. 2. 394
 Ponitur questio Scoti ad litteram ex 2. Sent.
 distinct. 13. quæst. vnica, quia in ea sunt
 multa pulchra scitu de hac materia. ca-
 put 1. ibidem
 Declaratur breuiter opinio Scoti, & opinio-
 nes aduersariorum cum suis fundamen-
 tis reijciuntur. c. 2. col. 2. 398

THEOREMA LXVII.

Anima rationalis est forma informans.
 col. 2. 403
 Exponitur sententia Auerrois cum suis fun-
 damentis. c. 1. ibid.
 Prædicta sententia reijcitur; & explicatur
 opinio Scoti, & comprobatur. c. 2. col. 1.
 405
 Soluuntur rationes Aduersariorum, & pro-
 ponuntur quædam digna scitu pro intel-
 ligentia veritatis. c. 3. col. 1. 411

THEOREMA LXVIII.

Anima rationalis secundum veritatem est
 immortalis, sed de hac veritate fuit dubi-
 us Aristoteles. col. 1. 414
 Exponitur sententia Scoti. cap. 1. ibidem
 Opiniones, & rationes Aduersariorum ex-
 plicantur. cap. 2. col. 2. 417
 Opinio prædicta reijcitur, & rationes pro
 ea soluntur. c. 3. col. 2. 419
 Animam rationalem esse immortalem se-
 cundum veritatem philosophicam pro-
 batur, & rationes in oppositum soluuntur.
 cap. 4. col. 1. 426

THEOREMA LXIX.

Omnis Anima animalium habet esse à Deo
 immediate, secundum Aristotelem.
 col. 1. 430
 Exponitur, & comprobatur opinio Scoti,
 & declaratur, in quibus sit semen, & quid
 sit, & quomodo agat in generatione. c. 1.
 ibid.
 Soluuntur quædā dubitationes contra præ-
 dicta; & eadem sententia magis confir-
 matur. cap. 2. col. 2. 433

THEOREMA LXX.

Intellectus non est vnus numero in omnibus hominibus, sed multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum. col. 2. 435
 Exponitur ex dictis mens Scoti, & rationes Aduersariorum præcipue adducuntur & soluuntur. c. vnic. ibid.

THEOREMA LXXI.

Aliquæ species entium naturaliter generalibilium possunt produci vniuoce, & æquiuoce. col. 2. 439
 Explicatur opinio Scoti, & declaratur an generata ex putri, & femine, sint eiusdem speciei. cap. 1. ibid.
 Rationes Aduersariorum adducuntur, & soluuntur. c. 2. col. 2. 443

THEOREMA LXXII.

In animali, vt in homine, non sunt tres animæ realiter distinctæ, vt sentit Zabarella: scilicet, vegetatiua per se, sensitua per se, & intellectiua per se, sed sunt vnæmet eademq. anima. col. 1. 447
 Exponitur sententia Zabarelle, & aliorum, qui existimant hoc Theorema esse falsum. cap. 1. ibid.
 Exponitur opinio Scoti, & comprobatur; recitata opinio Auerroistarum rejicitur. cap. 2. col. 2. 449
 Rationes Aduersariorum soluuntur. cap. 3. col. 2. 453

THEOREMA LXXIII.

In eodem composito numero sunt plures formæ substantiales. col. 2. 456
 Opinio Scoti cum suis fundamentis. cap. primum. ibid.
 Rationes pro opposita sententia adducuntur. c. 2. col. 2. 460
 Istarum rationum solutio. c. 3. col. 1. 462
 De numero formarum substantialium in eodem composito explicantur variæ opinioniones, & soluuntur, & ponitur opinio Scoti, & defenditur. cap. 4. col. 1. 467
 An idem accidens numero, quod erat in corrupto, permaneat in genito, aliorum sententiæ expenduntur, & rejiciuntur, & opinio Scoti comprobatur. c. 5. col. 1. 471

THEOREMA LXIV.

Potentia animæ distinguuntur formaliter ab anima, & à se inuicem. col. 1. 474
 Exponitur, & comprobatur opinio Scoti. cap. 1. ibid.
 Variæ aliorum sententiæ adducuntur, & soluuntur. c. 2. col. 2. 477
 Rationes Aduersariorum soluuntur. cap. 3. col. 2. 483

THEOREMA LXXV.

Potentia intrinsece, & essentialiter distinguuntur à seipsis, sed à posteriori per actus, & per objecta. col. 1. 488
 Exponitur opinio Scoti, & aliorum opinionones rejiciuntur. cap. vnicum. ibid.

THEOREMA LXXVI.

Non datur sensus agens realiter distinctus à passiuo. col. 1. 493
 Exponitur opinio Scoti, & comprobatur, & aduersa rejicitur. cap. 1. ibid.
 Exponitur quod causæ, & quæ concurrant ad generandum sensationem, & quomodo actus sentiendi producantur. caput 2. col. 2. 495

THEOREMA LXXVII.

Intellectus, & obiectum sunt causæ productiuae intellectiois. col. 2. 498
 Ponitur 7. & 8. q. rex. 3. dist. 1. Sent. ad litteram, quæ sunt plena mirabili doctrina. Secundo querit de notitia genita, quæ sit causa gignens, vel ratio gignendi eam, cap. 1. ibid.
 Consideratur 1. opinio afferens solum intellectum esse causam productiuam intellectiois. c. 2. col. 2. 522
 Examinatur opinio D. Thomæ secundum varios sensus Thomistarum, & secundum omnes rejicitur, & tandem breuiter mens Scoti explicatur. cap. 3. col. 1. 526

THEOREMA LXXVIII.

Munus intellectus agentis est abstrahere speciem intelligibilem, & producere actiue actum intelligendi. col. 1. 531
 Ponitur maxima pars text. Scoti ex quaerit. 15. quod-

T H E O R E M A T V M.

15. quodli. 5. ab illis verbis de secunda pri-
mi articuli principalis, vsque ad illa ver-
ba de 2. artic. dico, quod beatus, &c. in
quo loco Scotus reperit, & breuiter de-
clarat ea, quæ in præcedenti Theorema-
te dicta sunt, scilicet quomodo, & a qui-
bus producatur actus intelligendi, dein-
de egregie explicat munera intellectus a-
gentis, & passibilis. cap. 1. ibid.
Exponitur breuiter opinio Scoti de mune-
re intellectus agentis, & passibilis, & com-
probatur. c. 2. col. 1. 537
Adducuntur rationes in contrarium, & sol-
uuntur. cap. 3. col. 1. 541
Exponuntur aliorum opiniones de muneribus
intellectus agentis, & reijciuntur.
c. 4. col. 2. 542

T H E O R E M A LXXIX.

Dantur species sensibiles, & species intel-
ligibiles. col. 1. 549
Ponitur 6. questio Scoti ex primo Sententia-
rum, distinct. 3. quæ solum de hac re per-
tractat, & est plena, & subtilissima do-
ctrina. cap. 1. ibid.
Disputatur, an dentur species sensibiles, de-
fenditur pars affirmatiua, quæ est Sco-
ti. c. 2. col. 2. 561
Exponitur opinio eorum, qui negant dari
species intelligibiles impressas. c. 3. col. 1.
565
Prædicta opinio reijcitur, & sententia Scoti
declaratur. c. 4. col. 2. 567

T H E O R E M A LXXX.

Datur memoria intellectiua. col. 2. 576
Ponitur rota questio Scoti, quæ habetur pri-
mo Sent. distinct. 3. post quæst. 6. in extra,
quæ est de memoria intellectiua, quæ in-
cipit. cap. 1. ibid.
Ponitur tota questio 3. Scoti ex 4. Sentent.
dist. 4. 5. in qua Scotus longo sermone, &
ex professo loquitur de memoria tam sen-
sitiua, quam intellectiua. cap. 2. col. 1. 580
Breuiter explicatur mens Scoti, & compro-
batur, & rationes aduersariorum reij-
ciuntur. c. 3. col. 2. 588

T H E O R E M A LXXXI.

Intellectus agens est differentia animæ no-
stræ. col. 1. 594

Exponitur Opinio Alexandri, & reijcitur.
cap. 1. col. 1. ibid.
Rationes in contrarium adducuntur. cap. 2.
col. 2. 595
Exponitur & reijcitur opinio eorū, qui dicūt
intellectum agentem, & possibilem esse
duas partes realiter distinctas, compo-
nentes animam intellectiuam, & eorū,
qui dicunt solum ratione illos differ-
re. c. 3. col. 1. 601
Exponitur Opinio Scoti, & rationes in op-
positum soluntur. c. 4. col. 1. 604

T H E O R E M A LXXXII.

Anima est tota in toto, & tota in qualibet
parte corporis. col. 2. 607
Explicatur intellectus pro positi Theorema-
tis, & aduersæ obiectiones soluntur. ca-
put vnicum. ibid.

T H E O R E M A LXXXIII.

Primum cognitum est species specialissi-
ma. col. 1. 613
Declaratur sensus Theorematis. cap. 1. ibid.
Opinio Scoti. c. 2. col. 1. 614
Adducuntur obiectiones Aduersariorum
contra primam rationem Scoti, & sol-
uuntur. c. 3. col. 1. 615
Adducuntur Obiectiones contra alias ra-
tiones Scoti, & reijciuntur. cap. 4. col. 1.
619
Adducitur opinio Gregorij Ocham, Duran-
di, Piccolominei, Zabarella, & aliorum.
c. 3. col. 2. 621
Prædicta Opinio impugnatur, & rationes
pro ea soluntur. c. 6. col. 2. 623
Exponitur Opinio D. Thomæ, & quorun-
dam aliorum. c. 7. col. 1. 626
Soluntur rationes pro D. Thomæ, & alijs
superius adductis. c. 8. col. 2. 627
Ponitur Opinio Zimæ, & Achillini, & reij-
citur. c. 9. col. 2. 631
Quid sit primum cognitum cognitione di-
stincta. c. 10. col. 2. ibid.
Quid sit primum cognitum cognitione ha-
bituali, & virtuali via originis; & quid sit
primum cognitum primitate perfectionis,
& adæquationis. cap. vnico, col. 2.
632

T H E O R E M A LXXXIV.

Singulare est per se cognoscibile. col. 2. 635
Exponitur

Exponitur opinio Scoti, & D. Thomæ, cum
suis fundamentis. cap. 1. *ibid.*
Confutatio opinionis D. Th. c. 2. col. 2. 638
Solutio rationum Aduersariorum. cap. 3.
col. 2. 641

THEOREMA LXXXV.

Obiectum intellectus adæquatum est ens
ex natura potentie, sed pro hoc statu est
quidditas rei sensibilis. col. 1. 645
Exponitur opinio Scoti, & comprobatur.
cap. 1. *ibid.*
Exponitur opinio D. Thomæ cum suis fun-
damentis, & rejicitur. c. 2. col. 1. *ibid.*
Defensio pro D. Thomæ, & confutatio eius-
dem. c. 3. col. 1. *ibid.*
Obiectiones nonnullæ aduersus opinionem
Scoti adducuntur, & rejiciuntur: & an Ve-
rum, sit obiectum intellectus, aperitur,
cap. 4. col. 1. *ibid.*

THEOREMA LXXXVI.

Singulare non cognoscitur pro hoc statu
sub conceptu proprio singularitatis, cog-
nitione abstractiua. col. 2. 654
Exponitur sententia Scoti cum suis funda-
mentis, & obiectiones in contrarium
soluuntur, cap. vnicum. *ibid.*

THEOREMA LXXXVII.

Obiectum sensus est singulare non sub ra-
tione singularitatis, sed sub ratione un-
uersalitatis. col. 1. 658
Exponitur Theorema propositum, & alio-
rum obiectiones soluntur. c. 1. *ibid.*
Actiones sunt suppositorum, quomodo in-
telligatur. c. 2. col. 2. 661

THEOREMA LXXXVIII.

Substantia non potest cognosci pro hoc sta-
tu sub proprio conceptu quidditatiuo,
sed solum sub conceptu eius adminicu-
lo accidentis. col. 2. 662
Exponitur, & comprobatur Theorema pro-
positum, & aliorum obiectiones rejiciun-
tur. cap. vnicum. *ibid.*

THEOREMA LXXXIX.

Habitus dicitur practicus ab obiecto. col. 2.
655
Exponitur opinio eorum, qui negant habi-
tum dicitur practicum ab obiecto, sed a fi-
ne, vel aliunde, & rejicitur, & veritas de-
claratur. c. vnicum. *ibid.*

THEOREMA XC.

Vltima realitas formæ est principium indi-
uiduationis substantiæ maioris. col. 1. 670
Opinio Scoti cum suis fundamentis. ca. 1.
ibidem.

Quædam dubitationes circa opinionem Sco-
ti soluntur, & eadem opinio comproba-
tur. c. 2. col. 1. 672
Rationes Aduersariorum contra Opini-
onem Scoti. c. 3. col. 1. 674
Solutio istarum rationum. c. 4. col. 1. 676
Opinio eorum, qui dicunt negationem ef-
se principium indiuiduationis; & eorum
qui ponunt esse existentiam, & eorun-
dem, confutatio. c. 5. col. 1. 169
Opinio eorum, qui asserunt principium in-
diuiduationis esse Quantitatem, & eius-
dem confutatio. c. 6. col. 1. 681
Opinio D. Thomæ, & Mercenarij, & eius
confutatio. c. 7. col. 1. 683
Confutatio responsionum Casertani, & id-
em solutio rationum. c. 8. col. 2. 687
Opinio eorum, qui dicunt formam esse prin-
cipium indiuiduationis. c. 9. col. 1. 692
In quo sensu hæc opinio sit vera. cap. 10.
col. 1. 696
Quodnam sit principium indiuiduationis
accidentium. cap. vlt. col. 1. 697

THEOREMA XCI.

Intelligentiæ secundum Philosophum non
sunt plures numero distinctæ. col. 1. 698
Prædictum Theorema declaratur. cap. v-
nicum. *ibid.*

THEOREMA XCII.

Anima intellectiua indiuiduatur per seipsam
non per unionem ad corpus. col. 2. 700
Positio Scoti cum suis fundamentis. cap. 1.
ibidem.
Opinio Caietani, & Thomistarum. cap. 2.
col. 1. 702
Confutatio prædictæ opinionis. c. 3. col. 2.
ibidem.

THEOREMA XCIII.

Natura communis habet esse præter opus
intellectus. cap. 2. col. 2. 705
Positio Scoti. c. 1. *ibid.*
Rationes Aduersariorum contra Scotum;
solutiones ad rationes Scoti ab eisdem
allatæ, & earundem confutatio. cap. 2.
col. 1. 708
Dilucidatio Opinionis Scoti, & solutio ra-
tionum in contrarium. c. 3. col. 2. 709

T H E O R E M A T V M .

Responsiones Zimaræ ad rationes Scoti, & earundem confutatio. c. 2. col. 2. 713

T H E O R E M A X C I V .

Ens dicit vnum conceptum formalem ex parte rei præcisam à suis inferioribus. col. 2. 715

Exponitur, & comprobatur propositum Theorema. c. 2. ibid.

Quædã obiectiones aliorum. c. 2. col. 2. 719

Obiectiones allatæ solvuntur, & opinio auctoris magis confirmatur. cap. 3. col. 1. 722

T H E O R E M A X C V .

Ens vniuocè dicitur de Deo, & creatura, de substantia, & accidente. col. 2. 726

Exponuntur isti termini Vniuocum Aequiuocum, Analogum, ab vno, & ad vnum, & declaratur, quomodo Analogia stet cum vniuocatione. cap. 1. ibidem

Dilucidatur prima ratio Scoti, qua probat ens esse vniuocum Deo, & creatura, substantiæ, & accidenti. c. 2. col. 1. 729

Adducuntur aliæ rationes ad eandem vniuocationem probandam. c. 3. col. 2. 732

Explicatur, quomodo ens prædicetur de suis passionibus, & vltimis differentiis. c. 4. col. 1. 737

Adducuntur rationes præcipuæ aduersus vniuocationem entis, & variæ opiniones aduersæ explicantur. c. 5. col. 2. 739

Opiniones Aduersariorum ex dictis reijciuntur, & eorum rationes solvuntur. cap. 6. col. 2. 742

T H E O R E M A X C V I .

Deus non est in genere. col. 1. 749

Exponitur mens Scoti & probatur. c. 1. ibid.

Adducuntur quædam argumenta Scoti facta contra se, & eorum solutiones, &c. cap. 2. col. 1. 754

Exponuntur rationes aduersariorum probantes Deum esse in genere, & solvuntur: ac eorum opiniones falsas esse ex dictis ostenditur. c. 3. col. 2. 757

T H E O R E M A X C V I I .

Ens diuiditur in decem prædicamenta per modos intrinsecos. col. 1. 763

Exponitur veritas, & aduersarij reijciuntur. cap. vnicum. ibidem

T H E O R E M A X C V I I I .

Intellectio, & volitio sunt qualitates, intellectiõne, volitione, sensatione, & alijs operationibus immatentibus, est per se mutatio. Notitia, volitio, & sunt termini mutationis, non tamen dicuntur generati, & hæc que produci. col. 2. 765

Ponitur quæstio Scoti ad literam, quæ habetur in fine quæst. sextæ, tertie distinct. 1. Sent. &c. c. 1. ibid.

Declaratur quomodo actiones immanentis, & habitus generati ex illis, sint qualitates. c. 2. col. 2. 768

Exponitur sententia aliorum, & reijciuntur. cap. 3. col. 1. 775

T H E O R E M A X C I X .

Stelle agunt in hæc inferiora. col. 2. 772

Ponitur tota quæstio tertia ex 2. Sentent. distinct. 14. in qua Scotus exæte loquitur de actione, & influenza stellarum: que incipit. c. 1. ibid.

Exponitur quæ sit sententia Scoti circa influxum. c. 2. col. 2. 775

T H E O R E M A C .

Sensus interni sunt tantum tres. col. 2. 778

Exponitur opinio Scoti cum suis fundamentis. c. 1. ibidem

Aliorum opiniones adducuntur, & reijciuntur. c. 2. col. 2. 780

T H E O R E M A C I .

Appetitus non distinguitur a virtute cognoscente. col. 2. 783

Aliorum opiniones reijciuntur, & probatur opinio Scoti. cap. vnicum. ibid.

T H E O R E M A C I I .

Omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti. col. 2. 785

Adducitur, & confutatur opinio eorum, qui asserunt intellectum possibilem esse puram potentiam. c. 1. ibid.

Quomodo allata propositio intelligatur; opinio Auerois, & eiusdem confutatio. c. 2. col. 2. 788

Sententiæ aliorum adducuntur, & reijciuntur. c. 3. col. 2. 790

Exponitur opinio Scoti, & rationes in oppositum solvuntur. c. 4. col. 2. 793

F I N I S T H E O R E M A T V M .

T R A C T A T V S

F O R M A L I T A T V M.

<p>Exponitur mens auctoris, & titulus Tractatus. cap. 1. col. 1. 798</p> <p>Rationes aduersariorum. c. 2. col. 1. 800</p> <p>Opinio Aduersariorum reijcitur. c. 3. col. 2. 801</p> <p>Rationes aduersariorum soluantur. cap. 4. col. 1. 805</p> <p>Considerantur duæ diuisiones, altera est entis in ens reale, & ens rationis; altera de Triplici esse, scilicet substantiæ, existentiæ, & essentiæ. c. 5. col. 1. 807</p> <p>Quædam aliz præambulæ diuisiones adduntur. c. 6. col. 2. 810</p>	<p>Exponitur communior Opinio Scotistarū de numero identitatum, & distinctionum. e. 7. col. 1. 812</p> <p>Reijcitur communis sententia circa assignationem identitatis, & distinctionis formalis; & quis sit germanus sensus ad mentem Scoti declaratur. cap. 8. col. 1. 815</p> <p>Disputatur de numero distinctionum, & identitatum principalium. c. 9. col. 1. 819</p> <p>Varie obiectiones aduersus doctrinam superius traditam de distinctionibus, & identitatibus. ca. 10. col. 2. 820</p> <p>Prædictæ obiectiones soluantur. cap. 11. col. 2. 821</p>
--	--

F I N I S.

INDEX AVCTORVM

OMNIVM.

Qui in hoc toto opere citantur.

A	Chilles Zimara.	Gregorius de Arimino.
	Aegidius.	Gulielmus Ocham.
	Albertus Magnus.	H
	Alexander Aphrodisæus.	Henricus de Gandavo.
	Algazelus.	I
	Alpharabius.	Iacobus Zabarella.
	Ammonius.	Iandunus.
	Antonius Andreas.	Iaellus.
	Antonius Trombetta.	Ioannes Bacchonijs.
	Apollinarius.	Ioannes Gandauensis.
	Archangelus Mercenarius.	Ioannes Grammaticus.
	Aristoteles.	L
	Auctor sex Principiorum.	Linconiensis.
	Auempaces.	Ludonicus Buccaferreus.
	Auerroes.	M
	Auicenna.	Magister Sententiarum.
	Aureolus.	Marcus Antonius Ianua.
	B	Marsilius.
Baldouinus.		Mauritius.
Benedictus Petrius.		P
Bernardinus Petrella.		Paulus Soncinas.
Biel.		Plato.
Burlaus.		Pomponatius.
C		Porphyrius.
Caietanus.		Præpositus.
Cardanus.		S
Conciliator.		Sarnanus.
D		Scotus.
D. Thomas.		Simplicius.
E		Suessanus.
Eraſtus.		T
F		Themistijs.
Frañcisus Piccolominus.		Thomitanus.
G		V
Gotofredus.		Vgo de Sancto Victore.
		Viccomercatus.

F I N I S.

I N D E X
RERVM INSIGNIORVM,
 ET NOTATV DIGNISSIMARVM,
 QVAE IN TOTO HOC OPERE CONTINENTVR,
 vberimus atque locupletissimus.

*In quo primus numerus Theorema; alter Capitulum; & tertius
 Paginam significat.*

- A**bsolutum duplex. theor. 75. cap. vnico, col. 1. 491
Absolutum cum relatione non facit principium per se vnum. theor. 74. c. 2. col. 1. circa finem. 478
Absolutum, & respectuum sunt disparata non cōtradictoria. theo. 95. c. 6. col. 2. 747
ab vno, in quantum vnum, non provenit nisi vnum, quomodo intelligendum. the. 56. c. 3. col. 2. prope finem. 311
abstrahere quid sit. theor. 83. c. 7. & cap. 8. col. 1. circa finem. 27. & col. 1. non longe a princip. 631
abstrahere est sumere vnum non sumendo aliud. col. 2. circa finem. 548
abstractum commune ab omnibus rebus speculabilibus est ens. theor. 20. c. 1. col. 1. circa finem. 104
abstractio quid sit. th. 78. c. 4. 548
abstractio speciei an sit facilior, quam magis vniuersalis. theor. 83. c. 4. col. 2. 620
abstractiones duas esse, vnam agentis intellectus, alteram possibilis, negatur, theor. 78. c. 4. col. 1. circa finem. 547
absurdum est fieri per plura, quod aequè bene fieri potest per pauciora. theor. 90. c. 7. col. 1. in 2. ratione. 684
absurda consequuntur, si detur Deum necessariò agere. theor. 57. c. 1. 320. & 321
accidens est forma simplex. th. 20. c. 2. col. 2. prope finem. 111
accidens est quidquid aduenit enti in actu. theor. 21. c. 2. col. 2. prope finem. 117
accidens est quod aduenit enti in actu formali cōstituto. th. 22. c. 4. col. 2. in princ. 134
accidēs duob. modis accipitur. c. 6. col. 1. 811
accidens nullum ante formam, vel post corruptionem potest remanere in materia. th. 30. c. 1. 159
accidens est, quod est in alio. th. 26. c. 2. 145
accidens vnu aliud producit. th. 34. c. 2. 186
accidens proprium, & accidens commune. theor. 74. c. 2. 481
accidens proprium habet esse a subiecto. the. 13. c. 5. 68
accidens proprium duobus modis dicendi potest a subiecto. theor. 14. c. 3. 76
accidēs numero incorrupto, an permaneat in genito. theor. 73. c. 5. 471
accidēs variabile non inest substantiis, nisi mediātē accidētē inuariabili. th. 74. c. 2. 479
accidens, medium ad aliud accidens demonstrandum. theor. 13. c. 3. 64
accidens aliquid reale positium in seipso est. theor. 22. c. 3. 131
accidens habet aliquā causam, à qua esse accipit, qua destructa, ruit accidens. theor. 73. cap. 5. 473
accidens non producit substantiam, dispositi-
 ue, &c.

I N D E X

<i>ad verò agit ad productionem. theor. 34. cap. 1. 181.</i>	<i>Rationes contrarie. ibidem.</i>	<i>accidentia eadem sunt cõmunia uniuerso orbi. theor. 59. c. 1. col. 1. ad finem.</i>	326
<i>Confirmatur prima opinio. th. 34. c. 2. 182.</i>	<i>accidentia spiritalia sunt ignobiliora materialibus. the. 76. c. 2. col. 2. ad finem. 495</i>	<i>accidentia generis, an accidentia speciei magis moueant. th. 83. c. 8. col. 2. in fine.</i>	629
<i>accidens spirituale producitur à reali. th. 76. cap. 2. 496</i>	<i>accidentia sunt entia imperfecta. theor. 34. c. 2. col. 2. circa medium.</i>	<i>accidentia an producant substantiam. theor. 34. cap. 3. col. 2. circa finem.</i>	182
<i>accidens inscipit magis, & minus, quo ad esse indiuisibile. theor. 65. c. 3. 389</i>	<i>accidens agere in virtute substantie, quomodo intelligatur. theor. 35. c. 1. 189</i>	<i>accidentia substantie generantis. theor. 35. c. 1. 189</i>	
<i>accidens non indiuiduatur per substantiam. theor. 90. c. 11. 697</i>	<i>accidens non perficit essentialiter substantiam. theor. 77. c. 3. 529</i>	<i>accidentia, facta alteratione prauia, quando expellant formam a materia. theor. 35. c. 1. col. 1. in princip. 190</i>	
<i>accidens an idem seruetur in mortuo, quod erat in viuente. theor. 73. c. 1. 458. & 459</i>	<i>accidens an possit denominare suum subiectum. theor. 61. c. 1. 361</i>	<i>accidentia fluunt per modum emanationis a substantia. theor. 74. c. 2. col. 1. 481</i>	
<i>accidens an producat a proprio subiecto. th. 34. c. 2. 182. & 183</i>	<i>accidens quibus rationibus probetur producere substantiam. theor. 34. c. 1. 181. & 182</i>	<i>accidentia in mixto varia, & quæ maneat, quæue corrumpantur. theor. 73. c. 5. 471</i>	
<i>accidens non migrat de subiecto in subiectum. theor. 47. c. 1. col. 2. 257</i>	<i>accidens inntum substantie facit ens per accidens. theor. 20. c. 3. col. 2. 112</i>	<i>accidentia quare dicantur habere subiectum sensibile, & actu. theor. 73. cap. 5. 472</i>	
<i>accidens cuius virtute producat substantiam. theor. 34. c. 3. col. 2. 186</i>	<i>accidens an possit sine substantia existere. th. 24. c. unico. 137</i>	<i>accidentia non variant speciem. th. 1. ca. 3. col. 2. circa finem. 5</i>	
<i>accidentia quæ perpetuo causam, quæue subiectum comitentur. theor. 14. c. 3. 75</i>	<i>accidentia generantur æquiuocè. theor. 71. c. 1. 443</i>	<i>accidentia sine subiecto non sciuntur. theor. 5. cap. 3. col. 1. in princ. 27</i>	
<i>accidentia celi, & horum inferiorum non sunt communia uniuocè. theor. 59. c. 3. 341</i>	<i>accidentia non manent eadem numero destructis substantijs. theor. 60. c. 4. 355</i>	<i>accidentia nullius sunt necessitatis. theor. 1. cap. 3. pag. 5. & 6</i>	
<i>accidentia non sunt in subiecto post rarefactionem, nisi rursus inducantur. theor. 44. cap. 1. 241</i>	<i>accidentia, & dispositiones non dant esse indiuiduale cõpositio. the. 90. c. 7. 685. & seq.</i>	<i>accidentia propria, non communia, pertinere ad scientiam. theor. 17. c. 1. 89</i>	
<i>accidentia communia non sunt scibilia via scientifica. theor. 14. c. 5. col. 2. 81</i>	<i>accidentia sequuntur formam, & ad formam mutationem mutantur. theor. 73. c. 1. 459</i>	<i>accidentia sunt communia, si non comitantur semper subiectum. theor. 13. c. 3. 76</i>	
		<i>accidẽtia interna, & externa. th. 13. c. 3. ibid. 76</i>	
		<i>accidentia consurgunt completa materia. th. 31. c. 1. 164</i>	
		<i>accidentia interna non sunt conclusio demonstrationis. theor. 13. c. 4. 66</i>	
		<i>accidentia interna: mediata per formam subiecti non probantur. theor. 13. c. 4. ibid. 65</i>	
		<i>accidentia ordine quodam procedunt a forma subiecti. theor. 13. c. 4. col. 2. 65</i>	
		<i>accidentia communia. theo. 13. c. 4. col. 1. 68</i>	
		<i>accidentia multa esse habent ab accidentibus. theor. 13. c. 2. col. 2. in fine. 62</i>	
		<i>accidentia, quæ pertinent ad demonstrationem. theor. 13. c. 3. 63</i>	
		<i>accidentia qualia conferant ad cognitionem defini-</i>	

I N D E X

definitionis substantiæ. theor. 13. c. 4.	66	actio pronenit à victoria, & excessu agētis re spectu passi. th. 43. c. 4. col. 2. in fine.	237
accidentia communia non demonstrantur per demonstrationem, sed propria. theor. 13. c.		actio in igne duplex. th. 34. c. 2. col. 2.	186
1. col. 2. prope finem.	61	actio naturalis denominatur à principio pas- sivo, non actu. th. 33. c. 3. col. 1.	178
accidentia non constant ex materia ex qua.	63	actio intellectus est inextensa, & inorganica.	
theor. 20. c. 3. col. 2.		theor. 67. c. 2. col. 1.	409
accidentia pronenientia a forma subiecti. the.	ibid.	actio duplex. theor. 43. c. 4. col. 1.	237
13. c. 3.		actio immanens, & transiens, de qua actio- ne intelligatur. theor. 41. c. 3. col. 2.	230
accidentia pronenientia ab alijs accidentib.	62	actio immanens quæ sit, & quæ transiens.	
theor. 13. c. 2.		theor. 78. c. 3. col. 2. in fine.	230
accidentium genera duo. theor. 13. c. 3. col. 1.	63	actio, & passio differunt genere. theor. 41. c. 2.	
accidentium causa prima, & radix est defini- tio subiecti: non tamen est causa proxima accidentium. th. 13. c. 3. col. 1. in princ.	64	229. sunt diuersæ formaliter, et realiter. ib.	
accretio est motus ad quantitatem. the. 40.		actio, & passio quibus rationibus asseruntur esse idem. theor. 41. c. 2.	ibid.
cap. 2. col. 2. in principio.	215	actio producendi passionem diuersa ab actio- ne producendi subiectum. th. 34. c. 2.	185
accretio consistit in nutritione, & extensione.		actio non fit nisi ubi est contrarietas. theor.	
theor. 40. c. 3. col. 2.	216	34. cap. 1. col. 1. circa finem.	182
accretio quot modis accipiat: & quid sit.		actio principalis ignis unde sit. th. 34. c. 1. ib.	
th. 40. c. 2.	214	actionis perfectio unde pendeat. theor. 77. c.	
accretio, & nutritio quomodo differant, & conueniant. theor. 40. c. 3. col. 1.	217	1. col. 1.	504
accretionis luminis causa in Luna est acci- dens. theor. 13. c. 2.	62	actiones immanentes sunt qualitates. theor.	
accretionis definitio. theor. 40. c. 2.	214	98. c. 2. col. 2.	768. & 769
accretionis subiectum non est quantitas. theo.		actiones immanentes sunt qualitates, & dis- positiones ad habitus. th. 98. c. 2. ibidem	
40. c. 3.	216	actiones intellectus agentis circa phantasma.	
actio est motus. th. 41. c. 2. col. 2. in 6. rōe.	228	th. 78. c. 2. col. 2. circa medium.	537
actio est respectus extrinsecus adueniens. th.		actiones sunt singularium. th. 35. c. 1. col. 2.	191
41. c. 1. col. 1. in principio.	227	actiones sunt suppositorum, quomodo intelli- gatur. theor. 87. c. 2. col. 2.	661
actio, ut est unum ex prædicamentis, non potest poni aliquid absolutum. th. 41. c. 1. col. 1.	226	actuum, & passuum distinguunt potentias in anima. th. 78. c. 2. col. 2. circa med.	538
actio ubi est, semper agens actu agit. th. 42.		actuum problema. theor. 1. c. 2. col. 1.	3
cap. 2.	232 & 233	actuale maxime est maxime per se intelli- gibile. theor. 84. c. 2. col. 1.	639
actio physica omnis fit per contactum. theor.		actus est causa cognoscibilitatis. theor. 84. c.	
35. cap. 1. col. 2.	191	2. col. 2.	638
actio, et effectio differunt. th. 1. c. 3. pag. 5. et 6		actus dupliciter accipitur. the. 22. c. 4. col. 1.	
actio, & essentia idem sunt in Deo. theor. 74.		circa finem.	134
cap. 2. col. 1. in princ.	479	actus duplici modo sumptus, theor. 59. cap. 3.	
actio multis modis accipitur. the. 41. c. 3. col.		col. 2. in princ.	342
1. in princ.	230	actus duplex scilicet, substantialis, & acci- dentalis. th. 35. c. 2. col. 1.	194
actio propriè sumpta, est in agente tantum; neque est idem quod passio. th. 41. c. 3. col.		actus duplex, primus, & secundus. the.	90.
1. in fine.	ibid.		
actio an sit, & quomodo sit in agente, & c. th.			
41. c. 1.	226		

I N D E X

c. 4. col. 1.	677	Scoto. th. 22. c. 3. col. 2.	130
actus duo. theor. 22. c. 2.	127	actus entitativus, & existentia est passio entis realis. th. 22. c. 4. col. 1. prope finem.	135
actus primus animæ quid sit. theor. 74. ca. 3. col. 2.	485	actus immaterialis secundum substantiam non potest esse actus rei materialis. theor. 78. c. 4. col. 1. paulo post medium.	545
actus est primo bonus ex circumstantia obiecti, non finis. th. 80. c. 1. col. 1.	667	actus materiae de se immaterialis quod sit immortalis, non est notum. theor. 68. cap. 3. col. 2.	424
actus in intellectu non sunt duo. the. 77. cap. 2. col. 2. post medium.	525	actus diversi specificè non proveniunt ab eadem potentia secundum Philosophos. theo. 75. c. 1. col. 1.	492
actus formalis. theor. 22. c. 1.	127	actus adhibitus in definitione animæ ab Arist. quæ habeat sensum. th. 92. c. 3. col. 1.	705
actus entitativus. theor. 22. c. 2.	ibid.	actus in definitione animæ adhibitus ab Arist. quid significet. th. 67. c. 2. col. 1.	410
actus formalis an sit causa intelligibilitatis rei. theor. 25. c. 3. col. 2. in princip.	141	actus autem levis est alicubi esse, horum verborum declaratio. theor. 61. c. 1. col. 2.	361
actus, & forma, principium omnium entium. theor. 20. c. 3. col. 2.	113	actus singularis præexistit potentiam singularem, quam astringit. th. 90. c. 2. col. 2.	662
actus est forma, vel operatio formæ. theore. 22. c. 3. col. 2.	132	actus rei sensibilis, & sensitivi est idem. the. 79. c. 2. col. 2.	561
actus, habitus, & intellectus dicuntur practici ab eodem. the. 89. c. 1. pag. 666. & sequens.		actus, agentis, & passivi, moventis, & moti, est unus, & diversus. th. 79. c. 2. col. 1.	564
actus distinguuntur per obiecta, quomodo sit vera propositio. th. 75. c. 1. col. 2.	492	actum esse causam intelligibilitatis, falsum est se ostenditur. theor. 25. c. 3. col. 1.	141
actus est qui determinat, & actualitè passum. th. 66. c. 2. col. 2.	402	actum, & potentiam esse in eodem genere quomodo intelligatur. th. 74. c. 3. col. 2.	483
actus, & potentia duobus modis considerari possunt. th. 74. c. 3. col. 2.	483	adducere inconueniens non est solvere rationem. theor. 54. c. 2. col. 1. in fine.	285
actus, & potentia non eodem modo in omnibus se habent. theor. 74. c. 3.	ibid.	Aequale, idem, & simile suadantur super r. num. th. 95. c. 1. col. 2.	276. & seq.
actus, & potentia sunt eiusdem generis, est falsa propositio.	ibid.	Aequivocum nomen non habet quod quid est. th. 30. c. 2. col. 2.	161
actus, & potentia sunt principia Prædicamentorum. theor. 64. c. 1. col. 2. in princip.	381	Aequinoctium quid sit. th. 95. c. 1. col. 2.	726
actus, & potentia, & ab obiecto producuntur. th. 75. c. 1.	489	Aeternum, & corruptibile debent connenire in genere metaphisico. th. 85. c. 2.	194
actus nobilior est quam potentia. th. 74. c. 2. col. 2.	479	Aeternum unum a se, aliud ab alio. th. 56. c. 6. col. 2. in fine.	318
actus est qui separat, & qui distinguit. theor. 99. c. 9. col. 2.	692	Aeterna, & caduca quid habeant discernis. th. 59. c. 2.	332
actus corporis est id, per quod alicui propria operatio inest. th. 58. c. 1. col. 2. in fine.	324	Aeternorum, & mortalium principia sunt eadem proportionem. th. 59. c. 3.	341
actus sentiendi non habetur nisi adsit obiectum. th. 79. c. 2. col. 2. circa princip.	563	Aer est gravis, et levis. th. 46. c. 2. col. 1.	256
actus sentiendi producit ab anima, secundum Zabarella. th. 79. c. 2. col. 1.	564	Aer quod inferniat motui naturali, & violento, quomodo id fiat.	ibid.
actus intelligendi quid sit. th. 79. c. 4. 572. et 573			
actus recordandi habet duplex obiectum. th. 80. c. 2. col. 1. in fine.	581		
actus entitativus, per hoc quid intelligatur a			

I N D E X

<i>Aeuum</i> propriè significat omne tempus seu tempus infinitum. the. 56. c. 1. col. 2.	302	condiciones. theor. 42. c. 2.	233
<i>agere</i> secundum electionem, & a proposito conuenit soli homini. theor. 67. c. 2.	405	<i>agentia naturalia</i> , an, & quæ incipiant a minus perfectis, & tendant ad perfectiora. theor. 83. c. 3.	616
<i>agens</i> est duplex. th. 61. c. 1. col. 2.	264	<i>agentia equiuoca multa agunt per transmutationem extra se.</i> the. 61. c. 4. col. 1.	370
& theor. 56. c. 5. col. 1.	315	<i>agentis diuersitas ubi est, est etiam diuersitas numeralis generi.</i> th. 42. c. 2. col. 2. 23	1
<i>agens</i> producens effectum duobus modis, procedit.	ibid.	<i>aggregatum per accidens non est scibile.</i> theor. 19. c. 2.	101. & 102
<i>agens</i> , producens speciem sensibilem. theor. 76. c. 2.	497	<i>albedo</i> , quod inhereat substantia, non ob id est composita ex esse, & substantia. theorem. 33. c. 3.	178
<i>agens</i> , & mouens agit, & mouet passum sibi proportionatum. theor. 55. c. 1.	294	<i>aliqua</i> lyter dictio, quid sit. theore. 74. cap. 2.	481
<i>agens</i> , & possibilis intellectus realiter unus formaliter differunt. th. 78. c. 2. col. 2.	537	<i>aliquid ut sit animal, quid opus sit.</i> theorem. 82. c. 1.	608. & 609
<i>agens</i> principale prius agit quam instrumentum. theor. 34. cap. 3.	187	<i>aliquid esse in actu, et potentia respectu diuersorum non est inconueniens.</i> theor. 81. c. 3.	601. & 602
<i>agens</i> , & patiens sufficit quod distinguantur ex natura rei. theor. 81. c. 3.	602	<i>aliquid potest esse in potentia dupliciter.</i> theor. 20. c. 1.	104. & 105
<i>agens</i> , & patiens in omni natura sunt diuersa realiter. theor. 81. c. 3.	ibidem	<i>aliud est esse carnis, & aliud esse carnis.</i> th. 28. c. 3. col. 1. in fine.	153
<i>agens</i> patiente, & principium nobilissimum materia. theor. 78. c. 2.	538	<i>alterans non minus est potens in principio, quam post.</i> theor. 38. c. 1.	405
<i>agens</i> est honorabilis patiente. theor. 81. c. 2. col. 2.	599	<i>alteratio</i> propriè ubi fiat. theorema 79. c. 4.	568. & 569.
<i>agens</i> totale vel uniuocum vel equiuocum. theor. 34. c. 2. col. 2.	182	<i>alteratio</i> substantia quomodo fiat a qualitatibus. theor. 35. c. 1.	189. & 190
<i>agens</i> quidquid non potest agendo nobilissimo modo, non poterit ignobiliori. theor. 34. c. 2. col. 1.	184	<i>alteratio</i> per se habet successione. theor. 29. cap. 1.	158
<i>agens</i> physicum agendo patitur, & repatiendo debilitatur. theor. 43. c. 1. col. 1.	234	<i>alteratio</i> concurret in raritate, & densitate. theor. 43. c. 2.	235
<i>agens</i> naturale agit quidquid potest, & quantum potest. theor. 34. c. 3.	187	<i>alteritas</i> horum inferiorum, in quo consistat, theor. 59. c. 1.	326. & 327
<i>agens</i> naturale habet similitudinem ex forma. theor. 90. c. 9.	693	<i>ambiguitas</i> de Logica ut dicitur. th. 1. c. 1. col. 2.	22
<i>agens</i> naturale agendo repatitur. theor. 40. c. 6.	224	<i>ansit</i> , & propter quid, simul aliquando cognoscuntur. theor. 10. c. 4.	54. & 55
<i>agens</i> externum deducens ad locum requiritur ad esse actio in loco. theor. 48. c. 1. 252	252	<i>analogia</i> tam proportionis, quam attributionis esse aliquando equiuoca. theor. 95. c. 1. col. 2.	726
<i>agens</i> in anima proprium, & respondens intellectui possibilis. theor. 81. c. 2.	596	<i>analogia</i> equiuoca & propositio. c. 5.	807
<i>agens</i> datur in omni natura, in qua est aliquid ut materia. theor. 81. c. 2.	ibid.	<i>analogia</i> inseruit pro declaratione. theor. 27. cap. 1.	147. & 148
<i>agens</i> cuilibet respondet proprium patiens. theor. 54. c. 3.	289	<i>analogia</i> non mediat inter uniuocum et equiuocum.	
<i>agentia</i> diuersa reperiuntur habentia eandem			

<p>eum.theor.20.c.1. analogiæ nomine quid intelligat 27.c.1. analogiæ methodus.theor.25.c.3. analogum quid sit, & quomplex.theor. 95. c.1.col.2. analogum est aliquo modo vnum. analogum quomodo sit vniuocum. angelus quodlibet ens cognoscit quidditati- uum.theor.85.c.3. angelus, & anima differunt specie.theor.75. c.1.col.2. anima quid sit.67.c.2. anima est substantia, quæ est forma, & actus theor.81.c.3. anima est actus corporis . theor. 58.cap.1. 324 anima est gratia cuius, & ratio cui omnium instrumentorum naturalium.tb.56.ca.2. 306.& 307 anima non est actus materie.theore. 31.c.2. 166.& 167 anima est forma informans non vt nauta na- uim . tb.67.c.2. anima omnis informans est extensa, & quan- ta, secundum Zabarellam.theor.82.cap.1. 608.& 609 anima duobus modis considerari potest. theo. 67.c.3. anima multas de se attulit philosophis diffi- cultates, & quæ sint præcipuæ.theor. 67. c.1. anima est principium immediatum operandi. theor.74.c.1. anima quodam modo omnia . theor.79.cap.1. 549 anima quomodo sit omnia.theor.79.c.4.567 anima quod sit per se subsistens, & indepen- dens a corpore ex modo operandi proba- tur.theor.68.c.3. anima ab anima per quæ distinguatur.theor. 92.c.2. anima appellatur natura ab Arist.theorem. 32.c.2. anima nostra quare non possit intelligere sub- stantias abstractas.tb.85.c.3.</p>	<p>107. & 108 147. & 148 ibid. 727 ibid. ibid. 646. & 647 488 405. & 406 601. & 602 theor. 58.cap.1. 324 tb.56.ca.2. 306.& 307 31.c.2. 166.& 167 tb.67.c.2. theor.82.cap.1. 608.& 609 theo. 67.c.3. theor. 67. 404 475 theor.79.cap.1. 549 theor.79.c.4.567 theor.68.c.3. theor. 92.c.2. theor. 32.c.2. 177 650</p>	<p>anima patitur passione perfectiua, non corru- ptiua.theor.98.c.2.col.2. 769 anima secundum essentiam, quantitatem, & potentias, an sit tota in toto, & in quali- bet parte.theor.82.c.1.col.2. 607 anima principaliori modo est in aliqua parte corporis.theor.82.c.1. 608 anima quomodo mixta, & immixta corpori dicatur.theor.69.c.2. 434 anima virtualiter, & formaliter continet ef- fectus, quos circa corpus operatur. theor. 73.c.1.col.1. 458 anima quomodo determinetur ad diuersos a- ctus.theor.74.c.4.col.1. 478 anima an sit primū mouens.tb. 61.c.4.570 anima an moueat seipsam. theor. 81. cap.3. 601. & 602 anima dat esse, non semper operari. theor.74. c.2. 479 anima non dat esse corpori, sed operationes. theor.73.c.1. 457 anima licet det esse homini, non tamen est quanta.theor.67.c.3.col.1. 412 anima formaliter non est potentia, sed mate- rialiter.theor.74.c.2. 478 anima vni variis habet potentias est in ho- mine.theor.72.c.2.col.2. 449 anima operatur mediatis formis acciden- talibus & inquam instrumentis.theor.74. c.1.col.1. 477 anima prærequirit corpus organizatum. tb. 79.c.3. 565 anima est prius per se, quam sit vnica corpo- ri.theor.92.c.1.col.1. 701 anima omnis educitur extrinsecus, & est in forma.theor.67.c.3. 412 anima tota appellatur ab Arist.collectio ani- marum.theor.67.c.2. 405 anima intellectiua vilesit nulla posita specie intelligibili.theor.79.c.4. 568. et seq. anima intellectiua est simplicior quam forma naturalis.theor.79.c.3. 566 anima intellectiua est indiuiduata per se ip- sa.theor.91.c.1. 697 anima intellectiua vegetatiua, & entitatiua continent tamquā potentias.tb.72.c.1.448</p>
---	--	--

I N D E X

- anima non semper intelligit, neque semper operatur.* *th.* 74. c. 2. col. 2. 478
anima rationalis quomodo det esse corpori. *theo.* 68. c. 2. 425
anima rationalis est tota in toto, & in qualibet parte, & est inextensa. *theor.* 82. c. 1. 607. & seq.
anima rationalis non intelligit, nisi per cognitionem aliorum a se. *theoremata* 81. cap. 3. 601. & 602
anima rationalis non intelligit se per suam essentiam. *theor.* 81. 594. & seq.
anima rationalis est extensa per accidens. *th.* 62. c. 1. 374. & seq.
anima rationalis quod diversa appetat, & fugiat, non est inconueniens. *theor.* 72. cap. 3. col. 1. 454
anima vegetalis est diuidua, & extensa, & tota in toto. *theor.* 74. c. 3. 484. & seq.
anima an sit entitas vna constans ex vegetatiua, & sensitua. *theor.* 72. c. 1. 448
anima definitio. *th.* 33. c. 2. col. 1. 177
animæ operationes consistunt in pati. *theor.* 33. c. 4. col. 2. 180
animæ immortalitas explicite consideratur, & susinetur a philosophis. *theoremata* 68. c. 2. 414
animæ immortalitas ignoraretur, nisi id lumine Christianæ fidei illustraretur. *theor.* 67. c. 3. col. 2. 411
animæ munus duplex. *theor.* 76. c. 2. 495
animæ partes quædam separabiles, quædam non, secundum Arist. *th.* 67. c. 3. col. 2. 412
animæ partes quædam separabiles, quædam non. *theor.* 67. c. 1. col. 2. 404
animæ tres realiter distinctæ an sint in homine. *theor.* 72. c. 2. col. 2. 451
animam dare esse substantiale quid sit. *theor.* 74. c. 3. 484. & seq.
animam per se producere actum primum, & per accidens potentias, falsum. *theoremata.* 74. c. 3. *ibid.*
animam rationalem esse immortalem naturali ratione an possit probari. *th.* 68. c. 2. 414
animam rationalem non esse formam specifi-
cam hominis asserere est impius. *theor.* 68. c. 1. col. 1. 416
animam rationalem esse formam informautem incorporatam, & incorruptibilem tribus proportionibus tenuit Arist. *th.* 67. c. 3. col. 2. 411
animam rationalem esse formam materiale duobus modis accipitur. *theoremata.* 70. c. 1. 436
anima non esse separabilem a corpore, de quo corpore intelligat. *Arist.* *th.* 68. c. 1. 414
animam esse formam informautem, quibus rationibus probetur. *th.* 67. c. 2. 408. et 409
animam componi ex duabus partibus substantialibus rationibus probatur. *theor.* 81. c. 2. 601. & seq.
animam immaterialem informare corpus nõ est inconueniens. *theor.* 67. c. 3. 411
anima vegetatiua, sensitua, & intellectiua quomodo sint subordinata inter se. *theor.* 72. c. 2. 449. & seq.
animæ tres in homine atque in animalibus realiter distinctæ. *theor.* 72. c. 2. *ibid.*
animæ viuentes non virtute seminis, sed à Deo producuntur. *th.* 69. c. 1. col. 1. 431
animæ animantium per productionem producuntur. *th.* 69. c. 1. *ibid.*
animarium transmigratio, & determinatus numerus, an ab Arist. reiectus. *theoremata.* 76. c. 1. 493
animæ quid dicat hæc vox. *theor.* 73. c. 3. 462
animal, & homo non simul sit. *theoremata.* 72. cap. 1. 447
animal licet habeat plures formas est vnum, licet non simplex. *theoremata* 73. c. 4. 467
animalia generantia diuisione specie. *th.* 71. cap. 2. 443. & seq.
animalia imperfecta modum generationis habent vniucum, & æquiuocum. *theor.* 71. c. 1. 439. & seq.
animalium productionis gradus tres. *th.* 71. c. 2. 443. & seq.
applicatio logicæ duplex. *theor.* 1. cap. 1. 2
aptitudo dicit relationem. *theor.* 92. cap. 1. 701

apti-

aptitudo consequitur ad rem. theor. 92. c. 3.
 704. & seq.
 aptitudo sine age ad, sine patiendi consequens
 essentiam formae fuit a forma. theor. 74.
 cap. 2. 480
 aqua diuisio considerata duobus modis. theo.
 90. c. 6. 681
 arbor predicamentalis quo ordine ordinata.
 theor. 83. c. 3. 615. & seq.
 argumentum ab indiuiduis ad differentias in
 diuiduales non valet. theor. 90. cap. 1. 670
 argumenta Baldumi de subiecto logica con-
 tra Scotum. theor. 6. c. 2. 29. & seq.
 argumenta contra propositionem quod 'Deus
 non sit in genere. th. 99. c. 2. 754
 argumentatio regulatur regulis syllogisticis.
 theor. 6. c. 4. 34
 argumentatio quomodo fit subiectum in logi-
 ca. theor. 6. c. 4. ibid.
 argumentationis species omnis reducit ad
 speciem aliquam syllogisticam. ibid.
 argumentationis species quattuor. th. 2. c. 3. 14
 aristocrata vera, qua. the. 56. c. 1. col. 1. 304
 aristoteles in tradendis scientijs semper ha-
 bet rationem nostram faciliorem cognitioni-
 nis. theor. 18. c. 2. col. 1. 95
 aristoteles cur multum tribuat memoria sen-
 sitiuam in lib. de memor. & reminisc. theor.
 80. e. 2. col. 1. 580
 aristoteles, dubius de immortalitate animae.
 th. 68. c. 3. col. 2. 411
 aristoteles variè locutus de aeternitate ani-
 mae. theor. 67. c. 3. col. 2. ibid.
 aristoteles variè locutus de materia. the. 90
 c. 8. col. 2. 690
 aristoteles 2. post. d. tex. 8. usque ad 47. quid
 tractet. theor. 15. c. 2. col. 1. 82
 aristotelis sententia in primo topic. 9. que sit.
 theor. 1. c. 4. col. 2. 8
 arithmetica principia cui subalternatur ostē-
 dit, musica suas conclusiones, non per se, a
 priori. theor. 12. c. 1. col. 2. 57
 arithmetica in quibus conueniat, & in qui-
 bus dissideat a musica, & alijs scientijs. th.
 12. c. 1. ibid.
 ars quid sit, circa qua versetur quomodo ab

habitu distinguitur. th. 1. c. 3. col. 1. 5
 ars circa difficilia versatur. th. 6. c. 2. col. 1.
 30
 artis cognitio ad effectiōnem dirigitur. theor.
 1. c. 1. col. 2. 2
 artium scopus qui th. 1. c. 2. ibid.
 affectus varij cal. produciunt varios effectus.
 theor. 42. c. 2. col. 1. 232
 affectus reflexus intellectus. theor. 79. cap. 3.
 col. 1. 567
 attributa in Deo quomodo distinguantur. c.
 1. col. 2. circa finem. 798
 auctoritates Aristot. que videntur significa-
 re, quod sensus sint circa singularia, quo-
 modo intelligē de theor. 87. c. 1. col. 1. 661
 auctoritates Arist. loquentes expressē de ma-
 teria partis, quomodo interpretanda. the.
 90. c. 8. col. 2. 690
 auctum, & nutritum an maneat idem nume-
 ro per totā vitam. th. 40. cap. 4. col. 1. 218
 auctum in vinente, quomodo extendatur. th.
 40. c. 5. col. 2. 222
 auctio in corpore fit secundum formam. theo.
 40. c. 4. col. 2. 221
 auerrois opinio de substantijs abstractis reie-
 ctā. theor. 2. c. 1. col. 2. 12
 auicenne opinio de substantijs abstractis pro-
 bata. theor. 2. c. 1. ibid.

B

Balduni opinio, an Logica sit scientia. th.
 1. c. 2. col. 1. 4
 bonum an sit obiectum voluntatis. the. 85. c.
 4. col. 2. circa finem. 654
 bonum commune maius quam particulare.
 th. 68. c. 3. col. 2. circa medium. 422
 bonum vniuersi consistit potissimum in ordi-
 ne ad primum ens. the. 56. c. 1. col. 2. 299

C

Cicero vel fallitur ipse, vel alios fal-
 lit in quodam argumento. theor. 32. c.
 3. col. 2. in fine. 174
 calor naturalis est quo anima agit, huius au-
 thoritatis expositio, the. 34. c. 1. col. 2. 181
 calor est passio formę ignis theo. 65. c. 4. 393
 caro est caro per animam. theo. 74. c. 3. 485
 caro vna, et mortua ē vniuoca. th. 74. c. 3. ib.

I N D E X

<i>caro animalis quomodo eadem maneat a principio vitæ ad finem. the. 40. cap. 1. col. 2. 212</i>	<i>causa naturalis non impedita, effectum quam potest nobilissimum producit. the. 83. c. 2. col. 1. 614</i>
<i>& c. 4. col. 1. & 2. 218</i>	<i>causa finalis non habet proprie causalitatem realem. the. 15. c. 1. col. 1. 82</i>
<i>carnem esse, & esse carnis differunt. theor. 28. c. 3. col. 1. in fine. 153</i>	<i>causa finalis non causat, nec efficit nisi metaphorice. theor. 75. c. 1. 489</i>
<i>causæ non est ponendus in his, quæ sunt a se. theor. 54. c. 2. col. 1. 283</i>	<i>causa efficiens motus in graui. theor. 61. c. 1. col. 2. 361</i>
<i>cauatio lapidis non fit a guttis in instanti. the. 52. c. 2. col. 2. 272</i>	<i>causa efficiens, & finalis, principia essendi. theor. 4. cap. 1. col. 2. 18</i>
<i>causa, & effectus duplex. theorem. 29. c. 1. 159</i>	<i>causa efficiens ucesse non est, ut semper agat. theor. 74. c. 3. col. 1. 486</i>
<i>causa, & effectus quando reciprocentur. the. 10. c. 3. col. 1. & 2. 51</i>	<i>causa essentialis, ad quam reducitur ordo accidentalis productionis. theorem. 34. cap. 2. 182. 183</i>
<i>causa, & effectus si sint reciproci, fieri potest regressus. theor. 9. c. 1. col. 1. 44</i>	<i>causa accidentalis accidentaliter concurrit. theorem. 76. c. 1. 446</i>
<i>causa respondens suo effectui est medium in demonstratione. theor. 15. c. 2. col. 2. 82</i>	<i>causa accidentis est substantia. theor. 88. c. 1. col. 1. 663</i>
<i>causa per effectum, & effectus per causam cognoscitur. theor. 9. c. 1. 44</i>	<i>causa formalis sola est medium in demonstratione potissima. theor. 15. c. 2. 82. et 83.</i>
<i>causa, & causatum distinguuntur realiter. the. 5. c. 1. col. 1. paulo post medium. 21</i>	<i>causa intellectiõis, quæ sit. theor. 76. cap. 2. 496</i>
<i>causa æquiuoca est nobilior suo causato. theor. 60. c. 4. col. 1. 256</i>	<i>causa integra intellectiõis actualis. ibid.</i>
<i>causa cur aliquando non reciprocetur cum effectu. theor. 10. c. 3. col. 1. 51</i>	<i>causa prima, & secunda an concurrant ad eundem effectum. theor. 57. c. 1. col. 2. 321</i>
<i>causa satisfacit quæstioni propter quid, sine ratione. theor. 19. c. 2. col. 1. 101</i>	<i>causa prima eminenter continet causabilitatem secundarum causarum. theor. 54. c. 2. 287</i>
<i>causa ingrediens demonstrationem est uniuersalis, & propria. theor. 14. c. 3. 75</i>	<i>causa secunda dependet a prima in essentialiter ordinatis. theor. 56. c. 1. col. 1. 300</i>
<i>causa immediatè inest subiecto. theor. 10. c. 3. col. 2. 51</i>	<i>causa secunda non prouidet a prima in accidentaliter ordinatis. theorem. 56. cap. 1. ibidem</i>
<i>causa sine qua non, non est uera causa per se ibidem</i>	<i>causa proxima per se, & immediata quæ. the. 13. c. 4. col. 1. 65</i>
<i>causa quando dicatur adæquata suo effectui. theor. 5. c. 1. ibidem</i>	<i>causa proxima, & immediata caloris ignis, & luminis solis, quæ, theorem. 34. c. 2. col. 2. 184</i>
<i>causa debet reciprocari cum suo effectui. theor. 15. c. 2. col. 2. 82</i>	<i>causa proxima, & immediata, quæ. theor. 34. c. p. 2. ibid.</i>
<i>causa quæ facit scire propter quid est, facit etiam scire quid est. the. 16. c. 1. col. 2. 84</i>	<i>causa præcisa, propter quæ esse habet aliquod annexum, quæ. theor. 32. c. 3. col. 2. 174</i>
<i>causa productiua realiter quidnam esse possit. theor. 32. c. 1. col. 2. in princ. 169</i>	<i>causa præcisa, quare intellectus conuertitur ad substantias, theor. 79. cap. 4. 574</i>
<i>causa perfectior est intellectus, quam obiectum in producenda intellectu. the. 77. c. p. 3. col. 1. 526</i>	
<i>causa positina per se diuisibilitatis est quantitas. theor. 36. c. 3. col. 2. 197</i>	

I N D E X

<i>causa externa quod ex accidente sit medium in demonstratione, quomodo intelligatur. theor. 14. c. 3. col. 2.</i>	75	<i>causa quot requirantur ad sensationem producendam. theor. 76. c. 2. col. 2.</i>	495
<i>causa externa, & interna the. 13. c. 3. col. 1.</i>	63	<i>causarum genera distincta. theorema. 15. c. 2. col. 2.</i>	82
<i>causam accidentis esse medium in potissima, quomodo intelligendum. theor. 13. cap. 4. col. 2.</i>	64	<i>causarum genera quattuor, quae quomodo necessario producunt effectum, nisi sint cause liberae. theor. 77. c. 2. col. 2.</i>	523
<i>causam finalem quod habet, habet & efficientem. theor. 56. c. 2. col. 1.</i>	306	<i>causato non competit modus essendi. the. cap. 5. col. 1.</i>	316
<i>causam vniuersalem producere effectum vniuersalem, potest contingere duobus modis. theor. 87. c. 1. col. 2.</i>	660	<i>causatio, & productio spiritualis, theor. 56. c. 3. per tot.</i>	310
<i>causam quod habet finalem, an habeat quoque efficientem. theor. 56. c. 1. col. 1.</i>	303	<i>causalitas formae in materia. theor. 90. c. 8. col. 1.</i>	688
<i>causae genus, quod est medium in demonstratione potissima. theor. 15. c. 1. col. 2.</i>	81	<i>causalitas formae & causalitas finis. theor. 90. cap. 8.</i>	ibid.
<i>causae naturales cur non statim perfectiorem effectum producant. theor. 83. c. 8. col. 1. in princ.</i>	628	<i>causalitas finis est respectu efficientis. theor. 56. c. 2.</i>	305
<i>causae producentes animal ex putri. the. 71. cap. 2. col. 2.</i>	443	<i>causalitas realis materiae & formae non est effectiua. theor. 21. c. 3.</i>	121. & 122
<i>causae non multiplicationis numeralis. theor. 91. c. 1. col. 2.</i>	699	<i>caelum primum quomodo moueatur. the. 48. cap. 1. col. 1.</i>	261
<i>causae, & effectus proportionantur. theor. 28. cap. 1. col. 1. in fine.</i>	150	<i>caelum primum, & caeteri orbes an sint in loco. theor. 48. c. 2.</i>	263
<i>causae essentialiter ordinatae concurrunt ad vnum effectum, non idem est de causis accidentaliter. theor. 69. c. 1. col. 1. in princip.</i>	433	<i>caelum, corpus naturale licet sit, non tamen constat ex materia & forma. theor. 4. c. 1. col. 2. in princip.</i>	18
<i>causae remotae ad effectum non est necessaria connectio. theor. 10. c. 1. col. 1.</i>	48	<i>caelum simplex ne sit, an ex materia, & forma. theor. 59. c. 1. col. 1.</i>	326
<i>causae notiores conclusione natura. theor. 10. cap. 3.</i>	51	<i>caelum est genus substantiae proprios effectus, & operationes habens. theor. 59. c. 1. col. 2. in princ.</i>	330
<i>causae secundae requiruntur propter imperfectionem effectus. the. 54. c. 2. col. 2.</i>	287	<i>caelum absolute pronunciatum, & hoc caelum, sunt aliud atque aliud. theor. 59. cap. 1. col. 1.</i>	326
<i>causae passionum qua ratione cognoscantur. theor. 9. c. 1. col. 2.</i>	43	<i>caelum secundum Philosophos non est animatum formaliter. theor. 58. c. 1. col. 1.</i>	323
<i>causae omnes praeter illa quattuor genera sunt accidentales rei. theor. 77. c. 2. col. 1.</i>	523	<i>caelum est in loco actiue, non passiuè. theor. 48. c. 1. col. 1.</i>	262
<i>causae quomodo sibi sint inuicem causa. theor. 90. c. 8. 688.</i>	per totum	<i>caelum per se mouetur, & per se est in loco. the. 48. c. 2. col. 2.</i>	263
<i>causae tres tum nota tum ignota nobis. theor. 10. c. 2. col. 2.</i>	50 & seq.	<i>caelum constat ex essentia & esse suo individuali. theor. 59. c. 3. col. 1.</i>	345
<i>causae quae concurrunt ad intellectionem. the. 83. c. 2. col. 1.</i>	614	<i>caelum est pars prestantissima entis. theor. 20. c. 3. col. 1. in princip.</i>	114
		<i>caelum & substantia differunt genere proximo. theor. 20. c. 3. col. 1. cum ca. finem.</i>	114

I N D E X

celum quare dicatur animatum.theor. 58.c. 1.col.1.	325	bus.theor.54.c.3.col.2.	289
celū quarto gradu vitæ vivit.tb. 58.c.1.tb. celum quomodo, & quare agat in hæc inferiora.the.99.c.2.col.1. & 2.per tot. 776		cognitio fit ab intellectu, & subiecto, & quo modo. th.5.c.2.col.2.	33
celum quomodo moueatur.theorema 48.cap. 1.col.1.	261	cognitio de subiecto per demonstrationem quæ, & propter quid.the.3.c.1.col.1. 17	
celum naturaliter non mouetur violenter.theor.20.c.3.col.2. non lōge a princ. 114		cognitio contingit secundum quod cognitum est in cognoscente.tb.85.c.2.col.2. 645	
celum non habet principium motus internū, sed externum tantum.theor.20.c.1.col.2.non longe a princip. 108		cognitio quid diatiua rei, perfectissima.the.85.c.3.col.1.	647
celum quomodo dicatur esse in loco.the. 48.c.1.col.1.	261	cognitio abstractorum naturaliter acquiritur per sensibilia phantasmata.th.95.cap.3.col.1.	733
circulus quid sit.theor.9.c.1.col.2.	43	cognitio abstractiua est scientialis,theor.84.c.3.col.2.	642
circulus, & regressus quomodo differant. th.9.c.1.	ibid.	cognitio intuitiua non est scientifica, & quid sit.theor.86.c.1.col.1.	656
circulus reiectus, regressus admissus ab Aristot.tb.9.c.1.	ibid.	cognitio intuitiua duplex.tb.84.c.2.c.2. 639	
coexistere quid sit. theor.22.c.3.col.2. 133		cognitio substantiæ habetur per accidente sensibile.theor.88.c.1.col.1.	663
cognoscere proprie, & per se.tb.80.c.2. 581		cognitio passionis præsupponit cognitionem subiecti.theor.5.c.3.col.1. per tot. 27	
cognoscere propriam speciem, & conceptum minus vniuersalem, confuso modo.theor.83.cap.8.col.1.	631	cognitio a posteriori non est scientia. the.5.c.3.col.1.	28.
cognoscere clarius non est conditio scientiarum subalternarum.tb.12.c.2.col.2. 60		cognitio, quæ scientia dicatur, quæ. theor.1. cap.3.col.2.	6
cognoscere singulare intuitiue, & abstractiue quid.theor.86.c.1.col.1.	656	cognitio actualis duplex.tb.83.c.1.col.2. 613	
cognosci rem aliquam duobus modis non est inconueniens.theor.54.c.1.	182	cognitio actualis distincta.the.83.c.10.632	
cognosci per causam certā proximam & adæquatā est demonstrari.tb.14.c.3.col.2.77		cognitio habitualis quæ sit.theor.83.cap.11.col.1.	633
cognoscēdi principia q̄.the.20.c.1.col.2.105		cognitio habitualis præsupponit cognitionem actualem confusam acquisitam ab intellectu.theor.85.c.11.col.1.	634
cognitio triplex in intellectiua.theo.83.c.1.col.1.	613	cognitio habitualis mediat inter cognitionē confusam actualem, & cognitionem distinctam actualem.theor.83.c.11. ibid.	
cognitio duplex, intuitiua & abstractiua.tb.84.c.2.col.2.	639	cognitio virtualis quæ dicatur the.83.c.11.col.1.	633
cognitio duplex intellectus nostri circa singulare.theor.84.c.1.col.2.	635	cognitio distincta per quæ habeatur.tb.83.c.10.col.1.	632
cognitio duplex de singulari, theor.84.c.2.col.1.	640	cognitio distincta habetur post confusam. th.10.c.3.col.2.	54
cognitio duplex de materia.theor.25.cap.1.per totum.	138	cognitio distincta, & confusa.theor.9.c.2.col.2.	46
cognitio procedit a noto ad ignotum, per vim illatam.tb.19.cap.1.col.1.	98	theor.83.c.1.col.2.	613
cognitio nostra ortum habet ex phantasmatis		cognitio distincta ab vniuersalioribus incipit.tb.83.cap.11.per tot.	634

- cognitio cōfusa, et distincta. t. 83. c. 8. p. tot. 630
 cognitio confusa præcedit cognitionem distinctam theor. 83. c. 1. col. 2. 613
 cognitio confusa ad quid requiratur. theo. 83. c. 3. col. 1. 618
 cognitio cōplexa principiorū indiget cognitione terminorū simpliciorū. t. 83. c. 8. p. tot. 573
 cognitio complexa præsupponit incomplexam. theor. 84. c. 2. per tot. 641
 cognitio, ut scientia sit, debet habere evidentiam principiorum. tbe. 12. c. 2. col. 1. 60
 cognitio scientifica non est immaterialium, & simplicium. theor. 28. c. 2. col. 1. 152
 cognitio singularis recta linea, & uniuersalis flexa cognoscitur. theor. 84. cap. 3. 642
 cognitio per experientiam æquiuales cognitioni per causam. tbe. 11. cap. 1. col. 2. 56
 cognitio vera est illa, quæ competit reiscuti est. theor. 85. c. 3. 646. & seq.
 cognitio perfecta materia per multiplicem comparationem. theor. 9. c. 1. col. 2. 44
 cognitio per causam quod est, est perfecta. th. 10. c. 4. col. 2. 54
 cognitio ex causa nobilior, quam ex effectu. theor. 11. c. 1. col. 2. 55
 cognitio effectus per causam, & causa per effectum qualis sit. th. 9. c. 2. col. 1. & 2. 46
 cognitio hominis formalis excellentior cognitione sensuum. theor. 65. c. 2. 387
 cognitionis genus quidnam sit quod determinat. theor. 85. c. 3. 646. & seq.
 cognitionis facultatis in ordine scientiæ semper habenda ratio. theor. 18. c. 3. col. 1. 96
 cognitionis nostræ ordo. th. 78. c. 1. p. tot. 532.
 cognitionis nostræ ordo. theor. 7. c. 2. col. 1. 37
 cognitione confusa effectus acquiruntur cognitio distincta causæ. theor. 9. c. 1. col. 2. 44
 cognitiones plures. theor. 83. c. 1. col. 2. 613
 cognitum primum ordine confuso actuali cognitione est species specialissima. col. 1. 616
 cognitum primitate adæquationis quid sit. theor. 83. c. 11. per tot. 635
 cognitum primitate perfectionis quid sit. th. 83. c. 11. col. 1. & per tot. 635
 cognitum primitate perfectionis simpliciter, est Deus. theor. 88. c. 11. ibid.
- cognitum; & potentiæ cognoscens non possunt conueniri in modo essendi cognito. theor. 85. cap. 3. per tot. 651
 cognitum est in cognoscente per modum cognoscentis. theor. 85. e. 3. col. 2. 648
 commensurato substantialis dupliciter consideratur. theor. 92. c. 1. 701
 communicare in natura non sufficit ad posse esse individuum alicuius speciei. theor. 36. c. 2. col. 2. 197
 cōmune aliquid si statuatur pro obiecto adæquato alicuius potentia, quidquid continetur, ut sub obiecto, mouet illam potentiam. theor. 84. c. 2. col. 2. 638
 cōmune aliquid quod denominet seipsum particulariter sumptū, & vario modo cōceptū, non est incōueniens tbe. 95. c. 6. col. 2. 742
 communiora sunt prius nota via originis & generationis in cognitione habituali & virtuali. theor. 83. c. 11. col. 1. 633
 cōmunicabile, ut quo, & ut quod. th. 5. c. 1. 19. et 20
 cōmunicabile, vel incōmunicabile est passio consequens entitatē. th. 90. c. 7. col. 2. 683
 comparatio fit in specie atoma, & quare. th. 95. c. 4. col. 2. 714
 comparatio omnis est in aliquo uero uniuoco. theor. 95. c. 1. col. 2. 727
 complexiones distinguuntur realiter, & formaliter. theor. 73. c. 4. col. 2. 470
 complexiones diuersæ non requirunt diuersas formas substantiales. th. 73. c. 4. p. tot. 467
 componere, & discurrere sunt operationes intellectus. th. 84. c. 1. col. 2. 636
 compositio duplex. c. 6. in tract. formal. 811
 compositum aliquid datur accidentale non dependens a composito-substantiali. theor. 59. c. 3. col. 2. 344
 compositum est substantia diuersa a materia, & forma, & utraque perfectius. tbe. 21. cap. 3. col. 1. in fine. 120
 compositum fit ex materia, & forma. th. 28. cap. 2. col. 1. in fine. 151
 compositum ex materia & forma, nullum datur super prædicamentum substantiæ. th. 20. cap. 3. col. 2. 111
 compositum est tale, qualis est forma. theor. 90. c.

- 90.c.9. 692. et seq.
- compositum non est natura, sed habens naturam. theor. 21. c. 4. 123. & seq.
- compositum quod nutritioe augetur manet. idem a principio ad finem. theor. 40. c. 4. 218. & seq.
- compositum quomodo fiat unum per se ex materia, & forma. theor. 20. c. 1. 104
- compositum esse tertiam substantiam, quare dicat Arist. theor. 20. c. 2. per tot. 109
- compositum aliud ens a partibus. theor. 21. c. 3. col. 1. 120
- compositum tres perfectiones recipit ab esse constituto per animam rationalem. theor. 72. c. 3. col. 2. 453
- compositum cum pluribus animabus substantialibus, quomodo dicatur unum numero. theor. 72. c. 2. col. 2. 449
- composita res ex actu, & potentia, & ex determinato, & determinabili componitur. theor. 95. c. 4. per tot. 737
- compositiua, & resolutiua methodus. theorema 2. c. 3. col. 1. 14
- compositio duplex in rebus creatis. theor. 32. c. 2. col. 1. 170
- compositio potentialis non actualis est in genere. theor. 96. c. 3. col. 2. 757. & seq.
- contemplatiuum problema. th. 1. c. 2. col. 1. 3.
- concipi res prius potest secundum nomen, quam secundum definitionem. theor. 7. c. 1. col. 2. 35
- concipi distincte, vel confuse nihil reale supra rem conceptam addit. the. 7. c. 2. col. 1. 38
- concipi confuse, & distincte quomodo sit opus nostri intellectus. theor. 7. c. 2. ibid.
- conceptus communis quomodo contrahatur per modos intrinsecos. theor. 96. c. 2. col. 2. 755
- conceptus quid sit. theor. 95. c. 5. col. 1. 740
- conceptus duplex. theor. 94. c. 1. col. 2. 715
- conceptus simplex quomodo formetur in intellectu rationis. theor. 95. c. 3. col. 1. 733
- conceptus est de re, & significat rem. theor. 97. c. 1. col. 2. circa finem. 764
- conceptus persone diuina. the. 94. c. 1. 715
- conceptus est unus, & neuter ex se. the. 95. cap. 2. col. 1. 741
- conceptus quidditatis rei. the. 7. c. 1. 35. p. tot.
- conceptus quidditatis loco definitionis in ente. theor. 6. c. 3. 30. et 31
- conceptus quidditatis naturaliter de substantia non habetur immediate causatus a substantia. theor. 88. c. 1. col. 1. 663
- conceptus per nomen, alius a conceptu per definitionem significatus. the. 7. c. 2. 38. p. tot.
- conceptus vniuersalis formatur ab intellectu agente. theor. 79. c. 4. col. 2. 567
- conceptus vniuersalis circa phantasmata formatur ab intellectu agente. ibid.
- conceptus vniuersales phantasmatis quot sunt tot sunt species intelligibiles. the. 78. c. 2. 537. & seq.
- conceptus communis qui sit. theor. 96. c. 2. per tot. 755
- conceptus communis qualis esse debeat, ut sit talis. theor. 95. c. 6. col. 2. 742
- conceptus communis quomodo contrahatur per modum intrinsecum. th. 96. c. 2. col. 2. 754
- conceptus communis est neuter respectu eorum, quibus est communis. th. 95. c. 5. p. tot. 740
- conceptum communem esse neutrum potest intelligi dupliciter. theor. 95. c. 6. col. 2. 742
- conceptus determinabilis tantum, & determinatiuus tantum. th. 95. c. 4. col. 2. 737
- conceptus determinatiuus qui haberi possit de singulari. theor. 83. c. 8. per tot. 628
- conceptus mentis, siue ens rationis non est subiectum logicæ. theor. 6. c. 1. per tot. 28
- conceptus simpliciter simplices, qui. the. 95. cap. 4. per tot. 738
- conceptus simplicissimus. theor. 96. c. 1. 749
- conceptus distinctus; diuersus a confuso. the. 7. c. 2. col. 2. 37
- conceptus transcendens, & modus intrinsecus requirunt eandem realitatem. th. 96. c. 2. 756
- conceptus formatus ab intellectu agente quid sit. theor. 80. c. 2. col. 1. 580
- conceptus formatus ab intellectu agente phantasmate singulari. th. 83. cap. 2. col. 2. 614
- conceptus sequitur rem, & rei ex natura ipsius rei respondet. theor. 93. c. 4. col. 2. 714
- conceptus materie, & forma qualis sit. the.

30.c.2.col.1.	161	conclusio vniuersalis non sequitur ex demon-
cōceptus speciei specialissimæ est primus, qui		strationibus factis per causam externam.
offertur intellectui nostro. theor. 83. cap.		theor. 14. c. 3. ibid.
8. col. 2.	628	conclusio demonstrationis qualis esse debeat.
conceptus speciei specialissimæ est primum co-		theor. 13. c. 4. col. 1. 79
gnitum. theor. 83. c. 6. col. 2.	624	conclusio per accidentia interna. ibid.
conceptus speciei specialissimæ. theor. 83. c. 6.		conclusio semper sequitur debiliorem par-
ibidem		tem. theor. 14. c. 3. per tot. 79
conceptus primus receptus in intellectu de		conclusio vero casu, & vera necessario. theo-
singulari.	ibid.	14. c. 3. 77
conceptus entis est multiplex. theor. 94. cap.		conclusio in demonstratione debet esse ne-
1. col. 2.	715	cessaria. theor. 14. c. 3. ibid.
conceptus entis est imperfectissimus omniu.		conclusionem simpliciter negare non sufficit.
theor. 83. c. 7. col. 2.	626	theor. 54. c. 2. col. 1. 284
conceptus substantiæ abstrahit à substantia,		conclusionem necessaria ratione materia, vtra-
& accidente. theor. 95. c. 5. col. 2.	740	que propositio debet esse necessaria. theor.
conceptus substantiæ in communi est genus.		14. c. 3. 77
th. 64. c. 2. col. 1.	382	conclusionem Gregorij de Arimio contra Seco-
conceptus de Deo, & de creatura in quid est		tum cum fundamentis. theor. 5. c. 1. col. 2.
contractum per predicatum transcendens.		in fine. 20
theor. 96. c. 2. col. 2. in fine.	754. & seq.	conditio essentialis materia prima. theor. 59.
conceptus obiectiuus respondens enti. theor.		c. 1. col. 1. 326
94. cap. 1. col. 1. in fine.	716	condiciones necessariae subiecti quot, & que.
conceptus, & ratio, qua intelligitur, sunt id-		th. 4. c. 1. col. 1. 18
em. theor. 95. c. 5. per tot.	740	conditio, vt subiectum habeat partes, quibus
conceptus idem esse non potest prior, & poste-		in scientiis requiratur. th. 5. c. 2. col. 2. 24
rior. theor. 7. c. 1. col. 2. in fine.	35	conditio subiecti non est habere partes. theor.
conceptus imperfectissimus an sit primus in		2. c. 1. col. 1. in fine. 11
cognitione via generationis. theorem. 83.		condiciones subiecti. theor. 20. c. 1. col. 1. 104
cap. 8. col. 1.	627	condiciones subiecti. theor. 6. c. 1. col. 1. 28
conceptus quomodo desinat esse communis,		condiciones demonstrationis propter quid.
& fiat proprius. theor. 96. c. 2.	754	theor. 11. c. 1. col. 1. 95
conceptum in utero quo ordine animã acci-		condiciones principiorum sunt condiciones me-
piat. theor. 72. c. 1. col. 1.	448	dij. theor. 13. c. 4. col. 2. 264
conceptus metaphysici dicti de Deo, & de		condiciones principiorum demonstrationis
creatura sunt idem analogici, & vniuo-		medij sunt condiciones. th. 10. c. 3. col. 2. 49
eræ. theor. 95. c. 3. per tot.	731	condiciones accretionis. th. 40. c. 3. col. 1. 189
conceptus realis communis Deo, & creatura		condiciones octo certa, que pertinent ad re-
est positione theor. 94. c. 3. col. 1.	724	cordationem. th. 80. c. 2. per tot. 580
cōceptus superioris, & inferiores possunt va-		condiciones scientiæ, logicæ non conueniunt
riari infinitis modis. th. 95. c. 1. col. 1. 727		th. 1. c. 3. col. 1. 6
conceptus propinquiores sensibus sunt facilio-		condiciones scientiæ quattuor, col. 3. ibid.
res cogniti. theor. 83. c. 8. col. 1.	628	condiciones scientiæ subalternantis, & subal-
cōceptio cōmunis animi. th. 7. c. 2. 37. & 38		teruat. th. 12. c. 1. col. 1. 57
conclusio pendet etiam a minori. theor. 14. c.		condiciones singularitatis. th. 87. c. 1. col. 1.
3. per tot.	75	658

I N D E X

conditiones requisitæ ad unitatem numeralem motus.tb.39.c.2.col.1.	209	particularia determinata. theor.95. cap. 6.col.1.	743
conditiones requisitæ in innoco.theor.95.c.1.col.2.	726	cōservare quid sit.tb.59.c.1.col.1.	326
conditionibus expressè notis non ponitur eorum præcognitio.tb.6.c.3.p.tot.30.et 31.		conservatio quo ad esse est continua datio esse.theor.56.cap.1. per tot. 300. & 301	
confusum, & confusio duplex.theor. 83.c.8.col.2.in princip.	628	considerata in Philosophiâ naturali. theor. 20.cap.1.col.1.	104
confusum, & confuse rem cognoscere, non idem sunt.theor.83.c.1.col.2.in fine.	613	consideratio specifica alicui rei apposta, restringit rem.theor.1.c.1.	2
confusum duplex.	ibid.	constans ex ultima materia singulare est.tb.90.c.8.per tot.	688
confusa magis, hæc verba quomodo intellecta a Scoto.the.83.c.8.col.1.	628	constantium natura omnium est determinata: ratio magnitudinis, & augmenti.theor.52.cap.2.	272.& seq.
quid intelligat Arist. per hæc verba. ibid.		constitutium in esse præcedit rem,theor.92.c.3.col.2.	703
confusa magis nobis notiora.tb.83.c.8. ibid.		consultatio de fine non fit, sed de medijs ad finem.theor.18.c.3.col.1.	96
confutatio opinionis de forma corporeitatis in materia prima.tb.25.c.2.col.1.	138	contineri virtualiter veritates habitus quid sit.theor.5.c.3.col.1.	26
confutatio opinionis Zabarella, Suesiani, & Balduini.tb.2.c.3.per totum.	15	continentia vernalis subiecti in proposito quomodo intelligatur.theor.5.c.3. ibid.	
confutatio rationum contra Scotum de actu entitativo.tb.22.c.3.col.2.	130	contingens pendet a necessario.theor.53.c.1.per tot.	276
confutatio argumentorum Gregorij de Arimino.tb.5.c.3.col.2.	28	contingentia, quæ dicantur ab Arist.theor.57.c.1.col.2.	320
confutatio Caietani de ente mobili. theor.20. cap.3.col.1.	111	contingentia nulla dantur, si Deus necessario agat.	ibid.
coniunctio siue nexus intellectus cum homine per phantasmata, Averrois ineptum figmentum.tb.67.c.2.col.2.	407	contingentium radix.	ibid.
connexio mediij cum subiecto est in maiori: in minori est mediij cum affectione. theor.14.c.3.per tot.	76	continuum seipsum non movet.theor.61.c.2.col.1.	369
connexus causa cum affectione, & affectionis cum subiecto in demonstratione an requiratur.	ibid.	continuum est possibile dividi in diuisibilia.theor.52.c.2.col.1.	272
connexus affectionis cum subiecto non cognoscitur nisi cognitio connexu mediij cum subiecto.	ibid.	continuum est diuisibile secundum quodcumque signum.theor.52.c.2.	ibid.
connexus ab effectu proximo ad causam proximam necessarius.tb.11.c.1.col.2.	55	continuum est diuisibile in infinitum quo in sensu intelligatur hæc propositio. ibid.	ibid.
consequentia valet ab inferiori ad superius affirmatiue.tb.73.c.2.col.2.	460	continuum est immediatum indiuisibile. ibid.	
consequentia valet a destructione consequentis ad destructionem antecedentis. theor.97.c.1.col.1.in princip.	764	continuum est finitum, & terminatum.theo.37.c.2.	203
consequentia formaliter non valet descendendo à predicato tantum confuse accepto ad		continuum non est constans ex minimis.theo.52.c.2.per tot.	272
		continuum non est esse terminatum, vel interminatum.theor.37.c.2.col.1.	203
		continuum quare non conficiatur ex indiuisibilibus.theor.52.c.2.per tot.	272

continuum componitur ex partibus diuisibi-
 libus. *th.* 37. c. 2. per tot. 203
 contrariorum unum est semper priuatio alte-
 rius. *th.* 43. c. 4. col. 2. 237
 contraria non posse esse simul in eodem subie-
 cto. *vera in esse quicquid. theor.* 43. c. 4. *ibid.*
 conuertentia non datur in predicacione uni-
 uersali. *theor.* 8. c. 1. col. 2. 41
 corpus prius tempore generatur. *theor.* 73. cap.
 4. per tot. 467
 Corpus Christi quomodo fuerit item numero
 in sepulchro, quod erat uicinus. *theor.* 73.
 cap. 1. col. 2. 456
 corpus naturale qd sit. *th.* 20. c. 3. col. 1. 114
 corp^o naturale quā sit. *th.* 20. c. 2. col. 2. 108
 corpus naturale habet determinatam quan-
 titatem in magnis, & minus. *theo.* 36. c. 2.
 col. 2. 196
 corpus naturale qd sit. *th.* 20. c. 1. col. 1. 104
 corpus naturale, siue substantia corporea nat-
 uralis sunt idem. *th.* 4. c. 1. col. 2. 18
 corpus naturale est subiectum in philosophia
 naturali. *ibid.*
 corporum caelestium quot species, tot sunt ge-
 nera physica. *th.* 59. c. 2. per tot. 332
 corpus caeleste quolibet habet propriam in-
 telligentiam. *th.* 55. c. 2. col. 2. 296
 corpus generabile, & corruptibile an sit su-
 biectum in philosophia naturali. *theor.* 20.
 cap. 1. per tot. 104
 corp^o animalis qd sit. *th.* 73. c. 4. 467. & 468
 corpus animatum comparatum securi, & ani-
 ma formae securi. *th.* 67. c. 2. 405. & 406
 corpus mobile an possit esse subiectum in phi-
 losophia naturali. *th.* 20. c. 1. per tot. 104
 corpus aliud continens non datur ultra ulti-
 mam sphaeram. *th.* 42. c. 1. 231
 corpus omne est in loco passiuē. *ibid.*
 corpus esse supremū genus uniuocum de præ-
 dicamento substantiæ defendunt aliqui.
th. 64. c. 1. col. 1. 380
 corpus est uniuocum genus de predicamento
 substantiæ. *theor.* 26. c. 3. per tot. 146
 corpus supremum genus categoriæ substan-
 tiæ. *th.* 26. c. 1. per tot. 143
 corpus est genus uniuocum de predicamento

substantiæ. *theor.* 31. c. 1. col. 2. 164
 corpus in predicamento substantiæ compo-
 situm est ex materia ex forma. *th.* 30. c. 2.
 col. 2. 160
 corpus de genere quanti prærequirit corpus
 de genere substantiæ. *th.* 3. c. 1. per tot. 16
 corpus de predicamento substantiæ est ex ma-
 teria, & forma. *th.* 26. c. 2. per tot. 145
 corpus primum de categoria substantiæ quod-
 nū sit. *th.* 26. c. 1. per tot. 143
 corpus esse subiectum in philosophia, quomo-
 do intelligatur. *th.* 20. c. 1. per tot. 104
 corpus infinitum non datur. *theor.* 54. cap. 1.
 col. 1. 280
 corpus habet esse ab aliqua forma. *theor.* 73.
 c. 1. 456. & seq.
 corpus præcedit animam quoad esse. *th.* 73. c.
 1. col. 2. 459
 corpus debet esse physicum, & organicum ut
 anima informetur. *th.* 63. c. 3. per tot. 462
 corporis, et formae diuisio. *th.* 26. c. 2. p. tot. 145
 corporis diuisio. *theor.* 31. c. 3. per tot. 162
 corpus pars rarefacti recipit alterationem.
th. 43. c. 1. col. 1. 234
 corpus non inest primo homini. *th.* 10. cap. 5.
 col. 2. 68
 corpora graua habent loca ordinata in mun-
 do, prout magis vel minus graua. *th.* 62.
 cap. 1. per tot. 377. & seq.
 corpora caelestia in duo tantum reioiuntur
 ab Arist. *th.* 55. c. 2. col. 1. 297
 corruptio fit per contrarium. *theor.* 68. c. 2.
 per tot. 417. & seq.
 corruptio fit per separationem, & per decisio-
 nem. *theor.* 68. c. 3. per tot. 419
 corruptio unius est alterius generatio: & ge-
 neratio unius est corruptio alterius, utraque
 uerior, & prior. *th.* 39. c. 1. col. 2. in fine
 207. & seq.
 corruptio unius est generatio alterius. *th.* 35.
 cap. 1. col. 2. 190
 corruptio unius est generatio alterius. *theo.*
 22. c. 1. col. 1. 126
 corruptio, & remanentia elementorum in
 mixto. *theor.* 60. c. 5. col. 2. 358
 corruptio est singularium, & indiuiduorum

- non vniuersalium. *theo.* 72. c. 2. p. tot. 450
 corruptio quæ sit ad corruptionem termini cõ
 petit relatiuis. *theor.* 60. c. 1. col. 2. 345
 corruptio cõpositi in quo sunt plures formæ, et
 in quo est vna tâti, *the.* 35. c. 2. p. tot. 193
 corruptibile, & incorruptibile differunt plus
 quam genere. *theor.* 64. cap. 1. col. 2. 380
 corruptibile quid sit. *theor.* 69. c. 1. col. 2. 433
 corruptibilitas passio propria corporis natu-
 ralis. *theor.* 28. c. 2. col. 1. in princip. 132
 corruptibilitas quare sit in his inferioribus
 non autem in celo. *the.* 59. c. 1. col. 2. 527
 creati, & creatura duobus modis accipitur.
theor. 56. c. 4. per totum. 312
 creati, & generari quod dicatur. *th.* 25. c. 2.
 col. 1. 312
 creatio quid sit, & quomodo differat à gene-
 ratione. *theor.* 56. c. 4. *ibid.*
 creatio, & generatio differunt. *th.* 69. c. 2. *ibid.*
 creatio, & æternum non dicunt pugnan-
 tia. *theor.* 56. c. 5. per tot. 314
 creatio an sit mutatio. *theor.* 56. c. 4. 312
 creatio non conuenit cum motu in actu. *ibid.*
 creationem an conceperit philosophus. *ibid.*
 creatura nulla habet euitatem secundum to-
 tam perfectionem. *th.* 63. c. 1. per tot. 378
 creatura esse reale tunc accipit, cum recipit
 actualem existentiam. *theor.* 32. c. 1. col. 1.
 in fine. 168
 creatura continet Deum participatiue. *th.*
 95. c. 3. col. 2. 733
 cuius est principium, eius est finis. *theor.* 90.
 c. 1. per tot. 670
- D**
- D** eclaratio primæ actionis intellectus a-
 gentis. *th.* 78. c. 2. col. 2. 337
 declaratio *tex.* 150. *Arist.* *th.* 8. c. 1. col. 2. 42
 de distinctione, identitate reali, & re, duobus
 modis loqui possumus. *th.* 1. c. 3. p. tot. p. 18. 5
 definitio quid sit. *theor.* 17. cap. 1. col. 2. 88
 definitio est oratio complexa, & instrumentũ
 significatiuũ essentie. *th.* 16. c. 2. col. 2. 86
 definitio est sermo habens partes, quibus re-
 spõdent partes rei. *the.* 73. c. 4. col. 1. 468
 definitio est idem re cum diuisio. *theor.* 16.
 c. 1. col. 2. 85
- definitio propriè competit speciei, & quid sit.
th. 28. c. 3. col. 1. 153
 definitio, & nomen quomodo differant. *theor.*
 16. c. 1. per tot. 85
 definitio non est instrumentum logicum. *th.*
 2. cap. 3. per tot. *pag.* 14
 definitio non est instrumentum logicum di-
 uersũ a demonstratione. *th.* 16. c. 1. p. tot. 85
 definitio est per se nota, definitum vero igno-
 tum. *th.* 7. c. 1. per tot. 35
 definitio, & definitum quomodo sint, vel non
 sint idem. *theor.* 13. c. 5. per tot. 68
 definitio, & definitum quomodo differant.
theor. 7. c. 2. per tot. 37. & 38
 definitio est, scopus demonstrationis. *th.* 17.
 c. 1. col. 2. 88
 definitio, & causa maioris, & minoris extre-
 mi quale sint medium. *th.* 13. c. 3. p. tot. 63
 definitio substantiam, demonstratio accidens
 facit scire. *theor.* 6. c. 2. col. 2. 29. & col. 1.
 30. & seq.
 definitio non notificat substantiã, neque vtitur
 causa formalis. *th.* 16. c. 2. p. tot. 86. & seq.
 definitio recta, et nõ quæ. *th.* 28. c. 4. p. tot. 156
 definitio passionis an sit medium in demon-
 stratione potissimã. *theor.* 13. cap. 1. & 2.
 61. & seq.
 definitio Scoti de subiecto impugnatur à Ioã-
 ne Baconio. *theor.* 5. c. 1. col. 2. 23
 definitio Scoti quo de subiecto intelligatur.
theor. 5. c. 2. *ibid.*
 definitio Aureoli de subiecto. *th.* 5. c. 1. *ibid.*
 definitio passionis quibus constet. *theor.* 13.
 cap. 5. per tot. 68
 definitio, & quidditas per eã explicata sunt
 connexa simul. *th.* 17. c. 1. col. 2. 91
 definitio perfectæ accretionis. *theor.* 40. c. 3.
 col. 1. 217
 definitio corporis naturalis competit celo, &
 sublunariibus. *th.* 20. c. 3. col. 1. 114
 definitio est finis, & scopus demonstrationũ,
 et aliarũ method. *th.* 16. c. 1. p. tot. 85. et 86
 definitio non est instrumentum notificandi,
 quid est substantie. *th.* 16. c. 1. *ibid.*
 definitio per negationes proprie conuenit illi-
 mitatis. *th.* 56. c. 3. per tot. 788

I N D E X

definitio an notificet substantiam. theor. 16. c. 1. per tot. 84. & 85	definitio accretionis. theor. 41. cap. 2. & c. 3. 228. & 230
definitio subiecti est medium in potissima dem- onstratione. th. 13. c. 2. per tot. 62	definitio loci, & eius declaratio. theor. 47. c. 1. col. 2. 256
definitio subiecti est causa prima, non proxima accidentium. th. 13. c. 3. per tot. 63	definitio, & ratio causæ efficientis cui nõ com- petit ei neque comp: tis causa efficiens. th. 56. c. 5. col. 2. 314
definitio subiecti est medium in demonstra- tione. th. 19. c. 2. 100. & 101	definitio neque vim illatiuam, neque discursi- uum habet. th. 16. c. 1. 84. & 85
definitio subiecti. th. 5. c. 2. per tot. 24	definitio ab Arist. dicitur suppositio. theore. 6. c. 1. col. 2. 28
definitio subiecti specifici, & generici. ibid.	definitio corporis naturalis, & definitio ani- mæ ab Aristotele a posteriori inuestiga- ta. th. 3. c. 1. per tot. 16
definitio subiecti est causa demonstrationis, & cognoscendi quid sit passio. th. 5. cap. 3. per tot. 26	definitio cuius competit, eidem & definitio. th. 33. c. 2. col. 1. in fine. 177
definitio subiecti est suppositio in scientia. th. 3. c. 1. col. 1. 16	definitio quæ est principium demonstrationis, & quæ est tota demonstratio sunt diuersæ. th. 19. c. 1. col. 2. 97
definitio subiecti Gregorij falsas & quare. th. 5. c. 3. col. 2. 26	definitio tota, & perfectæ continet materiã, & formam subiecti. th. 13. c. 5. per tot. 65
definitio subiecti ex quibus constet. theor. 3. c. 1. col. 1. 16	definitio quid nominis, & quid rei qua est ea- dem sit in ente. th. 95. c. 6. col. 2. 742
definitio subiecti principium cognoscendi. th. 6. c. 1. per tot. 28	definitionis natura. th. 3. c. 1. per tot. 16
definitio tribus modis reducitur ad demon- strationem. th. 19. c. 1. per tot. 97	definitionis, & definiti differentia qualis se- cundam Caiet. th. 7. c. 2. col. 2. 37
definitio non satisfacit quæstioni quid est sub- stantia, sed demonstratio quia. theor. 19. cap. 2. 100. & 101	definitionis minus principale quod sit. theor. 19. c. 2. col. 2. 100. & pag. seq.
definitio propter quid, est definitio proprii ac- cidentis. theor. 19. c. 1. per tot. 97	definitionis nominæ quid intelligatur, cum dicimus definitionem subiecti esse mediũ. theor. 13. c. 4. col. 1. 66
definitio triplicem respectum habet ad demõ- strationem. ibid.	definitionis subiecti nomine quid intelligatur theor. 13. c. 5. per tot. 65
definitio est demonstratio sola terminorum po- sitione differens. ibid.	definitionem non esse instrumentum logicum quibus rationibus probet Zabarella. theor. 16. c. 1. 84. & 85
definitio, ut est instrumentum sciendi. ibid.	definitionem parere scientiam sine ratione ri- diculum dicere; theor. 16. c. 2. col. 2. 86
definitio consideratur à Logico, & à Metaphy- sico, sed diuerso modo. th. 17. c. 1. p. tot. 89	definitionem subiecti argumento probatur me- dium in potissima. th. 13. cap. 4. col. 2. 64
definitio dupliciter consideratur. theor. 19. c. 1. per tot. 97	definitiones quæ habent diuersas, realiter di- stinguuntur, sed non semper. ibid.
definitio quando possit dici instrumentum lo- gicum. theor. 17. c. 1. per tot. 89	definitiones quibus non indescunt accidentia non sunt bonæ. ibid.
definitio vel substantiam, vel accidens signi- ficat. th. 6. c. 3. per tot. 30. & 31	definitiones quid sit, quod explicetur. theor. 28. c. 4. per tot. 156
definitio substantiæ, principium demonstratio- nis. theor. 13. c. 4. per tot. 64. & 65	
definitio substantiæ quid sit. ibid.	
definitio accidentis triplex. theor. 13. cap. 2. col. 1. 62	

definitum, & definitio sunt diuersi termini.	
th. 7. c. 1. col. 1. circa finem.	35
definiti nomen confuse, definitio distincte significat.	th. 1. c. 2. col. 2. 39
demonstrati posse per omne genus cause, quomodo intelligatur.	th. 15. c. 2. col. 2. 82
demonstratio, & definitio, quid illa demonstrat; hęc item significet.	theor. 16. cap. 2. 286
demonstratio duplex.	th. 11. c. 1. col. 1. §. sine. 55
& th. 9. c. 1. col. 1.	44
demonstratio est syllogismus faciens scire.	th. 11. c. 1. col. 2. 55
demonstratio potissima qua sit.	th. 14. cap. 4. col. 1. 79
demonstratio potissima habet condiciones traditas ab Arist.	th. 10. c. 3. col. 2. 51
demonstrationis condiciones.	the. 10. cap. 3. ibid.
demonstratio potissima qua. theor.	14. cap. 3. col. 2. 75
demonstratio perfecta ex opinione Scoti.	the. 13. c. 2. per tot. 62
demonstratio perfecta sola ostendit quid est.	th. 16. c. 1. per tot. 84. & 85
demonstratio conuersa in definitionem, est definitio passionis.	th. 19. c. 1. 97
demonstratio inuenta propter nos.	th. 10. ca. 3. col. 1. §. 2. & eodem 10. c. 4. col. 2. 54
demonstratio reciproca.	th. 9. c. 1. col. 2. 43
demonstratio est ex premissis necessarijs.	th. 9. c. 2. col. 2. in principio. 46
demonstratio ostendens propter quid de effectu, ostendit quod est.	the. 10. c. 4. col. 1. 54
distinctio subalternata scientia a subalternante est a forma.	theor. 12. c. 1. col. 1. 57
demonstratio qua, & qualis ex fine perspicitur.	th. 14. c. 2. per tot. 72
demonstratio ex causa ad effectum, & e contra, cur tantum detur.	th. 10. c. 1. col. 1. 48
demonstratio ex causa interna non est potissima.	th. 14. c. 3. col. 2. 76
demonstratio ex ipsa causa satisfacit questioni propter quid cum ratione.	the. 19. ca. 2. col. 1. 101
demonstratio instrumentum logicę.	theor. 6. c. 3. col. 2. 32
demonstratio, qua ostenditur substantias abstractas dari per motum, an sit naturalis, vel metaphysica.	th. 53. c. 2. col. 1. 276
demonstratio quia, ostendit quæsitionis, quod est propter quid, propter quid est.	theor. 10. cap. 2. per tot. 49. & 50
demonstratio sine conclusione vniuersali non est potissima.	th. 14. c. 3. col. 1. 75
demonstratio de accretione luminis in luna falsa demonstratur.	ibid.
demonstratio a posteriori, & inductio satisfacit quæsitioni, quid est substantię.	theor. 19. cap. 1. per tot. 102. & 103
demonstratio ab effectu ad effectum.	the. 10. cap. 1. col. 1. circa finem. 48
demonstratio ab effectu est vera demonstratio.	th. 11. c. 1. col. 2. 55
Auicena contra sentit.	th. 11. c. 1. col. 1. 56
demonstratio propter quid.	th. 9. c. 1. col. 1. 44
demonstratio propter quid, satisfacit quæsitioni quid est de accidente.	th. 18. cap. 2. per tot. 94
demonstratio propter quid, versatur circa accidentia.	th. 2. c. 3. per tot. 14
demonstratio propter quid est eadem, qua demonstratio potissima.	th. 15. c. 2. col. 2. 83
demonstratio propter quid, & demonstratio quia.	theor. 2. c. 3. per tot. 14
demonstratio propter quid, & quia, exemplo declarantur.	theor. 9. c. 1. col. 1. 44
demonstratio propter quid, & demonstratio potissima, an differat.	th. 10. c. 1. per tot. 48
demonstratio propter quid qua ex causa sit demonstratio.	th. 11. c. 1. per tot. 65. & 56
demonstratio propter quid est necessario ratione materie.	ibid.
demonstratio propter quid, & potissima, habent eandem conclusionem.	theor. 10. cap. 4. col. 1. non longe a principio. 54
demonstrationis propter quid, & potissimę principia non eodem modo nota.	theo. 10. c. 3. per tot. 52. & 53
demonstrationis species tres secundum Auer.	th. 10. c. 2. col. 2. 49

I N D E X

demonstrationis duæ species tantum secundum Aristotelem. <i>ib.</i> 10. cap. 1. col. 2. 47	cap. 2. col. 1. paulo post medium. 418
demonstrationem de accretione luminis in luna, ostenditur non esse potissimam. <i>ib.</i> 14. ca. 3. col. 2. circa finem. 76. & pag. seq. in princ. demonstrat. one quia ostenditur subiectum in scientia. <i>ib.</i> 2. c. 3. per tot. 14	desiderium naturale non est ad impossibile. 85. c. 1. col. 2. 643
demonstratione quia, & inductione demonstratur substantia quid est. <i>ibid.</i>	desiderium naturale desiderat cognoscere subiectas quidditates. <i>ib.</i> 85. c. 3. col. 1. 647
demonstrationes habentes propositiones per se quarto modo dicendi, non sunt potissimæ. <i>ib.</i> 14. c. 3. col. 2. non longe a fine. 75	determinare est proprium actus formalis. <i>ib.</i> 90. c. 3. per tot. 674
demonstrationes minus perfectæ demonstrantur per has non proximas. <i>theor.</i> 15. cap. 2. col. 2. 82	deus est primum ens, duratione, perfectione, & natura. <i>theo.</i> 94. c. 1. col. 2. 717
demonstrationes causæ remotæ, & effectus re moti. <i>ib.</i> 10. c. 1. per tot. 48	deus est actus infinitus, & purissimus. <i>theor.</i> 96. c. 3. col. 2. 357
demonstrationes ex causa interna quorum in numero sunt reponendæ. <i>theor.</i> 14. cap. 4. col. 1. 79	deus est primum efficiens secundum Philosophos. <i>ib.</i> 68. c. 4. per tot. 426. & seq.
demonstrationes perfectæ, & minus perfectæ. <i>ib.</i> 15. c. 2. col. 2. 82	deus est causa universalis suppleus defectus causarum naturalium. <i>ib.</i> 69. c. 2. 439. & seq.
demonstrationes potissimæ factæ a Zabarella. <i>ib.</i> 14. c. 2. 64. falsa ostenduntur. <i>ibid.</i>	deus est purus actus ex se habens esse suum. <i>ib.</i> 22. c. 2. col. 2. non longe a princ. 128
demonstrationes ex causa interna. <i>theor.</i> 14. cap. 3. 66. ex causa externa non esse potissimas. <i>ibid.</i>	deus non est in genere. <i>ib.</i> 28. c. 1. col. 1. 150
demonstrationes potissimæ ex Zabarella. <i>ib.</i> 14. c. 1. col. 2. 70. & fol. seq. 71	deus est finis cui, non cuius. <i>ib.</i> 56. e. 2. col. 1. circa finem. 307
demonstrationes potissimæ in scientiis sunt pauca. <i>ib.</i> 15. c. 2. col. 1. 83	deus est principium unde motus. <i>ib.</i> 57. c. 2. col. 1. paulo post medium. 308
demonstrationes potissimæ pauca plurimæ a posteriori, & per causam remotam. <i>ib.</i> 15. cap. 2. <i>ibid.</i>	deus est obiectum appetibile, & intelligibile. <i>ib.</i> 56. c. 2. col. 2. in princ. 304
demonstrationes potissimæ quæ sint, & quæ non. <i>theor.</i> 14. c. 1. per tot. 71	deus subiectum ne sit in metaphysica, & Theologia. <i>ib.</i> 2. b. 2. c. 1. col. 1. 12
demonstrationum numerus per causas remotas magnus, per proximas exiguus. <i>ib.</i> 13. c. 4. per tot. 64. & 65	de ^o subiectum in Metaph. an idem in theologia. <i>ib.</i>
denominatio debet fieri à nobiliori. <i>theo.</i> 77. cap. 3. col. 2. circa medium. 527	deus, & creatura includunt essentialia, & naturam entis. <i>ib.</i> 95. c. 6. col. 2. circa finem. 748
dependencia essentialis non potest esse inter essentialiam, & existentiam. <i>theor.</i> 32. c. 1. col. 2. 168	deus est infiniti vigoris etiam secundum Philosophum. <i>ib.</i> 54. c. 1. col. 2. in fine. 279
deputatio in quo loco fiat. <i>ib.</i> 78. c. 2. col. 1. 541	deus compositur ex ente, & infinitate. <i>ib.</i> 94. c. 3. col. 2. 722
desiderium naturale non est frustra. <i>ib.</i> 68.	deum esse infinitæ potentia probatur syllogismo Arist. <i>ibid.</i>
	deus, neque quæ de Deo prædicantur formaliter, cur non sint in genere. <i>theor.</i> 96. cap. 1. col. 1. 749
	deus nec quidquam dictum de Deo est in genere. <i>theor.</i> 96. c. 1. <i>ibid.</i>
	deus agit in res mortales per secundas causas. <i>ib.</i> 76. c. 2. per tot. 456
	deus an sit in genere. <i>ibid.</i>
	deus est sua operatio per essentialiam. <i>theor.</i> 81. cap. 2. col. 1. 556
	deus si esset intellectus agens, intellectio non esset. <i>ibid.</i>

I N D E X

set in nostra potestate. col. 2.	597	differentia est quid actuale. the. 96. c. 1.	752
deus non potest, qua implicat contradic- tionem. theor. 84. c. 1. col. 2.	636	differentia, pars essentialis speciei, re distin- cta a genere. ib. 96. c. 1.	748
deus quomodo dicatur habere providentiam, apud Peripateticos. ib. 57. c. 1. 320. et seq.		differentia specifica constituit speciem, indi- vidualis individuum. ibe. 90. c. 1. col. 2. 670	
deus, & creatura non sunt primo diversa in conceptibus. ib. 95. c. 6. col. 1.	746	differentia specifica potest comparari ad tria. ib.	
deus ad extra necessaria agit secundum Phi- losophum. ib. 57. c. 1. col. 2.	320	differentia specifica quando que a re, & quan- doque a realitate sumitur. ib. 90. c. 3. 674	
deus libere, & contingenter agit.	ibid.	differentia ordinis, & methodi. ib. 18. cap. 3.	
deus virtualiter continet omnes causas infe- riores. ib. 59. c. 1.	326. & si q.	per tot.	95. & 96
deus potest immediate efficere, & causare.		differentia quæ predicatur in quale, & genus in quid. ib. 96. c. 3.	357. & seq.
deus quomodo intelligatur esse substantia. ib.	213	differentia a medio sumpta est vera, theo. 10.	
96. c. 2. col. 2.	754	c. 4. per tot.	54
deus non potest facere, ut lapis existens lapis informetur anima, & generet. theor. 73.		differentia, & convenientia primi, & secun- di modi, theor. 8. c. 1. per tot.	41. & 42
cap. 3. col. 2. circa finem.	466	differentia essentialis ex genere de specie fa- cit aliam speciem subiecti in scientia. ib.	
decem genera conveniunt in ente uniuersale.	763	11. c. 1. col. 1. circa finem.	55. & seq.
deus producit animam, non dispositiones, se- cundum Arist. ib. 69. col. 2.	431	differentia formalis quid sit. theor. 75. cap. 1.	
deus quod moueat semper, est falsum secun- dam theologos. ib. 54. ca. 2. col. 1. circa fini- nem.	282	col. 1. in fine.	488
deus non mouet primum mobile, ut homo la- pidem. theor. 55. c. 2.	293. & seq.	differentia individualis quid sit. ib. 90. ca. 1.	
deus quo ad omnes gradus suæ virtutis infi- nita, est nobis ignotus. theor. 54. c. 3. 289.		per tot.	670
& 290		differentia differentium debet reduci ad ali- qua primo diversa. theorema 90. c. 2. 672.	
deum qui volunt esse intellectum agentem multis probant rationibus. theor. 81. cap. 1. & sequentibus col. 1. 554. theor. 81.		& eod. theoremate 90. capit. 9. per totum	692
hæc opinio rejicitur c. 2. col. 1.	556	differentia intelligitur nomine definitionis subiecti. ib. 13. c. 4. col. 2.	64
deum esse causam efficientem probatur. theor. 56. c. 2. col. 1.	308	differentia in definito explicat formam, ge- nus, materiã. ib. 28. c. 3. col. 2. 152. & seq.	
diffinitiones melius & facilius. theor. 18. ca. 6.		differentia in materia celi, & horum inferio- rum posita a D. T. theor. 59. c. 3. col. 1. 340	
754. & seq.		differentia inter scientiam subalternantem et subalternatam. ib. 12. c. 1. col. 1.	57
differentia duplex. ib. 95. c. 6.	755	differentia inter totum essentialia, & totum ag- gregatione. ib. 21. c. 3. col. 2.	119
differentia duplicis generis accidentium. ib. 13. c. 3. per tot.	63	differentia inter naturale & violentum in quo per se consistat. ib. 33. c. 4. col. 1. circa finem.	181
differentia est actus, & contrahit, & ponit in esse. ib. 96. c. 2.	754. & si q.	differentia inter sensum, & intellectum. theor.	
differentia quid differat a modo intrinseco. theor. 56. c. 1. per tot.	749	83. c. 3. per tot.	615
		differentia inter animam, & formam mixti.	
		ib. 62. c. 1. col. 2.	375
		differentia inter lucem, & lumen. ib. 66. c. 1.	
		col. 2. circa finem.	394. & pag. seq.
			diff. -

I N D E X

- differentia inter vniuersalia realia, & entia rationis.* th. 94. c. 1. 716. & 717
per differentiam agētē, quæ est in anima, probatur non esse Deum. th. 81. c. 2. col. 1. 596
differentiæ traditæ inter demonstrationem propter quid, & possibilissimam. the. 10. c. 1. col. 1. in fine 49. rationes, quibus firmatur differētē. th. 10. c. 3. col. 2. i. fine. 50. et seq.
differentiæ positionis inueniuntur in celo. th. 58. c. 1. per tot. 323
differentiæ vltimæ quomodo dicantur primo diuersæ. th. 90. c. 4. per tot. 676
differentiæ vltimæ nomine quid intelligat Scotus. th. 95. c. 4. 725. & seq.
differentiæ indiuiduales sumuntur à realitate formæ. th. 90. c. 4. per tot. 476
differentiæ indiuiduales assimilantur differentijs specificis vltimis. the. 90. c. 1. 670
differentiæ specificæ gradus specificæ appellatur. th. 65. c. 3. col. 2. 389
differentiæ in males mutant speciem. th. 65. c. 3. ibid.
differunt numero aliqua quæ tamen non differunt realiter. in tr. c. form. c. 4. col. 1. 806
difficultas intelligendi vnde existat. the. 24. cap. 1. col. 1. 137
difficultatis philosophicæ variæ de anima. th. 67. c. 1. col. 2. circa finem. 403
dimensio est ratio formalis corpori essendi in loco aptitudine. th. 48. c. 1. col. 1. 261
dimensio trino quantitatis quomodo intelligatur secundum mentem Auerois. the. 30. cap. 1. col. 2. 159
discrimen inter ens reale, & ens rationis, & fragmenta. th. 22. c. 3. 130. & seq.
discrimen inter demonstrationem propter quid, & quia. th. 9. c. 1. col. 2. 43
discrimen inter scientias subalternas, & non subalternas. th. 12. c. 1. col. 1. 57
discrimen inter circulum, & regressum. the. 9. c. 1. col. 2. 43
discrimen inter formam substantialem & accidentalem. th. 73. c. 3. col. 1. princ. 463
discurrere, & componere in ratione intellectuali. the. 84. c. 2. per tot. 936
disparata re vna cogitatio per se non potest
turalia disparata. th. 95. c. 3. per tot. 733
distinguuntur realiter illa, quod vni potest esse sine altero. th. 74. c. 1. col. 2. circa finem. 474
distinctio inter motum, & mutationem. the. 39. c. 2. col. 1. circa finem. 210
distinctio ex identitate rationis. ibid.
disputatio inter Scotistas, & Caietanum. th. 8. c. 1. per tot. 41. & 42
distinctio rerum compositarum est a forma. th. 27. c. 1. col. 2. 148
distinctio Aueroistarum inter quidditatem & essentiam. th. 28. c. 3. col. 2. 153
distinctio secundum formam duplex. the. 90. c. 6. per tot. 681. & seq.
distinctio formalis duplex. in Tract. Formali. c. 8. col. 1. 818
distinctio soluens multas obiectiones. th. 39. c. 2. per totum. 209
distinctio terminorum in demonstratione qualis. th. 7. c. 2. per tot. 37
distinctio omnis est ab actu. th. 59. c. 2. col. 2. circa medium. 335
distinctio omnis, aut est secundum formam, aut secundum quantitatem. th. cor. 90. c. 6. col. 2. in fine. & col. seq. 681
distinctio conceptionum nostrorum non iudicat sufficienter distinctionem ex natura rei. th. 94. c. 1. 716. & 717
distinctio non est ponenda sine necessitate. ibid.
distinctio realis primo inter aliqua duo est per quid positiuum. the. 91. c. 1. 698. & seq.
distinctio realis duobus modis accipitur in Tract. Formali. c. 4. col. 1. in princ. 805
distinctio de generatione. th. 38. cap. 1. 404. & seq.
distinctio in actibus habetur ab obiecto. the. 75. c. 1. col. 1. 489
distinctio intellectus, & voluntatis in diminis quod non sic formaliter fundamentaliter probatur. th. 1. c. 3. per tot. sol. 5. & 6
distinctio specifica non semper arguit distinctionem numeralem. in Tract. Formali. cap. 4. col. 2. non longe à fine. 805
distinctio specifica est rerum, non realitatum, secus quam distinctio formalis. in Tract. Formali. cap. 4. col. 2. 805

I N D E X

distinctio motus actionis à generatione substantialis. *th.* 40. *c.* 2. *per tot.* 214. & *seq.*
distinctio rationis ratiocinantis, & ratiocinantis in 1^a & 2^a in Tract. Formalit. c. 3. col. 2. 802
distinctio ex parte rei i duas distinctas dist. *ibid.*
distinctiones de substantia suscipiente magis, & minus. *th.* 65. *c.* 3. *per tot.* 389
distinctiones tres, & tres identitates. in Tractat. Formalit. c. 5. col. 1. 807
dispositiones prauæ præcedentes materia ad recipiendam formã. *th.* 35. *c.* 2. *col. 1.* 192
distinctio quando quid dicatur concipi. *theor.* 83. *c.* 10. *col. 1. in princip.* 632
diuersa primo, & tantum diuersa differunt. *th.* 90. *c.* 9. 692. & *seq.*
diuersa primo in nullo conueniunt. *theor.* 95. *cap.* 5. 740. & *seq.*
diuersa quod quid est, sunt diuersæ formæ. *th.* 73. *c.* 4. *col. 1.* 467
diuersa genere, sunt etiam diuersa specie. *th.* 26. *c.* 2. *p. tot.* 145. *et th.* 30. *c.* 2. *p. tot.* 161
diuersa quæ sunt primo in nullo conueniunt. *th.* 97. *c.* 1. *col. 1. circa finem.* 764
diuiduum non fieri ex indiuiduis potest intelligi duobus modis. *th.* 31. *e.* 1. *p. tot.* 164
diuinũ oẽ instrumentabile. *th.* 56. *c.* 1. *col. 2.* 302
diuisio, & distinctio an sint instrumenta diuersa a syllogismo. *th.* 6. *c.* 4. *col. 1.* 34
diuisio eorum, quæ sunt, secundum Arist. th. 84. *c.* 1. *per tot.* 636
diuisio entis distrahẽs. *th.* 2. *c.* 4. 134. & *seq.*
diuisio entis in decem prædicamenta est immedata. *th.* 56. *c.* 1. *per tot.* 749
diuisio entis. *th.* 95. *c.* 4. *per tot.* 737
diuisio nihil probat. *th.* 19. *c.* 1. *col. 1.* 98
diuisio sola nihil probat quia non habet vim illatnam. *th.* 17. *c.* 1. *col. 1. in fine.* 89
diuisio, & ordo, instrumenta logica, & quasi ancilla syllogismi. *th.* 6. *c.* 3. *col. 1.* 31
diuisio, & definitio ad syllogismum reducuntur. *ibid.*
diuisio eorum, quæ suat, *th.* 33. *c.* 2. *p. tot.* 177
diuisibile per se & per accidens quod sit. *the.* 82. *c.* 1. *col. 1.* 610
diuisibile ut nunc, non est quid priuatiuum. *th.* 37. *c.* 1. *per tot.* 202

diuisibilitas est effectus positius per se. *th.* 36. *c.* 3. *col. 2. circa finem.* 197
dominium optimum quodnam sit. *theorema* 56. *c.* 1. *col. 1.* 299
duo sunt in motu. *th.* 45. *c.* 1. *col. 2. i fine.* 247
duo, quæ sunt in subiecto. *the.* 6. *c.* 2. *col. 2.* 29
duo sunt, quæ cognosci possunt. *the.* 17. *cap.* 1. *col. 2.* 88
duo cognoscenda in quaque re. *th.* 19. *cap.* 1. *col. 2.* 97

E

Eclipsis est accidens commune non priuatiuum, & quare. *th.* 14. *c.* 3. *p. tot.* 75
effectus omni i sunt à Deo; formaliter uero est unum quodque per se. *theor.* 81. *cap.* 2. *col. 1. sub fine.* 595
effectus continet causam, participatiue. *theor.* 95. *c.* 3. *per tot.* 733
effectus remitti potest, licet causa non remittatur. *th.* 65. *c.* 4. *col. 1.* 394
effectus an possit esse perfectior sua causa. *th.* 34. *c.* 2. *col. 2.* 182
effectus quando causam participet. *theor.* 95. *cap.* 3. *per tot.* 733
effectus distincti per causam proximã cognoscitur. *th.* 9. *c.* 1. *per tot.* 43. & 44
effectus semper causam proximam conequitur. *th.* 13. *c.* 4. *per tot.* 64. & *seq.*
effectus per omnem conditionem demonstrari potest de causa. *theor.* 2. *c.* 1. *per tot.* 12
effectus formalis formæ substantialis. *theore.* 34. *c.* 3. *col. 1.* 187
effectus formalis est posterior causa formalis. *th.* 90. *cap.* 7. *col. 2. prope finem.* 685
effectus omnis debet proportionari causæ, & è contra. *th.* 42. *c.* 2. *col. 2. in fine.* 231
effectus agentis duplex. *th.* 34. *c.* 2. *col. 2.* 182
effectus determinati debet esse determinata causa. 42. *c.* 2. *col. 1. in capit.* 232
effectus quomodo sit causa notitiæ causæ. *th.* 9. *c.* 2. *col. 1.* 46
effectus necessario connexus subiecto in scientia. *th.* 2. *c.* 1. *per tot.* 12
effectus particularis habet causam particularem propriam præter uniuersalem. *th.* 76. *c.* 2. *col. 2. non longe à princ.* 496

effectus actionis speciei intelligibilis est intellectio. *ibid.*
 effectus productus à causa æquiuoca non est nobilior ipsa causa. *ibid.*
 effectus idem à duobus agentibus producti nõ potest. *th. 73. c. 1. col. 1.* 458
 effectuum diuersitas realis non arguit realem diuersitatem causarum. *theor. 81. c. 3. 601. & seq.*
 effectum in habere subiecto necessario, an sit ignotum, nisi causa cognita. *theor. 11. c. 1. col. 2.* 55
 effectum cognito quod est statim cognoscitur causa. *theor. 2. c. 3. col. 1.* 14
 efficiens in actu, & causa in actu simul sunt. *theor. 61. c. 1.* 361. & seq.
 efficiens distinguitur in efficiens per motum, & mutationem, & in efficiens per emanationem. *theor. 56. c. 2. per tot.* 305
 efficiens & finis idem est in separatis à materia. *theor. 55. c. 1. per tot.* 293
 efficiens forma, & finis est idem in separatis à materia. *the. 58. c. 1. col. 1.* 323
 efficiens habere finem quomodo intelligatur. *theor. 56. c. 2. col. 2.* 304
 efficiens sine motu si daretur, ruerent omnes demonstrationes. *the. 56. c. 6. col. 2.* 346
 elementum cum recipit actum primum habet in se potentiam exeundi ad actum secundum. *theor. 61. c. 1. per tot.* 361
 elementa sunt substantia, nec possunt corrumpi. *theor. 60. c. 1. col. 2.* 345
 elementum mouetur à seipso. *the. 61. c. 1. 361. negatur. the. 61. c. 2. col. 1.* 365
 elementa, & primæ qualitates pendunt, & conseruantur a cælo. *theorema 100. c. 2. 780. & seq.*
 elementa an maneat in mixto secundum substantiam. *theor. 59. c. 1.* 326
 elementa manere in mixto duobus modis intelligitur. *theor. 60. c. 5.* 357. & seq.
 elementa manere in mixto virtualiter quem sensum hoc habeat. *the. 60. c. 4. col. 1.* 355
 elementa non habent proprias figuras in mixto. *theor. 60. c. 5.* 357. & seq.
 elementa non manent in mixto secundum for-

mas substantiales. *th. 60. c. 4. col. 1.* 355.
 & quomodo maneat. *ibid.*
 elementa quatenus sint materia mixti. *theorema 60. c. 5.* 357. & seq. per tot.
 elementa quomodo mouantur secundum Pico lominem. *the. 60. c. 4. col. 1. circa finem* 355
 elementa posse separari in mixto quomodo intelligatur. *the. 60. c. 5. col. 2.* 357. & seq.
 elementorum actione sola non potest generari mixtum. *theor. 60. c. 4. col. 1.* 355
 elementorum forma quomodo maneat, in mixto in esse refacto. *ibid.*
 ens diuisum in simplex, & in compositum. *cap. 6.* 810
 ens contrahitur ad Deum, & creaturam per modos intrinsecos, non per differentias. *theor. 94. c. 3. col. 2.* 724
 ens est obiectum ad æquatum intellectus, diuini quidè meditationis, & attingentis perfectæ, humani verò inclinationis tantum. *theor. 85. c. 4. per tot.* 654
 ens completum in genere nulli alteri vnitur, ut faciat vnum per se cum eo. *theor. 28. c. 1. col. 1. in princ.* 150
 ens per se, quid dicatur. *theor. 40. c. 1. col. 2. prope finem* 211
 ens est indifferens ad necesse esse, & ad non necesse esse. *the. 96. c. 1. per tot.* 749
 ens, & substantia habent conceptum quiddam in loco definitionis. *th. 3. c. 1.* 16
 ens est abstractum cõmune ab omnibus rebus speculabilibus. *th. 20. c. 1. per tot.* 104
 ens multis modis dicitur. *th. 30. c. 1.* 160
 esse simpliciter cur ab vna forma, & esse secundum quid cur ab alia detur. *theor. 73. c. 3. col. 1.* 463
 ens simpliciter dictum potest duobus modis intelligi. *theor. 73. c. 3.* *ibid.*
 ens & mobile, quomodo intelligatur a D. Tho. *m. theor. 20. c. 1. per tot.* 104
 ens mobile. *th. 5. c. 2. per tot.* 23. & 24.
 ens mobile, subiectum in philosophia naturalis. *theor. 20. c. 1. per tot.* 104
 ens mobile quo ad se extendat secundum D. Thom. *theor. 20. c. 1. per tot.* 104
 ens rationis est triplex. *c. 6.* 810

I N D E X

<i>ens rationis an subiectum sit logica.</i> th. 6. ca. 3. col. 1. circa finem.	31	<i>ens purum potentiale.</i> th. 2. 2. c. 3. col. 2. 1. 36	
<i>ens rationis quare non sit subiectum logica.</i> th. 6. c. 4. col. 2. in princ.	34	<i>ens non est potentiale, sed indifferens.</i> theor. 96. c. 2.	754. & seq.
<i>ens rationis dicitur secunda intentio.</i> theo. 6. c. 3. col. 2. prope finem.	30	<i>ens contrahitur per modos intrinsecos, non per differentias.</i> th. 95. c. 6. col. 2.	743
<i>ens rationis non est subiectum logica.</i> theo. 6. cap. 1. col. 1.	29	<i>ens contrahi per aliquod duobus modis intelligitur.</i> th. 97. c. 1. col. 2.	763
<i>ens reale quomodo distinguatur ab ente rationis.</i> theor. 3. 2. c. 1. col. 1.	163	<i>ens est predicatum metaphysicum.</i> th. 2. c. 3. per tot.	14
<i>ens reale quid sit.</i> theor. 3. c. 1.	16	<i>ens predicatur de omnibus uniuocè, sed non de omnibus uniuocè in quid.</i> the. 95. c. 4. col. 1.	ibid.
<i>ens reale quodnam dicatur.</i> theor. 93. cap. 3. col. 1.	710	<i>ens predicatur in quid de differentijs non ultimis.</i> th. 95. c. 6. col. 2.	742
<i>ens reale esse subiectum in logica falsum.</i> the. 6. c. 4. col. 2.	34	<i>ens an habeat unum conceptum formalem.</i> th. 94. c. 1. col. 2.	715
<i>ens reale diuiditur in ens quantum, & non quantum.</i> c. 6. c. 3.	30. & seq.	<i>ens compositum ex materia, & forma, idem quod corpus naturale.</i> th. 20. c. 2. col. 2. in fine.	111
<i>ens est realitatis comunissima suos habens gradus.</i> th. 96. c. 2. per tot.	755. & seq.	<i>ens dicit conceptum unum per se verè, & propriè.</i> th. 95. c. 2. per tot.	732
<i>ens commune enti reali, & enti rationis.</i> th. 95. c. 2. col. 1.	429	<i>ens dicit proprium conceptum distinctum a proprijs inferiorib.</i> th. 94. c. 1. 715. & seq.	
<i>ens commune est obiectum adæquatum intellectus.</i> theor. 85. c. 1. col. 2.	643	<i>ens dicit conceptum unum per se uniuocum.</i> th. 97. c. 1. col. 2.	763
<i>ens in commune quid sit.</i> th. 94. c. 1.	715	<i>ens intentionale quid sit.</i> theor. 66. c. 1.	394
<i>ens est commune uniuocum substantiæ, & accidentis.</i> theor. 88. c. 1. col. 2.	685	<i>ens actiuum potest esse ens in potentia redere sibi simile acti.</i> th. 38. c. 1. col. 2.	404
<i>ens non est uniuocum dictum in quid de omnibus per se intelligibilibus.</i> theor. 95. c. 4. col. 1.	737	<i>ens nullam habet differentiam a qua constituitur in esse.</i> th. 95. c. 6. col. 2.	742
<i>ens non est uniuocum in quid, de suis passionibus.</i> th. 7. c. 2. per tot.	37. & 38	<i>ens clauditur quidem in genere, & differentia, sed diuerso modo.</i>	ibid.
<i>ens an sit uniuocum commune substantiæ, & accidenti, & Deo, & creatura.</i> theor. 95. c. 2. col. 1.	740	<i>ens, & genera generalissima habent conceptus suos, licet perfectissimas definitiones non habeant.</i> th. 95. c. 3. col. 1.	733
<i>ens uniuocum commune Deo, & creatura.</i> theor. 96. c. 1. col. 1.	749	<i>ens esse separatum, & abstractum a singularib. duobus modis intelligitur.</i> th. 94. c. 1. 716. & seq.	
<i>ens non est uniuocum extrema contradictionis, sed ijs, quæ sunt sub extremis.</i> the. 85. cap. 2. col. 1. & 2.	645. & p. seq.	<i>ens in Deo non distinguitur ex natura rei ab ente infinito.</i>	ibid.
<i>Ens uniuocè, & analogicè predicatur de suis inferioribus.</i> th. 95. c. 3. col. 1.	733	<i>ens aliqua diuidentia sunt in compossibilia.</i> th. 61. c. 4. per tot.	369. & seq.
<i>ens in tota sua latitudine est obiectum adæquatum intellectus diuini.</i> theor. 85. c. 4. col. 2.	652	<i>ens quare negatur ab Arist. esse genus.</i> the. 95. cap. 6. col. 1.	743
<i>ens infinitum quomodo sit pars subiectiua entis in communi.</i> th. 85. c. 4. col. 2.	635	<i>ens per accidens non est constitutum per se.</i> th. 90. c. 7.	684. & seq.

I N D E X

ens vnum ab altero, & omnia a primo pendens. <i>th.</i> 56. c. 4. per tot.	299. & 300	lem experientia docet. <i>theor.</i> 94. cap. 1. col. 1.	716
ens nullū per se subsistens potest habere duas formas specificas. <i>th.</i> 60. cap. 1. per totum.	345. & seq.	enti omne quod aduenit in actu est accidens. <i>th.</i> 21. c. 2. col. 2. in fine.	117
ens extra celum, & in extrema latatione solus Deus. <i>th.</i> 56. c. 1. col. 1. circa finem.	302	enti in communi competunt passiones. <i>th.</i> 97. c. 1. col. 1.	765
ens omne actū vel totum actū, & formā, vel eū habens actum, & formam. <i>th.</i> 59. c. 1. per tot.	326	ente in quolibet est aliquid habens rationem actus. <i>theor.</i> 20. c. 3. per tot.	111
ens a nullo dependens. <i>theor.</i> 53. c. 1. per tot.	277	entia physica quæ. <i>th.</i> 20. c. 1. per tot.	104
ens quolibet imperfectissimum est cognoscibile intuitu, absque specie, & absque phāsis. <i>th.</i> 85. c. 3. per tot.	646. & 647	entia realia non sola, sed cum alio existunt. <i>th.</i> 22. c. 3. per tot.	130. & seq.
ens non habet principia essendi, sed cognoscendi. <i>th.</i> 4. c. 1. col. 2. in principio.	18	entia æterna, & necessaria esse causata, & producta a prima intelligentia. <i>th.</i> 56. c. 1. col. 1. & 2.	299
ens est intelligibile secundum propriam naturam. <i>th.</i> 84. c. 2. col. 2. in principio.	638	entia æterna quomodo producta. <i>theor.</i> 56. c. 5. col. 1.	314
ens, ut est ens, & an res sit in rerum natura, non similiter considerantur. <i>th.</i> 2. c. 3. 14		entia rationis in Rhetorica, Grammatica, & Poetica. <i>theor.</i> 6. c. 3. col. 2.	30
ens efficiens per se, vel est substantia, vel accidens. <i>theor.</i> 84. c. 2. per tot.	638. & seq.	entia inferiora an differant ab inuicem. <i>theor.</i> 91. c. 6. col. 2.	742
ens quod non est in subiecto, est duplicis generis. <i>th.</i> 96. c. 2.	754. & seq.	entia ad hoc ut sint simplicia, quid requirāt. <i>th.</i> 65. c. 4. col. 1. in princip.	393
ens qua ratione consideretur a Mathematico, & qua a Metaphysico. <i>th.</i> 12. c. 1. p tot.	57	entia non possunt equaliter participare esse diuinum. <i>theor.</i> 56. c. 3. per tot.	310
ens aliud substantiale a suis partibus est totū ab illis distinctū. <i>th.</i> 21. c. 4. col. 2.	123	entia duo distincta duas per se rationes agendi habent distinctas. <i>th.</i> 77. c. 3. per totum.	526. & seq.
ens quomodo descendat in decem predicamēta. <i>th.</i> 97. c. 1. col. 1.	763	entium conditiones. <i>th.</i> 53. c. 1. per tot.	276
ens in potentia non est omnino ens. <i>theor.</i> 22. cap. 4. col. 1.	134	entium pluralitas est fugienda. <i>th.</i> 93. cap. 2. col. 1. circa finem.	709
ens prius est in potentia, deinde in actu. <i>theor.</i> 20. c. 3. per tot.	111	entitas duobus modis sumitur. c. 5. col. 2.	809
ens diuiditur in decem predicamenta. <i>theor.</i> 95. c. 6. col. 2.	745	entitas, & illud cuius est entitas, idem sunt. <i>th.</i> 28. c. 1. col. 2.	149
entis distinctio. <i>th.</i> 75. c. 1. per tot.	488	entitas tertia in generatione totius. <i>theor.</i> 21. cap. 3. per tot.	120
entis diuisio. <i>th.</i> 94. c. 1. per tot.	714	entitas vltima materia, vel forma, vel compositi. <i>th.</i> 90. c. 2. col. 1.	672
entis diuisio. <i>th.</i> 95. c. 4. col. 1.	737	entitas absoluta in se est cognoscibilis. <i>th.</i> 25. cap. 1. col. 2.	137
entis plures diuisiones in Tract. Formalitat. c. 6. per tot.	799. & seq.	entitas particularis principium indiuiduationis. <i>th.</i> 92. c. 1. per tot.	701
entis vnius est vnicum esse completum, quando vera vel falsa sit hæc propositio. <i>theor.</i> 73. c. 3.	462. & seq.	entitas particularis est, quo primo recedit ex non esse ad esse.	ibid.
entis competere conceptum proprium forma-		entitas compositi, diuersa ab entitate partium quæ. <i>theor.</i> 21. c. 1. col. 1.	115
		entitas compositi. <i>th.</i> 21. c. 4. per tot.	123

I N D E X

- entitas, a qua sumitur differentia indiuidualis. *th.* 90. c. 1. & c. 2. per tot. 670. & 671
- entitas potest sumi duobus modis. c. 5. 807
- entitas omnis realis est per se vere intelligibilis. *th.* 84. c. 1. per tot. 636. & seq.
- entitas qualis est talis est virtus. *the.* 85. c. 1. per tot. 643. & seq.
- entitas composita quod fit ex materia, & forma. *th.* 28. c. 4. col. 2. 65. & seq.
- entitatem quod a se habet, habet illam in tota plenitudine. *th.* 54. c. 2. col. 2. 284
- entitatem a se habens habet etiam operationem a se. *th.* 56. c. 1. col. 1. 300
- entitates ex natura rei diiunctae. c. 3. 801
- enthimema qua ratione reducatur ad syllogismum. *theor.* 6. c. 3. col. 2. 32
- error quorundam existimantium spirituali nihil esse. *theor.* 67. c. 1. per tot. 404
- error Alexandri, & Themistij. *theo.* 13. c. 4. col. 1. circa medium. 65
- error Zabarella. *th.* 14. c. 3. col. 2. 76
- error argumenti Zabara. *th.* 14. c. 5. col. 1. 80
- error Zabarella. *th.* 14. c. 4. per tot. 79
- error Zabarella, dum Scotum errasse existimat. *th.* 14. c. 2. col. 2. si finc. 7. 1. & pag. seq.
- esse triplex. c. 5. 807
- esse simpliciter, & esse secundum quid. *theor.* 35. c. 2. col. 1. 193
- esse, & essentia propria Dei; creaturarum participatiue. *th.* 32. c. 3. per tot. 172
- esse, & essentiam vult Caiet. solum in esse independenti. *theor.* 13. c. 3. per tot. 178
- esse in anima differt a posse. *theor.* 74. c. 2. per tot. 477. & seq.
- esse irreceptum, & esse receptum idem sunt. *th.* 32. c. 2. col. 2. 170
- esse nullum irreceptum habet aliquid sibi annexum. *ibid.*
- esse existentiæ actualis est idem quod essentia rei. *th.* 32. c. 1. col. 1. 168
- esse nihil ab essentia differt. *th.* 64. c. 1. per tot. 380
- esse spirituale luminis quodnam sit. *theo.* 66. cap. 1. col. 2. in princip. 395
- esse & operari in quolibet creato distinguitur realiter. *th.* 74. c. 2. per tot. 479
- esse sicut se habet ad operari; ita essentia ad potentiam. *th.* 74. c. 3. per tot. 484
- esse in potentia dicitur, quod est aptum recipere formam. *theor.* 21. c. 4. 123. & seq.
- esse in loco passivè competit corpori in communi. *th.* 43. c. 1. col. 2. 261
- esse triplex est, substantiæ, existentiæ, & essentia in Tract. Formal. c. 5. col. 2. 808
- esse indiuiduale. *th.* 90. c. 7. per tot. 683. & seq.
- esse ad finem illud dicitur, quod habet entitatem propter aliud. *th.* 56. c. 2. per tot. 304
- esse quod habet creatura in Deo. *th.* 32. c. 1. col. 1. circa finem. 168
- essendi principia. *th.* 20. c. 1. per tot. 104
- essendi modum duplicem habent, quæ sunt in materia signata. *th.* 85. c. 2. col. 2. 645
- essendi modi in potentia passiva. *theo.* 22. c. 3. per tot. 130. et pag. seq.
- essentia in divinis est communicabilis, persona incommunicabilis. cap. 1. col. 2. 798
- essentia divina non est distincta a tribus personis realiter, distinguitur tamen aliquo modo. *ibid.*
- essentia animæ est actus primus corporis. *the.* 74. c. 2. col. 2. circa finem. 478
- essentia una simplex non potest esse prima in immediatum diversarum operationum. *ibid.*
- essentia animæ, & eius potentia sunt diversa formaliter. *theorema* 74. ca. 3. per tot. 484
- essentia animæ qua ratione sit in toto corpore, & quolibet parte. *theorema* 82. cap. 1. 607. & seq.
- essentia animæ est principium proximum receptivum potentiarum. *theor.* 74. cap. 3. col. 1. circa finem. 484
- essentia materia qua via inveniatur. *th.* 25. c. 3. per tot. 140
- essentia substantiæ materialis, est sufficiens ratio intrinseca essendi substantiam. *the.* 19. c. 1. per tot. 98
- essentia realis est aliquid habens esse præter opus intellectus. *the.* 32. ca. 1. per tot. 168
- essentia una realis constituitur in esse per animam rationalem. *th.* 72. c. 3. 455

I N D E X

essentia alicuius rei si sit incausata, & illud ipsum erit incausatum. theorema 28. c. 1. col. 2.	149	exemplo exercitus demonstratur ordo vniuersi theor. 56. c. 1. col. 2.	299
essentia, & quidditas rerum naturalium est in potentia passiva ad varios motus. theo. 33. c. 4. per tot.	179	exempla, & similitudines quomodo intelligē da. theor. 81. c. 3.	601. & 602
essentia, & quidditas rei create est ens reale extra suas causas, & actu. th. 32. cap. 3. per tot.	172	existere quid sit. th. 32. c. 3. per tot.	172
essentia, & quidditas rerum corruptibilium non necessario existunt. theo. 34. c. 2. 182. & seq.	182.	existere, huius verbi etymologia. theo. 22. c. 3. per tot.	130
essentia, quidditas, & res, sunt vnum, & idē c. 2. in Tract. Formalit. col. 2. in fine.	800	existens intus prohibet extraneum. th. 25. c. 2.	138. & seq.
essentia qui appellata est ab Aristi. substantia, celi. the. 59. c. 3. col. 1. in princip.	340	existentia duplex. theor. 30. c. 1. per totum.	160
essentia non est aliud ab esse actualis existentia. th. 32. c. 1. per tot.	168	existentia materia, formæ, & compositi. th. 32. c. 3. per tot.	172
essentia qualis est, talis est existentia. the. 32. cap. 3.	173. & seq.	existentia est effectus formæ. theor. 22. c. 3. per tot.	130
essentiam, & esse in esse recepto negat Caiet. esse idem. th. 32. c. 2. per tot.	170	existentia propria formæ, substantiæ, materiæ, & accidentium.	ibid.
essentia est indifferens ab esse, & non esse. th. 32. c. 2. 170. negatur. th. 32. c. 3.	172	existentia rei pendet a materia, & forma. th. 36. c. 3.	197. & 198
essentia non potest esse absque existentia. theo. 32. c. 1. col. 2.	168	existentia non est prior essentia, neque simul natura. th. 32. c. 1.	168. & seq.
essentia dua absoluta non possunt fieri vnum, nisi vna accidat alteri. theorema 37. cap. 1. per tot.	203	existentiam, an vt aliqui volunt sit actus. theor. 32. c. 2. per tot.	170
essentia naturales, & non naturales. th. 33. c. 4. per tot.	179	existentia est realiter essentia. ibid. & modus eius intrinsecus.	ibid.
essentialis, & accidentalis potentia. th. 6. c. 1. per tot.	361	existentia est quod immodo actus accidentalis. th. 90. c. 5. per tot.	679
essentiale aliquid esse alicui duobus modis intelligitur. th. 92. c. 3. per tot.	703	experientia certiores cognitionem dat, quā causa. th. 11. c. 1. col. 2.	55
euenire, vt in pluribus, & euenire raro quomodo aliquid dicatur. th. 71. cap. 1. 443. et seq.	443.	expositio vera c. 2. 1. poster. theor. 83. cap. 8. col. 2.	628
exemplum de literis ad syllabas, & de elementis ad mixta. theorema 60. cap. 1. 5. 357. & seq.	357.	expositiones Caietani, Ianelli, & Capreoli de mente D. Thomæ circa productionem intellectus rei ieiuntur. theorema 77. c. 3. 526. & seq.	526. & seq.
exemplum qua ratione reducatur ad syllogismum. theorema 6. capit. 3. col. 2. circa finem.	32	extrema duo in tota latitudine entis. theore. 22. c. 2. per tot.	127
exemplum est inductio imperfecta. theor. 2. c. 3. col. 1.	14		

F

Facilitas nostræ cognitionis est norma ordinis doctrinæ. theorema 18. c. 1. col. 1.	92
facultas habens condiciones requisitas ad scientiam, est scientia. theorema 1. cap. 1. col. 1. pag. 1. & seq.	

facul-

I N D E X

facultas omnis, ut scientia dicatur debet esse de obiecto uccessario, & aeterno. theor. 1. cap. 2. col. 1.	2	principio	175
facultas logica est de instrumento discursiuo. theor. 16. c. 1. col. 1.	84	finitum, & infinitum extensione, & motu. theor. 54. c. 1. col. 1.	281
falsitas opinionis Aegidij de medio in demonstratione potissima. theor. 13. c. 5. col. 2.	68	forma simplex potest habere diuersas operationes. theor. 72. c. 3. col. 1.	455
falsitas dicti Zabarella. theoremata 13. cap. 4. col. 2. circa finem	64	forma dupliciter dicitur informans & assistens. theor. 59. cap. 3. col. 2. non longe a principio	340
felicitas hominis in quo posita ab Arist. theor. 67. c. 2. col. 2. circa finem	405	forma informans duplex. theor. 58. c. 1. col. 2. in fine	323
ferri, non serue sursum est secundum naturam in igne. theor. 33. c. 1. col. 1. circa medium	176	forma una simplex diuersas habere operationes. theoremata 72. cap. 3. col. 1. in fine	455
fides Christiana nisi immortalitatem animam docuisset, ea hominibus ignota fuisset. theoremata 67. c. 3. col. 2. in fine	411	forma duplex. theor. 73. col. 1. per tot. & theor. 79. c. 4. col. 1.	573
finis quid sit. theoremata 56. c. 2. col. 1.	300	forma duobus modis consideratur. theor. 90. cap. 4. col. 1.	678
finis duobus modis potest intelligi. theoremata 89. cap. 1. col. 2. in fine	669	forma duplex vniuersalis & particularis. theor. 90. c. 9. col. 2.	694
finis, & intentio semper supponuntur. theor. 2. cap. 2. col. 2. in fine	13	forma duobus modis considerari potest. ibid.	
finis cui, est species finis cuius. theoremata 56. c. 2. per tot.	306	forma de se nec vniuersalis, nec particularis, ibidem paulo post	
finis, ut finis non causat, nisi amatus, & desideratus. theor. 89. c. 1. col. 2.	668	forma una est vnius materia, de qua forma intelligatur. theor. 90. c. 10. col. 2.	696
finis quatenus sit causa. theor. 36. c. 2. & seq.	304	forma est magis principalis causa, materia vero minus principalis. theor. 90. c. 9. col. 2. in fine col.	692
finis non efficit scientiam practicam. theor. 89. c. 1. col. 1. in fine	655 & seq.	forma indigens materia ad sui esse, eget organo, & materia ad operandum. theor. 68. c. 3. per tot.	420
finis methodi demonstrationis, & resolutionis. theor. 19. c. 1. col. 1. in fine	99	forma, quae non est natura, non attinet ad physicum. theor. 68. c. 2. col. 1. in princ.	419
finis nullatio habetur sed de medio ad finem. theor. 18. c. 3. col. 1.	96	forma non qualis, neque egens instrumento corporeo est immortalis.	ibid.
finis nihil constituit in esse realiter. theor. 75. c. 1. col. 2.	390	forma dans esse specificum homini est anima rationalis. theor. 67. c. 2. col. 1.	407
finis logica non est operari vel scire, sed de alijs administrari. theor. 1. c. 2. col. 1. sub finem	4	forma an sit vniuersalis, vel singularis, vel indifferens, an etiam sit una, vel plures. theor. 90. c. 9. col. 2.	694
finis logica, est inservire philosophiae. theor. 1. cap. 4. col. 2.	8	forma ea constituit corpus naturale, ad quam est materia in potentia. theor. 67. cap. 1. per tot.	404
finitas est a forma, sicut infinitas a materia. theoremata 54. c. 2. col. 1. circa finem	290	forma corrumpitur, si qualitas exit extra determinatam latitudinem. theor. 65. c. 4. col. 2. in principio	393
finitas est modus intrinsecus creaturae, infinitas creatoris. theoremata 32. c. 3. col. 1. in		forma eadem numero neque intenditur neque re-	

I N D E X

- que remittitur. theor. 65. cap. 2. col. 1. in fine 387
- forma prius dat esse formaliter, & postea efficienter, & quomodo. theor. 34. cap. 2. col. 1. 184
- forma, integra ratio agendi. theorema 61. cap. 4. per tot. 369
- forma determinat, & agit in corpore, materia patitur. theor. 73. c. 1. col. 2. non longe a principio 457
- forma dat tale esse, qualis est essentia forma. ibid. 457
- forma est unica, quae dat esse animal, vivens, & hominem. theor. 72. cap. 3. col. 1. circa finem 454
- forma amittens esse specificum, & transiens in aliam formam specificam, corrumpitur. theor. 60. c. 3. col. 2. 351
- forma prima nunquam habet esse sine intelligentiis secundis. theor. 56. cap. 1. col. 2. 303
- forma omnis est finita in vigore. theor. 54. cap. 3. col. 1. 290
- forma omnis simplex. theorema 62. cap. 1. per tot. 375
- forma aetuat, formatur, & perficit materiam, non quidem eam efficit. theor. 34. c. 2. col. 1. 185
- forma principium effectuum actionum, quae veniunt ex composito. ibid. 185
- forma habens diversam habitudinem ad totum & ad partes indivisibilis. theor. 82. c. 1. col. 1. 610. non habet locum in anima animalium imperfectorum. ibid. 610
- forma dominus est natura intellectus possibilis. theor. 81. c. 1. col. 2. in princ. 594
- forma existens in magnitudine, & materialis est extensa, & diuidua. theorema 82. cap. 1. col. 2. 609
- forma informans qua ratione distinguitur ab assistente. ibid. 609
- forma informans nobilior, non potest ultimum ac specificum differentiam superuenire. theor. 81. cap. 1. col. 2. 594
- forma non potest esse subiectum accidentium. theor. 79. c. 1. col. 1. 549
- forma informans est intellectus quamvis non sit virtus organica. theor. 74. cap. 3. col. 2. prope finem 486
- forma, quae dat esse, dat etiam operari. theor. 74. c. 1. col. 1. 477
- forma generantis, vel nobilior, vel aequae nobilis, ac res genita esse debet. theor. 74. cap. 1. col. 3. prope finem 476
- forma, quae dat esse mixto, dat formaliter non virtualiter. theor. 73. c. 4. col. 1. 469
- forma medium in demonstratione definit esse forma, & sit efficiens. theorema 15. c. 1. col. 2. 469
- forma distincta ansit unaquaque forma corporis organica. theor. 73. c. 4. per tot. 469
- forma mixti sit forma diuersa ab anima. theorema 73. c. 5. col. 2. 471
- forma magis natura, quam materia. theor. 33. c. 2. col. 1. 177
- forma principium agendi quae. theor. 33. c. 3. col. 2. in princ. 173
- forma definita ab Arist. 2. physic. de forma partis intelligitur. theor. 28. c. 1. 149. & seq.
- forma, ut principium actuum non est natura. theor. 33. c. 3. col. 1. 177
- forma ignis cur magis natura, quam materia appelletur ab Arist. theor. 33. cap. 4. col. 2. 179
- forma est natura ratione principij passivi. ibidem.
- forma informans duplex. theorema 94. c. 1. per tot. 716
- forma, & essentia quatenus sicut quod quid est. theor. 28. c. 4. per tot. 156
- forma ab agente producta in patiente, non potest habere locum agentis. theorema 79. c. 3. per tot. 565
- forma immediate perficit materiam absque quantitate. theor. 30. c. 1. per tot. 160
- forma eadem, per quam est homo, & per quam anima. theor. 72. c. 1. col. 2. in fine 447
- forma mixti debet habere proportionem cum formis elementorum. theorema 60. c. 5. col. 2. 358
- forma mixti an sit forma superaddita formis

I N D E X

- mis elementorum.* ibidem.
forma corrumpitur, & generatur in materia. 1. theor. 60. c. 3. 351
forma fluens, vel nata fluere ex hypotefi, tempore mēfuratur. theoremata 50. cap. 1. col. 1. 268
forma alia anima, alia non est anima, theor. 30. per tot. 160
forma est compofiti, non quantitatis fubieftum. ibidem.
forma variè ab Arist. fumitur. theoremata 28. cap. 4. per tot. 156
forma datur vna genere non numero. theoremata 26. cap. 3. col. 1. 147
forma non est immediata caufa omnium accidentium fubiefti, & quare. theoremata 13. cap. 4. col. 1. 69
forma est caufa paffionis. theoremata 13. cap. 3. 56. col. 1. 63
forma nulla termini agentis naturalis est simpliciter incorruptibilis. theoremata 69. c. 1. col. 1. 430
forma nulla remanet eadem numero in genito, & corrupto. theoremata 73. c. 5. col. 1. 474
facere quod potest aliquid, concluditur habere virtutem, licet actu illud non faciat. theor. 54. c. 2. col. 1. circa finem 284
forma fubftantialis quare det esse simpliciter, accidentalis verò secundum quid. theor. 73. c. 3. col. 1. in principio 463
forma fubftantialis dans esse corpori in animali. the. 73. c. 1. col. 2. 456
forma fubftantialis, & accidentalis differunt. the. 73. c. 2. col. 2. prope finem 460
forma fubftantialis quando recipiat magis, & minus. the. 60. c. 1. col. 2. 347
forma fubftantialis cum materia nata est constitutere fuppositum per se fubfiftens in genere fubftantie. ibid.
forma fubftantialis realiter vnita materia informat materiam. theoremata 58. cap. 1. col. 2. 324
forma an fit principium paffiuum mediante. theoremata 33. c. 4. col. 1. 179
forma fubftantialis non determinatur ab ac-
- cidente, sed contra. theor. 36. cap. 3. 198. & seq. per tot.*
forma fubftantialis non habet determinatam quantitatem, sub qua est. theoremata 36. c. 1. col. 2. 194
forma fubftantialis immediate sine vllis accidentibus vnitur materia. theor. 35. c. 1. col. 1. fub finem 189. & seq.
forma fubftantialis agit, & producit fubftantiam mediantibus accidentibus. theor. 34. cap. 3. col. 2. prope finem 185
forma fubftantialis est principium actuum, & efficiendi. theor. 74. cap. 2. col. 1. in fine 480
forma fubftantialis est principium agendi & patendi. theor. eod. ibid.
forma fubftantialis est, qua primo dat esse. theor. 73. c. 4. 467. & seq. per tot.
forma, vel accidentalis, vel fubftantialis quomodo recipiat magis, & minus. theor. 65. cap. 1. col. 1. 384
forma est tota quidditas rei. theoremata 20. c. 2. col. 2. 108. & theor. 90. cap. 10. col. 1. 696
forma, quare quidditas rei appelletur. theor. 20. c. 3. 111. & seq. per tot.
forma an fit tota quidditas rei materialis. theor. 28. c. 2. col. 1. in fine 151. & seq.
forma quod fit quidditas apud Arist. quomodo intelligendum. theor. 28. c. 2. ibid.
forma, & materia aliquo in sensu intelligantur ab Arist. the. 59. c. 3. col. 1. 340
forma quod prior fit materia, & composito quomodo intelligatur. theoremata 30. c. 1. per tot. 160
forma carnis est anima secundum conclusionem. theor. 73. c. 4. col. 1. 470
forma extensa educitur de potentia materia. theor. 72. c. 2. per tot. 462
forma extensa, & diuisibilis recipit materiã diuisibilem, & modo extenso. theor. 40. c. 1. col. 1. 213
forma cali non continet virtualiter formas mixtorum. theor. 59. c. 1. col. 1. 327
forma cali est pars obiecti adquatati materia prima. thear. 59. cap. 1. ibid.

I N D E X

forma mixti an corrumpatur per mortem . ib. 73. c. 1. col. 2.	456	36. cap. 3. col. 2. in princ.	198
forma mixti magis conuenit cum vno elemen- to, quam cum alio. ib. 62. c. 1. col. 2.	374	forma naturali homogena saluari potest sub quocunque minimo dato secus in veter. ib.	
forma mixti quare mediocriter inter formas e- lementarum, & animam.	ibid.	forma naturalis non aufert diuisibilitatem a toto homogeno.	ibid.
forma mixti est radix motus naturalis mixti ib.		forma immaterialis, quae esse dat corpori. ib.	
forma mixti non est tota in toto, & in quali- bet parte. ib. 73. c. 4. per tot.	464	67. c. 1. per tot.	404
forma quaecumque de se est communis. theor.		forma materialis diuiditur ad diuisionem ma- teria. ib. 82. c. 1. col. 1. in fine.	610
50. c. 1. col. 2. in fine	671. & seq.	forma accidentalis non est composita actu . ib. 96. c. 3. col. 2.	760
forma habet multas realitates. paulo post ib.		forma corporeitatis an detur in materia. 1. ib. 25. c. 2. prope finem.	461
forma est, quae distinguit, vel separat. ib. 90. c. 10. col. 2. in fine	696	formae quod est proprium non est tribuendum materia. ib. 25. c. 2. col. 2. non loque a pr. 139	
forma, quae sit principium essendi.	ibid.	formae proprium est recipi in alio, & termina- re & formare aliud. paulo post. ibidem.	
forma est substantia, per quam est hoc ali- quid. theor. 90. c. 9. col. 1.	693	forma corporeitatis, vel ratio seminalis nulla admitti debet in mater. ib. 26. c. 3. col. 1. 146	
forma est idfamet essentia rei composita. theo.		forma elementi immediate inest prima mate- ria, & est comes quantitatis. theor. 36. c. 3. col. 1. non longe a fine.	200
68. c. 1. col. 2.	414	forma elementi quomodo intelligatur esse na- tura. ib. 61. c. 1. per tot.	361
forma subiecti sumenda pro medio ad osten- dendum passionem. theor. 13. c. 5. col. 1. 68		forma vniuersalis substantiae quando formae alterius sit perfectior. ib. 65. c. 2. col. 2. non loque a pr. 388	
forma posita subiecti statim sequitur propria essentia. theor. 13. c. 4. col. 1.	66	forma qualis est, tale esse dat rei, theor. 70. c. 1. per tot.	436
forma subiecti, est causa vtriusque extremi. theor. 15. c. 3. col. 1.	63	forma qualis est, tale compositum per eam consti- tutum. ib. 90. c. 9.	692. & seq.
forma subiecti medium tantum ad ostenden- dum primum accidens.	ibid.	forma specifica in se continet multos gradus ib. 65. c. 1. col. 2.	384
forma totius quid sit. theor. 28. c. 4. col. 2. non longe a fine 155. & 156. & quid intelli- gatur hoc nomine.	ibid.	forma alia spec. alia gen. ib. 72. c. 1. c. 1. 449	
forma generis non existit extra speciem. ibe. 72. c. 3. col. 2.	454	forma specifica constituit naturam in esse specifi- co, et actu in materia. ib. 90. c. 2. col. 1. 673	
forma simplex est essentia, & dat esse. theor. 72. c. 1. col. 2. circa finem.	447	forma sensibilis sine materia, quae sit. theor. 79. c. 2. col. 1.	563
forma naturalis potest impedire effectum qua- ntitatis ne reducat ad actum. theorema 36. c. 3. col. 1.	198	forma generica diuersa a formis specificis. ib. 72. c. 1. col. 1.	449
forma naturalis in partibus homogeneis non determinat sibi certam quantitatem. ibe. 36. c. 3. col. 2.	ibid.	forma intentionalis non denominat subiectum ib. 66. c. 1. col. 1.	395
forma naturalis in homogeneis non est deter- minata in certam quantitatem in maius, neque in minus. theorema 36. c. 4. col. 2. non longe a principio	201	forma, & formatum, & terminus, & termi- natum sunt eiusdem conditionis. ib. 67. c. 1. col. 1. circa medium.	405
forma naturalis reperitur sub quocunque vi- uente naturali homogeno dato. theorema		formam, & quod quid est non sumit a se, sicut pro eodem. ib. 28. c. 4. col. 1.	156

I N D E X

formam recipi in determinata materia dupli- citer intelligitur. theor. 36. c. 2.	196	formæ quomodo sint sicut numeri.	ibid.
formam substantialem maiorem esse alia eius- dem speciei quamam sit ista maiortas. th. 65. c. 2. col. 1.	389	formæ elementorum sunt formæ contraria. the. 60. c. 3. per tot.	357
formam dans dat consequentia formam. th. 61. c. 2. 369. & seq. per tot.	327	formæ elementorum intenduntur, & remit- tuntur, & qua remissione. theorema 60. c. 2. col. 1. princ.	349
formæ substantialis, & accidentalis gradus. theor. 65. c. 2. col. 1.	389	formaliter quæ sint idem & quæ formaliter distinguantur in Tract. Formalitatum. cap. 8. col. 1.	817
formæ est limitare, & finire. theor. 54. cap. 3. col. 2.	292	formas elementorum manere in mixto secun- dum Arii. id quomodo intelligatur. the. 60. c. 4. col. 1. & per tot.	355
forma significatio examinatur. theo. 28. c. 4. col. 1.	156	formæ mixti producta ab agente uniuersali. ibidem.	
forma existentia. theor. 21. c. 3. col. 1.	120	formas duas substantiales in eodem composi- to esse, an repugnet. theorem. 72. cap. 1. col. 2.	447
forma naturali cuique respondet determina- ta quantitas. theor. 34. c. 2. 182. & seq. negatur. theorema 34. cap. 3. 187. & seq.		formas elementorum continuè intendi, & re- mitti, sustinet Auer. theorem. 65. cap. 4. col. 1. non longe a princ.	392
forma plures substantiales in animali non fa- ciunt plura entia. th. 73. c. 3. col. 1.	462	formarū genera materiam informantia, duo. theorema 59. cap. 1. col. 1. non longe a princ.	327
formæ plures substantiales reperiuntur in cō- posito substantiali animato. theor. 73. c. 1. col. 2.	456 & per tot.	formale subiectum. theor. 20. c. 2. col. 2.	108
forma plures substantiales sunt in homine, & in animali, excepta forma mixti. theo. 72. cap. 1. per tot.	447	formalitas substantiæ est realiter substantia, cap. 4. col. 2.	806
forma in mixto quot. theo. 60. c. 2. col. 1.	348	formalitas, & formalitatum tractatus quid sit. c. 1. col. 1. & per tot.	798
formæ substantiales in composito quot sint. th. 73. c. 4.	467 & seq. per tot.	formalitates, non sunt res, sed realitates, siue aliquid rei. c. 4. col. 2.	805
formæ substantiales diuersa diuersa consti- tuunt composita. th. 74. c. 2. col. 2.	480	formalitates diminutiue sunt dictæ, & sunt quasi diuersæ formæ. c. 1. col. 2.	799
formæ in composito perfecto plures, & subor- dinatæ. theor. 35. c. 2. col. 2.	193	formalitates definitio.	ibid.
formæ sunt sicuti numeri. theor. 54. c. 3. col. 2.	292	formaliter quæ distinguantur. c. 3. col. 2. 801	
formæ duæ non sunt compossibiles in eadem materia numero. theor. 39. cap. 2. 209. & seq.	209	fortis debet se expnere morti pro R. pub. th. or. 68. c. 2. col. 1. non longe a fine. 410	410
formæ illæ sunt diuersa realiter quorum ma- teria recipit vnum mediante alia. the. 73. cap. 4. 467. & seq. per tot.		Franciscus differit à 50 rate, & ab hoc quo numero; & differit ab equo etiam alio mo- do. theor. 93. c. 1. col. 1.	707
formæ mixtorum, sunt aliqui gradus forma- rum elementorum. theor. 60. c. 2. per tot. 348		frustra esset natura si ex semine, & ex putri posset generari. theor. 71. c. 2. col. 2.	443
formæ tres in homine secundum Landunum. theor. 73. c. 4.	467. & seq. per tot.	fuga est recurrere ad aens vniuersale, & ne gare causas. & est ens particularis. th. or. 61. c. 1. col. 1. non longe a fine	363
forma an fiat additio. theor. 65. c. 1.	384	fundamentū identitatis generis cognitionis. theor. 85. c. 3.	646. & seq. per tot.

I N D E X

G

G eneratissimum in recto, & directe prædicatur de suis inferioribus in linea recta. <i>th.</i> 3. <i>c.</i> 2. <i>col.</i> 1. in fine	165	tio. <i>theor.</i> 40. <i>c.</i> 1.	<i>ibid.</i>
generans manet in genito, ut causa in effectu, an vera sit hæc propositio. <i>the.</i> 61. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 2.	363	generationis definitio. <i>theor.</i> 73. <i>cap.</i> 2. <i>col.</i> 1. sub finem	461
generans inducit formam in materia. <i>th.</i> 39. <i>cap.</i> 1. <i>col.</i> 1. in principio	208	generationis perpetuitas unde assignetur. <i>theor.</i> 39. <i>c.</i> 1.	208
generans generat aliud propter materiam. <i>the.</i> 90. <i>c.</i> 8. <i>col.</i> 2.	690	generationis definitio. <i>theoremata</i> 39. <i>cap.</i> 2. per tot.	210
generans neque removens impedimentum sunt principium effectuum motus naturalis elementorum. <i>theor.</i> 61. <i>c.</i> 3. <i>col.</i> 1.	367	generatiua, nutritiua, & augmentatiua, sunt potentiæ animæ sensitivæ, & intellectivæ. <i>theor.</i> 74. <i>c.</i> 2. <i>col.</i> 2.	483
generatio duplex. <i>theor.</i> 60. <i>c.</i> 5. <i>col.</i> 2. circa finem	359	genitum quo sensu intelligatur apud Arist. <i>theor.</i> 68. <i>c.</i> 1.	414
generatio quare dicatur aeterna. <i>the.</i> 56. <i>c.</i> 5. <i>col.</i> 2. in principio	316	genus substantiarum abstractarum an sit subiectum naturarum. <i>theor.</i> 2. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 1. 12	12
generatio fit ex subiecta materia. <i>theor.</i> 26. <i>c.</i> 3. <i>col.</i> 1.	146	genus pro specie specialissima usurpatum ab Arist. <i>theor.</i> 71. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 2.	442
generatio non fit substantiæ ab alia substantia. <i>theor.</i> 34. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 1. circa finem	182	genus & differentia accipiuntur ab alia, & ab alia re in aliquibus creationis, sive in aliquibus entibus; excepto Deo. <i>theor.</i> 96. <i>cap.</i> 1. <i>col.</i> 1. in fine	756
generatio differat a creatione. <i>theor.</i> 56. <i>c.</i> 4. <i>col.</i> 1. & 2. per tot.	712. & seq.	genus, & differentia requirunt diversas realitates. <i>theor.</i> 95. <i>c.</i> 2. <i>col.</i> 1.	755
generatio quomodo à mixtione differat. <i>theor.</i> 60. <i>c.</i> 2. <i>col.</i> 1.	348	genus de nulla differentia prædicatur in quid. <i>ibidem.</i>	
generatio secundum Anaxagoram quomodo fiat. <i>theor.</i> 52. <i>c.</i> 2. <i>col.</i> 1.	272	genus prædicatur in recto de suis speciebus. <i>theoremata</i> 31. <i>c.</i> 2. <i>col.</i> 1.	166
generatio, & corruptio quid. <i>theor.</i> 39. <i>c.</i> 2. <i>col.</i> 1.	269	genus logicum, & genus physicum an distinguantur. <i>theor.</i> 64. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 2.	381
generatio, & corruptio duobus modis considerantur.	<i>ibid.</i>	genus non est forma distincta à specie. <i>theor.</i> 72. <i>c.</i> 2. <i>col.</i> 1. in fine & per tot.	451
generatio, & corruptio sunt mutatione instantiæ. <i>theor.</i> 38. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 1.	265	genus à quo remouetur, ab eo remouetur differentia, & species. <i>theor.</i> 54. <i>c.</i> 3. <i>col.</i> 2. 292	292
generatio, & corruptio sunt opposita privatiue. <i>theor.</i> 39. <i>cap.</i> 1. 200. mutationes. <i>ibidem.</i> negatur.	<i>ibid.</i>	genus continet species potentialiter non actu. <i>theor.</i> 5. <i>c.</i> 2. <i>col.</i> 1.	24
generatio & interitus versantur inter contradictoria. <i>theor.</i> 38. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 2.	204	genus & differentia requirunt diuersas realitates. <i>theor.</i> 96. <i>cap.</i> 2. <i>col.</i> 1. in principio	756
generatio per corruptionem, & sine corruptione.	<i>ibid.</i>	genus, & superiora sunt potentia sua inferiora. <i>theor.</i> 96. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 2.	751
generatio aliqua est in nutritione. <i>theor.</i> 40. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 2.	211	genus est quid potentiale ibi paulo ante. <i>col.</i> 2. in fine 750. & <i>col.</i> 2. in princ.	752
generatio in mutatione non proprie genera-		genus est compositibile, species compositiua, differentia compositiua. <i>theor.</i> 96. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 1. in fine	751

CORRIGIT

I N D E X

<i>corrumpendi prius secundum genus. theo.</i>		<i>gradus intrinsecus, & modus intrinsecus rei</i>	
35.c.1.col.1.	190	<i>idem sunt apud Scotum. theor. 96.c.1.col.</i>	
<i>genus an sit determinatum ad non necesse esse. theor. 96.c.1.col.2.</i>	752	1.752. & c.2.col.1.	755
<i>genus scientia necessario uniuersum. the. 64.c.2.col.1.</i>	382	<i>gradus cuiusque anime vegetatiua, & c. alios</i>	
<i>genus semper est potentiale ad differentiam quae est quid actuale. theor. 96.c.1.col.2. in princ.</i>	752	<i>habent gradus. theor. 72.c.1.col.2.</i>	448
<i>genus nullum, quod sit sine aliqua specie. the. 73.c.2.col.1. in princ.</i>	462	<i>gradus primi entis. theor. 96.c.2.col.1.</i>	756
<i>genus est pars speciei; & differentia altera pars. theor. 96.c.3.col.2.</i>	761	<i>gradus individuales in forma specifica. theor. 65. cap. 1. col. 2.</i>	386
<i>genus non esset, quod praedicaretur de pluribus differentibus specie, si non posset diuidi per differentias. eodem theor. 96.c.3. ibid.</i>		<i>gradus tres anime secundum Latinos. theor. 72.c.1.col.2. non longe a princ.</i>	448
<i>genus quodlibet diuiditur in suas species per differentias. theor. 96. cap. 1. col. 1. in fine</i>	753	<i>gradus varij propositionis per se nota. the. 7. cap. 2. col. 2.</i>	39
<i>genus uniuersum formarum est obiectum totale, & receptibile a materia prima. the. 59.c.1.col.2. non longe a princ.</i>	330	<i>grammatica quid doceat. the. 1.c.3.col.1.</i>	6
<i>genus nullum est indifferens ad finitum, & ad infinitum. theor. 96.c.1.col.2. in fine. 750. & seq. in princ.</i>		<i>grammatica habitus est idem qui artis. the. 1.c.3.col.2. in fine.</i>	5
<i>generis natura quae.</i>	ibid.	<i>graua non grauitat, nec leue leuitat in suo loco. the. 62.c.1.col.1. ultra medium</i>	375
<i>generis Speciei, Differentiae, Proprij, & Accidentis praedicatio qualis. theorema 95. cap. 4. col. 2.</i>	337	<i>graua si daretur in vacuo an in ipso moueretur in non tempore. theorema 46.c.1.col. 1. in fine.</i>	251
<i>generari aliquid idem numero a casu, & naturaliter, non inconuenit. theor. 71. cap. 2. col. 2.</i>	445	<i>grauia, & leuia propter quid in sua loca mouentur. theor. 61.c.4.col.2.</i>	372
<i>genere in unoquoque est unum, quod est mensura omnium. theor. 93.c.1.col.1.</i>	706	<i>grauia, & leuia sunt principia effectiua motus. theor. 61.c.1.col.1.</i>	662
<i>genere quae differunt, differunt etiam specie. theor. 64.c.1.col.1.</i>	381	<i>grauia, & leuia habent principium agendi, & patiendi. theor. 6.c.1. paulo post. ibid.</i>	
<i>genera, & species non existunt sine indiuiduis. theor. 72.c.2.col.2.</i>	451	<i>grauia, & leuia moueri a generante contingit duobus modis. theor. 61.c.3.</i>	366
<i>genera & species habent esse in suis singularibus.</i>	ibid.	<i>grauia, & leuia a se ipsis mouentur. the. 61. cap. 4. col. 1.</i>	369
<i>geometra quibus principijs utatur. theor. 7.c.1.col.1. circa finem</i>	36	<i>grauia, & leuia habent principium internum actiui mouendi se ad proprium locum naturalem. theor. 61.c.1.col.1.</i>	361
<i>glosa Caietani ad D. Thomam de obiecto ad aquato intellectus, quatuor habet sensus. theor. 85.c.3.col.1.</i>	647	<i>Gregorij Ariminensis, & Zimara opinio in demonstratione Arist. de finitate, & infinitate vigoris. theor. 54.c.1.col.1. in fine. 282. & seq.</i>	

II

Habens aliquid a se, habet illud illimitate. the. 54.c.2.col.1. 285
 habitus includit respectum ad scibile. theor. 98.c.3.col.2. non longe a princ. 771
 habitus intellectus, qui & quot. theorema 1. cap. 3. col. 1. in princ. capitis 5

habitus

I N D E X

habitus intellectualis quando ars dicatur .
cod.theor.1. & c.3.col.1. 6
habitus sicut, & intellectus, dicitur practicus
à fine.tb.89.c.1.col.2. 665
habitus est in facto esse, operationes sunt ha-
bitus in fieri.tb.80.c.2.col.1. 769
habitus scientiarum quomodo seruentur in in-
tellektu nostro.tb.80.c.2.col.1. 580
habitus instrumentarij intellectus, species ha-
bitus supernacanea.tb.1.c.3.col.1. 5
habitus, & dispositio dupliciter consideran-
tur.tb.98.c.3.col.2. prope finem 770
habitus dicitur practicus ab obiecto secundà
Godofredum.tb.89.c.1.col.2. 665
hæcbeitas, vel hæcbeitas, vel hæc entitas, ter-
mini falso adscripti Scoto. tbe.90.capit.2.
col.2.non longe à fine. 672
heterogenea, & homogenea forma.theo.36.
cap.3.col.2. 198
homo est dominus suorum actuum.theor.67.
cap.2.col.2. 408
homo non est causa corporis, nec animalis. tb.
13.c.5.col.2.in princ. 68
homo producitur solum uniuocè.tb.71.ca.1.
col.2. 439
homo indiuiduantur per ultimam realitatem
forma.tb.70.c.1.col.2.in fine. 438
homo importat differentiam specificam, &
includit rationem generis.tb.73.capit.3.
col.2.in fine. 464
homo prius uiuit vita planta, postea anima-
lis, postea rationalis, quo sensu id intelliga-
tur.tb.72.c.3.col.2.prope finem. 455
homo est risibilis, huius cognitionem conclu-
sionis gignit subiectum specificum.tb.5.
cap.2.col.1. 24
homo non simul sit animal, uiuens, & homo;
quem habet sensum hæc autoritas.tb.72.c.3.
col.1. 456
homo ut homo, vel ut rationalis, est unum
ens:est falsa propositio.tb.97.cap.1.
col.1. 765
homo idem est formaliter animal opinione
Scoti, identitate non adæquata quod est i-
dentitate formali.in Tract. Formalit.cap.
8.col.1. 817

homini inest unica anima varias continens
potentias.tb.72.c.2.col.1. 450
homogeneum totum est resolubile in semper
diuisibilia.tb.36.c.3.col.1. 199
humanitas, quo in sensu sit forma totius in ho-
mine.tb.21.c.1.col.2. 116
humanitas quid significet.tb.28.ca.4.156

I

Intellectus sibi ipsi contrarius, & perplexus,
dum loquitur de productione intellectio-
nis.tb.77.c.3.col.1. 527
idea hominis, & homo singularis, secundum
Plat. sunt eiusdem speciei logica.tb.64.c.
1.col.1. 381
idem accidens numero seruatur, & non in ge-
nito;quod præsui in corrupto.tb.73.c.
5.col.2. 471
idem numero, ubi diuersis motibus potest ac-
quiri.tb.62.c.1.col.1. 376
idem realiter quæ sunt.tb.32.c.1.col.1. 168
idem realiter, & idem formaliter, quomodo
potentia conueniant.tb.73.c.3. 455
idem secundum diuersa diuersis motibus mo-
ueri potest.tb.43.c.4.col.1.in fine. 237
idem secundum idem non potest agere, & pati.
tb.61.c.2.& ibi uideratione.col.1. 366
idem simile, & dissimile alicui esse secundum
eandem formam non potest.tb.73.cap.4.
col.1.in fine. 467
idem non potest esse actiuum, & passiuum,
quando locum habeat hæc propositio.tb.76.
c.1.col.1. 494
idem actus potest esse commune duob. quia id
non est inconueniens. tb.41.c.2.col.1.in
princ. 228
idem in 4.metaph.tex.5. dupliciter intelligi
potest.tb.6.c.4.col.2.circa finem. 34
idem omnino non dicitur unitiue contineri in
aliquo.tb.74.c.1.col.1. 475
idem nunt au permaneat idem secundum sub-
stantiam in toto tempore.tb.51.cap.2.
col.2. 269
idem est quod quid est in separatis à mate-
ria cum illo, cuius est.tb.91.cap.1. 699
idem quæ sunt alicui tertio, sunt idem inter se
tb.72.c.1.col.2. 449

I N D E X

<i>identitas quid sit.</i> <i>th.</i> 93. c. 4. col. 2.	713	<i>incommunicabilitas quare competat signate</i>	
<i>identitas essentialis dupliciter capitur in Tr.</i>		<i>materię.</i> <i>th.</i> 90. c. 8. col. 1.	688
<i>Formalit. c. 7. col. 1. non longe a fine.</i>	814	<i>in corruptibile quid significet.</i> <i>theor.</i> 68. ca. 1.	
<i>identitates septem, & eorundem distinctiones</i>		<i>col. 1.</i>	414
<i>illis respondentes.</i> c. 6. & 7.	800. & 801	<i>in corruptibile non constat ex materia.</i> <i>theor.</i>	
<i>ignis ex apposito combustibili infinito auctus</i>		<i>59. c. 2. col. 2.</i>	331
<i>in infinitum, an sit vnus numero.</i> <i>theo.</i> 36.		<i>indifferens est ad finitum, & ad infinitum</i>	
<i>cap. 4. col. 2. prope finem.</i>	201	<i>quidquid dicitur communiter de Deo, &</i>	
<i>igni generatur a quocũque, & vniuoce.</i> <i>th.</i> 71.		<i>de Creatura.</i> <i>th.</i> 96. c. 1. col. 1. circa finem.	749
<i>cap. 1. col. 2.</i>	439	<i>indifferentia vniuersalis.</i> <i>theor.</i> 79. capit. 4.	
<i>ignis non potest esse forma alicui rei.</i> <i>theo.</i> 72.		<i>col. 1.</i>	563
<i>cap. 2. col. 2.</i>	452	<i>individuum constituitur in esse per formam.</i>	
<i>ignotum demonstratur per notius.</i> <i>theor.</i> 7. c.		<i>th.</i> 65. c. 3. col. 1. & per tot.	389
<i>2. col. 1.</i>	37	<i>individuum idem numero potest esse a diuersis</i>	
<i>ignotum naturaliter contrarium suppositioni</i>		<i>agentibus, non ex diuersis materijs.</i> <i>th.</i>	
<i>th.</i> 2. c. 2. col. 1.	13	<i>42. c. 1. col. 1.</i>	231
<i>ignota in scientijs per præcognita cognoscuntur.</i>		<i>individuum vnum numero propriam constituit</i>	
<i>th.</i> 4. c. 1. col. 2.	18	<i>speciem.</i> <i>th.</i> 72. c. 2. col. 1.	450
<i>illuminatio fit in instanti in pluribus locis.</i> <i>th.</i>		<i>individuum recipit esse ab alio individuo.</i> <i>th.</i>	
<i>46. c. 2. col. 2. non longe a fine.</i>	255	<i>59. c. 1. col. 2.</i>	299
<i>immediatus quod attingit finem; uobilitus exi-</i>		<i>individuum resultat ex realitate formæ, &</i>	
<i>stimitatur.</i> <i>th.</i> 4. c. 1. col. 1.	477	<i>materia.</i> <i>theor.</i> 90. c. 2. col. 1.	672
<i>immobilitas competit vniuersaliter loco.</i> <i>th.</i>		<i>individuum est primo substantia, & maxime</i>	
<i>47. c. 2. col. 1. & per tot.</i>	258	<i>substantia.</i> <i>th.</i> 90. c. 5. col. 1.	679
<i>immobilitas loci.</i> <i>th.</i> 47. c. 1. col. 2.	256	<i>individuum sensibile per se existens constat</i>	
<i>immortalitas animæ multis rationibus demõ-</i>		<i>ex materia, & forma.</i> <i>th.</i> 59. c. 1. col. 1. per	
<i>stratur.</i> <i>th.</i> 68. c. 2. col. 2.	417	<i>tot.</i>	299
<i>immortalitas animæ possit ne naturali ratio-</i>		<i>individuum singulare claudit in se naturam,</i>	
<i>ne probari.</i> <i>th.</i> 68. c. 1.	444	<i>& quidditate in contrariam.</i> <i>th.</i> 79. cap. 4.	
<i>immortalitas animæ quomodo à Philosophis</i>		<i>col. 2.</i>	567
<i>secundum Sacra Concilia tractanda.</i> <i>theo.</i>		<i>individua differunt per aliqua primo diuer-</i>	
<i>68. c. 4. col. 2. prope finem.</i>	429	<i>sa.</i> <i>th.</i> 90. c. 9. col. 1.	692
<i>imperfectior corrumpitur adueniente perfe-</i>		<i>individua de predicamento substantiæ, dicitur</i>	
<i>ctiori.</i> <i>th.</i> 73. c. 1. col. 1. prope finem.	456	<i>incommunicabilia, vt quid, & vt quod</i>	
<i>impietas opinionis Averroistarum de intel-</i>		<i>th.</i> 1. c. 5. col. 2.	9. & 10
<i>lectu.</i> <i>th.</i> 68. c. 3. col. 1. in princ.	421	<i>individuationis dicit negationem duplicem.</i> <i>th.</i>	
<i>impossibilia, & falsa supponuntur aliquando.</i>		<i>90. c. 5. col. 1. 679. negatur.</i>	ibid.
<i>th.</i> 54. c. 2. col. 1. per tot.	284	<i>individuationis principium sunt, qui ponunt</i>	
<i>impugnatio opinionis Scoti de duplici poten-</i>		<i>esse quantitatem; & id pluribus rationib.</i>	
<i>tia.</i> <i>th.</i> 22. c. 2. col. 1.	127	<i>th.</i> 90. c. 6. col. 1.	681
<i>incipiendum semperne sit a notioribus nobis</i>		<i>individuationis principium est vltima reali-</i>	
<i>in ordine doctrine.</i> <i>th.</i> 18. c. 3. col. 2.	95	<i>tas formæ specificæ.</i> <i>th.</i> 90. c. 2. col. 1. 672	
<i>includens & inclusum distinguunt neque</i>		<i>individuationis quæ sunt principia, sunt in se ip-</i>	
<i>tamen reduci videntur ad distinctionem</i>		<i>sis primo diuersa.</i> <i>th.</i> 90. c. 3. col. 1. 674	
<i>realiter, rationaliter, vel formaliter in</i>		<i>individuationis ratio quæ sit.</i> <i>theo.</i> 90. cap. 7.	
<i>tract.</i> <i>Formalit. c.</i> 10. col. 2.	821	<i>col. 1.</i>	683

I N D E X

<i>indivisibile quid sit.</i> tb. 37. c. 2. col. 1.	203	<i>infinita innumerabilia actu non dantur.</i> <i>ibid.</i>	
<i>indivisibile ut nunc est quid positivum.</i> <i>theor.</i>		<i>instans solum mediat inter esse subiecti, &</i>	
37. c. 1. col. 1.	202	<i>proprie passionis.</i> tb. 35. c. 2. col. 1.	192
<i>indivisibile non movetur.</i> <i>theorema.</i> 38. cap.		<i>instantia duo natura in vno instanti tempo-</i>	
1. col. 2.	204	<i>ris esse, non est absurdum.</i> tb. 56. c. 6. col. 2.	
<i>indivisibile non datur actu in continuo.</i> <i>theor.</i>		316. & 317	
37. c. 2. col. 1.	203	<i>instrumentum uou agit, nisi motum a princi-</i>	
<i>indivisibile non potest moveri.</i> tb. 51. cap. 1.		<i>pli agente.</i>	
col. 1.	269	<i>instrumentum in re, cui applicatur, non fit.</i> tb.	
<i>indivisibile est quid positivum tantum, non prin-</i>		1. c. 5. col. 2. & seq.	9. & 10
<i>nativum tantum.</i> tb. 37. c. 1. col. 1.	202	<i>instrumentum logicum.</i> tb. 6. c. 3. col. 2.	30
<i>inductio habet vim illativam.</i> tb. 17. cap. 1.		<i>instrumentum logicum duplex secundum Pe-</i>	
col. 2.	88	<i>trellam.</i> tb. 16. c. 2. col. 2.	86
<i>inductio. & exemplum, species methodi reso-</i>		<i>instrumenta logica omnia ad syllogismum re-</i>	
<i>lutiva.</i> tb. 2. c. 3. col. 1.	14	<i>ducuntur.</i> tb. 6. cap. 3. col. 2.	30
<i>inductio qua ratione reducatur ad syllogismum</i>		<i>instrumenta logica quae proprie dicantur.</i> tb.	
<i>tb. 6. c. 3. col. 2. non longe a fine.</i>	32	17. c. 1. col. 2.	88
<i>inductio, entymema, & exemplum, ad syllo-</i>		<i>instrumenta logica habent discursum a noto</i>	
<i>gismum reducuntur, & quomodo.</i> <i>ibid.</i>		<i>ad ignotum.</i> tb. 16. c. 1. col. 1.	84
<i>inductio vis & natura.</i> tb. 2. c. 3. col. 1.	14	<i>instrumenta notivnis.</i> tb. 6. c. 3. col. 2.	39
<i>ingenitum quid significet.</i> tb. 68. c. 1. col. 1.	414	<i>instrumenta notificativa.</i> tb. 6. c. 4. col. 1.	34
<i>inexistentia quae sit.</i> tb. 32. c. 3. col. 1.	172	<i>instrumenta sunt adminiculantia, quae docu-</i>	
<i>inferiora haec non pendunt a Deo immediate.</i>		<i>tur in logica.</i> tb. 16. c. 2. col. 2.	86
tb. 57. c. 1. col. 2.	320	<i>instrumenta explicantia res; & notificantia</i>	
<i>inferiora haec licet fiat sub actu, dicuntur ha-</i>		<i>per discursum.</i> tb. 17. c. 1. col. 2.	88
<i>bere in se potentiam passivam.</i> tb. 59. c. 2.		<i>instrumenta, quibus corpora superiora agunt</i>	
col. 2.	331	<i>in inferiora secundum aliquos.</i> tb. 99. cap.	
<i>inferiora includunt actu sua superiora.</i> <i>theor.</i>		2. col. 2.	755
26. c. 2. col. 2.	144	<i>intelligere duobus modis accipitur.</i> <i>theor. m.</i>	
<i>infinitas est modus intrinsecus deitatis.</i> <i>theo.</i>		79. cap. 4. col. 2.	367
94. c. 2. col. 2.	719	<i>intelligere in abstractis non est accidens.</i> tb.	
<i>infinitum duplex.</i> tb. 96. c. 3. col. 2.	759	56. c. 2. col. 2.	304
<i>infinitum quatenus cognoscatur a nobis.</i> <i>tb.</i>		<i>intelligere, propria operatio hominis.</i> tb. 67.	
54. c. 3. col. 2.	288	cap. 2. col. 1.	405
<i>infinitum dicitur secundum se ignotum.</i> <i>theo.</i>		<i>intelligere recipitur in sola anima.</i> <i>theor.</i> 63.	
25. c. 2. col. 1.	138	cap. 3. col. 1.	419
<i>infinitum solum in potentia ad materiam con-</i>		<i>intelligimus speculando phantasmata.</i> <i>theor.</i>	
<i>cedit Arist.</i> tb. 54. c. 3. col. 2.	288	79. c. 3. col. 1.	565
<i>infinitum generationis, & temporis ab infini-</i>		<i>intelligere formaliter quid sit.</i> tb. 78. cap. 4.	
<i>to in magnitudine quomodo vel differat,</i>		col. 1.	543
<i>vel conveniat.</i> tb. 68. c. 3. col. 2.	419	<i>intelligere formaliter quid sit.</i> <i>the.</i> 77. cap. 2.	
<i>infinitum absolute dari tenebant antiqui Phi-</i>		col. 2.	522
<i>losophi, quod reprobatum ab Arist.</i> tb. 68.		<i>intelligere quod non sit agere.</i> <i>the.</i> 78. cap. 4.	
cap. 3. col. 1.	420	col. 1. circa medium.	578
<i>infinitum actu non datur etiam in materiabi-</i>		<i>intelligens quare dicatur speculari phantaf-</i>	
<i>bus.</i> tb. 68. c. 3.	<i>ibid.</i>	<i>mata.</i> t. 79. c. 4. col. 2.	567

I N D E X

<i>intelligentem duobus de causis oportet speculari phantasma.</i>	<i>ibid.</i>	<i>intellectus duobus modis accipitur. theo. 76.</i>	<i>cap. 2. col. 2.</i>	495
<i>intellectio quid sit. th. 76. c. 1. col. 1.</i>	493	<i>intellectus agens, est immixtus, separabilis, & simplex. th. 68. cap. 2. col. 2.</i>		417
<i>& th. 79. c. 4. col. 2.</i>	567	<i>intellectus agens ponitur propter cognitionem abstractivam. th. 84. c. 3. col. 1.</i>		642
<i>intellectio duobus modis consideratur. th. 70. c. 1. col. 1.</i>	436	<i>intellectus agens, & possibilis, realiter sunt unus intellectus. th. 93. c. 3. col. 2. i. fin. 616</i>		
<i>intellectio a duabus causis producitur. theor. 76. c. 2. col. 2.</i>	495	<i>intellectus agens, & possibilis differunt formaliter, non realiter. th. 81. c. 3. col. 1.</i>		601
<i>intellectio est imago, & similitudo rei, existens in intellectu. th. 77. c. 2. col. 2.</i>	522	<i>intellectus agens, & possibilis, non sunt idem. th. 81. c. 4. col. 1. non longe a fine.</i>		604
<i>intellectio qui producatur ab intellectu, & ab obiecto exemplis illustratur.</i>	<i>ibidem.</i>	<i>intellectus agens, & possibilis quod sint partes componentes animam, probatur. th. 81. cap. 3. col. 1.</i>		601
<i>intellectio est in intellectu tanquam in subiecto. th. 79. c. 3. col. 1.</i>	565	<i>intellectus agens nobilior intellectu possibili. th. 81. c. 1. col. 1.</i>		594
<i>intellectio, & intelligens ubi sint idem. theo. 36. c. 2. col. 2.</i>	304	<i>intellectus agens est substantia actu, quid hic intelligat Aristotel. theorema 81. cap. 2. col. 1.</i>		596
<i>intellectio fit ex obiecto, & intellectu. theor. 35. c. 2. col. 1.</i>	192	<i>intellectus creatus habet actiuitatem finitam. th. 85. c. 4. col. 2.</i>		652
<i>intellectio recipitur in intellectu. th. 70. c. 1. col. 1.</i>	436	<i>intellectus noster magis attingit hanc inferioram quam abstracta a materia. th. 83. cap. 11. col. 2.</i>		632
<i>intellectio non producitur a sola specie intelligibili. th. 76. c. 2. col. 2.</i>	495	<i>intellectus agens est, separatus immixtus, & incompatibilis. th. 81. c. 2. col. 1.</i>		598
<i>intellectio quo ordine generetur. theorema. 79. cap. 4. col. 2.</i>	367	<i>intellectus agens quid sit. the. 81. c. 1. col. 1.</i>		594
<i>intellectio quomodo ab intellectu, & ab obiecto procedat. th. 78. c. 2. col. 1.</i>	537	<i>intellectus agens, & possibilis, substantie duae essentialiter distinctae. theorema. 81. cap. 1.</i>		<i>ibid.</i>
<i>intellectio actualis siue actus intelligendi quid sit.</i>	<i>ibid.</i>	<i>intellectus agens habet speciem expressam, possibilis impressam. theorema 79. cap. 4. col. 2.</i>		567
<i>intellectio tu intelligentis secundum Philosophos, & Theologos, quid sit. theor. 98. c. 2. col. 2.</i>	768	<i>intellectus agens est agens verum, & reale, ibidem.</i>		
<i>intellectio multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum. theorema 70. cap. 1. col. 1.</i>	436	<i>intellectus agens format conceptus vniuersales circa phantasma. ibid.</i>		
<i>intellectio, scientia, & volitio, sunt qualitates. th. 98. c. 2. col. 2.</i>	768	<i>intellectus agens format conceptum, & speciem respondentem quidditati. th. 78. c. 4. col. 2. in fine.</i>		542
<i>intellectio talis est, qualis est res quam consequitur. th. 93. c. 1. col. 2.</i>	705	<i>intellectus agens quomodo dicatur abstracte. ibid.</i>		
<i>intellectionis productio. th. 89. c. 1. col. 2.</i>	665	<i>intellectus agens est virtus preparativa obiecti,</i>		
<i>intellectionem producere, esse munus intellectus possibilis multis rationibus probatur. th. 78. c. 3. col. 1.</i>	541			<i>cti,</i>
<i>intellectus duobus modis potest dici commixtus corpori. th. 67. c. 3. col. 2.</i>	411			
<i>intellectus duobus modis considerari potest. th. 68. c. 3. col. 2.</i>	419			

<i>Est, possibilis vero cognoscitur.</i>	<i>ibid.</i>	76. c. 1. col. 1.	403
<i>intellectus agens est virtus activa, que agendo quotidie perficitur.</i>	<i>ibid.</i>	5. c. 2. col. 1. proxi. finem.	23
<i>intellectus agens quare dicatur esse actus & forma phantasmatis.</i>	<i>ibid.</i>	<i>intellectus ex obiecto producit no. itis non quam vult, sed que nata est ex obiecto generari. theoremata 77. c. 2. col. 2.</i>	522
<i>intellectus agens nihil imprimit in phantasma.</i>	<i>ibid.</i>	<i>intellectus ut quidditas non pertinet ad physicum. th. 68. v. 3. col. 2.</i>	419
<i>intellectus agens quod requiratur solum propter possibilem, refellitur.</i>	<i>ibid.</i>	<i>intellectus habitus, et quot. th. 1. c. 3. col. 1. 5</i>	
<i>intellectus agens datur propter primam operationem, & quare. th. 78. c. 3. col. 1. 541</i>		<i>intellectus extensus in practico. th. 89. cap. 1. col. 2.</i>	665
<i>intellectus agens in quodnam agat, & quomodo agat. th. 78. c. 2. col. 1.</i>	537	<i>intellectus dicitur practicus ab eo, quo habitus.</i>	<i>ibid.</i>
<i>intellectus agentis officium.</i>	<i>ibid.</i>	<i>intellectus practicus prior speculativo. theor. 83. c. 5. col. 1.</i>	622
<i>intellectus agentis, & possibilis distinctio. ibid.</i>		<i>intellectus prius cognoscit terminos, qua definitiones. theor. 7. c. 2. col. 1.</i>	37
<i>intellectus agens habet duas actiones ordinatas.</i>	<i>ibid.</i>	<i>intellectus qua cognoscat. th. 25. c. 1. col. 1. in fine.</i>	137
<i>intellectus agentis actio circa phantasma. ibid.</i>		<i>intellectus, intellectio, & intelligens sunt unum & idem in intelligentijs. theor. 56. cap. 3. col. 1.</i>	310
<i>intellectus possibilis quomodo distinguatur ab agente. th. 78. c. 3. col. 1.</i>	541	<i>intellectus intelligibile, & intellectio in abstractis a materia sunt idem, quem sensum habeat haec propositio. theoremata 79. c. 4. col. 2.</i>	567
<i>intellectus possibilis est omnia fieri, & agentis omnia facere. th. 85. c. 3. col. 2.</i>	646	<i>intellectus cognoscit differentiam, qua est inter singulare, & uniuersale, sed non conceptum singularis. the. 86. c. 1. col. 1.</i>	655
<i>intellectus possibilis quando sit actu recipiens. theor. 81. c. 3. col. 1.</i>	601	<i>intellectus corrigit sensum.</i>	<i>ibid.</i>
<i>intellectus est primum principium secundum Anaxagoram. theor. 56. c. 2. col. 1.</i>	309	<i>intellectus intelligit solum eo modo, quo ei praesentatur a phantasmatisbus.</i>	<i>ibid.</i>
<i>intellectus possibilis quando sit actus recipiens. theor. 81. c. 3. col. 1.</i>	601	<i>intellectus facilius cognoscit accidentia, qua substantias. th. 85. c. 3. col. 2.</i>	646
<i>intellectus possibilis potentialis, agens subiecta operans. th. 81. c. 2. col. 1.</i>	556	<i>intellectus an cognoscere possit quidquam altius, quam sit natura animae.</i>	<i>ibid.</i>
<i>intellectus possibilis, & agens, duae potentiae animae distinctae formaliter. theor. 81. c. 4. col. 1. in fine.</i>	604	<i>intellectus cognoscit uniuersale. theor. 79. c. 4. col. 2.</i>	567
<i>intellectus quatenus fiat possibilis, & quatenus agens. th. 81. c. 3. col. 1.</i>	601	<i>intellectus non cognoscit speciem, nisi cognoscat prius conceptus magis uniuersales. th. 83. c. 3. col. 1. in fine.</i>	615
<i>intellectus, & voluntas non sunt partes essentielles animae, sed virtute contenta in anima. th. 74. c. 1. col. 1.</i>	474	<i>intellectus cognoscit propositiones contingentes veras, & ex his syllogizat. th. 84. c. 1. col. 2.</i>	635
<i>intellectus, & voluntas in diuinitis non distinguuntur formaliter fundamentaliter. the. 1. c. 3. col. 1.</i>	5	<i>intellectus qua cognitione cognoscat singularia.</i>	<i>ibid.</i>
<i>intellectus, & sensus sunt ordine natura subordinati. th. 88. c. 1. col. 2. in fine.</i>	662		
<i>intellectus & sensus quare dicantur pari. th.</i>			

- intellectus qui cognoscat singulare duob. modis intelligitur.* *the. 84. c. 2. col. 2.* 638
intellectus noster quare non possit cognoscere essentiam Dei. *theor. 85. c. 2. col. 1.* 645
intellectus non immutatur ad substantiã immediate. *th. 88. c. 1. col. 1.* 663
intellectus mouetur a phantasmate tamquam ab obiecto. *th. 70. c. 1. col. 2. in fine.* 435
intellectus multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum. *theor. 70. c. 1. ibid.*
intellectus formaliter distinguitur à voluntate in Deo. *in Tract. Form. cap. 3. col. 1. 801*
intellectus percipit singulare sub conceptu vniuersali. *th. 83. c. 6. col. 2.* 623
intellectus non potest habere conceptus proprios de substantia. *th. 88. c. 1. col. 2. in fine.* 662
intellectus Arist. de materia. *theor. 22. c. 4. col. 1.* 134
intellectus facit vniuersale, & quomodo. *the. 72. c. 2. col. 2.* 449
intellectus abstractit vniuersale à singularibus quomodo. *th. 72. c. 3. col. 2.* 453
intellectus an sit tantum assistens, an potius informans. *th. 67. c. 1. col. 2.* 403
intellectus necitur in homine dupliciter. *the. 67. c. 2. col. 1.* 405
intellectus non est hominis forma & essetia, sed forma extrinsecus illi annexa. *the. 67. c. 2. col. 1. in fine.* 408
intellectus est immixtus ab omnibus obiectis, nullum in sua natura obiectum habet. *th. 67. c. 3. col. 2. non longe à princip.* 412
intellectus dat esse homini vitale, non corporeum. *ibid.*
intellectus non habet locum determinatum in corpore. *ibid.*
intellectus post mortem non reminiscitur, secundu Arist. *th. 68. c. 1. col. 2. parũ à princ.* 416
intellectus apprehendens conceptum propriũ alicuius rei distinguit illum à quacumque alia re. *th. 95. c. 2. col. 2. prope finem.* 731
intellectus hominis in Deo habet conceptum entis alium à conceptibus finiti & infiniti, &c. *theor. 95. c. 2. col. 2.* 729
intellectus quaesit, an materia prima habeat actum entitatum. *th. 24. c. 1. col. 2.* 524
intellectus non videtur organo. *th. 68. cap. 3. col. 2. parum à princ.* 419
intellectus est pars integralis animae, & alia potentia sunt etiam partes. *theorema 74. c. 2. col. 2.* 477
intellectus non potest ferre se in aliquam entitatem sine sensu. *th. 86. c. 1. col. 1.* 655
intellectus quomodo causas adiuueniet. *theor. 10. c. 3. col. 2. in fine.* 50
intellectus sit res cognita. *th. 85. c. 3. col. 2. 646*
intellectus imponit nomina rebus. *th. 83. c. 5. col. 2.* 623
intellectus non est causa productiua intellectiõnis, secundum D. Thom. *theorema 77. c. 3. col. 1.* 526
intellectus an habeat actiuitatem. *ibid.*
intellectus, & obiectum sunt duae causae partiales ad intellectiõnem producendam. *ib.*
intellectus est pura potentia passiuã. *ibid.*
intellectus agens quare adiuuenit ab Arist. *th. 76. c. 2. col. 1. parum à princ.* 496
intellectus quomodo sit productiuus intellectiõnis. *th. 78. c. 2. col. 1.* 537
intellectus denudatus specie intelligibili, non dicitur in potentia ad producendum intellectiõnem. *theor. 77. c. 3. col. 1. per tot.* 526
intellectus substantia aeterna. *theor. 79. ca. 3. col. 2.* 566
intellectus, quid est causa, cur non intelligat primo conceptum distinctum speciei. *theo. 83. c. 3. col. 1. in fine.* 615
intellectus impeditur impedita operatione phantasiae. *theor. 79. c. 4. col. 2. non longe à fine.* 574
intellectus, & sensus modo in actu, modo sunt in potentia. *th. 79. c. 3. col. 2.* 561
intellectus tanquam tabula rasa, in qua nihil est depictu. *th. 79. c. 3. col. 2. parũ a pr.* 566
intellectus potest concipere vniuersale secundum totam indifferentiam ad inferiora. *theor. 79. c. 4. col. 2.* 567
intellectus quando dicatur formaliter intelligere. *ibid.*
intellectus recipit speciem in se, & ambo produciunt intellectiõnem. *ibid.*
intellectus habens speciem intelligibilem pre-
scia-

I N D E X

- sentē est in actu essentiali ad operandū. *ib.*
intellectus quomodo seipsū intelligat. th. ibid.
intellectus quando incipiat pingi, & recipere similitudines. ibid.
intellectus humanus aptus est fieri intelligēs, cetera res noa item. th. 81. c. 1. col. 1. 594
intellectus, & phantasia, potentia cōnexa. th. 80. c. 2. col. 1. 580
intellectus quomodo, & quādo dicatur in habitu. ibid.
intellectus factus singula. ibid.
intellectus agenti quare prima, & etiam secūda actio tribuatur. th. 78. c. 3. col. 1. 541
intellectū facere vniuersile in rebus, quomodo intelligendum. th. 93. c. 1. col. 2. 705
intellectū esse primū principū quomodo intelligēdū. th. 56. c. 2. col. 1. nō lōge a prin. 309
intellectum habere intelligentem, est esse intelligentem. th. 76. c. 1. col. 1. 493
intellectum non multiplicari, multis rationibus probatur. th. 70. c. 1. col. 2. 435
intellectum agentem, & possibile esse animae differentias, quomodo sententia hęc sit intelligenda. th. 81. c. 2. col. 2. in fine. 595
intellectus agens facit intelligere solum omnem non alias naturas. th. 81. col. 2. non lōge à principio. 594
intellectiua diffrit a sēsū. th. 74. c. 1. col. 1. 474
iutelectiua continet in se vniue essentiam uegetalis, et sēsū. th. 82. c. 1. col. 2. 607
intellectiua quomodo contineat sensitiuam et uegetatiuam, th. 60. c. 4. col. 2. in fine. 354
intellectiua memoria in quo differat à sensitua. th. 80. c. 2. col. 1. 580
intelligentia prima mouet in ratione appetibilis, & intelligibilis. th. 55. c. 1. col. 1. 293
intelligentia prima quot habet actus mouendi, tot producit intelligentias. the. 56. c. 3. col. 1. in princ. 310
intelligentia prima quomodo dicatur dare esse ceteris. th. 56. c. 1. col. 1. 299
intelligentia est oīa calli. th. 58. c. 1. col. 1. 323
intelligentia dicitur à calli. th. 55. c. 1. col. 1. 293
intelligentia est forma afflens calo, et nauti nauti. th. 58. c. 1. col. 1. 523
*intelligentia, forma calli afflēs nō iformās. *ib.**
intelligentia secundā, quatenus primam intelligant. th. 56. c. 3. col. 1. in princ. 310
intelligentia depēdet ī esse à primo motore. th. 56. c. 1. col. 2. 299. et col. 1. in princ. p. 300
intelligentia emanant à Deo nulla alia concurrente causa. th. 56. c. 3. col. 1. 311
intelligentia secundā produciunt. the. 56. c. 2. col. 2. sub finem. 304
intelligentia secundā ordinantur, & dependent a prima. th. 56. c. 1. col. 2. 295
intelligentia si habent causam finalem etiam habēt efficientē. th. 56. col. 1. p. ope fin. 367
intelligentia secundā sunt potentiales, & cōponibiles. ibid.
intelligentia sunt in duplici genere causa. th. 56. c. 2. col. 1. sub finem. 304
intelligentia non sunt distincta numero, sed specie. theor. 91. c. 1. col. 1. prope finē. 698
intelligentia sunt entia carentia loco, tempore, & alijs passionibus, & c. th. 50. c. 1. p. ope finem. 268
intelligentiē tot sunt, quot orbes. th. 55. c. p. 2. col. 2. 291
intelligentiē cur tot sint, & non plures. the. 56. c. 3. col. 1. 310
intelligentia, & mundus ab Arist. cōparantur familie. th. 55. c. 2. col. 1. sub finē. 298
intelligentia alia pendent in esse à prima. th. 56. c. 1. col. 2. non longe à princ. 300
intelligentia omnes ordinantur ad primam. th. 56. c. 2. col. 1. sub finem. 304
intelligentia quomodo producantur. the. 56. c. 3. col. 1. 310
intelligentia abstracte susceptiua non sunt accidentium variabilium, secus est de intellectu humano. th. 80. c. 2. col. 1. 580
intelligentiarum numerum vnde venatus sit Arist. th. 81. c. 1. col. 1. prope finem. 595
intelligentiarum inęqualitas vnde sit. th. 56. c. 3. col. 1. 310
intelligibile est per se quod est in actu. theor. 84. c. 2. col. 2. 638
intelligibile eatenus aliquid est quatenus immateriale. th. 84. c. 1. col. 2. 635
intelligibile spiritualiter imprimatur. th. 79. c. 4. col. 2. 567

intelligibile redditur id, a quo auferitur ratio formalis intelligibilitatis. theore. 25. c. 3. col. 2.	139	locare an nullo in p. a. licentur poni possit? th. 48. c. 1. col. 1.	261
intelligibile magis, & minus. theor. 83. cap. 8. col. 2.	627	locus quid sit. th. 20. c. 2. col. 2.	108
intelligibile perfectius duplex est, aut simpliciter, aut secundum proportionem. th. 83. t. 11. col. 2.	632	locus in corporibus nobilibus naturalibus quomodo sime adus secundum D. Tho. th. 47. c. 2. col. 1. in fine.	258
intelligibilus est, quod habet nobiliorem adum. th. 25. c. 3. col. 2.	139. & seq.	locus est vterumque corporis continentis immobile per ipsum. th. 47. c. 1. col. 2.	256
intelligibilitas est passio entis.	ibid.	locus quomodo sit incorruptibilis. th. 47. c. 1. col. 2.	256
intelligibilitas quomodo competat secundum intentionibus. in tract. Form. c. 5. col. 2.	803	locus an. potest. s. vltimum totus vniversi th. 47. c. 2. col. 1. in fine.	258
intensio, & remissio duobus modis fit. th. 60. c. 2. col. 1.	348	locus quomodo sit mobilis.	ibid.
intentio quid sit. th. 66. c. 1. col. 2.	394	locus non mouetur vt locus, sed vt accidens corporis. th. 47. c. 1. col. 2.	256
in etio, et res, quomodo aliquid simul esse possint. ib.		locus est incorruptibilis per aequivalentiam. th. 47. c. 3. col. 2.	178
interpretatio propositionis Arist. in 2. Metaphys. text. 2. th. 93. c. 4. col. 1.	714	locus ab auctoritate negatiuus non valet. th. 33. c. 3. col. 2.	178
intus existens prohibet extraneum. th. 70. c. 1. col. 2. sub fine m.	435	loci conditio essentialis. theo. 47. cap. 2. col. 1. sub finem.	258
Ioannis Canonici & aliorum opinio de subiecto Philosophiae naturalis non est ad mentem Scoti, neque Arist. th. 20. c. 1. col. 1.	104	logica est duplex. th. 2. c. 1.	1
ita quid sit. th. 89. c. 1. col. 2.	665	logica quomodo consideret syllogismum. th. 6. c. 3. col. 1.	32
iudicium idem est de toto, & de partibus. th. 60. c. 1. col. 2.	345	logica an sit scientia. th. 1. c. 2.	2
L		logica est scientia distinguitur, et probatur. ib.	
Lapsus Piccolominei in exponenda mente Scoti. th. 21. c. 1. col. 1. post mediu.	717	logica quomodo sit scientia. th. 1. c. 4. col. 1.	8
leue sit ex graui. th. 61. c. 1.	361	logica quomodo sit scientia. th. 1. c. 1.	1
libri physior. Arist. dicuntur libri communes, et quare. th. 47. c. 2. col. 1. in fine.	258	logica dicitur scientia communis. c. 1. th. 1. 1	
limitari, & determinari dicit defectum. the. 54. c. 2. col. 1.	284	logica scientia communis. th. 1. c. 6. col. 1.	11
limitatio tota in corpore est a forma. theore. 73. c. 1. col. 2.	456	logica est contingens. th. 1. c. 2. col. 2.	2
linea quae simplex, quae mixta. theorema 62. c. 1. col. 2.	374	logica scientia rationalis. th. 6. c. 4. col. 1.	34
linea, superficies, & corpus, non sunt quid priuatiuum tantum. th. 7. c. 1. col. 1.	202	logica est scientia instrumentalis. th. 19. c. 1. col. 1. sub finem.	97
linea non habet esse vniuersimode vbiq. the. 52. c. 2. col. 1.	272	logica non est ars. th. 1. c. 3. col. 1.	5
linea quomodo sit. th. 52. c. 1. col. 2.	170	logica est habitus intellectus qui dicitur scientia. th. 1. c. 3.	6
linea terminabilis prioris. th. 37. c. 2. col. 1.	203	logica est habitus intellectus: probatur. ib. d.	
		logica est habitus principis. th. 1. c. 2. d.	
		logica circa quod versetur.	ibid.
		logica an, et quomodo pariat scientiam. th. 1. c. 5.	9
		logica sit ne practica, an speculatiua scientia. th. 1. c. 6. col. 1.	11
		logica vtens. th. 1. c. 5. col. 2.	9
		logica vtens non procedit per media communia. th. 1. c. 1.	2
		logica vtens ex Zabarella sententia est scientia. th. 1. c. 2.	2

logica vrens, & docens non subiecto sed ratio ne differunt. <i>th. 1. c. 1.</i>	1	lumen quid efficiat circa phantasma. <i>theore.</i>	
logicam esse scientiã tenet Scotus. <i>th. 1. c. 1. 1</i>	1	79. c. 4. col. 2.	567
logica est duplex docens et vrens. <i>th. 1. c. 1. 1</i>	1	lumen an recte dici possit intellectus agens. <i>th.</i>	
logica docens, et vrens qd sit, & quotuplex. <i>ib.</i>		78. c. 4. col. 2. prope finem.	542
logica vrens est duplex. <i>ibid.</i>		lumen an requiratur ad illuminandum me- dium perspicui, & obiectum colorem. <i>the.</i>	
logica docens, & vrens sunt idem subiecto sed differunt ratione. <i>th. 1. c. 2. col. 2.</i>	3	66. c. 1. col. 2.	394
logica vrens non procedit per media necessa- ria sed per media communia. <i>th. 1. c. 1. 2</i>	2	lumẽ habet esse reale, & intẽtionale, & quo modo id habere possit.	<i>ibid.</i>
logica non esse scientiã multi tenent. <i>the. 1. c.</i>		luminis definitio.	<i>ibid.</i>
1. per tot.	1	lumine mediante quomodo representet phan- tasma. <i>th. 79. c. 4. col. 2.</i>	567
logica cõparatur Phil. naturali. <i>the. 1. c. 1. 1. 1.</i>	1	luna qua cõstet materia. <i>th. 59. c. 2. col. 2.</i>	332
logica est Scopus non cognitio sed effectio syl- logismi. <i>th. 1. c. 2. col. 2.</i>	2	lux qd sit, et an sit substantia. <i>ther. 66. c. 1.</i>	394
logicę finis non est operari, sed alijs adminicu- lari. <i>th. 1. c. 2. per tot. ibid. & pag. seq.</i>		lux distinguitur à lumine. <i>th. 66. c. 2. col. 2.</i>	398
logica quidquid tractat, non est instrumentum cognoscendi. <i>th. 19. c. 2. col. 2.</i>	100	lux, & lumine quomodo differant.	<i>ibid.</i>
logica docens quid doceat. <i>th. 1. c. 4. col. 1.</i>	8	lux nõ defertur de loco ad locũt res mobilis motu locali. <i>th. 46. c. 2. col. 2. prope fin.</i>	255
logica applicat a scientijs est ipsa scientia. <i>th.</i>			
1. c. 1. per tot.	pag. 2. & 3.		
logica applicat a scientijs qualis ex Zabarelle opinione. <i>th. 1. c. 5. col. 2.</i>	9	M Agis, & minus suscipere quid sit. <i>th.</i>	
logica, modus sciendi materialiter. <i>the. 1. c. 4.</i>	8	65. c. 1. col. 2.	383
logica Arist. quib. de rebus agat, & tractet. <i>th. 16. c. 1. col. 1.</i>	84	magnitudo infiniti nõ datur. <i>th. 54. c. 1. 2/9</i>	
logica non habet definitionem pro instrum- to eod. <i>th. 16. eademq. col. 1.</i>	<i>ibid.</i>	magnitudo est, & magnitudinis esse, quomo- do hoc sit exponẽdũ. <i>th. 20. c. 1. col. 2.</i>	158
logica scopus quid sit, <i>the. 1. c. 2. col. 2. & 3.</i>		maior, et minor demonstratõis de ecclypsis fa- ctę. Zabarelle, neque est vniuersalis, neque per se, neque de omni. <i>th. 14. c. 1. col. 2.</i>	70
logica subiectum. <i>th. 6. c. 1. col. 1. per tot.</i>	28	maius quidquid potest, potest & minus. <i>theo.</i>	
logica materia, instrumentum, non ratio for- malis. <i>th. 1. c. 4. col. 2.</i>	84	69. c. 2. col. 2. in fine.	433
logica cognitio ex præcognitis.	<i>ibid.</i>	maius alio quorumque maximo datur in ho- mogeneis. <i>th. 36. c. 4. col. 2.</i>	201
logicam non parare scientiã, id quomodo in- telligatur.	<i>ibid.</i>	maioritas intentionis, vel remissionis in sub- stantia, forma est adscribenda. <i>th. 65. c. 3.</i>	289
logicam considerandi modus est vt instrumẽ- tũ, & ratio formalis. <i>th. 1. c. 2. p tot. 2. et 3.</i>		col. 1.	
logica sub habitu scientię cõtineri voluit. <i>ib.</i>		manus duobus modis considerata. <i>th. 73. c. 4.</i>	
logicus non definit vt instrumentum. <i>theore.</i>		col. 1. in fine.	470
1. c. 4. col. 1. & 2.	87	manus mortua est manus æquiuocę. <i>th. ibid.</i>	
logicum problema. <i>th. 1. c. 2. per tot. 1. & 3.</i>	2. & 3.	mathematicũ corpus & quantũ differt a cor- pore naturali qd nil aliud est quã substantia corporea naturalis. <i>th. 20. c. 1. col. 2.</i>	104
logicus boni qui. <i>th. 1. c. 1. per tot. 1. & 2.</i>	1. & 2.	materia quid sit. <i>th. 22. c. 1. col. 2.</i>	124
lunẽ quomodo generetur. <i>th. 66. c. 2.</i>	398	materia est subiecta in finitis, forma successi- ue. <i>th. 90. c. 9. col. 1.</i>	692
lumen sit ne substantia an accidens. <i>the. 66.</i>		materia dupliciter consideratur. <i>th. 25. c. 1.</i>	
c. 1. col. 2.	564	col. 1. sub finem, & col. seq. per tot.	137
		mat. duob. modis accepta. <i>th. 71. c. 2.</i>	443

I N D E X

<i>materia est quæ res potest esse, & non esse. th.</i>	
68. c. 2. col. 1. in 6. ratione	418
<i>materia causa sine qua non, forma vero causa</i>	
<i>principialis. theor. 90. c. 9. col. 1.</i>	692
<i>materia calî an sit in potetia ad priuationem.</i>	
<i>theor. 59. c. 2. col. 2.</i>	331
<i>materia calî quenâ sit. th. 59. c. 3. col. 1.</i>	340
<i>materia celi non est generabilis, sed mobilis</i>	
<i>cod. th. 59. eodemq. c. 3. col. 1.</i>	ibid.
<i>materia est entitas absoluta. theor. 25. c. 1.</i>	
<i>col. 2. circa finem</i>	137
<i>materia potest existerè per se actû sine for-</i>	
<i>ma.</i>	ibid.
<i>materia non est ens, sed substantialis potentia</i>	
<i>ad formam. theor. 59. c. 2. col. 2.</i>	331
<i>materia est ens informe, in potetia ad formas</i>	
<i>recipiendas. th. 25. c. 3. col. 1. non longe d</i>	
<i>principio</i>	140
<i>materia est ens reale extra suas causas. thco.</i>	
<i>22. c. 3. col. 1. sub finem</i>	133
<i>materia prima ante aduentum formæ an sit</i>	
<i>quarta. theor. 30. c. 1. col. 2. sub finè</i>	159
<i>materia prima an sit & materia remota. th.</i>	
<i>27. c. 1. col. 1.</i>	148
<i>materia prima an habeat actum entitativum,</i>	
<i>quod quærat hoc q̄sito. th. 22. c. 1. col. 2. 124</i>	
<i>materia prima est libera ad oppositos actus,</i>	
<i>th. 27. c. 1. col. 1.</i>	147
<i>materia prima est corpus de cathogoria sub-</i>	
<i>stantia, & supremum genus uniuocû. ib.</i>	
<i>materia prima an sit vna num. vel specie. ib.</i>	
<i>materia prima non potest esse substantia etiã</i>	
<i>imperfectissima. the. 22. cap. 3. col. 1.</i>	130
<i>materia prima an aliqua sit entitas positua</i>	
<i>faciens cõpositionem cum forma. ibidem.</i>	
<i>materia prima est corpus de genere substan-</i>	
<i>tia. theor. 26. cap. 1. col. 1.</i>	143
<i>materia prima an sit in celo. theor. 59. cap. 1.</i>	
<i>col. 1.</i>	326
<i>materia vna numero in compositis omnib.</i>	
<i>non est ponenda contra peripateticam phi-</i>	
<i>losophiam. theor. 27. col. 1.</i>	147
<i>materia prima quare parum intelligibilis.</i>	
<i>the. 25. c. 3. col. 2.</i>	139
<i>materia prima an sit corp⁹ de cathogoria sub-</i>	
<i>stantiæ. theor. 26. cap. 1. col. 1.</i>	143
<i>materia prima tam quo ad si est, quam quo</i>	
<i>ad quid est, qua via cognoscatur. theor. 25.</i>	
<i>cap. 3. col. 2.</i>	139
<i>materia prima, calum, & intelligentia, non</i>	
<i>sunt facta. theor. 56. c. 5. col. 1.</i>	214
<i>materia prima est primum subiectum, ex quo</i>	
<i>fit aliquid. the. 59. c. 1. col. 1.</i>	326
<i>materia prima est in potentia proxima ad om-</i>	
<i>nes qualitates, & formas elementales re-</i>	
<i>cupiendas. theor. 36. c. 3. col. 2.</i>	197
<i>materia prima an sit corpus in prædicamen-</i>	
<i>to subiectiua. th. 30. c. 1. col. 2.</i>	159
<i>materia prima de sui natura quomodo intelli-</i>	
<i>gatur esse corpus.</i>	ibid.
<i>materia, efficiens, & forma hominis, quæ. th.</i>	
<i>28. c. 3. col. 2.</i>	152
<i>materia, & forma sunt principia prima. the.</i>	
<i>20. c. 3. col. 2.</i>	111
<i>materia, & forma sunt causa per se reales. ib.</i>	
<i>materia, & forma coexistunt composito. the.</i>	
<i>21. c. 3. col. 1.</i>	119
<i>materia, & forma constituunt vnã naturam</i>	
<i>realem. the. 90. c. 4. col. 2. non longe d prin-</i>	
<i>cipio</i>	676
<i>materia, & forma concurrunt ad individua-</i>	
<i>tionem. the. 90. c. 7. col. 1.</i>	683
<i>materia, & forma in cõposito non sunt reali-</i>	
<i>ter distincta, th. 61. c. 4. col. 1.</i>	369
<i>materia, & forma principia essendi corporis</i>	
<i>generabilis, & corruptibilis. th. 4. c. 1. col.</i>	
<i>2.</i>	18
<i>materia, forma, & priuatio, sunt principia</i>	
<i>substantia, & aliorum prædicamentorum.</i>	
<i>theor. 20. c. 1. col. 2.</i>	107
<i>materia, et forma entia. th. 30. c. 2. col. 2. 160</i>	
<i>materia, & forma nulla specie motus possunt</i>	
<i>moueri. th. 20. c. 2. col. 2.</i>	109
<i>materia est forma quomodo desinant esse, &</i>	
<i>tamen mancant in composito. th. 21. cap.</i>	
<i>3. col. 1.</i>	120
<i>materia & forma quomodo sint causa intrin-</i>	
<i>secè compositi. th. 21. c. 3.</i>	ibid.
<i>materia, & forma, ex quibus resultat entitas</i>	
<i>compositi. theor. 28. c. 3. col. 2.</i>	152
<i>materia, & forma aliquo modo mobilia. the.</i>	
<i>20. c. 2. col. 2.</i>	108

I N D E X

<i>materia & forma non possunt causare aliquid realiter a se distinctum. tbe. 21. c. 3. col. 1. circa finem</i>	122	<i>materia prima quatenus cognoscatur quo ad si est quam quo ad quid esse. tbeore. 25. c. 3. col. 2.</i>	139
<i>materia, & forma sunt sibi inuicē cause. ibid.</i>	60.	<i>materia quomodo cognoscibilis. tbeor. 25. c. 1.</i>	137
<i>materia totius, & forma totius. tbeore. 60. cap. 2. col. 1.</i>	348	<i>materia habet potentiam indeterminatam sciendi. tb. 61. c. 4. col. 1.</i>	369
<i>materia totius, & forma totius non sunt quid chimericum. tbeor. 28. c. 4. col. 2.</i>	155	<i>materia non est in celo, nec etiam alterius rationis a materia inferiorum. tbe. 59. c. 2. col. 2.</i>	331
<i>materia si daretur sine forma esset in loco defuitiue. tbe. 30. c. 1. col. 2.</i>	159	<i>materia est commensuratio ad formam, & ad proprium actum. tb. 59. c. 2. col. 2.</i>	331
<i>materia cur per se dicatur ignota. tbeor. 28. cap. 2. col. 1.</i>	151	<i>materia est primum non receptibile in alio. tbe. 90. c. 7. col. 1.</i>	683
<i>materia per se est cognoscibilis causa absque Analogia. tbe. 22. col. 1.</i>	134	<i>materia per se non potest esse subiectum accidentium. tbeor. 67. c. 2. col. 1.</i>	405
<i>materia per quid fiat ultima materia, & hæc est singularis quærendum remanet. tb. 90. c. 7. col. 1.</i>	685	<i>materia est per se intelligibilis. tbeorema 25. cap. 1. col. 2.</i>	137
<i>materia per se habet existentiam, licet non habeat quantitatem. tb. 30. c. 1. col. 2.</i>	159	<i>materia non est actus, ideo non distinguit neque separat. tbeorema 22. c. 4. col. 2. in fine</i>	134
<i>materia est primum corpus de Categoria substantia, ibid.</i>	ibid.	<i>materia pendet a forma; non e contra. tbeor. 65. c. 1. col. 2.</i>	383
<i>materia terminus a quo generationis, forma ad quem. tb. 20. c. 2. col. 2.</i>	108	<i>materia si habet contrarium, & forma recepta secundum ens reale habet contrarium. tbeor. 66. c. 1. col. 2.</i>	394
<i>materia quatenus dicatur principium passiuum motus. tb. 33. c. 4. col. 1.</i>	179	<i>materia diuerso modo multis in locis accepta ab Arist. tb. 90. c. 8. col. 2.</i>	687. & seq.
<i>materia appetit formam sicut femina masculinum. tbeor. 73. ca. 5. col. 2.</i>	472	<i>materia, & quantitas concurrunt ad indiuiduationem. ibid.</i>	ibid.
<i>materia quodam ordine recipit formas. ibid.</i>	ibid.	<i>materia habet annexam potentiam quæ est propria passio materiae. tbeore. 59. c. 2. col. 2.</i>	331
<i>materia in quolibet composito præcedit compositum origine, & tempore. tbeor. 82. c. 3. col. 1. in fine</i>	602	<i>materia rerum naturalium substantia quædam informis est, potentiaque ad formas omnes naturales recipiendas. tbeor. 25. cap. 2. col. 2. in fine</i>	138
<i>materia quod disponatur per accidentia ad recipiendam formam, verum non est. tbeor. 35. c. 2. col. 1.</i>	192	<i>materia præsupponitur cuiuscumque causalitati formæ tam substantiali, quam accidentali. ibid.</i>	ibid.
<i>materia semper actu est sub aliqua forma substantiali. tbeor. 35. c. 1. col. 1.</i>	189	<i>materia habet rationem distinguendi. tbeor. 28. c. 4. col. 2.</i>	155
<i>materia quanta est, tanta est forma eius extensa. tbeor. 40. c. 1. col. 2.</i>	211	<i>materia est potentia, & forma actus. tb. 22. c. 2. col. 1.</i>	127
<i>materia sine forma non habet esse subsistentie nec est tangibilis. tbe. 35. c. 1. col. 1.</i>	189	<i>materia est pars quidditatis rei materialis. tb. 28. c. 1. col. 2.</i>	149
<i>materia an sit eadem in celo, & mortalibus. tbe. 59. c. 1. col. 1.</i>	326		
<i>materia naturalis, & materia arte facta. tbeor. 25. c. 2. col. 1.</i>	139		
<i>materia quatenus sit cognoscibilis. tbeorema 35. c. 1. col. 1.</i>	189		

I N D E X

<i>materia intelligitur sub quadam mole: & unde id eneniat. theor. 30. c. 1. col. 2.</i>	159	<i>materia ubi plus est, an ibi plus sit quantitas. theor. 44. c. 1. col. 1.</i>	245
<i>materia, ut prius essentialiter non variatur propter variationem posterioris. the. 28. cap. 1. col. 2.</i>	149	<i>materia prima, fines ultimi, forma ultima, nec cause efficientes sunt plures. the. 54. c. 2. col. 1.</i>	284
<i>materia est cognoscibilis per se, & duobus modis consideratur. the. 22. c. 4. col. 1.</i>	134	<i>materia sit ne aliqua pars in viuentis, quae per totam vitam seruetur. th. 40. c. 6. col. 2. 223</i>	
<i>materia prior ordine naturae quam forma. theor. 27. c. 1. col. 2.</i>	147	<i>materiae diuersitas ubi est, ibi etiam est diuersitas indiuiduorum. theo. 42. c. 2. col. 2. 231</i>	
<i>materia est, quae res potest esse, & non esse. th. 28. c. 2. col. 2.</i>	150	<i>materiae parte fluente, pars quoque fluit forma. theor. 40. c. 1. col. 2.</i>	211
<i>materia non est actiua, sed passiua. theor. 44. c. 3. col. 2.</i>	245	<i>materiam esse causam indiuiduationis potest intelligi dupliciter. theor. 90. cap. 8. col. 2. prope finem</i>	687. & pag. 169.
<i>materia non est actus, neque ens secundum Zabar. the. 22. cap. 2. col. 1.</i>	227	<i>materiam esse in potentia ad formam duobus modis contingit. th. 22. c. 4. col. 2. 133. & pag. seq.</i>	134
<i>materia verum naturalium informis quid sit. theor. 22. c. 3. col. 1.</i>	130	<i>materiam esse subiectum generationis, dupliciter potest considerari. theorem. 20. c. 2. col. 2.</i>	108
<i>materia quatenus sit cognoscibilis. theor. 22. c. 2. col. 1.</i>	127	<i>materiam ponere solum in potentia obiectiua, est omne rationem Philosophi de materia destruere. th. 22. c. 1. col. 1. post med.</i>	126
<i>materia est realitas positina, & ens. ibidem. materia est causa entitatis formae, nec e contra. th. 21. c. 3. col. 1.</i>	115	<i>materiam vanum est ponere ubi non est mutatio. th. 59. c. 2. col. 2.</i>	331
<i>materia ex se an sit entitas positina. theo. 22. c. 2. col. 1.</i>	127	<i>materialis non est causa indiuiduationis animae intellectus. theor. 92. c. 1. col. 2. in fine</i>	700. & pag. seq. 701. negatur à Thomistis.
<i>materia est receptiua omnium formarum substantialium, & accidentalium. theor. 22. c. 1. col. 2.</i>	124	<i>maximum, & minimum naturale, de quo loquitur Scotus. th. 36. c. 1. col. 2. in fine</i>	194
<i>materia in cognitionem venit Arist. per effectum. theor. 9. c. 1. col. 2.</i>	44	<i>medicina alia practica, alia speculatiua. the. 89. c. 1. col. 1. in princ.</i>	669
<i>materia quomodo cognoscatur. theor. 22. c. 3. col. 1.</i>	130	<i>medicina in duas partes diuisa.</i>	ibid.
<i>materia quare sit subiectum. the. 28. cap. 2. col. 2.</i>	150	<i>medium quid. th. 7. c. 2. col. 1.</i>	37
<i>materia quare non sit aliquod ens determinatum. the. 22. c. 4. col. 2. in fine</i>	133	<i>medium duplex. th. 60. c. 1. col. 2.</i>	345
<i>materia causa ponitur substantiae naturalis ab Aristotele. th. 28. col. 2. in fine</i>	149	<i>medium triplex. th. 7. c. 2. col. 1.</i>	37
<i>materia est entitas positina. theor. 22. c. 1. col. 2.</i>	124	<i>medium cognoscitur necessario ex syllogismo in forma. th. 14. c. 5. col. 1.</i>	80
<i>materia signata est causa quantitatis in genere cause materialis. th. 90. c. 7. col. 1.</i>	683	<i>medium cognoscendi viam unicam. ibid.</i>	
<i>materia signata.</i>	ibid.	<i>medium notum natura, & nobis ordine confuso esse non potest. theor. 10. c. 3. col. 2. in fine</i>	50. & pag. seq.
<i>materia signata quid competat.</i>	ibid.	<i>medium accidentale non parit perfectam scientiam. th. 14. c. 5. col. 1.</i>	80
<i>materiae primae duae, neque duo fines, neque duo efficientes dantur. th. 59. c. 1. col. 2. 331</i>		<i>medium, & praemissa in demonstratione potissima</i>	
<i>materiae subiectum. th. 29. c. 2. col. 2.</i>	108		

<i>effima conuertuntur.</i>	<i>ibidem.</i>	cap. 1. col. 2.	279
<i>medium de quo est verum, vera quoque est conclusio. th. 53. c. 1. col. 1.</i>	276	<i>melius semper arbitramur in natura esse, si possibile est.</i>	<i>ibid.</i>
<i>medium, quod est mixtum ipsum, vel forma mixti. theor. 60. c. 1. col. 2.</i>	345	<i>mēbrū, quod est principū vitæ in animali est vnum analogia. th. 95. c. 1. col. 2.</i>	727
<i>medium quodnam sit ex Arist. 2. post. text. 40. th. 6. c. 2. col. 2.</i>	29	<i>mēbrū oppositū sub se nō cōtinet suū oppositū tamquam speciem. th. 27. c. 1. col. 1.</i>	147
<i>medium causa externa, non est propria passio subiecti, sed accidens commune. theor. 14. c. 1. col. 2.</i>	70	<i>membrum præcipuum in homine, secundum Arist. est Cor, quia est sedes animæ. theo. 40. c. 4. col. 2. prope finem.</i>	219
<i>medium quod sit ratio primi, quid intelligatur nomine rationis. th. 13. c. 5. col. 1.</i>	68	<i>membra diuisa cur aliquanto superuiuant. theor. 82. c. 1. col. 2.</i>	607
<i>medium vtriusque extremi definitio, & causa sunt raro. th. 13. c. 3. col. 1.</i>	63	<i>memoria intellectiua duobus modis accipitur. theor. 80. c. 1. col. 2.</i>	576
<i>medium, vel est graue, vel est leue. theor. 46. cap. 2. col. 2.</i>	253	<i>memoria intellectiua est multiplex. theo. 80. c. 2. col. 1.</i>	580
<i>medium inter contradictoria non datur inter non esse ipsius formæ inducendæ per motū, & esse eiusdem. th. 52. c. 2. col. 1. non longe à princ.</i>	273	<i>memoria duobus modis consideratur. the. 79. c. 4. col. 2.</i>	567
<i>medium demonstrationis est ratio primi termini. th. 13. c. 2. col. 1.</i>	62	<i>memoria proprie dicta qua sit in parte. theor. 80. c. 1. col. 2.</i>	576
<i>medium in demonstrationibus potissimis, & non potissimis. th. 13. c. 4. col. 2.</i>	64	<i>memoria est sensitiua, non intellectiua. theor. 79. c. 3. col. 1.</i>	565
<i>medium in demonstratione potissima est definitio subiecti. th. 13. cap. 1. col. 1. 61. cōtra sentit Zabarella. theo. 13. c. 2. col. 1.</i>	62	<i>memoriam intellectiuam non dari, quibus rationibus probetur. th. 80. c. 2. col. 1.</i>	580
<i>medium in demonstrationibus non potissimis quod esse possit. th. 15. c. 2. col. 2. in fine. 82. th. 60. c. 5. col. 2.</i>	357	<i>mens D. Thome, Auerrois, & Mercenarij, de munere intellectus agentis. theor. 78. c. 4. col. 2. circa fin. 342. & pag. seq. per tot.</i>	543
<i>medium non datur inter contradictoria. the. 52. c. 2. col. 1.</i>	272	<i>mens de foris venit quomodo intelligatur. th. 69. c. 2. col. 2. in fine.</i>	433. & seq.
<i>medium non datur inter contradictoria, de quibus verificetur. theor. 95. c. 6.</i>	745	<i>mens est locus formarū. th. 25. c. 2. col. 2.</i>	139
<i>medium est causa maioris in accidentibus a causa interna. th. 13. c. 3. col. 1.</i>	63	<i>mens non est physicæ considerationis. the. 67. c. 1. col. 2.</i>	403
<i>medium non dari inter contradictoria, quomodo intelligatur. theor. 95. c. 6.</i>	745	<i>mēs extrinsecus accedit ratione principij productiui. th. 69. c. 2. col. 1.</i>	424
<i>medium esse causam formalem, quomodo intelligatur. th. 15. c. 1. col. 2.</i>	81	<i>mens recipit species siue materia. th. 25. c. 2. col. 2.</i>	139
<i>medium verum, sed non necessarium quod sit. th. 14. c. 5. col. 1.</i>	80	<i>mensura quod est aliorum in genere substantia, est prima substantia illius generis cui competit vnitatis. theor. 96. cap. 2. col. 1.</i>	754
<i>media, quæ nos ducūt in cognitionem vigoris infiniti, quæ. theor. 54. c. 3. col. 2.</i>	288	<i>metaphysica prima est scientia in ordine cognitionis distinctæ, & vltima in ordine doctriinæ. theor. 18. c. 3. col. 2.</i>	95
<i>media metaphysica sunt abstracta. the. 54. cap. 1. col. 2.</i>	276	<i>metaphysica potest ostendere dari substantias abstractas. theor. 53. c. 1. col. 1.</i>	276

I N D E X

metaphysica est veluti regina scientiarum . th. 18. c. 1. col. 1.	92	mixtum generatur ex elementis, & corrup- pitur in ill. . . th. 60. c. 3. col. 1.	351
metaphysica est vltima ordine doctrinae. the. 83. c. 2. col. 1.	614	mixtum virtute agentis vniuersalis, vtenens elementis fit. th. 60. c. 4. col. 2. in fine.	354.
metaphysicus demonstrationem physicam ac- cipit pro medio ad alia predicata. theor. 53. c. 1. col. 2. non longe d princ.	279	& pag. seq.	355
metaphysici est demonstrare de subiecto. the. 2. c. 2. col. 2.	13	mixtum quomodo fiat ex elementis. theor. 60. cap. 4.	ibid.
metaphysici est cognoscere quomodo primus motor moueat. theor. 55. c. 2. col. 1. in fine	296. & seq.	mixtum quomodo corruptatur. the. 60. c. 1. col. 2.	345
methodus quid sit. th. 2. c. 3.	14	mixti forma duplex. th. 62. c. 1. col. 2.	374
methodus per analogiam qualis sit methodus inueniendi materia. th. 25. c. 2. col. 2.	138	mixto quilibet particula est mixta. theo. 60. cap. 2. col. 1.	348
methodus inueniendi materiam primam. th. 59. c. 1. col. 1.	326	mixtis est vnum tantu principium motus a- ctiui naturalis. theor. 62. c. 1. col. 2.	374
methodus inuestigandi subiectum. theor. 16. c. 1. col. 1.	84	mixto in vnicu vnicu est forma, & vnicu prin- cipium motus.	ibid.
methodus duae ad res cognoscendas. th. 2. c. 3. col. 1.	14	mixta mouentur secundum predominium ele- menti predominantis.	ibid.
methodus resolutiua, & compositiua, & ea- rum species. th. 17. c. 1. col. 2.	88	mixtorum forma mixta dicitur.	ibid.
methodus, qua Arist. adiuuenit materiam pri- mam, & definitionem materiae. the. 25. c. 3. col. 2.	139	mixtio est quaedam generatio. theor. 60. c. 5. col. 2.	357
methodus notificandi rem ignotam duplex. the. 17. c. 1. col. 2.	83	mixtio, & mixti generatio re sunt idem, ra- tione differunt.	ibid.
methodus duplex, perfecta, & imperfecta. th. 18. cap. 3. col. 1.	97	mixtio vel generatio quando fiat ex congres- su elementorum. th. 60. c. 2. col. 1.	348
minor in demonstratione an debeat esse neces- saria. th. 14. c. 3. col. 1.	75	mixtio, & generatio idem re, ratione diuer- sa sunt. th. 60. c. 5. col. 2.	357
minor demonstrationis debet esse necessaria. theor. 14. c. 3. col. 1.	75	mixtio sensibilis non est vera mixtio. the. 60. c. 4. col. 2. prope finem	354
minor in demonstratione habet vius illati- uum.	ibid.	mixtio tollitur, sublata refectione. th. 43. c. 3. col. 2. prop. 5a.	235
minimum minus an detur. the. 36. c. 1. & 2. col. 2. 194. & pag. seq.	348	mixtio definitionis. th. 60. c. 1. col. 2.	345
minimum naturale, siue secundum formam; & minimum naturale secundum mate- riam, & in potentia. th. 36. c. 1.	ibid.	mixtionis definitio. th. 60. c. 5. col. 2.	357
minimum indiuisibile non datur. th. 36. c. 3. col. 2.	197	mobile duobus modis accipitur. theo. 20. c. 2. col. 2.	108
miscibilia non mutantur alterum in alteru, sed vtrumque in alterum. theo. 60. cap. 2. col. 1.	348	mobile quodam sit.	ibid.
		mobile eius figurae, & magnitudinis quare moueat velocius alio. theor. 46. cap. 2. col. 2.	253
		mobile habet partes. th. 33. c. 1. col. 1.	204
		mobile in vacuo moueretur ad vnam parte determinate. theor. 46. c. 2. col. 2.	253
		mobilitum diuisio. theor. 61. c. 4. col. 1.	369
		modus ad discendi. th. 70. c. 1. col. 2.	435
		modus agendi efficiens nobilissimus. th. 56. c. 6. col. 2.	316

modus essendi rei non agit, sed ipsa res. theor.	661	motor primus, & primum mobile, & alios orbis mouet. theor. 55. c. 2.	ibid.
87. c. 2. col. 2.		motor primus dicitur appropriate mouere primum mobile.	ibid.
modus intrinsecus quid sit. theor. 96. c. 1. col. 1.		motor primus mouet primum mobile motionis.	ibid.
749		motor primum mobile mouet vt appetibile, & amabile. th. 56. c. 2. col. 1.	304
modus quartus dicendi reiectus ab Arist. theo. 14. c. 3. col. 1.	75	motor primus mediate mouet primum mobile. th. 55. c. 1. col. 1.	293
modus sciendi nō est scientia. th. 1. c. 2. col. 2.	2	motor duplex respectu primi mobilis, sicut & respectu aliorum orbium.	ibid.
modus cognoscendi animæ, & aliarum rerū naturalium. theor. 85. cap. 3. col. 2.	646	motor infiniti vigoris, mouet cælum infinito motu.	ibid.
modus predicandi ad se, & ad aliud. th. 96. cap. 2. col. 1.	754	motor per emanationē. th. 61. c. 4. col. 1.	369
modus sentiendi declaratur. th. 76. c. 2. col. 2.	495	motoris ad mobile debet esse aliqua proportio. th. 54. c. 3. col. 2.	289
modus sentiendi quid sit. th. 76. c. 2.	ibid.	motoris primi vita beatissima. theor. 55. c. 2. col. 1.	296
modus considerandi sumitur a modo definiendi. theor. 1. cap. 2. col. 2.	2	motore primū posse mouere velocius quam mouet, duobus modis intelligitur. th. 54. cap. 3. col. 2.	289
modus predicandi præsupponit modum essendi. theor. 97. c. 1. col. 1.	763	motores quare plures esse non possunt. th. 91. cap. 1. col. 1.	698
modus proprius essendi substantiæ primæ. th. 22. cap. 3. col. 1.	130	motus quid sit th. 20. c. 1. col. 1.	104
modus pro luctionis intelligentiarum. theor. 56. c. 2. col. 1. sub finem	304	motus duobus modis considerari potest. theor. 45. c. 1. col. 2.	247
modus, quo entia efficiuntur à Deo Philosophis est difficilis explicatu. theor. 56. c. 3. col. 1.	310	motus proprie de quo dicatur. theor. 20. c. 2. col. 2.	108
modus intrinsecus quem sensum habeat apud Scotum. theor. 96. c. 1. col. 1.	749	motus quid, & quo in predicamento sit. theor. 45. c. 1. col. 2.	247
modus intrinsecus rei quid sit. theor. 96. c. 3. col. 2.	757	motus locali duplex. th. 64. c. 1. col. 2.	379
modus iutrinsec ⁹ quid differat a differētia. ib. modi intrinseci entis. th. 96. cap. 2. ibidem.		motus localis super quod transeat. theor. 18. c. 1. col. 1.	204
modi intrinseci non faciunt differre essentialiter. theoremata 94. c. 2.	ibid.	motus localis non est motus localis. theor. 46. c. 2. col. 2.	253
monarchicū dominium nobilius est quam aristocraticum. th. 56. c. 1. col. 1.	304	motus localis dependet à motu locali cæli. th. 46. cap. 2.	ibid.
monstra, & quæ casu euenire solent. theo. 57. cap. 1. col. 2.	320	mot ⁹ localis cæli vbi fiat th. 48. c. 1. col. 1.	261
mora in motu vnde fiat. th. 46. c. 2. col. 2.	253	motus cæli quomodo intelligatur nō habere potentiam passiuam. th. 59. c. 2. col. 2.	331
motor primus est infinitus duratione, nō uirtute. theor. 54. c. 3. col. 2.	289	motus cæli an sit natur. th. 63. c. 1. col. 2.	377
motor primus caret materia, & magnitudine. theor. 54. c. 1. col. 2.	279	motus circularis cæli est naturalis. theor. 63. c. 1. col. 1.	378
motor primus est mouens, non motus. the. 55. cap. 1. col. 1.	293	motus naturalis, & violentus. theor. 33. c. 1. col. 2.	176.
motor primus est immobilis per se. theor. 55. c. 2. col. 1. sub finem:	296		

I N D E X

<i>motus naturalis elementum est simplex. the.</i>		<i>col. 1. non longe a fine</i>	308
62. c. 1. col. 2.	374	<i>motus non potest esse in vacuo cum successione accidentali secundum Philosophum. theor. 46. c. 1. col. 1.</i>	251
<i>motus naturalis intenditur in fine. theorema</i>		<i>motus an possit fieri in vacuo si daretur. ibid.</i>	
61. c. 1. col. 1.	361	<i>motus pro actione acceptus. th. 56. c. 5. col. 1.</i>	314
<i>motus naturalis terminatur ad aliquem locum. theor. 63. c. 1. col. 2.</i>	377	<i>motus qui concurrat in raritate, & densitate. th. 54. c. 3. col. 2.</i>	288
<i>motus est effectus notissimus. theor. 53. c. 1. col. 1.</i>	276	46. c. 1. col. 1.	251
<i>motus naturalis habet motum violentum sibi oppositum.</i>	ibid.	<i>motus non fit in instanti. th. 38. c. 1. col. 1.</i>	204
<i>motus omnis naturalis est ad aliquem terminum naturalem.</i>	ibid.	<i>motus in instanti quod fiat impossibile. ibid.</i>	
<i>motus mixti, vel est sursum, vel est deorsum. theor. 62. c. 1. col. 2.</i>	374	<i>motus alius a motu locali pedet a locali. ibid.</i>	
<i>motus mixti duplex.</i>	ibid.	<i>motus non fit in substantia, sed demutatio. ibid.</i>	
<i>motus est vnus secundum tres modos. theor. 45. c. 2. col. 1.</i>	249	<i>motus est accidens reale distinctum ab alijs accidentibus. th. 45. c. 2. col. 1.</i>	249
<i>motus totius. theorema 56. c. 4. col. 1.</i>	312	<i>motus quattuor species. th. 77. c. 3. col. 1.</i>	526
<i>motus violentus quis. th. 26. c. 1. col. 1.</i>	143	<i>motus definitio. th. 33. c. 3. col. 1.</i>	178
<i>motus primus prodiens ex virtute infinita in vigore. theor. 55. c. 1. col. 1.</i>	293	<i>motus ad simplicitatem tria requiruntur. th. 62. c. 1. col. 2.</i>	374
<i>motus simplex, & motus compositus. theor. 62. c. 1. col. 2.</i>	374	<i>motus aeternitas in caelo est ab intelligentia extrinseca. th. 59. c. 1. col. 1.</i>	326
<i>motus materialiter est in quattuor predicamentis. theor. 45. c. 3. col. 1.</i>	250	<i>motus specie differentes qui. theor. 71. c. 1. col. 2.</i>	439
<i>motus pro materiali, & motus pro formali quos fit in predicamento.</i>	ibid.	<i>motus primi calis est vnus numero. theor. 49. c. 2. col. 1.</i>	266
<i>motus fit in Quantitate Qualitate, & Vbi. th. 20. c. 3. col. 1.</i>	111	<i>motus primi calis quid. th. 49. c. 1. col. 2.</i>	264
<i>motus localis duobus modis potest esse naturalis. th. 63. c. 1. col. 1. in fine.</i>	378	<i>motus particulares sunt diuersae quantitates a tempore. theor. 49. c. 2. col. 1.</i>	266
<i>motus, & generatio cessat habitibus presentibus. th. 65. c. 1. col. 2.</i>	383	<i>motus diuersi pro diuersitate rerum. theo. 62. c. 1. col. 2.</i>	374
<i>motus est medium ad probandum dari primum motorem. th. 55. c. 2. col. 1.</i>	296	<i>motum quomodo neget Arist. in substantia. theor. 65. c. 2. col. 2.</i>	387
<i>motus potius pertinet ad Metaphysicum, quam ad physicum. th. 53. c. 1. col. 1.</i>	276	<i>motum calis non esse naturalem, quomodo intellexerit Scotus. th. 63. c. 1. col. 2.</i>	377
<i>motus omnis est a medio, vel ad medium, vel circa medium. the. 48. c. 1. col. 1.</i>	261	<i>motum nullo poni in predicamento aliqui tenent. th. 45. c. 2. col. 1. in fine</i>	249
<i>motus vnus numero vnus est terminus. th. 21. c. 2. col. 1.</i>	117	<i>motiua intellectus eant conceptum in intellectu. th. 95. c. 3. col. 2.</i>	732
<i>motus internus, & externus fit a forma. th. 33. c. 3. col. 1.</i>	178	<i>mouere quid sit. th. 61. c. 2. col. 1.</i>	365
<i>motus est in predicamento relationis. th. 45. c. 1. col. 2.</i>	247	<i>mouere nihil potest a se, nisi habeat entitatem a se. theor. 54. c. 3. col. 2.</i>	288
<i>motus presupponit mobile. theor. 56. cap. 2.</i>		<i>mouere, & moueri cur idem non possit. theor. 61. c. 4. col. 1.</i>	467
		<i>moquentia mota, & moquentia non mota. th.</i>	

I N D E X

33.c.3.col.1.	178	mutatio individuaalis appellatur generatio .	
momenta physice considerationis. th. 55. cap.		th. 65. c. 3. col. 1.	389
2. col. 1. in fine.	296	mutatio fit in sub. tantis, motus in alijs triu.	
motus respectu celi duo. theor. 56. c. 2.	304	predicamentis. th. 39. c. 2. col. 2.	209
momentum diuisio. th. 33. c. 1. col. 1.	176	mutatio & accretio differunt. th. 40. c. 3. 218	
motus se diuiditur in duos. th. 61. c. 4.	467	mutatio facilius est in elementis habentibus	
motus se, se sinit, & contrarijs mouet mo-		symbolum qualitate. th. 73. c. 4. col. 1.	467
tibus. th. 61. c. 2. col. 1.	365	mutatio naturalis qua. th. 33. c. 1. col. 1.	176
mouens per se, & mouens per accidens. th. 61.		mutationis species quattuor. the. 39. c. 2.	231
c. 1. col. 1.	361	mutationes plures sunt in augmentatione .	
mouens infinito tempore habet potentiam in-		ibid.	
finitam, & caret magnitudine. th. 55. c. 1.	293	mutationes termini motus continui, & quae	
col. 1.		non sunt in termino motus continui. theor.	
mouens per infinitum tempus, quem in sensu		37. c. 1. col. 1.	202
haec verba accipiat Arist. th. 54. c. 2. 284			
mouens motu locali potest comparari ad duo		N	
th. 61. c. 1. col. 1.	467	Natura duplex. th. 21. col. 2.	116
motus motu locali est motor equiuocus. ibid.		natura tripliciter considerata. theore.	
motus omne quod ab alio mouetur, quem		93. c. 2. col. 1.	708
habeat sensum. theor. 43. c. 5. col. 2.	238	natura duobus modis accipitur. theor. 33. ca.	
motus & motum debent esse simul, quomo-		4. col. 1.	179
do intelligendum. th. 99. c. 2. col. 2.	775	natura non est proprie quidditas & essentia	
multiplicatio prioris non sequitur ad multi-		composita.	ibid.
plicationem posterioris. th. 70. cap. 1. 435		natura est principium aeternum per se. th. 33.	
multipliciter dictus, quid significet. theo. 95.		c. 1. col. 1.	176
c. 6. col. 2.	742	natura est principium passiuum motus tantu,	
multitudo aut est rerum differentium secun-		secundum Scotum. 33. c. 1. col. 1.	176
dum formam, aut secundum quantitatem.		natura est principium passiuum. th. 61. c. 1.	361
th. 90. c. 3. col. 1.	674	natura est principium passiuum tantum. the.	
modi, in qua ratione sit numero vnus. th. 90.		63. c. 1. col. 2.	377
c. 8. col. 2. prope finem.	686	natura est principium motus tantu actiuum qua	
mundum aeternus a parte ante, & a parte post,		passiuu, contra Scotu. th. 33. c. 2. col. 1.	177
secundum philosophum. th. 61. cap. 3.	367	consultatur. th. 33. c. 3. col. 1.	178
mundus aeternus, quid sit. th. 22. c.		natura est principium motus internus rei. th.	
3. col. 1.	130	33. c. 1. col. 1.	176
munus intellectus agentis. theor. 79. c. 4.	567	natura a principijs ad effectus procedit. theo.	
musica subalternatur Arithmetica, th. 12.		18. c. 3. col. 2.	95
c. 1. col. 1.	57	natura communis non est entitas praecisa, a	
musica quare sit ars. th. 1. c. 3. col. 1.	5	suis singularibus. th. 93. c. 3. col. 2.	709
mutari quid sit. th. 22. c. 1. col. 2.	124	natura communis habet esse reale praeter opus	
mutari est aliter se habere. th. 45. c. 3.	251	intellectus, & propriam virtutem. theore.	
mutari duobus modis accipitur.	ibid.	54. c. 1. col. 2.	715
mutatio duplex. th. 39. c. 2. col. 1.	209	natura communis habet esse in singularibus	
mutatio omnis duob. terminis est coelusa. th.		th. 93. c. 1. col. 2.	ibid.
mutationes ubi plures substantiales, ibi volu-		natura communis specifica. th. 90. c. 9.	692
tas formae substantiales. th. 73. c. 1.	456	natura communis habet esse reale extra ani-	
		mam. th. 93. c. 1. col. 2.	705

I N D E X

natura cōis ī singulari. th. 87. c. 1. col. 1. 658	natura cognitio facile acquiritur ex cognitio- ne motus. th. 33. c. 3. col. 1. 578
natura communis licet non subsistat, existit tā in singularibus. th. 93. c. 3. col. 2. 709	natura vniuersalis scopus in agentibus. theo. 43. c. 4. col. 1. 237
natura communis quæ sit. ibid.	natura vniuersales cōmunicantur suis infe- riorib. cū sita diuisione. th. 94. c. 1. col. 2. 715
natura communis non est separata a singula- ribus. th. 72. c. 3. col. 2. 453	naturam communem realem dari ostenditur, & quid sit. th. 93. c. 3. col. 2. 709
natura communis, quæ contrahitur ad vnita- tem indiuiduam per aliquas differentias. th. 90. c. 1. col. 1. 670	naturale trib. modis accipitur. t. 33. c. 4. 1179
natura rerum non optime cognoscitur. theo. 15. c. 2. col. 1. 82	naturalia habent propriam inclinationem p f suum ad suum motum. ibid.
natura progreditur ab imperfectis ad perfe- ctā. th. 83. c. 3. col. 1. 615	naturalia differunt ab artificialibus. th. 25. c. 5. col. 1. 137
natura non agit, nisi agens extrinsecum agat prius. th. 33. c. 3. col. 1. 178	navis non est in fluuio tamquam in loco. theo. 47. c. 2. col. 1. 258
natura, quæ itelligatur in ea definitione, natura est principium motus etc. th. 33. c. 4. col. 1. 179	necessesse esse nō includit genus. theo. 96. c. 1. 749
natura quomodo dicatur de forma. ibid.	necessarium ex necessario deducitur. the. 14. c. 3. col. 1. 75
natura consideratur vt natura, & vt hæc na- tura. th. 93. c. 3. col. 2. 709	necessitas conuersionis ad phantasma duplex. th. 79. c. 4. col. 2. 567
natura, & habens naturam dupliciter consi- deratur. th. 59. c. 3. col. 1. 340	negatio nō pot esse prima, & formalis rō distē ctiua alicuius ab alio. th. 91. c. 1. col. 1. 698
natura videtur quid absolutum, & substan- tiale. ibid.	negationem absolutam inclusionis conceptus, inferre ex modo, non valet. theo. 95. c. 2. col. 2. 729
natura videtur medio ad faciendum motum. th. 46. c. 2. col. 2. 253	nemo dat quod non habet. th. 73. c. 1. col. 2. 456
natura dicitur tam de materia, quam de for- ma. th. 33. c. 4. col. 1. 179	nihil potest mouere seipsum, quando sit vera. theo. 61. c. 3. col. 1. 367
natura habet duo esse. th. 93. c. 1. col. 2. 715	nihil potest extrahere aliquid de potentia ad actum. th. 78. c. 4. col. 2. 542
natura in mortalibus, & in cælestibus quæ di- catur. th. 63. c. 1. col. 1. 361	nihil mouet se vniuoce ad id, quod habet. th. 61. c. 1. col. 1. 361
natura est intrinseca rei. th. 58. c. 1. col. 1. 323	nihil nūc vnū est æternū. th. 26. c. 1. col. 1. 143
natura, propter quam corpus est vniuoce. quænam sit. th. 26. c. 1. col. 1. 143	nihil est in memoria, quod non sit praecogni- tum a sensibus externis, & internis. theo. 79. c. 2. col. 2. 561
natura, propter quam corpus est vniuoce cate- ris corporib. quænam sit. th. 31. c. 1. col. 1. 164	nihil est, quod non sit alicuius vnus speciei. th. 60. c. 3. col. 1. 351
natura respuit in finitū. th. 68. c. 3. col. 2. pro- pē finem. 419	nihil facit seipsum. th. 21. c. 3. col. 1. 119
natura quomodo sit in celo. theoremata. 59. ca. 3. col. 1. prope finem. 344	nihil sit ex nihilo. th. 56. c. 5. col. 1. 314
natura vnus esse vnus modus comunican- di. th. 71. c. 1. col. 2. 439	nihil agit in seipsum. th. 59. c. 1. col. 1. 326
natura vnus esse vnum modum producendi, probatur varijs rōnib. th. 71. c. 2. col. 2. 443	nihil agit ultra suas vires. theo. 95. c. 3. 732
natura in fundamento nihil est diuisum. th. 90. c. 5. col. 1. 679	nihil agit in seipsum: propositio hæc quomodo lo- telligenda. th. 81. c. 3. col. 1. 601
	nihil agere præter suam speciem, quomodo in- telligatur. th. 34. c. 3. col. 2. 186

I N D E X

*nomen, cui competit ratio una communis plu-
 ribus, est uniuocum. th. 97. c. 1. col. 1. 763*
*nomen Corporea adiunctum substantia quo-
 modo intelligitur. th. 36. c. 3. col. 2. 197*
*nominum cur imponantur indiuiduis humane
 speciei. th. 83. c. 6. col. 2. 623*
*non esse ad esse præpositum primitate natu-
 re. th. 56. c. 4. col. 1. 312*
norma ordinis doctrine. th. 18. c. 1. col. 1. 92
*notabile scitu dignissimum de medio demon-
 strationis potissime. theor. 14. c. 5. col. 1. 80*
*nota natura, & nota nobis quomodo dicatur
 th. 10. c. 3. col. 2. 50*
nota natura, et nota nobis sunt nota nobis. ib.
*notitiæ genitæ utrum sit causa pars intellectu-
 na propriè sumpta, th. 77. c. 1. col. 1. 520*
*notius, & ignotius semetipso, idem, an esse pos-
 sit. th. 9. c. 1. col. 2. 43*
*notius natura, & nobis duplex. theorem. 10.
 cap. 3. col. 2. 50*
*notiones secundæ non sunt subiectum in logi-
 ca. theor. 6. c. 3. col. 2. 30*
notiora nobis quæ intelliguntur. th. 18. c. 1. col. 1. 92
*notiora nobis, & notiora natura, quæ sint. th.
 83. c. 8. col. 2. 627*
*notum experientia certius est, quam per cau-
 sam. th. 11. c. 1. col. 1. 55*
*notitia subiecti, & passionis, an in eo esse po-
 test, qui nesciat conficere propositionem.
 theor. 5. c. 1. col. 2. 19*
*notitia subiecti continet virtualiter notitiã
 inhærentia subiecti, & passionis. theorem.
 5. c. 3. col. 1. 26*
*notitia est in obiecto in virtute solû, & actu
 educit ab intellectu. th. 77. c. 2. col. 2. 522*
*notitia conclusionum scientiæ qua in parte
 seructur. th. 80. c. 2. col. 1. 580*
*numerus oritur ex diuisione continui. th. 90.
 c. 8. col. 1. 687*
*numerus actiue, & passiue sumptus. th. 49. c.
 2. col. 1. 266*
*numero diuinguuntur ea quorum uno destru-
 to, aliud remanet. theo. 70. c. 1. col. 2. 435*
*numero qua differunt, differunt realiter, nõ est
 uniuersaliter vera propositio. c. 4. 805*
numeros esse principia rerum secundum Pytha

goricos. 59. c. 2. col. 2. 331
nunc in tempore quõ se habeat. th. 59. c. 1. 269
*nutriri uiuentibus tantum conuenit. th. 73.
 c. 4. col. 1. 467*
*nutritio differt ab augmentatione, & ab ac-
 cretione. th. 40. c. 2. col. 1. 214*
*nutrimentum an transeat in virtutem natu-
 ræ humane. th. 40. c. 1. col. 2. 211*
*nutrimenti conuersio in naturam humanam
 quomodo fiat. ibid.*
nutritionis modus. ibid.

O

O *Biectum logica docetis. th. 6. c. 1. col. 1. 28*
obiectum logicæ quale. th. 6. c. 4. col. 1. 34
obiectum scientiæ. th. 6. c. 3. col. 2. 30
*obiectum proprium duobus modis accipitur.
 th. 85. c. 1. col. 1. 643*
*obiectum ita ad scientiam se habet, ut causa
 ad effectum. th. 5. c. 1. col. 2. 19*
*obiectum virtualiter continet scientiam, cu-
 ius est obiectum. th. 77. c. 2. col. 2. 522*
*obiectum necessarium requiritur in scientia.
 th. 1. c. 3. col. 2. 6. & cap. 4. col. 1. 8*
*obiectum necessario habet causalitatem respe-
 ctu productionis actus intelligendi. th. 77.
 c. 2. col. 2. 522*
*obiectum precedit actu potentiam, cuius est ob-
 iectum. th. 79. c. 4. col. 2. 567*
*obiectum requiritur cum acta intellectiua ad intelle-
 ctionem producendam. th. 78. c. 2. col. 1. 537*
*obiectum, et phantasma sunt intelligibilia sub
 specie intelligibili. th. 78. c. 2. col. 1. 537*
obiectum intellectus duplex. th. 5. c. 2. col. 1. 23
*obiectum adæquatũ intellectus ex natura potestatis,
 estens incommuni. th. 85. c. 1. col. 1. 643*
*obiectum adæquatũ intellectus pro statu isto,
 est quidditas rei sensibilis. th. 85. c. 1. ibid.*
*obiectum pcedit naturaliter intellectum, et primo
 cognoscitur ab intellectu. th. 93. c. 3. 709.*
*obiectum est causa effectiua intelligentis. the.
 56. c. 2. col. 1. 304*
*obiectum potest representari sub alia & alia ra-
 tione. th. 79. c. 4. col. 2. 567*
*obiectum sensationis est materia circa quæ, uel ex
 qua pmitur iudicium. th. 76. c. 2. col. 2. 495*
obiectum motuum nostrum intellectus secundum

- philosophos.tb.85.c.1.col.1. 64;
 obiectū mouens potētia sensiuam debet esse
 vnum vuitate reali.tb.87.c.1.col.1.658
 obiectū motiū intellectū.tb.85.c.1.col.1.643
 obiectum adequatum potentie, & intelle-
 ctus.theor.85.cap.3.col.2.646.obiectum
 adequatum intellectus. ibid.
 obiectum adequatum intellectus nostri quod
 nam sit;& de mente Diui Thomę. ibid.
 obiectum adequatum intellectus,duplex.tb.
 74.c.1.col.1. 474
 obiectum adequatum intellectus non est quid
 diuis rei materialis, sed rei sensibilis.the.
 85.c.3.col.2. 646
 obiectum nostrum,& diuinum obiectum quo
 modo differant. ibid.
 obiectum intuitiue cognosci quomodo dica-
 tur.tb.84.c.1.col.2. 635
 obiectum non intelligitur,nisi per speciem in-
 telligibilem.tb.79.c.4.col.2. 567
 obiectum non dependet ab intellectu in produ-
 ctione intellectionis, licet sit causa imper-
 feccionis.tb.77.c.3.col.1. 526
 obiecti vniuersalis productio est terminus in-
 tellectus agentis.tb.79.c.4.col.2. 567
 obiecti officium ad intellectionem producen-
 dam.tb.77.c.2.col.2. 522
 obiecti rationem habet quod cognoscitur ab
 intellectu.tb.79.c.4.col.2. 367
 obiecta sensuum materialiter agunt in me-
 dium.tb.79.c.2.col.2. 561
 obiecta sensuum immediate in sensu materia-
 liter.tb.79.c.1.col.1. 549
 obiectiua,ei subiectiua potētia.tb.22.c.1.124
 obiectio terre est causa eclypsis particularis,
 et accidentalis,nec necessaria.tb.14.c.3.75
 officium intellectus agentis.tb.28.c.2.col.1. 75
 omne quod fit,ex suo contrario fit,vel ex me-
 dio.tb.26.c.2.col.2. 144
 omne quod transmutatur,partim est in termi-
 no a quo, partim in termino ad quem.the.
 28.c.1.col.2. 140
 omnia præter Deum causata sunt ab ipso Deo.
 tb.56.c.4.col.1. 312
 omnia sunt causata præter primam intelligen-
 tiam.tb.56.c.1.col.1. 299
 omnipotentia Deo quid sit.tb.54.c.1.279
 operatio animę est operatio totius compositi.
 theor.68.c.3.col.2. 419
 operatio estina rei demonstrat.tb.76.c.1.493
 operatio primo, & per se,est a potentijs.tb.
 74.c.1.col.1. 474
 operatio qualis est,talis est entitas causatiua.
 th.56.c.1.col.1. 299
 operatio cali vade sit.tb.58.c.1.col.1. 323
 operatio arguit formā.tb.73.c.1.col.2. 456
 operatio vnius quod sit perfectior,id adscribi-
 tur formę,non materię.tb.65.c.3. 389
 operationes immanentes quomodo differunt ab
 habitibus.tb.98.c.2.col.2. 768
 operari,& esse in quolibet creato,distinguum-
 tur realiter.tb.74.c.2.col.2. 477
 operari est actus potentie operatiue. ibid.
 operationes intellectus.tb.67.c.2.col.1.405
 operationes compositi non competunt formę
 per se.tb.21.c.3.col.1. 119
 operationes diuersę arguunt formas diuer-
 sas.tb.72.c.1.col.1. 447
 opinio Aristi.de immortalitate animę diuersa
 ab Auerro.tb.68.c.1.col.1. 414
 opin.dupl. x de immortalitate.tb.68.c.2. 417
 opinio Auer.de elementis in mixto.the. 60.
 c.2.348.Elementum quid sit.theor. ibid.
 opinio Platoniorum de numero animarum.
 tb.68.c.3.col.2. 419
 opinio Philosophorum,& Theologorum,va-
 ria,de intelligentijs.tb.91.c.1.col.1. 698
 opinio D.Thomę,& eius sectatorum de intel-
 lectu possibili.tb.81.c.3.col.1. 601
 opinio D.Thomę,& Scoti tum differunt tum
 conueniunt de singularis cognitione. theo.
 84.c.1.col.2. 365
 opinio D.Thomę de ratione intellectionis.tb.
 77.c.3.col.1. 526
 opinio D.Thomę de propositione per se nota.
 tb.7.c.1.col.1. 35
 opinio D.Thomę, & Aegidij de subiecto lo-
 gicę consutatur.tb.6.c.1.col.1. 28
 opinio D.Th.de propositione per se nota,quid
 differat a Scoto.theor.7.c.2.col.1. 37
 opinio D.Tho. & Aegidij de subiecto in phi-
 losophia,ad bonum sensum redacta.theor.
 20.c.2.

- 20.c.2.96.confutatur. *ibid.*
 opinio Thomistarum, & Scotistarum de distinctione rerum. theor. 1.c.1. 1
 opinio Thomistarum de ente descendente in decem genera. th. 97.c.1.col.1. 763
 opinio Scoti, & aliorum latinorum de mixto. theor. 60.c.4.col.2. in fine. 354
 opinio Scoti, an de subiecto præcognoscatur quid rei. theor. 3.c.1.col.1. 16
 opinio Scotistarum quorundam refellitur. the. 5.c.2.col.1. in fine. 23
 opinio Caietani, Iacelli, & Capreoli de productione intellectus. theor. 77.c.3.col.1. 526. reijcitur opinio Caiet. *ibid.*
 opinio Caietani de propositione per se nota. theor. 7.c.2.col.1. 37
 opinio Caietani de continentia virtualis subiecti, falsa ostenditur. th. 5.c.2.col.1. 23
 opinio Zabarella de medio in demonstratione potissima. th. 13.c.3.col.1. 63
 opinio Zabarella cum rationibus de demonstratione potissima. th. 14.c.1.col.2. 70
 opinio Zabarella de sensationis productione. th. 76.cap.2.col.2. 495
 opinio Zabarella contra Scotum de actu entitativo. theor. 22.c.2. 127
 opinio Zabarella de potentis animæ. th. 74.c.2.col.2. 477
 opinio Zabarella, & Piccolominei de formis substantiæ in homine. th. 73.c.4.col.1. 467
 opinio Zabarella circa logicam. th. 1.c.2.col.2. 2
 opinio Zabarella de subiecto logica. th. 6.c.1. 28
 opinio Zabarella de ordine doctrinæ. th. 18.c.3.col.2. 95
 opinio Zabarella de logica applicata refellitur. theor. 1.c.5.col.2. 2
 opinio Piccolominei, & Mercenarij de intellectu possibili, & agente. th. 81.c.3.col.1. 601. dupliciter intelligi potest. *ibid.*
 opinio Gregorij de Arimino de subiecto scientiæ. th. 5.c.1.col.2. 19
 opinio Baldvini de subiecto logicæ. th. 6.c.2. 29
 opinio Suarez de natura cõm. th. 94.c.1. 715
 opinio modernorum circa habitus instrumentarios. theor. 1.c.3.col.1. 5
 opinio tenetiũ intellectũ non esse formã infor-
 mantem inepta, & impia. th. 67.c.2. 405
 opinio verior de influxu superiorum in inferiora. th. 99.c.2.col.2. 775
 opinio de qualitativibus præcedentibus in materia, non vera. th. 35.c.2.col.1. 192
 opinio, quæ quinque sensus passivos, & tot idẽ activos admittit. th. 76.c.1.col.1. 493. ad uersatur Arist. *ibid.*
 opinio, quod materia prima sit tantum in potentia in materia obiectiua refellitur. th. 22.c.1.col.2. 124
 opiniones tres de subiecto philosophiæ naturalis. theor. 20.c.1.col.1. 104
 opiniones duæ extrema de influxu corporũ celestium in inferiora. th. 99.c.2.col.2. 775
 opiniones variæ de munere intellectus agentis. th. 78.c.4.col.2. in fine. 542
 opiniones variæ de subiecto in logica. theo. 6.c.4.col.1. 34
 opiniones quattuor contra Scotum de vniuatione entis. th. 90.c.5.col.2. 739
 opiniones septẽ de indiuiduat. th. 90.c.5. 679
 opiniones tres de transactione. th. 44.c.1. 241
 opposita secundum potentiam, & impotentiam differunt genere. th. 64.c.2.col.2. 381
 oppositionis vnus realis sunt extrema reuera. th. 93.c.1.col.2. 705
 optimum, independens, primũ efficiens esse celum, vel corpus, falsum. th. 83.c.1. 613
 opus rationis dirigibile, an sit subiectum logica. th. 6.c.4.col.1. 34
 opus rationis triplex. *ibid.*
 operis vnus est vnica mater. th. 59.c.1. 326
 oratio ignota manifestata in dicitur subiectum in logica. theor. 6.c.4.col.1. 34
 orbis ecclesiis materia habet potentiam solum ad vbi. th. 59.c.3.col.1. 340
 orbis habet propria intelligentiam motricem, vltra primũ motorẽ. th. 55.c.1.col.1. 293
 ordinatio legis diuinæ de intelligentia rerum pro hoc statu. th. 85.c.1.col.1. 643
 ordo natura duplex, compositiuis scilicet & resolutiuis. th. 18.c.1.col.2. sub finem. 93
 ordo vniuersi assimilatur ab Aristot. exercitui. th. 36.c.1.col.1. in fine. 194
 ordo scientiæ rectẽ disposita. th. 18.c.1. 92

I N D E X

ordo facilitati scientiæ tantum inseruit. theo.		ris subalterni, non eiusdem speciei. th. 71. c. 1. 439. negatur. th. 71. c. 2. col. 2. 443
18. c. 3. col. 2.	95	
ordo doctrinæ est ab ijs, a quibus faciliter ad-	ibid.	
discere possumus.		
ordo doctrinæ, & ordo naturæ uter in scien-	ibid.	
tijs seruiandus.		
ordo cognitionis. th. 17. c. 1. col. 2.	88	
ordo tradit cognitionem distinctam rei. theo.		
18. c. 3. idem præstat methodus. ibidem.		
ordo cognitionis nostræ. th. 78. c. 2. col. 1. 537		
ordo cognitionis intell. & in se respectu acciden-		
tis, et substantiæ. th. 88. c. 1. c. 2. sub fin. 662		
ordo cognitionis, in singulari. th. 86. c. 1. 654		
ordo cognitionis nostræ. th. 7. c. 2. col. 1.	37	
ordo in intellectu producenda. th. 78. c. 2.		
col. 1.	537	
ordo recipiendi formas. th. 73. c. 5. col. 1.	471	
ordo producendi in principijs scientiæ an esse		
debeas ab vniuersalioribus. th. 18. cap. 1.		
col. 1.	92	
ordo resolutiuus, & compositiuus vnde inci-		
piant. th. 17. c. 3. col. 1.	96	
ordo cõpositiuus an se per seruandus i sciētij. th.		
ordo naturalis rerum an sit norma nostræ do-		
ctrinæ. th. 18. c. 1. col. 1.	92	
ordo essentialis datur in speciebus eiusdem ge-		
neris. th. 95. c. 6. col. 2.	744	
ordo accidentalis reducitur ad aliquam cau-		
sam immediatam in ordine essentiali. the.		
34. c. 2. col. 2.	182	
ordo facultatum animæ. th. 83. c. 5. col. 2. 621		
ordo confuse concipiendi, & ordo distinctè cõ-		
cipiendi, uter sit prior. th. 83. c. 9. col. 2. 631		
ordo in intelligentijs essentialis. theo. 56. c. 1.		
col. 1.	299	
ordo indiuiduorum est accidentalis. theorem.		
42. c. 1. col. 1.	231	
ordine resolutiuo multa scripsit Arist. theor.		
18. c. 1. col. 1.	93	
ordine doctrinæ illud est primum, vnde quis		
facilius addiscit. th. 83. c. 4. col. 1.	619	
ordinis doctrinæ norma, est facitior nostra co-		
gnitio. th. 18. c. 1. col. 1.	92	
ordine doctrinæ semper incipiendum à notio-		
ribus nobis. th. 18. c. 3. col. 2.	95	
orta ex semine, & putri sunt eiusdem gene-		

P ars abscessa a corpore quâ entitatem ha-		
beat. th. 73. c. 4. col. 1.	467	
pars, que remanet in viuente a principio of-		
que ad finem. th. 40. c. 6. col. 2.	223	
pars qualibet aucti, quomodo augetur. theo.		
40. c. 5. col. 1.	222	
pars in esse naturali præcedit suum totum ori-		
gine. th. 81. c. 3. col. 1.	601	
pars secundum formam, & pars secundum		
materiam tribus modis dicitur. th. 40. c.		
4. col. 1.	218	
partes naturaliter priores toto. theor. 36. c. 1.		
col. 1.	194	
partes definitionis sunt ipsa definitio -		
theor.		
16. c. 1. col. 1.	84	
partes simul vniue tantum, sunt aliud ens ab		
entitate totius. th. 21. c. 3. col. 1.	159	
partes remanere possunt destructo compo-		
sito. th. 21. c. 1. col. 1.	115	
partes duplicis generis, sunt in viuente. the.		
40. c. 5. col. 1.	222	
partes, & materia non in sunt quidditati sub-		
stantiæ. th. 28. c. 2. col. 2.	150	
partes in carne, & viuente ex materia, & for-		
ma, que a modo secundum materiã modo secu-		
dum formam dicuntur. th. 40. c. 4. col. 1. 218		
partes determinatæ quantitatis sunt illæ, que		
nutriuntur.	ibid.	
partes minime nutriunt. th. 40. c. 5. col. 1. 221		
participatio quid sit. th. 95. c. 3. col. 2. sub fi-		
nem.	732	
participatibus realiter aliquam rem res par-		
ticipata est cõmunis. th. 96. c. 3. col. 2. 757		
passio quid sit. th. 15. c. 1. col. 2.	81	
passio duplex. th. 78. c. 4. col. 2. in fine.	542	
passio propria prædicatur de subiecto secundo		
modo. th. 8. c. 1. col. 2.	41	
passio propria est eiusdem prædicamenti cum		
eo, cuius est passio. th. 32. c. 4. col. 1.	179	
passio propria non potest esse sine subiecto. th.		
65. c. 4. col. 1.	392	
passio propria sequitur formam tamquam per		
se causam.	ibid.	

I N D E X

passio propria sola ostenditur de subiecto in de mōstratione potissima.tb.15.c.1.col.2.81	26
passio habet esse effectiue a forma subiecti.tb.	passionis cognitio presupponit cognitionem subiecti. ibid.
passio non continet sub se suum subiectum.tb.	pati eēt intelligere.tb.76.c.1.col.1. 493
85.c.4.col.2. 652	patiens omne respicit agentem, etiam non physici- co.tb.43.c.3.col.2. 235
passio propria vade fluit.tb.13.c.5.col.1.68	patiens, & agens propriū, patienti respondēs datur in natura.tb.81.c.2.col.2. 595
passio prima respondens primo actui intelle- ctus agentis.tb.79.c.4.col.2. 567	pendere ab alio contingit duobus modis.tb. 90.c.11.col.1. 697
passio entis quomodo predicetur de suo subie- cto.tb.95.c.4.col.1. 737	phantasia, radix intellectiois, & memoria intellectiua.tb.80.c.2.col.1. 580
passio propria quomodo distinguitur & nō di- stinguitur a subiecto.tb.74.c.2.col.2.477	phantasia representat rem suam sub conceptu naturæ specificæ, & vniuersalis, & quare tb.86.c.1.col.2.in fin. 654
passio propria dupliciter accipitur.tb.74.c.2. col.2. 477	phantasia mouet appetitū.tb.74.c.2.c.2.477
passio propria est accidens, & forma simplex tb.13.c.5.col.1. 68	phantasma quid sit.theor.79.c.4.col.2 567.
passio maxime propria rei naturalis.theo.33. c.4.col.1. 379	Et thcoremate 85.c.1.col.1. 643
passio propria subiecti habetur in demonstra- tione, non accidēs eōe.tb.13.c.4.col.2.64	phantasma quomodo fiat species intelligibilis. tb.79.c.4.col.2. 567
passio propria subiecti causaliter pēdet a subie- cto.tb.14.c.2.col.2. 71	phantasma singulare qualiter offeratur intel- lectui agentis.tb.83.c.2.col.1. 614
passio propria subiecti sēper demonstratur i de mōstratione potissima.tb.13.c.1.col.1.61	phantasma non recipitur in intellectu, sed man- net in phantasia.tb.79.c.4.col.2. 567
passio propria de subiecto sēper ostēditur in de mōstratione potissima.tb.14.c.1.col.2.70	phantasia representat singulare. ibid.
passiones subiecti quæ: & quomodo queran- tur.tb.2.c.3.col.1. 34	phantasma, & species habent ex propria na- tura, quod sint representatiua. ibid.
passiones entis sunt transcendētia, & inclu- dūt ens qualificatiue.tb.95.c.4.col.1.737	phantasma claudit in se naturā vniuersalē. ib. phantasmæ existens in phantasia est singula- re.tb.78.c.2.col.1. 537
passiones entis.tb.96.c.1.col.1. 749	phantasmatis deputatio quo in loco fiat ab in- tellektu agente. ibid.
passiones metaphysicæ ostendunt perfectiora predicata de prima substantia, quam phy- sica.tb.53.c.1.col.1. 276	perfectibile, & potentiale est quidquid clau- ditur in genere.tb.96.c.1.col.1. 749
passiones specierum per accidentia generum sēper ostenduntur.tb.15.c.2.col.1. 82	perfectio rei ex perfectione operationis. theo. 76.cap.1.col.1. 493
passiones naturales non sunt diuisibiles in in- situm.tb.52.c.2.col.1. 272	per se, siue ex se, duobus modis accipitur.tb. 93.c.2.col.1. 708
passiones corporis naturalis.tb.20.c.1.c.1.104	persona est nomen, & res secundæ intentio- nis.tb.94.c.1.col.2. 715
passiones plures demonstrantur per vnā cau- sam.tb.13.c.5.col.1. 68	persona diuina constituitur ex essentia, & re- latione in tract. Formal.c.3. 801
passiones duæ intellectus respondentēs actio- nis intellectus agentis.tb.78.c.2.col.2. 537	persona diuina constituitur in esse ex essen- tia, & relatione.c.1.in eod.tract.c.1. 798
passionis definitio an sit medium in potissima. tb.13.c.5.col.1. 68	phil. naturalis que tractet.tb.6.c.1.col.1. 28
passionis quidditas per subiectum cognosci- tur.theor.5.c.3.col.1. 26	philosophia naturalis quid.tb.1.c.2.col.2.2. 2

philosophia naturalis ordine doctrinæ prior : metaph. vltima sciētiarū. theor. 18. c. 1. 92	posterior. in libris quid tractet. Arist. theor. 19. c. 2. 190
philosophia naturalis quare primo loco posita ab Arist. ibid.	posteriorius dupliciter ab alio dependet, essentia- liter & accidentaliter. th. 59. c. 3. 340
philosophia naturalis circa quæ versetur. th. 20. c. 1. col. 1. 104	potens absolute, & facile potens differunt. th. 74. c. 2. 478
philosopho sufficere debet quævis parua suffi- ciētia de reb. ordinis. th. 68. c. 1. col. 1. 414	potentia quid sit. ibid.
philosophi quomodo per notiora nobis ad no- ta naturæ deuenierint. th. 9. c. 1. col. 2. 43	potētia duplex in materia. theo. 74. c. 3. 484
physico via motus ad vnum primum mouens immobile sufficit. th. 55. c. 2. col. 1. 296	potentia duplex. th. 58. c. 1. col. 1. 323 & th. 59. c. 2. col. 2. 332
piscinū generatio varia. th. 71. c. 1. col. 2. 439	potentia duplex. th. 32. c. 3. col. 1. 172
pluralitas est fugienda. th. 81. c. 3. col. 2. 602	potentia dupliciter distincta. th. 61. c. 1. 361
pluralitas realitatum non arguit compositio- nem in re. ibid.	potentia duobus modis accipitur. the. 74. c. 3. col. 2. 483
pluralitas non est ponēda sine necessitate. th. 100. c. 2. col. 2. 781	potentia duobus modis accipitur. the. 74. c. 2. col. 2. 477
pluralitas entium est fugienda. th. 93. c. 2. 708	potentia particularis materia, & priuatio in materia idem sunt. th. 35. c. 2. col. 1. 192
pluralitas numeralis oritur ex diuisione ma- teria quanta. th. 90. c. 8. col. 2. 687	potentia materia non causatur formaliter à forma. th. 90. c. 8. col. 2. in fine. 687
porphyrius nō recte existimat, dum vult præ- dicamenta nullum habere vniocum con- ceptum. th. 97. c. 1. col. 1. 763	potentia materia quod sit causa materialis formæ, & forma quod sit causa formalis potentia materiae declarat. ibid.
positiuum non est, quod definitur per priua- tiuum. th. 37. c. 1. col. 1. 202	potentia quando sit de essentia materia: & id intelligat dupliciter. th. 23. c. 1. col. 2. 136
posse sicut se habet ad esse, sic potentia ad ef- sentiam. th. 74. c. 2. col. 2. 477	potentia est propria passio materiae. th. 59. c. 2. col. 2. 331
possibile duob. modis dicitur. th. 56. c. 5. col. 1. 314	potentia duo importat. th. 22. c. 4. col. 2. 133
possibile esse quæ est, contingit actu esse, vel non esse: sed de nō possibili esse. th. 59. c. 2. 331	potentia præcedit actum. th. 35. c. 2. col. 1. 192
possibile, & corruptibile aliquid esse, intelli- gitur dupliciter. th. 28. c. 2. col. 2. 150	potentia mere passiuæ est contradictionis. th. 34. c. 3. col. 2. 186
possibile quomodo intelligatur ab Arist. the. 59. c. 2. col. 2. 331	potentia obiectiua quando idem, quod subie- ctiua, et quod actiua. th. 22. c. 5. col. 1. 136
posteriorū liber est vnus. th. 19. c. 1. col. 1. 97	potētia obiectiua duob. modis potest accipi. th. potētia actiua naturalis, & passiuæ naturalis, non sunt relatiua. th. 85. c. 4. col. 1. 654
confutatur hæc opinio. ibid.	potentia obiectiua, & subiectiua continentur subiectiua, & passiuæ. ibid.
posteriorum liber est vnus secundum Petrel- lam. th. 16. c. 1. col. 1. 84	potentia non potest attingere obiectum sibi im- proportionatum. th. 85. c. 3. col. 2. 646
posteriorum secundo libro agitur de definitio- ne absolute secundum suam essentiam. th. 19. c. 2. col. 2. 101	potentia quomodo sit causa ignorantia. theor. 25. c. 3. col. 2. 139
posteriorum libri docent, quæ sit bona demon- stratio. th. 1. c. 4. col. 1. 8	potētia superior cognoscit, quæ cognoscit infe- rior, et nobiliori modo. th. 80. c. 2. 580
posteriorū in libris quæ methodum sequatur Arist. th. 19. c. 1. col. 1. 97	potentia inferior cognoscitiua quod potest, & superior potest. th. 84. c. 1. col. 2. 635

I N D E X

potentia definitur per actum & e conuerso . th.74.c.2.col.2.	477	potentia non percipit , quod est extra obiectū suum.th.23.c.3.col.2.	136
potentia est vel esse potest principium opera- tionis actiue . vel principium receptionis passiue .	ibid.	potentia secundum se est indifferens ad actū & negationem.th.59.c.2.col.2.	331
principiū vni p se est vni ^o operationis p se.ibid.	ibid.	potentia omnis est potentia cōtradictionis.ib. potentia infinita quo sensu a philosopho intelli- gatur.th.54.c.1.col.2.	279
potentia & actus pertinet ad idem genus & he potentie nempe velle & intelligere sūt accidentia anima.	ibid.	potentia contradictionis est ratio corruptibili- tatis.th.59.c.1.col.1.	326
potentia non omnes sunt actus corporis nec partes corporis.	ibid.	potentia dua.th.22.c.2.col.1.	127
potentia an sint idem quod anima.	ibid.	potentia in duplici consideratione .th.87.ca. 1.col.1.	658
potentia duobus modis potest capi , vno modo pro ipso principio , & vi a quo aptitudo a- gēdi & patiēdi emanat : alio modo pro ipsa met aptitudine & potentialitate agēdi & patiēdi.th.74.c.2.col.2.	477	potentia alie rationales , alia irrationales .th. 74.c.2.col.1.in princ.	482
potentia primo modo & potentia secundo mo- do quid sit.	ibid.	potētię distinctio vnde proueniat.th.59.c.2. 331	
potētia cognoscere , & obiectum cognitum de- bent esse proportionata in modo essendi.th. 85.c.3.col.2.	646	potētię distinguuntur per actū .th.73.c.2.	460
potentia cognoscitiua triplex .th.85.c.2.col. 1.	645	potentia distinguuntur per obiecta.theo.87. c.1.col.1.	658
potētia i celo quānā sit.th.59.c.2.col.2.	331	potentia distinguuntur per obiecta.theo.83. cap.1.col.1.	613
potentia ad accidēs non fundatur nisi in sub- stantia actu.th.81.c.3.col.1.	601	potentia vtrum distinguuntur a priori an po- steriori per actus.th.75.c.1.col.1.	488
potentia de se de genere potentia passiuæ non potest in se esse inchoatinē actiua.the.77. c.3.col.2.	526	potentia a se inuicem formaliter distinguuntur. th.73.c.4.col.1.	467
potētia an sit variabilis.th.74.c.3.col.2.	483	potentia anima quomodo distinguuntur . th. 74.c.1.col.1.	474
potētia essentialiter apposito actui , & que est principiū transmutationis.th.74.c.3.ibid.	ibid.	potentia animæ distinguuntur ab anima , & a seipsis realiter.	ibid.
potentia passiuæ est potentia contradictionis . th.59.c.2.col.2.	331	potentia animæ an distinguuntur a se inui- cem , & ab anima.	ibid.
potentia substantialis , sed forma secundum ge- nus , vel secundum speciem.	ibid.	potētię anima a Arist. partes appellata . th. 81.c.5.col.1.	601
potentia nen prouenit ab actu , in quantum actus in suo genere.th.74.c.3.col.2.	483	potentia animę vegetalis.th.74.c.2.	477
potētia de substantia , et de accidente dicitur .ib. potentia substantialē esse ad formam duobus modis contingit.th.60.c.2.col.1.	348	potentia animæ sunt substantię .	ibid.
potentia operandi respicit actum secundum , & operationem.th.59.c.2.col.2.	331	potentia animę accidentia de secunda specie qualitatis appellātur à Zabarella . the.15. c.2.col.1.82. quid sint declaratur .	ibid.
potentia semper habet nexam imperfectionē . th.96.c.3.col.2.	757	potentia non omnes sunt actus aut partes cor- poris.th.74.c.2.col.2.	477
		potentia non sunt omnes semper in omni sub- iecto.	ibid.
		potentia sunt idem realiter cum essentia ani- mæ.th.74.c.3.col.2.	483
		potentia disparatę tripliciter se habent ad in- uicem.th.76.c.1.col.1.	493

I N D E X

potentia an sint cause medie inter animam, & operationes. <i>th.</i> 74. c. 2. col. 2.	477	col. 2.	41
potentia unitiue continentur in anima, & formaliter distinguuntur ab ea. <i>theor.</i> 82. c. 1. col. 2.	667	predicatum predicari in quid potest duobus modis intelligi. <i>theor.</i> 95. c. 4. col. 1.	737
potentia de secunda specie qualitatibus sunt ap- titudines ad facile operandum. <i>theor.</i> 74. c. 3. col. 2.	483	predicatum qualificatum dicitur substantia. <i>ibid.</i>	
potentiam habens actiuam respectu alicuius formae, potest eam causare in proportiona- to. <i>theor.</i> 61. col. 1.	361	predicatum transcendens de omnibus entibus, quodnam sit. <i>theor.</i> 96. c. 1. col. 1.	749
potentiam esse priorem, & posteriorem, potest intelligi duobus modis. <i>theor.</i> 9. c. 1. col. 2.	43	predicata transcendente. <i>ibid.</i>	
potentia pura aliquid esse, intelligitur duobus modis. <i>theor.</i> 81. c. 3. col. 1.	601	predicata, & de Deo dicitur qualia sint. <i>ibid.</i>	
potentiarum essentialis distinctio vnde sum- tur. <i>theor.</i> 75. c. 1. col. 1.	488	predicata quidditatiua de substantia an vere alia sint. <i>theor.</i> 88. c. 1. col. 2. sub fin.	662
potentiarum diuisio facta ab Arist. <i>theo.</i> 74. c. 2. col. 2.	477	predicata essentialia, & definitio substantie per qua inuestigetur. <i>th.</i> 17. c. 1. col. 2.	88
potentia distingui per actus intelligitur duo- bus modis. <i>th.</i> 75. c. 1. col. 1.	488. item po- test habere quattuor sensus. <i>ibid.</i>	predicata competentia generi, debent quoque competere speciebus. <i>th.</i> 20. c. 1. col. 1.	108
potentiale receptiuum accidentium quod sit. <i>theor.</i> 22. c. 4. col. 2.	133	predicata essentialia substantie, qua via inue- niantur. <i>th.</i> 16. c. 1. col. 1.	84
potentialitas, est via ad inuestigandum ma- teriam primam. <i>th.</i> 59. c. 2. col. 2.	331	predicata realia, & intentionalia. <i>cap.</i> 3. in tract. formalit. <i>cap.</i> 3. col. 1.	801
potentialitas est passio materiae. <i>theo.</i> 22. c. 4. col. 2. 133. duobus modis consideratur. <i>ibi.</i>	365	predicata & substantia sumpta a diuersis for- mis precise faciunt propositionum per se. <i>theor.</i> 72. c. 3. col. 2.	453
potestas duplex in elemento. <i>th.</i> 61. c. 2. col. 1.	365	predicata ex differentiis quando appellantur quidditatiua. <i>th.</i> 95. c. 4. col. 1.	737
potissima demonstratio qua ex Zabarella. <i>th.</i> 14. c. 1. col. 2.	70	predicata cum predicantur ad inuicem, an sint predictio per se in secundo casu. <i>theo.</i> 73. <i>cap.</i> 2. col. 2.	460
precepta demonstrationis qua via tradat Arist. in 1. post. <i>th.</i> 14. c. 2. col. 2.	71	predicata non semper sumuntur a diuersis for- mis. <i>theor.</i> 73. c. 4. col. 1.	467
preceptum continens, quod est locus, est indiui- sibile. <i>theor.</i> 47. c. 1. col. 2.	256	predicamenta, quas scientias constituent, & quaratione. <i>th.</i> 20. c. 1. col. 1.	104
praeognoscendi modi complexe, & incomple- xe. <i>theor.</i> 3. c. 1. col. 1.	15	predicamentorum principia sunt eadem, non absolute. <i>th.</i> 74. c. 3. col. 2.	483
praeognita tria, & qua. <i>ibid.</i>		predicatiua quod conueniant rei absque om- ni causa effectiua, negatur. <i>theor.</i> 32. c. 3. col. 1.	172
praeognitio quod est, & quid est. <i>ibid.</i>		predicatio duplex secundum Porphy. <i>th.</i> 8. <i>cap.</i> 1. col. 2.	41
praeognitio complexa. <i>ibid.</i>		predicatio propria dupl. <i>th.</i> 95. c. 4. col. 2.	737
praeognitiones dua. <i>ibid.</i>		predicatio entis de suis passionibus, non est in quid, sed in quale. <i>ibid.</i>	
predicamenta sunt impermixta. <i>th.</i> 90. <i>cap.</i> 11. col. 2.	697	predicatio speciei de genere neque de differe- ntia est reciproca. <i>theor.</i> 8. c. 1. col. 2.	41
predicatum debet inesse subiecto. <i>th.</i> 8. c. 1.		predicatio per se non conuertitur in predica- tionem per se. <i>theor.</i> 7. c. 1. col. 1.	35
		predicatio per se, & predicatio per accidens. <i>theor.</i> 73. c. 4. col. 1.	467

I N D E X

predicationes per accidens. <i>th. 8. c. 1. col. 2.</i>	31	principiū cōstitutivū, & distinctivū potētīe an sumatur ab actibus. <i>th. 75. c. 1. col. 1.</i>	488
predicationes per se uniuersales non conuer- tuntur. <i>ibid.</i>		principium indiuiduationis est aliquod positiu- um. <i>th. 90. c. 5. col. 1.</i>	679
prædominium elementi in mixto. <i>th. 60. c. 5.</i>	357	principium indiuiduationis intrinsecum. <i>th.</i> <i>90. c. 7. col. 1.</i>	683
præscindere ab entitate alicuius aliquid, & præscindere ab existentia aliud sunt. <i>th. theor.</i> <i>93. c. 3. col. 2.</i>	709	principium uniforme non est principium acti- uum differētiatis. <i>th. 69. c. 1. col. 1.</i>	430
prima causa dat esse, & causare omnibus alijs causis. <i>th. theor. 54. c. 2. col. 1. 284.</i> & est vir- tutis infinita. <i>ibid.</i>		principiū determinatū agendi, & patiēdi est forma substantialis. <i>th. 74. c. 2. col. 2.</i>	477
prima, & secūda notiones. <i>th. 6. c. 3. col. 2.</i>	30	principium artificialium, & naturalium ubi nam sit. <i>th. 33. c. 2. col. 1.</i>	177
prima intelligentia cuius virtutis sit. <i>th. 81.</i> <i>cap. 1. col. 1.</i>	594	principiū varie acceptū. <i>th. 18. c. 2. col. 1.</i>	94
primum cognitum est minus uniuersale. <i>th.</i> <i>83. c. 2. col. 1.</i>	614	principia duo alterum sui actus expectatiuū, alterū nō, sūt diuersa. <i>th. 74. c. 3. col. 2.</i>	483
primum cognitum esse magis uniuersale qui- bus rationibus suslineatur. <i>th. theor. 83. c. 7.</i> <i>col. 1.</i>	626	principia tria rerum naturalium. <i>th. 28. c. 1.</i> <i>col. 2.</i>	149
primum neque secundum non datur in aeterni- tate. <i>th. theor. 56. c. 5. col. 1.</i>	314	principia diuersa sunt diuersorum actuum. <i>th. theor. 74. c. 2. col. 2.</i>	477
primum appetibile quot efficit motiones, tot producit intelligentias. <i>th. theor. 56. cap. 3.</i> <i>col. 1.</i>	310	principia physica mouentia duo. <i>th. 33. c. 3.</i> <i>col. 1.</i>	178
primum mouens debet esse immobile. <i>th. 61.</i> <i>c. 4. col. 1.</i>	369	principia magis scienda, quam conclusiones. <i>th. theor. 12. c. 2. col. 2.</i>	59
primum mobile quomodo diuisum ab Arist. <i>th. theor. 55. c. 2. col. 1. in fine</i>	296	principia scientiæ subalternata habent euidē- tiam in superiore scientia. <i>ibid.</i>	
primum mobile mouetur a duplici motore. <i>ibid.</i>		principia cognoscendi. <i>th. 3. c. 1. col. 1.</i>	16
primum mobile quō sensu intelligatur ab A- ristot. <i>ibid.</i>		principia cognoscendi corpus naturale. <i>th. theor.</i> <i>20. c. 1. col. 1.</i>	104
primum mobile est alijs orbibus nobilior. <i>ibid.</i>		principia essendi quomodo præcognoscantur. <i>th. theor. 3. c. 1. col. 1.</i>	16
primum immobile est primum efficiens. <i>th. theor.</i> <i>56. c. 2. col. 1.</i>	304	principia essendi demonstrant subiectum in scientia. <i>ibid.</i>	
primus motor præcedit æternum motū natura non tempore. <i>th. 56. c. 6. col. 2.</i>	316	principia essendi, & cognoscendi differunt. <i>th. theor. 4. c. 1. col. 1.</i>	18
primi motoris ad notitiam eleuatur Arist. per motum æternum. <i>th. 34. c. 3. col. 2.</i>	288	principia essendi, & operandi eadem. <i>th. theor.</i> <i>74. c. 1. col. 1.</i>	474
primo modo quod prædicatur, quid sit. <i>th. 8.</i> <i>c. 1. col. 2.</i>	41	principia subiecti in duplici consideratione. <i>th. theor. 20. c. 1. col. 1.</i>	104
principiū internū dupl. <i>th. 61. c. 4. col. 1.</i>	369	principia subiecti pro causa interna habent quod sunt a principijs internis subiecti. <i>th.</i> <i>13. c. 4. col. 2.</i>	64
principiū motus internū, & externum. <i>ibid.</i>		principia diuersa sunt diuersorū actuum, quo- niā unusquisque actus proportionatur suo principio. <i>th. 74. c. 2. col. 2.</i>	477
principium actiuum motus in mixto quod nā sit. <i>th. theor. 62. c. 1. col. 2.</i>	374	principiū actiuū sensationis uel est species sensi- bilis, uel sensus agēs. <i>th. 76. c. 1. col. 1.</i>	493
principium naturale actiuum, & passiuum. <i>th. theor. 26. c. 3. col. 1.</i>	146	princi-	

I N D E X

- principium actuum partim est species, partim est sensus passiuus.* *ibid.*
principia intrinseca subiecti qua. *theor.* 13.
c. 1. col. 1. 61
principia demonstrationis non sunt necessaria, nisi sint per se. *th.* 14. *c. 3. col. 1.* 75
principia demonstrationis sunt proxima. *the.*
13. c. 4. col. 2. 64
principia demonstrationis debent esse necessaria. *theor.* 14. *c. 3. col. 1.* 75
principia experientia cognoscuntur. *theo.* 17.
cap. 1. col. 2. 88
principia prima quatenus cognoscantur. *the.*
7. c. 1. col. 1. 35
principia quandoque sensu comprobantur. *th.*
10. c. 3. col. 2. prope finem. 50
principia debere esse propria, quid velit Arist. nomine principij. *th.* 13. *c. 3. col. 1.* 63
principiorum cognitio, est prima cognitio complexa, terminorum est prima incomplexa.
theor. 85. *c. 7. col. 2.* 626
principia eadem esse omnium predicamentorum quare dicat Arist. *th.* 20. *c. 3. col. 1.* 111
principiorum cognitio non est absolute prima.
theor. 83. *c. 8. col. 2.* 627
priora natura aliqua qua sunt. *theor.* 92. *c. 1. col. 2.* 700
privatio presupponit positivum. *th.* 78. *cap. 4. col. 2.* 542
privatio, & materia sunt idem, & unum numero, diuersa in ratione. *the.* 59. *c. 1. col. 1.* 371
privatio, & potentia materia realiter idem, formaliter differunt. *th.* 59. *c. 2. col. 2.* *ibid.*
privatio eadem mensura mensuratur, quae habitus. *the.* 57. *c. 1. col. 1.* 268
privatio omnis reducitur ad positivum. *theo.*
77. c. 1. col. 2. 498
privatio, & posterius in tempore quomodo cognoscatur. *th.* 22. *c. 1. col. 2.* 124
prius potest esse absque suo posteriori. *theor.*
32. c. 3. col. 2. 172
prius est potentia in eo, quod est posterius. *th.*
72. c. 2. col. 2. 449
problema logicum scientiam non parit. *theor.*
1. c. 2. col. 1. 2
problema logicum non parere scientiam quomodo intelligendum. *th.* 1. *c. 4. col. 1.* 8
problema, ut sit uniuersale, & affectio appposita proprio subiecto, necesse est ut demonstretur. *th.* 15. *c. 2. col. 1.* 82
problema quale est tale debet esse medium. *ibid.*
problematum tria genera ex Arist. *th.* 1. *c. 2. 2*
problematum genera tria actuum, contemplatiuum, & logicum, cum suis definitionibus.
theorema 1. *c. 2. col. 1.* 2
problematum discrimen quod sit inter se. *ibi.*
processus inductionis, & exempli qualis. *th.*
2. c. 3. col. 1. 14
processus a propositione negativa ad affirmatiuam de predicato infinito non ualet. *theo.*
93. c. 2. col. 1. 708
processus in intellectibus particularibus, & in intellectu generali. *th.* 70. *c. 1. col. 2.*
prope finem. 435
processus inscientijs ad demonstrandum passionem de subiecto. *th.* 2. *c. 3. col. 1.* 14
processus in causis non datur in infinitum neque ascendendo neque descendendo. *theor.*
54. c. 2. col. 1. 284
processus inquisitionis metaphysica in cognitione Dei. *th.* 85. *c. 3. col. 2.* 646
processus in infinitum non datur in causis essentialiter ordinatis. *th.* 63. *c. 1. col. 2.* 377
processus compositiuus, & resolutiuus. *theor.*
2. c. 3. 14
productio duplex secundum fidem Christianam. *th.* 69. *c. 1. col. 1.* 430
producta uniuoce, & equiuoce sunt eiusdem speciei. *th.* 71. *c. 1. col. 2.* 439
prolationes quot sunt, tot sunt uoces distinctae numero. *th.* 47. *c. 1. col. 2.* 256
proportio quid sit. *th.* 95. *c. 1. col. 2.* 726
proportio inter obiectum, & potentiam cognoscitiuam an requiratur in medio essendi generico. *th.* 85. *cap. 3. col. 2.* 646. *an in modo essendi cogniti.* *ibidem.*
proportio obiecti ad potentiam quomodo sit.
theor. 85. *c. 2. col. 1.* 645
propositio; forma requirit materiam eiusdem rationis, de qua materia intelligatur. *the.*
35. c. 2. col. 1. 192
propositio in scientijs specialibus an sit per se nota.

nota.tb.7.c.1.col.1.	35	propositio immediata quæ sit.tb.10.c.3.	51
propositio maior, & minor Zabarella in demõstrada demõstratione potissima,quem patiantur defectum.tb.14.c.5.col.1.	80	propositio immediata est idẽ quod propositio de omni,per se,& secundũ quod ipsum.ibi.	
propositio affirmatiua de prædicato infinito sequitur ad propositionem affirmatiuã de subiecto infinito.tb.59.c.2.col.2.	331	propositio hæc:datur contingens,non potest demonstrari a priori.tb.57.c.1.col.2.	320
propositio negatiua quando est vera,id,quod negatur inesse alteri per talem propositionem:reuera non inest.	ibid.	propositio illa.Potentia distinguuntur per obiecta,quomodo intelligatur.tb.75.c.1.	488
propositio cognita ex effectu non cognita causa.tb.9.c.1.col.2.	43	Tropositio, quod potentia distinguantur per actus,declaratur ex mente Scoti.theor.75.cap.1.	75
propositio de eclipſi facta Zabarella, falsa ostenditur.tb.14.c.2.col.2.in fine	71	cap.1.	ibid.
propositio per se nota non excludit quamcumque causam,& notitiã.tb.7.c.1.col.1.	35	propositio de omni,duplicem habet vniuersalitatem.theor.14.c.2.col.2.	71
propositio per se nota quæ,ex sententia Scoti.tb.7.c.1.col.1.	35	propositiones verificantur ex subiecto.theor.6.c.3.col.2.	30
propositio per se nota,nota est cuiusque intellectui.	ibid.	propositiones, quæ conuersim prædicantur,theor.8.c.1.col.2.	41
propositio per se nota triplex.tb.7.c.2.	37	propositiones demonstrationis ab effectu,sunt necessaria.tb.17.c.1.col.2.	88
propositio per se nota,& propositio quæ caret medio,idem sunt.	ibid.	propositiones demonstrationis habent necessarium connexionem cum veritate demonstrata.tb.11.c.1.col.1.	55
propositio per se nota,cognitis terminis cognoscitur.theor.7.c.1.col.1.	35	propositiones demonstrationis immediata esse possunt.tb.5.c.1.col.2.	19
propositio per se nota quare ita dicta.	ibid.	propositiones per se ex quarto modo,non pertinent ad demonstrationem.theorema 14.c.3.col.1.	75
propositio per se nota nata est habere euidentẽ veritatem contentam in terminis.	ibid.	propositiones per se nota,prima principia dicta ab Arist.tb.7.c.2.col.1.	37
propositio per se nota duplicis generis secundum D.T.bonam.	ibid.	propositiones prima an sint per se nota.	ibid.
propositio per se nota quæ.	ibid.	propositiones de primo modo dicendi sunt immediata.theor.10.c.3.col.2.	50
propositiones per se quæ dicantur.tb.8.c.1.41		propositiones de quarto modo dicendi nõ sunt necessaria.theor.14.c.3.col.1.	75
propositio per se non conuertitur, in propositionem per se.	ibid.	propositiones si non sunt vniuersales, neque conclusio, neque demonstratio est necessaria.tb.14.c.4.col.1.	79
propositio per se nota est idem quod immediata.tb.7.c.2.col.1.	37	propositiones de bent esse explicitẽ per se.theor.14.c.4.eod.col.1.	ibid.
propositio per se nota quæ.	ibid.	propositiones experientia nota, fundamentũ scientiarum.tb.11.c.1.col.1.	55
propositio omnis necessaria an si per se.theor.8.c.1.col.2.	41	propositiones ex propositionibus quæ probantur.tb.10.c.1.col.2.	47
propositio cognitis terminis distincte, an sit per se nota.tb.7.c.1.col.1.	35	propositiones trcs de anima apud Arist.tb.67.c.2.col.1.in fine.	411
propositio,ex intellectu,et intelligibili sit magis vnum,quam ex materia,& forma,an sit vera.tb.77.c.3.col.1.	526	propositiones habitus alicuius q̄.tb.5.c.1.19	
propositio immediata, vt dicatur per se nota, quid requiratur.tb.7.c.2.col.1.	37	proprium quid.tb.13.c.4.col.2.	64

proprietas, & propensio quidditatis appellatur natura. *th. 33. c. 4. col. 1.* 179
 proprietas quid sit. *th. 90. c. 7. col. 1.* 683
 propter quod unum quodque tale, & illud magis. *th. 9. c. 2. col. 2.* 45
 pueri quō apprehendāt speciem specialissimā secundū recentiores. *th. 83. c. 4. col. 1.* 619
 punctus non est res, & subiecto diuersus a continuo. *th. 37. c. 2. col. 1.* 203
 punctus non est quid priuatiuum, sed positiuū. *th. 37. c. 1. 202. negatur. th. 37. c. 2. ibidē.*
 punctus, & linea non distinguuntur realiter. *37. c. 2.* *ibid.*

Qualitas propria alicui subſtāiali forme ab illa nō potest separari. *th. 35. c. 1. 189*
 qualitas in nullo reperitur subiecto absque forma subſtāiali. *ibid.*
 qualitas nulla ponitur in esse qualitatis per aliquid alterius generis. *th. 1. c. 1. per tot. 2*
 qualitas mixti est principium motus localis. *theor. 62. c. 1. col. 2.* 374
 qualitas necessario concomitatur subſtātiā, non tamen sub hoc, vel illo gradu. *theor. 60. c. 1. col. 2.* 345
 qualitas formæ subſtāialis intra aliquam latitudinem. *theor. 65. c. 4. col. 1.* 392
 qualitas est etiā per se forma informans quantitatem. *theor. 90. c. 7. col. 1.* 683
 qualitatis duas tantum ponit species Piccolo mineus. *th. 98. c. 3. col. 2.* 769. quatuor ponit Scotus. *ibid.*
 qualitatem qui recipit, non qui producit, est qualis. *th. 79. c. 4. col. 2.* 567
 qualitates disponentes materiā ad recipiendā formam. *th. 35. c. 2. col. 1.* 192
 qualitates sunt effectus formæ subſtāialis. *th. 35. c. 1. col. 1. circa fin.* 189
 qualitates eadem non auent in mixto. *theor. 62. c. 1. col. 2.* 374
 qualitates prauæ quomodo alterent subſtāntiam. *theor. 35. c. 1. col. 1.* 189
 qualitates cæli diuerso modo se habēt a qualit. *horū inferiorū. th. 59. c. 3. col. 1.* 340
 quantitas consequitur subiectum corporum. *th. 60. c. 3. col. 1.* 351

quantitas cognoscitur per mensuram, & metrum. *theor. 93. c. 4. col. 2.* 713
 quantitas minor, & maior quatenus una est priuatio alterius, sunt incompossibiles. *th. 44. c. 2. col. 2.* 243
 quantitas interit ad interitum subiecti. *theor. 30. c. 2. col. 2.* 160
 quantitas terminata, & interminata. *theor. 30. c. 4. col. 1.* 164
 quantitas est propria passio subſtāntia corporeæ. *th. 60. c. 3. col. 1.* 351
 quantitas est primum omnium accidentium. *th. 90. c. 6. col. 1.* 681
 quantitas est ingenerabilis. *th. 30. c. 1.* 159
 quantitas est conditio recipiēdi qualitatem in subſtāntia. *th. 73. c. 5. col. 1. prope fin.* 172
 quantitas est causa positiua, & per se diuisibilitatis. *th. 36. c. 3. col. 2.* 197
 quantitas est quasi ratio propria subiecti Mathematica. *th. 20. c. 1. col. 1.* 104
 quantitas est inseparabilis a materia. *th. 44. c. 2. col. 2.* 243
 quantitas non est de genere actiuorum. *theor. 61. c. 1. col. 1.* 361
 quantitates seu qualitates hæc, sunt in eodem indiuiduo subſtāntia. *th. 90. c. 11. col. 1.* 697
 quantitates continuæ & definitio. *theor. 44. c. 1. col. 2.* 243
 quantitatis acquisitio an fiat in rarefactione. *theor. 44. c. 2. col. 2.* 243
 quantitatem causare signationem in materia, quid sit. *th. 90. c. 7. col. 1.* 683
 quantitates eadē realiter quæ. *th. 49. c. 2.* 266
 quantum formaliter quid dicatur. *th. 44. c. 1. col. 1.* 241
 quantum non est subiectum accretionis. *theor. 40. c. 3. col. 1.* 218
 quantum motum quare prius habeat calor remissum postea intensum. *th. 38. c. 1.* 204
 quatuor quibus quæri potest. *th. 14. c. 1.* 70
 quæ sunt in genere per se. *th. 28. c. 1. col. 2.* 149
 quæ sunt actus & potentia. sufficit, si diſtinguantur formaliter. *th. 90. c. 4. col. 1.* 676
 quæ sunt per accidens non pertinent ad scientiam. *th. 25. c. 3. col. 2.* 139
 quæ intelligantur pro hoc statu secundū Theologos.

logos.theor.85.c.1.col.1.	643	quidditas non est plurificabilis numerabili- ter.tb.91.c.1.col.1.	698
quære principium individuationis quid sit. theor.90.c.4.col.1.	676	quidditas accidentium mouet intellectum. theor.85.c.1.col.1.	643
quæstio quid est includit si est, & præsuppo- nit, quod est.tb.10.c.4.col.1.	54	quidditas tota rei, quæ dicatur.theor.28.c. 3.col.2.	152
quæstioni quid est, satisfacere dupliciter intel- ligitur.tb.19.c.2.col.2.100.idem accidit quæstioni propter quid.	ibidem.	quidditas materialis quid proprie significet. theor.85.c.1.col.1.	643
quæstiones de quaque re quattuor.tb.2.c.3. col.1.	14	quidditas incommunicabilis non habet mate- riam annexam.tb.91.c.1.col.1.	698
quæstiones pertinentes ad demonstrationem quia, & ad propter quid.	ib.d.	quidditas explicatur per definitionem.theor. 28.c.2.col.2.	150
quæstiones, an sit, quid sit &c. ad quas scien- tias pertineant.	ibid.	quidditas est idem cum eo, cuius est quiddi- tas.	ibidem.
quæstiones quattuor, quæ sunt vnius, & eius- dem medij.tb.14.c.1.col.2.	70	quidditas nõ usurpatur ab Arist. & quis au- thor huius nominis.tb.28.c.3.col.2.	152
quid quid prædicatur de superiori, idem de in- feriori prædicatur.tb.20.c.3.col.1.	111	quidditas uniuersalis, & singularitas, an repe- riatur in phantasmate.tb.79.c.4.	567
quid quid aduenit enti in actu, facit vnum per accidens, de quo actu intelligatur proposi- tio hæc.tb.73.c.3.col.1.	462	quidditas substantiæ materialis quateenus sit corruptibilis.tb.28.c.2.col.2.	150
quid est, vtile est ad cognoscendas causas acci- dentium.theor.13.c.3.col.1.	63	quidditas hominis, & essentia est ens reale. theor.32.c.3.col.1.	172
quid est, præsupponendum est de subiecto.tb. 13.c.1.col.1.	61	quidditatis etymologia.theor.27.c.3.	152
quid est, supponit quod est.tb.2.c.3.col.1.	14	quidditatem, & definitionem habens habeat essentiam in tract.form.c.5.col.1.	807
quid nominis, & quod est, quib. ex præcogni- tis præcognoscantur.tb.3.c.1.col.1.	16	quidditatem quod non includit, vel non inclu- ditur à quidditate existente in genere, id non est in genere.tb.28.c.1.col.2.	149
quid rei, & quid nominis comprehenduntur ab Arist. sub quid est.	ibid.	quidditatum diuersitas vnde veniat.tb.28. cap.3.col.2.	132
quid rei, an præcognoscatur de subiecto in sci- entia.	ibidem.	quies mensuratur tempore.tb.50.c.1.col.1.	268
quidditas quid proprie significet.tb.28.c.3. col.2.	152	quod quid est, nõ omne est forma.tb.73.c.4.col.1.	67
quidditas varie accepta.tb.28.c.2.	150	quod quid est, non demonstratur de eo, cuius est.theor.10.c.3.col.2.	50
quidditas formam totius significat.theo.28. c.4.col.2.	155	quod quid est, ex quibus fiat, & eni compe- tat.tb.28.c.4.col.2.	155
quidditas, & quod quid est idem sunt.tb.28. cap.3.col.2.	152	quod quid est, & indiuiduum non est idem in suppositis nature materialis, & quando idem sit.theor.29.c.1.col.2.	158
quid sit as pro forma accepta.	ibidem.	quod quid est, & quidditas, potest comparari ad naturam, & indiuiduum.	ibidem.
quidditas, & indiuiduum est idem in separa- tis à materia.tb.91.c.1.col.1.	698	quod quid est, est principium cognoscendi il- lud, cuius est.tb.28.c.2.col.2.	150
quidditas sensibilis rei, quem sensum habeant hæc verba.tb.85.c.1.col.1.	643	quod quid est, idem est cum illo, cuius est, in his quæ sunt sine materia.tb.29.c.1.	158
quidditas particularis, & contracta, est in sin- gulari.tb.78.c.4.col.2.	542	quod quia est rei, usurpatur ab Arist. non as	

tem nom:n quidditatis.tb.28.c.3. 152
 quodlibet nō sit ex quolibet.tb.71.c.2. 443
 quod est in rerū natura necessario est alicuius speciei.tb.72.c.2.col.2. 449
 quod incipit,desinit esse.tb.68.c.1.col.1.44
 quod dependet à posteriori non est idem cum priori naturaliter.tb.90.c.6.col.1. 681
 quod competit vni individuo solum,nō potest alteri competere.the.93.c.4.col.2. 713
 quod mouetur in duas partes distinguitur.tb.58.c.1.col.1. 323
 quod est à se,habet virtutem infinitam intensiue.theor.54.c.2.col.1. 284
 quod constat ex potentia receptiua,non potest inesse alicui informando illud.theor.72.c.2.col.2. 449

R

Raro, & vt in pluribus euenire duobus modis dicitur.tb.71.c.2.col.2. 443
 rarum, & densum differentia corporis naturalis.tb.44.c.3.col.2. 245
 raritas quid sit. ibid.
 raritas quid sit, & quomodo dicatur.tb.44.c.2.col.2. 243
 rarefactio quomodo fiat.tb.44.c.1.col.1.241
 rarefactio differt ab augmentatione. ibid.
 rarefactio, & condensatio dupliciter capiuntur, & quomodo fiant.theor.44.o.2. 243
 rarefactio, & condensatio in quo sint praedicatione.theor.44.c.3.col.2. 245
 rarefactio, vt acquisitio nouae quantitatis est formaliter in quantitate. ibid.
 rarefactionem fieri ex aliquo extrinsecus accedente, duobus modis intelligitur.theor.44.c.2.col.2. 243
 ratio substantia in definitione vniuoci quid importet.tb.95.c.3.col.2.sub fin. 732
 ratio speciei non potest assimilare sibi perfectissimo modo speciem sensibilem. theor.83.c.8.col.2. 627
 ratio generis an magis moueat, quam ratio speciei à longe. ibid.
 ratio gignendi notitiam in intellectu est species intelligibilis secundum D. Thom. tb.77.c.3.col.1. 526
 ratio recipiendi quantitatem in corpore est &

materia.tb.74.c.1.col.1. 474
 ratio denominationis cui non competit neque ipsa denominatio ei competere potest.tb.74.c.2.col.2. 477
 per rationale homo constituitur in esse, & distinguitur a brutis.tb.67.c.2.col.1. 409
 rationale denotat nobis animam intelligentiam. ibid.
 ratio reducendi entymema, inductionem, & exemplum, ad syllogismum.tb.6.c.3. 30
 ratio formalis, qua est scibile; et ratio formalis, qua est res, idem sunt.tb.5.c.2. 23
 ratio formalis, & modus considerandi subiectum, quare addantur.tb.6.ca.3.col.2. 30
 ratio formalis cur, & quando apponatur subiecto materiali. ibid.
 ratio formalis obiecti, qua est scibile.theor.5.c.1. & 2.col.2.19. & col.1. 23
 ratio formalis dupl.in quolibet subiecto.ibid.
 ratio formalis subiecti an contineat omnes virtutes scientiae.theor.5.c.1.col.2. 19
 ratio, & causa formalis alicuius effectus in quocumque est, in eo quoque est ratio formalis illius causa.tb.34.c.3.col.2. 186
 ratio formalis obiecti est, quod obijciatur potentijs.tb.79.c.4.col.2. 567
 ratio formalis intelligibilitatis cui repugnat penitus est intelligibile.tb.25.c.3. 139
 ratio formalis entitatis cui repugnat, nullo pacto est ens. ibid.
 ratio seminalis agit absente agente principali.tb.69.c.1.et 2.col.1.430.et col.2.433
 ratio seminalis, saue inchoatio formarum dicitur forma corporeitatis.the.26.c.1. 143
 rejicitur hac opinio. ibid.
 ratio mixtionis est multiplex.theor.72.c.2.col.2. 449
 ratio constans ex predicatis per se rei, est definitio.tb.28.c.3.col.2. 150
 ratio constitutiua logica an sit vsus, vel applicatio logica.tb.1.c.1.col.1. 8
 ratio propositionis per se nota.tb.7.c.1. 35
 ratio, qua aliquid est vniuoci.tb.26.c.1.443
 Et alibi theoremate.34.c.2.col.2. 182
 ratio non est par de forma mixti, & de anima.tb.72.c.3.col.2. 453

- ratio non est par de ente, & de conceptu generis.* *th. 96. c. 1. col. 1.* 749
ratio quare locus dicatur ultimum. *th. 47. c. 1. col. 2.* 256
ratio distinguens potentias, est formalis. *th. 75. c. 1. col. 1.* 488
ratio differentie inter Angelum, & Animam. *ibid.*
ratio infinitatis entitatis est esse a se. *th. 54. c. 2. col. 1.* 284
ratio definiti debet poni loco definiti. *th. 95. c. 6. col. 2.* 742
ratio denominationis cui non competit, neque ipsa denominatio. *th. 73. c. 2. col. 2.* 460
ratio cognitionis est incipere a propinquioribus sensibus nostris. *th. 33. c. 8. col. 2.* 627
ratio magnitudinis, & augmenti determinata est omnium constantium natura. *theor. 36. c. 2. col. 2.* 196
ratio vniuoci qua sit. *th. 26. c. 2. col. 2.* 144
ratio vniuocationis corporis qua. *th. cor. 30. c. 3. col. 1.* 163
rationem primi termini medium esse in demonstratione, quem habeant sensum hec verba. *th. 33. c. 4. col. 2.* 64
rationes naturaliter sunt nota. *c. 4. col. 1.* 805
rationes formales subiecti, secundum Caietanum. *th. 5. c. 1. col. 2.* 19
rationes Zabarellæ de medio in potissima demonstratione. *th. 13. c. 2. col. 1.* 62
rationes Petrellæ, quod definitio sit instrumentum logicum. *th. 16. c. 2. col. 1.* 86. & Baldolini reijciuntur. *ibid.*
rationes Thomistarum contra formalem distinctionem rerum, in tract. form. c. 3. 801
rationes, quibus probatur, formam esse principium individuationis. *th. cor. 90. c. 9. col. 1.* 692
rationes, quibus demonstratur tum minus vniuersale, tum magis vniuersale, esse primo cognitum. *th. 83. c. 5. col. 2. prope finem.* 621
rationes, quibus negatur dari species impressas. *th. 79. c. 3. col. 1.* 462
rationes, quibus probatur Deum esse in genere. *th. 96. c. 3. 749. reijciuntur.* *ibidem.*
rationes, quibus immortalitas animæ sustine-
- tur.* *th. 68. c. 2. col. 2.* 417
rationes, quibus impugnatur vniuocatio terminis. *th. 95. c. 5. col. 2.* 739
rationes ineptissime quibus impugnatur intellectum non esse formam informantem. *th. 67. c. 1. col. 2.* 405
rationes agendi, & patiendi in graui, non sunt distinctæ realiter. *th. 63. c. 4. col. 2.* 36
rationes eorum qui negant regressum. *th. cor. 9. c. 2. col. 2.* 45
rationalis quomodo pertineat ad physicam. *th. 67. c. 3. col. 1. sub finem.* 411
rationalis vegetale, & rationale continet realiter, & formaliter. *th. 72. c. 3. col. 2.* 453
rationalis inesse homini, quomodo innoscit. *th. 16. c. 1. col. 1.* 84
reactio quid sit, & an detur. *theor. 43. c. 1. col. 1.* 234
reactio positua, & priuatiua. *theor. 43. c. 3. col. 2.* 235
reactio si tolleretur, rueret tota philosophia. *ib.*
realitas generis, & differentie sunt idem realiter, diuersa formaliter. *th. cor. 96. cap. 3. col. 2.* 754
realitas communis qua Deo respondeat. *ibid. 94. c. 3. col. 1.* 723
realitas potest duobus modis intelligi. *th. 96. 96. c. 2. col. 1.* 754
realitas vltima. *th. 90. c. 5. col. 1.* 679
realitate, qua differentia in diuersis diuinitur. *th. 90. c. 10. col. 1.* 696
realitates vltimæ formæ aduenientes speciei illam contrahunt ad esse in diuersis. *th. 90. c. 2. col. 1.* 672
realitates rerum, qua dicantur in tract. formalit. c. 3. col. 1. 801
realitates rerum plures possunt esse in eadem re. *ibid.*
realitates duæ positivæ sunt in quacumque re naturali. *th. 22. c. 1. col. 2.* 124
realiter sunt distinctæ, qua distinguuntur ex natura rei in tract. formal. c. 2. col. 1. 800
receptiuus cuiuslibet intellectiois est anima. *th. 77. c. 1. col. 2. non longe a princ.* 910
recipiens spiritualiter potest esse tale, quod est receptum secundum esse reale nedum specie,

I N D E X

specie, & genere sed numero, secundum Scotum, sed secundum Piccol. & alios aliter. <i>tb. 102. c. 4. col. 1.</i>	796	gat Beatissimam quā Vistorem, & quā est ibid. Recordationis ex definitione emanant octo certa. <i>tb. 80. c. 3. col. 2.</i>	588
recipi aliquid in alio, & formari aliud dupliciter intelligitur. <i>tb. 25. c. 3. col. 2.</i>	139	recordatiua potentia habet actū post seipsum. <i>ibid.</i>	
recipibilitas duplex. <i>tb. 90. c. 8. col. 2.</i>	688	recordatio nulla pertinet ad intellectū in quā tū est præcis: abstractive intelligens. <i>ibid.</i>	
reciprocatio terminorum vbi habeat locum. <i>tb. 10. c. 3. col. 2.</i>	50	recordari nō potest intellectus per se sine phantasia, sicut nec potest intelligere nisi phantasia conuertatur ad phantasmatam propter connexionem potentiarum. <i>tb. 80. c. 3. ib.</i>	
recordatio quid sit. <i>tb. 80. c. 2. col. 1.</i>	580	recurrere ad causas vniuersales sine necessitate, vanum est. <i>tb. 76. c. 2. col. 2.</i>	495
recordatio sit ne in parte sensitiua, an in intellectu. <i>ibid.</i>		regressus quando fiat. <i>tb. 9. c. 1. col. 2.</i>	43
recordatio est dupliciter obiecti, remoti & vltimi. <i>tb. 80. c. 2.</i>	<i>ibid.</i>	regressus quid sit. <i>ibid.</i>	
recordatio est cognitio seu cogitatio actus alius cuius præteriti ipsius recordantis. <i>the. 80. c. 2.</i>	<i>ibid.</i>	regressus quæ ratione demonstratur superfluitus, & quomodo. <i>ibid.</i>	
recordationem nullus habere potest nisi de actu proprio humano. <i>ibid.</i>		regressus quod detur, probatur. <i>ibid.</i>	
recordari non est actus cuiuscumque præteriti immediate, sed tantū alicuius actus præteriti, qui influit ipsi supposito recordati. <i>ib.</i>		regressus & circulus quomodo differant. <i>ib.</i>	
recordatiua potentia sequuntur quatuor certæ. <i>ibid.</i>		regula discriminis inter subalternas scientias & non subalternas. <i>tb. 12. c. 1. col. 2.</i>	59
recordandi desiderium in particulari nulli bruti inest, & quare. <i>tb. 80. c. 2.</i>	<i>ibid.</i>	relatio duplex. in tract. formalis. <i>c. 6.</i>	810
recordandi actus habet duplex obiectum, scilicet proximum & remotum. <i>tb. 80. c. 2. ib. & c. 3. col. 2.</i>	588	relatio realis proprie dicta necessario sequitur extrema simul posita. <i>tb. 98. c. 2.</i>	765
recordationis obiectum proximum non potest esse nisi actus partis intellectiua: theorem. <i>80. c. 2. col. 1.</i>	586	relatio est duplex alia intrinsecus adueniens alia vero extrinsecus adueniens. in tract. formal. <i>c. 6. col. 2.</i>	810
recordatione sensitiua obiectum potest esse obiectum recordationis intellectiua: <i>ibid.</i>		relatio realis posita in esse fundamentō, & termino, ponitur in esse ipsi necessario. <i>the. 98. c. 2. col. 2.</i>	768
recordari possunt absolute Angeli. <i>ibid.</i>		relatio extrinsecus adueniens potest esse terminus mutationis. <i>tb. 45. c. 3. col. 2.</i>	230
Recordari non se peccasse dicere Luciferum fatuum est. <i>ibid.</i>		relatio non est realis, nisi fundetur super aliqua unitate reali. <i>tb. 93. c. 1. col. 2.</i>	705
recordantur Beati peccata commissas, sed hoc non est illis ad pœnam, sed gaudent de misericordia diuina remittente, & de liberatione a pœna: <i>tb. 80. c. 2.</i>	<i>ibid.</i>	relatiuum in proprio genere relationis, & relatum ad actum. <i>tb. 75. c. 1. col. 1.</i>	488
recordatio Petri se peccasse quem actum voluntatis sequatur, an velle suo complacere, an nolte sine displicere, an nullius nec placet nec displicet. <i>tb. 80. c. 2.</i>	<i>ibid.</i>	relatiua secundum esse, & secundum dici. <i>tb.</i>	
ratio communis displicentia peccati magis ligat		relatiua quæ dicantur. <i>tb. 75. c. 1. col. 2.</i>	408
		reminiscentia soli homini iustis. <i>tb. 80. c. 2.</i>	580
		reminiscentis discipulis quibusdam notis ad il- lud quod aliquando decidit. <i>ibid.</i>	
		repugnancia aduenit alicui per aliquid posituum internum. <i>tb. 90. c. 5. col. 1.</i>	679
		requisita ad motum circularē. <i>tb. 63. c. 1.</i>	377
		requisita ad perfectum vniuocum. <i>theor. 95. cap. 2. col. 1.</i>	729
		requisita ad scientiā sunt in logica. <i>tb. 1. c. 1.</i>	1

I N D E X

requisita ad intellectiōē. <i>th. 83. cap. 3.</i>	615	resistentia vnde proueniat, & quid sit. <i>ibeo.</i>	239
requisita ad intellectiōem producendam. <i>ib.</i>		43. c. 5. col. 1.	
77. c. 3. col. 2.	526	respectus triplex in agente. <i>th. 41. c. 1.</i>	226
res duobus modis sumitur in <i>tract. formal. c.</i>		respectus agentis quis dicatur actio. <i>ib. 41. c.</i>	226
6. col. 2.	810	1. col. 1.	
res proprie. & distinctio proprie realis que		respectus intrinsecus, & extrinsecus adueniēs	
fit. in <i>20. tract. c. 3. col. 1.</i>	801	<i>th. 41. c. 2. & c. 3. col. 2. 28. et col. 1. 230</i>	
res eadē per definitum, & definitionē expli-		respectus prācipuus definitionis ad demon-	
catur, terminis tamē diuersis. <i>th. 7. c. 2. 37.</i>		strationem. <i>th. 19. c. 1. col. 1.</i>	100
res existens in rerum natura, est res particu-		respectiū ad subiectū. <i>th. 92. c. 3. col. 2.</i>	703
laris. <i>th. 93. c. 2. col. 1.</i>	708	responsio ad omnes auctoritates, quae dicunt,	
res est haec primo per illud, per quod est extra		potentias distinguui per obiecta. <i>ib. 87. c.</i>	
suas causas. <i>th. 92. c. 3. col. 2.</i>	702	1. col. 1.	658
res creata nullā cōtinēt notitiām alterius rei		responsio Caiet. ad rationes Scoti de propo-	
creata. <i>th. 5. c. 1. col. 2.</i>	19	sitione per se nota. <i>th. 7. c. 1. col. 1.</i>	35
res omnis a forma constituitur. <i>ib. 12. c. 1. 57.</i>		responsio Zabarella absurda. <i>th. 14. c. 3.</i>	75
res seruari dicitur, cum seruetur eius forma		responsio ad obiectiones Zabarella, Suesiani,	
substantialis. <i>th. 60. c. 1. col. 2.</i>	345	& Bidduini. <i>th. 1. c. 4. col. 1.</i>	8
res absolutē sūpra, & res ut est singularē, est		rethorica quid doceat. <i>ib. 6. c. 3. col. 2.</i>	30
aliud atque aliud. <i>th. 59. c. 1. col. 2.</i>	32	Rethorica, Grammatica, & Poetica, quare ser-	
res realis est, qualis est actus. <i>th. 81. c. 3.</i>	601	mozinales dicantur.	ibid.
res realis potest esse sine quocumque alio a		Rethorica, Grammatica, Poetica sunt de secū-	
quo ipsi esse nō dependeat. <i>ib. 32. c. 3. 172.</i>		dis intentionibus.	ibid.
res sicut se habet ad, & sic & ad cognosci. <i>ib.</i>		rosam posse esse ens reale sine causa efficien-	
84. c. 2. col. 2.	638	te, saluum. <i>th. 32. c. 3. col. 1.</i>	172
res naturalis habet ad formam inclinatioē		S	
passiuam. <i>th. 33. c. 4. col. 1.</i>	179	Sapiētia, iniustitia, & c. sunt predicata trā-	
res naturalis propensionem habet ad suam o-		scendentia. <i>th. 96. c. 2. col. 1.</i>	754
perationem. <i>th. 63. c. 1. col. 2.</i>	377	sapiētia iniustitia, & c. in Deo quomodo sint trā-	
res naturales confluxuuntur in esse ex mate-		scendentia predicata. <i>th. 96. c. 1. col. 1. 749</i>	
ria, & forma. <i>th. 33. c. 4. col. 1.</i>	179	sapientia in Deo, & sapientia in communi, nō	
res cognosci debent in eo ordine quo sunt. <i>ib.</i>		distingnuntur ex natura rei. <i>th. 94. c. 1. 715</i>	
18. cap. 2. col. 1.	94	scire, & eius definitio. <i>th. 11. c. 1. col. 1.</i>	55
res triplicem habent ordinem. <i>th. 83. c. 1. 619</i>		scire rem sine causa, confuse scitur. <i>th. 10. c. 4.</i>	
res quomodo distincte, & indistincte, siue a-		col. 1.	54
quodē, & inadaquate intelligatur. <i>th. 94.</i>		sciri idem per definitionem, & per demonstra-	
c. 2. col. 2.	721	tionem non potest. <i>th. 16. c. 2. col. 1.</i>	86
res quomodo interpetrande, si declarentur		scibile duplex. <i>th. 17. c. 1. col. 2.</i>	88
exēplis, & similitudinibus. <i>th. 71. c. 1. 439</i>		scibile propter seipsū scitur. <i>th. 1. c. 3. col. 1.</i>	5
res logica non sunt vniuersaliter ignota. <i>th.</i>		scientia duplex. <i>th. 11. c. 1. col. 1.</i>	55
1. c. 2. col. 2.	4	Et theoremate 4. cap. 1. col. 1. 18. et <i>th. 5. c. 2.</i>	
res tripliciter se habet. <i>th. 74. c. 3. col. 2.</i>	483	col. 1.	23
res prius concipiuntur, deinde per voces ex-		sciētia, & methodus duplex. <i>ib. 18. c. 3. 95</i>	
plīcantur. <i>th. 7. c. 2. col. 1.</i>	37	scientia propria, & impropria. <i>th. 2. c. 3. 14</i>	
resistentia successiōis in motu rude prone-		scientia est cognitio essentiae. <i>th. 29. c. 1. 158</i>	
pti. <i>th. 46. c. 2. col. 1.</i>	254	scientia communis dicitur Logica. <i>th. 1. c. 1. 1</i>	

scientia est de rebus prius ignotis. <i>th. 1. c. 1. 2</i>	
scientia est de vniuersalibus vocis. <i>theo. 64. c. 2. col. 2.</i>	381
scientia non est ex communibus. <i>the. 1. c. 2. 2</i>	
scientia præstantissima quæ. <i>th. 14. c. 1.</i>	70
scientia certior, & præstantior. <i>th. 10. cap. 2. col. 1. 49. & th. eod. c. 4. col. 1.</i>	54
scientia talis est, quale obiectum. <i>theore. 93. c. 1. col. 2.</i>	705
scientia a scientia distinguitur ratione obiecti. <i>th. 77. c. 2. col. 2.</i>	522
scientia subiecti includitur tota in ratione & quidditate. <i>th. 13. c. 1. col. 1.</i>	61
scientia a posteriori respicit cognitionem substantiæ. <i>th. 5. c. 3. col. 1.</i>	26
scientia ut vera sit, quid requiratur. <i>the. 5. cap. 2. col. 1.</i>	23
scientia, & definitio est vniuersalium. <i>theor. 32. c. 3. col. 1.</i>	172
scientia specifica de genere, & de diuersis speciebus esse potest. <i>theor. 5. c. 1. col. 2.</i>	19
scientia habetur cognita passione propter causam proximam. <i>th. 10. c. 3. col. 2.</i>	50
scientia per demonstrationem acquiritur. <i>th. 2. c. 3. col. 1.</i>	14
scientia effectus demonstrationis. <i>the. 1. c. 1. 1</i>	
scientia denominationem sumit ab obiecto. <i>th. 1. c. 5. col. 2.</i>	9
scientia per experienciã acquiritur. <i>th. 9. c. 1. 43</i>	
scientia propter quid respicit effectus, & passionem. <i>th. 5. c. 3. col. 1.</i>	26
scientia practica quæ, & unde fiat. <i>th. 1. c. 6. 11</i>	
scientia perfectissima quid requirat. <i>theo. 14. c. 2. col. 2.</i>	71
scientia perfectissima quæ. <i>th. 14. c. 4.</i>	79
scientia pendet a definitione subiecti. <i>the. 13. c. 1. col. 1.</i>	61
scientia pendet ex cognitione principiorum. <i>th. 83. c. 5. col. 2.</i>	621
scientia quo ordine, & ex quibus acquiritur. <i>th. 5. c. 3. col. 1.</i>	26
scientia constituitur in esse a modo considerandi. <i>th. 12. c. 1. col. 1.</i>	57
scientia particularis an nulli possit demonstrare suam subiectum. <i>th. 2. c. 2. col. 1.</i>	13
scientia nulla datur de accidentibus communibus. <i>th. 14. c. 3. col. 1.</i>	75
scientia subalternans, & subalternata. <i>th. 12. c. 1. col. 1.</i>	57
scientia subalternans largitur principia subalternata.	ibid.
scientia subalternata ostendit conclusiones per principia subalternantis.	ibid.
scientiæ scopus qui. <i>th. 1. c. 2.</i>	2
scientiæ vnitatis. <i>th. 4. c. 1. col. 1.</i>	18
scientia genericæ conditio est habere partes. <i>ibidem.</i>	
scientiæ obiectum. <i>th. 1. c. 3. col. 1.</i>	5
scientia quattuor conditiones.	ibid.
scientia eiusdem cognitionis, & generis, & numero eiusdem cognitionis, sed non omnino diuersæ. <i>th. 12. c. 1. col. 1.</i>	57
scientiæ non debent semper ordinari ordine compositiui. <i>th. 83. c. 4. col. 1.</i>	619
scientiæ habent aliquod vniuersale pro subiecto. <i>th. 4. c. 1. col. 1.</i>	18
scientiæ speculatiuæ tres. <i>th. 20. c. 1. col. 1.</i>	104
scientiæ subalternata diuersæ accidentaliter tantum. <i>th. 12. c. 1. col. 1.</i>	57
scientiæ sufficiens diuisio. <i>th. 20. c. 1. col. 1.</i>	104
scientiarum principia duplicis generis. <i>the. 3. cap. 1. col. 1.</i>	16
scopus sapientum in adinuentione demonstrationis. <i>th. 10. c. 4. col. 1.</i>	54
scopus Arist. in libris Poster. secundum Zabarella. <i>th. 19. c. 1. col. 1.</i>	97
scopus logicæ qui sit. <i>th. 1. c. 2.</i>	2
scopus scientiæ, & artium qui sit.	ibid.
scopus tractatus formalitatis. <i>c. 1. col. 1.</i>	798
scotus reprehensus a Piccolomineo. <i>theorem. 53. c. 1. col. 1.</i>	276
Scotum non recte diminutum appellari a Balduino quia ratione demonstratur. <i>th. 6. ca. 3. col. 2.</i>	30
scribendi ratio an sit ars. <i>th. 1. c. 3. col. 1.</i>	5
secunda substantia. <i>th. 90. c. 7. col. 1.</i>	683
secundæ intentiones habitis primis signantur in logica. <i>th. 1. c. 4. col. 1.</i>	8
secundæ intentiones ex rebus necessarijs exurgunt. <i>th. 1. c. 3. col. 1.</i>	5
secundæ intentiones an sint subiectum in logica.	ibid.

- secundæ intentiones quomodo fiunt.* *ibid.* 38
secundum naturam qua sunt. *theor. 33. cap. 1.* 38
col. 1. 176
sedes animæ rationalis. *th. 8. c. 1. col. 1.* 594
semen quid sit, in quibus sit, et qualiter insit. 658
th. 69. c. 1. col. 1. 430
semen quomodo sit in potentia subiectiua, &
quomodo in potentia obiectiua. *th. 22. c. 1.*
col. 2. 124
semen est medium inter generans, & genitū.
ibidem.
semen non est principium actiuum ultimæ
formæ. *ibid.* 241
semen ad quid sit. *ibid.* 627
semen agit dispositiue. *th. 69. c. 2. col. 2.* 433
seminis processus duplex. *th. 69. c. 1. col. 1.* 430
senex si quid patitur, id fit ratione organi ma-
le dispositi. *th. 65. c. 3. col. 1.* 389
sensatio a quo producat. *theor. 76. c. 2.* 495
sensatio a duabus causis produciunt. *ibid.*
sensatio habet esse, et ab obiecto, et a sensu. *ib.*
sensus Arist. in 2. tex. primi poster. th. 3. c. 1.
col. 1. 16
sensus Arist. primo poster. tex. 179. th. 4. c. 1.
col. 1. 18
sensus Aristot. quando dixit, præmissas, &
medium esse notiora natura. *th. 10. c. 3.* 50
sensus verus Arist. i. 6. top. c. 1. th. 16. c. 2. 86
sensus Arist. 3. de anima. tex. 5. de intellectu
possibili. *th. 81. c. 3. col. 1.* 601
sensus authoritatis Arist. in 3. de anima. th.
89. c. 1. col. 2. 665
sensus esse circa singularia ex autoritate A-
rist. quomodo sit intelligendum. *th. 87. c. 1.* 658
sensus est singularium, intellectus vniuersa-
lium. *th. 67. c. 2. col. 1.* 405
sensus solum intuetur singularia sensibilia. *th.*
83. c. 4. col. 1. 619
sensus agens an detur distinctus a passiuo.
th. 76. c. 1. col. 1. 493
sensus agens distinctus a passiuo non datur.
th. 76. c. 2. col. 2. 495
sensus est actiuus & passiuus. theorema 76.
cap. 1. col. 1. 493
sensus ut se habet ad sensibilia, ita intellectus
ad intelligibilia, nõ est verum vniuersalis. *ib.*
sensus recipit species sine materia. *th. 25. c. 2.*
col. 1. 38
sensus visus cur non discernat radium solis
vnum ab alio. *th. 87. c. 1. col. 1.* 658
sensus ostendunt facilius singularia sensibi-
lia magis vniuersalia, quam minus vni-
uersalia. *th. 84. c. 1. col. 2.* 635
sensus est susceptiuus sensibilis sine materia.
th. 79. c. 2. col. 2. 561
sensus patitur a proprio obiecto, et quomodo ib.
sensus potest iudicare de numero suorum sen-
sibilium. *th. 44. c. 1. col. 1.* 241
sensus in debita dispositione ostendit sensibi-
lia minus vniuersalia. *th. 83. c. 8.* 627
sensibilis, & sensitiui actus est idem, & ta-
men differt. *th. 79. c. 2. col. 2.* 561
sensibile positum super sensum, non facit sen-
sationem. *ibid.*
sensibile excellens corrumpit sensum per ac-
cidens. *th. 68. c. 3. col. 2.* 419
sensibile non intentionale positum super sen-
sus non facit sensationem. *th. 66. c. 1.* 394
sensibile minimum non est perceptibile a sen-
su. *th. 52. c. 2. col. 1.* 272
sensibiles res non possunt intelligi sine mate-
ria. *th. 28. c. 4. col. 2.* 155
sensibilia in anima, & extra animam quali-
ter sint. *th. 79. c. 2. col. 2.* 561
sensus non est causa totalis respectu sensatio-
nis. *th. 77. c. 1.* 498
quæ a Sensibus cognos-
centur illa etiam ab intellectu cognoscentur.
th. 80. c. 3. col. 2. 588
sensus quales quos ponunt aliqui. *th. 100. c. 1.*
col. 2. 778
sensus internos cogitatuam scilicet, & illi-
matinam Scotus recipit. *ibid.*
sensata species representant sensibilia conuen-
ientia vel disconuenientia. *ibid.*
sensus interni sunt tantum tres secundum Sco-
tum, sensus communis, Phantasia siue ma-
ginatiua, et memoria d. ibo. 100. c. 2. 780
sensus interni sunt Potentiæ naturales orga-
nica. *ibid.*
sensus interiores sunt diuersæ potentiæ, & ha-
bent diuersa munera, non possunt dici e-
dem organo. *ibid.*

<i>sensus cōmunis vocatur Phantasia, & est idē quod Phantasia secundum Antonium Andream.</i>	<i>c.4.col.2.</i>	793
<i>sensus communis, & phantasia secundum Scotum sunt duo inter se distincta.</i>	<i>ibid.</i>	<i>ibid.</i>
<i>sensitiva potentia & materiales distinguuntur per organum.</i>	<i>ibid.</i>	607
<i>sensus interni sunt potentia materiales organice.</i>	<i>ibid.</i>	<i>ibid.</i>
<i>sensuum internorum sunt quattuor ad summum.</i>	<i>ibid.</i>	601
<i>sensus interni quo ad substantiam sunt unum, sed quo ad muneris sua sunt diversa.</i>	<i>ibid.</i>	493
<i>sensum internum unum tantum non plures esse ponendum, nam pluralitas non est ponenda sine necessitate.</i>	<i>ibid.</i>	495
<i>sensus interni realiter sunt idem & una substantia & essentia cum anima sensitiva realiter.</i>	<i>ibid.</i>	<i>ibid.</i>
<i>sensus externi quomodo distinguuntur a sensu communi.</i>	<i>ibid.</i>	<i>ibid.</i>
<i>sensire videntur etiam plantæ, quia patiuntur a tangibilibus qualitativis.</i>	<i>theor. 76.c.1.col.1.</i>	<i>ibid.</i>
<i>sensire est aliquid præter pati.</i>	<i>ibid.</i>	493
<i>sensus agens distinctus a passivis an datur.</i>	<i>ib.</i>	493
<i>sensus sicut se habet ad sensibilia sic etiam intellectus ad intelligibilia.</i>	<i>ibid.</i>	<i>ibid.</i>
<i>sensibilis species est principium receptivum sensationis.</i>	<i>ibid.</i>	<i>ibid.</i>
<i>sensus passivi nedum patiuntur a sensibili, sed agunt quoque.</i>	<i>ibid.</i>	<i>ibid.</i>
<i>sensus sunt cause sensationis.</i>	<i>ibid.</i>	<i>ibid.</i>
<i>sentiendi & videndi munus sunt actiones immanentes.</i>	<i>ibid.</i>	<i>ibid.</i>
<i>sensus non potest cognoscere relationes, quæ sunt extraves sensibiles.</i>	<i>theor. 67.c.2.col.1.</i>	405
<i>sensibiles res nullo usus inseruire possunt, nisi visibus ceterarum sensuum quorum sunt obiecta.</i>	<i>th. 101.c.1.col.2.</i>	783
<i>sensitivæ potentia naturalis ad obiectum est propensio appetitus.</i>	<i>ibid.</i>	<i>ibid.</i>
<i>sensus factus habet particularem difficultatem in eo enim non est certum quod recipiat simul cum materia, & sine materia.</i>	<i>th. 102.</i>	
<i>sensibile positum supra sensum non facit sensationem.</i>	<i>ibid.</i>	<i>ibid.</i>
<i>sensitiva, & vegetativa in quo conveniant & differant.</i>	<i>th. 82.c.1.col.2.</i>	607
<i>sensitiva, & vegetativa sunt extensa, & divisibiles.</i>	<i>ibid.</i>	<i>ibid.</i>
<i>sensitiva, & vegetativa sunt totæ in toto, sed non in qualibet parte.</i>	<i>th. 81.c.3. col.1.601</i>	
<i>sensire quid.</i>	<i>th. 76.c.1.col.1.</i>	493
<i>scire est pati.</i>	<i>th. 76.c.2.col.2.</i>	495
<i>sensire non est iudicare.</i>	<i>ibid.</i>	<i>ibid.</i>
<i>sentiendi modus declaratur.</i>	<i>ibid.</i>	<i>ibid.</i>
<i>sententia caret de logica refellitur.</i>	<i>theor. 1.c.6.col.1.</i>	11
<i>sententia D. Thomæ, & Scoti inter se contraria de specie intelligibili.</i>	<i>th. 79.c.3.col.1.565</i>	
<i>sententia variæ de potentijs animæ an ab ea distinguuntur.</i>	<i>th. 74.c.2.col.2.</i>	477
<i>separabilitas animæ a corpore quomodo intellecta ab Aristotele.</i>	<i>th. 68.c.3.col.2.</i>	419
<i>significatio ad definitionem pertinet.</i>	<i>th. 3.c.1.16</i>	
<i>significatio ad nomen, non ad rem pertinet.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>
<i>similitudo rei cognitæ, quæ sit.</i>	<i>th. 79.c.4.567</i>	
<i>similitudo de dare esse, & operari, non valet in anima.</i>	<i>th. 74.c.3.col.2.</i>	483
<i>similitudo intellectus agentis ad artem, & ad lumē, quomodo intelligenda.</i>	<i>th. 81.c.1.594</i>	
<i>similitudines, quæ sunt in sensu, & in intellectu, an sint species intelligibiles.</i>	<i>th. 79.c.4.567</i>	
<i>simplex multis modis dicitur. in tract. form.</i>	<i>c.6.col.2.</i>	810
<i>simplex nihil datur præter materiam, & formam.</i>	<i>th. 26.c.1.col.1.</i>	143
<i>simplex nullum movetur a seipso, sed ab alio.</i>	<i>th. 81.c.3.col.1.</i>	601
<i>simplex non potest separari a simpliciter.</i>	<i>th. 68.c.2.col.2.</i>	417
<i>simplex nullum potest esse immediatum principium, & totale diversarum operationum.</i>	<i>th. 74.c.2.col.2.</i>	477
<i>simplicitas perfectissima repugnat generi.</i>	<i>th. 96.c.2.col.1.</i>	754
<i>simul ea sunt, quæ sunt in eodem indivisibili.</i>	<i>th. 51.c.1.col.1.</i>	269
<i>singulare duobus modis consideratur.</i>	<i>theor.</i>	

I N D E X

84.c.1.col.2.	635	Species specialissima, quæ fortius mouet sensû,
singulare est per se cognoscibile.	ibid.	est primum cognitum. theor. 83.c.9.col.2.
singulare non potest intelligi ab intellectu	631	Species intelligibilis quomodo cõcurrat in pro-
sub conceptu singularitatis, & quare. the.		ductione intellectiõnis. th. 77.c.3. 526
86.c.1.col.2.	654	Species intelligibilis impressa quid sit. th. 79.
singulare est quodammodo confusum. th. 83.	621	c.3.col.1. 565
c.5.col.2.		Species intelligibilis impressa intellectui distin-
singulare quomodo cognoscatur. th. 83.c.8.	627	ctâ ab actu intelligendi. the. 79.c.4. 567
col.2.		Species intelligibilis impressa quid sit. ibid.
singulare quomodo cognoscatur ab intellectu.	654	Et theoremate 79.c.3.col.1. 565
th. 86.c.1.col.2.		Species intelligibiles an dantur. ibid.
singulare non cognoscitur per vniuersale. th.	621	Species sensibilis, idolum, & imago obiecti. th.
83.c.5.col.2.		79.c.2.col.2. 561
singulare cognosci a nobis, potest intelligi duo-	621	Species specialissima est primum cognitum. th.
bus modis. th. 83.c.5.col.2.		83.c.3.col.1. 615
singulare sub quo conceptu cognoscatur. the.	654	Species sensibilis vnde producatur. theor. 76.
86.c.1.col.2.		c.2.col.2. 495
singulare non datur in substantia nisi habeat		Species sensibilis secundum Zabarellam, est
materiam, & formam. theo. 30.c.2.col.2.	169	ipsa sensatio. th. 79.c.2.col.1. 564
singulare est omne, quod est in phantasmate.		Species vniuersalis est indifferens ad hoc, &
theor. 78.c.3.col.1.	541	ad illud singulare. th. 84.c.2.col.2. 638
singulare addit super vniuersale differentiã		Species expressa, & phantasma, idem sunt. th.
individualem. th. 74.c.2.col.2.	477	79.c.4.col.2. 567
singulare qualiter cognoscatur. theor. 83.c.6.		Species nulla eadem est per se representatiua
623. quot modis cognoscitur. ibid.		subiecti sub oppositis rationibus. theor. 79.
singulare recipitur in intellectu per modum	641	c.4.col.2. 567
recipientis. th. 84.c.3.col.2.		Species distincta ab actu sentiendi, non dantur
singulare vtrum cognoscitur primo ab intel-	627	ex Arist. th. 79.c.2.col.2. 561
lectu. th. 83.c.8.col.2.		Species non actu, sed potentia continentur in
singulare sensibile est intelligibile ab intel-	621	genere. th. 5.c.2.col.2. 23
lectu. th. 83.c.5.col.2.		Species qualitates an sint quattuor. theor. 98.
singularis circa cognitionem examinantur	635	c.3.col.2. 769
quattuor. th. 84.c.1.col.2.		Speciem sensibilem distinctam ab actu sentien-
singulari duo continentur. th. 87.c.1.col.1. 658		di, non dari multis rationibus probatur.
singularia diuersa ratione vniuersalis eadem	147	th. 79.c.2.col.2. 561
th. 27.c.1.col.1.		Speciem sine differentia concipere, est impossi-
singularitas nõ mouet sensum. th. 86.c.1. 654		bile. th. 96.c.1.col.1. 749
singularitas non potest esse ratio obiectiua sen-	658	Specie quæ differunt, conueniunt in aliquo ge-
sus. th. 87.c.1.col.1.		neræ. th. 64.c.2.col.2. 381
singularitas est cõditio agētis. th. 87.c.2. 661		Specierum natura ignota. th. 15.c.2.col.2. 82
singulorum quid sit. th. 34.c.3.col.2.	186	Specificum esse alicuius speciei amittens, nihil
solutiones rationum adularum cõtra regres-	45	est illius speciei. th. 60.c.3.col.1. 351
sam. th. 9.c.2.col.2.		Specificum, et genericum subiectum. th. 5.c.2. 23
sol est prior tempore singulis illuminationib.	316	Speculari aliquid, contingit duobus modis. th.
non omnibus simul. th. 56.c.6.col.2.		79.c.4.col.2. 567

<i>Sphæra ultima non est in loco. theor. 28. c. 1. col. 2.</i>	149	<i>e. 3. col. 1.</i>	14
<i>Sphæricitas, passio cali. theorem. 5. c. 1. col. 1.</i>	20	<i>subiectum in tota philosophia naturali est substantia corporea id est corpus naturale secundum Scotum. th. 20. c. 1. col. 1.</i>	104
<i>Spirituale esse & ideale non impedit receptionem spiritualement aliarum rerum spirituum. th. 102. c. 4. col. 2.</i>	793	<i>subiectum in philosophia naturali est corpus generabile, & corruptibile, secundum aliquos recentiores. th. 20. c. 3. col. 1.</i>	111
<i>Spirituale, nobilius materiali. theor. 76. c. 2. col. 2.</i>	495	<i>subiectum in Philosophia naturali est illud cuius principium sunt materia, forma, & privatio.</i>	ibid.
<i>non verum vniuersaliter.</i>	ibid.	<i>subiectum in philosophia naturali illud statuitur, quod mouetur vt quod.</i>	ibid.
<i>Stellæ innumere cur sint in sphaera superiori, cum in planetis vnica tantum sit stella. th. 54. c. 3. col. 2.</i>	288	<i>subiectum in philosophia naturali, quodnam sit. th. 4. c. 1. col. 1.</i>	18
<i>Subalternans, & subalternatæ scientiæ diuersæ, sed cognatæ. th. 12. c. 1. col. 1.</i>	57	<i>subiectum in libris posterior, quodnam sit. th. 19. c. 2. col. 2.</i>	100
<i>Subiectum duplex. th. 20. c. 1. col. 1.</i>	104	<i>subiectum adequatum. th. 5. c. 2. col. 1.</i>	23
<i>Subiectum duplex in scientiis. theor. 5. ca. 2. col. 2.</i>	23	<i>subiectum adequatum scientiæ quale sit. th. 20. c. 1. col. 1.</i>	104
<i>Subiectum duplex. th. 73. c. 5. col. 1.</i>	471	<i>subiectum adequatum an contineat habitum virtualiter. th. 5. c. 1. col. 2.</i>	19
<i>Subiectum substratur toti scientiæ. theorem. 6. c. 1. col. 1.</i>	28	<i>subiectum adequatum in duobus scientiis esse non potest. th. 2. c. 1. col. 2.</i>	11
<i>Subiectum, & passio dupliciter accipiuntur. th. 5. c. 1. col. 1.</i>	20	<i>subiectum generationis quodnam ponitur ab antiquis. th. 22. c. 4. col. 2.</i>	133
<i>Subiectum idem, quod demonstratio. th. 6. cap. 3. col. 2.</i>	30	<i>subiectum genericum veritatum noticiam non gignit. th. 5. c. 2. col. 1.</i>	23
<i>Subiectum est causa passionis. theor. 13. cap. 4. col. 2.</i>	64	<i>subiectum quidditatiue cognoscitur, eum quidditatiua predicata habentur. th. 85. c. 3. col. 2.</i>	646
<i>Subiectum, & forma subiecti quomodo sint vel non sint idem. th. 13. c. 5. col. 1.</i>	68	<i>subiectum materiale sine restrictione æquale scientiæ. th. 6. c. 3. col. 2.</i>	30
<i>Subiectum proprium, & subiectum primum in metaphysica. th. 6. c. 3. col. 2.</i>	29	<i>subiectum materiale extensum, et amplum. th. 17.</i>	
<i>Subiectum totius, & partis. th. 5. c. 2.</i>	23	<i>subiectum cum intellectu facit noticiam. the. 5. c. 2. col. 1.</i>	23
<i>Subiectum quid totale. th. 6. c. 2. col. 2.</i>	30	<i>subiectum non est vniuocum in quid, de suis passionibus. th. 8. c. 1. col. 2.</i>	41
<i>Subiectum scientiæ inferioris in quo differat a subiecto superioris. th. 12. c. 1. col. 1.</i>	57	<i>subiectum debet esse vniuocum. the. 20. c. 1. col. 1.</i>	104
<i>Subiectum logica est Syllogismus. the. 6. c. 1. col. 1.</i>	28	<i>subiectum a quibus constituitur. theor. 3. c. 1. col. 1.</i>	16
<i>Subiectum scientiæ subalternatæ, & subalternantis.</i>	ibid.	<i>subiectum intelligi non potest esse diuisum, & sine proprio. th. 13. c. 4. col. 2.</i>	64
<i>Subiectum est scientiæ fundamentum. theor. 2. c. 2. col. 1.</i>	13	<i>subiectum receptiuum formatum, est aliud et conditio illi necessaria ad recipiendum formas. th. 73. c. 5. col. 1.</i>	475
<i>Subiectum in scientia ostenditur per demonstrationem quia. th. 2. c. 3. col. 1.</i>	14		
<i>Subiectum scitæ quodnam sit secundum Gregorium de Trinitate. th. 5. c. 1. col. 2.</i>	19		
<i>Subiectum in scientia est præcognitum. the. 2.</i>			

I N D E X

subiectum virtualiter continet omnes veritates scientie. <i>th. 13. c. 1. col. 1.</i>	61	subiectum quare sit in scientia a posteriori. <i>th. 2. c. 1. col. 2.</i>	11
subiectum quodnam sit in aliqua facultate. <i>th. 20. c. 1. col. 1.</i>	104	subiectum continet virtualiter notitiam in- herentie passionis. <i>th. 5. c. 3. col. 1.</i>	26
subiectum an contineat omnes veritates. <i>th. 5. c. 1. col. 2.</i>	19	subiectam in scientia potest probari a poste- riori. licet non a priori. <i>th. 2. c. 1. col. 2. 11</i>	211
subiectum necessario habet principia cognoscen- di. sed non ita efficiendi. <i>theor. 20. cap. 1. col. 1.</i>	104	subiectum non semper præcognoscitur esse. <i>th. 6. c. 3. col. 1.</i>	30
subiectum motus proprie quid. <i>th. 20. cap. 1. col. 2.</i>	108	subiectum ponitur in omni genere demonstra- tionis. <i>th. 2. c. 2. col. 2.</i>	13
subiectum est causa habitus. <i>theo. 5. c. 1. col. 2.</i>	19	subiectum ponitur ut additum in definitione passionis. <i>th. 8. c. 1. col. 2.</i>	41
subiectum est causa radicalis, & prima in suo ordine. <i>ibid.</i>	19	subiectum includit prædicatum. <i>the. 97. c. 1. col. 1.</i>	763
subiectum continere virtualiter habitum stat dupliciter. <i>ibid.</i>	19	subiectum quo instanti recipit esse, eodem amit- tit propriam passionem. <i>th. 34. c. 2. col. 2.</i>	181
subiectum quo respectu modo notum, modo in- notum. <i>th. 2. c. 3. col. 1.</i>	14	subiectum est tale, quia talis est forma in se ipsa. <i>th. 65. c. 1. col. 2.</i>	303
subiectum causaliter gignit, & virtualiter continet scientiam. <i>th. 5. c. 2. col. 1.</i>	23	subiectum nullum simul, & semel potest ma- nere sub contrariis. <i>th. 61. c. 3. col. 1.</i>	367
subiectum est causa virtualis veritatis pro- positionis. <i>th. 5. c. 3. col. 1.</i>	26	subordinatio plurium formarum substantia- lium in animali. <i>th. 73. c. 3. col. 1.</i>	462
subiectum esse causam cognoscendi, quomodo intelligatur. <i>ibid.</i>	26	subsistens non potest habere duas formas spe- cificas, quarum una non potest natura per- fici ab altera. <i>th. 60. c. 3. col. 1.</i>	351
subiectum est causa cognitionis accidentium virtualiter. <i>th. 5. c. 1. col. 2.</i>	19	subiectum non prædicatur de differentia, a qua constituitur in esse. <i>th. 95. c. 5.</i>	739
subiectum ex se an producat scientiam ex se ip- so. <i>th. 5. c. 2. col. 1.</i>	23	substantia duobus modis accipitur. <i>th. 65. c. 3. col. 1.</i>	389
subiectum necessaria non debet habere princi- pia cognoscendi. <i>th. 4. c. 1. col. 2.</i>	18	subiectum magis denominatur a conditione per se, & essentiali sui accidentis, quam a conditione accidentali eiusdem. <i>th. 89. c. 1. col. 2.</i>	666
subiectum an præcognoscatur quid rei, & quid nominis. <i>th. 3. c. 1. col. 1.</i>	16	subiectum specificum gignit ex se notitias. <i>th. 5. c. 2. col. 1. in fine.</i>	23
subiectum illud est, cuius partes, & passionem demonstrantur. <i>th. 5. c. 2. col. 1.</i>	23	subiecti definitio. <i>ibid.</i>	19
subiectum an contineat propositiones imme- diatas virtualiter. <i>th. 5. c. 1. col. 2.</i>	19	Et <i>th. eod. 5. c. 1. col. 2.</i>	19
subiectum an sit univocum. <i>th. 4. c. 1. col. 1.</i>	18	subiecti conditiones necessaria quot, & quæ. <i>th. 4. c. 1. col. 1.</i>	18
subiectum est analogum. <i>ibid.</i>	18	subiecti conditiones quæ. <i>theor. 6. c. 1. col. 1.</i>	28
subiectum ingreditur necessario in definitione passionis. <i>th. 5. c. 3. col. 1.</i>	26	subiecti scientiæ vis. <i>th. 2. c. 2. col. 1.</i>	13
subiectum non est aliqua species syllogismi. <i>th. 2. c. 2. col. 1.</i>	13	subiecti specifici, & generici definitio. <i>theor. 5. c. 2. col. 1. in fine.</i>	23
subiectum sine specie aliqua syllogismi. <i>ibid.</i>	13	subiecto corrupto, omnia accidentia corrup- puntur. <i>th. 45. c. 1. col. 2.</i>	247
subiectum est prius, & magis motum. <i>ibid.</i>	13		247
subiectum ostenditur a posteriori. <i>ibid.</i>	13		247

subiecto per se notio non præcognoscitur quid nominis. th. 6. c. 2. col. 2.	29	substantia cognoscitur ex accidentibus. ibid.	
subiecto nihil notius in scientia. theor. 2. c. 2. col. 1.	13	substantia non immutat intellectum ad aliquam intellectionem sui, sed accidens. th. 85. c. 3. col. 2.	646
subiecta specialia sub ente. th. 20. c. 1.	104	substantia, et indiuiduum præcedit accidens. theor. 90. c. 7. col. 1.	683
substantia triplex. th. 20. c. 3. col. 1.	111	substantia non est sensibilis per se. theor. 66. c. 1. col. 2.	394
Et theoremate 32. cap. 3. col. 1.	172	substantia quare corrumpatur. th. 35. cap. 1. col. 1.	189
Et theoremate 59. c. 3. col. 1.	340	substantia potest recipere quantitatem. theor. 90. c. 5. col. 1.	679
substantia duplex. th. 79. c. 4. col. 2.	567	substantia rerum generabilem, & corruptibilem quæ mensura mensuretur. theo. 50. c. 1. col. 1.	268
substantia est res vera. c. 2. col. 1.	800	substantia in communi quid sit. theor. 34. c. 2. col. 2.	182
substantia per se stat, accidens vero in alio. theorema. 31. c. 1. col. 1.	164	substantia productiua accidentis. ibid.	
substantia corporea duobus modis consideratur. theor. 30. c. 2. col. 2.	160	substantia, causæ, & accidentia per quæ demonstrantur. theor. 16. c. 1. col. 1.	84
substantia quatuor modis dicitur. theor. 28. c. 4. col. 2.	157	substantia est primi gradus necessitatis in tract. form. c. 3. col. 1.	801
substantia generas, quæ. th. 36. c. 1. col. 1.	194	substantia an producat substantiam. theor. 34. cap. 2. col. 2.	182
substantia perfecta, & imperfecta. theor. 20. c. 3. col. 1.	111	substantia per suam formam est principium actionis propriæ immediatæ. th. 34. c. 3. col. 1.	86
substantia quæ est in genere dupliciter diuiditur in tract. form. c. 6. col. 2.	810	substantia in tres partes diuisa. theor. 51. c. 1. col. 1.	269
substantia duobus modis considerata. th. 90. cap. 7. col. 1.	683	substantia non continet virtualiter notitiã accidentiũ communium. th. 5. c. 3. col. 1.	26
substantia non per se sola, sed cum accidentibus existit. th. 22. c. 3. col. 1.	130	substantia sublata, tolluntur accidentia. th. 80. c. 1. col. 2.	576
substantia quomodo intelligatur ab Arist. in definitione Auic. theor. 28. c. 2. col. 2.	150	substantia est prior naturæ, tempore, & cognitione, & id quomodo intelligatur ex sententia Zabarellæ. th. 30. c. 1. col. 2.	159
substantia si negetur esse genus vniuersi, multa sequuntur absurda. th. 30. c. 2.	160	substantia est, quod per se stare potest. th. 26. cap. 2. col. 2.	144
substantia est ens per se & primo: accidens est substantia per se, sed non primo. theor. 95. cap. 6. col. 2.	742	substantia est immediatè effi. ciua accidentis. theor. 74. c. 3. col. 2.	483
substantia est corporea & incorporea. th. 20. cap. 1. col. 1.	104	substantia diuersa ratione tũ ad mathematicũ, tum ad physicũ pertinet. th. 26. c. 3.	146
substantia animæ distinguitur in tres partes, scilicet in materiam, formam, & compositum. theor. 67. c. 2. col. 1.	405	substantia corporea naturalis, idem quod corpus naturale. th. 20. c. 1. col. 1.	105
substantia non potest fieri ex non substantia. theor. 28. c. 2. col. 2.	151	substantia naturalis corporea, subiectum in philosophia naturali. ibidem.	
substantia est materia in qua. th. 77. c. 1.	498	substantia completa. th. 26. c. 2. col. 2.	144
substantia, prædicatum transcendens. th. 96. cap. 3. col. 2.	757		
substantia, vnde dicatur. ibidem.			
substantia non immutat intellectum ad aliquam intellectionem sui, sed accidens. th. 88. c. 1. col. 2.	662		

I N D E X

<p>substantia completa. <i>th.</i> 31. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 1. 164</p> <p>substantia composita, & completa. <i>th.</i> 39. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 2. 159</p> <p>substantia caduca, & aeterna. <i>th.</i> 26. <i>c.</i> 3. 146</p> <p>substantia caduca, & aeterna differunt. <i>theor.</i> 30. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 2. 159</p> <p>substantia per quæ moueat intellectum. <i>theor.</i> 85. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 1. 643</p> <p>substantia per quæ cognoscatur. <i>th.</i> 17. <i>cap.</i> 1. <i>col.</i> 2. 88. & quomodo cognoscatur. <i>ibid.</i></p> <p>substantia per se existens duplex. <i>th.</i> 22. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 2. 124</p> <p>substantia per se est impartibilis. <i>th.</i> 82. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 2. 607</p> <p>substantia nulla continet in se virtualiter effectum sibi repugnantem. <i>th.</i> 73. <i>c.</i> 1. 456</p> <p>substantia ut agat in substantiâ, non est opus approximatione locali. <i>th.</i> 34. <i>c.</i> 3. <i>col.</i> 2. 186</p> <p>substantia definitio inuestigatur à posteriori. <i>th.</i> 17. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 2. 88</p> <p>substantia corporea diuisio. <i>th.</i> 26. <i>c.</i> 3. 146</p> <p>Et theoremate vigesimo, capite 1. <i>col.</i> 1. 104. & <i>theor.</i> 64. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 2. 379</p> <p>substantiæ diuinitio. <i>th.</i> 67. <i>c.</i> 2. <i>col.</i> 1. 405</p> <p>substantiæ quidditas nõ potest cognosci ab intellectu nostro pro hoc statu. <i>theor.</i> 88. <i>c.</i> 1. 662</p> <p>substantia cognitio habetur ex accidentibus. <i>theor.</i> 87. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 1. 658</p> <p>substantia, & accidentis cognoscendi modus. <i>theor.</i> 85. <i>c.</i> 3. <i>col.</i> 2. 646</p> <p>substantia receptiuum nihil est generis substantiæ. <i>th.</i> 22. <i>c.</i> 2. <i>col.</i> 1. 127</p> <p>substantiæ tres. <i>th.</i> 20. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 1. 104</p> <p>Et theoremate 59. <i>c.</i> 3. <i>col.</i> 1. 340</p> <p>substantiæ tres: & quæ ad physicũ, quæue ad metaphysicum pertineant. <i>th.</i> 63. <i>c.</i> 1. 377</p> <p>substantia an alia dentur præter materiã, formã, & compositum. <i>th.</i> 59. <i>c.</i> 3. <i>col.</i> 1. 340</p> <p>substantia corporea, & incorporea exempla. <i>th.</i> 26. <i>c.</i> 2. <i>col.</i> 2. 144</p> <p>substantia quare dicantur materiales, & composita. <i>th.</i> 28. <i>c.</i> 2. <i>col.</i> 2. 150</p> <p>substantia, & accidentia spiritualia. <i>theor.</i> 66. <i>cap.</i> 1. <i>col.</i> 2. 394</p> <p>substantia secunda, & species suadantur in</p>	<p>primis substantijs. <i>ibid.</i></p> <p>substantia separata à materia, sunt extra omnem molem corpoream, nec sunt in loco. <i>th.</i> 81. <i>c.</i> 2. <i>col.</i> 1. 595</p> <p>substantiarum abstractarum proprietates nõ cognoscuntur, & quare. <i>th.</i> 13. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 1. 61</p> <p>substantiarum definitiones sunt indemonstrabiles. <i>th.</i> 2. <i>c.</i> 2. <i>col.</i> 1. 13</p> <p>substantia separata, quare intelligant se per suam essentiam, anima rationalis non. <i>th.</i> 81. <i>c.</i> 3. <i>col.</i> 1. 601</p> <p>substantia separata magis sunt actus, quam materiales. <i>th.</i> 22. <i>c.</i> 4. <i>col.</i> 2. 133</p> <p>substantia materiales, & abstracta, atque accidentia naturalia, per quæ cognoscuntur. <i>theor.</i> 85. <i>c.</i> 3. <i>col.</i> 2. 646</p> <p>substantiæ abstractæ an subiectum in metaphysica sint. <i>theor.</i> 2. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 2. 11</p> <p>substantiæ abstractæ quale subiectum sint in metaphysica. <i>th.</i> 6. <i>c.</i> 2. <i>col.</i> 2. 29</p> <p>substantiæ abstractæ continentur sub genere substantiæ. <i>th.</i> 64. <i>c.</i> 1. 379. negatur. <i>theor.</i> 64. <i>c.</i> 2. <i>col.</i> 2. 381</p> <p>substantiam secundum speciem non suscipere magis, & minus, quomodo intelligat Arii. <i>th.</i> 65. <i>c.</i> 2. <i>col.</i> 1. 387</p> <p>substantia quomodo intelligatur non recipere magis, & minus secundum Arist. <i>th.</i> 65. <i>cap.</i> 3. <i>col.</i> 1. 389</p> <p>substantiam esse purum nomen æquiuocũ, nec esse, est absurdum. <i>th.</i> 26. <i>c.</i> 2. <i>col.</i> 2. 144</p> <p>substantia abstractæ probantur dari in metaphysica. <i>th.</i> 2. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 2. 11</p> <p>successio duplex in motu. <i>theor.</i> 46. <i>c.</i> 1. 251</p> <p>successio in alteratione quomodo fiat. <i>th.</i> 38. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 1. 204</p> <p>successio in alteratione dupliciter consideratur. <i>ibid.</i></p> <p>successio in motu est ex impotentia agentis. <i>th.</i> 56. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 2. 299</p> <p>successio in motu qualis sit. <i>th.</i> 38. <i>c.</i> 1. 204</p> <p>successio in nihil est actũ nisi indiuisibile. <i>theor.</i> 52. <i>c.</i> 2. <i>col.</i> 1. 272</p> <p>successio provenit ex distantia extremorum. <i>th.</i> 46. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 1. 251</p> <p>successio actũ, & successio secundum formam. <i>theor.</i></p>
--	--

I N D E X

<i>theor. 38. c. 1. col. 1.</i>	204	<i>sylogismus necessarius. tb. 7. c. 1. col. 1.</i>	35
<i>successio, & mora in motu unde proveniat. tb. 46. c. 2. col. 2.</i>	253	<i>sylogismus non esse subiectum, sed instrumentum sciendi, quomodo intelligendum. theorema 6. c. 3. col. 2.</i>	30
<i>successivum non est eodem modo, & uniformiter. tb. 52. c. 2. col. 1.</i>	272	<i>sylogismo hypothetico nihil probatur. theor. 2. c. 2. col. 1.</i>	13
<i>successivum an componatur ex divisibilibus, & sit continuum. tb. 52. c. 1. col. 2.</i>	270	<i>sylogismi quibus probat philosophus Deū curere magnitudine. tb. 54. c. 1. col. 2.</i>	279
<i>summum, optimum, & perfectissimum. theor. 54. c. 1. col. 2.</i>	279	<i>sylogismi qui dicantur demonstrationes. tb. 11. c. 1. col. 1.</i>	55
<i>superficies aqua, & aeris licet fluat, situs tamen, & ordo ad univrsam non movetur. theor. 47. c. 2. col. 1.</i>	258		
<i>superior non perficitur ab inferiori. theor. 79. c. 2. col. 2.</i>	561		
<i>superius habet perfectiorem virtutem agendi quam inferius. theor. 77. c. 1. col. 2.</i>	498		
<i>superius includitur in suis inferioribus. theor. 20. c. 3. col. 1.</i>	111		
<i>superius perficitur ab inferiori duobus modis. theor. 79. c. 4. col. 2.</i>	567		
<i>superiora predicantur de inferioribus per se in recto. tb. 26. c. 2. col. 1.</i>	144		
<i>superiora predicantur de inferioribus per se in recto. tb. 31. c. 3. col. 1.</i>	167		
<i>suppositum quomodo agat. tb. 87. c. 2.</i>	661		
<i>suscipere magis, & minus, aliter in substantijs, & aliter in accidentibus contingit. theorema 65. c. 3. col. 1.</i>	389		
<i>suscipere magis, & minus quid sit. tb. 65. c. 1. col. 2.</i>	383		
<i>sylogismus est instrumentum cognoscendi. tb. 19. c. 1. col. 1.</i>	97		
<i>sylogismus est methodus. tb. 2. c. 3. col. 1.</i>	14		
<i>sylogismus obiectum logica docentis. theo. 1. c. 5. col. 2.</i>	9		
<i>sylogismus subiectum logica. tb. 6. c. 1. col. 1.</i>	28		
<i>sylogismus est materia logica. tb. 1. c. 2.</i>	2		
<i>sylogismus ut sit vera demonstratio, quid requirat. tb. 11. c. 1. col. 1.</i>	55		
<i>sylogismus ab effectu parit scientiam secundo modo.</i>	ibid.		
<i>sylogismus virtute continetur in inductione, enthimemote, & exemplo. tb. 6. c. 3.</i>	30		
<i>sylogismus, instrumentum artificiosum. ibid.</i>			
<i>sylogismus est secunda intentio. tb. 1. c. 3.</i>	5		
		<i>T</i>	
		T Actus organum non recipit obiecta materialiter. tb. 102. c. 4. col. 2.	793
		tale simpliciter est secundum formam illud, in quo est forma. tb. 41. c. 1. col. 1.	226
		talia secundo sunt a primo talia. theor. 81. cap. 1. col. 1.	594
		tendere in suum locum est tendere ad formam. theor. 61. c. 2. col. 1.	365
		theologia subiectum. tb. 4. c. 1. col. 1.	18
		theoremata in mathematicis quomodo demonstrantur. tb. 13. c. 3. col. 1.	63
		tempus quid sit. tb. 49. c. 1. col. 2.	264
		tempus duobus modis consideratur. ibid.	
		tempus, id est motus primi calii differt numero ab omnibus alijs motibus. ibid.	
		tempus est numerus motus secundum prius & posterius. tb. 80. c. 2. col. 1.	580
		tempus est quantitas continua. tb. 51. c. 1.	269
		tempus non est quantitas realiter distincta a motu. theor. 49. c. 1. col. 2.	264
		tempus est infinitum, & sine limitibus. theor. 37. c. 2. col. 1.	203
		tempus est motus realiter primi calii. tb. 49. cap. 2. col. 1.	266
		tempus est numerus motus. tb. 20. c. 2.	108
		Et theoremate 49. c. 2. col. 1.	266
		tempus est mensura motus octavae sphaerae. tb. 49. c. 1. col. 2.	264
		tempus est mensura motus. tb. 47. c. 1.	256
		tempus an differat a motu. tb. 49. c. 2.	266
		tempus neque successivum habet esse uniformiter semper. tb. 52. c. 2. col. 1.	272
		tempus cognoscitur ex priori, & posteriori in motu. theor. 49. c. 1. col. 2.	264
		tempore mensurantur omnia variabilia. theor.	

theor. 50. c. 1. col. 1.	268	totum a quo remouetur, & qualibet pars eo-
terminus propriè quid. th. 7. c. 2. col. 1.	37	tius. th. 60. c. 3. col. 1.
terminus causarū, nihil esse potest, & habere		totum aggregatione, & totum essentialè. th.
existentiā, nisi singulare. th. 93. c. 2. 708		21. c. 1. col. 1.
terminus primus intellectus agētis. theorem.		totum coniunctim, & disiunctim. th. 73. c. 3.
79. c. 4. col. 2.	567	col. 1.
terminus intellectus agentis est realis, & v-		totum vnum per accidens non est sue partes.
nus.	ibid.	th. 21. c. 1. col. 1.
terminus generationis duplex. th. 21. c. 4. 123		totum realiter distingui a partibus suis, dupli-
terminus proprius generationis est forma in		citer intelligitur. th. 21. c. 4. col. 1.
materia. th. 21. c. 3. col. 1.	119	totum realiter distinguitur a suis partibus :
termini quare sint reciproci. the. 10. c. 3.	50	th. 21. c. 3. col. 1.
termini propositionis vniuersalis debent esse		totius entitas potest intelligi absque entitate
aquales, & conuertibiles. th. 14. c. 2.	71	suarum partium. th. 21. c. 4. col. 1.
termini diuersi, eandem rem diuerse signifi-		tractata in logica, quæ reducuntur ad syllogis-
cant. th. 7. c. 2. col. 1.	37	num. th. 6. c. 1. col. 1. 28. & cap. 2. col. 2.
termini motus, & subiectum realiter differ-		29
re debent. th. 44. r. 2. col. 2.	143	tractata in logica, quæ sint. theorem. 6. cap. 1.
terminis cognitio cognoscitur propositio per		col. 1.
se nota. th. 7. c. 1. col. 1.	35	tractatus de formalitatibus cur ita inscriba-
terminus vltimus est actio. th. 77. c. 1.	518	tur. c. 1. col. 1.
D. Thomas quomodo velit substantiā recipe-		transitus de vno esse specifico ad aliud abijcit
re magis, & minus. th. 65. c. 3. col. 1. 589		primum esse penitus. th. 60. r. 3. col. 1. 351
D. Thomas, & Scotus quomodo varient in		transitus de genere in genus non fit. th. 1. ca.
ente, quod sit vniucum & analogum. th.		4. col. 1.
95. c. 3. col. 2. prope finem.	732	transmutatio omnis causatur ab agente ex-
topica procedit ex communibus. th. 1. e. 2.	2	trinfeco. th. 33. c. 1. col. 1.
totalis causa omnium intellectuum an sit a-		transmutatio requirit subiectum vnum nu-
nima, respondet negatiue. th. 77. c. 1. col.		mero. th. 27. c. 1. col. 1.
1. prope finem.	519	tria requiruntur ad vnitatē numeralem mo-
totum nil aliud esse quam sue partes, id quo-		tus. th. 42. c. 2. col. 1.
modo intellexerit Auer. th. 21. c. 2.	117	tria quæ sunt in regressu. th. 9. c. 1. col. 2.
totum est aliud ens à suis partibus seiunctim,		tria ad simplicitatem motus requisita. theor.
& coniunctim. ibidem. rationes negantes.		62. c. 1. col. 2.
ibidem. Responso vniuersa ad rationes Scoti.		tribus modis considerari potest appetitus, vel
confutatio opinionis contraria. theo. 21.		ratione fundamenti, vel ratione propria,
c. 3. col. 1. 119. solutio ratioaum aduersa-		vel ratione obiectorum. th. 101. c. 1. col. 2.
rum. th. 21. c. 4. col. 1.	123	783
totum non posse mouere seipsum, an sit vera		tria in generatione mixti. th. 60. c. 5.
propositio. th. 61. c. 4. col. 1.	369	tria dita ab Alexandro de intellectu in a-
totum dicitur, quia potentia inferiora conti-		ctu. th. 81. c. 2. col. 2. prope finem.
net. th. 83. c. 8. col. 2.	627	triflari et gaudere sunt operationes totius cō-
totum ad cōstitutū an requiratur vno par-		iuncti, non animæ per se. th. 74. c. 1.
tium ad inuicem. th. 21. c. 3. col. 1.	119	turris in aqua continuo sinente manet sem-
totum habet essentiam, & naturam aliam ab		per in eodem loco: id quomodo verificatur.
essentia & natura partium. th. 28. c. 4.	155	th. 47. cap. 1. col. 2.

V arietas significationis definiti, & definitionis est. ex natura terminorum. theor. 7. c. 2. col. 1.	37	col. 2.	377
vegetatiua, & sensitua sunt eadem cum anima intellectiua, diuersæ in animatis ceteris, tb. 72. c. 2. col. 2.	449		778
vegetatiua, & sensitua continentur realiter unitæ in anima, formaliter vero distinctæ. ibidem.			
vegetatiua, sensitua, & intellectiua partes animæ, tb. 72. c. 1. col. 1.	447		
vegetatiua est in sensitua potentia. tb. 72. cap. 2. col. 2.	449		
vegetatiua in planta est anima. tb. 74. c. 2. col. 2.	477		
vegetatiua formaliter, & actum continetur in rationali. tb. 72. c. 3. col. 2.	453		
velox distinctio, quam habeat expositionem. tb. 52. c. 2. col. 1.	272		
velox, & tardum, quid. tb. 49. c. 2. col. 1. 266	266		
velocitas, & tarditas duplex in motu. theor. 46. c. 2. col. 2.	253		
veritas non euidens quomodo probetur. tb. 1. c. 1. col. 1.	1		
veritate deducta ex effectu proceditur ad cognitionem causæ. tb. 11. c. 1. col. 1.	55		
veritates passionum non continentur in subiecto primo. tb. 5. c. 1. col. 2.	19		
veritates necessariae, & euidentes accipiuntur vel a causa, vel ab effectu. tb. 10. c. 1.	47		
veritates, idem quod propositiones veræ. tb. 5. c. 3. col. 1.	26		
verum an sit obiectum intellectus. theor. 85. c. 4. col. 2.	652		
via prædicata essentialia speciei cognoscendi. theor. 17. c. 1. col. 2.	88		
via vnica cognoscendi medium necessarium. theor. 14. c. 5. col. 1.	80		
via inueniendi partes definitionis substantiæ. theor. 16. c. 1. col. 1.	84		
via declarandi actiones, & munera intellectus agentis. tb. 78. c. 2. col. 1.	537		
vigor infinitus in Deo quam habeat intelligentiam. tb. 54. c. 1. col. 2.	279		
violentus motus nullus in celo. tb. 63. cop. 1.			
ventriculum medium inferuire tribus potentijs sensituius dici non potest. tb. 100. c. 1. col. 2.			
vindicandi actus vel quasi iustitiæ retributiua, puta obsequendi beneficientibus, & puniendi offendentes, videtur etiam esse in brutis, tb. 80. c. 2. col. 1.	580		
violentum quidnam sit. tb. 33. c. 2.	177		
virtus infinita non datur in corpore finito. tb. 54. c. 1. col. 2.	279		
virtus infinita in vigore, & virtus infinita in duratione. theor. 55. c. 1. col. 1.	293		
virtus infinita in vigore non mouet immediate mobile. tb. 75. c. 1. col. 1.	488		
virtus seminis duplex, theor. 69. c. 2. col. 2. prope finem.	433		
virtus cognoscitiua sit res cognita. tb. 85. c. 3. col. 2.	646		
virtus superior potest, quod potest virtus inferior. theor. 84. c. 2. col. 2.	638		
virtus quando est maior ceteris paribus, & c. theor. 54. c. 3. col. 2.	288		
virtus cognoscens actum, aliquo modo etiam cognoscit obiectum. tb. 80. c. 2. col. 1.	580		
virtus omnis appetitiua, sensitua, & extensa determinatur ad certum genus appetituum sibi conueniens. tb. 67. c. 2. col. 1.	405		
virtus cognoscitiua est quæ apprehendendo delectatur, vel tristatur. tb. 101. c. 1.	784		
virtus appetitiua non distinguitur a virtute cognoscitiua.	ibid.		
virtutes seminum diuinæ secundum Galenū theor. 79. c. 1. col. 1.	549		
visiua potentia est, quod quid est oculi, theor. 67. c. 2. col. 1.	405		
vitandi appetitus vel prosequendi aliquid ne que inter se, neque a sensu re distinguuntur, sed solum ratione. tb. 101. c. 1.	784		
vite gradus appellantur potentia ab Aristot. tb. 74. c. 2. col. 2.	477		
viuimus. quo primū sentimus, mouemur, & ratiocinamur, ergo anima est forma viuentis, sentientis, mouentis, & ratio inantis. tb. 67. c. 2. col. 1.	405		
vis cognoscens quo præstantior, eo præstantiori iudicet			

I N D E X

indiget externo.tb.81.c.1.col.1.	594	uniuersale est quod abstrahitur à singularibus completis.tb.31.c.3.col.1.	167
vis efficiendi aliquid est inseparabilis a radice a qua prouenit.tb.34.c.3.col.1.	186	uniuersale est quod abstrahitur à singularibus.tb.26.e.2.col.2.	144
uisio quomodo fiat, & quid sit.theor.79.c.2.col.2.	561	uniuersalia sunt nobis notiora cognitione confusa.tb.83.c.7.col.2.	626
vicia gradus diuisionis.tb.74.e.2.col.2.	477	uniuersalia minus presupponunt magis uniuersalia.tb.73.c.3.col.1.	462
diuines quare non semper augetur; eum numeriatu'r semper.tb.40.c.5.col.1.	222	uniuersalia sunt nobis notiora.tb.18.c.2.	94
diuinitatem naturalissimum est sibi simile pro creare.tb.71.c.2.col.2.	443	uniuersalia magis non sunt primum cognitum.tb.83.c.7.col.2.	626
diuinitia in initio sui ortus sunt humidissima.theor.40.e.6.col.2.	223	uniuersalia sunt aeterna.tb.26.c.3.col.1.	146
una necessario debet esse materia; quia unitas est passio entis.tb.27.c.1.col.2. sub finem.	147	uniuersalitas in natura est ab intellectu.tb.93.c.1.col.2.	705
una res quod duobus modis cognoscatur, non est inconueniens.tb.25.c.1.col.1.	138	uniuersitas causatorum causam habet.theor.54.c.2.col.1.	284
uniuersale quid sit.tb.94.c.1.col.1.	716	uniuocum quid sit.tb.95.e.1.col.2.	726
uniuersale duobus modis consideratur.theor.83.c.8.col.1.	828	Et theoremate 64.c.2.col.2. prope finem.	381
uniuersale est in pluribus; & predicatur de pluribus.tb.79.c.4.col.2.	567	uniuocum quid dicatur, & quare.tb.26.c.1.col.1.	143
uniuersale est obiectum intellectus. ibidem.		uniuocum quare aliquid dicatur.theor.31.c.1.col.1.	164
uniuersale sit solum ab intellectu.tb.90.c.3.col.1.	674	uniuocum non saluatur in vno simpliciter, & in alijs secundum quid.tb.95.c.5.	739
uniuersale est actum intelligibile, singulare potentia.tb.84.c.3.col.1.	642	uniuocum omne contrahitur per aliquid quod est extra rationem sui.	ibid.
uniuersale non cognoscitur à sensu.theorem.67.c.2.col.1.	466	uniuocum, & aequiuocum contradiçorie opponantur.tb.26.c.1.col.1.	108
uniuersale secundum rationem, singulare secundum sensum est notum.tb.84.c.1.	636	uniuocum superius ponitur explicitè in definitione sui inferioris.	ibid.
uniuersale habet rationem totius.tb.83.c.8.col.1.	828	uniuocata quæ dicantur.tb.93.c.4.col.2.	714
uniuersale quæ cognitione cognoscatur. ibid.		uniuocata satis est quod cõueniant in aliqua natura communi.tb.72.e.3.col.2.	453
uniuersale conceptum in singulari, non contipitur secundum totam indifferentiam.tb.79.c.2.col.1.	549	uniuocum vnum quod secundum proprias differentias aliquid claudat, quod non claudatur in alio, non est inconueniens. theor.95.c.6.col.2.	742
uniuersalia intelligantur cum abstractione à materia.tb.67.c.2.col.1.	405	uniuocum in eodem cõuenire non possunt, qui non capiunt idem per essentiam.theor.95.c.5.col.2.	739
uniuersalia cognoscit intellectus quæ & sensus.tb.80.c.2.col.1.	585	uniuocum predicare, & esse uniuocum predicatum, differunt.tb.95.c.4.col.1.	737
uniuocum, & aequiuocum producta sunt eisdem speciei, licet sint diuerso modo producta, et genita.tb.71.c.1.col.2.	439	uniuocatio duplex physica, & metaphysica.theor.95.c.6.col.1.	744
uniuersale aut nihil est, aut posterius est.tb.83.c.5.col.1.	622	uniuocatio generis seruatur, positis pluribus animab. in eodè cõposito.tb.72.c.1.	447

I N D E X

<i>vnio præsupponit extrema in esse.</i> <i>th.</i> 79. <i>c.</i> 4. <i>col.</i> 2. 567	<i>vnium numero est, cuius materia est vna, & eadem.</i> <i>th.</i> 40. <i>c.</i> 6. <i>col.</i> 2. 223
<i>vnio intellectus, & speciei, facit vnum per accidens, secus de vnione materie, & forma.</i> <i>th.</i> 77. <i>c.</i> 3. <i>col.</i> 2. 526	<i>vnium numero, & indiuiduum est, quod est diuisum a quocumque alio.</i> <i>th.</i> 90. <i>c.</i> 5. <i>col.</i> 1. 672
<i>vnio forma, & materia.</i> <i>th.</i> 21. <i>c.</i> 3. <i>col.</i> 1. 119	<i>vnium numero est id, cuius materia est vna.</i> <i>th.</i> 90. <i>c.</i> 7. <i>col.</i> 1. 684
<i>vnionis nomine quid intelligat Arist. in definitione mixti.</i> <i>th.</i> 60. <i>c.</i> 3. <i>col.</i> 1. 351	<i>vnum per se non fit ex duobus actibus.</i> <i>th.</i> 67. <i>c.</i> 2. <i>col.</i> 1. 405
<i>vnitas est passio entis.</i> <i>th.</i> 90. <i>c.</i> 2. <i>col.</i> 1. 672	<i>vnum per se non fit ex oppositis differentijs.</i> <i>th.</i> 26. <i>c.</i> 2. <i>col.</i> 2. 144
<i>Et th.</i> 27. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 1. 347	<i>vnum diuificari realiter ab altero, qua via vsus est Arist. vt ostenderet.</i> <i>th.</i> 32. <i>cap.</i> 1. <i>col.</i> 1. 168
<i>vnitas specifica, super quam fundatur equalitas, & similitudo.</i> <i>th.</i> 93. <i>c.</i> 4. <i>col.</i> 2. 713	<i>vnium primum in quodlibet genere.</i> <i>th.</i> 95. <i>cap.</i> 1. <i>col.</i> 2. 726
<i>vnitas natura specifica.</i> <i>th.</i> 93. <i>c.</i> 3. <i>col.</i> 2. 709	<i>vnum vnitate vniocationis.</i> <i>ibid.</i>
<i>vnitas natura specifica nõ datur distincta ab vnitate numerali.</i> <i>th.</i> 87. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 1. 658	<i>vna non due res sunt ex potestate, & actu.</i> <i>th.</i> 67. <i>c.</i> 2. <i>col.</i> 1. 405
<i>vnitas realis, cui respondet entitas propria realis.</i> <i>th.</i> 93. <i>c.</i> 3. <i>col.</i> 2. 709	<i>volitio, & delectatio, an diuersa, an eadẽ realiter.</i> <i>th.</i> 77. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 2. 499
<i>vnitas attributionis vbi est solũ ibi numero, non est vniocationis.</i> <i>th.</i> 95. <i>c.</i> 5. 739	<i>volitio non est causa actiua delectationis sed obiectum, nec receptiua sed voluntas.</i> <i>ibid.</i>
<i>vnitas attributionis est vnitas minor vnitate vniouca.</i> <i>th.</i> 95. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 2. 726. <i>vnitas vniouca.</i> <i>ibid.</i>	<i>volitio an sit in potestate natura, an vero in potestate alterius.</i> <i>ibid.</i>
<i>vnitati cuiuslibet respondet propria entitas.</i> <i>th.</i> 90. <i>c.</i> 9. <i>col.</i> 1. 692	<i>voluntas non potest pati ab alio, non loquẽdo de Deo, & quare non.</i> <i>th.</i> 77. <i>c.</i> 1. 515
<i>vnitatem largiens, largitur esse.</i> <i>th.</i> 58. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 1. 323	<i>voluntas potest velle eodem modo presentatum.</i> <i>ibid.</i>
<i>vnitine cõtenta in aliquo, qua sunt idem realiter, & distincta formaliter, sunt duplicis generis.</i> <i>th.</i> 74. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 1. 474	<i>vox absolute prolata debet accipi in potiori significatione.</i> <i>th.</i> 59. <i>c.</i> 3. <i>col.</i> 1. 340
<i>vnum tribus modis dicitur.</i> <i>ibidem.</i>	<i>vsus logicæ duplex.</i> <i>th.</i> 1. <i>cap.</i> 1. <i>col.</i> 1. 1
<i>Et theoremate 27. c. 1. col. 1. 147</i>	<i>vsus logicæ quid.</i> <i>th.</i> 1. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 1. 1
<i>vnum quadruplex.</i> <i>th.</i> 90. <i>c.</i> 9. <i>col.</i> 2. 693	<i>vt in potentia: hæc verba quid importent in definitione motus.</i> <i>th.</i> 33. <i>c.</i> 3. <i>col.</i> 1. 178
<i>vnum est passio entis.</i> <i>ibid.</i>	Z
<i>vnum analogice quid sit.</i> <i>th.</i> 95. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 2. 726	<i>Zabarella tandem facetur velit nolit de medio in demonstratione potissima.</i> <i>th.</i> 13. <i>c.</i> 4. <i>col.</i> 2. 64
<i>vnum, & ens conuertuntur.</i> <i>th.</i> 90. <i>c.</i> 9. 692	
<i>vnum genere quæ sint.</i> <i>th.</i> 90. <i>c.</i> 8. <i>col.</i> 2. 687	
<i>vnum numero est incommunicabile pluribus.</i> <i>th.</i> 27. <i>c.</i> 1. <i>col.</i> 1. 147	
<i>vnum numero duobus modis dicitur.</i> <i>ibid.</i>	

F I N I S.

THEOREMATA LOGICA.

THEOREMA PRIMVM.

Logica est scientia.

Positio opinionis Scoti cum suis rationibus. Caput Primum.

Cotus in prima questione Vniuersalium sustinet, quod Logica est Scientia, sed distinguit, quod duplex est Logica scilicet docens, & vtens. Docens est illa co-

gnitio, quæ traditur de hac facultate, & habitu logico in lib. logicis, vtens est eadem Logica quatenus applicatur alijs Scientijs per vsũ. Quoniam autem hic vsus, & applicatio potest esse duplex, hinc oritur ambiguitas de Logica vtente; Ideo sciendum est, quod Logica potest considerari quatenus tota inseruit alijs Scientijs, quia eius subiectum inseruit omnibus scientijs, & secundum hunc modum applicationis Logica vtens est tota Logica docens quatenus tota inseruit alijs. Altero modo Logica applicatur quatenus largitur scientijs omnibus quasdam rationes communes, & argumentationes, quæ communiter dicuntur rationes Logicæ, & Dialecticæ, quæ procedunt per locos Topicos, & communes, & in mente sunt à Logica propter disputationem, & hoc modo etiam Logica dicitur vtens, & hac Logica verè est Logica in vsu posita, & qui periti sunt in illa solent cõmuniter dici boni Logici; procedunt enim per quasdam regulas Logicas, quæ quandoque doctorum virorum ingenia defatigant magis, quam rationes ex re ipsa deducere, ita quod potest constitui talis diuisio. Logica duplex. Docens, & Vtens, Vtens iterum duplex, vel vtens pro tota Logica in vsu posita, vel vtens pro rationibus Logicis, quibus vtuntur

Phil. Nat. Io. D. Scoti.

omnes scientiæ, & tunc ad mentem Scoti sunt tres conclusiones.

Prima Logica docens est scientia, secunda Logica vtens primo modo non est scientia, tertia Logica vtens secundo modo non est scientia. Prima conclusio primo probatur sic. Scientia est effectus demonstrationis, in Logica multa demonstratiuè concluduntur, ergo Logica est scientia. Maior est clara ex primo lib. post. in 2. cap. in initio. Minor probatur, quia ab Aristotele fiunt multæ conclusiones ad ostendendum multas conclusiones in lib. post. & in alijs. Vnde hæc conclusio demonstratiuè est ex propositionibus per se, & vniuersalibus probatur ab Arist. in 6. cap. primi post. Item principia sunt certiora conclusione. Item non potest fieri transitus de Genere in genus in demonstrationibus, & aliæ quamplurimæ conclusiones ab Aristotele in illis probantur ex quibus integratur habitus Logicæ cognitionis, ergo hic habitus Logicæ cognitionis est ille, qui dicitur scientia; & sic Logica est scientia.

Secundo Logicus est sciens, ergo Logica est scientia, quia concretis ad abstracta vbi est predicatio per se, tenet consequentia, vt si dico album est coloratum, ergo albedo est color. Vallet ergo consequentia: Antecedens probatur, quia Logicus scit easdem conclusionum, quas cognoscit, ergo est sciens.

Tertio in Logica sunt requisita ad scientiam, ergo est scientia. Consequentia probatur; quia illa facultas, quæ habet condiciones requisitas ad scientiam est scientia. Antecedens probatur; quia in Logica est subiectum & passio demonstrabilis de subiecto, & principia, per quæ potest demonstrari, vt definitio subiecti.

Secunda conclusio non habetur explicite à Scoto, tamen deducitur, & est clara: quoniam Logica vtens primo modo nil aliud est nisi Logica docens vt applicatur; siuè vsus instrumentorum Logicæ do-

A

ca do-

Prima conclusio

Prima ratio

Secunda ratio

Tertia ratio

Secunda conclusio

ce docentis: modò clarum est, quòd talis vñs, & applicatio non est ratio constitutens aliquid in genere scientiarum, quòd declaratur, quia cum ponimus aliquam conditionem specificantem super re consideratam restringimus rem, & considerationem eius tantum sub tali conditione, vt si queramus, an homo vt Piscator sit disciplinae capax? considero hominem precisè vt est Piscator, abiungendo ab ipso & rationale, & animal, & alia, quæ in eo sunt: ita quòd homo in hac consideratione est precisè Piscator, & considero an hæc ratio vt piscator, sit homini ratio essendi disciplinae capax. Ita in proposito cum querimus an Logica vt in vñs posita sit scientia, intelligimus precisè Logicam sub applicatione suorum instrumentorum ad alias scientias, & prescindimus habitum, cognitionem, & omnia alia, quæ sunt in Logica: ita quòd remanet tantum Logica sub applicatione illa, & vñs, & sic est querere an hic vñs, & applicatio sit ratio ipsi Logicæ essendi scientiam. sed hoc est impossibile. Probatur quia nulla qualitas ponitur in esse qualitatis per aliquid alterius generis; sed scientia omnis est qualitas, ergo nulla facultas constituitur in esse scientiæ, & qualitatis per aliquid alterius generis. Subinfero, sed vñs, & applicatio est vel de genere actionis, vel de genere relationis; non est autem de genere qualitatis, ergo talis vñs, vel applicatio non potest esse ratio constitutiva Logicæ in genere scientiæ, & qualitatis. Probatur antecedens, quia vñs est exercitium, exercitium est actio, vel vñs est applicatio Syllogismi, & applicatio est habitudo syllogismi instrumenti Logici ad aliam scientiam; sed hæc habitudo est relatio vt patet, ergo hic vñs est de genere relationis, & sic apparet, quòd hæc applicatio non est ratio constitutiva scientiæ.

Ter-
tia cõ
clusio

Tertia conclusio probatur à Scoto, quia Logica vtens secundo modo non procedit per media necessaria, sed communia. Quòd autem hæc sit intentio Scoti conspicitur ex hoc, quia in prima questione dicit, quòd Logica vt vtimur ea applicando tam ad alias scientias, non est scientiæ quia procedit ex communibus,

in secunda questione verò dicit Logicæ esse scientiam communem, quia illa vtimur, & applicamus ad alias scientias: vbi aperte sibi contradiceret, nisi dicamus quòd in prima questione loquitur de Logica vtente secundo modo. In secunda verò loquitur de Logica vtente primo modo, quæ in se est scientia, sed scientiæ communis; non autem propter illum vñs & applicationem, hic enim non habet talem vim, sed est scientia communis; quia est de subiecto, quòd est commune instrumentum inferuens omnibus scientiis.

Rationes, & positiones aduersariorum.
Cap. 11.

GRæci omnes, & Zabarella lib. 1. de Pri-
ma natura Logicæ cap. 3. tenent, quòd
logica docens non sit scientia. Prima ra-
tio, omnis facultas, quæ scientia dici de-
bet, est de obiecto necessario, & æterno;
ex Arist. 6. lib. ad Nicomachium cap. 3. &
ex 1. post. cap. 2. in definitione scire; At lo-
gica vtatur circa ens rationis, quòd solu-
tummodò est cum sit ab intellectu, & il-
lo cessante, cessat, & sic est contingens,
quòd pro nostro arbitratu sit, ergo logi-
ca non est scientia. Hæc minor est conce-
ssa communiter.

Secundò arguunt, à Scopo, & fine; Sco-
pus scientiæ est cognitio rerum contem-
platarum, arrium verò scopus non est co-
gnitio, sed effectio, quia omnis cognitio
artis dirigitur ad effectiõnem; at scopus
logicæ non est cognitio syllogismi, sed ef-
fectio syllogismi; docet enim efficere syl-
logismum, & tota cognitio, quæ in logi-
ca habetur, dirigitur ad effectiõnem syl-
logismi, ergo logica non est scientia, sed
potius Ars; quia scientia habet pro scopo
cognitionem, non effectiõnem; Ars verò
effectiõnem, non cognitionem.

Tertiò Arist. 1. lib. Priorum in princi-
pio secunde, & tertie sectionis asserit se-
generationem syllogismorum docere, si
licet quomodo faciendi sint, & quomò-
do à nobis facillè fieri possint, ergo hic est
modus tradendi artem, non scientiam:
quia

Ter-
tia cõ-
clusio

quia & si quis vellet docere artem edificatoriam nil aliud doceret, nisi quomodo sit faciliè, & bene edificanda domus.

sari. Quartò Aristò. 1. Topicorum cap. 9. tria genera problematum enumerat, scilicet actiuum, contemplatiuum, & logicum, & ait, actiuum problema est vtrum voluptas sit bona, contemplatiuum an mundus sit æternus. Logicum an detur quarta syllogismorum figura. Deinde ponens discrimen inter illa problemata, illud desumit à fine, & à scopo; Vnde ait, quod actiuum per se respicit fugam, vel electionem. Contemplatiuum cognitionem; Logicum verò vtrique parti Philosophiæ inseruit, ait ergo quod problema logicum non parit scientiam cum ipsum à contemplatiuo, & scientifico distinguitur ab Aristotele per hoc quod tantum contemplatiuum faciat scientiam, & confirmatur ex alijs verbis Aristotelis in eodem cap. quæ sunt, quedam enim problemata vile est scire tantum ad eligendum, vel sugiendum, vt an voluptas sit eligenda nec ne; quedam autem ad sciendum tantum, vt an Mundus sit Æternus nec ne; quedam verò per se ad neutrum horum; administrantia autem sunt ad aliqua tantum, pleraque enim ipsa cognoscere per se non volumus, sed aliorum gratia, vt per illa aliud quidpiam cognoscamus.

Contra secundam cõclusionem arguit
ira se Zabarella cap. 5. de natura logicae 1. lib.
cũdã & sustinet logicam vtentem, siue in vsu
cõclũ positam, & Philosophiæ applicatam esse
font. scientiam, & probat sic. Logica catenus
 est scientia quatenus parit scientiam, at
 logica non per se, sed solum cum applicatur
 scientijs, & Philosophiæ, facit scientiam
 ex Aristotele in citato loco, ergo logica
 scientijs applicata, & in vsu posita
 est scientia, & est eademmet scientia, cui
 applicatur, vt logica applicata Philosophiæ
 naturalis nil aliud est nisi Philosophia
 naturalis, nil enim aliud est Philosophia
 naturalis, nisi congeries demonstrationum,
 syllogismorum, & propositionum in rebus
 naturalibus formatum, & ita logica applicata
 non amplius nomen logicae retinet, sed sit illa scien-

tia, cui applicatur.

Ad rationes Scoti Responder ca. 6. & *Ad*
 quia innituntur omnes serè eodem me- *stione*
 dio, ad omnes simul respondet quod si *Scot.*
 valerent, sequeretur, quod ars edificatoria
 esset scientia, & omnes Artes effectrices
 essent scientiæ, quia si statueretur aliqua
 ars docens, vt Medica, vel edificatoria, illa
 quoque habebit proprium subiectum,
 de quo multa demonstrabit per propria
 illius principia, quia omnis doctrina fit
 ex præcognitis per discursum à noto ad
 ignotum; falsum autem est dicere, quod
 Medica, & cæteræ artes sint scientiæ, ergo
 licet in logica fiant demonstrationes,
 non propter hoc logica est scientia; quod
 ergo ait Scotus logicus est sciens, logicus
 demonstrat conclusiones in logica, negandum
 est illud fundamentum: quia non
 habet logica subiectum æternum per se
 cognoscibile, quale requirit scientia speculatiua,
 & consequenter non habet ea
 omnia, quæ requiruntur ad veram demonstrationem,
 nec valet si quis dicat, quod
 Aristoteles habet in logica multas propositiones
 necessarias, ex quibus facit demonstrationes,
 quia illæ propositiones non sunt
 necessariæ per se, sed solum ex
 suppositione, scilicet ex constitutione finis,
 sicuti & in alijs artibus, nam consistit
 to hoc siue scientiam esse indagandam,
 multæ propositiones sunt adducendæ,
 quæ postea sunt necessariae.

Ad rationem pro tertia conclusionem *Ad*
 spondet, quod Scotus deceptus est, vel alios *tra*
 fallaci ratione decipere voluit; verum *tionẽ*
 enim est quod Topica procedit ex com- *ter.*
 munitibus, non autem logica in vsu *ita e*
 positæ; putauit enim, quod quando Scotus di- *clusio*
 xit logicam vt applicatam scientijs non *ve.*
 esse scientiam, & probauit per hoc, quod
 talis logica procedit per media communia,
 intelligeret de Logica vtente primo
 modo, quod tamen existimare non debebat,
 si rectè contiderasset Scotum, & non
 pingui mireretur: clara enim est sententia
 sua, quod intellexit de logica vtente secundo
 modo, quæ est logica, quæ disputat,
 & ratiocinatur de omnibus entibus
 per media communia vt diximus.

Tandem ponit propriam opinionem,

*Opi-
nio
Zaba
relli.*

quæ est opinio Græcorum, & consistit in hoc quod logica est instrumentum, & sic logica est disciplina instrumentalis, quæ opinio probatur ex confutatione aliorum opinionum; nam cum non sit scientia, neque Ars, neque facultas, & scopus eius sit in ordine ad alias scientias, & doceat instrumentum, quod est syllogismus, debet dici instrumentalis, & continetur sub habitu scientiæ cui insertit, nam Aristoteles solum numerauit habitus principales in sexto libro ad Nicomachium ca. 3. & quia logica est habitus minus principalis, ideo non debuit nominari per se, tamen subintelligitur contineri sub suo habitu principali, cui insertit, qui est scientia, vt si quis interrogatur discedens Patauio, quo eat, respondeat Romam, intelligit etiam se velle ire Florentiam, & Bononiam; licet illas non nominet, quia per illas Ciuitates necessariò transire debet; non nominat autem, quia non sunt eius scopus præcipuus. Ita Aristoteles inter habitus intellectus nominauit scientiam, & sub illa intellexit suum instrumentum, quo acquiritur; ita quod logica licet sit instrumentum, continetur tamen sub habitu scientiæ.

*Tri-
marta
tio
Enl-
duini*
Balduinus quoque in sua questione an logica sit scientia arguit contra Scotum hac ratione. Logica docens, & vtens sunt idem, ergo si vtens non est scientia nec docens erit scientia. Antecedens probatur, quia logica docens est vt actus primus; Vtens vt actus secundus, modo actus primus, & secundus non differunt nisi ratione, sed conueniunt subiecto, ergo & logica vtens, & docens sunt idem subiecto, id est sunt vnus, & idem habitus, sed differunt ratione, ergo si vtens non est scientia, neque docens erit scientia. Secundo Aristoteles primo Topicorum cap. 9. (est etiam argumentum Zabarelle) distinguit scientias à fine, & ait quod finis logicæ non est operari, neque scire, sed alijs administrari, & verba sunt hæc (quædam enim problemata ad neutrum horum valent) Vbi apertè dicit, quod problema logicum non est, neque propter scire, neque propter operari, sed propter vtique administrari, & addit quod sic sunt multa, quæ non scimus propter se, sed alia;

*Ter-
tia 18*

quare apertè dicit quod problema logicum non patit scientiam. Tertio si logica docens est scientia, est maxime, quia in ipsa sunt demonstrationes, vt ait Scotus, sed hoc est falsum; probatur falsitas, quia illa demonstrantur quæ per se sunt ignota ex primo Posteriorum, quia scientia est de nouo, id est de rebus, quas prius non noueramus: sed res logicæ non sunt vniuersaliter ignotæ; probatur, quia sicut ab intellectu, at, quæ facit Artifex sunt nota illi, ergo res logicæ non prius sunt quæ nonoscantur, & sic non sunt vniuersaliter ignotæ, sed semper notæ, ergo non est scientia de illis. Quarto modus considerandi sumitur à modo definiendi; sed quæcumque definiuntur in logica docente ab Aristotele per modum instrumenti definiuntur, ergo modus considerandi logicæ est vt instrumentum, ergo non est scientia. Maior est Aristotelis ex Auerroe sexto Metaphysices textu secundo, minor patet inductione in omnibus definitionibus Aristotelis in logica. Quinto. *Quin-
ta 18.* Modus sciendi non est scientia, logica est modus sciendi, ergo non est scientia, Maior patet à simili, quia modus videndi non est visus: Minor est Aristotelis secundo Metaphysices textu primo absurdum est querere simul scientiam, & modum sciendi; vbi Auerroes per modum sciendi exponit logicam; Nec valet dicere quod logica est modus sciendi non formaliter, sed materialiter: quia eius materia est syllogismus, qui est modus sciendi; illud enim inest formaliter alicui, quod est ratio formalis illius; sed instrumentum est ratio formalis ipsius logicæ, ergo esse instrumentum per se, & formaliter, conuenit logicæ: & sic illa propositio logica est modus sciendi, est vera formaliter, maior patet. Minor est Aristotelis primo Topicorum, capite nono. Vbi ait Aristoteles, quod, quæ docentur in logica sunt instrumenta administrantia alijs scientijs, ex hoc habet, quod modus considerandi logicæ est instrumentum; tunc arguit: sed modus considerandi logicæ, est ratio formalis logicæ, ergo à primo ad vltimum illa propositio logica est modus sciendi est vera formaliter. Sexto. Scientia non est ex communibus, sed ex pro-

*Sex-
ta rō.* prijs; Logica est ex communibus, ergo non est scientia. Respondetur a Scoto, quod utens est ex communibus, non docens, contra, qui utens, & docēs sunt idē, v. supra ostensum est, ergo si utens est ex communibus, docens quoque.

Opiniones aduersariorum rejiciuntur.

Cap. I I I.

*Quot
et qui
sunt
habitu
in
intellectu
suis.* PRO clara notitia opinionis Scoti, & veritatis, opus est videre quot, & qui sint habitus intellectus; nam logica certum est quod est habitus non corporis, neque sensus, neque appetitus, sed intellectus, (loquor de logica docente de illa cognitione, quam tradit Philosophus in libris logicis) ideo opus est quod reponatur sub aliquo illorū; Aristoteles autem diuidit in cap. 3. sexti libri ad Nicomachium habitus intellectus, in quibus est veritas, in quinque species, scilicet in Intellectum, Scientiam, Artem, Prudentiam, & Sapientiam, & declarat vnumquemque. Ex hoc colligo, quod superuacaneus est alius habitus intellectualis, quales ponunt moderni quidam, volentes saluare logicam esse habitum intellectus, neque tamen esse scientiam, nec artem, & dicunt quod illi quinque enumerati ab Aristotele sunt habitus principales, sed præter eos dantur alij habitus instrumentarij, qui continent logicam, & grammaticam. Contra hos ego arguo sic. Vel isti habitus instrumentarij continent in se veritatem, vel non; non dices quod non; quia huiusmodi sunt solum suspicio, & opinio, vt dicit Aristoteles ibidem: in his enim duobus contingit quandoque esse falsum; illi ergo habitus instrumentarij sunt de numero eorum, qui continent veritatem, si sic, ergo continentur in illis quinque, quos enumeravit Aristoteles; quia ibi propriè Aristoteles enumeravit omnes habitus, in quibus est veritas affirmando, vel negando; vel ergo est diminutus, vel sub illis reponuntur. At respondent, quod numeravit solum principales, non instrumentarios, & minus principales; amen numerando principia-

*Pri-
ma rō*

*Respo-
sio ad
uersa
110. rō.*

les quoquo pacto, & instrumentarios numeravit, sicuti qui dicens Patauium, diceret, vado Romam, diceret quoque implicite vado Florentiam, & Bononiam, licet non nominaret, quia subintelliguntur; per has enim vrbes transire debet. Contra, accipiatur vnus habitus instrumentarius istorum, vt puta hic, qui dicitur logica, vel iste habitus instrumentarius continens in se veritatem, est eiusdem speciei cum altero horum habituum principalium, & habet omnes conditiones, quas habet ille principalis, vt scientia, vel est alterius speciei, & conditionis; si primo modo, habeo intentum: quia sic non debet statuere aliam speciem per se; si enim habet eandem conditionem, & naturam, est frustra multiplicare habitus; si verò est conditionis diuersæ, non potest contineri sub illo principali, neque nominando alterum illorum habituum, vt scientiam, intellexeremus istum habitum instrumentarium diuersum, sicuti, qui dicit hominem, non dicit equum, quia equus non continetur sub homine, & sic male fecisset Aristoteles non enumerando ipsum explicite cum sub nullo illorū prædictorū reperiri possit. Ex quo colligo, quod hæc noua speciei habitus intellectus, quam vocat habitum instrumentarium, vel est idem quod alter illorum habituum, vel Aristoteles fuit diminutus in enumeratione habituum intellectus. Si quis dicat parum differret ab altero illorum, dico, quod quæcumque sit illa differentia, sequitur idem; quia vel illa differentia est essentialis, & sic facit habitum diuersum specie, vel est accidentalis, & sic erit idem specie, quia accidentalia non variant speciem. Exemplum illud de eo qui dicit, vado Romam, non est ad propositum, vt ex illis Ciuitates clauduntur necessario in itinere, quod facere intendit, sed illi habitus instrumentarij, vel non sunt quid diuersum ab habitibus principalibus, vel sunt quid diuersum, & sic non necessariò clauduntur sub illis, & sic particulariter debebat illos nominare. Sed vterius ostendamus, Grammaticam quam ponunt sub hoc habitu instru-

*Reijci-
tur.*

*Secun-
daria
rō.*

Phil. Nat. Io. D. Scoti.

A 3 men-

mētatio esse idem cum altero illorum ab Aristotele enumeratorum, scilicet cum Arte. Definit Aristoteles 6. libro ad Nicomachium cap. 4. *Artem sic, Ars est habitus recta cum ratione effectivus, & declarat, quod Ars versatur circa illa, quæ possunt generari, & fieri, & docet quomodo recte fieri possit, & distinguitur ab habitu morali, quia ille est activus, Ars verò effectivus: unde effectio proprie, vt ibi tradit, est generatio eorum quæ sunt extra nos, & est transiens; actio autem est immanens, & intra nos. Ex hoc colligo quod omnis habitus intellectualis docens cum recta ratione efficere aliquid, quod sit extra nos, est Ars, vt Medica, Aedificatoria &c. Modò Grammatica docet efficere locutionem rectam, & scribere rectè, & certè illud rectè pertinet ad effectiorem: licet enim non sit res, quæ manibus, pedibusve efficiatur, vt Gladius &c. efficitur tamè lingua, & sic est effectio materialis, non mentalis, quia est extra intellectum; unde Musica nulla alia de causa est Ars, nisi quia docet modulari vocem: sic Grammatica dum docet locutionem congruam, nil aliud docet, si rectè consideretur, nisi modulari linguam, vt accordet, nõ autem distinet in pronunciando, quod pertinet ad effectiorem: unde iurè ab Antiquis semper Grammatica dicta est Ars. Docet quoque scribere, quæ est effectio Characteris: neque enim cognitio rectè scribendi potest reduci ad alium habitum, nisi ad Artem. Ars autem per se non est, sed pars Grammaticæ, vt omnes fatentur. Ex his factis patet, quod illi habitus instrumentarij non dantur. Cum ergo logica sit habitus intellectus, & non instrumentarius, sed principalis, necessariò erit, vel intellectus, vel Prudentia, vel Sapientia, vel Ars, vel scientia, at nemo dicit quod logica sit Sapientia, vel Prudentia, vel intellectus, nos addimus non est ars, ergo erit scientia; quod autem logica non sit Ars sic ostendo: Ars versatur circa res effectiviles: illæ autem sunt, quæ extra nos sũt, & materialia, & corporalia sũt, siuè, quæ ab aliqua virtute corporea fiunt, vt patet de Arte Medica, Aedificatoria, & Grammatica, &c. quia vt dictum est, Ars est habitus recta cum ratione effectivus; dictũ*

Logi
ca nō
est
Ars.

est autè ex Aristotele vbi supra, quod effectio est rerum, quæ extra animũ nostrũ sũt, & sunt in corporibus. Hinc patet, quod logica non sit Ars, nam logica docet syllogismum, siue conficere syllogismũ, at confectio syllogismi non est effectio, quia syllogismus non est res corporea, neque fit à virtute corporea, sed à mente, & remanet in mente, non ergo logica est Ars; relinquatur ergo, quod logica sit habitus intellectus, qui dicitur scientia.

Secundò principaliter probò, quod logica contineatur sub scientia, ita quod sit vna species eius, quod facillè patebit, si quid sit scientia cognoscemus; scientia igitur, vt docet Aristoteles 1. Posteriorum in definitione scire, habet quatuor conditiones. Prima, quod res cognoscatur per causam. Secundam propter quam causam ipsa res est, scilicet causam proximam. Tertiã, & quoniam illius est causa, Quartam demonstrantem quod sit certum rem aliter se habere non posse: ex qua definitione, & maximè ex vltima conditione (vt etiam libr. 6. de Moribus aperte explanat Aristoteles) desumitur, quod obiectũ scientiæ est res necessaria, & æterna, quia res contingens non potest sciri, & cognitio ipsius non potest habere has condiciones, quia nunquam animus scientia potest esse certus, quod illa res non possit se aliter habere, quia cũ sit contingens, potest esse, & non esse, & mutari. Hæc sunt, quæ dicit Aristoteles de scientia, tũ lib. 6. de Moribus ca. 4. tũ 1. Posteriorum. Addũt aliqui, quod scibile sciatur propter seipsum, & non in ordine ad aliud: sed hæc conditio non apponitur ab Aristotele, neque debet apponi, quia cum est aliqua res necessaria, & eam cognosco per causam, & causam proximam, & per discursum syllogisticũ, id est scio talè causam esse talis effectus causa, & sum certus quod illa res non potest se aliter habere, dico scire illã rem, & talis cognitio rei, est scientia vocanda, siuè illa res ordinetur, siuè nõ ordinetur ad aliud, nihil refert; nam nõ requiritur quod omne, quod scitur, propter se sciatur; immò sunt vilia quedã, quorum cognitio si spectetur dicenda est indigna, licet ipsa cognitio in se sit perfectio intellectus. Ad propositum

Secũ
dũ
dũ
pũ
pũ

Cõdi
tio
nes
scien
tiæ

positum nostrum logicæ videtur deficere hæc principalis conditio quod non est de obiecto necessario, quia est de syllogismo, qui est secunda intentio: at secunda intentio est tantum dum sit, & arbitrato nostro potest esse, & non esse, ergo obiectum eius est contingens, & sic cognitio ipsius non est scientia, quia non habet conditiones requisitas ad scientiã. Sed ego arguo in oppositum; Logica est de obiecto necessario, ergo est scientia; vnde cū hæc sola conditio videatur ei deficere, neque hæc ei deficiat, certè erit scientia. Pro intelligendo hoc, sciendum est, quod rerum necessariorum sunt varij gradus; nõ enim omnes sunt eodem gradu necessitatis necessariz. Substantia est in primo gradu necessitatis, quia ipsa est fundamentum omnium entium: Accidentia verò non sunt ita necessaria, immò per se non sunt necessaria, quia non habent esse, nisi quia sunt in substantia, vt habet Aristoteles in 7. Met. tex. 3. vnde si substantia deficeret, non essent, & tamen de accidentibus, vt de quantitate est vna scientia, quæ est certissima, vt Mathematica. In tertio gradu necessitatis possumus ponere secundas intentiones (nunc mirabile dicere videor, sed si probetur nõ erit amplius mirabile) declaro. Certum est quod lata est differentia inter signum, & ens rationis, quod est secunda intentio: nã signum, vt imaginatio Hircoerui nullum fundamentum habet in re reali, & necessaria, sed est mera fictio, & imaginatio, & hæc est merè contingens, quia stat in arbitrio mentis meæ fingere, quod volo: A. secundæ intentiones nõ sunt sic, sed habent fundamentum reale, & necessarium, nã cū dico species, non dico quod merè fictitiũ, vt est Hircoeruus, sed dico relationem factã à ratione fundatã in homine, leone & cæteris, q̄ sunt entia realia, & necessaria, quæ quidẽ relatio est si meus intellectus non laboraret, esset in homine, leone, &c. fundamentaliter, licet non esset completa, & perfectã: quod perspicitur, si cognouerimus quomodo fiant secundæ intentiones. fiunt autẽ hoc modo: intellectus primò intelligit realem, vt hominẽ quo ad quid est, & hæc est prima intentio: quia est prima notio illius rei necessaria, & realis; mex eãdem

rem contemplatur iterum, & hæc est secunda notio, & stãte prima notione, quã habet de homine, considerat in hac secunda, notione, quod habet aliqua inferiora, & superiora, vt homo habet Franciscum sub se, & animal supra se; tunc intellectus considerans huiusmodi respectum, vocat hoc nomine, species, quod nomẽ notat in homine duos respectus, superioris, & inferioris; vnde species est, quæ prædicatur de indiuiduis, & est sub genere: ergo species est nomen secunda notionis, illa secunda notio, quæ notatur per hanc vocẽ species, est ille duplex respectus superioris, & inferioris in homine. Modò videri potest an ille respectus sit præcisè opus nostre mentis, certè nõ: quia etiam consideratione secunda intellectus cessante, stãte prima, ille respectus duplex insurgit in homine fundamentaliter, licet nõ completè, & perfectè; ergo secunda intentio, siue secunda notio, est res realis, & consequenter est necessaria, sicuti homo est necessarius, Idem dicendum est de alijs. Si ergo iste respectus est secunda intentio, nõ video quomodo non sit necessaria secunda intentio. Sed vnde est quod istæ rationes, & si respectus dicitur entia rationis? dico, quod euenit, quia perficiuntur ab intellectu; non enim perfectè sic sunt in re, sed solum fundametaliter, intellectus potest illas per secundam notionem obiectorum perficit, & ordinat, & proprijs nominibus significat, & ideò dicitur opus nostri intellectus, & hoc est quod dicitur cõmuniter, q̄ secundæ intentiones fundantur in primis, ideò non sunt merè opus intellectus, vt sunt fisiones, vt Hircoeruus. Quod si quis obijciat nullam esse differentiam inter signum, & secundas intentiones, quia etiã signum habet fundamentum in re, etenim Hircoeruus fundatur in Hirco, & Geruo, & Chimera, vt puta imaginatio animalis, quod habeat caput hominis, brachia leonis, venter bouis, &c. fundatur in animalibus istis, quæ sunt entia realia. Respondetur, quod fundamentum quidem signum est reale, sed signum non est reale, sed quoniam signum est illa compositio, siue ille respectus, & ordo partium adiunctum: at ille ordo, & compositio illa, nõ oritur ex

Cbio.
itio.]

Respõ
sio

natura illarum partium, immo ex natura partium oritur repugnantia, & impossibilitas, signum ergo secundum suam rationem formalem non habet fundamentum in re, sed negationem, & repugnantiam: at secunda intentio secundum suam rationem formalem, & entitatem propriam, habet fundamentum in entibus realibus. Quia vera in homine, leone &c. ex natura eorum, exsurgit respectus ille superioritatis ad individua, & inferioritatis ad animal, & ideo distinguitur a figmento. His sic stantibus, possumus nos sic arguere. Quod est ens necessarium, potest esse obiectum scientia; secundæ intentiones sunt ens necessarium, ergo sunt obiectum scientia; ergo logica est scientia, quia est de secundis intentionibus tamquam de obiecto. Nota quod non dico, quod secundæ intentiones sint communiter subiectum in logica; sed dico sic, quia syllogismus, qui est subiectum in logica, est secunda intentio. Probo minorem, quia secundæ intentiones exsurgunt, & pullulant a rebus necessarijs, & illis perpetuo insunt; ergo & illæ sunt necessaria, sicut risibilitas est necessaria, quia homini, cui inest, est res necessaria. Hinc patet quod rationes Scoti habent vigorem, & rejicitur solutio Zabarellæ allata ad eas, quia logica est de subiecto necessario, & cum in logica sit subiectum necessarium, sunt omnia requisita ad demonstrationem, quia subiectum habet definitionem, per quam ostenduntur multe passionem de ipso syllogismo, &c.

Soluntur rationes adversariorum.
Cap. III.

Ad primam. Ad secundam.
Ad secundam.
AD obiectionem primam Zabarellæ patet solutio, quia assumit falsum, quod logica non sit de ente necessario; Ad secundam de scopo, dico, quod si valeret secundum sua principia probaret logicam esse artem; quod nec tamen ipse concedit; dico ergo quod logica docens docet formare syllogismum; sed formatio syllogismi non est effectio. Quia non est actio materialis, neque erit extra limites intellectus; talis autem effectio est sciē

ria de syllogismo; unde dicere, docet efficere syllogismum, est dicere, docet cognoscere bonum & malum per syllogismum; nā certè nil aliud facit in libris Posteriorum, nisi quod docet cognoscere quæ sit bona demonstratio, quæ habita cognitione, nos postea formamus illas demonstrationes, & hæc omnia in mente sunt, ut cognitio aliarum scientiarum. Adest hæc differentia, quod hæc cognitio non est ita necessaria; per hoc idem patet ad tertiam.

Ad quartam de primo Topicorum 9. dico, quod ibi Philosophus non negat logicæ cognitionem esse scientiam absolute; non enim excludit à Theoremate logico scientiam: sed solum dicit quod eius finis est Philosophiæ inseruire; ait ergo solum quod non est propter se eius scientia & cognitio, sed propter aliud; dicitum est autem supra, quod ordinari ad aliud, non impedit quin talis cognitio sit scientia; sufficit enim quod scientia habeat conditiones requisitas supra enumeratas; scilicet, quod sit de obiecto necessario; licet postea illud obiectum non sit propter se expectabile, sed propter aliud; hoc nihil refert quin scientia dicatur; Solum efficit, quod scientia non est ita honorabilis, sicuti alia, ut naturalis, & Metaphysica. Quod si respiciamus obiectum, quantum est dignitas quantitatis ut per se eius cognitio expectatur, & tamen de ipsa est scientia perfectissima, & magis certa, quàm scientia de corpore naturali, & de Deo ut Metaphysica; licet ergo obiectum logicæ sit propter aliud, & eius cognitio non sit expectabilis per se, sed propter aliud, non tamen restat quin sit scientia, & sic ubi dicit Aristoteles, quod logica non parit scientiam, intelligit quod non parit scientiam per se expectabilem, sed propter aliud; non tamen vult dicere quod non parit scientiam absolute. Possumus etiam dicere, quod negat Problema logicum parere scientiam, quia non est de rebus nobilibus, uti scientiæ reales, sed de ente rationis, quod est valde ignobile neque per se appetitur eius cognitio, uti scientia rerum realium. Unde subinsert, quod earum rerum appetitur cognitio propter aliud, & tantum in hoc respectu negat Theorema logicum

parere.

Ad tertiam.
Ad quartam.

parere scientiam, sed non negat absolute.

Ad
primam
Bal-
duini

Ad rationes Balduini ad primam omit-
tendo multas absurditates, quæ in ea sũt,
dico, quod non bene perspexit Scotum;
putat enim quod Scotus quando dixit lo-
gicũ, vt applicatur, non esse scientiam, in-
telligat de logica vtente primo modo,
quod est falsum (licet neque illa sit scien-
tia, vt dictum est in conclusione secunda,
capite primo) loquitur enim de logica vt-
tente secũdo modo dicta, scilicet de ratio-
nibus Dialecticis, & de facultate Topica,
quæ proculdubio etiam ipso asserente est
diuersa à tota logica docente, licet sæpe
vsurpetur pro tota logica.

Ad se-
cũdam.

Ad secundam Balduini iam dictũ est
respondendo ad quartam Zabarella.

Ad
tertiam

Ad tertiam dico, quod in logica fiunt,
demonstrationes, & conclusiones multe
quæ viuacissimis rationibus probantur ab
Aristotele. vt patet in processu omnium illo-
rum librorum, & maximè Posteriorum, vt
hæc conclusio; Principia magis sciuntur,
quàm conclusio; Item non fieri debet tran-
situs de genere in genus. Item propositio-
nes demonstrationis debent esse per se, &
vniuersales, sicuti fit in alijs scientijs; ne-
que enim conclusiones aliarum scientiarum,
vt Philosophiæ naturalis per demon-
strationes probantur; sufficit si in multis;
Sic euenit quoque in logica, cum arguit
quod in logica non possunt fieri demon-
strationes, quia illæ fiunt de rebus natu-
raliter ignotis, & secundæ notiones sunt
naturaliter notæ. Respondetur negando
quod omnes intentiones sint naturaliter
notæ. Vbi pro intelligentia est notandũ,
quod in omnibus scientijs sunt aliqua,
quæ prænoscuntur, & aliqua, quæ ignorantur,
in quorum cognitionem per prius nota
venimus. Ita in logica euenit, sunt ali-
quæ intentiones secundæ, quæ habitis pri-
mis facillè gignuntur ab intellectu; vt Ge-
nus, Species, Propositio, &c. sunt autem
quædam aliæ intentiones in quorum co-
gnitione paulatim deuenimus per prius
nota. Vnde licet demonstratio conficiatur
ab intellectu, nõ tamen statim scit il-
lam conficere, sed post cognitionem mul-
torum discit conficere illam; logicæ co-
gnitio igitur fit ex præcognitis.

Ad

Ad quartam possumus dicere, quod in

eo multe sunt æquiuocationes; & quod
nihil concludit, & quod egeret multa de-
claratione; sed breuiter dicamus, omnia
cætera cõcedentes, quod logicus nõ defi-
nit vt instrumentum, quia talis modus
definiendi nõ datur; est enim improprie
loqui, sed definit instrumentum; si enim
illa sunt materia circa quam versatur,
debet illa definire, & sic dicere, logicus mo-
dus considerandi est vt instrumentum,
est improprie loqui, debet dicere, logicus
considerat instrumenta, & tunc negamus,
quod propter hoc logica non sit scientia.

quer-
tam.

Ad quintam dico, quod logica est mo-
dus sciendi materialiter, non formaliter.
Ad impugnationem contra hoc nego mi-
norem. Ad probationem per Aristotelem
1. Topicorum 9. dico, quod Aristoteles nõ
ait ibi, quod instrumentum sit ratio for-
malis logicæ, sed quod est eius materia,
quia ait quod logica docet instrumentũ,
quod alijs scientijs inseruit.

Ad
quintam.

Ad vltimam concedo distinctionem
illam; ad impugnationem iam dictam
est, quod æquiuocat de logica vtente,
nam ipse intelligit de logica vt applica-
tur primo modo; nos verò loquimur de
logica vt applicatur secũdo modo, quod
magis patebit in sequenti capite.

Ad
seximam.

De logica Vtente agitur. Cap. V.

Quò ad logicam vtentem, si loqua-
mur de logica vt applicatur secun-
do modo, non est difficultas vlla, quia ne-
que Zabarella, nec vllus logicus asserit lo-
gicam, quæ disputat de omnibus scien-
tijs per illas rationes Topicas, & Diale-
cticas esse scientiam; & ratio est: quia nõ
procedit per propria, sed per communia;
At difficultas est de logica vt applicatur
primo modo dicta: de hac Scotus non lo-
quitur, vt dixi in expositione sue senten-
tiæ, quia ridiculum videtur querere an
logica sub hac consideratione sit scien-
tia, cum hoc sit impossibile, vt supra dixi:
Tamen Zabarella de mente Grecorum
hoc sustinet, & eam probat primo libro
de natura logicæ, capite quinto, vt su-
pra diximus; quia Aristoteles 9. Topi-
corum

Opi-
nio
Zaba-
rellæ.

corum asserit logicā partim parere scientiā, & partim non; per se non parit scientiā, sed solum quatenus applicatur alijs scientijs, cuius auxilio scientiā habet, ergo ex hoc loco habetur quod logica per se sūpta, vt est docens, non est per se scientiā; quia sic non parit scientiā, sed quatenus est alijs applicata, quia sic parit scientiā. Deinde declarat quomodo hæc logica applicata sit scientiā, & ait esse scientiā illam, cui applicatur, vt puta logica applicata Philosophiæ naturali, est Philosophia naturalis, quia nihil aliud est tota Philosophia naturalis nisi cōgeries quædam syllogismorum, propositionum, & inductionū in rebus naturalibus formatarum. Pro detegenda veritate in hac re notandū est primo, quod instrumentum numquā sit illa res, cui inseruit, vt exēpli gratia Gladus est instrumentū ad secūdum lignum, tamen in secundo ligno nō sit lignū, & si aliquando possit esse idē materialiter cū re, cuius est instrumentū vt Gladus ferreus potest secare ferrum, vt sunt quidam gladij, quibus viuunt fabri ferrarij, non tamen idē formaliter & numero erit vniquam cū illo ferro, distincto ab instrumento, neque ex vsu illo potest fieri idem realiter distinctū ab instrumento, quia instrumentū est res externa, quæ inseruit artifici ad fabricandum illud opus, vnde si vitur malleo ad faciendū alium malleū, malleus, qui est instrumentū ex vsu illo nō euadit malleus, qui est opus factum, sed semper remanet per se instrumentū distinctum a malleo facto. Secundo notandū, quod scientiā, & cognitio quæcūque, habet denominatōnē ab obiecto, si propriē loqui volumus, vt patet. Ad propositū quādō illi dicitur, logicā applicatā scientiæ naturali esse scientiā naturalem, vel intelligunt per logicā applicatam ipsum syllogismū, qui est instrumentū, quo vitur in Philosophia naturali ad cognoscēdas illas cōclusiones, vel intelligunt cognitionem syllogismi conficiendī, quæ habetur in libris logicis, quatenus illa vitur ad conficiendū demonstrationes in Philosophia naturali. Neutro modo logica vtens, & applicata, est Philosophia naturalis, non primo modo, quia ex primo notādū instrumentum nunquā

est res, neque per vsum sit illa, cui inseruit, ergo syllogismus licet inseruiat Philosophiæ naturali, nō est Philosophia naturalis, sed est syllogismus, & instrumentum logicum, quia hoc est contra naturam, & conditionem instrumenti: poterit quidem dici materialiter Philosophia naturalis, quatenus materia ex qua est syllogismus, est Philosophia naturalis, sed formaliter, & per se, minimē, sicuti malleus ferreus est idē materialiter cum malleo effecto, sed formaliter, & vt instrumentū nequaquā. Neque secundo modo quia ex secundo notando cognitio de syllogismo est logica docens, quæ habet pro obiecto ipsū syllogismum; licet ergo ego hac cognitione vtar in Philosophia naturali ad elicendum cognitionē conclusionum vniuersalium, talis cognitio non amittit suā naturam, & essentiā, sed semper erit cognitio logica, quia est de syllogismo; illa autem scientiā, quā ego acquirō de corpore naturali, dicitur Philosophia naturalis, quia erit cognitio de obiecto, quod parit cognitionē Philosophiæ naturalem appellatam; itaque vsus illius scientiæ, cum sit quid accidentale ipsi scientiæ externum, nō potest mutare essentiā scientiæ; logica cognitio ergo, quæ nobis inseruit in Philosophia naturali, est semper cognitio logica, neque fieri potest Philosophia naturalis. Ad rationes Zabarelle dictum est, quod logica docens parit scientiā quia in libris logicis præceditur demonstratiue, & scientiā illorum librorum est per suas causas, sicuti aliæ; vnde negatur minor. Ad probationē ex 1. Topicorū 9. dictum est, supra cap. 4. ad quartū quod non negat logicā docentē esse scientiā, sed dicit non esse propter se, quia est de syllogismo, qui est propter aliud. & syllogismus non est ita nobilis, qui propter se sit dignus sciri: sicuti nec scientiā aulicis est propter se digna, tamen syllogismus scimus cum ait Arist. ibi dicere logicam partim parere scientiā, partim nō &c. nego Arist. ibi hoc dicere, vt patet legenti textum. Cum dicit logica applicata parit scientiā, dico quod parit vt instrumentū, sed præter hoc, & etiā per se considerata parit scientiā. Vnde possum sic arguere. Logica eatenus est scientiā quatenus est

Rejci
sur.
pri.
mo no
iudū.

S. r. n.
dō no
iudū.

Ad
rōnes
Zabarelle.

habi-

habitus cōclusionum acquisitus, per demonstrationes, & sic parit scientiam; at logica docens est huiusmodi, ergo. At illud, quod Philosophia naturalis nil aliud est nisi aggregatio syllogismorum, inductionum, propositionum, &c. dico quod concludit solum quod syllogismus, & alia instrumenta logica sunt Philosophia naturalis materialiter, non formaliter, & secundum propriam essentiam.

*Ex dictis quorundam aliorum sententia
reiciuntur, & declaratur quod
logica est scientia practica.*
Cap. V I.

Hanc sententiā quod logica sit scientia, vltra Scotum, sequuntur ferē omnes Latini, eam sustinet D. Thom. 4. Met. textu 4. Auicennas in sua logica. Albertus Magnus in sua logica cap. 1.

Caletanus autē in Proemio Categoriarum asserit, logicā esse artē directiua actiua, siue operationum intellectus, sed hæc sententia est sine fundamento, quia non potest esse ars propriè dicta, quoniā ars, vt diximus supra, versatur circa res effectibiles, quæ sunt extra intellectum; at ea, circa quæ versatur logica, remanēt in intellectu, vt patet de syllogismo. Si dicat esse artem improprie dicta, tunc dupliciter errat, primo quia in definitione quidditatiua rerum debemus assignare genus per se rei, non genus per accidens, & improprie dictum: at dicēdo logicam esse artem improprie dicta, est assignare genus improprie dictum: nos autem querimus genus propriè dictum. Secundo: quia cū sit ars improprie dicta, querimus adhuc quod sit proximiū eius genus, & ad quod genus propriè reducat hęc ars improprie dicta, an ad instrumentū, an ad scientiā, vel ad aliquid aliud. Constituto ergo, quod sit scientia, solet disputari an sit vna scientia, vel plures. Ad quod patet breuiter dicēdum, quod cum vnitas scientiæ sumatur ab vnitate obiecti, & logica sit de syllogismo tamquā de subiecto totali adæquato est vnica scientia, quia est vnus generis subiecti, habentis suas partes, & passiones, de quibus in vnoquoque libro agitur: potest tamen dici scientia commu-

nis per applicationem, quia est de Syllogismo, qui applicatur omnibus alijs scientijs. Esset altera difficultas an logica sit scientia practica, vel speculatiua, de qua multi contendunt: sed est breuiter dicēdum, quod licet logica sit directiua operationum intellectus nostri, quæ pertinent ad discursum, & syllogismum, non tamen dici potest scientia practica est, quia, vt in suo loco dicemus, scientia practica est, quæ est directiua praxis, praxis verò est operatio alterius potentie ab intellectu, & sic operationes intellectus nō sunt praxes propriè loquendo, sed operationes aliarum potentiarum, & sic logica non potest esse scientia practica, erit ergo scientia speculatiua. Insuper, vt suo loco dicemus, quod scientia sit practica, oritur ex obiecto, non aliunde, & cum dicitur, quod practica differt à speculatiua sine, debet intelligi de fine interno, qui est idem quod obiectum, non de fine externo: at patet, quod obiectum logicæ scilicet syllogismus, non est quid operabile vel agibile, & sic patet quod logica nō est scientia practica, & denique scientia practica vel est actiua, vel factiua: at actio, & factio sunt circa res extra intellectum existentes, non intra intellectū manentes, ergo logica non est scientia practica. Relinquitur itaque quod sit speculatiua, & hæc est opinio Scoti in prologo primi Sententiarum quæst. de praxi, a prim.

*An lo
gica
sit pra
ctica.*

THEOREMA II.

De subiecto præcognoscitur quod est, tamen à posteriori in scientia potest demonstrari.

Cap. I.

Exponitur Opinio Scoti cum suis fundamentis.

Scotus primo Sent. in prologo quæstione de subiecto, soluendo tertium principale ad secundam quæstionem videtur asserere quod subiectum licet nō possit probari in scientia quod sit a priori, nil tamen impedire quin possit probari à posteriori, & quod hoc asseruerit patet: quia

*Opin
io Ca
letani
re
iicitur.*

*An lo
gica
sit v
na sci
entia*

quia adducit argumentum pro parte falsum ad probandum, quod Deus absolute in Sacra Theologia non possit esse subiectum, quod innuitur eo medio, quia Deus est subiectum in Metaphysica; nihil autem potest esse subiectum adaequatim in duabus scientiis; quod verò Deus sit subiectum in Metaphysica probat per Auerroem, qui primo Physicorum Comment. ultimo dicit, quod Auicennas multum peccauit ponendo Metaphysicam probare dari substantias separatas, quia genus substantiarum abstractarum est ibi subiectum, & nulla scientia probat dari subiectum, sed illud supponit. Soluendo hoc argumentum Scotus ait, quod male dixit Auerroes, & bene Auicennas, & statim probat, quod substantias abstractas dari probatur in Metaphysica, & prima ratio est haec. Si Physica probaret dari substantias separatas, ita quod esset conclusio Physicalis. Substantiae separatae dantur, & esset suppositum in Metaphysica, sequeretur, quod Physica esset prior Metaphysica; tota ratio est, quia Philosophia naturalis ostenderet de subiecto Metaphysicæ quod est, asserere autem Philosophiam naturalem esse priorem Metaphysica, est absurdum. Ex hac ratione colligitur, quod dato etiam, quod substantiae abstractae essent subiectum in Metaphysica, posset probari dari illas, Physica verò nequaquam, sicuti dicebat Auicennas, & sic videtur Scotus velle, quod subiectum in scientia possit demonstrari quod est. Sed clarius idem asserit in secundo argumento eodẽ loco contra Auerroem, quod est hoc. Per omnẽ conditionem effectus quã impossibile est inesse effectui nisi causa sit, potest demonstrari de causa quod est; sed multae passiones considerantur in Metaphysica, quas impossibile est inesse reb. absque causa taliũ entium, ergo ex illis passionibus Metaphysicis potest demonstrari aliquã primã causam istorũ entium dari. Minor probatur: quia multitudo entium, dependentia, compositio, ostendunt dari aliquod ens simplex, independentes necesse esse; & quia omnis multitudo reducitur ad vnitatem, dependentia ad independentes, & contingens ad necesse esse, ergo Metaphysicus potest probare dari aliquod ens simplex, independentes ne-

cesse esse: itud autem est genus substantiarum abstractarum. Ex hac ratione simpliciter probat, quod Metaphysicus potest probare dari substantias abstractas, & vt videtur, dato etiam, quod in Metaphysica substantiae abstractae essent subiectum; nam non ait Scotus Auerroem errasse, quia posuit genus substantiarum abstractarum esse subiectum. (licet Scotus etiam Auerroem in hoc errasse credat, vt alibi dicam) sed ait errasse asserendo Metaphysicum non posse probare dari substantias abstractas; vnde si iudicaret subiectum non posse ostendi in scientia a posteriori, dixisset Metaphysicus ostendi dari substantias abstractas, sed substantiae abstractae non sunt ibi subiectum, & recte dicit Auicennas, & male tu ò Auerroes, cum impugnas ostendi posse à Metaphysico substantias abstractas dari, & vteris hoc medio, quod substantiae abstractae sunt subiectum in Metaphysica, quia hoc medium est falsum; nam alibi Scotus pluries dixit Metaphysicæ subiectum esse ens, non Deum, neque genus substantiarum abstractarum. Ad argumentum autem nil aliud dicit: quia cum commendat Auicennam soluit argumentum, negabat enim Auicennas genus substantiarum abstractarum esse subiectum in Metaphysica, sed dicebat esse ens; Cũ ergo Scotus commendat Auicennam, negat consequenter Deum esse subiectum in Metaphysica, adeo quod in duobus est contra Auerroem. Primò, quia Deus non est subiectum in Metaphysica. Secundò, dato quod esset subiectum, tamen Metaphysicus illud posset probare, noni Physicus: hoc idẽ repetit in questione prima primi Metaphysicæ; & idẽ habet Antonius Andreas in illa questione primi Metaph. Itaque deduco Scotum existimasse de subiecto demonstrari posse quod est in scientia a posteriori, non autẽ a priori: quã demonstratio a priori, procedit per definitionem subiecti, & ideo illud supponi quo ad si est, nam quid est presupponit quod est, & quãdo Aristoteles dixit de subiecto præcognosci quod est, intellexit a priori, non a posteriori, quod verò hæc opinio sit vera, probatur per illam secundam rationem

tionem

Pri
matũ

Secũ
da.

tionē Scoti factā contra Auerrōem, quia datur sēper aliquis effectus in sciētia necessariō cōnexus subiectō per quē potest demonstrari de subiecto tali quod datur.

Ratio
princi
palis.

Opinio opposita. Cap. II.

Zaba
rella
ratio.

Contra hanc opinionem insurgit Zabarella libro de tribus præcognitis cap. 9. & probat, quod nullo modo subiectum potest probari in sciētia quod sit, neque à priori, neque à posteriori, & hæc est eius ratio: subiectum est basis, & fundamentū sciētiæ, & radix, à qua omnia, que in sciētia considerantur exoriuntur; cum ergo subiectum omnibus in sciētia consideratis subalternatur eo sublato, omnia reliqua auferre necesse est, & eo igno rato omnia ignorari similiter necesse est, & ideo si retrocetur in dubium an sit, omnia, quæ sunt in sciētia in dubium quoque reuocantur. Ex his formatur talis ratio. Subiectum est prius, & magis notū, quod sit in sciētia; at omnibus demonstratio, que ostendit aliquid, debet ostendere per notius, ergo subiectum non potest ostendi esse in sciētia, quia illi deficit medium, nam medium debet esse notius, & non debet esse alienum; nihil autem in sciētia est notius ipso subiecto, ergo non potest ostendi à priori, nec à posteriori.

Sust
fani
rō pri
ma.

Suffenus quoque aduersus Scotū arguit primo Metaphysices quæstio. 1. ca. solutionum quinto, primò sic. Quod est præcognitum in sciētia, uō est quæsitū; sed subiectum in sciētia est præcognitū, ergo nō est quæsitum, ergo non potest ostendi esse, quia solum hoc ostēditur de quæsitō. Secūdo, subiectum si ostēditur esse, in sciētia, vel hoc sit per eius proprietatem, vel per eius principia, vel per eius speciem, non primum, quia oporteret prius supponere, quod talis proprietates in sit tali subiecto, sed hoc supponi nō potest, nisi supponatur prius dari subiectū, ergo est pētitiō principij probare subiectū per suā proprietatē, neque secūdum, quia esset demonstratio propter quid, quo subiectum ostendi etiā negat Scotus; neque tertium potest admitti, quia non potest supponi speciē esse, nisi supponatur

Ratio
secun
da.

genus esse, & sic species eius non potest esse medium ad illud ostendendum. Tertio, propositio de secundo adiaceente nō potest probari nisi syllogismo Hypothetico ex primo Priorum; sed per syllogismum Hypotheticū nihil probatur, ut ibi Aristoteles docet; ergo non potest demonstrari subiectum esse aliqua species syllogismi.

Ratio
tertia

Balduinus in proprio quæstio de hac re arguit contra Scotum primò sic. Si subiectum posset demonstrari in sciētia, ergo naturaliter esset ignotum, quod naturaliter est ignotum, est contrarium suppositioni, ergo non posset supponi. Secundo Aristoteles primo posteriorum c. 2. 3. ait inter tria requisita ad demonstrationem unum esse genus subiectum; quod ponimus esse in omni genere demonstrationis. Tertio pertinet ad illum Artificem demonstrare propositionem, ad quæ pertinet eius predicatum; sed sic est, quod ens est predicatū pertinens ad Metaphysicū, ergo hæc propositio, subiectū est, siue corpus naturale est, nō potest demonstrari ab aliqua sciētia particulari, sed solum à Metaphysica, ergo nulla sciētia particularis potest demonstrare suū subiectū.

Bald
nini.
Ratio
prima
Secun
da.

Quartò, Aristoteles primo posteriorum tex. 69. dicit, quod quādo probamus subiectum esse, ut numerū esse in Arithmetica, probamus tale subiectum, & numerū esse ens extra animā; sed esse extra animā est esse simpliciter, quod pertinet ad Metaphysicū, ergo nulla sciētia particularis potest ostēdere de subiecto quod sit, nisi mittat manū in mensem alienā. Quintò, demonstrare de aliquo subiecto quod est, est demonstrare, quod sit species entis, & pars entis, sed probare aliquid esse partē entis pertinet ad Metaphysicū, ergo nulla sciētia particularis potest demonstrare de subiecto an sit; sed hoc est munus Metaphysici respectu aliarū sciētiarum particularium. Sextò, Definitiones substantiarū sunt indemonstrabiles, quia sunt suppositiones in sciētia, ergo neque si est de subiecto poterit demonstrari. Cōsequētia est Aristot. 6. Metaphysices primo textu, & primo post. textu 45. Septimo tertio Ethicorum c. 6. intentio, & his semper supponitur, & non probatur; sed subiectum est in-

Ter
tia.

Quar
ta.

Quin
ta.

Sex
ta.

Septi
ma.

est intentio, & finis in scientia solum ratione differens, ergo subiectum supponitur, & non probatur in scientia.

Confutatio huius opinionis, & solutio suarum rationum. Cap. III.

PRO clara notitia istius difficultatis breuiter quedam hic adnotanda sunt, quæ subius declarabuntur, & probabuntur in sequentibus, & maxime in quæstis de regressu, & in quæsto an definitio sit instrumentum logicum; sunt autem hæc. Dux sunt Methodi ad omnem rem cognoscendam necessarie, & sufficientes, scilicet Methodus compositiua, & resolutiua; quatuor enim sunt species argumentationis, scilicet Syllogismus, Enthymema, Inductio, & Exemplum, tria hæc vltima sunt syllogismi imperfecti, & reducuntur ad syllogismum perfectum, ut patet ex libris Priorum; syllogismus autem est methodus proprie dicta; quia methodus significat processum ex noto ad ignotum cum vi illatiua: huiusmodi autem solum est syllogismus. Hic autem processus est duplex, vel compositiuis, vel resolutiuis, id est vel à causa nota ad effectum ignotum, vel ab effectu noto ad causam ignotam: & sic sunt dux methodi, prima dicitur demonstratio propter quid, scilicet processus à causa ad effectum; secunda demonstratio quia, scilicet processus ab effectu ad causam; inductio autem, & exemplum, quod est inductio imperfecta, sunt species methodi resolutiue, quia procedunt à singularibus notis, ad vniuersale ignotum, licet inductio sit perum efficax, & illa uti soleamus solum in ijs, quæ parum ignota sunt. Sciendum est etiã, quod cum quatuor quæstiones fieri possint de vnaquaque re, dux primæ scilicet si est, & quid est, pertinent proprie ad demonstrationem quia, & ad inductionem: dux posteriores ad demonstrationem propter quid: manifestum est enim quod de vna quaque re scire possumus quod est, & quid est: hoc fieri non potest per definitionem, quia illa non est instrumentum notificatiuum, ut in proprio quæsto ostendam,

neque per demonstrationem propter quid, quia hæc ostendit inherentiã proprie passionis cum subiecto per causam propriã, & sic satisfacit duobus quæstis vltimis; an in sit, & propter quid in sit: quando etiam conuertuntur in definitione satisfacit quæstis quod est, & quid est: sed hoc solum cõpenit eis respectu accidentiũ, non respectu substantiæ, quia non notificat vnquã de substantia quid sit, neque an sit substantia. Relinquitur ergo, quod de substantia an sit, & quid sit ostendatur per demonstrationem quia, & per inductionem, & hoc cõspicitur ex eo, quod cognitio de effectu quod est, statim cognoscimus causam, & ex plurima consideratione eiusdem effectus, venimus paulatim in cognitionem conditionis causæ, & sic cognoscimus, quod est, & quid est de causa, ut fecit Aristoteles 8. Physicorum, nã via motus venit in cognitionem, quod datur causa motus scilicet motor, & ex plurima cognitione eiusdem motus venit in cognitionem plurim prædicatorũ motoris, & sic adeptus est quod est, & quid est primus motor, ut puta quod est ens æternum incorruptibile. patet ergo, quod demonstratione quia, satisfacimus quæstioni quid est de substantia; de inductione etiam patet ex ijs, quæ dicit Aristoteles 2. Post. cap. de definitione, vbi ait non sufficere diuisionem ad venandum definitionem, sed requiri viam compositiuam scilicet inductionem, ut ibi se exponit: sed de hoc vbetius in quæsto an definitio sit instrumentum logicum. Ex his mihi videtur dicendum optimam esse sententiam Scoti, quod subiectum potest ostendi in scientia à posteriori, id est per demonstrationem quia, non à priori: clarũ est enim quod de subiecto sciri potest quod est, hoc autem præstare non potest demonstratio propter quid, ut dictum est, quia satisfacit solum duabus quæstionibus cõplexis, & supponit simplices, neque versatur circa substantiam, sed circa propria accidentia, neque definitio, quia non est instrumentum logicum, neque diuisio, quia ista non habet vim illatiuam: neque vlla alia species argumentationis, quia reducuntur ad illas duas principales. Relinquitur ergo, quod sciatur, & demonstratur per

Dux
iuris
meth
odi.

Obie-
ctio.
Fuer
sta.

tur per demonstrationem quia. Sed aliquis forsan dicet. Concedo, quod subiectum est scibile quod est; sed non in ea scientia, in qua est subiectum, sed in superiori. Contra quæro de illa superiori que statuatur Metaphysica, certe illa habet proprium subiectum, & illud est scibile quod est, & nõ per aliam scientiam superiorem, quia nõ datur, ergo in Metaphysica poterit eius subiectum ostendi quod est. Quoniam autem in scientijs semper quarimus passionem de subiecto per propriam causam; hinc est, quod cõmuniter dicimus, quod de subiecto præsupponitur quod est, & quod est, cū enim in scientia tractetur de passionibus subiecti. Quæ sunt effectus eius: sequitur quod illæ sũt notiores subiecto, & consequenter poterũt ostendere de subiecto quod est, demonstratione quia. Verũm est notandũ, quod hoc nõ est in usu, quia in scientijs sepe procedimus per causas ad ostendendũ passionem de subiecto, & in hoc incubimus, & sic subiectum semper supponimus: sed tamen si quis vellet probare contra obfutatum quod est, hoc efficere valeret.

Ad
primũ
Zabarella.

Hinc ad obiectiones respondeo, & primò ad Zabarella dico, quod illa concludit, quod de subiecto demonstratione propter quid non potest ostendi quod est, quia subiectum respectu demonstrationis propter quid, est substratum scientiæ, de ipso enim passionem quaruntur, & demonstrantur per sua principia: vnde si illud auferatur, & vertatur in dubium, auferatur scientia illa propter quid: at nõ ob hoc sequitur, quod si quis vellet demonstrare de subiecto illo, quod est per passionem subiecti demonstratione quia, in illa scientia nõ possit: & hoc est, quod dicit Scotus: quia omnis causa potest ostendi quod est per suos effectus, & maximè, quia effectus sunt notiores causa. Per hoc idem patet ad argumẽta Suesiani. Ad primum dico ad minorem, quod subiectum in scientia est præcognitum respectu demonstrationis propter quid, non respectu demonstrationis quia. Ad secundum dico, quod subiectum probatur quod est in scientia per suas passionem, ad impugnacionem contra hoc dico, quod non propter

Ad
primũ
Suesiani.

hoc supponitur esse, sed probatur esse per eas, quia cognitio de passionem, & effectu quod est, statim cognoscitur, quod datur causa propter quam talis passio est, & per multam considerationem effectus, & collationem eius ad causam, cognoscitur, quod talis effectus provenit in tali causa, vt in quatione de regressu dicam: immò his demonstrationibus. videntur ad intelligendum quod est de causis, sũt enim faciliores cognitio effectus, & notiores, quã causæ; & ita sunt origine nostrarũ scientiarum. Ad tertium multum peccat, sed dicamus, quod si concludit, non concludit solum de subiecto, sed de quacumque re, & sic de nulla re posset ostendi quod est per aliquos syllogismos, qd quam sit absurdum cuiuslibet patet; negida est ergo maior, & minor, sed maior præcipue est falsa: quia Aristoteles 8. Phisicorum ostendit de primo motore quod est, & tamen illæ sũnt rationes categorica, vt ibi est videre, & cogentes. Quod autem ait Aristot. hoc dicere, falsum est.

Ad
secundũ.

Ad argumenta Baldini per eadẽ fundamenta patet. Ad primũ dico, quod subiectum respectu scientiæ propter quid, est notum, quod est: sed respectu scientiæ quia, est ignotum; & ideo potest ostendi: & sic cõcedo, quod respectu scientiæ propter quid, potest esse suppositio, at nõ respectu quia. Ad secundum dico, quod Aristoteles ibi loquitur de demonstratione propter quid, nõ quia. Ad tertium multa dici possent, sed pro nunc dicamus, quod aliud est considerare quod est: & aliud est considerare an res sit in rerum natura, & habeat existẽtiam: primum quidem pertinet ad Metaphysicum; sed considerare rẽ an habeat existẽtiam in rerum natura vt pertinet ad quæstionem an sit, nõ est prædicatum Metaphysicum, sed vnaqueque scientia de illo agit. Vnde quatuor ille quæstiones, an sit, quid sit &c. pertinet ad omnes scientias vt supra diximus. Ad quartum & quintum argumentum Baldini patet per nunc dicta. Ad sextum respondet quod concludit subiectum esse indemonstrabile respectu demonstrationis propter quid, nõ quia. Per hoc idem patet ad septimum, quia in scientia propter quid,

hoc supponitur esse, sed probatur esse per eas, quia cognitio de passionem, & effectu quod est, statim cognoscitur, quod datur causa propter quam talis passio est, & per multam considerationem effectus, & collationem eius ad causam, cognoscitur, quod talis effectus provenit in tali causa, vt in quatione de regressu dicam: immò his demonstrationibus. videntur ad intelligendum quod est de causis, sũt enim faciliores cognitio effectus, & notiores, quã causæ; & ita sunt origine nostrarũ scientiarum. Ad tertium multum peccat, sed dicamus, quod si concludit, non concludit solum de subiecto, sed de quacumque re, & sic de nulla re posset ostendi quod est per aliquos syllogismos, qd quam sit absurdum cuiuslibet patet; negida est ergo maior, & minor, sed maior præcipue est falsa: quia Aristoteles 8. Phisicorum ostendit de primo motore quod est, & tamen illæ sũnt rationes categorica, vt ibi est videre, & cogentes. Quod autem ait Aristot. hoc dicere, falsum est.

Ad argumenta Baldini per eadẽ fundamenta patet. Ad primũ dico, quod subiectum respectu scientiæ propter quid, est notum, quod est: sed respectu scientiæ quia, est ignotum; & ideo potest ostendi: & sic cõcedo, quod respectu scientiæ propter quid, potest esse suppositio, at nõ respectu quia. Ad secundum dico, quod Aristoteles ibi loquitur de demonstratione propter quid, nõ quia. Ad tertium multa dici possent, sed pro nunc dicamus, quod aliud est considerare quod est: & aliud est considerare an res sit in rerum natura, & habeat existẽtiam: primum quidem pertinet ad Metaphysicum; sed considerare rẽ an habeat existẽtiam in rerum natura vt pertinet ad quæstionem an sit, nõ est prædicatum Metaphysicum, sed vnaqueque scientia de illo agit. Vnde quatuor ille quæstiones, an sit, quid sit &c. pertinet ad omnes scientias vt supra diximus. Ad quartum & quintum argumentum Baldini patet per nunc dicta. Ad sextum respondet quod concludit subiectum esse indemonstrabile respectu demonstrationis propter quid, nõ quia. Per hoc idem patet ad septimum, quia in scientia propter quid,

Ad
tertium

Ad
primũ
Baldini

Ad
secundũ

Ad
quartũ
quintũ
sextũ
septimũ

pter quid, supponitur: nō tamen propter hoc sequitur, quod non possit demonstrari a posteriori. Per hæc eadem patet confutatio & solutio eorum, quæ contra Scotum in hac materia dicit Zimara Theoremate 52. Per hæc eadē, patet ea, quæ dicit Caiet. 2. Post. cap. 1. contra nos nullius esse momentū: quia nos quidem non distinguimus inter subiectum scientiæ, & demonstrationis: quia omnis sciētia per demonstrationem acquiritur: ideo si per demonstrationem propter quid acquiritur, subiectum est præcognitum: si per demonstrationem quia, potest probari. Reliqua ex dictis quoque rejici possunt facile.

THEOREMA III.

De subiecto præcognoscitur quid rei, & quid nominis. Cap. Vnicum.

Exponitur mens Scoti, & Opiniones Adversariorum rejiciuntur.

Corus tertio libro sentēt. distin. 14. quaest. 2. post literā H. aperte tenet, quod de subiecto in scientia semper debeat præcognosci quid rei, & hæc ait mentē Philo-

sophi esse in 1. Post. dum inquit de subiecto debet præcognosci quid est: ait enim, quod intelligit de quid est rei. Ratio cuius vnica est, & deducta ex natura rei, quæ est hæc. In ratione, & quid dicitur subiecti includitur virtualiter tota ratio scientiæ, neque per demonstrationem vltimo modo acquiritur cognitio de subiecto quid est: sed supponitur, & solum per demonstrationem propter quid acquiritur cognitio passionū inherentes subiecto: ideo cum definitio subiecti sit mediū, & vñum præcipuum principium cognoscendi passionem inherentes necessarīo subiecto, debet præcognosci in scientia. Hæc est opinio Scoti firmissimo innixa fundamento.

Contra hanc opinionē insurgit Zabarella in libro de tribus præcognitis, prima ratio habetur cap. 2. & est hæc. Inquit Aristoteles, quod de subiecto præcognoscitur quid significet, non inquit de sub-

iecto præcognoscitur quid sit: modō significatio pertinet ad nomen, non ad rē, ergo dum inquit Philosophus, quod de subiecto præcognoscitur quid significet, intelligit, quod de ipso præcognoscitur quid nominis.

Secundō arguo ipse, vt res magis declaretur, ait Aristoteles 2. textu primi posteriorum, quod tria sunt præcognita, passio, dignitas, & subiectum, & de passione præcognoscitur quid nominis, de dignitate quod est, de subiecto vtrumque, tūc subinferto in eodem sensu, accipitur præcognoscere quid, tam respectu passionis, quā subiecti vt patet, quia ait, quod de subiecto vtrumque præcognoscitur: ideo vtraque præcognitio, quæ diuisim competit passioni, & dignitati, simul competit subiecto: sed sic est quod passio solum præcognoscitur quo ad quid nominis, ergo cum Aristoteles ait de subiecto præcognosci quid est, intelligit de quid nominis.

Tertia ratio habetur ex eodem Zabarella eodem lib. cap. 4. quæ est hæc. Subiectum non potest præcognosci in scientia, nisi sua principia essendi præcognoscantur: sed sic est, quod quandoque principia essendi subiecti non præcognoscuntur, sed probantur, ergo neque subiectū potest præcognosci quo ad quid rei. Maior probatur, quia definitio quid rei subiecti conflatur ex proprijs principijs rei vt definitio essentialis hominis conflatur ex animalis, & rationalis. sic est dicendum de alijs: ergo ignoratis principijs essendi subiecti, necesse est quod subiectum quoque ignoretur quo ad quid rei: minorē verō scilicet, quod quandoque principia essendi subiecti ignorētur: probat exemplo de principijs corporis naturalis: nam materia, & forma non præcognoscuntur, sed inuestigantur quid, & quod sint in primo Physicorum, ergo quandoque contingit, quod principia essendi ignorentur, & consequenter ignorari quoque de subiecto quid est, non igitur de subiecto semper præcognoscitur quid rei. Verū istæ rationes non cogunt, opposita enim conclusio nimis fortis fundamentō roboratur. Tamen pro intelligentia argumentorū est explicanda intentio, & sensus Aristotelis in illo secundo textu primi Posteriorum.

Est igitur

Secūda ratio.

Tertia ratio.

Rejiciuntur.

Zimara Theoremate 52.

Opinio Scoti.

Ratio Scoti.

Zabarella in libro de tribus præcognitis.

Notū Est igitur notandū, quōd Aristoteles ibi
ditm dicit tria esse præcognita scilicet passio, dignitas siue principia, & subiectum: dicit quoque duas esse præcognitiones scilicet quod est, & quid est, sub istis duabus cōprehendens alias duas: nā sub quid est, comprehendit quid rei, & quid nominis: sub quod est, intelligit simplicē, & cōpositam: applicando postea præcognitiones ad præcognita, asserit passionē præcognosci solūm quid est, id est quid nominis, vt omnes exponūt, & de hoc non est lis: principia verō, & dignitates ait præcognosci quod sunt; & de subiecto ait præcognosci quod est, & quid est, quæ duo sunt difficilia intellectu; idē est sciendum, quod principia scientiarum sunt duplicis generis; quædā sunt complexa, vt sunt dignitates, & suppositiones, quæ dicuntur principia cognoscendi; quædam alia dicuntur principia essendi, & hæc sunt illa, quæ cōstituant subiectum, vt materia, & forma in corpore naturali; modō principia cognoscendi sunt illa, de quibus ait Aristoteles præcognosci quod sunt; vndē exemplificat de dignitate, & præcognitio illa quod sūt, est præcognitio complexa, quia debent præcognosci quod sunt, id est, quod prædicatū inhaeret subiecto, & vera sunt, principia vero essendi non habēt particulare præcognitionem, quia illa per se non sunt, sed cū sint partes essentielles subiecti præcognoscuntur præcognitionibus, quæ competunt subiecto, de subiecto autē ait Philosophus, quod dupliciter præcognoscitur, scilicet quod est, & quid est: vbi per quod est, certum est quod non intelligit præcognitionem cōpositā; quia cum subiectum sit incōplexum, & incōplexis non sit veritas, neque falsitas, non potest dici quod præcognoscatur esse verum, quod est præcognosci, quod est complexē. Relinquitur ergo, quod de subiecto præcognoscatur quod est incōplexē, scilicet quod est in reum natura; & sic etiā præcognoscitur de suis principijs essēdi cum idē sint. Ex quo patet, quod Aristoteles in primo Posteriorum non distinxit hos duos modos præcognoscendi quod est incōplexē, & complexē; sed solūm in secundo libro, quæ præcognitio, vt diximus ī superiori Theoremate est præcognitio respectu scientiæ.

Phil. Nat. Io. D. Scoti.

propter, quid, non quia. Quo vero ad præcognitionem quid est, certum est, quod non intelligit solūm de quid nominis, quia hæc est cōmunis omnibus ingredientibus demonstratiōne tā passioni, quā principijs, & subiecto, idē opus est quod subiectum præcognoscatur quo ad quid rei, quia eius definitio est principium, & causa ad inuestigandam cognitionem passionis, & inhaerentia eiusdem passionis cum subiecto; necesse est ergo, quod in demonstratione propter quid, tale subiectum sit præcognitum quid rei. Si vero loquamur de demonstratione quia, sic dico, quod potest esse ignotum subiectum, & quod eius definitio potest inuestigari; & hac de causa sæpe videmus, quod quando subiecti definitio non est satis nota; licet deberet præsupponi, vt nota; tamē sciētificē illam probant à posteriori, vt ille habita, & cognita, firmior sit scientia propter quid, & sic Aristoteles in primo Physicorum voluit inuestigare definitionē principiorum essendi corporis naturalis, & cōsequenter probatione definitionis corporis naturalis; & sic in libris de anima voluit inuestigare definitionem animæ, & sic in alijs, sed hoc facit demonstrationibus à posteriori, non à priori, quod nos concedimus, sed negamus in scientia à priori. Ex his patet solutio ad argumenta in contrarium. Ad primum dico, quod significatio pertinet etiā ad definitionem, quia definitio significat distinctē id, quod significat cōfusē nomē, vt alibi fatetur ipsemet Zabarella; etiam seipsum exponit Philosophus, vt in 1. Posteriorum text. 75. vbi ait definitionē subiecti esse suppositionem ī scientia, in qua est subiectum. Ad secundum patet responsio ex dictis, quia Aristoteles sub quid est, cōprehēdit quid rei, & quid nominis, nō tamen vult, quod eodem modo intelligatur præcognitio quid est, respectu passionis, & respectu subiecti. Ad tertium patet similiter, quod de subiecto non præcognoscitur quid rei, quando scientia eius traditur per demonstrationem, quia, & modo indistincto, & confuso, vt est scientia illorum principiorum, corporis naturalis, quæ traditur modo cōfuso; vtiur enim demonstratiōibus quia, deductis ex nostra facili cognitione, &

*Ad pri-
mum
argu-
men-
tum
Ad se-
cūm.*

Ad tertium.

ex sensibilibus; tamen ubi de subiecto traditur scientia distincte, & per deum illustrationem propter quid, semper cognoscitur de subiecto quid rei.

Bald. Balduinus in quaesito de logica subiecto, asserit aperte, quod de subiecto nunquam praecognoscitur quid rei. Primo sic. Ens est subiectum in Metaphysica, & tamen non habet definitionem, ergo de ipso non potest praecognosci quid rei. Secundo arguit, quod definitio subiecti non possit esse principium, & medium ad ostendendum passionem de subiecto, multis modis; sed de hoc in quaestione de medio demonstrationis.

Ad Ad primum dico, quod ens, licet non habeat definitionem, tamen habet conceptum quidditativum, qui gerit vicem de finitionis, sicuti nec substantia habet definitionem, quia non habet genus, nec differentiam supra se; tamen habet conceptum quidditativum, qui gerit vicem definitionis; unde ens, quod est subiectum in Metaphysica est ens reale, quod non est purum nomen, sed est conceptus uniuersus. & sic habet propriam rationem, quam praecognoscere opus est; immo illa ignota, non esset possibile facere ullam rationem in Metaphysica; spernit autem illam Aristoteles expressè ponere, quia est notissima, nam omnes sciunt, quod ens reale est illud, quod habet esse in rerum natura, neque haec est descriptio quid nominis, ut late patebit in quaesito de uniuocatione entis; nihil itaque habet Balduinus aduersus Scotum.

THEOREMA IIII.

Non est conditio necessaria subiecti, quod habeat partes: sed quod habeat principia & passiones, & sit uniuersum. Caput Vnicum.

Propositum Theorema explicatur.

Scot.

Scotus primo Sent. in prologo quaestione tertia, soluendo tertium principale, aperte ait, esse necessarium, quod quodlibet subiectum habeat principia cognoscendi, quia haec principia sunt illa, per quae demoustrantur passiones de subiecto; unde

absque illis non posset haberi scientia de inherencia passionum in subiecto. Quod verò quodlibet subiectum non debeat habere principia essendi, probatur ibi quia ens ponitur subiectum in Metaphysica, & tamen non habet principia essendi, sed solum cognoscendi; unde miror Antonium Andream, qui in illa quaestione de subiecto Metaphysicae tantum laborat, ut inueniat principia essendi in ente: adde tu, quod corpus naturale, siue substantia corporea naturalis, quod idem est, etiam secundum Scotum, ut suo loco ostendam, est subiectum in Philosophia naturali, & tamen non habet principia essendi, quia materia, & forma sunt principia essendi corporis generalis, & corruptibilis, & naturalis, unde Caelum est corpus naturale, & tamen non constat ex materia, & forma. & maxime secundum Scotum; clara autem est differentia inter principia essendi, & cognoscendi; nam principia cognoscendi sunt solum dignitates, & suppositiones, quae in scientia non probantur, sed supponuntur notae, & certae; principia verò essendi sunt res, ex quibus constat subiectum, ut materia, & forma respectu corporis naturalis, generalis & corruptibilis, quia constituunt illud; etiam causa efficiens, & finalis sunt principia essendi, quia sunt causa eius illius subiecti: verum est, quod haec principia essendi quoque possunt quoque pacto dici principia cognoscendi, quia necesse est illa praecognoscere, si volumus subiectum cognoscere, ut diximus in superiori quaesito; non tamen proprie dicuntur principia cognoscendi, sed solum essendi.

Hanc sententiam secutus est Zabarella quoque in libro de constitutione Philosophiae naturalis cap. 11. Ex his patet, quod subiectum quoque debet habere passiones, quae per haec principia ostendantur; nihil enim aliud acquiritur per scientiam, nisi cognitio certa inherenciae passionis cum subiecto: sed circa illam conditionem an subiectum habeat partes, est dubium.

Scotus primo Sent. in prologo quaestione de subiecto, soluendo idem tertium principale in principio aperte dicit, quod scientiae naturaliter adinueniuntur habent pro subiecto semper aliquid uniuersale; ideo cum tale uniuersale sit genus, quod necessarium habet

*Oppi-
no
Zabarella.*

habet sub se species, quæ sunt partes subiecti, vt patet in Philosophia naturali, in qua statuitur subiectum corpus naturale, quod est vniuersale, & habet sub se multas species; verum est, quod tale subiectum habet partes, Sacræ Theologiæ vetò subiectum non habet partes, quia non est aliquid vniuersale; sed eius subiectum est Deus, qui est simplicissimus, & vnus numero.

Dup
fca.

Ex solutione autem secundi argumenti facti aduersus definitionem subiecti, quæ ponit in initio illius questionis ad D. habetur, quod duplex est scientia; scilicet generica, & specifica; verum est de scientia generica, quod habet partes ratione nunc dicta, vt sunt omnes scientiæ naturaliter adinuentæ; tamen scientiæ specificæ, illæ scilicet in quibus subiectum est, species non habent partes, quia species non habet partes subiectiuas vniuersales, sed singulares, de quibus non est scientia; vnde breuiter dicere possumus, quod habere partes, non est conditio subiecti, vt subiectum est, sed conditio subiecti, scientiæ genericæ; conitatur autem, quod de specie, vt de homine, potest esse scientia, & tamen non habet partes, vt dictum est, quia habet principia, & passiones demonstrabiles de seipso à illa principia. Ideò illa auctoritas Aristotelis de primo Posteriorum textu 179. quæ est vna autem scientia, quæ vniuersalis generis subiecti quacumque ex primis componuntur, & partes sunt, & affectiones horum per se loquitur de vniuersali scientia, non de conditionibus subiecti; ita quod Aristoteles ibi vult dicere, quod illa scientia est vna, quæ est vnus generis habentis partes, principia & passiones: quasi dicat nihil impedire, licet in aliqua facultate multa sint, vt affectiones, principia, & species varietatis: quia sufficit, quod habeant vnâ radicem, & reducantur ad vnum genus; hoc enim sufficit ad dandum illi scientiæ vniuersalitatem, vbi aperte conspicitur loqui de scientia generica & de vniuersali scientia generica.

Hanc eandem sententiam sequitur, & egregie explicat Zabarella lib. de tribus præcognitis cap. 2. quam multis temporibus ante ipsum Scotum adinuenit, vt patet ex prædictis locis, & multo magis ex declaratione sequentis definitionis subiecti assignatæ à Scoto.

Quo ad illam conditionem, an sit vniuersum, multa dicunt Scoti, sed nos ipsi omiſſis dicamus consequenter ad dicta, quod subiectum debet esse vniuersum, ad hoc vt sit vnum, & scientia, quæ est de eo sit vna, quod patet: quia debet esse vel genus, vel species, & genus, & species semper sunt vniuersa; sed hæc conditio non est conditio subiecti, vt est subiectum; sed vt est vnũ; ita quod non est interna; sed ad subiectum: consequitur semper. Aliqui dicunt vt Zabarella libro de constitutione Philosophiæ naturalis, quod subiectum potest esse Analogum; quod nos quoque admittimus; quia sustinetur Analogum, siue ab vno, itare cum vniuersatione, vt in proprio quæſto ad mentem Scoti contra multos ostendat.

Possumus itaque concludere, quod conditiones necessariæ, & consequentes necessariò essentiæ subiecti sunt tres. Prima, quod de ipso præcognoscatur quod est, & quid est. Secunda, quod habeat principia, & passiones, quæ ratione demonstrantur de subiecto per hæc principia. Tertia desumitur ex ratione ipsius subiecti, & est, quod subiectum sit basis, & fundamentum totius scientiæ ad equatam; ita quod omnia, quæ coram se referantur in scientia ad ipsum reducuntur, & nihil omitatur in scientia spectans ad ipsum, vt patet ex prædictis. Vnde Scotus etiam in questione tertia vniuersali, assignando conditiones subiecti, has tres numerauit. Iste sunt conditiones subiecti absolute, vt est commune ad subiectum genericum, & specificum, & subiecti sequeatur naturaliter adimentari; quia in subiecto Theologiæ aliter est processum de suo loco, Deo dante, aliàs dicat.

THEOREMA V.

Definitio ista subiecti est bona, subiectum est, quod continet primò in se virtualiter omnes veritates illius habitus, cuius est subiectum.

Exponitur Opinio Scoti, & Adversariorum obiectiones adducuntur. Caput Primũ.

Scotus primo Sentent. questione tertia prologi, definit subiectum, dicens, quod ratio primi, & æquati subiecti est, in se

continere primò virtualiter omnes veritates illius habitus, cuius est subiectū. Hoc probat duabus rationibus. Prima ratio est hæc. Obiectum primum continet propositiones immediatas; quia est subiectū illarum, propositiones immediate continent mediatas, quia sunt sue conclusiones, ergo continet omnes veritates sui habitus, quia omnes propositiones alicuius habitus sunt immediate, vel immediate, ergo obiectum continet omnes propositiones, & veritates sui habitus virtualiter. Secunda ratio est hæc. Obiectū respectu scientiæ se habet vt causā efficiens respectu sui effectus; sed causā nō dicitur adequata suo effectui, nisi contineat in se virtualiter totū effectum, ergo obiectū adequatū debet continere virtualiter totā scientiā in seipso; Maior supponitur vera ex questione illa: an obiectū cōcurrat cum intellectu ad generandam intellectionem: minor quoque est clara.

Caietan⁹ prima parte questionis prima articulo 7. circa definitionē subiecti dicit ad Scotum, ait enim, quod licet illa sit bona definitio, q̄ assignat Scotus, scilicet, qd subiectum virtualiter continet omnes veritates, tamē hanc virtutem continentia Scotus nō recte intelligit: ait enim Scot⁹ quod subiectum debet ita virtualiter continere veritates, quod ex se solo possit, & sit sufficiens producere scientiam omnium veritatum habitus, in quo est subiectū, quæ in intelligentia est falsa, ait Caietanus, quia sic in nulla scientia subiectum continet virtualiter notitiam, & scientiam omnium veritatum illius scientiæ; quia in scientia de numero, numerus est subiectum, & tamen ex se solo nō potest producere omnes veritates in Arithmetica; vt veritates de binario, & ternario, quia passiones binarij non continentur in numero virtualiter adequate, & sufficienter, sed ad scientiam de binario requiritur præter numerum aliqua alia causā proxima, quæ adiuncta numero, quæ est subiectum causat scientiā adequate; hæc autem dicitur esse ratio formalis, secundum quam illa res est scibilis, vt sic; adeq̄ quod secundū eam, subiectū est tantū causā radicalis scientiæ & continentia illa virtualis est continentia radicalis, quia est causā prima; sed in suo ordine tantum: præter illam autem ad hoc, vt

subiectum sit sufficiens parere scientiam, requiritur causā proxima, scilicet ratio formalis, sub qua illud est scibile; sunt enim duæ rationes formales subiecti secundum Caietanū, prima parte, questionis prima, articulo tertio. Altera per quam subiectū est res, altera per quā est scibile, ita vt in Philosophia naturalis ens quod est subiectū, habet duas rationes formales, scilicet mobilis, per hanc est res; altera est vt est in materia sensibili, & hoc est scibile: subiectum ergo sine hac ratione formali vt scibile nō est causā sufficiens virtualiter continens suū effectum. Hæc suam opinionem probat exemplo omnium scientiarū: ait enim in Mathematicis, & vniuersalibus constat, quod traditur, & docentur passiones multarū specierū, quæ nō possunt virtualiter, & sufficienter, & adequate contineri in subiecto, vt dicebat Scotus: ita quod subiectū ex se sit sufficiens causare scientiā de illis. Dat exemplum de passionibus Trianguli, quarū scientiā non potest producere subiectū Geometriæ. Ex his respondet ad primā rationē Scoti, quod nō concludit: quia est verū, quod subiectū continet virtualiter habitum, & est causā habitus; sed non sequitur quod sit causā adequate, & sufficiens absque ratione formali, quæ scibile: sed est solū causā radicalis, & prima in suo ordine. Similiter ex chetis ad secundum argumentū respondet, quod subiectū continere virtualiter habitum, stat dupliciter, scilicet primo, & adequate, & hoc est falsum. Secundo modo vt prima sit causā in suo ordine, & hoc modo est verum; vt sol est causā hominis prima in suo ordine; sed non adequate, & totalis, quia alia requiruntur. Ex his deducit, quod vna scientia specifica potest esse de genere, & diuersis speciebus; quia sufficit, quod subiectū illud generis sit radix scientiæ aliorum, quæ sub se continentur; idē illæ species licet habeat diuersas rationes formales, vt res, quæ in genere non continentur; quia tamen genus est prima causā & radix scientiæ eorum, & conueniunt in eadem ratione; quæ scibile, vt dictum est, illa scientia diuersarum specierum, & illius generis erit vniū speciei.

Gregorius de Arimino primo sententiæ Gregorij questionis quarta prologi articulo primo, de mo,

Exemplum.

Ad primum Scoti.

Ad secundum.

Ar. i. mo. aduersus Scotum longa serie rationū
mino. insurgit, & postea assignat aliam rationē
 subiecti. Pro impugnanda opinione Scoti
 distinguit, quod subiecti, & passio potest
 accipi in proposito dupliciter, primo mo-
 do prout sunt termini mentales, & vt sūt
 in mente, & significant res ipsas. Secundo
 modo prout sunt res ipsæ extra mentē si-
 gnificate a pillos terminos. Hoc factū po-
 nit sex cōclusiones, per quarū quinque cō-
 futat mentem Scoti, per sextam ponit suā
Pri-
ma cō-
clusio opinionem. Prima cōclusio, accipiēdo su-
 biectum, & passionem secundo modo, su-
 biectum non continet virtualiter suā pro-
 priam passionē. Secunda, notitia subiecti
Secun-
da. incōplexa non continet virtualiter primō
 notitiam incōplexam, & quidditatiuā
Ter-
tia. passionis. Tertia, subiectum, & passio non
 continēt virtualiter propositiones imme-
 diatas, scilicet nō possunt cōstituere pro-
 positiones immediatas. Quarta, quod vna
Quar-
ta. propositio, vel præmissa non continet aliā
Quin-
ta. primō virtualiter. Quinta deducitur, qd
 subiectum scientiæ non continet virtualiter
 primō omnes veritates illius scientiæ,
 cuius est subiectum, quod est oppositum
Pro-
bat opinionis Scoti, Probat primam cōclusio-
primā
cōclu-
siōnē. nem: Primō, si subiectum cōtineret sic vir-
 tualiter suam passionem, tunc passio esset
 aliā res à suo subiecto, consequens est fal-
 sum; consequentia patet; quia causa, &
 causatum distinguuntur realiter, quia ni-
 hil causat seipsum; at continere virtualiter,
 est causare, ergo passio causaretur a su-
 biecto, & sic esset aliā res, quod est fal-
 sum. Falsitatem cōsequentis probat mul-
 tipliciter; vide apud ipsum, quia non faci-
 unt ad meum propositum. Secundo eā-
 dem cōclusionem sic probat. Nulla res
 sic contenta a creatura virtualiter, est in
 Deo; at multæ passiones dicuntur de ho-
 mine, quæ etiam sunt in Deo, vt incorru-
 ptibile, & creatiuum, ergo Deus non con-
 tinet illas, ergo non omne subiectum con-
 tinet passiones primo modo dictas de se.
 Tertio, nulla creatura primō virtualiter
 continet aliquam rem, quia diuina essen-
 tia saltem partialiter concutrit, ergo non
 omne subiectum continet omnes passio-
 nes primo virtualiter. Quarto, Sphericitas
 est passio Cæli ex Philosopho secun-
 do Cæli com. 22. & tamen non continet

illam virtualiter, quia illā nō efficit, quia
 est æterna. Secundā cōclusionē probat.
 Omnis notitia, quæ primō virtualiter cō-
 tinet aliquā notitiam, sic continet, quod
 sine illa est impossibile haberi cognitionē
 de illa alia notitia: sed nō omnis notitia su-
 biecti sic continet notitiā passionis, quod
 illa notitia passionis nō possit haberi sine
 notitia subiecti ergo notitia subiecti non
 cōtinet primō virtualiter notitiam passio-
 nis, maior patet ex dictis Scoti, dū decla-
 rat cōtinentiā virtualē; minor probatur in
 multis passionibus, quæ denotāt res distin-
 ctas à subiecto; vt esse informabile in ma-
 ter à in homine esse beatificabile, &c. nā
 quis potest hanc passionem beatificabile
 cognoscere absque eo quod cognoscat qd
 sit homo. Similiter quid sit informabili-
 tas absque eo quod cognoscat quid sit ma-
 teria. Item corpus radiosum potest causa-
 re calorem in corpore calefactibili, & ta-
 men quis potest cognoscere calorem, &
 non habere notitiam corporis radiosi? &
 Reubarbarum est purgatiuum coleræ, at
 quis potest cognoscere coleram non co-
 gnoscendo Reubarbarum, & e conuerso.
 Item ad hominem si notitia subiecti con-
 tineret virtualiter notitiam cuiuscumque
 passionis cognoscendo subiectum, habe-
 ret notitiā cuiuscumque notitiæ absque
 notitia passionis, qd est ridiculum; conse-
 quentia patet ex se, falsitas consequentis
 probatur: quia, quis habens notitiā de so-
 le, nō tamē scit quid sit calefactiuum; sed
 si scit ex aliqua notitia priori sciret, vt ex
 notitia caloris, & aliorum. Tertiā cōclu-
 sionem probat, quia quis pōt habere noti-
 tiā subiecti, & passionis, & nescit confice-
 re propositionē, vt si quis cognoscat quid
 sit Reubarbarum, & quid sit colera; nō
 sciet facere hanc propositionē, omne Reu-
 barbarū est purgatiuum coleræ, quia hæc
 fit ab experientia ex Aristotele in Pro-
 mio Metaphysices. & sic de alijs, ergo no-
 titia subiecti, & passionis non cōtinet vir-
 tualiter hanc propositionē, & veritatē im-
 mediātā. Quarta cōclusionē probat, quia ali-
 cuius demonstrationis propositiones oēs
 possunt esse immediatæ, ergo vna nō pro-
 bat aliā. Quintam ex his deducit aduersus
 Scotū, quod ratio prioris obiecti nō sit cō-
 tinere primō virtualiter oēs veritates il-

Secū-
dā cō-
clusio
nē pro-
bat.

Ter-
tiā cō-
clusio-

Quar-
ta cō-
clusio

lius habitus, cuius est obiectū, probat sic. Subiectum non continet veritates immediate, ergo nec cōclusionē illarum, & sic nec immediate, & ita nullam veritatem, cōsequētia patet: antecedens probatur. Subiectū principij, siue propositionis immediate nō continet primō passionem, ut probatum est in 1. cōclusionē, nec notitiā subiecti notitiā passiōis, nec notitiā subiecti simul cū notitiā passiōis cōtinet notitiā propositionis immediate, ut probatum est in 3. cōclusionē, ergo subiectum non continet virtualiter notitiā propositionis immediate, quādoque etiā continet omnes propositiones immediate, quarum vna non potest alia, ut ex 4. cōclusionē, ergo relinquitur, quod subiectū virtualiter non possit cōtinere veritates scientiæ, cuius est subiectum. Secundo sic. Si subiectum contineret virtualiter omnem veritatem scientiæ, sequeretur, quod contineret in se omnes causas, & effectus, vel nō esset scientiā per causas, & effectus; hæc secunda pars cōsequēntis patet omnibus, quod est falsa; relinquitur ergo prima pars; scilicet, quod subiectum continet virtualiter omnes causas, & effectus; sed hoc est falsum, ut patet ex dictis, quia nulla res creata continet notitiā alterius rei creatæ: aliōquin, quī cognosceret solem, cognosceret omnia producibilia à sole. Ex his ergo habetur, quod subiectū non continet virtualiter omnes veritates illius habitus, cuius est subiectū. Ex hoc deducit, quod etiā est falsum, quod Scotus dicit de subiecto pro formalis, scilicet, quod ratio formalis subiecti debet continere omnes veritates illius scientiæ: falsitas enim huius patet ex dictis, quia si nihil continet virtualiter notitiā alterius, ergo nec sub hac, vel illa ratione hæc continebit; hoc cōprobat multis exemplis de homine, qui est subiectū in medicina, & de alijs subiectis, quæ non cōtinent veritates primō illius scientiæ, in qua est subiectū. Itē sequeretur, quod omnis scientia demonstrat suam cōclusionem à priori, quod ait ipse est falsum apud omnes, datur enim scientiā à posteriori. Ex his ad rationes Scoti responderet. Ad primam assumit falsum, scilicet quod subiectum continet propositiones immediate vir-

tualiter, quod falsum est, ut fuit probatū in 5. cōclusionē, ergo nulla est illa ratio. Ad secundam dicit quoque, quod assumit falsum; scilicet, quod subiectum adæquatam continet habitum virtualiter, quod falsū est; quia ille habitus causatur ex cōclusionibus, cōclusiones causatur ex principijs, siue ex propositionibus immediate; & ille non continetur in subiecto, ut dictum est, ergo. Tandem ponit suam opinionem, dicens, quod ratio propria subiecti prioris scientiæ est hæc, si loquimur de scientiā prout est scientia vniuersalis cōclusionis, subiectum scientiæ est illud, quod scitur per illam esse tale; ita quod ratio subiecti nō est cōtinere virtualiter veritates scientiæ, sed sciri esse tale, vel tale: si verò loquamur de scientiā, ut est collectio pluriū habituum cōclusionum diuersarum: tunc sicut sunt plures cōclusiones, sic sunt plura obiecta scitabilia tamē, ad quod creata alia habet ordinem, & reducitur; sunt enim illa plura ordinata, potest dici subiectum. Hoc secundo probat à simili de alijs scientijs de subiecto Physicæ, Medicinæ, &c. in quibus assignatur communiter aliquid cōmune pro subiecto, quod dat unitatem scientiæ. Primam cōclusionē probat: quia cōmuniter dicitur illud, cuius demonstrantur partes, & passiones esse subiectum; hoc autem est illud, quod scitur esse tale. Præterea, hoc solo positō, scilicet, quod scitur esse tale, & de quo ostenduntur passiones, & hoc ablato nō remanet scientia, ergo hæc definitio est vera, & propria definitio subiecti.

Iannes Baethonus quoque aduersus Scoti definitionē insurgit questione tertia Prologia. 2. primō sic. Si subiectū est, &c., ergo materia erit subiectum in Philosophia naturali, quia continet virtualiter omnia scibilia illius scientiæ. Secundo sequeretur, quod Deus est subiectū omnino sub ratione infinitatis, quia sic solus Deus continet omnia virtualiter. Tertio forma substantialis erit subiectum in Philosophia naturali, quia ipsa effectiue cōtinet omnia in Philosophia naturali; dat enim esse cuilibet. Quarto subiectū est causa cognitionis accidentiū virtualiter, ut patet quarto Metaphysicæ, ergo substantia erit subiectum in Metaphysicæ. Item adducit

Contra
trava
sionē
for-
male
subie
cti as
signa
tū à
Scoto.

Adi.
vino
Scoti.

Adi.

Opi.
nio
Creg.

vino
vino

Exco
ni pri
ma rō

Secū.
da.

Ter-
tia.

Quar-
ta.

Primum
argu
Aut.

ducit argumēta Aureoli, ex Aristotele 1. Post. 2.2. Vna est scientia totius, & parvis, dicit enim Aristoteles, vna est scientia vnius generis subiecti, partes, & passionēs habentis, sed omnes veritates cognoscibiles de subiecto partibus, & passionibus eius in nullo vno primo cōtinentur virtualiter; nam veritates passionum non continentur in subiecto primo, quia nō insunt passionibus per rationem totius, sed per rationem partium, vt risibilitas in homine non inest per rationē animalis, sed per rationem rationalis, ergo subiectum non continet omnes veritates. Secundò tunc sequeretur, quod effectus essent subiectū in scientia, quia effectus virtualiter continent omnes veritates in sciētijs quia. Tertio sola scientia propter quid, haberet subiectum nō quia, quia solum subiectum in scientia propter quid, cōtinet virtualiter, consequens est falsum, vt patet (aiunt ipsi) in 1. Post. tex. 4. Itē 1. Post. tex. 43. dicit, quod illud est subiectum, quod habet partes, & passiones, sed partes, & passiones nō cōtinentur virtualiter in subiecto, sed potencialiter, ergo continere virtualiter non est ratio subiecti ex Philo sopho.

Quarta
opin.
Aut.

Quartò, primum subiectum respicit effectum, vt causa, sed respectu vnius scientiæ, possunt dari plures scientiæ. Tandem ponit Aureolus definitionem subiecti dicens (vt refert Bacchonus) quod ratio subiecti est esse genus subiecti habens passiones, & proprietates, seu partes determinans sibi vnum genus, & vnum modum cognoscendi, & addit, quod non sequitur, quod illæ partes, & passiones contineantur virtualiter in subiecto, sed sufficit, quod reducantur aliquo modo ad ipsum, & hæc opinio potest probari ex 1. Post. text. 43. vbi Aristoteles ait, quod subiectum est id, cuius principia, partes, & passiones, demonstrantur.

Exponitur, & dilucidatur opinio Scoti, ex qua Aduersariorum sententia falsæ deprehenduntur. Cap. 1. I.

Tri-
mum

Vtū vt apparet, quā sit vera opinio Scoti, primò duo præmittenda sūt. Primum quod duplex est subiectū in sciētijs, scilicet subiectum specificum, &

genericum, sicuti & scientiarū, alia dicitur specifica, alia generica, subiectum specificum, & species particularis, de qua instituius scientiā, vt si instituamus scientiam de homine præcisè, quæ de nulla alia re tractet, quā de homine, illa scientia erit specifica, quia subiectum eius erit hæc species homo, sic de alijs. Subiectum genericum est genus, de quo instituimus scientiam tam quo ad ipsum, quā quo ad suas partes, & species. Subiectum specificum est illud, quod definitur à Scoto; dū ait, quod ratio subiecti est virtualiter, primo continere in se omnes veritates illius habitus, cuius est subiectū, hæc enim definitio competit tantum subiecto specifico, vt ipse doctissime docet i citato loco, soluendo secundum argumentum contra hanc definitionē factum; hoc enim obiectum, siue subiectum (pro eodem enim accipio nunc) est illud solū, quod cū intellectu facit notitiā (supponit enim quod cognitio partim sit ab obiecto, partim ab intellectu, & quod in intellectu concurrat ad intellectionē partialiter, sed principaliter, & obiectū partialiter etiam, sed minus principaliter, vt in proprio quesito ostendit; adeo quod subiectū etiā se habet in ratione causæ efficientis respectu scientiæ.) Cum ergo obiectum sit illud, quod gignit scientiam causaliter, debet illam cōtinere virtualiter; si enim nō contineat illam virtualiter, nō poterit illam gignere; nemo enim dat, quod non habet, si etiā sit adequatum, debet cōtinere omnes veritates illius obiecti, scilicet debet esse potens gignere cū intellectu omnes veritates, & cōclusiones habitus, & scientiæ de se ipso obiecto. Hoc cōfirmatur quia intellectus debet intelligere eū, & obiectū eo modo, quo est, si debet esse bona scientia, & vera; alioquin si intelligat aliquam cōclusionē de aliquo obiecto, quæ vere non sit in illo obiecto falso, & male intelligit illud obiectū, & illa non erit scientia, sed mendacium, & ignorantia; obiectum ergo specificum vere sic definitur. Subiectum, est, quod virtualiter cōtinet omnes veritates illius habitus, cuius est subiectū, id est subiectū est illud, ex quo vere intellectus deducit omnes veritates illius habitus; at hæc definitio nō potest cōpetere subie-

notā-
dum.

Def-
nitio.
Scoti
intel
ligi-
tur à
subie
cto
speci-
fico.

cto generico, q̄a huiusmodi subiectū cū intellectu nō potest gignere notitiā omnīfūm veritatum illius scientiæ, in qua statuitur subiectum; si quidē statuitur subiectum propriæ sciētiæ; & propriatū specierum, ac veritates specierum tantum continet potēcialiter, & in cōmuni quatenus cōtinet easdē species in aliquo conceptu vniuersali, & cōi, sicuti genus cōtinet species in se: vt exēpli gratiā, substantiā continet animal, corpus, leonē, & multa alia potēcialiter, nō autem actu, ideo intellectus apprehēdendo hoc subiectum substantiæ nō potest gignere cognitionem liuius cōclusionis: Homo est risibilis, quia illa continetur tātū in potentia, in substantia, nō actu; at homo, qui est subiectū specificū, potest gignere ex se notitiā huius cōclusionis, homo est risibilis, quia illa passio actu cōtinetur in homine, & sic homo virtualiter cōtinet hāc veritatem, homo est risibilis, quia potest gignere notitiam huius veritatis. Homo est risibilis.

Eandē distinctionem posuit Zabarella in suo lib. de trib. precognitis, cap. 2. vbi reprobatur opinio illorū, qui volebant inter conditiones subiecti scientiæ speculatiuæ poni hāc, quod habeat partes, siue species, & per hāc rationē potissime reijcit, quia inquit pōt esse aliqua species specialissima, de qua fit sciētia, in hac sciētia non erunt partes; nec species, & dat exemplum, vt si esset scientia de homine, vnde concludit solum in scientiis genericis requiri illam conditionem, quæ est, quod subiectum habeat partes, quod ipse appellat subiectum totius; & ne tibi hoc videatur grāde quoddam, est hāc distinctio eadem cum illa, qua cōmuniter vitimur; subiectum duplex totius, & partīs, qd est, ac si dicamus genericū, & specificum. Hæc dixisse volui propter multos ex nostris, qui volūt applicare illā definitionē Scoti subiectis genericis, vt sunt subiecta sciētiarū naturaliter adinuentarū, & putat de illis verificari, quod falsū est, cū illa sint semper generica, & propterea nō possunt gignere notitiam veritatis, in quib. statuitur subiectū, vt dictū est. His visis aduersariorū dicta cōsideranda sūt. In primis in dicris Caietani multa falsa sunt. Primō falsum est, quod, continentia

virtualis subiecti intelligatur eo modo, opinio
quo explicauit ipse, scilicet, quod ad hoc, reijcā
vt subiectum sit causa sufficiens parēdi cō
gnitionē veritatū illius habitus, cuius est
subiectū, requiratur illa ratio, quæ est sci
bile, præter rationē formālē, quæ est res.
Secundō dato quod cōtinentia virtualis in
telligatur, vt ait ipse, falsum est, quod sub
iectum genericū cōtineat oēs veritates il
lius habitus, cuius est subiectum, vt ipse
vult, & alia quæ breuitatis causa omitto:

Primū patet ex ijs; quæ dixit Scotus in pro
batione definitionis subiecti, certum est
n. quod solum intellectus, & obiectum
causant notitiā, vt suo loco explicabitur
& hāc ratio formalis obiecti, quæ est scibi
le, nō requiritur ex parte intellectus, quia
intellectus est sufficiens causa quantum
est ex se, & in suo ordine, ergo requiritur
ex parte obiecti solum, tunc sic. Si obiectū
ex se, quantum est ex parte obiecti, non pōt
producere scientiā de seipso, sed requiritur
aliquid aliud ad hoc, vt sufficiat ad
producendū hanc notitiā, sequitur, quod
illa sciētia nō erit totaliter, nec adæquatē
de illo obiecto, vt exēpli gratiā, Homo sit
subiectum in sciētia de semetipso: si ho
mo ex se nō sit sufficiens parere sui noti
tiam in ratione obiecti, sed requiratur ali
quid in ratione obiecti, iam non erit il
la scientia de homine solum, sed de duo
bus scilicet de homine; & de illo alio ad
iuncto homini, & sic sequeretur, quod
nulla scientia esse posset de vno obiecto,
de quo statuitur: sed semper esset de ali
quo alio simul. Est ergo ridiculum dice
re, quod obiectum sit causa prima in suo
ordine, sed non sufficiens, quia si non est
sufficiens in ratione obiecti causare sui
notitiam, sed aliud requiritur etiam in ra
tione obiecti, amplius non est scientia de
illo, sed etiam de eo adiuncto simul. Con
firmatur: quia hæc ratio, quæ subiectum
est scibile, vel est aliquid distinctum à sub
iecto realiter, vel est idem realiter, si est
idem realiter, ergo ipsa quoque erit ra
tio, quæ subiectum est res, quod negat
ipse Caietanus, & vterius tunc superflue
rent tot rationes formales posite à Caiet
ano constituentes subiectum in esse. Si
est quid distinctum, ergo ex illo, & sub
iecto fiet vnum per accidens, & sic scien
tia

Zabarella

Cōtra
quos
dam
Scoti
fals.

Caiet.
iani

ita esset de vno obiecto per accidens; at
 de entre per accidens non est scientia, &
 consequenter nullum tale ens potest poni
 subiectum in aliqua scientia. Præterea hæc
 ratio formalis subiecti, qua est scibile, ad-
 inuenta à Caietano, nõ est res, de qua ha-
 betur scientia, sed est modus, quo cõsidera-
 ramus subiectũ; adeo quod potius est con-
 tractio quædã obiecti materialis, median-
 te qua protestamur nos nõ absolutè con-
 siderare illud obiectũ, sed solum habet hac
 ratione, vt exẽpli gratia secundũ Caieta-
 nõ cũ dicit, Phylisus considerat ens nobile,
 sed solũ, vt est in rebus sensibilibus; ec-
 ce quod hæc ratio formalis, sub qua ens
 mobile est scibile, in scientia naturali nõ
 est res, de qua habeamus conclusiones, &
 scientiã: sed est modus, & cõtractio quæ-
 dã, sub qua cõsideramus ens mobile, vn-
 de Caietan^o, nõ diceret, qd veritates Phy-
 sicæ sint de hac ratione formali, vt in re-
 sensibilibus, sed de ente mobili sub hac ra-
 tione, vt est in rebus sensibilibus, quod est
 dictũ de ente mobili quò ad hunc modũ
 tantũ, vt est in materia sensibili, & hoc fa-
 tetur ipsemet Caietanus, dum inquit, q
 in quolibet subiecto est duplex ratio for-
 malis, altera, qua subiectum est res, altera,
 qua est scibile; Hęc ergo ratio forma-
 lis, qua subiectum est scibile, nõ est quid
 ptinens ad subiectum quatenus est res, de
 qua habetur scientia, sed ad modum, quo
 est scibile. Tunc fiet ratio præcisè limitans
 considerationem subiecti non tribuit illi
 subiecto virtualẽ continentiam illius
 considerationis, hæc de se patet; hæc ra-
 tio, qua subiectum est scibile, solum limi-
 tat considerationem subiecti, ut dictum
 est; ergo non est ratio, propter quam sub-
 iectum cõtineat oēs veritates illius habi-
 tus, & considerationis; sed solam est ratio
 cur illud subiectum, & illa scientia sint a-
 dequata. Insuper sic arguo. Subiectum
 scientiæ cõtinet veritates in se virtualiter
 quatenus est res talis, nõ autem quia sub
 hoc modo consideratur; ergo continentia
 virtualis inest subiecto, vt res, non ut hoc
 modo scibile, ergo si ex se quatenus est res
 non est sufficiens causã veritatum de se sci-
 bilium neque erit causã sufficiens per illã
 rationẽ formale, qua est scibile, quia illa
 non est pertinẽs ad rẽ subiecti, sed ad mo-

dum quo cognoscit. Confirmatur exem-
 pli gratia: si quis vellet instituire scientiam
 de aliquo obiecto sub aliqua ratione for-
 mali, quò nõ esset in subiecto realiter, sed
 esset extrinseca, nulla esset scientia, vt si quis
 vellet instituire scientiã de homine, vt est
 incorporeus, nulla posset esse scientia, quia
 homo non est res incorporea, & idẽo nul-
 lam põt gignere veritatẽ cõscientem ta-
 lem habitum, patet ergo, quod ratio for-
 malis, qua quid est scibile, non est quid dũ
 uersum ab ea, quæ continet veritates, sed
 est ipsamet res, quæ est obiectum.

Ex his colligitur, q ratio formalis sub-
 iecti, qua est scibile, nõ est quid diuersũ
 à ratione formalis, qua est res, sed idẽ sũt,
 & quod ratio formalis non dat subiecto
 virtualẽ cõtinentiam, sed solum facit sciẽ-
 tiam adequari subiecto, vt dixit et in ma-
 teria de subiecto logicæ. Præterea, non vi-
 tat rationes factus à cõtrarijs, scilicet Gre-
 gorio, & Bacono; quia nullum genus, et
 cũ hæc rōne, qua est scibile, potest conti-
 nere virtualiter veritates specierum, quia
 species actu nõ cõtinentur in genere, sed
 potẽtia; & idẽo cognitio generis non po-
 test gignere cognitionẽ specierum; & ita
 ens mobile etiam cum hac rōne, vt in ma-
 teria sensibili, nõ cõtinet in se actũ omnes
 species, & passiones, quæ sunt in Philoso-
 phia, vt elementa, mixta, mineralia, & cõ-
 cetera; & qui perfectè cognosceret ens mo-
 bile, vt in materia sensibili i comuni tantũ,
 vt est genus non posset habere totum ha-
 bitum Philosophiæ naturalis, sed esset ne-
 cesse, quod nedum cognosceret in cõmu-
 ni ens mobile, ut in materia sensibili; sed
 etiam esset necesse, quod cognosceret om-
 nes species eius. Ex dictis etiã apparet, q
 Aureolus, Gregorius, & Baconus non
 rectè perceperunt mentem Scoti; neque
 eniã Scotus spreuit illam definitionem
 subiecti, quam assignat sæpius Aristoteles.
 Subiectum scientiæ est, de quo præcogno-
 scitur quod est, & cõcetera; immo Scot^o cã
 admittit pluribus in locis in suis scriptis,
 & eam declarat, ut uisum est in præceden-
 ti quæstio; sed quia illa erat communis rã
 subiecto generico, quã specifiico, ipse ad-
 duxit hæc definitionẽ de subiecto specifi-
 co, quæ non est diuersã ab illa cõmuni;
 sed solũ est particula addita definitioni

Quar
 ta 10.

Ret-
 ciatnr
 Greg.
 Bacon
 us,
 & Au-
 real.

in

in communi, quæ contrahit illam ad definitionem subiecti specifici hoc modo. Subiectum specificum est, de quo præcognoscitur, quod est, & quid est, cuius sunt principia, & passiones, & virtualiter continent omnes veritates illius habitus, cuius est subiectum; per hanc ultimam conditionem differt à generico; hæc autè conditio deducitur ex natura ipsa subiecti specifici, vt probauit Scotus. Subiectum verò genericum sic defini potest: subiectum genericum est illud, de quo in scientia, in qua est subiectum præcognoscitur, quod est, et quid est, habet partes, principia, & passiones; quod autem hæc definitio competat subiecto scientiarum naturaliter adiuuentarum, ac Philosophiæ naturali, & Metaphysicæ patet: quia omnia, quæ in illis sunt, vel sunt partes, vel passiones, vel principia subiecti, & in illis semper de subiecto suo præcognoscitur, quod est, & quid est.

Solutio rationum aduersariorum.

(ap. 111.)

Pro solutione igitur rationum Aduersariorum notandum est Primò, qd Scotus dicit, quod subiectum continet virtualiter veritates illius habitus, cuius est obiectum; non dicit autè, quod subiectum contineat virtualiter esse passionis, ita qd causet passionem in esse, licet etià hoc sit verum; nec minus ait, quod subiectum contineat virtualiter, notitiam passionis, vt est quid incomplexum; ita, vt velit inferre, quod subiectum est causa virtualis cognoscendi, quid est passio in se, licet etià hoc verum sit, quia definitio propter quid pfecta versa in demonstrationem est definitio accidentis proprii; & ideo sicuti subiecti definitio est causa, & principium demonstrationis, est etià causa cognoscendi, quid est passio, vt diximus in Theoremate an. 17. omnia per demonstrationem cognoscantur; sed intelligit Scotus, quod subiectum est causa, vt verificentur propositiones, in quibus ponitur inherentià passionis cum subiecto, vt quod hæc sit vera. Homo est risibilis, quod. n. hæc sit vera prouenit ex subiecto, quia hæc veritas est in illo, & cum sit in illo est causa, quod intellectus intellegendò subiectum simul cum subiecto ve-

ritatem illam producit in actu. Secundò notandum est, quod duplex est subiectum, scilicet genericum, & specificum, vt supra dictum est. Ex his ad argumenta, ex primo notandum patet ad argumenta Gregorij de Arimino; nam argumenta facta in sua prima conclusione non concludunt aduersus Scotum: quia illa probant, quod subiectum non continet virtualiter passionem, quò ad esse simpliciter, de quo non loquitur modo Scotus; solum enim dicit, quod continet virtualiter veritates habitus, vel notitià veritatum habitus, quod idem est, vt dictum est nuper in primo notando; ideo cum non sint ad propositum dimittuntur; de subiecto autem, & passione, quemodo se habeant ad inuicem, an sint idem, vel non, sed vnum contineat aliud, declarabo in proprio questio.

Similiter argumenta facta pro secunda conclusione non concludunt aduersus Scotum; quia Scotus non dicit, quod notitia subiecti contineat virtualiter notitiam passionis secundum se, vt est quid completum, vt dictum est in principio notando; sed dicit, quod subiectum continet virtualiter notitiam inherentià: passionis in subiecto; subiectum enim est causa, quod propositio, in qua dicitur, quod passio inheret subiecto, sit vera, & sic est causa virtualis veritatis illius propositionis (& nota, quod in proposito dicere continet virtualiter veritates habitus, est dicere continet virtualiter propositiones veras illius habitus, quia veritates hic idè sunt, quod propositiones vere.) Præterea, illa argumenta non concludunt propositum suum, nam vt aliàs videbitur non potest cognosci passio secundum propriam quidditatem perfectam, nisi per subiectum. Vnde argumentum primò non concludit: quia falsum est, quod quis possit habere cognitionem passionis proprii subiecti, nec sciatur, quid est subiectum; quia implicat loquendo de cognitione quidditativa, & quietativa, non de cognitione, quod nominis, ergo enim non cognoscatur, quid sit risibilitas cognitione, quid rei, nisi cognouero, quid est subiectum, à cuius principijs ipsa propria passio habet esse, idè dicebat Aristoteles in 1. Posteriorum, declarando secundum modum dicendi per se, & in 7.

Meta-

Secundum notandum. Ad rationes Gregorij.

Ad argumentum pro conclusione.

Metaphysices, & alibi, vt in questionibus Metaphysicis dicam, quod in definitione proprie passionis necessario ingreditur subiectum, partes autem definiti sunt notiores definito. ergo per hoc patet ad exempla corporis radij, & Reubarbari, quod si ille sint proprie passionis, & non accidentia communia, non possunt cognosci sine cognitione subiecti. Argumenta pro 3. conclusione faciunt ad propositum, sed non concludunt, quia est impossibile, quod quis cognoscat terminos, & si habet intellectum sanum, non faciat compositionem; & cu probat quia quis cognoscat Reubarbarum, & celestem, tamen nesciet facere hanc compositionem. Reubarbarum est purgatiuum colerae, dico quod hoc erit quia cognoscat tantum quid nominis illorum terminorum Reubarbari, & colerae; sed si sciat, quid rei, est impossibile, quod nesciat componere, vt dictum est, experientia autem sciuntur illae propositiones, quia solum cognoscimus quid nominis terminorum: experientia postea venimus in cognitionem effectuum illius rei, cuius nomen scimus ex effectibus; deinde venimus in cognitionem naturae rei, & sic per via experientiae, & per sensum venimus in cognitionem quid rei rerum, & deinde compositionis earum, & sic pariter scientia.

Ad argumēta pro 3. conclusio.

Ad argumēta pro 4. conclusio.

Responsum ad argumēta 5. conclusio.

Ad 1.

Ad 2.

citur, quod continet omnes passiones, vt sunt res, sed quod continet veritates, & propositiones veras tantum, quae integrant habitum illius, cuius est subiectum. Ex hoc sequitur, quod falsum est, quod dicit de subiecto formalis, sicuti enim impugnat, innotebatur his fundamentis falsis ita destructis peribit. Ex his etiam apparet, quod rationes Scoti non voluntur, quia per haec fundamenta ad illas respondenda; ita, vt in suo robore maneat. Per dicta etiam impugnat positio ipsius Gregorij, tunc enim veritate opinio Scoti, remanet falsa opinio Gregorij. Praeterea, haec definitio Gregorij non declarat quid rei subiecti, sed solum quid nominis, ergo non est bona definitio, quia in proposito quaerimus definitionem, quid rei. Antecedens probatur, quia dicere, subiectum est, quod scitur esse tale, est dicere, subiectum est illud, de quo praedicatur talis passio, vel talis; modo apparet, quod sic dicere non est dare, & assignare naturam subiecti, sed quo ad nomen notificare; sic enim non is terminus, quis nam terminus sit, qui dicitur subiectum, & dicimus, quod est ille, de quo talis passio scitur, & quod scitur esse tale: sed hic quaerimus de definitionem, quid rei, quia scito quisnam sit terminus, quid dicatur subiectum, vterius quaerimus naturam huius, quod dicitur subiectum, propter quam ei competat, quod talis scientia de ipso dicatur: cuius questio optime Scotus satisfecit ex Aristotele, quod natura subiecti est continere primo virtualiter veritates illius habitus, cuius est obiectum, vt dictum est supra, et propter hanc continentiam virtualem de illo est talis, & talis scientia. Ad rationes Baconij patet quoque ex primo notando, quia hic non loquitur de continentia virtuali, quo ad esse reale, vt supponunt omnia sua argumenta: sed loquitur de continentia virtuali veritatum scientiae, vt dicitur est supra; idem nihil concludunt. Ad quartum dicendum, quod falsum est, quod substantia continet virtualiter notitiam accidentium communium, vt facit obiectum veritates scientiae. Ad probationem dico, quod non possunt sciri quia tunc ipsa accidentia sine subiecto, quia substantia est subiectum inhesionis eorum, vt ibi dicitur Ari-

Ratio Scoti sicut est.

Ad rationes Baconij.

cit Aristoteles, tamen per seipsa possunt quidditatiuè cognosci absque subiecto, vt suo loco dicã. Ad Aureolum patet per secundum notandum, quod duplex est subiectum, scilicet genericum, & specificum: concluduntur argumenta de subiecto generico, non de specifico; nos autem loquimur de specifico, & sic patet ad primum; maior enim, quæ est Aristotelis loquitur de subiecto generico. Ad secundum respondetur, quod cognitio habita à posteriori non est scientia, sed reducitur ad intellectum. Præterea, scientia propter quid, respicit effectus, & passiones, & de hac propriè loquitur Scotus; scientia à posteriori, respicit cognitionem substantiæ. vt dicam in Theoremate. An omnia per demonstrationem cognoscantur. Ad tertium concedo, quod sola scientia propter quid, est scientia verè, & propriè; impropriè autem dicitur scientia cognitio à posteriori, vt dictum est. Ad alia argumenta patet per responsionem allatam. Ad primum. De opinione Aureoli dicitur, quod est vera de subiecto generico, quod concedo, & hanc tenet Scotus, vt visum est.

Theo.
17.

Ocham, & Biel 9. questione Prologi contra Scoti definitionem arguunt; quæ suæ rationes, & positio est eadem, quæ est Gregorij; ideo impugnationes, & solutiones rationum Gregorij satisfaciunt Ocham.

THEOREMA VI.

Subiectum logicæ est syllogismus..

Exponitur sententia Scoti, & quorundam aliorum. Cap. Primum..

Scotus in tertia questione Vniuersalium recitat multas opiniones, sed tamen ipse approbat, quod syllogismus sit subiectum in tota logica, & intelligit, quod est subiectum considerationis adæquatæ; Præcipua ratio est: quia res sunt conditiones requiritæ ad subiectum, prima quod de ipso præsupponatur quod est, & quid est, ex primo Posteriorum-textu secundo. Secunda, quod habeat principia, & passiones, per quæ principia tales passiones ostenduntur de subiecto; hæc desumitur ex pri-

mo Posteriorum-textu. 4. Vna scientia est vnius subiecti habentis principia, & passiones. Tertia est, quod omnia tractata in scientia ad ipsum reducuntur, quæ desumuntur ex natura propria subiecti, quia subiectum est, quod substratur toti scientiæ, & de quo scientia est, & à quo habet vnitatem, & distinctionem ab alijs; ideo oportet, quod omnia reducuntur ad subiectum, runc sic arguit. Hæc omnes condiciones cõpetunt syllogismo, ergo syllogismus est subiectum. Probatur antecedens, quia Aristoteles post tractationem de partibus syllogismi, siue de principijs essendi syllogismi, tã remotis, quã proximis, statim in primo Priorum præmittit definitionem syllogismi, & sic supponit quod est, quia cum assignamus de aliqua re quid est, supponimus quod est, quia quid est, sequitur ad quod est; deinde per definitionem illam; tãquam per principium cognoscendi (nam definitio subiecti est vnum principium cognoscendi in scientia. Vnde Aristoteles in primo Posteriorum, cap. secundo appellat definitionem, suppositionem, quia definitio subiecti in scientia semper supponitur pro vera, & inferuit pro principio ad cognoscendum passiones de subiecto) procedit ad ostendendum multas passiones de syllogismo. Habet secundam conditionem, sunt enim in logica multe passiones syllogismi, quæ de illo ostenduntur tam in libris Priorum, quã in alijs. Habet etiam tertiã, quia omnia, quæ tractantur in logica, vel sunt partes syllogismi, vt termini, & propositiones, de quibus in prædicamentis, vel species syllogismorum, de quibus in alijs libris, quæ omnes reducuntur ad syllogismum in cõmuni; sicuti, & in Philosophia naturali agitur de varijs speciebus corporis naturalis, & de eorum principijs, quæ tamen omnia reducuntur ad corpus naturale, tamquam ad subiectum totale; nam in his scientijs naturaliter adiuuentis subiectum est genericum, non specificum, vt dictum est in questione de conditionibus subiecti. Et ex his fundamentis confutatur etiam opinio Dini Thomæ, & Aegidij, qui dicunt, quod conceptus mentis, siue ens rationis, est subiectum in logica; ratio est: quia illis deficiunt tres enumeratæ condi-

tioncs 2.

Theo.
4.
D Tb
om. et
Arg.

tionem: de prima patet, quia nullibi assignatur definitio entis rationis. Iterum de secunda patet, quia si non habeat definitionem, non poterunt ostendi passionem de illo per definitionem: deficit etiam et tertia, quia est nimis commune, licet de hac non loquatur Scotus, quia extenditur ad grammaticam, nam & ipsa est de ente rationis. Ceteræ opinioniones diuersæ a Scoto per hæc eadem fundamenta confutantur, vt, quilibet videre potest in eadem: met questione tertia vniuersalium.

Zaba
rellia.

Zibarella lib. 1. de natura logicæ ca. 4. deridet laborantes circa hoc questionem: aut enim horū pugnam esse veluti cecorū cōtentionem, & frustra laborare, dum quærūt subiectum propriè dictū in logica, cū tale minime reperitur, & post multa dicera ab eo, in ca. 16. & in ca. 17. cōtra hanc sententia vnico argumēto insurgit, quod est hoc. Logica non est scientiæ, ergo non habet subiectum propriè dictum: antecedens, & consequens satis in eo libro probatur, dum ostendit, quod logica docens nō est scientiæ, dum etiam ostendit quod tale subiectum propriè dictum est illud, quod habet illas conditiones, scilicet, quod est ens reale existens, quod remanet etiam cessante operatione nostri intellectus, quod ex propria natura habet principia, & effectiones, huiusmodi autem subiectum solū habent scientiæ speculatiue. Syllogismus autē est ens rationis tantum, concedit tamē, quod si accipiamus subiectū pro fine vniuersali totius logicæ, quod syllogismus sit finis, & subiectum logicæ, sed tunc erramus assignantes illi illas tres conditiones, siquidem illæ solum competunt subiecto reali, & propriè dicto, cuiusmodi est subiectum scientiarum cōtemplatiuarum tantū. Sed hæc obiectio facillime tollitur per ea, quæ diximus in precedentibus, ostendimus enim, quod logica est scientiæ, & quod est de syllogismo, qui licet nō sit omnino ens necessarium, tamen fundamentaliter est ens necessarium sicuti aliæ secūda intentiones, vt prædiximus: fundantur enim in primis, & a primis pullulant, licet perfectè, & complete habeat esse ab intellectu, & talis necessitas sufficit ad esse subiectum in aliqua scientiæ. & hinc est, quod scientiæ logica est vilis scientiæ, quia eius

Reci-
ditur.

subiectum est quoddam ens exiguum, sed non tamen propter hoc sequitur, sed ipsa non sit scientiæ, & eius subiectum non sit sufficiens subiectum.

Adducuntur argumenta Balduini contra Scotum, & eiusdem opinio. Cap. 11.

Baldwinus in proprio questione de subiecto logicæ aduersus Scotū insurgit, & primo probat, quod eius opinio est diminuta. Secundo quod est falsa. Primum probat, quia in subiecto sunt duo, scilicet materiale, & formale, vt sciunt periti: Scotus assignat tantummodo subiectum materiale, quod dicit esse syllogismum, tamē nō assignat vllam rationem formalem, neque modum, quo talis syllogismus cōtineretur in logica, & sic est diminutus. Secundo, quod sit falsa probatur primo sic: quia Aristotel. primo Post. tex. 179. dixit, quod subiectum totale debet esse vnum cōprehensum omnia, vel vt species, vel vt principia, vel vt passionem, sed multa sunt in logica, que non reducuntur ad syllogismum tamquam species ad genus, nec vt passionem: sed tantum, vt imperfectum ad perfectum, ergo syllogismus non potest esse subiectum; minor probatur, quoniam Inductio, Enthimema, & Exemplum considerantur in logica, & tamen nō sunt principia, nec species, nec passionem syllogismi ergo. Secundo neque etiam omnia tractata in logica reducuntur ad syllogismum, siue nō tractantur in gratiam syllogismi, sed in gratiam definitionis, vt ipse in proprio questione ostendit: ergo non est subiectum. Tertio Scotus sibi ipsi contradicit, quia in libro Priorū questione secūda air, quod syllogismus non est subiectum, quia deficit ei tertia conditio: nā in logica agitur de diuisione, definitione, &c. quæ non reducuntur ad syllogismum. Quarto iterum sibi contradicit, quia in illa mer questione primi Priorū air, quod subiectum in logica est instrumentum cognoscendi. Quinto errat Scotus, quia pro eodem accipit subiectū propriū, & primū, quod facere nō debet, quia in Metaphysica substantiæ abstractæ sunt primū, & principiale subiectum: non tamē proprium, sed illud est ens. Impugnat etiā fundamentum

Bal-
du-
nus.

Pri-
maro

Secū-
da.

Ter-
tia.

Quar-
ta.

Quin-
ta.

Sex-
ta.

ti, per

ti, per quod arguitur contra Diuum Thomam, & Aegidium sic; male assignat cōditionem subiecti, quia non semper de subiecto oportet præcognosci, quod est, & quid est; quia Aristoteles primo Posteriorum tex. 25. ait, quod de subiecto non semper præcognoscitur esse, neque quid nominis, quando est notum, & subinfert ridiculum esse talem præcognitionem præmittere secundum Themiſtium, quia quicumque illum à domo secum desert. Secundo ens secundum Scotum est subiectum adæquatum in Metaphysica, & tamen de eo non præcognoscitur quod est, neque quid est, quia ens non definitur, ergo hæc conditio non recte assignatur à Scoto, vel ens non est subiectum in Metaphysica, quod est contra ipsum. Tertio quando subiectum est per se notum non oportet præcognosci quid nominis, quia atque versatur circa difficilia, non circa facilia: quod etiã male assignet secundam conditionem præbat: quia ens est subiectum in Metaphysica, & tamen non possunt demensurari passiones de eo, per eius definitionem, quia eam non habet. Secundo falsum est, quod per definitionem subiecti possit ostendi passio de subiecto: quia ex Aristotele, & Auerro multis in locis, sed præcipue vñdecimo Metaphysices cap. 6. & 6. Metaphysices textu primo, definitio facit scire substantiam, demonstratio verò accidens, ergo falsum est, quod definitio subiecti facit scire passiones inherere subiecto, quia tunc definitio faceret scire accidens, non substantiam, quod est contra Aristotelem, ut dictum est. Tertio falsum est, quod definitio subiecti sit medium ad ostendendam passionem de subiecto, quia Aristoteles in secundo Posteriorum 41. dixit, quod medium est definitio maioris extremi, scilicet passionis ad ostendendum, passionem inherere subiecto. Quod etiam male assignauerit tertiam conditionem probat; quia illa conditio, quod omnia reducuntur ad ipsum, non est cōditio subiecti adæquati, sed subiecti principalis dum taxat. Ex his concludit Scotum errasse assignando conditiones subiecti, & consequenter nulla est cōditio sua aduersus D. Thomam, & Aegidium, ac alios, que tali fundamēto inniuitur. Ex his etiam soluit rationes Scoti, quia inniuitur falsum fun-

damento, scilicet illi conditioni subiecti male assignate.

Posit deinde propriam opinionem, que consistit in duabus conclusionibus. Prima, quod subiectum totale, & adæquatum in logica sunt secundum intellectum, ut sunt instrumenta notificandi. Secunda conclusio, subiectum principale est definitio. Ad probandam primam conclusionem multa dicit de cōditionibus subiecti, & de diuisione subiecti, que multa falsa, & implicita continent, sed de hac re in proprio quaesito de conditionibus subiecti egimus. Sed cum sit difficile satis videre quomodo cōditiones declarate ab ipso de subiecto applicantur huic seu conclusioni; nec laborent in hoc sui sequeas; nam in illo suo quaesito multa dicit, & nihil ad propositum. Secunda conclusio probatur ab eo, quia ait definitionem esse nobilior instrumentum, quod pertracitur in logica, ut ait se diffusè probare in proprio quaesito: an definitio sit nobilior demonstratione.

Consutatio huius opinionis. Et illarum obiectionum solutio. Cap. 111.

PRO ostendenda veritate huius opinionis, & rationum, que facti contra Scotum sufficienter ea, que dicta sunt in superioribus de cōditionibus subiecti. Tamen pronunciat præter rationem Scoti, que præbat, & secundæ notiones non possunt esse subiectum, quia non habent cōditiones ad subiectum requisitas, possumus ita argumentari specialiter contra hanc opinionem. Secundæ notiones, sicut ens rationis, extenduntur ad alias facultates, quam ad legem, ergo sunt nimis communes, & propter hoc non sunt subiectum adæquatum in logica; consequentia patet, & etiam conceditur ab ipso, quia subiectum adæquatum est, quod non excedit, & que excedit à scientia, cuius est subiectum. Antecedens præbatur, quia etiam Rhetorica, Grammatica, & Poetica, sunt de secundis intentionibus; probat: quia Rhetorica tradit præcepta ornate locutionis, ut sunt illæ figuræ, & regulæ, que ab illa docentur, at hæ regulæ, & instrumenta ornate loquendi, sunt cuncta formata à ratione, & intellectu, sicut, & species syllogismi, & iure dicuntur

Opinio
Baldum
dum
Pri-
ma
Secunda
clauso
da
clauso
Tercia

4.

Regi-
ciur.

Pri-
ma

Septima

Quarta

Nonna

Decima

Vnde
cuma

Duo-
decima

Ad
modum
si

cuntur secundæ notiones, quia intellectus noſter cogniſcit terminis, & vocibus, quæ eſt prima notio; poſtea illos terminos, & voces conſiderat quomodo ornata elocutionem faciunt, & ſic facit regulas, & præcepta, quæ ſunt inſtrumenta notionis. Idem de Grammatica, num grammatica docet regulas congruè loquendi, & Poetica regulas formandi Poemata, quæ omnia ſunt inuenta, & formata à ratione, & ſic ſunt entia rationis. Sed aliquis dicet, ſunt facultates ſermocinales, non autem de eſſentibus rationis ſed cõtra à pari ego dicam. Logica eſt ſcientia ſermocinalis, quia verſatur circa ſermonem, quæ eſt diſputatio, ergo non eſt de ſecundis intentionibus, & ita ſi ſuum argumentum valet, & meum; Ideò hoc eſt declarandum. Grammatica, Rhetorica, & Poetica, non dicuntur ſermocinales, quia eius obiectum primum ſit ſermo, & doceant ſermonem, quia loqui habetur à natura, ſed quia verſantur circa accidẽtia ſermonis, quæ accidentia ſunt formata ab intellectu, & hæc ſunt proxima eorum materia, & obiectum, vt dictum eſt nunc; nam Poetica verſatur circa regulas Poematis, Rhetorica circa orationem ornata, Grammatica circa ſermonem congruum; Ita logica verſatur circa argumentationem, quæ eſt accidens quoddam locutionis.

Vnde ſi dicatur facultas rationalis, id eſt diſcuſſiva proprio nomine appellatur, verum eſt ergo, quod omnes iſte facultates ſub hoc communi genere continetur, ſcilicet, ſub ente rationis, ſive ſub ſecundis intentionibus, & ita dicere ens rationis eſſe ſubiectum in logica, eſt ponere nimis cõmune ſubiectum. Sed dicit Balduinus hæc non concludunt contra me, quia, addo rationem formalem reſtringentẽ, quæ eſt vt inſtrumentum notiſcandi; Sed contra tunc coincidit in opinionem Scoti, quam reſutat, quia ſecunda intentio, quæ eſt inſtrumentum ſciendi, & quæ habet vim notiſcandi, ſolum eſt ſyllogiſmus, vt in quaſito in definitio ſit inſtrumentum logicum demonſtrabo: ergo idem dicit quod Scotus. Balduinus autem in hoc deceptus eſt cum alijs multis, qui exiſtimant definitionem eſſe inſtrumentum logicum, & ratiocinatum. Secunda conclusio cõ-

ſtitatur in eodem quaſito. An definitio ſit inſtrumentum logicum, dicimus enim nos, quod ſolum demonſtratio eſt inſtrumentum logicum, ad quod omnia reducuntur, non definitio. Ex his patet conſutatio opinionis D. Thomæ, qui quarto Metaphyſicæ lectione quarta, & opuſc. 42. ait ens rationis eſſe ſubiectum in logica, neque ea, quæ dicit Soto pro eo in hac quaſtione habent aliquid momenti; ex his enim omnia cõſutantur facillime ſed declarata, vt ea declarat Iauellus in ſua logica, nempe, quod hoc intellexit D. Thomas de logica in communi, vt ſe extendit ad Grammaticam, Rhetoricam, &c. & quod accipiendo logicam proprie, ſubiectum eius eſt ens rationis ſub diſcurſu intellectus, coincidit cum opinione Scoti: quia ens rationis cum hac cõtractione eſt ſolus ſyllogiſmus. Nunc ad Balduinum redeamus. Quattuor dicit Balduinus aduerſum Scotum. Primo, quod eſt diminutus in aſſignatione ſubiecti logica. Secundo, quod hæc opinio Scoti eſt etiam falſa. Tertio, quod ſibi Scotus contradicit. Quarto quod male aſſignat conditiones ſubiecti, & quod idẽ non concludunt ſuæ rationes contra D. Thomam. In hoc quarto conſiſtit tota difficultas, quia hoc eſt fundamentum Scoti; & quia eſt validiſſimum, eget ſolum declaratione; idẽ nunc breuius, de illo agam vberius in proprio quaſito, vt dictum eſt. Sed prius incipiamus à primo. Pro intelligentia eſt notandum, quod nõ alia ratione additur ratio formalis & modus cõſiderandi ſubiecto, niſi vt adequetur ſubiectum ſcientiæ; nam ſubiectum materiale, vt plurimum eſt valde eſcuſum, & amplum; ita quod multum excedit ſcientiam, exempli gratia. Ens in Metaphyſicæ, ſi ſic abſolute cõſideretur, complectitur omnes ſcientias; & ſic nulla alia ſcientia præter Metaphyſicam daretur; idẽ additur ei modus formalis, qui reſtringit cõſiderationẽ entis; & reddit illud æquale ſcientiæ Metaphyſicæ, qui eſt, vt ens eſt; dicimus enim ens eſt ſubiectum in Metaphyſicæ ſub hac ratione formalis, vt ens eſt. Idem dicendum de corpore naturali in Philoſophiâ naturali: nam per rationem formalem, vt naturale, reſtringimus cõſiderationem corporis, & illud æquale reddimus, quia non

agit de

Reſpõ
ſio.
Reſpõ
aiur.

Theo
16.

Sciẽ

da cõ
cluſio
impõ
gna-
tur
D.
Tho-
ma.
Soto.

Iauel
lus.

Quat
tuor
dicit
Bal-
duinus
contra
Scotum.

Notã
dum.
C. ur
rõ ſer
matis
ad i-
tur ju
bicitõ

agit de corpore naturali, nisi vt est natura
 Ieson autem vt est quantum, vel sub mul-
 tis alijs rationibus, sub quibus considera-
 ri potest. Ex hoc elicio, quod quando sub-
 iectum materiale absque ratione forma-
 li, & modo considerandi est æquale scien-
 tiæ, non debemus apponere rationem for-
 malem ad restringendam illius considera-
 tionem; propterea quod si est æquale ex-
 fe, non eget conditione restringente. & du-
 cente ipsum ad equalitatem, quod exem-
 plo declaro. Si effet scientia de homine,
 quæ consideraret de homine omnibus mo-
 dis, quibus est cognoscibilis, vt potè cogno-
 sceret ipsum vt est homo, vt animal, vt sub-
 stantia, vt capax virtutis, & omnibus mo-
 dis, quibus est cognoscibilis, homo in tali
 scientia non debet poni subiectum sub
 aliquo respectu, siue sub aliquo modo cõ-
 siderandi, sed absolute; quia absque vlla
 ratione formali, & restrictione effet æqua-
 lis tali scientiæ; immò si quis apponeret a-
 liquam rationem formalem illud restringeret,
 & faceret nimis angustum. Vnde
 postea non effet æquale; at si sit scientia,
 quæ considerat hominem solum vt ratio-
 nalis, siue vt homo, non autem vt animal,
 vel vt moraliter educandus, &c. debet ap-
 poni modus, quo consideratur, vt sit æqua-
 lis scientiæ, in qua consideratur. Hęc libe-
 ter annotaui, quia multi ignorant causam
 propter quam ratio formalis apponitur
 subiecto materiali. Ad propositum dici-
 mus, quod logica considerat absolute syl-
 logismum omnibus modis, quibus est cõ-
 siderabilis, neque enim syllogismus est ens
 ita amplum quod innumeras habeat rati-
 ones sub quibus possit considerari; sed
 est quoddam instrumentum artificiosum,
 quod fit ab intellectu ad inuestigandam
 scientiam. Ided in scientia, quæ eius essen-
 tiam, & naturam contemplatur, quæ est
 logica, nihil quod pertinet ad eius cogni-
 tionem omittitur; nõ enim agit solum de
 syllogismo sub vno respectu, vt potè qua-
 tenus constat ex materia necessaria, vel
 quoniam alio, sed absolute: ided nõ erat ad-
 ducenda illa ratio formalis, siue modus
 cõsiderandi, quia illa apponitur ad hoc,
 vt subiectum æquale reddatur scientiæ,
 quod si est æquale spernitur. Vnde in libro
 Boet. assignantes subiectum, apponimus

rem consideratam, & modum consideran-
 di; dicimus enim syllogismum vt est ex ma-
 teria necessaria esse subiectum siue demon-
 strationem, quod idè est, quia in illis libris
 agitur de syllogismo sub illa ratione for-
 mali, & ided illam posuimus, vt subiectum
 sit æquale scientiæ, & sic Scotus non est di-
 minutus in assignando subiectum logicæ
 syllogismum, licet non apponitur modus
 quo consideratur in logica. Ex hoc patet
 ad primam rationem Balduini, qua pro-
 bat Scotum esse diminutum. Quò ad se-
 cundam notandum est, vt ipse in proprio
 quæsto ostendat, quod omnia instrumē-
 ta logica ad syllogismum reducuntur, &
 nedum instrumenta logica, quæ ab omni-
 bus logicæ instrumenta esse conceduntur,
 sed etiam definitio, & diuisio, de quibus
 est maxima dubitatio an sint logica instru-
 menta; nam & inductio, enthymema, &
 exemplum, reducuntur ad syllogismum, quia
 totam vim colligendi, & inserendi, quam
 habent, eam habent à syllogismo, quem
 virtute continent licet non acti; vnde om-
 nia hæc possunt transformari in aliquem
 syllogismum, vt aperte docet Arist. in postre-
 ma parte 2. libri Prior. Analyticorum, vbi
 tractat de enthymemate, de inductione,
 & exemplo, & ostendit quomodo ad ali-
 quum figuratum reducuntur, quomodo
 autem enthymema reducatur ad syllogis-
 mum est clarum, quia tacetur in ipso alte-
 ra præmissarum: illa scilicet, quæ est nota,
 quæ si explicitè apponitur, est syllogismus
 perfectus. Inductio verò reducitur ad syl-
 logismum, cum vniuersale de quo aliquid
 cõcludere volumus in sua singularia distri-
 buitur, quæ distributio postea fit minor
 propositio syllogismi; vt si dicatur, Cæsar
 currit, Plato currit, Socrates currit, at om-
 nis homo vel est Cæsar, vel Plato, vel So-
 crates, ergo omnis homo currit. Exemplum
 reducitur ad syllogismum sic, hoc est exem-
 plum. Pisistrates acceptis copijs tiranniza-
 uit, ergo Dionysius acceptis copijs tiranni-
 zabit, reducitur ad syllogismum explican-
 do maiorem, quæ virtute est in hoc exem-
 plo, scilicet quod euenit in Pisistrate. acce-
 ptis copijs, idem eueniet in Dionysio acce-
 ptis copijs; sed Pisistrates acceptis copijs
 tirannizauit, ergo Dionysius tirannizabit
 acceptis copijs. De definitione est difficul-
 tas,

Ad

pri-

ma

ratio-

nem

Bal-

duini

Notã.

Aum.

Oia

instru-

mēta

logica

ad syl-

logis-

mum re-

ducuntur.

tur.

Ad pri-
mā rō-
nem
Bald.

tas, & de diuisione; & ideo expetunt pro-
prium quæsitum; sed pro nunc dicamus
quod licet definitio non habeat vim illa-
tionem, & propterea non sit aliqua species
syllogismi perfecta, vel imperfecta; tamen
reducitur ad syllogismū, vt pars, & prin-
cipium, est enim medium, vel conclusio,
vel tota demonstratio solo sui termino-
rum differens, vt alibi clarius dicam. Ex
hoc apparet satis inconfulte locutum esse
Balduinum, dum dicit in themema, e-
xemplum, & inductionem non reduci ad
syllogismum, & propterea falsam esse o-
pinionē Scoti, dum dicit syllogismum esse
subiectum in logica. De diuisione posu-
mus dicere, quod diuisio, & ordo sunt in-
strumenta logica, quia diuisio, & ordo sūt
seruæ syllogismi quasi Ancilla præceden-
tes, & preparantes ei viam, nam vt solemus
diuisionibus, & ordine, antequam vta-
mur argumentationibus, vt argumen-
tum magis suam efficaciam ostendat, vn-
de licet non pertineat ad naturam inter-
nam syllogismi; pertinet tamen ad ipsius
ornatum, & ad iudicium externum, & sic
reducuntur ipsa quoque ad syllogismum,
& quia facilius quid sit ordo patet, ideo
eius rationem spectant de diuisione ve-
rò per se iam pauca dixi in 2. l. & quæ suf-
ficienter ostendunt naturam cognoscibilem,
quæ in se habet ordinem, & diuisiōem, vt parum
est præterea dicere. Quod ad diuisiōem
in se habet, & Philosophi non tam reuerenti-
ter hanc notant, & maxime Platoni-
ci. Ex his patet ad secundam obiectionē.

Ad 4.
Ad 1.

Q. 4. tertiam, & quartam ego semper
tui opinionis illorum, qui afferunt libros
& illos non esse Scoti, & si sunt Scoti, erant
foris scripta quedam, quæ dum erat iu-
uenis pro seipso scriptabat, quæ postea
ab alijs collecta, & adacta sunt, & ratio
est: quia in illis questionibus non procedit
eo modo, quo in alijs, sed est stylus di-
uersissimus a Scoti stylo: multa etiam ibi
dicuntur, quæ non consonant dictis suis
in libris Sententiarum, quæ modo adduce-
re longum esset; attamen ad contradic-
tionem cum dicit in 1. Priorum syllogis-
mum non esse subiectum, sed instrumentum
sciendi, dicendum, quod hoc intelli-
git non in logica Aristotelis, sed vt tota lo-
gica extenditur ad omnia opera adiuncta

in complementum logica Aristot. ad sub-
positoribus, vt est liber sex principiorum,
& liber Diuisionum Boetij, &c. vbi ex-
ponit; & cum dixit in logica Aristotelis
argumentationem esse subiectum, est ac-
si dicit esse syllogismū, quia argumen-
tatio est Analogum, vt ait in q. 3. Vniuersali-
um, & sic primum Analogatum est syl-
logismus; cum ergo ait argumentatio-
nem esse subiectum, hoc verificatur de
primo Analogato, & sic syllogismus est
subiectum. Quo ad quintum, patet quod.
Scotus loquitur de subiecto adæquato a
Q. 4. ad rationes factas contra condi-
tiones subiecti, illas tres condiciones assigna-
tas à Scoto esse veras condiciones subie-
cti totalis scientiæ supra in proprio qua-
sio ostendimus. Ad omnes obiectiones
contra prima conditionem possumus di-
cere, quod quando sunt expressè notæ,
non ponitur expressè eorum præcogni-
tio, vt patet de ente in Metaphysica, de
quo nō habetur expressè quod sit, & quid
sit, quia est adeo clarum, vt non egeat de-
claratione; non tamen sequitur, quin eo-
rum præcognitio non habeatur in mente;
& quod dicitur, quod ens non habet de-
finitionem: dico quod habet conceptum
quidditatum, qui gerit vicem definitio-
nis, vt dictum est in quæsito proprio. Per
idem ad argumenta contra secundam cō-
ditionem: quia etsi ens non habeat defini-
tionem, habet conceptum quidditatum,
de quo fieri sermo in quæstione de Vni-
catione entis. Ad aliam dico, quod defini-
tio vt inseruit demonstrationi, facit scire
accidens: ipsa autem per se neque facit
scire substantiam, neque accidens, sed so-
lum significat vel substantiam, vel acci-
dens. Ad aliud petit difficultatem de me-
dio demonstrationis: Nos autem sustine-
mus, quod illud sit definitio subiecti in
demonstratione potissima, & ad argumē-
tum tunc respondebimus. Ad rationes cō-
tra tertiam conditionem respondemus,
quod aliud est loqui de primitate nobili-
tatis, & aliud loqui de primitate attribu-
tionis. Dico quod reducuntur ad subie-
ctum principale quo ad nobilitatem: quo
verò ad considerationem dico, quod de-
bent reduci ad subiectum attributionis,
vt scientia sit vna.

Ad
quintam.Ad
4. a.
l. 1.
r. 1.Thro.
61.

Ex dictis variæ aliorum sententia considerantur. Cap. I V.

EX dictis patet quid sit dicendū de reliquis opinionibus de subiecto logice, vel enim coincidunt cum nostra, vel differunt, & confutantur per fundamenta posita. Opinio eorum, qui dicunt subiectum in logica esse argumētationem, quæ communiter tribuitur Auicennæ, Algazel, Alberto Magno, Amonio, & alijs reducitur ad opinionem Scoti, quia vel est idem quod syllogismus, vel quid communius: si est idem quod syllogismus, vt re vera est, quia omnis argumentatio recta debet regulari regulis syllogisticis, & sic est idem quod syllogismus, & tunc est cum Scoto, vel est quid cōmunius syllogismo, & tunc debent aduersarij explicare quid contineat ultra species syllogismi; nullam enim speciem argumētationis ego video, quæ non reducatur ad aliquā speciem syllogismi, quod si aliquid aliud contineat, tunc patet quod non est subiectum adequatum logicæ Aristotelis, quia in ea solum de syllogismo agitur, vt superius probatum est. Opinio eorum, qui dicunt subiectum in logica esse orationem, vt est ignoti manifestatiua, & volunt eam extendi ad syllogismum, definitionem, & diuisionem, quas dicunt instrumenta notificatiua, absolutè est vera, & coincidit cum opinione Scoti, quia re vera oratio ignoti manifestatiua per vim illatiuam est solus syllogismus, & sic absolutè sumpta est nobiscum; sed etiam accepta in sensu quo eā illi accipiunt, vt extenditur ad definitionem, & diuisionem, est nobiscum: quia diuisio, & definitio non sunt instrumenta diuersa à syllogismo, sed reducuntur ad syllogismum, vt supra c. 3. ostēdimus, licet ipsi existiment diuisionem, & definitionem esse instrumenta logica diuersa à syllogismo, & speciem subiecti vniuersalis, & ad quæti logicæ, quo postea admissio, oratio non esset subiectum adequatum logicæ Aristotelis, sed nimis amplum, sed esset subiectum logicæ in vniuersum sumptæ, vt amplectitur logicam Aristotelis, & scripta.

aliorum expōitorum, vt librum Diuisionum Boetij, & aliorum. Opinio eorū, qui dicunt subiectum esse ens rationis, quæ est D. Thomæ, & sequacium 4. Metaphysices, si accipitur sic communiter, & in vniuersali, patet quod est nimis ampla, quia vt diximus supra Grammatica, & Rhetorica etiam versantur circa ens rationis: & postea in logica Aristotelis non considerantur principia, & passiones entis rationis in communi, sed syllogismice definitio entis rationis in communi assignatur, sed syllogismi, vt patet 1. Priorum, in principio. Opinio eorum, qui dicunt subiectum in logica esse opus rationis dirigibile, quod triplex est, scilicet simplicium apprehensio, diuisio, & discursus, vt videtur velle Caietanus in proemio Categoriarum, ubi aserit scopum logicæ esse opus rationis, vel coincidit cum opinione D. Thomæ, quia ens rationis, & opus rationis, idē sunt, & sic est nimis commune, & patitur difficultates, quas dicebamus de D. Thomæ: vel intelligit per opus rationis ipsum syllogismum, & sic ens rationis restrictū reducitur ad syllogismum, & coincidit cum opinione Scoti. Opinio eorum, qui dicunt subiectum in logica esse ens reale, quia Arist. 4. Metaphysices tex. 5. ait circa idem versari Logicum, & Metaphysicum, est penitus falsa, quia patet, quod tota logica versatur circa syllogismum, & partes, ac species eius, quæ sunt entia rationis, & insuper, quia est scientia rationalis, non realis. Ad auctoritatem verò illam de 4. Metaphysice, cum dicitur Logicam, & Metaphysicam versari circa idem, Respondetur, illud verbum, idem, potest notare duo, vel subiectum, vel modum subiecti, non notat subiectum, vt sumitur in suo argumento, sed modum subiecti, quia syllogismus est communis omnibus scientijs, & rebus sicut Metaphysica est de ente, quod comprehendit omnia entia, & est commune ad omnes scientias.

THEOREMA VII.

Propositio per se nota est, quæ ex proprijs terminis, vt sunt eius, nata est habere euidentem complexionem.

Exponitur opinio Scoti, & rejicitur opinio D. Tho. Cap. 1.

HOC Theorema ex professio pertrahatur à Scoto in primo Sent. dist. 2. q. 2. quia eius cognitio est satis vilis, & non est ita clarum apud omnes, quæ sit propositio per se nota; ideo est diligenter aduertendum. Scotus igitur sustinet, quod illa est propositio per se nota, quæ ex terminis confusè cognitis, & notis, quo ad euidentiã eius complexionis, non opus est inquirere conceptum distinctum illorum terminorum, vt explicatur per definitionem, sed sufficit illa cognitio terminorum sic confusa, vt explicatur per nomen; vt omne totum est maius sua parte; complexio istius propositionis est euidens statim cum cognitionem confusam, & nominalè habemus de his terminis, absque eo quod inquireamus eorundè terminorũ cognitionem distinctam. Pro probatione autè huius sententiæ primo supponit, quod ratio propositionis per se notæ est ista. Propositio per se nota est, quæ excludit quamcumque causam, & notionem, quæ est extra per se conceptam terminorum propositionis, sed ex prima cognitione terminorũ habet euidentiã; quæ definitio, & ratio probatur ex Aristotele primo Posteriorũ tex. 21. dicente principia prima cognoscimus in quantum terminos cognoscimus; ex quo patet, quod propositio per se nota non excludit quãcumque causam, & notitiam, quia non excludit cognitionem terminorum; sed excludit quamcumque causam, & cognitionem, quæ est extra conceptum terminorũ suorum. Facit aliud fundamentum nempe istud, quod definitum, & definitio sint diuersi termini, & hoc, siue isti termini accipiantur pro vocibus significantibus, siue pro conceptibus significatis; & hoc suppositũ probat dupliciter: primo scilicet. In demonstratione potissima definitio alteri termini, id est subiecti est

mediũ; in tali autè demonstratione ostenditur propriã passionem inhxere subiecto, & definitio per definitionem tamquã per mediũ, ergo si definitio nõ est alius terminus à subiecto, & definitio, sed sunt penitus idem, sequitur, quod in tali demonstratione, quæ est potissima, erit petitio principij, quod est maximum absurdum; dicendum est ergo, quod termini isti definitum, & definitio sunt diuersi; hæc ratio concludit propositum, quia in tali demonstratione altera præmissarum nõ differt à conclusione, nisi vt definitio, & definitum, vt in ista. Omne animal rationale est risibile; Homo est animal rationale, ergo homo est risibilis; maior nõ differt à conclusione, nisi vt definitio à definito, quia ista: omne animal rationale est risibile nõ differt ab ista, homo est risibilis, nisi, vt definitio, & definitum; nõ in maiori subiectũ est definitio, in conclusione subiectum est definitum, & tamè maior est nota per se; (hoc supponatur causa exempli) conclusio vero non est nota per se, sed demonstrata; ergo isti termini differunt, & quantum ad rationem propositionis per se notæ, alius terminus est definitio à definito, quia definitio est per se nota, definitum est ignotum, quia in conclusione clauditur, quæ est ignota, sed notificatur ex præmissis, vt dictũ est.

Confirmatur hæc ratio: quia si definitum, & definitio non sunt distincti termini, ergo in tali demonstratione potissima, eruat tãtum duo termini, quia in ea sunt solum definitum siue subiectum, definitio, & passio demonstrata; modò si definitum, & definitio sunt idè, patet quod sunt tantum duo termini. Secundo sic, ex Aristotele primo Physicorum tex. 5. nomina sustentent ad definitionem hoc, quod totum ad partes, id est nomen est prius nõ ù definitione. Ex hoc arguitur. Impossibile est eundem conceptum esse priorem, & posteriorem, haberi, & nõ haberi de eadem re; at eadem res potest prius concipi secundum nomen, quã secũdum definitionem, nomen autem importat confusè illam rem, quam definitio significatè distinctè, ergo conceptus quidditatis rei prout importatur per nomen confusè est prius notus naturaliter, quam conceptus eius, vt importatur distinctè per definitionem, & ita est alius

alius conceptus, & in demonstratione potest esse aliud extremum diuersum à definitione. Ex his duobus suppositis infert intentum, scilicet quod propositio per se nota est illa, in qua terminus confusè cognitis siue per nomen cognitis, statim manifesta est complexio eorum terminorum absque quod isti termini, & quidditates eorum cognoscantur distinctè per definitionem. Ista conclusio ex illis duobus suppositis patet: quia ex primo supposito propositio per se nota est, quæ excludit quancumque aliam cognitionem extra terminos, & nota est ex cognitione præcisa terminorum; ex secundo vero supposito alius terminus est conceptus definitionis à conceptu definiti, & consequenter illa non erit propositio per se nota, ad cuius complexionem cognitionem non sufficit cognitio terminorum simplicium, sed requiritur cognitio definitionis eorundem terminorum, & hæc est prima ratio integra pro hac sua sententia. Secunda ratio est hæc; nisi dicamus hoc modo, sed asseramus; quod omnis propositio, quæ cognitis terminis distinctè, est per se nota, se queretur, quod qualibet propositio necessaria, quæ est vera in primo modo dicendi per se, est per se nota, vt ista, Homo est animal. & ista, Homo est corpus, Homo est substantia; quod tamen non est verum; falsitas consequentis non probatur à Scoto, sed relinquatur vt manifestè falsa, nam istæ propositiones sepe sunt ignotæ, & de ipsis quandoque est non leuis disputatio, consequentia verò est clara, quia si assignetur ratio distincta vtriusque extremi, patebit, quod vnum extremum includit alterum, vt quod homo includit animal, & consequenter, quod ista est necessaria, homo est animal. Tertio etiam sequetur, quod in scientijs specialibus qualibet propositio esset per se nota, quæ Metaphysicus ex definitionibus extremorum haberet; hæc enim tunc secundum illos esset per se nota, sed hoc est falsum; quia Geometra non vultur aliquibus principijs tãquã per se notis, nisi quæ habent euidẽtem veritatem ex terminis confusè cognitis, puta concipiendo lineã confusè, est euidens, quod linea est longitudo sine latitudine, non concipiendo adhuc distinctè ad quod

genus pertinet lineã, sicut considerat Metaphysicus; similiter, multæ propositiones quas Metaphysicus potest cognoscere, puta quod linea est species quantitatis continua, distinctè cõtra superficiem, corpus, & huiusmodi, non sunt per se notæ apud Geometrã. Quarto in vtu est, & rectè sit, quod sepe demonstramus aliquod prædicatum de definito, quod quidẽ prædicatum erat per se notum inesse definitioni, vt habere tres demonstratur de triângulo, quod tamen prædicatum est per se notum inesse definitioni triânguli. Ex his patet propositionem per se notam esse illam, in qua ex sola cognitione confusa terminorum, quæ per nomẽ explicatur, absque cognitione vlla alia est euidens cõplexio terminorum. Hinc constat opinionem aliorum quorũdam, & præcipuè D. Thomæ, qui dicit propositionem per se notam esse duplicis generis; quædam enim dicitur esse per se nota; quædam verò dicitur esse per se noscibilis; hæc distinctio est nulla, quia primum membrum, vel coincidit cũ secundo, vel non datur; quia propositio nõ dicitur per se nota, quia actu cognoscatur ab intellectu; tunc enim nullo intellectu considerante, nulla esset propositio per se nota, & etiam quæcumque propositio, quam actu cognosceret intellectus, possit dici per se nota, quæ omnia sunt absurda, sed illa est propositio per se nota, quæ quãtũ est ex natura terminorũ, nata est habere euidẽtem veritatem contentam in illis terminis. Confutat etiam opinionem D. Thomæ prima parte quæstione prima, articulo primo, quod nulla est distinctio illa, duplex est propositio per se nota, scilicet in se, & in nobis: hæc enim distinctio coincidit cum præcedenti, & per eandem rationem rejicitur, quia secundum membrum non datur, nam quæcũque propositio, quæ est in se, & per se nota, est nota cuiusque intellectui, quoniam dicitur per se nota, quia est apta nata cognosci eius cõplexio euidẽter à quocũque cognoscẽte termino, dicitur ergo per se nota, licet nõ sit actu cognita, sed sufficit, quod ex natura terminorũ sit apta nata cognosci à quocũque intellectu, qui cognoscat terminos, sicuti est syllogismus necessarius dicitur ille, qui secundum se est necessarius, & nul-

Prima
max
princi
pali.

Secũ
da rō
princi
pali.

Quar
ta.

Opi
nio D.
Tho.
reijci
tur.

Id alio indiget, vt sit necessarius. & licet à nullo cognosceretur, esset necessarius, Per idē consutat aliam distinctionē eiusdē D. Thomæ in præcitate loco, scilicet, quod nulla est illa distinctio; alia est propositio per se nota sapientibus; & alia est per se nota insipientibus; quia propositio per se nota est, quæ cognoscitur cognitis terminis, vt dictū est; quicūque ergo cognoscit terminos siue sit insipies, siue non, cognoscit illam propositionem esse verā; vt etiā rusticus cognoscit illam esse veram. Omne totum est maius sua parte; quod ad propositionem per se notam, igitur non differt esse sapiētē, vel insipiētē; quia sufficit cognitio terminorum confusa, licet nullam aliam cognitionem vel sapientiā habeat, vide nostras disp. 1. Sent. dist. 2. q. 2.

*Adducitur defensio Caietani, & reijci-
tur. Cap. I I.*

*Opi-
nia D.
Tho.
secun-
dum
Caiet.*
Caietanus prima parte Summæ, quæ stione secunda, articulo primo, sed exactē in primo Posteriorū, capitulo tertio, nititur tueri, & defendere opinionem D. Thomæ. Primò itaque videbimus opinionem D. Thomæ, vt ipse illam declarat, & probationem, & solutionem ad rationes Scoti, deinde omnia considerabimus. Sustinet ergo D. Thomas secundum Caietanum, quod illa est propositio per se nota, quæ est immediata; & ideò asserit triplicem esse propositionem per se notā. Alia est per se nota secundum se tantum; alia est per se nota secundū se, & quo ad nos; & alia est per se nota, sed quo ad nos tantum; ratio istius diuisionis est: quia quot modis dicitur vnum oppositorū, tot modis dicitur & reliquum, oppositio autem mediata, quæ opponitur propositioni immediatæ, siue per se notæ, est triplex, sicuti triplex est medium, aliud medium est notum nobis tantum, vt cum procedimus ad effectū ad causā, & sic propositio, quæ caret mediō tali, est per se nota quo ad nos tantum. Aliud est medium in se notum tantum, vt cū procedimus per causam, quæ tamen est ignota nobis, & sic propositio, quæ est nota sine medio tali, est per se nota secundum se tantū; tertio modo est medium, quod est notū secundum se, & quo

ad nos, & ita propositio, quæ caret hoc medio, dicitur propositio per se nota secundum se, & quo ad nos; hæc autem est duplex, vel enim caret medio, quod est notū secundum se, & secundum nos omnes, & talis propositio dicitur dignitas; vel hoc mediū est notum secundū se, & secundum nos; sed solum sapiētes, & hæc dicitur communis animi conceptio. Hi sunt varij gradus propositionis per se notæ, secundū hæc opinionē; qui omnes fundantur in vno primo fundamento, quod idē sit propositio per se nota, & propositio, quæ caret medio; adeo quod omnis propositio immediata, & in qua predicatū inest subiecto in ratione subiecti, est per se nota. Est insuper notādum, quod cum ait, quod istæ propositiones sine medio, sunt per se notæ, quia ex proprijs terminis sine vllō medio sunt notæ, ibi per proprios terminos intelligit terminos secundū sua significata, siue sint sumpta distinctē, siue confusē; arbitratur enim quod definitum, & definitio, siue conceptus confusus, & distinctus definiti, sint vnic⁹ terminus. Propositio ergo per se nota, secundū hæc viā, est quæcūque propositio, quæ ex proprijs terminis; siue confusē acceptis, siue distinctē acceptis, est nota sine vllō medio. In hoc ergo differt hæc opinio à Scoto, quia ista opinio vult, quod quæcūque propositio immediata sit per se nota, et si nō sit euidēs ex terminis nisi distinctē conceptis; Scotus verò vult, quod illa tantummodo sit propositio per se nota, quæ ex terminis tantum confusē cognitis est euidēs, siue ex terminis illius absque recurſu ad alios terminos habet euidentiā.

Caietanus itaque vt suam opinionē veram esse ostendat, nititur probare, quod conceptus confusus, qui explicatur per nomen, & conceptus distinctus, qui explicatur per definitionem, siue definitum, & definitio, non sunt diuersi termini secundum se, sed solum secundū nostrum modū concipiendi, & quod idēd propositio per se nota, dēt dici illa, quæ, est nota ex terminis sine vllō medio, siue istū termini confusē accipiantur, siue distinctē; Hoc ergo probat primò sic. Definitio, & definitū differunt solum secundū confusē concipi, & distinctē concipi, ergo secundū se, nullam habēt differentiam. Antecedens est euidens:

C 3 quia

*Fundam-
tum.
Caiet.*

*Notū
dum.*

*Scop⁹
Caiet.
Pri-
marū
Caiet.*

quia non possumus fingere aliquam differētiā, quæ illam præueniat, aut maior illa sit, consequentia probatur, quia cōcipi nihil reale ponit supra rem conceptam, ergo differentia secundum concipi non est differentia quidditatis significatæ per se, secundum se, ergo concipi distinctè, vel confusè, non ponit distinctionem in re concepta secundum se, sed solum secundum

Secūda dicitur: nostrum modum intelligendi. Secundò in processu, in quo probatur aliquod prædicatum inesse definito, & subiecto, quia inest eius definitioni, committitur fallacia petitionis principij ex parte rei, ergo definitio, & definitum sunt idem ex parte rei. Consequētia est evidens. Antecedens probatur auctoritate D. Thomæ in fallacijs, & Alberti magni ibidem: quia si negatur, quod homo currit, non minus negatur, quod animal rationale currit. Ex his quoque

Ad rōnes Scoti respōdet: ad rationes Scoti respōdet, quæ probant, quod illa non est propositio per se nota, quæ habet evidentiam ex rationibus, & definitionibus terminorum. Ad primam rationem negat secundum suppositū, nēpè quod definitum, & definitio differant.

Ad primam probationem respōdet: quod si definitum, & definitio accipiuntur secundum rem, ibi est petitio principij; sed si accipiuntur secundum nostrum modū concipiendi, distinguuntur; & sic non committitur fallacia petitionis principij, & hac secundo modo accipiuntur; Eodem modo respondet ad confirmationem: ibi sunt tantum duo termini secundū se, sed ratione nostri, sunt tres, quia secundum nos, definitio, & definitum, differunt. Ad secundā probationem illius fundamenti gratis cōcedit, quod alius est cōceptus definiti, & definitionis, sed nō in se, sed secū-

Ad cōfirmationē: dum nos? Ad tertium principale negat cōsequentiā, quia sequitur, quod illæ propositiones erunt per se notæ Metaphysico, qui eorum terminorum definitiones cognoscit, non in scientijs specialibus. Ad

Ad quartam: quartum respondet, ut ad primum, quod scilicet stat, quod aliquod prædicatum sit notum inesse definitioni ratione nostri, non autem secundum se, & ideo potest demonstrari de definito per definitionem, nec fit petitio principij. Hinc ad obiectio-

Ad rōnes: nes contra diuisiones propositionis

per se notæ factas à D. Thoma, respōdet, quod prima iure facta est sicuti propositio mediata, alia est mediata secundum se sola, & alia quod ad nos, ut dicit Aristoteles in libris Post. vnde per hoc distinguitur demonstratio propter quid, à demonstratione quia. Vltima autem diuisio quod ad nos omnes, vel quod ad nos sapientes, est data per easdem differentias magis tractas; Ad rationem autem contra, respōdet, quod illa propositio assumptus, & quecumque propositio in se, & per se nota, est nota cuiusque intellectui debet sic modificari, propositio in se, & per se nota, est nota cuiusque intellectui cognoscenti illos terminos distinctè, aliter est falsā; quia licet aliquādo habendo cognitionē cōfusam terminorū illa cōplexio sit euidēs, sepe ēt euenit, quod nisi habeamus cognitionē illorū distinctā, nō est nota.

Pro euetrēda hac defensione Caietani nō sunt inquirenda alia media, quā ea, quæ adducta sunt à Scoto, quibus clare intellectis, veritas in hac re est quoque nota. Dimittit etiam argumenta adducta à formalistis, quæ quātum concludant, nolo in præsentī considerare; & licet hæc disputatio sit potius nominalis, & de terminis, quæ deberet supponi; tamē quia in disputationibus sæpe euenit æquiuocatio propter diuersum intellectū propositionis per se notæ, opus est eā declarare. Antequā autem ostendā vim rationum Scoti, est notandum pto intelligentia, quod licet res, quæ explicatur per nomen definiti, & per definitionem ipsam, si vna, & eadē, tamē nemo vnquā dicit, eādē nomē definiti, & definitio definiti sit vnus, & idē terminus, ut homo, & animal rationale; licet enim eadē res per illos terminos explicetur; sunt tamen varj, & diuersi termini, & sunt diuersi non solum propter nostrum modū concipiendi, sed secundū se, & cessatē quauis nostra operatione intellectus; homo enim est vna vox, & dictio; & animal rationale est alia vox, & dictio; hic autē accipimus terminū propriē ī propria significatione, quod idem est, quod vox, & dictio illa significatiue, in quā resoluitur propositio, & ex qua propositio cōponitur, & propterea si fiat talis propositio, homo est rī-bilis, & animal rationale est rī-bile, nemo

Reij-
citur.
Caietani

Notū
dum.

Notandum.

vnquam dicitur quod sit vnica propositio, sed erunt duæ, licet significant eandem rem. Notandum est insuper, quod termini diuersi, licet significant quandoque eandem rem, tamen significant semper cum aliqua diuersitate, quæ diuersitas consequitur illos terminos ex natura sua, non propter nostrum intellectum (non loquor modo de prima impositione nominum, quia scio, quod illa facta est ab intellectu, & ad placitum primi instituentis) sed loquor de vsu nostro quotidiano illorum terminorum; in eorū enim vsu communi, intellectu, noster non potest diuersitatem, sed illis vtrius in significato illis imposito, vt homo, & vir, sunt duo termini, & significant eandem rem realiter, tamen adest aliqua diuersitas in significato istorum terminorū ex natura terminorū ipsorū sine operatione nostri intellectus, vt patet ex Eimologia horum nominum, adeo quod nedū vox est diuersa, sed cōceptus significatus est diuersus, licet sit de eadē re: hæc adeo clara sunt, vt qui ea neget, errare videatur in ianuis. In proposito ergo definitū, id est nomē definiti est vnus terminus, definitio ipsa definiti est alius terminus, accipiēdo propriè terminum, vt terminus est, quia sunt diuersæ voces, & licet idē significant, tamē diuerso modo significant, quia definiti nomē cōfusè, definitio distinctè, & hoc ex natura talium terminorū, non per opus nostri intellectus, & sic sunt duæ voces habentes diuersā significata, & cōceptus ex natura sua, quam adepti sunt in prima iustitutione. Ex his patet efficacia rationis primæ Scoti, & veritates eius opinionis, quia ait Aristoteles principia cognoscimus in quantum terminos cognoscimus; cū ergo offertur mihi propositio ista, homo est risibilis, si cognoscendo hos duos terminos, vt sunt termini illius propositionis, nō cognosco complexionem illius propositionis, sed est necesse quod recurrā ad alium terminum, scilicet ad animal rationale; hæc propositio nō erit nota ex terminis suis, vt termini eius sunt, sed erit nota per alios terminos, nēpè per animal rationale, quod est cōtra id, quod dicit Aristoteles, quod principia prima cognoscimus in quantum terminos cognoscimus, & sic hæc non erit propositio per se

Efficacia
rationis
primæ
Scoti.

nota. Ex hoc patet impugnatio distinctionis allatæ à Caietano, quæ ait esse eorū fundamentum, vt re vera est, scilicet, quod definitum & definitio sunt idē termini secundum se, non tamen quo ad nos; certum est enim quod definitum, & definitio, licet significant eandem rem realiter, tamen extrinsece operatione nostri intellectus sunt diuersi termini, & voces; & insuper, licet significant eandem rem realiter, eam tamen significant vario modo, quia nomen definiti cōfusè, definitio distinctè, & hæc varietas significationis inest illis terminis ex natura terminorum, non ex operatione nostri intellectus tunc laborantis, quia cessante quacūque operatione nostri intellectus animal rationale significat distinctè hominē; homo verò significabit cōfusè, quia hæc significationē habuerunt ab impositione nominum, non à nostro intellectu in eorū apprehensione; vnde vt clarum est ex primo Perihermenas, prius concipimus res, deinde illas per voces explicamus; prius ergo concipimus hominē cōfusè, deinde per nomē illud explicamus, deinde concipimus hominē distinctè, & deinde per definitionem eum explicamus; definitio ergo, & definitum sunt diuersi termini, quia sunt diuersæ voces, & licet significant eandem rem, significant tamen illam cum aliqua diuersitate ex propria natura, quia vnus cōfusè, & aliud distinctè, vt dictum est, ergo ex propria natura habent diuersos cōceptus, ergo est certum, quod sunt duo termini distincti, definitio, & definitum, ex natura rei, & secundum se, quia sunt diuersæ voces aliquos diuersos cōceptus significantes de eadem re. Ex hoc ergo fundamentum, & illo alio, quod propositio per se nota, ex communi sententia est illa, cuius cōplexio est euidens ex cognitione terminorū illius propositionis, ita quod non requiritur alia extranea cognitio. Ex his duobus fundamentis inquam sequitur, quod propositio per se nota, est illa, i qua complexio est euidens ex cōfusa cognitione terminorum, & non requiritur cognitio definitionis, quia tunc requireretur alia cognitio vltra cognitionem priorum terminorum. Ad rationes Caietani, quibus probat, quod definitum, & definitio differunt solum per opus nostri

Impugnatio
Caietani.

Ad
p1 -
mam

Cai. intellectus, & quod sunt idem terminus secundum se. Ad primam nego consequentiam; ad probationem dico, quod concipi diuincte, & confusè non addit quidem ali quid reale supra rem conceptam, sed tamen importat terminum ex propria natura diuersum, quia conceptus distinctus est diuersus conceptus à confuso ex natura sua, & ideo requirit diuersam vocem, quae exprimatür; & sic est terminus diuersus ex natura rei à confuso, tam quo ad vocem, quam quo ad conceptum; argumentum autem concludit, quod res, quae explicatur per nomē, & per definitionem non est diuersa, quod nos quoque cōcedimus, sed non probat, quod termini illi nomē de finiti, & definitio, qui illam rē diuerso modo significant, non sint diuersi, quod est illud, quod intendit Scotus; Vnde Scotus non dixit, quod alia res sit, quae explicatur per nomen definiti, & alia quae explicatur per definitionem; sed dixit quod alius terminus est definitum, & alius est definitio; & sic semper loquitur Scotus. Secundum argumentum quoque cōcludit, quod res, quae significatur per definitum, non est alia res ab ea, quae significatur per definitionem, quod concedimus; non tamen probat, quod non sint diuersi termini ex natura rei definitum, & definitio. Per idem patet, quod responsio ad primum argumentum nulla est, secundum enim fundamentum verissimum esse ostensum est, quod definitum, & definitio sunt diuersi termini, tam quo ad voces significantes, quam quo ad cōceptus, & sunt distincti ex natura sua absque opere intellectus nostri; quod si quis dicat, concipi confusè, & diuincte, est operatio intellectus nostri, ergo hæc diuinctio est per opus nostri intellectus; Dico, quod licet concipere distincte, & cōcipere confusè sit opus nostri intellectus: tamen termini significantes conceptus confusos, & distinctos, nō sunt opus nostri intellectus, quoniam termini significant ad placitum primi instituentis, & ideo licet illa prima institutio fuerit per opus intellectus instituentis; attamen nunc termini sunt vi res, & significant talem, & talem conceptum ex natura sua, non ex nostra imaginatione; & ideo illi termini ex natura sua cum diuersos conceptus signifi-

cent, vt dictum est, sunt etiam diuersi in se.
Per rationem etiam illam reijcitur ista responsio: quia si isti termini distinguerentur ratione tantum, tunc cum vnus terminus est notus, & alius quoque esset notus, quia sunt idem, ergo vnū non potest esse causa alterius notificatiua, quia semper ignotum demonstratur per notum non per ignotum; si autem aequaliter sint noti, ut petitio principij, quæ fallacia fit, cum supponimus esse notum illud, quod probare debemus. Confirmatur, & validissime: quia in demonstratione non sufficit, quod termini sint distincti per nostrum modū intelligendi, sed debent esse distincti ex natura rei, quia termini ingredientibus demonstrationem sunt subiectum, passio, & medium siue causa, modo isti termini non distinguuntur per solam rationem nostram cogitantem, sed ex sua natura; etiā cessante operatione intellectus; quæ distinctio probatur, quia habet diuersas proprietates, & de illis varia prædicata verificantur celsæ operatione intellectus, quia de subiecto ostenditur passio, nō de medio, medium est causa inherentiæ passionis cū subiecto, non subiectū. Per idem patet impugnatio responsionis ad secundum; si enim nomen, & definitio solū secundū nostrā operationem intellectus distinguuntur, & secundū se sunt vnus, & idem terminus, & conceptus, ergo intellectus noster non potest cognoscere prius vnū, quā aliud, vt prius nomē, quā definitionem, quia intellectus intelligit res sicuti sunt, & non prius illas distinguit, quam cognouerit; in prima igitur intellectione nō potest illa separare, sed solum postquam illas cognouit, ergo in illa prima intellectione nō sunt diuersi: sed idem, ergo nō potest vnus esse prior, & alius posterior secundum operationem nostri intellectus; si ergo vnus est prior, & alius est posterior in illa prima intellectione, est secundum se; Aristoteles etiā ibi loquitur de conceptibus secundū se, & ait, quod intellectus noster prius cognoscit terminos, quā definitiones; loquitur enim de ordine nostræ cognitionis primæ ex parte rerum, & docet quod magis confusa prius à nobis cognoscuntur, & cōsequēter nomina rerū prius cognoscuntur, quā definitiones ipsarū rerum,

*Ratio
contra
Caietanū.*

*Impugnatio
generatur
re
spicitur
ad se
cundū.*

*Ad se
cundū*

*Reijcitur
per
rationem
ad arguē
tium
Scoti.*

Effica
cia se
cūdi
argu
mēti
princi
palis
Scoti.
Alia
ratio.

tum, & hoc est etiā verum secundum ex-
 positionem D. Thomæ, conceptus ergo si-
 gnificatus per nomen, est alius à conce-
 ptu significato per definitionem. Secun-
 dum argumentum principale probat in-
 tentum egregiè, scilicet quod propositio
 illa, quæ ex terminis distinctè cognitis per
 definitionem est nota, non debeat dici
 per se nota, quia tunc omnis propositio
 primi modi esset per se nota, quod est fal-
 sum. Sed Caietanus negat falsitatem con-
 sequentis; aded quod iudicat propositiones
 omnes de primo modo esse per se no-
 tas, sed hoc est exclusum supra formando
 argumentum. Præterea omnes differentiæ
 rerum paterent, quod tamen est cōspicue
 falsum, consequentia patet, quia illæ per-
 tinent ad primum modum dicēdi per se,
 statim etiam prolata vna propositione co-
 gnosceremus an esset in primo modo di-
 cēdi per se, vel nō, quod tamē est falsum;
 est enim difficultas, an hæc sit i primo mo-
 do, vel secūdo. A finis est rudibilis; conse-
 quētia patet, quia propositio de primo mo-
 do est p se nota p te. Præterea, tunc omnes
 propositiones primi modi essēt prima prin-
 cipia, & notissima, vt ista: Omne totū est
 maius sua parte; at videmus, quod admo-
 dū pauca sunt nobis notæ, & multæ igno-
 tissimæ. Tandē confirmatur opinio Scoti
 ex Aristotele secūdo Metaphysices, in ini-
 tio, vbi propositiones per se notas vocat
 principia prima, in quib. nullus errare po-
 test, sed sunt nobis naturaliter notæ; ait e-
 nim, quod in inueniēda veritate sunt que
 dā propositiones, in quibus errare nō pos-
 sumus, & sunt prima principia, quorū cō-
 plexio cognitis terminis simplicibus, sta-
 tim est euidēs, nō ergo quelibet propositio
 immediata potest dici per se nota, quia nō
 sēper illa est ita euidēs, quod in ipsa errare
 nō possumus, & quod nulla sit disputa-
 tio, immō plurimæ illorū nos latent, & de
 multis alijs est maxima difficultas; illæ er-
 go solū sunt propositiones per se notæ, quæ
 quidem sunt immediatæ, sed aded sunt no-
 bis euidētes, quod in illis errare non pos-
 sumus; istæ autē sunt illæ solū, quæ ex
 cognitione cōfusa terminorū habent eui-
 dentiam, vt totum est malus sua parte. Ex
 dictis potest elici impugnatio respōsionis
 ad tertium, & quartum. Est ergo dicēdum,

spīso
nis ad
 quod nō sufficit, qd propositio sit immē-
 diata ad hoc, vt sit per se nota, sed op^o est,
 quod cognitis extremis confusè, siue per
 nomina, statim complexo sit euidens. Per
 hoc idem patet confutatio respōsionis ad
 illam deductionē contra diuisionem Diui
 Thomæ, quia si est necesse habere cognitio-
 nem definitionis ad hoc, vt illa propositio
 sit nota, non erit per se nota, quia non erit
 nota ex proprijs terminis, vt dictum est.
 Præterea, diuisio illa propositionum rei-
 citur, quia inuitur illo falso fundamento,
 quod propositio per se nota sit idē, quod
 propositio immediata, quod esse falsum,
 est ostensum.

THEOREMA VIII.

Propositio per se, non conuertitur in pro-
positionem per se.

Exponitur sententia Scoti, & obiectiones
contrariæ reiiciuntur. Cap. 1.

Scot.

Scotus primo Sent. dist. 3. quæstione ter-
 tia G. ad probandum, quod ens non
 est vniuocum dictum in quid de suis pas-
 sionib^o, adducit duas rationes. Prima est,
 propria passio prædicatur de subiecto in
 secūdo modo dicēdi per se, ex primo Post.
 cap. 4. tex. 31. ergo subiectum ponitur in
 definitione passionis vt additum, quia se-
 cūdus modus dicēdi per se, est ille, in quo
 subiectum est de definitione prædicati, vt
 homo est risibilis: Homo enim est de defi-
 nitione risibilis: constat autē quod non est
 de definitione risibilis, nisi vt addit, quæ
 homo nō est genus, neque differentiā risibi-
 lis, neque vniuersaliter aliqd subiectū ali-
 cui^o accidētis proprii ingreditur definiti-
 oem accidētis proprii, nisi vt additum. Ex
 hoc deducit Scotus, ergo nō prædicatur in
 primo modo p se, de proprijs passionib^o,
 quia quod prædicatur de aliquo in primo
 modo, est genus, vel differentia, vel tota
 definitio, vt patet ex declaratione illorum
 modorum, & sic subiectum nō est vniuo-
 cum dictū in quid, de suis passionib^o. & cō-
 sequenter ens nō est vniuocum dictum in
 quid, de suis passionibus. Secūda ratio est,
 quia ex Aristotele primo Post. cap. 18. vbi
 loquitur de statu in principijs, ait, quod
 præpo-

propositio per se, non conuertitur in propositione per se, siue prædicatio per se, nõ conuertitur in prædicationem per se; ita quod si prædicatum dicitur per se de subiecto, non conuertitur, subiectum per se dicitur de prædicato, sed per accidens; Ex hoc deducit, ista est per se secundo modo, ens est vniuersum, ergo hæc non est per se secundo modo, vnũ est ens: sed quasi per accidens, sicuti hæc risibile est homo, est per accidens. Ex his duabus rationibus concludit, quod ens non prædicatur in quid, de suis passionibus. Hinc oritur disputatio inter quosdam Scotistas, & Caietanum; nõ quid sit vera naturaliter hæc propositio, nulla propositio per se, conuertitur in propositionem per se. Quidam Scotistæ tenent eam esse veram vniuersaliter; Caietanus tenet eam esse veram particulariter; in aliquibus enim valet, in aliquibus non valet. Rationes, quas pro se adducit Caietanus primo Post. cap. 4. sũt istæ, primo ista est propositio per se in primo modo, homo est rationalis, eius cõuersa est, rationale est homo, & hæc quoque est per se, ergo in aliquibus propositionibus propositio per se cõuertitur in propositionem per se; quod autem hæc propositio rationale est homo, sit per se, probatur, quia est necessaria, & omnis propositio necessaria est per se. Secũdo probatur hoc, quia ille sunt propositiones per se, quibus competunt modi perfectitatum secundum definitiones datas ab Aristotele, huic autem, rationale est homo, & similibus continet definitio secũdi modi per se, quia in his subiectum ponitur in ratione prædicati, ista verò, par, & impar est numerus, est in primo modo, quia illi, & similibus competit definitio primi modi. Verũm hæc sententia Caietani, sicuti & multe aliæ in illis libris Post. repugnant nondum Scoto, sed Aristoteli, & veritati de præsentibus quidem est cõspicuum, cum Aristoteles in 18. capite primi Post. in alio se re non labore, nisi in probando, quod in prædicatione vniuersali, & per se, nõ datur conuertentia; probat enim ibi principaliter, quod non est processus in infinitum in prædicatis extremis; ad hoc autem comprobandum iacit inter alia hoc fundamentum, quod prædicationes per se vni-

uersales, non conuertuntur: de his enim prædicationibus loquitur, quia aliæ prædicationes sunt prædicationes per accidens, vt disertè docet textu 148. in textu etiam 150. vt ibi exponit egregiè Ioannes Grammaticus, & Zabarella docet, quod non potest esse reciproca prædicatio speciei de genere, nec de differentiâ; quia licet genus, & differentiâ prædicentur de specie, non tamen vult Aristoteles, quod hæc prædicatio sit reciproca, probat enim ibi intentum principale duabus rationibus; prima est per fiducialem reprobationem, scilicet dato etiam, quod daretur hæc reciproca prædicatio, non tamen sequeretur, quod datur processus in infinitum in prædicatis, neque in subiectis. Secunda ratio est: quia si daretur hæc reciproca prædicatio in quid, & esset per se, & vniuersalis, sequeretur, quod genus esset sui generis genus; si enim hæc est per se, & vniuersalis, animal est homo, sequitur, quod homo sit genus animalis, quia in naturali prædicatione superiora prædicantur de suis inferioribus, & consequenter esset quoque genus sui ipsius, quod est absurdum euidenter. Similiter si species posset prædicari vniuersaliter de differentiâ, species esset differentiâ suæ differentiâ; Idem probat de prædicatis accidentalibus in text. 151. & nos breuiter ostendimus, quia clarum est, quod si dicimus risibile est homo, est prædicatio contra naturam, quia subiectum est homo, & risibile est accideus, & consequenter risibile inest homini, nõ homo risibile; est ergo prædicatio contra naturam, risibile est homo; & denique hæc omnia clara sunt apud Aristotelem in prædicato loco, Quod etiam cõspicue apparet ex ratione & definitione modorum per se: nam primus, & secundus modus per se, habet hanc cõmunem conditionem, quod prædicatum inest subiecto; adeo quod prædicatio debet esse naturalis, non contra naturam, & probatur ex verbis textus, nam in primo modo ait; *per se autem quæcumque insunt in eo, quod quid est, vbi per verbum illud insunt, denotat prædicatum inesse subiecto: dum verò ait in eo quod quid est, declarat secundam conditionem scilicet modum quod inest in secundo modo; cum verò ait, & quibus-*

Origo
difficultatis
iii.

Prima
ratio
Caiet.

Reij-
citur.

Prima
ratio

THEOREMA IX.

Datur regressus .

Probatur quod datur regressus de mente Scoti, & secundum veritatem. Cap. I.

quibuscumque eorum, scilicet *predicatis* qua insunt *ipsis subiectis*, hęc est prima conditio, ipsa subiecta insunt in definitione, ecce aliam conditionem: conueniunt ergo uterque modus in prima cōditiōe, quod prædicatum debet inesse subiecto, & ita prædicatio est naturalis; differunt verò in secunda conditione, quia in primo prædicatum est de definitione subiecti; in secundo verò subiectum est de definitione prædicati, quæ omnia, quia diligenter declarantur à Jacobo Zabarella, & alijs, qui seruo Aristotelem ipsum exponunt, non immororari in propositis propositionibus à Caietano. cum dicimus, rationale est homo, par: & impar est numerus, prædicatū non inest subiecto . Sed conuerso; adeo quod prædicatum est contra naturam.

Ad
pri-
mā ra-
tionē
Cai-
tani.

Ad rationem Caietani dico, quod falsa est illa propositio, quod omnis propositio necessaria est per se, quia propositio de omni, est necessaria, & tamen, non est per se, quia propositio per se est magis necessaria propositione de omni; Sed hoc dimisso dico, quod hæc propositio, & similes, rationalis est homo est vera, & necessaria, quia ista homo, est rationalis necdum est per se, sed est vniuersalis, & secundum quod ipsum, quod est vltimus gradus necessitatis; propositio autem, quæ est vniuersalis, est de terminis omnino æqualibus, & ideo sunt cōuertibiles, & ideo istæ propositiones cōuersim prædicantur propter eorum terminorum perfectā æqualitatem, & sic licet prædicatio non sit naturalis, tamen propositio est vera, & necessaria, quia eius conuersa est secundum quod ipsum, non ergo sunt necessariae istæ, quia sint per se, sed quia eius conuersæ sunt secundum quod ipsum; vnde Porphyrius capite de Specie, duplicem prædicatiōem solum admittit, superiorū de inferioribus & æqualium de æqualibus, idem dicendum de illis propositionibus, omne necessarium est æternum, quod si non sint secundum quod ipsum, erunt falsæ, vel non necessariae verè; Quæ autem dicit Caietano de definitione accidentium, quod subiectum non ponitur, vt additū, sunt falsa, sed a libi ea examinabuntur, scilicet in Meth. lib. 7.

Licet apud antiquos de demonstratio-
ne circulari fuerit disputatio, nūquā
tamen de regressu fuit controuersia. Vnde
Scotus liberè loquitur de eo, ac si de hoc
nunquā dubitatum esset: vt autē veritas
in hac re dilucida fiat, primò declarabo
quid sit regressus, & quomodo à circulari
demonstratione (quam consutat Aristote-
les) differat. Secundo ponam Opinionem
Scoti cum suis fundamentis. Tertio ratio-
nes aduersariorum adducam, & solua-

Di-
feri. -
mā in
ter ir
culū,
& re-
gressum.

Quo ad primum est tale discrimen inter
circulū, & regressum, quod circulus est,
quo ostendimus conclusionem per præ-
missas, deinde præmissas per cōclusionem
eadem via, scilicet propter quid; ita quod
vtraque est demonstratio propter quid, vt
si ex A. demonstremus B. & iterum ex B.
demonstremus A. & vtraque fit demonstra-
tio propter quid, siue per causam est, demo-
stratio circularis, quā Aristoteles 3. c.
1. Poster. reijcit; regressus verò est, quan-
do per effectum ostendimus causā, dein-
de reuertimur, & per causam ostendimus
effectum, & ita hoc est discrimen inter re-
gressum, & circulū, quod in circulo vter-
que processus est propter quid; at in re-
gressu prior processus est ab effectu, & à
posteriori; secundus est propter quid; & à
priori, & ita argumenta, quæ sunt contra
circulū, non valent contra regressum, ne-
que admittentes regressum admittunt cir-
culum. Quo ad secundum ex multis locis
Scoti in libris Sent. potest talis sententia
colligi, licet nullibi (quod viderim) de hoc
expressè loquatur, præcipue tamen elicitur
eius sententia ex 1. Sent. in Prologo
quæstione de subiecto soluedo tertii prin-
cipale; ait enim quod ex passionibus pos-
sumus venire in cognitionē causæ illarum
passionū, demonstratione qa. Hoc admisso,
clarū est, quod postea per tales causas pos-
sumus cognoscere illas passiones, quæ sūt
effectus talis esse causarum; etenim si sint
cogno-

Opi-
nio
Scoti.

cognoscibiles, distinctè debent cognosci per causas proprias, & sic habito per demonstrationem quia, quod causa est, possumus regredi ad ostendendum effectum distinctè per eandem causam, siquidem ille effectus non potest distinctè cognosci, nisi per suam causam proximam: & hoc confirmatur, quia vult quod subiectum in scientia potest demonstrari demonstratione quia, & tamen cum hoc vult, quod definitio eiusdem sit medium, & causa ad ostendendum passiones, & effectus de subiecto. Sed clarius in quodlibetis q. 7. ad A. admittit regressum: dicit enim ibi aperte, quod duplex est demonstratio: vna est per causam, & alia per effectum, & ibi probat dari hoc duplex demonstrationis genus: quia veritas, necessaria, sed non evidens, ex se habet euidenciam, & probatur ex alia veritate euidens sumpta ex causa, vel ab alia sumpta ex effectum, & subinfert, quod veritates de causis non possunt esse sine quibusdam veritatibus de effectibus, & è conuerso veritates de effectibus non possunt haberi sine veritatibus deductis ex causis; ita quod in illis est conexio necessaria, & mutua. Ex quo loco elicitur aperte ipsum admittit regressum; nam vult, quod per causam cognoscamus effectum, & per effectum causam, siue quod idem est, quod per veritates deductas ex effectum, veniamus in cognitionem veritatum deductarum ex causis, & per veritates sumptas ex causa, veniamus in cognitionem effectuum necessariorum. Vtterius declarat quomodo sit possibile, quod aliqua propositio vera deducta ex effectum, sit evidens, & non sit nota per causam, & declarat hoc modo: quia vt patet ex Proemio Metaphysicæ acquirimus scientiam per experienciam, quod experienciam sit sensu, & sic cognoscimus effectus, licet non cognoscamus causam distinctè, & consequenter possumus cognoscere aliquam propositionem veram deductam ex effectum non cognoscendo causam distinctam, & subinfert vterius inquirendo; postea etiam cognoscimus distinctè causam; vbi declarat quomodo detur Regressus. Pro cuius clariori notitia notandum est, quod hæc se habent in regressu, vt colligitur ex prædicta questione septima quodlibetali A.

quando in primo processu ab effectum notum tendimus ad causam; tunc notum est nobis effectum inesse subiecto, sed cognitione confusa, quia tunc cognoscimus non per propriam causam, sed per experientiam, & sensum effectum inesse tali subiecto, & sic nos deducit quoque in cognitionem confusam cause; sed habita cognitione confusa cause, per effectum notum confuso modo, non statim procedimus à causa ad effectum, sed prius distinctè cognoscimus causam esse causam talis effectus; cognoscimus autem distinctè per multiplicem collationem cause ad illum effectum, sic enim ex cognitione confusa viuis effectus, venimus in cognitionem distinctam cause, & hoc est, quod dixit Scotus ibi in calce, mediante vteriori inquisitione; vt exempli gratia, experientia, & sensu cognoscimus generationem inesse rebus materialibus, & prodire à materia; modo per multiplicem collationem generationis ad materiam, venimus in cognitionem conditionum materie, vt patet in primo Physicorum, vbi Philosophus per generationem, quæ est effectus materie venit in cognitionem materie; primo enim probat dari materiam in corpore naturali sic. Vbi cumque est generatio, est materia subiecta, in corpore naturali est generatio, ergo in eo est materia; inde paulatim procedit ad cognoscendum exactè ipsam materiam per multiplicem comparisonem materie ad generationem; & sic adiuuenit quod si materia est causa generationis, debet esse priuata forma, & esse in potentia, & habere annexam priuationem, & multas alias condiciones, ita quod venit in perfectam cognitionem materie. Habita hac perfecta, & distincta cognitione materie, tunc regressum facit, & per causam quod tendit effectum inesse subiecto, scilicet generationem inesse corpori naturali per materiam sic, Vbi cumque est materia, ibi est generatio, in corpore naturali est materia, ergo in corpore naturali est generatio. Hæc tria ergo in regressu sunt cognitio confusa effectus, consideratio, & examinatio cause per illam collationem ad effectum, qua acquiritur cognitio distincta ipsiusmet cause: tertio regressus à causa ad effectum: & licet ista, tria tempo

Quo
fiat
Re-
gressus

Notandum

*Davi
regres
sus.
Pri-
maro*

re in quolibet regressu non reperiuntur sic ordinata, tamē natura sic sunt disposita, & e precedunt. Quod modo datur talis regressus, probatur primo auctoritate Aristotelis primo Post. c. 3. nam postquam consuetavit circulare demonstrationem per illam rationem, qua idē esset notius, & ignotius semetipso; subiungit, hoc tamen non esse inconueniens si diuersis modis accipiatur notius, & ignotius, vt vna demonstratio sit propter quid, alia quia. Hęc autē sūt verba te xt. (Circulo quoque quod impossibile sit demonstrare simpliciter planum: siquidem ex prioribus oportet demonstrationem esse, vt notioribus, impossibile enim est eadem eisdem simul priora, & posteriora esse, nisi altero modo, vt alia quidem ad nos, alia vero simpliciter quo modo inductio faciat notū.)

*Secū
daro.*

Ex his manifestē apparet, quod respicit circulum, tamen regressum admittit; Secundo clarius primo Post. tex. 97. habetur, vbi ponit discrimen inter demonstrationem propter quid, & quia, dicēs, quod quando causa est medium, est propter quid: quando autem mediū est effectus, est demonstratio quia; & dat hoc exemplū; si formemus hūc syllogismum. Quod propē est, non scintillat, Planete propē sunt, ergo non scintillant; hęc est demonstratio propter quid, quia propē esse, qd est causa non scintillandi, est medium in hac demonstratione; si verō formemus sic: omne non scintillas prope est, Planete non scintillant, ergo propē sunt, est demonstratio quia, nā mediū est effectus, scilicet nō scintillare nā causa cur Planete nō scintillant, est prope esse; ecce qd sicuti in priorī demonstratione demonstrauimus effectū per causam, ita in hac secunda per eundē effectum demonstrauimus causam, qui est regressus, quia vnus est propter quid, aliū propter quia; ait autē i tex. 98. & 99. nā i fine illius tex. 99. monet, nō posse fieri semper huiusmodi regressum; sed solum quando causa, & effectus sunt reciproci: ita quod causa est causa immediata talis effectus; sed quādo effectus non sunt reciproci, per

effectū poterit ostēdi causa, at per causā nō poterit ostēdi talis effectus, quia effectus non pōt ostēdi propter quid, nisi per causam proximā, & immediatā. Tertiō ratio ne: si talis regressus est circulus, & nō admittendus, sequitur quod nulla datur scietia, quod est absurdū; Probo consequentiā. quia ex notioribus nobis deueniunt Philosophi in cognitionē eorū, quę sunt nobis ignota, & nota natura: notiores autē in nobis sunt effectus; causa autē sunt notę natura, ergo si habitā cognitione causarū tantū per effectus, ex cognitione illarū causarū non possumus venire in cognitionē effectū, nulla datur scietia; nec valet si quis respōdeat, ex effectū deueniunt in cognitionem cause, tamē per causā posita nō cognoscimus illu effectū, sed alios effectus, & cognitio de his est, quę postea facit scietias; non valet in quā, quoniā hic effectus est cognoscibilis cognitione distincta, quę est per causam propriā; nō potest enim cognosci distincte per causā, nisi cognoscatur per illammet causā, quā ipsemet ostēdit a posteriori; vel ergo dicendū est, quod talis effectus immediatus nō est cognoscibilis distincte per causā, vel quod debet admitti regressus iste, etenim qñ per effectū notum ostendimus causā, effectus est notus solum confuso modo: per causam autem cognoscitur distincte.

*Ter-
tiaro*

*Adducuntur rationes contra Regressum,
& soluntur. Cap. II.*

Primò illi, qui negant regressum duobus illis argumentis arguunt quibus vtitur Aristoteles aduersus circulum; quorum primum est; Si datur circulus idē esset notius, & ignotius eodem, scilicet causa esset notior, & ignotior effectus; nam in processu vno esset causa ignotior effectui, in alio esset causa notior effectui, & ita idem esset notius, & ignotius eodem; nec valet si quis dicat: hoc non sequitur in proposito, quia alio, & alio modo sumitur notius, & ignotius; nam in vna demonstratione causa est notior natura, i alia est notior quo ad nos. Non valet dicū: quia vtraque demonstratio est propter nos, non propter naturam, & ideo vtraque de

*Pri-
maro*

bet fieri à notioribus nobis. Vnde cum effectus sit notior nobis, possumus quidem per illum ostendere causam, at non possumus regredi à causa ad ostendendum effectum, quia semper effectus erit notior nobis causa. Secundo dato regressu nihil aliud probamus, nisi idem per seipsum, qui est processus inutilis; nam priori processu ostendimus ex A. effectum causam B. in secundo processu ostendimus ex B. causam A. effectum; adeo quod à primo ad vltimum nihil aliud probamus, quod si A. est; A. est. Hæc duo argumenta conficit Aristot. 1. Post. cap. 2. aduersus Circulum.

Tertio. Arguunt aliqui, & putant demonstrare quando ab effectu ad causam procedimus, vel cognoscimus illum effectum pendere ab illa causa, vel non, si non, non possumus etiam facere demonstrationem illam, & per illum effectum adinuenire illam causam, quia maior propositio illius demonstrationis esset falsa: vt si quis argueret vellet quod datur ignis in ligno, quia in ligno est fumus, deberet sic formare demonstrationem. Vbi cumque est fumus, ibi est ignis, at in ligno est fumus, ergo in ligno est ignis, modo si ignotum esset quod fumus pendeat ab igne, nulla esset talis demonstratio, quia maior esset ignota: si verò scimus quod effectus ille pendet ab illa causa; ergo superfluum est secundus processus, in quo ostendimus effectum per causam; nam per demonstrationem propter quid, quarimus scire propter quid talis effectus: siue causam talis effectus: hoc autem iam consequimur per priorem processum, ergo superflua est secunda demonstratio, ergo iste regressus non est admitendus, quia vel est vitiosus, vel superfluus.

Varia argumenta aduersus hunc regressum adducuntur à Balduino, & illa probant secundum processum à causa ad effectum non esse demonstratum, & ideo non posse fieri talem regressum. Primò sic. Omnis demonstratio est ex notioribus nobis: sed demonstratio in secundo processu non est ex notioribus nobis, ergo. Maior est Aristotelis primo Posteriorum, capitulo secundo, Minor probatur ex Aristotele primo Post. cap. 2. text. 15. vbi ait Aristoteles, id quod est causa notitia alicuius,

est magis notum illo, propter enim vniuersum quod tale, & illud magis: sed esse effectus est causa notitia esse causa, ergo notitia esse effectus est maior, & certior notitia esse causa. Secundo, demonstratio fit ex premissis necessarijs, sed premissæ talis processus non sunt necessariae, ergo; maior est nota; minor probatur: quia premissæ istius processus sunt necessariae ex suppositione, quia si effectus est, causa est; ergo si effectus non esset, neque causa esset, & hæc minor haberetur ex Aristotele 2. Post. cap. 15. Tertio, si daretur hic regressus, quælibet scientia posset ostendere suum subiectum à priori, consequens est falsum, ergo; consequentia probatur hoc exëplo; datur corpus compositum, ergo est corruptibile, ergo est materia. Hoc processu adinuenimus materiam ab effectu. Regrediamur à causa ad effectum, datur materia, ergo datur corpus corruptibile, ergo datur corpus compositum, quod est subiectum in Philosophia naturali: sic in alijs possumus arguere.

Ex dictis in præcedenti capite facile soluantur rationes adductæ. Ad primam, concedo quod idè est notius, & ignotius respectu eiusdem, vt dictum est, neque hoc est inconueniens accipiendo diuerso modo notius, & ignotius; vnde argumentum procedit contra circulum, non contra regressum, quia in regressu effectus est notior causa, cognitione confusa; sed est postea ignotior ipsa causa cognitione distincta, & cum arguit contra hoc, quia in vtroque processu debemus procedere à notioribus nobis, quia demonstratio est propter nos, non propter naturam, dico, quod in vtroque processu procedimus à notioribus nobis, sed in vno cognitione confusa, vt cum procedimus ab effectu ad causam; in alio verò processu procedimus à notioribus nobis cognitione distincta, vt cum à causa procedimus ad effectum; neque enim dicimus alium processum esse à notioribus nobis, & alium à notioribus naturæ, sed vterque est à notioribus nobis, alio tamen, & alio modo, vt dictum est: Ad secundum iam dictum est, quod concludit aduersus demonstrationem circularem, non contra regressum, quia in regressu non est processus ab eodem ad idem,

Quin
ta.Sex-
ta.Prædi-
ctæ rō-
nes
soluū-
tur.Ad
pri-
mam.Ad se-
cundam.Argu-
mita
Bal-
duini
Quar-
ta.

idem, eodem modo, vt contingit in circulo. Ad tertium dico, quòd ex primo processu cum procedimus ab effectu ad causam, ignoramus causam esse causam illius effectus, & etiam scimus esse causam illius effectus, scimus illam causam esse causam illius effectus confuso modo; sed ignoramus distincto modo; Ideò cum obijciunt, ergo superfluit ille secundus processus a causa ad effectum; dico, quod non superfluit; immò est necessarius, vt cognoscam distinctè talem effectum esse à tali causa. Vnde isti decipiuntur simili deceptione Mennonis, & Sophistarum 1. Post. cap. 1. arguentium, quod non datur scientia; quia enim non concedebant mediam cognitionem inter perfectam scientiam, & meram ignorantiam, quæ est cognitio confusa, ideo illos cauillos, vt etià isti soluere nesciebant; nos autem illa adiuuenta facilliter cum Aristotele solimus. Ad quartum, negatur minor, propositio verum est, quòd effectus est causa notitiæ causæ in cognitione confusa, tamen in cognitione distincta effectus non est causa notitiæ causæ, sed talis cognitio distincta habetur ex examine, & labore intellectus circa cognitionem illiusmet causæ; & hæc responsio confirmatur ex hoc, quod omnes concedunt cognitionem confusam semper præcedere distinctam; immò distincta habet originem a confusa; tamen si quis argueret, ergo certior est cognitio confusa, quàm distincta: quia propter vnumquodque tale, & illud magis; nihil concluderet, quia vti que locum habet ratio in eodem ordine, at in diuersis ordinibus nequaquam. Ad quintum negatur minor, ad probationem dico, quod in secundo processu propositiones sunt necessariæ per se, non ex suppositione, quia prædicatum inest subiecto necessario; ideo licet eorum cognitio originetur a cognitione effectus confusa, tamen habita illa, venimus postea in cognitionem distinctam causæ, & sic formamus propositiones necessarias per se, quia sunt veræ, & necessariæ, licet euidentiæ habeant ex illis; neque sequitur, quod sint necessariæ ex alio, & ex suppositione, licet earum cognitio distincta præsupponat aliquam cognitionem confusam. Ad sextum negatur

consequentia; ad probationem per illud exemplum, dico, quod concludit, quod subiectum potest ostendi à posteriori, & hoc nos concedimus; immò si cognitio, quæ præsupponit aliam, non esset necessaria, nulla cognitio intellectus esset necessaria absolute, quia illa præsupponit cognitionem sensitivam; ab illa enim originatur; hoc autem dicere, est absurdum, & si hoc dicere non est absurdum, neque est absurdum hoc, quod ipse pro absurdo assumit; falsitatem autem consequentiæ ostendo per hoc, quia in regressu in primo processu ostendo causam per effectum, in secundo processu ostendo effectum per causam, modò si per talem regressum possum ostendere dari subiectum propter quid, hoc continget in primo processu, in quo per effectum ostendo subiectum, & causam, & tunc hoc non est probare dari subiectum à priori, sed à posteriori, quod nos concedimus, vt in proprio quaesito dictum est; in secundo verò processu, qui est à priori, non ostendimus dari casum, neque subiectum, sed effectum, & passionem per causam, ita quod nulla est hæc ratio.

THEOREMA X.

Dantur tantum duæ species demonstrationis.

Positio Scoti, & comprobatio. Cap. I.

DE hac materia loquitur Scotus in Quodlib. quæst. 7. in principio ad A. & aperte asserit Aristotelem tantummodo duas species demonstrationis admittere, scilicet, propter quid, & quia, quarum vna est per causam, alia est per effectum; quod autem sufficiens duæ species demonstrationis tantum, probat: quia omne verum necessarium non euidens ex terminis, habens tamen necessariam connexionem, & euidentiæ ad aliud verum necessarium, & euidens, potest probari per illud verum necessarium, & euidens. Hoc non probat Scotus, tamen ex se facile patet: nam sicuti ex propositionibus euidentiæ ex terminis probamus propositiones veras, sed non euidentes ex terminis, quæ habent necessariam connexionem ad illas,

ad illas, ita possumus probare propositiones veras; sed non evidentes ex alijs veritatibus necessarijs, & evidenteribus, ad quas habet necessariam connexionem. Hac omnia vera, & clara per se sunt. Subinfert Scotus, ar veritates necessariz, & evidentes accipiuntur vel à causa, vel ab effectu, & sic veritates necessariz, sed non evidentes, vt sunt conclusiones necessariz, possunt probari, vel per veritatem necessariam evidentem deductam ex causa, vel per veritatem necessariam evidentem deductam ex effectu; si primo modo, habetur demonstratio propter quid, si secundo modo, habetur demonstratio quia: ita quod in demonstratione propter quid, ostendimus conclusionem veram, sed non evidentem ex veritate necessariâ, & evidenti deductâ ex causa; in demonstratione quia, ostendimus conclusionem veram, & non evidentem per veritatem evidentem deductam ex effectu. Hinc patet, cur sint tantum duæ species demonstrationis, & hoc confirmatur ex 2. Sent. d. 3. q. 6. soluendo vltimum principale ad M. vbi demonstrationem potissimâ appellat propter quid; dicit enim, quod definitio subiecti est medium in demonstratione potissimâ, at definitio subiecti est medium in demonstratione propter quid, ergo propter quid est demonstratio potissimâ, & ita secundum Scotum nulla est differentia inter demonstrationem propter quid, & potissimam; sed cum est propter quid, est etiam potissimâ. Cur autem solum detur demonstratio ex causa ad effectum, & ex effectu ad causam, est: quia solum inter has datur essentialis connexio, & vis illationis.

Notandum

est autem, quod duplex est causa, & effectus, scilicet causa remota, & effectus remotus, & sic possent esse aliæ duæ species demonstrationis; vna per causam remotam, alia per effectum remotum; de hac prima loquitur Philosophus in cap. 10. primi Post. & eam appellat demonstrationem quod; vnde ait quod duplex est demonstratio quod; vna per effectum, alia per causam remotam, & hanc quæ est per causam remotam, ait fieri tantum in secunda figura, ratio est: quia cause ad effectum non est necessaria connexio, vnde posita causa remota, non ponitur effectus, & sic solum in secunda figura fit; quia è conuerso negata causa remota, remouetur effectus, & sic solum habet locum in secunda figura, in qua conclusio est semper negatiua, vt patet per exemplum adductum ibi, quod est hoc, restitutum in figura Camelestres. Omne respirans est animal, nullus paries est animal; ergo nullus paries respirat. Ecce causam remotam, quæ est esse animal (nam esse animal non est causa proxima respirandi, sed remota: quia sunt multa animalia non respirantia, vt quæ carent pulmone) causa ergo proxima est pulmone; sed quia tales demonstrationes sunt viles: ideo indignæ sunt nomine demonstrationis; similiter demonstratio ab effectu remoto, est adeo plena defectuum, quod illa in cognitionem cause remotæ, nisi prius habita causa proxima; & hæc de causa Aristoteles de ea ne vnum quidem verbum facit. Solum ergo sunt duæ species demonstrationis, vna per causam proximam, quæ est propter quid, & habet omnes conditiones enumeratas ab Arist. 1. Post. 2. & 4. cap. & dicitur potissimâ demonstratio. Altera ab effectu proximo, quia solum inter causam proximam, & effectum proximum est essentialis connexio, & hæc dicitur demonstratio quia, Ex quo apparet, quod illa tertia species demonstrationis adinuenta à Themistio non est admitenda, quæ vt ipse ait, est non ab effectu ad causam, neque à causa ad effectum, sed ab effectu ad effectum, & ab æquali ad æquale; non à priori, neque à posteriori, & hæc fit quando duo effectus æqualiter procedunt ab eadem causa: tunc enim ait ipse, possumus vnum ostendere per alterum; vt exempli gratia febris putrida habet duos effectus alterationem pulsus, & certum calorem in ægroto: Vnde si quis ex eo, quod est in ægroto certus talis calor, inferat: ergo est inæqualitas pulsus; ait quod erit demonstratio ab æquali ad æquale diuersa à duabus primis: Sed iure confutatur hæc species ab omnibus ferè, quia in demonstratione requiritur connexio necessaria, quæ solum est inter causam, & effectum: modo illi duo effectus, cum

vnu non

tur effectus, & sic solum in secunda figura fit; quia è conuerso negata causa remota, remouetur effectus, & sic solum habet locum in secunda figura, in qua conclusio est semper negatiua, vt patet per exemplum adductum ibi, quod est hoc, restitutum in figura Camelestres. Omne respirans est animal, nullus paries est animal; ergo nullus paries respirat. Ecce causam remotam, quæ est esse animal (nam esse animal non est causa proxima respirandi, sed remota: quia sunt multa animalia non respirantia, vt quæ carent pulmone) causa ergo proxima est pulmone; sed quia tales demonstrationes sunt viles: ideo indignæ sunt nomine demonstrationis; similiter demonstratio ab effectu remoto, est adeo plena defectuum, quod illa in cognitionem cause remotæ, nisi prius habita causa proxima; & hæc de causa Aristoteles de ea ne vnum quidem verbum facit. Solum ergo sunt duæ species demonstrationis, vna per causam proximam, quæ est propter quid, & habet omnes conditiones enumeratas ab Arist. 1. Post. 2. & 4. cap. & dicitur potissimâ demonstratio. Altera ab effectu proximo, quia solum inter causam proximam, & effectum proximum est essentialis connexio, & hæc dicitur demonstratio quia, Ex quo apparet, quod illa tertia species demonstrationis adinuenta à Themistio non est admitenda, quæ vt ipse ait, est non ab effectu ad causam, neque à causa ad effectum, sed ab effectu ad effectum, & ab æquali ad æquale; non à priori, neque à posteriori, & hæc fit quando duo effectus æqualiter procedunt ab eadem causa: tunc enim ait ipse, possumus vnum ostendere per alterum; vt exempli gratia febris putrida habet duos effectus alterationem pulsus, & certum calorem in ægroto: Vnde si quis ex eo, quod est in ægroto certus talis calor, inferat: ergo est inæqualitas pulsus; ait quod erit demonstratio ab æquali ad æquale diuersa à duabus primis: Sed iure confutatur hæc species ab omnibus ferè, quia in demonstratione requiritur connexio necessaria, quæ solum est inter causam, & effectum: modo illi duo effectus, cum

De-
mo-
strat.
Tbe-
mist.
id ad
misti-
tur.

vnus non sit causa alterius nõ habent necessarium connexum; sed quod sint simul semper, & quod posito vno, ponatur alterum est ex accidente, non prouenit ex necessaria, & interna natura eorum, sed ab extrinseco, scilicet à febris; quod si illi effectus ita se habent, quod vnus dependeat ab altero, tunc se habent vt causa, & vt effectus, non vt effectus, & effectus. Hanc eandem sententiã securi sunt omnes Græci & Latini, qui omnes dicunt, quod datur tantum due species demonstrationis, vna, quæ ostendit, quod est, alia, propter quid est, vt diximus.

Græci
& Latini.

Pro-
batio.

Confirmatur autẽ hæc positio primò testimonio Arist. cap. 10. 1. Post. vbi colligit omnes species demonstrationis, & eorum discrimen assignat, & tamen enumerat solũ demonstratiõem propter quid, & quia. Et confirmatur quia Arist. ibi diuidit demonstratiõem quia, in duas partes, scilicet in demonstratiõem, quia, per causam remotam, & in demonstratiõem, quia, ab effectũ: ergo si datur alia species demonstratiõis debebat illam assignare, neque solũ eo in loco de alijs speciebus demonstratiõis non facit intentionem, sed neque in vllõ alio loco liabatur specialis tractatus, qui tamen requiri videbatur.

Opiniones aduersariorum adducuntur.

Cap. I I.

Auget
voti.

A Verrees tamẽ, & eius sectatores contrariam opinionem sustinẽt, & asserunt tres esse demonstratiõis species, vna, quæ ostendit, quod est tantum, vt de monstratio quia, alia, quæ ostendit propter quid est solũ; nõ autem, quod est, vt demonstratio propter quid, quam etiam appellant demonstratiõem causæ, & alia, quæ ostendit, quod est, & propter quid est simul, & hæc appellant demonstratiõem potissimam, & demonstratiõem simpliciter, & sic sunt tres species demonstratiõis, quia, propter quid, & potissima: ab effectũ prodit demonstratiõ, quia: à causa verò duplex prouenit, scilicet demonstratiõ propter quid, & demonstratiõ potissima, & sic demonstratiõ propter quid, est duplex alia, propter quid

Phil. Nat. Io. D. Scoti.

solũ, & alia potissima. Tota itaque difficultas inter Auerroem, & eius sectatores, & Scotum, & Græcos, ac Latinos omnes, est, an demonstratiõ propter quid, & potissima, sint due species demonstratiõis, quarum potissima sit excellentior de monstratiõem propter quid, vel potius illæ sint vna, & eadem species demonstratiõis. Hoc asserunt Scotus, & Latini, & Græci illud Auerroes, & sectatores eius. Cum itaque Auerroistæ dicant demonstratiõem propter quid, & potissimam, esse duas species demonstratiõis, declarant etiam differentias, propter quas ista species ab inuicẽ distinguuntur: sed circa assignationem differentiarum nõ conveniunt. Aliqui dicunt, quod tres sunt differentia, quibus distinguuntur: prima est ratione mediũ: vnde dicunt, quod medij in demonstratiõem potissima, est semper causa formalis: sed in demonstratiõem propter quid, medij est, vel causa efficiens, vel materialis, vel finalis, nõquam formalis: Secunda est ratione terminorũ; vnde dicunt, quod demonstratiõ potissima semper fit in terminis cõuertibilibus, sed propter quid, nõ fit in terminis conuertibilibus; Tertia est, quod demonstratiõ potissima, ostendit quod est, & propter quid est simul: sed demonstratiõ propter quid, ostendit solũ propter quid est: nõ autem quod est. Hæc opinio tribuitur M. Antonio Ianua, & Thomitano. Aliqui alij, vt Bernardinus Petrella, lib. 6. suarum logicarũ disputationum, c. 7. adducit quattuor conditiones; prima quod in potissima, mediũ est solũ causa formalis, in propter quid, omnia quattuor genera; Secũda, quod in potissima, termini sũt reciproci, vt mediũ cum effectũ: in propter quid verò, nequaquam. Tertiã, quod in potissima, mediũ & causa est nota natura, & nobis immediatẽ per sensum, & sine demonstratiõem, quia: sed in demonstratiõem propter quid, mediũ, & causa est nota solum natura, non nobis; sed venimus in cognitiõem illius causæ, & mediũ per demonstratiõem quia: vnde solum illæ causæ, quæ nobis innotescunt per demonstratiõem, quia, efficiunt demonstratiõem propter quid, nõ potissimam, sed causæ, quæ sunt notæ natura, & nobis immediatẽ,

Varie
opi-
nides
Ani-
rois-
rum.
Tri-
ma-
pinio.

Secũ-
da o-
pinio.

D absque

absque demonstratione, quia efficiunt demonstrationem potissimā. Quartā, quod demonstratio potissima facit scire quod est, & propter quod est : & sic satisfacit duobus quæstibus, sed propter quid, facit scire solum quid est, non quod est, quia iam scitur, quod est, per demonstrationem, quia quæ semper in talibus præcedit. Aliqui alij, ut Baldoinus in sua quæstione de regressu, duas tantum, ut videtur ponit differentias ; prima est ratione medijs, quia in demonstratione potissima, medium est notum natura, & nobis primo & immediatè absque demonstratione, quia; sed in demonstratione propter quid, causa, & medium est notum solum natura, non nobis ; nobis verò innotescit per demonstrationem, quia ; Secunda, quod demonstratio potissima, facit scire quod est, & quid est simul ; sed propter quid, facit scire solum propter quod est ; & desumitur, & acquiritur ex priori ; nam ex eo, quod medium in demonstratione potissima, est notum natura, & nobis, illa demonstratio facit scire quod est, & propter quid est ; in demonstratione verò propter quid, quia medium, & causa est nobis ignota, licet sit nota natura, non facit scire, quod est, sed solum propter quod est ; quod est autem, innotescit nobis per demonstrationem quia ; Has differentias Averroisæ ex varijs locis Averrois colligunt. Prima ratio pro hac opinione, quæ putant validissimam, est hæc, Demonstratio, quæ ostendit solum quid est, differt à demonstratione, quæ ostendit quod est, & secundum omnes sunt duæ species, ergo etiam illa, quæ solum ostendit propter quid est, debet esse alia species à demonstratione, quæ ostendit, quod est solum, & ab ea, quæ ostendit, quod est, & propter quid est, propter eandem rationem ; sicut enim demonstratio, quia, ostendit solum quæsitum quod est ; ita propter quid, ostendit solum quæsitum propter quid est ; potissima verò utrūque ; & sic realiter istæ species distinguuntur ab invicè. Et hæc differentia desumitur à quæ sitis. Secunda ratio desumitur ex auctoritate Aristi in 1. Post. text. 178. ubi ait, quod certior, & præstatio est scientia illa, qua cognoscimus, quæ cū propter quid, quæ il-

la, qua cognoscimus quod solū, vel propter quid solū, ergo videtur, quod Arist. etiam ponat talè distinctionem inter species demonstrationis, qualem illi assignaverūt. Tertio Arist. in 2. Post. text. 39. ait, euenire interdum, ut cum cognoscamus rem esse quæramus solum propter quid ; euenire etiam aliquando, ut manifesta ambo simul fiant ; & ita videtur quod tres species demonstrationis admitrat ; vnam, qua solum scimus quod est ; aliam, qua solum scimus propter quid est ; tertia, qua scimus utrumque. Bernardinus Petrella lib. 6. suarum disputationum logicarum, cap. 4. multa dicit pro confirmatione huius opinionis, ex quibus præter supra dicta duæ rationes tales colligi possunt ; Prima, illæ sunt diuersæ species demonstrationis, quæ habent diuersa media, & diuersas causas ; at demonstratio propter quid, & demonstratio potissima, habent diuersas causas, & diuersa media, ergo minor probatur ex Arist. 2. Post. text. 11. & 2. Physicorum text. 71. ubi ait Arist. in demonstratione propter quid ingredi quatuor genera causarum ; & ita colligitur quod demonstrationem propter quid, ingreditur quartus modus dicendi per se, qui propriè est causa efficiens ; at demonstrationem potissimam ingreditur solum primus, & secundus modus dicendi per se, & excluditur tertius, & quartus ab Arist. 1. Post. c. 4. Secunda ratio ; Sunt quedam cause, quæ ignotæ nobis sūt, & habent effectus notos, in his fit demonstratio quia, solum ; sunt etiam quedam cause ignotæ nobis, tamen notæ naturæ ; ex his solum possumus facere scire propter quid ; non autem quia ; denique sunt cause notæ naturæ, & nobis. Ex his possumus facere demonstrationem potissimam, quæ facit scire quod est ; & propter quid est, ergo cū sint media triplicia ; tres quoque demonstrationum species dantur.

Consutatio huius opinionis. Cap. III.

Verum cum omnes hæ conditiones commentitiæ sint, & apud Arist. ut supra dictum est, tantum duæ species demonstrationis detur, propter quid, & quia, & propter quid sit potissima, & præcipua de-

Ter-
tia.

Ter-
tia.

Quar-
ta Pe-
trella

Pri-
maro

Quin-
ta.

Ser-
da.

Con-
trari-
mam
diffe-
rentiã.

demonstratio, facile est omnes has differ-
rentias, quibus nituntur ostendere potis-
simam, & propter quid esse diuersas spe-
cies rejicere, & confutare; ego tamen bre-
uibus ago, quia plura de his quilibet le-
gere potest apud Zabarellam de specie-
bus demonstrationis cap. 13. & infra; v-
bi has omnes egregie confutat, Contra
primam differentiam hanc vnicam ratio-
nem adduco; dicunt quod demonstra-
tio potissima, solum fit per causam for-
malem; propter quod verò, per alias cau-
sas nunquam per formalem, Contra
demonstratio propter quid, fit per causam
formalem, ergo hæc differentia est nulla,
& sic non sunt duæ species demonstratio-
nis, sed vnica. Antecedens probatur; Con-
tingere potest quod causa formalis sit ig-
nota nobis, effectus autem illius, vt pu-
ta accidens aliquod sit nobis notum, vt
aperte asserit Aristoteles in primo de A-
nima, tex. 11. tunc per effectum possum
venire in cognitione causæ formalis de-
monstratione quia; & hoc factò possum
regredi, & per illam causam demonstra-
re effectum propter quid, tunc erit de-
monstratio propter quid, & non facit
scire quod de effectu, quia iam illud est no-
tum; sed facit scire solum propter quid
est, & sic nõ est potissima demõstratio, &
tamen est per causam formalem, ergo non
est bona differentia; Hęc omnia quæ sunt
in hac ratione, admittuntur ab Auerroistis;
nã ipsi admittunt regressu. Alias rones vi-
de apud Zabarellam loco citato. Cõtra se-
cundam differentiam, quam dicebant esse
terminorũ reciprocatõem in potissima,
non autẽ in propter quid. In omni demõ-
stratione, in qua premisse sũt immediate
est terminorũ reciprocatio, sed in demõ-
stratione propter quid, & causæ (vt vo-
cant) tantum sunt propositiones immedia-
tæ; ergo & in illa sunt termini reciproci;
ergo nulla est hæc secunda differentia; ma-
ior probatur; quia causa cur termini sint
reciproci, est, quia immediate vnus sequi-
tur ad alterũ, vt causa ad effectum proxi-
mũ; idẽ enim posito homine ponitur ri-
sibile, quia homo est causa proxima risibi-
lis. & quãdo sunt immediate, sunt de om-
ni, per se, & secundum quod ipsum. Ex
quibus conditionibus sequitur reciproca

Con-
tra se-
cundã.

terminorũ; idẽ enim est propositio
immediata, quod propositio de omni, p-
se, & secundum quod ipsum, quia illæ cõ-
ditiones de 4. cap. 1. Post. sunt eĩdem con-
ditiones secundi cap. sed magis illa um
declaratiuè; est ergo vera maior; minor
est concessa ab omnibus; nam clarum est
quod demonstratio propter quid, non
ingreditur causa remota, quia illa facit
demonstrationem quod, vt patet ex 10.
cap. primi Post. ergo si tunc causa prox-
ima ingreditur hanc demonstrationem,
vt etiam ipse Auerroes concedit, sequi-
tur quod eius propositiones sunt inue-
diate; nã cum effectus proximus demon-
stratur per causam proximam de subie-
cto in aliqua demonstratione, necesse est,
quod propositiones omnes sint imme-
diate; etiam sequitur, quod in demon-
stratione propter quid, termini sunt cõuer-
tibilis, ergo demõstratio propter quid, est
potissima, & sic vna species demõstratio-
nis sunt, non duæ. Alias rationes vide ap-
ud Zabarellam, vt supra. Præterea acci-
pantur causa, & effectus reciproci, &
effectus sit nobis notus, tunc poterimus
in regressu per effectum ostendere causã,
& erit demõstratio propter quid tantũ,
secundum eos, & tamen erit in terminis
conuertibilibus, ergo non est bona diffe-
rentia. Contra tertiam differentiam, quæ
definitur à medio, & erat, quod mediũ
in demõstratione potissima, est notum
natura, & nobis; sed mediũ in demõstra-
tione propter quid est notũ natura solũ,
non nobis; & in hac differentia maximẽ
innituntur, idẽd hac refutata clara erit no-
stra positio. Ex hac etiam patebit confu-
tatio alterius conditionis sequentis, scilicet
quartæ, quæ ex hac desumitur. Arguo
itaque in hunc modum. Illa est demõstra-
tio potissima, & omnib. numeris absoluta,
quæ habet omnes conditiones assigna-
tas ab Aristotele in 2. cap. & 4. primi Po-
ster. sed hæc cõditio mediij, quod debeat
esse notum nobis, & natura, non ponitur
inter illas, ergo nõ est cõditio necessaria
ad potissimam demonstrationem, & con-
sequenter cum solum hæc differentia pon-
natur inter propter quid, & potissimã de-
monstrationem, & demõstratio propter
quid, habeat omnes alias conditiones, sc-

Con-
tra 3.

quirit quod sit demonstratio potissima; non ergo differt propter quid, à potissima, maior probatur. Alioquin Aristoteles esset diminutus: hoc autem non est dicendum, neque illud dicerent aduersarij; Minor probatur, cōditiones assignatę in definitione demonstrationis 2. cap. sunt istę quinque; quod pręmissa sint veritas, immediata, priores, notiores, & causę conclusionis; declarans autem illam conditionē notiores, ait duplex esse aliquid notius, natura, & nobis; & explicat se intelligere, quod debent esse notiores natura, non nobis; sic enim est demonstratio quia; conditiones autem de quarto cap. sunt declaratiuę illarum, & in nullo differunt; non ergo est inter conditiones demonstrationis potissima, quod medium sit nobis notius, & natura, sed solū, quod sit notius natura; conditiones autem pręmissarum sunt conditiones medię, vt patet ex textu, & alijs capitibus. Nec valet communis Auerroistarum responsio, qđ quādo Aristoteles dixit principia esse notiora, intellexit esse notiora natura, & nobis, non autē solū notiora natura, quia demonstratio est opus nostrum, & propter nos inuentum; idē debent illa principia esse notiora etiam nobis: non valet inquam, quoniam Aristoteles apertē ait debere esse notiora natura solū; & reddit rationem: quia sunt causę, causę autem sūt priores, & notiores conclusione natura; quod autem dicunt principia demonstrationis debere esse notiora nobis, quia demonstratio propter nos est adiuenta. Respondēdo, quod ista responsio prouenit ex quadam deceptione, vt optimē notauit Zabarella: quia credunt, quod nota natura, non sint nota nobis, sed sint nota nature, quasi natura sit quedā vis cognoscens: nos verō illa non cognoscimus; sed decipiuntur, quia & nota natura, & nota nobis, sint nota nobis; sed aliqua dicuntur nota natura, quia sunt nota nobis eo ordine, quo natura procedit, scilicet cognitione distincta: & idē dicuntur nota natura, id est nobis ordine distincto, quo natura procedit. Alia verō sunt nota nobis, quia illa cognoscimus ordine cōfuso, & opposito ordini nature; & eo modo, quo nos procedimus ad cognitionem, rerum; non

ergo valet, debet mediū demonstratiuis potissimę esse notū natura, & nobis: quia demonstratiō est inuēta propter nos, nam etiā nos concedimus, quod est notum nobis, sed cognitione distincta. Pręter ea fortis arguo. Est impossibile, quod idem medium sit notum natura, & etiā nobis, sine ordine distincto, & ordine cōfuso, vt illi dicunt esse mediū demonstrationis potissimę, quia vel illud medium est causa, vel effectus; si est causa, est impossibile, quod sit notum nobis ordine confuso; quia nō eadē sunt nobis nota, & natura: si est effectus est impossibile, qđ sit nobis notū ordine distincto, propter eandē rationem. Pręterea, stante hac eorum responsione, demonstratio propter quid, non esset propter nos, neque vllō pacto vtilis, quia illa solum per illos procedit per medium notum natura tantū, ergo nullo pacto tale medium esset nobis notū. Fortasse dicent per se est ignotum, sed nobis sit notum per demonstrationem, quia, confuso modo: at vt est medium in demonstratione propter quid, est notum natura. Contra, si ergo tali modo, scilicet distincte est ignotum nobis, sequitur, quod talis demonstratio nobis est inutilis, secundum se, quod est euidenter absurdum. Itaque dicendum, quod quando Aristoteles ait pręmissas, & medium esse notiora natura, intellexit, mediū, & pręmissas esse nota, uatura, id est nobis distincto modo, & sic demonstratio propter quid, cum habet hanc conditionem cum alijs, est potissima: quomodo autem veniamus in hanc cognitionē distinctam causę, dictum est in Theoremate de regressu; venimus enim per multam collationem effectus ad causam.

Bernardinus Petrella lib. 6. suarum disputationum cap. 11. respondet his rationibus: primō, quod falsum est, qđ demonstratio propter quid, habeat causā immediatā: immō dicit, quod sit per causā mediatam, quia in talibus semper est causa causata: vnde propositio immediata est illa, in qua nedum nullū est medium inter medium & passionem; sed etiam requiritur, quod nullum sit mediū inter causā, & subiectum. Sed cōtra, conditiones principiorum demonstratiōis sunt conditio-

Theo-
rema
9.

Resp.
B. Pe-
tr. =
la.

Reici-
tur.

nes

Resp.
sio
Aster
voiff.
reici-
tur.

nes medij, ut etiam ipse Petrella fatetur in eodem loco, ergo cuius dicitur principia debent esse immediata; dicitur medium debere esse causam, immediatam maioris, extremi, siue passionis, & effectus: nam cum scimus passionem propter causam proximam, propter quam res est, habemus optimum scientiam, sius postea illa causa, & medium sit causatum, & habeat esse ab alio, nihil impedit quin propositiones connectæ ex tali medio sint immediate. Quod etiam causa immediate insit subiecto, probat: quia in demonstratione propter quid, propositiones debent esse per se, minor autem necessarius est semper in primo modo: at constat, quod propositiones de primo modo dicendi per se, sunt immediate, quia in his predicatū, vel est tota definitio, vel pars definitionis subiecti, at nec definitio, neque partes definitionis sunt demonstrabiles de definito per aliquam causam, quia quod quid est; non demonstratur de eo, cuius est, ut probat Aristoteles in 2. Post. licet à posteriori illas adinuenire possimus, ut suo loco dicam; sed hæc non est probatio, quæ faciat propositionem mediatam, quia sic etiam prima principia declaratur. Cui itaque in demonstratione propter quid, causa sit immediata, & causa per se primo modo insit subiecto, est dicendum, quod etiam sit potissima, & habeat omnes conditiones potissimæ, & perfectissimæ demonstrationis. Dat aliam responsum: & inquit, quod demonstratio propter quid, & potissima, non habent principia nota eodem modo, quia potissima habet illa nota per sensum absque ulla demonstratione quia, sed demonstratio propter quid, habet illa nota per demonstrationem quia. Contra, vel isto vir intelligit, quod in demonstratione potissima principia sunt nota nobis sensu, id est consuetudo modo, & hoc esset maximum absurdum, vel intelligit, quod sunt nobis nota distincte, & tunc eodem modo nota sunt in utraque demonstratione, ut dictum est; quod si velit dicere, quod intellectus nos ter percipiat hanc cognitionem distinctam principiorum immediate ex sensu, hoc falsum est: quia cognitio distincta, habetur non necessario post consuetudinem: consuetudo autem

originatur in nobis, quidem per inuiscerium sensum, at tamē sensus causas ostendere non potest, quia ad effectus sensibiles se extendit; sed intellectus mediante demonstratione, quia illas causas adinuenit, & tandem acta facta, multa collatione effectus ad causam, distincte cognoscit causam, & sic progreditur ad demonstrationem effectus per causam, & facit illa principia. Verum illud profecto est, quod principia distincte modo cognita, quandoque ipsomet sensu comprobantur, sed hoc sic intelligitur, quod sensu comprobantur, id est experientia, & demonstratione quia, quæ est per sensata mediatam, tamen solo sensu non possunt sic scribi. Respondet etiam, quod falsum est, in omni demonstratione propter quid, principia esse secundum quod ipsum, ut patet quædam posita causa ponitur effectus, non est conuerso, nam in his potest fieri demonstratio propter quid, quæ tamen non erit potissima, & exemplificat de igne, & illuminatione, nam posito igne ponitur illuminatione, non est conuerso, & sic per ignem tamen quam per causam, possumus demonstrare illuminationem; hæc non erit demonstratio potissima, quia termini non sunt pares, neque reciprocantur. Ad hoc arguendum, & responsum, respondetur ex Arist. 2. Poster. à textu 90. vsque ad 97. vbi aperte Arist. tractat hanc questionem, utrum reciprocetur cum effectu, & concludit in textu 94. quod cum causa est immediata semper effectus, & causa reciprocantur. Vnde ad propositum, cum ipsi dicunt, quod demonstratio propter quid, est per immediatam, & proximam causam, neque enim dicere possunt, quod sit per causam remotam, quia sic est demonstratio, quod sequitur, quod in ipsi sunt termini reciproci. Ad exemplum illud, quod posito igne, ponitur illuminatio, non est conuerso, respondeo ex eodem Arist. 2. Poster. textu 97. vbi aperte soluens dubitationem, cur quandoque non videatur causa reciprocari cum effectu, ait, quod est, quia non assignamus propria causa proprio effectui, neque facimur problema vniuersale, sed assignamus passionem generis alicui speciei illius generis, quæ admodum euenit in propositis exemplis; nam illuminatio

Alia resp.

Respon. citur.

Secundum da re
 Con-
 sistentia
 in h
 ubi
 Rej-
 cuitur.

ratio non est propria passio ignis, sed ali-
cuius uersa litoris, quod est genus ad i-
grem, & ad astra, quod forsitan est igno-
tum, hinc fit, quod non est reciprocatio.

*Consultatur quarta differentia, & ratio-
nis pro Auerroisibus soluntur. Cap. IV.*

Con-
tra 4.
d. 11.
v. 12.

ADuersus ultimam differentiam, quae
desumitur a quaesito, arguitur primo
ex dictis in precedenti cap. cum dem-
onstratio propter quid, & potissima
sint vnae species demonstrationis, &
habent eadem principia, & medium;
eandem conclusionem parere est neces-
se; & sic non possumus dicere, quod po-
tissima facit scire quod, & propter quid,
& demonstratio propter quid; Secunda
ratio est contra hanc differentiam prop-
ter quid. Nulla demonstratio potest ostende-
re propter quid, de effectu, nisi etiam o-
stendat, quod est de illo effectu, ergo si
demonstratio propter quid, ostendit de
effectu propter quid, etiam ostendit quod
est; Antecedens probatur: quia quaesitum
quid est, includit si est, & secundum pro-
pria naturam quod est, presupponit quod
est. Sed forsitan dices, quod iam erat notum
quod est, ideo talis cognitio per demon-
strationem propter quid, non acquiritur. Contra;
quod scimus rem per causam, quod est,
tunc scimus rem per effectum, sed cum
scimus rem, non autem per causam, scimus
confuse. Ad propositum cum ante dem-
strationem propter quid, scimus de re quod
est, scimus confuse, cum vero habemus de
demonstrationem propter quid, tunc scimus
distincte. Ecce quod demonstratio pro-
pter quid, facit scire, quod est, licet prius
quoquo pacto, id est confuse scirem quod est.

Resp.
Petr.

Bernardinus Petrella loco supra citato,
cap. 13. his rationibus respondet; ad primam
quod nullius est roboris, quonia ipse pro-
bat quod differentia a medio sumpta
sit vera differentia, & propterea ex illa col-
ligitur haec ultima, & ita sicuti nos ex il-
lius conditionis destructione destruximus
hanc ultimam, ille ex constructione illius,
etiam hanc ultimam; sed cum nos iam
supra ostenderimus illam conditionem
esse nullam, & rationes Petrellae in respo-
sione refutauerimus, remanet haec nostra

positio clara, & haec ratio in suo robore.
Ad secundam respondet, quod demon-
stratio est adiuuenta propter nos, ut illa me-
diante cognoscamus illud, quod est non
bis ignotum; & hic fuit scopus sapien-
tium, qui demonstrationem adiuuenerunt;
si ergo quod est, prius notum nobis est, ab-
surdum est dicere, quod illud per dem-
strationem acquiramus; nam si etiam
notum, quomodo per demonstrationem
innoscit? & quod dicitur, si est, includi
in quid est, intelligendum est, quod non
possumus quaerere quid est, nisi prius scia-
mus, quod est, non autem, quod cogno-
scendo quid est, cognoscamus etiam
quod est. Contra hanc responsum acci-
pio pro argumento, & sic reflecto. Sapien-
tes adiuuenerunt demonstrationem, ut scilicet
remus distincte, quod vel ignorabamus om-
nino, vel tantum confuso modo scieba-
mus; sed sic est, quod per demonstrationem
propter quid, & cause tantum uenimus in
cognitionem distinctam de effectu, quod
est, quod prius ignorabamus distincto mo-
do, licet confuse sciremus, ergo demon-
stratio propter quid, facit scire quod est; ma-
ior non potest negari; neque enim diceret,
quod demonstratio adiuuenta sit propter
cognitionem confusam; minor etiam pa-
teret, quia licet per sensum cognoscam, quod
effectus est; tamen quod ad nos scio per cau-
sam, scio confuso modo, neque sum om-
nino certus.

Regi-
citur.

Ad primam pro Auerroisibus negatur il-
la differentia, scilicet quod demonstratio pro-
pter quid, ostendat solum propter quid, &
demonstratio potissima, quod est, & pro-
pter quid est, quia iam dixi, quod haec dif-
ferentia est nulla. Ad secundam rationem
ex Aristotele textu 178. primi libri Post-
respondo, quod Aristoteles ibi non ponit
3. membra, sed inquit solus praestantior
est illa scientia, qua cognoscimus si-
mul quod est, & quid est, quam illa, qua
solum cognoscimus, quod est; & nihil
aliud dicit, hoc autem nihil nobis obest;
non enim apponit aliud membrum, ut il-
li dicam, scilicet, quod scientia, qua cog-
noscamus, quod est, & propter quid simul, sit
praestantior scientia, qua cognoscimus so-
lum propter quid est; ideo haec demonstratio
non habetur. Ad tertiam dico, quod Aristo-
telis

Ad 4.
v. 12.
Auer-
rois.

Ad se-
cundam.

Ad teles ibi ait quod aliquādo scimus quod est solus, & tunc quærimus vltierius propter quid; sed quādoque contingit, quod dum quærimus an sit, simul cognoscimus propter quid; quia dum quærimus, an sit, inuenimus causam propter quam res sit, & sic simul scimus vtrumque. Modò ex hoc non habemus, quod quandoque sciamus solum propter quid, & ignoremus quod est. *Ad aliud Petellæ dico:* quod Aristoteles ait vtroque modo quætor genera causarum ingredi demonstrationem præterquam; & sic in vtraque sunt eadem mediæ; Quomodo autem distinguatur demonstrationes propter quid; & vna sit perfectior alia, dicitur in proprio Theoremate de hac re. Cū ait i quartō cap. primi Posteriorū includi quartū modū, dico quod inuadē excluditur tam à demonstratione propter quid, quā à potissima, quia licet sit causa efficiēs, nō tamē est causa efficiēs interna, & necessaria, vt clarius dicemus in quæstione de medio demonstrationis. *Ad* quinquā datur illa causa, quæ sit nota natura, & nō sit nota nobis, ex quā possit fieri demonstratio; sed omnis causa quæ est mediū in demonstratione propter quid, est nota natura, id est nota nobis distincto modo, & sic est eadem, quæ est mediū in demonstratione potissima; sed hæc, quæ pertinet ad mediū demonstrationis; clarius habetur in quæstione de medio demonstrationis.

THEOREMA XI.

Demonstratio quia, siue ab effectu, debet dici demonstratio.

Explicatur, & comprobatur propositum. Cap. I.

EX dictis à Scoto quæstione 7. quodlibet. in initio, vt supra diximus, dū de regressu, & speciebus demonstrationis locuti sumus, elici potest quid senserit Scotus de hoc quæsito, licet illud ex professo non tractauerit; Eodem etiam loco habemus rationem efficacissimam ad tuendā suam opinionem. Ait, quod duæ sunt species demonstrationis, scilicet demonstratio per causam, & demonstratio per ef-

fectum, & rationem adducit, quia omnis veritas non euidenter, probatur per veritatem euidenter deductam ex causa, vel ex effectu; nam vt etiam Scotus ibi dicit, contingere potest, quod effectus sit mihi notus per experientiam, & tamen nescio propter quid, & sic ex hac cognitione experimentalī habeo cognitionem aliquiū veritatis euidenter de illo effectu, & ex hac veritate deducta ex hoc effectu possum procedere ad cognitionem causæ; vnde per multam inquisitionem sic solemus venire in cognitionem distinctam causæ illius effectus; aliquando etiam habita cognitione causæ, vel per demonstrationem quia, vel ex aliqua cognitione allicuius alterius rei, scimus aliquas veritates euidenter de illa causa, scilicet, aliquas propositiones, ex quibus, postea venimus in cognitionem effectus distincte, & propositionum notificantium effectum distincte. Ex his deduco Scotum sensisse de demonstratione ab effectu esse veram demonstrationem, quia in ipsa est necessarius connexus, & illatio vnius veritatis ad aliam; et enim in ipsa veritas non euidenter de causa proxima, demonstratur ex veritate euidenter deducta ex effectu proximo; omnis autem syllogismus in quo est connexus necessarius propositio, & veritatum, est vera demonstratio. Vnde Aristoteles in primo Posteriorū inuenit tot conditiones in demonstratione propter quid, vt quod esset ex veris, primis, & cætera, & quod essent de omni, per se, & cætera vt essent necessarie; nam cum principia habent illas conditiones, sunt necessaria, & illatio in illis est vera, & necessaria; si itaque in demonstratione ab effectu ad causam illatio est necessaria, vt dictum est, sequitur, quod demonstratio sit vera demonstratio, quia est necessaria ratione materia; non est tamen ita excellēs sicuti demonstratio propter quid, quia non parit tam nobilem scientiam; nobilior enim cognitio est cum scimus per veritatem deductam ex causa, quam cum scimus per veritatem deductā ab effectu, licet vtrumque sint connexus necessarius. Possumus itaque in hunc modum argumentari. Ille syllogismus est demonstratio, qui est ex euidenter veris, & necessarijs inferentib.

Opin. Scot. p.

Ra tio p. m.

conclusionem veram; demonstratio ab effectu est huiusmodi, ergo. Maior probatur: quia non alia de causa demonstratio propter quid est demonstratio, nisi quia est ex veris evidentibus, & necessariò inferentibus conclusionem: cum enim habent omnes illas conditiones, sunt necessitate cause conclusionis. Minor probatur, quia propositiones demonstrationis, quia, sunt experientia notæ, & cognitæ habent etiã necessariam connexionem cum veritate demonstrata, quia ab effectu proximo ad causam proximam est necessarius connexus; ut patet de exemplo. Aristotelis in 1°. ca. primi Posterioriũ, quod est hoc, Omne non scintillans est prope, Planeta non scintillans, ergo Planeta prope sunt, maior est propositio vera deducta ex effectu, scilicet ex non scintillare; quod est medium, similiter, & minor, quæ nobis ambæ experientia notæ sunt; per has veritates probamus hanc veritatẽ de Planetis, quod prope sunt, quæ est veritas pertinet ad causam; nam prope esse, est causa non scintillandi.

Notandum est autem hic, quod illæ duæ propositiones maior, & minor sunt certissimæ, quia notæ sunt experientia, ex qua generatur scientia; in illis etiã est evidens illatio quando una sumitur sub altera, & sic apparet, quod talis syllogismus est demonstratio verissima. Hanc opinionem sequuntur omnes Latini, & Averroistæ.

Anticennas
oppositam
sensitivam
tenet.
Prima
in rō

Avicennas tamen contrariam partem tutatus est duabus rationibus; prima est hæc; Omnis demonstratio est argumentum necessarium, & constans ex propositionibus necessarijs, at syllogismus ab effectu non est ex necessarijs, ergo non est demonstratio, maior patet, nam solum illos syllogismos appellamus demonstrationes, qui sunt necessarij, & ex propositionibus necessarijs; minor probatur in demonstratione ab effectu accipimus effectum siue proprium accidens inherere subiecto, & per hunc effectum probamus causam inesse subiecto; at quod effectus inheret subiecto necessariò, est nobis ignotum, quia non possumus hoc scire certè, nisi cognoscamus causam (causa enim est ratio cur accidens proprium ne-

cessariò inesse subiecto) ergo demonstratio ab effectu non est ex certissimis, & necessarijs, & sic non est demonstratio. Secundo sic. Demonstratio est syllogismus faciens scire; at hic syllogismus ab effectu non facit scire; ergo non est demonstratio, maior patet ex definitione formalis demonstrationis assignata ab Aristotele secundo cap. primi Posterioriũ quæ est, Demonstratio est syllogismus faciens scire, minor probatur ex definitione scite; nam scire est rem per causam cognoscere; at in tali demonstratione non scimus per causam, sed per effectum; ergo non est demonstratio. Ad primum argumentum ad minorem dico, quod accipimus quidem effectum inherere subiecto: sed cum subinfert, quod hoc est nobis ignotum, quia solum hoc scitur per causam; dico quod scimus per experientiam talem effectum inesse tali subiecto, licet nõ sciamus per causam; experientia autem est certior cognitio, quam si sciremus per causam: est enim radix scitiæ experientia: & idè tales propositiones notæ experientia sunt certissimæ, & fundamentum scientiarum.

Obiectio.
Respon.

Contra hæc responsionem potest quis dicere, quod non valet, quod illæ præmissæ sint notæ experientia, quia non omnes propositiones notæ experientia sunt necessariæ, & essentielles: nam experientia notum est omnem Corvum esse nigrum, non tamen hæc propositio est necessaria, sed accidentalis. Respondet, quod experientia notum est Corvum esse nigrum, sed non est notum hanc esse proprietatem Corvi esse nigrum; immò scimus experientia, quod est ei accidens commune; non enim soli Corvum competit nigredo, sed alijs, modo in demonstratione ab effectu, quando ab effectu procedimus ad causam, experientia notum est tale accidens esse propriũ tali subiecto, ita quod illi soli, & semper cõpetit, & hæc cognitio est certissima, & fundamentum sciẽtiæ; vnde cum experientia est nobis notum, quod aliquod accidens inest alicui subiecto soli, & semper, certiori modo scimus, quã si sciremus per causam, licet non sit nobilior; vnde ex talibus experientijs fit sciẽtia, & talis cognitio equivalet cognitioni per

*Ad se
cus
dam.*
causam. Ad secundū argumentū negatur minor, ad probationem dicitur, quod duplex est scientia strictè accepta, & largo modo sumpta, prima est cognitio per causam certam, sed non per causam, & ideo non ita perfecta; tunc dico, quod syllogismus ab effectu non parit scientiam primo modo dictam, tamen parit scientiam secundo modo dictam, quæ pro tanto potest dici scientia, quia est cognitio certa.

THEOREMA XII.

Scientiæ subalternatæ præsertim habent duas conditiones; primā, quod notitia principiorum scientiæ subalternantis sunt causa notitiæ scientiæ subalternatæ; secundā, quod conclusiones subalternatæ sunt diuersæ à conclusionibus subalternantis.

*Exponitur scientia Scoti, & Aristotelis.
Cap. I.*

Scot.
San Theologia sit scientia, & 3. dist. 24. quæ. 1. multa de his scientijs dici t. & multa etiā supponit tāquam communiter concessa, sed præcipue duas conditiones habere dicit, primā, quod notitia principiorū scientiæ subalternantis debet esse causa notitiæ principiorū scientiæ subalternatæ. Secundā, quod cōclusiones subalternatæ sunt diuersæ à cōclusionibus subalternantis: nō. n. sunt de iisdem cōclusionibus, quia sūt diuersæ. Supper addit, quod ad hoc vt aliqua scientia dicatur subalternata, nō sufficit si subiectum eius cōtineatur aliquo pacto sub subiecto alteri scientiæ, sed requiritur, quod sumat principia ab illa scientia superiori ad probādū suas conclusiones. Addit insuper, quod maioris momenti est, quod nihil relexit, neque spectat ad subalternationem, si principii aliquid in aliqua scientia perfectius, & clarius cognoscatur ab alia cōmuniore scientia, quam illam scientiam, in qua est principium, quia hoc nō facit scientiam clarius cognoscētem subalternatæ sibi scientiam obscurius cognoscētem illud principii; exempli gratia, Metaphysicus cognoscēs

distinctè quidditatē lineæ, perfectius cognoscet aliquod principium immediatū lineæ, quam Geometra obscurè, & in cōsuetō cognoscens lineæ quidditatem, non tamē per hoc Metaphysica subalternat sibi Geometriam, vt communiter conceditur; Hæc, & multa alia dicit, quæ quoniā apud sectatores D. Thomæ suspecta sūt, vt cognoscantur esse vera, oportet videre quæ sint cōditiones, & q̄ sit natura scientiarū subalternatarum secundū quod de illis locutus est Arist. Tres cōditiones explicant naturam, & conditionem scientiarum subalternatarū: Prima est, quod subiectum scientiæ subalternatæ sit subiecto scientiæ subalternantis, quæ colligitur ex text. 100. & 101. primi Post. sed clari⁹ ex text. 69. dū enim ibi docet Arist. quod in scientijs nō debet fieri transitus de vna scientiā ad aliā, sed quod qualibet scientia debet habere propria principia; excipit ab hac regula scientias subalternas; dicit enim ibi, quod quādo sūt scientiæ eiusdē cognitionis, & eiusdē generis, tunc habet principia cōmunia; sed quādo nō sunt eiusdē cognitionis, sed diuersæ nō sūt tamē omnino diuersæ, sed sūt, vt Musica, & Arithmetica, eodē modo se habēt, ac si essēt eiusdē cognitionis, solum differunt in hoc quod scientia superior habet propter quid; inferior verò habet solū quia, & rationē adducit: quia subiectū inferioris est idē, quod subiectum superioris; solum differt in hoc, quod est alteratū, id est differt solum hoc subiectū inferioris à superiori, quia est contractum per differentiam accidentalem ad illam inferiorem scientiam, adeo quod nō est mutatū illud subiectū, sed solum alteratum in scientia inferiori.

Ex eo itaque tex. colligitur, quod subiectum scientiæ subalternatæ est subiecto scientiæ subalternantis: colligitur etiam secunda conditio scientiarum subalternatarum, quæ est, quod subiectum inferioris addat differentiam accidentalem subiecto superioris, & illud contrahat per illam differentiam. Tertia conditio est, quod inferior accipiat principia à superiori, scilicet à subalternante, quia in eodem tex. vt dixi, ait in talibus scientijs, quæ sic sunt cognatæ principia esse eadem, solum intercedere hanc differentiam quod

*Tres
condi
tiones
scien
tiarū
subal
ternarū*

quod superiori facit scire propter quid conclusiones inferioris: sed inferior facit eas scire tantum quia: ex quo clare habetur, quod subalternans largitur principia ad ostendendum conclusiones a priori scientiæ subalternatæ: Vnde Musica per se non ostendit suas conclusiones à priori; sed per principia Arithmeticæ, cui subalternatur; solum illas ostendit à posteriori; Istæ conditiones conceduntur ab omnibus, sunt enim expressæ ab Aristotele assignatæ: tamen circæ earum intelligentiam est aliqua defensio, & maxime circa secundam conditionem, & difficultas est hæc, an illa differentia accidentalis, per quam subalternatæ contrahit, & alterat subiectum subalternatis se teneat ex parte materiali subiecti, vel potius ex parte formali subiecti; ita quod dicitur dicimus Musicam accipere ab Arithmetica numerum, & illum contrahere per differentiam hanc, vt in sonis versatur illa differentia, vt in sonis sit modus considerandi numerum in Musica, & propterea sit ratio formalis Musicæ, vt dicamus Musica versatur circa numerum; vt in sonis est: vel potius illa differentia non se teneat ex parte modi considerandi, sed ex parte materiali, & rei consideratæ, ita quod dicamus; Musica considerat numerum sonorum, vt numerum: sic enim illa conditio accidentalis habebit rationem materiæ, & rei consideratæ, non rationem modi considerandi, quia Musica habet pro re considerata numerum cum alteratione, vt sonorus, & sic differt accidentaliter ab Arithmetica, sed habet eundem modum considerandi, quia considerat numerum sonorum, vt est numerus. Zabarella libro de tribus præcognitis, susinet secundam opinionem hac ratione, quia si illa differentia sensibilis haberet rationem modi considerandi, tunc sequeretur, quod scientia subalternata Mathematicæ non esset Mathematica, sed pars scientiæ naturalis. Probatur consequentia, quia sicuti omnis res à forma constituitur, ita omnis scientia constituitur in esse à modo considerandi; sonus autem, qui est differentia contra hunc numerum, est res naturalis, ergo Musica esset scientia naturalis, non Mathematica, &

sic non posset verificari id, quod dicit Aristoteles Demonstrationes Musicas, & aliarum scientiarum subalternatarum fieri ex principijs desumptis ex superioribus scientijs subalternantibus: quia tunc fieret transitus de genere in genus.

Sed hæc opinio non mihi videtur sustinenda, quia certum est, quod illa differentia adueniens subiecto subalternantis, illud subiectum restringit, & contrahit: ita quod in subalternata non est amplius subiectum in illa latitudine, & communitate, sub qua erat in superiori; modo contrahere est officium differentiæ, & modi considerandi: non autem materiæ, ergo illa differentia se tenet ex parte formæ, & modi considerandi. Ad illam rationem dico, quod illæ scientiæ subalternatæ, vt Musica, & Perspectiua, quæ per differentias sensibiles contrahunt subiectum superioris appellantur ab Aristotele secundo Physicæ r. 20. magis naturales, quam Mathematicæ; ideo dico, quod sunt partim Physicæ, & partim Mathematicæ, quia res considerata est Mathematica modus considerandi est naturalis, quia res Mathematica contrahitur per differentiam sensibilem, quæ est naturalis, vt numerus per sonum; & quia principalis est modus considerandi, hinc ait Aristoteles, quod sunt magis naturales, quam Mathematicæ; & magis confirmatur hac positio, quia certum est, quod scientia subalternata distincta est à subalternante, sunt enim diuersæ scientiæ, licet sint cognatæ, sed distinctio est à forma, & à modo considerandi, vt Zabarella quoque loco citato ait, sed sic est, quod differentia, per quam differunt istæ scientiæ ab innicem, est illa differentia accidentalis, ergo illa habet rationem formæ, & se tenet ex parte modi considerandi, non ex parte materiæ. Ad illam obiectionem, quia tunc non videtur, quod scientiæ subalternatæ possint accipere principia à subalternantibus, quia sunt diuersæ, nam in his duabus Musica, & Arithmetica, vna esset naturalis, altera Mathematica, ergo fieret transitus de genere in genus; Respondeo, quod licet sint diuersæ scientiæ, non tamen sunt omnino diuersæ, sed sunt cognatæ, quia sunt de eadem

Reij-
ciuntur.Ad
rōnē
Zab.Diffi-
cultas.Opinio
Zab.
est
ratio.Ad
rōnē
in se.

re considerata, quæ in inferiori quoque pacto alteratur; & quia hæc differentia est parua, & accidentalis: hinc fit, quod non sunt penitus diuersæ; & quo ad rem; & quo ad modum sicut sunt scientiæ non subalternatæ, vt Geometria est de linea, Arithmetica de numero, Metaphysica de ente, vt ens est, naturalis Philosophia de corpore naturali, vt naturale; de his enim patet, quod sunt maxime differentes, & nullo pacto cognate. Verum circa dicta oritur non leuis dubitatio: nam non videtur reperiri aliquod discrimen inter scientias subalternas, & non subalternas, nam & illæ scientiæ non subalternatæ, sæpè considerant subiectum superioris scientiæ; sed sub alio modo, & alia ratione, vt Mathematica considerat ens, vt quantum; & sic considerat idem subiectum materiale, quod Metaphysica, sed sub alio modo, quia Metaphysica considerat ens, vt ens, Mathematica, vt quantum; & hæc differentia videtur accidentalis, quia quæritas est accidens, & sic Mathematica videtur esse subalternata Metaphysicæ, quod tamen falsum est: idem dicitur possumus de naturali Philosophia, & de alijs. Ad hoc dubium breuiter respondet Zabarella, quod licet versentur circa eandem rem, tamen habent diuersum modum considerandi, & sic sunt scientiæ diuersæ; subalternatæ autem retinere eundem modum considerandi, idè hoc est vetum discrimen, & regula sciungendi subalternas à non subalternis. Nos verò, qui iudicamus illam differentiam accidentalem se tenere ex parte formæ, & modum considerandi, non possumus respondere eodem modo; idè dicendum, quod sicut non quælibet differentia adueniens generi illud facit speciem, sed solum essentialis, ita non quælibet differentia adueniens rei consideratæ in aliqua scientia variat illam, & facit aliam speciem subiecti, & consequenter aliam scientiam de illo; sed solum differentia essentialis. Idè dico, quod scientiæ non subalternatæ si habent rem eandem consideratam, addunt illi differentiam essentialem, & sic variant illam, & contrahunt illam rem consideratam ad aliam speciem entis, & idè sunt postea diuersæ scientiæ, sed subalternatæ solum

addunt accidentalem, quæ non variat essentialiam rei, & sic non sunt diuersæ omnino; sed solum accidentaliter diuersæ. Hinc patet discrimen inter scientias subalternas, & non subalternas, quia non subalternatæ, vel sunt de rebus consideratis, & modo considerandi diuerso, vt Arithmetica, & Geometria, vel si sunt de eadem re considerata, tamen sunt de diuerso modo considerandi: sed hic modus est differentia essentialis diuidens illam rem consideratam, & faciens illam aliam speciem. Vnde superior erit de genere, inferior de specie, vt patet de Metaphysica, & Philosophia naturali, quia Metaphysica est de ente in communi, naturalis est de specie vna entis, scilicet de corpore naturali, & quia diuersa est scientia generis à scientia speciei, vt scientia de animali, à scientia de homine; & pendet à diuersis principijs, vt patet, hinc fit, quod illæ scientiæ non sunt subalternatæ, sed omnino diuersæ, à scientiæ subalternatæ sunt de eadem re, solum ei addit illam differentiam accidentalem modo prædicto, quæ differentia virtualiter continetur in subiecto superioris, & sic virtualiter quoque in scientia superiori continetur cognitio inferioris scientiæ. Genus autem non continet virtualiter inferius, sed potentia: idè scientia de genere non potest gignere scientiam de specie, licet prærequiratur, sed per se solum non potest, quia species pendet ab alio, quam à genere; scilicet à differentia; idè scientiæ non subalternatæ, non possunt præbere sua principia alijs scientijs, quia nullo modo cognita sunt, sed solum subalternatæ. Hinc fit, quod subalternas largitur principia subalternatæ; quia sunt de eodem serè subiecto aliquantulater alterato, vt visum est.

Ostenditur veram esse opinionem Scoti.
Cap. I. I.

DEclarata natura scientiarum subalternarum secundum opinionem Aristotelis veram, patet conditiones à Scoto assignatas esse rectè assignatas: prima est, quod scientia subalternans probare debet principia subalternatæ, siue quod notitia principiorum scientiæ subalternantis debet esse causa notitiæ principiorum subalter-

Cōditiones scientiarum subalternarum se-

Dubium.

Solutio Zab.

Alia solutio.

ckidū
Scoti
subalternata. Hæc conditio patet ex secunda conditione Aristotelis assignata de his scientijs, quæ erant, quod subalternata accipit principia à subalternate, & ratio istius conditionis patet ex dictis in declaratione nature harum scientiarum inam inferior non potest ostendere propter quid de suis conditionibus, sed solum quia, & ratio est: quia subiectum inferioris pullulat à superiori, immò nihil aliud est, nisi subiectum ipsum superioris cum aliqua parua alteratione. Hinc apparet quoque cõsultario opinionis illorum, qui asserunt subalternatam scientiam posse dari quæ sit cognitio per principia sua tantum credita, non tamen euidenter cognita, ut est opinio D. Thomæ in materia de subalternatione Sacre Theologiæ: nã si scientia subalternata non potest ostendere suas conclusiones à priori, nisi per principia subalternantis, habens scientiam subalternatam necessariò euidenter cognoscere debet illa principia subalternantis: alioquin non cognoscens talia principia, non poterit scire propter quid, de conclusionibus subalternatæ: vel ergo scientia subalternata non erit scientia, sed fides, vel si est scientia, necessariò oportet quòd euidenter sciat illa principia subalternantis, quòd si quis dicat; Subalternata supponit illa principia vera ex subalternante, in qua probantur, & ideo illa credit, sicuti euenit de alijs scientijs, quæ supponunt pro veris sua principia, & illa credunt, & tamen sunt scientiæ. Contra nulla cognitio vnquam erit scientia si non habeat euidentiam principiorum, quia magis scire debemus principia, quàm conclusiones: conclusio autè est cognitio necessaria, quod res aliter nõ esse possit habere, ergo multo magis scire debemus principia ex Aristotele primo Post. c. 2. propter vnum quodque tale, & illud magis: ideo dico ad argumentum, quod licet addiscens aliquam scientiam ipse supponat illa principia, tamen oportet, quod illa principia habeant euidentiam ex terminis in illa scientia, in qua supponuntur: alioquin non poterunt parere scientiam, quia euidentia ex terminis necessariò comitatur habitum illum cognitionis, qui dicitur scientia. Ad pro-

positum licet subalternata supponat sua principia: tamen oportet, quod illa habeant euidentiam ex terminis in superiori scientia, in qua supponuntur, scilicet in subalternante, alioquin non esset scientia hæc inferior scilicet subalternata, & habens scientiam subalternatam, & non cognoscens euidenter principia supposita in scientia superiori, non potest dici proprie sciens: dicitur tamen talis communiter sciens, quia si vellet scire hæc principia subalternatæ, potest discere subalternantem: ex qua postea euidenter potest cognoscere principia subalternatæ, & sic contingere potest, quod quis sepe sciat subalternatam, & etiam subalternantem scientiam: non potest fieri, quod verè, & propriè sciat subalternantem, & ignoret principia subalternantis. Dicendum est itaque, quod sicut scientia subalternata non est scientia, nisi sita principia habeant euidentiam in superiori scientia; ita neque sciens scientiam subalternatam vaquam verè dici potest sciens, nisi cognoscat principia subalternatæ euidenter, scilicet ex notitia terminorum: sed ille habitus erit fides, quia scilicet vera esse principia illius scientiæ credit. Hinc manifesta redditur secunda conditio Scoti, quæ erat, quod subalternans, & subalternata non sunt de eisdem conclusionibus, quia si inferior est diuersa à superiori, quia est de subiecto eodem, sed sub differentia accidentali, sequitur, quod conclusiones quoque erunt diuersæ. Patet etiam veritas tertie conditionis: non enim sufficit ad subalternationem, quod subiectum vnius scientiæ sit sub subiecto alterius, quia hoc quoque reperitur in non subalternis, sed alie duæ conditiones assignatæ ab Aristotele quoque requiruntur. Patet etiam quarta conditio, quod clarius cognoscere non facit subalternationem, quia subalternans non cognoscit clarius conclusiones subalternatæ, quàm ipsamet subalternata, nam vtraque per eadem principia cognoscit illas conclusiones, & sciens conclusiones subalternatas, si debet esse verè sciens, & non habere fidem, oportet quod cognoscat euidentiam principiorum ex terminis, sicuti sciens subalternantem. Præterea probatur, quod clarius

D.
Tbo.

Ru/
põso.

Secūda cõditio.

Tertia cõditio.

Quarta cõditio.

clarius cognoscere non sit conditio scientiarum subalternarum, quia Metaphysica clarius, & distinctius cognoscit principia scientie naturalis, quam ipsa Philosophia naturalis, quae illa cognoscit tantum in confuso, & tamen non dicimus, quod Metaphysica sit scientia subalternans respectu Philosophiae naturalis.

THEOREMA VII.

In demonstratione potissima solum definitio subiecti est medium.

Ponitur opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. 1.

Scot⁹ **E**X varijs locis super quarto Sent. elicitur sententiam Scoti fuisse definitionem subiecti esse medium in potissima demonstratione, & etiam, 2. Sent. dist. 3. quaestione 6. soluendo vltimum principale ad M. ait aperte, quod definitio subiecti est medium in potissima demonstratione. Item in 3. dist. 14. quaest. 2. ait ex Aristot. 1. Post. quod de subiecto debemus praesupponere quid est, & adducit rationem, quia in ratione, & quidditate subiecti virtualiter includitur tota scientia de subiecto. Haec eadem sententia habetur in Prologo quaestione de subiecto in principio, vbi ostendit, quod subiectum virtualiter continet omnes veritates scientiae, cuius est subiectum, & multis alijs in locis eadem sententia habetur: ex quibus apparet secundum Scotum, quod definitio subiecti est medium in demonstratione propter quid, & potissima, siquidem à medio pender scientia: ipse autem ait scientiam pendere à definitione subiecti, tanquam à causa propria. Item in prologo quaest. 1. tertio argumento contra Philosophos: vbi probat quod non possumus cognoscere proprietates substantiarum abstractarum, adducit hanc rationem, quod non possumus illas proprietates cognoscere à priori, & propter quid, id est per causam, quia non cognoscimus substantiam illarum proprietatum: vnde si cognosceremus illam substantiam, quidditate: tunc etiam propter quid cognosceremus illas proprietates: Per hoc autem

vult dicere, quod definitio substantiarum abstractarum est causa cognitionis suarum proprietatum, & est medium in demonstratione propter quid, & quia ignoramus talem definitionem, ideo tales passionis non possunt sciri à nobis propter quid. Hanc sententiam clarè habemus in quaestione illa de medio demonstrationis in illis quaestionibus super libros Posteriorum, quae edite sunt sub nomine Scoti; has enim potius esse alicuius Scoti, quam ipsiusmet Scoti; sed utrumque sit, haec est opinio Scoti, quod medium in demonstratione potissima sit definitio subiecti, quae comprobatur hac potissima ratione, & desumitur ex dictis varijs Scoti supra citatis. In demonstratione potissima semper demonstratur propria passio de subiecto, siue inhaerere subiecto; Hoc stante sic arguitur. Illud est medium in demonstratione potissima, quod est causa proxima inheretiae passionis propriae cum subiecto; sed sic est, quod definitio subiecti est causa inheretiae talis passionis propriae cum subiecto, ergo definitio subiecti est medium in potissima demonstratione. Suppositum in hac ratione est clarum, quia accidentia communia non demonstrantur de aliquo per demonstrationem, quia non pertinet ad scientiam, solum ergo accidentia propria demonstrantur, maior rationis patet ex definitione scire, & ex conditionibus demonstrationis; minor probatur: quia propria passio fluat à principijs intrinsicis subiecti, ergo solum principia intrinseca subiecti, scilicet materia, et forma, quae integrant definitionem sunt mediū, & causa simul istius passionis, & consequenter solum definitio subiecti est mediū in demonstratione potissima. Hinc possumus etiam arguere, quod definitio passionis non potest esse medium, quia tam passio, quam definitio passionis, cum sint vni, & eadem definitio, & definitum, pendunt à definitione subiecti. Tertia ratio est, quia tunc esset petitio principij in demonstratione potissima, si definitio passionis esset medium; ratio est: quia idem est definitio passionis, quod ipsamet passio, & sic non est notius, quod definitio passionis sit subiecto, quā quod passio ipsamet in sit.

Tri-
maroSecū-
daro.Ter-
taro

infit. Hæc est positio certè Scoti, quæ etiã mihi re vera verissima videtur; sed quia à multis rejicitur, & varix positiones adiuentæ sunt; idcò quomodo eam labefactare laborauerint alij, & quas opiniones veras asseruerint, in medium adducere oportet vt quilibet studiosus iudicium proferre possit.

Rationes Adversariorum contra sententiam Scoti. Cap. 11.

Zab. Pri. ma rō Sup. positiū **C**ontra hanc opinionem arguit Zabarella libro primo de medio demonstrationis cap. 3. primò sic. Scientia, quæ acquiritur in demonstratione potissima est scientia effectiōnis non subiecti, quia subiectū omnino præcognoscitur; hoc supposito tunc sic, ergo medium in demonstratione, quæ parit scientiam passionis debet esse causa passionis; at definitio passionis includit causam passionis, ergo definitio passionis est medium, non definitio subiecti. Suppositum primum est clarum per se; maior etiã patet ex definitione scire, nam scire est rem per causam cognoscere. Oportet ergo, quod res cognoscatur per causam, & sic medium debet esse causa, minor probatur à Zabarella lib. 4. de Methodis, cap. 14. nam definitio accidentis si debet esse perfecta, necessario includit causam, per quam affectio est. Vbi notat definitionem accidentis esse triplicem; vnã, quæ dicitur formalis, secundã quæ causalis, tertiam, quæ est tota demonstratio sola positione terminorum differens; formalis, & essentialis est illa, in qua ponitur proprium genus passionis, & proprium subiectum, vt definiendo Eclipsim, si dicamus. Eclipsis est priuatio luminis in luna, & licet hæc definitio sit essentialis, non est tamè perfecta, quia non adest causa Eclipsis, & sic non quietat animum sapiētis, qui adhuc quæret causam talis Eclipsis. Secunda definitio est causalis, & est quãdo definitio passionem per causam propriã, vt si dicam. Eclipsis est interpositio terræ inter solem, & lunam; hæc enim solū est per propriam causam Eclipsis; neque est perfecta, sed valde imperfecta. Tertia integratur ex his duabus, & est per-

fecta definitio; quæ conuertitur cum demonstratione; solumq. ab illa differt terminorum sita, vt si dicamus. Eclipsis est priuatio luminis in Luna, propter interpositionem terræ inter Solem, & Lunam. Ad propositum, quando ait Zabarella in proposito, quod definitio passionis est medium in demonstratione potissima, non intelligit de definitione formali, quia illa est conclusio demonstrationis ex Aristotele, neque de definitione perfecta, quia hæc est tota demonstratio; sed intelligit de definitione causalis, quam etiam sepe Aristoteles ait esse principium demonstrationis; & hæc ait expresse Zabarella libro primo de medio demonstrationis cap. 21. hacq. ratione ostendit, quod non est definitio subiecti medium in demonstratione, sed passionis. Secunda ratio est hæc; Aristoteles secundo Posteriorum tex. 41. 95. & 97. ait, quod medium demonstrationis est ratio primi termini, id est affectiōnis, vt videre est in locis citatis. Item in omnibus demonstrationibus, quas conficit in illo secundo sepe per medium est definitio causalis passionis; illæ autem sunt potissimæ, ergo definitio passionis est medium in demonstratione potissima; quod autem in illis exemplis definitio passionis, & non subiecti sit medium patet, nam ait Aristoteles locis citatis, quod interpositio terræ est mediū ad ostendendum Eclipsim inesse Lunæ; modo interpositio terræ nõ est definitio, neque causa Lunæ, sed Eclipsis; mediū ad ostendendum tonitruum inesse nubì ait esse extinctionem ignis in nube, modo extinctio ignis in nube nõ est definitio, neque causa nubis, sed tonitruum, probat casum foliorum inesse arboribus propter congelationem humoris in arbore; at congelatio humoris in arbore non est definitio, nec causa arboris; sed casus foliorum. Ecce ergo quod in omnibus demonstrationibus Aristotelis definitio passionis est medium, ergo falsum est, quod definitio subiecti sit medium. Quarta ratio Zabarella contra Scotum cit, quia multa sunt accidentia, quæ habent esse non à forma subiecti, sed ab alijs accidentibus, vt patet de accretione luminis in Luna, quod inest per sphericam figurã, quod est

Secū. da rō.

Ter. tiarō

Quar. tarō.

quod est accidens; hoc accidens accretio luminis est scibile, & est scibile per propriam, & immediatam causam, & sic potest sciri per demonstrationem potissimam, & tamen in hac demonstratione non potest esse medium definitio subiecti; quia hæc non est causa, sed est illud accidens, quod est causa accretionis luminis, scilicet spherica figura; non ergo definitio subiecti est medium.

Opinio Iacobi Zabarella. Cap. III.

His habitis ponit Zabarella propriam opinionem, quam asserit esse Averrois in multis locis, & hæc est, quod medium in demonstratione potissima sit causa, & definitio maioris extremi, definitio vero, & causa minoris extremi, id est subiecti tantum, numquam; neque talis syllogismus, inquit, est appellandus demonstratio, in aliquibus vero, sed paucis admodum coniungitur, quod causa, & definitio utriusque extremi, scilicet maioris, & minoris sit medium, adeo quod cum hæc ratio eueniant, in disciplinis non sint consideranda, & non sunt tradenda præcepta de talibus demonstrationibus. (Nota, quod Averroes, & Zabarella dicunt formam subiecti esse causam utriusque extremi, scilicet maioris, & minoris, quia constituit subiectum in esse, & est causa etiam passionis, & quoniam nulla est forma subiecti, quæ non sit etiam causa passionis, idè dicit, quod numquam causa minoris extremi solum est medium, quia opus est, quod etiam sit causa maioris extremi.) Idè Zabarella cum Averroë ad propositam questionem nil aliud respondendum esse arbitrantur, nisi quod medium in omni potissima demonstratione ex necessitate est causa, & definitio maioris extremi, scilicet passionis; non autè causas & definitio minoris, quia hoc est accidentale, in eundè definitio minoris, scilicet subiecti, sola nunquam medium esse potest. Pro declaratione, & probatione huius opinionis supponit Zabarella, quod duo sunt genera accidentium, quæ ex suis causis demonstrantur, & sciri per demonstrationem possunt; alia namque accidentia habent causam externam, alia

verò internam, causa externa est illa, quæ loco, & subiecto distincta est à subiecto illiusmet accidentis, ut interpositio terra inter Solem, & Lunam est causa huius accidentis Eclypsis in Luna, & tamen est loco distincta à Luna, quæ est subiectum Eclypsis; causa vero interna est, quæ non est loco, & subiecto distincta à subiecto accidentis, ut figura spherica est causa accretionis luminis in Luna; hæc accidentia aut ipse primo de medio demonstrationis, & 1. habent hoc discrimen, quod, quæ pendet à causa externa perpetuò comitantur causam, & cum ea reciprocantur, sed non perpetuò comitantur subiectum, neque cum ipso reciprocantur, non enim Eclypsis semper est in Luna, neque reciprocatur cum Luna in paucis contingit, quod semper comitentur suas causas, ut motus Cælum, & hæc pertinet ad demonstrationem, & posse sciri per eandem præbat lib. 1. de propositionibus necessariis, c. 5. accidentia verò, quæ pendent à causa interna, perpetuò comitantur subiectum, atque cum ipso reciprocantur, quia sunt à forma subiecti, quæ perpetuò inest subiecto, & sic ipsa perpetuò, & inseparabiliter inest subiecto. Hoc supposito facto, suam opinionem sic declarat. In illis demonstrationibus, in quibus ostenditur de subiecto, illud accidens, quod pendet à causa externa, necessario mediū est causa externa, scilicet illa causa, à qua tale accidens pendet, & in his est omnino falsa positio Scoti, quia cum illud accidens pendet à causa externa, definitio subiecti non potest esse mediū; hæc autem sunt demonstrationes potissimæ, ergo in demonstratione potissima medium non est semper definitio subiecti, sed passiois (sed de his demonstrationibus, an sint potissima, erit particularis questio) in demonstrationibus verò, in quibus ostenditur accidens de subiecto, quod pendet à causa interna, scilicet à causa non distincta loco, neque subiecto ab ipso subiecto aut, quod hic ordo seruatur, quia omnia ista accidentia pendunt quidem, & proveniunt à forma subiecti, sed ordine quodam; aliquid enim accidens provenit à forma, sed illud postea producit aliud accidens, & illud aliud, & sic dein-

Sup-
positū

sic deinceps, & sic forma quidem subiecti est radix omnium istorum accidentium, sed non est causa immediata omnium illorum, sed solum primi, qui ab ipsa prodiit: illud vero est postea causa immediata alterius accidentis, & illud est causa immediata alterius, & sic forma subiecti solum potest esse medium ad ostendendum illud accidens primum, quod ab ipsa prodiit immediate, & in his solum habet veritatem opinio Scoti, Sed hæc adeo pauca sunt, ut sint de illis, quæ raro eueniant, & ideo non pertinent ad scientiã; in alijs verò accidentibus forma subiecti non potest esse medium, quia non est causa immediata, & proxima; sed est illud accidens, quod est causa proxima: patet autem, quod tale accidens est causa solû maioris extremi, id est passionis, ergo definitio causalis, siue causa maioris, etiam in his accidentibus est medium quando de subiecto ostenduntur. Hoc manifestat exemplo, quia per rotunditatem Lunæ ostendimus Lunam paulatim augeri, paulatim augeri est accidens, quod pendet immediate à figura spherica Lunæ, quia enim Luna est rotunda, ideo non statim illuminatur, sed paulatim, figura verò est accidens Lunæ, quod pedit a substantiali forma Lunæ; hoc ergo accidens accretio luminis est accidens pendens à causa interna, quod est accidens illud spherica figura, & sic Aristoteles ostendit Lunam esse paulatim augmentabilem, quia est rotunda; medium ergo est accidens, quod est causa immediata, non autem forma subiecti; & ita ex his habemus, quod etiam in accidentibus, quod pedit à causa interna, medium est causa maioris, non autem minoris. Hęc opinio probatur primo per rationes adductas contra Scotum. Secundò, quia in scientijs Mathematicis non demonstrantur omnia Theoremata ex definitionibus, & ex primis principijs earum scientiarum, sed aliqua pauca tantum, quæ postea sumuntur ut propositiones ad aliorum Theorematum demonstrationem, & sic accidens demonstratum sumitur ut medium ad aliud accidens ostendendum, & illud ad aliud, & sic deinceps. Secunda ratio, ait Aristoteles primo de Anima tex. 11. quod quod quid est, est

utile ad cognoscendum causas accidentium substantie, quò in loco vult quidem significare definitionem subiecti esse causam primam, & radicem omnium accidentium, non tamen esse causam proximam singulorum accidentium; distinguit enim definitionem à causis accidentium, quia inquit, quod quod quid est esse utile ad cognoscendum causas accidentium, ergo præter ipsam definitionem subiecti, accidentia habent alias causas, adeo quod ille locus intelligitur, quod definitio est utilis ad cognoscendum causas, quia est prima causa, & radix omnium accidentium; sed non proxima causa. Tertio multa sunt accidentia quæ habent esse non à forma subiecti, sed ab alijs accidentibus, ut patet de accretione luminis in Luna, quæ adest propter Sphericam figuram, quod est accidens scibile, & est scibile per propriam, & immediatam causam, & sic sciri potest per demonstrationem potissimam, & tamen in demonstratione ista medium non potest esse definitio subiecti, quia hæc non est causa, ergo erit accidens illud quod est causa accretionis luminis in Luna: non ergo semper definitio subiecti est medium in demonstratione potissima.

Consutatur prædicta opinio, & descenditur
Opinio Scoti. (Cap. I V.)

HAcc Opinio diligenter est consideranda, quia ex ostensione falsitatis eius, patebit falsitas aliarum opinionum, quæ dissentit ab opinione Scoti, & providenda veritate suppono unum, quod etiam conceditur ab ipso multis in locis, & præcipue in primo libro de medio demonstrationis, capitulo vigesimo, & vigesimo primo, scilicet, quod cum dicimus definitionem subiecti esse medium in potissima demonstratione, per definitionem intelligimus formam subiecti, quæ est præcipua pars definitionis, & sic cum dicimus, quod definitio hominis est medium ad demonstrandum hominem esse risibilem, intelligimus, quod rationale, quod est præcipua pars definitionis, est medium, vitima enim pars definitionis est Aristotele 7. Metaphysicæ, est tota definitio, quia continet alias priores differentias, & sic

Ratio
primæ.

scilicet
da r.

Tertio
scilicet.

Primo
suppono
scilicet.

scilicet

sepe illā ut inani differentiam appellamus definitionem: ita etiam cum Zabarella dicit, quod definitio passionis est medium, intelligit, quod vltima differentia definitionis accidentis perfectæ, quæ est causa ipsius accidentis est medium, non tota definitio, sed illa vltima particula, quæ est definitio causalis. Secundo suppono, quod in omni demonstratione potissima ostenditur semper propria passio de suo subiecto, numquam autem accidens commune de subiecto communi. Hoc suppositum, præterquam quod est commune, & concessum ab omnibus, quod ego viderim, etiam est Aristotelis apertè primo Posteriorum, cap. 4. tex. 37. vbi probat, quod conclusio demonstrationis debet esse secundum quod ipsum, & æqualis, ita quod passio debet recipiari cum suo subiecto, & subiectum cum sua passione, & hoc apertè, & egregiè declarat in declaratione eiusdem loci Zabarella, & etiam vberius secundo libro de propositione necessaria capitulo secundo, tertio, & maxime in quinto capitulo eiusdem libri, vbi confutat errorem Alexandri, & Tehmistij, qui soli dixerunt conclusionem non esse vniuersalem, & secundum quod ipsum, & probat egregiè, quod etiam conclusio debet esse vniuersalis, & secundum quod ipsum, hoc factò supposito verissimo, arguo tali pacto. Illud est medium in potissima demonstratione, quod est causa proxima, immediata, & per se, propriæ affectionis, quæ demonstratur, sed solum definitio subiecti, siue forma subiecti est causa proxima, & immediata, & per se propriæ affectionis, & passionis: ergo solum definitio subiecti, sine forma subiecti, quæ ab Auerroistis, & Zabarella appellatur causa vtriusque extremi, ut supra dixi, quia est causa constitutiva subiecti, & effectiua passionis, est mediū in demonstratione potissima. Maior est clara, & certissima: quia deducitur ex definitione scire; tunc enim scire arbitramur vni quodque; eum cognoscimus causam propter quam res est, vbi intelligit de causa proxima, ut etiam ipse Zabarella exponit; probatur etiā ex conditionibus principiorum demonstrationis, quæ debet esse prima, immediata cau

sa, & cætera, at conditiones principiorum sunt conditiones mediij, ut ipsemet Zabarella sustinet in pluribus locis, & maxime libro quarto de Methodis, vbi confutat opinionem illorum, qui dicunt consilium Aristotelis in Posterioribus Analyticis esse agere in primo de principiis, in secundo de medio; ait enim, quod tractatio de principiis est tractatio de medio, & idem habet pluribus in locis suæ doctriinæ passim; Tandem hanc maiorem expressè cõstetur libro primo de medio demonstrationis, capitulo decimotertio, vbi probat contra Scotum accidentia interna mediata nõ posse probari per formam subiecti, quia etsi illa accidentia peccant à forma subiecti, non tamen immediate omnia ab illa procedunt, sed ordine quodam, & sic cum forma subiecti nõ sit proxima, & immediata causa illorum accidentium, neque etiam potest esse medium ad demonstrandum illa de subiecto; est ergo maior vera, & concessa; tota difficultas consistit in minori, quæ si clarè probetur, ut facillè probabo, tota veritas quoque patebit; hæc ratio mihi efficacissima videtur; adeo quod solus Scotus, & sequaces eius, & etiam quidam Thomistæ in hac materia veritatem attingisse mihi videntur; minor itaque ita probatur. Illud est causa proxima, per se, & immediata propriæ affectionis, quo posito ponitur propria affectio, & quo ablato, aufertur propria affectio; sed sic est, quod posita forma subiecti, ponitur propria passio, & illa ablata aufertur propria affectio: ergo forma subiecti est propria immediata, & per se causa affectionis propriæ, maior est euidentis: quãdo enim causa nõ est per se, proxima, & immediata, sed remota, posita causa nõ ponitur effectus, ut animal est causa remota risibilitatis, & ideo posito animali non ponitur risibile: sed quia rationale est causa, proxima risibilitatis, ideo posito rationali ponitur risibile: propria affectio igitur perpetuò committatur suã causã proximã, & immediatã: Minor probatur: quia posita forma subiecti, statim cõsequitur propria affectio immediate absque vlla alia causa, quod si acquireretur aliqua alia causa ad hoc ut passio inesset subiecto, illa passio nõ esset

E pro-

Secundum
suppono
hæc.T. R. A.
sio.

propria passio illius subiecti, sed esset illi accidens commune, nam proprium est illud, quod inest alicui subiecto soli, omni, & semper, ideo si posito illo subiecto, & forma essentiali illius subiecti non inest ei passio propria, non inest semper, & sic est accidens commune non proprium.

Secundò probatur eadem minor principalis argumenti, quod fluit à principijs internis subiecti per se, & immediatè, habet pro causa interna principia subiecti, sed propria passio fluit ab internis principijs subiecti, ergo propria principia subiecti eunt causa propria affectionis, maior est euidentis, minor probatur, quia affectus semper consequitur suam causam immediatam; propria passio autem semper consequitur proprium subiectum, quia inest vni, & soli subiecto, & semper, ergo opus est, quod fluat à principijs internis illius subiecti.

3

Tertiò, quod in heret inseparabiliter alicui subiecto nullam aliam causam habet quàm ipsum subiectum; sed passio propria inheret inseparabiliter suo subiecto, ergo nullam aliam causam habet quam ipsum subiectum; maior probatur, quia si penderet à aliqua alia causa, quam ab ipso subiecto, contingeret quandoque illam passionem esse sine subiecto, vt putà destructa tali causa; hoc autem de propria passione non possumus dicere, quia data forma substantiali subiecti, est impossibile quòd propria passio nõ sequatur, vt posito rationali, & homine, est impossibile, quod sensibilis ei non inest; Ex hoc etiã minor patet, quia cù passio intrinsecè sequatur principia subiecti, necessariũ est, quòd positis principijs subiecti, passio, quocumque ponatur, neque possem⁹ intelligere, quòd subiectum possit esse diuisum, & sine proprio, quia si possem⁹ intelligere subiectum absque proprio, & diuisum sic i re esse, accides proprium nõ esset proprium, sed commune, possum quidẽ concipere vnũ, nõ concipiendo aliud: sed nõ possum concipere subiectum existere sine proprio. Hinc patet falsitas dicti illius Zabarella, quòd accidentia externa subiecti, quæ nõ committantur semper subiectum, possint demonstrari demonstratione potissima, quæ patet,

Di-
flum
Zaba-
rella
falsũ.

quod non sunt propria accidentia subiecti, & hoc etiã ipse cõstituitur, si enim nõ semper committantur subiectum, neque etiã sunt propria; patet etiã, quòd accidentia, quæ vocat ipse interna, quæ tamen non procedunt immediatè à forma subiecti, sed ab alio accidente proueniente à forma subiecti, non possunt esse conclusio demonstrationis, quia illa non sunt propria accidentia: non enim insunt subiecto secundum quod ipsum, neque secundum propriam formam subiecti, sed secundum causam accidentalem; vnde si contingeret separari à subiecto illud accidens primum, scilicet rotunditas Lunæ, neque illud accidens secundum, vt accretio luminis, inest Lunæ; inest ergo accidentaliter, & sic nõ est conclusio necessaria, nec vniuersalis, qualis requiritur in Theod. demonstratione potissima, neque istæ 17. passiones sunt propria; Sed hæc clarius patebunt in proprio quælibet, vbi ostendam, quòd illæ demonstrationes de accidentibus illis tam internis, quam externis, non sunt potissime demonstrationes. Præterea Zabarella lib. 4. de Methodis Secũ- c. 13. & 14. aperte aserit definitionem. darõ. substantiæ esse principium demonstrationis, & duobus modis considerari in libro Posteriorum, scilicet, vt principium demonstrationis propter quid, & vt finis Methodi resolutiuæ, & in primo libro pertractari de definitione substantiæ secundum primum modum, ac Aristotelem, dũ in primo libro agit de principijs demonstrationis, agere de medio, & quòd illud est definitio substantiæ, ergo velit nolit fateatur definitionẽ subiecti, quod est substantia, esse mediũ in demonstratione potissima. Ex his omnibus rationibus conspicuè apparet, quòd est solam demonstratio propter quid, & potissima; in qua passio propria ostenditur de suo subiecto p principia subiecti, quæ sunt inclusa in definitione subiecti, & quòd reliquæ demonstrationes, in quibus definitio subiecti nõ est mediũ nõ sunt perfecte demonstrationes: quia nõ habent conditiones assignatas ab Aristotele & ita patet; quòd definitio passionis non est mediũ vnquã in perfecta demonstratione, sed definitio subiecti, quæ potest dici causa passionis, vt expofuim⁹, vera est ergo opi-

ergo opinio Scoti, & falsa opinio Zabarel-
I, sed hoc magis patebit in sequenti Theo-
remate, ubi ostendemus, quod illæ de-
monstrationes, quas putat potissimas, nō
sunt potissimæ. Sed aliquis dicit, ergo de-
monstrationes potissimæ erunt admodū
paucae: Hoc cōcedo, immō assero, quia &
illud asserit Aristoteles primo Poster. tex.
72. & ratio est, quia causa, & forme sub-
iectorum valde latent, vnde magnus nu-
merus demonstrationum per causas re-
motas habetur, sed per proximas exigu-
us, multas etiam per effectus habemus.

*Adra-
tiones
Zaba-
relæ.
Ad
piz-
mm.*

Ad rationes Zabarelæ, ad primum cō-
cilio, quod dicitur in causalis accidentis,
sine causa accidentis est medium in de-
monstratione potissima, sed dico, quod il-
lud est semper forma subiecti, quia illa
ponitur in definitione propriæ passionis,
tanquam causa ipsius ad perfectè quietā
dum intellectum nostrum, vt ipsemet cō-
cedit, & ego aliās in Metaphysica ostē-
dam; Ratio huius est superius dicta, quia
in demonstratione potissima, semper os-
tenditur passio de proprio subiecto: per
causam proximam, & immediatam pas-
sionis, talis autem causa est forma subie-
cti; in demonstrationibus verō nou potissi-
mis, vt est illa de Eclipsi non est opus,
quod definitio causalis sit forma subie-
cti, quia in illis non ostenditur accidens
proprium de subiecto; sed accidens com-
mune, quod pendet ab alia causa, quam
à forma subiecti; ideo in illis non debet
forma subiecti esse medium, sed causa
passionis quæcumque illa sit.

*Ad se-
cūdu.*

Ad secundam, ad auctoritates Aristotelis de secun-
do Poster. in quibus dicit, quod in demon-
stratione mediū est ratio priui termini,
sicut, quod est verum, sed per rationē in-
telligit definitionem causalem, vt supra
exposuimus, siue causam passionis, quam
diximus esse definitionem subiecti; quan-
do autem nos dicimus quod definitio
subiecti est medium, loquimur de defini-
tione formali subiecti, quæ definitio for-
malis est definitio causalis passionis; si
enim definiretur passio per propriā causā,
in tali definitione poneretur forma subie-
cti, quæ est vera causa eius. Ad tertiam ra-
tionē dico, quod illæ demonstrationes nō
sunt potissimæ, vt ipse in proprio quæsto

ostendam; Ad illam rationem ex Mathe-
maticis dico, quod demonstrationes Ma-
thematicæ, in quibus propria passio non
ostenditur de proprio subiecto, non sunt
demonstrationes potissimæ, vt dictum
est, neque illæ sunt certissimæ, quia non
habent summam necessitatē, neque ear-
um conclusio est secūdam quod ipsum,
quod magis patebit in quæsto in tales
demonstrationes sint potissimæ. Ad ratio-
nem illam Aristotelis ex primo de anima
tex. 11. dico, quod Aristoteles ibi dicit,
quod definitio subiecti siue substantiæ est
medium in demonstratione; vnde in calce
textus ait quod definitio est principium
demonstrationis, & quod illa definitio
quæ non facit scire accidentia non est bo-
na definitio, & licet dicat, quod definitio
facit scire causas accidentium in numero
plurali, nō propter hoc vult inferre, quod
definitio ipsa non sit medium proximū,
& causa immediata accidentis, sed per
hoc inhuit solum, quod definitiones sub-
iecti sunt cause accidentium, & cause
immediate; vnde in calce textus asserit,
quod illæ definitiones, quæ non faciunt
innotescere accidentia, non sunt bonæ de-
finitiones, sed vanæ; & in eodē textu ait,
quod sicuti quod quid est, est vtile ad co-
gnoscendum accidentia, ita accidentia ma-
gnam partem conferunt ad cognoscen-
dum quod quid est; oportet ergo quod
hæc accidentia immediate fluant ab ipso
quod quid est substantiæ, alioquin non
possent conferre maximè ad cognitionē
definitionis substantiæ, quia effectus re-
moti nihil ferè conferunt ad cognoscen-
dum definitionem subiecti à qua radica-
liter procedunt. Præterea ait, quod quod
quid est, est principium demonstrationis
respectu accidentium; non ergo hæc ac-
cidentia debent esse remota, quia tunc
respectu illorum definitio subiecti non
posset esse principium demonstrationis,
quia principia demonstrationis non de-
bent esse remota, sed proxima, & imme-
diata. Ad vltimum respondetur, vt supra
dictū est, quod tales nō sunt demonst-
rationes potissimæ, nec propter quid, vt pa-
tebit in proprio quæsto de his demōst-
rationibus ratio est, quia potissima demō-
stratione semper ostēditur propria passio

*Ad
quar-
tum.*

*Ad
quar-
tum.*

de subiecto, hæc autem solum habet pro causa formam subiecti: illa verò accidentia, quæ ab alia causa quàm à forma subiecti prodeunt non sunt propriæ passionis, neque accidentia propria, sed communia, idè licet habeant proprias causas proximas, per quas sciri possunt, non tamen cadunt sub demonstrationem potissimam, vt clarius suo loco ostendam, sed sunt syllogismi probabiles per causam remotam.

Adducuntur alia opinioniones, & confutantur. Cap. V.

Bal-
duini
opi-
ni-
o
rej-
ciunt.

EX cõfutatione huius opinionis patet cõfutato opinionũ aliorum, vt Balduini, qui in quæstione de medio demonstrationis suscipiet, quod causa maioris extremi sit mediũ, nõ vt definitio, sed vt causa, nã & nos dicimus, quod mediũ in demonstratione est causa maioris extremi, sed cu hoc dicimus etiã illud esse definitionem subiecti, vt supra dictum est, & ex dictis patet etiam solutio ad rationes propria opinione, probant enim solum, quod causa maioris extremi est mediũ, & hoc nos concedimus, sed dicimus, quod illud est forma, & causa subiecti: illa ratio de similitudine nihil valet. Ad illas tres rationes, quas cõficit aduersus Alfarabiũ, quas ait Balduinus valere cõtra Scotum, quid quid sit de opinione Alfarabij dico pro nunc, quod contra Scotũ nihil cõcludunt, non prima, quia non dicit Scotus, quod mediũ in potissima demonstratione sit tantum causa minoris, & non maioris extremi, sed ait quod est causa maioris; immò hoc est totum suũ fundamentum: vnde illa sequela, quæ est stante opinione Alfarabij, & Scoti, putat enim, qd sint eiusdẽ opinionis) sequitur, qd præmissæ demonstrationis potissima nõ sint per se, de omni, & secundum quod ipsum, negatur; & ad illud exemplũ adductum, quod Alfarabiũ admississe ait Balduinus, quod est hoc, omne animal est corpus, omnis homo est animal, ergo omnis homo est corpus, dico, quod hoc non admitteret Scotus, neque hanc esse verã, & perfectã demonstrationẽ sequitur ex opinione Scoti, quæ secundũ opinionem Scoti necesse

est, quod omnes propositiones sint vniuersales, & secundum quod ipsum, & cõclusio debet esse in secũdo modo dicendi per se, vt egregie patebit in quæstione an demonstratio de Eclipsi cum quæstione de 2. Posteriorum sint potissima; hoc autem non verificatur in exemplo allato; nam homo, quod est mediũ, nõ est causa corporis, nec animalis, nec corpus inest primo homini: ideo conclusio non est secundum quod ipsum, neque in secundo modo. Ex his patet, quod neque secunda, neque tertia, aliquid officium opinioni Scoti, procedunt enira ex eodem medio. Patet etiam, quod malè reprehendit Scotum, quod proposuerit cum alijs Latius hoc quæsitum sub nomine definitionis, quia nos per definitionem intelligimus præcipuam partem definitionis accidentis, quæ est causa ipsiusmet: vel dico, vt credo existimasse Scotum, quod quæsitum an definitio subiecti sit mediũ, & statuit quod sic, quia definitio subiecti, id est partes definitionis subiecti sunt mediũ, & causa passionis, vt vera sunt. Multæ alię hujus sunt apud veterum istum, quas nolo recensere, multa enim tribuit Scoto, quæ nec somniauit, & illas cõfutando, & respondendo multa maiora addidit, quæ vnusquisque per semetipsum videre potest. Hinc patet etiam falsitas opinionis Aegidij, qui dixit mediũ in demonstratione potissima semper esse definitionem passionis, numquam subiecti, & ipse intelligit de definitione formali accidentis, non de causali, patet enim, quod propria passio nõ pendet à propria definitione formali passionis, sed à forma subiecti, vt supra ostendimus. Præterea, est petitio principij, & maximè secundum ipsum, quia refutat opinionẽ Scoti hoc, quod definitio subiecti nõ potest esse mediũ, quia est idem cum subiecto, & sic peteremus principij; à pari; ego dico qd definitio passionis, & passio sunt idẽ, & maximè definitio formalis; ergo si in demonstratione potissima definitio passionis est mediũ, committitur petitio principij; & hæc ratio optimè concludit aduersus Aegidij, sed aduersus Scotũ nequaquã, vt infra clarè ostendam in solutione rationis p Aegidio. Tertio definitio passionis

Opi-
o
vio
Aegi-
dij re-
ijcitur
1.

constat
3.

constat ex proprio genere, & ex proprio subiecto, quod ponitur loco differentiæ, & ex causa, si debet esse perfecta, vt si quis definiat Eclipsim, dicitur. Eclipsis est priuatio luminis in Luna ob interpositionem terræ; & si quis definiat risibile, dicitur, risibilitas est passio hominis propter rationalitatem; sic definiuntur omnes passionis, & accidentia quæcumque sint, vt habetur ex Aristotele 7. Metaphysices, & vt est per se clarum. Hoc stante, quæro, quodnam sit illud, quod est medium in hac definitione ad demonstrandum passionem de subiecto, si dicas, quod est causa, quæ est vltima particula definitionis, eoincidit cum opinione Zabarella, & tunc nos concedimus hoc, sed dicimus illud esse formam subiecti, & sic erit definitio subiecti eo modo, quoniam supra diximus definitionem esse medium, & sic ad ostendendum quamlibet passionem, oportebit pro medio sumere formam subiecti, quia est illa à qua ipsa dependet; vel erit ipsum subiectum, sed si hoc, habeo intentum, quia tunc medium erit subiectum, & sic etiam definitio subiecti, vt dictum est, vel erit genus ipsius passionis, sed hoc non potest esse, quia species non causantur à genere, neque ab ipso dependent, nisi remotè: non enim homo habet esse hominem ab animalibus, & sic accidens proprium nõ habet esse à suo genere, sed habet esse à suo subiecto, à quo fluit, non ergo genus accidentis proprii potest esse medium ad ostendendum propriam passionem de subiecto, cum propria passio nõ pendeat à genere suo quod ad esse proprium, & specificum: si dicat à tota definitione simul, nihil est, quia non tota definitio est causa passionis, sed sola definitio causalis. Præterea, propria passio est accidens, & sic est forma simplex, non ergo pendere potest à propria definitione formali, cum nullam habeat formam per quam habeat esse formale, solum pendet à subiecto, cuius est forma accidentalis, sed ei necessariò cõnexa, & ab illo pullulans.

Ad rationes Aegidij nullius roboris sunt, innituntur enim præcipuè auctoritati Aristotelis, qui 1. Post. elicit, quod ratio primi termini est mediũ. nõ quã dicit quod ratio minoris. Itẽ exẽpla omnia, quæ ad

ducit Aristoteles de demonstratione potissimam, habent pro medio rationem passionis, vt patet in demonstratione de Eclipsi, & c. ps. Ad has auctoritates dico, quod illæ demonstrationes non sunt potissimæ, vt ostendam in proprio quæsto, & quando Aristoteles ait, quod medium in demonstratione est ratio primi termini, pro ratione intelligit causalem definitionem, quæ datur per formam subiecti, & sic est pro nobis. Secunda ratio: si definitio subiecti esset medium, esset petitio principij, quia subiectum, & propria definitio sunt idem; Respondeo, quod non committitur petitio principij pro nunc, quia per definitionem possumus intelligere, vel definitionem totam continentem materiam et formam subiecti, vel possumus intelligere formam subiecti tantum, & sic intelligimus in proposito; modo definitio vt includit totum, & forma subiecti, non sunt idem, vt patet, quia definitio explicat totum definitum; forma autem dicit partem subiecti, scilicet formam ipsam. Præterea definitio, & denitum, licet sint idem realiter, non tamen sunt idem ex natura rei, quia definitum dicit compositum, & totum, sed definitio dicit partes componentes totum, & sic non est mirum; immò omninò exigit ratio distincte cognitionis, vt ex partibus veniamus in cognitionem totius, sicut dicebat Aristoteles 1. Physicorum textu 5. quod aliud est definitio circuli, & circulus: est enim notior nobis cognitione confusa circulus, quam definitio circuli; sed cognitione distincta est notior definitio circuli, quam circulus, quia partes sunt notiores toto cognitione distincta, & sic per definitionem possumus ostendere aliquid de definito, vt per notius de ignoto; ostendimus etiã in Theoremate de propositione per se nota, quod definitum, & definitio sunt diuersi termini, præter opus intellectus. Tertia ratio pro Aegidio est hæc. Si definitio subiecti est mediũ in potissima demonstratione, sequitur, quod demonstrationis principia nõ erunt ex proprijs, sed ex communibus, sed hoc est inconueniẽs, vt ostendit Arist. cõtra Brissonem 1. Post. Consequẽtia probatur: quia exẽpli gratia animal rationale, siue rationale est me-

Quæro.

Ad rationes Aegidij

Theo re. 7.

Ad tertiam rãõẽ.

diū ad ostendendum de homine, quod est risibilis; erit etiam medium ad probandum, quod homo est disciplinæ capax, & ad demonstrandum alias proprias passiones; non ergo vnaquæque passio erit ex causa propria. quæ sibi soli competat demonstrata & sic non erit ex proprijs. Ad hanc rationem nego consequentiam; ad probationem dico, quod Aristoteles quædo dixit principia debere esse propria, & non communia intelligebat, quod principia deberent esse causa per se immediata, & necessaria, & proxima passionis, & conclusionis, quia tunc sunt propria, non autem remota, & mediata, quia tuæ non sunt propria; si autem contingat, quod ab vna causa pendeant immediate plures passiones, non est inconueniens, quod omnes illæ passiones demonstrantur per illâ causam, cum sit sua proxima, & vera causa, & sic nos dicimus, quod non est inconueniens, quod risibile, & disciplinæ capax, & aliæ proprietates quæ insunt homini propter rationale demonstrantur de homine per rationale, neque propter hoc esse dicendum; quod rationale sit mediū commune, nõ proprium. Quarta ratio; si definitio subiecti esset medium in demonstratione potissima, sequeretur, quod maior esset demonstrabilis, contra sententiam Aristotelis, qui 1. Post. cap. 2. ait principia debere esse immediata, consequentia probatur: quia inter subiecti definitionem, & passionem demonstrandam, mediatur definitio passionis, per quam poterit passio demonstrari de subiecti definitione. Hęc ratio nihil concudit, & est ineptissima; quæ ratio enim quæ nã definitio passionis est hęc, quæ erit medium, vel enim erit definitio formalis, & hæc non quia ex Aristotele semper est conclusio demonstrationis, numquam principium; si dicat erit causalis, iam dictū est, quod hæc est forma subiecti, neque tota, & perfecta definitio, quia hęc nõ est medium, sed tota demonstratio sola positione terminorum differens. Ex his patet confutatio aliarum opinionum, & solutio suarū rationum, vel enim coincidunt cum opinionibus prædictis, vel parum ab illis distant, ita vt ex dictis quilibet, vel parum eruditus sciat cognoscere quid dicendū

fit; omnia autem dicta, & rationes recensere esset longum, cum nonnulli duos libros, alij longissimas quæstiones confecerint de hac materia.

THEOREMA XIII.

Demonstrationes, in quibus medium non est definitio subiecti, non sunt potissima.

Opinio Scoti, & Zabarelle cum suis fundamētis. Cap. 1.

EX dictis à Scoto, & ad mentem eius in præcedenti Theoremate patet resolutè veritas huius Theorematis, ratio iam dicta est: quia in potissima demonstratione ostenditur semper propria passio de proprio subiecto, quia conclusio debet esse vniuersalis, & secundum quod ipsum; at si accipiatur accidens commune de aliquo subiecto, vt contingit in proposito, non erit conclusio vniuersalis, & secundum quod ipsum; patet etiam, quod propria passio solum pendet a definitione subiecti, vt supra declarauimus, ergo solum definitio subiecti est medium in potissima demonstratione, & consequenter illa demonstratio, in quibus mediū nõ est definitio subiecti, sed vel causa externa, vel aliud accidens, nõ sūt potissime; sed hoc magis patet ex cõsuratione contrariæ opinionis. Zabarella cum multis alijs opinionem contrariam sustinet in multis locis in suis operibus logicis; sed præsertim lib. 1. de medio demonstrationis, & in lib. 2. de propositionibus necessarijs. In primo itaque libro de medio demonstrationis c. 3. probat, quod hæc demonstrationes, in quibus medium est causa externa, vt eū ostendimus Eclipsim inesse Lunæ per interpositionem terræ inter Solē, & Lunā, & cum probamus tonitruū inesse nubi propter extinctionem ignis, & casum foliorū inesse arbori propter humoris congelationem, sint potissime, & in cap. 4. eiusdem aliam demonstrationem adducit, scilicet adductā ab Aristotele, quæ nõ est per causā externam, sed per causam internam, quæ inest subiecto, non tamen est definitio subiecti,

Opinio Zabarelle, & aliorum.

Ad.

Ad. vñ opi. n. c. 3. iur. 101.

Et, sed accidens quoddam, quod est cau-
 sa proxima illius effectus, vt cum proba-
 mus, quod Luna inest accretio luminis
 propter sphericā figuram, quod ergo hæc
 omnes demonstratōnes & similes sint de-
 monstratōnes potissimæ, probat primò
 hac ratione, quæ ipse putat efficacissimā,
 & est totum suum fundamentum. Illa
 demonstratio est appellanda potissima,
 quæ perfectam rei scientiam tradit, ita vt
 nihil amplius de ea re queri, vel cognosci
 possit; at demonstratio Eclypsis Lunæ per
 obiectionem terræ, plenā ipsius Eclypsis
 scientiam tradit, ita vt nihil amplius de
 Eclypsi sciendum, vel querendum remaneat,
 ergo hæc demonstratio est potissima
 appellanda; idem dicit de alijs memo-
 ratis demonstratōnibus, ergo omnes illæ
 sunt potissimæ, & potissimæ appellandæ
 sunt, maior propositio à nullo sanæ men-
 tis (ait ipse negari debet) probatur, quia
 quæ, & qualis sit demonstratio conspici-
 tur ex fine, quæ est scientiæ; demonstratio
 ergo, quæ præstantissimam parit scientiam,
 est præstantissima demonstratio, &
 præstantissima appellari debet; præstan-
 tissima autem scientia est, quæ omnino
 satisfacit omni quæsito, ac toti desiderio
 animi nostri, ita vt nihil amplius quæren-
 dum remaneat, vel desiderandum. Minor
 probantur quoque, quia ex Aristotele
 in 2. lib. Post. 1. cap. & contextu 40. & 41.
 eiusdem asserit quod ea, quæ ad summu
 quæri possunt, sūt quattuor. An sit, Quid
 sit, An insit, & Cur insit, & postea osten-
 dit has omnes vnius, & eiusdem medijs ef-
 se quæstiones: ita vt eo vno medio inuen-
 to, ijs omnibus quæstionibus simul satisfi-
 acimus, quod etiam ipsemet Aristoteles
 ostendit in exemplo de Eclypsi Lunæ; pro-
 sumus enim querere an Eclypsis sit, quid
 sit Eclypsis, an insit Eclypsis Lunæ, & pro-
 pter quid insit Lunæ Eclypsis; hæc omnes
 quæstiones eadem causam querunt, quæ
 est interpositio terræ inter Solem, & Lu-
 nam; hoc enim inuenito, cessat omnis quæ-
 stio, & ita perfectè, vt de Eclypsi nihil am-
 plius querendum remaneat; vnde ait,
 quod si effemus supra Lunam, ita quod
 terram interpositam intueremur inter
 Solem, & Lunam, sensu cognosceremus
 causam Eclypsis, & sic non quereremus

an Eclypsis sit, neque an insit, neque tan-
 dem propter quid sit. Ex his patet proba-
 tio minoris, quia in hac demonstratōne
 de Eclypsi habemus medium, quod opti-
 mam scientiam inducit, quia satisfacit
 omni quæsito, quod facere possumus de
 Eclypsi, & omni nostro desiderio satisfacit,
 ita vt eo habito, nihil amplius de E-
 clypsi remaneat querendum, neque cog-
 noscendum, ergo hæc demonstratio debet
 dici potissima; & hoc idem asserere pos-
 sumus de alijs demonstratōnibus supra
 citatis, quia earum medium eodem mo-
 do se habet, quo medium demonstratōnis
 de Eclypsi; Demonstratio Eclypsis ergo,
 & ille omnes sunt potissimæ. Secunda
 ratio. Secundus liber Poster. est omni-
 um librorum logices scopus, & finis, &
 idèò dicendum est, quod illa demonstra-
 tio, de qua loquitur Aristoteles in eo li-
 bro, est quoque præstantissima demon-
 stratio; cum itaque in eo libro adducat
 has demonstratōnes, & præcepta de dem-
 onstratione tradita in illis accomodat,
 & declarat iure etiam est dicendum, quod
 illæ demonstratōnes sunt potissimæ. Tertia
 ratio. Eclypsis in Luna est scibilis non
 nisi per causam propter quam est; cognos-
 cit per causam propter quam est, &
 proxime est demonstrari, ergo syllogismi,
 quibus Eclypsis, & similia per suas
 causas cognoscuntur, sunt demonstratōnes,
 sed Lunæ Eclypsis est propter obiectionem
 terræ, & cetera, ergo demonstratio,
 qua probamus Lunæ inesse Eclypsim
 propter terræ obiectionem est demonstra-
 tio potissima. Quarta ratio. Iste dem-
 onstrationes vertuntur in definitione,
 ergo sunt potissimæ: Multe aliæ rationes
 pro hac opinione elici possunt ex varijs
 dictis, sed hæc prima est totū suum funda-
 mentum, & ex dicendis omnia, quæ pro
 hac opinione adduci possunt solentur.

Opinio Zabarellæ rejicitur. Cap. II.

PRO cognoscenda veritate in hoc qua-
 esito duo præcipuè animaduertere de-
 bebimus, quæ sunt verissima, & communi-
 ter concessa, etiam ab ipso Zabarella plu-
 ribus in locis suorum operum logicorū,
 & expositionis suæ super librum Poster.

*Primum
suppositum
fictum.*

primum est, quod Arist. in 1. Post. tradit præcepta de demonstratione via resolutiua, & propterea in 2. c. à definitione scire simpliciter exorditur, & ex definitione scire inuestigat postea definitionē materiam demonstrationis, vnde ait: si itaque scire est, vt definiuimus, demonstratio est ex principijs veris, &c. ad eodē quod concludit, quod si demonstratio debet esse syllogismus faciens scire simpliciter, oportet, quod sit ex principijs veris, & quod habeat omnes illas condiciones ibi nominatas, quas postea magis declarat in 4. c. dum docet hæc principia debere esse per se, de omni, & vniuersalia, ex hoc deduco quod illa demonstratio, siue ille syllogismus solum facit scire simpliciter, & parit propriam, & veram scientiam, qui habet illas condiciones assignatas ab Aristotele; quod si aliquis syllogismus sine illis conditionibus posset perfectissimam scientiam parere, frustra assignasset illas condiciones; & argumentatio Aristotelis non esset bona, dum à definitione scire, probat definitionem demonstrationis, dicens text. 9. si scire igitur est, vt posuimus, necesse est & demonstratiua scientiam ex veris esse, &c. Ex quo loco patet aperte, Aristotelem dicere, quod certa scientia, & perfectissima, & simpliciter, non potest esse, nisi ex propositionibus veris, & habentibus omnes illas condiciones; quod si aliquis assignetur syllogismus carens aliqua illarum conditionum, non pariet scire simpliciter, & perfectum. Secundū, quod notare debemus est, & deducitur ex precedenti, quod non possumus dicere de vlla conclusione, est verissima, & certissima scientia, nisi illa deducatur ex principijs primis, veris, &c. quæ habeant illas condiciones assignatas ab Aristotele tam in 2. quam in 4. c. 1. Post. Hæc suppositum comprobatur ex priori, quia scientia simpliciter, necessario est ex principijs veris, & cætera, ergo non possum ego esse certus, & scire, quod illa conclusio sit necessaria, & certissima, nisi videro quod deducatur ex propositionibus verissimis, & certissimis, cuiusmodi sunt solum propositiones constantes ex conditionibus assignatis ab Aristotele locis citatis. Hæc sunt ad eodē clara per se quod

*Secundum
suppositum
fictum.*

non egent probatione. Tunc arguo ex primo supposito. Ille syllogismus, & demonstratio illa est potissima, & præstantissima demonstratio, quæ facit perfectissimam, & præstantissimam scientiam, vt est scire simpliciter; sed sic est, quod demonstrationes allatae, & omnes alia, in quibus medium non est definitio subiecti, non pariunt perfectissimam scientiam, ergo non sunt demonstrationes potissima, & perfectissime; maior pater ex primo supposito, & ab Aduersarijs conceditur, immo accipitur pro maiori ad probandum suam opinioem. Minor ita probatur. Illa demonstratio facit scire simpliciter, & perfectissimam scientiam; quæ constat ex propositionibus per se, de omni, & vniuersalibus; sed demonstrationes allatae, & similes non constant ex propositionibus per se, de omni, & vniuersalibus, ergo non pariunt veram & perfectissimam scientiam; maior etiam in hoc syllogismo est verissima, & patet ex primo supposito, & est concessa; tota difficultas est in minori, quoniam pro primo in vniuersali vna ratione validissima deducta ex præcedentibus; deinde probabo in speciali de vnaquaque; ratio vniuersalis est hæc: In omnibus demonstrationibus, in quibus medium est causa externa, ostenditur de subiecto aliqua passio, quæ non est propria passio subiecti, sed est illi accidens commune, nam passio propria subiecti pendet causaliter ab ipso subiecto, non ab aliqua causa externa, ergo vniuersaliter in his demonstrationibus conclusio non est vniuersalis: at illa non est demonstratio potissima, in qua conclusio non est vniuersalis, vt dictū est supra. Insuper minor non erit per se, quia in minori causa illa externa, quæ est mediū prædicatur de subiecto: non est autē definitio, nec pars de finitionis subiecti, quæ est quid externū à subiecto, & sic non est in primo modo, neque est in secundo, quia in illo propria passio prædicatur de subiecto, mediū autem non est passio subiecti: quod si dicas, per tiner ad quartū modū, hoc infra confutatur capite tertio, sed in particulari de vnaquaque demonstratione hoc ostendamus, & primo in demonstratione de Eclipsi, & primo ostēdo, quod propositio

1. Ræ
tio ge
nera
lis.

2. Ræ
tio.

3. Ræ
tio q
est in
parti
cula
ri cō-

nes eius non sunt vniuersales, & secundum quod ipsum; deinde ostendamus, quod non sunt per se; neque de omni. Quo ad primum formemus demonstrationem in hunc modum, quomodo etiam Zabarella formandam esse asserit lib. 2. de propositionibus necessarijs c. 17. Quod prohibetur radijs solaribus à terra obiecta, id obscuratur, at Luna prohibetur radijs solaribus à terra obiecta, ergo Luna obscuratur. Consideremus has propositiones: maior quidem nedum non est vniuersalis, sed neque per se, neque de omni: sed nunc ostendamus, quod non est vniuersalis. In propositione vniuersali termini debent esse aequales, ita quod vnus non sit vniuersalior altero, & debent esse conuertibiles, ita quod posito vno, ponatur & reliquum, vt patet ex declaratione Aristotelis secundum omnes, quid sit vniuersale, & secundum quod ipsum; at in hac propositione termini neque sunt aequales, neque sunt conuertibiles: nam hoc subiectum, quod prohibetur radijs solaribus à terra obiecta, latius est, quam predicatum illud, obscuratur: non enim omnino illud quod priuatur radijs solaribus propter terram obiectam, obscuratur, vt patet de alijs stellis, in quibus conuenit sepe, quod inter illas, & Solem interponatur terra, sicuti interponitur inter Solem, & Lunam, & tamen illae Stellae ob talem interpositionem non obscurantur; lucent enim propria luce, non luce recepta à Sole; Idem dicendum, si aliquis in aliquo subterraneo thalamo ponat carbunculū preciosum, ille priuatur radijs Solis propter obiectam terram inter ipsum, & Solem, & tamen non obscuratur: non ergo isti termini sunt aequales, immò hæc propositio est falsa, sic vniuersaliter prolata, vt patet ex instantijs adductis. Nec valet si quod dicat, quod hæc demonstratio de Eclipsi supponit aliam priorem demonstrationem, per quam noscimus, quod lumen quod habet Luna à Sole recipit, qua habitatio optime nouerimus Lunam Eclipsari, si aliquod corpus desum interponatur: quia priuatio non cognoscatur nisi per suum oppositum positium, vt per habitum, Eclipsi autem est priuatio quædam.

Dico, quod hæc responsio est nulla: quo

niam et si per aliquam demonstrationem certam ego scio, quod Luna recipit lumen à Sole, tamen non propter hoc sciam hæc propositionem esse veram, & certam, & vniuersalem, imò neque quod prohibetur radijs solaribus à terra obiecta, id obscuratur: quia stante illa demonstratione, quod Luna recipiat lumen à Sole, non probatur per illam hæc propositio vniuersalis, imò neque quod prohibetur radijs solaribus à terra obiecta, id obscuratur; sed etiam stante illa demonstratione, hæc maior non est vera, saltem non est vniuersalis, vt necesse est quod sit, ex suppositis. Probo etiam quod non sit per se, quia non est in primo, neque in secundo modo dicendi per se, vt patet; non enim predicatum est de definitione subiecti, neque est conuersio: sed isti sunt soli modi, qui inseruiunt demonstrationi, ergo hæc propositio non est per se. Sed hic respondet Zabarella in 2. libro de propositione necessaria, c. 17. quod hæc propositio est in quarto modo dicendi per se, & ideo est per se, sed infra hæc repositionem infringam: quia quartus modus dicendi per se, non ingreditur demonstrationem. Neque hæc propositio maior est de omni, quia propositio de omni, habet duplicem vniuersalitatem, scilicet subiecti, & temporis, at hic non est vniuersalitas subiecti, quia obscurari non competit omnibus quæ priuantur radijs solaribus ob terram interpositam, sed solum illis, quæ recipiunt lumen à Sole, & cum desit hæc vniuersalitas, quæ est præcipua, deest & secunda, & sic non est vniuersalis. Ex his itaque habemus, quod maior huius demonstrationis non est vniuersalis, neque per se, neque de omni; quomodo ergo talis demonstratio potest esse positissima? Sed idem ostendamus de minori; minor est hæc: sed Luna prohibetur radijs solaribus à terra obiecta. Hæc minor neque est vniuersalis, neque per se, neque de omni. Non est vniuersalis, quia isti termini non sunt aequales, neque conuertuntur; non sunt aequales, nam latius patet predicatum, quam subiectum; latius enim patet prohiberi radijs solaribus à terra obiecta, quam Luna, quia hoc predicatum multis alijs conuenit, quam Luna; omnia enim iter quæ, & Solem

Respo
sio
sic
Zaba
relle.

Reji
ciatur.

Com
tra
minor
tem.

Solem interponitur terra, prohibentur radij Solis, vt animalia in nocte, &c. neque isti termini conuertuntur: nam posita Luna, non ponitur prohibitio radiorum Solis à terra, neque posita prohibitio radiorum solis à terra, ponitur Luna, quia dato casu, quod Luna non esset, esset adhuc prohibitio radiorum Solis in alijs ob terram interpositam, non est ergo vniuersalis, neque est per se, quia non est in primo, neque in secundo modo dicendi per se: neque enim Luna est de prohibitionis radiorum definitione, neque e conuerso, neque est de omni, quia licet competat Lunæ, non tamen semper, & sic deficit ei vniuersalitas temporis, quomodo ergo est de omni? si ergo maior, & minor non sunt de omni, neque per se, neque vniuersales, non video quomodo talis demonstratio sit potissima, & miror viros grauissimos hoc asseruisse, neque rationem ipsam per se loquentem animaduertisse. Sed aliquis dicit, ergo videtur quod tales propositiones sint falsæ, quod non est asserendum, cum eas admiserit pro veris tantus vir, qui fuit Aristot. Dico quod istæ propositiones sic absolute prolatae sunt falsæ, & non concludunt, sed tenent rationes aliquorum singularium, quæ esse vera competum est per experientiam, neque Arist. dixit illas propositiones vniuersales esse veras vniuersaliter. Patet ergo, quod conclusio deducta ex his præmissis non est certissima, & simpliciter, omnes isti defectus facile conspici possunt in alijs memoratis demonstrationibus ex causa externa; Nunc ostendamus, quod demonstrationes per causam internam, in quibus medium non est definitio subiecti, sed accidens, non constent ex propositionibus de omni, neque per se, neque vniuersalibus; & hoc facile consequi mur considerando illam demonstrationem, quam habet Aristoteles præ manibus, dum ostendit accretionem luminis in Luna per Sphæricam figuram; demonstratio sic formatur ex Zabarella. Omne corpus sphericum paulatim illuminatur, Luna est sphericæ figura, ergo Luna paulatim illuminatur; Maior non videtur esse vniuersalis, ratio est: quia isti termini non sunt pares, neque reciproci,

corpus sphericum, & paulatim illuminari, nam latius patet paulatim illuminari, quam corpus sphericum, nam omne corpus sphericum paulatim illuminatur, sed non omne, quod paulatim illuminatur est corpus sphericum; Præterea, non est per se, non enim est in primo, neque in secundo modo, quia prædicatum scilicet paulatim illuminari, non est de definitione corporis sphericæ, neque corpus sphericum est de definitione paulatim illuminari, sed dato, quod hæc esset per se, & maior sit vniuersalis, minor non est per se, neque vniuersalis, minor est hæc. Luna est sphericæ figura; quod non sit vniuersalis patet: quia sphericæ figura est accidens commune nedum Lunæ, sed alijs orbibus; & alijs corporibus; latius ergo patet sphericæ figura, quam Luna, neque illi termini sunt conuertibiles, Luna, & sphericæ figura, quia licet valeat, est Luna, ergo est sphericæ figura; non tamen valet, est sphericæ figura, ergo est Luna, quia potest esse Sol, vel aliud sydus, siue aliquid aliud corpus; esse ergo sphericæ figuræ competit Lunæ, non quatenus Luna, sed quatenus corpus sphericum, & sic non inest Lunæ secundum quod ipsi sunt, & præterea non est vniuersalis; neque est per se, quia neque est in primo, neque in secundo modo dicendi per se, non in primo, quia in definitione essentiali Lunæ non ponitur sphericæ figura, quia hoc est accidens, & extraneum à natura Lunæ; neque in definitione sphericæ figuræ ponitur Luna, ergo non est per se, neque potest dicere, quod sit in quarto modo dicendi per se, quia ille non pertinet ad demonstrationem; & postea hæc demonstratio secundum ipsum, non est per causam externam, sed per internam, ergo debet esse in primo, vel in secundo modo dicendi per se; Cum ergo minor propositio non sit per se, non est demonstratio potissima, & præstantissima, cum potissima illa solum sit, quæ constat ex principijs omnibus per se, & vniuersalibus. Sed forsitan hic aliquis dicet, quod non est necesse, quod minor semper sit per se, vt dicit Zabarella libro secundo de propositione necessaria Post. c. 17. Sed hanc responsionem absurdissimam esse infra ostendam, dum

est endam

Obiectio.

Responsio.

De demonstratione ex causa interna reuertitur

ostendam maiorem, & minorem debere esse per se, de omni, & vniuersales.

Aliæ rationes adducuntur contra prædictam opinionem. Cap. III.

Secūda rō principis.

Secunda ratio principalis. Apertè asserti Aristoteles in primo Post. cap. 14. quod conclusio demonstrationis debet esse vniuersalis, vt supra in quæstione de medio demonstrationis abundè probatū est, sed nulla conclusio istarum demonstratōnum, quæ fiunt per causam externā, vel per aliquod accidens etiā connexu subiecto est vniuersalis, ergo illa nō sunt demonstrationes perfectissimæ, & potissimæ: maior, vt dicebam, est Aristotelis, minor probatur primò in demonstraōne de Eclipsis, concludimus eniat ergo Eclipsis est in Luna: at hæc passio Eclipsis, siue priuari lumine, non competit Lunæ, vt Luna est, sed quatenus est corpus tale, quod recipit lumen à Sole: vnde si daretur aliquod aliud corpus quod reciperet lumen à Sole obiecta terra inter illud, & Solem, eclipsaretur, nō ergo hæc proprietates inest Lunæ quatenus Luna, & secundum quod est Luna, sed secundum genus Lunæ, quod est corpus receptium luminis ab alio. Idem patet de demonstraōne, in qua cōcludimus tonitruum esse in nube propter extinctionem ignis, nam tonitruus non est propria passio nūbis, quia non inest soli nubi, sed cuiumque corpori, in quo distinguitur, ignis est tonitruus, & rumor, ergo, neque inest semper, vt per se patet, non enim semper in nube est tonitruus, ergo conclusio ista nō est vniuersalis. Idem dicendum de illa aliā demonstraōne, in qua ostendimus casum foliorum arboribus propter congelationem in humoris inesse, neque enim casus foliorum inest omni arbori, nam laurus nō habet casum foliorum in hyeme, & neque multīs alijs inest casus foliorū, neque inest arbori, vt arbor, sed secundū aliquam speciem arboris. Idem dicendum de illa demonstraōne, in qua ostendimus Lunam suscipere accretionem luminis propter sphericam figuram, nō enim accretio luminis inest Lunæ quatenus Luna, sed quatenus est sphericū corpus, si-

cut ergo sensibile non inest homini quatenus homo, sed quatenus animal, ita neque suscipere accretionem luminis inest Lunæ quatenus Luna, sed quatenus est corpus sphericum, quod est genus ad Lunam, vt animal ad hominem, & forsā cōmunius: & sic non est secundum quod ipsum hæc conclusio. Tertiò particulariter arguo contra demonstraōnes ex causa externā, & probō quod illæ demonstraōnes non sunt potissimæ. Demonstraōnes constantes ex propositionibus per se quarto modo, non sunt potissimæ: sed omnes demōstrationes, in quibus ostenditur effectus externus ex causa externa, omnes constant ex propositionibus de quarto modo, ergo illæ non sunt potissimæ; Minor conceditur ab Aduersarijs, & patet inspiciendo vnamquamque demonstraōtionem assignatam, nam si causa est externa, & effectus est externus, nō possunt esse nili in quarto modo dicendi per se, & quæ non sunt per se quarto modo, nullo modo sunt per se, vt videbimus. Maior probatur: quia ponitur expressè ab Aristotele, in primo Post. cap. 4. text. 35. & est opinio ferè omnium; & eandem sententiam Aristot. esse testatur ipsemet Zabarella, libro primo de propositione necessaria, cap. 1. vbi ait apertè quartum modum rejici ab Aristotele, neque esse vtilem ad demonstraōnem, quia nō habet necessitatem; & idem testatur in secundo de propositione necessaria, cap. 14. Ex his ergo patet, quod tales demonstraōnes, in quibus propositiones sunt per se quarto modo, non sunt potissimæ, quia non habent necessitatem. Ad hoc argumentum respondet, sine inuit responsionem libro 2. de propositione necessaria cap. 14. vbi longo sermone declarat quomodo quartus modus dicēdi per se, quādoque sit vtilis ad demonstraōnem, dicit enim ex Auerrac, quod causa propter quam quartus modus rejicitur ab Aristotele est, quia raro causa effectus externa est æqualis suo effectui, & raro est simul cum effectui, & ideo raro potest esse medium in demonstraōne, sed solum tunc est medium, quādo ipsa cum suo effectui reciprocat: hoc enim quandoque euenit, & ex accidenti, vt patet de Eclipsis, &

Ter-tia rō

Propo-sitio-nes p-er se ex 4. mo do nō perti-nent ad de-mo-nstra-tionē.

Re-spon-sio.

obiecti-

obiectione terræ: hæc enim est causa externa, & tamē est æqualis, & cōuertitur: quia posita obiectione terræ, Eclypsis ponitur, & ablata obiectione terræ, auferitur Eclypsis; est ergo æqualis, & sic quartus modus per se, & quandoque est utilis, sed per accidens; & subinfert, quod ideo vera est sententia communis multorum, quod solum duo priores modi dicendi per se, sunt utiles ad demonstrationem, & quod Aristoteles iure hunc quartum modum reiecit, quia non est semper, & perpetuo utilis, sed aliquando, & ex accidenti est utilis; illa verò quæ raro eueniunt, & ex accidenti, non pertinent ad scientiam; ideo Aristoteles hunc quartum modum reiecit, non tamen propter hoc negat, quod aliquando nō sit utilis, vt patet in hac demonstratione de Eclypsi, quam 2. Post. vult esse potissimam, & veritatem in definitionem, & hic vnum est aduertendum, quod ipse vt declarat multum laborat, scilicet quomodo intelligatur, cū ipse, & Auerroes dicunt, quod ex accidenti causa externa est medium in demonstratione: non enim voluit dicere, quod causa externa, quæ sumitur in demonstratione ostendat effectum accidentaliter, quasi nō sit vera, & necessaria causa: quia demonstratio Eclypsis in Luna per obiectionem terræ, est ita vt necessariò ostendat, vt melius non possit demonstrari, neque per magis necessariam causam, sed dicunt, quod genus causæ efficientis per accidens, euenit quod sit medium in demonstratione: quia tale genus causæ efficientis per accidens, cum suo effectu raro habet necessariam connexionem, & conuertibilitatem; sed cum loquimur de causa particulari, vt obiectione terræ, dicit, quod huc non euenit per accidens quod sit medium, sed per se, & necessariò inest esse medium, quia est vera, & necessaria causa. Per hæc patet responsio formalis ad argumentū, cū dicitur quod propositiones de quatto modo non sunt necessariae, &c. Respondetur, quod veram est vniuersaliter, tamen quandoque sunt utiles, vt contingit in allatis demonstrationibus; hæc sententiam confirmat auctoritate Arist. 1. Post. tex. 65. vbi Aristoteles hanc sententiam expressè ponere

videtur; declarat etiam quomodo fieri possit in cap. 16. eiusdem libri secundi de propositionibus necessarijs, hoc modo; Accidens proprium duobus modis pendet à subiecto, vt risibilitas ab homine, Primò ab eo tamquam à causa subiecti, quia risibilitas recipitur in homine tamquam in materia. Secundo ab eodem tamquam à causa efficiente, quia rationalitas est est causa efficiens risibilitatis: verum hæc secunda pendencia, est, quæ facit hominem necessariò risibilem, quia dato casu quod homo non esset rationalis, non esset risibilis, quia non adesset causa efficiens risibilitatis; ita in proposito, accidens externum vt Eclypsis pendet à causa efficiente, & à subiecto, sed adest hæc differentia, quod illæ duæ causæ sunt loco distinctæ, & subiecto, in homine autem sūt in eodem subiecto: vnde si accipiamus subiectum, vt Lunam non solam, & nudam, sed cum causa externa, vt cum obiectione terræ, tunc hoc accidens necessariò inest illi subiecto, est Eclypsis Lunæ propter causam efficientem iam inexistentem Lunæ cogentem tale accidens, illi subiecto inesse. In proposito ergo licet causa efficiens Eclypsis non semper cōcomitetur Lunam, & consequenter non semper inest Eclypsi Lunæ, tamen quando talis causa inest Lunæ, est causa necessaria Eclypsis. Hæc sūt, quæ pro sua defensione, ni fallor, diceret Zabarella, vel aliquis alius pro eo.

Contra hanc responsionem, si valeret, sequeretur etiam, quod hæc demonstratio esset potissima; cum ergo probō in me esse calorem, quia me calefactio adignem; ita quod corpus meum erit subiectum, calor erit passio, & accidens, calefactio erit medium, nam hic effectus, & accidens est externum, & est cum causa efficiente, quæ est calefactio, & posita calefactione, ponitur calor in me, & hæc calefactio est etiā causa per se caloris in me, neque vlla alia causa efficiens assignari potest; qui ergo scit in me esse calorem propter calefactionem certissimè scit, & hæc erit demonstratio potissima, sicuti illa, quæ scio Eclypsin inesse Lunæ propter obiectionem terræ; est enim omnino similis. Sed quis dicit vnquā hanc esse demonstrat-

Respon-

ditur.

demonstrat-

Nota.

Distum
Zabarella
nota
bile
reijci
tur.

monstrationem, cū de accidentibus com-
munibus nulla possit dari scientia; calor
autem est accidens commune, quod cor-
pori meo adest quandoque, & quando-
que non; Sicut etiam Eclypsis est accidēs
commune, quod inest Lunæ quādoque,
& quandoque non, & etiam alijs cor-
poribus propter eandem causam inest; si
enim daretur aliud corpus corp^o, quod
reciperet lumē à Sole, & non esset Luna,
etiam in ipso propter eandem causam
fieret Eclypsis, sicuti eadē calfactio in-
duceret in aliud corpus calorem, si illud
calefaceret. Similiter, si ego ostēderem,
quod Socrates interijt propter iugulatio-
nem, esset demonstratio; at quis non vi-
deat has demonstrationes, neque bonos
syllogismos esse, quia sunt de accidenti-
bus, quæ non habent certam, vniuersalē,
& determinatam causam, sed particula-
rem, quæ non cadit sub scientia. Præter-
ea, si illæ demonstrationes formentur, vi-
debimus, quod propositiones vniuersales
erunt falsæ, vt ego supra ostēdi de illa de-
monstratione Eclypsis, solū conclusio
est vera, quia aliqua particularis propo-
sitiō est nota experientia, vel sensu, sed non
virtute alicuius illationis vniuersalis, quæ
fit in demonstratione; Iure ergo dixit A-
ristoteles, quod quartus modus dicendi
per se, non est utilis, quia in illis non est al-
iqua illatio necessaria, quia causa, & effe-
ctus non habent nexum necessarium in
illis, & si quandoque causa efficiens in-
ducit effectum, hoc non provenit ratio-
ne, & natura illius cause: sed illi accidit,
quod talem effectum producat: vnde E-
clypsis non provenit ex natura, & essentia
terræ, sed accidit terræ, quod Eclypsim
producat: cum enim sit corpus opacum,
& Sol voluatur circa ipsam, accidit terræ
vt interponatur inter Solem, & Lunā, &
sic causat vmbra, & obscurat Lunā, &
sic fit Eclypsis. Idē dicendum de alijs cau-
sis externis. Cum ergo dicit, quod ob-
iectio terræ est causa Eclypsis, dico, quod
est causa, sed est causa particularis, & ac-
cidentalē eo modo, quo nūc dictum est,
quæ non pertinet ad demonstrationem;
causa enim, quæ ingreditur demonstratio-
nem debet esse vniuersalis, & propria; &
per se debet talem effectum intēdere, ita

quod talis effectus ab illa intēdatur, & nō
possit esse illa causa destructa; at si fieri
posset, quod aliud corpus densum, quod
nō esset terra interponeretur inter Solē,
& Lunā; etiā illud causaret Eclypsim. Præ-
terea, ista causa, scilicet obiectio terræ, nō
est causa necessaria Eclypsis necessitate
consequens, sed consequentiæ, de qua
Aristot. in lib. Peryhermenias ait hanc ef-
fene necessariam; Homo quando est; neces-
se est esse; sic in proposito, quando ob-
iectio terræ causat Eclypsim, necessariō cau-
sat Eclypsim, est necessaria in sensu cōpo-
sito, non in sensu diuiso: quia alio tempo-
re potest esse Eclypsis, & non esse per ob-
iectionem terræ, vt dictum est. Tertio in
talibus demonstrationibus est altera præ-
missarum, quæ non est necessaria, vt in
demonstratione de Eclypsi patet de mi-
nori, quæ est: Luna priuatur radijs solari-
bus à terra obiecta, neque enim est in pri-
mo, neque in secundo, ergo non est per
se, neque talis demonstratio est potissi-
ma, quia neuter terminorum istius pro-
positionis est causa alterius termini.

Ad hanc rationē apertē respondet Za-
bavella lib. 2. de propositione necessaria,
cap. 17. & concedit, quod non est per se il-
la minor, sed ait non esse hoc inconueniēs:
quia non est necesse semper, quod in de-
monstratione minor sit necessaria, & hoc
declarat hoc pacto. Finis demonstratio-
nis est sola cognitio effectionis; idē in
demonstratione atēdenda præcipuē sunt
illa, quæ ducunt nos ad cognitionem affe-
ctionis: hæc autem duo sunt: primum est
quod talis affectio demonstretur de sub-
iecto, cui primo inest, vt risibile de ho-
mine. Secundū per causam proximam &
æquatam, non per communem, & remo-
tā, cum hæc duo in demonstratione sunt,
demonstratio est præstantissima; & potissi-
ma; ex hoc inspicitur, quod in demon-
stratione potissima debet esse essentialis
connexus affectionis cū medio, per quod
demonstratur, & cū subiecto, cui inest
demonstratur, sed medijs cum subiecto
non est necesse, quod sit vllus essentialis
connexus, quia potest enenire, quod nul-
la sit affinitas cause affectionis cū sub-
iecto, cui inest demonstratur, vt contingit
in præsentī demonstratione de Eclypsi;
certum

Præ-
sertim
2.

Præ-
sertim

Ter-
tio p-
rincip-
paliter

Respō-
sio Za-
baret.

Minor
demon-
strationis
debet
esse
neces-
saria.

certum est enim, quod hoc accidens, & passio Eclipsis potest sciri, quia quod habet causam certam, proximam & adæquatam, sicuti ab ea habet ut sit, ita habet ut possit cognosci, cognosci autem per talem causam, est demonstrari, ergo dicendum, quod hæc est demonstratio potissima, licet hæc minor non sit per se: quia hoc non necessario requiritur.

Rej-
ciur.

Contra hanc responsionem Zabarella non est opus laborare multum, cum ipsa omnino aduersetur regulis veræ demonstrationis, & ipsimet Aristoteli artificii huius instrumenti; & miror de hoc viro, quidem doctissimo, qui ita ingeniosè de rebus logicis locutus est, quod ut tueretur hoc falsum dogma, quod hæc demonstrationes sint potissimæ, voluerit incidere in hoc absurdum, quod ex suismet operibus elicitur esse maximum; In primis contra hanc responsionem est Arist. in 1. Post. tex. 4. vbi probans, quod principia demonstrationis debent esse necessaria, ait, quod non possunt esse necessaria, nisi sint per se; ex hoc arguo. Quæro à Zabarella, an minor in demonstratione debeat esse necessaria; si dicat quod sic, ergo, debet esse per se, quia nisi sit per se, non est necessaria, ut ait Aristoteles, & per se patet ex rationib. Aristotelis; si non est necessaria, neque conclusio erit necessaria, quia necessarium deducitur ex necessario, non ex contingenti, & non necessario, nisi per accidens, ut ibi docet Aristoteles; est autem clarum, quod minor in demonstratione habet vim illatiuam: ita quod conclusio pendet etiam à minori; si ergo minor non sit necessaria, neque conclusio erit necessaria, & eo magis, quia conclusio semper sequitur debiliorè partem; Neque valet dicere, quod est vera, quia hoc non sufficit, ut ibidem docet Aristoteles, sed requiruntur aliæ conditiones, quia etsi sit vera, non tamen facit conclusionem veram necessario, sed solum inducit conclusionem veram casu, ut etiam syllogismus topicus quandòque, sed non erit vera necessario; hoc patet clarè per totum illud cap. 6. ex quo etiam patet, quod Arist. nedum loquitur de maiori, sed de minori, & maiori simul, & maxime hoc elicitur ex textu 46. vbi probat a signo,

quod demonstratio est ex propositionibus necessariis, quia solemus ferre instantias, quando ambo principia non sunt necessaria, vel alterum & illud solemus negare, ergo debet omnia esse necessaria, & per se; Sed hæc clariora sunt, quam ipse explicare valeat: ratio ista mihi videtur efficacissima, quia præter quam est Aristotelis, est etiam euidentissima. Item 2. c. Arist. ait, quod demonstratio debet esse ex primis, veris, &c. ecce quod loquitur in plurali, ergo omnia principia demonstrationis debent habere illas conditiones, non alteram illarum, at principia non possunt esse prima, &c. nisi sint per se; unde ista conditiones de omni, per se, & vniuersales, non sunt diuersæ ab illis positæ in definitione, sed illa eodem magis explicatæ, ut docet ipsemet Zabarella in initio 4. c. 1. Post. Accedit, quod frustra laborasset Arist. ostendens, quod principia demonstrationis debent esse necessaria, & per se, quia hoc non esset necesse verificari de minori: Ad rationem autem, quæ hanc responsionem probat, dico, quod nedum in demonstratione requiritur connexus causæ cum affectione, & affectionis cum subiecto, sed requiritur connexio necessaria causæ cum subiecto; alioquin nunquam ostendere poterit affectionem illam necessariò inherere illi subiecto, quia licet cognoscā quod rationalitas est causa risibilitatis, non tamen cognoscere poterò, quod risibilitas inest homini, nisi prius certè cognouerò, quod rationale necessario inest homini, ita quod connexus affectionis cū subiecto, non potest cognosci, nisi prius cognouerò connexum mediij cum subiecto: unde in maiori cognosco connexionem mediij cum affectione, in minori cognosco connexionem mediij cum subiecto; & hæc ita clara sunt, quod omnes id asserunt, & ipsemet pluribus in locis idem fateatur: ad eò quod alio modo res sese habet, atque ille iudicauerit; exempli gratia, cognosco, quod omne animal rationale est risibile, deinde cognosco, quod omnis homo est rationalis; ecce quod requiritur hæc connexio, deinde ex eo quod cognosco, quod rationale, quod est causa risibilitatis, inest homini, cognosco etiā, quod ho-

Ad
rōnē
Zab.

quod homo est risibilis, nec valet si dicat hoc habere locum tantum in demonstratione à causa interna: quia hæc est regula vniuersalis, quod conclusio deducitur ex maiori, & minori, & quando est necessaria ratione materiae, necessario debet vtraque propositio esse necessaria, alioquin illa conclusio non erit necessaria: sed si est vera, est accidentaliter vera; quod saltem dicit huiusmodi affectione Eclypsis esse scibilem de Luna, & per causam propter quam est, infra respondebitur.

Impugnatio demonstratio habens pro medio accidens inhaerens subiecto. Cap. IV.

Contra demonstrationem illam ex causa interna, quæ non est definitio subiecti, sed accidens aliquod inhaerens subiecto, vt est illa, qua ostendimus accretionem luminis in Luna propter sphericam figuram, primo sic arguo. Hæc demonstratio, & similes, non sunt ex propositionibus vniuersalibus, neque per se, ergo talis demonstratio, & similes, non sunt potissimæ; consequentia patet, quia ex dictis in calce præcedentis capituli cum propositionibus non sunt vniuersales, & per se, non sunt necessariae, & consequenter conclusio, deducta ex illis præmissis, non est necessaria, & sic neque talis demonstratio est necessaria. Antecedens probatur: quia in huiusmodi demonstrationibus accipitur pro medio accidens aliquod commune, quod semper inest subiecto, & propter hoc saltem minor non erit vniuersalis, neque per se, in qua accipitur hoc accidens inesse tali subiecto, vt in assignata demonstratione; Minor est hæc, Luna est spherica figura, hæc non est per se in primo modo, quia spherica figura non est de definitione Lunæ, quia spherica figura est definitio Lunæ, quia spherica figura est substantia; neque, est in secundo modo, quia spherica figura non est propria passio Lunæ, quia inest alijs corporibus à Luna, idè deceptus est Zabarella lib. 2. de propositione necessaria, c. 12. & 15, neque est in 4. modo, quia quod ibi dicit, valet de accidente proprio, non de communi; sed hoc est commune, quod etiam ipsi concedit, & etiam, quia Luna non est causa efficiens adæquata figuræ sphericæ, sed est

aliquid genus commune ad Lunam, & alia corpora spherica, quod est innominatum, quod est causa talis accidentis. Præterea, iam est dictum, quod hic quartus modus non est utilis ad demonstrationem. Secundo, conclusio non est vniuersalis, neque secundum quod ipsum, quia accretio luminis non inest Lunæ quatenus Luna, sed quatenus corpus sphericum, sicuti sensibile inest homini, non quatenus homo, sed quatenus est animal; at in demonstrationibus potissimis conclusio debet esse vniuersalis, & passio demonstrata debet esse propria. Tertio maior non est per se vltimo modo, quæ est hæc. *Ter-*
tin. Omne corpus sphericum suscipit accretionem luminis, prædicatum hoc non est genus, vel differentia corporis spherici, sed effectus eius: nam in maiori semper prædicatur passio, & effectus de propria causa, & ideo non est in primo modo, neque est in secundo modo, vt vult Zabarella lib. 2. de propositione necessaria, quia accretio luminis non est proprietas figuræ sphericæ, sed accidens commune competens multis alijs corporibus; at in secundo modo passio prædicatur de proprio subiecto, ergo non est in secundo modo; Nec valet, quod ait Zabarella lib. 2. de propositione necessaria, nepe quod in talibus demonstrationibus in maiori explicatur solum pendencia effectus à causa explicare, sed implicite etiam est pendencia effectus à subiecto, vt dum dicimus rationale est risibile, explicamus causam actu risibilitatis, non autem subiectum, scilicet hominem, sed tamen potestate, & implicite subintelligitur, quia cum dicimus rationale est risibile, idem est ac si dicamus, homo rationalis est risibilis, & sic hæc propositio maior est, in secundo modo implicite. Sed hæc licet aliquo pacto possint accommodari demonstrationibus, in quibus medium est forma subiecti, vt est illa demonstratio, qua probamus, quod homo est risibilis, quia est rationalis, de qua etiam ipse exemplificat, nõ tamen vltimo pacto potest accommodari demonstrationibus, in quibus medium est causa accidentalis, quia hoc accidens implicite nõ potest intelligi inhaerere illi subiecto, quia non est illi necessarium con-

nexum.

Pri-
ma r̄

Dubium. *Ad quam speciem demōstratio nis. ista re ducatur. Respon sio.*
 nexum. Præterea, propositiones debent esse explicitè per se, non implicitè, & propterea, minor debet etiã esse per se explicitè. Sed hic est maxima dubitatio: si iste demonstrationes non sunt potissimæ, & tamen sunt per causam, & omnis demonstratio per causam, vel est proxima, vel remota, quia diximus in quæstione de speciebus demonstrationis, quod nõ datur demonstratio potissima distincta à demonstratione propter quid, in quorum numero debent reponi? Dico quod debent reponi in numero demonstrationũ per causam remotã, licet enim talis causa videatur, nobis vera, & proxima causa, tamẽ non est, quia tunc esset causa necessaria, & sic illius propositiones essent necessaria: unde si perfectè cognosceremus essentiam, & naturam rerum, videremus, quod multe causæ, quas putamus esse proximas, & immediatas, reuera nõ sunt causæ proximæ; vel dicamus, quod sunt demonstrationes quia, primæ speciei, de qua Arist. in 1. Post. cap. 10. quia licet sint per causam, non habet tamen omnes conditiones requisitas ad demonstrationem propter quid, & sic non pariunt scientiã propter quid, sed quia.

Rationes Zabarella solvuntur. Cap. V.

Ad primam.
AD rationes Zabarella responderetur & primò ad primum argumentũ pareat ex dictis in primo supposito, & in confutatione, sive opinionis; maior quidẽ est vera, sed debet addi hæc particula, necessariò, ita quod hæc sit maior. Illa demonstratio est potissima, quæ perfectissimam, & necessariam rei scientiam necessariò tradit, ita vt nihil amplius queri, vel cognosci possit: hoc modo est vera maior, & in hoc sensu illã pro nobis accepimus contra Zabarellam: sed minor tunc est falsa, quia illæ demonstrationes non pariunt scientiam necessariò; ratio est: quia vt dictum est sæpe supra in primo supposito conclusio, & scientia necessaria est ex propositionibus necessarijs, & per se, non ex accidentibus, & hæc scientia, quæ deducta est ex propositionibus per se, & necessarijs, sola dicitur perfectissima, & absolutissima, quæ aliter esse non

potest, vt Aristoteles illam definitiuit, sed hæc demonstrationes non sunt ex propositionibus per se, & necessarijs, ideo non possunt parere perfectissimam scientiã. Ad probationem minoris dico, quod illud in medium, vt terra obiecta, satisfaciunt quidem omnibus quæstionibus de Eclipsi, non tamen satisfaciunt necessario, sed accidentaliter, quia non est medium necessarium, sed accidentale, & est veluti mediũ in syllogismo Topico vero, quod etiam satisfaciunt omni quæstioni de problemate proposito, quia est verum, at nõ necessariò, sed ex accidenti. Præter dicta in præcedenti, adduco exemplum ad hoc declarandum. Cedit lapis à domo, & occidit Franciscum me vidente, tunc ego perfectissimè scio an sit occisio in Francisco, & quid si occisio in Francisco, an insit occisio Francisco, & propter quid insit, quia omnibus his quæstionibus satisfaciunt casus lapidis, hæc enim omnia sunt à casu lapidis, ergo hæc cognitio est cognitio certa, & perfectissima, quia melior haberi nõ potest, quia est propter causam proximã, propter quam res est, non tamen dicitur scientia, quia hoc medium, est mediũ accidentale, accidit enim lapidi cadenti, quod occideret Franciscum; non enim casus lapidis necessariò producit hunc effectum, scilicet occasionem Francisci: at in demonstratione opus est quod mediũ sit causa necessaria necessariò inducens talem effectum, ita quod non possit aliter euenire, ita euenit de obiectione terræ respectu Eclipsis, accidit enim obiectioni terræ quod causat Eclipsim; unde si obijceretur alicui alij corpori recipienti lumẽ à radijs Solis, etiam in illud Eclipsim induceret, & etiã Eclipsis induceretur in Lunã à quocumque alio corpore opaco, si daretur quod posset interponi inter Solem, & ipsam Lunam. Minor ergo est falsa; & hic est notandum vnũ scitu dignissimum, quod si Zabarella, & alij animaduertent, non offenderent in huiusmodi errores, quod cum medium est necessariũ, & habet illas condiciones, quas explicauit Philosophus in definitione scire, semper demonstratio eius est ex propositionibus per se necessarijs, & vniuersalibus, vt declaratur i primo supposito, ita quod

Exemplum.

Notandum.

hæc con-

hec conuertuntur, in medium est necessarium, & premissæ sunt necessariæ, premissæ sunt necessariæ & medium est necessarium. Quoniam autem difficile est cognoscere quanto medium sit necessarium, ideo Arist. docuit nos formare demonstrationem; quando enim habemus demonstrationem constantem ex propositionibus necessarijs, quæ sunt per se, & vniuersales, sumus certi, quod habemus etiam medium necessarium, & hæc est vnicæ via cognoscendi quando medium est necessarium, & parit mihi scientiam necessariam; vnde etiam habito medio necessario, nisi ordinetur in forma syllogistica, non facit fidem mihi quod sit medium necessarium, neque me omnino certificat; non valet ergo dicere, hoc mediū est causa huius effectus, ergo demonstratio facta ex hoc medio, est potissima, quia non possum scire vquam (non loquor de cognitione sensitua) quod hoc medium sit causa huius effectus, nisi sit ordinatū per demonstrationem habentem conditiones requisitas, vnde tūc assumo, quod probare debeo; sed bene valet hæc demonstratio est potissima, & habet omnes conditiones requisitas, ergo medium huius demonstrationis est necessarium, & habet omnes conditiones assignatas ab Arist. in definitione scire, & sic patet error argumenti Zabarella, sic enim arguit obiectio terræ est causa proxima Eclipsis; ergo demonstratio in qua est medium, est necessaria, & potissima; nego hanc consequentiam propter rationem dictam: quia non possum cognoscere, quod hoc mediū sit medium necessarium, nisi per demonstrationem rectam, & omnibus conditionibus absolutam, & quando eius demonstratio non est ex necessarijs, cognosco, quod hoc medium non est causa necessaria, & sic non mihi facit scientiam, vnde in antecedenti deberet addere est necessaria causa; demonstrationes ergo hæc sunt vere sed non necessariæ, sed propositiones notæ per experientia, & obseruatione longa, non per viam demonstratiuam, & scientiam.

Ad se
ad illud.
Ad secundū dico, quod Arist. vsus est exemplis nobis notioribus, & quæ sepe præ manib. habemus, & præsertim, quæ quando vsus est his exemplis declarabat

Phil. Nat. 10. D. Scoti.

cuius extremi definitio sit medium, & dixit, quod est ratio maioris extremi, scilicet causa, vel definitio passionis, & adduxit exemplum de Eclipsis, dicens, quod medium ad demonstrandum Eclipsin de Luna, est causa Eclipsis quæcumque illa sit, & adduxitque illam causam, quam omnes vulgò existimabant esse causam propriam, non tamen propter hoc dictum est, quod Arist. voluerit asserere hæc demonstrationem esse potissimam, cum omnino aduersemur suis regulis, & documentis, hæc tamen demonstratio est secundi gradus, & licet non sit per causam necessariam, est tamen per causam veram, & sic non est inutilis, nec vana.

Ad tertiam respondeo, quod Eclipsis non est scibilis in se Luna vi scientificæ, & demonstratiuæ, quia accidentia communia non sunt scibilia, Eclipsis autem est accidens commune, vnde maior est falsa, vt dictum est supra; vel dicamus, quod est scibilis, sed non per tale mediū, sed per aliud, quod nos latet.

Ad quartum non valet consequentia, potest enim quelibet demonstratio per causam remotam verti in definitionem, sed tunc sicuti non est potissima demonstratio, ita non est perfecta definitio.

THEOREMA XV.

Sola causa formalis est medium in demonstratione potissima.

Exponitur, & declaratur sententia Scoti. Cap. I.

EX dictis in præcedentibus patet respondendum esse ad questionem illam, quæ queritur quodnam genus cause sit illud, quod est medium in demonstratione potissima, esse causam formalem; ratio præcipua est: quia supra diximus formam subiecti esse causam efficientem proximam passionis, & necessariam; Sola autem passio propria ostenditur de subiecto in demonstratione; alia verò accidentia communia nequaquam; ideo sola forma subiecti est mediū in demonstratione potissima, non autem alia causa, quia passio habet effectiue à forma subiecti, &

F sic

fic etiam ab ipsa habet cognoscibilitatē, & ideo forma est proxima causā passionis; habet etiam passio esse à materia, id est à subiecto, & à fine, sed istæ non sunt præcipuæ causæ; & propria; vti est forma subiecti; vnde licet subiectum, & passio conuertantur, hoc euenit solum, quia in subiecto necessariò est talis forma, quæ est causatiua talis passionis necessariò; causa autem finalis non habet propriè causalitatem realem, sed solum metaphoricam, quia est vltima in esse, & est post rem; forma igitur est medium in demonstratione potissima solum, reliquæ autè causæ per se solæ nequaquam.

Nota Et notandum est, quod cum dicimus medium esse causam formalem, non intelligimus quod hoc medium, & causa sit forma ipsius passionis, quia passio cum non sit aliquid compositum, est quædã pura forma, & sic nullam aliam habet formam, per quam sit, nisi seipsam; cum ergo dicimus medium esse causam formalem, non intelligimus esse ipsam formam, quæ est passio, quia tunc idè ostenderetur per seipsum, quod nihil est, sed intelligimus per formam subiecti, formam, quæ est causa efficiens ipsius passionis; forma ergo est mediũ, sed tamen hic notandum est, quod cū forma est mediũ in demonstratione, non est amplius forma, sed est efficiens, & ideo medium licet sit forma, habet tamen rationem efficientis, quia efficit conclusionem. Cõfirmatur hæc positio, quia si accipiatur aliqua alia causa pro medio, siue sit materialis, siue efficiens, siue finalis, si non est propria forma subiecti, numquam erit causa necessaria, & sic neque conclusio erit necessaria, neque vniuersalis, neque præmissæ erunt necessaria; & vniuersales, vt in exẽplis vidimus, & in alijs ab Arist. in 2. Poster. adductis videre possumus.

Rationes Aduersariorum adducuntur, & soluntur. Cap. II.

Pri-
ma **C**ontra hanc sententiã est Arist. 2. Post. 2. de causis, quod est 11. vbi ait, quod possumus demonstrare p omnia quattuor genera causarum, ergo videtur quod medium in potissima demonstratione possit

esse nedum causa efficiens, quæ est forma subiecti, sed causa materialis, & finalis, quæcumque, à qua aliquis effectus proueniat. Ad hanc rationem, & auctoritatem ego iudico respondendum esse, vt multi respondent, & ipse nunc supra tetigi, quod in demonstratione propter quid, perfecta & potissima solum causa formalis est medium, vt nunc declarauimus, in alijs verò demonstrationibus propter quid, quæ non sunt potissime, & perfectæ, in medium potest esse causa materialis, efficiens, & finalis, quia vnaqueque istarũ habet aliquos effectus, & hi per illas causas demonstrari possunt; quando ergo Aristoteles ait p omnia quattuor genera causarum posse demonstrari, concedo, sed tamen nõ sequitur quod omnes illæ demonstrationes sint potissime, vt dictum est, & quod hæc fuerit mens Aristotelis conspicitur in lectione 2. Post. i illo c. de causis absque tot subtilitatibus, & nugis, nam postquam dixit, quod per omne genus causæ potest fieri demonstratio, distinxit causas, quia aliæ sunt, ad quas cõsequitur effectus semper, aliæ ad quas quãdoque, & aliæ sunt necessariæ, & aliæ accidentales, & denique omnia metat omnes modos causarũ & postea declarat quomodo vnusquisque effectus possit demonstrari per suã causã; vnde tandem in tex. 56. & 57. ait quod illa causa est mediũ in demonstratione, quæ respondet suo effectui, & sic vnusquisque effectus ostenditur p propriã causã, ita vt ille effectus, qui est, sæpe debet mostrari p causã quæ est sæpè effectus, qui est sæpè, per causã quæ est raro. Constat autem, quod multæ demonstrationũ harũ non sunt potissime, neque habent omnes conditiones assignatas ab Aristot. perfectæ demonstrationis propter quid, & tamò in illis causa erit quãdoque materialis. Idè clarius exprimit in c. 16. & 17. 2. Posteriorũ, postquã enim cõpleuit tractationẽ de definitione, quã inseruit tractationi de causis, est enim definitio mediũ, & cõsequenter causa, & sic pertinebat ad eã tractationẽ in tex. 90. qui est principiũ Capituli 17. & in sequentibus, & maxime i tex. 94. docet causam debere reciprocari cū suo effectui, & ratio est quia problema debet esse vniuersale, & propria

Solutio.

ait.

affectio debet apponi proprio subiecto, & hoc etiam asserit in precedenti capite 16. scilicet, quod problema debet esse vniuersale, & quod affectio debet apponi proprio subiecto, alioquin non poterit demonstrari; Clarum est, quod hoc asserit de demonstratione potissima, in textu vero 96. mouet dubitationem an si problema non sit vniuersale, medium debeat esse vniuersale, & respondet quod non, sed quale est problema, tale debet esse medium. Ex his locis conspicitur, quod licet Aristot. in cap. de causis, dicat posse demonstrari per omne genus causae, non tamen intelligit, quod per omne genus causa fiat demonstratio vniuersalis, & necessaria, quae sola est potissima, vnde demonstrationes à signo, & à posteriori, & etiam per causam remotam, quae tamē nobis proxima videtur, appellat demonstrationes, & re vera in sciētis pauca admodum sunt demonstrationes potissimae, sed plurimae à posteriori, & per causam remotam; vnde per accidentia generū sepe ostendimus passiones de speciebus, quia natura specierum est ignota.

Ratio
nes
Zab.
in cō-
stratiū

Sed contra hanc sententiam arguit Zabarella lib. 2. de medio demonstrationis, capitulo 2. tertio, primo: quia tunc facimus distinctionem inter demonstrationem propter quid, & demonstrationem potissimam, quae tamen non distinguuntur, ut vidimus in questione de speciebus demonstrationis, & ex eodem Aristotele in illo secundo, dicente per eandem demonstrationem notificari quid est, & propter quid est, & eam esse potissimam.

Secū-
da.

Secundo in eodem libro Aristoteles ait, quod vnius rei est vna causa, quae tradit cognitionem propter quid est, eamque vult cum effectu suo reciprocari, ergo fieri non potest, quod idem effectus per causam formalem potissimae demonstratur, per aliam vero causam demonstratur propter quid tantum, quia tunc vnius rei essent plures causae, per quas posset demonstrari. Tertio cum dicimus causam formalem esse medium in demonstratione, vel intelligimus de causa formali subiecti, vel de causa formali passionis, primum non potest dici, quia raro euenit, quod forma subiecti sit causa passionis; neque secundum esse

potest; quia forma passionis est ipsa essentia passionis, vnde si passio per suam formam demonstraretur, idem demonstraretur per seipsum. Ad has objectiones respondeo, & ad primam quidem dico, quod ut dixi in questione de speciebus demonstrationis, demonstratio propter quid est eadem quod demonstratio potissima; quia demonstratio propter quid, quae habet omnes condiciones assignatas ab Arist. 1. Post. c. 2. & 4. est vera demonstratio, & potissima, & facit scire quid est, & propter quid est, & vertitur in definitionem, sed sunt aliae demonstrationes, quae non sunt sic perfectae, neque habent omnes condiciones illas, & ideo non sunt omnino necessariae, ut sunt istae de Eclipsi, & alia, & dico, quod istae possunt dici demonstrationes propter quid, quia sunt per causam, non tamen potissimae, quia non sunt per causam omnino necessariam, vnde dato, quod sit vera, & proxima causa, quia tamen est accidentaliter causa, ut supra ostendi, ideo non est necessaria, & haec reduci debent proprie ad demonstrationem per causam remotam, quia reuera, illae sunt per causam remotam, licet nobis videantur per causam proximam, & hoc prouenit, quia naturas rerum non optime cognoscimus; si enim optime cognosceremus Lunam, videremus aliam esse immedia tiorē, & proximiorē causam in Luna propter quam Luna eclipsatur, quae iterpositio terra, haec enim est accidentalis, & remota: sed quia potiorē non habemus, eam ut proximam iudicamus. Ad secundam concedo, quod vnius effectus est vna causa proxima, & necessaria, & per eam solam potest demonstrari potissimae; non tamen est inconueniens, quod demonstratio minus perfecta possit demonstrari per alias non ita proximas, & maxime cum multae causae equi-rantur ad vnum effectum causandum; Illi ergo possunt esse mediū eo modo, quod sunt causa, ut diximus nunc supra. Ad tertium dico, quod cum dicimus causam formalem esse mediū in demonstratione potissima, loquimur de forma subiecti, ut dixi in questione de medio demonstrationis; cum autem ait hoc esse inconueniens, quia illa causa raro est mediū, patet esse falsum ex ea-

demet disputatione de medio demonstrationis, ubi formam subiecti esse causam passionis ostendimus, & consequenter esse medium in demonstratione potissima.

THEOREMA XVI.

Definitio non est instrumentum Logicum.

Exponitur sententia Scoti, & comprobatur. Cap. I.

Opinio
Scoti.

Prima
ratio.

EX his, quae diximus in quaestione de subiecto Logicae ad mentem Scoti, aperte mihi dicendum videtur, quod definitio non sit instrumentum logicum diuersum a demonstratione, ut aliqui enixe sustinent; ratio est: quia tunc logica non esset una scientia, neque haberet unum subiectum, sed duo, scilicet syllogismus, & definitionem, hoc autem est falsum. ergo non est dicendum, quod definitio sit instrumentum logicum diuersum a demonstratione, & syllogismo; Consequentis falsitas patet: consequentia probatur; quia si definitio sit instrumentum re distinctum a demonstratione, non poterit contineri sub syllogismo, quem statuimus subiectum in tota logica; ratio est: quia non est pars, neque passio syllogismi, & sic non continebitur sub syllogismo, sed habebit propriam tractationem per se diuersam a syllogismo; ita quod, vel erunt duo subiecta in logica, vel erit statuendum pro subiecto in logica aliud aliquid eam mune illis, scilicet instrumentum sciendi, ut aliqui dicunt, quod nos constitauimus in quaestione de subiecto. Quod si quis dicat, licet definitio sit instrumentum logicum, tamen reducitur ad demonstrationem: quia est principium demonstrationis, & medium, & conclusio, & tota demonstratio sola positione terminorum differens. Dico, quod dum hoc dicimus, non statuimus definitionem instrumentum diuersum a demonstratione, cuius munus sit notificare substantiam, sed facimus definitionem partem demonstrationis, & hoc quidem concedo; sed tunc procedunt ab opinione contraria; Quae autem pars sit, & quomodo pertinet ad demonstrationem inferius patebit; Hoc etiam confirmo; quia, qui dicunt definitio

Theo.
6.

Solutio.

Conclusio.

Secunda
ratio.

non esse instrumentum logicum, hoc dicunt, quia asserunt definitionem notificare substantiam, demonstrationem vero accidens: at nos diximus in Theoremate de regressu, quod substantia, & causa notificantur per demonstrationem, quia, & per inductionem, accidentia vero, & effectus per demonstrationem propter quod, ut abundantius ostendemus in proprio Theoremate; non ergo est opus dicere, Theoremate quod definitio sit instrumentum notificatum substantiae. Hoc etiam confirmatur ex consideratione logicae Aristotelis; si enim eam totam spectemus, videbimus, quod solum in illa agit de instrumentis, quae habent vim illatiam, & pertinent ad discursum, & sic prout varias species habent, varios libros consecit, ut libros Priorum, Topicorum, Posteriorum, Elenchorum, in quibus de forma, vel aliqua specie syllogismi egit, & libros Perihermeneias, in quibus de propositionibus egit, & librum Praedicamentorum, in quo de terminis simplicibus egit; Voltu ergo logicae facultatem solum esse de instrumentis discursus, at definitio non habet discursum, neque vim illatiam, & ideo non est instrumentum logicum; Quod vero definitio non habeat vim illatiam, patet ex se, quia tunc Aristoteles de hac specie syllogistica verba faceret in aliquo libro, vel facere debuisset, alioquin esset praetermissus: hoc non est dicendum, & praetermissum in facilitate, quam ipse proprio marti se non adinuicem, saltem maxime exornauit; Quod vero Aristoteles in nullo libro agat de definitione, ut est instrumentum habens vim illatiam notificandi subiectum, patet; quod si quis dicat, quod haec tractatio habetur in secundo Posteriorum, hoc non est verum; quia ut concedamus, quod in secundo Arist. agat de definitione, non tamen agit quomodo per definitionem via discursus, & cum illatione notificare possimus substantiam, & quidditatem substantiae, nam a text. 82. vsque ad 47. praeter illa quattuor de definitione, quae in illo 8. text. proponit, scilicet, quomodo possimus venire in cognitionem de quod quid est. Secundum quomodo quod quid est, reducatur ad demonstrationem. Tertium quid sit definitio, & quod quid est.

Ter-
tia.

Quar-

Quartum quorū sit definitio; sed serē in tota hac tractatione ostendit quod quod quid est, non potest demonstrari de eo cuius est; & eādem circa tex. 44. & 45. illius 2. Post. concludit, quod sola demonstratio perfecta, quæ vertitur in definitione, ostendit quid est, quia causā, quæ facit scire, propter quid est, facit etiam scire quid est: sed illud pertinet ad definitionem accidentis, non substantiæ, de quibus causis agit vsque ad 68. deinde reuertitur ad tractandum de definitione, & de illa agit vsque ad tex. 85. & in hac secunda tractatione docet, quomodo possimus venari quod quid substantiæ, siue prædicata essentialia substantiæ, quæ sunt ipsamet definitio, & in processu illud ostendit, quod adinueniuntur nō via diuisiua solum, vt voluit Plato, sed etiam via compositiua, quæ est demonstratio a signo, & inductio, vt videbimus, non ergo agit de definitione quatenus ipsa habet vim notificandi substantiam, & quidditatem rei, sed docet quomodo quid dicitur, & essentia rei, quæ est idem quod ipsa definitio venitur, & noscitur a nobis, & hoc ait fieri via compositiua, quæ est quid diuersum ab ipsa est definitione, scilicet demonstratio a signo, & inductio.

Zabarella hæc eandē sententiā multis in locis in suis Operibus logicis sustinet, scilicet, quod definitio non sit instrumentū logicum, & primò arguit sic. In 3. lib. d. 1. c. 13. Omne instrumentū lo-

gicū est discursus à noto ad ignotum: sed definitio non est discursus à noto ad ignotū, ergo definitio nō est instrumentū logicū: maior probatur ex nomine facultatis logicæ, logica enim dicitur ἀπὸ τοῦ λόγου Græcè, id est à ratione; & discursus, vnde ipsa est ratiocinatio, & qui diceret logicā sine ratione, & discursu esse, esset ac si diceret calidum sine calore; de ratione ergo logicæ est, quod sit discursus, & cōsequenter instrumentū logica si debet ratione esse logica, debent habere discursum à noto ad ignotū; Minor probatur: quia in definitione non est discursus, neque est instrumentū discursiui manifestus ignotū ex noto; Hoc autē probat Zabarella lōgo discursiui in c. 12. 13. & 14. eiusdē tertij de Methodis, non enim in definitione sit

discursus à parte ad partē, vt à parte definitionis nota ad partē definitionis ignotā, quia omnes illæ particule definitionis nō sunt quid ploras, sed quid vnum integrū, veluti definitum est vnum integrū. Præterea, si esset illatio, oporteret à genere arguere ad differentiā, quia genus semper priori loco ponitur, sed hæc illatio est nulla; non enim valet: Franciscus est animal, ergo, est ratiōnalis, neque possumus dicere, quod sit illatio à definito noto ad definitionem ignotā: quia tunc esset illatio ab eodem in idē, quia definitio; & definitum sunt idem. Sed præter hoc possumus nos confirmare, quia talia illatio est contra naturā, nam definitio est, quæ notificat definitum, non quæ notificatur à re; neque est processus, & discursus à tota definitione ad definitum: quia definitio est idem re cum definito, sicuti nomē est idem re cum re nominata, & significata per ipsum, & sic cum sint idem, si definitio est nota, necessariò quoque definitum est notū, & si definitio sit ignota, & definitum ignotum esse necesse est, sicuti, & nomen si est notū, est quoque res ipsa nota, si nomē ignotū, est res ignota; solum differt in hoc definitio, & nomen, quod nomen significat re confusē, definitio significat rem distinctē, quia significat quidditatē; si ergo definitio est ignota, & quidditas est ignota, si est ignota quidditas, & definitio est ignota, vnde potest sic formari ratio. Si definitio est instrumentū logicum, & nomen, & verbum sunt instrumenta logica; cōsequens est falsum, vt omnes concederent; cōsequētia probatur: quia sicuti se habet nomen ad re, ita definitio ad quidditatem, quia sicuti nomen significat rem confusē, ita definitio significat quidditatem rei distinctē, neque potest esse discursus à partibus definitionis ad totam definitionem, vt ostendit Zabarella libro eodem, cap. 14. quia partes definitionis sunt ipsamet tota definitio, partes autem simul collectæ non differunt à toto; non ergo à partibus definitionis ad totam definitionem est illatio, quia esset illatio ab eodem ad idem: verum est quidem partes definitionis cognosci posse, antequam cognoscantur inesse definito, vt partes essentialis, & vt definitio,

deinde cognosci, vt predicata essentialia, & constituta definitione in definiti, sed hæc secunda cognitio non illatiuè deducitur ex prima, quia vt Arist. ostendit in 2. Post. quod quid est non potest ostendi de eo, cuius est; non enim potsumus vli methodo ostendere hoc prædicatum rationale in esse homini in eo quod quid est, sed per se nobis innotescit, vel ab experientia, vel ab effectibus, vel alia via, vt inductione, & denique via resolutiua, vt proprio loco dicam. Quando autem ignorantur partes definitionis substantiæ omnes, vel aliquæ, confugere debemus ad methodum resolutiuam, qua illas notificat & inuenit definitiones substantiæ, vt ipse in 3. lib. de Methodis ostendit, cap. 17. sed tamen cum sint notæ, non habent vim illatiuam ad definitionem totam, quia cum ipse sunt notæ, est quoque nota tota definitio, quia ipsæ sunt tota definitio.

Sciã.
An 7.

Secundo sic arguitur ibidem Arist. 1. de Anima, tex. 4. & 5. vbi querit, an sit vna cõmunis methodus inuestigandi substantiã, & quid est in omnibus substantiis, & nominat aliquas methodos; subiungit enim, an demonstratio, & diuisio, an aliqua alia methodus; querit itaque, an methodus inuestigandi substantiam, & quid est rei, sit demonstratio, vel diuisio, vel aliqua alia; ex hoc sic arguit. Si definitio est communis, methodus inuestigandi substantiam rei, ad quid Arist. quæreret, an sit demonstratio, vel diuisio, vel aliquid aliud? certe ex hoc innuit Arist. quod definitio nõ est instrumentum notificandi quid est substantiæ, Sed potius, quod ipsa est finis, & scopus demonstrationum, & aliarum methodorum.

Ter-
tia
ratio.

*Rationes Aduersariorum adducentur,
& soluentur. Cap. II.*

Pe-
trus
10.

Contra hæc opinionem arguitur à multis, & præcipuè à Bernardino Pe-

trela, 2. libro suarum disputationum logicarum, cap. 2. qui sustinet definitionem esse instrumentum logicum, sed sine vi illatiua; ait enim, quod duplex est instrumentum logicum, scilicet notificans cum ratione, vt demonstratio, & notificans sine ratione, vt definitio; arguit autem sic Definitio consideratur à logico, ergo definitio est instrumentum logicum; antecedens clarissimum est ex Arist. in 7. Metaph. tex. 42. & ex Auertoe ibidem, consequentia probatur; modus considerandi logici est vt instrumentum, ita quod omnia, quæ considerat logicus, considerat vt instrumenta sciendi, & notificandi, & hoc habetur ex Auertoe in prologo primi Post. ergo definitio est instrumentum logicum.

1. 78.

2. 78.

3. 78.

4. 78.

5. 78.

6. 78.

Hieronymus Balduinus in suo quesito, Bald.

vtum

trum nobilium instrumentum sit definitio, vel demonstratio, duab. rationibus ostenditur: nimirum definitionem esse nobilius instrumentum demonstratione: supponit autem, quod definitio sit instrumentum cognoscendi, & notificandi substantiam, sicuti demonstratio notificat acci-

1. rō. dens. Prima eius ratio est hæc. Illud est nobilius instrumentum logicum, ad quod omnia logica instrumenta reducuntur, sed omnia instrumenta logica reducuntur ad definitionem; ergo. Hæc minor probatur ab eo multis auctoritatibus Averrois, qui multis in locis dicit demonstrationem reduci ad definitionem; ex hac ratione potest sic argui. Si ergo demonstratio reducitur ad definitionem tamquam ad nobilius instrumentum logicum; ergo

2. rō. definitio est instrumentum logicum. Secunda ratio est hæc. Illud instrumentum est nobilius, quod versatur circa nobilius subiectum, & quod causat scientiam de nobiliori subiecto, & etiam quod habet nobilius medium, sed definitio versatur circa nobilius subiectum, quia circa substantiam, & habet nobilius medium, quia notificat per causam formalem, ergo. Hæc minor non probatur ab ipso; ex hoc arguitur, ergo si definitio notificat substantiam, & per causam formalem definitio est instrumentum logicum. Balduinus itaque sustinet definitionem esse instrumentum, & ratiocinativum; Sed Petrella, & nonnulli alij, esse instrumentum logicum sine ratione. Pro nunc tamen possumus v-

Reij. nica ratione contra Petrellam arguere; *citur.* ait, quod datur aliquod instrumentum logicum, quod parit scientiam absque ratione; hæc enim sunt verba eius i. 2. lib. cap. 1. (pars autem instrumentaria sciētię notificādo inferuntur; id præstat, vel cum ratione, vel sine ratione, si est ratione, appellatur instrumentum demonstrativum, si sine ratione, appellatur instrumentum definitivum, vel definitio) quæro ab ipso quomodo aliqua propositio sciri possit absque ratione? quænam potest esse scientia absque ratione? & consequenter; quænam instrumentum erit illud, quod notificat aliquid absque ratione? certè omne, quod sine ratione profertur, videtur insulsū, & stultum dictū; si autē velit dicere, vt nos

dicimus, quod datur aliquod instrumentum logicum, quod notificat aliquid, id est significat, & explicat aliquid sine ratione, hoc vltro damus; neque enim talia instrumenta nata sunt notificare aliquid ratione; sed negamus huiusmodi instrumentum debere dici logicum: quia vnius nomen, verbū, propositio, oratio, & multa alia, erunt instrumenta logica, quod est absurdum. Sed hæc opinio satis confutata est ex his, quæ dicta sunt supra in precedenti e. ideo ad Rationes respondetur.

Ad primam nego consequentiam, & probatur est nulla, quia logicus considerat decem predicamenta, propositiones, principia demonstrationis, considerat questiones, & multa alia, quæ tamen non sunt instrumenta notificandi, & sciendi, sed partes, vel principia instrumenti ratiocinativi; ideo bene sequitur, logica est scientia instrumentalis; ergo quidquid consideratur à logico, vel est instrumentum sciēdi, vel pars eius, vel principium, vel finis; sed non sequitur, ergo quidquid consideratur à logico, est instrumentum per se distinctū ab alijs, definitio autem est pars demonstrationis. Ad secundam dico, quod

Ad 1. Aristoteles in illo 6. lib. cap. 1. ait, quod definitio debet dari per verba magis nota, & perspicua, & quæ sint propria, & clarè declarantia quidditatem, & essentiam rei, non tamen propter hoc dicit, quod illa verba, per quæ explicatur, & ex quibus constituitur definitio habeat vim illatiuam, solum sunt declaratiua definiti, veluti vna vox est notior, & clarior altera voce; & sic ex hoc loco habemus, quod definitio est oratio complexa, & instrumentum significatiuum essentię rei, sine illa res sit substantia, siue sit accidens, non autem est instrumentum notificatiuum, & sic non est instrumentum logicum. Ad tertium dico; quod illa verba dicunt, quod definitio est cognitio substantię, siue oratio significatiua substantię, & hoc ego concedo, non tamen propter hoc sequitur, quod habeat vim illatiuam, & vim notificandi, solum significat substantiam; tale autem instrumentum non est instrumentum logicum. Ad quartum

Ad 1. dico, quod Aristoteles ibi proponit, an omne definitibile sit demonstrabile, &

omne demonstrabile fit definibile, & propterea verum est, quod Aristoteles proponit, an idem sciri possit per definitionem, & per demonstrationem, sed postea concludit in tex. 19. postquam ad utramque partem multum disputauit, quod uō potest idem sciri per definitionem, & per demonstrationem; & ratio est in hoc posita: quia definitio non ostendit aliquid de aliquo, sed illud est demonstratio; definitio uero solum significat, & declarat quid, & propterea non est instrumentū notificatiuum; proposuit autem hoc in quaestione, quia aliqui existimabant, quod idem possit sciri per definitionem,

Ad 5. & per demonstrationem. Ad quam tam dico, quod Aristoteles 7. Metaph. tex. 4. nō ait scientiam acquisitam definitione esse præstantiorem, ut videre est in textu sed dato, quod hoc dicat ibi, vel alibi, sensus est, quod illa cognitio, quæ est per definitionem, est omnium præstantissima, quia est cognitio essentię rei, tamen hæc cognitio non habetur vi definitionis, sed ratione demonstrationis à signo, vel inductionis, definitio solum significat essentiam, non autem notificat.

Ad 6. Ad sextam dico in 1. Metaph. tex. 48. & primo de Anima loqui contra Antiquos, unde sæpè accipit propositiones ab illis concessas; & quia aliqui eorum iudicabant definitionem parere scientiam, propter hoc dicit, quod omnis scientia acquiritur, vel per demonstrationem, vel per definitionem; tamen cum ipse loquitur secundum propriam mentem, nunquam dicit, quod definitio pariat scientiam, est enim ridiculum dicere definitionem parere scientiam, sed sine ratione.

Ad 1. Ad rationes Balduini patet, quod contra nos nihil concludunt. Ad primā, negamus, quod omnia, quæ tractantur in logica, reducuntur ad definitionē tamquam ad nobilissimum instrumentum, quod nō probatur nisi auctoritatibus. Auerois male intellectis, & quas non sustinemus. Ad secundā falsa est maior, & minor; maior est uera tantum in sciētijs realibus in quibus attenditur nobilitas ratione subiecti, sed in logicis instrumentis, in quibus consideratur nobilitas penes vim illationis, & efficacitatem concludendi, nō est uera; in proposito autem fit ser-

mo de demonstratio, & definitione, quæ sunt logica instrumenta; minor etiam est falsa, quia definitio nō notificat substantiā, neque uirtus causa formalis, cum ipsa nō uirtus medio, sed ipsa est medium in demonstratione potissima; & sic definitio reducitur ad demonstrationem, ut pars ad totum.

THEOREMA XVII.

Omnia per demonstrationem cognoscimus, scilicet tam substantiam, quam accedens.

Exponitur propositum Theorema, & confirmatur, & declaratur quid sit definitio. Caput vnicum.

Occurit quædam difficultas non leuis ex dictis: nam si definitio nō est instrumentum logicum, & nobis non notificat substantiam, quodnam ergo instrumentum erit istud, quod nobis notificat substantiam? Respondeo absolute, quod per solam viam ratiocinatiuam venire possimus in cognitionem tam substantiæ, quam accidentis, quia sola instrumenta, quæ habent vim illatiuam, & nota ad ignotum possunt notificare nobis, & parere cognitionem; duæ autem sunt species methodorum, siue argumentationū, & instrumentorum notificantium rem ignotam; scilicet methodus compositiua, & methodus resolutiua, methodus compositiua est syllogismus procedens per causā ad effectū, methodus resolutiua est syllogismus procedens ab effectū ad causam, methodus compositiua nō diuiditur in plures species, sed methodus resolutiua diuiditur in duas species, scilicet in demonstrationē, quia, & in inductionē; modis hæc duæ methodi sufficiant, probatur ex reb. cognoscendis, duo enim sunt, quæ à nobis cognosci possunt, scilicet substantia, & accedens, accedens cognoscitur solum per causā propriam, quia accidentia cōmunia non pertinent ad scientiam, sed solum accidentia propria, hæc autem solum cognosci possunt per causam propriā, & ita solum possunt cognosci per demonstrationem. Propter quid, ut abundè dictū est supra. Substantia

Quo
sub-
stan-
tia co-
gno-
scit-
ur.

stantia autem non potest cognosci per causam, quia non habet causam, solum ergo cognosci potest per effectus, & ideo potest notificari solum per demonstratio- nem quia, & per inductionem, quæ procedunt ab effectibus ad causam, cognoscitur autem substantia hoc modo. Substantia perfectè cognoscitur, cum cognoscitur eius definitio, definitio autem tunc cognoscitur, & habetur, cum habentur prædicata quidditatiua integrantia ipsâ definitionem; hæc autem prædicata essentialia non possunt cognosci per demonstrationem propter quid; quod patet ex Aristotele in secundo Posteriorum, ubi ostendit, quod quid est non posse demonstrari de eo cuius est. Reliquum est itaque quod à posteriori siue per aliquos effectus, & per accidentia, substantiæ cognoscantur, ut ait Aristoteles primo de anima, textu 11. accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est, & sic per signa venimus in cognitionem prædicatorum essentialium, & consequenter quidditatis & essentialis substantiæ, quæ est causa illorum accidenti- um, ut fecit Aristoteles in 8. Phys. qui per effectus primi motoris, & præteritum per motum venit in cognitionem essentialis primi motoris; & alibi sæpè idè efficit. Quo- modo autem propositiones demonstrationis ab effectu sint veræ, & necessariæ, dictum est in questione de regressu c. 1. & 2. Et in Theoremate 11. Possumus etiã dicere pro nunc, quod propositiones demonstrationis ab effectu sunt necessariæ, quia illæ constant ex effectu, & causa proxima, inter quas est cõnexus necessarius, sed talis connexus notificatur experientiã; unde per multum examen effectus, & col- latione eius ad causam, cognoscitur causa distinctè; Veniamur etiã prædicata esse- ntialia, & definitione substantiæ per inductione, quæ est species ipsius methodi resolutiua, ut docet Arist. in 2. Post. à textu 69. & infra; postquã enim refutauit opinionem Platonis, qui dicebat definitione adinueniri via diuisiua, ut patet à tex. 73. docet diuisionem cū inductione, quã ibi appellat viã compositiua esse utilè; Diuisio enim sola nihil probat, quia non habet vim illatiuã, sed inductio habet vim

illatiuam, quia reducitur ad syllogismũ, & ex singularibus notis inducit cogniti- onem vniuersalis; ex eo enim quod aliqua prædicata experitur inesse multis singu- laribus, inferimus illa inesse vniuersali; unde via cognoscendi prædicata essentialia speciei est accipere prædicata, quæ cõ- petunt omnibus indiuiduis illius speciei, & solis indiuiduis illius speciei, ut dicere sic. Franciscus est rationalis, Antonius est rationalis, Socrates est rationalis, sed isti sunt homines, ergo omnis homo est ratio- nalis; ecce quod inductione cognoscimus prædicata essentialia speciei, & sic venimus in cognitionem definitionis substan- tiæ per inductionem. Ex his patet induc- tionem ducere nos in cognitionem sub- stantiæ, quia inductio ducit nos in cogni- tionem prædicatorum substantiæ vniuer- salis, ex eo quod noscimus illa prædicata inesse singularibus illius vniuersalis; cognoscimus autè illa prædicata quiddita- tiua inesse illis singularibus ex effectibus singularium, & ita per experientiam venimus in cognitione substantiæ singula- rium, & ex cognitione substantiæ singula- rium, postea per inductione venimus in cognitionem vniuersalium substantiarũ; adeo, quod experientia est radix, & fun- damētũ scientiæ, & præcedit inductione; unde hic est ordo nostræ cognitionis, ad sunt singularia in rerũ natura, ista pro- ducunt suos effectus per suas proprias formas substantiales, cognoscimus effe- ctus illos experientia, illos incipimus exa- minare, & comparare ad suas causas per experientiã, & sic venimus in cognitione causarũ illorũ effectuum in illis singula- ribus. deinde inductione causas illas, & formas, quæ sunt in singularibus conclu- dinus inesse vniuersalibus, ut speciei, & gñri, & facinus propositiones vniuersa- les, quæ postea sunt principia demonstra- tionis, quia exemplũ ex Arist. 1. Post. cap. 10. Quæ nō scintillans prope est, Plane- tæ non scintillat, ergo Planetæ prope sũt maior, & minor experientia nota sunt, quia enim experientia compertum est, quod hæc stella, quando est prope, non scintillat, & similiter illa, & illa, & sic de alijs, inductione facta est hæc proposi- tio maior, omne sydus nō scintillans pro- pe est,

Theo-
re 9.

pe est, eodem modo nota facta est minor; per hanc demonstrationem colligitur hoc prædicatum de Planeta esse prope nos, quod est prædicatum essentiali ingrediens eius definitionem, vel saltem gerit vicem prædicari essentialis, quia nõ habere possumus essentialiorem; aliud exemplum; volo probare, quod homo est rationalis, dico sic: Omne animal quod proficit in cognitione, est discursiuum, homo proficit in cognitione, ergo homo est discursiuus, siue rationalis; maior est ex terminis euidentis, minor patet inductione; ecce quod per demonstrationem quia, inuestigauit prædicatum essentiali, & quidditatum hominis, ergo experientia fit inductio, per inductionem fiunt propositiones vniuersales, quæ sunt principia demonstrationum à posteriori, & ita per demonstrationem quia, inuestigamus prædicata essentialia substantiæ constituenta definitionem ipsius: vide Theoremate 88. deinde postea fit regressus ab illis causis distincte cognitis, ad illos effectus.

Tamẽ inductio, p se sola cum diuisione sufficit eo modo, quo explicat Arist. 2. Post. tex. 69. nam exempli gratia; accipio genus hominis notissimum, vt quod est substantia; & deinde diuido illud, dicens: substantia alia animata, alia inanimata, cognosco quod homo est substantia animata, quia inductione fundata super experientiam video quod Socrates est animatus, Petrus est animatus, & sic de alijs, ideo concludo, ergo homo est animatus. Sed vt hoc melius intelligatur, nota, quod ex Aristotele in præmio Metaphysice experientia differt ab arte: quia experientia versatur circa singularia, vt singularia sunt, ars verò versatur circa singularia, nõ vt singularia sunt, sed vt sunt vniuersalia; experimentum enim vnum fit ex multis memorijs particularibus, vt quia recorder hoc reubarbarum purgasse coleram in hoc, & in hoc, &c. fit hoc experimentum, quod reubarbarum purgat coleram, persistendo tantum in consideratione reubarbari, & colere, vt singularia sunt absque vlla abstractione naturæ vniuersalis: Ars verò fit ex illis singularibus, quatenus intellectus procedit vte-

rius ex multa collatione illorum singularium; & conditionum ad inuicem, ad cognitionem alicuius naturæ vniuersalis in illis singularibus, quod fit instrumento inductionis; hæc enim ex multis singularibus eodem modo se habentibus colligit vniuersale; & hoc est, quod Aristoteles in eodem præmio dicit, artem, siue scientiam fieri ex experientia, experientia ergo est fundamentum scientiæ, & per ipsam probatur principia demonstrationis quia, in quibus assumitur effectum in esse causæ, & subiecto, & etiam eadem experientia probat præpositiones singulares inductionis, quæ similiter assumunt effectus in esse suis causis, vel proprijs subiectis. Ex hoc etiam apparet, quid fit definitio, ego quidem existimo, quod definitio substantiæ nil aliud sit, nisi quoddam principium, quod appellatur suppositio, vt apertè Aristoteles pronuntiauit in primo Post. tex. 14. ubi ait, quod definitio quædam positio est, & confirmatur: quia eodem modo eius cognitio acquiritur, quod docuit Arist. vlt. cap. 2. Post. acquiritur cognitionem principiorum; nam sicuti experientia principia cognoscitur, ita definitionis cognitio mediante experientia habetur; per experientiam enim nobis note sũt propositiones demonstrationis ab effectu, quæ venimus in cognitione prædicatorum essentialium substantiæ, vt dictum est supra. Similiter notificatur inductione, vt dictum est, deò quod non est laborandum quomodo ipsa sit instrumentum logicum, cum nobis notificet, sed solum sit instrumentum significandi, veluti ceteræ orationes complexæ, & hoc maxime verificatur de definitione, substantiæ, quæ sola est principium demonstrationis, est enim medium, loquendo verò de definitione in communi ad definitionem substantiæ, & accidentis, est dicendũ, quod est instrumentum significandi, vt ceteræ voces simplices, vel complexæ, & ita genus proprium definitiõis est instrumentum significandi, differentia facies ipsam distinge ab alijs vocibus, & maxime à nomine: quia ceteræ voces complexæ non significant quidditatem rerũ, nomen

nomen verò significat quidditatem, sed in conũso.

Ex hoc patet etiam, quod definitio est vltimus scopus demonstrationis: nam scopus demonstrationis propter quod est definitio perfecta accidentis, quia est tota demonstratio sola positione terminorum differens: scopus demonstrationis quia, est definitio substantiæ, quæ postea est principium in demonstratione propter quod; nihil enim tandem scire querimus per instrumenta syllogistica, nisi scire omne scibile per rationem, scibile autem est duplex, scilicet, substantia, & accidens; cum ergo scimus quid sit substantia, & quid sit accidens, per rationem habemus omnem sciendam possibilem; & quiescimus. Unde Aristoteles postquam in 1. Posteriorũ & 2. maxima in parte docuit quomodo definitionem accidentium per demonstrationem propter quod investigare possimus; in secundo à tex. 59 vsque ad 84. docet, quomodo definitionem substantiæ, quæ est in demonstrationis à priori investigare possimus; & docet quibus a posteriori præter alios multos locos, vt supra diximus.

Obiectio Petrellæ Sed quo ad id quod diximus demonstrationem quia ostendit, & investigat definitionem substantiæ, arguit Petrellæ hoc modo. Demonstratio quia, ostendit solum principia demonstrationis propter quod, quando sunt ignota, nõ autem prædicata quidditatiuam substantiæ, ergo demonstratio, quia, non potest notificare quidditatem substantiæ. Respondeo, quod hæc obiectio confirmat meam sententiam: quia si demonstratio, quia, ostendit principia demonstrationis propter quod, hæc sunt ipsummet medium, vt diximus in Theoremate de medio demonstrationis, medium est definitio subiecti, vt dictum est in eodem Theoremate de medio demonstrationis, ergo demonstratio, quia, dum ostendit principia propter quod ostendit prædicata quidditatiuam, & ipsam definitionem subiecti, quæ est substantia. Sed contra, definitio non potest demonstrari de definito per vllum syllogismum, ex 2. Post. Respondeo, quod hoc dicit Aristot. de demonstratione, propter quod, nõ tamen negat hoc fieri posse per

demonstrationem, quia, & per inductionem: immo in 2. lib. Posteriorum, vt dictum est, docet definitionem venari non posse sola diuisione, sine compositione, quæ est inductio, vt ibi manifestat. Sed hic est aliud dubium: dicitur communiter, quod agere de definitione, pertinet ad Metaphysicũ. & hoc est verum, vt videre est apud ipsum 7. Metaphysicũ. vbi longo sermone tractat de quod quid est verum, ergo non pertinet ad logicum agere de definitione.

Solutio. Breuiter respondetur, quod definitio consideratur à Logico, & à Metaphysico, sed diuerso modo. Pro cuius intelligentia est notandum, quod definitio nõ potest considerari, quod simul non consideretur quidditas, quæ explicatur per definitionem, nec potest considerari quidditas, quod simul non consideretur definitio, quæ est vox complexa explicatiua quidditatis, quia sunt simul maxime cõnexa. Ad propositum dico, quod Metaphysicus considerat quidditates rerum, & consequenter considerat definitionem, sed primo quidditatem, secundario definitionem; logicus è conuerso considerat principaliter definitionem, vt est vox complexa, sed secundario quidditatem explicatam per definitionem; ratio huius est: quia Metaphysicus agit de omni ente vt ens est, & sic agit de quidditate, & essentia rerum in comuni; logicus autem considerat instrumenta explicantia res, vt sunt nomen, verbum, oratio, &c. & etiam considerat instrumenta notificantia per discursum, vt est syllogismus, definitio pertinet ad instrumenta primi generis, & hoc modo non est inconueniens, quod definitio dicatur instrumentum logicũ, sed secundo modo est inconueniens; communiter autem instrumenta logica illa sola dicuntur, quæ sunt discursiua, & habent vim illatiam, & illa principaliter considerantur à logica, & propriè logica instrumenta dicuntur.

T H E O R E M A X V I I I .

Facilior modus nostræ cognitionis est
norma ordinis doctrinæ.

Opinio Scoti, & aliorum. Cap. 3.

Communiter omnes dicunt, ordinem doctrinæ esse habitum instrumentalem, quo doceatur partes cuiusque disciplinæ conuenienter disponere, & ordinare, sed quænam sit norma, & regula conuenienter disponendi partes scientiæ, in qua consistit tota essentia ordinis, est valde dubium: nam si ignoramus normam, & regulam secundum quam partes scientiæ, vel scientiæ ad inuicem debent disponi, ignorabimus, an partes illæ sint rectè dispositæ, vel non, & ignorabimus verum ordinem, & ideo his temporibus non leuis controuersia orta est inter viros doctos de hac norma.

Scotus de hac re parum loquitur: quia suo tempore non vertebatur in dubium, vnde simul cum Auerro, & Aristotele sustinet, quod hæc norma sit facilior modus nostræ cognitionis, & existimat tunc partes scientiæ esse rectè dispositas, cum primo loco ponuntur illæ partes, quas facilius ad discimus, & ex quibus faciliore aditum habemus ad alias partes scientiæ adipiscendas; non itaque naturalis ordo rerum sed facilior, & melior nostra cognitio erit norma ordinis doctrinæ: Hæc esse opinionem Scoti desumitur ex 1. Sent. dist. 2. quæstione secunda, vbi loquitur de primo cognito, nam secundum argumentum pro sua opinione est hoc. Metaphysica ordine doctrinæ est vltima scientia, & tamen ipsa agit de principijs omnium aliarum scientiarum, est enim vltima Regia: & aliæ scientiæ non probant propria principia, sed relinquunt hoc munus Metaphysicæ: quæ probat principia aliarum scientiarum: Philosophia naturalis itaque ordine doctrinæ est prior; si ergo queratur quare Aristoteles primo loco ipsam proposuit, certè non est dicendum, quia naturalis ordo rerum hoc exoptulabat, quia naturalis ordo rerum exoptularet, quod primò ageretur de Metaphysica, quæ agit de principijs primis

omnium rerum communissimis, non de Physica, in qua agitur de rebus sensibilibus. Dicendum est ergo, quod hoc factum est, quia Philosophia naturalis est facilior, vt quæ est de rebus sensibilibus, quas facile addiscere possumus, & postea ex illa cognitione ad Metaphysicam ascendere quisque potest facile. Ex hoc deducitur ergo, quod norma recti ordinis doctrinæ est facilior nostræ cognitioni, ita quod cum primò tractamus res faciliores cognitu, & ascendimus ad difficiliores, seruamus ordinem rectum doctrinæ, licet non seruetur ordo naturalis rerum: hæc est intentio Scoti.

Mercenarius hanc eandem opinionem sustinet in suis Dilucidationibus, & Zabarella lib. 1. de Methodis, cap. 6.

Mercenarius adducit has rationes. Aristoteles 1. Phys. tex. 4. assignans ordinem procedendi in principijs scientiæ naturalis, ait ab vniuersalioribus esse incipiendum, & rationem huius adducens, inquit, quia sunt nobis notiora, ergo ordinis norma est facilior nostra cognitio, non ordo naturalis rerum; Quod si quis dicat illam propositionem pertinere ad viam doctrinæ, & esse conclusionem syllogismi de viâ facti in 2. & 3. tex. hoc impugnat, quia tunc Aristoteles prætermisit ordinem doctrinæ, quod tamen non est dicendum: Præterea, vt patet, ibi loquitur de ordine doctrinæ, non de via. Secunda, si ordo doctrinæ à naturali rerum ordine esse desumendus, debuisset Philosophus prius agere de plantis, quàm de animalibus, quia plantæ sunt communiore, & priores, tamen voluit agere prius de animalibus, quia sunt notiora, vt dixit in lib. de longitudine, & breuitate vitæ, ergo. Tertia Philosophus 5. Metaph. tex. 1. ait principium doctrinæ non semper est principium rei, sed vnde quis facile addiscere potest, ergo norma ordinis doctrinæ est facilior nostræ cognitionis.

Zabarella alias rationes adducit. Prima, si norma ordinis doctrinæ esset naturalis ordo rerum, sequeretur dari solū ordinem compositionum, sed consequens est falsum. Probatur consequentia: quia in omnibus rebus principia, & simplicia sūt priora natura effectibus, ergo in cognitio

nc cu-

*Opinio
Mer-
cenar-
ij.
1. rō.*

2. rō.

3. rō.

*Opini-
o b.
1. rō.*

re cuiuscumque rei erit incipiendum à
causis, & simplicibus nunquam ab effe-
ctibus compositis, & sic solum compositi-
us ordo haberetur, nō resolutius, fal-
sitas consequentis probatur; quia omnes
admittant ordinem resolutiuum, & Ari-
stoteles multa scripsit ordine resolutiuo,
vt libros Priorum, & Posteriorum Analy-
ticorum, libros Philosophiæ moralis, &
alios. Secundò illa est vera causa alicuius
rei, qua habita conquiescimus; at si que-
ramus ab Aristotele in Proëmio Physico-
rum, qua de causa prius vult agere de
principijs rerum naturalium, & aliquis
dicat, quia illa sunt priora in ordine natu-
rali, non conquiescimus, sed adhuc queri-
mus, quare vult agere prius de his, quæ or-
dine naturali sunt potiora? Vnde cogitur
respōdere, quia faciliore, & meliorem co-
gnitionem habemus seruando hunc ordi-
nem, hæc ergo causa, scilicet modus fa-
cilioris nostræ cognitionis, quietat intel-
ctum nostrum. Tertiò hæc positio confir-
matur ex multis locis Aristotelis, vbi se-
pè spernit ordinē nature, & sequitur faci-
liore modum nostræ cognitionis, si curi di-
xit faciendū esse in 5. lib. Metaph. tex. 1.
vbi ait principium doctrinæ non semper
esse principium rei, sed vnde quis facilius
addiscere potest; Habes multa alia apud
Zabarellam 1. de Methodis, cap. 6. & 7.

Opi-
nio Pi-
colo-
min.
Pro-
bat
p au-
clori-
zates.

Franciscus Picolomineus in sua Mora-
li in Introductione cap. 14. contrariam
opinionem sustinet, scilicet, quod ordina-
tionalis rerum sit regula, & norma ordi-
nis doctrinæ, & hanc opinionem probat
cap. 14. & capit. 15. primò Aristoteles in
initio primi Elenchorum, inquit, incipie-
tes secundum naturam à principijs, & in
initio primi Rhetoricorum ait, primum
igitur questum est secundum naturam,
quòd natura primum est, & in 1. Physico-
rum 57. et item secundum naturam in cō-
munia prius dicentes, ita circa vniquod-
que speculari; & in libro de sensu, & sen-
sibili. De reliquis primum dicamus, ac pri-
mum de primis, & in secundo de genera-
tione animalium c. 4. nunc à primis inci-
piendum est, prima autem sunt perfectæ,
& eiusmodi sunt, quæ animal generant,
eorumq. principium homo 2. lib. de Ani-
ma tex. 34. primum de alimentis, & gene-

ratione dicendum est, quia hæc facultas,
& prima est, & communissima aliarum.

Rationibus sic arguit primo. Scientiæ
sunt res ipse per representationem in esse
cognito, ergo debent repræsentare res, eo
modo, quo sunt, ergo in distributione, &
ordine partium debent imitari ipsas res,
ergo naturalis ordo rerum est norma ordi-
nis doctrinæ. Secundò semper princi-
pia, & simplicissima primò tractantur,
vt in 1. Physicorum patet, vbi primò de
prima materia, & forma in communi a-
git, ergo. Tertiò Metaphysica dicitur pri-
ma Philosophia, quia est de primis enti-
bus secundum naturam, vnde licet ordina-
mur à Physica, non tamen dicitur Me-
taphysica vltima, sed prima. Quartò om-
nes tractantes de sensibus semper seruat
naturæ ordinem, vel originis, vel digni-
tatis, Aristoteles seruauit ordinem digni-
tatis, ideò incepit à viti, & à nobiliori,
Plato, & Auicennas seruauerūt ordinem
originis, ideò pertractauerunt prius de
tactu, ergo ordo naturalis rerum, siue ori-
ginis, siue dignitatis est norma ordinis re-
cti, non autem nostræ facilius cognitio.

1. rō.
2. rō.
3. rō.
4. rō.

Ad rationes pro opinione, quæ sequi-
tur Scotus, ad primam Mercenarij, de 1.
Physicorum tex. 4. dicit, quod illa non est
sufficiens ratio, neque primaria, scilicet,
quia ex vniuersalium cognitione facilius
habeamus cognitionem aliarum rerum
naturalium, sed primaria ratio est, quia
sunt priora, ideò illis cognitio facilius a-
liæ res cognoscuntur. Ad secundam de
Plantis, & ad anones auctoritates Aristoteli-
s, in quibus probatur quod quando-
que prætermisit ordinem naturalem rerum,
& secutus est ordine nostræ facili-
oris cognitionis, dicit, quod hoc factum est
ex accidenti, quod nihil refert, sufficit,
quod vt plurimum, & in reb. grauius egit
de reb. secūdū ordinē naturalem rerum.

Ad rō-
nes
pro
Scoto.

Ad 2.

Ad primam rationem Zabarellæ re-
spondet, quod ordo nature est duplex,
scilicet compositiuus, & resolutiuus, &
ideò non sequitur, dabitur solum ordo
compositiuus.

Ad 1.
Zab.

Ad secundam rationem inquit, quod v-
ra causa propter quā conquiescimus, est,
quādo dicimus quia hic est ordo nature,
vnde si quis querat cur Aristoteles prius
agit de

Ad 2.

aglt de principijs: Respondet, quia illa sunt priora, & illis ignoratis non possumus alia scire, & quia sunt priora in ordine ipsarum rerum, est causa quietans intellectum nostrum. Ad auctoritatem illam de 5. Metaphysices tex. 1. ait, quod ibi Philosophus loquitur de via doctrinae, non de ordine doctrinae,

Confirmatio prioris opinionis, & confutatio istius secundae. Cap. 11.

Prima

Verum hæc opinio non est sustinenda, vt probant rationes, & auctoritates superius adductæ pro prima opinione, & præcipue ex ratione deducta ex Scoto, & ex prima ratione Mercenarij, nam aperte Aristoteles in 4. textu primi Physicorum ait, se velle agere prius de vniuersalibus, quia illa notiora sunt, vt probat in 5. te xtu, & in illo 4. ergo norma illius ordinis est facilior cognitio, non ordo naturalis rerum, neque enim dixit Aristoteles se velle incipere ab vniuersalibus, quia illa sunt priora secundum naturam; sed quia sunt faciliora; nec solutio, quam affert huic argumento, est vltius valoris, quoniam dicere, quod hæc non est præcipua ratio, & quod Aristoteles hic non assignat primariam rationem, sed secundariam: est dicere Philosophum esse valde inconsideratum in re tam principalis, nam vbi aggregitur nobilissimam scientiam, si reddens rationem ordinis non assignaret veram, & præcipuam causam, sed secundariam, multum peccaret. Adde, quod si Philosophus non exitimaret hanc esse præcipuam rationem, non laboraret ostendere per tres illas rationes de quarto, & quinto textu, quod vniuersalia sunt nobis notiora, & quod ideo iure ab vniuersalibus est inchoandum. Secundum argumentum etiam est efficax, neque valet dicere, quod quando Aristoteles ordinando partes scientiæ, sæpè proposuit partes faciliores cognitu, hoc fuit per accidens, quia non est arbitrandum Aristoteli aliquid efficere, & maxime euidens contra relictu dineni, & ita sæpè, & eo magis, quia sæpè adducit hanc rationem talis ordinis, quæ est nostra facilior cognitio. Tertia est etiam præ omnibus efficax, & responsio quam affert, quod ibi, scilicet

in quinto Metaphysices textu primo intelligat de via doctrinae, est omnino falsa: quoniam eo loco Aristoteles ponit varias acceptiones principij, & tandem ait, quod vno modo dicitur, vnde res moueri incipit, secundum quam acceptionem solemus dicere principium viae, vnde incipit via. Deinde ponit aliam acceptionem principij, quæ est, quod illud dicitur principium, etiam a quo facilius res cognoscitur, & exemplificat vt principium doctrinae, non a primo rei principio aliquando est inchoandum, sed vnde facilius quis addiscet, ecce quod aperte loquitur de ordine, non de methodo, & demonstratione, quia inquit, quod doctrinae inchoatio aliquando non fit a primo rei principio, modo inchoate pertinet ad ordinem, non ad viam doctrinae, & hoc magis patet: quia inferius in eodè capitulo pauca postponit præter alias significationes principij, etiam hanc, quod principium quandoque accipitur pro medio demonstrationis, his verbis (Præterea, cum cognoscibilis res est, principium hoc quoque dicitur vt demonstrationum suppositiones) non ergo in priori loco loquitur de methodo, sed de ordine. Ad quartum responderet, quod duplex est ordo nature, compositiuus, & resolutiuus, ideo etiam datur ordo resolutiuus; Hæc responsio est vana: quia si natura procedit ex ordine compositiuo, & resolutiuo, nisi addit aliqua norma, erimus perplexi quem ordinem seruate debeamus; est ergo dicendum, quod datur norma, quæ est nostra facilior cognitio, quod ipsemet fatetur coactus ratione, dum dicit, quod vno, vel altero modo imitatur naturam pro varijs institutis nostris. Ad vltimum ait, veram normam esse ordinem naturalem rerum; & hanc esse sufficientem ad quietandum nos. Sed contra hanc responsionem superius argutum est, ideo ad rationes Picolominei est respondendum, & pro solutione notandum, quod licet quandoque, & vt plurimum in scientijs ordo doctrinae sequatur ordinem rerum, hoc non euenit, quia ordo naturalis rei sit norma veri ordinis doctrinae, sed quia facilior nostra cognitio tunc expostulat, vt disponamus rei secundum illum ordinem, vt patet, quia illa

Quinta

Quinta

*Notandum
Ad rationes
Picolominei*

quia illa priora secundum naturam sunt ita necessaria, quod non potest haberi cognitio de alijs posterioribus, nisi prius illa declarentur, vt exempli gratia non possumus loqui, nec cognoscere mixtum, nisi prius cognoscamus elementa, idē prius agit de elementis, quam de mixto, per hoc respondemus ad omnes auctoritates Aristotelis, quod quando ait incipiendum esse a prioribus secundum naturam, hoc efficit propter nostram faciliorem cognitionem; quando etiam omittit ordinem rerum, id facit propter nostram faciliorem cognitionem.

Ad primam. Ad rationes; ad primā dico, quod probat nos debere scire res eo modo, quo inter se dispositæ sunt, & hoc cōcedo: quia res sicut se habet ad esse, ita ad cognosci; vnde si quis cognoscendo hominem non sciret, quod cor est prior pars, sed existimaret esse pedes, hæc non esset sciētia recta; oportet enim quod ego cognoscam res in eorū ordine, quo sunt, non in opposito ordine, sed non propter hoc sequitur, quod ego in addiscendo has res non possum incipere a parte rei, quæ est mihi notior, per quam facilius possum venire in cognitionem rei, & deserere ordinem naturalem rerum. Ad secundam rationem dicendum est, quod id factū est propter nostram faciliorem cognitionem. Ad tertiam, responsio patet ex prima ratione Scoti, nam hoc argumentum facit pro nobis, non pro ipso, quia Metaphysica dicitur prima Philosophia, quia est de primis entibus, & tamen non locatur in primo loco, sed post Physicam, vnde inscribitur ab ordine quem obtinet, Metaphysica, si ergo ordo doctrinæ semper debet sumi ab ordine rerum, Metaphysica primo loco esset collocanda, non Physica. Ad quartum de ordine sensuum dico, quod variauit etiam Aristoteles ordinem ipsorum sensuum, quia diuersos scopos intendebat, & idē quia modo vnus sensus, modo alius ita magis manifestabat illum, idē variauit ordinem, sed tamen semper secutus est faciliorem modū nostræ cognitionis, quod modo explicare esset longum; De hac re vide Iacobum Zabarella in Apologia sua. Resolutio huius questionis ita quæ constituit in hoc, quod norma

ordinis doctrinæ est nostra facilior cognitio, & quod idē debemus semper incipere a notioribus nobis; Sed nota, quod hic per notiora nobis non intelligimus illa, quæ contra distinguuntur a notis natura, sed appello notiora illa nobis, quæ facilius alijs in initio illius scientiæ disco, & ex quorum cognitione facilius alia addisco, siue illa sint per propriam naturam nota natura, vel nota nobis.

Nota.

Disputatur vtrum in ordine doctrinæ semper incipere debeamus a notioribus nobis cognitione distincta, & ab vniuersalibus, & ordo compositiuus semper seruari debeat in scientijs. Cap. III.

EX determinatione præcedētis Theorematis elicitur declaratio alterius conclusionis, quæ ex illo deducitur, & est, an in ordine doctrinæ semper incipiamus a notioribus nobis cognitione distincta? Scotus loco citato paulo infra asserit Metaphysicam, * licet sit prima in ordine cognitionis distincta, quia ipsa probat principia omnium aliarum scientiarum, tamen esse vltimam in ordine doctrinæ. In a que sustinet Scotus in ordine doctrinæ non esse semper incipiendum a notioribus cognitione distincta, neque semper esse seruandum ordinem compositiuum, sed semper incipiendum esse ab illis, a quibus facilius addiscimus, & sunt nobis faciliora cognita, vt supra dixi in conclusione quæ sit præcedētis; & sic possumus quandoque omittere ordinem compositiuum, & seruare ordinem resolutiuum. Probatio istius Theorematis patet ex probatione antecedētis; quia hæc conclusio sequitur ex illo, non semper in ordine doctrinæ est incipiendum a notioribus nobis, id est ab his vnde facilius discimus: at notiora nobis cognitione distincta, & cause non sunt semper faciliore cognitæ, neque incipiendo ab illis semper facilius illam scientiam addiscimus, vnde diximus nos quandoque negligere ordinem naturæ.

Op.

Scoti.

Sed cōtra hoc est Zabarella: nam asserit oppositum libro 1. de Methodis, c. 9. inquit enim semper esse incipiendum a notioribus nobis secundum nostram cognitionem

Zab. opin. cōtra.

ria.

Ad secundam. Ad tertiam, responsio patet ex prima ratione Scoti, nam hoc argumentum facit pro nobis, non pro ipso, quia Metaphysica dicitur prima Philosophia, quia est de primis entibus, & tamen non locatur in primo loco, sed post Physicam, vnde inscribitur ab ordine quem obtinet, Metaphysica, si ergo ordo doctrinæ semper debet sumi ab ordine rerum, Metaphysica primo loco esset collocanda, non Physica. Ad quartum de ordine sensuum dico, quod variauit etiam Aristoteles ordinem ipsorum sensuum, quia diuersos scopos intendebat, & idē quia modo vnus sensus, modo alius ita magis manifestabat illum, idē variauit ordinem, sed tamen semper secutus est faciliorem modū nostræ cognitionis, quod modo explicare esset longum; De hac re vide Iacobum Zabarella in Apologia sua. Resolutio huius questionis ita quæ constituit in hoc, quod norma

Ad quartam. Ad tertiam, responsio patet ex prima ratione Scoti, nam hoc argumentum facit pro nobis, non pro ipso, quia Metaphysica dicitur prima Philosophia, quia est de primis entibus, & tamen non locatur in primo loco, sed post Physicam, vnde inscribitur ab ordine quem obtinet, Metaphysica, si ergo ordo doctrinæ semper debet sumi ab ordine rerum, Metaphysica primo loco esset collocanda, non Physica. Ad quartum de ordine sensuum dico, quod variauit etiam Aristoteles ordinem ipsorum sensuum, quia diuersos scopos intendebat, & idē quia modo vnus sensus, modo alius ita magis manifestabat illum, idē variauit ordinem, sed tamen semper secutus est faciliorem modū nostræ cognitionis, quod modo explicare esset longum; De hac re vide Iacobum Zabarella in Apologia sua. Resolutio huius questionis ita quæ constituit in hoc, quod norma

Resolutio.

tionem distinctam simpliciter, vel saltem in genere, quam particulam addit propter ordinem resolutionum, qui seruatur in artibus, qui incipit ab effectu & fine, qui non est notus nobis secundum cognitionem nostram distinctam, sed solum in genere, est enim notus finis exquisitè per se, abique vlla probatione, vnde de fine nulla sit consultatio, sed de medijs ad finem. Idem dicit 2. libro de Methodis capite 7. vbi probat, quòd scientiæ non possunt ordinari alio ordine, quàm compositiuo, compositiuus autè ordo semper est à distinctis, & simplicibus & causis; est etiam aliud dictum Zabarelle in primo de Methodis, cap. 12. nempe, quod commune est omnibus ordinibus, tam compositiuo, quàm resolutioni, incipere ab vniuersalibus, & tendere ad particularia: quia vniuersalia sunt notiora, ratio præcipua istius assertionis est, quia ordo debet tradere cognitionem distinctam rei, ergo debet incipere à simplicibus, & principijs, & causis, quæ sunt notiora nobis cognitione distincta. Sustinet ergo Zabarella quod in scientijs debemus semper seruare ordinem compositiuum, & incipere à principijs, & magis simplicibus, quæ sunt nobis notiora cognitione distincta.

*Ratio
Zab.*

*Rej-
oitur.
1. r. 6.*

Contra hanc opinionem arguo primò sic; Quandoque contingit, quod facilius addiscamus incipièdo à minus vniuersalibus, & à compositis; ergo non debemus semper seruare ordinem compositiuum, & incipere à notioribus cognitione distincta; id est causis, & magis vniuersalibus: Antecedens probatur, primò ab ipso Zabarella multis in locis; & probatur etiam: quia aliter non esset vera norma ordinis doctrinæ, quam nos assignauimus, scilicet nostra facilius, & melior cognitio, sed norma assignata à Piccolomineo, scilicet ordo naturalis rerum, nam dicere, quod debemus semper seruare ordinem compositiuum in scientijs, & incipere à magis vniuersalibus, & principijs, est dicere, quod debemus seruare ordinem naturalem rerum, quia hinc incipit à principijs, & à magis simplicibus, quia natura procedit à principijs ad effectus semper; diximus autem supra, & ipse nobiscum, quòd ordo doctrinæ incipit ab eo,

vnde melius & facilius addiscimus etiam sperto ordine naturæ; vnde si minus vniuersalia: & posteriora natura sint talia, quod nos facilius ducant in cognitionem rei, debemus incipere ab illis, ergo consistentem etiam ipsomet Zabarella; non debemus seruare semper in scientijs ordinem compositiuum, & incipere à principijs, & magis simplicibus.

Secundò videmus sepe Aristotelè agere prius de multis, quæ sunt posteriora secundum naturam, alijs prioribus natura etiam in scientia speculatiua; nam in libris Physicis, vt dicebamus agit prius de animalibus quàm de plantis, & tamè est prior, & vniuersalior secundum naturam tractatio de plantis, quàm tractatio de animalibus. Item in octo libris Physicorum etiam ex mente ipsius Zabarelle in libro de Constitutione Philosophiæ naturalis, prius agit de principijs corporis generabilis, & corruptibilis, cuiusmodi sunt materia, forma, & priuatio, de quibus 1.

*Secu-
dò.*

*3. ref-
põsõ.*

Physicorum, quàm de principijs corporis naturalis, de quibus in secundo, & sic præponit principia speciei principijs generis, ergo non semper incipit à notioribus nobis cognitione distincta; Quod si dicat Zabarella, vt dicit in libro de Constitutione Philosophiæ naturalis, Aristot. hoc fecisse aliquando propter nostram faciliorem cognitionem; Hæc responsio confirmat nostram sententiam, quia iam diximus ordinem doctrinæ respicere nostram faciliorem, & meliorem cognitionem; non ergo verum est, quòd semper à simplicibus & cognitione distincta notis sit inchoandum: sed solum tunc hoc est verum, quando à talibus simplicibus inchoando facilius addiscimus, & sic tunc seruamus ordinem compositiuum: quod si sit secus, etiam hunc ordinem compositiuum negligemus, & ita illæ duæ conclusiones primæ sunt falsæ, quod semper in ordine doctrinæ incipiamus à notioribus nobis cognitione distincta, & quod in scientijs contemplatiuis vtamur semper ordine compositiuo: quia de directo reponatur dicere, Ordo doctrinæ, est ab his vnde facilius addiscere possumus, & dicere, est à notioribus cognitione distincta semper, & semper est compositiuus.

*Rej-
oitur.*

Ad 2.

Ad Ad rationē suam dico, quod non spe-
vine *Zab.* ciat ad ordinem inducere cognitionē dis-
 tinctā, sed ad methodū; unde sicuti tri-
 plex est scientia nostra, confusa, & distin-
 cta, ita duplex est methodus, perfecta, &
 imperfecta: Methodus perfecta propter
 quid, facit scientiam distinctam, similiter
 Methodus perfecta quia, facit scientiam
 distinctam de causa, & de an sit, & quid
 sit: sed Methodus propter quid, per causam
 remotā, vel quia, per effectū remotū
 causat scientiam imperfectam, Ordo autem
 inferuit solum facilitati scientiæ, unde
 sæpē euenit, quod priori loco ponimus
 aliqua, de quibus habemus solum cogni-
 tionem quandam rudem, & per rationes
 parum efficaces: quia hæc rudis cognitio
 nos adiuvat ad claram cognitionem alia-
 rum rerum, non igitur pertinet ad ordi-
 nem, ut cognitio sit distincta, vel confusa.
Aliaud Ex quo colligitur etiam falsum esse illam
Asser- conclusionem Zabarellæ, quam habet
tu in primo de Methodis, capite 3. quod illæ
impu- duæ particulae melius, & facilius decla-
gnat- rent ordinem doctrinæ, quia sola secun-
pur. da requiritur, unde Philosophus in quin-
 to Metaphysices solum secundam posuit,
 ait enim; Non enim semper principium
 rei in doctrina est principium, sed unde
 quod facilius addiscit; & quādo in primo
 textu primi Physicorum ait incipiendum
 esse à principijs, non hoc dixit, quia ordo
 faciat distinctam cognitionē: sed quia fa-
 cilius acquiritur cognitionē rerum natu-
 rationalium incipiendo à principijs, iuxta di-
 ctū in quinto Metaphysices textu primo,
 quia in ordine doctrinæ, licet non semper
 principium in doctrina sit principium rei;
 tamen quādoque, & ut plurimum princi-
 pium est, ut in loco primi Physicorum
 quia incipiendo à principijs in Philoso-
 phia naturali, addiscimus facilius.

THEOREMA XIX.

Demonstratio est subiectum in libris
 Posteriorum.

Aliorum opiniones adducuntur, & reij-
cuntur. Cap. I.

EX determinatione facta in præceden-
 tib. oritur determinatio alterius qua
Phil. Nat. Io. D. Scoti.

siti, quod est valde controuersum inter
 Doctores; & est de subiecto, siue scopo
 principali Arist. in libris Post. Ego tamen
 prius aliorum opiniones considerabo;
 & deinde opinionem, quam puto Scoti, &
 conformem veritati adducam. Prima opi-
 nio est Lincociensis, & communi-
 ter tribuitur Auer. & Them. quam etiam sequi-
 tur, & tuetur Bernardinus Petrella in suis
 Disputationibus logicis, lib. 2. c. 9. qui di-
 cunt, quod Arist. agit in primo quidem
 lib. de demonstratione; in secundo autē
 de definitione, ut est instrumentū dis-
 tinctū à demonstratione, & sic voluit, quod
 in libris Poster. agatur de duobus instru-
 mentis distinctis, scilicet de demonstratio-
 ne in primo, & de definitione in secundo.

Opi-
nio
Linc-
ocien-
sis
Auer-
ro. &
Petr.

Hanc opinionem probant primo sic;
 Duo sunt, quæ cognoscenda sunt in vna;
 quaque re, scilicet substantia, & accidentia
 rei; Accidentia propria cognoscuntur
 per demonstrationem, substantia, & essen-
 tia subiecti per definitionem; tunc sic; Lo-
 gica est scientia instrumentalis, ergo de-
 bet docere instrumenta, quæ docent co-
 gnoscere substantiam, & accedens alio-
 quin non esset perfecta; sed de definitione,
 qua cognoscimus substantiam, in nullo
 alio libro logicæ agitur; nisi in secundo
 Posteriorum, ergo in secundo Posteriorū
 agitur de definitione, ut est instrumentum
 cognoscendi substantiam.

1. ar-
gumē-
tum

Secundo, quid quid tractatur à logico,
 est instrumentum sciendi, at à logico in
 secundo Posteriorum tractatur de defini-
 tione, ergo ut est instrumentum sciendi.
 Maior propositio probatur: quia à logica
 est scientia instrumentalis, & quidquid
 docet, ut instrumentum sciendi docet, mi-
 nor est clara.

Secū-
dum

Tertio, definitio duobus modis potest
 considerari, vno modo, ut est essentia rei;
 alio modo, ut est instrumentum sciendi, &
 cognoscendi quid est; primo quidē modo
 consideratur à Metaphysico, et go secundo
 modo consideratur à Logico; sed hæc consi-
 deratio, est consideratio definitionis, ut est
 instrumentum cognoscendi quid est, ergo
 logicus agit de definitione, ut est instrumē-
 tum cognoscendi quid est; de definitione
 autem solum agit in secundo Posteriorū,
 ergo definitio, ut instrumentum cognoscē-
 di est

Ter-
tiū

dī est subiectum in secūdo Posteriorū ; & confirmatur hęc ratio : quia definitio solum illis duobus modis potest considerari , secūdo modo autem non potest considerari à Philosopho diuino , quia tūc metaphysica esset scientia instrumentalis , ergo hoc secūdo modo consideratur à logicis .

Quar Quartò ; Quę sciuntur aliquo instrumento sciri necesse est ; at quattuor sunt , quę queruntur , vt sciantur , an sit , quid sit , an in sit . & propter quid in sit . Tribus satis facit demonstratio , scilicet an sit , an in sit . & propter quid in sit ; quęstioni verò quid sit , solum definitio satis facit : at ad logicum spectat in libris Posteriorū agere de instrumentis sciendi omnes quęstiones , vt instrumenta sunt , & in primo agit de demonstratione , ergo in secūdo de definitione agere debet , vt est instrumentum sciendi .

Rey- Hęc opinio non est sustinenda ; quoniā supra nos offendimus , quod definitio nō est instrumentum logicum , cum ipsa nō habeat vim illatiuā , & propterea licet Arist. agat de definitione in secūdo Posteriorū ; non agit tamen de illa , vt est instrumentum sciendi ; cum tale instrumentum ipsa non sit , & propterea talis consideratio ei non competere potest ; Quod si dicant , vt Bernardinus Petrella , quod est instrumentū notificandi , sed sine ratione : Hęc responsio suam absurditatem secūdo defert : nam si procedit sine ratione , quomodo notificare , & facere scire potest ? nā vbi nō est vis illatiua , nulla est certitudo , neque cognitio , si quidem cognitio procedit à noto ad ignotum per vim illatiuā , vt supra diximus , immò tūc fieret petitio principij ; Vnde propter hęc rationem Aristot. secūdo Posteriorū , vbi docet methodum inuestigandi definitionem substantię , rejicit diuisionem ; quia diuisio sola nihil probat ; quia nō habet vim illatiuam . Secūda ratio , Si Arist. ageret in secūdo libro de definitione , tāquam de instrumento re distincto à demonstratione , liber Posteriorū non est vnus liber , sed duo , quia haberet duo subiecta principalia , quod tamē esse falsum conspicitur ex inscriptione , & connexionē illorum librorū ; quia vterque est de posteriori resolu-

tionē ; Neque valet si quis dicat , quod licet definitio , & demonstratio sint diuersa , tamen in idem redeūt ; quia definitio est demonstratio sola positione terminorum differens quia illa definitio , quę est demonstratio sola positione terminorum differens , non est definitio substantię , sed accidentis , vt patet 2. Post. à tex. 39. vsque ad 42. Nec valet si quis dicat , quod isti duo libri habēt vnitatem à genere superiore ad demonstrationem , & definitionem , quod est instrumentum sciendi : quia vt diximus in quęst. de subiecto logicæ ; instrumentum cognoscendi non est subiectum in logica , sed syllogismus ; syllogismus autem solum est genus demonstrationis ; & idē non competit definitioni ; quia definitio non est syllogismus , neque etiam definitio est instrumentum logicū , vt ostendimus ; & sic isti duo libri in hoc genere non possunt conuenire , neque ab eo habere vnitatē ; Pręterea , dicere , quod libri Posteriorū , sunt vnus , quia agunt de instrumento sciendi , est ex se absurdū ; quia sic etiam liber Topicorū , Priorū , & Posteriorū ; sunt vnus liber : quia in omnibus agitur de instrumentis cognoscendi : Neque denique valet responsio Petrellę ad hoc argumentū , quę proximē accedit ad responsum assignatā ; dicit enim , quod liber Posteriorū habet vnitatem non à materia considerata : sed à modo considerandi , vnde licet in primo agat de demonstratione , & in secūdo de definitione , tamen , quia de vtrāque agit sub eadem ratione formali , quę est , vt in instrumentum sciendi ; agit enim de demonstratione , & definitione , vt sint instrumentum sciendi , habent vnitatem non à materia considerata ; sed à modo considerandi , qui est vnus , & idem in vtroque . & sic liber Posteriorū est vnus , non valet inquam , Primò , quia iam ostendimus , quod definitio non est instrumentum logicum , neque est aptum , ex natura sua notificare , idē talis consideratio vt instrumentum logicum ; illi non competit ; Pręterea , hęc ratio formalis competit omnibus alijs speciebus syllogismi , vt formali , & topico : nam ita dicere possumus , quod Aristoteles in libris logices agit de Topicis , de syllogismo formali , de enthymemate .

Resp.
IACO-
IACO-
IACO-
IACO-

Alia
IACO-
IACO-
IACO-
IACO-

Rey-
IACO-
IACO-
IACO-
IACO-

Re sps
sio 1a
eius
reijci
tur.

mate, de exemplo, vt sunt instrumenta sciendi; ergo liber Posteriorum, & Topi-
corum, & Priorum, sunt vnus liber, quia
habent eandem rationem formalem, &
quæ est vt instrumentum sciendi, nam in
his omnibus agit de syllogismis, vt sunt
instrumenta sciendi; hoc tamen dicere
est magnum absurdum, vt omnes confi-
terentur. Præterea, dictum est supra, quod
subiectum in tota logica non est instru-
mentum sciendi, neque materiale, neque
formale, sed syllogismus; ideo hæc respon-
sio est nulla.

Opin.
Jac.
Zab. Iacobus Zabarella lib. 4. de Meth. lon-
go sermone, & in expositione primi, & se-
cundi libri Posteriorum in initio, decla-
rat suam intentionem in multis verbis, quæ
est. Scopus Arist. in vtroque libro Poste-
riorum est agere de demonstratione po-
tissima, duplex est enim methodus, scilicet
demonstratiua, & resolutiua; demonstra-
tiua est propter quid, resolutiua est de-
monstratio quia, & inductio; de vtraque
quidem agit in libris Posteriorum: sed
quia resolutiua reducitur, & ordinatur
ad demonstratiuam, ea enim vtiuntur vt
causas ad inueniamus, quibus postea vti-
mur ad ostendendum effectus, per quas
causas formantur demonstrationes propter
quid; vnde si cause notæ sint, despiciuntur
demonstrationem quia; & inductio; hæc
ratione dicit in libris Posteriorum subie-
ctum esse methodum demonstratiuam; siue
scopum Aristot. esse methodum demonstra-
tiuam (non vult enim tale subiectum posse
dici verè subiectum in libro de trib. præ-
cognitis.) Verum quia in 2. lib. Posteriorum
agit Philosophus de definitione; declaratur
quomodo reducat ad demonstrationem:
cui enim definitio non sit instrumentum lo-
gicum, non potest agere de ea vt de instru-
mento diiuncto à demonstratione (agit ergo
de illa vt reducitur ad demonstrationem)
ait, per tribus modis definitio reducitur
ad demonstrationem, scilicet vt principium,
vt conclusio, & vt tota demonstratio, sola
positione terminorum differens: hæc autè
vltima est præcipua consideratio, & videri
esse vltimum demonstrantiuam finis; vnde
dicendum quod Aristoteles agit in secundo
de demonstratione, vt conuertitur in de-
finitionem, & facit scire quid est de passio-

ne demonstrata; Breuiter ergo hæc est sen-
tentia Zabarellæ, quod Philosophus agit
in primo de demonstratione, vt facit scire
propter quid; in secundo verò de
demonstratione vt facit scire quid est; docet
enim in primo, quomodo per demonstra-
tionem possimus cognoscere passionem
per causam, quod est scire propter quid;
in secundo verò quomodo per demon-
strationem possimus cognoscere quid est
passio: Demonstratio enim conuersa in
definitionem, est definitio passionis, & sic
in secundo libro Posteriorum agit de de-
monstratione, quatenus conuersa in de-
finitionem facit scire quid est, & sic
demonstrata, & sic finis methodi de-
monstratiuæ est definitio accidentis, finis
methodi resolutiuæ est definitio substanti-
æ: sed hæc secunda ordinatur ad pri-
mam, & propter hoc absolute est dicen-
dum, quod subiectum in libris Posteriorum
est demonstratio propter quid, siue
potissima. Hæc opinio ab ipso longo ser-
mone probatur, præcipue tamen hoc mo-
do: Hæc positio habet duas partes. Primam,
quod demonstratio potissima est subie-
ctum, & scopus Aristotelis in vtroque li-
bro: quia duæ solum sunt methodi resolu-
tiua scilicet & demonstratiua; & demo-
stratiua est principalis: ideo ea est præci-
pius scopus Arist. Secunda pars, est quod
in 1. lib. agit de ea vt facit scire propter
quid est, in secundo, vt facit scire quid est;
quæ probatur: quia vltimus demonstran-
tium scopus est scire quid est: vnde de-
monstratio est motus quidem, & terminus
ad quem est definitio passionis, ideo
iure dicit Arist. agere in secundo de de-
monstratione, vt facit scire quid est.

Hæc opinio quo ad primam partem
mihi summè probatur, existimo enim
quod subiectum in vtroque libro sit de-
monstratio, sed quo ad secundam par-
tem, in qua dicit in secundo libro Aristo-
telem agere de demonstratione, vt facit
scire quid est, & vt notificat definitio-
nem accidentium, & hæc ratione conside-
rari definitionem in secundo Posteriorum
quatenus scilicet est finis, & scopus
demonstrationis propter quid, non mihi
probatur; Ratio est: quia si Arist. in secundo
Posteriorum ageret de demonstratione vt
scio.

*Ratio
pess
simis*

*Reij-
citur
opinio
Zabarellæ.*

*1. ra-
tio.*

facit scire quid est, sequeretur quod in secundo ageret de definitione, vt definitio est tota demonstratio sola positione terminorum differens: consequentia est clara, & concessa, sed consequens est falsum: quia definitio habet triplicem respectum ad demonstrationem; est enim principium demonstrationis, est conclusio, & est tota demonstratio sola positione terminorum differens; cum ergo habeat hunc triplicem respectum ad demonstrationem, & Arist. in illo secundo agat de definitione, vt ordinatur ad demonstrationem, debet Aristoteles agere de definitione secundum hunc triplicem respectum, non ergo agit in secundo de definitione soluta, vt est finis demonstrationis. Quod si dicat Aristotelem etiam de definitione secundum alios duos respectus agere, sed quia hic est precipuus, & scopus aliorum, ideo omnia sub eo comprehendendi; Hac responsio non valet: quia illa definitio, quae est principium demonstrationis, est definitio substantiae, haec enim est medium, sed haec est multum diuersa a definitione, quae est tota demonstratio sola positione terminorum differens; quia ista est definitio substantiae; illa accidentis; Praeterea, principalior consideratio est respectu medium, quam finis: quia medium est causa in terna, finis extrema, neque valet si quis dicat, quod in 1. lib. Aristoteles agit de definitione, vt est principium, & conclusio demonstrationis: dum declarauit conditiones principiorum, & conclusionis: non valet inquam, quoniam licet dixerit in primo, principia debere esse vniuersalia, & per se, & similiter conclusionem, non tamen propter hoc, mentionem facit de definitione, neque de hoc respectu, quem habet definitio ad demonstrationem: sed in secundo libro hoc explicauit, & explicare debuit, vbi de definitione locutus est explicitè, non in primo, in quo ne vilius quidem verbum de definitione fecit; Sed his omissis, secundo arguo sic, & haec est efficacissima ratio. Stante opinione Zabarella, sequeretur quod Aristot. in secundo Posteriorum non ageret de definitione substantiae, consequens autem est aperte falsum, vt patet discurrendo per totum secundum librum, nam tex. 8. il-

lius secundi, inter ceteras quaestiones, proponit querendum, an, quod quid est, possit demonstrari de eo cuius est, at clarum est quod tunc loquitur de definitione substantiae, haec enim sola definitio demonstrari non potest; sed definitio accidentis demonstratur de accidente: si quidem est terminus, & finis demonstrationis propter quid, & hoc determinat, postea à textu 39. vsque ad 42. Praeterea, à textu 69. vsque ad 84. vbi tractat de inuentione quod quid est, & definitionis: clarum est, quod loquitur de inuentione definitionis substantiae: ait enim, quod definitio non est sufficiens, sed requiritur etiam via compositiua, quae est inductio: at talis definitio, non est definitio accidentium; quia horum definitio acquiritur per demonstrationem propter quid, vt dictum est, & ipse fatetur, quia scopus demonstrationis propter quid, est definitio perfecta accidentis proprii; consequentia probatur: quia si in 2. lib. agit de definitione, vt est tota demonstratio sola positione terminorum differens, non poterit agere de definitione substantiae; quia haec non est scopus demonstrationis, neque veritur in demonstrationem, neque per hanc demonstrationem satisfacimus quaestioni quid est accidentis, neque est tota demonstratio sola positione terminorum differens.

Exponitur sententia Scoti, & rationes in contrarium soluuurur. Cap. 11.

EGo veram puto opinionem Graecorum, & Latiorum fere omnium, qui dicunt in vtroque lib. Posteriorum subiectum esse demonstrationem, & quod in primo agit Aristoteles de principijs demonstrationis in secundo vero de medio demonstrationis, quod est ipsa definitio; quae opinio rectè declarata, omnes difficultates tollit. Quod in primo Philosophus agit de principijs demonstrationis, ac de conditionibus eorum, non est dubium: quia id omnes fatentur, & licet tractando de principijs demonstrationis, tractet quoque necessario de medio, quia medium est inclusum in ipsis principijs, immò est ipsamet principia, quia illa ex eo constanter, non tamen explicitè locutus est de medio,

*Responsio
causa
reijciatur.*

*Secundum
datur
ratio.*

*Graecorum
& Latiorum
opinio.*

dio, neque declarauit quæ res sit hæc, que potest esse mediū, sed de principijs solum, ut in secundo, explicitè loquitur de medio, & quia hoc medium est definitio, fitè in toto secundo agit de definitione, & declarat quomodo venari illum possimus, & quomodo ordinetur ad demonstrationem, & quid sit, & quomodo sit, & in his declarandis versatur in toto secundo libro excepto vltimo cap. Cum itaque agat in secundo de definitione, & definitio sit medium in demonstratione, iure dicimus, quod in secundo agit de medio demonstrationis. Sed vt pleniùs hæc res intelligatur; est notandum, quod vt probauimus in Theoremate de medio demonstrationis, ex conditionibus præmissarum assignatis in primo libro Posteriorum, sequitur, quod medium in demonstratione est definitio subiecti, & propterea erat necessaria diligens cognitio definitionis subiecti, quod est substantia, vt eã ad medium aptare possemus in demonstrationibus, idè Philosophus in secundo libro Posteriorum, voluit diligenter loqui de definitione illa subiecti, & vt magis elucesceret, disputauit in communi de definitione, quorum sit, quomplex sit, quomodo reducatur ad demonstrationem; in qua parte maximè detexit nobis suam intentionem esse, quod non agebat in eo secundo de definitione propter se, sed in ordine ad demonstrationem; Docuit etiam quomodo definitio sit causa, & medium, quomodo illam venari possimus, & denique circa illam nihil intactum reliquit, vt patet ex lectione 2. Post. & licet sola definitio subiecti, & substantiæ; sit medium in demonstratione potissima, tamen loquutus est in genere de definitione, vt nobis pateret magis definitio substantiæ, quæ est principium demonstrationis, & medium; & quomodo definitiones accidentium differant à definitione substantiæ, & ordinentur ad demonstrationem; vel ex illa educantur, & quoniam ipsa definitio est medium, & propterea satisfacit omni quaestioni, idè in initio secundi præfuit numerum quaestiorum, quæ omnia esse quaesita medijs, & quib. omnibus medium idem satisfacere docuit, deinde statim de definitione tractare incepit. Quo-

Phil. Nat. Io. D. Scoti.

niam ergo definitio substantiæ est principaliter, & essentialiter pars demonstrationis, quia est medium, facimus denominationem ab ipsa & distinctus Aristi. in secundo lib. agere de medio, licet agat quoque de definitione quæ est conclusio demonstrationis, & de definitione quæ est tota demonstratio sola positione terminorum differens. Rursus quia sunt ignobiliores, ea quæ est medium facimus denominationem ab ea, quæ est mediū, vt diximus, agit igitur Aristi. in vtroque lib. de demonstratione, sed in primo de principijs demonstrationis, & de suis conditionibus explicitè, in secundo verò de medio eius scilicet de definitione, vnde non dico quod agat de medio sub hac reduplicatione, vt medium, in quo sensu impugnatur à Zabarella, sed de definitione, quæ est mediū, siue de definitione secundum naturam absolutam; quæ postea inferuit pro medio, talis enim cognitio erat omnino necessaria, vt perfectam cognitionem de demonstratione, & de medio ipsius haberemus, scio, quod hæc opinio non consonat dictis multorum Latinorum omnino, sed hæc mihi prior videtur, & minus defectibus referta, neque repugnat dictis Scoti.

Hæc opinio latè probata est ex dictis tamen possumus sic arguere; Certum est quod in secundo Posteriorum agitur de definitione, at definitio est medium demonstrationis, ergo in secundo agitur de medio demonstrationis; Maior est clara, Minor etiam est fundata in Theoremate de medio demonstrationis; neque valet si quis dicat, quod in secundo agitur de definitione, vt est instrumentum notificandi quid est, & distinctum à demonstratione: quia iam ostensum est, quod definitio non est instrumentum logicum; Neque valet etiã si quis dicat, quod agitur de definitione, vt est finis demonstrationis: quia definitio substantiæ non est finis demonstrationis propter quid, & potissima, sed principium, siue mediū: in secundo autem plurimum agit de definitione substantiæ, vt doceat venari illam.

Præterea, in primo agit de præmissis, ergo in secundo agere debebat de medio; licet enim agendo de præmissis, egerit de medio implicite, non tamen egit

*Scoti
obi-
nio.
1. rō.*

*Secū-
da.*

explicitè, si leò in secundo agere debebat de medio explicitè. Sed hæc sententia magis confirmatur ex solutione rationum in oppositum. Rationes autem in contrariis præcipue sunt istæ.

Pri - ma rō - p̄p̄iã Primò, si Arist. agit in 2. de medio demonstrationis, vel agit de eo, vt facit scire quid est, vel vt facit scire propter quid est, at neutrum est verum, & ergo Minor probatur: quia si primò modo ageretur de definitione, vt definitio est instrumentum cognoscendi res, & tunc non ageretur de definitione, vt de medio, sed vt de instrumento separato; si secundo modo, de hoc loquutus est Arist. in 1. libro, dū assignauit condiciones propositionum demonstrationis; illæ enim sunt etiam conditiones mediij demonstrationis propter quid, ergo in secundo non debebat agere de medio hoc modo. Secundo sequeretur, quod ars logica esset mīca & diminituta, quia non daretur medium, quod nos ducat in cognitionem quid est: nam si definitio consideratur solū vt mediū demonstrationis, sic solū notificat propter quid est, ergo non est dicendum, quod agat de definitione; vt est medium demonstrationis in secundo libro, sed de ea vt notificat quid est. Tertio stante hæc

Secū - da.

Tercia.

opinio, non habentis instrumentum quod notificet substantiam; at logica est scientia instrumentalis, ideo debet docere nos omne cognoscibile, scilicet tam substantiam quam accidens, demonstratio autem propter quid, solam notificat accidens, non autem substantiam; ergo nisi agit in 2. lib. Poster. de definitione, vt est instrumentum notificandi substantiam, logica esset diminuta, & manca.

Ad primū

Ad primum argumentum Respon. quod Arist. in secundo non agit de medio, vt medium est, & propterea nō agit de eo, vt facit scire propter quid est, neque vt facit scire quid est, sed agit de definitione absolute secūdum suam essentiam, quæ postea est medium, & docet cū hoc quomodo reducatur ad demonstrationem, reducit autem præcipue, quia est medium, ideo à principali respectu facta denominatione dico, quod agit in secundo de medio demonstrationis, quod est dictum: agit in secundo de medio de

monstrationis materialiter, non formaliter. Sed dices definitio, vt definitio, satisficit quæstioni quid est, ergo si agit de definitione vt definitio, agit de ea vt instrumentum vt notificandi quid est.

Respondeo quod satisficere quæstioni quid est, potest duobus modis intelligi, vno modo cum ratione, alio modo sine ratione, sicuti etiam quæstioni propter quid, duobus modis possumus satisficere, sine ratione, & cum ratione: sine ratione satisficimus: si quis querat propter quid eclipsetur Luna? & ego Respondeo propter interpositionem terræ, satisfacio quæstioni, quia queritur causa eclipsis, & ego adduco causam; sed hæc satisfactio licet sit per veram causam, tamen est sine ratione necessaria, & illatiua, non enim ostendo ratione aliqua hanc esse veram causam eclipsis; vnde posset ille eam negare: at cum per demonstrationem propter quid, satisfacio huic quæstioni, & accepta causam formæ demonstrationem secundum regulas assignatas, satisfacio quæstioni propter quid, cum ratione, & omne dubium aufero, existentibus enim veris omnibus propositionibus, & per se, & vniuersalibus, scio, quod hæc causa est causa talis effectus; causa ergo satisficit quæstioni sine ratione, sed demonstratio ex ipsa met causa satisficit quæstioni cum ratione: vnde dicimus demonstrationem esse instrumentum notificans propter quid est. Et ita quæstioni quid est, satisficit definitio, sed sine ratione; nam quando ad quid est querentem essentiam, & quidditatem rei satisfacio adducendo definitionem declarantem essentiam rei, satisfacio illi quæstioni quid est, sed satisfacio sine ratione: vnde remanet dubius animus querentis, an hæc sit definitio vera; si quis enim querat: quid est Cælum? & ego Respondeo, est corpus æternum, satisfacio quæstioni quidem, sed non certifico animum querentis: sed adhuc dubitabit, numquid verum sit quod cælum sit corpus æternum, vel aliquid aliud, quia non adduco vllam rationem mei dicti, at si demonstratione quia, & ab effectu ostendo cælum esse corpus æternum, satisfacio quæstioni quid est, & cū ratione, & quieto animum querentis. Possumus ergo dicere,

tere, quod definitio satisfacit quæstioni quid est, sed tamen non est instrumentū logicum satisfaciens tali quæstio perfectæ, quia non certificat animum querentis, sed hoc est demonstratio ab effectu, & inductio loquendo de substantia; sed loquendo de accidente, est demonstratio propter quid, quia hæc satisfacit istis quæstionibus cum ratione, & ideo propriè loquendo definitio non est instrumentū satisfaciendi quæstio quid est substantiæ, vt dicitur communiter, sed demonstratio quia; Ad propositum dico, quod licet Arist. agat in secundo de definitione absolute, non tamen propter hoc sequitur quod agat de definitione vt est instrumentum satisfaciendi quæstio quid est: quia ipsa non est tale instrumentum, sed agit de illa secundum suam essentiã, cui postea accidit quod sit medium, & pars demonstrationis, & talis cognitio erat omninò necessaria ad perfectam demonstrationis cognitionem sicuti ad cognitionem totius requiritur cognitio omnium partium.

Ad so-
cuti-
dū,
quæ-
sum.
Ex his patet quid dicendum sit ad alia duo, non enim sequitur quod ars logica sit manca; quia licet definitio non satisfaciat quæstioni quid est, substantiæ, tamen illi satisfacit demonstratio à posteriori, & inductio, & quæstioni quid est de accidente, satisfacit demonstratio propter quid, vt dictum est in proprio quæsto.

Ad
pri-
mum
de
pri-
ma o-
pini-
one.
Ad argumenta pro prima opinione, Respondeo ad primum, quod definitio non est instrumentum cognoscendi substantiam, vt visum est; & ideo licet in secundo libro Posteriorum de definitione tractet, non tamen tractat de ea vt est instrumentum cognoscendi substantiam, sed agit de definitione, modo quo superiores diximus.

Ad so-
cūd.
Ad secundum nego Maiorem, & ad probationem dico, quod licet logica sit scientia instrumentalis, non tamen propter hoc sequitur, quod quidquid tractatur in logica sit instrumentum cognoscendū: quoniam in logica agitur de quatuor quæstionibus, de cognitione principiorū, de vocibus incomplexis, & complexis, & de multis alijs quæ non sunt instrumenta cognoscendū, & notificandū, sed sufficiūt

si reducuntur ad instrumenta cognoscendū di aliquo modo.

Ad tertium dico, quod maior est falsa: quia non est verum quod definitio possit considerari vt instrumentum tale, sed solum potest considerari, vt instrumentum significandi substantiam, vt dictum est; quomodo autem consideretur, & à logico, & à Metaphysico diuerso modo iã dictum est in Theoremate, quod definitio non est instrumentum logicum.

Ad quartum Respondetur, vt ad primum dictum est.

Ad argumentum Zabarellæ, concedo eius opinionem quo ad primam partē, quia sumus cōcordes; quo ad secundam eam non teneo, ideo ad rationem pro ea dico, quod licet demonstratio propter quid, resoluitur in definitionem accidentis perfectam, & quod finis demonstrationis propter quid, sit illa definitio, non tamen propter hoc sequitur, quod in toto secundo libro agat de tali definitione solum, vel de demonstratione, vt resoluitur in talem definitionem, & vt facit scire quid est de accidente proprio, quia iam visum est, quod agit etiam de definitione substantiæ, que non est finis demonstrationis propter quid, agit etiam de definitione in communi, agit de quæstionibus de medio, & agit de ipsamet definitione absolute, vt refertur ad demonstrationem, non refertur autem solum vt conclusio, sed etiam vt principium demonstrationis, ideo dicimus, quod absolute agat in secundo de definitione, & quia precipuus respectus definitionis ad demonstrationem est inferuire pro medio, dicimus in secundo lib. agi de definitione vt est medium, sed illud, vt non accipitur reduplicatiuè, sed specificatiuè, quatenus denotat proprium respectum consequens definitionem, ita quod est sensus, agit Arist. in secundo Posteriorum de definitione, quia munus de definitionis principale est ingredi demonstrationem propter quid, vt medium.

Ad
tertiu

Theo.
16.

Ad
quar-
tum.

Ad
argu-
mētū
Zaba-
rellæ.

**T H E O R E M A T A
P H I L O S O P H I C A .**

T H E O R E M A X X .

Corpus naturale est subiectum in Philosophia naturali.

Exponitur opinio Scoti, & aliorum, cum suis fundamentis. Cap. I.

SCOTUS multis in locis de hac re loquitur, sed præcipue 6. Meth. q. 1. suam sententiam apertè explicat, & comprobatur, quæ est, quod subiectum in Philosophia naturali est substantia corporea naturalis, quod est ac si dicat, corpus naturale esse subiectum. Clarum est enim, quod corpus naturale, non est aliud, quam substantia corporea naturalis; etenim cum dicimus corpus esse subiectum in Philosophia naturali, certum est, quod non intelligimus de corpore Mathematico; & quæto, quia hoc à Mathematico consideratur, sed loquimur de corpore, quod est substantia, & cum addimus illam particulam, naturalem, hoc apertè declaramus; nam corpus naturale certum est, quod est substantia, non accidens; itaque cum dicimus substantiam naturalem, significamus corpus naturale; & licet substantia sit quid abstractius corpore, tamen dum contrahitur per hanc particulam, naturalis, idem est, quod corpus naturale, quia nulla substantia est naturalis, nec habet principium mouens, nisi corpus naturale. Hanc opinionem probat Scotus ex sufficienti diuisione scientiarum facta ab Aristotele in eo loco, ait enim, quod tres sunt tantum scientiæ speculatiuæ, Metaphysica, Mathematica, & Philosophia naturalis, quia etiam sunt solum tria subiecta generica virtualiter, & in cõmuni continencia cognitionis omnium rerum speculabilium, & sic sunt tantum tres scientiæ speculatiuæ. Probatur autem hoc ab eo sic. Ab omnibus rebus speculabilibus potest vnũ cõmune abstrahi scilicet ens, de cuius cõmunitate dicta sunt multa in questione de vniocatione entis. hoc habet proprias passiones, & hoc cõstituit Metaphysicam; sed quia

*Probat
Scotus
suã
opinione.*

ens comprehenditur omnia speculabilia in vniuersali, non autem in speciali, debemus querere subiecta specialia, subente autem prima diuidètia sunt decem prædicamenta, sed de his non potest esse alia scientia, nisi Metaphysica, quia illa non habent alias passiones scibiles diuersas à passionibus entis; oportet ergo inferius descendere diuidendo volentes inuenire alia subiecta specialia, & sic descendentes diuidendo non possumus diuidere aliud quod genus accidentis, quia quodlibet illorum continetur virtualiter in substantia mediã, vel immediã, & scilicet genus accidentis habeat aliquas passiones, quia tamen ipsum dependet ab alio, non potest esse primum subiectum, oportet ergo diuidere præcisè substantiam, vt habeatur subiectum primum se entis alterius à metaphysica. Diuiditur autem substantia in corporeã, & in incorporeã, incorporeã pertinet ad Metaphysicam, quia de ipsa nobis notæ sũt solum pro hoc statu passiones entis, vt aliàs in rebus Metaphysicalibus declarabo contra quosdam modernos; corporeã verò est talis conditionis, quod ei primò consideratæ, absolutè in eis quantitas, ad quam postea multa alia consequuntur, quæ omnia sunt scibilia, & sic substantia corporeã quanta est scibilis, & sic ipsa constituit aliam scientiã diuersam à Metaphysica, quæ dicitur Mathematica. Et licet communiter Mathematica dicatur esse solum de quantitate, hoc nihil refert, vt ibi declarat Scotus, & Anton. Andriæ, q. 3. quia hoc non prouenit, quia quantitas sit subiectum in Mathematica sed hoc prouenit, quia in Mathematica non ostenditur, quantitatè in esse substantiæ corporeæ, sed supponitur quasi medium ad probandum posteriores passiones quæ cõsequuntur quantitatem neque in Mathematica ostenditur aliquid de substantia corporeã nisi per naturam quantitatis tamquam primæ passionis: idè videtur esse quasi ratio propria subiecti illius scientiæ, & quasi ponitur subiectum, licet sit ibi passio, quia includitur in subiecto priori, scilicet substantia corporeã. Vterius eadem substantia corporeã non contracta ad aliud quod inferius, sed aliter considerata, scilicet

hinc in quantum habet formam, quæ est principium determinatæ operationis, scilicet motus, & quietis, habet multas passiones sibi inherentes, & scibiles via sensus, & sic potest constituitur aliâ scientiam speculatiuam, quæ Physica, siue Philosophia naturalis dicitur. Præter istas tres scientias, non potest reperiri aliqua scientia speculatiua, quæ non contineatur sub aliqua istarum, quia erit de aliqua substantia inferiori, vel de aliquo accidente, quæ omnia sub his contineantur necessario. Ex hac sufficientia diuisionis scientiarum tradita ab Aristot. Scotus probat, quod substantia naturalis corporea sit subiectum in Philosophia naturali, dictum est autem, quod substantia corporea naturalis idem est quod corpus naturale, ergo Scotus iudicauit, quod corpus naturale sit subiectum; elicitor etiam quod iudicauit subiectum formale esse, ut naturale quia dixit, quod substantia naturalis est subiectum, quatenus habet formam, quæ est principium motus, & quietis, quod est dicere corpus naturale esse subiectum, ut naturale, est enim principium motus solum quatenus est naturale; Hec igitur est vtrius opinio Scoti, & coincidit cum opinione ferè omnium Philosophorum huius ætatis, qui sustinent, quod corpus naturale in tota Philosophia naturali est subiectum æquatum sub hac consideratione quatenus est naturale. Hæc opinio probatur ex conditionibus subiecti assignatis ab Arist. varijs in locis in libris Posteriorum. Prima, quod de eo præcognoscatur, quod est, & quid est; Secunda, quod habeat principia, & passiones, quæ passiones demonstrantur de ipso subiecto per eius principia; Tertia, quæ desumitur ex his, quod sit adæquatam scientiæ, ita quod nihil contineatur in scientia, quod non contineatur etiam in subiecto, & nihil sit in subiecto, quod non explicetur in scientia, modo clarum est, quod istæ conditiones competunt corpori naturali, nam Aristoteles in 2. Phys. ponit statim definitionem corporis naturalis, & ex hoc præsupponit, quod sit, quia nunquam quærimus de re quid sit, nisi præsupponatur, quod sit; Secunda conditio patet: nam principia subiecti sunt in

duplici consideratione: alia sunt principia essendi, & alia sunt principia cognoscendi; principia essendi sunt, quæ constituunt subiectum, ut respectu hominis materia, & forma; principia cognoscendi sunt propositiones quedam maxime, ex quibus deuenimus in cognitionem subiecti, non est necesse, quod quodlibet subiectum habeat principia essendi, sed necessarium est, quod semper habeat principia cognoscendi; in secundo autem Physic. Philosophus ponit multas propositiones, quæ sunt principia cognoscendi corpus naturale; ut est definitio corporis naturalis, definitio naturæ, & aliæ multæ propositiones. De passionibus, patet: quia in reliquis sexvltimis libris agit de motu, loco, tempore, infinito, & vacuo, quæ sunt passiones corporis naturalis, ut etiam amplectitur Cælum. Confirmatur ex primo de Cælo, textu primo, ubi Arist. aperte ait, Philosophiam naturalem versari circa corpora, & rursus circa passiones, & motum talium corporum, etiam circa principia eorum, quæ sunt substantiæ; & probat hæc ratio; quia quæ natura constant, sunt corpora, & magnitudines, & horum passiones, & principia. Item 6. Metaph. tex. 1. ait Philosophiam naturalem considerare substantias sensibiles, quæ cum motu sunt. Patet etiam tertia conditio, quia nihil consideratur in Philosophia naturali, nisi ut habeat naturam, siue principium motus in seipso, & nihil omittitur, quod habeat principium motus, & quietis in semetipso, & sic est adæquatam; unde breuiter sic potest constitui ratio. Illud est subiectum in tota Philosophia naturali, cuius principia, & passiones considerantur in octo libris Phys. sed sic est, quod in istis octo libris Phys. agitur de principijs, & passionibus corporis naturalis, ergo corpus naturale est subiectum; Maior, & Minor patent ex prædictis. Hæc est sententia Scoti, ideo veri Scotistæ naturaliter loquuntur, non innaturaliter, ut inquit Caietanus in questione de subiecto Philosophiæ naturalis, quod dico propter Ioan. Canonicum, & nonnullos alios, qui ad mentem Scoti ponunt subiectum in Philosophia naturali esse substantiam finitam, quatenus complectitur

Ange-

Caietanus
tali.
na re
gri.
tar.

Angelos quoque; hæc enim opinio non est ad mentem Scoti, nec Arist. quia licet Angeli moueantur verè de loco ad locum, secundum substantiam, tamen hoc ignorauit Aristot. quia voluit motum esse passionem corporis non substantiarum abstractarum; neque Scotus hoc imposuit, vel imponere intendit Aristoteli. Aliæ rationes, & auctoritates haberi possunt apud alios auctores pro hac opinione. Sed hæc opinio magis confirmatur ex confutatione aliarum opinionum contrariorum, ideo illas examinare oportet.

Præter hanc, quam nos sustinemus sunt aliæ tres opiniones de hoc subiecto Philosophiæ naturalis. Prima opinio est D. Thomæ, & suorum sequacium, qui in 1. Phys. asserit subiectum esse ens mobile; sed hæc opinio diuersimodè explicatur à Thomistis; quidam accipiunt ens mobile absolute, sic, vt est quid communius ad corpus naturale, & in hoc sensu eam probare nituntur; eorum autem fundamentum est, quod putant materiam, & formam esse mobiles per se aliquo pacto, modo materia, & forma non continentur sub corpore, sed sub ente, & ideo statuunt pro subiecto ens mobile, non corpus mobile, siue naturale; vnde pro ipsis sic possumus arguere. Illud est subiectum in aliqua facultate, quod comprehenditur omnia, quæ tractantur in illa facultate, sed sic est quod ens mobile, & non corpus mobile comprehenditur omnia tractata in Philosophiâ naturali, ergo ens mobile est subiectum. Maior est euidens, Minor probatur: quia materia, & forma sunt per se aliquo modo mobiles; & ille non continentur sub alio conceptu, quâ conceptu entis, vt est mobile, ergo ens mobile est subiectum D. Thomæ. autem probat, quod corpus mobile non possit esse subiectum in Philosophiâ naturali, vnica ratione, quæ talis est. Nulla scientia probat suum subiectum dari, sed sic est, quod in 6. lib. Phys. Aristoteles probat dari corpus mobile (prebat enim omne illud, quod mouetur esse corpus,) ergo corpus mobile non potest esse subiectum, vnde ex hoc possumus elicere confirmationem opinionis D. Thomæ sic deducendo. Subiectum in tota Philosophiâ naturali ne-

cessariò est ens mobile, vel corpus mobile: quia non videtur aliquid aliud posse poni subiectum, sed sic est, quod corpus mobile non est subiectum, quod probauimus, ergo relinquitur, quod subiectum sit ens mobile. Tertiò arguitur pro hac opinione D. Thomæ. Illud est subiectum, in tota Philosophiâ naturali, quod est subiectum primæ passionis consideratæ in Philosophiâ naturali est mobilitas, ergo subiectum in tota Philosophiâ; subinferas minorem; sed sic est, quod subiectum mobilitatis est ens mobile, ergo ens mobile est subiectum in tota Philosophiâ naturali; Probatur hæc vltima minor per definitionem motus assignatam ab Arist. tertio Phys. vbi dicit, quod motus est actus entis mobilis, vt mobile, non dicit corporis, sed entis, ergo.

Et confirmatur a Iauello in primo Phys. q. 1. quia Arist. ibi declarat definitionem motus, explicat de generatione, & corruptione, quarum subiectum est materia prima; ergo materia prima est mobilis, siue subiectum motus, & consequenter primum subiectum nobilitatis est ens.

Cætanus autem in proprio quaesito de subiecto Philosophiæ naturalis, hanc opinionem diligentius examinat, & tandem asserit, quod D. Thomas quando ait ens mobile esse subiectum Philosophiæ naturalis, per ens intelligit ens propriè, quod est illud, quod fit scilicet compositum, adeo quod per ens non intelligit quodcumque, quod habeat esse quocumque modo, sed intelligit ens verum quod proprium habet esse, vt est compositum, quod habet esse per generationem, siue sit substantiale, vt homo, siue accidentale, vt homo albus, & sic colligit, quod qualibet pars subiectiua entis mobilis (quod est subiectum) debet esse propria ens id est compositum, & mutabile mutacione Physicâ; & ideo subinfert, quod nec materia prima, nec forma substantialis, nec accidentalis, sunt ens mobile, sed solû sunt principia entis mobilis. Per mobile verò post longum sermonem intelligi ait, fundamentum-

Opi-
nio D.
Tho.

Ter-
tio.

Opi-
nio
Cæ-
tani.

Secū-
do.

damentum aptitudinis ad motum; & tandem ait, quod hæc mobilitas est quod quid est rerum naturalium præcedens naturalitatem, & mobilitatem passionis earum; Quæ sententia si habet vllum sensum; significare videtur, quod mobilitas, quæ est ratio formalis entis, (quod est subiectum) non est passio entis, sed quid intimius, & essentialiter entis, quod clarius dixerat, dum afferuit mobilitatem hanc esse fundamentum aptitudinis ad motum. Recolligens autem hanc suam sententiam, ne quis existimaret propter has restrictiones eum declinare ad eam sententiam, quod corpus naturale, vel substantia naturalis, sit subiectum, declarat quomodo differat ab his sententijs hoc modo; Ens mobile se extendit ad omnia naturalia composita, quæ sunt mutabilia, siue sint substantiæ, siue accidentia, siue sint mutabilia secundum formam absolutam, siue secundum Vbi, & insuper ens mobile hæc modo est tanto quid abstractius corpore mobili, & substantia naturali, quanto ens aliquem gradum concomitans est prius corpore mobili, & substantia naturali, & licet ens coarctetur per mobile (ait Caietanus) hoc nihil obstat: quia licet ens mobile, & substantia mobilis, quo ad ly mobile, conueniant, & sint æqualis abstractionis, tamen remanet maior abstractio ex parte entis respectu substantiæ, & corporis, vnde sicut substantia rationalis est quid abstractius, quam animal rationale; ita ens mobile est quid abstractius substantia naturali, & corpore mobili, quod declarat exemplo. Si quis concederet esse substantiam rationalem; adhuc esset locus disputandi, an illa substantia rationalis esset corpus, aut animal, & tunc quæstio à magis abstracto, ad minus abstractum, descenderet; ita in proposito sub ente mobili remanet quæstio, an ens sit substantia, & an sit corpus, & sic ens est quid abstractius corpore mobili, & substantia naturali, & sic concludit quod de mente Diui Thomæ res, quæ sunt in Philosophia naturali, induunt rationem subiecti Philosophiæ naturalis, nõ quatenus sunt substantiæ mutabiles, & naturales, neque quatenus corpora mobilia sūt, sed quatenus sunt entia mobilia.

Hanc sententiã probat tribus medijs. 1. 78.
Primum est. Adæquatum subiectum primarum passionum naturalium est adæquatum subiectum in Philosophia naturali: sed ens mobile, & nõ substantia mobilis, vel naturalis, est adæquatum subiectum passionum naturalium, ergo, maior est per se nota; minor probatur: supponendo, quod transmutabilitas sit prima passio Physica, sic. Adæquatum subiectum transmutabilitatis habet materiã, formam, & priuationem pro adæquatis principijs, sed tantum ens mobile habet hæc pro adæquatis principijs, ergo nihil aliud ab ente est subiectum. Adhuc probat minorem ex 12. Metaph. textu 19. vsque ad 29. vbi ostenditur, quod materia, forma, & priuatio non accantur ad genus substantiæ, sed sunt in alijs prædicamentis; ad eod quod materia, forma, & priuatio; generis substantiæ, sunt principia propria substantiæ mutabilis, materia, forma, & priuatio in genere quantitatis sunt principia propria quanti mutabilis, & sic de qualitate; Secundò arguit auctoritate Arist. in 3. Phys. qui definitis motum, dixit: motus est actus entis in potentia, id est, est actus entis mobilis. Arist. nõ dixit, quod motus sit actus corporis, vel substantiæ, sed entis; ex hoc arguitur sic. Illud est subiectum Philosophiæ, quod ponitur in definitione primorum accidentium naturalium, quia tale est proprium subiectum eorum, vt patet ex 7. Metaph. tex. 15. sed non corpus, neque substantia ponitur in definitione motus, qui est præcipua passio naturalis, ergo ens mobile est subiectum in Philosophia naturali. Confirmatur ex primo Phys. textu 11. vbi Aristoteles ait, supponendum esse omnia, aut quædam moueri, nõ dicit corpora, vel substantias, ergo.

Aegidius Romanus aliam opinionem *Opi.* sustinet, & est, quod subiectum in tota *nio* Philosophia naturali sit corpus mobile, & supponit hanc propositionem esse veram, quod subiectum in Philosophia naturali, vel sit ens mobile, vel corpus mobile; stante hoc supposito, sic arguit: sed sic est, quod ens mobile nõ est subiectum, ergo corpus mobile erit subiectum; Probat hanc minorem tali pacto: quia si Philosophia

Philosophia naturalis contemplaretur ens mobile, subalternaretur Metaph. quod est falsum. Probatur consequentia: quia illa est scientia subalternata, quæ considerat idem subiectum, quod considerat superior addita tantum differentia accidentalit, at Metaph. contemplatur eas, vt ens est, ergo si Philosophia naturalis contemplatur ens, vt mobile, considerat idẽ subiectum, quod Metaphysica, addita ei tantum differentia accidentalit, quæ est mobile; hac ratione iudicat subiectum esse corpus mobile, non autem ens mobile.

3^a op.
tio. Tertia opinio est quorundã recentiorum, qui dicunt subiectum Philosophiæ naturalis esse corpus generabile, & corruptibile; hanc suam opinionem comprobant tali ratione. Illud est subiectum in Philosophia naturali, cuius principia considerantur in primo libro Physicæ. at in primo libro Physicæ considerantur solam principia corporis generabilis, & corruptibilis, ergo corpus generabile, & corruptibile est subiectum. Maior probatur: quia illud est subiectum in aliqua facultate, cuius principia in illa considerantur; minor autem probatur: quia in primo lib. Physicæ agitur de materia, forma, & priuatione, quæ sunt principia corporis generabilis, & corruptibilis solum; patet enim quod Cælum non constat ex materia, & forma.

Secundo subiectum debet esse vniuocum; at corpus vniuersale, vt complectitur celeste, & generabile corpus, non est vniuocum, sed æquiuocum, ergo. Maior est clara. Minor probatur: quia ex Arist. 1.0. Met. tex. ultimo, æternum, & corruptibile inter se genere differunt, ergo non habent vnam naturam communem vniuocam. Nec valet responsio cõmunis, quod corpus naturale est analogum, quoniam analogia non mediat inter vniuocum, & æquiuocum, vniuocum enim, & æquiuocum in contradictoriè opponuntur: inter cõtradictoria autem, non datur medium, ergo analogum erit, vel vniuocum, vel æquiuocum, ergo admissio, quod corpus naturale, vt sic, commune sit analogum, adhuc necessario æquiuocum, vel vniuocum erit, non est vniuocum, ex ar-

gumento allato, ergo erit æquiuocum, & sic non potest esse subiectum.

Tertio si Cælum esset pars corporis naturalis, quod est subiectum in Philosophia naturali, sequeretur Cælo competere definitionem corporis naturalis, quod est subiectum Philosophiæ naturalis; sed hoc est falsum, ergo. Consequentia est euadens, quia predicata, quæ competunt generi, debent competere quoque speciebus, iuxta illam Regulam Antepredicamentalem: Quæcumque de predicato dicuntur, & de subiecto. Falsitas consequentis probatur: quia corpus naturale, quod est subiectum in Philosophia naturali, ex Arist. 2. Physicorum. tex. 1. est, quod habet in seipso principium internum motus; at Cælum nullum habet internum principium motus, sed externum tantum; scilicet ab intelligentia, quæ est motus illius, ergo.

Cætera opiniones reijciuntur, & confirmantur opinio Scoti. Cap. 11.

PRO intelligentia istius materiæ animaduertendum est illud commune, quod duplex est subiectum, scilicet materiale, & formale, materiale est res considerata, formale verò est modus considerandi, quò ad vtrumque errauerunt opiniones istæ, tamen possunt redigi ad bonum sensum. D. Thomas pro subiecto materiali posuit ens, & modum considerandi voluit esse mobile; tamen si rectè consideremus quid sit ens mobile, videbimus, quod nihil aliud est, nisi corpus naturale, propterea quod solum corpus naturale est mobile; materia enim per se, & forma per se, non sunt mobiles, sed compositum solum est per se mobile, quia habet in seipso principia motus, quæ sunt materia, & forma; vnde dum dixit ens mobile esse subiectum in Philosophia naturali, est, ac si dixisset corpus naturale esse subiectum, & sic opinio D. Thomæ potest redigi ad bonum sensum; Quò ad formale opinio D. Thomæ similiter, & opinio Aegidij possunt redigi ad bonum sensum. Aegidius autem non errauit circa subiectum materiale, quia posuit illud esse corpus, sed cum D. Thomæ errauit

*Opinio-
nes
addu-
ctæ pos-
sunt
reduc-
ci ad
bonũ
sensũ*

et trahit circa formale, quia posuit corpus
 vi mobile; possunt tamen istae duae opinio-
 nes redigi ad bonum sensum, hoc modo.
 Mobile potest duobus modis accipi; vno
 modo pro aptitudine illa ad moueri, quae
 est qualitas, & accidens, de Prædicamento
 Qualitatis, alio modo potest accipi pro
 principio istius aptitudinis ad moueri,
 scilicet pro illa vi, & principio interno ad
 moueri: si accipiatur hoc secundo modo,
 sunt nobiscum, quia tunc tantum est ac si di-
 cant, quod corpus, vt est principium mo-
 tus, est subiectum, at illud, quod est prin-
 cipium motus, est tantum corpus natura-
 le, vt habetur in 2. lib. Phys. tex. 1. & 2. nã
 corpus naturale est illud, quod habet in-
 ternum principium motus; si verò accipit-
 tur mobile pro aptitudine illa ad moue-
 ri, quae est accidens de Prædicamento Qua-
 litatis, tunc eorum opinio est falsa; & quo-
 niã Thomistae Moderni, & sectatores Ae-
 gidij nolunt has accipere interpretatio-
 nes, quibus istae opiniones possunt redigi
 ad bonum sensum, sed illas volunt sustine-
 re secundum eum sensum, quo proferuntur,
 ideo illas vt falsas impugnare debemus.
 Contra itaque opinionem D. Tho. vt illa su-
 sint Thomistae communiter, Primò sic
 arguitur. Illud est subiectum in Philoso-
 phia naturali, quod potest moueri, (& hæc
 ratio probat aduersus subiectum materia-
 le) sed solum corpus, non autem materia, &
 forma, nec quid abstractius corpore po-
 test moueri, ergo corpus est subiectum ma-
 teriale, non autem aliquid communis cor-
 pore, & communiter ens mobile non est
 subiectum. Minor probatur ex Arist. 3.
 Phys. tex. 8. & etiã 5. lib. text. 7. 8. & 9. vbi
 probat, quod omne illud quod mouetur,
 debet esse actus, quia, quod nõ est actus, nõ
 potest moueri, & præsertim 3. Phys. post-
 quã assignauit definitionem motus. & di-
 cit, quod est actus entis in potentia, in tex.
 6. declarat quomodo sit entis in potentia,
 ne quis existimat, quod motus esset ac-
 tus entis, quod est omnino in potentia,
 distinxit, quod motus est actus illius en-
 tis, quod est partim actus, & partim potẽ-
 tia, & quod motus est actus illius entis nõ
 ea parte, qua est actus, sed ea parte qua
 est potentia: vnde postea statuit illã pro-
 positionem vniuersalẽ, quod illa sunt en-

tia Physica, quae mota, mouentur: quia par-
 tim sunt actus, & partim potentia: at ma-
 ria, & forma, per se considerata ante com-
 positionem non sunt actus, sed solum cor-
 pus, ergo nihil quod est communius cor-
 pore, potest moueri. Secundò probatur
 idem. Aristoteles in secundo Phys. tex. 12.
 ait, quod materia est terminus à quo, ge-
 nerationis, forma verò terminus ad quẽ,
 sed illud, quod est terminus à quo, mo-
 tus, non mouetur: quia ab illo incipit mo-
 tus, ipsum autem excludit ad motu: ait
 autẽ Aristoteles quod materia est termi-
 nus à quo, generationis, ergo materia nõ
 generatur, & sic non mouetur, ergo nihil
 commune ad materiam, velati est ens,
 debet poni subiectum.

Tertiò arguo sic. Materia, & forma
 nulla specie motus possunt moueri, ergo
 non possunt esse subiectum motus. Ante-
 cedens probatur ex Aristotele primo Phys.
 tex. 82. materia est ingenerabilis, & incor-
 ruptibilis, similiter forma, quia est prin-
 cipium, & causa, non causata, neque prin-
 ciata, ergo materia, & forma, non possunt
 moueri motu generationis, neque motu
 corruptionis, quæ est prima species muta-
 tionis; neque moueri possunt motu aug-
 mentationis: quia hic fit in Prædicamento
 Quantitatis, sed materia, & forma non
 sunt quantitates, sed substantia; neque
 motu alterationis: quia hic fit solum in
 Qualitate, materia, & forma non sunt
 qualitates; neque fit in Prædicamento
 Vbi: quia, quod mouetur ad Vbi, est cor-
 pus, materia autem per se, & forma per
 se, non sunt corpus, sed principia corpo-
 ris. Corpus ergo est illud, quod per se mo-
 uetur, materia verò, & forma, solum per
 accidens mouentur, scilicet, ad motum
 corporis. Subiectum ergo motus proprie,
 & per se est corpus, non quid communius
 corpore. Sed fortasse quis dicet: mate-
 ria, & forma dicuntur moueri, sed vario
 modo, atque corpore; corpus enim est sub-
 iectum motus adaequatũ, materia est
 subiectum motus radicaliter, quia mate-
 ria est radix omnis passionis: forma verò
 est subiectum motus terminatiue, quia
 motus terminatur ad formam. Contra,
 tunc sequeretur quod quidquid coniun-
 ctum est cum motu, vel quod habet aliqua
 relationem

Secun-
da rō.

Ter-
tiarō.

Con-
tra
D.
Tho.
3. rō.

Rej: v
sequo
rūdā.

Rei-
citur.

relationem ad motum, esset subiectum motus, & aliqua species subiecti, quod est falsum, falsitas consequentis patet: quia tunc nulla erunt principia distincta à subiecto, nulla passionem, sed omnia tacta in Philosophia naturali erunt partes integrales subiecti; Consequentia patet: quia & principia, & passionem, & accidentia naturalia, sunt aliquo pacto mobilia, si enim essent immobilia, non pertinerent ad Philosophiam naturalem; si ergo materia, & forma, quia aliquo modo sunt mobilia, sunt partes integrales subiecti, eadem ratione, & principia, & passionem erunt partes integrales subiecti. Præterea, cum motus propriè, & principaliter dicatur de motu locali, deinde de alijs motibus, illa quæ habent relationem ad motum localem, dici debent mobilia motu locali, & sic locus cum sit terminus motus localis, ut forma substantialis, est terminus generationis, erit mobilis, quod tamen Aristoteles expressè negat in quinto Phys. in definitione loci, ubi aperte dicit, quod locus est ultimum corporis continentis immobilem primum; ex quo loco aperte patet Aristotelem dicere locum esse immobilem. Tempus quoque quia est numerus motus, erit mobile; habet enim relationem ad motum; non est ergo dicendum, aliquid communius corpore naturali esse subiectum adæquatum motus.

Contra subiectum formale arguo. Nulla scientia potest probare de suo subiecto quod sit à priori, neque potest ostendere subiectum formale inesse subiecto materiali à priori, sed sic est quod in Philosophia naturali possumus probare à priori, quod mobilitas sit, & quod mobilitas inest corpori, ergo mobilitas non potest esse subiectum formale Philosophiæ naturalis; Maior est evidens ex dictis ab Aristotele in lib. Posteriorum: nam subiectum præsupponitur, & quitur de passione ipsius; Minor probatur, quia possumus sic arguere. Illud, quod habet principium incertum motus, est mobile, sed corpus naturale habet incertum principium motus, nempe naturam, siue materiam, & formam, ergo Corpus naturale est mobile. Tercio arguitur contra v-

trumque, scilicet tam contra subiectum materiale, quam formale. Nullum aggregatum per accidens potest esse subiectum in aliqua scientia, sed corpus mobile est aggregatum per accidens, ergo non potest esse subiectum. Maior probatur: quia aggregatum per accidens, non est scibile, non enim de ipso potest assignari definitio, ut inquit Aristoteles in septimo Metaph. post tex. 12. vsque ad 20. neque de ipso potest haberi scientia, quia non est vna res, ut homo albus, sed dicitur res distincte. Minor probatur: quia corpus est substantia, mobilitas verò est accidens, ergo corpus mobile est aggregatum per accidens. Respondet huic, rationi Iuellus in 4. Metaph. quod mobile licet sit accidens, tamen gerit vicem differentia, & sic non est inconueniens, quod assignetur pro formali subiecto Philosophiæ naturalis; Sed hæc responsio est nulla: quia primum non tollitur per hoc, quin corpus mobile sit aggregatum per accidens, de quo negatur ab Arist. posse haberi scientiam; secundo falsum est, quod non possit haberi differentia Substantialis secundum quam consideratur corpus in Philosophia naturali, quia illa est naturale, ut ostendimus.

Ad rationes D. Tho. Resp. & primo, ad primum quod maior propositio deficit, non enim solum requiritur ad subiectum quod amplectatur omnia considerata, sed debet esse etiam adæquatum, ita quod non excedat scientiam; modo ens est nimis commune, & propterea non est adæquatum. Præterea est falsum, quod omnia reducuntur ad ens mobile, tamquam subiectum proximum, quia illud est corpus naturale, & fundamentum rationis suæ, quod erat, quod materia, & forma erant mobiles; iam visum est esse falsum, nam nec materia, nec forma per se sunt mobiles, quia non sunt acti, sed solum corpus per se est mobile. Ad secundam rationem negatur illa propositio, quæ subintelligitur, videlicet, quod in Philosophia naturali subiectum sit, vel ens mobile, vel corpus mobile: ostendimus enim, quod neutrum est subiectum. Ad tertiam negatur minor scilicet quod primum subiectum motus, sit ens mobile, quia,

Ad 13
nes
D.
T 60.
ma.

Ad se
cū d. 3
ratio-
nem.

Ad 3.

Contra
114 v

se, quia, ut dictum est, esse primum subiectum motus est corpus naturale, non enim materia, & forma sunt mobiles per se. Ad definitionem Arist. de motu, dictum est, quod motus est actus entis non omnino in potentia, sed partim actus, partim potentia, & quod motus est actus entis, non ex ea parte, quae est actus, sed ex ea parte, qua est potentia, hoc autem est corpus naturale. Ad rationem Iauelli dico, quod materiam esse subiectum generationis, duobus modis potest considerari, vno modo pro fundamento, super quo fit motus generationis, & corruptionis, & hoc modo verum est, quod materia est subiectum generationis: sed in hoc sensu non accipitur in proposito; alio modo subiectum accipitur pro mobili, quod subiectum motui, & mutatur, & hoc modo subiectum accipitur ab Arist. in definitione motus, & sic materia non est subiectum: quia non est mobile; non enim generatur, vel corrumpitur, sed corpus naturale solum est sic subiectum. Ex his patet conclusio opinionis Aegidij, & solutio suarum rationum:

Reuocatur sententia Caietani, & Recentiorum. Cap. III.

Opinio vero D. Tho. secundum explicitationem Caiet. impugnatur hoc modo. Primum, quia non est ad mentem D. Tho. ut colligi potest ex dictis supra, ubi explicauimus quomodo sententia D. Tho. possit redigi ab hominibus sensum: Secundum, illa opinio, ut consideratur à Caieta. necessario in re coincidit cum nostra sententia, licet secundum eius mentem diuersa sit, quod ostenditur breui iter: Primum per mobile se declarat, quod intelligitur fundamentum aptitudinis ad motum rei mobili; at hoc fundamentum aptitudinis ad moueri, est naturalitas, quia ratio propter quam aliquid est mobile, est natura, et declarauimus, neque aliquid est in re mobili, quod precedat naturam, mobile ergo idem est quod naturale; accipiendo mobile secundum declarationem Caiet. declarando vero quid intelligat per ens, quod est subiectum materiale aut, sic intelligere compositum ex mate-

ria, & forma, non quodcumque ens, quod sub se comprehendit materiam, & formam tamquam partes integrales: at ens compositum ex materia, & forma, est idem quod corpus naturale; probatur: quia omne ens compositum ex materia, & forma, est corpus naturale, & licet hoc sit de se clarum, & nullus sane mentis negaret, tamen probatur, quod hoc ens compositum ex materia, & forma, vel sit idem quod corpus naturale, vel sit figmentum. Hec ens compositum ex materia, & forma, possumus Caiet. quod est commune substantiae, & accidenti, & enti per accidens, necessarium est quid omnino in deum praedicamentis, alioquin non extenderetur ad compositum substantiale, & accidentale similibus, ut vult Caietanus, tunc sic arguitur. Nullum compositum ex materia, & forma, datur, quod sit supra Praedicamentum substantiae, sed omne tale compositum idem est, quod corpus naturale de Praedicamento substantiae, ergo idem est ens mobile expositum pro composito ex materia & forma, quod corpus naturale, vel tale ens compositum est commentum; consequentia patet: antecedens probatur. Si daretur hoc ens compositum distinctum, & commune substantiae, & accidenti, sequeretur quod omnis substantia Praedicamentalis, & omne accidens esset compositum ex materia, & forma; consequens est falsum, ut patet de substantia incorporea, quae est in Praedicamento; etiam secundum D. Tho. quicumque alij Latini vult, quod supremum genus de Praedicamento substantiae sit substantia, & quod aeterno, & corruptibile sit aliquid vniuersum, & de accidentibus quae sunt forma simpliciter, ut infra dicam; consequentia probatur. Omne superius includitur in suis inferioribus, sed compositum illud est superius ad substantiam, & accidens; ergo includitur in substantia, & accidente, & sic omnis substantia, & omne accidens, essent composita ex materia, & forma; & nota quod hanc rationem non potest vitare Caiet. quia tenet, quod ens mobile hoc modo est quid abstractius substantiae naturali, & quod commune accidentibus; modo quod est commune substantiae, & accidentibus, est transcen-

*Ara
rione
Iauelli.*

*argui
tur.*

*I. v. a.
tio co
tra
Caiet.
sententiam.*

transcendens, & cum transcendentia claudantur in omnibus suis inferioribus, hoc ens mobile, compositum, claudetur in Prædicamento Substantiæ, & sic totum Prædicamentum Substantiæ erit compositum, & ita intelligentiæ cum reponantur in Prædicamento Substantiæ secundum D. Tho. erunt composita ex materia, & forma; quia quidquid est in superiori, est quoque in inferiori; & hæc ratio habet vim, siue istud ens mobile compositum dicat conceptum vniucolum, vel Analogum: nam certum est, quod cum verum sit dicere, ens mobile, est compositum ex materia, & forma, & est superius ad substantiam, & accidens, etiam est verum dicere, quod substantia quoque, & accidens, sunt composita ex materia, & forma, quia, quidquid predicatur de superiori, illud idem predicatur de inferiori, ex regula Antepredicamentorum. Cum itaque non detur hoc compositum, ex materia, & forma, quod sit abstractius corpore naturali, dicendum est quod compositum, ex materia, & forma, est idem quod corpus naturale: vel quod tale compositum est compositum. Præterea, dum restringit ens per mobile, contrahit ens ad corpus, nec eius responsio valet, quod ostenditur exemplo adducto ex eo. Si quis concedat, Socratem esse substantiam rationalem, etiam concedit Socratem esse hominem; & falsum est quod remaneat adhuc inquirendum, an Socrates sit corpus, & animal; quia est impossibile, quod Socrates sit rationalis, & non sit animal. Cōcedendo ergo quod Socrates sit rationalis, conceditur quoque Socratem esse animal. Sic in proposito, dicendo ens mobile, mobile contrahit ens ad illud, quod est verè mobile, vt ostendimus contra alteram sententiam Thomistarum; ergo dicendo subiectum esse ens mobile, est dicere, subiectum esse corpus naturale.

Sed his dimissis, opinio Caiet. est in se falsissima Caiet. non vult concedere, quod corpus naturale, siue substantia naturalis, quod idem est, sit subiectum, vt includat accidentia, quæ putat per se sola esse mobilia, & tamen illa non sunt substantiæ, neque corpora; & hoc colligitur expressè ex sua sententia, & ex prima ratio-

ne sua. Sed arguo contra, & quarto à Caiet. arguit. an accidentia sint composita, an non; si non sunt composita, sed formæ simplices, ergo non possunt esse partes integrales, & subiectura entis mobilis, quia ipse intelligit per ens mobile compositum, ex materia, & forma; Si verò dicit accidentia esse composita, vt Quantitatè, & Qualitatè, &c. hoc est falsum; quia omne accidens est forma simplex apud omnes, immo aliqui Thomistæ, & alij existimantes Scotum statuisse accidentia esse composita, illum reprehendunt, vt patet ex Paulo Soncinato 12. Metaph. (sed ego in Theoremate, quod Deus non est in genere, respondendo ad argumenta Gregorij, de Arimino, ostendi mentem Scoti, & declaravi quomodo non sit verum accidentia esse composita) Præterea, est expressa sententia D. Tho. 2. 2. q. 5. art. 4. in corpore, vbi ait nulla accidentia constare ex materia, ex qua, sed in qua, & circa quam; attamen si accidens est compositum ex materia, & forma, vt ipse vult, constabit accidens ex materia ex qua, & forma, quæ facit compositum, & hoc vitare non potest Caiet. nisi sua verba neget; accidens ergo per se, non est compositum, & sic non potest moueri: vt verò iungitur substantiæ, facit ens per accidens, quod sicut non est ens per se, neque est mobile per se, sed per accidens, & pro tanto est mobile, quia subiectum cui adhæret mouetur; modo ea quæ sunt per accidens, non pertinent ad scientiam, & in presenti loquimur de eo, quod per se mouetur, & quod est subiectum in Philosophia naturali, quod est propriè per se iucibile. Præterea, si accidens est compositum, quæro ex qua materia sit compositum, vel ex materia prima, vel ex alia diuersa: si ex materia prima, ergo est compositum ex substantia, vel vltra materiam primam est alia materia prima vniuersalior, quæ est communis materia substantiæ, & accidentis: si est diuersa rationis, ergo sunt plures materiæ primæ. Præterea, illud debet statui subiectum in Philosophia naturali, quod mouetur vt quod, non vt quod, sed si est quod accidens mouetur solum, vt quod, corpus verò substantiale, vt quod, ergo non debet statui pro subiecto aliquo commune.

munè substantiæ, & accidenti, sed præcisè aliquid substantiale. Maior conceditur, Minor probatur, quia Arist. in 3. Physic. tex. 4. & 5. Physic. tex. 9. & inde inquit, quod motus sit in Quantitate, Qualitate, Vbi, non dicit quod Quantitas, Qualitas, & Vbi, moueantur, quoniam illa non mouetur vt quod, sed est corpus substantiale, quod mouetur secundum Quantitatem, Qualitatem, vel Vbi. Præterea probo, ex concessis quod corpus naturale, sit substantia naturalis, quod idem est, vt declaratur in 1. cap. sit subiectum. Illud est subiectum in Philosophia naturali, cuius principia sūt illa materia, forma, & priuatio, de quibus loquitur Arist. in 1. Physic. hæc maior assumitur quoque à Caiet. & conceditur, sed materia, & forma, quæ in 1. Physic. tractantur, sunt principia substantiæ tantum, non accidentium, neque entis per accidens, neque entis, quod commune est substantiæ, & accidenti, ergo subiectum in Philosophia naturali est substantia naturalis, siue corpus de Prædicamēto substantiæ tantum, nõ quid commune. Minor probatur: quia materia prima est substantia imperfecta, vt dicitur toties in primo Physic. tex. 81. & 7. Metaph. textu 7. & forma est substantia perfecta, dās esse materiæ, exstat etiã Arist. diuisio 2. de Anima tex. 2. & 7. Metaph. quod triplex est substantia, scilicet materia, forma, & cōpositū, qd est ex illis. Rationes sūt nullius momenti sunt.

Ad 1.
vñ
Caiet.
tanti.

Ad primā rationē Caiet. dico, quod in eodē loco scilicet in 12. lib. tex. 19. vsque ad 29. Arist. docet, quomodo eadem sunt principia omnium Prædicamentorū non absolute, sed quadā proportione, quia in quolibet ente, tā in substantia, quam accidente, est aliquid quod habet rationem actus, & aliquid quod potentia, in substantia materia est potentia, forma est actus, in accidente verò materia est substantia, accidentes ipsum est forma. Secundò ait simpliciter esse eadē principia omnium Prædicamentorū, quia quæ sunt principia substantiæ, tam extrinseca, quā in trinseca, sunt eadem principia accidentiū; quia accidentia fluunt à substantia. Tertio, quia omne ens est prius in potentia, deinde in actu, & sic actus, & forma sunt principia omnium entium, loquendo de principijs vni

Phil. Nat. 10. D. Scoti.

uersaliter. Ad secundū dico, quod Arist. in definitione motus, per ens intelligit ens actū, & cōpletū, quod est in potentia ad se eadē. terminū, ad quē, sed hoc est solum cōpositum substantiale, hoc enim est quod generatur, & corrumpitur, alteratur, augetur, & mouetur de loco ad locum, & hæc clara per se sunt. Alia auctoritas nõ facit ad propositū, quia ibi facit Arist. quā dā suppositionē, qd omnia aut saltem aliqua mouentur, quæ suppositio accipitur in sua communitate maxima, & est verissima, sed illa, quæ mouentur sunt corpora.

Ad se
eadē.

Tertia opinio superius adducta, nec eitiã est sustinenda; dicebat enim quod subiectū in tota Philosophia naturali, est corpus generabile, & corruptibile, verum si hæc opinio esset vera, sequeretur quod Cælū nõ esset de cōsideratione Physic. hoc autem est falsū: nõ clarū est, quod Cælū est corpus naturale, & de ipso agit Physicus; probatur cōsequētia, nõ Cælū nõ est generabile, nec corruptibile, vt probat Philosophus in 1. de Cælo. Præterea, sequeretur, quod libri de Cælo non deberent cōnumerari inter libros Philosophiæ naturalis, & tamen videmus Arist. post libros Physic. posuisse libros de Cælo. Tertio omne mobile pertinet ad Physicum, nam mobilitas est passio, quæ pertinet ad Philosophum naturalem, sed Cælum est mobile motu locali, ergo Cælum est de cōsideratione Philosophiæ naturalis.

Opin.
3. rej
ciunt.

Sed quidam sequentes hanc opinionē respondent, quod etsi Cælum sit corpus mobile, & consideretur à Physico, non tamen sequitur illud cōtineri sub subiecto Philosophiæ naturalis, sed tractationem eius esse quasi appendicem quandam ad Philosophiam naturalem, aiunt, reuera requirere propriam scientiam, nec contineri sub aliquo illorum trium membrorum scientiarum, quas enumerat Arist. 6. Metaph. tamen Aristot. ne multiplicaret scientias sine necessitate, de eo tractauit inter tractandū de corporibus naturalibus.

Reccor
tionū
respō
sio.

Cæterum, hæc responsio non satisfacit: nõ in primis, dicere, quod illa diuisio scientiarum facta ab Arist. nõ comprehendat sub se omne ens, est facere Arist. diminutum, & negare diuisionem communissimam scientiarum, qua negata, ad libitū

Reij
ciunt.

H ad libitū

poterimus multiplicare genera scientiarum: nam si eo quia Cælum, & sublunaria differunt per corruptibile, & incorruptibile, exigunt diuersas scientias; ita cum animata corpora differant ab inanimatis per viuere, & non viuere, quæ sunt differentie euidentiſſimæ, & maximæ, dicere poterimus exigere diuersas scientias, & alterum illorum non contineri sub Philoſophia naturali, & ſic de alijs.

Præterea, dicunt Ariſt. non conſtituiſe proprium genus ſcientiæ corpori celefti; ne multiplicaret ſcientias ſine neceſſitate; hoc eſt vanum: quia cum Cælum ſit pars præſtantiſſima entis, & per eos non contineatur per ſe ſub aliquo trium membrorum ſcientiarum, erat neceſſitas multiplicandi ſcientias, alioquin fuiſſet dimiſſus Ariſt.

Præterea, ibi Ariſt. ait Philoſophiam naturalem verſari circa mobilia, & inſeparabilia, & per hoc differe à Metaph. & Mathematica, at Cælum eſt mobile, ergo ad Phyſicam ſpectat.

2. 77. *reſte- ſſitur* *corru- aduſi-* Quod magis confirmatur ex ſolutione rationum recentiorum, maximè ex ſolutione ſecundæ, & tertie. Secundam enim refleſtere poſſumus ſic. Corpus naturale lætè ſumptum, vt complectitur æternū, & mortale, eſt vniuocum; ergo. Antecedens probatur: quia definitio corporis naturalis eſt hæc, ex primo textu ſecundi Phyſicorū. Corpus naturale eſt, quod habet in ſeipſo principiū motus, & quietis per ſe primo, & non per accidens, & hæc competit ſublunarijs, & Cælo, vt patet; vnde de factò continuo mouetur; quod verò Cælum eſt incorruptibile, ſublunaria corruptibilia, hoc non facit, quod corpus naturale in comitum non ſit illis vniuocum, ſed facit, quod differant genere proximo; ſicut non ſequitur, quod eſſi animal diuidatur per rationale, & irrationale, animal non ſit vniuocum homini, & bruto: ſufficit enim quod in definitione animalis conueniant, ergo ſufficit, quod Cælum, & corruptibilia corpora conueniant in hac definitione, quod eſt habere principium motus, & quietis per ſe primo, & non per accidens. Ad text. ante dictum ex 10. Metaph. Reſpondetur, cum loqui de genere phyſico

proximo, non de remoto.

Tertia ratio verò omnino eſt pro nobis; Minor enim eſt falſa, & oppoſita eſt vera, ſcilicet quod Cælum habet internū principium motus, nam ibi per principium non intelligitur principium actiū, quia tunc inanimata non eſſent corpora naturalia, ſed itelligitur de principio paſſiuo, hoc autem poſſe eſſe in Cælo cum de factò ab intelligentia moueatur, & naturaliter, non violenter.

Ad primam rationem verò, quæ eſt fundamentum eorum, licet poſſent multa dici, ſatis ſit hoc, quod Ariſt. voluit in principio Philoſophiæ naturalis agere de principijs corporis generabilis, & corruptibilis, non quia corpus generabile, & corruptibile ſit adequatum ſubiectum philoſophiæ, ſed quia illud genus corporum eſt notius, & ex eius principijs parabatur magis via ad alias res naturales intelligendas, & ideo ad formam argumenti dico, quod maior eſt falſa, dicebat enim maior. Illud eſt ſubiectum in tota Philoſophiæ naturali, cuius principia naturalia, conſiderantur in 1. Phyſ. hæc perpetuo eſt falſa, deberet ſic dicere, illud eſt ſubiectum in tota Philoſophiæ naturali, cuius principia & paſſiones conſiderantur in octo libris Phyſicorum, & tunc eſſet vera; verum poſita hæc maiori, minor illa non ſequitur, ſed potius ſequitur hoc; at in octo libris Phyſicorum agitur de principijs, & paſſionibus corporis naturalis vt complectitur etiam Cælum, ergo corpus naturale, quod etiam complectitur Cælum, eſt ſubiectum in tota Philoſophiæ naturali in 2. enim lib: agitur de principijs cognoscendi corporis naturalis, quæ eſt neceſſe habere quod habet ſubiectum; non eſt autè neceſſe quodlibet ſubiectum habere principia eſſendi, vt dictum eſt The. 4. materia autem, & forma ſunt principia eſſendi corporis generabilis & corruptibilis. Corpus autem naturale, non habet principia eſſendi, ſed ſolum cognoscendi, vt dictum eſt.

THEOREMA XXI.

Totum essentialē est aliud ens ab omnibus partibus suis coniunctim, & diuisim.

Positio opinionis Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

Auerroes.

DE hac materia loquitur ex professo Scot. 3. Sent. dist. 2. q. 2. art. 1. litera C. ubi primo refert opin. Auerrois, secundo eam confutat, & ponit propriam sententiam. Auerroes 1. Phys. com. 17. videtur dicere, quod totum licet sit aliud à partibus, siue à qualibet parte seorsum, non tamen ab omnibus simul; ita quod Auerroes sustinet, quod totum non est aliud ens reale aliud à partibus suis simul sumptis, sed est eadem entitas partium.

Scoti.
3. rō.

Scotus ex opposito sustinet, quod totum est aliud ens à suis partibus seiunctim, & coniunctim sumptis. Hanc sententiam probat multis rationibus; primo, nisi totum essentialē esset aliud ens à suis partibus, sequeretur, quod non esset differentia totius, quod est per se vnum, à toto, quod est vnum aggregatione, vel cumulus lapidum, consequens est falsum; probatur consequentia: quia omne totum, quod est vnum aggregatione, non est aliud, quàm suæ partes vnitæ, ut cumulus lapidum nihil aliud est, nisi ipsimet lapides cumulati, & vniti, falsitas consequentiæ probatur: quia vnum per accidens est magis vnum, quàm vnum aggregatione, & minus vnum, quàm totum vnum per se, & tamen totum vnum per accidens non est suæ partes, ergo multo minus totum essentialē; quod totum vnum per accidens non sit suæ partes, patet ex Arist. 7. Metaph. ca. 11. & 12. ibi enim ait Arist. homo albus est vnum aliquid, quia albedo inest homini, & informat hominem, & facit hominē aliud, scilicet album, vnde ait, quod homo albus est vnum aliquid; non ergo sunt duo; at si totum illud esset solum suæ partes, non esset vnum, sed duo, quia partes sunt duæ entitates. Sed fortius secundo sic arguit.

2. rō. Terminus generationis est ens, habens

propriam entitatem, quia generatio producit in esse proprium terminum, sed totum est primus terminus generationis, ad quem non altera pars, ergo totum est aliud ens à suis partibus, siue coniunctim, siue diuisim. Tertio, sic arguit à simili, de corruptione ex Philosopho 7. Metaph. in fine. Corruptionis terminus est, non esse, siue destructio alicuius entis realis, at in quacumque corruptione terminus est non esse compositi, non autem non esse partium, quia partes quandoque remanere possunt destructo composito, ut dicunt Theologi de anima, & corpore hominis, & persistendo in Philosophia Aristotelis, cum destruitur hæc syllaba, ab, remanet, a. & b. & tamen non manet ab, ergo ab, est aliud realiter à suis partibus scilicet ab a. & b. idem dicendum de alijs totis essentialibus. Quarto sequeretur, quod causæ intrinsecæ nihil causant, scilicet materia, neque forma, quia istæ causæ causant hoc compositum, quia sunt partes causati, sed istæ non sunt partes, neque alterius earum, neque ambarū, quia neutra est causata, neque ambæ, quia sunt primæ causæ, & prima principia rei, igitur opus est, quod si sunt causæ reales, & effectus est realis, quod compositum sit ens reale aliud à materia, & forma. Quinto sequeretur quod nullum ens esset, cui in esset propria passio per se, & propria passio speciei, quia nec propria passio, neque propria operatio sunt materiæ, vel formæ, sed compositi. Relinquitur ergo, quod compositum sit aliud ens à partibus quocumque modo sumptis.

Pro hac eadē opinione arguunt alij Arist. secundo de Anima, tex. 20. & septimo Metaph. textu 7. & alibi sæpe, diuidit substantiā in materiā, formā, & compositum, & ait esse tres substantias; cum autē membra diuidetiā non debeant ad inuicem coincidere, sed esse diuersa, sequitur, quod totum sit aliud ens, & substantia à materia, & forma. Septimò, possumus arguere ex dictis efficacissimo modo. Si totum nihil aliud est quàm suæ partes vnitæ, sequitur quod terminus generationis substantialis est vnum; hoc est falsum, ergo, probatur consequentia: quia tunc in generatione nihil aliud sit, nisi quod partes simul vniantur

vt forma materiae; falsitas consequentis patet ex se, quia vnio est relatio, at terminus generationis substantialis debet esse substantia, non accidens, generaretur enim tunc vnio paruum, non substantia compositi.

Vltterius Scotus in eodem loco declarat quenam entitas sit haec entitas compositi, quae est alia ab entitate partium, & ait, quod non est entitas respectiua, sed entitas absoluta; hoc patet ex rationibus adductis, quia nulla generatio est per se ad respectum: si autem entitas totius essentialis esset respectus, illud absurdum admittere cogemur.

*Qua-
lis en-
titas
sit en-
titas
compo-
siti.
Quid
sit for-
ma to-
tius,
Cymā
seria
toti⁹.*

Vltterius etiam docet, non esse imaginandum quod hoc totum (quod dicimus esse aliud ens reale a suis partibus, etiam simul sumptis) constituatur in hoc esse tertiae entitatis ab aliqua alia forma superueniente illi ultra formam partium, quae dicatur forma totius; quia hic intellectus est falsus, nam tunc in homine praeter animam intellectiuam, esset alia forma perfectior constituens eum in esse hominis, quod est absurdissimum; est ergo dicendum, quod totum constituitur in hac entitate per formam partium, & praeter illam non est ponenda alia vltior forma, quae perficiat materiam, & formam vltimatē, quia materia, & forma non sunt elementa perfectibilia ab alio tertio actu, & forma, sed vnum illorum est proprium perfectibile, scilicet materia, & aliud proprium perfectiuum, scilicet forma; & haec est praecisa ratio, propter quam faciunt vnum per se, quod est ens aliud ab ipsis realiter distinctum; Et si quaeras, vnde est, quod tales causae cauescent, & constituent entitatem tertiam aliam a se, quae sit per se vna, & aliae causae non, vt homo, & albus, non est assignanda alia ratio, nisi quia istae entitates illarum causarum sunt tales, & aliae sunt alterius rationis, quod innuit Philosophus 8. Met. tex. 15. vbi respondens ad questionem de veritate compositi quomodo fiat vnum per se, ex materia, & forma, assignat pro causa: quia hoc per se est actus, hoc verò per se est potentia, & sicut hoc est per se actus, illud verò per se potentia, ita hoc totum est vnum per se, & sicut illud est actus per accidens, & potentia

per accidens, ita totum, quod sit ex illis, est vnum per accidens, quare autem ista entitas sit per se actus respectu vnus, & alia sit tantum actus per accidens respectu alterius, non est ratio, nisi quia haec entitas est haec entitas, sicuti calidum est calefactiuum, quia est talis entitas, neque vlla ratio assignari potest; possumus tamen admittere in composito formam totius, sed in hoc sensu, non quod haec forma sit quid constituens, sed quod sit solū ipsa natura totius, quae quidditas dicitur, & in hoc sensu in homine forma totius erit humanitas, & hic sensus est bonus, & haec forma est diuersa a forma partium, sicut totum est aliud a forma partium, & ei respondet materia toti⁹, quae est ipsūmet compositū, nō quod informetur a forma totius, quia iam dixit, quod ea non est forma informans, sed est forma compositi: quia est forma, qua compositum est ens quidditatiuē, vt hoc compositum homo, est homo humanitate, sicuti enim in generatione generatur ens reale aliud a partibus, ita generatur natura alia a natura partium, haec potest dici forma totius, illud materia totius. Ex his apparet, quot ineptias dicant illi Scotista, qui de hac materia totius, & forma totius tantum laborant, & tot quaternos scribunt: neque enim Scotus multum laborat, vt illam ostendat dari, sed solum ait, quod in composito non est opus ponere aliam formam a forma partium, neque aliam materiam a materia partium, quae sit informans, sed si aliquam formam in toto esse velimus, possumus dicere, illam esse naturam totius, quae etiā quandoque ab Arist. & alijs Auctoribus, vt ab Auicenna, appellatur forma, vt Equitas dicitur forma totius equi ab Auicenna, & compositum ipsum dicitur materia talis formae totius, non quod informetur ab ipsa, sed quia ea natura quidditatiuē est compositum.

Sed Mercenarius in suis Dilucidationibus, aduersus hanc formam totius, & materiam totius, arguit: & quia vt patet ex dictis, non asserimus formam totius esse quidditatem totius resultantem ex partibus, vt in homine humanitatem, ipse assumit probandum, quod non datur quidditas talis resultantem ex partibus, sed quod

*Error
quo-
rūdā
Scoti-
stati*

*Mer-
cen.*

Theo.
20.
Theo.
30.
quod quidditas, & essentia totius est sola forma, materiam autē omnino à quidditate excludit, & sic solam formam partem esse quidditatem probate nititur: sed quia hoc est aliud quæsitum, & illud suo loco pertractauimus, & ostendimus quod materia quoque est pars quidditatis, ided ibi etiam rationes Mercenarij soluimus; quæ verò dicit aduersus materiam totius, soluimus abundē in Theoremate de principio indiuiduationis, vbi declarauimus, quæ ratione Scotus appellet differentiam indiuidualem materiam; ostendimus etiam non rectè dici ad mētē Scoti, materiam totius esse principium indiuiduationis. Præterea, ratio Mercenarij, quam adducit contra materiam totius, non concludit contra eam in sensu quo nunc nos illam declarauimus, nam dicit ipse, quod apud Aristotelem materia sēper est potentialis, & passiuā; nos autem dicimus, & concedimus hanc materiam totius esse actiualem, & constitutiua; hoc enim est falsum: quia dicimus esse potentialem, & passiuam, siquidem respondet formæ totius, vt visum est; alia ratio non militat contra propositum nostrum.

Piccolom.
Ex his etiam patet, quod non rectè Piccolominens exposuit mentem Scoti libro de materia rerum naturalium, capite secundo, dum tribuit Scoto cum alijs, quod materia totius sit principium indiuiduationis, neque enim hoc dicit Scotus, vt ostendimus in Theoremate de principio indiuiduationis, cap. 2. & ided rationes eius contra Scotum nullius sunt momenti.

Rationes aduersariorum contra hanc sententiam, & solutio rationum pro Scoto.
Cap. I I.

Piccolom.
C Contra hanc opinionē Scoti argunt multis ex Antiquis, & modernis, & præcipuē Aureolus Durandus 3. Sent. dist. 2. q. 2. & Gregorius de Arimino, primo Sent. dist. 24. quæstione prima, arculo primo, sed pauca dicit; rationes autē, quæ contra hanc opinionem adduci solent, sunt istæ præcipuæ. Primò arguit Aureolus; Omne absolutum potest esse sine quocumque alio, à quo distinguitur rea-

liter per diuinam potentiam, sed sic est, quod per Scotū compositum est ens absolutum, ergo si est realiter distinctum à suis partibus, poterit esse per diuinam potentiam sine suis partibus subinfert, at implicat contradictionem dicere, quod totum possit esse sine suis partibus essentialibus, vt quod homo sit sine materia, & forma, siue anima & corpore, ergo est impossibile, quod totum distingatur realiter à suis partibus, siue quod sit alia entitas realis à suis partibus. Alij verò sic. Si totum distinguitur à partibus suis, vel distinguitur à partibus secundum se totum, vel secundum aliquam partem sui. Si primo modo, ergo secundum omnes partes suas distinguitur ab omnibus partibus suis, quod implicat contradictionem; si secundo modo, illud, vel erit passio, vel aliqua pars totius, nō potest esse passio; quia est posterior, ergo pars, & sic secundum partem distinguetur realiter ab omnibus partibus, quod similiter implicat contradictionem. Tertia ratio, Si totum distinguitur realiter à suis partibus ergo ternarius erit quaternarius, consequens est euidenter falsum, consequentia probatur; quia præter tres unitates partiales, esset quarta vnitas, nempe entitas totius ternarij, quæ cum illis tribus constitueret quaternarium. Quarta, tota aliqua quantitas esset maior, quàm omnes partes suæ simul sumptæ; probatur consequentia vt supra, quia illa quantitas habet omnes quantitates partium, & præter illas habet entitatem totius; quæ non potest esse aliud quàm quantitas, ergo est maior quam omnes partes suæ simul sumptæ, quod est a parte falsum. Quinta ratio cuiuslibet generationis essent duo termini, vnus forma, alius entitas totius, at vnus motus numero vnus terminus tantum est, ille est forma, ex Aristotele sæpè, ergo hæc entitas totius non datur. Sextò, Quidquid aduenit enti in actu, est accidens, sed ista entitas totius aduenit formæ vnitæ cum materia, quæ forma est actus; ergo illa entitas totius est accidens, non ergo poterit esse terminus generationis substantialis. Septimò secundum Aristotelem forma est tota quidditas rei, at si datur hæc entitas totius, hæc erit quidditas,

de ca. u. si. 8. 70. ditas, & sic quidditas non esset forma, quod est contra Aristotelem, vt dictum est. Octauo, Si hæc entitas est aliud ab entitate partium, ergo simul cum entitate illarum partium facit compositionem & vnum ens per se, & sic in quolibet composito præter materiam, & formam, erit alia compositio in materia, & forma, cum ista entitate tertia, & rursus aliud tertiū compositum consistans ex entitate materiae, & formæ, ex vna parte, & ex hac entitate totius ex altera parte, quod est absurdissimū. Nonna, Ista tertia entitas si separaretur ab entitate omnium partium, tuuc quæro an in entitate totius separatim a partibus considerata, includantur partes, nec ne; non includi eas est contra rationem totius, includi autem, est contra suppositionem. Nec valet si quis dicat, quod non potest mente hæc entitas separari ab entitate partium; quia cum entitas totius sit absoluta, & distincta realiter ab entitate partium, nulla causā est, quin mente vnum sine altero intelligi possit. Decima, Erit triplex natura, scilicet materia, forma, & hæc entitas totius, quod est contra Aristotelem, qui ponit solum duplicem naturam, scilicet materiā, & formam; probatur consequentia: quia omnis substantia physica est natura; etiā ad hoc postea consequuntur multa absurda, quia non est facile videre quo modo ei possit competere definitio naturæ, quomodo sit principium motus, quodq; principium sit, an actiuum, an passiuum. His rationibus moti multi, existimant totum nil aliud esse, quàm suar partes simul sumptæ.

Ad 10. Ad rationes vero adductas p. Scoto respondet Aduersarij. Ad primam dicunt, quod totū nihil aliud est, quàm aggregatio partium, sicuti ternarius nil aliud est, quàm vnio, ac determinata collectio triū vnitatū; vnde non est species numeri per aliquam vnā entitatē distinctam ab vnitatibus illis re; sicuti etiā domus est vna, propter vnā compositionem, & figurā partium, non propter aliquā entitatē distinctam à partibus. Ad argumentū autē dicūt, quod in hoc stat differētia inter totum vnum aggregatione, & per accidēs, & inter totum essentialē, quia in hoc est

essentialis connexio dependentiæ, & ordo inter partes, in illis vero est ordo, & connexio accidentalis. Ad secundum aiunt quod terminus generationis substantialis est forma substantialis non per se, sed in materia, vnde ait Aristot. 7. Metaph. textu 27. non generatur hoc, vel hoc, sed hoc in hoc, id est non generatur materia, vel forma, sed forma in materia, & quia compositum nihil aliud est, quàm forma in materia, idē dicitur generari compositum. Ad tertium dicunt, quod essentia compositi est forma in materia, idē cū corrumpitur forma in materia, destruitur essentia compositi, & sic est terminus corruptionis. Ad quartum dicunt, quod materia, & forma, sunt sibi inuicem causæ; quia materia causat formam, quatenus forma educitur de potentia materiæ; formaverò est causa materiæ, quia actualiter materiā; ex hac autē causalitate mutua oritur vnio naturalis, propter quam terminatur, & est compositum naturale; cū verò dicitur, quod sunt prima principia, & primæ causæ, ideo sunt incausæ, hoc valet de prima causā efficiēte extrinsecā, non de intrinsecis, vt est materia, & forma, alioquin etiam valeret de partibus quantitatiuis, quia sicuti partes essentialiter constituunt totum essentialē, sic partes quantitatiuæ constituunt totum quantitatum, & tamē hæc non distinguuntur a suo toto. Ad quintum dicunt, quod propriæ passiones dicuntur esse passiones compositi: quia sunt formæ solum quatenus est in materia, & materiæ, prout est actua a forma. Ad sextum respondent, quod Aristoteles pro tanto appellat compositum tertiam quandam substantiam à materia, & forma, quia forma coniuncta materiæ habet quandam modum essendi, qui est diuersus a modo essendi materiæ per se, & à modo essendi formæ per se, & hac de causa dicit compositum esse tertiam substantiam ab illis. Ad septimum respondent, quod terminus generationis non est vnio, sed forma in materia, vt dictum est supra ad secundum.

Zimara cū multū opinionem Scoti cōsiderauerit in præsentī materia, & simili rationes Aduersariorū, venit in hæc sententiam, quod opinio Scoti sit vera, & idē

idè in concordantijs inter Auerroem, & Aristotèlem in primo Physicorum solutione septima, & etiã Theoremate 75. apertè nititur probare Auerroem habuisse eandem sententiam cum Scoto, atq. eos leuiter considerare Auerrois dicta, qui manifestum hoc absurdum Auerrois ascripserunt, quod multis rationibus, & auctoritatibus comprobatur, & sic ait Scot. iniuria tribuisse Auerrois hanc opinionem, quod existimauerit totum nihil aliud esse, quàm suæ partes simul sumptæ, cum oppositum habeatur ex doctrina Auerrois multis in locis; vnde respondet ad auctoritates Auerrois in contrarium, dicens, quod quando Auerroes ait, quod totum non est aliud, nisi suæ partes simul sumptæ, debet hoc intelligi, quod hoc est verum constitutiue, & integratiue, quia nihil aliud per se intrinsecè concurrat ad constitutionem totius, quàm suæ partes simul iunctæ: cum hoc tamen stat, quod entitas sit alia ab entitate partium simul sumptarum, & vniuersaliter cum dicitur, totum nõ est aliud à partibus simul sumptis, verum est aliud distinctum loco, & subiecto, sed est aliud secundum rem ipsam, Hac Zimara.

Confutatio huius opinionis, & responsum ad rationes Scoti. Cap. 111.

Proclara, & dilucida cognitione huius Theorematis est considerandus titulus quæstionis: ex declaratione enim & recto intellectu eius, patebit rationes Scoti esse validas, & Theorema verissimum esse, habebimus quoque falsam esse solutionem allatam ab aduersarijs rationibus Scoti.

Notandum est ergo, quod Auerroes in textu 17. primi Physicorum, apertè dicere videtur, quod ad constituendum aliud quod totum, nil aliud requiritur, nisi quod partes vniantur ad inuicem, nam illæ partes sic vnite ad inuicem, nil aliud sunt, nisi totum, & sic videtur velle, quod in generatione totius non fiat mutatio, & transitio partium in tertiam quandam naturam, sed quod solum vniantur ad inuicem, si enim vnite partes præcisè sunt totum, & sic totum non est alia entitas

secundum se, nisi entitas illarum partium vniatarum. Scotus autem ex altera parte iudicat, quod in generatione totius, partes quidem prius vniantur, sed quod postea transeant in tertiam entitatem; non enim vult, quod vnio illa partium sit esse totius, sed quod tertia entitas, in quam materia, & forma transeunt, sit esse totius; ad quam tamen necessariò prærequiritur vnio illa partium, sicuti ad causationem alicuius effectus necessariò prærequiritur ordo causarum efficienrium, & approximatior illarum, quando sunt multæ ordinatæ, nec tamen illa approximatior, neque ordo est essentialis effectus illarum, quia illæ est respectus tantum, effectus vero est quid absolutum. Vult ergo Scotus ostendere, quod entitas totius essentialis non est præcisè illa vnio partium, sed quod entitas totius essentialis est entitas realis absoluta alia ab illa vnione, siue à partibus illis vnitis tantum; & hæc declaratio habetur expressè ab eodem Scoto in calce illius articuli 3. Sentent. loco iam citato, idè proponit hanc conclusionem, quod totum essentialis est aliud ens ab omnibus partibus coniunctim & diuisim, quæ facit hunc sensum, quod entitas totius est alia, & re distincta ab entitate partium, siue sint simul iunctæ, siue sint diuisim sumptæ. Habita hac declaratione, patet quomodo sit intelligendum illud dictum, quod communiter pronunciamus. Totum realiter distinguitur ab omnibus partibus suis simul sumptis, non volumus enim dicere, quod totum distinguitur à suis partibus, vt à materia, & forma, vt sunt vnite, & iam transeunt in tertiam entitatem, quia dicere hoc, est dicere, quod totum distinguitur à seipso realiter, siue totum est aliud realiter à seipso, quod implicat contradictionem; si quidem materia, & forma, vt transeunt in tertiam entitatem, sunt ipsæmet totum realiter, sed volumus dicere, quod totum distinguitur à suis partibus simul vnitis tantum, non autem transactis in tertiam entitatem, quia partes simul vnite tantum sunt aliud ens ab entitate totius; cū enim partes sunt tantæ simul vnite, non amittunt propriam naturam, sed eam seruant

solum illi addunt respectum illum uiuonis; sed partes, quæ sunt simul vnitæ, & fecerunt compositum, non amplius seruant suam entitatem, sed transferunt in aliam entitatem, quæ est totum, vnde totum non est amplius materia, neque forma, sed compositum resultans ex materia, & forma, & propter hoc Aristoteles dixit, quod compositum est alia substantia à materia, & forma, quia materia, & forma in generatione substantiali, mutantur in totum, & sic amittunt proprias entitates, & vertuntur in compositum. Hic clamant nonnulli: materia, & forma manent in composito, ergo materia, & forma non corrumpuntur; nec amittunt suam entitatem, sed ingrediuntur compositum; sed isti crassa Minorum philosophantur; legat Arist. 1. 2. Metaph. tex. 20. & 7. Met. tex. 60. ubi expressè dicit, Principia interna compositi esse diuersa à composito, & dat exemplum de A. & B. quæ differunt à syllaba AB, cuius tamen principia interna sunt, & loquitur de differentia reali. Hanc rem fusius explicavi in disputationibus meis in lib. quatuor Sent. lib. 3. disp. 9. cap. 3. ideo hic eadem non sunt repetenda; tamen pro nunc nota, quod materia, & forma, habent suam causalitatem, sed earum causalitas realis, nõ est effectiua, ita vt efficiant suum effectum distinctum à seipsis, vt pater efficit filium distinctum à seipso, sed causant causalitate sibi conueniente, scilicet in in se, per actionem causæ efficientis, ita vt eueniat quedam tertia substantia, quæ dicitur compositum; Vnde dicuntur causæ intrinsecæ compositi, nõ quia manent in composito in esse suo, quod habent, vt sunt materia, & forma absolute, & quod habebant ante causalitatem compositi, sed quia compositi entitas coalescit, & confurgit intrinsecè ex entitate materiae, & formæ, quæ per actionem agentis vertuntur in totum; vnde de sinunt esse, & tamen manent in composito, desinunt esse in suo esse, quod prius habebant, & manent in esse, & entitate compositi, in quod ab agente mutantur. Et hac ratione compositum est substantia diuersa à materia, & forma, & perfectius vtraque, non quatenus inexistunt sibi vt dictum est; sed secundum illud esse præ-

cisè, quod prius habebant antequam vni-
 rentur, & mutarentur ab agente, sed erant
 tantum approximata. Dat exemplum Ari-
 st. 7. Metaph. tex. 60. vt caro est compositum
 ex terra, & igne, & syllaba AB. ex A.
 & B. Ecce terra, & ignis vt ingrediuntur
 carnem, non remanent in esse ignis, &
 terræ, & tamen manent secundum essen-
 tiam in carne, quia caro constat intrinse-
 cè ex terra, & igne: ita corpus, & anima
 faciunt hominem & essentiam hominis,
 sed anima, & corpus non sunt præcisè ani-
 ma, & corpus, dum sic sunt in composito,
 sed quid tertium, quod est homo, & essen-
 tia hominis, manent ergo, & non manent,
 non manent in priori esse, manent in esse
 compositi, & esse hominis.

Hæc doctrina est expressè Scoti in pri-
 mo Dist. 17. q. 3. in illo extra incipiente:
Supposito charitatem &c. circa mediū, ver-
siculo, Cōcedo Conclusionem istarum ratio-
num, &c. confirmatur efficaciter: quia si
partes essentialia materia, & forma, non
conuertuntur in totum, sed in sua entitate
formali manent, ita quod in toto sint tres
entitates realiter distinctæ, sequitur, quod
totum nihil erit: Consequenter probatur:
quia non erit anima, quoniã realiter di-
stinguitur ab ipsa; non corpus; quia ab ip-
so realiter distinguitur; non erit viuens
quia hoc cōpetit animæ, quæ ab ipso rea-
liter est distincta; quod autè cōpetit vni-
distinctione realiter; nõ potest competere al-
teri distincto realiter: et sic cont. ad i-
ctio. Item homo non haberet ossa nec
carnem: quia hæc sũt partes corporis à quo
realiter homo distingueretur per aduer-
sarios. Sed notandũ est adhuc pro clario-
ri notitia, quod non omnis distinctio rea-
lis est inter rem, & rem, quã vnaquæque
existat, & est inter Socratem, & Petrum;
sed etiã datur aliqua distinctio realis, quæ
est inter positium, & priuatiuum; vt in-
ter motum, & quietem, vt diximus in For-
malitatibus cap. vltimo, respondendo ad
obiectiones contra identitatem, & distin-
ctionem realem. Et hoc modo distinguitur
realiter caro ab igne, & terra, ex quibus
generatur, & caro à cibo, & a nutrimenta-
to, ex quo fit, ideo ita euenit in proposi-
tionem totum distinguitur realiter à par-
tibus suis simul sumptis præcisè; quia ille
 mutan-

mutantur in totum, & sic desinunt in se, & enadunt entitas totius, sicut cibus enadit caro; & terra; & ignis sunt caro; & sic hæc distinctio realis inter partes, & totum, non est inter posituum, & posituum, actu existens, sed inter posituum, & priuatum; partes enim, quæ prius simul sumptæ erant, & constituebant unam entitatem, post generationem qua transeunt in totum, amittunt suam entitatē, & sunt entitas totius; & sic deinde totum distinguitur ab illis realiter, sed priuatiue, vt caro distinguitur a cibo ex quo genita est. Ex his apparet, quomodo rationes Scoti concludat veram esse eius opinionem, & falsam aduersariorū. Habemus quoque facilem responsionem ad rationes aduersariorū. Prima quidem ratio Scoti efficax est: quia si totum nil aliud sit nisi vnio partium, vt dictum est sentit Auerroem, nulla erit differentia inter totum, quod est vnus aggregatio, & totum essentialis, quia totum quod est vnus aggregatio, nil aliud est, nisi vnio partium, vt patet de curulo lapidum, hoc autem quomodo sit absurdum dictum, ex se patet. Nec valet eorum responsio, quod in toto essentiali sit dependentia essentialis inter partes eius, in toto vero per aggregationem sit dependentia, & ordo accidentalis inter partes eius, quia quicumque sit ordo, & dependentia inter partes, siue essentialis, siue accidentalis, si entitas totius est vnio præcisè partium ad inuicem, & nil aliud, sequitur quod entitas totius compositi essentialis, erit relatio, siquidem vnio est relatio, & sic erit hæc differentia inter totum essentialis, & totum aggregatione, quod totum essentialis erit relatio essentialis, totam aggregatione relatio accidentalis. Insuper entitas totius essentialis, erit accidens, scilicet illa vnio, nam vnio est accidens, quia est relatio; Quæ omnia cum sint absurda, patet, cum clarum sit compositum substantiale esse absolutum, & esse primam, & maximam substantiam. Illud exemplum de ternario, quod adducunt pro confirmatione suæ responsionis, non est ad propositum; quia ternarius est vnus totum aggregatione, & ideo verum est, quod non est nisi vnio suarum par-

tium, nos autem loquimur de toto essentiali vnio. Secunda ratio etiam est efficacissima, quia certum est, quod terminus generationis est substantia, non accidens, terminus autem totalis, & adequatus, est compositum, siue entitas compositi, ergo entitas compositi, per se considerata, quæ habetur per generationem, non est vnio, quia illa est relatio. Nec valet responsio, nempe, quod terminus generatio nis est forma, non per se, sed in materia; quia sic dicere, est dicere, quod vnio illa sola est, quæ habetur per generationem, non enim forma per se generatur, sed forma in materia, quod est dictum, generatur vnio formæ ad materiam, hoc autem est impugnatum directè ab argumento: terminus enim totalis adequatus generationis esset accidens, non substantia; etiam in agis confutatur hæc responsio per auctoritatem Aristotelis in illo eodem textu, qui apertè dicit, quod nec materia, nec forma generatur, ergo nemo poterit dicere, quod terminus proprius generationis sit forma tantum, sed forma in materia, quod est compositum. Vnde notandum est, quod licet Aristoteles ibi dicat, quod generatur forma in materia, non tamen propter hoc vult dicere, quod vnio illa formæ ad materiam, sit terminus generationis, quia hoc est contra sua fundamenta, vt dictum est: sed vult dicere, quod terminus generationis est compositum, quod resultat ex vnione formæ in materia; vnde in illo septimo, & alibi, miles dixit, hoc aliquid, & compositum generari, & hoc esse diuersam substantiam à materia, & forma. Per hoc idem patet vis, & robor tertij argumenti. Quarta ratio quoque efficacissima est; Certum est enim quod materia, & forma, sunt cause per se reales, neque vna est causa alterius, quia principia prima non sunt sibi inuicem principia, quo ad entitatem, quia tunc non essent prima principia, sed principia, & hoc confirmatur auctoritate Aristoteles ex 7. Metaphysices textu 27. nunc adducta ab aduersarijs, vbi dicit Aristoteles, quod materia per se, non causatur, neque forma per se, si igitur in causatione compositi, nil aliud sit, nisi

Secundaria.

Responsum reiectio.

Notandum.

Tertium et quartum.

Prima ratio Scoti ut efficitur.

Responsum reiectio.

fit, nisi vnio istarum causarum, terminus productus ab istis causis, erit vnio illa ipsarum, & sic causabunt solam relationem: immo nihil causabunt, quia illa ratio vnionis non fit, neque producitur à materia, vel forma, sed ab efficiente, ex quo enim efficiens coniungit simul formam cum materia, insurgit illa ratio vnionis, & sic materia, & forma nullum effectum proprium producerent. Neque valet responsio, quod solum primū principium efficiens est incausatum, non autem de materia, & forma; primò, quia hæc propositio probatur ab Aristotele 1. Physicorum à textu 41. & inde de omnibus primis principijs, immò magis de materia, & forma, quàm de efficiente intendit, scilicet, quod non sunt ex alijs, neque ex alterutris, sed omnia ex illis, modo materia, & forma sunt principia prima, vt in eodem primo longo sermone probat Aristot. & est concessum apud omnes, ergo non sunt ex alijs, neque ex alterutris, sed alia ex illis, ecce quod causatio materiae, & formæ, non est respectu se inuicem, sed respectu tertij ab illis, ait enim: sed omnia ex illis, id est composita sunt ex illis. Ex quo etiam deducitur validum argumentum, quod compositum est aliudens à partibus, cum dicat omnia alia fieri ex illis; Confirmatur; causa, & causatum distinguuntur realiter, forma, & materia sunt cause, compositum est causatum, ergo: minor est clara, maior probatur: quia efficiens non causat seipsum, sed aliud: Similiter, forma non format seipsam, nec materia fit ex seipsa, quia nihil facit seipsum, neque fit ex seipso: quia nunc materia fieret ex seipsa, & vnaquæque causa esset causa sui realiter, quod implicat contradictionem, quia esset, antequam esset, non possunt autem materia, & forma causare aliquid realiter distinctum à se, quia intrinsecè ingrediuntur suum causatum, quod est compositum, ergo necesse est, quod hoc verificetur hac ratione: quia materia, & forma aliter se habeant quando sunt approximatè tantum, & antequam causent, & postquam causauerunt; non possunt autem aliter, & aliter se habere, nisi quia mutantur in tertiam illam entitatem, & sic causant causatum

realiter distinctum à seipsis vnitis, & approximatè tantum; non autem à seipsis transactis in tertiam entitatem. Cum itaque materia non possit esse causa entitatis formæ, nec e conuerso, & dato quod esset possibile, cum secundum Arist. causatio formæ non sit respectu entitatis materiae, neque e conuerso, sed respectu alterius entitatis, oportet quod terminus causationis harum causarum sit alia entitas realis ab entitate partium, quæ non potest esse alia entitas, quam compositi. Exemplum illud quod adducunt pro confirmatione suæ responsionis de toto quinto titatio, & partibus, dico, quod non est ad propositum, quia illud est totum integrale, quod concedimus non esse aliud à partibus suis simul sumptis, nos autem loquimur de toto essentiali.

Quintum argumentum etiam est efficax, etenim certum est, quod propria passio est alicuius entis vnus, & operatio vnus speciei prouenit ab ente vno numero perfecto, & completo, modò forma vnita tantum materia non est ens vnum numero simul cū materia, sed duo: quia illa vnio cum sit accidens, non est tantæ virtutis, quod faciat illas duas substantias distinctas, scilicet materiam & formam, vnaque substantia numero; non enim duæ substantiæ distinctæ realiter per aliquod accidens, sunt vna substantia numero: quia substantia prima non constituitur in suo esse per aliquod accidens: quia accidens esse posterior substantia, non dabitur ergo aliquod ens vnum, quod sit proprium subiectum propriæ passionis, & propria operatio non prohibet à subiecto vno numero, sed erunt duo, scilicet materia & forma. Neque valet eorum responsio, quod propria passio pro tanto dicatur passio compositi, quia est passio formæ in materia; etenim contra sic arguo. Certum est, quod operationes compositi non competunt formæ per se, vt etiam ipsi concedunt: quia qui dixerit animam texere, & filare, vel generare, diceret ridiculum, ergo illi competunt vt est in materia; at si competunt illi, vt est in materia, competunt illi per accidens, & sic nõ dabitur aliquod subiectum, & ens, cui proprie, & per se competat operatio compositi,

Respo
sionis
reie-
ctio.

Quis
in ar-
gum.

Respo
sionis
reie-
ctio.

positi, & propria passio; Probatur consequentia; quia si competat operatio aliqua formae prout est unita materiae, competit illi per illam unionem, quae est accidens, ergo propria operatio, & propria passio competit formae, & suo proprio principio mediante accidente externo, quod dicere, quam sit absurdum, ex se patet. Nec valet dicere; Haec unio inter materiam, & formam est essentialis; quia quaecumque unio est relatio, siue sit essentialis, siue accidentalis; relatio enim habet multas species, inter quas una est unio; haec rursus habet multas species, ut unio essentialis, & unio accidentalis; cum ergo haec unio sit species relationis, est accidens; & sic si haec est ratio propter quam operatio competit formae, talis operatio tali formae competere dicitur ex accidenti, non per se, & sic per se nullum erit ens, cui competat propria passio, & operatio composita. Ex dictis etiam patet efficientia sexti argumenti; nam si compositum non sit aliud quam unio formae, & materiae, patet quod compositum non est alia substantia a materia, & forma; quia in composito tunc praeter entitatem materiae, & formae, non est alia entitas substantialis, sed solum illa unio; quae est entitas accidentalis; Nec responsio aliquid valet; quia tunc forma in composito non habet alium modum essendi substantialem, sed accidentalem, scilicet, esse unitum, non ergo propter hunc modum; forma in materia debet dici tertia substantia, & compositum.

Rationes aduersariorum solvuntur.
Cap. I V.

Dispositio notanda.
Nunc solvenda sunt rationes aduersariorum; & pro solutione notanda est una distinctio, quae desumitur ex dictis, & est, quod totum realiter distingui à partibus suis simul sumptis, potest intelligi duobus modis, vno modo quod totum distinguatur ab omnibus suis partibus simul sumptis, vniis tantum, sed non transactis in tertiam entitatem per generationem, & hoc modo totum distinguitur realiter à partibus suis, & potest esse sine illis, immò de factò est sine illis:

quia est aliud ens substantiale ab illis; sicuti dicimus, quod accidens distinguitur à subiecto realiter, quia est aliud ens, & quod effectus est distinctus ab approximatione causarum illum producentium. Alio modo potest intelligi, quod totum distinguatur à suis partibus simul sumptis, & etiam transactis in tertiam entitatem per generationem, & hoc modo non dicimus quod totum distinguatur à suis partibus: quia illa partes sic sumptae, nil aliud sunt nisi entitas ipsiusmet totius essentialis; vnde dicere, quod totum distinguatur à suis partibus sic sumptis, est dicere, quod totum distinguatur à seipso, quod implicat. Per hanc distinctionem, quae desumitur ex clara intelligentia Theorematis, solvantur omnes rationes aduersariorum, & per hanc distinctionem patet ad primam rationem, omittendo responsionem Antonij Andree 7. Metaph. q. 18. quam non puo ad mentem Scoti, quam in tertio Sent. loco citato nouissime confutavi propter quosdam Scotistas, quibus illa mirum in modum placeat, compositum enim potest esse sine suis partibus tantum unitis, siue approximatis tantum, sed non potest esse sine suis partibus simul unitis, & transactis in tertiam entitatem, cuiusmodi est materia, & forma, anima, & corpus, quando constituunt compositum; sunt enim tunc compositum, & euaserunt entitas compositi, neque amplius retinent proprias entitates, ut dictum est. Ad secundam rationem dico, quod distinguitur secundum se totum à suis partibus simul unitis tantum, non à partibus simul unitis, & transactis in tertiam entitatem; argumentum currit secundo modo, nos autem intelligimus primo modo. Ad tertiam, negatur consequentia, ad probationem dico, quod entitas ternaria non est alia ab entitate partium, sed illamet; quia iam versa sunt in ternarium, ideo non ponit in numerum. Argumentum etiam non est ad propositum, quia illud est totum aggregatione, nos loquimur de toto essentiali. Ad quartam similiter dico, quod non est ad propositum; quia inicitur exemplo de toto integrali, de quo nos non loquimur, sed loquimur de toto essentiali. Ad quintam nego consequentiam, ad

Ad 1.

Ad 1.

Ad 3.

Ad 4.

Ad 5.

tiam, ad probationem dico, quod duplex est terminus generationis, scilicet formalis, & totalis, vel terminus quo, terminus quod, forma est terminus quo, entitas composita terminus totalis, & quod. Ad sextam dico, quod non est ad propositum, non enim dicimus, quod entitas composita sit entitas adueniens entitatibus materiæ, vel formæ, sed dicimus, quod entitates materiæ, & formæ, vertuntur in entitatem tertiam, quæ est entitas composita.

Ad 6. Ad septimam dico, quod pro tæto Arist. appellat formam quidditatem rei, quia illa est quæ constituit compositum in esse, atque in hac tertia entitate, non tamē negat quin illa entitas composita sit entitas diuersa à forma; & materia tantum vnitas, vt dictum est, neque negat formam illam totius, vt declarauimus. Ad octauam respondetur vt ad sextam, quod hæc tertia entitas non est entitas superueniens entitati partium, sed resultat ex illis. Ad Nonam dico, quod non potest considerari totum sine suis partibus essentialibus simul vnitis, & transactis in tertiam entitatem: quia istæ tunc factæ sunt entitas totius, & sit velti partes integrales, sed quidem potest intelligi entitas totius absque entitate suarum partium tantum simul vnitarum, sicuti etiam entitas totius est alia ab entitate partium simul sumptarum tantum. Ad decimam dico, quod compositum non est natura, sed habens naturam, vt docet Aristoteles in 2. Physicorū, tex. 4. idè non valet consequentia, & propositio assumpta ad illius probationem est falsa, quia compositum est substantia Physica, & tamen non est natura, sed habens naturam, vt docet ibi Aristoteles.

Ad 7. Ad Zimaram dico, quod licet Aueroes alibi oppositum dicat, tamen in illo 17. textu primi Physicorū ait, quod totum nihil aliud est, quam suæ partes simul sumptæ, idè iure Scotus hanc opinionem illi tribuit, neque Scotus hanc opinionem Aueroei ex professo tribuit, sed inquit, quod videtur Aueroes dicere, quod totum non est aliud nisi suæ partes simul sumptæ, quod si consentiat nobiscum, vt ruetur Zimara, nulla est contentio. Quomodo autem rationes aduersariorum solucere debeamus, docuimus a-

lia clariori distinctione, quam Zimara fecit. Hunc opinionem Scoti multi sequi profitentur, qui eam non intelligunt: & qui similiter eam impugnant, hunc sensum non percipiunt: vnde non partium esse videbimur, si huic disputationi clarior lucem attulerimus. Ex dictis habes quomodo ad auctoritates & rationes Physicas respondere possis. Ad rationes Theologicas aliàs respondebitur.

THEOREMA XXII.

Materia prima habet actum entitatum.

Ponitur opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

Quoniam materia hæc est difficilis, & multi perperam mentem Scoti intellegunt, eam clarè exponere, & dilucidare decreui. Scotus secundo Sententiarum, distinctione 12. quæ est prima, proponit hoc quæsitum: Vtrum in substantia generabili, & corruptibili sit aliqua entitas positua realitor distincta à forma, (hæc enim sunt verba eius formalia) deinde adducit vnam opinionem quæ à Marginistis tribuitur Richardo de media villa, & Alberto, quæ dicebat, rem generabilem, & corruptibilem habere in se tantum vnam realitatem posituam, & hanc aliqui dicebant esse materiam, alij formam. Scotus hanc opinionem confutat, & probat necessariò in quacumque re naturali generabili, & corruptibili, esse duas realitates posituas, multis rationibus, sed præcipuè sic ex Arist. 1. Primò de generatione tex. 23. In generatione naturali semper aliquid corrumpitur, & aliquid generatur, & hoc est oppositum, quia ex opposito fit oppositum in generatione naturali; præter hoc datur aliquid quod est cõmune vtriq; termino, quod est materia, ergo in quacumque re naturali genita, est oppositum, quod fit ex opposito, scilicet forma, quæ fit ex priuatione, eo modo quo docti sciunt tanquam ex termino à quo, adest etiam materia quæ est subiectum vtriq; termino, & semper remanet in generatione, &

Fria
matrō

ne, & re generata, ergo materia, & forma, sunt realitates positivæ. Præterea, substantia per se existens, dividitur in substantiam simplicem, & compositam; sed composita non potest esse divisa per se contra simplicem, nisi habeat partem per se differentem, & realiter distinctam à forma, ergo in re naturali composita, sunt duæ realitates positivæ distinctæ. Alias rationes, efficaciores vide apud Scotum citato loco; has duas faciliores adduxi, quia res hæc est clarior quam probari potest secundum omnes Peripateticos. Hoc habito, determinat quale ens sit materia, & pro declaratione ponit hæc distinctionem de potentia, quod aliquid potest esse in potentia dupliciter; Uno modo, ut terminus actionis agentis, & sic dicitur esse in potentia illud quod ex se nihil est, sed est in virtute, & potentia agentis, ut mundus antequam crearetur erat in potentia, & virtute agentis Dei; sed in seipso nihil erat, & hæc potentiam appellat potentiam obiectivam; Alio modo aliquid est in potentia quatenus est subiectum capax, & receptivum alicuius formæ; & hæc est potentia subiectiva; istæ duæ potentia; quandoque se concomitantur, immò sunt unamque potentia realiter, sed comparate ad diversa, sunt duæ potentia; ut exempli gratia: semen est in potentia ad recipiendum formam corporis animalis, quia est subiectum capax talis formæ, & sic est in potentia subiectiva, idem semen est in potentia, ut per actionem agentis fiat corpus animalis, & sic est in potentia obiectiva, quatenus ergo est subiectum informabile forma corporis animalis, est in potentia subiectiva, quatenus verò semen consideratur non ut est subiectum, sed ut est obiectum actionis agentis, per quam fit corpus animalis, est in potentia obiectiva, & recipit agens ut per actionem eius fiat corpus animalis, & sic eadem potentia realis seminis est subiectiva, & obiectiva; subiectiva respectu agentis. Quandoque hæc potentia; sunt seiunctæ, ita quod potentia obiectiva erit in aliqua re, sed in ea non erit potentia subiectiva, ut in creabili, est solum potentia obiectiva, non subiectiva, quia creabile habet esse tantum in potentia, & virtute agentis, in se verò nihil

est; nullum enim est subiectum in creatione, quod subijciatur, & ita in creabili non est potentia subiectiva.

Habita hac distinctione ait, quod aliqui dicunt, quod materia est in potentia obiectiva tantum; sicut albedo est in potentia obiectiva quando non est, quæ tamen secum quid est, quia est in virtute cause, vel causarum suarum, adeo quod hæc opinio videtur dicere, quod materia ex se nihil sit, & quod nullam habeat entitatem in se, sed quod solum habeat entitatem in causis suis, sicuti mundus antequam crearetur, ex se nihil erat, & nullam habebat entitatem, sed solum habebat entitatem in sua causa, scilicet Deo; & ita secundum hanc opinionem materia prima est tantum in potentia obiectiva, non autem subiectiva, quia ex se non est entitas, quæ sit apta nata esse subiectum formæ, veluti sunt ea, quæ sunt in potentia subiectiva. Scotus contra hanc opinionem insurgit, & probat, quod materia non est tantum in potentia obiectiva; sed quod ex se est entitas positiva apta suscipere omnes formas, quod est entitas positiva, extra suas causas, & consequenter, quod est in potentia subiectiva non obiectiva. Hinc apparet intellectus quaeriti: quando quaerimus, an materia prima habeat actum entitativum, nam quaerimus, an materia prima sit entitas positiva ex se, extra suas causas; vel an potius materia ex se nihil sit, sed tota sua entitas sit in potentia, & potentia agentis, & suarum causarum. Hanc suam opinionem probat, & simul oppositam confutat, his rationibus. Contra hanc opinionem valent duæ rationes nunc supra adductæ, & alia omnes quas in præcitato loco fecit Scotus contra opinionem illam dicentem, quod in generabili, & corruptibili est unica entitas positiva, sed præter illas specialiter, ita arguit; Stante positione aduersariorum, nec ignis, nec quodque generandum; vel generatum, erit realiter compositum ex diversis entibus, sed quoddam simplex; quod est contra omnem Philosophiam.

Secundò eadem stante opinione, non saluatur mutatio substantialis, quod patitur est contra omnem Philosophiam, probatur consequentia; quia mutari, est aliter se habere nunc quam prius, aliquo modo manens

Secundum da po
est.

Opti-
no
queri
dam
rejec-
tur.

1. 27.

Secundum da.

manens in esse positium, at si materia ex se nullam habet entitatem positivam, dum aliqua substantia mutatur, ipsa manere non potest, forma autem patet quod non manet in mutatione substantiali, ergo mutatio substantialis est impossibilis; quia nihil datur positium, quod in ipsa maneat. Sed fortasse aliquis dicet, quod hoc non est inconueniens, quia dum substantia vna corrumpitur, fit alia noua substantia. Contra, hoc nihil est, quia licet in corruptione substantiali vna substantia destruat, non tamen annihilatur, sed ex ipsa aliud generatur: quia corruptio vnius, est generatio alterius; non posset autem ex illa substantia corrupta generari alia substantia noua, nisi aliquid substantiæ corruptæ remaneret in hac mutatione, ex qua generatur substantia noua: hoc autem ait Aristoteles, quod est materia, modo, si materia non est quid positium ex se, sed solum habet esse in suis causis, nihil remanet in mutatione substantiali, & sic erit impossibile.

Resp.
Zacita
reijci-
tur.

Ter-
tia.

Tertio patet, quod hæc via aufert omnem compositionem, quia sicut quando albedo de potentia obiectiua redit ad actum, non fit compositio realis in albedine, ita cum ex igne in potentia fit ignis actus, non fit realis compositio, & ideo qui ponunt materiam solum in potentia obiectiua, & non subiectiua, destruuunt omnem rationem Philosophi de materia, & euertunt totam doctrinam allatam ab eo de materia. Propter has, & alias rationes, Scotus determinat, quod materia non est in potentia obiectiua tantum, sed est entitas positua extra suas causas, quæ potest esse subiectum omnium formarum, & sic secundum Scotum materia habet actum entitatiuum, id est, est entitas realis positua extra suas causas, & est in potentia subiectiua, ideo in corpore quaesiti hanc suam sententiam sic explicat, & confirmat: materia est per se vnum principium nature, vt dicit Philosophus primo Physicorum, tex. 52. & inde, & secundo tex. 8. est per se causa, vt dicit secundo Physicorum tex. 28. & quinto Metaphysices tex. 2. est pars compositi 7. Metaphysices tex. 24. & 34. est fundamentum formarum per se. 1. Metaphysices tex. 17.

Opin.
Scott.

est subiectum: mutationum substantia-
lium. quinto Physicorum tex. 7. & 8. & se-
cundum Theologos est terminus creatio-
nis. Idem habetur 1. de generat. tex. 1. &
23. & primo Phys. tex. 60. & 82. & 8. Me-
taph. tex. 3. & 4. & 12. Metaph. tex. 6. &
10. Ex his omnibus, quæ verissima sunt,
necessario sequitur, quod materia non
est aliquid in potentia obiectiua tantum,
sed est necesse, quod sit in potentia sub-
iectiua existens actu, vel sit actus, & vt
intelligatur, quod ipse intelligat per hunc
actum, in quo materiam per se existere
dicit, subinfert hæc verba formalia, (sed
oportet tunc quod sit in potentia subie-
ctiua existens in actu, vel actus, non curo
quodcumque dicatur secundum quod,
omne illud dicitur esse actu, vel actus,
quod est extra causam suam) ecce quod
se declarat, quid intelligat per actum en-
titatiuum. Deinde ex his hæc sententiam
sic confirmat: cum materia sit principium,
& causa entis, oportet necessario quod sit
aliquid ens: quia cum principium, &
causatum dependeat à sua causa, & à
suo principio; si esset nihil, vel non ens,
defenderet ens à nihilo, vel non ente,
quod est impossibile. Præterea, materia
eadem manet sub terminis oppositis, &
sub potentijs numero diuersis, quæ in ip-
sa corrumpuntur. Ex his apparet, quod
est realitas distincta à forma, & quod est
quid positium ex eisdem causis, quia
est receptiua formæ. Tamen his non ob-
stantibus, dicitur ens in potentia, quia
quanto aliquid habet minus de actu, tan-
to, magis est in potentia, & quia materia
est receptiua omnium formarum subst-
tialium, & accidentalium, ideo, maxime
est in potentia respectu earum, & ideo
materia definitur per esse in potentia ab
Aristot. non enim materia habet actum
distinguentem, vel diuidentem, vel recep-
tum, vel informantem, & dantem sibi
esse specificum, cuiusmodi est actus for-
malis, & tamen materia est receptiuum
illius actus, scilicet formalis, per nunc di-
cta, & est causa compositi, ergo non
potest esse nihil: quia nihil non est re-
ceptiuum alicuius, erigitur aliquid,
scilicet entitas positua realis. Cum
Scoto sunt Henricus de Gandauo, Gre-
gorius

Hic.
Greg.

Mergorius de Arimino, Mercenarius, & Perrierius.

Perr.

Adducuntur rationes contra Scotum.
Cap. I.

Contra hanc suam determinatam sententiam Scotus adducit varias rationes, quibus aduersarij vtuntur, & probat quod materia ex se, non sit entitas positiua, sed quod solum sit in potentia obiectiua; siue quod habeat solum esse in suis causis. Prima ratio ex septimo Metaphysices tex. 8. Materia non est quid, nec quale, nec quantum, & sic de alijs Prædicamentis, ergo non continetur sub aliquo illorum, in qua ens diuiditur, ergo ipsa non est ens, & si est ens, non est aliud ens à formâ, quæ est substantia. Quod si quis dicat, quod materia non est ens actu, & habeat ibi vult Philosophus, tamen est ens in potentia. Arguit contra, si est ens in potentia, vel esset materia in potentia, vel forma in potentia, vel compositum in potentia; at neutrum istorum est, ergo non est ens in potentia, non primum, quia materia tunc non esset materia, nihil enim est in potentia ad seipsum, aliquoquin esset, & non esset simul, neque est potentia formâ, quia materia non fit forma, neque tertium, quia materia non fit, neque cuius dicitur compositum, licet ingrediatur compositum, & maneat in eo. Secundo, materia non est ens per se intelligibile, quia ex Aristotele primo Physicorum, tex. 69. materia est cognoscibilis solum in Analogia ad formam; vel vt habet textus in Analogia ad Arte factay, ergo non est ens in se, quia omne ens posituum est per se intelligibile. Tertio dixit Scotus, quod materia est in potentia subiectiua, & quod est extra suas causas actu, prout illud dicitur esse actu, quod est ens posituum extra suas causas, quod nos appellamus actum entitatiuum, siue actum entis. Contra. Omnis actus diuiditur, & distinguit, sed materia non diuiditur, neque distinguit, quia ipsa est fundamentum nature, & in fundamento nature nihil est distinctum, ergo materia non est actus, neque habens hunc actum. Quarto si materia esset actus, compositum non esset per se vnum,

consequens est falsum, probatur consequentia, quia ex duobus entibus in actu, non fit vnum per se, modo forma est actus, ergo si materia quoque sit actus, erunt duo actus. Quinto, si esset actus, vel esset actus, qui est forma, vel ens in actu, quod est compositum, neutrum potest dici etiam per Scotum, ergo materia non est actus. Sexto Philosophus primo de generatione tex. 1. & 23. arguit contra illos qui ponebant subiectum generationis aliquid corpus actu, per hanc rationem: quia tunc generatio esset tantum alteratio, quia omne quod aduenit enti in actu, est accidentis: ita in proposito, si materia de se sit aliqua entitas positiua in actu, actualiter distincta à formâ, sequitur idem inconueniens: quia materia tunc erit in potentia solum, quatenus est receptiua actus completiui speciei; quidquid ergo est adueniens materiæ, constituit vnum per accidens cum ea, & sic non dabitur generatio substantialis, sed alteratio tantum. Septimo potentia in omnibus alijs generibus à substantia non est actu illius generis, patet diccurrendo per omne genus accidentium: nam susceptiuum coloris, non est color actu, neque in genere coloris, ergo in genere substantiæ receptiuum substantiæ nihil erit generis substantiæ; cum autem tale receptiuum non ponatur in aliquo alio genere, nec possit reduci ad aliud genus, quàm ad substantiam, dicendum est quod non distinguitur realiter à forma substantiali, cuius est susceptiuum, & sic materia non est entitas positiua per se existens distincta à formâ. Præter hæc Thomistæ omnes Ioannes Baconus, & Zabarella arguunt contra hanc sententiam Scoti, multis rationibus. Sed nota, quod isti omnes dicunt, & concedunt, quod materia est realitas positiua, & quod est ens, & sic saluant compositionem: sed cum hoc dicunt, quod materia est ens, siue entitas potentialis, quod de se nullam habet existentiam, sed eam habet solum à forma, idem impræhænt Scotum quo ad id quod dicit, quod materia est entitas positiua, sed in actu existens extra suas causas, hoc enim falsum esse aiunt; quia materia non est actus, neque in actu. Præter ergo allatas rationes

Quin

Sexta

Septi

Thomista
Baconus
Zabarella

Primario

Obiectio

Secundario

Tertio

Quarto

rationes à Scoto, quarum multe adducuntur ab illis, quia videtur illis impugnare hunc actum entitativum, sic arguit, Paulus Soincias 7. Metaphysicis, quaestione 17. nullibi legitur apud Philosophum, quod materia sit actualitas quaedam, sed quod est pura potentia; ergo non habet actum entitativum; antecedens probatur 2. de Anima tex. 8. & 8. Metaphysicis assignans Aristoteles causam, quare ex materia, & forma fit unum per se, dicit, quia materia est potentia, & forma est actus; Item 7. Metaphysicis textu 8. postquam dixit, quod materia non est quid, nec quale, nec quantum, declarans naturam materię, ait, quod est potentia omnia hæc; Item Arist. in quinto Metaphysicis tex. 14. dividit quodlibet genus entis in potentiam, & actum, sed substantia est unum genus, ergo aliquid est in ea ut potentia, & aliquid ut actus, at forma est actus, ergo materia erit potentia. Deinde rationibus arguit, & primo sic; Si materia haberet actum entitativum, esset per se cognoscibilis, quæ ratio superius à Scoto est adducta. Secundo sequeretur, quod quælibet substantia materialis, esset secundum se totam actus: sed hoc est falsum, ergo; probatur consequentia: quia quælibet pars eius est actus, nam patet, quod forma est actus, si etiam materia est actus, quælibet pars eius est actus, & sic tota est actus; Si quis dicat quod est tota actus entitativus, sed non tota actus formalis. Contra arguit: sequitur ex hac responsione, quod substantia separata non sit magis quam substantia materialis; probatur consequentia: quia substantia separata non est tota actus formalis, quia eius essentia est potentia ad esse simpliciter, recipit enim esse substantiale, & ei subternitur, ergo illa essentia est potentia subiectiva, sicut & materia. Tertio, materia est sic prope nihil, quod nihil propinquius potest imaginari, sed si sit aliquo modo actus, possibile est imaginari aliquid quod sit propinquius nihilo materia, puta si materia esset tatum potentia, ergo materia nullo modo est actus. Quarto de quolibet actu verè potest dici per propositionem de inesse, quod sit actus, dicendo hoc est actus; sed esse a-

ctum non potest verè enunciari de materia; Et sic dicamus, materia potest esse sine forma, hoc est dicere, quod materia potest esse in actu, non actus; ex hoc arguit; Si materia esset separata a forma, materia non esset actus, ergo multo minus quando est in composito; est actus, tenet consequentia; quia tunc habet esse per se, in composito autem habet illud solum a forma. Quintò, quidam alij sic arguunt. In tota latitudine entis sunt duo extrema opposita inter se, nimirum Deus, & materia prima, sed Deus est purus actus, ex se habens esse suum, ergo materia prima est pura potentia, eise suum accipiens ab alio; consequentia probatur: quia oppositorum est eadem ratio. Sextò, Zabarella tandem mordicus opinionem Scoti evertere nititur, & in 2. lib. de Materia, cap. 2. sic arguit. Ille actus entitativus quem ponit Scotus in materia prima, vel est aliquid, vel nihil, si nihil, ergo non datur, si aliquid, vel erit substantia, vel accidens, quia omne ens, vel est substantia, vel accidens, non est accidens secundum Scotum, quia iste actus entitativus est actus materię primę, unde si iste actus esset accidens, materia prima esset accidens, quod Scotus non diceret, ergo est substantia, atque substantia secundum Arist. dividitur in materiã, formam, & compositum; sed iste actus non est forma, quia Scotus contradistinguit hunc actum entitativum, ab actu formali, multo minus est compositum: quia sequeretur, quod in entitate materię esset compositio materię cum formã, si autem iste actus est materia, sequitur quod erit materia materię, & sic materia constabit ex alia materia, vel erit ipsamet materia, quod omnino consentandum est Scoto, sicuti entitas hominis nihil aliud est, quam homo, ita entitas materię nihil aliud est quam materia. & sic relinquitur, quod actus entitativus sit ipsamet materia: at entitatem materię vocare actum, est ita vanum, ut ne mente quidem concipi possit, cum potius omnes Philosophi naturæ materię contrarium nomen attribuerint, nempe, nomen potentię, & dixerint esse naturam in hoc esse constitutam, ut sit ens potestate, &

sic esse

Paul.
Soin.

Ant.

Paul.

Secu.
da.

Respo.
sio.

Ter.
tia.

Quar.
ta.

Quin.
ta.

Sexta
et
Bac.
con.

Pri-
mi
ae
Bac-
co
no.

sic aſſerit Zabarella, quod materia non
 eſt actus. Primam rationem ad hoc deſum-
 mit ex Bacono in ſecundo Sententiarū,
 diſtin. 7. 2. quae eſt, vel potentialitas mate-
 ria eſt actualitas, vel re diſtincta ab actua-
 litate. Primum non poteſt dici, quia implicat
 contradictionem; nec ſecundū: quia
 tunc natura materiae non eſt ſimplex,
 quia tunc per vtrumque, ſcilicet per po-
 tentiam, & per actum, natura materiae de-
 notaretur, ergo non eſt dicendum, quod
 materia ſit actus. Sed Ioannes Baconus
 hanc rationem ſic conficit; dicimus nos,
 quod in materia eſt potentialitas, & ac-
 tualitas, eſt actualitas, quatenus eſt ens
 poſituum, eſt potentialitas, quatenus eſt
 in potentia ad formam recipiendam. Cō-
 tra inquit Ioannes Baconus, ſi materia
 includit in ſua quidditate actualitatem, &
 potentialitatem, vt vos Scotiſtae dicitis, &
 neutra includit aliam, ſupple, quia eſſet,
 contradictio, ergo potentialitas, vt præci-
 ſe accepta, non eſt ipſa actualitas, ſed ali-
 quid ſecundum rem; ergo qua ratione pri-
 ma materia ponitur quaedam actualitas,
 quia eſt quaedam eſſentia, eadem ratione
 potentia ipſa nuda, quae in materia di-
 ſtinguitur contra actualitatem, eſt actua-
 litas, cum ſit res, & quidditas, & ita quod
 primò diſtinguitur contra actualitatem,
 erit actualitas, quod eſt contradictio; &
 vltra: ſi potentia pura præciſe accepta, ſit
 actualitas, ipſa pura potentia, & præciſa,
 poterit eſſe terminus creationis. Alia ar-
 gumenta, quae adducit Ioann. Bacon. ſu-
 perius adducta ſunt, à Scoto, & à Thomi-
 ſtis. Zabarella quoque pro ſe adducit au-
 thoritates Ariſtot. ſupra adductas, vt ex
 1. de Anima, textu 2. ait, quod materia
 eſt potentia, & in tex. 8. & 7. Metaphyſi-
 ces, tex. 8. quod materia non eſt vllū ens
 determinatū, ergo materia non eſt ens ac-
 tu. Itē, omne ens diuiditur per potētiam,
 & actum. His rationibus concludit Zaba-
 rella, quod materia nō eſt actus neque actus,
 immo nō eſt ens proprie, ſed ſolū eſt prin-
 cipium, & materia entium; quia non eſt
 aliqua ſpecies entis determinata, ſed in-
 choamentum omnium entium; ſi ergo
 poſſemus appellare materiam actum,
 quatenus eſt ens, eadem ratione poſſe-
 mus appellare materiam Aſinum, & di-

cere, nos accipere Aſinum alio modo
 quā accipitur Aſinus.

Præter has rationes arguunt Thomi-
 ſte, vt Paulus Soncinas, & Iauellus, 9. Me-
 taphyſices, & Zabarella in hoc citato lo-
 co, aduerſus illam diſtinctionem, quam
 adduxit Scotus de duplici potētia, obie-
 ctīua, & ſubiectīua; quia dicunt, quod to-
 ta poſitio Scoti innititur huic fundamen-
 to, quo deſtructo, ruit actus entitatus,
 vtuntur autem omnes eiſdem ferē ratio-
 nibus.

Prima ratio eſt hæc. Apud Ariſt. legi-
 mus tantum duas potētiās, ſcilicet acti-
 uam, & paſſiuam, vt patet 9. Metaphyſi-
 ces, tex. 1. & duos actus, ſcilicet, primum,
 & ſecundum, vt notauit Ariſt. 2. de Ani-
 ma, tex. 6. & inde, potētia paſſiua refer-
 tur ad actum primum, potētia actiua ad
 actum ſecundum, tunc arguunt; Vel iſta
 potētia obiectīua (hoc enim membrum
 eſt quod impugnat) eſt potētia actiua,
 vel paſſiua, vel non datur. Probat hęc
 propoſitio, homo qui nondum eſt geni-
 tus, per vos Scotiſtas eſt in potētia obie-
 ctīua; quod enim eſt in ſuis cauſis tantū,
 eſt in potētia obiectīua; quāto in quo
 iſta potētia obiectīua, ſi eſt quid reale,
 inhæreat, certē in ipſo homine fundari,
 & inherere non poteſt; quia homo iſte nō
 dum eſt, in quo fundabitur ergo: certē di-
 cendum eſt, quod fundatur ſolū in ma-
 teria prima hominis generandi; nihil e-
 nim hominis generandi exiſtit, niſi mate-
 ria, quae prius pars futura eſt, at potē-
 tia, quae exiſt. t. in materia, eſt ſolū potē-
 tia ſubiectīua, & ſic cum dicimus, homo
 generandus eſt in potētia, illa potētia
 eſt potētia materiae; hæc eſt ſolū ſubi-
 ectīua, ergo homo generandus eſt in potē-
 tia ſubiectīua, ergo potētia obiectīua non
 diſtinguitur à ſubiectīua; hæc potētia ſu-
 biectīua eſt potētia paſſiua, ergo potētia
 obiectīua non diſtinguitur à potētia paſſi-
 ua, & potētia obiectīua, & ſubiectīua ſūt
 eadem. Probat etiam Zabarella quod po-
 tētia obiectīua, nō differat ab actiua, hoc
 modo; quādo dicimus, Mundus antequā
 crearetur, erar in potētia obiectīua reſpe-
 ctu agentis, tunc non ſignificamus aliquā
 potētiā exiſtētem; quia cum mundus
 non ſit, non poteſt fundare iſtam potētiā,

Cōtra
 Potē-
 tiā o-
 biectī-
 uam.

Cōtra
 potētiā
 obie-
 ctīua
 reſpe-
 ctu
 ſui
 ſubiectī-
 uam.

neque hæc potentia prout mundus attribuitur habet aliquid potentiū cui inhereat, & sic non est potentia existens; sed hæc potentia nil aliud dicit, nisi non repugnantiam terminorum, hoc est negationem impossibilitatis huius propositionis; Possibile est mundum creari; modo patet, quod potentia hæc non est potentia realis, ex Aristotele 5. Metaph. tex. 17. idè vanum est hanc potentiam; quæ nihil est nisi ens rationis statuere, ut re distinctam ab alijs potentijs, quæ sunt entia realia; subinfert deinde Zabarella, quod si hæc potentia obiectiua est aliquid reale, non est quid diuersum à potentia actiua agentis; & sic cum dicimus, mundus est in potentia obiectiua, si quid reale dicimus, nil aliud dicimus, nisi quod est in potentia actiua Dei; ita quod dicere mundum fuisse in potentia obiectiua Dei, est dicere, Deum habuisse potentiam actiuam creandi mundum; potentia ergo obiectiua non est quid reale, distinctum à potentia actiua; Ex his concluditur, quod non datur potentia obiectiua distincta à passiuâ, & actiua, & consequenter non datur actus entitatiuus, & propter hoc Dicitur Thomas, & isti omnes dicunt, quod materia non habet actum entitatiuum; sed est ens in pura potentia nullam habens existentiam. Præterea, omnis existentia est à forma, & propter hoc materia esset sit entitas substantialis, & inchoamentum omnium specierum substantialium.

Reijciuntur rationes aduersæ, & confirmantur sententia Scoti. Cap. III.

Quam sint absurda, & vana hæc, quæ dicuntur ab istis, tam præ confirmatione suæ opinionis, quam contra Scotum, facile quilibet studiosus inspicere potest, si rectè sententiam Scoti perceperit, quam supra retulimus oportet tamen euidenter eorum vanitatem ostendere; nam verbis, & animo dissentiunt à Scoto; re vera cogente veritate id ipsum quod Scotus sentiunt; oportet ergo primum videre quamnam sit eorum sententia, non enim sibi constare videntur, primum ple- no ore omnes fatentur quod materia est

pura potentia, nullâ habens existentiam extra suas causas, & per seipsam; ex alia parte dicunt, quod materia est ens, & substantia, & inchoamentum omnium formarum, & subiectum earundem, & hæc expresse dicit Zabarella, & in præcitato libro secundo de materia cap. 4. in declaratione quintæ Conclusionis; hoc etiam fatentur omnes Thomistæ, & Ioânes Baconius. Nunc arguo contra hanc opinionem, vel isti pugnantia dicunt, vel dicunt idem quod Scotus, & admittunt actum entitatiuum; nam quæro ab illis, quando dicunt, quod materia est pura potentia, siue ens purè potentiale, nullò pacto existens per se, sine forma, an intelligant de potentia passiuâ, vel actiua; nam secundum eos, omnis potentia, vel est actiua, vel passiuâ; non possunt dicere se intelligere de actiua, quia hæc potentia est in agente; etenim potentia actiua est facultas transmutandi aliquid in aliud, quod non competit materiæ: quæ solùm est passiuâ; intelligunt ergo de potentia passiuâ: & hoc illi admittunt: potentia passiuâ autem est potentia transmutandi aliquid ab aliquo; cum ergo dicunt quod materia est ens potentiale, & in potentia pura; volunt dicere, quod materia est ens, quod potest transmutari in aliud ab agente; tunc quæro cum dicunt quod materia est ens in pura potentia passiuâ, an velint dicere, quod materia est in potentia veluti mundus antequam crearetur (ne vtar terminis suspectis) erat in potentia passiuâ ad creari, & veluti homo generandus, antequam generetur, est in potentia passiuâ ad generari; nam mundus in seipso antequam creatur, nihil est; & homo generandus similiter nihil est existens extra suas causas; sed est tantum in suis causis; vel velint dicere quod materia est ens potentiale, veluti est æs respectu formarum artificialium, quarum vllam nõdum recepit, sed recipere potest; vidè æs respectu formarum artificialium est merè, & purè potentiale, quia nihil actus artificii habet; sed solùm recipere, & transmutari, ad illas formas potest ab agente. Præter hos duos modos essendi, in potètia passiuâ nullus alius reperitur; vel enim res secundum totum est in potè-

Tri-
maris
cõtra
ad-
uersa
rior.

In-
stan-
tia ad
uersa
rior.

tia passiva ad esse, vel secundum partem: Primo modo est in potentia secundum totum. Secundo modo est in potentia secundum partem ad esse; si intelligunt primo modo, sunt contra Scotum, & est opinio quam ore pronunciant, & animò tenent, & est falsa, ut mox ex eorum dictis ostendunt. Si secundò modò, consentiunt cum Scotò, & admittunt actum entitativum; ostendo primum; Mundus antequam creetur, ex se nihil est; Neque potest dici, quod sit ens, habet enim solum esse in causis suis, & esse istud non est entitas realis mundi distincta ab entitate causarum, vel causæ Dei; sed est illa entitas causæ Dei, idèò nemo potest dicere, quod mundus antequam creetur, sit subiectum alicuius formæ; neque quod sit inchoamentum formarum; neque quod possit esse pars componens aliquod reale; neque quod sit substantia etiam imperfectissima, quia substantia aliquid in se est, at mundus in se tunc nihil est, id non est substantia, sed neque accidens: quia & accidens aliquid reale positivum in se ipso est; at mundus antequam creetur, nihil est; Similiter de homine generando, sed nondum genito dicendum est: nam in se nihil est, idèò non potest dici, quod homo generandus sit entitas realis alia à suis causis; Neque potest esse subiectum alicuius formæ; neque potest esse pars alicuius rei realis, quia in se nihil est, sed habet solum esse in causis suis; sed illud esse siue illa entitas, est entitas realis causæ, id autè hominis generandi: si ergo dicat materiã hoc modo esse in potentia, & ens potentiale purum, patet eos asserere quod materia prima est purum nihil secundum propriam entitatè, sicutò mundus erat nihil antequam generaretur, & homo generandus similiter secundum propriã entitatem est nihil, & sic materia prima non potest esse substantia sicut imperfectissima, quia substantia est aliqua entitas ex se, sed materia hoc modo est nihil; neque similiter est accidens eadè ratione; quia accidens est entitas positiva: modò hæc erat sententia illius opinionis, quã Scotus cõfutat, & cõtra hanc opinionem secundum hunc sensum, militat omnia argumenta Scoti, quia sic dicere, est asserere materiã esse in potè

tia obiectiva, quos terminos rectè assignatos esse à Scotò infra ostendunt: Quia opinio quam falsa sit sufficienter per se patet, cum statuat materiã esse nihil, si verò Thomistæ intelligant secundum posteriore in sensum, scilicet quòd materiã est quidem ens, sed purum potentiale, id est, denudatum ab omni forma; ut res respectu omnium formarum artificialium; res enim est in potentia ad recipiendum omnes formas, sed earum nullam habet; & tamen in se est aliqua entitas realis positiva, in qua entitate nõ dependet a forma vlla artificialiata, sed est ex se ens positivum; rectè dicunt, & cum Aristotele, & cum veritate; sed hæc est opinio Scoti, & hæc admittit actum entitativum, nam sic dicere, est dicere, materiã esse in potentia subiectiva, & esse in pura potentia respectu formarum; sed non absolute in pura potentia respectu propriè entitatis; est etiam dicere, quod est entitas positiva extra suas causas, quia nisi esset extra causas, quæcũque illæ sint (secundum Theologos enim causa eius est Deus, & secundum adversarios est forma; siquidè dicunt materiã habere à forma existere, & esse, & denique cum ponant illam esse in potètia obiectiva, cogunt dicere, illã esse in causis aliquibus, ut dicat bar prima opinio. Deinde dicim⁹ materiã esse extra causas suas, non quia putemus eam habere causas in via Aristotelis, sed hoc modo loquendi sumus, ut manifestemus materiã habere esse verum in rerum natura, non autem in causis aliquibus tantum, ut volunt adversarij; Iã materia prima in se non est entitas positiva realis, ut supra dictum est, & sic non posset esse subiectum, & inchoamentum formarum substantialium, quod tamen constat esse falsum secundum hunc sensum, ergo materia prima est entitas positiva extra suas causas, & in hac entitate non dependet à forma, sed ex semetipsa est tale ens, dicitur tamen pura potentia, quia nullam formam actu habet, sed est receptiva omnium.

Secundò confirmatur ex Aristotele 1. Phys. text. 69. hæc impugnat, Vbi docet methodum in enicidè materiã primã, ait, quod materia cognoscitur per analogiam

fortasse hæc est melior expositio, quæ illi-
 hoc congruat, sed hoc contemplantur
 Metaphysici. Secunda responsio est, quod
 dato quod ibi Aristoteles loquatur ad
 propriam mentem, auctoritas non est con-
 tra nos qua ibi ponit illa, quibus determi-
 natur, & distinguitur, hæc autem deter-
 minatio fit à forma; dicit ergo Scotus,
 quod materia non est aliquod ens huius-
 modi determinatum, quia caret forma
 actuante, & determinante, non tamen pro-
 pter hoc sequitur quod materia sit nihil,
 sed solum sequitur, quod non est aliquid
 determinatum.

Ad Ad secundum dico, quod materia est
se- per se cognoscibilis, etiam absque Anal-
giam - gia ad aliud, ut in proprio quaesito ostend-
 dam; sed pronunc ad argumentum di-
 co, quod materia duobus modis potest
 considerari: vno modo vt est entitas ab-
 soluta; alio modo vt est subiectum gene-
 rationis, & mutationis, Aristoteles in pri-
 mo Physicorum considerat solum materiã
 vt est subiectum generationis, & mutatio-
 nis, & hoc modo concedo quod non est
 cognoscibilis nisi per Analogiam ad for-
 mam, vt ad arte facta: at alio modo, sci-
 licet, vt est ens, est per se cognoscibilis abs-
 que analogia, vt dicam.

Ad obiectionem dico, quod materia
 est in genere substantiæ, sed est indeter-
 minata actu formali, quia omni for-
 ma caret, & est in potentia subiectiua ad for-
 mam, cum arguitur contra, quia mate-
 ria non sit forma, nec compositum, ergo
 non est in potentia ad formam, nec ad co-
 positum: Respondo, quod materiã esse in po-
 tentia ad formam, contingit duobus mo-
 dis; Vno modo vt fiat forma, & compositum
 ipsum simpliciter. Alio modo vt de-
 terminetur à forma ad esse compositi. ma-
 teria prima est in potentia ad formã, non
 vt fiat forma simpliciter, sed vt determi-
 netur à forma, ad hoc, vel illud compositum,
 quod ex materia, & forma confurgit.

Ad Ad tertium dico, quod actus duobus
ter- modis potest accipi; Vno modo pro actu
rium - actuante, & hic est forma, & secundum
 hunc sensum dico, quod materia non est
 actus, ideo non distinguitur, neque separatur.
 Alio modo accipitur actus pro omni eo
 quod est extra suas causas, & sic conce-

do, quod materia est actus vel in actu,
 dic vt vis.

Ad quartum per idem, & ex dictis pa-
 tet ad quintum. Ad sextum dico quod
 aduenit enti in actu formali constituto,
 est accidens, sed hoc non concludit de ac-
 cū entitatio: immo est necesse, quod id,
 quod est subiectum in generatione substan-
 tiali, sit aliquid existens extra suas causas,
 ex quo simul postea sit compositum; an-
 tiqui autem ponebant subiectum gene-
 rationis esse corpus habens formam sub-
 stantialem, alij terram, alij aquam, & alij
 aliquid aliud statuebant: ideo concludit
 contra eos, non contra nos.

Ad septimum dicit Scotus, quod po-
 tentiale receptiuum accidentium, non est
 quid illius generis, quod recipit: sed tam-
 en est quid actuale alterius generis prioris,
 vt superficies est receptiuum coloris,
 ideo non est de genere coloris, tamen est
 prioris generis, scilicet, Quantitatis, & sic
 habeo quod receptiuum aliquid, semper
 est actu aliquid generis, modo receptiuum
 substantiæ cum sit primum genus, substantia
 non potest esse in aliquo priori gene-
 re; ideo est in genere substantiæ eo mo-
 do, quo dictum est.

Ad primū Pauli Sorcinatis dico, quod
 apud Aristotelem sapissimè legimus ma-
 teriam primã habere actum entitatiuū
 nam vt supra diximus, ait illam esse sub-
 iectum generationis; esse partem compo-
 siti ingenerabilem, & ideo ad auctori-
 tates in contrarium dico, quod Aristoteles
 non vult dicere, quod materia sit pura
 potentia, vt illi intelligunt: sed intelligit
 quod est in potentia subiectiua. Ad aucto-
 ritatem de septimo Metaphysices, iam di-
 ctum est supra, respondendo ad primum.
 Ad aliam auctoritatem de quinto Meta-
 physices, dico, quod ens in potentia, non
 est ens, neque ens prædicatur de illo per
 se, sed solum per accidens. Vnde dico, vt
 dicit Scotus in expositione super illud lo-
 cum, quod illa diuisio entis, in actum, &
 potentiam, est diuisio distrahens, vt hæc:
 homo alius verus, alius pictus, nam ho-
 mo pictus non est homo, neque prædicatur
 de hoc membro, quia distrahit; ideo
 ens in potentia, omnino non est ens; &
 sic si materia esset omnino in potentia,
 quod

Ad
quar-
ium.
Ad
quin-
ium.
Ad
sextū.

Adj.

Ad
primū
Pauli
Sorcin-
atis au-
thoritatem.

quod est, esse in potentia obiectiua; non esset ens reale; dico ergo, quod materia continetur sub membro illo, quod est actus, sed communiter dicitur in potentia, quia est in potentia subiectiua.

Ad primam rationem iam responsum est supra.

Ad secundam dico, quod substantia materialis est tota actus entitativus. Ad rationem contra hoc, dico, quod substantiæ separate sunt magis actus, quam materiales: quia illæ non sunt compositæ ex re, & res; sed sunt simplicissime entitates, & propter hoc dicuntur esse magis actus, quam materiales, quia sunt formæ simplices impermixtæ materiæ.

Ad tertiam dico, quod materia est prope nihil, quia non habet esse formatum, sed informe, at si esset pura potentia, ut dictum est supra, non esset prope nihil, sed esset nihil, & est solum ergo potentia pura subiectiua.

Ad quartam dico, quod parum refert appellare materiam actum, vel in actu: diximus enim, quod pro tanto dicimus materiam esse actum, vel in actu, ut denotemus materiam esse ens extra suas causas, reale, positivum, nisi ergo velis eam appellare actum, appella in actu.

Ad quintam dico, quod hoc argumentum est pro nobis: si enim in tota latitudine entis reperitur materia, ergo materia non est nihil, sed aliquod ens positivum extra suas causas, alioquin non esset in latitudine entis, & tunc concedo, quod si est unum est purissimus actus, nihil habens potentialitatis materiæ, sed pura, & simplicissima forma, ut Deus: sic est alterum quod nihil habet actualitatis formæ: sed in pura potentia respectu talis actualitatis, & hoc est materia prima, sed hoc non concludit amplius, quam quod materia est in potentia subiectiua, non obiectiua: quia si esset in potentia obiectiua, iam non esset in latitudine entis realis.

Ad primam Zabarella dico, quod actus entitativus non est substantia, neque accidens, sed est passio entis, & est transcendens, quia actus entitativus, & existentia, est passio entis realis, sine modo in se, & sic non est materia, neque forma, neque compositum, sed existentia materiæ.

Vnde cum dicimus materiam habere actum entitativum, est, ac si dicamus materia habet existentiam, & sic cessant eius rationes; existentia autem est idem realiter cum eo, cuius est existentia; distinguitur verò formaliter, sicut ceteræ passionis entis sunt idem realiter cum eo, non formaliter.

Ad rationem desumptam ex Baccono, ut eam format Zabarella, dico, quod actualis materia est re distincta à potentialitate materiæ, neque tamen propter hoc sequitur, quod in materia sit compositio, sicut privatio non facit compositionem cum materia, quia illa potentialitas est passio materiæ posterior existentia, & actualitate materiæ; est enim quod materia est ens existens, est etiam potentialis, & receptiva formæ.

Ad rationem, ut eam format Bacconus, cum inquit potentialitas poterit dici quedam actualitas, quia est quedam existentia, & res, sicut materia ponitur quedam actualitas, quia est quedam essentia; Dico quod potentia importat duo.

Primo notat aptitudinem in subiecto patiente.

Secundo notat carentiam formæ recipiendæ: id enim dicitur esse in potentia, quod est aptum recipere formam aliquam, sed illam non habet; Dico ergo, quod potentialitas duobus modis potest considerari; Vno modo ut est quedam aptitudo, & sic est quedam entitas, & consequenter potest dici actualitas entitativa, & hoc modo non opponitur actualitati; Alio modo potest accipi pro negatione formæ, & actus, & sic opponitur actualitati, & secundum hunc sensum potentialitas non est entitas, & sic non distinguitur re ab actualitate, tamquam positivum à positivum, sed tamquam negativum, & non ens à positivum, & ente, & tunc eum dicimus potentialitas distinguitur re ab actualitate, volumus dicere, quod distinguitur re, id est non sola ratione, sed ex parte rei; patet ergo quod potentialitas potest dici actualitas, & quando est contradictio, & quando non. Per hoc idem ad secundum patet, quia potentialitas pura, id est illa negatio formæ, non est actualitas, sed potentialitas, pro aptitudine est en-

Ad primam
Zab.

tas, hæc tamen non potest esse terminus creationis ex se sola, quia cum sit passio, necessàriò requirit suum subiectum; unde sicut risibilitas non posset produci, neque creati sine homine, ita nec potentia- litas materiæ posset esse terminus crea- tionis absque materia. Ad auctoritates Aristotelis iam dictum est.

*Ad rationes contra potentiam obiecti-
uam. Cap. V.*

AD rationes quibus impugnabát po- tentiam obiectiuam, est respondè- dum: sed primo notandum est, quòd val- de Aduersarij decipiuntur in hoc: putant enim Scotum existimasse potentiam ob- iectiuam esse quid reale, siue potentiam realein, cui necessàriò respondeat actus entitatiuus, & ita voluit, quòd ex positio- ne potentie obiectiuæ, arguat dari actum entitatiuum: Vnde dicunt, fundamentu Scoti esse potentiam obiectiuam, qua de- structa, destruitur actus entitatiuus; sed eos decipi, patet ex opinione Scoti, quam supra retulimus; nam ponit actum enti- tatiuum quia datur potentia obiectiuæ; sed probat materiam habere actum entitatiuum, rationibus adductis, quia esset nihil, quòd nõ est asserendum. Præterea, non est Scotus, qui adinuenerit hanc po- tentiam obiectiuam, sed est terminus cõ- muni necessarius pro declaratione quæ- stionis huius, & aliarum similium: & hoc vñ sunt prius Aduersarij, dum dicunt, quòd illud, quòd habet esse tantum in causis suis, est in potentia obiectiuæ; unde impugnare hanc distinctionem, est arguere tam contra seipsos, quam con- tra nos.

Præterea, non dixit Scotus, quòd hæc potentia obiectiuæ sit distincta à poten- tia passiuæ, vel actiuæ, vt supra diximus; asseruit enim, quòd hæc potentia obiecti- uæ est idem quòd potètia subiectiuæ, quæ- doque, vt quando se concomitantur in eodem subiecto, vt dixi de semine, & tunc potentia obiectiuæ est potentia passiuæ realis, quia est potentia vna, quæ ad di- uersa cõparata dicitur obiectiuæ, vel sub- iectiuæ, sed quædo vna est sine altera vt in mundo creabili: tunc potentia obiectiuæ

est idem quòd potentia actiuæ agentis rea- liter. formaliter autem est non repugnan- tia, & negatio impossibilitatis rei creæ- dæ. Sunt ergo admittendi isti termini; Ne- que argumenta aduersariorum sunt vli- us valoris contra Scotum. Vnde ad ra- tiones Zabarellæ formaliter dico, quòd potentia obiectiuæ duobus modis potest accipi, vno modo propriè, & per se sola, vt contradistinguitur à potentia subiecti- uæ, & sic dico, quòd si consideretur quòd ad esse reale, est idem quòd potentia actiuæ agentis: si verò consideratur secun- dum suum esse formale, est non repu- gnantia termini producibilis, quæ ab Ar- istotele appellatur potentia Logica. Alio modo potest considerari vt est idem cum potentia subiectiuæ, & sic dico, quòd rea- liter est potentia subiectiuæ, sed formaliter est non repugnantia productionis ter- mini illius ab agente; & sic patet, quòd potètia subiectiuæ, & potentia obiectiuæ, continentur sub illa distinctione Aristoteli de duplici potentia, scilicet actiuæ, & passiuæ: nam potentia subiectiuæ, est passiuæ realiter, & formaliter; potentia ve- rò obiectiuæ, realiter est potentia actiuæ agentis, vel potentia subiectiuæ, sed forma- liter est non repugnantia, siue potentia Lo- gica, quæ ab Aristotele proculdubio con- ceditur.

Per hæc eadem patet ad Zimaræ Theo- remate 15. & alibi, vbi hanc materiam *Rej- citur* pertractat, & reprobat actum entitatiuum, *Zimaræ* eo principali fundamento nixus, quòd *ra-* omnis existentia sit à forma, quòd tamen falsum esse ostendimus. Applicationem ad singula propter prolixitatem nimiam omitto.

THEOREMA XXIII.

Potentia non est de essentia materiæ.

Theorema declaratur. Cap. Vnicum.

EX determinatione præcedētis Theo- rematis, patet huius quoque deter- minatio; etenim, cum visum sit, quòd materia secundum suum esse absolutum, est ens reale, extra suas causas existens; patet consequenter, quòd potentia non est de

*Ad
ratio-
nes
Zab.*

*Rej-
citur
Zimaræ
ra-*

est de essentia ipsius in primo modo dicendi per se; sed solum in secundo modo. Vnde pro solutione omnium obiectio- num contrarium dico, quod potentiam esse de essentia materiæ potest intelligi duobus modis; Vno modo, quod sit de essentia materiæ, in primo modo dicendi per se; Alio modo, in secundo modo dicendi per se. Concedimus, quod potentia est de essentia materiæ in secundo modo dicendi per se, non autem in primo: quod patet per dicta; ostendimus enim iam, quod materia est in potentia subiectiua respectu formæ, & sic cum sit ens, quod est aptum natū suscipere varias formas, hinc fit, quod talis potentia est passio propria ipsius materiæ, & sic ei competit in secundo modo dicendi per se. Rationes, quæ solent adduci in contrarium, solutæ sunt in præcedenti Theoremate.

THEOREMA XXIV.

Materia per Diuinam potentiam potest existere sine forma.

Theorema declaratur. Cap. vnicum.

Huius Theorematis veritas pendet ex determinatione præcedenti; nā cum materia sit ens per se absolutum, existens extra suas causas, non est contradictio ipsam esse sine forma; Deus autē potest omnem illud, quod non implicat contradictionem; Omnia clara sunt: Sed hoc Theorema est metè Theologicum, Philosophus enim licet asserat materiam esse entitatem absolutam, extra suas causas, non tamen diceret, illam posse existere per se actu sine forma: sicuti nec diceret, accedens posse sine substantia existere, neque substantiam sine accidente, & hoc propter ordinem vniuersi, & quia modo sumus in Philosophia, de hoc satis.

THEOREMA XXV.

Materia est per se cognoscibilis.

Adducitur opinio Scoti cum suis fundamentis, & obiectiones Aduersariorum adferuntur. Cap. I.

Scoti *prima ratio.* **S**cotus 2. Sent. dist. 12. q. 1. respondendo ad tertium principale, & q. 2. respondendo

ad tertium pro opinione, & 2. Metaph. q. 2. sed hoc loco confuse, ex duobus autem præcatis locis de 2. Sent. clarè dicit, quod materia est per se intelligibilis absque forma, siue absque relatione ad formam. Hac conclusio probatur ab eo in eodem loco, tali ratione; Omnis entitas absoluta, in se est cognoscibilis, materia est huiusmodi, ergo. Maior est clara ex Theoremate de obiecto intellectus: quia intelligibilitas est passio entis. Minor etiam patet ex Theoremate de actu entitatis materiæ, vbi ostendimus, quod materia est ens absolutum; & sic tenet, quod materia in se habet. Ideam in mente Diuina: sed de hac Idea, quia est negocium Theologicum, nō loquimur modo; Quoniam autem de materia potest esse duplex consideratio, de ipsa quoque dupliciter cognitionem assignat; Potest enim considerari materia, vt est entitas absoluta, & sic ipsa est per se cognoscibilis ab intellectu, vt dictum est. Alio modo considerari potest, vt est subiectum mutationis, & transmutationis, & sic ait, quod cognoscitur per Analogiam ad formam; Prima quidem cognitio materiæ nobis haberi non potest pro hoc statu, licet materia sit in se hoc modo cognoscibilis, ratione superius adducta; & ratio est: quia valde distat a sensibus nostris; Diximus autem in Theoremate de obiecto intellectus, quod intellectus noster non potest cognoscere nisi ea, quæ sunt sensibilia in se, vel in suis effectibus, propter ordinem naturalem potentiarum; materia autem non est sensibilis in se, secundum suam entitatem absolutam; neque est sensibilis per effectus; quia vt est entitas absoluta, ab ea circumscribimur omnes effectus, sed vt subiectum rerum generabilium, est cognoscibilis; quia vt sic, habet effectus, & sic est sensibilis per suos effectus, scilicet, per sustentationem formæ; vnde cognoscitur per transmutationes, & mutationes, quæ fiunt in ipsa: & sic materia est cognoscibilis tantum per Analogiam ad formam, siue per comparisonem ad formam, cuius est subiectum pro hoc statu à nobis; adeo quod sunt duæ Conclusiones. Materia in se, vt est entitas absoluta, est cognoscibilis, licet eam pro hoc

*Du-
plex
cogni-
tio de
mate-
ria.*

hoc statu sic non cognoscamus. Secunda, Materia est cognoscibilis pro hoc statu per Analogiam ad formam; Prima Conclusio patet ex ratione adducta. Hanc vero conclusionem secundam sic probat; forma est magis cognoscibilis à nobis quam materia, sed forma non cognoscitur nisi ex operationibus, ergo nec materia; sed effectus materiae est sustentare formam, ergo materia est cognoscibilis solum per habitudinem ad formam. Maior est clara, & communiter cõcessas. Minor probatur: quia ex noua operatione arguimus nouam formam; sic etiam, ex noua mutatione, cum videamus subiectum manere, venimus in cognitionem materiae, & sic materia est cognoscibilis solum, quatenus habet habitudinem ad formam. Aristoteles autem dixit sepe materiam cognosci per Analogiam ad formam, non tamen propter hoc voluit excludere, quod materia in se non sit cognoscibilis: sed quia nos pro hoc statu, quæ solum nouit Aristoteles, cognoscimus materiam hoc secundo modo, hinc sit, quod illam sic cognosci sepe dicit; nõ est autem inconueniens, quod aliqua vna res duobus modis cognoscatur: etenim, ignis vt transmutatur localiter, non est cognoscibilis, nisi per comparationem ad locum, tamen absolute in se est cognoscibilis alio nobiliori modo, scilicet, vt est ignis; ita materia vt est subiectum mutationis, non est cognoscibilis, nisi per comparationem ad formam; cuius est subiectum, sed non tamen sequitur propter hoc, quod non sit cognoscibilis in se, quatenus est entitas absoluta, & sine relatione ad formam.

Aduersariorum positio cum suis fundamentis. Cap. I I.

Contra hanc sententiam Scoti sunt obiectiones duplici ex parte; Primò, quia in secunda cõclusionem dicit Scotus, quod Methodus inueniendi cognitionem materiae primæ, est Analogia ad formam; quæ tamè secretè videtur falsa, & Merce narius contra eam sic arguit in secundo Tomo sũarum Dilucidationum, in præsentis Dilucidatione. Primò confundit

hæc opinio Scoti methodum, & viam inueniendi cognitionem materiae, quò ad, si est, & quò ad, quid est; hoc est absurdum, ergo. Absurditas consequentis patet: quia an sit, & quid sit, sunt diuersæ quæstiones, & ideo requirunt diuersas Methodos; probat assumptum, quoniam ita opinio non distinguit de cognitione materiae an sit, & quid sit, sed absolute ait materiam cognosci per analogiam ad formam, quod est falsum quò ad cognitionem an sit, & probatur: quoniam Methodus per analogiam non est methodus inueniendi materiam, quò ad si est, sed tantum quò ad quid est, quod conspicitur ex hoc: quia cum Aristoteles tex. illo 69. primi Phys. stansisset materiam cognosci per analogiam, ex hac analogia deduxit definitionem materiae primæ, dicens, quod materia suapte natura est substantia, quadam informis in potentia ad omnes formas. Præterea, methodus per analogiam, supponit materiam esse, quod cõspicitur ex Arist. loco citato, inquit enim sic. Sicut se habet æs ad statuum, ita materia ad formam, & ad res naturales; iam verò discursus iste materiam præsupponit esse, quia naturalis materia sic se habet ad res naturales vt materia arte factorum ad res arte factas; iam verò clarum est, quod hæc comparatio supponit materiam esse, non autem probat illam dari; errant ergo dum dicunt analogiam esse methodum cognoscendi materiam quò ad si est. Hæc opinio errat tertio, dū interpretatur analogiam, qua Aristoteles ait cognosci materiam pro habitu dine ad formam, quoniam Aristoteles ibi per analogiam non intelligit talem habitudinem, sed solum intelligit proportionem, & similitudinem ad materiam arte factorum; vnde declarat quomodo materia per analogiam cognoscatur, inquit, quod sicut æs ad statuum, & lignum ad lectum, ita materia rerum naturalium ad res naturales; iam verò illa materia rerum artificialium informis est, potentiaq. ad formas artificiosas, ergo, & materia rerum naturalium substantia quædam informis est, potentiaq. ad formas omnes naturales recipiendas. Hinc ponit suam sententiam, quæ est, quod methodus cognoscendi ma-

*Mer-
cenar-
ius
cõtra*

*Secū-
daria.*

*Ter-
tiaria.*

scendi materiam primam: quod ad si est, est contrarietas existens in transmutatione, vnde tex. 51. primi Phys. via transmutationis ostendit dari materiam primam sic: Omnis transmutatio fit ex contrario, sed vnum contrarium non recipit, neque alterum contrarium transmutat: quia mutuo se perdunt, ergo sola contraria in generatione non sufficiunt, sed opus est dare aliquod subiectum quod recipiat contraria, & ex eo simul cum altero contrario alterum generetur, in tex. 52. ostendendo quod principia non sunt contraria, materiam dari demonstravit: quia cum haec duae propositiones non possint de eisdem verificari, principia non sunt contraria, & principia sunt contraria; necesse est adiuvenire aliquod principium, quod nulli sit contrarium; hoc est materia; contrarietas ergo existens in transmutatione, est methodus ad inuestigandum si est de materia; methodus autem inuestigandi cognitionem materiae quod ad quid est, est analogia, non quidem ad formam, vt Auerroes, & Scotus, & D. Thomas dicunt, sed analogia ad materiam arte factorum. Contra primam conclusionem vero ex professo arguit Achillinus lib. 1. de Elementis, dubio 10. Illud non est intelligibile per se, quod non est actus, vel habens actum; at materia prima non est actus, neque includit essentialiter actum, ideo non est per se intelligibilis. Ambas propositiones veras esse supponit: reilnquitur ergo, quod materia solum cognoscatur ex accidenti, scilicet ex analogia ad arte facta, vel ex subiecto generationis accidentalis; & hoc modo ait Arist. 1. Phys. tex. 69. cognosci materiam.

cum enim dicant essentiam materiae esse potentiam, & potentia sit respectus ad formam, dicunt quod materia non potest cognosci sine forma.

Excellentissimus Piccolomineus lib. 2. de Materia, c. 2. impugnat opinionem Scoti primo sic. Quod est proprium formae, non esttribuendum materiae, sed propriae notioni formare mentem, siue percipi a mente, est proprium formae, ergo non esttribuendum materiae. Minor probatur: quia recipi in alio, terminare, & formare aliud, est proprium formae, hinc dixit Arist. 3. de Anima, tex. 6. quod mens est locus formarum. Secundo sicut sensus 2. de Anima, tex. 121. dicitur recipere species sine materia, ita longè magis mens dicitur recipere species sine materia, non materiam, vnde Arist. 3. de Anima, tex. 38. docens quomodo anima fiat omnia, ait, non lapis est in abima, sed species lapidis. Tertio Arist. 3. de Anima tex. 9. loquens de aptis intelligi a mente, numerat carnem, & esse carnis, scilicet compositum, & formam, non autem materiam, ergo materia non est per se intelligibilis. Quarto 3. Physic. capite de infinito, infinitum dicitur secundum se ignotum, at materia est quoddam infinitum, & indeterminatum carens termino, ergo, necdum est ignota per se, sed causa ignorantiae. Quinto. Sicut se habet res ad esse, ita ad cognosci: at materia non est quid, nec pars quid est sed vehiculus ipsius quid est, vt asseritur in calce 2. Physic. ergo materia non est per se cognoscibilis.

Declaratio opinionis Scoti, et Aduersariorum consutatio. Cap. III.

VT veritas in hac re sit manifesta, primo dilucidabimus secundam conclusionem, dein de primam; Quod ad secundam igitur est notandum, quod materia prima tantum quod ad si est, quam quo ad quid est, cognoscitur via transmutationis, & corruptionis: hac enim Methodo Aristoteles adiuvenit materiam primam in 1. Phys. tex. 51. & eadem methodo adiuvenit definitionem materiae, ex eo enim quod videmus continuo aliquid corrumpi, & in illa corruptione aliquid deperdi,

*Opinio
Materiae
prima
139.*

*Piccolom.
Pri-
maria*

*Achil-
linus
contra
prima
mam
concl.
Pri-
maria*

2. 78.

*Zima-
ra
Theo-
re-
ma
36.*

Not.

perdi, scilicet formam, & aliquid remanere; arguimus dari subiectum illorum contrariorum, & eadem via, & methodo inuenimus essentiam materię: ex eo enim quod ipsa remanet in corruptione, & modo hanc formam recipit, & modo aliam, dicimus quod materia est ens esse informe, sed in potentia ad omnes formas recipiendas; & ita hac methodo à posteriori, & ab effectu, satisfacimus quesito, an sit, & quid sit materia prima; At hæc methodus includit habitudinem ad formam, vt patet: quia transmutatio fit in subiecto, ergo hanc etiam in

Theo. Theorematis Logici diximus esse methodum inuestigandi definitionem substantię, scilicet demonstrationem quia

17.

vt ibi explicauimus, & probauimus; quomodo hoc etiam fiat, declarauimus in

Theo. Theoremate de regressu, quere in his duobus locis. Hinc facile possumus ostendere, quomodo opinio Scoti sit verissima: patet enim quod eadem methodus inferuit ad venandum de materia prima quod est, & quid est: non autem vt dicebat Mercenarius, ad an. sit inforuit methodus, & demonstratio ex contrarietate, & ad quid est analogia ad arte facta; immò particulariter contra hoc, quod analogia ad arte facta non sit methodus, & via sufficiens ad inuestigandum quid est, de materia ostendo. Hęc similitudo ex se non facit fidem, sed præsupponit methodum ex transmutatione substantiali, ergo per se non est sufficiens. Antecedens probatur: quia si quis arguat, Sicuti se habet materia respectu artificialium, ita materia respectu formarum naturalium: sed materia artificialium, &c. Statim quis posset negare Maiorem, scilicet, illam similitudinem, scilicet, quod sicuti se habet materia artificialium respectu formarum artificialium, ita materia formarum naturalium se habeat respectu formarum naturalium: nisi enim probetur, ex se nihil valet; pro tanto ergo valet, quia ex transmutatione substantiali apparet hæc similitudo, & proportio: quia enim in corruptione naturali destruitur forma, & remanet materia, & illa materia est informis de se, & potentialis ad omnes formas, hinc cognoscimus mate-

riam rerum naturalium esse similem materie artificialium; non ergo hæc similitudo est vera, & propria methodus inuestigandi quid est de materia prima, sed est transmutatio substantialis. Hinc patet ad duas primas obiectiones Mercenarij, non enim valent contra Scotum: non enim dicit Scotus, neque eius opinio afferit analogiam esse methodum inuestigandi cognitionem de materia prima an sit, immò diximus, quod Analogia, neque est methodus ad inuestigandum quid est, de materia, vt ipse falso arbitratur.

Secunda verò ratio facit pro nobis, quia dicimus, quod via generationis ostendit quod est, deinde addimus, quod etiam facit scire quid est, vt longo sermone declarauimus in Theoremate Logico, quod demonstratio, quia, notificat substantiã.

Ad Aristotelem verò dico, quod illa Conclusio non deducitur ex illa Analogia præcisè, sed ex rationibus superius adductis ex ratione transmutationis, in quibus Aristoteles probauerat materiam esse subiectum contrariorum, sed in se nullã contrarium habere, sed esse susceptiuam illorum; ex hac enim efformis deducitur, quod materia est informis, & in potentia ad omnes formas; illa autem analogia inferuit pro maiori declaratione; sed ex se non habet vim demonstrandi, & per hoc patet ad secundum. Ad tertiam rationem pro solutione est notandum, quod duobus modis potest exponi ille textus. Vno modo, vt exponit Mercenarius, scilicet, quod ibi dicat subiectã materiam cognosci per analogiam ad arte facta, & expositio est satis conformis verbis textus, sed tamen non propter hoc dicitur, quod Aristoteles voluerit hanc analogiam esse methodũ cognoscendi quid est materia prima: sed esse quandam leuem argumentationem, quæ simul cum methodo ex generatione, & corruptione deducta, deducit nos in cognitione quid est materia prima. Alio modo potest exponi conformiter expositioni Auerrois, scilicet, quod subiecta materia cognoscitur in analogia, id est in habitudine ad formam, ex se enim habet ordinem, & relationem essentialẽ ad formam; est enim subiectum formæ ex propria natu-

Ad duas primas rationes Mercenarij. Ad.

Theo. 17.

Ad 3.

ta, & ideo cum includat talem habitudinem, non potest cognosci, nisi in hac habitudine, & analogia ad formam: hanc autem habitudinem materiæ ad formam declaravit per similitudinem materiæ arte factorum, res enim non est forma, neque aliquid formæ, sed potentia omnes formas artificiatas includit; & etiam materia de se non est forma, nec habet formam, sed potentia omnes formas includit; & sic conspicitur, quod materia habet habitudinem ad formam; & sic potest exponi ille textus. Sed Auer. erravit in eo, quod ulterius progrediens, dicit materiæ nullo alio modo esse cognoscibilem, nisi in hac habitudine; quod falsum est, ut in prima Conclusione declaravit Scotus: porro verum est, quod materia, ut est subiectum, & tertium principium rerum naturalium, non est cognoscibilis, nisi in hac analogia, sed ut est ens absolutum per se, ut ostendimus in Theoremate de actu entitativo, est per se intelligibilis sine hac habitudine, & analogia: quia est ens, & intelligibilitas est passio entis, & sic hec ratio contra nos nullum habet robur.

*Cōfr-
ma-
tur.
I. Cō-
clusio*

Pro corroboratione verò primæ Conclusionis non sunt alia fundamenta construenda, quam illud, quod Scotus adduxit, nempe, quia materia secundum se, est ens absolutum: omne autem ens est intelligibile per se, quia intelligibilitas est passio entis: quod fundamentum adhuc probatur: quia ens est obiectum adæquatum intellectus, ut dictum est in proprio quaesito, & sic omne ens per se intelligibile, sicut omnis color est per se visibilis, dato quod color sit obiectum adæquatum visus; tamen specialiter contra fundamentum Auerfarianorum arguo, & probō, quod actus formalis non sit causa intelligibilitatis rei. Quando isti dicunt, quod actus est causa intelligibilitatis, vel intelligunt ex parte rei, vel ex parte intellectus: si ex parte rei, hic est sensus, quod actus est causa propter qua res est intelligibilis. Si secundo modo, hic est sensus, ad⁹ est causa propter quam intellectus intelligit rem. Si primo modo, adhuc duobus modis intelligere possunt, vel enim intelligunt, quod actus est causa propter quam res est intelligibilis materialiter, & obiectivè, id est actus formalis solus est obiectum intelli-

bile siue materia intellectiois, & nihil aliud: vel intelligunt, quod actus est causa, & ratio propter quam res est intelligibilis formaliter, adeo quod actus est ratio formalis, qua res est intelligibilis; ita quod sunt tres sensus; Primus est, actus est causa propter quam intellectus intelligit rem, Secundus, actus est causa, propter quam res est intelligibilis obiectivè; Tertius: actus est causa propter quam res est intelligibilis formaliter. Auerfariani non intelligunt primo modo, quia tunc nulla esset disputatio inter nos, quia non loquimur de intellectu nostro, an possit materiæ nec ne intelligere, sed loquimur de materia ipsa in se an sit intelligibilis; & si hoc modo intelligeretur, esset omnino quoque falsum, quia intelligentiæ abstractæ sunt maxime actus, & tamen ex secundo Met. & alibi, sunt difficillimè cognitu ab intellectu nostro: quia se habet respectu illarum uti oculus Nicticoracis respectu solis. Restat ergo, quod intelligant secundo, vel tertio modo; sed neque secundo modo est verum: quia si solum actus formalis esset obiectum, & materia intellectiois, cetera entia non essent intelligibilia, ut materia, compositum, actus secundus, scilicet operationes, ite entia, de quibus loquitur Arist. 2. Phys. text. 4. quæ non sunt naturalia neque habent naturam, & sic non sunt forma, nec materia, nec compositum, sed sunt secundum naturam, quod tamè est falsum; immo hæc cognoscimus, & illis mediantibus ascendimus in cognitionem formæ compositi. Præterea, tunc materia prima nullo modo esset intelligibilis, quia quod est extra obiectum alicuius potentie, non potest villo modo percipi ab illa potentia, ut sonus, quia est extra obiectum visus, nullo modo est visibilis, ergo si actus formalis est obiectum intellectus, materia nullo pacto poterit intelligi; nisi forsitan dicant per accidens, ut dicimus, quod albedo in ædificato re ædificatè ædificat; sed quæ sunt per accidens, non pertinent ad sciendam. Relinquitur ergo tertius sensus, in quo ipsi loquuntur: sed hic quoque est falsus, quia similiter tunc sequeretur, quod actus secundus, & entia secundum naturam, non essent per se intelligibilia: probatur consequentia: quia illud, à quo aufertur ratio formalis

*Con-
tra
funda-
mentū
adver-
sario-
rum.*

formali, intelligibilitatis, redditur inintelligibile, sed actus secundus, & entia secundum naturam, secundum se sunt denudata ab actu primo, & forma, quia forma non clauditur in eorum entitate, ut patet, sed sunt entia distincta. Similiter materiae primae tunc repugnet intelligibilitas, quia ei repugnat actus, & forma, & sic neque villo modo posset intelligi, & tamen Aduersarij concedunt ipsam intelligi: nam eius definitionem, & proprietates assignant. Nec valet dicere, cognoscitur per formam, quia cui repugnat ratio formalis intelligibilitatis, est penitus inintelligibile, sicuti id, cui repugnat ratio formalis entitatis nullo pacto est ens, etiam sonus, quia ei repugnat ratio visibilitatis, nullo modo nec per se, nec per accidens est visibilis; neque est, quod dicant esse intelligibile per accidens: quia hoc est falsum, ut visum est; deinde, quae sunt per accidens, non pertinent ad scientiam. Ex his patet, quod haec propositio, quae est fundamentum Aduersariorum, actus est causae intelligentiae, est falsa secundum intellectum eorum. Sed est hic

Notandum. Aduersarij, quod quidem omne ens reale est intelligibile, siue sit substantia, siue sit accidens, siue materia, siue forma, siue perfectum, siue imperfectum, sed tamen vnum ens non est ita perfecte intelligibile, ut alterum, sed illud, quod habet nobiliorem entitatem, est perfectius intelligibile, & quoniam forma est perfectius ens quam materia, ideo forma est magis intelligibilis. Insuper cum forma sit causa, dans entitatem rebus, forma quoque dicitur causa intelligibilitatis rerum; quod enim tribuit rei entitatem, tribuit quoque intelligibilitatem, quia intelligibilitas est passio entis; Cum itaque forma sit causa entitatis, est quoque causa intelligibilitatis; & in hoc sensu vera est illa propositio actus, & forma, est ratio intelligibilitatis, sed sic non officit nobis, ut dictum est: quia nos concedimus, quod illud est magis intelligibile, quod habet nobiliorem actum; vnde substantiae abstractae propter hoc sunt maxime intelligibiles, id est perfectissima intelligibilia, non tamen sequitur, quod res paruae en-

titatis, & res, quae nihil habet actus formalis, dummodo sit ens, non sit per se intelligibilis, ut dictum est; Ad quod vberius declarandum, valde est utilis illa disputatio, quod difficultas cognoscendi res non prouenit ex parte rerum, sed ex parte nostri intellectus; de qua suo loco licet enim vnum intelligibile non sit ita perfectum uti alterum, tamen vnum quodque quantum est ex se est aequè facile intelligibile, ut reliquum. Hinc patet quomodo potentia sit causa ignorantiae, & occultationis, quia quod est potentiale, est paruae entitatis, & sic est parum intelligibile, & propter hoc materia prima dicitur parum intelligibilis, quia est maximè potentialis, & intelligentiae maximè intelligibiles, quia nihil participant de potentia, sed sunt entia perfectissima.

Hinc ad primam rationem nego Maiorem: quia omnibus modis est falsa. Ad secundam concedo, quod potentia est causa occultationis, quia minuit entitatem, & perfectionem eius, & ideo dico, quod materia est intelligibilis facis exiguo modo: quia habet multum de potentia, cum hoc tamen fiat, quod materia est per se intelligibilis, tamen quia materia per se insensibilis, ideo pro hoc statu cognoscitur per res sensibiles propter ordinem, & connexionem nostram potentiam, & communiter dicitur materia inintelligibilis, quia est insensibilis, ut diximus in Theoremate de obiecto intellectus. Ad rationem Thomistarum patet, quod procedit ex falso fundamento, scilicet quod materia non habet entitatem absolutam. Ex his facilis est responsio ad rationes Piccolomini. Ad primam negatur Minor; ad probationem respondeo, quod aliquid recipi in alio, & formare aliud, potest intelligi duobus modis, vel ut actus in materia, vel ut obiectum in intelligente; primum est munus proprium formae, sed secundum est munus omnis entis: istae autem receptiones patet quod magis distat ab inimicem, quam Caelum à terra; quod conspicue patet ex auctoritate, & exemplo. Arist. in 3. de Anima, tex. 6. quod in eis est locus formarum, neque enim hoc intelligitur de formis re-

Adi.

Adi.

Adi.
nem
Tbo-
mistarum.
Adi.

libus realiter, sed de speciebus formatū, que intentionaliter in intellectu, & mente recipiuntur; quodlibet autem ens habet huiusmodi species, & formas. Per hoc patet ad secundam, vult enim dicere Arist. quod non recipitur in anima lapis materialiter, sed spiritualiter per suam speciem, idēō non sequitur propter hoc, quod materia in se non sit intelligibilis; ipsa quoque per propriam speciem non possit, intelligi. Ad tertiam aliās ille textus est explicatus in Theoremate de primo cognito, pro nunc dicatur, quod locus ab auctoritate negatiuus non valet.

Ad 4. Ad quartum dico, quod concludit materiam esse parvę entitatis, quia plurimum potentialitatis habet, & sic est parum intelligibilis; concludit etiam valde esse remotā à sensu, quia distat ab actū formali, & sic est insensibilis, & ideo pro hoc statu per se est parum intelligibilis, sicut etiam intelligentiæ, non ratione entitatis, sed ratione ordinis, & connexionis nostrarum potentiarum. Ad quintū negatur Minor. Ad probationem iā probata est aliās in proprio Theoremate, quod materia est pars quidditatis, & habet suum quid.

T H E O R E M A XXVI .

In materia prima non datur forma corporeitatis, siue ratio seminalis coæterna ei.

Positio Alberti Magni, & aliorum.
Cap. I.

Scotus secundo Sēntentiārum d. 18. q. 1. unica, recenset quandam opinionē, quæ à Marginistis tribuitur Alberto Magno, & Henrico, & ab alijs tribuitur Avicennæ, & alijs, quæ asserit in materia primā esse formam corporeitatis æternam. Circa hanc materiam tria sunt faciēda; Primō declarābimus, quid intelligant per hanc formam corporeitatis; Secundō eorū rationes adducemus; Tertio examinābimus illam. Quo ad primum, existimant isti, in materia prima esse quandam formam substantialem æternam, quam appellant formam corpo-

reitatis, quæ quidem per seipsa non est perfecta forma, sed imperfecta: dat tamen materiæ, vt sit receptiva omnium formarū; Hęc forma appellatur ratio seminalis, siue inchoatio formarū: quia ex illa educuntur omnes formæ tanquā ex seminario, & radice; & dicunt, quod licet sit imperfecta, cogit tamen generāti extrinseco in prima generatione cuiuscumque rei. Pro hac opinione adducit Scotus varias rationes, & sunt istæ: Nisi hęc forma admitatur in materia, sequitur quod dabitur creatio, immō quod hęc, quæ generatio appellari solet ab omnibus, erit creatio. Cōsequens est falsum, tam secundum Philosophos, quam Theologos; quia Philosophus nō admittit creationē; neque Theologus admittit, quod agens naturale possit creare. Consequētia probatur: Quia creatio est productio alicuius nulla illius rei producte parte supposita; sed sic est, quod si forma producitur ab agente sine hac forma æterna in materia, producit illam rem totaliter, nulla sui parte supposita, ergo agens naturale creat, & sic illa, quam nos appellamus generationem erit creatio: at si admittamus illam formam corporeitatis, patet, quod non sequitur hoc inconueniens, quia illa præsupponitur tamquam pars formæ inducendæ.

Secunda ratio, sequeretur quod nulla generatio esset naturalis, consequens est falsum, vt patet: consequentia probatur. Ille motus est violentus, & non naturalis, qui est totaliter ab agente extrinseco, nullo autem pacto ab intrinseco, sed sic est quod si non admittatur hęc forma æterna in materia, quæ coagat agentī extrinseco, omne agens in motu generationis est extrinsecum: quia materiæ non potest agere, neque forma inducenda, quia nōdum est, nil aliud autē internū adest; Relinquitur ergo, quod omnis generatio sit violenta. Hęc ratio cōfirmatur, ex Arist. in 2. Physicorū, tex. 2. vbi ait, quod naturalia differūt ab artificialibus per hoc, quod naturalia habent principium internum motus, artificialia verō nequaquā; per quod principium patet, quod vult intelligere principium actiuum, non passiuum, artificialia enim quoque habent princi-

principium passiuum. At si hæc forma perpetuò annexa materiæ negetur, res naturalès nullum habebunt principium actiuum internum.

4. Quartò ait Aristoteles, 6. Metaph. tex. 1. quod principium artificialium est in cognoscente, & principium naturalium est in motu; certum est quod in hæc auctoritate vniformiter loquitur de principio, alioquin non valeret argumentum quod ibi facit: probat enim ibi, quod Philosophia naturalis distinguitur à practicis; quia naturalis est circa ea, quæ habent principium in re mota, practicæ verò sūt circa ea, quorum principium est in operante, siue in intellectu. Necesse est ergo quod intelligat vniformiter de principio, scilicet de illo, per quod scientiæ illæ distinguuntur; tunc sic dicit principium artificialium est actiuum, ergo principium, quod est in natura, debet quoque esse actiuum; at tale nil aliud esse potest, quàm illa forma corporeitatis, ergo.

7. Quintò, tertio Ethicorum violentum est, cuius principium est extra non conferente vim passio; ergo per oppositum passum naturale est illud, quod nõ mouetur totaliter ab extrinseco, sed ipsum quoque passum aliquam vim confert; ergo hoc quod in passio naturali conferat hanc vim, nil aliud esse potest quæ forma hæc, vt dictum est, ergo datur forma corporeitatis æterna materiæ quæ est inchoamentum, & ratio seminalis omnium formarum.

6. Sextò arguūt alij pro hac opinione sic. Tria supponendo, Primò quòd supremum genus in categoriâ substantiæ vniuocum est corpus, quòd sola caduca corpora cõplectitur. Secundò, genus vniuocum illud solum dicitur, cui aliqua vna natura communis extra animam responderet. Tertio, quòd hæc natura communis à qua sumitur vniuocatio, non potest esse sine forma. Tunc ita argumentantur; Corpus quod est supremum genus categoriæ substantiæ, est vniuocum genus omnium caducorum corporum, ergo ei responderet in rebus aliqua vna forma ab omnibus talibus corporibus participata, datur ergo forma corporis, si ergo datur, ergo æterna est, quia quòd est in re intereunte,

debet quoque esse in re generanda, non debet interire, at corporis natura, siue forma nulli rei generandæ repugnat, immò est omnibus necessaria, & est in omnibus rebus, ergo nunquam interire debet, ergo est æterna; sola autem materia est æterna, ergo in materia solum iucul se potest, & sic concluditur quod forma corporis sit æterna.

Huius opinionis confutatio. Cap. II.

HÆc opinio communiter ferè rejicitur, ab omnibus, Scotus tamen præcipuè contra eam loco supra citato argumentatur, & impugnat fundamenta huius opinionis.

Primò sic. Illi ponunt hunc actum, & formam in materia ad vitandam creationem, & dicunt quod si hæc forma admittatur in materia, optimè saluatur, quod generatio naturalis non sit creatio. Contra hoc non saluatur: quia quæro vtrum illa pars formæ de nouo adueniens, per generationem præfuerit, an non: si dicas quòd non, ergo cum illa forma non sit à se, sed ab alio agente illam producente, & nihil illius præfuerit, creatur: si dicas quòd præfuit, ergo nihil noui acquiritur per generationem, & sic nihil est totaliter nouum, sed quodlibet erit in quolibet; quod repugnat Philosopho 1. Physicorum, tex. 37. Huius rationi forsã aliquis responderet, quod licet pars generanda non præexistat, præexistit tamen forma illa æterna, quæ est pars eius imperfecta, & sic non creatur. Hæc responsio est contra ipsos: quia ipsi aiunt, quòd illud creatur, quòd producitur in esse, nulla eius parte præsupposita; si hoc est verum, sequitur quòd illa pars quæ de nouo in generatione aduenit, creatur: quia ipsa non præfuit, neque aliud illius partis; illa enim præexistens forma æterna, non est pars formæ quæ de nouo aduenit, alioquin hæc pars de nouo adueniens, esset prius quam esset; si autem dicat, quòd hæc pars præfuit, ergo nõ datur aliquod nouum in generatione, vt supra. Ratio itaque est efficacissima, quia procedit ex supposito falso aduerfariorum, & est ad hominem: falsum, est enim quòd illud

*Prima
mariæ*

dicuntur.

dicatur creatis, quod producitur in esse, nullā parte sui preexistente: sed illud creari dicitur, quod producitur de nihilo, scilicet, nulla pre-supposita materia, adeo quod id, quod producitur in esse, licet nulla pars ipsius preexistat, dummodo de aliqua materia producat in esse, nō dicitur creari, sed generari: & sic in proposito, cum omnis forma naturalis educatur de materia, licet nihil formæ præexistat, non dicitur creari, sed generari.

Secunda.

Secundò quòd talis forma que sit ratio seminalis, non præexistat in materia, & probat sic. Supponendum est ut etiam dicunt Aduersarij; quod forma illa æterna existens in materia, & forma adueniens, sint eiusdem rationis, alioquin illa forma esset ex diuersis rebus diuersarum rationum, tunc sic agens quod (in virtute sua actiua) habet formam perfectiorem, habet quoque imperfectiorem eiusdem rationis, ergo sicuti perfectior ponitur in esse per generans, sic & imperfectior, ergo non est opus ratione seminali perpetua in materia.

Tertia.

Tertiò, pars formæ per generationem inducitur, aut educitur de potētia matērie immediatē, & tunc frustra ponitur ratio seminalis, & hæc forma in matēria; aut non educitur de matēria, sed de illa ratio non seminali, vel de matēria quatenus est sub ratione illa seminali, & forma illa corporeitatis; sed ambo hæc etiam absurda sunt, quia utrobique sequitur quod aliquid deducatur ad actū de aliquo eiusdem rationis cū ipso. Consequētia patet: quia ratio illa seminalis, & vel matēria, ut est sub illa ratione, & forma, est eiusdem rationis cum forma inducenda, ut illi cōcedunt, & concedere habet ratione superioris adfecta; falsitas consequētis probatur: quia nihil fit ex alio eiusdem rationis eum seipso; non enim aqua fit ex aqua; neque bos ex boue (nisi ratione agentis,) sed omne quod fit, ex suo contrario fit, vel ex medio, ut dicit Philosophus primo Physicorum tex. 42. & inde.

Quarta.

Quartò, si hæc forma corporeitatis datur in matēria prima, aut est eadē respectu contrarium formarum, aut in matēria prima sunt singulæ rationes seminales singularum formarum specificarum;

Phil. Nat. 10. D. Scoti.

Non potest esse eadem: quia tunc idem numero erit pars formarum contrariarum, quod est inconueniens. Præterea, illæ formæ contrariæ ex quo sunt contrariæ, differunt; non differunt autem per rationē illam seminalem, quia illa est illis vniuersa, & est eadem secundum aduersarios omnibus; ex Hypothesi ergo per aliud differunt, & sic sunt compositæ ex partibus diuersarum rationum, quod est falsum, cum illæ sint simplices. Si verò in matēria sint singulæ rationes seminales singularum formarum, tunc vel vna informabit matēriam, & aliæ non, & sic erunt per se subsistentes, aut omnes informant, & sic cum sint diuersæ, specie illa matēria, vna erit informata diuersis formis specificis substantialibus, quod quā sit impossibile ex se patet, non ergo admittenda est aliqua ratio seminalis in matēria, neque forma corporeitatis vna, neque plures. Impugnat etiam aliud fundamentū de sumptū ex naturalitate generationis; quia falsum est, quod naturalitas generationis desumatur à principio actiuo, & hic probat, quod natura non sit principium actiuum, sed passiuum, de quo suo loco, idē non est querendum principium actiuum, in generatione ad hoc ut generatio sit naturalis, sed sufficit principium passiuū, & sic propter hoc nō est opus ponere hanc formā corporeitatis, quæ sit principium actiuum generationis coadiuuans agēs externum, sed pro principio actiuo sufficit agens externum, internum verò omne principium naturale est passiuum.

Quinta.

Alij arguunt contra hanc opinionem ut Auerroes; Si hæc forma æterna esset in matēria, non posset vlla alia forma recipi in matēria, consequens est falsum, quia, tolleretur generatio substantialis continua. Consequētia probatur: quia matēriam per hanc formam constituerunt in actū, & sic omnis forma illi adueniens esset accidentalis, siquidem omne adueniens alicui in actu est accidens.

Ratio nes a lior.

Quidam respondet, quod duplex est forma, alia specifica, & alia generica, specifica quidem constituit in esse actuali, & quodcumque aduenit enti existenti in actu per talem formam, est accidens: sed forma generica non constituit in actu

existentiæ, & ideo forma illi aduenire potest quæ ipsam constituat in esse actuali existentia. & sic in proposito.

Cum hæc forma corporeitatis sit generica, non constituit materiam in esse actuali existentia, & sic forme specificæ materiæ aduenire possunt, & illam constituere in esse specifico actuali, neque sunt accidentia.

Contra hanc responsionem arguit Zabarella; quia vel forma corporeitatis est coæterna materiæ, ita quod intrinsecus in hæret essentiæ materiæ, & sit in separabilis ab ipsa, vel illi inest potentialiter, ita quod materia respectu illius est in forma contradictionis. Non est dicendum hoc secundo modo, quia cum frustra sit forma, quæ non reducit ad actum, posset contingere, quod quandoque materia esset sine hac forma, & sic illa forma esset corruptibilis, neque esset æterna; Si verò dicatur primum, ut dicere habent, valet argumentum factum: quia cum talis forma intrinsecè inhæreat essentiæ materiæ, sequitur, quod nulla alia forma substantialis illi aduenire possit: quia intus existens prohibet extraneum. Sed neque hæc impugnatio est valida, quia dicunt, quod intus existens specificum, prohibet aliud eiusdem speciei, & sic si illa forma esset specifica, utique non posset materia recipere alias formas specificas: sed, quia hæc est generica, non sequitur. Unde diceret, quod recipiens debet esse denudatum à natura recepti specifica, non generica, de quo aliàs.

Positio opinionis Scoti, & solutio rationum Aduersariorum. Cap. 111.

Propter rationes adductas, Scotus aperte sustinet, quod in materia non datur talis inchoatio formæ, neque forma corporeitatis; quid autem sit ratio seminalis, & in quibus sit, declarat; sed nos suo loco tractabimus de illa; Nunc ad rationes Aduersariorum respondendum *Ad 1.* est. Ad primum patet ex dictis in confutatione opinionis aduersariorum, non valet enim cõsequentiã, quia generatio fit ex subiecta materia, & hoc sufficit ad saluandam generationem non esse creationem.

Ad secundum similiter negatur consequentiã; Ad probationem dico, quod principium naturale nõ est actiuum, sed passiuum, & motus nõ dicitur naturalis à principio actiuo, sed à passiuo; quia natura est principium passiuum tantum motus; & quietis, ut dicam, ideo licet aliquis motus totaliter sit à principio actiuo externo, tamen si sit conformis principio passiuo interno rei materiæ, est naturalis, si verò sit contrarium principio passiuo motus, non est naturalis, sed violentus, ut in questione. An natura sit principium passiuum motus tantum, dicam. *Ad 2.*

Ad tertium, quod est confirmatio præcedentis rationis, dico pro nunc. Quod artificialia differunt à naturalibus, nedum per principium actiuum, sed per principium passiuum; quia naturalia habent principium passiuum inclinans ad talem motum, sed artificialia nequaquam, sed meram non repugnantiam. *Tha. 33. Ad 3.*

Ad quartum dico, quod Aristoteles ibi non loquitur vniformiter in omnibus, sed solum quantum ad distinctionem obiectorum, ut dicam infra nunc. Sed quando dicit, quod principium artificiale est in cognoscente, intelligit de principio actiuo; sed cum ait, quod principium naturalium est in moto, intelligit de principio passiuo. Ad impugnationem Respondetur, falsum esse, ibi loqui de principio vniformiter omnibus modis; nam principium rerum naturalium est passiuum, ut dictum est principium, artificiale, sive obiectorum scientiarum practicarum est actiuum principium tamen vtrinque vniformiter se habent quæ ad hoc, quod sunt distinctiua suorum obiectorum & scientiarum; non sunt autem vniformia quo ad rationes proprias; quia vnum est actiuum aliud passiuum, vnum est in intellectu, aliud in re mota, vtrumque tamen est distinctiua sui obiecti ab alio obiecto, & ab alia scientia. *Ad 4.*

Ad quintum, authoritas illa, violentum est illud, cuius principium est extra, non conferente vim passio, debet sic exponi, quod violentus motus est ille, qui fit à principio externo, passio non conferente vim, scilicet passio non præbente inclinationem, & tendentiam ad talem motum.

tum, sed potius præbente repugnantia, ut motus terræ sursum.

Ad 6. Ad sextum quidquid sit de illis suppositis quorum primum est falsum, ut infra ostendam, ad argumentum dico, quod datur forma vna correspondens corpori, quod est genus vniuersum substantijs caducis, & mortalibus, sed est vna genere, non numero; & ideo hæc non potest in materia nuda coexistere perpetuo, & ideo in argumento est fallacia æquiuocationis ab vnitæte generica ad vnitatem numeralem. Vnde concedo, quod forma generica sit æterna, quia vniuersalia sunt æterna, sed forma vna numero nulla est æterna, & nihil numero vnum est æternum, nisi Cælum, cætera sunt fluxibilia, hoc modo etiam rationale est forma æterna hominis, ex hoc autem inferre, quod in materia debeat dari vna forma numero æterna, est absurdum.

THEOREMA XXVII.

Materia non est vna numero, sed specie.

Exponitur, & comprobatur opinio Scoti, & aduersa rejicitur. Cap. Vnicum.

Scotus in quarto distinctione vndecima, quaest. 3. artic. secundo, contra Aegidium sustinet, quod materia prima non est vna numero, sed diuersa; at sustinere videtur eam esse vnã specie, & essentialiter, quod est idem, quod esse vnius rationis, ut quid. Pro hac opinione varias rationes adducit, sed præferunt has; Dico 1. quod materia sit vna numero in omnibus compositis, est contra Philosophum, & contra rationem, ergo non est asserendum; Quod sit contra Philosophum probatur: quoniam Philosophus in duodecimo Metaphysic. tex. 27. loquens de se se principijs, ait, quod sicut principia sunt alia, sic eorum per se principia, & hoc secundum genus, & speciem, & numerum; & ad propositum expressè dicit: licet vnum, quæ sunt in eadem specie diuersa, supple sum principia, non præcisè, sed quia singula sunt alia est vna materia, & mouens, & materia, ratione

autem vniuersali eadem. Ex hoc loco clarè deducitur, quòd ex intentione vult, quòd materia mea, & tua, ut est per se principium meum, & tuum, est diuersa numero. Secundò ex processu Aristot. in primo Physic. tex. 82. & primo de generat. tex. 2. 4. ac secundo tex. 51. de generatione in inuestiganda materia, patet materiam non esse vnã numero, in omnibus enim his locis Aristoteles ait materiam esse eandem substantiam toti transmutationi, & vtrique termino, ex hoc deducitur, ergo materia est eadem in genito & corrupto aliquo modo, quo modo non est eadem in duobus simul genitis, quia si esset eadè eodem modo generatio, & corruptio, non magis concluderent materiam in genito, & corrupto esse vnã, quam diuersorum existentium simul, sub infero, sed est eadè numero in igne genito, & in aere corrupto in ignem, ergo non potest esse eadem numero in aere, & igne simul existentibus. Tertiò, si materia eadem numero esset simul sub forma aeris, & ignis, non requireretur transmutatio corruptio præcedens ad hoc ut materia fieret sub alia forma.

Quartò est contra rationem, quoniam materia est prior ordine naturæ, quàm forma recepta, quia materia est fundamentum, omnium, at prius vt est prius essentialiter non variatur propter variationem posterioris, ergo materia per aduentum formarum, non posset pluralificari numero si ipsa per se esset essentialiter vna numero, & sic eadem materia numero reciperet diuersas formas substantiales contrarias, vel saltem impossibiles vt aeris, & ignis, & tunc vltierum sequeretur, quod generans posset generare nihil corrumpendo, etiã eadem materia numero posset esse sub forma hominis, & asini, & sic nullæ duæ formæ substantiales repugnarent perficiendo eandem materiam.

Ex omnibus his rationib. cõiungitur materia primã non esse vnã numero, sed cū necessario materia sit vna, quia vnitatis est passio entis, & ideo cõpetit omnibus entibus, necessariò debet esse aliquo modo vna, & cum vnum solum tribus modis dicatur ex Aristotele 5. Physic. tex. 2. 1. vnum numero, vnum specie, &

vnum genere, necessario materia erit vna aliquo horum trium modorum; dictum est autem, quod non est vna numero, erit ergo vna vel specie, vel genere: non videtur autem posse dici, quod sit vna genere, quia non habet differentias speculativas, per quas distinguatur in suas species, neque habet species, ut patet, erit ergo vna specie, quia est vna species entis; diuiditur autem in plura numero per vltimas realitates suas. Vel dicamus, per vltimas realitates formæ, neque enim reperitur materia vna numero distincta ab altera, nisi in composito, & sic quod est ratio indiuidualis compositi, est etiam indiuidualis ratio materia.

Tamen Gandauensis lib. 1. Physic. q. 24. Conclusionem secundam, & Zimara ex

Opin. Gandauensis & Zim.

1. rō. Auerroe Theoremate 96. aperte sustinet, quod materia prima sit vna numero. distinguit enim de materia prima, & proxima, compositi, & hanc fatetur esse plures numero, materiam verò remotam esse vnam numero asserit omnium generabilitium, & corruptilibus; & probat primò sic: quia omnium quæ transmutantur ad inuicem, est vnum subiectum numero, cū transmutatio requirat subiectum vnum numero sub vtroque termino transmutationis, ex 1. Physic. tex. 62. & 5. tex. 8. at omnia naturalia sunt transmutabilia ad inuicem, ut patet ad sensum, ergo materia est vna numero in omnibus entibus generabilibus, & corruptilibus. Secundò materia prima de se non est distincta, oportet ergo eam habere aliquam vnitatem: quia vniuersaliter quecumque diuisionem non habent, ut sic, vnum dicuntur, sed materia non est speciei vnitas, neque est vna genere, neque vna analogia, ergo relinquatur, quod sit vna numero; Modus autem dicendi eius est hic; Aliquid dicitur vnum numero duobus modis; Primò positivè, & hoc modo illud dicitur vnum numero, quod habet formam vnam numero per quam est indiuiduum, ut contingit, de quolibet indiuiduo; Alio modo aliquid dicitur vnum numero priuatiuè, quia est vnum per priuationem omnium formarū indiuidualium, à quibus est multitudo numeralis, materia non est vna numero primo modo, sed secundo; quia ipsa non ha-

Modo dicitur diuisionibus primis desinitur ex Auerroe 12. Met. 11. x. 14

bet aliquam formam actu per quam sit vna numero, sed caret omnibus quantum est ex se, non quod careat omnibus simul, sed quia ipsa materia in essentia sola nullam formam claudit. Pro hac etiam opinione videtur esse Aristoteli, qui 1. Metaph. tex. 11. ait, quod in fundamento nature nihil est distinctum, at materia est fundamentum nature; ergo in illa nulla est distinctio, ergo est vna numero.

Verum hæc opinio non est vera, nec Aristoteli consentanea, & ideo contra eam argumenta Scoti facta sunt efficacia, quæ non oportet repetere; Sed contra modum assignatum, ita argumentor. Omnis priuatio reducitur ad positium, sed materia per vos est vna numero priuatiuè, ergo debet hæc vnitas numeralis reduci ad aliquam rationem vnitatis positiuam: antecedens est concessum communiter, & consequentia est euidentis. Sed quod decepti aduersarios omnes, est non rectè percipere quid sit vnitas speculativa, vel generica, & quomodo hæc differant ab vnitatem numerali; nam quia vident materiam esse, & habere vnicam essentiam, ideo existimant eam esse vnam numero; quod tamen est falsum; nam sic etiam videmus naturam speculatiuam esse vnicam essentiam, & esse vnum ens in rerū natura; nec tamen dicimus esse vnum ens numero, sed specie, ita in proposito, licet materia sit vnica essentia, & vnum ens in rerum natura; non tamen est existimandū eam esse vnam numero: quia quod est vnum numero, est incommunicabile pluribus, ut quod, & ut quos; materia verò communetur pluribus, ut quod, ut patet, prædicatur enim de hac, & illa materia; & actu diuiditur in hæc, & illā materiam, sicut homo diuiditur in Socrate & Petru.

Præterea, distinctio illa de materia proxima, & materia remota, nullius est momenti: quia materia proxima est quæ sub forma actio; at hæc materia proxima non est diuersa ab alia materia proxima esse, & quatenus est materia, sed ex forma, proprietates enim, & rationes propter quas materia proxima est diuersa ab alia materia proxima, in sunt sibi à forma; & verè sunt proprietates compositi, & formæ, non materie.

Rejicitur.

*Ad pri-
mū.* Ideò ad rationes pro opinione aduer-
sarium adductas, ad primā dico, quod
in locis assignatis Arist. dicit in omni ge-
neratione debere reperiri aliquod subiec-
tum, sed tamen non dicit Aristot. quod
illud subiectum debeat esse vnum nume-
ro, neque potest colligi, sed vltro damus
in aliquibus generationibus eandem ma-
teriam, quæ erat in corrupto, manere in-
genito, vt materiam, quæ erat sub forma
aeris, eandem numero manere in igne-
genito ex aere de nouo, sed ex hoc non se-
quitur, quod eadem numero sit materia
omnium generabilium, & corruptibiliū,
vt deducunt aduersarij, immò ex hoc
deducitur argumentum in oppositum,
vt patet ex secundo argumento Scoti, nūc
ducto, quia cum sit eadem numero in ge-
nito, & corrupto, sequitur, quod non est
eadem numero in vtroque illorum exi-
stentibus in esse suo, quia sic simul duo
numero existerent in materia eadem nu-
mero, quod est absurdum.

*Ad
secū-
dam.* Ad secundam rationem dico, quod est
vna specie, vt declaratum est.

*Ad
ter-
tium.* Ad tertiam dico, quod ex illa autori-
tate tantum habetur, quod materia non
est ratio, & causa distinctionis, & quod
abstrahendo à materia formas, nulla da-
tur distinctio rerum, quia omnis distin-
ctio rerum compositarum est à forma,
non tamen sequitur, quod materia pri-
ma secundum suam essentiam, non sit dis-
tincta ab alijs entibus specificè; & quod
non plurificetur numero a forma; quod
tamen materia repugnet, si materia ef-
set vna numero, ex propria natura.

Aduersarij, etiam hoc fatent videntur
dum asserunt materiā esse vnam nume-
ro, non positiuè, sed priuatiuè; hoc enim
est dicere, quod materia est quedam es-
sentia, cui non competit ex se multiplicari
numero, sed à forma multiplicatur.
Non potest autem materia esse vnum ge-
neris quia non dantur plures species ma-
terix primæ; tamen apud D. Thomam,
qui dicit aliam esse materiā rerum gene-
rabiliū, & corruptibiliū, & aliam esse
materiam corporum Cælestium, posse
dici, quod materia prima sit vnum ge-
neris, sed apud nos, qui sustinemus mate-
riam primam esse vnius rationis in om-

nibus, & quod in Cælo non est materia,
cogimur etiā dicere materiam primam
esse vnam specie, non genere.

THEOREMA XXVIII.

Materia est pars quidditatis substantiæ
materialis.

Positio Scoti cū suis fundamentis. Cap. I.

SCOTUS 3. Sententiarum, dist. 2. 2. q. vni-
ca, art. 1. ex professo disputat de hac
materia, & sustinet materiam esse partē
quidditatis rei materialis, vt ignis, vel ho-
minis, & huiusmodi, & pro hac sua sen-
tentia varias rationes efficacissimas qui-
dem habet. Prima est, essentia substanti-
æ materialis, vt exempli gratia substanti-
æ ignis, est sufficiens ratio intrinseca igni
essendi substantiam, circumscripta qua-
cumque alia re ab essentia ipsa ignis, igitur
si essentia ignis est forma circumscri-
pta quacumque alia re ab igne, forma
ignis erit sufficiens ratio ipsi igni essendi
ignem, & substantiam, ergo ignis esset
verè ignis, si esset sola forma ignis, hoc au-
tem est falsum; quia tunc destruitur om-
nis materia, si enim sola forma circum-
scripta materia est ignis, materia super-
flua est, & sic ignis erit ignis, & substan-
tia absque materia; primum antecedens
est clarum, quia essentia rei est principium
internum sufficiens essendi ipsi rei, reli-
qua enim, quæ requiruntur ad esse rei,
sunt externa. Prima consequentia de se
est euidentis, similiter secunda consequen-
tia est euidentis de se. Secundò cuius es-
sentia est, secundum se incausata, ipsum
quoque est incausatum, quia essentia, & id
cuius est essentia, sunt eadē res realiter,
tunc sic; Id cuius essentia est ineanfata à
causis intrinsecis, ipsū quoque est incau-
satū à causis intrinsecis, sed sic est, quod
si quidditas, & essentia rerum materialium
nō includit materiā, esset incausata, à cau-
sa materiali, quia non habet materiā cau-
sam, sic ergo id, cuius est quidditas, est si-
militer incausatum materialiter: sed hoc ē
impossibile, quia tunc frustra poneretur ab
Arist. materia causa substantiæ materialis.
Tertio, ens completum in genere, nulli al-

1. 13.

Scoti.
da.

Ter-
tia.

teri vnitur, vt faciat vnum per se cum eo, sed solum faciet vnum cum eo per accidens, vel vnum aggregatione, & ratio huius est: quia que faciunt vnum per se, non sunt entia completa in genere per se, sed sunt principia rei cōpleta per se in generis, tunc sic, ergo si forma ignis est quidditas completa in genere, vt dicunt aduersarij, forma ignis nulli alteri vniri poterit, cum quo faciat vnum per se, sed faciet vnum per accidens, vel vnum aggregatione, vt est aerius lapidum; & ita cū forma ignis vnitur materiæ ignis, non faciet vnum per se, sed vt dictum est faciet vnum per accidens, vel vnum aggregatione. Quarto, quod non includit aliquam quidditatem, quæ sit in genere; vel non includitur ab aliqua quidditate existente in genere, id nō est in genere, neque per se, neque per accidens, materia autem certum est, quod non includit quidditatem hominis, ergo si nō includitur in quidditate hominis, & aliorum, ipsa non est in genere, neque per se, neque per accidens, quod autem non est in genere; nihil est, nisi sit Deus, quia solus Deus non est in genere; materia autem non est Deus. Maior patet: quia solum illa sunt in genere per se, quæ includunt quidditatem, vt individua, vel sunt ipsa met quidditas, vt homo, & humanitas; illa verò sunt in genere per reductionem, & per accidens, quæ clauduntur in aliquo, quod est per se in genere; Minor quoque patet, quo ad primam partem, & quo ad secundam partem est positio aduersariorum. Quinto, sicut hic actus siue hæc forma, & hæc materia faciunt vnum per se signatum, vt hunc hominem, ita forma in communi, & materia in communi faciunt vnum per se abstractum in genere, vt hominem, ergo in illo vno abstracto in communi elatur forma, & materia, ergo entitas eius constat ex materia, & forma, & consequenter quidditas illius includit materiam, & formam; Antecedens primū patet ex se, consequentia prima probatur: quia ex 2. Phyl. tex. 3. causa & effectus proportionatur, si genere genere, si numero numero; igitur sicut compositum singulare constat ex materia, & forma, ita compositum in genere abstractum ab illis particularibus

constabit ex materia, & forma. Secunda consequentia est etiam eiusdem, quia illud, & entitas eius vnum, & idem realiter sunt. Sexto Philosophus 7. Metaphysices textu 39. vult, quod sicut ex hac materia contracta cum hac forma fit hoc individuum vltimatè, ita ex materia communi, & forma communi resultat quidditas cōmunis, ergo materia est pars quidditatis in communi; ratio autem huius deductionis Philosophi est: quia ex hac materia, & ex hac forma, ideo fit vnum, quia hic est actus, illa verò potentia, sed esse actum, & esse potentiam conuenit per se pluribus; ergo per aliquid commune eis competit hæc materia potentia, & huic forme actus, illud commune non est nisi forma, & materia, quæ primò faciunt vnum: sed omne per se, vnum habet per se suum, quod quid est, ergo & quidditatem, & sic materia in communi, & forma in communi, faciunt quidditatem; hæc Scotus loco citato. & alibi habes alias rationes, etiam apud Antonium Andream in hoc quæsito 7. Metaph. q. 12. sed pronunc ista sint satis.

Ponitur opinio Aduersariorum cum suis fundamentis, quibus impugnatur opinio Scoti, & eadem reficitur. Cap. 11.

EX aduerso sunt multi alij, qui sustinent, quod forma est tota quidditas rei materialis; sed hi diuisi sunt in duas partes. Aliqui enim vt Hugo de Sancto Victore, Albertus Magnus, & Auerroes; vt eis imponitur à Marginistis Scoti; sustinent, quod materia non est pars quidditatis, accipiendo quidditatem pro essentia, & substantia, & naturā materialis compositi, vt accipit Scotus, Dicus Thomas; & vt in communit accipitur apud recentiores Philosophos, & Theologos. Alij verò sustinent eandem conclusionem, sed alio modo: quia distinguunt inter quidditatem, & essentiam compositi substantiæ materialis, & pro quidditate intelligunt solam formam, quæ est perfectiua compositi, & completiua eius. Pro essentia verò intelligunt naturam, & substantiam compositi, & quo ad istos quæstio solū erit de nomine. Prisci itaque pro se

L. Cent

Quær
ta.

Quær
tium.

Sexto

ha

Hugo
Alb.
Mag.
Auer
roes.

Primò. habent has rationes, quas pro illis adducit Scotus loco citato, & ferè omnes ex Averroè deducuntur. Primò ex septimo Metaphysices cap. 5. materia est, qua res potest esse, & non esse, & propter hoc Aristoteles ibi vult quod quæcumque generata sunt, siue sint generata ab arte, siue ab alia causa, quia habent materiam, sint possibilis, ex hoc deducitur sic: ergo si materia esset pars quidditatis, quidditas posset generari, & corrumpi, quod est contra Philosophum in eodem 7. tex. 34. capit. de partibus definitionis. ubi vult, quod quæcumque concipiuntur. sine materia, ut rationes speciei, hæc solum non corrumpuntur. Secundò, quod quid est, est principium per se cognoscendum illud cuius est, ergo quod secundum se est ignotum, non includitur in ratione ipsius, quod quid est, materia est per se ignota, ex Philosopho 7. Metaphysices cap. de partibus definitionis, tex. 35. ergo materia non potest esse pars, quod quid est, ne que quidditatis, cum idè sint. Tertio, in per se habentibus quidditatem, quidditas est idem cum eo, cuius est quidditas, ut expressè dicit Philosophus in 7. Metaphysices cap. 4. tex. 20. tunc sic arguitur, quod prohibet quidditatem esse idem cum eo cuius est quidditas, nõ est per se de ratione quidditatis, at materia est huiusmodi, ex eodem Philosopho ibidem c. 4. ubi ait, quod in conceptis cum materia non est idem quod quid est cum eo, cuius est. Quarto arguitur auctoritate Aristot. nam eodem 7. Metaphysices, cap. de partibus definitionis tex. 35. dicit, quod anima est substantia animati, & species, & quod quid erat esse, ergo quidditas est tantum anima. Quintò in eodem 7. Metaphysices cap. 2. tex. 9. Aristoteles habet hæc verba: Compositum ex materia, & forma dimittendum est, quia huius substantia posterior est quidditate rei, ubi apertè excludit materiã a quidditate rei, & in epologo illius capitis ait, quod partes, & materia non sunt quidditatis substantie, ergo auctoritates expressæ sunt, quod materia non est pars quidditatis rerum. Hac opinionem falsam esse conspicitur faciliter ex argumentis factis à Scoto: Si enim sola forma esset tota quidditas, & essentia

rei, & compositi materialis, sufficeret in definitione substantie materialis assignare formam: quia quidditas est, quæ explicatur per definitionem; Præterea, frustra poneretur materia pars, & principium materialis substantie, neque substantie materiales possent dici materiales, neque compositæ, sed essent simplices, eo quia dicuntur materiales, & compositæ, quia habent materiam partem sui, quod si illa non est pars entitatis, & substantie earum non debent dici materiales, neque compositæ. Præterea, Arist. 1. Physicorum tex. 52. asserit, materiam esse subiectum, quia ex ipsa componitur substantia composita; substantia autem non potest fieri ex non substantia. Præterea, sepè, & maxime 7. Metaphysices, textu 7. ait, quod triplex est substantia, scilicet, materia, & forma, & quod ex utrisque est, scilicet, compositum: si ergo compositum fit ex materia, & forma, ergo entitas, & substantia compositi fit ex materia, & forma, & sic necesse est dicere, quod sit pars substantie eius. Præterea, in toto 1. Physicorum dicit tria esse principia rerum naturalium, duo per se, & vnum per accidens, scilicet privationem; materia verò, & forma sunt principia per se, ergo non est dubitandum materiam esse partem quidditatis rei materialis, quæ quidditas nihil aliud est nisi essentia, & substantia ipsiusmet compositi. Ad rationes pro hac opinione facile respondetur; immò Scotus aliquas illarum ducit in oppositum, & ostendit, quod concludunt pro ipsomet Scoto: sed rationes adductæ sufficiunt, quia eas vide re voluerit, legat ipsius Scotum loco citato. Ad primam ita que rationem dico, quod aliquid esse passibile, & corruptibile, intelligi potest duobus modis, vno modo de potentia proxima, alio modo de potentia remota, concedo quod quidditas substantie materialis est corruptibilis de potentia remota, nõ proxima licet enim secundum se sit corruptibilis, non tamen actu corrumpitur in se; sed solum in suis singularibus, quidditatem autem substantie materialis esse corruptibilem de potentia remota, non est inconueniens, immò est necessarium, quia per hoc distinguitur ab abstractis, in super, quia corru-

Secundò.

Tertio.

Quarto.

Quinto.

Ad rationes in oppositum.

Ad 1.

ptibilitas est passio propria corporis naturalis, & debet necessarîo ostendi inesse alicui vniuersali, non enim scientia est de particularibus; & ideo verum est dicere, corpus naturale in communi est corruptibile, & verificatur talis propositio, nō quidem de potentia proxima, sed de potentia remota; ita etiam corruptibilitas, quo ad potentia remotam, inest quidditati, & essentia rei materialis, & inest per materiam, & ita argumentum concludit pro nobis, quia cum talis quidditas in communi sit corruptibilis, & omnis corruptibilitas sit propter materiam, sequitur, quod quidditas substantia materialis, includat materiam. Ad secundum cōcedimus, quod quod quid est, principium cognoscendi illud, cuius est, & ideo cum substantia materialis non possit cognosci sine materia, necessarîo in quod quid est eius clauditur materia; & argumentum concludit pro nobis; Cum dicitur, quod materia est ignota, dico, quod pro tanto materia dicitur ignota, quia non est perpetua ratio, nec potissima cognoscendi illud, cuius est, sed forma; tamen ipsa quoque est necessaria, alioquin cognitio substantia materialis numquam haberetur à nobis; in super omnis cognitio scientifica esset rerum immaterialium; & simplicium, non autem compositarum, quod est absurdum, vt patet: quia ad hanc cognitionem requiritur cognitio partium substantia composita. Possumus etiam dicere, quod materia dicitur ignota, quia forma est aliquo modo ratio cognoscendi materiam, hoc tamen nihil refert, quia sufficit nobis quod ipsa cognosci debeat, an postea per se, vel per aliud, hoc nihil refert. Ad tertium, cum dicitur, quod in conceptis cum materia, non est idem quod quid est, cum illo cuius est; Dico quod Philosophus nō vult negare ibi quod quid est esse idem cū illo cuius est in conceptis cū materia, cum probet aduersus Platonē esse idem in 7. Metaphysices, tex. 20. sed vult negare quod non est idem primò, vt clarius dicam in proprio Theomate, de hoc. Dicat quid quid velit Zimata.

Theo.
sequ.
Ad 4.

Ad quartū ad auctoritatē Aristotelis, quando dicit quod anima est substantia animalis, & quod quid erat esse; Dico,

quod accipit ibi substantiam, & quod quid est, pro notiori parte definitionis, quæ est forma; non pro tota definitione; quod probatur per eundem Philosophū glossantem se, infra in eodem capite, & dicentem, siquidem est altera, & non est anima animalis, & sic quid dicendum; hoc autem non dicendum sicuti dictum est, vbi a pertē se declarat, quod anima non est substantia animalis, sed altera pars.

Ad quintum dico, quod in illa auctoritate loquitur non de illa materia, quæ est materia partis, sed de differentia indiuiduali, quæ dicitur materia ratione qua diximus in materia de indiuiduatione declarando positionem Scoti, & sic ad omnes alias auctoritates Aristotelis vbi videtur dicere, quod forma est quidditas, & quod quod quid est rei, respondendum est, quod non vult dicere, quod forma sit tota quidditas, & quod quid est, quia hæc includit materiam; sed loquitur sic quia forma est principalior pars, & cum negat materia esse partem quidditatis, vel loquitur de differentia indiuiduali, vel de materia, si loquitur de materia, quæ est pars intelligit quod non est pars principalis, neque æqualis, sed minus principalis; Propter hæc rationes hæc opinio his temporibus derelinquitur ab omnibus ferè.

Ad 5.

Theo.
90.

Ponitur alius modus suslinendi formam esse totam quidditatem rei. & rei-citur. Cap. III.

V Idētes quidā alij Auerroistæ, quod ista opinio secundum hunc sensum supra expositum, non potest sustineri in alio sensu illam sustinere nituntur. Ideo Achilinus libro 1. de Elementis, dubio 22. Zimara Theomate 39. Zabarella libro de Natura Cæli, cap. 8. Mercenarius in suis Dilucidationibus, & alij. Isti omnes distinguunt inter quidditatem, & essentiam, siue substantiam rei, & dicunt, quod quidditas rei est sola forma, & ideo cum materia non sit de essentia forme materialis, neque etiam materia potest esse pars quidditatis materialis, cum illa quidditas nil aliud sit, nisi forma substantia materialis; tamen dicunt materiam esse

Achil
lin.
Zimara,
Zabarella.
Mercenarius.

esse partem substantiæ, & essentiæ rei materialis, & ingredi definitionem eius, quia essentia substantiæ materialis componitur ex materia, & forma, idcirco materia est pars eius; Et hæc quidem sententia exponitur clarè à Zimara in Theoremate illo 39. Per hanc distinctionem respondet ad argumenta Scoti; Hæc etiam ponitur expressè ab Achillino loco supra citato, ubi dubio principali respondens, asserit, quod materia non est pars quidditatis quia de natura quidditatis est, esse quid, & id quo aliquid est quid, hoc autem soli formæ conuenit; ex quo apparet, quod pro quidditate non intelligit essentiã, & substantiam rei, sed solum id, quod dat esse, & perficit re, quod est forma. Unde inferius concludit, quod materia licet sit pars substantiæ compositæ, non tamen est pars quidditatis.

Prima materia.
Eandem sententiam sequuntur Zabarella, & Mercenarius, ut est videre apud eos locis citatis. Mercenarius in suis Dilucidationibus, ita argumentatur. Arist. 2. Physic. tex. 28. definiens formam, dixit, quod forma est quod quid est rei: at ibi Aristoteles loquitur de forma partis, & non de forma totius, ergo forma partis est quod quid est, & quidditas rei; Confirmatur: quia in eodem textu in calce ait, quod partes definitionis sunt formæ, ex quo deducit, quod cum partes definitionis sint solum formæ partis, quod quid est, est solum forma partis. Secundo illud est tota quidditas rei quod rem ipsam constituit in esse specifico, à quo totum esse rei dependet, & id solum est forma partis, ergo. Pro hac opinione adducuntur multæ auctoritates, & rationes; & primo, auctoritas omnium antiquorum Peripateticorum, ut Alexandri Aphrodisi, Themistij, Simplicij, Auerrois, & Alberti, qui omnes per quidditatem intellexerunt formam, non essentiã rei; sed reuera Albertus Magnus fuit prioris opinionis, ut etiã cõspiciuntur ex verbis eius, quæ adducuntur à quodã moderno sectatore huius opinionis. Insuper ad sunt auctoritates Aristotelis claræ, nam tertio de Anima, textu 9. affirmat aliud esse carnem, & aliud carnis esse, ibi autem, ut exponit

Secunda.

Alexan. Themist. Simplicius.

Tertio.

Themistius, & Simplicius per carnem intel-

ligit formam cum materia, per esse carnis verò, intelligit formam simpliciter: esse autem carnis, est quidditas carnis, ergo quidditas est simplex. Item Arist. 7. Metaphysices, textu 9. cum diuisisset substantiam in materiam, & formam, & compositum, subiungit prætermittendã esse materiam, & compositum, & solum esse considerandum esse formam, mox verò textu 10. proponit ibi agendũ esse de ipsa quidditate, ergo ex hoc dicit Arist. habere pro eodem formam, & quidditatem: quia iam dixit se velle agere in posterũ de forma, & incipit agere de quidditate, siue, de quod quid est, ergo quidditas apud eum est idem quod forma. Tertia, item in 8. Metaphysices tex. 12. inquit Aristoteles, si quis interroget, quæ sit materia hominis, Respondendum est esse mensuram, si quod mouens, siue efficiens, Respondendum est semen, quæ sit forma, Respondendum est ipsum, quod quid erat rei. Quarta, item Aristoteles in secundo Physicorum, tex. 19. etiam 6. Metaphysices, & alijs locis ait, quod ita definiuntur res naturales, per materiam sensibilem, sicuti simitas per nasum; adeo quod Aristoteles utitur hoc exemplo ad rem declarandam, ergo sicuti nasus non pertinet ad definitionem simitatis, tanquã pars eius, sed tanquam subiectum, ita materia nõ ut pars, sed ut subiectum, debet ingredi quidditatem substantiæ materialis. Arguitur etiam rationibus. Primo sic, materia prohibet, quod quid est, esse idem cũ illo, cuius est, ut recitauim⁹ supra cap. 2. Secundo verè dicimus aliam esse quidditatem hominis, aliam leonis, aliam equi, &c. quæritur nunc vnde nascatur hæc diuersitas quidditatu, non ex accidentibus, quia illa sunt extra quidditatem rei, non ex materia, quia illa est vna i omnibus sub-lunariibus, ergo ex sola forma substantiãli, ergo forma substantiãlis est tota quidditas. Tertio quidquid ponitur in definitione rei, debet illã distinguiere ab aliquo alio, sed distinguere, & reparare est propriũ act⁹, & formæ, ut docet Aristoteles 7. Metaphysices, tex. 49. materia autem nõ est actus, neque forma, ergo non est pars quidditatis, neque definitionis, sed si ponitur i his definitionibus, ponitur tanquam vehiculum,

lum, subiectum forma, non tamquam pars quidditatis.

Reij-
ciatur.

Hæc opinio non dissentit ab opinione Scoti in re, sed solum verbis: vnde esset in his disputandū de nomine, non de re; non dissentit quidem re, quoniam ait materiam esse partem essentia, & substantia compositi materialis, sed non vult, quod hæc essentia, & substantia compositi materialis appelleretur quidditas, sed solum volunt per nomen quidditatis nominari formam simplicem, & clarum est, quod nos non dicimus materiam esse partem formæ: sed asserimus esse partem essentia compositi, quæ sit ex materia, & forma, & hanc nos appellamus quidditatem, ergo habemus hucusque, quod quo ad rem consentiunt cum opinione Scoti. Contentio modò est de nomine. Hæc quidem disputatio de nomine esset spernenda, quoniam cum Philosophi circa rem conveniunt, non videtur decere, eos de nominibus certare: sed quia in disputationibus multum refert vti vocabulis, & terminis, secundum proprias significationes ad æquiuocationes tollendas, volo etiam ostendere, quod rectius essentia, & substantia rei appellatur quidditas, quam sola forma, & sic patebit, quod rectori modo locutus est Scotus, quam aduersarij. Certum est, quod nullibi Arist. asserit formam esse quidditatem, nusquam enim vsus est hoc nomine quidditas, sed est nomen inuentum à suis Commentatoribus, solum autem Arist. vsus est hoc nomine, quod quid est rei, vnde in 2. Physicorum definiens formam, non dixit, forma est quidditas rei, sed dixit forma est quod quid est rei, & 7. Metaph. vbi que semper vicitur hoc nomine, quod quid est, non quidditas. Videamus modo vnde Philosophi sumpserint hoc nomen quidditas; certè habent dicere aduersarij, quod derivat à quod quid est, vnde quod quid est rei, & quidditas rei, apud Philosophos sunt idem, & apud ipsos etiam sunt idem, quia ipsi dicunt, quod quidditas significat solum formam, quod quid est, etiam significat formam, siquidem Aristoteles appellat formam, quod quid est rei, Relinquitur itaque clarum, quod hoc nomen quidditas, descendit à

quod quid est, & si quis hoc neget, dicat ipse à quo nomine derivetur, si dicat à quid, at quid, & quid est, idem sunt, sed hoc clarius est, quam quod probati possit Facto hoc supposito, verissimo, probò, quod hoc nomen quidditas, si proprie accipiatur, significat essentiam, & naturam specificam compositi substantialis, quam clarum est continere in se materiam, & formam, non autem formam solū; quidditas significat id, quod significat, quod quid est: sed quod quid est, significat essentiam, & substantiam specificam compositi materialis, ergo quidditas significat substantiam, & essentiam compositi materialis. Maior patet ex supposito. Minor probatur: quia quod quid est, & definitio explicat non solum formam compositi, sed totam essentiam, & naturam compositi substantialis, ergo quod quid est, significat totam essentiam, & naturam compositi substantialis.

Maior probatur ex Arist. 7. Metaphysices tex. 11. ibi enim declarans, quid sit, quod quid est, ait, quod est vnum quodque quod dicitur secundum se, id est, quod quid est, est ratio, quæ constat ex prædicatis per se, non ex prædicatis accidentalibus, ratio autem constat ex prædicatis per se rei est definitio rei. Hæc oppositio est Averrois, & omnium super illū textum; neque potest negari, quia in eodem textu hoc modo se aperte declarat. Insuper in tex. 12. & 18. declarans quorum sit quod quid est, ait, quod non est entis per accidens, vt est vestis alba adducit rationem, quia ens per accidens, non est vnum per se; & concludit, quod quod quid est, proprie est speciei, quod verificatur de definitione, quia definitio proprie competit speciei, vt ipse alibi, & ibidem docet pluries. Insuper in textu 13. dicit, quod illa solum habent quod quid est, quæ habent definitionem, non autem omnis oratio significans rem aliquam est definitio, quia & Ilias est definitio belli Troiani; sed ait, quod est oratio, quæ solum constat ex prædicatis per se; Præterea, etiam est argumentum validissimum contra aduersarios, ait in text. 12. quod, quod quid est, solum est substantialium, non accidentium; Deinde in 14.

& alijs

& alijs sequentibus declarat quomodo etiam aliquoter dicere possumus, quod accidentia, & entia per accidens, habent quod quid est, tamen proprie quod quid est, est solum substantia; Tunc sic. Accidentia sunt formae simplices, si ergo quidditas, & quod quid est, significat formam tantum, illa potius debent dici, quod quid est, & quidditates, quam substantia materialis, quae est composita, & tamen ipse ait, quod solum est substantia.

Minor autem principalis argumenti, non eget probatione; quia definitio est oratio indicans essentiam rei, & indicans entitatem & naturam rei, si autem in definitione non poneretur materia, non significaret essentiam, & entitatem rei, modo quo est; sed alio modo, & sic esset falsa explicatio. Praeterea, est clarum preceptum, quod in definitione debet poni genus, & differentia, sed differentia explicat formam, genus materiam; de differentia patet. Quod genus explicet materiam probat. Dum dico, homo est animal rationale, animal includit corpus, quia si definiemus animal dicemus. Animal est corpus animatum sensibile, modo corpus est materia animalis, animatum explicat formam; cum ergo in definitione hominis ponimus animal loco generis, ponimus implicite materiam hominis, scilicet corpus. Unde est ac si dicamus: homo est corpus animatum sensibile, rationale; Sed haec ita clara sunt in eo septimo; quod quilibet ex seipso illa legere poterit. Secundò principaliter in eodem 7. tex. 20. ait contra Platonem, quod quod quid est, non est separatum ab eo, cuius est in his rebus materialibus, quia si esset separatum; cognoscendo illud quod quid est, non cognosceremus has substantias materiales, si quidem; quod quid est, esset seivinctum ab illis; et hoc arguo sic: cognoscendo, quod quid est, rei materialis rem vniuersalem cognoscimus: at si quod quid est, diceret solum formam ipsius substantiae materialis, cognoscendo, quod quid est, substantiam materialem non cognosceremus, quia ad eam veram cognitionem requiritur vera cognitio materiae, quae concitrit ad eius entitatem substantialem, vt pars.

Sed hoc clarius habetur in 7. Metaphysices textu 35. vbi concludit Aristoteles, quod materia est pars speciei, speciem autem dicit, quod quid est, & 8. Metaphysices text. 9. ait, definitionem esse orationem longam, in qua aliquid est hoc, vt materia, illud verò, vt forma; quibus in locis aperte hoc docet, sed qui haec clarius velle noscere, Aristotelem legat 7. Metaph. vbi text. 35. hoc clare docet, quod ego breuitatis causa omitto. Ex his itaque conspicitur, quod si Scotus, & alij Theol. & Moderni omnes, per quidditatem intelligunt essentiam rei, quae explicatur per definitionem rectè, & proprie loquuntur, & sic nedum quo ad rem, sed quo ad nomen quoque vera est opinio Scoti; licet autem Arist. saepe appellet formam, quod quid est, hoc non fecit, quia reuera ipsa sola sit quod quid est, & quidditas, & essentia rei, sed quia est principalis pars constituens hanc quidditatem, & essentiam, materia enim est ex se turpis, & purum vehiculum; forma verò est quid diuinum; perficiens materiam formaliter, virtute cuius resultat ex ipsa, & materia, entitas tertiè compositi, quae proprie dicitur quidditas, vt humanitas, & quintitas, &c. sed hoc clarius dicamus.

Quod quidditas significet formam totius, & solutio rationum opinionum pro hac secunda opinione, & Mercenarij. Cap. 1 V.

EX his quae in precedenti capite diximus apparet, quod proprie hoc nomen, quidditas, significat formam totius, quod ostenditur breuiter sic. Forma totius, vt diximus in Theoremate de toto, an distinguatur realiter a suis partibus cap. 1. nihil aliud est, nisi natura, & essentia compositi, quae resultat ex vnione partium, scilicet materiae, & formae in generatione substantiali. Diuinus enim quod si cut ex materia, & forma fit compositum, quod est entitas alia ab entitate partium realiter, ita quoque totum habet essentiam, & naturam aliam ab essentia, & natura partium, vt exemplificauimus de humanitate, ex anima enim & corpore fit homo, qui est quid tertium ab anima, & corpore,

corpore, & cōsequenter habet essentiam propriam, & naturam aliam ab essentia partium, quæ dicitur humanitas, neque enim humanitas significat solum rationalem animam, sed naturam resultantem ex anima, & corpore; vnde sicut hæc essentia, & natura tertia dicitur forma totius, ita quoque entitas compositi, cuius est hæc natura, & essentia dicitur materia totius, vt supra loco citato explicauimus. Ex quo apparet per formam totius, quod nos non intelligimus aliquam formam dantem esse toto præter formam partis, immò hoc reprobat Scotus in præcitato loco: sed intelligimus naturam, & essentiam compositi; & licet huiusmodi termini non sint in vñ apud Aristotelem, non est tamen inconueniens ad declarandas difficultates rationabiliter aliquando ipsos fingere, siquidem nomina sunt ad placitum, quoniam sepe legimus Aueroë, & Græcos finxisse multos terminos, quibus non est vñs Arist. vt est forma informans, & forma assistens, licet Alexander dicat quedam verba, ex quibus rationabiliter deducitur isti termini, & multi alij, qui apud viros doctos sunt in vñ. Hinc cum ab Arist. quod quid est, & essentia rei sepe dicatur forma, atque cum essentia, & natura rei compositæ, vt supra vidimus, non sit sola forma partis, sed natura resultans ex materia, & forma, voluit Scotus hanc naturam, & essentiam appellare formam; & vt distingueretur à forma qua est pars compositi, & constituens talem essentiam, & naturam compositi, appellauit eam formam totius, hæc verò forma partis. Hinc modò videant docti, nunquid hæc forma totius sit chimera quedam; vel quoddam monstrum in Philosophia, quod nec intelligi, nec percipi possit ab intellectu absque omni ratione confectum; similiter an materia totius sit quid chimericum; ex hoc etiam apparet satis in consulo illos Scotistas loqui (quod dixerim pace Antonij Andree Scotista fidelissimi, à quo in hac re s. Met. q. 5. & clara verba Scoti in 3. Sententiarum, vt demonstratur in Theoremate de totis. an distinguatur realiter a suis partibus, & in Theoremate de principio indiuiduationis me dissentire cogunt)

qui dicunt materiam totius esse principium indiuiduationis, hoc enim est falsum: quia materia totius est ipsummet compositum quod indiuiduatur, vt e dictis patet, neque vnquam dixit Scotus in lib. Sententiarum, vbi e professò de hac re locutus est, materiam totius esse principium indiuiduationis, vt declarauit in Theoremate ipsomet de principio indiuiduationis; declarata in hunc modum forma totius, facile patet principale intentum, scilicet, quod forma totius, est quidditas rei, & quod quid est, siquidem quod quid est, idem est quod definitio, & quod per, definitionem explicatur; iam verò definitio explicat essentiam, & naturam speciei compositi, quia definitio ex Arist. in 7. Metaph. loco citato; & ex aduersarijs miliis est solius speciei propriæ, & natura, & essentia speciei substantiæ materialis; non est sola forma, vt ostendimus 2. cap. in hoc Theoremate, sed requiritur materia quoque, ex quibus postea in generatione fit compositum; quod est ens reale tertium, habens propriam essentiam, & naturam, quæ est ea, quæ per definitionem explicatur; Per hoc patet, quod rationes Mercenarij, quas facit aduersus hanc formam totius, & materiam totius, nullius sunt inuenti; licet nec Sarnanus aduersarius eius, rectè mentem Scoti perceperit, vt ex dictis patet. Concedimus enim nos, quod Arist. appellat formam partis, quod quid est, & ipsam definit, dicens, quod est, quod quid est, sed nō propter hoc vult dicere, quod ipsa secundū se sit quod quid est, sed quod est, constitutiva, & formatiua quod quid est, & essentia rei compositi, ita quod ipsa est principalis; sed hoc non potest efficere sine materia, quæ ipsam associatur, vt pars, vt docet ipsemet Aristoteles in 11. Phys. & 7. Metaph. & vbiq. Quod confirmatur: quia in 7. Metaph. tex. 10. & inde, declarans Aristot. ex professò quod quid est, per quod quid est, non accipit amplius solum formam, sed essentiam compositi materialis, vt nunc in præcedenti capite declarauimus. Sed contra; In definitionibus non sumitur denominatio à præstantiori, sed definitur res, vt est simpliciter, idèd cum Aristoteles definit

Solut. finiat formam esse quod quid est, dicendum est, formam esse quod quid est simpliciter. Respondetur, quod cum Arist. reperit varius in dictis de aliqua re, de hoc et poni iuxta sua principia, & sed doctrinam, & conciliari: ideo cum alibi, vt ostendimus in 7. Metaph. dicat, quod, quod quid est, est essentia rei, quæ explicatur per definitionem, & alibi vt in citatis locis, dicat formam esse, quod quid est, conciliandus est, quod forma est, quod quid est effectiue, non totaliter, essentia verò totaliter. Ad argumentum autem dico, quod definitio non est recta, cum in ea est æquiuocatio, vel non explicatur rei essentia: at in proposita definitione ostendendo, quod forma est, quod quid est rei, non est æquiuocatio, & explicatur essentia forme, quia forma est perfectio, & essentia rei, at non totaliter, sed principaliter; ideo & tectè etiã Arist. in definitione motus, ait, quod motus est actus entis, nec tamẽ motus est propriè actus, sed actus imperfectus, tamen non dicimus, quod definitio illa sit malè assignata, sed exponimus, & declaramus: Ita in proposito. Neque alia ratio nobis obicit, quæ dicit, quod tota quidditas rei est illud quod rem ipsam cõstituit: quia hæc propositio est falsa: licet enim forma sit quod quid est rei principaliter, nõ tamẽ est tota quidditas rei. Rationes verò quas facit contra materiã totius, nihil obfunt: quia laborat in æquiuoco, etiam appellat ipse materiã totius differentiam indiuidualem, vt alij multi Scotistæ: sed hoc esse falsum ostentum est; & quomodo loci Aristotelis intellexerit diuinitatem, exposuimus in Theoremate de principio indiuiduationis. Ad auctoritates pro hac secunda opinione c. 3. adductas, poscimus vltro concedere (quia etiam secundum ipsos concludunt formam appellari quidditatem) quod nos quoque admittimus: non tamen propter hoc sequitur, quod solum forma appelletur quod quid est, & quidditas rei ab Arist. sed multis alijs in locis appellat essentiam rei, & substantiam cõpositi quod quid est, & nos dicimus hanc secundam appellationem esse magis propriã, vt ostendimus; tamen ordinatim respondeo ad omnes. Ad primam dico, quod in illo 9.

textu tertij de Anima, loquitur de singulari, & vniuersali: & sic per esse carnis, non intelligit formam solam, sed essentiam carnis, per carnem singulare ipsius essentie carnis, vt exponemus infra in proprio Theoremate de hoc. Ad illud de seipso Metaphys. concedo quidem quod diuisit substantiam in materiam, formã, & compositum, & textu 9. dicit dimittendum esse compositum, & agendum de forma, & quod postea textu 10. ait, agendum esse de quod quid est; sed est bene textus considerandus, quia interponit quædam verba, in quibus manifestat se omnino non habere pro eodem formam, & quod quid est; Nam postquam dixit agendum esse de forma, subiungit hæc verba. Constitentur autem substantias esse sensibiliũ quidem, quare in his querendum prius; quoniam autem in principio diuisimus quot modis determinauimus substantiã, & quorum vnum esse quod quid, erat esse, speculandum est de ipso; hæc Aristot. Modò, si Aristot. pro eodem haberet omnino formam, & quod quid est, debebat statim cum dixit agendum esse de forma, incipere tractationem de quod quid est, tamen hoc non fecit, immò adduxit aliã diuisionem supra allatam textu 7. quod substantia quattuor modis dicitur: Vno modo 1. & maxime, quod quid erat esse. Secundo modo Vniuersale. Tertio modo Genus. Quarto modo subiectum; & dicit se velle agere de substantia, quæ est, quod quid est, signum est ergo, quod non est idem omnino forma, & quod quid est & Quod: Confirmatur: quia incipiens tractationem de quod quid est, in textu 11. & sequentibus, assignat quæ sint prædicata, quod quid est, & quorum sit, quod quid est, ex quibus locis vt diximus, clarè concipitur, quod loquitur de quod quid est, quod explicatur per definitionem quæ est essentia, & natura rei compositæ, non autem formæ tantum; & reuera hic est scopus Aristoteli, disputat enim contra Platone; vterque autem dicebat, quod quid est, id est essentiam rei esse maximã substantiam. Præterea, Aristot. prius Logicè, deinde Metaphysicè agit de ipso quod quid est, & ostendit, quod ex prædicatis per se, sit, & quod competit solum speciei substan-

substantiæ propriæ; Dein de vterius, tex. 21. & 22. ostendit, quod non est separatum à substantia corruptibili, quia tunc illa non esset, quia habet esse per quod quid est; quod si illud esset separatum ab ea, iam illa non esset, neque similiter esset intelligibilis, quia est intelligibilis per quod quid est; & per essentiam, quod si illud est separatum ab ea, sequitur quod non possit cognosci: & concludit sic contra Platonem, quod illæ Ideæ separate nō possunt esse constitutiua essentiæ substantiæ materialis, & quod sunt superflua, sed quod essentia talium substantiarum materialium constituitur à forma, quæ est idem realiter cum illis.

Ad auctoritatem de 8 Metaph. Resp. quod possit exponi de forma totius, potest etiam exponi de forma partis, eo modo quo supra dictum est.

Ad auctoritatem de 2. Phys. textu 28. quæ eadem adducitur 5. Metaph. cap. de causa, concedo quod partes definitionis sunt formæ, & ita materia quoque prout est pars definitionis, est forma, quia est pars speciei, species autem quandoque dicitur forma ab Arist. nec obstat si quis dicat, ergo materia erit pars formæ: quia hoc non sequitur, ait enim Arist. 7. Metaph. tex. 2. quod forma est species, & exemplar, & quod quid est rei: & quod partes rationis sunt similiter species, & exemplar: dixi autem, quod forma dicitur, quod quid est, quia forma est constitutiua quidditatis, & quod quid est, & essentia rei, quæ essentia verè est species, non quod ipsa forma sit tota quidditas; materia ergo cum sit pars essentiæ, & speciei rei materialis, quæ est forma totius, dicitur pars quod quid est, & forma, nec tamen est pars formæ partis, quæ oppositur materiæ.

Ad exemplum illud 6. Metaph. illa ratio facit pro nobis: quia res sensibiles non possunt intelligi sine materia; exemplum autem non debet esse omnino simile, sed sufficit quod sit simile, quo ad propositum declarandum: propositum autem Arist. ibi est, quod forma rei materialis, non potest intelligi sine materia, vt simitas sine naso, & quo ad hoc solum valet, vt patet intuenti textum, & quo ad hoc, facit pro

nobis: Ad primam rationem responsum est supra, cap. 2.

Ad secundam rationem dico, quod originatiua quidditatum differentia provenit à forma partis, non tamen sequitur propter hoc, quod ipsa sit tota quidditas.

Ad tertiam Respondetur, quod etiam materia, vt est pars essentiæ, habet rationem distinguendi, & ideo distinguit substantiam materialem ab æterna, & hæc distinctio sufficit, & sic potest dici actus vt est pars quidditatus.

THEOREMA XXIX.

In abstractis à materia idem est quod quid est, cum illo cuius est; in conceptis verò cum materia, quod quid est, est idem cum illo cuius est, sed non per se primo.

Declaratio, & dilucidatio huius propositionis. Cap. Vnicum.

Exat auctoritas Arist. 7. Metaph. textu 29. 21. & 41. & alibi sæpè, in quibus locis dicit, quod in his quæ sunt sine materia, idem est quod quid est, cum illo, cuius est; in conceptis verò cum materia, non est idem quod quid est, cum eo, cuius est. Scotus autem eam declarat pluribus in locis, sed præcipue 2. Sent. dist. 3. q. 6. Respondendo ad 5. q. in solutione 4. argumentis, & 3. Sent. dist. 22. q. 3. deducendo ad oppositum tertiam rationem aduersariorum. Exponit ergo Scotus hæc propositionem hoc modo; Quod quid est, & quidditas, potest comparari ad duo, scilicet ad naturam, & indiuiduum; nam & natura specifica dicitur habere quidditatem, & essentiam, similiter indiuiduum talis nature specifica, dicitur habere quidditatem, & essentiam: si quidditas itaque comparatur ad naturam specificam, quod quid est, & quidditas est idem cum illa natura per se primo, & hoc tam in natura abstracta, quam in natura coniuncta materiæ; ratio huius est: quia huic competit primo, & per se talis quidditas, & essentia, quæ per definitionem explicatur; si verò comparatur in diuiduo,

Ad
primam
rationem.
Ad
secundam.

Ad
tertiam.

uiduo, vel supposito, tunc quidditas, & quod quid est, non est idem illi primo; sed per se secundo, quia supposito comperit quidem quod quid est, & essentia, sed non primo, sed primo suæ naturæ specificæ, deinde sibi, immò sibi inest, quia includitur in natura specificâ illa cõmuni; quoniam autem substantiæ abstractæ nõ differunt numero, sed vnicum indiuiduum vnicam speciem constituit in illis absolute, dicit Aristoteles, quod idẽ est quod quid est, & illud cuius est. In coniunctis verò cum materia, quia indiuiduum differt à specie per illam vltimam realitatem formæ, vt diuisus in materia de indiuiduatione, ait, quod quod quid est, nõ est idem cum illo cuius est, intelligendo per id, cuius est, non naturam specificâ, sed suppositum, cui non primo, sed secundo, comperit talis essentia, & quod quid est; adeo, quod vult dicere, quod in supposito naturæ materiæ, non est idem quod quid est, & ipsum indiuiduum: nõ quia reuera nõ sint idem per se, sed quia non est idem primò, sed secundo; quia est idem primo cum natura specificâ, deinde secundo cum indiuiduo. Hoc eodem modo est exponenda Auctoritas illa de tertio de Anima tex. 9. vbi dicitur, quod aliud est magnitudo, & magnitudinis esse, sed non in omnibus, sed in quibusdam idem est caro, & carnis esse: Nam Aristoteles per magnitudinis esse, intelligit naturam, & essentiam rei materialis, per magnitudinem verò, singulare, & indiuiduum illius naturæ; in aliquibus igitur ait esse idem natura, & quidditas, & indiuiduum illius naturæ, scilicet in abstractis: in alijs verò scilicet in non separatis à materia, aliud est essentia, & natura specificâ ab indiuiduo, quia indiuiduũ distinguitur à natura per differentiam indiuidualem.

Non vult autem dicere, quòd in coniunctis cum materia, non sit idem, quod quid est, & essentia cum indiuiduo naturæ per se, sed vult dicere, quòd licet sit idem per se, non tamen est idem per se primo, sed per se secundo, vt diximus.

Ratio autem huius expositionis esse potest, quia iam Arist. 7. Metaph. tex. 20. & alibi, disputans contra Platonem, pro-

bauit, quòd, quod quid est, id est essentia, & natura rei materialis, est idem cum indiuiduo rei materialis, neque est separata ab illo, vt volebat Plato: dicebat enim Plato, quòd quidditas, & essentia harum rerum naturalium, erant illa Idea separata, æternæ.

Hoc autem confutat Aristoteles, tum quia si illæ Idæe sint essentia, & quidditas harum rerum sensibilium, illæ vnde sensibiles non erunt entitates, quia cõmens est ens per suam essentiam, ergo si illæ Idæe sunt separate ab his sensibilibus, quomodo possunt esse essentia harum rerum sensibilium? Similiter de his rebus non esset scientia; quia scientia est cognitio essentia rei, si autem essentia istarum rerum sensibilium esset separata ab his rebus, qui cognosceret essentias illas, non cognosceret res illas materiales, cum hæc ab illis seiundæ, & omninò separate essent. Propter has rationes concludit Aristoteles, quòd, quod quid est, & essentia, est idem cum illo, cuius est, etiam in his materialibus; idẽ cū dicit, in his distingui quòd quid est, ab illo cuius est, intelligi debet, quòd non est idem per se primo, sed per se secundo, vt dictum est. Ex his, & ex dictis in superioribus, apparet, quòd ea, quæ dicit Zimara Theoremate 39. contra expositionem allatam à Scoto de hac propositionem, nullius sunt valoris.

THEOREMA XXX.

In materia non sunt dimensiones interminatæ.

Positio Auerrois. Cap. I.

DE mente Auerrois in præsentia materia est contentio inter Auerroistas. Quidam, vt Achillinus, lib. 1. de Elementis, debio 17. & Zabarella in 2. lib. de Materia, cap. 8. dicunt existimasse Auerroem in tex. 63. 1. Phys. & in 3. cap. de Substantia Orbis, & alibi, quòd materia prima ante receptionem formæ, sit quantæ, & habeat tres dimensiones, scilicet, longitudinem, latitudinem, & profunditatem, quæ tamen dimensiones sunt interminatæ, sive sine determinatis terminis, & limi-

Achil
linus
Zabarella.

& limitibus: sed adueniente postea forma, ipsa præfigit limites quantitati materie, & sic dimensiones prius interminatas terminat.

Econuerso Scotus, D. Thomas, & alij Latini, sustinent, quod materia prima ante aduentum forme, non sit quanta, ac nullas habeat dimensiones, vel interminatas, vel terminatas: sed quod quantitas insequatur substantiam completam, & perfectam, quæ est substantia composita, sicuti faciunt alia accidentia. Pro Auerroee sunt multe rationes, sed istæ præcipuæ. Arguit Zabarella in libris de Philosophia naturali, lib. 2. de Materia prima, cap. 8. Primò, si quantitas non est generabilis, ergo æterna, at sola materia est æterna, ergo quantitas solum est in prima materia; Antecedens quod quantitas sit ingenerabilis, probatur: quia non habet generans, non enim potest generari à forma, neque a Quantitate, neque à Qualitate, ergo: non à forma, quia forma non est quanta, & quod non est quantum, non potest producere quantum; forma autem de se est indivisibilis vt forma, alioquin anima intellectiua, qua forma esset diuisibilis; non a Quantitate, quia quantitas non agit, non à Qualitate, quia est posterior ea. Secundò, si materia prima per se non esset quanta, quod constaret ex materia, & forma, non esset quantum, consequens falsum apparet; consequentia probatur per duo fundamenta: primum habetur 5. Metaphys. textu 18. vbi Philosophus ait, diuisibilitatem esse propriam quantitatis, & aliarum rerum per ipsam; Secundum Philosophus 6. Physicorum, text. 2. ait, quantum neque diuiduum fieri ex pluribus indiuiduis, & non quantis, tunc sic materia nõ est diuidua, neque forma, ergo neque quod constat ex materia, & forma, quia nemo dat, quod non habet; neque valet si quis dicat, quantitatem sequi ad substantiam compositam, quoniam aduersaretur hæc responsio Philosopho, tunc enim sequeretur, quod ex non quanto fieret quantum. Tertiò, si quantitas interiret haberet contrarium, quia omne quod interit interimitur à suo contrario, & quantitati nihil est contrarium ex Aristotele in

prædicamentis, ergo. Quartò ex ipso sensu: quia videmus, quod quando ex aqua generatur aer, quantitas aque non perit, sed crescit, & fit maior moles, ad terminos enim ampliores se extendit. Quintò, materia non potest retinere existentiam sine quantitate, sed sic est, quod materia est per se existens, non autem per formam, & maximè per Scotum, ergo est per se quanta, & habet has dimensiones interminatas. Sextò, forma non dat materiam esse subiectum, sed supponit illam esse subiectum, ergo supponit etiam materiam habere id per quod est subiectum, sed est subiectum per quantitatem, non enim habet materia partes distinctas citra quantitatem, & sic non potest esse subiectum diuersarum formarum citra quantitatem, ergo in materia datur quantitas præcedens formam. Septimò si quantitas in sit composito tamquam in subiecto, non autem materia, sequitur hoc absurdum, quod forma substantialis sit subiectum quantitatis, & sic anima rationalis, quæ est diuisibilis, erit subiectum quantitatis, est autem impossibile, quod aliquid sit subiectum quantitatis, & non sit quantum. Ad sunt multe alie rationes, sed hæc sunt potissimæ.

Exponitur opinio Scoti cum suis fundamentis, & allata reijcitur. Cap. II.

Scotus 2. Sent. d. 3. q. 4. in impugnacione opinionis Gotofredi, & Aegidij, via 2. 3. & 4. in solutione rationum pro opinione, quæ sustinebat quantitatem esse principium indiuiduationis, aperte negat in materia prima hanc quantitatem interminatam, & quod hæc sit mens eius, cõspicitur: quia probat, quod Quantitas, quæ est accidens, est posterior substantia, & nedum substantia, quæ est materia, vel forma, sed substantia, quæ est compositum ex toto prædicamento substantiæ, & loquitur nedum de quantitate terminata, sed etiã de interminata, vt patet ex tertia via, & ex solutione ad confirmationem pro secunda ratione Gotofredi, in calce enim aperte reijcit rationes Auerrois, & quo ad hoc, ait, se esse cum Aegidio, quod, scilicet nullum accidens

Quar-
tò.

Quin-
tò.

Sextò.

Septi-
mò.

27. b.
pro.
Auer-
rois.
Pri-
mò.

Secun-
dò.

Ter-
tò.

dens

dens ante formam, vel post corruptionē formæ possit remanere in materia; quòd est contra Auerroem, qui dicebat, quantitatem eandem numero scilicet interminatam remanere in genito, & corrupto, & licet Mauritius in margine dicat, Scotum illud dicere non asserendo, tamen non est verum, vt conspicitur ex alijs locis. Errat etiã Antonius Andreas 4. Metaph. q. vltima, dist. 3. vbi videtur asserere, quod quantitas est medium præsuppositionis inter materiam, & formam; hoc enim expressè confutat Scotus loco citato ad M. dicens, quod forma immediate, perficit materiam absque quantitate, vbi confutat illam propositionem, quod agens particulare non attingit ad subiectū materię, sed attingit illam præcisè in quãtū est quãta, alibi etiã ex Scoto habem⁹ idē, nã 2. Sent. d. 72. q. 2. ad D. & 4. d. 11. q. 2. soluēdo secūdū principale. aperte asserit, quod materia per se, vt habet actū entitatiuū, si daretur per potētia Diuinam sine forma, nō esset in loco circūscriptiue, sed definitiue, quemadmodū Angelus: Angelus autē nō est quãtus, & idē est in loco definitiue, ergo mens Scoti fuit, quod materia prima per se considerata, ante aduentū formæ nō sit quãta, sed indiuisibilis, quãtitas verò ad eā sequatur, sicuti reliqua accidentia sequuntur ad substantiã perfectam. Pro hac opinione arguitur ex

11. 78.

Scoto vbi supra, Primò sic; Substantia præcedit accidens, ex Arist. 7. Metaph. tex. 4. vbi ait, quod substantia est prior accidente natura, tempore, & cognitione, ergo quãtitas nō potest præcedere formã substantialem; & sic quãtitas interminata nō potest esse in materia prima ante aduentū

11. 80. sic.

formæ substantialis. Ad hoc argumētū respondet Zabarella loco supra citato c. 9. & exponit auctoritatē illā Arist. & inquit eum Zimara Theor. 9. quando Arist. ait, quod substantia est prior accidentibus tempore, natura, & cognitione, pro substantia debemus intelligere substantiã in communi præcedere propriū accidens, qualibet enim substantia communiter præcedit omne accidēs proprium: cum verò dicit, tempore, natura, & cognitione non est legēndus textus coniunctiue, ita quo intelligatur, quod qualibet substantia debet

Phil. Nat. 10. D. Scoti.

præcedere suum accidēs his omnibus modis, & ita est: quoniam substantia non præcedit accidens proprium tempore, vt homo risibile: se. 1 est intelligendus sic: quod Arist. dicit substantiam præcedere accidens, modi autem quibus præcedit, sunt isti: scilicet tempore, natura, & cognitione, sed nō omnibus simul, sed modo vno, modo alio, vt in accidente proprio, substantia præcedit solum natura, & cognitione, non tempore, in alijs verò accidentibus tempore, & natura; & ita ad argumētū, substantia præcedit accidens, intelligitur, quod qualibet substantia præcedit suū propriū accidēs, & ita substantia cōposita præcedit dimēssiones terminatas, quia quãtitas terminata est propriū accidens substantiæ cōpositæ, materia verò interminata, quia interminata est accidens proprium materiæ in se, sic enim qualibet substantia dēt præcedere propriū accidens, & non accidentia aliarū substantiarū: nã substantia hominis præcedere accidentia hominis debet, nō accidentia celi; nō est ergo inconueniēs, quod aliquod accidēs præcedat substantiam cōpositam: quia Arist. nō dicit, quod omnis substantia debeat præcedere quodlibet accidens, etiã alterius substantiæ, sed solum, quod quilibet substantia præcedit propriū accidēs, & hoc modo soluitur hæc ratio Scoti, immo subdit aduersarij, quod ibi Arist. loquitur solum de substantia cōposita, cuius accidentia existūt, & idē nō licet arguere de materia, cuius accidentia, vt est quantitas interminata nō existūt.

Sed hæc solutio nulla est; & optimè cōfutatur, per ea que dicit Scotus loco citato: clarum est enim insipienti diligenter text. Arist. quod ibi loquitur de substantia secundum quod est vniuersorum, que diuidunt ens, ita quod vult, quod substantia secundum suã totã coordinationē, sit prior accidentibus & quod ideo debemus prius habere cognitionē de substantia, à qua pēdet cognitio accidentium, que illi inherēt, & inexistunt, ergo ex intēctione Arist. in hac coordinatione nō debet misceri accidens, ita quod sit aliqua substantia prior accidente, & aliquod accidēs pri⁹ substantia, quia tunc non præcederet tota substantia omnia accidentia, sed illæ coordinationes essēt permixtæ. Hęc expositio cō-

Reij-
cirur.

L. summa.

firmatur ex continuatione primi textus cum sequētib; dicitur enim primo ens, dicens quod multis modis dicitur, nam quandoque significat quod est, quantumque quale, & quantum. & subdit, quod substantia est prior omnibus his modis, & probat, quod substantia sit prior primarie de declarationis & primitate causa sitatis accidentibus; hoc autem verificatur de tota coordinatione substantiæ; & inter. 5. determinat, quod vtriusque agere de substantia, quia ex eius cognitione venimus in cognitionem accidentium, ergo de tota coordinatione substantiæ intelligitur. Præterea, substantia præcedit accidens, ergo prima substantia debet præcedere primum accidens: sed primam substantiam est substantia composita, ergo substantia composita debet præcedere quodcumque accidens, ita quod ante primam substantiam, nullum omnino potest esse accidens. Quod si quis dicat substantia composita est prima substantia completa, sed materia est prima substantia incompleta. Contra hæc, substantia incompleta per se manens distincta à forma, non datur in rerum natura, ergo nec coniuncta a substantia completa, ergo non potest ex se sola materia præcedere accidens, non ergo dari possunt hæc dimensiones interminate præcedentes formam in materia; Quod vero dicit, quod substantia non præcedit omne accidens tempore, in proprio quaesito discutiam.

Præterea, sequeretur, quod forma substantialis penderet ab accidentibus quia prior inisset materiæ quantitas, quam forma substantialis; nec forma substantialis posset dare esse sine quantitate, ergo non accidens a substantia, sed substantia ab accidente penderet, & tamen Arist. 7. tex. ait, quod forma est prior materia, & composito, quod non potest intelligi nisi de perfectionis prioritate, quia ipsa dat perfectionem materiæ, ergo non pedit a quantitate. Item substantia prima, quæ est præcipua substantia, non haberet suum esse præcisè a substantia; sed penderet in essendo ab accidentibus, quia ab illa quantitate interminata, ergo. Quod si quis diceret, est prior in essendo non indivisibilitate; Hæc responsio tollit dimensiones interminatas

præcedere formam in materia, & hoc est quod volo.

Secundum argumentum principale, sic potest formari; Materia ex se sola, non existit existentia singulari, at nihil potest esse subiectum accidentis, nisi existat existentia singulari, ergo materia ex se sola, non potest esse subiectum accidentis, & ita non dimensionis interminate, quia est accidens. Pro intelligentia istius rationis notandum est, quod existentia est duplex, alia est existentia simplex, & alia est existentia singularis. Existentia simplex est, habere esse extra suas causas, ita quod sit in rerum natura, & hoc pacto materia prima habet existentiam ex se sola, quia est pars compositi, forma quoque habet existentiam hoc modo, quia & ipsa est pars compositi. Verum hæc existentia non est sufficiens ad hoc ut sit subiectum accidentium: quia sic est ens incompletum, non potest autem ens esse subiectum alterius entis diuisi genere, & in suo genere completi, anrequam in seipso sit completum, & perfectum, alioquin etiam forma sine materia posset operari: quia est ens per se existens, distinctum à materia, licet actu numquam reperitur sine materia, sicut nec materia reperitur sine forma. Alio modo consideratur, ut est singularis existentia, & hoc modo quod existit est capax accidentium, modo materia prima ex se sola, & sine forma non existit hæc existentia particulari, quæ est subsistentia, ut patet, ergo non potest recipere in se accidentia, & ita nec quantitatem. Zabarella dicit, quod hoc est verum de accidentibus terminatis, non interminatis, nam ens potestate, potest esse subiectum accidentis interminatis; Contra quæro, quomodo potest aliquid subiici accidenti, & sustentare accidens, si illud sustentans non subsistat actu; profecto hoc est impossibile, ergo si materia prima non subsistit actu, potest non potest esse subiectum materiæ per se sola, actu non subsistit sine forma in rerum natura, licet enim habeat actu entitativum per se, non tamè sequitur, quod reperitur in natura sine forma, non est autem subiectum accidentis, ut habet actum entitativum, quia cum hoc actu solo non reperitur, licet per Dei potentiam absolutam posset

Respo
sio Za
barel.

Respo
sio.

repe-

reperiri, sed est subiectum accidenti eo modo, quo ipsa reperitur in rerum natura: hoc modo autem reperitur solum sub actu formali, & in substantia completa, quod est compositum, ergo materia per se, non potest esse subiectum accidentis, & multo magis valet contra Zabarellā: quia tenet, quod materia in se est pura potentia, non habens existentiam, ergo non potest esse subiectum accidentis. Si quis enim diceret, quod rosa, quæ est in spinis, in virtute est subiectum albedinis, diceret ex pressum mendacium; si ergo materia solum habet esse in suis causis, & non extra, quia non existit, non potest esse subiectum quantitatis interminatæ.

Solutio rationum aduersariorum. Cap. II.

Ad. **A**D argumenta Zabarellæ, ad secundam, dico, quod habet aliquam difficultatem, dico, quod diuiduum non posse fieri ex indiuiduis, potest intelligi duobus modis; Vno modo ex additione, ita quod addendo indiuidua simul, non potest fieri aliquod diuiduum, & hoc intendit Arist. ibi: quia ostendit, quod linea, quæ est diuidua, non potest consistere ex punctis, quæ sunt indiuidua. Alio modo diuiduum potest fieri ex indiuiduis originatiuè, & consecutiue, & hoc modo diuiduum potest fieri ex indiuiduis, & sic quantitas insequitur substantiam compositam, sicuti etiam alia accidentia; vel dicas, quod materia virtualiter est quanta, non actus, sicuti, neque materia est qualis actu, nec relatiua, sed virtualiter solum, vnde cum est completa per formam, statim consequuntur accidentia, scilicet quantitas, qualitas, & alia quæ propterea dicuntur procedere à substantia ut à causa pullulatiua. Cū dicebatur nemo dat quod nō habet, dico quod habet virtualiter, non formaliter. Hæc distinctio soluit multas obiectiones, Vel dicas sic, quod sicuti agēs potest generare substantiā, de nō substantiā, ita potest generare quātū, de nō quātū, quia potest generare substantiā ad quā consequitur quantitas, quæ est passio quātū, et composita. Porro verū est quod de eo quod nullo pacto est quātū, agēs naturalis nō potest generare quātū, sicuti nec de

eo quod nihil penitus est, non potest generare substantiam, sed solum Deus, sed de eo quod est res aliquo modo quanta, & fuit corruptum, potest generare aliud quantum, quia generat aliud ens, quod est quantum alia quantitate, & hæc sumitur ex Scoto, vbi supra.

Ad primū, & tertium dico, quod quantitas per se, non interit, sed ad interitum subiecti, sicuti nec color, nec alia accidentia in genere corrumpuntur, sed numero; quod autem corrumpit subiectum, corrumpit quoque quantitatem consequenter.

Ad quartum, & ad similia dico, quod quando non remanet substantia, neque eadem accidentia remanent, sed generās, quod producit nouam substantiam, producit quoque noua accidentia consequentia istam substantiam.

Ad quintum, negatur quod materia non possit existere sine quantitate: quia existentia, est passio entis realis, ut diximus in Theoremate de actu entitatio materia, materia autem per se, sine forma, & quouis accidente, est ens reale, & substantia, ideo per se habet existentiam, licet non habeat quantitatem.

Ad sextū, negatur quod materia sit subiectum per quantitatem; Ad probationē dico, quod materia habet partes substantiales citra quantitatem, & sic potest esse subiectum diuersarum formarum substantialium sine quantitate.

Ad septimum, negatur consequentia; ad probationem dico, quod forma non est subiectum quantitatis, sed compositum, quod resultat ex materia, & forma, & illa tertia entitas est subiectum quantitatis, sicut & aliorum accidentium; quod autem forma sit subiectum quantitatis, hoc modo, non est inconueniens.

Opinio Buccaferrei reijcitur. Cap. III.

LVdonicus Buccaferreus vir doctissimus in primo de generatione, textu 24. in dubitationibus exponit alio modo mentem Auerrois circa has dimensiones, & ait, quod Auerroes non voluit intelligere, quod hæc trina dimensio quantitatis præcedat formam substantialem

in composito, quia actus substantialis præcedit accidentalem, & vltia hoc materia non existit sine forma, & sic nõ potest esse subiectum accidentis sine forma, sed intellexit, quod quantitas, quæ est in rebus naturalibus, est æterna, ac potest dici terminata, & interminata, & terminata vt est sub forma, vt exempli gratia, quantitas, quæ est in corpore Socratis dicitur terminata respectu formæ Socratis, sed respectu aliarum formarum quæ possunt aduenire illi materiæ, est interminata, quia illæ formæ possunt exigere maiore, vel minorem extensionem, & quantitatem, & ideo respectu illarum dicitur interminata, ad eodẽ quod eadẽ secundũ rem est quantitas terminata, & interminata differt solum quoad terminationem, & interminationem, hæc autem quantitas nõ inhæret materiæ ante formam substantialem, sed post formam substantialem. Hanc eandem sententiam videtur sequi Franciscus Piccolomineus 3. lib. de Materia, cap. 10. quod si hæc est opinio Auerois, vt credo, est recta, & cõsentit cum Scoto, & est optima, & verissima, sic enim quantitas in communi est ingenerabilis, & incorruptibilis, sed hæc quantitas, & illa est generabilis sicuti etiam materia in communi est ingenerabilis: sed hæc materia, & illa, est generabilis, & corruptibilis, & quod hæc responsio consentiat cum Scoto, patet ex responsione ad secundum argumentum adductum à Zabarella pro Auerro.

THEOREMA XXXI.

Materia prima non est corpus de Prædicamento substantiæ.

Positio Zabarellæ. Cap. I.

Zabarella libro secundo, de prima Materia, c. 17. sustinet materiam primam esse de sui natura corpus, vbi est notandum, quod nõ vult, quod sit corpus per aliquam formam corporeitatis existentis in ipsa. vt putauit Auicennas, contra quem supra disputatum est, quam etiam vt falsam ipse reijcit, neque sustinet, quod materia prima sit corpus secundum se, sed solum in se, sicut etiam trina dimensio, vt putauit

Ioannes Grammaticus, sed existimat materiam primam secundum propriam naturam seclusam quacumque forma esse corpus de Cathegoria Substantiæ, & esse supremum genus vniuocum in ea, & vtitur multis rationibus, sed his præcipue. Ab omnibus conceditur, quod corpus est supremum genus de Cathegoria Substantiæ, & quod est vniuocum suis inferioribus, quemadmodum alia genera illius Prædicamenti, at omne, quod est vniuocum, est vniuocum, quia habet aliquam naturam communem æque participatam à suis inferioribus, propter quam est vniuocum, ergo corpus debet habere hanc naturam communem, quæ participetur ab his inferioribus, vt anima est genus vniuocum, quia habet animam sensitiuam, quæ participatur æque ab omnibus animalibus. Tunc sic quero, quæ est hæc natura, propter quam corpus est vniuocum cæteris corporibus caducis, vel est materia, vel accidens, accidens esse non potest, quia accidens non potest constituere substantiam, neque est forma, quia forma corporeitatis ab omnibus reprobatur, & ab ipso in eodem libro paulo supra, restat ergo, vt sit vel nexus materiæ cum forma, vt existimant multi Latini, vel materia solum vt ipse, at nexus nõ potest esse. Hæc ratio corporis, ergo materia, antecedit multis rationibus hoc comprobatur. Primò ex componentibus incorporeis nõ potest constitui corpus, quia nemo dat quod non habet, sed materia, & forma per Latinos sunt incorporea entia, ergo nexus eorum non potest esse causa corporeitatis. Secundo, ratio quia aliquid esse vniuocum debet esse aliquid reale extra animam, vt animal est vniuocum cæteris animalibus per animam sensitiuam, quæ est ratio realis extra animam, tunc sic: hæc ratio propter quam aliquid est vniuocum, non potest esse composita, quia si hoc esset ratio speciei, per quam species est vniuoca, esset maxime composita, quia species est compositior genere, at tamen ratio speciei est simplex, vt ratio, qua homo est vniuocus, est anima rationalis, ergo ratio, qua corpus est vniuocum, debet esse simplex, at nihil simplex datur præter materiam, & formam, ergo ratio vniuocationis corporis debet

I. r. p.
Zab.

Fræci
soms
Picco
lomi
neus.

debet esse materia, vel forma, si non est forma, quia vel esset forma generalis, vel forma particularis, illa generalis esse non potest, quia ab omnibus retinetur, nec etiam illa particularis, quia illa non esset communis, & per consequens non esset vniuoca, vel constitueret corpus in communi, sed constitueret hoc corpus particulare, & tunc nullum corpus vniuocū daretur, quod est falsum; ergo materia erit ratio corporis, qua corpus est vniuocum, & sic ipsa erit corpus. Tertio, Arist. in primo de generatione, textu 54. dixit materiam primam esse liberam ad oppositos actus veluti genus, ergo videtur, quod materia sit aliquod genus, at non est aliud, quā est dictum, ergo. Quarto illud est primum corpus de Cathegoria Substantiae via originis, a quo primo emanat corpus de genere quantū, & in quo primo inhaeret, tamquā primum illius accidentis; prima materia est primum subiectū corporis de Cathegoria Quanti, quia emanat a prima materia; primo ergo ipsa materia prima est primum corpus de Cathegoria Substantiae; Maior probatur: quia corpus de genere Quanti, non potest per se existere, sed necessario prerequisite corpus de genere Substantiae cui inhaeret per trinā dimensionem; substantia ergo est primum corpus cui inhaeret quantitas, scilicet trina dimensio, sed haec substantia corporea est ipsa materia prima, ergo materia prima est corpus de genere Substantiae; haec minor probata est in alia parte diffusē. Confirmatur: quia nos ipso intellectu dū concipimus ipsam materiam primam absque forma, non possumus non concipere quādam molem indistinctā, cum verò intelligimus formam, intelligimus quoddam incorporeum, & indiuisibile, ergo patet, quod materia est corpus per se.

Huius opinionis consistatio. Cap. II.

Pri. **H**aec opinio non est suscipienda, & contra ipsam ita argumentor; Corpus quod ponitur de Praedicamento Substantiae est cōpositū ex materia, & forma, at materia prima non est cōposita, ergo materia prima non est illud corpus; Minor est euidēs; Maior probatur; quia cur-

Phil. Nat. 19. D. Scoti.

pus de Praedicamento Substantiae, et species generis generalissimi substantiae, diuiditur enim in corpoream, & incorpoream, & haec differentia corporea constituit corpus, at omnis species est cōposita, & est substantia cōposita, ergo. Ad hanc rationem responderent, quod est falsum, quod substantia sit genus generalissimū vniuocum, nam ait ipse cum Zimara, & Auertoe, quod supremum genus de cathegoria substantiae vniuocū est corpus, & non substantia, & ideo est simplex, & sic congruē dicitur. Contra sic arguo pronunc (de hoc enim erit particulans disputatio) si substantia non est genus vniuocum, hoc erit, quia non est vna natura communis extra animam, quia haec est ratio vniuoci, sed erit conceptus fictus tantū ab intellectu, sed hoc est falsum, quia tunc distinctio, quam facit Arist. in 5. Metaph. textu 14. Entis in decem Praedicamenta, & similiter in Praedicamentis, c. 3. & 7. Metaph. tex. 1. non esset distinctio realis, neque inter res reales, sed inter entia rationis. Similiter distinctio substantiae ab accidente, non esset distinctio inter res reales, & rem reale, sed inter ens rationis, & ens rationis. Praeterea, prioritas quam ait Aristor. 7. Metaph. tex. 4. & alibi, esse inter substantiam, & accidens, non esset prioritas realis, sed rationis, quia est inter ens reale, & ens rationis, & tandē dicere, quod substantia sit purum nomē aequiuocum, est auferre omnem doctrinam Aristotelis, quā tradidit de substantia in communi, siquidem de aequiuocis non datur scientia, quae omnia, quam sint absurda, ex se patet; Vel ergo est dicendū, quod substantia in communi ut contradistinguitur ab accidente, & includit aeternū, & corruptibile, est vna entitas realis communis, & sic potest esse genus vniuocū, cū haec sit ratio vniuoci, vel omnia praedicta absurda admittēda sunt. Secūdo, nomen aequiuocum non habet quod quid est, substantia in communi habet quod quid est, quae contradistinguitur ab accidente, substantia enim est, quae per se stare potest, accidens verò quod est in alio. Tertio, quādo substantia diuiditur per corporeā, & incorporeā, certum est quod substantia quae diuiditur, est substantia completa, non pars sub-

statiæ, quod patet, dum exemplificatus, dicimus enim substantia incorporea, vt intelligentiæ, corporea, vt animalia, & plāte, & huiusmodi, ergo substantia corporea, que est de Prædicamento Substantiæ non est nec in materia, nec forma, sed substantia completa; at substantia completa est cōposita ex materia, & forma; ergo sola materia non est hæc substantia completa, & corporea. **Quarto**, si materia prima per se esset corpus, quod est genus de Prædicamento Substantiæ, tunc cum corpus diuiditur in corpus animatum, & inanimatū, sola materia sic diuideretur, non forma, hoc est falsum: quia & forma alia est anima, & alia non est anima; ex qua fit, quod corpus aliud est animatum, & aliud inanimatum, cui ergo diuiditur corpus aliud est animatum, & aliud inanimatum, diuiditur nedum materia, sed materia, & forma, & sic substantia completa est que diuiditur, non ergo materia est tale corpus. Confirmatur: si materia est genus generalissimum, sequitur, quod hæc prædicatio erit naturalis, & in recto. Animal est materia, homo est materia, & similia: consequens est absurdum, vt patet. Consequentia probatur: quia generalissimū in recto, & directè prædicatur de suis inferioribus in linea recta. Præterea, vera esset quoque ista propositio: materia alia est animata, & alia inanimata: consequens est absurdum: quia anima non est actus materiæ. Consequentia probatur: quia genus prædicatur in recto, de suis speciebus: at ex hac opinione materia esset genus, species eius esset animatum, & inanimatum, ergo materia posset prædicari de animato, & inanimato. **Quinto**, quando diuiditur substantia, quod alia est corporea, alia incorporea, si per corpoream intelligitur materia prima, sequitur, quod forma materialis cadat sub alio membro, scilicet incorporea; materia enim realiter distinguitur à forma; tunc sic ex oppositis differentijs non fit vnum per se, materia, & forma sunt sub oppositis differentijs, ergo ex illis non fit vnum per se, quod est absurdum. **Sexto**, quæ sunt diuersa genere, sunt etiā diuersa specie, & numero, & consequenter vnum nō potest cōstitui in esse per alterum; at species cor-

poris, quod per te est materia, & species formæ, sunt diuersæ genere, quia substantia diuiditur per corpoream, & incorpoream, materia est substantia corporea, forma autem est substantia incorporea, ergo species formæ non possunt constituere in esse species materiæ, & sic non potest constituere in esse animal, nec hominē. Sed cum omnes istæ sint species materiæ, debent habere esse per materiam, non per formam. Hoc declarat exemplum. Corpus diuiditur per animatum, & inanimatum, & certum est, quod species corporis animati non constituuntur in esse: per species corporis inanimati, vt homo, qui est species corporis animati, siue animalis, non constituuntur in esse per lapidē, qui est species corporis inanimati. Adpropositum, substantia diuiditur per corpoream, & incorpoream, & corporea est materia, & incorporea est forma, ergo species corporis non poterunt constitui in esse per species formæ, quia sunt diuersæ genere. Ad hanc rationem forsā responderent, quod materia includit in se formas materiales, potentia, non immateriales, vt genus continet species. Contra, tunc sequeretur, quod hæc esset prædicatio recta, & per se, anima est materia, sicuti valet dicere, homo est substantia, siue Socrates est animal, nam Socrates, & alia inferiora, includunt actū suū superiora, & ideo sua superiora prædicantur de illis per se, in recto, & sic, si materia esset genus, & contineret formas materiales, vt species sub se potentia, posset prædicari de illis per se in recto, quod tamen est falsum, vt patet inductione: non enim est vera, sensitiua est materia, rationalis est materia. **Septimo**, illud corpus de Prædicamento substantiæ est genus, & consequenter vniuersale, tūc sic vniuersale est quod abstrahitur à singularibus, & singularibus completis, quia nō datur singulari in substantia, nisi habeat materiam, & formam secundum omnes opiniones, ergo hoc vniuersale nō cōtinet in se solā materiam, vel formā Socratis, sed totum, scilicet materiam, & formam. Ideo dicendum est de alijs; ex hoc vltius, ergo corpus de genere substantiæ est vniuersale abstractum à corpore animato, & inanimato,

Picco
Jomi-
mans.

to, ergo per corpus intelligitur ibi, nedū materia, sed intelligitur materia, & forma. Vltimò Franciscus Piccolomineus libro de Materia, cap. 6. Omne corpus, vel est Mathematicum, vel Artificioſum, vel Phificum, at materia non est corpus Mathematicum, nec Artificioſum vt patet, nec Phificum, quia illud est in loco per ſeſed materia per ſe, non est in loco, ergo. Item cadit ſub ſenſu, quod repugnat materia.

Propoſitio Scoti, & ſolutio rationum Zabarelle. Cap. III.

EX his quæ habet Scotus 6. Metaph. quaſtione 1. vbi aſſignat ſufficientiam, & rationem ſufficientiæ ſcientiarū ſpeculatiuarum, & alibi paſſim, ex eius doctrina elicitur Scorum exiſtentiæ ſe corpus, quod ponitur in Categoria Subſtantiæ, eſſe ſubſtantiam compositam, ſuſtinet enim quod ſubſtantia, quæ eſt genus generaliſſimum, ſit vniuocum, & quod diuidatur prima diuiſione in ſubſtantia incorpoream, & corpoream, incorporea pertinet ad Metaphyſicum, corporea duobus modis conſiderari poteſt: vel vt eſt quanta, & ſic pertinet ad Mathematicū, qui conſiderat purā quantitatem ſubſtantiæ. Alio modo poteſt conſiderari, vt habet principium motus, & ſic pertinet ad Phificū; Ex hac diuiſione habetur, quod eadem ſubſtantia diuiditur in ſubſtantiam corpoream, ſubſtantia corporea eſt vna ſpecies ſubſtantiæ, ſicuti & ſubſtantia incorporea eſt alia ſpecies ſubſtantiæ, & cōſequenter, quod corpus illud non eſt quid ſimplex, ſed compoſitum, ſiquidem eſt cōpoſitū ex realitate generis, ſcilicet ſubſtantiæ, & illud differentiæ corporeæ; vbi eſt notadū, quod per differentiā corpoream nō debemus hic intelligere quātitatē, quæ eſt accidēs, quia ſubſtantia non conſtituitur in eſſe per accidēs aliquod, ſed intelligere debemus aptitudinē illā, quæ eſt in ſubſtantiā ad recipiendā quantitatem, quā nescimus alio nomine vocare, niſi per nomē corporeitatis: hæc enim ſubſtantia ducit, differt ab illa æterna: quia hæc eſt materiata, & apta nata recipere hæc accidentia, vt quantitatem, qualitatem, & cō-

illa æterna nequaquam; & hæc ſententia confirmatur ex his rationibus, quibus opinionē Zabarelle conſutauimus; poſſumus etiam confirmare hæc noſtram ſententiam, quod Ariſt. diuidit 7. tex. 7. Metaph. & alibi ſep̄ ſubſtantia hæc corpoream in materiā, formam, & compoſitū, & ſi hæc eſt bona diuiſio, mēbra non debent coincidere; modo in hac diuiſione videmus, quod materia eſt vnū ex mēbris diuiſis, non autē eſt illud quod diuiditur, at ſi materia eſt eſet genus, & illud corpus, quod eſt genus eſet id, quod diuiditur, non autē alterum membrū illorum, quæ diuiduntur; vnde ex hac diuiſione habemus duo; primum, quod materia nō eſt genus vniuocum, quod eſt corpus de Categoria Subſtantiæ, vt dictū eſt. Secundō, quod dato, quod eſet, non poſſet continere ſub ſe formam, neque compoſitū, vt partes ſubiectiuas, quod tamen eſet neceſſarium, quia hæc contradiftinguuntur à materia, nullum autem oppoſitum continet ſuum oppoſitum ſub ſe tāquam ſpeciem; Insuper ſi ſubſtantia non ſit genus vniuocū, hæc duo, ſcilicet forma, & compoſitū non habebunt genus vniuocū ſupra ſe, & ſic erunt generaliffima; quæ omnia, quam ſunt abſurda ex ſe patet.

Ad primam ergo rationem Zabarelle, concedo quod corpus eſt genus vniuocū de Prædicamento Subſtantiæ, licet non ſit ſupremum, & eſt vniuocum per aliquam naturam, & rationem participatam ab inferioribus: ſed hæc non eſt materia, neque nexus materiæ, neque accidens, ſed illa differentiæ, quæ conſtituitur in eſſe diſtincto ab intelligentijs, quæ circumſcribitur per corporeum, quam nominare proprio nomine nescimus, vt infra hic dicitur. Cum dicitur forma eſt indiuiſibilis, ergo non poteſt eſſe cauſa, quod aliqua ſubſtantia ſit corporea, ſiue capax corporeitatis. Reſpondetur, quod licet actū ſit indiuiſibilis, in ſe tamen continet virtualiter rationem diuiſibilitatis, ſcilicet, quantitatem, ſicuti & alia accidentia, per hoc ad primam. & ſecundam.

Ad tertiam dico, quod Ariſtoteles ibi dixit materiam eſſe vcluti genus, non tamen dixit eſſe genus; ideo ſolum inferit, quod eſt ſimilis generi in hoc tantum,

quod genus est indifferens ad oppositas differentias, et ad rationale, & irrationale, ita materia de se est indifferens ad hominem, & ad non hominem, scilicet brutum, loquendo de materia prima in prima notione.

Ad 4. Ad quartam in alio quaesito ostensum est esse falsam minorem.

Ad 5. Ad ultimam dico, quod non est mirum quod non possumus intelligere materiã, nisi sub quadam mole, quia hoc evenit propter phantasmata, quæ sunt in phantasia, quæ solum sunt corporea, & quia oportet intelligentem phantasmata speculari, id eò omnia imaginamur cum corpore, etiam Deum, & Angelos; ita de materia evenit, non tamen est corporea, sicuti nec Deus.

THEOREMA XXXII.

Esse existentie actualis non distinguitur realiter ab essentia.

Positio Scoti cum suis fundamentis.
Cap. I.

Aperit Scotus pluribus in locis asserit esse idem realiter essentiam rei, & ipsius esse actualis existentie, & precipue 4. Sent. d. 13. q. 1. art. 3. circa mediũ soluendo quoddam argumentum, & 2. dist. 16. q. 1. soluendo rationes pro D. Thoma, circa finem, sed ex professo primo Sent. d. 36. q. 1. contra Henricum, qui volebat, quod creaturæ ab æterno haberet in Deo esse essentia, licet non haberent esse actualis existentie, in tempore postea volebat, quod reciperent esse actualis existentie. Scotus autem ostendit, quod hoc est impossibile: quia hæc positio auferret creationem, & alijs multis medijs theologicis eandem impugnat. Vnde concludit Scotus, quod creatura tunc recipit esse reale, cum recipit actualem existentiam per creationem, esse autem, quod habet in Deo ab æterno, est esse cognitum, quod nihil est entitatis creature, sed realiter est solum ipsummet scientia Dei, hic tamen non adducit nisi rationes Theologicas. Item 2. d. 3. q. 4. art. 3. & dist. 1. quaest. 2. in corpore quaestionis. Item 3.

Sent. dist. 6. quaest. 1. item aperte asserit, ubi probat, quod in Christo sunt plura esse existentie, & licet argumenta illa directe non probent, quod non est aliud essentia, ab esse actualis existentie, sed quod natura humana in Christo habet proprium esse existentie distinctum realiter ab esse existentie increate nature diuine, & illa rationes sunt Theologicæ, tamen ex his, quæ ibi dicit, facile elicitur esse idem essentiam, & eius actualis existentiam; & possumus quoque habere rationes ad probandum hoc, ex varijs locis suæ doctrinæ, in Theologia facillimè probatur ab ipso: in philosophia autem rationes ex ipso veniunt nos. Possumus primo ex secundo Sententiarum distinct. 1. quaest. 5. ita argumentari. Illa sunt idem realiter, quorum vnum non potest esse sine altero absque contradictione, dummodo non sit inter illa essentialis dependentia, & impossibilitas proveniat ex causa interna non ab externa, sed essentia, & existentia actualis rei sic se habent, quod vna non potest esse sine altera sine contradictione, ergo sunt idem realiter. Maiori apponit illam particulam, dummodo nõ sit essentialis dependentia: quia substantia, & accidentis sunt distincta realiter, & tamen vnum non potest esse sine altero, quia accidens essentialiter dependet à substantia, sed in his est manifesta distinctio; apponit quod impossibilitas proveniat intrinsicè, quia quandoque licet distincta sint realiter, vnum nõ potest esse sine altero propter aliquod agens externum illa connectens ad invicem, vt calum, & motus eius: neque enim calum potest esse sine motu, & tamè calum, & motus, distinguuntur realiter, Maior autè sic declarata probatur: quia dato opposito, duo predicata contradictoria de eodè respectu eiusdè verificabuntur: nõ accipitur Socrates, & Plato, si Plato sit Socrates realiter, & tamè possit esse, nõ existente Socrate, ergo de Socrate, & Platone, qui ex hypothesi supponuntur esse vna res realiter, verificabuntur hæc duo predicata contradictoria, est, & nõ est. Dicitur enim Socrates, & Plato, si supponitur esse vna res realiter. A. erit verum dicere de A. existente Socrate, A. est non existente Platone. A. nõ est, & sic

& sic de A an eodem tempore verificabūtur duo prædicata contradictoria, quòd est impossibile; quòd sint circa idem, patet: quia sunt circa A. tamquam circa subiectum; sunt de esse, & sunt in eodem tempore ex hypothesi, supponimus enim, quòd Socrates, & Plato, sunt vna res realiter, & quòd pro eo tempore quo Socrates est, Plato non sit, hac via sæpè vsus est Philosophus ad offendendum aliquod diuersificari realiter ab alio, vt secūdo Physicorum textu 67. & primo Physic. tex. 51. & inde probauit, quòd materia est aliud à forma, quia materia manet sub utroque termino generationis, forma verò corrumpitur. In quarto Physic. tex. 34. & 7. Topicorum c. 1. loco 16. & 12. & 4: Physic. tex. 3. probauit locum distingui realiter a locato, quia idem locus manet sub diuersis locatis; Denique hæc propositio non potest negari, nisi à proteruo, contra quem non est disputandum. Minor principalis probatur: quia omnis essentia realis est, aliquid habens esse præter opus in intellectu, alioquin non esset ens reale, sed rationis, si per solum intellectum haberet esse, etiam essentia est aliquid ens extra suas causas: quia quòd habet esse tantū in suis causis in se, nihil est, vt Rosa in hie me nihil est reale in se, ergo essentia est aliquid realiter extra suas causas, & præter opus intellectus; sed tale ens est impossibile quòd possit separari ab existentia absque contradictione: quia implicat contradictionem, quòd talis essentia sit essentia realis, & non existat; cum ergo sit impossibile esse extra suas causas, & non existere, & hæc impossibilitas non proueniat ab aliqua causa externa, sed intrinsecus ab ipsa essentia, sequitur, quòd esse essentia, sit idem quòd esse existentia, & ipsamet existentia: neque in his est dependentia essentialis, quia illa inter qua est dependentia essentialis, vnum habet rationem producentis, sine dantis esse, alterum verò effectus: at in proposito hoc esse non potest, quia si in his esset dependentia, esse existentia dependeret ab essentia, & sic essentia daret illi esse, sed nihil dat, quòd non habet, essentia per Adversarios, non habet esse existentia, ergo non potest dare esse existentia ipsinet-

existentia. Præterea, nili il potest esse causa productiua realiter, nisi habeat esse reale, & existat extra suas causas; Rosa enim in spinis existens, tempore hie in non potest afficere olfactum, & producere odorem, ergo essentia, vt est distincta ab existentia, non potest esse causa existentia, & sic inter essentiam, & existentiam, non potest esse essentialis dependentia; & hæc ratio valde concludit contra aduersarios: quia tenent, quòd existentia sit accidens realiter distinctum ab essentia, vnde sequitur quòd essentia si est causa existentia, & est causa realis, necesse est quòd habet in se proprium esse, cum causa præcedat saltem natura, effectum, & sit aliud ens ab eo.

Neque illud esse actualis existentia, potest esse essentia: quia iam ponitur effectus realis, distinctus realiter ab essentia; oportebit ergo quòd essentia habeat aliud esse extra causas proprium, absque esse existentia, quòd in se est falsum, & etiam ab aduersarijs negatur.

Secundò principaliter. Impossibilitas quòd aliquod vnum non possit esse sine altero, prouenit, vel quia est idem illi realiter, vel quia sunt simul natura, vel quia est posterius illo, sed sic est, quòd essentia non potest esse absque existentia, neque existentia esse simul natura cum essentia, neque essentia est posterior natura existentia, sed è conuerso, ergo hoc prouenit quia essentia, & existentia sunt vnum, & idem. Maior est clara, nulla enim alia causa videtur posse assignari propter quam vnum non possit esse sine alio præter prædictas. Minor probatur quòd ad primam partem: quia non est reperire essentiam realem absque reali existentia; quòd probatur: quia implicat contradictionem. Quòd ad secundam partem etiam probatur: quia existentia non est prior essentia, neque simul natura cū illa sed si est aliud ab ea, est posterior, vt dicit aduersarj, & habent dicere, sed hoc dici non potest: quia tunc essentia posset esse sine existentia, quia omne prius potest absque contradictione esse sine suo posteriori, cum prius nullo pacto dependeat à posteriori in esse, omne autē ens reale potest esse absque eo, quòd est aliud ab eo,

& à quo non dependet in esse, neque hæc propositio negati potest nisi à proteruo, hoc autem est absurdum, quia implicat contradictionem dicere, est essentia realis, & non est, si enim est ens reale, & extra suas causas, & extra intellectum, non est intelligibile, quomodo non habeat esse, ac non existat, cum tale esse extra suas causas, sit exiliter.

Positio D. Thomæ, cum suis fundamentis.
Cap. I I.

Diuis Thomas, ex altera parte multis in locis, sed præsertim in secundo contra Gentiles, c. 52. & lib. de Ente, & essentia, cap. 5. sultinet, quod in omni creatura quidditas, siue essentia, & esse eius actualis existentie, distinguuntur realiter; & hanc quoque esse mentem D. Thomæ testatur Caietanus, in Commento libri de Ente, & essentia, cap. 8. tenet enim D. Thomas, in rebus creatis duplicem compositionem, alteram ex materia, & forma, & hæc est in rebus creatis materialibus tantum; altera est ex essentia, & ipsamet existentia, & vult, quod essentia respectu existentie, se habeat veluti potentia: existentia verò ut actus; essentia enim secundum eum, habet potentiam recipiendi existentiam; per priorem compositionem, res acquirit esse quidditativum specificum, & intelligibile abstractum à singularitate, & à causalitate efficientis, & finis; per posteriorem verò compositionem res acquirit esse existentie singulari, sensibile, generabile, & corruptibile, & dependens à causis externis, & internis; & ita vult, quod essentia, & quidditas rei, sit realis, & tamen distinguatur realiter à suo esse, & quod quamquam sit sine suo esse existentie actualis, ut in Theologia, quod humana natura Christi, que unita erat Verbo, esset sine existentia, & esse creato, tamen sit realis, & habeat esse reale. Sed nos nunc non procedemus contra hanc opinionem ex fundamentis Theologicis, quia sumus in Philosophia, sed solum ex medijs naturalibus, licet in Theologia multo facilius hanc sententiam rejicere sit.

1. 78.

Cais.

Pro hac opinione Caietanus loco cita-

to addit tres rationes, desumptas à D. Thoma, quæ satis tedious sunt in forma; sunt autem istæ. Prima. Omnis essentia creata habet aliquid sibi realiter coniunctum præter suum esse, nullum esse irreceptum habet aliquid sibi realiter coniunctum præter se, ergo nullum esse irreceptum est essentia creata; ex hoc inferri, ergo esse, & essentia, non sunt idem. Not. pro Intelligentia illius rationis, quod apud ipsam in hoc loco esse irreceptum, est esse independens, ut esse Dei, qui non producitur ab aliquo, idè neque recipitur ab aliquo alio; esse autem creaturæ, appellatur esse receptum: quia provenit à Deo, & recipitur à creaturæ; In Deo idè est esse, & essentia eius, & sic esse irreceptum, & essentia sunt idem, sed in esse recepto, essentia, & esse, non sunt idem. Per hoc argumentum itaque cõcludere vult, quod esse creaturæ: est esse receptum, nõ irreceptum, & consequenter, quod esse creaturæ, & essentia creaturæ, non sunt idem realiter. Maior est nota per se, quia Socrates includit aliquid præter suum esse, videlicet, quantitatem, albedinem, &c. Minor probatur: Quia sicut præcisa causa propter quam esse habet aliquid sibi annexum, est, quia est receptum in alio, quod potest recipere aliud, ita si esse non sit receptum, non poterit habere aliquid aliud sibi annexum. Minor ergo est vera, quod nullum esse irreceptum, habet aliquid sibi annexum præter se. Consequencia verò patet: quia tunc essentia creata esset irrecepta. Confirmatur hæc probatio: quia esse substantiale Socratis adunatur cum alijs, ut patet, quia Socrates est substantia, deinde quantum, albus, &c. Cum ergo adunatur cum alijs, quæ non sunt ipsum, aut adunatur cum illis identice, & hoc est manifestè falsum: Quia esse substantiale Socratis non est esse album; aut est sicut forma, & actus, ita quod esse substantiale sit forma, & esse accidentale sit actus eius, & hoc non; quia nullum esse actualis existentie potest poni subiectum alterius, cum sit ultima actualitas, remanet igitur, quod ea ratione adunatur, quia ambo recipiuntur in tertio, scilicet in essentia, ideo ablato ab esse existentie, quod sit receptum, aufertur etiam quod possit

possit habere aliquid sibi annexum, & sic remanet probata minor principalis, quod nullum esse irreceptum habet aliquid sibi annexum.

1. rō. Secunda ratio, Omne esse irreceptum est infinitum simpliciter, nullū esse creaturæ est infinitum simpliciter, ergo nullum esse creaturæ est esse irreceptum; probatur maiorem (quia minor patet) longo sermone, quia omne esse purum, est infinitum, esse irreceptum est purum, ergo est infinitum. Maior est nota, minor autem ait ipse patet ex ratione antecedenti, & ratione facta in textu quæ est, quod sicut id, quod recipit aliud, est compositum ex recipiente, & recepto; ita quod non recipit aliud est purum, & simplex; ergo esse irreceptum est esse purum, & simplex. Declarat etiam exemplo: Albedo si ponatur non recepta in aliquo, est pura albedo, & nihil haberet nisi seipsam, & insuper esset infinita in specie albedinis, quia albedo separata non potest intelligi ab aliquo sano intellectu; quod sit finita, & terminata ad aliquem terminum, & gradum.

3. rō. Tertia ratio est hæc. Quod conuenit naturæ specificæ absque omni causa efficiente, distinguitur realiter ab eo quod conuenit illi non nisi per causam efficientem: sed prædicata quidditatiua conueniunt rei, absque omni causa effectiua, existentia autem non conuenit, nisi per causam efficientem, ergo prædicata quidditatiua, & existentia rei distinguuntur realiter. Maior est per se nota; Minor etiam quod ad secundam partem, quod ad primam verò declaratur: quia seculari omni causa effectiua respectu rose, verum est dicere, rosa est substantia corporea, quia si hæc non sit vera, ergo rosa absolutè sumpta, non est in Prædicamento, & prædicata primi modi per se, non in essentia rei, & definitio separaretur à definitio: quæ omnia sūt absurda. Paulus Socinas 4. Metaph. q. r 2. pro eadem opinione ita arguit; Essentia est indifferens ad esse, & non esse, quia aliquando est, & aliquando non est, ergo distinguitur essentia ab esse; consequentia patet quia illud: quod successinè subijcitur oppositis, distinguitur à quolibet eorum: Vnde per hanc rationem probat

Philosophus, quod materia distinguitur à forma, & priuatione, quia remanet modo sub forma, & modo sub priuatione. Secundo, si esset idem cum essentia, sequeretur, quod esse (scilicet creaturarum) esset per se subsistens, hoc est falsum, ergo. Probatur consequentia; essentia cuiuslibet substantiæ separatur, est per se subsistens, quia sunt formæ abstractæ, ergo quidquid est idem cum tali essentia, est per se subsistens; Falsitas consequentis probatur: quia omne esse per se subsistens, est infinitum in ratione essendi, sed esse substantiæ creatæ non est infinitum in ratione essendi, alioquin haberet in se ostendens perfectiones rerum; Minor est evidens. Maior probatur: quia ubi non est ratio limitationis, sibi nulla est limitatio, ratio autem limitationis vel est subiectū, in quo recipitur vel sunt differentiæ, per quas contrahitur: sed esse per se subsistens, non est limitatum primo modo, quia non recipitur in aliquo subiecto, neque secundo modo: quia non habet vllas differentias, ergo est infinitum. Tertia ratio est eadem cum tertia Caietani. Quarto. Nulla res participat essentiam suam, sed habet eam quantum haberi potest, homo enim habet humanitatem perfectissimo modo: nec possibile est, quod magis sit in vno, quam in alio; sed quilibet creaturæ participat esse, cum non habeat existentiam perfectissimo modo, ergo est, & essentia non sunt idem. Quinto. Nihil est in potentia ad seipsam, alioquin esset prior, & posterior se, sed quilibet essentia citrà Deum, est in potentia ad esse, ergo distinguitur ab esse. Sexto, nulla res potest intelligi sub opposito eius, cui est idem realiter, non enim potest intelligi, quod homo sit non animal; sed essentia potest intelligi sub opposito existentia; Intellego enim essentiam rose non existere, ergo essentia distinguitur ab existentia.

Septimo. Arguitur autoritate Arist. 2. Posteriorum textu r. ubi distinguit si est, a quid est, quid est, explicat essentiam, si est, existentiam, ergo essentia, & existentia distinguuntur.

Confutatio huius opinionis, & solutio rationum pro ea. Cap. 111.

Verum falsitas huius opinionis facile patet ex rationibus supra allatis cap. 1. pro opinione Scoti; cum enim essentia non possit esse sine existentia, neque in his nulla sit deperditio, neque hæc impossibilitas proveniat à causa externa, necessarii dicendum est quod essentia, & existentia eius actualis sint idem realiter.

Respo- sio Ca- ietani ad pri- mum reijci- tur.
Neque valet Responsio Caietani ad primum argumentum, quam innuit respondendo ad secundum argumentum. Antonij Trombetta, ubi negat minorè, scilicet, quod essentia non possit esse sine existentia, quam negationem confirmat exemplo de humanitate Christi, quæ erat in Christo, & tamen non habebat existentiam propriam; hæc enim responsio facile confutatur ex probatione minoris, quam supra adduximus: quia certum est, quod essentia, & quidditas rei creatæ, est ens reale extra suas causas, & actu, alioquin si sit in causis suis, & in pura potentia, nihil est, vt diximus in Theoremate de actu entitativo materiæ, filius enim, qui est in lumbis patris, in se nihil est, sed est solum entitas patris, & de illo non est verum enunciare, filius ille est ens, quia in se nihil est, similiter res, quæ est in potentia actiua agentis, vt creaturæ, quas Deus potest creare in seipsis, nihil sunt, quia non sunt extra suas causas, vnde de Antichristo non est verum dicere, nunc Antichristus est ens, quia nihil est, & certè hæc omnia ita verà sunt, quod probatione non egent: neque vllus rationis cõpos rationabiliter hæc negare poterit, modo si essentia, & quidditas rei creatæ est ens reale, & extra suas causas, est impossibile quod non existat, cum existete nil aliud sit, nisi esse ens in se reale, extra suas causas quod si quis dicat, existere nõ dicit solum esse extra suas causas, sed dicit esse singulare, & sensibile, hoc autem non est idem cum essentia. Contra, Hæc Responsio non est ad argumētum: quia nos hic intelligimus per existere esse actuale reale essentia, quod ei competit vt est essentia, non vt est singularis, &

sensibilis, vnde quarimus. An essentia, & esse eius actuale sint idem, non autem quarimus an essentia, & esse singulare sint idem: quia nos scimus, quod essentia, & quidditas contrahitur ad esse singulare, per aliquid, quodcumque illud sit, de quo contendunt Philosophi, vt suo loco disputauimus, sed sustinemus, quod essentia, vt quidditas, & vt essentia, habet propriam esse, & hoc dicimus non esse quid reale distinctum ab ipsamet essentia, vt probauimus.

Neque valet Responsio Caietani ad secundam rationem quam loco supra citato innuit, scilicet, quod falsa sit illa propositio quod omne prius esse absque posteriori, cuius tamen nullam rationem assignat: etenim hæc propositio est verissima, Omnis res realis potest esse sine quocumque alio, à quo ipsa in esse nõ dependet, nam Angelus potest esse sine homine, quia Angelus non dependet ab homine in esse.

Neque vlla alia ratio potest assignari, cur vnum esse possit absque altero, præter hanc, at prius in esse non dependet à posteriori in esse, cur ergo non poterit illud prius absolute esse sine contradictione absque altero posteriore, Sed forte dicet, hoc prouenit propter ordinem vniuersi, qui disponit sic, vnde non videmus substantiam esse sine accidente, & tamè est prior in esse, accidente. Contra, hæc ratio non adducit impossibilitatem internam, sed externam, nam si substantia non potest esse sine accidente, propter vniuersi ordinem, hoc prouenit ex causa externa, non interna, & consequenter nõ est contradictio; quod substantia possit esse sine accidente, sed quantum est ex se ipsa possit esse sine accidente, nisi extrinsecus impediretur; vera est ergo illa propositio; quod prius potest esse absque suo posteriore; sed quod essentia possit esse sine suo esse actuali existentia, est impossibile impossibilitate quæ intrinsecus prouenit, ergo sunt idem.

Possimus etiam arguere alijs medijs contra hanc opinionem. Nam isti videntur asserere essentiam esse ens rationis tantum, quod tamen, & ipsi falsum esse assererent. Nam Caietanus libro de Entitate, &

Respo- sio ab- secun- dum reijci- tur.

Pri- ma cõtra Caietanum.

te, &

te, & essentia. Respondendo ad quartum argumentum Trombette, dicit, quod essentia hominis absolute reponitur in reali Prædicamento Substantiæ, sed ut est in rerum natura, sit realis realitate existentis, tunc sic contra eum, ergo essentia hominis, ut est essentia, & quidditas hominis, & ut est in Prædicamento Substantiæ, non est in rerum natura, ergo quæ sunt in Prædicamento Substantiæ non sunt in rerum natura, ergo nihil sunt, ergo non sunt entia realia, quia quod non est in rerum natura non est ens reale, ergo essentia, ut est distincta, ab existentia, non est ens reale, sed rationis. Præterea ipsi sustinent contra Scotum, quod natura communis non est quod reale, sed quod omne ens reale est singulare; ergo quæ sunt in Prædicamento nisi sint singularia, non sunt entia realia, essentia, & quidditas hominis sine existentia non est singularis, ergo essentia hominis ut est separata ab existentia, non est ens reale; Si dicant, quod essentia hominis non est ens reale, præterquam quod hoc est ex se falsum, sibi contradicunt: quia tunc non posset distingui realiter ab existentia, neque cum illa facere compositionem realem, quia compositio realis est ex extremis realibus; si dicant verò quod essentia, & quidditas hominis est singularis, præterquam quod est falsum, quia tunc non posset sciri neque definiri, quia scientia, & definitio est solum vniuersaliū, si bi contradicunt, quia volunt, quod existentia sit solum singulariū, ergo quidditas, ut quidditas existeret, non ergo quidditas, & essentia hominis distingueretur ab esse eiusdem quidditatis, & essentia hominis. Hoc confirmari potest sic, per hoc distinguitur ens reale, ab ente rationis, quod ens reale est in rerum natura præter opus intellectus: ens verò rationis nequaquam: at esse in rerum natura, est existere ex dictis nunc à Caietano, respondendo ad argumentum quartum Trombette, & essentia, ut est seclusa per ens ab existentia, est ens reale; quia realiter distinguitur ab existentia, ergo essentia per se est existens; Alij etiam sic arguunt, existentia si est quid diuersum ab essentia, vel est substantia, vel est accidens: non est acci-

dens, quia ex essentia, & existentia tunc non fieret vnum per se neque est substantia, quia vel esset forma, vel materia, vel compositum, neutrum est. Respondet Caietanus, quod essentia substantiæ, est substantia, & existentia accidentis est accidens, sed existentia substantiæ non est materia neque forma, neque compositum, sed actualitas omnium illorum, & sic reductiuè est in genere substantiæ, & est principium formale vltimum substantiæ. Sed hæc responsio admittit, quod existentia sit forma, dicere enim quod sit principium formale vltimum, est dicere, quod est forma vltima, cum forma sit principium formale, sed hoc postea est falsum, quia forma pertinet ad essentiam rei; iste autè actus est extra essentiam, & sic est accidentalis, vnde faciet vnum per accidens, cum essentia, & maxime concludit hoc contra eos, qui in eodem composito negant plures formas substantiales; hac autem opinione stante, in quolibet composito erit actus substantialis essentia, & actus substantialis existentia.

Item secundum Aristotelem duplex est actus (& hanc propositionem valde exgerant ipsi in materia de actu entitatio materia) scilicet primus, & secundus; quæro de hac existentia, quam dicunt esse actum, vel est primus, vel secundus: non secundus, quia hæc est operatio, ergo primus, sed hæc est forma constituens essentiam, ergo existentia erit forma essentia. Præterea, dicunt quod essentia est in potentia ad existentiam, tunc sic ex Arist. in 8. Phys. tex. 32. & 2. de Anima 55. & secundum veritatem, duplex est potentia, scilicet essentialis, & accidentalis, at essentia non est in potentia essentiali ad existentiam; quia, tunc in se non esset completa, & perfecta, quod est contra ipsos: neque est in potentia accidentali, quia existentia substantiæ non est accidens, ut nunc ex Caietano dicebatur, neque est ex illis duobus vnum per accidens secundum ipsos, quod tamen fateri esset necesse si poneretur in potentia accidentali, ergo essentia non est in potentia ad existentiam, & sic non distinguitur essentia ab existentia realiter.

Ex his apparet itaque dicendum, quod existentia est realiter essentia, & quod est modus

Secundus.

Tertius.

Quartus.

Respondeo
sicut
Caietanus.

Respondeo.

modus eius intrinsecus, sicut finitas est modus intrinsecus creaturæ, & infinitas Creatoris, unde hæc existentia sequitur essentiam, qualis enim est essentia, talis est existentia eius, si est essentia substantialis, existentia eius est per se existentia, si est essentia non per se manens, neque eius existentia est per se existentia, sed in-existentia, & ita ista nomina sunt diuersa substantia, quæ denotat per se existentiam, competit substantiæ solum, in-existentia, quæ significat existere in alio, competit essentiæ accidentium, & sic existentia identificatur cum quacumque essentia rei, cuius est, & qualis est essentia, talis est existentia, & quia triplex est substantia, scilicet materia, forma, & compositum, qualibet substantia habet suam existentiam, materia cum sit imperfecta habet suam existentiam, cum sit ens reale, sed est existentia imperfecta, forma verò habet propriam existentiam, quæ est perfecta, sed tamen per se non potest manere, tamen est talis conditionis, quòd iuncta materia, facit compositum, quòd per se postea existit, & hinc cum forma det essentiam composito, dat etiam illi existentiam perfectam, quæ dicitur substantia, compositum enim subsistit.

Ad rō Ad rationes aduersariorum ex dictis fa-
nē in cilis est Responso, procedunt enim ferè
cōtra omnes ex falsa suppositione, scilicet,
riū. quòd esse substantiæ create, & esse acci-
dentale eiusdem, recipiantur in aliquo
tertio scilicet in essentia, & sic supponi-
tur id quòd probare deberent, nempe
quòd essentia sit distincta ab esse suo, &
quòd illud recipiat simul cum esse acci-
dentali. Ideò ad primam rationem Cai-
etani Respondeo, quòd minor potest ha-
bere duplicem sensum, vel enim intelli-
git per esse irreceptum esse independentem,
& inproductum, veluti esse esse Dei, &
tunc concedo illam minorem, quia talis
nihil habet realiter annexum præter suum
esse, sed tunc non sequitur conclusio ab
aduersario intenta, sed sequitur, quòd esse
creature, non est esse irreceptum, scilicet
independentem. quòd concedo, sed cum
inset illam consequentiam, ergo esse, &
essentia in creatura, non sunt idem, nego
hanc consequentiam: quia licet esse crea-

Ad 1.
Caiet.

turæ non sit independentem, tamen non dis-
tinguitur realiter ab essentia, & hanc cō-
sequentiam Caiet. probare debet: supponit
enim, quòd solum in esse independenti sit
idem esse, & essentia: nos autem dici-
mus, quòd nedum in esse independenti,
sed etiam in esse dependenti sunt idem.
Alius sensus minoris potest esse, quòd in-
telligat per esse irreceptum, esse, quòd
non recipitur in aliquo alio a seipso dis-
tincto realiter, & in hoc sensu accipit Cai-
etanus, tunc nego minorem scilicet, quòd
tale esse irreceptum non habeat aliquid
sibi annexum. Ad primam probationem,
nego quòd causa præcisa propter quam
esse habet aliquid sibi annexum, sit, quia
recipitur in alio, hoc enim non est causa,
quia esse substantiæ create non recipitur
in alio, & tamen habet annexum accidens,
sed causa est, quia est ens imperfectum,
quòd in se non habet omnem perfectionem,
& sic ab alijs rebus ornatur, & perficitur.
Ad confirmationem dico, quòd esse
substantiæ Socratis adunatur cum ef-
se accidentali eiusdem Socratis, concedo
ergo quòd substantia, & accidens adunatur
ad inuicem, est enim substantia, & ef-
sentia rei in potentia accidentali ad reci-
piendum accidens in se, cum sit subiectum
eius, & consequenter quoque esse acci-
dentis, vt patet.

Ad secundam rationem respondeo per
eandem distinctionem de esse irrecepto,
si enim accipit esse irreceptum primo mo-
do, concedo maiorem, sed argumentum
tunc concludit, quòd esse creaturæ non
est independentem, non tamen propter hoc
sequitur, quòd distinguatur ab essentia
creaturæ, si accipit in secundo sensu, vt
illam accipit, nego illam maiorem; ad proba-
tionem nego minorem; ad probatio-
nem minoris, nego illam propositionem,
quæ in ratione subintelligitur, scilicet,
quòd esse irreceptum in secundo sensu,
non sit compositum, licet enim esse sub-
stantiale creaturæ non recipiatur in esse
tamquam in aliquo tertio distincto
realiter, tamen est compositum, sicuti ef-
sentia eius est composita ex materia, &
forma, & ex accidentibus, ideò ratio est
nulla: Sed Caietanus, vel est deceptus in
illa æquiuocatione de esse irrecepto, vel
veluit

voluit nos decipere. Ad illud exemplum de albedine, concedo, quod si albedo sit per se, erit simplex, non tamen sequitur propter hoc modò, quia inhæret substantiæ, sit composita ex esse, & essentia, ut dictum est. Insuper falsum est, quod esset infinita, quia sibi repugnat intrinsecus infinitas, sicuti alijs rebus creatis, finitas enim in creaturis est modus eius intrinsecus, sicuti infinitas in Deo, de quibus rebus suo loco; Ad tertium Negatur Minor, quo ad primam partem, quod prædicata quidditativa conueniant rei absque omni causa effectiua, & ratio negationis est, quia essentia, & quidditas hominis, est compositum, modò ad compositum constituendum non requiruntur solum causæ internæ, sed externæ, forma enim ex se sine agente non dat esse composito, sed virtute agens, cum ergo quidditas hominis, & essentia eius sit ens reale constitutum ex materia, & forma, habet quæque causam efficiëntem. Illud quidem verum est quod talis quidditas, & essentia non reperitur sine singularibus actû, tamen ipsa per se, est ens reale, quod contrahitur ad singulare, & individuationem, per differentiam individua-

Competunt ergo prædicata per se, & definitio ipsi rosa, quia est ens reale extra suas causas efficiëntes, licet non reperitur diuisa à singularibus. Ad primam rationem Pauli Soncinatis; negatur, quod essentia sit indifferens ad esse, & ad non esse; quia implicat contradictionem; potest quidem intelligi essentia, non considerando, an existat, vel non, sed non potest intelligi esse sine existentia, quod est dictum (ut dicunt nostrates) potest intelligi essentia sine existentia præcisivè, nõ diuisivè. Ad secundam negatur falsitas consequentis. Ad probationem negatur Maior; ad probationem dico, quod ratio limitationis creaturarum est finitas interna, finitas enim est modus intrinsecus in creatura, ut suo loco dicam.

Ad 1.
Sonce
natis.

Ad 1.

Ad 1.
Ad 1.

Ad tertiam supra responsum est.
Ad quartam nego, quod quælibet creatura non participet essentiam, esse enim, & essentia, est propria Dei, creaturarum verò est per participationem; quod autem dicunt, quod nulla creatura participet essentiam suam, concedo: quia iam habet totam suam essentiam: sed neque hoc modo participat esse suum, sed habet illud totum, ac participat esse, & essentiam accipiendo esse, & essentiam in communem, quia creatura non est essentia per se ipsam, sed per participationem non enim creatura est totum ens; sed pars entis, & esse nature in communi.

Ad quintam negatur Minor, quæ ab ipso non probatur, si intelligat, quod essentia prius sit essentia, & postea sit in potentia ad esse, ut ipsi dicunt: si verò intelligunt, quod quælibet essentia creata est in potentia ad esse, scilicet prius est possibilis esse, & postea actu est, hoc modo concedo, sed tunc non concludit aliquid pro adversario.

Ad sextam dico, quod falsum est, nos posse intelligere rosam absque existentia diuisivè, concedo quidem præcisivè, ut dictum est ad primam.

Ad septimam dico, quod illæ auctoritates solum concludunt existentiam distinguui formaliter, & ex natura rei absentia; non realiter, &c.

Ad 1.

Ad probationem dico, quod falsum supponit, nempe rosam posse esse ens reale absque causa efficiente; quia si rosa nõ habet causam efficiëntem, ipsa in se nihil est, quia si esset, & esset sine causa efficiente, esset ens incausatè effectivè, ut Deus, quod non potest dici de creatura: seclusa ergo causa efficiente, non est verum dicere, quod Rosa sit substantia corporea, quia si Rosa nõ est, quomòdo ei competere possunt illa prædicata? quod enim est non ens, nullum in se claudit prædicatum; alioquin possemus dicere etiam, chimera est substantia corporea; verificatur ergo talia prædicata de rosa, quia rosa in se est ens reale, & natura quædam communis, uti cæteræ species entium effectivè producta à suis causis efficiëntibus. Nota tamen, quod si actu nulla rosa particularis reperitur, quod non esset verum dicere, quod rosa sit substantia corporea, quia destructis illis particularibus, etiam natura communis evanescit;

Nota
dum.

THEOREMA XXXIII.

Natura est principium motus passiuum tantum.

Opinio Scoti cum suis fundamentis.
Cap. 1.

Scotus. **S**corus multis in locis asserit naturam esse principium passiuum tantum motus, sed præcipuè 2. Sent. dist. 18. quæst. vnica, in confutatione opinionis Alberti, de rationibus seminalibus, & 4. Sentent. dist. 4. 3. q. 4. & 5. Metaph. capite de materia in expositione. Rationes eius ex 2. Sent. sunt istæ. Primò: Illa est naturalis mutatio, in qua passum mutatur sicut aptum natum est mutari à quocumque agente fiat illa mutatio; sed passum nunquam dicitur sic aptum natum propter principium actiuum, sed propter principium passiuum internum. Ex hoc colligitur, quod natura est principium passiuum internum non actiuum. Secunda propositio probatur ex 2. Physicorum textu 5, vbi Aristotel. declarans quæ sint illa quæ sunt secundum naturam, ait, quod sunt illa, quæ insunt rebus naturalibus per se, vt ignem ferri sursum, possum addere, & vt terrâ ferri deorsum, &c. Ecce, quod ait illa esse secundam naturam, quæ insunt rebus secundum principium passiuum, non actiuum, non enim ait ferre sursum in igne esse secundum naturam, sed ferri sursum, ergo natura est principium passiuum, non actiuum; probatur eadem propositio ex 8. Physic. tex. 27. & infra, vbi Aristot. facit illam diuisionem de mouentibus, declarans enim, quod mouentia alia sunt secundum naturam, alia violenta, & extra naturam, ait, quod illa quæ mouentur contra principium passiuum, non mouentur naturaliter, sed violenter; & exemplificat, vt cum terra mouetur sursum, & ignis deorsum, hic motus est contra naturam, & partes animalium multoties mouentur extra naturam, vt cum extollit homo manum, &c. Ecce quod hoc in loco determinat naturalitatem motus penes principium passiuum, non penes principium actiuum.

Prima propositio est per se clara, mutatio enim, in qua passum mutatur aliter quàm sit aptum mutari dicitur violenta, vt motus terræ sursum. Conclusionis sequela est clara: quia si motus dicitur naturalis propter principium passiuum tantum, sequitur clarè, quod natura sit principium motus non actiuum, sed passiuum.

Secunda ratio. Natura est principium motus internum rei, non externum: sed natura est principium passiuum internum solum quo ad principium, non quo ad actiuum, ergo natura est principium tantum.

Maiores est clara ex definitione naturæ, Minor probatur per Arist. 2. Phys. tex. 3, in declaratione definitionis naturæ, vbi declarans, quod natura non est principium accidentale, ait, quod infirmo accidit esse medicum, & per medicinam sanari, duo enim sunt in infirmo medico, principium actiuum sanitatis, nempe esse medicum, & principium passiuum, in infirmo, vult Arist. quod illud principium actiuum sanitatis scilicet esse medicum sit accidentale, non per se, & consequenter vult, quod sit quid externum, solum ergo natura quo ad passiuitatem, est internum principium non quo ad actiuitatem, quod si etiam illud principium actiuum inesset infirmo per se, non posset dici natura: quia tunc infirmus sanaretur in quantum medicus, non in quantum infirmus, sed hoc est falsum, quia sanatur in quantum infirmus, & sic illi infirmo cõpetit motus sanitatis ratione principij passiuum, non autem actiuum.

Tertia ratio. Internum illud principium actiuum, & vis, non potest esse natura: quia illa non agit nisi agens extrinsecum agat prius, quia si ageret ante per vnum diem, eadem ratione, & per quattuor, & sic semper ascendendo, & ita perpetuò illa ratio egisset in materiâ 3. clarum est ergo, quod agens extrinsecum prius agit, & prius illam excitat, sed in illo instanti, in quo prius agit agens extrinsecum, est actio naturalis, aliter quam esset naturalis, quia omnis transmutatio causatur ab agente extrinsecum; has easdem rationes habet in 5. Metaph. c. de natura, clarius.

Adher-

Aduersariorum posizio cum suis fundamentis. Cap. I I.

ADuersus hanc sententiam Scoti sūt ferē omniū Philosophoꝝ Scho-
læ, qui omnes sustinent, quod natura est
tam principium actiū quam passiū
motus: vno excepto Simplicio, qui in
Physicorum tenet, quod natura est solū
principium passiū: sed vterius progrē
ditur, & ait, quod Anima nullo modo est
natura, neq; ue sub natura continetur. Ex
quo apparet, quod Simplicius partim est
cum Scoto, & partim non est cum Scoto;
dum dicit, quod natura est solum princi-
pium passiū, est cum Scoto, dissentit
verò à Scoto dum negat Animam esse
naturam, nam Scotus vult, quod Anima
cum sit forma, sit natura, & tamen na-
tura est principium passiū, vt videbi-
mus.

Multi ergo aduersus Simplicium ar-
gunt & probant, quod natura sit princi-
pium actiū, & hæc argumenta militāt
quoque aduersus Scotum, idē oportet
illa adducere & considerare ad clarā
cognitionem opinionis Scoti.

Primò itaque arguit Zabarella, libro
de Natura, cap. 3. & hæc sunt potiora ar-
gumēta, quæ ab Aduersarijs adduci pos-
sunt. Primo Anima ab Arist. pluribus in
locis appellatur natura, at Anima est for-
ma, & principium actiū, ergo natura
est principium actiū, Minor est clara,
maior probatur, primò auctoritate Arist.
qui in 2. Physic. tex. 7. & 13. eiusdem ait,
quod si effodiatur lectus ita vt germinet,
produceret lignum, non autem lectum,
& ait eam esse operationem naturæ, sed
illa operatio, scilicet germinare, est ope-
ratio animæ vegetantis, ergo appellat
Animam naturam. Item 8. Phys. tex. 27.
ait animalia habere in seipsis principium
motus sui, eumque dicit fieri à natura
modò motus illi fiunt ab anima, ergo ani-
ma ab Arist. appellatur natura. Item primò
de partibus animalium c. 1. ait animā
esse naturam, licet dabitur de mente, sed
de nutriente & sentiente, concedit, quod
sunt natura, quia sunt principium motus.
Vtrimo cui competit definitio, eidem cō-

Phil. Nat. Io. D. Scoti.

petit nomen definiti, & natura definiti,
sed animæ competit definitio naturæ; est
enim verum, quod anima est principium
motus & quietis illius, in quo inest pri-
mò & per se, non per accidens, ergo ani-
ma est natura.

Secundò ex Arist. in 2. Physic. à textu
7. vsque ad 15. habemus, quod forma est
natura, & magis natura, quàm materia;
tunc sic: sed forma est principium acti-
uum motus (vt patet) ergo natura est prin-
cipium, nedum passiū, sed etiam acti-
uum motus, Tertio Arist. in 3. tex. 2. Phys.
declarans definitionem naturæ, ait se ap-
posuisse illam particulam per se, & non
per accidens propter medicum sanantē
seipsum, qui licet per arte sanet seipsum,
non tamen ars potest dici natura, quia nō
est principium per se, sed per accidens,
inodò certum est artem medicam in me-
dico esse principium actiū sanitatis,
ergo natura in quoque esse principium
actiū sanationis intellexit, sed per se,
vbi Ars erat per accidens.

Quartò Arist. ibi clarè dicit arte facta
non habere in se principium factionis, i-
bi autem vult affirmare de naturalibus
id, quod de artificialibus negat, sed arte
facta non habent in se principium acti-
uum motus, ergo vult, quod naturalia il-
lud habeant, & sic natura erit principiū
motus, & quietis.

Mercenarius quoque in suis Dilucida-
tionibus in declaratione definitionis natu-
ræ, aduersus Simplicium, probat quod
anima est natura, quia Arist. postquam
diuisit ea, quæ sunt, alia in constantia na-
tura, alia in constantia arte, inter constan-
tia natura numerat simplicia corporea,
stirpes, & animalia, at animalia habent
esse, & motum per animam, ergo anima
est natura, & sic natura erit principium
actiū, cum anima sit principium acti-
uum. Secundo, Mercenarius contra Sim-
plicium adducit auctoritatem Aristot. ex
36. tex. 2. Phys. vbi Arist. dicit, quod si ars
nauis factiua cset in ligno, ageret sicut
& natura agit in eo in quo est, ex his ver-
bis apertè colligitur, quod natura est cau-
sa agens motus.

Scotus etiam ex aduersarijs aduersus
se adducit nonnullas rationes, quarū ali-

M que

Mercenarius.

Scotus.

quæ superius adductæ sunt, præter illas adducit has duas. Primum, Arist. 6. Metaph. dicit, quod principium artificialiū est in cognoscente, & principium naturæ in in motu. text. 1. ibi autem accipit principium univ. miser, aliter argumentum non valeret, sed principium artificialiū, quod est in cognoscite, non est passivum principium sed actuum, ergo principium naturalium, quod est in motu, erit quodammodo actuum. Secundum, Violentum est, cum principium est extra non confertur in passivum. 3. Ethic. cap. 1. id est passivum non concurrente per actionem, ergo per oppositum passivum naturale est, quod non movetur totaliter ab extrinseco, sed passivum concurrat agens, oportet ergo quod in re naturali sit principium actuum motus, illud non potest esse aliud quam natura, ergo natura erit principium actuum motus. Ultimo ego dubito sic: A principio actiuo denominatur actio naturalis, sed actio naturalis dicitur naturalis à natura, ergo natura est principium actuum motus. Maior probatur: quia dicimus, quod ignire in igne est actio naturalis eius, neque enim quis diceret, quod sit actio violenta, ut proveniat ab igne, ecce, ergo, quod ignitio dicitur naturalis ut provenit ab igne actiuè, Minor est evident.

Allata opinio rejicitur. Cap. III.

AD confutandum hanc opinionem, quod natura sit principium actuum, & passivum, sufficiunt profectò rationes allate à Scoto, quibus neminem respondere vidi. Cum enim actio naturalis dicatur à principio passivo, non actiuo, sequitur, quod natura sit principium passivum tantum, non actiuum, possumus addere, quod si forma, ut est principium actuum, esset natura, sequeretur, quod omnis motus factus à forma actiuè, esset naturalis, quia prodiret à natura, attamen hoc est falsum, quia omnes concedant, quod omni animal movetur se sursum, videlicet cum saltat, ille motus est violentus, & contra naturam, ut expressè dicit Aristot. in 8. Physicorum loco supra citato, & tamen ille motus est ab anima, quæ est forma. Secundò omnis motus tam inter-

nus, quam externus sit à forma tanquàm à principio actiuo, ergo omnis motus esset naturalis, & sic nullus daretur in motu violentus. Præterea Arist. 2. Physicæ, 71. & 73. querens discrimen inter momentia naturalia, & non naturalia, ponit ipsam penes principium passivum, ait enim, quod momentia mota sunt Physicè considerationis, sed momentia, non mota, non sunt Physicè considerationis; ecce, quod Arist. apertè discernit momentia physica à momentibus non physicis, per principium passivum, non per actiuum, ergo signum est, quod natura est principium passivum tantum, & hoc confirmatur quia ibi redens rationem cur momentia mota sint physicè considerationis, ait; quia in seipsis habent principium motus; & hæc sunt verba textus (non enim in seipsis habentia motum, aut principium motus, movent, sed mobilia sunt) quæro modo quid intelligat ibi per principium motus, non potest dici, quod intelligat principium actiuum, quia illud habet momentia immobilia, movent enim ex interna natura, licet ipsa non moveantur; oportet ergo intelligere de principio passivo, scilicet quod illa, quæ quidem movent, sed tamen ipsa in se sunt susceptiva motus, sunt naturalia, & sic naturalitas sumitur penes principium passivum; & hic locus certè efficacissimus est. Idem clarius dicit in text. 73. sub his verbis, duo sunt principia physicè momentia, quorum alterum non est physicum, quia non habet principium motus in seipsis, hæc Arist. ait certum est, quod movens non physicum, habet principium actiuum, & caret principio passivo, ergo movens physicum distinguitur à non physico per principium passivum.

Quartò possumus etiam confirmare ex 3. Phys. in definitione utraque in motus, clarum est enim, quod natura maximè ignoratur ignorato motu, & consequenter maximè cognoscitur cognito motu, ut habetur in initio illius tertij; ex cognitione ergo motus facile veniemus in cognitione naturæ, modo Arist. in definiendo motum, ait (Motus est actus entis in potentia, ut in potentia) & in secunda definitione ait Motus est actus mobilis, ut mobilis; omnes in expositione illius definitionis thicunt,

est, quod ponitur illa particula (vt in potētia) ad denotandum, quod motus est actus entis non ex ea parte, qua mobile est ens, sed qua est potentia; ex hoc habemus validam probationem nostræ opinionis, quoniam motus inest enti non ratione actus, & principij actiui; sed ratione potētiae, & principij passiui; signum est ergo, quod ens est naturale propter principium passiuum motus, non actiuum; Sed hæc opinio magis apparebit ex declaratione ipsius, & solutione rationum aduersariorum.

Dilucidatio opinionis Scoti, & solutio rationum allatarum in oppositum. Cap. IV.

NOtandum est itaque Primò, quòd natura dicitur tam de materia; quam de forma, vt optimè docet Aristi in 2. Physic. sed quomodo dicitur de forma, non rectè intelligitur ab aduersarijs, quia dicunt, quòd dicitur de forma, vt est principium actiuum, hoc autem falsum est, vt probauimus; Nos autem dicimus, quòd dicitur de forma quatenus forma est principium passiuum, & sic natura dicitur de materia, & forma, & de vtraque, quatenus sunt principium passiuum. Pro cuius intelligentia sciendū est, quòd materia non dicitur esse principium passiuū motus, secundū illam vniuersalem potētiam, quæ est in materia prima, quæ est capax omnium formarum, vt perperam intelligunt multi ex aduersarijs, quia tunc nullus esset motus violentus, si quidē materia est in potētia passiuā ad omnes formas, & sic ignē ferri deorsum, nō esset motus violentus, nec cōtra inclinationem passiuam ignis, quia materia est capax omnium formarum, & motuum, est ergo dicendū, quòd materia est principium passiuū indeterminatū, quātum est ex se, sed potētia passiuā sibi determinatur a forma, materia enim ex se nō est magis determinata ad motū ad hūc locū, quā ad aliū, & cōsequenter res naturalis non habet a materia inclinationem passiuam ad hunc locum, & non ad illum, sed a forma; ignis enim aptus natus est ferri sursum, nō per materia, sed per formam ignis, sic de terra, & de alijs, res ergo naturalis habet in-

clinationē passiuam a materia quidem, sed illa determinatur a forma, & hoc modo forma dicitur principium passiuum; quia ipsa est quæ dat esse tali rei compositæ, & consequenter dat talē & talē inclinationem passiuam, & quia hæc inclinatio magis penderat formam, quā a materia, vt patet, quia forma est, quæ determinat rem ad hanc, & illam inclinationem; hinc fit, quòd appellat Aristoteles formam magis naturam, quā materiam; hæc est clara mens Scoti, vt patet soluendo rationes aduersariorum 2. Sent. dist. 3. Ideo perperam Zabarella carpit Scotum tribuendū ei, quòd asserat materiā esse principium passiuum secundum illam potētiam vniuersalem materiæ: hoc enim nō dicit Scotus, sed dicit sicuti declarauimus, vt videre est apud eum loco citato.

Secundò notandum est, quòd res naturales (vt omnes norunt) constituuntur esse ex materia, & forma, ita quòd ex materia, & forma resultat compositū, quod habet suam quidditatem, & essentiam, qua est tale compositum, de qua locuti sumus in Theoremate de toto, & partibus; an distinguantur realiter; hæc autem essentia, & quidditas compositi, principaliter habet esse a forma, vt patet. Insuper, hæc quidditas, & essentia est talis conditionis, quòd habet suas proprietates, & inclinationes per quas est capax diuersorum motuū, & variæ quietis, & has omnes illi largitur forma: sed istæ proprietates sunt principaliter passiuæ, quia istæ res naturales sunt subiecta motuū, & mutationi, & per hoc dicuntur naturales ad differentiam intelligentiarum, quæ non habent has inclinationes passiuas ad perfici, vel ad corrumpi, istæ verò naturales illas maxime habent, ergo eorū essentia, & quidditas est in potētia passiuā ad varios motus, & quietis, & sic principaliter hēnt propriū pati, agere verò est illis quodammodo accidentale, quatenus naturalia sūt, vnde non agūt nisi moueantur ab alio, & motus originatur ab intelligentijs, quæ nō sunt naturales, cū ergo passio sit maxime propria rei naturalis, vel saltē magis quā actio, hinc iure dicimus naturā esse principium passiuum, non actiuū, siquidē natura nil aliud est, nisi illa proprietates, sicuti

natio, & propensio ad motum, quæ est in
essentia, & quidditate rei naturali, illa au-
tem, vt dictum est, est passiuæ præcipuè,
actiuæ verò quodammodo secundario, &
idèò dicimus naturam esse principium
passiuum, & hinc soluitur illud dubium,
quod multos turbat, nec bene soluitur,
quod natura videtur quid absolutum, &
substantialia, siquidem est materia, & for-
ma; quæ sunt absolute, & substantiæ, Ari-
stoteles autem definit naturam per princi-
pium, quòd est relatiuum, dicit enim, na-
tura est principium motus, &c. Ad hoc e-
nim dicimus nos, quod re vera natura nō
est propriè illa quidditas, & essentia cō-
positi, quæ resultat ex materia, & forma: nā
illa est habens naturam, vt dicit Aristote-
les in secundo Physicorū: sed quia hæc quid-
ditas habet suam proprietatē, qua inclina-
tur ad diuersos motus, hæc propensio, &
proprietas est natura, & est illa, quæ defi-
nitur ab Aristotele, cum dicitur natura est
principium motus, &c. id est, natura est
proprietas, & inclinatio essentia rei ad mo-
tum, & quietē; & hæc non est substantia,
sed qualitas supra quam fundatur relatio
principij, & idèò iure definitur per princi-
piū. Vel dicamus, quod natura est sub-
stantia, quia nos Scotus dicim⁹, quod pro-
pria passio est eiusdem Prædicamenti cū
eius est passio, & sic hæc proprietates e-
rit de Prædicamento substantiæ, cū sit pas-
sio essentia cōpositi substantialis. Defini-
tur autem per principium, quia super ip-
sam fundatur relatio principij, est enim
vt diximus principium, quo quidditas ta-
lis cōpositi est susceptiua talis motus,
hæc ergo proprietates est natura, & sic om-
nes essentia, quæ tale principium passiuū
motus habet, sunt naturales, quæ verò eo
carēt, non sunt naturales; Ex his omni-
bus clarè apparet, quòd natura est principij
passiuū tantū; alioquin si natura esset prin-
cipij actiuū, res naturales non differēt à
Diuinis, & carentibus materia, materia
verò, & forma dicuntur natura, quia con-
stitunt essentiam, & quidditatē cō-
positam, quæ habet naturam, & quia forma
magis operatur in constitutione talis es-
sentia, idèò forma dicitur magis natura,
quam materia. Hinc faciliè respondere
possumus ad rationes aduersariorum.

Solui-
tur
dubi-
um.

Ad primam, concedo, quod anima sit
natura, quia est forma, & forma est natu-
ra, & magis natura, quam materia: sed di-
co, quod forma est natura ratione prin-
cipij passiuū, non actiuū, vt dictum est su-
pra, & hoc confirmatur: quia operationes
animæ præcipuè consistunt in pati; iam
intelligere est pati, sentire est pati, simili-
ter vegetare, augeri, nutrirī, est pati; istæ
enim operationes competunt cōposito
propter formam, quæ est anima, quæ cō-
stituit essentiam, & quidditatē cō-
positi; quædam autem operationes insunt
animæ, respectu quarum est merè actiuæ,
vt mouere corpus de loco ad locum, sed
respectu harum forma non dicitur natu-
ra, sed agens, & similis est agentibus æter-
nis, & vt sic est indifferens ad esse agens
naturale, & violentum: si enim mouet cō-
formiter inclinationi passiuæ rei motæ, est
agens naturale, si è contra, est agens vio-
lentum. Pro tanto ergo forma est natura,
pro quanto ipsa est dans principium pas-
siuum rei, quam constituit in esse.

Ad secundam per idem respondetur.
Concedo enim, quod forma est natura, &
magis natura quam materia, sed solum
prout est principium passiuum, non actiuum.

Ad tertiam dico, quòd appositus Ari-
stoteles illam particulam, per se, & non
per accidens, ad denotandum quod natu-
ra est principium internum per se, &
non per accidens, huiusmodi autem esse,
solum principium passiuum, denotat, nō
actiuum: quia in firmo qui sanatur, acci-
dit quod sit medicus, & tamen in quan-
tum medicus, est principium actiuum
sua sanitatis, sed esse susceptiuum sanita-
tis, inest sibi per se, & sic principium pas-
siuum motus inest ei per se, actiuum per
accidens, & sic natura cum sit principij
internum, erit solum principium passiuum,
vt deducebat Scotus in sua secunda
ratione: quæ expositio etiam valde con-
gruit textui, si diligenter inspicatur.

Ad quartam dico, quod ibi intelligit
de principio passiuo, artificialia enim ha-
bent nullum principium internum pas-
siuum motus; quia artificiale vt artificia-
le, non magis tendit ad hunc motum, quā
ad alium: ac naturalia omnia habent

propriam inclinationem passiuam ad suū motum, & hæc est differentia, quam intendit ibi Aristoteles.

Ad 1. Ad primam Mercenarij dicitur, vt ad primam Zabarellæ, concedimus enim, quod anima est natura, sed quatenus est principium passiuum, non actiuum.

Ad 2. Ad secundam rationē dimissis aliarum responsionibus, dico, quod natura duobus modis accipitur: vno modo pro principio motus secundum quam in presenti locuti sumus; alio modo prout contradistinguitur ab arte, & secundum hanc acceptionem agens, quod est liberum, & principium artis, quod dicitur agens à proposito distinguitur ab agente naturali, quod est illud, quod agit sine libertate, & proposito. Tunc ad Arist. quando ait, quod natura agit propter finem, dico, quod ibi accipit naturam prout contradistinguitur ab arte, scilicet pro agente determinato ad vnum; hoc enim quoque agit propter finem, nos autem in presenti non loquimur de natura in tali acceptione, & hæc est equiuocatio, quæ deceptit multos.

Ad 3. Ad primum Scoti, respondet ipse, quod principium artificialium est in cognoscēte, verū est de principio actiuo, sed principium naturalium est in moto, verū est de principio passiuo; neque verum est, quod accipiat principium vniuersimiter in vtroque, vt aliàs dicam.

Ad 4. Ad secundum responderet, quod auctoritas illa debet sic exponi, quod violentū est illud, quod est contra inclinationem passiuam passī, & idē agenti externo nō præbet inclinationem passiuam, neque tendentiam, sed potius inclinationem contrariam. Vnde ad formam argumenti respondetur, differentiam inter naturale & violentum consistere per se in hoc, quod passiuum naturale mouetur ab agente, sed secundum inclinationem passiuam, & hac ratione passum dicitur concurrere cum principio externo, violentum vero mouetur contra inclinationem passiuā, & hac ratione dicitur non concurrere cū agente. Ex hoc autem non sequitur passum naturale, vt naturale, habere principium internum actiuum sui motus, sed solum passiuum: quod autem habeat actiuum, accidit sibi vt naturale est.

Phil. Nat. Io. D. Scoti;

Ad vltimam difficultatem respondeo per distinctionem, quæ omnem ambiguitatem aufert in hac re, quod aliquid esse naturale, potest accipi tribus modis; vno modo id dicitur naturale, quod est conforme principio passiuo rei, vt terræ ferri deorsum est naturale, & hoc modo aliquid dicitur propriè naturale, quia denominatur à natura propriè dicta, de qua locuti sumus; alio modo aliquid dicitur naturale, quia est ab agente sine proposito, vt calefacere in igne, est actio naturalis, quia ignis agit sine discursu.

Tertio modo aliquid dicitur naturale, quia est proprium alicui, vt risibile dicitur esse naturale homini, quia est proprium homini.

Ad propositum cum dicimus igne in igne est naturale ei: dico, quod hic naturale accipitur pro eo, quod est proprium; & sic ignire est naturale igni, id est proprium igni, non tamen sequitur propter hoc, quod natura propriè dicta sit principium actiuum; vel dic, quod est naturale secundo modo.

THEOREMA XXXIV.

Accidens non potest producere substantiā.

Opinio Scoti, & eiusdem impugnatio cum opinione quorundam aduersariorum, ex modernis. Cap. 1.

SCOTUS 4. Sententiarum dist. 12. q. 3. in initio, & dist. 1. q. 1. aperte asserit, & *Scotus* probat, accidens non posse producere substantiam neque principaliter, neque instrumentaliter: sed vult, quod substantia producat non nisi à substantiali forma; concedit quidem accidens dispositionē agere ad productionem substantiæ, & producere quasdam præuias dispositiones ad formam substantialem: sed non vult, quod actio accidentis attingat ad productionem substantiæ: sed solum hanc attingat forma substantialis. Vnde hoc modo exponit authoritatem illam ex secundo de Anima textu 50. calor naturalis est quo anima agit, inquit enim, quod non plus concludit, nisi quod calor est instrumentum: hoc mo-

M 3 do,

do, quia scilicet digerit, & alteras nutrimentum, vt in termino illius alterationis possit ex ipso generari substantia carnis, vnde sunt ibi duæ actiones, & duo principia agendi quia respectu alterationis præ uitæ, principium agendi est calor, respectu autem firmæ carnis inducendæ, principium est animus, vel forma substantialis carnis, & primum agens in hoc sensu dici potest instrumentum respectu secundæ, quia est agens dispositiuum ad secundum agens, quod est forma substantialis, & licet Scotus multa dicat ibi de accidente separato à substantia, & probet contra D. Thomam, quod tale accidens separatū, non potest producere substantiam, neque principaliter, neque instrumentaliter, & hæc sit disputatio Theologica, tamen respondendo ad quæsitum, etiam aperte ostendit, quod accidens coniunctum non potest producere substantiam, & hoc probat in via naturali; nos autem loquimur nunc de accidente coniuncto, quia sumus in philosophia Aristotelis, secundu[m] quam, accidens nunquam separatur à substantia. Pro hac opinione sunt multæ rationes, quas in confutatione aliarum opinionū adducam, ne idem pluries repetamus.

7. r. 3.
contra
opin.
Scoti.

Aduersus hanc opinionem Scoti insurgunt quidam his rationibus. Primum ex Aristotele, deinde ex experientia. Ex Aristotele, quia in libro de sensu, & sensili, cap. de sapore, ait ignem non agere vt ignis est, sed vt calidus est, ergo principalis actio ignis, quæ productio substantiæ est, non est ab igne vt ignis est, sed, vt est calidus, ergo caliditas in igne, est principium producendi substantiam, sed caliditas est accidens, ergo accidens producti substantiam. Secundum. In primo libro de generatione scriptum est, actionem non posse fieri, nisi vbi est contrarietas, quia debet agens esse contrarium patienti, at contrarietas non est proprie in substantia, ergo, substantia non potest generare substantiam. Tertium, experientia compertum est, substantiam produci ab accidente: nam videmus calorem, qui est in ferro ignito, igne stupam, & à lumine aeris ob reflectionem radiorum produci ignem, similiter per motum localem, vt per attritionem duorum corporum ignem procreari.

His rationibus moti ista, asserunt quod substantia non generat substantiam, sed accidens, & sursus, quod accidens absolute sua virtute potest producere substantiam, cum enim substantia, vt visum est nunc non possit producere substantiam, neque accidens in virtute substantiæ substantiam producere possit, vt ostenditur nunc contra Thomistas, relinquatur, quod accidens propria virtute possit producere substantiam. Respondent etiam rationibus quibusdam u. Scoti, sed eorum rationes nunc videbimus, dum hanc opinionem confutabimus.

Opin.
Per.
resj.
lib de
cau.
sc. ca.
5. &
inde.

Confutatio huius opinionis. & solutio rationum contra Scotum. Cap. II.

Scotus aduersus hanc opinionem ex professo arguit loco supra citato, conclusionem secundam respondendo ad quætionem. Prima ratio est hæc. Omne agens totale, vel est vniuocum, & ita est æquale per se factum vt effectus; vel est æquiuocum, & tunc est perfectius effectus, sed accidens non est æquale perfectum, vt substantia, neque perfectius substantia, ergo accidens non potest efficere, & producere substantiam. Minor propositio est clara; Maior etiam est nota; at tamen, quia forsitan negaretur à proteruo adducendo instantiam, quod aliquod agens æquiuocum est ignobilius aliquando suo effectus, sicut albedo respectu intellectus albedinis, & similiter vis formatiua fetus, quam vocat Galenus diuinam, est accidens, & sic est ignobilior fetu, & tamen producit fetum: idem Scotus hæc propositionem declarat, & probat sic. Hæc propositio est per se nota: quia negata hac propositione, non potest probari primum ens esse perfectissimum, & tollitur omnis ordo in nobilitate, & perfectione: nam negata hac propositione, posset proteruus dicere, quod totus mundus, & quodlibet in eo, factus est à musica, & certe hoc verissimum est, si enim causa æquiuoca potest esse ignobilior, cur volet dicere Aristoteles, quod primum ens, à quo cælum pendet, & tota natura, sit perfectius ens istis reb. factis? nõne potest esse quid ignobilissimum, stante hac hypothesis, quod illa propositio sit falsa? Præterea hanc pro-

1. r. 5.

pro-

propositione multis alijs rationibus probat, sed innituntur aliqua propositione credita, ideo adduco hanc vltimam, quæ est tota naturalis; Si effectus potest esse perfectior causa, diuiditur cognitione ille effectus in duo (neque enim hoc implicat) nempe, in id, in quo secundum perfectionem æquat causæ suæ, & in id, in quo superat causam suam, & quærat, unde habeat effectus id, in quo superat, & excedit causam suam, non à se, vt patet: quia si entitatem nõ habet à se, neque id in quo superat causam suam, Non a causa: quia nihil dat, quod non habet, & causa hæc ultra effectum suum non habet quid excellentius in seipsa, quia iam conceditur ex se esse imperfectionem effectui, ergo à nullo, sed à nullo nihil prouenit, ergo non est ponenda in effectui vlla excellentia, & perfectio, quæ excedat causam. Instantia autem illa de albedine nihil valet: quia vt dicam in proprio quæsito, intellectio fit ex obiecto, & intellectus, vnde possibile est talis effectus excellere alteram causam in perfectione, vt puta obiectum, quia reliquam perfectionem habet ex alia causa partiali, scilicet ex intellectu; Neque alia instantia de fetu valet: quia in proprio quæsito dicam quænam sit illa virtus formatina fortis, & animæ, secundum Aristotelem. Huic rationi Respondent isti moderni, & cū cognoscant maiorem esse indubitanter veram, ad minorem dupliciter respondent. Primò, quòd inter substantiã, & accidens potest fieri comparatio, vel in ratione eus, & sic clarum est, quod accidens est ignobilius substantiã. Secundò, in ratione productiui, & producibilis, & sic est proportio inter eas, quia sicut accidens naturaliter est productiuum substantiæ, ita substantia naturaliter est producibilis ab accidentibus; Alio modo potest responderi. Quòd duplex est effectus agentis, vnus intrinsecus actui agentis, scilicet ille, qui per actionem eius attingitur; Alterus est externus, qui quoniã habet naturalem, & necessariam connexionem cum primo illo intrinseco effectui, cū ille primus producitur, hic secundus quoque producitur per modum naturalis sequela, illæ autem prior effectus necessariò est imperfectior causa; quia sequitur mensuram, & modum virtutis agen-

tis, quãdo producitur per se ab illo agente: illa vero effectus secundus nihil prohibet quin sit nobilior, vel ignobilior: quia per se non producitur ab illa causa, sed ex accidente per modum naturalis sequela. Ad propositum, substantia est effectus accidentis non primus, sed secundus: quia prius exempli gratia est in materia calor, vt octo, & postea erumpit forma ignis, calor vt octo est effectus primus caloris, eruptio, & generatio formæ ignis, est effectus secundus; ideo nihil prohibet hunc effectum esse nobiliorem causa. Sed neutra harum responsionum tollit argumentum Scoti; non prima, quia ex negatione proportionis in entitate, sequitur negatio secundæ proportionis in productione; Maior enim quæ conceditur, dicit, quod omne efficiens est æquale, vel excellentius in entitate cum effectui, si ergo accidens in entitate est imperfectius substantiã, sequitur, quod non possit esse productiuum substantiæ, cū ergo isti concedunt, quòd inter substantiam, & accidens non est proportio entitatis, & quod substantia est præstantior accidenti, debent etiam concedere, quod inter substantiã, & accidens nõ est proportio producti, & productiui, siue efficietis, & effecti; Neque secundæ responsio valet: quia illa responsio videtur concedere, quod accidens sit causa efficiens substantiæ per accidens, nõ per se, ait enim, quod substantia est posterior effectui externus accidentis, & quod talis effectus producatur nõ per se, sed per naturalem quãdam sequela, & accidentaliter, nõ per se, ab accidente, hoc autem est, quod intèdit concludere Scotus, non ergo accidens est causa absoluta per se substantiæ, sed solum accidentaliter; Isti autem tenent, quod accidens est causa totalis per se, & adæquata substantiæ, vt patet eorum positione, & suis rationibus, quas supra retulimus, & sic sibi contradicunt. Præterea, hic nos loquimur de causa per se effectiua substantiæ, nõ de causa accidenti tali, & dispositiua; Concedit enim Scotus, vt diximus, quod accidentia sunt causæ dispositiua, ad generationem formæ substantiæ, cum ergo accidens non sit talis causa per se, & de hac nos loquamur, & rursus Omne, quod generatur, ab aliqua causa per se generetur, sequitur, quod substantia

Reij-
ciuntur
1.

Reij-
ciuntur
2.

Resp.
ad.

2.
Resp.

erit causa, quia nulla alia assignatur ab aduersarijs, neque vllæ alia assignari potest: quia omne ens efficiens per se, vel est substantia, vel est accidens, non est accidens ex hac responsione, ergo erit substantia; & ita tantum abest vt hæc responsiones soluant rationem Scoti, quod, potius illa inconfirmant.

2. vñ *prim-
cipa-
lis.* Secundo, ex quadam ratione Scoti possumus ita argumentari; Si accidens daret esse formaliter alicui rei, non daret perfectius esse illi seipso, ergo si det alicui esse imperfectiori modo, quàm si daret esse formaliter, non dabit esse perfectius seipso, sed sic est, quod efficere est dare esse imperfectiori modo, quàm dare esse formaliter, ergo cum accidens dando esse formaliter, non possit producere ens nobilius seipso, neque efficere poterit producere ens nobilius seipso. Maior propositio patet: quia innititur huic propositioni: quidquid non potest agens agendo nobilissimo modo, quo potest, non poterit agendo ignobiliiori modo, quæ est verissima, vt patet. Minor quoque probatur: quia dare esse effectiue, præsupponit esse formaliter, forma enim prius dat esse formaliter, & postea efficienter, & sic modus dandi esse efficienter, pendet à modo dandi esse formaliter. Insuper forma dando esse formaliter, dat esse per vniõnem propriæ entitatis, vniendo se materiæ, & constituendo compositum, sed dando esse efficienter, non vnit propriam entitatem rei, cui dat esse, & ita nõ ita est perfectus hic modus dandi esse, sicuti modus dandi esse formaliter.

3. vñ *prim-
cipa-
lis.* Tertiõ si substantia non potest producere substantiam, hoc euenit, quia ipsa non habet virtutem producendi immediatè, sed sic est, quod hoc est falsum; substantia enim producit accidens immediatè, patet de accidente proprio, quod fuit immediatè à subiecto proprio, quod est substantia.

*Resp.
ad.
an ac-
cidens
ppriũ
pau-
caur.* Huic rationi respondent aduersarij negando, quod accidens proprium producatur à proprio subiecto: quia si accidens proprium produceretur à proprio subiecto, vel produceretur eadẽ actione, qua ipsum subiectum producitur, sed hoc implicat: quia producere præsupponit esse,

in illa autem actione subiectum non est, sed recipit esse, vel alia actione, & hoc non: quia tunc accidens proprium esset posterius tempore substantia, quod est falsum; Insuper tunc accidens nedum flueret à quidditate subiecti, sed à quidditate exiitente, hoc autem non est possibile, quia non est necessaria connexio in rebus corruptibilibus existentia ad quidditatem, sed hæc potest esse sine illa, non potest autem esse subiectum fine passionis, relinquunt ergo, quod propria passio subiecti producatur ab agente producente subiectum, & eadem actione, qua producit subiectum, cum hæc discernimur, quod subiectum primò producitur, propria passio verò secundario.

Sed contra hanc responsionem facile arguere possumus, nam quero ab illis, *Reij-
ciunt.* quatenam sit proxima, & immediata causa caloris ignis, certè in illis in sua doctrina habetur, quod est ignis. Similiter, quæ est causa proxima, & immediata luminis solis, certè dicere habent esse solem. Sed respondent aliqui quod est efficiens, quod produxit ignem, certè hæc responsio non satisfacit, quia illud est causa remota, non proxima, & immediata, vnde, dato quod esset illud agens, & ignis substantia non esset, nec calor ignis esset. Præterea, illa est causa proxima, & immediata, ac totalis alicuius effectus, qua posita, & circumscripta quacumque alia causa, effectus ponitur, & qua ablata, effectus auferretur: sed sic est, quod posita substantia ignis, & circumscripta quacumque alia causa, calor ponitur, & ablato igne, calor auferretur, et ergo causa proxima, & immediata, & totalis caloris ignis, est substantia ignis. Idem est dicendum de alijs proprietatibus substantia; ergo accidens proprium pendet, & causatur à subiecto, cui est proprium; vtraque propositio est clara. Præterea, *2. vñ* illi dicunt, quod proprium accidens sequitur ad esse subiecti, per quandam naturalem, & necessariam sequelam; quero ab illis, quid sit naturalis, & necessaria consequentia in esse ad aliud, certè nil aliud est, nisi pendentia causalis in esse ab illo, si enim hoc ens necessarìo habet esse posito illo, est quia causatur ab illo necessarìo, nisi enim causaretur ab illo, & non pende-

penderet ab illo, in ratione cause efficien-
tis, proculdubio illud subiectum posset
esse sine illo accidente, neque hæc neces-
sitas essendi accidens cum subiecto, est ex
terna subiecto, sed interna, nisi enim ef-
set interna, contingeret per aliquam po-
tentiam, ut puta diuinam, subiecti esse sine
passione: sed hoc omnino repugnat, ergo
factis farentur accidens proprium proue-
nire à proprio subiecto causaliter.

3. 78. Præterea, probò vniuersaliter, quod sub-
stantia sit causatiua accidentis tam pro-
prij, quam communis, & etiam substan-
tiæ. Certum est, quod forma substantialis
est principium actuum, & efficiendæ, at
effectio respicit vel substantiam, vel acci-
dens, ergo forma substantialis est effecti-
ua, vel substantiæ, vel accidentis; Minor
est clara: Maior propositio, est communi-
ter concessa, Arist. enim sapè ait mate-
riam pati, formam verò agere; & aduet-
sarij sustinent Naturam esse principium
actuum, & passiuum, & dicunt naturam
esse principium actuum propter formam,
cuius est agere, sicuti materiæ est pati. Ne-
que valet si quis dicat, forma est actiua
tantum respectu materiæ, quia eam ac-
tuat: quoniam hæc expositio manifestè
aduersatur illis in præcæto loco, volunt
enim, quod forma sit principium effecti-
uum actionum, quæ proueniunt à com-
posito, & respectu harum dicimus for-
mam esse principium actiuum, neque cau-
sa effectiua illarum est materia, ergo est
forma. Insuper Anima producit motus lo-
cales, intellectiones, &c. Insuper, forma
respectu materiæ non habet rationem
causæ efficientis, sed formæ, quia actuat,
format, & perficit materiam, non autem
efficit materiam, ut patet, manifestum
est ergo quod forma substantialis est cau-
sa effectiua in agentibus, & sic producit
aliquid ens, illud autem est vel substan-
tia, vel accidens; vnde ad minus producit
accidens; neque isti possunt dicere, quod
substantia producit accidens, sed mediâte
accidente: quia ipsa dat accidenti virtutem
inducendi, quia tunc recedit à propria opi-
nione, sustinent enim quod accidens pro-
ducat substantiam, & accidens se solo, &
sic incidere in opinionem D. Tho. qui
sustinet, quod substantia producit ab

accidente, in virtute substantiæ. Hæc ergo
ratio Scoti est efficacissima; cum ergo sub-
stantia sit productiua immediatè, quare
non producere potest substantiam? Ne-
que eorum ratio aliquid concludit, dico
enim quod accidens proprium produci-
tur à substantia alia actione ab ea, quia ip-
sum producitur. Ad rationem contra hoc
nego consequentiam, quo ad 1. partem
sequitur enim solum, quod accidens erit
posterius subiecto natura; nam subiectum
in eo instanti temporis, quo recipit esse,
emittit, & propriam passionem, vnde in-
ter esse subiecti, & propriæ passionis ca-
dit solum ordo naturæ, quia præsupponi-
tur esse subiecti ad esse accidentis, sed non
præexistit subiectum sine passione per al-
iquid tempus, hæc autem actio, quia sub-
iectum producit passionem, est alia actio
ab ea, qua producitur subiectum, quæ (il-
la prima completa) incipit, vnde prima ac-
tio natura præcedit secundam hanc: non
tamen sequitur, quod subiectum præce-
dat tempore passionem, quia subiectum
recipit esse per primam actionem, sed in
eodem instanti, quo illa cõpletur, incipit hæc
secundaria, quod non mediât aliquid in-
stans temporis inter esse completum sub-
iecti, & productionem passionis, sed solum
istans naturæ; quod si quis arguat istæ duæ
actiones non sunt in eodem instanti tem-
poris, sed in duobus, ergo prima præcedit
secundam tempore. Ad hoc iam responsum
est, quod fuit in vnicò instanti temporis, non
naturæ: Differt tamen prioritas temporis à
prioritate naturæ, quia plura instantia na-
turæ possunt esse in eodem instanti tempo-
ris: exemplo est Aristoteles in capite de
priori in Postprædicamentis: nam ad esse
hominis, sequitur verâ esse orationis, ho-
mo est; ita quod res est causa veritatis ora-
tionis, & tamè iter ipsas est conuertentia,
homo est, ergo vera est oratio homo est.
Et è cõuerso. At si hæc non esset in eodem
instanti temporis, non valeret hæc mutua
conuertentia; quia pro instanti temporis
quo esset homo, non esset veritas oratio-
nis. In secunda cõfirmatione cõceditur cõ-
sequentia, neque cõsequens est falsum, im-
mò in hoc ipsi sibi aduersantur: quia tenet
alibi, quod existentia actualis sui idè reat-
liter cum, essentia: in hoc loco autè tenet
quod

Ad 78
nè ad
ueris
riori.

quod eſſentia poteſt ſeparari a quidditate, & eſſentia in creaturis, falſum eſt autem, quod eſſentia, & quidditas poſſit eſſe ſine exiſtencia, licet enim eſſentia, & quidditas rerum corruptibilium non neceſſario ſint, & exiſtant, tamen quando talis eſſentia producit neceſſario tunc exiſtit, quia exiſtentia eſt idem reaſiter, quod eſſentia, vt diximus in proprio queſtione: non ergo eſt abſurdum, quod accidens proprium fluat a quidditate exiſtente, immo hoc eſt neceſſarium, niſi enim exiſteret quidditas, & eſſentia talis, non poſſet emittere, & efficere proprium accidens.

4. 78.
prim.
cipa-
lis.

Quarto principaliter probatur, etiam quod ſubſtantia producat accidens, quia licet in ordine accidentaliter accidentium, vñum accidens producat ab alio, tamẽ totus ordo accidentaliter accidentium, vt puta ſingularium accidentium in ſpecie caloris, pender ab aliqua cauſa eſſentiali extra illum ordinẽ immediatẽ, quia omnis ordo accidentaliter reſtuitur ad aliquã cauſam immediatam in ordine eſſentiali: in cauſis autem eſſentialiter ordinatis non datur proceſſus in infinitum, ex Ariſtotele 2. Metaph. & vt declarat optime Scotus in 1. Sent. d. 2. q. 1. art. 1. ex quo loco tota hæc ratio habet efficaciam, hæc autem cauſa eſſentialis ad quam reſtuitur totus ordo accidentaliter productionis accidentium ſingularium in aliqua ſpecie, non poteſt eſſe niſi ſubſtantia, quia omne ens, quod non eſt accidens, eſt ſubſtantia, ergo ſubſtantia eſt productiua, & ſic cũ ſit productiua accidentis, nulla videtur ratio cur non producat ſubſtantiam. Prætereã, ſequeretur, quod ſubſtantia vnuerſaliter penderet ab accidente in eſſe; conſequens eſt falſum, vt patet, omnes enim dicunt accidentia eſſe entia imperfecta, quæ a ſubſtantijs pendent, ſicut enim entia, quia entis, Conſequentia præbatur; quia ſi ſubſtantia hæc ſit ab accidente, & illa item, & de alijs ſubſtantijs particularibus, ergo & ſubſtantia in comuni penderet ab accidentibus in eſſe; Quia ſubſtantia in comuni nihil eſt præter particulares ſubſtantias, ergo ſi particulares pendent ab accidente, & ſubſtantia in comuni pendent ab accidente, & inſuper

accidens in communi eſt prius ſubſtantia, quia cauſa eſt prior cauſato.

Ad rationes in contrarium. Ad primã dico, quod in igne duplex eſt actio, vna eſt calefacere, altera eſt ignire, prima competit igni ratione caliditatis, & de hac loquitur Ariſtoteles; altera, verò competit igni, vt ignis eſt, & ſubſtantia, & de hac non loquitur Ariſtoteles. Ad ſecundam dico, quod pro tanto dixit Ariſtoteles actionem non poſſe fieri niſi vbi eſt contrarietas, quia in qualibet generatione ſubſtantiali requiritur actio accidentium præiua, & diſpoſitiua, illa autem eſt ſemper inter contraria, ſed illa habita, ſubſtantia poſtea producit ſubſtantiam immediatẽ per ſe; Ad experientiam dico, quod ferrum ignitũ calefacit ſtupam mediante calore ignis exiſtens in ipſo, forma verò ignis inducitur in ſtupam ab igne exiſtente in ferro; Ad illud de lumine, & motu, dico, quod illa ſunt generationes æquiuaçæ, idẽo ignis inducitur per motum, & à lumine aeris per reflectionem diſpoſitiuẽ inducitur ab illis motibus. Sed per ſe ab illis corporibus motis, & à corpore lumineſo, vt Rana a Sole, præiua calore, & humiditate terræ.

Ad 1.
rõnẽ
ad-
uerſi-
oriũ.
Ad 2.

Opinio Diui Thomæ reijcitur. Cap. III.

Alia eſt opinio D. Thomæ, qui 3. parte Summæ, queſt. 77. art. 3. reſpondendo ad tertium, ſuſtinet, quod forma ſubſtantialis non ſit principium immediatum, & proximum agendi, & producendi ſubſtantiam, ſed dicit, quod forma ſubſtantialis agit, & producit ſubſtantiam mediãtibus accidentibus, & ita vult, quod accidens agat in virtute forme ſubſtantialis, & propterea accidens producat formam ſubſtantialem in virtute ſubſtantia; & ita hæc opinio diſcrepat a præcedenti, quia præcedens volebat quod accidens eſt ſolo per propriam virtutem producat ſubſtantiam; Sed hæc D. Thomæ opinio vult, quod accidens quidẽ producat ſubſtantiam, ſed in virtute ſubſtantia; cuius eſt inſtrumentum. Pro hac opinione adducitur authoritas Ariſtotele in 2. de Anima, tex. 41. vbi dicit, quod calor naturalis eſt, quo anima agit, ergo ſubſtantia non

RS.
ne: 2
D.
Tho.

5. 78.

tia nō agit immediatē, sed mediātibus accidētibus, illa autē nō possūt producere substantiā in propria virtute, ergo in virtute substantiæ cuius sunt instrumenta; Pro eadem opinione adducuntur a nonnullis rationes factæ supra contra Scotum, illis enim probatur, quod accidens producit substantiam, sed hoc non potest accidens propria virtute, ergo hoc efficit in virtute substantiæ, & ita D. Thomas respondet huic argumento 3. par. Summæ quæ: 77. ar. 1 3. ad tertium. Nihil agit ultra suā speciem, quia effectus non potest esse prior causa, ergo accidens non potest producere substantiam Respondet, inquam, quod accidens propria virtute non potest producere substantiam, sed bene virtute substantiæ id potest, nihil enim propriā virtute potest ultra speciem suam, sed virtute principalis agentis nihil prohibet. Contra opinionem istam arguit Scotus Theologicè, & Physicè nos physicas eius rationes adducemus, & primo reperam hanc rationem D. Thomæ adductam; Nihil agit ultra speciem suam, &c. cui respondet, quod verum est propria virtute, nihil autem impedit quin in virtute principalis agentis illud producere valeat, Cōtra hanc responsionem, si accidens agit in virtute substantiæ, vel hæc virtus est in accidente, vel extra accidens, si est extra accidens, non potest accidens agere in virtute illa, quia nullum agens efficit aliquid virtute existente distincta a se subiecto, & realiter, non enim Socrates currit, vel aliquid aliud agit virtute quæ est in Francisco. Præterea ipse D. Thomas ait, quod hæc est causata a subiecto in accidentibus: ex quo apparet, quod intelligit hanc virtutem ex itere in accidente: sed hoc esse non potest, quia in accidente nihil est nobilius ipso, tum quia virtus subiecti alicuius non migrat de subiecto in subiectum: tum quia cūne quod est in accidente, est accidens, alicuius in accidente esset compositum ex substantia, & accidente, vel accidens esset subiectum in hæc virtus substantiæ, & sic substantia subiectaretur in accidente; Præterea, virtus, & vis efficiendi aliquid, est inseparabilis à radice à qua provenit, talis enim virtus est effectus formalis formæ substā-

tialis, & eius proprietates, at effectus formalis, & proprietates est inseparabilis à forma substantiāli, non ergo virtus, & vis productiva, quæ prodit a forma substantiāli, potest recipi in accidente: sicuti risibilitas non potest recipi in aliquo alio ab homine: Caietanus prima parte, quæst. 79. artic. 1. supra responsionem ad tertium glossat positionem hanc D. Thomæ, & inquit advertendum esse, quod quando D. Thomas ait accidens agere in virtute substantiæ, est constructio intransitiua, vnde dicere accidens agit in virtute substantiæ, est, ac si dicat: accidens, quod est virtus substantiæ, agit, non ergo fingere debemus aliquam formam intentionalem secundum quam accidens agit in virtute substantiæ, vt quibusdam placuit, ait Caietanus: sed illa vis, & virtus est ipsum accidens, quo tamquam virtute substantiæ operatur, adeo quod secundum Caietanum cum dicit D. Tho. accidens agit, & producit substantiam in virtute substantiæ, est, ac si dicat, accidens quod est vis substantiæ, producit, & efficit substantiam. Sed contra. Hæc expositio est contra formam, & processum D. Thomæ, qui, vt patet ex verbis eius allatis, per hanc virtutem substantiæ non intelligit ipsum accidens, sed aliquid aliud existens in accidente, causatum à substantia; sed hoc omitto quidquid sit de mente eius, si licet est opinio D. Thomæ, sequitur, quod D. Thom. coincidat cum prima opinione, nempe, illorum, qui dicunt accidens producere substantiam propria virtute: nam si dicit, quod accidens, quod est virtus substantiæ, agit, & producit immediatè, ergo accidens per se producit substantiam, ratio est: quia ipsum secundum se est virtus substantiæ, vnde licet originetur à substantia, tamen recepto esse, postea per se producit, quia producit quatenus est ens tale, est autem ens formaliter à seipso, licet originaliter à substantia, & sic à seipso producat substantiam. Sed ea opinio est supra satis confutata, est enim ens nimis ignobile accidens, & ideo non potest producere substantiam.

Secundo principaliter ita argumentor contra positionem, accipiendo eam in hoc sensu, quod accidens producat substantiam

Opin.
D. Tho.
reijci-
tur.

Rejci-
Cate.

Reij-
ciur.

1. 76.

substantiam in virtute substantiæ tamquam eius instrumentum, quæ videtur esse germana opinio Diui Thomæ, Nihil est instrumentum alicuius causæ, nisi superioris causæ in genere causæ efficiētis, ergo si accidens coniunctum est instrumentum substantiæ, substantia erit superius agens: tunc subsumo, sed superius agēs prius naturaliter agit, quàm instrumentum, licet in eodem instanti temporis, & sic vt est agēs naturalis, agit quidquid potest, & quantum potest, ergo substantia prius naturaliter, quàm accidens in eodem instanti temporis producens suum terminum, producet ipsa suum: potest autem producere totam substantiā, quia perfectio substantiæ producta, nō excedit perfectionem substantiæ agentis, ergo in secundo instanti nature, accidēs non producet substantiam, quia illa iam est producta à substantia, vel si producit, substantia illa bis produceretur scilicet à substantia, & accidente. Prima propositio patet: quia omnis causa instrumentalis pertinet ad causam efficiētē: Omne autem instrumentum est alicuius agentis instrumentum, vt experientia patet de ferra, gladio, &c. & prima consequentia similiter ex hoc patet. Secunda etiam propositio patet: quia nullum instrumentum agit aliquid, nisi moueatur à principali agente, prius ergo principale agens agit, quàm instrumentum; secunda pars patet: quia agens naturale, agit quidquid potest, & quantum potest; Secunda consequentia patet etiam, quia substantia est agens naturale, idē agit quidquid potest, potest autem producere substantiā, agit enim ad substantiam principaliter, sicut etiam accidens instrumentaliter agit, potest etiam producere totam, quia si potest producere aliquid substantiæ etiam potest producere totam substantiā, quia tota perfectio substantiæ producta non excedit perfectionem substantiæ agentis; est ergo efficax hæc ratio, efficacissima autem est ad concludendum, quod substantia est immediatum principium agendi, ad quàm probandam, Scotus adduxit, clarum est enim, quod principale agens prius agit, quàm instrumentum, & sic sequitur, quod substantia necessariō

prius naturaliter agit, quàm accidens, ergo est immediatum principium agendi, quod est contra fundamentum D Thomæ, sustinet enim, quod accidens producta cit substantiam in virtute substantiæ, quæ arbitratu substantiam non esse immediatum principium agendi, hoc autem fundamentum eueritur hæc ratio.

Tertio, omnis potentia merè passiva est contradictionis; ex Arist. 9. Metaph. ³ subiectum autem non est in potentia contradictionis ad propriam passionē: quia passio non potest adesse, & abesse à subiecto, ergo illa est potentia actiua, hæc potentia actiua reducitur ad causalitatem efficientem, non enim ad aliud genus causæ reduci posse videtur, ergo substantia est principium immediatum propriæ passionis; falsum est ergo illud fundamentum, quod substantia non sit principium immediatum agendi; Hoc idem probatur per rationes factas contra præcedentes opiniones, vbi ostensum est substantiam producere accidens.

Quarto, confirmatur hoc ex Aristotele, septimo Metaphysices, textu 32. vbi dicit, quod proprium est substantiæ, ex his accipere esse: quia necesse est præexistere aliquam aliam substantiam actu existentem, quæ facit, vt si animal sit, sit animal, quale verò, & quantum non necessariū, nisi potestate solum; vult ergo, quod ad hoc quod substantia fiat, præexistat aliqua alia substantia, quæ producat; sed ad hoc quod quantum, & quale producat, nō oportet quod præexistat aliquod quale, vel quantum actu, sed solum potestate, ergo quantum, & quale, quæ sunt accidentia, producantur à substantia.

Quinto, 34. Metaph. tex. vlt. dicitur, ⁵ sicut id est id, quod est, dum potest in propria operationem, ergo substantia tunc est id quod est, quando potest in propria operationem, ergo substantia potest operari, & agere.

Sexto, secundum D. Thomam illa forma est principium agendi, in qua generans, & genitum assimilantur, sed generatum assimilatur principaliter generanti in forma substantiali, secundum quàm autem assimilatur in accidentibus, ergo substantia est principium agendi, nec potest

test euadi hæc ratio, respondendo quòd forma substantialis est principium agendi remotum, tam respectu substantiæ, quàm accidentis: quia omnes concedunt, & maxime ipse D. Thomas, qui Theologus est, quod Deus est forma, quæ est principium proximum agendi in suo ordine, licet agat quod mediâibus. causis secundis, ergo dato, & non concessio, vt supra improbatum est, quod accidens habeat aliquam causalitatem respectu substantiæ posteriorum actione substantiæ, substantia tamen per suam propriam formam erit principium actionis, propriè & immediatè in suo ordine; & cerrè hoc est mirabile, quod substantia, quæ est nobilissimum in genere inter: creata, careat actione. Nul- lum Thomistam, vel alium respondentè vidi his rationibus. Paulus SORC. 7. Met. tenet, quod accidens per se nõ potest pro- ducere substantiam, an verò id possit vir- tute substantiæ, & instrumentaliter, nec verbum quidem facit, similiter Caiet. in 3. par. Summæ q. 77. art. 3. nihil dicit.

Pro hac sententia confirmanda valèr rationes, quas facit Scotus 2. Sent. d. 16. in cõprobanda sua sententia, de potentijs animæ, quibus probat, quod substantia est immediatum principium suarum operatio- num, quas nititur soluere Cai. 1. p. q. 54. art. 3. sed nihil facit, vt ostendimus i Theo- renate de distinctione potentiarum à se, & ab essentia animæ. Quomodo autè sub- stantia distans possit præiis dispositioni- bus in accidentibus factis inducere formam substantiæ in substantiâ distantè, dictum est nouissimè in 1. Sæt. disp. 52. c. 4. ad hoc enim vt substantia agat in substantiâ, nõ requiritur necessariò approxinatio localis sed sufficit proportio agèntis ad passum, vt ibi abundè etiam ex Arist. ostendimus.

THEOREMA XXXV.

Forma substantialis immediatè infor- mat materiam absque vlla qualita- te mediante.

Opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

Quæ sit mens Scoti circa hoc Theore- ma non habetur expressè apud Sco-

tum; at tamen ex his quæ dicit in multis locis, colligitur ipsum sensisse formam substantialem immediatè sine vllis acci- dentibus vniri materiæ; colligitur autem hoc maximè ex 4. Sententiarum, dist. 12. quæ. 3. per totam; probat enim ibi, quod accidens non producit substantiam, ne- que per se, neque instrumentaliter, sed quòd substantia est immediatum princi- pium efficiens substantiæ, & accidentis; Deinde arguens aduersus se multipliciter, & præferim, quia qualitates præiis alterant, & corrumpunt substantiam. Res- pōdet, quod qualitates corrumpunt substantiam solum dispositiuè, quia illæ qualitates alterant qualitates substantiæ, ad quàm alterationem sequitur postea ge- neratio alterius substantiæ nisi adueniat aliquod impedimentum. Deinde decla-rans quomodo hæc præiis dispositio, & alteratio fiat ab his qualitatibus, & quan- do. Respondet Scotus non explicitè, sed implicitè in præcitato loco, quod cù sub- stantia generans agit ad productiõnem substantiæ, etiam accidentia agunt ad pro- ductiõnem accidentium cõtrariõr acci- dentibus substantiæ corruptiõis; sed effe- ctus causatus ab accidentibus, nepe alte- ratio, est prior generatione substantiæ ge- nitæ; Si quidem habita illa alteratione, tã quàm dispositione præiis, statim sequitur generatio substantiæ facta à substantia ef- ficiente. Sed est hic notandum, quod non vult, quod accidentia illa, scilicet, qualita- tes, inducant alterationè quo ad gradum incõpossibilem formæ corrupendæ, sed vult, quod solum disponat, & alterent vs- que ad terminum vltimũ, & gradũ con- possibilem, substantiæ corrupendæ, gradus autem primus incõpossibilis substan- tiæ genitæ non inducitur ab accidentibus, neque qualitatibus illis alterantibus, sed à substantia genita, vt infra dicam; Cum ergo accidentia alterando perueniant ad vltimum gradum qualitatis cõpossibilis substantiæ corrupendæ, tunc substantia generans inducit formam substantia- lem nouam immediatè in materia, quæ postea producta in esse ipsa est, quæ pro- ducit qualitatem incõpossibilem sub- stantiæ corruptæ, sed ante aduentum ipsius formæ substantialis de nouo ge- nitæ

nite in materia, non precedit qualitas in gradu impossibili forme corruppende, vel corrupte. Facta ergo alteratione preuia ad accidentibus, illa accidentia non expellunt formam à materia, sed cumperueniunt ad vltimum terminum suarum virium, substantia generans immediate producit substantiam, & sic forma substantialis immediate iungitur materię. Vnde dicit Scotus in præcitato loco, quod hæc propositio est manifeste falsa. Omnis substantia idem corrupitur, quia inducitur ab alterante aliquis gradus impossibilis proprię qualitati substantię; ratio falsitatis est: quia alterans non habet tantam virtutem, quod possit inducere gradum impossibilem qualitati substantię, & corrumpere substantiam: quia nullum posterius secundum genus, potest esse principium corrupendi aliquid prius secundum genus: accidens autem alterans est posterius substantia secundum genus, ideo non potest corrumpere substantiam; quod probatum est in altera questione, vbi ostendimus substantiam generare substantiam, est ergo substantia generans, quę corrumpit formam substantialem, dum in eandem materiam inducit aliam formam; accidentia verò substantię generantis agunt, & inducunt qualitates contrarias formę corruppende, & conformes formę generandę; Sed non inducitur vnquam gradus alterationis hęc impossibilis formę corruppende: quia tunc impossibilia essent in eodem subiecto, sed solum diminuunt, & remittunt qualitates ptiores vsque ad quandam gradum; Quo habito, postea substantia agens inducit formam de nouo genitam, ad eò, quod ex his colligitur, quod Scotus non vult, quod preuia qualitates prius tempore, vel natura sint in materia, & illam disponant ad recipiendum formam substantialem, & sic forma substantialis illi materie vnatur mediantibus his accidentibus, & dispositionibus, sed vult, quod forma substantialis immediate inducatur à substantia agente, & generante; ipsa enim est quę immediate expellit, & corrumpit substantialem formam, & inducit nouam formam in illa materie; accidentia verò quoddam

modo prius alterando, & corruppendo accidentia, & qualitates contrarias, sed non corrumpunt formam substantialem corruppendam; vnde habito effectu alterationis, sequitur generatio substantię: sed hæc non attingitur per actionem accidentium, vt dictum est, sed à substantia efficiente, & generante, forma autem substantialis de nouo genita est; quę postea inducit in composito proprias qualitates impossibiles substantię corruppe, vnde accidentia, quę manēt in composito nouo, non præcedunt formam substantialem, sed illam sequuntur. Hęc sententia potest probari.

Primo; quia si qualitates dispositiue, & illa accidentia informarent materiam ante aduentum formę substantialis, sequeretur, quod aliquando materia esset sine vlla forma substantiali actu, hoc autem est impossibile, probatur consequentia, quia in illo priori, in quo materia esset informata, & disposita qualitatibus illis, est per aduersarios sine forma substantiali: si enim illæ dispositiones preuia procedunt formam substantialem, & disponunt illam materiam ad recipiendum formam, manifestum est, quod præcedunt prioritate tempore illam, cum talis dispositio non fiat nisi in tempore, & hoc videtur clarum. Falsitas consequentis probatur: quia sicuti in materia est potentia ad suscipiendum omnes formas, ita nungquam est denudata à quacūque forma, sed tempore actu est sub aliqua forma substantiali; & hoc est clarum; & continuatur: quia corruptio vnus est generatio alterius, vnde ad corruptionem vnus formę substantialis, & statim inducitur alia forma substantialis.

Secundo, certum est, quod qualitates proueniunt à forma substantiali, sequuntur enim formaliter sicuti quantitates materiam, & sunt effectus formales formę substantialis, & se inseparabiles à sua forma; Vnde calor est inseparabilis ab igne, saltem naturaliter, ita argumetur. Si qualitates dispositiue materie sunt in materia ante aduentum formę generandę, quare, à quo causentur, & conseruentur in illa, non potest dici, quod causentur à materia, quia qualitates non causantur à materia,

materia, sed à forma, tunc quero, quæ sit hæc forma, non forma corrupta, quia illa non adest, non forma generanda, quia illa nondum est in materia, in quam induci debet ipsam formam substantialis, non a generante, quia generans, & genitum, sunt distincta realiter; & sic forma generans est distincta à materia forma generanda, & consequenter qualitates existentes in materia, sunt distincta realiter à generante; at in supposito statutum est, quòd qualitas est inseparabilis à forma à qua fluit, & sic qualitates fluentes à forma generante, sunt inseparabiles ab ipsa; Sed dices, agens generans semper retinet proprias qualitates, sed efficit alias qualitates, & illæ sunt quæ in materia manent. Contra, hoc est impossibile: quia ut dictum est, qualitas insequitur formam substantialem, & ab illa. sicut sic est impossibile, quòd repetatur qualitas in aliquo subiecto sine forma sua substantiali, à qua pendet: sicut est impossibile, quòd propria passio sine suo subiecto à quo fluit: retinetur quælibet qualitas est propria alicui subiecto, à quo pendet, à qua est impossibile, quòd separetur. Præterea, istæ qualitates non existunt, & habet esse in materia a generante, ergo destructo generante, & illæ destruentur; consequentia patet: quia remota causa, remouetur effectus, at istæ qualitates per aduersarios ponuntur remanere cum forma genita, etiam destructo generante, ergo non proueniunt à generante; & ita vel est dicendum, quòd istæ qualitates sunt in materia sine vlla causa illis dante esse, sed per se, quòd est inconueniens: sunt accidentia; quæ per se sine causa à qua pendet manere nõ possunt, vel quod in materia non sunt vlla accidentia ante formam substantialem, sed post illam, atque illa pendunt, & fluunt à forma substantiali, quòd est nostrum intentum.

Rej. Verum hæc ratio non videtur concludere, quia experientia videmus, quòd calor ignis inducit caliditatem in lignum, & tamen ignis est distinctus realiter à ligno, & illa caliditas recepta in ligno, est etiam distincta a caliditate ignis, ergo similiter in materiam potest sic euenire, quòd ab accidente disponente, & altera-

te inducatur qualitas à se distincta in materiam substantiæ generande; licet ipsa qualitas agentis alterantis non recipiatur in materia. Respondet, quòd non est simile hic, & ibi: nam idèo ignis agens, &c. inducit caliditatem in lignum, quia lignum approximatur igni, omnis enim actio Physica fit per contactum, ex primo de generatione, & idèo cum ignis approximetur ligno, & ipsum tangat, forma ignis agens, agit in lignum, quia fit quodammodo eius materia per illum contactum, & idèo sicut agit in propriam materiam, ita etiam agit in lignum quòd sibi per contactum inhæret: & hoc idèo dicendum est de omnibus agentibus Physicis, quæ in proportionata passia agunt; at hoc dici non potest de materia nuda absque forma substantiali: neque enim materia sic nuda potest tangi ab alio, quia ipsa sine forma non habet esse substantiæ, sed solum compositum est quòd tangitur, vnde ex proœmio Metaphysicæ, actiones sunt singularium, & propterea cum materia nuda non possit tangi, neque in ipsam induci possunt per illud agens qualitates vllæ, sed opus est, quòd prius informetur forma substantiali, tunc enim est tactibilis, & si appropinquauerit tunc alicui agenti fortiori propria forma substantiali, alteratur, & corrumpitur, vel verius loquendo, alteratur, & corrumpitur compositum ex ipsa, & forma constati. & tunc habet euidenciam confirmatio nunc supra adducta: quia si istæ dispositiones, & qualitates, quas dicunt in materia præcedere formam substantialem, essent inducæ ab agente, cessante, & destructo agente, ipsæ quoque destruerentur, sicut cessante igne, cessat calor productus ab ipso in lignum; ipsi autem sustinent, quòd illæ dispositiones manent cum forma substantiali de nouo genita, etiam destructo generante. Præterea, si istæ qualitates dispositioniæ introducerentur in materiam ante aduentum formæ, sequeretur, quòd accidentia, & qualitates dispositioniæ agentes, & introducentes istas, corrumpent formam substantialem corrumpendam; sed hoc est falsum: quia in alio Theoremate ostensum est, quòd substantia generatur solum a substantia, & consequenter

*Rej-
ciur.*

1. 17.

ter

ter etiam corrumpitur à substantia : & confirmatur adhuc : quia nihil posterius secundum genus, potest corrumpere ens prius secundum genus; & ratio huius est: quia virtus sequitur entitatem, & qualis est entitas, talis est virtus; at præstantior est entitas rei prioris secundum genus, & ita præstantior est entitas substantiæ, idè non potest corrumpi à virtute accidentis, cum sit vilior, sicuti & entitas accidentis, est vilior entitate substantiæ; consequentia verò probatur: quia huiusmodi qualitati dispositivæ in gradu incompos sibi formæ corrupendæ, non possunt inhærere materiæ, & disponere materiam ad recipiendum novam formam, nisi corrumpant primam formam substantialem, ut patet, quia est illis incompossibilis: oportet ergo, quòd qualitates alterantes corrumpant formam substantialem priorem corrupendam, quòd est falsum, ut dictum est.

Rationes adversariorum cum sua positione, & eiusdem confutatio; & rationum solutio. Cap. 1. 1.

EX altera parte moderni ferè omnes, & Græci; & Arabes sustinent, quòd in materia præcedunt dispositiones præviæ, & qualitates, quæ disponunt materiam ad recipiendum formam substantialem. Pro hac opinione ita argumentantur, & rationes pro hac opinione destruant opinionem Scoti; Omnis forma requirit determinatam materiam in qua inest, & introducatur, at hæc determinatio fit per prævias qualitates disponentes materiam ad talem formam suscipiendam, ergo si forma non reperiat in materia hæc dispositiones, ipsa non poterit informare materiam, neque recipi in eam.

Secundò, in vnoquoque potentia præcedit actum, ergo potentia determinata materiæ; præcedit determinatum actum substantialem formæ; seu potentia materiæ determinatur per dispositiones prævias in materia existentes, ergo huiusmodi dispositiones præcedunt formam substantialem in materia.

Tertiò, substantialis forma non potest immediatè produci à substantia: quia sub-

stantia vel nihil agit, vel nõ agit immediatè per se, sed mediante accidente, ergo generatio substantiæ necessariò consequitur productionem alicuius accidentis in materia, quæ est vltima, & perfectissima dispositio inducta ab agente, virtute cuius inducitur forma substantialis de novo.

Quartò, Omnes rationes quæ fiunt ad ostendendum primas qualitates immediatè inhærere materiæ primæ, & in corruptione nõ fieri resolutionem vsque ad materiam primam, & in quolibet elemento, cum vno generatur ex alio, contrarias qualitates interire, singulas verò remanere; Hanc opinionem comprobant, & ita isti in his omnibus rationibus moti, sustinent formam substantialem inhærere materiæ, medijs qualitativis, & dispositionibus in materia receptis ante aduentum formæ. Verùm hæc opinio non est sustinenda, propter rationes adductas, quas neminem solvere vidi; & vltra illas potest sic confutari hæc opinio: quia hæc opinio negat omnem virtutem à forma substantiali, & eam ita vili facit, quòd eam submittit formæ accidentali, etenim stante hac opinione, forma substantialis pendet ab accidentali, in esse, & operari, quoniam ipsa producit in esse, ab accidente, & ipsa per se in materia nullam actionem, neque operationem habet. Insuper forma substantialis, stante hac opinione, cum inducitur in materia, iam materia est disposita, & perfecta, & sic materia non recipit à forma adueniente, nisi ipsam informationem, sed ià accidentia, & propèssiones, & passiones ipsa materia receperat, & ita passiones, & proprietates materiæ informatæ immò compositi nõ essent à forma substantiali, sed ab accidentibus, quæ tamen omnia falsa sunt, & contraria naturæ formæ substantiali, vnde omnes qualitates, & passiones, quæ sunt in materia, & compositi, proueniunt à forma substantiali, quæ cum dat esse, dat etiam tales, & tale esse: vnde si homo habet proprietates alias à planta, ab animali bruto, & ab alijs rebus; ratio, & causa est assignanda ex parte formæ substantialis, quia scilicet habet diuersam formam substantialem, quæ etiam diuersas proprietates

*Reijctio
1.*

prietates ei tribuit; non ergo materia est sic, vel sic disposita ante aduentum forme substantialis, sed per aduentum forme substantialis disponitur sic, & sic, & recipit tale, & tale esse, cum talibus, & talibus proprietatibus, & accidentibus: materia enim de se est apta nata recipere quantumlibet formam; neque quantum est ex se, magis inclinatur ad unam, quam ad alteram passionem, & proprietatem. Vanum est ergo dicere, quod materia debeat disponi per accidentia, ad hoc, ut recipiat formam substantialem. Que impugnatione etiam confirmatur ratione D. Thomæ prima parte Summæ, quæst. 76. artic. 6. quia esse substantiale est esse simpliciter, esse quod dat accidentia, & esse secundum quid, præcedit autem semper esse simpliciter esse secundum quid, non ergo dicendum est, quod forma accidentalis prius habeat esse in materia quam substantialis forma.

Ad in op. postu. Ad rationes pro hac opinione. Ad primam respondeo, quod formam recipi in determinata materia, potest intelligi duobus modis, Vno modo, quod recipiatur in materia alterata, & disposita per accidentia forme substantialis ad debitum terminum quo substantia generantis potest generare, & producere nouam substantiam, & corrumpere veterem, & hoc modo est vera, ut dictum est. Alio modo potest intelligi, quod in materia prius recipiantur dispositiones, & qualitates incompensibiles forme corruptendæ, & postea forma substantialis noua inducitur ab agente, manentibus his qualitibus, & dispositionibus tamquam medio, sine quo non posset induci forma substantialis; & hoc modo est falsa: quia tales dispositiones incompensibiles forme corruptendæ inducuntur à forma de nouo genita in materia, & ideo nõ possunt præcedere in materia aduentum forme substantialis noue.

Obie. 2da. Sed contra quis dicet, ergo forma hominis potest induci in quacunque materia, vt in aqua, lignum, &c. Respondeo, quod non valet consequentia: quia non negamus prius dispositiones, sed negamus dispositiones incompensibiles forme corruptendæ præcedere in materia formam substantialem de nouo genitam, ut dictum

est. Sed pro intelligentia notandum est, quod forma in composito sunt subordinatæ, & quando compositum est perfectum, in ipso sunt plures forme substantiales, quarum vna est perfectior altera, vltima autem est perfectior omnibus præcedentibus, illa autem non inducitur nisi alijs præsuppositis; vnde ad propositum, forma hominis non potest induci in aqua, quia præsupponit alias formas substantiales, vt formam mixti, & formam corporeitatis, & alias, vt dicam in Theoremate de pluralitate formarum, vnde hinc euenit, quod generans videtur inducere formam in materia determinata, quia in composito sunt plures forme substantiales, quarum vltima destructa, ceteræ remanent, vt corrupta anima, remanet forma corporeitatis, & quia statim agens inducit nouam formam ideo videtur, quod generans inducat formam in materiam determinatam, & hoc qui dem verum est in compositis, in quibus sunt plures forme substantiales, sed non in composito, vbi est vnica forma substantialis, qua corrupta, fit resolutio vsque ad materiam primam: sed in hac forma est, quæ sibi materiam determinat, in composito etiam vbi sunt plures forme, vltima forma determinat adhuc sibi illam materiam perfectè, licet sit aliquo modo determinata per formam, vel formas præcedentes. Propositio autem illa: forma requirit materiam eiusdem rationis, vera est de materia, vt est pars compositi, quia tunc materia per formam fit eiusdem rationis cum forma, non autem verificatur de materia antequam sit facta pars compositi, vnde ignis non semper fit ex materia eiusdem rationis, sed modo fit ex terra corrupta, modo ex aere corrupto, modo ex aliqua alia re.

Ad secundam concedo primam, & secundam propositionem scilicet, quod in vnoquoque potentiæ præcedit actum, & quod determinata potentia præcedit determinatum actum: sed cum inferatur, quod hæc determinatio potentie fit ab accidentibus, hoc negatur; ratio est: quia de terminata potentia in materia ad actum, est priuatio forme in materia: priuatio enim non est carentia illa vniuersalis

in materia omnium formarum, sed est ca-
rētia formę particularis aptę natę ines-
se materię; vnde potētia particularis ma-
terię, & priuatio in materia, idē sunt rea-
liter, differunt solum formaliter; manife-
stum est autem, quod hæc priuatio non
adest materię per aliqua accidentia, sed
ex se ipsa ex propria natura materię, quę
est, quod semper sit sub forma, vel sub pri-
uatiōne formę, siue sub potentia ad for-
mam; hæc ergo determinatio potētitię in
materia non prouenit ab accidentibus,
sed inest materię ex ratione materię. Vel
dicamus, quod cum dicitur potentia præ-
cedit actum, vera est in illis generabili-
bus, sed cum infertur, determinatā poten-
tia præcedit determinatum actum, hoc
negatur, quia potentia est de se inde-
terminata, & determinatur solum ab actu,
necesse est ergo, quod actus determina-
tus præcedat determinatam potentiam,
siquidem est actus qui determinat poten-
tiam. Si autem actus sit in se determina-
tus, clarum est, quod non determinat po-
tentiam.

Ad propositum igitur falsa est illa pro-
positio, quod determinata potentia præ-
cedat determinatum actum; quoniam est
actus determinatus, qui præcedit poten-
tiam determinatam; duplex autem est ac-
tus, scilicet accidentalis, & substantialis.
Actus accidentalis determinat dispositi-
uē, & instrumentaliter quo ad potest, &
vsque ad certum gradum; actus substan-
tialis verò completē, & perfectē determi-
nat potentiam, & materiam conformiter
ad proprium esse, & operari.

Ad 3. Ad tertium dictum est in præcedenti
Theoremate.

Ad 4. Ad quartum ex dictis patet, & in pro-
prijs locis de vnoquoque dictum est.

THEOREMA XXXVI.

Non datur minimum naturale per se exi-
stens in substantijs homogenijs, quo
non possit aliud minus dari per se exi-
stens.

Opinio Scoti cum suis fundamentis.

Cap. I.

PRO intelligentia istius Theorematis
cit notandum, quod de hac materia

loquitur Scotus 2. Sententiarum, dist. 2.
q. 9. F. & tractatio huius difficultatis ha-
bit occasionem ex Theoremate exami-
nando nunc infra de successu an com-
ponatur ex indiuisibilibus: nam postquā
Scotus in illa questione respondendo ad
secundum principale, illis rationibus Me-
taphysicis ostēdit, quod successum nō
componitur ex indiuisibilibus, adducit
responsionem quorundam (vt supra di-
xi) in liteta C. qui dicebant has rationes
Scoti, & illas Philosophi, valere contra
minimum secundum materiam, non cō-
tra minimum secundum formam, quę re-
sponso potest habere (aiebat, Scotus) tri-
plicem sensum: quorum secundus sensus
redit in quoddam dictum antiquum,
quod datur minimum, quod potest per
se existere, non autem datur minimum
in toto, quo non est minus existens in eo
in potentia, id est datur aliqua portio ma-
terię sub minori qua forma substantialis
existere non potest, & hoc dicitur mini-
mum naturale, siue minimum secundū
formam, dicunt enim, quod forma substā-
tialis determinat sibi certam quantitātē
in minus sub minori qua ipsa existere nō
potest: sed non datur minima pars in
alio toto qua non possit esse alia minor ea
in potentia; dicunt enim quod quacum-
que minima parte in actu data, deuenien-
dum est ad aliquam aliam minimam par-
tem minorem ea in potentia; & hæc dicitur
minimum naturale secundum materia-
m; cōcedit ergo hæc responsio dari mi-
nimum primo modo, sed negat dari mini-
mum secundo modo. Scotus autem vult,
quod quocumque minimo dato tam se-
cundum formam, quā secundum materia-
m, detur aliud minimum in potētia,
minus illo potens existere: & quoniam
hoc aduersarij concedunt de minimo se-
cundum materiam, & negant de minimo
secundum formam, Scotus illud idem probat
de minimo secundum formam, & ma-
ximē in substantia homogenea.

Probat ergo, quod quocumque mini-
mo dato secundum formam, datur aliud
minimum minus in eo potētia, quod est,
ac si dicamus, Scotus probat, quod in ho-
mogeneis forma substantialis non deter-
minat sibi certam quantitatem ex intin-
seco

T. 1.

32.

Scotus

feco sub qua, & non minori existere possit, sed quacumque minima parte data, adhuc minor ea dari potest, sub qua forma esse poterit intrinsece.

Et nota, quod Scotus nō incidit in re-dargutionem; quia licet prius probaret, quod non datur minimum, & videatur hic probare, quod datur minimum, nō tamen contradicit sibi; quia supra ostendit non dari minimum, id est indiuisibile; hic autem ostendit dari minimum, minus quouis alio minimo; sed tamen hoc minimum est diuisibile. Sed hic est dubium: quia si datur minimum minus minimo in toto homogeneo, ergo totum homogeneum componitur ex minimis, quod est contra determinatā à Scoto in præcedentibus. Respondet, quod probat dari minimum minus minimo in potentia, non actu; unde & hoc confirmatur, quod totū continuū constat ex semper diuisibilibus, quia non est deuenire ad vltimum minimum actu; sed quocumque minimo dato, semper aliud datur in infinitum. Probat ergo Scotus, quod in toto, & præsertim in substantia homogenea non datur minimum, quo non possit esse aliud minimum minus eo per se existens; sed, quod quocumque minimo dato, aliud minus dari potest.

Opinio Thomistæ autē, vt patet ex Caiet. P. p. q. 7. art. 3. & ex Iauello 1. Phys. q. 19. tenent oppositum, nempe, quod in toto homogeneo, sit deueniendum ad aliquod minimum, quo non possit dari aliud minimum minus eo; & nota, quod hoc minimum non est absolutè minimum, id est indiuisibile; sed est pars quædam totius, sub qua si minoraretur, non posset esse forma substantiæ homogeneæ, vt dictum est, illa ergo pars vltima in quantitate, sub qua, & non sub minori potest esse forma substantiæ, appellatur minimum, licet etiam in se esset diuisibile, quia volūt, quod forma substantiæ in homogeneis, habeat determinatam quantitatem, tam in maius, quàm in minus, sub qua, & non sub minori, vel maiori ipsa forma esse possit; & hoc est minimum, & maximum naturale, de quo loquimur. Scotus autem vult, quod forma substantiæ nō habeat determinatā quantitatem sub qua sit; sed

vult, quod sicut quantitas esset, & si diuisibilis in partes minimas (si ex se esset) ita id sibi competere possit dum est in toto homogeneo substantiæ; neque vult, quod forma substantiæ impediatur hanc diuisibilitatem; & ideo sicuti in quantitate non datur minimum, quo non possit aliud minus dari, cum ipsa sit semper diuisibilis, & quacumque minima quantitate data, alia minor dari possit, quia illa adhuc est diuisibilis; ita vult, quod in toto homogeneo quocumque minimo dato aliud minus dari possit. Possumus itaque in hunc modum argumentari, & hæc ratio optimè mentem, & positionem Scoti declarat. Sicuti forma substantiæ naturalis non tollit à toto naturali, quia ita sit totum semper diuisibile per quantitatem, sicuti quantitas esset, si sola esset: ita etiā forma naturalis non tollit, quia quodlibet diuisum possit per se esse, quantum est ex se, & ex parte sui, sicuti quælibet pars quantitatis, in quam diuideretur quantum, per se esse posset. Sed sic est, quod in quanto secundum se, quocumque minimo dato, adhuc aliud minus datur, quia est diuisibile in infinitum, & non possumus deuenire ad minimum indiuisibile, sed quodlibet minimum est semper diuisibile, ergo apparat, quod est facile aliud minimum minus quocumque minimo dato per se existere potens, ergo sicuti in quantitate per se nō est deueniendum ad minimum, quo aliud minus nō datur, ita neque in toto naturali, vt homogeneo est deueniendum ad aliquod minimum, quo aliud minus nō datur, neque forma naturalis aliud asserere nos cogit. Scotus autē ad idē arguit loco citato F. primo sic. Sicut est essentialē quāto, posse diuidi in partes, ita est ei essentialē, quod singulū eorū, in quæ diuiditur, possit esse hoc aliud; ergo nulli parti quantitatis repugnat per se esse, & sic cū quātum sit diuisibile in partes, & quælibet pars sit diuisibilis, illa in quæ est diuisibilis, sunt possibilia ad esse, & existere; cū ergo quātū, & res naturalis quanta, nō possit resolui in indiuisibilia; sed solū in diuisibilia; sequitur, quod quodlibet minimum habeat aliud minimum minus se, post seipsum, & illi minimo non repugnat per se esse, & existere. Confirmatur hæc

ratio, & prima consequentia, primò, quia illæ partes sunt eiusdem rationis, quantum ad formam, & materiam cum toto, ergo possunt habere existentiam per se, sicuti & totum per se existit. Secundò: quia si illæ partes essent, per se essent indiuidua eiusdem speciei cuius suum totum est indiuiduum; at absurdum videtur, quod aliquid habeat in se naturam, propter quam potest esse indiuiduum alicuius speciei, ita quod sibi non repugnat esse in diuiduum illius speciei, & tamen sibi repugnat absolute esse non posse; sicuti esset absurdum, quod alicui non repugnaret esse partem, & tamen repugnaret sibi esse simpliciter; & hoc maxime valet in substantijs homogeneis, quæ per se sunt, neque egent altero ad hoc, vt sint. Tertio; quia partes sunt naturaliter priores toto, ergo eis nõ repugnat prius duratione posse esse sine toto, absque contradictione, sicuti repugnat ipsi toti esse prius partibus. Quarto circumscribamus omne cõtinens, & omne corruptiuum, & ponatur, quòd aqua sola sit in vniuerso, tunc quæcunque aqua datur, diuidatur, quia hoc est possibile ex dicendis infra Theoremate 52. vbi ostendimus, continuum diuidi in semper diuisibilia, & non posse deueniri ad indiuisibile; ista, in qua fit diuisio, non erit nihil, quia hoc est contra rationem diuisionis, nec erit non aqua, quia tunc aqua componeretur ex non aquis; non etiam repugnabit formæ aquæ ista paruitas, quæ iam est in actu, quia ita parua præfuit, licet in toto, neque per ipsam diuisiõnem corruptiuitur aqua, quia ex hypothesi ita circumscriptum omne corruptiuum, ergo non videtur assignari aliqua ratio intrinsecè, propter quam enti naturali repugnet, quin quocumque aliquo per se existente etiam minimo, non possit aliud minus eo per se existere; potest qui dè assignari ratio extrinsecè, & virtus cõtraria corruptiuitatis, & hæc etiam est causa propter quæ talia minima actu nõ denur: sed ab intrinsecò nulla ratio assignari potest. Aduersarij autè dicunt, ex intrinsecò repugnare toti naturali, quod quocumque minimo dato detur aliud minus eo per se existens. His rationibus probatur, quòd quocumque minimo naturali dato, potest

dari minus, & quod illud potest per se existere, & quod hoc non repugnat intrinsecè illi toti naturali, sed solum extrinsecè; hoc tamen minimum non est indiuisibile, quia tunc infra ostendemus, non dari minimum indiuisibile.

Rationes Aduersariorum, & responsiones ad rationes Scoti, & eorundem omnium confutatio. Cap. 11.

CAietanus 1. p. quæst. 7. art. 3. inititur soluere rationes adductas à Scoto, & primò iacit quoddam fundamentum, ex quo contra determinatam sententiam posset argui. Fundamentum est hoc; Quod cuiuslibet formæ naturali respondet determinata quantitas, quòd fundamentum probatur ex doctrina Philosophi 5. Metaph. tex. 3. & 1. Phys. tex. 38. quibus in locis ait Philosoph. quod causæ comparantur effectibus, & commensurantur eis, & è conuerso; ex hoc sequitur, quod si formam substantialem naturaliter in comuni, sequitur quæritas, ergo determinatam formam sequitur determinata quæritas: sed quantitas determinatur secundum terminos; vnde corporeitates hominis, & leonis differunt, quia habent diuersos terminos; non quia sint diuersæ speciei. Ex hoc fundamento habetur, quòd omne corpus naturale habet determinatam quantitatem in maius, & in minus; Ex hoc cõtra opinio nè Scoti sic arguitur. Quælibet forma naturalis requirit determinatam quantitatem, ergo sub minori quantitate illa requisita, non poterit manere illa forma naturalis, ergo quocumque minimo naturali dato, non datur aliud minus, sed est standum ad aliquod ens naturale minimum, siue ita paruum, quòd nõ detur aliud minus illò, in quo seruari possit forma illa naturalis; Hac eadè ratione vtrius Iauellus 1. Phys. q. 19. sub alijs verbis. Præterea, si non datur minimum secundum suam sensum, vt toties declarauimus, siue si quocumque minimo dato, datur aliud minus, ergo forma elephantis poterit saluari sub grano sinapis, quòd est absurdum. Tertio, est intentio Philosophi 1. Phys. tex. 38. quòd detur minimum, quo aliud minus dari nõ possit, ait enim, quòd est dare minimam carnem. & minimum

Achil.
simus.
nimam aquam. Eandem sententiam sequitur Achillinus Bononiensis 3. lib. de Elementis dubio primo, propter eandem rationem D. Thomæ, ait enim, quod res naturalis sub aliqua magnitudine, potest per se existere, & sub aliqua magnitudine res naturalis esse non potest, & sic datur terminus in magnitudine, sub quo res naturalis, vel forma naturalis esse potest, & quo minor esse non potest. Illud autem dicitur minimum naturale, quo minus dari non potest, quia illi forme naturali repugnat esse sub minori quantitate. Pro eadem opinione argunt quidam Moderni, eadem ratione: quia virtus, & potentia, actiones, & motus, & denique forma naturalis, omnia hæc sunt definita, & determinata, ergo & quantitas, quæ propter hæc dari rebus naturalibus debet esse definita, & determinata.

3. Secundò videmus in quacumque specie rerum naturalium determinatâ esse parvitatem, & magnitudinē, quam nunquā excedunt indiuidua illius speciei. V. g. homo nunquam attingit magnitudinē Cyprissimæc diminuitur ad parvitatem formicæ. Pro hac eadē opinione adducitur quoque illa auctoritas Aristotelis ex 2. de Anima tex. 4. r. omnium natura constantium est determinata ratio magnitudinis, & augmenti, & ex 1. Phys. tex. 38. vbi Aristoteles ait contra Anaxagoram dari minimam carnem. Caietanus autem Respondet ad rationes Scoti. Ad secundam (primā enim nō vidit) cōcedit antecedēs, sed negat consequentiā; ratio negationis est: quia diuidi in partes, & illas posse esse hoc aliquid, non competit quanto per se positiuè, sed non repugnanter, vt patet de quantitate Cæli, quæ est verè quantitas, & non est diuisibilis in partes: nec aliqua illarū partium potest seorsum per se manere, & idē quantitas coniuncta formæ naturali, potest impediri à forma naturali, ne exerceatur, id est quod non diuidatur in partes, & quod ille partes nō maneat seorsum. Adducit etiam aliam responsionem, quod illæ conditiones, scilicet, quantū diuidi in partes, & ille posse per se existere, non intelliguntur secundum actualem diuisionem, sed secundum designationem, & tūc ait, quod hoc modo

omne quantum est diuisibile, & qualibet pars potest esse hoc aliquid, sed non secundum diuisionem actualem.

Ad primam confirmationem negat sequela: quia forma aquæ requirit aliquā conditionem, quæ est in toto, non autem in parte, vt est tanta quantitas, quæ non est in parte.

Ad secundam Respondetur similiter, quod ad posse esse indiuiduum alicuius speciei non sufficit communicare in natura: sed debet habere etiam Conditiones requisitas, quantum altera est, quod habeat determinatam quantitatem. Ad tertium negat consequentiam quo ad partes inexistentes.

Ad quartum Respondet, quod si poneretur minima aqua, vel minimus ignis, & quod ille diuideretur, non solum eorum peretur, sed annihilaretur, & corrumpetur à diuisione, quia licet diuisio, vt sic, non sit corruptiua, tamen diuisio talis minimi naturalis, esset corruptiua, & annihilatiua in tali casu.

Confutatio harum responsionum. Cap. III.

Vertum rationes istæ nullius valoris sunt, & sententia Scoti firmissima manet; neque responsiones istæ tollunt vim rationum Scoti, firmissima manet opinio Scoti, quoniam certum est, quod causa positiua per se diuisibilitatis, est quantitas, & hoc licet in præfenti loco negetur à Caietano, tamen alibi millies fatetur, & præcipue in materia indiuiduationis, vbi ait requiri quantitatem propter diuisibilitatem, & distinctionem: sed hoc dimisso, hæc propositio probatur: quia diuisibilitas est effectus positiuus per se, ergo debet habere causam per se positiuā, quia effectus positiuus requirit causam positiuam, alioquin positiuum esset à non ente; at causa huius diuisibilitatis, vel diuisionis per se, nulla alia assignari potest, quam quantitas: dicere enim, quod sit aliquid aliud accidens, vt qualitatem, vel relationem, esset ridiculum: quia sunt posteriora quantitate, & neque potest esse substantia, quia vel esset materia, vel forma, vel compositum, at non est forma, quia multæ formæ sunt indiuisibiles, no-

1. rō.

Resp.
ad rō.
nes
Scoti.

que materia : quia circumscripta quantitate, est indiuisibilis, similiter & compositum, relinquatur ergo quod quantitas sit causa positua, & per se diuisibilitatis. Præterea 5. Metaph. tex. 18. & sæpe alibi Aristoteles ait, proprium esse quantitati secundum ipsam esse diuisibile, vel ergo intelligit, quod ei positiuè competit diuisibilitas, non solum non repugnanter; si secundo modo, adhuc queritur cui per se, & positiuè diuisibilitas competat. Præterea, etiam forme, & materie, & substantiæ, & alijs competit diuisibilitas non repugnanter, vnde materia, & compositum substantiale addita sibi quantitate, diuiditur; oportet ergo adinuenire aliquod, cui competat diuisibilitas per se, illud est sola quantitas, est ergo verilimum, quod quantitas est per se, & positiuè diuisibilis, ex quo sequitur contra Caietanum, quod hæc conditiones, diuidi in partes, & partes per se existere, competit quantitati per se realiter, & positiuè, & consequenter in quocumque est quantitas per se, illud est diuisibile per se in partes potentes per se existere, quia in quocumque est ratio, & causa formalis alicuius effectus, in illo quoque est effectus formalis illius cause. Præterea, verum est illud quidem, quod forma naturalis potest impedire hunc effectum quantitatis, quod non reducatur ad actum, vt contingit in corpore Cælesti, quod quamuis sit quantum, tamen actu non potest diuidi, quia illa forma est incorruptibilis, & dat esse incorruptibile Cælo, & consequenter quoque esse indiuisibile: sed secundo forma naturalis, non tollit à toto naturali, cui dat esse, quin illud totum sit diuisibile, secundum quod ipsa quantitas, si per se esset, est diuisibilis, illud totum per se est diuisibile in semper diuisibilia, sicuti quantum per se separatū est diuisibile in semper diuisibilia. Ad propositum forma naturalis non aufert à toto homogeneo, quin sit diuisibile secundum se totum, sicuti quantum, si per se esset diuisibile, probatur: quia in toto homogeneo non est date aliquam partem secundum quā non sit diuisibile, vt aqua in quacumque parte est diuisibilis, sicuti & ipsamet linea mathematica, ergo ex hoc deducitur,

quod forma illa naturalis homogenea saluari potest sub quocumque minimo dato, quia si non posset saluari, impediret totum, ne esset semper diuisibile: secundum enim aliquam partem illud totum non esset diuisibile, nempe secundum illam partem minimam sub qua saluari non posset eius forma, sicuti eueniet in toto Heterogeneo; quia enim forma totius Heterogenei non potest saluari sub quocumque minimo dato, sed requirit determinatā quantitatem, ideo forma illius impedit, quod totum non est diuisibile secundum quamcumque partem: quia ipsa destrueretur. Possumus itaque in hunc modum argumentari ex hoc medio. Si forma naturalis substantia homogenea, vt in elementis, non posset esse quocumque minimo dato, ipsa impediret, & tolleretur à toto homogeneo esse diuisibile secundum quacumque partem semper per quantitatem: sed sic est, quod forma naturalis in homogeneis non impedit totum, quin secundum quantitatem sit semper diuisibile secundum quamcumque partem, ergo forma naturalis homogenea potest esse sub quacumque minima parte data. Maior probatur: quia illa forma sibi determinaret tantā quantitatem in toto sub minori; quia esse non posset; sicuti contingit in toto Heterogeneo: quia enim forma naturalis in toto Heterogeneo determinat sibi in toto tantā quantitatem sub minori, quia esse non potest, ideo impedit totum, & ab ipso tollit, quod non possit diuidi secundum quamcumque partem v. g. forma elephantis determinat sibi in suo toto tantam quantitatem, sub minori esse non potest, & ideo tollit ab illo toto quāto Heterogeneo, vt a corpore elephantis, quod non possit diuidi secundum quacumque partem, neque enim est diuisibile secundum partem mediā, &c. quia si diuideretur elephas per mediā, forma elephantis destrueretur; ita dicendum est de quocumque toto Heterogeneo; & ratio huius est: quia illa forma requirit diuersas partes similes, quæ si diuidatur ab iniuicè, ipsa corrumpitur, vt patet; Minor probatur, at in toto homogeneo non sic euenit; neque enim forma naturalis in tali toto tollit à toto, quod secundum aliquam partem non

fit di-

fit diuifibile, & quòd fi diuidatur, secundum illà, forma illa corrumpatur, sed secundum quamcumque partem illud totum est diuifibile; nam accipitur hoc totum aqua, secundum quamcumque partem diuidatur, vt circa medium, & extrinsecus; est diuifibilis; neque diuifibilitate data in quavis parte, forma aquæ euanescit, sed remanet semper aqua: at si forma aquæ determinaret sibi in toto certam quantitatem, & set assignare aliquam partem in illo toto homogeneo, secundum quã illud non esset diuifibile, & forma ab illo diuifibilitate colleret, uti facit forma in Heterogeneo. Ex his sequitur, quòd forma in toto homogeneo non determinat sibi certam quantitatem, & sic sub quocumque minimo dato ipsa manere potest, & communiter cum illa forma naturalis non impedit quantitatis diuifibilitatem, & quantum sic semper diuifibile, & quocumque minimo quanto detur aliud minus, ita quocumque minimo naturali homogeneo dato, datur aliud minus. Sed aliquis dicit, licet totum homogeneum secundum quamcumque partem sit diuifibile, & forma naturalis homogenei, hanc diuifibilitatem non impediat, tamen totum illud nõ est diuifibile simul, secũdũ aliquas partes omnes, ad eò quòd remaneat aliqua pars minima illius totius, & sub ea sit forma naturalis, quia hoc repugnat illi formæ naturali: licet enim nõ impedit diuifibilitatẽ in toto secundum quacũque partẽ, impedit tamen eò simul fiat diuifio in tot partes, vt partes sint minime: quia sub illis non potest manere forma naturalis. Sed hæc responsio est nulla: quia in diuifione totius homogenei, non est deuenire ad minimum indiuisibile, & hoc conceditur: quia cũ sit quantum continuũ, non cõstat ex indiuisibilibus, & sic nõ est resolubile in indiuisibilia, sed in semper diuisibilia: illud ergo minimum, in quod possit diuidi, habebit partes; quæ erunt diuisibiles in aliud minus quantum ex se, licet talis processus tollatur a contrarijs contrum-pentibus, cum enim corpus quantum diuisum est in quafcũque paruas partes, contrariũ eius ambiens, illas partes destruit, & corrumpit, cum minimã virtutẽ habeat; sed quantum est

ex se, & ex intrinseco possent diuidi, quia illis non repugnat diuidi; & ita illi forme ex intrinseco non repugnat, sub illo minimo reperiri, & hoc asserere cogimur, quia non videmus talem formam naturalem habere vllam determinationem in quantitate in tali toto. Præterea, accipiamus aliquod totum homogeneum, vt aquam, & statuamus formam aquæ requirere in illo toto determinatam quantitatem, & illa ponatur, quantitas bicubita; poterit ergo forma aquæ esse sub aqua bicubitali, & non sub minori; tunc diuidatur aqua, illa bicubitalis iterum (hoc enim non repugnat) quia licet secundum aduersarios, vt naturalis non possit diuidi, tamen vt quanta potest diuidi, sicuti totum Heterogeneum, licet vt naturale non possit diuidi, quia forma naturalis corrumpetur, tamen vt quantum, potest diuidi: nihil enim impedit, diuidi, corpus Elephantis in multas partes; quero an illa pars aquæ diuisa, habeat formã aquæ, vel non; si dicas, quòd habeat formam aquæ, habeo intentum, ergo forma aquæ non determinat sibi certam quantitatem; si dicas, quòd non habet formam aquæ. Contra, non erit annihilata, vt ait Caietanus, quia annihilatio non est terminus agentis naturalis, sed solius Dei, quam etiam non nouit Philosophus, ergo erit materia sine forma actu, quòd repugnat, vel habebit aliam formam, & sic per simplicem diuisionem fiet generatio, quæ erat opinio Anaxagoræ, quam confutat Aristoteles 1. Phys. tex. 38. quæ uolebat, quòd generatio, fieret per segregationem. Et postea quæro de illa forma de nouo accedente illi materie, vel est homogenea, vel heterogenea; non erit heterogenea, quia illa semper requirit maiore quantitatem quam homogenea, vt etiam ex se patet, & experientia uideamus; & ideo forma heterogenea existere non potest sub quantitate ita parua, sub qua potest esse forma homogenea: Si dicas quòd est homogenea, iterum eodẽ modo quæro de ea, vel enim habet determinatã quantitatem, vel nõ; si non, habeo propositum; si sic, habita illa, iterum diuiditur in suas partes, quia nõ repugnat, vt dictum est, & sic semper: cum ergo sit impossibile quòd statuatur quãtitas determinata for

me naturali homogeneæ, sequitur dicendum, quod sub quocumque minimo naturali homogeneo dato, forma naturalis reperitur. Tertio, vt quidam Moderni arguunt, cogitetur portio materiæ minor ea paruitate, qua isti dicunt corpus homogeneum, vt elementum sibi intrinsicè determinare, & applicetur ei ignis; aut ille ignis producat in illam portionem materiæ formam ignis, & calorem, vel non; si dicas, quod sic, habeo intentum, quia ergo forma ignis, non determinat sibi certam quantitatem, si non, hoc est impossibile, quia tota materia prima est vnus ratio, & sic omnes partes eius: materia autem prima est in potentia proxima ad omnes qualitates, & formas elementares recipiendas; videtur ergo inconueniens, quod adfit aliqua portio materiæ, cui ab agente applicetur forma ignis, & non possit in eam recipi forma ignis; & quod dicitur de forma ignis, dicitur de alijs elementis. Quarto, quero, si in elementis, quæ sunt corpora homogenea requiritur determinata quæritas in minus, ita quod in minori esse non possunt, hoc conuenit, vel ex ratione materiæ vel ex ratione quæritatis, vel formæ substantialis, non primum, quia quantitas in materia non determinatur à materiæ, sed à forma; non secundum, quia ipsa quantitas est indeterminata: est enim in infinitum diuisibilis. At dicent, est determinata propter formam: sed neque hoc esse potest, quia forma elementis immediatè inest primæ materiæ, & est comes quæritatis, & induit rationem materiæ, & quantitatis: non itaque hæc forma requirit determinatam quæritatem in materia. Hinc ad responsiones Caietani accedendo, patet, quod vanæ sunt. Responsio ad secundum patet: quod non soluit, quia ostendi supra, quod quantitati per se positiuè competit diuisibilitas in partes, & in partes potentes per se existere, non autem solum non repugnantur; cum autem ait, quod repugnat partibus illis quanti diuisis per se existere, propter formam, quia forma requirit determinatam quæritatem, iam ostensum est, quod hoc fundamentum est falsum; videmus enim, quod in homogeneis forma naturalis non determinat sibi certam quantitatem, vt di-

ctum est. Secunda etiã illa responsio per hoc idè infringitur: quia iam ostendi, quod partes illæ diuise possunt per se existere actuali diuisione, & quod hoc sibi intrinsicè non repugnat, licet, extrinsecè repugnet propter contraria: Responsio ad primam confirmationem rationis nulla est, immò ratio illa efficacissima est, existentia enim rei pendet à materia, & forma: quæ ergo habent materiam, & formam eiusdem rationis, si vnum existit, siue si vnus extrinsecè existere non repugnat, neque alteri; at in toto homogeneo partes habent materiam, & formam eiusdem rationis, vt patet de tota aqua, & partibus, ergo sicuti non repugnat per se existere toti, neque partibus per se; Cum autè dicit, hoc non sequitur, quia ultra materiam, & formam eiusdem rationis requiritur illa conditio, habere tantam quantitatem, quæ quia est in toto, existit per se, sed quia non est in partibus per se existere non possunt. Hoc nihil est: quia forma substantialis non determinatur ab accidente, sed accidens à forma substantiali, si ergo in toto, & in partibus est forma eiusdem rationis, necesse est quod adfit accidentia requisita, alioquin si requiretetur aliquod accidens ad esse formæ, & illud in partibus non esset, neque forma substantialis eiusdem rationis esse posset in illis partibus: patet autè, quod in partibus aquæ est forma substantialis aquæ, sicuti in toto, & omnino eiusdè rationis, ergo similiter responsio ad secundam confirmationem nulla est, propter prædictas rationes, & ipsa ratio illa efficacissima est, nã staret hæc responsio Caietani, sequeretur, quod non omnis pars aquæ posset esse indiuiduum aquæ, sed solæ aliquæ partes: nepe, ille solæ, quæ habent certam quæritatè, & ita principium distinctiuum numeralis in indiuiduis substantiæ, & constitutum eorundè non esset quid substantiale, sed quantitas, neque sufficeret ad constitutionem indiuidui formæ substantialis, & materiæ, sed requiret accidentis, & sic substantia prima pederet ab accidente: sed hoc torsan apud eos non esset inconueniens, de qua re loquitur in Theoremate de principio indiuiduationis substantiæ materialis. Tertia confirmatio similiter est efficax: nã valet etiã

*Re sp.
Caiet.
reijci
bitur.*

*Tho.
90.*

de par-

de partibus inexistentibus toto; prius enim quam esset totum, illæ existerent per se: quod perspicitur: si nos accipiamus aliquas partes aquæ seorsum, & postea illas omnes in vnum vas ponamus, illæ partes aquæ facient vnum totum, in quo erunt inexistentes; quæro nūquid prius illæ partes duratione per se existerent: non potes negare, ergo verum est quod partes inexistentes possunt esse prius duratione toto, ergo etiam posteriori duratione manere illis non repugnat intrinsicè. Responso ad quartam esse penitus voluntaria, & sine ratione: diximus enim, quod minimū indiuisibile non datur, sed datur minimum quod partes habet, & est semper diuisibile; quod autē tale minimum habens partes non possit diuidi, & quod diuisio in tali minimo sit corruptiua, immo annihilatiua, nulla ratio persuadet: quod enim habet partes intrinsicè, sibi non repugnat diuidi in illas, illud minimum habet partes, ergo sibi non repugnat intrinsicè, licet extrinsecè, vt iam dictum est sibi repugnet. Ad rationem fundamentalem Caietani respondetur, quod falsum est, quod quicque formæ respondeat determinatæ quæritas, vt probatum est; ad probationem ex Arist. 5. Metaph. tex. 3. & 1. Phys. textu 38. causæ commensurantur effectibus, & e converso. Respondetur, quod intelligitur secundum hunc sensum, quod causæ propriæ proprius respondet effectus, id est causæ vniuersali vniuersalis effectus respondet, & causæ particulari effectus particularis: & in hoc sensu loquitur ibi Arist. ideo ex illa propositione non habetur, quod determinatæ formæ respondeat determinatæ quæritas. Ad secundum datur: quia nos non loquimur de toto heterogeneo, sed de homogeneo. Ad tertium dictum est Theoremate 52. & per hæc eadē patet ad Achillinū. Ad primum ex Modernis possumus dicere, quod verum est antecesses de formis heterogeneis naturalibus, & ideo consequens etiam de illis veritatem habet tam extrinsecè, quā intrinsicè, sed in toto homogeneo, verum est tantum extrinsecè, nō intrinsicè; quia cum ignis sit augmentabilis in infinitum intrinsicè, habet etiam virtutem, motum, & c. intrinsicè interminatam. Ad aliam dico, quod

concludit de toto heterogeneo, non de homo geneo. Ad illam auctoritatem Aristot. 2. de Anima, & 1. Physic. dictum est Theoremate 52. c. 2. respondendo ad 2. rationem.

Datur maximum in homogeneis maius quocumque maximo dato intrinsecè.

Cap. IV.

EX declaratione præcedentis Theorematis patet declaratio etiam istius; inititur enim iisdem fundamentis: quia scilicet forma naturalis in homogeneis, non est determinata ad certam quantitatem in maius, neque in minus: sed quocumque maximo dato, datur aliud maius: sicut quocumque minimo dato, datur aliud minus; tamen Scotus apponit rationem particularem deductam ex Arist. 2. de Anima tex. 41. in loco supra citato ad litteram N. quæ est, quod appposito combustibili igni, augetur; & ita si apponatur combustibile in infinitum, ignis augetur, in infinitum; hæc etiam citatio Aristotelis in citato loco, ad probandum, quod auctio ignis, non est proprie auctio. Huic rationi respondet Caietanus loco citato supra, quod hic ignis auctus in infinitum ex infinito combustibili appposito, non esset vnus numero ignis, sed aggregatione vnus, & quædam fingit, quæ ex se suam inanitatem ostendunt, vnum enim aggregatione est vnum per accidens, continens plura distincta numero, vt patet de acervo tritici, & cumulo lapidū; dicere autē maximum ignem quandam, esse plures numero ignes, sed vnū per accidens, est dictum voluntarium. Insuper in vno aggregatione, sunt plures materię diuersæ, & plures formæ similiter diuersæ numero actū, vt patet in cumulo lapidū, ergo in illo igne aucto in infinitum, ex infinito combustibili appposito, non erit vnica forma numero actū, sed plures formæ, & plures materiae actū, quod videtur ridiculum. Præterea, si ille ignis non esset vnus ignis, sed plures numero, nō dixisset Aristoteles ignis ex combustibili infinito appposito augetur in infinitum, sed dixisset multiplicatur ignis in infinitum: hoc etiam cōiunctur ex continuatione textus ibidē, confutat enim ibi antiquos, qui dicebant,

Respon-
sio Ca-
iet.
Reij-
ctio.

Ad
fun-
dame-
nta Ca-
ietani.

Ad 2.

Ad 3.

cebāt, quòd ignis erat causa augmenti cui
iussit viuentis, Aristoteles, verò hanc
sententiam confutat per hoc: quia si ignis
esset causa augmenti in viuente, posset
augere quodlibet. viuens in infinitum,
quòd est inconueniens: quia omnium na-
tura constantium determinata est ratio
magnitudinis, & augmenti: at ignis au-
gens viuens vnum numero; est vnus nu-
mero quoque, illam autem ait posse cre-
scere in infinitum, ergo ignis qui esset in-
finitus, est vnus numero; datur ergo quo-
cumque maximo aliud inuisibile in
homogeneis: sed extrinsecè expugnat:
quia in natura infiniti esse, est impossibile.

THEOREMA XXXVII.

Indiuisibile vt nunc, & punctum, est
quid positium.

Positio Scoti. Cap. I.

SCOTUS 2. Sent. dist. 2. q. 9. L. responden-
do ad argumentum secundum, scilicet
ad secundam probationem illius an-
tecedentis, successiuum constat ex indiu-
sibilibus, adducit prius quandam respon-
sionem, quam Marginistae ascribunt No-
minalibus, quae dicit, quòd indiuisibile
est quid priuatiuum tantum, ideo ibi di-
greditur, & probat quòd indiuisibile sit
quid positium, non autem priuatiuum
tantum. Prima ratio est hæc. Si indiu-
sibile esset tantum carentia diuisibilitatis,
& non esset quid positium, sequeretur
hoc inconueniens, quòd generatio sub-
stantiae, quae non est per se terminus con-
tinuitatis, non haberet mensuram
vllam positiuam, & sic erit in nihilo: hoc
autem videtur absurdum. Idem esset di-
cendum de alijs mutationibus subitis,
quae non sunt per se termini motus, vt de
illuminatione, quae fit in instanti: & licet
aduersarij quoquo pacto possent euade-
re, & se saluare in mutationibus, quae sunt
termini motuum, & sicut in instanti, sicut
enim quaedam mutationes, quae habent
esse tantum in termino motus continui,
vt priuatio continuitatis fit in termina-
tione continuitatis: licet inquam quoquo
pacto in his mutationibus possent se sal-

uare, dicentes, quòd talia instantia sint pri-
uatio, & carentia continuationis, ta-
men in mutationibus praedictis, quae non
sunt termini motus continui, vt est gene-
ratio, & illuminatio, tales enim mutatio-
nes nihil sunt continui, neque positium,
neque priuatiue, sed sunt in vno nunc
indiuisibili, non possunt euadere: quia ta-
le nunc, nullo pacto potest poni quid pri-
uatiuum purum, & pura carentia diuisi-
bilitatis. Secundo, 1. Post. declarando pri-
mum modum dicendi per se, c. 4. ait Phi-
losophus, quòd ratio lineae est ex punctis,
id est in ratione essentiali in ea cadit pun-
ctus: quae ratio dicitur de linea in primo
modo dicendi per se; at nulla priuatio per-
tinet per se ad rationem essentialiter posi-
tium, ergo punctus non est praecise quid
priuatiuum. Tercio, si verum est quòd
punctus sit priuatio, eadem ratione quo-
que possemus inferre, quòd linea, super-
ficies, & corpus sint quid priuatiuum tan-
tum; sed hoc est falsum, vt patet, ergo; cõ-
sequencia probatur: quia omne termina-
tum definitur per terminans, sed linea ter-
minatur per puncta, ergo definitur per
puncta. Rursus, superficies terminatur li-
neis, ergo definitur per lineas; & sic cum
corpus terminetur superficiebus, definitur
per superficies; at quòd definitur per
priuatiuum, non est quid positium, quia
positium non includit essentialiter pri-
uatiuum, quia est eius oppositum priuati-
uum, ergo si punctus est priuatio que-
dam, linea quoque erit priuatio quaedam;
& si linea est priuatio; ergo & superficies,
& consequenter corpus. Quarto, ex hoc
sequitur vltimus inconueniens: quia si su-
perficies est tantum priuatio profundita-
tis, sequitur, quòd punctus erit tantum
priuatio priuationis, siquidem punctus
est priuatio longitudinis, quae erit pura
priuatio, at nihil videtur priuare pri-
uationem, nisi sit formaliter positium.
Quinto insunt corporibus multae qua-
litates sensibiles, & corporales secun-
dum superficiem, vt videtur, ergo super-
ficies non est tantum priuatio, sed quid
positium. Antecedens probatur de colo-
ribus, & figuris, quorum vtrumque est in
superficie iamquam in subiecto, & vtri-
que est per se visibile, & per consequens
est posi-

2. r. r.

3. r. r.

4. r. r.

5. r. r.

est positivum; non ergo dicendum est, quod eorum subiectum immediatum sit privatio. His rationibus. Scotus probat, quod indivisibile ut nunc, & punctus, non est quid privativum, sed quid positivum; quam sententiam ferre omnes nunc sequuntur.

Rationes aduersariorum, & solutiones.
 Cap. II.

1. 70. **E**X altera parte Nominales aiunt, quod indivisibile formaliter est carentia sola continue successione. & punctus est carentia longitudinis, & nihil positiui dici; quod probatur Primò: quia si ponatur sola ratio continui, & ponamus, quod non sit infinitum, & circumscribamus quodcumque aliud absolutum, continuum erit terminatum; non ergo puncti, per quos terminatur continuum, sunt quid absolutum, & positiui quia circumscripto quocumque positiuo absoluto, & relicta sola ratione continui, continuum erit finitum, nisi ponamus illud esse infinitum. Dicendum est ergo, quod puncta nihil aliud sunt, nisi carentia continui, vel continuae successione, & sic sunt pura privatio. Secundò, videtur quod Deus non possit separare finitatem à linea, sed Deus potest separare quodcumque absolutum ab altero absoluto, ergo punctus non est quid absolutum à linea; hæc ratio est Theologica. Tertio, si punctus esset quid positivum, sequeretur, quod punctus & linea, essent duæ essentie absolute: duæ autem essentie absolute non possunt fieri vnum, nisi vna accidat alteri, & tunc linea esset vnum per accidens; neque sint vnum secundum identitatem perfectam, ut videtur; neque sunt vnum tertium compositum ex eis: quia neutra respectu alterius habet rationem actus, vel potentie; requiritur ergo quod punctus sit privativum purum. Quarto; Indivisibile haberet esse, & non esse absque generatione, & corruptione; probatur consequentia: quia in medio lineæ est tantum vnus punctus: at diuisa linea, sūt duo puncta in actu, ergo est ibi aliquis punctus, qui prius non erat, & ibi est sine generatione, quia non videtur esse probabi-

le, quod diuidens generauerit ibi aliquam essentiam absolutam. Hunc opinionem sequitur Gulielmus Ocham, ut citant Marginistæ hie ferè rationibus.

Opin. Ocham. Rey. citur.

Verum ex dictis à Scoto hanc opinionem esse falsam conpiciat, & ab omnibus fere hæc opinio derelinquitur hie temporibus. Pro intelligentia autem clariori rationem est notandum, quod indivisibile nihil aliud est, nisi terminus continui, vti est punctus, & propterea formaliter distinguitur à continuo, & diuisibile: sed non distinguitur realiter, non enim est quid subiecto diuisum; & seiunctum à continuo, vt à linea, sed est terminus continui, & lineæ, & sic apparet quomodo sit quid positivum, quia est vltimum, & terminus indivisibilis continui, & sic est quid positivum; sed connotat carentiam continuationis, & diuisibilitatis, & per hoc formaliter distinguitur à continuo, sed non realiter, neque subiecto. Ex hoc ad primam rationem possumus negare, quod posita sola ratione continui, continuum sit terminatum: quia de ratione continui non est esse terminatum, vel interminatum, quia si de ratione continui esset esse terminatum, quodlibet continuum esset terminatum, & sic tempus quoque esset terminatum, & tamen scimus, quod est infinitum, & sine limitibus, secundum Arist. Si etiam de ratione continui esset, esse non terminatum, nullum continuum esset terminatum; vnde linea, &c. non essent terminata, ergo de ratione continui est, quod componatur ex partibus diuisibilibus, quæ terminentur ad vnum terminum communem, vt dicitur in Prædicamentis Quantitatis, & nihil amplius requiritur. Vnde ad argumentum esset dicendum, quod continuum terminatur per aliud absolutum, scilicet per punctum, & sic falsum est assumptum, quod non habeat partes, &c. Secundò possumus dicere, quod circumscripto quocumque absoluto distinguitur realiter, & subiecto, à continuo, continuum est terminatum: sed tunc neganda est Minor, quia punctus licet formaliter distinguitur à continuo, non tamen distinguitur realiter, neque subiecto, vt dictum est. Ad secundum, quod est argumentum Theologicum dico, quod

Funda. mētū pro solutio. ne.

Adi. rōne.

Ad. 1.

quod Deus potest, quæ non implicat contradictionem: idem si posset esse infinitum cōtinuum, posset Deus facere illud, & sic esset cōtinuum sine punctis, quia esset interminatum; modò, quia omne cōtinuum est finitum, & terminatum, idem implicat dari cōtinuum terminatum sine terminis, & idem non potest Deus coniungere punctum à linea, non tamen propter hoc sequitur, quod punctum, & indiuisibile, non sit quid positium. Ad

Ad 3. tertium patet, quare ex puncto, & linea non fiat compositio, quia non distinguuntur realiter, & subiecto; sed solum formaliter; Vel dicamus, quod non fit compositio, quia terminus, & res terminata non faciunt compositionem, non enim sunt duæ res, neque partes essentielles, sed vna est res, & alia est terminus, & vltimum illius rei. Ad quartam dico, quod non datur indiuisibile actu in cōtinuo, vt in linea, quia supra ostensum est, quod cōtinuum nõ componitur ex indiuisibilibus, sed ibi est tantum in potentia, quia omnis linea secundũ quancumque partem est diuisibilis, & sic terminabilis punctis; vnde illa duo puncta, qui actu ad sunt dũ diuiditur linea, aderant prius actu, nec alter, nec ambo, sed vterque potentia; per diuisionem autem sunt in linea actu; neque hæc est generatio, quia, vt dixi, punctus non est res, & subiecto diuersus à cōtinuo, se solum formaliter: res autem est remanens, & vltimum ipsiusmet cōtinui.

Hoc modo solui possunt illa argumenta, licet Scotus illa insoluta reliquerit, forsã obliuione captus, dum multa alia perquirat in illà questione, quæ non sine causa ab Antiquis Scotisticis difficillima semper habita fuit.

THEOREMA XXXVIII.

Non datur minimus motus indiuisibilis; siue non fit motus in instanti.

Propositum Theorema dilucidatur.
Cap. I.

Scotus 2. Sent. d. 2. q. 9. post G. & post N. multis rationibus probat esse impossibile, quod fiat motus in instanti; &

ratio precipua, & demonstratiua est hæc: Omnis motus alius à motu locali pendet à motu locali, neque fieri potest sine motu locali, vt probat ipsemet Philosophus 8. Phys. tex. 53. sed motus localis non potest fieri in instanti, ergo nullus motus fieri potest in instanti. Minor probatur: quia omnis motus est de genere cōtinuorũ, & est successiuus; vt patet ex 6. Phys. & 3. Physic. omne ens mobile necessarium habet partes: quia indiuisibile non mouetur; non potest ergo totum mobile pertransire spatium, nisi prius vna pars transierit spatium illud, & ita in vno instanti transit vna pars, & in alio instanti à illa pars; non ergo totum potest pertransire illud spatium in vno instanti. Præterea, motus localis fit super quantitatem, & medium diuisibile: quia super indiuisibile nihil mouetur, ergo mobile in transiendo illud medium, prius est in vna parte, deinde in alia, & sic non potest fieri in instanti. Sed hic est dubitatio, quia generatio, & corruptio, similiter & illuminatio, sunt mutationes instantaneæ, & subitæ, vt elicitur ex ipso met Arist. 5. Phys. tex. 7. quia generatio, & interitus versantur inter contradictoria, vt ait ibi Arist. inter contradictoria autem non datur medium, ergo mutatio inter ea fit momento; & ipsemet Scot. in 2. Sent. d. 2. q. 9. post L. contra eos, qui dicunt punctum, & instantans esse quid priuatiuum tantum; ergo datur aliquis motus, qui est in instanti.

Item Arist. ait guttas aquæ in instanti siue tempore indiuisibili cauere lapidem, 8. Phys. tex. 23. & lib. de sensu, & sensibili, c. 8. ait sensum posse subito alterari, & non dimidium prius; & subinfert exemplum, vt aquam omnem simul coagulari. Pro intelligentia obiectionum notanda sunt ea, quæ habet Scot. in Metaph. 11. 8. q. 3. in initio illarũ additionum, qui declarat ea quæ dicit Arist. 6. Phys. lib. de successione motus; ait enim Arist. 6. Phys. tex. 7. 32. & 87. quod omne quod transmutatur partim est in termino à quo, & partim in termino ad quæ, & sic necessario videtur omne quod transmutatur, habere partes. Hoc argumentum adducitur ad probandum formam substantialem suscipere magis, & minus: sed non valet ad hoc: quia hoc argumen-

*Dub.
pri-
mũ.*

*Secũ.
dum.*

*Solũ
tio.*

gumentum non concludit de diuisibilitate mobilis secundum magis, & minus, sed secundum diuisibilitatem mobilis in partes quantitativas. Omnia ergo illa disputatione de suscipere magis, & minus, oportet videre quomodo mobile est semper partim in termino à quo, & partim in termino ad quem quia ut supra obieci-mus, videtur quod aliqua mutatio sit subita, & consequenter, videtur falsū, quod omnis motus sit successiuus, ut videtur velle argumentū, & ratio hic adducta ab Arist. Dicendum est ergo, quod hæc ratio Arist. est verissima, & concludit, quod in rebus cōtinuis nō potest subito fieri generatio; sed id quod transmutatur, partim est in termino à quo, & partim in termino ad quē: oē illud. n. quod generat prius disponitur, disponitur autē per alterationē, non alteratur autē simul totum, quia si subiectū est cōtinuū, est diuisibile in partes, & sic cū forma inducat tñ, qñ subiectū est summē dispositū, nō pōt fieri generatio continui tota simul, sed aliud, & aliud: & sic forma substantialis prius inducitur in aliā partē, & aliam, donec cōpletē inducta est; & hoc cōsonat dictis Arist. 7. Phys. tex. 34. vbi cōparat generationes ad inuicē secundū velocitatem. Hoc itaque argumentū concludit de extēsiōe formarū, non de intēsiōe, & remissione formarum. Sed est videndū quomodo hoc sit verum, & intelligatur hæc successio in motu, quia quedā alterationes vidētur posse fieri in instanti, si circumscribitur motus localis, qui necessariō sit in tēpote, ut contingeret de multiplicatione soni, si nō esset impedimentū mediū per quōd debēt localiter deferri species soni; ideo dicendum est, quōd nulli formę quātum est ex se repugnat subita mutatio: posset enim fieri in instanti induci, sed ratione subiecti, qđ est diuisibile, omni formę cōpetere potest successio, & hoc est quod intendit Philof. 6. Phys. successio quoque in motu potest esse ratione formę, quia forma habet gradus, & sic paulatim, & successiuē potest induci, ut cōtingit i qualitibus: sed hoc non verificatur de omnibus formis: quia non omnes formę habent gradus, ut sunt formę substantiales; & propter hoc Arist. distinxit 5. Phys. motum à mutatione. Est

ergo dicendum, quod successio in motu vbiq̄ue est possibilis ratione subiecti, sed non vbiq̄ue ratione formę, sed solum in illis, in quibus formę habent varios gradus; sed si accipiat subiectum per se, & forma per se, in neutra istarum mutationum est necessaria successio, propter rationem adductam de multiplicatione soni, si circumscribitur motus localis; si autem istę formę per motum inducantur, id est, non subito inducantur, necesse est, quod sit successio: & tunc est necesse, quod sit, vel ratione subiecti, vel ratione formę, ut dictum est. Sed arguitur contra vtrumque membrum. Arguitur contra primum, scilicet, quod non possit fieri successio ex parte mobilis, quia alteras non minus est potens in principio, quam post, & agit secundum vltimum virtutis sue, ergo agit tantum in passum à principio in quantum post. Contra secundum membrum, quod scilicet non possit fieri diuisio secundum gradus formę: quia hoc videtur esse contra sensum, quod prima medietas mobilis sit in summo disposita per præuiam alterationem, quia habet gradum formę, & secunda medietas nullo modo sit alterata. Contra vtrumque: quia tunc non esset vna alteratio, sed plures. Pro solutione istorum argumentorum est notandum, quod aliud est ponere successionem in alteratione secundum partes mobilis proportionati agentis, & aliud secundum partes mobilis inproportionati ad agens, quarum tamen quilibet sit proportionata mobili agentis: nam si accipiamus primum membrum, possumus dicere, quod prima pars mobilis alterata ab agente alterat secundam partem, vel quod non alterat, & hoc vel principaliter vel instrumetaliter: si dicas, quod alterat secundam partē principaliter, tūc alterans extrinsecū nihil agit; si dicamus, qđ alterat illā secundam partē instrumetaliter, tūc agens extrinsecū erit agens principale alteras, & prima pars agens instrumetale: & tūc patet ad argumentū contra primum mēbrū, qđ licet agēs sit æquē potēs, tñ necesse est, quod successiuē agat in passū. & mobile sibi proportionatū, & sic prius in vnā partē, pōtea in aliā, si loquamur secūdu alterū mēbrū, pōt dici, quod

Contra 3. membrum

Contra secundum membrum

Contra terminum que. Tertia solutio.

agens

agēs prius necessariò agit in vna partē, & tunc illa pars alterata agit in secundum, & sic etiam patet ad idem argumentum

Nota dum. contra primum membrum. Notandum est in super, pro solutione argumentorum contra secundum membrum, de successione ex parte forme, quòd si alteratum secundum, vtrumque membrum modo prædicto, alterat, vel alterat statim cum incipit habere aliquid forme; aut tunc tantum, cum habet formam in summo; aut quando habet eam in certo gradu, vt puta in 10. ita quod citra illum nihil faciat; Horum trium membrorum secundus gradus est impossibilis, tam in absolute summo, quam in summo possibili induci ab illo agente: quia dato, quod illud agens cesset citra gradum summum, tunc illud alteratum ab ipso, nihil inquam posset facere, quod est contra sensum: etiam primum membrum non est verum: quia posset esse aliqua forma ita remissa inducta, id est inducta ita secundum paucos gradus, quod mobile alteratum secundum illam non poterit agere. Vltimum membrum est verum, quòd scilicet agit cum peruenit ad determinatos gradus, & tunc patet ad argumentum contra secundum membrum de successione ratione forme; quis autem sit ille gradus in formis non est facile assignare: forte minor sufficit in forma magis actiua, vt calore, quam frigiditate; & ex his patet ad omnes instantias; quanto enim alteratis magis intenditur, tanto velocius mouet; & quanto magis remittitur, tanto debilius fit; & minus agit; tot etiam sunt alterationes, quot alterationis, & per hoc patet ad argumentum contra vtrumque medium. Arguit etiam Scotus, quod non sit successio in motu, quia vna pars mobilis non potest mouere aliam ibi (sed primum argumentum contra vtrumque membrum querit de prima substantia, &c.) sed illa argumenta soluit, & præbat, quòd necessariò est successio in motu secundum Philosophum; & illam positionem rejicit, & soluit argumenta illa, & hoc facit vsque ad illa verba (Nota quòd via tenens successione alterationis, &c.) Inquit ergo, quod secundum Aristotelem successio in motu potest esse secundum partes mobilis, & con-

sequenter, quod vna pars mobilis, est causa motiua alterius partis, quia contingens actiue potest omne ens in potentia reddere sibi simile actu; & prior pars est prior in actu, quam secunda pars; Et licet aliquando hæc successio actu non sit secundum partes, tamen illa causalitas adest, quia pars prior prius natura habet formam, quam posterior, licet non tempore; & hoc modo euenit in illuminatione; si autem est successio secundum formam, tunc pars prior ager, non secunda a principio, sed secunda tunc agit, quando habet illam formam secundum gradum actiuum. Sed hic est difficultas, quia secundum dicta, forma substantialis successiue inducitur ratione mobilis, licet non ratione summi ipsius: quia ipsa forma substantialis non habet varios gradus, vt forma accidentalis; Hoc autem est contra Arist. 5. Phys. tex. 10. vbi vult, quòd in substantia non sit motus, sed mutatio; & distinguit mutationem à motu tex. 7. quia mutatio transit de non esse, ad esse, siue de non substantia, in substantiam; à priuatione autem ad habitum non fit transitus per gradus; ergo videtur, quòd substantia non possit generari successiue, neque etiam ex parte mobilis. Ad hoc Scotus dat duplicem responsum, dimissa prima, secunda est hæc, Quod forma substantialis non perficit materiam mediante quantitate, id est suum primum susceptiuum in quantum huius, non habet partem extra partem, & in inductione forme substantialis non est successio secundum partes sui susceptiui; quia suum susceptiuum non habet partes, sed habet partes per accidens: quia nunquam est sine quantitate; & idè in generatione, & inductione forme substantialis, est successio non per se; quia neque ratione ipsius forme substantialis, cum illa non habeat partes, neque ratione susceptiui, in quantum est susceptiuum: quia vt est susceptiuum forme substantialis, non est quantum; sed solum per accidens habet partes, quia non potest esse sine quantitate. Alteratio autem per se habet successione, quia qualitas per se est in quantitate, & necessariò prærequirit quantitatem in subiecto, & etiam ipsa qualitas habet gradus

Dum

Dum

Resp. Scot. solutio.

Quo successio fit in motu

varies,

varios, & ideò in illa per se est successio, quod est verum communiter, vt videtur. Iure ergo in substantia non est motus, sed mutatio, quæ est subita: sed in alteratione, & alijs Prædicamentis, est successio, & motus.

Quomodo autem fiat hæc successio in alteratione, & quare aliquod quantum motum, prius habeat calorem remissum, postea intensum, patet ex hoc: quia cum aliquod corpus incidit calefieri, incipit calor induci paulatim sic quod vnus gradus minimus inducitur prius in vnâ partem, deinde alius gradu per alium motum inducitur in illam eandem partem, prior verò alteratio continuatur in partibus alijs mobilis sequentibus, quarum vnâ completa, vel quantalacûque parte elus, potest incipere alia; & sic cum illa alia tertia alteratio, vnde prior pars alteratur etiam secunda alteratione, quando posterior pars alteratur primâ alteratione; & sic in fine, prior pars est intensus calida, quam posterior, quia pluribus alterationibus superuenientibus alteratur magis prior, quam posterior. Ex his omnibus patet, quomodo in quolibet motu sit successio, & est impossibile, quòd motus fiat in instanti, quia est successio in quolibet motu, vel ratione subiecti, vel ratione forme: quia omnis motus fit super mobile, vel subiectum quantum: non super indiuisibile, vt habetur 6. Phys. habetur etiam quomodo generatio substantialis sit successiue, non ratione forme substantialis, quæ non habet gradus; neque ratione sui subiecti, vt est eius subiectum; sed ratione sui subiecti per accidens: quia illud semper est quantum, & sic per accidens successiue in illud inducitur forma substantialis. Ex quo apparet, quòd non satisfaciunt quæstioni; qui distinguunt de generatione, dicentes, quòd generatio duobus modis accipi potest; Vel pro alteratione prauia ad inductionem forme substantialis; Vel pro ipsamet inductione forme substantialis; & dicunt generatiōnem primo modo acceptam esse successiuam, non secundo modo: quoniam hæc distinctio non sufficit: quia adhuc quæro, in illa inductione forme substantialis cui subiectum sit quantum, an inducatur sta-

tim in quâlibet partem subiecti, an non; & ideò est dicendum, vt supra, quòd successiue inducitur non per se, sed per accidens, vt dictum est. Ad illud de guttis cauantibus lapidem, dictum est supra in Theoremate illo, quòd continuum constat ex semper diuisibilibus; ideò nunc breuiter dico, quod Arist. non ait illam excantationem lapidum fieri in instanti; sed ait fieri in tempore admodum pauco. Ad illud de illuminatione dico, quòd non fit successiue, quia ad multiplicationem coloris non requiritur motus localis; vnde omnes alij motus necessarii sunt successiui, quia interuenit motus localis, quod si alteratio fieri posset sine tribu locali, nõ repugnaret fieri in instanti, & sic de alijs motibus successiuis: vnde supra dixi, quòd est possibile omnem motum fieri successiue: non tamen est necessarium, si enim circumscribatur motus localis, non erit necesse quòd sit successiuus. Ad illud de sensu, loquitur de alteratione intentionali, vbi subiectum est summe dispositum ad formam. Ad illud, quòd aqua subito coagulatur, dico, quòd ait Scotus in antiquis textibus illa verba non reperisse, atamen intelligatur simul, id est paruo tempore, & imperceptibili, vnde si sit multa aqua, videmus etiam sensu, quòd non tota simul, sed paulatim coagulatur. An detur mutatio instantanea disputatur a Philosopho 6. Phys. tex. 32. D. Thomas, Auerroes, & alij, concedunt eam dari: sed hoc est intelligendum eo modo, quo Scotus supra exposuit, scilicet, vbi non intercedit motus localis. Alia loca citauimus, 2. Sct. dist. 2. r. cap. 1. quæ sunt 1. Phys. tex. 23. & vndecimus Metaph. cap. 10.

THEOREMA XXXIX.

Corruptio vnus est generatio alterius, & generatio vnus, est corruptio alterius.

Opinio Scoti: Cap. I.

Scotus 2. Sent. d. 1. q. 3. respondendo ad tertiam principale L. hanc propositionem declarat: & facit differentiam inter has propositiones. Corruptio vnus, est generatio alterius, & generatio vnus, est cor-

Solutio a prioribus. Reijciatur.

Ad Arg. de guttis. The. 52. Ad illud de illuminatione.

Ad illud de sensu.

An detur mutatio instantanea.

est corruptio alterius: prima enim propositio est verior secundum intentionem agentis: quia nunquam agens intendit primo corruptionem, sed primo intendit generationem: & quia ut plurimum non potest agens inducere formam intentam in materiam, nisi corrumpat compositum præexistens, ideo prius corrumpit, & postea inducit formam intentam in materiam illam; adeo quod primo & per se, agens intendit generationem, per accidens verò corruptionem. Secunda verò propositio non est ita per se vera ad intentionem agentis, sicuti prima, propter rationem adductam: quia accidit generati quod corrumpat propter incompossibilitatem terminum corrumperendi cum termino quem intendit, quia non potest producere formam, quam intendit, nisi in materiam præexistentem, & illa materia præexistens, communiter est sub forma incompossibili formam quam intendit inducere: & propter hoc oportet, quod corrumpat compositum præexistens, ut inducat intentum. Ex qua declaratione colligitur, quod hæc propositio non est formaliter vera: Generatio vnivus, est corruptio alterius: quia generatio, & corruptio sunt secundum propriam rationem formalem opposita privatiue, ex 3. Phys. tex. 7. sed est vera concomitante, quod scilicet ad corruptionem vnivus, concomitatur generatio alterius, & generationem vnivus concomitatur corruptio alterius, attamen hæc est discretiva, quod ad corruptionem vnivus per se, & secundum intentionem agentis, sequitur generatio alterius: quia generatio prius intenditur, sed ad generationem vnivus non concomitatur corruptio alterius per se, sed solum per accidens: quia generans per accidens corrumpit. Ex quo loquendo patet, quam parum accurate Ludovicus Buccasterreus in 1. de gen. tex. 17. & Mercenarius in suis Dilucidationibus, in Dilucidatione huius propositionis, citant Scotum, cum illum non viderint, & ei tribuant opinionem quam nec somnauit, quod sæpe illis accidit, citant enim Scotum in 4. Sent. d. 10. q. 3. & 3. d. 4. q. 1. & tamen ut videre est, Scotus ibi nec nominat hanc propositionem; & aiunt Scotum dicere hanc propositionem esse ve-

ram quandoque mediate, quandoque immediate, propter pluralitatem formarum in composito, quod tamen non est verum, licet enim teneat in composito pluralitatem formarum, non tamen hanc propositionem sic glossat; & ad difficultatem illam, quod dum generatur homo interit forma mixta, alio modo est respondendum, ut infra patebit.

Ex hoc etiam habetur, quatenam istarum propositionum prior sit; an generatio vnivus, & postea corruptio; an prius sit, corruptio vnivus, & postea generatio alterius; Nam si loquimur quo ad ordinem nature, prior est corruptio vnivus, quam generatio alterius, non enim generans potest inducere formam in materiam, nisi prius corrumpatur compositum præexistens. Si vero loquimur quo ad finem agentis, prior est generatio, quam corruptio: si quidem generans intendit solum generationem compositi per se, per accidens verò corruptionem præexistentis compositi. Ex quo etiam apparet, quod secundum Scotum generatio, & corruptio non sunt vna mutatio numero, quam diuersorū terminorum respectu dicatur generatio, & interitus, sed se vera sunt duæ mutationes, adeo quod vna potest esse sine altera quantum esse ex se, & intrinsecè: potest enim esse generatio absque corruptione, ut ipsemet Scotus dicit in eodem 2. Sent. d. 2. q. 7. respondendo ad vltimum principalem; & in presenti loco ait, quod generans generando corrumpit per accidens, quia forma educenda est incompossibilis formæ præexistenti in materia, adeo, quod si illa forma existens in materia non sit in compossibilis formæ educendæ, non corrumpet illam, & tunc erit generatio sine corruptione. Apparet etiam, quod perpetuitas generationis assignatur ex causa efficiente, & generante; ex eo enim quod generans semper intendit generationem per se, & corruptionem per accidens, hinc fit quod generatio perpetuatur; neque enim generas per se corrumpit, sed per accidens, per se autem generat; quæ autem sunt per se, sunt æterna per se, quæ per accidens, sunt æterna per accidens, & sic generatio est æterna per se; corruptio est æterna quoque, sed

Generatio
& corruptio
an
sint
vna
mutatio
in
meto

Scotus
m
est
est

sed per accidens scilicet respectu generationis; quando enim agens inducit aliquam formam incompossibilem alicui, corruptum patet dictum est, & sic corruptio per accidens est æterna. Ex quo apparet vnde hæc propositio habeat veritatem; pendet enim ex duabus propositionibus, quæ verissime sunt apud Philosophum. Prima est, quod generans inducit formam in materiam, quæ nuda sine vlla forma manere non potest, propter intemam pendentiam, & inclinationem, quam habet ad formam. Secunda est, quod duæ formæ numero non sunt compossibiles in eadem materia numero, & idem opus est quod agens corrumpat præexistentem formam in materia; & hinc fit, quod vnus corruptio, est generatio alterius, & vnus generatio, est corruptio alterius, vt etiam Moderni quidam optime declarant, quæ propositio est fundamentum in Physica, & radix multarum conclusionum, & maxime mundi æternitatis, idem apud Theologum non est vera, neque in se, sed nunc Physicè loquimur, & in via Aristotelis.

Aliorū obiectiones circa prædictam declarationem. & earundem solutio. Cap. 11.

Circa prædictam declarationem duæ præsertim sūt obiectiones. Prima est ex Zabarella, in lib. de Comuni rerum generatione, & interitu, c. 5. ibi enim sustinet, quod generatio, & corruptio nō sūt duæ mutationes numero distinctæ, vt dixim⁹, sed ait generationem, & corruptionem esse eandem numero mutationem, quæ respectu duorum terminorum dicantur interitus vnus, & alterius generatio. Hanc sententiam probat primo, si ignis agens in aquam vertat eam in aerem, erit interitus aquæ, & generatio aeris, & tunc erit vna mutatio, & facta ab vno, & eodem agente, & per vnam, & eandem actionem, ab vno autem quatenus vnum, non prouenit nisi vnum, ergo illa est vnica mutatio numero re, secundum diuersas considerationes, & respectus. Secundo omnis mutatio vna numero, est à termino ad terminum, neque vlla est, quæ duobus terminis non sit conclusa, quorum vnus est amissio, & alterius est acquisitio; sed cum corrumpitur e. g. per actionem

ignis aqua in aerem, sunt duo termini, quorum vnus deperditur, & alter acquiritur, ergo nihil obstat, quin ille transitus motus inter hos duos terminos sit vnus motus numero, siue mutatio vna numero. Confirmatur exemplo motus localis: nam si descendat lapis de summa turri ad ima, transit à loco ad locum, & est vnus motus re, ratione duo, qui dicitur recessio ab altero loco, & accessio ad alterum; quod patet: quia in eo sunt omnes conditiones requiritæ ad vnitatem numeralem motus, est enim vnus mobilis; & in vno tempore, & per spatium vnum, & à motore vno, ergo, quod de motu locali negari non potest, non debemus negare de alijs motibus; Itaque simili modo dicendum est in generatione substantiali, vna enim est mutatio aquæ in aerem, quæ est aquæ interitus, & generatio aeris.

Verum hæc opinio non est vera, neque conformis dictis Arist. clarum est enim quod Arist. 5. Phys. tex. 7. & inde fecit distinctionem inter motum, & mutationem, quia motus est transitio de subiecto in subiectum, sed mutatio est duplex, vel enim est de non subiecto in subiectum; & hanc appellat generationem, vel est transitio de subiecto in non subiectum, & hæc est corruptio, ergo ex Arist. patet, quod alia mutatio est generatio, & alia est corruptio. Sed huic rationi innuit responsionem, quod generatio, & corruptio duobus modis considerari possunt; Vel secundum realitatem; Vel secundum rationem, si secundum realitatem considerentur sunt vnus motus, & vna mutatio; neque habet diuersas definitiones, sed vnā communem, quæ est, generatio est mutatio rotius in totum, & quod voluerit comprehendere in hac definitione generationem, & interitum ostenditur ex illis verbis (huius generatio, illius verò interitus,) si verò considerentur secundum rationem, sic distinguuntur, & tunc habent vnaque que propriam definitionem. Generatio est transitio de non esse ad esse; & corruptio est mutatio de esse ad non esse; sed quod hæc responsio sit voluntaria & sine ratione ex eo patet: quia ibi Arist. ponit quatuor species mutationis, quarum Prima est de non subiecto in non subiectum, quæ nō datur. Secunda de non subiecto in subiectum. 1.

Cōfirmatur

Reijciatur.

1. 78.

Resp.

1. 78.

21

1.

3. Tertia de subiecto in non subiecto. Quarta
 4. de subiecto in subiecto; modo, si tertia,
 & secunda est distinctio secundum ratio-
 nem, ergo etiam distinctio inter secundum illi,
 & tertiam cum 4. est secundum rationem,
 & sic motus distinguitur à mutatione solum
 ratione, quod quam absurdum sit dicere
 quilibet videre potest ex differentijs
 quas ibi Arist. ponit inter motum & muta-
 tionem, vult enim quod mutatio solum
 fiat in substantia, motus verò in alijs tri-
 bus Prædicamentis; sed hoc clarius est, quã
 ut ostendi possit; sed ex eo facile cõijci po-
 test falsitas eiusdem responsionis, quod
 motus vnus numero, vt ait Arist. 5. Phys.
 text. 34. est ille, cuius est vnus mobilis vnus
 tempus, & vnus terminus ad quem, siue
 qui est ad eandem speciem, & formam, at
 in hoc motu, qui est transitus ex aqua in
 aerem non est vnus mobile, immò sunt
 duo mobilia; vel nullus est mobile, nã hic
 mouetur aqua, & aer; aqua enim circum-
 pitur, & mouetur ab esse ad non esse; aer
 verò mouetur à non esse ad esse, sed ve-
 rius est hic nullum vnus mobile esse; quia
 ex Arist. in 5. Phys. text. 7. & 8. quod gene-
 ratur non est, & quod corrumpitur simi-
 liter non est, & ideo non possunt dici mo-
 ueri; quomodo ergo hic transitus, & muta-
 tio potest dici vnus numero; insuper termi-
 ni ad quos, siue formæ, ad quas tendunt, sũt
 omnino diuerse, quia vnus est forma, &
 esse positiuũ; alterius est non esse, & pri-
 uatio. Præterea, cum dicit, quòd definitio-
 nes illæ de generatione, & corruptione
 de 5. Phys. cõpetunt illis vt ratione distin-
 guantur, vel intelligit, quòd competit il-
 lis quatenus per solam operationem intel-
 lectus nostri distinguantur, vel accipit ibi
 per rationem, esse sentiam, & naturam gene-
 rationis; si secundo modo, habeo intentũ:
 quia nos dicimus, quòd generatio, & muta-
 tio sunt mutationes secundum propriã ef-
 fectum realem distinctã, & sic vna non
 est alia, & ita mutatio aquæ in aerem nõ
 est vna mutatio numero, sed duæ. Si verò
 primo modo intelligat. Cõtra, ergo cessã-
 te operatione intellectus, nõ differt inter-
 tus à generatione cõsiderandũ interitum,
 & generationem absolutam, absque cõpara-
 tione illarum ad hanc, vel illam rem geni-
 tã, vel corruptã; quod asserere, quàm vanũ;

sit, non est qui non videat, sed vanitas huius
 opinionis patet etiam ex solutione sua-
 rum rationum. Ad primũ nego quòd illa
 ratio aquæ in aerem proueniens ab vnus
 agente, sit vnus numero, ad probatio-
 nem, quia ab vnus in quantum & 2. nego il-
 lam propositionem, est enim falsa, vt opti-
 mè declarat Scotus 4. Sentent. distinctio-
 ne 1. q. 1. B. B. Sæpe enim videmus, quòd
 ab vnus in quantum vnus, proueniunt
 plura. Præterea, nego quòd hæc sit vna ac-
 tio, sunt enim duæ actiones, quia est cir-
 ca duas res, scilicet, circa aquam, & aerem,
 & ad diuersos terminos ad quem, & in di-
 uerso tempore: quia agens primo corrup-
 pir aquam, deinde generat aerem.

Ad secundam nego, quòd in præsentia
 fiat tantum duo termini: quia re vera sunt
 quattuor; est enim primo transitus aquæ,
 ab esse aquæ ad non esse aquæ, deinde est
 alius transitus nõ esse ignis, ad esse ignis;
 in hoc potest esse validum argumen-
 tum contra ipsum; sunt quattuor termi-
 ni, & quilibet motus vnus numero, siue
 mutatio concluditur duobus terminis tan-
 tum, ergo hic non est vnus motus numero
 solum, sed duo: licet enim fiat transi-
 tus, & mutatio ab aqua in aerem, non ta-
 men propter hoc isti sunt termini muta-
 tionum; quia mutatio non est ex positio-
 nis in positum, vt patet ex 5. Physicorũ,
 sed talis mutatio est motus propriè di-
 ctus.

Ad cõfirmationem de exemplo motus
 localis patet ex dictis, quòd non currit
 similitudo, multum enim diuersa est
 hæc mutatio aquæ in aerem ab illo motu
 lapidis à turri ad imũ; quia in illo motu
 locali sunt omnia requisita ad motum lo-
 calem vnus numero: quia adest vnus
 mobile, vnus spatium, vnus terminus ad
 quem, quæ in proposito non adfunt; Est
 ergo dicendum, quòd generatio, & cor-
 ruptio sunt duæ mutationes naturaliter
 distinctæ, quæ tamen se concomitantur
 in eodem instanti temporis.

Secunda difficultas aduersus propo-
 sitionem assignatam ab omnibus tangitur,
 & est, quia videtur falsa, videtur enim quæ-
 quãlibet corruptione vnus, nõ sequatur
 generatio alterius; nam in corruptione a-
 nimalis nihil generatur, quia nullã alia
 forma

Ad r.
vnde.

Ad i.

Ad
cõfir-
ma-
tionem.Secũ-
da
diffi-
cultas.

forma noua acquiritur, siquidem illa forma cadaueris, est illamet forma mixtionis quae in uiuente praesuit, ergo datur alicuius corruptio, quae non est alicuius generatio. Idem dicendum est de generatione: nam adueniens intellectiua corpori humano organizato, generatur homo, & nihil corrumpitur: quia praesistens forma mixtionis, siue corporeitatis, manet; quae ratio militat contra nos praecipue, qui tenemus pluralitatem formarum in eodem composito. Huic difficultati respondit Zabarella, & Mercenarius, coincidit enim, & recte, & haec responsio colligitur ex Scoto in 2. Sent. d. 12. q. 1. A. & 4. Sent. d. 11. q. 1. A. quibus in locis declarat definitionem generationis assignatam 1. de generatione. Generatio est mutatio totius in totum, nullo sensibili remanente. Ad argumentum itaque negant assumptum, scilicet, quod ad corruptionem animalis, non sequatur generatio, sequitur enim generatio mixti, corrumpitur enim; totum illud animal, & succedit mixtum, siue cadauer, quod est aliud totum; & cum obijciatur nullam formam produci, dicimus, quod generatur nouum totum, & noua forma, quia illa forma mixti, quae prius non gerebat vicem formae, sed materiae, nunc gerit vicem formae, & constituit compositum, & illi nomen imponit, quod prius non faciebat; & cum dicitur quod generatio est mutatio totius in totum, nullo sensibili remanente, id est, non remanente vilo accidente, intelligitur de accidentibus consequentibus formam, illam totalem, quae corrumpitur, non de alijs accidentibus consequentibus alias formas, vt diximus in Theoremate de qualitate formarum, capite ultimo; est ergo veram, quod ad corruptionem vnius totius, sequitur generatio alterius totius, etiam secundum nos, ponetes pluralitatem formarum in eodem composito, sed hoc melius patebit in disputatione de pluralitate formarum in eodem iam dicta, quia non possunt se simul compati duae totales formae in eadem materia numero. Sed haec omnia, & obiectiones Buccaferrei expendemus diligenter in disputatione de pluralitate formarum. Asserendum est insuper propositionem hanc

veritatem habere solum in substantijs, non in accidentibus, & hoc omnes concedunt, & est expressè sententia Aristotelis in tex. 20. primi de generatione; non enim semper vera est in accidentibus: quia cum accidens non det esse materiae, sed ipsa per formam substantialem iam actu sit, potest accidens vnum recedere à subiecto absque eo, quod vllum aliud accidens generetur in ipsa, vt accidit, quando accidens non habet contrarium, vt recedente lumine nullum aliud accidens aduenit materia; possunt etiam plura accidentia diuersa specie inesse ipsimet subiecto, idem enim potest esse dulce, album, &c. quare non est necesse, quod vno accidente adueniente, alia recedant. In folijs ergo substantijs est vera semper.

THEOREMA XL.

In nutritione est generatio aliqua nouae formae.

Opinio Scoti, & Aduersariorum reiectio.
Cap. 1.

Scotus de augmentatione loquitur in 4. Sent. dist. 44. q. 1. & recitata opinione Magistri, & Henrici, suam sententiam ponit, quattuor Conclusiones ostendendo, & probando: quarum duas tantum in praesenti adducam, quia illae solae sunt ad propositum nostrum. Prima Conclusio est haec. In nutritione est aliqua generatio, extendendo generationem ad omnem inductionem formae substantialis in materiam post priuationem. Exponit autem hanc Conclusionem, quod haec generatio facta in nutritione, non est proprie generatio, sed potius aggeneratio: quoniam generatio terminatur ad per se ens, prout illud dicitur per se ens, quod non est pars alicuius: sed haec generatio in nutritione facta, potest dici aggeneratio: quia est generatio alicuius, quod per generationem fit idem alicui praesistenti, cui aggeneratur; potest etiam dici ingeneratio, quia est generatio partis in toto, cuius non vult pars. Secunda Conclusio: Forma, quae per hanc generationem in materiam nutrimenti inducitur, est for-

ma noua, non antiqua. Comprobatio istarum duarum Conclusionum pendet ex consideratione duarum opinionum contrariarum; rationes enim, quibus istae duae Conclusiones comprobantur etiam illas duas opiniones reiiciunt. Pro intelligentia clara conclusionum istarum est videndus modus nutritionis; hoc enim cognitio, patebit veritas istarum Conclusionum. Prima opinio est Magistri Sentent. in 2. distinct. 3. ubi declarans modum nutritionis, ait, quod nihil de nutrimento transit in veritatem naturae humanae, sed tantum illud est de veritate naturae humanae, quod contrahitur à parentibus, quod autem generatur ex nutrimento, quasi fomentum adhæret calori naturali, ne extinguatur, sicut oleum adhæret ligno, & hac de causa requiritur nutrimentum, licet illud non conuertatur in veritatem naturae humanae. Hanc opinionem Scotus confutat multis medijs, sed praecipue, quia non minus est perfecta vegetatiua, in homine, quam in bruto, sed sic est, quod vegetatiua in bruto conuertitur nutrimentum in substantiam aliti, ergo, & vegetatiua in homine poterit quoque habere hanc operationem, vt conuertat nutrimentum in substantiam aliti. Confirmatur; ita enim generatur homo in perfecta quantitate, quam brutum, & ita in eo fit continua deperditio partium, sicut in bruto, ergo oportet, quod in homine ita fit augmentatio & restauratio sicut in bruto; in bruto autem est augmentatio, & restauratio per hoc, quia terminus augmentationis est aliquid ipsius substantiae nutriendi, & augmentandi, ergo necesse est etiam quod augmentatio, & restauratio fiat in homine per hoc, quod terminus augmentationis in homine sit aliquid ipsius substantiae hominis. Tertio, quia stante hac opinione, sequeretur, quod in homine esset aliqua caro, quae simpliciter esset incorruptibilis per totam vitam suam, vel si corrumperetur, numquam posset restaurari, quorum vtrumque est inconueniens; primum quidem est inconueniens; quia illa pars incorruptibilis esset alterius speciei à cæteris partibus carnis corruptibilibus: dicere autem in homine esse diuersas species carnis tali di-

ueritate, nemo est qui non videat esse absurdum. Secundum quoque est inconueniens: quia tunc semper in homine esset minus de veritate carnis humanae, quia cum aliqua portio deperdat, semper, & non possit restaurari, semper minus erit; unde non solum non augebitur, sed semper diminuetur. Propter has rationes, & alias, quas vide ibi, tenet Scotus, quod nutrimentum transit in veritatem naturae humanae; & hoc etiam communiter à philosophis conceditur, & ab alijs Theologis, cum nutrimentum transeat in veritatem naturae humanae, oportet videre quomodo hæc conuersio nutrimenti in naturam humanam fiat. Duo autem modi dicendi solum existant. Primum est Henrici de Gandauo, vt imponunt ei Marginista Scoti, quem D. Thomas, & multi ex Philosophis modernis sequuntur, qui dicunt, quod nutrimentum conuertitur in præexistentem carnem acceptam à parentibus, sed conuertitur non recipiendo nouam formam, neque secundum totum, neque secundum partem, sed tantummodo, per hoc, quod deficiente in nutrimento forma nutrimenti, succedit in materia nutrimenti forma carnis præexistens, ideo quod hæc opinio vult, quod per calorem naturalem partes carnis resoluuntur, & per fluxum deperduntur illae partes, fluunt, & deperduntur secundum materiam solum, non secundum formam; adeo quod volunt formam eandem penitus, & quo ad totum, & quo ad partem manere, & solum fieri fluxum in materia, & consequenter cum alimentum conuertitur in carnem præexistentem, non acquiritur noua forma, vel noua pars formae in materiam nutrimenti, sed solum illa materia nutrimenti amittit propriam formam, & induitur forma carnis præexistentis; quod declarant, e.emplo animae intellectiuae, quae de nouo perficit materiam, quae fuit sub forma alimenti, neque tamen ipsa in se est noua, neque quo ad totum, neque quoad partem. Confirmatur etiam per auctoritatem Aristotelis, in 1. de gen. capite de augmentatione, textu 34. ubi Aristoteles ait: Caro secundum speciem manet, caro autem secundum materiam fit.

De
nido
nutri
tionis
varia
opin.
Opin.
Mag.
sent.

Reij-
citur.
1. rō.

Opin.
Hen.
D.
Tho.
C. a-
liorū.

1. rō.

2.

fluit, & refluit; ex hac auctoritate ita argumentatur; hac in perditione carnis portio carnis secundum formam deperderetur, & etiam in nutritione acquireretur, non esset verum, quod caro maneret secundum speciem, & fluere secundum materiam; sed etiam fluere, ac resuere secundum formam: Tertio probatur hæc opinio per rationem: quia si in nutritione, nutrimenti materia reciperet aliam formam carnis, quæ non præfuit in carne præexistente, ergo illa caro addita per nutrimentum carni præexistenti, non faceret unam carnem cum præexistenti, sed faceret quoddam contiguum, vel quoddam cōtinuum cum illa, & tunc nutritio esset iuxtapositio carnis nouæ ad carnem veterem, quod negat Philosophus in primo de generatione, cap. de augmentatione, ex hoc etiam sequeretur aliud absurdū, scilicet, quod non qualibet pars nutriti esset nutrita: neque omnis pars aucti, esset aucta: nam solum augeretur illa pars carnis præexistens, cui iuxta ponitur caro noua. Hanc sententiam confutat Scotus primo sic. Forma extensa, & diuisibilis, non recipit materiam indiuisibilem, & modo inextensam, sed diuisibiliter, & modo extensa, ita quod cum materia vario modo extenditur, vario quoque modo forma illa extensa extenditur, at in proposito forma carnis est forma extensa: vnde cum materia aliti augetur, & extenditur, ipsa forma quoque necessario augetur, & extenditur, tunc subinfert; sed partes priores formæ manet, ergo oportet, quod in augmentatione aliqua pars forme noua producat, & generetur, alioquin non esset extensior nunc, quam prius, maior proposito probatur: quia ex Arist. in prædicatione de quantitate, quanta est superficies tanta est albedo, ita quanta est materia, tanta est forma eius extensa; Cōfirmatur: quia pars forma est in parte materie, & ita maior pars forme est in maiori parte materie; cum ergo maioratur materia, maioratur forma, & consequenter forma illa non potest maiorari, nisi maioretur materia; neque materia sine maioratione forme: quia tunc aliqua pars materie esset sine forma sua, sicut si maioraretur quantitas, & non maioraretur albedo, aliqua pars quanta

Phil. Nat. 10. D. Scoti.

tatis esset sine albedine, quod est inconueniens ratione forme substantialis, sine qua materia nunquam esse potest. Minor quoque probatur: quia forma carnis si non est extensa, ergo est simplex, vt est anima intellectiua, quod non conceditur, sed ad diuisionem carnis ipsa forma carnis quoque diuiditur. Secundo conceditur ab hac opinione, quod post nutritionem plures sunt partes materie in toto, quam prius; aut ergo pars noua materie est in toto sine forma, quod est inconueniens, aut est ibi sub forma noua, & hoc est propositum nostrum, quod intendimus; aut est sub forma præexistenti, sed hoc est impossibile: quia tunc vel illa forma præexistens desinit informare partem materie, quam prius informabat, & tunc eadem pars forme mi grauit à parte materie ad partem aliam materie, quod est inconueniens; aut illa pars forme prior eadem perficiet simul partem materie veterem, & materiam nouam, quod est inconueniens: quia est impossibile, quod duo perfectibilia ab vno quorum vtrumque seorsum est adæquatim perfectibile illi perfectio simul ab eadem perficiantur; vtraque autem pars illa materie scilicet veteris, & nouæ, est adæquatim perfectibile illi parti forme; ergo illa pars forme non potest simul vtrumque partem materie perficere, quod tamen contingeret stante hac opinione, vt dictum est. Tertio, corrupta materia, siue fluente parte materie, necessario etiam fluit pars forme, quæ illam partem materie informabat: sed per eos materie pars fluit, & restauratur, ergo, & pars forme, quæ illam materiam informat, fluit, & restauratur. Minor est clara ex concessis; Maior probatur quia illa pars forme dependet ab illa parte materie, quæ informat, sicuti tota forma illa pedit à tota materia, cum educatur de forma materie. Præterea, si illa materia corrumpitur, necessario quoque pars ea forme, quæ illam partem materie informabat, fluit, & corrumpitur, quia destructo eius subiecto manere nequit, & cosequenter cum alia materia generatur, nouam formam per generationem acquirit, ad eam, quod dicendum est compositum esse illud, quod fluit, & per cosequens compositum est, quod redit per nutritionem, non materia pura sine forma. Ex cōsua

Pro
lagar
...nis
Se ti.

tatione harum duarum opinionum habetur comprobatio opinionis Scoti de modo nutritionis, & de quidditate, & definitione eius, quæ est explicata per illas duas Conclusiones, quia ostensum est, quod nutrimentum transit in veritatem nature humane contra primam opinionem, & contra secundam ostensum est, quod hæc transitio, & conuersio non potest fieri per solam additionem materię absque generatione nouæ formæ; sed quod est necesse nouam formam generari in nutritione: ita quod cum nutrimentum transit in naturam, unum alium generatur ex nutrimento noua caro, tam quod ad materiã, quam quod ad formam, & hæc caro de nouo manet per se, sed aggeneratur præexistenti carni, ita quod nutritio non est simplex generatio, sed aggeneratio, vel potius ingeneratio, quia nutritio est generatio partis in aliquo toto. Hanc eandem sententiam sequitur Iacobus Zabarella in suo libro de aeris, & nut. c. 18. licet differat à Scoto, immò ei contrarius sit in modo nutritionis, quia in re esse sibi met contrarium in frã ostendam, cap. 4. dum disputabimus, an idẽ indiuiduum numero permaneat à principio vsque ad finem augmentationis, & ibi etiam soluemus rationes adductas pro opinione Henrici, quàm Zabarella, & quidam alij sequuntur istæ enim questionis, quid sit nutritio, quomodo fiat, & quomodo idem numero compositum permaneat à principio vsque ad finem in nutritione, & augmentatione, habet easdem difficultates, & simul soluuntur; quoniam autẽ nutritio, & augmentatio maximam affinitatem habet ad inuicem, & parum distinguuntur, oportet prius videre quid sit augmentatio; deinde ad alias questionis soluendas accedemus.

Quid sit augmentatio, aliorum opiniones, & earundem consutatio. Cap. II.

Circa definitionem augmentationis est maxima disputatio inter viros graves, & quidem res est plena dubijs, at factæ res opiniones principes existant; sed antiquiora opiniones de hac re adductis, notandum est, vt comminiter omnes assernat, quod vt inquit Aucroes

primo de Cælo com. 22. accretio est nomen æquiuocum, & ideo est prius distinguendum, ne disputatio confundatur. Vno modo itaque accipitur accretio pro aggregatione siue accumulatione corporis ex simili corpore, vt cum aqua maior fit ex appositione alterius aquæ, illa prior aqua augetur, dicitur diminutio ei opposita dicitur. Secundo modo accipitur, augmentatio pro rarefactione, abique nouæ particule alicuius accessione, & similiter condensatio dicitur diminutio illi opposita, vt aqua cum valde calefit dicitur augetur, quia rarefit. Tertio modo accipitur augmentatio pro incremento viuientium corporum, quo incipiunt augeti statim cum orta sunt, & hoc accretio est proprie augmentatio siue accretio, & de hac accretione hæc tertio modo accepta loquimur in proposito, cui accretionis tres conditiones competunt ex Arist. in 1. de gen. tex. 32. & 33. Prima est, vt id, quod augetur, idem numero maneat cum auctam est, quod erat ante accretionem; Secunda est, quod res maior fiat ex materia aliqua accedente extrinsecus; Tertia, quod auctio fiat, & secundum totum, & secundum omnes partes. Per hæc tres conditiones fecerunt augmentatio proprie dicta ab alijs augmentationibus impropric dictis. His ita præmissis, aliorum sententiæ considerandæ sunt. Prima opinio est Marsilij 1. de generatione, quæ est 10. & Caietani 3. Phys. qui dicunt, quod accretio nil aliud est, quam generatio substantialis, accretio enim est conuersio nutrimenti in substantiã nutriti, secundum maiores partes, quàm sint partes deperditæ, & resolutæ; sed conuersio nutrimenti in substantiã nutriti est generatio, vt patet, ergo secundum rem auctio nil aliud est, quàm generatio substantialis, & cum hoc addit, quod auctio, & nutritio non differunt re, sed solùm ratione, quia auctio appellatur auctio, quatenus est conuersio nutrimenti in rem nutritam, secundum plures partes eius, quàm fuerint partes resolutæ; dicitur verò nutritio, quatenus reparat, & restaurat substantiam deperditam nutriti, vt carnis, Marsilius, & Caietanus postea quoquo modo dissident inter se, de qua re vide Ludouicam Buccaferrun.

Acro
tio &
nom
æqui
uocum.

Condi
tiones
accre
tionis

Opini
Mar
sily
& Cai
eti

Verum hæc opinio rejicitur a multis, quia ut inquit Buccaferreus Arist. 5. Phys. tex. 7. & 8. & inde, distinguit motum auctio- nis à generatione substantiali ex tribus, primo ex termino, quia generatio termina- tur ad substantiam, quod enim per ge- nerationem acquiritur est substantia, ter- tius verò ad quem augmentationis est quantitas hæc talis, vel talis; secundò ex subiecto, quia subiectum generationis est materia in pura potentia; at subiectum augmentationis est substantia actu, sicuti quæque sunt subiecta aliorum motuum, ut patet ex eodem 5. Phys. sub initio ter- tio differunt ratione mensuræ, quia generatio fit in instanti, augmentatio verò fit in tempore, quia est motus, & omnis mo- tus est successivus. Adjungit Zabarella aliud argumentum efficax, quòd si dica- mus essentiam augmentationis esse præ- cisè illam generationem, non habemus augmentationem; ratio est, quia in ac- cretione non solum partes, sed etiam totum debet acquirere maiorem quantitatem: at si fiat tantum generatio novæ carnis, & nulla alia mutatio in quantitate fiat, illud totum nõ acquireret maiorem quantitatem, & sic non extendetur magis totum, quàm prius, & ita consequenter non augetur, augmentatio igitur non erit augmenta- tio: Neque hæc sententia approbaret Sco- tus, qui 4. sent. d. 44. q. 1. aperit ait nutri- tionem differre ab augmentatione, quia nutritio fit in instanti, augmentatio verò in tempore cum sit motus, in super ait nutri- tionem semper durare, auctio nem ve- rò tantum ad determinatum tempus, nõ ergo vult Scotus, quòd augmentatio sit penitus reipsamet nutritio.

2. Secunda opinio est Joannis Gadamis
4. Phys. quæst. 10. & alibi, & Burlin in 3.
Physic. & isti dicunt, quòd accretio nõ
est formaliter illa generatio, siue aggene-
ratio nutrimenti in rem nutritam, quæ di-
citur assimilatio, vel nutritio, sed dicunt
quòd est extensio rei auctæ, quæ illam as-
similationem, siue generationem, & nutri-
tionem consequitur. Pro hac opinione
arguit, quia statuendo accretionem esse
hanc extensionem, statimans ipsam verè
esse motum, & motum in quantitate cũ
successivè, & in tempore factam, nam

hæc extensio fit ad maiorem quantitatem
nulla facta mutatione in subiecto. Præ-
terea, secundum hanc sententiam servatur
in accretione id, quod ait Aristoteles primo
de Gen. tex. 25. nempe, quòd id, quod
augeatur mutat locum, ita ut toto manente
in eodem loco, partes de loco ad locum
moveantur, quòd fieri conspicitur clarè
in extensione. Hanc sententiam confutat
Buccaferreus, & Iacobus Zabarella ex Pe-
tro Pomponatio. Primo, quia extensio est
motus ad raritatem, est enim rarefactio,
quædam extensio: at raritas est qualitas,
non quantitas, ut ait Averroes 4. Physic.
comm. 87. & 7. com. 15. at accretio est mo-
tus ad quantitatem, non autem ad quali-
tatem, ergo accretio, non est extensio for-
maliter. Præterea Arist. primo de genera-
tione c. de accretione, volens accuratè de-
finire quid sit accretio, numquam nomi-
navit extensionem; sed nominavit solum
nutritionem ad maiorem substantiam.
Tertio dicit Arist. primo de gen. tex. 41.
accretionem, & nutritionem esse idem
subiecto, modo si accretio esset extensio,
non esset idem quod nutritio subiecto,
quia nutritio non est extensio formaliter.

Tertia opinio est ipsius Pomponatij, ut
refert Zabarella, quod accretio est adep-
tio maioris quantitatis, quæ fieri non
potest absque aduentu quantitatis exter-
næ. Hanc eandem sententiam videtur se-
qui Ludovicus Buccaferreus in primo
de Gen. duas enim definitiones assignat,
quarum alteram appellat Logicam, alteram
Naturalem; sed in idem coincidunt.
Prima est. Accretio est per se motus vi-
uentis ad maiorem quantitatem. Secunda
accretio est per se motus viuentis ad ma-
iorem quantitatem, & perfectam, factus
ab anima mediante calore naturali ipsius
viuentis. In hac secunda apposuit causam
efficientem, quam in prima reticuit, sed
ambæ in vnam coincidunt. Ex his mihi
videtur, quod definitio Pomponatij, & I-
stæ Buccaferrei in vnam conveniunt, nõ
illa adeptio maioris quantitatis, nisi aliud
est nisi motus per se ad maiorem quanti-
tatem. Hanc opinionem comprobatur Bucca-
ferreus, quia habet illas tres condiciones
assignatas ab Aristotele, primo manet idè

Rej-
citur
1. 10.C. de
accre-
tione
3. 10.3. opi-
nio
qua
est p. 5.
pon.

inobile à principio vsque ad finem: quia est motus, & in quolibet motu vno numero manet idem subiectum numero. Secundo, quia cum auctio fit, motus per se fit secundum quilibet partem nutriti, quod enim mouetur per se secundum omnem partem mouetur. Tertiam conditionem quoque habet, quia dicunt, quod est ad maiorem quantitatem, non potest autem fieri acquisitio maioris quantitatis, nisi extrinsecus aliud accedat. Hanc opinionem rejicit Zabarella, quia ait quod non satisfacit quæsitò, verum est enim ut quilibet fateatur, augmentationem esse motum ad maiorem quantitatem, sed cum in augmentatione sint plures mutationes, ut generatio, nutritio, & extensio, queritur, quam illarum mutationum sit in qua consistat acquisitio maioris quantitatis, ita ut illa mutatio dicatur esse mutatio ad maiorem quantitatem. Ponit deinde suam opinionem, quæ est, quod accretio non consistit in sola nutritione, neque in sola extensione, sed in vtraque; eandem probat, quia Aristoteles in primo de generatione vtramque conditionem posuit, dixit enim accretionem fieri ex materia extrinsecus adueniente, vnde non in sola extensione consistit, sed in generatione, & conuersione alimenti in maiores partes substantiæ, in text. verò 25. eiusdem secundam expressè posuit, quando dixit illa, quæ augetur locum mutare, sicut illa, quæ extenduntur; ecce quod sensit in accretione fieri extensionem, ex hoc loco apparet accretionem consistere etiam in extensione. Hanc quoque fuisse Auerroris sententiam asserit, & multis alijs suasionibus eandem sententiam confirmat.

Exponitur opinio vera, quæ est quoque opinio Scoti. & rationes aliorum soluntur. Cap. III.

Sens. Resp. & Buccifer rei. **E**Go hac in re existimo veram esse sententiam Pomponauij, & Bucciferrei, si rectè intelligatur, & etiam opinionem Zabarella; verum est enim, quod si consideremus omnia quæ concurrunt ad accretionem, quod in accretione clauditur nutritio, & nutritio accretioni præstatur, non enim potest viuens ex ma-

teria externa augeri, nisi illa materia ut alimentum vertatur in materiam aliti, hæc autem versio fit per nutritionem, ad quam versionem statim sequitur postea maioratio quantitatis præexistens viuētis, & ideo quo ad hoc rectè dicit Zabarella accretionem consistere non in sola nutritione, neque in sola extensione, sed in vtraque simul; sed profectò si consideremus formaliter accretionem, & secundum propriam quidditatem, uti considerantur Pomponati, & Bucciferreus, non possumus dicere, quod nutritio sit de essentia eius, immò nutritio est distincta ab accretione, quod facile probatur, quia ut inquit Scotus 4. Sentent. d. 44. art. 1. in fine, & ut ex se clarum est, omnes fatentur, nutritio est mutatio, quæ sit in momento, & reducitur ad generationem, immò est generatio, siue aggeneratio, ut supra dicebamus, at accretio non est mutatio, sed motus in quantitate, qui fit in tempore. Insuper nutritio distingui potest ab accretione, immò de facto distinguitur, quia cum viuens peruenit ad periodum accretionis, cessat accretio, & tamen nutritur quo ad viuere, non ergo in essentia accretionis clauditur nutritio, cuius essentia rei permanet destructa re, cuius est essentia; sed solum est causa necessaria requisita ad accretionem, vt diximus. Adiungimus argumentum illud, quod asserit Bucciferreus aduersus Marsilium, quia Aristoteles 5. Phys. text. 18. dicit augmentationem esse motum, & illam distinguit a generatione per illas tres causas superius adductas, ergo non est nutritio, cum nutritio sit generatio siue aggeneratio. Præterea nunc augmentatio esset quoddam aggregatum ex mutatione, & motu, scilicet ex nutritione, & illa extensione ad quantitatem maiorè, quod tamen videtur falsum; quia Aristoteles voluit accretionem esse vnam partem motus distinctam ab alijs, ut patet ex 5. Phys. text. 18. ubi ex actè distinguit, vnaquaque specie motus; & licet huic argumento nitatur respondere Zabarella, dicens, quod nutritio est principij sequētis extensionis, uti punctus est principij lineæ, & ideo sicuti punctus accipitur in definitione, & essentia lineæ, ita nutritio est conclusa in essentia acc-

Rej. citur.

Opin. Zab.

Scot.

10.

11.

12.

13.

Rej. Zab.

14.

Res. ccretionis. Hæc solutio non est bona, quia
citur. ex ea habetur, quòd nutritio est terminus
 a quo accretionis, modo terminus a quo,
 non est essentialiter motus, qui fit ab eo:
 vnde cum homo discedit a validitate ad
 frigiditatem, & sic mouetur frigidatione,
 calor non dicitur essentia frigidationis,
 sed est quid distinctum essentialiter,
 quod tamen necessariò requiritur ad tale
 motum; argumentum etiam est pro
 nobis, licet enim punctus claudatur in es-
 sentia linea, non tamen sequitur, quod
 essentia puncti formaliter sit essentia li-
 neæ, licet etiam in proposito sit multum
 diferimen, quia non est tanta necessitas
 inter accretionem, & nutritionem, sicuti
 inter punctum, & lineam: nam ista non
 possunt seiungi ab inuicem, neque vnum
 esse potest sine altero, at nutritio potest
 esse sine accretione. Quare si formaliter
 consideremus accretionem, & nutritio-
 nem, dicendum est proculdubio, quod
 sunt distincta, quia nutritio est mutatio,
 accretio verò est motus, & nutritio est ag-
 generatio nouæ substantiæ ad præexisten-
 tem substantiâ loco deperditarum partium,
 accretio autem est motus per se viuents,
 siue adeptio maioris quantitatis in viuente.
 Hoc modo optimè saluatur quod Accre-
 tio est motus ad quantitatem, vt optimè
 dicit Philosophus in 5. Phys. tex. 18. & di-
 stinguatur à nutritione, & generatione.
 Hoc modo etiâ saluatur in accretione il-
 læ tres conditiones, quas Philosophus ac-
 cretioni assignat, scilicet, quod maneat id-
 è numero auctum à principio vsque ad
 finem; hæc est clara, quia in omni motu nu-
 mero vno, semper manet mobile idè nu-
 mero. Saluatur secunda, quia cù fit motus
 per se, secundum totum mobile augetur,
 & secundum omnes partes. Saluatur quo-
 que tertia, quia cum fit motus ad maio-
 rem quantitatem, non potest fieri, nisi alia
 quantitas extrinsecus adueniat. Ex hoc et-
 iam habetur quomodo nutritio, & ac-
 cretio simul conueniant, & differant; con-
 ueniunt quidem, vt inquit Aristoteles 1.
 de Gen. tex. 41. quia versantur circa idè
 subiectum, scilicet viuens, & circa eandè
 materiam, scilicet nutrimentum, nutritio
 enim ex nutrimento restaurat partes de-
 perditas, & ideo respicit nutrimentum,

sed non vt quantum, accretio verò respi-
 cit nutrimentum, sed vt quantum, quia
 respicit nutrimentum, vt auget nutrimentum
 ad perfectum, & sic differunt ex fine, &
 etiam formaliter. Ex quo loco apparet re-
 cte Scotum in 4. dist. 11. q. 3. responden-
 do ad secundum E. E. refutare Agidium,
 quem asserere ait subiectum accretionis
 esse quantitatem; hoc enim est falsum,
 tum propter rationem, & auctoritatem
 Aristotelis nunc adductam: quia accre-
 tio versatur circa viuens, & est in uiuente
 tamquam in subiecto, viuens enim est,
 quod motu accretionis mouetur, quanti-
 tas autem est forma, circa quâ mouetur;
 quod etiam confirmatur ratione Scoti ibi
 adducta. Nulla quantitas omnino ead-
 em manet in toto motu, & sub vtroque
 termino, subiectum autem manet idem,
 ergo quantum non est subiectum augmen-
 tationis.

Hæc etiam, quam explicauimus, senten-
 tia de definitione auctiois est Scoti; licet
 enim de auctioe partum dicat in præci-
 tato loco, & alibi, tamen ex ijs, quæ dicit
 ibi in calce primi Articuli, patet ipsum exi-
 stimasse accretionem esse motum diuersum à
 nutritione, vt supra diximus; tum, quia nu-
 tritio est mutatio, & fit in instanti, & ac-
 cretio est motus qui fit in tempore, tum quia
 manet nutritio destructa accretione; ex i-
 stimauit tamè accretionem fieri non pos-
 se sine nutritione; & versari circa idem
 subiectum, & materiam, nõ tamen habere
 eundè finem, quia accretio est propter
 perfectionem viuents, nutritio propter con-
 seruationem eiusdem; neque esse formaliter
 idem, quia nutritio est mutatio, accre-
 tio est motus, vt dictum est; si tamen veli-
 mus assignare perfectam definitionem ac-
 cretionis complectentem omnes causas, pote-
 rit esse hæc. Accretio est motus viuents cor-
 poris quo totum, & omnes partes simul se-
 cundum omnes dimensiones extèduntur ad
 maiorem quantitatem, factus ab anima per
 calorem naturalem, ex alimento extrinsecus
 assumpto, & conuerso in substantiam, vt
 ipsum viuens debitam sibi magnitudinem
 assequatur ad excedendas omnes operatio-
 nes vitæ. Reliquæ particule huius defini-
 tionis ex dicendis patebunt; apparet etiâ ex
 dictis quomodo fiat accretio, de qua re

Opin.
Scot.

Petse
lia
de si-
nitio
notæ
stanti.

Quo-
modo
 - hñ

fit accretio. nihil dicit Scotus; fit enim hoc modo; prius enim alimentum per nutritionem vertitur in substantiam nutriti, deinde facta illa versione cum illud nutrimentum conuersum sit quantum, & sit additum entis, & cum illo sit factum idem, illud uiuens magis extenditur tunc, & sic augetur; ita quod nutritio quidem fit in momento temporis; sed auctio cum sit motus, & communiter successiuus fit in tempore; neque enim transitus ille à minori ad maiorem quantitatem factus post nutritionem, fieri potest in momento; cur autem cum fiat nutritio semper, semper non fiat accretio, infra dicam.

Ad rationes a-
nas a-
liorū. Ad rationes aliorum, ad rationem illā Marfilij negatur maior: formaliter enim illa est falsa, quia auctio formaliter non est conuersio nutrimenti in naturam aliti, quia auctio non est motus secundum quantitatem, ut diximus, licet conuersio nutrimenti in alitum quoque requiratur, ut dictum est, per hoc patet ad alias rationes; & ex dictis facilliter omnia argumenta contraria soluantur, quæ propter breuitatem omitto.

Quomodo maneat idem numero, quod augetur à principio vsque ad finem. Opinio aliorum, & reiectio. Positio Scoti, & solutio rationum in contrarium. Cap. I. V.

Vidimus definitiones nutritionis, & accretionis, ex quibus soluere quecundam alia dubia facile poterimus. Primum est maxima difficultas circa conditionem illam auctiois, quod auctum, & nutrimentum permaneat idem numero per totam vitam, certum est quod animal idem numero, & caro, & corpus idem numero per manet in tota vita, ut omnes arbitratur; quomodo autem hoc fieri possit, est difficile cognitum; ideo de hac re duæ sunt opinionēs, quarum alteri omnino est adharendum nisi uelimus sequi sententiā Magistri de nutritione, quam in ipsa cap. 1. reiecit semper; sed sustinendo, quod in nutritio semper aliqua pars deperditur, & quod loco illius ex nutrimento alia acquiratur, quæ transit in ueritatem materie nutritæ, alteram duarum viarum amplecti

est necesse. Prima opinio est Alberti, Thomæ, ut Buccafersus, & Zabarella, eis tribuunt, & Henrici, quæ etiam multi alij sequuntur, & tenetur, quod ideo animal idem numero in tota vita seruetur, quia continua deperditio, & acquisitio fit secundum materiam, non secundum formam, anima enim vegetans semper permanet eadem numero, & secundum totum, & secundum suas partes, & quoniam esse est a forma, cum permanet eadē numero anima in animali in tota vita, necessario quoque permanet idem numero animal; Si uero quaeratur quomodo hæc anima se habeat respectu nouæ materie additæ animali per nutritionem, & accretionem. Respondent quod illa forma se extendit ad informandam de nouo illam materiam sicut informabat priorem materiam, quæ fluxit, ut sup. cap. 1. diximus exponendo opinionem Henrici. Verum est hic notandum quod loquendo de forma inextensa, & simplici qualis est anima intellectiua, comprehendens vegetatiuā, & sensitiuam in homine, est uera hæc opinio, & quo ad hoc non dissentiret Scotus; idem enim Franciscus permanet à principio uitæ vsque ad finem, quia anima eius permanet eadem numero, licet in carne eius, & corpore fiat continuus fluxus, & refluxus partium; sed loquendo de forma extensa, ut carnis, & ossis, & ut est forma partium homogenearum secundum quas primo fit accretio, & nutritio, & que sunt forma extensa, & diuidua; non est uera opinio istorum. Difficultas autem in hac disputatione non est circa formam simplicem, sed circa formam extensam qualis est forma carnis, ossis, & partium homogenearum, quæ primo, & per se augetur; est enim difficultas cum continuo aliqua pars carnis fluat, & refluat, quomodo eadem illa caro numero maneat à principio uitæ animalis vsque ad finem; idem de ossis, & partibus homogeneis; noque possumus dicere, quod permaneat eadem caro, quia permanet eadem anima vegetans, ut Zabarella ait, & alij opinionis contraria; quia caro non est caro per annum, sed est caro per proportionem formam carnis, quia nos sustinemus plures formas substantiales in composito;

Hæc opinio reijcitur.

Dua opin.

posito: vnde cum in composito sit forma corporeitatis, quæ est diuersa ab anima, etiam forma carnis, quæ pertinet ad formam corporeitatis erit diuersa ab anima. & hoc debet fieri Zabarella, qui nobiscum in composito fatetur plures formas substantiales, & maxime formam mixti diuersam ab anima. Prima ergo opinio ad hanc questionem est Henrici, quid dicit quod caro eadem manet: quia licet materia carnis fluat, & refluat: non tamen forma carnis fluit, & refluit, neque secundum totum, neque secundum partem; sed eadem forma numero manens extendit se, & succedit in materia nutrimenti corrupta forma nutrimenti: quam opinio non confirmat rationibus adductis supra primo capite. Verum hæc opinio non est vera: quia forma carnis & partium homogenearum, est forma extensa, & diuisa ad diuisionem materie (nolo modo disputare an vegetalis sit diuisa, nec ne, & an hæc sit propria forma carnis, quia de hoc erit sermo in materia de pluralitate formarum in eodem composito) cum ergo corpus sine materia carnis, & corpus fluat, necesse est, quod fluat pars illa forma carnis, & que illam partem materie informabat; & cum de nouo aggeneratur pars carnis præexistenti carni, etiam noua forma, siue nota pars forme in illa aggeneratur, quia præexistentes partes forme non possunt extendi, que omnia recte, & efficaciter illis tribus rationibus 1. cap. adductis contra opinionem Henrici probatur, solutio enim istius dubitationis pendet ex solutione illius: neque responsio Zabarella ad argumentum de migratione forme soluit, quia non est ad argumentum eo modo, quo illud conficit Scotus. Idem est alia opinio, quæ colligitur ex Scoto in 4. dist. 44. q. 1. ex declaratione quid sit nutritio, quæ est quod ideo eadem caro numero, & os numero, dicuntur permanere eadem à principio vsque ad finem: quia licet fiat deperditio in eis secundum partem materie; & secundum partem formæ, non tamen fit deperditio secundum totam materiam, & secundum totam formam, & ita nunquam illa caro corrumpitur secundum totum, & quoniam illud, quod manet secundum totum,

licet secundum aliquam partem continuo fluat, & refluat, dicitur idem numero; ideo etiam caro, os, & omnis pars homogenea, & denique totum corpus dicitur manere idem numero, quia secundum totum semper manet, licet secundum partes fluat. Sed contra hanc opinionem Scoti sunt rationes superius cap. 1. adductæ pro opinione Henrici, quas non solum ibi: & vltra eas arguit Zabarella contra eandem multipliciter, Primò sic. Hæc opinio videtur aduersari omnium hominum existimationi: quia tandem caro animalis, & illud corpus plantæ, non erit idem numero, sed solum per æquivalentiam: quod etiam esse falsum statuitur, quia canis, qui tunc per multos annos absens fuit, rediens dominum non agnosceret, quod tamen est contra experientiam: consequentia probatur; quia in anima canis est inuata, & consequenter species quæ erant in memoria canis, essent deletæ; non ergo potest recordari effigiem domini sui.

Secunda ratio, si de noua particula carnis noua anime particula educeretur, anima esset primò actus corporis homogenei; non corporis Physici instrumentarij.

Tertiò sequeretur, quod nullam esset in animali præcipuum membrum: sed omnes partes corporis essent æquè præcipue consequentia probatur: quia prima pars iudicatur illam in qua primò oritur anima, & in qua præcipue residet, & sic falsa erit sententia Aristot. qui dixit cor habere primum; quia est sedes anime.

Quartò, sequeretur etiam quodlibet membrum animalis ab animali separatum vivere: si enim habet animam primò exortam in ipso, non autem fluentem à corde, poterit per se vivere aliquam diu.

Quintò, sequeretur non vnâ esse animam in viuente, sed plures, quia in singula aggenerata carnis particula esset propria anima; sed iste rationes non cogunt.

Sed
contra
hanc
opini.

Opinio
Henrici.

Respon-
ditur

Opinio
Scoti

117r. Ad rationes Henrici, ad primam de exemplo anime intellectiue, dico, quod hoc exemplum de intellectu, est ad oppositum, quia intellectiua modo inextensibili informat materiam, sed oppositum sequitur de forma extensibili, & diuidua in materia de qua nunc est sermo. Ad secundam rationem ex auctoritate Arist. 1. de generatione, textu 34. Scotus exponit illam auctoritatem Arist. caro secundum speciem augetur, non caro secundum materiam, quoniam non debet intelligi, ut aliqui intelligunt, non enim intelligit, quod materia tantum fluat, & refuat, & forma secundum se totam, & secundum quamlibet partem sui maneat, quia iam vidimus, quod hic sensus est falsus; est ergo sciendum, quod aliqua partes sunt in carne, & viuente, que sunt compositæ ex materia, & forma, & tamen dicuntur partes secundum materiam, & aliæ sunt simpliciter compositæ ex materia & forma, & tamen dicuntur partes secundum formam; & hoc tribus modis contingit: pars enim vna potest dici pars secundum formam, tribus modis, & pars secundum materiam etiam tribus modis. Pars secundum formam: primo modo dicitur pars, quamdiu habet esse secundum formam. Secundo modo quamdiu habet nolum esse, sed etiam operari secundum formam; tamen in hoc secundo modo est aduertendum, quod ad hoc ut aliqua pars habeat operari secundum formam, requiritur, quod habeat determinatam virtutem in sensum, & extensiuam; contingit autem, quod pars quandoque habebit esse secundum formam, & virtutem extensiuam ad operari, quia erit sufficientis quantitatis ad agere; sed deficiet ei virtus in sensum propter cuius carentiam ipsa operari non potest secundum formam; pars ergo habens esse secundum formam, & quantitatem sufficientem, & virtutem in sensum ad posse operari, dicitur pars secundum formam secundo modo: quando verò pars habet esse secundum formam, & habet quantitatem sufficientem, sed deficiet ei virtus ad posse operari, dicitur pars secundum formam tertio modo: pars verò secundum materiam, dicitur triplici modo his opposito. Primo modo pars

secundum materiam est pars, que non habet esse secundum formam, sed fluit, & corrumpitur. & hæc non opponitur propriè parti secundum formam, nisi priuatue, ut homo mortuus opponitur homini viuo. Secundo modo pars secundum materiam dicitur pars illa, que habet esse in toto, sed ausam potest habere operationem, quia non habet quantitatem, nec extensiuam, nec intentionem requisitam ad posse operari. Tertio modo pars secundum materiam dicitur pars, que habet esse in toto secundum formam, sed non habet virtutem ad operari, nec quantitatem requisitam ad operari; sed tamen habet aliquam paruum quantitatem; cui tamen non potest fieri additio, quia ut infra videbimus, non cuiuslibet parue quantitatis fieri potest additio. Tunc ad propositum respondet Scotus ad citatam auctoritatem, quod pars secundum speciem primo modo ait Philosophus, quod non fluit, quia manet in toto, non quod ad secundum intellectum, quia habet virtutem conseruandi se in toto, neque quo ad tertium intellectum, quia habet sufficientem quantitatem, ut aliqua pars sibi aggeneretur ad sui conseruationem; at pars secundum materiam fluit, & refuit tripliciter: quia pars secundum materiam primo modo corrumpitur, & euanescit, ut patet, & alia aggeneratur: pars secundum materiam secundo modo fluit non quidem actu, sed quia est in proxima dispositione ad fluendum, quia non habet propriam virtutem, qua possit se conseruare; pars secundum materiam etiam tertio modo est in fluxu, quia illa non est augmentabilis, nam, ut dicam: non quæuis minima pars potest augeri. Adeo quod sensus est, illa pars aucti augetur, que habet sufficientem quantitatem ad se conseruandum, vel virtutem ad operandum, vel que habet saltem esse secundum formam, id est non fluit; pars verò aucti, que non habet has conditiones, non augetur. Hoc modo intelligitur auctoritas Arist. ideo non concludit pro opinione aduerarij; quam expositionem olsecit aliquantulum Zabarella lib. predicto cap. 19. loquendo de materia aucti. Ex his apparet malè fuisse intellectam propositionem Arist.

Arist.

Quid sit pars secundum materiam, et pars secundum formam

Reij-
ciur
expo-
silio.
Zab.

Arist. ab alijs, quos iure con futat Zabarella in suo libro de auctione capite 22. Sed neque ipse verum sensum istius propositionis assequutus est, quod pater ex dictis: asserit enim ipse in cap. 21. eiusdem libri, quod anima cum per se sit indiuisibilis, per se non potest fieri maior, vel minor, neque augeri, neque minui. Quomodo ergo dixit Aristot. auctiorem fieri secundum speciem, non autem secundum materiam, sed materiam fluere, & refluxere? Respondet, quod anima est quanta per accidens, quia est incorporea, & ideo potest penetrare per omnes partes corporis, quod non est inconueniens, quia ipsa est incorporea: impossibilis enim est penetratio corporum, non autem rei incorporeae in rem corpoream: cum ergo materia augetur ex alimento apposito, ita etiam dicere debemus animam augeri, & speciem non per se, sed per accidens, scilicet ratione materiae; Sed haec expositio est contra sensum Aristot. directè: quia ipse negat materiam per se augeri posse, sed solum speciem per se; ait enim quod auctio fit secundum speciem; materia vero fluit, & refluit, adeo quod opposito modo res sese habet, atqui dicit Zabarella, sic enim auctio esset penes materiam per se, non penes formam nisi per accidens. Relinquitur ergo, quod expositio Scoti ceteris præponatur, etenim certum est Aristot. eo loco non posse negare auctiorem fieri secundum materiam, si quidem totum compositum, quod constat ex materia, & forma, augetur, vt rectè in hoc Zabarella dixit in eodem lib. c. 19. & secutus est expositionem Scoti, de partibus secundum materiam quoquo pacto, & quo ad id, quod valde refert; materia autem augeri non potest, nisi forma, quæ est extensa augetur, vt dictum est; necesse est ergo & materiam, & formam augeri: quomodo ergo verificatur dictum Aristot. dico, quod verificatur in sensu, quem exposuit Scotus, quia compositum secundum illas minimas partes, quæ dicuntur partes secundum materiam non augetur, & sic secundum materiam non augetur, sed secundum illas partes dictas secundum formam augetur, & sic auctio fit secundum formam. Ad tertiam

rationem clarius infra patebit; pro nunc dico, quod in nutritione adest iuxtapositio, sed etiam generatio, siue aggeneratio, quia est iuxtapositio quo ad partes minimas, quæ non nutriuntur, sed est aggeneratio respectu partium quæ nutriuntur. Ad quartum dictum est, & infra dicam, quod ad sunt aliquæ partes minimæ, quæ non nutriuntur, quia quæ nutriuntur requirunt determinatam quantitatem, & illæ omnes, quæ sunt determinatæ quantitatis, sunt quæ nutriuntur, non omnes absolute; Ad primam rationem Zabarella dico, quod compositum, quod augetur, manet idem numero à principio vsque ad finem, quia numquam eadem forma tota corrumpitur simul, licet modo vna pars, vel alia mutetur: etenim cum pars noua aduenit non manet seiuncta, sed præexistentibus partibus forme aggeneratur, ita, quod cum iterum alia pars fluit, non est dicendum esse partem illius forme, quæ amplius non fluxerat, & sic, quod paulatim, & alternatim omnes partes illius forme mutantur, vt illi dicunt, sed est pars illius forme, vt constat ex partibus veteribus, & nouis, quæ vnum, & idem factæ sunt: nõ ergo est eadem forma, & communiter compositum in fine per æquivalentiam, sed idem numero realiter; sed bene hoc accidit ei, quod semper impurius euadit caro illa in fine, quia pars, quæ adiungitur est minus pura, quæ ea, quæ recessit, & hoc cuenit, quia eadem caro numero ex accidente deterioratur, scilicet ratione agentis naturalis, quod agendo reparatur, & semper debilius fit. Ad alia omnia argumenta nulla nunc habita consideratione an vegetatiua sit forma extensa, vel non, dico, quod supponit Scotum dicere formam indiuisibilem paulatim augeri, & dimisui, quod falsum est: loquimur enim de forma extensa, qualis est forma carnis, & partium homogenearum, hæc enim sunt extensæ, & diuiduæ ad diuisionem materie; & ita non est inconueniens partem illius corrupti, & partem generari in materia, siue præexistenti parti aggenerari.

Ad 4.

Sol.
rõnũ
Zab.
Ad 6.Ad
aliam
argu-
mentum.

Ad 3.

Quomo-

Quomodo vnaqueque pars aucti augetur, quæ est tertia conditio auctiois.
 Cap. V.

Non est parua lis inter Philosophos, quomodo hæc conditio seruetur in nutritione, & auctione, scilicet, quomodo quælibet pars aucti augetur, videtur enim falsa; quia tunc omne quod augetur, augetur in duplum, quod tamen videtur esse falsum experientia ipsa: non enim quod augetur crescit in duplum, quia fieret immensa magnitudinis; oportet ergo videre quomodo fiat hoc. Scotus itaque in præcitata dist. & quaestione, soluendo tertiam rationem pro Henrico R. declarat in hunc modum. Sciendum est, quod in vivente sunt partes duplicis generis: quædam enim sunt partes maiores, siue partes sensibiles, quædam verò sunt partes minimæ. Partes maiores, & sensibiles sunt illæ, quæ extenduntur, & in quibus pori oriuntur ex fluxu partium secundum materiam, qui in illa parte sensibili sit. Partes verò minimæ sunt illæ partes carnis, vel ossis, quæ non extenduntur, & sunt ita parvæ quantitatis, quod sunt insensibiles: non enim sunt minimæ id est indivisibiles, quia tale minimum non datur, sed sunt minimæ, id est ita parvæ quantitatis, quod sunt insensibiles, in his non fiunt pori: sed ipsæ sunt partes partium in quibus pori fiunt; modo appelletur pars sensibilis, & maior A. quæ habeat partes minimas decem, & dicantur B. C. &c. tunc nutrimentum cum per depurationes, & sequestrationes quæcunque illæ sint; deductum est ad hoc, vt iam sit sub forma proxima formæ nutriendi, vt puta sub forma glutini, vel roris, & est ap proximatam per virtutem regitiam corporis parti nutriendæ, & receptum in poris, illis relicti ex fluxu partis secundum materiam, (qui pori antè aduentum huius nutrimenti erant pleni humore subtiliori; vnde totum erat carnis densitate in partibus requisita ad bene esse eius) tunc nutrimentum existens in his poris, conuertitur in ipsum nutriendum, tunc ergo illa pars A. recipit in poro suas partes nutritiendi, & ibi existentes aggenerantur

partibus. B. C. & alijs partibus præ istentibus illis iuxtaponuntur, non tamen dicuntur iuxtaponi toti: quia sunt aliquid intra ipsum totum, licet nulla pars de novo genita sit, aliquid intra aliam partem illius partis nutritiæ, sed est pars per se noua loco partis antiquæ, quæ fluxit. Sic ergo apparet, quod in nutritione, & auctione, est iuxtapositio aliquid partis: quia sit iuxtapositio partibus minimis, quæ non nutriuntur, sed non est iuxtapositio partibus sensibilibus, quæ nutriuntur; sed est ingeneratio, siue aggeneratio illis, id est est intrinsecam generatio partis nouæ loco partis antiquæ, quæ fluxit; defertur autem nutrimentum ad partem nutriendam per quasdam vias subtiles defertentes tali missioni, cuiusmodi sunt venæ in corpore animalis, & alia huiusmodi correspondentia in plantis; postquam enim alimentum est ore contritum, traicitur in ventriculum, & ibi concoquitur primo, postquam contritum est ore, & tunc cibis, & alimentum ex hac concoctione euadit Chilus, & ita interitibus, & generatur Chilus: deinde defertur Chilus ad ingesta, & deinde ad iecur per venas, & in iecore iterum concoquitur, & vertitur in sanguinem: deinde per venas ille sanguis defertur ad omnes partes nutriendas, & tunc ex venis transmittitur per illos minutissimos poros, quos diximus, & tunc est sub forma proxima formæ nutriendi: tunc nutrimentum ex illis in illis poris alteratur iterum, & condensatur; & conuertitur tandem in substantiam similem: hæc vltima concoctio, & mutatio, est generatio illa, quæ dicitur nutritio, ad quam sequitur accretio, vt supra dictum est. Ex his apparet, quomodo vnaqueque pars aucti augetur: non enim augetur quælibet pars minima, quia tunc quodlibet quod augetur, augetur in duplum: sed augetur partes maiores tantum. Sed est dubium quomodo extendatur illud auctum, siue illi fiat additio nouæ quantitatis: cum enim forma substantialis nutrimenti corrumpatur, corrumpuntur quoque eius accidentia, & communiter quantitas, quomodo ergo alimentum vt quantum auget nutrimentum, vt ait Aristoteles primo de generatione, & est verum?

Dub.

veram? Respondet quod sicuti cum corruptur forma substantialis in materia illa nutrimenti, generatur noua forma substantialis: ita licet corruptantur accidentia consequentia formam alimentum, tamen sequitur alia accidentia consequentia formam de nouo genitam in illa materia, & sic generatur noua quantitas, que postea fit vna, & eadem cum quantitate partium aucturum, sicuti etiam forma noua genita in nutrimento fit vna, & eadem numero formam cum preexistenti. Difficultates contra hanc tolluntur ex illa questione, an in materia sint dimensiones interminatæ. Hinc sententiam sequitur etiam Pomponatius. Hinc etiam habemus, quomodo totum compositum augetur; quia ad accretionem partium homogenearum qualis est caro, ossa, & nerui, partes heterogeneas, que sunt membra ipsius viuētis, quoque augetur, & ita totum compositum augetur; Sed vnde est quod viuens semper nutritur, non tamen semper augetur? Respondet duplex est causa finalis, & formalis. Finalis, quia natura principaliter intendit accretionem; se non principaliter intendit nutritionem, sed ex accidente, scilicet ex occasione conservandi viuens: cum ergo principaliter intendat accretionem, cum animal peruenit ad perfectam quantitatem, adest impedimentum propter quod amplius non potest augeri, & hęc est causa formalis, que ab aliquibus asseritur esse exsiccationis, & durities ossium, propter actionem caloris naturalis in illas; animal enim in principio vitę vsque quo augetur, est molle, & valde humidum; ideo facile augetur: sed cum ossa facta sunt sicca, non possunt amplius extendi; & nota, quod ad accretionem opus est, quod fiat secundum omnes dimensiones; vnde licet iuuenis cum peruenit ad perfectam ætatem, pinguior fiat, non tamē dicitur augeri, quia illa extensio non est secundum omnes dimensiones, neque ossa extenduntur, neque enī propter illam pinguedinem sumit incrementum secundum longitudinem: Sed hic est dubium circa id, quod dictum est, scilicet quod partes minime non augetur, quod tamē videtur falsum, quia illę partes minime nutriuntur,

ut videtur, ergo quoque augetur. Preterea, si illis fiat iuxta positio, ergo partes carnis erunt, ut aceriis lapidum. Respondetur ad Primum, quod ille partes minime non nutriuntur, ut dictum est: sed solum partes sensibiles sunt que nutriuntur. Ad Secundum dico, quod adest multa differentia, quia ultra inxapositionem habent eandem formam substantialem numero, quod non est verum de lapidibus in cumulo, ideo multę partes carnis faciunt vnā carnem.

An aliqua sit pars materia in viuente, que non fluat: sed eadem per totam vitę augetur, ut humidum radicale.
Cap. VI.

PRO exacta cognitione huius materie, remanet considerandum, nunquid in viuente sit aliqua pars materie, que non fluat, sed eadem per totam vitam seruetur. Circa quod vtriusque sunt opinionēs; Est vna opinio, que a Marginistis Scoti loco citato tribuitur Magistro Senę, de quo locuti sumus in primo cap. huius Theorematis, que dicit, quod in viuente reperitur duplex humidum, scilicet vniuersale, quod radicale, & naturale dicitur; aliud verò cibale dicitur; primum contrahitur a parentibus in generatione, & hoc solum esse de veritate nature humane dicitur; cibale verò humidum contrahitur ex nutrimento; primum durante vita secundum istos, nunquam consumitur: quia eius consumptio est mors; secundum verò continuè generatur, & fluit, & hoc est quasi fomentum, & adheret calori naturali, ne extingatur, sicuti oleum adheret ligno; & propter hoc requiritur nutrimentum secundum istos, licet secundum eos non conuertatur in naturam viuētis. Hinc eandem sententiam aliqui tribuunt Alexandro Afrodisiensi, & Io. Grammatico: sed nunquid isti viri huius opinionis existierint, non est clarum; sed hoc dimisso confideremus opinionem in se, cuiuscumque illa sit. Pro hac opinione sunt varię rationes.

Prima est; Si tota materia flueret, & recederetur, tunc animal posset seruari immortale, consequens est falsum aperte; conse-

Dub.

2.

Ad 1.

Ad 2.

Op. u.
Mag.
Senę
11111Alex.
zader
Afro-
disi.
11111
pon.

1. rō.

consequentia probatur; quia anima per senium non debilitatur, materia autem tota potest semper renouari, ergo tota anima potest semper manere, & viuere, & si nunquam animal senesceret, nullum detrimentum pateretur, quæ omnia absurda sunt.

pro fomento humido radicali.

Secundò, omne humidum est aptum natum pati à calore, sed humidum radicale est verè humidum, alioquin esset abusuè, & a quocè humidum, ergo illud debet esse aptum natum pati à calore.

Tertiò aiunt isti. Illud humidum radicale, quod viuens trahit à parentibus, multiplicari, & diffundi in totum animal perfectum, & seruari ad ætatem vsque perfectam: sed hoc est impossibile, quia illud humidum in initio ortus est admodum paruum, quomodo ergo potest diffundi per tantam molem, quantum videmus esse animalis perfecti, & plantæ: Magister Sent. inquit hoc fieri miraculosè, ad modum, quo legitur in Euangelio Christum Dominum multiplicasse quinque panes, & duos pisces, sed apud Philosophum, qui non nouit miracula, hoc non potest dici. Tandem videmus ex paruo admodum semine generari arborem admodum grandem. Falsum est ergo in femine illo, siue in germine primo pullulante, quod admodum exiguum est, esse totum humidum, quòd diffunditur per omnes partes illius magni arboris, per quod illa viuat.

Ideo Zabarella propter has rationes habuit aliam sententiam, quæ tamen ab hac parum distat, inquit enim quod quidem asserendum est in viuente non fluere totam materiam, ita quòd nulla pars materia, quæ erat in infante, remaneat in sene: sed esse asserendum aliquam remanere, quæ à calore naturali non consumitur, sicuti aliqua pars à calore naturali consumitur; sed hæc differentia non sumitur ex eo, quod alia pars sit radicalis, & alia cibalis, & aduentitia, vt præcedens opinio dicebat: sed sumitur ex eo, quòd alia pars est humida, alia verò sicca, & terrestri: modo humidum consumitur a calore naturali, quia est eius proprium pabulum, pars verò terrestris remanet, vt etiam patet de ijs, quæ cõburuntur, quod toto humido consumpro ab igne, remanet cinis, quæ est pars terrestris, quàm ob eius maximam resistentiam non potest ignis absumere; modo viuientia omnia in initio sui ortus sunt humidissima, & procedente

2. r̄. Secundò, si tota materia flueret, & tota renouaretur, sequeretur postè formam materialem separari à tota simul materia, consequens est apertè absurdum; consequentia probatur: si enim eadem forma potest à tota materia separari per partem, & per partem, ergo tota simul materia ab eadem forma potest separari, quia est eadem ratio vtròbique.

3. r̄. Tertiò, si nulla materiæ pars seruetur eadem, non seruetur idem numero indiuiduum à principio vsque ad finem; consequentia probatur: quia vnum numero est, cuius materia est vna. 5. Metaphys. tex. 12. Item. Idem numero est cuius materia est eadem, ergo si materia tota mutatur, non erit idem indiuiduum, quod oritur, & obit.

4. r̄. Insuper non esset idem, qui generatur, & augetur, & minuitur, nomen etiam æquiuocè diceretur de illo indiuiduo, esset enim plura indiuidua, & haberet vniuocum nomen. Forma etiam migraret de subiecto in subiectum, quia forma eadem manet, materia verò tota mutatur.

5. r̄. Veràm hæc opinio ab omnibus fere rejicitur, & Scotus loco citato inter multas rationes, quas facit contra hanc opinionem, adest hæc præcipua, quæ facit ad nostrum propositum, sequetur stante hac opinione, quod in viuente, vt in homine, esset aliqua caro, & materia, quæ esset incorruptibilis, consequens est apertè falsum, quoniam tunc illa caro, & materia esset alterius speciei, imò generis, à reliqua carne corruptibili, & si illa caro, & portio materiæ aliquando corrumpeteretur, nunquam posset amplius restaurari, & sic in homine semper esset aliquid minus de veritate carnis humanæ, quòd est inconueniens; consequentia patet: quia caro adæpta per mutationem ex alimento, non fit eadem cum carne illa naturali, neque humidum illud cibale fit idem cum humidò radicali, sed est diuersum, & inseruit

6. r̄. Veràm hæc opinio ab omnibus fere rejicitur, & Scotus loco citato inter multas rationes, quas facit contra hanc opinionem, adest hæc præcipua, quæ facit ad nostrum propositum, sequetur stante hac opinione, quod in viuente, vt in homine, esset aliqua caro, & materia, quæ esset incorruptibilis, consequens est apertè falsum, quoniam tunc illa caro, & materia esset alterius speciei, imò generis, à reliqua carne corruptibili, & si illa caro, & portio materiæ aliquando corrumpeteretur, nunquam posset amplius restaurari, & sic in homine semper esset aliquid minus de veritate carnis humanæ, quòd est inconueniens; consequentia patet: quia caro adæpta per mutationem ex alimento, non fit eadem cum carne illa naturali, neque humidum illud cibale fit idem cum humidò radicali, sed est diuersum, & inseruit

7. r̄. Veràm hæc opinio ab omnibus fere rejicitur, & Scotus loco citato inter multas rationes, quas facit contra hanc opinionem, adest hæc præcipua, quæ facit ad nostrum propositum, sequetur stante hac opinione, quod in viuente, vt in homine, esset aliqua caro, & materia, quæ esset incorruptibilis, consequens est apertè falsum, quoniam tunc illa caro, & materia esset alterius speciei, imò generis, à reliqua carne corruptibili, & si illa caro, & portio materiæ aliquando corrumpeteretur, nunquam posset amplius restaurari, & sic in homine semper esset aliquid minus de veritate carnis humanæ, quòd est inconueniens; consequentia patet: quia caro adæpta per mutationem ex alimento, non fit eadem cum carne illa naturali, neque humidum illud cibale fit idem cum humidò radicali, sed est diuersum, & inseruit

8. r̄. Veràm hæc opinio ab omnibus fere rejicitur, & Scotus loco citato inter multas rationes, quas facit contra hanc opinionem, adest hæc præcipua, quæ facit ad nostrum propositum, sequetur stante hac opinione, quod in viuente, vt in homine, esset aliqua caro, & materia, quæ esset incorruptibilis, consequens est apertè falsum, quoniam tunc illa caro, & materia esset alterius speciei, imò generis, à reliqua carne corruptibili, & si illa caro, & portio materiæ aliquando corrumpeteretur, nunquam posset amplius restaurari, & sic in homine semper esset aliquid minus de veritate carnis humanæ, quòd est inconueniens; consequentia patet: quia caro adæpta per mutationem ex alimento, non fit eadem cum carne illa naturali, neque humidum illud cibale fit idem cum humidò radicali, sed est diuersum, & inseruit

1. r̄.

3. r̄.

4. r̄.

Zab.
opin.

cedente ætate fiunt sicciora, & licet a ducuntur humidum radicale, semper tamen aduenit quo iuecuntur aliqua pars sicca, & terrestris, quæ postea permixta simul cum sicco ducto ab ortu, & semper ætate procedente indurcescit. Hæc est opinio Zabarelle, quam profert libro suo de accretione, & nutritione, c. 23, quæ consistit in hoc quod pars, quæ remanet in viuente à principio vsque ad finem, est pars terrestris; neque est aliquid humidum, quod non corrumpitur à calore naturali; unde vana est illa distinctio de duplici humido, scilicet radicali, vel naturali, vel cibali: sed totum humidum tam quod ducitur a parentibus, quam acquisitum per cibum, dicitur radicale, ad differentiam humidi excrementitij, quod non est aptum pabulum caloris naturalis. Verum hæc opinio Zabarelle, neque ipsa est sustinenda, si velit asserere; quod eadem pars terrestris, quæ à principio est in viuente, permancat vsque in finem absque vlla alteratione, vt ipse velle videtur: nam sequeretur tunc, quod illa pars esset incorruptibilis, vt argutum est supra contra præcedentem opinionem Magistri. Præterea in diminutione, & deperditione non corrumpitur solum humidum, vt videtur supponere Zabarella: sed est pars mixta, quæ fluit, vt pars carnis, modo illa pars mixta consistat etiam ex portione sicca, & terrestris ergo sequitur, quod etiam pars terrestris corrumpatur: Item concedit, quod id, quod in nutritione acquiritur, est etiam humidum, & siccū, ergo si nutritio est reparatio deperditi, est necesse, quod in diminutione, & deperditione, etiam aliqua pars sicci deperdat. Iudicio itaque dicendum est, vt videtur a serere Scotus, quod non reperitur aliqua pars materiæ in viuente, quæ eadem sola absque vlla alteratione, & fluxu permancat in viuente à principio vsque ad finem; ratio, & fundamentum huius positionis superius sunt explicata cap. 3. vbi ostensum est, in viuente fieri fluxum, & fluxum permancat in viuente, quæ secundum partes formas, & tamen idem numero seruari à principio vsque ad finem: eum enim omnes partes carnis, nervi, & ossis, & denique partes homogeneæ sint eandem rationis omnes, a quæ sunt apte

nate fluere, & restitui, & sic omnes patiuntur, & resoluuntur cum autem caro, quæ ab ortu ducitur sit parua, & continuo vsque ad senium fluat, & refluat, & sic de alijs partibus homogeneis, est necesse quod in sentio tota sit mutata, & alterata, quoniam omne agens reparatur, & debilitatur: omnis ergo pars materiæ viuents, vel tota est mutata, vel saltem est alterata, & facta impurior propter refectionem, & reparationem, vt dictum est, quoniam omne agens naturale agendo reparatur, quonia n omnis pars est fluxibilis, & alterabilis, & nulla incorruptibilis. Hanc opinionem aperte ponit Scotus in 4. distinctione 44. questione prima, articulo primo, conclusionem tertiam. Eandem opinionem sequitur Franciscus Piccolomineus libro de accretione, cap. vltimo, cum hac distinctione, quod in viuentibus imperfectis nulla pars remanet eadem, in viuentibus vero perfectis, vt sunt animalia, & præsertim homo, manet aliqua pars eadem, sed manet alterata. Pro hac opinione sunt rationes superius adductæ. Reliquum est ergo, vt rationes Aduersariorum soluiamus.

Piccolomineus.

Ad primam rationem pro opinione Magistri, quæ erat ratio Philoponi, negatur consequentia ab omnibus, ad probationem dicitur, quod licet forma, scilicet anima, permancat eadem, & tota materia renouetur, tamen non est materia renouata eiusdem perfectionis, sed semper est impurior, & imperfectior, quia agendo in alimentum, reparatur, & sic tãdẽ consumeretur, & sic viuens non posset seruari in mortale.

Ad secundam rationem dictum est in 3. c. quod non fluit pars materiæ sola: sed pars composita ex materia, & forma, & sic negatur antecedens, & consequentia, nunquam enim forma permancat absque materia, neque secundum partem, neque secundum totum; vt ibi dictum est; declaratum est etiam, quæ sit pars secundum materiam, & quæ secundum formam.

Ad tertiam respondetur negando consequentiam, ad probationem eandem dictum est in 3. cap. quomodo idem indiuiduum, manet idem à principio vsque ad finem, quoniam licet materia secundum partes

Reij. eius

1. r. b.

2. r. b.

3.

Secti opin.

mutetur, nunquam tamen mutatur secundum omnes partes simul, & similiter forma non mutatur secundum omnes partes simul, & sic permanet idem. Ad probationem ex Aristotele, quia vnū numero est, cuius materia est vna, patet, quod materia illius individui secundum totum semper est vna, quia secundum totum non mutatur, licet eius partes fluant.

Ad 4. Ad quartum per idem patet. *Ad quintum* iam dictum est supra, quod nō dum partes materia fluunt, sed etiam partes forme, & idēō non sequitur migratio forme de subiecto in subiectum.

THEOREMA XLI.

Actio est in agente tamquam in subiecto.

Opinio Scoti quid sit actio, & in quo sit tamquam in subiecto. Cap. I.

Obin. Scoti. **S**COTUS in 4. Sent. d. 13. q. 1. in principio questionis longo sermone agit de actione, multa q. dicit digna sciri; breuiter tamen ait; quod actio, vt est vnum ex decem Prædicamentis, scilicet quintū, non potest poni aliquid absolutum: quia tunc sequerentur duo inconuenientia, vnum generale, & est, quod ad actionem, esset actio, & sic in infinitum, quod est impossibile, & contra philosophum 5. Metaphysicæ probatur consequentia: quia actio si est quid absolutum, est forma, hæc autem non est à se, quia nihil gignit se, neque à nihilo, ergo ab aliquo agente, & sic ad actionem esset actio, quod, vt dictum est, est impossibile. Secundo in cōueniens speciale est respectu subiecti, in quo poneretur: vel enim actio ponitur in agente, vel in patiente: si in agente, ergo omne agens mutaretur per formam absolutē, antequam passum mutaretur ab ipso, quia passum non mutatur ab agente nisi iam habente actionem; si ergo actio est forma noua absoluta in agente, agēs illam non potest recipere nisi mutetur ad ipsam; si est in patiente similiter sequitur hoc inconueniens, quod non potest aliquid passum pati secundum formam de

genere qualitatis, vel quantitatis, quin simul duratione, & fortē prius non patitur secundum formam alterius generis scilicet secundum actionem, quæ ponitur esse forma absoluta distincta a quantitate, & qualitate. Consequens est inconueniens, vt patet, ecce ex his habemus, quod hæc propositio negatiua est vera, quod actio vt est vnum Prædicamentum distinctum ab alijs nouem, non est forma noua absoluta, neque in agente, neque in patiente. Ostendit in super, quod non potest esse forma absoluta non noua, sed cōtra subiecto in quo est: quia tunc præter alias rationes sequeretur, quod actio esset, & non esset circa passum, quod est contra rationem actionis. Consequentia patet: quia si sit in agente, non semper agens agit; si sit in patiente, non semper patiens patitur; clarum est ergo quod actio non est forma absoluta cōtra subiecto. Ex his ulterius deducitur, quod si actio non est forma absoluta, & est genus distinctū, sequitur quod sit quid respectuum per se. Ulterius etiam deducitur, quod est respectus alterius rationis à relatione, quæ constituit quartum Prædicamentum, si enim omnis respectus est vnus rationis quidditatiuæ, non poneretur nisi vnum genus respectuum, & sic solum essent quattuor Prædicamenta; falsum est autē dicere, quod sint solum quattuor Prædicamenta: quia debet supponi vera illa famosa diuisio Prædicamentorum in decē, quia ipsa est Arist. in Prædicamentis, & in 5. Metaph. & alibi sæpē, & vt Auicenna dicit 3. Metaph. cogimur illam diuisionē obseruare; quod sunt decem, propter auctoritatē Philosophorum, cui non debet facillē contradici. Oportet ergo dicere quod in respectibus datur aliqua sufficiens distinctio per quam diuidantur, & constituantur hic numerus; hæc autem distinctio sufficiens vt colligitur probabilius ex dictis auctorū, est respectus extrinsecus adueniens, & intrinsecus adueniens, respectus intrinsecus adueniens est ille, qui positus extremis consurgit statim virtute extremorū; respectus extrinsecus adueniens, est, qui positus extremis non simul actu insurgit virtute extremorū, sed requiritur aliquid aliud externū ad hoc, vt scilicet

*Prædicamentum
10.*

furgat relatio. Relatiua quæ constituunt quartum prædicamentum, sunt respectus intrinsecus aduenientes. Reliqua scilicet sex vltima Prædicamenta sunt respectus extrinsecus aduenientes. Actio itaque cū sit quintum Prædicamentum diuersum à quarto, necesse est dicere, quod non sit respectus intrinsecus adueniens, sed erit respectus extrinsecus adueniens. Verum cōtra hanc sententiam Scoti quod actio sit Relatio, est hoc argumentum. Agens actioe agit; ergo, actio mediat inter agēs, & terminum seu passum; at relatio subiequitur extrema, non autem mediat inter illa, ergo actio non est relatio, sed forma absoluta media inter agens, & passum.

Obiectio
quod
actio
non
sit
relatio.

Solutio.

Respondetur cum Scoto in 4. Sent. d. 13. q. 1. ar. 1. in responsione ad secundū, p. opinionione quod ablatius in similibus propositionibus potest dupliciter constitui; Vno modo in ratione formæ proximè denominantis, vt in hac propositione: Simile similitudine est simile secundo modo in ratione formæ propriè in genere causæ formalis, vt in hac propositione: Simile qualitate est simile, forma autem propriè sumpta, est quidem ratio proxima agendi, sed non est ratio proxima denominandi, sed solum remota. Ad argumentum ergo Respondetur, quod ille ablatius in antecedente, actione constituitur in ratione formæ proximè denominantis, non in ratione formæ propriè in genere causæ formalis, illa enim est forma agentis. His habitis, respondet ad propositum, nostrum, & statuit Theorema propositum, scilicet quod actio est in agente, & passio in patiente, & sic actio, & passio distincta sunt subiecto, & realiter.

Opinio
Scoti.

1. rō.

Pro hoc Theoremate adducit has rationes. Prima, in eodem est respectus & fundamentum eius, sed potentia actiua, quæ est fundamentum actionis est in agente, ergo & actio, quæ est respectus erit in agente. Secundò, in eodem non sunt respectus oppositi saltem ad idem, neque vniuersaliter necessario sunt simul, passio autem vniuersaliter est in passio, non ergo necessario in eodem passio est actio, quæ est respectus oppositus passioni ipsi. Tertio, in quocumque est forma aliqua, illud est simpliciter tale secundum illam

Tertio.

formam, quia omninò irrationabile videtur quod aliqua forma ponatur in aliquo, & non constituat illud informatum secundum ipsam, ergo si actio est formaliter in passio, passum erit formaliter agens, hoc non est dicendum, ergo est asserendum quod actio est in agente formaliter tamquam in subiecto. Pro hac ratione habes alias rationes apud Antonium Andream in 7. Metaph. in quaestione de hac materia.

His rationibus Scotus dicitur statuit actionem esse in agente tamquam in subiecto, in potentia verò actiua agentis, vt in fundamento proximo; similiter passio dicit respectum oppositum correspondente isti, & est in passio vt in subiecto: & in potentia passiuia vt in fundamento proximo, & specialius quouiam in agente sunt multi respectus, declarat quoniam sit ille respectus agentis; qui dicitur actio, & est respectus extrinsecus adueniens; & inquit quod in agente est triplex respectus, scilicet ad productum, vt ad genitum, secundo ad inductum, vt ad formam inductam in aliquod subiectum, e. g. ad calorem inductum in lignum, tertio ad subiectum illius formæ, vt ad lignum. Primi duo respectus sunt intrinsecus aduenientes, quia positis terminis statim insurgunt in fundamento relationes: posito enim in esse filio, statim in patre insurgit relatio paternitatis, vel generantis, & sic in alijs: at posito in esse subiecto, vt ligno, & posito in esse agente, non statim insurgit relatio in agente: potest enim agens impediri, quod non agat in illud subiectum; vt posito igne, & ligno, potest contingere quod ignis non agat in lignum propter aliquod impedimentum, vt puta, propter distantiam, vel aliquid aliud, & tunc in agente non est relatio vlla respectu illius subiecti; quando ergo talis relatio inest tali subiecto, hoc euenit ex aliqua causa externa, & sic illa relatio dicitur extrinsecus adueniens, & hæc relatio propriè dicitur actio, quæ vt ex his colligitur est in agente tamquam in subiecto.

Scoti.
Solutio.

Rationes Aduersariorum contra hanc sententiam Scoti: Et eorundem positio, & confutatio. Cap. 11.

17. **A**Duersus opinionem Scoti insurgit Heruasus quarto quodlibet. quart. quarta, hac ratione, quam aliqui demonstrationem appellant. Si actio est in agente, vel est principium actuum agentis; vel respectus agentis ad passum; vel aliqua entitas absoluta de nouo producta in agente dum agit; & certe actio est alterum horum trium; at actio nihil horum esse potest, ergo actio non est in agente; Minor probatur quo ad omnes partes, & quo ad primam partem probatur primò, quia principium actuum est principium actionis; ergo si actio est principium actuum, actio erit principium actionis, & idem erit principium sui ipsius, quòd est impossibile. Secundò, ubi est actio, semper agens actu agit, at agens non semper agit actu, licet semper habeat actu principium actuum, vt patet de igne, qui habet semper actu principium calefactiuum, neque tamen semper actu agit. Secunda pars minoris probatur; quia respectus pertinet ad Prædicamentum relationis, actio vero constituit Prædicamentum distinctum à relatione, ergo neque valet responsio Scoti, quod actio est respectus extrinsecus adueniens; tum, quia hic respectus extrinsecus est fictio Scoti; tum, quia ratio formalis relationis, quæ traditur ab Aristotele, est esse ad aliud; quidquid ergo referatur per se ad aliud, siue intrinsecè, siue extrinsecè, pertinebit ad Categoriã Relationis; Tertia pars minoris probatur: quia si actio est quid absolutum de nouo inductum in agente, sequitur, quod producat per actionem, illa iterum per aliam actionem, & sic dabitur processus in infinitum. Secundò, quia tunc agens prius pateretur, quam ageret, quòd videtur inconueniens. Alij verò contra Scotum argunt, & probant simul, quòd actio sit idem realiter, quod passio, & propterea sit in passio, sicuti passio est in passio. Primò, hæc positio Scoti repugnat Philosopho in tertio Physicorum textu 20. argum. Aristote-

les ibi, non esse inconueniens, vt idem actio sit commune duobus, scilicet, agenti, & patienti; nam agentis est tamquam à quo; patientis tamquam in quo, vt doctio est in docente, quia est actus docentis, at non est decifus, sed est in ipso discente. At doctio est actio, ergo secundum Aristotelem actio est in agente tamquam in principio à quo, & in patiente tamquam in termino in quo; ecce quod Aristot. non vult quod actio sit in agente tamquam in quo, siue vt in subiecto, sed in passio tamquam in subiecto, actio ergo est in patiente. Secundò Aristoteles secundo Physicorum textu 22. volens declarare quomodo idem motus sit actio, & passio, diuersas soluit rationes, & inquit motum esse actionem prout est actus huius in hoc; ubi per [in hoc] indicat actionem subiectiuè esse in passio. Tertiò 3. 9. Metaph. tex. 16. habet hæc verba. Quorumcumque præter actionem est aliud, quod sit, horum actio in eo, quod sit, est, vt ædificatio in eo, quod ædificatur. & contextio in eo, quod contextitur, similitet etiam de alijs, & omnino motus in motu. Ex his apparet, quod actio est in patiente. Quarto, Aristot. 2. de Anima tex. 139. 4. habet hæc verba; Si igitur motus est actio, & passio, & est in eo, quod mouetur, & patitur, actiui enim & motiui actus in patiente fit, at non necesse est mouens moueri; & i. tex. seq. ait. Sicut enim actio, & passio in patiente est, non in agente, sic & ipseus sensibilis actus in ipso sensiuo exultat. Quintò, argunt ratione. Si omnis actio est in agente, ergo nulla actio est transiens, sed omnis actio est immanens, quod est contra Arist. lib. 9. Metaph. tex. 16. ubi facit duplicem actionem, immanentem, & transeuntem, etiã est contra omnes Philosophos, qui talem distinctionem admittunt. Sexto, omnis actio est motus, si est motus, nõ est in agente, ergo actio non est in agente. Antecedens probatur per Arist. 3. Phys. tex. 19. ubi habet hæc verba; Cui igitur utraque sit motus. (loquendo de actione, & passione) & textu 22. ait: neque actio cum passione idem proprie sunt, sed cui insunt hæc, motus, & ratione probatur: nam agere est mouere, & esse agens, est esse mouens, ergo actio est motus

Præ-

Præterea, actio est ens successiuum: quia agens per actionem successiuè agit, consequentia probatur, primo, quia omnis motus subiectiuè est in mobili, vt ait Arist. 3. Phys. tex. 18. tum ex definitione motus, in qua dicitur, quod motus est actus mobilis; ergo motus est in mobili tamquam in subiecto; tum, quia agens mouetur eo motu, quo mouet, quod est inconueniens. Septimò, si actio est motus; passio etiam est motus, ergo vnum numero mouens simul producit duos motus, quod est inconueniens, neque re ipsa possunt distingui isti motus, quia omnis motus distinguitur à termino; in actione autem, & passione est idem terminus, ergo actio, & passio sunt vnus motus. Præterea fereretur, quod agens esset prius, & postorius actione: prius, quia producit actionem; postorius, quia secundum Scotum agens est formaliter agens per actionem: inharètem in ipso; & sic idem esset prius, & postorius eodem, quod implicat. His rationibus moti asserunt isti, quod actio, & passio sunt idem realiter; & quod sicuti passio est in patiente, ita actio quoque est in patiente. Rationes quoque Scoti, & pro Scoto adductas nituntur soluere, sed quia non rectè adducuntur ab illis, & fortiores dimittunt, idè pro nunc illas omitto.

Reijciunt. Quod hæc opinio non sit vera, clarè cõspicitur in ijs, quæ diximus in declaratione opinionis Scoti, & ex rationibus eius, quas non oportet modo repetere. Prima ratio quæ est Scoti, est efficax, nã relatio est in eo in quo est eius fundamentum, & in quo ipsa fundatur: neque hoc negari potest; fundamentum autem respectu actionis est potentia actiua, vt patet; potentia autem actiua est in agente tamquam in subiecto, non in passio, ergo actio est in agente; At responsionem innuere videntur ad hanc rationem, quod potentia actiua, quæ est in agente, fundat duplicem relationem diuersa ratione, scilicet relationem, quæ est motui ad mobile, & eã, quæ est mouentis ad motum; Sed hæc responsio non est ad propositum; & ratio est: quia ipse non intellexit rationem Scoti, deinde confirmat rationem Scoti, hoc enim admissis, quod potentia actiua fun-

det duas relationes illas, habemus quod semper fundantur in potentia actiua, & consequenter quod sunt in agente, in quo etiam est potentia actiua, tamquam in fundamento, quod est intentum Scoti. Secunda ratio est etiam efficax, cui non assignatur vlla responsio. Tertia quoque cui nec similiter vlla responsio assignatur. Possumus etiam arguere ratione quorundam Scottistarum. Si actio non est in agente, ergo in patiente, ergo patiens, vt patiens ager. I huic rationi respondent, quod actio realiter est in patiente, sed non formaliter, hoc est, res, quæ est actio, nempe motus, est in patiente, sed illud, quod est exire ab agente, in quo consistit ratio actionis, non est in patiente, sed in agente, hæc sunt eorum verba formaliter, ex qua responsione confirmatur validissime nostra positio: nam quæro, quid sit actio secundum propriam essentiam, & naturam, & formaliter dicunt, quod est illud exire ab agente, siue ille respectus agentis ad subiectum patiens, quod fatentur, dum dicunt formaliter illud exire, esse actionem: at hoc per se non est in patiente, sed in agente, ergo habemus, quod actio secundum propriam essentiam & naturam, est in agente, non in passio. Præterea, actio, & passio differunt genere, quia sunt diuersa Prædicamenta, & consequenter res, cum decem Prædicamenta differant re; tum etiam, quia si non differant re, ergo citrà operationem intellectus, idem erit docere, & doceri, verberare, & verberari. Ad hoc respondent Aduersarij, quod decem Prædicamenta non necesse est quod distinguantur re, sed ratione, id est definitione: nam licet actio sit idem re cum passione, tamen etiam citrà operationem cuiusuis intellectus actio non est passio. Hæc responsio admittit distinctionem formalem inter actionem, & passionem, & consequenter; inter Prædicamenta, quod est contra famosam illam diuisionem Aristotelis, quæ ab omnibus reputatur realis: sicuti clarè conspicitur de Substantia, Quantitate, Qualitate, & etiam talem omnes Philoſophi existimaucunt: cui auctoritati Scotus non ausus est contradicere; de qua diuisione, &

*Rõ of
ficax
quo-
vudã
Scoti-
sarij.*

distinctione alijs erit sermo; actio autē, & passio, nedum sunt diuersæ formaliter, sed realiter, quia sunt duæ res, nempe duo respectus reales: sicuti paternitas, & filiaio fundati in diuersis duabus substantijs; quod probatur: quia idem subiectum non est agens, & patiens respectu eiusdem, sed vnu. trahit, & aliud patitur, ergo & relationes fundate in illis subiectis sunt diuersæ realiter.

Solutio rationum Aduersariorum.
Cap. III.

PRO intelligentia veritatis, & solutione rationum Aduersariorum, notandum est, quod vt inquit Scotus, huius neminis actio est multiplex æquiuocatio Vno modo accipitur actio pro operatione, & hoc modo intellectio, & volitio, dicuntur actiones: & tamen re vera sunt Qualitates. Secundo modo actio per se, dicitur habitu dinem, & respectum, & sic duobus modis potest accipi; Vno modo pro respectu producentis ad productum, & in hoc sensu pater dicitur esse agens filij; siue habere actionem circa filium. Alio modo accipitur pro respectu inducentis ad inductum, siue educentis ad educatum: id est pro respectu mouentis quocumque alio motu à generatione ad rem motam, & hoc modo calidum dicitur casu agēs calor in ligno. Tertio modo accipitur actio pro re acta includendo respectum ab alio; & hoc modo Arist. 3. Phys. tex. 15. 18. & 22. appellat motum actionem. Quarto modo actio proprie accipitur, & est respectus extrinsecus adueniens transmutatis ad subiectum transmutatum, vt supra diximus declarado opinionem Scoti. Habita hac distinctione, pater declaratio auctoritatum Aristotelis, & solutio rationū: secundū enim, quod vario modo accipit Aristoteles nomen actionis, sic vario modo de illa loquutus est: attamen loquendo proprie de actione, vt actio est, nūquā dixit eam esse in alio, quā in agente: neque esse idem quod passio, sed quid diuersum; quoniam autem aduersarij hanc æquiuocationē distinguere nescierunt, ad pauca respicientes dixerunt actionem esse passionem, & esse in passio tamquā in su-

biecto. Ad rationes ergo Aduersariorum, Ad 1. ad primam, quæ est Haræi, dico quod actio est respectus agentis ad patiens. Ad probationem contra hoc dico, quod est relatio extrinsecus adueniens; Ad impugnationem contra hoc dico quod illa distinctio de duplici relatione intrinsecus adueniens, & extrinsecus adueniens, est necessaria, vt visum est, & probatū recitando opinionem Scoti, quam hic non oportet repetere propter prolixitatem; & centē quilibet studiosus poterit iudicare, an illa distinctio sit ficta, & voluntaria, vel potius deducta ex re ipsa, & necessario. Ad rationes aliorum, ad primam deductam ex auctoritate Arist. 3. Phys. tex. 20. respondeo, quod actio multis modis accipi potest, vt supra diximus, in eo autem loco accipitur actio non proprie, sed pro operatione, & motu proueniente ab agente ad patiens, & idē accipiendū hoc modo actionem, valet argumentum; nos autem accipimus actionem proprie, vt est in proprio genere, & quid diuersam ab alijs; actio enim pro operatione, est forma absoluta pertinet ad qualitatem, non autem ad actionem: sed actio proprie, & formaliter, est ille respectus extrinsecus insurgens in agente, dum agit in passum; vt diximus supra. Per hoc pater ad omnes alias auctoritates, & rationes adductas, in omnibus enim illis locis Aristotelis accipit pro actione motum, siue operationem; de quo iam clarum est esse in agente, mouente, vt à quo, & in mobili, & passio vt in quo, sic enim hæc qualitas doctio, est in docente; vt à quo, & in docto, vt in quo; at doctio non est proprie actio, sed Qualitas, quæ fluit à docente in doctum; motus enim realiter est forma fluens, vt dicemus ex Commentatore in Theoremate; quod motus non est genus per se distinctum. Ad quintam rationem dico, quod illa distinctio de actione immanente, & transeunte, fit de actione non proprie dicta; quia illa est semper immanens, sed fit de actione accepta pro operatione producta ab agente, talis enim operatio, vel immanet agenti, vt volitio, & intellectio in nobis, vel transit in aliud, vt combustio, verberatio, &c. idē primā dicitur actio immanens, 2. actio transiens.

Ad

6. Ad sextam dico, quòd antecedens est ve-
rum accipiendo actionem non propriè,
sed pro actione, vt est operatio, sicut di-
ctum est, & de hac procedunt omnes suæ
probationes: nos autem loquimur de ac-
tione propriè dicta, vt supra declaratum
7. est. Ad septimam concedo, quòd actio
pro operatione est motus, & sic est pas-
sio, quia sunt vnus, & idem motus: sed ac-
cipiendo actionem pro actione propriè
dicta, dico, quòd actio non est motus. Ad
8. octauam negatur consequentia; ad pro-
bationem dico, quòd fit æquiuocatio de
actione: nam actio pro operatione produ-
citur ab agente, & ita agens est prius, sed
actio propriè dicta, est, quia formaliter di-
citur agens: & hæc insurgit extrinsecus in
ipso agente, dum se accingit ad operan-
dum, & ad agendum ratione potentie
suæ actiue, quæ est proximum fundamèn-
tum illius actionis.

THEOREMA XLII.

Idem indiuiduum numero potest produ-
ci à diuersis generantibus.

Positio Scoti cum suis fundamentis.
Cap. I.

SCOTUS 2. Sent. d. 20. q. 2. vbi loquitur,
An in statu innocentie illi soli tunc
fussent geniti, qui nunc sunt electi? in cor-
pore quaeriti sustinet, quòd idem indiui-
duum numero potuit esse filius Adæ, &
filius Abr.ahæ, & similiter, quòd quodli-
bet indiuiduum numero potest esse à di-
uersis agentibus, non autem ex diuersis
materiis; quia vult, quòd ad vnitatem nu-
meralem requiratur vnitatis materię, non
autem vnitatis agentis, & producentis.
Hinc suam sententiam probat ibi primo,
quia sit ignis A. tantæ virtutis, & quanti-
tatis, quòd possit ex materia G. generare
ignem, etiam alius ignis B. similiter tan-
tæ virtutis, & quantitatis agat in illam
materiam G. poterit generare ex illa ead-
em materia illummet ignem, quem ge-
nerauit ignis A. in eodem instanti, & ita i-
dem ignis numero produceretur, licet
agentia sint diuersa. Sustinet ergo Sco-
tus, quòd ad vnitatem numeralem geni-

ti, requiratur vnitatis materię, non autem
vntatis generantis; neque temporis, sed à
diuersis agentibus, in diuersis temporib.
possit idem numero indiuiduum produ-
ci ex eadem materia; ratio fundamenta-
lis huius assertionis, vt dicit ibi, patet ex
dictis in eo loco, & alibi esse hæc: quia ad
vntatem numeralem indiuidui sufficit
vntas partium essentialium internarum,
scilicet materię, & formæ; dummodo er-
go sit eadem materia numero, & forma
numero, indiuiduum semper erit idem
numero, licet cause extrinsecæ varientur,
scilicet agens, & finis, & alia accidentia
concurrentia ad eius generationem, & esse.

Pro hac opinione multa adduci pos-
sunt, quæ habet ipse in 4. Sent. dist. 43. q.
1. vbi loquitur de possibilitate resurrectio-
nis, quorū aliqua in seq. cap. tangemus:
Hinc apparet Ludouicum Buccaferreū
in 1. de generatione, non rectè, percepisse
mentem Scoti; tribuit enim Scoto,
quòd asserat idem indiuiduum numero
posse generari à diuersis agentibus in di-
uerso tempore, & ex diuersa materia: hoc
autem vltimum est falsum, quia certè
vult, quòd idem indiuiduum numero
possit produci à diuersis agentibus & in
diuerso tempore, sed non ex diuersa ma-
teria, vt nunc dictum est, & in præcitato
loco Scoti videre est.

*Rationes Aduersariorum contra Scotum,
& eorundem positio, & confutatio C. I. I.*

ADVERSUS Scotum insurgunt multi,
quos refert Ludouicus Buccafer-
reus in primo de generatione, & Primò
sic. Est auctoritas Arist. 8. Metaph. tex. 12.
vbi habet cum materia fuerit diuersa, &
agens fuerit diuersum, quòd generatur
etiam erit diuersum, ergo. Item 12. Me-
taphysices tex. 11. & 12. dicit, quòd mul-
titudo diuersa entium est ex multitudine,
& agentium, & materię. Ex his locis ha-
betur, quòd agens requiritur ad vnitatem
numeralem geniti: vbi cumque ergo est
diuersitas agentis, est etiam diuersitas nu-
meralis geniti, & sic idem numero nõ po-
test produci à diuersis agentibus. Secun-
dò arguitur ratione sic: Omnis effectus
debet proportionari cause, & è contra, er-

go determinati effectus debet etiam esse determinatum agens, & determinatum tempus: sed indiuiduum est determinatus effectus, ergo habet determinatam causam; ergo huius indiuidui est ita determinata causa, quod non alia. Tertio fortius Arist. 5. Physic. tex. 34. & 35. dicit, quod ad unitatem numeralem motus tria requiruntur, scilicet unitas temporis, unitas forma, & unitas materia, 8. autem Physic. tex. 49. addit quartum, scilicet unitatem motoris, ex hoc arguunt sic; Hac requiruntur ad unitatem motus, ergo hec etiam requiruntur ad unitatem numericalem mutationis, sed per unam mutationem numero, habetur unum indiuiduum, ergo unum indiuiduum numero, non potest generari ad diuersis agentibus. Adducit Buccaferreus nonnullas alias rationes; sed quia illae probant, quod non potest idem indiuiduum produci ex materia diuersa, illas non adduco, quia non sunt contra nos, vt diximus. Hanc sententiam sequitur Buccaferreus. Pro eadem opinione arguunt alij praeter rationes supra allatas sic; Effectus particularis per se, dependet a Caelo, quare variato Caeli aspectu, & syderum, quem omni puncto temporis variati necesse est, non potest idem numero effectus produci.

Verum hac opinio facile confutatur ex ijs quae diximus in explicatione opinionis Scoti: nam de ratione entitatis numeralis indiuidui non est agens, neque tempus, quia posita materia, & forma, & omnibus alijs circumscriptis, semper idem numero indiuiduum manebit, ergo illa entitas eadem numero manere potest variato agente, & tempore, ergo de ratione huius entitatis numeralis non est, quod sit ab hoc agente, & in hoc tempore magis, quam in alio, & alio tempore; quod confirmatur: quia pereunte illo agente, & tempore variato, manet idem numero indiuiduum, quia manet eadem materia, & forma, ex quibus est illa tertia entitas, quantum est ergo ex ratione entitatis indiuidui, non repugnat, quod illud indiuiduum, quod est ab vno agente, potuerit esse ab alio agente in alio tempore, quia propter varietatem temporis, & agentis, non variatur entitas indiuidui numerali-

ter: sed semper eadem numero manet. Sed forsitan aliquis dicit, repugnat indiuiduo ex ratione externa, scilicet ex habitudine necessaria indiuidui ad agens determinatum, & ex ratione temporis, & actionis; vnica enim actione fit vnium indiuiduum numero tantum ab vno agente, quia actione variata, non potest idem numero amplius fieri, vt dicebatur in argumentis. Contra, haec responsio non tollit argumentum, quia vel habitudo indiuidui ad agens, & ad tempus, est necessaria, vel accidentalis, & contingens, si contingens, & accidentalis, habeo intentum: si necessaria, ergo est inseparabilis ab indiuiduo, & sic indiuiduum non poterit esse sine habitudine, & relatione ad hoc agens, & ad hanc actionem; sed hoc est falsum, quia de facto agente, & tempore eo, petit illa habitudo, & tamen remanet entitas numeralis indiuidui. Respondebit quis forsitan, quod illa habitudo est in indiuiduo in fieri, non in facto esse; vnde postquam factum est, potest esse sine agente, & sine illa actione, sed non poterit fieri sine illo agente, & sine illa actione. Contra, si indiuiduum in fieri pendet solum ab hoc agente, necesse est, quod hoc eueniat, quia hoc agens solum habet requisita ad producendum hoc indiuiduum: sed hoc tollitur, quia ponimus, quod aliud agens sit eiusdem speciei, & virtutis, & habeat eadem omnia requisita, quae habet agens, quod iam produxit, haec autem requisita sunt esse eiusdem speciei; & habere eandem quantitatem, qualitatem, & virtutem; non est autem impossibile reperire diuersa agentia habentia has eadem conditiones, vt patet de duobus ignibus, quos est reperire eiusdem speciei quantitatis, & virtutis; Actio autem est quid accidentale, non variatur autem essentialiter ad variationem accidentalis. Praeterea, idem numero, vbi diuersis motibus, potest acquiri, vt motu circulari, & motu recto, ergo & idem numero indiuiduum potest acquiri diuersis mutationibus; Praeterea, accidit huic indiuiduo, quod producat in hoc, vel illo tempore, ergo varietas temporis cum sit accidentalis, non potest variare entitatem numeralis indiuidui. Antecedens probatur: quia aliter sequeretur, quod

Resp.

Resp. citur.

Resp.

Resp. citur.

2.

3.

Antonium esset determinatus ad oriri tali die, & Ascanius tali; quod est absurdum; tum, quia sic tolleretur contingentia, non enim Socrates posset generare Ascanium cum sibi placeret, sed tempore determinato; sequeretur etiam, quod Socrates & Ascanius in propria essentia includerent illud tempus determinatum, sicut includit propriam materiam, & propriam formam, quod est falsum. Præterea, ab omnibus conceditur, quod ordo indiuiduorum est accidentalis, accidit enim, quod prius sit genitus Antonium, quam Ascanius; at si quodlibet genitum necessarium est a proprio agente, hic ordo non erit accidentalis, sed essentialis, & necessarius, quia dicendum erit, quod prius sit genitus Antonium, quam Ascanius, quia suum agens non potuit producere prius Ascanium, quam Antonium, si antea fuit ab eodem agente: vel si fuit à diuersis agentibus, & partibus, dicemus, quod necesse fuit Antonium esse prius genitum, quam Ascanium, quia suum agens præcessit agens, & parentem Ascani; ipse autem pater Antonij non potuit producere Ascaniū, sed solum Antonium; hæc tamen videntur absurda: quia omnes concedunt contingenter euenire, quod Cæsar Imperator præcesserit Nerone, &c.

Sol.
vññ.
Ad 1.

Hinc ad rationes Adversariorum Respondetur facile, ad primam rationem, quæ inititur auctoritatibus Aristotelis, & spondeo concedendo, quod ubi est diuersitas materię, ibi quoque est diuersitas indiuiduorū, & hoc est quod nos dicimus, & Aristoteles in predictis locis, quod autem Arist. ait ad diuersitatem numeralem genitū requiri etiam agentis diuersitatem, non est absolute verum: quia, vt experientia videmus idem agens numero, potest diuersis actionibus diuersa genita producere, vt idem pater diuersos filios; quomodo ergo verificatur dictum Arist. dico, quod diuersitas agentis, & diuersitas materię proximæ, est causa adæquata diuersitatis genitū, & effectus, sed diuersitas agentis tantum non sufficit, sed bene diuersitas materię solum sufficit, vnde, vt dixi, idem pater potest producere ex varijs seminibus suis diuersos filios, potest ergo formari hæc diuinctio: diuersitas materię

requiri ad diuersitatem numeralem genitū, potest intelligi dupliciter, vel simpliciter, & hoc est falsum, vel secundum quid, & hoc conceditur, sola enim diuersitas agentis, nullā facit diuersitatem. Ad secundam dico, quod determinati effectus debet esse determinata, & proportionata causa, & agens, sed sufficit, quod habeat determinatam causam, & proportionatā in specie, nō numero: similiter de tempore debet habere determinatum tempus, non numero, sed in specie, debet enim ei correspondere hora, vel dies, vel annus, in quo generatur, sed non magis hic dies, quā ille, & ideo a varijs agentibus numero, & in varijs temporibus, numero potest produci idē ignis numero. Ad tertium dico, quod illa ratio concludit, quod vnus motus numero, est vnus effectus numero, non plures: quod concedo, sed non tamē propter hoc sequitur, quod ille effectus numero, qui modo productus est per talem motum, non possit produci ab alio agente in alio motu, vnde ad argumentū formaliter respondendo, concedo illa quattuor requiri ad vnitatem numeralem motus: & cum inferatur per vnā mutationem numero habetur vnū indiuiduum numero, concedo: sed cū inferatur vterius, ergo vnū indiuiduum numero nō potest produci a diuersis agentibus, nego hanc sequelam: quia ratio illa concludit solum hoc, quod per vnā mutationem numero, habetur vnū indiuiduum numero solum, non plura; attamen, quod illud indiuiduum numero, quod per hanc mutationem habetur, non potuerit haberi ab alio agente, in alia mutatione, hoc non habetur. Sed dices, diuersæ mutationes numero, habent diuersos terminos numero: negatur hoc de possibili, de facto hoc est verū, & experientia probam, attamen nō est impossibile, quod idem numero, sit ab alio agente in alia actione. Et nota, quod nō dico, quod postquā habuit esse per hanc mutationem, possit iterū habere esse per aliam mutationem; quia hoc est falsū, bis. n. idem produceretur; Sed dico quod sicuti habuit esse hac productione ab hoc agente eiusdem speciei, etiam ita potuit habere esse alia productione ab alio agente, & rō huius dicti est, quia hæc mutatio, & hoc agens suum

Ad 1.

Ad 2.

Resp.
taci.
ta sol
uiter

quid

quid extrinsecum ad genitum, ideo licet illa varientur, nō tamen necesse est quod varietur entitas numeralis geniti: vnde etiam idem numero vbi, diuersis mutationibus localibus numero, & etiam specie potest acquiri, vt diximus supra, vt A. pūctus potest acquiri via recta, & circulari.

Ad4. Ad quartum dico, quod varij aspectus Cæli produciunt varios effectus, quia illi aspectus nedum differunt numero, sed specie, & ideo eorum diuersitas est causa diuersitatis specificæ, vel potius diuersitatis mutationum, & alterationum in specie, & hoc concludit argumentum, non tamen propter hoc sequitur, quod si sit agens eiusdem speciei, & virtutis & qualitatis cum alio agente, & agat in eandem materiam, non possit eundem illum effectum numero producere, quomodo produxit illud agens.

THEOREMA XLIII.

Datur reactio.

Positio Scoti.

Cap. I.

Hæc quaestio est satis difficilis; neque Scotus de ea multum disserit, forsitan, quia suis temporibus non erat in controuersia; ideo loquimur de reactione, ac eam admittit, veluti si de ea nullum esset dubium. Suppono autem, quod reactio sit retributa actio, hoc est, quod cum agens agit in passum, etiam passum reagit in agens, & sic reactio est passio reciprocat: dum enim aqua patitur ab igne, etiam ignis patitur ab aqua; insinuet ergo Scotus, quod detur reactio, vt patet ex 2. Sent. dist. 19. questione vnica, vbi loquens de statu Adæ in paradiso terrestri, stante statu innocentie, asserit, quod Adam etiam stante illo statu, nisi prauentus fuisset à Diuina virtute, mortuus fuisset; reddidit rationem: quia per continuam nutritionem eius calor naturalis ita debilitatus fuisset, quod non amplius potuisset conuertere nutrimentum in rem nutritam; & huius rationem dixit esse: quia omne agens Physicum agendo patitur, & repatiendo debilitatur, & citat Aristotelem in 2. de generatione eandem senten-

tiam expressè habet 4. Sent. dist. 44. q. 2. art. 1. in declaratione suæ opinionis de augmentatione, conclusione 3. Item tertio Sent. dist. 16. quaest. 1. respondendo ad quaest. & etiam primo d. 17. q. 4. tertia via, & 2. dist. 15. & alibi, adeo, quod certissimum est, ipsum admittere reactionem, & repassionem, sed pro hoc nullam adducit rationem, solum auctoritatem Philosophorum.

Rationes eorum qui negant reactionem.

Cap. II.

DE hac re non erat mihi agendum, quoniam de ea non est difficultas particularis contra Scotum, sed inter alios de hac re satis abundè locuti sunt Excellentissimi Philosophi, vt est Pomponatius, Franciscus Piccolomineus, Iacobus Zabarella, Ludovicus Buccafertus, & alij optimi Philosophi: attamen cum variae existant opiniones eorum qui sustinent dari reactionem, opportunum duxi etiam mentem Scoti aperire in hac re. Statuimus ergo prius dari reactionem, & postea modum afferemus. Burleus itaque, Gregorius, Ocham, Suesanus, & multi, sustinentes non dari reactionem, his argumentis suum intentum probant. Primò est supponendum, quod actio, vt ait Aristot. in lib. de motu animalium non prononit nisi à victoria, & excessu agentis respectu passii; factò hoc fundamento, ita argumentantur. Simulantur duæ res, in quibus actio, & passio esse debeat; hæc vel æquales habent vires, vel non, si æquales, ergo neutra agit in aliam, quia dictum est, quod actio prouenit ex victoria, & excessu agentis, at in his neutra vincit alteram: si verò sunt inæquales, illa, quæ validior est, agit in reliquam, sed hæc altera in illam non agit vicissim, quoniam debilius non agit in validus, ergo non datur reactio. Secundò si daretur reactio, sequeretur idem moueri motibus contrarijs: hoc est falsum, ergo non datur reactio. Falsitas consequentis patet; consequentia probatur, quia si ignis calefaciat aquam mediante aere, & ignis frigeat etiam ab aqua mediante aere, sequitur, quod idem aer calefiet, & frigeat. Secundo

Secundo probatur eadem consequentia: quia ignis, dato, quod calefaciat aquam sine vilo medio, si refrigeretur ab aqua, necesse est quòd illa pars, quæ est propinquior aquæ, prius frigeat quàm remotior illa, ergo pars ignis propinquior aquæ frigeat ab aqua, & calefaciat ab alia parte ignis, & sic mouebitur motibus contrarijs. Tertio, Si daretur reactio, sequeretur, quod agens non posset sibi reddere simile patiens, cõsequens est falsum, quia hic est scopus agentis, vt reddat sibi simile patiens; consequentia probatur: quia statuatur agens calidum, vt quattuor, quòd agar in frigidum, vt duo; scopus illius agentis est reddere illud frigidum calidum, vt quattuor, vt sit sibi simile, at, si statuatur calidum in hac actione pati, refrigerabitur, & sic non amplius erit calidum, vt quattuor, sed vt tria, deinde, vt duo, & deinde in fine illius pugne non erit amplius calidum; vt quattuor, & ita cum nihil agat (supra vires suas, non poterit agens illud calidum, reddere sibi simile illud patiens. Quarta nititur exemplo; Statuantur duo contraria agentia, vt ignis, & nix; & ignis statuatur posse calefacere per distantiam decem pedum ad summum, nix verò agat ad distantiam solum duorum pedum, ergo si statuatur distare solum quattuor pedibus, ignis aget in niuem, non autem nix in ignem, ergo nõ omne agens Physicum agendo patitur. Quinta ratio, Si talis reactio daretur, sequeretur, quòd idem secundum idem, & respectu eiusdem esset actus, & potestate, quod implicat contradictionem; consequentia probatur: quia si ignis agat in aquam, & ipsam calefaciat; & calefaciendo eam, ignis frigeat, ignis aget quatenus calidus, & patietur etiam quatenus calidus, & ita eadem ratione, qua est calidus, erit actus, & potestate. Hæc argumenta contra reactionem adducuntur à Ludouico Buccaferræo, 2. de generatione, tex. 48. & à Zabarella, libro proprio de reactione. Buccaferræus præter has rationes adducit experientiam, quia videmus, quod si gutta aquæ, superinfundatur maximo igni, aqua patitur, quia ignis conuertit ipsam aquam in suam propriam naturam ignis: aqua tamen non reagit in

ignem: neque enim hoc apparet, ergo aliud quod agens agit, & non repatiatur. Idem apparet de magnete, magnes enim trahit ad seipsum ferrum, & tamen magnes nõ mouetur a ferro, ergo non omne agens agendo repatiatur. Septimò, Si datur reactio, sequitur, quod duo contraria inesse possunt eidem subiecto: sed hoc est falsum; quia contraria mutuo se expellunt, nedum ab eodem subiecto, sed à diuersis subiectis, & hoc est expressè concessum. Consequentia probatur: quia si ignis calefaciendo aquam frigeat, in igne erit caliditas, & frigiditas, quæ sunt contraria in gradu intensio; quàm in gradu remissio. Octauo, duo contradictoria verificarentur de eodem; quod est impossibile. Consequentia probatur, quia vnum contrarium est semper priuatio alterius contrarij, ex 10. Metaph. tex. 9. Si ergo in aliquo subiecto est calor, in eo est priuatio frigoris; at si illud subiectum sit calidum, & frigidum, vt contingit per reactionem, ergo simul in eodem subiecto erit habitus frigoris, & priuatio frigoris, & ita de eodem subiecto duo predicata contradictoria verificarentur, esse frigidum, & nõ frigidum, quod est impossibile. Multæ alie rationes afferuntur contra reactionem: sed quia ferè coincidunt cum his, & ex solutione istarum illæ quoque facile soluntur, breuitatis causa illas omitto; Propter has rationes Auctores predicti, & multi alij, recesserunt ab Arist. & reactionem veram negauerunt.

Probatur dari reactionem. Cap. III.

Verum ex altera parte sunt auctoritates expressæ Arist. qui admittit reactionem; Ad sunt etiam rationes efficacissimæ; quia, vt inquit Buccaferræus, si tollatur reactio, tota Philosophia rueret. Prima auctoritas Arist. est ex 3. Phys. textu 8. vbi aperte ait, quod omne agens Physicum agendo patitur, & mouendo mouetur, & rationem adducit ibi: quia agens Physic. est partim actus, & partim potentia, vnde ex ea parte quæ est actus, agit, ex ea parte quæ est potentia, patitur. Item habetur auctoritas Arist. expressa 1. de generatione tex. 53. & 55. in quibus locis aperit Arist.

Pri-
ma
au. f.

re Arist. ait, quod omne agens Physicum communicans in materia cum passio, agendo reparatur, qui est locus citatus à Scoto, & etiam eodem 1. de generatione, textu 41. & 42. reddens rationem Aristot. augmentationis, & diminutionis, dicebat, quòd calor naturalis sicut agit in nutrimentum, & illud conuertit in naturam aliti, ita etiam, patitur à nutrimento, in tantum, quod aliquando debilitatur adeò, vt non possit amplius agere, & tunc moritur homo; & dat exemplum de aqua infusa vino, quæ licet patitur à calore vini, tamen vinum etiam patitur ab ipsa aqua, & in tantum patitur, quòd vinum sit aqueum.

Resp. ad has aucto- ritates.
Ad has auctoritates, qui negant reactionem respondere nituntur; & primo dicunt aliqui, quod datur reactio, sed non secundum eandem contrarietatem qualitatum, vt puta si ignis agit in aquam per caliditatem non reparatur per qualitatem contrariam, scilicet per frigiditatem, sed reparatur in alia contrarietate, scilicet in siccitate, vt puta ignis, vt siccus, patitur ab humiditate aqueæ, & ita datur reactio, sed non secundum eandem contrarietatem qualitatum, sed secundum diuersas. Sed hæc responsio nulla est, & impugnatur optimè à Buccaferreo, & Zabarella, quoniam apparet, quod Aristot. in citatis locis, si rectè intelligatur, loquitur de reactione in eadem contrarietate, & maxime ex text. 42. vbi reddens rationem diminutionis, ait, quòd calor naturalis agendo in nutrimentum, ille calor remittitur in tantum vt aliquando non possit amplius agere; calor ergo agit, & idem patitur, siquidem debilitatur. Insuper Arist. se declarat in 4. de generatione animalium, cap. 3. quæ auctoritas non fuit considerata ab aduersarijs, eo enim in loco Arist. citat eum locum ex primo de generatione, & habet hæc verba: (Causa autem quòd motus soluat, est, quod omne agens etiam patitur à patiente; vt quod secat hebetatur ab eo, quòd secatur, quod frige facit, refrigeratur à calefaciente; demique, quæcumque mouent, excepto primo motore, mouentur aliquo motu; verbi gratia, quod pellit pellitur quodammodo; quod premit, reprimitur: in-

terdum etiam fit, vt quod agit, magis patitur, quàm agat, & refrigeretur, quod calefacit, & calefacit, quòd frige facit.) Ex hac auctoritate aperte patet, quod Arist. intelligit reactionem in eadem contrarietate.

Videntes alij, quòd hæc expositio non est bona; adducunt aliam expositionem ad verba Arist. & est: quod reactio quidem est primo, & per se secundum diuersas contrarietates, secundario tamen, & per accidens, est in eadem contrarietate: nam dicunt, quod dum ignis vt calidus agit in aquam, vt frigidam: ignis vt siccus reparatur ab humiditate aqueæ, & sic siccitas ignis remittitur ab aqua, sequitur etià postea remissio in calore ignis, & sic per accidens, & secundario sequitur reactio in eadem contrarietate. Sed hæc expositio optimè rejicitur à Zabarella, tū, quia hoc dictum est voluntarium, sine vlla ratione; tum, quia ex verbis Arist. apparet, quod loquitur de reactione per se, cū inquit: quod calefacit refrigeratur, quia quæ sunt per accidens, non pertinent ad scientiam. Alij alio modo responderunt, quod datur reactio priuatiua in eadem contrarietate, non positiua. Positiua autem reactio in eadem contrarietate secundum eos est, quando calidum agit in frigidum, imprimèdo in eo aliquid caloris, & frigidum imprimit aliquid frigoris in calidum. Reactio verò priuatiua est, quando calidum agendo in frigidum, non patitur aliquid à frigido, sed frigidum resistit calido quantum potest, hæc enim resistentia frigidi, est reactio quædam, sed priuatiua.

Sed neque hæc expositio aliquid veritatis habet, & egregiè impugnatur à Ludouico Buccaferreo, & à Zabarella: nam Aristoteles non dicit tantum patiens resistere agenti, sed dicit, calefaciens refrigerari, quæ absque dubio est reactio positiua. Præterea, vt inquit ambo, omne patiens resistit agenti, etiam non physico; Cælum enim resistit quoque intelligentiæ, ergo si reactio est solum resistentia, possumus dicere, quod reactio nedum est in agentibus communicantibus in materia, sed etiam in agentibus non communicantibus in materia, quod tamen est contra eas,

Alia resp.

Reij. citur.

Alia resp.

tra eos, & Arist. qui ait, quòd agens communicans in materia cum passio, in agendo repatitur, & hoc negat de agente separato à materia. Si plura contra hanc sententiam cupis, lege prædictos auctores locis citatis. Probatum quod detur reactio etiam rationibus. Prima est hæc, &

3. 70.

Pro

sumit

ab experientia: videmus quod si

manu calida rem aliquam frigidam

apprehendat, vt glaciem manu calida, illam

glaciem calefacit, & simul manus refrigeratur à glacie, & hæc experientia est

ita nota, quòd nullus de hac re minimam

dubitationem habere deberet. Secunda

ratio est efficacissima. Si tollatur reactio,

tollitur etiam mixtio, sed consequens est

falsum, etiam secundum aduersarios. Consequencia

probatum: quia in mixtione, miscibilia debent alterari, si enim

permaneat in sua summitate, vt caliditas

ignis non remittatur à frigore, & siccitas

ab humiditate, ergo ignis non poterit mi

seri, quia non alteraretur, neque reduceretur

ad temperamentum. Idem dicendum

de alijs, & opus est quòd fiat alteratio

secundum omnem partem: quia quilibet

pars mixti est mixta: at si non detur

reactio mutua, excellentie elementorum

non corrumpentur, & sic fieri non posset

mixtio; Hęc ratio est efficacissima contra

Aduersarios.

Solutio rationum contra reactionem.

Cap. I V.

Ad 1.

AD primam rationem dico, quod actio est duplex, perfecta, & imperfecta; Actio perfecta est, quæ est cum victoria, & excessu agentis aduersus patientis; actio vero imperfecta est, quæ iniprimis aliquid contrariam qualitatem passio, sed tamen non obtinet victoriam. Ad propositum quando Aristoteles ait, quòd actio est cum victoria, & excessu agentis ad passum, loquitur de actione perfecta, non tamen propter hoc sequitur, quod contrarium non possit agere in suum contrarium actione imperfecta, licet sit minus validum suo contrario, & sic patet ad primum.

Ad 2.

Ad secundum Respondetur, quod non est inconueniens, quod idem secundum

diuersa diuersis motibus moueatur; nam ignis calefacit ratione suæ formæ, & quatenus est actus, patitur vero & refrigeratur quatenus est in potentia ad formam aque; cum inferatur, quòd tunc duo contraria inerunt eidem subiecto, quia idem aer calefiet, & frigeftiet, & eadem pars ignis calefiet, & frigeftiet. Respondent aliqui, vt Buccafereus, & Zabarella, quòd duo contraria non possunt esse in eodem subiecto in esse summo: quia summus calor, & summum frigus non se compatiuntur in eodem subiecto, sed in esse remisso se compatiuntur; vt contingit in aqua; si enim pars aquæ sit frigidissima, & super infundatur alia pars aquæ calidissima, tunc aqua illa fit tepida; & sic sunt simul in aqua caliditas, & frigiditas, non in summo, sed in esse remisso, & refracto; ita ergo non est inconueniens, quod ignis agendo in frigidum, remittatur, & sic in eius subiecto uaneat caliditas, & frigiditas; & hæc responsio certè est bona: & videtur eam quoque concedere Scotus in 1. d.

Scotus

17. q. 4. & altera sequenti ei addita arguendo contra Gortsedum, dicit enim, quod calidum antequam corrumpat frigidum, illud remittit, & concedit ibidem quod calidum, & frigidum in summo, non manent simul; & ita videtur admittere contraria in esse imperfecto, & remisso, posse esse simul in eodem subiecto. Hoc idem dicit in 2. Sent. d. 2. q. 9. O. Tamen possimus nos dicere, & facilius, quod illa propositio, contraria non possunt esse simul in eodem subiecto, est vera in esse quieto, non in pugna, scilicet contraria non possunt quiete esse simul, & manere sine pugna in eodem subiecto, quia vnum expellet aliud, at tamen in pugna hoc non est inconueniens: immo necessarium si inter ipsa debet esse pugna, opus est quòd ipsa sint in eodem subiecto, si enim calidum sit in vno subiecto, & frigidum in alio, non pugnant inter se propter instantiam: sed quando sunt in eodem subiecto, tunc pugnant, donec vnus expellat suum contrarium, vel ambo vertantur in tertium, & ita fit in alteratione, & in reactione, dum ignis agit in frigidum, frigidum agit in calidum, id est, dum calor expellere vult frigidum ab aliquo subiecto, frigidum quoque vult expellere

Limi

tatio

propo

sitione.

sitione.

sitione.

sitione.

sitione.

sitione.

sitione.

sitione.

sitione.

sitione.

sitione.

sitione.

sitione.

sitione.

sitione.

sitione.

sitione.

sitione.

sitione.

sitione.

sitione.

sitione.

calidum

calidum ab eodem subiecto, & ita existit in eodem subiecto pugnet donec validius vincat, vel resoluatur in temperamentum, & in mediam quandam qualitatem si sint æqualia; & sic non est inconueniens, quod in reactione, & alteratione contraria simul sint in eodem subiecto, immò est necessarium. Aliam responsionem habes, infra ad octauum.

Ad 3. Ad tertium Respondetur, quòd dato, quòd scopus agentis sit reddere patiens sibi simile, agens non frustratur hoc suo fine, quia reddit patiens sibi simile quo ad potest, ideo si per pugnam sit debilitatum, assimilatur sibi patiens imperfectè, si vero excedat assimilatur sibi passum perfectè, vel forsàn dicendum est, vt inquit Zabarella; quod scopus naturæ vniuersalis est, quod hæc agentia se inuicem retardent, & aherent propter generationem, quæ principaliter intenditur a natura, neque sine hac retractione fieri possit.

Ad 4. Ad quartum Respondetur, quod concedimus nullam esse reactionem, vbi nimia distantia intercedit, quæ prohibet reactionem fieri.

Ad 5. Ad quintum negatur consequentia, ad probationem dicitur, vt supra ad secundum, non enim ignis agit, & patitur secundum idem, sed secundum diuersa, quia agit vt calidus, & per formam, patitur vero, vt potestate frigidus, & per materiã, sic enim omnia mouentia Physica, quæ mouent, & mouentur se habent, vt dixit Arist. 3. Physic. textu 8.

Ad 6. Ad sextum, quod inquitur experientia dico, quod reactio requirit proportionem aliquam in passio, modo si accipiatur gutta aquæ, & immitratur in fornacem, est adeò parue virtutis, quod nõ est mirum, si non potens esse agere in ignem fornacis, vel potest dici etiam, quod reagit illa gutta sed quia vis ignis est maxima, & vis aquæ parua, ideo illa reactio non conspicitur propter suam paruitatem. Ad aliam experientiam dicit Buccaferreus, quod illa non est ad propositum: quia illa actio non est per alterationem, & sic non est mirum, si non adest reactio, est enim actio magnetis in ferrum subita, quia non habet contrarium: admitimus autem

nos reactionem in actione inter qualitates; vel dicamus cù Piccolomineo, quod *Piccolom.* magnes agit per propriam formam, & etiam reparitur.

Ad septimum responsum est supra ad secundum, vbi declarauimus quomodo in reactione duo contraria maneant in eodem subiecto. *Ad 7.*

Ad octauum dico, quòd non verificatur contradictoria, quia non sunt in eodem subiecto respectu eiusdem, quia ignis non agit, & patitur secundum idem, sed agit vt est actu, & patitur vt est potentia. *Ad 8.*

Vel ad hæc duo argumenta vltima dicere possumus, quod nunquam duo contraria sunt in eodem subiecto, neque etiam in pugna, sed quando ignis per reactionem frigidi patitur, non recipitur in ipso frigiditas distincta à caliditate, ita quod in eadem materia ignis sit caliditas & frigiditas distincte: sed solum caliditas ignis remittitur per actionem frigiditatis, ita quod frigiditas non remanet in igne actu, sed solum effectus eius, qui est remissio caliditatis ignis: licet enim exstinguatur frigiditas, tamen remanet effectus eius: & sic semper caliditas ignis remanet in materia ignis donec tota corrupta sit: sed remanet alterata, & remissa, & sic consequenter, neque duo contradictoria verificari possunt de eodem subiecto: quia nunquam in subiecto ignis est priuatio ignis, & forma ignis, & forma frigoris, & habitus frigoris: quia nunquam ambo contraria insunt eidem subiecto, sed vnum post corruptionem totalem alterius succedit, sicut dictum est; & licet fiat pugna, & alteratio, & reactio in illis, nunquam tamen alterum est in eodem subiecto cum altero, licet illud remittat, & contundat; & hæc responsio multa cubia vitat.

Quid sit resistentia, & an in motu locali sit reactio. Cap. V.

AD perfectam cognitionem reactionis requiritur cognitio resistentia, vnde ferè omnes agentes de reactione, agunt quoque de resistentia; quoniam autem de hac se habentur multa apud Pöponatum,

ponatium, & Zabarella in materia de reactione; ideò breuiter mentem Scoti aperiam. Scotus itaque in 2. Sent. diu. 2. q. 9. respondendo ad quartum, ubi declarat causam propter quam fiat successio in motu, ait, quòd est resistentia mobilis ad mouens; & declarans, vnde proueniat hæc resistentia; inquit, quòd prouenit ex defectu virtutis mouentis: ex eo enitit quòd mouens non est perfecte virtutis, hinc fit, quòd non potest statim inducere terminum intentum, & sic illi media resistunt; sed si esset agens infinitæ virtutis, statim induceret formam intentam, neque media illa resisterent possent; Contra hoc arguit Piccolominus libro de Elementis, cap. 25. quia implicat contradictionem, quòd idem corpus in instanti sit in termino ad quem: quòd autem implicat contradictionem, non subest virtuti finitæ, neque infinitæ. Respondeo, quòd non implicat contradictionem; quia quòd mobile transeat à termino à quo, ad quem, transeat per media, est lex constituta à Deo agentibus naturalibus, at Deus, & agens infinitum, illi legi non subest, ideò potest in instanti inducere mobile ad terminum ad quem. Inquit ergo Scotus redeūdo ad propositum, quòd resistentia prouenit ex defectu virtutis agentis: vnde hinc prouenit successio in motu, quia agens cum sit virtutis debilis, non potest statim inducere terminum intentum, quia media existentia inter ipsum mouens, & mobile, non potest motor statim vincere, & superare; & propter hoc addit Scotus, quòd successio in motu prouenit nedum ex defectu virtutis agentis, sed etiam ex medijs, quæ resistunt; ex quo loco mihi videtur fuisse intentionem Scoti, quòd resistentia secundum se, & formaliter, nil aliud sit, quam priuatio passionis: nam resistere est non pati; adeo quòd resistentia formaliter est non passio ab agente, & secundum se, est quid priuatiuum, quia autem priuatio reducit ad positivum, causa huius priuationis est duplex secundum Scotum, scilicet defectus virtutis agentis: nam ideò passum quandoque non patitur ab agente, quia agens non habet tantam virtutem, vt possit mouere passum. Alia cau-

sa est forma passij; quæcumque enim forma desiderat sui esse, & conseruationem; ideò dat esse quo ad pellitur, vel corrumpitur; & sic non dat locum aduersario quo ad non cogitur; & ita ex his duabus causis oritur resistentia. Hinc oritur, quòd quandoque patiens perfecte resistit agenti, quia scilicet agens est valde debile in agendo, & passum habet formam valde radicatum: quandoque resistit aliquo pacto, vt puta, quia agens habet multas vires: sed tamen non habet tantam virtutem, quòd possit statim corrumpere passum, & inducere terminum, & formam intentam; & ideò paulatim agit. Ex hoc elicit, quòd Zabarella iure opinionis omnes, & alias resistentias consutauit, quæ dissentiuunt ab hac, quas ego non recenseo breuitatis causa, cum apud ipsum legi possint; Similiterq. eius opinio est comprobanda, sed deficit aliquo modo: dicit enim, quòd resistentia est quid priuatiuum, & hoc est verum; dicit etiam, quòd causatur à forma pati (ceterum est enim, quòd non potest causari à materia, cum materia proprium sit pati) & in hoc quoque verum asserit: sed hoc non sufficit, quia si agens sit maximæ virtutis, statim mouet passum, neque passum licet habeat formam cupidam conseruandi suum esse, resistere poterit; non ergo totalis causa resistentiæ est forma passij: sed requiritur etiam defectus virtutis agentis, qui defectus positiuè est limitatio virtutis agentis, vnde quodlibet agens habet determinatam virtutem; & hinc est, quòd non quodlibet potest agere in quodlibet.

Hinc apparet solutio alterius dubij an scilicet in motu locali fiat reactio. Bucca ferreus, & Zabarella citatis locis tenent; in motu locali dari reactionem, sed solum in his, quæ communicant in materia proxima, & corporea, veluti hæc inferiora, quòd probatur. Primo auctoritate Arist. 3. Physic. tex. 8. & 16. qui vniuersè loquens de mouentibus Physicis, inquit, quòd omne mouens Physicè in mouendo mouetur. Secundò experientia; nam si trabs erecta stet, ita vt leui factò ictu cadere possit, si tunc saxo, vel pila lignea percutiatur, trabs cadit, & pila, vel fixum repercutitur, adeo quòd pila 1 essum trabem

Opia.
Scoti.Ar.
guis
cōtra
Picco-
lom.

Solut.

Zab.
est cō-
ScotoDefe-
ctus
opio.
Zab.An i
motu
loca-
li sit
reactio.
Opin.
Buc.
& Zab.
bar.

repellitur à trabe, ergo in motu locali datur reactio. Item duo gladij mutuè se percipientes, se inuicem secant, & obtundunt. Item ferra secans lignum, hebetatur à ligno, & ita aliquid repatur à ligno.

Rej- citur. Sed ego nunquam hanc sententiam probare potui: quia ubi non est actio, ibi non potest esse reactio: actio propriè loquendo, quæ constituit alterationem, est solum in qualitatibus, quia illæ propriè sunt actiua; & consequenter actio est solum in Prædicamento Qualitatis; Vbi autem cum sit Prædicamentum diuersum, in eo non est actio; sicut neque in Quantitate; an autem actio sit in Substantia, iam dictum est in proprio loco; sed extendendo hoc nomen actionis ad quæcumque motum, materiatum, & quamcumque operationem, motus localis potest dici actio, sicut & intelligere dicitur actio, sed in talibus non fit reactio, nisi per accidens.

Ad. rōnē in op. positum. Ideo ad rationes in contrarium; ad aueritatem Arist. dico, quod illa propositio: Omne mouens mouetur ab alio, habet hunc sensum, quod omne mouens Physicum cum mouet aliquid, mouetur ab aliquo, sed non ab ipso moto, vt si manus mouet baculum, non vult dicere Arist. quod manus iterum moueatur a baculo, sed vult dicere, quod manus dum mouet baculum mouetur ab alio, scilicet ab anima. Sed contra hoc, quia Arist. 4. lib. de ortu animalium, cap. 3. inquit: pellens pellitur quodammodo, & quod premit premitur, vbi videtur velle significare, quod mouens mouetur à moto. Sed respondendum est, quod propositio Arist. est vniuersaliter vera eo modo quo exposuimus, scilicet, quod mouens Physicum mouetur ab alio, dum mouet, non à moto, si quando autem mouetur à moto, hoc est per accidens, scilicet ratione quarundam qualitatum inexistentiæ tam agenti, quam patienti, vt verbi gratia, quia pellens est durum, sed non ita durū vt est res quæ pellitur, vt cum manus mouet lapidem; hinc fit quod pellens quodammodo pellitur; sed hoc non est verum ratione motus localis, re vera enim manus mouet lapidem, quia mouet eum de loco ad locum, sed lapis non mouet locali-

ter manum, sed solum quia lapis est durus, & caro molis est mollis, ideo caro manus cedit lapidi, & hæc reuera potest dici actio, quia est inter qualitates, durit enim agit in molle; Similiter cum duo gladij se percipientes obtunduntur, & ferra cum secat lignum, concedo quidē, sed hæc non sic repatiuntur ad inuicem, vt mouentur motu locali, sed vt prædita sūt qualitatibus oppositis, inter quas certum est, quod est actio, durum enim agit in molle: vnde cum gladij agit in gladium, si vnus est durior alio, illum obtundit, & quoniam in illo altero est etiam durities, sed simul est aliqua mollities, repatur, & obtunditur ab alio gladio. Ad illud exemplum de trabe, & de ludopillarum in tabula dico, quod pila percussans trabem pellatur à trabe non ei competit ratione motus localis, quia non est de essentia motus localis, quod mouetur à moto, vt dictum est: sed competit eis per accidens, scilicet, quia mouens intendit inducere pilam in locum intentū: & quia reperit impedimentum, scilicet corpus durum in medio, neque illud pertransire potest, fit ictus, & collisio, & quia ambo dura sunt, vel franguntur, vel retrocedunt; ita ergo retrocessio competit illis ratione duriciæ, quæ inexistit vtrique, & quod est magis durum, magis agit in alterum, & si ambo sint æqualiter dura, æqualis fit retrocessio. Fit ergo in motu locali repasso, sed non ratione Vbi, & motus localis, sed ratione qualitatum existentium in mobilibus, & sic in Vbi, non datur actio, neque reactio, accipiendo propriè reactionem: sed extendendo actionem ad quemcumque motum materiatum, & passionem motus localis, potest dici actio: sed in tali actione, & motu, non est reactio, nisi per accidens, scilicet ratione qualitatum existentium in mobilibus, quæ se pellunt, vt dictum est.

Rej-

THEOREMA XLIV.

Raritas fit per acquisitionem nouæ quantitatis, & condensatio per deperditionem.

Adducuntur varia aliorum sententiæ de rarefactione, & condensatione, & reuoluantur. Cap. 1.

Difficilis est admodum hæc materia de rarefactione, neque satis apertè patet, quam partem sustineat Scotus; Vt autem materia hæc dilucida fiat, notandum est, quod rarefactio, & condensatio dupliciter capiuntur; Vno modo pro maioratione alicuius corporis in quantitate sua per extrinsecum corpus adueniens, vt per intromissionem extrinseci, & condensatio pro minoratione alicuius corporis quantitate sua per aliquod recedens, exemplum de vtroque potest esse in spongia, cuius constringuntur pori manibus, & cum dimittitur spongia in natura sua, & pori implentur aere, dicitur rarefieri. Sed hæc rarefactio, & condensatio improprie dicitur. Alio pacto accipitur rarefactio pro maioratione alicuius quanti, sine aliquo extrinsecus adueniente, & sic condensatio erit minoratio alicuius quanti sine alicuius alterius expulsionem, & hæc est rarefactio proprie dicta, & de hac loquimur in proposito.

Tres opin. Circa hoc, tres sunt opiniones celeberrimæ. Quidam existimant in rarefactione totam priorem quantitatem corrumpi, & aliam de nouo generari: scilicet, corrumpi minorem, & produci de nouo maiorem, & hæc tribuitur a Marginistis Scoti 4. Sententiarum dist. 12. q. 4. Gofredo, & Burleo, sed re vera Burlæus in 4. Physicorum, hanc sententiam non habet; Alij dicunt, quod rarum sit, nulla quantitate extrinsecus accedente, sed sola noua extensione prioris quantitatis accedente; & hanc opinionem sequitur Ludouicus Buccaferreus in 1. de de generatione, tex. 42. in examine, quam delumpfit ex Auerroe 4. Physicorum, tex. 84. & in eo loco 2. de generatione, & ex Ioanne Grammatico ibi; Hanc eandem sententiam apertè re-

Phil. Nat. Io. D. Scoti.

net Burlæus in 4. Physicorum, textu 84. Thomistæ quid sentiant in hac re, non est multum clarum, tamen vt patet ex ijs, quæ habet Iauellus in 4. Physicorum, q. 19. & Paulus Soncinas, 8. Metaphysices, parum distant ab hac opinione, sustinere enim videntur, quod non acquiritur noua quantitas in rarefactione, sed solum noua extensio quantitatis eiusdem dantis esse eidem materiæ magis extensum, quam prius daret, & condensatio non est deperditio quantitatis prioris, sed est eadem quantitas alio modo dans esse quantum eidem materiæ, scilicet minus extensum. Tertia opinio est communis, quæ dicit, quod raritas, fit per acquisitionem quantitatis nouæ, non quo ad totum, sed solum quo ad partem; & condensatio est deperditio partis prioris quantitatis.

Nunc istæ opiniones sunt etiam aminandæ. Pro prima opinione sunt variæ rationes præsertim istæ, quas adducit Scotus 4. Sentent. distinct. 12. q. 4. Primò, termini motus sunt in eo possibilis, te x. 5. Physicorum textu 26. Sed rarefactio est motus à quantitate ad quantitatem; ergo nihil prioris quantitatis, à qua incipit motus rarefactionis, manet cum posteriori quantitate, quæ de nouo per motum acquiritur.

Quòd si quis dicat, quantitatem manere eandem in hoc motu, sed solum mutari terminos quantitatis, modo enim quantitas terminatur ad maiorem, modo ad minorem. Contra, quia termini motus, & subiectum motus, realiter differre debent, sed subiectum motus rarefactionis, & eius termini realiter non differunt, quia quantitas, & termini eius, scilicet maius, & minus in quantitate, nõ differunt realiter. Secundò, quælibet pars rarioris est rarior, ergo quælibet pars rarioris est maior secundum quantitatem, ergo quælibet est quæta noua quantitate. Tertiò, quantitas illa, quæ præfuit, si manet, quæro, in quo subiecto manet, nõ nisi in eodem, in quo prius, quia accidens non inigrat, ergo illud, quod prius fuit quantum hac quantitate, modo etiam quantum quantitate eadem, ergo non potest esse quantum, nec secundum se totum, nec secundum partem alia noua quantitate, nisi idem esset simul

quan-

Opin. Tho- mistæ.

3. opi.

1. opi. probatur. 1. 1. 10.

2.

3.

quantum duabus quantitibus, quod est absurdum, & impossibile, vel nisi in rarefactione sit aggeneratio nouatum partium substantiæ sub noua quantitate, & ista aggeneratio partium quantarum ad quantitates præexistentes, sit rarefactio; Sed hoc nihil est: quia, tunc non quilibet rarioris pars esset rarior formaliter, illa enim pars antiqua non esset rarior formaliter per hoc quod sibi cōtinuaretur pars alia noua.

Respon- Contra hæc sententiam arguit Scotus
ciunt 4. Sent. d. 12. q. 4. primò, quia si tota quā-
pradi titas corrūperetur, sequeretur, quod cor-
Esas- rumperentur omnia accidentia reliqua
piis. quæ insunt illi subiecto, quod est falsum;
1. rō. cōsequētia probatur: quia corrupto sub-
iecto, corrumpuntur omnia accidentia,
quæ illi subiecto insunt; sed quantitas est
subiectum omnium accidentium; quæ in-
sunt composito, quantitas enim prius, &
immediatè inest subiecto, & reliqua ac-
cidentia, vt qualitates consequuntur post
quantitatem; secundum omnes, immò se-
cundum Auerroistas quantitas inest mat-
erix prius quam forma substantialis, li-
cet hoc non sit verum. Falsitas consequen-
tis patet ad sensum; nam idem sapor nu-
meto, manet in re rarefacta, idem color
&c. Et si dicatur, quòd non debet sensus
hoc iudicium ferre, sed ratio. Contra se-
cundum Aristotelem 8. Physicorum, tex.
26. fatuum est ibi querere rationem, vbi
habemus aliquid certius ratione; Præ-
terea, numerus secundum Philosophum 2.
de Anima, tex: 64. est sensibilis; vnde sen-
sus potest iudicare de numero suorum
priorum sensibilium, ideo sensus potest
iudicare an aliquod accidens, quod est ob-
iectum eius proprium, sit idem numero,
vel diuersum ante, & post rarefactionem;
tamen Scotus nō multum inniuitur huic
rationi: quoniam inniuitur fundamēto sa-
tis dubio. Secundò, non est possibile, quòd
quantumcumque diuersa agentia regu-
lariter inducant eadē formam post cor-
ruptionem eiusdem corrupti, sed à quo-
cumque rarefiat corpus rarefactibile, si-
ue ab igne, siue à sole, inducitur regulari-
ter talis sapor, & talis color, ergo manet
eadē m, & consequenter manet etiam ea-
dem quantitas; quod si concedant omnia

accidentia in rarefactione esse noua, cla-
rius, & efficacius cōtra hanc opinionem
arguitur: quia talia accidentia non possunt
inestē post rarefactionem illi subiecto ra-
refacto, nisi inducantur de nouo ab agen-
te inducente rarefactionem (neque enim
ab alio agente induci posse videtur) quia
nullum agens aliud hoc operatur, sed a-
gens rarefaciens non potest inducere illas
quantitates, & accidentia, ergo ibi non e-
runt post rarefactionem; Probatur Mi-
nor: quia ignis quidem potest rareface-
re, sed non potest inducere has qualita-
tes, quia ignis non continet in se virtuali-
tates mixti, neque continet in se virtuali-
ter quæcumque, & quantumcumque
diuersa accidentia secundum genus, vel
speciem, vt per se patet.

Alia opinio est Auerroistarū, quæ inni-
titur his rationibus præsertim, quoniam
quātitas est inseparabilis à materia, ideo
non potest acquiri noua quantitas, nisi ac-
quiratur noua materia, in rarefactione
autem non acquiritur noua materia, quia
tunc corpus rarefactum non esset idem
quo ad omnem entitatem quod prius,
quia haberet nouam materiam, ergo. Præ-
terea, additio secundum materiam ad for-
mam præexistentem, videtur reduci quo-
quo pacto ad accretionem, differt autem
rarefactio ab augmentatione, & dimi-
nutione, vt omnes concedunt, ergo. Secun-
dò, rarefactio distinguitur ab augmenta-
tione, ex Arist. in 1. de gener. c. de accretio-
ne, per hoc, quòd accretio fit ex aliqua
materia extrinsecus accedente: sed rare-
factio nequaquam, ergo in rarefactione
non accedit noua quantitas. Pro hac opi-
nionē faciunt etiam rationes, quas infra
adducemus contra opinionem commu-
nem, quam sequitur Scotus, & quas su-
prà adduximus contra præcedentem opi-
nionem, cum enim rarefactio non fiat
per mutationem totalem quantitatis, vt
dicebat prima opinio, nec fiat per muta-
tionem alicuius partis quantitatis de nouo
accedentis, vt dicit Scotus, & alij ter-
tiæ opinionis, nec accedat noua materia,
quia est contra naturam rarefactionis, se-
quitur, quòd rarefactio solum fiat per no-
uam entitatem quantitatis.

Verum hæc opinio non est sustinenda,
dicunt

Secū-
da o-
pi n-
est A-
uerro-
istarū
proba
tur.
1. rō.

Rej-
citur.
2. rō.
Resp.
Insta-
tur.
3. rō.

dicunt enim quod rarefactio fit per nouam extensionem, non per nouā quantitatem. Contra, at noua extensio, est noua quantitas, ergo rarefactio fit per nouam quantitatem; assumptum probatur: Illud formaliter est quantitas, quo aliquid formaliter est quantum, sed aliquid dicitur esse quantum formaliter per aliquam extensionem longitudinis, vel profunditatis, vel latitudinis, ergo extensio formaliter est quantitas. Præterea, si extensio non esset formaliter quantitas, sequeretur quod magis extensum non haberet maiorem quantitatem, quam minus extensum, & sic homo longus non esset magis quantus, nec haberet maiorem quantitatem homine paruo; quia ego possem dicere quantitatem hominis longi, esse magis extensam, quam quantitatem hominis minoris, sed tamen quantitatem in utroque esse æqualem. Quod si quis dicat est maior quantitas in homine longo, quia est plus de materia quam in homine paruo. Contra ex hac responsione sequitur quod ubi est plus de materia, ibi quoque sit plus de quantitate, sed hoc est falsum; consequentia est euidentis: falsitas consequentis probatur: quia si accipiamus pugillum terræ pedale, & pugillum aeris pedalis, est plus de materia in pugillo terræ quam in illo pugillo aeris secundum istos, at si ubi est plus de materia, ibi est plus de quantitate, sequeretur quod pugillū terræ pedale, deberet excedere multū in magnitudine pugillum aeris pedale, cum in illo pugillo terræ sit multum plus de materia, quam in pugillo aeris pedale, quod tamen est absurdum. Quod si quis dicat, ibi esse quantitatem, sed non extēdi, est ridiculū, sicut esset dicere, hic est homo, sed caret intellectu, quia repugnat, quod hic sit tanta quantitas, & non sit tanta extēsiō; & probatur: alioquin deficeret nobis medium cognoscendi maiore, & minore quantitatem in rebus, hæc enim innotescit ex dimēsiōne extēsiōnis, linea. n. quæ est magis extēsa in lōgitudine est maior quantitas altera linea minus extēsa; Per hoc etiam impugnatur corū suadamentum, quod quantitas sequatur materiam, quoniā densum pedale, habet plus de materia, quam rarum pedale, ergo densum pedale

debet habere plus de quātitate, quā rarum pedale, & tamen hoc est ridiculum dictū, nullus enim Mathematicus dicit vnquam, quod densum pedale habeat plus de quantitate, quam rarum pedale, cum vtrumque sit pedale.

Quarto, quantitas continua ab Aristotele in Prædicamentis definitur, quod est illa, cuius partes copulantur ad inuicem, & ad vniū terminū communem, adeo, quod hæc est differentia essentialis continens quantitatem continuam in esse differenterem à discreta, scilicet partes eius copulari ad inuicem, & ad vnum terminum communem, at copulari ad inuicem, & ad vnum terminum communem, nil aliud est, nisi partes extendi, alteram extra alteram, secundum dimensionem longitudinis, vel profunditatis, vel latitudinis sine diuisione, ergo extensio secundum aliquā dimensionem, est essentialis differentia quantitatis continuæ, & consequenter extensio est essentialiter quantitas.

Ponitur opinio Scotti, & comprobatur ac aliorum rationes soluntur. Cap. II.

Scotus agit de hac materia in quarto Sent. dist. 1. 2. q. 3. per totam, sed nulli aperte suam sententiam aperit: nam soluendo rationes pro prima opinione post B. videtur velle, quod raritas sit appositio quorundam corporum subtiliorum de nouo generatorum ex aliquibus partibus rei rarefactæ ab agente rarefaciente, adeo quod rarefaciens de aliquibus partibus substantiæ rarefactibilis, generat aliqua corpora subtiliora quam sint partes illius corporis rarefactibilis, & ita quia non possunt esse simul cum alijs partibus adhuc remanentibus in specie sua (nam duo corpora non possunt esse simul) ideo illæ partes expellunt alias grossiores de loco suo, & per consequens totum corpus occupat locum maiorem, & sic rarius esse, nihil est aliud, quàm habere plura corpora subtiliora permixta secundum inxta-positionem cum partibus suis proprijs. Sed hanc opinionem rejicit in corpore quæsi, respondendo ad quætionem post F. varijs rationibus, sed præcipue, quia videtur mirum, quod nulla substan-

ria manens omnino eadem, possit transmutari à raro in densum in quodam: extra autem in responsione ad secundū, pro prima opinione dicitur, quod verior est opinio, quòd rarefactio non inferat nouā quantitatem, sed solum fit extensionis extensio; quæ est opinio Auerroistarū; Sed neque Scotus hanc opinionem sequitur: quia auctor illius extra munit suam sententiam ex responsione Scoti ad tertium principale; at responsio illa potius est contraria: quia dicitur ibi, quòd licet species Sacramentales non possint augeri nec minui propriè, quia hic motus competit animatis tantum, tamen possunt à quantitate minori ad quantitatem maiorem transmutari, & è conuerso.

*Opin.
vera
Scoti.*

Dicendum est itaque, Scotum sentire cum opinione, quam ipse dicit esse communem, quod in rarefactione fiat acquisitio alicuius nouæ partis quantitatis; quod patet: quia reiiciendo primam opinionem ibi, quantum ad istam opinionem paulò infra apertè dicit, quòd licet non sit verum, quod in rarefactione fiat acquisitio totius nouæ quantitatis, tamen omnis opinto cogitur dicere, quod fiat acquisitio alicuius partis quantitatis, & probat: quia alioquin corpus rarefactum non esset post rarefactionem maius. Quòd si quis dicat est maius, quia habet maiorem extensionem, iam in præcedenti capite hanc sententiam reieciimus disputando aduersus Auerroistas, insuper respondendo ad questionem post F.

*Ratio
nes &
opin.
Scoti.*

Pro hac sententia non adducuntur rationes alie præter eas, quas adduximus reiiciendo alias opiniones: cum enim ad sensum pateat, in rarefactione fieri nouam extensionem, patet etiam produci nouam quantitatem, & vt disputauimus contra Auerroistas, non fit autem indubiò quantitatis nouæ, quoad totum, vt ostendimus contra primam opinionem, ergo erit noua solum secundum aliquam partem.

*Ad
rōnes
pro 1.
opin.
Ad 1.* Ideo ad Rationes pro prima opinione responderetur ad primam de impossibilitate terminorum motus, & mutationis, ex 5. Physicorum, dicitur, quòd illa propositio est vera de primis terminis, qui sunt semper priuatio, & forma, sed non

est vera vniuersaliter de terminis concomitantibus illos terminos, vt diximus in Theoremate de pluralitate formarū: neque enim prima forma est impossibilis sequenti, & de nouo inductæ per mutationem, & motum; Item maior quantitas, & minor, quatenus vna est priuatio alterius, sunt impossibiles: sed quatenus denotant aliquid positium ipsius quantitatis, sic sunt compossibiles.

*Th.
73.*

Ad secundam, cum dicitur, quòd quælibet pars est rarior, & consequenter maior secundum quantitatem, conceditur sed cum dicitur, ergo quælibet est quantitas noua quantitate, negatur consequentia: quia sequitur solum, quod quælibet pars recipit nouam quantitatem non secundum totum, sed solum secundum partem aliquam, neque enim vlla pars est indiuisibilis, sed diuisibilis, & sic cum extenditur, recipit nouam quantitatem secundum illam partem, secundum quam fit extensio. Ad tertium responderetur, quòd illa pars corporis quæ rarefit, recipit alterationem per rarefactionem, vt nunc in sequenti capite dicam, & ideo cum recipiat nouam quantitatem, recipietiam nouam quantitatem, remanet ergo antiqua, & prior quantitas, sed noua quantitas illi additur ab agente rarefaciente, quæ quantitas de nouo educitur ex illa eadem materia, & composito per alterationem: alterando enim illud corpus, per rarefactionem noua iurgit quantitas in extensione, subtiliatur enim corpus illud per calefactionem, & sic extenditur, adeo quod noua quantitas inducitur abque noua materia: ideo cum dicitur in argumentum, illud, quòd fuit quantum, vel est quantum eadem quantitate antiqua, & sic non potest fieri quantum noua quantitate, nisi sit quantum duplici quantitate, dico quod est quantum priori, & antiqua quantitate, sed nõ est quantum tanta quantitate, quanta postea est quantum cum posteriori quantitate post rarefactionem est quantum priori, quia illa non deperditur, nec mutat subiectum, sed non est quantum tanta quantitate quanta in posteriori, quia quælibet pars quantitatis extenditur, & crescit per additionem nouæ quantitatis,

Ad 1.

Ad 1.

secun-

secundum quod alteratur pars corporis, cui ipsa quantitas inest, & sic si quilibet pars corporis alteratur, & rarefit, quilibet pars quantitatis dilatatur per nouam quantitatem accedentem illi.

Ad 1. Ad rationes pro Auerroistis, ad primam concedendo, quod quantitas est inseparabilis à materia, nego propter hoc sequi non posse nouam quantitatem in noua materia, nam ex præexistenti illa materia ab agente rarefiatente: & extenuante corpus illud rarefactibile, educitur noua quantitas in eadem præexistenti materia; verum est ergo, quod quantitas non potest esse sine materia, non tamen sequitur, quod in determinata materia sit determinata quantitas, ita quod portio eadem materiae non possit modo sub maioris, modo sub minori quantitate esse, sustinendo etiam quantitatem, consequi materiam post aduentum formae substantialis, vt sustinuitur, loquendo de dimensionibus intermixtis, dicimus, quod absque aduentu nouae materiae compositum illud potest rarefieri, & condensari, intendi, & remitti in quantitate, sicut intenditur, & remittitur in qualitatibus, quia forma talis compositi non est determinata ad hanc, vel ad illam quantitatem incerto, & determinato gradu, sed intra quandam latitudinem.

Ad 2. Ad secundam respondetur, rarefactionem fieri ex aliquo extrinsecus accedente, potest intelligi duobus modis; Vno modo ex materia aliqua noua, vel ex aliqua substantia noua, & sic augmentatio fit ex aliquo extrinsecus accedente, scilicet ex alimento, & hoc modo rarefactio non fit ex aliquo extrinsecus accedente, & in hoc differt accretio à rarefactione; Alio modo ex aliqua quantitate noua, & sic concedo: quod rarefactio fit ex aliquo extrinsecus accedente, Aristi loquitur primo modo, non secundo modo. Ad tertiam patet quomodo vera esse dicimus opinionem alicentem rarefactionem fieri per nouam quantitatem superadditam.

Dub. Verum adhuc circa hanc opinionem tertiam, quam dicimus esse Scoti, est dubium: quia ad eam videtur sequi penetratio corporum; quae est impossibilis; consequentia probatur: quia stante hac opinione, habetur, quod cum magnitudine praesenti

stenti acquiritur noua magnitudo, & simul extenditur in eadem materia, dimensiones ergo illae se penetrant. Respondeatur negando consequentiam: tunc enim sequeretur hanc penetratio corporum, quod plures dimensiones, & quantitates essent in eadem materia, & illa non esset magis extensa quam prius, quia tunc illae dimensiones se penetrarent, quoniam vna non esset extra aliam: in praesenti non sic se habet res, quia dicimus, per nouam quantitatem eandem materiam magis extendi dum rarefit, & deperditum condensatur, & remittitur.

Exponitur in quo Prædicamento sit rarefactio, & condensatio, & qui motus ad eam concurrant. Cap. III.

Non est consentaneum apud omnes in quo Prædicamento sit rarefactio, & condensatio. Quidam putant esse de Prædicamento Qualitatis, vt Burleus 4. Phys. tex. 84. Et D. Thomas, primo de generatione, capite, de accretione, licet obscure loquatur; isti dicunt, quod raritas & densitas est Qualitas de tertia specie Qualitatis, & quod nil aliud est nisi ipsamet extensio quantitatis, adeo quod volūt, quod ipsa extensio, & remissio quantitatis, sic qualitas de tertia specie, & differat realiter à quantitate, cum sint in diuersis Prædicamentis, sunt enim passiones, & termini ipsius quantitatis. Insuper aiunt, raritatem & densitatem esse qualitates sequentes ad calidum, & frigidum, & certè hanc esse opinionem Burleus non est dubitandum, licet de Diuo Thoma non sit ita euidentis. Pro hac opinione est Auerroes qui 4. Phys. 84. dicit, quod in rarefactione acquiritur qualitas, non quantitas noua; & idem repetit alibi saepe. Secundo, quia Aristoteles 7. Physicorum, tex. 11. dicit, quod differentiæ corporis naturalis sunt, rarum, & densum; ergo rarum, & densum, non sunt quantitates, sed qualitates, alioquin non insequerentur corpus naturale, vt naturale, sed corpus Mathematicum; quod non est verum: quia Mathematicum abstrahit à raritate, & densitate.

Hæc opinio non est approbanda, quia si quantitas secundum se, est non extensa, sed est extensa per qualitatem superadditam sequi-

*Solu.**Opin. D. T. & Burle.**1. 182.**2. 182.**Hæc sententia re*

1. r. sequitur quod quantitas non habebit partem extra partem, nec ipsa erit diuisibilis in partes per se, sed per accidens, scilicet per qualitatem, hoc autem videtur absurdum maximum, & contra essentiam quantitatis, vnde Aristoteles in Prædicamentis, capite de Quantitate, enumeratis speciebus quantitatis, dixit illas esse propriè quantitas, alia verò per ipsas dici quanta, vt actionem esse annuam, & albedinem esse magnā, quia superficies est magna. At itante hac opinione qualitas esset illa, secundum quam aliquid diceretur quantum, magnum, & paruum. Præterea, ostendimus superiori capite, extensionem non distingui à quantitate, sed esse vnum, & idem formaliter. Tertio Aristoteles in prædicamentis capite de qualitate, aperte dicit, quòd rarum & densum non sunt qualitates, sed positiones, quia rarum dicit instantiam partium, & densum proximitatem partium, modo hæc proximitas, & distantia, dicunt ordinem, & positionem partium, non ergo sunt qualitates. Quarto Aristoteles 5. Metaphysic. text. 19. enumerando species qualitates, non enumerat rarum, & densum, ergo. Quinto tunc materia esset extensa formaliter per qualitates, scilicet per extensionem, ergo frustra ponitur quantitas in materia, quia non per aliud ponitur quantitas in materia, nisi propter hoc, vt extendatur materia, at si materia est extensa per extensionem, quæ est qualitas, frustra ponitur extensa per quantitatem, & frustra quoque datur quantitas, nullo ergo modo sustineri potest illa opinio, quæ dicit, quòd extensio est distincta realiter à quantitate, maximè hac ratione, quia tunc quantitas non esset diuisibilis, nec haberet partem extra partem, quod est contra communem animi conceptionem de quantitate.

Opin. Greg. dr. veij. Alia est opinio quæ tribuitur à Buccaferrero Gregorio Ariminensi in primo Sèr. dit. 17. q. 4. & reuera soluèdo ibi quoddam argumentum, videtur hanc opinionem sequi, licet parum de hæc loquatur; Huc opinio itaque ait, quòd raritas, & densitas, sunt de Prædicamento Quantitatis, quoniam raritas, & densitas sunt extensio ipsius quantitatis, extensio autè est

ipsamet quantitas, ad eò, quòd hæc opinio vult raritatem, & densitatem esse ipsamet quantitate.

Sed hæc sententià rejicitur ex hoc, quòd in pedali quantitate terræ, & in pedali quantitate aeris, est æqualis extensio, & tamen non est æqualis raritas, ergo raritas, & densitas non sunt extensio ipsa. Secundò, raritas, & densitas ex 7. Physic. text. 1. sunt differentie corporis naturalis, ergo non continentur alteri à naturali, ergo non continentur corpori Mathematico, at extensio conuenit corpori Mathematico, ergo raritas, & densitas non sunt idem quòd extensio.

Ideo cum alijs rectius dicendum est, quòd raritas est aggregatum ex multis motibus, & secundum hos motus poni potest in varijs Prædicamentis.

Opin. vera.

Ideo pro intelligenda veritate est notandum, quòd in raritate, & densitate propriè dicta, cõcurrit alteratio, fit enim raritas per calefactionem, & densitas per infrigidationem, & quoniam alteratio fit in qualitate, & semper raritas, & densitas cõsequitur hanc alterationem factam in qualitatibus, hinc fit, quòd dicitur qualitas, & numeratur inter secundas qualitates; accedit, quòd secundum ipsas corpus dicitur rare, & qualificat corpus, & propter hoc raritas, & densitas dicuntur qualitates; ad hanc autem alterationem mox sequitur extensio, & productio nouæ quantitatis in materia rarefacta, vel deperditur aliqua portio quantitatis in materia condensata, & hic motus est propriè in quantitate, quia est productio nouæ quantitatis, & ideo secundum hanc considerationem raritas, & densitas debent poni in Prædicamento Quantitatis. Sed est hic notandum, quòd aliqui arbitrantur raritatem essentialiter esse qualitatem, & primario, secundario autem, & concomitante esse quantitatem, vt Zimara in Contradictionibus, Auetroes 4. Physic. super text. 84. & Zabarella libro de accretione, c. 10. quoniam raritas cõsequitur motum factum ad calorem, & densitas motum ad frigus; Sed iudicio meo decipiuntur, quoniam essentia raritatis consistit in extensione quantitatis in eadem materia, absque noua materia adue-

Notandum.

Opin. Zimara r. a. & Zab. rejicitur.

niente, vnde quantumcumque corpus alteraretur per calorem, vel frigus, tamen si non sequatur extensio maior in quantitate, numquam dicitur corpus illud esse rarefactum vel condensatum; Videtur ergo mihi dicendum, quod raritas, & densitas, est motus factus in quantitate formaliter, causaliter autem est in qualitate: quia raritas provenit, ex alteratione facta in qualitate, & ratione huius causalitatis dicitur raritas esse in Prædicamento quantitatis per accidens, sit enim in quantitate hic motus per alium motum factum in qualitate: quatenus etiam in corpore rarefacto est, quædam variatio partium ab eo, quod prius erat, & simul in vno; hinc fit quod etiam ab Aristotele remouetur à Qualitate, & ponitur in Prædicamento Situs. Vel dicamus cum alijs, quod tunc Aristoteles non loquitur de raritate propriè dicta, sed de raritate impropriè dicta, qualis est raritas, & densitas spogæ de qua supra loquuti sumus capite 1. in initio, & sic possumus conciliare omnia dicta Arist. & etiam quoddam modo opiniones allatas, prima enim scilicet D. Tho. & Buræi loquitur de raritate, vt in ea fit alteratio. Secunda opinio loquitur de raritate, & densitate, vt in ea sit acquisitio vel perditio nouæ quantitatis; quando Aristor. illas ponit in Prædicamento Situs, considerat ordinem motuū inter se, & ad locum, vt dictum est. Vel dicamus, quod loquitur de raritate impropriè dicta. Hanc sententiam videtur sequi Scotus, qui in 4. d. 7. q. 4. soluendo tertium principale, dicit in quantitate vltra augmentationem & diminutionem, reperitur alia transmutatio, vt diuisio, & continuatio, qui proculdubio sunt duo motus, & sunt in quæritate per se, vnde à Mathematicis considerantur: per accidens autem ait in quæritate esse rarefactionem, & condensationem, vbi dicitur quod rarefactio est in quantitate secundum accidens, vult ostendere, quod raritas propriè, & absolute non est quæritas, licet fiat in quantitate, quoniam licet fiat in quantitate, tamen fit per accidens, scilicet interveniendo alterationem in quantitate, & ita dicere possumus, quod rarefactio, vt est acquisitio nouæ quantitatis, est formaliter in quan-

titate, vt autem denotat alterationem factam per caliditatem, vel frigiditatem, est in Prædicamento Qualitatis, vt tandem denotat distantiam partium secundum varium situm, & habitudinè partium, est in Prædicamento Situs. Ad rationes. Ad primam pro opinione Auerois potest dici, quod si velimus eam trahere ad bonum sensum, quod pro tanto dicit raritatem, & densitatem esse qualitates, quia ponitur inesse per alterationem, quæ fit in qualitate. Ad secundam patet, quod pro tanto dixit raritatem, & densitatem esse differētias corporis naturalis, quia fiunt per alterationem, quæ competit solum corpori naturali. Ad rationem pro secunda opinione patet, quomodo concludit accipiendū raritatem, & densitatem pro productione nouæ quantitatis, vel perditione eiusdem.

Ad 1.
vnde
pro
Auer
roes.

Ad 2.
vnde
pro
2. opi.

THEOREMA XLV.

Motus non est genus per se distinctum, sed est in illo genere Prædicamentali in quo fit, & fit quoque in Prædicamento Relationis.

Positio Scoti. Cap. I.

DE hac re est maxima lis inter expositores Aristor. in pluribus locis, sed præcipue in 4. text. 3. Physicorum. Scotus pluribus in locis loquitur de hac re, in 4. distin. 12. quæst. 4. ad D. in fine, & in solutione argumentorum principalium; sed clarius loquitur de hac re in 4. Sent. dist. 13. q. 1. art. 1. ad M. & supra, vbi videtur probare sententiam Auerois, qui plurius in locis loquens de motu, & maxime 3. Phys. text. 4. ait, quod motus nil aliud est realiter, nisi forma fluens; & ita vult, quod motus sit in illo Prædicamento, in quo est forma quæ fluit, & acquiritur per motum, vnde motus ad Qualitatem, nil aliud est, nisi qualitas mota; motus ad Quantitatem, nil aliud est, quam quæritas mota; hoc idem Scotus asserit: ait enim, quod motus nil aliud est, quam forma producta, veleducta ab agente; quod est idem ac si dicat, motus est forma fluens, & tendens ad esse perfectum. Sed se declarat Auerois, quod duob. modis potest considerari motus; Vno

Q 4 modo

Cōciliatur
opis
opinio
nes.

Opin.
Scoti.

modo materialiter, & sic nihil aliud est, nisi forma fluens, sed formaliter ait, quod est passio, quia Arist. ait in Praedicamentis, quod motus est passio, sed quo ad hoc, videtur dissentire à Cōmētatore Scotus, quod enim vno modo motus sit forma fluens, aperte Scotus fatetur vltimo loco citato; quod autem formaliter consideratus motus, sit passio, negare videtur, declarans enim ibi quid sit actio, inquit, quod saepe actio accipitur non proprie pro actione, sed pro re acta, & forma fluente, cum hoc respectu esse ab alio, vnde in hac forma fluente duo sunt; Vnum vt absolute, scilicet illa forma fluens; est etiam aliud nempe, esse ab alio; de absoluto non est dubium quod est in determinato genere, scilicet, vel in Qualitate, vel in Quantitate, vel alio; de illo vero esse ab alio, est dubium in quo genere sit; & inquit, quod si illud esse ab alio, significat respectum ab agente, & producente, à quo forma fluit, pertinet ad genus Relationis, vt supra ibidem declarauit; Si vero dicitur respectum ad transmutatum, pertinet ad genus passionis; vbi mihi videtur velle dicere Scotus, quod si ille fluxus, siue illa via, & progressio, quae denotatur per esse ab alio, in hac forma fluente, respiciat agens quod sit inducens, vel producens (id est, si respicit agens quod det illi totale esse, vt est producens, vel det esse secundum aliquam partem, vt est inducens) ille fluxus est Relatio, quia insurgit intrinsecus in illa forma; posita illa forma, & re fluente in esse: si vero ille fluxus, qui denotatur per esse ab alio, respiciat transmutantem (quod est illud agens, quo posito, & posito passio, in quod forma illa inducitur, forma illa acta per motum, & fluxum, non statim ponitur in esse) ille fluxus erit passio, quia extrinsecus insurgit in illa forma fluente, dictum est autem, quod talis respectus extrinsecus insurgens in passio ad agens est passio proprie, quae est sextus Praedicamentum, vt diximus in proprio Theor. 41. de actione, clarum est autem quod ille fluxus in forma fluente, vel respicit agens producens, vt in mutatione, & corruptione, quia in his mutationibus, res acta recipit totale esse, vel non esse, vel respicit agens educens, vt in alijs tribus, motibus, proprie dictis,

quia res acta per illos recipit non tam formam, non autem totale esse, ideo cum motus omnis & mutatio sit forma fluens ab alio, & forma sit materiale motus, esse autem ab alio, siue fluxus sit formale motus, & hic fluxus sit habitudo ad agens inducens, vel educens, sequitur quod motus formaliter sit relatio, & sic motus formaliter erit in Praedicamento Relationis, forma enim quae habet esse per generationem, non potest poni in esse, nisi cum habitudine ad generans, quia per generans ponitur in esse, similiter quantitas, quae augetur, non potest poni in esse quo ad illam partem auctam, nisi cum habitudine ad augens; Qualitas, quae alteratur, non potest poni in esse, nisi cum habitudine ad alterum, & Vbi ad quod corpus mouetur non potest poni in esse quo ad tale, nisi cum habitudine ad sui mouens; Cum ergo haec forma fluens quo ad illud esse, quod recipit, siue sit totale, siue parziale, non possit poni in esse sine habitudine ad mouens, sequitur quod illa habitudo sit Relatio intrinsecus adueniens. Haec dixi, vt Scotus intelligatur in praecitato loco, vbi sicuti pulcherrimam doctrinam tradidit, ita est difficilimus, attamen aliquo lumine percipitur, facile intelligi potest. Breuiter itaque dicere possumus, quod in motu duo sunt, scilicet forma fluens, & fluxus forma; forma fluens est materia motus, & haec non est dubium, quod est in Praedicamento illo, in quo sit talis motus, vt puta in Quantitate, vel Qualitate, vel Vbi vel in Substantia. Adest postea aliud, scilicet fluxus forma; & hoc est formale motus, & hic fluxus significat peculiaritatem forma fluens ab agente, nam dicere forma fluente, est dicere, forma ponentem ab aliquo agente ad suum terminum; quia autem hic fluxus est in forma fluente, quia ea posita statim insurgit haec relatio, id est respectus intrinsecus adueniens, & hic est in Praedicamento Relationis, non Passionis; quia passio est respectus extrinsecus adueniens, vt in suo loco diximus; vnde si haec forma fluens posset esse, & non habere hunc respectum fluxus ab agente, sed sequeretur aliquid externum, hic fluxus esset respectus extrinsecus adueniens, & sic esset proprie passio formaliter, ergo motus, scilicet illa via, &

progressio formæ ex potentia ad esse actus, est relatio, materialiter verò est forma fluens, vel acquisita per motum; & est in genere illo, in quo est illa forma fluens, vel acquisita. Hæc itaque positio habet duas partes, Prima est, quod motus pro materiali est forma fluens. Secunda, quod motus pro formali est relatio.

1. cluf. Prima conclusio potest probari, quia materia, siue res, quæ mouetur, & secundum quam sit fluxus, est forma, quæ tendit à termino à quo, ad terminum ad quem, in quocumque motu, quæ est imperfecta, donec perueniat ad terminum ad quem, & periciatur motus. Secunda, etiam facilliter probatur ex dictis, quia fluxus formæ, siue illa via, & progressio formæ ad perfectionem, nihil aliud est, quam pædectia, & respectus formæ ad agens, à quo fluit, & prouenit, & est respectus intrinsicus adueniens, ut patet, & consequenter est in Prædicamento Relationis, quod confirmatur: quia non est Substantia, neque Quantitas, ut patet, nec est Qualitas, quia esset sub aliqua illarum, quattuor specierum Quantitatis, quod autem sub neutra illarum sit, patet per se intuenti; neque est respectus extrinsecus adueniens, ut sunt illa sex vltima Prædicamenta, est ergo Relatio de 4. Prædicamento. Ex hoc vltimus deducitur, quod motus pro materiali, non est genus per se distinctum ab alijs; sed est in illo Prædicamento, in quo est forma fluens, quod erit alterum illorum quattuor, quæ nominat Philosophus 3. Phys: textu 4. scilicet Substantia, Quantitas, Qualitas, & Vbi, & hoc probatur: quia forma perfecta, & imperfecta, non differunt genere, quia perfectum, & imperfectum, non variant speciem: forma autem fluens, in principio motus est imperfecta, sed in fine motus est perfecta, & est alicuius determinati Prædicamenti, ergo etiam forma fluens imperfecta, est illius determinati Prædicamenti: pro formali est in Prædicamento relationis, ut dictum est.

Rationes aliorum contra determinatam sententiam. Cap. 11.

Concl. 1. 2. **C**ontra secundam Concl. sunt varieg rationes, quidam enim sustinentes

motum per se, in nullo Prædicamento reponi, ita arguunt. Tantum motus ab Aristotele ponitur in Postprædicamentis, non autem in aliquo Prædicamento, ergo signum est quod Arist. voluit, quod peruagaret omnia Prædicamenta, in nullo verò determinatè esset; item omnes interpretes exponentes 4. textum tertij Phys: aiunt motum non dici vniocè, ergo motus non est in aliquo determinato Prædicamento, quia Aequiuoca, & Analogæ re mouentur à Prædicamentis. Tertia, motus est idem cum termino ad quem, quoniam ab ipso accipit vnitatem, & distinctionem, ut dicitur 5. Phys: textu 18. nihil autem commune est vniocum, ut genus terminis motus, ut Quantitati, Qualitati, & Vbi, quia sunt genera per se primo diuersa. Quarto, si motus esset in aliquo determinato genere, sequeretur, quod augmentatio, diminutio, alteratio, & latio, essent vnus generis, quod est falsum. Consequentia patet: quia essent in vno genere, videlicet in motu. Falsitas consequentis probatur per Arist. 5. Phys: text. 3. 1. vbi tradit tres modos, secundum quos motus dicitur esse vnus; ait enim vel motus est vnus genere, uti sunt omnes motus eiusdem generis, ut omnes alterationes, vel dicitur vnus specie, quoniam terminus ad quem, est vnus speciei, ut omnes calefactiones sunt vnus speciei, quia fiunt ad calorem, qui est vna speciei qualitatis, vel est vnus numero. Quinto specialiter arguitur, quod motus non sit in Prædicamento Relationis, nam si motus est relatiuus, necessario habebit vnu correlatiuū, hoc autem, vel erit mobile, vel mouens, quid enim aliud sit, ne fingi quidem potest. At non potest esse relatiuū ad mobile: quia ille est respectus accidentalis ad sui subiectū, quod non pertinet ad Categoriam Relationis alioquin omne accidens deberet poni in Prædicamento Relationis, quod tamè est falsum: neque est respectus ad mouens: quia hic est respectus effectus ad causam; at hic respectus est respectus secundum dici, non secundum esse, & sic non est in Prædicamento Relationis, alioquin omnes res quæ producuntur à Deo, deberent conijci in Prædicamento Relationis; his rationibus nonnulli dicunt, quod motus per se non est in aliquo de-

Op. 12. qu. 1.

rim-
dam. determinato genere: sed quod est in Prædicamento reductiue, scilicet in Prædicamento illius rei. ad quam fit motus.

Rej-
ciur. Verum hæc opinio partim est vera, & partim est falsa: partim est vera, quia si intelligitur de motu pro materiali, verum est, quod motus hoc modo sumptus non est in aliquo genere per se determinato, sed est reductiue in illis Prædicamentis, ad quæ fit motus, vt declarauimus: at de motu pro formali non est vera, quia certum est, quod motus est accidens reale, realiter distinctum ab alijs accidentibus; oportet ergo, quod vel sit genus per se distinctum ab alijs decem Prædicamentis, vel quod contineatur in aliquo illorum decem Prædicamentorum, alioquin esset nihil, non potest autem dici, quod sit genus diuersum ab illis decem Prædicamentis stando iu doctrina Aristi, quia illa decem Prædicamenta amplectuntur omnes res, ergo, motus pro formali, scilicet ille actus entis in potentia, siue illa via ad perfectionem, & fluxus formæ est aliquid alicuius determinati generis, non est autem alterius, nisi Relationis, vt vidimus, & sic motus pro formali, est in Prædicamento Relationis. Ad rationes in oppositum, patet per hanc distinctionem, Motus duobus modis considerari potest; Vel pro materiali, vel pro formali, allata argumenta concludunt de motu primo modo, non secundo. Ad quintum respondetur, quod motus pro formali est respectus fundatus in forma fluente, sicut filiationis in filio, correlatiuum eius est respectus fundatus in mouente, & producente fluxum, sicut correlatiuum filiationis est paternitas, quæ fundatur in patre, ideò probationes in contrarium non sunt ad propositum, neque enim est relatio causati ad causam, licet illa concomitetur, sed est relatio specialis denominans mouens, vt capite præcedenti declarauimus, & Theor. 41.

An aliquid sit motus. Cap. vlt.

Est dubium circa dicta, quia dictum est, quod motus materialiter est tantummodo in quattuor Prædicamentis, scilicet Substantia, Quantitate, Qualitate,

& Vbi, quia solum in his fieri potest motus, & forma fluens, & apta moueri est tantummodo in altero horum quattuor Prædicamentorum; & hoc idem aperte dicit Aristi. in 5. Phys. tex. 10. vbi dicit in his quattuor solum reperiri motum, (accipio nunc motum in communi, vt amplectitur motum, & mutationem.) Insuper dicit ibidem Aristi. quod motus non est in Prædicamento Relationis, & adducit hæc rationem, quia relatio potest aduenire termino absque termini mutatione, vt si quis, qui prius erat seruus Antonij, fiat Princeps, sit dominus Antonij, qui Antonius prius erat dominus, & sic Antonius ex domino fit seruus absque vlla mutatione, vel motu in seipso. Ex altera parte videtur, quod in Relatione sit motus: nã mutari est aliter se habere; modo Antonij aliter se habet nunc, quam prius, quia prius erat dominus, nunc est seruus: ergo videtur, quod in Relatione sit motus. Scotus ad hanc difficultatem respondet in 2. Sent. dist. 1. q. 5. respondendo ad secundum pro prima opinione, ad G. & concedit expositionem Simplificij, quam affert huic dubitationi, inquit enim Simplificus, quod mutari duobus modis accipi potest, primo modo mutari significat aliter se habere in se nunc, quam prius, & sic illud mutatur hoc modo, quod se aliter habet in se nunc, quam prius, & hoc dicitur mutari per se primo; Alio modo mutari potest accipi largius pro omni, quod aliter se habet, siue in se, siue ad aliud, & hoc modo dicimus, quod in Ad aliquid, siue in Relatiuo, est motus, quia cum relatio aduenit fundamento, licet fundamentum in se non moueatur, neque mutetur, tamen mutatur in ordine ad aliud; se enim aliter habet nunc respectu sui correlatiui, quam prius se haberet; & sic respondetur ad dubium quod affert Aristi. quando ait, solum in quattuor Prædicamentis esse motum, scilicet quod de illis Prædicamentis, in quibus per se est motus, quia formæ, & res existentes in illis Prædicamentis per se, & in se mutantur, at res, quæ sunt in Prædicamento Relationis, non per se primo mutantur, nõ enim in se mutantur, sed solum secundariò, & in ordine ad aliud, & ratio huius est, quia

quia Relatio, quæ illis aduenit per motum, non est forma ad se, sed ad aliud, & sic fundamentum relationis illius nõ mutatur in se per illam formam, sed in ordine ad aliud, & hoc est, quod etiam dicit Arist. in 5. Phys. in eodem tex. 19. dum inquit, quod in ad aliquid est motus ex accidenti, scilicet non per se primò, sed secundariò, neque in se, sed in ordine ad aliud. Præterea, aliter responderi potest: nã Scotus in 4. Sent. d. 6. q. 1. c. B. prima ratio ne aduersus D. Th. & 3. Sent. d. 1. q. 1. R. in omnibus his locis probat, quod Relatio extrinsecus adueniens, potest esse terminus mutationis absque vlla productione formæ absolutæ. Vnde vbi est Relatio extrinsecus adueniens, quia posito corpore, & loco, in esse, non statim ponitur hoc Vbi, vnde posito corpore, & platea, non ponitur corpus meum esse in platea, sed causa externa accedente, quæ moueat corpus meum ad locum plateæ, producat Vbi nouum, scilicet esse in platea; ecce, quod terminus illius motus est Vbi, scilicet illa præsentia corporis mei ad plateam, quæ est circumscriptio passiva corporis locati ad locum; quod autem talis relatio extrinsecus detur, ibi latè probat Scotus, & nos in 4. Sent. distinct. 25. diximus. Ideo dictum Arist. verificatur de relatione intrinsecus adueniente; non de relatione extrinsecus accedente.

THEOREMA XLVI.

Si daretur vacuum, motus fieri posset
in eo in tempore.

Positio Auerrois, & Scoti, cum suis fundamentis. Cap. I.

Auerrois opin. **S**COTUS 2. Sent. distinct. 2. quæst. 9. respondendo ad quartum principale, declarat, quod in vacuo, si daretur, posset fieri motus, & hoc aduersus Auerroem. Et quoniam res hæc difficilis est, diligenter est perpendenda. Auerroes 4. Phys. textu 71. asserit, quod si in vacuo daretur graue, moueretur in eo in non tempore, hoc autem est impossibile: quia motus omnis mensuratur tempore, & fit in tempore, tempus enim est mensura motus.

Consequentia vero tenet apud ipsum, quia sustinet, quod successio in motu, fiat ex resistantia mediij, cum autem in vacuo nullum sit medium, nulla potest esse resistantia: & sic, cum graui nihil resistat in vacuo, si inouatur, mouebitur in instanti. Hæc etiam videtur esse intentio Aristotelis in prædicto loco, nam tex. 71. conficit hanc rationem; quæ est proportio mediij ad medium in subtilitate & densitate, eadem est proportio motus ad motum in velocitate, & tarditate, sed nulla est proportio vacui ad plenum in subtilitate; igitur nec motus in vacuo ad motum in pleno in velocitate, & tarditate, sed omnis motus possibilis ad omnem motum possibilem potest esse aliqua proportio in velocitate, ergo nullus motus est possibilis in vacuo, sed aliquis est possibilis in pleno. Hæc ratio est demonstratio, & optimè concludit, sed est bene in telligenda. Maior propositio supponit, quod quale est medium, talis sit motus, vnde ex similitudine mediij oritur similitudo, & proportio motus; si enim medium est densum, motus est tardus, si medium est subtile, motus est velox. Minor est verax: quia vacui ad plenum nulla est similitudo, neque proportio. Ex his sequitur Conclusio, quod motus, qui est in vacuo, nullam habet similitudinem in velocitate neque in tarditate ad motum qui fit in pleno, at omnis motus possibilis habet aliquam proportionem in velocitate cum alio motu possibili; cum ergo hic motus factus in vacuo, nullam habeat similitudinem cum motu facto in pleno, sequitur, quod motus in vacuo non datur. Aliam rationem cõficit Aristoteles ad hoc in 4. Phys. textu 72. quæ est ducens ad impossibile: est impossibile apud Philosophum, quod motus factus in pleno sit æqualis motui facto in vacuo; at si admitratur, quod motus fieri possit in vacuo, sequitur hoc impossibile; quod autem sequatur probat sic. Accipiaturn aliquod corpus plenum, quod sit subtile in tanta proportione, quod excedat aliud corpus plenum subtile tantum, quantum tempus motus facti in vacuo excedit tempus motus facti in pleno, tunc si fiat motus in hoc pleno subtiliori, erit æqualis motui

2. rō.

tui

tui factio in vacuo, quod vt diximus est impossibile. Consequenter autem patet: quia si corpus illud subtilius sit subtile in tanta proportione, quod sit æquale proportionaliter tempore, in quo fit motus in vacuo, sequitur, quod æqualis erit motus factus in tali pleno, & in vacuo, & hæc ratio ducit ad impossibile, qua ratione etiam probatum est, quod impossibile est motus in vacuo propter hoc inconueniens.

Hæc dicit Scotus de mente Aristot. in 2. Sentent. dist. 2. q. 9. in 4. Arg. principali. Respondendo postea Scotus his rationibus in eodem loco ad quartum dicit. Ad Aueroeroem, quod pro tanto secūdm Philosophum in vacuo non posset moueri graue, quia vacuum non posset cedere graui, ratio huius est, quia secūdm Philosophum vacuum est nihil, & nullum habet spatium, & ideo graue non potest prius esse in vna parte, deinde in alia, & sic vacuum non potest cedere graui, si vacuum statuatur aliquid spatium quantum, habens latera distantia. in ter quo nullum sit corpus, sed sit penitus vacuū, vt exempli gratia. si esset quædam Aula magna vacua, dicit Scotus, quod in tali vacuo possit fieri motus, & esset in tempore, & non in instanti, Ratio est: quia in motu duplex est successio; Alia est successio essentialis; & alia est successio accidentalis (hanc successionem alij appellant resistentiam internam, & externam, externa est successio accidentalis, interna est essentialis) successio essentialis in motu, est ex spatio quanto, in quantum quanto, si enim graue moueatur à recto Aula vacua ad pauimentum, necesse est, quod prius sit in priori parte illius spatij, deinde in media, tandem in vltima, hæc est successio essentialis. Ex hoc apparet, quod talis motus non posset fieri in instanti: quia in instanti non posset has partes spatij pertransire successio verò accidentalis. prouenit ex subtilitate, & densitate mediij, & hæc successio nō posset esse in motu factio in medio; vnde quia medium vacui nihil est, & sic neque est densum, neque subtile successio; itaque essentialis prodit ex duplici causa, scilicet ex diuisibilitate spatij, & ex impotentia agentis,

& hæc secunda est propriè resistētia, vt dixi in Theoremate de reactione, cap. 3. sed diuisibilis spatij non est propriè resistētia, quia in illa præcisè considerata, non est agens, neque patiens. At Franciscus Piccolomineus lib. de Elem. cap. 23. ait hanc impotentiam agentis non requiri ad successionem, sed sufficere primam causam nunc assignatam, quia limitatio agentis potius constituit determinatum terminum formæ acquirendæ, quàm determinatum tempus, vnde agens si contrarium non pugnet, induceret formam in instanti, sicuti sol sine tempore illuminat, quia lumini contrarium non competit; Sed hæc ratio nihil concludit, & eius expositio est falsa: quia resistētia prodit ex impotentia agentis quoque, alioquin sequeretur, quod idem passū in eodem tempore ceteris paribus immutaretur ab agente validissimo, & ab agente valde remisso, vt quod idem lignum ita cito comburatur ab igne intenso ad centum, sicuti ab igne intenso ad decem, quod tamen experientia patet esse falsum, consequentia est clara: quia eadem est forma, patiens, & eodem modo resistit vtrique. Falsa quoque est in proposito: quia successio in motu, est principaliter et impotentia agentis, quia in motu locali in vacuo non est contrarium repugnans formaliter, quod impedit moueri, ideo successio in illo motu, quod in instanti non peruenit à termino à quo, ad terminū ad quem, est ex impotentia agentis; Vnde quo debilius erit agens, eo maior erit tarditas in illo motu: Ratio autem eius non concludit, quia solis illuminatio est actio spiritalis, & non corporalis, ideo non concludit in proposito, de quo aliàs plura.

Ex hoc ergo apparet, quod in vacuo posset fieri motus successiuus, & tamen cum hoc, rationes Philosophi concludūt, quia Philosophus considerauit nedū successionem essentialē in motu, sed etiam accidentalem, motus autem successiuus successione accidentali in vacuo fieri nō potest, vt dictum est: quia hæc prouenit ratione densitatis, vel subtilitatis mediij, quæ densitas, vel subtilitas non est in medio vacui: aduenit etiam velocitas, & tarditas

Piccolomineus.

Reijciatur.

Ad 15.
nem
Piccolomineus.

Solus
vener
& Arist.

ditas motui ratione densitatis, vel subtilitatis medij, quia impedit, vel promouet graue: vnde motus in vacuo non haberet talem velocitatem, vel tarditatem. Ex quo patet Piccolomineum lib. de Elementis cap. 24. non rectè carpere Scotum, debebat enim totum textum Scoti legere in responsione ad quartum principale, & tunc vidisset, quæ sit germana mens Scoti. Per hoc patet resposito ad omnes obiectiones contra Aristotelem, & patet quomodo suæ rationes concludant, immò (vt videtur) omnia ferè quæ dicit Piccolomineus ad saluandum Aristotelem in proportionibus motuum fieri ex Scoto in hoc loco desumpsisse videtur.

Rationes ergo Philosophi concludunt, quod in vacuo nõ possit esse motus cum successione accidentali, scilicet, tarditate, & velocitate, vt est in motu factò in pleno, quia nõ adest proportio medij inter vacuum, & plenum, vt dictum est in illis rationibus, non tamen propter hoc concludunt, quòd in vacuo non possit fieri motus successiuus successione essentiali, vt dictum est, quia esset proportio inter talem motum essentialem in vacuo, & motum factum in pleno, quòd ad successionem essentialem, licet non quo ad accidentalem, quia & in motu factò in pleno, successio essentialis fit ex spatio quanto, & impotentia agentis, & sic ad primam

tur, Ponatur lapis in concavo lunæ, & reliquum spatium vsque ad centrum ponatur vacuum, non est dubium, quin ille lapis mouebitur deorsum, quia natura est grauis, & est extra suum locum, & nihil obstat, vel igitur mouebitur successiuè, & sic habeo quod volo, vel in instanti, & sic erit simul in supremo, medio, & in vltimo loco, quòd est impossibile, nam ait Arist. in 6. Phys. omne mobile, quod mouetur per aliquod spatium, prius pertransit priores partes quam posteriores illius spatij. Præterea, omnis successio prouenit ex distantia extremorum, at hæc dist. antipote est esse tam in spatio vacuo, quam in pleno, ergo in vacuo potest esse motus. Alij alias rationes adducunt, se hæc sunt potiores.

Rationes Aduersariorum contra hanc sententiam, & eorum solutio. Cap. II.

Primo Iadunus 4. Phys. q. 11. cū Auerroë sustinet, quod in vacuo nõ fit possibile motus localis, & arguit primò sic. Si datur vacuum, & in eo fiat motus localis, aut mobile existens in vacuo mouetur ad vnā partem solum, vel ad omnes simul, non est dicendum quod ad omnes simul, quia implicat, quod vnū & idē corpus tendat ad plures partes simul secundum idem suū, neque potest moueri ad vnā partem tantum, quia vacuum si esset, esset vniuersimè dispositionis per totum, & nullā partium diuersitatem haberet, neque virtutum, vt omnes concedunt, & sic qua ratione moueretur mobile ad vnā partem, eadē ratione moueretur ad aliam oppositā. Secundò, si in vacuo fieret motus, sequeretur hoc impossibile, quod in vacuo aequaliter moueretur corpus graue, & leue cæteris paribus, scilicet figura, & magnitudine existente eadem. Cõsequenti falsitas patet: est enim incoueniens, quòd graue eiusdē figuræ, & magnitudinis, cū alio leui eiusdē figuræ, & magnitudinis equali motu moueatur deorsum. Cõsequentiā probatur quia ratio quod vnū mobile eiusdē figuræ, & magnitudinis velocius moueat alio, est, quia velocius, & fortius diuidit mediū per quod fit motus: si autem datur vacuum, mediū illud

Piccolomineus male interpretatur Scoti

Ad 1.

Ad 2.

Rõnes alio-

Pro hac opinione arguitur ab alijs, & huic medio ferè omnes rationes innunt-

illud cum sit inane, non potest fortius diuidi ab vno, quam ab alio, ergo æqualiter mouebuntur. Alij verò, vt Auicenna, Achillinus, & alij probant: si motus fieret in vacuo, ille motus esset in non tempore, & maxime de corpore simplici sic: omnis successio, & mora in motu, prouenit ex resistentia interna mobilis, vel ex externa resistentia; sed si moueretur corpus simplex in vacuo, nullam haberet resistentiam, ergo motus in vacuo non poterit fieri in tempore, nec erit successiuus. Maior probatur: quia successio non prouenit ex mouente, quia mouens quantum est ex se, vellet quamprimum inducere terminum intentum. Confirmatur: mora in motu est propter aliquam resistentiam, quam mouens reperit, etiam mouens sibi ipsi non repugnat, ergo. Confirmatur: quia videmus eandem virtutem actiuam modo mouere tardius, modo velocius, secundum quod reperit maiorem, vel minorem resistentiam; agens etiam naturale in principio paulatim, & successiue agit, ob qualitates sibi repugnantes; sed ubi eas expulsi, agit in instanti, tunc enim puncto temporis producit formam substantialem, non ergo ex mouente prouenit mora, & successio in motu. Relinquitur ergo, quod successio in motu, proueniat ex resistentia interna mobilis, vel ex resistentia externa medij, quia non potest fingi, quod proueniat ab alio. Minor verò probatur; Corpus simplex in vacuo si moueretur, non haberet resistentiam externam, quæ est à medio, scilicet à densitate medij, neque haberet resistentiam internam mobilis, quia vel illa proueniret à materia, vel à forma, nõ à materia, quia materia est indifferens ad quælibet motum; non à forma, quia illa est principium morium: ergo ipsa non resistit sibi in motu, quem facit, cum itaque in tali motu factio in vacuo, nulla sit resistentia, nulla quoque erit successio, & consequenter talis motus erit sine vlla mora, & in non tempore.

Zab. Hanc rationem valde exaggerat Zabarella lib. 1. de Motu grauium, & leuium, cap. 10. & eam confirmat: quia ait omnem resistentiam prouenire ab actu, vnde compositum, in quo sunt plures a-

ctus, vt est animal, si esset in vacuo, ait Zabarella ex Auertoe, moueretur motu continuo, quia adest resistentia interna; anima enim, & forma corporis sibi resistunt: sed negat elementa posse moueri in vacuo in tempore, quia ista cum sint simplicia, habent vnicum actum, & sic non possunt habere internam resistentiam. Potentia enim nulli resistit, actus verò sibi ipsi in actione quam facit non resistit, idcirco in vacuo non possunt moueri: quia mouerentur in instanti. Quod confirmat exemplo illuminationis, quæ fit in instanti, eo quod non habet contrarium actum, qui luminis resistat in illuminando. Quæ ratio sic, Si successio motus in vacuo nõ prouenit ex resistentia medij, sed successio quæ medij. manifest est accidentalis, sequitur, quod corpus simplex graue, magis naturaliter, & magis velocius mouetur in vacuo, quam in pleno, quia nullum habet impedimentum, sed hoc est contra Arist. 3. de Cælo, tex. 28. ubi ait naturam vti medio tamquam instrumento, ad faciendum motum naturalem, vel violentum, & motum naturalem iuuari, atque promoueri à medio, ergo sine medio plene non potest fieri motus neque naturalis, neque violentus. Sed nota quod hæc ratio non probat motum factum in vacuo corporis simplicis, fieri in non tempore, ad quod adducitur ab istis: sed solum probat, si quid probat, quod motus in vacuo fieri non potest: quia non habet requisita, quorum vnum est plenitudo medij secundum eos. Quintò, sequetur, quod corpus simplex nunquã possit moueri pure naturaliter, neque tanta velocitate, quanta est aptum moueri in pleno, sed solum sic fieret in vacuo; Consequens est absurdum: quia nullum corpus simplex modo moueretur naturaliter, quoniam vacuum non datur: sed omnine medium est plenum; cõsequentiã probatur: quia naturalis velocitas corporis simplicis, semper impediretur, & retardaretur à medio. Hæc ratio concludit vt præcedens nunc assignata. Sextò probant etiam, quod in vacuo nullo modo possit fieri motus. Omnis motus localis dependet a motu locali Cæli, ex Aristor. 8. Phys. textu 56. & in 12. Metaph. tex. 38. sed sic est, quod

4. Nota

Notã dnm.

6.

7. *est*, quod posito vacuo auferitur motus Calorum, ergo in vacuo nullus motus localis fieri potest. Septimo, motus localis non potest fieri sine loco, neque locus potest esse sine superficie corporis continetis, vt patet ex 4. Phys. tex. 41. sed in vacuo nulla est superficies corporis continetis, quia nullum corpus, ergo in vacuo non fieri posset motus localis.

bile ab vno extremo spatij vacui ad aliud extremum spatij vacui in instanti, sed fiet necessarium in tempore. Maior itaque est falsa, quia est diminuta, & tunc quoque minor est falsa, dico enim quod in mobili est resistentia intrinseca ex parte formae, non quia forma sibi resistit, sed quia habet virtutem limitatam, & sic non potest mouere in instanti mobile, licet nullum medium sibi resistat. Ad rationes probantes Maiorem, ad primam dico, quod mouens vellet inducere in instanti si posset, at non potest, quia spatium est quantum ex Hypothesi, & ideo necesse est quod prius sit in medio quam in fine, & dato, quod nullum aliud impedimentum adesset, adest hoc, quod est limitate, & determinate virtutis, & sic non potest in quocumque minimo tempore mouere, sed necessarium moueri in tempore determinato. Ad secundam iam dictum est, quod resistentia quoque prouenit ex defectu virtutis mouentis. Ad confirmationem dico, quod hoc accidit, quando ultra resistentiam prouehenti ex defectu suae virtutis, adest resistentia accidentalis proueniens ex medio, tunc enim secundum quod medium est, vel subtilius, vel densius, velocius, & tardius mouetur. Ad aliam confirmationem dico, quod etiam in motu locali in vacuo adest impedimentum, nempe partes spatij pertransibiles, remoto autem hoc impedimento, etiam mouens localiter ducit statim mobile ad locum intentum. Ad confirmationem Minoris dico, quod corpus simplex non moueret se ex resistentia interna proueniente ex defectu virtutis mouentis. & ex continuitate spatij, vt dictum est. Ad illam confirmationem de illuminatione, respondeo, vt Piccolomineus, quod non est ad propositam: quia illa est actio spiritualis, non corporalis; Vel dicamus, quod illuminatio fit in instanti, quia non habet vllum impedimentum externum, at in motu locali adest impedimentum, scilicet distantia localis, qua ablata in instanti corpus fit in loco; lux enim non deferretur de loco ad locum; vt res mobilis motu locali, sed actuat corpus diaphanum sibi iunctum, quod quia est in actu in pluribus locis, in instanti etiam simul illuminatio

Ad rationes probantes maiorem.

Ad confirmationem minoris.

Sol. rōnā addu Garū

Ad 1. rōnā.

Ad 2.

Ad 3.

Verum rationes istae nullius sunt momenti, & sententia Scoti est satis declarata in cap. superiori, & est exposita mens Arist. & est efficacia suarum demonstrationum in hac materia. Nunc relinquatur, vt has rationes dissoluamus. Ad primam quidem rationem Ianduni dico, quod mobile in vacuo moueretur ad vnam partem determinatē, scilicet ad illam, ad quam moueretur a mouente, vt si mobile esset graue, tenderet deorsum, quia forma grauis mouens, moueret illud deorsum determinatē, ideo ratio assumit falsum, scilicet quod determinatio motus ad vnam partem magis, quam ad aliam proueniat ex medio. Ad secundam nego consequentiam. Ad probationem dico, quod duplex est velocitas, & tarditas in motu, vna essentialis quae prouenit ex virtute mouentis, alia accidentalis, quae prouenit ex medio, & sic ad propositum dico, quod mobile in vacuo licet careret velocitate, & tarditate accidentali quae prouenit a medio, haberet tamen tarditatem & velocitatem proueniens a mouente, & tunc quia mobile graue habet mouētem fortioiorem, quam mobile leue, ideo velocius moueretur mobile graue, quam mobile leue, licet esset in medio vacuo. Ad tertiam nego maiorem. Concedo enim quod successio in motu est ex resistentia; sed dico, quod resistentia nedom prouenit ex medio, & ex mobili, sed dico, quod oritur quoque ex defectu virtutis mouentis, quia enim mouens est virtute exiguum, ideo hinc fit, quod non potest inducere statim mobile ad terminum intentum, quoniam in vacuo licet non adsit resistentia ex parte mobilis, neque ex parte medij, tamen adest resistentia ex virtute mouentis, quod quidem cum sit corporeum, & virtutis limitata, non potest inducere mo-

natio fit pluribus in locis.

Ad 3. Ad tertiam pro intelligentia dico, quod Arist. in 3. de Cælo textu 28. ait ærem seruire motori violento, & naturali, quia aer est grauis, & leuis, grauis respectu ignis, leuis respectu terræ, & aque, ad ea ergo quæ mouentur deorsum inferuit motori, quia cum ipse aer quoque sit grauis, impellit, & promouet rem deorsum. Similiter inferuit mouenti dum mouet aliquid sursum: quia aer est leuis, vt dictum est, & sic promouet sua leuitate rem illam sursum, & hic re vera est sensus Arist. vt. vt quilibet videre potest. Ex quo patet responsio. Ad quartam, nego enim. c. consequentiam: quia medium, vt inquit in citato loco Arist. est, vel graue, vel leue, & sic vt leue, adiuvat mouentem dum mouet rem sursum, vt verò est graue, adiuvat mouentem rem deorsum, mouet vt aer, quia est leuis respectu terræ, & aque, sua leuitate promouet rem, quæ mouetur sursum, & grauitate rem, quæ mouetur deorsum. Si autem à medio circum scriberetur grauitas, & leuitas, & remaneret solum densitas, non est dubium, quod nunc graue moueretur velocius in vacuo, quam in pleno.

Ad 5. Ad quintam patet ex dictis similiter, quia consequentia valeret si à medio circum scriberetur grauitas, & leuitas, & remaneret tantum densitas: at quia medium semper: vel est graue, vel leue, ideo vbi impedit densitas, supplet grauitas, vel leuitas medij, & sic res in medio pleno mouetur naturaliter, & sua velocitate naturali.

Ad 6. Ad sextam dico, quod hic querimus facta hypothese si vacuum esset, & esset virtus motiua in eo, an posset moueri in tempore, & dicimus, quod sic, vnde licet nunc re vera, Cæli motus sit causa omnium motuum, tamè facta illa Hypothese, non esset causa omnium: quia illa virtus esset primum principium motus sui.

Ad 7. Ad septimam dico, quod si daretur vacuum, vt loquimur, adhuc darentur corpora, dato enim, quod aer esset vacuum, ad esset terra, & ciuitas vna distaret ab alia, & sic quocumque moueretur ab vna ciuitate ad aliam, moueretur super superficiem terræ, & transiret per vacuum, vti est aer. Vel dicamus, quod ad motum

localem sufficit corpus vnum, quod sit terminus à quo, & aliud, quod sit terminus ad quem, licet enim medium sit vacuum, nihil refert, immò hoc non esse impossibile ostendimus supponendo dati vacuum.

THEOREMA XLVII.

Locus est vltimum corporis continentis immobile primum.

Declaratio huius definitionis loci secundum mentem Scoti. Cap. 1.

Hæc est definitio loci, quam ponit Arist. 4. Phys. tex. 41. Locus est vltimum corporis continentis immobile primum, cuius duas particulas declarat Scotus 2. Sent. d. 2. q. 6. respondendo ad questionem; prima particula est, vltimum inquit enim definitio, Locus est vltimum corporis continentis, &c. per vltimum intelligit Philosophus vltimum superficiem corporis continentis; rationem adducit Scotus, propter quam locus dicitur vltimum, & est hæc: quia nullum diuisibile, secundum illam dimensionem, secundum quam est diuisibile, potest applicari alicui immediate, vt continens ipsum, quia non potest totum immediate inherere contento: sed solum inheret contento secundum vnam partem illius dimensionis, secundum quam est diuisibile, vt vas continens aquam, non potest immediate totum inherere aquæ, quia vas est diuisibile secundum profunditatem in diuersas superficies, ideo vas inheret aquæ secundum vltimam superficiem vasis, & hæc est, quæ continet aquam præcisè. Illud ergo est locus solum, quod est præcisè continens; hoc autem est vltimum corporis continentis, scilicet vltima superficies corporis continentis; Ex hoc habemus, quod præcisum continens, quod est reuera locus, est indiuisibile ratione nunc dicta; nullum autem indiuisibile de genere quantitatis per se existit sed est in aliquo diuisibili, & ideo sequitur quod illud præcisè continens, quod est locus, sit vltimum alicuius corporis continens, subinfert autem hanc vltimitatem non esse

Quæ
locus
sit vlt
similis.

de ratione loci, sicuti de ratione loci est continere præcisè; & ratio huius est; quia si fieri posset, quod illud indivisibile, qd inhaeret immediatè, & continet locatum, vt puta illa superficies, per se maneret, & non esset vltimum alicuius diuisibilis, ipsa per se esset locus & præcisè contineret, & non esset vltimum alicuius corporis continentis; hæc ergo vltimitas, competit loco, non vt locus est, siue non vt continens est; sed quia tale continens præcisè non potest esse nisi aliquid vltimum corporis continentis. Secunda particula declaranda in definitione loci est, immobilis, in cuius declaratione primò ponit opinionem D. Thomæ, & illam rejicit; Secundo, ponit propriam declarationem, quã nos primò loco ponemus. Duo dicit de loco ad hanc immobilitatem; primum est, quòd locus est omnino immobilis immobilitate opposita motui locali, secundum quod etiam dicere possumus locum esse incorruptibilem, & æternum specie, siue secundum æquivalentiam; re vera enim locus idem numero est corruptibilis, sed specie, & per æquivalentiam potest dici incorruptibilis, & hoc secundum adiecit ad declarandum quomodo locus dicatur incorruptibilis. Vbi notandum est, quòd aliud est dicere, locum esse immobilem, & aliud dicere, esse incorruptibilem, vnde Aristoteles ait locum esse immobilem, non tamen dicit esse incorruptibilem; Scotus ergo declarat primum, scilicet quomodo locus sit immobilis, & inquit quòd locus est immobilis motu locali, quia locus non potest moueri de loco ad locum, siue per se, siue per accidens, quia si moueretur de loco ad locum, siue per se, siue per accidens sequeretur, quod locus esset in loco per se, siue per accidens, quorum vtrumque est incòueniens: quia tunc loco possemus assignare alium, & alium locum. Confirmatur; quia tunc etiã sequeretur, quod quiescens moueretur, vel moueri posset de loco ad locum, vt quiescens, quod implicat. Consequentia probatur, quia quod habet successiuè alium, & alium locum, mouetur localiter; fixum autem, & quiescens in aliquo loco, si locus ille moueretur haberet alium, & alium locum successiuè, mutaretur enim

locus dum ipse quiescit; & sic apparet còsequentia. Implicatio autem còtradictionis in còsequente est manifesta: quia quiescens, pro tanto est quiescens, quia manet in eodem loco numero; non potest ergo mutari locus per se, neque per accidens: quia tunc quiescens vt quiescens, non quiesceret, sed mutaretur, qd implicat; quòd si quis contendat locum moueri per accidens, quia videtur moueri ad motum corporis, cuius est vltimum. Respondetur ex Arist. 4. Phisic. tex. 4. r. quod non mouetur vt locus, quia hoc implicat; sed mouetur vt accidens illius corporis, & quod in eo, vt mouetur non est in eo, vt in loco, sed vt in vase, vt naus in fluuio. Hoc ergo modo ait Scotus locum esse immobilem; quæ explicatio equidem est verissima, & fortissimis nixa fundamentis, & secundum mentem Aristotelis. Ex quo apparet, Benedictum Pererium non rectè Scotum in tellexisse; id id, quod ait Scotus de incorruptibilitate putat Scotum dixisse de immobilitate. Nunc videamus secundum, scilicet, quomodo locus sit incorruptibilis. Inquit Scotus locus idem numero absque dubio est corruptibilis, & de facto corrumpitur: quia si subiectum non maneat idem, nullum accidens absolutum, vel respectuum existens in ipso, manet idem; at clarum est, quod subiectum loci, siue superficiæ vltimæ corrumpitur, & mouetur localiter, ergo locus ille numero corrumpitur, quia non manet eadem ratio loci in eo subiecto, quæ prius erat; Neque possumus dicere, quòd maneat eadem ratio loci in corpore succedente, vt exempli gratia, aqua succedit aquæ, sed eadem ratio loci numero, quæ erat in priori aqua, non potest manere eadem in subsequente aqua: quia accidens non migrat de subiecto in subiectum, corrumpitur ergo locus idem numero, quomodo ergo locus est incorruptibilis? quia dicimus, quòd Turris existens in aqua, quæ continuo fluit, semper manet in eodem loco, & tamen locus ille ambiens turrim scilicet superficies aquæ continuo mouetur, & corrumpitur, quia semper aqua fluit. Respondet Scotus quod ille locus turris non permanet idem numero re vera, quia vt probatum est, cum continuo

Nota

Pererius.
Locus
incorruptibilis.

subiectam scilicet aqua fluat, superficies, & locus continuo mutatur, & corrumpitur; sed dicitur idem locus manere per æquiualentiam, quia illi loco succedit alius locus eiusdem speciei, & quæ totum inter illum locum præteritum, & hunc posteriorem subsequentem nullum interceat sit spatium videntur esse vnus numero locus; & ratio huius apparen-¹⁰tiæ est, quia motus localis est ad duo Vbi diuersa, quoad respectum ad totum vniuersum, inter quæ intercedat spatium, & quia inter hæc duo Vbi non intercedit spatium, neque habet diuersum respectum ad totum vniuersum, non potest in ijs fieri motus localis, & consequenter videntur vnus Vbi, & vnus locus numero. Dicitur pulchrum exemplum in nominibus significatiuis, quia hæc vox homo, quotiescumque prola-¹⁵a, dicitur cominitur vna vox numero, & distinguitur ab hac voce, lapis, numero, cum tamen non possit eadem vox numero bis proferri, ita quod quot sunt prolationes, tot sunt voces distinctæ numero, & hæc vox, homo, & hæc vox lapis, non tantum numero, sed etiam specie distinguntur, & tamen quia ad finem vocis, scilicet ad exprimendum conceptum, sunt idem; ideo per æquiualentiam dicuntur vnus numero; homo, & homo, lapis, & lapis; sic loci illi licet sint diuersi numero, tamen quia sunt circa idem locatum, sine intermedio spatio, & nõ variat respectus spatij ad vniuersum, dicuntur vnus locus numero. Ex his apparet, quomodo verificetur dictum illud: turris manens in flumine continuo fluenti, manet semper in eodem loco, & vniuersaliter de quacumque re, apparet etiam quomodo locus sit immobilis, & tamen est corruptibilis numero, incorruptibilis per æquiualentiam. Atque autem omnes decipiuntur, non distinguendo immobilitatem ab incorruptibilitate.

Obiectiones aliorum contra dicta à Scoto, & eorundem passionem. Cap. II.

Quidam Moderni arguunt aduersus Scotum, dixit enim Scotus, quod locus est incorruptibilis per æquiualentiam, non numero, ipsi vero arbitantes locum

esse incorruptibilem etiam numero, ita argumentantur. Primo Aristoteles 4. Physicorum, textu 41. negat nauim quæ est in aqua, quæ continenter labitur, esse in locis; hac ratione, quia scilicet locus est immobilis: aqua vero mutatur: at si esset vera positio Scotistarum, facile huic rationi Aristotelis posset occurrere, dicendo aquam fluminis in quo est nauis mutari quidem per se, tamen manere eandem secundum æquiualentiam, & hoc sufficeret ad tuendum loci immobilitatem. Secundo, dicitur²⁰ se superficies diuersorum corporum continentium aliquod locatum, non possunt æquiuale-²⁵re in idem numero; sed in idem specie; hic autem queritur immobilitas loci numeralis, quia illa turris existens in flumine, vel aere, dicitur esse in eodem loco numero, licet superficies ambiens non semper sit eadem numero. Tertio, si quis transeat ex vna parte aeris ad aliam, secundum Scotistas diceretur esse in eodem loco, quia licet mutauerit varias superficies aeris, tamen cum illæ sibi inuicem sint æquiuales, & eadem penitus ratione idem contineant, deberent dici esse in eodem loco. Cum itaque isti Moderni cognoscere non possent quomodo locus omnis sit immobilis, deuenierunt in hanc sententiam, quod hæc conditio competit solum loco naturali, nec cuiuscumque loco naturali, sed solum loco naturali elementorum: solum enim ille locus est perpetuus, & immobilis. Ad obiectionem illam de turri in flumine, Respondent, quod est in loco eodem actiue, quia ipsa non mutat locum, sed passiuè non: quia ipsa deseritur à diuersis locis. Vel aliter, locus duobus modis usurpati potest; Vno modo propositione, & situ, & ita autem, quod turris est in eodem loco, id est in eadem positione, & situ semper. Alio modo accipitur locus proprie pro superficie vltima corporis continentis, & sic turris nõ est in eodem loco numero, sed diuerso. Sed quod hæc positio sit falsa, probatur facillime per ea quæ dixit Scotus declarando immobilitatem loci, clarum est enim, quod Aristoteles loquitur 4. Physicorum de loco in communi, sicut loquitur de tempore, & motu in communi; dicuntur enim isti sex vltimi libri, communes libri:

*Reij-
ciuntur.*

libri: quia in illis agit de passionibus cō-
muniibus corporis naturalis, sicuti in duo-
bus primis agit de principijs communib.
corporis naturalis, non ergo arctatur illa
conditio ad locum particularem, & ad lo-
cum elementorum-tantum. Præterea, re-
vera omnis locus est immobilis, vt proba-
uit Scotus, ergo immobilitas est conditio
competens vniuersaliter loco. Ad ratio-
nes contra Scotum facillè est respondere;

Ad 1.
Rōnē
cōtra
Scotiū

Ad primam dico, quod, vt est videre le-
genti, textum in præcitato loco, Arist. ibi
declarat locum esse similitudine ad vas:
ait enim locum esse veluti vas, sed adest
hæc differentia, quod vas est mobile, lo-
cus verò immobilis, quod est in aliquo,
quod mouetur, non est in eo tamquam
in loco, sed tamquam in vase, vt nauigiū
in fluuio, non est in fluuio tamquam in
loco, quia fluuius non est immobilis, sed
est in fluuio tamquam in vase, & hæc om-
nia vera sunt, quia re vera nauis non est
in fluuio tamquam in loco, quia non cō-
tinetur nauigiū primo a fluuio, sed a su-
perficie fluuij, quæ postea est immobilis.
Vnde subinfert, quòd non vas, sed superfi-
cies vltima vasis est locus; dico ergo, quod
Arist. air nauigiū in fluuio non esse in
eo tamquam in loco, tamen non negare
eum (dum est in fluuio) habere aliquem
locum: quia cum sit corpus, necessario est
in aliquo loco, hic autem est superficies
fluentis aquæ, & illa superficies est immo-
bilis per æquialentiam; Ad secundam pa-
tet ex dictis iam, quod locus turris idē nu-
mero non permanet, sed idem specie, qui
tamen dicitur vnus numero ratione supe-
rius assignata, scilicet per æquialentiam. Ad
tertiā similitèr patet resp. ex dictis, quia
qui transfret ab vno Vbi, ad aliud Vbi, nō
haberet eundem locum, neque numero,
neque specie, neque in ordine ad vniuer-
sam totum, sed omninō diuersum, inter
quæ etiam daretur spatiū; & posset fieri
motus localis: Vnde illi duo loci non pos-
sunt apparere vt vnus, & ideo non sequi-
tur secundū positionē Scoti illum sic trā-
seuntem debere esse in eodem loco.

Ad 2.

Ad 3.

Ad primam dico, quod, vt est videre le-
genti, textum in præcitato loco, Arist. ibi
declarat locum esse similitudine ad vas:
ait enim locum esse veluti vas, sed adest
hæc differentia, quod vas est mobile, lo-
cus verò immobilis, quod est in aliquo,
quod mouetur, non est in eo tamquam
in loco, sed tamquam in vase, vt nauigiū
in fluuio, non est in fluuio tamquam in
loco, quia fluuius non est immobilis, sed
est in fluuio tamquam in vase, & hæc om-
nia vera sunt, quia re vera nauis non est
in fluuio tamquam in loco, quia non cō-
tinetur nauigiū primo a fluuio, sed a su-
perficie fluuij, quæ postea est immobilis.
Vnde subinfert, quòd non vas, sed superfi-
cies vltima vasis est locus; dico ergo, quod
Arist. air nauigiū in fluuio non esse in
eo tamquam in loco, tamen non negare
eum (dum est in fluuio) habere aliquem
locum: quia cum sit corpus, necessario est
in aliquo loco, hic autem est superficies
fluentis aquæ, & illa superficies est immo-
bilis per æquialentiam; Ad secundam pa-
tet ex dictis iam, quod locus turris idē nu-
mero non permanet, sed idem specie, qui
tamen dicitur vnus numero ratione supe-
rius assignata, scilicet per æquialentiam. Ad
tertiā similitèr patet resp. ex dictis, quia
qui transfret ab vno Vbi, ad aliud Vbi, nō
haberet eundem locum, neque numero,
neque specie, neque in ordine ad vniuer-
sam totum, sed omninō diuersum, inter
quæ etiam daretur spatiū; & posset fieri
motus localis: Vnde illi duo loci non pos-
sunt apparere vt vnus, & ideo non sequi-
tur secundū positionē Scoti illum sic trā-
seuntem debere esse in eodem loco.

Opin.
D.T.

D. T. multis in locis sed præcipuè 4.
Physic. tex. 41. ponit suam opinionē quo-
modo locus sit immobilis, quæ tamen a
nonnullis Thomistis nō recte exj. latur,

neque intelligitur; inquit ergo, quod lo-
cus materialiter est mobilis; sed formaliter
non, hoc declarat exemplo, nauis est
in flumine, totus fluuius, vt est immobi-
lis, est locus nauis: sed quia totus fluuius
respectu nauis est locus communis, oportet
reperire locum proprium nauis, hic
necessariò erit aliqua pars fluminis in-
quantum habet ordinem ad totum flu-
uium, vt est immobilis, volentes igitur ac-
cipere proprium locum nauis in flumi-
ne, non debemus accipere locum secun-
dum aquam, quæ fluit, sed secundum ordi-
nem, & situm, quem habet hæc aqua
fluens ad totum flumen vt est immobile,
qui quidem ordo, vel situs, remanet in a-
qua succedente, & sic est immobilis: vn-
de licet aqua materialiter fluat, non tam-
en quatenus habet rationem loci fluit,
ad eò quod aqua materialiter fluit, sed ille
ordo, & situs aquæ, qui est locus forma-
liter, semper manet in aqua succedente,
& sic locus est immobilis. Hoc eodem mo-
do D. Tho. ait sciendum esse locum in

Opin.
D.T.

corporibus mobilibus naturalibus per re-
spectum ad totum corpus sphericum Cæ-
li, quod habet immobilitatem propter
immobilitatem Centri, & Polorum; nam
ordo, & situs, quem habet quodlibet cor-
pus naturale respectu Cæli, & Centri, est
eius proprius locus, vnde licet illud cor-
pus, vt putat aer ambiens turrim, varietur,
& corrumpatur, non corrumpitur tamē
ordo ille, & situs, quem habebat respectu
Centri, & Polorū mundi, sed ille reman-
et in aere succedente sibi, & hoc modo
respondet ad obiectionē illam, quæ fieri
posset, quia dicimus, quod locus est ter-
minus, & superficies vltima continentis, sed
cōtinens mouetur, ergo locus, qui est ter-
minus continentis, mouebitur quoque; Re-
spondet. n. quòd hæc superficies, & termini-
us continentis, non erat locus in quantū
erat terminus, & superficies illi* corporis
mobilis, sed secundū ordinem, vel situm,
quæ habet in toto immobili. Ex quo appa-
ret opinio D. T. esse, quod licet superfi-
cies cōtinentis corporis vt aquæ, vel actis
moueat, tamē quia situs vel ordo illius
superficiæ ad vniuersam, vt est immobile
nō mouetur, sed sp. remanet i corpore suc-
cedente. hinc fit quòd locus est immo-
bilis.

Hæc est germana opinio D.T. vt est videte in loco citato textu 41.4. Physicorum. Hanc eandem sententiam sequitur Franciscus Piccolomineus, libro de communibus affectionibus.

Scotus, autem loco citato in 2. Sent. d. 2. q. 6. in corpore, tangit hanc opinionem, & eam confutat hac vnica ratione, quia corrupto subiecto, corrumpitur quodcūque accidens ipsius, siue sit absolutum, siue respectiuium, sed superficies est accidens absolutum corporis continentis, ordo vero, & situs illius superficiei respectu vniuersi, vt est immobilis, est accidens respectiuium, est enim respectus quidam, ergo, & ille corrumpitur: non ergo manet idem locus numero. Quod si dicat Iauellus esse eundem ordinem, & situm specie, non numero. Contra ergo similiter possemus dicere, quod superficies est immobilis, quia licet nō maneat eadem numero, manet eadem specie, & sic frustra confugimus ad hunc situm, & ordinem.

Sed D.T. existimauit, quod idem situs numero maneret semper, vnde dixit quidem superficiem aquæ, & aeris fluere, sed situm, & ordinem eius ad vniuersum non moueri. Et nota quod iste situs, & ordo non potest esse idem numero, licet respiciat eundem terminum etiam secundum Thomistas; quia habet varia fundamenta, scilicet varias superficies, at eadem relatio non potest fundari in diuersis fundamentis, etiam secundum ipsos, vt aliās dicemus; quod si dicāt, vt Iauellus, quod istæ superficies sunt termini relationum; sed primum continens, scilicet Cælum, est fundamentum. Contra, quia tunc Cælum esset locus materialiter non illa superficies, quia relatio denominat fundamentum, non terminum. Secundò contra hanc opinionem arguunt quidam Moderni validissimè quia si ratio formalis sit hic ordo, & situs, locus erit de genere relatiuorum, vt patet, locus autem est ens absolutum. Tertio, quia secundum hanc sententiam superficies non esset de essentia loci, nam ipsa ablata adhuc remanet ratio formalis loci; quod tamen est inconueniens, cum ponatur ab Arist. in definitione superficies pro genere. Multas ratiōnes habes contra hanc sen-

tentiam apud alios, quas hic adducere esset superfluum. Scotus in eodem loco confutat quandam responsum vel opinionem quorundam aliorum, qui dicebāt locum esse vltimum nedum corporis continentis, sed vniuersi, & secundum hoc, locum esse immobilem. Hanc responsum, vel opinionem impugnat per hoc, quia locus non potest esse vltimum totius vniuersi, nisi quia primò esse vltimum alicuius partis vniuersi, partes autem vniuersi sunt aliæ, & aliæ, ergo vltimum vniuersi est aliud, & aliud, vt est vltimum illarum partium, & sic non est vnum, & idem numero vltimum, sed plura numero, & sic neque potest saluari locus esse immobilem hac via, sed est alius, & alius & variabilis, vt sunt ille partes vniuersi.

Alia est opinio Auertoristarum quorundam, qui dicunt, quod locus est immobilis, quia non est necesse, quod locus moueatur ad motum locati: etiam quia locus est immobilis per se, licet per accidens possit moueri; Sed hæc opinio rectè confutatur à quibusdam Modernis, primò: quia licet non moueatur locus ad motū locati, at tamen moueri potest ad motum corporis locantis, & sic non est immobilis. Insuper hoc modo vas posset dici immobile, quia non mouetur semper ad motum aquæ, vel rei locatæ, sed per se, & tamen Aristoteles ait vas esse mobile, & hac de causa non posse esse locum. Alias rationes quare apud alios. Et per hoc idem confutatur Piccolomineus, qui loco nunc citato, etiam hanc rationem adducit pro immobilitate loci. Quo ad 2. rationem autem dicunt locum esse immobilem, quia est immobilis per se, rectè dicunt: sed rationes huius non adducunt, Scotus autem eam egregiè explicauit, vt vidi mus, locus enim est immobilis nedum per se, sed etiam per accidens, quia tunc locus mutaretur de loco ad locum per accidens, quod repugnat loco, tamen potest dimitti: quia quæ sunt per accidens, non pertinent ad scientiam.

THEOREMA XLVIII.

Vltima Sphæra non est in loco.

Positio Scoti cum suis fundamentis.
Cap. I.

Scotus in Quodlibetis q. 11. in initio sapertè asserit primum Cælum, siuè vltimam sphæram non esse in loco; ai quod non esse contradictionem, dari aliquod corpus, quod sine aliquo alio corpore continente. Hæc positio non probatur a Scoto alia ratione, nisi quia ex Aristot. 4. Physic. & primo Cæli, & alibi, dicit vltimam sphæram non dari aliud corpus continens, cum autè vltima vltimam sphæram non detur aliud corpus continens, neque vltima sphæra esse potest in loco; quia locus est vltimum corporis continētis. Hanc suam positionem confirmat solvendo rationes in oppositum, vt videbimus. At quoniam Cælum mouetur localiter, & nihil dicitur posse moueri localiter, nisi sit in loco, videtur dicendū, quod primum Cælum sit in loco. Respondet Scotus, quod primum Cælum est in loco quò ad locare, non quò ad locari, quia ipsum primum Cælum non locatur, cum neque contineatur ab aliquo, cum non habeat aliquod corpus extra se, sic non est modo in alio, licet moueatur localiter; sed mouetur secundum locare; quia nunc aliter locat corpus contentum, quàm prius locauerit, & isto modo ait intelligi dictum Auerois, 4. Physic. Comment. 43. vbi dicit Cælum esse in loco per Centrum, nam Cælum esse in loco, est locare locabile fixum in loco, Cælum enim voluitur continere circa Centrum, & sic aliter, & aliter locat Centrum; & quoniam Centrum est fixum, & est immobile, idèd primum Cælum est immobile quò ad totū, quia numquam mutat locum quò ad tota, non ergo vltima sphæra est in loco proprie, scilicet passiuè, sed pro tanto dici potest esse in loco, quia locat alia, non quia locetur, quia ipsa non locatur; & licet moueatur localiter, non mouetur localiter, quia modo sit in vno loco passiuè, modo in alio; sed quia modo locat lo-

catum hoc modo, modo alio modo, voluitur enim circa locatum, & sic aliter, & aliter locat. Hanc suam sententiam confirmat Scotus solvendo rationes, quæ contra ipsum fieri possent; primo arguit sic: Itud locare non potest poni in aliquo genere, ergo iste motus localis non pertinet ad aliquod genus Prædicamentale, & consequenter non datur. Antecedens probatur; quia non potest poni in genere Vbi, quia Vbi est circumscriptio passiuè, locare autem est circumscriptio actiuè, vt patet; neque potest esse in vno alio genere, quia tunc motus esset in alijs pluribus generib. quàm ponat Philosophus 5. Physic. textu 18. omnis enim motus localis ab ipso ponitur in Vbi, quòd si hic motus locare non ponitur in Vbi, neque etiam poni debet in Quantitate, vel Qualitate: ergo vbi ponatur in alio Prædicamento, & sic motus erit in pluribus Prædicamentis, quàm posuerit Aristot. vel in nullo genere Prædicamentali ponetur, & sic talis motus non dabitur. Secunda ratio, Sicut Cælum potest circulari, licet non contineatur a corpore, ita posset circulari licet non contineret corpus, & sic illa forma fluens, secundum quam est motus circulationis, posset per se esse sine respectu ad continens, & ad contentum, & sic esset merè absoluta, & tunc neque esset in loco per locare, quia nihil locaret, & tamen moueretur localiter: moueri ergo circulariter in prima sphæra non esset locare aliter, & aliter Centrum. Tertio, probat vniuersaliter omne corpus necessariò esse in loco passiuè, & consequenter sphæra vltima cum sit corpus erit in loco passiuè sic; Quod cõpetit generi, cõpetit quoque omni speciei, sed esse in loco passiuè cõpetit corpori in communi, ergo cõpetit cuilibet speciei corporis. Maior probatur: quia corporeitas est ratio per se essendi in loco; sed contradictio est, rationem formalem esse absque eo, cuius est ratio formalis: ergo contradictio est corporeitatem esse siue esse in loco, cum corporeitas sit ratio essendi in loco. Quarto, arguit specialiter de primo Cælo. Illud corpus mouetur, & nõ nisi motu localis; sed moueri localiter requirit esse in loco, quia moueri localiter, est

aliter se habere in loco, quàm prius, ergo primum Cælum erit in loco passiuè: si dicitur, quod primum Cælum quiescit, præterquam, quod est contra Philosophum, & veritatem, non vitamus etiam instantiam; quia omne quod quiescit, in loco quiescit, ergo primum Cælum in loco erit.

Ad 1. Ad primam rationem non respondet Scotus, neque ad secundam, sed quidam alij ex dictis à Scoto in 4. Sent. d. 10. q. 1. Respondetur, & rectè ad primum: quod illud locare ponitur in Prædicamento; Vbi, cum obijcitur, quia Vbi ex philosopho est tantum circumscriptio passiuæ; dico, quòd si respiciamus definitiones illorum generum generalissimorum; & maxime sex vltimorum, multa reperiuntur, quæ in nullò genere Prædicamentali essent, quòd tamen est falsum, quia illa decem genera sufficienter euacuant omnem: Dicendum est ergo, quòd Vbi, sicuti & alia genera, non assignantur sub ratione communi, & adæquata, sicut possent assignari, sed sub ratione nimis stricta; & ideo si assignaretur ratio communis Vbi quæ sibi competit, illa includeret Vbi passiuum, & Vbi actiuum.

Ad 2. Ad secundam, dimissa responsione aliorum negatur assumptum; quia omnis motus est à medio; vel ad medium, vel circa medium; ex primo de Cælo stepè, & motus circularis est circa medium; est ergo impossibile, quòd aliquid mouetur circulariter, nisi versetur circa medium immobile; vel dicas, vt illi dicunt, quòd admisso casu, erit ille motus circa mediū imaginariū; non reale, & hoc sufficit ad solutionem rationis; sed stante ordine nature talis motus est impossibilis.

Ad 3. Ad tertiam respondet ipsemet Scotus loco citato; sed responsio breuiter consistit in hoc, quòd corporeitatis, siue dimensionis, est ratio formalis corporis essendi in loco aptitudine, non tamen actu, vnde sequitur quidem, quòd corpus per corporeitatem, & dimensionem sit aptum esse in loco, non tamen sequitur, quòd actu sit in loco; quia ad esse actu in loco, requiritur agens externum deducens ad actum, sicuti albedo est ratio formalis albo essendi simile, non tamen sequitur, quòd album actu sit semper simile, sed

bene aptitudine; Similiter hæc quidem est necessaria in secundo modo dicendi per se; homo est risibilis, sed hæc non est per se, homo ridet, quia est parè contingens. Ita in proposito corpus est locale in aliquo, est per se necessaria in secundo modo; sed hæc, corpus est in loco actu, est parè contingens, non ergò est contradictio, quòd sit aliquod corpus, & quòd sit sine loco actu, & sic Cælum primum, est quidem locale aptitudine, id est illi non repugnat locari, hæc enim non est potentia, & aptitudo Physica, sed Logica, sed tamen actu non est in loco, quia extra se non habet corpus.

Ad quartam respondetur, vt supra dictum est, quòd primum Cælum mouetur quò ad locare, non quò ad locari, & sic possumus dicere, quòd est in loco non passiuè, sed actiuè, vt dictum est supra.

Hanc eandem sententiam optimè tucur Alexander Aphrodisæus, vt ei tribuit D. Thomas, & eandem rationem adducit, quàm Scotus, nempe quia non est necesse, quòd omne corpus sit in loco, & alij quidam huic opinioni suffragantur, quia dicunt, quòd locus Cæli esse debet Cælo conueniens, & suo motui locali, motus autem localis Cæli est circa medium, & centrum; non à medio sursum vel deorsum, ideo Cælo non debet assignari locus continens, vti sit elementis, sed congruus locus suo motui, qualis est locus contentus scilicet medium, & Centrum. Sed hæc ratio non est tuta; quia à pari ceteræ sphærae ab vltima, essent in centro, & medio tamquam in loco, quia & illæ mouentur in orbem; & tamen Arist. dicit, illas omnes esse in loco, non quia sint in Centro, sed quia sunt in continente, & habent aliud corpus extra; à quo continentur, est ergò dicendum; quòd primum Cælum non est in loco passiuè, vt communiter accipitur esse in loco; quia non habet aliud corpus extrinsecum, neque per se, neque per accidens, sed potest dici esse in loco actiuè, quia locat Centrum; & alia corpora, & quiescit quò ad totum in Centro, quòd fixum manet.

Huic opinioni etiam proximè accedit Themistius 4. Physicorū textu 45. qui ait vltimam sphæram esse in loco ratione pro-

*Opin.
Alexan-
dri.*

*Opin.
Themistij*

Aner voc. ximi orbis, quem tangit secundum superficiem concavam, quia est sphaera Saturni; ecce, quod ait esse in loco quò ad locare, non quò ad locari; Hanc eandem sententiam videtur sequi Auerroes, qui 4. Physic. Com. 43. dixit primum Cælum esse in loco per accidens, scilicet per Centrum: nã Cælum est in Centro tamquam in loco per se, scilicet in corpore continente; id enim est in loco per accidens, quod est in corpore alio, quod est in loco per se, patet autem, quòd primum Cælum non est in centro quò ad locari, sed quo ad locare; si hoc modo sentit Auerroes, est eum Scoto, quò ad hoc, quidquid sit de eius sententia. Franciscus Piccolomineus quoque huic sententiæ acquiescit in libro de Communibus affectionibus, cap. 18.

*Positiones Aduersariorum, & eorundem
energio. Cap. 11.*

Opin. D.T. **A**lij dixerunt primum Cælum esse in loco per se passiuè, sed inter se sunt valdè discrepantes, quos omnes nolo recensere, & consutare, cum passim ab alijs adducantur; sed solum adducam opinionem D. Thomæ, quæ cæteris videtur probabilior, qui 4. Physic. tex. 43. ait, primum Cælum contineri à loco, modus positionis est hic. Supponit D. Thomas, quòd vniuersum sit aggregatum ex primò Cælo, & alijs orbibus, & quattuor elementis; hæc enim sunt principales partes mundi; dixit ergo, quod vniuersum totum est in loco, sed differenter: quia orbis inferiores sunt in loco per se, quia vnus orbis est in alio, & alius in alio vsque ad primum Cælum, quod quoniam non habet Cælum supremum à quo contineatur, non est in loco per se, sed est in loco ratione partium internarum tantum; habet enim prima sphaera suas partes, quæ mouentur circa spheram Saturni, dum tota prima sphaera voluitur; & sic partes primi Cæli sibi inuicem succedunt, & correspondent diuersis partibus connexis Saturni, quæ est sphaera proxima vltimæ; & hoc modo dicit primum Cælum esse in loco, non per se, sed per partes internas, & continuas, quas continet, quarum vnus est

locus respectu sequentis, & sic deinceps dum mouentur. Hanc suam sententiam *1. 17.* D. Thomas probat: quia locus quaeritur propter motum localem, vt habetur 4. Physic. tex. 32. quod ergo secundum se totum mutatur localiter, etiam secundum se totum est in loco, quia secundum se totum transit ex vno loco ad alium; sed quæ mouentur de loco ad locum secundum partem, etiam sunt in loco non secundum totum, sed secundum partes; huiusmodi est Cælum; nam licet secundum totum immobile maneat, tamen secundum partes mutat locum, quia partes illius sphaeræ sibi inuicem succedunt, & sic vna est locus respectu sequentis, quam continere videtur. Quòd si quis obijciat partes Cæli non sunt in loco per se, neque per se mouentur secundum locum, quia Cælum est corpus continuum, & totum corpus continuum per se est in loco, & per se mouetur. Respondet, quod partes continui corporis, licet actu per se non sint in loco, neque moueantur in loco, tamen in potentia sunt in loco, & mouentur in loco, & hoc sufficit, quia si diuideretur à se inuicem, essent in loco per se. Pro hac sententia est expressè Arist. 4. Physic. tex. 45. vbi apertè ait Cælum esse in loco per accidens, scilicet per partes. *3. 17.*

Sed hæc opinio D. Thomæ non est sustinenda, neque enim saluat primum Cælum esse in loco passiuè, vt proficitur: quia neque partes primi Cæli continentur à sphaera Saturni, sed potius continent spheram Saturni, & licet moueantur circa spheram Saturni, & sibi inuicem succedant, non sibi inuicem succedunt in loco passiuè, à quo vicissim contineantur, sed sibi succedunt in locare; cum enim primum Cælum voluatur circa spheram Saturni, aliter, & aliter iam locat, non tamen locatur ab ipsa; D. Thomas autem ait, & rectè, essentiali conditionem loci esse continere locatum, ite partes prime non continentur à loco vllò, sed solum continent, ergo dicendum est, quod illæ non sunt in loco per se passiuè, & consequenter neque Cælum est in loco per illas. Secundò, essentialis conditio loci est, quòd locus distinguatur a locato, & quòd sit extremum continentis, sed in partibus Cæli vna non

ria non est distincta ab altera, neque inter illas mediat superficies, quæ dicatur locus sequentis partis. Præterea, aliud est esse in aliquo, vt pars in toto, & vt aliquid in loco, quia quod est in aliquo, & non est indistinctum ab illo, vt ait Aristot. textu 3.4.4. Physic. illud est in illo, vt pars in toto, non vt locatum in loco; istæ partes ab inuicem non sunt distinctæ, ergo sunt in toto Cælo, vt partes in toto, non vt corpus in loco. Quarto, est etiam impossibilis hæc opinio in seipsa, quia inquit D. Thomas, quod partes primi Cæli sunt in loco potentia, non actu, ergo Cælum non erit in loco actu, sed potentia; at Cælum actu mouetur localiter, ergo actu est in loco. Insuper hæc potentia non est Physica, nempe, quod partes sint in loco per se in potentia: immo est impossibile, quod diuidantur, & seiungantur à toto; potentia ergo hæc est solum imaginaria, adeo quod Cælum erit in loco solum per imaginationem, quod etiam est contra ipsum D. Thomam. Alias rationes vide apud alios, vt apud Perreirium.

1. Ad rationes pro hac opinione, ad primam dico, quod partes primi Cæli non sunt in loco, neque mouentur localiter passiuè, siue quo ad locari, sed actiuè, scilicet, quod ad locare, vt dictum est; ideo falsa est minor.
2. Ad secundam, quæ innititur auctoritati Arist. & validissima videtur, quia expressè Arist. dicit primum Cælum esse in loco per accidens, quia est in loco per partes, quatenus vna continet aliam. Respondet deo, quod auctoritas desert secum solutionem; ait enim Arist. ibi, quod Cælum est in loco quidem per partes, quia vna pars continet aliam; sed ait tale esse in loco, esse per accidens in loco, id est in proprio, & apparet: proprie enim locus est continens, & est quid diuersum à contento, quorum neutrum verificari potest de partibus Cæli, vt ostendimus contra D. Thomam, re vera ergo prima sphaera non est in loco proprie passiuè, neque per se, neque per accidens; sed est in loco per accidens, id est apparet quatenus scilicet mouetur in orbem, & hic motus videtur esse secundum partes (sicut reuera sit secundum totum, vt vidimus contra D.

Thomam, quia illæ partes non sunt seiunctæ, neque apte natæ seiungi ab inuicem) ideo videntur partes esse in alio, & alio loco, & sic consequenter primum Cælum videtur esse in loco per partes, sed re vera non est in loco per partes passiuè, vt diximus, sed solum potest dici esse in loco actiuè. Reliquæ rationes, quæ fieri possunt pro hac sententia, per ea, quæ dicta sunt, facillimè solui possunt.

THEOREMA XLIX.

Tempus non est quantitas realiter distincta à motu.

Opinio Scoti. Cap. I.

Licet Scotus in 2. Sent. dist. 2. quæst. 2. & 3. videatur hac in re problematicus, tamen aperte in quarto Sentent. distinct. 48. quæstione 2. in corpore soluendo primam rationem contra opinionem Theologorum G. aperte dixit, tempus non esse aliam quantitatem realiter distinctam à motu, ita quod vna fundetur in alia, vt puta tempus in motu: sed ait tempus, & motum esse vnam quantitatem realiter, & solum distingui formaliter. Certum est enim, quod tempus est mensura motus octauæ sphaeræ, quæ voluit vniuersum motu diurno, qui motus est regulatissimus, & maximè vniformis; est etiam velocissimus omnium aliorum motuum; hæc enim est sententia Arist. aperta in 4. Physic. textu 133. inquit ergo Scotus, quod non est imaginandum, quod tempus sit in motu Cæli, vt quantitas in alia quantitate, & adducit rationem; quia in eodem subiecto permanente, non oportet ponere duas quantitates, quarum vna sit subiectum, alia sit propria passio illius; hoc enim videtur esse maximè inconueniens; at si poneremus tempus esse quantitatem realiter diuersam à motu, sequeretur quod in Cælo prius esset motus, qui est vna quantitas, deinde in motu tamquam in subiecto esset tempus, vt eius propria passio. Inquit ergo Scotus, quod tempus nil aliud est realiter, nisi motus includens suam successionem, & ultra motum tempus realiter nil addit, sed formaliter tempus

tempus differt à motu, quia est mensura motus; & sic formaliter differt à motu, motus enim primi Cæli est fluxus illius corporis cælestis, tempus autè est ille fluxus, vt mensurat alios motus, & etiã illumet motum primi Cæli, & sic secundum hanc mensuram formaliter motus ille est tempus; vnde conditiones quæ requiruntur ad mensuram fundamentaliter sunt in motu primi Cæli, quæ sunt vniformitas, siue regularitas motus illius primi Cæli, & velocitas: nam de ratione mensuræ duo sunt, scilicet certitudo mensuræ, debet enim quantitas, & numerus mensuræ esse certus, inuariabilis, & notus; & sic cum inter motus locales motus Cælorum sit regularis, & vniformis, & notissimus apud omnes gentes, necesse est quòd motus localis Cælorum sit mensura aliorum motuum: inter motus autem Cælorum præsertim motus primi mobilis habet has conditiones: ergo motus primi mobilis erit mensura aliorum. Secundo, de ratione mensuræ est, quòd sit primum omnium illorum, quæ sunt in illo genere, vt inquit Aristoteles in 4. Physicorum textu 133. & quòd sit æquabile ab alijs illius generis; ita quòd comparando, siue æquando alia illius generis illi primo cognoscatur numerus, & mensura illorum: modo, circulario, & motus primi Cæli est primus omnium motuum aliorum orbium, & est minus, id est velocior, ita quòd alij motus possunt illi æuari, & comensurari, & ex hac æquabilitate potest cognosci numerus, & quantitas illorum motuum, sicuti ex æquatione panni ad vnam, cognoscitur quantitas panni. Cum ergo id, quòd est primum, & æquabile, & summè notum in aliquo genere, sit mensura eorum, quæ sunt in illo genere, iure motus primi Cæli cum sit primus in genere motus localis, & sit summè notus, quia est vniformis, & sit minimus, quia æquabilis, certum est, quòd est mensura omnium aliorum motuum, & consequenter fundamentaliter ille motus habet rationes, & conditiones mensuræ, & sic iure ille motus statuitur tempus; patet ergo, quòd tempus nil aliud est realiter, nisi motus primi Cæli; formaliter vero ille motus non est tempus, quia ille motus

sic absolutè consideratus, secundum suam rationem formalem, sine ratione mensuræ non est tempus, quia tempus formaliter dicit mensuram, sed ille motus primi Cæli consideratus, vt est mensura aliorum motuum, propter conditiones quas habet, vt diximus, est tempus, tempus ergo est primus motus realiter, formaliter est diuersum; hæc absque dubio est mēs Scoti, quæ est maximè conformis doctrinæ Arist. in 4. Physicorum in fine, textu 133. Sed hic est obiectio: quia si tempus est primus motus, siue motus primi Cæli quomodo mensurabitur motus ille primi Cæli? Responderet Scotus in 2. Sententiarum dist. 2. quæst. 3. B. ex Arist. 4. Physicorum textu 114. vbi dicit, tempus posse mensurare se, non quidem primo, sed determinanda partem vniam motus, quæ postea cum nota est, est nata mensurare totum, sicuti enim solemus longitudinem aliquam, vt pannum mensurare cubito, vel vna, quæ est longitudo determinata, & nota, sic possumus mensurare tempus, scilicet primum motum determinando aliquam partem illius motus, & postea per ipsam mensurare illum totum motum primi Cæli, quòd est tempus. Pro hac opinione, quæ est Alexandri, Themistij, Grecorum, & etiã Zimari in Contradictionibus super 4. Physic. arguitur multipliciter, & primo sic Arist. postquam in 4. Physic. text. 102. definiendo tempus, dixit tempus esse numerum, motus, & quietis, se declarauit de quo numero intelligeret, dicens, quòd intelligit de numero numerato: adeo quòd vult, quòd tempus sit numerus numeratus: at nunguam numeratus est motus, nã inquit ibi, quòd tempus est numerus motus, ergo motus est res numerata: sed res numerata est numerus numeratus, ergo dū dicit tempus esse numerum numeratum, est ac si dicat tempus esse motum. Secundo, si tempus esset quid distinctum à motu, esset etiã notius motu, quia mensura debet esse notior mensurato, nisi n. prius cognoscamus quantitatem vnius, non poterimus per eam mensurare pannum, at tempus non est notius motu: imò est oppositum, quia tempus cognoscitur per motum; vt patet ex ijs, quæ dicit Arist. in 4. Physic. text. 97. de illis, quæ in Sardo dormire fabulabantur, ex eo. n. quòd

Obiectio

1. rō.

quod nullum motum perspexerunt dormientes, nullum tempus præterisse existimabant, & tamen quingenti anni, vt dicunt iam præterierant, ergo signum est, quod tempus cognoscitur ex priori, & posteriori in motu, igitur tempus non potest esse mensura distincta realiter à motu. Alias rationes habes apud alios: sed hæc opinio est ita conformis menti Aristotelis, vt supra in hoc capite hanc sententiam aperiendo demonstrauimus, quod non eget alijs rationibus, ideo aliorum opinionem, & rationes in oppositum videmus.

Rationes contra determinatam opinionem. Cap. 11.

SCOTUS 2. Sententiarum, distinctio 2. quaestione 2. videtur problematicus hac in re, loquitur enim dubitativè, & inquit, si tempus differat à motu, & quaestione 3. eiusdem distinctio. post B. similiter videtur problematicus esse, & videtur magis declinare ad partem affirmatiuam, quam ad negatiuam: adducit enim rationem, qua probat tempus esse distinctum à motu, quæ videtur efficacissima; pro opposita autem parte nihil dicit, ratio est hæc. Illæ quantitates sunt eadem reperiuntur, in quibus partes eiusdem proportionis, & quantitatis sunt æquales in vtraque quantitate secundum numerum, & secundum magnitudinem; cum autem partes eiusdem proportionis, & quantitatis non sunt æquales in numero, & magnitudine in vtraque quantitate, clarum est, quod illæ quantitates non sunt eadem realiter hæc est Maior. Minor est hæc: sed partes eiusdem proportionis in motu non sunt æquales in numero, & magnitudine cum partibus eiusdem proportionis in tempore, ergo tempus, & motus non sunt eadem quantitas realis, sed diuersa. Maior propositio ex se vera videtur: non enim videtur intelligibile, quod quantitates in quibus partes eiusdem proportionis non sunt æquales in numero, neque in magnitudine, sint vna quantitas, quia in eadem quantitate partes eiusdem proportionis non sunt diuersæ, sed eadem. Minor, verò probatur sic: cum eisdem partibus temporis

possunt esse plures partes motus, æquales prioribus partibus temporis, vel tot inæquales: exempli gratia, sit virtus mouens aliquod mobile velocius in duplo altera virtute mouente idem mobile, vt puta Socrates moueat lapidem per miliarium in vna hora, Angelus verò ponatur mouere in dimidia hora eundem lapidem per miliarium (pono enim, quod Angelus habeat velociorem virtutem in duplo Socrate) tunc omnes partes magnitudinis, quæ sunt in motu tardiori, sunt etiam in motu velociori, mouens enim velocius, non facit simul pertransire aliquas partes magnitudinis, sed præcisè alteram post alteram, ergo tot, & tantæ sunt partes in motu tardiori, quot, & quantæ in motu velociori; non potest autem idem tempus, & habens eadem partes, esse cum hoc motu, & cum illo, vt patet in exemplo adducto, vnus enim motus fiet in hora, alius in dimidia, & hoc est necessarium, si alterum mouens sit velocius mouens in duplo, ergo partes eiusdem proportionis illius temporis, vt puta horæ, non possunt esse eadem partibus velocioris motus, neque paribus tardioris motus, quia illæ sunt inæquales, vt apparet in exemplo, & consequenter tempus illud totum non est idem illis motibus secundum totum, neque secundum partes, & sic tempus erit quantitas diuersa à motu.

Pro hac eadem opinione arguitur ab alijs ita. Motus non est vnus in omni loco, sed tempus est vnum in omni loco, ergo tempus non est motus; Maior patet: quia sicut sunt diuersa vbi, & diuersæ res motæ, ergo & diuersi motus. Minor verò est euidens: quia omnes motus eodem tempore mensurantur, vt fatentur omnes. Terita ratio desumitur ex Aristotele, 4. Physic. tex. 96. vbi ita arguit. Omnis motus, vel est velocior, vel tardior alio motu; sed tempus non est tardius, neque velocius, ergo motus non est tempus. Maior patet experientia. Minor probatur: quia velox, & tardum determinatur tempore; nam velox est, quod in pauco tempore multum mouetur, & tardum est, quod in multo tempore parum mouetur, sed tempus non determinatur tempore.

4. pore. Alij ita arguunt, mensura differt à mensurato; sed tempus est mensura, motus est mensuratum, ergo tempus differt à motu; Quinto Arist. 4. Phys. reprehedit eos, qui dicebant motum Cæli esse tempus, vel alium quemlibet motum, & statuit tempus non esse motum, sed tamen non esse sine motu, quia est passio, vt ait Philosophus idem i 2. Metaph. Sexto, Cū definit Aristoteles tempus 4. Phys. dicit, quod tempus est numerus motus; ibi accipitur numerus actiue, adeo quod est sensus, quod tempus est numerus, quo numeramus motum, & hoc probatur: quia postquam Aristot. assignauit definitionem motus, probat tempus esse numerum motus, sic. Id quo meimur plus, & minus, est numerus, sed tempore meimur maiorem, & minorem motum, ergo tempus est numerus. Hęc probatio vim habet, si numerus accipiat actiue, non autem si accipiat passiuè, at si tempus est numerus mensurans, non erit motus, quia motus est numerus numeratus, siue numerus passiuè; motus enim est ille, qui numeratur.

Verum quæ sit mens Scoti iam supra ostendimus, & licet videatur problematicus, tamen vt diximus in 4. Sent. aperte se determinat, ideo soluendæ sunt rationes supra adductæ.

Ad 1. Ad primam, quæ est Scoti, patet responsio ex determinatione facta in capite præcedenti: nam dictum est, quod tempus est motus realiter primi Cæli, idè differt realiter à quocumque alio motu particulari, & sic concedimus totam rationem; sed ratio concludit quod tempus non est eadem quantitas numero cum motibus particularibus, & hoc nos concedimus, quia vt dictum est, tempus est motus primi Cæli: at motus primi Cæli est quantitas diuersa numero ab omnibus alijs motibus particularibus, vt dictum est, & hoc concludit ratio: sed non propter hoc sequitur, quod tempus sit quantitas diuersa à motu in communi, vel à quocumque motu particulari, vt à motu primi Cæli, vt intendunt Aduersarij.

Ad 2. Ad secundam rationem similiter respondetur, quod concludit motus particularis esse diuersas quantitates à tem-

pore, & hoc concedimus, sed non concludit, quod tempus sit quantitas diuersa, à quolibet motu particulari, quia non probat quod tempus sit quantitas diuersa à motu primi Cæli, tempus enim est vnum numero apud omnes, quia motus primi Cæli est vnus apud omnes, sed alij motus particularès sunt diuersi, quia sunt circa mobilia diuersa numero; licet ergo tempus sit vnum numero apud omnes, & motus sint plures, non tamen sequitur, quod tempus non sit motus.

Ad 3. Ad tertiam dico, quod concludit tempus esse quid diuersum à motu formaliter, non materialiter, nam motus primi Cæli, vt motus, dicitur velocissimus, tamen vt est mensura motuum aliarum rerum, non dicitur vltor, neque tardus, tempus ergo duobus modis considerari potest: inaterialiter, vel formaliter, vera est minor accipiendò tempus formaliter, non materialiter.

Ad 4. Ad quartam Respondetur, quod sufficit si mensura distinguatur à mensurato formaliter, non materialiter, quomodo concedimus in præfati; vel concedere possumus totum argumentum; dicimus enim tempus, scilicet motum primi Cæli differt numero ab omnibus alijs motibus, & sic mensura differt à mensurato realiter; quomodo autem tempus possit seipsum mensurare, iam dictum est; & tunc non est necesse, quod mensura realiter distinguatur à mensurato, sed formaliter.

Ad 5. Ad quintam respondeo, quod licet Arist. 4. Phys. tex. 95. reprehendat eos, qui dixerunt motum esse tempus; tamen in calce illius libri tex. 133. eos veritate accessisse proximius fatetur, vbi aperte declarat naturam temporis; eos autem reprehendit superius, quia non declarauerunt exactè tempus, & rationem formalem temporis: non sufficit enim dicere, tempus esse motum, sed oportebat declarare quomodo, & qualis sit motus, & per hoc illos reprehendit.

Ad 6. Ad sextam dico, quod ibi se declarat Arist. quod intelligit tempus esse numerum numeratum. Ad rationem Arist. dico, quod accipit ibi tempus pro formali, & sic ei competit mensurare, & esse quo mensura-

mensuramus, tamen materialiter nõ est quid diuersum à motu.

T H E O R E M A L.

Quies, & substantiæ rerum generabilium, & corruptibilium, mensuratur tempore.

Opinio Scoti, cõ suis fundamētis. Ca. vnicũ.

SCOTUS 2. Sent. dist. 2. q. 4. in corpore ad Absoluendo primam obiectionem; docet aperte quietem mensurari tempore, & etiam declarat modum, quo mensuratur tempore; & ne Theologica misceamus humanis, & Philosophicis, prætereo ea quæ dixit ibi de æuo, de qua mensura, & æternitate aliàs Deo dante in Theologia dissertam. Statuit ergo in primis Scotus, quod omnia, quæ actu mutantur, vel sunt mutabilia, mensurantur tempore; & licet aliam opin. ionem adducat, quæ asserit, quod æuo mensurantur omnia, quæ actu non mutantur, licet sint mutabilia, & variabilia, tamen magis primam opinionem commendat, scilicet quod non æuo, sed tempore mensurantur omnia variabilia, licet actu non mutantur, neque varientur. Hinc ad propositum nostrum ait Scotus, quando forma, quæ est apta nata fluere, & moueri actu, quiescit, quies illa non potest mensurari alia mensura nisi tempore, quia est ex Hypothesi tempore mensurata forma nedum fluens, sed quæ est nata fluere: sic autem est forma dum actu quiescit.

Adducit aliam rationem ex Aristot. 5. Phys. tex. 52. & 53. vbi asserit, quod quies est priuatio motus, modo priuatio mensuratur suo habitu semper, tantum enim malum est cæcitas in oculo apto nato ad videndum in determinato tempore, quantum bonum est visio, & sic mensura, qua habitus mensuratur, eadem mensuratur priuatio, licet secundariò, & quoddammodo per accidens: at habitus oppositus quieti est motus, hinc autem mensuratur tempore, ergo quies mensuratur tempore. Declarat autem hoc per exemplum de vacuo: nam si daretur vacuum in aliqua domo, maior esset distantia mei ad vnum parietem, quam ad alium, sicut natum est esse mai. s. p. enim inter me, & illum

parietem, quàm inter me, & alium, vnde tunc diceretur vacuum esse tantum quantum corpus illud, quod esset interceptum in vacuo, si vacuum non esset. Ita in proposito, tanta est quies, siue priuatio successione in forma, quæ est apta moueri, quanta esset successio, & motus partium illius formæ si moueretur. Hanc eandem sententiam repetit, & confirmat in eadem dist. quæst. 14. in corpore quæst. vbi asserit, quod si quiesceret Cælum, quies eius mensuraretur tempore illo, quo motus primus mensuraretur, si esset positus, & actualiter. Et hæc opinio est Aristot. 3. Phys. tex. 18. quando enim ibi dicit Philosophus, quod quies mensuratur per accidens tempore, hoc idem voluit innuere, quod Scotus dixit, habitus enim quietis est motus, & hic primò mensuratur tempore; & quia priuatio mensuratur mensura, qua habitus sibi oppositus, etiam consequenter per accidens dicitur quies mensurari tempore; possumus tamen dicere, quod quies etiam per se mensuratur tempore, accipiendo per se pro eo quod competit alicui secundum propriam naturam, sic enim quies mensuratur per se tempore, quia nature quietis non competit alia mensura, quam tempus, licet et primo non competat, sed suo habitui, nempe motui. Eodem in loco disputat Scotus, qua mensura mensuraretur substantia rerum generabilium, & corruptibilium, & inquit, quod per se mensuratur æuo, per accidens vero tempore, quatenus scilicet eam consequitur quantitas naturalis, hoc autem dicit ibi Scotus loquendo secundum veritatem, & Theologicè, non autem secundum mentem Aristotelis, Arist. enim non distinguit inter æuum, & æternitatem, vt patet in primo de Cælo post tex. 100. vbi ostendit Intelligentias esse entia carentia loco, tempore, & alijs passionibus corporis, cura sint incorporeæ, & mensurari æuo, & æternitate, vbi pro eodem videtur accipere æuum, & æternitatem, res verd generabiles, & corruptibiles dixit Arist. mensurari tempore; & ratio eius fuit: quia non seiunxit motum à substantiæ earum: si enim seiunxisset motum à substantiæ earum, & nouisset mensuram æui, quomodo distin-

do distinguitur ab aeternitate, non dixerit substantiā mēsurari tempore: sed quia accipit cōiūctim substantiam generabilem, & quantitatem consequente ipsam, quæ est motus, idē dixit substantias generabiles, & corruptibiles mēsurari tempore; & hoc quoque sensit Scotus, vt expositum est; quare Pererius non rectē intellexit Scotum; de qua re aliās in Theologia fufius disserent Deo dante: hæc enim conclusio, substantia generabilis per se mēsuratur æuo, non est Aristotelica, sed Theologica, quia secundum Aristotelem mēsuratur tempore.

THEOREMA LI.

Idem nunc secundum substantiam, nō permanet idem in toto tempore. Cap. vnicū.

Hanc difficultatem exactē pertractat Scotus 2. Sent. dist. 2. quæst. 2. C. & probat multis rationibus ad mentē Philosophi, quod idem nunc, non permanet idem secundum substantiam in toto tempore. Prima ratio sumitur ex Philosopho 4. Phys. textu 104. eo enim in loco Philosophus, vt etiam Vicomercatus in sua expositione super illum locum tangit, comparat nunc, ad mobile, sicuti enim mobile, siue id, quod fertur in motu maxime notū est, & eo cognoscimus prius, & posterius in motu, ita, per nunc, tamquam per partem temporis notissimam, cognoscimus prius, & posterius in tempore; hæc ait Arist. loco citato. Subinfert Scotus, sed nō cognoscimus prius, & posterius in motu per mobile acceptum secundum substantiam, sed per mobile quatenus est sub alia, & alia mutatione; ergo neque cognoscimus prius, & posterius in tempore per nunc idem secundum substantiam, sed per nunc aliud, & aliud, secundum substantiam. Assumptum probatur; quia si accipiat mobile secundum substantiam, non cognoscitur eo prius, & posterius in motu, sed solum quatenus mobile est sub mutatione alia, & alia, indicat nobis prius, & posterius in motu. Secunda ratio ad idem desumitur ex textu 105. eiusdem quarti Phys. loquendo enim de rer-

tia proprietate nunc, ait Philosophus, quod sicuti motus localis non potest esse sine mobili, & è conuerso: ita neque tempus potest esse sine nunc, neque nunc sine tempore, & subinfert Philosophus, quod sicut se habet mobile ad motum, ita nunc, ad tempus, sicuti mobile, & motus sunt simul, sic etiam nunc, & tempus sunt simul: Hæc Aristot. Tūc Scotus subinfert, sed mobile in toto motu est alterum, & alterum, quia semper mutatur, ergo & nunc in toto motu semper est alterum, & alterum. Tertia ratio efficacissima est: Arist. 6. Phys. textu 89. probat, quod indiuisibile nō potest moueri, quia tunc motus eius componeretur ex indiuisibilibus; ergo si nunc idem in toto tempore manet idem secundum substantiam, sequitur, quod idem nunc fluat secundum diuersa esse, quæ etiam sunt indiuisibilia; & sic totus fluxus eius componeretur ex indiuisibilibus: quod est contra Philosophum in prædicto loco, vt dictum est. Quarto, ad hanc eandem conclusionem adducit duas rationes Philosophi, quarum altera sumitur ex 4. Phys. text. 92. illa sunt simul, quæ sunt in eodem indiuisibili, ergo si nunc, est idem secundum substantiam in toto tempore, ergo omnia sunt æquæ præsentia, & simul, tam ea, quæ sunt nunc, quàm ea, quæ in millesimo anno. Alia ratio eiusdem Philosophi habetur in eodē 4. Phys. text. 91. si nunc sit aliquod diuersum à mobili, & sit aliquid indiuisibile de genere quantitatis vti cōmuniter conceditur, necessariō erit alicuius continui terminus, vel alicuius discreti pars; at si ponatur pars discreti: ergo dabitur tempus discretum, quod Philosophus non concessit, secundum enim ipsum tempus est quātitas cōtinua: si vero est terminus cōtinui, ergo opus est, quod sit aliud, & aliud secundum substantiā, secundum quod terminat aliam, & aliā partē continui temporis, quia est impossibile, quod idē nunc secundum substantiam sit principium alicuius quantitatis, & eiusdem terminus. Quod si quis respondeat huic rationi, quod idē nunc secundum substantiā terminat secundum diuersa esse, multipliciter hanc responsionem tollit Scotus, vide ibi, & præcipue, quia non est intelligi-

intelligibile, quod ipsum nunc mutetur ad diuersa esse, & tamen non mutetur secundum substantiam. Præterea hoc vnum nunc secundum substantiam, aut idem est secundum substantiam in quolibet mobili, aut præcisè in vno, non in quolibet; quia nunc vnum accidens numero esse in pluribus subiectis diuersis; neque est in vno mobili præcisè, vt patet, quia mensuraret illud mobile solum.

Cbica. Sed contra hanc sententiam videtur esse Arist. ex professo 4. Phys. tex. 104. vbi soluens quæst. de nunc, an sit idem in toto tempore, videtur dicere, quod est vnū, & idem secundum substantiam; sed ad hoc respondet Scotus, quod Philosophus ibi intelligit tantum concludere, quod quodlibet nunc est vnum, & idem secundum substantiam; tamen consideratum in ordine ad præteritum, & futurum, est diuersum, quia est principium futuri, & finis præteriti: & sic quodlibet nunc est vnum, idem re, & substantia; diuersum ratione: non vult autem dicere, quod idem numero nunc, permaneat in toto tempore; quia hoc esse falsum patet ex dictis; & etiam, quia tempus est quantitas continua, & successiua, & sic habet partē post

Solu. partem? Sed hoc non videtur solui e difficultatem, quia licet quodlibet nunc, sit idem secundum rem, diuersum ratione, adhuc remanet, quomodo respondendū sit ad quæst. propositam à Philosopho, an idem nunc, permaneat in toto tempore.

Resp. Respondet Scotus, quod Arist. hanc difficultatem nunquam expressè soluit, sicut neque illam, an tempus detur; sed multa dicit ex quibus illa solui possunt. Inquit ergo Scotus, quod sicut mobile secundum se, in quocumque motu est idē secundum substantiam, id est comparatum ad se, sed aliud, & aliud secundum esse, id est secundum quod reperitur sub alio, & alio motu; ita nunc, secundum se est idem, sed comparatum ad præsens, & ad futurum, est aliud, & aliud: subinfert, sed non est tanta idenitas instantis in toto tempore, quanta est vnus instantis, vt comparatur ad vnum mobile, & hoc per se patet, ideo in toto tempore est aliud, & aliud nunc, secundum substantiam; & certè hoc modo debet intelligi Philoso-

phus, neque enim vult dicere, quod idē nunc numero, percurrat modo hoc mobile, modo illud; quia sic migraret accidens de subiecto in subiectum, sed pro tanto dicit esse idem nunc secundum substantiam, quia vnum nunc, non secedit ab altero nunc: sed est illi continuum, quia tempus est quantitas continua; vnde imaginamur contingere in tempore, vt imaginantur Mathematici, dum protrahunt lineam; fingunt enim lineam fieri ex fluxu puncti, in qua generatione linea manet semper idem punctus; hoc etiam modo videtur contingere in tempore, sed non est ita; sed semper est aliud, & aliud nunc, non discretum, sed continuum, neque seiuñctum ab altero puncto; & ideo Arist. dixit manere idem nunc secundum substantiam, sed diuersum secundum esse; & hanc solutionem inueniunt simplicius, qui dixit non manere idem nunc numero in toto tempore, sed idem specie, quæ est vera; vt colligitur ex alijs locis apud Aristotelem licet ille textus 104. videatur verbis aliquam vim inferre.

THEOREMA LII.

Omne successiuum componitur ex semper diuisibilibus, & consequenter est continuum.

Rationes Scoti pro sua opin. ne
Cap. 1.

Hanc propositionem diffusè tractat Scotus 2. Sent. dist. 2. q. 9. soluens secundum argumentum principale, quia in re est adeo obfuscum, & prolixum, vt eget multo studio, & patientia. Primo enim arguendo ad oppositum; In secundo argumento principali multis rationibus ostendit, quod nullum successiuum est continuum, quia componitur ex indiuisibilibus, & minimis: sed soluendo hoc secundum argumentum principale, prius probat, quod successiuum non componitur ex indiuisibilibus, & minimis; deinde soluit rationes in oppositum adductas in illo secundo argumento ab eo loco (Ad secundum nego illud, quod assuitur, &c.) incipit disputare, & probare, quod

quod successiuum non componitur ex indiuisibilibus neque minimis, & durat vsque ad illa verba. sed primum dicitur, quod licet possibile sit continuum posse diuidi secundum omne signum, &c.] que est parum post litteram H. ab hoc loco postea vsque illuc. [Ad tertium principale, &c.] sicut rationes adductas in contrarium; sed hæc obscura sunt, quia digreditur, & loquitur de minimo vniuersali, de minimo motu, de indiuisibili, que omnia distincta sunt. Nos breuibus agemus aliquantulum veritatem aperientes; qui disputationem exactam vult videre, legat Scotum loco citato, cui maximum lumen præbebit hæc nostra breuis explicatio; quod ergo successiuum non componatur ex indiuisibilibus, probatur multis rationibus; prima desumitur ex

1. Aristot. 6. Phys. tex. 23. ubi enim Aristot. hanc propositionem multis rationibus ostendit; sed hæc demonstratione præcipue, que est dicens ad impossibile; si successiuum, vt tempus, de quo ibi loquitur, componatur ex Atomis, siue ex indiuisibilibus, sequitur quod illud indiuisibile diuidatur, probatur nec consequentia sic, primo supponit, quod velocius, & tardius in omni tempore inuenitur, & quod id quod velocius est, maius spatium transire potest, quam id, quod est tardius in tempore æquali: que omnia iam esse vera supra ostenderat; tunc etiam ex his supponit, quod in quacumque proportione possit accipi motus velocior omni motu dato, & consequenter si detur aliquis motus, qui mensuratur tribus instantibus, erit accipere motum velociorem illo in duplo; qui mensurabitur instanti, & dimidio: ecce quod tunc instans, quod ponitur indiuisibile, diuidetur; cum ergo hoc fit inconueniens, non est dicendum, quod successiuum, vt tempus, componatur ex indiuisibilibus, sed ex diuisibilibus.

2. Ad dicitur aliam rationem, quod est permanens, est continuum, ergo & successiuum; probatur consequentia. Sed pro intelligentia probationis notandum est, quod supponit Scotus id, quod habet Arist. 6. Phys. tex. 3. & inde: quod continuum non potest confici ex indiuisibili-

bus quia partes componentes continuum, necesse est quod habeant duo extremi, & quorum vnum tangat extremum antecessens, alterum extremum; subsequens ex quo sequitur postea extensio: alioquin continuum non posse extendi, hoc supposito, tacite probat consequentiam sic: si in motu, (qui est de genere successiuo) constat ex indiuisibilibus, vel hæc indiuisibilia in motu sunt immediata, vel mediata, vt vtrumque est absurdum, ergo motus non constat ex indiuisibilibus; probatur absurditas; si in motu ista indiuisibilia sunt immediata, quæro de mobili, & ipsis Vbi, que mobile habet in illis instantibus immediatis, vel inter vltimum vnius Vbi, & vltimum alterius Vbi, est medium, vel non, si non est medium, ergo vltimum vnius Vbi est immediatum vltimo alterius Vbi, & consequenter instans, in quo mobile est in illa Vbi, habet vltimum per quod est immediatum alteri instanti, ergo in vno instantibus erunt due partes per quarum vnam tangit vnum instans antecessens, & per alteram aliud instans sequens, sicut quodlibet Vbi in magnitudine locali habet duas partes, vt dictum est in supposito, & tunc sequitur, quod hæc instantia non erunt indiuisibilia, & sic motus non constabit ex indiuisibilibus; si vero inter illa duo Vbi sit medium, quæro in quo tempore vltimum illius mobilis sit in illo medio; nõ est dicendum, quod sit in altero instanti illorum duorum, que cõpetunt illis duobus Vbi, quia sicuti non est in illis duobus Vbi, ita neque in instantibus respondentibus illis duobus Vbi, ergo erit in aliquo medio inter illa duo instantia, ergo illa duo instantia non erunt immediata, & sic motus non componitur ex instantibus indiuisibilibus, sed ex partibus diuisibilibus. Hæc est probatio Scoti, Sed ultra hanc rationem ista consequentia sinit litter, quod si permanens est continuum, successiuum quoque est continuum; probatur diffusè ab Arist. 6. Physicorum sub initium, vnde textu 4. habet hæc verba.

[Eiusdem rationis est; motus, & magnitudinem, & tempus, componi ex indiuisibilibus vel non] antecessens etiam probatur ab Arist. eod. 6. diffusè. Scotus tamen

men illud probat per duas propositiones Geometricas, quas propter obscuritatem, & prolixitatem omitto.

Rationes in oppositum, & eorundem solutio. Cap. I I.

ADuersus hanc veritatem multipliciter arguit Scotus loco citato secundum argumentum principali, Primo sic, successuum diuiditur in indiuisibilia, ergo componitur ex indiuisibilibus, consequentia patet. Antecedens probatur. Possibile est successuum diuidi in omnia, in quæ est diuisibile, ergo possibile est ipsum esse diuisum in omnia in quæ est diuisibile, sed hæc possibilis si ponatur in esse, sequetur, ergo est diuisum in indiuisibilia, quia si non, ergo non est diuisum in omnia in quæ est diuisibile. Secundo probat idem antecedens, quia successuum nihil est actu nisi indiuisibile, hoc probatur, quia si aliquid diuisibile successuum existeret, successuum simul esset, & non esset successuum, quoquo pacto enim permaneret; modo illud indiuisibile tran sit rapim, tunc quero quid illi succedit? Aliquid indiuisibile, habeo propositum, quia tunc continuum componitur ex indiuisibilibus; si vero succedit diuisibile, tunc successuum actu non est; quia iam dictum est, tunc successuum actu esse solum, cum eius indiuisibile existit. Secunda ratio principalis, successuum componitur ex minimis, ergo non est continuu. Consequentia probatur: quia minimum quo non est minus, non habet partem, ex qua sit, & sic est minimum, non quantum: at non quantum, non potest continuari non quanto, ergo minimum non potest continuari, & sic constans ex minimis, non est continuum. Antecedens verò probatur auctoritate Philosophi 1. Physicorum, tex. 3. vbi arguendo contra Anaxagoram, suæ rationes videntur in hoc fundamentum, quod datur minimum naturale, ut minima caro, vel minimum ignis: ergo si datur permanens minimum, debet quoque dari minimum successuum, scilicet minimum tempus, minimus motus, & sic motus debet componi ex illis, & diuidi in illa. Item 2. de Anima, tex. 4. ait Philoso-

phus, quod omnium natura constantium determinata est ratio magnitudinis, & augmenti, ergo deueniendum est ad minimum vniuersale: at non solum naturalia sunt permanentia, sed etiam successua, ergo habent determinatam paruitatem, & magnitudinem. Item in de sensu, & sensato, c. 7. in illa prima dubitatione, videtur velle, quod passiones naturales non sint diuisibiles in infinitum, & videtur probare per hoc: quia tunc videretur sensus posse intendi in infinitum, quia ad percipiendum minimum indiuisibile, requiritur acutior sensus in infinitum; Ratione etiam probatur idem antecedens; primo sic, datur prima pars motus, ergo datur minima; consequentia probatur, quia si qualibet pars haberet partem minorem se, aliquid sui esset prius aliquo sui in infinitum; sed est in infinitum non datur, ergo standum est ad aliquam partem minimam, quæ est illa prima pars motus. Antecedens probatur auctoritate Philosophi, octauo Physicorum textu 2. vbi Philosophus dicit (non enim si partibile in infinitum est, quod alteratur propter hoc, & alteratio, sed velox fit, sicut multoties demonstratio.) Ecce, quod ait, alterationem non esse partibilem in infinitum, sed fieri velociter, ergo in illa potest reperiri prima pars motus illius, qui dicitur alteratio; & quia videtur hoc repugnare ei, quod prius dixit in sexto, nempe, quod ante omne motum, est mutatum esse, & ante omne mutatum esse est moueri. Respondet Aueroes, quod illud in sexto intelligitur de motu in quantum est continuus, esse diuisibile; hic autem intelligitur de motu in quantum est actu productus, & generatus; quod confirmat exemplo de guttis pluribus, quæ cadentes non cauant qualibet gutta partem lapidis, sed vltima gutta cauat lapidem; ecce quod motus ille simul totus est. Sed nota, quod Aueroes pro velociter, habet subito, ideo putat, quod motus fiat in instanti, & totus motus fit simul, & hoc comprobari putat per exemplum de guttis aquæ, & idem dicit de alteratione, & trahentibus nauim. Hoc idem dicit de alteratione, libro, de sensu, & sensato, vbi ait contingere totum simul alterari, & totum si-

2. p̄. tum simul cōdensari; & non partem post partem. Hoc idem antecedens probatur ratione; quia inter contradictoria non datur medium; inter non esse ipsius formæ inducendæ per motum, & esse ipsius, non est medium, cum sint contradictoria; nõ esse autem ipsius formæ inducendæ fuit in vltimo instanti formæ præcedentis; cum enim illa forma est corrupta, statim incipit non esse formæ inducendæ; ergo inter illud instans, in quo est non esse formæ inducendæ, & instans in quo est esse formæ inducendæ, non est medium, sed si nullum esset primum inter esse formæ inducendæ, & non esse ipsius, esset medium, ergo ibi est dare primum, illud primum est minima pars, quia non esset prima nisi esset indiuisibilis.

Solu. Ad has obiectiones respondet Scotus parum post H. A. I primam negatur antecedens, ad probationem, responderetur, quòd continuum est possibile diuidi in indiuisibilia; non tamen est possibile actu esse diuisum in indiuisibilia; quia ista diuisio est soluta in potentia, & in fieri, non in facto esse tota, & ita ista de possibili, non potest vnquam tota simul poni in esse. Contra hanc responsonem arguit. Per

Obis. nos hæc est vera, continuum potest diuidi in infinita, ergo possibile est diuisionem iam factam esse in actu in infinita. Hæc Scotus, subinfert tunc ergo a simili, idem dicendum successiuo; quia successiuum est continuum. Dimissis responsonibus aliorum, respōdet Scotus, quòd consequentia est impossibilis; quia quando fit diuisio actu continui secundum vnā partem, vt puta secundum A. nõ fit secundum B. quia cum reductione vnus potentie ad actum stat alia potentia non reducta ad actum, vt si reductur ad actum potentia ad diuidi secundum A. non reductur potentia ad diuidi secundum B. quia necesse est diuisione existēte in fieri, vel in facto esse, secundum A. aliquid cōtinuū terminari per A. & ita potentia, quæ est in illa parte cōtinui ad diuidi, non reducto ad actum, est ergo impossibile, quòd cōtinuum actu, simul diuidatur secundum omnes partes in quas est diuisibile, vnde illa propositio vniuersalis: Continuum est diuisibile secundum quodcumque li-

gnum, siue secundum quæcūque partem, est vera recepta in hoc sensu, quòd continuum est diuisibile secundum omnem partem non simul, sed seunctim, quia vnacūque pars indifferenter est diuisibilis, sed non omnes simul, & hæc de causa illa consequentia non valet, continuum est diuisibile secundum quæcumque partem, ergo actu poterit esse diuisum in omnes partes, non valet inquam, erit diuisum secundum omnes partes simul, sed solum erit diuisum secundum omnes partes, sed non simul, quia nulli parti repugnat diuidi, sed repugnat omnibus simul, vt dictum est. Hic est sensus intentus ibi à Scoto, licet propter magnam rationum perplexitatē, & multitudinem, sit obscurus; & hic est sensus in quo intelligitur hæc propositio cōtinuum est diuisibile in infinitum; continua enim est infinitum, & quia est infinitum, est diuisibile in infinitum, tamen non potest actu esse diuisum in infinitum; tum, quia non est possibile esse actu diuisum in omnes partes, in quas est diuisibile; tum quia continuum est infinitum solum in potentia, non actu, quia infinitum actu non datur.

Ad secundam probationem illius antecedentis, primo præmittit respōsionem Nominalium, & eam confutat; deinde ponit propriam, quæ est, cum querit, quid succedat illi indiuisibili raptim transeunti. Respondet, quòd succedit pars continua fluens, non autem indiuisibile, & hæc pars fluens succedit, quia continuū est immediatum indiuisibili, & ideo falsa est etiam illa propositio, quòd successiuum tunc tantum fit, cum eius indiuisibile est, quia etiam successiuum est, cum eius pars diuisibilis est; sed tantum valet successiuum non est eodem modo, & vni-formiter; hoc autem non est inconueniens; sicut nec etiam linea habet esse vni-formiter vbique, quia linea habet esse in partibus suis diuisibilibus, vt in vltimis, & in punctis, quibus terminatur, vt in terminis. Ita tempus, & aliud quoduis successiuum, non habet esse vni-formiter semper, prout semper distribuit, & pro partibus fluentibus, & pro indiuisibi-

*Ad
prin-
cipi-
lem
rōnē*

Ad secundam rationem principalē pro illo antecedente de minimis, negat antecedens. Ad primam probationem ex primo Physicorum textu 38. contra Anaxagoram, Respondet, quod Philosophus ibi non intendit dari minimum: sed sufficit ei contra Anaxagoram ostendere, quod in diminutione ita totū minoratur, quod non semper de eoque abstrahi potest, & consequenter toties caro diuidetur, quod non poteris tamdiu amplius ab ea æquale diuidi, & sic non fieri poterit generatio, ut volebat Anaxagoras, qui dicebat, quod generatio fiebat ex segregataione vitus ab altero: & sic volebat, quod caro generaretur ex alia carne segregata ab aliquo toto; hoc autem esse impossibile, quia diuidendo deuenit dum est ad carnem, a qua non potest accipi caro in tanta quantitate, quod ex ea alia caro posset generari; caro autem ex qua debet fieri generatio, debet esse determinata quantitate, non minima; non admittit ergo Philosophus minimum naturale, sed minimum tale, quod non est aptum, ut ex eo fiat generatio.

Ad 2.

Ad illud ex secundo de anima dicit, quod ibi Philosophus loquitur de quantitate naturali augmentabilis, & diminuibilis, & hoc conceditur: quia determinata est ratio magnitudinis, & augmenti, secundum quam vnaquæque res produci debet, & secundum quam debet augeri, & minui, non enim potest augeri supra montem Olympum; neque in ortu est ita parua, ut fornicia; sed ex hoc loco nihil habetur contra nos.

Ad 3.

Ad illud ex libro de sensu, & sensibili, Respondet, quod concluditur, quod sensus cresceret in infinitum, si sensibile in quantum est perceptibile a sensu, esset diuisibile in infinitum; sed illud est impossibile, quia minimum sensibile; non est perceptibile a sensu, ut etiam Philosophus ibi dicit, ergo sensus non potest intendi in infinitum.

*Ad 4.
rōnē.*

Ad primam rationem ait, posse negari consequentiam: quia qui dixerunt dari primam in motu, dixerunt mutationem primam esse partem motus, tamen negat dari primum motum, & primam mutationem: quia Philosophus, 6. Physicorum

textu 52. ex intentione ostendit oppositū, scilicet, quod omne in ueni præcedit mutatum esse in infinitum, & e conuerso: & de hac re aggreditur disputationem, de qua suo loco. Ad auctoritatem autem Aristotelis ex 8. Physicorum, textu vigesimo tertio, quod in oppositum adducitur, Respondet, quod Philosophus ibi intendit solum ostendere, quod non omnia semper mouentur, ut nonnulli antiqui putabant, & conuincit illos ex ijs moribus, quibus in talem opinionem inciderunt: quia enim videbant animal augmentatum esse perceptibiliter in magno tempore, ut puta in anno, putabant quod illud animal semper attingeret in toto tempore, licet imperceptibiliter: Philosophus autem illis obuiat, quia bene potest tale mobile quiescere per aliquod tempus, & postea moueri in aliquo paruo tempore illo motu: ita quod non oportet semper illum moueri illo motu; & ad hoc adducit exemplum guttis aquæ cadentibus, & cauantibus lapidem; quarum unum te cadunt, & nihil mouent, vna tandem ut puta centesima cauat in virtute aliarum, non tamen vult dicere Philosophus, quod ablatio patris lapidis fiat in instanti, & tota simul, quia hoc est impossibile: nam illa ablatio est motus localis, qui necessario fit in tempore; sed vult tantum dicere, quod hic motus non fit successiue; ita ut secundum, quod vna gutta aquæ cadit, fiat aliquis motus in illa cauatione; sed ait, quod hic motus cauationis fit in casu vltimæ gutte; sed tamen illa cautio non est instantanea, sed successiua, quia est impossibile, quod fiat in instanti, ut aliàs dicam, & secundum hunc sensum postea subinfert, quod alteratio non est partibilis in infinitum, sed veloc. Ita etiam expositio Comentariorum non est bona: quia est contra litteram; vbi enim nostra expositio habet veloc; illa Comentariorum habet subito; & ideo ipse exponit in instanti, sed debet exponi veloc, id est repente, siue in tempore paruo; & imperceptibili; vult ergo dicere Philosophus, quod licet alterabile possit in infinitum alterari, non tamen est necesse, quod alteratio illi correspondeat; ita quod illa alteratio continuo fiat, quia ipsa fiet in aliquo paruo

paruo tempore.

Ad vltimam rationem de contradicto-
rijs, concedit Scotus, quod inter non esse
formæ inducendæ, & esse eiusdem, non
datur medium; sed quod esse formæ in-
ducendæ immediâtè sequitur non esse
eiusdem; quia inter illud non esse, & esse
formæ inducendæ, nihil mediat; non ta-
men sequitur, quod esse formæ inducen-
dæ, quod tempore mensuratur, vniatur
primo; secundum totum illi non esse,
quod mensuratur indiuisibili, sed vniatur
illi immediâtè per partem vnâ, deinde
per alteram; ideo non sequitur, quod il-
lud primum sit minimum, & indiuisibi-
le, sed est pars primâ totius diuisibilis,
& sic habetur, quomodo successiuum,
non componatur ex indiuisibilibus.

Ex hoc etiam patet quomodo vera sit
illa propositio, continuum est diuisibile
in infinitum; intelligitur enim in poten-
tia, non actu, immo illi repugnat æstifica-
ri actu, vt dictum est supra soluendo pri-
mam rationem; est enim vera solum in
hoc sensu. Continuum est diuisibile se-
cundum quancumque partem non si-
mul, sed seunctum; & ita in infinitum
est diuisibile, quia in diuidendo conti-
nuum, secundum partem seunctam nõ
possumus deuenire ad finem, quia cum
secatur secundum vnâ partem, secun-
dum aliam terminatur, & sic in infini-
tum, & veritas eius pendet ex veritate
precedentis, quod continuum non com-
ponitur ex indiuisibilibus, sed ex diuisi-
bilibus: ideo necque potest resolui in in-
diuisibilia; Hinc patet, quàm absurda
sint, quæ alij dicunt de diuisibilitate con-
tinue.

Dub. Sed circa illam propositionem est diffi-
cultas: quia omne finitum per ablatio-
nem finiti, tandem consumitur, ergo con-
tinuum corpus tandem consumitur, ergo
non est diuisibile in infinitum in sem-
per diuisibilia.

Responderet, iam dixi, quod illa pro-
positio est vera in potentia, non in actu;
certum est enim, quod omne corpus fini-
tum continuum actu non diuiditur in
infinitas partes, quia est deuenire ad al-
iquas partes ita paucas, quas contraria
illius corporis faciliè corrumpunt; tamen

in potentia illæ partes essent diuisibiles in
infinitum, quia non sunt indiuisibiles,
neque constant ex indiuisibilibus vt di-
ctum est, & ideo illis repugnat diuidi
vsque ad indiuisibilia; adeo quod sunt
semper diuisibiles: quæcumque enim
pars minima data, illa habebit partes, &
ita erit diuisibilis; tamen actu propter
agentia contraria, cum corpus conti-
nuum est diuisum in quasdam paruas
partes, consumitur, quia illæ partes cor-
rumpuntur a contrarijs, & ita verificatur
illa propositio: Omne corpus finitum
per ablationem partium tandem con-
sumitur, id est per ablationem actualè
partium paruarum, quæ à contrarijs fa-
ciliè corrumpuntur, illud quoque corri-
pitur, tamen secundum se, & in potentia,
& intrinsecè, illi non repugnat diuisibili-
tas in infinitum, quod etiam declaratur
in Theoremate, vbi loquitur de minimo
naturali.

Et nota, quod illa responsio, quæ com-
muniter ad hanc propositionem addu-
citur, quod continuum est diuisibile in
infinitum secundum partes eiusdem pro-
portionis, non autem secundum partes
eiusdem quantitatis, in se est falsa; licet
sit Philosophi in tertio Physicorum, tex-
tu 59. quia etiâ facta diuisione secun-
dum partes eiusdem proportionis, illud
continuum finitum consumitur, vel non
fiet processus in infinitum, quod patet;
nam detur magnitudo decem pedum,
auferatur ab ea dimidia pars, deinde ab
illa dimidia parte iterum auferatur di-
midia: hæc enim erit diuisio per partes
eiusdem proportionis, non eiusdem
quantitatis: quia prima pars dimidia, &
hæc secunda pars dimidia, non sunt eius-
dem quantitatis, sed eiusdem propor-
tionis, tamen patet cuique, quod facien-
te talem diuisionem in toto finito non
fiet processus in infinitum, sed illud tan-
dem consumabitur. Est ergo dicendum:
quod in se non est sufficiens ratio, sed
fundatur in hæc prima radice, quia mag-
nitude est continua, & continuum
est diuisibile in infinitum, vt dixi; &
hanc præcipuam rationem esse a se-
rit Aristoteles tertio Physicorum textu
69. vt in vtroque loco notauit Vico-

Errat
ali-
quod

mercatus, & Burlæus rectè in eo textu 59.

THEOREMA LIII.

Metaphysicus potest probare dari substantias abstractas.

Opinio Scoticum suis fundamentis, & reiectio Aduersariorum.
Cap. vnicum.

6. 00. **S**cotus primo Sententiarum in prologo quaestione de subiecto, quaestiu-
cula secunda, respondendo ad tertium, approbat opinionem Auicennae, qui dicebat Metaphysicam posse ostendere dari substantias abstractas, & reprobat Auerroem in hoc contradicentem Auicennae; dicebat ergo Auerroes 1. Physicorum textu 83. quod ad physicum solum spectat ostendere dari substantias abstractas, & non ad Metaphysicum, & quod nullum aliud medium est efficax ad hoc ostendendum, praeter motum. Scotus è contra sustinet cum Auicenna, quod etiam Metaphysicus potest ostendere dari substantias abstractas.

1. 00. Prima ratio est hæc; Si aliquas substantias separatas esse, esset suppositum in Metaphysica, & probatum in Philosophia naturali, sequeretur, quod Physica esset prior Metaphysica, quod est absurdum. Falsitas consequentis patet; consequentia naturalis ostenderet si est de subiecto Metaphysicæ, quod quidem subiectum præsupponitur toti cognitioni scientiæ Metaphysicæ.

2. 00. Secunda ratio; per omnem conditionem effectus, quam iam possibile est inesse effectui, nisi ab aliqua causa prima, talium entium, potest demonstrari de illa causa, quod est. At sic est, quod in Metaphysica considerantur multæ passiones, quas impossibile est inesse entibus nisi a causa talium entium, quæ sunt substantiæ abstractæ; ergo per illas potest demonstrari de substantiis abstractis, quod sunt. Maior est nota per se. Minor vero probatur; quia multitudo entium, depen-

dentia, compositio, & huiusmodi, sunt conditiones entium, quæ illis inesse non possunt nisi ab aliqua prima causa illorū, quia multitudo pendet a simplicitate, dependentia ab independentibus, fluxibilitas, & corruptibilitas, a necessitate, ergo per hæc media potest Metaphysicus probare dari substantiam simplicem, independentem, necesse est; talis est substantia abstracta, ergo multa media habet Metaphysicus per quæ potest demonstrare de substantiis separatis, quod sunt. Adiungit Scotus, quod multo perfectius Metaphysicus ostendit primam causam esse ex passionibus Metaphysicis causatorum; quàm ex passionibus Physicis, scilicet motu, quia passiones Metaphysicæ ostendunt perfectiora prædicata de prima substantia, quàm Physica, quia Physica ostendit solum primam causam esse mouentem, sed Metaphysica ostendit primam causam esse necesse, esse primum ens, & cætera, perfectior autem cognitio, & immediatior de primo ente, est cognoscere, quod sit primum ens, & necesse esse, quàm quod sit primum mouens.

Contrarium sententiam habet Zimara Theoremate 52. circa finem, & 60. Zabarella etiam libro de Inuentione æterni motoris, capite primo. Omnes aduersus hanc sententiam ita arguunt. Omnia alia media præter motum, nullius sunt valoris, neque necessaria sunt, ergo solus Physicus potest ostendere substantias abstractas dari. Consequentia est clara; Antecedens probatur: nam cum argumentantur, datur eis dependens, quod à nullo dependet, hic est Deus, ergo. Item datur bonum, ergo melius, ergo optimum, & cætera. Antiqui Philosophi illi, qui præter res corporeas, & sensibiles, nil aliud existeri concedebant, dicebant, illud summum, & optimum, & perfectissimum esse Cælum, nec ultra præter illud dari Deum; nisi ergo confugiamus ad motum, non poterimus probare dari substantias separatas.

Fraciscus Piccolomineus, libro de Motoribus Cælorum, capitulo septimo conuenit in conclusione cum Scoto, scilicet, quod alijs medijs quàm per motum, potest

Oppo-
sita
sent.
Zim-
& Za-
barel.
1. 00.

Picco-
lomi-
neus.

1. 78. potest probari dari substantias separatas, sed tamen reprehendit Scotum. Primo, quia Scotus non assignat quibus rationibus Arist. sit vsus. Secundo, quia non est verum quod alia media sint potiora, quam aternitas motus.

3. 78. Tercio, quia alia media, vel supponunt aternitatem motus, vt videtur dicere glosa Scoti in margine, & tunc solus motus est medium necessarium, & alia media non sunt potiora illo, sed debiliora; Vel si non supponunt, ergo erravit Aristoteles, qui tum in Physica, tum in Metaphysica ostensurus dari substantias separatas, semper incipit ab aternitate motus, in coq. moratur, non in alijs.

4. 78. Quarto retorquet ratione Scoti quam adducit contra Auerroem, contra ipsamet Scotum. Rationes Metaphysicae supponunt rationem Physicam, ergo Metaphysica est posterior Physica, coniectura valet, si consequentia Scoti valet contra Auerroem; Antecedens est Scoti, tenendo, vt glosa illa marginis Scoti ait, quod rationes Metaphysicae supponant rationes Physicas.

5. 78. Quinto arguunt alij, quia omne quod consideratur a Metaphysica est abstractum. Media ergo omnia Metaphysica sunt abstracta; at per medium abstractum non potest ostendi dari abstractum, quia esset petitio principij.

Verum obiectiones istae nullae sunt, & eclusio Scoti manet in suo robore, quod etiam probatur optime per rationes superius adductas ex Scoto; Et confirmatur multis auctoritatibus Aristotelis, Aristoteles 3. de Caelo, textu secundo, ait, magis esse alterius, & prioris Philosophiae, quam sit naturalis, ostendere esse quaedam ingenerabilia, & omnino immobilia; in Metaphysica autem sapere pollicetur se ostensurum dari substantias separatas, vt 3. Metaph. textu 7. sexto Metaph. textu 2. & 3. in 7. Metaph. textu 5. & 6. & alibi, in principio tertij libri eiusdem Metaphysices asserit ad Metaphysicam pertinere ostendere dari substantias separatas, his verbis, textu 2. & hoc idem quoque necessarium est quaerere, vtum sensibiles substantiae esse solam, dicenda sint, aut praeter has alia (&

paulo infra in eodem textu 2. habet haec verba (quinto est & etiam illud quaerendum necessarium, vtum oporteat necessarium dicere, quod substantiae sunt sensibiles tantum, aut sunt aliae substantiae ab illis sensibilibus) vbi aperte dicit pertinere ad Metaphysicam ostendere de substantijs abstractis, an sint, & deinde quaenam sint; & alibi sapere. Nec valet responsio communis Zabarella, quod Aristoteles in praedictis locis loquitur de quid est, non de an sit, & quod in omnibus praedictis locis iure dicit Aristoteles substantias immobiles esse ignotas, quia Aristoteles in 8. Physicorum, non docuit Primum motorem esse substantiam immobilem, sed motorem immobilem: vnde hoc praedicatum, quod Primus motor sit substantia immobilis, probatur in Metaphysica, sicut & alia praedicata pertinentia ad quid est, non autem probatur quod sit; non valet inquam haec responsio: quoniam patet legentibus textum, quod Aristoteles loquitur de, si est, non de, quid est, quoniam in Metaphysica disputat aduersus Antiquos, inter quos non erat leuis contentio de numero substantiarum: Aliqui enim ponebant Ideas; alij res Mathematicas; alij solum res sensibiles esse substantias, ideo semper pollicetur se velle determinare quot genera substantiarum dentur, & praesertim 7. Metaph. textu 6. inquit, quaerendum esse, an dentur alij substantiae praeter sensibiles, & istae quomodo sint, per quod denotat vtamque quaestionem, an sint, & quid sint. Idem habetur 3. de Caelo textu 2. vbi habet Aristot. haec verba. Esse enim quaedam entium ingenerabilia, & totaliter immobilia magis est alterius, & prioris, quam Physicae considerationis; at illud verbum, esse, significat existentiam. & sensus est ostendere, quod in rerum natura sit aliquod ens ingentium, & totaliter immobile magis est Metaphysicae, quam Physicae: no ergo in illis verbis asserit Aristot. ad primum Philosophum spectare probare immobilitatem primi motoris, vt vult Zabarella: sed loquitur de existentia entis immobilis, & ibi vult magis spectare ad primum Philosophum declarare existentiam entis ingenti, &

Opin
Scoti
con-
firmatur.

1.
2.

Tbil. Nat. Io. D. Scoti.

inmobilitatis, quoniam ad Physicum.

3. Rationes etiam illas, quas Scotus adducit in *Metaphysicis*, sunt efficaciae; nam ex *Art. 8. Physicorum* melius est, semper arbitramur in natura esse, si possibile est, ita te hoc principio, sic sequitur. Datur aliqua substantia irrationalis, & corporea; datur alia substantia, quae partim est corporea, & partim intellectualis, ut homines; ergo debet dari aliqua substantia merè intellectualis, & incorporea seu iuncta à materia; quia hoc est optimum. Hec ratio est efficacia deducta ex illo principio. Praeterea, in causis essentialiter ordinatis, non datur processus in infinitum, ex *8. Physicorum*, & *2. Metaphysicis*, textu 3. & inde. Ex hoc principio sic inferitur: at datur effectus dependens ab alio; ergo deueniendum est ad unum primum, quod sit independentis, illud est substantia abstracta. Item datur ens compositum, ergo debet dari aliquod ens simplex, cum illud sit perfectius, & quod est perfectius, est aduincendum in rerum natura. Item ordo accidentalium rerum, ut generatio, est contingens, at omne contingens pendet ab aliquo necessario, aliquo non esset permanens; ergo deueniendum est ad aliquam causam necessariam, qualis est Deus; 6. Omnes istae rationes conuadunt, ut patet; resolutiones autem aduersariorum nunc rejiciatur.

Ad 1. Ad primum autem Zabarella dico, quod dicere hoc optimum, independentem, primum efficiens esse caelum, vel corpus, est vanum; quoniam corpus omne dependet à loco; non est etiam optimum, quia videmus, quod in intellectu est perfectior corpore apud nos; ergo illud, quod est perfectissimum omnium, & optimum, non potest esse corpus, sed erit intellectus. Praeterea omne corpus participat potentiam; saltem ad *Vbi*; at quod participat potentiam, non est optimum, sed solum purus actus. Illud quidem est verissimum, quod motus aeternitas, est medium euidentius, quod habere possumus; quia quod substantia separata sit, non potest cognosci à priori; quia non habet causam supra se; innotescit ergo solum per effectus. Inter omnes effectus autem substantiarum separatarum, clarior, & notior est motus,

cum omnia efficiantur per motum; non tamen propter hoc sequitur, quin alia media sint efficacia, licet non sint ita euidentia ut motus; conspicuum est enim, quod Caelum, & corpus simplex, non est optimum, cum in aëra propter vitam sit excellentior Caelo.

Ad primum Piccolominei dico, quod Scotus adducit alias rationes, quibus uti potest *Metaphysicis*, ut visum est, licet non percurrat per omnes, & hoc sufficit.

Ad secundum dico, quod Scotus non ait, quod ceterae rationes sint potiores, & efficaciores ratione desumpta à motu, sed quod sunt perfectiora media; & quod *Metaphysicis* ostendit de prima causa, quod est perfectiori modo, quam *Physicis*; quia *Physicis* per motum ostendit, quod datur unum mouens primum, at *Metaphysicis* ostendit per illa media, quod datur unum primum, quod est necesse esse; & quod datur unum primum quod est simplex; quod est intelligens, &c. quae omnia sunt praedicata excellentiora. Ait ergo Scotus, quod media *Metaphysica* sunt perfectiora, & perfectiori modo ostendunt primam causam, ut dictum est; non tamen ait, quod sint efficaciora.

Ad tertium dico, quod illae rationes *Metaphysicis* non supponunt motum, sed sunt media diuersa; sed eas neglexit Aristoteles, quia ratio desumpta ex motu, erat euidentior, & satis per se efficax; glossa autem illa Scoti, pro tanto ait rationes illas praesupponere physicas rationes: quia aliqui aduersarii Scoti ex eo loco arbitrabantur Scotum negare motum esse sufficientem medium ad ostendendum aut primum motorem; & physicam hoc praestare non posse, quod est falsum; quia Scotus non negat *Physicam* per motum posse probare dari substantias separatas, sed ait id quoque posse *Metaphysicis*. & media *Metaphysica* ducere nos in excellentiorem cognitionem primae causae; ideo illa glossa ait aduersarios Scoti decipi, putantes Scotum asserere *Metaphysicam* probare substantias abstractas dari, non supposita probatione *Physica*, id est solum *Metaphysicis* probare dari substantias abstractas, & excludere penitus probationem *Physicam* tamquam inualem.

Ad 4. Ad quartum per idem patet: quia rationes illæ Metaphysicæ ex Scoto, nõ præsupponunt rationem physicam, sed sunt penitus diuersæ rationes. Præterea, ratio Scoti est efficax contra Auerroem: quia Auerroes dicebat, quòd genus substantiarum separatatum est subiectum in Metaphysica. modo sciẽtia, quæ probat de subiecto alterius scientiæ, quòd est, est prior illa; & ided verè sequeretur, quòd Physica esset prior Metaphysica; at si vna scientia accipiat medium vnum ab alia scientia, non propter hoc sequitur, quòd sit posterior illa, quia non propter hoc sequitur, quòd sit de subiecto posteriori illa.

Ad 5. Ad quintũ possumus dicere, quòd media Metaphysicalia sunt abstracta à motu, & mutatione; sed abstracta tamen omnia non sunt eiusdem rationis; quædam enim sunt notiora, & quædam minus nota, & sic per magis nota deuenimus in cognitionem eorum, quæ sunt minus nota; quædam enim licet sint abstracta, tamen sunt notiora nobis alijs abstractis, & per illa ascendendo ad cognitionem istorum, non fit petitio principij. Nunquid autem hæc demonstratio, quod datur primus motor per viam motus sit dicenda Physica, vel Metaphysica, satis doctè disserit Zabarella in libro de Inuentione æterni motoris. Ego breuiter puto dicendum, hæc demonstrationem esse naturalem: quia media, & quæ situm sunt naturalia; est enim clara doctrina Aristoteles primo Posteriorum, quòd non debet fieri transitus de genere in genus; & quòd medium, subiectum, & passio debent esse in eadem scientia; & sic frustra à nõnullis queritur, an demonstratio demoninanda sit à medio, vel à subiecto; quia, & inedia, & subiectum, debent esse eiusdem generis. Quòd autem in hac demonstratione, media, & quæ situm sint naturalia, patet: quia hæc est demonstratio: Omne quod mouetur, ab alio mouetur: sed in mouentibus non datur processus in infinitum, ergo deueniendum est ad vnum primum motorem immobilem. Ecce quòd Conclusio est de prædicato naturali, & medium similiter, & sic tota demonstratio est naturalis. Quòd autè hic primus motor sit substantia à materia separata in-

corporea, &c. sunt prædicata Metaphysicalia, & sunt alia conclusiones deductæ, ex hac conclusione: datur motor æternus, accepta pro medio: Metaphysicum enim conclusionem, & demonstrationem Physicam accipit pro medio ad alia prædicata inuẽtiganda de primo motore.

Possumus etiam dicere, quòd Metaphysica est scientia vniuersalissima, & ideo medijs vniuersalibus, & notioribus vtitur, & quia motus est effectus notissimus, ideo dicendum est, pertinere magis ad Metaph. quam ad Physicam: immo Physicam accipere hoc medium à Metaph. & vti illo, & considerare contractè; scilicet, quatenus est passio corporis naturalis; sicuti etiam à Metaph. accipit solum subiectum, scilicet corpus naturale. & illud contractè considerat, scilicet vt est principium motus, quod non facit Metaph. quæ motum considerat, vt est passio entis. Vnde videmus in 1. loqui multum de motu substantiarum abstractarum, in 8. & 9. multum loqui de generatione, & corruptione, & alijs motibus; ideo non est mirum, quod Metaphys. vtatur motu tamquam medio, ad probandum dari substantias abstractas, & eorum prædicata.

THEOREMA LIV.

Deus est infiniti vigoris, etiam secundum Aristotelem.

Opinio Scoti cum suis fundamentis.

Cap. 1.

Illud in primis est notandum in tractatu de Intelligentijs, quòd Scotus præstat in 1. Sent. d. 8. q. 6. & 7. q. quodlibetali, nempe, quod cum ex dictis Philosophi possit elici opinio rationabilior, & verior, & quæ est conformis fidei, quæ est summa veritas, nõ vult imponere ipsi Arist. opinionem irrationabiliorem, sed ex eius dictis vult elicere rationabiliorem sententiam quam possit.

In quæstione igitur septima quodlibetali, respondèdo ad primum principale, probat de mente Philosophi Deum esse infiniti vigoris; Sed antequam adducam

*An
demon-
stratio
qua
ostendit
sub-
stantias
abstractas
datur
primus
motor
sive sit
naturalis,
vel
Metaph.
pb.*

Scotus

raciones, sciendum est, quod Scotus per rationem vigorem, non intelligit omnipotentiam eo modo, quo Theologi ponunt omnipotentiam in Deo, quæ est infinita potentia actiua efficiendi quodcunque etiam immediatè, sine causis secundis: talem enim omnipotentiam in Deo, & infinitum vigorem, non nouit Arist. quia posuit necessarium esse ordinem, & connexionem causarum secundarum; sed per infinitum vigorem intelligit potentiam actiuam infinitam in se, in efficiendo quodcumque, tamen alligatam causis secundis, vt infra manifestabitur: adeo quod Scotus probare intendit, quod prima Intelligentia secundum Aristotelem, habet infinitam potentiam in se, sed actu illam non exercet, propter imperfectionem effectuum, propter quàm dantur cause secundæ, quib. illa potentia infinita est alligata. Probat ergo Scotus, quod Deus sit infiniti vigoris ex Arist. Primo sic. Aristoteles 8. Physic. tex. 78. & 12. Metaph. tex. 47. probat Deum carere magnitudine, & utitur hac demonstratione, quæ in formam reducta, continetur in duobus Syllogismis hoc modo.

1. 70

Omne illud, quod mouet per infinitum tempus, habet infinitam potentiam; At Deus mouet per infinitum tempus, ergo Deus habet infinitam potentiam; Subsumit, sed quod habet infinitam potentiam, caret magnitudine: At Deus habet infinitam potentiam, ergo Deus caret magnitudine. Maior primi syllogismi probatur: quia si esset finite potentia, illa consumeretur, & ita non posset mouere per infinitum tempus; Minor est probata in 8. Physic. ubi iam concluderat, quod motus est æternus. Maior 2. Syllogismi probatur ab Arist. ibidem sic: quia vel habet magnitudinè infinitam, & hoc esse non potest, quia non datur magnitudo infinita, neque habere potest magnitudinè finitã, quia in magnitudine finita, non potest esse virtus infinita, sed quacumque potentia in magnitudine finita data, posset dari aliqua maior.

Ex hac ratione Arist. colligitur ipsum existimasse primam Intelligentiam esse infinitæ potentia; quoniã in Maiori propositione 1. Syllogismi, & 2. certum est,

quod per potentiam infinitam intelligit talè infinitatem potentia, quæ non potest stare cum opposito consequentis, scilicet cum habere magnitudinè, vel esse in magnitudine; quia hoc esset dicere, quod faceret consequentiam, quæ secundum intentionem eius non teneret: nam ex eo, quod primus motor habet potentiam infinitam, inferretur, quod primus motor caret magnitudine. Modo, si illa infinita potentia motoris posset stare cum magnitudine, consequentia Arist. esset nulla; quia nõ valeret dicere, habet potentiam infinitam, ergo caret magnitudine; Relinquitur ergo, quod Arist. in vtraque illa Maiori, per infinitam potentiam, intelligit potentiam, quæ stare non potest cum magnitudine; Ex hoc arguo sic, sed potentia infinita in duratione potest stare, & actu est secundum Philosophum cum magnitudine, ergo dum ait Philosophus, primum motorem esse infinitæ potentia, non intelligit de infinitate in duratione; sed intelligit de infinitate vigoris; Antecedens probatur: quia Cælum est actiuum, agit enim secundum omnes, lumine, & calore in mortalia, & est præditum magnitudine, & tamen est æternum, & habet infinitam potentiam actiuam in duratione. Consequentiã probatur; quia non datur alia potentia infinita, nisi durationis, vel vigoris; Potentia motoris non est infinita in duratione, ergo in vigore. Hec ratio mihi videtur efficacissima, nisi enim Arist. intelligeret de potentia infinita in vigore, sed in duratione, vt Aduersarij volunt, faceret ipse Arist. consequentiam, quæ secundum ipsum non valeret; Ex hac ergo demonstratione Arist. deducit Scotus, quod mens Arist. est, quod Primus motor sit infiniti vigoris; Vnde non curat, an ratio illa Aristotelis concludat propositum ipsum Arist. necnè, sufficit sibi colligere mentem Aristotelis esse, quod primus motor sit infinitæ potentia in vigore.

Huic rationi respondere nititur Franciscus Piccolomineus, lib. de Cælorum motoribus, c. 34. & 35. sed neque eam adducit, vt eam format Scotus, neque vim illius perpendit; tamen responso eius consistit in hoc, quod Aristot. eo in loco intendit probare actiuum motum, nõ posse produci à moto-

Gou.
Picc.

à motore, & virtutē materiata, & habente magnitudinē, siue illa virtus sit finita, siue infinita, adeo quod tota Conclusio est ista.

Primus motor non est habens magnitudinem finitam, vel infinitam; quam potest probat: quia magnitudo infinita nō datur, in magnitudine verō finita virtus existens, non potest mouere per infinitū tēpus, ex dictis in tex. 78. Insuper, ex hoc ait patet, quod loquitur ibi Arist. de finita, & infinita virtute, quæ competit formis materialibus, quod est finitum, & infinitum extensione, & motu, talis autem finitas, & infinitas, non competit formis abstractis; vnde ipse sustinet, quod Deus non est finitus, nec infinitus ea acceptio- ne, quia finitum, & infinitum accipitur in illo 8. Physic. & propterea ait perperam multos formare illam demonstrationem, sic enim esse formandam ait; Nulla virtus materiata mouet semper: At primus motor mouet semper, ergo non est virtus materiata; Maior probatur: quia virtus materiata, vel est infinita extensione, mora, & actione, vel est finita, & in magnitudine finita; non infinita; quia non datur; non finita: quia talis per ostensā in textu 78. illius 8. non valet semper mouere; Hęc ex dictis Piccolominei habentur; ex quibus ad rationem Scoti patet esse respondendum, quod Arist. per potentiam infinitam intelligit, non potentiam infinitam in vigore, sed in duratione, siue mora, & extensione.

*Reij-
citur.* Verūm hæc solutio nullius est momentī, & roboris; Primum: quia dato, quod sit aliqua difficultas de hac demonstratione, vt ponitur in 8. Physic. tamen à nobis explicato modo formatur ad vnguē in 12. Metaph. tex. 41. sed etiā hoc eodem modo cōficitur in 8. Physic. licet difficiliōri modo. Dico igitur, qđ hæc responsio Piccolominei, vel coincidit cū sētētia nūc relata de mēte Scoti, vel est falsit: primū quidē clarū est institutū. Arist. in illo tex. 78. & 79. 8. Physic. esse, velle ostēdere, qđ primus motor est carēs materia, & magnitudine: qđ lucidē cōspicitur ex primis verbis illius tex. 78. quæ sūt ista [Quod autē hoc necesse est impassibile esse, & nullā habere magnitudinem, nunc dicamus]

Modo si dum Piccolomineus ait Arist. institutum esse, ibi velle ostēdere motum aeternū non posse effici à motore, & virtute materiata, hoc idem si vult intelligere, est nobiscum: quia est idē dicere, motus æternus non potest effici a motore materiato, & motor æternus caret magnitudine, & materia; Cū deinde inquit, quod Arist. institutum est ostēdere, quod motus æternus effici nō potest a motore materiato, siue finito, siue infinito, hanc infinitatē, & finitatem, vel accipit pro medio, ita quod illa finitas, & infinitas sit medium, quod cōcludit motorē primū esse sine magnitudine; vel ponit eā ex parte quæ sit, & conclusionis non pro medio, ita quod hic sit sensus, quod Arist. intendit ostēdere, quod motus æternus effici nō potest a motore materiato finito, neque infinito, si intelligit primum sensum, est nobiscum, & tūc currit ratio vti supra ipsam formauit: quia tunc opus est, quod intelligat Arist. per potentiam finitam, & infinitam potentia vigoris, & nō durationis, siue moræ; si autē intelligit secūdo modo, vti videtur intelligere Piccolomineus, est sensus manifestē repugnās Arist. apertē. n. Arist. intēdit pbare, qđ prim^o motor caret magnitudine; quia in magnitudine nō potest esse potētia infinita, vnde ad hoc pbādū, facit duo fundamēta; Primū in tex. 78. qđ nulla virt^o finita pōt mouere p infinitū tēpus; Secūdū in tex. 79. qđ in magnitudine finita, nulla virt^o infinita esse pōt, ex qb. duob. fundamētis, postea elicitur demonstratio, qđ prim^o mo or caret magnitudine, quia prim^o motor mouet per infinitū tēpus, ergo est virt^o infinita ex primo fundamēto: sed virtus infinita ex secūdo fundamēto nō est in magnitudine finita, infinita autē magnitudo ex 4. Physic. nō datur, ergo primus motor non est virtus in magnitudine; Ex his lucidē patet finitatem, & infinitatē virtutis esse medium in hac ratione, non quæsitum, vel conclusionem probādā, quæ est, quod primus motor per æternum tempus mouens, est sine magnitudine; & tunc patet, quomodo optimē currit ratio Scoti: quia cum dicitur in Maiori, prim^o motor mouet per infinitum tempus, ergo est virtus infinita ex primo fundamēto; necessārio debet Arist.

intel-

intelligere de infinita potentia in vigore, quia si intelligeret de infinita potentia in motu, tunc minor esset falsa, cum dicitur, At virtus infinita non est in magnitudine finita, quia Cælum est magnitudo finita, & tamen habet virtutem infinitam in duratione; Ex quo patet Aristotelem intelligere, & loqui in illo octavo, de virtute, & potentia, & finite, & infinite, quæ competit formis abstractis, & consequenter falsam esse illam conclusionem Piccolominci, quod primus motor non est finitus, nec infinitus in fine, de qua loquitur Arist. in 8. Physicorum. Quod etiam Aristoteles ibi potentiam finitam, & infinitam accipiat pro medio, & non pro Conclusionem, conuincitur formando demonstrationem, eo modo, quo ipsam Piccolomineus format: nam conclusio est ista; Primus motor non est virtus materiata, nec habens magnitudinem, quæ deducitur ex illa Maiori: Nulla virtus materiata mouet semper, & ex Minori illa, primus motor mouet semper, medium est mouere semper; Probat ergo Aristoteles, quod primus motor est sine magnitudine, & sine materia, quia mouet semper, & nulla virtus materiata mouet semper. Probat deinde maiorem; quia virtus materiata, vel est finita, vel infinita, & infinita non datur, finita verò non mouet semper, ex textu 78. Modo conspicuum est, quod in hoc discursu subintelligitur propositio illa: quod mouet semper est virtus infinita, quia causa propter quam virtus materiata non mouet semper, est, quia ad mouere semper, requiritur virtus infinita, & virtus infinita non potest esse in magnitudine; & tunc postea subsequitur illa probatio Maioris, quia si in magnitudine esset virtus infinita, vel illa magnitudo esset finita, vel infinita; quorum vtrūque est impossibile; Ecce, quod omnino cogitur fieri medium in hac demonstratione, esse potentiam infinitam.

Greg.
de A.
rim.

Gregorius Ariminensis, primo Sent. dist. 42. quæst. 3. art. 1. huic rationi Scoti, aliter respondens, inquit, quod Philosophus nunquam fecit istam consequentiam, Deus est finitus, ergo non est virtus in magnitudine, sed arguit sic: nul-

lum finitum mouet tempore infinito; Omnis virtus in magnitudine, est virtus finita, ergo nulla virtus in magnitudine, mouet tempore infinito. Ex quo postea potest subsumi, Deus mouet tempore infinito, ergo non est virtus in magnitudine; Quomodo autem in præmissis accipitur finitum, non vult considerare, sed inquit, dato, quod fiat hæc consequentia, Deus est finitus, ergo non est virtus in magnitudine, intelligendo in antecedente de infinitate durationis, non vigoris, valet consequentia secundum Philosophum: quia talis infinitas motionis localis in duratione secundum Philosophum, repugnat virtuti cuiuscumque existenti in magnitudine: quia nulla virtus in magnitudine potest mouere motu locali per infinitum tempus, quia qualibet talis virtus, ex hoc motu locali defatigatur. Vnde licet aliqua virtus in duratione posset per infinitum tempus alterare, non posset tamen mouere localiter, quia in hoc motu locali defatigatur, non in illo motu alterationis.

Verum hæc responsio Gregorij, est *Reij-*
nulla; Primo, falsum est, quod illa consequentia non habeatur in Aristotele, licet enim non sit in Aristotelis verbis formaliter, tamē habetur virtualiter, quoniam ex illo medio, mouet per infinitum tempus concludit, quod primus motor est sine magnitudine, vt supra diximus: nam ex Primo fundamento probato ab Aristotele, nulla virtus finita mouet semper, relinquatur, quod virtus, quæ mouet semper sit infinita; & ex secundo fundamento, quod nulla virtus infinita esse potest in magnitudine infinita; sequitur, si primus motor mouet semper, & est finitus in virtute mouendi, non est in magnitudine; ecce consequentia clara in octauo. Hæc eadem lucidè patet insipienti text. 41. 12. Metaph. & denique quocumque se vertant, clarum est, quod medium, quo vtitur Arist. ad probandum primum motorem esse sine magnitudine, est mouere semper, siue infinitas potentie mouendi, quod idem est; quocumque modo postea formetur, hoc nihil refert, hoc vidit & intellexit Gregorius, ideo dicit se non velle pro tunc considerare præmissas; Quod

fas; Quod verò ait, quod etiam accipiendo in antecedente siue in medio potentia infinita, infinitatem in duratione, ratio Arist. concluderet, quia talis infinitas motionis localis in duratione, repugnat virtuti in magnitudine existenti, propter hoc quod quælibet virtus infinita in magnitudine in suo motu locali est fatigabilis, est penitus ridiculum: nam si daretur virtus infinita in duratione, in magnitudine, certum est, quod non laxaretur, neque fatigaretur, quia esset infinita; non ergo quælibet virtus in magnitudine in motu locali est fatigabilis, sed solum finita; infinita autem non potest esse in magnitudine: quia magnitudo infinita, non datur, neque in magnitudine finita, virtus infinita existere potest. Preterea, probatum est supra, quod consequentia, & ratio Arist. non concluderet si intellexeret de infinitate in duratione, propter Cælum, in quo est potentia infinita in duratione, & tamen habet magnitudinem. Alij dicunt, quod ex illa ratione non colligitur Deum esse infiniti vigoris, sed esse sine magnitudine, & quod postea illam assumit Scotus ad probandum Deum esse infiniti vigoris.

Alio-
vñ res
spons.

Hec responsio non tollit rationem Scoti: quia nos quoque concedimus Aristot. concludere per illam demonstrationem, quod Primus motor caret magnitudine; sed dicimus, quod hoc intentum habere non potest, nisi intelligat in antecedente, siue in medio, de infinitate vigoris, quia infinitas durationis, non sufficit ad probandum Deum carere magnitudine.

Zim.

Tandem Zimara Theoremate 65. in principio, & sine, de mente Auerrois, Respondens huic rationi, concedit Arist. intelligere re vera in illa demonstratione de finitate & in finitate vigoris, non tamen sequitur ex illa ratione, quod Deus sit infiniti vigoris: quia illa ratio, ut eam pertractat Auerroes, procedit de virtute naturali, & concludit quod cum Primus motor sit mouens æterno tempore, sequitur, quod non est virtus in corpore, siue virtus naturalis, nam omnis virtus in corpore finito, non potest esse virtus infinita; & corpus infinitum non datur: & ita est

impossibile, quod virtus infinita naturalis & corporea detur, primus motor autem cum semper moueat, est virtutis infinitæ, ergo primus motor non est virtus naturalis, & corporea, sed alterius generis abstracta, non tamen ait Zimara, ex hac ratione secundum Auerroem, sequitur, quod Primus motor sit virtutis infinitæ in vigore: quia secundum Auerroem, finitas vigoris sequitur formam; unde omnis forma tam corporea, quam abstracta, secundum Auerroem, est finita, quia de ratione formæ est terminare, & finire: Infinitas vero vigoris, sequitur corpus, & materiam; & cum non detur corpus infinitum, neque etiam datur in rerum natura virtus infinita in vigore: primus motor itaque cum sit forma, licet sit forma abstracta, non tamen est virtutis infinitæ, sed finitæ. Verum solutio ista Zimara, nihil officit rationi Scoti, immò conficiendo eam rationem hoc modo quomodo expressè eam conficit Auerroes 12. Metaph. tex. 41. concludit mëtem Scoti: quia si hæc ratio concludit, quod Primus motor non est virtus naturalis: quia semper mouet, & quod mouet semper, habet infinitam potentiam, & non finitam; & hic per finitam potentiam intelligit potentiam finitam in vigore, ergo per potentiam infinitam etiam intelligit potentiam infinitam in vigore. Et sic concludit Primū motorem esse immaterialem, quia est virtutis infinitæ in vigore, quomodo ergo Zimara dicit, quod licet demonstratio concludat Primum motorem esse immaterialem, tamen non sequi, quod concludat illum esse infiniti vigoris, si accipit infinitum vigorem pro medio ad probandum Primum motorem esse immaterialem; Certe non sequitur ex demonstratione illa hæc conclusio Primum motorem esse infiniti vigoris; sed præsupponitur, quia est medium in illa demonstratione. Et hoc nobis sufficit, Quod autem ait non valere illam consequentiam, quoniam de mente Auerrois finitas sequitur formam, & omnis forma est finita, in vigore, & infinitas vigoris sequitur materiam; Vel non est verum illud esse de mente Auerrois, vel sibi aperte contradiceret, & Aristoteli, & veritati, si quidem ipse Auer-

Reij-
ciunt.

roes explicans illam demonstrationem. Aristot. ex eo, quod Primus motor mouet semper, ait esse potentiam infinitam, & ex eo, quod non est virtus in corpore, quia in corpore finito, non est virtus infinita, in corpore autem infinito, esset virtus infinita; sed tale corpus infinitum non datur, ait, quod Primus motor est virtus sciuntia à materia, & corpore, ergo de mente Auerrois non est, quod virtus infinita sequatur corpus, & non formam, quia iam statuit Primum motorem esse formam abstractam à corpore, quia est virtus infinita, non in duratione, vt tu ipse Zimara exposuisti, & sæpius supra probatum est, sed quia est virtus infinita in vigore.

Adducuntur alia rationes ad idem, ex Scoto. Cap. 11.

Alia ratio potest desumi ex Scoto in præcitato loco; nam postquam ostendit Scotus, quod Aristoteles in illa demonstratione per potentiam infinitam intelligit potentiam infinitam in vigore, non in duratione; prosequitur declarare quomodo ratio Aristotelis concludat absolute non amplius secundum mentem ipsius Aristotelis (quia per rationem nunc allatam ostensum est, quomodo Aristoteles hanc rationem fecit, & quomodo existimauit concludere) in ratione autem Aristotelis, adderant illa consequentia per ordinem, Primus motor mouet infinito tempore, ergo habet potentiam infinitam, ergo caret magnitudine; querit ergo Scotus, quomodo ex primo antecedente deducatur secundum, scilicet, ex ista: Deus mouet semper, ergo habet potentiam infinitam, & inquit, quod licet illud antecedens secundum Theologos sit falsum, scilicet, quod Deus mouet semper, tamen multi eorum concedunt, quod potest mouere per infinitum tempus à parte ante, sicut omnes Theologi dicunt posse mouere per infinitum tempus à parte post. Modo, ex hac possibilitate concluditur infinitas potentia sicuti ex motione actu, quod enim potest aliquid facere, licet illud non faciat actu, concluditur habere virtutem, quam poneretur habere

si actu illud efficeret; Ex hoc vltro querit, an ex hoc antecedente concludi possit potentia infinita intensiue, & ostendit quod sic; & ipse adducit rationem quomodo concludat, non secundum intentionem Aristotelis, sed absolute. Vide supra in eodem loco adducendo primam rationem, quam nunc in precedenti capite adduxi, postquam ostendit Aristoteles intelligere de potentia vigoris, dixit (Concedo, quod Aristoteles siue sufficienter probauerit intentum suum, siue non, intellexit de infinitate potentia intensiua) ex quo patet, quod Caietanus in quaestione de infinitate Dei, non recte percepit Scotum: putauit enim quod Scotus dicat rationem Aristotelis de mente ipsius Aristotelis concludere eo modo, quo Scotus ait, & ego nunc explicabo; quod non est verum, sed est Scotus qui illud antecedens primum Aristotelis perpendit: Primus motor est mouens per infinitum tempus; & considerat an ex illo possit deduci hæc consequentia, ergo habet infinitam potentiam in vigore, & Scotus ait, quod sic: sed cum additione, scilicet, quod mouet per infinitum tempus, & à se habet infinitam potentiam intensiuam, & in hoc sensu accepit illud Aristoteles, quia loquitur de Primo motore, qui mouet à se. Ratio autem est hæc, que nobis pro principali ratione inferui potest; Omne, quod habet à se potentiam actiuam, à se quoque habet entitatem, quod habet entitatem à se, habet illam in tota plenitudine, que sibi competere potest, sed entitas in tota plenitudine, que alicui competere potest, est solum entitas infinita, ergo Primus motor ex eo, quod mouet à se, concluditur habere entitatem infinitam, & potentiam actiuam infinitam.

Propositiones istius rationis probatur; Prima quidem patet: quia potentia sequitur entitatem, & idem nihil potest mouere à se, nisi habeat entitatem à se, si autem haberet entitatem ab alio, non mouere se, à se, sed ab alio haberet, quod moueret; Et denique concessum est ab Aristotele, quod Primus motor à nullo dependet in entitate, neque in virtute, & potentia mouendi, sed omnia alia ab ipso pendunt.

Secunda

Caiso.

Secunda propositio probatur quoque; quia quod habet aliquid à se, habet illud illimitatè, & sic in tota plenitudine, ita quod maior dari non potest; Probatur: quoniam nihil habetur limitatè in aliquo, nisi illud accipiat ab aliquo superiori agente determinante illud ad certum gradum; Si enim aliquod ens haberet virtutem illimitatam ex se, & aliud haberet ex se virtutè limitatam, nulla posset assignari ratio, propter quam illud haberet virtutem illimitatam, & illud non, quia utrumque est à se; sed esset a casu, quod non est dicendum in ijs, quæ sunt à se, & sunt entia necessaria; Est ergo vera ista propositio; id, quod habet entitatem à se, habet illam illimitatam, siue illimitatè, & in tota plenitudine, quia maior dari non potest; Ex qua sequitur necessariò, quòd Primus motor habeat entitatem, & virtutem illimitatam, & infinitam intensivè.

Ex his quoque apparet, quod si à illo antecedente Aristotelis puro, scilicet, quod movet semper, non deducitur hoc consequens, habet potentiam infinitam, tamen cum ista additione, quod movet semper, & à se deducitur, Aristoteles autem, vel arbitratus est solum illud antecedens sufficere ad inducendum hoc consequens, vel hanc additionem subintelligi voluit.

Resp. Puc. Huicrationi respondet Piccolomineus loco vbi supra, quòd prima Intelligentia, de se est limitata, & finita, quia ex Aristotele octavo Metaphysices, formæ sunt sicuti numeri, & ideo omnis forma consistit in indivisibili, & est aliquid definitum, & terminus sequitur eius conditionem, Deus itaque est essentia optima, quæ secum deficit terminos sibi competentes, quia est optimum ultra quod nihil aptum est ei competere, & à nobis excogitari.

Rej. citur. Alij respondent, quod virtus, quæ est à se, habet totam potentiam, quæ sibi non repugnat, at infinita potentia ei repugnat, quia tunc primus motor movere posset in non tempore, quòd est impossibile.

Verum responsiones istæ nullæ sunt, Prima quidem responsio nihil obest ra-

tionissimo Scoti ratio directè est contra illam: nam ratio adducta directè probat, quod prima forma, scilicet Intelligentia, est sine limitibus in entitate, & in vigore quo ad intentionem; & propositiones assumptæ sunt probatæ; & ad eas nihil respondetur, non ergo sufficit negare conclusionem, nisi ostendatur, vel falsitas propositionum, vel æquiuocatio in illis propter quam non sequatur talis conclusio, quæ per aliquam distinctionem patet, sed neque negat propositionem, neque aliquid ad rationem dicit, sed solum negat conclusionem Propterea hoc respondere, est nihil dicere, Quod autem præmissæ assumptiones sint veræ, & directè impugnent hanc propositionem, patet; Prima quidem propositio est evidens ex se; secunda autem, in qua difficultas tota consistit, probatur, quia si nullum habet agens supra se, à quo ei limite tur entitas, proculdubio inest sine limitibus; Vnde si in eo esset virtus, & entitas limitata ex se, & quilibet res entitatem limitatam, quam habet, haberet ex se, sic limitatam non possemus habere rationem, propter quam intelligentia haberet entitatem limitatam tot gradibus, & alia res, tot gradibus, sed omnia essent casu. Est ergo dicendum, quod detur aliqua res, quæ habet entitatem limitatam, & perfectissimam in maiori gradu, quo nulla maior dari possit: quia si haberet illa res determinatam entitatè, non possemus assignare causam, propter quam illa habet entitatem limitatam, quia causam superiorem non habet, et ergo esset dicendum, hoc devenisse casu, ut dictum est, quod ad inconueniens, sed posita tali re, habere entitatem infinitam, & illimitatam, habemus postea rationem, propter quam possumus assignare propter quid cæteræ res sic sunt limitatæ. At dicunt quod hæc virtus infinita primæ intelligentiæ repugnat, propter multa inconuenientia, quæ sequerentur.

Contra, adducere inconueniens, non est solvere rationem; Dicere ergo, quod non potest esse illimitatæ entitatis prima intelligentiæ, quia moveret in instanti, &c. non est respondere rationi, sed arguere,

guere, At opus est propositionibus respondere.

Cum ego Aduersariorum obiectionibus respondebo, hæc inconuenientia tollam. Sed aliquis dicit: Respondent propositionibus rationis, quia negant secundum, scilicet quod virtus niouens ex se sit infinita potentia. Contra, hæc iam est probata: Iterum Respondentibus illa probatio non valet: quia non est necesse, quod omnis virtus limitata, limitetur ab alio, quia aliqua per se est limitata, & hoc modo est ista prima intelligentia; Contra, quia nulla potest assignari ratio, & causa istius limitationis, ergo erit sic limitata casu, quod est absurdum ponere in istis, que sunt à se, & maxime necessaria; Consequentia clara est: quia hic nullam possumus assignare causam per se, ergo recurrendum est ad causam accidentalem; Præterea, quæro, cur est limitata ad totum gradum, & non ad plures, cum enim sit finita, certum est, quod poterat fortiori plures gradus entitatis, quia quocumque gradu limitato dato, maior dari potest alio, quia non esset limitata. Præterea, limitari, & determinari, est quid priuatiuum, quia dicit defectum, & omne priuatiuum reducitur ad positium, ergo opus est assignare causam positiuam istius limitationis, & determinationis extrinsecam, vel intrinsecam; intrinseca uulla datur: quia illa substantia est simplex: neque extrinseca: quia nulla datur superior illa, ergo videtur, quod nullo pacto prima substantia possit dici limitata, & determinata. Præterea, in Prima intelligentia esset aliqua compositio scilicet entitatis illius, & istius priuationis, esset quoque aliquo modo imperfecta, quæ omnia negat, Arist. 1. 2. Metaph. textu 30. & inde dici de prima substantia, quam uult esse perfectissimam, & simplicissimam; Præterea, ista ratio supra facta, quia dato casu, quod esset aliquod ens, quod haberet plenitudinem entitatis à se, aliud uero haberet à se entitatem limitatam, tunc cum utrumque istorum habeat entitatem, nulla potest assignari ratio propter quã illud habeat plenitudinem entitatis, istud uero limitatam, nisi casus, qui non est ponendus in his, que sunt à se, ergo dicen-

dum est, quod esse à se, est causa propter quam hoc haberet plenitudinem entitatis, illud uero non, illud ergo, quod est à se, & habet entitatem à se, habet quoque plenitudinem entitatis: quia per hoc differt illud, quod est à se, ab eo, quod non est à se.

Gregorius autem de Atimino loco supra citato, huic rationi respondet, Primum, quod plenitudo entitatis, & potentia, est sine infinitate, in se ipsa, ita quod concedit Primum motorem, quia est ex se habere entitatem, & virtutem in tota plenitudine, non tamen habere infinitam intensiue; Secundo negat id, quod habet entitatem, & potentiam ex se, habere entitatem, & potentiam intensiue infinitam, quia ceteræ Intelligentiæ etiam secundum Scotum, non habent entitatem infinitam, & illimitatam. Verum illa responsio nihil obest rationi Scoti nam, & illo negat unam propositionem, scilicet probatur à Scoto, & ad probationem Scoti nihil dicit, propositio, quæ negatur, quod virtus habens entitatem, & virtutem in tota plenitudine, habet virtutem infinitam intensiue: At hæc probata est, & etiam per se patet, quia si est finita intensiue, adhuc maior uirtus haberi potest. Et illa potest inueniri, non ergo est in tota plenitudine.

Alia propositio etiam quàm negat, scilicet quod illud, quod est à se, non habeat entitatem, & virtutem infinitam intensiue, est probata à Scoto; Ipse uero ad probationem nihil dicit; probauit eam Scotus: quia nullus est qui illi primo entitati limitet, & determinet entitatem, & virtutem, & ideo habet in maiori plenitudine, que possit haberi, hæc autem maior plenitudo est in finitas intensiue, quia ea maior dari non potest, quæ propositio etiam confirmata est nunc superius, reiiciendo responsum Nicolomai, ea ratione precipue, quia dato casu, siue facta hypothesis, quod aliquod ens haberet entitatem infinitam, & aliud entitatem limitatam, & utrumque esset à se, non posset assignari ratio istius diuersitatis, cum utrumque sit à se, sed essent casu sic distincta; Ratio ergo præcisè infinitatis entitatis, & virtutis, est esse à se, & sic, quod est à se,

a se, necessarîo habet virtutem infinitam intensiue, quod verò non est a se, non potest illam habere; Quod si quis dicat, casus est impossibilis, dico, quod ad inuestigandam veritatem, etiam supponimus aliqua falsa, & impossibilia, quod Aristoteles sæpè facit, vt patet 4. Physicor. vbi disputat, an si vacuum daretur, in eo fieri posset motus, vacuum est impossibile dari, tamen supponit quod datur, vt veritatem clarius elucidet, & hoc apud Philosophos sæpè est in vsu; Ideo etiam in proposito, licet sit impossibile, quod duo quorum vnum sit virtutis infinita, & aliud virtutis finita, sint ambo à se; tamen pro inuestigandâ naturâ, & virtutis eorum, quæ sunt à se, potest supponi, quia illa hypothetici facta, innolescit eorum differentiâ ab alijs, & naturâ, & virtutibus, quod autem ait Scotus, serere secundus Intelligentias esse à se, & improductas, est falsum, vt suo loco dicentur.

*Ter-
riore
cipali-
ter.*

Tertio principaliter arguit Scotus ad ostendendum primò motorem esse infinitum in vigore. Sent. dist. 2. questione 2. ratio eius ab eo conficitur ad ostendendum valere hanc consequentiâ, quâ facit Aristoteles 5. Physicorum, & 12. Metaph. Primus motor mouet motum in finito; ergo habet potentiam infinitam in vigore; arguit ergo sic. Quodcumque agens habens virtutem; quâ quantum est de se posset in finita simul, licet incompossibilitas effectum impediât ista simul poni, est virtutis in finita: Primum mouens est huiusmodi; ergo est infinita virtutis; Maior propositio declaratur: quia si esset aliquid agens quod posset simul producere album, & nigrum, quantum est ex se; istud non esset minus perfectum; si non posset actu ea simul causare; quia ista non sunt simul causabilia, quia hæc non simulata, est ex repugnantia eorum, & non ex defectu agentis, quia agens simul habet virtutem respectu amborum, si illa ex se essent compossibilia. Minor quoque probatur: si Primum mouens haberet omnem causabilitatem omnium cause possibili formaliter, & simul, proculdubio esset virtutis infinita, licet illa causabilia non posset actu simul poni in esse, quia quantum esset ex se, pos-

set simul infinita producere. Sed Primum mouens perfectiori modo habet in se omnem causabilitatem, quam si eam haberet formaliter, quia illam habet eminenter, ergo si habendo illam formaliter, esset infinitum in vigore, multo magis si habet illam perfectiori, & excellentiori modo, erit infinitum in vigore. Minor illa probatur in 7. quod libeto, & in eadem questione in principio, & etiâ alibi: quia Aristoteles in 2. Metaph. textu 5. probat, quod datur status in causis efficiendis, & probatio Aristoteles breuiter consistit in hoc; Totâ virtutis causatorum causam habet non autem quæ sit aliquid istius virtutis, quia tunc idem esset causa sui, ergo est aliquid extra totam virtutis causam; causatorum: si ergo in causis non datur infinitas, est deueniendum ad vnam primam causam, in qua erit status tantquam in primo principaliter, & simpliciter causante. Ex hoc arguitur sic; Omnes aliæ cause secundæ habet esse ab ista prima causa, ergo prima causa eminenter in se continet causabilitatem istarum secundarum causarum, si enim illa prima est, quæ illis causis secundis dat esse, & causare, necesse est quod nobiliori modo illa prima causa contineat in se illa causabilitatem; Ex hoc patet minor, scilicet, quod primum mouens continet in se eminenter causabilitatem omnis cause possibili; quia omnis alia causa ab illa prima dependet in esse; At aliquis dicet, quod licet primum mouens eminenter contineat causabilitatem causarum secundarum, non tamen potest ex se; & totaliter in omnes effectus sine causis secundis, quia non est probatum, quod sit totalis causa; & proxima omnium effectuum, quod tamen requiritur ad concludendum, quod sit virtutis infinita.

Scotus hanc objectionem esse nullam probat: quia prima causa est ita perfecta modo, sicuti si esset totalis causa formaliter: dato enim quod esset formaliter causa omnium, nihil perfectius esset, quam sit nunc: quia non plus esse potest quam esse primam causam; dat enim esse, & causare omnibus alijs causis. Per terea, cause secundæ non requiruntur propter perfectionem addendam in eandem

quia

quia tunc remotius a prima causa esset per sechtius, quia perfectiorem requireverit causam, cura requiratur plures causas secundas: sed causa secunda secundum Philosophum requiruntur propter imperfectionem effectus; ut prima causa cum alia causa imperfecta possit causare effectum imperfectum, qui secundum ipsos non potest immediatè causari a prima causa; Confirmatur ut dictum est: quia causa secunda proxima primæ, totam perfectionem illam causariam, habet a sola prima causa, ergo tota illa perfectio a prima est, & sic habet illam perfectionem eminentius quàm secunda: quia etiam respectu secunde, est totaliter causa, & causa æquiuoca, similiter arguitur de tertia causa respectu secunde, vel respectu primæ, & sic de omnibus alijs est dicendum; ergo ex his patet, quod prima causa est virtutis infinitæ; quia habet in se omnem perfectionem aliarum causarum secundarum.

*Alia
re, sicut
sicut
sicut*

Quod si quis huic rationi respondeat, quod prima causa, est causa conseruans omnium, non efficiens; hæc responsio est nulla dupliciter; Primò, quia Aristoteles 2. Metaph. tex. 5. & in 2. quando probat non dari processum in causis in infinitum, neque ascendendo, neque descendendo, sed deueniendum esse ad vnam primam causam, à qua omnes alie dependent, loquitur de omnibus quattuor generibus causarum, & præcipue de efficiente, ut patet ex se, ergo in causis efficientibus est deueniendum ad causam primam incausatam, à qua omnia alia causantur. Secundò, quia causa conseruans, reduci debet ad aliquod genus illarum quattuor causarum; non potest autem reduci ad materiam, neque ad formam, neque ad finem, ut patet, ergo reducit ad efficiens; Et confirmatur: quia conseruare in esse, est continuò dare esse, quod est continuò producere, & efficere, quod enim conseruat aliquid, manutinet illud ne deficiat in esse, istud autem manutene, est dare esse, quod elarius infra dilucidabitur, licet per se sit clarum. Præterea, quod eger conseruatione, est in se, & in suo esse dependens, ergo habet esse illud ab alio efficiente, neque enim pri-

ma causa posset conseruare illud esse, nisi tali rei dedisset tale esse.

Si quis alius verò dicat, Primam intelligentiam non esse causam, primam productiuam aliarum omnium causarum, quia non est causa productiuæ intelligentiarum a primæ, ut solent dicere Gregorius, & alij, qui negant alias intelligentias provenire à primæ, manifestè aduersatur rationi Aristotelis prædictæ, in qua ostenditur deueniendum esse ad vnam primam causam efficientem incausatam, à qua omnia pendent: quia tunc non esset vna prima causa efficiens, sed plures, quod est inconueniens, & contra ipsum manifestè in eodem loco: sicut enim non sunt plures primæ materie, neque plures vltimi fines, neque plures vltimæ forme, ita nec plures causæ efficientes.

*Alia
re sicut
sicut
sicut*

Varie alie rationes ab alijs adducuntur; sed istæ sunt rationes Scoti, & efficaciores mihi videntur, quæ in hac materia adduci possunt, ideò patet, quod non sine ratione Scotus vult Aristotelem fuisse huius opinionis; De mente Auerrois nolo modo disputare, sed quod accesserit ad hanc opinionem, & quod rationalibiliter possit ei imponi hæc opinio, conspici potest ex ijs, quæ dicit Zimara Theoremate 60. Hanc eandem sententiam secuti sunt multi viri docti, uti Philoponus, Simplicius 8. Phys. tex. 84. Amomius in initio capitis de Substantia, Alexander Aphrodisæus, & alij multi, quos commemorat Franciscus Piccolomineus libro de Motoribus, cap. 33.

Auer.

*Philoponus
Simplicius
Amomius
Alexander
Piccolomineus*

Adducuntur rationes Adversariorum, & soluntur. Cap. III.

ADuersus hanc sententiã Scoti Adversarij multis rationibus instant; Franciscus Piccolomineus libro de Cælorum motoribus c. 34. arguit Primò, sic, & ratio ista adducitur quoque a Zimara, & multis alijs. Deus mouet immediatè, ut efficiens proximum, & pro viribus definitio tempore, ergo non est infiniti roboris.

1. 76.

Antecedens probatur ab eo alibi, quod ad illam partem, quod immediatè mouet, ut

uet, vt efficiens, & definitio tempore. Consequentiā deducitur per regulas proportionis motuum: quia motoris ad mobile debet esse aliqua proportio; nam qualis est ratio motoris, talis est velocitas motus: sed si motor est infinitus, cum mobile sit finitum, nulla erit proportio, & sic nullum assignari poterit tempus in quo moueat, ergo Primus motor non est infiniti roboris; Hæc consequentiā ab alijs formatur sic: sequeretur quod moueret in non tempore, quod est absurdum manifestum; Confirmatur consequentiā ex Arist. 8. Phys. tex. 79. vbi ait, quod si in magnitudine finita esset vis infinita, moueret in non tempore: quia si assignaretur aliquod tempus in quo moueret, reperiretur aliqua vis finita, quæ in eodem tempore moueret, & sic eodem tempore moueret vis finita, & infinita, quod destruit Aristoteles vt conspicue absurdum.

Confirmatur, quia vel potest primus motor velocius mouere, quam mouet, vel non, si non, ergo non est infiniti vigoris, si sic, in æternis idem est esse, & posse, ergo si potest mouere, mouet actu; & hæc rationem putant insolubilem in principijs Aristoteles.

3. rō. Secundò, Motor Cæli ex sententiā Arist. est infinitus, eo modo quo colligi potest ex medio, quo vitur Arist. at Arist. vitur pro medio motu infinito duratione, & mora, non velocitate, ergo Primus motor ex Arist. sententiā est infinitus duratione, non virtute.

3. rō. Tertiò, Media, quæ nos ducunt in cognitionem vigoris infiniti, sunt tria, scilicet, Reuelatio, Creatio, & Miracula, sed ista media sunt incognita Aristot. & viribus naturalibus, ergo nec ab Arist. neque à natura potest cognosci immensitas roboris in Primo motore.

4. rō. Quartò, si Primus motor ex sententiā Aristot. esset infiniti roboris, omnes Cæli motores essent infiniti roboris: Cōsequens est absurdum, ergo & Antecedens Consequentiā probatur: quia Arist. ad Primi motoris noticiam eleuatur per motum æternum; De quo autem verum est medium, vera quoque est Conclusio: ac verum est de omnibus Motoribus Cæli quod semper mouent, ergo etiam verum est, quod

sunt æterni roboris; si ergo ex motu æterni, siue ex mouere semper, deducitur infinitas vigoris, necessariò fateri cogimur omnes Cæli motores cum semper mouent, esse infiniti vigoris; & confirmatur hæc ratio ex eo quod Arist. in 8. Phys. & 12. Metaphys. textu 43. quod ad enunciat de Primo motore, de omni Cælorum motore putat esse enunciantum, vnde in 12. Meta phys. loco citato, cum ostendisset per æternum motum Primum motorem esse abiunctum à materiā quærit, an huiusmodi motor sit vnus, vel plures? & ait esse plures, & de omnibus esse verum id, quod ostensum est propter idem medium. Quintò, cuiuslibet agentis respondet proprium patiens, ex 3. de Anima textu 17. ergo si primus motor esset roboris infiniti, deberet ei respondere mobile infinitum: sed hoc est impossibile; ergo & Antecedens; Quod confirmatur; ex Arist. sententiā Deus est agens necessarium, ergo produxisset mundum infinita molis. Sextò, ex sententiā Arist. repugnat dari infinitum actu, sed Deus est prima forma ex calce primi Phys. & putus ætus. ex 12. Metaphys. tex. 47. ergo non est infiniti roboris; Aristot. autem primo Phys. cumulatim reijcit infinitum ex parte formæ, & solum concedit infinitum in potentia ad materiam. Septimò, Omnis nostra cognitio ortum habet ex phantasmatis: sed phantasmata sunt finita, ergo non possunt ducere nos in cognitionem infiniti. Octauò, Infinitum est ignotum, ergo Deus erit ignotus, sed si Deus est ignotus, cum sit principium primum omnium rerum, omnes res essent ignotæ.

Gregorius de Arimino aduersus eandem sententiā arguit 1. Sent. dist. 42. q. 3. artic. 1. & Primò, supponit duos: Primum, quod Deus immediate est motor orbis; & hoc ait nedum verum esse ex mente Arist. sed etiam esse concessum à Scotto; Secundum fundamentum est, quod de mente Aristotelis Deus mouet necessariò, ex his duobus fundamentis manifestè sequitur, quod Primus motor non est infiniti roboris, quia moueret in instanti: Consequentiā est clara: quia mouet immediate ex primo supposito, & necessariò ex secundo, ergo secundū vltimū sūe

2. potentie, ergo mouet in instanti. Secunda ratio: Si Deus esset infinitus in vigore, posset mouere quodcumque mobile quantumcumque magnum: At ex sententia Arist. hoc non potest efficere, quia ait Arist. 2. Celi, tex. 70. quod si in aliquo Orbium erraticorum essent plures stelle, Orbis vltimus esset in labore, cum mouet Orbem motu diurno, At si potentia motus primi mobilis esset infinita, non moueret cum labore, vt iam dictum est; Quod confirmatur ex Auer. 12. Metaph. tex. 40. vbi ait de mente Arist. quod si in primo Celo essent plures stelle, aut maiores, orbis ille aut tardius moueretur, aut non moueretur penitus.

Zimara
7A.

Zimara Theoremate sexto, nititur opinionem Auctoris defendere, & satis prolixus est, tamen ea, que faciunt ad rem, sūt hæc breuiter collecta; In principio illius Theorematis ait Scotum sustinere de mente Auerrois Primum motorem esse infiniti vigoris: qua in re ostendit ipse Zimara, se non vidisse Scotum, cum Scotus hanc disputationem sumat propriè contra Auerroem, vt patet ex eo loco, respondendo ad primum principale; quod autem Primus motor non sit infiniti vigoris, probat prius factis duobus fundamentis: quorum Primum est, quod finitas in vigore sequitur formam; adeo quod quantumque forma quantum est de se, est finita in vigore, siue illa forma sit iuncta materiæ, siue sit abstracta à materiæ. Secundum, infinitas vigoris sequitur corpus infinitum, vt infinitum, Primum fundamentum probatur auctoritate Arist. in 8. Metaph. tex. 10. dicentis, quod formæ sunt sicuti numeri, numerus autem quilibet est limitatus, & finitus, de ratione etiam formæ est limitatus, & determinare. Quod confirmatur ex Arist. 3. Phys. tex. 60. & 65. vbi Philosophus dicit, quod finitas est à forma si cuti illuminatio, & infinitas est à Materiæ; & ait hanc esse communem viam Philosophorum. Secundum fundamentum probat ipsè medijs: quia si forma est causa limitationis, necessariò materia est causa illimitationis, & consequenter corpus infinitum, quia habet materiam infinitam, erit infinitum in vigore; Sed specialiter probat: quia in maiori quanto est maior

virtus, cæteris paribus. Hæc propositio conceditur ab omnibus Philosophis, & idèd si virtus illa augetur in infinitum, est, quia corpus augetur in infinitum; Ex his patet dicendum, Primum motorem non esse vigoris infiniti: quia non est corpus, nec virtus in corpore, sed forma abstracta à materiæ; Que etiam confirmatur: quia admisso vigore infinito, non esset proportio inter motorem, & mobile, vt supra Piccolomineus, & Gregorius arguebant.

Verum rationes istæ non cogunt, & ex dictis facile soluantur. Ad primum respectu deo, quod Primus motor mouet medietate, non immediate. Ad rationes contra hanc responsum in sequentibus responsis debetur; & per idem patet ad primum confirmationem, tenet enim de motore infinite virtutis mouente immediate, de hoc enim sequeretur, quod moueret in non tempore; Ad aliam confirmationem dico, quod Primum motorem posse mouere velocius, quàm mouet, potest intelligi duobus modis; vel ratione sui; vel ratione effectuum; ratione sui potest velocius mouere: quia habet vim infinitam in vigore: sed ratione effectuum, non potest: quia est necesse quod vtatur causis secundis, & illis mediatis agat, vt dictum est in precedentibus. Ad secundam concedo, quod medium quo virtus Arist. ad inuestigandam Primi motoris infinitatem, est æternus motus: sed nego propositionem, que subintelligitur pro formando subsyllogismo, quod ex hoc medio, Motus æternus, non possit colligi infinitas vigoris: quia vt ostendimus in prima ratione, Arist. ex eo, quod motor Primus mouet in æternum, concludit, quod est potentia infinita; & ex hoc vltimus concludit, quod est sine magnitudine, & impartibilis; Dico autem ex æterno motu deducit primum motorem esse infinitam potentiam, dictum est, quod necessariò intelligit de infinita potentia in vigore, non in duratione, propter instantiã de Celo; Ad tertiam dico, quod illa tria media ducunt nos in cognitionem omnipotentis Dei, eo modo quo asseruat Theologi Deum esse omnipotentem, & infinitum in vigore; at eo modo, quo intelligit Philosophi, ad sunt media naturalia, vt vidimus. Ad quartam

Solu.
Ad 1.

Ad 2.

Ad 3.

Ad 4.

tam

tam rationem specialiter respondebitur in proprio quaesito. An cetera Intelligentie sint infinita in vigore; tamen pro nunc nego consequentiam; Ad probationem dico, quod aeternus motus sic absolute sumptus, non est sufficiens medium ad concludendam infinitatem vigoris, sed requiritur alia particula, scilicet a se, quod enim mouerit se aeterno tempore, est infinitae potentiae in vigore, vt pertractauimus in secunda ratione principali pro Scoto. Arist. autem non fecit mentionem de hac particula expressè, sed forsan subintellexit, & credendum est ipsum; Illam subintellexisse: quia loquebatur de Primo motore, quia a se mouerit: quia tamen expressè in illa ratione non ponitur, dixit Scotus nosse disputare, An ratio Philosophi concluderet, nec ne, intentum, quod quidem intentum proculdubio erat ostendere quod Primus motor caret magnitudine, quae carentia magnitudinis non potest probari per infinitatem durationis propter instantiam de Caelo; Ad confirmationem, ex Arist. in 12. Metaph. clarius etiam dicam; pro nunc dico, quod vsque ad tex. 42. loquitur de Substantijs abstractis in communi, & ibi multa praedicata competunt cuiusque Intelligentiae, sed aliqua tantum primae Intelligentiae, aliqua alia tantum alijs, A tex. verò 42. incipit distinctius agere de illis, & docet quomodo ordinem habeant ad vnam primam, a qua aliae dependunt, & multa in particulari de prima docet, & de alijs, quae illis solis competunt; & ideo falsa est illa propositio, quod quae enunciat Arist. de Primo motore, de alijs quoque velit intelligi, vnde cum in 12. Metaph. textu 43. quaerit, an vna, vel plures sint tales substantiae, illud verbum (tales) non refert omnia praedicata enumerata de substantijs abstractis, sed refert solum genus Substantium abstractatum, adeo quod est, ac si quaerat, an vna, vel plures sint substantiae generis illius, scilicet, abstractarum a materia; quae explicatio in proprio loco infra confirmabitur. Ad quintam respondeatur, quod illa propositio Aristotelis ex 3. de Anima, vt in Theorematis: us ani-

misticis dicam, non debet intelligi, quod cuiusque agenti debeat respondere proprium passum adaequatum: quia in hoc sensu est falsa; nam materia prima est passum proportionatum multis formis, immo eadem portio materiae est proportionatum passum multis formis, sed sufficit, quod in tota coordinatione entium, cuiuslibet agentis respondeat proprium passum. Ad oppositum, sufficit, quod agenti primo respondeat totus mundus, vt passum, non potest autem ei respondere mundus infinitus, quia repugnat ex parte effectus, & postea non agit secundum totam suam virtutem, quia agit mediate, vt dictum est, & dicimus in 6. vj. Ad sextam dico, quod Arist. ategat infinitum in quantitate motus actu; & de hoc loquitur in 3. Physic. loquitur etiam de formis materialibus, & quibus non negat autem de infinito virtutis, & perfectionis, & de formis seiunctis a materia, de quocumque infra respondendo ad Zimaram.

Ad septimam si ratio illa concludit, sequitur, quod nullam possumus habere cognitionem Substantiarum abstractarum; Consequenter probatur quia nostra cognitio est per phantasmata, phantasmata autem omnia nostra sunt corporea, ergo non possumus venire in cognitione abstractorum; Si ergo, quia phantasmata sunt finita, non possumus nos ducere in cognitione infiniti, neque quia sunt corporea, possumus nos ducere in cognitione incorporea, vnde dicendum est eibus, quod licet effectus, & res istae ex quibus phantasmata gignuntur, sint finita, tamen quia habent quasdam conditiones, quae non possunt provenire a causa finita, argumentum dari causam infinitam, vti ex continua generatione, conseruatione, & aeterno motu, ex Arist. argumentatur dari causam infinitam agentem infinitam. Ad 8. si illa ratio concludit contra nos, concludit quoque contra eos, quia sustinet, quod primus motor est infinitus in motu, & duratione; ergo si infinitus est ignotus, primus motor secundum eos etiam erit ignotus; ideo est respondendum, quod infinitum, vt infinitum, est ignotum: quia nunquam possumus pertinere ad cognitionem totalem illius, quia habita cognitione eius, ex vna parte remanent infinitae cognoscendae, & sic Deus quod ad omnes

omnes gradus suæ virtutis infinitæ, est nobis ignotus etiam secundum Theol. quia Deus solum comprehenditur ab intellectu Diuino modo infinito: At infinitum pro aliqua sui conditione cognoscitur à nobis, & sic infinitum in duratione, & in vigore cognoscitur, sed non infinito

1. modò. Ad primam rationem Gregorij, dicitur, quòd primum fundamentum est falsum, & etiam negatur à Scoto, vt infra dicam: Primus enim motor mouet mediatè, non immediatè: & sic ratio illa non concludit, vt superius dictum est. Ad secundam rationem, dico, quòd Arist. in eo loco, scilicet 2. de Cælo, non loquitur de Primo motore, sed loquitur de prima sphaera, quæ motu suo mouet alias sphaeras, soluit enim illam dubitationem motam superius, quæ est, vnde est, quòd cū in sphaera superiori sint innumerae stellæ, in Planetis est tantum vna stella; & postquam dedit duas solutiones, ponit tertiam in eo textu 70. quæ consistit in hoc, quòd cum prima sphaera superior moueat omnes inferiores, si cum hoc haberet mouere plures stellæ, esset ei laboriosum: quia cuiuslibet corporis est virtus finita, hoc est, quòd dicit Aristot. vbi aperte patet, quòd facit comparisonem inter corpora mota, & sphaeram mouentem, & dicit sphaeram mouentem excedere in potentia corpora mota, sed finita, quia illa sphaera superior est corpus, in corpore autem non est virtus infinita. Quòd etiam confirmatur: quia cum dicit, quòd prima sphaera moueret cum difficultate, si in illis orbibus essent plures stellæ, non debet intelligi, quòd in stellis esset ponderositas, aut aliquid resistens motui, quia nihil tale est in illis: sed vult dicere, quòd debet esse excessus corporis mouentis ad mobile in virtute, quæ illis corporibus caelestibus competit, qui excessus non esset, si in inferioribus simul eum multitudine sphaerarum esset multitudo stellarum, tunc enim sphaera illa superior non esset corpus aptum mouere corpora illa inferiora. Quòd etiam loquitur de corpore, non de motore separato, patet ex verbis textus ait enim: Omnis autem finiti corporis ad finitum virtus est; vnde licet Auerroes hoc intelligat de mo-

to separato, & abstracto non tamen verum est.

Ad Zimaram, primum, & secundum fundamenta falsa sunt; Primum, quia materia non est actiua, sed passiva, non agit, sed patitur, ergo materia de se non est habens vigorem, & virtutem agendi, & consequenter non potest habere vigorem finitum: à quo autem remouetur genus, remouentur quoque eius differentia, & species: sed à materia remouetur virtus agendi, ergo & finitas, & infinitas, quæ sunt partes eius; conuerso, sola forma est quæ agit, & habet virtutem operandi, ergo soli formæ competere potest virtus finita, & infinita: si est forma limitata in entitate, est quoque limitata in potentia, & vigore; si verò est illimitata in entitate, necessariò quoque est illimitata in potentia, & vigore; quemadmodum dictum est de Primo motore. Ad probationem ex 8. Metaphys. dico, quòd dum ait Aristoteles quòd formæ sunt sicut numeri, non vult dicere quòd quælibet forma sit determinata in entitate, & virtute, ita quòd sit finita: sed vult dicere, quòd sunt determinatae in specie, sicut enim ex se specie distinctæ & diuersæ, vnde formæ materiatae sunt, quæ in membris diuersis dant esse, & illa determinant, & specificant: formæ verò abstractæ sicut per se sunt species distinctæ, & diuersæ, habent etiam similitudinem aliam formæ cū numeris, & de ea loquitur ibi Aristoteles, quæ est, quòd sicut numerus nō suscipit magis, & minus, ita formæ non suscipiunt magis, & minus, vbi diximus in disputatione: An forma substantialis suscipiat magis, & minus. Ex hoc patet ad rationem, cū dicit, quòd formæ est limitare, & finire, verum est, quòd est limitare, & finire esse, & naturæ rei, quòd ad esse specificum, & qualitatem substantialem, non tamè propter hoc sequitur, quòd esse finiti vigoris, & virtutis, sequatur formam: quia hæc est alia finitas, & determinatio. Vel dicas, quòd formæ finitæ est limitare, & finire, nō formæ infinitæ, vt est Primus motor. Ad illud de tertio Physicorum, dico, quòd Aristoteles confutat infinitum in actu, & admittit infinitum in potentia, loquendo de infinito in magnitudine molis, non de infinito in magnitudine parte.

Ad
Zim.

perfectiois, & virtutis; non est ergo verum, quod ille neget infinitum à forma, & concedat infinitatem materie.

Ad probationem secundi fundamenti, ex illa propositione in maiori quanto, est maior virtus ceteris paribus, dico, quod hæc propositio fert secum solutionem, ait enim, quod est vera ceteris paribus, ergo non sufficit, quod materia augetur, ad hoc, ut augetur virtus alicuius: sed opus est, quod omnia sint paria, inter hæc autem requiritur præcipue intentio formæ, nam in maiori quanto, in quo etiam est intensior forma, est maior virtus: sed si assumas maius quantum, in quo sit forma minus intensa, quam formæ alterius quanti minoris, in illo quanto maiori, non erit maior virtus, sed minor, ut patet de Asino, & Leone, Asinus est maior Leone, quantitate molis, sed non est maior virtute, &c.

THEOREMA LV.

Primus motor mouet mediâtè primum mobile.

Exponitur, & probatur opinio Scoti.
Cap. I.

Scotus Scotus 1. Sent. dist. 8. quæst. 5. sed præcipue in quodlib. q. 7. G. tenet consequenter ad dicta, quod Primus motor secundum intentionem Arist. moueat mediâtè primum mobile, ita quod respectu primi mobilis est duplex motor, sicuti & respectu aliorum orbium, scilicet propria Intelligentia, quæ primum mobile mouet immediâtè, & primus motor, qui mouet idem primum mobile per propriam Intelligentiam, appropriatam primo mobili, reliqui orbis etiam habet propriam Intelligentiam motricem, vltra Primum motorem, qui omnibus illis Intelligentijs dat esse, & operari, ita, quod Primus motor nullum orbem immediâtè mouet, sed omnes mediâtè, primum tamen principaliter, & appropriate mouete dicitur, propter nobilitatem, & principalitatem eius. Hanc sitam sententiam paucis probat Scotus, immò videtur eam supponere, quasi de illa nulla sit contro-

Phil. Nat. Io. D. Scoti.

uersa, cum videatur Auerroes in hanc sententiam declinare. licet Zimara, & alij Auerrois læ oppositum de mente eius sustinere nitantur. Sed quidquid sit, de hoc videamus rationes Scoti, & rem ipsam consideremus. Arguit primò Scotus ex auctoritate Aristotelis, in 8. Physic. textu 78. & 79. & licet Scotus in eo quodlib. in-
1. 78. tendat probare, quod alia Intelligentia à prima sine producta, à prima tamen assumit pro medio, quòd Primus motor, qui est infinite potentie, non mouet immediâtè: & illud ex sententia Aristotelis in 8. Physic. probari ait. Videamus ergo hoc medium; Aristoteles in præcitato loco, tex. 79. probat, quod virtus infinita in vigore, non potest mouere immediâtè ali quod mobile, quia moueret in non tempore; hoc consequens est impossibile, ergo etiam antecedens est impossibile, scilicet, quod motor, qui est infinite potentie in vigore, moueat immediâtè aliquod mobile. Hæc argumentatione, quæ tota est Aristotelis, sumpta pro Maiori deditur: sed Primus motor est infinite potentie in vigore, ergo non mouet immediâtè Cælum, sed mediâtè tantum; Maiorem il lam, quæ est argumentum Aristotelis, probatur esse de mente Aristotelis: Probat in citato textu Aristoteles propositionem illam, quam secundo loco assumpsit ad probandum quod Primus motor caret magnitudine, nempe, quod virtus infinita non potest esse in magnitudine finita; probat inquam hoc modo. Primo assumit, quod maior virtus mouet in minori tempore, quam minor virtus; Vnde videmus, quod maior virtus calefactina, citius calefacit aquam, quam minor virtus. Ex hoc fundamento deditur si in magnitudine finita sit virtus infinita, sequitur alterum horum duorum absurdorum: nempe, vel quod non detur tempus vllum in quo talis virtus mouere possit; vel quod finita virtus æquali tempore mouebit cum virtute infinita: Dimisso hoc secundo absurdo, quod non facit pro nobis, probat primum absurdum consequi, quia iam suppositum est, quod maior virtus mouet in minori tempore, quam minor virtus, ergo infinita virtus in tempore minori in infinitum mouebit quia infinitum excedit fi-

T 3 nitum

nitum per exuberantiam infinitam, at nō datur vllum tempus minus tempore finito, in infinitum: quia tale tempus est non tempus, ergo virtus infinita in vigore, nō potest moueri: quia si moueret, moueret in non tempore; ex quo absurdū, & alio, quod dimissis postea sequitur, quod talis virtute infinita, non potest esse in magnitudine finita, vt ibi egregiè Vicomercaus exposuit. Modo ad propositum nostrū ex probatione consequentiæ istius absurdi facta ab Aristotele, conspicuè patet ex Aristotele, quod virtus infinita in vigore, non potest moueri immediate; sed si mouet aliquod mobile, mouebit mediatè; & quod primus motus, qui prodit ab illa infinita virtute, non est motus localis alieuius mobilis: quia illud moueret in non tempore; est ergo ille primus motus alterius rationis; nos autem dicimus, quod ille primus motus est productio Intelligentiæ, ideò dixit Aristoteles quod Primus motor moueat vt animatum, & desideratum, de quo infra. Ex his patet Maior nostræ rationis; Minor verò probata est in superiori Theoremate, de vigore infinito primi motoris; Ex hac ratione coadiuuatur etiam prima ratio facta pro infinitate vigoris: quia dum Aristot. in illa demonstratione vult ostendere, quod Primus motor caret magnitudine, & probat per hoc: quia mouet infinito tempore, & quod ideò habet infinitam potentiam, potentia autem infinita, non potest esse in magnitudine, neque infinita, neque finita, loquitur Aristot. de infinitate potentiæ in vigore, non in duratione, vt aduersarij exponunt; vt conspicuè patet ex probatione consequentiæ istius absurdi; conspicuè enim patet ipsum loqui de infinitate in vigore: quia loquitur de virtute infinita, ad quam sequitur hoc absurdum; hoc autem sequitur de virtute infinita in vigore: quia si adesset virtus infinita in vigore, moueret in non tempore, non autē sequitur hoc absurdum de virtute infinita in duratione; loquitur ergo Aristot. in eo loco de virtute infinita in vigore. Confirmatur: in eodem 8. textu 78. vult Aristoteles, quod motor infiniti vigoris, moueat cælum in infinito motu, id est tempore infinito. Subinfert Scotus, ergo non mo-

uet immediate, sed mediatè, scilicet mediante aliqua Intelligentia alia à prima; Antecedens est clarum: quia Arist. in illo textu supponit ex probationibus prius factis, quod Primus motor mouet æterno tempore, cum motus sit æternus; quod autem existimet Primum motorem, qui in infinito tempore mouet, esse infiniti vigoris, iam ostendimus in Theoremate prioribus: quia quod mouet infinito tempore, habet potentiam infinitam, & caret magnitudine; Consequentia verò deducitur: quia si moueret immediate moueret in non tempore, quod est inconueniens, vt dictum est supra; ideò necesse est quod moueat mediatè. Hanc etiam esse sententiam Arist. scilicet, quod Primus motor moueat mediatè, asseruit ab Auertoe 12. Metaph. tex. 41. & reuera illud aperte asserit Arist. loco citato.

Franciscus Piccolomineus libro de Cælorum motoribus, cap. 18. huic rationi respondet, primo eam refellit contra Scotum, deinde illam soluit: refellit hoc modo; ab eo sine medio mouetur primum mobile de quo Arist. in 8. Physic. tex. 79. format ostensionem, vt ostendat, quod caret magnitudine, at format ostensionem illam de Primo motore, & primo principio, etiam secundum Scotum, ergo primum mobile mouetur à primo principio sine medio. Secundò, illa ostensio vera est de omni motore Cæli, non de solo primo, ergo si ex ea colligeretur deberet dari aliquè mediū motore etiam colligeretur in quolibet motu Planetarum dari duplicem motorem, quod ipse Scotus inficiatur. Tandem rationem ipsam soluit: quia institutum Aristot. eo loci est, ostendere motum Cæli non posse effici à motore materiato, nec finito, neque infinito, & de illo habent vim ostensiones assignate.

Sed ex dictis patet, quod istæ reflexiones nullæ sunt, nec minus solutio; Prima, quidè reflexio re vera non potest dici reflexio: quia est ratio penitus diuersa à ratione Scoti, vt patet inspicienti formationem vtriusque; Scotus enim probat, quod primus motor non mouet immediate: quia moueret in non tempore; quæ est ratio Aristotelis in illo 79. textu vt visum

Resp.
Ficco
lomi-
noi.

Resj-
ciur.

Resj-
ciur.

et. Pic-

Con-
firma-
tur
pri-
mum
moto-
re ef-
se In-
finita
virtu-
tis in
vigo-
re.

est: Piccolomineus autem probat, quod Primus motor mouet immediatè, quia ostensio illa, qua Aristoteles probat Primum motorem carere magnitudine, fit de Primo motore, ecce, quod sumit penitus diuersum medium. Neque etiam conclusio hæc ratio aliquid contra Scotum, nego enim Maiorem; ad probationem verò, quæ erat, quia nunc conclusio non responderet principijs; nego hoc sequi: quia vt diximus in materia de vigore infinito, conclusio illa, quod Primus motor careat magnitudine, procedit ex duobus illis fundamentis, quod nulla virtus finita mouet per infinitum tempus, sed solum virtus infinita, & quod virtus infinita non potest esse in magnitudine; Ex his duobus sequitur, quod Primus motor caret magnitudine; Sed iste forsitan vult dicere, quod conclusio non responderet principijs, id est medio: vult enim quod mediū, quo ostenditur dari Primum motorem abiunctum à materia, sit motus localis, adeo quod si Primus motor immediatè non moueat primum mobile motu locali, motus non erit sufficiens medium; sed si hoc intendit in præsentī ratione, non est ad propositum: quia in eo loco non habetur talis ratio; huic autem rationi infra in solutione rationum oppositarum satisfaciendum est Achilles Zimara, & aduersatorum. Secunda reflexio nihil valet: nego enim, quod ratio illa concludat de alijs Intelligentijs, vt supra in materia de vigore infinito ostendimus, cap. 3. soluendo quartum; & dicam infra in solutione obiectionum aduersatorum. Solutio autem, quam adducit, nullius est momenti: quia in Theoremate de vigore infinito, cap. 1. perpendendo primam rationem Scoti, ostendimus falsum esse, quod institutum Aristotelis ibi sit ostendere motum Cæli non posse effici à motore inatefiato, sed esse ostendere motorem Cæli carere magnitudine. Secundo probatur eadem conclusio efficacissima ratione, que adducitur a Scoto in præcitato loco septimo quodlibeto, & ab Antonio Andrea 12. Metaph. quæst. 2. & a Ianduno 12. Metaph. quæst. 17. & est ista. Prima Intelligentia mouet in ratione appetibilis, & intelligibilis. Hæc propositio habe-

tur ab Aristotele 12. Metaphysicæ textu 36. Subinfero: sed intelligibile, & appetibile; mouet tantum intellectum, & appetitum, non autem illud quod caret intellectu, & appetitu, ergo Primus motor mouet tantum intellectum, & appetitum; Maior, vt dixi, est Aristotelis; Minor verò probatur: quia omne agens, & mouens, agit, & mouet passum sibi proportionatum; Hæc est clara de se, sed corpus carens intellectu, & appetitu, non est passum proportionatum ad pati ab isto intelligibili, & appetibili, ergo solum intellectus, & appetitus: Subinfero: sed Orbis celestis seclusa intelligentia neque est intellectus, neque habet intellectum siue appetitum, ergo Orbis non mouetur à Primo motore, qui est Deus immediatè, Hæc ratio proculdubio est efficacissima. Huic rationi respondet Zimara de triplici causalitate, & concedit, quod Deus mouet vt finis, & vt intelligibile: sed eum subinferimus, ergo non mouet effectiue Cælum, sed debet dari alius intellectus, qui moueat immediatè ipsum Orbem; Respondet, quod non sequitur hoc: quia illemet Primus sicuti est mouens in ratione finis, ita illemet Primus motor effectiue mouet Orbem, quia in separatis à materia, idem est efficiens, & finis: Hæc responsio non soluit: quia Aristoteles ibi declarat modū, quo Primus motor mouet, & inquit, quod mouet vt appetibile, & desiderabile; & adducit rationem: quia hæc solum non mota mouent, non ergo mouere potest pellendo, vel trahendo sine efficiente motu locali, vt inquit Zimara, quia talia mouentia etiam mouentur, sed mouet solum intellectum, scilicet Intelligentiam sibi proximam, (que dicitur anima Cæli, non ratione informationis, sed ratione propriae existentie,) & sic Primus motor est mouens, non motus: quia talia mouentia solum mouent, & non mouentur. Præterea, nos non negamus Primum motorem mouere primum mobile, sed dicimus, quod illud mouet mediare anima, & intelligentia appropriata ipsi primo mobili. Præterea, concedit, quod in separatis à materia, idem est efficiens, & finis, ergo efficientia primi mouentis, non est alterius rationis à causalitate finis; Consequentia

Resp.
Zim.

Reij-
ctur.

2. rō.
prin.
cipa.
lis.

probat, quia tunc non esset vera ista propositio: In separatis à materia, id est efficiens, & finis; sed esset quid diuersum; & confirmatur exemplo de balneo, quod mouet appetitum, & sic efficit, quod homo tendat ad balneum, & sic est causa finalis, & efficiens, ergo dum Primus motor mouet Intelligentiam sibi proximam in ratione finis, & illa mota à fine mouet Orbem, vt assimiletur primo mouenti, non distinguitur in primo mouente efficientia à causalitate finis. Per hæc eadem reijciuntur ea, per quæ respondet Piccolomineus ad hanc rationem in cap. 18. de Cælorum motoribus. Tertio principaliter adduco rationem ipsius Arist. in illo 12. Metaph. textu 36. assignat enim rationem, propter quam cogimur dicere, quod Primus motor mouet vt appetibile, & intelligibile; & est ista: quia ista sola mouent non mota, tunc arguitur sic eo modo mouet Primus motor, quo mouent illa, quæ dum mouent, non mouentur ab alio: sed sic est, quod illa, quæ dum mouent, non mouentur ab alio solum sunt quæ mouent, vt appetibile; ergo Primus motor solum mouet in ratione appetibilis, & desiderabilis, quod autem mouet solum vt appetibile, & intelligibile mouet solum intellectum, & appetitum, propter rationem nunc supra dictam, ergo non mouet Orbem, qui caret intellectu, & appetitu, sed ipsum intellectum, & appetitum; Maior, & Minor huius Syllogismi sunt Aristotelis expressè. Præterea, conspicuum est ex 8. & ex 12. Metaphys. textu 43. quod Primus motor est immobilis per se, & per accidens, Minor etiam ponitur ab eo in prædicto textu 41. Præterea, Deus est infiniti vigoris, sed quod est infiniti vigoris, non potest mouere aliquod mobile immediate motu locali, quia moueret in instanti, tamen Primus motor mouet ex Aristotele primum mobile, ergo mouet mediata.

Adducuntur rationes Aduersariorum, & soluntur. Cap. 11.

Aduersus hanc opinionem insurgunt multis rationibus: quarum principales hic adducam; Arguit Zimara q.

de triplici causalitate, & Theoremate 69. primo sic; Nullum datur medium ad probandum dari Primum motorem, nisi motus; quia solus naturalis demonstrat dari Primum motorem via motus: at si Primus motor non mouet immediate primum mobile, & vt efficiens, hoc medium erit insufficientis: neque naturalis poterit ostendere dari Primum motorem. Hanc rationem tanti fecit Zimara, quod eam putarit insolubilem; Eadem vtitur Gregorius de Arimino, 2. Sent. dist. 1. quæst. 1. artic. 2. vbi nititur probare, quod Primus motor mouet immediate. Secundo, Arist. in 12. Metaph. textu 43. inuestigat numerum Intelligentiarum ex numero Orbium; & ita tot esse statuit Intelligentias, quot Orbis. Ratio autem hæc non valeret, nisi omnes Intelligentiæ mouerent immediate Orbis: nam si vnus Orbis haberet duas Intelligentias, profecto non essent tot Intelligentiæ quot Orbis: sed essent plures Intelligentiæ quam Orbis. Tertio, sæpe habetur apud Arist. 3. telem, & est verisimile, quod Intelligentiæ agunt in duplici genere cause, scilicet, finalis, & efficiens; ergo nedum mouent in ratione appetibilis, & intelligibilis, sed etiam in ratione efficientis, & ita mouent cælum immediate; plures alias rationes adducit ad ostendendum hanc fuisse mentem Auerois: sed de hoc parum est curandum. Pro hac sententiâ quæ to loco adducitur au Authoris expressè Philosophi, in 12. Metaph. text. 38. vbi aperte Philosophus ait, quod Primus motor mouet primum mobile motu lationis, quo primo mobili moto, reliqua mouentur, ergo Primus motor mouet immediate; & in eodem, 12. text. 43. ait Arist. quod præter simplicem lationem vniuersi, qua mouere dicimus substantiam immobilem, scilicet primam, cæteræ lationes Planetarum sunt æternæ; Ecce, quod aperte ait Arist. primam lationem fieri à Primo motore. Quinto Franciscus Piccol. lib. de Cælorum motoribus, cap. 17. Ille motus, qui sæpe ab Arist. nuncupatur motus totius, in quem cuncta conspirant, qui est regularis, & mensura, & tamquam vita aliorum motuum, ab eo solo motore prodire potest, qui obtinet conditionem totius, est princeps

princeps cunctorum, ex quo cuncta pendunt, & per quem cuncta perficiuntur: sed hic solus est Deus, ergo Deus mouet effectiue, & immediatè primum mobile. Confirmatur: quia Aristot. resoluens corpora caelestia in 8. Phys. & 22. Metaphys. nunquam ea in plura resoluuit quàm in duo, scilicet, in mentem secretam à mole mouentem, & in corpus mobile; ergo cuiuslibet corpori mobili caelesti solùm competit vnus motor, ergo primum caelum habet vnicum motorem, qui est Deus.

Ra.
tio
Greg.
de 4.
sim.

Sextò, Alij, vt Gregorius, nisi primum mouens moueret effectiue primum mobile, esset otiosum, secundum Arist. & esset superfluum in mundo. Septimò, Alij ita arguunt, Aristot. in 8. Physicorum textu 78.

6. probat Primum motorem esse impartibilem, ista demonstratione: quia si esset in magnitudine, vel illa esset finita, vel infinita: non infinita, quia illa non datur; non finita, tum, quia tunc moueret in non tēpore: tum, quia virtus finita moueret in equali tempore cū virtute infinita; at deductio illa, quod primū mouēs, moueret in nō tēpore: non sequitur, si ipse moueat in ratione finis, sed tantum si dicamus ipsum mouere in ratione causae efficientis.

Sol.
mim.
zur.
Ad 1

Verùm rationes istae nullius sunt momenti; Ad primam quae est Zimarae, respondetur, quòd sufficit Physico via motus deuenire ad vnum primum mouens immobile: sed ad ipsum Physicum non spectat cognoscere quomodo primus motor moueat, sed hoc pertinet ad Metaphysicū, qui etiam secūdu Zimaram considerat quid est, de ipso primo motore; Vnde in Physicis nunquam dixit Philosophus quomodo primus motor moueat, sed in Metaph. dicendo, quòd mouet, vt appetibile, & desiderabile, ideo non elicitur ex hoc medio motus, an Primus motor moueat mediatè, vel immediatè, sed fat est, quòd per motum aeternum scimus deueniendum esse ad vsum Primum motorem immobilem; vnde nos negamus Primum motorem esse causam efficientem motus: sed dicimus, quòd non est applicatus Orbi, ita, què immediatè moueat: sed dicimus, quòd mouet mediatè efficiēter; dicimus insuper, quòd haec efficientia, & causalitas motus, non est distincta à causa

litate finis: neque enim arbitrari debemus, quòd Deus moueat primum mobile, vt homo mouet lapidem, & vt manus baculum, hoc enim esset valde stultum, & tamen hoc modo aduersarij videntur velle Primum motorem mouere, cum enixè sustineant, ipsum pellere, & trahere primum mobile: sed dicimus, quòd mouet vt obiectum intelligibile, & appetibile mouet, hoc enim genus motionis est nobilius, & haec sola non mota mouent, sed de hac efficientia primi mouentis, in sequenti plura dicemus. Quòd autem haec sit intentio Arist. in 8. Phys. patet: quia sic procedit ibi ostendēdo, quòd omne quò mouetur, ab alio mouetur, in quocūque genere motus: & sic in mouentibus localiter, deueniendum esse ad vnum mouēs, quod sit immobile per se, & per accidēs; quomodo autem illud primum mouens immobile, moueat, non disquirunt Physici: quia sufficit illi ostendere de Primo motore quod est; Per hoc idem patet respondendum esse hoc modo ad alias auctoritates probantes Deum esse motorem, vt ad illam ex 3. Phys. Mouentia, alia sunt mota, & sunt Physicæ considerationis; alia mouentia non mota, & haec non sunt Physicæ considerationis: ista enim auctoritates, & similes, non plus concludunt, quàm quod Deus, & Primus motor, est mouens: sed quomodo moueat, non habetur ex illis: quia hoc ad Physicum non spectat, sed ad Metaphysicum.

Ad 2.

Ad secundam in qua aduersarij faciūt maximam vim, Respondet Antonius Andreas, in 12. Metaphys. quod ibi Philosophus accipit pro vno, & eodem motore Primum mouens immobile, & Intelligentiam immediatè mouentem primum mobile, & ideo primo mobili vnicum videtur assignare motorem; Et haec responsio potest sustineri: quia Arist. ibi enumerat motores per se, licet autem primum mobile moueatur à duplici motore, quia tamen intelligentia recipit virtutem mouentem à primo motore, ideo Primus motor enumeratur tamquam proprius motor; Quòd si quis dicat, etiam ceteræ Intelligentiæ aliorum Orbium recipiūt virtutē à prima, ergo nō sunt per se mouētes. Respondet, quod id est iudicādū de primū Intelli-

Intelligentia, & alijs, respectu Primi motoris, tamen, quia primum mobile est alijs Orbibus nobilissimum, motus eius ab Aristot. tribuitur Primo motori. Tamen ego puto melius respondendum esse, quod Aristot. per primum mobile intelligit aggregatum ex Orbe & Intelligentia, adco quod cum dicit Primum motorem mouere Cælum, per Cælum intelligit Intelligentiam, & Orbem; & sic primo mobili assignat vnicum motorem; Et quod hæc sit intentio Arist. probatur: quia Arist. in textu 36. ait Primum motorem mouere, vt appetibile, & intelligibile, modo, Orbis ille, & primum mobile, circumscripta Intelligentia, non habet intellectum, neque appetitum, & ita non potest moueri ab appetibili, neque ab intelligibili, ergo illud, quod mouetur à Primo motore, est aggregatum ex intellectu, & Orbe. Item in calce textus 37. ait, quod Primus motor mouet primum mobile, vt amatum, & desideratum, Cælum verò siue primum mobile motum, reliqua mouet; Ecce a parte, quod per primum mobile, & Cælum accipit aggregatum ex Intelligentia, & Orbe; Et hæc fuit causa, propter quam Alexander, & alij dixerunt Cælum esse animatos. Quod si quis dicat, hoc etiam dici posset de alijs Intelligentijs & Orbibus, quod mouentur à Primo motore, dicitur: quod verum est: nam Primus motor non solum mouet primum mobile, sed alios Orbes; vnde inquit: Cælum vero motum, alia mouentur, & mouet illos in ratione amati, quia sæpè accipitur aggregatum ex Intelligentia & Orbe; mouet ergo Primus motor omnes Orbes, quia mouet Intelligentias assidentes Orbibus illis: dicitur tamen appropriatè mouere primum mobile, quia cum ab illo cæteri motus pendant, & sit nobilissimus illis, iure eius motio tribuitur ipsi Primo motori: & ita, quot sunt Orbes, tot sunt Intelligentiæ; Primus motor verò superest, vt diximus. Quod etiam primus motor non sit appropriatus alicui Orbi, Sed super omnia, & alijs omnibus tribuat vitam, patet ex ijs, que in calce 12. Metaph. textu 52. dicit Arist. vbi illas Intelligentias & mundum comparat familias, in quibus alij serui sunt, alij filij, ipsum verò Primū

Alia
ratio
cur
primo
motor
nō
mō
ueat
im-

motorem comparat Patrifamilias, & Ducem, & Principi, non ergo proprium eius munus est aliquam spheram voluere, sed omnibus alijs Intelligentijs præbere virtutem & potentiam. Confirmatur etiam: quia nunquam Aristot. dixit de alijs Intelligentijs, quod moueant in ratione amati, & desiderati; sed solum dixit hoc de Primo motore.

medi
ari.
Cōfir.
ma-
tio.

Ad tertiam, non negamus in Primo motore efficientiam; sed dicimus, quod non efficit immediatè motum localem primi mobilis: quia eius efficientia non distinguitur ab eius causalitate finali, seu idem in separatis à materia, quod clarius infra patebit dum loquemur de modo, quo Deus producit Intelligentias secundum Arist.

Ad 1.

Ad quartam, ad illas duas auctoritates patet ex dictis; ad secundam rationem dicit quidem Aristot. Primum motorem mouere primum mobile motu rationis, sed per primum mobile, & per Cælum non intelligit corpus cæleste exclusa Intelligentia, sed aggregatum ex Intelligentia, & Orbe, vnde iste mouet Intelligentiam dando illi esse, & virtutem mouendi, sed ipsa postea immediatè mouet Orbem.

Ad 4.

Ad quintam dico, quod illa ratio Piccolomini cōcludit illum nobilissimum, & præstantissimum motum primi mobilis provenire à Primo motore; & hoc nos gratis concedimus; sed non cōcludit, quod proueniat immediatè.

Ad 5.

Ad confirmationem dicimus, quod quodlibet corpus cæleste habet propriam Intelligentiam assidentem, & ideo iure Arist. resoluit illa in Mentem, & Corpus, tamen non propter hoc sequitur, quod Primus motor sit applicatus primo mobili, quia est cæteris Intelligentijs excellentior, quippè qui illis vitam, & esse tribuit. Possumus etiam dicere, quod Aristot. dum loquitur de primo mobili, & diuidit illud in Mentem secretam à materia, & Orbem, per Orbem intelligit aggregatum ex Intelligentia, & Orbe, cum ipsum aggregatum habeat rationem passiuam; solum Primus motor actiuus absque vlla passione, cum neque esse, neque virtutem

tutem

tutem ab villo alio recipiat.

Ad 5. Ad sextam dico, quod non est otiosus Primus motor, licet non moveat motu loco, asserit enim Arist. 12. Metaph. textu 39. quod est vita felicissima, & quod in contemplatione sui beatus; & certè, qui huic argumento nituntur, videntur 12. Metaph. non legisse: quia ibi Aristot. expressè dicit, vitam Primi motoris esse beatissimam, eamq. consistere in contemplatione sui ipsius, non in rerum, extra se ipsum, ne vilesceret intellectus ille; & apertè in illo textu 39. ait, quod ipso idem est intellectus, intelligens, intelligibile: & subinfert, quod est speculatio sui ipsius, & est delectabilissimam, & optima; munus ergo primi motoris, & Dei Benedicti, nõ est voluere, vel pellerè corpus illud celeste, sed speculatio sui ipsius, etiam secundum Aristot. quod est maxime congruum veritati Christianæ; & mirum est, quod dum Aristotel. veritatem ipsam attingit, sui expositores illum pervertere volunt.

Ad 7. Ad septimam dico, quod ratio illa cõcludit, motorem habentem infinitam virtutem mouendi, carere magnitudine, vt diximus in Theoremate de primi motoris infinitate in vigore; de modo verò, quo ille motor moveat, ex illa ratione nihil habetur, idè negatur consequentia, scilicet, quod inconueniens illud non sequatur, si moueat in ratione finis, quia illa est motio effectiua, quæ intenditur secundum vim mouentis.

THEOREMA LVI.

Omne aliud citra primam intelligentiam est causatum, ita quod secunda Intelligentia Cælum, & Matetia prima sunt causata.

Explicatur opinio Scoti, & eius prima ratio adducitur, & contra Aduersarios dilucidatur, & confirmatur. Cap. 1.

Scot. **D**e opinione Philosophorum, & maxime Aristot. & Auicennæ, est maxima disputatio, quid de hac re dixerint, tamen Scotus 7. quæst. quodlib. & 1. Sententiarum dist. 8. q. 5. in initio, ait se non

velle imponere absurdiorè sententiam illis, quam eliciatur ex dictis eorum. Aliqui ergo dicunt ipsum Aristot. sensisse Intelligentias, & entia æterna, necessaria esse incausata vt Henricus, & alij, cum quibus multi ex modernis concordant: tamen cum hoc dicunt aliquo modo pòdere a prima, quia videtur illis, quod sit contradictio, dicere, Intelligentiæ sunt æternæ, & necessariæ, & tamen sunt ab alio; Scotus verò ait Philosophum existimasse entia æterna, & necessaria esse causata, & producta à prima Intelligètia per emanationem; neque hoc est contradictio apud ipsum: quia tenet hoc falsum principium, quod Deus agat necessariò extra se; ad hoc autem consequitur, quod effectus immediatè proximus Deo, sit æternus: quia non potest non esse, & tamen est causatus; Hinc ergo esse mentem Aristotelis probat Scotus primo in 12. Metaphysices textu 52. vbi declarat omnia entra licet non similiter, & essentialè habere ordinem inter se, sed magis ad vnu primum, ita quod in entibus vnum pendet ab altero, & omnia à primo; & dat exemplum de familia, in qua serui, liberi, & iumenta habent ordinem ad patrem familias, & ab illo dependent, sed non similiter; dicit etiã exemplum de exercitu, in quo est vnum supremum caput, ita in toto vniuerso euenire ait, & eadè inquit, entia nolūt male disponi, vnus ergo Princeps. Ex his omnibus apparet, quod omnes etiam Intelligentiæ pendent in esse a Primo Motore, & consequenter omnia sunt causata præter primum: sicuti in familia omnes pendent à Patre familias; Confirmatur: si enim aliquid aliud, vt Intelligentiæ secundæ, essent infinitæ, & incausatæ, & æquales primæ, non possent ordinari essentialiter ad aliud, quia infinitam intensionem, non potest subordinari essentialiter alteri, nec sicut ad finem; quia vnum infinitum non est propter aliud bonum: neque ad aliud bonum, vt ad principalis, quia nihil est principalis bono infinito; si ergo ceteræ Intelligentiæ essent infinitæ, & improductæ, nõ haberent ordinem essentialè ad primū, quod est inconueniens: quia bonum Vniuersi consistit in vtroque ordine, sed maxime

Henricus.

1. 28 Scoti.

Cõfir-
ma-
tur.

ximè in ordine ad primum, vt explicat Philosophus, in 12. Metaph. text. 52. Ratio ista adducitur a Scoto de Intelligentijs, sed concludit etiam de alijs, quia si Intelligentiæ pendet in esse a Primo motore, magis Cælum, & materia prima, & ego eam confirmo autoritate Arist. in eodem 12. textu 38. in calce, vbi habet hæc verba. A tali ergo principio tum Cælum, tum natura dependet; & primo de Cælo, textu 100. inter multa habet hæc verba. Vnde & alijs communicatum est, his quidem exactius, his autem obsecutus, esse, & viuere. Ex quibus locis aperte patet, quod omnia præter primum ens, & primam causam, habent entitatē causatam, & dependentem ab illo Primo motore.

*Resp. Hæri-
ci.* Respondetur hic ab Henrico, quod in Intelligentijs est ordo, non tamen est causalitas, sicuti in numeris, & figuris est ordo, & ita vna dependet ab alia, & omnes à prima, & tamen non causantur ab illa; Contra; Hic ordo est essentialis, vel accidentalis, non est dicendum quod sit accidentalis, quia in causis accidentaliter ordinatis, causa secunda in quantum causat, non dependet à causa prima, ex Scoto, in primo Sent. dist. 2. q. 2. sed potest per se effectum producere: sed in causis essentialiter ordinatis, secunda in quantum causat, dependet a prima. Item in causis accidentaliter causantibus, causalitas est eiusdem rationis, nam Socrates, & Cicero eius filius, habent causalitatem eiusdem rationis, sed in causis essentialiter ordinatis, causalitas est alterius rationis: quia prima est perfectior secunda. Tandem causæ accidentaliter ordinatæ, non omnes requiruntur simul ad causandum, sed vnaquæque per se sufficit, Socrates enim ex se generat sine Platone Patre suo, sed causæ essentialiter ordinatæ necessariò omnes simul requiruntur.

*Respon-
sionum.* Ex his patet, quod Intelligentiæ, & prima causa, quæ sunt causa horum inferiorum, sunt essentialiter, non accidentaliter ordinatæ: quia omnes simul requiruntur cum prima ad causandum; quod si quis dicere vellet illas esse accidentaliter ordinatas, vt sunt Individua specierum, cogeretur dicere, quod etiam essent cau-

satæ, quia vniuersus ordo causarum accidentaliter ordinatarum, pendet ab ordine causarum essentialiter ordinatarum, & insuper vnaquæque causa accidentalis, ab alia dependet in esse, Individua enim perpetuantur, quia Cælum, & Intelligentiæ, & alia causæ essentialiter ordinatæ, sunt perpetuæ, & dant esse; & vtrà hoc vnumquodque Individuum recipit esse ab alio Individuo. Ad propositum ordo essentialis sic se habet, quod ea, quæ à tali ordine dependet, ab alio dependet in essendo; quia destructo primo illius ordinis, reliqua collaberentur; & si destructo primo, non ruerent alia, esset ordo accidentalis non essentialis ad illum primum; modo, si primum mouens non esset, nihil aliorum esset, si quidem ab eo dependent omnia: ergo alia Intelligentiæ pendet in esse à prima. Præterea, etiam est vt Princeps & pater familias, ergo secundæ causæ habent dependentiam in esse ab illo, quia habent ordinem essentialium ad illam. Præterea, stat argumentum in robore, satis enim est nobis, quòd secundæ Intelligentiæ ordinantur, & dependent à prima, sed incausatur, & inproductiua est a se, & ad nullum ordinatur, alioquin etiam prima Intelligentiæ, vt Deus, posset ordinari ad aliud, & dependere ad aliud; at hoc negatur in Deo, hac sola ratione: quia est incausatus, ergo cetera Intelligentiæ sunt causatæ; Quod verò dicitur de numero, non est ad propositum: quia maior numerus dependet a minori, quia minor materialiter acceptus, est pars maioris, & sic maior in essendo dependet à minori, tamquam totum à parte; sed minor numerus formaliter acceptus, non est aliquid maioris numeri, & sic maior nõ dependet à minori, neque minor à maiori: in his autem Intelligentijs, nihil est quod habeat rationem totius, & partis, sed omnes sunt actus: est ergo necessè si habent ordinem, & dependentiam ad primum, quòd dependant in esse, & in causari: quia circumscripta hac causalitate à prima, non remanet vlla ratio propter quã alia Intelligentiæ ordinentur, & dependant à prima.

Alij respondent ad hoc argumentum, & has autoritates, quòd intelligentiæ *Resp. alio-*
dependant

reij dependent a prima quo ad operationem
ciur. tantum. Contra, vel intelligunt, quod se-
cundum intelligentiam nullam habent ope-
rationem nisi à prima; vel intelligunt,
quod intelligentiæ secundæ habent pro-
priam operationem, vt mouere imme-
diate Cælum: sed tamen hæc suam ope-
rationem exercere non possunt absque
auxilio primæ; primum non potest dici:
quia quod à se habet entitatem, habet et-
iam operationem à se, & quod non habet
operationem à se, neque etiam entitatē:
si quidem operatio indicat entitatem, &
qualis est operatio, talis est entitas causa-
tiua illius operationis, quia operatio pro-
dit à principijs in rebus subiectis; si ergo
secundæ intelligentiæ sunt à se, est mirum,
quod nullam habeant per se operationē.
Essent etiam entia inferiora quocumque
ente materiali, cum nullum tale sit, quod
non habeat propriam operationem; si di-
camus secundum, ergo non sunt ex se in-
causata, quo ad esse, quia tunc possēt per
se operari, sed egent auxilio primæ, ergo
prima est prior illis, non potest autem as-
signari ratio illius maioritatis nisi hæc,
quod prima est à se, relique ab alio, alio-
quin hæc diuersitas esset à casu.

Resp. Alij respondent ab his authoritatibus,
alio- quod alia intelligentiæ, & entia æterna,
rum. solum pendunt à prima, quo ad conser-
uationem, non quo ad causam efficien-
tem, vt Piccolomineus in duobus libris
de Creatione, sed maxime in secundo li-
bro c. 7. & 11. ait etiam pendere à prima

Reij- tamquam a forma, & à fine. Contra. Hęc
ciur. conseruatio siue sit respectu esse, ita
quod esse intelligentiarum secundarum
non possit perpetuari nisi à virtute, & in-
fluxu primæ intelligentiæ; in quo sensu ip-
si loquuntur, siue hæc conseruatio sit re-
spectu operationis, ita quod secundæ in-
telligentiæ solum dependent à prima, vt
possint operari, nulla est nam hoc secun-
dum reducitur ad primum, quia quod
dependet in operari, non est à se, sed ab
alio, vt nunc supra dicebamus; & sic con-
seruantur, quo ad esse, tunc sic: Conserua-
tio quo ad esse, est continua datio esse: nã
quod conseruat entitatē rei, continuo dat
entitatem rei, vt de se patet inspiciendo
quid sit cõseruatio, vt optimè docet Sco-

tus 2. Sent. dist. 2. q. 2. Respondendo ad pri-
mum principale; & etiã declaratur, quia
in his corruptibilibus cõseruare est vita-
re contraria rei cõrumpentia, vt submi-
nistrare alimētum, quo res perpetuatur;
at hoc est dare esse in illis vero quæ non
cõrumpuntur per motum, & mutatio-
nem, sed per desitionem, si ad sit cõser-
uans, opus est, quod perpetuet esse per
quãdam manutentionem illius entitatis in
esse, ne deficiat hæc talis manutentionia,
quæ est continua datio esse, quod enim
conseruat sic esse, dat esse. Confirmatur:
quia si illa entitas eget cõseruante, de
se est fluxibilis, & possibilis non esse, per
conseruantem autem remanet in esse, ergo
de se est causata, & non summe necesse-
saria, quia tunc nullius auxilio in esse
indigeret. Præterea, quæro quæ de causa
egent cõseruante? certè quia per se esse
non possunt, alioquin frustra diceretur
illas p̄dere a primo tamquã a cõseruã-
te, ergo intelligentiæ ex eo, quod pendunt
à prima causa, sunt causate, patet itaque,
quod sic respondendo nihil dicunt.

Alij vt Achillinus quodlib. secundo *Alia-*
loquens de intelligentijs, soluens quod-
re- dam argumentum in calce secundæ vic,
spasf. qua arguit contra Philosophum, dicit
quod Philosophus non concedit intelli-
gentias, neque alia entia necessaria con-
seruari a Prima, sed quod ipse intelligen-
tiæ seipsas conseruant laborando vt illi
primæ se assumunt, sicuti illa intendit o-
perari id, in quo consistit eius perfectio:
ita intelligentiæ se conseruant, quia inten-
dunt assimilari primæ, & in hac ope-
ratione consistit earum perfectio, ita quod
ipse se conseruant.

Contra, quod est possibile de se, non po-
test perpetuari à se, at intelligentiæ per se
sunt possibles de se, ita quod egent con-
seruatione, ergo non possunt a semetipsis
conseruari. Minor conceditur ab ipso:
nam non negat Achillinus, quod non
conseruentur, sed inquit, quod a seipsis
conseruantur per operationem, ita quod
operatio est causa cõseruatiua, quod si
non operarentur, non se conseruent, &
deficerent, ergo.

Minor est concessa; Maior probatur:
quod à se habet possibilitatem, non habet
perpetui-

Reij-
ciur.

perpetuitatem; quia hoc implicat contradictionem, esset enim per se corruptibile, & non corruptibile. Item tunc non haberent dependentiam à prima, nam prima nullatenus haberet actionem circa se condas, & tamen Philosophus ait, quod à prima pendet Cælum, & tota natura, &c.

1. *re-*
spisio
recon
tior. Quidam respondent tripliciter. Primo, quod locus ille ex primo de Cælo textu 100. non intelligitur de prima intelligentia; sed de corpore cælesti, vt ex ponit Alexander, quod probant: quia attributa illa, vt esse, quod habet significare ibi situm, & habere optimam vitam, & sufficientissimam, non competunt intelligentijs, quia ista, inquit, non tribuit Deus intelligentijs secundum essentiam; nec que enim habent situm, sed neque habent vitam à prima, sed à se; quod patet ex illis verbis superioribus, quod toto æuo viuunt, & habent vitam sufficientissimam; ergo illam non habent à prima, saltè quo ad essentiam. Secunda responsio. Estò illud intelligatur de intelligentijs, hoc verificatur de illis, quatenus effectiue applicatur Cælo, & mouent Cælum, Cælum enim tunc viuere, & habere esse dicitur; cum mouetur; & ab eo alia mouentur, & tunc communicare esse, non competit soli Primæ intelligentiæ; sed alijs omnibus, quia omnes mouent, & dant esse. Tertia responsio. Prima intelligentia dicitur dare esse, quia sua præsentia ad est omnibus rebus, & est causa, vt sint secundum suos gradus ordinis in vniuerso.

2. *re-*
spisio Verum istæ responsiones non soluant, non prima, quia clatum est Aristotelem ibi loqui de primo, & summo ente, etiam secundum Aphrodisæum, prout referunt Simplicius, & Auerroes ex Themistio ibi: licet dicat posse intelligi quoque de Cælo: sed quod loquatur de Primo mouente patet, loquitur enim de ente, quod est extra Cælum. & est in extrema latiore, vt patet ex verbis textus; illud ens autem secundum omnes, est Deus solus, & confirmatur: quia postquam dixit, illa etiã quæ sunt in extrema latiore sempiterno æuo frui; subiungit, quod hoc nomen æuum antiquis habitum est significare quid di-

num, nam significat quidem spatium vite, quod à natura vnicuique rei tributum est: vnde æuum quandoque significat idem quod saculum; & hac ratione tota duratio Cæli dicitur æuum; tamen propriè significat omne tempus siue tempus infinitum, quia sumit denominationem ab eo, quod est semper, & est idem quod immortale, & diuinum; & tunc postea subiungit, ab hoc, quod est semper immortale, & diuinum, communicatur alijs esse, & viuere, his quidem clarius, his verò obscurius. Ex his ergo patet, quod intelligit primam intelligentiam esse eã, quæ propriè sempiterno fruatur æuo; & confirmatur; quia vterius reddens rationem dictorum, scilicet, quod primū ens sempiterno æuo firmitur, non recipiat esse, sed alijs communicet, inquit, quia secundum omnes, omne diuinū est intrans mutabile, præsertim autem primum; ac maximè summum necesse est esse huiusmodi; & reddat rationem: quia non haberet aliud quod ipsum moueat, quia non esset primū; neque habet prauitatem vllam, neque indigentiam. Ex his ergo patet, quod loquitur de primo ente; & licet prius loqueretur in plurali, & dixerit entia, quæ sunt extra Cælum, non senescere, &c. tamen se declarat postea loqui in particulari de primo ente, atque ait, ab illo tamquam à maximè diuino, & maximè perpetuo pendere esse, & vitam aliorum; Cum ergo alie intelligentiæ sint entia distincta à Deo, necesse est, quod eorum esse, & viuere, pendeat à prima.

Et per hoc confutatur ratio Adversariorum: patet enim ibi Arist. per esse non intelligere situm, sed essentiam rerum, neque enim ibi vllum est propositum de sitū, neque de ordine vniuersi; sed de pendentia rerum in esse à primo ente; saltem est etiã illa predicata habere vitam à Deo, non competere intelligentijs alijs à prima, nam hoc aperte ait Arist. ergo in agis debemus credere Arist. se explicanti, quam istis. Nec valet ratio sempiterno æui intelligentiæ firmitur, ergo non habent esse à prima: non enim valet consequentia: quia vt colligitur ex eo loco, æuum non eodem modo dicitur de omnibus, nam in temporalibus vita cuiusque ani-

Rej-
citur.
2. *re-*
spisio

Ad
aduer-
sar.

que animalis dicitur ætium eius: ergo du ratio aliarum intelligentiarum, licet sit ab alio illis communicata, potest dici ætium, & æternum, non tamen eo modo, quo est in primo, quia in eo non solum est æterna duratio: sed etiam à se, quia ipse est sors, & radix omnis ætium in intelligentiis, verò est ab alio, scilicet a prima.

*Relj-
citur.
2. re-
spõsio*

Neque secunda responsio valet, tum, quia Arist. loquitur absolute, ait enim alijs à primo communicatur esse, & vivere, his quidem clarius, his verò obscurius. Præterea, si Deus effectivè applicat intelligentias Cælo, ergo efficit aliquid; nam illa applicatio est aliquis effectus, non formalis, ergo effectivus, siue per modum causæ efficientis; sed pater Aristotelem ibi loqui de esse absolute, non de applicatione ad motum.

Tertia etiam responsio est vana: quomodo enim Deus presentia sua potest esse causa, ut sint secundum suos gradus; ordinis vniuersi: nisi habeat aliquam efficientiam in ipsa entia, non est intelligibile.

*Bac.
coij.
Resp.*

Ioannes Baconus 2. Sentent. distinct. 3. quæstione prima, artic. 4. respondet, quòd dependent à prima, non in ratione causæ efficientis, sed in ratione causæ finalis: sustinet autem, quòd causa finalis dat esse, & nobiliori modo quàm efficiens, & concedit aperte, quòd etiam ætium, ut Cælum, & Intelligentiæ habent esse post non esse, & quòd hoc concesserit Philosophus. Hoc legitur clare in calce articuli quarti, soluendo rationes; Causa autem propter quam negat veram causalitatem in ipsis, est: quia reputat, quòd omnis causalitas vera, sit per motum, & mutationem, & quia hæc entia non habent esse per motum, & mutationem, idè negavit, quòd sint efficienter à prima, tamen concessit, quòd habeant esse ab ipsa tamquam à causa finali, & ait, quòd hic modus est excellentissimus, & hic modus est modus emanationis, quem nos concedimus: & hoc pacto ait Philosophum concedere creationem, conuenit ergo nobiscum re, solum differt in modo loquendi, & in obstinatione.

*Greg.
de A.
rim,*

Gregorius de Arimino in 2. Sentent. distinct. 1. quæst. 1. artic. 1. in solutione

difficultatis similiter facit hanc distinctionem, de efficiente verò, quem appellat agens verum, & de efficiente per similitudinem, qui est hic, quem nos appellamus agens per emanationem; concedit primam Intelligentiam esse efficiens per similitudinem, ut exemplum de forma, quæ est causa productiua suorum accidentium, & proprietatum consecutiue, ut forma ignis respectu leuitatis: & hoc modo concedit Deum producere Intelligentias; patet autem, quòd hic modus concordat nobiscum, solum differt in verbis, nam & ipse confitetur, quòd re vera habent esse post non esse, & sic de se sunt causabiles quòd ad entitatem, sicuti accidentia, & proprietates formarum substantialium sunt effectæ, & productæ post non esse à forma, nunquam prima forma habet esse sine Intelligentiis secundis per aliquod tempus, sed solum prioritatem nature, ita nos dicimus de prima Intelligentia respectu secundarum. Eadem videtur esse sententia Francisci Piccolomnei in secundo lib. de Creatione, adeo quòd nobiscum re sunt, sed verbis discrepant, & voluntate.

*Picco-
lom.*

Secundò principaliter pro confirmatione huius rationis Scoti arguo ad conclusionem ex exemplo allato ab Aristotele de exercitu, loquens enim Aristoteles de ordine vniuersi, & de entibus in ipso, ait, quòd se habet veluti exercitus, in quo vnus est supremus, alij inferiores, & minores, & tandem aliqui qui solum obediunt, & supponit, quòd in hoc exemplo entia non considerantur, ut entia sunt, & ut homines sunt, neque vilo alio modo; sed solum, ut milites sunt, & ut persone bellæ, quia aliæ considerationes non sunt ad propositum; tunc sic arguo; Omnes qui sunt in exercitu, ut milites sunt, pendunt à primo Duce, nam ipse est qui infertiores milites pecunia ducit, & sic dat illis esse milites, Centuriones, & Duces cuiuscunque cohortis, habent ergo esse à supremo Duce, qui illos instituit, vel de eius mandato instituiuntur à maioribus Ducibus in tali gradu; tandem omnes Duces inferiores, & etiam superiores, ut Duces legionum, ac Vices gerentes in tali esse, à primo Duce constituuntur; Hoc ergo est ve-

est verum, quòd omnes personæ exercitus in tali esse dependent à primo; tunc sic: ergo in ordine mundi, omnia entia pendunt in tali esse, quod habent à prima causa, & ita Intelligentiæ quæ sunt prima, & vna est maior altera, pendent à prima in tali esse; ab ipsa enim habent esse tales, & sic de Cælo, & de alijs, alioquin similitudo non valeret; unde sicuti in exercitu percutiente Duce, nihil remanet; Ita in mundo. si periret primus motor (dicebat Philosophus) omnia perirent: nam nisi daretur substantia æterna necessaria (dicebat Philosophus in 12. Metaphysices, textu 29.) motus destrueretur. Hoc etiam aperte voluit innuere in illo exemplo de exercitu, & de patrefamilias, apud què dicebat alios esse propinquiores, & propter hoc maioris nobilitatis, alios remotiores, & propter hoc minoris nobilitatis.

3. r̄. Tertiò, Nobilium dominium est tribuendum Deo, at dominium Monarchicum est nobilium, quam Aristocraticum; ergo Deo tribuendum. Sed aduersarij ponentes omnes intelligentias esse incausatas, & solum quandam paruam relationem habitudinis respectu primæ, vt reuerentiæ amantes, faciunt dominium mundi Aristocraticum: nam in Aristocratiâ vera, Princeps solum ordine est primus, & quadam reuerentia, sed in uigore, & potetia, non plus valet quam alius Senator; Ita isti dicunt de Deo; at hoc dominium ab Aristotele non reputatur optimum, sed solum Monarchicum, in quo tota potestas est apud Principem vnum, & hoc voluit innuere Philosophus, dum exemplificauit de exercitu, & patrefamilias: nã apparet, quod in his est dominium Monarchicum, non Aristocraticum: dixit enim entia nolunt malè disponi, vnus ergo Princeps.

Adducuntur alia rationes Scoti ad idem probandum, & dilucidantur. Cap. II.

4. r̄. Pro eadem Conclusionem arguit Scotus in eodem quodlib. sic. Aristotele: 12. Metaphysices tex. 36. ait, quòd Primus motor mouet vt appetibile, & amabile; modo tali motione non potest moue-

re nisi intelligentiam sibi proximam, ergo causat intelligere ipsius intelligentiæ, sed illud intelligere est ipsamet substantia intelligentiæ, ergo intelligentia secunda est producta. Hæc ratio est efficax, & melius patebit cum declarabimus modum, quòd intelligentiæ producuntur; Primum tamè sic declaratur: Deus est obiectum appetibile & intelligibile, obiectum autem mouet ad intelligere seipsum, ite autem actus Dei mouendi ad intelligere Dei, est productio intelligentiæ secundæ; & sic prima intelligentia. ad extra communicat suam bonitatem; non ergo mouet vt intelligibile; ita quod quasi præsupponat intellectum secundæ intelligentiæ esse vt euenit apud nos, sed ita mouet quòd illa motio est productio substantiæ intellectualis, quæ intelligentiæ secunda dicitur, & sic de alijs; Hic ergo est modus productionis intelligentiarum: & ita habet vim hæc ratio, & concludit; quia secundum aduersarium ita motio qua Deus mouet, vt intelligibile, siue intelligere in secunda intelligentia est substantia ipsiusmet secundæ intelligentiæ; nam secundum Philosophum, intelligere in abstractis non est accidens, ideo valet ratio, quia illud intelligere causatur à Deo, qui est obiectum mouens, ergo & substantia illius intelligentiæ causatur à Deo. Quis autem sit iste aduersarij, contra quem ibi loquitur Scotus, non habetur; Margiñte in illa quæst. 7. quodlib. notant D. Thom. par. 1. quæst. 66. art. 2. sed ibi D. Thomas de hac re non loquitur; Caietanus libro de Ente, & essentia, de hac re loquitur, sed est nobiscum. Ad hanc rationem respondeat aliqui, quòd nunquã dixit Aristoteles, quòd prima intelligentia sit causa intelligentis, sed intellectio nis, ait enim, quòd mouet, vt intelligibile, ergo est causa intellectio nis, non intelligentis, & sic non sequitur, quòd intelligentia sit producta. Contra verum est, quòd in his inferioribus distinguitur intellectio ab intelligente; tamen obiectum est causa effectiua intelligentis, in quantum est intelligens: sed in separatis à materia, idem est intelligens, & intellectio sua, ita quòd si concedis primum causare intellectio nem secundæ, cum hæc intellectio

*Resp
ali-
quo-
modo*

*Reij-
ciunt*

tellectio sit eadem cum essentia Intelligentiæ, hinc fit, quod concedis essentiam secundæ esse causam. Aliqui alij, vt Gregorius respondent, quod concedunt Philosophi primam esse causam secundæ Intelligentiæ, & aliarum, vt obiectum est causa intelligentis, sed obiectum non est causa efficiens intelligentis, ergo neque prima est causa efficiens Intelligentiæ secundæ, quod ad substantiam. Sed contra, obiectum est causa efficiens intelligentis vt intelligens est, nam obiectum est quod efficit intellectionem, & nullam aliam habet causalitatem, nisi mouere, & efficere, ergo in separatis à materia, in quibus idem est Intellectio & Intelligens, obiectum, quod est causa intellectionis, etiã est causa efficiens intelligentis, idem enim sunt.

Sed adest instãtia ipsius Gregorij: quia prima intelligentia non producit secundã per seum intelligere, quia intelligere prima, est substantia prima; Respondetur, quod primus motor Deus, non causat secundam intelligentiam per seum intelligere; neque hoc dicimus nos, sed dicimus, quod causat secundam intelligentiam, & alias mouendo ad intelligere se, qui est obiectum intelligibile, & sic dicitur prima mouet, ad intelligendũ producit, quia illa motio est productio intelligentiæ, siue intellectionis, quæ est substantia, appellata secunda intelligentia, &c. & eatenus dicitur mouere, vt intelligibile, & appetibile, quatenus producit intellectionem sui, quæ est substantia intelligens, & appetes ipsam primam; Aliud ergo est intellectio primæ, quæ se intelligit, & aliud est motio quæ extra se vt intelligibile mouet; quia nos concedimus, quod eius intellectio est substantia ipsius primæ, quæ prima hæc est idem intelligens, & intellectio, & intellectum; sed motio illa, quæ vt intelligibile extra se mouet, est productio intelligentiæ, vt infra dicam. Confirmatur, quia de ratione obiecti in his inferioribus est, quod producat, excitat enim potestatem modò obiectum illud diuinum est quid longè excellens, ergo actus eius & motio, debet esse longè nobilior, ergo debet esse productiuus intellectionis, quæ est substantia, si quidem hic inferioribus ob-

iectum producit intellectionem, quæ est accidens.

Alij Respondent, quod talis actio non est vera efficiens, sed simul efficiens & metaphorica; Contra, omnis intellectionis siue intelligentiæ quæ non est eadem obiecto, causatur ab obiecto, & non nisi effectiue, & realiter, recipit enim esse suũ, quod est reale ab obiecto; sed hæc intellectionis quæ per se secunda Intelligentia, est diuersa ab obiecto, quia est ad extra, & causatur ab obiecto, ergo est effectiue, verè, & realiter à prima, accipiendo hæc causam efficientem pro causã quæ dat verè esse, de non esse, licet sit sine motu, & mutatione, & sine prioritate temporis.

Quintò arguit Scotus sic; Secundum Aristotelẽ primus motor est infinite virtutis, & ideo non potest mouere immediate, ergo mouet mediante aliqua alia intelligentia, quæ est finita: sed quod est finitum non est à se; ergo intelligentiã secundã est ab alio. Hæc ratio habet vim ex eo, quod Primus Motor est infinite virtutis, quod supra est probatum.

Sextò determinatum est, quod respectu Cæli sunt duo mouentia, & hoc est verum siue sustineat nobiscum, quod prius motor mouet mediãtè Cælum primum, siue cum alijs immediãtè, quia habent dicere, quod præter vnumquenque motorem assistentem cuiuslibet Orbis, etiã Primus Motor illis Orbibus virtute assistit; si enim nihil operaretur primum mouens circa orbès alios, nulla esset dependentia ad primum, neque inter illos esset ordo essentialis ad vnum primum, quod esse falsum supra ostendimus. Tunc se arguit Scotus. Quando cumque sunt plura agentia essentialiter ordinata, aut secundum accipit esse à primò, exemplum de Cælo, & igne: nam ignis habet esse à Cælo; aut licet non accipiat esse à primo, accipit tamen aliquam influentiam, exemplum, Baculus accipit à manu motum, vt possit mouere pilam; aut tertio, ambo agentia attingunt eundem effectum immediãtè, sed ordine quodam, quia primum principaliter, secundum minus principaliter, exemplum de Patre, & Matre respectu prolis, secundum opinionem,

Resp
alio
17179.

Res.
alio.

Alia
resp.
reyci
tur.

5. 70.

6. 70.

quod mulier actiue concutatur; Ad propositum: vel ergo hæc duo mouentia se habent tertio modo, & hoc est impossibile: quia tunc in æquali tempore, immo in eodem moueret virtus maior quo minor, quod est absurdum: nam in eodem spatio temporis mouet & Primus motor spheram primi mobilis, scilicet spatio 24. horarum, & illa intelligentia assitens, & sic de alijs; Aut secundo modo, sed hoc est inconueniens, quia illa entia æterna nihil recipiunt vltra suum esse, essent enim alterabilia, si reciperent influentiam aliquam à prima, quæ non esset essentia earum. Hæc ergo Influentia, & virtus, non poterit esse aliquid aliud ab eius essentia; Relinquitur ergo, quod se habeant primo modo, & tunc habemus propositum. Ad hoc argumentum respondet Achillinus illo 2. quodlibet. dicens, quod illæ duæ intelligentiæ non distinguuntur re, sed ratione. Sed hæc responsio non eget impugnatione, tunc enim vnica in omnibus Orbibus esset intelligentia re, sed plures ratione. Probat etiam Scotus hoc fuisse de mente Auerrois, sed de hoc nolô disputare, qui vult hanc rem in via Commentariorum videre, videat Zimaram quæst. illa de triplici causalitate.

Resp.
Achil
lini
reijc.

Auer
rois
idem
sententia.
Seps.

Septimo Scotus in primo d. 8. q. 5. arguit alia efficacissima ratione. Philosophus in 12. Metaphysicis, text. 52. concludit vnitatem vniuersi ex vnitatem finis: ergo omne aliud ab illo fine, tendit ad illud vltimum finem. Hoc etiam ab omnibus aduersarijs conceditur, subinfert, quod habet causam finalem, habet quoque causam efficientem, intelligentiæ habent causam finalem, vt dictum est, ergo habent causam efficientem. Maior in qua est tota difficultas, probatur ex 5. Metaphysic. cap. 2. quia finis nõ est causa nisi in quantum mouet efficiens ad agendum, vel dandum esse alicui, propter seipsum finem amatum, hæc est Arist. loco citato. nam, finis est id, gratia cuius aliquid fit, mouet ergo solum agens ad agendum, & ad dandum esse alicui, propter seipsum finem, adeo quod causalitas finis respectu agentis, & efficientis, quia hoc solum mouetur à fine; res ergo quæ ordinatur ad aliquid finem extra se, necesseario ha-

bet efficiens, quod mouetur a fine, & producit rem ipsam ad esse propter illum finem, quoniam res quæ est propter finem, pro tanto mouetur à fine, quia finis mouet suum efficiens ad dandum illi esse, & nisi haberet tale efficiens dans illi esse, non esset illa res ad finem; exemplum: sanitas, vt finis mouet hominem ad ambulandum, ecce ambulatio habet causam finalem scilicet sanitatem, ideo habet etiam efficientem, scilicet animam hominis facientem ambulationem ipsam, quæ animam mouetur à sanitate. Tunc ad propositum omnes intelligentiæ præter primam ordinantur ad primam vt ad finem ergo habent causam efficientem dantem illis esse propter ipsam primam, quæ causa efficiens est postea ipsa prima, quia ipsa est finis, & efficiens. Verum hæc ratio non videtur concludere; quia dicit aduersarius, ex hoc nõ sequitur, quod omne quod habet causam finalem, habeat efficientem, quia illud agens, quod agit propter finem, vel producit aliquid propter finem, nõ est factum per talem actionem à fine, ergo à pari intelligentiæ mouentur quidem ad efficiendum aliud ab vltimo fine, non tamen sequitur, quod ipse sint effectus tali motione. Hæc responsio est nulla: quia tunc secundæ intelligentiæ essent ordinate ad primam quo ad operationem tantum, non quo ad entitatem suam, at hoc est absurdum, quia quod ad entitatem, & operationem ordinatur ad primam, & ideo sequitur ratio, quæ cum sint ordinate ad aliud secundum entitatem sunt causati. Præterea ratio Scoti consistit in hac propositione, quod habet causam finalem, factum est propter illum finem, quia finis est gratia cuius aliquid est, vel fit, non potest autem aliquid esse propter aliquid aliud nisi sit posterius illo fine; & ab aliquo efficiente sit ei tributus ille ordo, & pendentia ad illum finem, quod quidem efficiens efficit illam rem propter illum finem: quod autem est in suo esse absque vltimo fine, est incausatum, & sic est solus Deus; Tunc ergo sic arguitur.

¶ Si secundæ Intelligentiæ quantum ad propria entitatem non sunt effectus propter finem, non sunt ad finem, sicut nec primæ efficiens est ad finem, quia non ordinatur ad alium, ipse enim est suus finis, ergo &

Quo-
runda
reijci
tur
resp.

secundum

secundae intelligentiae erunt finis ; & non ad finem , non ergo erit vnus finis omnium entium in mundo ; & hæc est vera ratio Scoti. Præterea, cum dicimus efficiens habere finem , non intelligimus quod efficiens habeat finem ita quod illa entitas quæ est effectiua sit ad finem propter illud efficere , sed dicitur effecte propter finem, quia entitas quæ producitur ab ipsa est ad finem, vnde si fieri posset, quod efficiens produceret aliquam entitatem, quæ non ordinaretur ad aliquem finem, tunc efficiens illud non diceretur agere propter finem, quia eius effectus ad nullum finem ordinaretur : solum itaque illud dicitur esse ad finem, quod habet entitatem propter alium, omne ergo quod habet causam finalem, necessario habet causam efficientem, quæ causa efficiens propter illum finem efficit talem entitatem ; Si itaque secundae intelligentiæ non sunt causæ, neque habent causam efficientem, sequitur, quod neque etiam habent causam finalem, etiam si ponantur producere hæc inferiora propter primum finem, non enim solum quatenus efficiunt, sunt ad finem, sed etiam vt habent esse, sunt propter finem ; Vnde finis definitur 2. Metaph. textu 2. & 2. Physic. textu 28. quod est cuius causa aliquid fit. Præterea, pro tanto res dicitur habere causam finalem, quia propter finem habet esse, finis ergo dat illi esse, sed finis nulli et dat esse sine causa efficiente, sed per causam efficientem, ergo, quod habet causam finalem, habet quoque necessariò efficientem, & ita si intelligentiæ habent causam finalem, habent quoque efficientem.

*q̄ for
mala
à re-
cizio-
ribus.* Hinc rationem formant quidam in hunc modum. Si Deus est finis rei, ergo dat rei finem, et finis, & forma sunt idem : ergo si Deus est finis rei, dat formam rei, quod dat formam est efficiens, ergo Deus est efficiens.

Respondent argumentum concludere de fine cuius, non de fine cui, Deus est finis cui, non cuius.

*Resp.
racen-
tiorū
r̄ q̄
ca.* Contra. Finis cui, est species finis cuius : at conditio generis cōpetit quoque speciebus, ergo si finis cuius, dat esse illi, quod est ad finem, etiam finis cui, dabit esse illi, quod est ad seipsum vt ad finem ; prima

propositio probatur ex Arist. 2. de Anima tex. 27. vbi in vltimis verbis habet, dupliciter autem dicitur ipsum gratia cuius, & cuius, & cui. Secunda propositio patet : quia 2. Physic. tex. 27. causa finalis definitur sic : finis est gratia cuius ; ergo hæc distinctio non suffragatur. Confirmatur : quia finis cui, maxime continet rationem causæ finalis, est enim illud principale gratia cuius aliquid fit, nam finis gratia cuius deambulationis, est sanitas, sed finis cui, siue vltimus est Socrates, cui insit sanitas, & propter hoc Aristot. 2. de anima tex. 37. dixit animam esse gratiam cuius, & gratia cui, omnium instrumentorum naturalium ; quia omnia licet habeant diversos fines ; tamen omnes vltimè ordinantur ad animam. Ex quo sic arguitur per aduersarios ; finis gratia cuius, dat finem, & formam. ergo finis cui, magis dat finem, & formam ; Deus est finis cui ; intelligentiarum, ergo dat illis finem, & formam ; ergo Deus est causa efficiens illarum. Præterea, ratio hæc formata, vt supra à Scoto, valet contra hoc : quia quod non est ab alio, sed à se, non potest ordinari ad aliud, vt ad finem, implicat enim quod sit à se, & simul sit ad aliud.

Ad hoc valet ratio adducta à Scoto in *alia* fra cap. 4. quod Deus est primum efficiens *rō pri-
cipal.* secundum Arist. & secundum omnes philosophos, at nō potest esse primum efficiens, nisi efficiat aliquid immediatè, ergo debet aliquid efficere immediatè, istud non potest esse aliud, quàm Intelligentiæ, Cæli, & materiae primæ, ergo omnia ista immediatè sūt à Deo. Minor probatur ; quia si Deus nihil efficiat immediatè, sed omnia mediatè : ergo non erit primum efficiens, sed dabitur aliud efficiens prius eo, illud scilicet mediante quo efficiet. Et confirmatur : quia sine illo primum efficiens efficere non posset ; illo autem posito efficit, ergo primum efficiens, non erit primum efficiens. Assumptum in subtilissimo probatur ; quia cætera ab Intelligentijs, Cælo, & materia prima, producuntur à Deo mediatis. Cælo, & causis secūdis.

Respondent recentiores, falsum esse Deum secundum philosophos præcipue Platonem, & Aristotelem esse causam efficientem, propter rationes quas infra cap.

ultimo adducemus, & soluemus.

Deū esse causā efficiētē
 Contra, dimisso Platone, cui competit definitio, competit & definitio: primo ergo competit definitio causae efficientis, ergo. Minor probatur ex Arist. 2. Physic. tex. 27. efficiens est principium vnde motus; sed ex Arist. & aduersarijs Deus est Primum motor Caeli, ergo. Respondent concedendo Minorem: sed dicunt argumentum esse contra nos, quia motus praesupponit mobile, ex 3. Physic. tex. 9. ergo motus efficiens praesupponit materiam: ergo non efficitur ex nihilo, vt est productio per emanationem. Contra, adducere inconueniens, non est soluere rationem; ex hac ratione habemus, quod Deo competit ratio causae efficientis: quia est principium vnde motus, ergo falsum est, quod illi assumunt pro fundamento, quod genus causae efficientis sit causa dicens imperfectionem à toto genere, propter quā rationem, maxime aiat non competere Deo, ergo non dicit imperfectionem à toto genere: sed si habet imperfectionem aliquam, est à subiecto, materia, vel ratione modi efficiendi aliorum particularium, vt instrumentorum, & causarum materialium; sed absolute in se dicit perfectionem; & certe hoc negare, est negare principium naturale, nedū Aristotelicum. Vnde reflecto argumentum, & ostendo vim argumenti Scoti. Deus est principium vnde motus: sed esse principium vnde motus, ex subiecta materia, siue principium vnde motus Physicum non dicit perfectionem absolutam, nec primam efficientiam, sed secundariam, quia praesupponit causam mediam aliam concurrentem, scilicet materiam, & mobile, ergo debet dari aliud principium vnde motus, & aliqua alia efficiens, quae sit prima, & consequenter quae efficiat nullo praesupposito, & requisito, ad hoc, vt saluemus Deū esse primum efficiens, & sine imperfectione. Sed tunc aduersarij negabunt Minorem, scilicet, quod Deus sit principium vnde motus, & dicent omnes auctoritates Aristot. quibus ait primum ens esse primum mouens, & mouere Caelum primum, & intelligi de causa, & dependentia finali, non de efficiente. Sed contra; Certum est, quod Deus secundum Arist.

est etiam causa efficiens horum inferiorum, cum Caelo ipso concurrentem, vnde isti recentiores concedunt Deum, vt applicatum Caelo, esse causam aeternitatis in generatione, & hoc modo intelligunt illud ex primo de gener. tex. 14. vbi Arist. etiam ex confessione Alex. Aphrodisiensi fatetur Deum esse causam esse efficientem motus aeterni corporis, Tunc sic; Deus est causa efficiens non prima, sed secundaria, & efficit, quia aliud efficit, scilicet Caelum: ergo Deus in genere causae efficientis efficit, sed non primo, at secundario, & mediare, quod est aperte absurdum: quia primum ens penderet ab alijs, in efficiendo, & operando, quod est absurdum, & hic locus est valde obseruandus; quia eodem 1. de generat. tex. 14. aperte dicit primum ens immobile, esse causam vnde motus aeternae generationis, non enim dicit esse causam finalem Caeli, & Intelligentiarum, & illas postea efficiere generationem: sed ait aperte Primum mouens immobile, esse causam vnde motus, id est efficientem & generationis; & quod magis vrger, est, quia subiungit, quod distinguere de immobili principio, peruenit ad primam philosoph. signum est ergo, quod causa efficiens dicitur de principio alio modo quā in his inferioribus, & ideo nos rationabiliter distinguimus efficiens in efficiens per motum, & mutationem, & in efficiens per emanationem. Confirmatur ex 12. Metaph. tex. 38. & alijs in Metaph. vbi appellat primum ens principium primum, & dicit cessante eius motu, nihil moueri posse, ergo motus illius est causa efficiens prima omnium entium istorum causarum simul cum Caelo: at nisi habeat alium modum efficiendi ex se solo non erit primum efficiens independentens; sed dependet à Caelo in efficiendo, & sic non erit sibi sufficientissimum, nec verum erit ipsum nullo indigere, vt dicebat primo de Caelo tex. 100. vt videbimus, sed egebit Caelo, & causis secundis, quod est absurdum, & contra Philosophum ipsum.

Hoc idem repetit 12. Metaph. tex. 55. & 56. nam cū tex. 52. ostendisset dari vni primum principium, n. vniuersi, & illud declarasset exemplis familiae, & exercitus, ostendit in textibus sequentibus, quā

rationali-

Con-
firma-
tur.

rationabilis alijs antiquis hanc doctrinam tradiderit, & praefertim, quod posuit hoc vnum primum principium dari, ad quod omnia, & à quo omnia pendent; & quia potuisset aliquis obijcere, quod etiam Anaxagoras posuit intellectum esse primum principium, quia dixit, quod quidem intellectus primus mouet omnia. Respondet philosophus, quod rectè Anaxagoras posuit primum principium mouens esse intellectum, tamè deficit, quia hoc non declarauit bene, absolutè enim hæc sententia prolata est falsa; quia si primus intellectus mouet, non poterit esse primum principium, quia omne mouens propter aliud mouet, scilicet propter finem: ergo primus intellectus habebit aliud principium ante se, & sic non erit primum principium; subiungit deinde Arist. Si autem Anaxagoras intellexisset uti ipse Arist. scilicet, quod moueat non propter aliud distinctum à se, sed propter semetipsum, ita quod ipse intellectus sit mouens, & motum, sicut est intelligens, & intellectum, rectè dicit, & dat exemplum, dicens: medicina est quodammodo sanitas ipsa, quia medicina est forma quodammodo sanitatis, inducit enim sanitatem. Undè Alexander Aphrodisæus ibidem in Commentario dicit, quod si Anaxagoras in hunc modum de intellectu primo disseruit, ut idem faciat mouens, idem cuius gratia mouet, & omne, quod mouet gratia ipsius, rem motam mouere dicat, rationi consentanea dicere videri possit; ergo ex Arist. & Alexandro primus intellectus est simul vltimus finis, & primum efficiens, quod omnia propter semetipsum mouet, & hic locus est multum notandus.

Præterea, ibidem paulò inferius ait, quod tã ij philosophi, qui posuerunt duo principia quam ij, qui posuerunt formas, coacti sunt ponere aliud principium prius: quia non potest haberi, quomodo materia fiat particeps Idearum, nisi sit aliquod principium efficiens, quod moueat materiam, & defluxum à formis in materiam, illud autem primum principium ait Alexander ex Aristotele est hic primus intellectus, qui est principium primum. Ex hoc loco habetur expressè, quod primū

Phil. N. 4. Io. D. Scoti.

immobile est primum efficiens; idem habetur in verbis sequentibus, quibus ait, nisi vnum principium primum, incorporatum, & intelligibile, quod sit principium omnium, ponatur, non poterit saluari ordo vniuersi, nec generatio, nec caelestia corpora: quia dabitur processus in infinitum in principijs, ut dixerunt quidam antiqui, quod tamen est absurdum; patet autem, quod loquitur de principio effectiuo, ut patet ex expositione ipsius Alexandri Aphrodisæi, vel Egei, ut alij volūt, verba autem text. sunt hæc; Præterea, si non sint alia præter res sensibiles, non erit principium, nec ordo, nec generatio, nec caelestia corpora erunt, sed semper principium principij erit, ut Theologis omnibus naturalibus accidit.

Tandem eodem textu vltimo reprehendit Pithagoricos, eo quia posuerunt numeros esse principia rerum: quia si illud esset verum, non vnum esset principium omnium rerum, sed multa, & diuersa, & sic res non possent rectè vni inter se; necesse est ergo ait Arist. ponere vnum principium omnium, ut nos posuimus: quia entia nolunt tralè disponi, malè autè disponerentur, si essent plura principia prima: ergo vnus princeps, & vnum principium est ponendum: clarum est autem, quod Pithagorici ponebant numeros esse principia efficiencia: ergo dum loco illorum numerorum Arist. pouit vnum principium immobile, loquitur de principio non solum finali, sed efficiente.

Multæ aliæ rationes adducuntur ab alijs, & ab eo, sed hæc mihi videntur potissimæ. Franciscus Piccolomini in suo libro 4. de Creatione, multa dicit contra hanc sententiam: sed tamen in nostram sententiam deuenit re ipsa, ut patet ex dictis ab eo in cap. 5. illius libri, solum discrepat verbis. Hęc est ergo opinio Philosophorum, quod entia necessaria præter primum, sunt causata; neque apud illos hoc implicat contradictionem: quia existimant primum agens agere necessariò, & consequenter dare illis entibus esse necessariò, & propter hoc sustinent æterna esse causata.

Explicatur modus productionis Intelligentiarum secundum Arist. Cap. III.

QUO ad modum productionis Intelligentiarum, sunt duo modi dicendi præcipui, unus verus, & est Arist. quem explicauit Auertroes, & Zimara Theoremate 12. Alius est Auicennæ, qui in modo productionis concordat cum Aristot. & Auertroes, scilicet, quòd non producuntur iste Intelligentiæ per motum, & mutationem, sed per emanationem: at differt in ordine, quia Aristot. voluit, quòd omnes proueniant à prima, Auicenna voluit, quòd vna ab altera proueniret, & à prima solum vnicam prouenire: sed in hoc errauit; Videamus ergo modum verum, & ordinem productionis Intelligentiarum, quem probat Scotus quoque in illo septimo quodlibeto: nam licet re vera modus, quo intelligentiæ, & alia entia efficiuntur à Deo, in via philosophorum sit valde difficilis ad explicandum: vnde Auer. 1. 1. disput. in solutione primi dubij, (quod etiã declarat Zimara Theor. 12) dixit esse verum secundum Peripateticos, quod entia procedunt à Deo, sed modo altiori quàm sit natura, & quàm humana voluntas: sed iste modus clarè non potest comprehendì nisi ab ipso, artem rationabilius ex dictis suis simul cum ratione philosophantes, sic potest explicari. Necessè est si prima Intelligentia habet aliquam efficientiam, vt diximus, hanc esse emanationem, necessè est enim, quòd efficiat, & producat, veluti obiectum intelligibile producit, & efficit intellectionem de se, hæc enim est productio, & causatio spiritualis, quæ tamen dat verè esse reale, quoniam producit rem de non esse, ad esse reale, & hoc cõfirmatur: quia dixit Arist. quòd I. primum mouet, vt appetibile, & intelligibile, itaque si mouet, mouet, & efficit in ratione obiecti, quot ergo modis mouet immediatè, tot producit Intelligentias, quia vnusquisque actus talis, est vna Intelligentia: nam sicuti obiectum intelligibile apud nos dum mouet intellectum meum, producit vnã intellectionem, sed dum mouet alium, aliam intellectionem producit: ita quod quot

actus mouendi habet, tot producit intelligentias, quia vnusquisque motus est vna intelligentia: ita primum appetibile quot motiones efficit, tot intelligentias producit, & fert in hoc ab obiecto nostro: quia obiectum apud nos, ex se non sufficit producere perfectè intellectionem, sed ipsum simul cum intellectu, tamen quantum est ex se, producit suam intelligentiam, sed obiectum illud diuinum cum sit excellentius, producit intelligentiam perfectè per seipsum absque alio intellectu, & hæc est distincta ab ipso, & est substantia quæ, appellatur secunda intelligentia, &c. Vnde etiam adest alia differentia, quòd obiectum apud nos præsupponit intellectum in esse, sed obiectum diuinum, quod est primum, non præsupponit intellectum vllum alterius intelligentiæ, sed per talem actum mouendi producit intelligentiam, quæ est ipsa substantia secunda intelligens, & quot motiones efficit, tot intelligentias producit. Vnde non est imaginandum, quòd intelligendo se, producat alias intelligentias, vt ait Baconus, quia, intellectus, intelligere, & intellectio, sunt idem, in prima, & in abstractis à materia, & sic prima produceret semetipsam, & secunda intelligentia esset idem realiter cum prima, quod est falsum; Hæc verò secunda intelligentia pro tanto intelligit primam, pro quanto intelligit seipsam, quæ est similitudo, & imago primæ, & sic cognoscunt omnes per suam essentiam, & ita cognoscunt primam intelligentiam, quia cognoscunt seipsas, quæ sunt imagines ipsius: vnaqueque autem inferiora cognoscit, quia cognoscit se, quæ est quoquo pacto causa illorum, siue pro tanto, quia cum sit perfectior alijs inferioribus, quoquo pacto illas in se continet eminentè; non tamen ita perfectè sicuti prima, & ita apparet quomodo intelligentiæ sic se habent, quod in vnaquaque intellectus, intellectio, & intelligens, sunt vnum, & idem.

Sed aliquis dicet: non est intelligibile, quod obiectum solum producat intellectionem, & moueat vt appetibile, & intelligibile, non præsupposito concursu alicuius intellectus sui, vel alterius: vnde videtur

Baconus
recipit
itur.

videtur probabilior modus Baconi, neque Scotus in illo quodlibeto huc modum damnat. Respondetur: quod non possumus dicere concurrere ad causalitatem huius intelligentiæ intellectum Dei, neque aliarum intelligentiarum, propter rationes dictas nunc; cogimur autem dicere, quod causat intelligentias per emanationem, hæc emanatio est per aliquem modum, & nullus videtur accommodari isto; Unde sicut radij emanant naturaliter à Sole, nulla alia causa concurrente; ita intelligentiæ emanant à Deo, nulla alia causa concurrente; ista autem entia dicuntur intelligentiæ, ergo debent produci eo modo, quo intelligentia producitur, illa producitur partim ab obiecto, partim ab intellectu in nobis: ibi autem cum non possit concurrere intellectus, dicendum est produci per emanationem à solo obiecto. sicut radius à Sole, & hunc esse modum producendi naturalem: & hic modus dicendi est Auerois, ut declarat Zimara pulchre, allegato Theoremate 12. qui etsi sit difficilis, est tamen rationabilior, sustinendo efficientiam in primo motore, quam supra, & auctoritatibus, & rationibus efficacissimis probauimus.

*In tel
ligen
tias
effici
à pri
ma
ad huc
proba
tur.*

Et confirmatur nunc quoque, intelligentiæ omnes secundum aduersarios pendent à prima tamquam à fine; Tunc sic: Quidquid est propter aliud, non est propter se, sed propter illud à se, non est propter se, sed propter illud aliud, ad quod tamquam ad finem ordinatur, ergo quidquid ordinatur ad aliud tamquam ad finem, non est propter se. Maior est euidens ex terminis, opposita enim implicat contradictionem; Minor quoque patet, repugnat enim quod aliquid ordinetur ad aliud tamquam ad finem, & tamen sit propter se; tunc subsumo, sed quidquid non est propter se, sed propter aliud, non habet ex se esse, sed habet illud ab alio: ergo intelligentiæ, non habent esse à se, sed ab alio; Assumptum probatur: quia circumscripto illo, propter quod sunt, non habent esse; hoc probatur: quia circumscripta causa per se alicuius rei, res illa non habet esse, finis est causa per se illi? cuius est causa, ergo ablato fine, illud quod est ad finem, non esset: sequitur ergo, quod ablata

prima intelligentia, non essent secundæ, ergo secundæ esse suum non habent à se, ergo habent esse causatum, & dependens efficienter ab alio: quia si non habent esse à se, habent illud ab alio, hoc autem est effici ab alio.

De inæqualitate est difficultas, propter quam causam videlicet sint inæquales, & quo ad hoc est respondendum, quod proueniunt à prima ordine quodam, omnes quidem proueniunt immediate, tamen non in eadem perfectione, quia entia non possunt æqualiter participare esse diuinum, Unde ait 100. Celi, quod ab ipso communitatum est esse, his quidem clarius, his vero obscurius; Unde se habent sicut numeri: nam sicut omnes numeri proueniunt ab unitate, ordine quodam, ita entia illa æterna à quibus postea hæc omnia inferiora causaliter emanant.

*De
inæ
quali
tate.*

De pluralitate cur tot sint, & non plures, non habemus causam à priori, sed à posteriori, & est: quia non sunt plures species, & quia primum agens est necessarium, operatur entia, quæ sunt necessaria ad regimem mundi, & ideo tot producit intelligentias, quot Orbes necessario mouendi sunt; hinc etiam vnum Cælum, & vna materia, & non plures dantur.

*De
plura
litate*

Hinc patet defectus opinionis Auicennæ: quoniam prima Intelligentia non habet alium modum mouendi, nisi ut appetibile, & desiderabile; manifestum est autem, quod à tali obiecto plura prouenire possunt immediate, nam vnum obiectum plura mouere potest, & ita ruit fundamentum Auicennæ, quod erat illa propositio. Ab vno, in quantum vnum, non prouenit nisi vnum, ea enim non est absolute vera: sed debet sic glossari, ab vno in quantum vnum secundum essentiam, & virtutem, non prouenit nisi vnum: sed ab vno in quantum vnum secundum essentiam, & non secundum virtutem, possunt prouenire plura, ut est in proposito, Scotus autem 4. Sentent. dist. in 1. 1. quæst. 1. Respondet ad rationes pro Auicenna, & dicit: quod hæc propositio si intelligatur de omnino vno in re, est falsa: quia ab vno omnino in re operare per intellectum, & voluntatem, possunt prouenire multa, dum modo habeat distinctam cognitionem co-

*Opin.
Auic.
cena.*

gnitorum: Angelus enim secundum Theologos, diuersas intellectiones producit, quæ glossa non repugnat primæ, sed illa propositio recipit vtrâque; quod verò ait Zimara, hanc glossam non esse ad mentem Peripateticorum, quia illi nolunt, quod Intelligentiæ intelligat aliud à se; pro nunc dico, quod Scotus tunc loquitur secundum Theologos, tamen sufficit quod illa propositio non est vera nisi cum glossa illa, licet probatio Scoti sit Theologica, nos possemus varias probationes naturales adducere, sed in re clara non oportet immorari, probent ipsi.

*Explicatur quod datur, & quomodo datur
Creatio in via philosophorum. Cap. IV.*

Scotus de hac re loquitur in 2. Sent. d. 1. q. 2. in principio, & etiam Zimara 12. Theoremate, & quæstio. de triplici causalitate. Piccolomineus in duobus lib. de Creatione. Pro intelligentia sciendum est, quod creatio est productio alicuius rei de nihilo in effectu; & de hoc consentiunt omnes Theologi, licet diuersi varijs verbis illam assignent; essentia enim creationis consistit in hoc, quod est productio rei in esse reale de nihilo, siue nulla alia re præsupposita, per quod distinguitur à generatione, & alijs mutationibus, quia generatio semper præsupponit aliquod subiectum, ex quo ab agente generante res generata educitur: at quod creatur, ex nihilo penitus producitur; hoc exactè declarat Scotus in 2. Sent. d. 1. q. 2. & hoc idem sonat illa definitio quam assignat in eadem dist. q. 3. respondendo ad secundum principale, dum dixit Creatio est productio totius creati in esse, non præsupposita aliqua parte eius. Franciscus Piccolomineus primo libro de Creatione, cap. 1. reprehendit hanc definitionem: quia videtur competere productioni omnium formarum, quia omnis forma adeo tota producitur, vt nil eius antecesserit; ideoque dicit ipse esse assignandam talem definitionem. Creatio est actus non perfectus creatoris, quo creabile ex non esse penitus constituitur in esse. Ratio huius definitionis est: quia creatio habet commune cum motu, quod sit actus: distinguitur postea in

reliquis, quia motus est actus imperfectus, creatio verò est actus perfectus, & tota simul. Verum vt breuiter agam, res enim Theologica potius est quam Physica. Pro determinatione præsentis specula. Rejectionis, obiter pro nunc dico, quod definitio communis Theologorum est rectè assignata, illa verò Piccolominei est factis vana, neque explicat essentiam creationis, falsum est enim quod Creatio conueniat cum motu in actu, quia actus qui sumitur in definitione motus, significat viam ad perfectionem, & significat viam entis imperfecti, tendentis ad perfectionem; Vnde motus dicitur actus mobilis, vt mobilis, & entis in potentia, ita, quod actus qui accipitur in motu, est progressio, & via ipsius entis in potentia, adeo quod talis actus præsupponit subiectum aliqd, scilicet illud ens potèntiale tendens ad perfectionem: at Creatio non est via, neque progressio aliqua alicuius entis, sed pura productio entis realis ex nihilo simpliciter facta à creante. Ad rationem in oppositum dico, quod omnis forma materialis, quæ continuo generatur, educitur de potentia materia, & sic aliquid sui præsupponitur, scilicet materia, at quod creatur, nihil sui præsupponi debet, neque in se, neque in alio, sed fit ex nihilo penitus.

Est etiam obiter alia difficultas determinanda, quam pertractat Franciscus Piccolomineus primo libro de Creatione, cap. 3. scilicet An creatio sit mutatio; quo in loco imponit Scoto, quod dixerit creationem simplicium, vt Animæ, & Angelorum, non esse mutationem, sed creationem compositorum, vt terræ, ignis, &c. esse aliquo modo mutationem.

Sed Franciscus Piccolomineus non rectè percepit Scotum. Sciendum est ergo, quod vt inquit ipsemet Scotus, in 3. dist. 11. q. 1. in corpore quæstio A. creati, & creatura, duobus modis potest accipi, scilicet strictè, & generaliter: strictè, creati illud dicitur, quod de nihilo penitus immediatè a Deo producitur, & sic Angelus, Anima, gratia, &c. dicuntur Creaturae Dei, & productio istorum in esse, est creatio strictè dicta. Creati verò generaliter est, quod recipi esse quidem à primo efficiente de nihilo, at non immediatè, sed mediatè scilicet,

*Quid
sic
crea-
tio.*

Piccol.

*An
crea-
tio sit
muta-
tio.*

*Reij-
citur.*

licet, quoniam habet esse ex materia, quæ primo à Deo immediatè fuit producta ex nihilo, & ab efficiëte, quod etiam habuit esse a primo immediatè, & sic animalia, plantæ, &c. quæ modo sunt in mundo cõmuniter dicuntur Creature, quoniam licet non proueniant immediatè à Deo ex nihilo, sed per generationem ab alijs, & ex alijs, tamen habent habitudinem ad primum, à quo illa immediatè habuerunt esse, ex quibus illa producta sunt. Modò ad propositum, quando Scotus in 2. Sent. dist. 1. q. 5. respondendo ad quintum, dicit, quod nulla Creatio est mutatio, vel saltem creatio simplicium, non est mutatio; & facit hæc distinctione, & ponit differentiam inter creationem rerum simplicium, & compositarum, respicit id, quod diximus, quia creatio strictè, & propriè accepta, ut est productio anime, non est mutatio, propter ratione quam ibi assignat, quæ est: quia in tali productione res non mutatur, neque transit de nullo esse ad aliud esse, neque a potentia reali, ad actum, quia prius non fuit sub materia, & postea sub forma: sed primo recipit totum esse, transiens à pura negatione ad esse reale, & sic vniuersaliter est dicendum de Creatione propriè loquendo. Hęc est opinio Scoti, ut patet ex his, quæ dicit in illo 2. Sentent. dist. 1. quæst. 2. in corpore, ubi est proprius locus; loquendo verò de Creatione secundo modo, possumus dicere, quòd ista est mutatio: quia productio illarum rerum est per generatione, vnde transeunt de potentia reali ad actum, & prius habent esse in materia: deinde per formam; & licet in se non præxistat, præxistat tamen in sua materia, & nouiter actuatur per formam aliam ab agente; Sed his dimissis, de quibus diffusè in Theologia aliàs disputabimus. Pro intelligentia, an Philosophus concesserit Creationem, accipiendum est, quòd creare est producere aliquid de nihilo in effectu, ut diximus; & in hac definitione omnes conueniunt: illud autem (de) ut inquit Scotus in principio illius secundæ questionis primæ distinctionis secundæ, potest dupliciter habere sensum: vel enim dicit ordinem naturæ, vel durationis; primo modo facit hunc sensum; Creatio est produ-

ctio de non esse ad esse, ita quòd non esse, solum præsupponitur ipsi rei productæ, non tamen notatur, quòd per aliquod tempus non esse, præxistat rei effectæ; exemplum est de Sole, & radijs, nã non esse radiorum, solum natura præcedit esse ipsorum radiorum, non autem tempore. Secundo modo facit hunc sensum; creatio est productio de non esse, ad esse, ita quòd non esse simpliciter, per aliquod tempus præcessit esse. Ad propositum secundo modo, Philosophi non concedunt Creationem: quia secundo modo est creatio temporalis; & ipsi tenent mundum esse æternum. Adducit Scotus talè rationem ad hoc: Deus de mente Philosophorum est agens necessarium, ideo posito Deo, statim ponitur operatio, ergo res habuerunt esse statim, & sic esse Dei, non præcessit non esse creaturarum per aliquod tempus, quia nullum fuit tempus in quo mundus, & aliqua res non esset; & in hoc Philosophi discordant à Theologis; Quo ad primum modum Scotus sustinet, quòd Philosophi concesserint creationem. Sensus Conclusionis est hic: Philosophi concesserunt res habere esse post non esse simpliciter, ita quòd prius habuerunt non esse, quàm esse, non quidem prius tempore, ita quòd per aliquod tempus existerit non esse rei, ante ipsum esse rei, sed solummodo primitate naturæ præsupponitur non esse, ad esse, sicut dictum est, quòd Sol præcedit radios non tempore, sed primitate naturæ; vnde sol dat esse radijs, & tamen sunt simul tempore cum Sole; Scotus ergo primo adducit ratione Aegidij ad hoc, & illam confutat; deinde ipse Scotus sic arguit: Deus potest immediatè aliquid efficere, & causare, ergo potest creare. Antecedens probatur: quia Deus est primum efficiens secundum omnes Philosophos, ergo si non potest immediatè aliquid causare, & efficere, tunc nec etiam mediatè, quia tunc ille non esset primum efficiens, sed illud aliud, quo mediante efficeret; Est ergo dicendum, quòd aliquid immediatè efficiat, alioquin non esset efficiens: nam circumscripto illo alio, non esset efficiens, consequentia verò probatur: quia illud quòd recipit esse à primo efficiente, nõ est ex se formaliter necess.

Quo
philo
sophi
conces
serint
crea
tionem.

1. r.º
Scoti.

An
philo
sophi
conces
serint
crea
tionem.

necessarium, & habet esse a causa, ergo habet esse post non esse, posterioritate naturæ, ergo est creatum; probat etiam, quod agit immediatè nullo præsupposito: quia omne aliud ab eo est causatum, & productum, ergo in illa prima productione, & efficientia immediatè, & nullo præsupposito agit, & efficit, ergo creauit; Quod si dicatur ab aduersarijs, quod Deus non agit immediatè, sed præsupposito Cælo, & Intelligentijs, & materia prima, quæ sunt in causabilibus, & ingenerabilibus, hoc nunc impugnatum est: quia ostendimus Intelligentias, Cælum, materiam primam, & omnia entia necessaria, prouenire immediatè a Deo.

Tota hæc questio pendet ab hac propositione: Omnia præter Deum sunt causata ab ipso Deo, quia hæc existente vera, etiam est verum, quod primum productum fuit productum nullo præsupposito, & consequenter fuit creatum, illa autem propositio iam probata est in superioribus.

Rationes in contrarium explicantur, & soluantur. Cap. V.

1. 76 **G**regorius de Arimino 2. Sent. d. 1. q. 1. arguit contra hanc positionem per duo fundamenta. Primum est, quod ex nihilo nihil fit, in hoc enim conueniunt omnes, qui de Natura loquuti sunt, ut ait Philosophus 1. Phys. tex. 34. Secundum est, quod motus Cæli nunquam recipit esse, ut patet ex 8. Phys. His instantibus, probatur, quod entia æterna alia à Primo motore non sint facta, ut est materia prima, Cælum, & Intelligentiæ; primo de materia, quia si materia esset facta, materia esset antequam esset, per primum suppositum: quia si facta est, opus est quod sit facta ex alia materia, & hæc est argumentatio Arist. 1. Physic. textu 82. & 12. Metaph. tex. 12. ubi probatur, quod materia est ingenerabilis; Hæc eadem ratio-
 2. ne probat de Cælo, quia tunc Cælum est
 3. factum ex nihilo, & similiter Intelli-
 4. gentiæ. Secundo Cælum non esset æternum, quod est contra secundum suppositum. Confirmatur ab alijs, quia tunc Cælum esset possibile, & sic esset corruptibi-

le, Item cui non competit ratio, & definitio causæ efficientis, neque etiam causæ efficientis, quia ex 2. Phys. tex. 29. Causa efficiens est vnde motus: at Prima Intelligentia respectu æternorum, non est vnde motus, quia illa non producit per motum. Item æterna habent potentiam, quia quod est possibile, & effici potest, habet potentiam, ergo in æternis, vt sunt Intelligentiæ, esset potentia, quod est contra Philosophum in 12. Metaph. tex. 30. & inde. Itè de eo quod producit verum est dicere quod producit; vel fuit verum dicere, quod aliquando producit, tunc sicut entia æterna producantur quædo sunt, aut aliquando producantur, & non semper, non secundum: quia non fuissent semper, si aliquando producantur; neque primum, quia tunc essent semper in fieri, & sic nunquam essent perfecta. Item 12. Metaph. textu 42. ait Arist. Vtrum vna, vel plures sint tales substantiæ, ergo si prima est improducta, & reliquæ multæ. Aliæ similes sunt rationes, quibus inxi Gregorius de Arimino, Baconus, & Henricus de Gandauo, sustinet, non dari productionem in æternis.

Contra hanc sententiam arguit ex aliorum opinione Scotus. Primum sic. Intelligentiæ secundum Philosophum sunt formaliter necessariae, ergo non sunt causatae, Secundò, quod est causatum est de se possibile esse, & est non ens. at Intelligentiæ sunt simpliciter necesse esse, ergo non sunt causatae, quia Arist. poneret contradictoria. Tertio, Franciscus Piccolomineus lib. 2. de Creatione cap. 3. sic arguit. Creatio exposuit vim infinitam Creatoris, Arist. immensum Dei virtutem non vult, ergo. Item quod non potest fieri non potest factum esse, at non potest fieri Creatio noua: quia illa non datur, ergo neque æterna. Quintò, Arist. probauit materiã, & mundum esse æternum, ergo illa ostensiones essent inanes. Sextò ponere creationem æternam, est dicere pugnantia; Probatur: nam omnis creatio exposcit ali quod creatum primum, si ergo ab æterno humana species exempli gratia, manauit ex Deo, vel datur aliquis homo primus qui manauit à Deo, vel consimiliter se habet de

bet de omnibus, est enerrere Creationē, quia modo homines non creatur, sed gignuntur; Dicere vero dari primum hominem creatum, est euertere emanationem aeternam, quia in aeternitate non datur primum, nec secundum; Hinc rationem arbitratur magni ponderis; Reliquae rationes ad Iudicium sunt à Gregorio, & alijs.

Solu. Pro solutione istarum rationum, & omnium, quae fieri possunt, notanda sunt duae disti. Prima est, quod duplex est agens, scilicet alterum per motum, & mutationem & alterum per simplicem emanationem, sicuti dicimus solem producere radios solis, non per mutationem aliquam, sed quia quodammodo ab ipso emanant, sicuti etiam accidentia a subiecto, & satis compertum est, quod omnes dicunt solem esse causam efficientem radiorum suorum, & subiectum accidentium, est ergo vera talis distinctio de agentibus; Secunda distinctio est, quod agens producens effectum duobus modis potest praecedere, vel tempore, vel natura; tempore, ut sunt agentia per motum, ut pater generans filium: natura vero ut agentia per productionem, & emanationem, ut sol respectu radiorum suorum.

Tunc ad propositum dico, quod cum dicimus nos aeterna esse producta, non intelligimus, quod sint producta per motum, & mutationem, neque dicimus quod agens primum, ut puta, Deus, tempore praecesserit illa entia aeterna, ita quod per aliquod tempus praexistit eorum non esse, sed dicimus, quod producta sunt per emanationem, sicuti radij solis à sole, & quod agens praecessit illa non tempore, sed Natura, sicuti sol radios, & ita non esse praecessit esse, natura, non tempore; omnes autem obiectiones probant, quod aeterna non sint facta, & producta productione quae est per motum, & mutationem, & quod agens non praecessit tempore illa entia, quae nos concedimus, non tamen probant, quod non sint producta secundo modo.

2. disti. Tamen applicando omnia ad propositum ad illa duo supposita Gregorij. Ad primum ex nihilo nihil fit, Respondetur, verum est factio, quae est per motum, & mutationem, & de hac loquebatur Philosophus in 1. Phys. & in 12. & in hoc omnes antiqui conveniebant: tamen fallit de actione, quae est per emanationem. & quod ad hoc non conveniebant omnes antiqui: quia hanc concessit Plato; & sic patet, quod materia est ingenua, & aeterna, & Caelum est aeternum: quia non est generabile tali generatione, & sic etiam in Intelligentiis. Ad secundum suppositum Motus Caeli est aeternus, ergo Caelum nunquam est factum, quia fuit semper; dico, quod est aeternum in duratione, & nunquam fuit aliquod instans temporis, in quo non fuit, & de hac duratione concludunt rationes Arist. non tamen sequitur, quod in aliquo instanti naturae non fuerit; cum habeat efficiens, à quo dependet in esse; & per hoc patet ad secundam, nego enim, quod Caelum non sit aeternum. Ad tertiam dico, quod id quod est possibile possibilitate quae correspondet generationi per motum, & mutationem, est corruptibile; sed quod est possibile possibilitate, quae correspondet emanationi non est corruptibile, Caelum est possibile secundo modo, non primo. Ad quartam dico, quod ibi definit efficiens, ut est in rebus generalibus, & corruptibilibus; vel quod efficiens est unde motus, adeo quod motus accipitur pro ipsa actione, ita quod est sensus, quod illud est efficiens à quo est actio dans esse; & ita motus ibi accipitur in communi ad motum verum, & ad metaphoricum, qui est hic motus emanationis. Ad quintam, negatur consequentia, quia potentia est solum in illis quae producuntur per motum, & mutationem, & hanc negat: sed potentia pro non repugnancia, ut est in Intelligentijs, non negatur ab illo, quia haec non est causa corruptibilitatis. Ad sextam dico, quod entia aeterna aliquando sunt producta, sed hoc aliquando fuit ab aeterno, & sic non sequitur quod aliquando non fuerint, sed semper sunt, & fuerunt modo praedicto. Ad septimam dico, quod illud verbum, tale, refertur ad vicinam conclusionem, scilicet. An una vel plures sint substantiae inalterabiles, & incorruptibiles, quod si tu illud referas ad aliam conclusionem, ut sit sensus: An una vel plures, quae creantur magnitu-

Ad 1.
Ad 2.
Ad 3.
Ad 4.
Ad 5.
Ad 6.
Ad 7.

*Ad pri-
mam
disti.*

magnitu-

magnitudine, ergo debes referre etiam ad superiores conclusiones de eadem substantia, vt quod mouet in ratione finis, vt appetibile, & vt intelligibile, quod mouet primum Cælum, & sic cum cõcludat Philosophus, quod tales sunt plures, habebis concedere quod sunt plures, quæ mouent in ratione finis, & quod plures mouent primum Cælum, & sic de alijs, quæ sunt absurda.

Ad 3. Ad octauam, Respondet Scotus quod Philosophus non iudicauit hanc esse repugnantiam, aliquid esse causatum, & esse formaliter necessarium: sed mouere simul, vt supra diximus. Ad nonam, Respõdetur. Quod causatum non est de se non ens, ita quod causatum non competit entitas, quia causatum tunc esset nihil, sed causato nõ competit modus essendi, qui est esse a se, potest ergo esse entitas necessaria formaliter, non à se, sed ab alio; est etiam possibile, & potentiale, sed illa potentia præcedit esse, non tempore, sed natura tantum.

Ad 9. Ad 10. ex Piccolomineo, dimisso pronunc an ad veram creationem requiratur virtus immensa, & omnipotentia proprie dicta: dico, quod Arist. concessit Primum motorem esse vigoris infiniti, vt diximus in proprio loco.

Ad 10. Ad vnderimam, dico, quod hæc creatio, & emanatio secundum Philosophum continuo fit, & semper est facta, cum sit æternus mundus.

Ad 11. Ad duodecimam, Dictum est quomodo ille ostensiones Arist. concludunt.

Ad 12. Ad 13. Nego, quod creatio, & æternum dicant pugnantia. Ad probationem dico, quod sicuti res tunc emanant à Deo, sic semper emanant; Cum arguitur contra: quia nunc res generantur non creantur, dico, quod Intelligentia, & alia æterna, quæ immediatè à Deo pendent, non generantur, quia continuo à Deo conseruantur in esse, & hoc conseruare, est continuo creare, quia conseruat, & manutinet illud primum esse, quod habuerunt, post non esse, non posterioritate temporis, sed naturæ ab æterno: & ista sunt Intelligentia, Cælum, materia prima, a quibus postea ex materia prima ista fluxibilia continuo generantur; generatio ergo

habet esse mediante emanatione, & propter hoc generatio est æterna, quia emanatio primorum principiorum est æterna, & hoc est quod ipsi quoque fateantur, dum dicunt omnia continuo conseruari à Deo; Reliqua verò entia, quæ continuo à Deo, & ab alijs agentibus producuntur ex aliquo præsupposito, illa dicuntur generari, hoc enim est discrimen inter creationem, & generationem, quod Creatio est productio rei in esse nihilo præsupposito; Generatio est productio rei in esse aliquo præsupposito: non ergo modo omnia generantur, sed quædam emanant continuo, vt æterna, quædam verò continuo generantur, vt fluxibilia, quæ ab æternis ponuntur in esse, & corrumpuntur continuo.

Quædam rationes aliorum considerantur, & rejiciuntur. Cap. V I.

Quidam, & doctissimi quidem, adducunt alias rationes contra ea, quæ diximus, ideo opus est eas considerare, & adhuc magis declarare.

Primo ergo arguitur sic. Causa efficiens est causa detrahens, & diminuens, quia pendet à fine: ergo si Deus ponatur causa efficiens, detrahatur Deo, quod est absurdum.

Præterea, Deus tunc est dependens, & independens in sua essentia, independens, quia vltimi finis; dependens: quia esset efficiens; hoc autem implicat contradictionem.

Præterea, Potentia actiua non potest dari sine passiuam: quia potentia actiua definitur per passiuam; radix autem potentie passiuæ est materia, ergo omnis potentia actiua supponit potentiam passiuam, in quam agat, potentia passiuæ præsupponit materiam, ergo si Deus est causa efficiens, non efficit per emanationem, & ex nihilo, sed ex subiecta materia.

Præterea, Arist. in Moralibus 10. remouet à Deo omnem actionem, ergo.

Præterea, Si Deus est causa efficiens, cur aliqua entia sunt æterna, aliqua non?

Præterea, aduersus duas distinct. allatas pro solutione rationum arguunt recentiores, & simul aduersus tertiam, quæ

ex illis sequitur: primam enim distinctionē sequitur hæc alia distinctio quod productio rei est duplex: alia per motū, & mutationē, hæc habet nouitatem, & fit ex aliquo subiecto: alia est sine mutatione, & nouitate, & non ex aliquo subiecto. Alij adiungunt aliam distinct. quod non esse, præcedere esse, potest contingere duobus modis, scilicet positiuè, & negatiuè; positiuè, quando aliquod ens in aliquo instanti nature positiuo habet non esse, in alio habet esse; priuatiuè, quando aliquod ens in quolibet instanti nature habet esse, tamē si aliquod ens non esset, à quo ipsū essentialiter dependeret, aprū esset ei cōpetere non esse; Sed hæc distinctio videtur superflua: quia quæcumque saluatur per cā, saluantur quoque per secundā distinctionē.

1. rō
cōtra
1. di.
ff: in
cōtra
nem.

Recentiores has distinctiones impugnat, primò in his distinct. est petitio principij, probatur: quia vnum membrum distinctionis semper præsupponit illud, de quo est quæstio, aut mediata, aut immediata; assumptam hoc probatur de prima distinct. nā in ipsa supponitur dari agens, hoc autem est quod in controuersia positum est, ad scilicet datur tale agens.

2. Præterea, Arist. nunquam concessit dari efficiens aliquod efficiere aliquid sine motū, & mutatione: quia hoc repugnat causæ efficiētis, dicitur enim 2. Phys. tex. 29. efficiens est vnde motus. Præterea, si daretur efficiens sine motu, ruerent omnes demonstrationes Arist. 1. Phys. scilicet vbi dicit: si factum est, per motū factum est. Præterea, falsum est dari efficiens sine subiecto, quia ex Arist. 1. Phys. ex nihilo nihil fit, nam tex. 71. ait, ex non ente autē nihil fieri, subijci enim quidpiā oportet.
6. Præterea, hic modus producendi aliquid per emanationem, implicat contradictionem: nā arguunt qui. Quod habet esse per emanationē, habet in sua intima natura hanc naturā, vt aptum sit habere nō esse, ante esse, ergo in sua intima natura habet, vt sit aliquando ens, aliquando non ens. Præterea, illud ens productū per emanationem, est æternū, æternū autē est semper ens, ergo illud productum per emanationem, esset sēper ens, & nō semper ens, que implicat cōtradictionem. Præterea,

quod datur agens respiciens terminū, & non subiectū, est cōtra rationē termini: nā terminus ad quē, relatiuè opponitur termino à quo, qui terminus à quo, requirit subiectū, quo nō esse sustineatur. Tandē, ista facere, & fecisse, quāuis ab æterno ponantur in Deo, ponunt mutabilitatem in Deo, est semper dicamus fieri, saltem ista sensibilia dicentur scientia, vt Plato staturbat, & ducimur in Heracliteam.

Contra secundam distinctionē quoque arguunt ex Arist. 2. & 12. Metaph. tex. 16. vbi Arist. ait, quod efficiens, est prius tempore factō, & loquitur deficiente simpliciter. Quod si quis obijciat, Cæli motum, qui est æternus, & ideo motor tēpore non potest ipsū præcedere. Respondenti, quod efficiēs motus æterni, est prius tēpore, si in gulis paribus, nō toto motu, sicut sol est prius tēpore singulis illuminationibus, non omnibus simul, quā expositionē adiuvant auctoritate Simplicij 8. Phys. in 1. digressionē contra Ioannē Gramaticū arguentem contra Proclum, qui tenebat mundū ab æterno prodijisse à Deo, vt radij à Sole.

Rationes istæ, licet reuera in Arist. doctrina videantur habere maximū fundamentū, inanes tamē dubio procul sunt, ex dictis enim superioribus capitibus præsertim 2. vbi ex Arist. ostendimus primū ens immobile esse nedom finem vltimum, & mouere ratione finis, sed etiā esse primū efficiēs, & in ratione efficiētis efficiere: necesse est distinguere de efficiēte, vt dicebat Philof. 1. de generatione, tex. 14. hoc enim spectat ad Metaph. & debemus dicere, qd efficiēs est duplex: aliud per motū, & mutationē, & ex subiecta materia, vt est motus physicū; aliud verò alio ementiōri modo, & hūc dicimus esse per modū simplicis emanationis, & ex nihilo. Vnde de formari pot sic ratio; Deus est efficiēs immediatē, & primū; at immediatē non mouet hæc inferiora, sed intelligētias, & Cælū primū, ergo primū ens immobile, est sicut immediatē intelligētias, & Cæli primū, ac hæc æterna; & hoc pacto in intelligentiæ sūt auctoritates illæ; ab hoc pedit Cælū, & tota natura; ab hoc cōicatur esse omnibus, his quidē clarius, his quē obcurius. Cōsequētia in Cōclusionē debere inelligi de vera efficiētia supra probatū est.

Pro soluendis autem rationibus in op-
positum, & recta intelligentia illarum,
notandum est, quod licet prima, & om-
nes intelligentia; & Cælum sint æterna,
non tamen eodem modo, & eadem ne-
cessitate: nam certum est, quod prima
intelligentia, quæ est immobilis, est mag-
is æterna, quam alia; probatur: quia illa
non indiget alijs, sed est sibi sufficientissi-
ma; at cæteræ indigent illa, ergo non sunt
ita necesse esse, sicut illa prima; Minor
probatur ex Aristor. 1. de Cælo tex. 100.
ibi enim dixit, quod omne diuinum est
intransmutabile, maximè autem primū,
& maximè summum; & probat: quia non
habet prænitentiam vllam, nec est indigēs
bonorum suorum, nec alicuius: sed oper-
atur, & mouet ex sua summa perfectio-
ne; tunc sicut cæteræ intelligentiæ indig-
ent prima, quia pendet ab illa saltem
tamquam à causa finali, ergo indigent il-
la tamquam suo vltimo bono: ergo non
sunt ita independentes sicut prima, & cō-
sequenter neque ita æternæ, & incorru-
pibiles, vt prima.

*Ad vnes recen-
tionū.* Hinc ad rationes recentiorum. Ad pri-
mum negatur hanc distinctionem petere
principium: non enim supponimus dari
principium per emanationem, sed iam
probauius illud dari, & esse distinctū
a principio effectiuo per motum, & mu-
tationem, & ex subiecta materia: & ideo
ad argumentū dicimus illa non infringere
dari hoc agens per emanationem: sed
probare solum hoc agens non agere per
motum, & mutationem, quod concedi-
mus.

*Ad pri-
mum cōtra
1. di-
stin-
ctio-
nem.* Ad primam autem rationem pro-
bantem non dari secundum Arist. Agens,
quod agat sine motu, & mutatione, & sine
subiecto, negatur antecedens; ad pro-
bationem ex Aristor. ex definitione cause
efficientis, dico, quod motus ibi accipitur
large, non pro motu, & mutatione pro-
pria dicta, qui est motus physicus: sed pro
motu in communi ad motum physicum,
& ad motum per emanationem, qui po-
test dici mutatio ad terminum, non ad
subiectum: quia per ipsum subiectū nul-
lum mutatur, sed terminus nouus totali-
ter producitur; & ideo Arist. 1. de genera-
tione tex. 14. dixit pertinere ad Meta-
physic. distinguere de immobili, quod

est causa vnde motus æternitatis; ergo si-
gnum est ex Arist. immobile primum nō
esse causam, vnde motus, vno tantū mo-
do, quia tunc Metaph. non posset de illo
distinguere, & pertinere ad causam, vnde
motus.

Ad 1. Ad secundum Respondetur per idem,
vt supra, quod vera est illa propositio de
motu physico, non de motu per emana-
tionem. Vel dicamus, quod factio potest
comparari ad agens materiale, vel ad a-
gens abstractum à materia, & æternum,
quod est simul agens primum & vltimus
finis, vera est illa propositio de agente ma-
teriali, non de abstracto, & primum.

Ad 2. Ad tertium negatur modum habendi
esse per emanationem, implicare contra-
dictionem; ad probationem concedo, id,
quod est per emanationem, includere in
sua natura habere esse, & non habere esse
respectu diuersorum, habet enim esse,
quia est in rerum natura: sed non habet
esse à se, ideo circumscripto primo non
haberet esse: sicuti radij solis habent esse
in se, & tamen illud habent ab alio, quo
circumscripto, non haberent esse, quan-
tū ergo ex illis est, aliquando posset non
habere, & aliquando posset esse, & hoc nō
implicat contradictionem.

Ad 3. Ad quartum respondet, quod æternū
est semper ens, aliud membrum, quod sit
semper non ens, non sequitur: sed solum
sequitur, quod semper possit esse nō ens.
Debet ergo sic inferri. Aeternum per e-
manationem, est semper ens, & semper
potest esse non ens, quod conceditur: quia
dictum est supra, quod non omne æternū,
est eodem modo æternum: quia v-
num est æternum à se, aliud ab alio: Deus
est æternum primo modo, cæteræ intelli-
gentiæ sunt æternæ secundo modo; illud
autem æternum, quod est ab alio, possit
non esse circumscripto alio primo à quo
dependet, licet illa circumscriptio sit im-
possibilis: & ideo verè sit æternum. Di-
ces, ergo intelligentiæ sunt in potentia.
Respondetur intrinsecè sunt potentiales,
sed extrinsecè sunt necesse esse, quia à
Deo agente necessario non liberè produ-
cant, vt aiunt ipsi Cælum esse æternum,
& tamen consistere ex materia, & forma.
Vide Scotum 1. Sent. distinct. 2. quæst. 2.
Respon-

Responsione ad primum principale.

Ad 5. Ad quintū Respondetur, quod terminus ad quem, respondet termino à quo, qui est non esse rei producta per emanationem, transit enim de non esse, ad esse, non ordine durationis, sed naturæ, ut dictum est supra: terminus autem à quo, non requirit subiectum, quo sustineatur non esse, nisi in motu naturali, & transmutationis ex subiecto in subiectū, non in motu, quo res totaliter accipit esse, ut est motus per emanationem.

Ad 5. Ad sextam negamus nos incidere in Heraclitiam: nā Heraclitus dicebat omnia continuo mutari: unde volebat omnem propositionem esse falsam, quia dicebat rem mutari antequam propositio sit completata: nos statuendo omnia effici à Deo per emanationem dicimus entia aeterna esse perfecta, & ab aeterno emanare in esse perfectio, quæ emanatio, ut coexistit nunc, aeternitatis est productio, ut coexistit alijs partibus temporis, dicitur conseruatio: non ergo secundum nos continuo mutantur: sed aeterna semper manent perfecta, & à Deo conseruantur. Entia verò sensibilia donec durant in suo esse, quod habent per generationem semper sunt eadem, & à Deo, & alijs causis secundis in illo conseruantur, donec corumpantur à suis contrarijs; non ergo secundum nos hæc sensibilia sunt sentia: & hoc tenentur concedere aduersarij: nam & ipsi premuntur eadem difficultate respectu cause finalis, aeterna enim semper mouetur à fine: ergo semper sunt in fieri, nunquam in facto esse. Respondetur ergo, quod semper mouentur, & tamen semper sunt in quiete, & possessione subiecti amati: quia motus ille semper est perfectus, sed ut coexistit nunc aeternitatis, apprehenditur sub ratione perfectæ facti, in alijs autem sequentibus apprehenditur sub ratione conseruati.

Ad 5. Ad rationem contra secundam distinctionem, Respondetur non esse nouam illam dist. alia esse priora natura, & alia tempore, est enim Arist. in Postprædicamentis, c. de Priori. & 5. Metaph. cap. de Priori, tex. 16. ideo secundum Arist. non omne, quod est prius altero, est prius illo tempore, sed aliqua sunt priora aliquo natu-

ra non tempore, & ideo melius dicitur, quod primus motor præcedit motum aeternam naturæ, non tempore, quam dicere, quod sit prius tempore singulis partibus, non toto motu: quia quod est prius omnibus partibus, est prius toto, cū omnes partes sint idem, quod rotum, qui enim est prior singulis diebus mensis, est prior toto illo mense. Quod autem adducit Arist. 12. Metaph. tex. 16. Respondetur, Arist. ibi dicere causam efficientem præcedere factum, non tamen ad tempore, ut arguens imponit. Unde potest intelligi de prioritate temporis, & naturæ, & tunc est intelligendum secundum subiectam materiam, Physica præcedit tempore, Metaph. natura. Quod verò aiunt de disputatione Ioan. Grammatici aduersus Proclum, non facit ad rem nostram: quia nolumus modo disputare, an mundus potuerit esse ab aeterno, ut illi duo philosophi disputant, de quare in Theologia Eginus, supponimus enim nunc mundum fuisse ab aeterno, iuxta placitum Arist.

Quæ dicunt aduersus instantia naturæ, quæ plura possunt esse in vno instanti temporis, non egent refutatione, clara enim sunt in Arist. quæ admittunt prioritatem naturæ, non est autem inconueniens aliqua esse priora natura alijs diuersis modis, & in diuersis signis, ut si dicamus: homo simul tempore est animal, rationale, risibile, tamen prius natura est animal, quam rationale, & prius natura rationale, quam risibile, ecce duo instantia naturæ in vno instanti temporis, quod ista sic natura se præcedant, patet ex definitione prioritatis naturæ, assignata ab Aristor. 5. Metaph. tex. 16. Quæcumque possunt esse sine alijs, & alia non sine illis, sunt priora natura: at animal potest esse sine rationali, & rationale sine risibili, quantum ex se, risibile non sine rationali, & animal, ergo illa sunt priora natura risibili.

Ad 5. Ad alia argumenta. Ad primum respondetur, quod immo causa efficiens est nobilissima causa: quia est causa realis, finis verò est causa Metaphysicæ; & ideo negare hoc genus causæ à Deo, est auferre ab eo nobilissimam perfectionem. Quod autem aiunt esse imperfectum, quia pendet à fine, respondetur: quod si valeret, concluderet

cluderet quoque eam esse imperfectiorē materia: quia efficiens dependet à materia, neque enim causa efficiens secundum eos, aliquid efficere potest sine materia, & subiecto, quod tamen non puto eos concessuros. Insuper, si efficiens pendet à fine, quia ab ipso mouetur Metaphysicò, etiam finis pendet ab efficiente in esse reali: quia finis est vltimum in executione, & effectione, licet vt mouet, sit in mente, & præcedat: at est finis, & optimum, non vt mouet, sed vt est obtentus. Respondetur ergo, quod non inconuenit, causas esse sibi inuicem causas, ex Arist. 2. Phys. textu 30. in diuerso genere cause, & proinde penes hoc non attendi nobilitatem vnus cause super aliam, sed penes modum agendi, constat autem efficientis modum esse nobilissimum, efficiens enim est quod connectit materiam cum forma, & dare esse rebus, ideo miror, hos viros dicere, genus cause efficientis esse genus cause imperfectum, & maxime, quando idem est simul efficiens, & finis. Quod autem dicunt ex Aristot. 2. de Celo, primum habet optimum sine actione. Respondetur, Arist. ibi loqui de actione morali, non de actione, vt est causa efficiens, vt dicam infra ad quartum.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod dependet à semetipso: quia est simul efficiens, & finis, sicut est intelligens, & intellectum, ideo sicut non est inconueniens, quod dependeat à semetipso tamquam ab obiecto, ita non est inconueniens, vt dependeat à seipso, vt à fine, neque implicat contradictionem: quia non est dependetia, & independentia respectu eiusdem.

Ad 3. Ad tertium, vera est Maior de potentia actiua iuncta materie, non de potentia agentis abstracti à materia, vt supra diximus.

Ad 4. Ad quartum ex moralibus, respondetur minime ad rem facere, etenim Arist. ibi negat à Dijs actionem omnem moralem, vt à ctum temperantia, fortitudinis, iustitiae, & huiusmodi: quia eorum felicitas est speculatiua, quæ consistit in speculatione, non in actione, at non negat ab eis actionem effectiuam, de ea enim nulum habet ibi verbum.

Ad quintum respondetur, nos non di-

cere omnia immediate provenire à Deo, sed solū æterna ideoq. à seipso quoque immediate producit, sunt æterna, vt Intelligentia, Cælum, Materia prima; at verò illa, quæ producuntur à Deo mediantebus huiusmodi causis secundis, scilicet Cælo, & Materie prima, ista sunt corruptibilia, & fluxibilia.

THEOREMA LVII.

Deus ex sententia Philosophorum ad extra necessariò agit, sed secundum veritatem agit contingenter.

Exponitur obiter sententia Scoti, tam in via Aristotelis, quam in via veritatis, circa contingentiam rerum, ex qua varia obiectiones Aduersariorum soluntur. Cap. Vnicum.

SCOTUS vbiq. in Operibus suis fatur Aristoteli. posuisse Deum agere necessariò ad extra; sed proprius locus est in 8. distinctione 1. Sent. quest. 5. vbi nedum hanc esse Arist. mentem ait, sed etiam pro Philosophis in hac materia adducit varias rationes, sed cum hoc concessum sit ab omnibus Peripateticis, de hoc non est laborandum, & præsertim, quia rationes quas ibi Scotus ex Philosophis, & pro Philosophis conficit, etiam soluit, ostendens secundum veritatem Deum agere liberè; Cum itaque ibi disputet cum Philosophis, & pro veritate ipsa, & nos hic solū secundum placita Arist. loquamur, deferenda est hæc disputatio ad Theologiam, de qua alias (Deo dante) agam, Nunc vnum tangamus obiter, & præmonebimus de radice, & causa contingentie rerum ad extra, secundum rei veritatem, licet hoc sit purè Theologicum: quoniam quidam Moderni in operibus Philosophicis agentes de contingentia secundum rei veritatem, carpiunt Scotum, Scotus enim primo Sententiarum, distinct. 2. quest. 2. post R. & distinct. 8. quest. 5. arguendo contra Philosophos, & alibi, assignans radicem contingentium, ait illam esse libertatem diuinæ voluntatis: quia enim Deus liberè, & contingenter agit, & operatur, ideo adest contingentia in rebus.

1. 70.
aduer
sario.
rum.

bus: sed si ipse ageret necessario, non esset contingenti in rebus. Impugnant hanc opinionem inferendo, quod tunc omnes res essent contingentes, quia omnes res producuntur libere à Deo, ergo nulla res dabitur quæ sit necessaria, quòd tamen est falsum. Item, nihil prohibet quod Deus dum vult res libere, quòd alias velit esse liberas, id est contingenter producantur; alias necessarias esse, id est necessario producantur; & similibus rationibus: sed quia de hac re est grauissima disputatio inter Scotum, & D. Thomam, & sequaces, & alios Theologos, & ex determinatione huius questionis pendent aliq̄ difficilimq̄ disputationes pertinentes ad salutem nostram, nolo hic immorari; sed Deo dante omnia apertè dilucidabo in operibus Theologicis; pro nunc solum dico, quòd iste vir non percepit mentem Scoti, sicuti nec multi alij: non enim Scotus vult totalem causam contingentie rerum esse libertatem diuinæ voluntatis, sed vult contingentiam pendere primo ex libera Dei voluntate, & deinde etiam ex rebus ipsis creatis: vnde ponit voluntatem nostram liberam esse, & multa casu, & fortuna euenire; Scoti mens ergo est, quòd si prima causa, scilicet Deus, necessario agit, necessario omnia quoque eueniant, & nulla dabitur contingentia: & ideo dixit Aristotelem non potuisse sustinere has duas propositiones. Deus necessario agit, & datur contingentia: loquendo secundum veritatem. Ratio est: quia Deus est prima causa, quæ mouet immediate sibi proximam causam; si ergo illam mouet necessario, & illa aliam necessario quoque mouebit, & sic omnia quæ mouent, necessario mouebunt; vnde, sic totus motus erit necessario causatus, ergo quælibet pars illius motus, erit necessario causata, & sic nihil contingenter causabitur, cum omnia per motum causentur in his inferioribus: & ita cum dicamus omne agens particulare recipere vim ab illo maiori, & primo, (ponimus enim Deum habere perfectam causalitatem) voluntas mea in operando ab illa prima causa dependet, ergo si illa causa necessario agit, & ista particularis necessario agit, vel in agendo non pendebit ab

illa prima, quod est absurdum; & insuper, hæc particularis aliter operando quàm prima intendat, erit potentior prima causa; causa prima quoque frustraretur suo fine, & impediretur à particulari; quæ omnia absurda sunt. Quòd autem dicunt actionem primæ causæ recipi in secundis causis, non secundum conditionem primæ causæ, sed secundum dispositionem causarum secundarum, est ridiculum: quia causa secunda, esse substantiam, & dispositiones recipit à prima causa, & maxime secundum veritatem, ergo causa prima est quæ determinat causam secundam, non causa secunda est quæ determinat primam; amba causæ etiam simul concurrunt ad eundem effectum, sed potentiori modo causa prima, quomodo ergo si causa prima naturaliter, & necessario agit ad vnum effectum, causa secunda poterit resistere, & eam à fine naturali auertere, & dirigere ad proprium scopum: est ergo mens Scoti, quòd prima radix contingentie est libertas Diuinæ voluntatis, ex eo enim quod Deus libere agit, condidit res in suis naturis alias liberas, & alias necessarias, & tunc illas operari sinit secundum suas naturas: & propterea quæ contingenter producuntur, sic producuntur, quia ita sibi placuit, & quæ necessario producuntur hoc modo producuntur, quia ita ei placuit. Ex his patet, quòd rationes illæ non concludunt contra Scotum: quia supponunt, quòd de mente Scoti contingentia solum proveniat ex Diuina libertate, & non ex causis secundis: quòd non dixit Scotus, sed solum dixit, quòd prima radix contingentie est libertas Diuinæ voluntatis, cum qua postea ad hoc ut res contingentes sint, concurrunt aliæ causæ, ut voluntas nostra, & aliæ diffinitates in motibus, quæ per se nihil efficere possent, si prima causa omnibus dans esse, & operari, operaretur necessario, & ab his causis secundis liberis, dicuntur contingentes; quæ verò proveniunt à causis secundis necessarijs, & naturalib*, necessariæ, & naturales dicuntur ab his causis. Nūquid autè hæc opinio sit vera, & rationes adductæ, & aliq̄ pro veritate ipsius concludant, patet: tamen

aliis considerabitur, quia res est magni momenti.

Ar. flor.

Quod ad Aristotel. autem, non ait Scotus quod sibi contradicat, sed solum ait, quod Aristot. sustinendo hoc antecedens, quod Deus agat necessario, & sit perfectum agens. ut teneat Catholici, non potest sustinere hoc consequens, quod datur contingentia, propter causam nunc additam. De opinione autem Aristotel. n. est, quod, ut dixi, posuit Deum agere necessario ad extra, tamen posuit actionem suam solum esse circa Intelligentias, & mandum superiorem, cui per emanationem dat esse, ut diximus supra: e enim immediate pendet ab ipso Intelligentie, Caelum, & Aeterna, invisibilia vero, & haec inferiora, non pendet ab ipso immediate, sed mediantibus causis secundis, quae in haec inferiora agunt necessario per motum Orbium Caelorum: & sic continuo fit generatio, & corruptio; Verum, quia in his inferioribus adsunt cause particulares quae simul cum causis illis uniuersalibus producant suos effectus, & illae cause saepe sunt imperfectae, propter varios defectus quos habent propter suam imperfectionem, non semper attingunt finem, & scopum intentum a natura, unde multa per accidens fiunt: cause enim uniuersales naturaliter agunt: & necessario tendunt ad suam finem, & scopum: sed quia causa particularis deficit enent alius effectus ab eo, quem communiter intendit illa causa particularis cum uniuersali causando, & ista sunt monstra, & alia, quae casu, & fortuna euenire solent. Vnde talia ab Arist. appellatur contingentia, 6. Metaph. tex. 7. dicit enim contingentia siue talia entia per accidens, reduci ad causam per accidens. Ex quo loco etiam colligitur secundum Arist. non dari fatum, ut nonnulli Philosophi dicebant, asserentes illa quae per accidens hic videntur fieri, produci a quadam virtute corporis caelestis, cum quodam ordine operantis, tunc enim non essent ista contingentia, neque penderent a causa per accidens, sed a causa per se; Propter eandem rationem, apud Aristotelem non datur prouidentia in Deo, quia tunc haec omnia, quae per accidens eueniunt, non esset

Non datur fatu apud Ar. flor.

Apud Ar. flor. us da

contingentia, non enim haberent causam per accidens, sed per se, & non possent esse ad utrum libet; nisi dicamus cum Francisco Piccolomines lib. de Mundo, cap. vlt. & ante, quod Deus apud Peripateticos pro tanto dicitur habere prouidentiam, quia omnibus in communi largitur necessaria; sed quoad particularia, non habet prouidentiam, quia neque distinctam cognitionem omnium, sicut nec Princeps omnia particularia distincte cognoscit, & prouidet, sed solum quae ad uniuersalia spectant; Et per haec consequenter dicitur habere prouidentiam de singularibus: sed haec prouidentia cum sit per actionem necessitatem, non est proprie prouidentia. Dicit insuper Scotus 1. Sent. dist. 39. in principio solutionis questionum, quod ita propositio: datur contingens, non potest demonstrari a priori. Vnde Arist. primo Perihermenias, & alibi, disputans contra necessitatem futurorum, non deducit ad aliquod impossibile Hypothesis (id est, hoc, quod datur contingens) sed ad aliquod impossibile nobis, manifestius scilicet, quod non oportet nec consiliari, nec negociari, & ideo negantes talia manifesta, indigent poena, & exponendi sunt tormentis donec concedant, quod possunt torquere, & non torqueri. Contra hoc etiam arguunt isti Moderni: quoniam possumus a priori ostendere, quod datur contingentia in rebus, praesertim in sublunariis; quidquid habet materiam, & contrarium, est contingens: sed omnes res sublunares habent materiam, & contrarium, ergo in illis est contingentia; & alij similibus rationibus vtuntur. Sed distertit isti viri decipiuntur, aliud enim est probare dari ens possibile, & corruptibile, & aliud est probare, quod res possibilis, & corruptibilis quae datur, causatur contingenter, ita quod possit non causari; argumentum quidem probat, quod ens possibile, & corruptibile datur, sed non probat, quod tale ens dum causatur, liberè causetur: immo videmus, quod omnia ferè sublunaria necessario causantur, & tamen in se sunt corruptibilia. Scotus autem loquitur de contingentia in causatione rei. Vnde apposite distinxit in 1. Sent. dist. 3. quod illa

tur ad uidentia.

An edens dari possit diu opin. Scoti.

Obiectio aduersarius.

Solutio.

secun-

secunda, ante R. quod vocat hic contingenter causatum, non quodcumque non sempiternum, & non necessarium, sed illud cuius oppositum fieri posset quando illud fit.

THEOREMA LVIII.

Intelligentiæ non sunt formæ informantes Cælum, sed assistentes.

Exponitur mens Scoti, & Aduersariorum rationes soluntur. Caput vnicum.

SCOTUS 2. Sent. d. 14. q. vnica, in corpore, aperte sustinet, quod Cælum secundum Philosophos non est animatum formaliter, sed quod Intelligentia est forma assistens ei, vt nauta nauis; Pro hac opinione ita argumentatur. Si dicamus Cælum esse animatum formaliter, vel est dicendum, quod Cælum erit tantum anima intellectiua: quia Philosophi non posuerunt in Cælo nisi intellectum, & ita intellectus erit quantus, quod non est intelligibile, quia Cælum, vt patet, est quantum formaliter, vel Cælum erit aliquid perfectibile ab anima intellectiua, & hoc est inconueniens quodque: quia tunc in Cælo erit potentia contradictionis, & ita Cælum non erit necessarium, & sempiternum, quod est inconueniens, vt ostendimus in Theoremate, quod in Cælo non est materia; Consequentiā est euidens: quia si Intelligentia est forma dans esse formaliter corpori Cælesti, necesse est, quod in Cælo sit materia perfectibilis ab illa forma. Nec valet responsio quorundam recentiorum, vt inquit Mercenarius in suis Dilucidationibus, qui rationi huic maxime inicitur, quam nouit esse validissimā. Non valet inquam responsio recentiorū, qui dicunt, quod potentia est duplex; vna ad esse tantum, & ad dimidium contradictionis; alia verò ad vtrumque; & quod materia Cæli est in potentia ad esse tantū, & ad dimidium contradictionis, & per hanc recipit Intelligentiam ipsam cū qua facit vnum per se; Hec inquam responsio est nulla: quia in illo Theoremate de materia Cæli ostendimus aduersus Caietanū, quod essentia potentia passiva, est potentia

contradictionis; & Confirmatur nunc per alias rationes: quia tunc ratio Arist. quā facit 9. Metaph. textu 17. ad probandum, quod æterna non habent potentiam ad esse, esset nulla, vtitur enim hoc medio: si æterna haberent potentiam ad esse, haberent etiam potentiam ad non esse; & 12. Metaph. tex. 30. vbi probat, quod Intelligentiæ in sua essentia non habent potentiam, per hoc idem medium: quoniam haberēt quoque potentiam ad non esse, nā aliquis posset his rationibus respondere, quod habent potentiam ad esse, & ad dimidium contradictionis, non ad totā contradictionem. Neque etiā valet quorundam aliorum responsio, asserentium, quod materia Cæli non est quidem in potentia, tamen ex ipsa, & Intelligentia fit vnum per se, quia est talis conditionis, vt ex ipsa, & Orbe, possit fieri vnum per se, licet non sit potentia. Hæc enim responsio est sine ratione, immò rationi contraria: nam ratio compositionis, propter quam ex duobus fit vnum, est, quia vnum est potentia, & aliud est actus, at ex duobus in actu nunquam fit vnum per se, vt inquit Arist. in 8. Metaph. textu 15. & 2. de Anima, textu 8. & alibi sæpè; Præterea, re ipsa fatentur isti, materiam Cæli esse potentiam, dum dicunt eam actuari à formā: æquidem si actuatur materia Cæli per se ipsam, est in potentia, & carens actu, & sic habet in se priuationem; Præterea, si in Cælo Intelligentiæ est forma informans Cælum, necessariò illa quoque mouebitur per accidens ad motum Cæli, sicut anima nostra mouetur ad motum corporis moti: sed, hoc est contra Aristotelem in 8. Physic. vbi ait, quod Intelligentiæ non mouentur per se, neque per accidens, sed solum mouent. At aliqui respondens, quod duplex est forma informans, alia enim est forma informans, & constituens subiectū in esse, & simul constituitur in esse per subiectum, quomodo sunt ista formæ materiales; alia verò est forma informans, & constituens in esse subiectū, sed non constituitur in esse per subiectum: tunc ad argumentum dicunt, quod forma primo modo mouetur per accidens ad motum sui subiecti, non autem forma secundo modo accepta: Intelligentiæ autem sunt

Alia resp. reye.

3. 10.

Resp. 9. 10. r. d. d.

Resp. eum. 1. 10.

Resp. 9. 10. r. d. d. key. eum.

formæ informantis secundo modo, non primo. Dimissa impugnatione Mercenarij, de qua in rebus animasticis, cum alijs arguitur, quod per hanc distinctionem non soluitur argumentum; quoniam daretur, quod sit vera illa distinctio, non tamè sequitur, quod forma informans, quæ constituit subiectum, & non est constituta, non moueatur per accidens ad motum sui subiecti: quia dum mouetur Cælum, quarto, vel mouetur sola materia Cæli, vel aggregatum ex materia, & forma; non sola materia: quia per eos est potestate tantum. & eget termino, & actualitate, subiectum autem motus est actu, & determinatum, ergo id, quod mouetur, est aggregatum: sed illud constat ex materia. & forma, ergo materia, & forma mouentur: & sic Intelligentia mouetur per accideus saltem; & confirmatur exemplo Solis, qui modo est in occasu, modo in ortu, si ergo Sol est compositus ex Intelligentia tamquam ex forma informante, Intelligentia quoque erit modo in ortu, modo in occasu.

3. 75. Tertia ratio desumitur ex eodem 8. Physicorum, multis in locis, sed maxime ex textu 40. & inde, & adducitur à Scoto coupticata cum precedenti; Aristoteles distinguit id quod mouetur, in duas partes, in partem per se motam, & partem per se mouentem: at si Cælum constat ex Intelligentia tamquam ex forma informante, non constabit Cælum ex parte per se mota, & parte per se mouente: quia materia per se, sine Intelligentia, est pura potentia, & non est actu, & ideo non potest esse subiectum motus; Intelligentia quoque non poterit esse per se mouens, quia forma informans non mouet per se, sed est ratio mouendi, vt anima in nobis, & ipsa mouetur; necesse est ergo inuenire alium motorem, qui moueat Cælum per se diuersum ab intelligentia. Hæ sunt rationes Scoti, quæ maximam euidentiã habent. Pro hæ eadè sententia multipliciter arguit Franciscus Piccolomineus, in libro de Cælo, ca. 19. & hanc plurimi viri clarissimi sequuntur, & multi sectatores Auerrois, adeo quod est fere communis luis temporibus apud grauiores Philosophos.

Piccolomineus.

Contra hanc sententiam nonnulli arguunt, sicut in rebus oppositam sententiam, vt Suetanum, Baldunum, Achillinum, & alios, Achillinus lib. 3. de Orbibus, dubio primo, per totum, sed maxime Conclusionem 5. probat Intelligentiam dare esse formam liter Cælo, sic Forma vt habetur ex 2. Physicorum, textu 28. est quod quid est rei, & dat esse rei, Intelligentia est forma Cæli, ergo est quod quid est Cæli, siue dat esse Cælo formaliter.

Secundo, quodcumque forma substantialis est realiter vnita materia, informat materiam, & dat illi esse substantialem: sed Intelligentia est forma Cæli substantialis, ex 12. Metaph. textu 37. ergo. Maior probatur: quia negata hæc propositio, non probaretur dari formam substantialem, dantem esse substantiale composito substantiali.

Tertio, ex Aristotele 2. de Anima, 3. tex. 37. Anima est qua viuimus, & viuere est viuentibus: esse sed Intelligentia est anima Cæli, ergo. Alij rationem hanc formant sic. Aiunt Aristotelem in illo secundo ita argumentari. Anima est forma, ergo est causa vt viuentia sint: à pari, Intelligentia est forma, ergo est causa vt celeste corpus sit actu.

Quarto, in separatis à materia, idem est efficiens, forma, & finis: cum ergo Intelligentia sit efficiens, & finis, ergo etiã est forma Cæli.

Quinto, Omne quod mouetur includit in se quartum genera causarum: sed Cælum mouetur, ergo claudit in se quattuor genera causarum, sed si excludas Intelligentiam esse formam informantem in cælo, in cælo non erit formalis causa. Sexto: Intelligentia est natura cæli, ergo est causa intrinseca cæli, quia natura est intrinseca rei, at non est materia, ergo est forma.

Septimo. Alij arguunt ex Arist. in 2. de Anima tex. 24. ubi probat animam esse actum corporis, hæc ratione, Omne, per quod alicui propria operatio inest, corporis actus est: sed per Intelligentiam Cælo propria operatio inest, igitur Intelligentia cælestis corporis actus est. Octauo, Quod largitur alicui vnitate, largitur eidè esse sed Intelligentia largitur Cælo vnitate, quia ex Orbe, & Intelligentia, magis fit vnitas.

vnitas

vnium quã ex materia, & forma, ergo. No-
no Arist. in 2. de Cælo tex. 13. ait, in Cælo
nedum per relationem ad nos, sed absolu-
tè, & ratione sui, inueniri differentias posi-
tionis, cum sit animatum; ergo, si Cælum
est esse animatum, igitur ab anima recipit
esse, & formatur ab ea; hæc autem ani-
ma est Intelligentia ipsa.

10. Decimo, corpora Cælestia inticè com-
parata, vel sunt eiusdem, vel distinctæ spe-
ciei: quo deumque dicatur, semper infer-
tur Intelligentiam dare esse: quoniam spe-
cies constituitur in esse per formam, er-
go per Intelligentiam diuersam specie,
distinguantur specie; vel sunt eiusdem
speciei, quia ab Intelligentia eiusdem spe-
ciei sunt constituta in esse.

Ad 1. Ad rationes istas facilis est solutio. Ad
primam dico, quòd forma est duplex, sci-
licet, propriè dicta, & impropriè dicta.
Intelligentia non sunt formæ propriè di-
ctæ, sed potius agentes; quia tantum mouent,
vt uauta nauim, at non dant actum esse
se pro tanto autem dicuntur formæ, quia
dant Cælo motum, qui est vnus ex quat-
tuor gradibus vitæ. Possumus itaque di-
cere, quòd duplex est forma, scilicet in-
formans, quæ est verè, & propriè forma;
Alia est assistens, quæ est impropriè for-
ma, definitio Arist. in 2. Phys. intelligitur
de informate, non de assistente, vt sunt In-
telligentiæ, forma enim assistens non dat
esse substantiale, sed dat solum aliquem
gradum vitæ, nempe, mouere.

Ad 2. Ad secundum dico, quòd Intelligentia
est forma Cæli assistens, nõ informans, &
hoc est quod dicit Aristor. 12. Metaphys.
tex. 37. & vbique; Maior autem est vera
de forma informante.

Ad 3. Ad tertiam dico, quòd Intelligentia di-
citur Anima Cæli, & est qua Cælum vi-
uit, sed viuut solum quarto gradu vitæ, sci-
licet, motu locali, non tamen ex hoc solo
gradu vitæ sequitur, quòd ipsa sit anima
perfecta informans, & dans esse substan-
tiale per informationem; Si verò consi-
ciatur alio modo, dico vt Mercenarius,
quòd non argumentatur Aristor. eo modo
in illo loco, sed opposito modo, nempe sic:
Id quod est causa vt res sit, forma est: at
anima est causa vt viuens sit, ergo anima
est causa vt forma; Vnde ibi probat Mi-

Phil. Nat. lo. D. Scoti.

norem, scilicet, quòd anima est causa in
triplici genere cause, scilicet, efficientis,
formalis, & finalis; valeret ergo ita: Intel-
ligentia est causa vt Cælum sit actum, ergo
Intelligentia est forma informans Cælum;
sed tunc antecedens est falsum, nec valet,
nisi quo ad mobile.

Ad quartam dico, quòd Intelligentia
est efficiens, quatenus est principium
motus; est finis, quatenus Cælum est pro-
pter Intelligentiam; est forma, non quia
dat esse formæ, sed quia dat quartum gra-
dum vitæ, ideo in separatis à materia
finis, forma, & efficiens, sunt vnium. Per
hoc idem patet ad quintum.

Ad sextam dico, quòd Intelligentia non est
natura Cæli, declarauimus enim in
proprio Theoremate, quomodo in Cælo
sit natura, & quomodo motus Cæli
sit naturalis.

Ad septimam dico, quòd
Maior est vera secundum proportionem,
verum est quidem quòd id per quod in-
est alicui propria operatio substantia-
lis, est actus eius, sed quòd est causa vt
alicui insit tantum motus localis, non
autem alix operationes, non est actus e-
ius, & forma informans, sed solum as-
sistens. Præterea, possumus negare,
quòd Intelligentia sit ratio, & causa
propter quam propria operatio insit Cælo;
nam propria operatio Cæli est age-
re in hæc inferiora, saltem lumine, &
calore; at hæc operatio non inest Cælo
per Intelligentiam, sed ex propria na-
tura Cæli: moueri autem est quodam-
modo ei accidentale: quia est opera-
tio, quæ illi inest ab alio extrinsecus, sci-
licet, ab Intelligentia.

Ad octauam, negatur quòd Intelligen-
tia det vnitatem Cælo. Ad Auerroem di-
centem ex Orbe, & Intelligentia magis
feri vnium, quam ex materia, & forma,
dico, quòd non vult asserere quòd ex Or-
be, & Intelligentia fiat vnium compositum,
vt illi perperam intelligunt: sed vult dice-
re, quòd ex Intelligentia, & Orbe sit vnium
magis indiuisibile, quam ex materia, &
forma materiali. Ad nonam Respondet
Piccolomineus, Cælum dici absolutè, &
ratione sui, animatum: quia habet vita-
lem actum, & vitalem contactum vir-
tutis, ex quo vitali contactu produere

differentia: non tamen propter hoc sequitur, quod sit verè animatum anima informante; quod vt breuiter dicatur, est animatum effectiue, non formaliter. Ad decimam dico, quod sicuti illa corpora sunt actu entia per seipsa, ita etiam per seipsa ab inuicem differunt, non per aliquam formam informantem, & dantè illis eile substantiale.

Ad
decimam.

T H E O R E M A L I X.

Calum est corpus simplex.

Ponuntur opiniones Aegidij, & D. Thoma, cum suis rationibus: & reficitur opinio Aegidij. Cap. I.

Quonia in hac materia Opinio Scoti non potest conprobari, nisi ex cofucatione Opinionu Aduersariorum, ideò prius apponam Opiniones aliorum, deinde Opinionem Scoti patefaciam. Aegidius primo loco putauit in Cælo esse materiam, & eam esse eiusdem rationis cum materia horum inferiorum.

1. rō. Pro hac opinione ipse, & multi alij, varias rationes adduxerunt. Prima ratio sumitur ex Aristotele 1. de Cælo, textu 92. Omne indiuiduum sensibile, & per se existens, constat ex materia, & forma. Corpus Cæleste est huiusmodi, ergo Corpus Cæleste constat ex materia, & forma. Minor est per se nota; Maior est Aristotelis in assignato loco; immò totum argumentum; ibi enim ex presè ponens hanc Maiorem, colligit aliud esse rem absolutè sumptam, vt Cælum, aliud esse eandem vt singulare, vt hoc Cælum: Cælum enim absolutè pronunciatum, significat formam, at hoc Cælum significat formam in materia; Ait ergo Aristoteles aperte, quod Cælum constat ex materia, & forma. Subiungit Aegidius; at nulla alia materia datur apud Aristotelem nisi illa prima materia, quæ inuenta est primo Physicorum, quæ est materia horum inferiorum, ergo eadem est materia Cæli, & horum inferiorum.

2. rō. Secundò, eadem accidentia sunt communia Vniuerso Orbi, Cælo, & Mortali-

bus, & accidentia eadem, eandem materiam consequuntur, ergo habent eandem materiam. Antecedens patet, quia lumè, perspicuum, rarum & densum, sunt communia mortalibus, & Cælo. Et confirmatur: quia ex Aristotele secundo de ortu, & interitu: quæ comparantur secundum motum, & dimensiones, habent communem materiam ait Aristoteles, Cælum, & mortalia sunt huiusmodi, ergo. Nā dicimus, solem maiorem terra, lunam minorem, ergo communem materiam includunt.

3. rō. Tertio, ait Aristoteles 2. de ortu, & interitu, esse genere eadem, & numero equalia principia Cæli, & mortalium, ergo materia est eadem in Cælo, & mortalibus.

4. rō. Quarto, vnica est forma mundi, ergo vnica materia. Item, vnum primum efficiens omnium, ergo vnica prima materia omnium, vt cuiuslibet patienti respondeat proprium efficiens. Item vnus est mundus, ergo vnica habet materiam: quia vnus operis est vnica materia, & confirmatur 5. Metaphysices; Vnum numero est id, cuius materia est vna, Mundus est vnus numero, ergo materia eius est vna: & sic Cæli, & inferiorum vnica est materia.

5. rō. Quintò, Cælum, vel est pura potentia, vel est purus actus, vel compositum ex actu & potentia: sed non est purus actus, quia Cælum est quantum, & habet alia accidentia; neque est pura potentia, quia non est prima materia, ergo est compositum ex potentia, & actu. His omnibus rationibus probatur in Cælo esse materiam, & illam materiam esse eiusdem rationis cum materia horum inferiorum; & quia videbat contra hanc suam sententiam valere argumentum Diui Thomæ & Auerrois, quia tunc Cælum esset corruptibile. Respondet, quod hoc non sequitur: quia ait, quod sunt duo genera formarum, quæ materiam informant; alia enim forma habet contrariam aliam formam, & propter hoc materia illi subiecta habet potestatem recipiendi aliam formam contrariam, & propter hoc in tali materia est priuatio; alia verò forma nullam formam contrariam habet: sed fatiat

fatiat omnem capacitatem materiæ, quæ informat, & tunc materia illi subiecta nõ est in potentia ad aliam formam recipiendam, quia tota eius capacitas satiatur hac forma; Hoc modo contingit in proposito de materia Cæli, cum enim nullam aliam formam contrariam habeat, satiatur omnem capacitatem materiæ, quam informat, & ita non est in potentia ad vltimam aliam formam, & sic Cælum licet habeat materiam eiusdem rationis cum materia horum inferiorum, tamen Cælum est incorruptibile. Duo itaque dicit Aegidius, Primum quod in Cælo est materia. Secundo, quod illa materia est eiusdem rationis cum materia horum inferiorum.

Opin.
Aeg.
duo
cont.
n. s.
6 rō.

Pro hac eadem opinione audiui quoddam adducere ex 3. libro de Cælo verba illa: *Dico autem substantias quidem simplicia corpora, vt ignem, & terram, & que eiusdem cum his ordinis, & quæcumque ex his, veluti & totum Cælum; & partes eius, & rursum animalia, & Plantas, &c.* Nam videtur hic Aristot. dicere, quod totum Cælum sit compositum ex Elementis, sicut alia composita materialia corruptibilia, & consequenter videtur velle, quod Cælum constat ex materia eiusdem rationis cum materia horum inferiorum. Id autem colligitur ex illis verbis: *& quod ex his, veluti totum Cælum, & partes eius.*

Opin.
D.
Tbo.

D. Thomas prima parte questionis 66. articulo 2. partim conuenit cum Aegidio, partim dissentit; conuenit in hoc, quod in Cælo est materia, & quod Cælum est compositum verè ex materia, & forma; dissentit verbò, quia D. Thomas ait hanc materiam esse alterius rationis à materia horum inferiorum: quomodo autem sit diuersa declarat, & hoc est notandum, vt cognoscatur, quomodo differat ab opinione Auertois; est ergo diuersa secundum D. Thomam in hoc tantum, quia materia horum inferiorum est in potentia ad diuersas formas, neque vniquam recipere potest vnâ formam, quæ sit ei perfectio integra, & sit totum eius obiectum receptibile, sed omnis forma, quam recipit, est pars obiecti adæquati, ex quo fit, quod in materia horum inferiorum necessariò semper relinquatur potentia ad aliam formam, qua

est priuata, & ita in materia horum inferiorum hac de causa est priuatio, & corruptibilitas: at in materia Cæli, nulla est priuatio, neque potentia ad aliam formam, quàm ad eam, quam habet: quia illa forma satiatur totam capacitatem materiæ, si quidem illa materia est tantum in potentia ad illam formam, & non ad aliam. & propter hoc in Cælo non est corruptibilitas; Vult ergo quod materia Cæli sit in potentia ad esse, quod recipit a forma Cæli, & non ad vbi, solum; & in hoc differat ab Auertoe, qui vult, quod materia Cæli sit solum in potentia ad vbi, sed non ad esse; & vltra D. Thomas vult, quod materia Cæli sit solum in potentia ad hanc formam Cæli, non ad aliam; per quod distinguitur a materia horum inferiorum, & in hoc discrepat ab Aegidio.

Di.
seri.
men
D.
Tbo.
ab A.
uert.
in ab.
Aeg.
dio.

Prima partem huius positionis, qua conuenit cum Aegidio, scilicet, quod materia Cæli sit in potentia ad esse, & ad formam Cæli, & ita sit pars, ex qua simul cum forma Cæli componatur Cælum, probat hoc argumento. Omne ens actus, vel est totum actus, & forma, vel est habens actum, & formam, at Cælum seclusa Intelligentia, est ens actus, vt patet, ergo vel est totum actus, & forma, vel est habens actum, & formam: at non est totum actus, & forma, quia omne tale est intellectum in actu, quod non potest dici de corpore Cælesti, quia est sensibile, relinquatur ergo, quod sit habens actum: sed habere actum, est componi ex forma, & subiecto formæ, ergo Cælum constat ex materia, & forma. Pro hac parte etiam valent rationes adductæ pro sententia Aegidij quod ad id, in quo conueniunt.

1. rō.
D.
Tbo.

Secundam partem probat, in qua discrepat ab Aegidio. Cælum apud Aristotelem est ingenitum, & incorruptibile, ergo eius materia nõ habet annexam priuationem; Antecedens est clarum; Consequentia quoque est clara: quia priuatio est causa corruptibilitatis; subinfertur: at materia horum inferiorum habet annexam priuationem, quia est in potentia contradictionis, ergo hæc, & illa differunt, & sunt alterius nature, quæ alte-

Se.
cũda
pars,
i qua
dijcere
pat
ab Aeg.
idio
pro ha
tur à
D.
Tbo.

ritas consistit in hoc, quod hæc materia inferior est in potentia ad diuersas formas oppositas, idè habet annexam semper potentiam, & priuationem, etiã cum est actũ sub vna forma: at materia Cæli est in potentia solum ad vnã formã, quã actũ habet, idè non est in eo priuatio, neque potentia ad alias formas, & ita non est in Cælo corruptibilitas.

1. r̄. e. r̄. c. i. o. r. i. u. m. Pro eadem opinione arguunt recentiores, & acutissimè quidem Theophrastus lib. quẽta scripsit de Natura, Albertus Magnus in Summa, p. p. ex Rabbi Moyse Aegypto, putant hanc propositionem: Corpus naturale est compositum ex materia, & forma, esse per se notam; quod etiã videtur de mente Aristotelis secundo de Anima, textu 2. nam ibi Aristoteles diuidit substantiam in materiam, formã, & compositum. Deindè textu 3. faciens diuisionem compositi, quod dixerat constare ex materia, & forma, in naturale, & artificiale; deindè naturale in vitam habens, & non habens vitam, & c. compositum non nominat amplius nomine compositi, sed nomine corporis, & dicit corpus, id est compositum comparatum alijs substantijs, scilicet, materiæ, & formæ, esse maximè substantiã, & subiungit maximè omnium corporum tale esse corpus naturale; ergo Aristoteles apertè videtur supponere corpus naturale, & compositum, ex materia & forma, esse idem, & proinde omne corpus esse compositum, maximè autem corpus naturale (Mathematicum enim corpus, & Artificiale ibi accipiuntur vt substantiæ, quatenus existunt sola existentia substantiali, non accidentali. Hac ergo Maiori se constituta, se formatur ratio. Corpus naturale est compositum ex materia, & forma, Cælum est corpus naturale; ergo Cælum constat ex materia, & forma; Minor supponitur vera ex dictis alibi.

2. r̄. Secundo ex Arist. secundo Physicorũ. Omnis res naturalis ad tria membra reduciatur; vel enim est natura; vel habens naturam; vel secundum naturam. Cælum est res naturalis, vt patet: at non est natura, quia natura est in alio, scilicet in eo,

cius est principium, Cælum verò non est in alio, sed per semetipsum existit; non est principium motus, sed corpus mobile; neque est secundum naturam; quoniam non est affectio, nec proprietates corporis naturalis; ista autem sola propriè dicuntur secundum naturam, ergo relinquunt, quod Cælum sit habens naturam; at habens naturam, est compositum ex materia, & forma, ergo Cælum est compositum ex materia, & forma. Assumptum probatur ex discursu Aristotelis in secundo Physicorum à tex. 6. vsque ad textũ 20. ibi enim Aristoteles loquitur de naturis inexistentibus habenti naturam, scilicet composito naturali, quæ sunt materia, & forma; ergo supponit, habens naturam esse compositum ex materia, & forma: istæ enim sunt naturæ, quæ insunt habenti naturam.

Tertiò natura ex Aristotele secundo Physicorum textu 3. est in alio: quia est principium motus in eo, in quo est, & c. tunc factò hoc supposito sic arguunt: Naturam esse in alio, duobus modis fieri potest; vel vt sit in alio tamquam superueniens; vel sit in alio tamquam constituens; si primo modo, erit accidens, ergo secundo modo: at si natura est in Cælo secundo modo, scilicet, vt constituens, necesse est Cælum esse compositum; Consequentiã probatur: quia simplex materia, & simplex forma, non sunt in alio, sed ambæ sunt in composito: si ergo in Cælo est natura, & natura est in Cælo tamquam in re constituta ab ea, necesse est quod Cælum sit compositum ex materia, & forma: quia hoc modo solum verificatur naturam esse in Cælo, vt in constituente.

Quarto, ex Alberto Magno sic arguunt: Posterius non abstrahit à suo priori, compositio accidentalis est posterius substantiali, ergo hæc non abstrahit ab illa; ergo vbi est compositio accidentalis, ibi est compositio substantialis in Cælo est compositio accidentalis, vt patet: est enim compositum ex substantia, & quantitate, figura, & c. ergo Cælum est compositum ex materia, & forma. Confirmatur: non est posterius siue suo priori, forma est natura prior materia, materia est

post-

posterior, ergo materia naturalis est vbi est forma naturalis: at in Cælo est forma naturalis per Auerroistas, ergo ibi quoque est materia naturalis, ergo Cælum est compositum.

5. 78. Quinto Aristotele 8. Metaphysices ter. primo, proponit substantias ab omnibus concessas, inter quas enumerat Cælum, & partes Cælij, in textu 3. deinde ponit hanc propositionem: omnes substantiæ sensibiles habent materiam, & subdit ibi diuisionem illam, substantia est triplex, materia, forma, & quod ex his. Hinc patet, quod Cælum continetur sub his substantijs; constat etiam, quod Cælum est sensibilis substantia, & quod non est materia, nec forma, ergo habetur, quod est substantia composita ex materia & forma.

6. 78. Sexto, Aristoteles 1. de Cælo textu 92. ait omne sensibile esse singulare, & in omni singulari aliud esse formam simpliciter, & aliud esse formam in materia; tunc sic Cælum est sensibile, & singulare, ergo Cælum est compositum ex materia & forma. Confirmatur: Aristoteles tertio de Anima, textu 9. scribit, in nonnullis rem esse, & esse rei, esse idem; in alijs vero non esse idem; illa in quibus sunt idem, sunt quidditates, & simplices essentia; illa in quibus non sunt idem, sunt composita ex materia, & forma; tunc sic: Cælum est res, vel ergo est primi generis, & hoc non: quia Cælum est singulare quoddam, non quid vniuersale, ergo est de numero illorum, in quibus differunt esse rem, & esse rei: omnia talia sunt composita ex materia, & forma, ergo Cælum est compositum ex materia, & forma, coincidit cum primo Aegidij.

7. 78. Septimo, Nisi Cælum sit compositum ex materia, & forma, non dabitur primū efficiens naturale; consequens est absurdum, ergo; Consequentia probatur: quia si Cælum sit materia actu, que moueatur ab Intelligentia, Cælum non habebit aliam formam, quam intelligentiam; at intelligentia non est forma naturalis, ergo Cælum non erit principium efficiens naturale: quia in Cælo non erit vis effectiua naturalis, que est forma naturalis præter

intelligentiam.

Octauo arguitur ex Aristot. 2. de Cælo 8. 78. tex. 46. vbi habet, circumum maiorem velocius ferri minore: quia in maiori est maior virtus; tunc sic virtus in alio potest esse maior ex duplici causa; primò, quia maior virtus additur mouenti, vt contingit in grauibus, que in fine velocius mouentur, quia augetur grauitas ex minori resistentia medijs, quod semper diminuitur quo magis res approximat Centro. Secundò, quia virtus augetur ex multiplicatione materiæ sub eadem forma, vt fit de igne in ferro, & palea, in ferro enim est maior caliditas propter materiæ multiplicitatem; in Cælo non potest esse additio virtutis primo modo; ergo erit secundo modo; at multiplicatio, & condensatio materiæ sub eadem forma, supponit materiam esse sub illa forma, ergo in Cælo est materia.

Nonò, Rarum autem est multiplicatio materiæ sub eadem forma, aut formæ in eadē materia, ergo vbi est raritas, & densitas ibi est materia, in Cælo est raritas, & densitas, ergo in Cælo est materia sub forma.

Vtraque istarum opinionum est falsa secundum Scotum, & communibus videntur difficultatibus, & etiam proprijs; nos tamen primo reijciamus opinionem Aegidij. Aduersus eam arguit Scotus 2. Sententiarum, distinctione 14. questione 1. argumento eodem, quo etiam vitur aduersus Diuū Thomam, vt infra videbimus, & est illud idem argumentum, quo vitur Diuus Thomas contra Aegidij sententiam, propter quod vitandum, Diuus Thomas dixit materiam Cæli esse alteri rationis à materia horū inferiorū, quod est istud. Stâte opinione Aegidij, sequeretur Cælum esse corruptibile, consequens est falsum, ergo & antecedens; Cōsequentia probatur: quia in quocumque est potentia contradictionis, in eo est corruptibilitas, quia potentia contradictionis est ratio corruptibilitatis, vt in materia prima est potētia passiuā, q̄ est potētia contradictionis, ergo in Cælo non est materia prima. Huic rationi respondet Aegidius, quod licet in Cælo sit materia prima passiuā, que est contradictionis, non tamen

tamen sequitur, quod Cælum sit corruptibile, quia forma Cæli est adeo perfecta, quod satiatur omnem appetitum, & capacitatem materię, & potentię eius, & ideo Cælum non est corruptibile, licet includat materiam primam: nulla enim manet priuatio in illa materia amplius respectu cuius remanet appetitus in materia.

Rej-
citur.

Hanc responsonem rejicit Scotus: quia nulla forma complet totum appetitum materię suę respectu alterius formę, nisi det actum oppositum priuationi alterius formę: vt puta, forma ignis nõ potest satiare appetitum suę materię, & potentię eius, quam habet ad formam aque, nisi det esse illi materię, quod daret formam aque; Hęc propositio est euidentis: quia aliter semper inanebit appetitus ille in materia illa ad illud esse. & actum, sed forma Cæli non dat suę materię actum oppositum priuationi cuiuscumque formę alterius a se, ergo non potest satiare omnem appetitum materię suę, sed in illa materia remanet priuatio formę ignis, aque, &c. Minor hęc probatur: quia nulla forma dat actum oppositum priuationi cuiuscumque formę, nisi in se contineat omnes formas saltem virtualiter: sed forma Cæli non sic continet omnes formas, quia non continet intellectiuã, vt patet, ergo saltem in materia Cæli est priuatio formę intellectuę, ergo materia Cæli est in potentia ad illam, & ita Cælum est corruptibile. Hęc ratio est efficacissima, & potest ampliari: quia certum est, quod forma Cæli non continet in se formas mixtorum, neque formas elementorum, cum sint diuersę formę etiam generis: clarum est autem, quod si materia Cæli est materia prima, siue eiusdem rationis cum materia prima, quod est in potentia ad recipiendum huiusmodi formas actus, & licet forma Cæli sit nobilior formis mixtorum, & concurrat ad generationem ipsarum, non tamen illas virtualiter continet: quia tunc forma Cæli per se posset producere omnes effectus, & efficere omnia, quę efficiunt formę mixtorum, sicuti Deus, quia virtualiter in se continet omnes causas inferiores, & creaturas potest per se producere, & efficere omnes effectus, quos ipsęmet creaturę produce-

re possunt; at secundum Arist. Cælum est vnum genus substantię, quod habet suas operationes, & effectus proprios, distinctos, ac diuersos ab alijs agentibus, quod fit, vt forma Cæli sit pars obiecti ad quęti materię primę: obiectum verò totale, & adequatum, receptibile a materia, est genus vniuersum formarum, vt color in vniuersum est obiectum visus: sicuti ergo licet potentia visiva actu sit sub vno perfecto colore, vt puta, sub albo, non propter hoc negatur quin sit in potentia ad alios colores videndos, neque ab illio colore perfecto satiatur potentia, & appetitus potentię visus: ita materia primę licet sit sub forma Cæli, quę est forma perfectissima, non tamen propter hoc dici debet, quod sit penitus satiata, & quod in ea amplius non sit appetitus ad alias formas. Quod si quis dicat, rationem corruptibilitatis in his inferioribus provenire non ratione materię, sed ratione formarum horum inferiorum, quę sibi inuicem sunt contrarię, forma autem Cæli nullum habet contrarium, & ideo nõ est corruptibilitas in Cælo; Hęc responsio est nulla, quia potentia, & priuatio, non in sunt materia primę ratione formarum: sed ex propria natura materię, vnde ait Arist. 1. Phys. tex. 59. & inde: quod priuatio, & materia sunt idem, & vnum numero, licet sint diuersę ratione: & in hoc est valde insistendum; nonnulli enim volentes defendere Aegidium, distinguunt sic: Materia potest considerari dupliciter; Vno modo secundum essentiam, & sic nõ est in potentia ad vllam formam, nec habet priuationem vllam; sed est pura potentia; Alio modo, quatenus est sub forma, & tunc si est sub forma habente contrarium, in materia ipsa insurgit potentia ad aliam formam, & priuatio, si verò sit sub forma, quę non habet contrarium, non insurgit potentia ad aliam formam, nec priuatio: & quia materia, vt est in Cælo, est sub forma, quę non habet contrarium, ideo non habet potentiam ad aliam formam, nec priuationem: sed quatenus est sub formis his sublunaribus, quę habent contrarium, recipit potentiam, & priuationem.

Recor-
riorũ
quorũ
dã de
sino-
ctio
reijci
tur.

Verum hoc Aegidij fundamentum, quod

quod materia prima secundum essentiam sit potentia, & tamen non sit in potentia ad formas, & quod non appetat formas omnes, sed hæc potentia, & appetitus, & consequenter priuatio in sic materia à formis habentibus contrarium, est omnino falsum; Primò enim repugnat dicere, quod in ateria sit secundum essentiam potentia, & tamen non sit in potentia ad formas; nam potentia dicit relationem ad formam, tamquam ad terminum, ergo non potest esse potentia, nisi respectu forme. Præterea, si est essentialiter potentia respectu formarum, ergo essentialiter est priuata formis, & habet aptitudinem ad illas recipiendas, ergo implicat repugnantiam, quod habeat hanc potentiam, & priuationem extrinsecè à forma, quod enim inest alicui essentialiter, non inest extrinsecè. Confirmatur; quia secundum Aegidium, potentia inest materiæ in primo modo dicendi per se, potentia autem, & priuatio, sunt idem realiter, ergo priuatio inest materiæ in primo modo dicendi per se, non à forma; tandem forma dat materiæ actum, non potentiam; immò, determinat potentiam, quàm reperit in materia. Vltimò, vt dictum est ex Aristot. Priuatio, & materia sunt idem, & vnum numero, & sola ratione diuersa, ergo priuatio inest materiæ ex se, non à forma habente contrarium, est ergo verum, quod materia prima habet essentialiter annexam potentiam, quæ quia nunquam vniuersaliter ab aliqua forma expletur, semper remanet priuata aliqua alia forma, & sic priuationes, & potentiæ particulares remanent in materia, propter quas fit continua corruptio, & generatio; quia potentia vniuersalis, nunquam tota satiatur.

2. 78.

Secundò arguere possumus vt Zabarella, & alij. Si materia Cæli est eiusdem rationis cum materia horum inferiorum, ergo ei competit definitio materiæ primæ, patet consequentia; sed hoc est falsum, quia in calce primi Phys. tex. 72. & inde, ait Aristot. quod materia prima est primum subiectum, ex quo fit aliquid, ergo materia Cæli erit subiectum ex quo aliquid poterit generari, ergo Cælum erit corruptibile. Neque valet dicere, ibi materiam definiti vt est in corporibus infe-

rioribus tantum, quia esse in corporibus inferioribus, esset ei accidentale, si e est communis ad omnes formas, sicuti est accidentale potentiæ visiuæ, quod videat colorem album, & sic hæc definitio esset per accidentalia clarum est, quod hæc est conditio essentialis materiæ, quod ex ipsa fiat aliquid, cum ergo hæc sit essentialis conditio materiæ, necesse est etiam quod competat Cælo, ergo Cælum erit corruptibile. Tertio, Methodus inueniendi materiam primam est transmutatio, at in Cælo non est transmutatio, ergo non possumus cognoscere in Cælo an sit materia; Maior probatur in quodam nostro Theoremate de cognitione materiæ, & confirmatur; quia illa sola visus est Aristoteles 1. Phys. tex. 51. & inde, Vel ergo illa sola datur; vel est notior, vel efficacior via, sine qua non possumus cognoscere an datur materia prima. Alias rationes requirere apud alios, vt apud Franciscum Piccolomineum; hæc mihi videntur potiores, sed multæ rationes contra opinionem D. Thomæ, etiam valent contra hanc sententiam.

3. 78.

Reijcitur opinio D. Thomæ. Cap. 11.

In eodem loco Scotus reijcit opinionem D. Thomæ, & opinio adducit rationem primam, quam adduximus contra Aegidium, quam repetere non erit inutile, propter responsiones Thomistarum.

1. 78.

Nullum incorruptibile constat ex materia, Cælum ex Arist. 8. Phys. 1. de Cælo, & alibi, est incorruptibile, ergo Cælum nõ constat ex materia, Minor est clara, & cõcessa; Maior probatur. In quocumque est materia, in eo est potentia passiuæ. Hęc propositio patet, quia materia habet annexam potentiam, quæ est propria passiuæ materiæ; immò secundum D. Thomam, & Aegidium, potentia est de essentia materiæ in primo modo dicendi per se; at ex Arist. 9. Metaph. tex. 17. omnis potentia passiuæ est potentia contradictionis, ergo in Cælo si sit materia, Cælum erit in potentia contradictionis; sed quod est in potentia contradictionis, potest esse, & non esse: quod potest esse, & non esse, est corrupti-

corruptibile, ergo à primo ad vltimum si Caelum constat ex materia, Caelum non erit incorruptibile, sed formaliter corruptibile, sicuti ignis, & quodlibet aliud corpus naturale; & dato quod non esset aliquod agens externum, quod posset ipsum corrumpere, tamen intrinsecè esset corruptibile in se, quia haberet materiã, quæ est principium internum corruptionis. Caietanus prima parte Summe, questione 66. art. 2. nititur soluere rationem hanc Scoti, & pro declaratione opinionis D. Thomæ, & solutione rationis huius, & aliarum, ponit hanc distinctionem. Materia secundum se, non est aliquod ens, sed solum substantialis potentia ad formam, & hæc est quidditas materiæ: sed esse substantialem potentiam ad formam, contingit duobus modis; Vel enim est ad formam secundum genus, vel secundum speciem; differunt autem isti modi, quia potentia ad formam vnam genere tantum, est ad plures species simul: sed potentia ad formam vnam, specie tantum, non est ad plura, nisi per accidens, vt ad plura indiuidua, in qua est multiplicabilis: sed hæc non pertinent ad artem. Ex hac differentia confurgit alia differentia, quæ est, quod potentia ad formam vnam secundum genus, habet priuationem annexam, sed potentia ad formam vnam secundum speciem, nequaquam; & hæc secunda differentia patet: quia potentia, quæ est ad plura, dum habet actu, vnum illorum est in potentia ad reliquum, ac per hoc priuatur illo, & sic habet annexam priuationem, materia verò habens potentiam ad formam vnam specie, siue potentia ad formam vnam specie, cum illam habet, nullo caret, quod sit apta habere, & sic illa potentia non habet annexam priuationem; & monet huic fundamento esse standum: quia hoc est clarissimum, quod nihil appetit negationem, aut malum, nisi quia appetit vnum, cui est annexa negatio alterius, vt calefactibi se appetendo calorem, appetit priuationem frigoris; potentia ergo secundum genus, habet annexam priuationem, non potentia secundum speciem; tunc ad propositum ait, quod materia horum sublimarium est potentia ad formam secun-

dum genus, scilicet ad formam substantiæ generabilis, & corruptibilis, quam respicit, vt actum ad equatum, & quia sub forma hac generica sunt multe species, oportet quod cum est sub vna specie, sit in potentia ad alteram, & sic est priuata illa, ideo materia horum inferiorum habet annexam priuationem: sed materia Cælestis corporis non est potentia ad formam vnam genere, sed ad formam vnam specie; ita, quod non est putandum (ait ipse) quod materia Cæli respiciat formam Cælestem in communi, & vt actum in genere ad equatum: quia sic sequeretur esse in ea potentiam ad plura, & priuationem, & corruptibilitatem ab intrinsecò, vt contingit in materia horum inferiorum. Sed dicendum est, quod materia lunæ, est in potentia secundum se, ad formam lunæ tantum, & materia solis ad formam solis tantum, & sic de alijs; & ita quot sunt species corporum Cælestium, tot sunt genera Physicorum; & ait, quod quando dicitur, materia Cæli, non dicitur, neque significat aliquam vnam materiam, sed quoddam analogum omnibus materijs Corporum Cælestium.

Hæc habita distinctione, vt respondeat ad Rationem Scoti, quæ etiam est Auerois, format aliam distinctionem, quæ conuincit cum iussa, scilicet, quod potentia est duplex: Quædam est pure receptiua, quæ scilicet nulla passione media recipit formam, vt est potentia ad vnicam formam specie; Quædam autem est potentia receptiua, & simul passiuã, ita, quod & agit ab agente, & recipit formam, vt est potentia ad formam secundum genus: modo prima potentia non est potentia contradictionis, sed hæc secunda.

Ad propositum ait, quod luna constat ex materia, quæ est pure receptiua; quia nulla passione media, aut actione, recipit illam formam; & sic dicendum est, de alijs corporibus Cælestibus; Quod confirmatur: quia luna est in potentia ad figuram sphericam, & tamen non est in potentia contradictionis respectu illius: quia est tantum illius receptiua, sed non est passiuã respectu illius; Quod si quis instet, quod potentia secundum se, est indifferens ad actum, & negationem, & conse-

confe-

consequenter inferatur, ergo materia Celi potest esse sine actu, neganda est consequentia, vel similis illatio, quocumque modo aliter formetur Ratio; ratio negationis est, quia ista propositio negatiua est vera, potentia non ex se habet actum; sed ex ea non inferitur affirmatiua, ergo ex se habet non actum, quod est esse in potentia contradictionis secundum se ad actum, & ad non actum; similiter ista propositio affirmatiua. Potentia ex se habet non actum, est falsa; Similiter ista. Potentia ex se non magis habet actum, quam non actum: quoniam hæc materia Celi, que est potentia substantialis formæ Celi, ita vendicat sibi actum talem, & talem formam, quod non aliam; Hæc est Prima defensio. Secundò responderè ad hominem, id est ad intentionem Arist. 9. Metaph. dicens; quod cum Arist. ait, quod omnis potentia est potentia contradictionis, ibi loquitur de potentia, vt potentia est, at quando potentia iam est sub actu non est potentia, vt potentia. & ita potentia purè receptiua non clauditur sub illa propositione; quòd autem potentia, vt est sub actu, non sit potentia, probat ex Arist. in eodem tex. 17. 9. Metaph. vbi Arist. negat in Cælo esse potentiam ad motum, & tamen clarum est, quod in Cælo est potentia ad motum: quia motus est actus entis in potentia, vt in potentia; cum ergo motus sit in Cælo, in Cælo est potentia ad motum localem, cum ergo negat in Cælo potentiam ad motum, non alia de causa negat, nisi quia Cælum semper actu est sub motu.

Reij- cur. Verùm hæc defensio Caietani videtur tota verbalis: at tamen contra eam arguo, & dimissa disputatione, an materia sit pura potentia substantialis, quæ alibi est discussa, probò, quòd illa distinctio de duplici potentia, scilicet purè receptiua, & receptiua, & passiuua simul sit nulla, quia iam primum, quam secundum membrum est potentia contradictionis (dato gratis quod in materia reperitur ista duplex potentia ad formam secundum genus, & ad formam secundum speciem, quod est aperte falsum: quia determinatio omnis est à forma, nulla à materia; & ideo in materia ex natura sua non repe-

ritur distinctio potentia: sed distinctio ista potentiarum prouenit à formis in formantibus ipsam materiam, & a formis illis postea euenit, quòd materia illa determinetur ad formam vniam secundum speciem, & illa ad aliam) Probo itaque quòd potentia, quam ipse dicit purè receptiuam, siuè potentia quæ est ad vniam formam specie, habet priuationem annexam, & sit potentia contradictionis, primo sic. Potentia secundum se, est indifferens ad actum, & negationem; Hæc propositio ex se est vera, & non eget probatione; quia si esset determinata ad alteram partem, non esset potentia, sed esset vel purus actus, vel pura negatio; potentia ergo est indifferens ad vtrumque, quia potest recipere vtrumque, & carere vtroque successiue; & hæc propositio etiam admittitur à Caietano, vt visum est: sed negat postea consequentiam; tunc ergo arguitur hoc modo. Potentia de se est indifferens ad actum, & negationem actus, at materia per vos, est potentia, ergo est indifferens ad actum, & negationem actus; totum hucusque conceditur: at ex hoc sequitur, quod in potentia est priuatio actus, & ita potentia contradictionis, hæc est consequentia, quam negat Caietanus, quia inquit solum sequi hæc propositionem; quòd potentia non ex se habet actum, non autem istam, potentia non habet actum ex se; Ego autem probò hanc esse bonam consequentiam: nam omnis potentia indifferens ad duo extrema, æqualiter illa duo extrema respicit, alioquin non esset indifferens ad illa, sed ex concessis, & nunc probatis, materia, & potentia est indifferens ad actum, & negationem actus, ergo æqualiter respicit actum, & negationem actus, ergo non minus repugnat illi materiæ, & potentie ex se, negatio actus, quam actus ipse: quia tunc non esset indifferens ex se, ad vtrumque: sed actus ei noui repugnat, immò competit, & illi inest actu, ergo negatio quoque illi materiæ, & potentie inesse potest actu, quantum est ex natura potentie, alioquin vt dictum est, potentia illa non respiceret indifferenter vtrumque, at potentia contradictionis est ea, cui ex se

non re-

2. re-
spons.

1. re.

non repugnat esse, sub extremis contradic-
torijs, ergo omnis potentia est potentia
contradictionis, & sic potentia pure reci-
ptiua, quoque erit potentia contradic-
tionis. Secundo, Caietanus ait, quod hæc pro-
positio est vera, & sequitur ex illa: poten-
tia non ex se habet actum, tunc sic. Hæc
propositio est propositio Cathgorica de
subiecto infinito, vt patet: at ex Arist. in 2.
Perihermenis, ad propositionem affir-
matiuam de subiecto infinito, sequitur
affirmatiua de prædicato infinito: vt ad
hanc; non homo est iniustus, sequitur ista:
homo est iniustus, ergo in proposito, si
hæc est vera: potentia non est ex se habes
actum (quæ est eadem, prior enim resolu-
tur in hanc) etiam ista erit vera: potentia
est non habens actum ex se; siue potentia
est inhabens actum ex se, ergo priuatio ac-
tus potentiæ, ex se inest; & certè hæc ratio
est efficacissima, & euidentissima. Quod
si quis dicat, hanc propositionem esse mo-
dalem, non absolutam, hoc admissio, ad-
huc remanet vis rationis: quia ex Aristor.
in 2. Perihermenis, ad faciendam pro-
positionem modalem negatiuam, debet ne-
gatio apponi modo, non verbo. Itaque si
hæc propositio: potentia non ex se habet
actum, est modalis, erit negatiua, quia ne-
gatio est apposta modo, scilicet ex se, quæ
est conditio modificans propositionem:
vidèe opposita ei affirmatiua est hæc: po-
tentia ex se habet actum, & re vera potest
dici modalis, quia non negat absolute ac-
tum inesse potentia, sed negat modum
inesse, scilicet ex se. Tunc arguitur sic.
Quando propositio negatiua est vera, id,
quod negatur inesse alteri, per talem pro-
positionem re vera non inest, sed per te
hæc propositio negatiua est vera: poten-
tia non ex se habet actum, ergo id quod
negatur potentiæ per hanc propositionem,
re vera non inest potentiæ; subinfero, at
negatur actus ex se inesse ipsi potentiæ,
ergo actus re vera non inest ex se poten-
tiæ, sed vbi non est actus, ibi est priuatio:
quia opposita priuatiua sunt immediata,
ergo cum in potentia, ex se non inest ac-
tus, qui est habitus, inest priuatio ex se,
& ita ista potentia erit potentia contra-
dictionis; inimo hoc argumento conclu-
ditur, quod priuatio prius inest ipsi po-

tentiæ, quàm actus, vt patet. Tertio, pri-
uatio, & potentia materiæ sunt idem re-
aliter, differunt formaliter solum: quia
priuatio primo dicit carentiam, secundo
aptitudinem; sed potentia prius dicit ap-
titudinem, secundo carentiam: tunc sic.
Potentia, & priuatio, sunt idem realiter,
ergo potentia est priuatio actus; conse-
quentia patet: quia potentia, & priuatio,
sunt idem realiter. Vltorius, ergo in quo-
cumque subiecto, & materia, est potetia,
in eo est priuatio actus sibi oppositi, ergo
implicat dicere, in aliquo esse potentiam,
& non inesse priuationem, cum priuatio,
& illa potentia, sint idem re vera; est ergo
vniuersaliter propositio Arist. quod
omnis potentia passiuæ, est contradic-
tionis: quia illud subiectum, quod est in po-
tentia, potest esse sub actu, & sub priua-
tione illi opposita. Quartò ait, quod po-
tentia hæc, scilicet, materia Cæli non ex
se habet actum, tunc arguo: ergo ab alio
habet actum; consequentiã est clara, sed
quod habet actum ab alio: habet illum
ab agente, & ab illo agit. & per illud re-
cipit formam: per te autem potentia, quæ
agitur ab agente, est potentia receptiua,
& passiuæ simul, quam etiam futuris esse
potentiam contradictionis, ergo materia
Cæli, non erit potentia pure receptiua, sed
receptiua, & passiuæ. & consequenter erit
potentia contradictionis. Vide infra in fi-
ne huius capituli responsionem etiam re-
centiorum ad hoc argumentum.

Contra hanc sententiam etiam est ef-
ficacissima ratio Aegidij, quæ est: mate-
ria Cæli secundum eos, seclusa forma Cæ-
li, est solum pura potentia: at pura poten-
tia, non distinguitur à pura potentia; quia
omnis distinctio est ab actu; cum ergo
materia Cæli, & horum inferiorum non
possint distingui, sunt idem; sed etiam o-
stensum est, & conceditur, quod materia
horum inferiorum non est in Cælo; ergo
nulla materia est in Cælo. Huic rari mi re-
spondet Caietanus, quod Maior est vera,
quod omnis distinctio est ab actu. Ad
Minorem ait, quod iste potentiæ distin-
guuntur per actus, quos per se primo respi-
ciunt, & per quos definiuntur; si vero que-
ras intrinsicum distinctiuum ipsarum,
ait, quod est interna cõmensuratio vni-
cuiusque

4 78.

2. 78
prin.Resp.
Caiet.

cuiusque materiae ad propriam formam sibi adequatam, quæ cõmensuratio est ipsamet essentia materiae identicæ, & formaliter. Verum hæc responsio est nulla: & eam satis confutauimus in Theorem. de Indiuiduatione animæ intellectuæ: pro nunc autem possumus ita argumentari; quia tunc sequitur, quod essentia materiae erit formaliter relatio quædam, non quid absolutum; consequentia probatur: quia omnis habitudo essentialis aut aliquem, est relatio realis, materia per te est cõmensuratio illa ad formam, & ad propriam formam, ergo essentia materiae erit pura relatio; & nota, quod non dico materia erit relatiuum; sed dico, relatio: quia relatiuum ultra relationem, notat fundamentum relationis, quia est cõcretum: at in essentia materiae primæ secundum istos nil aliud est, nisi ista substantialis cõmensuratio, quia hæc est identicæ, & formaliter essentia materiae, ergo materia prima, & ista materia Cæli, est simplex relatio; sed isti concedunt, quod materia sit quid respectiuum, non absolutum, quod est adeo absurdum, vt non egeat confutatione, tunc enim substantia erit relatio, vel materia ista non erit substantia, immò materia ista non erit res absoluta: quia aiunt, quod est pura potentia, cuius essentia, est cõmensuratio ad proprium actum, ergo est pura relatio; Quod confirmatur: quia si præter relationem materia aliquid absolutum dicat, ista habitudo, & cõmensuratio, erit ei accidens proprium, non ratio constituens eam in esse in primo modo dicendi per se, & tunc coincident euni opinione Scoti, quæ blasphemiam in Philosophia putant; & certe hæc ratio est effracissima. Alias rationes habes apud Franciscum Piccolomin; Zabarellam, Mercenarium, & alios.

Resp.
1107^u
quorū
dant
resp.

Nonnulli ex Alexandro 1. Questionū naturalium c. 10. & 15. respondent materiam horum inferiorum, & materiam Cæli, seipsis differre, sunt enim entia simplicia, simplicia autem non differunt à se inuicem per aliquid additum, vt per differentiam: quia hoc solum competit simplicibus, vt seipsis differant, sic enim materia, & forma differunt, sic prædicamenta inter se sic ens, & non ens; Verum quia

contra hoc est, quia actus est qui distinguit non potentia, ergo: dure pure potentia non possunt distingui ab inuicem se ipsi. Respondent, quod ista materia habent modos, ratione quorum distinguuntur: nam materia Cæli, est potentia habens modum causandi determinatum, & definitum: materia autem sublanarium est potentia habens modum causandi indeterminatum & indefinitum: isti modi non sunt differentie superadditæ illis materijs, sed sunt essentia ipsa vt inueniuntur que materiae; Cum ergo dicitur in argumento: omnis differentia est per actum, conceditur: sed dicitur actus has materias distinguentes esse illos modos, quibus ipse sufficienter sunt in actu; Quod si contendat quis, differentiam esse ad actum formalem, respondent, quod etiam differunt per actum formalem, quatenus potest illis adesse differenter tamen, scilicet, quia vnius potest adesse accidentaliter, vt materia sublanaris, altera quatenus potest adesse essentialiter, scilicet materia Cæli.

Reij-
citur.

Responsio ista facile ex dictis refellitur, in primis habetur, quod ista materia, vt sunt pure potentia, non possunt seipsis distingui, quia distinctio est ab actu: vnde confugiunt ad modos illos tantum ad actus, quibus ista materia distinguuntur. Sed neque hoc habet quid momenti: quæro enim, quid intelligant per istum modum causandi? non puto eos intelligere de aliqua causalitate effectiua, quia hæc est à forma, intelligere ergo habent de causalitate materiali, & tunc materiam Cæli habere modum causandi definitum, & determinatum, est idem, quod materiam Cæli esse determinatam ad faciendum compositionem cum forma Cæli, & non cum alia forma; materia verò sublanarium est indeterminata ad faciendum compositionem cum hac, vel illa forma materiali. Sic autem dicere, est dicere, quod materia sublanarium, & materia Cæli, distinguuntur, & habitudine, & cõmensuratione ad formam, ad quæ sunt in potentia, & sic redit responsio Caietani, & similiter rejicitur; quia illa habitudo, siue ille modus, est relatio: relatio autem est accidens externum, quod proinde

proinde non potest facere differre substantiam à substantia intrinsecè, & essentialiter. Si verò dicas, quòd modus ille causandi, nò est relatio, sed est ipsamet essentia materiae, (licet hoc non sit intelligibile: quia ille modus essentialiter est ordo ad formam, & ideo est relatio secundum propriam suam formalitatem) adhuc stat ratio in suo robore: quia potentia pura haberet ex se distinctionem non ab alio, quòd est absurdum: quia ex Aristotele distinctio & maximè essentialis est ab actu, non à pura potentia.

Confirmatur: quia inauditum in Philosophia est, quòd potentia pura determinet sibi modum agendi: haec enim est proprietas actus, & si semel concedatur aliquam potentiam determinare sibi modum agendi, & essentiam suam in qualibet re, poterimus dicere, proprietates, & modos agendi, esse à materia, non à forma: & hoc est pervertere prima principia Philosophiae, quae sunt, quòd materia sit principium primum patienti, forma, agendi. Tandem ex hoc modo dicendi potius habetur confirmatio opinionis nostrae, quam eius destructio: quia cum haec materia habeat modum agendi determinatum, & sit simplex substantia, videtur esse quinta essentia, & corpus ex se simpliciter actus, & nullo modo ex materia, & forma compositum.

Quod ait deinde has materias distinguere quoque per habitudinem ad actum formalem, rejicitur, ut responsio Caietani, in eam enim recidit, & per dicta nunc.

3. vò
3. princ. Tertio principaliter arguit Scotus contra hanc opinionem Divi Thomae particulariter; ratio enim adducta, probat quod materia nullo modo est in Caelo, quia habet potentiam; Haec ratio verò probat, quod non potest fingi alia materia diversà à materia horum inferiorum, & illam dici esse materiam Caeli, ut dicebat Divus Thomas, & Thomistae dicunt, ut patet ex dictis à Caietano nunc. Probat ergo, quod in Caelo non est materia, neque etiam alterius rationis à materia horum inferiorum. Si in Caelo est materia alterius rationis à materia horum inferiorum, sequitur, quod sint duae materiae primae alterius, & alterius rationis. Consequen-

tia patet: Consequens est falsum, ergo & Antecedens, falsitas consequentis probatur: quia non sunt duo fines primi, nec duo efficientes primi, alterius, & alterius rationis, ergo neque similiter duae materiae primae alterius, & alterius rationis.

Consequencia probatur: quia causa sibi inivicem sunt proportionatae, & eodem modo multiplicantur, ex Aristotele secundo Physicorum, textu 32. ergo si darentur plures materiae primae, darentur quoque plures ultimi fines; at non dantur plures ultimi fines, nec plures primi efficientes: ergo nec plures materiae primae. Et confirmatur ex secundo Metaphysicae, textu 2. in vnoquoque genere deveniendum est ad unum primum; ergo sicut in genere cause efficientis devenitur ad unum primum, ita in genere cause materialis deveniendum est ad unam primam materiam.

Huic rationi respondet Caietanus ubi supra, negando falsitatem consequentis. Ad probationem, negat consequentiam, quia non est par ratio, de causis extrinsecis, & causis intrinsecis; nam cause extrinsecae non ingrediuntur compositionem rei, ut partes res ipsae intrinsecae intrant compositionem rerum, ut partes, & ideo debent variari iuxta rerum varietates.

Contra. Si haec responsio valeret, sequeretur, quod quot sunt varietates rerum, tot essent materiae primae, & ita nedium materia Caeli, & horum inferiorum essent diversae, sed in his inferioribus essent plures materiae primae: consequens est aperte falsum, consequentia verò probatur: quia in his inferioribus sunt variae species, & variae naturae rerum, & maximè differentes, ut animatum, & inanimatum: ergo materia, quae est pars illarum, debet esse alterius, & alterius rationis. Praeterea, eadem verificatur de causis extrinsecis, quod multiplicantur, & variantur ad variationem rerum: nam videmus diversas causas efficientes, & diversos fines; neque enim omnia ab eadem causa efficiente procedunt, neque ad eundem finem, sed pro ut variae res sunt, varios quoque fines, & causas requirunt, & tamen propter hoc non dicimus, quod sint plures primi efficientes,

Resp.
Caiet.

ciens, & vltimi finis; ergo non potest de-
 beret licere, quod sint prius materiae pri-
 mae. Praeterea, vt inquit Scotus: quarto à
 quo iste materiae distinguantur, vel ab alio,
 vel à seipsis; si ab alio, quodcumque
 illud sit, per aliquam differentiam, vel ali-
 quam formam illas ad inuicem distin-
 xit, & si hoc est verum, ergo prius coeueni-
 ebant in aliqua vna natura, & sic datur vna
 materia prior duabus materijs, ex
 quibus iste deducte sunt; vel illas imme-
 diate produxit, & creauit, quod non ad-
 mittitur in Philosophia; si dicas ex seip-
 sis distinguui, vt videtur dicere Caietanus,
 eum autem distinguui per internam commu-
 nicationem, est impossibile: quia tunc es-
 sent actus, non materiae, & potentiae, quia
 actus est qui seipso est distinctus ab alio,
 & qui distinguit, & separat, non materia,
 vel potentia; Cum ergo non possimus as-
 signare distinctionem, relinquatur quod
 non possint esse diuerse.

Alto Respondet quidam, concedendo esse
rum duas materias primas, & negant fulsitatem
resp. consequentis; Ad probationem respon-
reiji dent ad illud praesertim 2. Metaphys. esse
ent. vnam tantum materiam primam in ra-
 tione communi potentialitatis, principij
 componentis, & principij mouentis: iste
 enim sunt praecipue conditiones mate-
 riae. Videtur sensus huius responsio-
 nis esse, quod in genere causae materialis,
 deueniendum est ad vnam primam ratio-
 nem causalitatis materialis, quae est haec,
 vt sit vna prima potentialitas quae sit prin-
 cipium compositionis, & mouendi, sed co-
 tra Arist. ibi non intendit inuestigare ratio-
 nem formalem causarum; sed intendit
 inuenire vnam primam causam numero
 in vnoquoque genere causae, intendit enim
 ibi ostendere, non esse procedendum
 in infinitum in causis: sed in vnoquoque ge-
 nere deueniendum esse ad vnum primum
 in illo genere, & ita in genere causae effi-
 cientis deueniendum esse ad vnum pri-
 mum efficiens, in genere causae materia-
 lis, esse deueniendum ad vnam primam
 materiam: non ergo intendit concludere,
 deueniendum esse ad vnam primam
 potentiam in communi, quae postea sit di-
 uisibilis in duas species, sed ad vnam ef-
 fectiuam, quae sit prima in illo genere, sicut

Phil. Nat. Io. D. Scoti.

in genere causae finalis, vel inueniendum
 cluere deueniendum esse ad rationem
 vltimi finis, vel ad rationem primi efficien-
 tis; sed esse deueniendum ad vnum ens,
 quod sit primus efficiens, & vltimus finis, &
 in illo dari statum, & hoc est euidenti-
 mum, & ab aduersarijs indubitanter ali-
 bi concessum. Quarto, principaliter ar-
 guit Scotus. Data haec alteritate, quod ma-
 teria Caeli, sit alterius rationis à materia
 horum inferiorum, adhuc non potest sal-
 uari, quod Caelum sit incorruptibile ab in-
 trinseco, probatur assumptum: quia haec
 materia saltem erit in potentia ad hanc
 formam Caeli, & ad priuationem illius, &
 ita erit haec materia de se in potentia con-
 traditionis: sed materia est causa corrup-
 tibilitatis in quantum est in potentia ad
 priuationem formae, quam habet; ergo.
 Minor probatur: quia ratio propter quam
 Aristoteles posuit, & adinuenit materiam,
 fuit potentialitas ad mutationem, vnde ip-
 sa mutatio fuit via, & methodus inuesti-
 gandi materiam primam; vbi ergo nulla
 est mutatio, videtur quod neque debeat
 poni materia. Caietanus vbi supra, huic
 rationi respondet ex dictis negando,
 quod materia Caeli, vt putat Solis, sit in
 potentia ad priuationem illius formae:
 quia, vt dictum est ab eo supra, solum
 ea materia est in potentia, quae respicit
 diuersas formas, sed illa quae vnicam for-
 mam respicit, non habet annexam priua-
 tionem. Verum hoc fundamentum Caei-
 tani superius est reiectum, vbi ostendimus,
 omnem potentiam includere vtram
 que partem contradictionis: immo poten-
 tiam esse ipsammet priuationem reali-
 ter, solum differere ratione, vel formaliter.
 Contra quam responsionem maxime militat
 confirmatio, quam nunc adduxi ex Scoto;
 nunc enim loquimur philosophice, & ideo
 debemus vti terminis eo modo quod vsus
 est Aristoteles at Aristoteles adinuenit
 materiam solum ratione mutationis, vbi
 ergo non est mutatio, vanum est ponere
 materiam, & multo magis vanum est
 fingere nouam aliam materiam omnino
 diuerse rationis, & conditionis à materia
 prima, quam adinuenit Arist.

Possumus etiam sic arguere. Vel illi po-
 tentiae

*Quar-
 ta prae-
 cipua
 ratio.*

*Resp.
 Caiet.*

*Reij-
 cium.*

Y

teniae

1. 17.

tentia materiae Caeli ex se repugnat priuatio formae, quam habet, vel non, si non, ergo intrinsecè, & quantum est ex se, potest esse sub priuatione, & sic Caelum est corruptibile; Si dicas, quòd ei repugnat, contra omnis repugnantia est ab actu, non à potentia, quia potentia, vt potentia, patitur, non agit, neque rejicit aliquid à se, sed solum patitur, & recipit, ergo materiae Caeli, & illi potentiae non repugnat negatio quantum est ex se; quia ipsa non est actus. Quòd si dicas ei repugnat propter formam quam habet: quia solum ad eam est in potentia, contra; ergo hæc repugnantia est ab extrinsecò, non ex natura materiae, siue potentie, & ita deducitur quòd intrinsecè quantum est ex ratione materiae, Caelum erit corruptibile. Rationes autem Aristot. sunt plures, quæ aduersariis conuincunt, & præcipue ex Arist. 9. Metaph. textu 17. ubi aperte ait quod omnis potentia passiva est contradictionis, & quòd propter hoc æterna non habent huiusmodi potentiam, quia tunc possent non esse, quod illis repugnat, & ratio, quam ibi adducit Aristoteles est: quia sicuti quòd non est possibile esse, vtique nunquam existit actu: quia non possibile, æquipollet impossibili, & sic, quod non est possibile, est impossibile, & quod est impossibile, numquam est actu, ita quod est possibile, contingit actu esse, & non esse, & ita concludit, quod id, quod est impossibile esse, contingit actu esse, & non esse (illud autem solum sic possibile dicitur, quod est in potentia passiva, non actiua, quòd patet) tale ergo possibile, in quocumque illud dicatur, siue in substantia, siue in quâto, siue in quali, semper contingit esse, & non esse, idèò cum Substantiæ æternæ sint penitus incorruptibiles, non possunt esse passibiles, neque in potentia; si ergo in Cælo est potentia materiae, erit passiva potentia (neque enim illam potentiam materiae Caeli actiuam, esse quis dicet) & sic sequitur, quod sit potentia contradictionis; vel ergo erit potentia passiva respectu esse ipsius materiae Caeli, & sic ipsa materia Caeli poterit non esse actu; vel erit potentia passiva in materia respectu esse formæ Caeli, & ita quoque illa materia poterit esse, & non esse actu sub il-

la forma. Hinc apparet, nullam esse responsionem quam affert Caietanus huic authoritati, ait enim Arist. loqui de potentia, vt potentia est, non vt est sub actu; vnde vult Caietanus, vt videtur, quod potentia passiva, quæ est sub actu, non sit potentia passiva; quod est expressè falsum; quia semper manet potentia secundum propriam essentiam, alioquin si eius natura mutaretur, Cælum, non constaret ex materia illa, quæ est potentia, sed differt solum, quia tunc est sub actu; potest ergo esse sine illo actu: vnde hæc inferiora licet sint sub actu, dicuntur habere in se potentiam passiuam, non solum, quia possunt recipere alios actus, sed quia possunt amittere actum quem habent, & idèò si materia Caeli est passiva, non amittit suam naturam, licet fiat sub actu: sed semper est passiva, & sic cum omnis potentia passiva sit contradictionis, illa potentia materiae Caeli erit contradictionis. Præterea, Arist. loquitur de natura, & essentia potentiae in se, & etiam de illo, in quo ipsa est, ait enim, quod possibile id quod est in potentia passiva contingit esse, & non esse actu, possibile etenim, quod est actu, & est sub forma actu, ad quam prius erat in potentia, habet potentiam passiuam, quia potest esse, & non esse actu; Vnde ait, quod nullum æternorum est sic in actu: quia tunc posset esse, & non esse, sed eorum actus est omninò exclusus à potentia passiva, & sic nullo modo sunt possibili, siue sub potentia passiva; loquitur ergo Arist. ibi de potentia, vt est sub actu: immò Arist. ibi per possibile intelligit id, quod prius erat in potentia passiva, & postea est sub actu, hoc enim contingit non esse; quod probò: quia ponit discrimen inter æterna, & caduca; modo per caduca intelligit, quæ actu sunt sub forma, vt res naturalis actu, non præcisè ea quæ futura sunt, & non sunt actu; differentia autem est; quia hæc caduca possibili sunt, quia contingit ea non esse; sempiterna verò nequaquam; loquitur ergo Arist. de potentia passiva, vt est sub actu.

Ad illud verò quod ait Arist. ibi negare in Cælo esse potentiam ad motum, cum tamen motus sit actus entis, in potentia: respondeo, quòd Caietanus non rectè intellexit

Caietani
exposi-
tione
reijci
tur.

2. 18.

Ad
2. 18.
Caietani
1. 18.

telle rit eum locum, vel si intellexit, vt credo, quia est facilis, voluit illum peruertere, postquam Arist. dixit sempiterna carere potentia passiva, hoc etiam determinat de motu aeterno Caeli, & de ipsomet Caelo, dicens, quod etiam motus, qui est aeternus, caret potentia passiva, quia non contingit illum motum non esse: & sic est necesse esse, similiter Caelum non est in potentia passiva, quia non potest non esse, sed ait in tali motu, qui est tantummodo motus localis, & in Caelo esse potentiam vnde, & quos vult ergo dicere Philosophus, quod ille motus non potest deficere, & non esse, & sic non habet potentiam passivam, tamen habet potentiam, quae requiritur ad ipsum vt motus, quae est quod mobile sit potentia ab vno Vbi, ad aliud Vbi, & vtique in Caelo admittit hanc potentiam: quia in Caelo est potentia ab vno Vbi, ad aliud Vbi, secundum partes Caeli; & haec est potentia, quae in motu includitur, dum definitur 3. Phys. Motus est actus entis in potentia, vt in potentia, sed non est potentia passiva ad esse, vel non esse.

Sed aliquis dicit: Haec potentia Caeli ad motum, est passiva, & tamen non est contradictionis: quia Caelum non potest esse sine motu, ergo non omnis potentia passiva est contradictionis? Respondeo, licet non opus sit propter Adversarios, hoc enim est aliud dubium, dico, quod est potentia passiva, & ideo est contradictionis, vnde Corpus Caeleste quantum est ex se, posset non moueri, patet enim quod illa aeternitas motus in Caelo, est ab Intelligentia extrinseca mouente; negat ergo Philosophus in motu potentiam passivam ad esse absolute, quia motus est aeternus, & sempiternus secundum esse simpliciter, quod habet, (est enim esse suum ab Intelligentia, quae est aeterna, & naturaliter mouet, & ita motus secundum esse, quod habet est aeternus) non ergo est in potentia passiva ad esse absolute (& hic nota, quod valer in via Philosophi, apud Theologum non valet: quia omnis natura est desectibilis) mobile etiam non est in potentia ad esse absolute, sed solum est in potentia passiva intrinsece ad Vbi hoc, & illud, quia posset quantum est ex se, non moue-

ri, sed extrinsece impeditur, & sic conceditur esse in potentia contradictionis quantum est ex se, non absolute secundum Philosophum. Ex his patet impugnatio omnium eorum, quae dicit Iauellus, 8. & 9. Metaphys. in hac materia, procedit enim secundum fundamentum Caietani.

Per haec impugnatur responsio quorundam, qui dicunt, quod potentia contradictionis, quae est in Caelo, est potentia contradictionis secundum quid, non simpliciter; potentia contradictionis simpliciter, est, quia substantia Caeli possit esse, & non esse, & haec non est in Caelo; potentia contradictionis secundum quid, est, quae in Caelo est respectu partium motus: quia motus quo ad illas partes corrumpitur; Ad illud verò de Intelligentijs, quas esse incorruptibiles diximus, propter carentiam materię, dicunt carentiam materię esse necessariam, non ad esse aeternum substantia solum; sed ad esse aeternum substantia, & actione; nam Intelligentię sunt aeternae, non solum substantia, sed operatione, quia sunt substantia, actio ideo debet carere materia. Quantum enim spectat ad primum, patet Arist. asserere potentiam omnem esse contradictionis, simpliciter, & non solum secundum quid, id est potentiam passivam, in quocumque esse ad vtramque partem contradictionis. Vnde, si in essentia Caeli est potentia passiva necesse est in illa essentia esse potentiam ad esse, & non esse, secundum substantiam. Vnde respondere illam potentiam passivam materię Caeli ponere in Caelo solum potentiam contradictionis, quo ad partem motus, non est respondere ad argumentum, quia iam conceditur, quod Caelum non solum habet potentiam, quo ad moueri secundum partes, sed quod habet potentiam passivam, quo ad essentiam, quia componitur ex materia prima, quae est potentia essentialiter passiva, & reducitur ad actum à forma Caeli: ergo in essentia Caeli, est potentia ad esse, & non esse; & sic Caelum ab intrinseco est corruptibile, quantum ad secundum, de Intelligentijs eodem modo arguitur, nam Aristor. loquitur ibi de substantia Intelligentiarum, non de operatione illarum; & illas distinguit à mortalibus. per hoc, quod

*Inu.
religi
sur.*

*Resp.
rec.
imp.*

*Solu.
tio.*

carent materia: quia inquit, quod habet materiam, est corruptibile: ergo non negat potentiam materiæ ab intelligentijs ratione eternitatis operationis, sed præsertim ratione essentiae earum; ad quam potest sequitur etiam eternitas operationum. Habes alia argumenta Theorema superiori cap. 1. an Cælum sit animatum, quod potentia passiva sit ad esse, & ad non esse; vide ibi.

Ponitur opinio Scoti, & solvuntur rationes Aduersariorum.
Cap. III.

EX confutatione opinionum præcedentium, patet veritas Opinionis Auerrois, quam Scotus loco præcitato laudat, & sequitur: quæ est, quod Cælum est corpus simplex, neque componitur ex materia, & forma, sed est quædam substantia diuersa ab elementaribus; simplex per se actu, quæ ab Aristot. appellatur quinta essentia: sed pro intelligentia variarum auctoritatum Arist. & Philosophorum, est notandum, quod substantia Cæli appellatur quandoque materia, sed materia alterius rationis à materia horum inferiorum; neque tamen coincidimus cum opinione D. Thomæ: quia D. Thomas ponit materiam Cæli differre à materia horum inferiorum, solum in hoc, quod materia horum inferiorum est in potentia ad plures formas, vt vidimus, sed materia Cæli (ait ipse) est solum in potentia ad vnicam formam, sed in reliquis vult, quod conueniat materia Cæli, & horum inferiorum, & maxime in hoc, quod sicuti est materia, & forma in his inferioribus sit compositum, ita vult quod ex materia Cæli, & forma Cæli Cælum componatur, & fiat, quod postea sit compositum vnum immortale, & incorruptibile. Auerroes vero, & nos cum illo, dicimus, substantiam corporis Cælestis esse simplicem, non constantem ex materia, & forma, tamquam ex partibus: sed eateus componi ex materia, & forma, quæ eius Intelligentia motrix dicitur forma eius, Orbis verò dicitur materia, quæ non habet potentiam es-

se sui actu, sed solum ad vbi: sed D. Thomas præter Intelligentiam ponit aliam formam, quæ corpus Cæleste habet esse. Secundum Auerroem ergo, & Scotum, materia Cæli est ipse Orbis, & corpus Cæleste, respectu cuius Intelligentia non est forma informans, sed assuetus; est ergo in Cælo materia, non proprie, quæ habet annexam potentiam: sed materia improprie dicta, quæ est locus Intelligentiæ; ex quo sequitur, vt inquit Piccolomineus, nos rectius loqui dicendo in Cælo non esse materiam, quàm asserendo in Cælo esse materiam: quia vox absolutè præta, debet accipi in potiore significatione; materia autem significat alteram partem potentialem compositi principaliter, vt patet ex cotamuni vsu loquendi. Hæc autem opinio ex dictis contra D. Thomam, & Egidium satis patet: potest tamen adhuc aliquibus autoritatibus confirmari. Primo, Arist. 8. Metaphys. textu 12. ait, quod res debent cognosci per omnes causas; & etiam ibi enumerat quatuor genera causarum, etiam materiam: deinde monet, non omnes res habere omnes has causas; & reddit rationem: quoniam naturales substantiæ, & eterne, non habent causam materialem, nisi habent, non habent talem, qualem habent substantiæ corruptibiles: sed habent materiam solum mobilem de loco ad locum; ecce, quod ait, in Cælo non esse materiam; vel si sit, quod non est talis materia qualis est materia substantiarum inferiorum, quæ habet potentiam ad esse; & assignat discrimen: quia illa habet solum potentiam ad moueri de loco ad locum, sed non ad esse, est ergo illa materia, substantia actu simplex, per se existens. Secundo, Aristot. 12. Metaph. textu 5. & 29. ait, triplicem esse substantiam, scilicet, sensibilem, corruptibilem, vt hæc inferiora; sensibilem incorruptibilem, vt Cælum; insensibilem, & incorruptibilem, vt Intelligentiam; ergo Cælum est alterius generis substantiæ, à substantia horum inferiorum; non ergo debet participare compositionem, materialitatem; & potentialitatem, quam habent hæc substantiæ inferiores: quia tunc non esset genus alterum substantiæ.

*Pico
lomi-
neus.*

*1. rñ.
pro o-
pin.
Scoti.*

*Notã
dum.*

2. rñ.

Terriõ,

3. 73. Tertio, Aristoteles 1. de Cælo tex. 20. dicitur probat, cælum non esse compositum ex subiecto, & forma, per hoc medium: quia tunc esset corruptibile; que est ratio efficacissima; Vide infra in Responsione ad primam rationem Mercenarij; & eius confirmationem. Ad rationes pro Aduerfarijs.

Ad primam Aegidij; pro intelligentia est notandum illud quod habetur sepe apud Scotum, quod forma, duobus modis accipi potest; Vno modo pro forma illa, que est altera pars compositi, & re distinguitur à materia, in qua inhaeret, & talis forma non est in corpore Cælesti, vt dictum est, cum non sit corpus compositum, sed simplex. Alio modo accipitur forma pro quidditate, & essentia rei, omnis enim res habet essentiam propriam; & propriam, quod quid est, & hoc modo Cælum habet formam; quia habet propriam quidditatem, & essentiam; forma primo modo, dicitur à Scotistis forma partis; forma secundo modo, dicitur forma totius, de qua diximus in Theoremate, de toto, & partibus, cap. 1. Sed hoc est verum solum in rebus materialibus, que sunt compositæ; nam eorū quidditas est forma totius, sed in abstractis à materia, vbi non est totum, neque pars, non dicitur eorum quidditas forma totius, sed essentia simplex; differunt autem istæ duæ formæ, siue forma his duobus modis capta; nam forma primo modo accepta, scilicet forma partis, distinguitur re à materia, & composita; quia sicuti aliud est materia, & aliud forma, ita aliud est forma, & aliud materia, & materia simul, que intransierunt in compositum; sed forma secundo modo accepta, scilicet pro quidditate, non sic se habet: quia hæc non distinguitur re à materia propria, siue ab eo, cuius est quidditas, sed est idem: vt ego aliàs ostendi in proprio Theoremate de hac re, sed distinguitur ratione solum: nam homo re idem est quod animal rationale, que est eius essentia, & distinguitur sola ratione; & per hoc vitamus nugationem, dum dicimus, homo habet quidditatem; ad propositum, Cælum est individuum, materiale, & sensibile, quod habet suam quidditatem, à qua distinguitur

non re, sed ratione. Cum ergo dicimus Cælum, dicimus quidditatem, & essentiam per se, que est secundum se intelligibilis tantum, non sensibilis; cum dicimus hoc Cælum, dicimus quidditatem in composito sensibile, & materialis, ita Aristot. cum ait in 1. de Cælo, cum dico Cælum, dico formam: ibi per formam non intelligit formam partem, vt perperam contendit Mercenarius quos Saranum; neque per materiam intelligit materiam partis, sed per formam intelligit quidditatem ipsam intellectibilem; per materiam verò ipsum individuum sensibile, habes quidditatem. Hinc ad formam argumenti Aegidij, Maior admittitur de individuo materiali, corruptibili, non de æterno, vt est Cælum; Ad probationem Maioris ex Arist. desumptam 1. de Cælo, tex. 92. patet, quod Aristoteli ibi non loquitur de materia, neque de forma partis, sed de forma pro quidditate accepta, & de materia pro ipsomet composito: que verò ait Mercenarius contra hanc distinctionem, aliàs reieciimus in præcitato Theoremate.

Ad secundam respondet Franciscus Piccolomineus, quod accidentia Cæli, & horum inferiorum, non sunt communia vniuersis, sed per quosdam similitudinem, & proportionem: & ita quantitas Cæli, & mortalium, non dicitur vniuersis, sed per proportionem. Alij dicunt, quod est eadem Mathematicè, non Physicè. Idem dicendum de luce, perspicuo, claritate, & densitate; & rationem adducit Piccolomineus, cap. 27. quia cum substantia Cæli sit æterni nature, & conditionis à substantia mortali, opus est quoque, quod accidentia eius sint æterni generis ab accidentibus horum inferiorum; & cum arguitur, quia quantitati Cæli competit eadem definitio, eodem enim modo definitur superficies Cæli, quo superficies corporum inferiorum: Respondetur, quod est eadem definitio, proportione, & similitudine, non vniuersis, superficies enim Cæli, & alia accidentia eius, sunt diuersa ab accidentibus his inferioribus, sicuti & substantia Cæli est diuersa à substantia hac inferiori, tamen similitudinem habent in aliquibus, vt etiam substantia Cæli, habet aliquam similitudinem cum

substantia horum inferiorū, vt quia substat accidentibus, sicuti & ista, sed adfunt multę alię differentię : quoniam autem Cælum valde distat a nobis, hanc diuinitatem non valeamus cognoscere, nisi in aliquibus, & cum difficultate maxima; De qualitibus autem, vt quod est rarum, & densum, diuerso modo se habent in cælo, & in his inferioribus, patet: quia in his inferioribus fiunt per admissionem partium materie, sed in cælo sunt ex conditione suę essentię, vt in seruiat Intelligentiæ, & Vniuerso; & sic stella est densior portio cæli, non ex maiori parte materie, sed ex conditione suę essentię, etiã cæli est perspicuum, & opacū, perspicuitas sequitur raritatem, opacitas densitatem; habet etiã lumen, quia multa corpora sūt lucida ex sui conditione, vt sol, & stelle; Vel dicam⁹, vt inquit Mercenarius, quod quantitas Cæli, & horum inferiorum, & alia accidentia, sunt idem vniuocē vniuocatione Metaphysica, non Physica, quo modo etiã subitantiã æterna, & corruptibilis verē vniuocē conueniunt; & super hac responsione fundatur prior: quia omnis proportio fundatur super aliqua vnitatem vniuocationis.

Alia
resp.

Ad 3. Ad tertium respondetur ex Aristotele in verbis sequentibus, quod æternorum, & mortalium principia sunt eadem proportione: nam in æternis est aliud, quod habet rationem materie, vt corpus Cæli; aliud, quod habet rationem forme, vt Intelligentiã; vnde subinfert Philosophus ibidem, hoc quidem, vt materia, id verō, vt forma.

Ad 4. Ad quartum respondetur, quod forma mundi, est ordo mundi, siue essentia mundi, consurgens ex omnibus entibus illum integrantibus, ita concedo, quod est vna materia totius illi respondens, quę est moles mundi, habens esse per formam illam vniuersalem; quę est forma totius mundi, sed formę partis sunt varię, & varię materie, non vna, licet sint subordinatę; Ad illud de efficiente, respondetur, quod est vnum primum efficiens, at ei respondet pro materia vnus mundus; est vnus primus motor, & ei respondet vnum primum mobile, & vnus motus quō omnia mouentur; Ad aliud de vnitatem ope-

ris, quod operis vnus est vna materia, iã dictum est, quod mundus est vnus vnitatem ordinis, & similiter materia eius est vna vnitatem ordinis.

Ad quantum respondetur eadem responsione, qua ad argumentum D. Thomę, cum dicitur, quod Cælum, vel est actus, vel habens actum: distinguo, vel sumit in hac Maiori, actum pro altera parte compositi, vel actum pro quidditate, & essentia rei; si primo modo, negatur illa Maior, quia est insufficientis: dicimus enim quod datur aliquod ens extra animam, quod neque est talis actus, neque habet talem actum, & hoc est Cælum, quod neque habet formam partis, neque est forma partis, sed est essentia quadam quinita, & simplex, quę non comitat ex partibus. Si verō accipiat actum secundo modo, concedimus totū argumentum: quia Maior, & Minor sunt verę, nã Cælum est habens actum, est enim indiuiduum, habens propriam essentiam, a qua distinguitur solum ratione. Nec obstat aliud argumentum Thomistarum, scilicet, quod nihil dicitur habere semetipsum, Arist. autē multis in locis dicit Cælum habere materiam; Respondetur, quod hic modus loquendi est vulgatus, & tritus in Philosophia, dicimus enim homo habet definitionem suam. Homo est animal rationale, & tamen hic non est distinctio realis, sed solū rationis; Possumus etiã dicere, quod Cælum est actus, scilicet, essentia simplex, & pura. Neque improbatio D. Thomę valet cum dicit, quod tunc esset intellectus in actu, id est Intelligentia seiuñcta a corpore, & non esset sensibile, peccat enim per insufficientem diuisionē, vt supra diximus, quia datur quidditas, & essentia, quę est actus, & non est Intelligentia separata a corpore; Quę verō dicit Caietanus pro ostendendo efficaciam huius rationis, nullius sunt roboris, ait enim rationem D. Thomę habere vim ex resolutione substantię, quę secundum Aristot. est solum triplex, scilicet materia, & forma, & compositum; materia ergo Cæli cum non sit compositum, neque materia, ergo erit forma, quę est altera pars compositi, quę est de numero eorum, quę sunt intellecta in actu, Vt enim cetera omittam,

Ad.
Ad
argu-
mentū
D. T.

Cae
sani
vatio
solui
tur.

mittam, fallitur Caietanus, dum arbitrat
non dari aliam substantiam, praeter istas
tres, nā supra in hoc capite diximus,
dari etiam apud Aristot. diuisionem sub
stantiae in sensibilem, & corruptibilem,
vt est substantia horum inferiorum; in sub
stantiam sensibilem, sed incorruptibilem,
vt est Caelum; & in substantiam insensibi
lem, & incorruptibilem vt sunt Intelli
gentiae; Distinctio autem illa Caietani ex
7. Metaph. & alibi, in materiam, formam,
& compositum, est diuisio substantiae sen
sibilis, & corruptibilis, non substantiae in
communi, ideo cum ratio D. Thomae ha
beat vim ex hac distinctioe, peccat ex in
sufficiente diuisione, & nullam vim ha
bet.

A46.
rōnē.

Respondetur ad sextam, textum illum
nullo modo facere ad propositum: quod
patet euidenter: nam ibi Aristot. per Cae
lum non intelligit corpus caeleste; nam si
hoc intelligeret, sequeretur ex illo loco
plus colligi, quam velit Aegidius; collige
retur enim Caelū constare non solum ex
materia eiusdem rationis cum materia
horum inferiorum, sed ex quatuor Ele
mentis ita quod non esset corpus simplex,
sed compositum, sicuti sunt haec inferiora
ex quattuor Elementis, quod non ad
mitteret Aegidius. Dicendum est ergo cū
Simplicio & alijs, ibidem Arist. intellige
re Mundum ipsum totum, & per partes
eius intelligere partes principales mundi,
quae sunt illa quinque Corpora simpli
cia quattuor Elementa, & corpus ipsum
Caeleste simplex: totus enim mundus quā
doque appellat Caelum, & ex illis quin
que corporibus simplicibus tamquam ex
partibus principalibus constat: Vnde sen
sus totius illius textus est hic. Quae natu
ra constant, alia sunt Substantiae, alia sunt
passiones horum Substantias autem dico
(inquit Arist.) simplicia corpora puta, Ig
nem; & Terrā, & his coniungata (nimirū
duo reliqua Elementa, Aërem & Aquam
& Caelum, quod est quinta essentia) & quae
que ex his, vt est totus ipse Mundus, qui
ex his quinque corporibus componitur:
& partes principales eius, quae sunt illas
quinque corpora simplicia dico esse sub
stantias. Rursum dico, Substantias, Anima
lia, & Plantas, & partes ipsarū; Passiones

autem, & operationes sunt motus vniuf
cuiusque horum, &c.

Rationes à recentioribus adductae ex
dictis facile dissolui possent, nihilominus,
ad maiorem declarationem respondetur
singillatim ad vnamquamque.

Ad primam ergo respondetur, illam
propositionem; Corpus naturale esse cō
positum ex materia, & forma, esse propo
sitionem per se notā, posse intelligi dupli
citer; Vno modo, intelligendo eam vni
uersaliter, vt sit vera de omni corpore na
turali, & in hoc sensu illa negamus, & for
tasse nō est ad intentionem illorū Docto
rum; Alio modo potest intelligi indefini
tē, vt sit vera de aliquo corpore naturali,
scilicet, de generabili, & corruptibili, &
sic conceditur, sed non facit contra nos.

Ad cōfirmationē ex Arist. 2. de anima
Respondetur, concedēdo quod per corpus
intelligit ibi cōpositū, & pro eodē ibi acci
pit corpus naturale, & cōpositū: sed dico,
quod illa diuisio substantiae in materiā, for
mā, & cōpositū, est diuisio substantiae sensibi
lis, generabilis, & corruptibilis; nō est autē
diuisio substantiae sensibilis in cōmuni: nā
Arist. 1. 2. Metaph. tex. 5. facit aliam diuisio
nē substantiae, sic: Substantiae sunt tres, vna
quae est sensibilis corruptibilis, alia quae
est sensibilis incorruptibilis, alia in sensibi
lis, & incorruptibilis; Quam diuisionē
repetit eodē 1. 2. tex. 29. ad propositū, quā
do diuidit substantiā in materiā, formā,
& cōpositū, loquitur de substantia sensibi
li, generabili, & corruptibili. Vnde 1. de
Caelo tex. 20. excepit Caelum ab hac cōpo
sitione, quia inquit, compositum, quod
fit ex hac compositione, scilicet ex mate
ria, & forma, est corruptibile, & generabi
le; Caelum autem est incorruptibile, ideo
caeret hac compositione; & manifestum
est, ibi Aristotelē intendere eximere Cae
lum à materia illa, & forma, de qua dixit
in Physicis, compositum naturale con
sistere ex materia, & forma, ait enim: Om
ne, quod compositum est subiecto quod
dā, & cōtrario esse corruptibile, vt dictum
est in primis sermonibus, id est in Physicis.

Ad secundam, per idem respondetur;
concedo ergo Caelum esse habens naturā.
Ad rationem cōtra hoc, nego omne ha
bens naturam, esse compositum ex mate

Ad.
rōnē
reccn
tiā.Ad
cōfir
mā
tiōnēAd.
rōnē.

ria, & forma; Ad probationem ex discursu Arist. in 2. Physic. respondetur, quod natura potest duobus modis considerari; Vno modo pro formali, alio modo pro materiali, natura pro formali est principium motus, & quietis, pro materiali est ipsa materia, & forma, vel illud à quo manat illud principium, ita habens naturam est duplex: alia habens naturam pro formali, & est illud, quod habet in se principium motus, vel quietis; aliud est, quod habet naturam pro materiali, & est illud, quod habet materiam, & formam pro principijs internis. Cælum habet naturam pro formali, non pro materiali. Pro materiali enim habet quintam essentiam, à qua manat eius motus. Aristot. loquitur in 2. de habente naturam pro materiali. Præterea, potest negari minor vniuersaliter. Ad probationem negatur illa consequentia; Aristot. loquitur de naturis inexistentibus habenti naturam, quæ sunt materia, & forma, ergo supponit omne habens naturam, constare ex his, non enim consequentia valet vniuersaliter accepta, sed indefinitè accepta: quia 1. de Cælo, vt dixi, emittit corpus Cæleste ab his naturis pro materiali acceptis: quia dixit Cælum esse corpus immune à subiecto, & contrario, quod non potest esse, nisi materia, & forma, priuatio enim non componit corpus, vel compositum Physicam posituè.

Ad 3. rōnē. Ad tertiam, concedo quod natura est in alio, & quod natura est in Cælo, non vt accidens in subiecto, sed vt principium constitutum in constituto; cum infert, ergo Cælum est compositum ex materia, & forma: negatur consequentia; Ad probationem respondetur, quod natura duobus modis accipi potest, vt supra dictum est, vel pro formali, vel pro materiali, pro formali est ipsa quidditas nature, quæ est principium motus &c. pro materiali est illud à quo prouenit hoc principium motus & quietis, vt materia, vel forma, in his sublunaribus, tunc dico, quod natura pro formali, & pro quidditate, est in Cælo, non natura pro materiali, vt est materia, & forma, quæ sunt partes essentielles compositi: sed natura pro materiali in Cælo est ipsa quinta essentia, quæ est principium motus in Orbem, natura ve-

rò pro formali non facit compositionem cum eo, cuius est natura, vt quidditas hominis cum homine, & quidditas lunæ cū indiuiduo lunæ: ita natura non facit compositionem cum illo, quod habet naturam: quia est in illo, vt quidditas in eo, cuius est quidditas.

Ad quartam responderetur, quod duplex est posterius; Aliud, quod essentialiter dependet à priori; Aliud, quod non dependet essentialiter à priori, Maior est vera de posteriori quod dependet essentialiter à priori, non de eo, quod dependet accidentaliter ab eo, compositio accidentaliter est posterius, quod dependet à composito substantiali, tamquam à priori, nō essentialiter, sed accidentaliter: vnde datur aliquod compositum accidentale, quod non dependet à composito substantiali, vt materia prima simul cum priuatione est compositum accidentale, & intellectus, cum specie intelligibili, vel secundum eos essentia animæ cum potentijs, quæ secundum eos sunt accidentia & tamen non dependet ab aliquo alio composito substantiali, quia nullum tale prius datur; est ergo accidentale, quod compositum accidentale præsupponat compositum substantiale; potest enim sequi ad simplicem essentiam, & maxime quando illa essentia non est forma, sed materia in actu, siue quinta essentia.

Ad confirmationē dico, quod illa procedit contra Auerroistas illos, qui tenent materiam Cæli aliqua forma formari siue sit intelligentia, siue anima, siue aliqua alia forma materiata, sed non valet contra nos, qui sustinemus quod Cælum est corpus simplex, omnino carens forma aliqua informante, sed solum assistente.

Ad quintam respondetur, quod Arist. 8. Metaph. tex. 1. & 4. & 12. Metaph. tex. 10. & alibi appellat corpus Cæleste, & illā quintam essentiam eius materiā, eo quia est subiectum motui locali, & accidentibus, vt quantitati, &c. non tamen intelligit quod sit materia eiusdem rationis vt inuocè, cū materia horum inferiorum, vt ipsi quoque tenent contra Aegidium: quia ibi aperte, & maxime 12. tex. 10. dicit esse diuersam à materia horum inferiorū, neque est materia diuersa à materia ho-

rum inferiorum, eo quia sit in potentia tantum ad formam corporis Cælestis; quia tunc esset generabilis, & corruptibilis, quia omnis potentia passiva est contradictionis, & illud, in quo est, est generabile, & corruptibile intrinsece, ut supra ostendimus; materia autem Cæli ex Aristotele eodem 12. text. 10. non est generabilis, sed mobilis unde quo, pro tanto ergo appellatur materia, quia est subiectum motus localis, & hac ratione omnes substantiæ sensibiles possent dici habere materiam.

Ad 5. Ad Sextam respondetur Aristoteli distinguere quidditatem, & essentiam singulari unde concedimus, aliud esse quidditatem hominis in communi, & quidditatem cõtractã ad esse individuali; Aliud enim est quidditas Cæli, & aliud esse particulare huius Cæli, & ita concedimus Cælum consistere ex essentia, & esse suo individuali, & particulari, non autem concedimus, ex hoc esse compositum ex materia, & forma partis. Per hoc idem patet ad cõfirmationem, & per dicta supra, ad primum argumentum Aegidij.

Ad 7. Ad septimã negatur consequentia. Ad probationem respondetur, Cælum non esse actuum propter aliquam formam naturalem, ex qua simul cum materia componatur: sed quia est quædam quinta essentia, & quoddam corpus simplex, quod de sua natura habet propriam efficientiam, & actiuitatem, ab intelligentia autem habet solum motum in orbem.

Ad 8. Ad octauam multa possent dici. Sed quantum sufficit ad argumentum respondetur, quod (ut supra diximus) raritas est in Cælo, sed alterius rationis à raritate in corporibus sublunariis; Ideo ad propositum in Orbem maiori, est multiplicatio materiæ magis quàm in Orbem minori, sicut in vno sydere est magis condensata materia, quàm in reliqua parte Orbis; sed hæc materia est substantia illa quintæ actus corporis Cælestis, non materia potentialis actiuata per formam.

Ad 9. Ad nonam iam dictum est supra quod raritas, & densitas in Cælo, non vniuoce dicitur; sed per quendam proportionem, & similitudinem, ideo ratio non concludit.

THEOREMA LX.

Elementa manent in mixto virtualiter.

Opinio Auicenna cum suis fundamentis, & reiectio. Cap. 1.

Hoc Theorema habetur ex professo à Scoto in 2. Sent. dist. 15. in corpore, ubi exacte hanc materiam pertractat, & recitatis aliorum opinionibus, suam sententiam ponit, quæ ex cõsultatione aliorum, habet suum robur; Ideo prius aliorum opiniones adducemus, quia ex cõsultatione illarum, clarius patebit quæ sit mens Scoti, & quibus fundamentis innitatur.

Primo loco Scotus adducit opinionem Auicennæ, ex Commentatore, qui eam refert, & cõsultat 3. lib. de Cælo, textu 67. & 1. de generatione, cap. de mixtione; qui quidem Auicenna sustinet, quod Elementa manent in mixto secundum substantiam, ita quod formæ elementorum manent in mixto, & consequenter, etiam qualitates elementorum. Sed formæ elementorum manent integræ, & sine vlla remissione, sed qualitates elementorum remanent in esse remisso, castigato, & refracto.

Pro hac opinione Scotus nullam rationem adducit, sed solum ponit disputationem Auerois, contra Auicennam, quam nullius esse valoris ostendit, unde postea Auicennam propriis rationibus impugnat, tamen à sectatoribus Auicennæ, pro hac opinione referuntur huiusmodi rationes. Arist. 1. de generatione, text. 84. dixit in mixtione, neque ambo miscibilia in terræ, neque alterum, sed remanere vitruque, & in text. 88. eiusdem libri, dixit guttam vini non admisceri multæ aquæ, quia gutta destruitur, cum ergo primo loco dicat miscibilia remanere in mixto, & in secundo loco neget guttam aquæ misceri: quia corrumpitur, sequitur, quod ipse iudicat elementa manere in mixto, At non dicitur res manere, & seruari, nisi maneat, & seruetur eius forma substantialis, ergo formæ elementorum debet manere in mixto; Hoc etiã cõcluditur ex nomine mixtio-

Auicennæ

1. rō.

mixtionis, quæ enim miscetur manent, At formæ elementorum cum sint substantiæ, non possunt remitti, quia substantia non intenditur, neque remittitur, ergo manent integræ; qualitates autem cum suscipiant magis, & minus, remanent in mixto, sed in esse refracto. Secundo. Aristot. 5. Metaph. tex. 3. ait elementum esse id ex quo inexistente, res fit, ergo Aristot. vult, quod elementa inexistant mixto: at non inexistenter, nisi remaneret formæ elementorum, ergo formæ substantiales

3. rō. elementorum remanent in mixto. Tertia, definiens Arist. mixtionem primo de generatione, ait mixtionem miscibilium alteratorum vniorem esse, non dixit corruptorum, at alteratio pertinet ad qualitatem, ergo elementa ingrediendi mixtum, non corrumpuntur, sed solum alterantur, ergo formæ substantiales elementorum manent. Quarta Arist. 3. lib. de Cælo, tex. 67. disputans contra Platonem, docet Elementa non habere figuram aliquam propriam; & vult hoc argumento: quia si haberent aliquam figuram, non possent remanere in mixto, & hoc consequens habet pro inconuenienti, ergo putat elementa manere in mixto secundum

4. rō. substantiam. Quinta, In initio 1. de Cælo, ait mixta moueri ab elemento prædominante, vult ergo quod elementa maneat in mixto, alioquin prædominans inouere non posset, nisi actu esset in mixto secundum substantiam, & si remanet elementum prædominans, ergo & reliquæ quibus prædominatur. Sexta, nisi elementa seruentur in mixto, mixto nõ differet à generatione, & corruptione, quia tunc nil aliud esset mixto, quam generatio mixti, & interitus elementorum. Septima, mixtum in elementa dissoluitur, nam Arist. tex. 84. primi de generatione, ait miscibilia iterum posse separari à mixto, & mixtum resolui in elementa, ergo mixtum constat ex elementis, alioquin non posset resolui in elementa.

5. rō. Archangelus Mercenarius quoque in secundo Tonio suarum Dilucidationum, eandem opinionem sustinet, & addit has rationes. Primã, si elementa non manent in mixto secundum substantiam, necesse est assignare corruptens, à quo eorum

substantia, & forma substantialis destruitur, cum ingrediuntur mixtionem, dicere enim elementa corrupti dum ingrediuntur mixtum, & non assignare corruptens, est ridiculum: at nullum datur tale corruptens, ergo manent formaliter in mixto. Probat: quia non corrumpuntur ad corruptionem eorum termini, quia hic modus corruptionis competit tantum Re-latiuis; vt contra pro. patre, corrumpitur filius: at elementa non sunt relatiua, sed substantiæ; neque corrumpuntur ad corruptionem subiecti, quia sic accidentia corrumpuntur: at elementa sunt substantiæ, & licet eorum formæ sint in materia, non possunt tamen corrumpi, quia eorum subiectum, quod est materia prima, est incorruptibile; si ergo corrumpuntur, ab aliquo corrumpuntur, aut ergo inter se corrumpuntur, aut ab alio, non primum, quia cum elementa habeant quodammodo pares vires ex Arist. 1. de generatione, tex. 89. vnum non potest corrumpere aliud, quia corrumpens semper alteri dominatur, neque ab alio corrumpi possunt, vel eni in Cælo, vel a generante; vel à forma mixti generanda; non à Cælo, quia quod corrumpit aliud, illud corrumpit qualitate contraria ei in quod agit, Ignis enim qualitate contrarij frigoris corrumpitur: at si Cælum corrumpet ignem frigore, & humiore, his qualitatibus non corrumpet aquam, quia aqua his conseruatur, non corrumpitur. Si verò siccitate corrumpet aquam, ea qualitate non corrumpet ignem, quia siccitate conseruatur, ergo Cælum non potest esse corruptens, neque ob eandem rationem generans, corruptens esse potest, neque possunt corrumpi à forma mixti generanda, quia forma mixti est finis istorum Elementorum, iam verò finis non est contrarius ijs quæ sunt ad finem, neque impossibilis ijs; Præterea, finis non mouet nisi Metaphoricè, ex. Arist. 1. de generatione, tex. 5. ergo forma mixti non potest esse corruptens. Secundo

2. rō. principaliter, mixtum nõ potest corrumpi nisi combustione, vel putredine: at cum corrumpitur mixtum combustione, & resoluitur in terram, vel est dicendum, quod illa terra erat iam in mixto, & tunc habeo

Mer-
cenari-
us.

1. rō.

habeo intentum, vel est dicendum, quod de nouo fit genita, at hoc secundum dici non potest, quia si generaretur de nouo, generaretur ab igne, quia quod est corruptum, est etiam generans. Vnde cum ignis comburit lignum, producit ignem: at ignis non potest producere terram, quia terra est frigida, & sicca, quæ qualitates, neque sunt in igne, neque produci possunt ab igne, ergo terra, in quam resoluitur mixtum, erat in mixto substantialiter. Tertio Arist. 1. de generatione, tex. 54. inquit (videntur enim, quæ miscentur prius et separatis conuenientia, & possibilem tunc separari) ecce, quod aut elementa esse possibilem tunc separari, ergo secundum substantiam sunt in mixto integra, alioquin separari non possent.

3. rō. Quarto, Arist. 3. Cæli tex. 31. contra Anaxagoram probans non partes conuulsiles esse primordia, & elementa rerum, sed ignem, terram, aquam, & aerem, vnde hoc argumentum, quoniam mixta cum intereunt, in quattuor elementa dissoluntur, ex quo concludit quattuor elementa habere rationem principij, & subiecti.

Auer Aueroes, Aueroem arguit quo ad illud, quod ait formas elementorum remanere in mixto in esse integro, & nulla ex parte lapsas, in reliquis conuenit cum Aueroem, scilicet, formas substantiales, & qualitates remanere, sed vult, quod omnes remaneant in esse refracto, tam formæ substantiales, quam qualitates; vti autem tali argumento. Idem est iudicium de toto, & partibus, ergo si qualitas potest remitti secundum partem absque eo quod remittatur forma substantialis, ergo etiam possent remanere elementum integrum secundum substantiam amissa tota qualitate, & sic patet esse ignis, & non calidus, quod omnes concedunt esse impossibile. Verum Scotus hæc rationem Auerois, nullam esse ostendit, quoniam illa propositio quam assumit pro fundamento, in hac ratione, non est vera absolute: verum est quidem, quod eadem est ratio totius & partis, si inter se comparentur: quia eo modo quod se habet tota pars qualitates, eodem modo se habet tota qualitates si consideretur respectu tertij, vt respectu subiecti, non est

eadem ratio totius, & partis, quia quælibet elementum habet qualitatem in quadam latitudine, sed non præcisè sub tali & tali gradu: vnde licet qualitas necessitati concomitetur subiectum, non tamen sub hoc, vel illo gradu. Vnde contingere possent, quod gradus qualitatis intendatur, vel remittatur, neque tamen forma substantialis necessariò intendatur, neque remittatur: Vnde sicut non sequitur: hoc corpus non potest esse sine hoc loco, & sine illo, ergo pari ratione sine omni; Sic in proposito non valet ratio Comētoris: ignis potest esse sine hoc, & illo gradu caliditatis; ergo sine quocumque gradu caliditatis, non valet. Ex quo loco desumitur opinionem Scoti, de suscipere magis; & minus in forma substantiali; esse eam, quam nos adduximus in Theoremate de hac materia; sustinet enim vnam formam substantialem suscipere magis, & minus in generatione: sed postquam recipit esse, non amplius remittitur, neque intenditur, per quod distinguitur ab accidentibus.

Arguit ergo ipse contra Aueroem multis rationibus, quas contra Aueroem videbimus, quia valent contra vtrūque; Sed nunc sufficit adducere istam. Forma substantialis simul cum materia, nata est constituere suppositum per se subsistens in genere substantiæ, ergo si sint plures formæ substantiales elementorum in mixto, quælibet constituet vnum suppositum, & sic in omni mixto essent plura supposita: quia ibi erit suppositum aquæ, & suppositum ignis, quorum quodlibet natum est per se subsistere; hoc autem est maximum inconueniens: quia sic in mixto esset iuxta positio. Præterea, mixtum non esset vnum, quia nullum ens per se vnum subsistens, potest habere duas formas specificas, quarum vna non sit nata perfici ab alia: at stante hac opinione, in mixto vno essent quattuor formæ specificæ, neque vna esset nata perfici per aliam, ergo mixtum non erit vnum, sed quattuor. Alias rationes nunc contra Aueroem adducemus; Alias etiam rationes aduertens hanc sententiam habes apud Buccafertum in 1. de generatione, cap. de mixture, & apud Franc. Piccolom. & Zab. in libris

Scotus
imp
gnat
hanc
Auer
vois
vōd.

Ratio
Scoti
contra
Aueroem.

2. rō.

libris suis de Mixtione, Ad rationes Auicennae respondebimus infra.

Opinio Auerrois cum suis fundamentis.
Cap. I. h.

- A**verroes in praecitato loco 3. de Caelo commento 67. postquam confutauit Auicennam, ponit suam opinionem, quae est quod elementa manent actu in mixto secundum substantiam, & secundum qualitates: sed in esse fracto, & castigato, tam quod ad qualitates, quam quod ad formas substantiales, & ita conuenit cum Auic. quod ad qualitates, sed quod ad formas substantiales dissetit, quia Auicenas illas in mixto remanere dicebat in esse integro, Auerroes autem ait illas remitti, & frangi, & ad quandam mediocritatem redigi: Vbi est notandum duo dicere Auerroem in hac sua opinione; Primum quod elementa manent in mixto secundum formas substantiales, & in hoc consentit cum Auicenna. Secundum est, quod ait has formas substantiales manere in esse fracto; & in hoc discrepat ab Auicenna. Pro primo dicto faciunt omnia argumenta, quae adducta sunt pro Auicenna: ipse tamen haec duo addit referente
1. 70. Scotus: Primo, ex Arist. in 5. Metaph. tex. 4. Elementum est ex quo componitur res, & manet in eo, ergo substantia elementi manet in mixto, licet in esse refracto; Secundò, si elementa non manerent in mixto, sed omninò corrumperebuntur adueniente forma mixti, sequeretur, quod materia prima susciperet omnem formam sine ordine, quod est inconueniens.
2. 70. Secundum dictum probat per rationem, quam superiori cap. ex eo adduximus aduersus Auicennam. & reiecitimus.
3. 70. Præterea, Auerroista adiungunt ex eo, nisi dicimus formas substantiales remitti, sequitur mixtionem esse tantum congregationem, & iuxtapositionem, quem modum mixtionis reiecit Arist. Insuper mixtum non esse vnum, sed plura, ut ostendebat argumentum Scoti: sequeretur etiam, quod quaelibet particula mixti, non esset purus ignis, aliqua particula ignis esset purus ignis, aliqua purus aer, &c. & tamen Arist. voluit, quod quaelibet particu-

la mixti, esset mixta: At si dicamus formas elementorum posse remitti, & frangi, haec omnia inconuenientia tolluntur, quia tunc non sunt amplius plures formae specificae, sed vna, quam etiam sequitur vna qualitas media, oriens ex confectione, & castigatione, & castigatione excellentiarum qualitatum elementatiu, hoc modo etiam non sequitur generationem mixti, esse puram alterationem, quod sequebatur ad Auicennam, quia secundum hanc sententiam, fit noua forma substantialis specifica, quae est forma mixti, & elementa non seruant amplius nomen, definitiones, nec species, quia per illa castigationem deserunt ignis, aer, aqua, terra, & totum inceptum esse aurum, ferrum, vel huiusmodi, & sic in mixtione habetur noua forma substantialis specifica, & nomen esse substantiale: denique saluatur mixtum esse vnum, & quamlibet mixti particulam esse mixtam.

Hucusque consentiunt omnes Auerroista: sed postea valde differunt in declarando quomodo haec formae elementorum manent in mixto in esse refracto, quorum multas opiniones refert Franciscus Piccolomineus suo lib. de Mixtione, cap. 8. & iure etiam confutat. Alexander Achillinus, lib. de elementis 3. artic. cum quo multi alij, dicit elementa primo diuidi in partes minimas, & eas iuxta se ponit, & tunc deinde forma, & qualitates, refranguntur, & consurgit temperamentum, hoc modo tamen, quod forma mixti effunditur per omnes particulas, adeo quod in qualibet particula reperitur forma mixti, cum forma elementi, forma enim mixti superuenit illis formis elementorum; cuius mixti ipsae formae elementorum sunt portiones, propter quam formam mixti etiam illae particulae possunt sub formis elementorum prohibentur dici, & nominari formae elementorum. Sed haec opinio iure confutatur à Piccolomineo: quia haec mixtio esset minimum partium iuxtapositio: quam mixtionem saepe reiecit Arist. 1. de generatione; Alias multas rationes adducit, quas apud eum quilibet legere potest; Alij, vt Pomponatius, & Sueslanus, dicunt necesse esse iuxtapositionem partium elementorum mixtum

Cd. 7
sus
asie
sus
Auer
roista
rum

Opin.
de b.
lini

Rej.
ciur.

Opin.
Pompo
natij.

tuam actionem, & passionem, ad quam sequitur extensio formarum cum remissione, ita quod in quolibet minimo ente naturali, sunt quattuor formæ elementorum, quibus aduenit quinta forma, quæ est forma mixti, & sic in quolibet mixto sunt quinque formæ, quam sententiam quoque iure Piccolomineus rejicit: quia etiam hoc modo sequitur, quod mixtio erit coaceruatio, & confusio quædam entium, & iuxta positio, non mixtio; Alij dicunt vt Aureolus, & alij, quod in mixto sunt tantum illæ quattuor formæ elementorum, sed in esse remisso, & castigato, & quod forma mixti non est quinta forma illi adueniens, sed quod mixtum nil aliud est nisi quattuor formæ temperate, definitæq. proportionem simul ligatæ, vt est harmonia, quæ est congruens proportio variarum vocû; quæ opinio neque est vera: quia tunc mixtum esset quoddam accidens, si formaliter accipiatur, proportio enim est accidens, si verò fundamentaliter accipitur, non erit vna forma simplex, neque vna essentia, sed multæ iuxtapositæ; Alia etiam multa habes apud eum. Alij quoque vt etiam Cardanus, dicunt quod mixtû est forma elementi prædominantis in mixto: in quo quidem sunt quattuor formæ substantiales, sed illa, quæ prædominatur, dicitur forma mixti; Sed neque hæc opinio est sustinenda, quia tunc mixtû non differt specie ab elemento prædominante. His itaque opinionibus dimissis, quæ ab omnibus rejiciuntur, est his tēporibus alia opinio, quam sequuntur duo Philosophi celebres, Franciscus Piccol. in suo lib. de Mixtione, c. 9. & Iacobus Zab. similiter lib. de Mixtione, c. 7. quæ etiam esse veram Auerois opinionem sustinet; Piccolomineus ponit duas Conclusiones; Prima est: in mixto est vnica forma specifica, siue vnica forma constitutivæ mixtum in species. Secundum illa forma specifica mixti, confurgit ex formis elementorum remissis, nõ tamquam ex termino à quo, vt volunt Latini, & etiam Scotus, sed tamquam ex partibus, vt mediij colores, & mediij sapes confurgunt ex extremis: aded quod forma mixti est quidem essentia simplex, vt est omnis forma: sed tamē formæ elementorum sunt gradus formæ

mixti, aded quod formæ elementorum sunt partes formæ mixti, & in hoc ait se dissentire à Latinis, qui nolunt formas elementorum esse partes mixti, vt putat qui volunt illas interire; Hæc opinio est penitus eadem cum opinionem Zabarellæ, nã cap. 7. Conclusionem 2. ponit vnã distinctionem de interedi, & remitti, & ait, quod duobus modis potest fieri remissio, & intensio, Vel eum variatione speciei; Vel absque variatione speciei: remissio cum variatione speciei est, quæ constituit medium, quod specie differt ab extremis, vt si album ita remitteretur quod fieret rubedo; alia est remissio, quæ non est cum mutatione speciei; & hæc constituit medium, quo non differt specie ab altero extremorum, vt si album quod ab aliquo gradus remittatur pro admixtione nigri: ita tamen quod non amittat speciem, sed solam non sit ita album vt extremum album: tunc ponit duas Conclusiones, quod formæ elementorum non suscipiunt magis & minus secundum modo; & hoc modo dixit Aristoteles substantiam non suscipere magis, & minus: sed primo modo, ait formas elementorum suscipere magis, & minus; & ita per hanc secundam Conclusionem, declarat opinionem Auerois, quod formæ elementorum substantiales intenduntur, & remittuntur illa remissione, qua variatur species: aded quod in mixtione elementa admisceantur ad invicem; & quia sunt contraria, remittuntur ad invicem, & hæc remissione mutatur speciem, & ita ignis definit esse ignis, & terra definit esse terra, & aqua & aer, sed fiunt noua species, vt caro, vel aurum, quod relictæ ab Aristotele vocatum est medium, & diuersum miscibilibus: quia est tale medium, quod specie differt ab extremis, & ita hoc medium est ipsum mixtum, siue forma mixti. Amplius declarans rationem huius positionis, ait, quod natura horum corporum, quæ debent esse materia aliorum corporum, debebat esse talis, si eorum formæ varijs modis remissæ possent euadere formæ omnium mixtorum & horum species constitutere, aded, vt omnes mixtorum formæ, nil aliud re ipsa sint quã gradus aliqui omnium formarum elementarum, diuersæ tamen formaliter à formis elemen-

1. es.
el.
sic.
2.

Opin.
Piccol.
domi.
nei
c. 4.
lior.

elementorum, quia non amplius constituunt elementa, sed mixtum, & dāt aliud esse specificum. Ex his patet, quod ambo isti viri grauissimi, conueniunt in hoc, quod in mixto manent elementa secundum formas substantiales, & tamen est vnica forma specifica in mixto, quæ est forma mixti, cuius gradus, & partes sunt ipsæ formæ elementorum, quæ tamen formæ elementorum non sunt amplius formæ elementorum, sed mutatæ sunt in tertiam formam substantialem, nempe in formam mixti; Hanc eandem sententiam sequitur Ioannes Biconus 3. Sent. d. 16. vbi diffusè eam declarat, vbi habentur hæc propria eius verba post allatam quædam distinctionem (Et illo tertio modo debet concedi, quod aliquid elementorum manet in mixto, non in duobus primis modis, vt sic dicatur, quod elementa, siue formæ elementorum manent in mixto secundum gradus suos medios, aut remissos transmutatos in formam mixti) & infra se declarat, vt per hoc, quod dico, quod manent secundum gradus suos, intelligatur, quod aliqua realitas media illarum formarum elementarium manet in mixto (& infra, & probat, quod duo transmutantes, excluduntur, quod illi non remanent infra proprias species.) Ex quibus verbis, & alijs multis, patet ipsum quoque sensisse, quod formæ elementorum remanent in mixto in esse refractæ, ita, quod nõ amplius sunt in propria specie, neque amplius sunt terra, ignis, &c. sed mutatæ sunt in tertiam formam, nempe mixti, cuius sunt realitates, vel partes; & ita secundum eos, in mixto est vnica forma specifica simplex, cuius tamen formæ elementorum, hoc modo refractæ, sunt gradus. Pro hac opinione Auerrois hoc modo declarata, sunt variae rationes; Zabarella habet hoc fundamentum. Nisi dicamus hoc modo elementa manere in mixto, nullam possumus asserre rationem cur elemēta magis dicantur materia mixti, quam mixtum mixti, nec magis elemēta dicerentur materia hominis, & homo materia cadaueris; nam si formæ elementorum interirent penitus, ita mixtum fieret ex elementis, vt homo ex semine. At lata est

differentia quia elementa dicuntur materia mixti, quia remanent in mixto, sed semen dicitur materia hominis, quia fit ex semine non remanente, sed corrupta forma feminis, neque satis est dicere, quod elementa remanent per qualitates, quia quod corrumpitur per qualitates, quia elementa remanent per qualitates substantialem, non dicitur remanere in aliquo. Neque valet dicere, quod remanent potestate, quatenus possunt iterum elementa generari ex ipso mixto, quia hoc modo possumus etiam dicere, mixtum manere in alio, quod ex eo generatur, & sic possemus dicere, quod caro est in pane, quia caro potest generari ex pane; est ergo dicendum, quod remanent in mixto, ita quod seruant aliquid sui actus, vt dictum est.

Secunda ratio desumitur ex Aristor. 1. 2. 78. de generatione, textu 89. vbi ait, miscibilia non mutari alterum in alterum, sed vtrumque in alterum, ita vt non alterum ipsum generetur, sed medium, & commune. At Arist. non appellat mixtum medium, & commune, nisi aliqua ex parte retineret vtriusque materiam, hoc autem nullo alio modo potest intelligi nisi predicto modo.

Tertia ratio. In eodem libro textu 84. 3. 78. ait miscibilia nec omnino remanere, sicut corpus, & album, quæ integra penitus coniunguntur, neque etiam interire, sed seruari vt res ipsorum, vbi per vites, patet ipsam intelligere realitates, siue gradus formæ, quia statim subiungit inde fieri, vt possint iterum separari; si ergo possunt separari, signum est, quod prius in actu erant in mixto, non enim alio modo nisi ex proteruita potest interpretari illud separari; separantur enim illa solum quæ sunt actu coniuncta. Quarta ratio. 4. 78. Item textu 48. secundi libri de generatione, ait, quando in duorum elementorum congressu, vnum est absolute actus, & alterum potestate, non est mixto, sed huius generatio, istius verò interitus: at quando neutrum interijt omnino, sed modo aliquo calidum, factum est frigidum, & frigidum factum est calidum, & neutrum factum est actu absolute, sed transit vtriusque in quoddam medium, tunc est mixto, vult ergo Aristor. elementa in mixto remanere.

Baconi
opin.

1. 78.

remanere actus, sed in esse fracto, unde ibi dem dicit, elementa in mixtione solum amittere excellentias, & frangi, sed non penitus interire.

5. rō. Quinto, ex Bacono, 1. de generatione textu 83. probat Arist. quod mixtio non est generatio: quia in generatione alterum corrumpitur: at si in mixtione omnia elementa corrumpuntur, ita ut non remaneant aliquæ realitates, ergo mixtio non erit mixtio, sed erit corruptio, & generatio, quod negatur ab Aristotele.

Reijcitur sententia Auerroistarum.
Cap. 111.

7. rō. Verum contra hanc opinionem validissime sunt rationes Scoti, quas in præcitato loco tum contra Auicenam, tum contra Auerroem facit, primo itaque arguit sic: Forma elementaris nata est cum materia constituitur suppositum per se subsistens in genere substantia, ergo si sint plures formæ elementares in mixto, quælibet constituet suppositum proprium, & sic in omni mixto erunt plura supposita: quia ibi erit suppositum aquæ, & suppositum ignis, &c. quorum quodlibet est natum per se subsistere: hoc autem est inconueniens, quia tunc mixtio esset iuxtapositiō, & mixtum non esset vnum. Hæc quidem ratio est validissima, & absque dubio concludit aduersus Auicenam, & aduersus illos Auerroistas, qui ponunt in mixto formas quidem remissas, sed esse separatas. & formam mixti esse formam superuenientem illis quattuor formis elementorum, vti supra ostendimus. Sed isti moderni Auerroistæ vti Piccolomineus, & Zabarella, sequentes opinionem Baconij, respondent huic rationi, vt est videre apud Zabarellam in lib. de Mixtione, cap. 12. quod aduersus eos

Resp. quod dicitur.

Reij. sicut.

tum Scoti, in maximum absurdum incidunt, immo in apertam contradictionem; & certe hoc argumentum Scoti est nodus indissolubilis. Ex opinione nunc recitata istorum, & ex responsione ad hoc argumentum, habetur, quod nullo modo formæ elementorum manent in mixto, actu, ita quod hac in re consentiunt cum Latinis, discrepant tantum verbis; a petto ore in primis omnes fatentur formas elementorum in mixtione non seruare suum esse specificum, sed remitti, ita quod transeunt in tertiam formam; scilicet in formam mixti, tunc sic arguuntur. Forma, quæ amittit proprium esse specificum, & transit in aliam specificam formam, penitus corruptur: sed per vos, formæ elementares amittunt in mixtione proprium esse specificum, & transeunt in aliam formam specificam diuersam à quacumque illarum, ergo formæ elementorum secundum substantiam, & actum, non remanent in mixto, vt contenditis defendere: sed nihil penitus illarum actu manet, cum penitus corruptantur. Minorem consentitur apetto ore; difficultas ergo erit in Maiore: sed Maior est ita clara, quod eam neque proteruis negare potest: quia esse specificum, est propria essentia & substantia formæ; unde, si anima rationalis huius hominis, amitteret esse specificum hominis, & reciperet esse specificum Angeli, quis non videret, quod illa anima esset penitus corrupta, & ex ea genita esset alia essentia, & forma. Præterea, isti dicunt quod manent forma terra, aeris, &c. in mixto, sed non est amplius terra, neque aer, &c. quia factæ sunt forma mixti; tunc sic arguo: at vbi non est terra, ibi non est forma terra; vbi non est aqua, non est forma aquæ; tunc enim maneret forma absque subiecto, ergo formæ substantiales elementorum, non manent in mixto secundum substantiam; & denique si definit esse forma aquæ, non debemus dicere, quod forma aquæ maneat in mixto. Dices, manent realitates formarum; contra tunc quæro, quid sunt illæ realitates secundum substantiam, an formæ elementorum, vel formæ mixti? Si primum, ergo non corrumpuntur secundum esse specificum, & sunt forma terra, aeris,

2. rō.

na, aeris, &c. Si secundum: ergo substantia formarum elementorum, non manent in mixto, sed penitus corrumpuntur.

3. 28.

Præterea, quod amittit esse specificum alicuius speciei, nihil est illius speciei, sed sic sunt formæ elementorum per vos, ergo in mixto formæ tales nihil sunt speciei aquæ, vel terræ, &c. Si ergo terra, vel aqua, siue gradus terræ, vel gradus aquæ, non possunt dici formæ elementorum substantiales, nihil sunt specierum elementorum; Maior assumpta probatur: quia à quo remouetur totum, remouetur & quælibet pars totius; at ab eo, quod amittit esse specificum, remouetur tota natura speciei, ergo id quod amittit esse specificum, amittit totam naturam speciei, & sic nihil est illius speciei; Si ergo formæ substantiales elementorum amittunt esse specificum, amittunt totam naturam speciei, & sic non potest dici, quod amplius manent in mixto formæ elementorum: quia iam per vos sunt corruptæ. Denique, dicere quod formæ elementorum corrumpuntur quò ad esse specificum, & postea dicere quod formæ elementorum secundum substantiam, siue gradus, & realitates, dum ingrediuntur mixtum, actu manent in mixto, est contradictio, quia realitates siue gradus formæ substantialis, actu manere non possunt in mixto, si corrumpuntur, & mutant speciem, ipsæmet formæ substantiales; si enim dum vinum amittit formam specificam, & sit aqua, diceret quis realitatem, & gradus formæ vini manere actu in aqua, diceret contradictionem: quia si iam corrupta est forma specifica vini, quomodo actu manet realitas vini? Præterea, forma ignis, & sic de alijs, vel corrumpitur penitus in mixtione, vel non (hæc est contradictio in qua non est dare medium:) si dicas, quod penitus corrumpitur, ergo formæ elementorum, neque realitates, neque gradus remanent actu in mixto. Si dicas, quod non penitus corrumpuntur, sed remanent realitates, & gradus, ut dicitis, ergo non mutant esse specificum: quia transitus de vno esse specifico, ad aliud, abijcit primum esse penitus, quia formæ sunt simplices, sed paulatim remittuntur; quæ remissio non mutat speciem,

sicut album remissum est semper album, neque amittit esse album; & ita in mixto illæ realitates formatum, cum habeant esse specificum proprium, licet remissum, specie distincte erunt ab inuicem, & à forma mixti; & ita in mixto non erit vnica forma specifica, & mixtio erit iuxtapositio, vt à principio argumentabamur; Præterea, terminus à quò generationis formæ mixti, quæro à vobis quid sit vos cogimini dicere, quod sint formæ elementorum: quia forma mixti eam per vos fit ex formis elementorum, vel ergo forma mixti fit ex illis realitatibus formarum, ita quod illæ corrumpuntur, & transeunt in formam mixti, vt sanguis, & caro ex cibo, & tunc desinunt esse, & sic amplius in mixto actu non manent: sicuti, neque cibus actu manet in carne, vel fit ex illis; ita quod non corrumpuntur, sed in suo esse manent, & sic forma mixti illis superuenit, vt forma, & tunc non corrumpuntur secundum esse specificum, & sic in mixto ultra formam mixti, erunt isti gradus formarum elementarium, quæ faciunt iuxtapositionem, non mixtionem, erit enim mixtio aggregatio realitatum formarum elementarium, simul cum forma mixti, neque enim inseruitur possunt pro materia ipsius formæ mixti, quia tunc forma mixti non esset forma simplex, sed quadam compositio, vel aggregatum; ex his omnibus apparet istos, cum Latinis conuenire re ipsa, quod non intendunt, & repugnantia dicere.

Secundò arguit Scotus esse inconueniens quod aliquod subsistens, possit habere duas formas específicas, quarum vna non est nata perfici ab alia: at si ponatur elementa manere in mixto secundum formas substantiales, poneretur dari subsistens per se, habens duas formas específicas, quarum vna non est nata perfici ab alia, ergo in mixto non possunt manere formæ substantiales actu. Meior est evidens; nam & illi qui ponunt in composito plures formas substantiales, non ponunt plures formas contrarias, sed ponunt illas esse subordinatas ad vnam, respectu cuius alia se habent vt materia, & hoc etiam fatetur Zabarella; Minor probatur: quia vel formæ elementorum rei-

ment

nent suam eſſentiam; vel illam amittunt; si illam amittunt, nihil eorum remanet, neque realitas, neque gradus illarum formarum: quia tunc ad eſſet realitas formæ ignis absque natura, & eſſentia ignis, quod implicat: quia realitas formæ ignis, siue gradus formæ ignis, pro tanto est realitas, & gradus formæ ignis, quia est realitas eſſentia, & formæ specificæ ignis; si ergo manet realitas, & gradus formæ ignis, manet quoque eſſentia, & forma specifica ignis; inimò vtrâ, si manet realitas ignis, & gradus ignis, & manet absque forma specifica ignis, sequitur hoc inconueniens, quòd erit realitas, & gradus formæ ignis, sed diuersæ speciei a forma ignis: quis autem audebit dicere, quòd realitas formæ ignis sit diuersæ speciei a forma specifica ignis; si enim est diuersæ speciei à forma ignis perfecti, non est amplius realitas formæ ignis: sed est corrupta; sicuti panis cum recipit esse specificum carnis, non potest dici amplius gradus vel realitas formæ panis, sed potius gradus, vel realitas carnis, siue formæ carnis. Relinquitur ergo ex hoc, quòd si formæ elementorum amittunt in mixtione esse specificum, in mixto non manent: si vero manent, ergo in mixto sunt duæ formæ specificæ, & earum vna nõ est apta nata perfici ab altera. Hoc vltimum probatur, quia formæ elementorum sunt formæ contrariæ, quarum vna non est nata perfici ab altera. Huic rationi respondet Zabarella, vt supra, quòd non concludit aduersus eum: quia non dicit formas elementorum remanere in esse integro, sed in esse fracto: quia remanent realitates, quibus aduenit noua formalitas, & sic realitas formæ elementaris fit alia forma; sic semper responderet Zabarella soluendo argumenta Scoti, & maxime quartum, & quintum, secundum suam enumerationem. Sed hoc pluries est confutatum: quia illa realitas formæ ignis, certè est aliquid vnius speciei, nihil enim est in mundo, quòd non sit aliquid vnius speciei, vna enim res, vnius est speciei; vel ergo est speciei ignis, vel speciei formæ mixti; si est speciei ignis, ergo non amittit esse specificum ignis, quòd est contra te, & sic sunt in mixto quattuor specificæ formæ cõtra

ria; vel est speciei formæ mixti, ergo non est amplius realitas formæ ignis: quia nihil est simul duarum specierum diuersarum, & ita elementorum formæ non remanent in mixto, sed corruptum puntur; & certè velle hac in re proteruare, est in manifestissima pertinacia manere, quam quilibet ingenuus Philosophus vitare debet.

Hoc etiam cõfirmatur ex eo, quòd ipsi adducunt de medijs coloribus; certè cum ex albo, & nigro fit color medi^o, vt rebe^o, nõ manet in rubedine realitas albedinis, & realitas nigredinis, quia tunc rubedo nõ eſſet qualitas, & forma simplex, vt ipsa albedo: sed eſſet quedam mixtio realitatum extremorum colorum; inimò ex illis si manerēt realitates extremorum, non fieret vna tertia forma p se, sed solum fieret: que dam iuxta positio: quia ex realitatibus diuersis, & contrarijs, si maneat in suo esse, fit tantum aggregatio, nõ generatio; non potest generari noua forma diuersa à prima, ex prima, nisi prima corrupta patur, & sic mutetur in illam; non ergo manent realitates formarum elementorum. Cõcludit etiam efficaciter contra eos, qui ponunt in mixto manere gradus formarum in esse specifico suo: quia tunc clarè concluditur, quòd quatuor formæ, quarum vna non est perfectibilis ab alia, manebunt in mixto. Dicent, quod manet gradus formarum, non forma. Cõtra, vel illi gradus amittunt esse specificum suæ formæ elementaris, vel non si amittunt, ergo non remanent, quòd est contra te, si non amittunt, ergo manent in suo esse specifico, & sic licet sint refracti, & remissi, ita manebunt esse specificum, & sic in mixto erunt quattuor formæ specificæ remissæ, quarum vna nõ est nata perfici ab alia, quòd itidem est inconueniens.

Præterea, contra istos omnes valet ratio illa, quòd tunc quælibet particula mixti, non erit mixta: nam vel isti gradus, & realitates formæ ignis manent distincti, & tunc non fit mixtio; vel miscentur perfectè, ita quod in qualibet minima portione mixti, est realitas formæ aquæ, ignis, terræ, & aeris, sed sunt confusæ simul, & tunc eadem portio materiæ mixti, simul in formabitur à realitate formæ ignis, & simul à realitate formæ aquæ, aeris, & terræ, & sic eadem portio

Z materia

Con-
firm.

Resp.
Zab.

Rej-
citur.

Phil. Nat. lo. D. Scoti.

3. præ
cipua
lucra.

materiæ numero, informabitur simul ab oppositis realitatibus formarum, quod est impossibile: quia nullum subiectum finitum, & semel, potest in ueste sub contrariis. Præterea, si maneat istæ realitates actæ, & sunt sic comixtæ, realitas formæ aquæ, erit comixta realitati formæ ignis, & sic medium non erit forma mixti simple, sed quædam iuxtapositio realitatum minutissimi. Præterea, vel isti gradus & realitates gerunt officium materiæ, vel formæ, vel intereunt, si intereunt, habent intentum; si funguntur officio formæ, ergo dant esse, quia officium formæ est dare esse, & sic quælibet realitas dabit esse per se subsistens, cum sit realitas substantialis; vel si funguntur officio materiæ, erit materia formæ mixti, & sic forma mixti erit ex realitatibus elementorum, tamquam ex materia, & sic forma mixti erit compositum quoddam, non simplex essentia, qualis est omnis forma.

a. 18. p. 12. cip. Quarta ratio Scoti est efficacissima. Mixtum generatur ex elemento, vel ex elementis, & corrumpitur in illa, ergo talis impossibilitas est inter formam mixti, & inter formas elementorum, qualis est inter terminum generationis à quo, & inter terminum generationis ad quem; At terminus à quo, & ad quem, non se compatiuntur in eodem subiecto, ergo neque forma elementorum, & forma mixti, se compatiuntur in eodem mixto subiecto; unde sicuti est impossibile, quod quando ex aqua fit ignis, materia simul perficiatur forma aquæ, & etiam forma ignis; ita in proposito est impossibile, quod materia mixti simul perficiatur formis elementorum, & forma mixti.

Rej. p. Ad hoc argumentum efficacissimum, respondet Zabarella consequenter, & concedit totum argumentum: quia ait contra se non concludere, quia non dicit formas elementorum remanere, sed esse re vera terminum à quo, & formam mixti esse terminum ad quem, neque hæc possunt esse simul, neque eadem res potest esse simul mixta, & elementum (hæc sunt verba eius formalia) est tamen eadem realitas formæ elementorum, & formæ mixti. Sed hæc responsio est penitus vana, nam videtur concedere, has realitates for-

marum, quas ponit remanere, scilicet habere eo modo quo ponit materiam remanere in generatione; ait enim, quod remanet sub utroque termino generationis, quia remanet sub termino corruptionis formarum elementarium, quia dum corrumpitur eorum esse specificum, & forma elementi, remanent realitates, quæ etiam hoc uatur in generatione formæ mixti; At hoc est ridiculum asserere de gradibus formæ, cum ipsa sit quæ corrumpantur in materia, & generantur in materia, non autem sit materia, & subiectum generationis. Insuper forma substantialis elementi esset composita ex materia, & forma: quia in corruptione eorum desinit esse specificum, & remanet realitas, quæ subit aliam formam specificam, & realitas, quæ gerit vicem materiæ.

Quinta ratio. Omne subiectum corporeum consequitur quantitas, quæ est propria passio substantiæ corporeæ. At forma elementi quantumcumque remissa, constituit substantiam compositam; ergo ipsam consequitur propria quantitas, sicuti passio propria: sed eadem propria passio, non est plurium subiectorum, ergo in vno subiecto erunt plures quantitates, ut quantitas mixti, quantitas ignis, terræ, aeris, &c. & ita tunc vel duo corpora erunt simul, & dabitur penetratio corporum, vel mixtio erit tantum iuxtapositio. Hæc argumentum euitare non possunt Averroistæ, dum asserunt gradus formarum elementarium retinere officium formæ in mixto, ut patet: quia tunc vnaqueque dat esse subsistens per se, ad quod fertur propria passio, quæ est quantitas propria; Si verò dicant realitates gerere officium materiæ, incidunt in errorem peiorem, ut dictum est; Si corrumpuntur penitus, habemus propositum, &c.

Ponitur opinio Scoti, & probatur ex dictis, & declaratur, quomodo discrepet a cæteris Latinis, quorum opinio rejicitur. C. 17.

Opin. Scoti. EX confutatione istarum opinionum apparet comprobatio opinionis Scoti, quæ sicut à nemine est explicata, & intellecta, ita omnium est verissima, eam non in præcitato loco 2. distinctæ. 1. 5. quest. Videtur.

vnica, in corpore, quæ est: elementa non manent in mixto, secundum formas substantiales; neque in esse remisso, neque in esse summo, vt probatum est: & cum non manent secundum formas substantiales, manifestum est, quod neque manere possunt, quò ad accidètia, quia, accidètia manere non possunt eadem numero destructis eorum subiectis, nihil ergo elementorum manet in mixto, & in hoc ultimo differt à Latinis alijs, cum quibus tenent fetè omnes Scorum conuenire; Sed tunc quomodo saluabitur id quod Arist. ait elementa manere in mixto? Respondet Scotus, & declarat quomodo elementa manent in mixto; & certè est egregia declaratio, & pro declaratione adducit illam distinctionem de duplici medio, quæ etiam adducit Zabarella, & Piccolomineus; sed Scotus considerat tantum vnum membrum, scilicet medium per participationem extremorum, dimittens medium per abnegationem extremorum, ait ergo, quod medium per participationem extremorum, dicitur componi ex extremis, vt color rubeus ex albo, & nigro; sed ista compositio non est vera compositio, ita, quod media illa qualitas integretur ex partibus extremorum, & partes extremæ sint partes rubedinis: quia illa qualitas est ita simplex, sicuti sunt extrema, adeo quod rubedo est ita simplex, sicuti albedo, & nigredo, sed pro tanto illa qualitas media dicitur componi ex extremis: quia habet naturalem conuenientiam cum extremis, quam non habet extremum ad aliud extremum; propter ergo hanc conuenientiam naturalem cum vtroque extremo, dicitur componi ex extremis: tamen vera non est composita, sed est qualitas simplex, vti sunt extrema. Hoc etiam hucusque fateri debent, & fatentur Piccolomineus, & Zabarella, & ideo dicunt, quod forma mixti, quæ est tale medium, est forma simplex: ita ad propositum, cù Arist. dicit formas elementorum manere in mixto, ita quod corrumpuntur excellentiæ, & refranguntur, & manent in medio, vult dicere, quod forma mixti habet naturalem conuenientiam cum formis elementorum, quam non habent formæ elementorum ad se inuicem, sicuti dici-

mus rubedinem continere in se albedinem, & nigredinem, quia habet conuenientiam cum vtroque: sed hoc non sufficit ad rectam intelligentiam opinionis Scoti, sed opus est declarare quomodo ex elementis fiat mixtum, quia nonndum patet quomodo ex elementis fiat mixtum.

Inquit ergo Scotus, quod quando elementa concurrunt ad generationem non generatur mixtum per actionem illorum mutuo se corrumptentium, sed quod agant in virtute vniuersalis agentis, adeo, quod secundum Scorum quæ vniversale vtitur elementis & ex illorum actione, & mutua corruptione, inducit aliam formam substantialem, quæ est forma mixti, in qua forma mixti non remanet amplius formæ substantiales elementorum, neque eorum accidètia, quia iam corrupta sunt: sed dicuntur manere in mixto in virtute, siue secundum vires: quia illa forma mixti producta ex elementis ab agente vniuersali, habet quandam medium naturam, quæ retinet vires, & qualitates similes virtutibus formarum substantialem elementorum, adeo, quod euenit sicuti si ex albedine, & nigredine ab aliquo agente per actionem illorum ad inuicem, & corruptionem induceretur rubedo, tunc rubedo fieret ex albo, & nigro, & vires albedinis, & nigredinis dicerentur manere in albedine in esse refracto, & in medio, non quia re vera gradus albedinis, vel rubedinis manerent in rubedine, quia est simplex, vt dictum est: sed dicerentur manere secundum virtutes, quia ex illis producta est rubedo, quæ continet qualitates, & virtutes similes virtutibus, & qualitatibus elementorum in esse medio, & refracto. Hæc proculdubio est mens Scoti, vnde declarat verba Aristotelis, quibus dicit, quod elementa manent in mixto virtualiter, ait, quod forma mixti est perfectior sine dubio formis elementorum, & ideo dicuntur elementa manere in mixto virtualiter, sicuti imperfecta, & inferiora in suis superioribus, & perfectis, & sicuti sensitua, & vegetatiua manent in intellectiua: non quia intellectiua componatur ex sensitua, & vegetatiua, tãquam ex partibus, quia intellectiua est

Dnb.

Solu.

forma simplicissima, sed quia intellectiua est forma continens virtutes similes virtutibus vegetatiuæ, & sensitiuæ. Et respondendo ad secundum argumentum ait, quòd in mixto sūt qualitates similes qualitatibus elementis, non eadem; & in fine corporis questionis Respondet resolutè, & ponit conclusionem suæ opinionis his verbis.

Dico ergo, quod quattuor elemēta manēt in vno mixto, virtualiter habētē formā substantialem continentē in virtute formas elementorum, non tamen secundū substantiam, ve partes sui; sed propter prædictam convenientiam, & cōinentiā virtualem; & pro hoc videtur esse Philosophus, qui dicit, quod manent potentia, & virtute. Hæc sunt verba Scoti. Ex quibus apparet, in hac opinione Scoti duo esse: Primò declarat, quomodo elementa manent in mixto. Secundò declarat quomodo ex elementis fiat mixtum; Mixtum autem fit ex elementis ab agente vniuersali, quod agens ex elementis per actionē eorum, & corruptio nem mutuā, producit formam mixti; Ecce secundum dictum. Elementa verò nō manent in mixto, neque secundum substantiam, siue in esse remisso, siue in summo, neque realitates eorum; quia iam corrupta sunt, & forma mixti est simplex, sed manent secundum vires in esse medio: quia illa forma mixti habet virtutes similes virtutibus elementorum in esse fracto, & medio; Hoc est primum dictum quod probatum retinetur per rationes contra Aueroitias, & Auicennam, & per auctoritatem Aristotelis, dicētis elementa manere in mixto virtute, & per exemplum illud de medio. Secundum dictum, quod scilicet elementa ex se non producant formam mixti, sed quod agant in virtute vniuersalis agentis, probat dupliciter. Primò, quia quæro de instanti, in quo generatur mixtum, utrum in illo sint omnia elemēta corrupta; vel adhuc maneat; si omnia sunt corrupta, & in illo instanti, in quo inducitur forma substantialis mixti, est vera actio, & productio, & generatio, ergo mixtum generatur à non ente; si aliquod illorum maneat, ergo non corrumpunt se mutuo in generatione mixti, & tunc etiā non generaretur mixtum,

nisi ab illo vno. Ex hac ratione apparet, quod mixtum non potest generari ex sola actione, & mutua corruptione elementorum: sed requiritur aliquod agens efficiens, diuersum ab elementis; neque tamen excludit corruptionem, & mutuam actionem elementorum, quia hæc necessariò requiritur. Vnde respondendo ad primum, apertè ait, quod cum mixtio sit quædam generatio, per cōsequens est corruptio alterius: at non potest esse corruptio nisi elementorum, neque possunt corrumpi nisi agant ad inuicem: ergo actio mutua elementorum requiritur; & sic probat, quod per solam actionem elementorum, non potest generari mixtum, sed requiritur virtus agentis vniuersalis. Secunda ratio esse clarior; Causa æquiuoca est nobilior suo causato: sed elementa in instanti, in quo corrumpuntur, & in quolibet instanti, sunt imperfectiora ipso mixto, ergo non causant, nec generant ipsum mixtum per actionem suam. Opinio Piccolominei, & Zabarelle huic propæcedit, & non differunt nisi in oblatione, sed in re est eadem: aiunt enim, formas substantiales elementorum corrumpi specificè, & fieri vnam tertiam formam simplicem, quæ est forma mixti; ecce, quòd dicunt idem: quia si forme quæ ad esse specificum corrumpuntur, & euadunt tertia forma, scilicet mixti, ergo secundum substantiam non remanent, neque secundum realitates siue gradus: quia tunc non mutarent esse specificum illi gradus, & realitates, vt supra probatum est: neque forma mixti constans ex illis gradibus, & realitatibus diuersarum formarum, esset simplex essentia, vt est, & ipsi fatētur: quia dicūt in mixto esse vnam esse formale, & vnicū formā specificā, & sic, si volunt vitare implicationē contradictionis, incidunt in opinionē Scoti, sed inciderunt in hanc contradictionem propter duas rationes oppositas, quæ illos urgebant. ex vna parte est Aristot. qui dicit ex elementis fieri mixtum, & elemēta manere in mixto, & corrumpi ex cælestiis; hoc autem non videtur posse saluari, nisi forme remaneant aliquo modo in mixto; idèd dixerunt eas manere secundum realitates: quia verò ex alia parte plures

*Opin.
Pico.
et Zab.
Arce.
dit &
pè a-
pin.
Scoti.*

plures formæ substantiales specificæ, quæ non sint subordinatæ, non possunt statui in vno supposito, vt valide ostendunt rationes Scoti, dixerunt formas corrupti, secundum esse specificum, & sic putabant se omnia saluare: sed non animaduertierunt, tunc se incidere in contradictionem; ideo melius est si dicamus eum Scoto, ex elementis fieri mixti formam ab agente vniuersali per eorum corruptionem ad inuicem, in qua remanent per proportionem, & similitudinem virtuum in medio, non in summo, sic enim saluatur vniuersitas mixti, & elementa manere in mixto virtute, decipit etiam eos mixtio sensibilis: sicut enim in nostris mixtionibus, quas sensu cernimus, videmus realitates, siue partes minimas miscibilium remanere, ita non potuit capere Zabarella quomodo ex elementis fiat mixtio, & elementa realiter non maneant, sed debebat aduertere, quod hæc mixtio sensibilis, non est vera mixtio, sed iuxtapositio, quam reijcit Aristoteles, toties, ideo non debet esse talis mixtio ex elementis.

Ex his apparet in quò differant cæteri Latini à Scoto; quam differentiam rectè notauit Zabarella, quia cæteri vt D. Thomas, Aegidius, Marsilius, & Ludouicus Buccaferrus, dicunt quidem formas elementorum interire in mixtione penitus, sed qualitates illorum remanere in esse fracto: Scotus autem neque substantiales formas, neque virtutes eorum vult remanere, vt patet apud eum, respondendo ad secundum, vt supra diximus, & per totam suam positionem. Pro hac opinione duas auctoritates adducunt, quia Aristoteles 84. primi de ortu, & interitu, vbi ait miscibile non manere actu in mixto, vt corpus, & album, neque etiam interire, sed manere vires eorum, istæ sunt qualitates, ergo.

Secundo Aristoteles 2. de partibus animalium, c. 1. dicit, tres in animalibus esse compositiones, & primam esse ex ijs corporibus quæ à nonnullis elementis vocantur, scilicet, aqua, terra, acere, igni, sed statim subiungit, melius fortasse esse vt dicamus corpora constare ex virtutibus elementorum, quam ex elementis ipsis; & virtutum nomine statim ait se intelligere qualitates, ergo clara est auctoritas Aristoteles. quod

Phil. Nat. 10. D. Scoti.

elementa inaneant in mixto tantum secundum qualitates.

Sed hæc opinio non est sustinenda, Reijcitur, quia cum forma substantialis corrumpitur, etiam accidentia corrumpuntur, non ergo eadem qualitates elementum numero remanent in mixto, sed sunt eadem proportione, & similitudine; & hoc modo respondemus ad illa duo argumenta: concludunt enim, quòd virtutes elementorum manent in mixto, eadem proportione, non realiter, & secundum substantiam.

Solutio rationum Aduersariorum, & declaratio quomodo mixtio sit idem, quòd generatio mixti. Cap. V.

Pro solutione rationum Aduersariorum, & intelligendis auctoritatibus Aristoteles, que in contrarium adducuntur, notandum est Primum, quòd generatio mixti, & mixtio, non differunt re, sed re sunt idem; quoniam mixtio nunquam est perfecta nisi cum acquisitum suum terminum, scilicet formam mixti: sed differunt solù ratione, quia mixtio, vel respicit formam mixti productam, vel elementa, ex quibus producitur: si primum, dicitur generatio; quia est productio formæ substantialis mixti; si respicit elementa, dicitur mixtio; quia illa simul miscentur, & corrumpuntur, & sic sunt principia mixtionis, & generationis formæ substantialis; & ita non est inconueniens, quòd mixtio diuersimodè considerata, dicatur mixtio, & generatio mixti; & etiam secundum has varias considerationes habeat duas definitiones, quæ verè vna sint. Notandum est insuper, quòd in mixtione, & generatione mixti, sunt tria per ordinem, Primum est alteratio mutua per actionem, & passionem mutuam contrariarum qualitatum; Secundum est actio actiuarum qualitatum in passiuas: Tertium est productio mixti, quæ in definitione mixtionis, dicitur vniuersum; & hoc tertium est mixtio, & mixti generatio; quia reliqua duo sunt dispositiones ad mixtionem, & ad generationem mixti, & præcedunt tempore ipsam generationem mixti; Quod autem hæc vniuersum, siue generatio

Z 3 mixti,

*Opin.
a. 10.
vñ La
sino-
vum.*

*T. vò.
pro o-
pin.
Lasi.
moru.*

*ad rō-
nes
pro La
tin.*

*Notā
dum.*

mixti, sit re vera mixtio, & quod Aristot. quando definiit mixtionem, dicens Mixtio: est miscibilem alteratorum vno, per vniionem intelligat generationem formæ mixti, & non vniionem elementorum tantummodo alteratorum, vt volebat Mercenarius, patet ex eo: quia tunc mixto esset iuxta positio elementorum, quia illa in tegra cum suis formis adhuc remanent, quod genus mixtionis sæpè Aristoteles rejicit, disputans contra Antiquos. Et confirmatur: quia inquit Arist. Mixtio est miscibilem alteratorum vno; vbi illud participium præteritum temporis, alteratorum, vt exposuit Scotus, significat alterationem iam præcessisse mixtionem, & à mixtione præsupponi, non autem in ea formaliter consistere naturam mixtionis; Sunt ergo idem definitio mixtionis, & definitio generationis mixti, quarum prima est: Mixtio est miscibilem alteratorum vno; Secunda est, quam affert Arist. Meteororum, & est Transmutatio patientium qualitatum ab agentibus super illas dominantibus; in vtraque ponitur substantia ipsamet mixtionis, & generationis mixti; & ponuntur etiam præiugæ dispositiones substantiæ subiectæ, cum dicitur in definitione mixtionis, quod est vno, & in definitione generationis mixti cum dicitur quod est transmutatio, dispositiones verò, cum dicitur in definitione mixtionis, Miscibilem alteratorum, in definitione generationis, cum dicitur patientium qualitatum ab agentibus super illas dominantibus; differunt verò ratione: quia vna respicit elementa, alia formam mixti; quæ omnia abundè, & egregiè declarat Zabarella, libro primo de generatione mixti, cap. quinto, & eandem opinionem sustinet Franciscus Piccolomineus, libro de Mixtione, cap. 1. r. quæ omnia sunt consona doctrinæ Scoti; immò puto, quod Zabarella hanc sententiam, mediandi inter Mercenarium, & Erasum magna ex parte acceperit ex Scoto multam vim enim facit super expositionem illius particulæ, alteratorum, quæ proculdubio est Scoti, vt videre est apud eum, respondendo ad primum; super quam expositionem, vltra alias rationes, maximè fundat se, quod

mixtio sit generatio formæ substantialis, non simplex vno elementorum alteratorum. Ex quo etiam patet, quod apud nos, nulla est illa difficultas, An forma mixti, sit forma superaddita formis elementorum in mixto; & rationes Zinnaræ non concludunt contra nos: quia supponunt, quod formæ elementorum remaneant secundum substantiam in mixto, licet in esse fracto; & ideo postea quærunt Auroisistæ, an forma mixti, sit forma, superaddita illis formis elementorum. At nos dicimus, formas elementorum solum remanere proportionem, non actum; Secundo, Non tande sunt duæ distinctiones; Prima, quod cum dicitur elementa manent in mixto, potest intelligi duobus modis; Primo, secundum esse reale, & substantiale, & hoc modo non manent in mixto, neque secundum substantiam, neque secundum qualitates, vt ostendimus. Alio modo potest intelligi quod maneat secundum proportionem virtutum, & qualitatum, & hoc modo; Elementa manent in mixto. Secundo Elementa secundum hanc proportionem virtutis manere in mixto, potest duobus modis intelligi; Vno modo quod maneat secundum proportionem virtutis in summo; Alio modo quod maneat secundum proportionem virtutis in esse refracto, & remisso, manent hoc secundo modo, non primo. Ex his ad primam rationem, quæ innititur Aristot. auctoritati, primo de generatione, textu 84. Respondetur, quod ait vtrūque remanere: quia vtrumque secundum proportionem virtutis manet, non autem secundum substantiam, si enim generaretur aliquod mixtum, quod non haberet conuenientiam vllam cum virtute ignis, diceretur interire ignis penitus in illo mixto: quia forma mixti nullam haberet proportionem cum forma ignis: at forma mixti debet habere proportionem cum omnibus formis elementorum, & sic est medium resultans ex illis. Ad illud de textu 88. dico, quod Arist. adducit illud exemplum de gutta aquæ, ad declarandum, quod elementa debent manere omnia in forma mixti, secundum proportionem, non secundum rem, non autem alterum corrumpi secundum proportionem virtutis;

An
for-
ma
mix-
ti sit
super-
addi-
ta for-
mæ
lem-
torū
Secū-
dum
Notā
dum.

Ad 1.

tutis; Vnde, sicut gutta vini non dicitur misceri amphoræ aquæ, quia corrumpitur, ita, si aliqua forma elementi intreat, ita, quod forma mixti nullo modo illi similis sit, neque vllam cum illa habeat cōuenientiam, non dicitur illud elementū manere, & esse in illo mixto similitudine, neque illud elementum esse mixtum illi formæ mixti, sicuti neque gutta aquæ est mixta amphoræ vini, quia corrumpitur, & quo ad hoc valet tantum similitudo: neque enim exempla quattuor pedibus currere debent, & ideo omnes auctoritates exponendæ sunt de hac remanentia, secundum proportionem, & similitudinem virtutis, non secundum substantiam elementorum. Sed contra: quia ait Arist. sicuti syllabæ ex litteris constant, ita mixtum ex elementis: at litteræ manent in syllabis actū, & secundum substantiam, ergo & elemēta. Respondetur, quod hoc exemplum non est omnino simile: quia subinfert ibidem Aristot. Nunquid autem hæc elementa infint actū, vel potentia, alibi soluendum est, & soluit postea, dicens, quod manent virtute; tenet ergo similitudo, quod sicuti ex litteris fit syllaba, ita mixtum ex elementis: immo hæc auctoritas facit pro nobis: nā syllaba fit quidem ex litteris, sed facta syllaba, litteræ non sunt amplius litteræ; sed syllaba, sicuti dixit Arist. 7. Metaph. textu vltimo, de syllaba (AB) quæ fit ex A. & B. sed postea non est amplius neque A. neque B. sed AB; ita mixtum fit ex elementis, sed non ea amplius sunt elementa, sed mixtum.

Dnb.

Solu.

R. d.
opin.
Scori.

Ad 4.

Ad 3.

Ad secundum respondet Scotus, quod Arist. ibi loquitur de materia prima.

Ad tertium respondet Scotus, quod omnis mixtio est quedam generatio, & per consequens est necesse quod ad ipsam præcedat corruptio alterius, quæ sunt elementa, quod autem corrūpitur, prius alteratur, & sic elementa, & miscibilia prius alterātur, deinde corrumpūtur; Vnde Arist. ait, quod Mixtio est vnio miscibilium alteratorum, deinde corruptorū, non secundum substantiam, sed secundum virtutem, vel similitudinem virtutis; Possimus etiam dicere, quod Mixtio est vnio miscibilium alteratorum, id est Mix-

tio est vnio elementorum secundum similitudinem virtutis, non in summo, sed in esse fracto, & alterato, quem esse sensum necessarium illius definitionis, ex dictis ostendimus.

Ad quartum egregiè respondet Ludouicus Buccaferreus, nempe, quod Arist. ibi loquitur ad hominem, scilicet ad Platonem dicentem, quod mixtum constat ex compositione elementorum; sed cum hoc dicebat, quod elementa habent proprias figuras, Arist. autem ait: quod si elementa haberent proprias figuras, cum maneant in mixto, secundum Platonem, in mixto dabitur vacuum: quia hæc corpora cum proprijs figuris, non possunt vere contineri in mixto, nisi interceptiatur vacuum, & sic concludit Argumentum quod elementa non possunt habere proprias figuras ex hoc medio, quod manent in mixto secundum substantiam, sed hoc medium, quod maneant in mixto secundum substantiam, accepit à Platone, & arguit ad hominem, non ex propria sententia.

Ad quintum respondet Scotus, quod prædominium elementi in mixto, attenditur penes illā qualitatem mixti in qua mixtum assimilatur vni elemento magis, quam alij. Vnde secundum diuersam mixturem elementorum concurrentium in generatione illa, aliquando mixtum magis conuenit in forma cum vno elemento, quam cum alio. & sic in qualitate simili, quæ est qualitas mixti, non elementis; & ideo habet similem modum, consequenter etiam similem actionem; non ergo hoc prædominium arguit substantiam elementi esse in mixto, sed mixtum magis assimilari illi elemento, secundum cuius motum mouetur naturaliter.

Ad sextum duplex est generatio; Vna qua genitū nullo modo assimilatur priori corrupto, vt, cum ex aqua fit aer; Alia in qua genitum de nouo, aliquam conuenientiam habet cum eo, quod est corruptum, vt cum fit ex nigro rubeum, tunc dico, quod Arist. negat mixturem esse generationem primo modo, sed concedit secundum modo, vt declaratum est.

Ad septimum habemus repositionē ex ipsomet Zab. eodem lib. cap. 10. exponen-

do sententiam Alexandri, inquit enim, Alexandrum rectè annotasse, cum dicit Arist. elementa iterum ex mixto posse separari, hoc non debere intelligi, ut illa elementa penitus eadem redeant numero, quæ prius in mixtionem venerant, sed, quòd non redeant eadem numero, sed solum specie; hoc modo dicimus ad rationem, quòd equidem mixtum potest resolui in elementa, & elementa possunt separari à mixto, sed non eadem numero, quæ ingressa sunt, sed solum eadem specie; hoc autem concludit pro nobis, elementa non manere in mixto secundum substantiam, sed corrumpi, & manere secundum similitudinem tantum, & hoc nobis potest inferuire pro argumèto principali: quia si non separantur ex mixto eadem numero, sed solum eadem specie, ergo realitas eadem numero ignis, non manet in mixto, sed corrumpitur, & tunc nihil penitus elementi, quòd pertinet ad vnitatem numeralem manet in mixto.

Ad 1. Ad primum Mercenarij dico, quòd elementa corrumpuntur à se inuicem, & ab vniuersali agente, quòd inducit mixtum. Cum dicitur, quòd hoc esse non potest, quia habent pares vires ex Arist. dico, quòd dicuntur habere virtutes pares, quia vnū nō potest conuertere aliud in suam naturam: sed propter hoc non sequitur, quòd non adsit intensior virtus in vno quàm in alio: sed quia parum vnum excedit aliud, hinc fit, quòd dū agit in aliud, repatitur, & sic corrumpuntur omnia, & resoluuntur in tertiam formam, scilicet formam mixti; Si etiā hoc argumentum concluderet, sequeret elementa esse corpora incorruptibilia, cum nullum corruppēs habeant.

Ad 2. Ad secundum dicimus, quòd nulli dubium est: quòd terra, in quam resoluatur mixtum per combustionem, actu nō erat in mixto, & eadem numero, vt supra diximus respondendo ad septimum pro Auicenna: sed de nouo generatur. Cum arguitur, quia ignis non producit terram, sed ignem; respondetur, quòd agit quantum potest ignis, vt vertat mixtum in ignem, sed quia tale mixtum multum assimilatur terræ, & qualitatibus terræ, hinc fit, quòd reperit ignis inaximam resisten-

tiam, & cum non possit vertere in ignem, verus in terram, atq̃ tamen calore igneo.

Ad tertium iam responsum est supra *Ad 2.* ad septimum. Ad quartum, concedimus *Ad 1.* mixtum cum corrumpitur corrumpi in quattuor elementa, non tamen propter hoc sequitur, quòd elementa sint in mixto actu secundum substantiam.

Ad primum Zabarella dicitur, quòd non debemus decipi à mixtione sensibili, in qua videmus res iuxta positas, sequari realiter, quàm respicit ipse, ex cuius similitudine videtur decipi: sed cum mixtio sit generatio ipsa mixti secundum rē, non alio modo, dicere debemus elementa esse materiam mixti, quam dicamus sensus esse materiam hominis, ostendimus enim, quòd elementa penitus corrumpuntur. Vel possumus dicere, quòd elementa secundum proportionem, sunt materia mixti, siquidem tantum secundum proportionem remanent in mixto, vt vidimus.

Ad secundum ex Bacono patet ex dictis supra, quomodo mixtio, & generatio sunt idem realiter, sed differunt ratione. *Ad 2.*

Ad alia tria, quæ auctoritatibus Arist. inniuntur, iam dictum est, quomodo ille auctoritates intelligendæ sint, cum enim loquantur de remanentia elementorū in mixto, intelligendæ sunt secundum similitudinem qualitatum, non secundum realitatem, & substantiam: & sic elementa cum veniunt ad mixtionem, vniū non corrumpitur omnino in aliud: sed ex ambobus fit medium mixtum, quòd virtutes illorum in esse remisso retinet in similitudine, quia habet virtutes in se, similes virtutibus elementorum in esse remisso; Et cum facit vim super illud verbum, separari, quia nisi elementa essent actu in mixto, non possent separari, iam supra responsum est, respondendo ad septimum pro Auicenna, fatetur enim loco citato etiam Zabarella cum Alexandro, elementa nō manere in mixto actu eadem numero, sed eadem specie, quòd sic est pro nobis, non contra nos, &c.

THEOREMA LXI.

Elementa dum naturaliter mouentur, à seipsis mouentur.

Ponitur opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. 1.

Disputatio ista plena est dubijs, quod patet ex varijs opinionibus virorū grauilissimorum; Hanc autem ex professo examinat Scotus secundo Sent. d. 2. q. 10. per totam; Primo itaque ponam opinionem Scoti; Secundo rationes aliorum contra Scotom adducam, & solutam, opinionesq. aliorum euertam, quantum in me fuerit; Afferit ergo aperte Scotus loco citato, quod in grauib, & leuib est potentia actiua ad illud Vbi, cuius sunt receptiua naturaliter, id est habent principiū internum actiuum mouendi se ad proprium locum naturalem, quæ est propria forma substantialis elementorum; quare esse veram opinionem Scoti, colligitur ex rationibus quas adducit; quæ omnes probant allatam sententiam. Primo itaque Scotus arguit auctoritatibus Aristotelis. Secundo rationibus; auctoritas prima sumitur ab Aristot. 8. Physic. textu 32. & inde, vbi Aristoteles soluens hanc dubiam questionem de principio efficien- te motus grauium, & leuium, Primo distinguit potentiam dupliciter, scilicet in potentiam ad actum primum, & in potentiam ad actum secundum; primam communiter expositores vocant essentialem, secundam vocant accidentalem; prima potentia est, quæ respicit actum primum, & formam, vt cum quis non habet scientiam, sed potest illam habere, siue acquirere, antequam illam acquisierit, dicitur esse in potentia essentiali ad illam scientiam; hæc est potentia essentialis; Secunda potentia respicit actum secundum, scilicet operationem rei, cum enim aliquid est adeptum actum primum, vt cum aliquis adeptus est scientiam, potest exire in actum secundum, scilicet operari, vt considerare, & cum aliquis adeptus est animam, quæ est actus primus, est in potentia ad sentire, & intelligere: quia po-

test operari actu; Hæc ergo est potentia accidentalis; quæ distinctio, nedum ab Aristot. in 8. Physic. textu 32. sed & in libris de Anima, scilicet 3. textu 8. & alibi, sapè, & apud omnes est frequenter in vsu. Habita hac distinctione, ad propositum eam applicando, dicit, quod ignis est in potentia essentiali, vt fiat frigidus; quod patet: quia ex igne potest fieri aqua, & hæc potentia in igne dicitur potentia ad actum primum, siue potentia essentialis, quia respicit actum primum aquæ: postquam vero genita fuerit aqua ex igne, & sic potentia prima redacta fuerit ad actum primum, tunc insurgit potentia accidentalis, siue potentia ad actum secundum, quia ignis factus aqua habet potentiam infrigidandi, & potest infrigidare actu, nisi impediatur. His habitis, hanc distinctionem applicat proposito de motu grauium, & leuium: nam leue sit ex graui, & tunc antequam graue fiat leue, graue est in potentia ad leue; cum verò ex graui factum est actu leue, ita quod illa potentia essentialis, quæ erat in graui deducta est ad actum primum, tunc in leui insurgit potentia accidentalis, scilicet ad actum secundum, scilicet ad moueri sursum, nisi impediatur; Vnde verba formalia Arist. sunt hæc [Cum autem est iam leue actu, operabitur mox, nisi prohibeatur prohibetur autem, cum leue est in aliquo loco contrario, vt cum est deorsum, & actu in illo detinetur ab agente aliquo externo, ne possit sursum ascendere] Ex hoc loco conspicitur Arist. velle, quod elementum cum recepit actum primum, habeat in se potentiam, & virtutem exiendi ad actum secundum, & ad operationem, & de facto exire ex se, & sicuti ignis, vt factus est ignis actu, & habet calorem actu, verè, & effectiue efficit calefactionem, quæ est eius operatio; ita ignis actu existens leuis, effectiue se habet ad esse sursum, siue ad ferri sursum, quæ est operatio eius, se ergo elementa mouent, quo ad actum secundum ex Aristot. Subinfert etiam Arist. in eodem tex. hæc verba [Et iam leue operabitur mox, nisi aliquid prohibeatur; actus autem leuis est alicubi esse, vt sursum, prohibetur autem cum in contrario loco sit] Vbi notanda sunt illa verba

verba (actus autem leuis est alicubi esse, & sursum) nam per istud verbum, actus, clatum est, quod non intelligit actum primum, sed actum secundum: quasi dicat, actio leuis, id est operatio leuis, est tendere ad aliquem locum, scilicet sursum: nã si velimus exponere de actu primo, est falsum quod ait Aristor. quia licet leue sit in loco contrario, non tamen prohibetur ab actu primo, quia adhuc habet actum primum, sed prohibetur ab actu secundo, quia non habet actum secundum, scilicet suam operationem; cum ergo dicitur, actus leuis est alicubi esse, scilicet sursum, est, ac si dicat, operatio leuis, est esse sursum, siue tendere sursum. Si etiam exponamus actus leuis est esse alicubi, scilicet cum est in actu leue, est actu leue, ita quod leuis est ascendere, nihil impedit nostram opinionem: quia tunc est dicere, quod leue, quia actu leue est, ascendit, quod est dictum causale, quod nobis manifestat leue esse causam ascendendi futuri, quod nos fatemur, & asserimus.

Secunda auctoritas desumitur ex 4. Phys. cap. de vacuo, tex. 8. vbi ait aperte, quod ad ratum, & densum, concomitantur duæ contrarietates, scilicet graue, & leue, durum, & molle, loquens verò de contrarietate graui & leui in tex. 86. eiusdem libri, aperte asserit, quod ratum, & densum, secundum hæc contrarietatem grauis, & leuis, sunt actiua motus, secundum autem durum, & molle, sunt passiuua. Ex hac auctoritate clarè patet, grauiam, & leuiam per seipsa esse principia effectiua motus. Sed hic occurrit obiectio Aduersariorum, quam refellit Scotus aduersus eos, deinde illam soluit.

Resp. Respondent Aduersarij, quod ista non est intentio Aristotelis. licet hoc modo sonent verba. Ratio est: quia in 2. de generat. textu 8. Arist. enumerans qualitates actiuas, excludit qualitates, grauitatem, & leuitatem à qualitatibus verè actiuis, & passiuis. Respondet Scotus, quod si valet hæc obiectio, & Aristor. eodem modo intelligat in 2. de generat. loco citato, & in 8. Phys. etiam obiectio valet contra Aduersarios, & sibi ipsi Arist. aduersaretur, etiam secundum Aduersarios: nam Aduersarij dicunt, quod in 8. Phys. ait, gra-

uia, & leuia habere in se principium patiendi, non agendi: in secundo autem de generat. ait, quod graue, & leue, nec sunt actiua, nec passiuua, & etiam hoc probat ibi; Hæc ergo auctoritas non solum est contra Scotum, si intelligatur eodem modo, qui dicit grauiam, & leuiam habere in se principium actiuum, sed etiam contra Aduersarios, qui dicunt grauiam, & leuiam, habere in seipsis principium passiuum; ex 8. siquidem Arist. in 2. de generat. negat à grauib, & leuib, principium agendi, & patiendi; quoque oportet ergo dicere, ad tollendam hanc contradictionem, quod Arist. non loquitur eodem modo in utroque loco: sed sicuti loquitur in libris Physicor. de motu in generali, & vniuersali, in libris autem de generat. loquitur de motu ad formam, ita in 4. Phys. loquitur de actione, & passione in communi, & in vniuersali, & ita verum est, quod dicit 8. Phys. quod nedom habent principium patiendi, respectu motus localis, sed etiam agendi in libris autem de generat. loquitur de actione ad formam, vbi agens, & & patiens sunt contraria in principio, similia in fine, & loquitur de actione, quæ est productio actiua, & passione, quæ est productio passiuua; & hoc modo negat grauiam, & leuiam esse actiua, vel passiuua, quia neque sunt principium faciendi alia, neque patiendi ab alijs, & hoc expressè sonat ratio sua ibi: non tamen propter hoc sequitur, quod non sint principia actiua aliquo modo respectu motus localis, vt dictum est.

Tertio, arguit Scotus rationibus. Omnis effectus, quando in actu causatur, habet causam in actu; Hæc propositio est Arist. aperte 2. Phys. textu 37. & 5. Metaph. cap. de causa, vbi dicit efficiens in actu, & causatum in actu, simul sunt, & nõ sunt; probatur etiam vltra auctoritatem Arist. hæc propositio per rationem: quia quod non est, quando non est, non producit aliquid ad esse, hæc ergo propositio est manifesta per se. Stante hoc fundamento, sic arguitur. Cum graue mouetur deorsum actu, necesse est quod adsit aliqua causa actu producens illum motum deorsum. Hæc propositio manifestè deducitur ex fundamento allato, subinfert: at tunc

Obiectio. Actiua motus. Sed hic occurrit obiectio Aduersariorum, quam refellit Scotus aduersus eos, deinde illam soluit.

Resp. Respondent Aduersarij, quod ista non est intentio Aristotelis. licet hoc modo sonent verba. Ratio est: quia in 2. de generat. textu 8. Arist. enumerans qualitates actiuas, excludit qualitates, grauitatem, & leuitatem à qualitatibus verè actiuis, & passiuis. Respondet Scotus, quod si valet hæc obiectio, & Aristor. eodem modo intelligat in 2. de generat. loco citato, & in 8. Phys. etiam obiectio valet contra Aduersarios, & sibi ipsi Arist. aduersaretur, etiam secundum Aduersarios: nam Aduersarij dicunt, quod in 8. Phys. ait, gra-

Cõsuetudo ratio.

tunc non caufatur actū iste motus, à remouente prohibente: quia remouens prohibens, postquam remouit impedimentum, nil amplius efficit: vt patet exēplo; est lapis iri turri positus super aliquo ligno, ego aufero lignum, statim lapis cadit deorsum, ego non amplius ago in illo motu, sed solum egi in principio, quando abstuli impedimentum, quo lapis ille nō poterat ferri deorsum, motus ergo ille lapidis deorsum, post ablationem impedimenti, non fit à remouente prohibens; Hoc idem, ait Scotus dicendum esse de impellente graue deorsum, quia expellens videtur esse remouens, prohibens, vt cum quis pellit lignum vel aliquod graue deorsum, quod per se moueri deorsum nō posset, nihil aliud facit, nisi quod remouet prohibens, & impedimentum; & confirmatur: quia hoc agens remouens impedimentum, est agens, per accidens, vt videtur dicere Arist. 8. Phys. tex. 32. at præter mouens per se: de hoc autem loquimur in proposito. Neque talis motus effici potest à centro trahente, quia dato per impossibile, quod nullum graue esset in centro, sed tota terra esset amota à centro, ita quod nullum corpus esset in centro, & tamen remaneret centrum sub ratione centri, adhuc graue naturaliter tenderet ad centrum, & tamen per Hypothesim datam, nullum corpus esset in centro, quod posset trahere graue; manifestum est autem, quod actio illa tractionis, necessario debet fieri ab aliquo corpore; Neque est Vbi Mathematicum, id est illud centrum purum, quod est Vbi Mathematicum, potest esse causa talis motus, quia constat, quod talis forma Mathematica, non est forma actiua, quia est de genere quantitatis, at quantitas non est de genere actiuorum; Neque potest esse Cælum; quia est fuga, recurrere ad agens vniuersale, & negare causas particulares, & effectus particulares. Præterea, influenza Cæli, quantum est de se, est vniuersalis in toto, & in medio, quare ergo vnam partem in toto medio moueret sursum, & aliam deorsum; nisi poneretur agens particulare determinans. Neque potest esse generans; quia accidere potest quod gene-

rans actū non fit, cum graue mouetur deorsum; neque potest dici, quod graue actū motum, fit causa talis sui motus in actū; quia nihil mouet se vniuersè ad illud, quod habet: nam ignis non calefacit se. Præterea, motus est quid extrinsecū graui, & rei motæ, est enim accidens quoddam, oportet ergo dicere, quod causa efficiens motus, sit aliquid intrinsecum ipsi graui, vel ipsūmet graue per aliquid intrinsecum. Hæc ratio potest confirmari ex his, quæ dicit Aristot. 2. Post. circa textū 56. & inde, de causa, & effectu, inquit enim effectus præteriti, esse causam præteritam, præsentis præsentem, & futuri futuram; actū existens actū existentem, potestate existentis, potestate existentem; Vnde cum effectus existit, opus est quod causa eodem modo existat.

Huic rationi respondet Gottfredus, cōcedens totam illam, & cum concluditur, quod hæc causa est aliquid intrinsecum, dicit quod generans manet virtute in graui, & per hoc generans mouet ipsum graue. *Resp. ali- rum.*

Sed hæc responsio rejicitur à Scoto, quia generans manet virtute in genito, vt causa in suo effectu: at quod manet sic in aliquo, ipsum per se nihil est, pater enim qui genuit filium, si non habet aliud esse, nisi esse quod habet in filio, per se erit non ens, vt patet; Vnde omne quod est in filio, est entitas filij, non entitas patris, solum est illa relatio, quod habuit esse a patre: at virtus quæ efficit motum grauis deorsum, debet esse ens actū per se: quia reducitur ad causam efficientem, causa autem efficiens si non est actū, non potest efficere actū; sequitur ergo, quod hoc intrinsecum existens in graui, quod est principium motus, non sit generans in virtute existens in graui genito, sed quod sit aliquid actū, existens in graui genito. *Reie- dit.*

Quartò, Illud, quod mouet aliud tantum, quia mouetur prius vniuersaliter ab alijs, ab eodem habet quid moueat, & moueatur; Hæc propositio de se patet: sed graue, cui alligatum est aliquid leue, cuius leuitas non excedit grauitatem eius, mouet leue trahendo illud ad centrum se cum, vt patet experientia; tunc subsumo: at graue illud cum mouet illud leue,

prius

prius vniuersaliter mouetur; quod patet: quia ex suo motu trahit secum leue, ab eodem autem habet, quod moueat illud leue, & quod ipsum moueatur, ex propositione dicta; at mouet illud leue deorsū ex sua grauitate, vt videntur omnes fati, ergo & graue ipsū mouetur à sua grauitate; Hęc ratio confirmatur: quia quando aliquid habet potentiam actiuam respectu alicuius forme, potest eam causare in quocumque proportionato, & debite approximato, sed graue habet potentiam actiuam respectu Vbi deorsum, vt patet respectu leuis, quod secum trahit deorsum, ergo quando graue est extra locum deorsum, cum sit receptiuum illius Vbi, poterit causare istam formam Vbi, deorsum in seipso, quia est patiens proportionatum, & approximatum sibi.

Quinto, Quies ita requirit causam in actu causantem, sicuti motus in actu, & hęc causa debet esse coeua ipsi graui, qui essent, at nulla alia causa coeua ipsi graui, causans quietem, assignari potest nisi ipsa grauitas, cetera enim cause cum distinguantur à graui, possunt seungi, & separari à graui, ergo grauitas ipsa est quę mouet graue deorsum effectiue ad illam quietem; & confirmatur: quia ab eadem causa efficitur quies, & motus ad quietem, quies enim est finis intentus à causa mouente graue deorsum, & ideo causa mouens graue ad centrum, facit quoque graue manere in centro, at grauitas facit quiescere graue in centro, ergo grauitas est quę mouet graue deorsum.

Sexto, graue impeditum à motu deorsum, si grauitas eius vincit virtutē illius impediētis, vel resistentis, remouet illud prohibens semetipsum graue à motu deorsum; Hęc propositio est manifesta per exemplum; Accipiat quod graue in aere alligatum filo, & suspensum, postea verò suo pondere filum frangatur, & feratur deorsum, certum est filum fuisse impediētum, idq. à nullo alio sublatum esse quàm à grauitate illius grauis deorsum tendentis, remotio autem illa impediētis, siue fractio illa fili, certum est quod est motus violentus, & sic habet causam externā, quam nullā

aliam esse fingere possumus, nisi grauitatem, at graue illud non alia de causa frangit, & aufert illud impediētum, nisi vt se faciat in centro, ergo ab eodem principio habet se facere in centro, à quo habet illud impediētis remouere, per grauitatem remouet impediētis, ergo per grauitatem tendit deorsum.

Septimo, ab eodem generante potest generari aliquid grauius, & aliud minus graue, & possent ista duo esse in eadē distantia à Centro, & in eadem influentia Cæli, & tamen grauius velocius mouebitur quàm graue, ergo diffinitas motuum in istis, est ab aliquo principio interno. Octauo, motus naturalis intenditur in fine secundum Philosophū in primo de Cælo textu 88. & 89. at huius est difficile assignare causam, si causa effectiuum istius motus esset præcisè aliquid extrinsecum. Ex his omnibus colligitur, quod elementum mouetur à seipso, scilicet à propria forma; quomodo autē hoc se habeat, & ad mentem Philosophi declaratur per vnā pulcherrimā, & veram distinctionē, quod agēs est duplex; scilicet, vniuocum, & æquiuocum, Agens vniuocum est, quod inducit formam in passum eiusdem rationis eū forma per quā agit; Agens æquiuocum est illud, quod agit non per formam eiusdem rationis eum forma quam producit; Siue agens æquiuocum est illud, quod non inducit formam in passum eiusdem rationis eū forma, quàm actu habet; exemplum primi, vt homo generans hominem; exemplum secundi, vt Sol producens ranam; inquit modo Scotus, sicuti agens vniuocum potest per suam formam agere in passum, & receptiuum sibi proportionatum, & proximum, ita agens æquiuocum per suam formam potest agere in passum sibi proportionatum, & approximatum, & si ipsum sit receptiuum illius actionis, & effectus, potest producere illum effectum in seipso si sit carens illo, immo tunc causabit hunc effectum in seipso, ex quo est sibi approximatum; ita in proposito, lapis existens sursum, est in potentia ad Vbi deorsum, & caret illo; grauitas autem est principium effectiuum æquiuocum illius Vbi, in eo, in quo est aptum

natum

7. rā.

8. rā.

Mo-
du-
possi-
tio-
nis.
Scoti.
Agēs
vniuo-
cū, &
æqui-
uocū.

6. rā.

6. rā.

nam recipi, ergo in seipſo poterit producere, & efficere illud Vbi, immo prius producit hoc Vbi, in seipſo, deinde in alijs, mediante seipſo; Cauſate ergo Vbi deorsum, est operatio grauis, sicuti calescere, est operatio calidi, sed quod causet hoc Vbi in seipſo, est ei accidentale, accidit enim sibi in quantum est caufatum huius Vbi, quod ipsum sit receptiuum huius Vbi, vt dictum est. Addit Scotus; hic motus factus à forma grauis, non est naturalis in se, in quantum habet principium actiuum in se, sed solum ex hoc, quod habet principium passiuum intrinsecum naturaliter inclinans ad motum hunc, natura enim est principium passiuum, ex 2. Phys. tex. 3. non actiuum, intelligendo tam de materia, quam de forma, vt alias diximus in proprio Theoremate de hac re, & hoc probat in hoc eodem loco Scotus; Sed quia de hoc alias loco citato diximus, hic non est immorandum, forma ergo elementi non est natura, vt est principium actiuum talis motus, sed quatenus largitur graui inclinationem, & proportionem passiuam ad hunc motum; hæc est germana mens Scoti, fideliter relata, vt quilibet videre poterit conferendo cum littera Scoti.

Thes. 33.

Adducuntur rationes Adversariorum, a quorum opinio explicatur, per quam recitatur opinio Scoti. Cap. 11.

Ali. quorum opin. **D**imissis opinionibus antiquorum, loquar solum de Peripateticis, multi sunt, qui ex opposito asserunt elementa nullum habere internum motorem per se in suis motibus naturalibus, sed solum motorem externum, & aiunt, quod illud est, vel generans, vel remouens prohibens; & statunt duplicem esse motorem; quia mouere est ducere rem de potestate ad actum, duplex autem est potestas in elemento, prima quidem est qua graue est in potestate ad ascendendum, quæ dicitur essentialis, quia ad hoc vt ascendat, necesse est quod essentiali mutet, & fiat leue, talis enim ascensus repugnat graui, nisi mutet essentiali, vt cum ex terra fit ignis, statim facta hac essentiali mutatione,

quod erat prius graue, ascendit, nisi impediatur: quia est actu leue; Hic ascensus, & motus, fit à generante, quia dans formam, dat consequentia formæ, & idè quia generans dedit graui leuitatem, dedit quoque ascensum sursum, Alia est potestas ascendendi in elemento, qua elementum iam factum leue ascenderet sursum: sed, quia impeditur, non potest ferri sursum, & hæc est potestas accidentalis, quia accidit leui extra suum locum existenti, quod non ascendat cum habeat naturalem inclinationem ad ascendendum; ab hac potestate accidentali ducitur ad actum, & mouetur sursum à remote prohibens; vt si vas aere plenum detineatur in fundo, aequè ab aliquo saxo sit perpositum, & aliquis remoueat saxum superpositum, ascendit aer, tunc aer ille dicitur moueri sursum ab eo, à quo abductum est impedimentum; Hanc sententiam probant auctoritate clara Arist. in pluribus locis, hæc enim quæ dicta sunt modo, dicuntur ab ipſomet Aristot. in 8. Phys. tex. 32. & 4. de Cælo tex. 24. & 25. ergo elementa nullum habent internum motorem, sed solum externum, & illum duplicem, modo prædicta.

Secundo Arist. 8. Phys. tex. 29. & 30. expressè distinguit grauiam, & leuiam ab animalibus, per hoc, quod animalia mouentur à seipſis, & a motore interno, necesse ab anima, grauiam verò, & leuiam non mouentur à se, sed semper ab æterno motore.

Tertio addit Aristot. aliam rationem, quæ est: id, quod mouet se, etiam sinit se, & mouet se contrarijs motibus; At elementum aequè se sinit potest, neque se mouere motibus contrarijs, ergo non mouetur a seipſo.

Quarto, Arist. in calce tex. 33. 8. Physicæ, solum quandam tacitam obiectionem, ex qua solutione videtur aperte confirmare prædictam sententiam; Dicere aliquis poterat, si elementa ab æterno motore mouentur, cur ergo illum motum naturalem appellamus; vt cum ignis mouetur sursum, videtur enim potius violentus, respondet Aristot. grauiam, & leuiam habere in seipſis principium passiuum motus, non actiuum, & ab illo principio passiuo, motus ille dicitur.

4. rō.

2. rō.

3. rō.

4. rō.

ille dicitur naturalis, quia est conformis inclinationi, & propensioni passiuæ, quâ habent, idè licet non moueatur a se, sed ab alio, non tamen dicendum est, quòd non sit naturalis.

5. r^o. Quintò, Nullum continuum potest seipsum mouere ex 8. Physic. textu 28. sed elementa sunt de genere continuorum, et

6. r^o. Sextò, Arist. ipse adducit rationem pro hac opinione efficacem; non potest idem secundum idem agere, & pati, quia idem secundum idem, esset simul potestate & actu, ergo non potest idem mouere seipsum, nisi habeat duas partes re distinctas vnâ mouentem, alteram motam, vt in animali videmus, quod distinguitur in animam mouentem, & corpus motam, at in elemento nõ possumus reperire partem per se mouentem distinctam à te mota: quia distinguitur solum in materiam primam, & in formam elementarem, at concesso, quòd forma sit per se mouens, tamen materia non potest per se mouere, neque moueri; quia non est actu, omne autem quod mouetur, debet esse actu, ex 5. Physic. tex. 7. ergo. Hæ omnes sunt rationes ipsiusmet Aristotel. ergo videtur, quod hæc sit sententia clara, & aperta Aristotelis.

Opin. Hanc sententiam sequitur D. Thom. D. T. p. p. q. 18. art. 1. responderendo ad secundum, nullam aliam rationem assignat, forsân supponens hanc esse veram, propter rationes adductas ex Arist. nunc supra. Iacellus tamen 8. Physic. q. 9. pro Diuo Thoma arguit primo sic; Si duo ita se habeant, vt remoto impedimento vnum necessariò sequatur aliud, dans primum dicitur quoque dare secundum; sed generans dat formam elementorum ad quam proxime sequitur latto, nisi sit impedimentum, ergo generans; quod dat formam elementorum, dat quoque lattonem eorum; Confirmatur: quoniam ex Arist. 4. de Cælo, tendere in suum locum, est tendere ad formam, at motus ad formam rei prodit à generante, ergo à generante prodit motus ad suum locum in elementis.

1. r^o. Tertio exemplo projectorum confirmatur: nam projecta solum recipiunt principium motus à proiiciente, & tamen pe-

reunte postea proiicte, dicuntur illa projecta moueri à proiiciente, ergo similiter elementa cum primo recipiant à generante formam, per quam mouentur, licet generans pereat, non tangat elementa, tamen dicuntur moueri à generante. Hanc eandem sententiam videtur sequi Simplicius 8. Physic. tex. 33. & alibi; Item Thomastius in 8. Physic. tex. 32. omnes isti, dicunt, elementa moueri à generante, licet diuersificetur postea in assignando, quodnam sit istud generans: Alij enim dicunt esse Cælum; Alij generans proximum, diuersificantur quoque multi in assignando quomodo forma elementum concurrat; Alij enim dicunt, quod generans est Princeps mouens, forma verò substantialis elementi, & grauitas, sunt instrumenta instrumenta generanti ad motum; Alij verò dicunt formam esse causam motuam per accidens, non per se, sed per te esse generans, & hanc esse opinionem Auerois, aliqui dicunt, quam exponunt per exemplum; Sicut enim remex mouendo tritem, seipsum mouet, sic etiam corpus simplex pellendo medium, producit seipsum vsque ad locum suum naturalem; Alij adducunt exemplum nauis, qui se mouet mouendo nauim, quod est mouere se per accidens, ex eo enim quòd mouet nauim in qua est, mouet quoque seipsum, ita corpus simplex mouet medium, medium autem motum. mouet corpus simplex, & sic graue mouendo medium, mouet seipsum, sed per accidens.

reunte postea proiicte, dicuntur illa projecta moueri à proiiciente, ergo similiter elementa cum primo recipiant à generante formam, per quam mouentur, licet generans pereat, non tangat elementa, tamen dicuntur moueri à generante. Hanc eandem sententiam videtur sequi Simplicius 8. Physic. tex. 33. & alibi; Item Thomastius in 8. Physic. tex. 32. omnes isti, dicunt, elementa moueri à generante, licet diuersificetur postea in assignando, quodnam sit istud generans: Alij enim dicunt esse Cælum; Alij generans proximum, diuersificantur quoque multi in assignando quomodo forma elementum concurrat; Alij enim dicunt, quod generans est Princeps mouens, forma verò substantialis elementi, & grauitas, sunt instrumenta instrumenta generanti ad motum; Alij verò dicunt formam esse causam motuam per accidens, non per se, sed per te esse generans, & hanc esse opinionem Auerois, aliqui dicunt, quam exponunt per exemplum; Sicut enim remex mouendo tritem, seipsum mouet, sic etiam corpus simplex pellendo medium, producit seipsum vsque ad locum suum naturalem; Alij adducunt exemplum nauis, qui se mouet mouendo nauim, quod est mouere se per accidens, ex eo enim quòd mouet nauim in qua est, mouet quoque seipsum, ita corpus simplex mouet medium, medium autem motum. mouet corpus simplex, & sic graue mouendo medium, mouet seipsum, sed per accidens.

Hanc sententiam refert Zimara esse Auerois in quadam sua questione manuscripta, vt inquit Franciscus Piccolominicus, & alij Moderni eiusdem esse sententiam Aueroem fatentur in 4. de Cælo, com. 22. immò eam esse Arist. nituntur probare, quia Arist. 3. de Cælo tex. 28. ait naturam ad efficiendum motum localem corporum simplicium, siue naturalem, siue violentum, vt in medio aere tamquam in instrumento, atque eo sublato, neutrum effici, vel consistare posse, & 4. Physic. tex. 72. ait, in vacuo nullum motum corporum simplicium fieri posse: quia non adest medium; videtur ergo Arist. velle, quod elementa moueant medium, & ad motum

Sim.
The-
mist.

Auer-
rois.
Opin.

Zim.

Zab. motum aeris se moueant, adeo quod se mouent per accidens; Iacobus Zabarella conciliare nititur omnia dicta Auetrois, & vult ipsum asseruisse idem quod Scotus, & ait male Scotum reprehendete Auetroem de inconstantia, quia Auetroes semper sibi constitit, sed de Auetrois nobis non est curandum, si consentit nobiscum, quia de hoc non est lis, sed a consentiat nobiscum, est dubium, cum eius dicta varia sint, etiam teste ipso Zabarella, & præcipue sui sectatores, ei aliam opinionem tribuant, & propter hoc iuste dicit Scotus quod auctoritatibus Auetrois non est multum initendum; Opinio autem adducta a Zimara, non est vera, vt tunc infra patebit cuiuscumque illa sit.

Predicte opiniones rejiciuntur, & rationes pro eis soluantur.
Cap. III.

x. 78. **V**ERUM opinionem D. Thomæ; nõ esse approbandam, satis aperte patet ex rationibus supra adductis à Scoto pro sua opinione, quibus clarè ostensum est, quod nec generans, neque remouens impedimentum, sunt principium per se proximum effectuum in motus naturalis elementorum, præsertim, quia effectus in actu, & maxime ille cuius esse consistit in fieri, requirit causam per se in actu, motus autem est effectus in actu, & eius esse consistit in fieri, ergo requirit causam in actu quando cit, at generans, & remouens impedimentum, possunt non esse quando motus est, ergo neque generans, neque remouens impedimentum, sunt principium effectuum per se motus naturalis elementorum; Præterea, Franciscus Piccolomineus adducit aliam rationem efficacissimam, quæ desumpta est ex Scoto, in materia de virtute feminali, vt ibi patebit; Quando dicunt elementa moueri naturaliter a generante, clarum est quod per generans, intelligunt generans proximum, non Cælum; quia Cælum est agens commune, & remotum, At generans proximum, & res genita, sunt duo particularia, quæ ad inuicem accedunt saliter sunt ordinata, ac cause ordinatæ

accidentaliter, sunt huius conditionis, quod posterior non agit in virtute prioris, vt Socrates genitus à Platone, non operatur, neque mouet in virtute Platonis, sed per propriam virtutem, & per seipsum, ergo elementum genitum, vt leue, ex graui, non operatur, neque mouetur in virtute grauis, sed ipsa forma leuis per seipsa est causa effectiua sui motus.

Ex iisdem rationibus patet opinionem Auetrois, & aliorum, quocumque modo explicatæ sint, dummodo asserant principium per se, proximum effectuum motus naturalis, esse generans, vel aliquid aliud, vt remouens impedimentum, formam verò nequaquam: sed esse principium mouens per accidens, esse falsas, & præsertim contra opinionem explicatam à Zimara, arguunt Zabarella, Piccolomineus, & Gregorius de Arimino, quoniam graue mouet aerem per se vt isti dicunt, ergo prius mouetur graue, antequam mouet medium, neque enim prius potest mouere aerem medium, nisi prius moueat se, sicuti nec remus potest mouere triremem, nisi prius moueatur, & nauta non potest mouere nauim, nisi prius moueat se saltem nauata, ergo in illo priori motu, non mouetur ab aere moto, sicuti nec primus motus nauæ est à nauis; Tunc quæro de illò moto, à quo proueniat per seipso, vel à generante, at quod à generante, siue à quocumque alio externo, est iam impugnatum, ergo à seipso mouetur per se, non ergo per accidens; Præterea, hæc opinio tunc est penitus eadem cum opinione D. Thomæ quò ad principium mouens per se, quia nullum assignat mouens per se, nisi generans, vel remouens prohibens, quæ tamè non sunt mouentia per se, sed per accidens; Nos autem in proposito loquimur de principio effectiuo motus naturalis per se, non per accidens.

Ad rationes in oppositum, facile est respondere. Ad intentionem Aristotelis, et dictis à Scoto facile elicitur responsio. In inspicendus est scopus proximalis Aristotelis in 8. Physicorum, in quo est inueniendum iuramentum ostendere, quod motus mouetur, ab alio mouente, esse inueniuntur ad primum motum, et tunc ostenditur

*Ad 1.
vnde
in 8.
phys.
1111.*

hoc non ostendit de quocumque motu cuiuscumque rei, non enim est necesse, quod omnis motus rei, sit ab alio, sed sufficit quod quo ad actum primum, fiat ab alio; inquit ergo Aristoteles, quod elementa mouentur à generante, quia à generate te habent actum primum, à quo pendet actus secundus; & hoc quidem est verissimum: quia non potest negari quin grauiora à proprijs formis moueantur, tamquam ab agente proximo per se efficiente talem motum, vt patet ex rationibus allatis, tamen quoniam elementa hanc formam non habent à se, sed ab alio, scilicet à generate, dicit Aristot. quod mouentur à generate, possumus itaque ita distinguere grauiora, & leuia moueri à generate, cōtingit duobus modis; Vno modo, quod moueantur à generate tamquam à principio proximo, & per se, & hoc est falsū; quia sic mouentur à propria forma; Alio modo elementa dicuntur moueri à generate tamquam à principio dante elementis actum primum, quo habito, postea se mouent, & sic Aristot. loquitur, & asserit grauiora moueri à generate; & hanc causam precipue assignat in octauo, quia est ad suum intentum ibi, non tamen negat quin moueantur à seipsis, vt dictum est. Ad id verò quod ait moueri à remouente prohibens, patet, quòd hoc dicit esse principium mouens per accidens, de quo non loquimur modo; Præterea, illa efficientia videtur pertinere quoque ad actum primum; nam cum graue impeditur à motu deorsum, videtur quodammodo non habere actum primum, cum ad actum primum sequatur semper actus secundus, remouens ergo impedimentum, dicitur quodammodo dare actum primum elemento, cum remouet illud impedimentum, quo ablato, est solum, & sine natura restitutum, vt possit operari secundum illam, patet per hoc ad intentionem Arist. & ad primam rationem. Ad secundam Respondet Scotus, quòd ratio

Ans.
q. 3.

illa Philosophi concludit, quòd grauiora & leuia non mouent se, sicuti faciunt agentia operantia per cognitionem; & per hoc habet intentum suum, quòd grauiora, & leuia, non sunt primus motor, quòd ibi intendit: quia primus motor operatur, &

mouet per cognitionem; inquit ergo grauiora, & leuia non mouere se, quia non possunt sistere se, neque mouere se quocumque volunt, vt animalia: quia non sunt agentia operantia per cognitionem; & propter hoc dicuntur moueri ab alio, quia illi motum, quem efficiunt, non habent ex se vt animalia habent suos motus, sed illum habent à generate, quòd dedit illis talem, & talem formam efficientem talem, & talem motum: vnde non possunt aliter mouere se, sed animalia maxime: non tamè propter hoc sequitur, quin moueant se naturaliter; Per hoc patet etiam ad tertiam. Ad quartam Respondet similiter Scotus, quòd per illud innuit Aristot. motum illum elementorum non dici naturalem à principio actiuo: quia vt aliàs dictum est, natura non est principium actiuum, sed passiuum, non tamen propter hoc negat, quia actiuè se moueant, neque Arist. ibi dicit, quòd non habeant in se principium actiuum, sed quòd ab actiuo principio motus ille non dicitur naturalis. Ad quintam Respondet Scotus, quòd non concludit de continuo, quatenus quantum, sed de continuo, quòd est eiusdem dispositionis in omni parte; & concludit, quòd non potest mouere se per partem, non autem concludit, quòd non possit mouere se primo secundum totum; probat enim Arist. quòd graue non mouet se effectiuè, quia non habet partem vnā in actu, quæ possit facere aliam in actu, secundum eandem qualitatem; & hoc modo conceditur, quòd vna pars grauis existens in actu, non causat motum in alia parte: sed dicimus nos, quòd totum graue est in actu secundum actum primum, & ita mouet se totum, secundum actum secundum, non pars, partem.

Ad 2.

Ad 3.

Ad sextam, quòd est difficilius, Respondet Scotus, quòd illa propositio quòd nihil potest mouere seipsum, est tantummodo vera in agentibus vniuocis, non æquiuocis, vt diximus supra, cap. 1. in calce. Ad probationem: quia idem esset simul in actu, & in potentia, similiter non valet, nisi quando agens ageret vniuocè, tunc enim sequeretur, quòd idem haberet actu formam eiusdem rationis, ad quam

Ad 5.

quam moueretur actu, quod implicat contradictionem; sed hoc non valet, loquendo de agente æquiuoco, quia hoc agens habet virtualiter tantum illam formam, ad quam mouetur, sed non habet eam formaliter, immò est in potentia ad eam formaliter, esse autem in actu virtualiter, respectu alicuius formæ, & carere illa formaliter, & consequenter esse in potentia ad illam formaliter non est contradictio.

Ad rationes Iauelli respondetur vnica responsione; Generans & remouens prohibens, efficiere motum in grauius, & leuius contingit duobus modis; vel proxime, vel remotè, concludunt, quod generans, & remouens, prohibens efficiunt motum remotè, quia in hoc sensu est vera illa propositio: Dans formam dat consequentia formam; vnde pater generans filium, cum dat ei actum primum, dat quoque actum secundum, scilicet generare alios filios, sed tamen pater non dicitur generare illos filios, nisi remotè, quatenus dedit formam, & actum primum, quo exire possit in actum secundum. At in proposito loquimur de mouente proximo, non de remoto.

Adducuntur quedam obiectiones contra sententiam Scoti, & diluuntur. Cap. IV.

Picc. **H**Æc opinio Scoti, videtur dubia in aliquibus, & propterea Franciscus Piccolom. in lib. 2. de Elementis cap. 21. aduersus eam arguit, conuenit quidem Piccolomineus cum Scoto in conclusione, scilicet, quòd grauius, & leuius à seipsis moueantur, siue à proprijs formis, sed differt in modo à Scoto, quia Scotus videtur dicere, vt elicitur ex dictis supra, quòd nõ requiritur distinctio realis inter mouens, & motum; sed sufficit distinctio rationis, siquidem idem mouet seipsum: vtitur etiam illa distinctio, quod agens vniuocum non potest in seipsum agere, sed bene agens æquiuocum; Arguit ergo Piccolomineus contra hæc duo dicta, quæ redeunt in idem, & probat, quod necessaria sit distinctio realis inter mouens, & motum; & primo sic. Hæc propositio aduersatur Aristoteli 8. Phys. post 40. text. Vbi

Phil. Nat. 10. D. Scoti.

latissime probat aliquid solum ex se moueri, quia constat ex parte mouente, & ex parte mobili, adeo quod constituit differentiam realem, & ex natura rei inter mouentem, & motum. Secunda ratio, si sufficeret distinctio rationis inter mouens, & motum, & mobile, vt inquit Scotus, tunc Arist. in 8. Phys. suis rationibus non assequeretur intentum: nam sibi proposuit in mouentibus, & mobilibus deueniendum esse ad primum, quod ita ex se mouet, vt constet ex motore immobili, & parte mobili, at si sufficit distinctio rationis sola, dicere possemus, Cælum æternum, & ingenitum, moueri ex se, sine alio motore immobili per se, & præsertim, quia mouens motu locali est motor æquiuocus, quod etiam fatetur Scotus. Insuper ait ex Aristot. 8. Physic. textu 32. haberi, quod motus elementorum dicitur naturalis a principio passiuo, non actiuo. Contra hoc quia Arist. in 8. Physic. tex. 32. de hac re nec verbum quidem facit. Præterea, si motus iste est a forma, & forma est natura, & est principium actiuum, motus ille debet dici naturalis ratione principij actiui, non passiuui, quod est materia. Præterea, conspicua est sententia Arist. 8. Physic. textu 72. afferentis totum animal, quia ab anima interno principio mouetur, moueri secundum naturam, quamuis corpus contra propriam naturam moueatur.

Iacobus Zabarella quoque libro de motu grauius, & leuium c. 3. comendat Scotum in conclusione, quòd elementa moueant se a proprijs formis; & quòd nulla requiratur distinctio realis inter mouens, & motum: sed primo reprehendit ipsum Scotum, quia dicit Auerroem hac in re fuisse inconstantem, cum sibi maxime constiterit semper. Sed hac in re ipsemet Zabarella, ait Auerroem variè locutum fuisse, licet modo ipse diligenter considerans Auerroem, faciat eum esse determinatæ sententiæ, sed omnes aliorum Auerroistarum opiniones testantur sententiam Scoti esse veram; Reprehendit secundo Scotum ipse quoque, quo ad illam distinctionem de agente vniuoco, & æquiuoco, qua Scotus suam sententiam confirmat, & Aduersariorum rationem

Aa soluit;

soluit; nam falsum est air, quod omne agens æquiuocum, possit agere in seipsum absque distinctione reali: siquidem datur in illa agentia æquiuoca, quæ agunt per transmutationem e contra se, uti est Cælam, respectu istorum inferiorum, in talibus autem nihil potest transmutare seipsum, & quod nihil potestatem habet tribuendi sibi actum, nisi habeat partem per se mouentem, & partem per se motam; quod probat etiam alijs exemplis: nam vitum est virtute calidum, & actu frigidum, sed in potentia ad fieri calidum actu, & formaliter, attamen non potest calefacere seipsum, & motus etiam secundum Arist. generat calorem, quo liquefit plumbeus mucto sagitta, hoc modo quod mucto sagitta per motum agit primo in aërem, & ipsum atterendo accendit, quo accenso postea calefit ipse mucto; ecce quod mucto, & sagitta habet virtutem calefaciendi se, & est in potentia formali, & tamen non potest seipsum immutari mutare; non ergo est idonea ratio Scoti, neque hæc distinctio ipsiusmet Scoti, ad probandam hanc conclusionem valet.

Præterea, hæc ratio est agens æquiuocum, & habet potentiam recipiendi formam, ergo potest mutare seipsum, est falsa, & implicat contradictionem: quia si hoc esset verum, sequeretur, quod tale agens, non esset in potentia formali ad habendam illam formam; sed esset sub actu semper, quia si habet virtutem operandi, & est dispositum, & est sibi præsens, cum sit agens naturale, semper erit in actu; Quæro, viget contra Scotum ratio Aduersariorum, quod admissa hac sententia Scoti, ruit processus Aristotel. in 7. Physic. ad inueniendum primum motorem immobilem: nam Aduersarius diceret, deueniri ad primum mouens, quod seipsum mouet absque distinctione motoris, & moti, & sic non daretur primum mouens immobile.

Verum, quia ista obiecto vltima militat etiam contra eos, qui sustinent, quod elementa moueantur a seipsis, ipsi Aduersarii aliter respondent, & declarant hunc motum quo elementa se mouent alio modo quam faciat Scotus:

Franciscus Piccolomineus itaque re-

spondet, elementa moueri per essentialè distinctionem originis, actionis, & passionis, nam corpus graue, totum mouet, & totum mouetur, ita tamen, ut origines, & prime rationes agendi, & patiendi, sint distinctæ: nam quantum sola forma non moueat, est tamen prima, & integra ratio agendi, similiter quamuis sola materia non moueatur, est tamen integra ratio patiendi, & ita non sequitur absurdum, quod idem, relatum ad idem, sit actu, & potentia; Cum itaque elementum sit compositum ex materia, & forma, potest habere hæc distinctionem, quod si esset simplex, uti est Angelus, non posset ei competere talis distinctio, nec posset mouere se secundum Aristot. sicut ipse Aristot. de alijs intelligit, ita dicit. Iacobus Zabarella accipit distinctionem de agente operante per motum, & mutationem, & operante per emanationem; verum est, air, quod in agente operante per motum, & mutationem, necesse est mouens, & motum distinguatur, at in operante per emanationem non est necesse, & per hoc soluitur obiectio facta ab alijs contra Scotum, quæ ipse Scotus soluere potest, nempe, quod itante sententia hac destrueretur processus Aristot. in 8. Physic. ad inueniendum dari primum motorem immobilem, quia Aduersarius dicere posset, primum seipsum mouens, esse mouens per emanationem, proinde non requiri distinctionem realem mouentis, & moti, cum à semetipso moueatur; & proinde possemus dicere, Cælum seipsum mouere. Respondet enim, quod nullus motor per emanationem potest dici primus; quo fit ut cum peruenerimus ad hunc, necessario prodeat à motore alio priore, talis enim motor per emanationem, non potest esse nisi forma naturalis; & ideo hæc obiectio contra eum non valet. Præterea, ipsemet Scotus aduersus se duas rationes admodum difficiles adducit, quas non oportet latere, quia huic materiæ maximum lumen præbet earum solutio.

Prima est, aliqua diuidentia entis sunt impossibilia in aliquo vno, ut Substantia, & Quantitas: nam diuiditur ens in Substantiam, & Quantitatem: at videtur, quod id quod est Substantia, non est Quantitas.

Zab.

Scotus
contra
se arguit.1. r.
Scoti
contra
se.

titas, & quod est Quantitas non est Substantia, sed actus, & potentia diuidunt omne ens, (Substantia enim, & Quantitas non diuidunt omne ens) ergo potentia, & actus sunt impossibilia in quocumque eodem: non ergo est possibile, quod idem sit in actu, & in potentia.

2. 78. Secundo. Omne quod mouet se, diuiditur in duo, quorum alterum est primo mouens, alterum primo motum, ex 8. Phisic. tex. 30. & 40. & probatur ex 1. Concl. 7. Phisicorū, quod nihil mouet se primo: quia tunc quiesceret ad quietem partis, & non quiesceret, quod implicat contradictionem.

Solutio. Antequam dissoluam obiectiones istorum, ostendendum est, quod modus istorum, quo declarant hanc Conclusionem, & rationi respondent, non est admittendus; responsio quidem Piccolominei est falsa: quia falsum est, quod rationes agendi, & patiendi in graui, sint distincte realiter: quia eadem forma, quæ est principium agendi motum deorsum, est principium, & ratio patiendi, non materia; primum conceditur, & secundum probatur: quia materia de se, nullam habet determinatam professionem ad hunc, vel ad illum motum, vt ad sursum, vel deorsum; vnde in leui est apta moueri sursum, in graui deorsum; tota ergo determinato illius inclinationis passiuæ, est à forma, quæ dat esse graui, ergo eadem ratio, & origo, quæ est principium agendi, est etiam principium patiendi: hoc autem abundè probatur in Theoremate, quod natura est principium passiuum motus tantum, & sic falsum est quod materia sit integra ratio patiendi, & forma integra ratio agendi; Concedo quidem formam esse integræ rationem agendi, sed cum hoc etiam est ratio patiendi: materia enim solum habet potentiam indeterminatam patiendi, à forma vero illa determinatur; Præterea materia, & forma, vt sunt in composito, non sunt realiter distincte, sed vnum numero reale, & magis vnum, qd esse possit, ergo non est distinctio realis inter illas; & eo magis hoc sequitur: quia videm⁹, & cōcedunt, quod nō sola materia mouetur, & non sola forma agit, sed totum mouet, & mouetur, vbi est ergo hæc distinctio realis

mouentis, & moti; Certè nō video quomodo possit saluare hanc distinctionem realem, nisi fortè dicat, quod grauias, & leuias mouent se, vt faciunt animalia, quod quia est nimis vanū, non credo ipsum asserere.

Ad rationes ergo eius, dico; quod sufficit aliquando sola distinctio rationis in aliquibus agentibus æquiuocis, vt in proposito. Ad Aristot. in 8. Phisicorum, textu 40. dico, quod ibi Arist. loquitur de agente vniuoco, quod patet ex exemplis adductis: ait enim, quod tūc sequeretur, quod idem doceret, & doceretur, alteraret, & alteraretur, quæ sūt in impossibilia. Contra hanc responsionem arguit Piccolomineus, & probat, quod Aristot. ibi loquatur etiam de motore æquiuoco: quia motor secundum locum, est æquiuocus motor, & tamen ait Arist. ibi, quod idem non potest moueri, & mouere motu locali, ait enim; Si idem moueret se, idem ferret, & ferretetur, quod est incōueniēs, ergo, Rursus, omnes rationes Arist. in 8. Phisic. tuerent, quibus ostendit deueniendum esse ad vnum motorem immobilem latione; quia possemus dicere cum Scoto, quod satis est distinctio rationis inter mouens, & mobile, & quod ideo possumus sūtere ad mouens, quod etiam moueatur a se; Præterea, est conspicua Arist. sententia 7. de generat. textu 73. vbi disputans cōtra Democritum, asserentiem A. homines descendere, inquit Arist. vel diuiduntur in motorem, & mobile, & ita non erunt Athomi, vel secundum idem, contraria ipsi inerunt, quæ ratio inanis esset, si scilicet distinctio rationis inter mouens, & motum; Respondetur, quod (vt supra dictum est) ibi Arist. loquitur solum de mouente vniuoco, non æquiuoco, vt ipsemet Arist. testatur in 2. 2. tex. 40. ait enim; id quod ipse dixit, quod nihil se mouere potest secundum totum, verum est solum in agentibus vniuocis; At illud de motu locali, dico, quod mouens motu locali, potest comparari ad duo; primo potest comparari ad vbi, quod est quid extrinsecum agens, & tunc respectu illius, est agens æquiuocum, quia inducit in se vbi, quod est forma alterius rationis à forma, per quam agit, & hoc modo non negat Aristoteles quod mouens motu locali, non

Ad.

Imp. tcc.

Imp.

possit seipsum mouere : quia videmus , quòd animal seipsum mouet ad Vbi hoc, vel illud . Alio modo potest considerari mouens motu locali in ordine ad formam internam, per quam mouet localiter , & tunc non potest mouere illa forma , & ad illam formam moueri: quia sequeretur , quòd tunc haberet formam , per quam mouet , & non haberet , quod implicat contradictionem; & in hoc sensu dixit Aristoteles quod non potest idem mouere , & moueri , quia ferret, & ferretur, quod implicat contradictionem, & in hoc sensu, mouens motu locali , esset agens vniuocum: quia induceret formam in se, per quam operaretur , quod implicat contradictionem , & certè hic sensus in quo loquitur Aristoteles ibi , vt patet intuenti literam, alioquin Aristoteles ipse mentiretur, dum ait: Id, quòd dixit totum non posse mouere seipsum, verum esse solum de agente vniuoco , quibus verbis ostendit se locutum esse de mouente motu locali , vt est agens vniuocum , non vt est agens æquiuocum . Per hoc idem patet illud ex primo de generatione.

Ad 2. Ad secundam impugnationem, dico, quod processus Aristoteles non ruit, quia dato, quòd inter aliquod agens, & patiens æquiuocum , solum requiratur distinctio rationis , & quòd illud idem posset mouere seipsum, non tamen propter hoc dabitur status in tali mouente , quia huiusmodi mouens, non est immobile, & ideo non potest esse primum , Aristoteles autem probat necessariò deueniendum esse ad vnum primum mouens immobile , vnde etiam in animalibus in 8. Physicorum textu 20. docet, quòd mouent seipsa motu locali, & animal mouetur ab anima in motu locali : at anima à nullo amplius mouetur motu locali , licet moueatur ab obiecto motu metaphorico, & tamen non propter hoc sequitur, quòd anima sit primum mouens ; & ratio est : quia licet ipsa moueat seipsum motu locali , & sit immobilis ab alio motu locali , non tamen est immobilis quocumque motu ab alio , quia mouetur ab obiecto, & alijs; ita de grauibus, licet seipsa moueant grauiam motu locali , non tamen graue est immobile quocumque motu ,

quia mouetur ab alio , vt a generante ad actum primum, & ideo nõ potest esse primum mouens: non ergo datur status in illo ; licet ergo solummodo cadat distinctio rationis in aliquibus mouentibus , & motis tantum, non tamen propter hoc sequitur quòd tollatur processus Arist. in 8. Physicorum .

Per hoc patet etiam ad secundam obiectionem principalem, falsum est enim, quòd ex hac nostra positione sequatur , Cælum posse statui primum motorem : quia Cælum, id est corpus illud æternum, non est immobile per se, sed mouetur, ergo ipsum dato , quod esset seipsum mouens, sine intelligentia, non esset primum mouens: quia non est immobile ; at primum mouens debet esse immobile, ideo statuit Arist. dari Intelligentiam, quæ est tantum mouens, non mota, Cælum verò est motum: Ad aliam obiectionem, quòd elementa dicuntur naturaliter moueri , à principio passiuo, non actiuo, ià dictum est in Theoremate, de Natura, quòd est principiu passiuu tantu; Ad obiectionem illam, quòd Arist. in 8. Physic. tex. 32. nec verbu facit de hac materia, scilicet, an motus elementorũ dicatur naturalis à principio passiuo, dicitur, quòd Piccolomineus non rectè considerauit illu textu : nã, vt patet cuique intuẽti illu textu, claru est, quòd in medio illius textus Arist. mouet hanc dubitationẽ, quam etiam Antiqui quidam mouebant, scilicet, propter quid grauiam , & leuiam in sua loca mouentur; & responderet, quòd causa est , quia ipsa apta sunt secundum propria natura ad illa loca moueri, vt leue sursum, & graue deorsum; ex his deducit Scotus, quòd motus elementorũ ad propria loca, est naturalis, vt patet: causa, & principium huius motus ex Arist. est inclinatio naturalis, siue aptitudo passiuam ipsorum elementorum , ergo motus naturalis dicitur naturalis à principio passiuo eorũ, scilicet ab illa inclinatione passiuam, non ab actiuo principio; Hæc dicit Aristot. & hæc eadem Aristot. dicere ait Scotus; & ita patet, quòd nullius valoris est hæc obiectione Piccolominei. Ad aliam obiectionem iam dictam est in proprio quaesito, quòd forma est natura, sed non dicitur natura quatenus est principium actiuum,

Ad 2.
prim.
obsc.

Ad 3.

Ad 4.

actinum, sed quatenus est principium passiuum, quod quomodo intelligatur, ibi diffusè ostendimus; Ad obiectionem aliã ex eo loco Arist. breuiter dico, quòd ibi Aristot. facit generalem quandam diuisionem mobilium, & inter multas diuisiones, ponit hanc: quòd aliqua mouentur natura, aliqua præter naturam, & declaratans, quæ moueantur natura, ait esse illa, quæ habent internum principium motus, non externum: & exemplificat de Animali secundum se totum, cum enim habeat internum principium, moueri naturaliter dicitur: si tamen loquamur ait Aristot. de corpore naturali per se, possumus dicere, quòd mouetur naturaliter, & præter naturam; si mouetur contra inclinationem passiuam, etiam si ille motus fiat ab anima, est contra naturam; si verò sit secundum inclinationem naturalem, est naturalis; ex quo colligitur, hunc locum facere pro nobis, vt patet: quia inquit motum corporis animalis, si sit contra inclinationem passiuam, non esse naturalem, sed præter naturam. Ad illud ergo, quòd ait animal totum cum mouetur à seipso, naturaliter moueri: respondeo, per hoc denotare naturam esse principium motus internum, non externum, pro tanto enim quæ à seipsis mouentur, dicuntur naturaliter moueri: quia habent internum principium motus; sed cum duplex sit internum principium, scilicet actiuum, & passiuum, ex his non apparet, quòdam principium sit illud, quòd natura dicitur, scilicet, an actinum, vel passiuum: immò illud esse solùm passiuum, colligitur ex verbis sequentibus, in quibus determinat, quòd si corpus moueatur ab anima, contra inclinationem passiuam, non natura, sed præter naturam mouebitur.

Ces Ad Zabarellam verò dico, quòd respõ
ratio sio sua coincidit cum responsione Scoti,
Zab. quam putat falsam: nã dum dicit, quòd graue est agens per emanationem, quæro an sit agens vniuocum, vel æquiuocum, certum est (vt etiã fatetur ipse) quòd est agens æquiuocum; quia inducit formam, scilicet, Vbi, quæ est forma alterius rationis à forma, per quam operatur; ait etiam, quòd inter tale agens, & patiens,

non requiritur distinctio realis, sed rationis; hoc est id, quòd dicit Scotus, scilicet, quòd inter agens æquiuocum, & passiuum sibi respondens, sufficit distinctio rationis; cum etiam responderet ad rationem Aduersariorũ, quòd tolleretur processus Aristot. in 8. Physic. & ait, quòd ad suam sententiam hoc non sequitur; quia tale mouens per emanationem, non potest esse primum, est eadem respõsio, quæ Scoti; quare enim tale agens non potest esse primum, inquit: quia semper mouetur ab alio, scilicet à generante; & hoc est quòd ait Scotus, huiusmodi mouens æquiuocum, non posse statui primum: quia non est immobile, sed ab alio mouetur, scilicet, à generante, motu alterationis, & generationis, & etiam ab alijs: processus autem Aristotelis, & rationis ibi adductæ, probant dari vnum primum motorem immobilem omnino; non sufficeret ergo dicere: datur status ad mouens, quòd moueat se, quia primum mouens debet esse immobile per se, & per accedens, vt dictum est supra: sed Zabarella deceptus est in cognoscenda ratione fundamentali opinionis Scoti, optauit enim quòd Scotus adduxerit illam distinctionem de agente vniuoco, & æquiuoco pro fundamento ad probandum grauiam mouere se, & vt i hac ratione, agens æquiuocum non requirit distinctionem realem inter se, & passiuum, & potest mouere se, elementa sunt agentia æquiuoca, ergo potest mouere se, vnde in obiectione ait Scotum deficere in adducenda ratione suæ positionis, quia falsa est ista prepositio: quòd omne agens æquiuocum, agit in seipsum, & quòd nullum agit in passiuum distinctum à se realiter, quia licet vera sit de aliquibus agentibus æquiuocis, vt de ijs, quæ agunt per emanationem, vt Calum cum agit in hæc inferiora, non est tamen vera de omnibus; Sed fallitur Zabarella: quia hæc distinctio non inseruit Scoto ad probandam suam Conclusionem, sed ad eam præbandam sufficiunt rationes adductæ pro Conclusionem in primo capite, & maxime, quia effectus actũ requirit causam actũ, sed hæc distinctio inseruit Scoto ad declarandam suam positionem, quomodo grauiam moueant

se: & ad soluendam illam obiectionem, quod illi mouer se, quia illa vera est in agentibus vniuocis, non in æquiuiocis. Vnde, sicut Scotus, quod aliqua agentia quibusdam modis mouer se, & quod in illis non requiratur distinctio realis mouentis, & moueti: & per hoc patet ad suam secundam obiectionem principalem contra Scotum, & ad tertiam: neque enim Scotus conficit talem rationem qualem ibi colligit Zabarella. Per idem patet ad quartam obiectionem, cui eadem ratio satisfacit Scotus, quia tale mouens non est primum: quia est motum. Rationes autem Aristot. Omne, quod mouetur ab alio moueri &c. probant deueniendum esse ad vnum primum mouens, quod sit immobile, & quod illi mouens, quod mouetur, non potest esse primum, siue illud moueatur a se, siue ab alio, quia ante se habet alium motorem: primum ergo mouens debet esse immobile quocumque motu, cuiusmodi non sunt graua.

Ad 1. obiectionem. Ad primam obiectionem Stoti contra se, respōdet: quod actus & potentia duobus modis considerari possunt; vno modo vt sunt modi entis, & sic sunt impossibilia in eodem ente, sicuti rationale, & irrationale in eadem re; Alio modo, vt accipiuntur pro principio actiuo, & passiuo, & hoc modo non sunt impossibilia in eodem, quia non sic diuiduntur ens, quia idem intellectus præsentē obiecto, potest inducere in se in intellectu, & ita est actiuum, & passiuum.

Ad 2. Ad secundam respondet: quod illa propositio: Omne mouens se, diuiditur, &c. valet in mouentibus per cognitionem, & mouentibus se organicè: quia illæ partes organicæ, nedum requirunt distinctionem inter se, & animam, sed etiam inter se, ad hoc, vt moueantur: sed hoc non valet in mouentibus se non organicè, quia totum est vniforme quantum ad actum primum, & totum in potentia quantum ad actum secundum; Ad probationem ex septimo Physicorum respondet: quod ratio illa Aristot. non probat, quod nullum totum possit se primo mouere, id est secundum omnes partes simul: sed probat, quod nulli toti competit mouere se secundum totum primum, & secundum quamlibet par-

tem primum, ita quod causalitas adæquata mouendi, competit simul toti primum, & cuiilibet parti illius totius primum, quia hoc implicat: sequeretur enim quo ad quietem partis totum quiesceret, & non quiesceret: at si dicamus totum mouere se primum, quia secundum quamlibet partem se mouet, & mouetur, licet mouere se non competit primum cuiilibet parti, sed solum toti, non implicat contradictionem, nec sequitur, quod si pars quiescat, totum quiescat, & non quiescat.

THEOREMA LXII.

In mixto principium motus naturalis secundum elementum prædominans est forma mixti. Cap. Vnicum.

Cum experientia constat, & Aristot. expressè asserat in initio primi libri de Cælo, omnia mixta moueri secundum prædominium elementi prædominantis, est difficultas, quodnam sit principium actiuum istius motus; & de hoc est contentio apud Philosophos. Scotus 2. Sent. dist. 15. quæst. 1. soluendo tertium argumentum, ait hoc principium actiuum esse qualitatem quandam mixti, resultantem ex mixtione elementorum similis qualitatis elementi prædominantis: nam dum sit mixtio ex elementis, vt diximus semper, vel saltem vt plurimum, forma mixti magis conuenit cum vno elemento, quam cum alio: & sic conuenit etiam cum qualitate illius elementi, magis quam cum qualitate aliorum, & ita illa qualitas est principium actiuum motus naturalis in illo mixto, quæ qualitas non est qualitas elementi, cum non adsint elementa in mixto, sed qualitas formæ mixti, quæ sequitur conditionem elementi, cum quo forma mixti magis conuenit.

Ad hanc opinionem comprobantur Scotus nullam adducit rationem, sed ex ijs, quæ habet in quæstio, & quæ nos supra diximus exponendo quomodo elementa maneant in mixto, potest probari: quia principium motus localis in elementis sunt qualitates, idèo enim terra mouetur deorsum, quia est grauis. & ignis sursum, quia est leuis; igo & in mixto causa motus ad hanc, vel illam

Not.

Obie.
Zab.
solu.No-
minal
argu

1.

vel illum locum naturalem, est qualitas ipsius mixti, si sit graue, tendit deorsum, si leue, tendit sursum, & sic de alijs, ergo qualitas est principium actiuium motus; & Notandum est, quod hæc qualitas non est prima causa, & radii motus naturalis mixti: sed est forma mixti; Neque valet contra Scotum obiectio quam adducit Zabarella libro 2. de Motu grauium, & leuium, capitulo 2. & 3. contra Latinos, scilicet, quia forma mixti est alterius rationis à formis elementorum, & quòd propterea non potest efficere motum simplicem, qui dicitur secundum præuulens elementum: quæ enim diuersa sunt, diuersos motus quoque producant. Non valet inquam: quia licet fiat diuersa, tamen, vt dictum est, elementa remanent virtute, & proportionem in mixto, & sic forma mixti semper conuenit magis cum aliquo vno elemento, & ideo cum sit magis similis vni elemento, quam alteri, motus illius forme dicitur factus secundum elementum dominans, non quod resistit, & domineur, sed proportionem, & similitudine: forma ergo mixti est causa, & radix principalis motus, qualitas autem inseruit pro instrumento: sicuti etiam diuisimus de motu elementorum. Ex hoc patet quod in mixto est vnicum tantum principium motus actiuium naturale, non plura. Sed contra hanc sententiam arguunt Nominales qui sustinent, quòd elementum non mouetur ab vnicà forma, sed a pluribus; quam opinionem probant: & primo faciunt duo fundamenta. Primum est Aristotel. 4. de Cælo, graue in suo loco non grauitat, nec leue in suo loco leuatur; id est graue in suo loco non mouetur, neque in aëre; similiter nec leue, sed solum quando sunt extra propria loca. Secundum fundamentum est, quod graue tunc secundum naturam dicitur esse locatum, quando est infra leuius seipso; tunc fingunt exemplum; Sit mixtum habens quinque gradus igneæ qualitatis, tres aeræ, tres aqueæ, tres terreæ, certum est, in hoc dominari qualitate igneam, attamen non semper mouetur ab illa: quia si tale mixtum ponatur in igne, descendet, quia illi gradus qualitatis igneæ in proprio loco non mouentur ex primo supposi-

to, insuper nouem alij gradus elementorum grauium præuulens: cum etiam fuerit in aëre, descendet, quia tres gradus aeræ qualitatis erunt otiosi, ex primo fundamento, illi autem sex gradus grauiorum, præualebunt quinque gradibus igneis, at cum fuerit in aqua tale mixtum ascendet, quia gradus aquei erunt otiosi; reliqui octo leuiores præualebunt tribus terreis, & sic ascendet, & sic illud mixtum quiescet inter aërem, & aquam, quod oleo, & similibus competere videtur. In hoc ergo exemplo apparet; quòd non semper mixtum mouetur ab elemento prædominante: sed etiam ab alijs non prædominantibus. Verùm hæc opinio iure reijcitur a Zabarella, tum, quia falsum est, quòd qualitates eædem elementorum maneat in mixto, vt disputauimus contra Latinos alios; tum quia sequeretur, quòd idem moueretur motibus contrarijs naturaliter, quod est absurdum, motus enim secundum vnam qualitatem illi esset naturalis, sed alij elemento esset contrarius, & violentus. Insuper sequeretur, quòd elementum prædominans, vt terra, quantumcumque excederet, non posset vniquam facere mixtum quiescere in suo loco, vt in Centro, quia isti dicunt, quòd elementum in suo loco non mouetur, reliqui octo gradus qualitatum leuium dominabuntur, & illud mixtum ascendere faciet; est ergo dicendum, quod in vnicò mixto, est vnica forma, & sic est vnicum principium motus, non plura, quòd vt diuisimus maiorem similitudinem habet cum vno elemento quàm cum alio; & hac de causa dicitur moueri secundum elementum prædominans: quia tale elementum, cui magis assimilatur videtur dominari in illo mixto. Ad rationes istorum, ad illa exempla dicendum est, quòd talia exempla sunt impossibilia: quia supponunt in aliquo mixto reperiri varios actus, & gradus distinctos formarum: nos autem dicimus esse vnicam formam, quæ naturaliter mouet secundum essentiam, quam acquirit in sua generatione. Ad primum fundamentum dicitur, quod est verum de elementis per se existētibus, sed non existentibus in mixto. Secundum fundamentum est omnino falsum: quod patet, si accipiamus vtrè

Reij-
ciunt.Ad
vnde
in op-
posi-

plenum aqua, cui aer supernatet, & ponamus vtram in loco ignis, non tamen propter hoc dicitur aqua existens in illo vtrū esse in suo loco, licet sit infra leuius se, scilicet infra aere n. quia non est in loco naturali in vniuerso sibi a natura constituto, & determinato. Alia est difficultas, quia motus mixti factus secundum elementum praedominans, videtur esse duplex: at forma mixti est complexa, ergo non videtur posse producere motum simplicem. Pro Intelligentia istius argumenti videndum est quid sit motus simplex, & quis compositus. Ad quod est respondendum breuiter, quod ex Arist. 1. de Caelo, textu 6. motus simplex est ille, qui non est compositus ex motibus diuersis, vt ex recto, & ex circulari, ita, quod solum rectus, & circularis sunt simplices, haec autem simplicitas in motu, tantum oritur ex vnitae lineae, super quam fit, siue fiat à causa simplici. siue à mixto, nā ratio simplicitatis, vel compositionis in motu semper est petenda à simplicitate lineae super quam fit motus. Videndum est modò, quae sit linea simplex, & quae mixta, haec autem potest esse mixta duobus modis; Vno modo est mixta Mathematicae, quae scilicet partim est recta, partim verò circularis: sed alio modo apud naturalem dicitur simplex, vel mixta; simplex est linea protrahēta a cetero terrae, siue ascendendo, siue descendendo: quia non descendit ad latera, idē non est mixta; mixta verò est, cum partim vergit ad latera, & tamen tendit ad centrum, vel ducit à centro; Modò ad propositum, cum mixtum naturaliter secundum elementū praedominans mouetur ad centrum, vel recedit à cetero per rectam lineam (Nā omnis motus mixti, vel est sursum, vel deorsum) quia natura superflua reiecit, & cū tunc mixtum appetat proprium locum, mouetur ad illum per breuiorem viam, quam per longiorem, breuior autem est via recta, quam mixta, ergo colligitur ex hoc, quod in otus naturalis elementorum, & etiam mixtorum, ille scilicet qui factus est secundum elementum praedominans, est simplex: quia fit per lineam rectam naturalem; mixtum etiam mouetur alio motu, qui mixtus dicitur, & est ille qui fit à

mixto, vt mixtum est, vt qui fit ab animali cum quaerit cibum: quia hic motus non fit super lineam rectam; Ideo ad propositum patet, quod haec forma mixti sit composita, tamen motus factus ab ea secundum elementum praedominans, est simplex, quia fit super lineam rectam simplicem, motus verò mixti factus ab anima, est mixtus, quia non fit per lineam rectam, sed per mixtam.

Sed cōtra hoc arguitur, quia ad simplicitatē motus tria requiruntur; Vnitas naturae; mouētis; Simplicitas corporis, quod mouetur; & Simplicitas spatij; sicuti è cōuerso ad compositionem motus requiruntur illa tria, scilicet, Pluralitas principiorū mouentium; Secundo, compositio corporis; Tertio, compositio spatij; at in mixto, principium nō est simplex, nec mobile est simplex, ergo neque motus mixti secundū elementum praedominans est simplex. Maior probatur: quia mouentia diuersa, diuersos motus efficiunt, & modo sursum, & modo deorsum mouent, vt contingit in motu ventorum; simplex etiam corpus vno motu simplici mouetur, & mixtum motu mixto, ex Aristot. 1. de Caelo, textu 7. Motus etiam factus per spatium & lineam simplicem, est simplex, sicuti factus per mixtam lineam, est mixtus, vt nunc dictum est.

Secunda ratio, sequeretur eundem effectum produci à tali absolute, & tali secundum quid; Consequens est falsū: quia idē effectus non potest produci à summe calido, & leuiter calido. Consequentia probatur: quia terra absolute per se est summe grauis, & illa producit motum deorsum, ergo si mixtum, in quo terra praedominatur, producat motū deorsum rectū, sequitur, quod idē effectus producat ab absolute graui, & à secundum quid grani.

Ad primum argumenta responderet, Ad 1. negando Maiorem: quia ad simplicitatē motus sufficit simplicitas lineae, & spatij super quam fit. Ad probationem, quo ad primam partem dico, quod forma mixti est duplex, & ideo duobus modis mouere potest, vel motu simplici, vel motu mixto illa, quae mouet ratione qualitatis simplicis, vt grauitate, vel leuitate, quam acquirat in generatione, talis motus est simplex,

Ad motū mixti si sit simplex.

Contra 1.

2. rō.

Ad 1.

plex, quia fit super lineam rectam, ut dictum est, & hoc modo mouentur formae mixtorum inanimatorum; Vel forma mixta non mouet aliqua simplici qualitate, sed per se, uti est anima; & tunc hic motus est mixtus, quia non fit super lineam rectam, sed est compositus ex mixto, & circulari. Et nota quod omnis forma tam mixtorum, quam elementorum est simplex, quia est una simplex essentia, quoniam nullam habet compositionem: sed forma mixto-ram dicitur mixta, quia praesupponit alias formas in materia eadem priores se, siue illae remaneant post aduentum suum, siue recedant: & sic anima licet sit essentia simplex, dicitur mixta: quia praesupponit alias formas in materia; formae vero elementorum dicuntur simplices: quia nullam priorem formam praesupponunt in eadem materia priorem se: & sic etiam patet, propter quod forma mixti dicitur mediare inrer formas elementorum, & animam: quia anima praesupponit formam mixti, forma vero mixti praesupponit formas elementorum. Differunt: quia anima est addita formae mixti, quia forma mixti in aduentu animae non corrumpitur, sed formae elementorum in aduentu formae mixti non remanent actu, sed solum proportionem, ut dictum est; forma ergo mixti cum semper assimilatur alicui elemento, recipit similem qualitatem, & per illam mouet, & sic ille motus dicitur factus secundum praedominium illius elementi, & est simplex, quia mouet qualitate, & principio simplici: anima vero, quia mouet per se, non qualitate illa, ideo facit motum mixtum. Ad probationem secundae partis, quae innitur auctoritati Aristotelis primo de Caelo, textu 7. Respondeo, quod Aristoteles loquitur de mixtis quando mouentur ut mixta, uti solum sunt mixta animata, & de his mixtis proprie verificatur dictum Aristotelis *Ad.* ut dictum est. Ad secundum argumentum maior est vera cum hac conditione, quod nullum tale secundum quid, potest producere eundem effectum omnibus modis, quod producit tale simpliciter, & ideo argumentum concludit, quod mixtum graue non potest moueri ita fortiter, uti graue simplex, & quod ideo non po-

test occupare locum ita in finem, sicuti graue simplex. Corporea enim grauius habent loca ordinata in mundo, secundum quod sunt magis, & minus grauius, sed non sequitur, quod non possit moueri motu simplici, &c.

THEOREMA LXIII.

Motus Caeli est neuter.

Exponitur mens Scoti, ac aliorum, obiectio- nes soluantur, & declaratur quomodo in Caelo sit natura. Caput vnicum.

SCOTUS 2. Sentent. d. 2. quest. 6. in fine *Scotus*
corporis questio O. & 4. dist. 48. quest. 2. E. Respondendo ad ultimum principale O. asserit aperte, motum Caeli non esse naturalem; & pro se citat Anticennam 9. super Metaph. ubi idem asserit: & rationem ad hoc adducit: quia si motus Caeli esset naturalis, esset terminabilis ad aliquem locum, in quo postea deberet quiescere, & si moueretur ab illo loco, ille motus esset sibi violentus: at videmus, quod in Caelo nullus est motus violentus, quia tunc Caelum esset corruptibile, quo ad motum, neque eius motus eternus esset. Hoc potest confirmari a simili. Ignis naturaliter mouetur, ideo habet proprium locum sursum, ad quem tendit, & in quo naturaliter quiescit: quod si ab illo loco moueatur deorsum, hic motus est illi violentus, ergo etiam si Caelum moueretur naturaliter, haberet proprium locum ad quem moueretur naturaliter, a quo postea non posset remoueri, nisi violenter. Similiter in 4. dist. 48. quest. 2. idem asserit, & nullam aliam rationem adducit, nisi quia motus naturalis est ad aliquem terminum in aliquo Vbi, ad quietendum; sed motus Caeli non terminatur ad quietem in vilo Vbi, quod patet: quia tunc cum recederet ab illo Vbi, ad aliud, violenter moueretur, & hac de causa ait Scotus non est naturalis, neque violentus, sed neuter.

Per-
Petrius libro de Natura, cap. 6. reced- *retius*
set opinionem Scoti, & tres rationes pro-
prias opinionem adducit, quae vera non
sunt apud Scotum, ut est videre eum in
locis

locis citatis; nullibi autem de hac re præterquam in ijs locis loquitur Scotus, sed solum affert illam rationem, quam ego adduxi, illa enim est totum eius fundamentum.

Zabarella quoque lib. de Nat. Cæli, c. 10. ait Scotum fuisse huius opinionis, sed nihil de illa dicit, solum approbat Perterrium. Arguit Perterrium aduersus Scotum

1. 78.

1. ex Aristot. 1. de Cælo, tex. 5. vbi probat Arist. Cælum habere aliquem motum naturalem, quoniam est corpus naturale habens naturam. Item ex 3. libro de Cælo, tex. 1. de partibus animalium cap. quinto, & octauo Metaphysices textu 1. & 2. & alibi, ait Cælum esse corpus naturale; sed corpus naturale habet principium motus, & quietis, ergo habet motum naturalem.

2. Secundò, Motus circularis, quò Cælum mouetur, vel est ei naturalis, vel violentus; sed patet quòd non est violentus: quia est perpetuus, nullum autem violentum est perpetuum.

3. Tertio, Omnis res naturalis habet naturalem propensionem ad suam operationem, & perfectionem: sed propria Cæli operatio, & perfectio est motus circularis, ergo Cælum habet naturalem inclinationem ad motum circularem. Tandem, quæ sunt necessaria ad efficiendum motum circularem, ea omnia sunt in Cælo naturaliter, ergo etiam motus circularis est ei naturalis. Antecedens patet: quia adest figura orbicularis, adest grauitas, & leuitas, est substantia incorruptibilis carens contrario, quæ omnia requiruntur ad motum circularem faciendum. Franciscus Piccolomineus quoque libro de Cælo, cap. 34. ait Scotum dicere Cælum non esse procliuè ad motum, sed esse indifferens cum ad motum, tum ad quietem: quod falsum esse probare nititur, sed quia hoc non dicit Scotus, vt patet ex dictis, neque ipse Piccolomineus assignat locum, in quo hoc dicat Scotus, ideo rationes eius omitto. Pro intelligentia ergo opinionis Scoti & veritatis, sciendum est, quod motus localis duobus modis potest esse naturalis. Vno modo quia sit à principio naturali, absque consideratione termini ad quem est.

Pic.

Alio modo dicitur motus naturalis, quia tendit ad quietem in aliquo Vbi, vt motus terræ deorsum, est naturalis, quia tendit ad Vbi deorsum, vt ibi quiescat; ita quod distinctio in hoc consistit, quod motus esse naturalem cõtingit duobus modis; Vel ratione principij; Vel ratione termini. Tunc dico, quòd quando Scotus ait motum Cæli non esse naturalem, intelligit ratione termini, non ratione principij; quod conspicitur ex suo fundamento; ait enim, non esse naturalem, quia tunc haberet aliquod Vbi, in quo quiesceret, & à quo non posset moueri nisi violentè: clarum est autem, quod Cælum non habet aliquod Vbi determinatũ, in quo quiescat, non est ergo naturalis motus Cæli ratione termini: quia ad nullum Vbi inclinatur, vt ibi quiescat, & sic est neuter; ratione verò principij, nulli dubium est, quod motus Cæli est naturalis; neque hoc negat Scotus: nam in 12. Metaph. tex. 29. dicit, tres esse substantias, quarum duas, scilicet substantiam sensibilem, & generabilem, & sensibilem, & ingenerabilem pertinere ad Physicum: insensibilem verò, & incorruptibilem, ad Metaph. per substantiam autem sensibilem, sed æternam, intelligit Cælum, ergo cum concedat pertinere ad Physicum, & alibi concesserit corpus naturale esse subiectum in Philosophia naturali, sequitur, quòd iudicauerit esse corpus naturale; & consequenter eius motum esse naturalem, & hoc corpus in se habere naturam. Item concedit naturam esse principium motus passiuum, at in Cælo est principium passiuum motus, quia est aptum natum moueri motu circulari, ergo iudicauit in Cælo esse naturam, & illum motum esse naturalem, quia est conformis suæ inclinationi, & naturæ; quo ergo ad principium, motus Cæli est naturalis, nõ quod ad terminum. Hanc etiam esse mentem Scoti conspicitur: quia cum dicit Scotus respondendo ad vltimum principale, quod in Cælo est habitas quedam ad moueri circulariter, propter figuram sphericam; sed quod talis habitas non sufficit ad naturalitatem, ostendit apertè Cælum habere in se principium passiuum, & consequenter naturam, & motum Cæli circula-

No. 8.
dum.

larem:

Irem: hac ratione posse dici naturalem, sed ait non posse dici perfectè naturalem, quia omnis motus naturalis est ad aliquem terminum naturalem: hoc deficit motui Celi, & hinc de causa aïs, quod non est motus naturalis, seu licet ratione principij, & termini, seu solum ratione principij. Quod autem hac opinio Scoti sit vera, probatur. Et quod Celi motus nõ possit appellari naturalis absolute probatur: quia omnis motus naturalis habet motum violentum sibi oppositum, vt pateret nullum possumus assignare motum violentum in Celo, neque enim in motu circulari possumus assignare motum violentum, quia talis motus non est ad aliquod Vbi determinatum, ad quod accedendo mobile dicitur moveri naturaliter, & à quo recedendo, dicatur moveri violentè. Hinc patet solutio rationum Perreri, neque enim militant contra Scotum, sed sunt pro Scoto; quia probant motum Celi esse naturalem ratione principij, non ratione termini, vt dictum est: nos autem hoc concedimus. Per hoc idem patet ad omnes alias rationes; Pereandem patet ad rationes Francisci Piccolominei, Neque enim verum est quod Scotus asserat Celum non esse procliue ad motum; ait Scotus quod non est procliue ad aliquod Vbi determinatum, sed indifferens, vt diximus; ideo quæ dicit, nullius sunt valoris contra Scotum.

Ad rñnes I err.
Ad Picc.
Obiectio 1° 2° 3°.
Solu.

Sed contra hanc determinationem est communis obiectio, quia dictum est, quod in Celo non est materia, neque forma. Aristoteles autem 2. Physic. ait, quod natura dicitur de materia, & forma, ergo videtur, quod in Celo non sit natura, & quod consequenter motus Celi non sit naturalis ratione principij. Respondetur etiam communi responsione, quod natura analogicè dicitur de corporibus Celestibus, & subllunaribus, ideo sicut materia, & forma in mortalibus dicuntur natura, quia sunt principium passivum motus corporum corruptibilem, ita essentia, & quidditas corporis Celestis dicitur natura Celi, quia est principium passivum motus circularis in Celo; Sicut enim ex materia, & forma, in his inferioribus constituitur res naturalis habens talem, & ta-

lem inclinationem passivam, ita in Celo quidditas eius, cum sit simplex, per seipsam est determinata ad talem aptitudinem, & propensionem motus; non ergo debemus in Celo querere formam distinctam à materia, quæ Celum recipiat talem, & talem inclinationem, vt contingit in his inferioribus; sed ipsa quidditas solum per se habet talem propensionem. Ex quo etiam patet, quod in Celo (loquor de Orbe) nullum est principium actuum internum respectu motus, ad quem est inclinatum, & habet propensionem: sed principium est externum, id est intelligentia, & tamen Orbis per se dicitur naturale corpus, & habere naturam. Ex quo confirmatur, veram esse opinionem Scoti, quod natura est principium passivum tantum, non actuum, cum Celum dicatur habere naturam, & tamen habet solum principium passivum motus internum, non actuum, &c.

THEOREMA LXIV.

Substantiæ abstractæ præter primam sunt in genere.

Exponitur sententia Scoti, & declaratur propositio illa, aeterno, & corruptibili nihil est commune vniocum. Cap. I.

EX Theoremate, quod Deus non est in genere, patet quia de causa asserere debeamus secundas substantias esse in genere; Ratio siquidem est: quia illæ sunt finite, & licet sint necessariae secundum Philosophum, non tamen sunt necessariae ex se, sed ab alio, vt dicitur; Modo conceptus generis repugnat tanto conceptui infinito, & necesse ex se, vel conceptui de se indifferenti ad infinitum, & finitum ad necesse esse, & contingens esse, vt vidimus supra. Dicendum est ergo, illas esse in genere, & in genere Estantiæ: quoniam ens dividitur infinitum, & finitum, Substantiæ abstractæ præter primam, continentur sub ente finito, modo ens finitum dividitur in decem Prædicamenta per modos intrinsecos, & sic ens per se subsistens est Substantia, & primum Prædicamentum: Substantiæ abstractæ continentur sub

*Diff.
cul.
solut.*

tur sub hoc genere Substantiæ; quia, & illa per se subsistit; diuiditur postea Substantia, & in Substantiam corpoream, & incorpoream, Substantia incorporea continet Substantias abstractas & cepta prima, ita quod Substantiæ abstractæ sunt vna species Substantiæ, & sic continentur sub genere. Sed est difficultas, quia non videntur esse potentiales, neque compositæ, quomodo ergo sunt species? Respondetur, quod Substantiæ abstractæ limitatæ, non sunt compositæ ex re, & re, neque ex realitate, & realitate actualiter, sed tantum potentialiter (vt etiam sunt formæ actuales, licet diuersa ratione, vt infra patebit) quia vt inquit Scotus in 2. d. 8. q. 2. per totam, quælibet Creatura cū sit finita, licet actu non sit composita, tamen est composita potentia: quia habet entitatem cum priuatione alicuius gradus entitatis, quia nulla Creatura habet entitatem secundum totam perfectionē, quæ nata est esse entitas in se, quia tunc esset infinita, & ideo caret semper aliqua perfectione, & sic est componibilis; Substantia itaque quatenus est genus generalissimum, est potentialis, & est contrahibilis, & de facto contrahitur per has differentias esse actu compositam, & componibilem: ita quod Substantia alia est componibilis tantum, alia est composita actu: componibilis est Substantia incorporea, composita actu est Substantia corporea, quæ postea diuiditur in animatū, & inanimatū; & ita primæ species Substantiæ, & vt est genus generalissimum, sunt Substantia componibilis tantum, & Substantia composita actu. Thomistæ autem tenent etiam, quod secundæ Substantiæ abstractæ sunt actu compositæ ex actu, & potentia, licet ex esse, & essentia, vt patet ex Cæetano in libro de Ente, & essentia; sed alijs ostendimus, quod nõ differunt esse ab essentia, ideo nõ possunt esse compositæ actu, ex actu & potentia, & ex rebus realiter diuersis. Sed contra hanc determinationem est propositio illa Arist. 10. Metaph. Corruptibile, & incorruptibile differunt plus quam genere, quomodo ergo possumus dicere, quod substantiæ abstractæ secundæ sunt in genere; Hæc propositio debet exponi, & declarari ad

totalem cognitionē huius materie. Ideo Respondet 4. Sent. d. 6. q. 10. ad M. & aperte asserit, corruptibile, & incorruptibile differre quidem genere Physico, non autem genere Logico: ubi declarans hanc propositionem Arist. ex 10. Metaph. corruptibile, & incorruptibile differunt plus quam genere, ait, quod corruptibile, & incorruptibile, non possunt esse eiusdem generis Physici: quæ enim sunt talis generis, sunt transmutabilia, incorruptibile autem non est transmutabile: quia caret materia: immo differunt genere Physico, quia non conueniunt in mutabilitate, & transmutatione; causa huius est: quia non conueniunt in materia: sed inquit nihil prohibere quin conueniant in vno genere Logico, tale enim genus potest continere multa, quæ non pertinent ad idem genus Physicum, & exemplificat (vt patet) de Substantia, quæ continet corpoream, & incorpoream, & de Quantitate, quæ continet corporalem, & spiritualem. Hæc eandem sententiam defendit Antonius Andreas 10. Metaph. quæst. vltima. Hanc opinionem tuebant omnes Latini. Pro hac opinione adducta sunt fundamenta in Theoremate, quod Deus non est in genere, & præsertim, quia omne quod est potentiale, & componibile est in genere: secundæ Intelligentiæ sunt potentiales, quia licet actu non sint compositæ, sunt tamen componibiles non ex alio actu, sed ex alijs gradibus perfectionis: quia compositæ sunt ex positiuo, & priuatiuo; Sustinet itaque Scotus, quod Substantia quæ est genus generalissimum, est vniucum genus, & quod continet sub se Substantias æternas, & corruptibiles.

Ex altera parte Auer. in cap. super Porphyrium, & multis alijs in locis, & cū eo sui sequaces, vt Iandunus 10. Metaphys. quæstione vltima, & Zimara Theoremate 62. qui sequitur Iandunum, & Zabarella lib. 2. de Materia, cap. 15. qui Zimara sententiam in hoc approbat: tenent isti omnes, quod corruptibile, & incorruptibile differunt plus quam genere, & negant, quod Substantia prædicetur vniucum de æterno, & corruptibili, & innituntur huic authoritati Arist. ex 10. Metaph. corruptibile, & incorruptibile differunt plus quam

S. Tho.

*Tha.
86.*

*Ad
ner. 9
110. 11
obie-
tio-
nes*

plus quam genere. Vnde volunt, quod supremum genus vniuocum de Prædicamento Substantiæ sit corpus, quòd amplectitur solum Substantias compositas ex materia, & forma, & sic neque Intelligentia, neque Cælum contineret sub Substantia, tamquam sub genere vniuoco: sed Substantia respectu illorum omnium est genus multipliciter dictum, siuè analogum: & quia Scotus, & Latini exponunt, quòd differunt genere Physico, non genere Logico. Contra hanc expositionem, & sententiam sic arguunt.

Primò sic, Iandunus, & Zimara in præcitatis locis, si Arist. intelligeret de genere Physico, non de genere Logico, dum dicit, quod corruptibile, & incorruptibile differunt plus quam genere, sequeretur quòd ratio eius peteret principium, & nihil concluderet contra Platonem; Probatur consequentia: quia Plato dicebat, Ideam hominis, & hominem singularem, esse eiusdem speciei Logice; quia volebat, quod haberet eandem rationem, & definitionem vtrūque; sed nõ volebat quòd essent eiusdem generis Physici; quia ponebat Ideam sine materia, hominem verò singularem ponebat cum materia, & sic non volebat, quod essent eiusdem generis Physici. Modò Arist. arguit aduersus Platonem; quæ differunt genere, differunt etiam specie, corruptibile, vt hic homo, & incorruptibile, vt Idea, differunt plus quam genere, ergo differunt specie; ecce quod si Arist. intelligeret de genere Physico, Plato negaret illam propositionem, quod quæ differunt genere, differant specie, & Aristot. peteret principium, quia hoc est, quod probare debet Arist. scilicet, quod quæ differunt genere Physico, differant etiam specie Logica: quia Plato hoc non habet pro inconuenienti; at si dicamus Arist. intelligere de genere vniuoco, ita quod hic sit sensus, quod quæ differunt genere, id est in nullo vniuoco conueniunt, differunt etiam specie, corruptibile, & incorruptibile, differunt genere, neque in vilo vniuoco conueniunt, ratio eius est efficax; quia tunc sequitur, ergo corruptibile, & incorruptibile non sunt eiusdem speciei, quod est intentum Aristotelis in illa ratione.

Pro hac opinione adducit Zimara aliam rationem, quæ est hæc, ex 12. Metaph. tex. 26. Actus, & potentia sunt principia omnium decem Prædicamentorum: quia quæ sunt in Prædicamento, quandoque sunt in potentia, quandoque sunt in actu: quæ autem sunt quandoque in actu, & quandoque in potentia, sunt corruptibilia, & generabilia; ergo quæ sunt in Prædicamento, sunt solum res generabiles, & corruptibiles, ergo supremum genus vniuocum de Prædicamento Substantiæ est Corpus, quod continet solum Substantias generabiles, & corruptibiles.

Tertiò Zabarella in præcitato loco ita argumentatur, & probat, quod huiusmodi genus Logicum vniuocum, non detur quod sit distinctum re à Physico; arguit autem sic, genus Logicum siuè genus prædicabile, non potest esse vniuocum, nisi ei respondeat natura communis extra animam, vanus est enim ille conceptus, cui non respondet extra animam Natura communis: genus autem cui extra animam correspondet communis natura, est genus Physicum, ergo genus Logicum vel est idem re quòd genus Physicum, vel est figmentum. Tunc ad propositum. Cū æternum, & corruptibile, non conueniãt in aliqua natura communi extra animã, si enim aliquam participarent, illa esset materia, sequitur, quod non conueniant in aliquo genere vniuoco, & sic supremum genus vniuocum de Prædicamento Substantiæ est corpus, quod complectitur omnia inferiora corpora, & est illis vniuocum per materiam, quam omnia participant. His eisdem rationibus vtitur Franciscus Piccolomineus libro de Cælo, cap. 14.

Huius opinionis confutatio, & solutio rationum pro ea. Cap. II.

Contra hanc opinionem facile possu-
mus arguere ex dictis supra, liti enim negant Substantias abstractas esse in genere Substantiæ: sed neque illis esse aliquid commune vniuocum cum his inferioribus, quod plus est; ideo iisdem modis, quibus probatum est ens esse vniuocum Deo, & Creaturæ, Substantiæ, & Accidenti,

denti, similiter potest argui, quod Substantia dicitur conceptum vniuocum Substantijs abstractis, & mortalibus; sed specialiter nunc sic arguo. Isti concedunt quod Substantia, vt comprehendit sub se aeternam, & corruptibilem, est genus analogum, vt visum est ex Zimara, & Auerro: at tale analogum, vt probauimus in Theoremate, de vniuocatione entis, stat cum vniuoco, ergo si Substantia vt est genus analogum, continet sub se Substantiam aeternam, & corruptibilem, Substantia est genus vniuocum, & vniuocè dicitur de Substantia aeterna, & corruptibili.

Præterea, Omnis scientia est de vniuersalibus vniuocis, non de æquiuocis, & quæ non sunt vniuoca, non pertinent ad scientiam, de Substantia in communi ad aeternam, & corruptibilem est scientia, ergo Substantia in communi, est genus vniuocum, alioquin non esset scientia de illa. & hæc ratio vitari non potest contradistinguendo analogum ab vniuoco; Maior est Arist. vbiq; de eo enim quod non habet vnam rationem communem, non potest esse scientia; & idè si analogum non dicit vnam rationem communem, non est vniuocum, & de eo non potest esse scientia; si verò dicit vnam rationem, quæcumque illa sit, est vniuocum, vt diximus supra; Minor conceditur: quia Aristot. à 7. Metaph. vsque ad 12. multa differit de Substantia in communi, & maxime, cum ipsam diuidit ab Accidentibus, quam postea diuidit in tres species, scilicet in sensibilem, & corruptibilem, in sensibilem sed incorruptibilem, in insensibilem aeternam, & incorruptibilem.

Tertio principaliter in Theorematibus Logicis ostendimus, quod genus scientiæ necessariò est vniuocum, licet de Mathematica possint proteruiare, dicentes, quod ens est analogum, tamen de Mathematica hoc non potest dici, quæ est de Quantitate, quæ non est analogum, sed vniuocum. Præterea, sequitur secundum Zabarellam, quod omne genus vniuocum sit Physicum. Contra, si omne genus vniuocum est Physicum, ergo Substantia abstracta in nullo genere vniuoco conueniunt. Consequentiã est de se manifesta; Iustitias consequentijs probatur, quia quæ

differunt specie, conueniunt in aliquo genere, sed Substantia separate inter se differunt specie secundum Aduersarios, & omnes, in via Arist. vt suo loco dicam, ergo debent conuenire in aliquo genere. & hoc genus debet esse vniuocum quia species specialissima, continentur sub genere vniuoco, Substantiæ autem abstractæ sunt veluti species specialissima, ergo non omne genus est Physicum. Quarto, vniuocum est illud, quod includitur in suis inferioribus secundum nomen, & secundum rationem: sed Substantia includitur in Substantia aeterna, & corruptibili, secundum nomen, & secundum rationem, ergo Maior est Arist. Antepredicamentus, & vbiq; vbi de hac re loquitur. Minor probatur: quia per se existens, & non esse in alio, est conceptus, & ratio Substantiæ, hic autem conceptus est præter opus intellectus; quia per hoc distinguitur Substantia ab Accidente; at tam Substantia aeterna, quàm corruptibilis, per se existit, neque est in alio, tamquam in subiecto, ergo conceptus Substantiæ est vniuocè inclusus in illis. Quod autem conceptus Substantiæ in communi, sit genus, probatur: quia contrahitur per differentias, non per modos intrinsecos; quia aeternum, & corruptibile variant essentiam Substantiæ, neque sunt solum gradus, & modi intrinseci, vt gradus albedinis: sed habent rationem extrinseci, quia addunt vel variant essentiam, & faciunt aliam speciem Substantiæ, quod non verificatur de infinito, & finito contrahentibus ens, vt ostendimus in Theor. An Deus sit in genere declarando modos intrinsecos.

Ad rationes aduersariorum. Ad primam, multa essent dicenda: pro declaratione illius textus: sed pro nunc dico, quod ratio Aristot. optimè concludit contra Platonem, neque petit principium; & tamen intelligit de genere Physico: nam in principio illius textus ostendit, quod corruptibile, & incorruptibile opponuntur secundum potentiam, & impotentiam; quæ autem sic opponuntur differunt genere. Ex hoc in calce textus concludit, quod si datur species illa hominis aeterna, quam ponebat Plato, est impossibile quod sit eiusdem speciei, & rationis cum homine singulari,

Ad
aduer
sario
rum
rõnẽ.

Anglari, vt dicebat Plato; Ratio est: quia quæ differunt genere, differunt etiam specie, corruptibile, & incorruptibile differunt genere, vt supra ostenderit, ergo illa species æterna, quæ est incorruptibilis, non est eiusdem speciei cum homine singulari, qui est corruptibilis. Illa autem propositio super quam innitur ratio, scilicet, quæ differunt genere, differunt etiam specie, est per se clara, neque probatur ab Arist. quæ enim aliquo genere differunt, siue illud sit Physicum, siue sit Logicum, certum est quod non possunt esse vnus eiusdem speciei, quæ est distincta sub illo genere, in quo non conueniunt modo. Idea hominis, & hic homin, non conueniunt in genere Physico, huiusmodi ergo possunt esse idem in specie vna, quæ continetur sub illo genere Physico. Porro, si in tali specie conuenirent, etiam in tali genere conuenirent, hic autem homo est speciei animalis, quod est genus Physicum, ergo si Idea hominis est eiusdem speciei cum hoc homine, erit quoque ipsa species animalis, & sic conueniunt in genere Physico quoque. Vera ergo est propositio per se, quæ differunt genere, differunt etiam specie. Hac pro solutione presentis. Sed pro nobis facit ratio Aristot. in eo loco: probat enim in principio illius textus, quod corruptibile, & incorruptibile differunt solum genere Physico: quia differunt secundum potentiam, & impotentiam, sed quæ differunt secundum potentiam, & impotentiam in aliquo vniuerso genere conueniunt, scilicet in Substantia, conueniunt etiam in transcendentem, scilicet in ente, ergo.

Ad. Ad secundam rationem dico, quod Arist. ait quod actus, & potentia circumueant decem Prædicamenta, non quidem actus, & potentia realis: sed ait quod actus, & potentia circumueant omnia Prædicamenta secundum similitudinem, vt patet expressè in textu ibidem; & sic vult inferre, quod omnia quæ sunt in Prædicamento, constant ex actu, & potentia, vel reali, vel ex similitudine; Substantiæ corruptibiles constant ex actu, & potentia reali, substantiæ verò æternæ constant ex actu, & potentia secundum similitudinem, quia in illis est aliquid quod habet

rationem actus; & aliquid quod habet rationem potentia: quia constant ex priuatio, & negatio, vt dictum est. Ad tertiam rationem dico, quod supponit falsum: nempe, nullam naturam esse realem, & extra animam, à quâ possit sumi vniuersatio, & non sit Physica: hoc enim est falsissimum, vt ostendimus contra eius opinionem: Concedimus quidè, quod talis natura, quam ipse dicit, facit vniuersationem Physicam, at non propter hoc sequitur, quod non detur vniuersatio Metaph. siue Logica, quæ est per conuenientiam in aliqua vna natura reali extra animam seuinctam à motu, & mutatione, quam appellamus Metaph. siue Logicam, de qua tractat Metaphysica. Immo si talis vniuersatio non daretur, necessario esset tollenda de medio Metaphysica, &c.

THEOREMA LXV.

Substantia suscipit magis, & minus.

Exponitur quid sit suscipere magis, & minus, & varia aliorum adducuntur opiniones, & rejiciuntur. Cap. 1.

SCOTUS de hac re loquutus est plurimum in 3. Metaph. q. 3. sed adeo obscure, vt non parum sit laboris in inuestiganda eius sententia; aliqua etiam dicit 1. Sent. d. 17. q. 3. vt dicemus: sed quia magis proprie loquitur in 8. Metaph. ideo consideranda sunt ea, quæ dicit eodem octauo. Prius autem oportet declarare, quid sit suscipere magis, & minus; deinde videbimus quomodo Substantia suscipiat magis, & minus. Quo ad primum itaque; varia sunt opiniones, vt ipse in eodem 8. Metaph. dicit loco citato, & Antonius Andreas 8. Metaph. q. 6. & super Sex Principia, cap. vltimo; Aliqui enim dicunt, quod suscipere magis, & minus, est suscipere incrementum, & decrementum; quo ad subiectum, vel quo ad accidens, vel quo ad vtrumque. Hanc sententiam probat: quia illud dicitur grauius, siue magis graue, quod habet maiorem grauitatem extensiuè, id est maiorem quantitatem grauitatis. Sed hæc opinio est falsa; & reprobat ab An
dore

Quid sit suscipere magis, & minus?

1. 78.

ctore Sex Principiorum: quia tunc eadē substantia numero, suscipiet magis, & minus: quia eadem substantia numero, augetur, & diminuitur, vt Antonius est maior cum est vir, quàm cum erat puer: quod tamen negatur ab Arist. in Prædicamentis. Item, quia quantitates solæ per se suscipiunt magis, & minus: quia illæ per se crescunt, quod tamen negatur ab Arist. cùm in capite de Quantitate, tùm in capite de Qualitate. Item tunc maius album esset albius, quod est falsum, vt patet experientia. Aliqui alij dicebant, quod suscipere magis, est magis recedere à contrario, suscipere minus, est admisceri contrario multum; adeo quod dicebāt, solum inter contraria reperiri susceptionem magis, & minus; & hanc opinionem videtur sequi Ammonius in Prædicamentis, c. de Substan. Sed hæc opinio improbatur: quia lumen in medio suscipit magis, & minus, & tamen nullum contrarium miscetur sibi; similiter virtus intenditur, & remittitur absque admixtione vitij. Aliqui alij dicebant, quod suscipere magis, & minus, est, formam habere, esse in subiecto secundum maiorem, & minorem dispositionem eius, remanente essentia eius immutata. Hęc opinio est D. Thomæ, prima secunde, q. 52. artic. 1. & 2. vbi aperte ait, quod forma secundum se remanet immutata: sed dicitur suscipere magis, & minus, secundum quod participatur à subiecto in maiori dispositione, vel minori, & hæc est opinio, quam refert Scotus 1. Sent. quæst. vltima, distinct. 17. post V. V. vbi loquitur de augmento Charitatis.

Pro hac opinione est auctoritas Arist. 8. Metaph. qui ait, quod formæ sunt sicut numeri, id est in se indiuisibiles. Sunt etiam aliæ rationes, quas infra adducam ex Scoto pro eadem opinione; per easdē enim rationes tenet D. Thom. quod nulla forma neque Accidentalitatis, neque Substantialitatis suscipiat magis, vel minus secundum participationem graduum formarum, sed solum ratione receptionis in subiecto.

Contra hanc sententiam arguit Scotus primo Sent. distinct. 17. q. vltima. Primò sic. Contraria in summo sunt impossibilia in eodem, sed in gradibus remissis non sunt impossibilia, ergo necesse est quod hoc proueniat ex aliquo, quod est in contrario, dum est intensum in summo, quod non est in contrario, dum est in esse remisso; quia aliter essentiam impossibilia in esse remisso, subinfert: sed illa impossibilitas non est habitudo ad subiectum, neque ex habitudo ad subiectum: prior enim est impossibilitas formarum in se, quam sit formarum in subiecto recipiēte: quia enim sunt impossibiles in se, ideo sunt impossibiles in eodem subiecto, non è conuerso. Ex his deducit, ergo illud, quod est ratio impossibilitatis in formis intensis oppositis, est aliquid posituum in eis secundum se, non in ordine ad subiectum, & consequenter quando in eis sit remissio, vel intensio, sit respectu alicuius intrinseci ipsarum formarum, non ratione dispositionis, & esse quod habent in subiecto: illud autem intrinsecum postea nil aliud esse potest, nisi gradus ipsarum formarum.

Si forma est indiuisibilis, dat subiecto esse indiuisibile, & indiuisibiliter: non enim subiectum est tale secundum formam, nisi quia forma est talis in seipsa, ergo si forma est talis, quod in ipsa secundum se non sit aliqua maioritas perfectionis, & non habeat varios gradus perfectionis in se, nec subiectum secundum eam dicitur magis tale.

Præterea, quæro de illa dispositione, vel esse, an sit idem realiter; quod forma illa, vel non: si idem, ergo sicut illa dispositio, & esse recipit magis, & minus, & habet varios gradus, etiam illa forma secundum essentiam recipiet magis, & minus, cum idem sint. Si est quid diuersum, quæro de illo vtrum secundum suam essentiam suscipiat magis, & minus, si sic: habeo propositum, scilicet, quod suscipere magis, & minus, contingit secundum essentiam. Si dicas non, sed per aliud, ergo dabitur processus in infinitum, quia eodem modo quæram de illo alio. Præterea, Habito termino in ratione termini, cessat motus; quia habitibus præsentibus, cessat motus, & generatio, vt habetur ex 1. de Generatione; sed per te in principio calefa-

1. 73.

2. opi
nio.Rej-
oisur.3. opi
nio.D.T.
opin.

1. 73.

3. 73.

4. 73.

Rej-
oisur.
1. 73.

calefa-

calefactionis habetur tota caliditas secundum rationem, quæ est terminus calefactionis, ergo in principio calefactionis cessabit motus. Probatur Minor, quia in principio calefactionis est aliquid de essentia caloris: si ergo essentia caloris non suscipit magis, & minus, sequitur, quod in principio erit calor perfectissimus secundum modum, quo est terminus, quia iam adest essentia caloris tota; Hæc autem conclusio est falsa, & contra sensum: quis enim non uidet, quod caliditas augetur semper magis, & consequenter essentia caloris recipit magis, & etiam minus.

Cai. Caietanus, prima secunde, quæ. 83. artic. 2. nititur defendere D. Thomam, & ait Scotum putare Diuum Thomam dicere duo. Primum, quod formæ intenduntur propriè, & remittantur secundum habitudinem ad subiectum. Secundum est, quod res illa, quæ est forma, quando intenditur, & remittitur, nihil sibi reale acquirit absolutum, vel disperdat, sed solum aliquid in ordine ad subiectum; & ait, quod hoc secundum dictum, secundum veritatem non est D. Thomæ, sed solum primum; Sed quilibet, vel cæcus poterit iudicare, an hoc dicat D. Thomas, vel non: nam apertè D. Thomas in illis duobus articulis ait, quod forma secundum se, non mutatur: quia formæ non fit additio, sed solum in forma fit additio secundum materiales dispositiones; & adducit rationem in secundo articulo: quia si fieret additio, vel subtractio ex parte formæ, hæc additio, vel subtractio mutaret speciem. Item, primum dictum includit necessariò secundum; & quia dicit, formæ intenduntur tantum secundum habitudinem ad subiectum: ecce, dicitur tantum, ergo nullo alio modo.

Resp. Ad primam rationem autem Scoti solum responderi Caietanum, primò negando ad 1. Antecedens, scilicet, quod contraria remissa se compatiuntur in eodem subiecto; ait enim, quod semper pugnant proportionabiliter, sicuti faciunt quando essent in summo, quod si maneat in mixto simul, hoc est propter formam mixti.

2. resp. Secundò responderi, dato Antecedenti Consequentia illa non valet, quæ etat; ergo hæc repugnantia competit illis contra

Phil. Nat. 10. D. Scoti.

rijs absque habitudine ad subiectum; ratio est: quia illa impossibilitas competit formis in ordine ad subiectum, quia habitudine formæ ad subiectum, præcedit impossibilitatem illorum graduum inter se.

Sed hæc defensio est inanis; Primò patet quod Antecedens est verum, licet enim in mixto contraria sibi contrariantur: tamen certum est, quod in mixto simul manent, & se compatiuntur in eodem subiecto, quod tamen in esse summo fieri non poterat; & hoc sufficit nobis.

Secunda responsio est falsa; quia iam ostendi contra Caietanum in Materia de principio indiuiduationis animæ intellectiue, quod illa participabilitas, vel commensuratio formæ ad subiectum materiale, non est principium constitutum talis formæ, & consequenter talis participabilitas, non est prior gradibus formæ, & consequenter naturaliter tales gradus, ut est impossibilitas eorum ad inuicem, ut latè dixi in Materia de indiuiduatione substantiæ materialis.

Præterea non soluitur ratio; quia impossibilitas formarum contrariarum est propter gradus, qui in summo non se compatiuntur in eodem subiecto, sed cū remittuntur, se compatiuntur, ergo in illa remissione non fit variatio tota solum in dispositionibus formæ subiecti, sed fit quoque variatio in gradibus formæ, quia aliqui illorum disperduntur, ergo remissio non fit solum ratione participationis, & dispositionis formæ in subiecto, sed secundum essentiam ipsiusmet formæ in qua fit deperditio graduum.

Aliqui alij dicunt, quod suscipere magis, & minus, prouenit à maiori, vel minori radicatione formæ in materia, ita quod ipsa formæ per se non intenditur in essentia, sed dicitur esse magis, vel minus, quantum magis, vel minus radicitur in subiecto. Sed hæc opinio neque ipsa est vera: quia illa radicatio, vel est quid distinctum ab ipsa forma, vel non: si non est quid distinctum, habeo intentum; quia si cuti radicatio est maior, vel minor, ita illa forma. Si est quid distinctum, tunc quero, vel est quid absolutum, vel quid respectiuum; si quid absolutum, habeo in-

tentum: quia illud est forma aliqua, & habet magis, & minus; si est quid respectivum, similiter est forma, relatio est forma accidentalis, & sic forma secundum essentiam habet varios gradus. Præterea, sequeretur stante hac opinione, quod ubi forma est magis radicaliter, ibi subiectum sit magis tale: sed hoc est falsum; probatur falsitas Consequentis: quia verendum quandoque est rubicundior aliquo homine naturaliter rubeo, & tamen in eo est minus radicaliter rubor, quam in alio, qui est sanguineus naturaliter. Dicant etiam Medici, quod febris Hæctica est magis radicaliter, quàm Tertiana, & tamen Tertiana est magis intensa. Aliqui alij, ut Auctor Sex Principiorum dicunt, quod magis, & minus, est per accessum ad terminum, vel ad formam, à qua aliquid denominatur; quod enim propius accedit ad illam formam, dicitur magis, quod autem magis recedit, dicitur minus; Supponit autem, quod illa forma accidentalis, quam aliqua subiecta recipiunt, habeat non in impositum ab ultimo suo gradu perfectissimo, & ita vult, quod illud dicatur album, quod est perfectissimum, & purissimum album; per album itaque intelligitur albedo in perfectissimo gradu, illud subiectum ergo, quod propius accedit, & de pluribus gradibus albedinis participat, dicitur suscipere magis, & quod remotius nomen imponitur, ut supponit ab ultimo gradu formæ, ideo dicit, quod illud recipit magis, quod propius accedit ad rationem nominis: quod minus recedit, suscipiet minus. Hæc positio videtur falsa tantum quo ad id, quod supponit, scilicet quod impositio nominis fiat ab ultimo gradu formæ: tunc enim nihil esset album albedine, nisi albißimum; nam si nomen album imponitur ab ultimo, & perfectissimo gradu albedinis, significat tantum perfectissimam albedinem in subiecto; subiectum ergo album remissè, non poterit dici album; tamen in re, est vera: quia admittit gradus in formis accidentibus, & ait subiectum recipere magis, & minus, cum recipit plures, vel pauciores gradus illius formæ.

eodem 8. loco citato, & 1. Sententiarum distinct. 17. quæst. vltima, quæ est, quod suscipere magis, & minus in quacumque forma, quæ sit apta suscipere magis, & minus, siue sit Substantialis, siue Accidentalis, est esse maius, vel minus alio, non maioritatem molis, sed maioriâ perfectionis in natura rei, siue in complemento perfectionis: vel esse maius in potentia, siue in vigore actionis. Prima dicitur naturalis bonitas; Secunda naturalis vigor: adeo, quod illud est magis, quod habet maiorem bonitatem naturalem, vel maiorem vigorem naturalem: sed hoc secundum se quitur primum; ubi enim est maior bonitas naturalis, siue, ubi est completior ratio perfectionis nature rei, ibi etiam est maior vigor. Ex qua sententia apparet, quod secundum Scotum, uti etiam fateatur Antonius Andreas super librum Sex Principiorum, capite vltimo, forma omnis specifica habet quandam latitudinem in gradibus, ita quod in se continet multos gradus perfectionis naturalis, & propter hoc participatur ab indiuiduis secundum magis, & minus: quia vnum indiuiduum participat illam secundum aliquos gradus, aliud secundum plures: & propter hoc datur magis, & minus in indiuiduis; quod si in quidditate, & illa forma specifica non darentur illi gradus, non posset esse magis, & minus. Dat exemplum in 1. Sententiarum distinct. 17. quæst. vltima, littera x. Sicut quantitas molis si per impossibile non haberet inclinationem ad subiectum, per se esset maior, vel minor, absque alia habitudine ad subiectum. Vnde hic notandum est, ut infra etiam dicemus, quod in forma, & quidditate specifica sunt isti gradus prædicti, quod sunt gradus indiuiduales, sed in illa non dantur varij, nec plures gradus specijfici, immò si plures essent gradus specijfici, non esset vna species, sed plures: quia quilibet gradus specijficus constituit speciem, sicuti quælibet vnitas addita numero, variat numerum; & aliam speciem constituit; sed in ea sunt plures gradus perfectionis, quos indiuisibiles nomenominamus, & illud indiuiduum, quod plures continet, est magis, & quod minus habet, dicitur minus. Sic ergo patet, quid sit suscipere magis, & minus.

2. rñ.

3. rñ.

Alia
rum
opin.Rej-
ctur.Notã
dum.Opin.
Scotti.

Tandem est sententia propria Scoti in

Opinõ

Opinio Scoti, an substantia suscipiat magis, & minus. Cap. 11.

Opin. Scoti.

Hls præmissis, oportet determinare principalem dubitationem, an scilicet forma substantialis suscipiat magis, & minus, de forma accidentali non est vt differamus: quia ex dictis in præcedenti cap. patet, ipsam suscipere magis, & minus: quod & omnes concedunt, licet differerent in modo positionis; de suscipere magis, & minus loquitur Scotus in 1. Sententiarum, dist. 17. q. vltima, & inde, sed in communi loquitur, tam de forma Accidentali, quàm de Substantiali, immò magis de Accidentali. Quo autem ad formam Substantialem (loquimur de forma Substantiali, quia si forma Substantialis suscipit magis, & minus, consequenter etiã Substantia suscipit magis, & minus) loquitur in 8. Metaph. q. 3. loco citato, & in additionib. & ante additiones, vbi Scotus ponit tres Cõclusiones: Prima est in initio quæstionis, & est, quod si accipiatur Substantia in communi, & pro quidditate, Substantia non suscipit magis, nec minus: quia ei, vt sic, non competit suscipere magis, & minus: sed quatenus est in indiuiduis tantum; Si vero consideratur quatenus participatur ab indiuiduis, tunc ponit duas Cõclusiones. Prima est, quod vna forma Substantialis est maior alia eiusdem speciei, & intelligit quod sit maior maiori perfectionis id est, est magis Substantia alia forma eiusdem speciei. Et hanc Cõclusionem vniuersaliter sustinet cum Henrico contra Auerroem, de quarumque forma Substantiali, Auerroes enim eam sustinet tantum in formis elementorum.

2 cõ- cluf.

Secũda Cõclusio est, quod eadem forma numero, nõ intenditur, neque remittitur, quã Cõclusionem etiam sustinet cũ Henrico cõtra Auerroem, qui sustinet aliam quam formam Substantialem eandẽ numero intendi, & remitti, vt patet de formis elementorum. Quo ad primam Cõclusionem secũdi membri, distinctionis, in eodem loco ait Scotus, nullam esse rationem cogentem pro, nec contra: tamen ipse magis adhæret cõclusioni positæ,

quam oppositæ, & rationes pro ea adducit.

Primò sic. Pro ea Cõclusionione est articulus secundus Parisiensis, igitur de intellectu, & cætera, sed hoc cogeret apud Theologos, non Philosophos.

Secundò adducit vnã rationem efficacem, quæ est. Quodcumque aliqua vna Substantia numero eiusdem speciei habet aliquam qualitatem conuenientem necessitati speciei intensiorem, quàm alia forma eiusdem speciei, forma prioris Substantiæ est perfectior, & consequenter magis Substantia, quàm forma secundæ Substantiæ habentis minus intensam qualitatem: sic est, quod vna Substantia numero eiusdem speciei, habet qualitatem necessariò consequentem speciei intensiorem tamquam alia forma eiusdem speciei, ergo illa est perfectior, & magis Substantia alia. Minor probatur inductio: quia vnum indiuiduum ignis, est calidius alio indiuiduo ignis, quantitate materiæ eadem vtrinque existente, & vnum indiuiduum vini, & carnis est dulcius alio indiuiduo eiusdem speciei, & sic de alijs. Maior patet ex duobus suppositis. Primũ, quod qualitates emanant ab illa forma Substantiæ excluso quocumque alio extrinseco agente, vt patet de frigiditate aquæ: nam cum frigiditas aquæ per contrarium remittitur, si postea Substantia illa aquæ sibi relinquatur, redit ad pristinum statum, & gradum frigiditatis, ergo videtur, quod causa efficiens reditus frigiditatis, non sit alia, quàm forma Substantialis aquæ. Secundum suppositum, Causa naturalis non impedit, agit secundum vltimum potentie. Ex his duabus propositionibus sequitur, quod si qualitas producta ab vna Substantia eiusdem speciei, sit minus intensa qualitate proueniens ab alia Substantia eiusdem speciei, etiam forma Substantialis imperfectior, & minus substantia, quia præstantia effectus arguit nobilitatem cause, maximè quando agunt cause secundum vltimum potentie suæ, & non sunt impeditæ, & sunt in suo esse quieto, & non pugnant cum contrario. Hoc autem etiam fatetur D. Thomas 1. parte Summæ, quæst. 87. art. 7. ait enim, quod corpus quanto est perfectius dispo-

fitum, tanto meliorem fortitur animam. Ecce quod ponit magis, & minus ex parte animæ, non in ordine solum ad corpus: ubi videtur contradicere sibi in 1.2. quæst. 52. art. 1. & 2. dicat quidquid velit Caietanus, alibi enim illam commendationem confutauimus, & etiam confirmatur per articulum allegatum; quid autem valeat responsiones aliorum ad hoc, infra considerabimus.

Alias rationes adducit Scotus pro hac Conclusionem in principio illius questionis: sed quia illa non concludit magis, & minus in Substantia, sed diuisibilitatem subiecti, vt dixi in Theoremate, quod non datur minimus motus, ideo illas omitto, aliter arguendo sic.

Ex Arist. 8. Metaph. textu 10. habetur, quod Substantia, quæ est secundum speciem, non suscipit magis, & minus, sed si quidem in materia; quæ auctoritas est clarissima, ibi enim comparat formas numeris, & ait, quod sicut numerus non habet magis, vel minus, ita Substantia, quæ est secundum speciem non suscipit magis, vel minus, sed quæ, cum materia; quod autem intelligat hoc, patet: quia intelligit Substantiam secundum esse indiuiduale, siue secundum quod recipitur in indiuidua, hæc enim est Substantia in materia, non abstracta à materia; Hoc modo igitur Substantia suscipit magis, & minus, quia recipitur in indiuidua secundum magis, & minus.

2. ed. cl. p. bair
 Quo verò ad secundam conclusionem tenet contra Auerroem, scilicet, quod eadem forma substantialis numero, non suscipiat magis, vel minus, nec intendatur, vel remittatur; & probatur ab eo sic, ex eo dem medio ferè. Si remissa qualitate remittatur forma substantialis, igitur a motu contrario remittente, nulla est causa intransfeca redeundi ad gradum intensum, vt pnta est aqua in summo frigida, accedit ignis, & remittit frigiditatem quæ per quinque gradus, deinde cessat agere, tunc est manifestum, quod aqua redit ad pristinam frigiditatem scilicet ad gradum intensum: modo si forma substantialis aquæ tunc remissa fuisset, quando illa frigiditas est remissa, manifestum est, quod aqua non potuisset redire ad gradum in-

tensum in summo, quia forma substantialis, quæ remansit tunc, non potest ultra suas vires, & sic nõ potest producere qualitatem intenfiorem, quia illa non est sibi proportionalis: illa etiam forma remissa non potest esse principium sufficiens, nulum ergo erit principium effectuum redditus illorum quinque graduum ablatorum, oportet ergo dicere, quod eadem forma substantialis numero non intenditur, neque remittitur. Confirmatur: quia cum aliqua qualitas innaturaliter est intensa per contrarium præsens, vt cum aer calefit contra gradum naturalem suum, non est dicendum, quod tunc forma aeris intendatur: quia a motu igne, non daretur causa intrinseca, per quam aer rediret ad perfectum calorem remissum, & tamen videmus, quod ablato igne agente extrinseco, & relicto aere sibi, redit ad calorem naturalem, hoc autem est clarissimum de forma animalium, scilicet, quod nulla intenditur, neque remittitur, de quibus est articulus in speciali. Tertia est auctoritas Arist. 5. Physic. ubi negat motum in substantia; & concedit illum in qualitate, non negat autem motum in substantia penes partem mobilis: quia sic generatio est successus, vt ostendimus supra Theor. 37. & 6. Physic. ergo negat motum penes partes, vel partibilitatem formarum.

Hic nota, quod Antonius Andreas in hac Conclusionem non est cum Scoto, sustinet enim in Prædicamentis, capite de Substantia, & in 11. Metaph. q. 1. quod eadem substantia numero, non omnis, sed aliqua intenditur, & remittitur, & maxime de formis elementorum, & in animalibus hoc sustinet: & ita est cum Auerroem: immo plus dicit, quàm Auerroes, sed rationes, quas pro se adducit, illas eadem adducit Scotus, & soluit, vt videbimus infra.

Notandum est etiam, quod in his dictis videtur contradicere; nam diximus supra, quod in forma substantiali, non sunt gradus, sed in forma accidentalibus; deinde diximus, quod suscipere magis, & minus est participare magis, vel minus gradus perfectionales formæ, ergo si forma substantialis non habet gradus, nõ potest suscipere magis, vel minus. Ad hoc respondetur, quod non negamus omnino esse gradus

Ant.
An-
Aras
Arise
sic à
Scoto

Not.

gradus in forma substantiali, immò illos admittimus, nèpè individuales, vt supra diximus in 1. Conclusionem de forma substantiali: sed negamus gradus eo modo, quo sunt in forma accidentali; forma enim accidentalis paulatim inducitur per gradus, vt patet de caliditate in aqua, & secundum illos gradus est in continuo fluxu; non sic est de forma substantiali, quia tota simul in instanti inducitur, neque eum est inducta, & generata, modo intenditur, & modo remittitur, vt forma accidentalis; attamen non propter hoc sequitur, quod in generatione individuali vna forma non recipiat plures gradus perfectionales altera, & hinc fit, quod suscipit magis, & minus.

Rationes Aduersariorum contra primam Conclusionem Scoti; & responsio ad fundamenta Scoti; & eorundem solutio, & consultatio. Cap. III.

D. T.
rōnes

Diuus Tho. 1. 2. quæst. 52. art. 1. & 2. videtur negare, quod forma substantialis suscipiat magis, & minus: sed hoc dicit in sensu 2. conclusionis, asserit enim ipse quoque, formam substantialem suscipere magis, & minus. Quod confirmatur ex 1. parte, quæstione 85. articulo 7. vt supra diximus; sed est diuersus à nobis, quo ad modum: sustinet enim, quod forma substantialis suscipiat magis, & minus ratione dispositionis in subiecto, quod supra consultauimus. Hoc etiam intendit Iauellus in 8. Metaph. quæst. 6. si rectè nota ueris. Eandem sententiam sequitur Mercenarius in suis Dilucidationibus. Pro hac opinione præter rationes supra pro D. T. adductas, sunt istæ. Art. 8. Metaph. textu 10. habet, quod formæ sunt sicuti numeri quò ad hoc, quod si numero addatur vnitatis, variatur numerus, vt si addatur vnitatis denario, fit vndenarius, & binarius, fit ternarius: ita forma substantialis si ei addatur aliquis gradus, vel detrahatur, variatur essentia, & natura eius, ergo forma substantialis non suscipit magis, vel minus. Secundò, Arist. 10. Metaphysicæ penult. textu 25. dicit, quod differentie formales mutant speciem, at si essent gradus in essentia formæ substantialis,

tunc illi gradus essent differentie formales, ergo si addatur gradus formæ variatur species eius. Tertio Porphyrius dicit in capite de Differentia, quod differentia formalis non suscipit magis, nec minus, ergo.

Quartò, Auctor Sex Principiorum ait, quod forma est consistens in simplici, & inuariabili essentia.

Quintò, Ex Iauello 8. Metaph. quæst. 6. quodlibet indiuiduum constituitur in esse per formam indiuisibilem, ergo illa non habet varios gradus, ergo illa non potest suscipere magis, & minus.

Archangelus aliam adducit. Aristor. in Predicamentis dicit, quod Substantia non suscipit magis, & minus, ergo. Neque ualeat respondere, quod verum est dictum Aristotelis quò ad esse specificum, non quò ad esse indiuisibile, quoniam ibi Aristotel. intendit per illam proprietatem demonstrare, quod substantia differt ab accidente per hoc, quod accidens suscipit magis, & minus, substantia uero minime, sed accidens non suscipit magis, vel minus quò ad esse specificum, sed quò ad esse indiuisibile, quia vt ibi ait Aristor. hic homo est magis albus alio homine: si ergo intelligatur Aristoteles quò ad esse specificum, non habebit Aristoteles intentum suum. Addunt aliam auctoritatem Aristor. in 1. de Anima, text. 65. ubi ait Philosophus, quò intellectus est incorruptibilis, & quod si corrumperetur, maxime corrumperetur ab illa debilitate, quæ est in senio; hoc autem ait non contingit: sed sibi accidit, sicuti virtuti sentienti, & potentie visive, quæ quidem non minuitur quò ad substantiam, neque remittitur: sed si quid prima patitur, ita vt deterius operetur, id sibi contingit ratione organi malè dispositi, vnde si senex acciperet oculum iuuenis, videret vt iuuenis. Ex hoc loco habet Philosophus, quod sensitiua se habet veluti intellectiua, quò ad intendi, & remitti: at hæc secundum Scotum est indiuisibilis omnino, ergo forma substantialis non suscipit magis, nec minus, tam quò ad esse specificum, quam quò ad esse indiuiduale. Ex his ad rationem Scoti respondet.

Ad primam dicitur, quod vnus ignis est magis, vel minus intensus alio, non pro-

pter formam ignis magis, vel minus intentam, sed propter materiam, & propterea cum dicitur remissio effectus denotat remissionem cause, negant hoc: quia dicunt, hoc prouenire ratione materie, vel dispositionum subiecti.

Ad 2. Ad secundam ex Arist. 8. Metaph. tex. 10. dicitur, quod non concludit formam suscipere magis, vel minus: sed tantum, quod vna forma est perfectior altera: sed ratio non assignatur ab Arist. Archangelus autem dicit, quod ibi Arist. non loquitur affirmatiue, sed sub conditione, vt sit sensus: Forma substantialis non suscipit magis, vel minus, sed si susciperet vno pacto, tunc susciperet in materia, sed nec hoc, nec illud suppleendum est, ergo non valet illa auctoritas pro Scoto.

*Reij-
citur
opin.
addu-
na.* Verum quod ita opinio sit falsa, patet ex rationibus Scoti adductis, que non soluntur per responsiones illas, primum argumentum Scoti manet in suo robore: quia materia habet esse à forma, & materia in composito est talis conditionis: quia forma dat ei tale esse, ideo si operatio in diuidui vnus est perfectior, quam alterius, hoc non est ascribendum materie, sed forme: quia forma dat esse, nec potest a materia, sed materia à forma. Nec est dicendum, quod proueniat propter dispositiones in materia, quia dispositiones consequuntur formam, ergo non sunt contraria forme. Maioritas ergo intentionis, vel remissionis non est ascribenda dispositionibus, sed forme, que est causa prima.

2. 78. Præterea, illæ dispositiones, que sunt in materia, non sunt contrariæ forme, quia contrariæ forme ad aduentum nouæ forme recedunt, ideo non possunt impedire operationes forme inductæ de nouo.

Secunda ratio similiter manet in suo robore, dictum est enim quod substantia non potest dici suscipere magis, vel minus ratione materie, sed ratione forme. Responsio Archangeli est mera fictio: quia patet legenti textum, quod Arist. affirmatiue loquitur, ait enim [Et quemadmodum nec numerus habet magis, nec minus, nec que secundum speciem substantia, sed si quidem cum materia] Ecce ait, sed si quidem cum materia, loquitur ergo affirmatiue.

Præter rationes adductas pro opinione Scoti, opinio aduersariorum impugnatur sic. Ipsi admittunt, quod vna forma intensus operatur alia, quod etiam experientia patet: sed confugiunt ad modum suspensionis, dicentes hoc prouenire propter materiam & dispositiones eius, ideo hoc eorum fundamentum est confutandum. Et quidem contra illud sunt illa duo argumenta superius secundo capite facta contra D. Thomam, desumpta ex Scoto in primo Sententiarum, dist. 17. q. vltima.

Sed præter illa, adhuc ex eodem loco argumentor. Forma huius ignis, & huius, sunt forme eiusdem speciei, species secunda se totam habet dispositiones eiusdem rationis in susceptiuo, ergo omnia in diuidua illius habent dispositiones eiusdem rationis, & sic vnum in diuiduum non habet maiorem dispositionem altero, cum sint eiusdem speciei, & tamen vnum in diuiduum est magis intentum, vel remissum altero, ergo maioritas, vel minoritas non prouenit ex dispositionibus, sed ex gradibus formarum. Secunda propositio probatur: quia data veritate eius opposita, sequeretur, quod quando lignum est dispositum ad recipiendum hoc indiuiduum ignis, non esset dispositum ad recipiendum aliud indiuiduum ignis eiusdem speciei, quod tamen est ridiculum; quia cum lignum est calefactum ad gradus debitos, recipit indifferenter hanc, vel illam formam ignis. Secundo. Si præcedant tales dispositiones ad magis, & minus, tunc non erit vnus motus ab intenso ad remissum, quod est absurdum. Consequentia probatur: quia nihil mouetur ad remissum, nisi quatenus habet dispositionem istam conuenientem receptioni remissi: non potest autem hæc dispositio haberi nisi per motum factum in hac dispositione, adeo, quod intercedit motus factus in illa dispositione, ergo motus ab intenso ad remissum non esset vnus motus, sed duos. Idem dicendum de motu à remisso ad intentum.

Contra eandem opinionem habes rationes apud Gregorium de Arimino, 1. Sent. dist. inc. 17. & apud Baconum 1. Sent. distinct. 14. sed prima ratio adducta contra responsionem aduersariorum ad primum Scoti est validior omnibus, quia

v. 18
auso
ris.

argui
tur op
pino.

est fundamentum huius positionis.

ad 1. *ad uer*
fario
rum. Ad rationes aduersariorum. Ad primam Formam sunt sicut numeri, etiam dicitur quod forma substantialis accepta pro quidditate, vt abstrahit ab indiuiduis, nō suscipit magis vel minus, sed forma substantialis vt participatur ab indiuiduis suscipit magis, & minus, vt dictum est, Auctoritas intelligitur primo modo, non secundo.

ad 2. Ad secundam per idem Responderetur quod est verum de gradibus quidditatis, id est de differentijs specificis, quæ variant speciem, non de gradibus indiuidualibus, qui non variant speciem, vt dictum est.

Ad 3. Ad tertium dicitur eodem modo.

Ad 4. Ad quartum de Auctore Sex Principiorum dicitur, quod probat formam esse indiuisibilem, quo ad quantitatem motus, non quo ad quantitatem perfectionis; nos autem loquimur secundo modo, non primo. Ad rationes Mercenarij patet per secundam distinctionem infra assignandam.

Ad 5.
nes.

Mercenarij.

Ad 1.

Ad primam dico, quod Arist. in Prædicamentis ait, proprium esse substantiæ non suscipere magis, vel minus motu continuo; non tamen negat quin suscipiat magis, & minus motu indiuiduali, seu indiuisibili, vt dictum est; & iuxta hoc Aristot. ponit differentiam inter substantiã, & accidens, adeo quod est sensus Arist. in Prædicamentis, quod substantia non suscipit magis, vel minus motu continuo, vt facit accidens; vnde exemplificat, Socrates non est magis, homo nunc, quam prius, quia habet semper idem esse, quod à principio habuit, sed bene est modo magis albus quam prius, quia accidens motu continuo intenditur, & remittitur; His tamen non obstantibus Plato potuit habere perfectiorem formam in generatione, quam Socrates.

Ad 2. Ad secundam auctoritatem ex 1. de Anima textu 65. dico, quod nihil aliud probat, nisi quod forma substantialis non suscipit magis, vel minus motu continuo, & ideo est ita perfecta in puero, quam in senne, quod concedimus; sed propter hoc nō auferretur, quin in motu indiuiduali suscipiat magis, & minus.

Sed pro breui, & dilucida solutione rationum in contrarium adductarum, & adducendarum, & pro declaratione auctoritatum Aristot. notandæ sunt duæ distinctiones. Prima est, quod substantia duobus modis accipi potest; Vno modo pro quidditate, vt abstrahit à suppositis, & indiuiduis; Alio modo potest accipi substantia pro quidditate, vt includitur in indiuiduis; substantia primo modo considerata nō suscipit magis, nec minus, quia quodcūque additur quidditati, est differentia specifica, quæ variat quidditatem contra hendo illam, & ideo hoc modo non suscipit magis, nec minus. Secundo modo, quidditas substantiæ suscipit magis, & minus, quia hoc indiuiduum perfectius habet naturam specificam, quam aliud.

Secunda distinctio est, quod aliter contingit suscipere magis, & minus in Accidentibus, & aliter in Substantijs, quia in Accidentibus magis, & minus inducitur motu continuo; nam eadem caliditas numero, modo est in quattuor gradibus, modo in octo, modo in sex, & semper in motu continuo absque quod corrumptur, intendatur, & remittatur ad prædictos, & similes gradus: in substantia autem magis, & minus inducitur solum in mutatione indiuiduali, quæ est generatio, quam appellamus mutationem indiuidualem, quia terminatur ad indiuiduum; quando autem indiuiduum generatur, tunc participat magis, vel minus alio indiuiduo, de sua natura specifica, sed postea amplius non remittitur, neque intenditur quo ad substantialem illam formam quam recepit, sed semper in eodem gradu permānet, & in hoc consistit differentia inter Substantiam, & Accidens. Notandum etiã, quod differentie specificæ ex quarum additione variatur quidditas, dicuntur gradus specificæ, quæ verò illi, qui in laitudine eiusdem speciei reperiuntur, secundum quos magis, vel minus participatur ab indiuiduis, dicuntur indiuiduales. Per hæc duas distinctiones responderet communiter ad omnes auctoritates: concludunt enim, quod substantia accepta pro quidditate, & vt abstrahit ab indiuiduis, non suscipit magis, vel minus. I. e. auctoritates negant substantiã suscipere magis, vel minus,

Fun
damē
um
omni
um po
sitiō
nū ad
ducta
rum.
1. di
stinctio.

2. di
stinctio.

Not.

motu continuo, non autem motu indiuisibili; & ita omnes ille auctoritates faciūt pro secūda Conclusionē, nec contradicūt primæ. Nos tamen ad vnamquamque supra respondimus. Per hæc patet ad auctoritatem adductam à Iauello, quod indiuiduum cōstituitur in esse per formā indiuidualē motu continuo; vt patet ex dictis.

Rationes aduersariorum contra secundam conclusionem, & earundem solutio.

Cap. IV.

Contra secundam Conclusionem est Auer. qui sustinet formam elementorum continuo intēdi, & remitti, sicuti etiam euenit in qualitatibus. Hanc sent. probat primo sic, tertio Celsi, Com. 67. Si formæ elementorum non suscipiunt magis, & minus, non potest saluari generatio mixti; consequentia probatur: quia elementa certum est, quod manent in mixto, nō possunt autem manere in esse summo, & perfectō: quia tunc generatio mixti aduenirenti perfectō, & materiæ iam existenti in actū, quod autem aduenit enti existenti in actū, est Accidens, ergo forma mixtu habita per generationem, esset accidens, quod est inconueniens. Confirmatur: quia mixtum non esset vnū, quia vnaqueque forma elementorū dat esse simpliciter; quattuor autem sunt elementa, ergo quattuor cōposita, ergo mixtū non esset vnū. Secundō, ibi aduersus Auicēnā sic arguit. Si formæ elementorum non remitterentur ad remissionem suarum qualitatū, formæ elementorum possent conseruari in materia sine dispositionib. suis; Consequens est falsum; Cōsequentia probatur: quia qua ratione duo, vel tres gradus caliditatis remitti possunt absque remissione formæ, pariter & omnes, cum sint eiusdem rationis, & sic forma ignis poterit manere in igne, & tamen ignis nō erit calidus. Ultra adiungit Scotus alias rationes pro hac opinione, quas pro se Antonius Andreas adducit.

Prima, Calidum intenditur, & remittitur: igitur ignis, Antecedēs est manifestū; consequentia probatur: quia propria passio sequitur formam tamquam per se; causam, ergo cum propria passio intenditur,

signum est, quod forma quoque intenditur per se. Secunda. Si in alteratione præcedente corruptionem aquæ in ignem, inducitur calor in aquam ipsam, igitur & forma ignis, non perfectā, ergo imperfecta, & remissa. Antecedens patet: quia aqua per calorem disponitur ad corruptionem, & receptionem formæ ignis. Probatur consequentia: quia calor est propria passio formæ ignis, & propria passio non potest esse sine subiecto. Insuper, quia si posset induci vnus, vel duo gradus caloris absque forma ignis, pariter possent induci omnes sine forma ignis, & sic esset totus igneus calor in aqua, & maneret aqua, & non esset ibi forma ignis, quod est absurdum.

Tertio, ignis remissio calore non aquæ ignis, & vinum aquaticum nō conuertitur semper aquam in vinum; & tamen illæ generationes fiunt per formam substantialem generantis, ergo signum est, quod illa forma remittitur, & consequenter etiam intenditur.

Quarto, Ex Arist. 6. Phys. Omne quod transmutatur, partim est in termino à quo, & partim in termino ad quem, ergo oportet transmutantem habere partes, & secū dum illas partim esse in vno loco, & partim in alio; hoc nō potest intelligi nisi forma sit diuisibilis, ergo successiue inducitur, & sic intenditur, & remittitur.

Quinto, si duo ignes numero vniantur, & fiat vnus ignis, certum est, quod ille est intensior, ergo certum est, quod ille ignis compositus habet perfectiorem formā, quam vnusquisque illorum per se seunctus, quia ardentius vrit.

His rationibus omnibus respondet Scotus loco citato. Videtur istæ rationes probare, quod vna forma numero est intensior altera, vt diximus in prima Conclusionē de forma substantiali; & si in hoc sensu, adduxisset Antonius Andreas, non esset contrarius Scoto, & illas concederemus; sed videntur vltimio probare quod eadē forma substantialis numero intēdatur, & remittatur, vt facit albedo, & hoc est, qd negat Scotus. & propter hoc soluit illas rationes, neque enim hoc vltimum probat: Antonius Andreas autem videtur eas adduxisse in hoc sensu, sed quidquid sit de mente

Ad rō
nē la
uel.

Con-
firm.

1. 18
Scoti
ad-
uers.

A. I.
rōnē
adit.

mente eius, ad rationes responderetur.

Ad 2. Ad primam dico, quod supponit falsum, scilicet, quod elementa maneat in mixto, vel secundum esse remissum, vel secundum esse summum, quorum vtrumque falsum est, vt diximus in materia de mixtionē.

Ad 3. Ad secundam est notandum pro intelligentia, quod multa entia ad hoc vt sint simpliciter, necessariò requirunt aliquam quantitatem, infra latitudinem aliquam graduum, nõ tamen necessariò in hoc gradu vel in illo: exempli gratia; Vita hominis requirit sanitatem aliquam, non tamen requirit hanc proportionem humorum præcisam in hoc gradu, vel illo ad hoc, vt sit, quia si vita requireret determinarum gradum sanitatis, vt hanc proportionem humorum præcisam, sequeretur, quod corpore meo aequaliter, infirmato anima mea periret, & vita destitueretur; dicendum est ergo, quod forma substantialis requirit aliquam qualitatem infra aliquam latitudinem, sine qua exiitè non potest, & tunc illa qualitas intra illam latitudinem, licet intendatur, & remittatur, dummodo non exeat illam latitudinem, forma semper manet in eodem statu: cum verò qualitas exiit extra illam latitudinem, forma statim corrumpitur; ita in proposito, forma ignis ad hoc vt sit, requirit caliditatem in quadam latitudine graduum; vt exempli gratia, requirit caliditatem quinque graduum, scilicet, à quinto ad decimum, adeo quod supremus gradus ignei caloris est decimus, infimus est quintus; quando ignis est in esse quieto, quia tunc est in summo, ignis habet caliditatem in decimo gradu, cum verò alteratur à contrario, paulatim deperdit gradus istos, sed non statim cum amittit decimum gradum caloris, forma ignis alteratur, sed neque cum amittit octauum, & sextum; vnde videmus, quod si auferatur contrarium, redit ad pristinam caliditatem decem graduum; quod si forma esset remissa, euenire non posset, vt dictum est supra; neque etiam corrumpitur: quia non requirit præcisè decimum gradum caloris, vel octauum ad suum esse: sed cum corrumpitur quintus gradus, tunc & forma ignis corrumpitur,

quia exiit extra latitudinem determinatam, & sic ignis cum conuertitur in aquam, necesse est quod amittat caliditatem, & remittatur, ita quod ignis tendens ad corruptionem, est remissior igne in esse quieto, licet habeat eandem formam aquæ perfectam. Ex quo sequitur etiam, quod ignis tendens ad corruptionem in aquam, sit aliquando minus calidus aqua, quæ corrumpitur in ignem, nam, & aqua ipsa, dum corrumpitur in ignem, amittit frigiditatem, & recipit caliditatem: non potest enim forma aquæ corrumpi, nisi cum est inducta caliditas in tot gradibus, quod sit incompossibilis forma aquæ, & sic caliditas debet excedere frigiditatem in aqua multum, antequam forma aquæ corrumpatur. E conuerso, in igne corrumpendo in aquam, frigiditas debet excedere caliditatem, ad hoc, vt forma ignis corrumpatur, & inducatur forma aquæ; alioquin non esset bene disposita aqua cum conuertitur in ignem, neque ignis, cum conuertitur in aquam; ignis ergo in via ad corruptionem in aquam, est minus calidus aqua in via ad corruptionem in ignem, tamen in esse quieto clarum est, quod ignis est calidior aqua, & aqua frigidior est igne. Ad argumentum ergo negatiue consequentia: Ad probationem dicitur, quod vnus, & duo gradus non sunt necessarii simpliciter ad hoc vt forma sit, sed ceteri intra latitudinem. Per hoc soluantur duo argumenta Scoti, quæ videntur probare, quod dum intenditur calor in aqua corrumpenda in ignem, etiam fortis ignis paulatim inducitur, quorum primus est. Si paulatim non inducitur forma ignis in aquam, dum aqua conuertitur in ignem, sequitur, quod aqua manens aqua, erit calidior igne manente igne; quod est absurdum. Ad hoc responderetur, & negatur falsitas consequentis in aqua, & igne in via ad corruptionem. In esse quieto vero, consequens est falsum. Secundum argumentum; est ignis corruptèdus frigidus, igitur ante corruptionem deuenit ad vicium gradum etilitatis tantum, quia alias non in summe disponeretur ad corruptionem, ergo aqua corrumpenda in ignem, excedit ignem corrumpendum in 3. gradibus caloris, & nã erit nouies calidior igne. Responderetur

*Duo
argu-
meta
Scoti
& ad
herfa
rjs.*

*Solutio
ter.*

5.

(non

(non disputando modo, an forma ignis possit manere cum vno gradu caloris, nec ne; forsitan enim cum ignis admittit plus quam medietatem graduum caliditatis, forma ignis est incompossibilis illi materie propter frigiditatem oppositam, hoc autem non facit ad præsens quæsitum) ut supra, quod admissa forma ignis manere cum vnico gradu caliditatis, & nouem frigiditatis, hoc consequens non est absurdum de igne, & aqua in via ad corruptionem, sed esset inconueniens de illis in esse quieto: sed sustinendo latitudinem graduum, dicimus, quod ignis corruptendus frigescit, & cum amittit vltimum gradum suæ latitudinis est sufficienter dissipatus ad corruptionem in aquam, ita quod numquam permanet ignis in tali gradu, quod sit minus calidus aqua corruptenda in ignem; idem dicendum de igne corruptendo in aquam.

Ad 1.
Scoti

Ad primum ex Scoto, negatur consequentia; potest enim esse, quod causa naturalis impediatur a contrario agente presente, & agente, & ita per illud contrariū potest eius effectus remitti, licet ipsa causa sibi detelicta ablo contrario causat effectum perfectum, ut prius, non ergo remittitur causa in se, licet remittatur effectus. Valeret quidem consequentia arguendo ex effectibus causatis a diuersis causis sibi detelictis in esse quieto, quia si illi effectus sic se haberent, quod vnus esset magis intensior alio, valeret quidem tunc inferre, ergo vna causa est intensior alia, uti nos argumentabamur pro prima conclusione de forma substantiali; pro ea enim recte concludit, non pro hac secunda. Ex hoc apparet, quod replica Antonij Andree ad hanc responsionem nulla est; Ad probationem consequentia, negatur quod caliditas sit propria passio ignis; quia nec in diuisibiliter est sequens, nec soli inherens, sed est qualitas necessario consequens formam ignis necessitate abfoluta, secundum aliquem gradum determinatum in illa latitudine.

Ad 2.

Ad secundam rationem de alteratione negatur similiter consequentia; nam non est verum, quod cuilibet gradui qualitatis, qui inest per actionem agentis extrin-

feci correspondeat proprius gradus forme.

Ad primam probationem consequentia dictum est, quod caliditas non est propria passio ignis. Ad secundam similiter dico, quod non valet: vnus gradus caloris potest esse ab agente extrinseco, scilicet ab igne in aquam sine forma ignis, ergo omnes gradus ignis possunt inesse aquæ sine aquæ corruptione, & introductione formæ ignis, non valet: quia forma ignis requirit quandam latitudinem graduum indeterminatam, ad quam postea ipsa forma ignis subsequitur.

Ad tertiam respondetur, quod intentio, & remissio in huiusmodi effectibus, provenit ex contrario impediente, de forma autem sibi detelicta in esse quieto, non valet.

Ad 3.

Ad quartum, dictum est supra in Theodoro remate, quod datur minimus motus, illam rationem concludere extensionem quantitativam molis, non extensionem virtutis, & perfectionis, de qua nunc loquimur.

Ad 4.

Ad quintum dico, quod tunc fit generatio noui indiuidui habentis formam intensiorem; ex duobus enim illis in diuisis debilibus generatur ab agente vnum indiuiduum habens formam intensiorem; ideo concludit hoc argumentum pro 1. conclusione de forma substantiali, non contra hanc secundam.

Ad 5.

THEOREMA LXVI.

Lumen est intentio, siue species sensibilis ipsius lucis.

Tonitur questio Scoti ad litteram ex secundo Sententiarum dist. 13. quest. v. nica, quia in ea sunt multa pulchra scitu de hac materia. Cap. 7.

Extra istam distinctionem decimam tertiam quæro simul de luce, & lumine.

Et primo quæro, Vtrum lux gignat lumen tamquam propriam speciem sensibilem sui? Quod non. August. 7. super Genesim ad litteram. Anima ministrat corpus per lucem, & aerem, &c.

Præterea. Lumen gignit substantiam, ut patet

vt patet de igne, ergo est substantia.

Præterea. Lumen frangitur, & reflectitur, ergo est corpus quia ista sunt passiones corporis.

Præterea. Quod non sit species, quia denominat medium, non sit species coloris.

Excludit etiam oppositum, scilicet, tenebram, non ita species: simul enim sunt species oppositorum, vt simul sunt species albi, & nigri in medio.

Tertio quia habet effectum realem in medio, & organo, scilicet, vt, um corrumpere, & gignere colorem, effectus realis non conuenit speciei, &c.

Contra, Lux est de sensibilibus ex 2. de Anima tex. 68. ergo habet aliquam speciem sensibilem, non aliam à lumine, ergo, &c.

Illic tria sunt videnda. Primo quid sit lux, secundo quid lumen, Tertio qualiter lumen à luce gignatur.

De primo dico, quod lux non potest poni substantia: quia est per se sensibilis: non sit substantia, ergo, &c. Lux etiam in aliquo est accidens, ergo in nullo est substantia, quod enim verè est nullo, accidit, ex primo Physic. tex. 27. Antecedens patet: quia si in igne esset lux forma substantialis, vel esset vltima differentia specifica, vel aliqua imperfectior, quæ essent in potentia ad formam specificam. Non primo modo: quia tunc quæcumque haberent lumen, essent eiusdem speciei. Non secundo modo, quia tunc ista forma esset imperfectior forma specifica ignis, & ita non esset forma substantialis alicuius corporis celestis in quo nulla est forma substantialis imperfectior forma elementari.

Tertio est probabile, formam substantialem corporis celestis consequi aliquam formam actiuam, sicut formas substantiales generabilium, & corruptibilium consequuntur qualitates actiuas. Non est autem alia qualitas consequens formam substantialem corporis celestis quam lux.

Confirmatur per Damasc. libro 2. cap. 8. quare.

2. de
animat.
69.

De secundo dico, quod lumen non est substantia completa: hoc est, per se subsistens, quia nec spiritualis: cum sit extensibilis, nec corporalis: quia tunc duo corpora essent simul, est enim lumen cum toto aere, nec o-

portet aerem moueri localiter adueniente lumine, & non moueri recedente, vel non adueniente lumine, quia tunc in medio illuminato non esset respiratio aeris: si illud corpus esset localiter motum propter lumen. Nec etiam lumen est forma substantialis, quia illud, cui aduenit, manet perfectum in specie illo recedente: sicut apparet in aere quandoque illuminato, quandoque tenebroso. Nec est materia. Patet. Nec aliquid pertinens ad genus substantie. Nec est verisimile, quod ad aliquid aliud genus pertineat, præterquam ad genus Qualitatis.

Cum autem quædam ad tertiam speciem distinguatur qualitas in qualitatem sensibilem, & in qualitatem, quæ est species, siue intentio qualitatis sensibilis.

Notandum est, quod intentio non dicitur hic illud, in quo tendit sensus: quia hoc modo ipsum obiectum esse intentio, sed intentio hic dicitur illud, per quod tamquam, per principium formale, in obiectum tendit sensus, & sic quid quid est signum, est res secundum August. de doctr. Christiana: licet non è conuerso, & ideo in distinctione rei, & signi: res accipitur pro illa re, quæ non est signum, licet illa, quæ est signum sit etiam res: ita in distinctione rei, & intentionis licet intentio sit res, & forte sensibiles res, in quam possit sensus tendere; tamen illa dicitur intentio, quæ non est tantum res, in quam tendit sensus, sed est ratio tendendi in aliterum cuius est propria similitudo.

Hoc modo dico, quod lumen propriè est intentio, siue species sensibilis ipsius lucis: quod probatur. Tum quia si non esset intentio, tunc possum supra sensum prohiberet sensum, quia quod est tantum sensibile, & non ratio sentiendi, si ponatur supra sensum impedit sensationem: quia sensibile supra sensum positum non sentitur, & ita lumen supra positum oculo impediret ipsum videre.

Hoc autem est falsum, & contra Com. 2. de mentatorem supra de Sensu, & Sentato, v. 1. ubi vult, quod à necesse est lumen proprium in 73. & oculo esse ad hoc; vt recipias species colorum, & viscat.

Modus ponitur iste, quod sicut lux, vt visibile est prius naturaliter coloris ita est species

species

species eius est naturaliter prior specie coloris. Et ita tam in perficiendo medium, ita quod medium non illuminatum non sit capax ad percipiendum colores, quam in perficiendo visum: ita quod organum non illuminatum non sit visuum proximè.

Quantum ad Tertium articulum, qui de clarat istum secundum, notandū est, quod est dare triplicem radium, videlicet, radium rectum, & fractum, & reflexum, secundum ipsum Auicem in Perspectiua sua. Rectus radius est, qui diffunditur à luminoso in medio eiusdem diaphaneitatis quantum durat virtus luminosi.

Radius reflexus est, qui occurrente opaco, ante quam terminetur virtus actiua luminosi, diffunditur in partem oppositam, non ex electiue, sed quia naturale agens, cuius virtus actiua non est totaliter exhausta, in directum agit quantum potest, & quod non potest in directum, agit in obliquum.

Radius fractus est, qui occurrente medio alterius diaphaneitatis, non tamen omnino opaco, multiplicatur in illo medio, sed non secundum lineam rectam, sed incidit ibi angulus: quando autem occurrit medium densius, frangitur radius ad perpendicularem: quia ex quo est perpendicularis, est fortissimus in agendo.

Unde cum frangitur ad agendum in medium densius, requiritur situs propinquior perpendiculari radio: talis est situs radij fracti ad perpendicularem; quando autem occurrit medium rariius, frangitur radius à perpendiculari: propter oppositam causam.

Dico tunc, quod lumen multiplicatum secundum istos tres radios, immediatè gignitur ab ipsa luce, & etiam immediatè est species sensibilis ipsius lucis. De recto patet; De reflexo probatur: tum quia per illum radium videtur res in se, non autem aliqua species impressa speculo reflectente. Tum, quia quare Commentatorem de hoc, qui dicit, quod radius egreditur à corpore radiofo, & effunditur in speculum, & inde reflectitur in eodem.

Eodem modo etiam per radium fractum, videtur ipsa res multiplicans se, & non species aliqua ipsius rei visa: & sicut ista lumina primaria multiplicatione diffusa sunt immediatè species lucis gignentis, fortè ita

immediatè gignuntur ab ea, loquendo de immediatione ad causam; non excludendo ordinem effectuum ordinatorum, respectu eiusdem cause.

Sed præter ista, est aliud lumen secundarium, quod dicitur lumen accidentale, quale est ubi est umbra. In hoc enim distinguitur umbra in actu à tenebra, quia tenebra est priuatio luminis, tam primarij, quam secundarij; umbra est priuatio luminis primarij. Istud autem secundarium lumen, licet quandoque diffundatur per reflectionem, non tamen à corpore polito, quia reflexio à tali corpore est gignitio radij primarij, quia est immediata species ipsius lucis gignentis, non autem sic istud lumen secundarium, immo gignitur ab ipso lumine primario, ita quod si per impossibile reflectio remaneret sine lumine radij imprimētis, gigneret sphericè, vel hemisphericè istud lumen secundarium, non sit autem gigneretur lumen reflexum à radio primario, qualis est reflexio à corpore polito, est ergo omne lumen species, sed lumen primum est species lucis gignentis, lumen secundarium species luminis primarij.

Et ex hoc patet ad argumenta, quæ possunt fieri contra istam partem; quia cum lumen videatur, non erit species visibilis.

Respondet species aliqua intensa non obstante, quod sit intentio, & species alterius visibilis potest tamen in se esse visibilis, sicut dicit Comment. super de Sensu, & sensato, capitulo 1. quia quando lumen reflectitur ad virides plantas, colorantur parietes. Similiter species non sunt visibiles, nisi quando terminantur ad opaca, ita quod non contiguatè opacis, non possunt gignere species sui, quibus videantur: sicut species coloris dum est in medio, non videtur, sed quando contiguatur opaco, tunc videri, potest; sicut patet de radio transiente per vitrum coloratum, apparet color in pariete, ubi terminatur radius ille. & videtur coloratus similiter sicut vitrum, & tamen in medio non erit ille radius coloratus visibilis: nec tamen propter hoc negatur ille rubor esse species, qui apparet in pariete: quia oculus ibi existens, cui si supponeretur ille rubor, videret rubeum vitrum, vel ruborem vitri. Unde hac est falsitas illud, quod est intentio obiecti visibilis, non est visibile,

visibile, sed ista est vera. Omnis intentio non tantum est visibilis, sed est etiam ratio videndi. Unde forma illuminans Lunam, lumen est, & non lux: quia non est corpus terminatum in Luna: & tamen est sensibilis, & species lucis, similiter per Aristot. in de Sensu, & Sen. 2o. cap. 2. Fulgor emisus ab oculo moto in tenebris visibilis est: & tamen est species lucis tantum. Et eodem modo lumen non terminatum ad opacum, non videtur, quod patet: tum quia radij Solares, de nocte non apparent, qui tamen interceptiuntur inter nos, et calum, & supra conum pyramidis umbræ terre. Tum, quia existens in carcere opaco, & tenebroso, ubi per opposita foramina transiret radius Solaris, non videretur: ita, quod nusquam reflectente se ad opacum, non videret illum radium, si corpuscula illa non frangantur.

Similiter si medium illuminatum esset infinitum, & non terminatum ad corpus opacum, Sole existente super Horizontem nihil videretur, quia non esset terminans.

Eandem ergo conditionem habet lumen, quam habent alia species principales colorum, quantum ad videri, & non videri, sicut principales species colorum: quæ, scilicet, radios multiplicatur, possunt generare alias secundarias accidentales non radios multiplicatas, & per illa videri, & tamen non negatur illas primas, esse intentiones pro eo, quod simpliciter sunt similitudines illorum primorum colorum gignentium, ita in proposito.

Ad primum dico, quod Augustin. accipit ibi lucem pro corpore subtili, puta forte pro igne, qui est corpus subtilius in mixto, vel pro aliquo corpore subtili multum conueniente cum igne in natura: sicut & scriptura dicit, lucem factam fuisse prima die: non quod tunc fieret accidens sine subiecto, sed tunc fiebat corpus luminosum, cuius forma notior erat lux, & ideo describitur subiectum ignotum per terminum notiosem.

Ad secundum dico, quod alterans in fine alterationis generat, non autem illa qualitas, qua alteravit.

Ad tertium dico, quod dicta sunt metaphorice dicta de lumine: sicut patet per Avicenn. 6. naturalium, par. 3. non enim aliquid idem procedit rectè, quasi motu locali, & tamen quandoque obliquatur fran-

gendo, vel reflectendo: sed quando virtus activa non est totaliter exhausta, id est, non tantum causavit, quantum potest causare, tunc ulterius, si non potest secundum lineam rectam agere, secundum quædam naturam maximè agit, quia illa est brevissima, & efficacissima ad operandum, agit secundum aliam lineam, nisi propinquiores, & hanc fractam, vel reflexam, si nihil potest agere ulterius, reagens in idè passum, in quod prius egit, causando tamen ibi cum illo prius causato aliquid simpliciter imperfectius.

Et si obijciat, quod cum perfectiori causato priori non potest esse causatum imperfectius posterius, & ita cum toto medio illuminato radio primario, non potest esse lux, nec etiam cum medio illuminato radio recto, potest esse radius reflexus.

Dico, quod falsitas Conclusionis apparet ad sensum.

Patet enim si radius Solis incidat in aliquam, & reflectatur in aliquem locum tenebrosum, ubi non est radius rectus, sensus dicit reflexionem fieri, & sive in locum illum tenebrosum. Non autem illic fieret, nisi prius esset radius reflexus in medio illuminato radio recto. Eodem modo dicit Senfus lumen secundarium sive speciem luminis primarij diffundi à lumine primario cõtinuato alicui corpori opaco, & quæ ad oculum: alioquin non videretur illud lumen primarium, & tamen per totum illud medium est lumen primarium.

Tunc ergo illa propositio est neganda, ubi est forma perfectior, ibi non potest multiplicari aliqua imperfectior, sive species, quæ sit forma imperfectior.

Ad alia, quæ sunt contra speciem, sive intentionem. Dico ad primum, quod omne accidens fortè, posset denominare subiectum suum, in quo est, si esset denominans: vel nomen inpositum, quod significat denominationem convenientem formæ, respectu talis subiecti.

Hoc modo non est denominatum inpositum à speciebus colorum, quia denominatiua inposita à coloribus, denominant subiectum habent colore, secundum esse reale.

Si autem esset denominatum inpositum, quod denominaret subiectum habere formam, secundum esse intentionale, non secundum esse reale, bene posset medium denominari:

minari à tale nomine albi, & tale est impositū à lumine, & forte magis hic, quàm in coloribus, propter maiorem perfectionē, & evidentiam huius intentionis, quàm aliarum intentionum visibilibium.

Quod additur secundò de opposito dico, quòd lumen vnum non excludit aliud lumen alterius rationis, sicut lumen Solis nō excludit lumen Luna in eadem parte mediij, vel alterius stellæ; sicut nec species nigri excludit speciem albi, vel è conuerso in eadem parte mediij, sed sicut lumen quodcumque excludit à medio tenebram: que est eius priuatio, non contrarium, vel dispersatam, ita species cuiuscumque coloris excludit priuationem illius coloris in medio.

Ad tertium concedo, quòd res est, & esse factum realem habere potest: non tamen ita res, quòd possit non esse intentio: quia cum ratione sua fiat, quòd ipsa per se sit ratio tendendi in obiectum. Et hoc sufficit ad rationem intentionis. Quòd autem totus radius gignatur immediatè ab ipsa luce, & non pars radij à parte, probatur: quia si ponatur, quòd lumen in aliqua parte mediij gignat lumen ex se, quilibet punctus lucis multiplicat se sphericè, quia omne actuum naturale agit in medium circumstans sphericè: si sit ex omni parte aquè dispositum, & si habeat opacum obstans ex vna parte sui, saltem multiplicat se hemisphericè, ergo modo si lumen esset igneus respectu alterius luminis, ex quo non habet opacum impediens ex aliqua parte sui sphericè se multiplicat, & ita sicut lumen principale gignit aliud lumen vterius secundum quod indirectum: ita gigneretur ex omni parte radij distantis, quòd est contra sensum.

Præterea. Aliquod luminare potest agere in distans localiter: quia si non possit agere nisi vbi est localiter, tantum possit illuminare aliquod indiuisibile, quòd si presens est in ratione agentis alicui distanti localiter, ergo & pari ratione toti medio vsque ad tantam distantiam, ad quantam sufficit virtus eius, & si presens est illi toti, & potest in toto causare lumen, ergo causat, quia ipsum lumen genitum ab ipso datur, quòd possit causare aliud lumen: tamen luminare presens est maioris virtutis, quàm

lumen genitum, & ita præuenit ipsum lumen in agendo in partem remotam.

Declaratur sententia Scoti breuiter; & opiniones Aduersariorum reijciuntur, cum suis fundamentis. Cap. II.

EX allata quæstione Scoti, patet quid sit dicendum secundum Scotum de allato Theoremate. De luce quidem asserit, quòd non est dicendum, quòd ipsa sit substantia. Ratio est: quia ipsa lux est per se sensibilis, at substantia non est sensibilis per se: ergo lux non est substantia; sed est dicendum, quòd est forma accidentalis actiua consequens formam substantialem celestis corporis; sicuti formas substantiales generabilium, & corruptibilium consequuntur qualitates actiua, quæ sunt formæ accidentales; De lumine verò ait, quòd non est substantia; quia nō est substantia completa, quia nec spiritalis, nec corporalis, vt probat; neque est substantia incompleta, vt materia, vel forma, vt etiam ibidem probat: relinquuntur ergo, quòd lumen sit accidens. Non videtur autem verisimile, quòd pertineat ad aliud genus, quàm ad Qualitatem; Est ergo dicendum, quòd lumen sit Qualitas, & sit de tertia specie Qualitatis, tertia autem species Qualitatis, scilicet, sensibilis Qualitas, diuiditur in duas partes, scilicet in Qualitatem sensibilem, & in Qualitatem, quæ est species, siue intentio Qualitatis sensibilis, lumen est species Qualitatis sensibilis, quæ dicitur species, & intentio Qualitatis per se sensibilis.

Sed pro clara intelligentia huius rei explicare debemus, quid sit Intentio, & Intentionale: hoc enim cognitio, cognita erit natura luminis, & opiniones falsæ facillè reijciuntur.

Porro hoc nomen Intentio, nil aliud significat, nisi attentionem, & diligentiam animæ in alicuius rei consideratione. Vnde qui diligenter aliquid considerat dicitur attentus, scilicet valde intentus, sed in hac significatione non accipitur in præsententi. Alio modo accipitur Intentio, pro actu potentia tendentis in aliquod obiectum, siue illa potentia sit intellectus, siue

sit sen-

fit sensus; & hoc modo consideratio, & cognitio quam habet Intellectus de rebus realibus, videlicet de homine, animali, &c. à Philosophis dicitur Intentio; & dicitur prima Intentio: quia est prima consideratio Intellectus circa illud obiectum reale, quando postea Intellectus iterum considerat illa obiecta realia, & format secundas Intentiones, vt diximus in Theoremate, quod Logica est scientia, illa secunda consideratio Intellectus dicitur secunda intentio: & intentio, in hac significatione communiter accipitur à Philosophis. Vnde scientiæ reales dicuntur esse de primis Intentionibus; Logica quæ est scientia rationalis, dicitur esse de secundis Intentionibus: tamen in præsentii Intentio non accipitur in hac significatione.

Thc.
1.

Tertio modo accipitur Intentio pro illa ratione formali, per quam potentia tendit in obiectum, & sic species intelligibiles, & species sensibiles, cum sint rationes formales, quibus intellectus tendit in obiectum intelligibile; & sensus in obiectum sensibile, illæ species dicuntur Intentiones, & entia Intentionalia: quoniam enim illæ species habent esse spirituale, & representant obiecta sua, dicuntur esse intentiones illorum obiectorum, id est imagines, & similitudines in anima illorum obiectorum. Ad propositum dicit Scotus, quod lumen est intentio, & species lucis: quoniam lumen est species, & imago, per quam sensus tendit in lucem, & illam cognoscit, & sic lumen habet esse intentionale.

Sed subinfert Scotus, quod lumen nendum habet esse intentionale, sed etiam habet esse reale. Pro cuius intelligentia notandum est, quod illud dicitur habere solum esse Reale, & non Intentionale, quod solum est per se sensibile, sed non est ratio sentiendi alicui; vt in proposito, lux est solum sensibilis; tamen non est ratio, quia sensus videat; & color est solum visibilis, non ratio, qua visus videat; & ita lux, & color, & similia, habent solum esse Reale, non Intentionale; sed illud, quod potest sentiri, & quod etiam est ratio sentiendi alicui; dicitur habere esse Reale, & esse Intentionale; & hoc modo inquit Sco-

tus, quod se habet lumen: quia lumen est species, & imago lucis, & sic habet esse Intentionale, est etiam per se visibile, quia potest terminare visum, & sic habet quoque esse Reale. Tenet ergo Scotus, quod lumen habet esse Intentionale, & esse Reale. Quomodo autem lumen sit per se visibile, & terminet sensum, non declarat Scotus, neque etiam asseruit dicit, quod sit per se sensibile: sed inquit, forte: sed tamen dicit, quod lumen, & vniuersaliter illa species, & intentio est res, & ideo habet esse Reale; & ita patet quomodo lumen habet esse Reale, & Intentionale; quomodo autem lumen sit per se visibile, & terminet visum, infra manifestabitur tunc. Ex his patet discernitur inter lucem, & lumen, nam lux est obiectum per se visibile, & est forma accidentalis consequens corpora caelestia; vt Sol, & Stellæ; sed lumen est species, & imago ipsius lucis, ab illa manans, vt alia species sensibiles emanant, & produuntur à suis obiectis sensibilibus. Quomodo autem lumen possit habere esse Reale, & Intentionale Scotus declarat exemplo Theologico, ex D. Augustino, de doctrina Christiana; sed nos possumus hoc declarare exemplo naturalis, nam sæpe videmus à lumine per ampullam vino plena transeunte, produci speciem, & imaginem coloris vini in panno linteo subiecto; illa enim rubedo, quæ est in vino, est color realis, & mouetur ad motum vini, quod est eius subiectum: sed color, qui est in panno linteo, est color intentionalis, qui non mouetur ad motum subiecti panni, sed ad motum vini, & ad motum luminis causantis, à quo producitur; iste ergo color intentionalis est species, & imago coloris realis vini; & sic habet esse intentionale, & quia etiam est res in se, & sensibilis, terminatur enim visus ad eum, dicitur quoque habere esse reale, licet illius esse reale sit esse valde ignobile, & exiguum.

Lib.
1. c. 1.

Hanc sententiam probat Scotus, & præsertim probat, quod lumen habeat esse intentionale hoc argumento; quia si lumen non esset intentio, tunc positum supra sensum, prohiberet sensationem: quia quod est tantum sensibile, & non ratio sentien-

1. 78.

sententiæ, si ponatur supra sensum, impedit sensationem: quia sensibile positum supra sensum, non sentitur, ex Aristotele 2. de Anima, tex. 68. & ita lumen positum supra oculum, impedit visionem oculi, quod opposito modo se habet.

Zab. Hanc eandem sententiam sequitur Iacobus Zabarella libro 1. de Visu, capite 6. & Franciscus Piccolomineus, in libro de Visu, capite 8. quod verò dicit Piccolomineus capite 9. ex Scoto nō haberi quid sit esse spirituale luminis, est falsum; nam ex dictis constat, quod esse spirituale luminis est esse intentionale, & ita cum lumen habeat esse intentionale, & sit imago, & species lucis, habet esse spirituale; & hoc idē dicit ipsemet Piccolomineus, neque tamen sequitur, quod lumen creatur, quia creatio est productio ex nihilo: sed lumen, & omnes species spirituales, producuntur ex obiecto principali, & ab eodem quoque emanant, ita quod non educuntur ex nihilo, & sic non creantur,

D. D. Thomas 2. de Anima, textu 79. & 1. parte, questione 67. articulo 3. arguit contra hanc sententiam Scoti, & probat, quod lumen in medio non habeat esse intentionale, sed reale, & naturale, duabus rationibus.

1. rō. Prima, quia lumen denominat aerem actus, quia aer fit luminosus actus, ergo lumen est forma naturalis: & habet esse naturale, & secundum tale esse, est in medio, & diaphano: probatur Consequenter: quoniam forma intentionalis non denominat subiectum, non enim oculus dicitur albus per speciem sensibilem coloris albi, sed forma realis, & naturalis.

2. rō. Secunda, quia per radios solis calefiunt corpora: at intentiones non causant transformationes naturales, ergo signum est, quod lumen non est species intentionalis, sed est forma realis, atque habet esse reale, & non intentionale. Ex quo loco videtur D. Thomas non distinguere inter lumē, & lucem, sed arbitrari idem esse lucem, & lumen, & hoc certē ipsum arbitrari quilibet considerans ea quæ dicunt ibi D. Thomas, & Caietanus, aperte cognoscet, & hanc esse intentionem Thomistarum conspicitur quoque ex ijs, quæ dicit lucellus 2. de Anima, quæst. 29. ait enim,

quod lux, & lumen idem sunt, sed ratione differunt: quia dicitur lux, vt est in corpore luminoso, vt in Sole; dicitur vero lumen, vt est in medio, & diaphano; Ecce quod, asserit lucem, & lumen esse idem secundum rem, sola ratione differre. Sed hæc sententia Diui Thomæ optinē impugnat per argumenta Scoti: quia si lumen esset aliquid reale solum, & non intentionale positum supra sensum visus, oculus nō videretur, quia sensibile, quod non est intentionale positum supra sensum, non facit sensationem. Et hæc ratio est efficacissima etiam confirmata ipsomet Caietano.

Secunda ratio Scoti desumitur ex Aristotele in libro de sensu, & sensibili, non longe à principio; Vbi Arist. ait, necesse est lumen proprium esse in oculo, ad hoc, vt recipiat species colorum, & videat; & ponit hunc modum, quod sicut lux, vt visibile, est prior naturaliter colore, ita species lucis, est naturaliter prior specie coloris, etiam prius naturaliter species lucis perficit medium quam species coloris, ita quod medium non potest recipere speciem coloris, nisi prius receperit speciem lucis: & ita, similiter species lucis, prius perficit organum, quam species coloris, adeo, quod organum visus, non est proxime visuum, antequam receperit speciem lucis; modo, ex hoc loco conspicuē patet, quod lumen est species lucis, & quod consequenter habet esse intentionale in medio. Est etiam falsa opinio Diui Thomæ in eo, quod non distinguit lucem a lumine, nam, vt patet ex Arist. in hoc loco, & alibi, lumen est species, & imago lucis, produciunt enim lumen à luce corporis lucidi, tanquam ab obiecto reali, adeo, quod negare lumen non distingui a luce, est negare rem manifestam. Caietanus in Comentario illius articuli tertij. 67. questionis, propter vim primi argumenti Scoti, nititur conciliare D. Thomam cum Scoto, & trahit D. Thomam in sententiam Scoti, & inquit, quod luminis esse, non est purē intentionale, neque purē naturale; sed est quid altius, præhabens in se virtualiter id, quod spectat ad esse intentionale, & ad esse naturale, & ita ait, quod est vtrumque, & neutrum; & ita ait.

D. Tho-

*Reij-
citur.*

*Lux
distinguitur à
lumine
Caiet.*

D. Thomam, & Scotum aliquo modo verum dicere. Sed in hac sententia Caietani sunt multi errores. Primo confundit lucem, & lumen, credit enim, & lucem, & lumen esse eandem rem realiter, vt patet ex declaratione suæ sententiæ in illo Commentario; & hoc fuit causa, quod non intelligere poterit quid sit lumen. Secundo expressè repugnat A. Thomam, qui ibi in corpore articuli adducit opinionem dicentium lumen esse intentionem, & illam recipit per illas duas rationes superius adductas: non enim vult, quòd lumen sit aliquo modo intentio, & sententia D. Thomæ est ita clara, quod nõ eget manifestatione. Tertio est falsa: quia non est verum, quod esse luminis virtualiter contineat, id quod pertinet ad esse intentionale, & esse naturale, siue reale: sed formaliter habet esse intentionale, & reale, vt ostendimus; est enim intentionale formaliter, quia est species, & similitudo lucis; habet etiam esse reale formaliter: quia lumen est ens reale sensibile, terminatum visus; non ergo continet esse intentionale, & reale virtualiter, sed formaliter hi vero duo modi continentur, sunt diuersi, & impossibiles, vt communiter conceditur.

Opin. Ex altera parte Aegidius 2. de Anima, *Arg.* textu 76. tenet, quòd lumen in medio, & diaphano habeat esse intentionale tantum, non reale, & hoc probat duplici ratione.

1. r. d. Prima: quia sensibile positum supra sensum, non facit sensationem, ergo si lumen haberet esse reale in medio, aer illuminatus positus supra oculum, non faceret sensationem, vt facit, sed impediret sensationem.

2. Secunda: Omnis forma recepta in materia secundum esse reale, si materia habet contrariam, & illa forma habet contrarium; Hac propositio probatur: quia omne quòd recipitur, per modum recipientis recipitur: modo, omnia corpora inferiora diaphana habent contrarium: quia vel sunt elementum, vel elementatum, ergo si lumen recipitur in diaphano secundum esse reale, habebit contrarium; sed hoc est falsum: quia lumini opponitur solum tenebra, quæ est contrarium priuatiuum.

Sed hæc Aegidij sententia falsa est, quoniam nos supra ostendimus, quòd lumen habet esse reale: quia est Qualitas de tertia specie qualitatis, & non est nihil; & hoc confirmatur argumento illo; quia lumen producit effectus reales, quia lumen vehemens destruit temperiem oculi, qui est effectus realis; producit quoque calorem, vt dicemus infra effectus realis est à causa reali; Sed causa erroris Aegidij, & multorum, vt inquit Zabarella, fuit, quòd existimauerunt, non posse aliquid esse simul intentionem, & rem, cum tamen è contrariò res sese habeat, & hoc negare, sit pugnantia dicere: quoniam si aliquid est species, & intentio alicuius obiecti, ergo est res aliqua: quomodo enim esset intentio, & species, si esset in se nihil; & idcò optimè hoc declarauit Scotus exemplo desumpto ex Diuo Augustino de Doctrina Christiana, scilicet, de re, & signo, quoniam quando distinguimus rem à signo, non propterea dicimus signum non esse rem, sic enim esset nihil, proinde signum appellari non posset; sed cum rem à signo distinguimus, nil aliud significare volumus, nisi aliquid esse rem tantum, non signum, quid vero esse rem, & signum rei; & ita hoc modo distinguitur res, & intentio: aliquid enim est res tantum, & non intentio rei; aliquid autem est intentio, & res simul: quia non potest esse intentio rei, quin sit aliqua res, & ita habeat esse reale; quòd etiam decepit multos, quia existimauerunt, quòd illa quæ spiritualia sunt, nihil sint, quòd tamen est falsum: quia dantur substantiæ spirituales, quæ nobilissimæ sunt; dantur etiam accidentia spiritualia, quæ habent veram entitatem, licet minorem, quam accidentia realia, à quibus producuntur, vt diximus in Theoremate de sensu agente; ista ergo species habent esse reale, sed debile; Ex his duobus erroribus processit etiam sententia Diui Thomæ, quoniam non potuit cogitare, quòd lumen habere posset simul esse spirituale, & reale; & existimauit, quòd si haberet tantum esse spirituale, & intentionale, non posset agere actione reali, quasi esse spirituale, non sit esse reale. Ad rationes Diui Thomæ, & Aegidij ex dictis facilis est solutio.

lib. 1. cap. 1.

Tbr. Ex 76.

Ad primam Diui Thomæ habetur responsio e Scoto, solutio quo quartum principium; nego igitur consequentiam. Ad probationem hanc, quod quodlibet accidens posset denominare suum subiectum, & lumen, & quodlibet accidens intentionale, posset denominare suum subiectum: tamen quoniam non habent denominationem propriam, ideo non denominant subiecta sua, denominationem enim imposita à coloribus, & alijs, denominant subiectum habens colores secundum esse reale, non intentionale: si autem esset denominatiuum impositum, quod denominaret subiectum habens formam secundum esse intentionale, non secundum esse reale, bene species, & intentio posset denominare subiectum, & sic species coloris albi in oculo, posset denominare oculum album.

Ad 1. Secunda ratio concludit, quod lumen est res, & hoc nos concedimus: non tamen sequitur, quod etiam non sit intentio, ut declaratum est, & sic negatur, quod species intentionalis non agat Physicè; Nec obstat, quod sint diuerse rationis: quia hoc concludit solum quod non causet vni uocè, tamen negari non potest quin causet æquiuocè.

Ad 2. Ad primum Aegidij respondetur, quod authoritas illa Aristotelis (Sensibile positum supra sensum, non facit sensationem) vera est, & Aristotelem intelligit solum de obiecto sensibili reali, terminante sensationem tantum; non de eius specie; quinimò necesse est, speciem ad contactum vsque organi peruenire, si fieri debet sensatio; ideo hoc argumentum quod abusus est Aegidij, optimè vsus est Scotus, ut notauit Zabarella.

Ad 3. Ad secundum maior est falsa: quia materia de se, non habet contrarium, sed quidquid habet, illud habet à forma; Ad probationem per illam Maximam dico, quod non est ad propositum: quia sensus illius Maximæ (Quidquid recipitur, per modum recipientis recipitur) est hic: Quidquid recipitur in aliquo, recipitur secundum capacitatem, & modum, quo recipiens recipere potest: hoc autem sensus non est ad propositum, ut patet.

Si autem Maxima faceret ad propositum,

sensus eius esse deberet iste: Quidquid recipitur in recipiente, induit naturam recipientis: tunc enim sequeretur, quod cum lumen recipiatur in corporibus diaphanis inferioribus, que habent contrarium, ipsum quoque induerent contrarium: at propositio illa Maxima in hoc sensu est falsa simpliciter, & secundum Aegidium: Simpliciter: quia quod recipitur in alio, habet rationem actus, & formæ, recipiens verò habet rationem passivi: actus autem est qui determinat passum, & illum actuat, ut patet de forma respectu materie, non autem actuat, & determinatur à passivo, & recipiente. Secundum Aegidium verò est falsa illa propositio: quoniam sustinet, quod formæ corruptibiles receptæ in materia, faciunt in illa contrarietatem, quam ex se non habent: forma Celi verò nequaquam, ut vidimus supra dicto Theor. de materia Celi. Sensum autem verum illius Maximæ hunc esse: Omne quod recipitur, in recipiente eodem modo quo competit ipsi recipienti, recipitur, patet: quia quod est Spirituale, non recipit Materiale; Quale non recipit Quantū; Accidens non recipit Substantiam & huiusmodi: sed Accidens recipitur in Substantia; Qualitas in Quantitate; Quantitas vna in alia Quantitate sibi proportione nata, & sic de alijs: vnam quodque enim recipitur in subiecto, & recipiente apto nato. Quod autem secundum hunc sensum non faciat ad propositum, patet: quia est corpora diaphana inferiora, que habent contraria, apta nata sint recipere lumen, non tamen ex hoc sequitur, quod ipsum lumen debeat induere naturam contrariam ipsorum corporum: quia Qualitates, que recipiuntur in Quantitate, & Accidens in Substantia, non induunt naturam, & modum ipsorum subiectorum, ut diximus: sed potius opposito modo se habent.

Quomodo autem generetur lumen à luce, & etiam lumen sit visibile, licet sit species lucis, optimè est declaratum à Scoto in 3. Articulo. Ex prædicta quaestione habetur quoque quid ipse Scotus senserit de necessitate luminis in visione: certum est enim, quod lumen requiritur ad visionem, quoniam sine lumine non potest sic.

Quo modo generetur lumen à luce, & etiam lumen sit visibile, licet sit species lucis, optimè est declaratum à Scoto in 3. Articulo. Ex prædicta quaestione habetur quoque quid ipse Scotus senserit de necessitate luminis in visione: certum est enim, quod lumen requiritur ad visionem, quoniam sine lumine non potest sic.

test fieri visio, sed an requiratur ad illuminandum medium perspicuum, an ad illuminandum obiectum colorem, an etiam propter organum, est difficultas apud expostores Aristotelis. Auenpates enim, & Auicennas ex vna parte sustinent, quod lumen requiratur solum ex parte coloris, scilicet, ad hoc, vt color illuminetur, & fiat actu visibilis, & motinus diaphani. Auerroes ex altera parte sustinet, quod requiratur lumen nō propter colorem, sed ad illuminandum medium solum, sed Auerroes quoque nō negaret requiri lumē propter organum. Vnde Gandauensis in 2. de Anim. 1. questione 19. de mente Auerrois sustinet requiri lumen, tam ex parte medij, quam organi. Alij, vt Albertus, quem sequitur Zabarella, sustinent, quod requiratur lumen tam ex parte coloris, quam medij, & organi.

Scotus expressē dicit in 2. articulo recitate questionis, requiri lumen ex parte medij, & organi, & hoc etiam de mente Auerrois, adeo, quod videtur approbare sententiam Auerrois, tamen non negat requiri ex parte coloris quoque: sed de hac re non loquitur ex proposito, ideo quilibet teneat sententiam, que sibi rationabilior videtur: mihi probatur opinio Alberti, & Zabarellæ, qui sustinent, quod lumē requiratur, & propter colorem, & propter organum, & propter medium, quam optime tuetur Zabarella 1. libro de Visu, & aliorum obiectiones optime tollit; & huc opinionem mihi maximē accedere videtur Scotus. Qui verō vult tueri opinionem Auerrois, soluat obiectiones in contrarium. Quōd lumen requiratur propter medium, expressē dicitur in libro 2. de Anima, capite, de Visu, Aristot. assignando enim dehinc nomen luminis, dixit: Lumen est actus perspicui; neque enim perspicuum possit recipere species colorum, nisi illuminaretur a lumine; modo propter eandem rationem organum visus, scilicet oculus, requirit lumen: quia & ipse est perspicuus, ideo sine lumine non possit recipere species colorum, quōd verō requiratur etiam propter colorem, patet experientia: quia si color sit in tenebris, licet medium sit illuminatum, & organum oculi, tamen color nō videtur: quia sine lumine

non potest moueri perspicuum. At e conuer-
so, si color sit illuminatus, etiam medio existente tenebroso, color videtur: vt patet de aliquo existente in spelunca tenebrosa, qui videt colorem illuminatum existentem extra illam speluncam; Nō tamen dicendum est, quod color possit videri absque eo, quod medium illuminetur: quoniam medio existente omnino tenebroso, nō potest recipere species colorum; sed dicendum est, quod lumen illuminans colorē est, quod postea quoquo pacto illuminat medium, & etiam organum, ita, quod potest recipere species illius coloris, & illas deferre ad visum, adeo, quod lumen nunc gerit vicē lucis, tam & illuminat. per hanc experientiam itaque cōprobatur, quōd est necesse ad visionem colorem illuminari, sed tamen non sequitur, quod medio omnino existente tenebroso, possit color videri; requiritur ergo lumen propter colorem medium, & organum. Obiectiones in contrarium optime soluntur à Zabarella, & alijs, quæ quia diffusæ apud illos habentur, hic omitto. Quomodo fiat color, non dicit Scotus, sed ex dictis eius in hac questione possumus conijcere sententiā Zabarellæ positam 2. capite 1. libri de Visu, esse probabilem, &c.

THEOREMA LXVII.

Anima rationalis est forma informans.

Exponitur sententia Auerrois cum suis fundamentis. Cap. I.

Inter omnes difficultates Philosophicas, omnium cōsensu maxima est illa, An anima rationalis sit immortalis, cuiuslibet tres conueniēte sunt in eodem discrimine, nēpē, An anima rationalis sit forma informans hominis; Secunda, an sit vna, vel plures; Tertia, de origine ipsius. Sed sicut sunt valde difficiles in doctrina Aristotelis, ita quod à multis multa, & valde prolixè scripta sint, quæ quælibet legentem tædio afficere possint, ita sunt valde viles: ideo dimissa prolixitate, & confusione, quæ in alijs mihi displicet, de his sermone habiturus, breuiter difficultates potiores aperiam, & maximè quæ sit

mens Scoti. Primò ostendunt, quòd Anima rationalis est forma informans. Secundo, quòd nò est vnicus intellectus in omnibus hominibus, sed multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum. Tertio, examinabo quid secundum Arist. dicendum sit de immortalitate intellectus hominis. Quarto loquar de origine intellectus, & aliarum animarum secundum Arist. Quo ad præsens Theorem, Scotus 4. Sent. dist. 46. quæst. 2. in principio corporis quæstionis, apertè sustinet animam intellectiuam siue intellectum esse formam informantem hominis: & hoc comprobatur epixè aduersus Auerroem, ideo, vt rectè percipiatur rationes Scoti, prius adducam opinionem asserentium intellectum esse assistentem tantum homini, non informantem, neque tantem esse specificum, cum suis rationibus.

Scotus

Auerrois opin.

Ach.

Philosophorum. Pico. et alij

Philosophorum.

Auerroem præsertim hanc sententiam secutum esse, scilicet intellectum esse assistentem, non informantem actum, clarè conspicietur ex Commentario eius in 5. textu 3. libri de Anima, & multis alijs in locis, & hanc fuisse mentem eius, omnes eius sectatores, & etiam oppositæ sententiæ auctores asserunt: quidquid dicat Achillius in 3. quodlibeto, dubio 8. Eandem secuti sunt Themistius (licet Diuus Thomas oppositam sententiam ei tribuat) vt videre est in 3. de Anima, textu 20. vbi tuetur vnicum esse intellectum in omnibus hominibus, vt Auerroes. Philoponus in 2. de Anima, in præfatione, & in declaratione primi text. Simplicius & inter Latinos Gandauensis, Viccomercatus, Franciscus Piccolominus, libro de Humana mente, cap. 17. & multi ex Modernis. Hi omnes dicunt, intellectum non dare esse specificum homini, neque esse formam informantem; Si verò quæritur ab eis, quæ sit forma informans, & dans esse specificum homini, dicunt esse cogitativam.

Pro hac Opinione rationes præcipuæ, quæ adducuntur sunt istæmet, quæ adducuntur pro immortalitate animæ; omnes enim (excepto D. Thoma cum suis sectatoribus) de mente Arist. suauentes intellectum immortalem esse, sustinent quoque non esse informantem, sed assistentem,

& vnicum esse in omnibus: quia prætant in via Arist. hæc duo esse incompossibilia: scilicet, quòd intellectus sit immortalis, & quòd sit forma informans, & multiplicatus ad multiplicationem indiuiduorum; quia tunc sequeretur, quòd actus essent infiniti in intellectu, cum Mundus, & generatio ex Arist. sint æterna à parte ante, & a parte post, quòd est maximum absurdum; Illi ergo, qui sustinent immortalitatem, sustinent etiam vnitatem, excepto D. Thoma, vt dixi.

Ideo Franciscus Viccomercatus in sua quæstione de Anima rationali, hanc vnitatem rationem adducit. Arist. in 2. de Anima, textu 11. apertè asserit quasdam partes animæ non esse separabiles, quia sunt actus ipsius corporis, vt vegetatiua, & sensitiua; quasdam verò nihil prohibet separari à corpore, quia non sunt actus corporis; & hæc sunt verba Aristotelis. *Quasdam autem nihil prohibet separari, propter id, quòd nullius corporis sunt actus.* Ex quo loco habetur, quòd apud Arist. in intellectu, qui est hæc pars separabilis, non est forma informans corporis, & consequenter est assistens, & quoniam nondum hoc erat explicatum, subiungit hæc verba. *Amplius autem immanifestum est, si sit corporis anima actus, vt nauta nauis.* Hanc difficultatem postea Arist. explicauit, dum ostendit, quòd intellectus est immortalis; & separabilis à corpore; sic enim ostendit, quòd non est forma informans, adeo quòd sic potest formari ratio. Forma informans non est separabilis à corpore, at intellectus est separabilis à corpore, ergo intellectus non est forma informans, sed assistens. Maior habetur in illo textu 11. in verbis adductis. Minor probatur per rationes, quibus probant intellectus immortalitatem.

Franciscus Piccolominus libro 2. de Humana mente, cap. 18. nonnullas alias rationes adducit, quarum prima est. Omnis forma dans esse corporis, est finis generationis, per Arist. 2. Phys. textu 70. vbi dicit, quòd finis, & forma generationis, in idem veniunt mens, id est intellectus, non est finis generationis: quia finis generatio nis est natura, ex 2. Phys. text. 14. Mens autem nò est natura, ex 1. de partib. animalium: ergo

ergo intellectus, & mens, non informant hominem.

Secundo. Ea forma constituit corpus naturale, ad quam materia est in potentia; at materia cum sit natura, est in potentia ad formas, quæ solum per naturalem transmutationem ex ea educuntur, non ad eas, quæ extrinsecus adveniunt, & sunt æternæ, ut est intellectus, ergo intellectus non dat esse hominis per informationem.

3. Tertio, forma non attinens ad Physicum non dat esse corpori Physico, mens ex 1. de partibus animalium, non est Physice considerationis, ergo.

Quarta, & amplectitur omnes alias; Forma, & formatum, terminus, & terminatum, debent esse eiusdem conditionis: sed mens est immaterialis, & incorruptibilis, & consequenter diuerse conditionis, ideo non potest formare, & dare esse materiae siue compositio materiali, neque materia ipsa potest terminari ab huiusmodi formis. His fere rationibus nituntur ostendere intellectum non esse formam informantem.

Alias rationes pro hac Opinione habes in calce sequentis capituli.

Hæc sententia rejicitur, & explicatur sententia Scoti, & comprobatur. Cap. 11.

300. **H**æc opinio est adeo impia, & incepta, ut suam ineptiam in ipsa fronte deferat: nam, ut inquit Scotus, in 4. Sent. dist. 43. quæst. 2. secundum ipsum Auerroem huius sententiæ defensorem, & alios eiusdem sectæ, homo non esset formaliter, nisi quoddam animal irrationale: tamen per quandam animam irrationalem, & sensitivam excellentiorem animabus aliorum brutorum, haberet esse, quod quàm sit impium, & ineptum, consensus communis omnium hominum manifestat, qui asserunt hominem in hoc excellere alia bruta, quia homo est rationalis, & intellectivus, quod alijs brutis non competit. Ideo Alexander Aphrodisæus excellentissimus Peripateticus D. Thomas, Scotus, & multi ex Modernis, ut Pöponatus, Zabarella, & multi alij, enixè ventur intellectum esse formam infor-

Phil. Nat. 10. D. Scoti.

mantem: sed opus est hanc sententiam contra proteruos comprobare. Rationes autem omnes erunt à posteriori, ut inquit ipsemet Scotus, loco citato: quia à priori nulla datur ex operatione; ipsa itaque prebatur, quòd anima rationalis, & intellectus sit forma informans ipsum hominem.

Ratio prima communis omnibus Doctoribus huius sententiæ, sumitur ex intelligere, quæ ratio à D. Thoma formatur in hoc modum, prima parte, quæst. 70. art. primo. Intelligere est propria operatio hominis, ergo est à propria forma hominis, sed intelligere est ab intellectu, ergo intellectus est propria forma hominis.

Hanc rationem ex principijs D. Th. ait Scotus nihil valere: quia D. Th. sustinet, quod intellectus intellectione se habeat passivè, non activè, ideo Minor secundum hoc principium esset falsus quidem stante hoc principio, intelligere non esset opus prædiens ab intellectu, sed e converso. Huic obiectioni respondere nituntur Caietanus, & alij; sed de hac re loquemur in proprio loco, dum disputabimus de causis producentibus intellectionem; pro nunc satis est nobis, quod ratio satis in se est efficax, quam Scotus sic format; Hæmo intelligit formaliter, & propriè, ergo anima intellectiva, est propriè forma hominis. Antecedens est manifestum ex Philosopho, 3. de Anima, tex. 1. ubi dicit Philosophus, *De parte autem anima qua homo intelligit, & sapit.* & 1. Ethicor. capite 9. in his locis expressè dicit Philosophus, intelligere esse propriam operationem hominis, & hominem formaliter intelligere, operatio etiam, ut contradistinguitur contra actionem, seu passionem, formaliter inest operanti, & non est actio transiens in alterum, sed in ipso manens, ex 9. Metaph. tex. 17. Constat: quia 10. Ethicorum Aristot. ponit felicitatem hominis in intelligere; manifestum est autem, quod illa felicitas inest homini formaliter, ergo intelligere quoque inest homini formaliter; quoniam felicitas consistit in intelligere; licet ergo hoc antecedens sit de se evidens, & verum, attamen contra proteruos Scotus illud probat efficaciter; & notandum est quod in

1. v. ex D. Tho.

resp. Cate.

Res. prius Scoti.

antecedente intelligit Scotus, de intelligere proprie accepto, vt contradistinguitur à toto genere cognitionis sensitivæ; & primo adducit probationes D. Thomæ, quas in aliquo deſerere offendit, Sed his dimiſſis, adducamus rationes proprias Scoti, quæ ſunt efficaciæ. Prima ratio. Habemus in nobis aliquam cognitionem obiecti, ſub aliqua ratione, ſub qua non poteſt cognoſci à ſenſitua, ergo habemus in nobis formaliter hanc operationem, quæ eſt intelligere; antecedens probatur primo: quia experimur in nobis, quod actû cognoſcimus vniuerſale. Secundo experimur nos intelligere ens, ſiue qualitatem, vel aliquod aliud ens, ſub ratione communiori, quam ſit ratio primi, & adæquati obiecti ſenſus, includendo etiam ſuperiorem ſenſitivam. Tertio experimur, quod diſtinguimus genus ſenſibilem ab aliquo, quod non eſt illius generis. Quarto experimur, quod cognoſcimus relationes rationis, ſcilicet ſecundas intentiones, vt intentionem generis, & ſpeciei; & oppoſitionis, & aliarum intentionum Logicaſium. Quinto experimur, quod aſſentimus complexis principijs abſque dubio errandi, vt primis principijs. Sexto experimur in nobis diſcurſum a noto ad ignotum, & illi aſſentimus neceſſario modo cognoſcitur non poteſt attribui parti ſenſitivæ, ergo neceſſario in nobis præter potentias ſenſitivas eſt intellectus. Si quis autem præterius negaret Maiorem, ſcilicet, hos actus, quos diximus in eſſe nobis, non eſt cum eo vltetius diſputandum, ait Scotus: ſed eſt illi dicendum, quod eſt Brutum; ſicuti non eſſet diſputandum cum eo, qui habet oculos, & negaret ſe videre colorem: ſed eſt illi dicendum, quod eget ſenſu, & quod cæcus eſt. Aſſumptum verò, ſiue Minorem, ſcilicet, quod nullus iſtorum actuum poſſit cognoſci ſecundum aliquam potentiam ſenſitivam, probatur, & primo de vniuerſali: quia vniuerſale cognoſcitur à nobis ſub illa vniuerſalitate, vt dicitur de omnibus ſingularibus in quibus continetur, & ſub hac vniuerſalitate ſenſus non cognoſcit, quia communi conſenſione ſenſus eſt ſingularium, intellectus vero vniuerſalium, ſed de ſecundo res eſt euidentior, ſcilicet,

quod cognoſcitur rerum ſub communiore ratione, quam eſt obiectum adæquatum ſenſitivæ potentie, non poſſit haberi à ſenſu, quoniam nulla potentia poteſt cognoſcere aliquid ſub ratione vniuerſaliori, quam ſit ratio adæquata ſui obiecti; cognoſcitur ergo, quæ eſt in nobis, de rebus, quæ excedunt rationem obiecti ſenſus, etiam ſenſus principalis, non poteſt fieri, & generari in nobis per potentiam ſenſitivam; & certè hoc argumentum eſt efficax; at experimur in nobis, quod de albedine cognoſcimus, quod eſt ſpecies coloris, & quod color eſt eius genus, experimur etiam, quod cognoſcimus albedinem eſſe Qualitatem, & quod continetur ſub Qualitate, non ſub Quantitate: aſſignamus quoque definitiones Qualitatis, &c. qui omnes actus non poſſunt eſſe alicuius ſenſus, ſine interni, ſiue externi: de externis patet. Si quis verò dicat, hos actus eſſe cognoſcitur, vel imaginatiue: Contra, quia tunc ſuperflua eſt virtus, intellectiua, cum ipſa non habeat nobilibiores actus: cognoſcitur enim prædicatur quidditati, aſſignatur definitiones rerum, diſcurrere, ſunt nobilibiores operationes, quæ intellectiui aſcribantur, ideo ſi ille competunt cognoſcitur, ſuperflua eſt intellectus. De tertio patet ex dictis in hoc ſecundo: quia virtus ponens diſcrimen inter aliqua duo, debet cognoſcere vtrumque: at virtus ſenſitiva non poteſt exire extra obiectum ſenſibile, ergo non poteſt diſtinguere, & diſcernere id, quod eſt ſenſibile ab eo, quod non eſt ſenſibile, cum non ſenſibile, non cognoſcatur ab eo. De quarto patet per idem: cum enim ille relationes ſint extrinſe ſenſibiles, immò ſint tantum in rebus intelligibilibus, ſequitur, quod ſenſus illas cognoſcere non poſſit, quia ſunt extrinſe ſui obiecti. Confirmatur iſtud etiam primo, ſcilicet de vniuerſali, per hoc: quia ſenſus eſt rerum existentium tantum, at vniuerſale actu, & iſta relationes rationis, non poſſunt exiſtere per ſe, ergo non poteſt ſenſus illas cognoſcere. De quinto, & ſexto patet quod non poſſunt haberi à ſenſu, quia ſunt per relationem rationis, eſt enim ratio noſtra, & mens, quæ illa ſimul connectit, & perinde cognoſcit, & iudicat, & denique diſcernit,

Reſp.
taci-
ta rei
citur.

& com-

& comparatio propositionum est peculiaris operatio intellectus secundum omnes, & ex Aristotel. 3. de Anima, ubi enumerans operationes intellectus, dixit illas esse tres, scilicet, simplicium apprehensionem, & diuisionem, & denique discursum. Si ergo discursus haberi possit a sensitua virtute, superfluus est intellectus. Ex his omnibus apparet clarum esse antecedens primum, scilicet, quod homo formaliter, & proprie intelligit, id est, homo habet in se formaliter cognitionem excellentiorem cognitione sensitua: Consequenter verò primi entimematis, quæ erat: ergo Anima intellectiua est forma hominis, probatur sic, talis actus, qui est intelligere, non est substantia nostra: quia modo adest, modo abest à nobis, ergo est accidens, ergo oportet dare sibi aliquod receptiuum proprium: quia omne accidens proprie in aliquo subiecto proprio recipitur: at hoc subiectum receptiuum, non potest esse aliquod extensum, neque organicum, ut sunt omnes sensus: quia tunc intelligere esset actus extensus, quod est impossibile, & conceditur ab aduersarijs; quia intellectus non vitur organo; probauimus etiam, nullam talem cognitionem posse cadere sub aliqua potentia sensitua, si autem reciperetur in sensu, sensus cognosceret ea, quia cognoscere est pati, ergo eius subiectum erit aliquid inextensum, at illud subiectum debet inesse nobis, quia iam diximus, quod in nobis experimur huiusmodi actus intelligendi; at reliquæ formæ, quæ sunt in nobis, & reliqua omnia sunt externa, & sunt sensus, ergo illud subiectum erit solum anima intellectiua, & consequenter anima intellectiua est forma informans hominis, & intrinsecus dans esse, non extrinsecus, ut naua nauti, quia tunc in nobis non experiretur huiusmodi actus; Si enim intellectus est qui intelligit, & est subiectum receptiuum istorum actuum, sed postea est extra hominem, ergo homo non intelligit formaliter sicuti cum naua intelligit, vel loquitur, nauis non dicitur loqui neque intelligere quia naua est extra essentiam nauis, at si intellectus reciperetur in forma essentie nauis, nauis diceretur loqui; & hæc ratio abs-

que dubio est efficacissima. Huic rationi videtur Auertoes quodammodo inuisse responsonem in illo quinto textu in digressionem, quæ tamen vt inquit Scotus est fictio, quæ nec est, nec alius est intelligibilis. Videtur ergo ex Auertoe posse responderi, quod ideo homo intelligere dicitur, licet intellectus non informet eum, quia intellectus coniungitur homini per phantasmata, & sic cum intellectus intelligit, homo dicitur intelligere. Verum quæ nã sit hæc coniunctio, nec ipse Auertoes, nec aliquis alius eius sectator explicare potuit, vt inquit Scotus in predicto lecto, & experientia discimus: nã coniunctio phantasmatis cum ipso intellectu, est coniunctio obiecti intelligibilis cum potentia intelligente, ideo licet phantasmata sint in homine, vt in phantasia & illis vtatur intellectus, non propter hoc fit, quod homo, vel illa phantasmata intelligant, sicuti color existens in pariete, & mouens oculum meum, non facit quod paries videat: quia phantasma habet semper rationem cogniti, non cognoscentis, & hoc est verum secundum omnes, est ergo mera fictio ista coniunctio. Sed alij aliter declarant hanc coniunctionem, vt Franciscus Piccolomineus, in 2. libro de Mente, cap. 17. ait enim, quod intellectus dupliciter neciur cum homine, scilicet primo per naturam, secundo per operationem, nexus per operationem est coniunctio per phantasmata, vt nunc diximus, licet non explicetur ab eo: nexus verò per naturam, in quo ipse facit maximam vim, quis sit, & quomodo fiat, non docet: solum dicit, quod hic nexus intellectus cum homine per naturam, est intimior, quàm nexus materie, & forme, & subinfert hæc verba. Homo constitutus per phantasmam, dicitur per mentem cum eo iunctam intelligere; tandem ad argumentum dicit: cum dicitur, quod homo formaliter non intelligere, non esset beatus &c. Responderet, quod hoc non sequitur: quia homo per phantasmam cui iuncta est mens, intelligit, & est capax summibonit, &c. Hæc vir iste maximæ existimationis. Sed hæc declaratio est verbosa, & nisi illo momenti in se habet, ita vt verum sit, quod dicit Scotus, scilicet, quod ista coniunctio

Resp. Auert.

Roi- cium.

Resp. Licc.

intellectus cum homine, ficta ad Auero-
roem, non est intelligibilis, & quod nullus
eius sectator eam explicare valet.

*Rej-
citur.* Sed breuiter rejicitur: quia dicit iste
vir, quod intellectus iungitur phantasia,

1. rō. & homini, & quod iste nexus est intimior,
quàm nexus formæ cum materia; tunc ar-
gumentor: ergo intellectus non est forma
assistens, sed est plus quam forma infor-
mans, & consequenter non est separabilis
ab homine; probo consequentiam: quia
actus informans, vt est forma iuncta ma-
teriæ, non est separabilis a materia per
eos, ergo si intellectus maiori nexu vni-
tur homini, quàm forma materiæ, mul-
to minus intellectus erit separabilis ab ho-
mine.

2. rō. Præterea, debent explicare quomodo
fiat, & quæ vnio sit iste nexus intimior;
porrò ex Aristotele non datur maior nex-
us, quàm actus, & potentia; cum ex his
duobus constituatur vnum per se, si er-
go vnio intellectus ad hominem est ma-
ior, ergo multo magis ex intellectu, & ho-
mine fiet vnum per se, & sic vnum habe-
bit rationem actus, aliud potentiæ, sed
excellentiore modo, & sic erit informans,
& plus quam informans, si hæc maior in-
formatio est possibilis.

3. Præterea, non est intelligibile apud A-
ristotelem quomodo ex duobus actibus
fiat vnum per se: intellectus est actus,
homo per eos iam est in actu per phan-
tasia, phantasia est actus, & nullo mo-
do potentia, respectu intellectus, ergo
falsum est quod ex intellectu, & homi-
ne, fiat vnum intimius, & magis, quàm
ex forma cum materia, sed erunt distin-
cta, & duotentia segregata tantum sibi
presentia.

4. Denique, concesso quod intellectus nõ
sit informans hominem, licet sit virtus
cogitativa hominis, non sequitur, quod
homo formaliter intelligat. Consequen-
tia probatur: quia sicut nauis non intelli-
git, licet naua, qui sibi assistit intelligat;
ita hominis essentia non intelliget, licet
assistat sibi intellectus, qui formaliter in-
telligit: quia ille intellectus non est for-
ma, & essentia hominis, dans illi esse, sed
est forma extrinsecus illi annexa, & ag-
gregata.

Alij voluerunt explicare hanc coniu-
ctionem per exemplum luminis in perspi-
cua, lumen enim aduenit aeri extrinse-
cus, neque est eius forma, & tamen est ra-
tio ipsi aeri recipiendi coloris: sic intelli-
ctus licet non sit forma hominis, sed ex-
trinsecus homini adueniat, tamen est ra-
tio propter quam homo est intelligens.

Sed hoc exemplum, vt optime inquit
Zabarella, non est ad propositum: quia
aer in quantum aer, non recipit colores,
sed quatenus perspicuum, sit verò perspi-
cuum per lumen, quia lumen est actus,
& forma perspicui, & lumen dat esse per-
spicuo, & sic postea perspicuum recipit
colores: at in proposito intellectus respec-
tu hominis non se habet vt lumen, re-
spectu perspicui secundum Aueroem;
quia intellectus non dat esse homini se-
cundum eum, sed lumen dat esse per-
spicuo.

Præterea intellectus ipse absque corpo-
re recipit intellectiõnem, quia est in orga-
nicus, at in perspicuo non euenit sic: quia
non est lumen quod recipiat colores, sed
perspicuum constitutum in tali esse per
lumen, & sic lumen non recipit, sed est ra-
tio, quia perspicuum recipit colores, ideo
exemplum non est ad propositum.

Secundo principaliter arguit Scotus in
eodem loco per eandem Conclusionem,
ex operatione voluntatis, siue appetus,
quam experimur in nobis, sic. Homo est
Dominus suorum actuum, ita quod in po-
testate eius est determinare se ad hoc, &
ad oppositos actus, & hanc propositionem
concedit Aristotel. passim in sua Philoso-
phia, vt primo Perihermenias, capite, de
futuris contingentiis, & 2. Physic. cap.
de fortuna, & casu; & maxime 6. Metaph.
vbi probat, dari entia contingentiã; pro-
bat etiam multa pertinere ad prudentiã,
in moralibus admittens consiliũ, quod
est de futuro, & de eo, quod nos vitare pos-
sumus; & denique hoc est clarũ in Philo-
sophia Arist. & sensu ipso patet; Cum hac
propositione assumit aliam, quæ quoque
est euidentissima, scilicet, quod hæc liber-
tas, & indeterminatio nõ potest proueni-
re ab aliquo appetitu materiali, & extẽsõ,
siue ab aliqua virtute sensitua: quia om-
nis virtus appetitiua, sensitiua, & extẽsa,
deter-

*Alie-
rum
rō/p.*

*Rej-
citur
1. rō.*

*2. rō
prim-
Scot.*

determinatur ad certum genus appetibilem sibi conueniens, ita quod illud apprehensum non potest non conuenire, nec appetitus non approbare; quæ propositio confirmatur: quia agere secundum electionem, & à proposito, competit soli homini, vt experientia patet: quòd si talis electio competat homini secundum potentiam sensitiuam aliquam, ergo posset competere brutis, ergo & per impossibile ablato intellectu ab homine, posset homo liberè agere, eligere hoc, & non illud, quòd est inconueniens: quia superfluum esset intellectus. Quod si quis dicat, actio ita libera prouenit ab intellectu, sed recipitur in cogitativa, hoc improbat: quia actio illa, quæ est ab intellectu, est inextensa, & inorganica: sed omnes sensus sunt organici, & eorum operatio recipitur in ipsis, medianibus organici: actio autem illa intellectus, est inextensa, & inorganica, ergo nõ potest recipi in cogitativa, vel in aliqua alia virtute organica, & extensa. Præterea, si prouenirent ab intellectu, & intellectus non sit forma informans, homo formaliter uellet, vt supra argumentabamur de intellectu. Ex his duabus propositionibus sequitur hæc tertia: quòd electio, & determinatio inest nobis per animam intellectiuam: tunc sic experientia videmus nos habere hanc actionem liberam, hæc nobis non potest inesse per aliquam virtutem sensitiuam, quia ille sunt organice, & extense, ergo inest nobis per intellectiuam, & consequenter anima intellectiua est forma nostra, quæ omnia probata sunt ex dictis.

3. Tertio, principaliter arguitur ex unitate specifica hominis: homo per rationale constituitur in esse, & distinguitur à brutis: sed rationale denotat nobis animam intellectiuam, ergo anima intellectiua dat esse specificum homini, & est eius forma informans; hæc ratio communiter adducitur à sectatoribus istius sententiæ; & confirmatur: quia certum est, quòd homo distinguitur à brutis: non potest autè distinguere nisi per aliquam formam substantialem; vel ergo ista forma est anima intellectiua, vel illa cogitativa Auerois: at nõ potest esse illa cogitativa, quia vel illa cogitativa est illamet imaginatiua, siue Phantasia,

de qua loquitur Aristot. in calce 2. de Anima; vel est alia forma si est eadem, homo à brutis non differt specie, quia etiam bruta habent phantasiam. Nec ualet dicere, quòd in homine est excellentior, quia magis, & minus non variant specie, & Aristot. ibi agens de ea, nullum in ea discrimen ponit, sed de ea agit communiter, vt omnibus animalibus competit; si uero est alia forma substantialis à Phantasia illa, Aristot. debebat de illa uerba facere, cur enim Aristot. de tali forma substantiali ita necessaria, & digna non est locutus, & tamen est locus de Phantasia. & forma substantiali dante esse specificum brutis? ergo dicendum est, quòd forma dans esse specificum homini, est anima rationalis. Quarto, est Argumentum Aristot. de Anima tex. 24. ubi uolens Aristot. probare, quòd anima est forma corporis, ita argumentatur, Anima est id, quo primo uiuimus, setimus, mouemur, & ratioeinamur, ergo anima est forma uiuentis, sentientis, mouentis, & ratiocinantis; ex quo loco aperte patet, quòd fatetur animam esse formam ratiocinantis: sicut anima sentiens est forma sentientis animalis; iam uero illa est forma informans, ergo anima rationalis, qua ratiocinamur, est forma informans. Hæc ratio in se est efficax: ex eo enim, quòd homo ratiocinatur, probat animam, per quam ratiocinatur homo, quæ est intellectiua esse formam, per quam constituimur in esse.

Quinto, Scotus tangit aliud argumentum, quòd est: quia intellectio est actio immanens, non transiens, omnium consensione, at si intellectus est assistens, erit transiens, quia transit ab intellectu in hominem, sicut actio intelligentiæ, qua mouet Orbem, est transiens ab Intelligentia in Orbem. Sexta ratio, Aristot. 2. de Anima definiens animam, dicit. Anima est actus corporis Physiici organici, &c. & ibi assignat definitionem de anima in communi, vt proteatur in primo textu, ubi ponitur se uelle assignare rationem communissimam de anima, ergo etiã anima intellectiua est forma dans esse speciei homini. Respondet Fraciscus Piccolominus ubi supra, quòd Aristot. ibi respexit totã animã, nõ partes eius, ideo uerũ est, quòd tota ani-

*Rej-
citur.* ta anima est forma informans, sed non quælibet pars, ut est intellectiva. Hęc responsio dicit pugnantiā: si enim tota anima in cōmuni est forma informans, quomodo non est forma informans, quælibet eius pars, profectò si aliqua pars non est informans, falsum est quod tota sit informans: quia quod competit generi, competit etiam cuiuslibet speciei. Secundo respondet, quod genus in hac definitione, scilicet, actus, non dicitur uniuocè, sed ab vno, & sic est commune ad actum informantem, & assistentem; & hæc responsio est communiter omnium Auerroistarum: sed impugnatur ex ipso Aristotele. nam in 2. de Anima tex. 2. postquam pollicitus est se vel le assignare definitionem communissimam animæ, diuidit substantiam (supponit enim ex disputatione habita contra Antiquos animam esse substantiam) distinguit ergo substantiam in tres partes, scilicet, materiam, formam, & compositum, & materiam dicit esse potentiam, & formam esse actum perfectiorem materiam; dicit enim ibi, quod forma facit hoc aliquid; deinde eliciens definitionem animæ in quarto textu, ait, quod anima non est corpus, neque materia, sed quod est actus, & forma corporis Physici, ergo actus qui sumitur in definitione animæ, est forma, & actus dans esse, non autem in communi sumptus ad actum assistentem, & informantem. Hoc idem confirmatur ex eodem 2. textu 7. ibi enim Aristoteles ait, non esse querendum an ex anima, & corpore fiat vnum, sicuti non est querendum, an ex cera, & figura fiat vnum, quoniam ex potestate, & actu non fiunt duæ res, sed vna: ecce, quod actus iste, qui est anima, est qui informat, & dat esse potentie. Idem colligitur ex tex. 8. eiusdem libri, ubi dicit, quod anima est quod quid est corporis, in modo forma assistens, non est, quod quid est rei, sed hoc, verificatur scilicet de causa formali dante esse specificum, quæ est vnum genus cause per se; unde forma in 2. Phys. textu 28. definitur, quod est, quod quid est rei. In eodem etiam textu comparat corpus animatum securi, & animam figuram securis, at figura securis est, quæ constituit in esse securum, non autem illi assistit. Idem docent Aristoteles in tex. 9. & 10.

compatando corpus oculo, & animam potentie visivæ: dicit enim potentiam visivam esse, quod quid est oculi, sine ea enim esset oculus & qui uocè: ita quoque anima est quod quid est corporis Physici, illi dans esse, non assistens, sicuti potentia visiva non assistit oculo, sed informat, & dat esse. Responsio Viccomercati ad hæc omnia argumenta non est responsio, sed repetitio suæ positionis: ait responderi vnicò verbo ad omnia argumenta, nempe, quod itante, quod anima rationalis sit assistens, nihilominus homo est intelligens, est vniuersum per se, viuere potest, & differt ab alijs per rationale: quia in homine est vnica anima, quæ est eius vera forma informans, sed non secundum omnem partem, quia non secundum intellectum. Sed hæc responsio, ut dixi, est repetitio suæ opinionis, & per rationes adductas reiecta est: quia si anima rationalis non est informans, homo non intelligeret formaliter, ut ostendit prima ratio, non operaretur liberè, ut ostendit secunda, non differret à brutis, ut ostendit tertia, & quarta; intellectio non esset immanens, ut quinta; neque hoc congruit definitioni ab Aristotele assignatæ, ut ostendit sexta ratio. De his multa alia legi possunt apud Alexandrum, Pomponatum, & alios viros doctos. Hęc satis sint ex dictis à Scoto. Præterea, ut nunc dictum est contra Piccolum, hæc responsio dicit repugnantia: quia repugnat, quod aliqua vna forma secundum totam essentiam sit informantis, & eius aliqua pars non sit informantis, sed assistens: non enim esset vnica essentia numero, sed aggregata ex pluribus animabus, quarum illa, quæ est assistens, non est vera forma hominis, quia non est quod quid est eius.

Rationes variæ pro opinione Auerrois, præter adductas, in primo capite adducuntur: quarum quasdam præcipuas ego adducam: longissimam enim disputationem de hac re habentur. Gandauensis 3. de Anima, q. 5. multipliciter arguit: & nota quod eius rationes supponunt, quod omnis forma informantis materiam, & corpus, sit materialis. Primò inquit sequeretur, quod anima rationalis esset mortalis: consequens est falsum, ergo. Ibi habet

*Rej-
Visco
merc.
reijc.*

*Alia
rōnes
pro op
inio
ne
Auer.*

I.

alia

- alia argumenta, sed ego ex eius dictis ita
 2. arguo. Si anima rationalis est forma informans, ergo anima rationalis est materialis; consequens esse falsum, ergo & antecedens; Consequentia probatur: quia forma immaterialis non potest dare esse materiale; si ergo rationalis est forma immaterialis, non potest dare esse materiale homini, & informare materiam, & ex aduerso, si dat esse materiale, ipsa est materialis, & corporea; falsitas consequentis probatur: quia si esset materialis, ipsa non recipet omnes formas materiales, nec formas rerum immaterialium, quia nihil recipit seipsum, neque speciem sui: intellectus recipit omnes formas materiales quantum ad earum species, ergo non est materialis. Sequeretur etiam, quod si intellectus est informans corpus, quod sit extrinsecus, quia est subiectum figuræ corporis, & aliorum accidentium: nam materia per se non potest esse subiectum accidentium, est ergo subiectum accidentium per animam dantem illi esse specificum, ergo si illa est intellectiva, anima intellectiva erit subiectum figuræ, quæ est quantitas, & sic ipsa erit quanta saltem per accidens,
 4. quod est absurdum. Quarto, si anima rationalis esset materialis, non posset intelligere vniuersalia, quia vniuersalia intelliguntur cum abstractione à materia, ergo solum competit facultati abiunctæ à materia. Quinto, alij arguunt ex Arist. 3. de Anima, tex. 4. & 6. vbi dicit intellectum humanum esse immixtum, id est non commixtum cum materia, ergo intellectus non est forma informans.
 6. Sexto Arist. in 1. de Anima, textu 92. ait non posse quidem fingi quam partem corporis occupet intellectus, ergo intellectus non est forma corporis, ergo est abiunctus à materia. Septimo, Arist. 2. de generatione animalium, cap. 3. ait, quod intellectus extrinsecus accedit, ergo non est forma informans, sed assistens homini.

per fuit dubius, an omnis forma informans sit corruptibilis: vel potius aliqua sit corruptibilis tantum, aliqua verò non; Quod aliquæ formæ informantes sint corruptibiles, non dubitauit, sed pro certo habuit; & patet ratione, & experientia; per continuum corruptionem rerum, sed de anima rationali fuit valde dubius, & modo in hac partem, modo in aliam declinavit, vt dicemus in sequentibus, dum de immortalitate tractabimus. Aded

quod tres sunt propositiones apud Aristot. Prima; Anima rationalis est forma informans hominem. Secunda, Anima rationalis est inorganica, incorporea, & immaterialis secundum suam essentiam, neque alicui organo adiecta, & operatur sine organo. Tertia; Anima rationalis in se, & quo ad essentiam suam, est incorruptibilis. De duabus primis fuit semper certus: quia per rationes probari possunt, & ab eo probantur, quod clarum est ex dictis: nam in præcedentibus visum est de prima; de secunda quoque habetur intentio Aristotelis in 3. de Anima, textu 6. vbi aperte probat, quod anima rationalis non est organica, neque commixta corpori: nam in operando non vitur organo, quia esset calida, esset enim calida, vel frigida. De tertia verò propositione fuit dubius, & secundum varia principia variè locutus est. Si inspiciebat operationem animæ rationalis, quæ est sine organo, Item si inspiciebat eius excellentiam, sibi, videbatur incorruptibilis, & immortalis: ideo aliquando dixit intellectum esse quid diuinum forsitan esse separabilem à corpore, extrinsecus aduenire, & alia huiusmodi. Si verò considerabat, quod intellectus operatio non est sine corpore, quia non est sine phantasmatæ, & quod est actus corporis, & quod alij huiusmodi actus sunt corruptibiles, & multa alia, quæ infra tanguntur declinabat ad mortalitatem. Et certè nisi nos Christianæ fidei lumine essemus adiuti, hoc lumen immortalitatis animæ ignorauissemus, & si illam admissemus, illam admissemus cum multis erroribus, vt fecerunt Auerroes, & Platonici, qui etsi dixerunt animam rationalem esse immortalem, tamen illi multas impietates adiunxerunt,

Tres propositiones notabiles apud Arist

Propouuntur quædam digna scitu pro intelligentia veritatis, & rationes Aduersariorum soluentur. Cap. III.

PRO solutione rationum Aduersariorum sciendum est, quod Arist. sententiam

vt ponendo numerum determinatum ab initio mundi, vt Platonici, aut vnicam, vt Auerroes, & alia multa absurda. Stante hoc fundamento, facile est respondere ad rationes in oppositum allatas.

Ad 1. Ad primam Gandauenfis, negatur cō sequentia; Ratio negationis est, quia consequentia inniuitur illi propositioni, quod omnis forma informans materiam, sit materialis, & corruptibilis, quam diximus vniuersaliter non esse certam apud Aristot. sed solum quo ad aliquas formas, nō autem quo ad rationalem, de qua in prefeſati loquimur.

Ad 2. Ad secundam, negatur consequentia; ad probationem negatur illa propositio, quod forma immaterialis non possit dare esse materiale, id est informare corpus, & dare vitam, non potest quidem dare esse corporeum, & extensum, & sic currit argumentum, sed potest dare vitam intellectiuam, & esse inextensum.

Ad 3. Ad tertiam respondetur, negando consequentiam: quia intellectus dat esse homini vitale, non corporeum, & extensum; iam enim corpus per formam corporis est quantum, & extensum, per animam verò habet esse intellectuale, & vitam, & sic non sequitur quod sit quanta; extensa, & organica, licet det esse homini per informationem.

Ad 4. Ad quartam, respondent Alexandrei negando consequentiam, quia ad intellectionem vniuersalium sufficit abstractio ab organo secundum operationem, non secundum esse; nos insuper possemus respondere, concedendo totum argumentum: sed negamus suppositum, scilicet, quod anima rationalis sit materialis.

Ad 5. Ad quintam respondetur, quod intellectus duobus modis potest dici commixtus corpori, vel quo ad esse, vel quo ad operationem, quo ad esse affirmatur ab Arist. vt visum est, quia illi dat esse, sed quo ad operationem est immixtus, & quia commixtio intellectus cum corpore quo ad operationem, poterat duobus modis esse; Vel quo ad obiectum recipiendum, vel quo ad corpus, vtillo vtatur ad intelligendum tamquam organo, & eius instrumento, Arist. in illo 3. de Anima tex. 4. refutat primam Conclusionem quo ad

obiectum, & inquit: quod intellectus est immixtus ab omnibus obiectis, quia in sua natura nullum obiectum habet: quia intus existens, prohibet extraneum; Secundum verò rejicit in 6. tex. vbi aperit ait, quod intellectus in operando non vtitur organo, quia tunc intellectus esset calidus, vel frigidus, adeo quod Arist. ibi vult ostendere, quod intellectus non vtitur organo corporeo ad intelligendum, vt sensus, sed est immixtus ab eo.

Ad sextam per idem patet: nihil aliud enim Arist. vult dicere ibi, nisi quod intellectus in corpore non habet determinatum locum id est organum, non enim est colligatus alicui parti corporis, qua vtitur vt instrumento, vt cetera partes animae, sed est inorganica virtus.

Ad septimam dicemus, dum loquimur de origine animae rationalis infra.

Ad rationem Viccomercati dico, quod recte debet considerari ille textus, & tunc patebit, quod ille tex. 11. facit disertè pro nobis: nam in illo tex. Arist. statim in initio ex dictis colligit, quod anima non est separabilis à corpore, sed statim Aristot. venit in mentem anima rationalis, de qua erat ipse dubius, & erat apud Philosophos tanta controuersia, ideo statim quoddammodo restrinxit sermonem, & restrinxit se, vnde hæc sunt verba eius. *Quod qui dicitur igitur non sit anima separabilis à corpore, aut partes quaedam eius, si partibilis apta nata est, non immixtum est.*) Ecce, quod prius ait manifestum esse animam non esse separabilem à corpore: deinde propter dubium de anima intellectiua, quæ est pars animæ in communi, quam prius definierat, se restrinxit dicens; aut quaedam partes eius, & aliam rationem adducit propter quã aliquæ partes sunt separabiles, quædam vero non, & inquit: quia aliquæ sunt actus quarundam partium corporis: quædam vero nō id est, ideo aliquæ partes non sunt separabiles, quia alligatæ sunt aliquibus partibus corporis, quibus egent ad eorum operationes obeundas: & quia abque illis operari non possunt, ideo neotio se sint, non possunt separari. Sed quædam scilicet intellectiua, quia non sunt alligatæ alicui organo; non enim in operando

vtuntur

Ad 6.

Ad 7.

Ad

Vicco

mer.

q̄ est

1. v̄

ex 1.

cap.

vtuntur organo, nullum habent impedimentum ex hac parte, quin sint separabiles: & curfus, quia ista separabilitas ipsi erat dubia, nec volebat se determinate ad huc, eam obfcuritate inuoluit, subinfens. Amplius immanifestum si fit corporis actus anima, sicut naua nauis: videbatur enim sequi, quod si anima rationalis est separabilis à corpore, anima rationalis assisteret corpori, vt etiam aliqui Antiqui forsitan exultimabant; Ideò hanc sententiam reprimat, dicens; immanifestum est autem, an anima sit corporis actus, vt naua nauis: id est, sed ex dictis non est manifestum, an anima sit actus corpori assistens, vt naua nauis, quasi dicat, sed potius oppositum est manifestum, quod est actus corporis per informationem; quod item supra probauerat, vt ostendimus perpendendo textum 9. & 10. cap. precedentis; & confirmat hanc expositionem; quia si Arist. iudicasset animam intellectiuam esse formam assistentem, & hoc colligeret ex eo; quod intellectus non est actus aliquid partis corporis, debuisse colligere sic manifestum est, quod anima est actus corporis, vt naua nauis, & non oppositum: at ipse colligit oppositum, scilicet, non esse manifestum an sit actus corporis, vt naua nauis; textus ergo ille attestatur egregie dubitationem Aristot. in materia de separabilitate, & incorruptibilitate animæ intellectiue.

*Ad
Dico.* Ad primam rationem Piccolomini, respondeo primo, quod anima duobus modis considerari potest; vel secundum quidditatem; vel vt est forma; secundo modo est natura, non primo modo, Arist. dicit loco citato Animam in prima significatione non esse naturam, non in secunda; Vide infra Theoremate sequenti, capite 3. Secundo possumus dicere, quod vera anima rationalis est natura, quia est forma hominis, vt vidimus; sed quia, vt dictum est, Arist. fuit dubius de eternitate animæ rationalis, secundum varia principia vario modo locutus est de ea: & quia communiter forma naturalis est corruptibilis, & de anima rationali erat dubium, an esset mortalis, vel potius immortalis, tunc declinans ad immortalitatem dixit intellectum non esse naturam, non

quidem, quòd voluerit dicere, quod anima non sit forma non informans: sed voluit dicere, quod non est natura, id est, & mortalis vt communiter sunt formæ naturales, & fateor, & fatetur Scotus apud Arist. reperiri auctoritates magis expressas pro immortalitate, quam pro mortalitate; sed rationes sunt efficaciores pro mortalitate; quàm pro immortalitate; & mirum si arbitratu est Arist. animam rationalem esse immortalem, quod illam nullibi saltem aliqua ratione duxerit, cum esset res tanti momenti.

Ad 1. Ad secundum respondetur per idem, tamen infra declarabimus quomodo anima quælibet nedum rationalis extrinsecus educatur, & tamen sit forma informans: quia Scotus de mente Arist. tenet, quod Deus sit productiuus animæ cuiuslibet ex semine, idè dato, quod anima ex trinfecus accedat, id est ab vniuersali agere ex virtute seminis producatur, non tamen sequitur, quod non sit forma informans, & quod materia ad eam non sit in potentia. Ad tertium dico, quod variz sunt expositiones illarum trium rationum Arist. scilicet, quomodo anima rationalis pertineat ad Physicum; Pro nunc dico, quòd non ait, quod rationalis non pertineat ad Physicum, sed quod non pertinet ad Physicum, secundum omnem suam considerationem; non enim pertinet ad Physicum quatenus est Ens, sed ad Metaphysicum; Vel dicas, quòd tunc declinat ad immortalitatem, vt supra, & sic ait, non pertinere ad Physicum. Ad quartam respondeatur, quod Maior est falsa absolute prolata: quia non est inconueniens, quod forma secundum suam essentiam sit immaterialis, & informet corpus Physicum, & det illi vitam; concedimus ergo, quòd intellectus est immaterialis, & immixtus organo corporeo, quia per se, est receptiuus specierum absque aliquo instrumeto corporeo, sed quòd ait, quod intellectus est incorruptibilis, negatur hoc assumptum: quia hoc est dubium; & dato, quòd esset immortalis, non propter hoc sequitur, quod non possit informare corpus, & negatur, quod hæc forma non sit proportionata corpori, est enim actus, corpus vero potentia.

THEOREMA LXVIII.

Anima rationalis secundum veritatem, est immortalis, sed de hac veritate fuit dubius Aristoteles.

Exponitur Sententia Scoti. Cap. I.

Scot⁹ Scotus 4. Sent. d. 43. quæst. 2. declarando secundam propositionem, quæ est ista; An animam rationalem esse immortalem, ratione naturali possit probari; Respondet, quod naturaliter non possumus habere rationes necessarias, atque demonstrativas, ad illam probandam; sed solum probabiles; & loquens de Philosophis, maxime de Aristotele, ait, quod auctoritates eius, quæ videntur asserere immortalitatem, possunt solui duobus modis; vno modo, quia dubium est, quid ipse Arist. circa hoc senserit; variè enim loquitur in diuersis locis, & habuit diuersa principia, ex quorum aliquibus videtur sequi vnum oppositum, & ex alijs aliud; vnde probabile est, quod Aristot. in illa Conclusionem semper fuerit dubius, & nunc magis accedere ad vnam partem, nunc magis ad aliam, iuxta hoc, quod tractabat materiam consonam magis vni parti, quam alteri; neque sibi contradicit in quodlib. 21. sed habet eandem doctrinam, quam habet in eo. 4. Sent. loco citato; & nos declaramus in seq. Theor. cap. 1. declarando auctoritatem istam Arist. Intellectus de foris aduenit; docet enim secundum principia Arist. animam intellectuam esse immediate à Deo: sed non dicit secundum omnia principia Arist. esse immortalem. Quod si quis obijciat, ait Scotus in eo quodlibeto, quod ratio naturalis potest attingere ad probandam animam intellectuam esse immediate à Deo, quia est immortalis, ergo secundum principia Aristot. vult Scotus, animam intellectuam esse immortalem. Respondet, quod aliud est asserere animam intellectuam esse immortalem probari posse ratione naturali, aliud est secundum principia omnia Arist. esse immortalem, ex illa ratione Scoti potest inferri primum, non secundum. Vnde etiam Scot. in 4. Sent. loco citato, di-

cit, quod ad probandum animam intellectuam esse immortalem, sunt rationes probabiles, licet non sint demonstrativæ, neque necessariæ; tamen auctoritates Arist. ait posse dupliciter solui, scilicet, vel quia fuit dubius, vel quia si asserit animam rationalem esse immortalem, non probavit; nulla ergo est contradictio in Scoto, sed idem vtroque loco dicit; & hoc elicitur quoque ex 7. q. quodlib. sub P. vbi citat quodlib. 21. quo in loco aperte ostendit, se ibi loqui de productione animæ intellectuæ, non de immortalitate animæ; Quod si quis obstinate hanc expositionem rejiciat, dicemus, quod secundum aliqua principia Arist. anima intellectuam est immortalis, vt nunc infra patebit, & de his loquitur ibi Scotus; Hanc eandem sententiam habet Scotus in 3. Sententiarum, distinct. 27. quaestione vnica, articulo 3. sub G.

Quod autem hoc verum sit, facile ostenditur Arist. 7. Metaph. tex. vii. vult, quod quando compositum resoluitur, solum partes materiales remaneant, scilicet, elementa, sed forma nequaquam: vnde dicit ibi, quod compositum constituitur ex partibus materialibus, vt ex terra, & igne, sicuti syllaba componitur ex elementis, sed vltra hoc adest forma totalis resultans, & dans esse toti. Vnde syllaba AB, non est solum A & B, sed aliquid aliud, & caro non est solum ignis, & terra, aut calidum & frigidum, sed & alterum aliquid: per illud, aliquid alterum, innuens formam substantialem, & totalem; & hoc probat: quia dissoluis his, id est elementis, vt A, & B, & terra, & igne, elementa quidem manent, sed caro, & syllaba non manet, id est forma substantialis totalis, quæ dabat esse carni, nō manet post totum; & ex hoc elicitur, quod forma substantialis, qua totum habet esse, non manet separata à toto suo materiali; sed hæc forma totius non est alia forma à forma partis, vt declaravi in Theoremate. An totum distingatur realiter à suis partibus, quia forma partis est quæ dat esse rei, & constituit essentiam rei, vt ibi declaravi: at anima rationalis est, quæ dat esse homini, vt probauimus; & est quod quid est hominis, ergo ipsa iuxta principia Arist.

Reij-
ciur
resp.
Jan.

non remanet seiuncta à toto materiali, siuè à partibus materialibus. Ee ex hoc confutatur responsio Iauelli ad hoc argumentum, qui concedit, formam totius corrupti, sed negat animam esse formam totius; Rationes autem in dicto Theoremate adductæ cap. 1. hoc probant; & hoc quo ad secundam responsionem; quo ad primam responsionem verò, concedit Iauellus, Aristotelem probare ibi, quod totum est aliud à partibus, quia partes remanent post totum, hoc autem non probat rationalem corrupti, immò remanete: quia air, partes remanent, rationalis autem est pars hominis. Sed ego quæro à Iauello, quæ sint partes, quas Philosophus ibi dicit remanere post totum; certe dicit esse solum materiales, non formam, immò formam dicit corrupti, ergo hæc consequentia est Aristotelis, partes quæ remanent post totum, sunt solum elementares, ergo non forma.

1. re-
sp. Jan.

Reij-
ciur.

Secundò, est principium apud Aristotelem: quòd incipit, definit esse; vnde hoc vtitur Aristoteles contra Platonem 1. de Cælo, textu 102. & inde, & textu 126. & inde, & ibi habet pro incòpossibili, quod aliquid receperit esse, & sit perpetuum, & incorruptibile: sed anima rationalis incipit esse, apud Aristotelem, ergo. Item 3. Physicorum cap. de Infinito, textu 60. habet. Cuius est principium, eius est finis. Huic rationi respondet Iauellus eodem 3. de Anima, quæstione 3. dupliciter. Primo, quod argumentum concludit de genito generatione Physica: sed anima non est genita generatione Physica. Sed hæc responsio destruitur per rationes Philosophi, & per suammet declarationem itòrum terminorum, ingenitum, & genitum, nam ex præse textu 125. se declarat, quid intelligat per ingenitum, & quid per incorruptibile intelligat, & dicit, & quod accipit ingenitum in sua significatione pro eo, quod est nunc; & prius verum nõ erat dicere, non esse, id est pro eo, quod semper fuit, & est, & per incorruptibile intelligit id, quod nunc est, & de quo posterius non erit verum dicere, non est; & ostendit, quod hæc duo se consequuntur, ingenitum, & incorruptibile; in text. verò

sequenti probat ex his, quod genitum, & corruptibile se consequuntur: adeò quod omne quod est genitum, est corruptibile; Ex hoc patet falsitas responsionis Iauelli, quia Aristotel. non loquitur de genito, generatione Physica, vel alio modo, sed loquitur absolute de genito, quod est illud, quod habuit esse post non esse, vti dicitur ipsi de anima, nam sicut ingenitum est, quod semper habuit esse, ita genitum est, quod non semper habuit esse, sed post non esse, habuit esse, & adducit rationem in textu 127. 128. & 129. quæ consistit in hoc; datur aliquid quod semper fuit, semper est, & semper erit, & hoc dicitur semper ens: datur aliud, quod nunquam fuit, neque est, neque vnquam erit, & hoc dicitur semper non ens; inter hæc duo extrema datur medium, quod medium est genitum, & corruptibile: hæc enim non sunt semper, vt semper ens, neque semper non sunt, vt semper nõ ens, ergo sunt medium, & sic aliquando sunt, & aliquando non sunt: genitum enim pro aliquo tempore determinato est, pro aliquo verò nõ est corruptibile, similiter pro aliquo tempore est, & pro aliquo non est, & sic se videntur consequi: & hæc ratione probat Arist. corruptibile, & genitum se consequi; Ex hæc ratione colligitur, quod Aristot. non accipit genitum, quod est corruptibile, pro genito generatione Physica, sed pro eo, quod aliquando habuit esse, post non esse, quocumque modo illud esse recipiat. Ex his etiam patet falsitas secundæ responsionis Iauelli ad hoc argumentum, cui magis ipse assentit, quæ est, quod Aristotel. loquitur de genito, quod habet contrarium, cuiusmodi non est anima, falsum enim est, quod loquitur de genito sub hac contractione particulari, ad genitum habens contrarium, quia, vt dixi, loquitur de genito absolute, quod habet esse, post non esse, & est medium inter semper esse, & non semper esse. Sed plures aliæ rationes ad hoc in illis textibus habentur, quas vnusquisque videre potest.

Reij-
ciur
resp.

2.
resp.
Jan.
reijc.

His possumus addere tertio, quod secundum Aristotelem forma est, quod quid est, & essentia rei compositæ, ergo implicat, quod illamet forma sit separabilis ab

bilis ab illa essentia, ita quod destruat essentia illius compositi, & forma illa maneat: & hæc ratio est, quam magni facit Alexander Aphrodisiensis, quæ re vera est efficacissima: dicere autem animam rationalem non esse formam specificam hominis, est ad eum impium, & contra rationem, ut supra diximus, ut nihil magis. Ex his principiis Aristot. declinabat ad mortalitatem intellectus.

4. Quartò, etiam 1. de Anima, tex. 12. ait intellectum non intelligere sine phantasmate, ex quo colligitur non posse separari à corpore, quia esset otiosa.

Rej-
citur
resp.
D. T.

Responsio Diui Thomæ nulla est: quia ostendam eius opinionem esse impossibilem apud Aristotelem. Neque responsio Averroistarum, qui dicunt, ut Vicecomercatus, & Franciscus Piccolominus, quod licet corruptatur vnus phantasia, alia remanet, cum qua intellectus intelligit semper, est ergo mens separabilis ab hoc, & ab illo corpore, sed non à corpore in communi. Sed hæc responsio est vana: quia ergo incorruptibile, æternum, & diuinum pendet à corpore in sua propria, & peculiari operatione, quia non potest operari sine corpore, siue illo vtatur ut instrumento, siue quocumque alio modo. Præterea, Aristotel. loquitur de corpore particulari vniuscuiusque hominis; quia loquitur de passionibus, ut de timore, ira, desiderio, &c. & querit de his, an sint illis particularibus corporibus simul cum intellectu communes, vel soli animæ: & cõcludit, quòd si communes sunt toti coniuncto, anima non est separabilis ab illo corpore particulari: certum est autem, quòd timor, confidentia, ira, &c. insunt toti coniuncto, ut ibi dicit etiam de intelligere, quia non est sine phantasia; non ergo confugere debent ad corpus in communi. Mirum est de viris istis, dum Aristoteles dicit videri sibi animam esse abiunctam à corpore, libenter interpretantur de corpore particulari; dum verò Aristoteles dicit sibi videri non posse separari, quia non potest operari sine corpore, interpretantur de corpore in communi: at Aristoteles loquitur vniformiter, quia de eadem questione semper loquitur, & maximè in illo 1. de Anima, text.

12. quia dicit esse dubitationem de passionibus animæ, an sint totius coniuncti, vel solius intellectus: quia si primum, non est separabilis à corpore; si verò secundum, nihil prohiberet: sed primum concedit, & negat secundum, & sic ex hoc principio pendet inseparabilitas.

Præterea, 3. de Anima, textu 20. dicit, quòd intellectus post mortem non reminiscitur; quero ego ad quem pertinet reminiscens, an ad homines, & intellectus particulares (suppono enim reminiscens esse intellectus in hac vita) certè pertinet ad particulares, non ad vnã vniuersalem Intelligentiam; sed inquit quod non reminiscitur, ergo supponit, quod intellectus remanens post mortem sit ille particularis, qui erat viuents huius, & quod sint plures, non vnus post mortem.

Ex altera parte habebat quædam principia, licet non ita cogentia, quæ ipsum impellebant ad immortalitatem, quæ ut ex eius dictis colligitur, videntur esse dignitas intellectus, qui videtur esse quoddammodo quid diuinum, est enim in operatione sua inorganicus, & hoc est mirum, & magis cogens principium, quod tamen non ita cogit, ut aduersa, quæ adduximus.

Alia-
rum
princi-
pium
ipel-
lens
ad im-
mortalitatem.

Aderat etiam opinio maximorum, & præcedentium Philosophorum, desiderium naturale hominis, existimatio omnium hominum ferè, pietas legum, & alia huiusmodi, quæ tamen non sunt valde efficacia ut priora; & hoc cõfirmatur: quia Aristoteles nullam adduxit rationem, neque innuit vnicum medium, quo probaret illam esse immortalem: sed aliquando asseruit quidem esse immortalem, sed sub dubio, & sub ambiguitate, ut expositores eius illas auctoritates in vtrâque partem trahant, & exponant, quæ omnia signa sunt evidentia dubitationis Aristotelis in hac re, quinesciuit ad alteram partem certam, & euidenter se determinare: & certè nisi lumen supernaturale nos adiuuisset, arbitror innumeros homines hoc dubio inuolutos fuisse: res enim nimis ardua est ex lumine naturali tantum.

Secundus modus quo possumus solue-
re aucto-

Secu-
dus

de mo-

*ad sol
nūli
aucto
ritate
res A
rist.* re auctoritates Aristotelis, est, quia possu-
mus dicere, quod licet existimauerit ani-
mam rationalem esse immortalem, hoc
tamen rationibus necessarijs non proba-
uit: neque enim omnia dicta à Philoso-
phis asseruēti erant probata ab eis per ne-
cessariam rationem naturalem; sed fre-
quenter non habebant nisi quasdam pro-
babiles persuasiones, vel vulgarē opinio-
nem Philosophorum præcederium; vnde
Philosophus 2. de Calo, textu 60. in quo
loco tractat duas difficillimas quæstiones,
inquit, tentādū est id dicere, quod videtur
signum, repuantēs propteritudinem ma-
gis imputari verecundiæ, quam auda-
ciæ, si quis propter Philosophiæ sitim etiā
paruas sufficientias diligit, de quibus ma-
ximas dubitationes habemus.

Ex quo loco elicitur debere sufficere
Philosopho quæuis parua sitifficientia de
rebus arduis, vbi non poterint peruenire
ad maiora, ne contradicerent principijs
Philosophiæ, & in eodem capitulo ait: de
alijs astris dicunt Aegyptij, & Babylonici,
à quibus multas credulitates habemus
de vnoquoque astrorum; ex quo loco pa-
tet, quod quandoque Philosophi acq̄ue-
sunt alicui Conclusioni propter suas per-
suasiones probabiles, aliquando propter
asseruones suorum principiorum, præter
rationem necessariam; & ex hoc habe-
tur responso clara ad omnes auctoritates
Philosophi, etiam si essent expressæ, quod
licet Aristoteles existimauerit animam
immortalem, nunquam hoc rationibus
necessarijs probauit: immò ad hanc con-
clusionem nullam ipse Aristoteles ratio-
nem adduxit, vt illam probaret, vt patet
ex diligenti inquisitione eorum, qui di-
cent indubitanter Aristotelem possidisse
animam immortalem, quia nullam ratio-
nem nec leuissimam factam ab Aristotele
ad ostendendum animam esse immor-
talem adducunt, licet varias auctoritates
eius adducant, ex quibus ipse videtur as-
seruisse hanc immortalitatem.

*Notā
dum.* Sed hic vnum aduertendum esse notā-
dum est; quod quando Aristoteles vide-
tur dicere animam rationalem esse im-
mortalem, non tenet eam immortalem
vt facit Auetroes, & eius sectatores, id
est, non tenet eam esse vnam Intelligen-

Phil. Nat. Io. D. Scoti.

tiam assistentem omnibus hominibus,
quia vt visum est, fatetur eam esse infor-
mantem, sed dicit esse immortalem, vt
D. Thomas, id est animam rationalem v-
niuscuiusque esse immortalem. At dicit
Auetroes, quia eius principijs aduersatur;
& ego respondeo, quod aliquibus suis
principijs aduersatur, id est quia non ha-
bit rationem sufficientem ad proban-
dum immortalitatem, quæ tamen aning
ob alia principia, quæ diximus ei compe-
tere videbatur sibi, semper cum dubita-
tione dixit, eam esse immortalem; cer-
tus ergo fuit Aristoteles, quod intellectus
est forma hominis, & hoc probauit, sed
an esset immortalis fuit dubius; Quod
confirmatur: quia teste Francisco Picco-
lominco, 2. libro de Mente humana, cap.
20. Arist. nullibi mentionem fecit de vni-
tate intellectus, si ergo Arist. existimauit
animam rationalem esse quandam intel-
ligentiam vnam numero, hominibus as-
sistentem, ceriè, vel vnum verbum de hac
vnitate dixisset: at quia supponebat eam
multiplicari ad multiplicationem indiui-
duorum, quia est forma informans, id est
vt de re clara nec verbum fecit.

*Opiniones, & rationes Aduersariorum ex-
plicantur. Cap. II.*

Illi, qui animam esse immortalem ab
que vilo dubio dixerunt, de mente
Aristotelis, in duas partes diuisi sunt; aliqui
enim dixerunt illam esse vnicam in omni-
bus hominibus, vt Auetroist omnes, &
Viccomercatus, Franciscus Piccolomi-
neus, & alij.

Alij verò dixerunt multiplicati ad mul-
tiplicationē indiuiduorū, & vnamquam-
que esse immortalem; atque hæc opinio
est vera, & de fide; sed hanc diuinus fuisse
dubitant Aristoteli, & hanc secutus est
D. Thomas. Quæ opiniones licet diuersæ
sint, tamen in eo, quod vtraque sustinet
animam rationalem esse immortalem, rati-
ones communes habent, quas adducere
libet, vt dubietas Aristotel. in hac re, &
meritum fidei Christianæ magis appa-
reat. Scorus pro hac opinione adducit
varias rationes, & auctoritates. Primò

Dd Philo-

Philosophus 2. de Anima textu 21. dicit, quod intellectus separatur à cæteris, sicut perpetuum à corruptibili; hanc eandem adducunt Viccomercatus, & Piccolomineus.

2. Secundo, 3. de Anima textu 7. ponitur differentia inter sensum, & intellectum, quia vehemens intelligibile perficit intellectum, ergo intellectus non debilitatur in operando, & tunc ultra sequitur, quod sit incorruptibilis in essendo.
3. Tertiò (hæc magnificatur à Francisco Piccolomineo) in 12. Metaphysicæ textu 17. ait Philosophus, si autem posterius aliquod permanet, perseverandum est; in quibusdam enim nihil prohibet, ut si anima est tale, non omnis, sed intellectus, ergo vult dicere, quod intellectus est forma manens post compositum, ergo est immortalis.
4. Quartò, 2. de generatione animalium, cap. 3. habentur hæc verba; *Relinquitur igitur, ut intellectus de foris adueniat.* Ergo intellectus non accipit esse per generationem, ergo neque potest amittere esse per corruptionem; quia eius esse non subest alicui tali causæ corruptæ, vel generanti (hanc plurimi faciunt Viccomercatus, & Piccolomineus.)
5. Quintò, ex dictis Aristotelis formatur ratio; est vnum principium apud Aristotelem, quod naturale desiderium non est frustra, nunc autem in anima est naturale desiderium ad semper esse, ut patet, ergo.
6. Sextò, 7. Metaphysicæ, vult Philosophus, quod materia est, qua res potest esse, & non esse, ergo illud, quod non habet materiam, non habet talem potentiam non esse, intellectus secundum Philosophum non habet materiam, quia est forma simplex.
7. Septimò, 3. Ethic. vult, quod fortis debet se exponere morti pro Republica, & 9. Ethic. vult idem, etiam secundum iudicium rationis naturalis, ergo secundum rationem naturalem Arist. cognovit immortalitatem anime; probatur consequentia, quia nullus propter quodcumque bonum virtutis, vel in se, vel in alio, potest appetere omnino non esse suum, at si anima non esset immortalis, tunc for-

tis appeteret esse suum totaliter, ergo.

D. Tho. par. 1. quæst. 75. artic. 6. arguit ex verbis Philosophi sic: Quod corruptitur, corruptitur per contrarium, aut per defectum alicuius necessariò requisiti ad esse eius: sed anima intellectiva non habet contrarium, nec esse corporis, est simpliciter necessarium ad esse eius, quia habet proprium esse per se, & eadem in corpore, & extra corpus solum adest hæc differentia, quod in corpore illud communicat corpori, extra corpus non communicat.

Nonò, Nò Anima est simplex, simplex potest separari à simplici, ergo non potest separari à se ipsa, ergo neque à suo esse, quia non habet esse per aliam formam à se diuersam, sed per se ipsam; secus est de composito, quod habet esse per formam, quæ forma potest separari à materia, & ita esse compositi destrui.

Decimò, ex Piccolomineo lib. 2. de Mente humana, cap. 4. Arist. 1. de Anima text. 49. inquit; *Laboriosum est, & mistum esse corpori non potens absolui, & prætere a fugiendum, siquidem melius est menti non esse cum corpore, ut dici solet. & multis placet.* Ecce quod commendat sententiam Platonis in hoc, quod dixit animam esse immortalem.

Vndecimò, in eodem 1. text. 65. ait Philosophus; *Mens quidem videtur irasci substantia quadam existens, & non interire, & infra. ipsum igitur intelligere, & speculari marce, cit quodam interius corrupto, ipsa autem impatibilis est; & paulò infra; Mens autem fortassis quid diuinius, & impatibilis est.*

Duodecimo, Aristoteles in 1. de partibus animalium, cap. 1. probat mentem non esse de consideratione Physicæ, tribus rationibus; ex quo loco Piccolomineus elicit rationem primò ex Conclusione; Forma omnis ad Physicum non attinens, est immortalis, at mens ex dicto loco non attinet ad Physicum, ergo est immortalis.

Decimotertio, Aristoteles ibi adducit rationem primam, quæ est: Si naturalis Philosophus loqueretur de omni anima, præter naturalem scientiam nulla relinquere-

queretur Philosophia.

41. Decimoquarto, forma, quæ non est natura, non attinet ad Phisicum, mens non est natura, ergo non attinet ad Phisicum; Minor probatur: quia mens non est initium motus acretionis, neque lattonis, neque alterationis, &c.

45. Decimoquinto, est tertia ratio Aristotelis ibi. Quæ sunt ex abstractione, nõ pertinent ad Phisicum, sed mens est ex abstractione, ergo supponit Aristoteles mentem esse de numero abstractorum.

16. Decimo sexto, ex 4. textu 3. de Anima, arguitur. Ibi accipit Aristoteles mentem omnina intelligere, ex quo deducit, quod anima est immixta corpori, & in hoc laudat Anaxagoram, qui dixit mentem immixtam esse corpori, quia intus existens prohibet extraneum. Ex quo loco sic arguitur. Arist. hic intelligit mentem esse segregatam, & immixtam corpori, vii posuit Anaxagoras, quem hic laudat: sed Anaxagoras posuit mentem segregatam à corpore omnino, & quo ad esse, & operationem, & esse immortalem, ergo Aristoteles existimavit mentem esse immortalem, & a corpore, quo ad esse, & operati, esse sciuntam.

17. Decimo septimo, arguitur ex 6. textu ubi dicit Aristotel. mentem non esse mixtum corpori, quia esset calida, vel frigida. Sic arguitur. Forma, quæ non fit qualis, neque eget instrumento corporeo, est immortalis, sed mens est talis. Minor est Aristotelis in eodem textu; Maior probatur: quia forma quæ eget materia ad sui esse; etiã pro fungendo suo munere eget aliquo materiali instrumento, ergo quæ non eget pro suo munere fungendo aliquo instrumento materiali, esse secreta à materia, & consequenter est immortalis.

18. Decimo octavo, in textu 19. loquens de intellectu agente, dicit, quod est immixtus separabilis, & simplex, sed intellectus agens, & possibilis, re idem sunt, ergo intellectus secundum essentiam est immortalis.

19. Decimo nono; 3. de Anima textu 20. ait, quod intellectus post mortem non remiscitur, quia corrupta est phantasia, ergo intellectus manet post mortem, & est immortalis.

Alias rationes adducunt alij: sed hæ potiores videntur, & ex solutione, & declaratione istarum quilibet poterit de alijs iudicare.

Opinio prædicta rejicitur, & rationes pro ea solvuntur. Cap. 111.

VERUM ista opinio, quo ad utramque viam est admittenda. Opinio quidem Divi Thomæ in se est vera, & absolute: sed illa nobis certitudinaliter innotuit per fidem, & revelationem supernaturalem, ab Arist. autem fuit quidem cognita, sed dubia, vel saltem non habuit rationes efficaces ad illam probandam; immò ex eius principijs sequitur oppositum omnino: quia ipse negat creationem temporalem, quam tamen sustinendo immortalitatem animæ cum pluralitate, cogitavit admittere; Sed hoc admissio, quia posset varia responderi unum est argumentum, quod est insolubile; quia Arist. posuit mundum esse æternum a parte ante, & à parte post, ideo si animæ rationales sunt immortales, in finitæ animæ actu essent, infinitum autem actu non potest dari ex Arist. 3. Physic. text. 56. & inde, ideo cum non poterit Arist. solvere hoc argumentum, nihil de immortalitate animæ voluit certò proferri: sed, vel sub dubio, vel sine ulla ratione.

Nec responsio D. Th. & Iavelli ad hoc argumentum, ipsum tollit: respondent enim quod Philosophus 3. Physic. negat dari infinitum in corporalibus, non autem negat infinitum in intellectualibus, & immaterialibus; Sed certè, hæc responsio est falsa: quoniam clarum est apud Arist. pluribus in locis, quòd dicit naturam respere infinitum; & maxime 8. Physicorum textu 48. ubi dicit, motores orbium, qui sunt separati à materia, non esse infinitos: quia melior est finitas, quam infinitas, & 1. Physicorum textu 50. aduersus Antiquos ponentes infinita principia, inter rationes multas, quibus refutat principia infinita esse, dicit; semper finitè melius esse ponenda quàm infinita: & sic semper Arist. renuit infinitatem, ergo maxime tenuit in proposito. Sed quod Arist. in 3. Physic. & 11. Metaph. cap. 8. probet

Dd 2 non dari

Rejicitur. Opin. D.T.

Arg. in solub. le.

Resp. D.T.

Rejicitur.

non dari infinitum actu, etiam in immaterialibus, probatur ex rationibus suis, quas adducit contra Antiquos ponentes infinitum separatum à sensibilibus: probat enim Philosophus absolutè non dari infinitum ibi 11. Metaph. cap. 8. hoc modo. Si datur infinitum actu existens, vel est Substantia, vel Accidens, non est Substantia, quia tunc infinitum non erit multitudo, neque magnitudo, quia ista sunt accidentia: at consequens est falsum, quia multitudo, & magnitudo sunt de essentia infiniti, quia infinitum est diuisibile, diuisibilitas est passio quantitatis, ergo infinitum erit accidens: sed hoc esse falsum, probat primo aduersus Platonicos: quia hoc ipsi dicere non poterant, quia ponebant infinitum esse principium omnium, accidens autem non potest esse aliquid huiusmodi: sed infra probat absolutè quod infinitum non possit esse accidens: quia vel esset magnitudo cõtinua infinita, & tunc daretur corpus infinitum, quod est absurdum, & longo sermone in illo 11. cap. 8. probatur. & 3. Phys. vel esset numerus infinitus, sed hoc secundum quod maximè facit ad propositum nostrum (quia Aduersarij ponentes infinitas animas actu, ponunt infinitatem in numero, adeo quod dabitur infinitus numerus actu) cõfutat hac ratione: quia omnis numerus, vel habes numerum, est numerabile: si ergo infinitum est numerus per se existens, separatum à sensibilibus, vel à quocumque subiecto, erit innumerabile: si etiã inerit alicui subiecto, illud subiectum erit innumerabile: at falsum est vtrumque istorum esse innumerabile, scilicet quod tã numerus in se quã habens numerum non sit numerabile, patet ergo quod non datur infinitus numerus in se, quod est accidens, neque dantur infinita numerabilia actu, quæcumque illa sint, siue sensibilia, & materialia, siue abiuncta à materia, ergo non dantur infinitæ animæ actu: quia tunc esset numerus infinitus in se, vt est accidens, esset etiam actu infinitum numerabile in numerabile, quod est inconueniens, quia non posset numerari, & tamen omne numerale est innumerale. Præterea in 3. Phys. à tex. 56. incipit loqui de infinito per modum determinationis, cum conuincit determinasset

de infinito per modum disputationis; determinat autem ibi, quod omne infinitum semper est quid potentiale, & non est totum simul, sed quod accipitur pars post partem: & dat exemplum de ludo Agone, & de die, qui nunquam est totus simul, sed pars succedit parti, & hoc in tex. 57. in calce autem illius textus, & sequenti, comparat ad inuicem duo infinita, scilicet infinitum generationis hominum, & temporis ad infinitum in magnitudine, & docet in quo conueniant, & in quo differant, inquit. conuenire, quod in vtroque infinito, id, quod accipitur, semper est finitum, & semper remanet aliquid accipiendum; differunt verò in hoc, quod illud finitum, quod accipimus in magnitudinibus semper permanet, & non corrumpitur, sed illud finitum, quod accipimus in infinito generationis, & tenuis, corrumpitur, & deficit; ex hoc loco conspicuè percipitur, quod Arist. non vult res; quæ in continua successione habent esse, remanere, & consequenter non vult, quod detur infinitus numerus rerum actu à partente, quod tamen Aduersarij dicunt.

Est etiam falsum, quod dicit Iauellus, nempe, quod Pithagoras ponebat in finitum quantum, non in numero, & quod ideo Arist. rejicit tale infinitum in quantitate, non in numero: quoniam Pithagoras, & Antiqui, vt ibi dicit Philosophus, ponebant infinitum sine quantitate, esse quid separatum: quia si ipsi dixissent infinitum illud, quod arbitrantur dari, esse quantitatem, Arist. in 11. Metaph. non argumentatus fuisset aduersus eos per illam disunctionem: in finitum illud, aut est Substantia, aut est Accidens: quia iam Aduersarij assererebant esse quantitatem; est ergo dicendum, quod Antiqui dicebant absolutè dari infinitum, quid vero illud esset, erat aliud negotium: ideo Philosophus reprobat tale infinitum, quia omne, quod est, est Substantia, vel Accidens, illud autem infinitum non est Substantia, nec Accidens, ergo non datur.

Probat etiam non esse Quantitatem: 1. 78 quia vel esset cõtinua, vel discreta, & neu princ. trũ esse ostendit, & sic infinitum nihil esse. His possumus addere, quod apud Diuũ Tho. indiuiduatio est propter materiam, anima

anima autem in seipsa est sine materia, quomodo ergo potest multiplicari? Opinio autem Cartesiani quoad hanc Individuationem, aliàs est refutada. Opinio verò Averroistiana est impia: quia negat intellectum esse formam informantem, & putant Arist. dicere animam esse abstractam à corpore per informationem, & solum esse existentem, & propterea esse immortalem, & unicam numero; quod principium esse falsum patet ex ijs, quæ supra diximus de informatione animæ intellectiue, & rationes, siue auctoritates adductæ, informationis nihil officiant: quia auctoritates non dicunt intellectum separari à corpore; id est non informare corpus hominis, dum homo actu viuus: sed dicunt, animam esse separabilem à corpore, id est in se non esse materialem, & corpoream; vel dicunt esse separabilem à corpore, nempe post mortem, id est non esse interitaram: hoc autem non erat inconueniens expressum apud Philosophos antiquos, quod anima esset immortalis, & quod tamen esset actus informans hominem, vt patet de Platonicis, qui ponebant quandam determinatum numerum animarum a principio mundi creatarum, quas postea informare corpus asserbant, dum homo generabatur, & licet Franciscus Piccolomineus dicat Platonicos posuisse animam esse existentem, tamen ex ijs, quæ dicit Zabarella libro de Humana mente, cap. 4. colligit ipsos posuisse illam esse informantem: sed hoc nihil refert pro nunc. Hæc propositio ergo erat dubia apud Arist. An omnis forma informans esset corruptibilis, & sic stat simul, quod Arist. non dubitauerit de animæ informatione, sed illam asseueranter tenuerit, & probauerit, vt patuit supra, tamen dubitauerit de eius immortalitate: Rationes etiam, quæ videntur probare animam esse seiuictam à corpore, non esse mixtam, &c. non probant animam rationalem non esse actum informantem, & dantem esse specificum homini, vt supra toties diximus, sed solum non esse organicam, & operari sine organo, neque alicui parti corporeæ esse addictam, vt sunt partes sensitiue: quod magis patebit nunc, dum respondebi-

mus ad vnamquamque.

Redeundo verò ad immortalitatem, duobus modis possumus respondere ad omnes has rationes.

Primo, quod Arist. nihil certi attulit, & quod si aliquando dixit animam esse immortalem, illud sub dubio protulit.

Sed aduersus hanc responsionem arguit Piccolomineus, dicens, immò Arist. de nulla alia re tam clarè, & sæpè locutus est, & si de hac re dicendum est Arist. sub dubio locutus fuisse, nulla est res, de qua clarè locutus sit. Sed hæc confutatio non est confutatio, non enim quia Piccolom. dicit Arist. locutum esse clarè, ideo Arist. locutum esse absque dubio probatur, debebat rationes adducere.

Secundo modo possumus dicere, quod etsi forsitan Aristot. existimauerit animam rationalem esse immortalem, & aliquando illud asseruit protulerit, tamen ad hoc nullam adduxit rationem necessariam, Ratio autem illa, quæ efficacior Aduersarijs videtur, quia ipsa rationalis non est commixta corpori, vel alicui parti, & quod idcirco est separabilis, iam dixi, quod probat, animam rationalem non esse organicam, id est in operando non vti corpore, vel aliqua parte eius determinata ad operandum, vt facit sensus, & confirmat adhuc: quia si Aristot. ex eo, quod anima rationalis non est actus alicuius corporis, deducit separabilitatem à corpore omnino, in textu 11. 2. de Anima, quem locum ipsi tantum magni fecerunt, ergo debebat concludere, quare manifestum est intellectum esse actum, vt nauta, nauis, & separabilem à corpore: sed Aristot. infert oppositum, dicens, (Amplius autem est immanifestum, an anima sit actus corporis, vt nauta nauis;) Ratio ergo illa nihil valet, neque contra informationem, neque pro immortalitate certitudine apud Arist. sed solum concludit separabilitatem animæ ab organo determinato in operando; at inquit Vic comereatus, Arist. ex eo, quod rationalis non est organica, concludit esse immixtam à corpore, in 3. de anima textu 6. Dico, quod non concludit animam esse immixtam corpori secundum esse, sed solum probat non esse organicam, & materialem,

Reij-
citur
opi-
nio A-
uerrò
istam
vult.

Rõ-
nes &
bates
anim
esse
im-
mor-
talit.

Non
faci-
tur cõ-
tra 7.
form.

1. re-
sp ge-
nera-
lis.
Ar-
guit
Vic.

Reij.

2. re-
sp ge-
neral.

Rõ
Vic.
reijc.

& hoc modo non miseri corpori: quia tunc esset calida, tamen non sequitur, quod probet non dare esse formale. Nunc ad vnamquamque rationem breuiter respondetur, cum etiam Scotus ad multas aduenit, & notiores respondeat, in quomais patet diuinitas Aristot.

Ad 1. Ad primum respondetur, quod intelligitur Aristotelem separabilitate a corpore in operando: quia non videtur organo, dicitur ergo, quod est separabilis, & incorruptibilis corruptione organica, quae est propter corruptionem organici, potentia enim visiva est corruptibilis, quia eius organum corrumpitur, intellectus ergo est separabilis, & incorruptibilis tali corruptibilitate, non tamen sequitur propter hoc, quod intellectus absolute sit incorruptibilis in operando, quia tunc esset quoque incorruptibilis in essendo: sed est simpliciter corruptibilis in operando, iuxta illud 3. de Anima, Intellectus corrumpitur nobis quodam intentiori corruptio. Possumus, & aliter dicere, quod ibi Aristoteles loquitur dubitatiue; haec enim sunt verba text. *De speculatiua autem potentia nihil manifestum est, sed videtur genus alterum animae esse, & hoc solum contingere separari, vt perpetuum a corruptibili;* Ecce quod prius inquit de hoc intellectu nihil certi esse, sed videri esse genus aliud, certe si asseruiue loqueretur, non debuisset dicere; de speculatiua nihil est certum: sed debuisset dicere, est certum, & indubitatum, illam esse aliud genus animae; & esse separabilem; clarum est ergo, quod hoc dixit secundum vulgarem quandam hominum opinionem; qui iudicabant animam esse immortalem: sed ipse nihil certi habebat.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod excellens sensibile corrumpit sensum per accidens: quia corrumpit organum; & per oppositum, quia intellectus non habet organum, non corrumpitur ab excellenti obiecto, non tamen propter hoc sequitur, quod intellectus absolute sit incorruptibilis.

Ad 3. Ad tertium respondetur quod Aristoteles ibi loquitur sub dubio: quia apponit particulam dubitatiuam (foras) Vel secundum aliam literam, conditionalem;

si sit tamē aliquis qui contemdat Arist. illud expressē dicere: dicendum est, quod illud non probauit aliqua ratione necessaria, quod ostendit eum sic locutum esse propter vulgarem quorūdam hominum opinionem communiorem, & propter quasdam persuasiones, de quibus diximus supra.

Ad quartum, in sequentibus, dum loquitur de origine, respondebitur.

Ad quintum, de desiderio naturali, respondetur, quod aequē concludit de omnibus, nam quodlibet brutum fugit mortem.

Ad sextum respondetur, quod illa est vera descriptio materiae, sed non debet intelligi sic; quod illa res solum sit corruptibilis, cuius ipsa materia est pars: quia tunc forma ignis non esset corruptibilis, quia est simplex: sed debet intelligi, quod illud est corruptibile, cuius materia ipsa est pars, vult quod recipitur in materia; hoc secundum autem est dubium de intellectu, immo potius videtur oppositum, quia clara est quod recipitur in materia.

Ad septimum respondetur, quod bonum commune est maius bonum, quam bonum particulare: & ideo politicus debet magis diligere illud bonum commune, quam suum bonum particulare, etiam si ignoret se esse immortalem.

Ad octauum, quae est ratio D. Thomae; respondet Scotus: dum inquit D. Thomas; quod anima rationalis habet propriū esse per se, vel accipit ibi esse, prout contradistinguitur ab inesse accidentis, & hoc modo non valet consequentia: quia etiam forma ignis cum sit substantia, si esset sine materia, esset per se; Vel accipit, esse per se, pro esse, quod conuenit composito in esse substantiae; hoc modo Antecedens est falsum: quia si anima per se haberet esse hoc modo, nunc non indigeret corpore; Ratio ergo non concludit. Nisi intelligatur illa propositio sic: quod anima habet per se esse subsistens, absque corpore naturali. Sed haec propositio non est nota naturaliter, sed creditur. Respondet Caietanus in Commentario parte 1. quaestione 75. articulo 6. quod est satis probata ex modo operationis proprie

præ animæ, quæ est intelligere: probat enim ibi D. Thomas, quod anima est per se subsistens, & independens à corpore, ex modo operandi, sic. Id quod est cognoscituum omnium, nullam habet naturam corporis: anima est cognoscitua omnium, ergo nullam corporis rationem habet; Minor est clara; Maior probatur: quia intus existens prohiberet extraneum; quod probatur experientia in sensu gustus, qui quædo est affectus ab aliquo sapore vehementer, non sentit alium; sic contingit in febri citatibus. Quod etiam fit in corpore, probatur ex operatione: quia operatur sine organo, si enim operaretur per organum, natura illius organi impediret omnium cognitionem; Sed iam diximus supra, quod ratio ista non probat animam esse separabilem à corpore, & per subsistentem. Prima ratio probat animam non esse mixtam obiecto materialiter, ut docet Aristoteles 3. de Anima, textu 4. Secunda autem ratio probat solum animam non vti organo, neque esse determinatam alicui determinate parti corporis, ut est sensus; & hoc concludit ratio Philosophi, 3. de Anima, textu 6. ait inquit Caietanus ibidem, & 2. de Anima, cap. 1. quod animam esse separatam ab organo, id est à parte corporis, in idem incidit, quod est esse separatam à toto corpore: quia ratio, quæ probat animam non esse commixtam organo, quæ est, quia esset calida, vel frigida, concludit idem de toto: si enim intellectus non est separabilis à toto corpore, quo ad operari, sed requiritur corpus, in quo recipiatur simul cum intellectu intellectus, & species intelligibilis, sequitur similiter, quod intellectus erit organicus: quia habebit totum corpus pro organo; at ratio eadem Aristotelis contra totum corpus valet: quia sequeretur similiter tunc, quod intellectus esset calidus, vel frigidus. Est ergo fuga valde puerilis, declinare à parte ad totum, cum queritur, an intellectus corpori, ut subiecto uniatur. Respondetur, quod Scotus non dixit species intelligibiles, & cognitionem recipi in corpore partialiter, & partialiter in anima, ita quod ex anima, & corpore fiat integrum, & primum susceptivum intellectus, ut ibi tribuit Caietanus Sco-

tos: sed ait tantum recipi in anima, quæ tamen non est, neque subsistit sine corpore; idem Caietanus non recte percepit Scotum: at si intellectus esset organicus, species, & intellectus recipere in corpore, scilicet, in organo illo, sicut evenit in potentij sensitiuis: non recipitur autem in corpore, sed in anima, quæ non est sine corpore, cum intellectus sit actus, & quod quid est corporis; quod autem ratio, quæ Aristoteles probat intellectum non esse organicum, probet etiam intellectum non esse actum, & formam informantem corporis, sed per se subsistentem, non dicere debet Caietanus, qui secundum Divum Thomam tenet animam esse in mortalem, & tamen formam informantem, contra Averroem. Unde ad argumentum responderetur, quod valet quidem hæc consequentia: intellectus non vtitur aliqua parte corporis pro organo, ergo non vtitur toto corpore pro organo; Sed non valet postea hæc alia consequentia: intellectus non vtitur corpore pro organo, ergo est actus non informantis corpus. Ad rationem autem in se, propter Averroistas dictum est, quod Aristoteles probat intellectum non vti organo: quia tunc intellectus esset alicuius temperature, & esset calidus, vel frigidus: hoc autem non possumus dicere de intellectu, qui est forma incorporea, & immaterialis secundum essentiam; non ergo ex hac ratione probatur, quod intellectus sit immixtus corpori, id est non det esse formale corpori: sed probatur, quod in se est immixtus, incorporeus, & immaterialis; neque etiam ex hoc postea loquitur, quod si est immaterialis, & incorporeus in se, sit separabilis à corpore: quia est actus, & quod quid est, corporis; esse autem naturaliter certum, quod aliquis actus informantis materiam, sit separabilis ab illa materia, sed hoc est dubium, ut supra diximus.

Sed Caietanus eadem questione, articulo 2. arguit contra Scotum, quod sibi in hac materia, scilicet in hoc quod dicit operationem intellectus, scilicet, intelligere, esse operationem animæ cum corpore aduerfetur, tenet enim Scotus duas propositiones, ex quibus videtur sequi oppositum, nam in 4. distinct. 43. quæst. 2. tenet

Aliud autem
gum.
Cai.
contra
Scotum

Rej.
citur.

Infla
jia
Cura
Insi.

Rej.

hanc propositionem, quod in nobis est operatio quædam transcendens omnem operationem sensibilem, & hoc est verum, quia hoc medio usus est ad ostendendum potissimè, intellectum esse formam informantem, non assistentem. In Quodlibetis autè, questione 9. D. & inde, tenet, quod ex hoc, quod operatio aliqua est sic immaterialis, vt de intelligere dictum est, quod recipitur in anima sola, & non in composito ex anima & corpore, vt proximo receptiuo modo ex his duabus propositionibus sequitur tertià, quòd intelligere recipitur de facto in sola anima, non in composito, vt proximo receptiuo; Ex hac autem benè inferitur: ergo anima est separabilis à corpore; & vterius sequitur quarta propositio, quòd anima sit immortalis: quod tamen Scotus dicit se nescire. Si ergo Scotus, quando dicit, quod intelligere, est operatio animæ, vt est vnita corpori, intelligit, quòd anima sit ratio intelligendi toti composito, ita quod corpus sit correceptiuum proximum, & propter hoc ex hac operatione non potest inferri, anima est per se subsistens, contradicitur positioni de 4. Sententiarum: quia tunc intellectio esset sensibilis, non transcendens sensibilem cognitionem; si verò intelligit, quòd anima est ratio operandi ipsi composito, ita quod sit totum suppositum, quod operatur, contradicitur positioni de 9. quodlibetali, in qua dicit operatio nem recipi in sola anima, & ex illa posse inferri, quòd anima est separabilis à corpore. Cogitur ergo Scotus dicere, quòd intelligere, est operatio solius animæ, absque corpore omnino. Ad hoc breuiter dico, quod in dictis Scoti nulla est contradictio, quia idem vbique dicit, scilicet intelligere recipi in anima tamquam in proximo receptiuo: dici tamen operationem totius compositi, quia anima non est quid per se seiunctum subsistens: sed est actus corporis; & sic operatio animæ est operatio totius compositi. Ad illud verò quod videtur facere maiorem difficultatem, & quod decepit Caietanum, nempe quod ex hoc, quòd intelligere recipitur in anima, non in toto composito, tamquam in proprio receptiuo, valet inferri separabilitatem animæ à corpore. Respondeo,

Resp.

quòd egregiè ibi se declarat Scotus, dicens, quòd ex hac operatione, quæ sic recipitur in sola anima, valet inferri separabilitatem animæ à corpore, id est, valet inferri ipsius naturæ animæ immaterialitas: quia in esse suo substantiali non pendet à materia; sed inquit Scotus, non propterea inferri immaterialitas vterior, quæ est impossibilitas informandi materiam. Ecce, quòd stat, quòd anima ipsa habeat propriam operationem absque corpore, non tamen valet inferri ex hoc, quòd ipsa anima non sit actus materiæ, illi dans esse formaliter: sed solum valet inferri, quòd anima in se est potentia immaterialis, quòd nos iam concessimus. Quod verò Caietanus infert, est immaterialis, ergo est immortalis, non sequitur necessariò: quia non est notum ratione naturali, quòd actus, qui de se est immaterialis, sed tamen est actus materiæ, sit immortalis, & maneat post illam materiam, siue compositum cui dat esse.

Ad nonam, quæ est secunda ratio Diui Thomæ, Respondet Scotus, quòd non omnis corruptio est per separationem alterius ab altero: sed aliquando est per desitionem esse. Caietanus ait, quòd instantia non valet: quia procedit de annihilatione, ipse Diuus Thomas verò loquitur de corruptione. Sed hæc responsio est nulla: quia verum est quidem de composito, quòd definit esse per separationem formæ à materia, tamen hoc non est verum de forma substantiali; Si quis enim querat, quomodo forma vegetalis desinit esse, non dicet, quia aliquid separatur ab ea, quia est simplex, & tamen non est in se incorruptibilis: non ergo est sufficiens ratio simplicitas formæ, quia & ceteræ formæ in se corruptibiles, neque absque subiecto manere possunt, & tamen sunt simplices. Sed dices alia est ratio de illis: quia ille sunt materiales, vel actus materiæ, vel aliquid aliud. Et ex hoc ego arguo, ergo simplicitas formæ non est sufficiens ratio incorruptibilitatis formæ.

Ad decimam, patet præcipuè ex hac auctoritatem, quòd quando dicit animam esse immortalem, hoc dicit, quia est consensum multis, non quòd hoc ipse rationibus

Ad 9.

Caietanus
desinit
suo ro
ye.Ad
10.

mbus sic esse certum statuat.

11. Ad Ad vndecimam, patet ipsum loqui cū dubitatione, quia toties vtitur illo verbo fortassis.

12. Ad Ad duodecimam, in qua, & in tribus illis rationibus Aristotelis faciunt maximam vim Viccomercatus, Piccolominius, & ceteri Auerroistae, licet possem disputare de modo, quo concludant illae rationes, tamen dimisso hoc, de quo multi viri disertissimi utriusque sectae scripserunt, possumus exponere illas cum Mercenario in suis Dilucidationibus, ipse enim quatuor teneat animam immortalem de mente Aristotelis, tamen illas rationes non iuuare hoc cognovit: ideo Respondetur, distinctionem, qua ipse ad dissoluendas eas vtitur, quod intellectus duobus modis considerari potest: vel ut est forma corporis, vel secundum suam quidditatem, primo quidem modo intellectus pertinet ad Physicum, secundo modo nequaquam: sicuti, nec vlla alia forma Physica, sed ad Metaphysicam spectat, quia considerat quidditates omnium rerum, ut entia sunt, & sic patet ad duodecimam.

13. Ad Ad decimam tertiam, quae est prima ratio Aristotelis, ex dictis patet: quia antecedens est verum cum hac glossa, si Physicus loqueretur de omni anima omnibus modis, non daretur Metaphysica, quia si loqueretur de anima omnibus modis, loqueretur etiam de omni intelligibili omnibus modis, quia correlatiua pertinent ad eandem scientiam, & tunc recte sequitur, ergo superfluerent aliae scientiae.

14. Ad Ad decimam quartam dicitur, quod intellectus non est natura, consideratus secundum suam quidditatem: sed est natura ut forma, & actus corporis est, ideo secundum primam considerationem, remouet ipsum a consideratione Physica.

15. Ad Ad decimam quintam Respondetur, quod intellectus ut quidditas, est à materia abstractus, & sic non pertinet ad Physicum: ut forma verò, non est abstractus, & sic pertinet ad Physicum. Ad omnes istas quatuor rationes possemus etiam respondere, quod Aristoteles se-

cundum varia principia, vario modo loquitur: ibi loquitur secundum opinionem ponentem immortalitatem; in libris verò de Anima, ubi pollicetur se velle loqui de anima in communi, ut in initio 2. de Anima, & in particulari de intellectu, ut in principio 3. de Anima, ubi dicit: *De parte autem animae*, &c. loquitur secundum eos, qui ponunt animam esse immortalem.

Ad Ad decimam sextam respondum est, quod ibi Aristoteles loquitur de mixtione ab obiecto, & laudat Anaxagoram non absolute, sed in ratione huius dicti dicebat enim Anaxagoras, quod erat necesse, quod mens esset iam mixta ab omnibus, ut imperaret omnibus; ita Aristoteles ait, quod est necesse, quod intellectus sit immixtus ab omnibus obiectis, ut omnia obiecta cognoscat: intus enim existens, prohibet extraneum.

Ad Ad decimam septimam, iam exposuimus sapere, quomodo ille textus intelligatur: probat enim Aristoteles ibi tantum, quod anima non est corporea, & materialis, & organica, sed in se est immaterialis, non tamen propter hoc sequitur, quod non sit actus corporis, & sic quo ad esse, est comixta corpori, sed quo ad essentiam suam, & naturam, nequaquam. Sed contra: quia nulla forma incorporea videtur posse dare esse corpori, quomodo enim forma immaterialis, & incorporea, dabit esse corporeum, & materiale? Respondetur, quod de ratione, & essentia animae non est, quod sit corporea, & materiata: sed solum quod sit actus, & perfectio corporis, cui quidem corpori non dat esse quantum, & extensum, quia illud habet corpus per propriam formam corporeitatis, sed dat corpori Physico vitam intellectiuam, ideo non est inconueniens, quod anima sit immixta corpori secundum suam naturam, & essentiam, tamen sit mixta corpori, quo ad esse non vera mixtione, sed sicut forma miscetur composito, dando illi esse. Ad rationem ergo Piccolominei negatur maior: Ad probationem negatur Antecedens: & hoc est, quod probare debet, quod forma, quae eget materia ad sui esse, semper eget organo, & materia ad operandum: quia anima etsi non possit esse sine corpore, non tamen vtitur corpore organo.

Ad de-

Ad de-

Ad Ad decimam octauā, illud concedimus
 18. et ab Aristotele dici, tamen non probatur
 19. ab eo, & ideo colligitur dicere illud secundum mentem aliorum; Per idem patet ad ultimum.

Animam rationalem esse immortalem secundum veritatem Philosophorum probatur, & rationes in oppositum soluntur.
 Cap. I V.

Quid sentiat Arist. de animæ rationalis immortalitate, vidimus: verum quia res hæc est magni ponderis, & veritas est, quod anima rationalis humana est immortalis: ideo nunc dimissis principiis Aristotelis, & aliorum philosophorum gentilium, quorum multa, quam vana sint, & falsa, cumulatè ostendit Franciscus Picus Mirandulanus, in libro illo præclaro exanimis vanitatis doctrinæ gentium. Nos (dimissa fide, & reuelatione supernaturali, secundum quæ de hac veritate dubitare nefas est, dicente Domino Iesu Christo, qui veritas ipsa est apud D. Lucam cap. 22. Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem occidere non possunt. Timeat autem, &c. & in Euangelio, & in sacris literis passim impis cõmnanentem ignem æternum, iustis verò vitam æternam: quod esset frustra, si anima non esset immortalis) in philosophia id est lumine naturali procedentes, exclusa reuelatione supernaturali, hanc veritatem astruamus (neque enim philosophia Arist. est vniuersa philosophia) hæc veritatem igitur præsertim duabus vijs manifestabimus. Prima erit per rationes ostensiuas, si non demonstratiuas, saltem valde cogentes; Secunda per claram, & facilem solutionem rationum in contrarium allatarum.

1. 76. Quo ad primum, sit hæc ratio; Conspicuum est hominem habere liberum arbitrium, propter quod præsertim eleuatur supra alia animalia, non enim solum excedit animalia bruta, quia discurret, ipsa verò nequaquam, sed quia liber est in suis operationibus, & sæpius operatur cõtra inclinationem naturæ, vnde hoc beneficio homines construunt vrbes, domos, ferunt agros, gubernat se inuicem, scilicet

cum cognoscant quid sibi bonum, & quid sibi malum, eligunt illud, hoc fugiunt, quod facere non possunt cætera bruta animalia, licet cognoscant quid sibi bonum, quid sibi malum; quia naturali instinctu ducuntur ad agendum illud, quod agunt; Ex hoc fundamento ita argumentor. Quod corpori, & materiei dominatur, est à materia liberum, & solutum; sed anima rationalis materiei dominatur, & imperat, ergo est à materia soluta: at quod est à materia solutum, nullam habet causam corruptibilitatis, ergo anima rationalis est incorruptibilis, & æterna. Minor patet ex dictis. Maior verò probatur.

Nam ideo res naturales cognitionis expertes, non sunt separabiles à materia: quia non dominantur materię, sed à materia trahuntur, & materiei imperio subiiciuntur, vt forma lapidis, non dominatur suæ materię, sed à sua materia trahitur; quod si materię dominaretur, & traheret materiam, ad libitum, esset quocumque soluta à materia. Idem quoque euenit de cæteris animalibus brutis, quoniam enim eorum animæ non dominantur materię, sed materiei imperio subiiciuntur, ideo à materia non sunt liberæ & solutæ. Cum igitur anima rationalis materiei dominetur, proculdubio censenda est immortalis; Assumptum in subsyllogismo est euidens; quia materia propter potentiam sibi inuevanam est causa corruptibilitatis, ergo vbi non est materia, non est corruptibilitas, quod etiam nouit Aristot. 12. Metaph. textu 30.

Secundo, suadetur immortalitas ex religione, neque enim sola religio Christiana, quæ est vera Religio, sustinet, & credit Animam rationalem hominis esse immortalem, sed omnis, & quæcumque religio Gentilium, siue fuerint Græci, siue Chaldaei, siue Arabes, vel alterius gentis, & his temporibus, siue sint Mahumetani, siue Gentiles; & denique omnes nationes, quæ religionem habent, tenent animam rationalem esse immortalem, ac ponunt præmia, & penas illi post mortem, & sicut discrepent in declarando statum anime rationalis post mortem, ita, vt quidam ridicula asserunt, tamen hoc est in confesso

confessio apud omnes gentes, animam rationalem superstitem esse post mortem, & immortalam seruari; Hæc de causa colunt Deum, siue Deos iuxta eorum instituta, propter futuram felicitatem, quod non esset a deo firmum, & stabile, si mendacium esset, & committum hominum; quia figmentum hominum non potest esse idem apud omnes gentes, & temporis spatio euascat; Hæc ergo est argumentum euidentissimum immortalitatis animæ rationalis.

3. rō. Tertio, Infatiabilis animi, & appetitus nostri rationalis, ostendit ipsius immortalitatem; quia videmus hominem quantumcumque bono creato adepto, minime satuari, sed semper plura, & perfectiora optare, quod non contingit in brutis, illa enim adepto obiecto naturali, conqueiscunt; signum est ergo, quod animæ rationalis obiectum & finis vltimus, est aliquid infinitum: at in hoc mortali corpore non potest consequi hoc obiectum infinitum, & tamen hæc consecutio non est illi impossibilis, quoniam voluntas nō est impossibilium, ex 3. Eticorum, capite 5. & tamen anima rationalis tantopere hoc obiectum infinitum exoptat, ergo necesse est post mortem dari alium statum, in quo hunc suum appetitum sciare possit, ac in obiecto, & bono infinito conqueiscat.

4. rō. Quarto Argumentor in hunc modum; Nulli dubium est, quod Deus est ens nobilissimum ipso homine, ergo debet habere totam perfectionem, & nobilitatem hominis, & nobiliori modo: sed homo est agēs liberum, & libertas in homine dicitur maximam perfectionem, & excellentiam, ergo tribuenda est Deo; Consequencia est euidens; alioquin Deus non esset virtus intellectiua perfectior homine; & confirmatur: quia facere Deum agens necessarium, vt est ignis, est facere illum viliorem homine, immo, & brutis, quia illa habent spontaneum.

Hoc ergo iacto fundamento, quod Deus est agens liberum, elicitur clarè, quod Deus habeat prouidentiam vniuersi huius, & horum inferiorum: cum enim regat liberè cuncta, ea disponit pro modo suæ libertatis; Tunc sic.

At si anima rationalis non esset immortalis, sequeretur hoc maximum absurdum, quod Deus esset impius, & iniustus, quod apud omnes gentes est nefas dicere.

Consequencia vero probatur: quoniam in hac vita non agitur cum hominibus secundum eorum merita; quinimò, cernitur in rebus humanis magna quedam inæqualitas, & inordinatio, dum improbi magis prosperè viuunt, quàm boni, dū illi plerumque abundant omnibus bonis, isti verò in calamitate viuunt; nisi ergo hæc inæqualitas, & inordinatio inæqualia vita, & statu ordinetur, Deus esset impius: hoc non est dicendum, ergo necesse est, quod post mortem detur status in quo iustis, & malis condigna præmia reddantur.

Quinto Argumentor ratione desumpta ex Diuo Augustino, 13. de Trinitate, capite 8. vbi licet a secerat viribus naturalibus difficile esse astruere animæ rationalis immortalitatem, & quod pauci ex Philosophis illam a secerati sint: tamen facit rationem ad probandum animam rationalem esse immortalam, quæ sufficit ad persuadendum vnicuique ratione prædico; Omnes naturaliter appetimus beatitudinem, beatitudo autem est, viuere vt volumus, dum tamen nihil mali velimus, quia beatus est ille, qui viuit vt vult, & nihil mali vult, Hanc esse definitionem veræ beatitudinis, posset probari ex consensu communi hominum; tunc enim vnusquisque se beatum esse existimat, quando habet quidquid vult, & nihil mali vult; Tunc sic, at nemo potest esse beatus sine vita, quia vita est fundamentum beatitudinis, ergo si anima nostra rationalis est mortalis, non est possibile nos habere beatitudinem, quam tantopere habemus innatam, & innatam nobis: quia non habemus vitam; si verò anima rationalis est immortalis, possibile est nobis habere beatitudinem, quia possibile est vita sempiterna, quam omnes exoptamus.

Sexto, Efficacissima ratio desumitur ex illo principio concessio, & probato ab Aristotele, scilicet, quod anima intellectiua non est organica, neque materialis, secundum

dum essentiam, quia non est calida, nec frigida, nec corrumpitur à vehementi intelligibili: sed perspicitur, vt habetur 3. de Anima, textu 6. & 7. at tale genus formę Physicę nihil prohibet separari à corpore, & manere post mortem, vt ipsemet Aristoteles habet in eodem 2. de Anima text. 11. & 12. Metaphysices text. 17. ergo anima rationalis est immortalis. Quod autem hoc repugnet alijs principijs Aristotelis, vt mundi æternitati, nihil curare debemus: quia fatemur illud principiu: mundum esse æternum, esse falsum, & Arist. in illo deceptum esse.

*Ad
vñ
in op-
posi-
tum.* Ultimo animę rationalis immortalitas maximè ostenditur ex solutione rationum in oppositum. Cum enim illa nõ cogant, & habeamus rationes probabilissimas pro animę immortalitate, & ex Aristot. in 8. Physicorum text. 56. dignius semper accipiamus in natura si sit possibile, proculdubio asserere debemus, animam rationalem esse immortalem. Neque enim Philosophi de omnibus veritatibus habent demonstrationem semper: sed sufficit in rebus difficilibus habere persuasiones probabiles, & aliorum sapientum auctoritates, vt ait Aristot. 12. Metaphysices, text. 35. de numero orbium, & alibi sæpè.

Notandum est autem pro solutione rationum in contrarium, quòd anima rationalis etiam ex Aristotele, vt suprà diximus, est forma immaterialis inorganica, & inextensa, ideo ei non repugnat esse sine materia, & corpore. Tunc ad primam rationem, qua inter efficaciores adduci solet, quę desumitur ex illo principio Aristotelis 7. Metaph. text. vlt. & alibi sæpè, scilicet, quòd composito corrupto, non remanet forma, sed tantummodo partes elementales, & materiales. Respondetur negando illud principium Aristotelis esse veru vniuersaliter, & absolute de quocumque composito, in speciali enim est falsum de composito humano, neque Arist. probat illud esse verum vniuersaliter, sed in aliquibus speciebus compositorum tantum. Vnde ad probationem: cum dicitur caro corrupta, non remanet forma carnis, sed solum remanent partes materiales ipsius carnis; Respondetur,

quod duplex est forma dani esse composito materiali: Altera est forma omnino materialis, & extensa; Alia est forma omnino immaterialis, & inextensa; verum est, quòd corrupto composito, quòd habet esse per formam materialem, forma ipsa materialis corrumpitur, nec remanet, vt est forma carnis, sed loquendo de composito, quòd habet esse à forma immateriali, non est verum, quòd corrupto composito, forma corrumpitur: neque oppositum huius probatum est ab Aristotele, anima autem rationalis, etiam teste ipsemet Arist. est immaterialis, inorganica, & inextensa.

Sed dices, quomodo forma non materialis potest dare esse composito materiali? Dicitur est in quaestione de informatione. Prò nunc dico, quòd non potest dare esse materiale, & corporeum, sed dare potest esse immateriale, & inextensum, sicut est esse intellectuum: homo enim præter animam intellectuum habet formam corporeitatis, per quam est extensus & materialis. Ad secundam rationem, quę est desumpta ex illo principio Aristotelis: Omne quòd incipit esse, definit quocumque esse; Respondetur, quòd multa essent dicenda, quę pertinent ad productionem mundi, & intelligentiarum, de quibus suo loco; Prò nunc dico, quòd ista propositio: Omne quòd incipit esse, definit esse, potest habere duplicem sensum; Primus est, quòd omne ens productum in esse, est corruptibile quantum est ex se, & definit esse: quia intrinsecus, & quantum est ex se, non habet necessitatem essendi, & hoc modo propositio est vera, & admittitur à Theologis omnibus: quia creatura omnes, siue mortales, siue immortales, vt Angeli intrinsecus, & quantum est ex se, sunt corruptibiles, & defectibiles, quia non sunt ex se necesse esse: sic enim solus Deus est necesse esse, & consequenter absolute solus ipse est incorruptibilis. Secundus sensus est, quòd omne, quòd incipit esse, sit corruptibile de facto, & de facto tendat ad non esse, & pro aliquo tempore sit non futurum: & in hoc sensu est falsa, secundum veritatem: quoniam licet Angeli, & Cælum sint facti à Deo aliquando, cum prius non essent, & nunc sint ex

sint ex se corruptibiles, & circumscrip-
ta manu deitentiali desinent esse, tamen
hac lege à Deo agente libero cõdita sunt,
vt perpetua, & immortalia sint, & de-
dit eis naturam omnino immaterialem,
alienam à contrarijs, in signum, quod
voluit talem naturam esse immor-
talem, & incorruptibilem, & pro-
pter hoc Angelus, & Anima sunt immor-
tales.

*Ad 3.
ex A.
phro.* Ad tertiam rationem, quæ defumi-
tur ex eo, quod Anima est forma ho-
minis, quæ maximè innitèbatur Alexan-
der Aphrodisiæus, Respondetur, quod
essentia rei duobus modis potest accipi;
Vno modo adæquatè, & totaliter, & hoc
modo amplectitur materiam, & for-
mam, & integrat essentiam, & composi-
tum rei, & hæc proculdubio est insepara-
bilis à composito, quia ablato animali ra-
tionali, aufertur quoque homo: sed hoc
modo forma non est essentia rei; Alio mo-
do accipitur essentia rei, pro principali
parte quidditatis, & hæc est forma: quia
hæc constituit essentiam rei principaliter,
licet non se sola; & loquendo de hæc quid-
ditate, falsum est quod essentia, & quid-
ditas, non possit separari ab eo, cuius est
forma, & quidditas, contingit enim sepa-
rari, quando talis forma est immaterialis,
& inorganica.

*Ad 4.
vñ.* Ad quartam rationem, quæ defumitur
ex opatione anime intellectiue, respon-
detur, quod intelligere formaliter est ac-
tus immaterialis. & ideo competit Deo,
& Intelligentijs: non est ergo de intrinse-
ca ratione actus intelligendi, quod pen-
deat à corpore, sed ex accidenti, scilicet,
quia anima intellectiua est iuncta corpo-
ri pro hoc statu, nec aliquod obiectum
potest sibi presentari sine sensibus: quia
nihil est in intellectu, quin prius fuerit in
sensu; & propter hoc necesse est intelligen-
tem phantasmata, speculari pro hoc sta-
tu. Ex hoc autem non sequitur, quod in-
tellectus non possit intelligere sine corpo-
re, & sensu, absolute loquendo.

*aliud
arg.
effica-
citas
et* Erat aliud argumentum. Si anima ra-
tionalis est immortalis, & multiplicatur
ad multiplicationem indiuiduorum, vt reuera
multiplicatur, sequitur dari infinitum
in actu in multitudine, quia Aristoteles

posuit mundum esse æternum, quo sup-
posito, infinite animæ necessariò præ-
cesserunt. *Arif.
solui
117.*

Respondetur, quod hoc concludit ap-
ud Aristotelem, sed non concludit secu-
dum veritatem: quia principium illud Ar-
istotelis, quod mundus sit æternus, est
falsum, neque ratione naturali demon-
stratum est ab ipso: vnde rationes illius fa-
ctæ in 8. Phisicorum, soluuntur à Ioanne
Grammatico, & à multis alijs: non est au-
tem mirum, quod ex falso principio se-
quatur falsa Conclusio. Concludamus er-
go, verè, & absolute Animam rationalem
esse immortalem, & præter hunc dari al-
lium statum, in quo veram beatitudinem
consequi poterit.

Vbi obiter notandum esse duco, non
admodum scitè facere quosdam, qui con-
tendunt eos iniuriam veritati, & fidei Ca-
tholicæ inferre, qui aserunt Aristotelem
dicere animam rationalem immortalita-
tis esse expertem, vel fuisse dubium. Pri-
mò, quia fides Catholica non eget nostris
mendacijs, immò hisce eam velle muni-
re, esset maxima impietas, quia exponer-
etur derisioni infidelium; Dicere autem
Aristotelem posuisse animam rationa-
lem esse immortalem, non est ita cla-
rum, vt maximè, & euidenter distet à
mendacio, Vnde tot sunt contentiones
de eius mente. Præterea parum est curæ
Ecclesiæ, quid dicat Aristoteles: quia do-
ctrinam suam non ex argumentationi-
bus Philosophorum, sed ex reuelatione
diuina, & fide tenet: & propter hoc tot a-
lias asseriones Aristoteles, & aliorum
philosophorum reijcit, & damnat, vel ele-
ganter ostendit D. Augustinus in lib. de
Trinit. præsertim 13. loquens de beatitu-
dine hominis. Et multo magis eos errare
puto, qui dicunt esse de fide, tenere Ar-
istotel. posuisse animam rationalem esse
immortalem. Primum enim falsum do-
cent, quia sacrum Concilium Lateranen-
se, sub Leone X. sess. 8. decernit quidem
esse de fide, asserere animam rationalem
humanam esse immortalem, & hanc ver-
itatem professores publicos tamquam
veritatem sinceram debere defendere, ad
uersarios, reijciantes, & eorum rationes
soluentes in suis scholis contra temere
philo- *Quo-
secū-
dum
sacra
Cõci
imor-
tali-
tas a-
nima-
se et
altè-
da &
Phil.*

philosophantes; temere enim philosophatur, qui assertiones Alex. Aphrodisici, vel Auerrois, vel Arist. asserunt esse veras in philosophia, quasi philosophia Alex. Auerrois, Aristot. vel alicuius alterius Philosophi sit vniuersa philosophia, vt supra dicebamus. Dicant ergo, illas assertiones deducet ex doctrina illorum philosophorum, quæ cum habeat multa falsa principia, non est mirum, ex illis sequi Conclusiones falsas, quas tamen ipsi veras iudicent: sed non dicant esse veras in philosophia absolute, quia philosophia absolute sumpta, vel est sapientia, quam lumine naturali exclusa diuina reuelatione habemus, quæ est vulgaris acceptio huius nominis philosophia; vel est sapientia vera, & hoc modo idem est philosophia, quod vera philosophia, & tunc coincidit cum sapientia reuelata, quia ipsa sola sincera, & indubitata veritas est. In philosophia autem hoc duplici modo sumpta, falsissimum est, animam intellectiuam hominis esse mortalem, vt iam abundè ostensum est; Sed sacrum Concilium non decernit asserendum esse Aristotelem hanc veritatem cognouisse, vel eam ex principijs Aristotelis necessariò sequi. Satius est ergo non iniicere scrupulos in mentem auditorum: sed in veritate aperire eos docere, explicando, quid Philosophi gentium dixerint, vel dicere existimentur, deinde illorum errata manifestare, & neruosis rationibus veritatem tueri, & cõfirmare, quod ipsi pro virili facere conati sumus.

THEOREMA LXIX.

Omnis Anima animalium habet esse à Deo immediatè, secundum Aristotelem.

Exponitur, & comprobatur opinio Scoti, & declaratur in quibus sit euen. & quid sit, & quomodo agat in generatione. Cap. 7.

Loquitur Scotus duobus in locis, primum de productione animarum, sed præsertim de intellectuã, in 4. Sent. distinct. 43. quæst. 2. declarando secundum propositionem: an scilicet, anima sit im-

mortalis, de omnibus verò animabus à nihilum, quæ per propagationem producuntur, in communi loquitur, in 2. Sent. dist. 18. in calce, & in vtroque loco dicit animas viuentes, non posse produci virtute feminis, sed recurrendum esse ad Deum; Prius explicabimus attentione ad animam intellectuã, cum hucusque de ea locuti simus; deinde loquemur de alijs animabus in communi, & de virtute feminis.

Quo ad primum, inquit Scotus in præcitato loco 4. Sent. declarando locum illum Aristotelis; Intellectus de foris aduenit; quod valde dubium est quid Arist. senserit de inceptioe animæ intellectuæ: si enim non ponit Deum immediatè aliquid de nouo agere, sed solum motu sempiterno mouere Cælum, & hoc vt agens remotum, à quo agente separato, poneret illam animam intellectuã de nouo produci? Si enim dicas, quod ab aliqua intelligentia: duplex est inconueniẽs; Vnum, quia illa non potest creare substantiam; Aliud, quia illa non potest magis aliquid nouum producere immediatè, quàm Deus, secundum principium Philosophi de immutabilitate agentis, & de sempiternitate in agendo; Nec potest ipse Philosophus, vt videtur secundum principia sua, ponere intellectum esse terminum agentis naturalis: quia vt videtur ex 12. Metaph. ponit eum incorruptibilem, & immortalem (diximus enim supra, esse vana principia apud Aristotelem, quorũ aliqua inducunt ad mortalitatem, aliqua ad immortalitatem; Scotus nunc loquitur de illis principijs, quæ dicunt ad immortalitatem) nulla autem forma, quæ est terminus agentis naturalis, est simpliciter incorruptibilis. His excitatis dubijs, postea subdit suam determinationem, dicens: (Adduco verba Scoti, quia clara sũt, & breuiter aperitur mentem Scoti) Potest dici, quod Philosophus ponit eam immediatè recipere esse, & nouum esse à Deo; quia quod accipiat esse, satis sequitur ex principijs suis, cum non ponat eam perpetuò præcessisse sine corpore, nec prius in alio corpore, & non est probabile secundum rationem, à quo possit recipere totale esse, nullo præsupposito, nisi à Deo,

Deo, ergo concederet creationem; non se quitur: quia non dixit esse aliam productionem compositi, & animam intellectiuam, sicut nec in igne, nec in forma ignis, sed illam animationem corporis organici, ponit esse productionem per accidens ipsius animæ; Nos autem Christiani, ponimus duas productiones; Vnam, de non esse animæ, ad eius esse, & illa est creatio; Aliam à non animationem corporis, ad animationem eius, & illa est productio corporis animæ; & per mutationem proprie dictam; Qui igitur poneret tantum secundam, scilicet animationem, nullam poneret creationem, & ita Aristoteles; Adhuc Scotus rem magis declarat, dicens: sed licet vires creationem, secundum eum, quomodo potest agens immutabile, ut est Deus, aliquid in nouum producere? Respondeo, nullo modo, nisi propter nouitatem passi receptiui, quod enim effectus totaliter & præcisè dependens a causâ actiua, esset nouus, reduceretur secundum Aristotelem in aliquam variationem ipsius causæ efficientis: sed quod effectus dependens ab agente, & passio receptiuo, sit nouus, potest reduci in nouitatem ipsius passi, sine nouitate agentis, & ita diceretur hic, quod Deus necessitate naturali transmutat corpus organicum ad animationem, quam citò corpus est susceptiuum istius animationis, & à causis naturalibus fit aliquando de nouo istud susceptiuum, & tunc noua est mutatio ad animationem ab ipso Deo; sed quare reducenda est illa nouitas immediatè in Deum, sicut in causam agentem? Respondeo; Sicut quia est primum agens, ideo secundum Aristot. est semper agens aliqua actione in passum semper eodem modo se habens, ita si aliquid passiuum potest esse nouum, & susceptiuum aliquid formæ, quæ non potest subesse causalitati illius causæ secundæ, Deus est immediata causa illius, & tamen de nouo; quia omnipotentia passiuæ in ente, oportet ponere aliam actiuam correspondentem, & ita si potentia passiuæ noua, non responderet alia potentia actiua creata, correspondebit sibi immediate Diuina; hæc Scotus, Ex quibus clarè patet, Scotum voluisse Aristoteli existimasse animam intellectuam

esse immediatè productam à Deo: & tamen non esse creatam; quia creatio est productio de nihilo; sed ista productio naturalis, esteductio de potentia materiæ, hoc enim idem est quod animatus, ut ipse dicit; habetur etiam ratio huius sententiæ, quia sustinendo quod rationalis anima habeat esse, post non esse, ut sustinere debemus; ut sustinendo multiplicationem, & in formationem abiecta transmigratione Pythagorica, & numero determinato animarum, secundum Platonem, quæ omnia certum est Aristotelem reiecit; & insuper sustinendo illa principia Aristotelis, quod anima sit immortalis, necesse est nos dicere, ipsam esse à Deo immediatè productam; Ratio est adducta: quia tunc non potest produci à causâ naturali, ergo à Diuina, non ab Intelligentia, ut dictum est, ergo à Deo.

Sed sustinendo etiam animam rationalem esse mortalem, secundum alia principia Aristotelis, quæ magis cogentia apud eum videntur, ut supra diximus, necesse est etiam dicere, quod immediatè producit à Deo, & hoc nedum de anima rationali, sed etiam de sentiente dicendum est; Hoc autem diligenter probat Scotus in 2. Sent. distinct. 13. & licet non loquatur de intellectu, tamen quia loquitur in communi de anima animantium, quæ per propagationem producant sibi simile, comprehenditur quoque anima intellectiua; Scotus ergo in præcitato loco, Tria declarat; Primo, in quibus sit semè; Secundò, quid sit semèn; Tertio, qualiter in eis sit. Quo ad Primum, dicit, quod aliqua producant sibi dissimilia in specie, & in forma, ut Sol producat Ranam; & agentia æquiuoca, alia sunt quæ producant sibi similia, & hoc dupliciter, vel immediate, ut ignis ignem, vel mediante propagatione; in primis duobus non requiritur ratio seminalis mediante qua forma inducatur, sed solum in tercio.

Quod autem in illis duobus non sit semèn, probat Primò, quia nihil est dicere, quod ignis in producendo ignem de aqua, primo causet sibi rationem seminalem, quæ sibi coagat, vel agèti iniuertali, quia elementa sunt imperfectissima entia secundum Commentatorem 3. Cæli, Comment. 22.

*De se
minis.*

1. rō.

ment. 22. & 67. semen autem cuiuscumque agentis, est imperfectius eo agente, non ergo illa ratio seminalis ageret ad formam perfectam mixti, (si enim ignis non posset agere, multo minus semen ignis ageret ad formam mixti, cum illud semen sit imperfectius igne.) Præterea,

1. rō. ratio seminalis agit absente agente principali, sed cessante igne à sua actione, nõ continuatur caliditas, vel actio caloris nõ diate qua generatur ignis, sed redit aqua ad frigiditatem, ergo. Præterea, semen ponitur vt sit medium inter generans, & genitum; sed hæc est actio immediata sine semine, quia ignis immediatè generat ignem, ergo. Præterea Arist. 7. Metaph. textu 29. & 31. dicit, quod sicut in artificialibus non fit aliquid nisi ab extra, ita in naturalibus fit aliquid tantum ab extra, vt ignis ab igne: igitur non præcessit in materia ratio seminalis, quæ est inchoatio forme.

Quid sit semen. His habitis, accedit ad secundum, scilicet, ad declarandum, quid sit semen, & quid sit ratio seminalis. Deinde declarabit quomodo, & qualiter hæc ratio seminalis in animalibus, & alijs animantibus se habeat: non enim eodem modo se habet in omnibus; Inquit ergo Scotus, quòd semen est corpus quoddam imperfectum, cuius forma non est intenta propter se, sed propter aliud vt, scilicet ex illo generetur aliquid simile generanti; & vt hoc melius videatur, potest distingui in natura duplex processus in formis; Vnus ascendendo, vt à forma seminis ad formam sanguinis, à forma sanguinis ad formam aliam, scilicet, Embionis, vel alterius: & iste processus est ab imperfecto ad perfectum; Alius processus est descendendo à perfectis ad imperfectiora, resoluendo, scilicet, in cadaver, & in fœces, & sic procedendo vsque ad elementa, vel ad materiam primam: illud autem à quo incipit natura in primo processu, est semen, & constat naturam in illo non sistere, sed vltèrius procedere, & ascendere vsque ad vltimam formam perfectam, & è conuerso est in resoluendo, & descendendo, scilicet quòd natura non sistit citrà vltimam, & tota natura astricta est huic ordini, & processui; semen igitur est quoddam cor-

pus imperfectum productum à generante, vt sit via ascendendi ad vltiores formas perfectas. Ratio autem seminalis est aliqua forma feminis, in quantum semen est, & illud est vel forma substantialis feminis, vel qualitas necessariò consequens formam substantialem eius, sicut forma tritici in tritico, vel qualitas consequens formam substantialè tritici, est ratio seminalis tritici, semen autem fit ex nutrimento, in quo semine est ratio seminalis tamquam in subiecto, nec semper est semen in seminante, cum fiat de superfluo alimenti. Hæc de secundo. Tertium principale est, ad quid sit semē: & hoc est, quod in præsentì quaeritur, An scilicet semen sit propter generationem, & hoc certum est, quod semen est propter generationem: sed quaeritur qualiter conducatur ad generationem, scilicet an ita fiat propter generationem, quòd sit principium generationis actiuum, vel potius passiuum. Scotus respondet aperte, quod semen non potest esse principium actiuum generationis attingens formam, & animam generandam; & hoc probatur primo sic: Quod non est, non potest esse principium productiuum substantiæ, sed semen in instanti generationis non est, ergo tunc non est principium productiuum generationis, vel termini generationis. Secundo, neque etiam semen est, potest esse principium tale: quia semen est aliquod de proximo conuertibile in id, quod debet generari: hoc autem habet rationem passiuum, non actiuum. Tertio, imperfectius non est causa sufficiens actiua perfectioris: sed semen est imperfectius, quam res generanda, etià cum omnibus spiritibus suis, ergo etiam si maneret, non posset esse principium actiuum generationis. Ad hoc respondetur, quod semen mouet, & agit in virtute decidens, & generans, & ideo sic potest agere ad productionem substantiæ, & geniti, & hoc patet per Galenum, qui dicit in semine esse virtutem Diuinam. Sed contra hoc arguitur. In virtute non entis, eo modo quo est non ens, nihil agit, sed generans, vel decidens semen in proposito, est non ens, cum non sit presens illi corpori in quod debet agere semen, vel ratio seminalis, & potest non esse sua-

Quid sit ratio seminalis.

Ad quid fiat semen.

Scoti opinio.

1. rō.

2. rō.

3. rō.

Respon.

Obseruatio.

se sua-

se simpliciter, ergo si semen agit, hoc erit in virtute alicuius in se contenti. Præterea, licet causæ per se, & essentialiter ordinatæ simul concurrant ad vnum effectum causandum, sicut patet de Sole, & Homine in generando hominem, causæ tamen accidentaliter ordinatæ, non requirunt se in causando, sed licet vna sit ab alia, ex quo tamen est, habet, & habere potest propriam causalitatem respectu alicuius effectus, non existente causa, à qua est, sicut patet de Platone generato à Socrate, qui potest generare Ciceronem Socrate non existente, nec causante. Vnaquæque igitur causarum accidentaliter ordinatarum agit, & causat propria virtute, sed generans, vel seminans, & semen, sunt accidentaliter ordinata sicut Socrates, & Plato, igitur ad actionem introductiuam formæ ultimæ, non concurrunt forma generantis.

Sed si nec semen, nec generans, sunt principium actuum formæ, & substantiæ generandæ, quodnam erit principium actuum generationis, & ultimæ formæ generandæ, quæ est anima?

Respondet, quod nec semen, nec aliquid in semine, nec pater, nec mater, sunt principium productiuum istius ultimæ formæ; De semine dictum est, & de ratione seminali est eadem ratio; pater etiam, & mater possunt non existere, quando compositum generatur, ergo illa non sunt quæ producunt, neque est forma Cæli, quia multa viuentia sunt perfectiora forma Cæli, neque Angelus, siue Intelligentia, quia Angelus non agit nisi mediante motu Cæli. Relinquitur ergo, quod à Deo.

Vltius querit Scotus, postquam semen non est principium actuum ultimæ formæ, an saltem sit principium præuiui alteratiuum corporis organici, quod generatur.

Respondet, quod neque huiusmodi actiuitatem possumus ponere in semine: quia semen est vniforme, & vniuenum, & ideo non potest per aliquem gradum entitatis suæ, vel per qualitatem suam seipsum corrumpere, vel prouocare ad vltiorem gradum: sicut patet de igne, & suo calore; Ista etiam qualitas seminis si esset actiua, alteraret se, nihil autem alterat

Phil. Nat. Io. D. Scoti.

se, quia nihil agit in seipsum; Præterea, principium vniforme non est principium actuum difformitatis, nisi passiuum sit difforme: sed semen est vniforme, & vniuenum, dato etiam quod sit actiuum, & similiter materia, ergo non potest alterare ad tantam diuersitatem, quanta apparet in organis ipsius geniti, scilicet corporis organici; Sed à quo prouenit igitur ista difformitas, & organizatio corporis?

Respondet Scotus, quod recurrendum est hic ad virtutem Diuinam, sicut, & Auerroes facit in dissolendo questiones difficiles, 2. Cæli, & ideo Galenus vocat virtutes feminum diuinas; Dicit ergo, quod virtus quæ facit diuersitatem organorum in corpore animalis, debet esse difformis, & huiusmodi est actio caloris Cælestis, vel corporis Cælestis, quæ est conformis virtuti Diuinæ. Hæc habet Scotus de semine, & virtute seminali animalium. Ex quo loco aperte patet, ipsum tenere nedum animam rationalem immediate prouenire à Deo, sed animam sentientem, & vniuersaliter animas animalium.

In alijs verò ab animalibus, poni potest ratio seminalis hoc modo; quia mixta habere possunt à generante quasdam qualitates, quæ sunt viæ ad formas vltiores, & perfectiores, vt in cadauere bouis, potest induci qualitas aliqua à corpore Cælesti, quæ est viæ ad formam. Et hæc qualitas dici potest ratio seminalis. Hoc idem potest dici de corporibus non verè mixtis, quia Corpora Cælestia non semper generant de verè mixtis, sed de mixtis per iuxtapositionem, & tale mixtum potest habere qualitatem quæ est viæ ad formam perfectiorem, & sic patet, quid sit dicendum de ratione seminali in animalibus, & alijs ab animalibus, secundum Scotum; Quæ opinio cum sit munita rationibus, vt sigillatim ostensum est, iudicanda est vera.

Soluuntur quedam dubitationes contra prædicta, & eadem sententia magis confirmatur. Cap. 11.

EX his habetur, quod locus ille ex se ^{Men} quando de generatione animalium, ^{tem} _{de fo} quamuis

E*

*risve
nive
Quo
inrol
liga-
tur.*

quamuis valde exagitetur à Boetio, Pomponatio, Viccomercato, Piccolomineo, & alijs, potest explicari hoc modo, quo Scotus explicauit, scilicet, quod ibi Aristoteles voluerit dicere, quod mens extrinsecus accedat ratione principij productiui: quia produciuntur immediate à Deo, & propterea ille locus nihil iunat pro immortalitate animæ: quia siue sit immortalis, siue mortalis, tamen extrinsecus aduenit hoc modo, non solum intellectiua, sed quælibet alia anima. Quod confirmatur ex serie illius capituli: quam optimè ponderauit Zabarella cap. nono de Humana mente; nam Aristoteles proposuit ibi tres quæstiones, sed præcipue hanc, quæ est inueniendis: an omnis anima extrinsecus accedat, vel nulla, vel aliqua & aequam soluat, disputatiuè procedit, vt sui moris est; & primo præbat, quod nõ omnis anima extrinsecus accedit, id est nõ præiussit ante corpus, quia aliqua videntur organa, & sic non possunt præexistere ante corpus, & postea accedere ad corpus: quia prius fuissent otiosæ, & hanc argumentationem statim sequuntur verba illa [Restat igitur, vt mens sola extrinsecus accedat, eaq. sola Diuina sit, nihil enim cum eius actione comunicat actio corporalis,] quasi dicat, omnes animæ partes extrinsecus accedere est impossibile: quia aliqua sunt organica sola relinquuntur mens, quæ extrinsecus accedere possit, ac Diuina esse dicatur, quia ipsa non est organica, id est, quantum est ex vi huius rationis de sumpta ab organis, nihil prohibet eam esse Diuinam, & extrinsecus accedere quo ad substantiam. Ecce, quod nihil certi colligit; Et hæc est eadem sententia, quæ est in 11. textu 3. de Anima.

Mox habitis his verbis, soluit quæstionem propositam, & ostendit quomodo omnis anima extrinsecus accedat: nõ quia præiussit ante secundum substantiam ante corpus, quia hoc est impossibile; & de organica probauit; de rationali reliquit subdubio: sed ratione agentis, & efficientis à quo produciuntur, dicuntur extrinsecus accedere: nam ait, quod formæ inanimatorum educuntur de materia ab agente elementari: sed anima non potest produci à calore elementari, ideo habet prin-

cipium æternum, cæleste, & Diuinum, scilicet, Astrorum vires, in semine enim ait reperiri spiritum, qui proportionè responderet elemento stellarum, quas stellæ etiã ait nobilitate, & dignitate inter se distingere; prout etiam animæ producendæ nobilitate discrepant: actiones autem stellarum sunt instrumenta primi mouentis, immò in sequentibus dicit, in semine esse duplicem virtutem; Vnam ab ipso separatam; Alteram verò, non separatam, agit enim semen tamquam agens proprium instrumentale, agit etiam virtute Cælesti, tamquam instrumentum Cælestis agentis; Itaque hic locus egregie confirmat sententiam Scoti: neque enim Scotus negat in semine omninò actiuitatem; agit enim semen maris, in semine feminae, qua actione disponitur, & fit potentia animarum, non actu, vt dicit Aristoteles in eodem cap. 2. de generatione animalium, sed actu animatur à Deo producente animam: negat ergo Scotus, solam actiuitatem quæ ad vltimam formam quæ est anima, neque illa auctoritas nobis obest: cum inquit Aristoteles, quod sola mens extrinsecus accedit: quia dictum est, quod in alio sensu accipit extrinsecus accedere, ab eo, in quo accipit, dum soluit quæstionem, nam in eo sensu, quo ibi loquitur, neque intellectiua, neque vlla alia extrinsecus accedit, licet illud de intellectu ibi non probetur per illam rationem.

Auersus hanc sententiam arguit Sues Obie. sanus 7. Metaph. quo ad definitionem seminis, & nititur ostendere, quod seminis sit corpus perfectum, & quod malè Scotus dixerit dum asseruit semen esse corpus imperfectum. Sed hoc nihil est: quia Scotus dixit pro tanto semine esse corpus imperfectum, quia non intenditur à natura propter se, sed propter aliud ordinatur enim ad animal. Contra Conclusionem verò principalem, scilicet, quod anima quælibet producatur immediate à Deo, Arguit Iauellus 7. Metaphysic. quæti. 14. & probat, quod cæteræ animæ, præter animam intellectiuam, virtute feminis producantur, ac ab illa attingantur, hæc præferim ratione, quam cæteri huius sententia plurimi faciunt: quia si cæteræ animæ

produ-

producerentur à Deo, non à virtute feminis, sequeretur, quod illæ crearetur: Creatio autem non admittitur à Philosopho; Probatur Consequentia: quia nulla alia ratione anima intellectiva dicitur creati, & non generari, nisi quia non educitur ab agente naturali de potentia materiæ; Sed hoc argumentum nullius est momenti dicimus enim, ut patet ex dictis, quod in hoc differt Creatio à Generatione, quia id, quod creatur producit ex nihilo de nulla subiecta materia, & nullis prærequisitis dispositionibus in materia; at in presenti dicimus, animam posse produci à Deo secundum Philosophum, sed de materia subiecta, prærequisitis dispositionibus, & ideo non est Creatio, sed Generatio; quod etiam optimè nouit Franciscus Piccolomineus, libro 5. de Materia, cap. vltimo.

Obis. Ex Themistio alij sic arguunt. Si semen non produceret animam, sed Deus, ergo non magis homo posset generari ex semine hominis, quam equi.

Resp. Respondetur, quod non negamus semen agere dispositiuè, est enim corpus inductum à generante, & à natura, propter animi il generandum, & agit ad terminum quandam, quo habito, Deus perficit quod semen attingere non potest: quia Deus est causa vniuersalis, quæ supplet defectus causarum naturalium quando passiuè sunt debite dispositæ, & nulla causa actiua hoc attingere potest.

Obis. Iandunus 7. Metaphysices, quæst. 19. ex *lind.* Commentatore sic arguit. Si anima inducitur ab agente separato, ergo genitum non est vnum. Probatur Consequentia: quia omne generans terminatur ad actum, sed datur agens coniunctum materiæ, datur & agens separatum, vtrumque agens producit aliquid in actu, ergo genitum est duo in actu, non vnum.

Resp. Respondetur, quod Consequentia non valet: quia non sunt duæ formæ vltimæ, sed agens iunctum materiæ, ut forma feminis agit ad dispositionem quandam, sed illa ordinatur ad vltiorem formam, quæ postea inducitur à Deo; ideo cum iste formæ sint subordinatæ, genitum non est duo, sed vnum.

2. ob. Secundò, Agens separatum non potest

transmutare materiã, sed genitum est generatum per transmutationem, ergo non est genitum à Deo; Dico, quod Maior est vera de agente separato ex se solo operante, non de eo operante per causas secundas, vnde in proposito, Deus vtitur motu Cælorum, & motu feminis, tamquam causis instrumentalibus ad inducendas præuias dispositiones: sed vltima forma quæ in instanti inducitur, à solo Deo producitur.

Paulus Soncinas, nonnullas rationes adducit, quæ nullius momenti sunt, ideo eas omitto; sed præsertim arguit: quia generatio omnis naturalis esset æquiuoca, Consequens est falsum, Cõsequentiã probatur: quia formæ rerum naturalium, nõ sunt eiusdem speciei cum intelligentia,

Resp. Respondetur, quod æquè concluderet de anima intellectiua, ideo respondeo, quod est generatio vniuoca, quia generas, licet nõ attingat productionè vltimæ formæ, tamen sufficienter disponit materiã, ad quã dispositionem sequitur necessariò secundum Aristotelè ipsius animæ productio. Et quod arguit, quia tunc agens naturale superfluum esset: quia quidquid potest facere maius, potest facere minus, nihil est: quia hæc propositio valet in effectibus eiusdem rationis: sed in effectibus diuersæ rationis, nequaquam; nam homo potest generare hominem, & tamè nõ potest generare pulicem, & tamen homo est effectus nobilior pulice; Itain proposito, licet Deus secundum Arist. possit producere animam, non tamen potest producere dispositiones, quia istæ sunt effectus viliiores, qui Deo competere non possunt, & propter hoc datæ sunt causæ secundæ, ut alibi dictum est.

THEOREMA LXX.

Intellectus non est vnus numero in omnibus hominibus, sed multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum.

Exponitur ex dictis mens Scoti, & rationes Adversariorum præcipue adducuntur, & solvuntur. Cap. vnicum.

VT nonnullæ difficultates tollantur, quæ prædeterminatis aduersari videntur,

dentur, & pendere decreui particulariter, an intellectus sit vnus numero in omnibus. Quid verò hac in re sit dicendum, ex dictis facile patet, & præcipue ex eo, quòd intellectus est forma informans hominē, atque illi dans esse specificum: nam luce clarius sequi patet, quòd intellectus multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum, & quoniam hoc cognouerunt

v. vñ.
Zab.
cōtra
Achilli
num.

Auerroistæ, dixerunt intellectum esse formam assistentem, non in forma uera. Solutus Achillinus 3. quodlibeto, dubio 2. ut rectè inquit Zabarella, negauit hanc Consequentiam. Intellectus est forma informans, ergo multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum: sed rectè confutatur ab eodem Zabarella, & confutatio est per se euidens, sequeretur enim, quòd si intellectus est forma informans, & tamē est vnus numero, quòd omnes homines particulares essent vnus homo numero, & singularis, & quòd vnus homo numero haberet esse alterius hominis particularis, quæ omnia implicat contradictionem, & ipsi sensui aduersantur; At responderet Achillinus, hæc absurda non sequi, quia intellectus est vna Intelligentia vniuersalis, quæ dat esse omnibus hominibus particularibus, quasi dicat: Si intellectus esset forma particularis, non posset dare esse omnibus particularibus hominibus: sed quia est vniuersalis, ideo singulares homines possunt ab illo intellectu sumere esse suum hoc, & vnus; Ratio verò multiplicationis oritur ex materia diuisa ab intellectu informabili cogitativa, quæ cogitativa multiplicatur, & sic datur multiplicatio indiuiduorum in natura humana, licet esse specificum, & esse hominem, hunc recipiant ab eodem intellectu. Sed hæc positio est adeo implicita absurditatibus, ut nihil magis. Quarto quomodo forma vniuersalis potest dare esse singulare per sui informationem, forma enim informans est, quòd quid est rei, & essentia, & qualis esse forma, tale esse dat rei, & non esse oppositum? quomodo ergo forma vniuersalis dare potest esse

Resp.
Achilli
ni.

Resp.
citur.

2.

singulare? Præterea, quòd dicit, quòd intellectus est forma vniuersalis, quæ, vel est forma vniuersalis in prædicando, & tunc implicat contradictionem dicere,

quòd est vna Intelligentia numero, sicuti dicere, quòd animal est vnus numero, & hoc dicere non potest: quia omne tale vniuersale, habet sub se indiuidua, est ergo solum vniuersale in causando: at vniuersale in causando, non dat esse formale causatis: sed per modum efficientis, ut patet de alijs causis vniuersalibus, ut est Deus, Cælum, &c.

Præterea, ut inquit Zabarella, singularitas substantiæ, vel pendet à forma, vel à materia; vel adiungamus nos, ab Accidentibus, ut omnes modos Indiuiduationis comprehendamus; si a forma, ergo forma vna numero, constituit vnus singularis, & sic valet nostra Consequentia; Vel singularitas, & indiuiduatio prouenit à Materia; vel Accidentibus, & tunc forma ipsa est singularizata, & indiuiduata, & sic erit numero distincta ab altera forma.

Secundò communiter adducitur contra hanc vnitatem intellectus, argumentum desumptum ab operatione; & argumentum est hoc. Actus secundus intellectus, scilicet intellectio, multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum, ergo etiam actus primus, scilicet intellectus; Consequentia est euidens: quia diuersitas operationem indicat diuersitatem formarum, Antecedens est clarum, quia intellectio mea, non est tua: quia ego aliquando dormio, & tu vigilas, & aliquid intelligis, ergo intellectio tua, non est mea. Præterea, vnus discipulus discit, & alius est ignorans.

Ad hoc argumentum respondet Auerois, & Aueroistæ, ut Gandauensis, Viccomercatus, & alij, negando Consequentiam. Ratio est, dicunt ipsi: quia ad multiplicationem posterioris, non sequitur multiplicatio prioris: licet enim multiplicentur intellectiones, non tamen propter hoc sequitur, quòd multiplicari debeat intellectus, qui producit huiusmodi intellectiones; assignant etiam rationem multiplicationis, intellectionum ex parte phantasmatum: cum enim phantasmata sint varia, variæ quoque intellectiones sunt: non enim solus intellectus intelligit, inquit Viccomercatus, sed totus homo, & sic licet intellectio

3.

2. p. vñ.
cipat.

Resp.

Quo
sū A
uero.

in se

mul-
tiplicatur
intel-
lect.

in se sit vna, tamen respectu eorum qui intelligunt, sunt plures, & phantasma illustratum ab intellectu agente, in diuersis hominibus diuersas intellectiones producit. Sed re vera hæc ratio sic ieiunè formata, non est efficax: quia ad multiplicationem posterioris, non sequitur multiplicatio prioris: sed declarata eo modo, quo infra est efficax; quod vero ipsi dicunt de multiplicatione in intellectuum ratione phantasmatum, est perpetua Auerroistarum cantilena, quam in Theoremate de informatione animæ, ostendimus non esse intelligibilem: mirum est enim, quod intellectus sit productiuius, & receptiuius intellectionis solus, quantum est ex parte potentiæ (neque enim in hoc vitur corporeo organo, vt dictum est supra,) & tamē diuersæ intellectiones in hoc, & in illo homine sint propter diuersitatem phantasmatum, non intellectuum. Quæro enim ab Auerroistis, sunt ne phantasmata, quæ intelligunt, nec ne? profectò dicere, quòd phantasmata sint quæ intelligant, est merum absurdum: quia intelligere est actus vitæ, & ideo est actus alicuius formæ viuētis, scilicet animæ: si autem phantasma non intelligit, relinquatur, quòd solus intellectus sit qui intelligat, cum neque sensus, neque corpus intelligere dicantur, vt ex se patet; tunc vltà argumentor, & suppono vnam propositionem veram, quam supra ostendimus in Theoremate de Informatione animæ, quod intellectio recipitur in intellectu, & quod pro tanto intellectus intelligit, quia recipit in intellectu in se, quæ infra probabitur, & est concessa, tunc sic arguo.

Diuersæ intellectiones numero recipiuntur in diuersis subiectis numero, actu, vt in diuersis hominibus, vt alia in Socrate, alia in Platone, &c. vt ex experientia videmus, ergo diuersi intellectus numero dantur, & inò vnicus; Cōsequētia patet: quia intellectus est subiectum intellectionis; Antecedens est verum: sed negaretur forsā ab Auerroistis, qui dicunt vnica esse intellectionē numero in omnibus. Sed contra. Quando aliqua duo sic se habent, quod vno destructo remanet aliud, illa distinguuntur numero, sed intellectio Socratis potest destriui illo dormiente, & re-

manere intellectio Platonis, vt patet: ergo differunt numero; Quod si concedant esse diuersas intellectiones, sed hoc prouenire non à diuersitate numerali intellectuum, sed hominum, in quibus recipiuntur, Contra: Intellectio cum recipitur in hominibus, non recipitur in parte corporea, vel sensitua; sed in intellectu, ergo si recipitur in diuersis hominibus, est, quia in illis sunt diuersi intellectus, vnde si esset vnus numero intellectus, diuersæ intellectiones non possent recipi in diuersis subiectis numero diuersis. Præterea, è cōuerso, eadem intellectio numero, quæ recipitur in intellectu, cum intellectus intelligat patiēdo, erit in omnibus hominibus eadem numero; Cōsequētia est euidens: quia dicunt, quod in omnibus hominibus est vnicus, & idem intellectus, & sic sequitur, quod eadem erit intellectio omnium hominum numero.

Aliqui dicunt, quod est eadem species, non numero: sed hoc, vltà quod probatur ex argumento facto, quòd concludit, quòd esset eadem numero in omnibus hominibus, si concedatur, est falsum: quia sequeretur, quod omnes homines haberent eandem cognitionem specie, & sic, qui studeret medicina, diceret illud, quod discit studens Mathematicæ, &c.

Ad sunt multa alia argumēta apud D. Thomam, Gregorium Ariminensem, Zabellā, & alios, & maxime illud D. Thomæ, quod intellectus mouetur à phantasmate tamquam ab obiecto, adeo quod cum phantasma mouet intellectū meū, necesse est dicere, quod moueat intellectum aliorum hominum, si idem numero intellectus est in omnibus hominibus: at ego nūquam cognoui intellectum meum moueri à phantasmate aliorum, & certè si Auerroistæ non dicant suam cogitatiuā esse quæ intelligit, & patitur, & recipit intellectionem, & intellectum esse tantū causam efficientem intellectionis, non possunt hæc argumenta soluere: dicere autem cogitatiuam recipere intellectionem, & intellectum se habere merè actiue est falsissimum, vt ostendimus in Theoremate de Informatione, & aliis in sequentibus manifestabimus.

Alia
arg. apud
alios.

1. rō
2. A.
u. r.

Visa veritate, nunc rationes potiores adducendae sunt, quas Averroes ipse, & Averroista pro hac veritate adducunt. In primis ab omnibus adductur hoc argumentum, quod exstat magni momenti. Omnis forma substantialis, quae est multiplicata, & numerabilis, est perfectio inhaerens materiae, & extensa ad extensionem materiae: sed hoc repugnat intellectui, & ergo intellectus non est forma multiplicata. Maior probatur ex Aristotele 12. Metaph. tex. 49. vbi dicit, multitudinem individuum sub eadem specie materiae provenire. Minor verò probatur: quia omne materiale est potestate intellectum, ut ait Aristoteles in textu 16. 3. libri de Anima: omne autem potestate intellectum, est obiectum intellectus possibile, ergo idem intellectus est obiectum sibi ipsi, & movet seipsum, & recipit se: quae omnia sunt absurda; ergo intellectus non est forma numerabilis, neque multiplicatus.

2. rō. Secundò. Si intellectus esset multiplicatus numeraliter, sequeretur, quod intellectus unius hominis non esset eiusdem speciei cum intellectu alterius hominis. Probatur Consequentia: quia vel esset individuatus per corpus, vel per seipsum, non per corpus: quia subsistit ante corpus; non per seipsum: quia in eadem specie non sunt differentiae substantiales, ex libris Posteriorum, sed solum accidentales, ergo si intellectus est multiplicatus numeraliter, & substantialiter, non erit in eadem specie.

3. rō. Tertio. Si intellectus unius hominis esset penitus distinctus numero ab intellectu alterius hominis, sequeretur, quod Magister non posset producere scientiam in animam discipuli: Consequens est falsum; Consequentia probatur: quia scientia non est qualitas, & ideo non potest aliam numero scientiam in alio producere eo modo, quo calor ignis producit in alium, alium calorem numero; igitur idem est intellectus Magistri, & Discipuli; alioquin non habemus modum, quo discipulus possit doceri à magistro. Hinc est etiam ait Themistius, quod communes animi conceptiones apud omnes sunt eadem.

4. rō. Quarto. Si intellectus esset multiplicatus, sequeretur, quod intellectiones essent multiplicatae, & si hoc, sequitur etiam quod erunt multiplicatae in infinitum: at in initium non datur, ergo. Secunda consequentia probatur: quia ab hac intellectione mea, & ab hac tua, poterit abstrahi alia univcrsalis, quae si iterum à pluribus hominibus particulatim intelligatur, erunt plures intellectiones de illa, à quibus alia univcrsalis intellectio abstrahipoterit, & sic in infinitum, ergo.

Sed rationes istae nullo negotio solvuntur. Ad primam quidem respondetur, quod animam rationalem esse formam materialem, potest duobus modis accipi; Vno modo quatenus materiale idem est, quod corporeum organicum, & extensum: & in hoc sensu accipitur ab ipsis; Alio modo accipitur quatenus materialis forma dicitur, quae est forma, & quod quid est materiae, siue corporis materialis: concedimus animam rationalem esse materialem hoc secundo modo, non primo modo, & in hoc sensu conceditur Maior (licet alio modo dicamus nos de individuuatione, ut patet in proprio Theoremate) & negatur Minor. Ad probationem respondet Zabarella, & rectissime, quod obiectum adequatum intellectus non est materiale tantum: sed omne ens, & sic intelligentia, & anima, sub eo continentur: sed hoc obiectum postea est duplex: aliud est obiectum intellectus primarium, & aliud secundarium, primarium est omne ens praeter ipsum intellectum; secundarium verò obiectum est ipsemet intellectus: dixit enim Aristoteles 3. textu vndecimo de anima, quod intellectus intelligit se per intellectiōnem aliorum, & sic non movet primò intellectum, sed secundario, scilicet, per alia obiecta primaria; quando autem Aristoteles dixit intus existens prohibet extraneum, est intelligendus de obiecto primario, non secundario.

Ad secundum respondetur, quod individuatur homo, sicuti caetera individua specierum materialium, scilicet, per ultimam realitatem formae, ut declaravimus in proprio Theoremate, de Principio Individuationis.

Ad ter-

Ad3. Ad tertium Zabarella optimè retorquet illud in Aduersarios: nam aliqua animalia bruta, vt Pſittacus vocem humanam audiens, eam imaginatur, & in memoria figit, & mirabiliter imitatur, nec propter hoc dicimus, quod eadem numero sit phantasia Pſittaci, & hominis; Ecce tẽ hoc argumentum est indignum illorum. Ad rationem tamen in se, dicitur, quod intellectus Magistri differt numero ab intellectu discipuli; & cum arguitur, quia scientia non est qualitas actiua: respondetur, quod non agit materialiter, sed spiritualiter, vt etiam quantitas, quæ imprimit speciem suam in oculo, & deinde in imaginatiua, ita scientia explicata per voces, deferatur ad auditum, inde ad Phantasiam, & sic imaginatur, & tandem intelligitur, & modum hunc adſcendi docuit Aristot. 1. Perihermenias, dum dixit, vocem esse signum eorum, quæ sunt in animo, & sic nos explicare conceptus nostros per voces.

Ad4. Ad quartum, conceditur prima Conſequentia, ſecunda vero negatur; Ad probationem dico, quod ab intellectioibus particularibus, potest abſtrahi vna intellectio vniuerſalis, & in illa ſiſtimus; Cum dicitur iterum: si illa intelligatur a pluribus, erunt plures intellectiones ſingulares, à quibus abſtrahi poterit intellectio vniuerſalis; dico, quod intellectio duobus modis potest conſiderari; Vel ſubiectiuè; Vel obiectiuè; ſi obiectiuè, intellectio de obiecto vniuerſali, ſine ſit in vno indiuiduo, ſive in pluribus, dicitur vniuerſalis: intellectio vero ſubiectiuè, dicitur ſingularis, quia eſt in ſubiecto ſingulari. Ad propositum ab intellectioibus ſingularibus ſubiectiuè, & vniuerſalibus obiectiuè potest abſtrahi intellectio, in communi, ſcilicet conſideratio intellectiois illius vniuerſalis in ſe, abſque conſideratione huius, & illius ſubiecti particularis intelligentis. & hic datur ſtatut: ſi enim iterum illa intellectio de illo vniuerſali obiecto intelligatur à particularibus, non potest abſtrahi alia intellectio ab illis intellectioibus particularibus, ſed ſemper eadem abſtrahitur quæ prius. Vel dicamus leuius, quod intellectio in communi, eſt ſpecies, & ſic quæcumque intel-

ctio cuiuſuis de quauis re, eſt indiuiduum intellectiois in communi, ideo ſiſtimus in abſtractione Intelligentiæ in vniuerſali: licet enim iterum ego illam intellectioem vniuerſalem intelligam, & ille, & ille, iſtæ omnes intellectiones ſunt Indiuidua illius intellectiois vniuerſalis; licet ergo dari poſſit proceſſus in infinitum in intellectioibus particularibus, non tamen datur proceſſus in intellectioe in generali: quia illa eſt vltima ſpecies, quæ eſt vniuerſalis, & ſemper manet, licet indiuidua multiplicentur in infinitum.

THEOREMA LXXI.

Aliquæ ſpecies entium naturaliter generabilia poſſunt produci vniuoce, & æquiuoce.

Exponitur opinio Scoti, & declaratur an genita ex putri, & ſemine, ſint eiufdem ſpecie. Cap. I.

SCOTUS 1. Sent. diſt. 2. quæſt. 7. ſoluendo ſimum principale, de hac re loquitur ex profeſſo, declarando proſitionem illam Auerrois 8. Phyl. Commento 46. quod vnus natura eſt vnus modus coniuicandij; & inquit, quod ibi Auerroes loquitur expreſſe de homine, & diſputat cõtra Auenennam, cui ipſemet Auerroes imponit, quod exiſtimauerit hominem poſſe produci æquiuoce; Prebat ergo Auerroes, quod homo nõ poſſit produci æquiuoce, ſed ſolum vniuoce, ad eſt per propagationem, per multas rationes. Inquit autem Scotus, quod Cõcluſio Auerrois eſt vera, intelligendo ipſam de homine, & de alijs genitis naturaliter perfectis: ſi tamẽ Auerroes intelligat vniuerſaliter, quod nulla res genita naturaliter etiã imperfecta, potest etiam generari alio modo, ſcilicet, ſolum generari vniuoce, & non æquiuoce, ait Scotus Cõcluſionem Auerrois eſſe falſam, & rationes illius non concludere. Primò itaque prebat Cõcluſionem Auerrois eſſe falſam de rebus imperfectis naturaliter genitis, neque enim ea vnico modum generationis, & vniocum habent; ſed etiam æquiocum, ita quod & produca vniuoce, & æquiuoce, ſunt eiufdem ſpe-

ciei, licet sint diuerso modo producta, & genita; & hoc primo probat auctoritate
 1. r^o. Sanctorum. Sed illis dimissis, vtamur naturalibus rationibus, & primo sic. Genita ex putri, propagant alia iterum propagantia, propagantia autem sunt vniuoca generatis se, ergo putragata, & genita per putrefactionem, sunt vniuoca; Quod si ad hoc argumentum, Auerroes, & sectatores contrariæ opinionis, negent assumptum, vt negant, propter instantiam de apibus, & de consimilibus animalibus, quæ genita ex putri, generant, sed diuersam speciem, ait Scotus, quod saltem hoc non potest negari in plantis, quia plantæ æquiuocè genitæ, hoc est, non ex femine, sed ex putri postea producunt semen vniuocè, ex quo generantur plantæ aliæ eiusdem speciei.

2. r^o. Secunda ratio. Multa genera animalium ex terra procreantur, sine parentibus, quæ tamen pariunt coeundo sibi similia; ergo species genitæ vniuocè, possunt etiam produci æquiuocè; probatur antecedens: quia similitur viuunt, & moriuntur, habent easdem operationes, & circa eadem obiecta, & ab eisdem conseruantur, & ab eisdem corrumpuntur, habent eosdem motus, siue quantum ad sursum, siue quantum ad deorsum, siue quantum ad motum progressiuum, & eadem organa motus progressiui, At Arist. ex vnitatem motus, concludit vnitatem naturæ, 1. de Cælo, tex. 8. & etiam Arist. ibi, habet motus vnius speciei, non prouenit nisi ex vnitatem nature; habent insuper hæc animalia membra eiusdem speciei, membra enim leonis, non differunt à membris cerni, nisi quia anima leonis, differt ab anima cerui, 1. de Anima, textu 53. & generaliter quæcumque media possunt concludere vnitatem specificam, siue sumpta ex accidentibus, siue sumpta ex operibus, concludunt propositum de vniuocatione generatorum sic, & sic in vnitatem specificam. Ad hæc duo argumenta respondent Aduersarij.

Resp. Ad primum dicit Mercenarius, plantæ solum generare alias plantas, quæ genitæ sunt ex semine; illas quæ sunt genitæ ex putri, nequaquam. & hoc confirmat auctoritate Aristot. præsertim 8. de Historia

animalium cap. 1. vbi habet hæc verba: *Plantarum nullum aliud munus esse videtur, nisi, quod sibi alteram faciant, videlicet quæ ex femine procreantur.*

Ad secundam respondent idem Mercenarius, & Franciscus Piccolomineus, negando antecedens; Ad probationem dicunt, quod non habent organa, neque membra, neque motus eiusdem speciei; quod comprobatur: quia orta ex putri, generant quidem, sed illa non sunt mares, neque femina, ergo non habent eadem membra, sed sunt similia, & hæc similitudo est causa deceptionis, sunt ergo eiusdem generis subalterni, sed non eiusdem speciei.

Itæ responsiones, non possunt rejici, nisi si experientia; equidem de plantis satis compertum puto, quod quædam generantur ex putri, vt patet de arboribus siluestribus, vt sunt quercus, & castaneæ siluestres, pira quædam, & poma siluestria, quæ oriuntur ex putri, & tamen producunt semen ex quo si feratur, producitur alia quercus, & pirus, & malus; & de quercu est quidem certum, satis enim conspicuum est, quod nascuntur aliquæ ex putri, & tamen generant glandes, quas si feminamus, oriuntur aliæ plantæ quercens; Auctoritas autem Aristotelis non dicit, quod solæ plantæ ex femine productæ, producunt sibi similes plantas; sed exemplificat in plantis ex femine productis, quia in illis non est illa difficultas: sed de genitis ex putri, non est ita clarum, immò multa, vt dicemus, non producunt sibi similia in specie, sed diuersa; Similiter de animalibus genitis per coitum, & animalibus genitis ex putri, an omnia sint diuersæ speciei, ita quod neque sint femina, neque mares, esset probandum. Aristoteles illud quidem dixit de aliquibus, at non de omnibus, immò in 6. de Historia animalium, capite vltimo ait, *Terræ Persicæ parte quadam, mure femina recisat, fetus femina prægnantes, comperiuntur.*

Ex quo apparet, quod non omnes mures geniti ex mure orto ex putri, sunt nec mares, nec femina: sed aliqui sunt qui sunt mares, vel femina, quod etiam nos infra ex ipsomet Aristot. magis ostendimus;

Ad 1.

Rejs. in resp.

mus; & hoc dicit ex propria mente, non ex aliorum sententia; unde si diceret hoc ex aliorum sententia, illud exprimeret sicuti facit statim infra, cum ait: Sunt qui vehementer affirmant, inures si salem lambant, impleri sine coitu. Ecce, quia hoc dixit ex aliorum sententia, declarauit se hoc dicere ex aliorum sententia: & hoc frequenter habet in vsu, in illis libris, quod cum aliquid dicit de mente aliorum, se explicat.

Ad rationem Aristotelis infra respondebitur. Tertio Aristot. in 7. Metaph. textu 22. & 23. vult, quod sicut aliqua eadem sunt ab arte, & à casu, ita vult, quod naturalia eadem, alia fiant à natura, & alia à casu; & Auerroes ibi vult in textu, quod illa possint generari sine femine æquiuocè, in quorum materia potest produci virtute cælesti aliqua virtus similis virtuti feminis in propagandis.

Ad hoc respondent Mercenarius, & Piccolomineus, quod intelligit, quod sunt eadem genere, non eadem specie: quia ille locus non est proprius locus de hac materia, sed liber primus de generatione, vt Piccolomineus, vel 5. de Historia animalium, quibus in locis se explicat, hæc genita ex femine, & ex putri esse eadem genere, diuersa verò specie; Sed ista solutio non satisfacit: quia infra ostendemus, quod in libris de animalibus, concessit aliqua eadem specie fieri ex putri, & feminis: sed auctoritas Aristotelis est intelligenda de identitate in specie, non in genere, quoniam adducit exemplum, & similitudinem de sanitate; inquit enim, quod sicut eadem sanitas inducitur ab arte, & à natura, ita eadem animalia ex femine, & abique femine oriuntur; Ecce quod per similitudinem se declarat: sicuti ergo eadem sanitas specie producitur à natura, & ab arte, eadem quoque animalia specie, ex femine, & sine femine producuntur. Nec valet quod inquit Mercenarius, similitudinem tenere in hoc solum, quod sicuti sanitas arte, & natura producitur, ita quoque animalia, quædam ex femine, & sine femine producuntur: nam tunc Aristot. non debebat apponere illud verbum eadem.

Præterea, neque expositio ipsiusmet

Mercenarij esset bona, dum exponit Aristot. intelligere eadem genere: nam si Aristot. solum intendit, quod sicut sanitas producitur arte, & natura, ita animalia producuntur ex femine, & sine femine, non possumus dicere, quod ipse dicat esse eadè genere, sicuti non vult ipse, quod dicamus esse eadem specie. Præterea, quod hæc expositio non sit admitenda, patet: quoniam quando nos adducimus exempla, & similitudinem ad declarandum aliquid, debemus interpretari rem sicuti similitudo illam nobis patefacit, at ait Aristoteles quod sicuti eadem sanitas producitur ab arte, & à natura, ita eadè animalia producuntur ex femine, & sine femine, ergo sicuti eadem sanitas specie producitur à natura, & ab arte, ita eadem animalia specie producuntur ex femine, & sine femine. Quod vero ait Franciscus Piccolomineus, nil ob stare, licet sanitas sit eadem specie, que producitur arte, & natura, quia in sanitate seruatur principale agens, quia ars est instrumentum, natura verò ex putri, & ex femine variatur principale agens, & quod ideo non sequitur argumentum, nihil est: quia nos hic non dicimus, quod sit eiusdem speciei, & vniocè respectu principij producentis, sed ratione formæ, & essentia: producentis.

Præterea, tunc reprehendendus esset Aristotel. qui non fecisset bonam comparisonem: nam sanitas ab arte, & à natura facta, esset eadem specie, sed animal ex femine, & ex putri non esset idem specie, ideo prauam comparisonem fecisset Aristoteles, dicendo, quod sicut eadem sanitas producitur arte, & natura, ita eadem animalia producuntur ex femine, & putri: immo dictum Aristotelis esset falsum, quia non esset eadem animalia, sed diuersa; asserendo ergo, quod comparatio Aristotelis sit bona, dicere cogimur vbi que esse eadem eodem modo.

Quarto arguo ipse auctoritate Aristotelis, vt etiam argumentatur Ludouicus Buccafferreus, ex 6. de Historia animalium, cap. 15. ibi Aristoteles in principio 15. capitis habet hæc verba. Sed sunt qui ex limo, & arena proueniunt, etiam ex his

ex ijs generibus, qua per coitum, & oui primordio generantur. Verba ista sunt ad eo conspicua, & sententia, & probatio Aristot. in illo loco, vt nil magis, in praecedenti capite declarauerit quomodo pisces lacuum, & flumium generentur, & pariant, & in calce capitis dicit, quod pisces magna ex parte ex ouo generantur: subinfert postea, in initio capitis 15. verba praedicta, quibus asserit aperte, quo sunt quidam pisces etiam ex ijs generibus, quae ex coitu, & ouo generantur, qui quoque ex limo, & ex arena generantur; & deinde assignat loca in quibus hi pisces, & ex coitu, siue ex ouis, & ex limo, & arena generantur, & producantur; Ecce ergo, quod aperte Arist. asserit, eandem speciem piscis, quae generatur ex ouo, & per coitum, generari quoque ex arena; ergo genita ex putri, & ex femine, & per coitum, sunt eiusdem speciei; Deinde in eodem loco procedit, declarans quod in quibusdam itagnis apud Gnidum, sub ortu Canis resiccatis, limo iam arido, vbi primum imbribus restagnare loca ceperunt pisciculi nascebantur, genere Mugilum, quod per coitum procreatur: & hoc idem enenire ait in nonnullis Asie auiibus; & tandem subinfert, (quod mirum in modum hanc sententiam confirmat) esse quosdam auctores, qui putant omne genus mugilum (quod Graece dicitur Cephalos) ex putri, & sponte oriri, sed ait non recte existimare; & adducit rationem: quia feminae eorum habere oua cernuntur, & mares genitale; ex quo apparet, quod etiam aliqua generantur per coitum. Est etiam alius locus in Problem. 10. Probl. 66. vbi Aristot. ait, animalia alia ex coitu generari tantum, vt Homo, & Equus, alia ex coitu, & sine coitu, & femine, sed sponte; qui locus est clarissimus, patet enim animalia perfecta non posse produci ex femine, & sine femine: sed alia, vt imperfecta, posse vtroque modo produci.

Respondent Piccolomineus, & alij, quod haec auctoritates probant genita ex femine, & sponte, esse eadem genere proximo, sed non speciei: possumus eorum responsionem adiuuare: quia Arist. in praecitato loco, 6. de historia Animalium, dicit: Mugiles genitos ex putri, & per coi-

tum, esse eiusdem generis; Haec enim sunt verba eius. *Sunt qui omne Mugilum genus sponte oriri opinentur, sed non recte*, ergo videtur, quod Aristot. dicat, esse eadem genere, non specie. Sed haec responsio non est admittenda: quoniam ibi Aristot. per nomen, genus, intelligit speciem specialissimam, & hoc frequenter est in vsu in illis libris, & ideo non est facienda vis in verbo; Vnde etiam in 1. de generatione animalium, cap. 1. (qui locus est praecipuus fundamentum Aduersariorum) dum dicit genita ex putri, generare quidem, sed sobolem, quae nec est mas, neque femina, & ideo est diuersae speciei, vtur homine generis; profpiciet, ait enim procreant quidem (scilicet genita ex putri) sed non sui generis prolem: vbi aperte per genus, intelligit speciem specialissimam. Sed vltterius responsio ipsa impugnatur, ex hoc quod Aristoteles ait, illa eadem, quae ex femine, & coitu procreantur, procreari quoque sponte; Modo, si per eadem, interpretemur eadem genere, sequitur, quod nedum eadem specie, sed eadem genere, id est, eadem natura generica producantur, & ex femine, & sine femine: sed quod competit generi, competit quoque speciei, ergo si alicui toto generi piscium competit generari ex femine, & sponte, ergo omnibus speciebus illius generis competit generari ex femine, & sine femine; & ita haec responsio est pro nobis: immo facit nos colligere plus quam volumus; & si per eadem, interpretemur identitatem specificam, vt reuera interpretari debemus, sensus est, quod ex generibus piscium, etiam ex ijs, qui ex femine, & coitu nascuntur, sunt quaedam species, quae ex femine, & sine femine procreantur, vt species Mugilis. Et certe hic est germanus sensus illius textus. Hoc eodem modo procedit auctoritas ex Problem. 10. allata.

Quinto, arguo ex Arist. 5. de Historia 5. rō. animalium, cap. 1. quem locum Mercenarius pro se adduxit: sed si eum integrum considerasset, vidisset eum saeuere nobis. Inquit Aristoteles ibi, quod animalia, quae non nisi ex femine ex cognatis progenerantur, omnia ortum habent, & generationem per coitum, dummodo habeant sexus discrimen, ita quod sit mas, & femina;

& femina; & subinfert, quòd in genere pifcium sunt nonnulla quæ gignuntur, nec mas, nec femina sunt; & subinfert: hæc quidem sic genita esse quidem eadem genere, sed diuerfa specie ab alijs; & subinfert: quædã verò sunt quæ omninò sunt fui generis; Pendo istam vltimam particulam, pifces, qui generantur ex coitu, & non sunt mas, neque femina, sunt genita, & procreata à genitris ex putri, vt in eodem capite dicit Aristoteles, de his dicit, esse genere eadem cum alijs, scilicet, cum suis paribus, vt etiam Aduersarij fatentur; at in vltima particula subinfert: quædam etiam sui generis omninò constitunt, ergo in his verbis manifestat, quòd si aliqua sunt diuersi generis à suis parentibus genitis ex putri, vt quæ nec mas, neque femina sunt: aliqua etiã omninò sunt eiusdem generis cum suis parentibus; non ergo dicit Aristoteles, quod omnia progenita à genitris spontè, sint diuersæ speciei; sed aliqua, illa scilicet, quæ nec mas, nec femina sunt; at alia aut esse, quæ sunt omninò eiusdem sui generis, quæ autem sunt omninò eiusdem generis cum aliquo, sunt eiusdem speciei, ergo aliqua soboles genitorum ex putri, est eiusdem speciei cum ipsis parentibus ortis ex putri.

6. 17. Sextò, Scotus probat propositionem allatam, etiam de mente Auerois non esse veram vniuersaliter: nam de accidentibus ipsemet Aueroes affirmat, quod generantur æquiuocè, in 2. de Cælo Commento 42. ibi enim concedit, quod in accidentibus non semper generatio est ab vniuoco: & ponit exemplum de calore, qui generatur æquiuocè ex motu, & concursu radiorum, & etiam à calore vniuocè.

7. 17. Septimò, probat idem in substantijs alijs ab animalibus: quia ignis generatur æquiuocè, & vniuocè, quod æquiuocè, patet 3. Cæli, & Mundi, Commento 56. & ibi per Aueroem exitus ignis de lapide, non est de capitulo translationis, sed de capitulo alterationis, hoc est, non generatur per lationem, sed per alterationem, generatur etiam per motum localem, 11. Meteor. de generatione impressionum ignitarum.

Rationes Aduersariorum adducuntur, & solvuntur. Cap. 1. 1.

EX aduerso multi alij existimantur allatam propositionem: vnius naturæ est vnus modus producendi, esse vniuersaliter veram de quacumque re naturaliter genita: idq. aperte sentit, & probat Aueroes, ium 8. Physic. com. 46. ium 1. de generatione animalium, cap. 1. in paraphrasi, præcipuæ rationes eius sunt. Primò, quæ sunt eiusdem formæ, sunt ex eadem materia: sed quæ sunt eiusdem speciei, specificæ, sunt eiusdem formæ, ergo erunt ex eadem materia. Hoc Syllogismo accepto pro Maiori, subinfert Minorem: sed orta ex putri & ex semine, sunt ex diuersis materijs, ergo orta ex putri, & ex semine, nõ sunt eiusdem formæ, neque eiusdem speciei; Vel vniuersaliter sumatur Minor sic: Sed materiæ correspondentes diuersis agentibus, & producentibus, sunt alterius rationis, ergo idem eiusdem speciei, non potest produci à diuersis agentibus, Minor propositio primi Syllogismi est euidentis, Maior verò probatur ab Aueroe: quia alioquin propria materiæ non responderet propria forma, & tunc quolibet generaretur ex quolibet; & vltimò, materiæ vniuersaliter essent otiosa, & superflua. Assumptum in Subsyllogismo probatur in generatione per propagationem: nam propagatum generatur ex semine, sed genitum ex putri, non, sed ex alio corpore putrefacto.

Secundò. In eisdem locis si eadem speciei ex semine, & ex putri posset generari, frustra esset natura, & frustra parasset matrem, & feminam pro conseruatione speciei; Consequentia est euidentis: quia tunc homo posset generari à natura, & à casu, ergo absque natura, & semine, homo generari posset: quia illa natura diuersis principijs posset communicari, & sic natura producens ex semine, esset frustra: at natura minimè est redundans; Sequeretur etiam, quod homo posset fieri à natura, & casu, Consequens est falsum: quia quod sit a casu, est oppositum ei, quod sit a natura. Præterea, nulla species est ex accidenti, & à casu: quia quæ eueniunt a casu, sunt

su, sunt monstrosa, & vnaquæque etiam species prædita est proprijs principijs per se, quibus cadit sub natura, ex quibus gignitur, & constituitur.

2. 78. Tertiò, Si homo posset gigni ex terra, ut vermis, aut hoc esset, vt in pluribus, aut raro, aut necessitate: at non est dicendum, quod ex necessitate: quia nunquam fieret ex femine; non frequenter: quia tunc raro fieret ex femine; Si raro, ergo continenter fieret, & casu; talia autem sunt monstrosa, & diuersæ speciei à natura genitis, ergo non sunt eiusdem speciei.

4. 78. Quarto. Arguit Scotus pro Auerroë, diuersorum motuum specie, sunt diuersi termini specie, 3. Phys. textu 48. & infra: at in proposito, sunt diuersi motus, & diuersæ productiones, ergo etiam termini producti sunt diuersi specie.

1. 78. Quinto. Arguunt Mercenarius in suis Dilucidationibus, & Franciscus Piccolominicus in libro de Ortis ex putri, cap. 1. auctoritate validissima Arist. 1. de generatione animalium, cap. 1. vbi Arist. conspicuè asserit, quæ non ex coitu, sed ex putri materia oriuntur, generare quidem, sed genere diuersim; quodq; gignitur, nec mas est, nec femina; talia sunt nonnulla insectorum: & Aristot. adducit rationem: ait enim, quod iuxta rationem euenitnam si ex coitu eorum quæ ex animalibus orta sunt, animalia oriuntur, hæc si eiusdem generis essent, primum quoque eorum parentum talem esse oporteret, quod rectè ita censemus, cum ita euenire in cæteris animalibus pateat: sed si dissimilia quidem, & quæ coire inter se possent, generarentur, rursus ex eis alia quædam natura procrearetur, & alia ex ea, idq; in infinitum procederet: at natura in finitum renuit, &c. Ex quo loco patet, Arist. aperte affirmare, orta ex putri, & ex femine, esse diuersæ speciei, & insuper id ratione probauit.

6. 78. Sexto. Adiungit Mercenarius, auctoritatem ex Arist. 5. de Historia animalium, cap. 1. vbi aperte Aristot. inquit, quod in genere piscium, nonnulli sunt, qui ex putrescenti limo oriuntur, qui licet idem genus cum alijs fortiantur, specie tamen dif ferunt.

7. 78. Septimo. Est locus Aristotel. 2. de Ani-

ma tex. 34. vbi Arist. ait, quod naturalissimum est opus viuenti, sibi simile procreare, quæcumque imperfecta non sunt, neque aborta, aut sponte genita.

Hæc sententia, vt patet ex rationibus assignatis in præcedenti cap. est falsa: & licet habeat aliquã apparentiam de animalibus, propter auctoritates ferè expressas Aristotelis, tamen de alijs substantijs, vt igne, & plantis, & alijs, & de accidentibus, nulla remanet dubitatio: sed & de animalibus non verificari, quoque ex responsione ad auctoritates adductas magis patebit.

Ad primam rationem Auerrois, Respondet Scotus loco citato, & Maiorem primi Syllogismi glossat; quando dicitur, forma eiusdem rationis requirit materiam eiusdem rationis, ibi materia potest accipi duobus modis; Vel pro materia, quæ est pars rei inexistens, & hoc modo vera est Maior, sed est falsa Minor assumpti, quod genita ex femine, & ex putri, sint ex materijs diuersæ rationis à forma; Vel potest accipi ibi materia, pro opposito, scilicet, pro materia, vt est sub opposita forma rei generandæ, & vt est amata priuationi, & hoc modo accipit Auerroes, & sic est falsissima: nam ignis eiusdem speciei generatur, siue ex terra corrupta, siue ex igne corrupto: & hoc modo concedimus, quod genita ex putri, & ex femine, sunt ex diuersis materijs. Ex hoc patet, quod non quodlibet fit ex quolibet: quia vnumquodque non fit ex quacunque materia, accipiendo materiam primo modo pro, ex materia sibi inexistente, vt pars, sed ex determinata materia; determinatur enim materia in aduentu formæ per prævias dispositiones, eo modo quo diximus in Theoremate de Modo generationis substantiæ, sed accipiendo materiam secundo modo, scilicet, pro opposito, dicimus, quod quodlibet fit ex quolibet: quia materia de se, est indifferens ad omnes formas, & est eadem in omnibus, & sic quodlibet fieri potest ex materia, vt est sub opposito corrupto; Neque etiam sequitur, quod dentur materiæ quæ sint otiose in rerum natura.

Ad secundum non respondet Scotus: quia ex responsione ad tertium haberi potest so-

Reij-
ciur
haci-
tètia.

Ad 1.
Auer.
rõnã.

T. 5e.

Ad 2.

test solutio . Respondeo itaque ipse per ordinem, & nego primam consequentiã: quia licet homo tunc posset produci ex semine, & ex terra, tamen natura producens ex semine, non esset frustra: quia hæc est producens per se, & per determinatam causam, illa alia cause verò producant ex accidenti. Secunda consequentia conceditur, & negatur falsitas consequentis; Pro responsione verò ad probationem, & pro maiori declaratione propositi, notandum est ex Scoto 7. Metaph. tex. 23. in expositione, quòd non inconuenit, quòd aliquid idem numero, sit genitum à casu, & naturaliter, vt cum sanitas in aliquo ergoto euenit ex fricatione, & fricans non habet intentionem sanandĩ: nam si consideremus naturam, & corpus sanati, sanitas est inducta à natura, quia natura per illam fricationem operata est sanitatem, & sic illa sanitas est naturalis. Si verò consideremus causam agentem fricationis, tunc illa sanitas est à casu: quia illa sanitas est inducta præter intencum fricantis; Ita in proposito euenit de animalibus genitis ex putri: si consideremus causam vniuersalem eorum, ea est Sol, & est causa naturalis, sicuti semen est causa genitorum per propagationem; si verò considerentur quo ad causam particularem inducentem, & producentem animal ex putri, illa est causa per accidens: nam calor, qui est in putrefacto, non intendit generationem illius animalis, sicut virtus, quæ est in spermate: adeo quod animal genitum ex putri, & à casu, est naturaliter productum; quia a causis naturalibus naturaliter agentibus est productum à casu, quia præter intencum cause proximæ agentis. Quare autem plura fiant per propagationem, quàm ex putri, ratio est, quia quæ sũt per propagationem, habent causam particularem determinatam: sed quæ sũt ex putri, habent causam particularem indeterminatam, ideo eueniunt rarò, quia præter intencum cause particularis, quæ cum non possit aliquando attingere terminum intencum, vel etiam attingendo per accidens, aliud generat, ideo ad probationem falsitatis consequentis, cum dicitur, quod prouenit casu, opponitur ei quod euenit à natura, dico, quod oppo-

nitur quo ad modum productionis, ratione cause particularis, non autem quo ad rem productam, vt declaratum est de sanitate; Cum dicitur secundo, quòd ea quæ eueniunt à casu, sũt monstruosa, & non naturalia, negatur consequentia: quia stat, quòd eadem res producatur casu, & etiam sit naturalis, & naturaliter producta. Cum dicitur vltius, quod vnaqueque species est prædita proprijs principijs, quibus constituitur, verum est, de principijs internis, & etiam externis secundum vsum communitatem nature, non est tamen inconueniens, quòd quandoque, & per accidens ab alijs, & diuersis principijs externis constituantur, vt dictum est de causa proxima efficiente. Hæc desumptur ex Scoto partim ex 7. Metaph. partim ex 1. Sent. lib. 8. citato, respondendo ad secundum.

At tertium responder Scotus, (sed ipse *ad 1.* inquit in textu ad secundum) & pro intelligentia supponit, quòd aliquid non dicatur fieri rarò, vel vt in pluribus: quia illa res in se contingat rarò; vel frequenter: sed illud dicatur euenire, vt in pluribus, quòd habet causam determinatã ad suum euentum: illud verò dicitur euenire rarò, quod non habet causam determinatam ad suum euentum, quæ vt in pluribus producit effectum suum, sed tantum euenit ex alia causa ordinata ad aliud effectum, impedita tamen, quòd non possit producere illum effectum, quem intendit, & tamen ex tali impedimento prouenit istud rarò. Insuper accipitur, rarò, & vt in pluribus duobus modis; Vno modo prout disiungit inter opposita contradictoria, non prout disiungit inter opposita disparata, & sic illa eueniunt rarò, quæ nõquam eueniunt; illa eueniunt vt in pluribus, quæ aliquando eueniunt, & hoc modo sunt vt contradictoria: Alio modo accipitur rarò, prout comparatur ad causam indeterminatam, & vt in pluribus ad causam determinatã, & tunc, vt in pluribus, & rarò sunt opposita disparata. Ad argumentum itaque concedit, quod nõ esset ex necessitate, sed esset vt in pluribus, accipiendo, vt in pluribus, primo modo: quia orta ex putri, habent causas naturales, licet proxima sit indeterminata, adeo quòd
sunt

sunt extra numquam, & sic aliquando eueniunt, neque est impossibile quod eueniant, vt Aduersarij dicunt. Concedit itaque Scotus, quod si homo generaretur ex putri, quod eueniret vt in pluribus, prout, vt in pluribus, accipitur primo modo, & opponitur, raro, contradictoria, vt dictum est. Sed accipiendo secundo modo, eueniunt raro, & non vt in pluribus, quia secundo modo, genita ex semine, eueniunt vt in pluribus, quia habent causas omnes determinatas: sed orta ex putri, eueniunt raro; quia habent causam particularem indeterminatam, & hoc modo vt in pluribus, & raro, sunt disparata, non contradictoria, vt declaratum est: neque tamen ex hoc sequitur, quod genita ex putri, sint monstra, propter rationem nunc dictam, respondendo ad secundam rationem: quia stat simul, quod aliquid naturaliter producat, & casu.

Ad 4. Ad quartam, quam concit Scotus pro Auetros, Respondet ipsemet Scotus, quod illa propositio Maior, non est immediata, sed pendet ex alijs duabus propositionibus, quarum si vna sit falsa, altera propositio quoque est falsa, propositio prima, ex qua pendet, est: motus differentes specie sunt illi, in quibus formæ secundum quas sunt fluxus, differunt specie, vt dealbatio, & denigratio, sunt motus differentes, quia albedo secundum quam est fluxus, in dealbatione, & nigredo, secundum quam est fluxus in denigratione, differunt specie, Secunda propositio, forma fluens, vel, forma secundum quam fit fluxus, (idem enim sunt) est eiusdem rationis cum forma terminata; vbi autem altera istarum duarum est falsa, propositio Maior assumpta quoque est falsa: Quod autem illa Maior pendeat ex illis duabus propositionibus, & quod altera istarum existente falsa, ipsa quoque sit falsa, probat ex Philosopho 7. Phys. Sed illud est aliud negotium: satis est per se manifestum, quod forma fluente existente alterius rationis à forma terminata, non oportet ex distinctione motuum concludere distinctionem terminorum: in proposito autem secunda propositio est falsa: quia forma inducta per productionem, & generationem vtramque, tam ex semine, quam

ex putri, nempe essentia rei productæ est alterius rationis à forma quæ est fluens, vel secundum quam est fluxus, & motus: quia forma secundum quam fit fluxus, & generatio ex putri, non est essentia rei productæ: quia haberet esse antequam esset. Idem dicendum de forma secundum quam fit fluxus generationis ex semine, quæcumque illæ formæ sint.

Ad quintam, quod est difficilius argumentum, quod pro Aduersarijs adducatur, Respondet Auicenna, quem multi alij sequuntur, vt Conciliator, Antonius Trombetta, & multi alij, quod Aristotel. loquitur particulariter, scilicet tantum de quibusdam animalibus, quæ immediate generantur diffinibile specie, vt Ranæ genitæ ex putri, generantur prima, ranunculos, qui videntur pisciculi paruales & appellantur Marsiliones, & ille postmodum efficiunt ranarum idem de veteribus, qui faciunt sericum, primo generant papilionem, deinde redeunt ad propriam speciem; Sed hæc expositio vt inquit Ludouicus Buccafertus, est extorta, & falsa: quia Aristoteles libi vniuersaliter loquitur de omnibus genitis ex putri, quia ibi dicit: *In vniuersum vt ita dixerim.* Præterea, tunc ista possent se perpetuare, quod tamen Aristot. in eodem loco in ratione facta, negat; Iudico itaque Respondendum cum ipsemet Buccafertus, qui certe veram responsionem attulit; & nisi hoc modo, dicamus, pugnatum in ipsemet Aristot. conperiemus. Dicendum est ergo, quod Aristot. posuit tres gradus animalium, quædam generantur solum ex semine, vt animalia perfecta; quædam generantur solum ex putri, vt animalia quædam imperfectissima, vt pediculi, pulices, anguillæ, &c. quædam verò generantur & ex putri, & etiam ex semine. Ad propositum quando Aristot. in 1. de generatione animalium, cap. 1. asserit genita ex putri, non generate sibi simile in specie, loquitur de secundo gradu, scilicet de ijs, quæ solum ex putri generantur: at nos in proposito non nitimur tueri, quod omnia genita ex putri, & suæ soboles, sint eiusdem speciei: sed solum dicimus, dari quædam animalia, quæ & ex semine, & ex putri producuntur, sicuti dixit Aristot. 6. de Historia anima-

animalium, cap. 1. 5. de Mugilibus, qui generatur ex semine, & etiam ex arena; potest ergo in proposita questione fieri duplex comparatio; Prima inter animal genitum ex putri, & animal genitum ex semine; Secunda inter animal genitum ex putri, & eius prolem. Argumentum, & auctoritas Aristotelis loquitur secundo modo, non primo modo; nos verò loquimur primo modo; & hoc est quod Scotus intendit, sustinet enim Scotus, & probare vult, quod non est inconueniens, quod aliqua natura imperfecta communicetur pluribus modis; & quod idem specie, generetur à natura. & casu, vt probant argumenta allata; hoc autem est sustinere; quod dantur illi tres gradus animalium, non ergo valet contra nos illa auctoritas, & ratio Aristotelis. Sed norandum est quod non omnia genita ex putri, sunt huius naturæ, quod non producant sibi simile; sed hoc est verum solum de ijs animalibus secundum gradus, qui solum ex putri producuntur; sed de ijs, quæ sunt tertij gradus, scilicet, quæ ex putri & ex semine produciuntur, non valet; quia hæc produciunt prolem sibi similem in specie, vt ostendimus ratione secunda, & quinta, in capite præcedenti. Per hoc idem patet ad sextum; & septimum; sed sexta nullius est momenti, vt probauimus ratione quinta, appendendo sensum illius loci, in capite præcedenti.

Ad 7. Ad septimum verò patet, quod loquitur de ijs quæ generantur solum ex putri.

THEOREMA LXXII.

In animali vt in homine non sunt tres Animæ realiter distinctæ, scilicet, vegetatiua per se, sensitiua per se, & intellectiua per se, sed sunt vnæ, & eadem Anima.

Exponitur sententia eorum qui existimant hoc Theorema esse falsum. Cap. 7.

Zabarella libro de Facultatibus Animæ, cap. 8. & plures alij Auerroistæ, vt Gandauensis, 7. Physiocrum quæst. 8. sustinent enim, in eodẽ animali esse plu-

res animas, vt in homine, esse tres animas realiter distinctas, scilicet vegetatiuam, sensitiuam, & rationalem; & quod istæ tres animæ sint tres, diuersæ substantiæ, realiter distinctæ, quæ hoc modo se habent, quod vegetatiua se habet veluti materia respectu sensitiuæ, & sensitiua respectu vegetatiuæ habet rationem actus, & hoc compositum se vegetatiua, & sensitiua, se habet veluti materia respectu intellectiua, & intellectiua habet rationem actus, & sic Aristoteles collectione in illam animarum solet appellare animam, ipsas verò animas solet appellare partes. Vnde in principio 3. de Anima ait: De parte autem animæ; ita ergo animæ istæ hoc modo subordinatæ, & colligatæ per actum, & potentiam, dicuntur quodammodo vna forma, quia priores omnes sunt veluti materia, vltima verò est vltimus, quas formas Latini appellat gradus, cum vereantur appellare formas.

Primum argumentum pro hac opinione est hoc: Non repugnat in eodem composito esse duas formas substantiales, ergo neque tres, neque decem, neque centum; sed in composito viuente, est forma mixta, & Anima, quæ sunt duæ forme substantiales realiter distinctæ, vt suo loco nos quoque asserimus, ergo non reputat, quod in eodem composito sint tres animæ, quæ sint forme substantiales diuersæ, eadem ratione, & eodem modo ordinatæ. Secundum. Ab eadem forma est impossibile prouenire effectus oppositos, sed sepe euenit, quod id quod vult sensus, rejicit intellectus, & ratio, ergo ratio, & sensus sunt duæ diuersæ forme. Neque valet si quis dicat, quod diuersitas effectuum contrariorum, solum arguit diuersitatem potentiarum, non animarum; quia vt dictum est, eadem potentia realiter, essentialiter non potest simul, & semel producere effectus oppositos.

Tertium argumentum. Forma simplex est essentia, & quod quid est rei, & dat esse rei; vna autem forma dat vnicum esse, non plura, ideo forma, quæ dat esse homini, & constituit hominem in esse, nõ constituit in esse animal, nec viuens, id est, illa forma per quam homo est homo, nõ efficit vt per eandem homo sit animal; sed

per aliam, scilicet per sensitivam, & per vegetativam est vivens; Cum ergo in homine sint tria esse, & unica forma det vivens esse, sequitur, quod in homine sint tres anime.

4. ar- gum.

Quartum argumentum. Sequitur etiā secundum ponentes unicam formam in animali, ut in homine, quod idem esse proveniat à pluribus formis: nam si rationalis constituit hominem, & rursus animal, & vivens, & similiter forma equi constituit in esse equum, & rursus animal, & vivens, & idem dicatur de forma leonis, & cetera, ergo esse animal provenit à diversis formis, quod est ridiculum; ergo dicendum est, quod datur propria forma constituens hominem, & propria forma constituens animal, & propria forma constituens vivens, & sic in eodem animato sunt tres anime per se distincte.

5. ar- gum.

Quintum. Si ponamus plures animas in eodem composito, optimè servamus vivocationem generis; si verò teneatur oppositum, minimè servatur. Probat hoc: quia illa verè dicuntur vivoca, quæ conveniunt in aliqua natura communi: sed si ponatur, quod vegetativa sit vna forma eadem existens in omnibus viventibus, tunc apparet quod omnia vivencia sunt vivoca, quia conveniunt in eadem natura communi, quæ habet esse per illam formam; at si homo est vivens per rationale, & equus est vivens per formam propriam equi, &c. non est vera vivocatio: quia naturæ viventi nulla correspondet vna natura realis communis in rebus. Neque valet communis responsio Latinorum ad hoc, quæ consistit in hoc, quod licet anima rationalis sit vna, tamè habet tres gradus, scilicet rationale, sensitivum, & vegetativum, & idè licet anima rationalis, & anima equi sint realiter anime diverse, tamen participant gradū sensitivum, & in hoc conveniunt, & propter hoc servatur vivocatio generis sensitivæ in illis; similiter licet anima rationalis, & anima equi, & anima plantarum, sint diverse anime, participant tamen gradum vegetativum omnes, & per gradū servatur vivocatio in illis, quia ille gradus vegetativæ est communis illis. Sed contra hos gradus arguitur non enim vi-

detur intelligi posse quid illi sint, & primo sic; Quarto. de his gradibus, ut distincti sunt, vel sunt substantiæ, vel accidentiæ: quia non datur medium; non sunt accidentiæ, quia quod constituit substantiam, non est accidens, ergo substantiæ: si substantiæ, vel materia, vel forma; non materia, ergo erunt distincte forme, ergo in homine tres distincte anime.

Sextum argumentum statuitur à Latinis, quod unusquisque horum trium graduum, ut vegetalis, sensitiva, & rationalis, habent alios gradus, siue facultates: dicunt enim, & est verum, quod vegetativa habet generativam, autem nam & nutritivam, sensitivam, visivam, auditivam, &c. rationalis, intellectum, & voluntatem: ex quo sequitur magnum absurdum, scilicet, quod facultates, habent facultates siue potentias, potentias; quod est absurdum; quia sola substantia animæ habet varias facultates operandi: quia facultas nihil aliud est, nisi aptitudo operandi; Modo aptitudo ad operandum non habet aliam, & aliam aptitudinem ad operandum, esset enim ridiculum hoc, quia illa facultas est accidens qualitatis, scilicet illa aptitudo ad operandum. Si ergo vegetativa, & sensitiva sunt facultates, siue potentie anime, non est dicendum, quod habeant facultates: at habent ex Aristotele, ut clarum est, ergo non sunt facultates, & gradus, sed anime, & substantiæ dantes esse.

Septimum, argumentum. Operationes diverse arguunt formas diversas realiter, sed actus vegetalis, & sensitivus, & rationalis; sunt diversi, ergo sunt diverse anime in homine.

7. ar- gum.

Gandauensis loco citato sic arguit. Primo supponit, quod omne quod inest homini per formam, quæ est animal, inest homini secundum quod est animal. Secundum suppositum est, quod omne quod inest homini secundum quod est animal, inest omni animali; Tertium suppositum, quod si est eadem forma, quæ dat esse homini, & esse animali, non dat esse secundum diversum modum, sed eodem modo: nam si per diversos modos, quero de illis modis, quid sint; vel enim sunt substantiæ, vel accidentiæ; non accidentiæ: quia accidens

Gandau.

1. 1. d.

accidens non dat esse substantiæ, ergo substantiæ: sed materia, ergo forma, quod est propositum. Tunc sic arguit. Omne quod inest homini per formam, qua est animal, inest homini secundum quod est animal per primum suppositum, & consequenter inest omni animali per secundum suppositum: sed omne quod inest homini per formam, qua est homo, inest ei per formam, qua est animal, per aduersarium, qui concedit, quod eadem est forma, per quam est homo, & per quam est animal: ergo omne quod inest homini per formam, qua est homo, inest homini secundum quod animal, & per consequens omni animali, quod est absurdum.

2. 78. Secundo. Aliquod accidens inest formæ genericæ per se primo, & non formis specificis, ergo forma generica est diuersa à formis specificis. Consequentia patet: quia si essent idem, quod vni inest, inest et quoque alteri. Antecedens probatur: quia sensus inest animali per se primo, & omnibus alijs per formam animalis, non autem inest per se primo sensus homini, vel equo, ergo, &c.

1. *Auf. Arist.* Aliæ rationes non sunt ad hoc propositum. Auctoritatibus Aristotelis idem probatur. Prima est Aristotel. 1. cap. libri de Vita, & Morte, ubi habet hæc verba: [*Necesse est vnam, & eandem esse particulam in animali, qua & animal est, & viuunt: ipso autem esse plures, & diuersas*] ubi per esse, intellexit essentiam; voluit ergo esse diuersas essentias, & animas in eodem animali. Item secundo de generatione animalium, cap. testio dicit: Conceptum in vtero prius habere animam vegetantem, postea sensibilem, qua animal est, denique rationale, qua est homo, ergo ex hoc habetur, quod sint diuersæ animæ, & formæ essentiæ; si quidem prius vna aduenit, quàm alia. Nec valet si quis dicat, quod Philosophus ibi loquitur de ordine nature, non de ordine temporis, quia patet ex textu, quod loquitur de ordine temporis. Nec valet, quod quis dicat, hoc debere intelligi de operationibus animæ, non de essentia: dicunt enim aliqui, quod anima rationalis in instanti aduenit, sed non statim operatur omnibus modis, sed prius operatur opera vegetatiuæ, deinde

Phil. Nat. 10. D. Scoti.

sensitiuæ, & rationalis. Hæc responsio non valet inquam, quia Aristoteles ibi loquitur non de operationibus, sed de substantia animæ: clara enim sunt verba eius, quæ sunt. [*Non simul fit animal, & homo, nec simul animal, & equus*] at substantia, non operatio est quæ dat esse rei, & facit esse animal, vel hominem.

Itaque hæc opinio, quæ est Auerois, & Galeni quoque pluribus in locis, vt refert Zabarella loco citato, ponit, quod in homine, & in animalibus, sunt plures formæ substantiales, vltra formam mixti, scilicet, tres animæ, hoc modo, quod vna est subordinata alteri, & vna habet rationem potentie respectu alterius, & vltima sola habet rationem actus, & omnes istæ dicuntur consuetudine vnam animam ratione huius potentialitatis, & actus.

Exponitur opinio Scoti, & comprobatur; at recitata opinio Aueroistarum reijcitur.

Cap. 11.

Certum est, quod Scotus, licet in composito asseruerit esse plures formas substantiales, vt suo loco diximus: tamen non existimauit in animali esse plures animas realiter distinctas: sed voluit, quod in homine esset sola anima intellectiua, quæ contineret vegetatiuam, & sensitiuam tanquam potentias: Brutum quoque contineret vegetalem tanquam potentiam, & similitur facultates vegetales tanquam proprias facultates: hæc verò potentias continet vnitue & realiter, vt dicitur in Theoremate 74. sed remanet distincte formaliter, sicuti color, & qualitas vnitue continentur in albedine, & sunt distincta formaliter, & tamen albedo est vna forma simplex: ita vegetatiua, & sensitiua, continentur realiter in intellectiua, & vnitue, sed formaliter distincte inueniunt: nihilominus intellectiua est forma simplex, & si hoc modo aduersarij intelligerent, recte dicerent: sed ipsi volunt, quod in homine sint tres animæ realiter distincte, quarum vna sit velut materia respectu alterius, vt diximus, quod est absurdum.

Ff Quod

Opin
Scoti.

Quod autem hæc fuerit mens Scoti elicitur ex 4. Sententiarum, dist. 43. littera A. ubi hoc aperte dicit, & declaratum est: affirmat in 2. Sententiarum, dist. 1. q. 6. & distinct. 16. & 4. Sententiarum dist. 11. quæst. 3. articulo 2. in quibus omnibus locis semper dicit vegetatiuam, & sensitiuam, esse eandem animam cum intellectiua in homine, licet quando sunt in diuersis animatis, sint animæ per se diuersæ. Ad hanc sententiam tamen comprobendam nullam rationem adduxit: quia suis temporibus forsân non erat dubia, solum in 16. distinctione 2. probat, quod istæ potentie animæ, non sunt accidentia, neque sunt partes animæ, vt dicebant Richardus, & alij: sed nullibi probauit, quod non sint tres animæ separate in homine, tamen multa dixit, ex quibus hæc opinio quæ mihi verissima videtur (ex eo maxime, quia rationes aduersariorum nihil concludunt) comprobari potest: rationes autem quibus aduersa rejicitur, hæc nostra comprobatur. Ita que contra hanc opinionem Auertois sunt rationes, & auctoritates Aristotelis.

No. 10.

Primo est auctoritas Aristotelis secundo de Animâ textu 31. ubi ex professo hanc dubitationem dissoluit, ait enim ibi, quod vegetatiuum, est in sensitiuo potentia, vt triangulus in quadrangulo; vel vt Trigonon in Tetragonon, quod idem est: at triangulus non est in quadrato vt alia figura distincta ab ipso quadrato, sed est vnâmet figura realiter cum ipso quadrato, ergo anima vegetatiua, vt est in sensitiuâ, non sunt duæ animæ distinctæ realiter, sed est vnica animâ continens animam vegetalem, sicuti quadratus est vna figura tantum simul cum triangulo: Ex hac ratione colligitur vegetalem secundum essentiam esse in sensitiuâ realiter, & vnitue, vt diximus declarando mentem Scoti, non tamen sequitur, quod sint duæ animæ, sed vnica, & simplex, vt est albedo, licet vnitue contineat colorem, & qualitatem, & vt est ens, licet contineat suas passiones.

No.

Sed est hic notandum, quod antequâ dicat vegetatiuam esse in sensitiuâ, adducit rationem in illo eodem textu, quæ consistit in hac comparatione: quod similiter

se habet de figuris, & animæ potentijs, quia id quod est prius, semper est potentia in eo quod est posterius, & ex hoc infert, quod vegetatiua est in sensitiuâ, vt triangulus in quadrato; modo hic est considerandus intellectus istius propositionis: Quod omne prius est in potentia in suo posteriori: si volumus exponere, vt exponit Zabarella, scilicet, quod triangulus est in quadrato potentia, quia est materia quadrati, & materia dicitur potentia illius rei cuius est materia; Hæc expositio est inanis: quia directè est contra sensum litteræ; quod enim est materia alicuius rei, non dicitur esse in potentia in illa re, sed actu. Modo, si triangulus est materia quadrati, non possumus dicere, quod triangulus sit in potentia in quadrato; sed erit actu: est ergo exponenda, vt vniuersaliter exponitur illa propositio: Omne prius est in potentia in suo posteriori, quod ad illud consequitur, quod scilicet, licet actu non contineatur semper in suo posteriori, tamen semper potentia continetur, & sic binarius licet non sit semper in ternario, quia quandoque binarius est per se; vt quando non exiit ternarius, ita triangulus est in potentia in quadrato, quia quotiescumque quadratus erit, in eo continebitur actu triangulus.

Ita vegetatiua per se, est in potentia in sensitiuâ, quia quandoque est per se sine sensitiuâ, tamen quando est anima sensitiuâ, semper in ipsa est animâ vegetatiua, & ex hoc licet inferre, quod vegetatiua continetur in sensitiuâ, vt triangulus in quadrato, quia omne prius est in potentia in suo posteriori, quod ad illud sequitur: sed vegetatiua, & triangulus, sunt priora ad sensitiuum, & quadratum: ergo semper vegetatiua est in potentia in sensitiuâ: si per se consideretur antequâ sit actu in illo posteriori, quando postea est actu in illo posteriori sit vna, & eadem cum illa posteriori realiter: & sic ex hoc sequitur, quod non sint duæ animæ, sicut nec sunt duæ figure quadratus, sed est vna realiter, & duæ formaliter: nec sequitur, quod vna habeat rationem actus, alia potentie: quia nec triangulus est materia quadrati, ita quod quadratus sit solum actu, quia quadratus nedum addit formam

nam aliam, sed materiam aliam, nempè alium angulum, est ergo vegetativa in sensitiva vti pars integralis, licet non sit vera integralis, quia anima est essentia simplex, sed similitudinariè; ex quo patet, quòd iure optimo dicit Scotus has potentias, & animas vnitivè contineri in ipsa anima, & esse vnam essentiam realiter, distinguì verò formaliter, & si secundum hunc sensum loquerentur Zabarella, & Auetroiste, essent nobiscum; & certè eorum opinio posset redigi ad bonum sensum: quia forsàn ipsi dicunt esse tres animas, quia vident animas istas manere formaliter distinctas in essentia animæ, quã totam animam dicunt esse vnam, sed ex collectione omnium istarum constitutã. Vnde si intelligant animam esse vnam entitatem simplicem, constantem exijs, vnitivè, sentiunt nobiscum.

2. 78.

Secundò, hæc opinio dicit, quod cuiilibet generi correspondet propria forma, alioquin non esset vniocatio illius respectu suorum inferiorum, & ita Vegetatio respondet propria forma, quæ est generata, sensitivo respondet propria forma, quæ est generica, sed minus communis; Rationali respondet propria forma rationalis, quæ est forma specificã. Tunc sic: Si hoc est verum, sequitur hoc absurdum, quod accidens non erit forma simplex, sed composita, & in albedine erunt tres, vel plures formæ realiter distinctæ; Consequentia probatur: quia albedo primo est qualitas, deinde color, deinde albedo, ergo in albedine erunt tres formæ realiter distinctæ, vna per quam albedo est qualitas, secunda per quam albedo est color, tertia, per quam albedo est albedo: sicuti in homine secundum illos est vna forma, qua homo est vniens; alia, qua est animal; & alia, qua est homo; consequentia falsitas per se patet: quia omnes fatentur, accidentia esse formas simplices, nequè enim in illis est aliquid, quod habeat rationem materie, & aliquid quod habeat rationem formæ intrinsecæ. Quod si quis dicat, hoc valere solum in substantijs, non in accidentibus; Contra saltem ex hac ratione habeo, quod illa propositio cuiilibet generi ad hoc, quod sit vniocatio, debet respondere propria

forma distincta à specificis, est falsa: quia color vniocè prædicatur de albedine, & alijs speciebus, & tamen non responderet ei propria forma distincta à forma albedinis, & alijs speciebus realiter; De hac re egimus in Theoremate de Pluralitate formarum, cap. 4.

Tertiò. Si in homine sunt tres animæ realiter distinctæ, ita quòd generi cuiilibet, respondeat propria forma, sequitur, quòd in Francisco erunt tres animæ particulares realiter distinctæ, vna faciet Franciscum esse hoc animal, alia esse hoc viuens, & alia esse hunc hominem; Consequentia est evidens. Hinc arguo sic. Omnis forma singularis realiter existens est alicuius speciei, sed hæc forma, per quam tu dicis Franciscum esse hoc animal, est singularis, & realiter existens, ergo debet esse alicuius speciei. Sed conclusio est falsa, ergo aliqua præmissarum, non Maior, ergo Minor, quæ est tua Conclusio: sustinet enim, quod Franciscus sit animal per vnam formam singularem existentem in Francisco; totus hic discursus est bonus, vt patet, Maior ab omnibus conceditur, est enim impossibile, quod sit aliquid singulare existens in natura rerum, & nullius sit speciei: quod etiam probatur: quia genus non prædicatur immediatè de pluribus differentibus numero, sed de pluribus differentibus specie, necesse est ergo, quod singulare sit sub specie, deinde sub genere, quod etiam patet ex eo dicto Aristot. quod secunde substantiæ vt generã, & species fundantur in primis substantijs. Vnde Arist. dicebat in Prædicamentis, quod destructis primis substantijs, est impossibile aliquid aliorum remanere: non ergo existere possunt genera, & species absque indiuiduis, & sic est contradictio, quod detur singulare generis per se existens, & nullius sit speciei; potest quidem intellectus considerare singulare vnum generis absque consideratione cuius speciei sit: sed illud non potest esse in rerum natura, nisi sit alicuius speciei; Minor est eorum positio; falsitas Conclusionis est patens: quia forma, quæ fecit Franciscum esse viuens, constituit Franciscum in genere viuentium per aduersarios, non in aliqua specie determinata, est ergo im-

possibile, quòd detur hæc forma particularis viuens, & nullius speciei viuientium sit. Item, quod detur vnum particulare animal, & nullius speciei sit; semper enim cum alijs indiuiduis constituit vnam speciem, vel si sit vnum numero tantum, constituit propriam speciem, vt patet de Intelligentijs, & de Sole; est enim Sol vnicum indiuiduum, & non abijcit speciem, sed est vnus speciei determinatæ; similiter, & vnaqueque Intelligentia vnicam speciem constituit in via Aristotelis.

4. r̄. Quarto, tunc daretur forma generis absque speciebus: nam illa est prior, quia homo viuit prius vita plantæ, neque per aduersarios dependet à specifica, neque à singulari. Consequens tamen est absurdum, quia genera, & species, & omnia similia, non habent esse per se seiuictum à singularibus, sed solum in suis singularibus, à quibus abstrahuntur, & quibus destructis destruantur.

5. r̄. Quinto, id, quod generatur, & corrumpitur est singulare, & indiuiduum, vniuersale verò est ingenerabile, & incorruptibile per se, ac si in Francisco est forma generis existens, & illa generatur, & corrumpitur per vos, ergo vniuersale per se generatur, & corrumpitur, & non ad corruptionem singularium: nam si in Francisco est forma, per quam est viuens, & alia per quam est animal, cum viuens, & animal sint vniuersalia, quia sunt genera, viuens & animal per se generatur, & corrumpitur, ergo vniuersale generatur, & corrumpitur per se, quòd est absurdum.

6. r̄. Sexto arguo, quòd genus non sit forma distincta à specie, clarum est, quòd vniuersalia nihil sunt præter singularia, absque opere intellectus, sed intellectus notter est qui facit vniuersale, videns enim omnes particulares homines in quibusdam proprietatibus, vt puta, in rationali conuenire, fecit vnum vniuersale, quod appellauit speciem, & sic de alijs. Hinc quia vidit multa alia, quæ conueniebant in viuere, fecit aliud vniuersale, quod appellauit genus, & dixit omnia illa esse vnus generis, quæ viuunt, & sic de alijs, vt patet cuilibet Philosopho, & est quod communiter dicitur, intellectus est, qui facit vniuersalem in rebus; ex hoc apparet

quod in vno singulari composito, vt Francisco, non est in rei veritate vna forma particularis, per quam sit viuens, & alia per quam sit animal, & alia per quam sit homo, & sic de alijs; quia cum omne prius possit esse sine posteriori, potuisset natura absque contradictione facere Franciscum esse viuens, & non esse animal, vel alicuius alterius generis viuientium, & esse animal, & non esse rationale, vel alicuius alterius speciei animalis; quod tamen est impossibile; Concluditur ergo, quòd in Francisco est vnica forma, loquor modo de anima, non de forma mixtionis, quæ est anima rationalis, quæ cum sit perfectissima, & habeat plures gradus perfectionis, continet enim in se rationem vegetandi, sentiendi, & ratiocinandi, & sic viuens est animal, & est homo per eandem formam numero.

Septimo possumus adducere argumentum Scoti, quod mihi efficacissimum videtur. Dicit Zabarella loco citato, cap. 9. quod ista collectio animarum in eodem viuente, solet appellari tota anima ab Aristotele, quia ex actu, & potentia fit vnum per se: istæ autem anime sic sunt subordinate, quòd vna respectu alterius est potentia, vt vniuersaliior respectu minus vniuersalis, minus verò vniuersalis est actus, & sic plures formæ colligatæ, simul per actum, & potentiam, dicuntur quodammodo vna forma, quæ habet plures substantiales formas, & per hoc nititur saluate, quod habentes animas, sint vni numero, quod quidem est, ergo argumentum efficacius contra eum; Modo in primis est statuendum vnum fundamentum quod illi nobiscum fatentur, scilicet, quod licet nos admittamus in composito plures formas substantiales, vt formam mixtionis, & animam, tamen compositum non potest esse vnum numero, nisi vltima forma adueniens habeat rationem actus perfectissimi, & præexistens compositum constitutum in esse per formam mixti respectu vltimi actus, non se habeat vt potentia, & nullo modo vt actus; nisi enim hoc dicamus, non possumus tueri compositum, in quo sunt plures formæ substantiales esse vnum numero, sed essent tot numero quor huiusmodi for-

7. r̄.

di formæ essent in eo: vel forma adueniēs esset accidentaliter. Hoc itante fundamentum, ita argumentor; Vel istæ tres animæ in Francisco connectuntur ad inuicem, vt actus, & potētia, vel non: si dicas quod nō, tibi aduersaris: & insuper Franciscus nō esset vnum in diuiduum, & compositum numero, sed plures, vel sensitua, & rationalis essent formæ accidentales, quæ omnia absurda sunt; relinquatur ergo, quod se habeant vt potētia, & actus; Tunc sic: sed quod constat ex duobus, vel pluribus, quorum vnum habet rationem potētiæ, & aliud rationem actus, est vnum essentialiter, & vnum per se perfectissimo modo, ergo tota anima siue collectio animarum itarum, non erit quodammodo vna forma, vt dicit Zabarella, sed erit compositum perfectum, & per se vnum, sed hoc est absurdum: quia Anima non est essentia composita, sed simplex; Sed vltius deduco argumentum vt deducit Scotus; Si iste animæ sunt partes essentielles animæ. Anima ipsa non poterit informare, & dare esse corpori, consequens est manifestè falsum; Consequentia probatur: quia quod constat ex aliqua potētia receptiua, & perfectibili ab alia, & ex perfecto simul, non potest inesse alicui informando illud; Hoc assumptum probatur: quia illi parti receptiue repugnat, vt ignis non potest inesse alicui informando illud, quia eius parti potētiæ, scilicet materia, repugnat informare, ita eueniet in proposito; Cum enim ipsa anima aliqua pars sit receptiua, sequitur, quod anima repugnet ex illa parte inesse alicui illud informando, neque enim est maior ratio de potētia hac in anima quam de materia in alijs compositis; & hoc est diligenter notandum; quia Zabarella est perplexus, dicit enim, quod iste animæ sunt subordinatæ vt actus, & potētia, & postea inquit, quod sunt quodammodo vna forma, & deinde inquit, quod tamen sunt tres animæ realiter distinctæ, & quod vegetatiua prius tempore aduenit, deinde sensitua, tandem intellectiua; at hæc pugnant ad inuicem; quia si habent rationem actus, & potētiæ, ergo non sunt quodammodo vna forma, sed simpliciter sūt vna forma, & vna essentia composita per

Phil. Nat. 10. d. Scoti.

se, & tunc vltius sequitur, vt rationalis non possit informare corpus, quia constat ex aliqua parte, quæ est potētiæ & receptiua, sicut ignis non potest esse forma alicuius rei.

Octauo, Franciscus Piccolomineus libro de Multitudine formarum arguit Aristotelem de Anima, textu 58. quo loco Aristoteles habet pro inconuenienti, in eodem corpore esse plures animas; hoc enim ratione probat Arist. quod anima nō potest esse ratio mixtionis, ratio enim mixtionis est multiplex, quia alia est ratio mixtionis ossis, alia carnis: vnde si anima esset ratio mixtionis, anima esset plures, & ita in quolibet corpore essent plures animæ, quod Aristoteles habet pro inconuenienti.

Item 2. de anima textu 20. ait animam extensam, vt est sensitua, & vegetalis, esse vnam in toto viuente actu, plures autem potētiæ; ergo ex Aristor. in animalibus sentiente non sunt duæ animæ. Rationes aliz apud ipsum videri possunt; ex his clarè colligere possumus in homine non esse plures animas, sed vnicam, in se continentem varias potētiæ, quæ quidem potētiæ, quia formaliter distinctæ manent, ideo videntur formæ seiunctæ, & per se, tamen non est verum, sed est vnica essentia numero, continens potētiæ, quæ formaliter distinguuntur, vt superius declarauimus.

Rationes aduersariorum soluntur.

Cap. 111.

AD rationes in oppositum facilè est ex dictis respondere. Ad primam dico, quod non est par ratio de forma mixti, & de anima: nam forma mixti est particularis, & constituit suum compositum particulare in esse singulari, quod non potest fieri ab alia forma, quàm a forma mixti; sed esse vegetale, & sensibile, potest poni in esse ab anima rationali continente in se vegetalem, & sensitiuam potētiæ, & ideo cum non adsit necessitas multiplicandi entia, non debemus ponere multas animas, repugnat etiam, vt diximus arguendo, & maximè in ratione septima.

Ad. Ad secundam dico, quod pugna, quae in homine est inter rationem, & sensum, non arguit diuersitatem realem in homine rationali, & sensitiua, sed solum differentiam formalem, ut diximus; improprie rationalis animi est actus corporis, & habet affectiones corporeas, & simul est rationalis, & habet iudicium, quo discernit res a malis, non est ergo inconueniens, quod diuerso modo affecta, diuersa appetat, & fugiat, quandoque enim contingit, quod obiectum delectabile appetat anima potentia sensitiua cum circumstantia indebita, ita quod ratio, & mens isti aduerfabitur; tunc ipsa anima sibi aduerfabitur vario modo affecta, affecta ratione aequi, & honesti, aduerfabitur sibi affectu bono delectabili, sed non honesto, neque sunt isti actus oppositi, quia fluunt ab ipsa anima, & forma, sed diuerso modo dispositi, & cum rejicit duce ratione, tunc non appetit, & cum appetit sensu non rejicit, quandoque est dubia, & neurum accipit, licet inclinetur magis ad vnum, quam ad aliud; Neque est mirum, quod eadem potentia secundum varios affectus producat oppositos actus, ut sensus quandoque appetit mel propter dulcedinem, sed odit propter intemperiem, quam inducit in stomachum, ecce hic pugna, & est in sensitiua, quia gustus appetit lac propter dulcedinem, sed tactus fugit lac propter intemperiem, & tamen non dicunt aduersarij, quod in sensitiua sint plures animae.

Ad 3. Ad tertium concedo, quod vnica forma dat vnicum esse, sed cum dicit, quod in homine sunt tria esse, concedo formaliter, nego realiter, est enim vnicum esse reale, & vnica essentia realis, quae constituitur in esse pro animam rationalem, quae est ita perfecta, quod dat suo composito illa tres perfectiones, quod sit animal, & viuens, & rationale, sicuti albedo albificans parietem, facit, quod paries est albus, & coloratus & est qualificatus, & tamen est vnica forma; Cum ait ex Arist. quod l forma est, quod quid est rei, sed alud quod quid est viuens, ergo sunt tres animae. Respondes, quod, quod quid est animalis, & quod quid est hominis, Sec. est aliud formaliter, non aliud realiter, &

propter hoc non sunt tres formae reales, realiter distinctae in homine, sed solum formaliter, sicut facultas visiva, & auditiva in anima sensitiua, formaliter distinguuntur non realiter, & tamen aliud est quod quid est visus, & aliud est quod quid est auditus.

Ad quartum argumentum patet quid sit dicendum ex Theoremate, quod datur natura communis: tamen pro nunc dico, quod natura communis, tam generica, quam specifica, non est separata a singularibus, quia sic esset idea Platonis: sed est diuisa in singularibus, ita quod vnum quodque individuum speciei participat vnam partem illius naturae specificae, & vnaqueque species capit partem naturae genericae, & sic natura generica, & specialis, licet in se praeter operationem intellectus habeat propriam unitatem, non tamen habent illam seunctam a singularibus. Ex quo patet, quod eadem forma singularis includit in se, & naturam specificam, & genericam, & ideo est alicuius determinatae speciei, & determinati generis, & propter hoc fit abstractio a singularibus, & intellectus dicitur abstrahere vniuersale a singularibus: quia contemplatur postea hanc naturam communem seunctam a singularibus, ut praedicatur de pluribus & est in pluribus quod est facere vniuersale completum. Tunc ad argumentum dico, quod plures formae particulares dant vnum esse vniuersale, & commune, quia sunt subordinatae, vel dic quod plures formae formaliter distinctae sed realiter, idem dant vnum esse reale, quod est plura esse formaliter.

Ad quintum, patet per idem, non enim requiritur ad viuicationem, quod vniuersa habeant vnam naturam communem per se existentem realiter distinctam a singularibus: sed sufficit si ut modo dicebamus conueniant in aliqua natura communi, vel conceptu vno, qui est diuisus realiter in multis, sed tamen est vnus propria unitate communi, & hic conceptus est vniuersus, quia non est purum nomen, sed significat aliquam naturam, vel realitatem vnam in se, existentem tamen diuisam in multis, ut albedo, & nigrum conueniunt vniuersum in hoc conceptu color, qui co-

qui color non est quid vnum per se realiter distinctum a coloribus particularibus, sed est vna natura communis, siue realitas diuisa in albedinē, & nigredinē, & alias species coloris, quam cum omnes participant, dicuntur esse vaiuoca in illa, sic cum equus, homo, &c. participant animam sentientem, quæ est natura communis diffusa in eis, dicuntur vniuocē contineri sub viuentē; vniuocatio ergo optimē seruatur in his potentijs, & gradibus. Cū arguitur contra gradus istos, dico, quod argumentum est efficax contra Diuum Thomam, & Aegidium, tenentes potentias esse accidentia, sed nos facilliter dicimus, quod illi gradus sunt potentia, quæ sunt ipsamet substantia animæ, sed formaliter ab ea, & à se inuicem distinctæ, & sic possunt dare diuersa esse formaliter, licet sint vnum in eadem anima numero, sicuti eadem numero albedo dat albedini esse albedinem, esse colorem, & esse qualitatem; Vnde vltima consequentia negatur; sunt formæ, ergo sunt tres diuersæ formæ realiter, quia non valet.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod vegetatiua, vt est per se, & sensitiua similiter per se, habet duas potentias, sed vegetare, id est nutrire, augere, & generare, sunt facultates rationales, quæ cum contineat in se vegetalem, continet quoque eorum facultates, cum verò vegetatiua est per se, habet etiam suas facultates, & potentias, quæ sunt ipsamet substantia animæ, vt dictum est, & sic substantia habet facultates, & non facultas facultatem; idem dicendum de facultate sentiente.

Ad 7. Ad septimum dico, quod vna forma simplex potest habere diuersas operationes: nam secundum aduersarios anima vegetalis est vnica substantia, & forma simplex, & tamen habet tres operationes distinctas, vt nutrire, generare, & augere, & similiter sensitiua habet quinque sensus, qui diuersas habent operationes, nec tamen propter hoc dicimus, quod sint quinque animæ sensitiuæ; idem dicendum de anima intellectiua, et ergo ista illa propositio, quod forma simplex non possit habere diuersas operationes.

Ad 8. Ad primum Gandauensis nego tertium suppositum, Ad probationem dico, quod

dat esse per varios gradus, siue per varias potentias, quæ sunt substantia; neque tamen sunt formæ per se realiter distinctæ, sed formaliter, vt dictum est; argumentum est efficax contra Thomistas, qui dicunt has potentias esse accidentia.

Ad secundum dico, quod argumentum illud facit pro nobis, concludit enim has potentias formaliter distingui ab inuicem, sed non realiter: nam cum istæ potentia formaliter sint diuersæ habent prædicata formalia diuersa, & quæ conueniunt vni potentiæ primo, non conueniunt alteri primo; Sed quando sunt idem realiter conueniunt ei per se secundo, & sic quia sensitiua differt formaliter à rationali, sentire competit primo sensitiuæ, rationali verò secundario: at si rationalis non esset eadem anima realiter cum sensitiua, nec primo, nec secundo hoc predicatum illi competeret, sicut predicatum a bedinis non competit primo, nec secundo rationali, quia & formaliter, & realiter distinguuntur.

Ad primum auctoritatem dicendum, quod illa auctoritas facit pro nobis; hæc enim sunt verba Aristotelis [Necesse est vnam, & eandem esse animæ particulam in animali, & qua animal est & viuut, ipsum autem esse plures, & diuersas] Ecce, quod aperte dicit, quod est vna particula in animali, qua viuut, & est animal, ergo non sunt duæ animæ quarum altera viuut, & altera sit animal, sed est vna, & eadem, qua viuut, & est animal: quod autem adiungit, ipsam autem esse plures, & diuersas, ita ad arguit, quia aliud est esse viuens, & aliud esse animal, non realiter, sed formaliter, & sic ostendit, quod particula eadem dat vtrumque esse, licet illas esse sint distincta non realiter, sed formaliter.

Ad auctoritatem de 2. de generatione animalium, dico, quod dum dicit Aristoteles, quod homo prius viuut vita plantæ, postea animalis, postea rationalis, non vult dicere, quod in homine prius tempore sit anima vegetalis per se, quantum ad substantiam abique sensitiua, & rationali, quia tunc existeret per aliquod tempus extra suas species formæ generis, absque quod esset vilius speciei determinate,

quod est impossibile, est ergo dicendum, quòd Aristoteles quidem ibi loquitur de prioritate temporis, sed non loquitur de substantia animæ, sed de operationibus, adeò quod est sensus, quòd in homine prius tempore operatur potentia vegetali, quàm sensitua, & rationali.

Vbi est notandum, quòd licet anima rationalis in homine sit eadem, quòd vegetalis, & sensitua realiter, & etiã in instanti quo ad essentiam tota inducatur, tamen quia est forma, & actus corporis Physici organici, quod paulatim perficitur, hinc fit quòd in operationibus paulatim perficitur. Vnde primo vegetalis opera efficit, deinde sensitua, & tandem intellectua. Propter hoc dixit Aristoteles, quòd non simul sit animal, viuens, & homo; Sic etiam saluamus quòd forma generis non existit extra speciem, quod ipse Zabarella saluare non potest; quod enim dicit formam generis existere non posse absque specie, & singularibus, verificari de formis perfectis non autem de imperfectis, cuiusmodi est homo in fieri, est vanum, quoniam compositum substantiale quodcumque esse habeat, habet illud esse per formam, & si est viuens, est per animam, ergo necesse est, quòd illa anima sit alicuius determinatæ speciei, quia omne singulare est alicuius determinatæ speciei.

Obiectio. Sed contra opinionem nostram est argumentum validum: quia tunc rationalis contineret in seipsa virtualiter vegetale quod videtur impossibile: quia nulla forma continens virtualiter aliam formam formaliter operatur sicut illa vt patet de Deo qui virtualiter continet in se omnes potentias naturales, nec producit effectus formaliter, vt illæ potentie naturales, sed modo eminentiori; at homo formaliter generat, augetur, & nutritur vt animal anima vegetali tantum, ergo vegetalis non continetur virtualiter in rationali, sed formaliter, & actu.

Responsio. Respondetur quòd rationalis continet vegetalem, & sensitiuam, non virtualiter eminenter, vt Deus res, sed realiter, & formaliter, id est, continet potentias istas secundum rationes suas formales, & ideò potest operari formaliter, vt operantur

vegetatiua, & sensitua, quando sunt coniunctæ realiter à rationali.

THEOREMA LXXIII.

In eodem composito numero sunt plures formæ substantiales.

Opinio Scoti cum suis fundamentis.
Caput primum.

Quòd in composito substantiali animato plures formæ substantiales reperiantur, & maximè duæ, scilicet forma mixti, & anima, sustinet Scotus 4. Sent. d. 11. q. 3. art. 2. in quo loco multa dicit, ex quibus possunt deduci multæ rationes. Prima ratio erit hæc.

Vbi cumque sunt plures mutationes substantiales, ibi sunt plures formæ substantiales: sed in composito animato sunt plures mutationes substantiales, ergo in composito sunt plures formæ substantiales. Maior probatur, quia vnaqueque mutatio substantialis terminatur ad formam substantialem, ex Arist. Hæc maior est clara: quia per hoc differt à mutatione accidentali; Minor probatur, alia est mutatio ad corpus, alia ad animam, quia inducitur à diuersis agentibus, nam corpus inducitur à generante, qui producit semè; Anima verò à Deo, siue ab vniuersali agente secundum Philosophum, qui illam educit de semine, quod intelligitur nectum de intellectu, sed de sensitua quoque, & vegetatiua, vt dixi in materia de virtute seminali, ergo ibi sunt plures formæ substantiales, & tamen homo, vel animal est vnum compositum, Præterea vel inducantur illæ duæ formæ ab vnum, vel diuerso agente, nihil refert: sufficit quòd sint duæ mutationes substantiales. Sed huic rationi forsàn aduersarij responderent, quod verum est quidem in pluri-bus mutationibus adesse plures formas: sed imperfectior corrumpitur adueniente perfectiori, & sic adueniente anima, corrumpitur forma mixti. Sed contra, operatio arguit formam: si ergo in mixto sit aliqua operatio, quæ non possit provenire ab anima, necessariò erit ab alia forma ab anima: sed in mixto animato sunt multe tales

1. vñ.

*Resp.**Obiectio.*

re tales operationes, ergo. Maior est clara. Minor probatur; Mixtum animatum cum ex turri deijcitur deorsum, præter intentum mouetur naturaliter à seipso, non tamen ab anima, vt patet: quia talis motus est à grauitate, quæ grauitas repugnat motui animæ, vnde animal in progrediendo fatigatur, ergo est forma mixti, quæ mouet secundum qualitatem elementari prædominantis, ergo in mixto præter animam, est alia forma, quæ est causa huius motus.

2. Secundò, certum est, quod corpus habet esse ab aliqua forma: sed hæc non est intellectiua, nec vegetatiua, nec sensitiua; non intellectiua: quia ipsa est inextensa, corpus verò extensum: at nulla forma inextensa, dat esse extensum: quia hoc aduersatur suæ naturæ, ergo habet esse ab aliqua alia forma, quæ sit extensa, hæc non est sensitiua, neque vegetatiua: quia modo inextenso continentur in intellectiua, ergo datur forma corporis substantialis distincta ab anima, & ita sunt plures formæ substantiales saltem in homine.

Resp. Sed huic argumento respondent Thomistæ dupliciter; Primo, quod corpus habet esse quantum à materia, quæ licet non sit subiectum trium dimensionum, est tamen ratio receptiua earum in homine, & non forma, hæc est Iaulli.

2. Secundò dicunt, quod dato, quod forma sit quæ dat esse quantum homini, & corpori, negant tamen hoc non posse efficere animam intellectiuam: quia licet sit spiritalis, æquipollet tamen in substantia, & virtute animæ sensitiuæ, & vegetatiuæ, & formæ mixti, & ita non inconuenit, quod anima intellectiua det esse corporeum, & faciat omnem effectum & operationem formæ mixti: quia licet non sit quanta formaliter, est tamen quanta virtualiter: vnde anima rationalis est media inter substantias penitus incorporeas, & formas penitus corporeas: quia formaliter non est quanta, sed virtualiter.

Hæc est responsio Iaulli 7. Metaph. q. 19. desumpta à Caietano. Sed contra primam responsionem, certum est secundum Thomistas, & veritatem, quod materia de se, non est causa determinationis, & limitationis quantitatis in corpore: quia

materia de se, est indeterminata: sed tota limitatio in corpore est a forma, licet enim ratio recipiendi quantitatem in corpore sit materia, tamen ratio recipiendi hanc limitationem quantitatis, & hanc non est materia, sed forma: quia forma est, quæ determinat, & agit, materia verò solum patitur, & est ratio passionis, & probatur in super: quia si limitatio quantitatis in aliquo corpore proueniret ratione materię, nulla eiset ratio, propter quam hoc corpus debeat esse maius alio corpore: at hoc, quod sit maius alio, non prouenit à materia, sed à forma, quæ requirit tantam, & tantam materiam, & cum talibus organis; & hoc est conspicuum in animatis, non enim forma bonis potest informare corpus formicæ: si hoc sit verum, sequitur ergo clarè, quod ratio, & forma constituens corpus in esse quanto determinato, non est materia, sed forma: quia forma est quæ limitat quantitatem, non materia; & sic tollitur prima responsio: quia licet materia sit ratio fundamentalis, non tamen est ratio formalis limitationis. Neque anima intellectiua potest esse causa talis limitationis quantitatis in corpore, & sic tollitur secunda responsio: quia quod dat alicui esse per informationem, & est inextensum, & spirituale quo ad substantiam, dat esse inextensum, & spirituale tali composito: sed anima dat esse per informationem composito, & est spiritalis, & inextensa secundum substantiam, ergo dat esse composito spiritali, & inextensum. Minor est clara. Maior probatur: quia forma dans esse per informationem alicui composito, dat illi tale esse qualis est essentia talis formæ, quia eadem forma dicitur essentia, & quod quid est compositi, & ita si forma est spiritalis dat esse spirituale, & immateriale composito, non ergo potest limitare quantitatem in materia, & constituere formam corporis, sed illam supponit. Item, nihil dat, quod non habet; anima non habet quantitatem, nec limitationem quantitatis, ergo neque potest eam dare corpori; & quod confitigunt ad hoc, quod anima habet hanc vim virtualiter, & non formaliter, est falsum: quia anima dat esse animato per informationem

Col. 1.
tra. 2.
re/p.

Con-
tra 1.
re/p.

maio-

maionem actualis, non virtualiter, & ideo si faciat corpus esse quantum, hoc facit per propriam informationem substantialem, non per virtuales in fluxum; Item anima non continet virtualiter tantum effectus, quos operatur circa corpus; sed etiam formaliter; formaliter enim animat, sentit, vegetat, intelligit; ergo si datur esse quantum, & limitatum, hoc erit formaliter, & per propriam existentiam, quam informat corpus, quod ei repugnat, cum sit spiritualis, ut dictum est. Præterea, nulla substantia continet in se virtualiter effectum sibi repugnantem, neque enim ignis continet in se virtutem frigidificandi, at limitari quantitatem, & extendi ad tantam, & tantam quantitatem, repugnat animæ intellectiue formaliter, & secundum substantiam, quia ipsa est inextensa, & incorporea, ergo non potest esse causa virtualiter limitationis, & determinationis forme corporis, tunc enim per se limitaret seipsam ad tantam quantitatem, & tantam; quod est falsum: quia accidit animæ intellectiue, quod comprehendatur talibus, & talibus limitibus, cū sit penitus immaterialis, & exers quantitatis.

3. 75. Tertio, non potest regulariter idem effectus produci à diuersis quantumcumque agentibus, sed à quocumque agente corruptumatur anima viuens, semper tamen remanet idem corpus quod erat; siue enim animal gladio, vel morbo pereat, vel suffocetur, vel fulmine percutatur, est idem corpus, & eiuſdem rationis, quod erat viuens; ergo hæc corpus non potest esse aliquid de nouo productū, quia tunc non semper, esset idem specie, sed diuersum, secundum diuersitatem agentium, & diuerso modo agentium; ergo relinquatur, quod corpus animalis habeat esse ab alia forma, quam ab anima viuente: quia si ab anima viuente habuisset esse, tunc illa corrupta defecisset; sed remanet, ergo habebat propriam formam. Sed dicitur, quare non periret diu sub illa forma, sed cito marcescit? Dico, quod hoc prouenit, quia ordinabatur ad illam formam perfectiorem, qua recipiebat perfectionem: ideo illa deficiente, & ipsum corpus deficit: non tamen propter hoc sequi

tur, quod à se non habuerit propriam formam.

Huic argumento respondent Iauellus, Resp. & Caietanus ubi supra, quod propositio Maior non est vera, quando effectus est via ad defitionem rei, & ad effectum vilem, ut est cadaver; & eo magis non valet: quia omnia ista agentia inducunt alterationem, qua disponitur anima ad recedere à corpore; Dicit insuper Caietanus, quod est dubium an caduer sit eiusdem rationis, quod educitur à diuersis agentibus, potest enim dici quod sic, & quod non.

Contra primam responſionem arguo. Ces. 172. 1.

Si illa propositio Maior non est vera, ergo leo poterit producere cubilem, est enim effectus vilis, & vulneratio quæcumque inducet dolorem eiusdem rationis; & denique, quodlibet producere poterit quodlibet vile: quod quam sit absurdum, ex se patet: quia determinata agentia habent determinatos effectus. Præterea inquit, quod agentia ista inducunt alterationem eiusdem rationis, hoc est falsum: quia cum morbi sint diuersi, & modi agendi sint diuersi, etiam alterationes diuersas specie inducunt: alia est enim alteratio, qua per morbum interit animal, & qua gladio. Præterea inquit, quod hic effectus, scilicet forma cadaveris, est forma media, & via ad defitionem rei, ergo hæc corruptio animalis non est generatio alientis noui compositi per formam de nouo accedentem, ut dicitis, sed tantum corruptio, si quidem dicitis, quod est via ad defitionem rei. Insuper, natura tendet ad destructionem in suis generationibus, & à perfecto ad imperfectum, quod est absurdum; Cum ergo agentia inducant mortem animalis, non generant aliquid, sed solum corrumpunt, & sic cum remaneat corpus cum sua forma corporeitatis, dicendum est illam formam iam in viuente præcessisse, & esse eandem quæ prius, non de nouo productam.

Confirmatur modo quod sit idem numero corpus mortuum quod erat viuens, & quod non sit de nouo genitum, quia anima interit per mortem, quæ est caloris vitæ, atque infusi extinctio: forma verò mixtionis interit per putredinem, quæ est

quæ est extinctio caloris elementaris à calore ambiente, ergo per mortem non corrumpitur forma mixta. Et confirmatur: quia mortuo animali, superiunt ossa, & nerui, si propria eorum forma de nouo gignitur, non potest assignari à quo gignantur: quia per coctionem gignantur, vt dicitur 4. Meteororum; à quo autem fiat talis coctio in tam breui tempore, nõ potest assignari. Ad hoc respondet Gregorius, quod decedente anima; non remanet corpus quod erat prius, sed fit generatio noua cadaueris; Cum arguitur contra, quia à diuersis agentibus non potest prouenire idem effectus, &c. Respondet, quod aliquando verum est, non semper: nam sepe idem effectus prouenit à diuersis causis, vt calefactio est ab Igne, & a Sole; quandoque sunt à diuersis agentibus diuersi effectus, & hoc aduenit quoque in cadauere: quia aliquando per viuum à materia; aliquando per alium, &c. adeo quod nouum est cadauer, & diuersum ab alio quo ad substantiam: sed quò ad accidentia remanet idem: sed hoc ait prouenire, quia accidentia consequuntur materiam, & cum materia remaneat eadem, accidentia quoque remanent eadem, licet forma recedat. Hec responsio nulla est; Contra quam sic insurgo. Si accidentia remanent eadem, vt tu concedis, ergo substantia, & forma substantialis corporis; probatur Cõsequencia: quia accidentia non migrant de subiecto in subiectum; modo, si eadem sunt in corpore viuo, & mortuo, & parte diuisa à subiecto; ergo migrant, quod quam sit falsum patet. Secundum, quod dicit, est falsum, id est, quod accidentia insequantur materiam, quoniam cum materia de se semper se habeat vno modo, sic semper accidentia in quocumque generato essent eadem, quod est falsum. Est ergo dicendum, quod consequuntur formam, & ideo ad mutationem formæ, & ad diuersitatem eius, sequitur diuersitas accidentium: ideo cum ipsa recedit, recedunt etiam accidentia; quod confirmatur: quia accidentia insequuntur compositum, & non materiam solum. ideo corrupto subiecto, & composito, & ipsa corrumpuntur.

res forma substantiales, ergo agens producens animam illam, prouenit immediate in materia prima, & sic anima est actus primus materie primæ; Consequens est falsum: quia anima tunc non haberet organum, nec corpus dispositum ad operationes illius, etiam superflue essent tot mutationes præuie ad formas substantiales, cum per aduentum vltimæ formæ priores recedat, & fiat resolutio vsque ad materiam primam, quam immediate postea illa vltima forma informat; Consequencia patet: quia si priores formæ recedunt, manet sola nuda materia prima.

Quartò, & fortius, ex Aristotele 2. de Anima, textu 6. Anima est actus corporis Physiici organici, &c. Ex hoc deducitur: anima est perfectio corporis, ergo antequam anima perficiat corpus, iam corpus Physiicum, & organicum est: nisi enim esset, nõ diceret Philosophus, quod anima sit perfectio corporis Physiici organici, sed diceret, quod anima efficit corpus Physiicum, & organicum. Colligitur ergo clarè, quod corpus præcedit animam quo ad esse; & hoc etiam concedunt aduersarij. Confirmatur etiam hoc: quia anima non dat esse corpori, sed dat operationes; vt vegetatiua generare, nutrire, augmentare, sentire, sentire: & ideo etiam in secunda definitione ait: Anima est, qua primo nutritur, sentimus, intelligimus. Ex quo patet, quod anima non dat corpori esse corpus, sed esse animal, & operari opera vitæ quia ex corpore Physiico, & organico, & anima, tamquam ex materia, & forma, fit compositum, scilicet animal.

Sextò, Pro hac opinione arguunt Franciscus Piccolominens, & Zabarella, in libris suis de hac materia, hanc enim sententiam, vt veram declarant, & probant aduersus alios. Arist. 8. Phys. tex. 28. & 29. dicit animam solum mouere se ipsa hac ratione; quia diuiduntur in partem per se mouentem, & in partem per se motam; anima enim est mouens in lat. nauem, & corpus in lat. nauis est motum: hoc autem dicere de inanimatis non possumus: quia ipsa solum diuiduntur in materiam primam, & formam: at materia non potest dici mouens, neque per se mota; quia quod per se mouetur, debet esse actus; quod probatur:

Resp.
Greg.

Con-
fura-
tio.

4. 18.

5. 18.

6. 18.
Pir.
&
Zab.

batur: quia Arist. in 5. Phys. distinxit id quod mouetur, ab eo quod generatur; quia, quod mouetur, est actu, vt patet de eo quod mouetur de loco ad locum, at quod generatur, non est actu, materia autem non est actu, ergo non potest per se moueri. In animalibus igitur cum sit pars per se mouens, quæ est anima, & pars per se mota, quæ est actu, necesse est, quod hæc pars mota, quæ est corpus, habeat formam substantialem diuersam ab anima, qua sit actu, ergo in animali vltra animam est forma substantialis dans esse corpori.

7. 78. Septimò idem accidens quod erat in viuente, seruat in mortuo: nam idem odor, & sapor seruant in herba demortua, quæ erat in viuente, ergo signum est, quod prouenit ab alia forma, quam ab anima, scilicet à forma mixtionis. Respondetur ad hoc, quod non sunt eadem accidentia, sed similia. Contra, formæ oppositæ, & diuersæ specie, effectus oppositos & diuersos specie produciunt, non similes, & eiusdem speciei: sed anima, & forma cadaveris, quam dicunt de nouo produci, est opposita animæ, & speciei diuersæ, immò, & generis diuersi ergo, non potest producere eosdem effectus, quos producit anima ipsa.

8. 78. Vltimò arguit Scotus Theologicè: quia tunc sequeretur, quòd Corpus Christi in sepulchro, non fuisset idem corpus numero, quod erat viuens, quia si iam de nouo aduenit alia forma diuersa numero, & specie à priori, qua erat corpus viuens, non est idem numero.

Cai. Respondet Caietanus, quod Corpus Christi in triduo fuit simpliciter idem: quia fuit idem suppositaliter, materialiter, & quo ad esse existentie actualis, non autem idem formaliter: & quod hoc sufficit ad verificandas omnes auctoritates sanctorum, & inquit, quòd nos trepidamus timore, vbi non est timor. Sed hoc dimisso, quia Theologicum est, certe verum est, nos trepidare, & libenter captiuamus intellectum nostrum, vbi lumen supernaturale elucescit: at ipse non trepidat, vt suas opiniones tueatur. Sed ad rem rediens, quomodo Corpus Christi potest esse idem numero in sepulchro, quod erat

viuens? si dicamus, quod in morte de nouo generat aliud totum diuersum, & numero, & specie à priori toto? si esse est à forma, & vnicum esse ab vnica forma, & à pluribus formis plura esse, quomodo si in Christo sunt duæ formæ diuersæ numero, & specialiter, qua est viuens corpus; altera, qua est cadaver, potest esse Corpus Christi idem numero, & quò ad entitatem, & esse essentia, de qua modo loquimur? Dicunt, est idem suppositaliter, hoc est dicere, est idem numero: at si forma non est eadem numero, quomodo suppositum erit idem numero? Dicitur est idem materialiter, sed hoc non sufficit: quia entitas, & essentia Corporis Christi non constituitur ex sola materia, sed ex forma quoque, ideò, si forma est diuersa, necessario quoque suppositum est diuersum, esse autem actualis existentie secundum aduersarios, non pertinet ad esse essentia, & entitatem Corporis Christi, nos autem loquimur de hac entitate. Præterea, si non manet eadem essentia, & entitas Corporis Christi, neque manere potest idem esse existentia: quia esse, & existentia, non distinguuntur, vt suo loco diximus.

Rationes pro opposita sententia adducuntur. Cap. 11.

EX altera parte est D. Thomas, 1. parte Summa, q. 76. artic. 3. & 4. vbi sustinet, quod in composito non sint plures formæ substantiales: & arguit multis rationibus; prima est art. 4. Vnius entis est vnum esse, vnum esse est ab vnica forma, ergo vnus entis substantialis est vnica forma. Secunda ratio principalis ibidem in corpore art. 4. est. Si in composito essent plures formæ substantiales, tunc vna adueniret enti completo, & sic daret esse accidentale, & ita non distingueretur à forma accidentalibus, differunt autem, & maxime: quia forma substantialis dat esse simpliciter, accidentalis secundum quid. Tertiò. In art. 3. Vltra primam rationem nunc adductam, adducit secundam rationem, quam licet ipse D. Tho. adducat ad probandum quòd in homine est tantum vnica forma, tamen Thomistæ, vt Caietanus,

D. T.

1. 78.

2. 18.

3. 78.

teranus, illam etiam valere dicunt vniuer-
saliter cōtra pluralitatem quamcumque
formarum in eodem composito; & sumi-
tur ex predicacione, & est hæc. Quæ su-
muntur à diuersis formis, vel predicatur
ad inuicem per accidens, vel in secundo
modo dicendi per se, si formæ non sint
subordinate, erit predicatio accidenta-
lis: vt si dicamus album est dulce; si verò
sint subordinate, erit predicatio per se,
in secundo modo, vt si dicamus superfi-
ciatum est coloratum. Ad propositum, er-
go si in homine sit vna forma, qua dica-
tur animal, & alia, qua dicatur homo; vel
non erunt subordinate, & sic erit prædi-
catio accidentalis, cum dicimus homo est
animal; vel erit predicatio in secundo mo-
do dicendi per se, vt cum dicimus, homo
est animal, vtrumque autem est falsum:
quia animal, per se de homine prædica-
tur. & sic primum est falsum: homo etiã
non ponitur in definitione animalis, sed
animal in definitione hominis, ergo est in
primo modo, non in secundo modo.

4. 78. **Quartò.** Generatio vnius est corru-
ptio alterius, ergo cum aduenit anima
intellectiua, corrumpitur illa prima for-
ma corporeitatis præexistens.

5. 78. **Quintò.** Ex Henrico de Gandauo, qui
in brutis negat formam mixti distingui
ab anima; si sunt plures formæ in eodem
subiecto, vel educuntur de vna potentia
materiæ, vel de pluribus: non de vna, quia
vna potentia est ad vnam formam spe-
cie, secundum Commentatorem, ergo om-
nes istæ formæ essent eiusdem speciei,
quod est impossibile: tunc etiam duæ spe-
cies, & formæ perfererent vnam poten-
tiam, quod est impossibile; quia ex Arist.
potentiæ distinguuntur per actus, ergo
enot actus, etot potentiæ. Nec potest di-
ci, quod sint plures potentiæ: quia illæ es-
sēt sine ordine in materiâ, & tunc etiam
formæ essent sine ordine.

6. 78. **Sextò.** Ludouicus Buccaferreus 7. de
generatione inquit: Arist. definiens gene-
rationem ait Generatio est mutatio toti-
us in totum, nullo sensibili remanente,
ergo in generatione dum noua forma ad-
uenit, præcedens corrumpitur, non ergo
manent plures formæ substantiales in eo-
dem composito.

Septimò. Caro viua, & caro mortua es-
sent vnica, quod est absurdum. Præterea,
essent duæ formæ completæ, & vltima-
tæ in composito, quod est absurdum:
quia eadem caro vltra propriam for-
mam substantialem, habet animam, &
sic haberet duas formas vltimatas, &
completas.

8. 78. **Octauò.** Arguit Ianelus, Si anima in-
tellectiua aduenit formæ corporeitatis
mixti, quæ est extensa saltem per acci-
dens, anima intellectiua extenditur, quod
patet à simili: quia non alia ratione albe-
do recepta in quanto, est quanta per ac-
cidens, nisi quia recipitur in quanto: sed
quod anima sit extensa per accidens, est
contra Scotum, & veritatem: quia cōmit-
tenter tenetur, formam extensam educi de
potentiâ materiæ: anima autem intelle-
ctiua non educitur de potentiâ mate-
riæ.

9. 78. **Nono** particulariter, quod forma cor-
poreitatis sit superflua in animalibus bru-
tis, quia in his anima sensitiua, & vegeta-
tiua dat esse extensum, vt patet ex Ari-
stotele 2. de Anima, dum loquitur de a-
nimalibus annulosis, & Entomis, inci-
sitis, & Plantis, in quibus dicit animam sen-
sitiuam, & vegetatiuam diuidi in partes,
ergo in his non est multiplicanda for-
ma corporeitatis, cum per sensitiuam, &
vegetalem fiant, quæcumque fiunt à for-
ma mixti.

10. 78. **Decimò.** Paulus Sonecinus, Possibile est
secundum Scotum, quod materia sit ac-
ctu sine forma, tunc per diuinam poten-
tiam vniatur materiæ forma leonis, cum
quantitate, absque vlla alia forma, tunc
certè compositum illud erit animal, ergo
etiam est corpus, & tamen non habet ni-
si vnica formam substantialem. Con-
sequentiâ hæc vltima probatur: quia ab
inferiori ad superius affirmatiue valet
consequentiâ; si est homo, ergo est ani-
mal, valet, ergo etiam valet si est animal,
est corpus.

11. 78. **Vndecimò.** Arguit ibidē. Si datur hæc
forma corporeitatis in animali, consti-
tuet genus, dicitur enim tale animal cor-
pus per talem formam corporeitatis; tūc
hic: Omnis forma prior potest esse absque
posteriori, sine contradictione: sed sic est,
quod

quod genus non potest esse absque differentijs specificis, quia nullum est genus, quod non sit in aliqua specie, ergo forma hæc constitutens genus, non potest esse absque alijs formis specificis, ergo non distinguitur ab illis.

Harum rationum solutio. Cap. III.

Verum ad hanc opinionem rejiciendam non est opus alijs rationibus, præterquam nunc supra adductis, ex illis enim satis aperte fallitas eius conijciuntur. Reliquum est, ut rationes per ea solvantur.

Ad 1. Ad primam rationem respondet Scotus in 4. dist. 11. q. 3. B. B. Sed pro intelligentia sciendum est, ut supra diximus, quod in animali licet sint plures formæ substantiales, tamen non faciunt plura entia, quia istæ sunt subordinatæ, ad vltimum, quæ est cæteris perfectior, & quæ dat esse specificum, & vltimum composito, ut in animali anima, licet enim in composito animato sint formæ mixtæ, & in forma mixti sint aliæ partiales formæ dantes esse substantiale partibus ipsius corporis, tamen omnes istæ formæ ordinantur ad formam mixti, & forma mixti ad animam, adeo quod respectu materiæ, quam informant sunt actus, sed respectu formæ ad quam ordinantur, se habent, ut materia, adeo quod forma mixti respectu animæ intellectiue, se habet ut materia; & hæc est sententia Aristotelis in calce 4. Meteororum, ubi dicit plura postremam formam esse absolute formam, & actum, intermedias vero esse materias, & formas ratione nunc dictæ; Hoc etiam exposcit Ordo naturæ, neque enim anima potest immediate informare materiam, sed necessariò prærequirit saltem prioritate naturæ loquendo de intellectiva corpus organizatum, ut possit operari.

Ideo his sic stantibus, ad Primam rationem ita respondetur. Vnius entis est vnicum esse completum, & absolutum, sed multa possunt esse partialia, idè cū subinfert: sed vnicum esse, est ab vnica forma, Respondeo, quod si hæc propositio absolute sumatur, & esse vno modo accipiat, semper est falsa; quia vnicum

esse totale, id est, vnica entitas totalis, (pro eodem enim apud Scotum est esse, & essentia, siue entitas, ut aliàs ostendimus) est à pluribus formis partialibus; Si verò accipiat difformiter, & cum specificatione, id est, vnum esse partiale est ab vnica forma, & vnicum esse totale, & absolutum, est ab vnica forma totali, & absoluta, est vera: & ideo tunc concedimus, quod in composito est vnicum esse completum, & perfectum, & quod est ab vnica forma absoluta, & completa nõ tamen propter hoc obstat, quin in composito reperiantur plures formæ substantiales, quæ vti materia se habent respectu illius vltimæ formæ, ut dictum est. Hoc eodem modo respondent huic argumento. Franciscus Piccolominus, & Iacobus Zabarella.

Caietanus 1. parte Summæ, quæstione 76. articulo 3. hanc responsionem rejicere nititur, & inquit eam tripliciter debere: sed quia duo priores modi nihil obstant responsioni, adduco tertium, qui est, quod tenetur cecitate communi, quam tamen in nostris principijs cogimus fateri, & videre, immò semper in ore habemus, nempe, quòd ex duobus in actu, nõ fit vnum per se, sed per accidens: si ergo in composito sunt plures formæ substantiales, sequitur, quod compositum animalium non erit vnum per se, sed per accidens. Sed hæc obiectio nulla est: quia verum est, quod ex duobus in actu, non fit vnum per se, sed dicimus, quod in composito substantiali formæ præuic se tenent loco materiæ, non formæ: non enim habent rationem actus, sed potentia respectu animæ, ut nunc ex Arist. 4. Metaphysicis supra diximus; ex duobus vero in actu per se, & non subordinatis, verum est, quod fit vnum per accidens, non per se.

Ad secundum argumentum ex dictis facile respondent Piccolominus, & Zabarella, quod illa propositio: Quidquid aduenit enti in actu, facit vnum per accidens, siue non dat esse substantiale; vera est de illo actu, qui est actus, & forma vltima, & completa, quæ alteri formæ non subordinatur: sed de illo actu, & forma, qui etiam est potentia, ut dictum est de formamixti, non est vera, & hæc est optima solutio.

Criet. impu gnar.

Resp.

Sed quoniam ratio D. Thomæ, videtur inniti rationi, & natura forme substantialis, & accidentalis, & facere vim in hoc, quod forma substantialis dat esse simpliciter, & accidentalis secundum quid, siue esse tale.

discrimen inter formam substantialem & accidentalem.
 Respondet Scotus in 4. vbi supra, quod ille terminus, simpliciter, potest duobus modis accipi; & hæc distinctio habetur ex Aristotele, in 1. de generatione 12. & inde, vbi arguit contra Antiquos, quod ex non ente simpliciter, non potest aliquid fieri; quia ex nihilo nihil fit, & quod ideo debet dari materia; Et eadem habetur in 1. Physicorum, versus finem, textu 76. & inde, vbi de eadem re loquitur contra Antiquos. At ergo Scotus, quod cum dicimus aliquid esse ens simpliciter, potest duobus modis intelligi. Vno modo prout simpliciter accipitur pro vniuersaliter, & tunc ens simpliciter, est quodecumque ens, quod contradistinguitur à non ente, & nihil, simpliciter, non ens simpliciter autem est, quod vniuersaliter non est ens, & sic purum non ens, est non ens simpliciter, & ita huic non enti simpliciter, opponitur quodecumque ens, quantumcumque minimam habeat entitatem, & sic tã substantia, quam accidens quodecumque dicitur ens simpliciter, prout opponitur omnino non enti, & purò nihilo; Alio modo accipitur ens simpliciter, prout contradistinguitur ab ente secundum quid, & tunc ens simpliciter, est substantia, & secundum quid, est accidens, & sic esse simpliciter, est primum esse naturale, esse secundum quid, est secundum esse naturale; natura enim dat prius esse per se subsistens, & perfectum, quod dicitur esse substantiale: dat deinde alia consequentia tali substantiæ, & hæc dici possunt esse secundaria naturalia; dat enim prius homini esse substantiale, & hoc est esse primum naturale: dat deinde esse album, & hoc est esse secundum quid, quod est esse secundum naturale. Sed si quæras, vnde est quoddam hæc forma dat esse simpliciter, illa secundum quid? vnde distinguuntur.

Respondet Scotus, & egregie, quod vel tu quæris de re in se, vel in comparatione ad cognitionem nostram: in se, nul-

la causa assignari potest, quare illa dat esse simpliciter, nisi, quia est forma substantialis; hæc vero dat esse secundum quid, quia est forma accidentalis; sicut non possumus reddere rationem, quare substantia, est substantia, & accidens, est accidens: si quo ad cognitionem nostram, dicit, quod Philosophi distinguunt inter formam substantialem, & accidentalem à posteriori, & sic varias causas assignauerunt, vt pote per recipere magis, & minus; per habere contrarietates, sed suum meritum principalis, & manifestius dignoscendi formam accidentalem a substantiali, est, quod quãdiu proceditur in substantialibus formis; forma posterior est perfectior: quando proceditur in accidentalibus, posterior est imperfectior. Quando ergo in composito forma adueniens est perfectior priori, signum est quod est substantialis, quando est imperfectior, signum est quod est accidentalis; & sic patet ad formam argumenti, quod videbatur procedere: equali hæc opinio Scoti, non distingueret inter formam substantialem, & accidentalem: hæc opinio non destruit hæc distinctionem inter formam substantialem, & accidentalem: sed illam assignat, & ex parte rei, & ex parte nostra.

Hanc responsum inquit Caietanus loco supra citato, articulo 4. esse voluntariam: quia Scotus ad placitum et ponit terminos, & non secundum vsum Philosophorum: quia apud Philosophum, simpliciter, habet tantum duos sensus; Vno modo simpliciter idem est, quod totaliter; & sic intelligitur ex non ente simpliciter, id est totaliter, nihil sit; secundo modo, vt idem est, quod nullo addito, & hoc modo accipitur in proposito; subintert, quod Scotus, & alij huius opinionis, decepti sunt: quia non discernunt in hoc termino simpliciter, actum exercitum, ab actu signato, cum tamen dissent, sicut Calumnia à Terra. E. ponit autem actum signatum, dicens, quod in actu signato ponitur simpliciter in ipsa re, de qua est sermo, vt cum dicimus: Generatio hominis est generatio simpliciter, generatio hominis albi, est generatio secundum quid; In actu vero exercito, simpliciter est loqui de ipsa

Caietanus impugnat.

Obiis.

de ipsa re, de qua est sermo, absque adiectiuo aliquo: vt in generatione hominis dicimus, homo sit, id est, simpliciter sit: cum dealbatur verò homo, non dicimus homo sit, sed dicimus, homo sit albus, id est, sit talis. Tunc ait, quòd D. Thomas, & Aristot. ponunt discrimen inter formam substantialem, & accidentalem, penes esse simpliciter, & secundum quid, in actu exercito: & sic forma substantialis dat esse simpliciter, forma verò accidentalis dat esse secundum quid: & ita procedit ratio D. Thomæ: quia cum forma substantialis det esse simpliciter, si alia forma aduenit illi, non dabit amplius esse simpliciter, sed esse tale, id est secundum quid; & sic erit accidentalis.

Resp.

Sed quod nihil dicat Caietanus, Primò patet ex dictis, quod Scotus non vitur ad placitum terminis: sed sicut generatio est accepta ab Arist. 1. de gener. Deinde hoc mirum non esse debebat Caietano, cum notum sit hos terminos simpliciter, & secundum quid, apud Philosophos varijs significationibus accipi; Quod autem ait formam substantialem distingui ab accidentali penes simpliciter, & secundum quid, in actu exercito, si quis diceret hos esse terminos ad placitum, rectè diceret, sunt enim confecti a Caietano; Sed his omnis, dicimus, vt supra, quod esse simpliciter in actu exercito, potest accipi duobus modis; Vno modo, vt contradistinguitur à penitus nihil; tunc dicimus, quòd per hoc nò distinguitur forma substantialis ab accidentali: quia neque forma substantialis dat esse simpliciter hoc modo. Alio modo potest accipi, vt contradistinguitur ab ente secundum quid, & ab ente, quod est accidens: & sic concedimus formam substantialem distingui ab accidentali: sed tunc non valet argumentum, vt prius dicebamus: non enim valet, forma substantialis dat esse simpliciter, ergo forma illi adueniens dat esse secundum quid, id est dat esse accidentale: sed si est perfectior: dat esse substantiale simpliciter perfectius.

Caietanus autem arbitratur, esse simpliciter in actu exercito, esse id, quod contradistinguitur ab omnino non ente; & vult, quòd forma substantialis det tale ef-

se simpliciter, quod contradistinguitur ab omnino non ente: hoc enim est totaliter dare esse, & nullo addito, vt exponit ipse, simpliciter; sed hoc est falsum: quia forma substantialis non dat esse totaliter, & nullo addito: sed prærequiritur materia, cum qua simul dat esse compositor: non ergo forma substantialis dat esse totaliter, & nullo addito: sed dat ex parte; immò dat tale esse, sicuti accidentalis quoque dat tale esse; & ita apparet, quòd forma substantialis non distinguitur ab accidentali, per dare esse totaliter, & nullo addito: quia non dat tale esse, sed potius conuenit cum forma accidentali, quia vtraque dat esse tale; oportet ergo confingere ad aliam differentiam.

Ad tertium respondet Scotus, quod si respiciamus vim prædicationis, videtur prima facie haberi solum, quod prædicatum acceptum à forma priori, non dicitur per se de eo, quod sumitur à forma posteriori, quòd conceditur; Ratio huius est: quia ista forma formarum vna, non includit aliam, quod requiritur ad prædicationem per se; Tamen ad argumentum respondet, negando Maiorem quo ad secundum membrum, scilicet, quòd prædicata, quæ sumuntur à diuersis formis, etiã si sint subordinatæ, cum prædicantur ad inuicem, fiat prædicatio per se. In secundo modo, quoniam prædicatio ista erit semper prædicatio accidentalis, & nò per se, vt est hæc homo est albus, superficies est colorata; & animal est rationale; &c. Et ratio huius est: quia in propositionibus per se, requiritur, quod vnum includatur per se in alio: at quando accipitur vnum prædicatum præcisè, à forma priori, vt à Genere, & aliud præcisè à forma posteriori, vt à Differentia constituente speciem, neutrum includit alterum per se; & ideo cum prædicantur ad inuicem, nunquam est prædicatio per se: vt si dicã, animal est rationale, non est per se, neque rationale est animal, est per se, & tamen istæ duæ formæ sunt subordinatæ, vt patet, & cum dicitur hæc est per se, homo est animal.

Respondet Scotus, quod ideo valet: quia homo non importat solum differentiam specificam: sed vltra eam, includit etiam ra-

Ad 3.

etiam rationem generis: ideo enim animal includatur in homine, tamquam genus in specie; prædicatio illa est per se: homo est animal, in primo modo, sed ita: Rationale est animal, vel animal est rationale, in nullo modo per se clauditur, quia neutra includit aliam. Cum dicebatur, quod hæc est per se in secundo modo, corpus superficiatum est coloratum: nego consequentiam: sed erit prædicatio accidentalis, quia nulla forma intrinsecè clauditur in alia, & sic prædicata sumpta præcisè ab his formis, si prædicantur ad inuicem, erit prædicatio accidentalis.

Cais. imp.

Caietanus ubi supra artic. 3. ait Scotū dissimulare vim rationis D. Thomæ, quæ tamen est conspicua: & ostendit, quod hæc propositio: Homo est animal, stante, quod sint duæ formæ diuersæ, animalis, & hominis, erit vel prædicatio per accidens, vel in secundo modo dicendi per se: at ex dictis patet, Caietanum non percepisse Scotum, hoc enim dixit Scotus respiciendo vim prædicationis super quam fundabatur ratio D. Thomæ, vt supra diximus, soluendo eam: deinde ad rationem D. Thomæ respondet, negando Maiorem, vt diximus. Sed probat Caietanus contra responsum Scoti, quod illa propositio Maior est vera quo ad secundum membrum quoque, quando prædicatum, & subiectum sumuntur à diuersis formis præcisè: quia ista est vera per se: terra est grauis, & ignis est calidus, & tamen subiectum, vt terra, sumitur ab vna forma, scilicet a forma substantiali terræ, grauis vero sumitur à grauitate, quæ est accidentalis forma. Idem de igne, & caliditate dicendum. Ecce ergo, quod etiam prædicata, & subiecta quando sumuntur à diuersis formis præcisè, si prædicantur ad inuicem, faciunt propositionem per se. Sed hæc prædicatio est nulla, & exemplum hoc non est ad propositum: quia terra, & grauitas, non sunt duæ formæ distinctæ, dantes esse alicui rei: sed grauitas est propria passio terræ, & inest terræ, siue clauditur in terra, tamquam in proprio subiecto, & ideo talis propositio, & similes, vt illa: Ignis est calidus, sunt in secundo modo dicendi per se, sicuti ista: Homo est risibilis, at quando formæ sunt distinctæ, & vna

Resp.

Phil. Nat. 10. D. Scoti.

non est de conceptu per se, alterius, vt est illa: Rationale est animal, dico, quod nunquam est prædicatio per se, sed per accidens.

Ex dictis ibidem à Caietano potest formari alia ratio talis; Nos dicimus, quod hæc propositio: Homo est animal, est per se: quia homo includit in se animal; at hoc de facto est verum: quia in homine est vna forma continens specificum, & genericum: at data Hypothesi, & quod in homine essent duæ formæ, altera qua est homo, & altera, qua est animal, tunc homo aut significaret formam specificam solum per modum totius, non per modum partis, & differentia formæ specificam, quæ determinat, & dat esse formaliter, & habet rationem partis, quod non est dicendum; vel significaret habens vtramque formam, genericam, & specificam, & tunc optime sequitur, quod homo non esset verè id, quod est animal, nisi vel ratione partis, & hoc repugnat prædicationi per se primi modi: vel esset idem, quod animal per accidens, quod etiam repugnat prædicationi directæ per se primi modi, quia prædicatum nullo modo debet esse per accidens.

Ad hoc respondetur breuiter, quod illo modo significaret habens vtramque formam, genericam, & specificam, sicuti modo animal significat habens animam, & formam corporis, cum dicitur, quod tunc homo non esset verè id, quod est animal, nisi ratione partis. dico, quod hoc est verum; neque enim homo dicit solum animal, sed animal rationale, & sic est animal ratione partis: quia animal est pars eius; Neque contradicit prædicationi directæ primi modi, quia in illa prædicatum, vel dicit totam essentiam subiecti, vt cum definitio prædicatur de definito, vel dicit partem, vt cum pars definitionis prædicatur de definito, vt contingit in proposito, & ita homo est animal, est in primo modo dicendi per se: quia animal, quod est prædicatum, clauditur in homine, vt pars in suo toto; Quæ omnia declarata sunt in declaratione illorum modorum per se.

Ad quartum respondetur, vt dictum est in declaratione huius propositionis: quod generatio vnius totius, est corruptio

G g alterius,

Alia rō ad uers.

Solutio.

Ad 4.

alterius, totius corrumpitur enim forma specifica, vt animi, & sic corrumpitur al-
 lud totum, & aliud totum per aliam for-
 mam, quæ remanet, ad aliud esse specifi-
 cum quia est diuersæ speciei à priori cor-
 ruptæ.

Ad 5. Ad quintum responderet, quod in ma-
 teria est duplex potentia; Vniuersalis, &
 particularis, educuntur omnes forme de
 eadem potentia vniuersali, non de eadem
 particulari: A retroes autem loquitur de
 potentia particulari, inuicem, eadem par-
 ticularis non potest perfici à pluribus for-
 mis: sed vniuersalis non est inconueniens;
 Et quod dicitur quod potentia distinguitur
 per actus, intelligitur similiter de po-
 tentiis particularibus; Auctoritas illa non
 fit ad propositum: quia Arist. loquitur ibi
 de potentis animæ, quæ sunt facultates:
 non de potentia, quæ est idem eam priua-
 tione realiter.

*Log. autē de po-
 tētijs.* Vel dic, vt Scotus ibi quod educuntur
 ex diuersis potentis materie, quæ ibi sunt
 cum ordine, quia ordinantur prius ad v-
 nã, quam ad aliam, vt ad formam mixti,
 quam ad animam.

Ad 5. Ad sextum responderetur, quod totum
 in illa definitione accipitur coniunctim,
 non disiunctim, adeo quod totum corrū-
 pitur, & fit aliud totum per aliam formã
 vltimam, & completiuam, non tamen
 quælibet pars corrumpitur, vt dictum
 est: nullum autem sensibile remanet quod
 pertineat ad formam, quæ corrumpitur
 vt infra cap. vltimo dicitur.

Ad 7. Ad septimum dico, quod caro viua, &
 mortua, est vniuoca: sed non dicitur quã-
 doque vniuoca, quia caro viua, vltra pro-
 priam formam mixti, habet animam, à
 qua perficitur magis, & ad quam ordina-
 tur vt eius organum, & instrumentum;
 ideo corrupta anima, ipsa quoque perit,
 neque diu permanet, quod obijci: quia
 tunc in carne essent duæ formæ comple-
 tæ. Hæc negatur: dictum est enim quod
 prior forma se habet respectu posterioris
 veluti materia.

Ad 8. Ad octauum dicitur, quod concluder-
 et, si anima intellectiua esset extensa per
 se: forma enim extensa per se, educitur de
 potentia materie; immò hoc concludit
 contra eos: quia cum ipsi non ponant

formam corporeitatis diuersam ab intel-
 lectiua, intellectuua dabit esse per se ex-
 tensum, oportet enim quod corpus ali-
 qua forma formaliter habeat esse exten-
 sam) & sic per se erit extensa, & commu-
 nitereducta de potentia materie.

Ad nonum dico, quod Aristoteles ait
 animam vegetalem esse materiam, di-
 uidiuam, & extensam, non tamen ait
 quod det corpori esse extensum: sed dat
 operari opera vitæ. & sic de sensitiua, non
 tamen sunt ita materiales, & extensa,
 quod possint dare esse corporeum, vt ali-
 bi dicam: anima enim, etiam vegetatiua,
 est tota, in toto, & tota, in qualibet parte:
 quod non est verum de forma mixti, non
 enim tota forma mixti est in capite, sed
 pars, in parte, & ideo, licet anima vegeta-
 lis sit diuidua, & extensa ad extensionem
 corporis, non tamen ipsa potest dare esse
 corporeum: quia tunc pars daret esse parti-
 tiua, & alia pars alij parti: at anima est
 tota in qualibet parte, & tota dat esse vni
 parti, & tota toto.

Ad decimum Responderetur, negando
 vltimam consequentiam. Ad probatio-
 nem dico, quòd ideo vniuersaliter valet
 consequentia ab inferiori ad superius af-
 firmatiuè: quia secundum cursum ordina-
 rium nature, minus vniuersalia præsup-
 ponunt magis vniuersalia, & anima præ-
 supponit formam corporeitatis in anima
 licet per se, in hoc casu variatur hic ordo
 nature, & ideo non valet consequentia.
 Est etiam casus hic impossibilis, & inclu-
 dit repugnantiam: quia anima est actus
 corporis Physici; & ideo nisi corpus prius
 sit Physicum, & organicum, anima non
 potest illud informare; vnde Deus non
 potest facere, quod lapis existens lapis,
 informetur anima, & generet, quia ad ge-
 nerationem requiruntur organa debita,
 quæ non essent in lapide, & in materia pti-
 ma, sine forma corporeitatis.

Ad vndecimum Responderetur, quòd
 hæc ratio non concludit contra nos, sed
 contra Iandunum: quia non sustinentur
 quodlibet genus constitui à propria for-
 ma: sed aliqua; & ita responderetur, quod
 aliud est loqui de genere, quod est conce-
 pius abstractus, & communis pluribus
 speciebus, & aliud loqui de hac forma
 particu-

*Ad 9.**Ad 10.**Ad 11.*

particulari, quæ est in hoc composito, per quam comprehenditur sub tali genere; verum est, quod genus non potest esse sine suis speciebus, & differentijs: sed hæc forma particularis, per quam comprehenditur sub genere, potest esse absque alijs formis illi adiunctis: quia non clauditur in illis, uti genus in speciebus: sæpè enim euenit, quod genus abstrahatur à forinis prioribus, & alijs præcedentibus, & tunc genus potest esse sine speciebus subsequētib; ut euenit in proposito: nam hoc genus corpus, abstrahitur à formis particularibus corporeis, & tales possunt esse sine formis subsequētib; quæ dant illi corpori aliud esse specificum: sed quando genus sumitur à realitatibus, realitas, à qua sumitur genus, non potest manere absque suis speciebus: quia includitur in illis ut realitas, & pars earum.

De numero formarum substantialium in eodem composito, explicantur variae opiniones, & reijciuntur; & ponitur opinio Scoti, & defenditur. Cap. I V.

Iadunus

Ostensum est plures esse firmas substantiales in composito: de numero verò earum sunt variae opiniones. Iadunus 1. de Anima, q. 8. & 2. Metaph. q. 10. tenet in composito esse tot formas substantiales, quot sunt prædicata quidditatiua, & essentialia in primo modo dicendi per se, & sic in homine vult aliam esse formam, qua est homo, aliam qua est animal, aliam, qua est corpus, &c. & pro se habet multas rationes.

1. rō Primò. Philosophus 7. Metaph. cap. de definitione, ait, quod definitio est sermo habens partes, & quod partibus definitionis respondēt partes rei, ergo alia est pars à qua homo est homo, & alia, à qua homo est animal.

2. rō Secundò. Philosoph. 2. Metaph. volens probare, quod non datur processus in infinitū in causis formalibus, probat nō esse processum in prædicatis in quid, ergo vult, quod secundum diuersitatem talium prædicatorum, sint distinctæ formæ in eodem indiuiduo.

3. rō Tertio. Idè nō potest esse simile, & dissimile alicui secundum eandem formam:

sed homo secundum quod animal, est similis equo, & secundum quod homo, est ei dissimilis, ergo non est eadem forma, qua est animal, & qua est homo.

4. rō Quarto. Diuersa quod quid est, sunt diuersæ formæ, quia quod quid est formæ, sed in quolibet existente in genere sunt diuersa quod quid est, ergo diuersæ formæ. Maior est euidentis; Minor probatur: quia diuersa obiecta intellectus, sunt diuersa quod quid est: sed genus, & differentia sunt diuersa obiecta intellectus: quia vnum potest intelligi sine alio, ergo sunt diuersa quod quid est, & communiter diuersæ formæ.

5. rō Quintò. Arguit ipse Iadunus sic. Sequeretur tunc, quod risibile inest omnibus animalibus brutis; Consequentia probatur: quia risibile inest homini per formam hominis, ergo si eadem est forma, qua homo est homo, & qua est animal; risibile inest homini secundum quod est animal: sed quod inest animali secundum quod animal, inest omnibus animalibus, ergo risibile inest omnibus animalibus.

6. rō Sextò. Conceptus animalis est diuersus à conceptu hominis, secundum omnes; vel ergo sumuntur à diuersis formis, vel à diuersis modis essendi: si primum, habetur intentum; secundum autem dici non potest: quia quo ad modos essendi differt animal à seipso: alius enim est modus essendi animalis, ut animal, & alius est modus essendi animalis, ut sentiens.

7. rō Septimò. Illæ formæ sunt diuersæ realiter, quarum materia recipit vnum mediā te alia: sed materia prima recipit prius formas vniuersales: deinde de minus vniuersales, & mediatis vniuersalibus, ex Comenatore 1. Metaph. textu 17. ergo.

Verum hæc opinio non est admittenda; licet enim quandoque diuersa prædicata sumantur à diuersis formis, non tamen hoc semper verum est: quia sæpè sumuntur diuersa prædicata à diuersis realitatibus, & gradibus formæ eiusdem; quod probatur: quia si quodlibet prædicatum sumeretur à propria forma, sequeretur, quod ignis esset corpus valde compositum, quia est ignis, est corpus, est inanimatus, est substantia, &c. & tamen ab Aristotele appellatur corpus simplex. Simi-

litet albedo nõ esset forma simplex, quia est qualitas: est qualitas patibilis, est color, est accidens, ergo esset valde complexa; Idem de quattuor primis qualitatibus esset dicendum: quæ omnia sunt absurda. Alias rationes habes apud Thomistam in Metaphysica, & apud Piccolomineum libro de Multitudine formarum in eodem composito, cap. 3.

Ad 1. Ad rationes in oppositum facillè respondetur, quòd partibus definitionis respondent aliquando formæ diuersæ; aliquando realitates diuersæ; vt declarat rectè Antonius Andræas, 7. Metaph. q. 14. & ago aliàs declarabo.

Ad 2. Ad secundum Respondetur, quòd ibi arguit Aristoteles à maiori ad minus, & probat, quòd si non datur processus in infinitum in prædicatis quidditatiuis per se, quæ sunt plura, multo minus dabitur processus in infinitum in formis, quæ sunt pauciores.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd homo differt ab equo, quia habet formam alterius speciei ab anima equi: non tamen sequitur, quòd in homine præter animam intellectiuam, sit alia forma, quæ sit animal: quia anima intellectiua claudit in se virtualiter vegetatiuam, & sensitiuam, & sic per eandem animam est animal, & homo, vt alias dicam in Theoremate an in homine sint tres anime.

Ad 4. Ad quartum similiter patet, quòd non omne quòd quid est, est forma, sed sæpè est tantum realitas: quia de realitatibus formæ assignatur quoque quòd quid est, & definitio.

Ad 5. Ad quintum, per idem patet, quia risibile inest homini per formam, quæ est homo, quæ tamen eadem est cum forma, quæ est animal, quia continet eam virtualiter: neque tamen valet consequentia, quòd risibilitas inest alijs animalibus, quia animalia reliqua habent animam alterius speciei, cui non competit risibilitas.

Ad 6. Ad sextum concedo, quòd sunt diuersi, & quòd sumuntur quandoque à diuersis formis, quandoque à diuersis realitatibus.

Ad 7. Ad septimum concedo, quando in composito sunt plures formæ, quòd vniuersalior prius recipitur, quàm minus vniuersa

lis, nego tamen, quòd cuiuslibet prædicato essentiali respondeat propria forma, & quòd quodlibet genus desumatur à forma, sæpè enim desumitur à realitate, vt dictum est, vt color, in albedine, &c.

Est alia opinio Zabarellæ, & aliorum: *Opin. Zab.* qui dicunt in homine esse quattuor esse formas substantiales, scilicet formam mixti, quæ refertur à ex multitudine formarum particularium mixti; secundo, animam vegetalem; tertio, animam sentientem; quarto animam intellectiuam; volunt enim quòd in homine iste tres anime sint realiter, & essentialiter distincte; Sed de hac re habebimus propriam disputationem, dum de rebus Animalisticis loquemur. Alij vt Franciscus Piccolomineus, secundum Aristotelem ponunt in homine tres formas, scilicet formam mixti; secundo animam, quæ organici vitur, vt sensitiuam, & vegetatiuam; tertia est intellectiua, quæ extrinsecus a duenit, quæ ab eo appellatur mens; Sed de hac re quoque loquemur in proprio loco, vbi ostendam, quòd intellectus, & mens, est forma informans, & multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum; & quòd non distinguitur à vegetatiua, neque à sensitiua in homine, sed illas in se virtualiter claudit. Vltimo loco est difficultas de partibus organicis, an in vnaquaque parte organica corporis, sit vna forma distincta substantialis diuersa ab alijs formis; Quo ad hanc opinionem Thomistæ sustinent partem negatiuam: arbitrantur enim, nullo modo formas multiplicari in aliquo composito. Alij verò vt Piccolomineus, & Zabarella, licet non faciant proprias disputationes de hac re: tamen vt colligitur ex varijs eorum dictis tenent partem affirmatiuam.

Scotus de hac re videtur Problematicus, nam in tertio Sententiarum, distinctione quarta, in principio corporis questionis; & in eodem libro distinctione 2. questione 3. in corpore videtur Problematicus; in 4. etiam, vbi probat dari multitudinem formarum in eodem composito; videtur se restringere ad formam mixti tantum, & animam; An verò forma corporis mixti constet ex pluribus formis particularibus specie, & numero distinctis.

Theo. 72.

Opin. Picc.

Theo. 70. 72.

Disput. de formis particularium organicarum. Theo.

scot. 9.

distinctis, non loquitur; attamen, ego puto ipsum sensisse partes organicas corporis habere varias formas specie distinctas; huic enim parti magis accedere videtur Antonio Andraæ, 7. Metaphysicæ q. 17. sustinet quoque partem affirmatiuam; & te vera hæc est ratiobilior. Et probatur ab Antonio Andrea Primò sic;

Ant.
And.
1. 17.

Aliqua pars corporis animalis potest separari ab animali, vt os, vel pes, & tunc illa pars manet, & tamen non manet in esse, neque habet entitatem suam à forma totius animalis: neque etiam generatur de nouo, vt sensu videmus, etiam in tam breui tempore incisionis, nõ videtur quomodo possit de nouo generari.

Tbo.
Resp.

Huic rationi Respondent Thomistæ, & assertores opinionis oppositæ, quod os illud habet esse per formam de nouo genitam. Ad improbationem huius dicunt: quod quantumcumque paruo tempore fiat illa incisio, tamen fit alteratione, quæ vt præuia, sufficit pro generatione nouæ formæ in parte incisa, & Confirmatur: quia illa forma est forma cadaueris, quæ est vilis, & est via ad resolutionem in elementa, ad cuius generationem, nec multum temporis, nec multæ dispositiones requiruntur.

Sed hæc responsio superius est confutata in primò capite: licet enim sit vilis illa forma cadaueris, est tamen substantialis, & est habita per generationem per vos: at scimus, quod generatio prærequirit varias dispositiones, & maximè generatio ossis, prærequirit concoctionem humoris, quæ alterationes, neque vna hora, neque vno die perficiuntur, vt videmus in ordinaria generatione ossis, ergo est impossibile, quod in tam breui tempore cum inciditur pes, vel manus, quod tempus est vix perceptibile, fiat generatio nouæ formæ, quæ requirit tam longam alterationem. Præterea, in membro absciso a corpore animalis, vt est pes, adest caro, & os, & neruus, quæ habent varia temperamenta, communiter requirunt varias dispositiones: & tamè cunctis eodem tempore generarentur, quod videtur absurdum.

2. 17.

Secundò. Vna forma mixti nõ videtur posse informare materiam dispositam cõ

trarijs, & repugnantibus mixtionibus: sed in corpore animalis sunt tales mixtionnes, ex 1. de Anima, quia cerebrum est frigidum, & cor calidum, &c.

Huic rationi respondent, quod duplex est forma; Vna quæ est vnica essentia, & virtute: Alia, quæ est vnica essentia, sed multiplex virtute: vera est Maior de forma primo modo, non secundo modo; Ratio autem currit de forma primo modo accepta: vnde ipsi volunt, quod forma mixti animati, æquipolleat in virtute formis quattuor elementorum.

Resp.

Sed hæc responsio supra etiam 1. capite est exclusa: quia forma, quæ corpus est corpus, est forma informans, & dat esse informando, non dat esse virtualiter, vt Sol virtualiter producit ranam; vnde forma quæ dat esse mixto, non dat illi esse virtualiter, sed formaliter quæque habet enim entitatem mixtam per formam informantem, ergo non sufficit, quod æquipolleat anima in virtute formis elementorum: sed opus est, quòd formaliter det esse tale mixto, non tantum virtualiter, vt Sol dat esse ranæ; anima autem non est talis, vel talis mixtionis, vel temperamenti: quia est forma simplex, ergo anima nõ est forma illa dans esse tale, vel tale, parti organice mixtæ.

*Rej-
citur.*

Tertio ex Aristotele in libro de Animalibus: Cor prius tempore generatur, quàm aliæ partes animalis, & hoc modo etiam possumus assequare multas mutationes completas, quarum una præcedit aliam: sed istæ mutationes terminantur ad formam substantialem, ergo in corpore animalis sunt plures formæ substantiales. Hic responder, quod Arist. ibi per generationem cordis intelligit solum figuracionem eius; non tamen est uerè, & essentialiter Cor, nisi in eo instanti, in quo introducit anima, quæ informat totum, & singulas partes. Contra, Tunc mutatio illa esset mutatio accidentalis, non substantialis: & communiter, in mixti mutatione non essent plures mutationes substantiales, quòd tamen est contra sensum. Præterea, tunc prius in hereret accidens Cordis, scilicet illa figuratio, quam forma substantialis, & remaneret post aduentum formæ substantialis, quorum

3. 17.

*Ref-
põsio.*

*Rej-
citur.*

utrumque est contra ipsos, quia forma substantialis est, quæ primo dat esse contra Averrocin de Dimensionibus interminatis, & accidentia quæ requiruntur pro dispositionibus ad formam substantialem non manent adueniente forma substantiâli. Præterea illa figuratio est terminatio quantitatis, ut patet; sed hæc terminatio fit à forma substantiâli, secundum omnes, & secundum Thomistam subsequitur ad formam substantialem contra Averrocin in materia de dimensionibus interminatis; ergo opus est, quod antequam Cor figuratur, habeat propriam formam substantialem.

Contra Sententiam Scoti sunt omnes rationes superius adductæ contra pluralitatem formarum in eodem composito, quæ etiam solutæ sunt.

Solutio Sed præter eos arguit Paulus Soncinas 8. Metaphysic. q. 10. & 11. probat quod forma carnis est anima, & communiter idem erit dicendum de alijs.

1. rō. Primò arguit sic. Anima est terminus nutritionis; sed terminus nutritionis per se, primò est forma carnis, ergo anima est forma carnis. Prima propositio probatur: quia nutrirî convenit tantum viventibus, ut dicitur 2. de Anima, ergo eis competit per animam, ergo anima est terminus nutritionis.

Solutio Hæc ratio ab ipso satis confusa sit, sed solum concludit, quod anima est causa efficiens nutritionis, non terminus; & hoc est quod dicit Aristotel. in 2. de Anima, & hoc nos concedimus: sed non sequitur, quod anima sit terminus nutritionis: sed caro, & os, & formæ particulares eorum; neque enim anima nutritur, vel augetur, sed caro, & corpus per animam, & ideo solum animata nutriuntur.

2. rō. Secundò. Caro est caro per animam: quia quidquid est in animali genitum ex femine, illud totum est tale per animam; sed caro est generata in animali per virtutem feminis, ergo. Respondetur, quod hæc ratio concludit animam esse principium effectuum corporis, & carnis, quod concedo: non autem sequitur, quod anima sit forma carnis, ut est pars organica corporis.

3. rō. Tertiò. Si diuersæ complexiones requi-

runt diuersas formas substantiales, sequitur quod diuersæ potentie animæ requirunt in suis substantijs diuersas animas: sed hoc consequens est falsum, ergo. Probatur Consequentia: quia quæ sunt magis intima, magis distinguuntur, sed in animali sunt magis intime potentie animæ, quam diuersæ qualitates elementares, & complexiones, ergo si in animali diuersæ complexiones requirunt diuersas formas, multo magis hoc requirunt diuersæ potentie animæ.

Ad hoc argumentum nego Consequentiam. Ad probationem negatur Maior: concedo quidem, quod distinctio, quæ est per intimiora, sit maior distinctio, ne quæ non est per intimiora: sed nego, quod potentie animæ distinguantur per intimiora, quam diuersæ complexiones: distinguuntur enim formaliter tantum; sed complexiones distinguuntur & realiter, & formaliter, & ideo distinguuntur per intimiora; quod autem non ponimus plures animas sentientes licet videamus plura organa, & diuersas operationes, euenit, quia non cogimur; nulla enim sequitur contradictio, quod illi plures effectus prodire possunt ab eadem forma, quando habet illa organa diuersa absque contradictione; at dare esse formale tale, & tale mixto, videmus, quod non potest prodire ab eadem forma mixti; similiter eadem pars mixti esset, & non esset, ut diximus in Prima ratione: quia esset, & tamen esset sine propria forma, quod est impossibile.

Quartò. Si diuidatur animal annullatum, constat, quod partes diuisæ sunt eiusdem speciei, & tamen cauda, & caput habent diuersas complexiones.

Respondet. Quod partes illæ habent animam eiusdem speciei, sed per se non sunt partes eiusdem speciei, sed diuersæ speciei, propter diuersas formas mixti specificas dantes illis esse.

Quintò. Manus mortua non est manus nisi æquiuocè; ergo manus mortua non est manus per propriam formam, quia tunc esset manus vniuocè viua, & mortua, ergo signum est quod est manus solum per animam. Antecedens est Arist. in 7. Metaphysicis.

Respon-

Solu. Respondet Antonius Andrazas, quod manus duobus modis potest considerari; Vel ut manus velur organum officiosum, siue vt organum animæ. Secundo modo est manus æquiuocè, id est, instrumentum æquiuocè, quia non amplius inferuit animæ; sed primo modo est manus vniuocè, per hoc patet ad obiectionem Iuelli contra hoc, quod non stat ratio organi, licet maneat ratio substantialis manus.

Aner. reijc. Cif. obie. Denique est alia opinio Auerroistatū, quæ ponit in composito vtrā animam, & formam mixti formas elementorum in mixto: sed hæc opinio iam supra est confutata in materia de mixtione.

obie. Est ergo dicendum, in quolibet animato composito esse vnicam animam, deinde formam mixti generalem, quæ dicitur forma corporis resultans ex alijs formis mixti partialibus corporis. Sed contra, quia tunc animal non erit vnum numero.

Solu. Respondetur, quod licet animal habeat plures formas, non propter hoc sequitur, quod non sit vnum: sed sequitur, quod non est simplex: vnde compositum est verius vnum in genere, id est, perfectius vnum, sed non indiuisibilis vnum, & ideo sufficit, quod partes istæ organicæ sint in eadem materia ordinatæ ad formam mixti, respectu cuius, sunt partes integrantes; vnde videmus corpus animalis esse congeriem quandam membrorum, & partium homogenearum, & heterogenearum; vniuntur ergo simul per formā vltimam mixti; æteruus autem lapidum nullam vnā formam communem habet, quæ faciat illos lapides vnum compositum numero. Alia argumenta habes apud Antonium Andream, & eorum solutiones, vide eum; Quæ autem dicit Suesanus aduersus hanc positionem ex dictis hic, & supra facile reijci possunt.

An idem accidēs numero, quod erat in corrupto, permaneat in genito. Aliorum sententia expenduntur, & reijciuntur, & opinio Scoti comprobatur. Cap V.

AD perfectam cognitionem perualitatis formarum in eodē subiecto,

oportet videre, nunquid idem accidens numero, quod fuit in corrupto remanet in genito: hoc enim erat vnum ex precipuis fundamentis, quibus nitimur probare, quod forma mixti est forma diuersa ab anima. In hac re duæ sunt extremæ opinioniones.

Aliqui dixerunt, quod idem numero accidens, quod fuit in corrupto non potest manere in genito, quia si hoc esset verum, alterum horum duorum absurdorum accideret; Vel enim accidens idem numero migrabit de subiecto in subiectum; Vel dicendum est, quod omnia accidentia primò, & immediatè inherent materiæ primæ.

Consequentia probatur: quia si subiectum accidentis statuitur compositum, cum corrumpitur compositum, corrumpitur subiectum accidentis, si ergo remanet accidens in alio composito, quod de nouo generatur, patet, quod migrabit de composito in compositum, & de subiecto in subiectum, quod ad omnibus Philosophis impossibile esse censetur. Vel si volumus vitare migrationem de subiecto in subiectum, debemus dicere, quod subiectum immediatum accidentium est materia prima, quia eadem semper manet sub vtroque termino generationis: sed hoc est contra Aristotelem 1. de generat. textu 24. vbi dicit, subiectum accidenti esse sensibile, & 8. Metaph. textu 8. ait materiam prius recipere formas substantiales, deinde accidentales; Ex quo patet, quod subiectum accidentis est compositum, constans ex materia, & forma substantiali. Alij verò, vt Ludouicus Bucca-
*Alio-
ra e-
pin.*
ferreus 1. de Generat. Marcellus, & Gregorius Ariminenfis 2. Sent. dist. 1. 2. quæst. 2. artic. 2. tenent, quod idem numero accidens, potest seruari in genito, quod fuit in corrupto; quam opinionem sensu ratione, & auctoritate Aristotelis probant; sensu: quia videmus in cadauere eandem cicatricem, quæ fuit in viuente, & hoc omnes homines fatentur. Ratione: quia si est alia cicatrix ab ea, quæ fuerat in viuente, quæro, à quonam agente sit producta, oportet certè, quod in puncto temporis fuerit impressa cadauere, quod nec imaginabile quidam est, cum nul-

lum appareat agens, à quo potuerit im-
primi. Auctoritate, quia Arist. 1. de gener.
tex. 24. affirmat in mutatione aque in ac-
rem seruari eandem perspicuitatem, &
humiditatem, & aperte fatetur, posse in
genito aliquod accidens sensibile manere:
sed negat solum remanere posse, vt sub-
iectum. Et in 2. de generatione textu 34.
ait in elementis symbolam qualitatem
habentibus, faciliorem esse mutationem:
quia symbola qualitas eadem manet in
genito, quæ fuit in corrupto. Zabarella li-
bro de Continui rerum generat. cap. 8.
hanc secundam sententiam sequitur, &
nos quoque eandem sustinere videmur
cogi, cum maximè hoc argumento vsi si-
mus ad probandum formam mixti esse
diuersam ab anima; quia eadem seruan-
tur accidentia in cadauere, quæ in viuen-
te, vt dictum est de cicatrice.

Tamen ex aduerso Scotus 2. Sent. dist.
3. quæst. 4. respondendo ad secundam ra-
tionem pro opinione, aperte dicit, quod
si corrumpitur forma corporeitatis, non
manet vllum accidens in genito; quod
præfuit in corrupto; quid ergo dicendū?
dico, quod vtrumque dicere possumus, &
quod idem accidens numero manet, &
quod non manet; primum patet per ra-
tiones adductas à Buccafereio, & alijs,
quæ sensibus patent; Non manet etiam,
vt dicit prima opinio Pomponatij, & eius
rationes ostendunt; veritas autem pate-
bit, si considerabimus solutiones quas af-
ferunt aliqui rationi Pomponatij, Buc-
cafereij, & alij ad rationem illam conce-
dunt accidentia inherere materie primæ
inmediatè, & sic volunt materiam pri-
mam esse immediatū subiectum acciden-
tium. Ad probationem contra hoc ex Ar-
ist. 1. de generat. distinguunt, quod sub-
iectum est duplex, inherentiæ, & deno-
minationis; materia prima est subiectum
inherentiæ; compositum verò denomina-
tionis. Ad illud ex 7. Metaph. dicūt, quod
ille est ordo recipiendorum, non recipien-
tis, formæ enim sunt, quæ hunc ordinem
postulant, vt prius substantialis, deinde
accidentalis recipiatur; sed materia quan-
tum est ex seipsa, est apta recipere imme-
diatam formam accidentalem, atque sub-
stantialem; Sed huiusmodi responsiones

iure confutat Zabarella loco suprâ cita-
to: prima enim distinctio non soluit argu-
mentum: quia Arist. eo loco vult ponere
discrimen inter formam substantialem,
& accidentalem, & ponit per hoc: quia
forma substantialis non habet subiectum
sensibile, sed accidentalis; at stante hac re-
sponione, subiectum formæ substantia-
lis, & accidentalis est eiusdem rationis, si
quidem est materia prima, & sic composi-
tum erit subiectum denominationis res-
pectu vtriusque. Secunda responsio quo-
que est nullatū, quia est falsa, quia ni-
hil est frustra in natura, neque datur re-
ceptibile, quin detur receptiuum, & sic
est maxima consonantia: at stante hac re-
sponione, daretur receptibile, scilicet ordo
formarum, nec tamen daretur ordo
receptiue potentiæ, immò consentaneum
est materiæ primæ, quod primo appetat
formam substantialem, à qua perficitur;
vnde dicebat Aristoteles 1. Physicorum,
quod sicut appetit femina marem, ita
materia formam, quod intelligitur de for-
ma substantiali; tum, quia non tollitur
præfens difficultasnam stante etiam hoc
ordine formarum recipiendarum, sequit-
ur, quod formæ accidentales non pos-
sint inherere materiæ primæ nudæ, sed
necessariò inherent composito. Proinde
ipse Zabarella aliam solutionem excogi-
tauit, quæ est; Primum statuendum est
præ omnibus potestatem parienti esse
propriam materiæ primæ, & omnibus al-
ijs competere per seipsam, & sic ipsa est
subiectum receptiuum omnium forma-
rum tam substantialium, quam acciden-
tialium. Cæterum, etsi ipsa sit tale subie-
ctum, negati tamen non potest, ipsam esse
aptam eas recipere ordine quodam,
ita quod eo ordine perturbato, non reci-
perentur, & hic ordo est, quod prius reci-
piti substantiales, quam accidentales, &
inter substantiales prius recipit vnam,
deinde aliam; tamen per huius ordi-
nis constitutionem non stat, quin pro-
prium sit materiæ pati, & ipsa sola sit re-
ceptaculum omnium formarum, adeo
quod ad omnem difficultatem tollendam
cogimur dicere aliud esse subiectum rece-
ptiuum formarum, & aliud esse conditio-
nem illi necessariam ad recipiendum for-
mas,

Zab.

Solu.

mas, subiectum receptiuum materia prima, conditio recipiendi formas accidentales est forma substantialis: non tamen forma substantialis est subiectum receptiuum; sicuti quantitas est conditio recipiendi qualitatem in substantia: non tamen quantitas est subiectum qualitatis, sed solum conditio necessaria ad hoc, vt recipiatur in materia. Et his respondet ad auctoritates Arist. quod quando Aristot. ait accidentia habere subiectum sensibile, & Aueroes dixit accidentia habere subiectum actu, non solum subiectum inheretia respexerunt, sed aggregatum ex eo, & conditione necessaria ad recipiendum: per hoc enim distinguuntur formae accidentales à substantialibus, quia accidentales requirunt prius receptas substantiales, non e converso: & ideo dicuntur accidentia habere subiectum sensibile, & actus: ex hoc etiam patet, quod auctoritas Arist. ex 7. Metaph. non est contraria: sed pro hac opinione: & ideo cum accidentia inherant materiae primae, licet inherant mediante forma substantiali, quia tamen materia prima est eorum primum subiectum, patet, quod eum eadem materia maneat eadem in corrupto, & genito, quod accidentia illis inherentia non migrant de subiecto in subiectum.

*Rij-
citur.*

Verum neque haec responsio tollit argumentum: ex hac enim responsione habetur, quod licet accidens proprie inherat materiae primae, tamen non potest inherere ei, nisi prius illa materia sit informata forma substantiali, ergo luce clarius apparet, quod si destruitur forma substantialis, quae est conditio, & ratio propter quam tale accidens inheret materiae, quod illud accidens amplius illi materiae non inheret, ergo dum corrumpitur compositum, accidentia in illa materia remanere non possunt: ablata enim causa per se, & proxima alicuius effectus, tollitur talis effectus, causa autem inheretiae accidentis in materia prima per te est forma substantialis, ergo illa destructa per corruptionem, non potest in ea materia amplius remanere illud accidens: quod si remaneret, sequeretur, quod forma substantialis non esset causa talis inheretiae.

Iudico itaque dicendum, quod accidentia inherant composito proprio: nam inherere materiae primae mediante forma substantiali, est inherere composito, cum materia prima cum forma substantiali si compositum ipsum: certum est autem, quod non quodlibet accidens inheret cuilibet composito: sicuti nec quodlibet sit a quolibet, sed vnumquodque à causa determinata, ex Arist. r. Physicorū; Quod ergo hoc accidens inherat huic subiecto, non provenit ratione materiae, cum ipsa indeterminatè sit apta recipere quaecumque accidentia, ergo provenit ratione formae, quae quia est talis, ad ipsam quoque consequitur tale accidens. Cum ergo dictum sit, quod in composito sunt plures formae substantiales, vt in animali anima, & forma mixti in mixto quoque erunt accidentia varia: alia, quae insequuntur animam, alia, quae insequuntur formam mixti; Cum ergo corrumpitur in animali anima, & remanet forma mixti, corrumpuntur accidentia consequentia animam, & remanent accidentia consequentia formam mixti; propter hoc cicatrix eadem mutuet, quae erat in vivente remanet in mortuo, quia cicatrix insequitur formam mixti, non animam: & ita apparet quomodo possimus dicere, quod idem accidens numero, manet in genito, quod erat in corrupto, & quomodo non: nam corrumpitur accidens consequens formam corruptam, non corrumpitur accidens consequens formam remanentem; & ita cum dicit Scotus, quod corrupta forma substantiali, corrumpitur accidens quoque, intelligit primo modo: cum ait, quod idem accidens, quod erat in corrupto manet in genito, intelligit secundo modo.

*Art.
& l.
rēm.*

Et nota, quod quodlibet accidens habet aliquam causam dantem illi esse, vel saltem conservantem, qua destructa ruit illud accidens, & illa est semper aliqua forma substantialis: nam si accidentia consistunt in fieri, vt ambulatio, & locutio, pendent ab anima, & ideo illa destructa destruentur, vel eorum natura consistit in facto esse, vt sunt artificata, & ista ultra causam efficientem, quae est artifex, habent etiam causam conservantem,

Nota

quae

quæ reducitur quoque ad efficientem, quæ est forma daps esse materiæ, in qua producuntur, vt figura in ligno pendet ab artifice, & forma mixti ligni, tamquã à conseruante; vnde licet possit talis figura esse sine efficiente causa, non tamen potest esse sine causa alia conseruante; vnde si auferatur forma ligni à ligno, in quo est figura, figura quoque corrumpetur. Ecce, ergo quod omne accidens inhaeret alicui composito ratione alicuius formæ, qua destructa, destruitur & illud.

Ex hoc etiam habetur, quod in corpore puro mixto, vbi est vnica forma mixti, cum corrumpitur illud mixtum, & fit aliud, accidens, quod erat in priori mixto, non remanet in mixto, de nouo genito: quia nulla forma remanet eadem numero in genito, & corrupto; Idem dicendum de elementis, quæ sunt corpora simplicia; cum enim ex aere fit ignis, nullum accidens idem numero, quod erat in aere, remanet in igne, sed solum idem specie; & hoc modo intellexit Arist. quando dixit in 2. de gen. in elementis habentibus symbolam qualitatis, faciliorem esse mutationem, quia in mutatione aquæ in aere remanet eadem humiditas, intelligitur eadem non numero, sed specie, vt etiam pulchrè explicat Zab. lib. 2. de Qualitatibus elementalibus cap. 5. & 9.

THEOREMA LXXIV.

Potentia animæ distinguuntur formaliter ab anima, & à se inuicem.

Exponitur, & comprobatur opinio Scoti.
Cap. 1.

Dist. d. cl. a. rati. na. The.
DE hac re loquitur Scotus 4. Sent. d. 44. q. 2. respondendo ad questionem, & 2. dist. 16. q. vnica, magis ex professo; ex ambobus his locis possumus colligere vnã distinctionem, quæ est declaratiua Theorematis; Cum enim quaeritur de potentijs animæ, an distinguantur ab inuicem, vel quaeritur de istis præcisè, vt sunt potentia animæ, vel, vt sunt totius compositi potentia; primo modo potentia est illa pars animæ, quæ est principium operandi; secundo modo est to-

tum coniunctum, ex illa parte animæ, & organo, non enim anima potest triftari, vel gaudere per se, quia istæ formaliter sunt operationes totius coniuncti, & sic potentia visua potest accipi pro hoc coniuncto includente essentialiter illam perfectionem animæ, & aliam perfectionem corporis mixti sibi correspondentem; & sic visio est totius coniuncti primo: ita quod proximum recipientium, & ratio suscipiendi, non est anima, vel aliquid quod præcisè est in anima, nec forma mixtionis in organo, sed forma totius compositi ex corpore mixto, & anima, & talis perfectio, est ratio proxima recipiendi sensationem, & in hoc differt in intellectu à sensu; quia intellectiva primo est susceptiua intellectiois, non enim est organica: non totum: sed sensitua potentia non est primo receptiua sensationis, sed totum coniunctum, vt dictum est. Propositum Theorema intelligitur secundum primum sensum; in secundo verò sensu possumus dicere, quod potentia sensitua distinguuntur realiter, Probatur; potentia hoc modo nil aliud est nisi compositum ex corpore illo mixto, & potentia animæ, vt potentia visua est quoddam totum essentialiter constans ex perfectione animæ sensitua, qua animal videt, & ex perfectione illius corporis mixti, nempe oculi, qui quidem oculus est organum illius potentia. Ideo hoc modo consideratae potentia animæ qua tenus sunt illud totum coniunctum, dico, quod distinguuntur realiter ab ipsa anima, & probatur sic. Illa quorum vnum potest esse sine altero, absque contradictione, distinguuntur realiter: at sic est, quod anima sensitua potest esse sine potentia visua, quæ est illud coniunctum, vt patet in cæco, ergo similiter vna potentia potest esse sine altera, vt auditus, sine visu: ergo distinguuntur realiter. Sed aliquis forsan dicit: hoc quidem concludit, quod ista potentia distinguuntur ab inuicem realiter, sed non concludit, quod distinguantur realiter ab anima tota, quia illa potentia non possunt esse sine essentia animæ, licet essentia possit esse sine illo coniuncto; Respondetur, quod hoc prouenit, quia anima est quid prius essentialiter illo coniuncto, isto illud con-

Dist.

Solu.

Iud couiunctum non potest esse sine anima, quia ab illa dependet: hoc autem non impedit distinctionem realem, vt dictum est declarando hanc distinctionem realem in Theoremate de esse, & essentia.

Opin. Scori expli caus Considerando verò ipsas potētias, quatenus sunt præcisè ipsius animæ, & non totius coniuicti, aperitè Scotus secundo Sent. dist. 16. quæstione vnica, sustinet, quòd non distinguuntur ab anima, nec à se inuicem realiter, sed solum formaliter contra D. Thomam, Henricum, & alios, adeo quod vegetatiua, sensitiua, & intellectus, vt sunt potētiae, & facultates præcisè ipsius animæ intellectiua, non distinguuntur realiter, sed formaliter ab essentia animæ, & inter se similiter potētiae itæ, generatiua, nutritiua, & augmentatiua, vt sunt potētiae animæ vegetatiua; similiter visus, auditus, &c. vt sunt præcisè potētiae animæ sensitiua, solum formaliter ab ipsa anima, & inter se distinguuntur.

Hec est positio Scori: Hanc suam sententiam explicat Scorus in præcitato secundo Sent. dist. 16. quæst. vnica, in corpore, hoc modo. Assumit, quòd illa, quæ continentur vniuiue in aliquo, non sunt omninò idem, quia quæ sunt omninò idem, non dicuntur vniuiue contineri in aliquo: quia illa non vniuntur, vniuiue enim connotat aliqualem distinctionem, qualens non possumus ponere in ijs, quæ sunt omninò idem; illa etiam sic vniua non manent distincta ea distinctione, qua prius distinguebantur antequam vniuiue continerentur in illo, sed remanent solum distincta formaliter, & sunt idem realiter; hæc autem, quæ sic vniuiue continentur in aliquo, & sunt idem realiter, & distincta formaliter, sunt duplicis generis: quia quædam sunt de natura continentis, vt quæcumque sunt superiora ad continēs; & impli gratia, ab eadem re accipitur ratio albedinis coloris qualitatis sensibilis, & qualitatis, & hæc sunt superiora ad hanc albedinem, & ideo omnia sunt de essentia albedinis huius particularis, in qua vniuiue continentur. Alia sunt contenta in aliquo vniuiue quasi posteriora, quia sunt quasi passiones continentis, nec

sunt res aliæ ab ipso continente: hoc modo ens continet multas passiones, quæ non sunt aliæ res ab ipso ente, vt probat Aristot. 4. Metaph. textu 4. & 5. sed distinguuntur ab inuicem tantum formaliter, & quidditatiue & etiam ab ente, formalitate dico reali, & quidditatiua; aliter Metaphysic. concludens tales passiones de ente; & illas considerans, non esset scientia realis.

Ad propositum, sicuti hoc secundo modo ens vniuiue continet rationem vniuiue veri, & boni & aliarum passionum, sic anima continet potētias istas vniuiue quæquam formaliter sint distincta. Hanc sententiam confirmat persistendo in exemplo allato de ente, & suis passionibus, & accipit hanc propositionem ab eo positam, & probatam quæstione prima Prologi art. 4. in Reportatis, iuxta principiu: quæcumque haberēt aliquam distinctionem realem, si essent separata realiter, illam distinctionem habent secundum rationem, vbi non sunt distincta realiter; sub hac Maiori adiungit hanc Minorem: atens, & vnum, si essent separata realiter, essent distincta distinctione quidditatiua, & reali, ergo & nunc quando sunt vniuiue contenta in ente, retineat illam distinctionem quidditatiua, & formaliter secundum rationem (intelligere non ratiocinantem, sed ratiocinatam, licet enim amplius non sint duæ, vel plures, habent tamen suos conceptus formales, & quidditates, quas prius habebant dum erant separata) sic in proposito, possumus accipere de intellectu, & voluntate, quæ non sunt partes essentielles anime, sed sicut vniuiue contenta in anima, quasi passiones eius, propter quas anima est operatiua, non quod sint essentia eius formaliter, sed distincta sunt, idem tamen identicè, & vniuiue, vt nos dicimus de attributis diuinis in essentia Dei; imaginandum est ergo, quod anima quasi in primo instanti natura, est natura talis, in secundo est operatiua, siue potens operari secundum hanc operationem, vel illam, & potētiae, quæ sunt principiu istarum operationum vniuiue continentur in essentia eius, & secundum istam viam possumus saluari omnes illæ auctoritates, quæ dicunt, quòd ista

istæ potentia egrediuntur ab essentia animæ, & sunt quedam virtutes eius. Item quod sunt mediæ inter formas substantiales, & accidentales, quia sunt quasi passiones animæ, & passio egreditur, & ebullit à subiecto, sunt tamen idem essentia animæ realiter, vt dictum est, & possunt etiam dici partes secundum quod nulla dicit totam perfectionem essentia continentis, sed quasi perfectionem partialem. Similiter isto modo facile est concipere, quod vna potentia non continet perfectiones omnium aliarum, nec totam perfectionem ipsius animæ, licet sit eadem propter illam distinctionem formalem: unde sic contenta, non continent se mutuo, quia sunt distincta formaliter, & inter se, & à continente, cui sunt primo idem realiter.

Epist. Hæc est positio Scoti ad verbum, quæ
Scoti. satis per se ipsam est explicata; In hanc

sententiam Scotus devenit, quia rationes Aduersariorum non cogunt, & pluralitas sine necessitate non est ponenda: Non est autem necesse ponere istas potentias distinctas ab anima, & a seipsis realiter, & multiplicare tot entitates, vt patebit soluendo rationes Aduersariorum, attamen in eadem questione respondendo ad quæsitum in corpore, adducit nonnullas rationes, quæ satis firmiter hæc sententiam comprobant, & sunt istæ. Primum, si potentia animæ realiter distinguuntur ab anima, sequitur, quod anima non intelligit, nec vult, nec operatur per se, hæc formaliter, sed per accidens. Consequens est falsum, & hæc falsitas probatur: quia dicere, quod anima non habet propriam operationem, est asserere nobilissimum ens carere propria actione; Præterea, omne per accidens reducitur ad aliquid per se; debemus ergo adiuvenire aliquod agens, quod intelligat per se; sentiat per se, &c. Illud non videtur posse poni aliud quam anima, ergo anima non per accidens, sed per se, intelligit, sentit, &c. Consequentia probatur: quia intelligere, est propriè intellectus, velle voluntatis, sentire sensitiuæ, &c. & per has potentias, anima intelligere, sentire, operari dicitur. Accipio modo, quod intelligere, & sentire, &c. est pati, & ideo, quod istæ operatio-

nes recipiuntur in his potentijs, alioquin non diceretur intellectus formaliter intelligere, nec sensus formaliter sentire, & tunc sic arguuntur; Quando cumque aliqua operatio, vel actus recipitur in aliquo distincto realiter ab altero, nec potest recipi in illud alterum, nisi aliquo alio mediante, tunc illa operatio, vel actus dicitur recipi per accidens in illud alterum, in quo est mediante alio; vt exempli gratia: Color dicitur recipi per accidens, in substantia corporea, quia recipitur mediante superficie; Ita in proposito, si intelligere, sentire, &c. recipiuntur in anima per potentias distinctas realiter ab anima, nec possibile est alio modo recipi, sequitur, quod anima intelligit per accidens, vult per accidens, generat per accidens, &c. quia recipit has operationes per potentias, quæ sunt accidentia, & sunt quid realiter diuersum ab anima. Nec est quod aliquis dicat: Anima habet hanc operationem dare esse, quia constituit in esse, animali, quoniam anima quatenus dat esse, est actus primus; unde anima dicitur actus primus corporis Physici, sed ultra actum primum, habet etiam actum secundum, inquit enim Arist. Anima est actus corporis Physici organici potentia vitam habentis; vbi per potentia vitam habentis, Aduersarij exponunt, id est potentis operari; ecce ergo, quod Arist. ait animam esse principium operandi, & exercere opera vite. Ex his colligitur, quod Anima, & suæ potentia sunt idem realiter.

Secundò substantia generatur à substantia, non enim accidens generat substantiam; quod probatur; quia forma generantis, quæ est principium generationis, debet esse nobilior, vel saltem æqualiter nobilis cum re genita, tam in vniuersa quam in æquiuoca generatione. Hanc propositionem probavi diffusè in Theoremate proprio; sed est impossibile formam accidentalem esse nobiliorem, & perfectiorem forma substantiali, ergo potentia si est accidens, non potest esse principium generandi immediatum, & principale. At per Arist. potentia vegetatiua est principium generandi, ergo vegetatiua, & carere potentia, non sunt accidentia, sed substantia, eodem, quod anima; Sed ad hanc

Resp.
Casi-
casi.

ad hanc rationem respondent Aduersarij, vt elicitur ex Caietano 1. parte quæst. 54. art. 3. quod verum est quod anima secundum essentiam, est principium primum, & per se operandi, sed agit mediatur. nempe mediatur formis accidentalibus tanquam instrumentis: sed hæc responsio confirmat propositum nostrum, quia principium primum, & per se operationis est potentia animæ, si ergo animæ essentia primo per se operatur, & operatio primo, & per se est a potentij, sequitur, quod potentia, & animæ essentia sunt vnum, & idem realiter; Consequentia est clara, quod autem operatio primo, & per se, sit a potentij, patet; quia Arist. dixit vegetatiuam esse principium alendi, nutriendi, & generandi, non dixit esse instrumentum, & accidens, quo anima generet, vt patet ex 2. de Anima, cap. de vegetatiua, circa text. 34. 42. & 48. & per totum illud caput; dixit etiam potentiam visuam esse principium videndi, intellectus etiam est principium intelligendi, intellectus enim est qui formaliter intelligit, ergo si primo, & per se anima intelligit, & non per accidens, necesse est confiteri potentias animæ, & animam ipsam esse idem realiter.

3. Tertiò, Quanto aliquid ordinatum ad finem, attingit finem immediatius, tanto est maioris nobilitatis; Anima est nobilissima forma, ergo statuendum est ipsam immediatè, & seipsa attingere finem.

4. Quartò, & fortius. Eadem sunt principia essendi, & principia operandi, & ea forma, quæ dat esse, dat etiam operari, sed anima est principium essendi, ergo est etiam principium operandi: at non est principium operandi nisi in ratione potentia, ergo potentia sunt idem realiter cum anima. Ad hoc respondet Iauellus 2. de Anima, quæstione 22. ex Caietano vbi supra, quod anima est principium operandi mediatur, non immediatur: Hæc responsio confirmat id, quod intendit argumentum nostrum; quia dum dicit quod anima est principium mediatur operandi, fatetur animam, & potentiam esse idem res, quia anima dicitur esse principium operationis, non secundum essentiam: quia sic est actus primus, sed qua-

Resp.
Ans.

tenus dicitur potentia dat actum secundum, & est principium operandi; Vnde Aristoteles tribuit operationes potentij, scilicet, vegetatiua, sensitiua, & intellectiua, &c. Anima ergo operans, est potentia operans, per aduersarios anima est principium mediatur operans, ergo anima, & potentia sunt eadem res.

Quintò, Aliqua forma inferior anima, potest esse principium immediatur agendi; patet de calore, & qualitibus actiuis, aliter esset processus in infinitum; hoc etiam est nobilitatis, ergo hoc multo magis competere debet animæ intellectiua, quæ est forma nobilissima.

Pro hac eadem opinione nostra, & contra sententiam D. Thomæ, & Aegidij faciunt rationes nonnullæ Auerroistarum, tenentium in animato esse plures animas: nam nos illas facile soluere possumus, sed secundum opinionem D. Thomæ nequaquam solui possunt, vt suo loco dicemus.

Varia aliorum sententia adducuntur cum suis rationibus, & reuincuntur. Cap. 11.

VARIE sententiæ de hac materia fuerunt antiquitus; Alij enim videntur dicere, quod potentia animæ sint partes animæ realiter distinctæ ab inuicem; non tamen ab animæ essentia, & hæc ascribitur à Marginistis Scoti, D. Bonauentura, & Ricardo, Pro hac opinione, sunt variae auctoritates; prima Aristot. 3. de Anima tex. 1. ait *De parte autem animæ*, & intelligit de intellectu; Boetius in libro Diuisionum, dicit: anima diuiditur in potentias, sicut in partes virtuales, Sunt & alie plures auctoritates, & rationes. Hanc sententiam Scotus confutat in prædicta quæstione, sed nos de hac opinione loquemur in particulari Theoremate, in quo disputabimus, An vegetatiua, sensitiua, & intellectiua in homine sint tres animæ, realiter ab inuicè distinctæ, vt tenet Zabara, & alij.

Alij verò, & hæc tribuit Henr. dixerunt, quod potentia animæ sunt eadem essentia animæ, distinctæ tamen inter se realiter. Hæc opinio probatur: quia anima secundum se non dicit potetiam: nam potentia 9. Metaph. definitur per actum, & econ-

Opin.
Hér.

& eonuerfo; anima autem secundum se considerata, non definitur per actum, ergo non est potentia: at essentia animæ sub tali, & tali respectu dicitur talis, & talis potentia: secundum hoc igitur, quod anima secundum se, comparatur ad diuersos actus, sunt in anima diuersi respectus, qui dicuntur diuerse potentie, & per huiusmodi diuersos respectus, anima determinatur ad diuersos actus, quomodo autem determinetur ad diuersos actus, declaratur: quia anima determinatur ad actus potentiarum organicarum, per organa ad intellectum agentem, & voluntatem, quæ sunt potentie actiue: ex comparatione ad obiectum; & hæc determinatio est ex natura potentiarum, quia habet determinatum agere: ad intellectum verò possibilem, determinetur ex comparatione ad obiectum: sed per species receptas; quatenus ergo anima consideratur vt est iuncta organo, est potentia organica; quatenus consideratur vt potest deputare aliquod obiectum, & potest velle illud, est intellectus agens, & voluntas; quatenus recipit species, & intelligibiles, est intellectus possibilis; & sic patet, quòd potentia nil aliud sunt realiter, nisi ipsa animæ essentia, quæ per varios respectus distinguitur ratione, quorum respectuum potentie dicuntur realiter distingui.

Rej. Hanc sententiam rejicit Scotus pluribus rationibus. Primò, quia hæc positio non satisfacit quæsitò còmuni, quòd quaeritur, an potentia animæ distinguantur ab inuicem: quia in hoc quæsitò non quaerimus de potentia, vt dicit respectum ad actum, sed quaerimus de fundamento illius respectus, quasi de potentia, quæ est, vel potest esse principium operationis actiue, vel principium receptionis passiuæ; quaerimus ergo de primo fundamento relationis principij ad principiatum, siue de principio immediato actionis, vel passionis, & in hoc sènsu probat Scotus, quod opinio Henrici sit falsa; Primò, quia impossibile est absolutum vni relatione, facere principium per se vnum, sed vnius operationis per se, est vnum principium per se, ergo impossibile est, quòd in ratione principij vnius operationis per se, includatur per se relatio; sed intelligere est

actus per se vnus, & similiter velle, &c. et ergo impossibile est, quod eorum principium includat aliquid absolutum, & respectuum per se.

Secundò respectus non est de essentia potentiarum passiuarum, ergo nec actiuarum: consequentia patet; quia est eadè ratio vtrinque, sunt enim omnes potentie; Antecedens probatur: tum quia materia recipit formas per essentiam suam, non per relationem; tum etiam, quia si relatio esset de essentia materiae, esset absoluta, & esset pars absoluti, & faceret per se vnum cum absoluto, quod est euidenter falsum; Adducit alias rationes Scotus ad hominem, quas hic nò refero: quia hæc opinio non habet his temporibus sectatores magni nominis, pro re ipsa sufficiunt rationes adductæ. Ad rationem pro hac opinione, dicitur, quòd anima forma *1. d. n. 2.* literaliter non est potentia, sed materialiter, vt *2. d. n. 3.* declaratum est nunc, & p. præcedenti, quia est principium actiuum super quo fundantur respectus potentie.

Aliqui alij, vt D. Thomas & Aegidius, diuerunt potentias animæ esse accidentia de secunda specie qualitatis, & ideò distingui realiter ab essentia animæ, & à seipsis. Pro hac opinione multæ rationes adducuntur a Thomistis, sed dux præsertim adducuntur à D. Thoma in prima parte, quæstione 77. artic. 1. vbi hanc sententiam ex professo subijnet.

Primò, Potentia, & actus pertinent ad idem genus, sed actus potentiarum istarum, nempe intelligere, & velle, sunt accidentia animæ, ergo & potentie.

Secundò, si potentie animæ essent essentia ipsiusmet animæ, sequeretur, quòd habens animam, semper actu operaretur; sed anima non semper intelligit, neque semper operatur, ergo. Consequentia probatur: quia sicuti, quia anima est actus primus, habens animam semper viuit, ita si esset potentia, & principium immediatum actus secundi, habens animam, semper operaretur.

Tertiò, Arguunt alij ex principijs D. Thom. esse, & operari in quolibet creato distinguuntur realiter; quia esse reductiuè est in genere Substantiæ; operari vero in genere Accidentis; Hæc propositio proba-

probat: quia in solo Deo idem est actio & essentia. Ex hac propositione inferunt: ergo essentia in rebus creatis, & potentia operatiua eius, distinguuntur realiter; Consequentia deducitur: quia diuersorum actuum, diuersa sunt principia: quoniam vnusquisque actus proportionatur suo principio; sed esse, & operari, sunt diuersi actus: quia esse, est Substantia, operari autem est Actus potentie operatiuae, ergo principia eorum, quae sunt essentia rei, & potentia operatiua, sunt distincta realiter.

4. rō. Quartum argumentum. Essentia animae est actus primus corporis: sed nō omnes potentiae sunt actus corporis, nec partes corporis: quoniam aliquae sunt inorganicae, vt intellectus, ergo potentiae nō sunt essentia animae: & confirmatur: quia animae essentia est simplex, & idē nō potest esse actus corporis, & separata à corpore, nisi secundum diuersa, & ita secundum essentiam est actus corporis, quō ad potentiam, scilicet intellectum, est separata.

5. rō. Quinto, Si anima esset idem realiter quod potentia sua, vna nō moueret aliam: quod est falsum: vt patet in 3. de Anima, in quo Philosophus dicit, phantasiam mouere appetitum; Consequentia probatur: quoniam Philosophus 8. Physicorum probauit nihil mouere seipsum.

Aegidius Romanus adducit talem rationem. Accidens variabile, non inest substantiae, nisi mediante accidente inuariabili: intelligere, & velle sunt accidentia variabilia, & conueniunt animae mediante intellectu, & voluntate: ergo intellectus, & voluntas, sunt accidentia. Maior probatur: quia maior distinctio non procedit ab vnitatem, nisi mediante aliqua minori distinctione.

Her. man. Hecutus arguit sic. Nullum simplex potest esse immediatum principium, & totale diuersarum operationum; & hoc probat in illo Vbi magis videtur, nam materia vna, & simplex, non potest secundum se, esse principium receptiuum diuersarum formarum alterius rationis, nisi mediantibus dispositionibus quibusdā determinantibus ipsam ad diuersas formas, aliās enim quodlibet posset fieri ex

quolibet, quod est impossibile, 1. Tho. tex. 42. & inde, ergo vna essentia simplex, non potest esse principium immediatum diuersarum operationum, vt sunt intelligere, & velle, ergo hoc erit per potentias: realiter distinctas.

Iacobus Zabarella libro de Facultatibus Animae, c. 3. alijs argumentis D. Thomae efficaciora putat, eandem sententiam probat: & licet aliquatenus discrepet ab opinione D. Thomae, tamen hanc sententiam, quod potentiae animae distinguuntur realiter ab essentia animae, & quod sint accidentia de secunda specie qualitatis, iudicat vetissimam.

Prima ergo ratio est haec: Potentia naturalis, siue aptitudo ad operandum, ponitur ab Aristotele in secunda specie Praedicationis Qualitatis: potentiae animae sunt aptitudines ad operandum, ergo sunt accidentia de secunda specie Qualitatis. Secundo, Si anima esset idem quod sua essentia, ipse quoque potentiae essent idem inter se; Consequens est falsum aperte: quia tunc potentia visua erit idem quod potentia motiua, & potentia olfactiua, & etiam omnes concedunt potentias esse plures, & non vnā; Consequentia est euidens: quia quae sunt idem alicui tertio, sunt idem inter se. Tertio, pro eadem opinione ita argumentatur. Potentia operandi, respicit actum secundum; & operationem ipsam, sed semper perfectior, & nobilior est actus quam potentia ipsam respiciens, ergo si potentia essentialiter, & secundum interuam rationem esset anima ipsa, operatiua, quae est accidens, esset perfectior quam anima.

Quarto, Ex dictis D. Thomae; Sicuti se habet posse ad esse, ita potentia, ad essentiam: sed in anima differt esse, à posse, ergo & potentia differt ab essentia; Quod esse differat à posse, probatur: quia anima cum sit actus primus dat esse: non tamen semper dat operari, vt contingit in oculo caeco: nam anima illi oculo dat esse, non tamen dat operari, vt patet: quia non videt caecus.

Propter has rationes Zabarella conuenit cum opinione D. Thomae, scilicet, quod potentiae sint accidentia de secunda specie Qualitatis, & quod idē realiter di-

Zaba
rella.

1. rō.

1. rō.

3. rō.

4. rō.

ter distinguantur ab essentia animæ, & à seipsis: tamen discrepat ab opinione D. Tho. in alio, vt ait cap. 4. quia D. Tho. & Egidius, existimauerunt, quòd potentia sint agentia media inter essentiam animæ, & ipsam operationem. Hoc iudicat Zabarella esse falsum, & ait Scoti argumenta esse efficacia contra hoc, & ideo ipse vult, quòd ista potentia sint quaedam accidentia, & aptitudines ad operandum; vult etiam quod presupponant aliam priorem naturam, quæ est essentia animæ, à qua proueniunt ipsæ potentia, tamquam a causa efficiente, non per modum transformationis, sed per modum emanationis: quæ prima causa est etiam immediatum principium operationis intelligendi, & volendi, &c. licet ergo ista potentia sint quodammodo mediæ inter essentiam animæ, & operationem, non sunt tamen causæ mediæ: sed essentia ipsiusmet animæ est immediatum principium operationis; & hæc colliguntur ex 2. 3. & 4. notando illius 4. cap. quibus declarat Zabarella hanc suam sententiam.

Reijciatur. Verum hæc opinio non est sustinenda, vt per rationes Scoti superius adductas fatetur patet; sed quoniam isti dicunt, quod ista potentia sunt accidentia de secunda specie Qualitatis, & in hoc faciunt maximam vim, & præsertim Zabarella: ideo hoc est diligenter considerandum. Pro clarta ergo notitia huius rei est notandum, quod potentia duobus modis potest capi; Vno modo pro ipso principio, & vi, à quo aptitudo agendi, & patiendi emanat; Alio modo pro ipsamet aptitudine, & potentialitate agendi, & patiendi; nœbra istius diuisionis patet: quia aptitudo agendi, & patiendi, est accidens, principium verò à quo emanat hæc aptitudo, est forma substantialis compositi; Modo nos ponimus duas Conclusiones, ex quibus comprobatur sententia Scoti, & opinio aduersa rejicitur 1. Potentia primo modo accepta est ipsamet essentia formæ substantialis 2. Potentia secundo modo accepta, est accidens de secunda specie Qualitatis. Prima Conclusio probatur: quia secundum omnes, forma substantialis est actiua, & hoc aduersarij fatentur ubique, & probatur: quia forma distin-

guitur à materia, quia materia est principium passiuum, forma verò actiuum. At non esset actiua, nisi secundum essentiam esset principium agendi: si enim hoc principium agendi esset quid externum ipsi formæ, iam forma non ageret per se, neque esset principium per se, sed per accidens; sicut lignum ignitum calefacit, non per se, sed per accidens; immò in se forma substantialis nullo modo posset dici actiua: quia cui non competit ratio denominationis, neque ipsa denominatio ei competere potest; Ratio autem qua aliquid denominatur agens, est principium, & vis agendi, ergo si tale principium non competit formæ substantiali, neque ei competere potest denominatio ista quidditatiuè. Præterea formæ substantiales diuersæ, constitunt diuersa composita habentia diuersas aptitudines agendi, & patiendi, ergo aptitudo non est principium principium, & vis agendi, sed habet ante se aliud principium, à quo ipsa emanat, & quod est verum, & proprium principium agendi, & patiendi. Præterea, si negemus omnem actiuitatem, & passiuatatem à formis substantialibus, erunt entia otiosa, & accidentia erunt nobiliora eis, & diuersitas actionum in substantijs prouenit ex accidentibus, non ex substantijs, non habebimus viam cognoscendi quomodo vna substantia sit nobilior altera: quia via inuestigandi hoc, est ex effectibus, quæ sunt accidentia, & operationes, vt patet. & denique tota philosophia euertitur. Hoc etiam aperte admitit Zabarella in illo 4. capite, notando quarto, in quo dicit aperte, potentias non esse causam mediam inter animam, & operationes: sed animam ipsam esse immediatum principium operationum in genere causæ efficientis; & fatetur rationes Scoti in hoc firmiter concludere aduersus Diuim Thomam, qui vult, quod potentia sint causæ mediæ inter animam, & operationem in genere causæ efficientis. Et notandum est, quod forma nedum est principium actiuum aptitudinis agendi; sed est principium patiendi, vt declarauimus in Theor. quod na-
tura est principium passiuum tantum: pri-
mum principium ergo determinatum agendi,

1. pro
basio2. pro
basio

Nota

Theor.

33.

3. con-
clusio.2. con-
clusio.1. pro-
basio

2. ca.
cl. 170
batur

agendi, & patiendi est forma substantialis, & sic patet prima Conclusio. Secunda Conclusio est clara, & de hac non est controversia: quia qualiter aptitudo, siue agendi, siue patiendi, quæ consequitur essentiam formæ, fluit à forma. & sic illa aptitudo non est substantiæ quia in his substantijs corruptibilibus substantia nõ pro ducitur nisi per motum, & mutationem, ergo erunt accidentia, quia accidentia fluunt per modum emanationis à Substantia, & sic est inseparabilis illa aptitudo à forma, & compositio, cuius est, & illi soli competit, & semper dicitur accidens proprium, sin minus, dicitur accidens commune; & ex hoc patet, quomodo propria passio distinguatur, & non distinguatur à subiecto. Si enim propria passio accipitur pro principio aptitudinis, est substantia, non accidens. Si verò accipitur pro aptitudine emanante à forma, est accidens de Prædicamento Qualitatis.

His habitis, veteris dico, quod potentia naturalis, & impotentia, quæ ponitur ab Aristot. in secunda specie Qualitatis, est potentia secundo modo accepta. Probatur per rationes adductas nunc pro prima Conclusionis: quia potentia primo modo accepta, est essentia, & natura ipsa formæ substantialis, & ideo est ipsamet substantia formæ substantialis. Probatur etiam ex textu Arist. in Prædicamentis capite Qualitate, non enim dicit Aristot. ibi, quod omnis potentia naturalis sit Qualitas: sed dicit, quod potentia facile aliquid faciendi, & facile aliquid patiendi, est Qualitas, quia facilitas agendi, & patiendi inest rei propria illam qualitatem, quæ pertinet à forma substantialis, & hoc confirmatur exemplis Arist. ibi, quibus se declarat: inquit enim, quod durum dicitur illud, quod habet potentiam ad non facile secari: potentia ergo ad non facile secari, est secunda species Qualitatis; non inquit igitur Aristot. quod potentia absolute ad non secari, sit species Qualitatis, sed potentia non facile secari. Ex hoc ergo manifestum est, quod vult sequendam speciem qualitatis esse illam aptitudinem, & propensionem, quæ insequitur formam substantialem rei, propter quam res non potest sic potens, vel impotens absolute (quia

hoc quod sit absolute potens, vel impotens est à forma substantiali) sed propter quam res est facile potens, vel non facile potes agere, & pati, quod provenit à Qualitate. Quod etiam declarat ut exemplo de elementis: quod enim ignis feratur sursum, non dicimus absolute provenire à leuitate, sed à forma substantiali ignis; sed à leuitate provenit facilitas ascendendi sursum, & ideo leuitas est accidens, & iure dicimus ignem habere naturalem potentiam ascendendi sursum, & naturalem potentiam ascendendi sursum in igne esse leuitatem, & in terra tendendi deorsum gravitatem. &c. Quia ab his qualitatibus habent facilitatem ad suos motus naturales. Ex his etiam est notandum, quod ista duæ potentie declarata, non cõveniunt in aliquo genere, quia potentia primo modo est substantia, secundo modo est accidens; substantia autem, & accidens in nullo genere conveniunt: potentia igitur in se est transcendens, & dicitur de forma, quæ est substantia, & actus primus, & de operatione, quæ est accidens, & actus secundus: sicut potentia primo modo, dicitur de forma ipsa, potentia secundo modo dicitur de aptitudine fluente à forma, & est accidens; & hoc egrè egiè confirmatur ex Arist. 9. Metaph. h. text. 2. vbi Arist. ex professo agens de potentia, postquæ declarat ut quid sit potentia absolute, tã activa, quam passiva, quæ continetur sub primo membro à nobis declarato declarat deinde potentiam, secundo modo dictam, his verbis: *Item autem hæc potentia dicuntur, aut solum faciendi, aut solum patiendi, aut ipsius bene, quare in harum rationibus insunt aequaliter rationes primum potentiarum*, vbi not. est illud verbum (aqualiter) dicit enim Aristot. quod potentia secundo modo dicta, scilicet, potentia bene, vel malè faciendi, includit quodammodo rationem potentie absolute, quasi dicat per quandam similitudinem: non vult ergo, quod utraque potentia contineatur sub eodem genere: quia sic simpliciter potentia secundo modo, includeret rationem potentie: sed vult, quod includat solum, aqualiter scilicet per similitudinem, & proportionem; Quod etiam confirmatur, quia

infra textu 3. diuidit potentias in rationales, & irracionales; & potentias rationales dicit esse principia in animatis, potentias verò irracionales esse principia in inanimatis, & dicit omnes artes, & scientias facticias esse potentias, id est principia efficiencia artes mechanicas, & morales, esse potentias, id est principia productiua actus moralis. At quis dicit principia prima efficiencia huiusmodi artes esse accidentia? dicamus ergo, quod potentia propriè accipitur pro principio primo, quod est substantia, & essentia rei, à qua emanat actio ipsa, & aptitudo; secundario verò pro aptitudine, quæ consequitur ipsam formam, & essentiam substantiæ, & hæc est accidens, & secunda species Qualitatis.

His declaratis patet, quod potentie animæ, non sunt potentie secundo modo, sed primo modo, & sic non sunt accidentia, sed substantiæ. Hoc etiam per rationes Scoti probatum est, tamen vt res certior fiat, illud idem ex Aristot. comprobatur euentissimè.

1. 17.
citra
ad 11.

Arist. in 2. de Anima, textu 13. diuidit gradus vitæ in quattuor species, scilicet, in vegetare, intelligere, sentire, & moueri secundum locum; deinde in tex. 19. mouet duas quæstiones Prime. Vtrum vnusquisque horum graduum sit Anima, vel pars Animæ. Secunda. Si sit pars, vtrum sit separabilis ab alia loco, & subiecto, aut ratione solum; & hæc sunt verba Aristotel. *Vtrum autem vnumquodque horum est anima, aut pars animæ.* & si pars, vtrum sit separabilis ratione solum, aut etiam loco; deinde soluens secundâ, quæ sit, quod de quibusdam est certum, quod non sunt separabiles ab inuicem, vt patet in Enthomis decisus, in quorum paribus decilis est sensus, fantasia, desiderium, vegetatiuum, appetitus, & motus secundum locum; sed de intellectu est dubiû: quia videtur quibusdam, quod sit separabilis ab alijs, vt æternû à corruptibili. Ex his locis desumitur argumentû clarissimû, quod potetie animæ quæ sunt vegetatiua, sensitua, & cetera, hos enim gradus vitæ appellat Arist. potentias tex. 27. eiusdè secundi, vt dicimus, sunt partes animæ: sed cuius totû est substantia, partes quoque sunt substantiæ, at

anima, quæ est totum, est substantia, ergo potentie quæ sunt partes animæ, erunt substantiæ.

Præterea, quâdo dicit Arist. quod de intellectu est difficultas, an sit separabilis, certû est, quod non intelligit per intellectû accidens, sed animâ intellectiuam, de hac enim lis erat apud antiquos, non de accedente aliquo, certû est enim, quod accidens non est separabile, & maxime hoc cogit Thomista, qui ex hoc loco desumunt Arist. sensisse animam rationale esse immortalem, quando dicunt, intellectû esse immortalem, certum est, eos per intellectum non intelligere aliquod accidens, sed substantiam, & essentiam animæ intellectiua; Si ergo intellectus est substantia, ita quoque vegetatiua, sensitua, & motiua secundum locum, & omnes potentie, sunt substantiæ, quia eadè est ratio de omnibus: cum omnes dicantur potentie, & sint.

Præterea, in textu 22. eiusdè 2. de Anima determinat Arist. quod istæ potentie omnes, non sunt semper in eodem subiecto, sed aliquando adest vna tantum, vt in plantis vegetatiua solum, in animalibus brutis vegetatiua, sensitua, & motiua secundum locum, tandem in homine omnes. Tunc quæro de vegetatiua, quæ est in planta, an sit Accidens, vel Substantia? cerè dicendum est, quod est substantia: quia tunc non est pars animæ, sed anima; vt ibi dicit D. Thomas in expositione. Tunc arguo: Sed quod est vni substantia, non potest alteri esse Accidens, vegetatiua est Substantia, & anima in planta, ergo in homine, & alijs non est Accidens.

Præterea, probatur quod istæ potentie sint anima ipsa; & actus primus. Illud quo primo videmus, innotemur; intelligimus, & sentimus, est anima, sed intellectiua, sensitua, vegetatiua, & motiua secundum locum, primo intelligimus, sentimus, & mouemur, ergo istæ potentie sensitua, intellectiua, & alia, sunt ipsa mæ Anima; Maior est Arist. 2. de Anima, text. 24. Minor est clarus.

Præterea, in 3. lib. ad funt innumeræ authoritates, ostendentes intellectum esse Substantiam, & animam ipsam intellectiuam; nam in primo tex. ait Philosophus: *De parte autem animæ*; Si intellectus est

parts

pars anime, ergo non Accidens, in 4. tex. ait, quod est immixtus intellectus ab obiecto: hoc non potest intelligi de accidente, vt per se patet: quia loquitur de essentia intellectus, quam ostendit immixtam esse ab omnibus obiectis; in 6. to. autem tex. ait, intellectum esse immixtum à corpore, & organo corporeo; hoc autem certum est dici de essentia intellectiua anime, & maxime secundum D. Thomam in 1. primo, ait, animam intellectiuam esse locum specierum non totam, sed intellectum; ergo intellectus est pars integralis anime, & alia potentia, scilicet vegetatiua, & ceteræ, sunt partes etiam amicus.

Alia multa loca adducit Zabarella, libro de Humana mente, cap. 14. in quibus ostendit Aristot. loqui in 3. lib. contra Diuum Thomam, de intellectu secundum suam substantiam, ex quibus aduersus ipsam Zabarellam habemus validum argumentum: quia sequitur, quod intellectus non est Accidens, sed Substantia, quod enim secundum se est accidens anime non potest de eo tractari, vt est substantia, & essentia anime, sed per se Arist. tractat in 3. de intellectu, vt est anima intellectiua, ergo intellectus secundum se, non est accidens, sed substantia, & essentia anime intellectiue.

Sed dicet forsan Zabarella, quod intellectus duobus modis accipi potest; Vno modo pro intellectiua anima, & sic est Substantia; alio modo pro potentia, & sic est accidens.

Contra. Hæc distinctio est falsa: nam intellectus proprie, qui est quartus gradus vite, est potentia, & vt potentia, est pars anime, & quartus gradus vite; Vnde Aristot. 2. de Anima, tex. 27. habet hæc verba. *Potentiarum autem anime, qua dicta sunt, alijs quidem insunt omnes, alijs vero quædam, quibusdam vero vna sola; potentias autem dicimus, vegetatiuum, sensitiuum, appetitiuum, secundum locum motiuum, & intellectiuum;* Ecce quod appellat gradum vite intellectiuam potentiam; gradus autem vite intellectiuus est. Anima intellectiua; non ergo aliud est intellectus acceptus pro potentia, & acceptus pro anima: sed idem realiter, ideo dicitur

pars, & potentia anime, respectu aliarum potentiarum, illius scilicet sensitiue, vegetatiue, &c. Ex his omnibus colligitur, quod potentie anime sunt potentie Substantiales, non Accidentales, & sic non pertinent ad secundam speciem Qualitatis, sed ad Substantiam.

Sententiam Scoti sequuntur omnes scilicet Philosophi his temporibus, vt Franciscus Piccolomineus, 1. libro de Materia, capite 10. Mercenarius in suis Dilucidationibus Ludouicus Buccafertus Gregorius Ariminenis, & multi alij, apud quos ad sunt rationes non spectandæ: & quod dictum est de vegetatiua, sensitiua, & intellectiua, dicendum est de generatrice, altrice, & nutrice: sicuti enim illæ quattuor priores sunt potentie anime intellectiue, ita istæ sunt potentie anime vegetalis, quando anima vegetalis est sola, vt in plantis: quando autem vegetalis est simul cum sensitiua, & intellectiua, istæ tres facultates, generatiua, nutritiua, & cetera, sunt potentie quoque anime sensitiue, & intellectiue: differunt solum, quia illæ quattuor sunt magis generales, istæ magis speciales: sed omnes sunt potentie, & idem sunt realiter anime essentia, & distinctæ formaliter ab eadem; idem dicendum est de potentijs sensitiuis, vt visiva, auditiva, &c.

Rationes Aduersariorum soluntur. Cap. 111.

EX dictis patet solutio ad rationes in oppositum. Ad primam D. Thomæ respondet, & simul eam impugnat Scotus loco citato; Nam illa propositio actus, & potentia sunt eiusdem generis, includit æquiuocationem; Duobus enim modis potest accipi potentia; Vno modo, vt est principium operandi, & sic diuiditur in potentiam actiuam, & passiuam 2. & 9. Metaph. vt supra vidimus; Alio modo accipitur potentia, vt contradistinguitur ab actu, propositio allata, est vera de potentia hoc secundo modo accepta immo hoc modo accipiendo potentiam, actus, & potentia sunt nedum eiusdem generis, sed eiusdem speciei, & numero, quia idem indiuiduum, quod nunc est in actu, prius fuit in potentia: sed de potentia in hoc sen

Pica.

Mer.

Encc.

Greg.

Ad 1.

Contra.

su non loquimur in presenti tertio modo etiam potest considerari actus, & potentia, ut sunt passiones entis, & in hoc sensu patet, quod non sunt eiusdem generis: quia in nullo predicamento sunt, sed sunt illimitata, ut est ens; & in hoc sensu quoque patet, quod est falsa allata propositio. Accipiendo autem potentiam primo modo, falsa est illa propositio: quia potentia, quae est principium transmutationis, ut potentia actiua, & actus illi respondens, non sunt rei existentis in eodem genere; neque in eadem specie, neque in eodem numero; vniuersaliter in eodem numero nunquam sunt: quia nihil producit seipsum, in eadem specie aliquando sunt, quia homo generat hominem; nisi qui eundem speciei: sed etiam saepe sunt in diuersis speciebus, & generibus, ut cum Substantia generat Accidentes, nam potentia actiua Substantiae est in Substantia, actus illi respondens est Accidentes, Ecce quod differunt genere, & genere generalissimo: quod autem Substantia producat Accidentes immediate est sententia Arist. 7. Metaph. in fine, textu 32. & ultimo, ubi dicit, quod Substantia non producit in esse, nisi a Substantia, sed quantum, vel quale producit in esse nullo quanto, vel quali praesupposito in actu, sed solum in potentia. Ex quo apparet, quod Substantia est immediate effectiua Accidentis; de potentia passiva idem patet: quia Accidentes, qui est actus, immediate recipitur in Substantia alioquin esset processus in infinitum: quoniam Accidentes inesset alteri, & illud alteri, & sic in infinitum.

Potentia autem passiva Substantiae, & actus, qui est Accidentis, sunt diuersi generis. Item D. Tho. ponit in anima virtutem actiuam respectu istarum potentialium: quia eas fluere ab essentia, attribuitur virtuti actiuae essentiae.

Item ipsemet in 3. Sent. ait, quod essentia animae est immediatum principium, & proximum receptiuum istarum potentialium, quantum eumque sunt Accidentia secundum ipsum, tamen secundum eundem, non sunt in eodem genere cum essentia animae: ergo receptiuum non est semper eiusdem generis cum recepto.

Cal. Caiet. 1. par. Summa quaest. 77. artic. 1. nititur defendere hanc rationem D. Tho-

mae; & pro solutione adducit hanc distinctionem: quod tripliciter res se habent, quaedam enim sunt essentialiter in genere potentialium; quaedam vero sunt essentialiter in genere actuum; quaedam participant potentiam, & actum.

Ad propositum ait, quod allata propositio: Actus, & potentia sunt in eodem genere, intelligitur de potentia essentialiter: (in proposito enim ait esse sermonem solum de his, quae sunt essentialiter in genere potentialium) ordinata ad actum; siue sit receptiua, siue sit actiua, ut patet in 2. Metaph. textu 26. Neque contra hoc adducitur aliqua instantia; & quod instantiae adducuntur a Scoto, non militent contra hoc, ibi nititur ostendere; Sed haec responsio Caietani nihil obest probationibus allatis a Scoto; Etenim ista potentia essentialiter ordinata ad actum, non potest esse nisi potentia, quae contra distinguatur ab actu; haec potentia enim est essentialiter potentia: quia omnino secundum essentiam opponitur actui; At ratio Scoti dicebat, Propositionem illam eiusdem generis esse actum, & potentiam, in hoc sensu esse verissimam: sed non esse ad propositum: quia hic non loquimur de potentia quae essentialiter opponitur actui, sed de potentia, quae est principium transmutationis, quae potentia non est essentialiter potentia, sed necessario actus, ut patet de potentia actiua: quod enim non est actus, non potest agere, etiam passiva; quod enim non est, non potest transmutari; at quod rationes Scoti non militent contra Propositionem in hoc sensu concedimus: sed rationes Scoti procedunt contra potentiam primo modo acceptam, scilicet, pro principio transmutationis, siue sit actiuum, siue sit passiuum: locus autem ille ex 12. Metaph. textu 26. non recte intelligitur a Caietano, ut etiam notauimus in Theor. de Philosophiae naturalis subiecto, dicit enim ibi Arist. quod omnium Praedicamentorum sunt eadem principia, non absolute, sed secundum proportionem: quia in omnibus est actus, & potentia, quae sunt principia illorum: sed ait Arist. quod non eodem modo in omnibus se habet actus, & potentia, quia in alijs materia est potentia, & actus est forma: in alijs vero est potentia, & actus: quia

Reg-
citur.

antequam essent prius erant in potentia, & postea facta sunt in actu; primo modo actus, & potentia, sunt principia Substantiæ, quæ componitur ex materia, & forma; secundo modo omnia Accidentia consistant ex actu, & potentia, non quia quidam sint composita, ita quod accidens consistet ex aliquo, quod sit potentia, & ex aliquo, quod sit forma, ut arbitratur Caietanus: quia Accidentia sunt forme simplices; sed dicuntur consistere ex potentia, & actu: quia prius erant potentia, & postea facta sunt in actu, sicut dicit Philosophus 1. Physic. ex non domo fieri domum. Sed illum locum Arist. diligenter exposuimus in Theoremate de Subiecto philosophiæ naturalis.

Sed dato, quod Aristot. diceret, ut vult Caietanus, quod quodlibet Predicamentum constaret ex aliquo, quod sit potentia, & ex aliquo, quod sit actus, ita, quod Accidens, ut Quantitas, & Qualitas, &c. esset quoddam compositum, non est ad propositum: quia hæc potentia essentialiter ordinatur ad actum, ut cum illo componatur, & faciat compositum; at nos hic non loquimur de potentia, quæ est pars compositi, sed de ea, quæ est principium operationis.

Præterea, talis potentia ordinata ad actum, est semper passiva, ut patet: nos autem hic loquimur de potentijs, quæ sunt principium actuum, & productiuum: nõ est ergo ad propositum hæc ratio, quæ tali potentiæ innitur, & laborat in equiuoco. Reliqua quæ dicit Caietanus ibi, quilibet ex dictis videre potest, quod non sunt ad propositum.

Jan. Aliter respondet Iauellus in 2. de Anima q. 12. & tali modo videtur interpretamentem Caietani: dicit enim, quod Propositio ista, & actus, & potentia, sunt eiusdem generis: in doctrina Diui Thomæ intelligitur de primo principio actiuo, vel passiuo, quod ex primo intento aut horis ordinatur ad producendum, vel recipiendum aliquem actum primo, & per se, non secundo, & per accidens; modo anima non est ordinata primo ad producendum suas potentias, quæ sunt accidentia; sed ad dandum esse substantiale, & constituere, animatum, secunda-

Phil. Nat. 10. D. Scoti.

rio verò ad producendum potentias; Potentiæ verò ex primo intento authoris, ordinatæ sunt ad actus suos producendos per se, & non per accidens: ideo potentiæ, & actus sunt eiusdem generis, & consequenter cum actus sint accidentia, potentiæ quoque sunt accidentia.

Sed hæc interpretatio est falsa multipliciter; quia animam dare esse substantiale, & actum primum, est producere potentias; (ut vtar eius modo loquendi, qui tamen est improprius, & falsus) probò; quia quæro à Iauello, quid sit animam dare esse substantiale? certè est constituere viuens, & animal, ad constituendum viuens per potentiam vegetalem, & animal per sensitiuam, ergo animam dare actum primum, & producere potentias, idem sunt: alioquin posset anima dare esse substantiale, & actum primum, & non dare viuere; neque esse animal, quod est absurdum; Ex quo habemus duo contra Iaellum; Primum, quod falsum est, animam per se producere actum primum, & per accidens potentias: quia hæc duo sunt vnus, & idem actus; Secundum est. Quod anima, & potentiæ suæ, sunt eiusdem generis: quia actus primum animæ, per se est productio potentiarum: quia non potest dare actum primum, nisi producendo potentias, & consequenter contra ipsum infertur, potentias esse substantias: siquidem sunt eiusdem generis cum anima. Insuper, dato, quod potentiæ sint accidentia, falsum est, quod anima primo, & per se, non sit ordinata ad producendum eas; quia ut probatum est supra, nunc substantia immediate producit accidens per se, alioquin accidens primum productum à substantia, non haberet causam productiuam per se, quod est absurdum: quia omne ens non per se, habet causam per se; item accidens proprium, non potest demonstrari de subiecto; quia in demonstratione ponitur solum causa per se.

Arguit etiam Iauellus contra id quod dicit Scotus; quod actus, & potentia sunt eiusdem generis; est verum de potentia, ut contradistinguntur ab actu: quia nondum est verum, quod sint eiusdem generis, sed eiusdem speciei, & idè numero, per hoc qui sunt termini impossibiles, ut

Reijciatur.

Reijciatur.

Resp. potētia obiectiua rose, & actus entitatiu⁹ rose, ergo distinguuntur realiter; Dico primò, quod ille, & Caietanus decipiuntur, dum interpretantur. Scotum intelligere per potentiam, quæ contradistinguitur ab actu, potentiam obiectiuam: quia Scotus absolute intelligit quancumque potentiam, quæ contradistinguitur ab actu, siue sit obiectiua, siue sit subiectiua. Secundo, ad rationem dico, quod Scotus ibi nõ dicit quod potentia, & actus, sint eadem numero; sed inquit, quod sunt in eodem numero, scilicet in eodẽ individuo: quia eadem sunt in eodem genere, & in eadẽ specie, sed etiam in eodem numero.

Al. Ad secundam rationem respondet Scotus, & digreditur arguendo contra eam, quod aliis videbimus; solutio rationis consistit in hoc; Negatur cõsequētia; Ratio negationis est: quia non valet similitudo, de dare esse, & dare operari, anima enim dat esse corpori formaliter, & in genere cause formalis, & sic valet dicere: anima est actus corporis Physici, & cetera, ergo corpus Physicum, & cetera, semper est in actu, est verò causa operationis in genere cause efficientis: nõ est autem necesse, quod causa efficiens semper agat; potest ergo anima esse actus primus, & forma corporis Physici, absque eo, quod efficiat operationem, vel possit efficere; quia ista sunt diuersa genera causarum.

Infl. Cai. & Jan. Caitenus, & Iauellus ad hanc solutionem dicunt, quod ratio D. Thomæ concludit: quia quando dantur duo principia, quorum vnum non est expectatiuum sui actus, aliud verò est expectatiuum sui actus, illa sunt diuersa principia; sed essentia animæ non est expectatiua sui actus, quia semper dat esse, potentia verò est expectatiua, ergo sunt diuersa principia.

Resp. Sed hæc ratio nulla est: quia hoc concluderet, si essent principia in eodem genere cause; sed quia in proposito sunt in diuerso genere cause, non valet, vt dictum est: quia anima, vt est essentia, est causa formalis; vt productiua operationis, est causa efficiens; primus actus qui est formalis, non potest abesse illi, sed secundus aliquando. Caietanus verò sic arguit. Ab actu, in quantum actus, non prouenit potentia: sed anima est actus, si autem daret solum

actum primum, & non operationem ab ea, vt est actus, prouenit potentia, ergo anima si est actus, etiam statim operatur. Respondetur, quod ab actu in quantum actus est non prouenit potentia in suo genere: sed non inconuenit, quod proueniat in alio genere: & sic ab anima in quantum est actus formalis, non prouenit potentia in genere cause formalis: sed prouenit potentia in genere cause efficientis.

Ad. Ad tertiam negatur Cõsequētia; Ad probationem dico, quod diuersorũ actũ, diuersa sunt principia, sufficit quod sint diuersa formaliter, nõ semper realiter, essentia autem animæ, & eius potentia, sunt diuersæ formæ formaliter, nõ realiter; Si vero formeretur ratio, vt eã forma Scotus: Si eũt se habet esse, ad operari, ita operari ad potentiam: sic inuenitur proportio, & dicamur: Sicut se habet esse, ad operari, ita esse est ad potentiam: sed esse, in omni creatura distinguitur ab operari; ergo essentia distinguitur à potētia; Respondet Scotus, quod illa Propositio Maior: Sicut se habet esse, & cetera, est falsa: quia esse est idẽ, quod esse est realiter, nec differt ab illa: sed operari differt realiter à potentia, & fluit ab illa.

Ad. Ad quartam dico, quod continet expressum mendacium, & contra ipsos est. Nam dicit, quod essentia animæ est actus corporis, & ideo non est separata secundum essentiam, sed solum secundum intellectum; modo ex hac ratione sequitur, quod anima intellectiua non sit separabilis à corpore, sed accidens ipsius animæ, scilicet, intellectus, qui est potentia, & accidens secundum eos, & sic solum accidens erit separabile, & accidens solum erit immortale, non essentia animæ: quæ in se quam sint absurda, & etiã contra eos, patet. Ad rationem tamen dico. Quod Minor est falsa. Ad probationem iam diximus in Theoremate de Informatione animæ intellectiue, quod licet intellectus non sit virtus organica, tamen est forma informans; & hoc ipsi quoque dicere debent, nisi sibi contradicere velint; & sic, hæc non sunt incompossibilia, quod anima intellectiua sit simplex, & inorganica, & tamen sit actus informans.

Ad. Ad quintam, iam declarauimus quomodo propositio illa de 8. Physicorum, nihil mouet

monet seipsum, intelligatur in Theoremate, quod elementa mouent seipsa. Oppor- teret etiam declarare, quomodo phanta- sia moueat appetitum: sed propter pro- lixitatem vitandam, dico, quod non est in- conueniens, ea, quae formaliter distinguun- tur, mouere seipsa ad actum secundum: sicut non est inconueniens, quod idem realiter moueat seipsum hoc modo, licet nihil moueat se, quo ad actum pri- mum.

Ad rōnē
Ad g. Ad rationem Aegidij. Scotus eam re- flectit aduersus Aegidium. Quæro enim, utrum potentia sit variabilis, necne? si nō, cum anima sit ita inuariabilis, sicut poten- tia, ipsa anima poterit recipere actus va- riabiles sicut potentia: si potentia est va- riabilis, non potest recipere per se variabi- les, nisi mediante aliquo inuariabili, non ergo potest esse medium, quo essentia reci- piat actus variabiles. Ad illud Heruzi resp. Scotus, negando illam propositionem: scilicet, quod idem simplex non pos- sit esse principium diuersarum operatio- num; est enim falsa: quia etiam secundū Aduersarios, Substantia animæ tunc non potest esse receptiuum immediatum triū potentiarum; si quis dicat hoc verum esse a quē primo, tamen ordine quodam, i- ta ut vna recipiatur mediante alia, et prius natura alia, non esse inconueniens; hoc impugnatur: quia vna forma in cor- poralibus, non est principium recipiendi aliam, ut ratio in igne, non est principium recipiendi calorem: nec calor in igne, est ratio recipiendi leuitatem; etiam si prius natura recipiatur calor: quia tunc leuitas nusquam reperiri posset, nisi ubi esset calor, ex quo calor esset per se ratio reci- piendi leuitatem. Sic in proposito, etiam si vna prius alia recipiatur, tamen im- mediātē intelligere, & velle, in eodem susce- ptiuo recipiuntur, scilicet in essentia ani- ma. Quod dicit de materia, quæ non reci- pit diuersas formas nisi vario modo deter- minata, confirmat positum: quia ma- teria immediātē recipit saltem ista abso- luta, quibus ipsa determinatur. Quod et- iam dicit materiam mediantibus illis di- spositionibus recipere formas, falsum est: quia quod est receptiuum, vel ratio reci- piendi formam substantialem per se, est de

substantia compositi, ergo illud abso- lutum quod sic disponit materiam, vel est forma substantialis, & tūc in composito essent plures formæ substantiales, quod ille negat; vel esset simpliciter accidens, & sic accidens esset de essentia compositi, quod est inconueniens; Ratio ergo ne- dum non concludit, sed admittit multas absurditates.

Ad Zab. Ad primam Zabarella, patet ex dictis in 2. cap. quoniam potentia, quæ sunt de secunda specie Qualitatis, sunt aptitudines ad facilius operandum: sed potentia animæ non sunt aptitudines, sed principia prima, à quibus aptitudines emanāt, istæ autem potentia, patet quod non differunt secundum magis, & minus, sed secundum speciem, & genus: & si eius rationes quas facit, i. lib. de materia, cap. 9. nullæ sunt. Cū enim dicit: Sicut se habet actus, ad actum, ita potentia, ad potētiam, actus autem currendi, & bene currendi, sunt in Prædicamento Qualitatis, ergo po- tentia currendi, & potentia bene currendi, sunt in Prædicamento Qualitatis; Ma- ior est falsa, & nititur illi Propositioni: e- iusdem generis sunt actus, & potentia; quæ Propositio est falsa in sensu quo illa assumunt, vt declarauimus supra in resp. ad primum D. Thomæ. Cum etiam dicit, quod sub potentia absolutē cōtinetur po- tentia bene agendi, ex 9. Metaph. iam dic- tam est in 2. cap. quomodo ille loquus in- telligatur: neque enim illa potentia sunt species vnius generis, scilicet potentia in cōmuni, vt ille dicit, sicut declarauimus: sed differunt plus quam genere, & hæc potentia secundum modo dicta, quæ est ac- cidens, continet aliquam, & per quā- dam similitudinem potentia primo mo- do dictam, non vniuerse.

Ad 2. Ad secundam resp. quod sunt idem rea- liter, sed differunt formaliter; Quod si quis arguat, vt Zabarella ibidē, rationes istæ formales, per quas potentia distin- guuntur ab inuicem, vel sunt aliquid, vel nihil; non nihil, quia nihil non est causa differentia, ergo aliquid, & tunc, vel Sub- stantia, vel Accidens, nō Substantia, quia tunc erunt formæ substantiales, ergo e- linquitur, quod sint Accidens. Resp. qd argumentum contra nos nihil valet: quia

dicimus, quod illæ formalitates sunt Substantia, nec tamen sequitur, quod sint diuersæ formæ, sicuti nec verum, bonum, & vnum, in ente, sunt diuersæ formæ, sed diuersæ formalitates, & realitates reales. Cum secundo arguit: Si potentia sunt idem realiter, & secundum internam rationem, sequeretur, quod potentia olfactiua, quatenus olfactiua, esset potentia visua: quia hæc conditio, quatenus, est essentialior conditio, quæ inest potentia. Responderetur negando consequentiam: non enim dicimus, quod potentia illæ sint idem secundum rationes formales, immò hoc negamus, sed solum dicimus, eas esse idem realiter: quia sunt vnæ et res realiter cū essentia animæ, & cum seipsis: conditio autem illa, quatenus, infert identitatem secundum rationem formalem, vnde licet vnna, & bonum, à simili sint idē realiter in ente, nō tamē valet ex hoc inferri, ergo bonum, in quantum bonū, est vnū.

Ad 3. Ad tertiam responderetur per dist. superioris allatā, quod duobus modis accipitur potentia; Vno modo, prout cōtradistinguitur ab actū, & sic est vera Minor: sed sic non loquimur in proposito; Secūdo modo accipitur pro principio trāsmutationis, & sic falsa est Minor, quia potentia est nobilior actu illo secūdo, scilicet operatione, & de hac loquimur in proposito.

Ad 4. Ad quartum, patet ex dictis ad tertiā pro D. Thoma, falsa enim est illa Maior: Sicut se habet esse, ad operari, ita essentia ad potentiam, quia esse, fluit, nec distinguitur ab essentia, sed est illi idem, operari verò, distinguitur à potentia, idē non est simile.

THEOREMA LXXV.

Potentia intrinsecè & essentialiter distinguntur à seipsis, sed à posteriori per actus, & per obiecta.

Exponitur Opinio Scoti, & aliorum opinionēs, & rationes reuocantur. Cap. vnicū.

EX dictis in duob. præcedētibus Theorematis patet satis conspicuè, quo modo potentia distinguntur ad inuicem, & per quid distinguntur; tamen,

quia de hoc non consentiunt omnes, res breuiter est explicanda. Totā difficultas oritur ex verbis Arist. 2. de Anima, textu 22. & 23. in quibus locis dicere videtur, quod potentia distinguntur per actus, actus per obiecta; ex hoc enim loco aliqui dicunt, quod essentialis distinctio potentiarum, & à priori, sumitur ab actū, & ab obiecto. Alij verò dicunt, quod potentia distinguntur seipsis formaliter, & à priori: per actus verò distinguntur à posteriori. Hæc secunda opinio mihi verior videtur: & ea expressè est Scoti, pluribus in locis: sed ex dictis maxime elicitur: quia cum ipse potentia à se inuicem solum formaliter distinguantur, clarū est, quod ratio illas distinguens, est ratio formalis vniuscuiusque ipsarum potentiarum: sed hoc expressè dicit, & probat Scotus, quod lib. quart. 13. post H. H. ponit enim hanc distinctionem, per quam explicat allatā propositionem desumptā ex Arist. quod potentias distinguit per actus, potest intelligi duobus modis; Vel quod distinguntur per actus essentialiter, & à priori; vel quantum ad manifestationem, & à posteriori; Primo modo ait esse falsum; neque eo modo intelligi debere Propositionem Arist. quia, quod est essentialiter principii, & ratio distinctiua alicuius ab aliquo, nō est posterius distinctio: sed actus est posterior potentia essentialiter, ergo actus non est ratio, nec principium distinctiuum potentia; Maior est euidens: quia principia essentialia distinguuntur, sunt etiam principia essentialia constituenta rem in esse, & sic præcedunt, non subsequuntur; Minor quoque est euidens: quia actus est effectus proueniens à potentia; effectus autem est posterior causa saltem natura; adeo, quod ratio est efficacissima. Hoc idem potest elici, & probari ex Scoto 2. Sent. dist. 1. q. 6. in corpore enim quæstio probans, quod Angelus, & Anima differunt specie, & quod ratio istius distinctionis prouenit, quia anima est talis nature, & Angelus talis nature; accipit hanc Propositionē, & eam ibi probat; Omne potens agere, est aliquod ens habens actum primum, & in eo est prior actus primus secundum se, quàm in cōparatione ad actū secundum, cuius potest esse principium; ita quod

1. r5.
Scoti
& sua
opin.

2. r5.

quod licet illud, quod est tale est principium actus secundi, non sit aliud à natura sua, non tamen prima entitas sua, est natura sua, ut est principium actus secundi, sed natura sua, ut in se, est hec; & ita prima distinctio entis, non est per naturam suam, in quantum est talis operatio: sed per naturam suam, ut hæc natura, licet per identitatem ipsa sit principium actus secundi. Ex hac ergo propositione declarata, & probata à Scoto, possumus arguere, quod potentia primo, & essentialiter distinguuntur per se, sic omne ens, quod est principium alicuius actus secundi, primo est actus primus secundum naturam, & in se, postea est principium actus secundi: sed potentia sunt principia productiva actuum secundorum, ut diximus in præcedentibus, ergo prius sunt in eis talia secundum se, & sunt actus primi per se, deinde sunt principia actuum secundorum, ergo potentia animæ primo, per se, & essentialiter distinguuntur per seipsas, quæ per actus, vel per relationem ad actus secundos. Maior est evidens ex dictis; & adhuc probatur ratione, & ex exemplo adductis ibi à Scoto: quia omne ens, quod est principium alicuius operationis, ideo est principium talis operationis, quia est ens tale, & est talis natura; etiã exemplo confirmatur. Sol est principium generandi multa mixta in his inferioribus, si modo queramus primam distinctionem Solis à Plantâ non est illa potentia, vel principium producendi mixta: sed est forma Solis, & forma Plantæ; Minor est probata factis in præcedentibus, dum ostendimus, quod potentia non sunt accidentia: sed quod sunt substantia; & quod vniuèrsè continentur in anima, & quod manent distinctæ formaliter, hoc modo itaque dicendum est, potentias animæ distinguuntur à priori.

Ad Arist. autem dicimus, quod in præcitatâ locis, quando dicit, quod potentia distinguuntur per actus, & actus per obiecta, intelligit quantum ad manifestationem, & à posteriori; & confirmatur hoc: quia Arist. 2. de Anima, tex. 33. ait: quod quia potentia distinguuntur per actus, & actus per obiecta, vult prius agere de obiectis, tamquam de notioribus, & præuijs ipsis actibus; deinde de actibus; & tandem de potentijs. Clarum est ergo, quod

quando dicit, actus distinguuntur per obiecta, & potentias per operationes, locutus est secundum manifestationem, & à posteriori: quia actus inducunt nos in cognitionem manifestam ipsarum potentialiarum. Hanc sententiam optime explicat, & tuetur Mercurianus in suis Dilucidationibus, & Iandunus 2. de Anima q. 8. & Henricus in suis Quodlibetis, & multi alij.

Possumus etiam dicere, quod potentia distinguuntur per actus, & per obiecta tamquam per principia extrinseca, quæ sunt finis, & agens: actus enim est finis potentia, & obiectum est cum causa productiua simul cum potentia actus, essentialiter tamen distinguuntur per se, ut dictum est, & hoc idem Scotus in quodlibetis citato loco dicit.

D. Thomas p. p. q. 77. artic. 3. examinat causam istius distinctionis expresso, & aperte dicit, quod potentia distinguuntur per actus; & rationem adducit: quia inquit, potentia secundum illud quod est potentia, ordinatur ad actum: unde oportet rationem potentia accipi ex actu, ad quem ordinatur; & per consequens oportet, quod ratio potentia diuersificetur, ut diuersificatur ratio actus; Ex quibus verbis aperte patet, quod vult essentialem differentiam in potentia, pendere ab actu, sicuti ratio, & essentia potentia includit habitudinem ad actum, ad quem ordinatur; quomodo autem obiectum distinguit actum, declarat ibi in reliquo corpore articuli. Hæc certe est opinio D. Thomæ, tamen Thomistæ, ut Caietanus, Lauellus, & alij, quoniam viderunt, quod hæc sententia patitur maximas difficultates, quia actus est posterior potentia, & ideo ratio, & differentia distinctiua essentialis, interna, & à priori, non potest sumi ab actu, vario modo exponunt. Caietanus interpretatur huiusmodi dictum in Commento, scilicet, quod hæc propositio. Potentia distinguuntur per actus, potest habere quattuor sensus, quorum tres adducimus, qui faciunt ad propositum; primus quod quando dicimus, quod potentia distinguuntur per actus, ly, per, denotet differentiam distinctiuam, ita quod actus sint principia, quibus formaliter ut proprijs differentijs potentia distinguantur, & hoc est omnino impossi-

Opin.
D. T.

Inter
preta
tio
Caiet.
ta. &
lau.
l. s. p.
jus.

impossibile, quia differentia formalis est interna rei, & est illa eadem, per quam res est talis, cuiusmodi non sunt actus respectu potentiarum. Secundus sensus est, quod ly, per, denotat principium declaratum tantum, vt nos diximus; & hunc sensum impugnat Caietanus: quia inquit illum procedere ex ignorantia Philosophiæ naturalis, & ex ignorantia distinctionis inter actus, & vt effectus potentiarum sunt, & vt sunt finis earum: vnde ait: si hanc distinctionem animaduerterent Affectores talis opinionis, & etiam notassent id, quod dicitur in 2. Phys. quod rerum naturalium optima redditar ratio à priori, cum ex fine sumitur, non dixissent hanc distinctionem potentiarum per actus, vt per finem esse à posteriori, sed à priori. Caietanus itaque reprehendit hunc sensum in eo, quod nos dicimus esse distinctionem à posteriori, non à priori: ipse vero vult, quod sit à priori: quia est per causam finalem, per quam quando ostendimus aliquid, dicimus ostendere à priori, non à posteriori. Tandem ponit sensum, in quem dicit loqui D. Thomam, & est factis implicatus (sic enim euenit cum quis fictitia dicit, & est quod ly, per, denotat principium definitiuum extrinsecum quidem à re, sed in trinsecum definitioni rei, ita, quod potentia distinguntur per actus à priori, non tamquam per differentias, nec tamquam per causas omninò extrinsecas, sed tamquam per causas inclusas necessario in definitionibus primis earum: inclusas autem dico per additamentum eo modo, quo alterum correlatiuum cadit in definitione alterius. Hæc sunt eius verba formalia, quibus declarat hunc vltimum sensum; quæ verba, quilibet vel parum eruditus considerans, cognosceret continere contradictiones, & tandem nullum sensum facere, nisi repugnatem. Sed accipiamus ea in potiori sensu, quem illis tribuere possumus, & vt ea interpretatur quoque lauellus, sensus est: quod potentia distinguntur à priori, & ex natura sua per actus: non tamen actus sunt principia distinctiua essentialia, neque omnino principia externa, sed ab actibus sumitur tale principium constitutum potentia, & distinctiuum illius ab alijs poten-

tis, ad differentiam entis absoluti, quod habet principium distinctiuum essentialiter intrinsecum, & ab intrinseco sumptum, adeo quod dicunt potentias esse relatiua, & sicut relatiua constituuntur in esse, & distinguuntur ab alijs per differentia sumptam ad suum correlatiuum, quæ est habitudo illa essentialis relatiui ad correlatiuum: quæ habitudo est interna relatiui, sed sumpta extrinsecus, scilicet ex suo correlatiuo: ita potentia distinguntur per habitudinem ad actus, quæ habitudo est interna illi potentia, sed tamen sumitur ab externo, scilicet ab actu, ad quæ habet habitudinem. Verum hæc opinio in hoc sensu à Thomæ his expressa, includit repugnantiam, & est falsa. Primum quidem, ea, quæ dicit aduersus sensum secundum huius Propositionis, quem nos diximus esse verum, nullius momenti sunt; & quod assumit, quod ea, quæ distinguuntur per causam finalem, distinguuntur à priori, & hoc dici expressè in 2. Phys. dico esse falsum: neque haberi in illo secundo: debet assignare locum, si ibi expressè habetur. Sed pro intelligentia est notandum, vt omnes sciunt, quod causa finalis non causat neque efficit, nisi metaphoricè, est enim prima in intentione, sed vltima in executione, finis mouet efficiens, sed non agit, nec producit realiter: ex quo patet, quod nec etiam finis constituit in esse aliquid realiter; non ergo potest esse finis causa distinguens à priori, quia illa distinguunt à priori, quæ constituunt à priori, & dant esse reale, vt forma, materia, & efficiens: sed finis à posteriori, & ratione termini distinguit, finis enim non habet rationem principij in productione reali, sed habet rationem termini, & distinctio, quæ sumitur à fine, sumitur tantquam à termino, & ab effectu, & sic à posteriori, & ab effectu: quia vt causa, agit solum spiritualiter, & Metaphoricè, vt dictum est; cum ergo potentias per actus distingui dicimus, est distinctio à posteriori, non à priori. Quo ad opinionem verò in se, secundum sensum expositum ab ipsis, repugnat eis: quia in præcedentibus dixerunt, quod potentia sint Accidentia, & sunt Qualitates de secunda specie Qualitatis, & sic sunt absolute, nunc ve-

Relatio.

Quomodo eadem finalis causa.

Opinio. Accipitur.

rō faciunt has potētias accidentia de Prædicamento Relationis; probatur: quia dicunt, quod ratio, & principium distinctionum istarum potentiatarum, sumitur ab externo, scilicet, ab actu ad differentiam entis absoluti; & Caietanus dicit, quod ista principia distinctiua, sunt inclusa in definitionibus potentiatarum per additionem, sicut vniū correlatiū includitur in sui correlatiū definitione; & hoc est ex se clarum; quia si potētia in sua definitione & in sua natura includant habitudinem ad aliquid extrinsecum, ita quod per illam habitudinem ab alijs distinguantur, certum est quod sint relatiua: quia essentia relatiuorum est ad aliud se habere, non ergo erunt absolutæ; & sic sibi contradicunt; & certe, ex hoc laqueo exire nequeunt; tamen Caietanus ibi in Commentario ad hoc argumentum euadendum confugit ad quamdam distinctionem, qua sæpè vitur; & in libro de Ente, & essentia, in questione, An inherrentia, sit de essentia Accidentis, & questione de indiuiduatione animæ in intellectus; quæ distinctio est hæc: quod duplex est absolutum, aliud à termino, & hoc est propriè absolutum, vt substantia, qualitas, &c. hæc enim non habent vllum terminum, ad quem dicantur habitudinem: respectu vero ad terminum est illud, quod respicit essentialiter aliquem terminum, vt patet, filius, &c. & hæc sunt propriè Relatiua, & in genere relationis posita; aliud est absolutum, quod dicitur absolutum ab actu, & ab obiecto, & est illud, quod non respicit actum, neque obiectum vllum; & relatiuum huic oppositum dicitur relatiuum ad actum, & ad obiectum, sed non ad terminum, & sic non est in Prædicamento Relationis, sed est absolutum. Verum hæc distinctio est voluntaria, est propositio ex Arist. in Prædicamentis, Omnia Relatiua, vel sunt secundum esse, vel secundum dici. Relatiua secundum dici, non sunt verè relatiua: quia sic etiam partes Substantiæ essent relatiua, vt inquit Arist. in cap. illo de Relatione; ergo vera Relatiua sunt secundum esse: sed relatiua secundum esse, sic definiuntur ab Arist. Relatiua dicuntur, quorum esse est, omninò ad aliud se habere:

(illa enim particula, vel quocumque modo ad aliud se habere, pertinet ad relatiua secundum dici) vnde Philosophus corrigendo illam definitionem Relatiuorū, illam partem abscidit, & dicit hanc solum esse veram definitionem. Relatiua dicuntur, quorum esse, est omninò ad aliud se habere: & quorum vnus cognitione habita, non potest aliud non cognosci; Stante hoc, ita argumentor. Ista relatiua ad actum, & obiectum, et quocumque alio modo sic se habet, quod eorum esse est omninò ad aliud, ergo sunt propriè relatiua, & debent poni in Prædicamento Relationis; & sic iam relatiua ad actum, quàm relatiua ad terminum, vel obiectum, sunt in Prædicamento Relationis; & consequenter hæc distinctio est nulla. Consequentia patet ex dictis: Antecedens probatur: quia tu dicis, quod in definitione potētie, ponitur habitudo ad actum, & ad obiectum, & Thom. ait, quod potētia secundum illud, quod est potētia, id est potētia secundum propriam naturam, dicit ordinem ad actum & ad obiectum, ergo potētia, vt potētia secundum se, est propriè relatiuum, quia secundum suam naturam respicit aliud, scilicet, actum, & obiectum. Quod si dicas potētiam non includere habitudinem ad actum ex natura sua, sed esse additū, tibi contradicis, & D. Thom. quia tunc potētia secundum quod potētia, non dicitur habitudo ad actum (nam illa reduplicatiua, secundum quod, denotat essentiam formalem potētie, & hoc etiam in sensu tuo) sed erit quid extrinsecum, & accidentale, & sic non competet illi secundum quod potētia.

Præterea, actus, & obiectum, sunt termini habitudinis potētie, & vniuersaliter omne illud, ad quod aliquid ordinatur, dicitur terminus illius; Non est ergo vera ista distinctio, quod detur aliquod relatiuum, & non sit ad terminum: quia si dicitur habitudinem ex natura sua ad aliquid extra se, illud ad quod sic dicitur habitudinem, est terminus illius, & per hoc distinguitur ab absolutis: quia absolutum non dicitur habitudinem ad aliquid aliud extra se, sed est omninò intra se: in presenti autem, potētia dicitur habitudinem ad actum,

Resp.
Cai.

Reij.
cirur
resp.
sio
Cai.
tani.

2. rā.

ad actum, & ad obiectum per vos, quæ sunt extra potentiam etiam secundum vos Aduersarios, ergo potentia secundum hunc sensum sunt proprie, & per se relatiua, & in Prædicamento Relationis. Est ergo dicendum cum Scoto, quòd potentia in se, & secundum suam naturam, sunt absoluta: quia sunt Substantiæ, & distinguuntur à seipsis, quibus postea aduenit relatio principij ad principium, & causæ ad causatum: & sic extrinsecè, & ratione finis, & effectus distinguuntur à posteriori, vltra distinctionem intrinsecam: omnis enim res prius est hæc, & habet actum primum, & postea, quia habet talem actum primum, est in potentia ad talem actum secundum.

*Enhi
u.*

Sed circa prædicta occurrit dubium non dissimulandum. Dato enim quòd Propositio intelligatur à posteriori, vt nos diximus, videtur adhuc falsa: quia tunc necesse esset, quòd quilibet actus diuersus, prodiret à diuersa potetia, & quòd quodlibet obiectum diuersum, consideraretur à diuersis potentijs; tamen hoc videmus esse falsum; & probatur de obiecto, quia obiectum visus cadit sub obiecto sensus communis, & obiectum sensus, cadit sub obiecto intellectus; de actibus verò ad sunt difficultates in Theologia; respondeat, in Philosophia clarum est, quòd actus diuersi specificè non proueniunt ab eadem potentia, nisi illa potentia sit illimitata: sed loquendo de potentijs limitatis, & adæquatis, quælibet habet proprium actum: & sic potentia distinguuntur per actus à posteriori, nam actus vegetandi, non producitur, sensitiuus, nec actus visus producitur à tactu, nec actus intellectus producitur à voluntate: ideo iure dixit Arist. 2. de Anima, tex. 23. Potentiæ distinguuntur per actus, & non vt aliqui dicunt, potentia distinguuntur per obiecta; sed postea dixit actus distinguuntur per obiecta, certum est enim quòd si obiecta sunt diuersa specie, actus qui sunt circa illam, erunt quoque diuersæ speciei, quia actus, & à potentia, & ab obiecto producuntur: licet ergo ratione potentia, & initiatiuè possent dici idem, tamen terminatiuè, & formaliter sunt diuersæ speciei, quia diuersitas in illis est ab obiecto: & sic omnè

distinctionem in actibus, habemus ex obiecto; ex potentia quandoque nullam, vt quando proueniunt ab eadem potentia; exempli gratia. Sensus visus videt albedinem, & rubedinem, illæ duæ visiones sunt actus specificè diuersi, & hoc illi cuenit non ratione potentia, & visus, sed ratione obiecti. Loquendo verò de obiectis ad soluendum dubium, vtendum est hæc distinctione, quam Scotus multis in locis assignat, sed præsertim primo Sent. d. 3. q. 3. art. 2. C. quòd potentia disparata tripliciter se habent ad inuicem; aut sunt omninò disparata, & contradistincta; vel sunt subordinata, & si sunt subordinata, vel sunt in eodem genere, vt cognitiuia superior, & inferior; Vel in alio genere potentiarum, sicut cognitiuia, & sua potentia appetitiua. Primo modo potentia disparata habent omninò obiecta disparata, & diuersa, quia nulla earum, ex quo sunt disparata, est per se operatiua circa obiectum, circa quòd versatur alia potentia, tales sunt sensus exteriores in ter se, vt visus, auditus, &c. Secundo modo potentia disparata habent obiecta prima subordinata, ita quòd sicut potentia superior potest habere per se actum circa quòd cumque, circa quòd potest potentia inferior, ita obiectum primum potentia superioris continet sub se obiectum potentia inferioris: vnde primum obiectum visus, secundum suam communitatem continetur vt inferius, sub primo obiecto sensus communis. Tertio modo. Si potentia appetitiua adæquaretur cognitiuia in operando circa quæcunque obiecta, idem esset obiectum primum vtriusque, & sub eadem ratione formali quantum est ex ratione obiecti, licet quo ad rationem potentiarum distingueretur; Si verò non adæquatur, obiectum appetitiuè erit inferius ad obiectum cognitiuæ, sed sub eodem genere. Ex hoc patet, quomodo, sit intelligenda illa propositio: Communes potentia distinguuntur per obiecta, est enim vera de potentijs disparatis, non de subordinatis, & illæ potentia distinguuntur per actus, est vera de potentijs limitatis, non illimitatis: patet etiam quomodo sit vera illa Propositio: Actus distinguuntur per obiecta; non enim est vera præcisè: quia

Solu.

cisc: quia aliquando distinguatur à potentij, sed est vera de aliquibus, & terminatiuè, siue specificatiuè, quia quâdoque à potentia, & initiatiuè sunt idem, terminiatiuè, & ratione obiecti sunt diuersi.

THEOREMA LXXVI.

Non datur sensus agens distinctus realiter à passiuo.

Exponitur Opinio Scoti, & comprobatur, & aduersa rejicitur.
Cap. I.

DVo sunt disputanda in presentis Theorematis cognitione; Primum, An datur sensus agens distinctus à passiuo. Secundum, quomodo sensus passiuus sit actiuus; an scilicet sit totalis causa sensationis; vel potius partialis, & obiectum alia causa partialis, minus tamen principalis. Quo ad Primum, licet Scotus ex professo de hac re non sit locutus; tamen ex ijs quæ dicit multis in locis, colligitur ipsum existimasse, non dari sensum agentem distinctum à patiente, sed sensum ipsum passiuum, esse actiuum, & passiuum, diuersa tamen ratione. Hanc esse opinionem Scoti colligitur ex multis locis in lib. Sent. sed præsertim 1. dist. 3. q. 7. y. exponendo auctoritates adductas pro opinione D. Thomæ, & Aegidij; & in eadè questione, soluendo primum principale; & 2. Sent. dist. 2. quæst. 10. in principio corporis questionis; nam in his locis, præsertim primo, declarans quomodo intelligatur auctoritas illa Philosophi: Intelligere, est pati, (& nota, quod licet Scotus in textu dicat) hic tamen non determinando (tamen quoniam alibi, vt in secundo loco citato, se remittit ad hoc locum, & inquit, vt determinatum est in primo, asserendum est; hanc esse suam opinionem, licet de hoc esset aliqualis dubitatio apud eum, quando scripsit illam questionem in primo Sent.) habet hæc verba: Dico quod Philosophus locutus est communiter de potentij anime, in quantum sunt, quibus formaliter sumus in actu secundo, puta de sensu, in quantum est, quo formaliter sentimus; de intellectu, inquan-

tum est, quo formaliter intelligimus; formaliter autem intelligimus intellectu, in quantum recipit intellectionem: quia etsi causet eam actiuè, non tamen dicitur intelligere intellectu in quantum causat, sed in quantum habet intellectionem, vt forma, habere enim qualitatem, est esse quale, & ita intellectum habere intellectionem, siue recipere intellectionem, quod idem est, est ipsum esse intelligentem. Nos igitur intelligimus intellectum in quantum recipit intellectionem; ideo Philosophus loquens sic de intellectu, necesse habuit dicere eum esse passiuum, & quod intelligere est quoddam pati: hoc est, quod intellectu in quantum est quoddam, quo formaliter intelligimus, est forma quædam recepta in intellectu, non autem intelligimus ea in quantum est quid causatum ab intellectu.

Hæc Scotus, & plura alia addit: ex quibus deduco suam sententiam esse, quod sensus est actiuus, & passiuus, loquitur enim simul de intellectu, & sensu: sed principaliter de intellectu; ita quod iudicat eodem modo rem se habere, & de intellectu, & de sensu: & asserit sensum, & intellectum pro tanto dici pati; quia recipiunt sensationem, & intellectionem; non autem quia sint omnino passiuo, ita quod nullo modo producant sensationem, & intellectionem; hoc etiam expressè dicit respondendo ad primum principale.

Pro hac opinione non adducit Scotus vllas rationes: quia nulla erat dubitatio suis temporibus, an daretur sensus agens distinctus à passiuo; at tamen potest hæc sententia probari expressis auctoritatibus Aristot. vt dicemus infra. Sed prius aduersariorum sententiam exponamus.

Gandauens, 2. de Anima, questione 16. Apollinaris 2. questione 13. licet in aliquibus differat à Sueslano, & alij dicunt, quod præter sensum passiuum, datur sensus agens, realiter distinctus à passiuo; immo volunt, quod sicuti sunt quinque sensus passiuo, ita quoque sint quinque sensus actiuo, & hanc sententiam præcipuè duabus rationibus probant.

*Opin.
ad. n.
vers.*

1. rō. Prima longo sermone exponitur, & quattuor innuitur fundamentis, vt videre est apud Gandauentem: sed breuiter eius vis consistit in hoc. Si non daretur sensus agens, &c. sequeretur quod sensatio nullum haberet principium actiuum. Consequens est euidenter falsum. Consequentia verò probatur: quoniam tunc hoc principium esset vel sensus passiuus, vel obiectum, vel aliquid aliud; sed non est sensus passiuus, quia tunc idem esset principium actiuum, & passiuum, siuè receptiuum eiusdem, quod est impossibile; neque principium per se actiuum illius sensationis potest esse species, vel obiectum: quia tunc obiectum esset ratio principalis, & causa sensationis, quod est inconueniens: quia tunc sequeretur, quod obiectum, & species esset nobilior sensu, quod est absurdum: quoniam sensus est forma substantialis, obiectum verò, & illa species, sunt accidentia. Consequentia probatur: illud est perfectius altero, cuius perfectissima operatio est nobilior perfectissima operatione alterius: nam operatio indicat essentiam rei: at tunc produce re sensationem esset perfectissima operatio obiecti sensibilis, vel species: perfectissima verò operatio sensus tunc esset recipere sensationem, ergo obiectum, & species absolute essent nobiliora ipsomet sensu.

2. rō. Secunda ratio principalis, Principium actiuum sensationis, vel est species sensibilis, vel sensus agens: neque enim aliud esse posse videtur, (nam non potest esse sensus passiuus, vt argumento allato probatum est,) sed non potest esse species sensibilis; quia species sensibilis, vt ipsi dicunt, est principium receptiuum sensationis: nihil autem est principium actiuum, & receptiuum eiusdem; relinquitur ergo, quod necesse est dari sensus agens distinctus à passiuo realiter.

3. rō. Tertia, Sicut se habet sensus ad sensibilia, ita intellectus ad intelligibilia; sed sic est, quod ad hoc, quod intellectus potentialis intelligat intelligibilia, necesse est vt detur intellectus agens distinctus à potentiali, ergo etiam in sensu, ad hoc, vt cognoscat sensibilia, debet dari sensus agens distinctus realiter à passiuo.

Verum hæc opinio aperte aduersatur Aristotelis, nam Aristoteles clarè docet sensus passiuos esse quoque actiuos, ideo vanum est multiplicare entia absque necessitate; præsertim autem secundo de Anima tex. 127. declarat, quod sensus passiuus nedum patiuntur à sensibili, sed agunt quoque: mouet enim ibi dubitationem: quia si sentire est pati, plantæ quoque sentire videntur, quia patiuntur à tangibilibus qualitatibus, vt à caliditate, & frigiditate, & tamen plantæ non dicuntur sentire.

Respondet Aristoteles, quod hoc euenit: quia ibi non est vis sensitua; vt de licet plantæ patiantur ab illis qualitatibus, & aer patiatur ab odore, non tamen dicuntur sentire: quia sentire (inquit Aristoteles) est aliquid præter pati, scilicet, quia est agere; quod etiam declarat in sine illius textu 127. Item 2. de Anima, textu 37. asserit sensus esse causas sensationis. Item Arist. 9. Metaph. tex. 16. ait, sentiendi, & videndi munus esse actiones immanentes, ergo sensatio, & intellectio manet in eo, quod illas causat: vt sensatio manet in sensu passiuo, ergo causatur à sensu passiuo. Neque valet si quis dicat Arist. per has auctoritates denotare dari sensum agentem, sed non denotare hunc sensum agentem esse distinctum à passiuo, quoniam in præcitatis locis Arist. expressè loquitur de sensibus passiuis, vt patet, maxime prima, & secunda auctoritate adducta ex 2. de Anima, ratio etiam deducta ex 9. Metaph. concludit euidenter de sensibus passiuis.

Arguit etiam Zabarella: quærendum est enim, an ambo àlti sensus sentiant, an solus patiens: si ambo, ergo aliter superuacaneus est. Præterea, ergo etiam ambo patiuntur, quia ex Aristot. sentire est pati: ergo etiam sensus agens patitur, & sic ab alio agente vsque in infinitum; si verò sensus agens non sentiat, sequitur aliud absurdum, scilicet, non cognoscenium, esse nobiliorem cognoscentie. Nec valet responsio Gandauentis, quod agens quatenus agens, est nobilior passiuo: sed passiuus est nobilior quatenus cognoscentis; quoniam ex perfectiori operatione inferitur maior perfectio absolute: cum ergo sensus pas-

Rej-
citur.

1. rō.

2. rō.

3. rō.

suis pas-

fus passiuus cognoscat, erit absolute perfectior agens; & tamē ipse sustinet, quod agens est perfectior patiente, & sustinere habet, quia semper agens est perfectius patiente, ex Arist. 3. de anima, cap. de intellectu agente.

Ad 1. Ad rationes Aduersariorum. Respondetur ad primam, negando Consequentiam. Ad probationē dicimus, quod principium actuum partim est species, partim est sensus passiuus, ut probatum est; sed species, & obiectum sensibile est minus principale agens, sensus vero est magis principale; sicuti etiam dicimus loquendo de intellectu.

Ad probationem contra hoc: quia tunc idem ageret, & reciperet, siue pateretur ab eodem. Respondetur, quod illa propositio, super quam inuenitur hæc ratio, scilicet, quod idem non potest esse actiuum, & passiuum respectu eiusdem, vera est in agentibus inuocis: non in æquiuocis, ut declarauimus in Theoremate, quod elementa à proprijs formis mouentur; & clarius dicimus in materia de causis producentibus intellectionem ex Scoto in 1. Sent. dist. 3. q. 7. respondendo ad primum pro secunda opinione, ubi optimè explicat hanc propositionem; nunc breuiter dicimus, quod est vera allata propositio de agente inuoco, quia hæc agentia agunt per formam, quam actu habent. Vnde tale agens non potest agere, & pati secundum eandem formam; quia sequeretur, quod posset inducere in se formam, quam actu haberet; & per quā operatur, quod implicat contradictionem: sed in agente æquiuoco non est vera: quia tale potest agere in seipsum, & pati; quia potest inducere in seipsum formam, quæ caret per aliam, quam habet, & ita sensus per propriam formam potest agere, & inducere in se sensationem, quæ est alia forma accidentalis, quæ caret. Nec valet, quod aliqui dicunt, quia tunc obiectum erit principale agens: Non valet inquam; quia licet obiectum sensibile concurrat, tamē minus principaliter concurrat: quia solum excitat potentiam sentientem, ei offerendo se, siue suam speciem: sed postea sensus ex illa specie promittit sensationem, quæ postea ipsemet sensus recipit in seipso.

Ad 2. Ad secundam rationem patet per idem: procedit enim ex illo falso fundamento, quod sensus passiuus non possit producere actuē sensationem, eo quod nihil potest agere, & pati respectu eiusdem, quod nunc quomodo intelligatur, declaratum est.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod illa propositio: Sicut se habet sensus ad sensibilia, ita intellectus ad intelligibilia: non est vera vniuersaliter, sicuti nulla comparatio vniuersaliter est vera: sed comparatio valet in hoc solum, quod sicut sensus patitur a sensibili obiecto, ita intellectus ab intelligibili obiecto patitur; & sicut sensus sentiendo patitur passione perfectiua, ita intelligendo patitur, & perficitur passione perfectiua.

Exponitur quot cause, & quæ concurrant ad generandum sensationem & quomodo actus sentiendi producat. Cap. 11.

EX dictis in præcedenti cap. & ex multis alijs rationibus, quæ apud Græcos, & alios auctores colligi possunt, qui eandem sententiam sustinent, satis aperte constat non dari sensum agentem, sed passiuum producere, & recipere sensationem. Modo superest declarare modum productionis sensationis. Sed antequam hoc explicemus, considerandum est, quot cause requirantur ad sensationem producendam.

Quidam dicunt, quod ultra obiectum sensibile, & sensum passiuum, requiritur aliud agens externum producens speciem sensibilem, quod verò illud sit, discrepat. Quidam, ut Suesanus dicit, quod est Deus; quidam alij verò, ut Buccafertreus, dicunt, quod est Cælum, siue Cælestes intelligentiæ agentes per Cælum. Pro hac opinione sunt duæ rationes præsertim.

Prima ratio est, Quoniam species sensibilis, quæ in medio, & in organo sensus producitur, est accidens spirituale: obiectum verò sensibile illius est materialis qualitas: at spirituale est nobilius materiali, ergo si solum obiectum sensibile produceret speciem sensibilem, ignobilius produceret nobilius, quod est inconueniens; necesse est ergo ad euitandum hoc absurdum,

Ad 1.

Ad 3.

Opin. Susf. & Bucc.

l. 15.

absurdum, ponere aliud agens præter obiectum sensibile; Et confirmatur argumento sumpto ab intellectu; quoniam Aristoteles vidit, quod solum phantasma non potest producere speciem intelligibilem, adinvenit intellectum agentem, qui est agens nobilius intelligibili, ergo etiam in sensu hoc dicendum est: hoc autem externum agens nobilius specie intelligibili, non videtur aliud esse, nisi Deus inquit Suesianus; ideo ponit Deum esse causam primam, & remotam, quæ per medium obiectum materiale tanquam per instrumentum producat speciem sensibilem spiritualem.

2. rō. Buccaferreus verò 2. de Anima sectione 78. videtur dicere, quod huiusmodi agens sit Cælum, & Intelligentiæ per Cælum operantes.

Rejicitur. Verum istæ dæ sententiæ, quæ in idē coincidunt, quatenus nolunt, quod species sensibilis producat ab obiecto materiali sensibili, sed à Deo, sunt rejiciendæ, quoniam recurrere ad causas vniuersales, sine necessitate est vanum; In proposito autē posuimus assignare causam particularem producentem illas species spirituales sine vilo absurdo, absque eo,

1. rō. quod recurramus ad Deum, & ad agens vniuersale. Præterea, ista opinio, & Suesiani, & Buccaferrei, videtur asserere species sensibiles produci à Deo immediatè: nã cum natura obiecti sensibilis sit materialis, non potest, neque per se, neque vt instrumentum, producere effectum spiritualement nobiliorem se; ergo Deus erit immediatè produdens speciem illam spiritualement, quod est absurdum, quia tunc species non penderet ab obiecto vilo modo; Quod si intelligat Suesianus, ideo Deū producere mediatè speciem illam spiritualement, quia primo producit obiectum materiale sensibile, deinde per illud producit speciem spiritualement, tunc asserit id,

2. rō. quod negat, quia tunc obiectum materiale immediatè producat speciem spiritualement per propriam naturam, quod ipse negat; Hoc eodem modo aduersus Buccaferreum agere possumus: nam vel intelligentiæ immediatè per Cælum produciunt has species spirituales, vel mediante obiecto materiali; Si primo, ergo nullo mo-

do pendent tales species ab obiecto materiali; si secundo modo, ergo materiale producit spirituale, quod ipse negabat. Si isti dicunt Deus, & intelligentiæ sunt causæ vniuersales, & principales, obiectum materiale minus principalis. Contra hoc modo, Deus, & intelligentiæ sunt causæ omnium rerum, non solum specierum sensibilium: at hic requirimus causam immediatam particularem, producentem illam speciem spiritualement: omnis enim effectus particularis vltimè causam vniuersalem semper habet causam particularem propriam.

Ad primam rationem responderetur, quod illa Propositio vniuersalis, Omne spirituale est nobilius materiali, non est vniuersaliter vera; sed solum in substantijs, quia substantiæ immateriales sunt nobiliores substantijs materialibus; sed in accidentibus non valet, accidentia enim spiritualia, vt istæ species sensibiles, sunt ignobiliores ipsis accidentibus materialibus, sunt enim effectus ipsorum obiectorum, & qualitatum sensibilium, sed minoris entitatis, quàm illæ: sicut enim in substantijs substantiæ abstractæ sunt causæ, sed æquiuocè substantiarum materialium, & ideo substantiæ materiales defecerunt à perfectione substantiarum immaterialium, ita accidentia materialia, sunt causæ accidentium spiritualium, sed quodam modo æquiuocè, non enim ita accidentia sensibilia spiritualia, sunt adeo perfecta, vt sint ipsæ qualitates sensibiles illas producentes; nam species coloris, quæ recipitur in perspicuo est ignobilior ipso colore reali; Neque est inconueniens, quod accidens spirituale producat à reali, si enim non est inconueniens, quod vna qualitas producat realiter aliam qualitatem realem, vt caliditas caliditatem, multo minus erit mirum, quod producat qualitatem ignobiliozem, vt est species spiritualis accidentalis.

Ad secundam negatur similitudo: non enim in omnibus similes sunt sensus, & intellectus, vt declaratum est in precedenti cap. ad tertium. Quo ad secundum determinato, quod non datur sensus agens distinctus à passiuo; & quod species sensibilis producit ab obiecto sensibili, requiritur.

quiritur, quòd causæ sensationis tantum modo duæ sunt, scilicet, obiectum, siue species sensibilis, & sensus passivus.

*Opin.
D.T.*

Videndum est modo, à quonam istorum actiue producat ipsa sensatio D. Thom. p. 1. q. 85. artic. 2. respondendo ad tertium, & 2. de Anima, textu 149. aperte negat omnem actiuitatē à sensu, & vult, quod sensatio actiue producat ab obiecto, & quod obiectum per immutationē sensus, producat sensationem; & hæc opinio tribuitur ei quoque à Scoti Marginistis; attamen Thomistæ volunt, quod ipse, & Scotus concordent, vt patet ex Catechismo in Commēto illius Articulī, & ex Ia nello 2. de Anima, q. 21. quicquid sit de opinione D. Th. si primo modo sustinet, est falsa, & multis rationibus potest improbari, quas adducit Scotus, probando, quod intellectio non producat à sola specie intelligibili: (eadem enim est ratio de intellectu, & sensu, quo ad hoc.)

*Im-
pugna
sur.*

Pro nunc hæc ratio sufficit, nullus effectus productus à causa æquiuoca, est nobilior causa æquiuoca: sed sensatio est accidens nobilior ipsa specie sensibili, & productus æquiuocè ab illa, ergo sensatio non prouenit à specie sensibili. Maior, & Minor sunt euidentēs, & concessæ.

*Opin.
Græc.
et Zabarella.*

Græci, & Zabarella, libro de Sensu agente, cap. 9. dicunt, totam actionem esse ascribendam animæ solæ, vnde capit. 8. refutat opinionem Scoti, qui dicit sensationem partim ab anima, partim ab obiecto produci; Asserunt ergo isti eandem animam, siue facultatem sensibilem esse, quæ agat, & patiatur, tamen varijs rationibus: nam anima fungitur duobus muneribus; Primum informat organū, & dat illi esse, & facit, vt organum sit receptiuum. Secundò, vitur organo à se informato ad operandum; Quo ad primum munus, dicitur anima, & sensus pati: quia recipit speciem; Quo ad secundum, dicitur agere: quia speciem receptam iudicat; & ita recipere est solius organi animati, iudicare est solius animæ, & ratione iudicij, anima dicitur agere, quia nil aliud est sentire, quam iudicare.

*Rei-
ctio.*

Sed hæc opinio confutari potest omnibus illis rationibus, quibus probauimus,

Phil. Nat. Io. D. Scoti.

quod sola anima intellectiua non est causa productiua intellectiois, sed requiritur obiectum vt causa partialis; sed pro nunc hæc vnica ratione confutatur: quia apud Arist. sentire est pati, dum ergo sensus formaliter sentit, non agit; sed patitur, alioquin si sentiendo ageret, sentire esset agere, & non pati.

Nec valet si dicat, quod sentire dicitur pati; quia in sensatione sensus patitur ab obiecto, quoniam vt ipse Zabarella dicit, sensum pati ab obiecto, non est sentire; quia hæc est prior operatio, quam iudicare, quod quidem iudicare, secundum eum, est sentire; & præterea tunc obiectū esset causa productiua sensationis, quia in illo actu sensus tantum patitur, & obiectum solum agit, & sic vera esset opinio D. Tho. quam ibi ipsemet Zabarella rejicit, quod sentire esset ab obiecto solū; Si ergo dicamus, quod sentire est iudicare, sentire non erit pati.

Vltimo loco Scotus, vt patet in præctato loco supra, eodem modo iudicat esse dicendum de intellectu, & sensu; & quoniam de intellectione asserit, quod producat à duabus causis, ab intellectu tamquam à principali, & ab obiecto, tamquam à minus principali, idem est dicendum de sensatione, quod producat ab obiecto, & à sensu actiue, sed ab obiecto minus principaliter, à sensu verò principaliter; quæ omnia quo modo intelligantur, dictum est supra in 1. cap. & melius declarabitur in Theor. de causis productibus intellectiois; Probatio istius asserctionis colligitur ex consutatione aliarum opinionum, contra quas Scotus probauit, quod nec solus intellectus, nec solum obiectum est causa actiua, & productiua intellectiois, sed vtrumque requiritur: quæ probationes, vt dixi suo locopatebunt, ne idem sapius repetamus.

Sed contra hanc opinionem Scoti arguit Zabarella eodem libro, cap. 8. & probat, quod nec obiectum sensibile, neque species, possit esse causa efficiens, nec primaria, nec secundaria sensationis, hæc ratio. Sensatio est cognitio formaliter, & sentire est iudicare: sed neque species, neque obiectum iudicant, neque cognoscunt, sed sola anima, ergo.

*Opin.
Scoti.*

*Con-
tra
Scot.
Ar-
guit
Zab.*

*Solu.
modus
sentiendi
di qd
dicitur.*

Ad hoc patet solutio ex declaratione modi sentiendi, modus autem est hic, ut potest colligi ex solutione primi argumenti principalis in precedenti cap. desumpta ex Scoto loco ubi ibi citauimus, & positione Scoti posita in 1. capite huius Theorematis, obiectum sensibile primo producit speciem sensibilem, & illam imprimi in organo, tunc sensitiua potentia excitata ab illa specie sensibili illam apprehendit, & indicat, siue producit actum sentiendi, & postea hanc sensationem, & actum recipit in se modo in productione illius actus sensationis, & cognitionis, concurrunt obiectum, & sensus, ita quod sicuti scientia patitur ex obiecto, & potentia cognoscente, ita sensatio illa oritur ex obiecto, & sensu, alioquin si non penderet sensatio quoque ab obiecto, una sensatio non distingueretur ab altera, neque sensatio perfectior sensibilibus esset perfectior sensatione imperfectior sensibilibus, & propter alias rationes, quas suo loco adducemus, dnm loquemur de causis productiuus actus intelligendi: nec tamen obiectum dicitur sentire, vel cognoscere, quia non iudicat, nec cognoscit, sed est materia circa quam, siue ex qua promittitur iudicium, & cognitio, & sic habet causalitatem propriam respectu actus sentiendi, quæ reducitur ad efficientem, nam sensatio ipsa habet esse, & ab obiecto, & a sensu, ut diximus: habita hac productione, actus postea cum sensu, recipit in se istam sensationem, & dicitur proprie, & formaliter sentire, quia sentire est actio immanens, & sic sentire est pati, sicut etiam intelligere est pati, ut de clarauimus in principio primi cap. Ex his ad argumentum patet Primo, quod falsum est, quod actus sentiendi non producat & ab obiecto, & a sensu: nec tamen propter hoc sequitur, quod obiectum iudicet, sicut scientia prouenit ab obiecto, & ab intellectu, neque tamen sequitur, quod obiectum intelligat.

Falsum est etiam, quod sentire formaliter sit iudicare, & sensatio sit cognitio actiua, id est falsum est, quod sensatio sit productio actus sentiendi: quoniam licet ille actus præquiratur, tamen formaliter sentire est recipere in se actum sentien-

di, & sic sentire est pati, id est recipere actum visionis est videre, recipere actum olfactionis est olfacere, &c. sicuti recipere actum sciendi est scire: unde si nos produceremus actum intelligendi, sed illum non reciperemus in nobis non dicere mur scire, quia esse quale, est recipere qualitatem.

Franciscus Piccolomineus regat species sensibiles producentes sensationem: *Pico.* sed vult, quod ipsa sensatio sit ipsamet species sensibilis, libro tertio de Humana mente, cap. septimo. Sed de hoc in Theoremate de speciebus intelligibilibus.

THEOREMA LXXVII.

Intellectus, & obiectum sunt causa productiua intellectiōnis.

Ponuntur 7. & 8. q. 1. ex 3. dist. primi Sententiæ ad litteram, quæ sunt plene mirabili doctrina.

Secundo quæro de notitia genita qua sit causa gignens, vel ratio gignendi eam. Et quæro, utrum pars intellectiua proprie sumpta, vel aliquid eius, sit causa totalis gignens notitiam actualem, vel ratio gignendi.

Et arguitur, quod non quia 2. de Anima, probat Philosophus sensum esse passiuum, non actiuum, per hoc quod si esset actiuus, semper ageret, sicut si combustibile esset combustiuum semper combureret, ita arguitur in proposito, si pars intellectiua esset actiua respectu intellectiōnis, semper intelligeret, & ita sine obiecto, quod est falsum.

Confirmatur ratio ex 2. de Anima: sensibilis, & sensus est vnus actus, puta sonatio, & auditio est idem actus: ergo à simili, motio actiua obiecti, & motio passiuua intellectus, quæ est intellectio, est idem actus, ergo intellectio est ab obiecto.

Secundo sic 3. de Anima Intellectus possibilis est, quo est omnia fieri, sicut intellectus agens est, quo est omnia facere, ergo intellectus possibilis saltem non erit causa actiua respectu cognitionis, sicut potentia passiuua non est actiua respectu actus.

Tertio sic, Actiōnes distinguuntur species distinctionem principiorum, & licet vnus sit igitur

igitur intellectus, qui est indistinctus, sit principium actuum omnis intellectionis, tunc omnes intellectiones essent eiusdem speciei, & si omnes intellectiones, ergo, & omnes habitus, & ita consequenter omnes scientia essent eiusdem speciei.

Ad oppositum Auic. 9. Metaph. cap. 13. Immaterialitas est ratio intellectus sicut intelligibilis, igitur intellectus, siue pars de intellectu ex immaterialitate sua esse sola est actiua respectu intellectionis sicut receptiua.

2. r^o. Item si obiectum, vel aliquid eius esset ratio formalis agendi: ergo intellectiones obiectorum diuersorum specie essent diuersae specie quoad est saluum. Consequentia probatur, quia actus differunt specie, qui sunt a causis diuersis specie saluatis Consequenter probatur, quia tunc de qualibet specie specialissima esset propria scientia, & ita de pluribus speciebus specialissimis, non posset esse vna scientia.
3. r^o. Probatur etiam idem per Philosophum 1. Ethicor. cap. 9. vbi vult, quod intelligere est propria operatio hominis, secundum quod homo, vnius autem speciei est operatio vna secundum speciem.

H^{er}.
quod
lib 4.
7.
p. 7.
p. 11.

In illa questione est vna opinio, quae attribuit totam actiuitatem respectu intellectionis ipsi anime. Et imponitur August. qui dicit 12. super Genes. cap. 28. Quod quia imago corporis est in spiritu, qui est praestantior corpore. ideo est praestantior imago corporis in spiritu, quam ipsum corpus in sua substantia, & sequitur, nec sane putandum est facere aliquid corpus in spiritu, tamquam spiritus corpori facienti materia vice subdat. Omni enim modo praestantior est res, quae facit illa re, de qua facit, nec vltimo modo praestantius est corpus spiritu: immo spiritus corpore.

Quamuis ergo incipiat imago corporis esse in spiritu, tamen eadem imagine, non corpus in spiritu, sed spiritus in seipso facit celeritate mirabili, & sequitur. Cuius imago mox, ut oculis visum fuerit in spiritu videnti, sine vllius puncti temporalis interpositione formatur.

Idem 10. de Trin. c. 5. Anima conuoluit, & rapit imagines corporum factas in semet ipsa: & de semet ipsa: dat enim eis formandas quiddam substantia sua: seruat autem

aliquid, quo liberè de talium imaginum, specie iudicet: hoc est mens, id est rationalis intelligentia, quae seruat, vt iudicet. Nam illas anime partes, quae informantur corporum similitudinibus etiam cum bestis communes nos habere sentimus: igitur ipsa anima in se format imagines ipsorum cognitorum: vt dicit ista auctoritas, & expressius praallegata.

Pro ista opinione arguit per rationes sic. Effectus non excedit causam in perfectione: melius est autem omne viuū non viuente, secundum Aug. de ciuit. ergo operatio vitalis non potest esse nisi a principio agendi vitali, vel viuo: istae operationes cognoscendi sunt operationes vitales, ergo sunt ab ipsa anima sicut a ratione gignendi.

Secunda sic. Quāto forma est perfectior, tanto est actualior, & per consequens actiuior, quia actiuum esse, conuenit alicui in quantum est in actu, sed anima intellectiua inter omnes formas est actualissima, ergo maxime actiua, igitur se habet in ratione actiui, & se sola seipsam mouet in operatione sua, cum etiam hoc possint formae imperfectiores, sicut patet de formis elementorum, & quorundam mixtorum.

Tertio sic. Philos. 2. Physic. tex. 15. & 16. Ethic. cap. 5. & 9. Metaph. tex. 16. diffinguit inter actionem & factionem, & vult, quod actio proprie dicta manet in agente, sicut exemplificat ibi de speculatione: intellectio igitur proprie est operatio manens in agente: manet autem in parte intellectiua, vt dicit Phil. 9. Metaph. ergo erit ab ea, vt ab agente.

Quarto, & est quasi idem. Actio proprie dicta, vt distinguitur contra factionem, denominat agens: intelligere autem denominat hominem secundum partem intellectiuam, ergo est actiua a parte intellectiua, vel ab homine secundum partem intellectiuam.

Contra istam opin. quod non sit intentio Aug. apparet 9. de Trin. cap. vii. & 30. de paruis. Liquido tenendum est, quod omnis res quam cognoscimus, congenerat in nobis notitiam sui, ab vtroque enim paritur notitia, a cognoscente scilicet & cognito. Idem 2. de Trin. cap. 2. vel 5. Ex visibili, & vidente gignitur visio.

Item 15. de Trin. c. 10. & 24. vt praedi-

ctum est. Formata quippe cogitatio ab ipsa re, quam scimus: verbum est, ergo intendit attribuire aliquam causalitatem obiecto.

Hoc etiam arguitur ratione sic. Quia tantum sunt quattuor genera causarum per se, sicut apparet ex 2. Physic. tex. 28. & 5. Metaph. tex. 2. ergo illis existentibus in se perfectis, & non impeditis, & sufficienter approximatis sequetur effectus ex illis, si sint cause naturales, vel poterit saltem esse, si sint cause liberè agentes, & quia forma habet esse aliquo modo per productionem, & finis sequitur productionem rei in esse, aut si procedit, hoc est, in quantum movet efficiens ad agendum. Ideo quando duæ cause priores ipsa re, scilicet, efficiens & materia, sunt in se perfectæ, & approximate, & non impeditæ, sequitur effectus, vel saltem potest sequi: ergo si anima est totalis causa actiua notitia genite & ipsa est materia disposita siue subiectum receptivum, vel susceptivum respectu eiusdem, & ipsa est semper actu præsens, cum sit causa naturalis, semper erit actualis intellectio quæcunque in ea, cuius ipsa est causa, & cuius ipsa est causa de se, vel saltem aliqua, in quam potissima ipsa potest. Non enim potest opponi imperfectio alicuius cause in se, retenta prima hypothese, nec non approximatio, nec impeditio, quia nihil videtur tunc impedire.

Instantia de causis accidentis comparatis ad substantiam, excluditur: quia substantia est materia in qua. De responsione etiam per impedimentum, quæ re ubi de virtutibus, si actiue. Fugere autem ad causam sine qua non, que requiritur ad hoc, ut notitia gignatur, hoc est dicere, quod omnes per se cause non sunt sufficientis cause, sed requiritur aliquid aliud, à quo res causanda dependit essentialiter: ergo non erunt tantum quattuor cause, siue quattuor genera causarum, sed plura, vel aliquid dependit essentialiter ab aliquo, quod non est causa eius.

Item omnes cause præter quattuor dictæ sunt accidentales rei, igitur non simpliciter res dependet ab eis, nec in esse, nec in fieri. Antecedens, dicit expressè Commen. 2. Physic. Com. 30. & 31. Item probat, quod non sunt nisi quattuor cause cuiuslibet rei, vel aliqua istarum, 2. Physic. com. 68. 69.

§ 70. per demonstratiivam sufficientiam.

Pro hoc etiam improbandum istam opinionem: si di ponendi tenentium istam opinionem: si sine enim ponatur obiectum necessarium in ratione causa sine qua non, vel in ratione termini, vel in ratione excitantis, si non datur sibi aliqua per se causalitas, cum ipse per se cause sint perfectæ in se, & approximate, & omne impedimentum remotum, quomodo saluabit, quod ipsum necessarium requiratur, nisi ponendo quinque genera causarum?

Specialiter etiam illud de excitatione, non videtur valere. Quæro enim, quid sit excitare, si aliquid causare in intellectiva potentia: ergo obiectum aliquid causans antequam intellectiva de se agat: ergo intellectiva non est tota causa prima respectu cuiuslibet in se causati, sed etiam obiectum. Si excitare non sit aliquid causare in potentia intellectiva, non aliter se habet in se post excitationem, quam ante, & ita non magis excitatur nunc, quam prius. Hæc tamen ratio concluderet simili modo, ut videtur, contra actionem voluntatis.

Unde ad ipsam responderi potest, quod quando aliquæ formæ habent essentialium ordinem, ita quod una recipitur mediante altera in eodem siue sit natura, siue potentia, & hoc, siue ab eodem agente, siue ab alio.

Dato etiam, quod neutra sit ratio recipiendi alteram, nunquam secunda potest induci ab agente in suo receptivo, nisi prima sit prius inducta.

Exemplum de volitione, & delectatione, ponendo illa esse diversa realiter, nunquam secunda recipitur, nisi prius prima recipiatur, cum tamen secunda habet causam actiivam naturalem præcedentem, etiam antequam sit volitio, & in huiusmodi ordinatis negatur Maior, similiter de specie intelligibili ad intellectionem, ponendo speciem intelligibilem non esse causam effectivam, nec receptivam intellectionis. Similiter de lumine, & si non sit actiivum, neque receptivum respectu speciei coloris.

Aliter dicitur, quod quædocumque aliquam formam recipi in suo potenciali de necessitate præexigit aliã formã recipi in suo receptivo, falsa est illa Maior, agens perfectum approximatum passo, & non impeditur

potest agere, intelligendo de potentia proxima. Et hoc siue receptiuum forma prioris sit eadem potentia cum receptiuo forme posterioris. Exemplum, volitio, & delectatio in voluntate, siue sint eadē realiter. Exemplum in anima intellectio, & volitio, ponendo totaliter voluntatem actiuam respectu velle siue in eodem supposito recipiantur, nou in vna natura, nec potentia. Exemplum de phantasmate, & intellectio: si negetur species intelligibilis, & actio tota datur intellectui, siue in alio, & alio supposito recipiatur forma prior, & posterior. Exēplū, lūmē in aere et ī aqua à Sole.

Nec hic saluatur propositio quod forma prior sit actiua respectu posterioris, vel ratio recipiendī sicut lumen in medio respectu speciei coloris: quia si talibus instetur, nihil valet instanti; quia ibi actiuum proximum deficeret, vel passiuum proximum.

In quattuor autem instantiis positis, neutra conditio accidit. Nam nec volitio est causa actiua delectationis: sed obiectum, nec receptiua, sed voluntas: sic in alijs secundum illas opiniones.

Nec est dicendum, quod Maior illa est vera, nisi ab eodem sint duo effectus necessarij secundum ordinem producibiles, quia etiam non est vera, si necessarij est ordo inter formas à diuersis agentibus inducibiles, sicut patet in instantiis positis. Vniuersaliter ergo quacumque forma, ad hoc ut recipiatur in suo passiuo, requirit aliam, prius recipi in quocumque. Nunquam actiuum forme secunde est in potentia acciden- tali ad agendum in receptiuum illius, nisi forma prior iam sit inducta; ergo potest dici, quod pro instanti, pro quo causabilis, dependet ab alijs: quia non est causabilis nisi naturaliter post aliam, que praeexistit. Igitur forma posterior, quo ad fieri, dependet essentialiter ab alio, quam à suis per se causis in fieri, que sunt ageus, & materia. Concedi potest igitur hac conclusio, quod prius essentialiter non tantum cōuenit esse, ut effectus sit, sed etiam posterioris. Patet in tractatu de Primo principio. Tamen non probabiliter negatur illa Maior, nisi ostendatur prioritas alterius forme veluti actiue respectu secunde, vel ut effectus propinquioris causa cōmuni, vel causa necessario prius causati.

Phil. Nat. 10. D. Scoti.

Alia est opinio, que totaliter est in alio extremo, que dicit: sicut colligitur ex diuersis locis sic opinantis, quod anima intellectiua, ut intellectiua est, nihil habet actiuitatis, vel causalitatis respectu intellectio- nis. Non enim habet talem causalitatem intellectus possibilis, siue informatus specie intelligibili, quare ipsi negant, siue uidus qua; secundum eos nihil idem potest agere in seipsum; quod probatur: quia cum agens sit tale in actu, quale passiuum est in potentia, ut apparet 3. Phys. Et primo de Generatione sequitur tunc, quod idem esse in potentia & in actu. Quod primo videtur esse oppositum primi principij Metaphys. notū per rationem actus, & potentij, & tunc etiam idem esse effectiue, & materia, quod videtur esse contra Philos. 2. Phys. Materia & efficiens non coincidunt. Tunc etiā idem referretur ad se relatione reali, quod videtur impossibile, 5. Metaphys. Propter oppositionem talium relationum, tandem ad hęc deducunt, quod non erit quodlibet in se agere, & mouere se, ut pote, quod aer ad presentiam solis illuminaret se, & non Sol, & lignum ad presentiam ignis calefaceret se, & non ignis. Nec esset ratio, quare, non esset aliquid naturaliter sic causatiuum cuiuscumque noui in se: quia non esset unde probaretur, quia quodlibet esset causatiuum cuiuscumque noui in se.

Ex istis propositionibus dicunt, quod agens, & patiens disiuncta sunt subiecto, & dicunt, quod quacumque difficultates accidunt in aliqua materia, non sunt propter eas neganda ista principia, quia tunc tollitur omnis inquisitio veritatis per talia principia negata, quia enim ratione negantur in vna materia, & in alia.

Propter idem dicunt, quod intellectus agens non potest aliquid causare effectiue in intellectu possibili, quia non distinguitur ab eo subiecto, si d quasi formaliter ipsū lumine suo perfundendo, vel perficiendo huius illustratio- nē facit, sicut cū producitur aliquod corpus luminosum, in quo sunt istae due perfectiones, scilicet, diaphaneitas, & ipsa lux, dicitur, quod lux hoc corpus perspicuum facit luminosum non transfundendo ipsum à potentia precedēte actū ad talem actum, sed totum simul factum est secundum rationē causę efficientis ab agēte extrinseco produ-

cente corpus tale, aut tale, ad esse tale. Sed ideo dicitur lux facere illud corpus luminoso, quia est formaliter perficiens illud corpus. Ita est in proposito, intellectus agens in ratione cause efficientis, nihil agit in intellectu possibilem, sed qui creavit animam, per modum cause efficientis, ipse in ea hanc illustrationem fecit, istas potentias simul in eodem subiecto producendo.

Similiter ponunt, quod intellectus agens nullam operationem habet respectu intellectus, nisi quatenus habet actionem circa obiectum intelligibile, quatenus scilicet agit ad hoc, ut illud habeat rationem mouentis, & obiecti in actu, ergo ad ipsam intellectiōnem præter ista duo intellectus agens nullam actionem immediatè habebit. Quid igitur causabit effectiū intellectiōis?

Respondetur, quod obiectum idem secundum rem efficit intellectiōnem, & volitionem, & hoc in quantum relucet in phantasmate illustrato ab intellectu agente, nõ effectiū sed quasi formaliter concurrente, respectu intelligibili.

Qualiter autem sit possibile phantasma mouere intellectum possibilem, cum tamen virtus phantastica, & intellectus possibilis sint in eadem substantia anime, & phantasma non distinguitur subiecto ab intellectu possibili. Dicunt, quod anima potest considerari dupliciter, vel secundum essentiam, vel secundum potentiam. Primo modo est totum in qualibet parte corporis, nec est principium alicuius operationis. Secundo modo, aliqua potētia determinat aliquā partem corporis, vt organica, aliqua nõ: vt intellectiua: quia ipsa sub ratione talis potentie non est in ista parte corporis, nec in illa, quia in nulla est, quia per se nec in toto nec in aliqua parte, sicut nec operationes, que per eam exercentur, sicut ergo potētia, que esset in alia parte corporis, quam est phantasia, posset immutari ab eo, quod est in phantasia, ita potētia, que non est determinata ad partē, in qua est phantasia, sed extra illā, sic quod non est ibi plus, quam in pede, poterit immutari ab eo, quod est in phantasia, ita est in proposito: quia ille potētia nõ sunt alligata, & imerse materiæ sicut alię.

Contra istam opinionē. Intellectus agens secundum eum, nihil causat, quod sit formaliter in phantasmate, sed solum sit remo-

tio prohibentium per quendam contractū spiritualem huius lucis ad phantasmata, qua remotione facta virtute intellectus agentis, fit informatio intellectus possibilis. Et ex hoc sequitur, quod nihil quod est in intellectu sua parte, vt intellectu, comprehendit intellectum agentem, & possibilem, habebit aliquam rationem actiui, siue agentis, siue vt rationis agendi re petū cuiuscumque intellectiōis, & ita tantum phantasia effectiue se habet ad intellectiōis, vel si sit ibi efficiētia aliqua, per quā effectiue fiat irradiatio, vel illustratio super phantasmata, illa efficiētia erit præcise ipsius Dei qui creauit tale lumen in intellectu possibili. Vt ergo Deus agit immediatè ad intellectiōnem quamcumque, vel tantum phantasma erit causa omnium actionum intellectiue partis, tam intellectiōnum, quam volitionum. Nihil ergo aliud a Deo se habet actiue respectu intellectiōis cuiuscumque, nisi phantasma solum. Hoc videtur valde inconueniens, quia vilificat valde naturam anime. Nullam enim videtur perfectionē phantasma causare posse in intellectu, que excedit nobilitatem eius, quia effectus æquiuocus non potest excedere causam suam, sed deficit, igitur nihil causatum præcisè à phantasmate, sicut à tota causa actiua, sicut ponit ista opinio de intellectiōne, potest esse perfectius phantasmate, sed necessariò imperfectius: & ita nulla operatio siue intellectiō erit in homine perfectior phantasmate, quod est absurdum.

Intra secundam rationem contra Goufredum, videtur contra ipsum, quomodo animal phantasiatur absque sensatione exteriori, quid enim ibi mouet organum ad actum? Nil certè videtur ibi distinctum subiecto, nisi ponat memoriæ sensitiuam in alio organo à phantasia, & illa moueret phantasiam ad imaginandum.

Item secundo, ex ista opinione sequitur, quod Angelus in quo non potest poni talis distinctio in subiecto, nullam intellectiōnem posset habere nouam, quantumcumque habeat obiecta multa præsentia, habitualiter, immò nullam potest habere effectiue, nisi à Deo, quia opposito posito, intellectus mouebitur à se, vel agens, & patiens erunt indistincta subiecto.

Hoc videtur ipse concedere, quia ponit, quòd Angelus possit habere nouam intellectionem, sit mere creditum.

Hæc responsio non videtur Christiani, sed purè Philosophi pagani, cum Angelus multa noua sciat, & sit beatus in operatione sua.

Hoc etiam non euadit. Nullum enim creditum repugnat conclusioni sequenti ex veris principijs. Ex isto autem principio necessario, Agens, & patiens sunt distincta subiecto, sequitur, quòd intellectus non potest habere ex se aliquam intellectionem actiue: ergo si oppositum huius Conclusionis est creditum, principium illud, ex quo sequitur ista Conclusio, est falsum: hoc magis patet de velle. Constat enim quòd primum velle malum Angelus immediate non habuit à Deo: patet igitur, quòd ibi agens fuit indistinctum subiecto à passo.

ii. 75. Tertio sequitur, quòd non oportet ponere aliquem habitum in intellectu, quia ad ordinatè intelligendum requiritur, & sufficit, secundum istam opinionem quòd phantasmata ordinatè occurrant, qua occurrentia ordinatè mouent intellectum, sed quod ipsa ordinatè occurrant, non potest fieri per habitum in intellectu, quia nihil in passo dat mouentè ordinatè mouere, aut saltem per habitum in phantasia possunt ordinatè occurrere, absque omni habitu in intellectu, ergo &c.

Confirmatur: quia ideo secundum istos negatur habitus in voluntate quia ipsa facilliter mouetur conformiter intellectui, ergo à simili, cum mouetur intellectus à phantasmatibus; eo modo, quo occurrunt, sufficit habitus in phantasia ad hoc, quòd ordinatè occurrant. Hæc tria argumenta pondero. Fiuut talia argumenta, contra eos primo sic.

Tertio si phantasia causat omnem intellectionem effectiue, & causa naturalis non agit nisi secundum naturam illam, qua est actu, phantasia nunquam causabit aliquam intellectionem in intellectu nisi conformem phantasmati. & ita nunquam causabili compositione falsam, repugnantem rationi terminorum, quorum phantasmata sunt in virtute phantastica; aut si quodam modo potest, sicut respondet, quòd per vnum oppositum cognitum potest solum oppo-

situm cognosci: hoc non est, nisi quia per vnam compositionem veram, potest cognoscere oppositam esse falsam. Sed nunquam idem phantasma causabit aliquam intellectionem falsam tãquam veram, vel e conuerso.

Et si dicas quòd phantasma falsè representat obiectum, ideo causat intellectionem falsam in intellectu. Sequitur, quòd idem phantasma manens idem, nunquam potest causare assensum oppositum, & ita non poterit intellectus eandem complexionem apprehendere, nunc vt veram, nunc vt falsam.

Item quando dicitur, quòd intellectio secundum Philosophum est actio manens intra. 3. 75.

Respondent quòd intelligere secundum modum significandi Grammaticalem, significat actiue, & intelligere passiuè: tamen secundum rem, intelligere est passio, & quòd intelligitur est agens: Intelligere enim nõ significat aliquid, vt habet esse in subiecto suo se, & absolute, sed quasi tendens in alterum, vt in obiectum, siue vt in terminum: & quia actionis est procedere ab agente, & tendere in passum, ideo tales perfecti ones, quæ in re sunt passiones; hoc est manentes in eo, quòd deuominatur ab eis per modum actionis, dicuntur esse actiones immunes. Contra, Philosophus distinguens actionem à factione 2. Physicorum, & 6. Ethic cap. 5. & 9. Metaphys. assignat diuersa principia propria actioni, & factioni, quòd non oporteret, si intelligeret quòd illud assignat esse actionem, esset passio: quia tunc non oporteret assignare sibi principium actiuium proprium, non enim oportet prudentiæ esse actiuam, sicut ars est habitus faciuus si actio inibi esset, nisi quoddam forma recepta in alio, vt in eo, quòd dicitur agens.

Item habitus non ponitur precisè ad patiendum, & maxime in passiuo summe dispositio ad formam, non enim oportet illud facilitari ad recipiendam, quòd in se est summe dispositum ad recipiendum, sed intellectus est summe dispositus ad quamcumque intellectionem, quia nihil habet contrarium, ergo non oportet ponere aliquem habitum in intellectu, si precisè est passiuus respectu intellectionis.

Probatur prima dispositio: quia habitus est, quo vtimur cum volumus. & habitus ha-

dentem perficit, & opus eius bonum reddit ex secundo Ethicorum. Omnia ista attribunt aliquam aeternitatem habitui.

Item quomodo intellectus discurret syllogizando, vel argumentando, sic phantasma causat omnem intellectionem. Non enim videtur intelligibile quomodo phantasmata discurrentia causant omnem discursum.

Confirmatur: quia intellectus conuertens A. ad B. secundum talem habitudinē qualis est ipsorum ex natura rei, non causat relationes rationis. Puta quando comparat ea, ut differentias, ut contrarias, ut totum & partem, & huiusmodi, ergo sola illa collatio uel causatur relatio rationis, quae nec in esse, nec in cognosci consequitur extrema ex natura eorum, ergo extrema non sunt causa illius actus collatiui.

Item, quomodo causabuntur intentiones Logice, vel relationes rationis? Si enim phantasma causat omnem intellectionem, quaecumque causata ab eo erit realis, quia illa dicitur esse realis intellectio, quae causatur immediatē à re, vel à specie representante rem in se, ergo nulla intellectio causabit intentiones logicas, vel relationes rationis: quia intellectus nulli actu suo poterit conferre obiectum ad aliud, quae collatio causat relationem rationis, vel intentionem secundam in obiecto.

Item, quomodo reflectetur intellectus supra actum suum, & hoc quomodo erit in potestate potentiae reflectentis. Si enim phantasma causans aliquam intellectionem habet naturaliter causare reflexionem super istam actionem: pari ratione, & reflexionē reflexionis, & sic in infinitum, ut dicit Augustinus de Trin. Si autem non habet causare reflexionem, sed tantum actum absolutum, & postea occurrit aliud phantasma, non videtur posse assignari quomodo posset esse aliqua reflexio super aliquem actum.

Item quomodo illud non vilificat animā quod omnem actionem suam naturalem, quae est perfectio naturalis tam perfecti entis, effectiue causat phantasma. Nullam enim perfectionem videtur posse causare phantasma in intellectu quae excedat nobilitatem eius, quia effectus equiuocus non potest excedere causam aequiuocam, sed deficit, igitur nihil precisē causatum à phan-

tasmate fit: ut à tota causa actiua, potest esse perfectio phantasmate, sed imperfecti co, & ita nulla perfectio erit in homine maior ipso phantasmate, quod est absurdissimū, & c.

Istorum sex rationum factarum contra opinionem Thomae, & Giffredii.

Prima non cogit contra eos. Querit enim difficultatem communem omni opinioni, siue enim phantasma ponitur causa actiua intellectionis siue species intelligibilis siue intellectus, cum quocumque istorum sit principium naturaliter agendi non liberè, semper a quod potest queri, quomodo opposita possunt causare in intellectu, ut nunc opinio vera, vel scientia de aliquo, nunc opinio falsa, vel error de eodem.

Secunda non cogit, quia prudentia ponitur principium actiuum propter actum alium, qui est actio, ad quā suus proprius extenditur, ut regula ad regulatum, sicut proprius actus artis extenditur ad alium, qui est factio, licet tamen neuter habitus sit propriè principium actiuum respectu sui actus.

Item illud secundi Ethicorum. Habitus est, qui habentem perficit, & c. Debet intelligi non effectiue, quia non sic bonum reddit sed tantum inclinātū.

Quarto concludit cum tertio pōderato, scilicet, quomodo habitus discurret, ut phantasmata ordinatē in discursu occurrant: nisi ponatur ille habitus in virtute phantastica, non in intellectu, quod forte concederet.

Sextum verò querit, quomodo in potestate nostra est, quam intellectionem habemus post alteram: & per quid cognoscitur actus, super quem refertur imus. Primum quidem est propter voluntatem. Secundum est per vestigium derelictum ab actu illo, igitur illo derelicto, potest haberi actus reflexus per illud elicitiue, voluntate imperante, & potest non haberi, voluntate imperante aliam intellectionem.

Aliter potest dici, quod cognoscitur per phantasmata, quod primo ostendit obiectū secundo causatum ab obiecto. Tamen non erit necesse ipsum causare intellectionem intellectionis, nisi quādo voluntas imperat.

Secundum videtur ponderandum. Si nulla comparatio est relatio rationis, quam extrema nata sunt causare in intellectu. Si enim ista propositio est vera, tunc licet intellectiones

lectiones simplicium comparatorum causentur ab illis, non tamen comparatio illa, quæ est in actu collatiuo, quocausatur in extremo relatio rationis.

Possit dici, quod aliqua habitudo consequitur extrema in re, & illa cognitione consequitur extrema cognita, puta qualitas ista est realis, alia non consequitur extrema in re, nec necessariò in cognitione: possunt tamen ipsa extrema causare actum collatiuum elicatum, quia voluntas imperat, causato autem actu collatiuo secundum talem respectum, qui non consequitur extrema in re, causatur relatio rationis.

Tertia opinio ponit, quòd intelligibile, vt simpliciter præsens intellectui, non per speciem intelligibilem, sed per phantasma, vt illustratur ab intellectu agente, est in intellectu possibile, vt in memoria, vt autem immutat actum intelligendi, est in eo, vt in intelligentia, cuius notitia terminatur in ipsum obiectum.

Et quantum ad ista duo, intellectus est passiuus, videlicet in quantum est memoria habens obiectum simpliciter præsens, & in quantum intelligentia est ab obiecto sic præsentemora ad primum actum intelligendi.

Sed intellectus factus in actu primo, naturaliter acuminè suo potest suffodere, & discurre in vnoquoque quod sit, componendo, diuidendo differentias conuenientes, cū diuiso, & ratiocinando, & sic inquirere quod respectu intellectus simplicis, & propter quid sit respectu complexi, vt respectu conclusionis scibilis.

Et in isto discursu intellectus, in quantum discurre, est actiuus, in quantum tamen concipit, est passiuus.

Ita idem istam positionem de passione respectu notitiæ primæ simplicis, & confusæ, & actione respectu notitiæ distinctæ, inuestigata, videtur retractare, & corrigere alibi, vbi inquirens de principio actiua actionum vitalium, scilicet sensationis, & in tellectionis, ponit, quòd illud principium est aliquid in ipso animato, & non solum obiectum extra, sicut & in sensu ponit & species impressa in organo itatum inclinatur, & inclinando excitat potentiam, & quasi euocat ipsam ad propriam operationem. Ita phantasma in virtute phantastica inclinatur

intellectum, ita quòd intellectus inclinatur fit in vltima dispositione ad elicendum intellectionem, tamquam suam propriam operationem. Et pro ista opinione adducit ibi vnã rationem pro istis actionibus, quia sunt vitales, & nulla actio transcendit perfectionem agentis, & alia de actione manente in agente, & ista sunt proprie actiones, & denominant proprie ipsum agens, sicut lucere se habet ad ipsum lucens, non illuminare.

Ad hoc concordat ratio Augustini, quod anima format in se imagines cognitorum, quæ tres rationes adductæ fuerunt prius pro prima opinione.

Contra. Neutra istarum opinionum, nec retractata, nec retractans, videtur esse vera. Non retractata: quia aut intellectus factus in actu secundum notitiã primam confusam, est actiuus virtute sui respectu intellectionis secundæ, aut virtute illius notitiæ primæ confusæ, si virtute sui, non videtur rationale, quòd aliqua causa possit esse actiua respectu perfectioris in aliqua specie, & nullo modo possit esse causa actiua respectu imperfectioris eiusdem rei.

Intellectio autem confusa, & distincta, alibi videtur esse intellectiones eiusdem rationis: quia eiusdem obiecti, ergo videtur inconueniens, quòd intellectus de se possit esse causatiua respectu secundæ intellectionis, quæ est perfectior, & non respectu primæ. Si autem dicas, quòd respectu secundæ est actiua virtute actus primi.

Contra, actus imperfectior non potest esse ratio formalis causandi actum perfectiorem, quia tunc non esset vnde possit probari Deum esse perfectissimum ens, si effectus possit excedere causam suam totalem in perfectione, cognitio autem distincta est nobilior cognitione confusa, ergo illa confusa non est formalis ratio elicendi, vel causandi illam distinctam.

Opinio etiam retractans non videtur esse vera: quia quæro, quid intelligatur per inclinationem, aut aliqua forma, quæ sit in intellectu, per quam inclinatur, aut nihil. Si nihil, non magis inclinatur nunc, quam prius inclinabatur: si aliqua forma, aut actus intelligendi, & tunc oppositum opinionum: quia obiectum causabit actum, aut aliquid prius actu intelligendi, vt species, quam ipsi negant.

Item in causis essentialiter ordinatis inferior non inclinatur superiorem, sed è conuerso: respectus autem intellectiōnis pars intellectiua est causa superior, quā species alicuius obiecti, vt patebit in sequenti quaestione, ergo obiectum non inclinatur intellectum.

Respondeo non est habitus, nec actus, nec species, sed quoddam quartum.

Contra. quamuis hoc statim videatur inconueniens: tamen arguitur sic. Sit illud quartum *A*. tunc sic. Aut sine illo *A*. est in intellectu tota virtus actiua respectu intellectiōnis huius, aut non. Si sic, ergo sine illo potest intellectus in hanc intellectiōnem: & ita determinationem omnem requisitam: quia hæc, vt hæc, est determinatissima: & ita *A*. propter nihil erit necessarium: Si non, ergo dat *A* virtutem actiuam, vel totam, vel partialem ipsi intellectui, & ita actio non erit ab intra, vt à totali principio actiuo.

D. T. Quinto opinio ponit, quòd species obiecti in intellectu, vel ipsam obiectum in se præsentat, seu est gignens, vel est ratio gignendi notitiam actualem in intellectu. Et ipse intellectus tantummodo se habet tamquam materiale, vel informatum illa specie, vel per obiectum supplens vicem speciei.

Ad hoc arguitur sic per Comment. 3. de Anima, Commen. 5. Intellectus se habet ad formas vniuersales sicut materia prima ad formas individuales. Et alibi; anima nostra est infimum in genere intelligibilium sicut materia in genere entium. exp. Et 3. de Anima, & 8. Pbyfic. Intellectus eius ante habitum est in potentia essentiali, sicut materia ante formam. Et 3. de Anima intellectus nihil est eorum, quæ sunt ante intelligere. Ex omnibus istis concluditur, potentiam intellectiuam respectu intelligibilis esse purè potentialè, sed quod est purè potentialè, non potest esse principium actiuum alicuius actus, nisi informatum aliqua forma: & tunc principium formale erit forma.

Arguitur vterius, quòd ipsa forma, quæ est principium agendi, sit similitudo obiecti: quia sicut factio est formaliter per formam, qua faciens assimilatur factio: ita actio videtur esse formaliter per illam formam, qua agens assimilatur obiecto: & ita

illa similitudo erit formalis ratio agendi.

Ad hoc etiam adducitur, quòd agens indeterminatum, non potest in actionem determinatum, vel circa obiectum determinatum: nisi determinetur: intellectus de se est indeterminatus ad omne intelligibile, & ad omnem intellectiōnem, ergo ad hoc quòd intelligat aliquid, requiritur determinatio aliqua: illa non est nisi per speciem intelligibilem, igitur illa species intelligibilis requiritur, vt principium determinatiuum.

Sexta opinio quæ erit in idem quantum ad conclusionem huius quintæ opinionis est, quòd ipsa notitia naturalis genita sine in sensu, siue in intellectu, est species.

Et nunc sicut ratio formalis gignendi speciem actualem, quæ dicitur notitia actualis, est ratio obiecti, vel species obiecti in memoria: ita sequitur quo ad propositum, quòd ratio formalis gignendi notitiã actualem, est primum obiectum, vel aliqua species in virtute obiecti.

Et hoc ita, quòd quando obiectum est in se præsens, ab eo egreditur, vel generatur species, quæ est intellectio: cum autem non est in se præsens, sed per speciem in memoria: tunc per illam speciem, vel virtute illius speciei gignitur alia species, quæ est intellectio.

Pro ista opinione, quatenus dicit speciem intelligibilem esse notitiam actualem, adducitur Aug. 2. de Trinit. cap. 2. vel 4. vbi inquit: illa tamen informatio sensus, quæ visio dicitur, à solo imprimitur corpore quòd videtur: quod autem imprimitur, vel gignitur à solo corpore, est species, ergo illa species est visio secundum Augustinum. Hoc idem secundo probatur per Philosoph. 2. de Anima, qui vult, quòd idem sit sonatio, & auditus: quia idem est actus actiui & passivi. & per Philosophum 3. Pbyfico rum: sed sonatio in actu causat speciem soni in aure, ergo illa species causata, est idem cum auditione: & ita species intelligibilis, & intellectio, idem sunt.

Conclusio istarum duarum opinionum vltimarum improbat per quædam argumenta facta contra opinionem secundam. Nam effectus æquiuocus non potest excedere in perfectione causam æquiuocam, sed definit necessario ab ea. Intellectio vset effectus æ-

Aug. 2. de Trinit. cap. 2. vel 4.

Aug. 2. de Trinit. cap. 2. vel 4.

quiuocus speciei intelligibilis: si ab ea sola causaretur. & ita simpliciter esset imperfectior specie intelligibili: quod non est verum.

Ista ratio, quæ fuit prima contra secundam opinionem, minus est euidens contra istas: quia species intelligibilis est nobilior phantasmate.

Secunda etiam ratio, & tertia contra secundam opinionem, non sunt contra istas. Atque sex rationes quas non ponderavi, possum: hic fieri. Nam primo habitus, &c.

Similiter habitus non videtur necessarius, sicut argutum est ibi in quinta ratione. Similiter quomodo fieret discursus. Similiter quomodo reflexio? quomodo causarentur relationes, rationis, siue intentiones Logice. Quomodo complexio falsa, cui assentiretur tamquam veræ, si sola species intelligibilis genita à phantasmate, esset ratio formalis omnis intellectionis.

Similiter tunc species esset magis potentia intellectiva, quam intellectus, & ita ipsa separata haberet eundem actum, sicut calor separatus calefaceret. Similiter 2. sic intelligere non videretur propriè perfectio ipsius intellectus, quia nihil videtur essentialiter ordinari ad illam operationem, ad cuius principium se habet in potentia contradictionis, sicut ad accidens per accidens, sicut calefieri non videtur propria perfectio ligni, ex quo lignum se habet ad calorem sicut ad accidens per accidens, sed ita se haberet intellectus secundum istam opinionem, ad speciem intelligibilem, quæ esset principium intellectionis, igitur & cætera. Similiter, tertia tam in sensu quam in intellectu posito eodem representante, maior attentio vel contactus facit actum perfectiorem.

Idem enim habens eandem speciem intelligibilem, vel phantasma, perfectius intelligit illud, ad cuius intellectionem magis conatur, & minus quando minus. Ita etiam in sensu, eodem obiecto presente, & in eodem lumine, & in eadem distantia, perfectius videtur aliquid per maiorem attentionem in videndo. Patet etiam ex hoc, quod magis quandoque leditur visus propter maiorem attentionem, immo cæteris paribus, vnus oculus magis attentus posset multum offendi in visione alicuius, in qua minus

alius offenditur, sicut patet per experientiam. Patet etiam secundum August. 2. de Trin. cap. 2. quod in attento multum remanet species post visionem, quæ non remanet in oculo non attendentis.

Ad ista tria media potest responderi. Ad primum, quod potentia intellectiva est, quæ intelligimus, intelligimus autem ea, in quantum ipsa habet formaliter intellectionem, species autem non est nata habere eam, nec esse ratio habendi illam. Quod adducitur, quod etiam separata haberet actum, si intelligatur habere subiectiuè: patet quod non, videlicet, si effectiuè. Responsum: non habet passum in quod agat, præcipuè si non est nata esse principium agendæ in aliud, quia non est factionis principium, sed tantum actionis immanentis in eodem subiecto cum ipsa.

Ad secundum potest dici, quod maior illa, scilicet nihil videtur essentialiter ordinari, &c. Falsa est in his, quæ non possunt ex se consequi finem ad quem ordinantur, sed tantum actione extrinseci dantis sibi aliquod accidens per quod operatur, & attingat finem suum, sic est hic.

Ad tertium, illa attestatio est voluntatis, quæ vehementius applicat se ad obiectum, potentia cognitiva inferior vehementius patitur ab illo obiecto, & ideo perfectius cognoscit, licet non agat ad illum secundum actum.

Sed contra secundam opinionem arguitur specialiter, quod ipsa sit falsa, tam in sensu, quam in intellectu: in sensu, quia si species ista, quæ est visio, sit eiusdem rationis cum illa, quæ est in medio, illa in medio erit formaliter visio, ergo medium formaliter habens eam, erit formaliter videns; Si autem præter hanc speciem in visu, quæ ponitur visio, sit alia alterius rationis ab ea, & alia eiusdem rationis dum illa, quæ est in medio, habetur propositum, scilicet, quod licet illud quod est visio, dicatur species, tamen est aliquid aliud primum eo in oculo, & alterius rationis, & illud vè communiter dicitur, est species. Et ita species propriè dicta differret ab actione.

Si dicas, quod species in medio differt à specie in oculo, propter diuersa recipientia, hoc nihil est, quia sicut albedo est eiusdem rationis in lapide, & equo, & ideo vtrumque est

que est formaliter albedo, secundum eandem rationem albi, ita si illa qualitas, quae dicitur species, sit eiusdem rationis in oculo, & in medio, si illa de se sit visio formaliter, visio formaliter erit in utroque, & in quocumque est formaliter visio, illud formaliter est videns. Principale etiam propositum patet: quia in oculo caeco, manente tamen sic mixto, ut prius, causatur species. Similiter in oculo dormientis, alia non excitaretur ab excellenti sensibili praesente. Nā ē aliter aliquis excitaretur a sono excellenti, nisi species esset in auro. tamen in istis nō est visio. Ita etiā in oculo bene disposito recipitur aliqua species eiusdem rationis cū illa, quae est in medio, ex hoc, quod ipsum organū est similis dispositionis cū medio, propter perspicuitatem utriusque & diaphaneitatem, ex secundo de Anima, & ista nō erit formaliter visio, sed prior visione.

Quod etiam hoc de intellectu sit falsum, patet, coniungendo aliqua dicta sic opinantis, posuit enim nullam esse aliam speciem ab essentia diuina in visione beata, & beatitudinem essentialiter consistere in sola visione. Coniunge istud dictum, quod visio formaliter est species, & sequitur, quod beatitudo nostra erit formaliter essentia diuina. Probatio: beatitudo formaliter est visio secundum eos, visio formaliter est species secundum eos, species est formaliter essentia diuina, ergo essentia diuina est formaliter beatitudo nostra. Sed haec conclusio est inconueniens; aut negat istam praemissā quod visio est species, aut ponant, quod essentia diuina habet aliam speciem a se aut beatitudinem essentialiter in alio, quam in actu visionis.

Si dicatur, ubi est species intelligibilis alia ab obiecto, illa est intellectio, sed ubi non est alia species ab obiecto, ibi intellectio non est obiectum in beatitudine: igitur negarent speciem aliam ab obiecto, & actū, sed non negatur esse alia ab obiecto.

Contra. Nullus obiecti est alia species intelligibilis nisi sola intellectio, secundum istos, igitur cuius obiecti est intellectio alia ab ipso, eius est species intelligibilis: igitur ita debet concedi species in visione Dei, sicut in intellectu cuiuscumque alterius obiecti.

Nota, quod intellectio ad obiectum in quantum est motuum intellectus, siue ma-

gis proprie in quantum est causatiuum intellectio, est relatio pertinet ad secundum modum relatiuorum, sicut filii ad patrem, vel caloris genti ad gignentem. Relatio etiam intellectus ad obiectum, ut mobilis ad motuum, pertinet ad secundum modum, sicut relatio calefactibilis ad calefactiuum, sed praeter istas relationes secundum modi. Est alia relatio intellectio ad obiectum, ut terminati ad terminans. Non enim tantum intellectio est ab obiecto, ut a causa efficiente totali, vel partiali, sed est ad ipsum, ut ad terminans, siue circa quod ipsa est differentia istarum relationum. Patet: quia utraque est sine alia: Prima sine secunda, in calore genito, secunda sine prima in intellectu lapidis, si fieret immediatē a Deo in me.

Prima non est identica: quia idem absolutum posset fieri ab alia causa. Secunda videtur identica: quia nullus actus natus esse circa obiectum, posset esse idem, & non terminari ad idem obiectum. Secunda non est ad aliquam causam, quia positis omnibus causis, praeter hoc requiritur in tali actu aliquid terminans. Patet enim diuidendo, non est forma, nec efficiens. Patet. Non finis, quia obiectum, ut est primum circa quod est actus, non est propter quod amatum elicitur actus, nec est materia circa siue in, siue ex qua.

Secunda potest poni tertij modi, non quia sit relatio mensurati, sed quia similis illi, quia non mutua. Actus enim requirit esse circa quod sit, non eoducto: nec sola relatio mensurati est tertij modi, sed omnis similis, scilicet non mutua qualis est terminati ad terminans modo praedictorum, tamen hic concurret inter eadem absoluta relatio mensurati ad mensuram, sed potest poni formaliter alia ab ista relatione terminati.

Contra secundum, & quartum quomodo est alicui identica relatio ad non causam, nisi dependeat essentialiter a non causa, & ita quattuor cause nō sufficient ad esse rei.

Item obiectum potest non esse actu existente, quomodo tunc idem idem relatio, vel etiam realis, cum terminans non sit.

Haec due rationes videntur concludere quod intellectio est ita forma absoluta, sicut albedo. Patet enim, quod ipsa est cambiabilis a Deo immediatē, ergo ab ipso solo depre-

det essentialiter, quando etiam obiectum causat, non dependet identice: quia posset eadem aliunde causari; frequenter etiam est circa nonens. Et si dicatur, est ens in specie, quod sic sit forma absoluta, vel procedamus in infinitum, & ipsa non est obiectum terminans, sed illud cuius est, quomodo ergo Philosophus septimo Physic. & alia dicta de habitibus procedunt.

Item differentia istarum relationum ponit, quia intellectus quandoque terminatur in intellegendo ad aliquid, à quo non movetur, puta, Deus ad creaturam, vel ad relationes intrinsecas, vel attributa, cum tamē sola essentia moveat ad intellectionem, alioquin quod esset eius obiectum primum?

Contra, tunc intellectio Dei haberet relationem realem ad Creaturam, vel ad aliud obiectum.

Item secundo, quare magis vnum motuum, quam terminans requiritur ad unitatem actus.

Ad primum istorum duorum, quare non potest aliqua relatio tertij modi esse rationis tantum, sicut & illa secundi, qua essentia diuina dicitur mouere ad intellectionem eius, & e conuerso, sic quia non sit differentia modorum Aristotelis penes esse rei, & rationis, sed penes mutuum, & non mutui, quia si mutuum penes quantum, & quale, substantiale, vel accidentale, in actu primo, vel secundo, ita quod quilibet modus possit esse quandoque realis, quandoque rationis.

Ad Questionem respondeo, & dico, quod intellectio actualis est aliquid in nobis, non perpetuum: sed habens esse, post non esse, sicut experimur. Istius ergo oportet ponere aliquam causam actiuam, & aliquo modo in nobis, alioquin non esset in potestate nostra intelligere, cum volumus, quod est contra Philosophum 2. de Anima; apparet etiam hic, quod oportet concurrere animam, & obiectum presens, & hoc in specie intelligibili, sicut dictum est in precedenti questione: quia alio modo non est presens, ut actu intelligibile, loquendo de sensibili obiecto, & materiali. Dico ergo tunc, quod istius intellectionis non est totalis causa actiuam obiectum, nec in se, nec in sua specie: sicut apparet per rationes contra secundam, quintam, & sextam opinionem. Et

etiam, quia tunc non posset saluari imago in mente, ut mens est: quia nihil ipsius mentis haberet rationem parentis. Nec tota causa intellectionis est anima intellectiua, vel aliquid eius formaliter, propter rationes factas contra primam opinionem.

Quæ ratio explicat rationem Philosophi in 2. de Anima, de qua tangitur arguendo ad principale ad primam partem, adduntur etiam alie probabilitates ad hoc, prima, quia tunc actus, & c.

Et etiam quia tunc actus non esset similitudo obiecti, nec distingueretur essentialiter propter distinctionem obiecti, quia essentialis distinctio non est ab eo, quod non est causa: nec esset simpliciter perfectior intellectio perfectioris intelligibilis, postquam equali conatu hinc inde ex parte intellectus. Probatio, quia posita causa totali efficacius operante sequitur perfectior actio, & ita si anima esset causa totalis, vbicumque ipsa ex parte sui perfectius ageat: ex maiori conatu perfectiorem intellectionem produceret, & ita intellectio Dei non esset perfectior intellectione mureæ, quod est contra Philosophum 10. Ethic. 1. ponentem felicitatem in speculatione obiecti perfectissimi. Videtur etiam, quod tunc esset infinita actiuitas in intellectu, in quantum est actiuis, respectu omnium intellectuum: quia ad vnam intellectionem vnius rationis, requiritur aliqua perfectio in causa illius intellectionis, & ad aliam intellectionem alterius rationis, requiritur tanta perfectio, vel maior; ergo habens hanc & illam, est perfectius, quam habens illam tantum, & ita habens infinitas tales, ut totalis causa, est infinitum in perfectione.

Similiter, non videretur quomodo aliqua tota scientia contineretur virtualiter in obiecto, si sola anima intellectiua haberet causalitatem respectu actus, & habitus.

Ex istis soluitur quomodo sic. Si ergo, nec anima sola, nec obiectum solum, sit causa totalis intellectionis actualis, & ista sola videntur requiri ad intellectionem, sequitur, quod ista duo sunt vna causa integra respectu notitiæ genite.

Et ista est sententia Aug. 9. de Trin. c. 16. sicut allegatum fuit arguendo contra primam opin. Ligatum tenendum est, & c.

Quali-

Qualiter autem hoc sic intelligendum, distinguo de pluribus causis concurrentibus ad eundem effectum; Quaedam enim ex quo concurrunt, sicut aliqui duo trahentes aliquod idem corpus. Quaedam vero non ex aequo: sed habentes ordinem essentialem, & hoc dupliciter; vel sic, quod superior moueat inferiorem, ita quod inferior non agat nisi quia mouetur à superiore, & tunc inferior habet à superiore virtutem illam, qua mouet.

Quandoque non sed formam ab alio, & à causa superiori solam motionem virtutalem ad producendum effectum.

Quandoque autem superior non mouet inferiorem, nec dat ei virtutem, quam mouet, sed superior de se habet virtutem perfectionem agendi, & inferior habet imperfectiorem virtutem agendi, nec tamen recipit virtutem istam imperfectiorem à superiori, quae est perfectioris virtutis. Exemplum primi membri huius secundae diuisionis, de potentia motiua, quae est in manu, & baculo, & pila. Exemplum secundi membri, si mater ponatur virtutem actiuam habere in generatione prolis, illa & potentia actiua patris concurrunt, ut duae causae partiales ordinatae quidem, quia altera perfectior reliqua, non tamen imperfectior recipit suam causalitatem à causa perfectiore: nec tota illa causalitas est eminenter in causa perfectiori sed aliquid addit causa imperfectior, in tantum quod effectus non solum non potest esse perfectior à causa perfectiori, plus quam ab imperfectiori: immò non potest plus esse à perfectiori tantum, quam ab imperfectiori tantum.

Ad propositum, effectum intelligibile praesens in se, vel in specie intelligibilis, & pars intellectiua, non occurrunt ut causae ex aequo ad intellectionem, quia tunc alterum haberet causalitatem talem imperfectam, & reliquum suppleret eam. & si alterum esset perfectum, posset habere in se vno existente, totam causalitatem quorundam, sicut si virtus motiua vnus esset perfectus supplet virtutem alterius, & tunc species esset quasi quidam gradus intellectualitatis, supplens gradum intellectualitatis deficientem intellectiui, & tunc si haberet perfectior intellectus, secundum gradum talem, posset sine specie, & sine obiecto habere a-

ctum intelligendi, quod est falsum.

Concurrunt ergo ista duo, ut habentia ordinem essentialem, non tamen primo modo: quia nec intellectus dat obiecto, vel specificationem suae causalitatis. Non enim obiectum natum est in se, vel in specie iusface-re intellectionem per aliquid, quod recipit ab intellectu, sed ex natura sua, nec intellectus recipit suam causalitatem ab obiecto, vel specie obiecti, sicut probatum est contra quintam, & sextam opinionem in ista quaestione.

Sunt igitur causae essentialiter ordinate ultimo modo, scilicet, quòd vna est simpliciter perfectior altera, ita tamen, quod vtraque in sua partiali causalitate est perfecta, non dependens ab alia.

Si arguitur contra istud, quod in causis talibus essentialiter ordinate neutra est perfectio alterius, ergo species intelligibilis non erit forma ipsius intellectus.

Similiter ad idem, si sit perfectio intellectus, & totum hoc sit ratio agendi, ergo vna operatio vtpote intellectio, non habebit, vnam formalem rationem agendi: sed erit ab eute per accidens, quale est hoc totum, intellectus habens speciem quod est inconueniens: quia quidquid non est per se ens, non per se est ratio formalis agendi.

Respondeo ad primam. Accidit speciei in quantum est causa partialis respectu actus intelligendi, cum intellectu, ut cum alia causa partiali, quod ipsa perficiat intellectum, quia etsi perficiat eum, non dat tamen intellectui aliquam actualitatem pertinentem ad causalitatem intellectus. Exemplum, potentia motiua manus potest uti cultello, in quantum acutum est, ad diuidendum aliquod corpus, ista acuties, si esset in manu, ut in subiecto, posset manus uti ea ad eandem operationem, & tamen accideret manui in quantum in ea est potentia motiua, quòd in ea acuties esset, & conuerso: quia acuties nullam perfectionem daret manui, pertinentem ad potentiam motiuam, quod apparet: quia eadem perfecta est potentia motiua sine tali acuties, & ita eodem modo vitur ea, quando est in alio còiuucto manui, ut cultello sicut vteretur ea si esset in manu. Ita in proposito, si species posset esse inexistens intellectui absque inhaerentia, per modum formae, si isto modo inexistens

existens esset sufficienter coniuncta intellectioni, possent istae duae causae partiales, intellectus & species, coniungi sibi inuicem in eadem operationem, in quam modo possunt, quando species informant intellectum quod etiam apparet, ponendo aliquod intelligibile praesens sine specie. illud enim obiectum est causa partialis & non informat intellectum qui est altera causa partialis, sed istae duae causae partiales appropinquatae, abque informatione alterius ab altera, per solam approximationem debitam, causant unum effectum communem.

Per idem patet ad secundum, quia in unoquoque ordine causae oportet ponere respectu unius effectus unam per se causam, & unam per se rationem causandi, ita intellectus in suo ordine causalitatis est unus, & habet unam formalem rationem causandi, & species, vel obiectum in suo ordine causalitatis est una causa, & habet unam rationem causandi: sed non oportet talem causam, prout complectitur omnes causas partiales habere unam rationem causandi, nisi unitatem ordinis, quia si cum unitate ordinis, concurrat unitas per accidens, hoc accidit, sed unitas ordinis est per se. Exemplum: Sol in suo ordine causandi habet unam rationem causandi respectu prolis & pater in suo ordine causandi est una causa unius rationis: sed causa totalis, quae complectitur patrem, & Solem, non habet aliquam unam rationem formalem causandi, sicut non est una causa, nisi unitate ordinis. Et si coniungat causas sic ordinatas pater unitate ordinis habere unitatem per accidens, in quantum scilicet una accidit alteri, hoc non conuenit eis per se, in quantum causa sic ordinata est.

Ille secundum se ponitur, non sine causa ponitur, forte impossibile est accidens, quod est principium immanentis, & non transiens esse sufficienter coniunctum passio, nisi sit in illo subiectiue, qualiter dicitur accidens. Nonne essentia diuina in intellectu beati, est principium intuitionis, quae non immanet illi essentia, nec alicuius ipsa sit forma? Sicut charitas in patria est principium intuitionis sui, tamen non est in intellectu intente; igitur intellectio est actio immanens, accipiendi actionem pro operatione.

Contr. Sic non est aliqua actio imma-

nens, & aliqua transiens.

Respondeo, tunc est diuisione in significata aliter actio de genere actionis immanens alteri causae scilicet intellectui, & respectu eius est immanens, non autem respectu reliqua, scilicet obiecti &c.

Ad argumenta opinionum per ordinem. Primo ad auctoritates Aug. dico, quod imago, quae ponitur ab eo esse in spiritu, oportet, quod intelligatur esse in anima, vel in aliquo animo, ut in subiecto, & non praesens in corpore sic mixto: aliter non conueniret illi imaginem esse nobiliores omni corpore, sicut dicit ipse 12. supra. Genes. quod autem est in anima, vel in aliquo anima, ut in subiecto, non est illa species, quae communiter dicitur species, sed illa recipitur in parte organici, quae est corpus sic mixtum: sed illud quod recipitur in anima, vel potentia anima, est actus cognoscendi, ergo per imaginem intelligitur esse talem actum. Ista glossa arguitur ex dicto eius 11. de Trin. c. 2. c. 5. ubi vult, quod informatio sensus, quae fit a solo corpore, visio dicitur. Illa autem informatio est propria species, quae recipitur in parte organici, in corpore sic mixto. Hoc patet ex hoc, quod dicit, quod gignitur a solo corpore quod videtur. Sicut enim illud quod est proprie imago, dicitur visio, ita conuerso, visio potest dici imago, & multo verius, quia visio secundum veritatem est quaedam qualitas, & talis qualitas est quaedam similitudo obiecti, & forte perfectior, quam illa similitudo prior quae dicitur visio species.

Ille intellectio facilliter patet respectu auctoritates eius, concedo enim quod ista imaginem, quae est sensatio non causat corpus in spiritu, ut totalis causa, sed anima causat in se mira eueritatem, non tamen ut tota causa, sed ipsa, & obiectum. Unde dicit ibid. 12. Genes. quod mox, ut visum fuerit, &c. Immanens, quod praesentia obiecti requiritur in ratione visibilis, ut anima faciat in se visionem, & non requiritur, nisi ut aliquo modo causa partialis sicut ipsemet exprimit 11. de Trin. cap. 2. & 5. quod a viate, & visibili gignitur visio.

Ista conclusio sic intellectam probat ratione sua in auctoritate praesallegata: quia illa propositio, scilicet, quod agens est praesentius patiente, non est immediata sed dependet ex istis tribus, scilicet agens est praesentius effectui, & effectus agentis est actus

et us & forma patientis, & actus est nobilior potentia, ergo agens inducens huiusmodi formam est nobilior patiente. Ubi igitur iste propositio est vera, ibi propositio August. quam accipit, est vera. Ista autem, quod agens est prestantius effectu, non est vera, nisi de causa equiuoca totali. Potest enim aliqua esse causa partialiter agens ad aliquem effectum nobiliorem se, sicut elementum in virtute corporum caelestium potest agere ad generationem mixti quod est nobilior ipso elemento agente, ut partiali causa. Per istud patet ad secundam auctoritatem August. 18. de Trin. c. 5. Formam enim animam in se imaginem, hoc est sensationem, & de se, hoc est, ipsa est in potentia naturali ad sensationem, & non in potentia neutra, sicut superficies ad albedinem est in potentia neutra, & non uaturali, & istam naturalitatem ostendit, cum dicitur, de se. Et loquitur ibi tantum de sensationibus, ut apparet: quia dicit ibidem, quod illas partes anime, que corporum similitudinibus informantur, habemus communes cum bestis. Hoc verum est de illis, que informantur imaginibus, hoc est sensationibus, extendendo nomen imaginis ad sensationem.

Ad rationem primam pro illa opinione dico, quod concludit pro me, quia cognitio cum sit operatio vitalis, non est a non uiu, sicut a totali causa, potest tamen non uiuum esse causa partialis alicuius uiui, vel effectus vitalis, sicut Sol non uiuus, est causa partialis cum patre ad generandum filium uiuum, & multo magis in proposito est possibile: quia hic causa principalior est uiua, sicut patebit in sequenti questione.

Cum arguitur post de forma perfecta, hoc concludit, quod aliquam actiuitatem habeat respectu proprie operationis.

Sed quia uidetur concludere totalem causalitatem in ea respectu sue proprie operationis.

Responsio quod ista forma ex perfectione sua ordinatur ad habendum aliquam operationem circa totum ens, ut dicitur tertia questione huius distinctionis: quia uero non est simpliciter perfecta, quia non est infinita, ideo non potest in se habere totum ens: ex eius ergo perfectione cum sua imperfectione concluditur, quod aliquam actiuitatem habeat, non tamen sufficientem,

quia non posset habere totalem causalitatem cognitionis respectu totius entis, nisi haberet in se totum ens: & ideo dico, quod forma imperfectiores bene possunt esse cause totales respectu suarum operationum, quia operationes earum sunt limitate ad res, respectu quarum habere totalem actiuitatem non concludit aliquam perfectionem actiuiam nisi limitatam. Sed in ista forma perfecta, que ordinatur ad totum ens, non potest poni totalis causalitas respectu cognitionis totius entis, tunc enim poueretur in ea virtus actiua illimitata: sed tamen potest poni causalitas partialis in ea, & partialis in obiecto, ut sic ipsa possit cooperari perfectioni sue circa quodcumque obiectum, & obiectum etiam quodcumque cooperari sibi, magnum obiectum ad magnam perfectionem eius, & paruum ad parvam.

Alia duo argumenta de actione, ut distinguitur contra factionem, & quod actio denominat agens. Concedo, pouo enim actum intelligendi uere manere in agente, non tamen in supposito agente, ita quod non trauscat extra suppositum: sed nec trausit extra partem intellectiuiam in sensiuam, nec extra principium eius actiuum in aliam potentiam: sed manet in parte intellectiua, que est causa partialis eius. Non autem oportet actionem proprie dictam manere in sua totali: sed sufficit, quod maneat in sua causa partiali.

Ad Argumentum pro secunda opinione quamuis possit ibi tangi, uerum ista causalitas que attribuitur parti intellectiue, conueniat proprie intellectui agenti, vel possibili? tamen illam difficultatem dimitto usque aliis.

Cum probatur, quod possibilis non potest habere illam causalitatem, quia nihil idem agit in se. Respondet, quod illa propositio non est uera, nisi de aliquo agente uniuoco: nec ista probatio eius, quod tunc idem esset in actu. & in potentia, concludit, nisi quando agens agit uniuocum, hoc est inducit in passum formam eiusdem rationis cum illa, per quam agit. Si enim aliquid sic ageret in se, sequeretur, quod simul haberet formam eiusdem rationis, ad quam mouetur, & dum moueretur ad illam careret illa, igitur simul haberet illam, & non haberet. Saltim hoc sequitur de duabus formis eiusdem

eiusdem speciei, vel de eadem. In agentibus autem æquiuocis ad est in his agentibus, quæ non agunt per formam eiusdem rationis cum illa, ad quam agunt, propositio illa, quod nihil mouet se, non habet necessitatem, nec probatur eius, quod aliquid sit in potentia, & in actu respectu eiusdem aliquid concludit; non enim ibi agens est formaliter in actu, quale passum est formaliter in potentia, sed agens virtualiter est tale in actu, quale formaliter est in potentia patiens, & quod idem sit virtualiter tale in actu, & formaliter tale potentia, nulla est contradictio. Ista gl. de agentibus uniuocis, & æquiuocis necessaria est: quia philosophus posuit motum non tantum in genere Qualitatis, sed Quantitatis; & Ubi in Quantitate autem, & Ubi nullum est agens uniuocum: quia in genere Quantitatis, & Ubi nullus est forma, quæ sit principium, inducendi similem formam, immo (ut generaliter dicatur) quicumque motus est ad formam non actiuam, non est ab agente uniuoco: quia ex quo forma talis terminans non est actiua, nulla eiusdem rationis est principium agendi. Sunt igitur apud philosophum multi motus ab agente non uniuoco, sed æquiuoco, & ibi agens est virtualiter tale in actu, quale patiens formaliter in potentia.

Si arguas, ergo in omnibus posset idem esse in actu virtuali, & in potentia ad actum formalem, & sic quodlibet posset mouere se.

Responsio, quod in ista illatione est non causa, ut causa: Nam ex generali ratione actus virtualis, & potentia ad actum formalem, nulla est repugnancia: quia si est ista ratio, esse repugnancia, tunc, & in quolibet esset repugnancia, tamen in aliquo, cum actu virtuali concurrat aliquid aliud, propter quod repugnat sibi quandoque esse in potentia, vel actu formaliter tale. Exemplum: esse calidum virtualiter in actu, & formaliter in potentia, de se non concludit contradictionem, vel repugnancia. & ideo in nullo subiecto includunt repugnancia, quod propter hoc non possint esse simul, nec alterum esse ibi, quia alterum. Tandem Sol, qui est calidus virtualiter, non potest esse calidus formaliter: tamen hoc non est propter repugnancia istorum. Probo, quia Satur-

nus est frigidus virtualiter, & tamen non potest esse calidus formaliter, ergo actus virtualis non erat in eo causa repugnancia, sed aliquid aliud, quod est commune Soli, & Saturno, puta, quod ista sunt corpora incorruptibilia. & Caliditas est qualitas corporis corruptibilis.

Sed si obiecias, quod talia principia Metaphysica, ex quo sunt generalia, non debent negari propter aliquas difficultates speciales.

Respondeo, quod nulla sunt principia Metaphysica, quæ habent multa singularia falsa; intelligendo autem, quod nihil est in actu virtualiter, & in potentia ad actum formalem, & quod ista repugnancia accipitur ex parte, vel ratione actus, & potentia. Non est principium Metaphysicum, quia multa singularia satis patenter sunt falsa; ex quo patet, quod illud non est principium Metaphysicum, sed quod nihil est in actu formali, & in potentia respectu eiusdem actus formalis, verum est, quod hoc sic nihil est in actu & in potentia.

Et si omnino contendas, quod etiam loquendo de actu virtuali, & potentia ad formalem actum, sit principium Metaphysicum: quomodo alij erant isti cæci. & iste solus videns, ut rationem communium terminorum Metaphysicorum non possent concipere, & ex eis apprehendere veritatem talis complexi, quod ipse ponit principium Metaphysicum: quod non tantum ab alijs non ponitur principium, immo in multis falsum, & nunquam necessarium in ratione terminorum.

Cum arguitur secundo, ex secundo Physicorum, de causa materiali, & efficiente, quod non coincidunt, verum est de materia, quæ est in potentia per se non de materia secundum quid, qualis est subiectum respectu accidentis. Necessè est enim aliquid idem quandoque esse materiam, & efficiens, respectu eiusdem: quod apparet: quia alios passio non predicaretur per se secundo modo de subiecto, quia si predicetur per se, secundo modo de eo, est eius causa materialis, sicut materia est in accidentibus: quia ponitur in definitione eius, ut additum; Si etiam est predicatio per se, igitur & necessaria: sed quod est sola causa materialis respectu alicuius, non habet

nec sinitatem respectu eius, ergo oportet inter causalitatem materia ponere in subiecto causalitatem efficientis, ad saluandum necessitatem.

Quod arguitur postea de relationib. realibus oppositis. Dico quòd aliquæ relationes oppositæ sunt incompossibiles in eadem natura, & in eodem supposito; aliqua in eodem supposito, sed non in eadem natura, aliq. nec in eadem natura, nec in eodem supposito. Vnde ex ratione relationum realium in communi, non potest concludi repugnantia earum in eodem.

Exempla prædictorum, causa, & causatum in eadem natura sine supposito repugnat, quia si non, tunc idem dependeret à se, produens & productum non repugnant in eadem natura, quia natura potest communicari sine diuisione sui, qualis est natura diuina, repugnat tamen in eodem supposito. Mouens autem, & motum in eadē natura nec in eodem supposito repugnat, quia hic non ponitur dependentia essentialis, qualem non ponunt relationes causa, & causari; nec per idem ponitur, quod idē sit ante quam sit, quod ponere videtur ratio producti, & producentis; sed tantum ponitur hic, & idem dependet à se, quantum ad actum accidentalem; sicut motum à momento dependet quantum ad actum accidentalem, quem recipit ab eo. Incompossibilitatē igitur aliquarū relationem oportet reducere ad aliquā incompossibilitatem priorem, & ubi ista prior non inuenitur, ibi nec illa incōpossibilitas relationū oppositarum concludetur.

Hoc etiam amplius declarat: quia sicut istæ relationes producētis, & producti, quæ sunt repugnatæ in eodem supposito, possunt fundari in eadē natura illimitata, sicut in essentia diuina: ita istæ relationes mouētis, & moti, quæ multo minorem habent repugnantiam, fundari possunt in eadem natura aequaliter illimitata. Quidquid autē est in potentia ad aliquē actum formaliter, & cum hoc habet eadem actualitatem virtualiter, sicut cum idē mouet se, est aequaliter illimitatū. Ponitur, nō tantum capax illius perfectionis, sed vt causans eam: ibi igitur propter illimitationem aequalem, vendē cōpatitur se istæ relationes oppositæ.

Cōtra omnia relatiua sunt eodē modo opposita, ergo eodem modo incompossibilia.

Ad Achillem eorum, quod quælibet mouens se. Dico, quòd sicut arguunt est contra primam opinionem, in excluend. dō causam, sine qua non, quod nihil est causa totalis, & perfecta, & naturalis effectus alicuius, quin ipsum approximatum totali receptiuo, & non impeditum casus illud, lignum autem semper est approximatum sibi ipsi, & sufficienter, & non potest poni aliquod perpetuum impedimentum, quando ignis nō est præsens sibi, quia si ponatur hoc impediens, amouetur illud, & non erit impeditum, si aliud, amouetur illud. Et sic discurrere per singula, habebitur sibi præsens lignum, & nullo modo impeditum; igitur si ipsum esset causa ætina totalis respectu caloris, & ipsum esset etiam totalis causa receptiua; igitur semper esset calidum, non autem semper est calidum, ergo et nō non potest poni non causalitas totalis propter impedimentum, nec propter non approximationem, nec propter receptiuum, concludetur, quòd in ligno non est causalitas ætina totalis, quod est propositum. Sic igitur non omnia mouebunt se, vt causa totales, quia nulla tales naturæ, quæ non habent semper ætina, sunt causa naturales totales illius ætus.

Sed dices, saltem dicam lignum esse causam partialem, vt præsertim igne coagat ad calcificationem sui in ratione essentiali, vel ætini partialis. Nec ista cauillatio valet, quia causa duæ partiales non ponuntur respectu eiusdem effectus, quando altera præcisè habet totum effectum in virtute sua ratiocōd. vel æquiuocè. Probo: si enim altera haberet in virtute sua totum effectum, sequitur, quod totum potest producere, igitur alia causa partialis nihil potest producere, vel idem his produceretur, ignis autem quæ ex præcedenti argumento, conclusus fuit habere ætinitatem respectu calcifacere in ligno, habet in se virtualiter totum calorem ligni, ergo lignam hic nullam habet causalitatem partialem.

Ad propositum igitur, quia anima non semper est in ætina respectu cuiuscumque intellectiois, cum tamen ipsa sit receptiua respectu cuiuscumque intellectiois, & ipsa sit sibi ipsi approximata, & non semper impeditur, concluditur ipsam non esse causam ætinam totalem, sed aliquid aliud requiritur:

quiritur: illud autem aliud concluditur esse obiectum, quia eo presente, sequitur effectus, eo non presente, non potest haberi effectus. Concluditur ergo primo, casualitas aliqualis in obiecto, nec totalis, quia obiectum propter sui imperfectionem, non potest habere in virtute sua totaliter intellectionem propter suam perfectionem. Et ideo concluditur, quod cum obiecto requiritur aliqua alia causa actiua partialis, non autem alia ab intellectu. quia ipsa concurrente cum obiecto, sequitur intellectio. Sic ergo concluditur, hic duas esse causas partiales actiuas, et in alijs multis, non quia nihil mouet se, nec totaliter, nec partialiter. Et id etiam quod habetur pro Achille) non videtur multum efficax argumentum, hac enim videtur esse cautela quedam diuertendo a parte opponentis ad partem respondentis, quia propter defectum argumentorum, induunt tales formam respondentium, ut respondentes faciant argumenta ad probandum vnum necessarium, scilicet, quod lignum non calefaciat se.

Ad responsonem Achillis, videtur sequi, quod lignum non calefaciet se, nisi presente alio. sine quo non, sicut per se voluntas non volficat se, nisi presente obiecto per cognitionem.

Si etiam dicas, quod semper calefacit alterum, qui habet virtutem calefaciendi.

Respondetur, quod prius calefacit se, quam aliud, & hoc primum non est nisi presente causa, sine qua non. Vel forte nunquam calefacit aliud, sicut nec voluntas volficat aliam voluntatem. Nam concesso, quod aliqua actio de genere actionis sui immunes, dicitur, quod a quolibet, vel quater non?

Aliter contra Achillem, quod presentibus diversis lignis, & ignibus similiter dispositis omnia calfiunt, presente autem eodem obiecto, diversis voluntatibus, non omnes similiter volficantur, 1. Trinit. cap. 6. Aug. igitur hic agit ignis, et non ibi obiectum: quia tunc a quod ageret omnes voluntates.

Contra hoc misatur: quia si voluntates non similiter patiuntur presente causa sine qua non hoc est quia agent liber, per te, lignum presente causa sine qua non, agit naturaliter. Ita probatur hic, quod ignis sit causa huius aliter quam sine qua non. Sed dicitur tamen lignum est naturale, voluntas vero non.

Tertio modo contra Achillem, quod quidquid patitur, ab aliquo patitur, ubi ergo aliquid non potest a se pati, oportet ponere, quod patitur ab alio, & ubi non potest ab alio, oportet ponere, quod a se. Voluntas non potest pati ab alio, non loquendo de Deo: tum, quia tunc volitio non esset in potestate eius, tum, quia tunc aliquod aliud mouens eodem modo se habens, & respectu eiusdem passi, posset indifferenter in vtrumque oppositorum, quia voluitas potest velle, & nolle eodem modo presentatum. Itaque necessarium est attribuere voluntati principaliter motionem sui ad velle, quia ipsa sola habet indifferenter iam in agendo, proportionatam tali passo, sed lignum non habet in agendo indifferenter iam proportionatam sibi in ratione passi. Est enim receptivum qualitatum disparatarum & contrariarum etiam quarum inter se facta corrumpit ipsum, nec habet principia tot vniuoca. Patet etiam, quia nihil vniuocum mouet se, nec vnum principium vniuocum quia quomodo esset ita illuminatum, nisi diceret quodlibet posse in omnes qualitates susceptibiles in ipso, etiam corruptiuas sui: in voluntate autem quolibet in quam potest, est operatio ratio eius, & aliqualis perfectio.

Pro tertia, & quarta opinione non sunt argumenta adducta, ad quae oporteat respondere.

Qui vult credere de actu primo simplici, & de secundo distincte cognoscendi, vel illud dictum quarta opinione, quod species inclinatur credat, non credenti tamen, non sit articulus fidei, nisi per rationem ostendatur.

Ista tamen duae opiniones, scilicet, tertia, & quarta, quae videntur inter se oppositae, ad concordantur ad inuicem, & confirmantur, qd. 1. & hoc sic. Ad agendum requiritur ratio formalis agendi, & ratio agentis, agens est 8. suppositum, ratio agendi est forma elicitiua actionis. In prima igitur actionis in intellectum possibilem agens est phantasma, sed quod quid est splendens in phantasmate, est ratio agendi in ipsum, & hoc in quantum illud, quod quid est, stat in lumine intellectus agentis, & penetratur ab ipso lumine, & ambitur ab ipso agente & hac ratione agendi primum impressum in intellectum possibilem est inchoatio habitus sicut

tialis, que inchoatio non est species intelligibilis, nec forma mouens ad actum intelligendi: quia obiectum est in se presens quantum relucet in phantasmate, quia phantasma presens est intellectui, qui ubique est in corpore; igitur non requiritur aliqua alia species, per quam obiectum sic sit presens, nec aliquid aliud tenens vicem obiecti, vel representans ipsum, cum ipsa impressio prima habeat rationem, & quo, & quod, respectu intellectiois, quo, quia per ipsam est intellectus in potentia propinqua, & accidentaliter ad actum intelligendi, sicut per grauitatem est corpus in potentia ad Vbi, & etiam est quo; quantum ad hoc, quod manet in intellectu impedito ab actuali intellectioe est etiam quod, quia sibi primo occurrit, sicut secundum Auic. Primum sensatum est species, non ut obiectum terminans, sed ut quasi de ducens, non per collationem, sed per continuationem ducit in obiectum. Sic igitur concordantur prima opinio, & secunda, quo ad hoc, quod prima uegat speciem, & secunda concedit inclinationem precedentem actum. Quo ad hoc autem, quod prima opinio ponit intellectum esse passiuum respectu primi actus, & actiuum respectu secundi actus, & secunda opinio uideatur ponere, quod anima se ipsa eliciat actum. Hoc concordatur sic: quia facta tali impressione prima in intellectu possibili, ipse intellectus occurrit tali passioni, quia omne passiuum occurrit agenti, in quantum passiuum nititur saluare suum esse, hoc etiam uult Aug. 6. Musica, ubi loquitur de illis numeris occurrentibus, & de alijs. In isto occursum intellectus, causam transmittit ad intimam suam, & tunc recipit eam a se intus, quam possit eam recipere ab obiecto. Illi etiam impressioni sic intimate occurrit intellectus secundo, & in illo secundo occursum immergit se illi penetrando illam, & in hoc est distincta, & perfecta cognitio intellectus.

Quidquid sit de opinionibus illis, quas inle medius nititur exponere, arguitur, contra multa hic dicta. Quod primo ponit, scilicet quod quid est relucens in phantasmate, esse rationem agendi formaliter phantasmate.

Contra, quomodo aliquid est ratio agendi alicui in quo non est formaliter; Aut si quoquo modo, quod quid est, ponatur in

phantasmate, cum istud sit esse eius secundum quid, quia secundum esse representati, & non secundum aliquid esse existentis, quomodo ipsum, quod quid est, secundum istud esse erit ratio formalis agendi aliquam actionem realem, & ita cum istud phantasma, per quod conuenit istud esse, non sit principalis causa agendi, secundum eos, nec quod quid est, secundum quid existit in eo est principalis ratio agendi, quod est contra eos.

Præterea, præter hæc quero, quid est quod quid est stare in lumine intellectus agentis: Si nihil aliud est nisi intellectum agentem esse in anima, & in phantasia eiusdem anima esse phantasma, ergo perpetuo, quando phantasma est in uirtute phantastica, sit ista penetratio, & ambitio, & ita erit in phreuetico, & dormiente, quod negat ille, cuius opinio exponitur, si aliquid aliud est quam illa duo esse simul, & sit aliqua actio noua; detur igitur eius terminus nouus, non erit in Phantasmate, igitur erit in intellectu possibili, ergo quod quid est, non agit per aliquam penetrationem, quæ penetratio præcedit actionem, quod quid est, sed tantummodo quod quid est, cum intellectu agente, coagit causando aliquam impressionem nouam in intellectu possibili. Hoc dicit opinio illa prima.

Si dices alia opinio, ponit speciem intelligibilem impressam, ista non ponit speciem realem, sed inchoationem habitus scientialis.

Contra, ista opinio, ponit istam impressionem esse primum, quo intellectus est in potentia accidentali, cum tamen prius esset in potentia essentiali: sed si per istam impressionem non est obiectum intelligibile presens nunc magis quam prius, non magis est nunc in potentia accidentali, quam prius: si est presens aliquo modo nunc, quomodo non fuit prius presens illud, quo nunc est presens, est species intelligibilis. Hoc etiam magis apparet ex hoc, quod primo ei occurrit tanquam ostendenti obiectum propter naturalem continuationem ad ipsum, hoc non posset esse, nisi obiectum reluceret in eo, & ita haberet rationem speciei.

Similiter hoc, quod dicitur, inchoationem habitus scientialis præcedere actum, non est verum: quia habitus proprie loquendo, ut Philosophus loquitur secundo Ethico

rum generatur ex aliquo actu elicito, & sicut ultimus gradus habitus, generatur ex ultimo actu, ita primus ex primo. Ita quod quicumque gradus habitus, est posterior alicui actui, ergo illud, quod est simpliciter primum in intellectu possibili, non est aliquid ipsius habitus.

Hic. Hoc confirmatur secundum opinionem illius Doctoris, qui exponitur: quia ponit istam inchoationem esse essentiam habitus totam.

2. Quod ulterius dicitur de occurso illo: ratio occursum non bene assignatur: nec ad intentionem Augustini patiens enim occurrens agenti nititur saluare se, & contra agere agenti corrumpenti se. Hic istud agens agit perfectionem, & salutem passivi, ergo non occurrit ei propter illam rationem, ut saluet se; nec ista est intentio Augustini. Vult enim, quod anima occurrens passioni facta ab aere in aure, vehementius agit illum aërem, & causat magis auditionem, quam solus sonus causaret, hoc igitur occurere est ei coagere.

Et tunc breviter respondeo ad Augustini impressionem speciei sensibilis facta in organo, vel speciei intelligibilis facta in intellectu, anima per potentiam talem occurrit, id est cum illa specie impressa coagit ad actum aliquem perfectiorem, quam posset illa species de se sola causare.

Et cum vltra additur de illo duplici occurso, primo occurrit passioni quasi coacti, post passioni imbibite; quero, quid significant ista verba metaphorica: si significet, quod per secundum occursum causatur aliquid perfectius quam per primum, & illud intimius perfectius, sicut dicitur materia intimius perfecti a forma perfectiori, que magis actualuat eam; ergo in secundo occurso non transmittitur passio illa ad intima magis quam prius, sed anima coagens illi passioni, causat aliquid perfectius quod est intimius in anima quam illa passio prius causata.

Opinio est, quod intellectus est principium intellectionis, quantum ad substantiam actus: sed obiectum est principium quantum ad actus specificationem seu modificationem.

Contra: Nihil, nullum est principium: intellectio circumscripta modificatione seu specificatione, nihil est, ergo, &c. Maior in Phil. Nat. Io. D. Scoti.

telligitur de nihilo, quod includit contradictionem; maior probatur: quia prius natura intellectum precise est aliquid possibile esse, sed intellectio sine hoc quod in eodem instanti natura sit alicuius obiecti, est contradictio, alioquin esset forma merè absoluta.

Ad auctoritatem Philosophi 3. de Anima, quod intelligere est pati, quæ adducitur pro quinta opin. Hic tamen non determinando, dico, quod Philosophus locutus est communiter de potentijs animæ, in quantum sunt, quibus formaliter sumus in actus secundo, puta de sensu in quantum est, quo formaliter sentimus de intellectu in quantum est, quo formaliter intelligimus; formaliter autem intelligimus intellectum in quantum recipit intellectionem: quia si causet eam actuè, non tamen dico intelligere intellectu in quantum causat, sed in quantum habet intellectionem ut formale, habere enim qualitatem, est esse quale, & ita intellectum habere intellectionem, siue recipere, quod idem est, est ipsum esse intelligentem, nos igitur intelligimus intellectu in quantum recipit intellectionem.

Ideo Philosophus loquens sic de intellectu, necesse habuit dicere, eum esse passivum, & quod intelligere est quoddam pati, hoc est, quod intellectio in quantum est quoddam, quo formaliter intelligimus, est forma quedam recepta in intellectu, non autem intelligimus ea in quantum est quid causatum ab intellectu, si causatur ab eo. Nam si Deus eam causaret, & eam in intellectu nostro imprimeret, non minus ea intelligeremus, sicut dixi de intelligentia actualiter. Ita dico de scire habitualiter, & intellectus est, quo scimus habitualiter, in quantum recipit habitum, non in quantum istum causat, si illum causat. Dico igitur, & omnes auctoritates que sonant, passivitate intellectionis possibilis possumt exponi de eo, in quantum eo cognoscimus habitualiter, vel in quantum cognoscimus actualiter. Et isto modo concedo, quod est passivus, etsi sit activus, non tamen secundum istam rationem sed accidit ei, quod sit activus secundum istam rationem, affirmant ergo ista auctoritates de intellectu, quod verum est, quod sit passivus, non loquentes de intellectu sub idone actu, sed asserentes ipsum habere rationem

receptivi, licet ipsum non dicant non esse actuum; locus autem ab auctoritate non tenet negativè.

Et per idem respondetur ad illud de potentia accidentali, & essentiali, non enim intellectus est in potentia essentiali, quia deficiat sibi: alius ratio causalitatis, quantum est ex parte sui, sed intellectus est in potentia essentiali, quando alia causa partialis non est sibi præsens, quam oportet esse præsentem, ad hoc, quod sequatur actio. Et quando illa causa partialis est approximata, est in potentia accidentali siue propinqua ad agendum.

Sed illa auctoritas, qua dicit quod intellectus possibilis nihil est eorum, qui sunt ante intelligere, requirit aliam expositionem, quam intantum pertractant aliqui, ut dicant intellectum possibilem esse in pura potentia in genere intelligibilium sicut materiam primam in genere corporalium; quæ non est intentio Philosophi: quia potentia ad accidens nunquam fundatur nisi in substantia in actu: intellectio autem, siue species intelligibilis, non est forma substantia-
 78. 1. lis, sed accidentalis; igitur quod est im-
 94. 3. diatum receptivum illius, est aliquid in ac-
 97. tu substantiæ, aut saltem quod est media-
 98. 2. 7. tè receptivum. Et tunc, quod immediatè re-
 33. cipit, erit aliquis actus accidentalis, sicut se habet superficies ad albedinem, intellectus igitur possibilis, secundum quod est illud in quo recipitur species intelligibilis, vel intellectio, vel illud secundum quod species recipitur in anima, non erit purum potentiale: sed erit aliquid in actu primo, licet iste respectus potentia, non sit aliquid in actu. Cum enim loquor de potentia receptiva albedinis, non loquor de potentia, quæ dicit respectum ad albedinem: ille enim respectus non est aliquid in actu, sicut nec albedo ad quam est, est aliquid in actu, sed illud, in quo est ista potentia est aliquid in actu, ut superficies, quæ est receptiva albedinis. Itaque licet ante intellectionem potentia ante actum, quæ est respectus ad intellectionem, non sit aliquid in actu, sicut nec intellectio ad quam est, tamen illud in quo est ista potentia, quod est fundamentum istius respectus, est aliquid in actu, & illud est intellectus possibilis.

Non est igitur apud Philosophum intel-

lectus possibilis nihil in actu, sicut isti accipiunt: sed oportet exponere illam auctoritatem hoc modo; naturaliter intelligimus primo illa, quæ primo occurrunt ex phantasmatibus, sicut dictum est in questione secunda huius distinctionis. Nihil igitur possumus potentia propinqua intelligere aut intellectionem alienius imaginabilis, idcirco non possumus intelligere intellectum ante intelligere alterius intelligibilis, ergo nec intellectus potest intelligi à nobis ante intelligere alterius intelligibilis ergo non est intelligibilis ante intellectionem: in alicuius alterius: sicut primum antecedens est verum, sic & consequens: ideo sic intelligendum est ipsum non esse aliquid eorum, quæ sunt ante intelligere, scilicet intelligibilium: non quia antequam intelligat nihil sit in actu: sed quia non est aliquid, quod possit potentia propinqua intelligi à nobis, ante intelligere alterius, propter intellectionem nostram naturalem incipientem à phantasmatibus.

Et cum post arguitur de illa similitudine, quòd sit ratio tam faciendi, quam agendi: Dico, quòd in faciente, bene forma est ratio faciendi in qua forma faciens assimilatur sibi factum: sed in agente nihil est productum nisi ipsa actio. Actio enim est ultimus terminus, nec habet alium terminum, & ideo non oportet quòd in agente ratio agendi sit aliquid in quo assimiletur agens alicui alteri productum. Sed dices, saltem illa est ratio agendi, in qua agens assimilatur sibi productum, scilicet actionem ipsam: Bene concedo quòd species illa, quæ est similitudo obiecti, & per quam intellectus assimilatur cognitioni productæ, est aliqua ratio agendi, sed non totalis ratio: nec etiam ratio principalis, sicut patebit in sequenti questione: sed quando due cause concurrunt, sufficit in propinquo similitudo formalis, & in remotiore virtualis siue similitudo æquivoca, & ita intellectus quasi causa superior æquivocè, & virtualiter assimilatur cognitioni & intellectioni: species autem quasi causa propinquo, quasi univocè, & formaliter assimilatur ei.

Cum arguitur post de indeterminatione intellectus ad diversos actus & obiecta. Respondeo, quòd alia est indeterminatione materialis propter defectum actus, alia est indeterminatione agentis propter illuminationem

q. m.
 s. 16.
 & ali
 61.

sionem

tionem virtutis actiue, sicut Sol est indeterminatus ad multa generandum. Primo modo, indeterminatum, non agit nisi determinetur per aliquem actum, quia aliis non est in actu sufficiente, sed in potentia. Secundo modo, indeterminatum nulla forma alia de se determinatur, sed ex se determinatur ad producendum quemcumque effectum, ad quem ex se est indeterminatum. Et hoc presente passo receptiuo, sicut Sol presente passo, generat quodlibet generabile, ex quo ipsum natum est generari: ita in proposito, indeterminatio intellectus non est indeterminatio potentialitatis passiuæ in ordine causalitatis, sed est indeterminatio actualitatis, quasi illimitata, & ideo non determinatur per formam, quæ sibi sit ratio determinatæ agendi, sed tantummodo per præsentiam obiecti, circa quod determinatum nata est esse determinata intellectio.

Vel aliter posset dici, quod sicut causa superior determinatur ad agendum, concurrente aliqua particulari causa inferiori: sicut Sol ad generandum hominem, concurrente homine agente, & bouem, concurrente boue: non autem per aliquam formam in se receptam: ita intellectus, qui est causa superior, & causa illimitata, determinatur ad hoc obiectum concurrente causa particulari determinata: puta ad agendum circa hoc obiectum, concurrente hac specie. Non enim istud determinans, determinat effectiue causam indeterminatam superiorem: neque formaliter sicut ratio agendi, sed sic determinat, hoc est virtus actiua superior indeterminata potest indeterminatum effectum, tali virtute inferiori determinata concurrente.

Ad argumenta principalia. Ad primū dico, quod argumentum Philosophi 2 de Anima, bene concludit, quod sensus non est causa totalis respectu sensationis: quod concedo, & ita argutum est supra contra primam opinionem, quod anima non est causa totalis actiua ad intellectiōem. & hoc concedo: sed non concludit, quin sit partialis causa: sed non sequitur ex hoc, quod semper sit in actu: nisi quando reliqua causa partialis concurrat.

Ad secundum, non tractando illam difficultatem: utrum actiuitas illa consistat in

tellectui agenti, vel possibili: dico, quod intellectus possibilis, secundum quod Philosophus loquitur de eo, est illud, quod formaliter sumus intelligentes, & eo modo præcisè est quod est omnia fieri: quia, ut dicebatur prius, sumus eo formaliter intelligentes, in quantum recipi, non in quantum agi, licet agat: quia hoc accidit sibi, in quantum est quo intelligimus.

Ad tertium, licet consequentia non sit necessaria: quia Sol potest esse causa multorum differentium specie, propter distinctas virtutes in ipso, quæ sufficient in ratione causa effectiue ad distinguendum effectus: tamen ad propositum potest concedi consequentia: concludit enim, quod anima non est causa totalis omnium intellectiōum, quod concessum est.

Ad primum in oppositum concedo, quod anima, quia immaterialis est, est receptiua cuiuslibet intellectiōis: ipsa etiam est actiua cuiuscumque intellectiōis obiecti alterius de se, ut causa partialis. & actiua intellectiōis de se, ut totalis causa: quia ut cognoscens, & ut cognita, secundum Aug. 9. de Trinit. cap. vltimo: sed talem intellectiōem non habemus pro statu isto: sed ex immaterialitate eius non sequitur, quod ipsa sit totalis causa cuiuscumque intellectiōis obiecti alterius ab ipsa.

Ad secundum concedo Conclusionem, quod cognitiones diuersarum specierum, propriæ, scilicet virtute ipsarum habitæ, differunt specie. Quod probatur: quia ad indiuidua eiusdem speciei non requiritur totalis causa diuersa specie, vel aliquid in totali causa, diuersum specie ab eo, quod est in totali causa alterius indiuidui: nunc autem ad intellectiōem albi, & nigri, necessariò requiritur aliqua diuersa specie: puta album, & nigrum, vel aliqua includentia ipsa: ergo ista duò magis differunt quàm indiuidua vnus speciei, ergo differunt specie.

Ad indiuidua eiusdem speciei non requiritur necessariò causa alterius speciei; probatur: quia forma est principium agendi. & est formalis terminus actionis igitur forma vnus rationis perfectæ, est quo, eiusdem rationis, respectu termini formalis eiusdem rationis, igitur respectu talis termini non requiritur aliud quo.

Cum arguis ultra, quod tunc omnes habitus talium differrent specie; cōcedo de habitibus qui habentur virtute propria talium obiectorum, & probatur hæc Conclusio, sicut præcedens per causas.

Et cum dicis, quomodo tūc esset vna scietia de pluribus speciebus specialissimis.

Respondeo, quod vna species specialissima potest includere multas alias species virtualiter, siue passionis earum, siue per modum cause, siue per alium ordinem essentialem, & tunc habitus ille, qui est formaliter illius obiecti primi includentis alia, est virtualiter aliorum obiectorum, licet non formaliter & primo; est igitur ille habitus vnus ab vnitatem primi obiecti virtualiter continentis omnia, quæ continentur in illo: non est autem proprius cuiquam, que virtualiter contento in primo obiecto, sed qui essent proprii illis, essent distincti, sicut illa sunt distincta.

Hic quæri potest, an intellectus agens sit principium actiuum respectu intellectio- nis, & ibi tangatur quomodo se habeat ad memoriam, propter quod ponitur tantum in Deo, & patebit quid sit perfecta memoria: sicut August. loquitur de ea.

Resistant tamen duo alia difficilia hic & alibi determinanda, scilicet de conseruatione speciei post actum contra Auicem, que difficultas bene potest tangi in vno argumento quæst. præcedenti de specie, & aliud difficile, de memoria proprie dicta respectu præteritorum, potest esse quæstio per se, tam hic quam in 4.

De causa principaliori notitiæ.

QUæro de comparatione istarum duarum causarum partialium, que causant notitiam genitam. Vtrum principalior causa notitiæ genitæ sit obiectum in se, vel in specie præsens, vel ipsa pars intellectiua animæ. Quod obiectum, probō. Quia illud est principalis mouens, quod mouet non motum, quàm quod mouet motum, sicut apparet in omnibus causis essentialiter ordinatis, obiectum autem mouet non motum, sicut habetur à Philosopho 3. de Anima: intellectus autem non mouet nisi motus. c. 7. &c.

Item agens assimilat sibi effectum quan-

tum potest, ergo illud est principalis agens; quod magis assimilatur vel cui magis assimilatur effectus: actus autem magis assimilatur obiecto quam intellectus, ergo.

Item vnitatem scientiæ assignatur penes vnitatem obiecti virtualiter continentis eam: non autem tribuitur intellectui talis continentia virtualis respectu habitus; continere autem virtualiter conuenit cause actiue: ergo principalior causa illius habitus erit obiectum quam intellectus: & si causa habitus, igitur & actus.

Ad oppositum arguitur sic. Quanto aliquid est actualius, tanto formalius & perfectius, tanto & actiuus, ergo anima, que est forma actualior, multis alijs causis concurrentibus erit actiuus: & ita quando concurrat cum eis in agendo erit principalis agens, sed in intellectione concurrat cum obiecto, tamquam causa partialis, igitur in intellectione erit causa principalior quam obiectum.

Item secundum quid, non conuenit actus simpliciter, sed quando habet esse tale secundum quid, per aliud simpliciter ens, tunc principalis conuenit illi enti simpliciter si illud aliquo modo sit actiuum respectu eiusdem obiectum, habet esse secundum quid tantum, in intellectu nostro, propter esse simpliciter ipsius partis intellectiue: quia obiectum in ea est sicut cognitum in cognoscente, ergo illius actionis, ad quæ ista duo concurrunt, non erit obiectum habens tale esse principalis causa, sed pars intellectiua propter quæ obiectum habet tale esse.

Respondeo, quod pars intellectiua habet principaliorum causalitatem respectu cognitionum, modo nobis naturaliter conuenientium. Probo primo, quia quædo causarum ordinarum altera est indeterminata ad multos effectus, & quasi illuminata: altera autem quasi secundum vltimum virtutis sue determinata ad certum effectum: illa que est illuminatio vniuersalior, videtur esse principalior & perfectior. Exeplum de Sole, & de particularibus generantibus, intellectus autem habet virtutem quasi illimitatam et determinatam respectu omnium in tellectionum obiecta autem ad nobis naturaliter cognita, habent virtutem determinatam respectu determinatarum intellectionum.

num. quæ sunt ab ipsis. & hoc secundum virtutem suæ virtutis, sicut quodlibet ad intellectionem sui, ergo intellectus est causa vniuersalior, & principalior intellectionis, quàm obiectum pro statu isto.

Secundo: quia illa est principalior causa, quæ agente, alia causa coagit, & non e-conuerso: intellectu autem nostro agente ad intellectionem, obiectum in se, vel in sua specie coagit. Est enim in potestate nostra intelligere: quia intelligimus, eam volumus, 2. de Anima. Hoc autem non est propter speciem principaliter, quæ est forma naturalis, sed propter intellectum, quo uti possumus cum volumus. Principalem autem actionem intellectus, sequitur actio speciei, quæ nata est esse semper vniuersalis ex parte speciei. Tamen aliquod obiectum excedens multum facultatem partis intellectiue: puta obiectum beatificum, ut claret visum, posset poni habere totam causalitatem respectu visionis, aut principalioræ, quàm pars intellectiua, & hoc propter excellentiam talis obiecti, & propter defectum partis intellectiue. Sed de hoc in quarto libro. De obiectis autem, quæ modo natura

liter cognoscimus, prima pars solutiouis videtur esse vera. Videtur enim intelligibilium naturaliter à nobis intellectuum speciem in intellectu esse, quasi instrumentum ipsius intellectus, non motum ab intellectu, ut agat, quasi scilicet, aliquid recipiat ab intellectu, sed quo intellectus utitur ad suam actionem, ut puta, quādo intellectus agit, species illa, tamquam minus principale agens, coagit ad idem, ut ad effectum communem.

Contra, ita possumus uti specie, saltem post primum actum, sed non ante: sic nec intellectus in primo, nisi sicut fortius phantasma mouet. Dico, quod non ita immediatè, etiam in intellectu est magis indeterminatus, ut ostendit prima ratio. Unde probatur, quod magis sit in potestate voluntatis, uti intellectu quàm specie intelligibili, utrumque enim ex se est naturale agens: & quare non utrumque liberam per participationem? Respondeo nihil est participatione primo liberum, nisi quod est in eadem essentia cum voluntate.

Contra, potentia organica, & organa, et extrinseca etiam sunt participatione liberæ. Similiter in potestate nostra non est ali-

quis actus vegetatiue, hoc medium est obscurum: quia dubium est, quæ in nobis subsunt voluntati, & quæ non.

Ad primum argumentum dico, quod duplex est actus intellectus respectu obiectorum, quæ non sunt presentia in se, qualia sunt illa, quæ modo naturaliter intelligimus. Primus actus est species, quæ obiectum est præsens, ut obiectum actu intelligibile. Secundus actus est ipsa intellectio actualis, & ad utrumque agit intellectus, non motus ab eo, quod est causa partialis secum concurrere ad illam actionem, licet vnum actum intellectus præcedat motio eius ad alium actum.

Ad primum autem actum agit intellectus agens, cum phantasmate, & ibi intellectus agens est principalior causa quam phantasma, & ambo integant vnam totalem causam respectu speciei intelligibilis.

Ad secundum autem actum agit pars intellectiua: siue intellectus agens siue possibile, non curo modo, & species intelligibilis, sicut duæ partiales cause, & ibi agit pars intellectiua non mota à specie, sed prius mouens, scilicet, agens ut species sibi coagatur. Cum igitur dicitur obiectum mouet non motum. Dico, quod in vtraque motione obiectum est mouens secundarium, licet non sit motum, id est aliquid recipiens in se à principali siue priori mouente.

Cum dicis, quod intellectus non mouet nisi motus. Dico, quod non mouet secunda motione, nisi motus priori motione, hæc igitur est comparatio duarum motionum intellectus: non autem duarum causarum partialium concurrentium in vna motione. Si autem compares causas partiales in vtraque motione. Dico, quod intellectus vtrouique mouet non motus à causa partiali concurrente in eadem motione.

Ad secundum argumentum dico, quod effectus formaliter magis assimilatur cause proxime inferiori quàm remotæ & principali perfectiori sicut apparet de filio respectu patris, & Solis. Unde illud argumentum est ad oppositum: quia probat, quod actus intelligendi fit ab obiecto, ut à causa proxima: quia magis sibi assimilatur formaliter: ita iam species intelligibilis magis formaliter assimilatur phantasmati quàm intellectui agenti, & tamen minus

principaliter est à phantasmate, quàm ab intellectu agente.

Contra. Cum agens intendat assimilare sibi passum, quomodo principale agens non magis assimilatur sibi formaliter?

Respondetur principaliter agens communi est æquiuocum, & eminentius habet in se perfectionem effectus quam causa uniuoca. Et ideo non magis assimilatur sibi formaliter: quia hoc esset imperfectionis in causa, sic assimilari effectui, sed assimilatur magis hoc est dat magis formam effectui, per quam sibi assimilatur æquiuocè, quàm det agens particulare. Et ista assimilatio activa est, ex perfectione causæ, licet non sit magis assimilatio formaliter. Similiter causa perfectior magis assimilatur effectui ei, cui est assimilabilis quam imperfectior. Magis enim causat effectum qualis est causabilis & assimilabilis. Assimilabilis autem est effectus formaliter causa propinqua: ideo ipsa causa remotior magis assimilatur effectui ipsius effectum causa proxima, quæ ipsamet causa proxima sibi.

Quòd enim formaliter filius est similis patri, hoc magis est à causa remota assimilante filium patri effectiue quàm ab ista causa propinqua: quia que plus dat formam, qua assimilatur, plus dat effectiue assimilationem.

Ad tertium dico, quòd unitas scientiæ assignatur penes obiectum, quia illud est penes quod scientiæ distinguuntur, non penes intellectum: quia intellectus unus est respectu omnium scientiarum. Et hoc modo distinguendo scientias, illa est una que ut ait Arist. 8. Post. tex. 43. est vnus subiecti primi, quatenus obiectum primum habet continere scientiam illam virtualiter: sed hoc non est nisi ut causa partialis. Præter enim hæc, intellectus est alia causa partialis continens illam: non est igitur aliud, reducere scientiam ad obiectum primum, quàm in altera causa partiali habente in suo genere ordinem essentialem, reducere ad primum ibi simpliciter, & ab ipso assignare unitatem effectus in quantum effectus est ab eo. sed cum hoc fiat, quod multo perfectius continetur in reliqua causa partiali.

Consideratur opinio prima, asserens solum intellectum esse causam productiuam intellectiouis. Cap. 1. 1.

EX ijs, quæ dicit Scotus in hac questione, vnusquisque satis perspicue cognoscere potest, quid sit dicendum in hac materia de causalitate intellectiouis, tamen quoniam nonnulli ex recentioribus aliquas istarum opinionum sequuntur, ideo illæ, & dicta recentiorum aliquantè, & breuiter consideranda sunt. Prima itaque opinio est Henrici, & Præpositi, ut notant Marginiste, qui dicunt intellectum esse causam totalem intellectiouis. Rationes, quibus innituntur, patent ex ipso Scoto. Eandem sententiam sequuntur ex recentioribus Franciscus Piccolomineus lib. 1. de Mente humana, cap. 7. & Iacobus Zabarella libro de Mente agente, cap. 7. & libro de Sensu agente, cap. 8. & licet hoc in loco loquatur solum de sensatione, tamen idem intelligit de intellectu, ut patet ex libro de Sensu agente, c. 7. circa finem, & ambo vtuntur hac ratione: quia intelligere est iudicare, & cognoscere; Modo obiectum non potest cognoscere, neque iudicare: quia non est vis cognoscitiua: & ut inquit Piccolomineus, idè esset iudex sui ipsius: solus ergo intellectus est causa producens actum intelligendi, siue ipsam intellectiounem: obiectum autem solum aliquid subministrat necessarium ad ipsam intellectiounem; sed ipsum obiectum nihil producit. Verum hæc opinio satis superque rejicitur per rationes adductas à Scoto, tum in confutatione illius opinionis, tum in principio expositionis sue opinionis R. & præsertim prima ratio habet maximam efficaciam: certum est enim quod sunt tantum quattuor genera causarum per se, ut patet ex 2. Phys. & 5. Metaph. & nul-
la alia causa per se datur, quæ non reducatur ad alterum horum quattuor generum, cum ergo istæ cause in se sunt perfectæ, & non impediant, & sunt sufficienter approximata, necessario sequitur ex illis effectus, si sint cause naturales, quæ naturaliter agunt, & necessario, & si sint cause liberæ, saltem possunt producere effectum

Opinio Piccolominei, & Zabarella, rō pro hac opinio.

Rejicitur.

1. rō.

Cum si volunt; Hoc stante fundamento
 certissimo, sic arguitur, actus intelligēdi,
 siue ipsamet intellectio, est effectus, ergo
 debet prouenire ab aliqua causa istorum
 quattuor generum: non habet autem esse
 à sine realiter, quia finis sequitur produc-
 tionē rei quo ad esse, licet præcedat in
 intentione, scilicet, in quantum mouet effi-
 cientem ad agēdum; forma quoque ha-
 bet esse per productionem efficientis, est
 enim terminus generationis, ideo iste due
 cause non præcedunt rem productā; sed
 vel subsequuntur, ut finis, vel concomitā-
 tur, ut forma; cause ergo, que præcedunt
 rem quo ad esse, sunt efficiens, & mate-
 ria; tunc arguitur, quando istæ due cause
 priorē res, scilicet, materia, & efficiēs,
 sunt in se perfectæ, & approximatae, & nō
 impeditæ, sequitur effectus, ergo si anima
 est totalis causa notitiæ genitæ, sequitur
 quod semper in anima erit quæcumque
 actualis intellectio, que in ipsa anima esse
 potest; probatur cōsequentiā: quia ipsa a-
 nima est subiectum receptiuum, siue mate-
 ria in qua recipitur tale accidens, scilicet
 intellectio, & est dispositum, & nō im-
 peditum: quia est talis natura, & condi-
 tionis secundū essentiam suam, & est sub-
 stātia, que non alteratur; etiam ipsamet
 anima, stante opinione aduersariorū, est
 totalis causa efficiēs ipsius intellectio-
 nis, ergo clarē patet, quōd efficiēs, & materia,
 que sunt cause præcedētes ipsā intellectio-
 nē, & illi dātes esse, sunt cause perfectæ, &
 non impeditæ, & sunt approximatae, quia
 anima est sibi maximē inima, neque est
 impedimentum, quia nullum tale, neque
 fingere possumus, ergo semper in anima
 est quæcumque intellectio, que in ipsa
 esse potest: at consequens est falsum, ut
 conspicuē patet, ergo non est dicendum,
 quōd anima, & intellectus sit totalis cau-
 sa respectu productionis intellectio-
 nis.

*respō
sio in
cua.* Certē hæc ratio est efficacissima: sed
 forsitan aduersarij dicerent, quod adest im-
 pedimentum: quia deficit obiectum; ob-
 iectum enim licet nullam habeat actio-
 nem respectu productionis notitiæ, tamē
 disponit, & præparat aliquid necessarium
 ad ipsam intellectio-
 nem, sine qua ipsa no-
 titia haberi non potest:

Sed hæc responsio optimē rejicitur ab

eodem Scoto; Quæro enim de hoc obie-
 cto, propter quid requiratur ad hanc no-
 titiam, ita quod non potest haberi sine ip-
 so hæc notitia, uel enim seruit ut causa si-
 ne qua non, & tunc ut inquit Scotus, est
 dicere, quōd omnes quattuor cause per
 se non sunt sufficientes cause, sed requiri-
 tur aliquod aliud, a quo res causarū de-
 pendet essentialiter, ergo & tunc non e-
 runt tantum quattuor cause: siue quar-
 tuor genera causarum, sed plura. Vel il-
 lud dependebit essentialiter, & necessa-
 rio ab aliquo, quod non est causa illius,
 quorū Primum est cōtra uniuersam Phi-
 losophiam Peripateticam. Secundum
 implicat contradictionem.

Præterea; omnes cause præter quar-
 tuor dictas, sunt accidentales rei, ergo res
 non dependet simpliciter ab illis, nec in
 esse, nec in fieri, & consequenter potest
 poni in esse sine illis; Antecedens est Ari-
 stotelis, & omnes illud admittunt. Conse-
 quentiā est clara; quia causa accidenta-
 lis accidentaliter, & non necessariō con-
 currit ad productionem effectus: ex quo
 patet, quōd causa sine qua non, non est
 verē causa per se, sed causa accidentalis;
 & idem fatetur D. Thomas, 4. Sent. dist.
 7. q. 1. in prima parte illius quæstionis, &
 hoc est de se euidentis causa enim, que ni-
 hil potest facere ad effectū efficiendo, uel
 disponēdo; nihil causalitatis habet super
 illam rem; uel dicerent aduersarij, cōcur-
 rere obiectum tāquam causam per se ne-
 cessariō disponentem ad intellectio-
 nē, sine qua dispositione ipsa in-
 tellectio haberi non posset, & tunc habe-
 mus intentum: quia iste necessarius con-
 cursus non est cōcurfus nisi causalitatis;
 alioquin effectus siuē notitia genita pos-
 set causari, & effici absque concurrentia
 talis obiecti, ut dictum est; ita uerō causa
 litas debet reduci ad aliquod genus illo-
 rum quattuor, & uideatur, quod ad nullū
 aliud possit reduci, nisi ad genus cause ef-
 ficientis; adeo quod aperte colligitur ex
 hoc, quod obiectum habet causalitatem
 efficientem respectu actus intelligēdi,
 siue notitiæ genitæ: que autem causalita-
 tas sit ista, & quomodo, infra manifesta-
 bitur, dum explicabitur sententia Scoti.

Ex hoc argumēto impugnātur diuersi
 modi

modi ponendi, tenentium illā opinionē :
 siue enim ponatur obiectum necessarium
 in ratione causæ sine qua non, siue in ra-
 tione termini, siue in ratione excitantis,
 siue semper quæritur ab istis, an obiectum
 habeat aliquam causalitatem per se, vel non: si per se dicatur, tunc vel datur
 secundum genus causæ per se, vel necessa-
 rio reducitur ad alterum illorū quattuor
 generum, nec videtur posse reduci nisi ad
 genus causæ efficientis, vt infra patebit ;
 Sed quidquid sit de hoc, satis est quod
 pertinet ad vnum illorum quattuor; si dicatur,
 quod non habet causalitatem per se, sed per
 accidens, ergo sequitur, quod notitia, & actus
 intelligendi, accidentaliter pender ab obiecto,
 & ab intelligibili, & tunc vterius sequitur,
 quod actus intelligendi possit esse absque
 obiecto, quod est absurdum. manifestum : vt
 supra ostensum est ..

2. vñ
 princ. Habes alias rationes in principio decla-
 rationis positionis Scoti ad R. quarū Prima
 est. Si anima, & intellectus esset totalis
 causa intellectiōnis, sequeretur, quod actus
 intelligendi, siue intellectio, non esset
 similitudo obiecti, consequens est falsum:
 quoniam intellectio est imago, & similitudo
 rei existens in intellectu, vnde qualis est
 res, talis debet esse scientia, & cum habemus
 notitiam alicuius rei, cognoscimus, & habemus
 illam rem in intellectu, non materialiter, sed
 per similitudinem suam; sed Consequentis
 huius falsitas per se satis patet, & maxime
 conceditur ab aduersarijs, qui dicunt, notitiam
 esse speciem ipsam intelligibilem obiecti,
 vti re vera est, licet etiam concurrat species
 intelligibilis, quam ipsi negant, vt suo
 loco dicam. Consequentia verò probatur :
 quia si obiectum nullam habet actiuitatē
 respectu productionis notitiæ genitæ, sed
 est intellectus, qui illam notitiam de illo
 obiecto absque cōcursu illius obiecti pro-
 ducit, poterit intellectus ad libitum suū
 illam formare, & sic ex homine inducere
 notitiam, quæ habet similitudinem leonis,
 vel bouis, &c. Hæc Consequentia probatur
 exemplo; Figulus potest formare ex creta
 vasa alia pulchra, & in honorem, alia turpia,
 & in contemptum; ista diuersitas in istis
 vasis, prouenit ex mera volun-

tate figuli, quia solus figulus est, qui pro-
 ducit vasa sine concursu erere, concurrat
 quidem creta ad generationem vasis ma-
 terialiter, sed ad formationē hanc, vel illā,
 pulchram, vel turpem vasis, nequaquam.

Ad propositum, si obiectum concurrat
 solum preparando materiam ad intellectu-
 tionem, sed in ipsa formatione, & produ-
 ctionē intellectiōnis non concurrat obiectum,
 sed solum intellectus: sequitur, quod
 intellectus ad libitum poterit quācumque
 intellectiōnem formare ex illo obiecto, &
 non magis necessitabitur producere hanc
 notitiam, quam illam, sicut nec figulus
 tenetur ex illa creta formare magis hoc
 vas, quam illud; sed non euenit ita in
 proposito: immo intellectus restringitur
 ad producendum ex illo obiecto talem
 notitiam, quia ex tali obiecto, est apta
 nata nasci solum talis notitia, adeo quod
 illa notitia est in obiecto in virtute solum,
 actu autem exprimitur, & educitur ab
 intellectu, & sic intellectus ex subiecto
 producit notitiam non quam vult, sed
 quæ nata est ex obiecto generari, & edu-
 ci; A primum exemplum ad hoc declarandum
 potest esse hoc. Aromatarius ex cicorea
 extrahit succum: quæro, quæ sit causa
 efficiens illius succi; certè est aromatarius.
 Sed certè non potest negari quin etiam
 ad causandum illum succum, concurrat
 etiam cicorea: siquidem ex suis visceribus
 educitur ille succus ab aromatario: con-
 currunt ergo ambo, licet diuerso modo; ita
 in proposito, intellectus tamquam
 aromatarius, extrahit ex obiecto eius
 notitiam, quæ notitia est propterea
 illius obiecti: sed cum hoc fiat, quod etiam
 ipsum obiectum concurrat ad generationem
 illius notitiæ, cum ex suis visceribus
 illa educatur, sicuti succus ex cicorea.
 Quod si quis dicat est intellectus solus,
 qui generat, & educit, sed non potest
 educere nisi illam notitiam, quæ in illo
 obiecto reperitur, non tamen obiectum
 actiue concurrat. Respondere hoc modo,
 est sentire nobiscum in re ipsa, quando enim
 datur aliquis effectus, qui prouenit ex
 duobus necessariis, & ille effectus distinctus
 est ab utroque, si alterum illorum à quo
 producit, non potest illum effectum
 suo modo producere, sed necessario eget
 altero.

exemplum
 aliud
 Aromatarius
 vij.

altero, signū est, quod non est totalis causa illius effectus; sed requiritur alterum illud, ut concausans: at in proposito notitia obiecti non potest produci ab intellectu solo sine obiecti concursu, neque potest illam notitiam determinare suo modo, sed gignere illam, ut requirit obiectum, ergo obiectum quoque est causa productiua illius effectus, scilicet notitiæ genitæ, siue actus intelligendi. Maior est evidens: quoniam nisi requireret, posset per se causare; Minor quoque patet ex dictis, quoniam notitia est similitudo obiectus, neque sine obiecto producitur: est ergo dicendum, quod non solum intellectus concurrat ad intellectionem, sed etiam ipsum, et obiectum suo modo, & ideo assimilatur sibi notitiam.

Ratio brevis
ter for-
ma-
enr.
Aliter potest breuiter formari sic ista ratio; Notitia est imago, & similitudo obiecti, at similitudo naturalis, habet esse ab imaginato, & habet illud esse per modum emanationis, quia emanat, & provenit ex re, cuius est similitudo, ergo obiectum est causa effectiua intellectionis: quia ipsa intellectio est imago, & similitudo ipsius obiecti.

3. 72.
Phi. 3.
Tertio principaliter sequeretur, quod notitia, & actus intelligendi, non distinguerentur essentialiter, propter distinctiōnem obiecti, Consequens est falsum: quia vna scientia distinguitur ab altera per obiectum, siue per subiectum, & vnaqueque scientia, & notitia particularis, distinguitur ab altera ratione obiecti, ut notitia de homine, & notitia de luna distinguitur, quia homo, & luna sunt distincta obiecta; Consequentia probatur: quia essentialis distinctio non est ab eo, quod non est causa per se: si ergo notitia, & actus cognoscendi non penderet ab obiecto essentialiter, & per se, neque propter obiectum distinguuntur scientiæ, quod si admittit aliquam pendentiā essentialē, illa non est, nisi causalitatis, & illa non est nisi causalitatis efficientiæ, ergo obiectum effectiue concurrat ad generationem intellectionis.

4. 72.
Quarto, tunc sequeretur, quod cognitio, & notitia entis perfectioris, non esset perfectior, quam notitia entis imperfectioris, posito æquali conatu intellectus

hinc inde; Consequens est falsum: quia tunc intellectio Dei non esset perfectior intellectione muscæ, posito æquali conatu hinc inde; Consequentia probatur: rursus, quia scientia respiceret obiectum accidentialiter, nec ab illo penderet essentialiter; tū, quia perfectio actionis penderet ex maiori conatu causalitatis; si ergo anima æquali conatu agat ad intellectionē Dei, & muscæ, erunt notitiæ illæ æquetæ perfecte, immodò si maiori conatu ageret ad intellectionē muscæ, quā Dei, esset perfectior notitia muscæ, quam notitia Dei: quod est esse falsū, & contra Philosophū 10. c. 1. Erhricorū ponētē felicitatē in speculatione obiecti perfectissimi.

5. 74.
Quinto, Obiectum virtualiter continet scientiā, cuius est obiectum, ut in proprio Theoremate diximus, ergo actiue concurrat ad gignendum scientiā, & notitiā; Ex his omnibus cōspiciē patet, obiectum necessariō habere aliquam causalitatem respectu productionis, & actus intelligēdi: quæ autē sit hæc, patet ex dictis à Scoto, in declarando propriam sententiā; & nunc infra breuiter explicabitur.

Ab
renr
Zab.
Ad objectionem Piccolomini, & Zabatellæ patebit infra, cum declarabimus quomodo generetur cognitio intellectualis in nobis: pro nunc responderet, ut supra dictum est de sensatione, quod in intellectione sunt duo actus; Primus est productio intellectionis, & expressio ipsius; Secundus est receptio ipsius intellectionis in intellectū; Primus actus nō dicitur intellectio, neque intelligere: sed secundus: quia intelligere est pati, ut optimè declarat Scotus in præmissa questione, respondendo ad rationes pro quinta opinione, exponendo illam auctoritatē philosophi ex 3. de Anima: intelligere est pati; ideo ad rationemistarum cū dicunt, intelligere est iudicare, dico, quod hæc propositio est falsa: quia intelligere formaliter est recipere intellectionē: ex illa enim intellectione recepta in ipsa anima, anima fit intelligēs: sicuti oculus per receptionē luminis dicitur videns, & ideo quia obiectum non recipit, sed solus intellectus, ideo solus intellectus dicitur intelligere; & licet intellectus simul cum obiecto producat intellectionem, non propter hanc actum dicuntur intelligere, neque obiectum.

obiectum, neque intellectus, quia producere intellectionem, non est intelligere, sed solum recipere intellectionem est intelligere formaliter, vt dictum est.

Ad hanc autem receptionem sequitur iudicium, & ita cōsecutiue intelligere est iudicare; Vnde iudicare est colligere Conclusionem alicuius discursus facti, & connotat comparationem inter aliqua; Iudicare ergo non est intelligere formaliter, sed est vna species intellectionis; Intelligere enim est simpliciter apprehendere intellectionem; & cum dicitur ab Arist. 9. Metaph. textu 16. & alibi, intelligere esse actionem immanentem, accipit ibi pro intelligere, producere intellectionem, quæ est actio intellectus agentis, & est immanens, vrin sequenti Theoremate dicam: non autem accipit pro intelligere formaliter.

Alie rationes, quæ pro aduersarijs adducuntur, vel adduci possunt, soluunt à Scoto in præadducta questione, respondendo ad argumenta pro ista opinione, ideo non est necesse illa repetere.

Examinatur opinio D. Thomæ secundum varios sensus Thomistarum, & secundum omnes sensus rejicitur, & tandem breuiter declaratur mens Scoti.
Cap. I I I.

QUæ sit vera sententia D. Th. est maxima difficultas inter Thomistas, & nos: sed vera est ea, quam ferè omnes illi tribuunt, scilicet, Scotus in hac questione, Zimara, Zabarella in libro de Speciebus intelligibilibus, c. 2. & multialij, & habetur clara ex prima parte q. 85. artic. 1. & 3. libro de Anima, textu 8. & est hæc. Quod intellectus non est causa actiua, neque productiua intellectionis, sed species intelligibilis est ratio gignendi notitiam actualem in intellectu: ipse vero intellectus tantummodo se habet tamquam materiale, informatum illa specie: adeo quod species intelligibilis impressa intellectui, non habet rationem obiecti: sed se habet loco formæ. & actus primi, dans esse intellectiui ipsi intellectui: quia intellectus sine ipsa specie non intelligeret: quia intellectus operatur per ipsam speciem, vt ignis per suam formam.

Hæc ergo est opinio D. Thomæ, quod species intelligibilis est ratio formalis, per quam intellectus intelligit: intellectus vero de se, sine specie, non est intellectiuius actu, sed potentia, sed solum cum est informatus specie, est intellectiuius actu; fit enim in actu primo per illam speciem. Et hæc certè est opinio D. Thomæ quia in illa quæst. 85. art. 2. in corpore articuli, habet hæc verba. *(Et ideo dicendum est, quod species intelligibilis se habet ad intellectum, vt quo intelligit intellectus.)* Deinde hoc declarat; ex quo loco aperte constat, secundum D. Thomæ, intellectum in se, absque specie intelligibili, non habere actiuitatem circa intellectionem, sed totam actiuitatem esse in specie. Hanc eandem sententiam sequitur Aegidius, vt patet ex dictis a Scoto.

Verum Caietanus 1. par. quæst. 79. art. 2. negat hanc esse sententiam D. Thomæ. quoniam videbat eam maximis difficultatibus vegeti, & aliam opinionem Diui Thomæ tribuit; sed more suo fatis perperus est, & anceps, vt semper aliquod subterfugium inuenire possit: primo inquit statuendum esse ex D. Thomæ in quodlibet 8. q. 2. art. 1. quod intellectus in actu, se solo, primo concurrit ad intellectionem; & quia opinio recitata non tribuit intellectui vllam actiuitatem, ideo ait illam non esse ad mentem D. Thomæ. Dicit deinde declarando D. Thomæ. quod intellectus secundum se, est in genere potentie passivæ; & quod ideo nõ habet ex se vllam rationem agendi: sed quando postea intellectus recipit intelligibile in actu, scilicet, speciem intelligibilem, intellectus fit ipsum intelligibile, & tunc accipit quædam rationem agendi, scilicet, per illam formam, quam recipit; & quoniam anima non recipit illam formam, & speciem, vt facit materia formam, sed recipit hoc modo, quod intellectus transit in ipsum intelligibile, & ipsum intelligibile imbitur quodam modo in ipso intellectu, sequitur, quod intellectus, & species, fiant vnus totum, siue vnus actus primus. & tunc potest intelligere, siue producere intellectionem actiue: nõ ergo intellectus se habet mere passiuè, vt receptiuus actionis agendi, vt est materia, quæ recipit formam, quæ est ra-

Opin. Caiet.

Opin. D. T.

est ra-

est ratio formalis agendi: quia aliter anima fit in actu ipsum cognoscibile, & aliter materia reducitur in actu; materia enim est subiectum, sed anima non est subiectum, sed fit ipsa res intelligibilis actu; Concurrit ergo intellectus actuè; sed deinde concludit, quòd intellectus habet quòd concurrat ad intellectionem; non ex partiali ratione, vt Scotus, qui vult, quòd intellectus absque specie fit per se partialiter productiuus intellectionis; neque habet præcisè ex specie intelligibili, vt moderna ignorantia (ait ipse) intelligit; *sed ex hoc ipso, quòd animalis vis in actu est: ita quòd ex hoc quòd est animalis vis, habet inchoatiuè, quòd facta in actu sit actiua.* Hæc est conclusio & sententia Diui Thomæ, secundum Caietanum.

opin.
Iass.

Iauellus 3. de Anima, tenet, quòd solus intellectus concurrat actuè, non autem species, siue obiectum: sed non vult tamen, quòd solus intellectus nudus, sed informatus specie intelligibili, quæ tamen species non concurrat cum intellectu partialiter ad producendum intellectionem, quia solus intellectus habet hanc actiuitatem: sed illa species, & obiectum concurrat tamquam terminus specificans, & determinans intellectionem intellectus, qui intellectus est de se indifferens ad cognoscendum hoc, vel illud obiectum.

opin.
Ca-
preol.

Capreolus 1. Sent. dist. 1. q. 5. quaest. 1. videtur sentire, quòd opinio D. Thomæ coincidat eî opinio Scoti, a deo, quòd opinio D. Thom. vario modo à varijs referatur.

Sed quidquid fuerit de eius mente, isti modi positionis sunt considerandi: hic autem est notandum, quòd omnes conueniunt in hoc, præter Capreolum, quòd intellectus absque specie nullam habeat actiuitatem, & in hoc primo discrepat à Scoto, qui vult, quòd intellectus per se habeat suam actiuitatem, & magis principalem, quàm obiectum. Principalis ratio opinionis Thomistarum est: quia Intellectus nudus in se, absque specie intelligibili, est in pura potentia passiuæ, & essentialis, ex Arist. 3. de Anima, tex. 7. Præterea, apud Aristot. intellectus quo intelligimus, est potentia passiuæ simpliciter, & non secundum quid tantum, alioquin

Trin-
cip. rō
Tho.

processus Aristot. in 3. de Anima, tex. 17. ad inuestigandum intellectum agentem, esset vanus: quia fundatur super hæc passiuitate intellectus. Scotus etiam nunquam probauit, quòd intellectus nudus, & de se, sine specie intelligibili fit actiuus, quòd tamen est falsum; supposit etiam, quòd intellectus nihil recipiat ab obiecto, & specie intelligibili, sed quòd species intelligibilis concurrat solum in ratione obiecti, & tamè verum est, quòd concurrat quoque in ratione actus, & formæ, quia constituit intellectum in actu primo, & de potentia essentiali reducit ipsum intellectum ad actum primum.

Hæc opinio Diui Thomæ nullo modo videtur approbanda; nam si accipiat in primo sensu, rationes Scoti, quas facit, contra eam, sunt efficacissimæ, & præsertim ea. Quia sequeretur, quòd species esset magis potentia intellectiua, quàm intellectus. Consequens est falsum, & contra sententiam omnium, omnes enim fatentur intellectum esse potentiam intellectiuam, non autem speciem; Consequentia verò probatur: quia denominatio debet fieri à nobiliori: at species est nobilior intellectu in ratione productionis intelligentiæ, secundum aduersarios: quia ipsa est ratio formalis actuans intellectum, & productiua intellectionis: intellectus verò est vt materia.

Præterea sequeretur, quòd ipsa species separata ab intellectu, produceret intellectionem; Consequens est a pertè falsum. Consequentia probatur: quia ratio formalis, & totalis productiua alicuius actionis, ideò non producit per se absque materia: quia non potest existere absque materia; at si posset existere absque materia, eandem actionem produceret: quia iam in productione illius actionis nullo auxilium accipit à subiecto: est enim totalis causa ipsa per se actionis; vnde si calor posset esse absque subiecto, etiam calefaceret, quia ipse calor est totalis causa productiua caliditatis. Vide alias rationes Scoti, quæ quia non tanguntur ab aduersarijs, nihil est, vt circa illas laborem, sunt enim efficaces, quia illa absurda, quæ enumerat Scotus, euidenter sequuntur

reijc.
1. rō.

2 rō.

alia
rōnes
effic.

quantur ad hanc opinionem, vt, quod non daretur discursus, non posset fieri reflexio intellectus super intelligibile, non possent causari secundæ intentiones, &c.

alia
rōnes
effi.
cōtra
eādē
opin.

Rationes etiam quas facit Scotus contra secundam opinionem, quæ ascribitur Gorfredo, asserenti solum phantasma esse principium productiuum intellectus, valde sunt efficaces contra hanc sententiam D. Thomæ: quia valde vilificat naturam animæ, asserendo ipsam nullam habere actiuitatem respectu intellectus.

opin.
Cai.
reijc.

Si autem exponatur mens D. Th. quomodo exponit Caietanus in eadem absurda incidit, & maiora.

1. rō.
cōtra
opin.
Cai.

Primo enim Caietanus est perplexus, & sibi contradicit; primo asserit, & a parte ore sustinet animam nudam, & sine specie, nullam habere actiuitatem, & illud probat quia ex Aristotele intellectus est pura potentia passiuæ, &c. vt supra diximus. Deinde in eodem Commento ait, quod intellectus ex eo, quod est animalis vis, habet inchoatiuè, quod factus in actu sit actiuus; Tunc arguo. Si intellectus quatenus est vis animalis, inchoatiuè habet, vt sit actiuus, quando est factus in actu, ergo quando est in actu, non est totaliter actiuus ratione speciei intelligibilis, sed partialiter ex se, quatenus est vis animalis, quod enim sit vis animalis non habet à specie, sed ex se: at intellectus est actiuus quando factus est in actu inchoatiuè ex se, quatenus est vis animalis, non ex specie, ergo habet aliquam actiuitatem partialem ex se, & non ex specie.

Cōfir.
mat.

Confirmatur: quia potentia, quæ de se est de genere potentie passiuæ, non potest in se esse inchoatiuè actiuæ, immò hoc sibi repugnat, & implicat: esse enim inchoatiuè actiuum, est proprium potentie, quæ est de genere actiuorum, sed est imperfecta, quæ postea facta perfecta, agit, est ergo contradictio, dicere, quod intellectus ex se, vt est nudus, sit potentia merè passiuæ, & tamen inchoatiuè habeat, vt factus in actu sit actiuus; haberet enim inchoatiuè effectum sibi repugnantem, vt exempli gratia, mate-

ria est de se in genere passiuorum, idèò nunquam quis dicit, quod ipsa ex se habeat inchoatiuè, vt facta in actu, sit actiuæ: hoc enim repugnat sine naturæ, & nunquam est actiuæ siue in se, siue facta sit in actu. Quod si dicat animam esse alterius considerationis, quàm materia respectu forme: licet hæc responsio in se sit voluntaria, tamen rationem in se vitare non potest, quia implicat potentiam esse merè passiuam, & tamen inchoatiuè esse actiuam, vt dictum est.

Secundò. Hæc opinio explicata à Caietano, in idem redit cum opinione D. Thom. in sensu primo assignato, & ascripto ab omnibus D. Thom. vel in se omninò est falsa; inquit enim Caietanus, quod intellectus est in potentia essentiali ad obiectum intelligibile, & idèò adueniente obiecto intelligibili, siue specie, imbibitur quodammodo hoc intelligibile ab ipso intellectu, ita quod intellectus sit actu ipsam intelligibile, & tunc hoc totum intellectus cum specie est principium actiuum intellectionis. Tunc sic arguo. Intellectus nudus absque ista imbibitione, (vt suis vocabulis vtar) non est actiuus, sed solum sit actiuus per istam imbibitionem speciei, ergo tota ratio productionis intellectionis est à specie, non à toto aggregato, scilicet, intellectui, & specie, etiam quando intellectus est in actu. Consequentia probatur: quia, quod repugnat alicui per essentiam, semper illi repugnabit, nisi essentia eius mutetur, sed intellectus antequam esset factus in actu a specie, erat de genere passiuorum se eundem essentiam, ex Caietano, & cum sit in actu a specie, non mutat secundum essentiam, ergo dum factus est in actu, etiam illi repugnabit essentia numerum, quia esse actiuum ex aduersario repugnat intellectui essentia; Ex hoc sequitur, quod sola species sit tota ratio actiuitatis, & productionis intellectionis, quia talis actiuitas repugnat intellectui in se; Et certè hæc ratio non potest solui à Caietano, nisi incidat in maius absurdum, scilicet, dicèdo essentiam intellectus corrumpi, & mutari in hac imbibitione speciei, & transmutatione intellectus
in in-

in intelligibile: vel ergo Caietanus habet fieri intellectum nudum, & ex sua natura esse actuum partialiter intellectionis, vel cogitur dicere, quod species est tota ratio productionis eo modo, quo diximus in primo sensu D. Thomæ.

*Cōfir-
mat.* Cōfirmatur. Quia illa unio intellectus ad speciem intelligibile, est unio accidentalis: quia species est accidens, quod recipitur in ipso intellectu, ideò per istam unionem non mutatur natura, & proprietates ipsius intellectus; & licet hoc sit communiter concessum, tamen probatur propter protervum: quia ex 5. Phys. quattuor sunt species motus, & in substantia solū est generatio, & corruptio; ergo ista mutatio si est substantialis, esset generatio, vel corruptio, non enim est auctio, neque latio, ut patet, neque est alteratio, quia in hac mutatione non alteratur aliqua qualitas intellectus; ergo hæc mutatio est tantum aggregatio, & unio animæ, & speciei, quæ est mutatio accidentalis; non ergo fit unum totum per se, sed fit unum totum per accidens: non ergo mutatur essentia intellectus per illā receptionem speciei.

3. rō. Tertiò. Intellectus factus in actu sic per speciem, non potest habere unam rationem per se agendi: quia non est unum per se, sed unum per accidens: sed sicuti sunt duo entia distincta, quorum unum est subiectum, alterum est accidens, ita habent duas rationes agendi per se distinctas; & si negetur substantiam esse actiuam; quod tamen esse falsum aliàs ostendimus sequitur, quod sola species, quæ est accidens, erit tota ratio agendi; & sic sequitur primus sensus opinionis D. Thomæ qui supra improbatum est. Ex quo patet esse falsum fundamentum illud Caietani, quod ex intellectu, & ista specie, fiat magis unum, quàm ex materia, & forma, quia hæc unio intellectus, & speciei, facit unum per accidens, non per se, sed unio materię, & formę facit unum per se.

*Ad
rōnē
Cai.* Ad auctoritatem autem Auer. 2. Celi commen. 3. super quam se fundat Caietanus, quæ est, quod ex intellectu, & intelligibili fit magis unum quàm ex materia, & forma; Respondetur primo, quod illa propositio ex intellectu, & in-

telligibili fit magis unum, quàm ex materia, & forma, non habetur ibi in Auer. sed habetur hæc. Ex orbe, & intelligentia fit magis unum, quàm ex materia, & forma; sed aliqui eam deducunt, & hunc faciunt habere sensum, quod ex orbe, & intelligentia fit magis unum indivisibile, quàm ex materia, & forma, quia unum ex materia, & forma contrahitur, & resoluitur: sed illud unum, scilicet, Cælum, & Intelligentia, licet non sit unita, ut actus informans materiam, sed ut actus assistens, est tamen maxima unio unum, quia est indissolubilis, & perpetua illa unio, & sic vera est hæc propositio, ex intellectu, id est ex intelligentia, & intelligibili, scilicet orbe, fit unum magis indissolubile, quàm ex materia, & forma. Vel dicamus, quod hæc propositio. Ex intellectu, & intelligibili fit magis unum, quàm ex materia, & forma, est vera in abstractis à materia, in quibus intellectus intelligēs, & intelligibile, sunt idem; & de his loquitur ibi Auer. ut optime docet Mercenarius: sed in nobis est omninò falsa, ut patet ex dictis, quia ex specie, & intellectu, fit unum per accidens, non per se, ut dictum est.

4. rō. Quarto. Nullum accidens perficit essentialiter substantiam, sed species. est accidens, ergo non perficit essentialiter intellectum: ergo species ista non constituit intellectum in actu essentiali; ut inquit Caietanus. Minor est clara, Maior probatur: quia tunc accidens esset essentia substantię, sicuti forma est essentia, & quod quid est compositi, & hoc maxime valet contra Thomistas, qui dicunt quod sola forma est, quod quid est, & essentia rei; modo si intellectus nudus, & in potentia essentiali per speciem intelligibilem constitueretur in actu primo essentiali, species esset essentia, & quod quid est illius totius intellectus in actu primo essentiali, quæ omnia absurda maxima sunt, tum quia illud totum est unum per accidens, tum quia accidens esset essentia; & quod quid est substantię, quæ sunt evidentiã absurda.

Opinio Iauelli trahit opinionem Opin.
LI D.Th.

*Iam
reje.*

D.Th. ad opinionem Henrici nunc addu-
etiam in cap. antecedenti, & refutatam; si
enim obiectum nullam habet actiuitatē,
sed solum requiritur, vt terminus specifi-
catus intellectiois, sequitur, quod non
requiritur necessariō: vel non sunt suffi-
cientia illa quattuor genera causarum per
se; denique rationes ibi adductæ hanc eā-
dem sententiam infringunt; est etiam ipse
Iuellus perplexus; Primo dicit, quod
intellectus solus absque obiecto, est causa
effectiua intellectiois; Deinde dicit,
quod intellectus nudus non est causa, sed
actuatus specie intelligibili; Deinde dicit,
quod obiectum nihil aliud faciat in intel-
lectione, nisi quod specificat, & determi-
nat operationem intellectus. Ecce contra-
dictio, quia si intellectus nudus non est ac-
tius, sed postea factus in actu per spe-
ciem est actius, ergo species est ratio pro-
ducendi intellectioem, & consequenter
non concurrit species solum, vt specifica-
tiua, vel si concurrat solum, vt terminus,
& specificans operationem, intellectus
ipse per se erit actius, vt est nudus: non
omni per te tunc recipit aliquid à specie.
Ex his omnibus patet, quod istæ expo-
sitiones redeunt in primam expositionem
sententiæ Diui Thomæ, & tunc sunt
falsæ propter rationes Scoti adductas, vel
si disenserunt, in se sunt falsæ, propter ra-
tiones proprias factas.

Quod autem dicunt Caietanus, & Iu-
uellus, quod Scotus non probauit intel-
lectum concurrere actiue, miror: quia
dum aduersus secundam opinionem
Gosfredi, & Diui Thomæ probat speciem
non esse totam rationem intellectiois,
probat euidenter intellectum esse acti-
uum, scilicet per illas rationes: quia intel-
lectus format secundas intentiones, di-
scernitq. est intellectius, &c. & postea ex
destructione illarum opinionum sequi-
tur probatio opinionis Scoti. Fundamen-
tum verò eorum, quod intellectus sit in
potentia essentiali, est falsum, vt infra
suo loco patebit. Pro nunc dico, vt inquit
Scotus, quod quando intellectus est de-
nudatus à specie intelligibili, non dicitur
esse in potentia essentiali ad producend-
um intellectioem; quia sibi deficiat
aliqua ratio actiuitatis, ex parte sui: sed

quia sibi deficit alia causa partialis con-
currans secum ad producendum intel-
lectionem, quæ est species; quando autem
illa accessit, & est presens, tunc est in ac-
tu primo: quia ex illis ducibus integratur
vnum totale principium productuum
intellectionis, sed vtrumque producit
suo modo, vt nunc declarabo. Ex his pa-
tet veram esse sententiam Scoti: cum eni-
m intellectus non sit totalis causa intel-
lectionis, nec obiectum solum similiter
sit totalis causa intellectiois, & tamen i-
sta duo sola requiri videantur ad intel-
lectionem, sequitur, quod ista duo sint vna
integra causa intellectiois actualis. At-
tamen breuiter consistit in hoc, quod in-
tellectus, & obiectum sunt duæ cause par-
tiales, & integant vnam causam totalem,
& concurrunt non ex æquo, sed vt haben-
tes ordinem essentialem, non tamen ordi-
nem talem essentialem habent, quod in
causando vna causa dependeat ex altera:
sed vnaquæque habet suam causalita-
tem propriam, sed habent ordinem essen-
tialem: quia vna causa est perfectior altera,
vt exempli gratia. Si mater ponatur
virtutem actiuam habere in generatione
prolis, illa, & potentia patris concurrunt
vt duæ cause partiales ordinatæ quidem,
quia altera est perfectior reliqua, non ta-
men imperfectior recipit suam causalita-
tem à causa perfectiori, nec tota illa cau-
salitas est eminenter in causa perfectiori,
sed aliquid addit causa imperfectior, in
tantum, quod effectus non solum non po-
test esse perfectior a causa perfectiori plus
quam ab imperfectiori, sed absolute non
potest plus recipere esse à causa perfectio-
ri sola, quam ab imperfectiori sola; ita in
proposito, vtraque causa est perfecta in
suo genere, licet absolute vna sit perfectio-
rior altera, intellectus enim est causa
perfectior, quam obiectum, attamen ob-
iectum non dependet in sua causalitate
ab intellectu, sed illam habet ex se, sicuti
nec mater in sua actiuitate pendet à pa-
tre, & ita intellectio pendet ab obiecto,
& ab intellectu ordinatè, quamquam à
duabus causis partialibus, quarum vna
est principalior, alia minus principalis:
quæ autem istarum duarum sit principa-
lior, & declarat Scotus in quæstione 8. il-
lius

*Opini.
Scoti.*

*Fid.
Tho.*

Solu.

lius distinctionis, & declarat esse intellectum, ut est videre in tex. Notandum est autem hic, quod non patet, quanam differentie intellectus sit illa, quae est productiva intellectiois, an scilicet sit intellectus agens, vel possibilis, sed hoc determinat Scotus in quodlibet quaestione 15. & nos in Theoremate sequenti de hac re agemus.

THEOREMA LXXVIII.

Munus intellectus agentis, est abstrahere speciem intelligibilem, & producere actiue actum intelligendi.

Ponitur maxima pars tex. Scoti ex q. 15. quodlibet. ab illis verbis de 2. primi articuli principalis (vsque ad illa verba) de secundo articulo, dico, quod beatus, &c. in quo loco Scotus repetit. & breuiter declarat ea, quae in praecedenti Theoremate dicta sunt, scilicet, quomodo, & a quibus producatur actus intelligendi; deinde egregie explicat munera intellectus agentis, & possibilis. Cap. I.

DE secundo primi articuli principalis certum est quod ad actiue intellectioem causandam concurrunt aliquid ipsius anime intellectiuae, & obiectum aliquo modo praesens, scilicet, vel in se, vel in aliquo representante: sed quod istorum debeat poni per se actiuum, respectu intellectiois auctoritates videntur variè loqui. August. 12. super Genes. cap. 29. Non putandum, inquit, est corpus aliquod agere in spiritum quasi spiritus corpori facienti, materia vice subdat. Omni enim modo praestantior est res, quae facit illa de qua facit, nec vili modo corpus praestantius spiritu: immo spiritus praestantior corpore. Quamuis igitur imago esse incipiat in spiritu, tamen eandem imaginem non corpus in spiritu, sed spiritus in seipso facit celeritate mirabili.

Item idem 10. de Trinit. cap. 5. anima conuoluit & rapit imagines corporum.

Pro actiuitate tamen obiecti videtur dicere 15. de Trinit. 10. vel 24. formata cogitatio ab ea re, quam scimus, verbum est quod in corde dicimus. Et ibidem. Ex ip-

sa scientia, quam memoria tenemus, nascitur verbum. Et cap. 12. vel 30. Verbum est similitudine rei nota, de qua gignitur, & imago eius.

Philosophus autem videtur loqui pro actiuitate obiecti: quia illud videtur esse principium actiuum, per quod aliquid reducit de potentia essentiali ad accidentalem. Hoc autem est aliquid ex parte obiecti: quia illud per quod obiectum est praesens sub ratione actus intelligibilis, est species causata ab obiecto.

Pro hoc est illud 2. de Anima, quod prius est adductum, scilicet: vniuersalia quodammodo sunt in anima. Vnde intelligere in ipsa quidem est cum velit, ac si diceret, quod quia obiecta intelligibilia sunt praesentia anime, ideo ipsa est in potentia accidentali potens intelligere cum velit.

Sed pro actiuitate potentiae videtur aliquidibus esse illud 9. Metaphys. quod speculatio est actio immanens. Si autem intellectio non est ab intellectu, sed tantum ab obiecto: non est ibi actio immanens, sed tantum transiens.

De isto articulo potest dici quod vtrumque concurrat in ratione principij actus, respectu intellectiois: a aliquid, scilicet ipsius anime, & ipsum obiectum, vel aliquid ex parte obiecti. Et hoc videtur haberi ab Augustino 9. de Trinit. cap. ult. Liquido, inquit, tenendum est, quod omnis res quam cumque cognoscimus, congenerat in nobis notitia sui.

Ab utroque enim paritur notitia, scilicet, a cognoscente, & cognito. Ex 2. de Trinitate cap. 2. vel 5. ex visibili & vidente, gignitur visio.

Et licet ibi subdat, informatio sensus, quae visio dicitur, a solo imprimitur corpore quod videtur.

Hoc non est contra illud: quia equiuocè accipitur hoc nomen, visio.

Primo pro actu videndi, secundo, pro ipsa similitudine rei visae, & illa a solo corpore causatur.

Et ista equiuocatio potest colligi ex multis verbis illius capituli.

Pro hac Conclusionem videtur esse ratio: quoniam quando obiectum intelligibile est actu praesens intellectui, potest haberi intellectio actualis illius obiecti: sed non potest haberi

haberi sine principio perfectè actiuo: igitur vel alterum illorum tantum est perfectè principium actiuum, vel ambo integrat vnum principium perfectè actiuum: ita quod vtrūque sit partiale actiuum. Quod autem neutrum sit perfectè principium actiuū probatur.

Primo de obiectio: quia aliquod obiectum non est nobilius ipsa intellectione, sicut accidens sensibile: Et principium actiuum perfectum, quando est aquinocum, necessario est perfectius forma causata.

Secundo probatur idem: quia obiecto existente aequè præsentè intellectui, si maior est conatus & maior intentio ad intellegendum, perfectior potest haberi intellectione, & hic videtur, quia perfectius vestigium derelinquitur, igitur maior intentio voluntatis causat aliquo modo perfectionem intellectionem, quod non videretur probabile, si solum obiectum esset causa actiua eius: quia illud videretur se per agere secundum vltimum potentie, cum sit agens naturale, non liberum per essentiam. Patet, sed nec liberum per participatiouem videtur, cum non sit in eadem natura cum voluntate.

Tertio ostenditur idem sic. Operatio illa non est per se perfectio agentis, quam ipsum elicit precisè mediante aliquo suo accidente per accidens, Exēplum calefacere vel citiā calere, non est per se perfectio ligni calidi: quia non cōpetit sibi nisi per calorem, qui est accidens eius: illud autē, à quo obiectum aliud ab omnia, est præses intellectui, est eius accidens per accidens: quia quandoque cōtingenter inest, quādoque non igitur si solum illud est principium actiuū respectu intellectionis: intellectione non esset propria perfectio intellectus, vel hominis.

Item secundo probatur, quod nec totalis actiuitas conueniat intellectui: quia actus videtur propria similitudo obiecti. Videtur etiam sortiri speciem ab obiecto, licet non sicut à principio formali intrinseco: tamen sicut à per se principio extrinseco: Videtur etiam essentialiter dependere ab obiecto propter quod refertur ad ipsam in tercio modo Relatiuorum. Hoc autem non videretur verū, si obiectum esset tantum causa per accidens, vel causa sine qua non.

Concedo igitur auctoritates prius adductas ad quacumque assimulatas, sine de intellectu, sine de obiecto. Verum quidem

est quod vtrumque istorum aliquo modo est actiuum ad intellectionem, sed actiuum partiale: ambo autem integram vniū actiuum totale.

Sed hic sunt duo dubia. Primum, quomodo ista constituant vnum perfectum principium. Secundum, de quibusdam auctoritatibus adductis, puta de illa Augusti. Ex ipsa scientia nascitur verbum, quomodo ista facit pro obiecto; & similiter illa Aristotelis 2. de Anima, Scientia autem vniuersalis est.

Ad primum dico, quod cause concurrentes quandoque sunt eiusdem rationis & ordinis, vt plures trahentes nauem; quandoque verò sunt alterius rationis & ordinis. Et hæc dupliciter: quandoque posterior habet virtutem suam à priore. Exemplum, Sol & pater in generatione hominis; Quādoque posterior non habet virtutem suam à priore: nec dependet in habendo suam virtutem ab ea, sed tantum dependet ab ea in agendo secundum suam virtutem: ita & superior principalis agit, & inferior minus principaliter agit. Exēplū fortè de patre et matre in generatione prolis: vt enim videtur haberi ex 16. de Animalib. Mater aliquo modo se habet actiue, quod videtur rationabile: cū formā eiusdē speciei cōsequatur virt⁹ eiusdem speciei. Mater autem & femina nō differunt specificè secundum Philosoph. 10. Metaph. Mater autem virtutem suam actiuam non habet à patre, nec in habendo ipsam ab illo dependet, sed dependet ab ipso in agendo secundum ipsam virtutem, & agit minus principaliter.

Ad propositum, intellectus & obiectum non cōcurrunt primo modo: quia ille cōcurrere non est necessarius ex ratione cōcurrētium, sed tantum ex defectu virtutis in vno: quia si duplicaretur virtus vnius, ipsum solum sufficeret, non sic hic: quia quantumcūque sit obiectum perfectum, vel intellectus perfectus, neutrum tamen causaret actum sine alio: nec concurrunt secundo modo: quia intellectus non habet virtutem suam actiuā ab obiecto; nec è conuerso. Tertio igitur modo possunt dici cōcurrere. Quod autē eorum sit principalis, non oportet discutere.

Ad secundum dico, quod ista tria accipit Aug. pro eodem, verbum gigni: de memoria, & verbū gigni, de scientia in memoria:

& ver-

60.

100.
25.

Et verbum gigni de re nota: quia per scientiam intelligit actum primum, per quem anima est in actu sufficienti ad actum intelligendi, & in virtute illius primi actus gignitur verbum, & in alio actu primo re-ducitur obiectum: Et pro tanto dicitur gigni de obiecto, igitur de scientia gignitur, vt de principio formalis gignendi: de obiecto autem relucet in illo principio, de memoria verò vt continente illud principium, itea, quod omnes tales auctoritates Augustini secundum intentionem illius loquuntur pro auctoritate obiecti.

Consimiliter & illa auctoritates Aristotelis, que dicunt, quod per scientiam possumus intelligere cum volumus, & in 2. de Anima, scientia est vniuersalium, & in 3. de Anima, cum autem vnaquaque fiat, vt habetur supra.

Et est intelligendum, quod tam Augu- quam Arist. accipit scientiam non pro habitu illo acquisito ex actibus frequentatis, & facitante ad similes actus, sed pro illo, per quod obiectum est presens, vt actu intelligibile, siue ponatur species intelligibilis, siue aliquid aliud. Scientia enim est illud secundum Aristotelem, secundum quod anima educitur de potentia ad accidentalem. Hoc autem procedit omnem actualem intellectiōem, quia illa est terminus potentie & accidentalis. Scientia enim acquisita ex actibus & facilians ad considerandum nō procedit omnem actum intelligendi.

Similiter apud Augustinum Scientia est formalis ratio, secundum quam memoria est pariens, siue gignes. Ista autem scientia acquisita ex multis considerationibus, non est formalis ratio gignendi quamcumque intellectiōem; immo gignitur ex multis precedentibus.

Si dicas, quod illa auctoritas 12. super Genes. non affirmat tantum de anima: sed etiam negat obiectum agere in animam.

Similiter Arist. non tantum concedit obiectum agere, sed videtur negare intellectum agere: quia videtur ponere, quod intelligere sit pati quoddam.

Ad primum posset dici, quod Aug. negat ibi obiectum agere in animam immediate, secundum esse materiale, quod habet ex via animam.

Ad secundum Arist. videtur frequen- Phil. Nat. Io. D. Scoti.

tius loqui pro actiuitate obiecti, & passibilitate potenti: cuius nō est: quia communi ter locutus est de potentiis anime in quantum sunt illa in quibus formaliter possumus operari, puta de sensu in quantum est, quo possumus formaliter sentire. & de intellectu quo intelligere: sicut loquitur de anima vt est illud quo formaliter viuim⁹: nunc autem licet intellectus actiue causet intellectiōem, non tamen dicitur intelligere in quantum causat: quia si Deus causaret illam eandem intellectiōem, non tamen dicitur intelligere illa intellectiōe: sed intellectus ille, in quo causatur intellectio, igitur & modo intellectus dicitur intelligere, non quia causat, sed quia recipit intellectiōem.

Et sic verū est quod intelligere est quod dam pati: quia intellectum intelligere non est nisi ipsum recipere intellectiōem.

Nulla autem auctoritates 9. Metaph. si faciat pro actiuitate obiecti, vel nō, patet ex questione de actu cognoscendi, & appetendi.

De tertio primi articuli principalis. Videndum est, an illud in parte intellectiua, quod est actiue ad intellectiōem, sit intellectus agens, vel possibilis.

Videtur, quod agens: quia intellectus possibilis recipit intellectiōem: si igitur cum hoc sit actiue respectu intellectiōis, pari ratione posset dici, quod respectu speciei intelligibilis, quam recipit, esset actiue, & ita non requireretur intellectus agens ad aliquem actum in intellectu.

Confirmatur illud: quia actiue & passiuum distinguunt potentias in anima.

Secundo ad idem sic. Philosophus 3. de Anima, distinguens intellectum agentem à possibili: sic ait.

Est enim intellectus hic quidem talis, quo est omnia fieri, & de agente: ille autem, quo est omnia facere. Ex hoc videtur sequi, quod intellectus agens ad aquatur possibilis in ratione actiui & passiuui.

Est igitur actiue ad omne illud, cuius possibilis est receptiuus, & per consequens ad intellectiōem.

Præterea, ibidem sequitur de intellectu agente. Est sicut habitus quidam, & vt lumen: lumen autem intellectuale videtur esse principium actiue cognoscendi veritates intelligibiles, secundum illud 12.

de Trinit. 15. Mens rebus intelligibilibus naturali ordine, disponere conditor. Subiecta; sic ista videt in quadam luce sui generis incorporea, quemadmodum oculus carnis videt, que in hac corporea luce circumadiacent.

122. Præterea ibidem sequitur: semper nobilior est agens patiente. Et principium, materia, & subdit de intellectu agente: igitur ipsa, sibi est subiecta in actu igitur vult, quod intellectus agens est nobilior possibili, vel saltem non minus nobilitate: nunc autem imago considerat in eo quod optimum est in nostra natura, ut probatur in primo articulo per Augustinum: igitur intellectus agens pertinet ad imaginem, sed non potest pertinere nisi ad memoriam, patet: sed cum memoria habeat conservare obiectum, vel speciem obiecti, & exprimere, vel cogitare notitiam actualem eius, patet, quod intellectus agentis non potest conservare obiectum: quia non est virtus receptiva, nec conservativa: igitur competit sibi se cuiusdam scilicet, exprimere notitiam.

123. Sed pro alia parte, scilicet intellectu possibili, arguitur primo per illud Aristotelis, quod intellectus agens est sicut lumen. Comment. vult ibi, quod sicut lumen facit quodammodo potentia colorem, actu colorem: sic intellectus agens facit de potentia intelligibili, actu intelligibile: igitur actus eius terminatur ad obiectum actu intelligibile, & hoc præcedit intellectiōnem.

124. Confirmatur per illud 3. de Anima. Comment. 18. ubi vult Commentator, quod si res haberent esse eo modo, quo posuit Plato, non oporteret ponere intellectum agentem: igitur non ponitur, nisi ut per ipsum fiat obiectum actu universale, sed hoc præcedit actualem intellectiōnem.

125. Præterea, secundo, secundum Commentatorem, intellectus agens ponitur, ut per ipsum transferatur obiectum de ordine in ordinem, quod sic intelligi potest.

De ordine sensibilium ad ordinem intelligibilium, & per consequens de ordine corporalium, ad ordinem spiritualium: & quare requiritur ibi aliquid transferens proprium, ratio videtur esse: quia agens quod habet esse corporale, non habet rationem agentis nisi in passum corporale propter hoc, quod d tale agens requirit passum approximatum sibi localiter, quia si non esset loca-

liter præsens, esset tali agenti quasi non præsens: igitur nunquam aliquid corporale potest esse ratio immediate causandi aliquid spirituale, nec per consequens transferendi ab illo ordine ad alium ordinem.

Et ista videtur esse ratio Augustini, 12. super Genesim. Sed quando obiectum sit de actu intelligibili actu intellectum, non transferatur sic de ordine ad ordinem: igitur non requiritur ibi intellectus agens.

Confirmatur: quia ad hoc quod intellectum actu volitum, non ponitur talis translatio ab ordine in ordinem, & hoc ideo est: quia actu intellectum, est sufficienter proportionatum voluntati.

Cum igitur actu intelligibile habeat esse in memoria intellectiva, sit æque sufficienter proportionatum intelligibile, ad hoc, scilicet, ut sit actu intellectum, sequitur, quod ibi non requiritur virtus transferens de ordine ad ordinem.

Præterea, tertio: Si intellectus agens esset per se actius ad intellectiōnem actualem, pari ratione ubicumque poueretur potentiam esse actuam ad propriam operationem, & cum hoc etiam potentiam receptivam talis operationis, ibi esset distinguere potentiam agentem, & possibilem: ut potentiam voluntatem agentem, & voluntatem possibilem; secundum communem opinionem, quæ ponit voluntatem actualem, & etiam receptivam voluntatis: & similiter, si sensus ponatur actius propter hoc forte, & sensatio videtur nobilior ipso obiecto possibili extra, esset distinguendum de sensu agente, & possibili.

Cum igitur Philosophus istam distinctionem de agente, & possibili, nusquam ponat ibi, nisi in intellectu, sequitur, quod ista differentia non est propter illa, quæ communiter inveniuntur in alijs potentijs, & ita non propter agere & recipere actionem.

Præterea, quarto: videtur esse contra illud idem 9. de Trinitate, & vlt. à cognoscere, & cognoscere pariter notitia, intellectus autem agens non est cognoscens, sed solum possibile: igitur ab illo pariter intellectio, & per consequens actiōne se habet respectu intellectiōnis.

De isto articulo, si prima via tenetur posset dici, quod intellectus agens habet duas actiones ordinatas. Prima est, facere de potentia

gentia intelligibili, a^{ct}u intelligibile; vel de potentia vniuersali, a^{ct}u vniuersale. Secunda est, facere de potentia intellectu, a^{ct}u intellectum. Primum intelligitur sic: quod virtute intellectus agentis de phantasmate in phantasia gignitur species intelligibilis in intellectu.

Vel aliqua ratio in qua a^{ct}u relucet intelligibile, quæ breuiter loquendo, dicatur species intelligibilis. Et istam gignitionem realem representatiui de representatiuo, dicitur concomitari quadam gignitione metaphoricè obiecti de obiecto, scilicet intelligibilis de imaginabili: quod ideo rationabiliter dicitur, quia tale esse obiectum, habet obiectum in representari, quale habet representatiuum correspondens, & ideo translatione reali facta in representatiuo, quando de corporali gignitur spirituale, scilicet de representatiuo singulari gignitur representatiuum vniuersale, consimilis dicitur, vel intelligitur translatione in obiectis de corporali ad spirituale, vel de singulari ad vniuersale.

Secunda actio poneretur, per quam de potentia intellectu, fieret a^{ct}u intellectum: vbi similiter intelligitur factio metaphorica ex parte obiectorum correspondens factioni reali ex parte eorum, quibus tenditur in obiecta: quia realiter speciem intelligibilem sequitur actualis intellectio, & sicut prima translatio de potentia ad actum. Sic etiam secunda diceretur fieri per intellectum agentem, & ex parte obiectorum, et hoc metaphorice, quæ ex parte illorū in quibus relucet obiecta, et hoc realiter pro tanto, quod virtute intellectus agentis de phantasmate gigneretur species intelligibilis, & sic metaphorice de potentia intelligibilis gignetur actu intelligibile. Et secundo, virtute speciei intelligibilis, gigneretur actualis intellectio, & sic metaphorice loquendo, in obiectis de potentia intellectu, fieret actu intellectum.

Consimiliter posset poni duplex passio ordinata in intellectu possibili correspondens isti duplici actioni intellectus agentis, quarum prima esset receptio speciei intelligibilis à phantasmate, per primam actionem intellectus agentis: & secunda esset receptio intellectiois à specie intelligibili, per secundam actionem intellectus agentis. Et secundum hoc diceretur, quod ad memoriam intellectu

nam pertinent intellectus agens & possibilis. Agens quidem, non quantum ad primam actionem, quæ est facere de potentia intelligibili actu intelligibile: immo illius actionis terminus est memoria in actu, quia per illam actionem est intellectus habens obiectum actu intelligibile sibi præsens. Sed quantum ad secundam actionem quia cum memoria sit exprimeret actualem notitiam vel intellectionem: & intellectus agentis secunda actio sit agere ad istam actionem, intellectus agens, quantum ad secundam eius actionem, includeretur in memoria. Intellectus autem possibilis, quantum ad primam eius receptionem, quæ recipit actu intelligibile sibi præsens dicitur memoria. Et quantum ad secundam receptionem, scilicet actualis intellectionis dicitur intelligentia.

Et secundum hoc responderi posset ad illa, quæ videntur adducta in contrarium, per hoc, quod actio abstracta, quæ est prima actio intellectus agentis, est magis propria sibi, quàm secunda, quæ est causare intellectionem: quia illa potest competere alijs potentijs, nulla autem alia transfert obiectum suum de ordine ad ordinem, sic in intelligendo de ordine corporalium, ad ordinem spiritualium: immo voluntas licet causando actum suum, secundum aliquos, per hoc metaphorice transferat obiectum suum de ordine intelligibilem ad ordinem appetibilem, tamen ista translatio non requirit voluntatem agentem, sic intelligendo, hoc est preparantem obiectum suum, ut sit actu volibile: sicut intellectus agens præparat obiectum suum, ut sit actu intellectum, est actu volibile. Non igitur requiritur aliqua actio preparans obiectum voluntati. Illa igitur auctoritates affirmant, quod verum est de primo actu intellectus agentis; & si quandoque dicitur, quod propter illud solum ponitur intellectus agens, verum est, ut talis virtus est propria intellectui: quia est ibi tantum potentia preparans obiectum: præter secundum enim actum, non est propriè in intellectu talis virtus agens: nam alix Potentiæ possunt agere ad operationem, præsupposito obiecto.

Si verò teneretur alia via, scilicet, quod illud anime, quod est actuum ad intellectio nem est intellectus possibilis. & quod intellectus agens, habet tantum actionem abstra-

hendi obiectum, tunc esset dicendum quod intellectus agens, non pertinet ad memoriam: sed actio eius terminatur ad memoriam: & hoc respectu sensibilium, quia terminatur ad illam formam, per quam obiectum actu intelligibile relucet intellectui. & illa est forma constituens perfectam memoriam. Respectu autem mere intelligibilium, puta spiritualium, nullam actionem omnino haberet, & hoc si talia intelligentur non per speciem, vel si per speciem, tamen possunt eam causare virtute propria. Intellectus autem possibilis secundum hoc, ponetur pertinere ad memoriam, non tamen ut recitans omne representativum obiecti a actu intelligibilis, sed etiam ut exprimens actum notitiam actualem.

Et tunc ad illa, quae sunt adducta contra hoc posset responderi.

Ad primum, quod potentia operatiua non est actiua sui obiecti, licet sit actiua sui actus circa obiectum, & ideo non pariter ratione potest intellectus possibilis causare speciem intelligibilem, sicut potest causare intellectionem illam.

Ad confirmationem illam diceretur, Quod loquendo de potentia, ut dicitur respectum bene distinguitur in actiuum, & passiuum; sed loquendo de illo, quod subest respectui, quod communiter intelligimus, cum dicimus potentia, quemadmodum dicimus, quod calor est potentia calefactiua. Sic non oportet, quod actiuum, & passiuum distinguant ipsam: quia tunc voluntas esset duae potentiae.

Ad aliud cum arguitur secundum Aristotelem quod intellectus agens est, quo est omnia facere: intelligendum est sic facere omnia actu intelligibilia.

Et hoc habetur ex eo, quod sequitur, quod lumen facit quodammodo potentia colores, actu colores: quia facit eos actu visibiles. Sic intelligendo, quod licet natura absoluta coloris, quae est in genere qualitatis, maneat eadem in tenebris: tamen ut sic, non est visibilis. intelligendo de potentia propinqua: quia quando oportet duas causas concurrere ad agendum, una eorum scilicet, secunda, non est in potentia propinqua nisi alia, si prima concurrat. Ad hoc autem, quod color agat in visum, requiritur alia causa concurrens ad agendum, scilicet lumen: idcirco tunc solus est color visibi-

lis in potentia propinqua, quando est actu illuminatus. Hoc modo phantasma non potest gignere speciem intelligibilem: nisi concurrente actione intellectus agentis.

Ille igitur intellectus facit omnia actu intelligibilia, & hoc in potentia propinqua: quia relucet in speciebus intelligibilibus, quae prius fuerunt in potentia remota, quia tantum relucet in representatiuo materiali, & representante ea sub ratione singulari, non autem quod agens est, quo est omnia facere actu intellecta.

Sum igitur concluditur adaequatio est in intellectus agentis in agendo ad possibilem in recipiendo, debet inferri uniformiter, de actione, & receptione actu intelligibilis, non de actione, & receptione actu intellecti.

Ad tertium veritas principij videtur in rationibus terminorum, illa autem rationes terminorum ut actu intelligibiles, & vniuersales, relucet intellectui per actionem lucis intellectus agentis. Sic igitur videt veritatem principiorum in luce intellectus agentis, non tanquam immediate causante illam visionem, sed mediate, scilicet causando rationes terminorum in esse intelligibili, per quas postea causatur actus videndi veritatem principiorum.

Ad quartum diceretur, quod agens est nobilissimum possibili, praecise, ut respicit obiecta sensibilia: quia praecise respectu illorum est agens in intellectum possibilem.

De isto articulo hoc tenendum videtur, quod illam distinctionem Aug. 10. de Trinitate. cap. 2. memoria, intelligentia, & voluntas, comparando ad aliam Aristoteli. intellectum agentem, & possibilem, sic sibi inuicem correspondent quod solus possibilis est intelligentia, quia solus recipit actum intelligendi, & sic etiam communiter Aristoteles loquitur de intellectu: ut est quo intelligimus, siue quo recipimus intellectionem, etiam possibilis, pertinet ad memoriam in quantum memoria est recipere notitiam habitualement, secundum illud 15. de Trinitate. 10. Scientia quam memoria tenemus, & sic loquitur Aristoteles. quandoque de intellectu possibili, ut est quo scimus: siue ut est quo habemus scientiam, per quam reducitur de potentia essentiali ad accidentalem.

Sed quo ad alium actum memoriae, qui est gignere notitiam actualem, patet, quod hoc competit adhuc intellectui possibili per accidens;

*accidens: quia quando forma actiua est a-
licui subiecto, actio secundum illam for-
mam per accidens competit eidem, sicut li-
gnum per accidens calefacit, nunc autem
illud, quo obiectum actiue se habet ad gi-
gnendum intellectum, est forma intelle-
ctus possibilis: igitur intellectus possibilis
saltem per accidens gignit.*

*Secd si vltra hoc queras, an conueniat a-
ctus gignendi notitiam per se, ipsi parti in-
tellectiua, potest teneri secundum praedica-
ta, vel competere praecise intellectui agen-
ti, vel praecise intellectui passibili: & se-
cundum hoc iste, vel iste, diceretur perti-
nere ad memoriam.*

*Vel posset poni tertio modo actus gi-
gnendi vtrique competere, sed agenti tam-
quam principali, & passibili tamquam
minus principali. Nec sequitur, si sint vna
natura, igitur non possunt habere respectu
eiusdem causalitatem principalem, &
minus principalem. Patet enim instantia
de intellectu, & voluntate: quarum vna se-
cundum multos est actiua principalior, &
alia subordinata in aliqua actione, tamen
vna natura.*

*Secd ista instantia secundum aliquos nõ
est similis: quia non vtraque potentia im-
mediatè attingit idem, vt causatiui: sed v-
na per operationem suam causatam, mouet
aliam ad suam operationem.*

*Breuius, si non teneretur distinctio po-
tentiarum, nec re absolutæ: nec relatione
reali, sed tantum, quod idem absolutum
quodammodo illimitatum, est principium
immediatum multorum actuum, & sic re-
spectu alterius, & alterius diceretur alia,
& alia potentia, tunc prima via probabi-
lis videtur.*

*Exponitur breuius opinio Scoti de mune-
re intellectus agentis, & possibilis, &
comprobatur. Cap. 1 I.*

Determinatum est superius ex Scoto
in 1. dist. 3. q. 7. & 8. quod intellectus
simul cū obiecto cōcurrunt ad productio-
nem actus intelligendi: sed nondum pa-
tuit quinam intellectus sit iste, qui cōcur-
rit ad intellectiōnem generandam, an, sci-
licet agens, vel possibilis. In quodlib. au-
tem q. 15. postquam confirmauit intelle-

ctum simul cum obiecto concurrere ad
productionem intellectiōnis, inquiri in
illud, quod est actiūm intellectiōnis in
parte intellectiua sit intellectus agēs, vel
possibilis & in hac re, vt patet in textu
eius quem in praecedenti cap. praemisimus,
est problematius, & assertit posse susti-
neri, quod intellectus possibilis sit ille,
qui est productiūm intellectiōnis, & simili-
ter posse sustineri, quod sit intellectus
agens; vt patet ex textu euidenter: atr-
men videtur magis declinare ad secun-
dam partem; ideo breuius opus est colli-
gere mentem Scoti; deinde, quid alij fen-
tiant considerabimus. Loquendo de mune-
ribus intellectus agentis, possumus sus-
tinere duas vias; Prima est, quod intel-
ctus agēs habet duas actiones ordinatas, 1. via
Prima est, facere de potentia intelligibili,
actu intelligibile, vel de potentia vniuer-
sali, actu vniuersali; Secunda actio est, fa-
cere de potentia intellecto, actu intel-
lectum: in prima actione intellectus agens
format ex phantasia finitè speciem intelli-
gibilem: sed quomodo eam format, nunc
infra diligenter explicabitur, quia est res
magni momenti. Pro nunc sufficit scire, Dicitur
quod dum obiectum per phantasia est actio
in phantasia, offertur intellectui agēti per
illud phantasia, intellectus autem agēs, intel-
circa illud phantasia versans ex eo pro-
ducit quandam rationem repræsentan-
tem actu obiectum, sed vt actu intelli-
gibile, antea enim cum erat obiectum in
phantasia, non erat actu intelligibile,
sed solum potentia intelligibile: sed habi-
ta hac prima actione intellectus agentis
circa illud phantasia, & deducta hac spe-
cie, & ratione, in qua obiectum reuelat,
vt actu intelligibile, tunc obiectum dicitur
actu intelligibile, illa ratio actu repræ-
sentans obiectum intelligibile, dicitur spe-
cies intelligibilis. Notandum est autem
hic, quod hac actio intellectus agentis,
est realis: quia terminatur ad terminum
realem, qui est illa species intelligibilis:
sed hanc actionem realem concomita-
tur quædam actio metaphorica ex par-
te obiecti, quia sicuti obiectum reale
gignit phantasia, ita phantasia,
quod est singulare, & solum imaginabile
actu, potentia verò intelligibile
metapho-

metaphoricè concurret ad gignitionem istius speciei intelligibilis, quæ est vniuersalis, & intelligibilis actu, ita, quod illa species intelligibilis pendet, & ab intellectu agente, & à phantasmate: ab intellectu agente pendet, & prouenit actione realia phantasmate, per actionem metaphoricam: dicitur autem actio metaphorica, quia est emanatio quædam, non propriè motus; sed actio intellectus est verè motus, quia transfinit obiectum de vno ordine in alium effectiuè, licet sit motus spiritalis.

2. rō. *act.* Secunda actio fit hoc modo; producta in esse specie intelligibili, intellectus agēs contemplatur illam speciem, quæ est obiectum intelligibile actu, & sic producit notitiam illius: sed ad productionem illius notitiæ, concurret etiam ipsamet species agendo metaphoricè, sicuti & phantasma concurrebat ad producendum speciem intelligibile agendo metaphoricè; & ita patet quomodo intellectio actualis producatur effectiuè ab intellectu, & ab obiecto, ab intellectu realiter, ab obiecto metaphoricè, siue per emanationē, & patet quomodo intellectus agens faciat de potentia intellecto, actu intellectum; nam per primam actionem intellectus, obiectum de potentia intelligibili, factum est actu intelligibile, quia in illa producitur species, per quam obiectum est actu intelligibile: sed tamen tunc non est actu intellecta illa species, & consequenter neque obiectum: at per secundam operationem intellectus agentis, illa species actu fit intellecta, quia intellectus agens format ex illa specie, ipsamet specie metaphoricè agente quoque ipsam in intellectionem, qua intellectione actualiter recepta in intellectu possibili, ipsa species fit actu intellecta. Ponendo has duas actiones competere intellectui agenti, debemus quoque ponere alias duas passiones ordinatas in intellectu possibili, correspondentes istis duabus actionibus intellectus agētis, quarum prima est receptio speciei intelligibilis productæ ex phantasmate, & è phantasmate, & ab intellectu agente in prima actione; Secunda est receptio intellectionis productæ ab intellectu agente, & a specie intelligibili in secunda actione.

Hæc est prima via declarandi actiones, & munera intellectus agentis: & puto, quod hæc sit vera, & quod ad hanc partem magis declinauerit Scotus, licet alia quoque sit probabilis, & Scotus dicat vtrumque posse sustineri. Pro hac via Scotus adducit has rationes dimissis Theologicis.

1. rō. Prima est. Intellectus possibilis recipit in intellectionem: si ergo etiam esset productius intellectionis, pari ratione posset dici, quod possibili, quoque esset productius speciei intelligibilis, quàm recipit: non enim est maior ratio de vno, quàm de altero; & ita non requireretur intellectus agens ad vllum actum. Secunda, actiuum, & passiuum distinguuntur potentias in anima, vt patet ex Arist. 3. de Anima textu 17. nam propter passionem ait requiri intellectum possibilem; propter actiuitatem probat requiri dati intellectum agentem; non ergo intellectus possibilis potest esse actiuus.

3. Tertia. Philosophus 3. de Anima, text. 18 distinguens intellectum agentem à possibili, sic ait, est enim intellectus hic quidem, quo est omnia fieri, & de agente ait, ille autem, quo est omnia facere; ex qua auctoritate videtur accipi, quod intellectus agens, adæquatur possibili in ratione actui; & possibilis adæquatur agenti in ratione passibili, & sic cum possibilis sit receptiuus intellectionis, sequitur, quod agens erit productiuus intellectionis.

4. Quarta. Sequitur ibidem Philosophus, loquendo de intellectu agente (est sicut habitus quidam, & vt lumen) lumen autem videtur esse principium actiuum cognitionis colorum.

5. Quinta. Ibidem sequitur Philos. Semper nobilior est agens, patiente, & principium, materia; Deinde loquens de intellectu agente: igitur impassibilis est substantia actus, ex quo patet, quod vult, quod agens sit nobilior possibili, & consequenter, quod sit actiuus, & possibilis passiuus; ex hoc sequitur, quod agens erit productiuus, & effectiuus intellectionis, sicut passiuus est receptiuus eiusdem intellectionis.

Secunda via est hæc. Possimus dicere, quod intellectus agens, habet vnicam actionem

actionem tantum: scilicet, primam, quæ est productio speciei intelligibilis de phantasmate, & transferre obiectum de ordine in ordinem, scilicet de ordine sensibilibus, ad ordinem intelligibilibus, & facere obiectum de potentia intelligibile, actu intelligibile, & tunc in intellectu possibili ponentur due passiones, & una actio; prima passio est receptio speciei intelligibilis; secunda passio est receptio ipsius intellectionis; Actio verò erit productio intellectionis; Adeo, quod hic erit ordo in nostra intellectione; primo intellectus agens ex phantasmate producit speciem intelligibilem, eo modo, quo nunc supra explicauimus primam actionem in intellectu agentis; deinde recipitur hæc species in intellectu possibili; deinde intellectus possibilis simul cum specie producit intellectionem actualem concurrente specie in actione Metaphorica, vt supra diximus; Deinde vltimò recipitur intellectio ipsa in ipso intellectu possibili.

*vñs
p hac
2. via* Rationes pro hac via, quas adducit Scotus, nunc infra adducetur, cum adducam omnes rationes a duobus prioribus contra primam viam, quam puto esse Scoti.

Ad rationes autem pro prima via respondet Scotus, & illa soluit; & re vera non cogunt, sicuti nec cogunt rationes, quas pro hac secunda via adducit, vnde illas soluit, tamen prima via est probabilior: quia cum Arist. tribuat actiuitatem intellectui agenti, & passiuitatem possibili, si nulla absurditas sequitur, videtur quoque attribuendum esse ei actiuitatē, & productionem intellectionis; Quod autem Scotus magis ad hanc partem declinet, quam ad secundam viam, patet ex verbis vltimis illius text. adducti, quæ sūt (*Breuius si non tenetur de distinctione potentiarum nec re absoluta, nec relatione reali: sed tantum, quod idem absolutum quodam modo illimitatum est principium immediatum multorum actuum, & sic respectu alterius. & alterius, dicitur alia, & alia potentia: tunc prima via probabilis videtur.*) Hæc sunt verba Scoti, quibus aperte dicit, primam viam esse probabilem, scilicet, quæ tribuit intellectui agenti duplicem actionē illam, qua diuisis, si sustineatur potentias animæ non distingui

realiter absolute, nec re relatiua; At Scotus sustinet potentias distingui solum formaliter, non realiter absolute, neque re relatiua, vt diximus in proprio Theoremate de distinctione potentiarum, ergo secundum Scotum, prima via est magis probabilis. Ostendam etiam infra, quod intellectus agens, & possibilis distinguantur solum formaliter ab inuicem, vt alie potentie, non realiter; sustinendum est ergo, primam viam esse probabiliorem. Sed illa est adhuc magis declaranda, vt veritas magis innotescat, & præsertim declaranda est prima actio intellectus agentis, quia illa rectè cognita, multas dubitationes diluentur.

Est ergo notandum, quod phantasma exiens in phantasia, est singulare, & indeo est solum sensibile, & imaginabile, siue phantasiabile, non autem intelligibile, id est tunc non potest cognosci ab intellectu, sed solum cognoscitur à phantasia, tunc hoc phantasma proponitur à phantasia ipsi intellectui, intellectus autem vellet illud phantasma intelligere, sed quia est sibi improportionatum, quia est solum sensibile, tunc, & non intelligibile, ipse intellectus laborat circa illud phantasma, & abstrahit rationem aliquam ab eo, sub qua est intelligibile, quæ ratio postea dicitur species intelligibilis, & intellectus ab hac actione dicitur agens (nam intellectus agens, & possibilis, sunt vnus intellectus realiter, solum differunt formaliter, vt supra loco dicam) hæc ratio sub qua obiectum, & phantasma fit intelligibile actu, quæ dicitur species intelligibilis, non est ipsa intellectio, sed est species, & imago, siue idolum obiecti, & phantasmatis non amplius in esse singulari, & sensibili, sed in esse vniuersali, & intelligibili, quæ præcedit actum ipsum intellectionis, & simul cum intellectu agente in secunda operatione producit metaphorice ipsum actum intelligendi, vt probabo in Theoremate quod datur species intelligibilis ante ipsam intellectionem, & vt vno verbo dicam, species est conceptus vniuersalis illius phantasmatis, adeo quod quot sunt conceptus vniuersales illius phantasmatis, tot sunt

*Ths.
74.*

*De
clara
tur i.
actio
intel
lectus
agen
tis.*

*quid
fit spe
cies
intel
ligibi
lis.*

*Ths.
75.*

*Ordo
nostre
cogit
ionis*
sunt species intelligibiles illius phantasmatis, & obiecti. Seruat autem hunc ordinem intellectus agens in formando illas species. Primo format species, & conceptum minus vniuersalis, ex illo enim phantasmate Socratis primo abstrahit, siue format speciem intelligibilem speciei specialissimæ, scilicet, conceptum hominis, deinde generis proximi, scilicet animalis, & sic deinceps; & notandum, quod non abstrahit primo omnes species, deinde producit intellectiones: sed facta abstractione vnius speciei, vt puta specialissimæ, statim intellectus agens simul cum illa specie, quæ metaphorice coagit, vt diximus, producit notitiam actualem illius in intellectu possibili: & ideo diximus speciem specialissimam esse primum cognitum absolute in Theoremate de primo cognito, habita cognitione speciei specialissimæ: abstrahit speciem vniuersaliorem sibi propinquioris, qua habita, statim producit iterum simul ipsa specie coagente actione metaphorica, actualem eius intellectiōnem in intellectu possibili, vt dictum est, & sic deinceps. Species ergo intelligibilis est conceptus vniuersalis, siue speciei specialissimæ, siue generis, qui formatur ab intellectu agente in prima actione, & imprimitur in intellectu possibili, qui conceptus non est actualis intellectio, sed generat actualem intellectiōnem simul cum intellectu agente; actualis enim intellectio, siue actus intelligendi; non est conceptus ipse, sed consideratio, & cognitio, siue receptio conceptus, quæ parum oritur ex ipso conceptu illam exprimente, partim ex intellectu agente; & ideo patet ex hoc, quod necesse est, quod species illa intelligibilis præcedat actum intelligendi, quia est obiectum intelligibile, sine quo non potest fieri intellectio actualis.

Not. Notandum est etiam, quod productio, & formatio illius conceptus, & speciei, non est intelligere formaliter: neque similiter productio actualis notitiæ, & considerationis illius conceptus, & speciei, est intelligere formaliter, sed receptio illius intellectiōnis est actualis notitia: quia intelligere secundum Aristote-

le formaliter, est pati, vt diximus in præcedenti Theoremate respondendo ad rationem Zabarella, & Piccolomini. Ex his patet, in quodnam agat intellectus agens, & quomodo agat, agit enim per primam actionem in phantasma, dum ab illo educit speciem intelligibilem, hoc enim est depurare phantasma a conditionibus materialibus, & indiuiduantibus, hoc est transferre obiectum, de ordine sensibilem in ordinem intelligibilem, hoc est illustrare phantasma, hoc est facere abstractionem: hæc enim omnia idem significant, agit quoque in intellectum possibilem, dum imprimit illum conceptum, & speciem in eo; in secunda actione agit etiam in intellectum possibilem, dum producit intellectiōnem in intellectu possibili, & illum perficit; & sic est dicendum, quod intellectus agens, agit in phantasma, & in intellectum possibilem: non ergo agit solum in phantasma, vt aliqui volunt, vel solum in intellectum possibilem, vt alij, quorum opiniones infra adducemus, & rejiciemus: sed agit in vtrumque. Hæc opinio fuit Auerrois, & Scotus ex eo illam desumpsit; nam licet Auerroes sit varius in suis dictis, patet tamen cum hanc duplicem actionem tribuit se intellectu agenti, motus autoritatis Arist. nam Aristor. 3. de Anima textu 18. declarans officium intellectus agentis, ait ipsum esse sicut lumen, nam sicut lumen facit potentia colores, actu colores, ita intellectus agens, facit potentia intelligibilia, actu intelligibilia: in decimo: primo verò textu, ex eo, quod datur intellectus possibilis, probat dari intellectum agentem, hæc ratione: quia omni patienti respondet aliquod agens; ex quo patet Aristotelem velle, quod datur intellectus agens, vt agar in intellectum possibilem; sed quidquid sit de Auerro, satis est quod hæc opinio est probabilior alijs. Hanc eandem sententiam sequitur Piccolom. libro primo de Humana mente, cap. 7. ductus præsertim ea ratione, quod Aristoteles comparat intellectum agentem, arti, habitui, naturæ, sed ista verè agunt id, quod principale est, hoc autem est intelligere, ergo agens producit intelligere.

Auerrois opinio.

Allian opinio probatur ex Arist. 1. le. 1. 1.

7 quo loco sine depu ratio. Ex his etiam patet solutio alterius dubitationis, quæ est: In quo loco intellectus agens facit hanc depurationem phantasmatis, an scilicet in phantasia, vel potius in intellectu possibili. Ex dictis enim patet, vt notat apertè Scotus in præadducta questione, quodlibet. ad N. quod intellectus agens, facit hanc depurationem circa phantasia, dum est in phantasia: quia phantasia est locus phantasmatum, non autem intellectus possibilis, vnde id, quod recipitur in intellectu possibili, non est phantasia, sed quidditas, & species intelligibilis, siue conceptus ille vniuersalis formatus ab intellectu agente, & phantasmate, per quem obiectum & phantasma fit intelligibile actu, vt dictum est, & ideo phantasma non recipitur in intellectu, & ideo in intellectu possibili non potest fieri depuratio ista, sed fit, vt dictum est, in phantasia.

Ratio nes p hac o pin. Hæc est verior sententia de munere intellectus agentis, quæ ex solutione obiectionum in contrarium, & ex confutatione aliarum opinionum, quæ ab ea discrepant, comprobabitur, & ex dicendis, magis manifestabitur; Pro prima quidem actione intellectus agentis, faciunt omnes rationes, quibus probatur dari species intelligibiles impressas, de quibus infra suo loco tractabimus; pro secunda operatione verò faciunt rationes, quas supra pro hac sententia adduximus.

Adducuntur rationes in contrarium, & solvuntur. Cap. 111.

Ratio nes cõtra opera tionē intel lectus agentis. **C**ontra ea quæ dicta sunt in præcedenti cap. de operationibus intellectus agentis, sunt variae difficultates: sed ea quæ adducuntur contra primam actionem, examinabuntur in Theoremate, quod datur species intelligibilis impressa; Contra secundam operationem quoque non desunt obiectiones: plurimi enim sunt, qui existimant producere intellectionem, esse munus intellectus possibilis, non autem intellectus agentis.

1. rō. Primò, Scotus arguit sic. Si intellectus agens est qui producit intellectionem, sequitur quod in quacumque potètia, quæ ponitur agere, & recipere propriam ope-

rationem, oportebit dari potentiam agentem distinctam à possibili: quod tamen est falsum, vt patet in sensitiua potentia; quia non datur sensus agens distinctus à patiente. Similiter oportebit distinguere voluntatem in agente, & patiente: quia voluntas producit voluionem suam, & illam recipit, quod consequens tamen est absurdum.

Secundò, ex Aristotele 3. de Anima, 1. tex. decimonono, vbi ait, quod intellectus agens est sicut lumen, vbi vult Commentator, quod sicut lumen facit quodammodo potentia colorem, actu colorem: sic intellectus agens, facit de potentia intelligibili, actu intelligibile, ex hoc habetur, quod actio intellectus agentis, terminatur ad obiectum actu intelligibile, scilicet ad primam actionem, quæ abstrahit speciem: non ergo habet secundam actionem, quæ est productio intellectionis.

Confirmatur ex 3. de Anima, tex. 18. vbi vult Commentator, quod si res haberent esse eo modo, quo posuit Plato, non oporteret ponere intellectum agentem. Ex hoc deducitur, ergo non ponitur intellectus agens, nisi vt per ipsum obiectum, quod est sensibile, & potentia vniuersale, fiat actu vniuersale; hæc autem actio præcedit productionem actualis intellectionis, ergo non ponitur intellectus agens propter secundam actionem, sed solum propter primam.

Tertio, Secundum Commentatorem, 3. intellectus agens ponitur, vt per ipsam transferatur obiectum de ordine in ordinem, scilicet, de ordine sensibilem, in ordinem intelligibilem; hoc fit in prima actione, ergo, Secunda actio non competit intellectui agentis.

Quarto arguit Mercenarius in suis Dilectionibus. Si intellectus agens esset productiuus intellectionis, intellectio non esset actio immanens, quod est contra Philosophum nono Metaphysic. textu 16. Consequenter probatur: quia vt ait Philosophus in loco citato: actio immanens est, quæ non transit in aliud, sed manet in agente: & in hoc distinguitur ab actione transeunte: Iam verò, si intelligere producit ab intellectu agente,

Confruo.

4. Mercen.

agente, & recipitur in intellectu possibili, ergo erit transiens, non immanens.

Zab. Zabarella libro de Mente agente, capite, 7. ita arguit; Intellectio est iudicatio obiecti, sicut intelligere est iudicare: sed intellectus agens non iudicat, sed solum iungitur phantasmati, & illud illuminat; ac reddit aptum ad producendam speciem in intellectu possibilem, ut dicemus, dum opinionem Zabarella recensimus; intellectus autem possibilis est, qui iudicat, ergo intellectus agens non producit intellectionem, & sic desinit ei secunda actio.

Picc. Quo in loco est notandum, quod Piccolomineus libro primo de Humana mente, cap. 7. non refert recte opinionem Scoti, patet enim ex dictis, quod quo ad productionem intellectionis, Scotus est problematicus, & ait posse sustineri tam intellectum agentem, quam possibilem illum producere, magis autem declinat ad primam partem, ut ostendimus, non ergo dicit Scotus, quod intellectus agens præstantiori modo concurrat ad intellectionem, quam possibilis: sed ait, solum agentem illum intellectionem producere cum specie intelligibili; Rationes quas ibi adducit contra sententiam Scoti, non pertinent ad hunc locum, sed suo loco examinabuntur.

Ad tres pri- mas rōnes Scoti resp. Ad illas tres primas rationes respondet Scotus vnica responsione; omnes enim concludunt, intellectum agentem dari propter primam operationem, quod est verum, quoniam enim intellectus non habet obiectum sibi de se proportionatum, oportuit, quod natura tribueret animæ intellectiue vim quandam, qua sibi prepararet obiectum, ideo, propter primam operationem necesse fuit ponere intellectum agentem in anima intellectuata: & quoniam omnis alia potentia habet obiectum proprium, neque opus est quod sibi illud formet, ideo non est necesse quod alię potentię, ut sensus, & voluntas, habeant sensum agentem, vel voluntatem agentem distinctam à passiuā potentia, quia illę habent obiectum proportionatum à natura; propter secundam operationem autem, non datur præcipue intellectus agens, quia potentia passiuā potest

illum habere, tamen cum natura dederit animæ rationali intellectum agentem distinctum à possibili, & Aristoteles tribuat omnem actiuitatem intellectui agenti, ut ostendimus per rationes adductas, cum etiam hoc sit valde probabile, dicimus secundam actionem competere quodque ipsi intellectui. Ad quartam, quę est Mercenarij, respondetur, quod contra nos non concludit, qui sustinemus, quod intellectus agens, & possibilis, sunt vnæmet substantia, & quod solum distinguuntur formaliter: ideo intellectio licet producatur ab intellectu agente, & recipiatur in possibili, non tamen propter hoc transit in aliud: quia intellectus possibilis, non est aliud subiectum ab agente, sed idem realiter, solum distinctum formaliter. Ad quintam iam sæpius supra dictum est, quod falsa est illa propositio: quod intelligere sit iudicare, loquendo formaliter, super quam fundatur tota ratio. Neque Arist. in 2. Metaph. tex. 16. dicit, quod intelligere sit actio, & iudicium, ut volunt Mercenarius, & alij, solum ait, quod intelligere est actio immanens, & ponit discrimen inter actionem immanentem, & transuentem. Quando deinde dicit, intellectum agere nil aliud efficere, nisi quod iungitur phantasmati, ut lumen; Primo dico, quod falsum est, quod intellectus agens, habeat solum illam actionem, illud enim pertinet ad primam actionem: nos autem dicimus, quod ultra illam primam actionem habet hanc secundam. Secundo dico, quod falsum est, quod intellectus agens, iungatur phantasmati eodem modo, quo dicit Zabarella, ut nunc infra patebit, dum eiusdem Zabarellę opinionem considerabimus.

Exponuntur aliorum opiniones de numeribus intellectus agentis, & reiciuntur. *Cap. 1V.*

DE proposito munere intellectus agens varie sunt sententię, & vario modo explicatę, ita, ut longum sit, omnium, & singulorum opinionum explicare: tamē ut videtur, ad quatuor capita reduci possunt. Alij dicunt, quod agit in phantasma solum; alij, in intellectum possibilem solum;

Add.

Add.

4. r. a.
op. 7.

soli m;

T. ca. opin. solum; alij in vtrumque; alij dicunt, intellectum agentem intelligere formaliter. In primo capite sunt multi modi dicendi. Ioann. Bacchonus in prologo 1. Sent. quat. 2. art. 2. & 3. tenet, quod intellectus agens requiratur solum propter phantasma, & quod eius munus sit solum illuminare phantasma, & nullo modo vult, quod requiratur propter intellectum possibilem, & consequenter, quod non agat in illum. Modus autem eius positionis est: non vult quod intellectus agens, in hac operatione quam habet circa phantasma, abstrahat speciem intelligibilem inprestantiam distinctam ab intellectu, hanc enim penitus negat: sed vult, quod tantum sua presentia faciat phantasma intelligibile: nam secundum eum, phantasma est intelligibile in se, per propriam quidditatem: quia claudit in se quidditatem rei materialis, sed quia est inuoluta conditionibus materialibus, non potest intelligi ab intellectu possibili: adueniente autem lumine intellectus agens, denudatur illis conditionibus materialibus, & remanet clara quidditas rei materialis, & sic phantasma per seipsum, & per propriam formam, absque vilo alio auxilio intelligitur ab intellectu possibili: quod declarat exemplo. Color est per se, & per propriam formam visibilis, sed dum est in tenebris, non potest videri actu, adueniente autem lumine actu videtur color, & videtur quidem per propriam formam: quia color per se est visibilis; ita phantasma per se est proprie intelligibile; tamen cum est inuolutum conditionibus materialibus, actu intelligi non potest, adueniente autem lumine intellectus agens, illuminatur, & tunc intelligibile est per propriam formam, & quidditatem absque vlla specie intelligibili.

Opin. Cui. Thom. Caiet. p. p. q. 79. art. 3. in Commentario, tenet intellectum agentem requiri, & propter phantasma, & propter intellectum possibilem: tamen in eadem p. p. q. 85. art. 1. ad quartum, declarando quomodo intellectus agens agat in phantasma, sequitur sententiam Bacchoni, licet in reliquis postea discrepat, & quod ad modum agendi in phantasma. Hi omnes volunt, quod intellectus agens, agat in

phantasma, non actione positiva, neque actione negativa: quia nihil imprimit, & nihil remouet à phantasmate, sed sola assistentia illuminat phantasma.

Mercenarius in suis Dilucidationibus, *Opin. Mercen.* tenet intellectum agentem requiri precise propter obiectum, vt illud transferat de ordine in ordinem; sed tamen quod ad modum explicandi, discrepat, vt infra patebit.

Quidam alij Latini his proximè accedunt, qui dicunt operationem intellectus agentis, esse agere, & operari circa phantasmata, non actione positiva, sed priuatiua, non aliud posituum imprimendo eis, sed solum secernendo ab eis quidditates, & species, & relinquendo conditiones materiales, & indiuiduantes; & addunt intellectum agentem postea ostendere illam speciem intellectui possibili, qui illam recipit, & cum ea intellectionem producit.

Tertio loco sunt multi Alexandrei, qui dicunt, intellectum agentem agere in phantasmata, & illis imprimere aliquid posituum, nempe, formam quandam spirituales, quia possit illa phantasmata agere in intellectum possibilem; *3. opin. nio.* Quam opinionem ascribit Franc. Piccolou. Alexand. lib. 5. de Humana mente, cap. 6. & huic opinioni proximè accedit Zabara. libro de Mente, cap. 4. Etenim, licet eni cetera taeatur intellectum agentem non agere in phantasmata, sed in intellectum possibilem, attamen dicit, in loco, intellectum agentem iungi phantasmatis vt forma constituens obiectum motuum in intellectu patibilis; & declarando magis suam positionem, ait, quod intellectus agens, agit vt est habitus, & forma phantasmata, quod ex intellectu agente, & phantasmate, constituitur vnum obiectum potens producere in intellectu possibilem, intellectionem ipsam, quam ipse appellat speciem intelligibilem. Ex his patet, quod secundum Zabarellam, intellectus agens operatur quoque circa phantasma aliquid imprimendo ei: si quidem facit ipsum phantasma actu intelligibile, inhaerendo ei, vt habitus, & forma. Insuper etiam dicit, ipsum intellectum agentem agere in patibilem, quia est forma phan-

ma phantasmatis; quod mouet intellectū paubilem, qui postea motus ab hoc obiecto, facit abstractionem, & intelligit actū: non vult autem, quod intellectus agens, neque hoc totum, producat intellectationem, sed vult, quod sit intellectus possibilis.

*Rij-
aiun.
tur.
1. ca.
opin.*

Verum istæ opiniones nullo modo sūt sustinendæ. Quo ad illud quòd dicunt intellectum agentem agere in phantasma, dicunt verum: & hoc probatur per rationes, quas illi adducunt: sed sunt postea falsæ, quia negant intellectum agentem agere in intellectum possibilem, scilicet producere intellectationem in intellectum possibilem, sunt etiam falsæ, quo ad modum explicandi operationem intellectus agentis; & prima quidem opinio, quæ est Bacchoni, Caletani, & aliorum, deficit. Primò, quia vt inquit Mercenarius, quod aliquid sit verè agens, & nihil agat, animo consequi minimè potest, implicat enim cōtradictionem, agens enim ab actione denominatur: quod si non agit, non video quomodo verè agens dici possit. & dicere, est agens, sed non agit, perinde est, ac si dicamus, agens, non est agens. Secundò, nihil potest extrahere aliquid de potentia ad actum, nisi median te actione, nam istud facere de potentia intelligibili, actu intelligibile, est agere, & sic illa factio obiecti in esse intelligibili, est actio, & consequenter intellectus agens, est vere agens actione illa, & actio illa est in phantasmata. Tertiò, ista illustratio penius fictiua videtur: quomodo enim intellectus agens, sua præsentia illuminet phantasmata nihil agendo, non est intelligibile, neque enim intellectus agens, est quædam lucerna in anima nostra, quæ illuminet phantasmata, vt lumen coloris, vt isti imaginari videntur: si enim esset tale lumen: cum sit agens naturale, eodem modo, & in omnibus artibus illuminaret, & sic tam puer, quam vir sapiens posset facere abstractionem: at videmus, quod non nisi sapientes sciūt facere huiusmodi abstractiones, ergo intellectus agens est virtus actiua, quæ quotidie agendo perficitur, & magis sit apta abstrahere quotidie per studium; & licet Arist. dixerit, intellectum agentem

esse vt lumen, & lumen nihil positiui producat in coloribus secundum essentiam, non tamen propter hoc sequitur, quòd velit asserere, quòd in intellectus actu, nihil agat in phantasma, quia lumen agens nihil agat aliquid spirituale circa colores, quia iungitur illis, vt actus, & forma, & sic illos colores facit visibiles actu, qui prius erant visibiles solum potentia; lumē etiam agit in medium, repellendo tenebras; agit ergo lumen circa colores aliquo modo. Præterea, comparauit intellectum agentem nedom lumini, sed arti, nature, & habitui; modo ista iunt actiua, & efficiunt verè, ergo & intellectus agens comparatur lumini: quia sicut lumen efficit colores potentia visibiles, actu visibiles, ita intellectus agens, facit phantasma potentia visibile, actu visibile; exempla autem nunquam cui tūt quatuor pedibus, quia tunc non essent exempla, sed res eadem.

Secunda opinio, quæ dicit intellectum agentem agere in phantasma, sed agens negatiua, scilicet, secernendo quidditatem à conditionibus materialibus, non est approbanda: quia vt optimè inquit Mercenarius, hæc non satisfacit quæstioni propositæ de modo operandi intellectus agentis: nam tunc ad huc querimus, quomodo intellectus agens, secernat quidditatem à conditionibus materialibus; de hoc enim est tota quæstio. Præterea, errant, dicendo intellectum agentem agere solum actione priuatiua, non positiua: quia omnis actio priuatiua, præsupponit positiuum; & hæc propositio alibi est probata. Præterea, in materia de speciebus intelligibilibus probatur intellectum esse agentem actione positiua, & ex dictis superius quoque patet, quia intellectus agens non esset verè agens, nisi haberet aliquam actionem positiuam.

Tertia opinio, quæ est Zabarellæ, est quoque falsa. Primò, quia concedit quiddem intellectum agere in phantasma, licet in verbis discrepet, agi enim iungendo se illi phantasmati, vt actus, & forma, vt ille dicebat, sed modus iste est impossibilis, ideo sic arguo: Intellectus agens si iungitur phantasmati, vt actus, & forma, vel

ma, vel iungitur illi secundum substantiam, vel iungitur secundum accidens, id est, per aliquam qualitatem productam in phantasma: non secundum, quia tunc intellectus agēs, faceret phantasma intelligibile actu, non per se, sed per accidens: sicuti candela illuminans cameram per lumen suum dicitur illuminare cameram per accidens, non per se: ita si substantia intellectus agentis non est actus, & forma phantasmatis, per quam phantasma est actu intelligibile: sed pro tanto dicitur intellectus agens esse actus, & forma phantasmatis, quia producit qualitatem in phantasma, per quam phantasma est actu intelligibile, sequitur clarè, quod intellectus agens, erit causa per accidens, quòd phantasma actu sit intelligibile. Si verò dicatur, quòd intellectus agens sit actus, & forma phantasmatis per substantiam suam, est impossibile: quia intellectus agens secundum istos, est Deus, & prima intelligentia, quæ nullius rei mortalis potest esse actus, & forma; est enim certum, quòd actus immaterialis secundum substantiam, non potest esse actus rei materialis, & maxime prima substantia, quæ est Deus. Præterea vult, quod ex phantasmate, & intellectu agente, constituitur vnum obiectum per se intelligibile: at ex substantia æterna, & mortali, non potest constitui vnum per se, quia substantia æterna nulli est componibilis, ut patet de se.

alior.
Ale.
xãd.
opin.
refle
distur

Opinio etiam aliorum Alexandræ eorū, qui dicunt intellectum agētem imprimere virtutem quandam in phantasma, rejicitur optimè à Mercenario: quia si intellectus agens imprimat aliquid in phantasma, vel illud est aliquid materiale, vel aliquid immateriale: si est materiale, ergo per illud non poterit phantasma eleuari ad gradum immaterialem, & fieri actu intelligibile: si est immateriale, ergo in phantasmate materiali esset aliquid immateriale, quòd dici non potest: quia materiale non est subiectum immaterialis, & abstracti.

Præterea, & fortius quæro, quomodo intellectus agens producat hanc virtutem positam in phantasma, vel enim illam producat nec motum, & mutationem, &

Phil. Nat. 1v. D. Scoti.

hoc est in conueniens, quia Deus, qui secundum istos est intellectus agens, non agit hoc modo, sed per solam emanationem; Sed neque potest agere, & producere istam virtutem in phantasma per emanationem, quia Deus non agit in res mortales immediate, sed solum per causas secundas: oporteret ergo, quòd intellectus agens produceret in phantasma hanc virtutem mediantebus alijs causis, quod est falsum: quia hæc actio, & illuminatio, tribuitur illi immediate, & sibi ipsi, non alijs cum eo.

Istæ rationes valent quoque cōtra Zabarellam, si dicat intellectum agentem esse actum phantasmatis, non secundum substantiam suam, sed secundum aliquam qualitatem productam.

Secundum caput opinionum, est eorū, qui dicunt intellectum agentem requiri solum propter intellectum possibilem: & eius munus esse solum agere in intellectum possibilem, producendo in eo intellectum ipsam; non vult autem, quòd intellectus agens agat in phantasma abstracto speciem intelligibilem ex eo, siue illud illuminando, ut alij dicunt, sed dicunt, quòd phantasma de se est sufficiens ad producendum speciem intelligibilem absque intellectu agente; & hanc sententiam sequitur expressè Gaud. *Gãd.*
uens tertio de Anima, quæstione 23. *rejic.*
& 24.

Considerando solum hoc, quod dicitur operationem intellectus agentis esse producere actum intelligendum, dico, quòd est vera: sed est falsa in eo, quod negat intellectum agentem operari in phantasma, ut patet ex ijs, quæ supra diximus, & probatur adhuc: quia dixit Aristoteles textu 18. 3. de Anima, intellectum agentem facere potentia intelligibilia, actu intelligibilia, sicuti lumen facit colores potentia visibiles, actu visibiles; Rationes, quæ pro hac opinione adducuntur, concludunt, quòd intellectus agens agit in intellectum possibilem, sed non negatur, ipsum agere quoque in phantasma.

Tertium cap. opinionum, est eorū, qui dicunt intellectum agentem agere in phantasma, & in intellectum possibilem, *3. ca.*
opin.

Mm &

& hanc sententiam sequuntur Averroes, D. Thom. Scotus, & alij, sed differunt posita ab inuicem.

D.T.

D. Thom. prima parte, quæst. 79. art. 3. & 4. & in Questionibus disputatis, de spiritu abbas creaturis, art. 16. & de Anima art. 4. & 5. quibus in locis de hac re fusissimè loquitur, asserit intellectus agentis necessitatem esse ex parte objecti, quia cum apud Arist. formæ rerum materialium per se non subsistant, sed solum in materia existant, & quod existit in materia, non sit per se intelligibile actus, sed solum potentia, nos non possemus intelligere formas rerum sensibilium, & materialium, nisi ex parte intellectus daretur aliqua virtus, quæ faceret intelligibilia potentia intelligibilia in actu, per abstractionem specierum à conditionibus materialibus. Ex qua opinione videtur, quod mens D. Thomæ fuerit, quod intellectus agens agat solum in phantasma; & ideo hanc opinionem tribuit D. Thomæ Zabarella libro de Mente agente, cap. 2. tamen veritas est, quod D. Thomas voluit quoque intellectum agentem agere in intellectum possibilem; nam, ut patet, vult, quod nunus intellectus agentis, propter quod necesse est eum dari, sit abstrahere speciem intelligibilem: modo, dum abstrahit speciem intelligibilem, etiam illam imprimit intellectui possibili, per quam sit in actu, & potens producere intellectionem secundum eum; adeo quod intellectus agens secundum D. Thomæ agit in phantasma, ex illo abstrahendo speciem intelligibilem: agit verò in intellectum possibilem, imprimendo in eo speciem; Et hæc est mens omnium Thomistarum, ut videre est apud Iauellum in 3. de Anima, in tract. de intellectu agentis. Thom. Caiet. etiam in 1. parte, quæst. 79. art. 3. in Comm. ait contra Durandum, intellectum agentem esse necessarium, & propter phantasma, & propter intellectum possibilem. Hæc opinio solum à nostra opinione Scotica discrepat: quia ponit, quod species intelligibilis sit actus intellectus possibilis, de quo disputauimus in Theoremate De Causis producentibus intellectionem; & illam reiecimus: discrepat etiam: quia negat intellectum agentem

producere intellectionem, sed vult possibilem: circa quod in præcedenti cap. ostendimus Scotum esse problematicum, tamen magis declinare ad eam partem, quod intellectus agens sit ille, qui producat intellectionem; & hanc sententiam satis confirmauimus. Averroes varius videtur in hac re, tamen videtur asseruisse intellectum agentem agere, & in phantasma, & in intellectum possibilem: in phantasma, quia ipsum transfert de ordine in ordinem; in intellectum possibilem, quia ait, quod intellectus agens est forma, & actus intellectus possibilis, & propterea vult, quod sit necessarius propter perfectionem intellectus possibilis, quæ opinio Averrois in eo est falsa, quod iudicauit intellectum agentem, & intellectum possibilem differre realiter; in quo eius opinionem reiecimus in Theoremate proprio, quod in intellectu agens, & possibilis sunt differentia animæ nostræ. Scotus verò, ut supra retulimus, sustinet intellectum agentem habere duas actiones; Prima est in phantasma, abstrahendo speciem, Secunda est in intellectum possibilem, producendo in eum intellectionem, quæ abundè superius probata est.

Quartum Caput opinionum, est eorum, qui putant intellectum agentem formaliter intelligere, ut sint Mercenarius, in suis Dilucidationibus loquendo de muneribus intellectus agentis; & Piccolomineus, libro 1. de Humana mente, cap. 8. isti tenent, intellectum agentem, & possibilem esse vnum, & idem essentia, & realiter, solum differre ratione, & quatenus agit, dicitur agens, quatenus patitur, dicitur possibilis; dicunt ergo, quod intellectus agens agit in phantasma actione immanente, scilicet iudicando phantasma, quæ actio in phantasma, nil aliud est, nisi apprehensio quidditatis in phantasmate derelictis conditionibus materialibus; Phantasia enim offeret phantasma ipsi intellectui, quod quidem includit quidditatem, sed inuoluit conditionibus materialibus, intellectus autem apprehendit quidditatem non apprehendendo illas conditiones materiales: & hoc modo intellectus agens, dicitur abstrahere à conditionibus materialibus formam, & quidditatem:

tem:

Cai.
Dis.
inter
D.T.
&
Sot.

4. ca.
opin.

tent: abstractio enim mentalis est intelligere vnum sine alio, vt docet Aristot. 1. 1. Metaph. c. 3. vbi ait Mathematicum de re licitis alijs, solum considerare quantum; Sicuti enim sensus videns lac, apprehendit albedinem, quæ sui iuris est, derelinquendo dulcedinem, quæ non est sui iuris: ita intellectus contemplan- do phantasma, cognoscit quidditatem, quæ sui iuris est, & derelinquit conditiones materiales, quæ non sunt sui iuris; & hoc modo dicitur intellectus agens, facere de potentia intelligibili, actu intelligibile; sic dicitur illuminare phantasma, & transferre phantasma de ordine, in ordinem. Ex hoc deducunt, quod intellectus possibilis, & agens, sunt vnusmet intellectus quo ad essentiam, & quo ad fundamentum, sed differunt ratione: secundum enim quod diuersa munera subit, diuersa quoque nomina fortitur: Quatenus intellectus est rudis, & denudatus ab omni intelligibili, dicitur possibilis, & quatenus patitur ab obiecto, dicitur etiam possibilis, quatenus recipit inlectionem: sed quatenus intelligit in phantasmate quidditatem, & formam, non intelligendo conditiones materiales, dicitur intellectus agens; Et hinc etiam deducitur, quod intellectus agens est qui intelligit, non autem possibilis: quia abstrahere vnum ab altero, & intelligere quidditatem sine materialibus conditionibus, est producere actum intelligendi, & intelligere formaliter; & licet dicat Arist. 3. de Anima, tex. 2. quod intelligere est pati, dicunt hoc non esse intelligendum formaliter, sed debet intelligi concomitanter, quoniam cum intellectus intelligit, patitur ab obiecto, & perficitur.

reijc.
Zim. Hinc reijciunt distinctionem Zimare Theoremate 99. dicentis duas esse abstractiones; Vnam intellectus agentis abstractis speciem intelligibilem, & hanc esse sine cognitione; Alteram intellectus possibilis, quæ est cum cognitione, & reijciunt sic; Omnis abstractio est apprehensio vnus, alio derelicto, quæ non potest fieri sine cognitione. Cum ergo hæc abstractio fiat ab intellectu agente, & sit cum cognitione, dicendum est quod intellectus agens vnus est intelligere, non possibilis.

Pic.

id est.

Hæc opinio est Mercenarij in suis Diluci-

dationibus, & Piccolominei lib. 1. de Mē-
te humana, cap. 7. & 8. Pro hac opinione
faciunt omnes rationes quas supra addu-
ximus ad probandum intellectum agen-
tem esse verè actiuum, & faciunt quod ad
illud, quod hæc opinio tribuit intellectui
agenti actionem circa phantasma, & cir-
ca intellectum possibilem, & quo ad hoc
admittitur: quod ad modum autem, quo
declarat hanc actionem, facit illa ratio,
quod abstractio omnis mentalis est, intel-
ligere vnum sine altero, vt probatur ex A-
rist. 1. 1. Metaph. cap. 3. & alibi; Cum ergo
intellectus agens faciat abstractionem, quia
illuminat, & facit potentia intelligibile,
actu intelligibile, secundum omnes, sequi-
tur, quod vnus intellectus agentis sit
intelligere, & producere actum intelli-
gendi; quatenus autem patitur ab obiecto, &
recipit inlectionem ipsam, dicitur pos-
sibilis, & pati, quæ passio est concomitans
actui intelligendi, non autem intelligere
formaliter: Confirmatur: quia intelligere
est iudicare, sed dum intellectus agens ab-
strahit a phantasmate iudicat illud; quia
dicere, quod abstrahit quidditatem, & il-
lam non intelligat, neque intelligat se in-
telligere, est figmentum, non enim est in-
telligere, quod aliqua virtus cognosciti-
ua agat, & non cognoscat se agere.

Hæc opinio in tribus deficit. Primò, *Reij-*
quia negat intellectum agentem produ-
cere species intelligibiles impressas, quas
tamen dari suo loco probabimus; Deficit
secundò, declarando modum abstrahendi,
& operandi intellectus agentis, nam in
tellectus agens dum speculatur phantasma,
non separat quidditatem à conditionibus
materialibus, vt isti dicunt: non enim
ante operationem intellectus agentis in
phantasmate, est quidditas vniuersalis,
sed est solum singularare, & quidditas
particularis: quidditas enim vniuersalis
est in pluribus, non in vno solo; huma-
nitas ergo, quæ est in Socrate nõ est quid-
ditas vniuersalis, sed particularis; quod
confirmatur: quia vniuersalis sit ab intel-
lectu, vt etiam ipsi fatentur; non ergo in
phantasmate reperiuntur quidditas, &
singularitas, quasi duæ res diuersæ, ita,
quod intellectus dum contempletur phan-
tasma, possit vnum intelligere, & aliud

Reij-
citur.

reijc.
quo
ad mo-
dum
l. rō.

l. rō.

relinquere; sed omne, quod est in phantasmate est singulare, & in hoc communitate decepti sunt sectatores istius opinionis, & multi alij; Sed intellectus agens est, qui forinat conceptum, & speciem correspondentem quiddiari, & nature vniuersali specificæ, & genericæ, vt diximus in materia de primo cognito, & superius in 2. c. huius Theorematis, & ideo intellectus formando conceptum specificum ex illo phantasmate, intelligit postea illummet conceptum, & illud singulare sub illo conceptu, & specie, & sic illud phantasma, quod prius erat solum potentia intelligibile, fit acta intelligibile, per illum conceptum, & speciẽ formatã ab intellectu.

Errat tertio ista opinio; quia asserit intelligere formaliter, esse agere, quòd tamen est contra Arist. 3. de Anima, tex. 2. vbi patet ait, quòd intelligere est pati; Nec valet responsio Mercenarij, quòd hoc intelligitur non formaliter, sed concomitantè; quoniam Arist. ibi declarat quid sit intelligere: & dicit, quòd est sicut sentire, & quòd communiter est pati, vel aliud quod huiusmodi, nullibi autem dicit Arist. quòd intelligere sit agere; & confirmatur: quia text. 1. 12. eiusdem 3. de Anima, mouet dubitationem contra determinatam superius, & dubitatio est hæc. Dictum est, quòd intellectus est simplex, & immixtus rebus materialibus, & quòd est impassibilis: quia nõ corrumpitur ab intelligibili; Dictum est etiam, quòd intelligere est pati aliquid, quomodo ergo poterit intellectus intelligere si est impassibilis? & respondet tex. 14. quòd passio est duplex, alia corruptiua, alia perfectiua; & ait, quòd intelligere est passio perfectiua, non corruptiua, & quòd ideo intellectus potest intelligere; ecce, quòd Aristotel. aperte ait, intellectionem esse passionem, non actionem.

Præterea tex. 3. 4. 6. & denique, vsque ad 17. tex. Arist. aperte dicit, intellectum possibilem esse eum, qui intelligit, non agentem; de agente verò loquens, dicit, quòd eius manus est perficere intellectum possibilem, & illuminare phantasmata, non ait autem, quòd eius manus sit intelligere; Nec valet dicere, quòd intellectus agens, & possibilis, sit sub vna substantia,

quæ intelligit, quæ secundum diuersa rationa dicitur agens, & possibilis: quoniam licet hoc esset verum, (nam, vt infra dicemus, distinguuntur formaliter) tamen Aristoteles asserit intellectum intelligere, non vt est agens, sed vt est patiens, & intelligere ait esse pati, non agere; non ergo dicere debemus, quòd intellectus intelligat vt agens, & non vt possibilis. Ex his omnibus patet, quòd licet ad intelligere concurrat actio, & productio intellectionis: tamen ipsa actio, & productio intellectionis, non est intelligere formaliter, sed vt ita dicam causatiue: ipsa verò passio, & receptio intellectionis est intelligere formaliter. Ratio etiam huius superius sepe posita est, quia qualitas, & forma denominat subiectum cui inhaeret, vt paries dicitur albus, quia recipit albedinem: artifex autem producens albedinem non dicitur albus; ita producens actum intelligendi, sed non recipiens, non denominatur ab eo, nec dicitur intelligens: sed recipiens intellectum, dicitur intelligens, & ideo cum intellectus possibilis recipiat intellectionem, dicitur intelligere, non autem agens, qui illam producit solum. Ad rationem illam desumptam ex abstractione, quæ pro hac opinione adducitur, dico, quòd verum est, quòd abstractio est apprehensio vnius, alio derelicto; & propter hoc dico, quòd intellectus agens, dum operatur circa phantasma, dicitur abstractionem facere: quia dum ex phantasmate format conceptum vniuersalem, siue speciem intelligibilem, & non format conceptum particularem, producit vnum, derelinquendo aliud, & sic dicitur abstractare: neque enim abstractare est proposito opus intellectus, sed voluntatis quoque: quia volo hoc, & non illud, & sic abstracto; etiam ars facit abstractionem, & tamen ista non intelligunt. Abstractare ergo est sumere vnum, non sumendo aliud. Quòd si quis quærat, an intellectus agens, in formando hunc conceptum, intelligat, an non? Resp. quòd non intelligit formaliter: quia causare speciem, non est intelligere, sed preparare ea quæ necessaria sunt ad intelligere: vnde statim formata illa specie, sim d

cum ea

Thes.
83.

quod intelligere
non sic
agere
resp.
M. r.
v. q.
1. r.

Ad
rõnd
supra
ex ab
frac.

obiec.
et ar
gueb.

cum ea producit actum intelligendi in intellectu possibilem, & tunc sit intellectio in intellectu possibili. Sed dices, At virtus cognoscitiva dum operatur cognoscit. Respondeo, quod non semper dum operatur cognoscit formaliter, sed aliquando disponit se, vel ea, quae sunt necessaria ad intelligendum, & postea intelligit; ita anima prius per intellectum agentem, preparat obiectum intelligibile, & postea intelligit. Possimus etiam dicere, quod intellectus agens, non est virtus cognoscitiva, sed solum possibilis, sed est preparativa obiecti, ut patet ex dictis, & dicendis modo in materia de speciebus intelligibilibus.

THEOREMA LXXIX.

Dantur species sensibiles, & species intelligibiles.

Ponitur sexta questio Scoti ex primo Sententiarum, distinct. 3. quae solum de hac re tractat, & est plena subtilissima doctrina. Cap. 1.

Circa tertiam partem distinctionis, in qua Magister agit de imagine, quaero primo de memoria; Vtrū in parte intellectiva propriè sumptis, sit memoria; propriè, id est intellectus habens speciem intelligibilem priorem naturaliter actu intelligendi.

Et videtur quod non: quia omnis species impressa ab obiecto, representat illud sub illa sua ratione, qua imprimitur ab eo, & si imprimitur ab alio, adhuc representat sub eadem ratione, sub qua representaret si imprimetur ab obiecto, alioquin non esset vera species eius: sed species, quando imprimitur ab obiecto, imprimitur ab eo, ut singularis est: quia actio est singularis, ergo species impressa à quocumque non potest representare vniuersale, quale representatur intellectui: ergo nulla species impressa representat intelligibile sub ratione intelligibilis, vel vniuersalis.

Secundo sic. Praesentia obiecti est causa praesentia speciei, & non è contra: non enim quia species est in oculo, ideo obiectum est praesens: sed è conuerso. Ergo prima representatio obiecti, non est per speciem: ergo su-
Phil. Nat. 10. D. Scoti.

per illud ponitur species propter praesentiam obiecti.

Tertio sic. Quaelibet species, si esset in intellectu, esset forma naturaliter agens ad intellectionem, sed multae possunt esse in intellectu simul, si vna ponitur: ergo omnes illae naturaliter agerent ad intellectiones sibi correspondentes, ergo simul essent plures intellectiones in intellectu correspondentes illis pluribus speciebus. Si enim aliqua illarum ageret naturaliter, & tamen non esset intellectio secundum eam, sequeretur quod nunquam posset esse intellectio secundum eam: quia causa naturaliter agens, quando agit secundum vltimum potentiae suae: si tunc non potest habere effectum, nunquam habebit. Pluralitas autem ista specierum quae sequitur ex hypothese, si improbat per illam rationem Algazelis & Metaph. Quia sicut vnum corpus non potest simul figurari diuersis figuris: ita non videtur idem intellectus posse figurari simul diuersis obiectis: & tamen sequeretur, ponendo simul plures species intelligibiles.

Quarto sic. Quia tunc videtur sequi quod intellectus non patietur ab intelligibili, sed tantum patietur passione reali, recipiendo quandam formam, quae erit sicut perfectio eius realis: recipit enim speciem illam, ut subiectum recipit accidens reale, & ita non patitur intellectus in quantum intellectus ob intelligibile, & ex hoc sequitur, quod intelligere non erit motus rei ad animam: immò omnis intellectio erit actio eius absoluta: sicut forma stans non habens aliquem terminum extra.

Item posset conseruari species illa sine actu: & ita non necessaria conuersio ad phantasmata.

Item voluntas habet obiectum sufficienter sibi praesens, ut circa illud possit agere, licet nihil recipiat in se ab obiecto: igitur, ita potest esse in proposito in quantum obiectum est terminatum actus.

Confirmatur: sicut est praesens voluntati: quia in intellectu: quare non ita de intellectu, & phantasmate?

Ad oppositum. Intellectus quandoque est in potentia propinqua, & accidentaliter ad intelligendum, qui prius fuit in potentia essentiali, & remota: istud autem non est in intellectu, nisi per aliquam mutationem:

1. Ca
li, 12.
116.

non obiecti. Patet, quia in obiecto tantum est relatio rationis, ergo ipsius intellectus. Igitur ista mutatio, quae fit ad talem potentiam propinquam, videtur esse ad aliquam formam, per quam obiectum intelligibile est praesens intellectui, quae forma erit prior naturaliter actu intelligendi: quia prior est natura potentia propinqua, quae quis est potens intelligere, quam sit actus intelligendi; illa autem forma quae per obiectum est praesens, vocatur species, ergo in intellectu est ponere speciem intelligibilem.

Aliter deducitur argumentum praecedens sic. Quia aliter se habet intellectus quando est in potentia essentiali, ante ad discere, & aliter quando se habet in potentia accidentali, ante intelligere. Obiectum autem se non habet aliter: sed eodem modo intellectus igitur se habet aliter per hoc, quod est mutatus, sed omnis mutatio terminatur ad aliquam formam, ergo aliqua forma praecedit actum intellectionis, istam non voco nisi speciem.

Hen. In ista quaestione negatur, omnis species intelligibilis praecedens naturaliter actum intelligendi propter rationes positas ad primam partem quaestionis.

Modus autem ponendi est iste. Habita impressione speciei sensibilis in organum sensus, & toto illo progressu: vsque ad virtutem phantasticam, intellectus agens abstrahit ab ipso obiecto in phantasmate, & immutat ad intellectum possibilem ad simplicem apprehensionem essentiae, ita tamen, quod intellectus possibilis nullam speciem impressam recipit a phantasmate: nec est obiectum praesens intellectui, nisi quia species praesens est in imaginatione. Et hoc probatur ex ista deductione. Sensus enim recipit speciem aliam ab actu, vel quia organum est eiusdem rationis cum medio: vel quia species illa recepta, est dispositio propinqua ad actum sentiendi recipiendum: neutrum istorum concurrat in intellectu, est enim intellectus virtus non organica, & de se summe disposita ad actum intelligendi: igitur intellectus nullam speciem recipit priorem actu.

Hae dicitur esse intentio Arist. 3. de Anima, ubi commendat antiquos, dicentes animam esse locum specierum non totam, sed intellectiuam, haec autem distinctio Arist.

non videtur esse bona intelligendo quod aliae partes non habent species: sunt enim species in parte essentiali, sed quia aliae partes non habent species, ut loca: sed vt subiecta habent accidentia, intellectus autem habet eas vt locus: quia vt formam expressam non impressam.

Hoc etiam accipitur ex eo quod dicitur 3. de Anima, quod speculamur quod quid est in phantasmatibus. & quod phantasmata se habent ad intellectum sicut sensibilia ad sensum, & quod nihil intelligimus sine phantasmate, & plura similia dicit Philosophus.

Ex his concludit, quod nullam ponit speciem intelligibilem: quia si ipsa poneretur, intellectus non specularctur quod quid est in phantasmatibus, sed in specie intelligibili: similiter non oportet intellectum conuertere ad phantasmata, sed sufficere species intelligibilis: in qua haberet obiectum praesens ad quam conuerteretur.

Sic arguitur contra hoc, quia per Philosophum ibidem necessarium est, quod aut res sint in anima, aut species earum, at res non sunt, non ergo species.

Dicit, quod ex parte intellectus est species impressa, quae est habitus, vel actus, vel species expressa, quae est species in phantasmate, vel quidditas, est quidditas relictus in phantasmate, est species respectu singularis. Non enim hic lapis est in anima, sed quidditas, quae est species respectu huius lapidis.

Hae etiam ponitur intentio Aug. Qui vult, quod Verbum gignitur non ex specie intelligibili, sed ex habitu. Dicit enim 15. de Trin. cap. 10. & 24. Quod ex ipsa scientia, quam memoria tenemus, nascitur Verbum: & eodem lib. cap. 2. & 18. Gignitur Verbum de scientia, quae manet in animo.

Item, ad quod aliquid per se, & primo est in potentia per se, illud & non aliud recipit ab agente proportionabili: sed virtus apprehensiva per se solum est in potentia ad cognitionem. August. 2. de Trin. cap. 2. ipsa forma, quae visui imprimitur visio vocatur.

Idem ponit Doctor quidam, negando speciem intelligibilem, & pertractat illam rationem de organo quae tacta est in positione ista.

16. 11.
19.
16. 30.
19.

38.

16. 11.
19.
16. 30.
19.

33.7. *Ponit etiam aliam rationē talem; quia*
 3. *quaecumque potentia est in potentia primo ordinata ad aliquem actum, primo perficitur secundum actum ab agente proportionato praesente: sed potentia apprehensiva est potentia primo ordinata ad hunc actum, scilicet apprehensionem: ergo ab agente proportionato primo potentia perficitur secundum actum istum, qui est apprehendere, & per consequens intellectus ab obiecto proportionato recipit cognitionem, & non speciem.*

3 de
 nia
 te 8. *Contra istam opinionem arguo sic. Siue intelligatur singulare, siue non, non est cura ad propositum: certum est enim, quod vniuersale potest ab intellectu intelligi, & magis ponitur a Philosophis, quod intellectus est potentia distincta a potentia sensitua, propter intellectionem vniuersalis, & propter compositionem, & diuisionem, & propter syllogizationem, quam propter cognitionem singularis, si posset intelligere singulare.*

Ex hoc igitur manifestum, quod intellectus potest intelligere vniuersale, accipio hanc propositionem. Intellectus potest habere obiectum actu vniuersale, perfectè sibi praesens in ratione obiecti prius naturaliter quam actu intelligat. Ex hoc sequitur propositum, quod in illo priori habet obiectum sibi praesens in specie intelligibili, & ita habet speciem intelligibilem priorem actu.

Antecedens assumptum videtur satis manifestum, quia obiectum in ratione obiecti, est prius naturaliter actu, igitur vniuersalitas, quae est propria conditio obiecti in quantum obiectum, praecedit actum intelligendi, & sub illa ratione oportet obiectum esse praesens: quia praesentia obiecti, praecedit naturaliter actum intelligendi. Consequentia proba. Primo, ex parte vniuersalitatatis obiecti; Secundo, ex parte praesentia, ex parte vniuersalitatatis obiecti arguo sex vijs quarum duae primaesumuntur ex parte phantasmatis, & representantis, & duae ex parte intellectus agentis, & duae ex parte communioris & minus communis.

Primo arguo sic. Species ex hoc, quod talis species habet talem rationem representandi, & hoc respectu obiecti, sub tali ratione representabilis: ergo eadem species manens, non habet duas rationes represen-

tatiuas, nec est respectu duarum rationum representabilium, sed representat obiectum sub ratione vniuersalis, & singularis; requirit duplicem rationem representatiuam, & est respectu duplicis rationis representabilis formaliter, igitur idem manens non representat sic, & ergo phantasma, quod de se representat obiectum sub ratione singularis, non potest ipsum representare sub ratione vniuersalis.

Vel potest sic formari ratio. Eadem species & eiusdem rationis, non est per se representatiua obiecti sub oppositis rationibus representabilibus: ratio singularis, & ratio vniuersalis; aut oppositae rationes in cognoscibili & representabili, ergo nulla eadem species, & vnius rationis, potest esse representatiua alicuius obiecti sub ratione vniuersalis, & singularis. Species in phantasmate representat singulare sub ratione singularis; ergo non potest representare sub ratione vniuersalis idem obiectum.

Maiores probatur: quia species sub illa ratione representat obiectum, quae mensuratur ab obiecto: sed idem non potest mensurari duabus mensuris oppositis, nec è conuerso: tunc enim bis diceretur, secundum Philosophum 5. Metaphyl. ergo eadem species non potest representare duo obiecta opposita: nec idem sub diuersis rationibus obiectiuis oppositis.

Respondetur, quod species eadem sub alio, & alio lumine representat obiectum sub alia, & alia ratione, sicut nocte lucentia in lumine diei, & representant se sub ratione colorationis coloratorum: in lumine autem noctis sub ratione lucentium. Sic in proposito per lumen intellectus & phantasia, eadem species potest representare opposita in obiecto.

Contra. Representatiuum prius naturaliter est aliquid in se, quod in tali lumine, vel tali representent: quia enim est talis species, ideo congruit sibi lumen, in quo representent vnum, & non aliud: alioquin posset poni, quod eadem species representaret colorem, & sonum, quia species illa ut in aere tremulo, representaret sonum: quae secundum quod concurrunt medium extrinsecum medio connaturali coniungitur organo auditus: ut in aere illuminato, & perspicuo,

Et secundum, quod est conueniens organo visus repræsentaret colorem, & ita non posset ostendi aliqua distinctio repræsentatiuorum; In illo igitur priori oportet intelligere unitatem speciei in se, quam consequitur unitas repræsentationis, & obiecti repræsentabilis per ipsam, in quantum per ipsam repræsentatur: & ita aliquid, quod est idem in illo priori non potest habere diuersam rationem repræsentandi, nec potest repræsentare idem sub alia, & alia ratione repræsentabilis.

Vel forma sic rationem. Lumen non repræsentat: quia lumen in medio est eiusdem rationis, siue videam nigrum: quid ergo distinguit essentialiter repræsentatiuum à repræsentatiuo? Altera est tamen species, & repræsentatiuum albi, & nigri: & per consequens distinctio luminis non consequatur distinctam rationem repræsentandi, vel repræsentati: sed manente eadem natura repræsentatiui, semper repræsentat idem repræsentabile, & eiusdem rationis, non est ergo eadem sub diuersis rationibus.

Confirmatur ratio: quia repræsentatiuum in lumine perfectiori non repræsentat aliud, sed repræsentat idem, clarius tamen, ut patet in lumine Solis quam Luna, ergo licet species in organo phantastico in lumine intellectus agentis clarius repræsentet singulare, ut intellectus possit melius illud intelligere quam in lumine proprio, scilicet phantasmatum, nunquam tamen repræsentabit obiectum vniuersale sub ratione vniuersali, per quodcumque lumen. Exemplum eorum de nocte lucentibus, non valet, sed concludit oppositum. Nam quæro, an eorum repræsentatiuo repræsentat illam diuersimodè de die, & de nocte: an alio, & alio repræsentatiuo. Non eodem: quia illa tunc repræsentantur de die, sicut de nocte: quia repræsentatiuum prius est aliquid in se, quam in tali, vel tali lumine repræsentet. Si in alio, & alio repræsentatiuo repræsentantur diuersa in nocte lucentia, habetur propositum, siue idem sit lumen, siue diuersum.

Confirmatur: quia lumen non repræsentatur formaliter, nec est ratio formalis repræsentatiui: sed tantum est illud, in quo aliquid repræsentatur. Videtur ergo, quod quanto lumen est perfectius tanto in ipso

præcisius, & distinctius relucet illud, quod repræsentatiuum repræsentat.

Nec exemplum valet ad propositum, immò est ad oppositum: quia, vel due qualitates sunt in tali corpore, ut lux, & color, quarum altera multiplicat se in lumine maiori præsentate alia in minori, quando nihil aliud efficacius mouens mouet, vel vtraque multiplicat se simul in luce maiori: sed efficacius mouens tantum percipitur, & minus efficaciter mouens non percipitur: sicut stelle de die multiplicant radios suos, sed non videntur: quia aliud luminosius efficacius mouet visum.

Vel si vna est qualitas sensibilis in tali corpore, ipsa virtualiter continet duos repræsentatiuas. Color enim quodammodo continet lucem, cum sit lux in corpore terminato, & ideo in alio lumine causat diuersa repræsentatiua: aliud, scilicet in maiore, & aliud in minore, & ita semper stat, quod non sit idem repræsentatiuum obiecti, sub diuersa ratione repræsentabilis, quantumcumque aliud lumen, & aliud concurrat.

Si respondeatur, quod idem secundum eandem qualitatem potest esse simile diuersis, sicut vnum album, secundum eandem albedinem, est simile diuersis albis. Hoc nihil est ad propositum: quia in relationibus ordinis essentialis, non potest esse alia, & alia dependentia in aliquo ad duo in eodem ordine, ut puta eiusdem mensurati ad duas mensuras in eodem ordine, nec eiusdem participantis ad duo participata, nec eiusdem affectus ad duas causas totales in eodem ordine, sicut probatum est in questione de unitate Dei, ergo in ista relatione, ubi non est tantummodo similitudo, sed imitatio, & exemplatio passiva, impossibile est idem absolutum referri ad diuersa, & ita non potest esse eadem species in ratione repræsentatiui diuersorum sub ratione diuersorum.

Secundo ad istud primum membrum arguo sic; quia repræsentatiuum secundum totam virtutem suam repræsentat obiectum aliud quod sub vna ratione, non potest simul repræsentare idem, vel aliud sub alia ratione obiecti: sed phantasma, in eodem instanti, in quo intelligitur vniuersale, secundum totam virtutem suam repræsentat obiectum ut singulare, virtuti

virtuti phantastica, quia tunc est actualis imaginatio illius obiecti in singulari, & patet quod secundum totam virtutem phantasmatis, quia aliis virtus phantastica non posset habere per phantasma ita perfectum actum circa obiectum, sicut obiectum natum esse representari per illud phantasma: igitur tunc non potest representare obiectum sua alia ratione representabilis.

Item quare non poterit in imaginatiue esse actio respectu obiecti actu vniuersalis, si potest esse ibi respectu talis obiecti, cum actus sit quaedam species?

Ex alio membro arguitur sic. Intellectus agens est potentia merè actiua secundum Philosophos, quia est illud, quo est omnia facere, sicut possibilis est, quo est omnia fieri, & secundum Philosophum est sicut ars ad materiam. id est, ita comparatur ad intellectum possibilem, sicut ars ad materiam, omnis autè actio realis habet aliquem terminum realem, & vnum, ille autè terminus realis non est in phantasmate, quia intellectus agens nihil causat in phantasmatibus.

Quia illud receptum esset extensum, & ita intellectus agens non transferret obiectum ab ordine in ordinem, nec illud esset magis proportionatum intellectui possibili, quam phantasma. Ergo est in intellectu possibili: quia nihil recipitur in intellectu agente; illud autem primum causatum, non potest poni actus intelligendi: quia primus terminus actionis intellectus agentis, est vniuersale in actu, vniuersale autem in actu, precedit actum intelligendi, sicut predictum est in antecedente: quia obiectum sub ratione obiecti precedit actum.

Non arguitur hic, quod phantasma cum intellectu agente, non possit causare intellectionem, sed non intentionem vniuersalem, nisi prius speciem, & in illa sola est actu vniuersale, & actu vniuersale precedit natura intellectionem sui, & vniuersale est primus terminus eius.

Et confirmatur ratio: quia intellectus agens est facere de non vniuersali vniuersale, vel de intellectu in potentia, intellectum in actu, sicut dicunt auctoritates Philosophi, & Comen. Vnde Com. 3. de Anima, dicit, quod si essentia rerum essent vniuersales, sicut posuit Plato, non indigeremus secundum ipsum, intellectu agente, cum

autem vniuersale in quantum vniuersale, nihil sit in existentia, sed tantum sit in aliquo, ut representante ipsum obiectum sub tali ratione.

Ista verba nullum intellectum habent, nisi quia intellectus agens facit aliquid representatiuum vniuersalis de eo, quod fuit representatiuum singularis quomocumque illud, de intellectu agentis materialiter, vel virtualiter, hoc realiter est facere representatiuum sub ratione vniuersalis, quia actio talis non terminatur nisi ad representatiuum obiecti, sub ratione vniuersalis, ergo talis actio intellectus agentis, terminatur ad formam aliquam realem in existentia, que formaliter representat vniuersale, in quantum vniuersale, quia aliter non posset terminari actio eius ad vniuersale sub ratione vniuersalis.

Dicitur, quod terminus actionis intellectus agentis, est obiectum vniuersale sub ratione vniuersalis, lucens in phantasmate.

Contra. Vniuersale obiectum sub ratione vniuersalis, lucens in phantasmate, non habet nisi esse diminutum: quia esse representatum in imagine: sed si aliquid esse habet, hoc est in quantum in aliquo, ut in representante ipsum sub illa ratione vniuersalis, ita scilicet, quod intellectus agens sicut dictum est, facere aliquid representatiuum vniuersalis de eo, quod fuit representatiuum singularis, cum terminus actionis realis non sit obiectum habens esse diminutum, ut esse cognitum, vel representatum, sed quid reale, sequitur, quod talis actio intellectus agentis, terminetur ad formam realem in existentia, qua formaliter representatur vniuersale, ut vniuersale, & quam formam realem concomitatur terminus intentionalis, ut obiectum vniuersale secundum esse representatum, quod habet in specie.

Item Secundo. Secundum istam viam, sic. Intellectus agens in ratione actiui, non excedit possibilem in ratione passiuo, ergo quidquid causatur ab intellectu agente, recipitur in possibili, ergo primus terminus actionis intellectus agentis, recipitur in possibili, & ita cum prima actio intellectus agentis sit ad vniuersale in actu, illud vniuersale, vel illud quod ipsum habet esse tale, recipitur in intellectu possibili.

3. de anima.
18.

com.
18.

Illic dicitur, quod actione intellectus agentis solummodo remouetur prohibens, sequestrando quidditatem à singularitate, non in essendo, sed in immutando; nec agit in phantasma, nec in intellectum possibilem, sed contingit phantasma virtualiter, hoc si exponitur, in phantasmate est, quid: & hoc, in lumine concreto possibili, ipsum autem quid, est motuum possibilem sic illuminatum, hoc non. Exemplum. Si Sol illuminaret album. & dulce, album mouet medium illuminatum: dulce sibi coniunctum, non, ergo lumen abstrahit colorem à dulcedine, & sequestrat, quantum ad immutare, & remouet prohibens non immutatum.

Contra, aut quid in phantasmate habet sufficientem virtutem actiuam immutandi possibilem ad intellectum vniuersalem, & sequitur, quod vniuersale non est terminus actionis intellectus agentis, aut non, & requiritur aliud agens propriè agens eodem modo, quo ipsi quid deest virtus actiua propriè.

Item hoc coniunctum quid, non prohibet sicut nec quid esse, ita nec esse motuum intellectus.

Item remouens prohibens, habet actionem prauam actioni illius, à quo prohibetur: Da illam, hic, & in quid, & ad quem terminum terminatur. Sed hoc soluitur per illud hoc sic exponitur, quia arguit contra propriè remouens, non contra disponens passum ad recipiendum.

Secundum tertiam viam, arguitur primo sic. Habitus minus vniuersalis, & magis vniuersalis sunt distincti habitus proprii, alioquin Metaphysica, et Metaphysica, non esset habitus distinctus intellectus, quia esset de vniuersalissimo obiecto ad omnia alia obiecta habitu autem vniuersaliori contingit uti non utendo aliquo alio habitu minus vniuersali, ergo contingit habere actum circa vniuersalium, eodem modo respicitur ab habitu illo vniuersaliori non habendo actum circa minus vniuersale, sed non habetur actus intelligendi circa vniuersalium, nisi ipsum sub tali ratione sit presens intellectui sub ratione presens: sed non habetur actus intelligendi circa ipsum in ratione presens, nisi sub ratione vniuersalis, ergo vniuersalium potest esse presens intellectui absque presentia alicuius mi-

nus vniuersalis, sed si præcisè intelligeretur obiectum in phantasmate, nunquam esset minus vniuersale presens nisi in minus vniuersali, quia nunquam nisi in singulari phantasiabili, ergo est presens in specie intelligibili existente in intellectu.

Item vltimò quo ad hanc viam arguo sic. Vniuersalium nunquam apprehenditur quantum ad suam indifferentiam totam, quando apprehenditur in suo inferiori, tota enim indifferentia vniuersalioris est secundum quod a ipsum, et conceptum, est idem euilibet inferiori, nunquam autem communius, et conceptum tantum in inferiori aliquo est idem euilibet inferiori suo, sed præcisè illi, in quo concipitur, ergo quodcumque vniuersale conceptum in singulari, vel communius in minus communi non concipitur secundum totam suam indifferentiam, potest autem intellectus concipere illud secundum totam suam indifferentiam.

Ergo non concipitur præcisè communius in minus communi, vel vniuersale in singulari, & ita non præcisè concipitur vniuersale in phantasmate, phantasma enim non est propriè nisi ipsius singularis, & hoc in quantum est singulare speciei specialissimæ & hoc si phantasma sit sibi impressum ab aliquo debet propinquatum.

De secundo membro, scilicet presentia obiecti, prebatur illa consequentia prima, primò sic. Aut intellectus potest habere obiectum sibi presens in ratione obiecti intelligibilis absque hoc, quòd sit presens alicui potentie inferiori, aut non: Si non, igitur non potest habere aliquam operationem sibi propriam sine potentis inferioribus: quia si non potest habere obiectum suum sibi presens sine eis, non potest habere operationem sine eis, igitur nec esse sine eis secundum argumentum Philosophi in primo libro de Anima. Vnde non contingeret intellectum se parari à corpore, sicut perpetuum à corruptibili, nisi posset habere operationem propriam non dependentem à parte sensitua. Si autem potest habere obiectum presens absque presentia potentie inferiori, ergo habet. Hec consequentia probatur: quia agentia talis presentia obiecti, scilicet phantasma, & intellectus agens, sunt sufficienter appropinquata intellectu

2. de
aia
12.
& 13.
& 21.

Intellectui possibili, & agunt per modum nature & ita cauſant neceſſario in illo præſentiam cuius eſt receptiuus, modo obiectum non eſt præſens intellectui poſſibili in cognitione abſtractiua ante actum elicitum, niſi per aliquod reſſentiatiuum, quod uoco ſpeciem, & ſic habeo propoſitum.

Secundo ſic. Alia potentia cognitiuæ habent obiectum præſens eis non ſolum præſentialitate ſecundaria, ſcilicet, quia illæ ſunt præſentia alijs potentijs inferioribus, ſed propria præſentialitate, ſicut ſenſus communis habet colore ſibi præſentem, non tantum in quantum eſt præſens uifui, ſed quia habet ſpeciem eius præſentem in organo ſenſus communis, ergo cum hoc ſit perfectionis in potentia cognitua ſcilicet poſſe habere obiectum ſibi præſens ſub ratione, quæ eſt obiectum talis potentie, ſequitur, quòd intellectus non tantum poteſt habere obiectum ſibi præſens: quia præſens eſt uirtuti phantaſtica, ſed propria præſentialitate, in quantum ſcilicet reſcitur intellectu per aliquod, quod eſt in intellectu.

Item potentia non potens habere actum niſi circa obiectum ſibi præſens, ſi non poteſt habere illud præſens, niſi per aliquam aliam potentiam, cui coniungitur contingenter, dependet in operatione ſua à tali potentia ſibi contingenter coniuncta, & ita eſt imperfecta, intellectus certum eſt, quòd non poteſt habere operationem niſi circa obiectum ſibi præſens, & per te non poteſt habere obiectum præſens ſibi, niſi in uirtute phantaſtica, uirtus autem phantaſtica contingenter coniungitur intellectui, in quantum potentia eſt, igitur intellectus in operatione ſua dependet ab illa potentia, cui contingenter coniungitur, & ita hæc poſitio ponit in ea imperfectionem potentie cognitiuæ, nulla autem imperſectio eſt ponenda in aliqua natura, niſi neceſſitas & 1. appareat in tali natura, ergo imperſectio de ge talis non eſt ponenda in intellectu.

8. ph.
s. 56.

2. 59.

Si obijcias, pluralitas non eſt ponenda, niſi ubi eſt neceſſitas. Hic autem non eſt neceſſitas, cum ita bene poſſit poni intellectum habere actum ſine ſpecie, ſicut cum ſpecie, ergo non eſt ponenda talis ſpecies. Reſpondeo, neceſſitas eſt, quando perfectio nature hoc requirit; licet autem hoc ſuppo-

ſitum, quod eſt homo, poſſet habere obiectum ſibi præſens in phantaſmate. quia homo eſt, tamen natura intellectualis hominis, ut intellectualis eſt, non habet obiectum ſufficienter ſibi præſens, ſi non habet ipſum, niſi præſentia mendicata à uirtute phantaſtica. Hoc igitur multum uilificat naturam intellectiuam, ut intellectiua eſt: quia reſmonetur ab ea illud quod eſt perfectionis in potentia cognitua, & inuenitur in potentia ſenſitiua, ut in uirtute phantaſtica, ponitur igitur hæc pluralitas propter neceſſitatem, quia propter perfectionem naturæ perfectioris ſaluandam maiorem quàm ſit nature imperfectionis, uel ſaltem æqualem.

Ad quaſtionem ergo dico, quòd eſt neceſſe ponere in intellectu ſpeciem intelligibilem, priorem naturaliter actu intelligendi, propter rationes iam poſitas ex parte obiecti, in quantum uniuersale, & in quantum præſens intellectui. quæ duæ conditiones, uniuersalitate, ſcilicet, & præſentia præcedunt naturaliter intellectiõnem.

Hæc etiam uidetur intentio Ariſt. qui 3. de Anima, uolens quod anima ſit quodammodo omnia, quaſi probando exponit ſe, quod eſt per ſenſus ſenſibilia, & per intellectum, uel ſcientiam ſenſibilia: quod alii exponunt, quod non loquitur uniformiter hic, & ibi quia de ſenſu loquitur quantum ad ſpeciem impreſſam, de intellectu autem quantum ad habitum ſcientie.

Sed hæc expoſitio non uidetur eſſe ſecundum intentionem Philoſophi: quia ſicut antiqui poſuerunt animam eſſe omnia realiter, ut omnia cognosceret: ſic Philoſophus ponit eam eſſe omnia non realiter ſed per quandam ſimilitudinem: Si autem per ſenſus eſſet ſenſibilia propter ſimilitudines impreſſas, & per intellectum eſſet intelligibilia, aut hoc eſſet propter ſcientiam, quæ eſt in intellectu, & ita non eſſet ſenſibilia propter ſimilitudinem, quia ſcientia de ſe nõ eſt ſimilitudo intelligibilis circumſcripta omnia alia ſpecie obiectum reſſentante, aut propter aliquod phantaſma reſſentans obiectum intelligibile, & tunc non eſſet anima intelligibilia omnia per intellectum, ſed anima per phantaſma, nihil enim eſſet ibi reſſentans intelligibile niſi phan-

4. 37.

Hen.
& G.

1. de
anima
25. &
in 1.

phantasma tantum, secundum positionem istam.

12.

Item Arist. 8. Physicorum ponit, quod acquisita scientia reducitur intellectus de potentia essentiali ad accidentalem; quero, quid intelligat per scientiam? non habitum sequentem actum, quia quando intellectus agit non fuit in potentia essentiali. Manifestum est igitur, quod ad formam precedentem actum, ergo speciem intelligibilem. Probatio: cum quia phantasma non reducitur intellectus de potentia essentiali ad potentiam accidentalem; tum quia omnis illa scientia, que dicitur habitus quidditatis primi obiecti, esset in phantasia, ergo ibi esset omnis habitus de eodem: quia secundum Phil. 9. Metaph. idem habitus intellectus, & scientia.

Expressius tamen est ad istud intentio August. Quod deduco sic. Nihil enim sufficienter natum est gignere notitiam actualem, nisi ipsum habeat obiectum prius naturaliter, quam actum, præsens sibi in se, vel in aliquo representante ipsum: sed negando speciem intelligibilem, tota pars intellectiva non habet ante actum intelligendi, obiectum sibi præsens in se, nec in aliquo representante, ergo negando speciem intelligibilem, nihil in intellectiva parte erit sufficienter natum gignere actum intelligendi. Et ita nihil in parte intellectiva erit sufficienter memoria respectu talium intellectuum, vel gignitionum, quod negat August. 12. de Trinit. cap. 14. Si respondeas, quod memoria est in parte intellectiva proprie sumpta, per hoc quod intellectus factus est in actu primo intelligendi, & sic est activus respectu secundi actus intelligendi, ita quod habens notitiam primam confusam, activus est respectu notitiæ secunde de notitiæ.

Contra, hoc est contra opinionem istam, & contra Aug.

Contra opin. Quia ponit, quod uniuersale ut in phantasmate, est ibi quasi in memoria: ut autem mouens ad actum intelligendi, est ibi præsens quasi in intelligentia, ergo per istam opinionem nullus actus intelligendi est memoria, sed intelligentia.

Est etiã hoc contra Aug. Ut apparet de Trin. 15. c. 21. Memoria, inquit, tribuentes omne quod scimus, etsi non inde cogitemus.

Intelligentiæ verò proprio modo quodam tribuent es cogitationis in formationem, & lib. eodem 19. cap. 7. Nihil intelligimus nisi per intelligentiam. Similiter arguitur ratione: quia actus ille, quo memoria est in actu primo, aut est idem cum illo actu intelligentiæ, & tunc idem erit ratio gignendi se: aut erit alius, & tunc, vel erit simul cum actu intelligentiæ, & tunc duo actus erunt simul. Aut non, & tunc memoria formaliter gignet, quando non erit: est enim memoria formaliter per se per illud quod non est, quando gignitur actus secundus.

Si etiam dicas, quod memoria est memoria per habitum scientialem: hoc non stat cum opin. Quia dicit, quod per habitum non est obiectum præsens nisi in phantasmate, & ideo habentem habitum oportet recurrere ad phantasma, ad hoc, ut actu intelligat: ergo non est obiectum præsens, per habitum scientialem præsens, sed per phantasma, quod non est in parte intellectiva, & hoc magis patet respondendo ad auctoritates August. ponentis scientiam in memoria, & non speciem impressam in intellectu, sicut arguitur ex verbis eius.

Et confirmatur hoc: quia habitus scientiæ, per quem reducitur intellectus de potentia essentiali ad accidentalem respectu actuum, de quibus loquitur Philosophus 2. de Anima, & 8. Physicorum. Precedit actum intelligendi: scilicet scientia, que est habitus, sequitur actus: quia ex eis generatur, unde illa scientia prima est species quedam, & habitus, quia nata radicari, & firmari in intellectu, non tamen omnis habitus est species.

Et secundum istos non videtur aliquis habitus ponendus in intellectu, sed tantum in virtute phantastica, quia secundum quemcumque modum est obiectum in aliqua potentia, secundum eundem modum sunt omnia, que virtualiter continentur in subiecto. Igitur si obiectum uniuersale non sit per suum representationem in intellectu, sed in virtute phantastica, omnia explicanda, & explicabilia de illo obiecto erunt ibidem, & ita non erit nisi habitus phantasticus, maxime si phantasmata ordinatè concurrant. Et erit explicans omnes veritates scibiles de illo obiecto, & omnis scientia erit ibi fundamentaliter, & perfe-

perfectia eius non erit perfectio intellectus, quod est contra Philosophum, & cum illa species phantastica virtualiter continetur actu intellectus, sequitur, quod actus ille erit in phantasia.

Ad questionem ergo dico, quod oportet ponere in intellectu, ut habet rationem memoriae speciem intelligibilem representantem uniuersale priorem, actu intelligendi naturaliter, & huius necessitas est duplex.

Vna ex conditione per se obiecti, quae est uniuersalitas, quae ut per se ratio obiecti semper precedit actum, quod non obicit nisi est species impressa in intellectu.

Alia est conditio, & dignitas potentiae superioris, ne ipsa vilificetur. Quomodo autem vilificaretur, dictum est in precedentibus questionibus.

Ad euidentiam ergo questionis sciendum, quod memoria potest accipi tripliciter, vel intellectus sub ratione memoriae.

Vno modo, ut est conservatiua specierum praeceptorum: ut praecepta sunt, & isto modo loquitur Philosophus in de Memoria, & reminiscencia. Alio modo, ut est conservatiua specierum representantium obiecta in se: siue sint realiter, siue non.

Et hoc modo loquendo de memoria dico, quod oportet ponere speciem in intellectu, ut habet rationem memoriae, tum propter uniuersalitatem, tum propter dignitatem potentiae.

Tertio modo accipitur prout habet aliquod principium oliendi aliquam notitiam actualem, quod tamen non manet sine actu secundo, quomodo posuit Auicena. Speciem in intellectu nostro, & de ista dicitur in questione sequenti. Haec, quae supra probaui videtur esse intentio Philosophi 3. de Anima, ubi dicit, quod anima est quodammodo omnia intelligibilia per intellectum, sicut sensibilia per sensum, quod non potest intelligi per habitum, quia non est similitudo representatiua obiecti: quia sequitur actum aliquem habitus omnis.

Et confirmatur hoc: quia habitus scientiae, per quam reducitur intellectus de potentia essentiali ad potentiam accidentalem respectu actuum, de quo loquitur Philosophus 2. de Anima, Et 3. Physic, necessario precedit actum intelligendum: scientia

autem, quae habitus est, sequitur actum, eo quod generatur ex actibus.

Vnde ista scientia, quae reducitur intellectum de potentia essentiali ad potentiam accidentalem, est species, quae verè est habitus, quia nata radicari, & firmari in intellectu: sed tamen non omnis habitus est species, quia habitus actualiter radicatus, & firmatus, non est species, quae precedit actum nata radicari, & firmari: quia ista postea firmatur per actum.

Item secundum istos, non videtur aliquis habitus ponendus in intellectu nostro, sed tantum in virtute phantastica: quia secundum quemcumque modum essendi, est obiectum in aliqua potentia, secundum eundem modum essendi sunt omnia, quae continentur in ipso obiecta virtualiter: igitur si obiectum non sit per se representatum in intellectu, sed in virtute phantastica, omnia explicanda, & explicabilia de illo obiecto, erunt ibidem, & ita non erit nisi habitus phantasticus, praecipue se phantasmata ordinatè concurrant, & explancant omnes veritates scibiles de illo obiecto, & omnis scientia erit in phantasia, & perfectio eius, & non erit perfectio intellectus contra Philosophum, & sic cum ista species in phantasia virtute sua contineat actum intellectus, ergo actus ille erit in phantasia.

Item August. 13. de Trin. c. 4. & 15. c. 3. inuestigat Trinitatem, ubi dicit, quod impossibile est accipere imaginem Trinitatis ex anima nostra, vel in mente, nisi per hoc, quod aliquid est in memoria, ex quo exprimitur aliud, tunc arguo sic. Si in mente est aliquid exprimens verbum, oportet, quod hoc sit per aliquid intrinsecum, siue existens in memoria, sed non est exprimens verbum nisi memoria habens obiectum menti praesens intra se, aliud non erit exprimens, ergo cum obiectum non sit praesens in memoria quidditati, & realiter, nec ut est in phantasmate, necessario erit praesens per speciem intelligibilem.

Ad argumenta in oppositum principalia primo apparet, quod illud argumentum primum non cogit: quia si valeret, concluderet contra omnem opinionem, quod nullo modo posset intelligi uniuersale, quidquid enim sit illud per quod uniuersale representatur, similiter

similiter representat. sicut si esset impressum ab obiecto: sed si imprimeretur ab obiecto, imprimeretur à singulari, quia actus est singularis, sicut argumentum dicit. Ideo respondeo, quòd alia potest esse ratio agendi, & alia ratio agentis. Singularitas est conditio agentis, non ratio agendi: sed ratio agendi est ipsa forma existens in singulari, secundum quam singulare agit. Cum ergo accipitur, quòd quæcumque species gignitur ab aliquo, representat ipsum secundum illam rationem, secundum quam gignitur ab eo, si intelligatur de ratione gignentis, falsa est, si de ratione gignendi, concedi potest, & tunc non sequitur, quòd representat eum sub ratione singularis, sed sub ratione nature, quia ratio nature est ratio gignendi.

Sed ista responsio non videtur sufficere: quia ita videretur, quòd species in sensu representaret vniuersale, & non singulare, quia ratio gignendi speciem in sensu, non est singularitas, sed ratio nature.

Ideo generaliter respondeo, quòd quando species gignitur ab aliquo, sicut à totali causa, representat ipsum sub illa ratione, sub qua gignitur, loquendo de ratione gignendi, & etiam representat ipsum conuenit ante sub ratione gignentis, aut saltem non sub ratione opposita ratione gignentis, & ideo species in sensu non representat obiectum sub vna ratione vniuersalis, que est conditio opposita rationi gignentis singularis: sed in proposito obiectum non est causa totalis gignens respectu speciei intelligibilis, quia cum ipso agit intellectus agens sicut partialis causa, & ideo genitum ab istis duabus causis potest representare obiectum sub opposita ratione singularitatis, que est ratio gignentis.

Ad secundum de presentia ista, dico, quòd obiectum respectu potentie habet primo presentiam realem, scilicet approximationem talem, ut possit gignere speciem talem in intellectu, que est forma intellectus.

Secundò, per istam speciem genitam, que est imago gignentis, est obiectum presentis sub ratione cognoscibilis, siue representati. Prima presentia precedit naturaliter secundam, quia precedit naturaliter impressionem speciei, per quam est formaliter se-

cunda presentia: quando igitur accipitur quòd species in intellectu non est causa presentia obiecti, dico, quòd falsum est de presentia sub ratione cognoscibilis, saltem in cognitione abstractiua, de qua modo loquimur. Et cum probatur, quia prius est obiectum presentis, quam species ibi, hoc est verum de presentia reali, qua agens est presentis passio, & intelligo sic, quòd in primo signo natura est obiectum in se, vel in phantasmate presentis intellectui agenti: in secundo signo nature, in quo illa sunt presentia intellectui possibili, ut agentia passio, gignitur species in intellectu possibili, & tunc in tertio per speciem est obiectum presentis sub ratione cognoscibilis.

Ad tertium August. 6. de Trinit. ponit Idem memoriam esse multorum simul cognitio- 10. de rum habitualiter, sicut patet ibi de perito Trin. multarum disciplinarum, ergo oportet se- 2. 5. 6. cundum omnem opinionem ponere multa 7. & cognita in memoria habitualiter, & illa 14. 6. ut sunt ibi, sunt aliquo modo causa notitia 6. genite secundum August. Et non nisi causa naturaliter, quatenus precedunt actum voluntatis, igitur si argumentum valet secundum omnem opinionem concluderet actualem cognitionem similiter plurimum.

Ideo respondeo, sicut dictum est de primo cognito, secundum questionem huius tertie distincte. Quia cuiuscumque speciei, singulare fortius primo mouet sensum, eius phantasma efficacius imprimitur, & primo mouet intellectum, & quo ad istum primum actum non est in potestate nostra, quin intelligamus secundum August. 3. de Libero arbitrio. Non est in potestate nostra, quin visis tangamur.

Sed isto posito actu in potestate nostra, est cognitio actualis cuiuslibet habitualiter not. De hoc distinct. 6. dicitur. Cum igitur dicit, aut potest mouere ista species ad intellectionem, aut non. Dico, quòd potest. Sed si alia species fortius mouet, ista impeditur ne modo moueat: potest autem postea per imperium voluntatis imperantis mouere ad cognitionem istius, & cuiuslibet alterius obiecti: habitualiter cogniti.

Ad Algazel dico, quòd similitudo nihil valet: quia hic tollitur illud quòd est ibi ra-

ibi ratio impossibilitatis, quod probatur per Aristotelem, & Commentat. 7. Metaphysices ubi volunt, quod rationes oppositorum non sunt opposita in intellectu.

Ad quartum dico, quod non tantum intellectus patitur ab obiecto reali imprimente talem speciem realem, sed ab illo obiecto, ut in specie intelligibili, patitur passione intentionali, & illa passio est receptio intellectus, quæ est ab intelligibili, in quantum intelligibile est, relucens in specie intelligibili, & istud pati, est intelligere, sicut patebit in questione proxima.

Cum ultra deducis, quod tunc intellectio non est motus rei ad animam, non sequitur, quia impressio speciei est quidam motus rei ad animam, quatenus res habet esse in illa specie, intellectio etiam sequens speciem impressam est motus rei ad animam, quatenus per intellectionem obiectum habet esse in anima actualiter cognitum, quod prius tantum habuit esse habitualiter cognitum, &c.

Ad rationes alterius opinionis; Cum primo arguitur in prima opinione, quod recipere speciem conuenit sensui præcise, quia potentia est organica; dico quod hoc est falsum: quia illud non est præcisa causa, sed præcisa causa cuiuscumque potentia habendi speciem presentem representantem obiectum suum, est, quia ipsa est cognitua, & natura dedit sibi, ut possit habere obiectum prius naturaliter sibi præsens, quam cognoscit. Sed potentia organica dedit, ut obiectum sit præsens, non in potentia ipsa, sed in organo, hoc est in parte corporis, quam perficit potentia organica, & illa presentia sufficit, quia totum compositum ex parte corporis sic mixta, & ex potentia habet speciem, & huic toti sufficere obiectum est præsens, quando species est in illa parte corporis. Cuiusmodi intellectui nihil perfectionis auferatur, in quantum potentia cognitua est: ex hoc, quod non est organica, immo magis ad dicitur sibi perfectio, sequitur, quod sibi possit esse obiectum præsens ante actum, sicut alijs potentijs: sed illa presentia non erit per aliquid impressum organo quia non habet organum, ergo erit aliquid impressum illi potentia, tale autem impressum repræ-

sentans, præcedens in potentia intellectiva actum intelligendi, uoco speciem intelligibilem. Breuiter igitur dico quod sensus habet obiectum præsens in illa parte corporis, quæ dicitur organum illius sensus: sed intellectus tam illam presentiam priorem actui, quam ipsum actum habet ratione eiusdem receptiui, & ideo falsum accipitur, quod species talis non est nisi præcise propter organum. Natura enim causat talem partem talis corporis sic mixtam, ut sit perfectibilis à tali potentia anima, & congruat operationi eius: quia materia est propter formam, & non est conuerso, ex 2. Physic. Et Commentator primo de Anima. Membra 23. c. 5. leonis non differunt à membris cerui, nisi quia anima differt ab anima. Non igitur forma est propter materiam, sed est conuerso, & ideo talis pars facta est talis speciei receptiua, ut per talem speciem sit obiectum præsens toti composito, quod est totum organum, unde prima causa presentia obiecti in specie uone est talis dispositio corporis, sed prior causa est, ut potentia apprehensiva habeat obiectum actum cognoscibile sibi præsens: vel in seipsis, vel in aliquo, quod est pars ipsius organi in tali operatione.

Ad aliud de Philosopho 3. de Anima. 4. ph. quod intellectus est locus specierum, potest exponi, quod intellectus dicitur locus specierum, quia saluans, sicut dicitur, quod ipsius loci est seruire locatum, & organa sensuiua potentia non sunt loca, quia non ita saluauit species receptas in eis: species quippe intelligibiles non uidentur deleri, sicut species sensibiles, ita est in organo, quod potest corrumpi per contrarium formaliter, & vel per dispositionem in susceptiuo disconuenientem tali potentia, sicut patet per Philosophum de Memoria, & reminiscencia. Senes, & iuuenes, id est pueri, sunt male remiscitui propter abundantiam humorum nimiam, & etiam propter indispotionem, & lesionem organizatio utroque modo non est species intelligibilis in intellectu, ut per se delegatur per aliquid contrarium ad ipsam, seu per indispotionem receptiuam. Alia multa congruentia possent assignari circa illud uocabulum, locus, circa quod non oportet multum immorari.

Quod additur de Philosopho, quod speculatur, quod quid est in phantasmatis, &c.

pro omnibus talibus auctoritatibus dico, quod talis est connexio istarum potentiarum, scilicet, phantasia, & intellectus, pro statu isto, quod nihil intelligimus in vniuersali, nisi cuius singulare phantasmur, nec est alia conuersio ad phantasmata, nisi quod intelligens vniuersale imaginatur singulare eius, nec intellectus videt, quod quid est in phantasmatibus, sicut in ratione videndi, sed intelligens quod quid est, relucens in specie intelligibili, videt illud in suo singulari, viso per virtutem phantasticam in phantasmate.

Quod adducitur de August. quod non ponit speciem intelligibilem in memoria sed scientiam.

Respondendo dico, quod ubi ponit scientiam, statim ponit aliquid, quod includit speciem intelligibilem, licet non utatur isto vocabulo, quia 15. de Trinit. capitulo 10. cum premisset ex ipsa scientia, quam memoria tenemus, gignitur verbum. Subdit, quod formata cogitatio ab ea re, quam scimus, verbum est. Et idem de Trinit. 15. cap. 11. Cum premisset, simillima est visio cogitationis visioni scientie, subdit. Quando ergo est in notitia, hoc est in verbo, tunc est verum verbum. & eodem cap. 12. Tunc enim est verbum simillimum rei notae, de qua gignitur, & imago eius, quando de visione scientie visio cogitationis exoritur, subdit. Nec interest, quando id didiceris, qui quod scit loquitur. Similiter capite 22. Quando ad memoriam meam aciem cogitationis meae aduerto, ac si in corde meo dico, quod scio, &c.

Item 15. de Trinit. 27. Quando loquitur de luce, in qua videntur vera ipsa, inquit ostendit verbum verum esse in te, quando de scientia tua gignitur, id est quando quod scimus dicimus. Hac ille.

Ex istis omnibus apparet, quod illud, quod Aug. tribuit memoriae ratione scientie, ut gignenti, exponit se semper de obiecto presente in memoria. Non est autem obiectum presens in memoria, ut memoria intellectiva est per scientiam, ut est habitus distinctus a specie, ergo oportet, quod illam presentiam esse intelligentiam per speciem intelligibilem, & sub illa ratione, sub qua distinguitur ab habitu scientie proprie sumptae, & hoc modo etiam debet accipi il-

lud verbum Philosophi, 3. de Anima, qui cum premisset, quod anima est quodammodo omnia: subdit quod per sensum est sensibilis. & per scientiam sensibilia. Scientia, quippe ibi tam apud Philosophum, quam apud August. in locis praedictis accipitur pro ipsa presentia habituali obiecti in memoria intellectiva, quae presentia habitualis est virtualiter scientia: quia in obiecto sic presente, concipitur virtualiter tota scientia de tali obiecto.

Hec species est illa scientia, quae reducitur intellectum de potentia essentiali ad accidentalem, secundum Arist. 8. Physicorum, & 2. de Anima, non autem illa, quae proprie dicitur scientia, quae est habitus quaedam delecta ab actibus: nam ante istam, ad primum actum considerandi requiritur, quod sit iam reductus intellectus de potentia essentiali ad accidentalem, alioquin non operaretur tunc magis, quam prius: unde in cognitione species, in qua relucet quidditas dicitur scientia, non tantum virtualiter: quia totam continet, sed formaliter potest dici habitus cognitivus, quia est qualitas mansiva in intellectu disponens ipsum ad actum.

Et ex hoc habetur argumentum pro specie intelligibili: quia non videtur quomodo aliqua scientia tota dici possit vna ratione primi obiecti, nisi quatenus illa scientia continetur virtualiter in illo primo obiecto intelligibili, non enim tota illa scientia dicitur vna ab obiecto, quatenus relucet in phantasmate, quia illa non esset vnitae alicuius habitus intellectualis, sed alicuius imaginabilis.

Quod arguitur postea in secunda opinione quod potentia, quae est ad aliquem actum ordinata, actuatur primo per illum actum. Dico, quod quaelibet potentia apprehensiva, ut apprehensiva est, est in potentia ad apprehendere primo primitate perfectionis, licet non primo primitate generationis: quando scilicet obiectum in se est presens tali potentiae, ut actu cognoscibile ab ea, tunc enim non oportet actu in potentia aliquid aliud fieri, in quo ipsum obiectum sit presens, sed primum, quod sit ab eo est actus: quando autem obiectum non est natum in se esse presens

sub

sub ratione actus cognoscibilis à tali potentia, tunc quælibet potentia apprehensiva est in potentia ad apprehensionem, & ad illud, in quo cognoscibile erit præsens, & prius ordine originis est in potentia ad habendum istam præsentiam, quàm ad habendum actum, & ita est in proposito. Sensibilia enim non sunt nata in se esse præsentia intellectui sub ratione actus intelligibilium, sed tantum in specie intelligibili possunt sic esse præsentia, & hoc quantum ad intellectionem abstractam, de qua est sermo in proposito, & ideo potest apprehensiva respectu talium est in potentia ad duplicem actum, & ab agente approximatio prius ordine originis recipiet priorem actum, quam posteriorem, nec tamen intelligo ita istos actus esse ordinaros, quòd prior sit ratio recipiendi respectu posterioris: scilicet superficies est ratio recipiendi albedinem: tunc enim intellectus respectu nullius intelligibilis recipere potest actum secundum, qui est intellectio, nisi prius habeat actum primum: ut speciem eiusdem obiecti: sed intelligo, quòd intellectus de se est ratio immediata recipiendi utrumque actum, ipsi actus tamen inter se sunt ordinati, quando obiectum non est natum esse præsens in se: quia tunc oportet prius naturaliter esse illum actum, quo obiectum est præsens, ut intelligibile, quàm illum, qui elicitor circa obiectum intelligibile, ut præsens.

Si infletur contra istam solutionem: quia nunquam pluralitas est ponenda nisi propter necessitatem, primo Physicorum. Hic autem non videtur necessitas, quia obiectum videtur sufficienter præsens in præsentia, ergo non est ponenda ista species in intellectu. Respondeo, quòd necessitas est semper dignificare naturam nobilem, quando non apparet aliquid manifestè repugnans: sed magna vilificatio nature intellectiva, ut intellectiva est, videtur esse, quòd non possit habere obiectum suum sibi præsens in se, absque mendicata præsentia à potentijs inferioribus, cum quibus contingenter coniungitur in ratione potentie, & tamen, quòd potentia alia inferiores possint habere obiectum sibi præsens ut in se, & si intellectus possit habere obiectum sibi præsens in potentia inferiori, non videntur

Phil. Nat. Io. D. Scoti.

summa præsentialitate possibili præcedere actum intelligendi, & sicut alijs potentijs cognitiuis, ita multo magis isti potentia debet concedi obiectum esse summè præsens, quantum potest esse præsens, ante actum cognoscendi, & hic non saluatur nisi in specie intelligibili. Non etiam ponitur perfectio summa possibilis potentie cognitiue, nisi ponatur eam posse conservare speciem intelligibilem præter actum, & ita habere obiectum suum præsens conservatum sine actu, quia hoc conceditur sensitiue, & perfectionis est in cognitiua, quòd non dependeat ab aliquo in cognitione sua, sed quòd possit habere obiectum præsens, sine dependentia ad aliam potentiam.

Disputatur an dentur species sensibiles, & defenditur pars affirmativa, quæ est Scoti. Cap. I.

LVdouicus Buccaferreus 3. de Anima, Franciscus Piccolomineus 1.3. de Humana mente, cap. 8. & multi alij sustinēt, quòd non datur species sensibilis distincta ab actu sentiendi; Hanc suam sententiam probant multis rationibus.

Primo, Hæc species sensibilis distincta ab actu sentiendi, est inutilis, ergo non est ponenda; Antecedens probatur: quia Arist. 2. de Anima, tex. 141. ait, eundem esse actum rei sensibilis, & sensitiui: at actus sensitiui est iudicium, siue actus sentiendi, ergo actus etiam sensibilis erit aliquod non distinctum à iudicio, & actu sentiendi.

Secundo, Si darētur hæc species distincta ab actu sentiendi, tunc possent servari per memoriam absque eo, quod præno scerentur, quòd minime accidit: nam experientia percipimus solum id memoria servari, quòd prænouimus.

Tertio aperte Aristotel. has species distinctas ab actu sentiendi rejicit in libro de sensu, & sensibili; ubi disputans aduersus Democritum, damnat sententiam eius de modo videndi: volebat enim Democritus visionem fieri per species ex visibilibus prodeuntes: ibi autem Arist. fatetur sensibilia agere: at negat dari species distinctas ab actu sentiendi.

Quarto, quidam ita argumētatur: sit

Nn spe-

species sensibiles spirituales, & distinctae ab actu sentiendi, non sunt necessariae, ergo non sunt ponendae; Probatur antecedens; Obiecta sensuum, & maxime quattuor vltimorum, agunt immediate in sensu materialiter, ergo non est necessaria aliqua species spiritualis, antecedens probatur in singulis illis quattuor sensibus: in tactu non fit sentatio nisi per tactibiles qualitates; nisi per corporum materialium contactum, ergo necessarium agunt materialiter: corpus enim calidum non potest esse contiguum corpori frigido, quin illud calefaciat: ecce, quod per actionem illam realem corpus frigidum si vim sentiendi habet, se cognoscit sentire calorem; idem de gustabili dicendum, non enim sentitur nisi gustabile tangat, & agat materialiter in linguam, & illam afficiat sapore materiali. Sonus quoque est realis motus partium aeris: unde flante vento vehementi, feruntur ad aures nostras soni, quos non flante vento non sentiremus; ventus verò aduersus illos pellit à nobis; Idem de odoribus qui feruntur ad nos à ventis: at si essent species spirituales non sic defererentur, agunt ergo materialiter, & sic non est necesse ponere has species spirituales, & distinctas ab actu sentiendi. Propter has rationes dicunt non debere nos ponere species sensibiles, & aiunt sufficere obiecta sensibilia, quae per se agunt in sensus, emittendo quosdam vapores in medium, quibus perceptis à sensibus, fit sentatio absque vlla specie sensibili praecedente sentationem.

Ex altera parte Auertoes, Scotus D. Thom. & omnes ferè alij philosophi, sustinent speciem sensibilem dari, & illam esse distinctam ab actu sentiendi, & praecedere actum sentiendi; est enim idolum, & imago obiecti: cum enim obiectum sensibile materialiter non possit sentiri, producit speciem sensibilem, quae ipsum representat, & deservit potentia sentiendi, & proinde potentia sentiens simul cum illa specie tamquam obiecto, producit sentationem, ut diximus in Theoremate de sensu agente, cap. 2. quod ergo detur speciei sensibilibus distincta ab actu sentiendi, probatur in primis à Scoto (licet breuiter; neque enim haec dubitatio tunc temporis

erat excitata, quia est nimis clara sententia Arist. ut nunc ostendimus) in 1. Sentent. dist. 3. q. 6. in corpore quaestionis, ut videre est in cap. antecedenti, ubi illam quaestionem adduximus totam ad litteram; probatur inquam auctoritate Arist. 3. de Anima, tex. 37. ubi ait Philosophus, quod anima est quodammodo omnia, sed diuerso modo quam antiqui assererent: dicebant enim antiqui, quod anima erat omnia materialiter: at Philosophus ait, quod anima est omnia per similitudinem, & declarat hoc modo suam sententiam; Omnia, quae sunt, vel sunt sensibilia, vel intelligibilia, & rursus, in textu 38. magis hoc declarat: ait enim, quod intellectus quandoque est in actu, & quandoque in potentia; & similiter sensus quandoque est in actu, & quandoque in potentia; quando intellectus est in potentia, ita quod non intelligat actu, tunc est res intelligibilibus non actu, sed potentia; quando autem actu illas res intelligit, fit illa res actu, & idem dicit de sensu; Modo constat, quod anima per sensum non fit res sensibiles materialiter; nam homo videndo leonem, non fit leo materialiter, & realiter, neque audiendo sonum, fit sonus materialiter; ergo sequitur, quod fiat res sensibiles solum spiritualiter, & per similitudinem, & sic intellectus etiam fit res intelligibiles per similitudinem, quia recipit in se species rerum intelligibilium; Hoc modo etiam differt ab antiquis, qui dicebant animam esse omnia materialiter; pro tanto ergo anima dicitur fieri res sensibiles, quia recipit in se species representantes res sensibiles, & intellectus fit res intelligibiles, quia recipit in se species rerum intelligibilium. Secundo clarissime Aristot. voluisse dari has species sensibiles distinctas ab actu sentiendi, elicitur ex 2. de Anima, textu 127. ibi enim aperte asserit, sensum esse susceptivum specierum sine materia; & exemplificat, ut cera annuli sine ferro, & auro recipit signum, modo forma sensibilibus sine materia est ipsa imago spiritualis rei sensibilibus; quam nos speciem sensibilem dicimus; Neque aliquis potest cavillare, dicendo Aristot. ibi loqui de aliquo vno sensu solum, ut de visu, quoriam ibi protellatur se loqui de omnibus sensibus

ait enim (*Oportet autem vniuersaliter de omni sensu accipere: quoniam quidem sensus est susceptiuus specierum sine materia, &c.*) declarando magis hanc veritatem in illo textu in calce ait, quòd vniuersaliter que sensus patitur à proprio obiecto, vt visus à colore, gustus ab humore, auditus à sono, &c. sed non patitur ab his obiectis eo modo, quo sunt obiecta, id est, à propria eorum substantia, & materialiter, sed in quantum huiusmodi obiecta representantur per imaginem, & per quamdam rationem ipsa representantem; què locum exponens optimè Auerroes, ait: Si sensus reciperet formas sensibiles cum materia, sequeretur sensibilia habere idè esse in anima, & extra animam, quia vtrique haberent esse materiale, quòd tamen est falsum: quia in anima sunt intentionaliter, extra animam, materialiter. Neque valet si quis dicat, hanc speciem de qua loquitur Aristot. esse eundem actum sentiendi; est enim clarus text. quòd loquitur de imagine, & specie representante, & mouente potentiam sensitiuam; ait enim, quòd sensus patitur ab obiecto sensibili nò materialiter, sed per imaginem, & similitudinem eiusmodi actus sentiendi non mouet sensum, sed est effectus motionis, & subsequitur motionem, vt patet. Præterea ait, quòd sensus est susceptiuus specierum sine materia, sicuti cera est susceptiua signi annuli; signum autem annuli non est actus impressionis factæ in cera, sed puta imago annuli representans annulum. Item hæc forma sensibilibus sine materia, quam recipit sensus, est permanens, sicuti signum annuli impressum cere permanet; actus sentiendi transit, imago autem illa sensibilis, permanet. Sed hic locus est nimis clarus, ideo ad alia accedimus. Hoc etiam habetur expresse ex eodem 2. de Anima, textu 1; 8. ibi enim Arist. reperit eandem sententiam, quam habet textu 121. scilicet, quòd sensus est susceptiuus speciei sensibilis sine materia; & hoc probat, quia abeuntibus sensibilibus in sunt sensus phantasia, qui bus sentiunt, id est, abeuntibus sensibilibus, etiam sentimus, signum est ergo, quòd remouent quædam imagines spirituales in sensibus, & phantasia, quæ re-

presentant nobis ipsa sensibilia, quibus sentimus; Modo ista, quæ remanent abeuntibus sensibilibus non possunt esse actus sentiendi, quia isti actus non possunt manere, & esse sine obiecto; idè abeuntibus sensibilibus, quæ sunt obiecta, non possunt manere actus. Præterea, actus sentiendi non potest haberi nisi ad sit obiectum, quòd sentiatur, actus etiam ipse sentiendi non potest inferui pro obiecto; tum, quia ipse eget obiecto ad hoc vt sit; tum, quia actus esset obiectum actus, quòd est inconueniens, ergo si abeuntibus sensibilibus materialibus in phantasia fiunt sensationes, & actus sentiendi eliciuntur, necesse est dicere, quòd in phantasia remanent imagines representantes sensibilia, quæ sint omninò diuersa ab actu sentiendi, & quas recipiente sensu, & mediante phantasia fiant sensationes imaginariæ.

Quartò, fortissima ratio desumitur ex dicto Aristot. communi, quòd sensibile postum supra sensum, non facit sensationem; sed est necesse quòd intercedat medium, tunc ita argumentor. In sensatione potentia sensitiua patitur à sensibili, quia sentire est pati, & non nisi ab obiecto: at obiectum materiale non tangit sensum, quia postum supra sensum non fit sensatio, ergo est necesse, quòd detur aliqua res spiritualis representans ipsum sensibile, quæ per medium deferatur ad organum, & potentiam sensitiuam, à qua sensus patitur, & sic fiat sensatio. Quòd si quis dicat, sensibile quidem non posse poni supra sensum, quia non fieret sensatio, non tamè propter hoc recurrendum esse ad speciem spirituales, quoniam sensibile obiectum emittit quosdam vapores, qui deferuntur ad organum sensus, & sic fit sensatio. Contra: Si hoc esset verum, vt optimè notauit Zabarella, valeret solum in sensu olfactus, non enim in alijs sensibus sensatio fit per exhalationem humorum; sed neque in hoc sensu valet: quia odor habet esse materiale tam in vapore exhalato, quàm in corpore à quo exhalatur vapor; & idè eadem ratio est vtrique: vnde si corpus à quo exhalatur vapor, positum supra organum, non sentiri potest, neque vapor exhalat-

tus positus supra organum poterit senti-
 ri, quia est sensibile materiale: necesse
 est enim reperiri speciem representan-
 tem odorem, per quam fiat sensatio, &
 olfactio; & per hanc vltimam rationem
 impugnatur quoque modus, quo aduer-
 sarij dicunt fieri sensationem. Iacobus
 Zabarella libro de Speciebus intelligibi-
 libus, capite 5. tenet, quòd species nil a-
 aliud sit, nisi ipsamet sensatio; in libro
 autem de Sensu agente, capite 9. & 9.
 tenet speciem sensibilem distingui à sen-
 satione, & precedere ipsam sensatio-
 nem, vt patet in toto illo libro, sed præ-
 sertim confutando opinionem Scoti ait,
 quod obiectum non conuenit ad causan-
 dum sensationem, sed solum submini-
 strat speciem sensibilem, sine qua fieri
 non potest sensatio; adeo quòd distin-
 guit sensationem à specie, & sic est sibi
 inconstans: neque hæc eius inconstan-
 tia potest saluari vilo modo, quia ipse in
 libro de Sensu agente, capite 5. commen-
 dat opinionem Alberti, dicentis qualita-
 tes sensibiles producere, & multiplica-
 re in medio species suas: tenet autem in
 eodem libro de Sensu agente, capite 8.
 & 9. quòd actus sentiendi producitur
 non ab obiecto, neque à specie sensibili,
 sed à sola anima: tenet enim, quod sen-
 satio nil aliud sit nisi iudicium factum
 ab anima de obiecto sensibili, ex quo pa-
 ret apud eum nullo modo posse esse id-
 em, speciem sensibilem, & sensatio-
 nem: quia hæc producitur ab anima so-
 lum, illa ab obiecto solum: ideo, vt sibi
 aperte contradicens, dimitatur. Ideo
 ad rationes aduersariorum est responden-
 dum; ad primum facilis est responsio in-
 tuenti textū illum 141. Aristotel. verum
 est quidem, quòd actus sensibilis, & sen-
 sitiuus, est idem, & hoc dicit ibi Aristot.
 sicut enim actus agētis, & passi, mouen-
 tis, & moti, secundum substantiam est
 vnus, & idem, tamen est diuersus ratio-
 nem, vt in eodem tex. docet Aristot. & pau-
 lo ante in tex. 138. & 3. Phys. circa textū
 20. & inde, ita actus sensibilis, & sensiti-
 uus est vnus, & idem secundum substan-
 tiam, quia sensibile agit, & sensus pati-
 tur: secundum rationem verò differunt,
 quia, vt provenit à sensibili, dicitur actio,

vt recipitur in sensu, dicitur passio: at-
 tamen ex hoc non infringitur sententia no-
 stra, sed potius confirmatur: quia quæ-
 ro, quodnam est illud sensibile, quod pro-
 ducit hunc actum simul cum sensu? cer-
 tē non est sensibile materiale, quia illud
 positum supra sensum non facit sensatio-
 nem, ergo est illa species sensibilis repræ-
 sentans obiectum reale, & materiale, non
 ergo ex hoc habetur quod istæ species sen-
 sibiles sint redundantes.

Ad secundum negatur consequentia
 quam non probat: seruauerunt enim quæ-
 dem in memoria, sed prius prænoscentur,
 quia nihil est in memoria, quod
 non sit præcognitum à sensibus externis,
 & internis: talis autem eius consequen-
 tia, quod si tales species sensibiles den-
 tar, possent seruari in memoria absque
 eo, quod prænoscantur, vnde deducatur,
 non video.

Ad tertium dico, quòd Arist. sensu vi-
 sionem fieri per species sensibiles colō-
 rum; ad illud verò de sensu, & sensibili,
 Respondetur, quòd non rejicit Democri-
 tū in hoc, quod posuit species ex visibili-
 bus prodire, & recipi in medio, & tan-
 dem in oculo, quia etiam hoc admittit
 Arist. dum sustinet, quòd visio fit per re-
 ceptionem, non per extramissionem: sed
 reprehendit, quia Democritus putauit,
 quod visio nil aliud sit, nisi receptio spe-
 ciei in oculo, qui est organum potentie
 visive: quod est falsum: quia tunc seque-
 retur, quod omne illud, in quo recipitur
 aliqua imago, videret, & sic speculum, in
 quo recipiuntur species rerum, videret,
 quod est absurdum. Visio ergo non est
 receptio speciei in organo, sed est recep-
 tio cognitionis speciei, & iudicij de spe-
 cie in potentia visiva, sicuti vniuersaliter
 est omnis sensatio, vt suo loco supra dixi-
 mus.

Ad quartum, dimissis multis que dici
 possēt, breuiter conceditur obiecta illorū
 quattuor sensū agere materialiter in me-
 dium; hoc enim est necessariū: vnus est
 color, qui est obiectum visus, agit in me-
 dium per speciem materialiter: sed nō pro-
 pter hoc sequitur, quod nō agat etiam
 spiritaliter, & producat species spirituales
 sensibiles, alioquin non possēt produ-
 cere

ob.
 Zab.

Ad
 rōnes
 Icc.
 Ad 1.

Ad 2.

Ad 3.

Ad 4.

cere sensationem, vt ostendimus quia sensus recipit species sine materia: ista autem species necessariò debet recipi, vel in medio, vel in organo; & notandum est, quod istæ species dicuntur spirituales, non quia non sint entia realia, quia si non essent entia realia, essent nihil, sed sunt quædam res tenues, & leuis entitatis admodum, & sunt imagines, quibus aliæ res representantur, & istæ habent varios gradus: aliæ enim magis, aliæ minus accedunt ad materialem naturam, & sic moueri per medium possunt aliquæ magis, aliquæ minus, vt etiam notauit Zabarella libro de Sensu agente, cap. 6. Respondendo ad vltimum.

Exponitur opinio eorum qui negant dari species intelligibiles impressas.

Cap. I I I.

Non leuis est difficultas inter Philosophos, nunquid dentur species intelligibiles, quas diximus in Theoremate de operatione intellectus agentis produci per primam operationem eiusdem intellectus agentis. Duæ itaque sunt omninò oppositæ sententiæ. Altera est Scoti, & D. Thom. quos nonnulli alij sequuntur, vt Gregorius Ariminensis, 2. Sent. dist. 7. q. 3. & 1. dist. 3. q. 1. Zimara Theoremate 82. & multi alij, licet Scot. & D. Thom. postea differant quantum ad modum ponendi istarum specierum; nam Scotus vult, quod gerant vicem obiecti, & inseruiant pro representatione ipsius obiecti realis, quod per se non potest esse præfens intellectui. D. Thom. verò vult, quod species ipsa sit forma intellectus, mediante qua intellectus intelligat; De qua re disputauimus in Theoremate de causis producentibus intellectionem: prout sufficit, quod consentiunt, quod dantur species intelligibiles impressæ. Ahij verò, vt Henricus de Gandavo. Ioan. Bacchonus 2. Senten. d. 6. q. 1. art. 3. Mercenarius in suis Dilucidationibus, Franciscus Piccolomineus lib. de Humana mente, cap. 7. Zabarella libro de Speciebus intelligibilibus, cap. 5. & per totum, Bucacferreus 3. de Anima, lectio. 22. & omnes serè recentiores, negant dari species

impressas: sed tamen inter ipsos est autem pro. quod dissidium. Sed pro intelligentia est inter! sciendum nunc crassa Minerua, quid sit impres. species intelligibilis impressa; nam ex dicendis melius patebit, quid ipsa sit; pro nunc ergo species intelligibilis impressa nil aliud est, nisi quedam ruago, & quodam idolum representans obiectum intelligibile, quod quidem idolum, & imago, appellata species intelligibilis, formatur ab intellectu ex phantasia existente in phantasia; appellatur autem species impressa, quia imprimitur in ipso intellectu ante intellectionem ipsam, & remanet etiam in ipso intellectu post actum intelligendi: isti ergo qui negant dari has species impressas, dicunt sufficere phantasia absque illa specie: nam phantasia illustratum à lumine intellectus agentis, ostendit, & representat intellectui possibili obiectum intelligibile sufficienter, ita, vt possit haberi in intellectu absque vlla alia specie intelligibili: & ipsum phantasma appellant speciem expressam; appellant speciem, quia illuminatum ab intellectu agente, representat obiectum intelligibile; in eo enim relucet: appellatur verò expressa quia non imprimitur, neque remanet in intellectu, sed tantum exprimit, & representant obiectum intelligibile; omnes autem isti, & maxime recentiores, dicunt, ipsam intellectionem actualem esse veram speciem intelligibilem: quia ipsa est res intellecta in esse cognito, quæ tantum habet esse in actu, dum fit, & producitur: sed cessante operatione intellectus, ipsa quoque cessat, cum nil sit præter ipsam actualem intellectionem; & hæc potest dici species impressa; quia re vera intellectio actualis imprimitur in ipso intellectu actualiter: nam intellectio est in intellectu tamquam in subiecto, quod ad hoc est postea aliquod paruum dissidium, sed parui momenti; Solum in hoc aliqui discrepant, quia negant hæc intellectionem esse aliquod ens reale, id est, esse qualiteratem realem receptam in intellectu; sed volunt esse tantum quædam relationem; quæ disputatio non pertinet ad præsentem locum. Redundo ergo ad nostrum propositum, illi

Phil. Nat. 10. D. Scoti.

N n 3 q. i

*Dua
oppo-
sita
sent.
1. est
Scoti
D. T.
Thom.
cap. 7.
lib. 3.*

*opin.
Hæc.
Bacc.
Mer.
Picc.
&
Zab.
decl.
quod sit*

qui negant dari species impressas distinguunt ab acta intelligendi, quæ præcedat actum ipsum intelligendi, & rem in eam præ ipsam, vtantur his rationibus, ex Zabarella libro de Speciebus intelligibilibus, cap. 6.

i. rō. Prima, si species imprimetur in intellectu, sequeretur, quod intellectus necessario semper illam intelligeret, consequens est inuisibile falsum, vt patet; Consequencia probatur quia species non potest imprimi in intellectu nisi abiuncta à materia, & nuda conditionibus materialibus, secundum utem Arist. in Cont. 15. & 16. 3. de Anima, omne abiunctum à materia est actu intelligibile; immo intellectus, & intellectio ipsa, species ergo que imprimantur est intellectio, ergo nulla alia species datur, quæ sit distincta ab intellectu, & præcedat intellectu, & rem in eam præ eandem.

2. Secundo fortius arguit aduersus ponentes species intelligibiles habere rationem obiecti, vt est Scotus, Sic sequeretur necessario stante hac opinione, quod intellectus semper intelligeret, consequens est aperte falsum; consequencia probatur: quia intellectus est semper aptus ad intelligendum, est enim potentia naturalis, habet obiectum actuum, quod semper est præsens, scilicet istam speciem impressam, ergo semper intelligeret.

3. Tertiò, Nulla forma ab agente producta in patiente, potest habere locum agentis, quia nulla forma agit in suam materiam, in qua est, sed habet potius locum effecti, vt patet de forma ignis in ligno genita, non habet locum efficientis respectu illiusmet materiae ligni, sed solum formæ effecti, ergo frustra ponitur hæc species intelligibilis à Scoto, vt gerat vicem obiecti, & agat in intellectum, cum hoc munere fungi minimè possit. Quarta, si daretur species impressa præcedens, & manens post intellectualem, sequeretur dari memoriam intellectualem, consequencia est clara, & consequens est falsum: vt habetur ex Arist. lib. de Memoria, & reminiscencia, vbi Arist. statuit solum memoriam sensitiuam, non intellectualem. Quintò, arguunt aliqui alij, vt refert Zabarella cap. 5. libri citati, sic. Ari-

stot. 3. de Anima, tex. 5. ait, intellectum nihil esse actu eorum, quæ sunt antequam intelligat; at si poneretur species intelligibilis in intellectu præcedens operationem intellectus, intellectus esset tactus aliquid antequam intelligeret; Item textu 14. eiusdem 3. de Anima, habet Aristot. quod intellectus noster antequam intelligat, est tanquam tabula rasa, in qua nihil est depictum; non vult ergo Arist. aliquam speciem in intellectu præcedere intellectualem. Huic rationi maxime innititur Bacchonus 2. Sentent. loco supra citato. Sextò, satis saluatur intellectio per speciem expressa, id est, per solum phantasma illustratum ab intellectu agente, ergo superfluum est ponere species impressas diuersas ab intellectu, & consequencia est clara: quia frustra fit per plura, quod fieri potest per pauciora. Antecedens patet: quoniam præsentia obiecti apti nati ad mouendum, potest sine alicuius auxilio producere intellectualem, si nihil impedit. Septimò, forma non potest esse subiectum accidentium; intellectus est forma, ergo non potest esse subiectum specierum, quæ sunt accidentia. Octauò, substantia æterna non est capax accidentium variabilium; intellectus est substantia æterna, species verò sunt accidentia labilia, ergo intellectus non potest recipere species.

His rationibus vtitur serè omnibus Fraciscus Piccolomineus quoque in libro 3. de Humana mente, cap. 7. & insuper addit has. Nonò, Superius non pericitur ab inferiori, vt à propria forma: at mens est superior quidditate materiali, ergo intellectus non pericitur ab hac specie. Decimò, Si species reciperetur in intellectu, & in illo seruarentur, habitus non esset necesse dum colligere volumus, aliquod phantasma speculari, at Aristot. voluit, quod numquam intelligere possumus nisi speculando phantasmata; iudicauit enim Aristot. quod non possit fieri intellectio sine actione phantasmatis, & hanc rationem multum exaggerat Zabarella, capite 8. lib. eiusdem, de Speciebus intelligibilibus aduersus Scotum. Undecimò, ex 7. Phys. argumentatur textu 20. vbi Philosophus habet hæc verba. (Ut igitur neque cum

que cum dormiens excitatur, aut ebrius esse desinit, aut agrotus conualefcit, fit sciens, quamuis prius non ualuerit uti, & agere secundum scientiam, sed abeunte perturbatione, & ad tranquillitatem redacta mente, inest potentia ad scientie usum, ita huiusmodi aliquid fit in prima scientie addeptione; perturbationis enim quies quaedam fit, & tranquillitas, & c.) & colligens inquit patet itaque quod alteratio in sensibilibus, & in sentiente animae parte, in alia autem nulla nisi ex accidenti conspicuè Philosophos affirmat in mente nil recipi, sed solum ex ea prodire iudicium; quod eo loci etiam confirmat Auerroes.

106. *106.* Io. Bacchonus 2. Sent. pro hac sententia arguit multipliciter, sed maxime innititur secundæ rationi superius adductæ, & multis auctoritatibus Auerrois; sed præter eas sic arguit; Si ponatur species impressa, sequitur quod primus actus intellectus erit reflexus, & non rectus; consequens est falsum, ut patet consequentia probatur: quia aspectus intellectus ad illud, quod est formaliter, & subiectiuè in ipsamet intellectu, est aspectus reflexus: at si ponitur species in quodam esse expresso, & obiectiuo, & non impresso, ut contingit ponendo hanc speciem esse phantasma illuminatum, actus primus intellectus erit rectus: quia actus primus intellectus est aspectus obiecti extra se, & non in se impressi. Item aut intelligere est agere ipsius intellectus, & tunc non oportet ponere speciem impressam: quia potentia actiua nata est se ipsa producere actum proprium præsentem illo, quod causat, quod est species expressa nempe phantasma sine aliquo alio; Aut intelligere est pati, causatum ab obiecto, & tunc etiam non oportet ponere speciem præsentem: quia primum, quod ponitur causat ab obiecto, est passio recepta in passio, qua non est species. Ultimo, obiectum præexistit potentie, quo ad actum suum in quodam esse obiectiuo expresso, non impresso; Antecedens patet, quia hæc unio est cognoscens, & cogniti, qua nil aliud requirit, nisi quod cognoscibile sit præsens cognoscens in esse obiectiuo expresso. Pro hac opinione sunt multæ aliæ rationes adductæ ab Henrico, quas quor iam Scotus in

præadducta quaestione adducit, & soluit, nolui repetere.

Allata opinio rejicitur, & sententia Scoti probatur, & declaratur. Cap. IV.

Scotus 1. Sent. dist. 3. q. 6. enixè hanc recitatam sententiam, quam ipse tribuit Henrico, funditus euertere conatur, & oppositam sustinet esse veram, scilicet, quod dantur species intelligibiles impressæ omnino distinctæ ab ipsa intellectione, præcedentes actum intellectionis, & remanentes post ipsam intellectionem in intellectu; & hoc probat multis vijs, ut patet ex quaestione eius nunc adducta in hoc Theoremate, quæ maxima doctrina plena est; Ego autem aliquas eius rationes breuius quo potero, adducam. Primo ^{sup} supponit Scotus unum, quod ab omnibus ^{refit.} conceditur, scilicet, quod intellectus cognoscit vniuersale, immò de vniuersalibus solum sunt scientiæ, non de particularibus; ex hoc supposito manifesto, accipit hanc propositionem. Intellectus potest habere obiectum actu vniuersale perfectè sibi præsens in ratione obiecti prius naturaliter, quam actu intelligat; Ex hac propositione, quod est antecedens, sequitur propositum, scilicet, quod in illo priori habet obiectum sibi præsens in specie intelligibili, & ita intellectus habet speciem intelligibilem in se prius quam intelligat. Antecedens assumptum est manifestum: quia obiectum in ratione obiecti, præcedit actum potentie cuius est obiectum, ergo vniuersalitat, qua est propria conditio obiecti, in quantum obiectum intellectus, ut suppositum est, præcedere debet actu intelligendi, alioquin vniuersale contradistinctum à singulari, non posset intelligi ab intellectu, ut obiectum suum. Hoc ergo est clarum, scilicet, quod vniuersale sub ratione vniuersalis, cum sit obiectum intellectus, præcedit actum intelligendi, qui prouenit & ab intellectu, & ab ipso obiecto vniuersali; consequentia verò præbatur à Scoto, Primo, ex parte vniuersalitat, obiecti, Secundo, ex parte præsentie obiecti; Ex parte vniuersalitat, obiecti arguit sex vijs, & omnibus his præbat, quod obiectum illud

vniversale, quod est sic praesens intellectu, et praesens per speciem intelligibilem & sic probat quoque, quod species intelligibilis praecedit actum intelligendi, (et nota, quod aliarum suppositum necessarium habet concedi ab omnibus vijs, quamvis differat in assignando modum operationis intellectus agentis, quia secundum omnes, intellectus intelligit vniversale, & quod intelligitur, & cognoscitur ab intellectu, habet rationem obiecti: obiectum autem necessarium praecedit actum potentiae, cuius est obiectum: ratio enim formalis obiecti est, quod obijciatur potentiae à qua postea dum circa illud versatur, oritur actio, & operatio.) Primò arguit sic. Certum est, quod phantasma, siue species expressa est representatiua singularis, quia est imago, & idolum singularis delati a sensibus externis, & traditum phantasia: tunc sic, nulla eadem species est per se representatiua obiecti sub oppositis rationibus: ratio singularis, & ratio vniversalis sunt oppositae rationes, ergo phantasma, siue species expressa, quae est omnino eadem species non potest representare obiectum, & sub ratione singularis, & sub ratione vniversalis, at representat obiectum sub ratione singularis, ergo non potest representare sub ratione vniversalis illud idem obiectum, ergo est necesse, quod de tur aliqua alia species representans obiectum vniversale. Maior pater: quia eius opposita implicat repugnantiam; Minor est clara. Respondetur ab aduersarijs, quod eadem species sub alio, & alio lumine representat obiectum sub alia, & alia ratione, ideo phantasma, & species expressa licet sit eadem, tamen per lumen phantasiae representat singulare, & per lumen intellectus agentis representat vniversale; Supponunt enim omnes aduersarij, quod phantasma in se claudat naturam vniversalem cum conditionibus indiuiduantibus, & sic aliqui dicunt, quod intellectus agens illuminando phantasma, ostendit naturam vniversalem, & quidditatem, & sic illam intelligit intellectus possibilis; illi verò qui dicunt intellectum agentem intelligere formaliter, & non possibilem, dicunt, quod praesentato in intellectu phantasmate, intellectus perci-

pit quidditatem derelinquendo conditio-
nes materiales, & sic dicitur agens, totum
ergo sit, damentum est, quod in phantasmate reperitur, & quidditas vniversalis,
& singularitas; ideo diuerso modo potest
illud phantasma representare, & singulare,
& vniversale ipsi intellectui. Sed pro
intelligentia falsitatis huius responsionis, Reijs.
est notandum, quod phantasma est singulare, & nullo modo in se claudit naturam, & quidditatem vniversalem, vt isti
supponunt, ita quod intellectus in ipso
phantasmate possit intueri, & naturam
singularem, & vniversalem; & probatur
hoc modo: phantasma est imago naturalis
representans singulare, vt Socratem
in phantasia, eo modo, quo Socrates est,
alioquin non esset vera imago: at Socrates,
& vniversaliter singulare quodlibet
representatum in phantasia per phantasma,
est singulare tantum, & non claudit
in se naturam, neque quidditatem vniversalem,
ergo neque phantasma potest includere
in se naturam, & quidditatem vniversalem.
Maior est clara; Minor probatur: quia
vniversale fit ab intellectu etiam secundum
Aduersarios, ergo vniversalitas non est in re
ante operationem intellectus. Praeterea, vniversale,
& quidditas est, quae est in pluribus, & praedicatur
de pluribus; quidditas, quae est in Socrate,
est communis vni soli, scilicet ipsi Socrati,
& non pluribus, ergo quidditas Socratis,
non est vniversalis. Prae.

Praeterea, indiuiduum, & singulare, Prae.
claudit naturam, & quidditatem in se,
non absolute, & in sua communitate:
quia tunc tota natura humana esset in
Socrate; sed claudit naturam, & quidditatem
contractam, adeo quod includit solum
vnam portionem singularem (scilicet vnus
enim, quod natura humana, & vniversaliter
quaelibet natura materiata, communicatur
pluribus cum sui dimissione) singulare,
ergo non habere in se quidditatem
vniversalem, sed quidditatem particularem,
& contractam: phantasma ergo,
quod representat singulare, vt Socratem
eo modo, quo est, non potest representare
naturam, & quidditatem vniversalem:
quia illa in Socrate non est ex natura rei,
sed est postea intellectus noster agens,
qui for-

re sp.
adu.

qui format hos conceptus vniuersales circa illud phantasma, dum sibi oblatum est à phantasia, & laborat vt illud intelligat, vt diximus in Theoremate de Operatione intellectus agentis.

Constituta ergo hac veritate, quòd phantasma est singulare, & quòd repræsentat solum singulare, ita contra responsionem allatam arguit Scotus. Repræsentatiuum prius naturaliter est aliquid in se, quàm repræsentet: quia enim phantasma, siue species expressa (idem enim sunt) est talis res, idè est repræsentatiua talis rei: non ergo species, & phantasma habet à lumine, quod sit repræsentatiua, sed ex propria natura: vnde quia est talis nature, postea congruit ei tale, & tale lumen, mediante quo repræsentat; & hoc totum probatur: quia alioquin idem phantasma posset repræsentare, & sonum, & colorem, quod est ridiculum. Ex hoc ita argumentatur; Phantasma est res singularis, & repræsentans singulare naturaliter, ergo licet varietur lumen, non tamen propter hoc variabitur ratio eius in repræsentando: immò lumen non repræsentat: sed est causa, vt repræsentatiuum clarius repræsentet: nam cum reperitur species albi, & nigri in medio, tamen non variat illas species, neque mutat illas, sed facit, quòd clarius illæ species repræsententur. Secundò principaliter. Repræsentatiuum repræsentans secundum totam virtutem suam obiectum aliquod sub vna ratione obiecti, non potest simul repræsentare illud sub alia ratione obiecti: sed phantasma in eodem instanti, in quo intelligitur vniuersale, secundum totam suam virtutem repræsentat obiectum vt singulare virtuti phantasticæ: quia tunc est imaginatio actualis illius obiecti in singulari, ergo in illo instanti phantasma non potest repræsentare vniuersale. Maior est clara; Minor probatur: quia aliàs virtus phantastica non posset habere per phantasma ita perfectum actum circa obiectum, sicut obiectum natum est repræsentare per illud phantasma. Tertia ratio principalis est ex parte intellectus agentis; Intellectus agens secundum omnes Philosophos,

est potètia actiua merè: quia eius est omnia facere, sicut possibilis est omnia fieri, & est agens verum, & reale, non nomine solum, licet enim agat intentionaliter, & spiritualiter, tamen est agens verum, & reale, sicut etiam entia intentionalia, vt scientiæ ipsæ sunt entia realia, & qualitates receptæ in anima; Hoc constituto, sequitur, quòd terminus actionis intellectus agentis, est terminus realis, & vnus; (vnus enim actionis vnus terminus) subinverso amplius: ille terminus actionis intellectus agentis, non est in phantasmate: quia quod recipitur in phantasmate, est extensum, cum sit phantasma quocque extensum, & quantum: vnde tunc ille terminus actionis intellectus agentis esset extensum, hoc autem dato, tunc intellectus agens non trāferret obiectum de ordine in ordinem, & est contra naturam ipsius intellectus agentis: qui cum sit virtus omnino immaterialis, non potest producere effectum extensum, & quodammodo materialium: ergo ille terminus recipitur in intellectu possibili: sed ille terminus primus causatus ab intellectu agente, non potest esse actus intelligendi: quia vt supposuimus in principio, obiectum debet præcedere actum potentie, cuius est obiectum, vniuersale autem est obiectum intellectus, (quia nunc loquimur de cognitione vniuersalis,) ergo primus terminus intellectus agentis, est productio vniuersalis obiecti: illud est species repræsentans vniuersalem naturam, & quidditatem existètem in rebus, ergo à primo ad vltimū, terminus primus actionis intellectus agentis, est species intelligibilis præcedens actum intelligendi, & recepta in intellectu possibili, ergo species intelligibilis impressa datur. Hic nota, quod aliquo modo diuerso modo confeci hanc rationem, ac conficiat Scotus, vt tollam responsiones aduersariorum. Quartò, dimisso alio argumento, ex operatione intellectus agentis ex terra via sic arguit; Habitus, & scientia magis vniuersalis est diuersus habitus ab habitu, & scientia minus vniuersali, vt patet de Metaphysica, quæ est habitus diuersus à Physica, & Mathematica; Hoc supposito, ita argumentatur. Contingit vniuersali habitu

form.
rò cõ-
tra
rò p.

arg.

2. rò
princ.

3 rò
princ

Not.

4. rò
sum-
pna ex
vna

habitu magis vniuersali, non vtendo aliquo habitu minus vniuersali, ita quod quis habens habitum magis vniuersalem, potest contemplari obiectum vniuersalius, circa quod versatur ille habitus, absque eo quod contempletur obiectum minus vniuersale, circa quod versatur habitus minus vniuersalis: sed non habetur actus intelligendi circa vniuersalius, nisi sit præsens in ratione vniuersalis, ergo vniuersalius potest esse præsens intellectui absque præsencia minus vniuersalis; Subinferto: ut si obiectum præcisè in phantasmate intelligeretur, numquam esset magis vniuersale præsens, nisi in minus vniuersali, scilicet in singulari phantasiabili, & sic non possemus contemplari, & habere actum circa magis vniuersale, quia etiam haberemus actum circa minus vniuersale, quod esse falsum ex supposito est ostensum; ergo dicendum est, obiectum vniuersale esse præsens, non in phantasmate singulari, sed in specie intelligibili existente in intellectu. Quintò, ex hac eadem via certum est, quod intellectus potest concipere vniuersale secundum totam suam indifferentiam ad inferiora, quæ tota indifferentia est, quod ut est conceptum, sit idem omnibus suis inferioribus, sed vniuersale conceptum in aliquo vno singulari tantum, non est idem cuiuslibet inferiori, sed illi solum: dum enim concipio Socratem esse hominem, non concipio humanitatem vt communem omnibus hominibus, sed vt est in Socrate solum, vniuersaliter ergo vniuersale conceptum in singulari aliquo, non concipitur secundum totam suam indifferentiam; & consequenter neque in phantasmate, quod est singulari alicuius speciei speciosissimæ: necesse est ergo dari aliqd aliud representatiuum vniuersalis secundum totam suam indifferentiam, quod est species intelligibilis impressa in intellectu.

6. Sextò, ex præsencia obiecti sic arguitur, Aut intellectus potest habere obiectum sibi præsens in ratione obiecti intelligibilis, absque eo, quod sit præsens alicui potentie inferiori, aut non: si non, ergo non potest habere aliquam operationem sibi propriam sine potentis inferioribus, ergo neque posset esse sine eis, secundum propo-

sitionem Philosophi 1. de Anima, text. 12. & 13. non enim posset separari vt peptuum à corruptibili, si non posset habere propriam operationem (Hoc argumentum valet contra tenentes Animam immortalem, & plurificatam in specie, vt tenebat Henricus, & tenent Theologi); si autem potest habere obiectum sibi præsens absque eius præsencia ad potentiam inferiorem, ergo habet: quia agentia talis præsencia, scilicet phantasma, & intellectus agens sunt sufficienter approximata, & agunt per modum nature; modo obiectum non est præsens intellectui ante actum elicium in cognitione abstractiua, nisi in aliquo representatiuo; illud vocatur species intelligibilis, ergo habetur propositum.

Septimò, non ponendo hanc speciem intelligibilem, vilificamus animam nostram intellectuam: si enim cæteræ potentie inferiores habent obiectum præsens sibi propria præsentialitate, id est non in alijs potentis, sed in seipsis, vt sensus communis habet speciem coloris sibi præsentem, nedum in sensu exteriori visus, sed in organo sensus communis, multo magis anima intellectiua, quæ est dignior, & nobilior. Octauò, & fortius Aristot. 3. de Anima, text. 37. volens, quod anima sit quodam modo omnia, quasi probando hoc, ait; quod est omnia sensibilia per sensum, & omnia intelligibilia per intellectum: hoc autem intelligitur aduersus Antiquos, qui dicebāt animam esse omnia realiter; ipse autem ait, quod est omnia per similitudinem, modo predicto, scilicet, per sensum sensibilia, per intellectum intelligibilia.

Sed huic rationi respondent Aduersarij, quòd illæ similitudines quæ sunt in sensu, & intellectu, per quas anima sensitua est sensibilia, & intellectus intelligibilia, non sunt species intelligibiles distinctæ ab actu intelligendi, & à sensatione, & scientia, sed ipsamet sensatio, & intellectio. Sed hanc responsonem infringit optimè Scotus quantum ad intellectum, de quo nunc loquimur, hac ratione. Certum est, quod Aristot. vult, quòd anima sit omnia, per similitudinem, non materialiter, at scientia præcisè absque specie intelligi-

Resp.

Reia.

telligibili, nou est similitudo rei intelligibilis, ergo anima non potest esse omnia intelligibilia per scientiam ipsam; Antecedens probatur secundum Aduersarios, & maxime secundum Bachelonum, Piccolomineum, & Zabarellam; Actus intelligendi est iudicare, siue iudicium, quod facit intellectus de obiecto proposito, at iudicare siue iudicium, non est similitudo rei iudicate, sed presupponit rem iudicatam, & obiectum sibi presens: circumscripto ergo obiecto illo, actus intelligendi non est similitudo rei cognita; & quidem hæc ratio est ita euidens, vt cogat etiam obstinatum: secundum autem veritatem, actus intelligendi est receptio intellectio nis, & iudicij formati ab intellectu agente in intellectu possibili, vt diximus in Theoremate, de Causis producentibus intellectio nem: modo actus ille recipiendi præcisè satis compertum est, quod nõ est similitudo rei cognita, sed presupponit speciem, & obiectum circa quod versatur intellectus agens, & illud est, vera similitudo obiecti, etiam sumptum cum actu ipso intelligendi, & hoc aggregatum est similitudo rei cognita; sed tunc est talis similitudo non quatenus est scientia, sed propter obiectum, & speciem scitam, & contemplatam. Nono arguitur, & ex dictis hoc argumentum desumitur: Intellectio est vnio intellectus cum intelligibili; & hoc pater: quia si intelligibile non sit presens ipsi potentie intellectiue, & illi obiecto potentia intellectiua non vnitur, non sequitur actio. Ex hoc sequitur, quod intelligibile spiritualiter imprimatur: nam quomodo erit vnio, si intelligibile maneat extra intellectum? Sed huic rationi respondent Aduersarij, vt Zabarella, loco citato, quod per hoc argumentum probatur dari speciem impressam, scilicet, eam, quæ est in intellectu, non aliam speciem intelligibilem, quæ sit distincta ab intellectu, & permaneat post intellectuẽ. Sed hæc responsio non soluit argumentum: nam intellectu ipsa non est obiectum, sed presupponit obiectum presens ipsi intellectui spiritualiter, illud autem per quod obiectum est presens spiritualiter, est species intelligibilis impressa ipsi intel

lectui possibili; probatur hoc: quia intellectu est vnio intellectus cum obiecto intelligibili, omnis vnio presupponit extrema in esse, ergo intellectu actualis presupponit obiectum in esse potenciali ad actusalem vnionem in obiecto, ergo actualis intellectu presupponit obiectum existens in esse spirituali in ipso intellectu. Preterea, actualis in intellectu, vel est iudicium vt ipsi dicunt, vel receptio iudicij, vt nos dicimus, neutrum autem horum præcisè acceptum, est similitudo rei, sed presupponit ipsam similitudinem de qua fit iudicium, vt nunc supra dicebamus; Neque possunt dicere, quod iudicium de phantasmate quatenus includit actum intellectus, & ipsum phantasma illustratum, sit similitudo obiecti intelligibilis, quia hæc similitudo recipitur in intellectu; at phantasma non recipitur in intellectu, sed manet in phantasia. Quod si quis dicat, quando est de puratum a conditionibus indiuiduantibus, manet in intellectu, & nos dicimus, quod tunc non est amplius phantasma propriè, sed species intelligibilis propriè: quia dicitur tantum phantasma, cum est in phantasia, & est singulare; sed cum fit vniuersale per operationem intellectus agentis, fit specie intelligibilis. & amplius non est phantasma, quia est translatum de ordine in ordinem, scilicet de ordine sensibilium in ordinem intelligibilium. Hæc argumenta probant speciem intelligibilem impressam præcedere actum intelligendi: quod verò permaneat quoque post actum eundem, ostendimus in Theoremate de Memoria intellectuã. Ex his omnibus rationibus colligitur veram esse sententiam Scoti, scilicet, quod datur species intelligibilis impressa intellectui, distincta ab actu intelligendi, quæ præcedit ipsum actum intelligendi, quæ etiam remanet post ipsum actum, ita, quod habentes eam, possunt exire in actum intelligendi quando volunt: quæ quidem species intelligibilis impressa, nil aliud est, vt declarauimus fusè in Theoremate de Operatione intellectus agentis, nisi quoddam idolum, & imago obiecti realis extra animam existens, quæ imago, & idolum, verè nil aliud est, nisi conceptus vniuersalis formatus ab intellectu agente ex phantaf-

opin.
Scoti.

Resp

Reis.

phantasmate in prima operatione sua, vt loco citato fusè exposuimus, quæ formatio conceptus non est intelligere formaliter, quia intelligere est pati, non agere, vt supra ibidem probauimus, ille autem conceptus formatus ab intellectu agente, recipitur in intellectu possibili, & illa est prima passio respondens primo actui intellectus agentis; deinde intellectus agēs illum eundem conceptum, & speciem speculatur, & simul illam et specie cōcurrente producit intellectionem: sed actus iste producendi intellectionem, non est intelligere, quia intelligere est pati, sed intellectio postea recipitur in intellectu possibili, & tunc intellectus dicitur formaliter intelligere dū recipit intellectionem, quia intelligere est pati, vnde sicut qui recipit qualitatem, & non qui producit qualitatem est qualis, ita qui recipit hunc actum intelligendi, & intelligentiā, est intelligens, non qui producit: & propter hoc Aristot. tribuit intellectui possibili denominationem intelligentis, non agentis; Hec est opinio Scoti, quam breuius quam potui, explicauit, & probauit, quæ magis dilucida erit, dum solutæ erūt rationes in oppositum, propter quas modernis, nec ipsam olfacere posuēt, licet hoc ex eo eueire semper iudicauerim, quod ipsam non rectè intellexerunt.

Ad 1. Ad primam rationem contra sententiam Scoti, quæ est Zabarella, nego consequentiam; Ad probationem nego, quod omnē abiunctū à materia sit intellectus, & intellectio ipsa; Ad Aristotelem dico, quod ibi loquitur de intelligibilibus abstractis à materia penitus, vt sunt intelligentiæ, in illis enim est idem intellectus, intelligibile, & intellectio ipsa, sed in intelligibilibus materiatis, non est verum quod intelligibile, vt est abiunctum à materia, & habet esse spirituale, in specie sit intellectio ipsa; loquimur autem nūc nos de intelligibili materiali, non de intelligentiis. Quod autem hic sit vnus sensus illius textus, conspicitur ex consideratione illius textus, nam in textu 13. Aristoteles mouet hanc questionem, quomodo intellectus seipsum intelligat: & arguit, quod non se intelligat: quia aut intelligit se quatenus est intellectus, aut quatenus

est mixtus alicui alij rei, non hoc secundum, quia tunc intellectus non erit simplex, & impermixtus: si primum, videtur, quod omne intelligibile erit intellectus, quod est falsum. Hanc dubitationem soluit in textu decimo quinto, & ait intellectum esse intelligibilem quatenus est intellectus, quomodo etiam sunt intelligibiles intelligentiæ, quæ sunt verè intelligibilia: non tamen propter hoc sequi, omnia intelligibilia esse intellectum, sed illa solum, quæ sunt merè intelligibilia, quia sunt abstracta à materia profus, & in eisdem est scitum, & scientia: sed non sequitur, intelligibilia materialia esse intellectum; Ecce ergo, quod quando dicit Aristoteles in separatis à materia esse idem intellectum, & intelligibile, & intellectionem, loquitur de abstractis à materia penitus, non de intelligibilibus materialibus, hæc enim per species intelligibiles intelliguntur, quæ sunt quid diuersum ab intellectu, & pro tanto solum dicitur intellectus fieri hæc intelligibilia, quia recipit has species in seipso tamquam accidentia spiritalia.

Ad 2. Ad secundam rationem Zabarella: Respondetur, quod licet intellectus in se sit potentia naturalis, tamen est liber per participationem voluntatis, quæ ei præcipit, vt contempletur hoc, vel illud, & quædoque cesset à contemplatione, ex Scoto, 2. Sententiarum, distinctione 42. questione 1. in corpore.

Ad 3. Ad tertiam multa essent dicenda, sed breuiter dicimus, quod nos non ponimus speciem intelligibilem agere in intellectu, sed ponimus speciem intelligibilem simul cum intellectu agere, & producere intellectionem, ita, quod effectus actionis speciei est intellectione: intellectus enim habens speciem intelligibilem presentem, est in actu essentiali, & propinquo ad operandum, non quidem, quia de se secundum essentiam ante receptionem speciei intelligibilis esset pura potentia in genere entis, & per speciem sit factus in actu, vt dicit D. Thomas, sed quia licet intellectus in se sit ens actuale, & perfectum, tamen, quia est causa partialis, nec per se solus sine specie intelligibili potest producere intellectionem, quando postea recipit spe-

pit speciem, fit principium completum, & ideo nunc dicitur esse in actu essentiali, & in potentia proxima. Pro tãto autem intellectus patitur à specie, quia recipit speciem in se, non quia species, producat aliquid in intellectu se sola, sed ambo, scilicet intellectus, & species producant intellectionem, quæ cum sit actio immanens, remanet in intellectu. Præterea, cum dicit, forma non agit in substantiam, in quam recipitur, respondeo, quod forma est duplex; alia est quæ recipitur in subiecto dans illi esse, & actum primum, & hæc non agit in illam materiam in qua recipitur; alia est quæ recipitur per modum obiecti in potentia, & de hac nego, quod non agat in subiectum, & in materiam, in qua recipitur eo modo, quo agit obiectum in potentiam, qui est mouere, & excitare potentiam.

Ad 4. Ad quartum infra erit particulare Theorema de Memoria intellectuã: tamẽ pro nunc dico, quod Memoria duobus modis considerari potest: Vno modo quatenus est conseruatiua specierum præteritorum, & est recordatio illorum; Alio modo, vt est conseruatiua specierum representantium obiectum in se; primo modo loquitur Aristoteles in libro de Memoria, & reminscentia, & illa dicitur memoria propriè; Secundo modo non loquitur Aristoteles, sed est modus loquendi Latinorum, & maximè Theologorum, qui appellant memoriam hoc torum, scilicet habentem obiectum præsens, & potens illud intelligere; vnde in Diuinis dicunt Patrem habere memoriam secundam, quia habet intellectum, & essentiã Diuinam, quæ est obiectum eius præsens. Dicunt etiã hanc memoriam esse principium productiuium, quia intellectus sic habens obiectum præsens, potest intelligere, cum vult. Nunc ad argumentum respondendo, quod vel in argumento loquitur de memoria primo modo, vel secundo modo: si loquitur primo modo, dico, quod argumentum non est ad propositum, & nego consequentiam; ratio est: quia dato, quod non daretur species intelligibilis distincta ab actu intelligendi, tamen datur memoria intellectuã, loquendo de memoria, vt est conseruatiua præ-

teritorum, quia vt suo loco ostendam, intellectus recordatur speculationum, & intellectionum quarundam, quæ non cadunt sub obiecto sensus, neque conseruari possunt in phantasia, neque in phantasmate includuntur. Probabo etiã, quod intellectus recordatur eorum omnium, de quibus recordatur sensus. Dico ergo, quod etiam dato, quod species intelligibilis distincta ab actu intelligendi, non detur, tamen est necesse porere memoriam intellectuã. Cum ergo dicunt in argumento: si datur species intelligibilis distincta, &c. sequitur, quod datur memoria intellectuã, nego consequentiam: quia non admissa hac specie, nihilominus daretur memoria intellectuã præteritorum; possumus etiã admittere consequentiam: quia intellectus non potest recordari multarũ speculationum vniuersalium, nisi conseruarentur istæ species: sicuti nec possumus habere illas speculationes à principio, nisi mediantibus his speciebus, vt diximus; in actu illo enim recordandi intellectionis præteritæ, includitur species obiecti, sicuti concurrebat in prima intellectione, & tunc nego falsitatem consequentis: & Ad Aristotelem patebit in proprio Theoremate de Memoria intellectuã quo modo neger memoriam in intellectu. Si vero accipiatur memoria secundo modo, vt nunc propriè loquimur, concedo consequentiam, & nego falsitatem consequentis. Ad Aristotelem dico, quod in libro de Memoria, & reminscentia, non loquitur Aristoteles de memoria hoc modo, sed primo modo, vt diximus. Ex his patet Zabarellam lib. de Speciebus intelligibilibus, capite 6. non rectè intelligisse Scotum, quo ad hanc distinctionem de memoria; & obiectiones, quas ibi adducit contra Scotum, nullius esse momenti: quia non sunt ad propositum; Quod probat Aristotelem in libro de Memoria, & reminscentia solum concedere memoriam sensitiuam, patebit infra in proprio Theoremate. Ad alteram verò rationem, qua probat has memorias non distinguit, patet, quod non est ad propositum: quia non rectè percepit hanc distinctionem.

The.
80.

445. Ad quintum in Theoremate quod intellectus agens, & possibilis sunt differentia animæ nostræ, dicitur quomodo illa auctoritas ex 3. de Anima, textu 5. intelligatur, & alibi: tamen prout adducitur in proposito, ad illam, & ad auctoritatem ex textu 14. eiusdem 3. de anima, respondeo, quod intelligere duobus modis potest accipi; Vno modo pro actu intelligendi formaliter tantum; Alio modo pro aggregato ex omnibus actibus intellectus agens, & possibilis, concurrentibus ad intellectionem. Primo modo intelligere est ipsa receptio intellectionis, & contemplationis actualis obiecti in intellectu possibili, vt diximus in Theoremate de Mutare intellectus agentis, & in hoc sensu non loquitur Philosophus; alio modo accipiendo totum aggregatum, & in hoc sensu loquitur Philosophus; antequam enim intellectus agens operatur, nihil recipitur in intellectu nostro, & ipse intellectus est tamquam tabula rasa; sed cum intellectus agens incipit operari, & depurare phantasmata, quod est producere species intelligibiles, tunc incipit intellectus pingi, & recipere similitudines, quarum intellectionem, & cōtemplationem actualem cum recipit, dicitur postea hoc maliter intelligere; & ita patet, quod hæc auctoritas, cui maxime inicitur Bacchonus, nullius est momenti.

446. Ad textum patet ex rationibus adductis à Scoto pro specie intelligibili, quod solum phantasma non sufficit, tum pro representatione obiecti, tum pro præsentatione obiecti, & multas alias causas.

447. Ad septimum si concluderet, probaret neque animam posse recipere intellectionem; quia & intellectio est accidens spirituale. Respondetur ergo, quod duplex est forma; Alia abiuncta à materia, vt sunt intelligentiæ, & istæ non recipiunt accidentia; Alia est forma informans materiam, & hæc se sola potest recipere accidentia spiritualia, vt sunt istæ species intelligibiles, & intellectiones ipse, tamen accidentia materialia non recipit sine corpore.

448. Ad octauum respondetur, dato, quod anima sit immortalis ad mentem Aristot-

telis, vt supposuit argumentum / nam si quis teneat ipsam mortalem, vt Alexander in via Aristotelis, argumentum est nullum, quia minor est falsitas dicitur, quod duplex est forma, & substantia æterna; Quædam enim penitus abiuncta à materia, & ab ea nullo modo pendens, & de hac est verum, quod nullum accidens variabile recipit, vt est Deus, & Intelligentiæ; Alia est substantia æterna, quæ est corpori mortali alligata per informationem, & ab eo pendet in ratione obiecti: pendet enim ex phantasmatibus, vt dictum est, quæ sunt materialia, & caduca, & hæc recipit accidentia.

Ad nonum, superius perfici ab inferiori, contingit duobus modis; Vel essentialiter; Vel accidentaliter; non est inconueniens, quod perficiatur accidentaliter, alioquin neque posset recipere intellectionem ipsam, & sic esset contra ipsum Piccolomineum, etset autem inconueniens, quod perficeretur perfectione essentiali.

Ad decimum respondet Scotus in hac quæstione allata, soluendo rationem tertiam pro Opinione Hærici, & in quodam extra, quod incipit. Ad quæstionem igitur, &c. litera S. quod duabus de causis oportet intelligentem phantasmata speculari; Prima, quia est talis connexio istarum potentialium, scilicet phantasiæ, & intellectus pro isto statu, quod nihil intelligimus in vniuersali, nisi cuius singulare phantasiatur.

Pro tanto itaque dicitur intelligens cōuertitur in intelligendo ad phantasmata, quia dum intellectus considerat vniuersale, phantasia imaginatur singulare eius, ex quo accidit, quod impeditur operatione phantasiæ, impeditur intellectus, sicut operatio sensus communis impeditur, impeditur operatione sensuum exteriorum particularium.

Secunda causa cōuersionis intellectus ad phantasmata est: quia intellectus abstrahit speciem à phantasmate, antequam ergo habeat speciem, necesse est quod cōuertatur intellectus ad phantasma, ex quo phantasmate simul cum intellectu agente, intellectus possibilis recipit speciem intelligibilem; recepta autem specie, cōuertitur solum propter connexionem illarum

Ad 9.

Ad 10.

larum potentiarum, & dum conuertitur ad phantasma, recipit intensionem actus, quia clarius videt obiectum; Est ergo duplici necessitas conuersionis ad phantasmata. Prima est conuersionis necessaria istarum potentiarum. Secunda, vt recipiat speciem intelligibilem. Zabarella libro de Speciebus intelligibilibus, capite 7. contra hanc expositionem Scoti insurgit, & reijcit illam primam causam necessitatis, & solum air Aristotelem admittere secundam: quia vult Aristoteles quod intellectus semper eget phantasia mouente, & subinintrante obiectum, & hæc est præcausa propter quam intellectus necessitatio conuertitur ad phantasmata, quod probat.

1. Primò sic, ait Aristoteles 3. de Anima, textu 39. Oportet intelligentem phantasmata speculari: at phantasia non dicitur speculari, sed solum intellectus, ergo opus est, quòd intellectus, & non phantasia speculetur phantasmata.

2. Secundò, Quando duo ita se habent, quod neutrum est causa alterius, nullius necessarius conuersionis potest esse inter illa, sed istarum potentiarum actus sic se habent per Scotum post habitum adquisitionem, sed solum imaginatio non est causa intellectionis, nec contra; ergo isti actus, & operationes possunt separari. Neque potest dici, quòd hoc contingat propter propinquitatem: quia in alijs facultatibus propinquis non videmus hoc euenire; dum enim fit visio, non est necesse, quòd fiat auditio; Neque potest dici, quòd hoc fiat solum in subordinatis: quia videmus, quòd non est necesse, quòd phantasia imaginante, sensus exterior sentiat; Neque valet ad propositum exemplum Scoti de Sensu Communis: quia sensus communis est centrum sensuum exteriorum, neque ab illis se distinguitur, ideo non potest operari, nisi illis operantibus: at intellectus non ita se habet respectu phantasia, sed est facultas animæ separata à phantasia, & habet in se species impressas secundum Scotum, neque eget amplius phantasia.

Ad 2. Verum istæ obiectiones nullius sunt motiendi. Ad primam dico, quòd speculari aliquid, contingit duobus modis; Vel

immediatè; vel mediatè, intellectus speculatur phantasmata mediatè, scilicet mediante specie intelligibili, in qua specie res lucent phantasmata: intelligens etiam dicitur speculari phantasmata, quia dum phantasia illa phantasmata phantasiatur, intellectus illa eadem in specie intelligibili intelligit, & dum per speciem intelligibilem illa intelligit, phantasia phantasiatur eadem; & ita propter hanc connexionem dicitur intelligentem phantasmata speculari, non quod intelligens intellectu consideret phantasmata, sed quia intelligens intellectu speciem, phantasia considerat phantasmata, & sic necesse est, quòd intelligens speciem, phantasmata speculetur per phantasmata: vnde speculari in hoc loco non accipitur proprie, sed largo modo pro cognoscere per aliud.

Ad secundam rationem dico, quòd hoc euenit propter propinquitatem, & subordinationem istarum potentiarum: quòd autem hoc non contingat in alijs facultatibus propinquis, & subordinatis, est, quia non sunt ita conuictæ, & connectæ, vnde etiam stante Opinione Zabarellæ, hoc concedere debet: quia dato, quòd intellectus contempletur phantasma, & non detur species intelligibilis impressa, etiam phantasia imaginatur illud phantasma, & tamen sunt distinctæ potentie, neque vnà eget altera: quia phantasia reponitur in memoria, quæ secundum Zabarellam est facultas distincta, & à phantasia, & ab intellectu, quia illa non cognoscit, intellectus autem, & phantasia cognoscunt, vt habetur dicto lib. c. 6. circa finem, quæ memoria etiam inseruit secundum ipsum, & phantasia, & intellectui; quare ergo, vnde proueniat hæc necessitas, quòd intellectu considerante, phantasia, etiam phantasia illud idem imaginatur, & tamen sunt distinctæ facultates, & vnà sine altera potest legere librum sibi apertum, scilicet memoriam sensitivam, certè aliud non potest prouenire, nisi ex maxima propinquitate, & subordinatione istarum potentiarum. Ad Undecimum dico, quòd ex eo loco nil aliud elicitur, nisi quòd perturbationes, & alterationes pertinent solum ad animam sentientem, non ad aliam particulam anime, nisi

ex accidenti; hoc autem non facit ad propositum nostrum: quia recipere speciem intelligibilem, non est alterari proprie, & perturbari, sed solum ex accidenti, ut ibi loquitur Aristot. alteratio enim proprie fit in qualitatibus passibilibus, quae afficiunt animam sentientem proprie.

Ad 12. **Ad** Duodecesimum, quod est Bacchoni Respondetur, negando consequentiam; Ad probationem dico, quod supra satis exposuimus quomodo, & quo ordine generetur intellectio: diximus enim, quod praesentato phantasmate à phantasia intellectui agenti, intellectus agens illud inspiciens, & considerans, format specie intelligibilem, hic est primus actus intellectus, qui est rectus, mox ipsam speciem imprimit intellectui possibili, quam receptam iterum intellectus agens considerans, & iudicans, concurrente ipsa met specie, exprimit intellectionem, quam intellectionem, & considerationem recipiens intellectus possibilis, dicitur formaliter intelligere; Primus ergo actus intellectus est rectus, scilicet formatio speciei.

Ad 13. **Ad** decimum tertium dico, quod intellectio formatur & ab obiecto, & ab intellectu: sed ab intellectu magis principaliter, ab obiecto vero minus principaliter; Quod autem ex parte obiecti non requiratur species impressa, negatur: quia superius multis rationibus ostensum est, obiectum non posse intelligi nisi per speciem intelligibilem.

Ad 14. **Ad** decimum quartum concedo, quod obiectum praerogatur potentiae, quo ad actum suum inesse obiecto sed quod non possit esse praesens in esse impresso, negatur: quia imprimi in forma, non tollit rationem obiecti. Deinde nos dicimus obiectum, & speciem recipi, & imprimi in intellectu possibili, intellectum agentem autem esse eum, qui contempletur illud obiectum, & iudicat, & sic intellectus agens non habet hanc speciem impressam, sed expressam: hoc autem iudicare, & contempleri, quod facit intellectus agens, non dicimus quod sit intelligere formaliter, sed receptio illius iudicii, & considerationis est intelligere formaliter: quia intelligere est pati, & propterea intellectus possibilis est, qui intelligit, non in-

tellectus agens, ut suo loco ostendimus abunde.

THEOREMA LXXX.

Datur Memoria Intellectiva.

Ponitur tota quaestio Scoti, quae habetur 2. Sent. distinct. 2. post q. 6. in extra; quae est de Memoria intellectiva, quae incipit. Cap. 1.

Secundo quæro, utrum memoria intellectiva sit conservativa speciei intelligibilis, cessante actu intelligendi. Videtur quod non, quia si conservaret unam speciem, pari ratione, & aliam speciem alterius obiecti, & sic multas simul; Consequens est falsum, ergo & Antecedens. Probatio falsitatis consequentis: quia species non est nisi quaedam configuratio intelligibilis in intellectu, sed in corporalibus est impossibile idem corpus figurari diversis figuris, ergo similiter impossibile est intellectum simul sic configurari diversis obiectis per diversas species, & hac est ratio Algazelis.

Secundo sic. Omnis qualitas disponens intellectum ad operandum, vel ad operationem, & mansiva in eo, est habitus intellectualis, sed species est qualitas quaedam disponens intellectum ad operationem. Igitur si est mansiva post actum intelligendi, sequitur, quod esset habitus intellectualis; sed hoc est falsum: quia species intelligibilis praecedit actum naturaliter, & habitus sequitur, nam generatur ex actibus, ergo.

Contra. Intellectus est in potentia accidentali, non nisi quando habet speciem intelligibilem. Pater ex Philosopho 2. de Anima, & 8. Physicorum.

Hic est una opinio, quae imponitur A. 1. q. 6. naturalium, parte 5. cap. 6. vel 7. quod ipse senserit speciem intelligibilem non habere esse mansivum in anima post actum considerationem; & dicunt ipsum hoc probare per hoc, quod in organo sensus (quia non est virtus cognitiva) potest esse species representativa obiecti, hoc est, quia organum non est natum cognoscere obiectum sensibiliter, sed in intellectu, ex quo est virtus naturaliter cognitiva, non erit aliqua species representans obiectum, nisi ipsa obiectum

obiectum sit ibi intellectualiter, & secundum actualem considerationem, vel intelligentiam. Hanc rationem dicunt ipsum innuere c. 3. post medium, cum dicit, impossibile est formam esse in anima in effectu perfectè, & non intelligi ab ea in effectu perfectè.

D. T. Dicunt quidam, quòd hæc opinio sit p. 1. q. 9. *Auic.* quòd nulla species manet in parte intellectiva post actum intelligendi, quòd videtur: quia 6. Naturæ alium parte 3. cap. 6. dicit, quòd in organo sensus conservatur species post recessum sensibilis, & hoc solum, quia organum non est natum cognoscere obiectum, sed intellectus non est potentia organica, & ideo de se est dispositus ad recipiendum, non autem ad conservandum, quia in ipso non potest fieri talis impressio aliqua, sed tantum intellectualis immutatio.

Modus suus est, quòd posuit ordinem in intelligentiis. & dixit, ultimam intelligentiam influere speciem in intellectum nostrum, ita, quòd sicut Plato posuit, quòd per conversionem intellectus nostri ad ideam alicuius rei habeamus scientiam alicuius rei, ita *Auic.* posuit quòd per conversionem intellectus nostri ad illam intelligentiam naturaliter influentem, habemus notitiam, & scientiam rei, quàm ad sensum eramus dispositi cogitare.

Quod si contra eum tunc diceretur, quòd secundum hoc nunquam haberemus habitum scientiæ, ex quo species non manebant in intellectu nostro, nisi in actuali consideratione, quòd tantum erat in actuali conversione ad illam intelligentiam.

Responderebat secundum quòd sibi imponitur quòd ex frequenti conversione ad illam intelligentiam, generatur quædam habitus in homine, quæ habitus potest dici, per quam erat facilis, & habilis ad se convertendum, & per consequens ad actum considerandi secundum scientiam.

An hoc senserit *Auic.* an non, non cu ro tamen posset bene excusari: nam ipse dicit ibidem, cap. 6. Quòd aliquis de quasiione sibi proposita potest habere certitudinem, quòd scit eam solvere, & tamen non habet in promptu solutionem, quòd non esset, nisi apud se haberet speciem intelligibilem.

Item, cap. 5. vult, quòd singularia non faciunt aliquam diversitatem ad intelligendum. Unde vult, quòd facta ab abstractione quidditatis ab uno singulari, non oportet quòd fiat ab alijs eiusdem speciei concurrentibus, si per expressè ibi ponit abstractionem speciei à singulari.

Item parte 4. cap. 1. dicit, quòd thesaurus intellectus est memoria, quòd nihil est dictu, nisi species ibi conservarentur. Et 5. Metaph. dicit, quòd species in intellectu respectu intellectus est singularis, sed respectu obiecti est uniuersalis.

Qui ergo vellet saluare *Auic.* diceret, ut videtur esse eius intentio, quòd duplex est species in intellectu, Una, quæ abstrahitur à sensibilibus, & hæc manet actu intellectus transeunte, Alia, quæ habetur ex influxu intelligentiæ ad quam conuertitur, & hæc non manet, actu intellectus non manente, nec est necesse, quòd maneat illa: quia semper intelligentia illa naturaliter influit species in intellectum ad se conuersum per modum, quo aliqui dicunt intellectum, separatim intelligere sed per influxum specierum à Deo, nõ ab intelligentia.

Contra illam opinionem, quæ diceret, ^{Tho. ubi supra.} quòd non manent species, sicut imponitur *Auic.* ergo sit. Intellectus habens habitum scientiæ & non considerans actum est in potentia accidentalibus, ex 2. de Anima, sed ^{r. 25. & 55.} supposita hypotesi, non considerans actum est in potentia essentialibus respectu illius & vocatur potentia essentialis, quando ad hoc, quòd exeat in actum necessario præexigitur, quòd acquirat aliquam formam per quam exeat in actum.

Secundo sic. Nihil præcedens actionem magis requirit actionem coexistentem, quam principium illius actionis, ex quo est prius actione, sicut & principium agendi, sed principium agendi non necessario requirit coexistentiam actionis, quia omnia principia naturalium possunt impediri ab actionibus suis, ut propter indispositionem subiecti, instrumenti, vel organi, & tamen stabunt principia, ergo cum species sit naturaliter prior actione intelligendi, ut patet ex prædictis, non coexigit existentiam actionis: & sic transeunte, vel non existente actu intellectus, manebit species intelligibilis.

Tertio sic. Prius natura potest esse sine posteriori, nisi in priori sit necessitas respectu posterioris, ut est in subiecto respectu proprii accidentis: sed species est prior actu intelligendi, & non facit necessitatem respectu actus intelligendi, tum quia intellectio est voluntaria per participationem, quia intelligimus cum volumus: tertio de
 1. io. Anima, tum, quia non obstante, quod intellectus habeat speciem intelligibilem, potest impediri ab actione, sicut dictum est: ergo, &c.

Quarto sic. Quod est perfectionis in inferiori, est eminentius in superiori eiusdem rationis, & generis, sed transfuente actu imaginationis siue sensituae partis, retinere species est perfectionis, ergo eminentius hoc erit in parte intellectiua. Est enim intellectiua eiusdem generis cum sensitua, pro tanto, quia est cognita sicut sensitua, eminentior tamen. Minor probatur: nam in quolibet perfectionis est quanto minus indiget aliquo extrinseco in sua operatione, sed ceteris paribus, retinendo species, sensus minus indiget extrinseco in operatione sua, ergo hoc est perfectio in eo.

Probatur etiam ex alio: quia omne illud, quod arguit independentiam, est perfectionis: sed habere speciem, & non intueri, vel actu intelligere, arguit quod intellectus non dependet ab actu intelligendi, ergo, &c.

Aliqui adducunt vnā rationem ad propositum, quae magis congruentia est, quam ratio, & est talis. Vniuersiuiusque permanentia attenditur penes nobilitatem, vel ex parte nobilitatis illius, quod recipit, siue recipientis: nam omne quod recipitur, recipitur per modum rei recipientis, non per modum rei receptae. Cum igitur species sit res nobilis, & recipiatur in intellectu, qui est incorruptibilis, ergo ipsa manebit, actu non manente.

Respondet, non valet: nam actus est res nobilior, quam species, & recipitur in intellectu, ergo manet in intellectu, seipso non manente, non sequitur.

Ad questionem igitur dicendum, quod manent species in memoria, actu intelligendi non manente; cuius ratio est, quia ut habetur tertio de Anima, intellectus in quantum intellectus, potest esse sapiens de se, sed

de se nullo modo esset sapiens de aliquo obiecto, nisi in quantum esset sibi praesens in actione cognoscibilis: sed hoc non contingit nisi per speciem intelligibilem ergo.

Sed tunc restat vna difficultas, cum ex quo habet speciem in qua relucet obiectum, quare in actu intelligendi oportet intellectum conuerti ad phantasma, & quod oportet conuerti dicit Philosophus 3. de Anima, dicit enim, quod quidquid intelligimus, necesse est simul phantasmata speculari; Hoc etiam ostenditur experientia, aliis laeso organo, phantasia posset esse intellectus, in actu recto intelligendi, ex quo species habuisset, cuius contrarium videremus.

Ad hoc respondent quidam, quod pro tanto oportet fieri conuersionem ad phantasma, quia proprium obiectum intellectus coniuncti, est quidditas rei materialis, quae non est praecise nisi existens in hoc, vel in illo particulari, vel singulari: singularium autem est phantasma. & ideo oportet, quod ad hoc, quod intellectus intelligat obiectum suum, quod conuertat se ad phantasma, ut speculetur naturam vniuersalem existentem in particulari.

Sed haec responsio nulla est: quia ante cognouit primo singulare, vel vniuersale: non singulare, quia tantum cognouit singulare per reflexionem, secundum eos si vniuersale, tunc arguo sic. Nunquam secundum totam suam indifferentiam potest vniuersale cognosci in inferiori, nec tamquam in obiecto, nec tamquam in representatio.

Præterea, dato quod verum esset, quod quidditas rei materialis esset proprium obiectum intellectus coniuncti, quod tamen falsum est, ut supra est ostensum, tamen ratio sua non est vera. Nam secundam suam rationem, angelus cum cognoscat perfectam quidditatem rei materialis, oportet quod ipsam aspiciat in phantasmate, quod est falsum.

Præterea, species angeli siue quidditas angelica, non minus existit in supposito speciei, quam quidditas rei materialis in indiuiduo eius: si ergo angelus non abstractit, nullo modo intelligit quidditatem suae speciei sub ratione vniuersalis.

Licet ergo quidditas non existat nisi in supposito.

1. 12.
30
39.

D. T.
vbi su
pra.

di. 7.
P. 4.
sen. 2.
9.
C. 4.

supposito, vel singulari, potest tamen intelligi ab intellectu, non intelligendo, quod existat in eo. & sic falsum est: quod assumit, scilicet, quod non possit intelligi quidditas, nisi ut existens in singulari intelligatur, non enim est de ratione quidditatis, ut quidditas est, quod in singulari existat, licet non nisi in eo existat realiter.

Ideo dicendum, quod duplex est necessitas conuersionis intellectus ad phantasmata. Una est conformitas actionum potentie intellectiue, & phantasiæ, quia quiddam intelligimus in vniuersali, illud idem phantasiamur in suo singulari, & simul necessario, ex quo accidit, quod impeditur operatione phantasiæ, impeditur intellectus; sicut simul operatio sensus communis, & particularis, & impeditur operatione sensus particularis, impeditur operatio sensus communis.

Quo ad causam secundam, vel necessitatem, est intelligendum, quod species intelligibilis abstrahitur à phantasmate, ut actus per ipsum phantasiatur obiectum particulare phantasia. Antequam igitur intellectus habeat speciem, necessario oportet ipsum conuerti ad phantasmata, sicut proprium passiuum conuertitur ad suum proprium actiuum, à quo simul, & ab intellectu agente recipit speciem intelligibilem, & si eam habet, recipit intensionem actus, quia clarius videt obiectum. Stante. n. voluntate ad hoc, & phantasia non fatigata, quanto ipsa est magis in actu ordinato, intellectus intensius videt obiectum suum proprium.

Sed dices, si actus est intensior, quanto plus phantasia est in actu, ergo videtur quod non habeat terminum, cuius falsitas patet in patria.

Dicendum, quod generaliter in his, quæ suscipiunt magis, & minus, sicut in habitibus, non quilibet actus auget habitum, vel saltem ille actus, qui non virtualiter continet ipsum generatum. Vnde aqua calidam non facit calidiorē modicus ignis, vel modicus calor, puta tepidum, sed calor intensior puta calor, qui virtute est talis, si autem formæ tales habent terminum, non amplius illi actus intendunt habitum, ita ex proposito.

Ad argumentum primum dicendum, quod sunt ibi plures simul. Ad probatio-

nem dicendum, quod secundum Philosophum 7. Metaphys. & Commentatorem, ca. 2. 23. quæ oppositionem habent in re, non habent oppositionem in mente: nam species contrariorum simul sunt in anima, cum tamen contraria simul esse non possint in eodem subiecto, possunt tamen aliquo modo esse idem in esse cognito: nam vnum est ratio cognoscendi alterum, sicut rectum est index sui, & obliqui 1. de Anima.

Ad secundum dicitur, quod illa species dicitur. Est habitus, non tamen eiusdem rationis cum illo qui per actus acquiritur: natura ex actibus non acquiritur nisi habitus ad actus consimiles, nunquam tamen per illam habilitatem fit obiectum in intellectu præsens, per habitum autem, qui est species, fit præsens.

Hæc Scotus.

Vbi est notandum, quod Memoria intellectiua apud Scotum, & communiter apud Latinos, & maxime Theologos, duobus modis accipitur; Vno modo ut est conseruatiua specierum representantium obiecta in se, & memoria hoc modo accepta, nil aliud est, nisi intellectus habens speciem intelligibilem presentem sibi, & impressam: & memoria hoc modo est principium productiuum perfectum intensionis: & ad hanc memoriam non pertinet recordatio, & de hac memoria tractat Scotus in 1. dist. 3. q. 6. & questio, quæ nunc hic subnectitur, loquitur de hac memoria.

Memoria autem alio modo accipitur, & proprie, scilicet prout est conseruatiua specierum præteritorum, ut præteritorum, & hæc dicitur recordatio præteritorum, & hæc memoria est quoque in intellectu, quia intellectus recordatur præteritorum intelligibilium, & de hac loquitur Scotus in 4. Sentent. in questione, quæ subnectemus hic in 2. cap. & de illa est difficultas, an detur. Quia aliqui volunt, quod in parte intellectiua non detur memoria, quæ est recordatio præteritorum; Prima autem memoria pertinet ad tractationem de specie intelligibili, de qua satis locuti sumus in superiori Theoremate, ideo de ea nunc non est sermo: sed fo-

lum hanc quæstionem hic adduximus ad vberiore doctrinam, & ad tollendam ambiguitatem in his memorijs. Secunda Memoria exoptulat particularem disputationem, de qua nunc infra.

Ponitur tota quæstio tertia Scoti ex 4 Sententiarum dist. 45. qua Scotus longo sermone, & ex professo loquitur de Memoria tam sensitiva, quàm intellectiva. *(Caput secundum.)*

Tertio quero. *Utrum anima separata possit recordari præteritorum, que ipsa nouit coniuncta.* Quòd non, Philosophus in libro de Memoria, & reminiscentiæ, ponit, quòd memoria est vis sensitiva. Damasc. etiam lib. 2. c. de memoratiuo, ponit idem. Nulla autem sensitiva manet in anima separata quantum ad possibilitatem habendi actum, ergo &c. Præterea, Obiectum intellectus est vniuersale, vt habetur à Philosopho 1. Physic. & 2. de Anima, sed vniuersale abstrahit ab hoc, & nunc fuisse, & fore. & huiusmodi conditionibus respicientibus existentiam.

Memoria autem respicit conditionem determinatam pertinentem ad existentiam, vt pote, præteritionem, ergo memoria repugnat parti intellectiue, ergo nou manet in anima separata.

Præterea. Tunc sequeretur, quòd paritate ratione anima beata haberet recordationem omnium præteritorum, & per consequens anima beata haberet recordationem peccati commissi.

Consequens est falsum, tum quia Isaia 65. Ecce ego creo celum nouum, & sequitur.

Oblitioni tradentur angustia priores. Et Greg. exponens illud, dicit eandem sententiam: tum, quia beatus nullam patietur miseriam.

Recordatio autem ista esset causa magnæ miserie, quia magnæ displicentiæ.

Nou enim posset beatus complacere in malo commisso, nec uicetro modo se habere, id est nec complacendo nec displicendo, quia nou faret hoc cum perfecta charitate, ergo habere displicentiam, & de aliquo irrecuocabili, ergo tristitiam.

Recordare quia recipisti bona in uita tua. & Lazarus similiter mala, &c. Item uult August. super illud Psalmi 108. Fiant filij eius orphani, & idem 9. Confess. quòd mortui habent memoriam, nostri.

Præterea. Si non haberent memoriam peccatorum commissorum in uita mortali, non haberent materiam gratias referendi Deo de eius misericordia, & est argumentum Greg. fundantis se super illud Psalm. 88. Misericordias Domini in æternum cæta bo. Quomodo in æternum misericordiam canit, qui miserie nou meminerit?

Circa istam quæstionem. Primò, inquirendum est an memoria propriè dicta, cuius scilicet est recordari præteriti, sit in parte sensitiva.

Secundò, an sit in parte intellectiua. In his autem duobus supponitur quoddam certum utrique parti commune, scilicet, quòd aliquis actus cognoscendi præteritum, vt præteritum, est in nobis, hoc patet: eo quòd aliis desineret nobis prima pars prudètiæ, quæ est secundum Tullium recordatio præteriti; Sequeretur etiam secundò quòd uirtuosi non possent iuste cognoscere se iuste premiandos, nec uitiosos se iuste puniendos, que præmiatio, & punitio sit propter malum vel bonum præteritum: nec isti, nec illi, ex hypothesi cognoscunt illud præteritum in seipsis, ergo nec iustitiam in præmiatione vel punitioe. Hæc positio destruit omnem politiam, quia omnem coordinationem in præmiationem vel punitioem iustè secundum legem inferendam. Præterea, Præteritum plus habet de ueritate, quam futurum. Cuius probatio est: quia ueritas futurorum est contingens, præteritorum necessaria, iuxta illud Philosophi 6. Ethic. hoc solo priuatur Deus, ingenita facte, que facta sunt. Sed possumus habere aliquam cognitionem futurorum, vt futura sunt, vt experimur. Alioquin non possemus nobis prouideri ad procurandum nobis commodo, vel ad uitandum incommodum, ergo multo magis possumus habere aliquam cognitionem de præteritis vt præterita sunt, & ita recordationem.

Hoc supposito, tamquam certo, quòd possit nobis inesse actus cognoscendi præteritum, in quantum præteritum, vt obiectum; addo.

addo, quòd ille actus qui dicitur recordari, non est cuiuscumque præteriti immediatè, sed tantum alicuius actus præteriti, qui insituit ipsi supposito recordanti. Et qui fuit in ipso actu humano, ad excludendum actus vegetatiuæ & causales, siue generaliter imperceptibiles. Non enim recordor eius quod est te sed esse, nisi, quia recordor me vidisse, vel nosse. Unde licet cognoscam me natum sub ratione præteriti, vel mundum creatum, non tamen recordor istius, vel illius, quia non noui aliquem actum meum in præterito transeunte super hoc, vel illud.

Ex hac ergo ratione nominis, recordatio est cognitio, seu cognitio actus alicuius præteriti ipsius recordantis, & hoc in quatum præteriti: sequuntur quedam ex hoc, quod dicitur præteriti, quedam autem ex hoc quod talis obiecti. Ex hoc enim, quid præteriti, sequuntur primo quattuor certæ, quorum Primum est illud, quod potentia recordatiua habet actum post tempus, alioquin non esset præteriti, vt præteriti. Et istud dictum Philosph. in illo libro, quòd memoria habet actum post tempus, debet intelligi per se, ita quod actus recordandi per se, succedat recordato. Sunt autem hæc verba sua (post tempus memoria omnis sit) Secundum, quod percipit fluxum temporis inter illud instans, vel tempus in quo fuit illud, quod est obiectum recordationis, & instans præsentis perceptionis. Tertium quod obiectum recordationis quando obijit, tunc recordationi non est in se præsens: quia tunc non esset recordatio eius, vt præteriti. Quartum cum oporteat obiectum aliquo modo esse præsens ad actum, & non potest esse in se præsens, oportet quod sit præsens per speciem. Et tunc potentia recordatiua erit conseruatiua speciei. Et hoc loquendo de totali potentia requisita ad recordationem. Sine enim sint duæ, quarum vna conseruet speciem, alia recordetur, siue sit vna, habens vt vnumque actum, non curò, saltem ad recordationem requiritur conseruatio speciei obiecti recordabilis. Ex recordatione autem illius obiecti speciei, scilicet, actu præteriti ipsius recordantis, sequuntur quattuor certæ.

Primum quidem est, quòd recordatio erit duplicis obiecti, vnius remoti, vel vltimi, scilicet, alicuius circa quod recordans
Phil. Nat. Io. D. Scoti.

quandoque habuit actum humanum; & alterius vt proximi, scilicet, actus humani, & præteriti tendentis in obiectum illud.

Secundum, quod cum oporteat potentiam recordatiuam habere speciem, & hoc loquendo de tota integra requisita ad recordationem, & non possit ista imprimi ab obiecto quando non est; vel quando non est in se præsens, necesse est eam imprimi ab obiecto, quando est actus præsens, illud autem obiectum proximum est actus humanus præteritus, ergo dum ille fuit, imprimebatur species necessaria.

Tertium, quòd nullus potest habere recordationem nisi de actu proprio, & hoc humano, quia per solum illum cognitum, vt obiectum proximum, cognoscitur obiectum eius vt obiectum remotum, & per consequens non potest recordari actus eiusdem rationis in alio, cuius in seipso recordatur.

Quartum, cum non possit imprimi actus humani præteriti species in aliam potentiam, nisi cuius ille actus est obiectum, sequitur quòd oportet actum cognoscendi præteritum esse obiectum potentie recordatiuæ. Iuxta hoc potest dubium inferri, & est, an recordatiua cognoscat actum illum dum est, cuius vt præteriti est recordatio tamquam obiecti immediati.

Videtur enim, quòd si illum tunc non cognoscat, nec posse a recordabitur.

Sed non est probatio necessaria, quia sensus non videtur esse reflexiuus super actum alterius sensus, & esto, quod non percipiat actum alterius sensus, dum præsens est, non apparet demonstratiua, quare non poterit percipere illum vt præteritum, postquam præterit, saltem illis certis suppositis inquiratur conclusio illius articuli, videtur, quod recordatio non possit poni actus partis sensitivæ, primo ex illa conditione, quæ est percipere tempus; Tempus autem est numerus motus secundum prius, & posterius, 4. Phys. hoc autem percipi non potest sine collatione posterioris ad prius, collationem autem nullus sensus habere potest, quia hoc est proprium intellectus. Præter dictum est in sexto illato, quod oportet recordatem percipere actum dum est præsens, sed sensitina non potest percipere actum sentiendi, dum præsens est, saltem non vniuersaliter, quia

quia actus superiora sensitiua non potest percipi ab aliquo sensu, nec ab inferiori nec a superiori, patetque de seipso, quia non est potentia illa super se, nec super actum suum conuersiua. Et tamen cuiuslibet sensationis in nobis potest esse recordatio, ut experimur, ergo non est illa recordatio generaliter alicuius sensitiua.

Sed quia hic arguitur ex quodam quod prius dictum fuit esse dubium, ideo arguitur ex 6. tamquam certo sic. Sensitiua non percipit primo nisi qualitates aliquam sensibilem, ut 2. de Anima Philosophus, ut concedat visionem aliquo modo esse perceptam a visu, dicit illam esse illi quo modo colorata: sed nec recipit speciem propriam, nisi alicuius talis qualitatis: sed sensatio illa cuius est recordatio, non potest aliquo modo poni qualitas sensibilis, quia quaecumque sensatio, ut coloris, vel soni, vel saporis, aequè potest esse recordata, ergo illa species requisita ad recordationem, non est sensus alicuius ut potentia receptiua. Proterea, non oportet potere, in parte sensitiua aliquam operationem sensitiuam, quae non potest concludi esse in bruto; hoc probat: quia, in aliquo bruto potest esse excellens sensitiua, quantum ad omnes actus sensitiuos, quos experimur in nobis: sed ista recordatio non potest concludi esse in bruto, ex his actibus.

Probatio minoris; Videmus actus quosdam in brutis, ex quibus magis posset concludi, ut pote, quia videtur actus prudentiae, vel prouidentiae, ut patet de formica recolligente grana ad eundem locum, et tempore determinato, saltem in estate. Similiter actus vindicandi, vel quasi iustitiae, retributivae, puta obsequendi beneficiis, et puniendi offendentes, videtur in brutis competere eis in quantum cognoscunt praeteritum, ut saltem cogno-

Similiter tertia de actibus pertinentibus ad conseruationem speciei, ut pote de nidificatione quoniam, et nutritio pullorum, et huiusmodi, quae non videntur posse competere eis naturaliter, absque cognitione praeteriti, ut praeteriti.

Et quomodo aliquas sunt disciplinabilia, ut vult Philosophus, de Memoria, et de reminiscencia, et de Sensu, et sensatio, quod non est sine memoria praeteriti, ut praeteritum est, nec autem omnia possunt suscipere sine

recordatione praeteriti, ut praeteriti, ergo nullus actus bruti concludit illum actum inesse bruto.

Minor illius probatur discurrendo per illos actus, de visum proutate enim quantum ad locum, et tempus, ut patet in formica, potest saluari per solam apprehensionem, et retentionem speciei eius, quo est delectabilis, sine apprehensione praeteriti, ut praeteriti; si enim delectabilis fuit huic formicae hic reponere granum, et illa species delectabilis, quae remanet in phantasia manebit appetitum sensitiuum, ad querendum illud tamquam delectabile, et non de nouo adueniendum, ad illum locum, quare quiescit in suo tempore recolligit, et in alio, non oportet dare rationem ex parte eius complexivis, quare est sibi delectabile sic, ut colligere grana, et sic non sunt hoc, ut ponatur naturali industria, sine alia causa, saltem illud de tempore, non vult esse recordatione; quia formicae hoc anno grana, quae nunquam prius esse experita penuriam, hinc aliam recordationem in estate, de grana, sicut alia deorum aut vult esse tantum posse vivere, ergo ex recordatione praeteritorum non habet illam actionem pro tali tempore, si autem frequentatio eiusdem loci arguatur ex praeterito.

Responsum est quod illa est ex delectabilibus, apprehensio absque apprehensione praeteriti, ut praeteriti.

Consimiliter ad secundum de vindicta, vel beneficitatione ab animalibus, vel placato, breviter dico, quod phantasia delectabilis placentia, vel tristabilis offendenti imprimatur, et semper impellit appetitum sensitiuum ad motum conformem illi obiecto vindicandi, vel beneficiandi, quod non cessat saltem aliud delectabile, vel tristabile praesens, fortius inuenitur.

Et ideo si tempore intermedio suspendatur ista actio, per aliud praesens in fine temporis, statim illud phantasia mouet, et sequitur in appetitum sensitiuum motio proportionata illi obiecto, quae prius non sequebatur, quia erat impeditum ab alio obiecto fortius mouente; non est ergo hic apprehensio praeteriti, ut praeteritum, sed tantum eius, quod est praeteritum, cuius species manens mouet ad vindictam, vel gratiam, cessante fortius alio mouente.

Consimiliter ad tertium de gratia, cessante

Consimiliter de tertio, quia delectabile inest brutis his vnde cumque, saltem causam oportet conuenire intrinsecam ex complexione nunciatuue disposita, vel alterata ad congregandum tales, & talia ligna ad faciendum viduum, vel ad sic componendum, & illud non est aliud delectabile complexione tantaliter se habente, & ex ista delectatione, non autem apprehensione perterit, ut prateritum operatur. Cuius probatio est, quia si esset aliquid brutum pro pagatum in primo anno, equè prouideret sibi necessaria ad nidificationem, sicut si esse quocumque annorum, ergo ex cogitatione perterit, ut prateritum non est ista nidificatio. & concurrens cum primo.

Quantum autem de distipatione, facilius soluitur, & concurrens enim secundum soluitur autem per hoc, quod deo frequentis sensatione delectabilis, & tristabilis conuincitur, impressum est in animali phantasma delectabile.

Et hoc modo, quod quando cumque mouet vnum, statim ex conuincione mouet aliud, ergo quando cibum pręgnis mouet appetitum ad sumendum, si aliquid phantasma virgę percipientis simul mouet, & per consequens, ut tristabilis ad fugiendum, et si ex magna frequentia imprimatur phantasma huius, ut valde tristabilis, magis retrahit ad delectabile quàm ad delectabile alliciat ad seipsum.

Sustinendo tamen intentionem, Aristoteles in illo libello, quod memoria sit in parte sensitiva. Potest responderi ad ista, & quia si docendo ea ad oppositum: Primum enim de perceptione temporis concedit ibi Aristoteles, dicens, quod primo sensitivo quo percipimus magis indinem, percipimus et tempus: nec obstat quod est successuum, quia motus est successiuus tamen motus est per se sensibilis, & ex secundo de Anima. Nec obstat quod dicitur numerus, quia numerus est per se sensibilis ibidem, & in 4. Physic. capitulo de tempore comment. 11. vult Commentator, quod si percipitur solus motus phantasmatum, percipitur tempus, sed istud potest exponi, quod talis motus percipitur ab intellectu, non a virtute phantastica.

Ad aliud poterit dici, quod aliquis sensus poterit recipere speciem actus sentiendi,

speciem illam retinere exarsente actu, & per consequens per illam potest habere actum post tempus, & ita recordari.

Et cum obijetur de actu suprema potentia sensitiva, potest concedi, quod recordatio actus eius non competit alicui sensui, sicut nec sensui alij competit recordari proprii actus, ut accipitur ab August. 2. de Lib. arbit. tantum hoc competit superiori respectu actus inferioris sensitivæ.

Aliter potest dici secundum quod Pyllophus videtur sentire 2. de Anima, quod visus aliquo modo semetipso videtur, quia visio est aliquo modo colorata, & ita potest concedi, quod sensitio suprema sensitiva continetur quodammodo sub obiecto supremo memoratiua.

Et si arguas reflexionem illius sensitivæ supra se non magis concludit hic, quàm concludat contra Aristotel. de visu percipientis, & visio enim.

Ad id, vltimum, licet probabiliter possent actus brutorum saluari non potendo memoriam in eis, sed solum imaginatiuam cognitiuam obiecti, quod est prateritum, licet non, ut prateritum, tamen ea, quæ videmus in actibus eorum, facilius soluitur potendo in eis memoriam.

De secundo Articulo principali videtur Arist. quedam dicere in illo libro, ex quibus concluditur memoria in parte intellectiva.

Dicit enim, Quorundam intelligibilium memoramur, ut quod triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, & c. Hic quidem, qui didicit, & fuit speculatus.

Respondetur secundum eum ibidem, quod memoria intelligibilium non est sine phantasmate.

Contra, Non propter hoc negandum est memoriam esse in intellectu, sicut non negatur intelligere in intellectu, & tamen secundum ipsum ibi, non intelligimus sine phantasmate. Aliter respondetur, quod intelligibilium memoramur per accidens.

Unde dicit ibi, loquens de illis, quare intellectus, id est pars intellectiva secundum accidens erit supple memoria, & Dam. ubi prius intelligibilium sicut dicitur, memoramur, substantia autem ipsorum memoriam non habemus.

. Contra; Quicumque virtus cognoscit actum, ut est obiecti, aliquo modo cognoscit obiectum: sed hoc obiectum, triangulum habere tres, ut est verum demonstratum, vel scitum, potest intellectus solus cognoscere, ita quod nullus sensus potest cognoscere illum actum me speculatum fuisse triangulum habere tres.

Præterea Aristotel. concedit ibi, quod reminiscētia soli homini inest, & hoc vult Avicen. ubi prius capitulo tertio, quia ibi est sola syllogizatio; ex hoc arguitur dupliciter; Primo, quia cognitio propria ipsi homini videtur esse ipsius intellectus.

Secundo efficacius: quia cognitio per discursum syllogisticū pertinet ad solū intellectum, huiusmodi est cognitio reminiscētiæ. Nam reminiscens discurret à quibusdam notis, ad illud, quod aliquando decedit cuius vult recuperare recordationem, & licet non sit ibi syllogismus, quia semper est ex præmissis ad conclusionem, proceditur enim ibi à contrariis, vel à similibus, vel à quibuscumque habentibus ordinem aliquem in sentiri ad illud, quod quærimus: tamen nec talis collatio potest competere virtuti sensitivæ, ut videtur eidem autem virtuti competet discursus, & cognitio terminans discursum: recordari autem terminat illum discursum, ergo, &c. Contra ista rationem obijcit, Primò, quia Aristoteles dicit quosdam bene reminiscētiuos, quosdam male, propter diversitatem organi, ergo reminiscētia attribuitur parvi sensitivæ. Præterea. Quod reminiscētia sit impossibilis, adducitur argumentum, quod recitat Themiſtius 1. Post hoc de sermo fugitivo, per quod probatur, quòd impossibile sit aliquid addiscere: quia aut illud fuit prius scitum, & ita non addiscitur: aut non, & ita si occurrit intellectui, nescit illud esse quod requirit. Hoc quidem argumentum ibi non habet eidentiam: quia quidquid necessariò infertur ex præmissis necessariò, ex hoc ipso scitur. Nec oportet, quòd sciam illud, quòd quæsiui scire, nisi in generali, quia quæsiui scire quidquid potuit inferri ex illis notis, sed in proposito habet difficultatem.

Arguitur enim sic; Aut ille perfectè oblitus est eius, quod est A. aut non, si sic, si per reminiscētiā possit redire ad me-

moriā eius, nescit illud esse cuius recordationem quæsiuit; & per consequens non reminiscitur: quia reminiscens recordatur alicuius de nouo, ut prius memorati, & post tempore intermedio obliti, si non est perfectè oblitus A. ergo non potest reminisci A.

Confirmatur primum membrum per A. 6 nauicennam ubi prius, cap. 3. Desiderium recordandi in particulari nulli bruto inest, si enim non memorat memorari non desiderat.

Similiter Aristoteles libro 2. videtur ponere memoriā pertinere ad virtutem phantasticā, cuius inquit Aristoteles, scilicet partis animæ memoriā sit manifestum est, quando, & cuius phantasia est, illius etiam memoriā est, & Damasc. ubi prius, Memoria est imaginatio delectata à sensu secundum actum.

Ad intellectum illarum auctoritatum dico, sicut prius dictum est, quòd actus recordandi habet duplex obiectum, scilicet, proximum, & remotum. Præteritum autem quandoque requiritur in viroque obiecto, ut obiectum est, quandoque in altero tantum: sensus autem quia non cognoscit obiectum suum, nisi secundum aliquam dispositionem, quam habet dum sentitur, iuxta illud septimo Metaphysices Abentibus 1. 55. sensibilibus à sensu, non est palam verum sit an uon, ideo non potest habere recordationem a se sui, ut præteriti, quin etiam habeat obiecti sensati, ut præteriti, quia ut tantummodo sic se habentis, sicut sentiebatur dum mansit actus sentiendi, intellectus autem non requirit præteritionem in viroque obiecto, sed tantum in proximo, quia enim actus eius potest esse alicuius, ut est necessarium sicut speculandi triangulum habere tres & ideo actus recordandi illum actum speculandi, potest habere obiectum remotum, uon ut præteritum, sed ut semper uniformiter se habens; Quantum ergo ad istam conditionem, respiciere obiectum, præteritum, ut præteritum, tam scilicet remotum, quam propinquum, ita quòd utrumque cognoscatur præcisè, & necessariò, ut præteritum, memoriā est necessariò sensitivæ, non autem necessariò intellectivæ, licet sic possit esse eius, ut statim dicitur in solutione.

Ad aliud dico, quod memoria in parte sensitiva est sufficiens ad operandum sine intellectu, ut patet in brutis, sed de converso in memoria intellectiva non sufficit ad operandum sine memoria sensitiva, sicut nec possumus sine phantasmatu intelligere, ideo non diceret Arist. hominem bene, & male memorari, inde, quia intellectus eius bene, vel male conservet speciem alicuius praeintellecti: sed quia memoria eius sensitiva, qua concurrit cum intellectu, etiam ad recordationem intellectivam est bene, vel male retentiva, forte enim memoria intellectiva quamcumque semper conservat speciem, sed non potest in suum actum, quia species sensibilis deleta est à memoria sensitiva, sine qua illa non sufficit ad operandum.

Prat. Hoc probatur primo, quia receptum videtur esse in recipiente, per modum recipientis, & per consequens cum intellectus sit virtus immaterialis, & immutabilis ab his passionibus corporalibus, videtur, quod species eius maneat indebiliter; propter hoc enim Aristoteles tantum assignat labilitatem speciei in memoria sensitiva, quia organum sic vel sic patitur, vel movetur. Probatur idem secundo: quia quando aliquis reminiscitur, oportet quod habeat aliquid apud se manens, per quod illud esse sciat cuius prius meminit, & post oblitus est, ut argumentum proccidit de seruo fugitivo. Illud autem manens, non potest poni in parte sensitiva, quia illud est deletum, saltem non remanet perfectè, nec sufficienter ad actum recordandi, ergo probabile est, quod illud sit species in intellectu manens perfectè, & sic recuperata specie in memoria sensitiva, qua aequaliter decedit per collationem ad speciem intelligibilem manentem, cognoscitur illud obiectum recordatum esse illud, quod fuit prius memorialiter notum; Sic igitur quantum ad primitatem, vel radicem seu sufficientiam ex se ad actum non solum est memoria in parte intellectiva, sed in sensitiva etiam in nobis.

Dico ergo, quantum ad istum articulum, quod in intellectu est memoria, & actus recordandi proprie dictus: supposito enim quod intellectus non tantum cognoscat universalia, quod quidem verum est

de intellectu abstractiva, de qua loquitur Philosophus: quia sola illa est scientificae, sed etiam intuitivè cognoscit illa, quae sensus cognoscit, quia perfectior, & superior cognoscitur in eodem cognoscit illud quod inferior, & etiam, quod cognoscit sensationes, & utrumque probatur per hoc, quod cognoscit propositiones contingenter veras, & ex eis syllogizat: formare autem propositiones, & syllogizare, proprium est intellectui. Illarum autem veritas est de obiectis, ut intuitivè cognitis sub ratione scilicet existentie, sub qua cognoscuntur à sensu, sequitur, quod in intellectu possint inveniri omnes conditiones prius dictae pertinentes ad recordari.

Percipere enim potest tempus, & habere actum post tempus, & sic de ceteris, & potest breviter recordari cuiuscumque obiecti, cuius potest memoria sensitiva recordari, quia potest illum actum, qui est proximum obiectum intuitiva, cognoscere quando est, & ita recordari postquam fuit.

Potest etiam recordari multorum obiectorum proximorum quorum non potest sensitiva recordari, ut potest, omnis intellectio, & volitionis praeiteritae. Quod enim talium recordatur homo, probatur: quia aliàs non posset penitere de malis volitionibus, nec praeiteritam intellectioem, ut praeteritam, conferre ad futuram, nec per consequens ex eo, quod illa speculatus est, ordinare se ad speculandum alia sequentia ex illis, & breviter omnia destruuntur si intellectioem, & volitionum praeiteritarum non recordamur.

Istarum autem non potest sensus sine intellectu recordari, quia non cadunt sub obiecto alicuius sensus: ergo illa recordatio est propria intellectus, & hoc ratione obiecti proximi, est etiam alia propria non solum ratione obiecti proximi, sed remoti, ut recordatio, quae tendit in necessarium, ut necessarium, ut in obiectum remotum, cuiusmodi est recordatio habens pro obiecto remotum triangulum habere tres. Nam obiectum proximorum recordationis, scilicet, actus tendens in tale obiectum, non potest esse nisi actus partis intellectivae.

Sic ergo patet, quod aliqua recordatio est propria intellectui ex ratione utriusque obiecti, actus scilicet, tam proximi, quam remoti,

remoti, aliqua etiam ratione obiecti proximi est ita propria, quod non possit comparere sensui; aliqua ex ratione obiecti proximi competit intellectu in tantum potest comparere sensui, videtur si intellectus intuitus intellexit me videre album, postea intellectus recordatur me vidisse album.

Hoc quidem obiectum proximum, & remotum possit esse obiectum recordationis non solum sensitiva, sed etiam potest esse obiectum recordationis intellectiva. Et est: quando cumque fit collatio ex ratione recordationis per discursum ad alium syllogisticè concludendum, aliter tamen sensitiva, ut bonè, supremè, sensui praevertit non potest esse obiectum proximum; nisi tantum recordationis intellectiva: ut factum est in articulo precedenti. Nulla tamen recordatio pertinet ad intellectum, in quantum est præcisè abstractivè intelligens. Nulla etiam ex hoc, quod pertinet ad intellectum requirit duplicem præteritionem, scilicet, in utroque obiecto.

Nulla etiam pertinet ad intellectum, tamquam primariè, & radicaliter sufficientem ad recordandum. Et propter has tres conditiones, vel aliquam earum, intelligendæ sunt, vel exponendæ omnes auctoritates Aristot. & aliorum negantium in parte intellectiva memoriam.

Quando enim obijciunt contra secundam rationem in illo articulo, quæ præcedit ex a. Et remissendi per hoc, quod Philosophus ponit remissendi inos, & non remissendi inos ex dispositione organi, patet ex dictis; & specialiter ex tertia conditione, & explicitum est satis supra. Ad illa de sermo fugitivo est solutum, si verum est, quod species intelligibiles semper manent. Et sensitiva aequaliter perditæ per collationem quandam, vel usum altærum speederum similitum recuperatur per se. Et tunc enim videtur illud nunc recordatum esse illud quod prius, vel post fuit recordatum; & post obitum per species quiescentem in intellectu, si sicut species Petri, nisi quiescat in virtute phantastica, licet nunquam veat illa; postea tamen occurrunt Petri visus, statim cognosco ipsum esse Petram per collationem ad hanc notitiam intrinsicam, secundum quod docet Augustinus de Trinitate cap. 6.

Si autem non habet ponere, remanere in tali obijctione per collationem, ad quod possit serri illud esse, quod remissendo quærebatur, non videtur, quod infine possit serri illud esse magis, quam de sermo fugitivo ignotus.

Ad aliud, quod ponitur habitus phantastice saltem non haberetur ex hoc, nisi de memoria sensitiva, quod est in præteritam sit aliquid, quæ est firmata intellectus, in illo libro patet, videlicet, scientiam, aut sensitivam habitus dicitur esse memoriam, scilicet, etiam pro intellectu, sensui pro phantastica, cuius prius dixit memoriam esse habitum, libet tamen auctoritas quæretur expositio nem, si ponere etiam memoria sensitiva destituta pariter, sed non est ad propositum huius de hoc discutere.

Quod adducitur de Damasceno substantia ipsorum memoriam non habentis, verum est, ut obijciatur præteritorum. Et si non est recordatio eorum, quæ requirit duplicem præteritionem.

Ad questionem ergo patet, quod cum in anima coniuncta sit aliqua memoria intellectiva, illa remanet etiam in anima separata, & per consequens notitia habitualis omnium aliorum, quæ obijciunt ad separationem in ea manserunt; & per consequens potest vel illis remanentibus ad actum memorandi sicut potest vel coniuncta, quia sicut dictum est in precedenti questione, omnes formæ intellectuales, & operationes consequentes, quæ poterant haberi à coniuncta poterunt haberi à separata, memoria autem sensitiva loquendo de totali potentia non manet in anima separata, sicut nec aliqua potentia sensitiva.

Dicitur autem totali, quia etsi anima sit illud, quod est formale in potentia sensitiva, tamen potentia sensitiva formativa includit formam quandam totius compositi ex corpore mixto, & anima perficiente proportionaliter ad actum correspondentem tali toti. Et per consequens cum recordari sensitiva sit totius, illud non potest competere anime separata.

Breiter ergo omnium eorum quorum recordatio coniuncta, potest recordari separata, quia quorumcumque fuit memoria sensitiva, eorum fuit intellectiva, propter cognitionem intuitivam, concomitantem

autem omnem perfectam, & sensitivam perfectam, sed non omni recordatione potest recordari separata, qua potuit coniuncta.

Si obijciat, sola species in memoria intellectiva non sufficit, ut in anima coniuncta ad recordandum, sine alia in memoria sensitiva, ut est dictum in secundo articulo, ergo nec modo sufficit: quia non est modo perfectior, quam prius.

Responsum est in precedenti quaestione in simili: quia nec modo possumus uti specie intelligibili sine phantasmate, tunc autem poterimus: non propter novam perfectionem, sed quia non est ibi ille ordo illarum potentiarum in operando, qui nunc non est.

Ad argumenta principalia. Ad primum, concedo in homine esse memoriam sensitivam, sed ex hoc non sequitur quod nulla sit in eo intellectiva.

Non enim debet negari superiora cognitiona, quod est perfectionis et inferiori: unde si Deus posset habere actum post tempus, nec haberet unum actum stantem in eternitate, posset recordari. Et sic scriptura concedit eum recordari, in Threnis Recordare Domine quid acciderit nobis.

6. 15. In quantum scilicet ille actus, qui in se non est post tempus, consideratur ut coexistens priori tempore, & nunc isti, & sic qua si post tempus. Angeli autem, quia non omnes intellectiones habent perpetuas, possunt absolute recordari. Fatuum est enim dicere, quod Lucifer non recordatur se peccasse, nec boni Angeli recordantur tales actus intelligibiles habuisse, vel etiam aliquos exterioriores circa corpus.

Ad secundum, ista auctoritas loquitur de intellectu, ut habet intellectivam scientificam: qualis est sola species abstractiva, & tamen si sic non est praesens ex natura intellectus, quia in illa intellectione abstractiva, potest intelligi singulare: licet non modo a nobis, de hoc alibi.

Si obijcias, potentia non cognoscens singulari, ut singulare, non recordatur, quia recordans cognoscit aliquid, ut hic, & hic, quod est proprium singulari.

Respondet, existentia actualis primo convenit naturae: unde hoc natura non existit formaliter, quia hic sed per naturam, illam autem naturam, ut existentem in illa, & co-

gnoscit intellectus. Et ista cognitio existentis, ut existentis, sufficit ad hoc, quod eius possit esse recordatio. Cum ergo dicitur, poterit recordativa cognoscit hoc, ut hoc, negatur, Tu probas, cognoscit aliquid, ut hic, & nunc: si intelligas per nunc existens, & per hic in se per ens, concedo, quod cognoscit aliquid ut in se praesentialiter existens, & sic ultra hic, & nunc, sunt propria singulari: ita quod non possunt esse natura, non ut singulariter. Licet enim non sint alicuius, nisi quod est in singulari singularitate: intrinseca, vel adinsecta, tamen non includunt formaliter nec per se praesuppositivae singularitatem tamquam praesens rationem secundum quam illa insunt.

Ad alterum dicitur uno modo, quod beati recordantur peccata commissa, nec tamen est eis ad penam, sed gaudent de misericordia divina remittente, & de liberatione a pena. Et probatur hoc per illud Psalmi Misericordias Domini. Vbi Gregorius. Quomodo in aeternum misericordias Domini sanant, qui miseria non meminerunt. Contra licet hoc, quod est Deum remisisse peccatum Petro, includat Petrum peccasse, tamen ista sunt simpliciter distincta intelligibilia, nec secundum includit primum in esse, patet, quando Petrus peccavit, nec per consequens in intelligi, ergo possibile est intellectum Petri sistere in sic peccasse, ab quo hoc quod consideret Deum remisisse illa peccata, & Et quamquam contendas, quod nunquam sit unus actus sine alio in Petro, tamen saltem sine duo obiecta, & distincta intellectiones, & etiam intellectio eius quod est Petrum peccasse, est prior natura. Quare ergo, hanc remissionem qua se peccasse recordatur, quis actus voluntatis sequitur? aut velles sine complacere, aut nolle, sine displicere, & aut vultus, nec placet, nec displicet, si primum? Petrus malus est: quia complacet in peccato quod commisit, si se cavendum, miser est: quia vult eum evanescere, quod se fecit evanescere, & est in tristitia, per August. de Civit. Dei. cap. 24. Tristitia est ex illis rebus, quae nobis volentibus accidere videntur, si neque sic, neque sic, iterum malus est si nimis viator non potest completa deliberatione recordari peccatum suum commissum, quia detestatur, vel displicet, alioquin peccat ad minus dimit-

in 3.
d. 1.
p. 1. in
2. d. f.
2.

scendo, quanto magis ad hoc tenetur beatus, ratio enim communis magis ligat beatum, quam viatorem, que est perfecta Dei dilectio, que semper impellit ad odiendum illud, quod est contra Deum, quando actu cognoscitur, vel cogitatur.

Quod autem adducitur de Psalmo, & ex hoc arguitur: misericordiam non canit, qui miseria non meminit. Respondeo in vniuersi non meminit miserie, sed non in particulari: quia scit iam se esse beatum.

Dico tamen, quod possibile est totaliter deleri à memoria beati peccatum, quod ipse commisit, nec in hoc derogatur beato, immò videtur pertinere ad beatitudinem accidentalem eius.

Si enim innocens gaudebit de innocentia, specialia gaudio, vt tactum est supra distinctione 1. licet ille non possit gaudere de innocentia: quia tunc esset eius falsum gaudium. tamen potest innocentia de eius memoria deleri, vt de illa non habeat aliquam materiam tristitia. Potest etiam Deus stante memoria habituali peccati commissi, preseruare beatum, ne inquam exeat in actu considerandi se illud commississe, & hoc iterum sufficeret ad excludendum occasionem proximam tristitia, licet non remota, nec priuatiua talis notitia habitualis, vel actualis, faceret eum in aliquo imperfectum: quia secundum Philo, opum, quorundam obliuisci turpium, melius est quàm reminisci, quod maximè verum est, loquendo de illo, qui turpe commissit cui penale est reminisci; & scriptura dicit, Deum obliuisci peccatorum, & ea esse tecta, quod licet oporteat exponere propter infinitatem intellectiois diuine, quam nullum cognoscibile positium, vel priuatiuum potest subterfugere, tamen quod realiter sint abscondita, vel oblita illis, qui commiserunt nullum inconueniens est.

Si hoc non placet, quia semper remanet in eis memoria habitualis peccatorum, & quandoque exiunt in actualem recordationem: tunc ad vitandum tristitiam, dicendum est, vel quod Deus suspendat casualitatem illam, quam recordatio nata est: habere respectu tristitia, & hoc quidem possibile est, sicut suspendit naturalem actionem ignis, respectu puerorum in camino, sed tunc erit miraculum quoties recor-

dantur, quod non tristitentur, vel si fugitur miraculum, oportet dicere, quod causa naturalis potest impediri per contrarium excellentens, ne causet effectum, & maximè quando contrarium totaliter replet capacitatem passiuam; ita in proposito, gaudium de obiecto beatifico replet totaliter capacitatem beati, & ideo non est capax tristitia, que nata esset consequi illam recordationem.

Vincit enim illud obiectum in causando gaudium, virtutem illius recordationis in causando tristitiam: quia secundum Aristotel. 7. Ethicor. delectatio vehemens excludit quamcumque tristitiam, non solum contrariam, sed etiam contingentem. Contra habet nolle respectu istius recordati, ergo non habet quidquid vult: igitur non est beatus, ex 13. de Trinit. cap. 5. Respondeo: Beatus habet quidquid vult de presenti, vel de futuro, de preterito autem quidquid vult, hoc est velle non fuisse, non habet: nec hoc arguit miseriam, quia impossibile est preteritum non fuisse.

Hec Scotus.

Breuiter explicatur mens Scoti, & comprobatur, & rationes Aduersariorum reijciuntur. Cap. III.

Quæ sit mens Scoti circa materiam de Memoria, ex quaestione recitata euidenter patet. Ipse enim lucidissimè quidquid ad illam pertinet, considerat, & determinat; breuiter tamen consistit in hoc, primo supponit vnum certum, scilicet, quod aliquis actus cognoscendi preteritum vt preteritum, est in nobis; hoc ex se patet, & Scotus probat in textu, & addit, quod hic actus de quo recordatur fuisse, debet esse actus humanus, & debet in fuisse ipsi recordanti; non enim actuum aliorum, de quibus nos non habuimus notitiam, recordamur, sed solum actuum nostrorum, quos animaduertimus, & volumus. Secundo supponit, quod hæc sit communis descriptio recordationis, Recordatio est cognitio, seu cogitatio actus alicuius preteriti, in quantum preteriti. Ex hac descriptione sequuntur octo certa, quattuor ex hoc, & dicitur preteriti, quatuor præteriti, & alia quattuor ex hoc, dicitur

dicitur actus; prima quattuor sunt hæc; Primum est, quod potentia recordarina habet actum post tempus, alioquin recordatio non esset præteriti, vt præteriti; Secundum, quod percipit fluxum temporis inter illud instans, vel tempus, in quo fuit actus de quo recordatur, & instans presentis perceptionis illius actus. Tertium, quod obiecti recordationis, quando obijctur recordationi, non est in se præsens, quia non esset recordatio eius, vt præteriti; Quartum, quod cum obiectum debet esse præsens ad actum, & non possit esse in se præsens, necesse est, quod sit præsens per speciem; Alia quattuor ex parte actus, sunt ista, Primum. Recordatio est duplicis obiecti, vnius remoti, vel ultimi, scilicet, alicuius obiecti, circa quod recordans quandoque habuit actum humanum, & alterius proximi, scilicet, actus præteriti tendentis in illud obiectum, secundum quod species necessaria ad recordationem, imprimitur ab actu, qui actus dicitur obiectum proximum, quando est præsens. Tertium, quod nullus potest habere recordationem, nisi de proprio actu, & eo quidem humano; Quartum, actus cognoscendi præteritum actum, est obiectum potentie recordatiue.

His octo tamquam certis, & veris suppositis, inquirenda est conclusio, scilicet, an recordatio præteriti, quæ est memoria proprie dicta, sit in parte sensitua, & intellectua, Scorus quo ad memoriam in parte sensitua, disputat ad vtramque partem, scilicet, quod non sit in parte sensitua, & quod sit in parte sensitua: sed tandem concludit cum Arist. quod Memoria proprie dicta, est ponenda in parte sensitua, & soluit rationes factas in contrarium, vt patet in textu ipsius questionis.

Quo verò ad partem intellectiuam est difficultas maxima, & de hac loquitur in artic. 2. questionis allate, & in corpore questionis, & breuiter sententia Scoti consistit in hoc, in parte intellectua est memoria proprie dicta, quæ est recordatio actus præteriti in quantum præteritum; probatur: quia in intellectu possunt reperiri illæ octo conditiones certæ, quas nunc supra enumerauimus, potest enim

intellectus percipere tempus, & habere actum post tempus, &c. Immo intellectus potest recordari, & memorari eorum omnium de quibus recordatur, & memoratur memoria sensitua, quoniam, vt dictum est aliàs, omnia que cognoscuntur à sensibus, etiam cognoscuntur ab intellectu, quia potentia superior, cognoscit omnia, quæ cognoscit inferior, & nobiliori modo, & ideo potest intellectus cogitare actum præteritum, quem habuit circa aliquod singulare, & cognoscere situm temporis, quod interfuit inter illam primam cognitionem, & hanc, quam modo habet, & potest habere speciem illius obiecti remoti, quoniam cum illud obiectum sit absens, nec per se cognoscatur, sed per speciem, species erit in intellectu, &c. Clarum est ergo quod cum intellectus cognoscit omnia, quæ cognoscit sensus, quod poterit memorari omnium eorum de quibus memoratur sensus, sed vltimius (quod magis probat dari memoriam intellectiuam) Intellectus de aliquibus memorari poterit, de quibus non potest sensus, ergo præter memoriam sensitiuam datur intellectua. Antecedens probatur: quia intellectus potest memorari multorum obiectorum proximorum, (id est actuum) quorum non potest sensitua, vt puta omnis intellectionis & volitionis præteritæ: quod enim talium recorderet homo, probatur: quia aliàs non posset penitere de malis volitionibus, nec præteritam intellectionem, vt præteritam, conferre ad futuram, nec per consequens ex eo, quod ista speculatus est ordinare se ad speculandum alia sequentia ex istis; & breuiter omnia destruuntur si intellectionis & volitionis non recordamur. Clarum est autem, quod istarum intellectionum non potest aliquis sensus recordari, quia non cadunt sub obiecto alicuius sensus, ergo illa recordatio, & memoria est propria intellectui, etiam in parte intellectua, est memoria propria, & recordatio ratione obiecti remoti, vt recordatio quæ tendit in necessarium, vt necessarium, cuiusmodi est recordatio habens pro obiecto remoto Triangulum habentem tresnam obiectum proximum recordationis, scilicet, actus tendens

dens in tale obiectum, non potest esse nisi actus partis intellectiua: neque enim sensus potest cogitare, & cognoscere omnem Triangulum necessarii habere tres angulos, sed sensus cognoscit hunc Triangulum habere tres; num verò illud sit necessarium, vel contingens, non cognoscit; Ex his ergo patet, quòd in intellectu est memoria, & recordatio prateriti, & hæc memoria est multiplex; Aliqua enim est memoria intellectiua eorum omnium, de quibus est sensitiua; Aliqua est de aliquibus actibus, & obiectis proximis, quæ non potest competere sensui. Ex his ergo concluditur, quòd datur memoria intellectiua propriè dicta, & distincta à sensitiua, & hoc maxime concluditur ex memoria, quam experimur habere in nobis secundum, & tertij generis, quæ nullo modo possunt competere sensui.

3. rō. Ad hoc etiam videtur esse mens Arist. qui in illo libro de Memoria, & reminiscencia, dicit, quorundam intelligibilium memoramus, vt quòd Triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, &c. & infra, & in hoc quidem, quia didicit, & speculatus est; Ex hac auctoritate colligitur, quòd nos memoramur aliquarum in tellectionum, quas non possumus sensibus percipere, neque cognoscere; necesse est ergo, quòd in intellectu sit memoria. Nec valet responsio, quòd memoria intelligibilium non est sine Phantasmate: quia non propter hoc est neganda memoria intellectiua sicuti nec negatur intelligere in intellectu, licet intelligere non sit sine phantasmate.

alia
resp. Nec valet aliorum responsio, qui dicunt quòd memoramur intelligibilium per accidens.

reie. Non valet inquam: quia quæcumque virtus cognoscit aliquod obiectum, ita, quòd ipsa sola, & non alia, illud obiectum cognoscere potest, dicitur illud obiectum propriè, & per se, & non per accidens cognoscere, & speculari: & similiter cum recordatur speculari tale obiectum, propriè, & per se recordari dicitur, alioquin nulla memoria esset per se: sed hoc obiectum, Triangulum habere tres, vt est verum, demonstratum, solus intellectus potest cognoscere, non autem vllus sensus,

ergo nullus sensus potest cognoscere nunc me speculatum fuisse Triangulum habere tres, ergo recordatio, & memoria huius actus, est propria intellectui, & non alicui sensui. Quarto, clarum est, quòd manet in nobis habitus scientiarum, & recordamur multarum conclusionum inregrantium illum habitum, vt patet de eo, qui habet habitum Philosophiæ naturalis, habet memoriam multarum conclusionum demonstratarum in illa scientia: at isti habitus, & notitia istarum conclusionum, non conseruantur in phantasia: quia non cadunt sub obiecto sensus, ergo manent, & conseruantur in intellectu. Ex hoc argumento concluditur, simul dari memoriam intellectiuam, quæ est propriè memoria, scilicet, recordatio prateriti, vt prateriti; & probatur dari etiam speciem intelligibilem impressam distinctam à phantasmate, quæ simul cum intellectu facit memoriam secundam, & potentem producere intellectionem, de qua locuti sumus supra, soluendo quartum argumentum de memoria intellectiua; Ratio autem est: quia habitus scientialis non potest conseruari nisi prius adsit species intelligibilis obiecti, circa quam, tamquam circa obiectum versatur actus intelligendi, & sciendi; Cum ergo seruetur in intellectu sciencia ista, Triangulus habet tres angulos pares duobus rectis æquales, seruetur etiam species Trianguli, & sciencia illius Conclusionis, non quidem, quòd actus cognoscendi, & speculandi illam conclusionem, seruetur: quia ille actus transiit: sed remanet species intelligibilis Conclusionis, quæ nil aliud est, nisi idolum, & conceptus Trianguli, cum conuenientia illius prædicati, habere tres, &c. (dictum est enim supra, quòd species intelligibilis nil aliud est nisi conceptus formatus ab intellectu de re.) Cum ergo seruetur habitus speculatiui in intellectu nostro, vt experientia patet: sequitur clarè, quòd conseruantur species intelligibiles obiectorum illorum, de quibus sunt tales habitus, & scientiæ; sequitur etiam, quòd conseruantur illæ species cum conuenientia, & relatione ad illa prædicata, quæ demonstrantur de illis in illis habitibus, & sic cum hæc neque in phantasia, neque

in vllō

in vilo alio sensu recipi possint, sequitur, quod seruantur in intellectu, & ita in intellectu datur memoria.

Quid sit intellectus in habitu, & memoria intellectiva, sunt idem, secundum Scotum, vnde in 1. diuin. 2. quaest. 6. in 2. quaestione addita ex intellectu in habitu, concludit dari memoriam intellectivam. Intellectus itaque in habitu tunc dicitur, quando recipit speciem intelligibilem impressam in se, sed actu illum non contemplatur, sed illum ad suum libitum contemplari potest; & hoc modo loquitur Aristot. in 3. de Anima, textu 8. de intellectu in habitu. Sed hic est difficultas, quomodo tunc dicatur seruari habitus scientiarum in intellectu nostro, non enim seruantur in intellectu nostro solum species obiectorum, circa quas versatur, & negotiatur intellectus, sed seruat ipsa scientia, & conclusio, vt patet de viris doctis, qui habent plures conclusiones diuersarum scientiarum in intellectu suo, alioquin non essent sapientiores rusticis, & ijs, qui nihil vnquam didicerunt, Respondeo vt dixi in Theoremate de muneribus intellectus agentis, quod species intelligibilis, nil aliud est nisi conceptus rei formatus ab intellectu agente. Modò intellectus agens praesentato phantasmate, laborat circa illud phantasma, & format conceptum abstrahendo, & etiam discurrendo, & sic format idolum sibi de illo phantasmate, annuet tamen ipso phantasmate quoque. Istud autem idolum, nil aliud est nisi conceptus aggregatus ex diuersis praedicatis, sic fabricatus per diuersos syllogismos, adeo quod in illo conceptu, & specie, includuntur Conclusiones variae; Cum ergo sunt in intellectu possibili istae species, & conceptus, tunc intellectus dicitur in habitu, quia habet tunc habitum, & scientiam rerum illarum, sed non actu, sed solum potentia proxima; Cum autem postea intellectus agens promit intellectionem ex his speciebus, & conceptibus, id est, actu istos conceptus, & species speculatur, & intellectus possibilis illam intellectionem actualem recipit, dicitur actu intelligens: tunc ergo intellectus est in habitu, & habet ha-

bitus scientiarum, quando habet species intelligibiles rerum, quae ad illam scientiam spectant: tunc vero est in actu, quando actu recipit intellectionem actualem illorum conceptuum. (dictum est enim vbi supra, quod intellectus agens, non dicitur intelligere, licet promat, & producat intellectionem: quia intelligere est pati.) Hinc patet, quomodo intellectus recordatur Conclusionem scitam prius: recordatur enim quia species, & conceptus obiectorum de quibus sunt, seruantur in intellectu, & intellectus postea actu quando vult, illasmet Conclusiones speculatur, & intelligit: & quod hoc modo re vera intellectus dicitur in habitu, probabitur modo contra Zabarellam.

Zabarella libro de Speciebus intelligibilibus, cap. 8. declarat quomodo intellectus dicitur in habitu, & inquit, quod intellectus sit in habitu, non quia species intelligibilis seruetur in illo, sed quia ex pluribus actibus, & intellectionibus factus est aptus ad intelligendum, dum conuertitur ad phantasmata, quod facere non poterat, antequam plures illos actus eliceret; Dax exemplum de manu ad scribendum, quae in principio est in potentia valde remota ad scribendum, sed post plures actus est in potentia propinqua, & in habitu: sic est intellectus, in principio est rudis, & in potentia valde remota ad intelligendum, sed postquam exercitatus est per multos actus, fit in potentia propinqua, & in habitu ad intelligendum facilius, cum conuertitur ad phantasmata, adeo, quod secundum ipsum, habitus intellectuales nil aliud sunt, nisi quaedam habilitates, & promptitudines ad intelligendum.

Hanc opinionem confirmat auctoritate Aristot. 2. de Anima, textu 59. vbi ait, quod sensus naturaliter est similis intellectui in habitu: quod non intelligitur aliter, nisi quia sensus nascitur cum potentia proxima operandi: sed intellectus multum laborat antequam habeat promptitudinem ad operandum: signum est ergo, quod secundum Arist. intellectus in habitu, est intellectus, qui propter multas actiones factus est habilis ad promptè operandum.

Reis. Contra hanc sententiam arguo: quia non est ad mentem Aristor. nam Philosophus 3. de Anima, tex. 8. ait, quòd intellectus, cum est factus singula, tunc est in habitu, & est veluti sciens, qui potest operari, quòd vult; & subinfert in eodem tex. quòd tunc intellectus non est omnino in actu, sed aliquo modo est in potentia, sed proxima, non remota; Stante hac intentione Arist. ita argumentor: Tunc intellectus est in habitu, cum est factus singula, sed non sit singula propter habitatem ad operandum, sed solum cum recipit species rerum, ergo intellectus est in habitu solum, quando habet in se actu species intelligibiles impressas. Maior est Aristor. Minor probatur: quia quando recipit species impressas, sit res illæ, quarum species recipit: sed quando non recipit species, licet sit habilis ad operandum, non est factus singula, ergo intellectus secundum Arist. non dicitur factus in habitu per solam habilitationem ad operandum. Ex hoc loco etiam rejicitur assertio Zabarellæ, quòd intellectio sit species intelligibilis, & quòd intellectus fiat res per intellectiorem: quoniam ait Arist. quod quando intellectus est factus singula, est aliquo modo in potentia, scilicet, proxima: quia est veluti sciens, qui considerare potest, quando vult: at quando intellectus actu intelligit, & contemplantur, nullo modo est in potentia, sed omnino in actu, ergo non potest dici, quod intellectus actu intelligens, per intellectiorem fiat singulæ res, quia tunc non esset aliquo modo in potentia, sed simpliciter in actu. Arist. autem dicit, quòd cum intellectus est factus singula, est aliquo modo in potentia. Præterea, intellectus cum est factus singula, ait Arist. quod est in habitu; at si intellectus sit singula per intellectiorem, intellectus singula factus, non erit intellectus in habitu, sed intellectus in actu, quia solum tunc fieret singula, quòd actu res cognosceret, & contempleretur. Ad rationem Zabarellæ dicitur, quod per illam probatur intellectum multum laborare antequam sit in potentia proxima ad operandum, & hoc concedimus: attamen non sequitur, quod fiat in potentia proxima ad operandum, per illam habilita-

tem solum, sed sit in potètia proxima per productionem speciei intelligibilis, circa cuius productionem multum laborat, vt visum est suo loco.

Sed quod non datur Memoria intellectuæ, omnes ferè Antiqui, & Moderni Philosophi probant hoc vno Argumento: quia Arist. in libro de Memoria, & reminiscencia, negat memoriam intellectuam, & statuit memoriæ sensitiuam tantum, quam vult inferuire, & imaginatiuæ, & intellectuæ; Ac primo quidem imaginatiuæ inferuit, secundario verò, & per accidens, inferuit intellectui. Secundo. Franciscus Piccolomineus, libro de Sensibus intermis, cap. 15. Arguit, et ipse scilicet. Nouas recipere formas, & tamquam subiectum illas seruare, non potest fieri sine instrumento aliquo corporeo, ergo. Præterea Memoria est specierum sensibilibus complicatarum cum continuo tempore, quæ singulæ sunt. Intellectus autem est vniuersaliū, ergo. Præterea, Mens est æterna, & ita non est obnoxia varietati: & altera rationi, & sic non potest esse subiectū nouorum accidentium, & variabilium, vt etiā se habet de cæteris à materia solutis.

Pro intelligentia clariori veritatis, & solutione istarum rationum, est notandum, quod reuera datur memoria intellectuæ, vt patet per rationes adductas, attamen est considerandum, quod sicuti dicimus in præcedenti Theoremate, intellectus & phantasia sunt potentie ad eandem nexæ & coniunctæ, quod vna non potest intelligi sine altera, neque enim intellectus potest intelligere aliquam speciem, quin phantasia versetur circa phantasia eiusdem speciei: ita euenit in recordatione, & memoria præteritorum: non enim intellectus alicuius speciei recordari potest, quin phantasia quoque phantasmatis illius eiusdem speciei non recorderetur, & cum phantasia sit radix, & origo intellectiōnis, consequenter etiam est origo, & radix memoriæ intellectus: & hinc fit, quod intellectus dum recordatur alicuius rei intellectuæ, vt alicuius speciei intelligibilis, habet non solum cognitionem abstractiuam, sed etiam intuitiuam, id est, non speculatur præcisè vniuersale, sed simul speculatur, & inueter singulare inuolu-

1. rñ.

citra

Me-

mor.

intel.

2. rñ.

3. rñ.

4. rñ.

Soln.

Nor.

1014.

Zab.

Ad

1015.

involutum conditionibus singularibus, quod est intuitivè cognoscere, vt alibi docuimus; & hinc est quod Scotus ait, quod nulla recordatio pertinet ad intellectum, in quantum est præcisè abstractiue intelligens: nam est necesse, quòd in recordatione, dum intellectus speculatur specie intelligibilem, intueatur quoque singulare materiale propter vicinitatem phantasiae, quæ quoque tunc imaginatur phantasma singulare; & hæc est vna ex causis precipuis, propter quam multi dicunt sufficere sensitiuam memoriam: quia dum intellectus intelligit, & recordatur, phantasia quoque recordatur, & phantasia est prima, & principalis radix memoriæ, vnde intellectus non potest per se recordari sine phantasia, sicuti nec potest intelligere nisi phantasia conuertatur ad phantasma, propter connexionem istarum potentialium pro hoc statu, in quo ex sensibus mendicamus omnem nostram cognitionem (in alio autem statu secundum Theologos, erit alius modus intelligendi quam per conuersionem ad phantasmata, & sic alius modus memorandi,) & propter hoc Arist. dixit memoriam esse in parte sensitiua, & inferuire quoque intellectui. Est etiam notandum, quod (vt dictum est) actus recordandi habet duplex obiectum, scilicet proximum, & remotum: obiectum proximum est actus præteritus, obiectum remotum est obiectum, in quod tēdebat ille actus: in memoria sensitiua est præteritio vtriusque obiecti, adeo quod illud, de quo recordatur sensus, erat præteritum, & quo ad actum, & quo ad obiectum in quod tendebat actus, & sic sensus non recordatur actus præteriti, quin recordetur etiam obiecti sensati, vt præteriti; Ratio est: quia obiectum sensus, sentitur ab obiecto semper secundum aliquam dispositionem, quæ postea transit, & sic obiectum illud mutatur, & præterit in intellectu memoria non est præteritio necessario vtriusque obiecti, sed solum obiecti proximi: sed non est necessaria præteritio obiecti remoti, quia illud potest esse ens necessarium, & sic uniformiter se habens semper, etiã potest intellectus recipere illud obiectum vt uniformiter se habens; aliquando etiam obiectum remotum memo-

riae intellectiuae est præteritum, & recordatur illius vt est præteritum, vt cum recordatur singularium intuitivè cognitorum, & modo quòd à sensibus cognoscuntur; vt diximus nunc supra, sed non est semper necessarium; in hoc ergo discrepat memoria intellectiua à sensitiua, quia sensitiua requirit præteritionem in vtroque obiecto, intellectiua in alio tantum. Hæc de causa sensitiua videtur habere maiorem rationem recordationis, quam intellectiua, & propter hoc Arist. multum tribuit memoriæ sensitiuae, & parum intellectiuae.

Ex his ad rationes in oppositum. Ad primam dico, quod Aristoteles in libro de Memoria, & reminiscencia concedit in homine esse memoriæ sensitiuam, quæ inseruit intellectui: sed ex hoc non sequitur, quod in intellectu nulla sit memoria; dixit autem memoriæ sensitiuam inferuire intellectui, quia est radix memoriæ intellectiuae, & intellectus non potest recordari sine sensu, sed sensus potest recordari sine intellectu, vt patet in brutis; & propter hoc multum tribuit memoriæ sensitiuae.

Ad secundum, quæ est Piccolominei, Negatur antecedens, scilicet quod nouæ formæ non possint recipi sine instrumento corporeo: nam species intelligibiles in intellectu recipiuntur absque vilo instrumento corporeo, requiisito pro subiecto.

Ad tertium concedo, quod aliqua memoria est sensibilem specierum, & c. sed nego quod intellectus non possit eorum quoque recordari: nam si cognoscit quæcumque cognoscit sensus, etiam eorum potest recordari, Negatur etiam, quod omnis memoria sit specierum sensibilem, ostendimus enim nos quod datur quoque memoria specierum intelligibilitum, conseruatiua, quæ est in intellectu.

Ad quartum dico, quod verum est, quod forma omnino abstracta à materia, non est susceptiua accidentium variabilium, vt sunt Intelligentiæ abstractæ? Sed forma, quæ est actus, & forma materiae, vt est intellectus humanus, est capax accidentium variabilium.

Aliæ rationes, & earum solutiones, habentur apud Scotum, quæ quia ibi adducuntur, & solvuntur, & ex his facillè intelligi possunt, omittimus in præsentia.

THEOREMA LXXXI.

Intellectus agens est differentia animæ nostræ.

Exponitur opinio Alexandri. Cap. I.

Quid sit intellectus agens, variè extant sententiæ, ideo prius aliorum sententiis examinabimus: deinde quid de hoc senserit Scotus manifestabimus, Putavit Alexander Aphrodisæus libro 1. de Anima, cap. de Intellectu agente, & eius sectatores, quod intellectus agens sit Deus, & prima causa: arbitratus est enim Alexander, quod intellectus agens sit Mens, & forma abiuncta per essentiam à materia, & quod nõ sit alia nisi omnium prima. Ratio eius fuit: quia ceteræ Intelligentiæ sunt virtutes particulares, & ad movendos orbis proprios applicatæ, neque habent vim univêrsalem, quæ ad rerum omnium regimen extendatur. Sed prima Intelligentia habet univêrsalem virtutem, quia prima non movet solum primum orbem, sed et totum simul cælestem globum, immò & mûdum univêrsalem, & est omnium rerum prima causa, omnia gubernans, omnia perficiens, omnia conservans virtute sua diffusâ per omnia. Modo cum hæc prima Intelligentia omnibus rebus adsit, illas regat, & gubernet secundum suas proprias naturas, & ideo licet omnibus rebus adsit, non tamè facit omnes res intelligere, sed solum humanum intellectum, quia solus intellectus humanus, qui possibilis dicitur, aptus est recipere lumen divini intellectus, & fieri intelligens: res verò aliæ, quia non habent talem naturam, ideo non intelligunt per operationem intellectus agentis; sicuti etiã videmus lumen solis, cum idè sit penetrare vitrum, non tamen penetrare lapidem propter diuersas horum corporum naturas, sic calor solis lumen indurat, ceram liquefacit: quoniam agens non agit nisi in patiens idoneum ad recipien-

dum, & quoniam in hoc mundo inferiori nulla est natura, que sit susceptiva intellectus, nisi natura intellectus possibilis, qui est forma hominis, ideo intellectus agens, facit intelligere solum hominem, non alias naturas. Zabarella hanc sententiam sequitur, & maximè tueretur libro de Humana mente, à cap. 1. usque ad finem; & plures alij. Pro hac sententia arguit Zabarella libro de Humana mente cap. 9. & 10. & inde, his rationibus.

Intellectus agens, & possibilis, sunt duæ substantiæ essentialiter distinctæ, ergo intellectus agens, est prima forma abiuncta à materia, quæ est Deus. Antecedens probatur multis argumentis, quæ infra capite 3. adducemus, dum declarabimus intellectum agentem, & possibilem, esse unam substantiam, & eadem solvemus. Cõsequentiã verò probatur rationibus deductis ex intellectu patiente, hoc modo. Intellectus possibilis, vel est forma separata à materia, nec dans esse homini, ut existimavit Averroes: vel est forma informans materiam, & constituens hominem, ut Alexander, & Latini omnes dicunt: si primo modo, ergo, multo magis intellectus agens, erit forma abiuncta à materia: cum intellectus agens ex Aristotele, sit nobilior patiente. Si verò intellectus possibilis est forma informans materiam, & constituens hominem, agens, qui præstator est patiente, non potest esse forma informans materiam: quia si intellectus patibilis informat materiam, & est forma specifica hominis, ergo quidquid advenit illi in homine, & est excellentius ipso intellectu patibili, excedit naturam humanam. Præterea, non potest agens esse forma informans, quia nulla forma informans nobilior potest vltimè ac specificè differentie supervenire, sed ita superuenire, ut nauta navim iam constituta, & formata, ergo omnibus modis fateri necesse est, intellectum agentem non esse formam alicuius corporis, sed esse substantiam penitus immaterialem: non potest autem esse alia, quàm prima, quia ceteræ sunt agentia particularia, prima sola est virtus univêrsalis, ut nũc diximus supra, ergo. Secundo, Aristoteles, de Anima, tex. 19. dixit, agentem esse immixtum, separatum, & imparibilem. &

Alexander.

Præterea.

Iem, & probauit, quod hæc prædicata cōpetant intellectui agenti, per hoc mediū: quia intellectus agens est secundum suā substantiam actio: tunc subinfert, sed, quod est secundum suam substantiam actio, est forma abiuncta à materia, ergo intellectus agens est forma abiuncta à materia: non potest esse vlla alia, nisi prima; ergo intellectus agens est prima, quæ est Deus. Maiorem probat ex vi verborum Græcorum: non enim illa particula secundum substantiam actio, est quarta conditio, vt aliqui Græcæ linguæ ignari existimant, sed est medium ad probandum illa tria prædicata inesse intellectui agenti. Minor est clara ex 12. Metaph. textu 39. vbi apertè ait Aristoteles in separatis à materia, esse idem intellectum, intelligens, & intelligere.

3. Tertiò, Arist. 2. de Anima, textu 20. ait, intellectum agentem esse semper intelligentem, & esse id, quod est, id est quod est actus purus, & ipsamet entitas. Modo hæc omnia sunt prædicata, quæ competunt Menti abiunctæ à materia per essentiam, ergo intellectus agens est intelligentia separata à materia per essentiam, non autem alia, quàm prima, vt supra dictum est, ergo intellectus agens est Deus. His tribus rationibus probatur, quod intellectus agens est substantia à materia separata; Alteram verò Consequentiā, scilicet, quòd intellectus agens non sit alia intelligentia, quàm prima, probat in sequenti capite, sic. Cum intellectus agens sit forma abiuncta à materia, non potest esse vlla præter eas, quæ mouent Orbes, quoniam alia inferior non datur, secundum Aristotelem, qui nec Dæmones nouit, nec aliquam aliam formam à materia abiunctam, præter eas, quæ mouent Orbes; vnde in 12. Metaph. textu 43. & inde ad numerum Orbium venatus est numerum Intelligentiarum: inter Mentem autem mouentes Orbes, ratio suadet, quod sit prima: quia reliquæ sunt particulatæ, & proprio Orbi applicatæ; sed prima est vniuersalis, & totum mundum gubernat, & sic assistendo homini, facit illum intelligere, eo modo quo exposuimus in principio huius capituli de mente Alexandri.

Quartò, adducit argumentum ipsius Alexandri lib. 1. de Anima, capite de Intellectu agente, quod putat insolubile, & est hoc. In omni genere, in quo est aliquid per se, & prius tale, & aliqua secundariò talia, necessarium est quòd illa, quæ sunt secundariò talia, habeant quod sint talia ab illo primo, quod est per se, & primo tale. Hæc propositio probatur inductione à Zabarella: nam substantia est primum ens, & maximè ens, accidentia verò sunt secundariò entia, ergo accidens est ens propter substantiam; sic inter visibilia primū visibile est lux, & maximè omnium lux solis; ab hoc ergo alia visibilia habent vt sint visibilia: sic etiam omnia bona, dicuntur bona per primi boni participationem. Hæc propositio sic probata, accipitur pro Maiori propositione, & sub ea accipit hanc Minorem. Sed res potestate intelligibiles sunt secundariò intelligibiles, ergo non debent reddi intelligibiles, nisi ab eo, quod est maximè intelligibile, scilicet ab intelligibili per essentiam; Deus autè est maximè omnium intelligibilis, ergo intellectus agens est Deus.

Quintò probatur hæc opinio sic; Vis cognoscens quo est præstantior, eo eget externo aliquo præstantiori; patet exemplo: quia oculus corporeus eget lumine externo solis corporei: at mens est vis cognoscitiora præstantior, quia est incorporea, & potest dici oculus incorporeus, ergo eget lumine eminentiori, scilicet solis incorporei, qui est Deus, ergo intellectus agens, qui illuminat intellectum nostrum, & mentem patibilem, est Deus. Quam sententiam confirmat verbis Aristotelis ex 3. de Anima, superius adductis, textu 20. vbi Aristoteles ait, intellectum agentem esse id, quod est, quæ est propria cōditio Dei, in quo solo est idem esse, & essentia, in alijs enim rebus distert esse, ab essentia.

Rationes in contrarium adducuntur.

Cap. I I.

Contra hanc sententiam multi arguunt validissimis rationibus. Primò arguitur sic. Aristoteles in 3. de Anima, textu 17. vocauit intellectum agentem,

Rejciuntur.

& intellectum possibilem, animæ nostræ differentias: ergo voluit Aristoteles, quod uterque intellectus, scilicet agens, & possibile, sint aliquid humanum, & animæ nostræ humanæ partes, ergo intellectus agens non est Deus. Huic rationi vario modo respondent Alexandrai, quorum multas adducit, & rejicit Piccolomineus, libro de Mente, capite 10. quas dimitto.

Resp. Zabarella autem respondet sic, libro de Mente agente, cap. 16. Aristoteles loco citato non dicit intellectum agentem, & patientem, esse duas differentias animæ nostræ, ut sumitur in argumento: sed ait eo loco, in anima nostra esse has duas differentias, scilicet, agentis, & patientis, hoc est in anima dari agens, & patiens, verum est autem Deum esse agens in anima nostra, quia Deus ubique est, & eius lumen iungitur phantasmatibus existentibus in anima, ut perfectio, & sic est agens in anima; est ergo Deus utique in anima nostra, sed non est animæ nostræ pars, sed extrinsecus adueniens, & hic est sensus, qui colligitur ex illo textu.

reie- dit. Sed hæc responsio non tollit argumentum: nam certum est quod Aristoteles concludit in illo textu 17. debet reperiri in anima has duas differentias agentis, & patientis, non quo ad actum secundum, sed quo ad actum primum, id est, non intendit ibi concludere quod in anima sit actio, & passio: sed intelligit, quod in anima debet esse vis patiens, & vis agens; quod probatur: quia prius probavit in anima nostra esse intellectum possibilem, quo ad actum primum, & ex eo concludit debere quoque in anima esse intellectum agentem, qui deducit possibilem ad actum, ea ratione, quia omni passivo respondet suum actuum proprium: ar intellectus possibilis est in anima quo ad actum primum: est enim vis potens pati, ergo intellectus agens quoque debet esse in anima quo ad actum primum, & esse debet vis agens potens deducere possibilem ad actum; & hoc patet clarè ex verbis textus, ait enim Aristoteles, quod in omni genere est aliquid ut natura, & potentia, alterum verò ut causa, & factivum: ecce utitur his verbis, facti-

uum, & causa, quæ clarè denotant actum primum, non secundum. Hoc ergo iacto fundamento, tunc sic arguo. Si differentia agens, quæ est in anima, est Deus, ergo Deus quo ad actum primum, scilicet, quo ad substantiam suam, erit differentia existens in anima nostra: sed hoc est absurdum maximum, quod substantia Dei existat in anima nostra, etiam ut assistens, nedum ut pars animæ nostræ: quia secundum Philosophum substantiæ separate à materia, secundum substantiam sunt extra mundum, & extra omnem molem corpoream: quia illæ non sunt in loco. Locus enim est passio corporis naturalis; illæ autem sunt coniunctæ à corpore, ergo prima substantia immaterialis, non est in anima nostra secundum substantiam. Prima etiam substantia ex Aristoteles 12. Metaphys. textu 38.44. & inde, assistit primo Orbi secundum substantiam solum, non autem alijs Orbibus vel alijs rebus, licet omnia gubernet movendo illum primum Orbem; non ergo assistit secundum substantiam, neque inexistit secundum substantiam animæ nostræ, sicuti nec ulli alteri rei præterquam primo Orbi. Si dicat in esse secundum virtutem, contra: quia tunc in anima nostra non esset differentia agens secundum actum primum, sed solum secundum actum secundum; pro tanto enim Deus diceretur esse differentia animæ nostræ, quia actio, & operatio Dei, esset in anima nostra, sed secundum actum primum in anima nostra nulla esset vis agens, quod est contra intentionem Aristot. ut vidimus in supposito. Præterea, Aristot. in illo text. 17. concludit dari in anima aliquid agens particulare, & proprium, respondens intellectui possibili: sed Deus non est agens particulare, & proprium, sed univertale, etiam in operatione intellectiois, secundum illos: ut patet ex dictis in expositione suæ opinionis; ergo non intelligit Arist. concludere hoc agens esse Deum. Minor ut dictum est clara est & concessa; Maior probatur: quia text. sententia est hæc, ut omnes sciantur: quoniam in omni natura, in qua est aliquid ut materia, quod est potentia omnia illius generis, etiam alterum reperitur, quod

quod est causa, & factiuum omnium eorum illius generis, ergo necesse est in anima has esse differentias; & subinfertur in textu 18. & est intellectus hic quidem in omnia fieri, ille verò in omnia facere. Hęc est intentio textus: at clarum est, quòd in antecedente loquitur Philosophus de agente proprio, & particulari, respondente illi passiuo in illa natura, & genere, nõ de agente vniuersali: ait enim, quod in omni natura, in qua est aliquid vt materia, & est potentia omnia illius generis, reperitur agens quod illi responderet, & facit omnia illa, hoc non intelligitur de agente vniuersali: quia præter illud datur agentia propria, & proxima, & illa sunt, quæ actiua, & agentia dicuntur in illo genere, & in illa natura. Et confirmatur: quia Aristoteles dicit, quòd in omni natura, in qua est aliquid vt materia, datur agens, quod est factiuum omnia illa, ergo agens, quod est factiuum omnia illa, debet quoque esse in natura illa, siud pertinere ad naturam illam: non ergo debet esse agens vniuersale, quia non est illius natura, nec generis; Et confirmatur per exemplum allatum ab eo: ait enim, vt ars ad materiam; modo principium actiuum artis faciens omnia, ad quæ est in potentia materia artis, non est agens vniuersale, & Deus, sed est agens proprium, pertinens ad artem; & licet materia, & illud agens, postea inter se differant, hoc nihil refert, satis est quòd illi materiae responderet agens, quod est illi appropriatum, & non est agens vniuersale. Præterea, illud agens vniuersale concurrit ad omnes res, ideo non erat necesse, quòd Aristoteles probaret in anima esse hoc agens, siquidem clarum est, quòd est in omnibus rebus; loquitur ergo de agente proprio, & particulari: & ita cum ea hæc antecedente, quod in omni natura est patiens, & agens proprium respondens illi patienti, Aristoteles infert, in anima esse has differentias, agens, & patiens, concludit in anima esse agens proprium, & particulare respondens illi patienti, non autem agens vniuersale, vti ipsi dicunt; Et confirmatur: quia in omni natura vbi est aliquod patiens, datur aliquod agens proprium respondens illi, & illud

perficiens, præter agens vniuersale: vt elementa in natura sunt patientia, & vniuersale est agens illis respondens. Similiter in animalibus, in quibus est principium passiuum, scilicet femina, est quoque proprium principium actiuum, illi respondens præter agens vniuersale, vt mas; & sic in reliquis rebus, alioquin nõ posset aliquid generari, neque moueri. Si ergo in omni natura datur proprium agens particulare, ad quid volumus in actionibus animæ confugere ad agens vniuersale, & negare proprium agens, & particulare eiusdem naturæ? Per hæc eadem argumenta rejiciuntur responsiones aliorum sectatorum Alexandri, qui ad hoc argumentum respondentes, confugiunt ad hoc, quod aiunt in anima esse has differentias agentis, & patientis, quo ad actum secundum, quòd superius confutatum est.

Secundo principaliter. Si intellectus agens esset Deus, intellectio non esset in nostra potestate, consequens est falsum: quia intelligimus dum volumus; Consequentia probatur: quia illa actio dicitur esse in nostra potestate, quæ pendet à principio nostro formali: quæ verò pendet à principio externo, in potestate nostra esse non potest, sicut neque illud principium est in potestate nostra: Deus autem est externum principium, ergo si ipse esset intellectus agens, intellectio non esset posita in nostra potestate, & voluntate: sed vel omnia semper intelligeremus, vel ea solum, & tunc solum, quæ, & quando Deus vellet.

Huic rationi respondet Zabarella, negando consequentiam; Ad probationem dicit, quod esset efficax, si Deus aliquando nobis suam operam recusaret, nec ad nos sepe effunderec lumen suum. Sed non ita res se habet, quia lumen suum semper nobis adest: sed ex parte nostra quandoque prouenit defectus: quia vel non habemus habitum, vel organum phantasiae est indispositum.

Sed hæc responsio impellit Zabarella in aliud absurdum maius, nempe, quia tunc sequeretur, quòd quando homo habet habitum, & organum, & est dispositus, necessario semper intelligeret; & se quidem semper intelligeret, sed ea, quæ se-

Resp.
Zab.

Reij-
citur.

mel didicit, semper intelligeret, & cōtem-
plaretur; quod cōsequens est absurdum:
nam scēpe quis est dispositus, & habet ha-
bitum, & non vult intelligere, neque spe-
culari, nedum ea, quæ semel didicit, sed
nihil: sed vult dormire, vel operationi sen-
sitivæ incumbere: Couequentia verò
probat: quia Deus est agens necessa-
rium, non liberum, de mente Aristot. &
ideo semper agit, & eodem modo agit
(non autem est agens liberum, vt suppo-
nit Zabarella; vnde trāsit ad Theologos,
vt seruet hanc positionem, nos autem sum-
us in via Aristot. nunc, cum ergo semper
illuminet phantasma, & phantasma
agat in mente partibili, quæ similiter sunt
agens, & patiens necessarium, ipsa mens
non poterit non iudicare phantasma, ab-
strahere, & intelligere, & sic homo dispo-
situs necessario semper intelligat, & ead-
em intelligat; at si dicamus, intellectum
agentem esse partem animæ nostræ, in
hoc absurdum non incidimus: quia tunc
erit sub imperio voluntatis nostræ, vt a-
liæ potentie naturales, & sic intelligemus
cum voluerimus.

3. rō.

Tertio principaliter arguo ipse ratio-
ne, quam puto in solubilem. Deus est sua
operatio per essentiam, ita quod opera-
tio eius est essentia eius, quod est ex se ve-
rum, & conceditur à Zabarella eodem li-
bro de Mente agente, c. 9. declarando ver-
ba tex. 19. 3. de Anima; ergo si intellectus
agens est Deus, operatio intellectus agen-
tis erit substantia Dei. Hoc totum patet:
sed falsum est quod operatio intellectus
agens sit substantia Dei, ergo falsum est
quoque quod intellectus agens sit Deus.
Quod falsum sit, quod operatio intelle-
ctus agens sit substantia Dei, pater ex
se: tamen probatur propter proteruum.
Operatio intellectus agens secundum
Zabarellam, est agere in intellectum par-
tibilem simul cum phantasmate: at actio
illa est accidens, non substantia Dei; quod
probat: quia actio illa est motus qui-
dam spiritalis, qui provenit partim ab
obiecto, & phantasmate, partim ab intel-
lectu agente, non enim intellectus agens,
se solo agit in intellectum partibilem, sed
vt forma phantasmatis, ex ipso Zabarell-
la: at substantia Dei non pendet, neque

habet esse ab obiecto, & phantasmate re-
rum mortalium; neque ponitur in esse,
post non esse, vt illa actio, ergo actio illa
in intellectum partibilem, non est substan-
tia Dei. Præterea, intellectio nostra est o-
peratio intellectus agentis, & passibilis, p. rō.
ab utroque enim pendet tamquam à cau-
sis necessario concurrentibus, & agenti-
bus: at intellectio nostra non est substan-
tia Dei, sed accidens, alioquin intelligere-
mus nos per substantiam Dei formaliter,
quia intellectione formaliter intelli-
gimus, ergo intellectus agentis operatio,
non est substantia Dei, & consequenter
intellectus agens non est Deus.

Quarto principaliter arguit Piccolo-
mincus argumento Themistii cum Ari-
stot. 3. de Anima, tex. 20. dixisset, hoc scil-
lum immortale, & æternum, statim ad-
dit, non reminiscimur autem post mor-
tem, indicans nos maxime esse mentem il-
lam æternam, quæ quamvis seruetur, tæ-
men non reminiscimur: quare, si mens a-
gens esset Deus, nos per eum, supremè
constituti, & intelligentes Diu esse mus.

Quinta ratio principalis est. Intel-
lectus agens, & possibilis, sunt vnæ sub-
stantia realiter, intellectus possibilis nõ
est Deus, ergo neque intellectus agens;
Minor est clara; Maior probatur infra,
dum declarabimus intellectum agentem,
& possibilem, esse vnæ substantiam real-
iter, sed differe formaliter. Adducuntur
aliæ variæ rationes ab Auerroistis, & alijs:
sed quia aliquo pacto euadere illas pos-
sent Alexandri, illas missas facio.

Ad rationes pro opinione Alexandri
respondetur. Ad primam, negatur ante-
cedens, scilicet, quod agens, & possibilis,
sint diuersæ substantiæ realiter distinctæ;
argumenta probantia illud infra cap. 3.
soluentur.

Ad secundam, argumentum diligen-
ter est consideradus ille tex. 19. quoniam
in illo tex. Arist. explicat naturam intel-
lectus agentis: concedo equidem, quod ex-
plicat naturam intellectus agentis per il-
la tria prædicata, dicens, quod intellectus
agens, est separatus, immixtus, & impati-
bilis; & probat hæc prædicata compete-
re intellectui agenti per illam conditio-
nem: quia intellectus agens est substantia
actus,

Add.
Ale-
xan-
dis.

12.

actus, siue operatio (nā ibi per actum intelligit, non actum primum, sed actum secundum, vt verba Græca, & sensus textus indicant.) Sed est notandum, quod cum dicit Aristot. quod intellectus agens, est substantia actu, non vult dicere, quod intellectus agens sit actio per essentiam, ita quod actio, & essentia in ipso sint idem, sicut euenit in substantijs abstractis, vt existimat Zabarella, quoniam operatio intellectus agentis est accidens, non substantia ipsius intellectus agentis, sed vult dicere Aristot. quod intellectus agens, est substantia semper actu operans, ita quod eius natura est operari, & agere, sicuti natura intellectus possibilis est, esse potentia omnia, & fieri omnia; quæ expositio comprobatur: quia iam differunt de intellectu possibili, & dixit ipsum esse potentia omnia: quod nō intellexit quo ad actum primum, cū intellectus possibilis sit actus primus, nō potentia: sed intellexit de actu secundo, adeo, quod voluit dicere, quod natura intellectus possibilis, est recipere omnia intelligibilia, & fieri illa; dixit deinde debere dari agētem intellectum, qui perficeret intellectum possibilem, agendo, & operando; & ideo tunc declarans naturam intellectus agentis, præcipue notauit illud, in quo intellectus agens differt ab intellectu possibili, quod est, quia natura intellectus agentis est operari, & agere, & perficere intellectum possibile; sicuti natura intellectus possibilis est perfici, & reddi actu ab intellectu agente; Dum ergo Aristoteles ait, intellectus agēs est substantia actio, non vult dicere, quod intellectus agens sit actio, & operatio per essentiam, vt accipit Zabarella, & communiter Alexandri: sed vult dicere, quod intellectus agens est substantia operans, & agēs, sicut intellectus possibilis est substantia patiens. Et sic habemus rationem in textu, quomodo per illam conditionē, quod intellectus agens est substantia actio, probet intellectui agenti competere illa tria prædicata, scilicet, quod est separatus, immixtus, & imparibilis: nā suprā, loquendo de intellectu possibili, probauerat, illa prædicata ei competere, & tamē eius natura non est ita nobilis, sicuti natura intellectus agētis: quia intellectus pos-

sibilis, est substantia potentialis: sed agēs est substantia actio operans. Inferit ergo Philosophus. Hic intellectus agens, est separatus, impassibilis possibilitate, & immixtus, quoniam est substantia actio, qua si dicat. Si intellectus possibilis est perpetuus, immixtus, & imparibilis, multo magis intellectus agens est dicendus separatus, immixtus, & perpetuus, quia est nobilior, quoniam est substantia non patiens, sed agens, & operans; vnde hanc rationē subinfert postea in sequentibus verbis textus: semper enim honorabilius est agens, patiente, & principium materia; non ergo ex hoc textu habetur, quod intellectus agens sit sua operatio per essentiam, & consequenter neque habetur, quod intellectus agens sit forma separata, & Deus. Sed potius colligitur, quod est eadē substantia, quod intellectus possibilis: quia habet eadem prædicata, & quod solum differunt formaliter ab inuicem, quia intellectus possibilis esse potentialis, agens verō, est substantia operans; Et hæc expositio nullam vim infert verbis textus.

Ad tertium respondetur, quod Aristot. in textu 20. 3. de Anima, loquitur de intellectu in actu, qui secundum substantiam est idē, quod intellectus possibilis: quando enim possibilis per agentem deductus est ad actum, dicitur in actu; Modo Aristot. loquitur ibi de hoc intellectu, etiam secundum Alexandrum, & de eotria dicit. Primum, quod est idem, quod res scita; Secundum, quod hic intellectus in actu est quodammodo posterior ipso intellectu possibili; Tertium, quod hic est separatus à corpore hoc solum, quod est; de hoc intellectu verificatur illud prædicatū, quod actu semper intelligit; Quod verō ait Zabarella Aristot. ibi dicere, intellectum hunc, qui semper intelligit, esse id, quod est, non est verum: sed Aristot. habet hæc verba: *Separatus est autem solum hoc, quod verè est, & hoc solum immortale, & incorruptibile*; quæ verba faciunt hunc sensum, quod intellectus actu est separatus, sed non absolute, sed solum quo ad id quod est, id est, est separatus solum quo ad quidditatem, & essentiam, non quo ad alia, scilicet, quo ad intelligere, & reliqua: quia intelligere corrumpi-

tur, licet essentia remaneat: vnde subinfert, quod non reminiscimur post mortem: quia phantasia corrumpitur, sine qua intellectus actu nihil intelligit; Ex quibus verbis etiam patet, quod ille intellectus de quo loquitur ibi Aristot. non potest dici, quod sit Deus: quia subinfert, quod licet ille intellectus sit separatus, immortalis, & æternus, tamen non recordamur post mortem; Signum est ergo, quod ille intellectus, de quo ibi loquitur Aristot. est ille intellectus, quo nos modo formaliter intelligimus mediantibus phantasmatibus: vnde, si phantasia remaneret post mortem, sicut intellectus ille manet, nos recordaremur; Ex hoc inferat nos non intelligimus modo formaliter Deo, sed intellectu, qui est pars animæ nostræ, ergo intellectus ille non est Deus, sed pars animæ nostræ; Et confirmatur: quia falsum est, quod Deus non intelligat corrupta phantasia, sed bene verum est de intellectu, qui est pars animæ nostræ, ergo sequitur, quod ibi non intelligit Aristoteles de intellectu, qui est Deus, sed de intellectu, qui est pars hominis.

Ad 4. Ad quartum, quod est argumentum Alexandri, respondere Franciscus Piccolomineus lib. 1. de Humana mente, cap. 10. tripliciter; sed illæ sunt satis concisæ, & obscuræ responsiones: ideo respondendum est, quod illa Maior Alexandri, non est vniuersaliter vera, sed solum est vera quando coincidit cum illa propositione maxima: Omne ens per participationem reducitur ad ens per essentiam, quæ est verissima; & tunc hic est sensus illius Maioris, quoniam in aliquo genere est aliquid, quod est primum, & per se tale; & aliud est secundario tale, id est tale per participationem illius, quod est primum, & per se tale; illud quod est secundario tale, habet ab illo primo, quod sit tale: & in hoc sensu est vera Maior: sed absolute sumpta, est falsa; quod probat inductione in exemplo allato à Zabarella. Inter omnia visibilia primum visibile est lux, & maxime omnium lux Solis, & tamē non est verum, quod omnia alia visibilia habeant à luce solis, quod sunt visibilia: nam lux ignis non est visibilis propter lumen so-

lis; & lux lapidis pretiosi, non est visibilis per lumen solis; Idem euenit in corporibus perspicuis; ecce ergo, quod non est vera vniuersaliter: at si lux ignis, & lapidis pretiosi, essent visibiles per participationem lucis solis, essent quidem visibiles per lucem solis, sed quia lux ignis, & lux lapidis, sunt per se visibiles, & illa visibilitas non inest illis per aliud visibile, quod ipse participant, hinc est, quod sunt per se visibiles, licet sint secundario visibiles; est ergo vera Maior propositio solum tunc, quando illud, quod est secundario tale, est tale per participationem illius, quod est per se primo tale; sed si sit tale secundario, quia scilicet non est ita excellens tale in illo genere, ut illud primum, tunc non est vera illa Maior; accepta ergo Maiori in sensu, quo est vera, tunc Minor est falsa: non enim reliqua entia sunt intelligibilia, quia participant Deum, qui est primum intelligibile; sed ipsa per se sunt intelligibilia, quia sunt entia per se distincta à Deo: quia alia est entitas Dei, & alia est entitas creaturatum, licet creaturæ non sint ita excellentia intelligibilia, ut est Deus; Cum ergo dicit in Minori: sed Deus est primum, & per se intelligibile, concedo, quod est primum, id est excellentissimum intelligibile, reliqua verò sunt secundario intelligibilia, id est, non ita excellentia intelligibilia, sed si intelligit in Minori, Deus est per se, & primo intelligibile, id est causa, & radix intelligibilitatis, & reliqua sunt intelligibilia per participationem Dei, est falsa: quia ipsa sunt per se intelligibilia, licet effectiue quo ad entitatem sint à Deo. Quod si quis dicat, entia sūt effectiue entia à Deo, ergo sunt intelligibilia per ipsum Deum; respondeo, harmonia, & sonus est ab artifice sonante effectiue, ergo harmonia, & sonus est delectabilis per artificem, non valet, loquendo formaliter: sed est verum solum effectiue; Ita creaturæ sunt entia per Deum, & consequenter intelligibilia per Deum, est verum effectiue, non formaliter; at in proposito, loquimur formaliter, non effectiue; omnia enim à Deo sunt effectiue, & consequenter sunt talis naturæ, & conditionis effectiue per Deum, tamen formaliter qualibet est talis per se, &

se, & per suam naturam. Dum ergo dicitur: Omnia entia sunt intelligibilia secundario, id est, per participationem Dei, est falsum: quia illa sunt primò, & per se intelligibilia formaliter, licet non sint excellentissima intelligibilia, & hoc modo sunt secundario, intelligibilia.

Ad 5. Ad quintum, Opus præstantius eget lumine præstantiori, respondetur, quod eget lumine præstantiori, sed proprio, non vniuersali, huiusmodi autem est mens hominis, quæ est præstantior sensu; Vel dicamus, & melius, quod frequenter quo facultas est præstantior, eo eget paucioribus extrinsecus, & sic maior est falsa. Ad auctoritatem ex 3. de Anima textu 20. iam responsum est nunc, soluendo tertium principale, quomodo intelligatur iste textus.

Exponitur, & reijcitur opinio eorum, qui dicunt intellectum agentem, & possibilem; esse duas partes realiter distinctas, componentes animam intellectiuam, & eorum qui dicunt solum ratione illos differre. Cap. 111.

*Aner
&
Zim.*

A Verroes è conuerso, & multi sui sectatores, & præsertim Zimara, Theoremate 41. & 21. Metaph. tex. 17. tenent, quod intellectus agens, est pars essentialis animæ intellectiue, voluntariæ, quod anima rationalis componatur ex duabus partibus substantialibus, tamquàm ex materia, & forma; & quod intellectus possibilis, habeat rationem materiæ, & intellectus agens, habeat rationem formæ. Pro hac opinione variæ rationes, & auctoritates adducuntur. Primò adducitur auctoritas Aristotelis 3. de Anima, textu 1. ubi Aristot. ait. *De parte autem animæ, &c.* quo in loco patet, quod Philo-
Sophus appellat intellectum partem animæ: sed intellectus non potest esse pars animæ intellectiue, nisi anima intellectiua constet ex partibus, quarum vna, & materialis sit possibilis, altera, & formalis sit intellectus agens. Secundo tex. 17. eiusdem 3. de Anima ait Arist. *Necesse est in anima has esse differentias, scilicet, intellectum agentem, & patientem:* al non diceretur hos duos intellectus esse animæ

differentias, nisi essent duæ partes animæ essentielles. Ad sunt deinde variæ auctoritates Commentatoris, quem fuisse huius opinionis, clarum est ex ijs quæ scribit in Commentarijs 3. de Anima, tex. 4. 5. 13. 20. & alibi sæpè. Tertio, quod causatur ex duobus, quorum vnum est pura potentia, & aliud est purus actus, est compositum ex illis tamquàm ex partibus essentialibus; sed anima rationalis constat ex intellectu possibili, qui est potentia pura, & ex intellectu agente, qui est purus actus, ergo anima rationalis est composita ex illis tamquam ex partibus essentialibus. Secunda pars Minoris probatur: scilicet licet, quod intellectus possibilis, sit pura potentia, & intellectus agens, sit purus actus; nam de intellectu possibili Arist. loquens 3. de Anima, textu 5. ait, quod intellectus nullam naturam habet, nisi quod est possibilis, & quod nihil est actu eorum, quæ sunt ante intelligere; de intellectu vero agente ait eodem 3. de Anima textu 19. quod est substantia actus. Cum ergo anima rationalis constet ex his, patet quod est composita ex partibus essentialibus. Quarto, intellectus possibilis de se non est actus, neque in actu, sed pura potentia, ergo est necesse, quod fiat in actu ab aliquo actu: nihil aliud autem assignari potest, quod faciat actu ipsum intellectum, nisi intellectus agens, ergo anima rationalis componitur ex intellectu possibili, & agente, tamquam ex duabus partibus essentialibus; Antecedens primò probatur: quia quod est actus, vel in actu, activè concurrend ad aliquam operationem: sed intellectus possibilis, non concurrend ad ullam operationem antequam sit factus in actu ab intellectu agente, ergo intellectus possibilis, est merè potentialis pars animæ. Quintò, Si anima rationalis esset simplex, & non composita ex actu & potentia reali, intelligeret seipsam per suam essentiam, sicuti substantiæ separate, in quibus est idem intellectus, intelligens, & intellectio; sed hoc est falsum: quia anima rationalis non intelligit, nisi per cognitionem aliorum à se. Sexto Zimara Theoremate 41. sic arguit. Sicuti innotescit nobis multitudo intellectuum abstractorum per

5. 17.

2. 17.

4. 17.

5. 17.

6. 17.

per diuersitate suarum actionum, ita innotescit nobis diuersitas intellectus agentis, ab intellectu possibili, ex eorum actionibus diuersis: sed actiones diuersæ abstractorum indicant diuersa abstracta secundum essentiam, ergo & diuersitas actionum intellectus agentis, & possibilis, indicant nobis diuersitatem secundum essentiam intellectus agentis, & possibilis.

7. 78.

Septimò, Aristoteles voluit, quod in anima essent agens, & patiens, uti sunt in qua libet natura: sed in omni natura agens, & patiens, sunt diuersa realiter, quia nihil agit in seipsum, ergo intellectus agens, & possibilis, differunt realiter, & sunt essentia diuersæ. Pro hac opinione aliquo modo faciunt rationes Zabarella, quibus probat hos duos intellectus non esse per se unam, & eandem substantiam, quæ infra adducam postquam opinionem Scoti recitauero, & solvam.

Reij-
citur.

Hæc opinio nullo modo est sustinenda, & contra eam valent rationes, quas facit Scotus 2. Sent. dist. 16. Et confutando opinionem Henrici, qui dicebat, potentias animæ esse partes animæ realiter distinctas inter se, non tamē ab essentia animæ; nam & ista opinio dicit, quod intellectus agens, & possibilis, sunt duæ partes animæ, ex quibus anima ipsa componitur; possent ergo adduci omnes rationes, quibus probauimus, potentias animæ distinguere solum formaliter. Sed pro nunc ex Scoto adduco præcipuè illas rationes, quæ de directo hanc sententiam infringunt.

1. 78.

Prima ratio est hæc. Loco citato, dimissis Theologicis, pars in esse naturali præcedit suum totum origine: sed intellectus agens, & possibilis, & quæcumque alia potentia, sequuntur essentiam animæ, ergo istæ potentie non sunt partes animæ. Maior est clara experientia, Minor quoque pater: quoniam intellectus possibilis, non præcedit origine essentiam animæ, alioquin posset esse intellectus possibilis in homine, & tamen ille homo non haberet animam rationalem, quoniam anima rationalis solum habet esse, stante hac opinione, ab intellectu agente, qui est actus possibilis: manifestum est autem, quod in quolibet composito, materia præcedit compositum, nedum origine, sed tempore: nõ

ergo intellectus possibilis est pars essentialis animæ rationalis.

Secunda ratio. Si intellectus possibilis esset materia intellectiua agentis, sequeretur, quod intellectus non posset informare hominem, consequens est aperte falsum, consequentia probatur: quia, quod est potentia, non potest esse actus, & forma, sibi enim repugnat, sed stante hac opinione, anima rationalis esset potentialis partialiter, ergo non potest informare, & actuare corpus; Minor est concessa; Maior probatur: quia potentia receptiua, & perfectibilis ab alia potentia, non potest esse minus dependens quàm materia ignis, vel alterius corporis: quia ubique est compositio realis ex potentia, & actu: sed materia ignis, siuè ignis ipse, nõ potest inesse alicui, ipsum informando, ergo neque anima potest esse forma, vel actus primus alicuius corporis, qui suæ parti essentiali, scilicet potentie repugnat in formare, & actuare, cum ipsa sit potentia, ergo tota anima rationalis non potest esse forma in informans alicuius corporis.

Tertio. Pluralitas est fugienda, nisi adsit necessitas: sed dicere istos duos intellectus differre realiter, est admittere pluralitatem absque necessitate, quoniam omnia rectè saluare possumus, dicendo, illos distinguere solum formaliter, ergo non est ponendum illos distinguere realiter.

Quartò. Sequeretur quod anima esset substantia composita, quod est falsum: Consequentia pater; Consequentia falsitas probatur: quia Arist. in principio 2. de Anima, tex. 2. diuidit substantiam in tres partes, scilicet, in substantiam, quæ est materia, in substantiam, quæ est forma, & in compositum; Deinde in quarto textu concludit, & probat, quod anima non est substantia, quæ est materia, neque est compositum, sed quod est substantia, quæ est forma, & actus, & hæc sunt verba eius. *Necesse est ergo animam substantiam esse sicut speciem corporis Physici potentiam vitam habentis.*

Quinto. Potentia ad accidens non fundatur, nisi in substantia actu: sed in intellectu possibili fundatur potentia ad recipiendum species, & intellectiones, ergo intellectus possibilis est substantia actu,

non pu-

non pura potentia. Hæc ratio desumitur ex Scoto 1. Sententiarum distinctione 3. quaestione 7. Respondetur, quod possibile non recipit intellectiones, nisi mediante intellectu agente, qui actualiter intellectum possibilem, & tunc intelligit.

Coniungitur; Sequeretur tunc, quod intellectus agens quoque esset potentia; probatur Consequentia: quia actus, & forma est, quæ dat esset rei, adeo quod qualis est actus talis est res. & natura eius, materia enim nihil agit, sed solum patitur: at per vos intellectus agens est actus possibilis, ita quod intellectus possibilis habet esse ab agente (de se enim est pura potentia) sed intellectus possibilis est receptivus, & possibilis, ergo intellectus agens quoque est receptivus, & possibilis, quoniam dat esse per informationem intellectui possibili; at talis est intellectus possibilis, qualis est eius forma dans illi esse; sicut diaphanum est receptivum luminis, & non alia de causa, nisi quia forma diaphana est receptiva luminis, & aqua est calefactibilis, non alia de causa, nisi quia forma aquæ est receptiva caliditatis. Sexto; Intellectus possibilis est actus corporis humani; quoniam anima est actus corporis humani, & hoc verificatur de tota anima, non de aliqua eius parte; alioquin anima esset actus, & non actus corporis humani; ergo non est potentia; Consequentia patet, siue dicatur quod intellectus possibilis est actus informans, siue assistens.

7. Septimo. Anima intellectiva est simplicior quam forma naturalis; sed forma naturalis, ut forma lapidis, non integratur ex duabus substantiis, ergo à fortiori, neque anima intellectiva; Maior, & Minor communiter conceduntur.

Alias rationes habes apud Mercenarium, Piccolomineum, & alios; pauci enim hodie sequuntur illam Opinionem. Rationes adductæ pro illa Opinione infra solvantur, postquam Opinionem Scoti exposuerimus.

D. T. opin. Dicitur Thomas, & sui sectatores, ut patet ex Iauello, 3. de Anima, quaest. 2. de intellectu possibili, sustinent, quod intellectus possibilis, non est pura potentia in genere entium, sed solum in genere intel-

ligibilium, ut diximus in Theoremate de causis producentibus intellectiōem; tamen cum hoc simul dicunt, quod intellectus possibilis, est potentia animæ intellectivæ, & quod est accidens, scilicet, qualitas de secunda specie; & hoc idem dicunt de intellectu agente, quia sustinent illum quoque esse potentiam animæ, & ipsi communiter sustinent, quod potentia animæ sint accidentia, & sic realiter distinguuntur, neque ex eis fit unum, sed distincti manent. Ab eis discrepat Caiet. in Materia de intellectu agente, in qua sequitur Alexand. Aphrod. Opinionem, quod sit Deus; eius rationes infra cum rationibus Zabarella solvamus, scilicet, in cap. sequenti. Non opus est immorari circa confutationem Opinioni Diui Thomæ; quia sufficienter ea, quæ diximus in Theoremate de potentia animæ. Opinio verò Caietani rejicitur per ea, quæ diximus contra Opinionem Alexandri.

Alij vero ex opposito, ut Piccolomineus lib. primo de humana mente, cap. 12. & Mercenarius in suis Dilucidationibus, & alij nonnulli dicunt, quod intellectus possibilis, & agens, non sunt duæ partes realiter distinctæ, componentes animam intellectivam, sed est una essentia utriusque mentis, & quod solum ratione distinguitur, quatenus enim mens est nudata forma, & est in potentia ad recipiendum species intelligibiles, siue intellectiōes & patitur, siue excitatur à phantasmatibus, dicitur mens potentia, siue intellectus possibilis, quatenus verò indicat, abstrahit, ratiocinatur, & componit, dicitur agens.

Pro hæc Opin. faciunt rationes, quibus recta est sententia illorum, qui dicebant hos duos intellectus, esse duas partes animæ realiter distinctas; cum enim falsum sit, quod isti intellectus sint diversi realiter, sequitur quod realiter sint unum, & idem, & sola ratione distinguantur.

Verum hæc Opinio, etsi proxime ad veritatem accedat, quam alia, tamen absolute non est vera: potest enim habere duplicem sensum; Primus est, quod intellectus possibilis, & agens, distinguuntur ratione tantum, id est ratione ratiocinante, & solum per meram operationem intellectus nostri, sed ex natura rei nullam admit-

Th.
77.Rej-
ciunt.Rej-
ciunt
Picco-
lomi-
nei &
Mer-
cena-
rij e p̄
nio.rōnes
ḡb̄at.
opin.Rej-
ciunt.

1. 76. admittant distinctionem: & in hoc sensu non est sustinenda hæc Opinio; Ratio est: quia Aristoteles appellat hos duos intellectus differentias animæ: at si ex parte rei nullo modo differrent, sed solum per operationem nostri intellectus, non possent dici differentie animæ: non enim in anima ex propria natura essent, sed essent imaginationes intellectus nostri. Præterea, Aristoteles 3. de Anima, tex. 17. ostendit dari intellectum agentem in anima, eo quod in eadē anima datur intellectus possibilis: at si idem sunt penitus intellectus possibilis, & agens, ex parte rei, & sola ratione distinguuntur, probaret dari idem ex eo, quod idem datur, & sic esset petitio principij.

3. Denique necesse est ponere aliquam distinctionem ex parte rei in istis intellectibus, ad saluandam aliquas auctoritates Aristotelis, qui sæpè hos intellectus appellat partes animæ, & illis competere diuersa munera; dat etiam eis diuersas definitiones: quia dicit 3. de Anima, textu 19. quod intellectus agens, est substantia operatio, & textu 5. eiusdem ait, quod intellectus possibilis natura est esse omnia potentia.

Alius sensus istius Opinionis est, quod intellectus possibilis, & agens, sunt vnæmer substantia, & essentia realiter, tamen distinguuntur ratione, id est ratione ratiocinata, quod est dicere, differunt formaliter, & ex natura rei; & in hoc sensu est approbanda, & coincidit cum Opinione Scoti, vt patebit ex capite sequenti, & in hoc sensu loqui videtur Mercenarius: quia hos intellectus appellat gradus, & differentias animæ, ex qua appellatione videtur, quod non vult illos differre purè per operationem intellectus, sed aliquo modo ex parte rei.

Exponitur opinio Scoti, & rationes in oppositum solvuntur. Cap. 1 V.

EXpositis aliorum Opinionibus, reliquum est, vt sententiam Scoti explicemus, quæ habetur ab eo in Quodlibetis, questione 15. id est in calce primi artic. principalis: ibi enim loquendo de intellectu agente, & possibili, ha-

bet hæc verba. [*Si non tenetur distinctio potentiarum, nec re absoluta, nec relativa: sed tantum, quod idem absolutum quodammodo illimitatum est principium immediatum multorum actuum, & sic respectu alterius, & alterius actus, dicitur alia, & alia potentia; tunc prima via est probabilis.*] Ergo Signum est, quod de mente Scoti intellectus possibilis, & agens, sunt duæ potentie animæ: appellat enim eos potentias intellectiuas; at potentie animæ distinguuntur solum formaliter, non realiter, vt declarauimus in proprio Theoremate, ergo hoc eodem modo dicendum est, quod intellectus possibilis, & agens distinguuntur formaliter, non realiter, vel ratione ratiocinante solum: & ita, quæ dicta sunt de potentijs animæ, dicenda sunt de his duobus intellectibus: & rationes, quæ adductæ sunt pro comprobanda illa sententia Scoti, & quæ dicta sunt pro defensione illius, eadem dicenda sunt pro hac positione comprobanda, & defendenda. Probatum autem præsertim hæc Opinio Scoti per rationes adductas in precedenti capite; Cum enim isti duo intellectus non distinguantur realiter, vt probatum est contra Aueroem, neque distinguantur ratione solum, vt probatum est contra Piccolomineum, & Mercenarium, sequitur, quod distinguantur solum formaliter, ita quod isti duo intellectus sunt duæ virtutes, & realitates existentes in anima eadem, quæ sunt principia illarum actionum, quas supra retulimus, dum de eorum muneribus loqueremur; & propter hoc Aristoteles appellat illas differentias in anima, & illis diuersas definitiones assignat, nec tamen sequitur, quod anima intellectiua sit composita, vt diximus in materia de potētij, quia pluralitas realitatum non arguit compositionem in re, sed distinctionem formalem solum.

Sed contra hanc sententiam Scoti sunt 1. 76. rationes multæ. In primis arguit Zabarcilla, libro de Mente agens, cap. 10. quod isti duo intellectus nõ possint esse vna, & eadem substantia, ex Arist. 7. & 8. Phys. habetur hæc propositio certa: quod nullum sit, lex mouet seipsum, sed quicquid mouet, ab alio mouetur, & hoc verificari

Thes.
74.

*Fundamē-
tum
opin.
Scoti*

*1. 76
in op-
posi-
tum.*

2. rō. rificari particulariter de ipsa anima, docet Aristot. in 1. libro de Anima, quando confutat Opinione[m] illorum, qui dicebant animam mouere seipsam: at Aristoteles in 3. de Anima, textu 17. adiuuenit intellectum agentem, vt agat in intellectu[m] possibile[m], ergo intellectus agens, & possibile[s] non sunt vnemet substantia, & eadem, sed diuersa: quia tunc idem ageret in semetipsum, quod est impossibile, vt vidimus. Secundo, exempla quæ adducit Aristoteles in 3. de Anima textu 17. hoc idem ostendunt: nam in tota natura agens, & patiens, sunt distincta secundum substantiam, & omnis ars est distincta à materia, in quam agit: at Aristoteles ait intellectum agentem esse, vt ars respectu patientis, ergo voluit, quod intellectus agens, & possibile[s] sint distincta realiter.

3. rō. Tertio, hoc idem significat exemplum luminis, nam lumen est essentialiter distinctum à colore, cui iungitur, & à visu, in quem agit: at voluit Aristoteles quod eum locum haberet agens in intellectiua anima, quem habet lumen in visione, ergo voluit, quod agens esset substantia distincta à possibili. Quarto Ratio Aristotelis, qua ostendit dari intellectum agentem, hoc idem probat: nam Aristoteles ostendit dari intellectum agentem, eo quod datur intellectus possibilis; at si intellectus agens esset idem realiter quod possibile[s], non deberet Aristoteles ostendere, quod intellectus agens datur, quia possibile[s] datur: sed solum deberet ostendere, quod possibile[s] agit, & habet vim actiuam, cuius ratione dicitur quoque agens.

5. rō. Quinto, hoc idem aperte manifestare videntur verba Aristotelis in 3. de Anima, textu 19. & 20. in quibus locis ait, quod agens est honorabilius patiente, & quod agens est secundum substantiam actio; ut etiam quod est id ipsum quod est, scilicet, pura quidditas, purus actus; De intellectu vero possibili, eodem 3. de Anima textu 5. dixit, quod est pura potentia; ecce, quod habent diuersas naturas, & essentias. Insuper, dixit intellectum agentem esse semper intelligentem: de possibili vero dixit, quod non intelligit semper: at eadem substantia non potest dici semper intelligens, & non semper

intelligens, ergo isti duo intellectus distinguuntur realiter, & sunt duæ diuersæ substantiæ. Thomas Caietanus 3. de Anima, textu 18. sustinet & ipse, quod intellectus agens, sit substantia diuersa ab intellectu possibili: quia arbitratur illum esse Deum, vt Alexander Aphrodisæus. Pro se habet primam rationem nunc adductam ex Zabarella: si insuper ita argumentatur. Loquens Aristoteles de intellectu agente, textu 19. ait quod est substantia actu ens: sed natura, intellectualis actu non est potentia anima, quia tunc potentia animæ esset perfectiori modo intellectualis, quam ipsa substantia animæ, quæ est potentialis intellectualis in genere intellectualium; cum ergo agens non sit potentia anima, & intellectus possibilis sit potentia animæ, dicendum est, quod intellectus possibilis, & agens, sunt diuersæ naturæ. Præterea dicit eodem loco, quod intellectus agens semper intelligit, & quod est idem quod res scita: sed istæ conditiones non possunt verificari de potentia animæ: non enim intellectus humanus est idem, quod res scita, nec datur intellectus in nobis, qui semper intelligit, ergo ex his dictis patet, quod intellectus agens, non est potentia animæ: & ita differt realiter, & est diuersa substantia ab intellectu possibili.

Verum istæ rationes non cogunt; & ad primam respondeo, quod sæpius expositum est, quomodo illa propositio, nihil agit in seipsum, intelligatur, & præsertim in Theoremate, quod elementa mouentur à seipsis, & ibi declarata est intentio Aristotelis in 7. & 8. Phys. Igitur nunc breuiter dico, quod valet in agente vniuoco, non in agente æquiuoco, id est valet in illo agente, qui agit per formam, quæ est omnino eiusdem rationis cum forma, quam inducit in passum: nam si tale agens posset agere in seipsum, induceret in seipso formam, quam iam actu haberet, & per quam operatur, quod implicat contradictionem; sed non valet de agente æquiuoco, id est de illo agente, quod inducit formam in passum alterius rationis ab ea, per quam ipsum agens operatur: quia non est inconueniens, quod

6. rō.
Caiet.

7. rō.

Ad 1.

quod

quod aliquid sit in actu, & potentia respectu diuersorum: potest enim aliquid esse actu frigidum, & potentia calidum, & sic per motum potest inducere actu in se caliditatem, quam habebat solum potentia.

Ad illud ex 1. de Anima, quod anima non mouet seipsam, dico, quod intelligitur mota illa disputatio, sicuti etiam intelligitur eadem, quam habet in 8. Phys. textu 3. de eadem anima: unde concedo, quod anima, ut est agens vniuocum, non potest agere in seipsam, sed vt est agens æquiuocum, potest; dum verò producit in seipsam intellectiōem concurrente specie intelligibili, est agens æquiuocum.

Præterea, hoc argumentum concludit solum distinctionem formalem, non realem propriè, quam intendunt, quæ est inter rem, & rem: sufficit enim quod agens, & patiens, distinguantur ex natura rei. Alij dicunt, quod illa maior est vera solum in motu corporali, & materiali, non in motu spiritali, vti est motus animæ in intelligendo; sed prima responsio est realior, quam fusè declarauimus, & tutatissimus contra Zabarellam Theoremate de motu elementorum à seipsis, capite primo, & vltimo.

Ad 1.
3. Ad secundum, & tertium respondetur, quod illa similitudo, & illa exempla, non debent accipi secundum omnimodam similitudinè: quia semper similitudo claudicat, sed debent omnes similitudines, & exempla sumi, quo ad illud solum, quod intendit author. Modo Aristoteles, quando dixit intellectum agentem esse, vt ars, & vt lumen, non voluit propter hoc inferre, quod sicut ars, & materia sunt distincta realiter, similiter lumen, & visus, ita intellectus agens, & possibilis sint distincta realiter: sed similitudo consistit tantum in hoc, quod sicuti in generando cōposito artificiali, requiritur aliquod agens, vt ars, quod deducat de potentia ad actum, & aliquid patiens, vt materia, ita in generatione intellectiōis sequitur aliquid, quod habeat rationem agentis, vt ars in artificiatis, & aliquid quod habeat rationem patientis, vt materia: & ita concludit, quod debet dari intellectus agens, et possibilis, quorū primus agit, alter patitur.

Ad 1.
Ad quartum respondetur, quod probat hos duos intellectus differre formaliter, non realiter, non enim dicimus nos, quod differant ratione tantum, sicuti argumentum assumit; sed dicimus, quod differunt formaliter, & ex natura rei, licet non differant realiter, quia non sunt duæ res separatae, vt lignum, & lapis: etenim anima est vna res numero, in qua sunt istæ duæ virtutes diuersæ formaliter, & ex natura rei; vnde Aristoteles appellat hos duos intellectus differentias, non res diuersas.

Ad 5.
Ad quintum, dictum est supra soluendo rationes Alexandri, quomodo illi textus exponendi sunt, & intelligendi: nam in tex. 19. loquitur de intellectu agente, in textu 20. de intellectu in actu, in 19. autem habetur, quod differunt formaliter, & quidditatiuè solum: quia habent diuersas definitiones, & diuersas quidditates, non autem concluditur, quod sint diuersæ res realiter seiuictæ, vt dictum est supra.

Ad primam pro Opinione eorum, qui dicunt hos duos intellectus esse partes essentielles animæ.

Ad primam, quæ est auctoritas Aristotelis ex primo tex. 3. de Anima, respondetur, quod mos Aristotelis est appellare potentias animæ partes, non quia sint reuera partes essentielles distinctæ realiter, sed quia sunt differentia, & reales animæ distincte formaliter, vt declarauimus supra, & etiam diximus in Theoremate de Potentijs animæ.

Ad secundam auctoritatem ex dictis patet: quia per illam egregiè explicat Aristoteles hos duos intellectus esse duas realitates formaliter tantum distinctas, & non realiter.

Ad tertium negatur Minor, Ad probationem dico, quod quando Arist. dixit 3. de Anima, tex. 5. quod intellectus possibilis nihil est actu eorum, quæ sunt ante intelligere, sed est potentia, vt aliàs sepius dictum est, non loquitur de potentia essentiali quo ad esse, vt ipsi arbitrantur: quia intellectus possibilis est actus; sed sensus Arist. est, quod intellectus possibilis antequam aliquid intelligat, non est cōmixtus cum intelligibilibus sed est verè
in pō-

in potentia ad recipiendum illa intelligibilia, & sic quo ad actum secundum est in potentia, non quo ad actum primum: est enim substantia, & actus potens recipere intelligibilia per suas species. & intellectiones eorum, sed non est actu recipiens ante intellectiōem, sed solum post intellectiōem, siue in intellectu ipsa, adeo quod intellectus possibilis natura, est esse potentia receptiuum obiectorum intelligibilium, quæ potentia, vt patet, pertinet ad actum secundum, scilicet ad recipere, non ad actum primum.

Ad illam auctoritatem autem ex 3. de Anima, tex. 19. diximus supra soluendo argumenta pro Alexandro; Vel dicamus ad auctoritatem illam ex 5. textu 3. de Anima, vt inquit Scotus 1. Sent. d. 3. q. 7. Z.

Ad 4. Ad quartum negatur primum Antecedens; Ad probationem dices, quod aliquid esse puram potentiam, potest intelligi duobus modis, vel respectu intelligibilium, vel in genere entis; Primo modo verum est, quod intellectus possibilis est pura potentia, quia non est actu aliquid intelligibile, sed solum est aptum recipere, & recipit intelligibilia; Sed Secundo modo est actus, & non potentia, & hoc modo loquimur in proposito.

Ad 5. Ad quintum negatur cōsequentiā; Ad probationem dico, quod licet anima rationalis sit substantia simplex; non tamen propter hoc potest intelligere se per suā essentiam, vt intelligētiā abstractæ, quia ipsa est forma informans corpus, & est colligata sensibus, sine quibus nihil intelligere potest; substantiæ autem separatae non sunt formæ alicuius corporis, sed omnino abstractæ; ideo intelligit se per suas essentias.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod diuersitas realis effectuum, non arguit diuersitatem realem causarum, & principiorū; quia non opus est tantum esse distinctionem in principijs, quantum in principijs, vnde vegetare, nutrire, & generare, sunt effectus omnino diuersi realiter, & tamen non arguunt diuersitatem realem in istis potentijs, sed solum formalem, vt suo loco dictum est.

Ad 7. Ad septimum superius respondendo ad secundum Zabarella, dictum est quo

modo illa similitudo Aristot. intelligatur. Ad illas duas rationes Caietani, patet ex dictis in solutione rationum pro Alexandro, ibi enim exposuimus quomodo illi text. intelligantur; nam verum est quidem quod in textu 19. loquitur Arist. de intellectu agente, & dicit quod est substantia actu, sed ibi intelligit de actu secundo, non de primo, ita quod est, ac si dicat, est substantia operans: sicut è conuerso, intellectus possibilis est potentia recipiens, & patiens, in textu vero 20. loquitur de intellectu in actu, qui secundum substantiam est idem quod possibilis, & ideo profert illa prædicata, quæ intelliguntur eo modo, quo supra exposuimus.

THEOREMA LXXXII.

Anima est tota in toto, & tota in qualibet parte corporis.

Explicatur intellectus propositi Theorematis; & Aduersæ obiectiones reuocantur. Cap. vnicum.

Scotus non loquitur neque tractat ex professo disputationem hanc de partibilitate animæ; tamen varijs in locis declarat suam intentionem, & sententiam circa hoc, præsertim autem in 4. Sent. distinct. 1. questione 5. in corpore, reijciendo opinionem D. Thomæ, quo ad secundam quæst. ibi motam, statim in principio; & in eodem 4. distinct. 43. quæst. 2. Nam in his duobus locis, præsertim asserit solam animam intellectiuam esse totam in toto, & totam in qualibet parte: quia ipsa sola inter omnes formas informantes, & perficientes materiam, est inextensa, (sedem autem eius esse in corde primo, ait 1. d. 18. q. 3. H.) sensitiuæ vero, & vegetatiuæ, sunt extensa, & sic sensitiuæ quidem est tota in toto, sed non est tota in qualibet parte, sed pars in parte; idè de vegetatiuæ dicendum est; ad hoc autè nullam adducit rationem, sed supponit eam esse veram; attamen circa hoc, sunt variæ dubitationes, idè vt distinctè procedamus, primo loquemur de Intellectiua, secundo de alijs Animabus, & formis. Verum est notandum ante omnia, quod

Nov. quod hoc Theorema, potest accipi in tribus sensibus, vt omnes communiter loquentes de hac re, asserunt; cum enim omnis Anima habeat essentiam quantitatem, (licet per accidens, cum ad corporis extensionem extensa esse videatur,) & potentias, propositum Theorema potest considerari secundum omnes tres sensus, & videri, an Anima secundum essentiam primo sit tota in toto, & tota in qualibet parte; Secundo, an Anima secundum quantitatem sit tota in toto, & tota in qualibet parte; & denique an Anima secundum potentias, sit tota in toto, & tota in qualibet parte; vel secundum aliquam potentiam sit in vna parte, secundum aliam in alia parte. Quo ad primam considerationem, propositum Theorema est verum de omni anima: nam omnis anima quod ad essentiam est tota in toto, & tota in qualibet parte, & eius intellectus est hic, quod anima non habet partes essentielles, ita quod vna pars eius sit vnus rationis, & altera pars alterius rationis; sic enim esset quidem tota in toto, sed non esset tota in qualibet parte: nam vna pars non esset in alia, quoniam essent tunc distincte, & alterius rationis, & hoc proprium est cuiuslibet formæ simplicis, in qua omnes partes sunt eiusdem rationis, & hoc dico de Anima, & forma in se absque consideratione corporis; potest etiam anima, quoad essentiam comparati corpori, & sic dico etiam, quod tota anima, id est, tota essentia, est in toto corpore, & in qualibet parte corporis, ita quod est tota in toto, & tota in qualibet parte corporis, non autem tota in toto, sed pars in parte, vt existimauit Plato, qui arbitrabatur animam habere varias partes, & illis responderet in corpore varios locos, quæ opinio rejicitur ab Aristot. in 2. de Anima, textu 20. argumento desumpto ab animalibus illis imperfectis, quæ incisa in partes, adhuc viuunt, vt sunt lacertæ: nam cum in cauda lacertæ decisa appareant omnes partes animæ, vt vis motiua, sensitia, habet enim tactum, & phantasia, &c. vt ibi docet Aristot. signum est quod tota anima, id est, omnes partes animæ sunt in qualibet parte illius animalis, non vna pars, in vna parte corporis, & alia pars in alia; si-

cuti ergo anima in se est essentia simplex, & est tota in toto, & in qualibet parte, necesse est etiam, quod sit tota in toto corpore, & tota in qualibet parte corporis, & non pars in parte.

Sed hic est dubium: quia licet anima sit impartibilis quo ad essentiam, tamen non videtur quod secundum essentiam insit omnibus partibus corporis, vnde non parua controuersia est de sede animæ in corpore secundum essentiam. Albertus quidem dixit Animam secundum essentiam, non inesse omnibus partibus corporis, sed solum inesse membro præcipuo, secundum essentiam & substantiam, in alijs vero animalis partibus esse secundum potentias, quas esse accidentia putat; pro hac opinione arguitur.

Primo, quia si substantia animæ esset in parte corporis, vt in oculo, ibi esset tota substantia animæ, quia substantia, & essentia animæ est impartibilis; hoc autem admissio, vltius sequeretur, quod aulso oculo, animal remaneret; & ita in reliquo corpore non remaneret anima. Secundo, si Anima secundum essentiam esset in qualibet parte corporis, ergo manus abscessa deberet aliquamdiu viuere, quia si ibi est forma substantialis, illa non interit, nisi præiis dispositionibus, sed illa non sunt nisi in tempore, ergo. Tertio, Tunc quælibet pars animalis esset animal: consequens esse falsum, Consequentia probatur: quia vbi est anima, ibi est perfecta, & integra anima; vbi est perfecta, & integra anima, ibi est perfectum animal.

Sed hæc opinio rejicitur ab omnibus ferè, & aduersa sustinetur, nempe, vt diximus, quod essentia animæ est in toto corpore, & in qualibet parte corporis, hac ratione præsertim: quia si essentia animæ non esset in qualibet parte corporis, sequeretur, quod totum corpus non esset animatum, & sic totum animal non esset animatum; sed si velle et intelligere, quod potentia illæ, quæ sunt in alijs partibus, sunt substantia ipsiusmet animæ, tunc est vera eius opinio, & redit in opinionem nostram, quod anima sit in qualibet parte corporis; Si ergo dicat esse accidentia, illa non possunt animare, & tunc totum corpus

non esset animatum. Secundo Animi secundum Arist. est actus corporis organici: at totum corpus animatum est organicum, ergo anima est actus nolum vnus partis, sed totius corporis, cum totum sit organicum: Est ergo dicendum, quod substantia quidem animæ est in toto corpore, & in qualibet parte: sed tamen præcipue, & principaliori modo est in vna parte, quam in alia, scilicet, in membro præcipuo, quod est veluti radix eius, vt in animalibus sanguineis, in corde; Hinc

Ad 1. ad argumenta pro Alberto, Ad primum, neganda est secunda consequentia. Ad probationem dico, quod licet anima sit in oculo tota, secundum essentiam, quia est indiuisibilis, non tamen desinit animal viuere a uulso oculo, quia nolum est in illo membro, sed in alijs partibus, ideo illud viuere potest illo membro sublato.

Ad 2. Ad secundum; Aliquis dicere posset aliquando membra diuisa aliquantulum viuere, vt aliqui dicunt de capite absciso: tamen dicere melius possumus, quod hoc enenit, quia in illis membris, non est anima radicaliter secundum essentiam, sed ætenuariuè. Ad probationem, quia ibi est tota anima, que non corrumpitur nisi præuijs dispositionibus. Respondetur, quod hoc est verum de forma respectu totius compositi, quod est perfectibile æquequatum, & respectu membri præcipui, non respectu cuiuslibet partis, sed ab aliquo dicitur: partes animalium imperfectorum incise viuunt, vt patet de entomis, & etiam de plantis. Ad hoc respondetur, quod hoc enenit, quia in illis membrum præcipuum est quidam humor aqueus per totam longitudinem animalis, & plantæ diffusus, & homogeneus, quod recipit diuisionem, & sic cum partes decise habeant partem membri præcipui. Hinc fit, quod illæ partes incise, aliquantulum viuunt. Ad tertium negatur Consequentia: quia ad hoc, vt aliquid sit animal, opus est, quod habeat corpus integrum, & organicum, vt possit varias operationes edere, ideo non satis est, quod habeat essentiam animæ, & sic reliqua membra, licet habeant essentiam animæ, tamen propter hoc non sunt, nec debent dici animalia.

Expl. Considerando autem animam secundum

Phil. Nat. 10. D. Scoti.

quantitatem, sensus Theorematis est, quod anima est tota in toto, & tota in parte qualibet corporis, id est anima, non est extensa nec diuisa, neque habet partem extra partem, sed est indiuisibilis, & in hoc sensu, proprie loquitur Scotus, & tunc propositum Theorema est verum solum de anima intellectiua, non de ceteris animabus: sed illæ sunt extensæ, ita quod anima est tota in toto, sed non tota in qualibet parte, sed pars in parte, cum enim sint materiales, & quantæ, & extensæ, pars animæ, quæ se extendit ad caput, non est in pede, & i. sed animæ illæ scinduntur & diuidi possunt ad diuisionem corporum, vt patet in animalibus imperfectis, & plantis, nam in qualibet parte plantæ est tota anima secundum essentiam, vt dictum est, sed non est ibi tota secundum extensionem, sed solum vna pars, quia hoc modo habet partem extra partem, vt dictum est. Hæc sententia Scoti potest probari quo ad animam rationalem, quia anima rationalis est immaterialis, & incorporea, vt diximus in Theoremate de immortalitate animæ, & ideo cum sit immixta corpori, & organo corporeo, nec sit qualis, neque etiam per se est quantæ, tamen non est inconueniens si dicamus per accidens esse quantæ: quia cum in fornnet corpus, & totum corpus, est quodammodo, extensa per accidens, quia informat totum corpus, quod est quantum, tamen per se, vt dictum est, est inextensa, & hac ratione est indiuisibilis, neque vna pars eius separari, & scingi potest ab altera: ceteræ verò animæ, vt vegetatiua, & sensitiua, sunt extensæ, & quantæ, & ideo sunt diuisibiles per se, vt patet in plantis, & in entomis incisis, in quibus partes separate viuunt, & sentiunt saltem aliquantulum.

Sed contra hoc sunt dubia ex duabus partibus, primo enim D. Th. prima parte, quæst. 76. artic. 8. tenet, quod nolum anima intellectiua, sed etiam anima animalium perfectorum sunt inextensæ, & non quantæ. Secundo, quod dicimus nos rationalem esse extensam per accidens, ipse negat: quia dicit, quod est indiuisibilis per se, & per accidens; De hoc secundo dubio non est discrepantia inter D. Tho. & nos, quia ipse dicit, quod quan-

Theo.
quo
ad finem
scilicet.

Theo.
68.

D. Th.
opin.

opin.
D. Th.

titas id est diuifibilitas non competit animæ, neque per se, id est secundum essentiam, neque per accidens, id est ratione quantitatis, quæ sibi infit per se, (nam substantia per se non est diuifibilis, sed quantitas, ergo substantia est diuifibilis per accidens, scilicet ratione quantitatis, quæ est sibi iuncta, non per se; ideo ipse dicit animam esse indiuisibilem per se, quia est substantia, & per accidens, quia non habet quantitatem sibi iunctam. ut alie substantie per quam sit diuifibilis per accidens, nos etiam idem dicimus, scilicet, quod anima est indiuisibilis & inextensa, tum ratione essentia, quod supra determinamus declarando sensum priorem Theorematis, tum etiam absolute, quia illi non inest quantitas per quam possit dici extensa, & diuifibilis: nos autem appellamus diuifibile per se, quod habet quantitatem annexam essentialiter, diuifibile uero per accidens, quod non habet quantitatem sibi annexam essentialiter, sed iungitur alicui alteri, quod habet quantitatem annexam essentialiter, & ideo dicimus animam esse extensam per accidens, quia in format corpus, quod est quantum per se, neque hoc ipse D. Thom. negaret, sed quod ad primam partem dubij, scilicet, an ceteræ animalium perfectiorum animæ, ab intellectiua sint diuifibiles, & extensæ, est alicuius momenti, D. Tho. nullam adducit rationem ad ostendendum illas animas esse inextensas, sed Caietanus in Commentario illud probare nititur, primo ex ratione, quæ adducitur a D. Tho. sic; illa forma, quæ habet diuersam habitudinem ad totum, & partes, est indiuisibilis, sed anima animalium perfectiorum diuerso modo respicit totum, & partem, ergo; probatur Minor, quia anima animalium respicit totum, ut proportionatum perfectibile; partem uero, ut improporionatum perfectibile: forma uero diuifibilis extensa respicit æquè totum, & partem, ut proportionatum perfectibile, quia æquè pericit totum, & partem, & ideo manet in parte diuisa: ut patet de anima plantæ, & alijs partibus formarum partialium, & confirmatur hæc ratio forma extensa cum est diuisa in partes, illa pars decisa retinet eandem spe-

ciem, & sit alia forma numero, à destructione consequentis, ergo illa forma, cuius partes decisa, & separate à toto, seorsum manere non possunt, & eandem speciem non retinet, non est extensa, ut sunt animæ animalium, ergo non sunt extensa. Secundo principaliter, forma extensa in maiori quanto est maior, in minori quanto est minor: at nos experientia uideamus sepe, quod animalia magni corporis sunt debiliora alijs animalibus minoris corporis eiusdem speciei, ergo forma illa animalium non est extensa.

Verum hæc sententia non est sustinenda ratione prius allata, quia ceteræ animæ ab anima intellectiua sunt materiales, & mortales, & ipsi corpori commixtæ, etiam secundum Diuum Thomam, ergo necessario sunt quantæ, & extensæ, & hoc est clarum, ut diximus de sensitiua, & vegetatiua in entomis decisis, at vegetatiua, & sensitiua entomorum, & animalium perfectiorum, sunt eiusdem generis, & differunt secundum magis, & minus in perfectione, quæ non uariat speciem, & multo minus genus, ideo si sensitiua entomorum est diuifibilis, & quantæ, etiam sensitiua, & vegetatiua animalium perfectiorum. Dicendum est ergo, quod sensitiua, & vegetatiua in animalibus perfectis, actu diuiditur ad diuisionem corporis, sicut etiam diuiditur anima animalium imperfectorum, sed non remanent partes separate, propter rationem nunc superius adductam: anima enim requirit corpus organicum, & membrum præcipuum, in quo principaliter retidet; & quia in parte decisa non est tale membrum perfectum, uel præcipuum; hinc fit, quod separate non manent, & quia quo anima est perfectior, eo corpus magis organicum, & nobiliori modo dispositum habet; hinc fit, quod partes animæ talis diuise, citius pereunt, quia statim destruitur eius sedes, & corrumpitur, quæ ablata, ipsa quoque quod pereat necesse est. Ad primam rationem Caietani respondetur, quod illa Maior est insufficientis, & cõsequenter ab solutè prolata est falsa, nam anima animalium imperfectorum, ut lacertæ, habet habitudinem diuersam ad totum, & partes, quia respicit totum, ut adæquatè, &

reijcitur
tur.
hæc o-
pinio

Ad
Caiet.

pro-

1. 15
Cai.
D.
Tho.

proportionatum respicit vero partes, vt in adæquatum, & improportionatum per se scibile, & tamen est extensa, & quanta, & diuiditur, vt patet. Per hoc patet ad confirmationem, quia antecedens, & consequens sunt falsa, non enim omnes formæ extensæ sunt huius conditionis, quod eorum partes separatæ manere possint, potest enim esse extensa, licet eius partes separatæ non maneant, ac eandem speciem non retineant, vt dictum est de animalibus imperfectis. Ideo formando arguētum in forma sic. Si anima est extensa, eius pars separata manebit, & eandem speciem retinebit: sed partes animæ animalium perfectorum non manent separatæ, &c. ergo animæ tales non sunt extensæ. Maior est falsa propter rationem adductam.

Adi. Secunda ratio principalis facit pro nobis: quia regulare videmus, quod animalia cuiusdem speciei, cæteris paribus, quæ sunt maioris molis, sunt fortiora: fortior enim est bos, quàm vitulus, & equus magnus quàm paruus, & similiter bos magnus quàm paruus. Ad argumentum ergo dicendum est, quod illud euenit aliquando propter aliquam indispositionem, sed cæteris paribus, oppositum est verum, adeo quod ex hoc argumento concludimus oppositum.

Dubi
1. An
resp.
Sed hic est dubium, quia nos diximus supra, quod in homine est vnica anima, & illa est intellectiua, quæ in se continet vegetalem, & sensitiuam tãquam potentias; modo vel in homine intellectiua est extensa, vel dicendum est, quod vegetatiua, & sensitiuam animalium perfectorum non est extensa. Ad hoc dubium breuiter est respondendum, quod intellectiua continet in se vniuersam essentiam vegetalem, & sensitiuam, vt supra diximus: sed illas continet inextenso; & licet sensitiuam per se sit organo commixta, & similiter vegetatiua, tamen vt est in intellectiua nequaquam: attamen quia informat corpus iã habens formam mixtam, & corporeitatis, fungitur munere eodem, quo anima ipsa sensitiuam, & vegetalem, si per se adsent: est enim tanta virtutis illa forma intellectiua, quod licet non sit commixta materiæ, tamen illi inuicem inextensa, sicuti si ef-

set illi commixta, sicuti & ipse intellectus, licet non sit commixtus organo corporeo, tamen inuicem inest illi corpori per informationem, ita quod dat illi vitam, & esse operari.

Ex alia parte principali, sunt dubia ex Zabarella, libro de Partitione animæ, capite vndecimo. Qui sustinet, quod omnis forma informans, est extensa, & quanta, ita quod pars quæ inest vni parti corporis, non inest alteri parti corporis, & hoc etiam intelligit de intellectiua.

Prima ratio, per hoc distinguitur forma informans ab assistente, quia assistens non est alligata materiæ, sed forma constituens compositum in specie, & informans corpus, est alligata corpori, ergo ad diuisionem corporis, consequenter diuiditur.

Secundo arguitur ex Aristotele tertio de Cælo textu septimo, vbi dicit, nullum diuisibile esse in indiuisibile aliquo, quare neque indiuisibile in aliquo toto diuisibili inest.

Tertio ex Aristotele octauo Physicorum, textu 78. vbi Aristoteles volens probare primum motorem esse formam ab iunctam à materiæ, hoc fundamentum statuit, quod forma materialis diuiditur ad diuisionem materiæ, & corporis, ita, vt in parte materiæ sit pars forme, non forma tota; at si daretur forma aliqua informans materiam, quæ in singulis partibus materiæ inest in diuisibiliter, & tota, illud fundamentum Aristotelis euertetur.

Quarto arguitur ex Aristotele secundo de Anima, textu nono, vbi ab oculo ad totum animal argumentatur, & probat ita se habere partem animæ ad totam animam, sicut se habet pars animalis ad animal totum; Putat ergo Aristoteles Animam habere partes secundum extensionem, & in parte corporis partem animæ esse, totam verò animam, in toto animali.

Hæc opinio est reiicienda, quoniam, vt diximus, anima rationalis est incorporea, immaterialis, & inextensa, vt etiam ipsemet Zabarella concedit, respondendo ad auctoritates eorum, qui probant animam rationalem esse formam assistentem.

tem, in libro de Humana mente; Cum ergo anima rationalis sit inextensa; & incorporea, non possumus dicere, quod illa sit diuisibilis, & quanta, nedum enim anima rationalis secundum essentiam nõ est extensa, quia sit nulla substantia, est extensa quo ad substantiam, quia substantia per se est imparibilis, & præcedit ratione quantitatem: sed etiam dico, quod absolute est substantia inextensa: quia illi nõ aduenit quantitas per quam fiat extensa, ut alia substantia, & in hoc differt a formis materialibus, & corporeis: non ergo est pars in parte, ita quod pars animæ, quæ est in capite, non sit in pede: quia in anima non possumus reperire huiusmodi partes secundum quantitatem, & ideo sicuti essentia animæ, quæ est in capite, eadem est in pede, ita eadem pars secundum quantitatem, quæ est in capite, est in pede quantum est ex parte animæ, quæ est indiuisibilis, tamen per accidens dici potest extensa, quatenus scilicet informat, & dat esse corpori, quod est quantum; & hoc est quod nos decipit, quia enim videmus corpus quantum, non possumus imaginari, quod anima quoque non sit extensa. Sed hoc non debet nos turbare: quia anima non dat corpori esse extensum, sed forma mixtionis, ipsa anima verò, tantummodo dat corpori vitam, & quia dat vitam omnibus partibus, est in omnibus partibus secundum essentiam, & etiam in se est indiuisibilis: sed potest dici quanta, habita ratione corporis, quod est quantum, & habet esse ab ea, sed hoc est illam esse quantum per accidens. Et si hoc modo intelligeret Zabarella, esse nobiscum; sed ipse videtur velle, quod anima sit extensa secundum se, ita quod ipsa sit quanta ut cæteræ formæ naturales, licet eius essentia sit non quanta, neque hoc, quod nos dicimus mirum est, sicuti enim dicimus, quod essentia animæ est imparibilis, & tamen est tota in qualibet parte, ita absolute dicere possumus, animam non esse quantum ex se villo modo, sed solum in ratione ad corpus, quod ab illa recipit vitam; non est autem inconueniens, quod aliquod indiuisibile, det vitam, & esse vitale alicui corpori, cum illud esse, etiam

sit indiuisibile per se: sed esset inconueniens, quod indiuisibile daret esse diuisibile; Nos dicimus primo modo, scilicet, dare esse indiuisibiliter: Aduersarij putant animam dare esse secundo modo, scilicet diuisibiliter.

Ideo ad rationes Zabarellæ, Respondetur. Ad primum dico, quod illud non est discrimen formæ informantis, à forma non informante, & assistente, sed hoc quod forma informans dat esse specificum siue essentiale composito, & facit vnum per se, sed assistens facit vnum per accidens, neque dat esse specificum, & essentiale: sola ergo illa forma informans dat esse extensum, quæ in se est quanta, & extensa, & materialis, quantitas enim insequitur materiam, forma verò, quæ non est materialis, neque extensa, non dat esse extensum. Anima rationalis est huiusmodi secundum Aristotelem, & ideo non dat corpori esse extensum, sed illud præcedit in corpore per formam mixtionis aduentam animæ.

Ad secundam rationem dico, quod Aristoteles ibi dicit, quod diuisibile non recipitur in indiuisibili: non autem propter hoc sequitur, quod indiuisibile non possit recipi in indiuisibili secundum quantitatem; vnde non valet consequentia: nam secundum Zabarellam, forma substantialis quælibet, est indiuisibilis secundum essentiam, & tamen recipitur in materia quanta, apud ipsum, qui sustinet dimensiones interminatas, quæ sunt de prædicatione quantitatis, præcedere in materia prima formam substantialem.

Ad tertium dico, quod ibi probat virtutem infinitam non posse esse in magnitudine finita: quia illa tandem consumeretur per ablationem partium, sed hoc non est contra nos: quia nos concedimus formam existentem in magnitudine, & quæ est materialis, esse extensam, & diuiduam, & ideo illam per ablationem partium cõsumari, & ita iure concludi Aristoteles primum motorem non habere magnitudinem, neque esse formam materialem, quia mouet per infinitum tempus, non tamen propter hoc sequitur fieri nõ posse, quod aliqua forma immaterialis infor-

informet materiam extensam, absque eo quòd ipsa sit extensa, & quantitas in se: quoniam Aristoteles ibi intendit probare solum, quòd primus motor nò est virtus in magnitudine, & materialis: & illud per rationem illam obinet; hoc autem non intendit probare de quacumque forma obiecta: quia de aliqua fuit dubius. Nos autem dicimus, animam rationalem esse formam immaterialem, & incorpoream, nullam molem in se habentem, & solum ea ratione posse dici materialem, quia est actus materiæ, tamen in se est immaterialis, & inextensa, de qua dubium est, an sit mortalis, vel immortalis apud Aristotelem, ut suo loco divinius.

Ad 4. Ad quartum responderetur, quòd ibi Aristoteles appellat visum partem animæ, quia visus est potentia animæ, potentiæ autem, quia unitivè continentur in anima, & formaliter distinguuntur ab ea, ideo quodammodo partes ipsius dicuntur, ut diximus in Theoremate de Potentijs animæ.

Ex-
plicatur
The.
in 3.
sèssu.

Considerando itèdem Theorema quòd ad tertium sensum, scilicet, an anima sit in qualibet parte secundum potètijs; Dico, quòd est respondendum affirmativè: quia cum potètijs animæ sint ipsamet substantia animæ, & ipsa substantia animæ sit in omnibus, & singulis partibus corporis, necesse est, quòd potètijs quoque sint in illis, non tamèn operatur in omnibus locis, & partibus, quia in illis non habet organa necessaria. Dicere itaque possimus, potètijs esse in omnibus partibus quo ad substantiam, non quo ad operationem, &c.

THEOREMA LXXXIII.

Primùm cognitivum est species specialissima.

Declaratur sensus Theorematis. Cap. I.

PRO clara notitia huius Theorematis sciendum est, quòd secundum omnes, qui tractant hanc materiam, hic non querimus primum cognitivum in qualibet cognitione: quia in diversis cognitionibus, diversa quoque sunt prima cognita: cum ergo plures dentur cognitiones, de

Phil. Nat. 10. D. Scoti.

qua sit primum, videndum est: Una est cognitio sensitiva, quæ communis est nobis cum brutis, de hac non loquimur; Alia est intellectiva, & de hac loquimur, & asserimus, primum cognitivum apud intellectum esse speciem specialissimam, & inter species specialissimas, illam, cuius singulare fortius movet sensum, in intellectu verò triplicem cognitionem possumus ponere; Vel secundum ordinem originis, vel perfectionis, vel causalitatis præcisè, nam sicuti res in se habent triplicem ordinem, ita in cognitione nostra triplicem ordinem habere possunt, quandoque enim ordinantur res secundum viam generationis, ut illa sint prima, quæ habent prius esse in generatione; aliquando illa sunt prima, quæ sunt perfectiora; aliquando illa sunt prima, quæ sunt causa adæquata sui effectus; in præsentibus non loquimur de ordine secundo, nec de tertio, sed solum consideramus ordinem generationis, & asserimus in cognitione intellectiva, quòd ad ordinem originis primum cognitivum esse speciem specialissimam, ita quòd cum querimus quòdnam sit illud, cuius cognitivum prius generatur in intellectu? Respondemus, esse speciem specialissimam. Stando autem in hoc ordine originis, adhuc potest esse triplex cognitio nostra, scilicet, actualis, habitualis, & virtualis: Hic non loquimur de cognitione secundo modo; Nec tertio modo, sed de cognitione primo modo, quæ est actualis; ita, quòd cum querimus, quòdnam sit illud, cuius cognitio actualis primo generatur in nobis? Respondemus, esse speciem specialissimam. Hæc autem cognitio actualis rursus duplex est; Confusa, & Distincta, loquimur de cognitione confusa, non de distincta. Sed hic notandum est, quòd aliud est cognoscere confusum, & aliud est cognoscere rem; quia cognoscere confusè, est cognoscere, quo ad quid nominis, & non secundum propriam quidditatem, & essentiam; cognoscere confusum, est cognoscere rem confusam, confusum enim est, quòd indistinctum est, & quòd in se indistinctè multa continet; & hoc confusum est duplex, scilicet, actuale, & potentiale, actuale, ut singulærè

Qq 3 poten-

potentiale, vt vniuersale, non loquimur de cognitione confusa, sed de cognitione confusa rei: est ergo nunc sermo, & questio nostra, quid sit illud, quod primo cognoscitur cognitione indistincta, & confusa; querere autem quid sit primum cognitum hoc modo, est querere quodnam sit primo, & absolute cognitum ab intellectu nostro, quando est omnino ignoras, & vt tabula rasa: quia cognitio confusa absolute præcedit cognitionem distinctam: quia nos primo cognoscimus confuso modo res, mox distincte, illud ergo, quod erit primum cognitum cognitione confusa via originis, erit primum cognitum ab intellectu absolute, & sic cum Scotus sustineat, quod species specialissima sit primum cognitum via originis cognitione confusa, species specialissima absolute erit primum cognitum secundum Scotorum, quidquid dicat Franciscus Piccolomineus, lib. 3. de Mente humana, cap. 12. vt infra patebit, & inter species specialissimas, illa, cuius singulare fortius mouet sensum.

Opinio Scoti. Cap. II.

SCOTUS 7. Sententiarum, distinctione 3. questione 2. littera K. tenet, quod primum cognitum ordine confuso actua li cognitione sit species specialissima, vt dictum est, & inter species specialissimas, illa, cuius singulare fortius mouet sensum, & eam multis rationibus comprobabat.

Primò sic, omnis causa naturalis non impedita agit ad effectum suum secundum vltimum potentia suæ, & sic effectum nobiliorem producit, quem producere valeat: at intellectus, & alia causa, quæ concurrunt ad intellectionem, sunt causæ naturales, & non impeditæ, ergo producant nobiliorem effectum, quem possunt producere: at effectus non potest esse conceptus alicuius communioris, quia quanto quid est communius, tanto est imperfectius, ergo minus communis; sed hic est conceptus speciei specialissimæ, ergo primum cognitum non erit ens, neque magis vniuersale, vt D. Thomas, & alij volunt, sed minus vniuersale

vt est species specialissima; Maior propositio clara est, nam omnis causa naturalis cum sine ratione, & natura agat, si non impediatur, tota vi agit, & propterea nobiliorem effectum producit, quem potest; Minor quoque patet: quia causæ, quæ concurrunt ad intellectionem, sunt solum phantasma, intellectus agens, & possibilis, vt ego ostendam in disputatione de Officio intellectus agentis at omnia ista sunt agentia naturalia, quia præcedunt omnem actum voluntatis, ergo:

Secundò sic, Metaphysica est vltima ordine doctrina, ergo ordine doctrinae multæ scientiæ præcedunt, & maximè Philosophia naturalis, ergo principia harum scientiarum, & terminorum principiorum, cognoscuntur prius, quàm principia Metaphysicæ cognoscantur, at illi termini scientiarum præcedentium, Metaphysicam sunt minus communes, & minus vniuersales termini, & Metaphysicæ sunt vniuersaliores, ergo prius cognoscuntur termini minus vniuersaliores, quàm magis vniuersales, ergo conceptus termini minus vniuersalis est prius cognitus, & sic conceptus speciei specialissimæ est primum cognitum.

Tertiò arguit Scotus. Si prius cognoscerentur vniuersaliores, sequeretur quod intellectus præsentato sibi à sensu singulari, intercederet multum, tempus antequam cognosceret illud singulare, quia tunc primo intellectus pertransiret per totam lineam Prædicamentalem à supremo genere antequam deueniret ad hoc singulare: at hoc videmus esse falsum, quia cito intellectus cognoscit illud singulare alia cognitione confusa, scit statim illud distinguere ab alio, sub illa ratione confusa, ergo primum cognitum est minus vniuersale.

Quartò ex verbis Scoti, quæ habet in solutione cuiusdam argumenti potest formari hæc ratio. Illud est primo cognitum, quod facilius abstrahitur à singularibus intellectui agenti obiectis: sed minus vniuersale facilius abstrahitur, quam magis vniuersale, ergo; Probatur Minor, quia magis vniuersale, est magis insensibile, & magis remotum à sensibus, ideo est maior labor abstrahere conceptum illum

lum remotiorem, quam illum, qui est propinquior singularibus, & certè hæc ratio habet maximam euidentiam; & confirmatur: nam dixit Aristot. 1. Poster. textu 1 2. ea, quæ sunt propinquiora sensibus nostris, esse notiora nobis, quod declaratur: quia cum phantasma singulare offertur intellectui agentis, offertur sub accidentibus particularibus, & conditionibus individualibus, cum ipsum phantasma sit singulare: hæc omnia ita mouent intellectum; intellectus autem debet abstrahere ab hoc singulari phantasmate cum omnibus his conditionibus conceptum magis convenientem, & magis proximū illi phantasmati inuoluto illis accidentibus; at hic non potest esse conceptus singularis, quia singulare non cognoscitur; nec magis vniuersalis, quia ille conceptus est valde remotus ab illo singulari phantasmate, & ab illis conditionibus singularibus illud consequentibus: sed ex his omnibus necessariò debet formari in mente sua idoli, & conceptū, cui cōpetant hæc omnia, quæ inuoluta sunt in illo phantasmate; Hic nõ potest esse nisi cōceptus speciei specialissimæ: quia huic soli omnia illa cōpetunt; Cōceptibus verò magis vniuersalibus illæ conditiones competere nõ possunt, & quo magis ascenditur, minus competūt, vt patet: quia magis vniuersalia magis distant à singularibus.

Sed quis dicit: Si intellectus primo intelligeret has omnes conditiones in phantasmate, sequeretur, quod cognosceret distinctè primo singulare illud, dico, quod hoc non sequitur: quia hæc omnia tantum confuso modo generant conceptum speciei in illa prima præsentatione phantasmatis: quomodo postea intellectus distinctè cognoscant speciem, & singulare, infra patebit.

Adducuntur obiectiones Aduersariorum contra primam rationem Scoti, & solvuntur. Cap. III.

Contra primam rationem multi multis insurgunt. Primo insurgunt Caiet. lib. de Ente, & essentia, & quidam Moderni, cum illo, & Zab. lib. de Omnia intelligendi, & primo contra Maiorem pri-

mi argumenti. Vel enim (dicit ipse) est falsa, vel nihil concludit: nam vel Scotus intelligit, quod cause naturales primo producunt perfectiorem effectum, quem protunc possunt: vel absolute effectum perfectiorem, quem possunt; si Scotus intelligit modo secundo, est falsa: quia nulla causa naturalis primo producit effectum nobilissimum, quem absolute potest, quia natura progreditur ab imperfectis ad perfecta; vt ignis non producit primo calorem in summo, sed paulatim; si intelligit primo modo, nihil concludit: quia dicit Thomista, quod nobilior effectus, quem cause concurrentes ad intellectionem primo possunt producere, est conceptus magis vniuersalis, hoc enim requirit ordo naturæ, quò ad imperfectiora; & sic retorquet rationem Scoti contra Scotum. eodem modo respondet Franciscus Piccol. Zab. similiter sic insurgit: Si Maior Scoti est absolute vera, ergo concludit, quòd conceptus speciei specialissimæ erit primum cognitum cognitione distincta; quia hic est perfectior conceptus quam conceptus confusè cognitus speciei specialissimæ, Est ergo dicendum (ait Zab.) quòd hæc propositio sumpta absolute, id est secundo modo, est falsa: quia causa naturalis non potest producere effectum nobilissimum, nisi sit disposita, vt patet de materia prima, quæ licet omnes formas recipere possit, non tamen illas recipit primo, quia non est disposita: licet ergo cause producentes intellectionem sint naturales, non tamen in prima cognitione intellectus sunt ita dispositæ, vt possint perfectissimum effectum, & conceptum producere; alioquin producerent conceptum distinctum speciei specialissimæ, quod est contra Scotum, sustinet enim Scotus, quod conceptus speciei specialissimæ, est primum cognitum cognitione confusa, nõ distincta. Ocham dicit, quod ratio Scoti concludit pro se, quia cōcedit maiorem, & totum primum syllogismū, sed cum inferitur, quòd conceptus speciei specialissimæ, est conceptus nobilissimus, negat hoc, & subinfert ipse Minorem, quod singulare est nobilior specie specialissima, & propterea Aristot. in Prædicamentis, cap. de Substantia, dicebat,

quod primæ substantiæ sunt nobilissimæ, ergo; & sic omnes ferè Philosophi hanc rationem Scoti contra Scotum, & pro seipsis valere dicunt. Hæc obiectiones videntur habere maximam evidentiam: sed hoc euenit, quia hæc optima ratio Scoti à paucis est intellecta; Respondeamus ergo ad has omnes obiectiones, & patebit efficacia rationis Scoti.

Ad primum Caietani, & Peterij, dico, quod Scotus intelligit in sua Maiori secundum sensum, ita quod hic est sensus. Causæ naturales non impedit, agunt secundum vltimum suæ potentie, & propterea producant effectum nobilissimum absolutè, quem possunt, ideo causæ producunt intellectiōnem, cum sint naturales producant conceptum speciei specialissime, quia est nobilissimus; cum impignatur, quia natura procedit ab imperfecto ad perfectum, & per exemplum de igne, quia paulatim inducit calorem. Respondeo, quod hæc obiectiones nihil obstant, propositioni Scoti: quia hoc prouenit, quia corpus, in quod inducitur ignis, non est rectè dispositum, & propterea nõ statim inducit perfectum colorem, & hac eadem causa natura procedit ab imperfecto ad perfectum, quia agens naturale, vt plurimum reperit resistantiam ex parte passiuæ: ubi nulla est indispositio, neque resistantia, nulla potest assignari ratio propter quam agens naturale primo non producat effectum nobiliorem, què potest absolutè. Scoti autè Maior propositio dicit, quod causæ naturales naturaliter agentes, & nõ impedit, primo producant effectum nobiliore, quem possunt absolutè, adeo quod Maior ita circumstantiata, proculdubio est vera. Item, quare in fine producant nobiliorem effectum? quia sunt optime dispositæ, & nullum est impedimentum, ergo et in prima intellectiōne si sunt dispositæ optime, effectum nobiliore producant. Tota difficultas itaque est in Minori, & tunc augetur difficultates: quia accipièdo Maiore propositione rationis Scoti in sensu præposito, tunc Aduersarij negant Minore, scilicet, quod intellectus sit dispositus. & non impeditur, oportet ergo probare Minorem, quam ita proba. Si in intellectu in prima intellectiōne est aliqua

indispositio, vel hæc est positiua, vel priuatiua, me declaro, vel hæc indispositio prouenit, eo quia deficit aliquid in intellectu, quod ei est necessarium ad intellectiōnem, & propter defectum istius rei, non potest toto impetu agere, & hæc est indispositio priuatiua; vel hæc indispositio prouenit ex aliquo impedimento positiuo existente in ipso intellectu, quod impedit ipsum intellectum, & debilitet, siue retardet, ita quod non possit toto impetu agere; sed neutrum istorum est dicendum, ergo neque etiam est dicendum, intellectum in prima intellectiōne esse indispositum, Maior huius rationis est euidenter per sufficientem diuisionem: necesse est enim, quod qualibet indispositio contineatur sub altero illorum membrorum; Minor probatur: & primum, quod nihil deficiat, quod requiratur ad intellectiōnem; etenim solum intellectus agens, & possibilis phantasia, & species intelligibiles requiruntur ad intellectiōnem, & præter hæc nihil amplius: & hoc conceditur ab Aduersarijs, & ego aliàs ostendam in quaestione de Officio intellectus agentis; licet enim aliqui istorum speciem intelligibilem negent, tamen nemo alia plura requiri ad intellectiōnem asserit, modo hæc omnia in quacumque intellectiōne necessaria requiruntur, quia deficere altero istorum, nulla prorsus intellectio haberi potest, ergo etiam in prima intellectiōne hæc omnia adesse debent, alioquin, neque illa prima intellectio haberi potest, ergo nulla adest indispositio priuatiua, id est, in prima intellectiōne nihil necessarium ei deficit, quod verò nulla adest indispositio impediens, siue, quod nullum ad sit impedimentum debilitans, vel retardans, vel prohibens intellectum, quod nos dicimus indispositionem positiuam, probatur: quia istud impedimentum, vel esset eadem intellectus agentis, vel intellectus possibilis, vel ex parte phantasmatis, non est dicendum quod sit ex parte intellectus agentis, vel possibilis, secundum Latinos, quia tenent, quod intellectus agens, & possibilis, realiter sint vnus intellectus, & vna essentia, quæ est in actu primo perfectè, & sic nullam habet indispositionem, & neque secundum Zabarella, qui sustinet, quod intel-

intellectus agens est Deus, & intellectus possibilis est potentia pura passiva, dans esse substantiale homini, quia Deus est perfectissimus, & intellectus possibilis est in actu primo perfectè, & est capax oium intellectionum; & tandem omnes hoc cōcedere coguntur, quia intellectus est forma substantialis habēs omnē perfectionē substantiale sibi requisitè, neque suscipit magis, vel minus indies, solum recipit perfectionem accidentalem, cum res intelligit; Quātum est ergo ex parte intellectus nulla est indispositio, & sic tā in prima intellectione, quā in alijs, presentato sibi obiecto, totis viribus agere potest, cum quātū est ex se, sit ita perfectus in prima intellectione, quam in alijs: sed neque adest impedimētū ex parte phantasmatī: quia phantasma existēs præsēs intellectui, repræsēntat quidquid in se continet, & est repræsēntatiuum naturale, ergo nihil impedit, quin intellectus agens, vñ secundum alios possibilis, versans circa huiusmodi phantasma, non agat totis viribus, & sic producat conceptum nobiliorem, quem producere potest ex illo phantasmate. Quod si quis dicat, quōd intellectus est agēs naturale, & agentia naturalia sunt talis conditionis, quōd incipiunt ab imperfectis, & rēdunt ad perfecta, & sic intellectus prius producit notitiā cōceptus imperfectioris, quā magis perfecti, contra hoc iam dictū est, quōd si agens naturale sit perfectum, & absolutū, clarum est, quōd totis viribus agit, quantum est ex se; vnde si agentia quedam naturalia reperiuntur, quæ incipiunt à minus perfectis, & tendant ad magis perfecta; veluti, contingit, vt plurimum, hoc prouenit, quia non ita sunt agentia perfecta, sed paulatim perficiuntur, vt ignis in principio non producit perfectissimum calorem, quia *1000* est ita perfectus, sicuti est in fine, & confirmatur hæc ratio Scoti.

Si intellectus non posset producere in prima intellectione cum alijs causis conceptum nobiliorem, quem potest, nō posset amplius illum producere, quia in hac prima intellectione, cum sit agens naturale, & similiter aliæ causæ ad intellectionem conuenientes, sint naturales, agunt totis viribus; effectum ergo, quem tunc

producere non possunt, nunquam producere poterunt, nisi perfectiores sint, quōd illis repugnare ostendimus: quia non suscipiant magis nec minus, & per hoc impugnatur responsio Caietani, dicit enim, quōd intellectus nobiliorem conceptum paulatim producat: nam sic sunt agentia naturalia, quōd prius producat effectū imperfectiorem, & postea inagis perfectum, vt Leo producit Leonem, non tamen in principio generationis producit Leonem, ita intellectus producit prius cognitionem conceptus minus perfecti, vt entis, deinde magis perfecti, & tandem speciei specialissimæ, qui est in alijs perfectior. Hæc responsio inquam non valet: quia ad productionem Leonis, concurrunt multa alia agentia præter Leonem, vt Influentiæ Cælestes, & Deus, vt alius ego in hac materia dicam: immō leo, sicut & animalia alia perfectius, quōd efficiere potest in generatione Leonis, est productio feminis, quæ emisso, Leo nil amplius agit, sed leona fouet, & aliæ virtutes cælestes coadiuuant, & perficiunt fetum; & denique quando causæ naturales sic paulatim procedunt ad producendum effectum nobiliore, semper euenit, quia aliquid necessarium eis deest, vel aliquid impedit, vt suprà diximus, quouiam penitus est irrationabile dicere, causa est naturalis, & naturaliter agit, & non est impedita, & tamen prius producit effectum ignobiliorem, deinde nobiliorem, hoc ergo non potest euenire in intellectione: quia ad eam nil aliud concurrat, nisi intellectus, & phantasma, quōd si intellectus cum phantasmate non potest producere primo effectum nobiliorem, nunquam illum producat: quia nulla alia virtus ad hanc intellectionem concurrat, neque ipse intellectus, vel phantasma susciperent perfectionem maiorem, quā habeant in principio, quia vtrumque est in actu primo perfectè, & complete, tam in prima intellectione, quā in alijs. Neque similiter valet, quōd ait Zabarella, scilicet, quōd intellectus possibilis se habeat veluti materia prima, respectu formatum; quæ prius recipit formas imperfectas, deinde perfectiores; non valet inquam: quia hoc prouenit in mate-

matéria, quia agentia naturalia sunt imperfecta, & impedita, & ideo non possunt primo inducere in materiam primo formam perfectiorem; at si esset agens perfectum, vt Deus, posset statim inducere in materiam primam formam nobilissimam. In proposito autem intellectus est agens perfectissimum in suo genere, & habet totam perfectionem quam habere potest, & est ita potens in principio, quam in fine, loquendo de perfectione essentiali, quæ est causa intellectiois. Neque etiam valet illud, quod inquit Caietanus, scilicet quòd intellectus noster non potest cognoscere speciem, nisi prius cognoscat conceptum magis vniuersales, propter coordinationem Prædicamentalem, quoniam hoc quidem verum est in cognitione distincta, in qua vnus conceptus cognoscitur distinctus ab alio, vt nunc infra dicam: sed in cognitione confusa non valet, quia in hac non requiritur cognitio distincta partium, vt cognoscamus totum, sed est cognitio quædam rudis, & crassa de illa re, quæ nobis offertur per phantasma, & secundum totum, & secundum partes simul.

Ad
rōnes
cōtra
mino.
rem,
quas
ma-
gni
faci-
unt
ecce
no-
res.

Ad obiectionem Zabarella, & aliorum, cum impugnat Minorem huius rationis, dicentes, quòd si intellectus esset perfectè dispositus, produceret cognitionem distinctam speciei specialissimæ, quia hic est perfectior conceptus.

Respondeo, & pro responsione notandum est, quod cognitio confusa requiritur tanquam medium ad habendam distinctam cognitionem rei, est enim impossibile, quod cognoscamus aliqua distinctè, nisi præcesserit in nobis aliqua cognitio confusa, & hoc annuit Scotus in illis verbis, quæ legunt post hanc primam rationem ibi (ordo in generationibus, hic respondeo, per imperfectum, vt medium) est enim hic sensus, quod sicut in generatione rerum est ordo, ita in cognitione quoque nostra est ordo: sed ordo imperfectus responder hic vt medium, quia in hac cognitione nostra ordo imperfectus, & confusus, inseruit nobis, pro medio ad habendam perfectam, & distinctam cognitionem rerum; vnde nisi egeremus hoc ordine confuso pro medio in cognitione

distincta, intellectus noster prima intellectione cognosceret obiectum definitiuè; sed hoc efficere non potest; quia ad cognitionem distinctam requiritur cognitio multarum partium, quas prius cognoscimus cognitione confusa, deinde paulatim distinctè, & sic postea cognoscimus res definitiuè, & distinctè.

Ad argumentum ergo patet, quod intellectus in prima intellectione non potest cognoscere speciem specialissimam distinctè: sed hoc non prouenit ex parte causarum producentium intellectionem, sed ex parte effectus, scilicet, notitiæ distinctæ, quæ nõ potest poni in esse, nisi præcedat cognitio confusa. Exemplum, vt aliquis alloquatur Regem, necesse est, quod primo alloquatur ministros, qui illum inducant ad Regem, modo quod iste non alloquatur primo Regem, non prouenit ex defectu suo, vel impotentia, sed ex conditione curiæ Regis; ita, quod intellectus noster non intelligat primo conceptum distinctum speciei, non est ex defectu intellectus, vel phantasmatis, sed ex conditione cognitionis distinctæ speciei, quæ prærequirit cognitionem confusam, ideo intellectus primò habet cognitionem confusam, & in illa producit effectum nobilissimum. Sed quis dicet, ergo in ordine distinctè cognoscendi via originis primò cognitum erit species specialissima, propter eandem rationem: quia sunt eadem cause naturales, & non impeditæ, ergo in illo ordine distinctæ cognitionis producent quoque nobilissimum effectum primo quem possunt; & tamen hoc est contra Scotum, qui sustinet, quòd magis vniuersale est primum cognitum in cognitione distincta. Respondetur, quòd hoc non sequitur in cognitione distincta, quia in distincta cognitione speciei specialissimæ requiritur cognitio distincta plurimum partium ipsam constituentium; ideo oportet, quòd intellectus prius illas cognoscat distinctè, deinde cognoscat speciem specialissimam.

Vnde ad tollendum hoc effugium, potest sic formari ratio, Cause naturales, & naturaliter agentes, & non impediæ, primò præluent effectum nobiliorem, quæ absolute possunt in illo ordine effectuum, quem

Obie-
ctio.

Solu.

quæ prius naturaliter natæ sunt habere, quando natæ sunt habere varios ordines naturaliter ordinatos: sed sic est: quòd cause producentes intellectiõnem, sunt naturales, & naturaliter agunt, & nõ sunt impeditæ, & naturaliter natæ sunt producere prius ordinem cognitionis confusæ, quàm distinctæ; ergo illæ primo producent effectum nobiliorem, quem absolute possunt in illo ordine, at ille conceptus est conceptus speciei specialissimæ, ergo speciei specialissima est primû cognitû.

Responsiones recentiorum ad alia argumenta Scoti, non egent nota confutatione, sunt enim illæmet, quæ ibi reijciuntur.

Ad rōnẽ Ocham. Ad Ocham: qui dicebat, quod hæc ratio probat, quòd singulare est primum cognitum, & quòd ideo hæc ratio facit pro eo: pro nunc respondeo, quod hæc ratio probat illud esse primum cognitum ab intellectu, quod ab eodem intellectu intelligi potest: sed singulare non potest cognosci ab intellectu, pro hoc statui, vt in proprio quæsitio ostendam, idèd nihil habet Ocham aduersus Scotum, & pro se, ex hac ratione.

Adducuntur obiectiones contra alias rationes Scoti, & reijciuntur. Cap. 1^a.

Resp. Case. Ad secundam rationem Respondet Caietanus, quod ipsi non dicunt, quòd primum cognitû sint termini Metaphysicales, qui sunt cõmunissimi, quia isti sunt per maximam abstractionem; sed inquirunt, quod significatum entis cõcreti, id est, quidditatis sensibilis particularis, est primum cognitum. Hæc sunt verba eius: Puto quòd velit dicere, quod illud concretum particulare, & quidditas particularis, includit in se ens: & quòd ille conceptus entis in illo particulari inclusus, est primum cognitum, non vt est abstractum, sed vt est in illo concreto. Sed optimè hoc confutat Lichetus: nam quæ rōe de illo conceptu entis? vel est abstractus ab illo particulari, & tunc est ille, qui est conceptus Metaphysicæ; vel est conceptus particularis, vt contradistinguitur ab illo vniuersali, & tunc singulare erit primo cognitum, non magis vni-

uersale, & hoc est per se euidens; maiet enim in suo robore ratio Scoti.

Alij respondent aliter, inquit Zabarella, *Resp. Zab.* quæro at te Scotie, an scientiæ debeant ordinari secundum cognitionem distinctam, vel confusam? si dicas, quod secundum cognitionem distinctam, vt dicendum est, ergo Metaphysica debet poni in primo loco; quia secundum se, Metaphysica est prima cognitione distincta, & sic argumentum est contra te; Si verò dicas, secundum cognitionem confusam debere ordinari scientias, ergo minus communes deberent precedere, & sic libri de Cælo, & Mundo, & libri de Anima, deberent precedere libros Physicorû, quod est manifestè falsum; & sic argumentum habet maxima absurditas: quia si ordine doctrinæ illud est vltimum, quod est de vniuersalioribus, ergo illud erit primum, quod est de minus vniuersalibus, ergo libri de Animalibus, & cæteri, essent priores libris de Physico auditu, quod est absurdum.

Hæc obieccio Zabarella nulla est: quia *Reijciuntur.* procedit ex falso fundamento, scilicet, quod scientiæ semper debeant ordinari ordine compositiuo, quod est falsum, vt diximus in quæstione de ordine doctrinæ in Logicis Theorematis: nam ordo doctrinæ non respicit nostram cognitiõnem distinctam, vel confusam. Vnde Aristot. 5. Metaphysices, tex. 1. dixit, quod ordine doctrinæ illud est primum, vnde quis facilius addidit, nõ apposuit distinctius, & idèd videmus Aristot. aliquando præponere minus vniuersalia magis vniuersalibus, vt fecit in primo Physicorû, vbi prius egit de principijs corporis generabilis, quàm de principijs corporis naturalis: & tamen principia corporis naturalis sunt magis vniuersalia; hoc autem fecit propter nostram faciliorem cognitiõnem, vt fatetur ipsemet Zabarella in libro de Cõstitutione philosophiæ naturalis; non ergo est de essentia ordinis doctrinæ, vt incipiat semper à magis vniuersalibus, & notioribus nobis cognitione distincta, sed quandoque ab vniuersalibus, quãdoque à minus vniuersalibus, & notis nobis cognitione confusa, prout nos facilius res addiscere possumus. Hinc est, quod Aristoteles in ordinandis scientijs præposuit Physi-

Physicam Metaphysicā; quia est de rebus facilioribus cogniti nobis, vnde his cognitio, facilius res Metaphysicales addiscimus: præposuit deinde in philosophia naturali libros de Physico auditu libris de Animalibus, quia hoc nostra facilius cognitio expostulat; & conuerso, præposuit libros de Animalibus, plantis, quæ sunt vniuersales, quia hoc expostulabat nostra facilius cognitio. Argumentum ergo Scoti habet maximam vim, quia ex eo, quod Arist. primo loco posuit scientias minus vniuersales, quia eius termini sunt faciliores cogniti, elicitur, quod minus vniuersale priori loco cognoscitur, & sic minus vniuersale est primo cognitum, non magis vniuersale.

Ad 3. Ad tertium. Caietanus respondet dupliciter; Primò, quod sufficit, quod primo cognoscatur, quod est ens: quia in hoc continentur virtualiter omnes conceptus, idè hoc habito, statim cognoscitur singulare.

Præterea inquit, quod inter hos conceptus non datur ordo essentialis, idè non est opus quod singulos concipiat.

Reijciatur. Sed profecto est ridiculum hoc: quia ratio Caietani adducta contra primam rationem Scoti, dicebat, quod natura procedit ab imperfectioribus ad perfecta, & quod magis vniuersalia erant imperfectiora, ergo necessario debet gradatim procedere a cognitione magis confusi ad minus confusum, & sic vsque ad speciem specialissimam, quam sine his medijs cognoscere non potest; immò soluendo rationem primam Scoti, dicebat, quod non potest intellectus primo cognoscere speciem, quia requiritur cognitio generum, & specierum, quæ procedunt in Prædicamento, ergo debet ordinatim procedere, ergo sibi met contradicit, nec soluit rationem.

Resp. Zab. Idè Zabarella, & alij respondēt, quod argumentum hoc est contra Scotum: quia sic dicit Thomista, ergo maxima distantia temporis erit ab intelligentia speciei ad cognitionem vniuersalis, quod tamen cognoscimus cito. Contra, concedo, quod non ita cito cognoscimus magis vniuersale sicut singulare, quia cum video singulare aliquod, quod sit in debita dispositione, statim cognosco, & distinguo il-

lud ab alijs singularibus antequam faciās illas abstractiones de diuersis conceptibus magis vniuersalibus: Ex hoc autem sequitur, quod prius cognosco singulare sub conceptu minus vniuersali, quam magis vniuersali, ergo si solum cognoscerem, quod est ens, nescirem distinguere illud statim ab alijs rebus singularibus; quia hic conceptus ens non est distinctiuus, sed causa conuenientiae, & sic aufero totam illam longam verborum statem, qua laborant retorquere argumentum contra Scotum, quem dicere aiunt, quòd non est necesse, quod in ascendendo à specie ad magis vniuersale, cognoscamus omnia in termedia, quod tamen Scotus non dicit; immò secundum Scotum intellectus percepta cognitione confusa speciei, paulatim abstrahit conceptus vniuersales propinquiores ei, & tandem peruenit ad ens, deinde retrocedit in cognitione distincta, & à magis vniuersali ad minus vniuersale, & tandem ad speciem specialissimam descendit.

Ad 4. Resp. Cate. Pererij, & Zab. Ad quartum Respondent Caietanus, Porerius, & Zabarella, quod falsum est, quòd facilius sit abstractio speciei, quam magis vniuersalis; & licet diuersis verbis vtantur, tamen in hunc sensum conueniunt, quia licet ordine Prædicamentali species specialissima sit proximior sècui, tamen hoc non sic se habet respectu cognitionis, sed species generum communiorum sunt propinquiores sensibus, vt species corporis, & animalis, nam corpus vt genus est, verum est, quod est longius; sed vt indiuiduum, & vt hoc corpus, est in rebus, & est singulare, & hoc modo magis mouet sensum, & sic intellectus facilius potest abstrahere conceptum corporis, quam hominis. Similiter Zabarella in hoc coincidit; quia inquit, ille ordo Categoriarum non seruat necessario in ordine intelligendi, quia non semper à specie specialissima, sed ab indiuiduis generum, vt nunc dixi, incipimus, & sic fit prius abstractio magis vniuersalis, quam speciei specialissime. Sed falsitas huius responsionis conuincitur multis; Primò falsum est, quod indiuiduū generis moueat per se solum: quia vt habetur 1. Metaph. in principio, natura specifica sola est que mouet

mouet sensum, vt ego in proprio quæsito
 dicam, non genus, neque singularitas.
 Sed hoc omisso, patet falsitas etiam hu-
 ius responsionis, ex his quæ dicta sunt in
 ratione: quoniam nunquam offertur sen-
 sui nostro indiuiduum generis sine indi-
 uiduo speciei: immò si offertur indi-
 uiduum generis, offeruntur mediante indi-
 uiduo speciei: & hoc est clarius, quàm
 quod probare valeam: certum est enim,
 quòd sensus noster solum intuetur singu-
 laria sensibilia: est autem impossibile,
 quod detur aliquod singulare sensibile,
 quod non sit alicuius determinati gene-
 ris, & non alicuius determinatæ speciei:
 quomodo poterit presentari ergo sensui
 nostro indiuiduum generis sine indi-
 uiduo speciei, & consequenter intellectui,
 si non datur indiuiduum generis denuda-
 tum ab indiuiduo speciei? indiuiduum er-
 go sensibile, quòd offertur sensui, est ali-
 cuius determinatæ speciei, & sic in se con-
 tinet speciem, & consequenter omnia gene-
 ra superiora: sed illa natura specifica
 est propinquior singularitati, & conse-
 quenter sensui, quàm natura generis, nedù
 in arbore Prædicamentali, sed secundum
 rem ipsam, ergo. Constat etiam, quod ar-
 bor Prædicamentalis est ordinata secun-
 dum ordinem naturalem conceptuum,
 alioquin Porphy. & Arist. malè Prædica-
 menta ordinassent; & certè negare, quod
 indiuiduum generis, non magis distet à
 singulari sensibili, quàm indiuiduum spe-
 ciei, non est ingenii Philosophi. Quæ er-
 go ratio persuadere poterit, quod sensus
 moueatur à conceptu minus sensibili, &
 non à magis sensibili, & minus abstracto.
 Præterea, cum offertur singulare phantas-
 ma sensui, & consequenter intellectui, in
 seipso claudit omnes conceptus, tam ma-
 gis vniuersales, quàm minus vniuersales:
 quæ exempli gratia, Socrates est homo,
 est animal, est substantia, & est ens, omnes
 isti conceptus sunt naturaliter intelligibi-
 les, & sic aggregati in illo indiuiduo
 mouent omnes simul intellectum, quia hic
 motus est naturalis, & sic colligati simul,
 cum omnes moueant, omnes percipiuntur
 ab intellectu, (qui quoque naturaliter
 agit) eo modo quo potest, non enim
 tunc discernit hoc, ab alio, quia hoc facit

postea in cognitione distincta potius per
 imperium voluntatis: omnes autem isti
 conceptus simul congregati, sunt concep-
 tus integri speciei specialissimæ: quia il-
 la claudit in se omnia superiora, ergo con-
 ceptus speciei sic confusus, est primum
 cognitum; quòd si dicas non omnes mou-
 ent simul, sed magis vnus, quàm alter,
 hoc est falsum: quia cum naturaliter ag-
 gant, omnes quoque mouent, licet po-
 stea vnus magis, quàm alius, hoc nihil re-
 fert: tamen admisso illo, dico quòd ille cõ-
 ceptus magis mouebit, quia erit magis
 sensibilis; sed ille est magis sensibilis, quia
 magis appropinquat singularitati, ex
 Arist. primo Post. tex. 12. hic autem est cõ-
 ceptus speciei specialissimæ, ergo non cõ-
 ceptus generis magis remoti, sed cõceptus
 speciei specialissimæ est primû cognitû.

Recentiores verò quidam respondent,
 hoc argumentum cõcludere de cognitione
 abstractiua, & habituali, nõ de simplici
 apprehensione, & originaria, de qua di-
 cût se intelligere propositam quæstionem:
 quia inquirunt, pueri cû primo cõcipiant
 animal, non abstrahunt illud à boue, le-
 one, &c. sed simpliciter illud apprehêdût.
 Contra, Omnis cognitio vniuersalis est
 abstractiua, ergo cognitio, quâ habet puer
 de animali, est abstractiua. Præterea, ani-
 malis conceptus distet à conceptu singu-
 laris indiuidui: ergo dum puer concipit
 animal, necessariò abstrahit à singulari,
 quia est diuersus à conceptu singularis.
 Præterea, puer cû primo apprehendit ani-
 mal, non videt animal seuinctum à spe-
 ciebus, nec videt simul multas species, sed
 vnâ, nec plura indiuidua simul, sed vnû,
 in quo apprehendit simul conceptum ani-
 malis, & hominis, & huius hominis: at cõ-
 ceptus animalis cum aggregatione conce-
 ptus speciei, & singularis vagi, est concep-
 tus confusus speciei, vt patet, non generis
 tantum, ergo prima apprehensione
 puer originaliter apprehendit speciem
 specialissimam, vt supra arguebamus.

*Adducitur opinio Gregorij Ocham, Durã-
 di, Piccolominei, Zabarella, & multorû
 aliorum, cum suis fundamentis. Cap. V.*

Nunc aliorum opinionis examinãda
 sunt: rationes enim pro comprobatione

tionē aliarum opinionum, militant aduersus hanc opinionem Scoti, idē videndum est, quid roboris in se contineant. Notandum est, quod aliqui ita distinguunt in præsentī materia: possumus comparare singulare ad vniuersale, & tunc multi dicunt, quod singulare est prius cognitum; Vel possumus facere comparationem inter inagis vniuersale, & minus vniuersale, & tunc alii dicunt, quod minus vniuersale est primo cognitum; Aliqui verò dicunt, quod primo cognitum est magis vniuersale: nos autem primo adducemus opinionem existimantium singulare esse primo cognitum, deinde opinionem eorum, qui dicunt esse magis vniuersale, & aliorum, si qui aderunt.

*Pri-
ma
opin.* Prima opinio est Gregorij Arimin. O-
chani, Durādi, Frācis Piccolomini lib.
1. de Humana mente, cap. 15. Zabarella,
Peretij, Burlai, & multorum aliorum, hi
omnes dicunt, quod primum cognitum
ab intellectu nostro est singulare.

1. rō. Prima ratio est Gregorij 1. Sen. d. 3. q.
3. artic. 2. & Zabarella lib. 30. suæ Philo-
sophiæ, qui inscribitur de Ordine intelli-
gendi, cap. 5. quæ etiā adducit ab om-
nibus sectatoribus huius opinionis. Po-
tentia abstrahens aliquem conceptum
ab aliquo, necessariò prius cognoscit il-
lud, a quo abstrahit, quā abstractum;
sed sic est, quod intellectus abstrahit à sin-
gularibus vniuersale, ergo prius cognos-
cit singulare, quā vniuersale; Maior
patet ex se; quia quomodo poterit intel-
lectus abstrahere aliquem conceptum ab
aliquo, nisi illud prius cognoscat? nam
tunc ab alio singulari posset quis abstra-
here conceptum leonis, nisi cognosceret
singulare; Minor probatur ex communi
omnium sententiā; & ex dictis ipsius Ari-
stotelis pluribus in locis, & maximè in 2.
Post. cap. vltimo, vbi dicit, quod ex mul-
tis experimentis generatur Ars, & scientia:
at experientia est circa singularia: præ-
terea omnes concedunt, quod intellectus
comparandò plura singularia ad inui-
cerem, ex illis abstrahit communem concep-
tum, & facit vniuersale.

2. Secundò Aristot. docet, omnem no-
stram scientiam pendere ex cognitione

principiorum, & principia ex cognitione
singularium, per inductionem, ergo
prius ab intellectu cognoscitur singu-
lare.

Tertiò, Illud prius cognoscitur ab in-
tellectu, quod facilius cognoscitur, sed
singulare facilius cognoscitur, ergo. Mi-
nor probatur, quia singulare est quodam
modo confusum, & confusum facilius co-
gnoscitur, 1. Physicorum, textu 3. ab in-
tellectu, tum, quia videmus, quod non
nisi viri docti cognoscunt vniuersalia, &
nisi per cognitionem maximam singula-
rium; tum quia singulare est propin-
quum sensibus, hæc autem ex Aristot. 1.
Post. c. 2. sunt notiora, ergo.

4. Quartò, Hoc significatur Arist. in 10.
textu 3. de Anima, dum dicit, intellectum
cognoscere carnem, & singulare per so-
lam motionem à sensu factam; quiddi-
tatem verò, & vniuersale non nisi ope in-
tellectus agentis illustrantis phantasma,
& hoc attestatur, quod subiungit de li-
nea recta, & flexa, quia manifestum est
legentibus eum locum, cognitionem sin-
gularis comparari cum linea recta, & v-
niuersalis cum flexa; quia singulare recta
linea fertur à phantasia ad intellectum;
sed vniuersale linea flexa, scilicet, per re-
flexionem luminis intellectus agentis il-
lustrantis phantasia; dum enim à phan-
tasia, in quam proijcitur, reflectitur il-
lud lumen ad intellectum, intellectus co-
gnoscit vniuersale.

5. Quintò, Hoc probatur ex ordine facul-
tatum animæ, quia ibi desinit inferior po-
tentia, vbi incipit superior: at sensus ex-
terior desinit in singulari præsentē, phan-
tasia verò versatur circa singulare præ-
sens, deinde abfens, intellectus autem
mouetur à phantasia imaginante actu
singulare, ergo intellectus prius cognos-
cit singulare.

6. Sextò, Intellectus est potentia passi-
ua, & non actiua, ergo primum obie-
ctum, quod intelligit, non potest ab ipso
intellectu fingi, nec fabricari, ergo intel-
lectus prius res extra animam intelli-
git: at solum singularia, & non vniuersa-
lia sunt extra animam, ergo prius singu-
laria, quā vniuersalia intelligit.

Septimò, Ocham sic arguit, Certum est
quod

quòd singulare cognoscitur ab intellectu, si ergo non primo cognoscatur, hoc erit, quia non potest cognosci per se, sed solum per conceptum speciei specialissimæ, vel vniuersalis: sed hoc est falsum: quia vniuersale non potest distinctè concipi per conceptum speciei, & vniuersalis: quia illa in differenter se habent ad omnia singularia, & sic confusè, & non distinctè continet quodlibet singulare.

8. Octauo, Si vniuersale est primo cognitum, aut prima notitia illius esset, qua cognosceretur, vt signum rerum extra, aut qua cognosceretur, vt quædam res secundum se: sed primum est impossibile: quia signum est alicuius rei signum, & sic notitia signi, præsupponit notitiam signati; si dicatur secundum, tunc, cum vniuersale sit quædam res particularis, licet significet, vt vniuersale; & plura, sequitur, quòd si uigulare erit primum cognitum.

9. Nonò, Ponentes vniuersale esse primo cognitum, hoc faciunt, vt per vniuersale cognoscamus singularia: sed hoc nihil prodest, quia per vniuersale uò possumus cognoscere singulare, quia vniuersale representat omnia indistinctè singularia, si cut est etiam indifferens ad omnia singularia, sed distinctè nullum, non ergo per conceptum vniuersalis possumus cognoscere singulare.

10. Decimò, Prius cognoscitur singulare mere intelligibile, vt intellectio, & volitio, quàm vniuersale illi commune, ergo. Antecedens patet: quia quilibet grossus, & rudis nouit per proprium intellectum suam volitionem determinatè, qua uult aliquam rem singularem, & tamen constat quod talis non habet aliquè conceptum vniuersalem specificum proprium illi: quia hoc est solum virorum sapientium; Consequentia probatur: quia singulare sensibile est intelligibile ab intellectu, ergo est eadem ratio de illo, quæ est de alijs singularibus: sed singulare intelligibile prius cognoscitur, quàm vniuersale sibi commune, ergo.

11. Vndecimò, Quidam alij sic arguunt. Prior est cognitio directa, quàm reflexa: sed intellectus cognoscit singulare, & quæ sunt extra animam directè, ea uero, quæ sunt in anima, reflexè, ergo singulare est

primum cognitum.

Duodecimo, Intellectus imponit nomina rebus: at nomina imponuntur prius singularibus quàm vniuersalibus, ergo.

Decimo tertio, Aristot. in 1. de Anima, ait, quòd vniuersale aut nihil est, aut postterius est: cum ergo vniuersale, & ordine naturæ, & secundum nos, posterius quid sit, non est inconueniens, quòd etiam sit posterius cognitum, & sic singulare erit primum cognitum.

Decimo quarto. Tandem intellectus practicus secundum nos est prior speculationis, quia necessitas, vel etiam voluptas rerum, quæ pertinet ad humanæ uitæ, & ciuiliis societatis conseruationem, cogunt nos prius occupare mentem nostram in actionibus, quàm in speculationibus: sed hic est, quod actiones practicæ sunt circa singularia, non vniuersalia, ergo his rationibus moti, quidam dicunt, quòd singulare magis sensatum, vt accidentia corporis, scilicet, figura, qualitas, &c. sunt primo cognita, habes alias rationes infra in Theoremate, quòd singulare non cognoscitur sub proprio conceptu singularitatis pro hoc statu.

Peregrinum.

Prædicta opinio impugnatur, & rationes pro ea soluntur. Cap. V l.

VERUM hic est notandum, quòd singulare cognosci à nobis pro hoc statu, qui solus notus fuit Aristoteli, potest intelligi duobus modis, Vel cognitione intuitiua, vel abstractiua; si Aduersarij intelligerent de cognitione intuitiua, essent cū Scoto, quia vt in sequenti Theoremate manifestabitur, Scotus suscinet, quòd intellectus cognoscit singulare intuitiua cognitione, & hæc est prima cognitio intellectus: sed si intelligant de cognitione abstractiua, est falsa: & quia in hoc sensu loquuntur isti, eorum opinio non est suscinenda: quia, vt ostendat in sequenti Theoremate, singulare licet per se, & sub conceptu singulari sit cognoscibile cognitione abstractiua, non tamen pro hoc statu potest cognosci sub proprio conceptu singulari: sed cognoscitur solum sub conceptu vniuersalis, & determinatio: conceptus, quem possumus pro hoc

Notandum.

hoc itatu habere de singulari; est conceptus speciei cum signo particulari; vt determinator conceptus, quem possum habere de Socrate, est, quod est hic homo: sed proprius conceptus singularis Socratis nō potest haberi, vt puta non possum cognoscere differentiam substantialē in diuidualem, qua differt Socrates à Platone, & à Socrate, veluti facio in homine, quia cognosco hominem sub proprio conceptu suo, quo distinguitur ab alijs speciebus, vt à boue, a fimo, &c. sed de Frācisco non possum scire magis proprium conceptum, quam conceptum speciei specialissimæ, scilicet, quod est animal rationale; id est hominis, dum ergo cognosco, quod Socrates est animal rationale, siue homo, non cognosco Socratem sub conceptu singulari, sed sub conceptu speciei, & sic singulare est primum cognitum, non est autem primum cognitum sub conceptu singulari, sed sub conceptu speciei specialissimæ, adeo, quod primum conceptus, qui recipitur in intellectu de aliquo singulari, non est conceptus singularis vt singulare, sed est conceptus speciei, & sic iure Scotus dixit, primum cognitum esse conceptum speciei specialissimæ, siue speciem specialissimam, quod idem est, quia species specialissima, & conceptus speciei specialissimæ idem sunt: Hoc autem diligentius in sequenti Theoremate declarabitur, & probabitur.

Ex hoc fundamento patet falsitas huius opinionis; & ex eodem patet solutio ad omnes rationes. Formemus ergo hanc distinctionem pro responsione formali ad argumenta. Singulare duobus modis cognosci potest; Vel sub proprio conceptu singularitatis, vel sub conceptu speciei specialissimæ; Primo modo non potest cognosci, & consequenter singulare proprie non potest esse primum cognitum. Secundo modo concedo, quod cognoscitur, & quod est primum cognitum; sed hoc dicere, est dicere speciem specialissimam, vel conceptum speciei specialissimæ esse primum cognitum, vt declarauimus: quia conceptus, quem percipit intellectus de singulari, est conceptus spe-

ciei specialissimæ, non singularis.

Ad primum argumentum, pro nunc dico ad Maiorem, quod potentia abstractens aliquem cōceptum ab aliquo, prior illud cognoscit, &c. est vera hæc conditio, scilicet, eo modo, quo potest: nō enim est vera absolute, quod potentia abstractens aliquem conceptum ab aliqua re perfectæ, & secundum propriam quidditatem rem illam, à qua abstractit conceptum, cognoscit: & sic dico, quod intellectus dum abstractit à singulari vniuersalem conceptum, cognoscit singulare, sed eo modo quo potest: at patet solum illud intelligere sub conceptu speciei specialissimæ, id est argumentum est pro me.

Ad secundum. Per eandem responsionem satisfacio; quia intellectus quidem cognoscit singulare, sed sub conceptu speciei specialissimæ, vt dictum est.

Ad tertium. Dico, quod immò singulare est difficilimum cognitum, vt ostendimus: quia non potest cognosci sub proprio conceptu singulari, sed solum cognitum scitur sub conceptu vniuersali: facilius autem conceptus cognitum, est conceptus speciei specialissimæ: id est cum dicitur singulare esse facile cognitum, intelligitur eo modo, quo potest intelligi, & per hoc patet ad illas tres suas probationes.

Ad quartum Zabarella dico, quod Arist. ait in illo 10. textu 3. de Anima, quod intellectus cognoscit singulare adminiculo sensus, & vniuersale seipso: sed non dicit, quod cognoscit illud sub ratione singularis; Ad id de linea flexa dico, que Arist. ait, quod intellectus in intelligendo singulare, se habet veluti linea flexa in intelligendo vniuersale, se habet veluti linea recta; & quod hoc sit verum, hæc sunt verba textu. *[Sensitiuo, quidem igitur calidum, & frigidum indicat, & quorum ratio, quædam caro, alio autem aut separato, aut sicut circumflexa linea se habet ad ipsam cum extensa sit, carnis esse discernit.]* Ex his verbis clarum est quod ait, intellectum sensitiuo cognoscere calidum, & frigidum, & quorum ratio quædam caro est, id est singulare, & deinde subinfert; alio autem aut separato, aut se ipso habente sicut circumflexa linea ad seipsum eū extensa sit, carnis esse cognoscit, clarum est, quod

est, quòd ait intellectus cognoscere quid dicitur, & esse carnem aliqua facultate separata vel seipso, sed in hac cognitione se habere ad seipsum, ut linea circumflexa, quando est extensa: ecce, quod ait, quòd intellectus se habet in cognitione vniuersalis, ut linea flexa, sed non quatenus est flexa, sed quatenus est extensa, ergo vult, quod intellectus cognoscat vniuersale, linea recta, & non flexa. & ex hoc patet verus intellectus illius textus; comparat enim Aristotel. cognitionem intellectus de singulari linee flexae, quia in prima intellectione, cum singulari offertur à phantasia intellectui, mouet ipsum intellectum, & tunc intellectus reflexit se supra singulare, ut illud cognoscat, & sic in illo cognoscendo se habet ut linea flexa: in cognitione vero vniuersalis se habeat, ut linea recta, quia facta hac reflexione, redit ad cognoscendum vniuersale, & sic quasi, ut linea, quae prius erat flexa, extenditur, & de directo postea intelligit vniuersale, & ideo ait, quòd intellectus se habet in intellectione vniuersalis, veluti linea circumflexa, cum fuerit extensa, in illa autem reflexione, quae fit in cognitione singulari, eget sensu, & laborat, ut cognoscat singulare sub proprio conceptu, & cum non possit, cognoscit, & apprehendit sub propinquiore conceptu, què potest, ut est conceptus speciei specialissima. Vel dicas, quòd ibi concludit intellectum cognoscere singulare adnunculo sensus cognitione intuitiua, non abstractiua, & haec expositio est magis consona textui.

Alia
resp.

Ad 5. Ad quintum. Concedo, quòd intellectus incipit à singulari in cognitione, sed tamen nego, quòd ipsam cognoscat sub proprio conceptu singularitatis.

Ad 6. Ad sextum. Nego, quòd intellectus sit tantum potentia passiuus, ut in proprio loco declarabitur: adest enim intellectus agens, cuius est omnia facere, hic facit vniuersale, quod postea percipitur ab intellectu possibili.

Ad 7. Ad septimum. Iam dictum est, quòd singulare non potest distinctè cognosci sub proprio conceptu singulari, sed solummodo cognoscitur sub conceptu vniuersali, ideo quod habet ipse pro ab-

Phil. Nat. 10. D. Scoti.

sutudo, non est re vera absurdum, ut ipse supponit. Cum verò ait, intellectus non poterit distinguere vnum singulare ab altero, patebit Theoremate 86.

Ad octauum respondeo, & dico, quòd hoc argumentum nil aliud concludit, nisi quòd intellectus primo simul non potest intelligere plura, sed vnum solum, & consequenter intelligit vniuersale, non ut est plura, vel signum plurimum, sed ut est vnum, & dicit vnum conceptum, & hoc nos concedimus; dicimus enim, quòd cum singulari offertur intellectu, intellectus in seipso primo cognoscit conceptum speciei specialissime, qui est vnus, sed vnus conceptus communis pluribus, ex hoc autem non sequitur, ut cognoscat illud secundum quòd est res singularis.

Ad 8.

A nonum, Dictum est, quomodo sub conceptu vniuersalis cognoscitur singulare, & clarius infra dicitur: non enim vniuersale cognoscitur sub vna specie, in singulari sub alia specie, ut isti supponunt: sed offertur phantasia singulari intellectui, intellectus autem in illo primo intelligit conceptum, quem habere potest, non potest autem habere conceptum singularem, & particularem, ideo percipit, & intelligit eum conceptum vniuersalem, quem habere potest: hic est conceptus speciei specialissima, circa quem minus laborat. Ad Decimum. Similiter concedo, quòd intellectus primo percipit singulare, sed nego, quòd illud cognoscat, & percipiat sub conceptu singulari. Vnde si quaeratur à rustico, quid sit illa volutio, non sciet adducere conceptum singularem, sed assignabit conceptum vniuersalem, ut puta quòd est quoddam desiderium, & appetitus; ecce, quod non cognoscit primo singularem conceptum, immo nunquam aliquis pro hoc statu hunc conceptum particularem cognoscat. Ad vndecimum, Dictum est quomodo singulare directè, vel reflexè cognoscatur supra ad quartum.

Ad 9.

Ad
10.

Ad
11.

Ad
12.

Ad duodecimum. Dico, quòd hoc facit, quia cognoscit singulare, non sub conceptu singulari, sed vniuersali; Vnde videmus, quòd prater vniuersalia speciei

R r huma-

humanæ, singularia aliarum specierum non habent nomen impostum particulare, sed solum habent nomina specierum, & indiuiduis humanæ speciei imponimus nomina particularia, non quia cognoscimus conceptum particularem humanum, vel illius, sed quia cognoscimus conceptum speciei in illo particulari, ut quod hoc particulare est animal rationale, & ultra cognoscimus, quasdam differentias accidentales, ex indiuiduatione particulari provenientes, ut est figura, forma, patria, Pater, &c. & propter has huic particulari imponimus hoc nomen particulare Antonius, &c. quod denotant nobis hunc hominem particularem habentem humanitatem, & illa accidentia propria: attamen non cognoscimus particularem essentiam eius, ut est singulare. Ad decimum tertium dico, quod vniuersale est posterius, quia formatur, & fit ab intellectu agente, ut dicam in Theoremate de muncere intellectus agentis, & postquam est formatum, intelligitur, & ante ipsius formationem nihil intelligitur, nec singulare, nec vniuersale. Ad decimum quartum dico, quod praxis, & operatio practica re vera est circa particularia, immo solum circa particularia, & sic cognitio practica se extendit ad singularia, non tamen sequitur, quod cognoscat singularia sub proprio conceptu singulari, sed sufficit si cognoscat eo modo quo potest: non potest autem nisi sub conceptu vniuersali, & cum accidentibus illis particularibus proprijs, quæ gerunt vicem proprii conceptus particularis: & ita ratio nihil concludit. Ista autem distinctio, super qua innititur solutio omnium ferè istorum rationum, in Theoremate sequenti magis confirmabitur.

Exponitur opinio D. Th. & aliquorū aliorum cum suis fundamentis. (cap. VII.)

Positio est D. Thomæ prima parte Summæ, q. 85, artic. 3. & in Proemio Physicæ auscultationis, & in libro de Ente, & essentia, & Caietani libro de Ente, & essentia, questione 1. & omnium Thomistarum, qui dicunt omnes, quod primum cognitum est magis vniuersale, ut ens. Pro

D. Thomæ sic arguit Caietanus. Conceptus imperfectissimus omnium est primus via originis, sed conceptus ens est imperfectissimus omnium, ergo. Maior probatur ex Aristotele. 9. Metaph. vbi dicit, quod imperfectiora sunt priora via generationis, & perfectiora sunt posteriora origine; Minor probatur: quia omnis alius conceptus addit aliquid supra ipsum ens: at quod addit alicui, se habet ut totum respectu illius, & illud aliud, ut pars, ergo conceptus alius respectu ens se habet, ut totum, & ens ut pars; ergo alius conceptus est perfectior. Secunda ratio, cognitio primorum principiorum est prima cognitio complexa, ergo cognitio terminorum primorum principiorum, est prima cognitio incomplexa: Antecedens patet: quia notitia principiorum præsupponitur apud omnes, & omnes prima principia concedunt, & sunt nota per se; Consequentia probatur: quia termini debent esse noti, si velimus cognoscere. prima principia, quia terminus cognitis cognoscuntur principia; at inter terminos ex quibus principium primum conflatur, est ens, ergo in cognitione incomplexa primum cognitum est ens.

Tertia, Arguunt alij ex Aristotele. 1. Physicorum, tex. 3. sunt nobis notiora confusa magis: at confusiora sunt magis vniuersalia, quia plura continent, quam singularia, & continent in potentia, & non in actu, quæ est causa maioris confusionis, ergo ens est primum cognitum.

Quarta. Per exemplum illius, qui à longe conspicitur, quia primo videtur ens, postea corpus, postea animal, postea tale animal.

Cum D. Thomæ est Auerroës, & Iamundus, & etiã multi Auerroistæ quoque videntur consentire, & Græci omnes, & Zabarella acriter hanc sententiam contra Scotum tuetur, vltimo lib. suæ Philosophiæ, de ordine intelligendi: tenet enim, quod comparando vniuersale ad singulare, singulare sit primum cognitum, & in hoc est cum Gregorio, & alijs, quos supra citauimus: sed faciendo comparisonem inter magis vniuersale, & minus vniuersale, tenet quod magis vniuersale sit primum cognitum. Primum argumē-

Zab. rum fumitur ex auctoritate Arist. quòd ab vniuersalibus tamquam à notioribus nobis ad singularia procedere oportet, & hoc probat: quia totum notius est nobis suis partibus, & nomen circuli, quàm definitio circuli, ergo. Si quis dicat, quòd Arist. loquitur ibi de cognitione distincta, dicit, quòd ille ita respondens non intelligit artificium Arist. vnde dicit, quòd verum est, quòd quando Arist. dicit ab vniuersalioribus ad singularia procedendum esse, loquitur de cognitione distincta, quàm cognitionem distinctam debet ipse Arist. tradere in illis libris, quàm dicit incipere ab vniuersalibus, & tamen ad hoc probandum assumit hanc propositionem: quod vniuersalia sunt nobis notiora cognitione confusa, vt patet per illas tres probationes: nam totum est notius sensu suis partibus, non cognitione distincta, sed confusa: nomen circuli est notius quàm definitio circuli cognitione confusa: & cum pueri primo appellant omnes homines Patres, & feminas Matres, est cognitio confusa, ita, quod vult, quòd hoc sit artificium Aristot. quòd ex ordine cognitionis confuse probet ordinem cognitionis distincte: sicut enim nobis naturali cognitione, quæ est confusa, sunt notiora magis vniuersalia, sic vult, quòd distincta cognitio incipiat ab vniuersalioribus, & ita ars imiteretur naturam, ergo ex sententia Aristot. vniuersalia sunt nobis notiora cognitione confusa. Secundo ex dictis Scoti sumit argumentum, quòd putat validissimum; Scotus dixit in questione sua soluendo argumentum (vt dicam) quòd vniuersalia magis, non possunt esse primum cognitum, quia sunt difficilius abstractionis: accipit hoc dictum, & subinfert Minorem contra Scotum sic; Illud est primum cognitum, quòd est facilius abstractionis, sed magis vniuersale est facilius abstractionis, quàm minus vniuersale, ergo. Probatur Minor: quia abstrahere est vnum intelligere, & relinquere alterum: at hoc est facilius in magis vniuersalibus, quàm in minus vniuersalibus, Probatur: quia minus vniuersalia habent plures differentias actuales, quàm magis vniuersalia, & propterea difficilius intellectus abstrahit

omnes differentias minus vniuersales, quàm illas paucas, quas habet vniuersale magis, ergo magis vniuersale est primum cognitum.

Tertio sensus ostendunt nobis factius singularia sensibilia magis vniuersalium, quàm minus vniuersalium, ergo prius à nobis cognoscuntur magis vniuersalia. Antecedens probatur: nam accidens corporis sæpius offertur, quàm animalis, vt quantitas, & cum ex multis motionibus causetur conceptus, sequitur, quòd prius causetur conceptus de magis vniuersalibus, quàm de minus vniuersalibus.

Vltimò arguit Franciscus Piccolomineus sic. Scotus primo Metaph. quæst. vlt. *Pic.* & 7. Metaph. quæst. 15. ait, quòd primum quòd percipitur, est singulare vagum, & insuper 1. Sent. d. 3. q. 2. ait mentem in sui cognitione sequi sensum; ex his concessis à Scoto ita arguitur, Vt singulare vagum se habet ad distinctum, ita magis vagum, ad minus vagum: at singulare vagum cognoscitur prius distincte singulari, ergo magis vagum prius cognoscitur minus vago: sed singulare magis vagum, representat id quòd est magis vniuersale, ergo magis vniuersale est aptum prius noscì, quàm minus vniuersale. Sed notandum, quòd Piccolomineo quo ad hoc parum distat à Scoto: quia tenet, quòd ante abstractionem, minus vniuersale est primum cognitum, post abstractionem verò magis vniuersale: nos autem loquimur solum ante abstractionem.

Soluuntur rationes pro Diuo Thoma, & alijs superius adductis.
Cap. VIII.

Falstas illius opinionis patet ex argumentis adductis pro opinione Scoti, & magis manifestatur ex solutione argumentorum, quæ adducta sunt pro ea.

Ad primum Caietani negatur Maior, *Ad 1.* scilicet, quòd conceptus imperfectissimus sit primus in cognitione via generat-
1. re.
spou.
sio.

Ad probationem ex Arist. 9. Metaph.
R r 2 pos-

possunt esse variae responsoes ; Primo dico, quòd verum est, quando causæ sunt impeditæ: & quis causæ naturales ordinariæ requirunt multas dispositiones, & cõcessus, quas statim habere non possunt, hinc est quòd non statim perfectiorem effecturæ, sed ignobiliorem producant: at hoc non est verum de causis, quæ concurrunt ad intellectiõnem, quia illæ ponuntur non impeditæ, sed dispositæ optimè, vt superius discursum est.

*2. re-
spon-
sio.* Secundo dico, quòd illud verum est in productione perfectæ: & propterea si in proposito concludit, concludit in ordine cognitionis distinctæ, in qua est perfectæ generatio, & ideo in eo ordine prius producantur imperfectiora: & hoc pacto cõcedo, quia non est contra nos, sed pro nobis: sed in ordine cognitionis confusæ, non valet: quia hæc est productio impeditæ.

Ad 2. Ad secundum argumentum, Respondeo, quòd cognitio principiorum est prima, sed non absolute prima, sed est prima in ordine distinctè cognoscendi: ex quo enim homo confusam quandam cognitionem rerum omnium habet, facit illas propositiones vniuersalissimas, & illis assentitur, non autem euenit aliundè hoc, nisi quia exercitatus est in huiusmodi cognitione confusa rerum, & ita ex hac concludit, quòd termini illorum principiorum sunt primo cogniti cognitione distincta, non confusa. Præterea, non valet arguere à cognitione illorum principiorum, quæ est complexa, ad cognitionem incomplexam, quia non sunt similes: antequàm enim habeatur cognitio complera principiorum, opus est multos terminos simplices cognoscere, quoniam ex primis terminis simplicibus apprehensis, non innotescunt principia, sed post multum examen terminorum multorum: in apprehendendo autem terminos simplices, & conceptus simplices, non est necesse prius cognoscere alios terminos, sed hic qui sunt sensibiliores, primo innotescunt, vt dictum est.

Ad 3. Ad tertium Respondet Scotus in solutione obiectionum, quas contra se facit, & dicit, quòd Arist. ibi per confusa magis intelligit, non vniuersale, sed singulare: nam duplex est confusio: aliud actua

le, vt singulare; aliud potentiale, vt vniuersale. Arist. ibi intelligit de confusio actuali, quòd est ingulare, suè totum essentialiale, quòd idem est; & quòd hoc sit verum, confirmatur ex eo, quòd habetur 1. Poster. c. 2. textu 12. quòd aliqua sunt notiora nobis, & aliqua natura; notiora nobis, ait esse, quæ sunt propinquiora sensibus, & notiora natura, quæ sunt remotiora à sensibus: & dat exemplum de remotis à sensibus, vt sunt vniuersalia, & de propinquoioribus sensibus, vt singularia; qui locus Posteriorum declarat illum locum primi Phys. vt egregiè ibi docet Viccomercatus; intelligit ergo per confusa magis, singularia, & hæc sunt notiora nobis, à quibus innata est via nobis, vt incipiamus. At dicent, ergo Scotus sibi contradicit: quia tunc sequitur quòd primū cognitum non erit species specialissima, sed singulare, quòd nos negamus.

Respondeo, quòd iam dictum est, quòd singulare cognoscitur, sed non cognoscitur sub proprio conceptu, sed sub conceptu speciei specialissimæ, & quòd primus conceptus, qui offertur intellectui nostro, est conceptus speciei specialissimæ. Cum ergo Aristotel. dicit, quòd confusa magis, id est ipsa singularia, sunt notiora nobis, (intellige tu eo modo, quo possunt cognosci) at cognoscuntur sub conceptu speciei specialissimæ, & sic singulare erit primum cognitum, & species specialissima primum cognitum, sed species per se primo, singulare non per se primo, sed per speciem, hæc est vera expositio illius loci: dicant quidquid velint alij; & cum probatur, quòd vniuersaliora sunt magis confusa, quia continent, non actu, sed potentia, & sic est maior confusio. Respondeo, quòd duplex est confusio, Altera, quæ prouenit ex multitudine rerum, quæ in vno continentur; Alia quæ prouenit ex potentialitate, & hæc opponitur intelligibilitati secundum quòd dicere solemus, quòd illud est magis intelligibile, quòd magis participat de actu, & illud minus intelligibile, quòd minus participat de actu, & magis de potentia; Ad propositum, quando ait Aristot. quòd magis confusa sunt nobis notiora, intelligit de confusione, quæ

quæ provenit ex multitudine rerum in vno, & quod sic plura continet, est magis confusum, & nobis notius, non autem de confusione, quæ provenit ex potentialitate, quia hæc opponitur intelligibilitati, ideo cum vniuersalia contineant plura, sed in potentia, illa non sunt notiora, sed ignotiora: at singularia cum plura contineant in actu, sunt magis confusa, et notiora nobis.

Ad 1. Ad quartum, de exemplo de illo, qui videt aliquem à longe. Respondet Scotus egregie, quòd hoc est per accidens, nam provenit quia illud obiectum non est in debita dispositione, & proximitate ad sensum, & propter hoc obiectum illud non mouet sensum ad cognoscendum se sub propria ratione perfectissima, sed sub ratione imperfecta, & tunc intellectus, qui sequitur sensum, apprehendit illud sub ratione non propria, sed imperfecta: nam Antonius à longe, non manifestat visu sua particularia accidentia, per quæ innotesceret, vt Antonius, sed solum se illi offert, vt est res, vel vt arbor, denique sub conceptu imperfecto, & ideo sensus exterior deserit Antonium ad sensum communem, & phantasia sub illo conceptu, quo illi oblatu est: & hinc fit, quòd intellectus sequens sensum, decipitur, & non cognoscit primo Antonium sub conceptu minus vniuersali, sed vt est res, & ens: at si sensus sit in debita dispositione, & proximitate, ita quòd percipiat obiectum sub perfectissima ratione, vt Antonium, tunc nõ est dubium, quòd deferret idolum Antonij ad phantasia, & intellectus tunc primo illum cognoscet sub conceptu speciei: intellectus enim sequitur sensum. Scotus autem tenet, quòd species specialissima sit primum cognitum, supponendo, quòd sensus sit in debita proximitate.

Contra hanc responsionem arguit Perrierius sic. Illud agens, quòd remotius manens fortius agit aliquo agente, quòd propinquius est, si illud eiset proximum sicut illud aliud agens, etiam fortius ageret.

Hanc Maiorẽ probat à simili, de duobus ignibus, quorum vnus sit passus, & alius maior, ille, qui est maior, in maiori

Phil. Nat. Io. D. Scoti.

distantia magis calefaciet, quàm minor, ergo si ille ignis maior propinquius fiet sicut ille ignis minor, proculdubio fortius ageret, quàm ille paruus, ergo est vera Maior, Subinfert Minorem: sed sic est, quòd singularia, & indiuidua magis vniuersalis, vt corpus, & figura, magis mouent etiam si remotiora existant, quàm singularia speciei specialissimæ, vt videmus in exemplo nunc adducto, quia Antonius à longe non cognoscitur, vt homo, neque, vt animal primo, sed prius sub ratione figuræ, & corporis: ergo & in proportione distantia magis mouebit singulare corporis, quàm speciei specialissimæ, ergo prius cognoscitur singulare corporis, & magis vniuersalis, quàm minus vniuersalis, & ipsius speciei. Eodem medio Zabarella eandem responsionem impugnat: quia si magis vniuersale magis mouet à longè, signum est, quòd est fortius, ergo magis mouebit cum erit in proxima distantia, & sic erit primum cognitum. Sed hæc ratio nihil concludit: quia, vt ait Scotus, ratio generis non est ratio mouendi, quando obiectum distat, vt Aduersarij putant, & male: sed est ratio speciei, quia est perfectior, & quòd est perfectius, magis agit à longè, & magis mouet, quàm minus perfectum; sed vnde est, quòd mouet, vt species, nec cognoscitur, vt species, sed potius sub rationis imperfecta, & magis vniuersalis? Respondet Scotus: quia distantia impedit assimilationem, non enim species potest assimilare sibi speciem sensibilem in medio, dum distat nimis, sicut facit quando est in debita distantia; licet ergo species specialissima moueat, non tamen perfecte cognoscit illam sensus: quia ratio speciei non potest assimilare sibi perfectissimo modo speciem sensibilem: & si ad argumētum nego, quòd ratio generis, siue magis vniuersalis, magis moueat, quàm ratio speciei à longè, nam est ratio speciei, quæ mouet: quia est perfectior: & quòd dicit Piccolomineus contra hoc, quòd accidentia generis magis mouent, negatur: immò dicimus, accidentia speciei magis mouere: quia sunt perfectiora. Et exemplum de igne nõ est ad propositum, quia

R r ; maior

maior ignis non agit per formam diuersam à forma ignis parui, sed per eandem formam specificè, differt solum, quia forma ignis maioris est intensior forma ignis minoris: in proposito autem, forma generis est diuersa à forma speciei; immò facit pro nobis: quia in illo exemplo habetur, quod forma intensior, & perfectior, magis mouerat ratio speciei est intensior in virtute, quia est perfectior, ergo ipsa magis mouet etiam à longe, quàm forma generis, & magis vniuersalis.

Ad 5. Ad quantum Zabarella Respondeo, dimissis innumeris alijs responsionibus, quod Arist. in illo 4. textu loquitur de ordine, quem vult seruare in tractando de questionibus principiorum, & ait se velle incipere à magis vniuersalibus, quia vniuersaliora sunt notiora nobis, & concedo, quod ibi intelligit de cognitione confusa, & probationes illæ verè concludunt, quod vniuersalia sunt nobis notiora cognitione confusa, neque tamen propter hoc sequitur, quod Aristoteles velit asserere vniuersaliora, secundum quod sunt vniuersalia, esse nobis notiora cognitione confusa minus vniuersalibus, ideo est annotanda doctissima distinctio, quam adducit Franciscus Viccomercatus in expositione illius textus, quod vniuersale duobus modis potest considerari; Vel vt pars; Vel vt totum. Considerare vniuersale, vt pars, est considerare illud sub propria ratione: quia re vera vniuersalia sunt partes minus vniuersalium, nam animal est pars hominis, &c. Considerare vniuersale, vt totum, est considerare illud sub extranea, ac accidentali ratione: quia solum pro tanto dicitur totum, quia potentia inferiora continet, sicut inferioris continet actum superiora. Ad propositum si vniuersale consideretur vt totum, habet quandam similitudinem cum singulari: est enim quodammodo confusum, quia plura habet in se potentia, sicut singulare, & compositum actu, & ideo secundum hanc considerationem, quodammodo dici potest notius nobis, quam singulare: quia vniuersale habet rationem totius, & confusi, minus vniuersale, & singulare habet rationem partis; Vnde Arist. volens hoc inuere, protulit hæc verba in eo textu

Totum enim secundum sensum notius est, vniuersale autem totum quoddam est, multa enim comprehendit vniuersale, vt partes secundum ergo hanc considerationem, non est inconueniens quod vniuersale dicatur notum cognitione confusa: atamen si consideretur vt pars, quæ est propria eius consideratio, est enim re vera pars, non totum, quia actu includitur in toto singulari, vt pars, dicemus, quod est notius nobis cognitione distincta, ad eam enim habendum prius debemus distinctè cognoscere partes, deinde totum distinctè cognoscimus; nos autem in presenti loquimur de vniuersali, & minus vniuersali secundum propriam considerationem, non secundum similitudinariam, & accidentalem. Aristoteles autem accipit ibi vniuersale, prout est quoddam totum confusum, & secundum significationem accidentalem: quia proposuit agere in tractando de principijs prius de questionibus principiorum magis vniuersalibus, quia diuidentibus illis, notæ postea sunt questionibus minus vniuersales, & sic vult incipere ab vniuersalibus, quatenus sunt magis confusa: sunt autem magis confusa, vt habent similitudinem totius, non secundum propriam naturam, sed accidentaliter, scilicet, ratione continentie potentialis, sicut singulare compositum est verè totum, & confusum ratione continentie actualis, & hic est verus intellectus illius loci, vt optimè legi potest apud Viccomercatum.

Ad sextum negatur Minor. Ad probationem dico, quod difficultas abstractionis, non protinet ab abstractione multorum, vel paucorum, sed provenit ex vicinitate, vel longinquitate conceptuum à sensu, & ideo cum magis vniuersalia sint remotiora, sit, quod difficiliore modo intellectus intelligit conceptus remotos illorum; Ratio huius dicta est supra sepius: quia ordo nostre cognitionis est incipere à propinquiorebus sensibus nostris, quia nostra cognitio ortum habet à sensu, & sic conceptus qui sunt propinquiorebus sensibus, sunt faciliores cogniti, vt dictum est supra in probatione opinionis Scoti, & dicam tractando de Mune-
re intellectus agentis. Præterea, est etiam falsum,

falſum, quòd conceptus inferior ſit plures conceptus, quoniam eſt tantum vnus, ſed eſt perfectus, continens actum ſuperiores, & hæc continentia actualis, eſt cauſa quòd eſt facilius intelligibile: quia eſt minus abſtractus, & ſeparatus à ſenſibus. Falſum eſt etiam, quòd abſtrahere, ſit intelligere vnum ſine alio, vt ſuo loco dicam; Vide Theorema de Munere intellectus agentis.

Ad 7. Ad ſeptimum dico, quòd quando ſenſus, eſt in debita diſpoſitione, tunc nobis oſtendit ſemper ſenſibilia minus vniuerſalis: quia quidquid offertur ſenſui, eſt ſingulare, & ſic eſt determinatæ ſpeciei; quòd autem quando non eſt in debita diſpoſitione, oſtendat illud ſenſibile ſub ſpecie magis vniuerſalis, hoc eſt propter diſtantiã improporcionatã, & hoc eſt per accidens, vt dictum eſt.

Nunc ad quartum, quòd conſpuitur ex hoc, ſi quis offerat mihi aliquod corpus, & ignorem cuiuſnam generis ſit, ſciam, tamen quòd non eſt animal tantum, neque figura tantum, &c. ſed ſciam quòd eſt aliquid determinatæ ſpeciei, licet illã non cognoſcam diſtinctè, cognoſcam etiam, quòd non eſt huius ſpeciei, neque huius, &c. hoc autem eſt cognoſcere propriam ſpeciem illius, & conceptum minus vniuerſalem, ſed conuſo modo.

Ad vltimum Piccolominei patebit ex dicendis in ſequentibus Theorematis, in quibus declarabitur, quomodo ſingulare cognoſcatur ab intellectu; Pro nunc ad argumentum dico, quòd Scotus concedit ſingulare vagum cognoſci primo ab intellectu, ſed non dicit, quòd cognoſcatur prius, quàm ſingula determinatum, & ſignatum, ſive diſtinctum, vt ipſe Piccolomineus dicit, quia ſecundum Scotum iſtud non cognoſcitur ſub proprio conceptu particulari: cognoſcere autem ſingulare vagum eſt cognoſcere ſpeciem ſpecialiſſimam, vt infra patebit: & tunc concedimus, quòd hic conceptus eſt primus, qui habetur ab intellectu noſtro in cognitione conuſa: ſed hoc magis patebit ex ſequentibus.

Ponitur opinio Zimara, & Achillini, & rejicitur. Cap. IX.

Zimara, & Achillinus volunt, quòd quandoque magis vniuerſale, quandoque minus vniuerſale ſit primum cognitum; quòd probant: quia ſæpè videmus, quòd cum alicui offertur herba, cognoſcit quòd eſt herba, ſed quæ ſpecies herbæ, non cognoſcit: ecce, quòd magis vniuerſale tunc prius cognoſcitur; quandoque cognoſcit ſpeciem, vt cum alicui offertur equus, cognoſcit prius quòd eſt equus, quàm ipſius genus equi: quia in multis ignorantur media genera, vt quòd ſit proximum genus, equi, & muli: tunc ergo cognoſcit prius, minus vniuerſale, ſcilicet ſpeciem, quàm magis vniuerſale, ſcilicet genus.

Falſitas huius opinionis quo ad id, quòd ait, aliquando prius cognoſci magis vniuerſale, patet ex dictis nunc ſuprà: ideo ad argumentum Zimarae per illud exemplum de herba, dico, quòd prima facie, etiam ruſticus cognoſcit ſpeciem herbæ, ſed conuſo modo, & hoc eſſe verum probo; ſi quis interroget eum, an illa herba ſit lactuca, aut cicorea, vel aliqua alia ſpecies herbæ nota, dicit, quòd non: ſed ſolum dicit, eſt herba habens talem figuram, talem colorem, talem ſaporem; Sicuti etiam ſi quis peteret ruſtico, quid eſt homo, reſponderet ruſticus eſt res habens duos oculos in fronte, manus, & pedes, &c. neſciret enim dicere eſt animal rationale; Hæc cognitio, eſſet cognitio conuſa conceptus ſpeciei, non autem generis: quòd ſi ſolum haberet conceptum generis, neſciret illam herbam diſtinguere ab alijs herbis, quia conceptus generis non notificat ſpecies diſtinctas: hic autem cognoſcit, quòd non eſt huius, vel illius ſpeciei, ſignum ergo eſt, quòd aliquam cognitionem de ſpecie eius habet, ſed non habet illam diſtinctè.

Quid ſit primum cognitum cognitione diſtincta. Cap. X.

Loquendo verò de cognitione actuali diſtincta, aſſerit Scotus rem eſſe conuſam

mum uel se habere: quia primum distinctè
cogni conceptum & comin unissimum, & quæ
ti co sunt ei propinquiora, sunt prius nota in
gati ordine cognitiouis distinctæ, & quæ sunt
ione remotiora in tali cognitione, sunt poste-
disti riora in tali cognitione. Hanc sententiam
ta. sic probat. Nihil concipitur distinctè, nisi
 1. r. 10. quando concipiuntur omnia, quæ inclu-
 duntur in ratione eius essentiali: at ens in-
 cluditur quidditatiuè in omnibus con-
 ceptibus quidditatiuè inferioribus, ergo
 nullus conceptus inferior concipitur di-
 stinctè, nisi concepto ente: ens autem non
 potest concipi, nisi distinctè: quia habet
 conceptum simpliciter simplicem, id est,
 non habet conceptum supra se, per quem
 possit definiri, vel explicari, ut est simpli-
 cissimus; ideo vel totus scitur, vel totus
 ignoratur: ergo potest concipi distinctè si-
 ne alijs, & alijs non sine eo, ergo ens est pri-
 mus conceptus distinctè conceptibilis.

2. Præterea, cognitio distincta habetur per
 definitionem; sed definitio inquiritur per
 diuisionem, ex Arist. 2. Post. c. 13. & 14. &
 inde: sed diuisio incipit ab ente, & à ma-
 gis uniuersalibus, ut ibidem docet Arist.
 vsque quo peruenerimus ad conceptum
 proprium definiti, ergo magis uniuersa-
 lia sunt nobis notiora in cognitione di-
 stincta. Præterea, probat idem principa-
 liter: quia Metaph. est prima secundum
 ordinem distinctè cognoscendi, ipsa enim
 habet certificare principia aliarum scien-
 tiarum, ergo termini eius, & eius cognos-
 cibilia, sunt primò distinctè cognosci-
 bilia.

Obie- Sed contra hanc rationem obijciunt:
ctio. quia tunc Scotus sibi contradicit: quia su-
 perius in Theoremate isto dixit, quod
 Metaph. est vltima ordine doctrinæ: at si
 ipsa est prima in ordine distinctè cogno-
 scendi, ergo videtur quòd etiam sit pri-
 ma in ordine doctrinæ.

Solu. Respondet Scotus ipse, quod in his di-
 ctis quæ fuerunt Auicennæ prius, non est
 repugnantia: quia scientiæ inferiores Me-
 taphys. constant ex terminis sensibiliori-
 bus, de quibus intellectus habet quandam
 cognitionem confusam, quæ sufficit ad
 cognoscendum complexionem illorum,
 terminorum ad inuicem, esse veram, ex
 quibus complexionibus fiunt principia il-

larum scientiarum, & ideo illæ scientiæ
 nobis sunt faciliores: non tamen propter
 hoc repugnat, quòd postea procedentes
 ab illis scientijs specialibus ad uniuersa-
 liores, & ad Metaph. quæ docet distinctè
 principia aliarum omnium, illos termi-
 nos postea distinctè cognoscamus, & sic
 Metaph. est vltima in ordine doctrinæ: quæ
 est de difficilioribus, & minus sensibilibus;
 sed est prima in ordine distinctè cognitio-
 nis, quia est de magis uniuersalibus. quòd
 cognitio requiritur ad distinctam cog-
 nitionem inferiorum. His habitis, concludit
 Scotus, quòd comparando totum ordinem
 confusè concipiendi, ad totum ordinem
 distinctè concipiendi, rotus ordo confusè
 concipiendi est prior, & ideo, primum in
 illo ordine est simpliciter primum; adeò,
 quòd cum queritur absolute, quòdnam
 est primum cognitum: Respondendū est,
 quòd est species specialissima, & inter il-
 las species ea, quæ fortius mouet sensum:
 cum autem solum accidens moueat sen-
 sum, species accidentis magis sensibilis,
 erit primum cognitum absolute, ab intel-
 lectu nostro via originis.

Quid sit primum cognitum cognitione ha-
bituali, & virtuali via originis; & quid
sit primum cognitum primitate perfe-
ctionis, & adæquationis. Caput vlt.

Diximus in primo capite cum Scoto,
 questionem hanc de primo cog-
 nito, posse tractari tribus modis; Primò de
 primo cogrito primitate originis, & per-
 fectionis; Secundo, de primo cogrito pri-
 mitate perfectionis; Tertio, de primo cog-
 nito primitate adæquationis. Loquen-
 dō autem de primo cogrito primitate o-
 riginis, & perfectionis, adhuc tribus mo-
 dis questio tractari poterat; Primò, de
 primo cogrito cognitione actuali; Secun-
 do, de primo cogrito cognitione habitua-
 li, & virtuali; Huc vsque egimus de pri-
 mo cogrito cognitione actuali, tam con-
 fusa, quam distincta: sequitur ut agamus
 de primo cogrito cognitione habituali,
 & virtuali, ut sciamus, quid sit primum
 cognitum via originis quacuq; cog-
 nitione: deinde videamus quid sit primo cog-
 nito, primitate perfectionis, & primi-
 tate adæquationis.

Con-
clusio
opm.
Scoti.

Ut autem intelligamus, quid sit primo cognitum cognitione habituali, & virtuali, declarandum est, quid sit cognitio habitualis, & cognitio virtualis, prout Scotus hos terminos intelligit, & communiter intelliguntur. Illa ergo est cognitio habitualis, quam natus est habere intellectus de obiecto iam actualiter cognito, dum sibi est præsens in ratione intelligibilis actu. Quod hæc sit cognitio habitualis, desumitur ex Aristot. 3. de Anima, textu, 8. qui ibi describens intellectum in habitu, ait illum esse talem, cum factus est singularis, id est, cum recepit species intelligibiles, quod fit per actualem cognitionem, & potest esse in actu contemplandi cum vult. Quod etiam hæc sit intentio Scoti patet ex verbis suis, quæ sunt hæc. *Habitualement notitiam voco, quando obiectum sic est præsens intellectui, in ratione intelligibilis actu, ut intellectus statim possit habere actum circa illud obiectum.* Ecce non dicit habitualement cognitionem esse illam, qua obiectum est in potentia ad intelligi actu, ab intellectu prima intellectione, vel quam intellectus est aptus natus habere de obiecto prima intellectione, quæ postea reducatur ad actum, cum actu intellectus intelligit primum, quæ est cognitio potentialis simpliciter, ut malè Zabarella libro de Ordine intelligendi cap. 9. & quidam recentiores intellexerunt: quia non inquit cognitionem habitualement esse quando obiectum est præsens intellectui, in ratione intelligibilis, potentia, sed atri in ratione intelligibilis actu: vult ergo Scotus, quod cum intellectus primo actualiter cognoscit aliquod obiectum, actu recipiat speciem, & fiat in habitu, & deinde factus in habitu, iterum illud obiectum speculari possit cum vult, & tunc illa secunda cognitio, quam habere potest, dicitur cognitio habitualis, & ad illam intellectus est in potentia, & respectu illius dicitur potentialis, non simpliciter, sicuti antequam actu illud obiectum aliquo modo intellexisset: sed dicitur potentialis secundum quid, sive in potentia proxima, non remota. Ex hoc sequitur Scotum non errare (hic enim erat secundus error, quem Zabarella, & recentiores Scoto tri-

buebant) sed verè contraria dicta de cognitione actuali confusa, & habituali, protulit, ut videbimus: quia itæ sunt distinctæ cognitiones, ut diximus, & ipsi fatentur, quod amplius manifestum erit est explicatione, quid sit primo cognitum cognitione habituali, & virtuali secundum Scotum. Cognitio virtualis paulò obscurè explicatur à Scoto; sed breviter, est ea, quam habet intellectus de his, quæ veluti partes continentur in obiecto, quod primo, & totaliter terminat intellectionem intellectus e. g. Cum intellectus intelligit hominem, intelligit quoque animal, corpus, & reliqua, quæ in homine, tanquam partes eius continentur, non tamen sunt primum, & totale intellectionem, cognitio istorum dicitur virtualis: quia intellectus cognoscendo primum obiectum, ut hominem, virtute eius cognoscit quoque virtualiter corpus, &c. satis enim propriè illud dicitur virtualiter cognitum, quod non cognoscitur propria cognitione, sed cognitione alterius, licet alijs modis accipiat quoque. Verba autem Scoti sunt hæc. *Voco autem virtualement cognitionem, quando aliquid intelligitur in aliquo, ut pars intellecti primi, non autem, ut primum intellectum, sive ut totale terminans intellectionem: sicut cum intelligitur homo, intelligitur animal in homine, ut pars intellecti, non ut intellectum primum, sive totale, terminans intellectionem.* Ex quibus verbis patet colligi sensum, quem præmissimus.

Posita declaratione terminorum ponit Scotus conclusionem vnicam de utraque cognitione, tam habituali, quam actuali, quæ est. In cognitione habituali, & virtuali communiora sunt prius nota via originis, & generationis. Eam probat sic. Conceptus communiores, & imperfectiores, via originis prius concipiuntur, quam minus communes, si seorsum, & per se ab intellectu intelligantur: at idem ordo servatur in conceptibus intelligendis, quando virtualiter illi in vno vnicò continentur, & virtute illius recipiuntur in intellectu, qui servaretur si seorsum manerent, & vnus-

Quid sit cognitio habitualis.

Cognitio virtualis quid.

Conclusio Scoti.

& vnusquisque reciperet per semetipsum in intellectu, ergo in cognitione habituali, & virtuali, in qua virtute obiecti presentis intellectui, & actu intelligibilis, generatur in intellectu cognitio conceptuum, qui virtualiter in illo obiecto continentur: prius cognoscuntur conceptus vniuersaliores, & communiores, deinde minus vniuersales. Maior propositio supponitur vt tota ex diēsis supra de cognitione distincta, ostendi enim non posse cognosci aliquem conceptum distincte, nisi concipiantur omnes conceptus inclusi in illo, & quia vniuersaliores conceptus continentur in inferioribus, & minus communibus, hinc sequitur, esse necessarium vt prius cognoscantur magis vniuersales, deinde minus vniuersales; verum est ergo, quod conceptus magis vniuersales via originis prius cognoscuntur, ergo in cognitione habituali, & confusa, prius cognoscuntur, quàm minus vniuersales. Minor verò probatur à simili: quia sicut diuersæ formæ perficientes idem perfectibile, ordine quodam nature sunt mediatus, & immediatus informare, vel perficere illud, ita si eadem forma contineat in se virtualiter perfectionem illarum formarum ordinararum, quasi consimili ordine nature perficiet illud perfectibile, e. g. Si forma Substantiæ per se esset, & forma Corporis, per se esset, & sic de reliquis, prius forma Substantiæ informaret subiectum, quàm forma Corporis, & semper in illa via generationis imperfectius erit prius, quia proceditur a potentia ad actum: ita, si vna forma includat virtualiter omnes illas, ipsa quasi prius perficiet materiam sub ratione Substantiæ, quàm Corporis, & semper in illa via generationis imperfectius erit prius; ita in proposito, si obiectum sit presentis intellectui, qui continet in se virtualiter omnes conceptus vniuersaliores, & minus vniuersales, perficiet intellectum prius sub ratione conceptus vniuersalioris, quàm sub ratione conceptus minus vniuersalis.

Obie
ctio. Verum hic est obiectio grauis: quia hic ordo videtur esse seruandus quoque in cognitione actuali confusa: nam ordo naturalis, & aptus natus competere intel

lectui, & rebus intelligendis, debet seruari in actuali intellectione, alioquin frustra daretur talis ordo in illis, ergo male Scotus supra dixit, in actuali cognitione confusa, primum cognitum esse minus vniuersale; immò hæc assertio videtur contraria illi: quia ordo naturalis, & potentialis debet seruari in actuali cognitione rerum, non contrarius.

Respondetur, vt supra diximus, aliud esse loqui de prima cognitione actuali confusa, & aliud loqui de cognitione habituali, quæ præsupponit iam cognitionem actualem confusam acquisitam ab intellectu: nam in prima cognitione offertur obiectum intellectui implicitum in phantasmate, cum omnibus conceptibus communibus, & minus communibus, & singularibus, ideo tunc intellectus primum eum apprehendit sub conceptu illo confuso, qui sibi est possibilis in illo ordine cognitionis confusæ, qui est conceptus minus vniuersalis, scilicet, speciei specialissimæ, vt diximus: at in cognitione habituali offertur illudmet obiectum, sed iam cognitum confusè, quò ad omnes conceptus, tam vniuersales, quàm minus vniuersales, & tunc intellectus incipit denuo intelligere illud obiectum sic actu intelligibile secundum conceptus, quos habet in se, & vult producere cognitionem distinctam, quæ requirit, vt prius vniuersaliores, & imperfectiores cognoscantur, quàm perfectiores, ideo ab vniuersalioribus incipit: quia hic ordo naturaliter competit cognitioni distinctæ. Vnde supponit Scotus, quòd omnis cognitio circa obiectum non omnino ignotum, & potentia intelligibile tantum: sed circa obiectum cognitum cognitione confusa, totaliter, & cognoscibile cognitione distincta, vnde sequitur, cognitionem habitualemente mediare inter cognitionem confusam actualem, & cognitionem distinctam actualem. Idem dicendum est de cognitione virtuali: nam primum cognitum, vt pars alterius principaliter cogniti (quod est esse primum cognitum virtualiter) est ille conceptus, qui est pars vniuersalior illius principaliter concepti: vt si homo sit totale, & primum intellectu

Etum cognitione habituali, ens siue substantia est primum cognitum virtualiter: quia ordine originis, & cognitione distincta, primus conceptus, qui natus sit concipi, ut pars hominis, est Ens, deinde Substantia, & sic de reliquis.

Quid sit primum cognit. primi rate effect.

Loquendo deinde de primo cognitio primitate perfectionis, nulla est difficultas: quia certum est illud esse id, quod est perfectius intelligibile: perfectius autem intelligibile, à nobis potest dupliciter intelligi; Aut simpliciter; Aut secundum proportionem; & Perfectius intelligibile simpliciter, est illud, quod secundum se est perfectius intelligibile, licet in ordine ad intellectum non perfecte cognoscatur. Perfectius cognoscibile secundum proportionem, est, quod perfectius ab intellectu cognoscitur, ut visio candelæ est perfectior quo ad nos, quam visio Solis: quia nos perfectius videmus candelam, quam Solem, & candelæ lumen est perfectius visibile nobis, quam visio solis Aquilæ: quia nos perfectius apprehendimus lumen candelæ, quam faciat Aquilæ lumen Solis: licet Solis lumen simpliciter sit nobilius candelæ lumine. Ad propositum, loquendo de primo cognitio primitate perfectionis simpliciter, illud est Deus, etiam naturaliter loquendo, Vnde Arist. 1. 10. Ethicorum cap. 10. posuit felicitatem in speculatione Substantiarum abstractatarum; deinde est species specialissima perfectior in vniuerso; deinde species proxima illi. & sic vsque ad vltimam speciem; & post omnes species specialissimas, primum cognitum est genus proximum abstrahibile à specie perfectissimis, & sic semper resoluendo; Et ratio omnium istorum est: quia illa est cognitio perfectior simpliciter, quæ attingit obiectum actualius, & perfectius: nam talis cognitio habet perfectionem eandem ex parte potentie, quam habent cætera intellectiones, & cognitiones, vel saltem non minorem; habet deinde multo maiorem perfectionem ex parte obiecti, quam aliæ cognitiones. Ex his duabus autem partibus, scilicet ex parte potentie, & ex parte obiecti, oritur nobilitas scientiæ ex Arist. 1. de Anima, textu 1.

Felicitas in quo sit secundum Arist.

Cæterum, ex parte potentie esset diffi-

cultas, an sit æqualis cognitio Dei, & aliarum rerum sensibilibus, posset dici, quod cognitio Dei habet specialem difficultatem: quia intellectus noster magis attingit hæc inferiora, quam abstracta à materia. Vnde Aristot. 1. 11. de Animalibus, & primo de partibus animalium, capite 5. vult, quod de immaterialibus habeamus minima cognitionem, tamen vult illam esse desiderabiliorem alijs: at de alijs speciebus, & entibus enumeratis, non est difficultas.

Loquendo verò de primo cognitio primitate perfectionis secundum proportionem, inquit illa esse primo cognita, & perfectiora cognoscibilia, quæ efficaciter mouent sensum; Ratio est: quia intellectus noster plus attingit ad illa secundum gradus cognoscibilitatis eorum, quam ad perfectissima obiecta secundum se: & hac ratione, scilicet, secundum proportionem, cognitio abstractorum dicitur minima respectu cognitionis horum sensibilibus materialium.

Primo cognitio primitate perfectionis secundum proportionem.

Loquendo de primo cognitio primitate adæquationis, dicendum est illud esse Ens, ut Ens est, hoc enim est obiectum adæquatum intellectus, de quo loquuti sumus suo loco.

Quid sit primitate adæquationis.

THEOREMA LXXXIV.

Singulare est per se cognoscibile.

Exponitur opinio Scoti, & D. Thomæ cum suis fundamentis. Cap. 1.

CIRCA cognitione Singularis sunt quatuor examinanda, Primum; An Singulare sit per se intelligibile; Secundum, An intelligatur ab intellectu nostro, & quomodo. Tertium, An intellectus noster pro hoc statu cognoscat Singulare sub ratione, & conceptu Singularitatis. Quartum, An sensus cognoscat Singulare. Nunc primum, & secundum discutiamus. Pro intelligentiâ est notandum, quod Singulare duobus modis potest considerari; Vno modo, ut abstrahit ab existentia, & ab omnibus accidentibus, ut hic, & nunc, &c. & tale Singulare nihil includit nisi naturam specificam, & dif-

Quatuor qua sunt examinanda de sing.

fereca-

ferentiam indiuidualem, per quam est hoc; neque est impossibilis hæc abstractio: quia existentia non est propria passio Singularis, sed cuiuslibet entis realis, ut dixi in Theoremate de Actu entitatio materia; & in proprio Theoremate de Esse, & existentia. Secundo modo consideratur cum existentia, & alijs accidentibus consequentibus, ut cum Quantitate, Qualitate, Tempore, Loco, &c. & sic Singulare est vnum totum aggregatum per accidens; & hoc est Singulare, quod à Thomistis appellatur Singulare materiale, Sensibile, & Signatum, & de hoc erit controuersia inter D. Thom. & Scotum. Sciendum est etiam, quod duplex est cognitio intellectus nostri circa Singulare, scilicet, abstractiua, & intuitiua. Quæ distinctio infrà cap. 2. declaratur. His præmissis, nunc videamus quid dicat Scotus.

Scoti
opin.

Scotus in Quodlib. questione 13. art. 2. ad R. & 3. Sent. d. 3. questione 11. coufutando secundam opinionem ad D. & 2. d. 9. questione 2. de locutione Angelorum coufutando primam opinionem, quo ad primum articulum, & 4. Sent. d. 45. questione 3. in corpore quesiti, in principio, & multis alijs in locis, loquitur de cognitione Singularis; ex quibus habetur quidquid scire possumus de cognitione Singularem. Ex omnibus istis locis colligitur in primis hæc conclusio. Singulare quouis modo acceptum est per se, & secundum propriam naturam singularem cognoscibile ab intellectu nostro, etiam cognitione abstractiua. Ex eisdem locis possumus colligere has rationes pro hac Conclusionem ex 2. Sent. distin. 3. questione 11. ex solutione primi argumenti pro Henrico possumus colligere hanc rationem, quæ etiam adducitur ab Antonio Andraæ pro hac Conclusionem. Omnis entitas realis, est verè per se intelligibilis; Probatur: quia intelligibilitas sequitur entitatem, ens enim est adæquatum obiectum intellectus; Minor probatur: quia Singulare addit su per vniuersale differentiam indiuidualem, quæ est entitas positiua, ut patebit ex questione de indiuiduatione, etiam existentia est entitas realis, & tempus, & locus, & alia accidentia, quæ constituunt Singulare

r. C. 8
dist.

h. 70.

materiale, & sensibile, sunt entia realia, vñ patet ex se, ergo singulare materiale, & vniuersaliter singulare, quocumque modo acceptum, est per se intelligibile. Ex eodem loco in responsione ad secundum quo ad Thomistam Theologos possumus sic arguere. Si repugnaret Singulari materiali, & sensibili intelligibilitas secundum propriam naturam, & per se, sequeretur, quod neque Deus posset illud cognoscere: at Deus illud cognoscit, ut concedunt Theologi, ergo. Maior est euidens: quia Deus non potest ea, quæ implicat contradictionem; at si singulari per se repugnaret intelligibilitas, implicaret dicere, quod Deus illud intelligeret.

Secunda Conclusio pro Scoto. Intellectus cognoscit Singulare secundum naturam singularem cognitione intuitiua. Hæc habetur 4. Sent. distin. 45. questione 3. littera I. Prima ratio. Quidquid potest potentia inferior cognoscitiua, illud idem potest potentia superior cognoscitiua, & nobiliori modo, sed sensus cognoscit singulare sub propria existentia cum alijs accidentibus, ut tempore, loco, &c. quod est cognoscere obiectum intuitiue, & præsentialiter, ergo intellectus qui est potentia cognoscitiua superior, nobiliori modo potest illud cognoscere, ergo intellectus cognoscit singulare intuitiue. Eandem rationem in virtute habet questione 13. quod liberali, ut supra dixi. Secundò. Intellectus cognoscit propositiones contingenter veras, & ex eis syllogizat: formate autem propositiones, & syllogizare, pertinet ad intellectum; quia hoc est componere, & discurre, quæ sunt operationes intellectus; at propositiones contingentes constant ex singularibus sensibilibus cum illis accidentibus, hic, & nunc, &c. ut si dicam Socrates nunc venit, ergo intellectus cognoscit singulare sensibile, & materiale; sic autem singulare habet rationem obiecti, ut intuitiue cogniti. Tertio. Distincta memoria est ex distincta apprehensione rei cognite: at intellectus habet distinctam memoriam de singularibus cum his accidentibus, ergo. Antecedens probatur in questione, An detur memoria intellectiua; & patet

1. 70.

31.

patet experientia. Alias rationes quære in Antonio Andræa in hoc quæsito. Hanc opinionem Scoti multi sequuntur ex Antiquis, & Moderni, sed præcipuè his temporibus Zabarella, lib. de Ordine cognoscendi; & has duas rationes valdè exaggerat & Excellētissimus Piccolomineus; libro 1. de Mente humana, omnes enim eorum rationes concludunt intellectum cognoscere singulare intuitiue, sed nōa concludunt, quod cognoscat illud abstractiue sub proprio conceptu singularitatis, vt infra declarabitur Theoremate sequenti.

D.T. Oppositam sententiam tenet D. Thomæ. Nam prima parte Summæ, quæst. 86. art. 1. respondendo ad tertium, tenet, quod singulare immateriale, vt intellectus, sit per se intelligibile: sed loquendo de singulari materiali, vt est Socrates, ait, quod hoc per se non est intelligibile; ponit tamen quod est intelligibile indirectè, & per reflexionem: quia postquam intellectus agens abstraxit species intelligibiles per quas intelligit vniuersalia, non potest intelligere secundum eas species, ipsamet vniuersalia, nisi conuertat se ad phantasmata, in quibus intelligit species intelligibiles vniuersalia, & tunc quodam modo dicitur intelligere phantasmata singularis, scilicet, indirectè: quia intelligit species intelligibiles vniuersalia in ipsis singularibus, & tunc format huiusmodi propositiones. Socrates est homo, adeo, quod D. Thomæ & Scotus in vno conueniunt, & discordant in duobus; Conueniunt in hoc, quod singulare immateriale, est per se intelligibile: nam Scotus tenet vniuersaliter, quod omnè singulare, tam materiale, quam immateriale, est intelligibile per se, & sic consequenter concedit singulare immateriale esse per se intelligibile, D. Thomæ. verò solum cōcedit singulare immateriale esse per se intelligibile: differunt verò in duobus; Primo, quia ait Scotus, quod singulare materiale, & sensibile, cum omnibus conditionibus suis, est intelligibile per se; D. Thomæ. verò negat. Secundo differunt: quia dicit Scotus, quod singulare materiale, nedum est per se intelligibile, sed de facto intellectus noster illud intelligit in-

tuitiue, licet non cognoscat illud abstractiue, sub proprio conceptu singularitatis; D. Thomæ vero ait, quod singulare non intelligitur vllō modo in se, ab intellectu: sed solum indirectè, & per speciem vniuersalis; vult enim vt ait, respondendo ad quartum, quod pro tanto singulare intelligitur, pro quanto intelligitur Vniuersale singularis: sed singulare in se neque intelligitur, neque est intelligibile.

Pro prima Conclusionē in qua differunt D. Thomæ & Scotus adducit D. Thomæ hanc rationem pro se, contra opinionem Scoti: quia in tantum aliquid est intelligibile, in quantum est immateriale: sed singulare materiale non est sine materia, immò constituitur in esse singulari per materiam: quia in rebus materialibus, principium singularitatis est materia indiuidualis, ergo singulare materiale, non est per se intelligibile; Minor est probata; Maior probatur ab eodem: quia intellectus noster intelligit solum abstrahendo speciem intelligibilem ab inuisibili materia, quæ ergo tali materie sur et completa, non possunt intelligi ab intellectu nostro, & sic non sunt intelligibilia per se, & directè.

Pro hac Conclusionē D. Thomæ arguunt alij Arist. 3. de Anima, textu 13. & 16. ait, Omne actu intelligibile, esse sine materia: materiale vero non esse actu intelligibile, sed potestate solum: singulare ergo materiale, non est actu intelligibile apud Aristot. sed solum Vniuersale, quod est sine materia, & abiunctum à singularibus; Præterea, Arist. in tex. 37. diuidit ea, quæ sunt, alia, in intelligibilia, & alia, in sensibilia, ergo signū est, quod non vult, quod ea, quæ sunt sensibilia, sint intelligibilia; Communiter autem dicit Aristot. quod singularia sunt sensibilia: immo si ipsa essent intelligibilia, nulla entia darentur, quæ essent sensibilia, & sic frustra esset ita diuisio Aristot. ergo singulare non est per se intelligibile.

Quarto. Si singulare esset per se intelligibile, non esset necesse ponere intellectum agentem, quia hic ponitur, ad hoc, vt faciat res potentia intelligibiles, actu intelligibiles.

Quintò.

Quintò. Aristoteles 1. Phys. textu 49. air, quòd Vniuersale secundum rationem est notum; Singulare verò secundum sensum, ergo intellectus non cognoscit Singulare materiale, & sensibile.

6. Pro hac opinione arguunt quidam Auerroistæ. Quidquid recipitur, recipitur per modum recipientis: sed intellectus est immaterialis, quia est forma separata à materia, ergo quidquid recipitur in ipso, debet esse immateriale: sed Singulare est materiale, & conditionibus materialibus alligatum, vt sunt hic, & nunc, &c. ergo intellectus non potest intelligere Singulare. Præterea, Intellectus in intelligendo non vtitur organo corporeo, & sic in operatione sua est immaterialis, ergo non potest intelligere, neque recipere materiale quale est Singulare.

8. Octauò, sequeretur, quòd intellectus non distingueretur à sensu; Consequens est falsum; Consequentia probatur: quia potentia distinguuntur per obiecta: si ergo intellectus, & sensus, habent idem obiectum, istæ potentia non distinguuntur.

9. Nonò. Aristoteles multis in locis, sed præsertim 2. Posterior. cap. vltimo, & 2. de Anima, textu 60. ponit differentiam inter sensum, & intellectum, per hoc, quòd intellectus est Vniuersalium, sensus verò Singularium; Ecce quòd Aristoteles negat intellectum cognoscere singularia. Dicendum est ergo, quòd intellectus non potest cognoscere Singularia.

2. Cò
v. inf. Pro secunda Conclusionem sic arguit D. Thom. Intellectus non potest intelligere actu secundum species intelligibiles, nisi per couersionem ad phantasmatam, in quibus sunt illæ species, ideo est necesse, quòd quodammodo etiã intelligat phantasmatam intelligendo species vniuersales in illis: at hoc est intelligere non directè, sed cognoscere Singulare in Vniuersali, vel sub specie Vniuersalis, idem enim est: ergo intellectus non cognoscit Singulare, vt est Singulare materiale, & sensibile, sed sub specie Vniuersalis.

Confutatio Opinioni D. Thomæ.
Cap. I I.

V Erum hæc opinio non est admit-
tenda, propter rationes factas pro
opinione Scoti. Ostenditur quo ad primam
Conclusionem. Nam omne ens, & quòd est ens, est intelligibile secundum propriam naturam: at Singulare materiale, & sensibile, est ens, ergo est per se, & secundum propriam naturam intelligibile; Maior probatur ex Theoremate de Obiecto intellectus; nam ibi ostenditur, quòd ens est obiectum adæquatum intellectus. Tunc sic, Quando statuitur aliquod commune pro obiecto adæquato alicuius potentia, quidquid per se continetur sub illo obiecto, etiam mouet per se illam potentiam; Hæc propositio probatur inductione. In obiectis aliarum potentiarum, color pro nunc est obiectum visus, & ideo albedo, rubedo, & cæteræ species coloris, sunt per se visibiles. Item audibile, siue sonus, est obiectum auditus, ideo quilibet sonus per se est audibilis, & sic de alijs; Minor quoque est clara: certum est enim, quòd Singulare materiale, id est Singulare cum illis conditionibus indiuiduantibus, vt est differentia indiuidualis, quæ secundum Aduersarios est materia signata, est ens reale, & alia accidentia, vt Quãtitas, Locus, Tempus, &c. sũt entia realia, ergo omne quòd est in Singulari sensibili, est intelligibile, cum sit ens.

Præterea, quòd est in actu, est per se intelligibile: sed singulare est maximè actu inter res materiales, ergo est maximè intelligibile; Maior est clara, quia actus est causa cognoscibilitatis, maximè secundum Aduersarios, sicuti potentia impedit cognoscibilitatem; Minor non eget probatione.

Præterea, contra fundamentum eorũ arguo sic. Cum dicunt, quòd materia est impedimentum, propter quòd Singularem repugnat intelligibilitatem, quero, de qua materia intelligunt. Vel intelligunt de materia, quæ est pars compositi; Vel de differentia indiuiduali: & de vtraque videtur intelligere D. Thom. at materia, quæ est

1. Cò
cluf.

1. rñ.

3. rñ.

quæ est pars compositi, non potest esse : quia tunc nulla res naturalis esset per se intelligibilis; quia qualibet est composita ex materia; immò nec vniuersalia ipsa : quia & ipsa constant ex materia, & forma, vt sunt omnes species: & per hanc compositionem differunt ab intelligentijs; Neque potest esse materia signata, siue differentia constituens indiuiduum, quæcumque illa sit pro nunc: quia tunc Angelus, qui est vnus numero, non esset intelligibilis, sustinendo quòd Angeli differant numero, vt ad mentem Scoti sustineno in Disputationibus Theologicis Deo dante; Sed Philosophicè sic illud probò. Quanto aliquid est cõstitutum rei magis actualis, tanto est magis actuale, sed sic est, quòd differentia indiuidualis constituit rem maximè in actu, quia facit vnum numero, ergo differentia indiuidualis est maximè actualis: sed quòd est maximè actuale, est maximè per se intelligibile, ergo differentia indiuidualis, nedum erit per se intelligibilis, sed maximè intelligibilis.

2. Quod verò intellectus intuitiue cognoscit Singulare, vt Singulare est, patet ex rationibus adductis à Scoto pro hac secunda Conclusionem; probant enim illæ, quod intellectus noster cognoscit Singulare sub conditionibus materialibus, & sensibilibus, & eadem sunt efficacissimæ: sed quia duabus primis rationibus respondet D. Thom. & Caietanus in Comentariorum loco citato, responsiones bonas esse affirmat: ideo Primò ostendam responsiones illas nullas esse; Secundò, alias rationes eiusdem Scoti pro eadem Conclusionem validissimas adducam.

Ad primam rationem respondet D. Thom. (quæ ratio ab ipso D. Thom. loco adducitur) sic. Quòd virtus superior potest illud, quod virtus inferior, sed eminentiori modo; Vnde in proposito concedit, quòd intellectus cognoscit Singulare, sed inquit, quod illud cognoscit eminentiori modo, quàm sensus; nam sensus cognoscit Singulare materialiter, & concretimè, sed intellectus cognoscit illud immaterialiter, & abstractè, quòd est cognoscere in vniuersali. Ex hac responsione elicitur, quod intellectus non potest intue-

ri Singulare sensibile, siue complicatum accidenibus materialibus, hic, & nunc: quia talis cognitio ei repugnat, sed pro tanto cognoscit Singulare, quia cognoscit Vniuersale, quòd nihil aliud est, quàm Singulare abstractum à materialitate; & conditionibus illis accidentalibus; cognoscit ergo virtus superior, scilicet intellectus, id, quod cognoscit virtus inferior, scilicet, sensus: nempe, Singulare: sed Singulare, vt intelligitur ab ipso intellectu, non est amplius Singulare, sed Vniuersale. Per hoc idem respondet ad secundam rationem, & dicit, quòd pro tanto scit formare intellectus hanc propositionem. Socrates est homo, quia cognoscit Vniuersale per speciem intelligibilem, quæ est in Phantasmatibus Singularem, non intelligit quidem Phantasmatum, sed solum Vniuersalia in illis, & pro tanto intelligit Singularia, quia intelligit Vniuersalia Singularium, & sic cognoscit hæc propositionem, Socrates est homo: quia cognoscit Vniuersale Socratis. Adeo quod elicitur apertè ex his, quod D. Thomas non vult, quod intellectus intueatur singulare sensibile in se, sed in alio, quod est cognoscere illud solum abstractiue, & sub conceptu, & specie vniuersalis, & vt inquit Caietanus, non cognoscit singulare in proprio conceptu, & sub propria notitia, sed solum arguitiue ex notitia vniuersalis, & sic negat cognitionem intuitiuam singularis materialis.

Pro confutatione harum responsionum hic est animadvertendum, quòd ad rationes pro prima Conclusionem nihil dicunt, scilicet, quod singulare, vt singulare, sit per se cognoscibile cognitione abstractiua: quia sunt per se euidentes: solum respondent ad rationes pro secunda Conclusionem.

Idèò, vt hæc res dilucida fiat, notandum est, quod de singulari duplex est cognitio; Vna intuitiua; Alia abstractiua; Intuitiua est cognoscere singulare, vt existens est cum illis accidenibus, vt Tempore, Loco, Quantitate, &c. Abstractiua est, cognoscere singulare sub proprio conceptu singularitatis, vt præbendit ab existentia hic, & nunc, &c. vt puta cognoscere Socratem, non vt existit, neque vt est

resp.
ad 2.
rõnẽ
Scoti.

Reij-
ciatur.

Cogn.
dupl.
intui-
tiua,
& ab-
strac-
& d
vni-
uer-
sali-
que.

hic.

hic, & nunc, &c. sed cognoscere propriū conceptum: essentialē singularitatis Socratis, quo ex intrinseco Socrates differt numero ab alijs indiuidijs; & differunt istæ duæ cognitiones: quia prima non includit secundam, nec secunda primam; nam contingere potest, quod ego intuear aliquid singulare, vt puta, video aliquod singulare existens in tali loco nunc, sed quid illud sit, an lapis, an lignum, vel quid aliud, ignoro; tunc habeo cognitionem intuitiuam illius singularis, sed non abstractiuam: quia non cognosco conceptum eius, & ignoro quid sit: Aliquando non video aliquod singulare existere, sed ex discursu intellectus mei, & ex alijs rebus & idolis cogitis, venio in cognitionem quid illud sit, vt cognosco intelligentiam Saturni, neque illam vidi. Modo D. Thomas de singulari negat primam cognitionem, scilicet intuitiuam: quia inquit, quod talis repugnat intellectui nostro: concedit solum secundam, scilicet abstractiuam, Scotus verò utramque concedit, & quo. ad cognitionem abstractiuam singularis, pro hoc statu erunt concordēs, vt ostendam in sequenti quæstio, vbi ostendam, quod intellectus noster pro hoc statu non cognoscit singulare sub conceptu singularitatis, licet ipsum in se, vt dictum est, sit per se cognoscibile; sed solum illud cognoscit sub conceptu Vniuersalis; sed quò ad cognitionem intuitiuam discrepat Scotus à D. Thoma, & rationes Scoti nunc adductæ, probant necessariò nunc, & pro hoc statu dari cognitionem intuitiuam in intellectu, respectu singularis: nempe, quod intellectus cognoscit, & intueatur singulare sensibile, & materiale. Sed nota, quod cognitio intuitiuæ est duplex; Alia enim est cognitio rei existentis in se, quæ excludit omnem speciem, qualis est apud Theologos cognitio Beatorum in Patria, respectu Dei, qua Deum in seipso vident, absque vlla specie ipsum representante, & qualis esset cognitio oculi, si posset intueri obiectum sensibile, vt parietem sine specie sensibili delata per medium aeris: sic enim esset cognitio intuitiuæ proprijsimè dicta. Alia est cognitio intuitiuæ, quæ est per speciem, sed per speciem sensibilem repræ-

sentantem obiectum sub existentia, & illis conditionibus, quæ omninò in illo obiecto sunt, vt in seipso est, & existit, vt est cognitio, quam habet visus de pariete: licet enim non intueatur parietem in se, sed illum cognoscat per speciem sensibilem, quia tamen illa species representat parietem cum existentia, & conditionibus singularibus, ideò illa dicitur cognitio intuitiuæ.

Huius similis est cognitio intuitiuæ intellectus: sic enim intellectus intuetur singulare per speciem sensibilem positam in phantasia, quia enim hæc species representat singulare cum sua existentia, & conditionibus consequentibus, ideò dicitur intuitiuæ, & contradistinguitur ab abstractiuæ eiusdem intellectus, quæ est cognitio rei per speciem representantem quidditatem tantum, non vt existit, neque vt habet conductiones indiuiduantes, & singularitates illas consequentes.

Modo quod responiones allatæ ad rationes Scoti non soluant, probò; non soluit primam rationem: quia maior Scoti est. Quidquid potest virtus inferior, illud idem potest & superior. Respondet D. Thomas quòd est vera cum hac limitatione, sed non eodem modo: quia virtus superior cognoscit eminentiori modo, adeo quod concedit omne illud, quod cognoscit sensus, illud etiam cognoscere intellectum, sed non eodem modo.

Tunc sic arguo. Omnis virtus superior cognoscens quidquid cognoscit virtus inferior, cognoscit quodlibet obiectum, quod cognoscitur à virtute inferiori: sed sensus per te, & re vera cognoscit obiectum singulare sensibile, ergo hoc obiectum necessariò debet cognosci ab intellectu, qui est virtus superior. Sed dices, illud cognoscit modo eminentiori, scilicet, in vniuersali; Contra. Nihil potest intelligi in alio, quod in illo alio non continetur: sed entitas singularis sensibilis, non continetur in Vniuersali; quia singulare sensibile repugnat Vniuersali, ergo singulare sensibile non potest cognosci sub Vniuersali ab intellectu. Nec valet dicere, quòd singulare nil aliud est nisi Vniuersale, & quod Vniuersale est idem, quòd singulare, sed sine materialitate, & conditio-

1. re.
spon.
reijc.

1. rō.

conditionibus indiuiduantibus: quia hoc est falsum: nam secundum veritatem Singulare addit super Vniuersale differentiam indiuidualem, quæ est quid posituum, etiam secundum D. Thomam quod cumque illud sit.

Præterea, illæ conditiones materiales, vt Locus, Tempus, Quando, &c. sunt entia realia sensibilia, quæ non clauduntur in Vniuersali. ergo differt Singulare ab Vniuersali: & ided hæret intellectus cognoscat Vniuersale, non propter hoc cognosceret Singulare: quia est res diuersa omnino ab Vniuersali. Similiter nec responso ad secundum valet, quia dum cognosco Vniuersale, non possum cognoscere per illud Vniuersale Singulare sensibile: quia est obiectum omnino diuersum, immò repugnans Vniuersali, & sic non potest contineri sub Vniuersali. Cum ergo sit certum, quòd intellectus cognoscit hanc propositionem, Socrates est homo, vbi Socrates est singulare sensibile, signum est, quòd intellectus cognoscit hoc singulare, Socratem secundum se, vt est sensibile, & materiale, non autem in vniuersali, immò dicere, intellectus intelligit singulare in vniuersali, est dicere, intellectus cognoscit singulare, sed quo ad conceptus vniuersales, non quo ad singulares: sed sic cognoscere singulare, non est cognoscere singulare, sed vniuersale, sicut cognoscere de Socrate, quod est Substantia corporea tantum, non est cognoscere ipsum esse hominem, neque esse Socratem.

2. Præterea, arguit Scotus 2. Sent. dist. 9. questione 1. quòd singulare non possit cognosci per speciem vniuersalis, siue in vniuersali sic. Sicuti se habet res ad esse, ita ad cognosci: sed sic est, quod singulare addit entitatem positiuam super se vniuersale, vt dictum est in questione de Indiuiduatione, ergo vniuersale cognitum, non potest esse ratio perfecte cognoscendi singulare secundum totam suam cognoscibilitatem; Vide alias rationes Scoti in eodem loco, quæ quia sunt circa cognitionem Angelorum, illas non adducam.

3. Præterea, arguitur ab alijs. Species vniuersalis est indifferens, ad hoc, & ad illud singulare, ergo per speciem vniuersalis
Phil. Nat. 1o. D. Scoti.

non possum magis intelligere Socratem, quàm Antonium, ergo non est dicendum, quod singulare cognoscatur per speciem vniuersalis. Habes alias rationes pro hac Conclusione apud Antonium Andream 7. Metaphysices, questione 15. Conclusio ne prima Animaitica, apud Franciscum Piccolominum, Zabarellam, & alios.

Iauellus 7. Metaphysices, quæst. 16. vnica distinctione respondet ad omnia argumenta: quòd intellectum cognoscere Singulare, potest intelligi duobus modis; Vel per se solum; Vel adiutus cogitativa. Per se solum, non intelligit singulare, sed solum mediante cogitativa; immò dicit, quod est cognitiva, quæ cognoscit singulare, non autem intellectus. Sed hæc distinctio impugnat: quia non videtur ad mentem D. Tho. vult enim D. Tho. quòd intellectus intelligat singulare, licet alio modo, quàm sensus; Sed sic dicere, vt Iauellus dicit, est omnino negare intellectum cognoscere singulare. Sed quidquid sit de hoc, argumenta facta impugnant de directo hanc responsionem, vt patet de primo, & secundo: quia probant, quòd intellectus per se intuetur singulare, vt singulare. Etiam tertia ratio adducta pro opinione Scoti eandem validissimè impugnat, recordamur enim singularium intelligibilium, quando facimus hanc propositionem, Socrates est homo, non est cogitativa, quæ faciat illam, sed intellectus, quia discutere, & componere, est operatio propria intellectus, non sensus: dicere autem, quod intellectus facit hanc complexionem, & quod non cognoscat hoc extremum, & sciat esse veram complexionem, est dicere apertum mendacium, quomodo enim vnquam quis cognoscat aliquid prædicatum inesse alicui subiecto, si subiectum ipsum in se non cognoscat, cognitio enim complexa præsupponit incomplexam.

Solutio rationum Aduersariorum.
Cap. 111.

AD rationes Aduersariorum. Ad primam rationem pro prima Conclusione negatur Maior, quàm esse falsam arguendo contra eam ostendimus. Ad probationem,
Sf nem,

nem, nego quòd intellectus noster intelligat solum abstrahendo speciem vniuersalem à singularibus; dixi enim, quòd datur duplex cognitio intellectina, scilicet abstractiua, & intuitiua: verum est, quòd cognitione abstractiua non cognoscit singulare, sed cognitione intuitiua maximè.

Ad 1. Ad secundam dico, quòd reuera ibi Aristoteles quando dicit actu intelligibile esse sine materia, vult intelligibile debere esse vniuersale: nam vniuersale est sine materia indiuiduali, & conditionibus illam consequentibus, & sic hoc est actu intelligibile; Singulare autem, quia est cū conditionibus indiuidualibus, non est actu intelligibile, sed potentia; & quòd hic sit sensus illius loci, probatur quia si intelligeret ibi de materia, quæ est pars compositi, nulla quidditas materialis esset intelligibilis, & sic de rebus naturalibus nulla esset scientia. Insuper, species sensibilis esset per se intelligibilis, vt hæc species albedinis: quia est sine materia, quòd tamè non intendit ibi Aristoteles; Tamen hoc argumentum non concludit; quia ibi Aristoteles loquitur de cognitione abstractiua, non de intuitiua: nam vt dicam in sequenti, pro hoc statu quem solum nouit Arist. intellectus noster non cognoscit singularia cognitione abstractiua, sub proprio conceptu, sed solum sub conceptu vniuersalis: & quia cognitio abstractiua est propria, & vera cognitio intellectus, ex qua scientiam conicit; Hinc sæpè dicit Arist. quòd intellectus non cognoscit singularia, non tamen negat, quin cognoscat ea cognitione intuitiua: & sic concedo, quòd singulare cognitione abstractiua pro hoc statu, non est cognoscibile actu, scilicet sub proprio conceptu, sed potentia, scilicet in vniuersali, quòd quidem vniuersale sic solum est per se intelligibile.

Ad 3. Ad tertiam dico, quòd entia alia sunt solum intelligibilia, & non sensibilia, alia vero sunt intelligibilia, & sensibilia: & hoc voluit innuere ibi Aristot. non enim negauit, quòd sensibilia sint intelligibilia; Vel dicamus, vt suprà, quòd illa distinctio veritatem habet de cognitione abstractiua, de qua ibi Aristoteles loquitur, non de intuitiua; Vnde cōcedo, quòd alia

sunt, quæ sunt intelligibilia ab intellectu cognitione abstractiua, & illa nō sunt sensibilia; & alia, quæ sunt sensibilia, & hæc non sunt cognoscibilia tali cognitione abstractiua: illa sunt vniuersalia, hæc particularia.

Ad quartum dico, quòd intellectus agens ponitur propter cognitionē abstractiua, non propter intuitiua: est autem valde necessaria cognitio abstractiua, quia hæc est scientialis: sed intuitiua est satis imperfecta pro hoc statu.

Ad quintum dico, quòd Arist. in eo loco, & in alijs, tribuit cognitionem vniuersalem intellectui: quia vniuersale solum cognoscitur ab intellectu, non a sensu, & ideo dicit Arist. quòd singulare cognoscitur à sensu, sed non ob hoc negat, quin intellectus idem singulare intelligat.

Ad sextam, pro nunc quocumque modo intelligatur illa propositio; Ad argumentum dico, quòd singulare recipitur prius per proprium phantasma in phantasia, phantasma autem illud non est materiale, sed spirituale, vt patet, & tunc singulare, vt in phantasia existens, obicitur intellectui agentis, qui de illo pro hoc statu non producit cognitionem abstractiua sub ratione propria singularitatis, sed solum sub ratione vniuersalis: producit verò de illo, vt est singulare, intuitionem, siue cognitionem intuitiua, quæ recipitur in intellectu possibili, & tunc formaliter singulare cognoscitur ab intellectu possibili, & sic patet quomodo singulare recipitur in intellectu per modum recipientis.

Ad septimam per eandem responsionem satisfieri potest.

Ad octauam dico, quòd differentia potentiarum per obiecta, est à posteriori, & ideo non est prima, & sic licet haberet idem obiectum, non tamen propter hoc sequeretur, quòd ipsæ potentie non esset per se distinctæ; tamen dico, quòd etiam per obiecta distinguuntur, non quidem, quòd vna sit circa vnum obiectum, & alia circa aliud: sed quia vna est circa vnā partem obiecti, vt sensus est tantū circa vnū obiectū, scilicet, circa singulare; altera verò, scilicet, intellectus, est circa totū obiectū, scilicet singulare, & etiam circa vniuersale.

Ad no-

Ad 9. Arist. ponit intellectum differre à sensu, quia sensus fit singularium, & intellectus solum vniuersalium: sed quia sensus est solum singularium, intellectus verò, & vniuersalium & singularium.

THEOREMA LXXXV.

Obiectum intellectus adæquatū, est ens ex natura potentie, sed pro hoc statu est quidditas rei sensibilis.

Exponitur Opinio Scoti, & comprobatur. Cap. 3.

SCOTUS q. 14. quodlibetali art. 2. principali, ad N. & 1. Sent. d. 3. q. 3. ad A, & multis alijs in locis, aperte sustinet, quod obiectum adæquatum intellectus ex natura potentie, non est quidditas rei materialis: sed est ens, quod est commune vniuersum Deo, & Creatura, Substantie, & Accidenti. Pro hac sententia varias rationes adducit; Sed est animaduertendum, quòd hæc assertio pertractatur, & in via Theologorum, & in via Philosophorum; & in via Theologorum quidem non potest negari; Principaliter autem Scotus illam pertractat in via Theologorum, & ideo illam examinabo in Theorematis Theologicis Deo dante; nunc in via Philosophorum illam pertracto. Scotus ergo ponit duas Conclusiones. Primā. Obiectum adæquatum intellectus ex natura potentie est ens in communi. Secundā. Obiectum intellectus adæquatum pro statu isto, est quidditas rei sensibilis.

Pro prima Conclusionem arguit Scotus multis rationibus; præcipua est hæc in via Philosophica, quæ simul impugnant opinionem D. Thomæ. asserentem, ex natura potentie esse quidditatem rei materialis.

1. 77. Primò. Nulla potentia fertur in aliquid, quod sit extra obiectum suum adæquatū. Hæc patet ex se: illud enim est obiectum adæquatum potentie, quod adæquat totam virtutem potentie, ita quòd potentia illa non potest in aliud, quàm in tale obiectum, alioquin non esset obiectum adæquatum. Hoc etiam patet experientia: qui potentia visiva, non potest in a-

liud, quàm in colorem, siue in visibile; neque potest cognoscere aliquid sub communi ratione, quàm sit color, vel visibile. Idem patet de alijs potentijs, in respectu ad obiecta adæquata. Minor. Sed sic est, quòd intellectus noiter fertur in aliquid, & illud cognoscit, quod tamen nõ continetur sub quidditate rei materialis, sed solum sub ente in communi, ergo quidditas rei materialis non est obiectum adæquatum intellectus, sed ens in communi. Minor probatur: quia intellectus noiter cognoscit Metaphysicalia, & tamen illa non continentur sub quidditate rei materialis, quia separata sunt à materia, sed solum sub ente. Minor itaque est vera: & sic sequitur Conclusio, quod obiectum intellectus est ens.

Secundò. Nullum desiderium naturale est ad impossibile: quia tunc tale desiderium esset frustra; nihil tale autem facit natura: at intellectus habet naturale desiderium cognoscendi entia immaterialia, quæ non continentur sub quidditate materiali, sed solum sub ente, ergo tale desiderium non est frustra, neque ad impossibile, ergo potest illas substantias intelligere, ergo obiectum intellectus nostri adæquatum, non est quidditas rei materialis, sed ens. Minor probatur: quia intellectus visus effectum, desiderat cognoscere causam, & cognita causa in vniuersali, desiderat eam cognoscere in particulari: entia autem immaterialia, sunt cause horum effectuum materialium, & ex hoc apparet Minorem esse veram, & consequenter quod obiectum adæquatum intellectus, non est quidditas rei materialis, sed ens in communi.

Tertiò, & concludit, quasi cum prima ratione. Quidditas cognoscitur per se, à potentia cognitiua, vel est eius obiectum primum, vel continetur sub illo obiecto: ens autem vt est commune re sensibili, & quidditati materiali, per se intelligitur à Metaph. ergo ens, & non quidditas rei materialis, est obiectum adæquatum potentie intellectiue. Maior patet ex dictis in prima ratione. Minor quoque patet: alioquin Metaphysica non esset scientia distincta à Physica. Hæc quo ad obiectum intellectus ex natura potentie.

Si verò consideremus potentiam intellectus quo ad hunc statum, & accipiamus pro obiecto non quodcūque, quod intellectus intelligere potest, sed solum id, quod potest mouere intellectum, ponit aliam conclusionem, quæ est, quod obiectum morium intellectus, pro hoc statu, est quidditas rei sensibilis. Ex hoc patet quòd Franciscus Piccolomineus non rectè protulit mentem Scoti primo libro de humana mente, c. 8. Hæc conclusio habetur à Scoto 1. Sententiarum, dist. 3. q. 3. in calce questionis, an verum sit obiectum intellectus, soluendo vnum dubiū litera F, & quodlibetis, q. 14. loco citato supra. Ad hæc Conclusionem habemus duo fundamenta; vnum secundum Theologos; aliud secundum Philosophos. Secundum Theologos diceremus, quod hoc prouenit ratione legum Diuinæ Sapientiae, quibus stabilitum est, quòd pro hoc statu solum illa intelligamus, quorum species in phantasmate relucet, & vltior ratio talis ordinationis potest ad duci p̄na peccati originalis: nam ait August. de Trinitate, lib. 1. c. 5. cap. vltimo, vt refert Scotus 2. Sentent. dist. 3. q. 8. soluendo primum principale, quòd causa cur acie fixa non possumus videre ipsam lucem, sci licet æternam, est infirmitas; & hanc infirmitatem nos contraxisse propter iniquitatem, ibidem testatur. Sed dimisso fundamento Theologorum, cum Philosopho dicimus, quòd causa est ordo, & concordia potentiarum naturalium animæ in operando, sic enim dispositæ sunt, quòd omnes operantur circa idem; vnde, tam sensus exteriores, quam interiores, & intellectus, versantur circa idem; illud enim quod defertur à sensibus externis ad sensus internos, est, quod à sensibus internis cognoscitur; & illud idem phantasma est circa quod speculatur intellectus. Cum ergo omnes istæ potentiae concordēs sunt in operando, & circa idem, licet diuerso modo, & excellentiori modo vna, quàm altera, sequitur, quod nihil possit mouere intellectum nostrum, nisi quòd mouet sensum: id autem quod mouet sensum, est solum quidditas rei sensibilis, vt dictum est in proprio quæsito: ideo iure statutum est à Scoto quidditas rei sensibilis pro

obiecto adæquato intellectus nostri pro hoc statu; & nota, quod per quidditatem sensibilem rei, non intelligit solum puram quidditatem sensibilem: sed quiddid includitur virtualiter, vel essentialiter, vel causaliter in illa quidditate sensibili: & hac de causa intellectus potest cognoscere Substantias abstractas, & multa alia, quæ non sunt propriè sensibilia per quidditatem sensibilem cognitam; ita quod pro hac Conclusionem adæquatam intellectus, quod est aptum mouere potentiam intellectiuam, & illam reducere ad actum: sed sic est, quòd solum illud est quidditas rei sensibilis, ergo quidditas rei sensibilis est obiectum adæquatū intellectus. Minor probata est: quia omnis nostra cognitio ortum habet à sensu, & ex dictis in ordine intelligendi patet. Maior quoque est clara ex ratione obiecti adæquati; id enim solum est obiectum adæquatam, quod mouet aliquam potentiam, & eam solum, & illa potentia non potest in aliquo alio praterquam in illud obiectum, vt supra dictum est.

Hinc patet, quòd Franciscus Piccolomineus lib. 1. de Mente humana, cap. 20. coincidit cum opinione Scoti, licet ipse arbitretur aliud sentire Scotum: nam in cod. c. ait ipsemet, quod obiectū propriū duob. modis accipi potest; Vel pro omni eo, quod est aptū natū intelligi ab intellectu quouis modo, & sic omnis essentia est obiectū mētis. Ecce quod coincidit cum prima Concl. Scoti, quæ est, quod ens est obiectū adæquatam potentie ex natura potentie. Dicit deinde, quod accipiendo obiectum proprium adæquatam, pro eo quod est aptum natum mouere mentem, vel per suum phantasma, vel per phantasmata propriorum accidentium existentium in eo, est quidditas rei materialis. Ecce, quod hæc Conclusio coincidit cū secunda Conclusionem Scoti, quæ est, quòd obiectū adæquatam pro hoc statu, scilicet obiectum motuum, est quidditas rei sensibilis; nā, quod ipse intelligit per quidditatem materialē, idem nos intelligimus per quidditatem sensibilem: quia oēs intelligimus illud, quod potest mouere intellectum nostrum ad cognoscendum. Sed tamen est hoc

hoc notandū, quod inelius, & magis propriè loquitur Scotus, quia quidditas rei materialis nō mouet intellectum nostrū: nam vt supra patuit, Substantia non mouet intellectum, neque illum immutat ad sui intellectiōnem, sed est Accidens; quidditas autem rei materialis significat propriè quidditatem substantiæ materialis: quia materia est Substantia, & pars Substantiæ materialis: ideo non possumus iure, & propriè loquendo, dicere, quod quidditas rei materialis moueat intellectum, sed est Accidens quod est propriè sensibile, & sic quidditas accidentiū est, quæ mouet intellectum, & Substantia dicitur mouere intellectum, pro tanto, quia mouet intellectum, non per se, sed mediantibus accidentibus existentibus in ipsamet substantia, & ideo dicēdo, quod obiectum motiuum adæquatum intellectus est quidditas rei sensibilis magis propriè loquimur, & confirmatur: quia dum dicimus quidditatem rei materialis esse obiectum, videmur cōprehendere quidditatem accidentis, quæ primo mouet intellectum, quia accidens non est propriè loquendo, materiale, quia non constat ex materia, ex qua, sed solum in qua, vt longo sermone docet Arist. 12. Metaph. ante textū 26. sed solum dicuntur materialia: quia insunt substantiæ materiali, ideo rectius dicimus obiectum motiuum, adæquatum, esse quidditatem rei sensibilis, quia sic explicite, & propriè exprimimus obiectum motiuum intellectus. Rationes autem ibi adductæ pro quidditate materiali, concludunt (quæ concludunt) pro quidditate sensibili, cum pro vno, & eodem accipiantur.

Exponitur opinio D. Th. cum suis fundamentis, & rejicitur. Cap. 11.

Circa primam Conclusionem est sensus inter Scotum, & D. Th. nam **D. T.** D. Th. prima parte Sū. q. 1. 2. art. 4. in corpore, aperte sustinet, quod quidditas rei materialis est obiectū adæquatum intellectus nostrī, ex natura potentiæ, quæ in e-
nim ibi, an intellectus noster proprijs viribus naturalibus possit videre essentiam diuinam? & respondet negatiuè; adducēs
Phil. Nat. 10. D. Scoti.

autem rationem dicit, quod obiectum debet proportionari potentiæ in modo essendi; Vnde si modus essendi rei cognitæ, excedat modum essendi potentiæ cognoscentis, necesse est etiam quod cognitio illius rei cognitæ sit supra naturam rei cognoscentis: adeo, quod secundum D. Thom. omnis potentia cognoscentis, ex natura sua habet, quod cognoscat solum ea, quæ habent eundem modum essendi, quem habet ipsa potentia, & natura cognoscentis; quod si habent diuersum modum essendi à re cognita, ipsa res cognita est improporcionata tali naturæ cognoscenti, & si illam rem cognoscat, hoc est per modum supernaturalem; non autem naturalem; Ratio huius fundamenti deducitur vterius ex alio fundamento, nempe, quia cognitio contingit secundum quod cognitum est in cognoscente, cognitum autem est in cognoscente, per modum cognoscentis, vnde si modus essendi rei cognitæ sit diuersus à modo essendi naturæ cognoscentis, non potest recipi in cognoscente, & sic non potest ab illa natura cognosci: quia pro tanto res cognoscitur, pro quanto est in cognoscente. Hoc habito fundamento, facit distinctionem: triplex est potentia cognoscentiua; Alia est omnino coniuncta materiæ in essendo, & operando, vt sensus, qui vtitur organo in operando; Alia est omnino separata à materiæ, & in essendo, & in operando, vt intellectus ab tractorum; Alia autem est coniuncta materiæ in essendo solum: sed non in operando, vt intellectus noster: quia non vtitur organo; ea igitur, quæ nō habent esse, nisi in materia individuali, & signata, cognoscere est nobis cōnaturale, eo quod anima nostra, per quā cognoscimus, est forma alicuius materiæ, & tūc habent eundem modum essendi res cognita, & potentiæ cognoscentis; hæc autem, quæ sunt in materia signata, habent duplicem modum essendi in illa; Alia enim sūt omnino in illa, & quo ad esse, & quo ad cognosci, vt singularia, & hæc cognoscitur mediāte sensu, quia est potentia coniuncta materiæ, & quo ad esse, & quo ad operari; alia sūt separata à materia quo ad cognosci, sed non quo ad esse, vt sunt vniuersalia, quæ quidē sunt in singularibus, sed nō

intelliguntur, vt in singularibus, sed vt abstrahuntur, hæc cognoscit intellectus, qui est potentia cognoscitiua coniuncta materie, quo ad esse, quia est forma materie, sed non quo ad operari, quia operatur sine organo: illa verò, quæ sunt separata à materia quo ad esse, & quo ad cognosci, vt intelligentiæ, cognoscuntur ab intellectu separata à materia quoque, quo ad esse, & quo ad operari, & sic concludit, quod intellectus noster ex natura potentie non potest cognoscere essentia Dei quia est separata à materia, quo ad esse, & quo ad cognosci, & sic habet diuersum modum essendi, à modo essendi intellectus, adeo, quod solum anima nostra ex natura potentie potest intelligere quidditatem rei materialis, sensus quidè res singulares, intellectus verò quidditatem rerum singularium, & materialium: & sic relinquitur, quòd de mente D. Thomæ obiectum adæquatum intellectus nostri, ex natura potentie est quidditas rei materialis. Hæc est opinio D. Thomæ cum suis fundamentis, vt videre est in præcitato loco, & alibi sæpè.

Responsum. Contra hanc opinionem sunt rationes adductæ nunc supra pro opinione Scoti, secundum Theologos, quod sit falsa ostendo in 4. disp. 42. c. 2. quod vero sit falsa secundum Philosophos, nunc probatur per rationes adductas pro opinione Scoti: probant enim quod nihil minus commune enti, potest esse obiectum adæquatum intellectus, quidditas autem rei materialis est multo minus communis, quàm ens, sequeretur enim quod non possemus habere cognitionem de rebus Metaphysicalibus, neque de intelligentijs, quia non cadunt sub quidditate rei materialis, quod tamen est falsum. Contra hanc eandem opinionem militant rationes, quas facit Antonius Andreas, 2. Metaphysices, quæstione 3. Præterea, fundamentum, quo hæc opinio innititur, est falsum, & contra ipsum sic arguit Scotus. Vetum est quidem, quod obiectum debet esse proportionatum potentie, sed hæc proportio non est in modo essendi, sed est proportio mouentis, & mobilis, obiectum enim mouet potentiam ad operandum. Tunc sic arguo. Proportio moti-

ui, & mobilis requirit dissimilitudinem in modo essendi: proportio obiecti, & potentie cognoscitiue est proportio motui, & mobilis, ergo requirit dissimilitudinem in modo essendi circa motuum, & mobile; falsum est ergo, quod proportio obiecti, & potentie debeat esse in modo essendi, quod erat fundamentum opinionis D. Thomæ. Maior probatur à simili in omnibus, nam actus, & potentia, causa, & effectus, & alia proportionata in actione patet, quod habent dissimilem modum essendi; vnde oculus videt Cælum, & tamen non habet motum essendi similem Cælo: quia Cælum est incorruptibile, visus autem corruptibilis; Minor est ex euidens, & concessa etiam ab alijs.

Defensio pro D. Thomæ, & confutatio eiusdem. Cap. III.

I Auellus 3. libro de Anima, quæstione de obiecto intellectus possibilis, aperte ait, Scotum, & alios decipi, quia mentem D. Thomæ non perceperunt; vnde ait, D. Thomam asserere quoque obiectum adæquatum intellectus ex natura potentie, esse ens; & hoc probat in quæstione prima de obiecto intellectus, quando autem D. Thomas dixit quidditatem rei materialis esse obiectum intellectus, loquitur de obiecto adæquato pro hoc statu, siue de obiecto motui intellectus pro hoc statu; manifestum est autem, quod hoc est quidditas rei materialis, & ideo frustra arguunt Scotus, & alij contra D. Thomam. Si hæc sit mens D. Thomæ, patet quod Scotus, & ipse concordet sunt, sed re vera hæc non est mens D. Thomæ, vt patet inspicienti opinionem eius, quàm retulimus; clarum est enim, quod loquitur D. Thomas de obiecto adæquato intellectus ex natura potentie, vnde assignans rationem, propter quam quidditas rei materialis est obiectum intellectus, sumpsit fundamentum à natura potentiarum cognituarum, non à statu, & dixit animam nostram ex eo, quod est forma materie; non posse cognoscere nisi ea, quæ sunt materia: modo, quod anima si forma materia; competit ei ex propria natura, & per hoc distinguitur ab intel-

intelligentijs; ergo cum dixit obiectum in relectus esse quidditatem rei materialis, locutus est de intellectu secundum naturam potentie, non pro hoc statu tantum: immo loquendo de cognitione essentie diuinæ, quam secundum Theologos habet anima nostra in alio statu, ait, quod illam non habebit ex virtute potentie proprie intellectus, sed per lumen gloriæ, & supernaturaliter: quia ex propria virtute solum obiecta naturalia intelligere potest, ergo loquitur ex natura potentie in quocumque statu.

Cai. Ideo Caietanus in expositione articuli quarti illius, questione 12. multa dicit, vt tueatur D. Thomam, & quorum maxima pars pertinet ad Theologos: tamen prout sufficit ad presentis questionis dilucidationem, pauca quedam adducam, licet difficile admodum sit colligere, quæ sit eius sententia, difficultatibus enim pressus modo in hanc partem, modo in aliam se vertit. Aliter igitur respondet pro D. Thomæ Iauellus, & concedit mentem D. Thomæ esse quod quidditas rei materialis est obiectum adæquatam intellectus nostri ex natura potentie, vt patet ex ijs, quæ dicit in corpore illius expositionis, & respondendo ad argumenta, & maxime ad quartam, vbi habet hæc verba. Concedo, quod intellectus ex natura sua non potest quidditatiuè cognoscere alius quid quam sit natura animæ nostræ, cum quo tamen fit, quod potest per gratiam eleuari ad cognoscendum quidditatiuè, etiam Deum: non enim inconuenit, potentiam eleuari ad cognoscendum aliquid quidditatiuè, quod est extra obiectum quidditatiuè cognoscibile a se naturaliter. Ex his verbis apparet, quod secundum eum obiectum adæquatam intellectus ex natura potentie cognoscibile, quidditatiuè ab ipso est eiusdem ordinis, & generis, cuius est anima, neque aliud eius altioris generis, vel ordinis potest intelligi, & percipi ab anima quidditatiuè ex natura animæ: anima autem est quidditas materialis, quia est forma materie, & sic obiectum eius materialiter, & quidditatiuè cognitum, est quidditas rei materialis, quia est eiusdem ordinis cum anima, Si verò loquamur, secundum gratiam Dei, potest quidem etiam

intellectus noster Deum intelligere, & hoc est, quod dicit quidditatem rei materialis esse obiectum intellectus adæquatam intensiue solum, non extensiue, quia obiectum intellectus extensiue est omne ens, nam anima ex propria natura non potest intendere plus quam in quidditatem rei materialis: sed ex gratia potest extendere se ad cognitionem cuiusvis entis, etiam extra quidditatem rei materialis, & quia Scotus impugnavit fundamentum D. Thomæ, ex quo hæc Conclusio deducitur, quod erat hoc. Potentia cognoscens, & obiectum cognitum, debent esse proportionata in modo essendi; ex quo postea deducebatur, quod cum anima sit forma in materia, obiectum eius est solum quidditas materialis; Illud fundamentum nititur declarare, & corroborare, sed circa hoc multa dicit, quæ quomodo vera sint, studiosus lector discutere poterit (neque enim omnia eius dicta, & Adversariorum non vera impugnare decreui, sed solum vbi doctrinam Scoti impugnare, & debilitare conantur) quantum tamen pertinet ad præsens negotium, inquit, quod Scotus imponit literæ D. Thomæ falsum, nempe, quod dicit D. Thomæ, debere esse æqualitatem, seu similitudinem inter cognitum, & naturam cognoscitiuam secundum se, (neque enim ait ipse hoc somnium) declarat deinde sensum literæ, & fundamentum D. Thomæ satis perplexè, tamen habet hæc verba (litera hic docuit, quod inter cognitum, & naturam cognoscitiuam secundum se exigitur non excessus ex parte cogniti, & sermo est de non excessu in modo essendi generico, & cognitio quidditatiuè, ac naturaliter) quæ verba perspectis antecedentibus, sunt implicata satis: tamen videntur inferre secundum Caietanum fundamentum D. Thomæ esse hoc. Debet esse proportio inter cognitum, & potentiam cognoscitiuam, sic, quod cognitio quidditatiua obiecti, non debet excedere modum cognoscendi potentie, & insuper debet habere eundem modum essendi, non quidem specificè, sed genericè, ita quod debent esse eiusdem ordinis, & generis, non autem cognitum debet esse altioris ordinis, ita quod modus essendi obiecti co-

gnit, excedat modum essendi potentie cognoscitiuæ, quia cognitio huiusmodi cogniti, excedit vires naturæ inferioris. Scotus autem arbitratur D. Thomam voluisse, quod potentia cognoscitiua, & obiectū cognitum sint æqualia & similia in modo essendi specifico: sine quod debeant habere naturam eiusdem speciei, vnde arguebat. Oculus videt Cælum, nec tamen habere eundem modum essendi, quia Cælū est incorruptibile, visus corruptibilis; Ecce quod non habent eundem modū essendi in natura specifica, quia sunt diuersarum specierum; Sed non valet argumentum, inquit Caietanus, quia sunt eiusdem generis in modo essendi, quia Cælum in quantum est visibile, est mixtum, & sic cognitum, nempe Cælum non excedit modum essendi oculi. Argumenta autem Scoti concludunt, quod non possunt esse eiusdem speciei secundum se, & secundū esse reale, & sic non sunt contra D. Thomam. Et hoc fundamento respondet ad obiectiones Scoti, contra fundamentū ab eo adductas, quæ omnes ferè sūt Theologica. Ad eam vero rationē, quam ego ex oculo supra adduxi, inquit, patet, quod ꝑ cedit ex falso intellectu fundamenti D. Thomæ, concludit enim quod obiectū, & potentia cognoscens, nō possunt esse eiusdem speciei, & ordinis secundum essentiam, quod non negatur à D. Thoma. Ad rationes contra Conclusionem non respondet, neque illas adducit, forsā quia putauit, quod essent extra propositum; Verum

Rej-
ciunt.

quod hæc defensio Caietani nulla sit, facile cōspicitur ex rationibus adductis à Scoto; Primò, ipsa Cōclusio est falsa, scilicet, quod quidditas rei materialis sit obiectū adæquatum ex natura potētiae, vt probāt rationes ibi adductæ, & præsertim illæ. Contra responsiōē ad rationes cōtra Cōclusionem. Nulla enim potentia potest vltimo modo attingere obiectū sibi improporcionatum: sed sic est quod Substantiæ immateriales per Aduersarios sunt obiectū improporcionatum, & etiam entia metaphysicalia intellectui nostro, ergo intellectus noster nullo modo, potest illas attingere, neque perfectō modo, neque imperfecto, quod tamen est falsum, maior patet ex ratione obiectū adæquati, quæ supe-

rius toties dicta est patet etiam à simili in alijs potentijs cognitiuis, nōm visus non potest videre aliquid, quod non sit coloratum, neque enim perfectō, neque imperfecto modo potest videre sonum, vel saporem, quia hæc sunt extra suum obiectum adæquatum.

Præterea, desiderium nostrum naturale, non est ad cognoscendum illas Substantias imperfecto modo: sed desiderat illas cognoscere quidditatiuè, ergo ex natura potētiae est inclinatio ad illas cognoscendas; hoc desiderium non est frustra, & ergo dicendum est, quod intellectus noster non est restrictus ad quidditates materiales cognoscendum ex natura potētiae, sed vltra se extendit, scilicet ad omnem ens. Ad funtaliæ rationes, quas non oportet recensere.

Quod etiam fundamentum, de quo est *Con-* *sis, sit falsum*, probatur, quia vt videtur *tra* *fund.* glossa hæc Caietani potest habere quatuor sensus ad summum; Primus est, quod obiectum secundum cognitionem quidditatiuam naturalem, non debet excedere modum cognoscendi potētiae cognoscētis. Secundus, quod obiectum cognoscens, & potentia cognoscitiua, debent esse æqualia in modo essendi generico: scilicet, debent esse entitatis eiusdem generis; Tertius sensus est, quod obiectum, & potentia cognoscitiua, licet non sint eiusdem generis, tamen conueniāt in modo essendi generico, vt puta, quia vtrumque est mixtum. Quartus, quod obiectū, & potentia, debent conuenire in modo essendi cognito generico, scilicet, obiecto, & potētiae debet competere idem genus cognoscibilitatis, vel cognitionis. Sed pro clara cognitione istius Theorematis, & pro perspicuendis erroribus Caietani, est notandum, quod verum est quidē, quod cognitum recipitur in cognoscēte per modum cognoscētis, scilicet, quidquid intelligitur ab anima, intelligitur eo modo, quo ipsa anima est apta nata res intelligere: anima autem est apta nata intelligere res solum per abstractionem, & per species intelligibiles, & per phantasmata sensibilia, ideo quidquid intelligit, hoc modo intelligit, & sic lapis cognitus est in cognoscēte per modum cognoscē-

ris, quia recipitur in cognoscente per speciem suam, & mediantibus phantasmatis.

3. sen
sus.

Ex hoc fundamento sequitur falsitas primi sensus: non enim ex hoc sequitur, quod obiectum adæquatum potentie nostre intellectiue, secundum quidditativam, & naturalem cognitionem, non debeat excedere modum cognoscendi potentie ipsius intellectiue: quia tunc nullum erit obiectum adæquatum intellectus, quia quodlibet ens imperfectissimum, excedit hunc modum cognoscendi intellectus nostri, secundum naturalem suam cognitionem quidditativam: quoniam secundum suam naturam est cognoscibile intrinsece, & absque specie, & absque phantasmatis, & absque sensum adminiculo, & lucidiori modo, quam pro hoc statu cognoscatur; propter enim hanc colligantiam potentiarum sensitiuum cum intellectu, non potest intellectus cognoscere res perfectiori modo: at in alio statu lucidiori, & excellentiori modo cognoscemus res, & illa erit cognitio quidditativa, & naturalis rebus ipsis, non supra vires illarum rerum; & hæc ratio apud Theologos vim habet; Præterea, quodlibet ens est cognoscibile, & in facto cognoscitur quidditativè ab Angelo: quia cognitio quidditativa rei est perfectior, quam possit haberi de illa re; Angelus autem perfectissimo modo cognoscit quodlibet ens, etiam imperfectissimum; & hæc non repugnat rebus, immo maxime competit. Angelus autem habet alium modum cognoscendi diversum ab anima, ut patet; ergo quodlibet ens, excedit secundum propriam cognitionem naturalem, & quidditativam modum cognoscendi potentie nostre intellectiue; & hæc duæ rationes vitari non possunt à Theologo.

1. 77.

Sed Philosophicè ex hac propositione desumitur argumentatio pro nobis. Quia tunc omne ens erit obiectum adæquatum intellectus nostri, & nullum ens excedet modum cognoscendi potentie in intellectu, quod ipsi negant; probatur: Quidquid intelligitur, intelligitur eodem modo, quo est aptum natum intelligi ab anima: probatur: nam intellectus, possibilis est omnia fieri, quia hoc modo sibi com-

petit, scilicet, per abstractionem intelligere omnia, & intellectus agentis est omnia facere, ut patet ex 3. de Anima, & confirmatur, quia intellectus intelligit omnia materialia, & immaterialia eodem modo, ut patet de entibus Metaphysicis libus, & illa est cognitio quidditativa, alioquin in lib. 12. Metaphysicæ, in quo agitur de substantijs abstractis, non haberemus prædicata quidditativa de Deo, & Intelligentijs; quædò autem de aliquo subiecto haberemus prædicata quidditativa, illud quidditativè cognoscimus; Cum ergo omne ens recipiatur in intellectu nostro secundum modum intellectus nostri, & secundum quidditativam, & naturalem suam cognitionem, omne ens erit obiectum intellectus nostri, & sic ens in communi erit obiectum adæquatum.

2. 78.

Præterea, ex hoc admisso secundum eorundem intellectum, non potest concludi, quod quidditas rei materialis sit obiectum adæquatum intellectus: quia quidditas rei spiritualis, ut species intelligibilis & species sensibilis secundum quidditativam essentiam suam non excedunt modum cognoscendi intellectus nostri: at ipse non sunt quidditates materiales, sed spirituales, ut per se patet, & nos declaravimus in Theoremate de lumine, ergo obiectum adæquatum non est quidditas rei materialis, sed quidditas rei sensibilis, ut dixit Scotus in secunda Conclusionem, quæ quidè Conclusio non est vera, considerando capacitatem potentie ex natura potentie, sed pro hoc statu. Quod si Caietanus velit intelligere de obiecto intellectus pro hoc statu aliquo modo posset conciliari, ut dictum est capite 2. sed ipse intelligit de obiecto adæquato potentie ex natura potentie. Præterea, inquit Caietanus in eodem Comento, quod radix cognitionis est, ut virtus cognoscitiva fiat res cognita; & hæc fundatur super hoc, quod cognitum est in cognoscete per modum cognoscens; ex quo deducit, quod si natura cognoscens est inferioris ordinis, quam natura cogniti, non poterit cognoscere illud ex proprijs viribus quidditativè, quia non potest fieri illud, nisi modo proprio ipsi virtuti cognoscenti, quod est, non esse illud, nisi diminuta quadam participatione, quæ ad visionem,

1. 78.

tionem, id est ad cognitionem perfectam non sufficit. Hoc fundamentum Caiet. est falsum: quia verum est quidem, quod cognitio fit, quia intellectus fit res cognita: dum enim intellectus intelligit lapidem, fit lapis per similitudinem, quia recipit lapidis speciem; sed dum inquit se qui ex hoc, quod anima nostra non potest intelligere substantias abstractas quid dicitur, quia non potest fieri illas, nisi proprio modo, scilicet, per speciem, quod est fieri illas diminuit, consequentia est falsa: quia si haec esset ratio propter quam intellectus non potest intelligere substantias abstractas quidditatiue, sequeretur quod anima nostra intellectuua non posset intelligere res materiales quidditatiue, neque seipsam, non res materiales, quia illas intelligit per suas species intelligibiles, & sic fit res materiales diminuit: neque enim anima intelligendo lapidem, fit lapis secundum esse lapidis perfecti, sed secundum esse diminutum, & per similitudinem; neque seipsam: quia intelligit se per species aliarum rerum materialium, & euadendo alia res diminutiue, in illis intelligit seipsam. Hec ergo ratio est vanissima.

2. *res.* Secundus sensus, nempè quod inter obiectum, & potentiam cognoscitiuam requiratur proportio in modo essendi generico id est quod sint entitatis eiusdem generis (propter hoc enim D. Thom. ponit quidditatem rei materialis esse obiectum adaequatum intellectus: quia anima quoque est quidditas materialis, & sic sunt eiusdem generis in entitate) quo-

que est falsus: quia intellectus noster intelligit plantas, lapides, & mineralia, & tamen non sunt eiusdem generis cum anima, quia anima continetur sub animali, illa verò nequaquam. Dices, licet non conueniant in hoc genere proximo animali, conueniunt in remoto, scilicet, in substantia corporea. Contra à pari ergo intellectus noster poterit cognoscere ex natura potentiae substantias abstractas, quod tu negas, quia illae quoque conueniunt in genere remoto cum anima nostra: quia continentur sub Substantia, & sunt in Prædicamento Substantiae, ut etiã ipsemet D. Thom. fatetur; Sed dices,

conueniunt quidem in genere remoto, & Substantia, sed differunt postea: quia haec est forma materiae, illae sine materia. Contra, sufficit mihi quod conueniant in genere vniuoco, quia tunc sunt eiusdem ordinis, licet per aliquas differentias postea discrepent, nam etiam homo, & leo sunt sub eodem genere, & tamen per aliquas differentias differunt; vel ergo quando dicitur cognitum, & virtus cognoscitiua, debent conuenire in modo essendi generico, intelligis de modo essendi generico proximo, vel remoto: si de proximo, ergo anima ex natura potentiae non poterit cognoscere lapides, neque ligna, quia non sunt sub eodem genere proximo; Si intelligis de remoto, ergo poterit ex natura potentiae intelligere substantias abstractas, quia conueniunt sub genere remoto, scilicet substantia, & hoc, licet negarent Auerroista, tamen Thomista hoc admittunt: quia secundum eos oportet quod aeternum, & corruptibile conueniant in genere Metaphysico, licet non Physico. Præterea, tunc non posset intelligere ea, 1. *res.*

quae sunt in genere proximo, quia esset extra obiectum adaequatum. Præterea, anima est Substantia, Quantitas, & Relatio sunt Accidentia; Accidens, & Substantia in nullo genere conueniunt, & sic differunt in modo essendi generico, & tamen anima cognoscit accidentia quidditatiue.

Præterea, proportio obiecti ad potentiam cognitiuam est proportio motus ad mobile, hoc patet de obiectis aliarum potentiarum cognitarum, ut de obiecto sensuum: tunc enim sunt proportionata, cum mouere possunt potentiam, & talis proportio non requirit similitudinem in modo essendi, sed potius dissimilitudinem, ut patet in obiectis aliarum potentiarum: nam aliud est modus essendi visibilis, alius oculi, siue visus.

Nec tertius sensus est verus, scilicet, dicere, quod conueniunt in modo essendi generico, quia ambo sunt mixta: quia si similitudo modi essendi esset ratio cur obiectum posset mouere potentiam cognitiuam, quanto obiectum esset similis in modo essendi potentiae, tanto facilius cognosceretur ab illa potentia, & sic illa, quae

quæ sunt eiusdem speciei cum potentia cognoscitiua, & in proximiori genere, facilius, clarius, & distinctius cognoscerentur: at videmus oppositum, quia intellectus facilius cognoscit accidentia, quàm substantias. & inter substantias illas, quæ magis distant ab homine, quàm hominem, vt lapides, plantas, &c. ex horum enim cognitione venit in cognitionem hominis.

4. 27.
reijc.

Si quis autem asserat Caiet. loqui in quarto sensu, scilicet, quod inter obiectum, & potentiam cognoscitiuam requiratur proportio in modo essendi, cognitio, scilicet, quod obiectum, & potentia sint eiusdem cognitionis generis, improbat. Cognitum, & potentia cognoscens, non possunt conuenire in modo essendi cognito, nisi quantum ad entitatem conueniat, quia cognitio, & modus cognoscendi sequitur rem, & qualis est res, talis est eius cognitio, siue modus cognoscendi eum: si enim obiectum cognitum habeat entitatem nobiliorem potentia cognoscente, excedit proculdubio potentiam cognoscentem in modo essendi cognito, vnde est alius, & nobilior modus essendi cognitionis, quæ competit Angelo, quàm animæ, ergo proportio in modo essendi cognito, reducitur ad modum essendi secundum entitatem, ergo si inter obiectum, & potentiam per se requiritur modus idem essendi genericè cognitum, requiritur quoque modus essendi idem secundum entitatem: quia hic est radix illius, & tunc sequuntur argumenta Scoti, vt prius. Vel alio modo formetur ratio. Dicere obiectum cognitum quidditatiuè, debet esse cognoscibile eiusdem generis cognitionis, cuius est potentia cognoscens, at quod competat huic obiecto, & huic tale genus, vel tale cognitionis genus, oritur ex entitate talis obiecti: quia cognitio sequitur rem, & illa est vera cognitio, quæ competit rei, sicuti est, non est ergo modus cognoscendi, qui determinet rem cognoscibilem, sed entitas rei cognoscibilis, siue modus essendi rei cognoscibi-

lis est, qui determinat genus cognitionis. Ex hoc colligitur, quòd si inter obiectum cognitum requiritur proportio modi cogniti, quod hoc prouenit, quia obiectum, & potentia cognoscens, habent eandem entitatem in genere, & eundem modum essendi in genere; hoc enim est fundamentum identitatis generis cognitionis. Si ergo inter obiectum non requiratur proportio entitatis in genere, neque etià requiritur proportio modi essendi cognitio generici, siue non requiretur, quod fiat eiusdem generis cognitionis: at per argumenta Scoti probatur, quod inter obiectum, & potentiam cognoscentem, non requiritur proportio entitatis, siue modi essendi, ergo neque requiritur proportio in modo cognoscendi generico, & sic ruit defensio Caietani.

Et quod responder ad exemplum Oculi, & Cæli, quod Cælum habet eundem modum essendi visibile cum oculo, non est ad propositum: quia Scotus solum adduxit illud exemplum ad probandum, quod non requiritur inter obiectum, & potentiam proportio in entitate, & in modo essendi reali, & hoc concludit per illud exemplum, quod Oculus, & Cælum sunt diuersæ entitatis, & habent diuersum modum essendi, & tamen Oculus videt Cælum. Præterea, dum dicit Caietanus, quod inter obiectum, & potentiam cognoscentem, requiritur idem modus cognitionis in genere: vel intelligit, quod requiritur idem modus cognitionis in genere proximo, vel remoto: si primo modo, ergo anima non poterit cognoscere aliquam aliam rem naturalem à se distinctam. Consequens est appetit falsum. Consequentia vero probatur: quia modus cognoscendi aliarum rerum naturalium, est per proprias species: sed anime modus cognoscendi est non per propriam speciem, sed per species aliorum, vt ipsemet D. Thom. & omnes fatentur, ergo modus essendi cognitio animæ, & aliarum rerum materialium, est diuersus genere proximo. Item, alius est modus cognoscendi Substantiam, & alius Accidentis, vt in sequenti Theoremate patebit: quia Substantia cognoscitur mediatis Accidentibus: sed Accidens per seipsum: anima au-

Solu.
Caiet.
ad ar.
gum.
Scoti
reijc.
1. 15.

2. 15.

na autem est Substantia, & non Accidēs, ergo non posset cognoscere Accidēs. Si intelligat de genere remoto, ergo & substantiæ immateriales poterunt quidditatiuè cognosci ab anima nostra, quod ipse negat. Probatur Consequentia: quia habent eundem modum essendi cogniti quem substantiæ materiales, saltem in genere remoto; quia sicuti substantiæ materiales cognoscuntur per effectus, & accidentia naturalia, ita substantiæ abstracte cognoscuntur per effectus, & accidentia rerum naturalium, ut patet, & eorum cognitio est quidditatiua: quia cognoscuntur per conceptus proprios, sicuti etiam de substantiis materialibus inuestigamus conceptus proprios per eorum effectus. Confirmatur: quia visus percipit colorem, & percipit illum per speciem sensibilem coloris, tamen visus, scilicet potentia visiva, non percipitur ab alia virtute cognoscente eam per speciem aliquam sensibilem, quia potentia visiva non est sensibilis, licet organum eius sit sensibilis, sed solum intelligibilis, neque enim ab ullo sensu exteriori potest cognosci, neque cōsequenter à sensibus internis: quia illi solum cognoscunt ea, quæ sibi subministrantur à sensibus externis; alius est ergo modus cognoscendi coloris; alius potentie receptivæ coloris: & est alius nendum specie, sed genere: quia neque per speciem percipitur, uti color, neque potentia eiusdem speciei, sed à potentia diversâ; non rectè ergo infertur ex hac propositione vera. Obiectum cognitum est in cognoscente per modum cognoscentis, ergo obiectum, & potentia cognoscentis, debet habere eundem modum cognoscibilitatis; immò est omnino falsa. Probatur insuper. Angelus cognoscit res materiales, & sic res materiales recipiuntur in Angelo per modum, quo Angelus cognoscit res, ergo res materiales, & Angelus, debent habere eundem modum cognoscibilitatis? at patet, quod non sequitur, sed est falsissimum: solum sequitur ex hoc fundamento, quod potentia cognoscentis, non potest cognoscere res, quibus est impossibilis modus, quo talis potentia cognoscit, ut substantia à sensu.

Obiectiones nonnullæ aduersus opinionem Scoti adducuntur, & rejiciuntur; & an verum sit obiectum Intellectus, aperitur. Caput Quartum.

Adversus opinionem Scoti superius explicatam, & probatam, quod Ens sit obiectum Intellectus nostri adequatum, solent fieri varæ obiectiones, præsertim autem istæ ex Alphonso Tolentino 3. de Anima, quæstione 1. desumptæ.

Primò ergo impugnat opinionem in se, quò ad Conclusionem principalem. Illud non est obiectum adequatum Intellectus nostri, quod excedit improporcionabiliter capacitatem intellectus nostri. Huiusmodi est Ens in tota sua latitudine, ut dicitur de Deo, & Creatura, ergo. Maior est evidens. Minor probatur: quia Ens in tota sua latitudine est obiectum adequatum Intellectus Divini, ergo excedit capacitatem Intellectus Creati. Consequentia patet: quia Intellectus Divinus excedit in infinitum capacitatem Intellectus Creati, ergo obiectum eius quoque excedit in infinitum capacitatem Intellectus Creati.

Confirmatur: Quia quodcumque duo Intellectus se habent per modum excedentis, & excessi, quidquid adequatum capacitatem, excedentis, excedit capacitatem excessi: sic se habent Intellectus Divinus, & humanus, ergo. Minor principalis probatur; quia Ens in sua latitudine continet Ens finitum, & in finitum: solum autem Intellectus Divinus intelligit infinitum, ideo Ens in tota sua latitudine adequat Intellectum Divinum, & sic excedit Intellectum creatum.

Secundò. Si obiectum adequatum Intellectus nostri esset Ens in sua Communitate, sine aliqua restrictione, sequeretur, quòd Intellectus noster posset cognoscere Divinam Essentiam, quæ est infinita, sub ratione infinita. Consequens est falsum, ergo. Consequentia probatur: quia infinitum continetur sub Ente in Comuni accepto; infinitum enim est Ens. Falsitas Consequentis est evidens: quia sequeretur, quod Intellectus hu-

manus

manus esset infinitus, quod est impossibile.

3. rō. Tertiō. Si Ens sub ratione Entis esset obiectum adæquatum Intellectus humani, & creati, sequeretur, quod Ens infinitum, non esset adæquatum Intellectui creato, sed excederetur ab Intellectu creato: ex quo sequeretur, quod Intellectus creatus esset plus quam infinitus; Consequens est aperte falsum; ergo. Consequentia probatur; Nullum membrum contentum sub obiecto adæquato alicuius potentia, adæquat illam potentiam: sed sic est, quod infinitum est pars subiectiva entis in Communis, Ens enim in Communis continet sub se Ens finitum, & infinitum, ergo infinitum Ens, non est adæquatum obiectum intellectus creati, sed exceditur ab illo.

4. rō. Quartō. Si Ens in quantum ens, esset obiectum adæquatum Intellectus, sequeretur dari potentiam naturalem passiuā, cui non responderet potentia actiua naturalis: Consequens est falsum, ergo & Antecedens. Consequentia probatur: Quia Veritates Theologicæ sunt Entia scibilia, & tamen naturaliter sciri non possunt, sed necesse est reuelari ab Agente supernaturali creato, Intellectus habet potentiam passiuam ad has veritates perficiendas, & non habet actiuam. Falsitas Consequentia probatur: quia nisi daretur potentia actiua proportionata potentia passiuæ, illa potentia passiuæ frustra daretur in rerum natura.

Præterea, potentia passiuæ naturalis, & potentia actiua naturalis, non potentia supernaturalis, sunt Correlatiua, ergo, posita potentia passiuæ naturali, debet poni potentia actiua naturalis ei respondēs, quia Relatiua sunt simul natura, & est impossibile dari vnum Relatiuum, sine suo Correlatiuo.

5. rō. Quintō. Opinio Scoti nullum ponit discernim in Ente quatenus est obiectum Intellectus Diuini, & quatenus est obiectum Intellectus Creati, quod omninō est impossibile.

6. rō. Sextō. Ponit Scotus multa fundamenta falsa. Primum, quia ponit Ens habere differentias, per quas descendit in ista specialia. Secundo, quia ponit, quod Ens

non prædicatur quidditatiuè de passionibus, & differentiis transcendentibus. Tertium, quia dicit Ens esse vniuers rationis ad Deum, & Creaturas, quæ omnia videntur falsa, vt suis locis ostendere se aiunt.

Cæterum istæ obiectiones, quæ potius Theologicæ sunt, quàm Philosophicæ, ex dictis supra, facile solui possunt: magis tamen facile soluentur ex prima disputatione primilibri Sententiarum, ex declaratione 1. Argumenti principalis Scoti, quod est illud idem, quod primo hic conficitur ab Alphonso, & ab alijs: & proinde ego alijs hæc argumenta neglexi, nunc adduco, vt quibusdam satisfactionem.

Ad Primum negatur Minor. Ad probationem responderetur, quod aliud est obiectum naturalis inclinationis, & naturalis capacitatis; & aliud est naturalis attingentiæ; Ens est obiectum adæquatum Intellectus creati primo modo tantum; secundo modo est obiectum adæquatum Dei. Quod autem Ens in sua latitudine, sit obiectum adæquatum primo modo, patet: alioquin Intellectus creatus non posset recipere cognitionem vllam Entis infiniti, vt infinitum est: sicut visus non potest percipere vllam cognitionem soni, quia est extra suum obiectum adæquatum. Et cum arguitur, Ens in tota sua latitudine est obiectum adæquatum Intellectus Diuini, ergo excedit potentiam creatam, & ideō illi non adæquatur in capacitate, sed excedit.

Respondeo ex Scoti in primo, distinctione prima, quæstione prima, ad tertium principale, quod idem est obiectum adæquatum Intellectus Diuini, & Creati, quod ad capacitatem, sed est diuersum, quod ad attingentiam: quia illud idem obiectum cuius vterque intellectus est capax, maiori modo est attingibile à Diuino, quàm à Creato; ideo obiectum intellectus Diuini, non est maius in se, neque quod ad capacitatem, sed quod ad actum attingentiæ; quia Diuinus illud attingit secundum omnem modum quod est cognoscibile, non sic Creatus. Exemplum: Visus aliquis perfectus videt album, vt centum, aliquis alius

aliis visus cæcutiens, videt illud album, vt decem tantum, obiectum vtriusque visus est idem in ratione obiecti, & ratione capacitatis; sed ratione attingentiæ, & per sectionis, actus est maior respectu visus perfecti, quàm visus cæcutiens. Ita Ens in sua latitudine est obiectum intellectus Diuini, & Creati, & nullum est discrimen: sed ratione attingentiæ, & actus circa illud maius est respectu intellectus Diuini, quàm Creati, quia Diuinus illud percipit sub perfectissima ratione, & omnimodo, intellectus Creatus imperfectissimè, & non omnimodo.

Ad 1. Ad secundum negatur consequentia: quia ad cognoscendum essentiam infinitam, & maximè sub ratione infinita, requiritur virtus actiua in intellectu: non sufficit enim capacitas infinita: intellectus autem creatus habet actiuitatem finitam, ideo non potest attingere obiectum infinitum; tenendo autem intellectum solum passiuè concurrere ad intellectiorem Dei clarum, dico, quod si visio creata infinita dari posset, intellectus creatus illam recipere posset. propter suam capacitatem infinitam: non potest ergo habere infinitam cognitionem; quia illa dari non potest in se, non quia intellectus illius non sit capax, si daretur.

Ad 2. Ad Tertium. Negatur Consequentia. Ad Probationem respondetur: quod ens infinitum, est pars subiectiua entis in Comuni, non vt species essentialiter distincta ab alia specie sub eodem genere, sed vt totum distinguitur à parte: ens infinitum enim se habet veluti totum respectu entis finiti; quia ens diuiditur in illa per gradus intrinsecos, vt albedo in albedinè, vt centum, & in albedinem vt decem, ideo, potentia, quæ habet pro obiecto adæquato Ens, habet etiam pro obiecto adæquato Ens infinitum, & sic ex neutra parte est excessus.

Ad 4. Ad Quartum. Negatur falsitas Consequentis: quia sufficit, quod in tota coordinatione entium, detur agens ipsam deducens ad actum; Et per hoc patet ad primam probationem Consequentis, quod frustra non datur. Ad secundam dicitur, quod potentia actiua, & passiuæ sunt Relatiua, ideo posito vno, ponitur & reli-

quum; at potentia actiua naturalis, & passiuæ naturalis, non sunt relatiua: vnde sepe potentia passiuæ naturalis, deducitur ad actum per potentiam actiuam supernaturalem, vt in proposito.

Ad Quintum patet ex dictis. Ad primum, quomodo Ens est obiectum intellectus Diuini, aliter, quàm Humani, licet sit obiectum vtriusque adæquatum: quia Diuini est obiectum adæquatum inclinationis, & attingentiæ perfectæ, Humani est tantum obiectum adæquatum inclinationis.

Ad Sextum iam dictum est de vnaqueque illarum difficultatum in proprijs locis, & Taxorematis, ideo non sunt repetenda.

Ex dictis patet, quod Verum non est obiectum intellectus propriè loquendo: quia non continet sub se omnia intelligibilia; Verum enim, quod est relatiuum, scilicet, conformitas rei ad Intellectum, est passio entis, ideo non continet sub se entia absoluta intelligibilia, neque ipsum ens cum sit eius passio; passio autem non continet sub se suum subiectum, potest tamen aliquo modo dici Verum esse obiectum intellectus: quia Verum est passio entis, quod est obiectum adæquatum Intellectus, & illi inest in ordine ad Intellectum. Ens enim pro tanto dicitur Verum, quia est intelligibile ab Intellectu eo modo quo est.

Sed de hac re, & de obiecto Voluntatis, an sit Bonum, seorsum tractamus in disputatione. An Intellectus sit potentia nobilior Voluntate; vel è conuerso: res enim hæc eget multa discussione, ideo non potest hic pertractari.

THEOREMA LXXXVI.

Singulare non cognoscitur pro hoc statu, sub conceptu proprio singularitatis, cognitione abstractiua.

Exponitur sententia Scoti cum suis fundamentis; & rationes in oppositum soluntur. Cap. Unicum.

HÆC propositio habetur in Scoto pluribus in locis, in libris Sent. & præter-

Ad 5.

Ad 5.

An verum sit obiectum intellectus?

An bonum sit obiectum voluntatis.

præsertim 2. Sent. dist. 3. quæst. 11. soluendo secundam rationem pro Henrico; vbi dicit, quòd licet singulare sit per se cognoscibile, non tamen intellectus noster illud cognoscit pro hoc statu; quia hoc est imperfectio in intellectu nostro; sed in alio statu, vbi intellectus non erit imperfectus, illud cognoscet. Sed clarius habetur 4. Sententiarum, distinctione 45. quæstione 3. respondendo ad tertium principale, vbi dicit, quòd singulare est cognoscibile sub proprio conceptu singularitatis cognitione abstractiua, sed non pro hoc statu. Sed clariùs ponitur in 3. Sententiarum, distinctione 10. quæstione 3. respondendo ad vltimum principale, vbi docet, quam ob causam intellectus animæ Christi cognoscebat singularia sub proprio conceptu singularitatis cognitione abstractiua: intellectus autem noster hoc non potest efficere in via. Hanc Conclusionem ponit etiam apertè in 7. Metaphysicæ, quæst. 15. & eam probat; & licet ea, quæ in quæstionibus illis Metaphysicibus dicit, sint valdè suspecta, quia sunt valdè implicata, neque clara, sed vt plurimum, quid velit asserere cognoscere sit impossibile: tamen hæc in re est satis dilucidus. & clarus, idè poterit vnusquisque eum locum videre. Ratio fundamentalis huius Conclusionis est hæc adducta in 3. Sent. loco citato, & etiam 1. Sententiarum, dist. 3. quæst. 6. respondendo ad primum principale, & in Metaphysicæ: quia intellectus noster pro hoc statu, non intelligit rem, nisi eo modo, quo sibi præsentatur à phantasmatibus: quia nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu; neque enim intellectus potest ferre se in aliquam entitatem sine sensu, & hoc euenit loquendo Philosophicè propter ordinem, & connectionem naturalem potentiarum, quæ sic sunt dispositæ: sed secundum Theologos dicimus, quòd euenit propter peccatum; vt ait Scotus ex Augustino 1. Sent. d. 3. q. 3. parum ante quam soluat argumenta principalia; sed stando in Philosophia, dicimus, quòd intellectus coniunctus, in hoc statu, non intelligit rem, nisi eo modo, quo sibi præsentatur à phantasmatibus: phantasma autem non representat rem sub conceptu proprio singu-

laritatis, sed solum sub conceptu naturæ specificæ, & vniuersalis; & ratio huius est: quia natura singularis, siue singularitas, non est ratio motiua potentie sensitivæ, sed natura specifica, licet natura specifica non moueat, nisi vt est existens in singulari, vt optimè declarabo in sequenti Theoremate ad mentem Scoti, & vt vera secundum veritatem, vbi ostendam, quòd sensus non cognoscit singulare sub ratione singularitatis: ita quòd veritas huius Theorematis pendet ex veritate sequentis Theorematis. Habemus ergo, quòd intellectus pro hoc statu, siue in via Philosophi, qui non nouit alium statum, quàm præsentem, quòd intellectus non potest cognoscere singulare sub conceptu singularitatis, loquendo de cognitione abstractiua; quia à phantasmatibus non potest abstrahere conceptum proprium singularitatis, non enim potest sub alio conceptu intelligere rem, nisi sub eo, quo res mouet sensum: at singulare non mouet sensum, sed solum natura specifica est quæ mouet sensum; & sic intellectus solum abstrahit conceptum vniuersalem; Vnde si quis quærat, quid est Socrates, determinator conceptus, quem possum adducere, est dicere, Socrates est animal rationale hoc: hic non est conceptus proprius Socratis, sed competit etiam Francisco, & alijs indiuiduis, demptis conditionibus accidentalibus, quæ non pertinent ad quidditatem, & conceptum essentialem. Possumus tamen pro hac Conclusionem arguere specialiter sic. Ex Scoto in 7. Metaph. quæst. 15. Omnis potentia cognoscens aliquod obiectum sub propria ratione: potest illud cognoscere, & distinguere à quocumque alio, circumscripto omni alio; ipso obiecto solo manente: sed sic est, quòd intellectus noster non est huiusmodi respectu singularis, ergo non cognoscit singulare sub propria ratione singularitatis; Maior est clara per se; Minor probatur inductione; Accipitur singulare signatum, vt Socrates, circumscribamus à Socrate locum, tempus, figuram, & omne aliud accidens, quòd non est ipsamet singularitas Socratis tunc intellectus noster nesciet distinguere Socratem ab alio singulari eiusdem speciei, si ei ostenda-

ostendatur, circumscriptis similiter, loco, tempore, &c. Non est ergo dicendum, quod intellectus noster cognoscat illud singulare sub proprio conceptu singularitatis.

2. 170.

Hoc etiam clarum est ex peritiâ, quia pro tanto nos cognoscimus aliquod singulare signatum, & scimus illud distinguere ab alijs, quia intuemur in illo accidentia, quæ non intuemur in alijs; quod si circumscribamus illa accidentia, profectò ignoramus illud singulare, neque scimus illud distinguere ab alijs eiusdem speciei, neque alterius. Hinc apparet confirmatio Theorematis 84. quia cognitio, quam hinc habemus de singularibus, est cognitio intuitiua, quia illa singularia intuetur intellectus noster in specie sensibili: sed non potest intellectus abstrahere ab illa specie sensibili conceptum proprium singularitatis, sed solum conceptum vniuersalis, & sic pro hoc statu non possumus abstractiue cognoscere singulare sub proprio conceptu, licet intuitiue cognoscamus singulare: ut singulare: sed hæc cognitio intuitiua non est scientifica, sed abstractiua est scientifica; Neque istæ duæ cognitiones coincidunt, ut supra dixi, ideo non valet dicere: cognoscimus singulare intuitiue, ergo abstractiue: quia cognoscere singulare intuitiue, est intueri naturam singularem tantum, in accidentibus materialibus inuolutam, sed non secundum conceptus particulares; Sed cognoscere singulare abstractiue sub proprio conceptu, est cognoscere propriè singularem naturam secundum conceptus particulares, ut puta Socrateitatem sine vllis accidentibus, & conditionibus materialibus. Hinc etiam facile conspicitur, quomodo singulare cognoscitur ab intellectu: nam cum phantasma offertur intellectui, intellectus cognoscit illud phantasma singulare intuitiue, quia intuetur illud totum, quod sibi à phantasia præsentatur, hoc totum autem est singulare; hoc factò, intellectus agens vult illud singulare cognoscere quid sit, & sic quodammodo reflectit se supra singulare, & auxilio sensus incipit abstrahere conceptum ex illo singulari, siue formare conceptum de illo: nam abstrahere, est forma-

re conceptum vniuersales, ut suo loco dicam, & primo abstrahit conceptum speciei specialissimæ, & hic incipit cognitio abstractiua: deinde conceptum vniuersalem, speciei proximum, & sic ascendit, ut diximus in quæstione de primo cognito, vsque ad magis vniuersale; in modo quando intellectus in initio cognitionis abstractiua percipit conceptum speciei specialissimæ, singularis dicitur cognoscere singulare, quia cognoscit eo modo, quo potest, cum non possit cognoscere illud sub proprio conceptu singularitatis. Habito ordine confuso reflectitur, & descendit vsque ad speciem specialissimam, ibi autem circa singulare laborat iterum, ut abstrahat conceptum proprium, & distinctum singularitatis, & cum illum habere non possit, cognoscit singulare sub natura specifica cum differentiâ indiuiduali in communi, id est ut est indiuiduum vagum, &c. hic est determinatio conceptus, quem de singulari pro hoc statu habere possumus, qui conceptus ut patet, non est proprius, & quidditatiuus conceptus Socratis, vel Francisci, sed indiuidui vagi, & indiuidui in communi; nam de Socrate verum est dicere: est aliquis homo, &c. Sed conceptus proprius, & particularis Socratis, qui non possit alijs competere, non potest haberi, ut probatum est.

Et sic ad omnia argumenta respondere possumus, quæ probant, quod singulare cognoscitur ab intellectu, quod verum est, quod cognoscitur cognitione intuitiua in principio, non abstractiua: loquendo etiam de abstractiua, dicimus, quod cognoscitur etiam cognitione abstractiua, sed non sub proprio conceptu singularitatis, & sic patet ad omnia argumenta Gregorij, & Ocham.

Quò etiam ad ordinem cognitionis dico, quod singulare est primum cognitum cognitione intuitiua, deinde etiam abstractiua, sed non sub proprio conceptu singularitatis, sed sub conceptu speciei specialissimæ, & tunc dicere, singulare est primum cognitum, est dicere, primum cognitum est species specialissima: quia conceptus primus, qui percipitur ab intellectu de singulari, est conceptus speciei specialissimæ; quod autem intellectus in-

Quo-
jugu-
lare
cogno-
scen-
tur
ab in-
tellectu.

Ad
argu-
men-
ta,
que
ab
singulare
cogno-
sci ab-
intellectu
lectis.

Etus intueatur singulare, & illud cognoscatur cognitione intuitiua, non repugnat huic, quod dicimus intellectum non cognoscere singulare sub proprio conceptu singularitatis cognitione abstractiua: quia illa cognitio intuitiua, non est apprehensio alicuius predicati, vel conceptus singularis, sed simplex intuitio, vel ut propriè loquar, motio intellectus à singulari, ideo non repugnat, quòd intellectus moueatur à phantasmate, & sic inspiciat singulare phantasma, & tamen cum intellectus postea incipit intelligere conceptus, & predicata illius singularis, quæ est cognitio abstractiua, incipiat à minus vniuersalibus.

Cõtra hanc determinationè sunt multæ rationes, quarum maximã partem adduximus, & soluius in Theoremate de primo cognito; sed adhuc nonnullæ aliæ supersunt, quas soluere non erit inutile ad maiorem dilucidationem Theorematis. Arguit Franciscus Piccolom. lib. 1. de Humana mente, cap. 16. specialiter sic. Facultas, comparans duo inter se, & cognoscens differentias, & similitudinem illorum inter se, cognoscit illa distinctè, sed sic est, quod homo cognoscit vniuersale, & singulare, & ponit differentiam inter illa, & similitudinem, & hæc cognitio non fit per sensum, quia sensus non cognoscit vniuersale, ergo hoc facit per intellectum, & mentem, ergo intellectus cognoscit singulare distinctè, vt contradistinguitur ab vniuersali, & consequenter, vt singulare est, ergo intellectus quoque cognoscit singulari.

2. Secundò. Intellectus corrigit sensum 3. de Anima, text. 57. & confirmatur experientia: quia sensus videns virgã in aqua, iudicat eam esse flexam, quam tamen nõ esse flexã, cognoscit intellectus, & sic corrigit sensum: sed virtus dirigens aliquam potentiã circa aliquid, debet cognoscere illud, de quo fit directio, alioquin se haberet, vt si Scita instrueret Arabum, & vnus non intelligeret quid denotent voces alterius, sed sensus cognoscit singularia.

3. Tertio. Intellectus format inductiones ex singularibus, ergo cognoscit singularia. Reliqua argumenta soluta sunt in Theoremate.

Phil. Nat. Io. D. Scoti.

Quartò. Omnia, quæ nos noscimus, ex accidentibus noscimus, ex accidentibus propriæ speciei elicimus propriam notionem speciei, ergo ex accidentibus particularibus, venimus in cognitionem substantiæ particularis.

Quintò. Scotus ex sententia Arist. statuens pro obiecto Mentis Ens, videtur sibi obmet aduersari, dum dicit pro hoc fiat mentem non posse cognoscere singularia sub propria ratione, siquidem, & sub propria ratione singularitatis est Ens. Ad hæc argumenta facilius est responsio.

Ad primũ concedo, quod intellectus cognoscit differentiam, quæ est inter vniuersale, & singulare in communi, & hoc concludit argumentum; sed nego, quod intellectus cognoscat conceptum propriũ huius singularis, vt Socratis, vt Socrates est, & dico, quod illud non cognoscit, & de hoc nos loquimur.

Sed dices. Intellectus distinguit Socratem à Francisco; dico, quòd distinguit: quia cognoscit naturam specificam hominis non esse totam in hoc indiuiduo, sed partem, & sic distinguit Socratem à Francisco, quia cognoscit Socratem esse hominem hunc, & Franciscum hominem huic, sed non cognoscit propriam naturam singularem Socratis, neque Francisci.

Ad secundum dico, quod concludit intellectum cognoscere singulare, sed non concludit, quod cognoscat illud sub ratione singularitatis, vt patet, cum neque sensus eum hoc modo cognoscat.

Ad tertium dico, quod facit pro nobis, quia ex eo quod intellectus in singularibus solum cognoscit conceptus vniuersales, ideo facit vniuersale per inductionem.

Ad quartum dico, quod hoc argumentum facit pro me, quia verum est quod ex accidentibus venimus in cognitionem substantiæ, sed adhuc est difficultas de accidentibus, particularibus, & singularibus: dico enim, quod non cognoscimus accidentia singularia sub proprio conceptu singularitatis, nõ enim nouimus conceptum particularem proprium huius albedinis, qui non conueniat huic alteri albedini: & propterea dico, quod cum nos non cognoscamus accidentia sub propria natura

T t singn-

singularitatis, sed sub rationibus vniuersalibus, ita etiam non manifestant substantiam singularem sub proprio conceptu singularitatis, sed sub conceptibus vniuersalibus.

Ad quintum dico, quod Scotus supponit, quod ens sit obiectum adequatum potentie intellectiue ex natura potentie, & ideo sequitur, quod singulare sub propria ratione singularis, est cognoscibile, & hoc non negat Scotus: sed non propter hoc sequitur, quod intellectus actu attingat cognitionem illam singularis sub natura singulari, pro hoc statur: quia multa alia sunt scibilla, de quibus non potest haberi scientia, propter varia impedimenta prodeuntia non ex natura obiecti, neque potentie, sed ratione mediorum, & sic non sibi repugnat Scotus.

THEOREMA LXXXVII.

Obiectum sensus est singulare, non sub ratione singularitatis, sed sub ratione vniuersalitatis.

Exponitur, & comprobatur Theorema propositum, & aliorum obiectiones reijciuntur. Caput Primum.

Scotus varijs in locis sustinet, quod obiectum sensus non est aliquid sub ratione singularitatis, sed aliquid sub ratione vniuersalitatis: & dimulsi aliorum probationibus. Scotus præcipue hoc probat in 2. Sentent. dist. 3. quaestione 1. ad litteram C. sed prius declarem Theoremata.

Notandum est, quod in singulari duo sunt. Primum, est ipsa singularitas, siue differentia individualis, quæ contrahit naturam communem. Secundò, ibi est natura communis, quæ præcedit ipsam differentiam individualem: vt exempli gratia in Socrate est humanitas, quia est homo, & est differentia individualis, quæ contrahit humanitatem, & facit illam particularem, & indiuiduam, quæ est Socrateitas, natura communis, vt diximus in proprio Theoremate: habet vnitatem, quia est vna, quæ tamen vnitas est minor vnitate numerali, quia vnitas numeralis

est vltima vnitas; est etiam maior vnitas quacumque vnitate vniuersali, vt in accidentibus; exemplum est: Albedo est natura communis, hæc albedo est particularis, contractum per differentiam indiuidualem, quæcumque illa sit: quando ergo singularis sentitur, & mouet sensum, non mouet sensum sub ratione singularitatis, id est illa singularitas, & principium singularitatis non est ratio motiua sensus: sed est illa natura communis realis, quæ est in hoc albo, vt albedinis natura; Et si queratis, quid ergo ibi agit singularitas, cum non sit ratio motiua sensus: Respondet Scotus in 1. Sent. dist. 3. quaest. 6. reijc. obijc. dendo ad primum principale, quod singularitas est conditio agentis, non ratio agendi: quia, vt videbimus, actiones sunt singularium: quia licet natura communis sit ratio agendi, tamen est singularis, quod agit: adeo quod est principium actionis, vt quod, & propter hoc singularitas dicitur conditio agentis, non ratio agendi, requiritur ergo in obiecto singularitas, vt conditio agentis, non vt ratio agendi, quod est, ac si dicamus, vt ait Antonius Andree singularitas est causa sine qua non: quia sine singularitate non potest obiectum sentiri, vt albedo videri, &c. Positio hoc modo intellecta præbatur à Scoto in 2. Sent. dist. 2. quaest. 1. ad C. Et nota, quod hoc argumentum formaliter non est in Scoto ibi, sed in virtute, aliud enim intendit ibi Scotus. Potentia cognoscens aliquid obiectum sub ratione singularitatis, potest illud distinguere à quocumque alio, quod non est ipsum numero, sed sic est, quod sensus non potest distinguere obiectum, quod cognoscit ab alio, quod non est numero idem cum ipso, ergo non cognoscit obiectum suum sub ratione singularitatis: Minor probatur: quia radij Solis sunt distincti numero, sensus visus cognoscit radios Solis, nec tamen scit illos distinguere ab inuicem numero, ergo non cognoscit illos sub ratione singularitatis.

Item, si per potentiam Diuinam ponerentur duo alba, aliqua in eadem qualitate, & quantitate, quæ essent penitus similia circumscriptis loco, situ, &c. sensus visus non iudicaret illa esse duo alba distincta,

1. me
1. ap.
q. 8.

1. 78.

Con-
firm.

¶ Insecta, sed vnum: at hoc esse non posset, si cognosceret illa sub ratione singularitatis, ergo est verum, quod sensus visus cognoscit obiectum solum sub ratione vnius conceptus realis, qui est communis, scilicet sub ratione nature communis, ita quod obiectum per se sensus motuum formaliter est natura communis.

2. Secunda ratio potest deduci ex Scoto 2. Sent. dist. 24. quest. 1. ad secundum. Si singularitas esset obiectum, siue ratio obiectiua sensus, sequeretur, quod quot sunt singularia, tot essent obiecta sensus: sed sic est, quod vnusquisque sensus solum habet vnum obiectum, ergo. Consequentia probatur: nam sensus distinguuntur per obiecta, colligitur ergo, quod obiectum debet esse aliquod commune vniuersale, in quo omnia singularia conueniant.

3. Tertiò, potentie distinguuntur per obiecta, siue ostenduntur distincte per obiecta: quia distinctio illa per obiecta, est à posteriori: non potest ostendi esse distinctas per singularia, tum quia quot sunt singularia, tot deberent esse potentie sensitivæ: tum, quia singulare idem est obiectum visus, soni, tactus, & huiusmodi, ergo sensus non distinguuntur per singularia, & consequenter singularitas non est ratio obiectiua sensus.

4. Quartò. Sicut se habet potentia materiæ respectu formarum eiusdem rationis, ita potentia cognoscitiua respectu obiectorum eiusdem generis: sed sic est, quod potentia materiæ respectu formarum eiusdem generis, est vna, non numero, sed in vniuersali genere, ergo potentia sensitiva respectu obiectorum eiusdem generis, erit vna, non numero, sed genere illis obiectis respondens; obiectum ergo non erit aliquod vnum numero, & singulare, sed aliquod vnum vnitate vniuersale, scilicet natura communis.

Opin. Zim. Zimara in Adnotationibus in Iandinum 3. Metaph. errore 2. soluendo argumentum quintum pro Scoto, contra hanc determinationem arguit, & rationes

1. 1°. Scoti soluit. Primò arguit, quod obiectum sensationis sit singulare, non natura communis; sic, omnis sensatio extra animam est singularis, ergo obiectum à quo causa

tur, est singulare, & mouet potentiam per vnitatem numeralem, non per vnitatem minorem vnitate numerali. Antecedens patet; Consequentia probatur ex Arist. in 2. Phys. tex. 38. & 5. Metaph. tex. 3. Particularium cause sunt particulares, & vniuersaliū etiā cause sunt vniuersales.

Secundò, & hæc est principalis ratio, & fundamentum eius, non datur vnitas nature specificæ distincta ab vnitate numerali, quæ sit vnitas realis, nempe vnitas nature specificæ, qualem existimat Scotus dari, sed omnis vnitas realis est numeralis; vnitas autem specifica est rationis: quia vniuersalia sunt ab intellectu, non autem ex se in re sunt, & sic vnitas specifica, vel generica, fit ab intellectu; at obiectum mouens potentiam sensitivam, debet esse vnum vnitate reali, ergo solum singulare, quod est vnum vnitate numerali, est obiectum sensus, non natura specifica; Quòd autem non derur natura specifica communis, vel generica, habes propriam vnitatem præter opus intellectus, probatibi longo sermone; De qua re habuimus propriam disputationem in proprio Theoremate.

Tertiò arguitur per auctoritatē Arist. 1. Post. tex. 45. vbi apertè docet, quòd sensus non cognoscit vniuersalia, sed solum singularia; tunc sic. Frustra ponitur illud esse obiectum sensus, quòd non cognoscitur à sensu: sed vniuersale ex Aristotele in prædicto loco, non cognoscitur à sensu, ergo vniuersale, siue natura specifica, non est obiectum sensus.

Ad rationem verò Scoti primam, respondet ad Minorem: quòd si sensus visus non potest discernere vnum radiū Solis ab alio radiò, non est, quia radiū singularis non moueat sensum visus, sed hoc prouenit, quia isti radij non sunt distincti loco, neque subiecto ad inuicem: natura autem, & conditio sensus est, vt in cognitione abstrahat à materia, non à conditionibus materiæ; conditiones autem materiales sunt existentia, locus, tempus, &c. ideo hi radij, quia non sunt loco, neque subiecto distincti, neque seiunctim existentes, hinc fit, quòd sensus non potest cognoscere illos radios distinctos ab inuicem numero.

*Ad 1.
rōnē
Scoti.*

Ad aliud de duobus quantis, ait, quòd casus secundum Aristot. est impossibilis: quia daretur penetratio corporum, quæ est impossibilis; Vel aliter, quòd hoc provenit: quia tunc sensus decipitur, sicut sepe decipitur in iudicando vnum esse duo.

n. ij. eatur. Sed quòd hæc opinio Zimare sit absurda, & opinio Scoti verissima, conspicitur ex hoc, quòd hæc repositio allata nullius est momenti: ait enim, quòd vnitas singularis est, quæ mouet sensum, sed non potest sensus illam percipere sine conditionibus materialibus, licet illum cognoscat sine materia, & ad argumētum ait, quòd sensus visus mouetur à radio singulari, siue ab vnitate numerali radij: sed quia conditiones materiales sunt permixtæ, vt locus, & subiectum, existentia, & cætera, hunc fit, quòd non potest distinguere vnum radium ab altero.

Contra ex hac responsione sequitur, quòd sensus non cognoscit singularis entitatem, neque ab illa mouetur; nam si sensus semper cognoscit obiectum cum conditionibus materialibus, ergo cum non cognoscit conditiones materiales obiecti, non cognoscit obiectum; Hæc consequentia est clara ex dictis, & concessis; subinfero: at per te dicitur, quòd cum Oculus videt radios Solis, non cognoscit conditiones materiales vniuscuiusque illorum: quia dicit, quòd sunt permixtæ, & indistinctæ, & quòd hac ratione visus non potest cognoscere vtrum iste radius sit alter ab illo numero, quia non sunt in diuersis sitibus, & locis, ergo sensus visus non cognoscit illum, singularem radium, sub ratione singularitatis.

Præterea, vel istæ conditiones materiales singularis sunt de trinteca ratione entis singularis, vel non: non est dici, si quòd sic: quia illæ sunt posteriores entitati singulari, ab illa enim fluunt, & sunt accidentia: illi ergo non sunt de interna ratione illius: sed omne prius potest cognosci absque suo posteriori, ergo entitas singularis radij, potest cognosci à visu, licet visus non cognoscat conditiones materiales radij, & poterit cognoscere entitatem singularis illius radij, & sic di-

stinguere illum à cæteris absque eo, quòd cognoscat conditiones materiales illius; at hoc non efficit, ergo singularitas non mouet ipsum.

Ad eius rationes. Ad primam dico, *Ad 1. rōm.* quòd si concludit, valet etiam de intellectu: quia omnis intellectio est singularis; quæcumque enim intellectio est vna numero, & singularis, ergo obiectum intellectus producens talem intellectiōnem, debet esse singularis; Quòd si velit dicere, quòd intellectio vniuersalis, quia est de obiecto vniuersali, à pari equo dicam de sensatione, quòd est vniuersalis, quia est de natura communi, sed est in conditionibus singularibus, quia illæ sunt conditiones agentis, ideo ad Aristotelem dico, quòd per effectum vniuersalem intelligit effectum communem; hic enim est à causa vniuersali, & communi, sicut effectus particularis provenit à causa particulari: neque enim causa particularis effectum communem producere valet, & sic effectus particularis est à causa particulari, & vniuersalis ab vniuersali. Vel est dicendum, quòd causam vniuersalem producere effectum vniuersalem, potest contingere duobus modis, scilicet, formaliter, vel obiectiue. In proposito natura communis existens in singulari, producit sensationem, quæ formaliter est singularis, & vna numero, sed obiectiue est vniuersalis, quia est circa obiectum commune.

Ad secundam rationem dictum est proprio quaesito.

Ad tertiam dico, quòd pro tanto dicimus sensum non cognoscere vniuersalia, quia, quòd à sensu cognoscitur, sub conditionibus vniuersalibus non cognoscitur, vt dictum est supra.

Sed contra hæc determinationem sunt multe obiectiones. Prima, quia tunc nulla esset differentia inter obiectum sensus, & intellectus: quia intellectus est circa vniuersale, ergo intellectus, & sensus haberent idem obiectum. Accedunt multe auctoritates Arist. quæ sonare videtur, quòd sensus sint circa singularia; nam Arist. 1. Metaphys. dicit, quòd cognitiones singularitatem, maximè sunt propriae sensibus.

Item 2. de Anima habet, quod dum singulariter sentitur, vniuersale intelligitur. Item, in libro de Somno, & vigilia. Sentire est ipſius singularis, ergo obiectum sensus est singulare, non vniuersale.

Sol. Ad hæc egregiè respondet Scotus in quodlibetis, q. 13. articulo 2. parum infra; ibi enim egregiè Scotus ostendit differentiam, quæ est inter sensum, & intellectum: licet ergo, quod potentie sunt in duplici consideratione, aliæ sunt disparatæ, & aliæ sunt subordinatæ potentie: quæ sunt disparatæ, habent omninò diuersa obiecta, vt visus, auditus, & gustus; aliæ sunt subordinatæ, vt sensus communis, & sensus particularis; isti enim sic sunt subordinati, quod vnus est superior, & consequenter habet obiectum vniuersalius, & plura cognoscit, quàm inferior, quia ille sensus superior cognoscit omnia, quæ inferior, sed inferior non cognoscit omnia, quæ superior; loquor modo in eodem ordine, vt dixi de sensu communi, & sensibus particularibus. Ad propositum applicando; potentie disparatæ habent omninò diuersum obiectum: sed subordinatæ habent idem obiectum: sed hæc est differentia, quod illa, quæ est superior, cognoscit illud obiectum sub aliqua ratione, sub qua inferior illud cognoscere non potest, insuper potest quoque alia multa obiecta cognoscere, quæ non potest potentia inferior: non tamen propter hoc dicendum est, quod potentia inferior cognoscit aliquod obiectum, vel sub aliqua ratione cognoscit idem obiectum, sub qua nõ cognoscit potentia superior; & propter hoc ad propositum dicit, quod intellectus, & sensus sunt potentie subordinatæ, & intellectus est potentia superior, & sensus est inferior: non ergo debent habere omnimodè diuersa obiecta, quia sunt potentie cognoscitiuæ subordinatæ, & sunt eiusdem generis: quia ambe cognitiuæ sunt, ergo non habent obiecta penitus diuersa, sed solum penes hoc, eorum obiecta distinguuntur, quod vnum est magis commune, & magis vniuersale, quam aliud, scilicet obiectum potentie superioris, est magis vniuersale, siue cognoscit illud sub ratione magis vniuersali, sub qua non cognoscit potentia inferior, quæ est sensus,

Phil. Nat. Io. D. Scoti.

ergo idem obiectum, tamen diuerso modo poterit cognosci ab vtraque potentia, & nihil mali sequitur.

Ad omnes ergo auctoritates, quæ dicunt, quod potentie distinguuntur per obiecta, dicendum est, quod valet in potentis disparatis: non subordinatis: & sic cum dicitur, sensus est singularis, & intellectus vniuersalis, non debet intelligi tamquam sint potentie disparatæ, sed vt subordinatæ, & sic respondere debemus ad omnes auctoritates, quæ adducuntur in oppositum: vt etiam diximus in Theoremate, Potentie distinguuntur per actus, & actus per obiecta. Ad auctoritatem et 1. Metaphysices, & 2. de Anima, & de Somno, & vigilia dicitur, quod Arist. non vult dicere, quod obiectum sensus sit singularitas, sed vult notare, quod singularitas est conditio agentis, quia obiectum non mouet sensum, nisi vt est in singulari aliquo, & indiuiduo, vt diximus.

Actiones sunt suppositorum; quomodo intelligatur. Caput secundum.

EX doctrina tradita elicitur, quis sit verus intellectus illius axiomatis: actiones sunt suppositorum, quod solet ex primo Metaph. in præmio deduci, licet ibi Arist. non habeat hanc propositionem in terminis istis, sed istam: Actiones sunt circa singularia; tamen ex illa deducitur, nam si actiones sunt circa singularia, tamquam circa obiectum, necesse est quod orientur etiam à supposito, quod est singulare, vt ab agente: quia singularitas est conditio agentis, vt dictum est supra, ex Scoto: singulare autem & suppositum apud Arist. idem sunt. Sensus autem verus est, quod actiones sunt suppositorum denominatiuè, non formaliter, nec effectiuè, sed effectiuè, & formaliter, sunt ipsius formæ. Hæc expositio habetur ex Scoto in 4. dist. 12. q. 3. ad 2. principale, & 1. Sct. dist. 12. q. 1. ad 2. principale, & quodlib. 4. in responsione ad 1. principale, de qua re in Metaph. amplius dicemus.

Pro nunc probatur: quia forma est, quæ dat esse, & operari cõposito, ratio autem suppositi dat esse singulare, & in communicabile ipi cõposito, non esse, & con-

1. rð.
It 3 sequen-

R. & ex eodem r. distin. 2. q. 1. in corpore; Probat enim Scotus in primo loco, quod ens est commune Vniuocum Substantiæ, accidenti, & ex ratione maximè, quia si sit Æquiuocum, sequeretur quod non possemus in hoc statu habere conceptum quidditatum de Substantia. Ad probandum autem hanc Consequentiã, assumit hanc propositionem: quod Substantia non immutat intellectum nostrum ad aliquam intellectionem sui, sed solum Accidens sensibile; unde quidquid intelligimus de Substantia, illud abstrahimus à conceptu Accidentis: quod si Accidens, & Substantia in nullo conceptu vniuoco conueniant, sequitur necessariò, quod de Substantia nullum possumus habere conceptum quidditatum: ut si conueniant in ente vniuocè, dum abstrahimus ab Accidente conceptum entis, habebimus etiam conceptum quidditatum Substantiæ: quia si hic conceptus sit illi vniuocus, erit etiam eius quidditatus, cum omnis conceptus vniuocus superior, sit de quidditate inferioris. Hanc eandem Conclusionem habet in distinctione 22. quæst. 1. in corpore, & ait se illam probasse in hac tertia distinctione primi libri. Possumus itaque pro hac Opinione Scoti ex ipso sic argumentari. Quæcumque cognitio, quæ possumus habere de Substantia, illam habemus mediante Accidente sensibili; Accidens non potest manifestare nobis quidditatem Substantiæ, ergo intellectus noster non potest cognoscere quidditatem Substantiæ pro hoc statu; Minor probatur: quia Accidens non repræsentat nisi id, quod habet in se, non habet autem in se, neque actu, vt patet, neque virtualiter quidditatem, vel conceptum quidditatum Substantiæ, quia nihil ignobilius continet virtualiter nobilium in se, sed solum habet conceptum entis actu in se; Maior probatur: quia illud immediatè, & per se cognoscitur ab intellectu, quod immutat intellectum immediatè, & per se: sed Substantia non immutat intellectum immediatè, & per se, sed Accidens sensibile, ergo Substantia non cognoscitur immediatè per se, sed solum cognoscitur eo modo, quo intellectui præsentatur ab Accidente sensibili. Quod Substantia non im-

mutet intellectum immediatè, probat; Quidquid sua præsentia immutat intellectum, eius absentia potest naturaliter cognosci ab intellectu, quando non immutatur. Exemplum est in 2. de Anima, tex. 113. vbi dicitur, quod visus est tenebræ perceptius, quando scilicet lux non est præsens, ergo si intellectus naturaliter immutaretur à Substantia immediatè ad actum circa ipsam, sequeretur quod quando Substantia non esset præsens, posset naturaliter cognosci non esse præsens, & ita naturaliter posset cognosci in Hostia altaris consecrata absentia Substantiæ, quod est manifestè falsum secundum fidem. Sed omisso hoc exemplo de fide, ratio est ex se euidens; & ratione naturali potest confirmari: quia certum est, quod quidquid est in intellectu, ortum ducit à sensu, & qui caret omnibus sensibus, si fieri posset, nihil intelligeret: quia ordo nature est, quod istæ potentiæ sint subordinatæ, ita quod intellectus non potest operari, nisi præcesserit operatio sensus, sensus autem non se profundat vsque ad Substantiam; quod patet considerando objecta sensuum, quæ secundum omnes non sunt Substantiæ, sed aliquod Accidens sensibile, vt patet ex Arist. 2. de Anima.

Substantia igitur non immutat intellectum immediatè, sed species obiectorum sensibilium; primò immutat intellectum, quia illæ deferuntur à sensu ad intellectum: deinde intellectus in illis speciebus sensibilibus intelligit Substantiam per abstractionem, vt dicemus loquendo de munere intellectus agentis. Est ergo dicendum, vt inquit ipsemet Scotus, & hæc sũt eius verba formalia: quod nullus conceptus quidditatus habetur naturaliter de Substantia, immediatè causatus à Substantia, sed tantum habetur conceptus causatus vel abstractus priuò de Accidente, & illud nõ est nisi cõceptus entis. Quod si quis dicat, hæc ratio valet contra cognitionem intuitiuã tantum substantiæ, nõ cõtra abstractiuã, quia ad abstractiuam non requiritur, quod obiectum immutet intellectum: dico, quod valet cõtra vtramque: quia in abstractiua requiritur si non obiectum in se, saltem in sua specie repræsentatũ, modo nulla species substantiæ immediatè immutat intel-

lectum, propter rationes alias: sed est species accidentiū, ex quibus postea formatur intellectus conceptus Substantiæ. Præterea, cognitio abstracta Substantiæ, et originatur in intellectu per speciem sensibilem, ut dictum est: nunquam ergo Substantia immutat intellectum; & ideo semper stat ratio, quod intellectus noster de Substantia non potest habere conceptus proprios, sed eos, quos potest virtute, & mediātib. accidentibus, vel speciebus accidentium. Sed hic est in maxima difficultas: nam nos assignamus definitiones quidditatiū partium Substantiæ, & distinguimus inter prædicata quidditatiua, & accidentalia, pertinentia ad Substantiam: quomodo ergo vera est hæc sententia Scoti, quod de Substantia non habeamus prædicata quidditatiua. Respondeo quod illa, quæ nos appellamus prædicata quidditatiua Substantiæ, non sunt verè prædicata quidditatiua, sed gerunt vicem prædicatorum quidditatiuorum: quomodo autem hoc contingat, cognoscitur, notificando quomodo Substantia cognoscatur; Dicitur est, quod Substantia cognoscitur ex accidentibus; quomodo autem Substantia cognoscatur ex accidentibus, declarat Scotus 1. Sent. d. 22. q. 1. in corpore quaerit, ex D. Augusti. Nos autem declarauimus in Theorematis Logicis Theoremate de Regressu, & an omnia per demonstrationem cognoscantur; vbi ostendimus, quod Substantia cognoscitur à posteriori ex effectibus, & accidentibus suis, ut puta, nos cognoscimus accidentia ista, ut Quantitatem, & Qualitatem, & videmus hæc accidentia esse distincta, quia vnum sine alio esse potest; videmus etiam, esse aliquod illis subsistitum, quod semper manet etiam illis corruptis, hoc appellamus Substantiam; videmus deinde alias actiones, & effectus illius entis Substrati, & sic paulatim venimus in cognitionem eius, mediātib. illis accidentibus, & ex diuersis actionibus, & proprietatibus imponimus nomina ipsis Substantijs, formamus diuersos conceptus, quos quia videmus huic Substantiæ, & non illi competere, iudicamus esse illi quidditatiuos: sed re vera non sunt quidditatiui, sed pro hoc statu; & apud Philosophum di-

cuntur quidditatiui, quia ipse nullum aliam statum adnotat. Adeo, quod concludere debemus, quod loquendo cum Philosophis Theologis, vti sunt Thomistæ, & alij multi Latini, Theorema istud est sic sustinendum, ut diximus. Loquendo verò cum puris Philosophis Peripateticis, dicimus, quod de Substantia immediatè, & per se, non habentur conceptus quidditatiui, quia ipsa non immutat intellectum nostrum, sed habentur conceptus quidditatiui a posteriori, & per effectus, & accidentia. Hæc est germana opinio Scoti, & vera, vt ostendimus. Ex his insuper patet, quis sit ordo nostre cognitionis intellectiua, respectu accidentis, & Substantiæ, nam cognitio confusa accidentis, præcedit origine cognitionem Substantiæ tam confusam, quam distinctam: quoniam ut dictum est, cognitio Substantiæ non habetur, nisi ex accidentibus, sensibilibus, quibus comparatis per multū examē ad suam causam, quæ est Substantia, postea intellectus venit in cognitionem distinctā Substantiæ: at cognitio distincta accidentium, est postior cognitione distincta Substantiæ: nonquam enim Accidentia distinctè cognosci possunt, nisi distinctè cognoscatur sua causa: at causa accidentiū est Substantia, ergo Substantia prius cognoscitur, quam accidēs cognoscatur distinctè.

Sed quò ad vltimum hoc, Thomistæ aliam opinionem habere videntur, ut patet ex dictis à Iauello 7. Metaphys. quæ sit. 3. ponit enim ibi duas conclusiones; quarum prima est, quod Substantia quo ad prædicata communia, à quibus trahitur cognitio confusa eiusdem prius apprehenditur ab intellectu nostro, quam accidēs; Hanc conclusionem probat primo sic. Conceptus Substantiæ necessario supponitur conceptui accidentis, ergo conceptus Substantiæ prius apprehenditur quam Accidentis. cōsequētia est nota; antecedens probatur ex Arist. 7. Met. tex. 4. vbi dicit, quòd in definitione accidentis necesse est ponere definitionem Substantiæ. Secundò. In Scientia, cuius subiectum est Substantia, necesse est ante oīa præcognoscere de subiecto quid est, vt in libro de Anima, & in libro de Cælo manifestū est, ergo ante apprehensionem accidentis cuiuscumque, necesse

Thomistæ

1. conclusio

1. vbi Iau.

1. vbi

cōfise

Præterea

Difficultas

Solus diffinitio

Dicitur substantia cognoscitur

2. con
dicit.
 cesse est præcognoscere substantiam Ani-
 mæ, & Cæli, saltem quò ad prædicata cõ-
 munita. Secunda Conclusio. Substantia
 quò ad conceptum distinctum, quo app-
 prehendimus eius proprium genus, & dif-
 ferentiam, cognoscitur posterius acciden-
 te. Hanc Conclusionem probat: quia gene-
 ra, & differentie nobis innotescunt ex ef-
 fectibus, & propriis accidentibus; deinde
 ponit ordinem nostræ cognitionis, dicens,
 quòd primo loco intellectus agens pro-
 ducit speciem representatiuam substan-
 tiæ, & per hanc intellectus cognoscit sub-
 stantiam quò ad prædicata communia; scilicet.
 hic est primus gradus. Secundò, per viam
 sensus cognoscimus accidentia propria
 substantiæ prius apprehensa in communi.
 Tertio ex his accidentibus deuenimus
 in cognitionem substantiæ propriam, &
 distinctam. At allata Opinio non videtur
 approbanda, propter rationes superius al-
 latas; cum enim substantia non immittet
 intellectum immediatè, sed mediantibus
 accidentibus, necesse est, quòd primò in-
 tellectus cognoscat accidentia, quàm sub-
 stantias, & sic patet falsitas primæ Con-
 clusionis, & ordinis nostræ cognitionis
 adinuenti à Iauello. Ad rationes pro
 prima Conclusionem dico, quòd concludunt
 de cognitione distincta accidentis: concedi-
 mus enim nos, vt supra dixi, quòd acci-
 dens non potest cognosci distinctè, nisi
 cognita sua causa: illa autem est substan-
 tia; sed vos dicimus, quòd primò cogno-
 scimus accidens confusè, deinde per mul-
 tam collationem illius ad suam causam,
 quæ est substantia, venimus in cognitio-
 nem substantiæ paulatim, ita quòd habi-
 tus cognitione confusa, tandem acquiri-
 mus distinctam præcedente illa collatio-
 ne effectus, & accidentis ad causam, &
 substantiam. Secunda conclusio est pro
 nobis, vt patet ex dictis. Hanc eandem
Picc.
 sententiam tuetur cum Scoto Franciscus
 Piccolomineus, lib. 1. de Humana mente,
 capite 21. dubitatione quarta.

THEOREMA LXXXIX.

Habitus dicitur practicus ab obiecto.

*Exponitur opinio eorum, qui negant habi-
 tum dici practicum ab obiecto, sed à fi-
 ne, vel aliunde; & rejicitur, & veritas
 declaratur. Caput Unicum.*

Goff.
 Gostredus de Fortibus ait, quòd ab
 alio habitus dicitur practicus, &
 ab alio Intellectus; vult, quòd habitus di-
 catur practicus ab obiecto, & sic habitus
 speculatiuus, & practicus secundum eũ
 differunt secundum differentiam forma-
 lem obiectorum, quæ est, quòd obiectum
 practici est operabile, obiectum speculati-
 ui non est operabile, & sic habitus practi-
 cus, & speculatiuus differunt per hanc
 differentiam formalem obiectorum, ope-
 rabile, & nõ operabile: intellectus practi-
 cus verò, & speculatiuus differunt solum
 per differentiam quandam accidentalẽ,
 quæ est finis, siue ordo actualis ad opus,
 nam intellectus dum apprehendit, & in-
 telligit aliquod obiectum operabile, non
 statim dicitur practicus, sed requiritur,
 quòd intellectus ordinet illud obiectum
 actualiter ad opus, non potest autem or-
 dinare ad opus, nisi sit motus a fine. Intel-
 lectus ergo fit practicus à fine, quia intel-
 lectus à fine mouetur ad ordinandum ac-
 tum, obiectum operabile ordinatur ad
 opus; ordo autem hic a actualis obiecti ope-
 rabilis ad opus, accidit illi obiecto, licet il-
 li non accidat ordinabile esse, & conse-
 quenter quoque accidit ei finis propter
 quem fit talis ordo actualis: & ideo licet
 habitus, & actus de tali obiecto sint practi-
 ci ex obiecto, siue ex differentia forma-
 li obiecti, tamen intellectus non est practi-
 cus ex ea, sed ex fine, scilicet, ex ordine a-
 ctuali ad opus: a alio ergo habitus est
 practicus, & ab alio intellectus. Habitus
 est practicus à differentia formali obiecto-
 rum intellectus à fine, qui facit, vt or-
 dinetur obiectum illud actu ad opus.

Contra hanc opinionem arguit Scotus
 in 1. Sentent. in prologo, quæst. de praxi,
 & probat, quòd habitus dicitur practi-
 cus à fine, & sic falsum erit, quòd ab alio
 habitus

habitus sit practicus, & ab alio intellectus, sed uterque erit practicus à fine.

Auctoritas est Arist. 2. Metaph. ter. 3. finis speculatiue est veritas, & practice opus, ergo habitus à fine, est practicus, & consequenter ab eodem intellectus, & habitus sunt practici.

2. Secundo, habitus practicus esset in intellectu speculatiuo, & intellectus non diceretur practicus ab illo, quod est inconueniens: quia habens habitum denominatur secundum naturam habitus.

Resp. Respondet Godfredus ad primam rationem, quod verum est, quod practicus habitus denominatur à fine, sed remotè, nõ proximè, intellectus autem proximè, quia Theorica ordinatur ad opus, nõ actus, sed potentia: quia est de obiecto operabili, aptitudine; vitrà hoc autem requiritur ordinatio actualis habitus ad opus, quàm facit intellectus, motus ex fine; habitus ergo aptitudine ordinatur ad opus, & sic opus est finis habitus, sed remotè; habitus intellectus verò proximè; Habitus autè hic actualis intellectus, est diuersus ab habitu practico ab obiecto; & primus habitus non sufficit absque hoc secundo: primus denominatur a fine, sed remotè, & ab obiecto proximè, & per se, hic secundus à fine, & obiecto, sed proximè, & per se à fine.

Ad secundum dicit, quod tunc intellectus potest dici denominatiue practicus, secundum quid, non simpliciter, scilicet faciendum denominationem ab habitu solum.

cõtra
resp. Contra arguit Scotus, ergo habitus, & actus practicus, esse possunt in intellectu speculatiuo, quod est falsum; Consequenter patet: quia habitus practicus ex obiecto, poterit esse in intellectu, absque eo quod intellectus actualiter ordinet illum habitum ad opus; hoc est inconueniens in se, tamen apud Godfredum non esset inconueniens; Sed contra. Non est necesse multiplicare hos habitus in intellectu: quia primus habitus practicus ex obiecto, sufficit: nam dum actu intellectus ordinat habitum ad opus ex imperio voluntatis, non dat aliam rationem illi considerationi, præter eam, quam naturaliter habet ab obiecto, & consequenter habitus

generatus ex illis actibus, non habet diuersam rationem à primò habitu, & sic non est diuersus; Antecedens patet: quia actus practicus, & habitus practicus ab obiecto, sunt de eodem obiecto.

Præterea, sequeretur quod multa accidentia eiusdem speciei, essent in eodem intellectu, & realiter distincta de eodem obiecto, quod est falsum; Nec sufficit distinctio voluntatis, ad distinctionem illorum actuum, vel habituum: non enim possumus dicere, quod illi duo habitus sint diuersæ speciei ratione ordinis voluntatis, quia ordo voluntatis, vel non ordo, non potest facere, quod distinguatur specificè: sed requiritur, quod obiectum sit distinctum specificè, quod clarum est, & ipse concedit, vt supra patet; concedit enim habitum practicum dici ab obiecto practico, licet postea non concedat intellectum fieri practicum ab obiecto, sed a fine.

Tertiò arguit contra opinionem in se. 3. Subiectum magis denominatur à conditione per se, & essentiali sui accidentis, quàm à conditione accidentalium eiusdem, ergo si per se intellectus potest dici practicus ex conditione accidentalium sui habitus, vel actus, scilicet, ex ordine voluntatis ordinantis actus illius obiecti ad aliud, multo magis potest dici practicus à conditione essentialium illius habitus, vel actus, quæ est, quod est essentialiter practicus, & de sui natura ordinabile ad opus ex obiecto, vt actus Artis Medicinæ; quare potius debet dici practicus ab ordinatione ipsius voluntatis ad aliquod particulare opus, quàm à propria natura, quæ est, quod est ordinabile ad hoc particulare opus, hoc enim est sibi essentialè, illud accidentale. Concludit ergo, quod intellectus dicitur practicus ab eo, quo habitus, siue actus dicitur practicus, sed illi ab obiecto, ergo & intellectus ab obiecto, sed cum hoc discrimine, quia obiectum denominat actum, & habitum per se, intellectum verò per accidens; eo enim, quod denominat habitum, qui est accidentis existens in intellectu, denominat quoque ipsum in intellectu: obiectum ergo respectu intellectus est accidens per accidens id est, illi accidit per aliud accidens, scilicet, per habitum,

habitu, & sic denominat illum.

Secunda opinio, quæ tribuitur Henrico, dicit, quod habitus, & actus dicuntur practici à fine, & in hoc dissentit à præterita opinione: quia illa dicebat habitum, & actum dici practicos ab obiecto: sed intellectum dicebat fieri practicum à fine, adeo quod volebat habitum dici practicum ab vno, & intellectum ab alio; Hæc autem vult, quod habitus, & actus, & intellectus, dicantur practici ab vno, & eodem, scilicet, fine.

Pro hac opinione arguitur Primo sic. Habitus dicitur practicus, vel à fine, vel ab obiecto; non ab obiecto: quia intellectus extensione fit practicus, ex Arist. 3. de Anima, tex. 49. Hoc nõ potest intelligi, nisi quod ille intellectus, qui prius erat speculatiuus, fit practicus, se extendendo ad aliquid extra se, scilicet ad opus, ergo circa idem obiectum potest esse consideratio practica, & speculatiua: quia dum intellectus considerat illud obiectum, non se extendendo ad opus, est speculatiuus: dum autem considerat sed se extendendo, fit practicus.

Sustinet eandem opin. Greg. de Animalibus, & adducit exemplum q. 5. Prologi, artic. 3. ad declarandum hanc rationem. Potest enim quis scire de ira, quod est ebullitio sanguinis circa cor: hæc est notitia speculatiua, potest etiam scire, pro qua causa, & qualiter est elicienda, & hæc est notitia practica, non ergo ab obiecto habitus dicitur practicus, sed ab alio, scilicet, à fine, à quo mouetur ad extensionem ad opus.

2. Secundò confirmatur; quia medicina est tota de eodem obiecto, & tamen alia est practica, alia speculatiua, ergo non ab obiecto est habitus practicus.

3. Tertio; actus practicus dicitur bonus, vel malus, moraliter, bonitas, & malitia moris, competunt actui ex circumstantiis, vna autem ex primis circumstantiis est finis, ergo a fine debet dici actus, vel habitus practicus.

4. Præterea, arguit sic Gregorius. Stante hac opinione, sequeretur, quod de nulla re mundi posset haberi scientia speculatiua: Consequens est falsum, & contra Scotum, qui concedit dari aliquas scientias speculatiuas; Consequentia probatur;

quia nulla res est in mundo, quæ non sit bona, & per consequens, quæ non contineat virtualiter aliquam notitiam directiuam operationis voluntatis circa ipsam.

Quinto arguit. Quilibet actus speculatiuus tendit in scire, tamquam in proprium finem; practicus verò tendit in operari, vltra scire, tamquam in proprium finem, ergo à fine distinguuntur isti habitus. Vtraque pars antecedentis patet ex se; Consequentia est clara.

Hæc Conclusio probatur multis auctoritatibus: nam Philosophus 2. Metaphysices, textu 3. ait, quod Theoricæ finis est Veritas, practicæ verò, Opus.

Item 3. de Anima, textu 49. Intellectus practicus differt à speculatiuo, sine.

Contra hanc positionem doctissime arguit Scotus, primo sic.

Quando dicimus, quod intellectus extensione fit practicus, vel intelligimus de extensione actuali, vel de aptitudinali: nõ de actuali, vt probatũ est à Scoto in quaestione citata in 2. articulo, quia tunc haberet actu non operans, non haberet cognitionem practicam: intelligitur ergo de extensione aptitudinali; Tunc sic arguitur: Sed aptitudo non conuenit vni naturæ, & eadem alteri naturæ repugnat, nisi propter aliquod absolutum in illis naturis, propter quod huic conuenit, & alteri repugnat, quia enim hæc natura est talis, ideò illi hæc aptitudo repugnat; hæc ergo aptitudo, per quam dicitur aliqua scientia practica, supponit aliquod absolutum intrinsecum in illa scientia, sine habitu: hoc autem absolutum, non potest esse nisi aliqua causa illius scientiæ: à qua illa scientia est; hæc sunt tantum intellectus, & obiectum, ergo ista aptitudo conuenit illi scientiæ, vel ab intellectu, vel ab obiecto: sed non ab intellectu, quia tunc omnis scientia esset practica, cum omnis scientia sit partialiter ab intellectu, ergo sibi conuenit ab obiecto; Hoc argumentum pulcherrimum est, & concludit, sed habet aliquas difficultates, quas de medio tollit Scotus.

Primo possent respondere Henricus, & Respon. quod finis quoque est causa scientiæ, immo quod est prima causa, quia finis est omnium

Hæc.
42m

u. 70.

opin.
Greg.
de A
nim.
2. 70.

argu.
1. con
tra p
firo
nem.

Respon.

omnium prima, ex Auicenna sexto Metaph. & ita concedendo, quæ dicta sunt in argumento potest finis esse causa propter quam illi scientiæ conueniat talis aptitudo. Hanc obiectionem tollit Scotus: quia finis non est causa, nisi quando mouet in ratione amari, & desiderari, quod fit à voluntate: at ista aptitudo dirigendi opus, conuenit scientiæ, siue finis sit amarus, siue non, immò etiam si voluntas non sit coniuncta intellecti, & nullam habeat actionem, hæc aptitudo conuenit scientiæ, non potest ergo hæc aptitudo causari à fine, siquidem illa non est causa, sine qua etiam effectus causatur. Secunda. Finis est aptus natus amari, antequam hæc aptitudo sit in scientia, ergo hæc aptitudo causatur à fine. Hæc obiectio est ridicula: quia effectus nihil habet à causa, eo quod causa est apta nata causare, sed oportet quod actu causet, ideo hæc aptitudo non concludit propositum.

*Obi.**Præf.*

Præterea, vel finis causat ut elicitur extra ipsum habitum ab ipso habitu, & sic non: quia sic est posterior habitu, & habet rationem effectus, effectus autem non distinguit causam, Vel finis causat, ut intentus, & consideratus: sed non ut intentus, quia scientiam est posterior ipso habitu realiter; si enim intenditur ab habitu, ergo habitus præcedit ipsum finem, & consequenter ante finem habitus habet hanc aptitudinem, ergo finis causat ut consideratus: sed ut consideratus, sic habet rationem obiecti, non finis, non ergo finis, sed obiectum est causa aptitudinis huius extensionis. Præterea, sequeretur, quod moralis scientia non esset practica, quia ordinatur ad felicitatem, ex primo, & 10. Ethic. quæ felicitas ex 10. consistit in speculatione, non praxi: non ergo finis efficit scientiam practicam; Nec quando dicitur intellectus extensione, fit practicus, intelligitur extensione ad praxim, ut ad finem, sed extensione aptitudinali ad praxim, quæ aptitudo causata est ab obiecto. Hoc argumentum habet quasdam responsiones, & confutationes, quas propter prolixitatem omitto: vide illas in Scoto.

*opim.
Scoti.*

Ponit ergo propriam sententiam, quæ est. Habitus non dicitur primo practicus ab actu suo, quia hic actus habet ab alia

causa priori, quod sit practicus, ut nunc visum est: neque à fine habitus dicitur practicus, ut dictum est contra Henricum, sed ab obiecto: tamen potest dici aliquis habitus practicus à fine, non in quantum finis est, sed in quantum est obiectum. Hoc vltimum probat sic, quo ad ambas partes; quo ad primam partem, scilicet, quod habitus quandoque dicitur practicus à fine, probat: quia quandoque prima principia practica finiuntur à fine praxis, & ita ille finis habet rationem cause, & virtualiter includit totam illam notitiam, & ita illa notitia habet illam quædam litem, & aptitudinem ab illo fine.

Secunda pars probatur, scilicet, quod à fine dicitur practicus, sed non in ratione finis, sed obiecti: quia ideo finis praxis dat talem aptitudinem illi scientiæ, siue dat naturam habentem talem aptitudinem; quia ille finis est obiectum includens principia, & per illas conclusiones, & ita totam notitiam, & hoc probatur: tum, quia finis, ut finis, non causat, nisi ut amarus, & desideratus, ut dictum est, tum propter alias rationes, quæ sunt in textu Scoti; & per rationes contra alios nunc ad ductas.

Ad primum, argumentum nihil concludit, quia falsum est, quod de eodem *Adi.* obiecto possit esse scientia speculatiua, & practica; Ad probationem per illa exempla, falsum est, quod de ira ex propria ratione formali possit haberi simul practica, & speculatiua scientia, primo, & per se: quia vna cognitio illi conuenit per se, & altera per accidens, ut supra dictum est. Sic de febribus, de herbis, plantis, &c. Ad auctoritatem Arist. 3. de Anima. Intellectus extensione fit practicus, dictum est, quod ibi loquitur de extensione aptitudinali, quam habet ab obiecto habitus, non de actuali, ut supra nunc probatum est; Possimus etiam dicere, quod practicum, & speculatiuum sunt differentie essentialis habituum, & accidentales intellectus: vnde licet intellectus exten siue fiat practicus, tamen hoc non sequitur de habitibus, scilicet, quod habitus dicatur practicus ab extensione actuali ad opus, sed solum ex obiecto, à quo primo habet

hanc

hanc aptitudinem extensionis ad opus.

Ad. Ad secundum argumentum dicitur, quod tota medicina re vera est practica quia est de obiecto operabili, & tota est apta nata dirigere praxim: tamen medicina distinguitur in duas partes, scilicet, in partem, quæ est de vniuersalibus causis, & curis, & in partem, quæ est de particularibus causis, & curis, & quia illa vniuersalior est magis remota à praxi, ista autem de particularibus est proximior praxi, & operi, hinc est, quod medici illam appellant speculatiuam, & hanc practicam; sed re vera vtraque pars est practica, quia vtraque versatur circa obiectum idè operabile, licet vna proximior sit praxi eliciendæ, & altera magis remota.

obiec. Greg. Obijcit hic Gregorius: quia pars Medicinæ speculatiuæ non versatur circa curas, neque in vniuersali, neque in particulari, quia tunc pertineret ad practicam, contra quam distinguitur.

Præterea, Auicenna dicit illam partem speculatiuam esse verè speculatiuam; Auicennæ autem debemus credere: quia erat doctissimus. Ratio etiam Scoti, propter quam non vult, quod illa pars medicinæ sit verè speculatiua, est falsa: quia inquit, ex principiis speculatiuis tunc possent deduci Conclusiones practicae; quoniam hoc non est inconueniens: quia ex principio speculatiuo, & practico, sequitur Conclusio practica, vt exempli graua, ex hoc principio.

Contraria contrariorum oppositione curanda sunt, & ex hoc alio practico, talis ægrotudo est ex superabundantia caloris, sequitur hæc conclusio practica, ergo talis ægrotudo est curanda per appositionem frigidiorum.

Resp. Ad hæc responderet ad primum; pars medicinæ, quæ speculatiua dicitur, tractat de cognitione humorum, & membrorum corporis humani, in quibus, & ex quibus prodit sanitas, & infirmitas corporis humani, & docet quomodo contraria sint, & quomodo conueniant, & hoc modo agit de curis in vniuersali: quia ex cognitione horum, innotescit quomodo curari debeant infirmi, ergo ordinatur ex natura sua ad opus, & sic est verè practica.

Ad Auicennam dico, quod secutus est in hoc commune distinctionem Medicorum, non autem Philosophos. Ad objectionem contra rationem Scoti, dico, quod exemplum concludis, quia vtraque propositio est practica, vt patet.

Ad tertium negatur, quod omnis actus sit primo bonus, ex circumstantia finis, immo est bonus ex circumstantia obiecti, vt diligere Deum, est actus bonus ex obiecto, falsum est ergo, quod à fine, vt distinguitur contra obiectum actus moralis, accipiat primo bonitatem. Alias responsiones habes apud Scotum.

Ad quartum responderetur, negando consequentiã; Ad probationem dico, quod omnis res est bona bonitate entis, non tamen omnis res est operabilis, id est, talis naturæ, quod sit subiectum alicuius operationis, vt Corpus naturale, Cælum, Elementa, Ens in communi, vt Ens, &c. neque enim circa ista aliquid homo operari potest: quia non sunt propter opera nostra, Cum ergo obijciunt nobis, & illa speculamur, non possunt gignere in nobis notitiã, quæ sit directiua nostræ praxis, & operationis circa ipsa, siquidem circa illa nõ habemus vllam operationem (scãdo nunc in Philosophia Arit.) at corpus sanabile, vitium, sunt obiecta operabilia, circa quæ nos operamur cum ista, obijciuntur nobis, etiã eorũ cognitio est directiua nostratũ operationũ circa illa; illis enim cognitis, sic scimus quomodo circa illa operari debeamus; eorũ ergo notitiã est directiua praxis, quia sũt obiecta operabilia.

Ad quintum concedo Antecedens, nego Consequentiam, quæ non probatur: nam si actus tendit in scire, tantum est, quia est de obiecto seibili, non operabili, vt dictum est.

Ad illas auctoritates, ad primam de 2. Metaph. textu 1. dico, quod speculatiua, & practica habent diuersos fines, infra genus cognitionis; Sed prior distinctio in eis est ex obiecto, vt dictum est.

Ad aliam de 3. de Anima, dico, quod finis duobus modis potest intelligi; Vno modo vt distinguitur ab obiecto, & sic non intelligit Aristoteles; Alio modo, vt coincidit cum obiecto, & sic conceditur, vt dictum est supra.

THEOREMA X C.

Vltima realitas formæ est principium indi-
uiduationis substantiæ materialis.

Opinio Scoti cum suis fundamentis.
Cap. I.

DE hac materia loquitur Scotus plu-
ribus in locis, vt in quodlib. q. 2. art.
2. sed præcipuè agit de ea in 2. Senr. di-
stin. 3. à quæst. 1. vsque ad sextam inclusi-
uè, vbi multorum opinionones damnat, &
tandem q. 6. suam sententiam aperit, &
comprobat. Quoniam autem hæc mate-
ria difficilis est, & quæ sit sententia Scoti,
non rectè percipitur, decreui primò men-
tem Scoti aperire, & comprobare, dein-
de aliorum opinionones examinare.

opin. Scoti. Hæc est proculdubio opinio Scoti,
quàm explicat disertè in corpore illius q.
6. Primo supponere debemus, quod da-
tur natura communis quæ contrahitur
ad vnitatem singularem, & indiuiduam
per aliquas differentias, & hoc suppone-
re debemus, inquam contra illos, qui ne-
gant dari naturam communem realem
extra intellectum: sed volunt quòd omne
Eus reale extra animam sit singulare: vn-
de isti dicunt, non esse querendam cau-
sam indiuiduationis substantiæ materia-
lis: quia dicunt, quòd quæcumque sub-
stantia materialis de se est hæc, & singula-
ris, sed potius est querenda causa, quo-
modo fiat vniuersalis.

Contra quàm opinionem disputat Sco-
tus in 2. Sententiarum, distin. 3. quæst. 1.
& nos suo loco de hac re disputabimus.
Quo in loco non possum mirari Zia-
riam, & Thomistas, & maxime Caieta-
num, qui & ipsi cum illis sustinent, non
dari vliam naturam communem præter
opus intellectus, & postea cum alijs qua-
runt, quòdnam sit principium constitu-
tuum indiuidui: quod nil aliud est, quàm
querere per quid natura communis con-
trahatur ad esse singulare, & indiuidua-
leybi apertè sibi cõtraducunt, sed de hoc
aliàs. Proposuit ergo Scotus suam senten-
tiam, & postquam ostendit, quòd tale cõ-
trahens non est negatio, neque vllum ac-

cidens, statuit esse alserendum, quòd est
aliqua entitas positiua substantialis: quæ
autem entitas sit, hæc longo sermone de-
clarat, & declarat autem eam maxime per
comparationem ad entitatem, à qua sum-
mitur differentia specificæ: est enim ima-
ginandum, quòd licuti differentia speci-
fica adueniens generi, tanquam mate-
riæ, constituit speciem: ita differentia in-
diuidualis adueniens speciei, constituit
indiuiduum; Cum ergo sit maxima simi-
litudò inter entitatem, à qua sumitur dif-
ferentia specifica, & inter entitatem, à
qua sumitur differentia indiuidualis, hæc
entitatem indiuidualem nititur declara-
re per comparisonem ad entitatem, à
qua sumitur differentia specifica, quæ est
nota; differentia autem specifica, siuè en-
titas, à qua sumitur differentia specifica,
potest comparari ad tria, ad inferius, ad
superius, & ad æquale: Si primo modo
illi differentiæ specificæ, siuè entitati, à
qua sumitur differentia specifica repu-
gnat, per se diuidi in plura specie, & pro-
pter hoc repugnat etiam toti, scilicet speci-
ei, cuius illa est pars: ita in proposito,
huic differentiæ indiuiduali, siuè entita-
ti, à qua talis differentia sumitur, repu-
gnat per se diuidi in quascumque partes
subiectiuas, & per illam repugnat tali to-
ti indiuiduo, cuius ipsa est pars; tantum-
modo differentia est in hoc, quia vnitas
illa naturæ specificæ est minor hac vnita-
te numerali, & propter hoc illa non ex-
cludit omnem diuisionem, quæ est secun-
dum partes subiectiuas, sed solum illam,
quæ est secundum partes essentielles, &
specificas, hæc verò excludit omnem, &
quæcumque diuisionem. Comparando
verò differentiam specificam ad id, quòd
est suprâ se, realitas illa, à qua sumitur
differentia specifica, est actualis respectu
realitatis generis; actualis enim, & contra-
hit genus, quòd erat potentiale, ad esse
specificum; ita in proposito, entitas illa
indiuidua est actualis respectu speciei,
quia contrahit speciem potentialem ad
esse indiuiduale; adest differentia in hoc,
maximè, vt facit ad propositum, quòd
differentia specifica constituit composi-
tum, cuius est pars, in esse quidditatio-
quod esse est esse commune, & plurifica-
bile:

hæc: sed hæc entitas, à qua sumitur differentia individualis; constituit compositum, cuius est pars, scilicet, indiuiduum in esse alterius rationis, scilicet, in esse subijcibili, & materiali, quod declaratur: quia apud Philosophum sæpè quidditas dicitur forma, & omnis quidditas est prædicabilis. & sic differentia specifica constituit compositum; cuius est pars, scilicet, speciem in esse prædicabili: sed hæc differentia individualis non constituit suum compositum in esse prædicabili: quia illud non est quidditas, neque vniuersale, sed est singulare, quod de nullo prædicatur; sed solum subicitur prædicationi aliorum, quia omnia prædicantur de illo, sed solum constituit in esse subijcibili; quia autem esse subijcibile est ratio materiæ; Hinc est, quod Scotus hanc entitatem, à qua sumitur differentia indiuidualis, appellat materiam. Tertio, differentia specifica potest comparari ad id, quod est iuxta se, scilicet, ad aliam differentiam specificam, & tunc licet aliquando coniungat quod aliqua differentia specificæ non sint primo diuersæ, sed conueniant in aliqua ratione communi, tamen vltimæ differentie specificæ sunt primo diuersæ, ita quod in nulla ratione communi conueniunt, quæ possit habere rationem speciei, sed sunt primò diuersæ species, & seipsas distinctæ, & non per aliud. In proposito differentie indiuiduales assimilantur differentijs specificis vltimis, quia sunt primò diuersæ in nulla communi ratione numerali conuenientes.

obicit.
Quæ
sunt
primò
diuersa
sua.

Vbi nota, quod ex Aristotele 10. Metaphysicæ. tex. 12. aperte illa dicuntur primò diuersa, quæ se totis differunt, exemplum affertur à Scoto 1. Sent. dist. 7. q. 1. §. Ad argumeta igitur in oppositum, &c. respondendo ad primum. Differentiæ indiuiduales sunt primò diuersæ: quia secundum totam suam rationem formalem; vna nõ est alia; indiuidua verò vt Petrus, & Franciscus, non sunt primò diuersa: quia conueniunt in specie hominis, & ideo non differunt secundum se tota, sed solum secundum vnã partem, id est, per differentiam indiuidualem; sicut etiam rationalem, & irrationalem sunt primò diuersa, & tamen homo, & brutum, non sunt

primò diuersa: quia conueniunt in genere. Solæ ergo vltimæ differentie sunt primò diuersæ: quia in sua proxima ratione formali, vna non includit aliquid alterius. Et nota, quod licet conueniant in prædicatis superioribus aliquibus, vt in Ente, Substantia, & similibus, hoc non in pedu: quia sic nulla dari possent entia, quæ essent primò diuersa, & tamen omnes concedunt vltimas differentias esse primò diuersas. Sufficit ergo, vt secundum proximas suas rationes formales sint vltima distinctiua, & nihil vt sic, habeant commune. Si quis arguat, ergo constituta in esse per has differentias indiuiduales, non erit eiusdem vnus speciei, quod tamen falsum est: quia indiuidua hominis sunt eiusdem speciei. Respondetur enim, quod non valet arguere ab indiuiduis, ad differentias indiuiduales: indiuidua enim sunt eiusdem speciei, quia vltra differentiam indiuidualem includunt speciem, sicuti species præter differentiam specificam includit genus, & ideo sunt eiusdem generis: sed differentia indiuidualis, quia est vltimum diuisibile, in nullo cum alia differentia conuenit: vt puta, nominetur Socræitas differentia indiuidualis Socræitis, & Platoneitas differentia indiuidualis Phthonis. Socræiteitas, & Platoneitas in nullo conueniunt, sed sunt primò diuersa, vt rationale, & inanimabile sunt primò differentia, & tamen homo, & equus non sunt primò diuersa, sed sunt eiusdem generis.

Solu.

Habita hac declaratione de natura, & conditione differentie, sue entitatis, à qua sumitur differentia indiuidualis, declarat quamam sit entitas hæc, à qua sumitur differentia indiuidualis, & querit, nunquid sit materia, vel forma, vel compositura? & respondet, quod neque materia, neque forma, neque compositum est talis entitas, in quantum quodlibet istorum est natura; Rationem adducit: quia natura, & quidditas, de se non est hæc, sed est indifferens ad esse hanc, & non esse, & ita nullum istorum est principium indiuiduationis; quid ergo erit hæc entitas? Respondet, quod est vltima realitas entis, quod est materia, vel vltima realitas formæ, vel compositi: quodlibet enim istorum

istorum entium est commune, & tamen est determinabile: quamvis enim quodlibet istorum sit una res, potest tamen distingui in plures realitates formaliter distinctas, quarum hæc, non est illa; & sic in forma est una realitas, quæ forma est natura formaliter, in illa adhuc sunt plures realitates, quarum unaquæque est entitas singularis formaliter; Idem dicendum de materia, & de composito; adeo quod secundum Scotum, neque materia, neque forma, neque compositum ex illis, ut species, est principium individuationis, sed ultima realitas materiæ, vel formæ, vel compositi; quodnam autem horum sit, non determinat.

Quædam dubitationes circa opinionem Scoti, solvuntur, & eadem opinio comprobatur. Cap. 11.

Primum notandum.

Primo notandum, quod huiusmodi entitas, à qua sumitur differentia individualis, non est res realiter distincta à materia, vel forma, vel composito; sed realitas materiæ, vel formæ, vel compositi, tantum formaliter distincta ab eis, ad denotandum quod hæc entitas non est extrinseca ipsi individuo, neque est alia res adveniens ipsi speciei, sed est solum realitas ipsius formæ, vel materiæ, vel compositi, quæ ipsam speciem dividit, & determinat ad esse individuale, & singulare: sicuti etiam realitas, à qua sumitur differentia specificæ, non est res distincta realiter à genere, sed solum formaliter: non enim rationalitas est res realiter distincta ab animali, sed solum formaliter, & est realitas ultima animalis, quæ ipsum animal contrahit ad esse hominem; Vnde omnes dicunt, quod species illas differentias habet à genere, vt dixit Porphyrius in capite de Differentia.

Secundum notandum.

Notandum est secundo, quod appellat hanc entitatem, sine realitatem, à qua sumitur differentia individualis nomine materiæ: quia constituit in esse subijcibile, & contrahit quidditatem: omne autem contrahens, & constituens in esse subijcibile, habet rationem materiæ, & Arist. appellat illud nomine materiæ; ita quod materia duobus modis accipitur apud

Aristotelem; Vno modo pro eo, quod est receptivum formæ, & hoc modo accipitur in libris Physicorum, & alibi alio modo pro omni eo, quod contrahit quidditatem aliquam, & hoc modo accipit Aristoteles 12. Metaphysices textu 49. quando dixit unum esse inotorem primum, quia non habet materiam: intelligebat enim non de materia, quæ est receptiva formæ, sed de materia, quæ est ratio contrahens quidditatem, vt dicam suo loco, & hæc est mens Scoti, tam in 2. Sententiarum loco citato, quam in quodlibetis, questione 2. articulo 2. Qua in re notandus est error illorum, quid dicunt Scotum dicere materiam totius esse principium individuationis: decipiuntur enim Primo, quia Scotus numquam appellavit hanc realitatem, à qua sumitur individuationis, materiam totius, sed solum dixit esse materiam, vt est videre in utroque loco tam in 2. Sent. quam in Quodlibetis, & in Metaphysica, lib. 12. sed neque hoc dicere potest: quia vt declaravimus ex Scoto, in Theoremate, quod totum est alia entitas à suis partibus, materia totius respondet formæ totius: forma autem totius est quidditas in abstracto resultans ex unione partium, vt in homine humanitas: materia totius, est conceptum respondens illi quidditati in abstracto, scilicet illa entitas tertia, vt homo. Modo quis non videt hoc pugnare cum sententia Scoti: ait enim Scotus, quod neque materia, neque forma, neque compositum, vt sunt natura, sunt principium individuationis, sed esse, vel realitatem materiæ, vel formæ, vel compositi; quæ proculdubio non est materia totius; & licet Antonius Andras 5. Metaph. q. 5. oppositum sentiat, tamen ratio ab eo me dissentire cogit. Qua in re etiam patet Zabarellam, Mercenarium, & Franciscum Piccolomineum, mentem Scoti non rectè percipisse. Notandum est etiam, quod illud nomen, Hæcitas, vel vt alij legunt Hæcetas, vel vt alij, Hæc entitas, non invenitur apud Scotum, sed à quibusdam Scotistis adinventum est fortasse, vt rei claræ obscuritatem offunderent, vt fuit moris impulorum illorum. Verum cum Scotus non determinaverit, quæ nam

*Alia quo-
rū er-
ret.*

*Ant.
And.
Zab.
Mer.
Licc.*

reali-

realitas sit hæc, à qua sumitur differentia individualis, scilicet, an sit realitas materiæ, vel formæ, vel compositi: non erit ab re determinare, quænam sit hæc realitas.

*Quæ
reali-
tas sit
prin-
cipiū
indi-
uidua-
rio-
nis.*

Ego iudico asserendum esse realitatem ultimam formæ. Ratio est hæc: Forma est quæ constituit rem in esse: quod autem dat esse, dat etiam distinctionem a quocumque alio, quod non est ipsum; cum ergo forma specifica constituat naturam in esse specifico, & actuet materiam, & compositum resultat ex ea, & materia ita dicendum est, quod realitas formæ ultima sit ea, quæ constituit in esse indiuiduali, & actuet ultimam realitatem materiæ, ex qua realitate materiæ, & realitate formæ, resultat indiuiduum; cum enim materia non habeat rationem constitutiui, sed potius constituti, realitas ultima materiæ non potest esse tale principium indiuiduationis, neque ultima realitas compositi, potest esse tale principium; quia illa est, quæ resultat, & habet esse à constituyente, & ideo non potest esse constituens; erit ergo principium indiuiduationis ultima realitas formæ specificæ: forma enim vniuersaliter de se est multiplicabilis numero, non per materiam, neque per aliud quid aliud, vt infra ostendetur, loquendo de substantijs abstractis; Neque in hoc contradicimus Scoti, quia ipse asserit tantum quod ultima realitas, vel materiæ, vel formæ, vel compositi, est tale principium, tamen noluit postea determinare quodnam istorum sit re vera tale principium; Nos autem ex suis principijs, & ratione, duce, hanc determinare possumus, vt iam nunc dictum est, & notandum, quod hic loquimur de principio indiuiduationis per se, & interno, non de externo, & accidentali, quia accidentale, & externum sunt accidentia illa, de quibus Porphyrius capite de Specie, scilicet, locus, tempus, forma, &c. Comprobatur hæc opinio Scoti ex consultatione aliorum opinioniorum, tamen Scotus duas rationes adducit particulariter pro ea, quæcum prima est.

*Di-
plex
prin-
cipiū
indi-
uidua-
rio-
nis p
se, &
p ac-
cidēs.*

1. 78.

Vnitas in communi sequitur entitatem in communi: quia vnitas est passio entis, ergo quæcumque vnitas respicit aliquam entitatem, & sic vnitas simpliciter, qualis

est vnitas numeralis, cum detur terminata natura secundum omnes habebit maximam, & propriam entitatem: hæc autem entitas non potest esse entitas naturæ, quia illam insequitur vnitas specifica: igitur ad hanc vnitatem numeralem consequitur alia entitas realis determinans illam entitatem naturæ, & simul cum illa faciens indiuiduum, sicuti vnitas numeralis diuidit, & determinat vnitatem specificam, hæc entitas, vt patet necessario est substantia: quia in substantia naturali datur hæc vnitas numeralis, non potest autem esse entitas naturæ, vt dictum est, sed est inferior illa, ergo sequitur, quod hæc sit vltima realitas, vel materiæ, vel formæ, vel compositi, quod est natura.

2. 78.

Secunda ratio. Omnis differentia differentium debet reduci ad aliqua primo diuersa. Hæc est Maior, quæ probatur: quia alioquin non daretur status in differentijs. Sensus est: Omnis differentia, per quam aliqua differunt, debet ipsa esse quid diuersum, vel includere aliquid, in quo illa, quæ differunt, nullo modo conueniant, sed secundum illud sint primo diuersa; Probatur: alioquin sicut differentia non sit primo diuersa, vel non includat aliquid primo diuersum, non dabitur status in illis differentijs, quia illa tunc non differunt per illam differentiam, sed conuenirent; opus est ergo, quod omnis differentia differentium, reducatur ad aliqua primo diuersa. subiungitur Minor: sed indiuidua proprie differunt, quia sunt diuersa entia, ergo eorum differentia reducitur ad aliqua primo diuersa; hæc primo diuersa non sunt natura in hoc, & in illo: quia quod est causa conuenientie formalis, non est causa distinctionis realis, natura autem est causa conuenientie indiuiduorum ad inuicem, ergo non est causa distinctionis illorum: & sic nec materia, nec forma, nec compositum, vt sunt natura, sunt causalitatis distinctionis: quia hæc non sunt primo diuersa in hoc, & in illo indiuiduo, sed sunt eadem; Neque hæc primo diuersa possunt esse negationes, quia vtrâ rationes, quas proprio loco adducam, omnis negatio præsupponit posituum, & sic negatio non potest esse

V u primum

primum distinctiuum, neque potest esse aliquod accidens, quia hoc est posterius substantia, vt suo loco dicitur. Relinquitur ergo, quod sit realitas vltima, vel materia, vel forma, vel compositi. Addamus nos: sed hæc non potest esse vltima realitas materia, neque compositi, vt supra diximus, ergo erit vltima realitas forma, & ita sicuti differentia educitur ex genere, & additæ ipsi illud contrahunt ad speciem, ita vltimæ realitates formæ, quæ exeunt à forma, quæ sunt nominatæ, sed postumus diu appellare, vt Socratenatæ, Platonitatem &c. adueniunt speciei, & illam contrahunt ad esse indiuiduale, & vnum numero. His rationibus Aduersarij varijs modis respondent: sed in confutando eorum opiniones, eorum responsiones considerabuntur, quod fiet, confutando opinionem Auerroistarum, quod forma sit principium indiuiduationis, infra capite nono.

Rationes Aduersariorum contra opinionem Scoti. Cap. III.

1. rō.
Her.
uāi.

ADuersus Scotum insurgunt multi, sed præcipue Heræus Quodlibeto 3. quæstio. nona. & impugnatur dupliciter Scorum. Primò, quando Scotus ait, principium indiuiduationis non posse sumi à materia, neque à forma, quia sunt communes omnibus indiuiduis, vel intelligit, quod sunt communes secundum rem extra animam, aut intelligit, quod solum sunt communes secundum rationem; Si intelligit primo modo, vt re vera intelligit Scotus, est falsum: quia tunc daretur aliquod vniuersale actu extra animam, quod est falsum, ex Aristor. 1. de Anima, textu 8. vbi ait, quod vniuersale, aut nihil est, aut posterius; Vniuersale ergo fit solum ab intellectu; Et confirmatur: quia tale vniuersale, aut per se subsisteret, & hoc est absurdum; Vel esset in singularibus. & tunc esset singulare: quia quid quid est in singularibus, est singulare; Si verò Scotus intelligat de communitate secundum rationem, hæc non impedit, quia similiter ab omnibus realitatibus illis, siue vt illi vocant Hæccitatus, poterit abstrahi aliqua ratio communis singulari Hæccit-

tibus, & ita si propter talem communitatem, neque materia, neque forma possunt esse principium indiuiduationis, neque Hæccitatus, siue illæ realitates.

Secundo querit Heræus, quid sit illa realitas, siue Hæccitatus, quam ponimus principium indiuiduationis? Vel est Substantia, vel Accidens; si Substantia, vel materia, vel forma, vel compositum; Si Accidens, vel absolutum, vel respectiuum; si absolutum, vel Quantitas, vel Qualitas; at nihil horum dicere potest Scotus, quia laboretur in opinionibus, quas rejicit in 2. Sententiarum, ergo Hæccitatus nihil est.

Caietanus libro de Ente, & essentia, capite 2. aduersus Opinionem Scoti quatuor rationibus arguit; Prima est hæc. Omnis actus singularis præexigit potentiam singularem, quæ actualis est Hæccitatus, siue illa realitas est actus singularis, ergo præexigit potentiam singularem, quæ actualis. Sed illa potentia est natura, seu in natura ipsius indiuidui, ergo natura indiuidui est singularis ante aduentum Hæccitatus, & ita Hæccitatus non est principium indiuiduationis. Propositiones assumptæ (aut ipse) sunt Scoti in hac materia, tamen probat Maiorem ex Aristor. 2. Physic. textu 38. vbi docet comparationes causarum: docet enim, quod forma particularis præexigit materiam particularem, ergo forma particularis potentia particularem.

Secundò Caietanus arguit sic. Illa, quæ sunt principium indiuiduationis, sunt per ipsos primo diuersa, Hæccitatus Socratis, & Platonis non sunt seipsi primo diuersi, ergo illæ non sunt principium indiuiduationis. Maior est Scoti; Minor probatur; Id, quod conuenit magis cum vno, quam cum altero, non est primo diuersum ab eo, cum quo magis conuenit. Sed Hæccitatus Platonis magis conuenit cum Hæccitatus Socratis, quam cum Hæccitatus albedinis, ergo hæc Hæccitatus Platonis, & Socratis non sunt primo diuersi. Maior Syllogismi patet ex terminis; Minor probatur Primò: quia Hæccitatus Socratis, & Platonis conueniunt in specie Hæccitatus Socratis, & albedinis differunt genere.

2. rō.

1. rō
Caiet.

2. rō.

genere. Secundò, quia illa magis conueniunt, quæ magis assimilantur: magis autem assimilantur, quæ sunt magis comparabilia: Hæcceitates autem Socratis, & Platonis sunt magis comparabiles, quam Hæcceitates Socratis, & albedinis; sicut vniuersaliter res eiusdem Prædicamenti sunt magis comparabiles, quam res diuersorum Prædicamentorum.

3. 78. Tertiò, sic arguit, quod conuenit vni, & repugnat alteri indiuiduo eiusdem speciei, præexigit necessariò distinctionem ipsorum: proprietates indiuidualis; puta Socrateitas, conuenit Socrati, & repugnat Platoni, qui est eiusdem speciei; ergo proprietates indiuidualis præexigit distinctionem Socratis à Platone, & sic proprietates indiuidualis non est quo primò Socrates distinguitur à Platone. Conclusio est contra Scotum: Præmissæ autem sunt sue. Maior est eius in Quo. lib. 12, quæst. 2. Minor verò est Conclusio Scoti, ergo ex seipso conuincitur falsus Scotus.

4. 78. Quartò hæc positiò contradicit Peripateticis 12. Metaphysices textu 49. fit hæc Consequentiã. Si primum Cælum, id est primum principium, est vnum speciei, & plura numero, ergo habet materiam multam; Hæc Consequentiã estet nulla, si principium indiuiduationis esset Hæcceitas, & non materia. Quod autem glossa Scoti exponentis ibi per materiam proprietatem indiuidualem, si destructiua textus, probatur per Commentatorem ibi, & per textus antecedentes, vt ex textu 30. eiusdem, vbi Arist. ait, motorem Cæli non habere materiam, & loquitur de materia ad Vbi, & ad Esse. Eadẽ glossa improbat ex 3. Metaphysices, tex. 1 r. vbi ait Arist. quod omnis multitudo, aut est rerum differentiarum secundum formam, aut secundum quantitatem. Item, ex 1. Cæli, tex. 92. & 93. cum dico Cælum dico materiam. Vbi Arist. & Auerroes assignant vnitatem, & pluralitatem Indiuiduorum in eadem specie in rebus materialibus ex materia.

1. 78. Iohannes Bacchonus 3. Sentent. dist. 8. q. 2. artic. 1. contra hanc opinionem Scoti ita argumentatur. Hæcceitas, quam ponit Scotus esse principium indiuiduationis, non est Relatio, neque aliud Accidens,

ex Scoto, sed est quid absolutum, ergo vel est materia, vel forma, vel compositum, vel aliud quantum ab his in genere substantiæ, quod est contra Aristot. qui nunquam diuisit substantiam in aliud ab his tribus. Possumus etiam formare alteram rationem ex his, quæ dicit ibi, sic. Hæcceitas habet rationem actus: quia contrahit species; habet rationem potentie: quia ipsa est, quæ contrahitur; nec distinguitur à realitate specifica secundum Scotum, sed quæ sunt actus, & potentia, sunt realiter distincta: quia opponuntur, ergo hæcceitas, & natura distinguuntur realiter contra Scotum, & cõsequenter cū hæcceitas non sit materia, neque forma, neque compositum, erit quarta substantia realiter distincta ab his, quod est contra Arist. qui solum triplicem substantiam adinuenit.

Paulus Soncinas 7. Metaph. q. 32. contra hanc opinionem Scoti quatuor rationibus arguit. Primò sic. Stante positione, sequitur, quod quodlibet indiuiduum sit tria indiuidua: Consequens euidenter falsum est; ergo & Antecedens. Consequentiã probatur: quia in quocumque sunt tres Hæcceitates, ibi sunt tria indiuidua, per Scotum; in quolibet indiuiduo sunt tres Hæcceitates, ergo in quolibet indiuiduo sunt tria indiuidua. Maior est Scoti; Minor etiã probatur: quia vult Scotus, quod alia sit Hæcceitas siue realitas materie, & alia realitas forme, & alia compositi; Modo hæc tria sunt in quolibet indiuiduo, ergo quodlibet indiuiduum est triplex indiuiduum.

Secundò sequeretur, quod forma vnitetur materie mediãte aliqua alia realitate præter realitatem formæ; Consequens est falsum, & contra Arist. 8. Metaph. tex. 16. & 2. de Anima tex. 7. Consequentiã probatur; Hæcceitas, siue Hæcceitas, quæ ipse appellat modum intrinsecum formæ, est alia à realitate, quæ forma est natura, & etiam est sibi intimior quam vno forme ad materiam; quia forma potest esse sine materia, sed non potest esse sine hac realitate. His statibus, sic arguit. Hæcceitas forme est intimior forme, quam vno forme ad materiam, ergo dum forma vnitur materie, prius natura sibi composita hæcceitas, quam vno illa ad materiam, ergo vno præsupponit illam.

Hæccitatem, & consequenter illa media.
 3. r^o. Tertio loqueretur, quod materia separata ab omni forma, esset nedum in actu entitativo, sed etiam in actu formali; Consequens est falsum, & etiam contra Scotum, ergo & Antecedens. Consequentia probatur: quia per se haberet propriam Hæccitatem: sed illa Hæccitas est actus formalis; probatur: quia per se determinat materiam, ut sit hæc; determinare autem est proprium actus formalis: sic enim determinare, est qualificare; & magis confirmatur: quia Scotus dicit, quod comparata ad materiam, illam qualificat, & determinat.

4. r^o. Quarto Hæccitas Socratis, & Hæccitas Platonis, solum differunt numero, & sunt eiusdem rationis, ergo oportet querere aliquid per quod distinguantur, & per consequens ipsæ non sunt prima distinctiva. Nec valet responsio, quod ista sint primò, & se ipsis diversa: quia ens quidditativè de illis prædicatur. Ad sunt multe aliæ rationes, quas adducendo alias opiniones recensebo, omnes rationes enim pro opinione D. Thomæ, & Averroistarum, & aliorum faciunt contra opinionem Scoti.

1. r^o. Mercenarius in suis Dilucidationibus particulariter cõtra Scotum arguit. Hæc ultima realitas entis Scoti, est materia totius, per Scotum: sed hæc non datur apud Arist. ergo; Antecedens multipliciter probatur ab eo. Item Achillinus lib. 1. de Elementis, c. 16. conclus. 8. arguit contra Scotum, sed non est digna, ut adducatur, ex dictis enim facile solvitur.

Solutio istarum rationum. Cap. 17.

Pro solutione istarum rationum non sunt iacienda alia fundamenta, quàm ea, que exposuimus in declaratione Opinionis Scoti; qui enim rectè intellexerit opinionem Scoti, facile has obiectiones de medio tollet. Ad primam itaque Heruæi concedo, quod neque materia, neque forma, possunt esse principium individuationis: quia sunt communes omnibus individuis secundum rem. Ad impugnationem contra hoc: quia tunc daretur vniuersale, &c. dico, quod datur natura communis realis existens in rerum natu-

ra, quæ de se est indifferens ad esse vniuersale, & ad esse indiuisibile, ut in proprio quæsto ostendam, Arist. autem pro nunc loquitur de vniuersali completo, non de tali natura communi.

Præterea, sibi Arist. loquitur contra Platonem: nos autem non sumus cum Platone. Quod autem materia, & forma, ut sunt partes nature, constituunt vnâ naturam realem communem pluribus secundum rem, præter rationes adductas proprio loco, potest sic probari: quia si ista nature communes, ut homo animal, &c. ut sunt communes, habent esse solû à ratione, erunt tantummodo dum fiunt, sicuti & secundæ intentiones, quæ habent esse per opus intellectus, sunt solû dum fiunt, quod quàm sit absurdum, ex se patet.

Præterea, Scientiæ, quæ sunt de his naturis communibus, essent Scientiæ rationales, quia essent de eibus rationis, non realibus, quale autem est obiectum, talis est Scientia.

Præterea homo, & bos, non differunt realiter, neque animal, & lapis, sed solum ratione, & per operationem intellectus: at qui negat has species differre solû per opus intellectus, similis est illi, qui negat ignem calefacere, indiget enim verberatione; Neque valet, si quis dicat, differunt realiter, quia differunt numero, nõ valet inquam, quia præter differentiam numericam, adest alia differentia secundum rem; nam Franciscus differat à Socrate, & ab hoc equo numero. tamen; postea rursus differt ab hoc equo, alio modo, quo non differt à Socrate, & hæc est præter opus intellectus, & realis: nam ille est equus, & Franciscus est homo; & certe, qui negat ista, est dimittendus.

Ad secundum argumentum Heruæi dico, quod illa realitas est substantia, & est vltima realitas forme, neque tamen incidit Scotus in alias Opiniones, quas rejicit, ut visum est in declaratione suæ Opinionis.

Ad argumentum Primum Caietani dico, quod maior in eo sensu, quo ipse accipit, est falsa; neque est Scoti in eo sensu; quod probatur, quia actus, qui cõstituit, & determinat aliquid indeterminatum, non

1. r^o.
quod
datur
natu-
ra cõ-
muni-
nis.

2. r^o.

3. r^o.

Ad
secundum.

Ad
primum
Caietani.

1. r^o.
Mer-
cenari-
ij &
Achil-
lini.

Ad
Heruæi.

non præsupponit illud esse determinatū : sed est actus ipse, qui illud indeterminatum determinat, vnde actus specificus non præsupponit potentiam specificam, nisi intelligat de potentia logica, quæ est non repugnans, sed præsupponit solum genericam; ipse autem actus specificus est, qui determinat potentiam specificam, restituens, & actuans potentiam genericam, quæ erat indeterminata. Ideo respondeo, quod actus est duplex; Primus, & Secundus; vera est propositio de actu secundo, non de primo, vt nunc visum est: nos autem in præsentī loquimur de actu primo, qui dat esse, & constituit in esse. Vera est autem de actu secundo: quia actus singularis agit, & operatur in potentiam singularem, actus vniuersalis in potentiam vniuersalem, & ita actus vniuersalis producit effectum vniuersalem, actus particularis effectum particularem; & hoc modo intendit Aristoteles 2. Physic. 3. ubi ait, quod omnis causa proportionatur suo effectui, vniuersalis, effectui vniuersali, & particulari, particulari; & sic Scotus vsus est hac propositione in hoc sensu.

Ad 1. Ad secundum Caietani ex se patet quid dicendum; Dico igitur, quod istæ realitates sunt per se primo diuersæ, & non magis conuenit vna cum alia, quàm cum altera. Ad impugnationem dico, quod vltima realitas, qua constituitur in esse indiuiduali Plato, æquè diuersa est ab vltima realitate albedinis, & Socratis, quantum est ex cōditione talis realitatis: quia ab omnibus numero differt quæ, licet posita inter illas alia differentia quādoque addit, vt diuersitas specifica; vel genere; Hoc nihil efficit: quia hæc differentia non inest illis, vt sunt vltimæ realitates, sed vt sunt sub diuersis generibus, & speciebus, sit est, quod numero æqualiter distent ab inuicem, & quod secundum suum totum esse formale, vna non includat aliquid alterius, vt dictum est. Præterea, nos loquimur de indiuiduis eiusdem speciei, non de indiuiduis diuersarum specierum, & generum: in indiuiduis autem eiusdem speciei, patet, quod vna realitas non differt magis ab vna, quàm ab alia, cum enim queritur principium indiuiduatio-

Phil. Nat. Io. D. Scoti.

nis, queritur quæ sit ratio distinctionis numeralis in eadē specie: quia distinctio specifica, & generica aliunde petuntur.

Ad tertium Caietani dico, quod illa Maior debet sic intelligi, quod repugnat vni, & conuenit alteri, præexigit distinctionem ipsorum: addi debet, nisi illud sit distinctiuum ipsorum; modo in proposito istæ realitates sunt principia distinctiua illorum, idè non præexigunt aliam priorem distinctionem. Scotus autem protulit hanc propositionem de ijs, quæ non sunt distinctiua, sed præsupponunt distinctionem, vt sunt proprietates, de quibus loquitur ibi, & in his valet. Vide eum in Quodlibetis, quæstione 2. art. 1. considerando primam rationem versus finem, ad litteram C.

Ad quartam rationem Caietani, & ad illas auctoritates dicam soluendo rationes pro Opinione D. Thomæ, infra.

Ad primam Bacchoni pro solutione est notandum illud, quod in declaratione Opinionis Scoti tetigimus, nempe, quod vt habet ipsemet Scotus in corpore illius quæstio, & 1. Sent. distin. 8. quæst. 3. in corpore quæstio, differentia specifica quando que à re sumitur, & quando que à realitate sumitur, quando sumitur à re, tunc addit aliquid supra genus, vt cum corpore contrahitur per animatum, hæc enim est forma, quæ aduenit corpori; quando sumitur à realitate, non addit aliquid supra genus, vt sunt vltimæ differentie, quod conspicitur in accidentibus, dum enim color contrahitur per albedinem, nigredinem, &c. non contrahitur per illas tanquam per res: quia illæ non sunt formæ diuersæ aliquam formam addentes ad colorem, sed sunt realitates coloris, quæ contrahunt illustrata in substantijs materialibus vltimæ differentie, vt differentie contrahentes animal, non sunt formæ, & res extra accidentes, & aliquid addentes animali, sed realitates generis, quæ contrahunt ipsum ad vltimas quidditates, in quas est diuisibile.

Ad propositum istæ differentie indiuiduales non sumuntur à re, sed à realitate formæ, vt diximus, & sic illa realitas non differt realiter à forma, cuius est realitas, neque est alia res ab illa, sed solum

V. u. 3. dif.

differt formaliter, & est alia realitas ab illa. Nunc ad argumentum dico, quod hæc realitas non est accidens, sed substantia, non tamen est quarta res à materia, forma, & composito, sed eadem res quod forma, sed solum alia realitas ab ea distincta formaliter. De his autem distinctionibus suo loco dictum est.

Ad 2. Per idem ad secundum patet: quia nõ est necesse, quod quæ sunt actus, & potentia, semper distincta sint realiter: sed sufficit si distinguantur formaliter.

Ad 1. Ad primum argumētum Pauli Soncinatis, negatur Consequētia. Ad probationem negatur Minor, ad probationem dico, quod Scotus non vult, quod in quolibet indiuiduo sint tres realitates, siue hæccitates, sed vnā; ait enim, quod principium indiuiduationis est vltima realitas, vel materia, vel forma, vel compositi, adeo quod vult, non quamlibet realitatē esse principium indiuiduationis, sed aliquam illarum, quam nos postea diximus esse vltimam realitatē formæ.

Ad 2. Ad secundum negō Consequētia. Ad probationem dico, quod forma potest duobus modis considerari; Vno modo vt natura; Alio modo vt est contracta ad esse indiuiduale. Primo modo vnitur materiæ immediatē. Secundo modo concedo, quod vnitur materiæ mediante hac realitate: hæc enim realitas, est principium indiuiduans, & contrahens formam, & materiam ad esse indiuiduale; neque hoc est inconueniens, neque contra Arist. si enim est principium indiuiduationis naturæ, porro est necessarium, quod ipsa natura, & forma mediante hac realitate contrahatur ad esse indiuiduale.

Ad 3. Ad tertium, si aliquid efficacitatis haberet, concluderet magis contra eos: quia ipsi sustinent, quod materia sit principium indiuiduationis, tunc sic: Ergo materia erit actus formalis, nedum actus entitatus; nos autem respondemus, quod licet materia habet proprias realitates, non tamen illæ sunt principium indiuiduationis: sed sunt realitates formæ, quia illæ sunt, quæ agunt, realitates materiæ vero patiuntur, immò determinantur actu à realitatibus formæ.

Ad 4. Ad quartum dico, quod illæ realitates

formæ sunt primò diuersæ; Ad probationem cum dicit, quod Ens prædicatur de illis quidditatiuè, & sic non sunt primò diuersæ; Ad hoc dico, quod Ens non prædicatur de vltimis differentijs quidditatiuè, sed essentialiter, vt in materia de vniuocatione in hoc proposito dicam: sed pronuncie dico, quod vltimæ differentię dicuntur primò diuersæ, quia sunt vltimæ quidditates indiuisibiles in alias quidditates, & sic vna differt ab alia non per aliam differentiam, quia sic partim conueniret cum illa alia differentia vltimæ, & partim non conueniret, & sic non essent primò diuersæ. Sed sunt diuersæ: quia scriptis omnino distinguuntur ab inuicem, & sic licet habeant ens commune ipsi, & etiam alia genera, tamen dicuntur prima diuersa: quia ipsa sunt vltima distinguētia indistinguibilia; & propter hoc ait Scotus, quod ens non est vniuocum prædicatum de eis in quid, sed quod tantum essentialiter includitur in illis, id est, ens non prædicatur de vltimis quidditatibus indiuisibilibus indiuisibiliter includentibus ens per modum communis, & diuisibilis: ita sunt istæ differentię indiuiduales, sunt enim primò diuersæ, quia sunt vltimum indiuisibile, in quod resoluitur ens, quod vt sic, & secundum sumum esse formale, cum nullo alio conuenit.

Ad Mercenarium ex dictis patet, quod vana est, & futilis rora illa disputatio, quæ habent Sarnanus, & ipse: neuter enim illorum mentem Scoti percepit, neque rationem eius intellexit, neque enim dixit materiam totius, esse principium indiuiduationis: sed vltimam realitatem entis, quam nos dicimus esse formam, quam realitatem dixit habere rationem materiæ: quia constituit in esse subijcibili, vt materia, non in esse quidditatiu. Constat autem quod hæc non est materia, quæ dicitur materia totius, vt patet ex Theoremate de distinctione totius à partibus, vbi materiam totius, & formam totius declarauimus: eam autem dari eo modo, quo ibi declarauimus, nemo negare audebit, neque rationes Mercenarij contra eam militant.

*Ad
Mer.*

Opinio eorum, qui dicunt negationes esse principium indiuiduationis, & eorum, qui ponunt esse existentiam, & eorundem confutatio. Cap. V.

Declarata Opinione Scoti, quam ceteris veriorcm puto, oportet aliorum Opiniones adducere, & considerare, ex confutatione enim earum patebit Opinionem Scoti esse verissimam.

Septem ad summum sunt Opiniones in hac materia. Aliqui enim existimauerunt, quod nullum debeat dari principium indiuiduationis, & quod talis questio sit frustra: sed quod debeat potius quari, per quid natura fiat vniuersalis, & debet pro causa assignari intellectus, quia aiunt, quod quælibet natura est de se hæc, & singularis, de qua infra Theoremate 93. & Alij dicunt, quod principium indiuiduationis fiat negationes; Alij, quod sit Quantitas; Alij, quod Existentia, quæ Scotus recitat 2. quæ ratione illius tertie distinctionis, & eam tribuit Henrico. Alij, quod sit materia signata; Alij, quod sit forma; & tandem adest Opinio Scoti; quam vidimus.

1. 72.

Prima Opinio, quæ asserit negationes esse principium indiuiduationis, vtitur his rationibus, Indiuiduatio dicit solum negationem duplicem, ergo non est querere de aliqua causa, quæ sit eius principium. Antecedens probatur: quia vnum numero, & indiuiduū est, quod est diuisum à quocumque alio, siue non idem cū quocumque alio, & indiuisum à seipso; hæc ergo duplex negatio diuisionis est principium indiuiduationis, vt Socrates est vnus numero, quia non est idem cum Platone, nec cum quocūque indiuiduo, & ipse in plures homines non potest diuidi.

2. Secunda ratio est hæc; Si principium indiuiduationis esset quod positium, vel illud esset materia, vel forma, vel aliquid consequens materiam, vel formam; & illud esset absolutum: vel respectuum: sed non potest esse materia, propter rationes quas infra nos contra hanc Opinionem adducemus, quarum vnā posuimus ad ducere pro nunc, quæ est, quod in funda-

mento nature nihil est diuisum, ex Arist. 1. Metaph. tex. 17. Neque forma: quia nõ per seipsam: quia sic est natura, & natura non est causa distinctionis, sed conuenientie, ergo per aliquod aliud; & sic quæram de illo, vsque in infinitum; Neque potest esse aliquid consequens absolutum: quia adhuc quæram de illo, si est absolutum, vel est materia, vel forma, neutrum autem esse potest eadem ratione, neque potest esse aliquid respectuum, quia respectus præsupponit fundamentum absolutum, & sic iste respectus non indiuiduat ipsum. Has duas rationes adducit Scotus pro hac opinione, sed cum hæc Opinio non sit sustinenda, ipsam confutat his rationibus.

Primò, nihil repugnat alicui per solâ priuationem, vel negationem: sed per aliquod positium internum, ergo diuidi in partes subiectiuas, non repugnat huic lapidi, vel huic homini per negationem, vel priuationem in ipso; Probatur Antecedens: quia negatio tollit solum potentiam proximam ad agere, vel pati, sed non ponit repugnantiam in illo ente ad aliud agere, vel pati. Exëplum. Intelligatur Substantia cum negatione Quantitatis scilicet substantia non quanta, tunc substantia non est diuisibilis actû, neque potentia proxima, illa enim negatio tollit potentiam proximam diuisibilitatis in substantia, tamen non ponit repugnantiam formalem in substantia ad diuidi: non enim, quia substantia non est quanta, ideo illi repugnat diuidi, quia sibi tunc repugnet recipere quantitatem: sed substantia intellecta vt non quanta, potest recipere quantitatem; similiter non habere visum tollit potentiam proximam videndi, sed non ponit repugnantiam, quia potest stare eadem natura positiua cum opposito illius negationis, scilicet, potest habere visum, quia illi non repugnat, licet illum non habeat, & ego non sum Episcopus, non tamen mihi repugnat esse Episcopus. Ad propositum, principium indiuiduationis est principium, quo alicui repugnat diuidi in plura numero subiectiue, ergo principium indiuiduationis non potest esse negatio, sed erit aliquid positium.

*Rej-
citur.*

2. Secundo nihil formaliter constituitur per negationem in perfectiori entitate, quam sit illa entitas, quæ præsupponitur negationi: sed prima substantia, & Individuum per principium individuationis constituitur in perfectiori entitate, quam sit illa, quam prius habebat, ergo tale principium non est negatio. Probatur Maior: quia si negatio constitueret in perfectiori entitate, ipsa esset entitas positiva formaliter. Probatur Minor: quia individuum est prima substantia, quæ ex Arist. in Prædicamentis est maxime substantia, & magis substantia, quam secunda; substantia autem prima constituitur in tali esse per principium individuationis, & distinguitur à secunda substantia.

3. Tertio, hæc positio non satisfacit quarto: quia adhuc quæstio manet; nam si dicas, lapis non est plurificabilis in plures subiectiue, quia est indiuisus à se, & non idem cum alijs, adhuc quero, propter quid repugnat sibi non diuidi à seipso, & esse idem cum alijs, & sic omnino confutere habes ad aliquod positiuum. Alias rationes habes apud Scotum 2. Sentent. dist. 3. quæst. 2. vide ibi.

Ad 1. Ad rationes pro hac Opinione. Ad primam negatur Antecedens. Ad probationem dico, quod falsum est, quod individuum solum dicat illam duplicem negationem, ut in proprio quæsito ostendam. Præterea, dato, quòd diceret illam duplicem negationem, non tamen sequitur, quin hæc duplex negatio insit illi per aliquod positiuum.

Ad 2. Ad secundam dicimus, quòd non est materia, neque forma, neque accidens, sed vltima realitas formæ, ut supra declarauimus.

2. opi. Quidam alij existimauerunt principium Individuationis esse existentiam. Pro hac Opinione Scotus nullam rationem adducit: sed ipse pro ea talem rationem conficit. Actus determinat, & distinguit, ergo vltimus actus determinat, & distinguit, sed vltimus actus est actus existentie, quia omne aliud esse, & actus est in potentia ad ipsum, ergo existere, siue existentia, est principium individuationis. Verum cum neque hæc sit sustinenda, aduersus eam ita argumentatur. Illud, quod

præsupponit distinctionem alterius, non est prima ratio distinguendi illud, sed esse existentie determinatum: præsupponit distinctionem, & determinationem essentialium, subsequitur enim existere ad esse essentialiter: quia qualibet essentialis existit, non ergo existentia potest esse principium constitutiendi essentialiam siue rem substantialem, & non valet dicere, quòd existere subsequitur ad esse omne, præterquam ad esse individuale, hoc enim est falsum, quia prima substantia maxime existit, & sic si existentia est posterior essentialibus, & substantijs, multo magis erit posterior prima substantia, cui præcipue competit existentia; Et confirmatur: quia in coordinatione Prædicamentali sunt omnia, quæ per se pertinent ad illam coordinationem circumscripto quocunque, quod nihil est illius coordinationis: ergo sicut inuenitur supremum genus in quolibet Prædicamento, & genera intermedia, & species secundum esse essentialiter, ita etiam debet reperiri infimum, quod est individuum, & singulare absque omni existentia. Præterea, neque hæc Opinio satisfacit quæsito, adhuc enim est querendum, à quo existentia contrahatur ad esse hæc, est enim existentia de se communis, sicuti & natura, & est de se indifferens ad esse vniuersale, & esse singulare, vnde tam homo existit, quam hic homo, ut dictum est in quæstione de actu entitativo materia: & dicam in quæstione, an natura communis habeat esse reale, vel solum sit ens rationis. Ad rationem pro Opinione respondet Scotus ex dictis, quòd actus essentialis distinguit essentialiter, sicuti actus accidentaliter distinguit accidentaliter. Existentia est quodammodo actus accidentalis: quia sequitur ad actum essentialem, prius enim res constituitur in esse suo essentiali, deinde ad illam sequitur existentia, & ita Individuum constituitur prius in esse individuali per principium internum essentialiter: deinde ad illud sequitur existentia particularis. Existentia ergo constituit vltimatè individuum in esse, quia est vltimus actus, sed cum sit actus accidentaliter, constituit in esse accidentale prius ante ipsum verò adesse actus substantialis per se ipsi dans esse, quem nos di-

Confirm.

2. rð.

*Ab
võnã
& hinc
opin.*

nos di-

nos dicimus esse ultimam realitatem formae.

Opinio eorum, qui afferunt principium individuationis esse Quantitatem, & eiusdem confutatio. Cap. VI.

Quidam alij, vt Gotfredus, & quidam alij, asseruerunt principium individuationis esse Quantitatem,

qui pro se habent has rationes. Prima, quod conuenit vni per se, competit cuiuslibet alteri per illud: sed diuidi in partes, est proprietas, quae solum competit Quantitati ex 5. Metaphys. tex. 18. ergo conuenit substantiae per Quantitatem, & sic Quantitas est principium individuationis.

Secunda ratio. Hic ignis non differt ab illo igne, nisi quia forma differt a forma, nec forma differt a forma, nisi quia recipitur in alia, & alia parte materiae, nec pars materiae ab alia parte materiae, nisi quia est sub alia parte Quantitatis, ergo haec distinctio huius ignis, ab illo, reducitur ad quantitatem tamquam ad primum distinctiuum, & diuisiuum, ergo quantitas est principium individuationis, si quidem, illud, est id, quod est primum diuisiuum, & constitutiuum indiuidui. Tertiò. Generans generat aliud propter diuersitatem materiae, ex Aristotele 7. Metaph. tex. Comm. 28. tunc sic: materia ista geniti praesupponitur necessariò quanta, & sub Quantitate distincta, ergo Quantitas est principium distinctionis substantiae materialis. Antecedens probatur quo ad primam partem: quod haec materia geniti praesupponatur quanta, quia agens naturale non potest agere nisi in quantum. Quò ad secundam partem etiam probatur, scilicet, quod haec materia sit sub quantitate distincta à materia generantis: quia certum est, quod non potest esse quantitas generantis, quia illa praecedit, sicuti generans praecedit genitum. Cum ergo haec quantitas praesupponatur genito, & sic causa distinctiua geniti, est dicendum,

quod sit principium individuationis. Haec Scotus Pro hac Opinione alij quidam sic arguunt, secundum Auerroem 1. Phys. tex. 6. & secundum Aristot. 3. Metaphys. tex. 1. Omnis distinctio, aut est secundum

formam, aut secundum quantitatem: sed inter ea, quae sunt eiusdem speciei, non est distinctio secundum formam: quia est forma specifica, & quidditatiua, in qua conueniunt, ergo est secundum quantitatem. Secundò, vel indiuidua differunt aliqua differentia essentiali, vel accidentali, non per substantialem, quia vltima differentia substantialis est specifica, in qua omnia indiuidua illius speciei conueniunt, ergo erit accidentalis: sed primum omnium accidentium est quantitas, ergo quantitas erit praecipua causa distinctionis numeralis. Vltimò confirmatur exemplo aquae, quae si diuidatur in tres partes, quolibet pars aquae existit vna numero, & est distincta à qualibet alia parte numero; at haec distinctio, & multiplicatio aquarum, non aliunde orta est, quam ex diuisione secundum quantitatem, vt patet in hoc exemplo, etiam iudicio sensuum; ergo quantitas est principium multiplicationis numeralis, & distinctionis indiuiduorum, & sic Individuationis principium, & radix erit quantitas.

Contra hanc Opinionem diffusè Scotus arguit 2. Sentent. dist. 3. q. 4. Nos breuiiores, & faciliores hic adducemus, quilibet videre poterit apud Scotum ibi primò. Si quantitas est principium individuationis, erit quantitas terminata, quia interminata est indistincta, & confusa in materia propria; at quantitas terminata, est posterior substantia composita, quia insequitur formam in composito, principium autem constitutiuum in esse alicuius, est prius illo, ergo quantitas non potest esse principium individuationis substantiae materialis.

Præterea, Prædicamenta sunt imperfecta, & nihil vnus Prædicamenti constituitur in esse, per aliquid alterius Prædicamenti, ex secunda regula Antepredicamentali. Diuersorum generum, & non subalternatim positorum diuersae sunt species, & differentiae, non enim linea constituitur in esse per colorem, vel aliquid alterius Prædicamenti, tanc sic. Ergo indiuiduum, quod est prima, & nobilissima substantia, & fundamentum aliarum substantiarum, non constituitur in esse per

5. 75.

6. 75.

7. 75.

1. 75.

2. 75.

quan-

quantitatem, quod est accidens, & aliter Prædicamenti.

3. r̄. Tertiò. Accidentia consequuntur substantiam, & insunt substantiæ tamquam in subiecto: sed substantia non est subiectum accidentis, nisi ut est completa, & perfecta, & maximè accidentis terminata, non loquendo modo de dimensione interminata, non est autem substantia completa, & perfecta, nisi substantia composita, ergo substantia prius est completa, & hæc quam sit quanta, & sic quantitas non potest esse principium individuationis substantiæ materialis.

4. r̄. Quartò. Generatio substantialis terminatur ad substantiam: at si quantitas esset principium constitutum individui, generatio terminaretur ad Quantitatem, & ad accidens per se, quod omnes videntur quam sit absurdum.

5. r̄. Quintò prima substantia esset ens per accidens, quia esset aggregatum ex substantia, & accidente; sed de ente per accidens nulla est prædicatio per se, de prima substantia autem omnia superiora per se prædicantur, quia est vltimum subijcibile, ergo prima substantia non est ens per accidens, & sic non constituitur in esse individuali per Quantitatem. Alias rationes vide apud Scotum.

Ad 1. Ad rationes Opinionis. Ad primam respondetur, quod duplex est diuisio; Alia est diuisio totius continui quantitativi, in partes quantitativas, & alia est diuisio totius vniuersalis in parte subiectiuas. Aristor. loquitur de prima diuisione, non de secunda. Concedimus autem nos, quod totum cõtinuum diuiditur in partes, per quantitatem, sed hoc non valet de toto vniuersali, hoc enim sine quantitate diuiditur in suas species, & species in sua indiuidua, per quod positiuum eiusdem generis.

Ad 2. Ad secundam rationem falsæ sunt illæ duæ propositiones: prima; quòd forma differt à forma nõ alia de causa, nisi quia recipitur in alia, & alia parte materiæ, & quòd hæc pars materiæ differt ab alia parte, quia recipitur in alia quantitate, prima est falsa: quia forma est, quæ dat esse, & distinctionem materiæ, & illam determinat, non è conuerso; Similiter se-

cunda est falsa; quia prius est distinctio partium materiæ, quàm quãtãtis, quia hoc aliquid, & indiuiduum est subiectum huius accidentis, quod est quantitas, & sic prius est diuisa, & determinata materiæ, ex qua constituitur in esse indiuiduum, quàm sit distincta quantitas, quæ inest illi substantiæ tamquam in subiecto.

Ad 3. Ad tertiam negatur, quòd generans requirit materiam, ita quòd quantitas materiæ præsupponatur generationi, hoc enim est falsum: sed concomitanter requirit quantitatem in materia, quia inducit tale in formam in tali materia, & generat tale compositum, ad quòd consequitur tanta quantitas; illa autem propositio vulgata, quòd agens particulare non attingit ad substantiam materiæ, sed solum in quantum quantam, si intelligatur, quòd quantitas si ratio mediante qua agens attingat materiam, est falsa, si autem intelligatur concomitanter, concedo, ne que est contra nos.

Ad 4. Ad quartum dico, quòd est distinctio secundum formam; sed hæc est duplex; Alia enim est distinctio simpliciter per formam, vti est distinctio specifica; alia est per realitates formæ, & hoc modo est ista, quæ est inter indiuidua.

Ad 5. Ad quintum patet per idem, quòd hæc distinctio est substantialis; falsum est autem, quòd distinctio substantialis vltima, sit per formam, quia vltima est per realitates vltimas formæ.

Ad 6. Ad sextum, diuisio aque potest considerari duobus modis, vel enim est diuisio aque, vt totius in partes integrales, & quantitativas, & hanc concedo esse per quantitatem, vel est diuisio aque in suas partes subiectiuas, quarum vnaquæque est aqua singularis, & aqua in communi, prædicatur per se, de illis, & hæc non fit per quantitates, sed per vltimas realitates formæ aque. Declaratio huius responsionis patet ex responsione ad secundum, & tertium, pro hac opinione: aque enim forma in homogeneis non determinat sibi certam quantitatem, & ideo indiuidua in homogeneis fiunt per simplicem distinctionem, vnde Theor. 36.

*Opinio D. Thomæ, & Mercenarij; & eius
confutatio. Cap. Vll.*

QUæ sit opinio vera D. Thomæ, est factis controuersum inter Thomistas; Centrum est quidem D. Thomam asserere, materiam signatam esse principium indiuiduationis; Scotus tamen in 2. Sent. d. 3. q. 5. ei tribuit, quod asserat, materiam absolute esse principium indiuiduationis; & quidem hæc est sententia D. Thomæ, p. p. q. 50. art. 4. & pro hac opinione faciunt auctoritates Arist. adductæ supra cap. 3. à Caietano. Verum, quia difficile est sustinere hanc opinionem, quoniam materia ut sic, videtur esse pars speciei, & nature communis, non indiuidui, & particularis: ideo Thomistæ contentiunt, D. Thomam per materiam intellegere materiam signatam: sed quæ sit hæc materia signata, contendunt ad inuicem Thomistæ, tamen omnes conueniunt in hoc, ut ait Caietanus, in expositione libri de Ente, & essentia: quia omnes concedunt, quod duo concurrunt ad indiuiduationem, scilicet, Materia, & Quantitas: sed in hoc differunt, quia aliqui volunt, quod materia signata sit aggregatum ex Materia simul, & Quantitate, & quod Materia det incommunicabilitatem à se, & Quantitas distinctionem ab alijs; & hanc non approbat Caietanus; sed eam sequitur Paulus Soncinas, 7. Metaphysices, quæstione 33. & 34. pro se adducit rationes illas, quas ex Scotonos nunc adduximus pro Gofredo, quibus probabat, quod indiuiduum est actu distinctum ab alio, per quantitatem: sed quia istæ iam solutæ sunt, non est immorandum circa illas; Rationes verò, quas adducit ad probandum, quod materia sit principium indiuiduationis, nunc cum rationibus Caietani adducuntur.

Alij verò, cum quibus est Caietanus, & Iauellus, 5. Metaphysices, quæstione 15. volunt, quod materia signata, sit materia non ut est sub quantitate actu, sed materia prout est capax, & receptiua huius quantitatis, non illius; adeo quod materia signata secundum Caietanum, est materia cum relatione ad quantitatem, & vult,

quod hæc relatio, siuè capacitas, & potentia in materia ad quantitatem, sit ipsamet materia realiter, sicut potentia materię ad formam, est idem realiter materię. Opinionem hanc secundum sensum Caietani sequitur Aegidius Quodlibeto 1. q. 5. art. 1. ut ei tribuit Scotus, immò Caietanus irahit mentem D. Tho. ad hanc opinionem Aegidij, ut videri argumenta facta contra quantitatem, re vera enim hæc non est opinio D. Tho. ut infra dicam, dicit ergo Aegidius, quod signatio materię, licet causaliter in sit sibi à quantitate, tamen signatio hæc materię præcedit extensionem quantitatis sicuti extensio materię præcedit extensionem quantitatis in materia, veluti vniuersaliter omnis Substantia præcedit Quantitatem, & Accidens; neque hæc signatio est quid realiter distinctum à substantia materię, sed bene distincta à signatione quantitatis.

Vnde sicuti materia habet suas partes per se, sine quantitate: ita habet suam signationem sine quantitate: habet tamen hanc signationem causaliter à quantitate: quia dependet à quantitate: pater autem quod hæc est eadem opinio Caietani: quia hæc signatio est capacitas illa huius Quantitatis, & non illius, & est idem realiter illi materię, quæ tamen illi materię inest per quantitatem, sicuti secundum ipsum Caietanum potentia materię ad formam substantialem, est materia realiter tamen inest ipsi materię à forma.

Pro hac opinione sic declarata, arguit Caietanus tribus medijs. Primo sic. Illud est principium indiuiduationis intrinsecum, cui primo repugnat communicari pluribus per modum, quo vniuersale communicatur particulari, sed materia signata est huiusmodi: ergo materia signata est principium indiuiduationis. Maior est concessa ab omnibus; Minor probatur. Illud primò competit materię signatæ, quod circumscripto quocumque alio sibi conuenit, & ipsa circumscripta nulli alteri competit. Hæc est Arist. 1. Posteriorum, sed non communicari pluribus, ut vniuersale particulari, competit materię signatæ circumscripto quocumque alio existente in materia sensibili, & circumscripta ipsa materia signata, nulli

compe-

2. 18
Caiet.

competit, ergo primo competit materia signata non communicari pluribus, vt vniuersale. Adhuc probatur Minor quo ad vtramque partem: & quo ad primam sic. Id, quod materia signata præcisè sumpta sibi vendicat, ita quod sub eius opposito non est intelligibilis, conuenit sibi circumscripto quocumque alio, hæc patet ex terminis: sed sic est, quod incommunicabilitas competit materiae signatæ præcisè, vt est signata, ita quod sub eius opposito materia signata non est intelligibilis, scilicet, vt est communicabilis; non enim materia proprii indiuidui potest intelligi communicabilis, ergo incommunicabilitas competit materiae signatæ primò. Secunda pars minoris etiam probatur per exemplum: quia circumscripta à Socrate materia signata, certū est, quod Socrates non remanet hic: quia neque eius forma remanebit, cum non adsit materia, in qua existat.

2. rō. Secunda ratio. Quod fieri potest per pauciora æquè, & bene, absolute est fieri per plura: sed sic est, quod potest sufficienter saluari indiuiduatio per materiam signatam, ergo frustra queruntur alia principia; Minor probatur: quia ipsi respondent ad omnes rationes Aduersariorum, & tollunt omnia inconuenientia.

3. rō. Tertiò arguitur auctoritatibus Aristotelis, & hæc adducuntur ab omnibus Thomistis, sunt autem illæ, quas suprà adduxi in tertio capite pro quarta ratione Caietani, & præter illas, Aristotel. 5. Metaph. tex. 12. ait, vnum numero esse id, cuius materia est vna; vnde definit vnitatem numeralem per materiam, ergo materia est ratio vnitatis numeralis; & 7. Metaph. phys. ait, quòd generans generat aliud, propter materiam, ergo materia est causa diuersitatis, & hoc passim habetur in multis alijs locis: at materia per se vna est, & indeterminata, & indifferens, ergo opus est quod illi accedat illa signatio, siue ordo, & dependentia ad quantitatem determinatam, & sic indiuiduatur, & est principium indiuiduationis.

Archangelus Mercenarius in suis Dilucidationibus, in hac propria disputatione his auctoritatibus, maxime innititur, &

per illas arguit aduersus Scotum, & ipsè suam opinionem, quæ est opinio D. Tho. comprobatur.

Paulus Soncinus præter has auctoritates adducit vnam rationem, quæ in virtute est hæc. Quod est causa prima non essendi in alio, est principium indiuiduationis: quia indiuiduum includit in sua ratione formali incommunicabilitatem: at materia est prima causa non essendi in alio, ergo; probatur Minor: quia materia est primum non receptibile in alio, si enim materia reciperetur in alio, oporteret, quòd illud aliud esset magis potentiale materia: Cum ergo ipsa materia non sit receptibilis in alio, sed ipsa recipiat alia, est causa non essendi in alio, & sic est principium indiuiduationis. Pro hac opinione solent varæ alie rationes adduci, sed istæ sunt, quæ à præcipuis Thomistis adducuntur.

Contra opinionem D. Thomæ in primo sensu, scilicet, quod materia absolute sit principium indiuiduationis, arguit Scotus in 2. dist. 3. quæst. 5. & auctoritatibus Arist. & ratione, ad quas Aduersarij nih il dicunt: quia non putant D. Thomam in illo sensu sustinere eam primo, ergo arguit auctoritate Arist. 7. Metaph. tex. 39. in illis verbis, *Palam autem est, quòd anima, &c.* loquens de partibus distinctionis, dicit, quòd duplex est forma, & materia, & compositum, quòd ex eis sit, scilicet, vniuersale, & particulare, ex materia, & forma, in vniuersali, fit homo, aut animal in communi, ex materia verò, & forma particulari, fit homo in particulari, vt Coriscus, & Socrates. Ex quo colligit, quòd materia, & forma in vniuersali sunt partes definitionis, non materia, & forma in particulari. Et superius in eodem 7. tex. 35. in illis verbis, *Homo autem aut Equus, &c.* dixit, quòd homo, & equus considerata in vniuersali, constant ex materia, & forma determinata, non secundum esse singulare, sed secundum esse vniuersale specicum; singulare verò vt Socrates, constat ex vltima materia. Ex his locis conspicue apparet, quòd materia in se considerata, non est ratio indiuiduationis, & singularitatis alicuius Substantiæ.

stantiæ: sed est pars speciei, & vniuersalis, sed ratio indiuiduationis est vltima materia, vel materia hæc; Vnde querendum remanet per quid materia fiat vltima materia, & hæc, & singularis. Præterea, in 12. Metaph. tex. 27. ait, quod principia secundum esse vniuersale, sunt eadem specie, scilicet, materia, & forma in omnibus; sed singulariter sunt diuersa: quia alia est materia tua, & alia est materia mea, & alia est forma tua, & alia est forma mea: ergo ita concedit distinctionem formæ, sicut & materiæ in particulari, & ita vnitatem materiæ in communi sicut formæ: & ideo debet querere, quomodo materia sit hæc: ergo materia non est principium indiuiduationis. Præterea, ex Aristot. 7. Metaph. tex. 34. & inde, materia est de essentia substantiæ compositæ, puta hominis: at illud compositum non potest esse de se hoc, vt probatum est supra cap. 5. ergo neque materia, quæ est pars eius, potest esse de se hæc: quoniam non potest esse compositum commune, & eiusdem rationis in diuersis, quia quodlibet, quod est de essentia eius, potest esse eiusdem rationis cum eis. Vltimo arguit per rationem. Materia est eadem in genito, & corrupto: sed genitum, & corruptum differunt numero: ergo materia vt est in genito, & corrupto, non potest esse eadem numero, quia tunc, & genitum, & corruptum essent idem numero: si enim principium essentiale maneret idem numero, necesse esset, vt compositum vtrumque corruptum, & genitum, essent vnum numero. Est ergo dicendum, quod est vna specie, non numero, in genito, & corrupto; & ideo querendum est, quodnam sit illud, per quod materia sit vna numero, & substantia indiuiduatur. Secundum hunc sensum ergo hæc opinio est falsa, & ideo Thomistæ in hoc sensu eam non sustinent.

Contra eandem sententiam, vt exponitur à Thomistis, nimirum, intelligendo per materiam, non materiam absolutè, sed materiam signatam, arguitur quodque: & primò contra primum sensum, quem sequitur Soncinas.

Nullum Ens per accidens est principium constitutum Entis per se aggregatum

ex materia, & quantitate, est Ens per accidens, ergo non potest esse principium constitutum indiuidui, quod est Ens maxime per se, vtraque propositio patet.

Secundò, Quæritas est accidens, & nullum accidens est principium in æternum constitutum substantiæ, quia tunc substantia non esset Ens per se, sed Ens per accidens; quod quàm sit absurdum, patet. Præterea, omnes rationes supra factæ contra quantitatem, quæ erat opinio Gotsredi, valent etiam contra hanc opinionem: quia ipsi asserunt materiam per se, non esse sufficiens principium indiuiduationis; sed requiri quantitatem, supra autem ostenditur, quòd Quantitas non potest esse tale principium, & maxime hæc concludit contra D. Thomam, qui non vult, quòd vllum accidens præcedat formam substantialem in composito.

Sed Mercenarius, qui eandem opinionem quam D. Thomas de principio indiuiduationis sustinet, dicit, non esse inconueniens accidens præcedere formam substantialem in composito: quia ipse sustinet, quod dispositiones accidentales præcedunt formam substantialem; & quod agens materiam prius sic disponit per accidentia, & sic fit hæc aucto aduentum formæ, & sic forma indiuiduatur per materiam.

Et cum arguitur cõtra: quia Substantia præcedit Accidens, & quod ideo non possunt illæ dispositiones, & quantitates præcedere ipsam formam substantialem. Respondet, quod Substantia potest duobus modis considerari; Vel vt Substantia; vel vt Indiuidua, verum est ait, quod substantia, vt substantia, præcedit accidens, sed non vt indiuidua, sicuti paries præcedit albedinem absolutè, sed paries albus est posterior albedine, vt effectus formalis est posterior causa formali.

Sed neque ipse vitat vim argumentorum: quia omiſsa modo disputatione illa, an accidentia præcedant formam substantialem in composito, de qua suo loco; certum est quod etiã dato, quòd illa accidentia, & dispositiones præcedant, quod tamen est falsum, non tamen dant esse indiuiduale composito; Probo: quia esse indiuiduale, est esse maxime substantiale;

Si ergo

Ad 1.

Resp. Mer.

Reij. citur.

Si ergo illa accidentia darent esse indiuiduale, darent esse substantiale, quod repugnat illis; & postea forma substantialis esset superflua.

Præterea, dare esse indiuiduale, est constituitur entitatem indiuidui: sed accidentia non possunt constituitur entitatem substantialem, ergo. Præterea, non virat argumentum: quia quæro de illis dispositionibus; Vel sunt internum principium indiuidui, vel non; si non, non sunt ad propositum, quia nos querimus principium internum indiuiduationis; si internum, ergo illæ dispositiones sunt essentialia principium substantiæ primæ; & sic substantia primò constituetur in esse, per accidens. Præterea, ens per accidens, vt est illa materia cum illis dispositionibus, erit principium constitutum entis per se; quæ omnia per se esse absurda, conspicuum est. Responso etiam ad argumentum, quod substantia præcedit accidens, est nullius valoris; quia sic arguo. Per te substantia, vt substantia, præcedit accidens; at substantia, vt indiuiduum, est maxime substantia, ergo substantia vt indiuiduum, præcedit maxime accidens. Minor probatur: quia substantia vt species, vel vt genus, est secunda substantia, siue substantia vt communicabilis est secunda substantia: sed vt incommunicabilis, est maxime substantia, quia prima est fundamentum aliarum. Præterea, esse communicabile, vel incommunicabile, est passio consequens entitatem, quia incommunicabilitas, est alicuius entitatis incommunicabilitas, prius ergo indiuiduum est ens, quam sit incommunicabile. Tunc sic. Nullum ens substantiale accipit suas proprietates ab accidente, quia proprietates est effectus formalis proueniens à forma substantiali talis entis, vt risibilitas in homine prouenit à rationali: at incommunicabilitas, est proprietates entitatis indiuidualis, ergo non dependet à quantitate tamquam à causa formali; Minor quoque est clara.

Exemplum illud de pariete albo, non est ad propositum; quia esse album in pariete, non est effectus formalis intrinsecè consequens entitatem parietis, sed est accidentalis; & eternus posterior tempo-

re; & ideo non est mirum, si non possit inesse parieti, nisi per albedinem; sed si esset effectus intrinsecè proueniens à pariete, vt incommunicabilis ab indiuiduo, nõ posset inesse parieti ab accidente postiori ipso pariete.

Contra opinionem Caietani in surgit Scotus validissimè, 2. Sententiarum, distinctione 3. q. 4. dum opinionem Aggidij confutat; hæc enim, vt supra diximus, coincidit cum opinione Aegidij: & Caietanus vt vitaret argumenta Scoti, quæ videbat efficacissima, mentem D. Thomæ nititur trahere ad hunc sensum; arguit ergo primò sic Scotus.

Hæc positio includit contradictionem duobus modis. Primò, quia est impossibile, quòd id, quod dependet à posteriori, sit idem à priori naturaliter, & maxime quando est prioritas, & posterioritas secundum rem, quia tunc idem esset prius, & posterior respectu eiusdem, quod implicat. Minor, sed sic est, quòd substantia est prior quantitate etiam per Aduersarios, ergo id, quod est causatum per quantitatem, siue dependens, & prægens naturam quantitatis, vt est hæc signatio in materia, & capacitas quantitatis, non potest esse idem realiter substantiæ, alioquin esset prior, & posterior quantitate realiter, immò hæc signatio haberet esse ante causam suam, scilicet, ante quantitatem, siquidem est idem realiter cum materia, quæ est Substantia, & præcedit quantitatem.

Secundò. Illud, quod est conditio causæ in causando, non potest habere esse à causato; quia tunc causa inquantum sufficiens, & apta ad causando, producere tur à causato, & sic causatum esset causa sui ipsius, quia esset causa sui metipsum cause, in quantum illud causat, quod implicat euidentiissimè.

Sed ista signatio, & capacitas materiæ, est conditio necessaria in materia ad causando postea quantitatem in materia ipsa, per eos, ergo hæc signatio, & capacitas quantitatis in materia, non potest prouenire, neque causari à quantitate; quia tunc quantitas, quæ ponitur causa signationis, esset causata à signatione simul cum materia.

Tertiò

Contra
ira
Caiet.

1. rō.

3. Tertio quæro, quid est quantitate
causare hanc signationem in materia; Vcl
enim est causare aliquid, quod præfuit in
materia, & tunc non causatur à quanti-
tate: si enim præfuit ante quantitatem,
quomodo causatur à quantitate? ergo erit
aliquid posterius, sed hoc est impossi-
bile, quia deberet causari à quantitate in
genere cause efficientis; at quantitas non
est forma actiua. Præterea, tunc prius in-
esset accidens, scilicet, quantitas ipsi indi-
uidua, quàm esset indiuiduum, quod est
contra ipsos. Hanc secundum probatio-
nem non habet Scotus, sed tamen est ef-
ficax.

4. Quarto. Quare quantitas magis dere-
liquit huiusmodi signationem realiter ei-
dem materiæ, quàm qualitas quantitati?
cum ipsa qualitas etiam sit per se forma
informans quantitatem.

Quinto. Hæc quantitas, qua materia
est signata, vel est terminata, vel inermi-
nata; non terminata: quia illa sequitur esse
formæ in materia, & consequenter conse-
quuntur singularitatem in substantia; ne-
que interminata: quia illa manet eadem
in generato, & corrupto. Alia varia argu-
menta adducit Scotus contra hanc posi-
tionem, quæ ibi videre poteris, ea enim
omitto, tum, quia hæc, & alia, quæ mox
adducam; sufficienter ad convincendum
hanc opinionem, tum, quia prolixitas hu-
ius quæstionis legentes tædium afficit.

resp
Causæ
Ad 1.

Caietanus lib. de Ente, & essentia, his
rationibus respondere nititur; & ad Pri-
mam rationem negat Maiorem; & ratio
negationis est; quia proportio materiæ si-
gnatæ ad quantitatem, est proportio po-
tentæ ad proprium actum, unde, sicut po-
tentiæ materiæ ad formam substantialem,
est eadem realiter ipsi materiæ, & tamen
dependet à forma substantiali, quæ est po-
sterior, ita non est inconueniens, quòd
hæc signatio, & capacitas materiæ signa-
tæ, sit idem realiter materiæ, & tamen de-
pendeat à quantitate; propter argumen-
tum autem distinguit, quòd potentiam ef-
se priorem, & posteriorem, potest intelli-
gi duobus modis.

Vno modo quo ad causam materia-
lem, & sic potentia est prior forma, &
hæc signatio est prior quantitate.

Alio modo in genere causæ formalis,
& sic forma est prior materia, & quanti-
tas hæc signatione materia, neque hoc est
inconueniens; quia causæ sunt sibi inui-
cem cauusæ, 2. Phys. textu 30. & per hoc
negat Maiorem. Ad probationem inquit,
quòd non est inconueniens, quòd aliquid
sit prius, & posterius eodem, in diuersis
generibus causarum; in proposito autem
sunt diuersa genera: quia signatio est
prior quantitate in genere causæ mate-
rialis, posterior in genere causæ formalis,
per hanc distinctionem respondet ad om-
nia argumenta.

Ad secundum respondet ex eodem fun-
damento, negat Maiorem: nam fal-
sa est in diuersis generibus causarum, quo-
modo est in proposito, quia materia si-
gnata est causa quantitatis in genere cau-
sæ materialis, quantitas verò est causa si-
gnationis materiæ in genere causæ for-
malis.

Ad tertiam dicit, quòd quantitatem
causare in materia hanc signationem, est
agens facere hanc materiam capace qua-
ntitatis huius, & non illius; & sic quantitas
concurrit ad signationem materiæ, vt a-
ctus, per quem fit talis capacitas; agens
verò vt efficiens.

Ad quartam, non rectè illam conficit,
vt facit Scotus; ideo neque ad illam re-
spondet in proposito.

Ad quintam dicit, quòd hæc quanti-
tas signans materiam est terminata, ne-
que obstat, licet ipsa sequatur ad esse for-
mam, quia etiam forma substantialis se-
quitur potentiam materiæ, & tamen hæc
potentia causatur à forma; & sic perma-
nens in hoc suo fundamento prius dicto,
concedit hanc substantiam esse causam
materialem huius quantitatis; quanti-
tatem verò esse causam formalem huius
substantiæ, hæc Caietanus.

Confutatio responsionum Caietani; & solu-
tionum. Cap. VII.

Contra has responsiones non esset ar-
guendum, cum ipse ex seipsis absur-
ditatem ostendant, nisi auctoritas viri ali-
quando moueret ad credendum, ipsas ali-
quam speciem veritatis habere. Primò
itaque

itaque ostendam rationes has Scoti esse validas; Deinde ipse alijs rationibus aduersus Caietanum insurgam. Quo ad primum, vanum est prorsus hoc fundamentum Caietani, quo nixus has omnes rationes soluere nititur, scilicet, quod hæc signatio, & potentia receptiua quantitatis in materia causetur à quantitate, & simul, quod materia sit causa quantitatis, & quod hæc causatio fiat in diuersis generibus causarum, scilicet, materiali, & formalis, ut dictum est supra, & quia innititur maximè exemplo de potentia materię respectu formę substantialis, & ait, quod potentia materię est causa materialis formę, sed postea forma est causa formalis potentię materię, hoc est declarandum, ex hoc enim patebit vigor nostrarum rationum, & ineptia responsionum Caietani. In primis est considerandum quid intelligat Caietanus, cum inquit, quod materia est causa materialis formę, & forma est causa formalis potentię materię, & omisso primo membro, scilicet, quod materia sit causa formę, quod aliquo modo admittere possemus, quia forma naturalis educitur de potentia materię, & sic materia potest dici causa formę. Considerandum est secundum membrum, scilicet, an forma sit causa formalis materię, siue potentię materię: cum dicit formam esse causam formalem materię, non potest intelligere, quod forma causet entitatem materię, quia si materia est fundamentum, ex quo forma materialis educitur ab agente, forma non potest causare entitatem materię, quomodo ergo veram erit dicere, quod forma est causa formalis materię? certe forma dat esse materię hoc unico modo, quod milles ab ipso conceditur in alijs locis, scilicet, quia dat actum materię, & illam perficit: materia enim de se est informis, indeterminata, & imperfecta, forma autem dat illi actum, & perfectionem, adeo quod causatio, quam habet forma circa materiam, non est circa entitatem materię, quia entitas materię presupponitur formę, cum sit illa, ex qua forma educitur ab agente, sed est circa perfectionem, & actum materię, qui terminatur ad esse compositum; & certe hæc est causalitas for-

mę in materia, & qui alio modo vult illam causalitatem explicare, vult preteruolare, non veritatem, vel saltem rationalitatem sequi. Quando autem Arist. 2. Phys. tex. 30. ait, quod aliquando cause sunt sibi inuicem cause, intelligit secundum modum proprium cuiuslibet cause, & sic materia est causa efficiens eo modo, quo causat materia, & efficiens est causa materię, eo modo, quo efficiens causat, & sic forma est causa materię eo modo, quo forma causat, forma causat autem modo, quo prædictum est, scilicet, perficiendo materiam, & constituendo in esse compositum, non dando esse absolute materię. Secundo supponendum est, quod potentia materię per nos, est passio propria materię, per Thomam est ipsamet essentia, & entitas materię, ut patet in quaestione de actu entitatio: 2. deo quod magis urgebit ratio contra eos, tunc enim sic arguo. Forma non potest causare entitatem materię, neque aliquid quod sit de essentia eius; patet ex primo supposito, quia forma educitur de materia: at potentia est essentia, & entitas materię, ergo potentia materię non causatur à forma, sed presupponitur formę, & hoc est, quod communiter dicitur tam ab illis, quam ab omnibus, quod forma materiales educuntur de potentia materię, tamen ergo abest quod potentia materię causetur formaliter a forma, quod potius oppositum est verum, quia potentia materię dat esse formę, cum forma ex ipsa potentia materię, quæ est essentia materię educatur. Ita in proposito, cum per te sit similitudo, si hæc potentia, & signatio materię est idem realiter cum materia, immo est ipsam et materiam, non potest habere esse à quantitate, sed solum quantitas potest per se illam capacitatem, & potentiam perficere, & educere ad actum quantitatum, ut facit forma substantialis potentiam materię, & hoc est dare esse formale: at patet, quod dare tale esse formale, non est causare ipsam signationem, & potentiam materię ad quantitatem, quia iam presupponitur, sed est illam actuare, & perficere: Hinc patet, quod argumenta Scoti habent maximum vim. Neque valet hæc so-

Not.

T. 1.
1. l.Arg.
1. Sco
2. con
firm.

hæc so-

hæc solutio, cum innitur falso fundamento. Primum quidem argumentum concludit: quia hic est contradictio, quod ita signatio sit materia, quæ præcedit quantitatem, & tamen producatur à quantitate, tunc enim esset prior, & posterior respectu quantitatis. Nec valet dicere, quod sit prior in causa formali: quia licet verum sit, quod materia, & hæc signatio (dato quod sit realiter materia) sit causa quantitatis in esse materiali, non tamé quantitas est causa huius potentia, & signationis in genere cause formalis; siquidem, potentia ad quantitatem, sine signatio, non producit quantitatem, sed solum actus, & perfectio huius signationis, scilicet, ipsum compositum quantum, est enim illud, quod producit à quantitate formaliter, ut declaratum est, nos autem cum Caietano loquimur de illa potentia, & signatione in se, non de perfectione, & actualitate illius, hæc autem non dependet à quantitate, ut à causa formali, nec ullo modo.

2. Per hoc idem, patet falsitas responsionis ad secundum argumentum. Si enim materia signata, id est materia cum hac capacitate, est materialis causa quantitatis, quæ postea actu existit in individuo quantitatis, non potest esse causa huius signationis, & capacitatis formaliter: quia materia præsupponitur cuiusque causalitati formæ, nedum accidentali, sed etiam substantiali, & sic nec materia, nec aliquid de essentia materie, potest esse terminum causalitatis formalis, non ergo signatio illa materie cum sit essentia materie, & præcedat materialiter quantitatem, potest causari formaliter postea à quantitate.

Item dicere, quod quantitas causat hanc signationem in genere cause formalis, est dicere, ut dictum est, quod quantitas perficit, & actualat potentiam illam materie, sed illam potentiam in se iam præsupponit.

3. In responsione ad tertium, sibi contradicit; habetur enim ex eo, quod agens efficit illam capacitatem in materia, non quantitas, sed agens efficit illam propter quantitatem, siue in ordine ad quantitatem; Modo sic dicere, est dicere, quod quantitas est causa finalis, siquidem dicitur, quod pro tanto quantitas est causa huius signationis, quia agens efficit illam signationem propter ipsam quantitatem. Sed dices, forma, & finis coincidunt, quandoque verum est, sed causalitas formæ, & causalitas finis propriè loquendo non coincidunt, ut patet ex se, quia causalitas finis est motio metaphorica, quia est mouere agens, causalitas formæ est actuare, & perficere, & constituere aliquid in esse.

Si ergo quantitas est causa finalis, quia mouet agens ad causandū illā potentiam in materia propter se, hæc non est causalitas formæ, & sic non coincidunt in proprio.

Præterea, si illa signatio ponitur in esse per causalitatem efficientis, non ponitur per causalitatem formalem quantitatis. Ex dictis in primo supposito, & secundo, patet impignatio responsionis ad quintum.

Præter rationes Scotti possumus sic arguere. Ait Caiet. omnes Thomistas conuenire in hoc, quod duo concurrant ad individuationem, scilicet materia, & quantitas; tunc sic: Vel materia ex se sufficit, & tunc superuacanea est quantitas; Vel materia cum quantitate, & sic prima substantia dependet à quantitate in esse, quod est falsum: quia substantia constitueret in esse per accidens, & sic accidens esset de ratione interna essentiali primæ substantiæ, quod est falsum, ut patet, quod si Caietanus non habet hoc pro incōuenienti, scilicet quod differentia, & ratio constituens in esse primā substantiā, sit accidens, & aliquid alterius Prædicamenti, ut dicit in responsione, ad sextum, potest etiā dicere, quod non est inconueniens, quod species substantiæ constitutur in esse per accidens aliquod, ut per albedinē: quia si prima substantia constituitur in esse per aliquod extra Prædicamentū Substantiæ, multo magis possunt constitui secunda substantia, quæ sunt imperfectiores substantiæ. Sed contra obstinatum quid plura?

Secundo ait Caietanus, materiā in ordine ad quantitatem, esse materiā signatā, quæ est principium individuationis, tunc admittit Caietanus respectum esse principium individuationis, (nam illa signatio materie, vel est quantitas, vel ordo mate-

rię ad quantitę, & sic est relatio: at nullus respectus potest constituere in esse ab solutum, & maxime substantiam, prima autem substantia est absoluta, ergo.

Tertię, secundum Thomistas, & nos, materia prius respicit formam substantialem, quam accidentalem, ergo prius perñicitur per formam substantialem quę per accidentalem, ergo nec quantitas, nec ordo ad quantitatem, est principium indiuiduationis, sed potius forma substantialis, vel ordo ad formam substantialem, si ordo, & relatio posset esse tale principium.

Ad rationes Thomistarum. Ad primam Caietani negatur Minor, & ad probationem iterum negatur Minor, & ad probationem eius adhuc negatur Minor, quę est. Incommunicabilitas competit materię signatę pęcise, vt est signata: quia talis incommunicabilitas non competit illi, vt est signata pęcise, sed propter vltimam realitatem formę ipsius materiam indiuiduantem, ad quam postea sequitur talis quantitas, & signatio, & licet materia signata non sit intelligibilis sub opposito modo, non tamen propter hoc hęc incommunicabilitas ei competit per se, & primę, sed propter vltimam realitatem formę, vnde etiam indiuiduum non est communicabile; ne tamen hac incommunicabilitas ei competit per se primo, sed per vltimam realitatem formę. Ad secundam, patet per rationes factas aduersus hanc opinionem, quia varia inconuenientia occurrunt. Ad tertiam rationem, quę innititur auctoritatibus responderet Scotus ad omnes illas auctoritates in hac dist. 3. sed maxime in 3. quodlibeto, articulo 2. circa finem, & in expositione in libris Metaphysices, & inquit quod Philosophus in diuersis locis diuerso modo accipit materiam; Vno modo accipit in 1. Physicorum vbi appellat materiam id, quod est receptiuum formarum, & quod facit compositionem actu simul cum forma. Alio modo accipit materiam pro omni eo, quod contrahit aliquam quidditatem, & ipsam determinat. Ad propositum, prima auctoritas de 12. Metaphys. tex. 49. intelligitur de materia accepta secundo modo, quę est differentia indiuidualis, non de materia partis, & ita Arist.

ibi probat essentiam primi Motoris non esse multiplicatam numero: quia in eo non est vlla differentia contrahens illam quidditatem, sed est de se hęc.

Per hanc distinctionem responderet etiã ad omnes alias auctoritates, vbi Aristot. ait, materiam esse causam distinctionis numeralis, quod ibi accipit materiam non pro receptiuo formę, siue pro materia partis, quę est proprie materia, sed pro contrahente, & determinante quidditatem, qualis est illa entitas indiuidualis, quę est materia in proprie dicta, sed dicitur materia pro tanto, quia constituit in esse subijctibili.

Sed insurgunt Caietanus vbi supra, & Mercenarius in disputatione prima, & secunda aduersus Sarnanum, de principio indiuiduationis aduersus responsonem Scoti, ad primam auctoritatem de 12. Metaph. tex. 49. quod hæc glossa non valet; quia Arist. iam ante tex. 30. dixit, primum motorem carere materia. ad vbi, & ad Es se; ideo dum dicit in textu 49. quod est vnus numero, quia caret materia, intelligit de materia partis, quia carere primum motorem iam ostendit.

Mercenarius verõ quod in alijs auctoritatibus non valeat glossa Scoti, & maxime ad auctoritatem illam de 5. Metaphysices tex. 12. sic arguit. Ait Aristot. vnun numero est, cuius materia est vna; Diuersa numero, quorum materie diuersę. Tunc sic. Illa materia est causa vnus numero, quę est causa distinctionis numero, sed hæc est materia ex qua, & materia partis, ergo; probat Minorem auctoritate Arist. 7. Metaph. tex. 2. vbi Arist. ait, quod generas generat aliud propter materiam, & Socrates, & Callias diuersa sũt, propter materiam, & quod hic intelligat materiam partis, probatur per eius verba, quę sunt. *Ita verõ talis species in vs carnis, & ossibus, ad caro, & ossa sunt materia ex qua, & partis.* Confirmatur eadẽ expositio ex eodem 7. Metaph. tex. 35. vbi ait, quod cõstat ex vltima materia, singulare est; per vltimam materiam nõ intelligit entitatem indiuidualẽ, vt purat Scotus, sed materiam partis: nam inquit, sicut ex anima, & ex hoc corpore in communi fit hominẽ ex hac anima, & ex hoc corpore

Alia
ubi.
Caiet.
&
Mer-
cen.

pore fit hic homo; at hoc corpus est vltima materia, & est materia partis. Confirmatur ex 1. Caeli textu 93. & 94. cum enim Philosophus in textu 93. dixisset quòd ideo mundus est tantum vnus numero, quia consistit ex tota materia; rem hanc in textu 94. declarans sic dicit, vt si ex omnibus catibus, & ex ossibus vna tantum fieret caro, & vnus os, vna esset tantum numero forma, & vnus tantum numero homo, & non plures, quoniam vna esset tantum eius materia, & non plures: patet autem, quòd caro, & ossa sunt materia partis, ergo intelligit per materiam, materiam partis. In secunda disputatione adducit hanc rationem. Numerus oritur ex diuisione continui, quia prout continuum diuiditur, ita numerus oritur, & augetur, sed continuum est materia quantitate affecta, ergo pluralitas numeralis oritur ex diuisione materiae quantae.

respon-
sio ad
aucto-
ritates
latis.
Pro responsione ad has auctoritates notandum est, quòd sepe Ariit. variè locutus est de materia; quandoque enim dicit materiam esse principium, & causam vnitatis numeralis, vt conspicitur ex adductis auctoritatibus; quandoque etiam dicit, quòd materia est causa vnitatis generica, vt patet expressè in 5. Metaph. textu 10. vbi declarans, quae sint vnum genere, ait: *Dicuntur autem vnum, & quorum genus vnum differens oppositis differentijs*; & inde exemplificat, vt *Homo, Canis, Equus, vnum quidem, quia omnia animalia, & modo itaque simili sicut materia vna*. Vbi expressè dicit, quod Homo, Equus, & Canis, sunt vnum, sicut illa sunt vnum, quorum materia est vna: at hic intelligit, quod sunt vni genere, ergo quorum materia est vna, sunt vnum genere, non numero, & alibi sepe alio modo.

Cum ergo vario modo loquitur Arist. de materia in causando vnitatem, auctoritates eius exponendae sunt conformiter rationi; neque insistentum est pure literae: nam quoque alibi Arist. ait, quod forma est, quae facit hoc aliquid, modo hoc aliquid est singulare, ergo debemus sequi rationem, & ideo cum ratio indiuiduans se contrahens quidditatem in esse subijcibili, iure dici potest materia; & sic cum

Aristot. ait materiam esse causam indiuiduationis, sive vnitatis numeralis, debemus exponere per materiam entitatem indiuidualem, quae est vltima realitas formae, & hoc modo quidem exponere debemus auctoritates illas, quae non loquuntur expressè de materia partis, vt est illa de 5. Metaphys. tex. 12. dum ait, illa sunt vnum numero, quorum materia est vna, id est illa sunt vnum numero, quorum vnica est ratio contrahens, quae enim habet plures rationes contrahentes, sunt pluribus communicabiles, & sic non sunt indiuidua, sed quae habent vnicam rationem contrahens, per quam constituta sunt, iam sunt singularia, & non sunt pluribus communicabilia, non enim hic exemplificat de materia partis, neque vllum aliud verbum addit, per quod cogamur eum intelligere de materia partis.

Ad auctoritates autem, quae loquuntur expressè de materia partis, vt est illa de 7. Metaphys. tex. 28. alio modo est respondendum, vt dicitur expressè ab ipso Scoto in 7. Metaphys. textu 28. in expositione, vbi adducit nunc allatam expositionem ad auctoritatem adductam, deinde aliam, quam magis commendat.

Alia solutio ergo est, quod materiam esse causam indiuiduationis, potest duobus modis intelligi; Vel quod sit causa prima, & principalis, & hoc negat, quia haec est forma; adducit rationem: quia sicuti forma est, quae dat esse, est etiam ea, quae dat distinctionem ab alio; Alio modo, quod materia sit causa consecutiue, sive minus principalis, & sic materia est causa indiuiduationis, quia ad constitutionem indiuidui factam à forma, sequitur vnitatis numeralis in materia, cum sit pars indiuidui. Per hoc idem responderetur ad auctoritatem illam de 1. Caeli, tex. 49. Dicimus enim quòd ratio principalis, qua mundus est numero vnus, non est materia, sed forma: si enim multiplicarentur formae mundi in hac materia, essent plures mundi, & multiplicarent materiam, sicuti faciunt aliae formae.

Per idem responderetur ad auctoritatem de 7. Metaphys. textu 35. Ad Caietanum

concedo equidem, quod libro 12. tex. 30. Metaph. probat materiam partis, quæ est potentia, non inesse primo Motori, non tamen propter hoc sequitur, quod in tex. 49. postea intelligat de illa materia partis, sed loquitur de ratione indiuiduali, quia illa, quæ sunt plura numero, habent multam materiam, id est sunt quidditates, non de se hæc, sed habent plures differentias indiuiduales, per quas sunt pluribus communicabiles, quæ in quidditate primi Motoris non reperiantur; & ita quidditas, quæ est de se hæc, etiam ipsa est vnum numero; Cui non placet hæc responsio, afferat secundam, cui proximè accedit responsio Zabarelle, ad has auctores in suo libro de Constitutione indiuidui, capite 10. & aliorum Modernorū tenentium, formam esse principium indiuiduationis.

Ad 4. Ad rationem Pauli Soncinatis peccat per equiuocationem, duplex enim est receptibilitas, sicuti duplex est communicabilitas; Vna est receptibilitas, quæ respicit formam, & de hac concedo, quod materia est vltimum receptibile; Alia est receptibilitas, quæ respicit communicabilitatem superioris, & quod ad hanc, nego materiam esse vltimum receptibile, sed illud est vltima realitas formæ, siue rationes indiuiduales.

Opinio eorum, qui asserunt formam esse principium indiuiduationis.

Cap. I X.

Vltimo loco accedunt, qui sustinent formam esse principium indiuiduationis. Quid Auerroes senserit in hac materia, non est facile cognoscere, si quidem ita variè locutus est, ut modo videatur asserere id esse materiam, modo formam; tamen plurimi Auerroistæ iudicant ipsum sensisse formam esse principium indiuiduationis; & huius quidem sententiæ fuit Achillinus 1. libro de Elementis, cap. 26. Conclusionem 8. & Ioannes Bacchonus 3. Sent. distinct. 11. quæst. 2. articulo 2. & Plurquam Commentator in secundum librum Artis parue Galeni, & multi alij, qui dicunt, formam solum esse principium indiuiduationis, materiam autem esse prin-

cipium per accidens, quatenus est subiectum formæ.

Pro hac opinione primo sic arguitur. ¹ Materia vna est communis omnibus formis generabilibus, & corruptibilibus: forma verò vna est tantum vnus materiæ, ergo principium indiuiduationis est forma, non materia. Probatur Antecedens, quod ad vtramque partem: quia vna materia est subiecta infinitis formis, non simul, sed successiue, ut patet in continua generatione: at vna forma neque simul, <sup>Roy-
ciur.</sup> neque successiue pluribus materiis communicatur, sed vni solum. Consequentia etiam probatur: nam indiuiduum est incommunicabile, igitur cum forma sit maximè incommunicabilis, ut visum est, & materia valde communicabilis, forma erit principium indiuiduationis.

Secundò. Nihil potest constituere alterum sub opposita ratione suæ naturæ: sed materia est communis, ergo non potest constituere in esse incommunicabile, forma autem est incommunicabilis, ergo ipsa erit hoc principium indiuiduationis.

Tertio Achillinus loco citato Conclusionem 9.

Illud est principium indiuiduationis, quod est principium distinctionis à priori ab alijs, & principium essendi: sed per formam vnus distinguitur ab alio, & constituitur in esse, ergo forma est principium indiuiduationis. Minor probatur auctoritate Aristot. 7. Metaph. tex. 49. vbi inquit. Actus est qui separat, & qui distinguit; & ex Aristot. auctoritate eam adducente Auerroes in primo de anima, tex. 53. vbi dicit, quod membra Cerui non differunt à membris Leonis, nisi quia anima Cerui differt ab anima Leonis. Distinctio ergo est ab anima, & à forma, non à materia.

Ioannes Bacchonus 3. Sent. d. 11. q. 2. articulo 2. multas rationes ex Auer. & auctoritates eiusdem adducit pro hac opinione: sed quia parui momenti sunt, & ex dicendis facile soluentur, ad vitandam prolixitatem omittuntur. ^{Bacc.}

Alij verò Auerroistæ sustinent quod forma, & materia sunt principium indiuiduationis: sed forma principaliter, materia vero minus principaliter, & huius præcipuus

*Auerroist.
A-
billi
nus.
Bac-
conus*

Oph. cipuus Auctor est Zimara, in proprio
Zim. quæſito, qui ſtatuit tres Concluſiones.

1. Con. Prima: Principia interna indiuidui ſunt
aluf. materia, & forma, quam ſic probat: principia eſſendi rei, ſunt etiam principia indiuiduationis, & vnitatis numeralis, quia ens, & vnum ſunt idem; ex 4. Metaph. textu 3. quæ ergo ſunt principia entitatis ſingularis, ſunt principia vnitatis ſingularis. Hæc autem principia eſſendi ſunt materia, & forma abſque dubio, ergo.

2. Cõ. Secunda Concluſio, forma eſt magis
aluf. principalis cauſa, materia verò principalis, quam etiam ſic probat. Illud eſt principalior cauſa, à qua res primo habet eſſe, ſed primò res habet eſſe à forma, ergo.

Item auctoritate Ariſtot. 2. de Anima, tex. 2. Forma eſt ſubſtantia, per quam eſt hoc aliquid.

3. Cõ. Tertia Concluſio eſt de principio exter
aluf. no, quæ ſunt illa accidentia enumerata à Porphyrio, de quibus non eſt difficultas.

Zab. Hanc eiuſdem ſententiam poſtea ſecuti ſunt
Picc. quidam Moderni, vt Iacobus Zabarella, in lib. de Conſtitutione indiuidui. Franciſcus Piccolomineus libro 3. de Materia, capite 27. & alij. Ait enim Zabarella, quod materia eſt cauſa, ſine qua non, forma autem eſt cauſa principalis, & vitur iſtdẽ rationibus, quas ſuprà adduximus. Alio modò autem declarat opinionem hanc, vt videbimus infra.

Reij. Contra hanc Opinionem maximè faciunt
aluf. rationes illæ duæ, quas adduxit Scotus ad comprobandum ſuam Opinionem, & quas ſuprà capite 2. adduximus, neque eas hic repetere breuiter erit inutile, propter reſponſiones Aduerſariorũ. Probo itaque quòd forma nullo modo poteſt eſſe principiu indiuiduationis, neque principalis, neque minus principalis, ſic. Cuilibet vnitati reſpondet propria entitas, ſed vnitas numeralis eſt maxima vnitas, ergo illi competit maxima entitas, ſed illa entitas non poteſt eſſe natura, quia illa ſequitur vnitas ſpecifica, neque entitas generica, quia illam ſequitur vnitatem generica: debet ergo eſſe aliqua alia entitas diuerſa ab entitate generica, & ab entitate nature ſpecificæ, & à partibus ſuiſ, quæ ſunt materia, & forma, ergo forma non

poteſt eſſe principium indiuiduationis; ſed erit aliqua alia entitas inferior, vt ſuprà diximus; & maximè concludit hæc ratio contra formam: quia forma eſt quæ dat eſſe materie ſpecificæ; Maior propoſitio eſt euidens, quia Vnum, & Ens conuertuntur, & ideo ſi datur Vnum, datur Ens illi Vno correſpondens, & ſi Vnum eſt diuerſum, diuerſum quoque erit Ens illi correſpondens. Sed adhuc magis probatur in Theoremate quod datur natura cõmunis præter opus intellectus. Minor quoque probatur: quia ſi eadem entitas correſponderet entitati genericæ, & ſpecificæ, ſequeretur, quod idẽ ens eſſet vnũ numero, & ſpecie, & ſic quod eſſet idem & non idem, ſecundũ idẽ, nempè, ſecundũ propriam entitatem eſſet communicabile pluribus, & incommunicabile pluribus, quod implicat contradictionem.

Secunda ratio. Omnis differentia differerentium debet reduci ad aliqua primò diuerſa, alioquin daretur proceſſus in infinitum in differentibus, ſed forma in hoc indiuiduo, & in illo, non ſunt primò diuerſa, imò ſunt cauſa identitatis, & ſimilitudinis indiuiduorum, ergo forma non poteſt eſſe principium indiuiduationis.

Zimara primæ rationi reſpondet negando Maiorem, negat enim, quod datur vnitas realis alia præter vnitatem numeralem; Sed hæc propoſitio eſt Ariſt. 5. Metaph. textu 12. vbi ait, quod quadruplex eſt vnum, ſcilicet numero, genero, ſpecie, & proportionem (patet autem, quod ibi loquitur de vnitatibus realibus, vnitas enim proportionis, quæ eſt minor vnitas, eſt realis, neque enim hoc negare poterit, niſi etiam aſſerat omnem proportionem, & ſimilitudinem eſſe ens rationis, quod eſt per ſe abſurdum). Si ergo minor vnitas, ſcilicet proportionis, eſt realis, certè maior vnitas erit quoque realis, qualis eſt generica, & ſpecifica; Sed de hac re abudè locuti ſumus in Theoremate, quod datur natura communis realis extra animam: Vnde ſi datur natura communis realis, quia quale eſt Ens, talis eſt Vnitas, cum Vnum ſit paſſio Entis, datur quoque neceſſariò Vnitas realis illi reſpondens, quæ non eſt numeralis.

1. rõ.

Reſp. Zim. ad 1. rõjç.

Ad secundam rationem diuersi diuersas responsiones afferunt. Suetanus in suo Dilucidario, libro 5. quæst. 5. respondet, quod indiuidua sunt primò diuersa in coordinatione Prædicamentali, non autem secundum rationem differentię, & diuersitatis.

Sed vt inquit Mercenarius, hæc responsio nullius est momenti: nec est ad propositum; nam cum indiuidua eiusdem speciei per aliqua distinguantur, vel ipsa sunt primò diuersa. vel nõ. si sic, habemus propositum, & querimus, quæ sint hæc, ergo per alia distinguuntur, quia ex Arist. 1.0. Met. & 12. in hoc differunt, primò diuersa, & diuersa tantum, quia illa distinguuntur seipsis, hæc verò per aliud, est ergo vera illa Maior, quod omnis differentia debet reduci ad aliqua primò diuersa, indiuidua autem differunt, vt patet, vel ergo differunt per aliqua primò diuersa, vel per aliqua, quæ non sunt primò diuersa, si secundum, ergo illa adhuc per alia, & sic indiuidua non essent vltima diuisa, si primum, habetur propositum, quia hæc primò diuisa non sunt materia, neque forma, neque enim hæc sunt primò diuersa.

Ideo Zimara aliter respondet, & cõcedit, quod indiuidua differunt per aliqua primò diuersa: sed cum ait, hæc primò diuersa nõ sunt materia, neque forma, hoc negat, & ad illa, quibus indiuidua sunt primò diuersa, esse formas substantiales, hoc eodem modo responderet Zabarella, & alij qui sunt huius Opinionis.

Contra hanc Opinionem arguo, & suppono primò vnum, quod conceditur ab omnibus, nempe, quòd forma dat esse rei per informationem, & per inhærentiam sui ipsius intrinsecam rei compositę, & conlitate per ipsam, vt forma facit ignem, quia ipsa inhæret, & informat materiam ignis, & sit pars eius, vnde ex hoc euenit, quòd qualis est forma, tale est compositum constitutum per formam. Hoc stante, quero, an forma sit entitas vniuersalis, vel particularis, vel indifferens ad vniuersalitatem, & particularitatem, si dicas vltimum, tunc aperte sequitur, quòd ipsa non potest esse principium indiuiduationis, immò ipsa indiget aliquo alio ipsam indiuiduante, & de terminante ad

singularitatem, siquidem ipsa de se indifferens est ad singularitatem, & vniuersalitatem, quodcumque autem sit illud, illud erit principium indiuiduationis, si autem forma sit entitas vniuersalis, multo minus potest constituere indiuiduum, quia vt dictum est in supposito, forma constituit rem quam constituit per informationem, & inhærentiam intrinsecam sui, cum re, quam constituit: & sic sequitur necessàriò, quòd tale est compositum, qualis est forma. Si ergo forma est entitas vniuersalis, constituit compositum vniuersale, non particulare: nam nihil dat, quòd non habet, neque constituit rem sub opposito modo, qui sibi competit: si vero dicatur, quòd sit entitas singularis: Contra, ergo forma non poterit constituere in esse reali naturam specificam, & sic natura specifica, vt homo, non habebit esse à forma: quia si forma est entitas singularis, necessàriò compositum, quòd habet esse per formam, erit singulare, & sic natura non habebit esse per formam, quòd tamen est falsum: quia si forma non dat esse naturę specificę, à quo ergo habebit esse natura specifica? quò omnem esse sit à forma.

Huius rationi, quam efficacissimam, & insolubilem puto quattuor modis ab Aduersarijs responderi posset.

Primò dicit Zimara, duplex est forma; Alia vniuersalis, & hæc constituit speciem, siue naturam specificam; Alia particularis, & hæc constituit indiuiduum.

Secundò dicit forsitan, forma vt est entitas realis, est singularis, & sic constituit indiuiduum singulare; forma autem, vt dat esse naturę specificę, & vniuersali, nõ est entitas realis, sed rationis, quia non dat illa natura communis, quę sit ens reale, sed ens rationis tantum.

Tertiò, alij responderent, vt Zabarella, Forma duobus modis considerari potest; Vel vt dat esse essentię; Vel vt dat esse existentię; vt dat esse essentię, est vniuersalis; vt dat esse existentię, est singularis, & constituit indiuiduum. Quarto. Alij, vt Peterius, responderent, quòd forma de se nec est vniuersalis, per particulare, sed est vniuersalis per abstractionem intellectus, est autem singularis per productionem agentis:

vt sp.
Zim.
Za.
barell.

resp.
4.
adu.

agentis: nam quod producitur ab agente in materia quadam singulari, & per dispositiones quasdam singulares, necesse est, quòd sit singularare; forma itaque sit singularis extrinsecè, id est, vel ab agente, vel à dispositionibus ipsis.

Reijc. 1. *resp.* Contra Primam responſionem arguo. Tunc ſequeretur, quod in quolibet indiuiduo eſſent duæ formæ ſubſtantiales, vna qua eſſet homo, & altera, qua eſſet hic homo; ſiquidem Socrates eſt homo, & eſt hic homo: hoc autem quam abſurdum ſit, ex ſe patet; & licet aliqui admittant in composito plures formas ſubſtantiales, non tamen dicunt, quod in composito ſingulari adſit vna forma, qua eſt homo, & in ſpecie, & altera, qua ſit ſingularis, & hic homo; quod ſi hoc admittant non eſſe inconueniens, dimittendi ſunt, & ducendi ad contradictiones, quia omnes iſti Aduerſarij ſic vbique cõcedunt, quòd eſt eadem forma, qua Socrates eſt homo, & hic homo.

Reijc. 2. *gbanur dari uniu vñ cõmunõ* *Ar- qui- sur.* *reſp.* *reijc.* Contra Secundam nõ eſt hic multum laborandũ, quia in proprio Theoremate oſtenſum eſt, quod natura cõmunis ſpecifica eſt natura realis, & entitas realis extra intellectũ, & propterea forma conſtituens illam entitatem, eſt forma realis, & extra intellectũ: & propterea ſi forma eſt de ſe ſingularis, non poterit dare eſſe naturæ cõmunitati. Poſſumus etiã nũc ſic arguere. Forma, quæ de ſe eſt hæc, non poteſt per ſe intelligi, vt vniuerſalis, neque vt dans eſſe vniuerſale: quia intellectus intelligens rem ſub oppoſito modo rei, eſt intellectus falſus, & plenus deceptione, ergo, ſi forma eſt de ſe hæc, & particularis, vt eſt Ens reale, nõ põt per vim rationis eſſe vniuerſalis, & dare eſſe naturæ vniuerſalis. Si dicas: Intellectus abſtrahit à formis particularibus, formã vñ vniuerſalẽ, & hæc conſtituit ſpecie. Contra, ergo Socrates eſt in ſpecie hominis, nõ per propria formã reale, quæ ſibi dat eſſe reale, ſed per illam formam abſtractã ab intellectu. ſiquidẽ illa nõ eſt forma ſpecifica, nec faciens ſpeciem, hæc verò facit ſpecie. Hoc autem eſt abſurdum: quia tunc hæc propoſitio non eſſet vera ex parte rei, & realiter Socrates eſt homo, ſed falſa: quia Socrates ex parte rei nõ eſſet homo, ſed

ſolum per operationẽ noſtri intellectus, qua ceſſante, Socrates non eſſet homo: at certè negare quod nullo intellectu cogitante Socrates ſit homo, eſt negare ſenſũ. Item à pari poſſet à forma particulari Socrates, & huius Leonis, & huius Bonis abſtrahere vnam formam cõmunem ſpecificam, ſiquidẽ per Aduerſarios forma ſpecifica eſt forma cõfecta ab intellectu, cur autem hoc non facit intellectus, certe opus eſt, quod reſpondeant: quia eſt reperi gnãtia ex parte rei, ſiue opere intellectus. Ita niſi Socrates, Plato, &c. haberent vñ formam realem cõmunem à parte rei, intellectus non poſſet ab eis illam abſtrahere, quod etiam ipſi fatentur loquendo de munere intellectus agentis. Item probò, quod forma non ſit ſingularis, neque de ſe hæc, quia quod eſt de ſe hoc, eſt primo diuerſum à quocumque alio, & ſic non eſt cauſa ſimilitudinis cum alijs, ſed cauſa diuerſitatis: at Ariſtotel. 7. Metaph. tex. 27. contra Platonem ait, non eſſe necesse ponere Ideas propter generationẽ, quia agens naturale habet ſimilitudinẽ ex forma, diſtinctionem vero ex materia: ergo forma eſt cauſa ſimilitudinis, & intendit ſimilitudinem realem, vt eſt ſpecifica, non per rationem, ergo forma non eſt de ſe hæc, & ſingularis.

Contra tertiam responſionem primò. *Cõtra* hæc non eſt ad argumẽtum: quia oportet reſpõdere, an forma ſit vniuerſalis, vel ſingularis, vel indifferens, & tunc quodcumque dabitur, impugnaretur, vt ſuprà. Similiter, debet dicere, an ſit vna, vel plures, & arguitur, ſicut tunc ſuprà; Sed videtur dicere, quod forma de ſe ſit indifferens, & quod modo dicatur vniuerſalis, modo particularis; quatenus dat eſſe eſſentię, eſt vniuerſalis; quatenus dat eſſe eſſentię, eſt ſingularis. Sed contra. Eadem forma non poteſt formaliter dare duos modos eſſendi oppoſitos: at ſuprà probatũ eſt, quod eſſe vniuerſale, & ſingulare, ſũt modi oppoſiti eſſendi, quia vnum eſt cõmunicabile, & aliud incommunicabile; Antecedens probatur: quia forma dat eſſe per informationem. Præterea, tunc forma abſolutè non eſſet principiũ indiuiduationis, ſed exiſtẽtia, quia inquit quod forma vt dat eſſentiam, eſt principium

individuationis. Forma ergo non se sola sed cum existentia est principium individuationis. Sed hæc Opinio supra capite 5. confutata est, quia existentia est passiva, & subsequitur ad entitatem realem: prius ergo habet entitatem propriam completam individuum, quam existit, & sic existentia non potest esse principium individuationis.

COB-
57A

Quarta responsio est penitus absurda, quia agens est principium externum, non internum, nos hic loquimur de interno; Item quia forma de se est indifferens ad esse singulare, & vniuersale, non potest esse principium primum individuationis; quod si illa fiat singularis per dispositiones illas intrinsecè inductas ab agente, ergo illæ dispositiones erunt primum principium individuationis: sed hæc dispositiones sunt accidentia, ergo accidentia erunt primum principium individuationis; quam Opinionem ipsi quoque rejiciunt, & ego supra reieci.

In quo sensu opinio hæc sit vera. Cap. X.

PER rationes factas in præcedenti capite contra hæc Opinionem patet, quod nisi aliter declaratur, non est vera: si autem exponatur alio modo, quem forsitan ipsi sub nube videbant, erit vera, & omnino conueniet cum Opinione Scoti.

Sciendum est itaque Primum, quod forma quæcumque de se est communis, quia forma est, quæ constituit quidditatem rei, quæ quidditas de se semper est communicabilis, & secundum, quod sunt forme, ita sunt magis, & minus comunicabiles; non loquor modo de abstractis à materia.

Secundò sciendum est, quod forma habet varias realitates, per quas est contrahibilis, & communicabilis pluribus, ut dictum est supra capite 2. huius Theorema tis; Forma specifica ergo est communis, & communicabilis; sed est communicabilis, quia habet diuersas realitates, & per has est comunicabilis: rationalitas enim est forma realis communis, sed in ea clauduntur multe realitates, quas nomine proprio ignoramus, & illæ sunt, quæ dant esse indiuiduis: vna enim realitas dat esse huic indiuiduo Socrati, quam pro nunc

possumus appellare Socrateitatem: alia dat esse Platoni, & hæc appellabimus Platoneitatem, & sic de alijs, adeo quod sicut hæc forma animi, est communis communicabilis per varias reales, quas includit, ut est rationalitas, & alie diuersæ constitutæ, alia species animi dis, ita rationalitas est contrahibilis per has realitates, Platoneitas, Socrateitas, & quæ dicuntur differentie indiuiduales: istæ autem realitates non distinguuntur ab invicem per alias differentias, sed sunt primo diuersæ, & istæ sunt quæ appellantur forme particulares: realitas enim qua Socrates est homo, dicitur forma particularis Socratis: sed non est forma distincta realiter a rationalitate in communi, sed est eadè realiter eadem forma, quæ dat esse reale speciei, sed solè distinguitur formaliter ab ea, & huius ratio aliudè peti non potest, nisi quia sunt talis conditionis, & nature.

Quidditates autem abstractæ, ut intelligentiarum, non habentes huiusmodi realitates, secundum Philosophum, idè non multiplicantur plures in vna specie; distinguendum est igitur sic: forma duobus modis accipi potest; Vno modo pro forma communi, Alio modo pro vltima realitate forme; in primo sensu est falsa, in secundo est vera: patet autem quod hæc Opinio hoc modo declarata, est eadem Opinio Scoti. Ex his patet responsio ad rationes in oppositum.

Ad primam rationem plus quam Commentatoris cum inquit vnâ forma est vniuersalis materię, distinguo; Vel accipis formam pro forma propriè, & tunc nego illam propositionem, quia forma est natura, & natura est comunicabilis pluribus materijs, quia pluribus indiuiduis; Vel intelligis pro forma vltimam realitatem forme, quæ iure dici potest forma particularis, & de hac concedo, & sumus simul.

Per eandè distinctionem respondetur ad secundum: verū enim est, quod forma per realitatem vltimam forme, non est comunicabilis, sed forma in se est comunicabilis.

Per idem ad tertium: non enim forma est causa distinctionis in se, sed forma, quæ est vltima realitas forme, & quædo Arist. ait quod forma est, quæ distinguit, & separat, vel intelligit, quo ad quidditates, & tunc loquitur

Ad
rōne
in op-
posi-
tione.

Ad 2.

Ad 3.

quitur de forma in se, vel si loquitur de distinctione numerali, intelligit de forma, quæ est vltima realitas formæ, & per hæc distinctione vniuersaliter responderetur ad omnes auctoritates Arist. in duob. tamè locis citatis ab Achil. Arist. non loquitur de distinctione numerali, sed qdditativa.

Ad *Zim.* Ad Zimarâ similiter respondetur, quod si accipit formâ in se absolute, illa non est principiu essendi indiuidui, quia est cõis; si vero accipit formâ pro vltima realitate formæ, sic est vera, & concedo, quod talis realitas est principium essendi indiuidui, & quod est causa indiuiduationis, & sic vtrâque eius Conclusionem concedo, & etiâ tertiam, de qua nulla est difficultas, & hic sit finis huius arduæ difficultatis.

Quodnam sit principium Indiuiduationis accidentium. Cap. Vltimum.

EX cognitione principij indiuiduationis substantiæ materialis, facile elicitur, quodnam sit principium indiuiduationis accidentium; Quia in re breuiter sunt duæ opiniones. Prima est, quod indiuiduentur per subiectum in quo existit. Hæc opinio est D. Thomæ, p. p. q. 29. artic. 1. ubi aperte ait, quod substantia indiuiduatur per seipsam, accidentia verò indiuiduantur per subiectum, quod est substantia. Idem habet alibi passim, vt eadem p. p. q. 29. art. 3. & alibi aiunt tamen quidam, eum hanc sententiam limitare, ac dicere, veram esse in alijs omnibus accidentibus præterquam in Quantitate, quam ait per seipsam indiuiduari; quod innuit quoque Caietanus eadem p. p. q. 29. art. 1. eum postea sequuntur locis citatis ceteri Thomistæ, & alij multi. Fundamentum principale pro hac opinione est id, quod adducit Caietanus p. p. q. 29. art. 1. nimirum: quia accidens in esse dependet à subiecto, quod est substantia, substantia autem non dependet ab accidente, neque ab vlla alia re, ideo substantia indiuiduatur per seipsam, loquendo in communi, accidens verò à substantia. Consequentiâ probatur: quia vnaquæque res indiuiduari debet ex eisdem principijs à quibus habet esse. Præterea, nisi accidentia indiuiduaretur à subiecto, duo accidentia e-

iisdem speciei, solo numero differentia, possent manere in eodem subiecto: Consequens est falsum; Consequentiâ est euidens: quia Identitas numeralis subiecti, non impedire posset distinctionem numeralem accidentium. Falsitas Consequentis probatur quoque: quia duo colores numero, vt duæ albedines, non possunt recipi in eodem subiecto.

Ex altera parte Scotus in 4. dist. 12. q. *Opin. Scott.* 2. confutando primam rationem Ægidij: aperte tenet accidens nõ indiuiduari per substantiam, & hoc tenet vniuersaliter de omni accidente, quod etiam potest elici ex dictis supra, tractando de indiuiduatione substantiæ materialis. Fundamentum principale est: quia nihil vnius generis, & Prædicamenti ponitur in esse per aliquid alterius Prædicamenti, & præsertim hoc verificatur de primo in illo Prædicamento, cuiusmodi sunt singularia in vnoquoque Prædicamento: sed Substantia, & Accidentia, sunt in diuersis Prædicamenti, ergo. Maior patet: quia Prædicamenta sunt impermixta, & præterea, Accidens singulare, secundum se consideratum, non esse vnum Ens per se, sed per Accidens; scilicet, compositum ex Substantia, & Accidente, quod est absurdum.

Præterea, in quolibet genere est reperire supremum in illo genere, & omnia media genera, & species, ergo est inuenire quoque infimum per se in illo genere, de quo omnia illa prædicentur alioquin prædicationes superiorum de inferioribus in illis generibus, non essent per se, sed per accidens; quia supremum esset præcisè de illo Prædicamento Accidentis, singularis esset partim illius Prædicamenti, partim Substantiæ, principiu enim indiuiduationis per se, & intrinsecum, de quo nunc loquimur, intrinsecè constituit indiuiduum, ideo si sit substantiale, substantia intrinsecè constitueret accidens, quod est absurdum.

Præterea, si accidentia numero differerent per subiectum substantiale, nulla duo, vel plura accidentia, nedum eiusdem speciei, sed neque diuersarum specierum, possent esse in eodem subiecto; Consequens est aperte falsum: quia in eodem indiuiduo

uiduo substantiæ est quantitas hæc, & qualitas hæc: nam in eadem parte lactis est albedo, & dulcedo, quantitas, & qualitas, & diuersæ qualitates speciei, & numero diuersæ. Consequentia est euidentis; quia idem principium indiuiduationis non potest esse principium indiuiduationis plurimum: indiuiduorum numero, sed vnum quodque constituit proprium indiuiduū; Hanc eandem sententiam sustinent quoque Suarez in Metaphysica disputatione quinta, sectione septima, & alij, & ex dictis supra amplius potest probari.

Ad rines Aduersariorū.
Ad fundamentum Aduersariorum, respondeo, quod pendere ab alio, contingit duobus modis; Vno modo, quo ad esse essentia intrinsecum; Alio modo, quo ad esse existentia; & quo ad esse existentia adhuc duobus modis; Vno modo, quod dependens non habeat aliam existentiam nisi subiecti; Alio modo, quod licet habeat propriam existentiam, non possit tamen per se existere, sed necessario alij coexistat propter suam imperfectionem, dico, quod accidens pendet à substantia nõ quo ad esse essentia; sed existentia solum, & quo ad hoc non primo sed secundo modo tantum. Ex hoc autem non sequitur, quod substantia debeat esse principium indiuiduans internum ipsius accidentis, quia illud pertinet ad esse essentia, non existentia.

Ad secundum in propria disputatione in Metaph. ostendam duo accidentia manere posse in eodem subiecto; interim vide tertio Sententiarum, disput. 8. de duabus filiationibus in Christo, quæ diximus in nostris disputationibus Theologicis.

THEOREMA XCI.

Intelligentia secundum Philosophum non sunt plures numero distincte.

(Cap. Vnicum.)

Diff. Anim. q. 119. r. 11. d. 1. Scoti. s. a. r. 11. c. Tho.
DE Indiuiduatione substantiarum abstractarum, est maxima disputatio inter quosdam Thomistas, & quosdam Scotistas. Aliqui enim Scotiste, de mente Scoti, & hoc in via Arist. asserunt, quod in substantijs abstractis datur pluralitas numeralis, & quod in vnaquaque

specie sunt plura indiuidua, quæ distinguuntur numero; e conuerso Thomistæ asserunt, quod in huiusmodi substantijs sub eadem specie non possunt esse plura indiuidua numero. Ego autem horum contentionem inanem, & vanam existimaui, quia si Scotum diligenter legissem, veluti ipsius sectatores profitentur, se hac in re aduersari Scoto, non suffragari, cognouissent. Vt ergo clarè pateat, quæ sit mens Scoti in hac materia, sciendum, quod hæc disputatio potest tractari, vel secundum Theologos, vel secundum Philosophos: si secundum Theologos, non est dubium, Scotum asserere in vna specie posse esse plures Angelos numero distinctos; sed secundum hunc sensum modo non disputamus; sed in questionibus Theologicis de hoc fiet sermo: si verò loquamur secundum Arist. Scotus 2. Sent. dist. 3. q. 7. respondendo ad primum principale, clarissimè mentem suam explicat, & sustinet ad mentem Philosophi, intelligentia non esse distinctas numero, sed specie solum, ita quod non vult, quod in vnica specie sint plures Angeli, sed vult, quod vnū indiuiduum constituit vnā speciem, ita quod conuenit in conclusione cū Thomistis, sed differt in ratione: ratio enim Scoti non est ratio, quam alij adducunt: ait enim Scotus, quod hoc euenit, quia Philosophus concessit hanc propositionem, omne illud, quod non habet materiam pro parte quidditatis, est idem primo suo, quod quid est; & omne tale, quod quid est, est de se hoc, & facit rem hanc per se, & indiuisibilem: sed quod quid est rerum cum materia coniunctarum, non est de se hoc; quia non est primo idem cum re, cuius est quod quid est; sed secundario. Sed vnde est, quod Arist. existimauit, quod quod quid est in separatis à materia, sit de se hoc: in concretis verò cum materia, non sit de se hoc, sed sit diuisibile in plura numero? Respondet Scotus quod causa fuit, quia Philosophus posuit esse formaliter necessarium, omne illud quod non habet materiam partem sui, & ideo quidquid potest esse in se, quod quid est, necessario in eo est. Si ergo esset multiplicabile tale quod quid est, & quid sit, & est necessaria in se in plura

mista sum.

Veram mentem Scoti aperit supra.

Duo.

Solu.

in plura indiuidua; Hęc multiplicatio indiuiduorum in ipsa eſt actu; ſi autem eſſet multiplicabilis, eſſet multiplicabilis in infinitum, vt ſunt cętera quidditates, ergo in quocumque quod quid eſt, & in quacumque quidditate ſeparata, eſſent inſinita indiuidua actu, quod eſt impoſſibile. (Alij verò dicunt, & Thomiſtę hoc tenentur dicere, ſi volunt itare in ſuis principijs, licet aliqui fugiant, quod ratio, propter quam quidditates ſubſtantiarum abſtractarum non ſunt multiplicabiles numero, eſt; quia carent materia, & quantitate, quę erant principia indiuiduationis, vt vidimus ſupra in præcedenti diſputatione de ſubſtantijs in materialibus.) in hoc verò diſert Theologus à Philoſopho, quia Theologus negat illud principium Philoſophi: quidditas non habens materiam, eſt formaliter neceſſaria, & hac de cauſa etiam Theologus habet diſcordare in Concluſione à Philoſopho, quę ex illo principio pendet, & ſic vbi Philoſophus ex hoc principio deducit, et go quęlibet intelligẽtia eſt de ſe hęc, quia ſi eſſet multiplicabilis, eſſet multiplicabilis in infinitum; quiddid autem ibi eſſe poteſt; actu a deſt; quia in ſeparatis à materia, idem eſt eſſe, & poſſe; Theologus non debet talem concluſionem deducere: ſed potius oppoſitam; ſi rationes eum cogant, vt in præſenti faciunt, veluti oſtendam in Theologia: hoc enim modo concordare cum Philoſopho non eſt recte Philoſophari, nec Theologicę ſentire. Cũ itaque in Concluſione non ſit diſſenſio: ſolum de ratione Concluſionis eſt diſputandum; neque multum in hac immorari opus eſt; optimè enim rationem aduerſariorum conſutat Mercenarius in hoc quęſtito, ſolum in eo eſt reprehendendus, quod tribuit Scoto in via Ariſtot. ſenſiſſe intelligentias diſſerre numero, & multiplicari in ſpecie, quod tamẽ falſum eſt, vt diximus. Dicunt ergo Aduerſarij, quod ratio propter quam vnaqueque intelligentia conſtituit vnã ſpeciem, eſt de ſe hęc, & conſequenter eſt diſtincta ab vnaqueque alia intelligentia ſpecie, quia caret materia ſignata, quę eſt principium indiuiduationis, & multiplicationis numeralis. Cęterum hoc falſum eſt: quia

nulla res poteſt fieri hęc, & ſpecie diſtincta ab alia per negationem primo, ſed ſolum per poſitiuum aliquod adueniens; vel per propriam entitatem, quę de ſe ſit hęc, & talis: negatio enim ſicut non poteſt conſtituere entitatem in eſſe, ſic non poteſt eſſe prima, & formalis ratio diſtinctiua alicuius ab alio. Vndẽ poſſumus ita argumentari; Omnis diſtinctio realis prima, inter aliqua duo, eſt per quid poſitiuum. Hęc probatur: quia negatio ſemper præſupponit poſitiuum: at carentia materię eſt priuatio quędam, & negatio, ergo ipſa non poteſt eſſe principium diſtinctionis inter intelligentias. Minor eſt clara, & conceſſa; immò ex hoc habetur effica argumentum contra Thomiſtas de principio indiuiduationis in ſubſtantia materiali, quia ſi materia, & quantitas eſt principium multiplicationis numeralis, ergo carentia ipſius materię, & quantitatis, ſiue habitudinis ad quantitatem, eſt principium conſtituens quidditatem multiplicabilem, & de ſe hanc. Hoc autem eſt falſum: quia nullum priuatiuum, vt dictum eſt, eſt principium diſtinctionis, ſed præſupponit poſitiuum. Conſequentia patet: quia ſi præſentia materię eſt cauſa vnius effectus, ergo exiſtente abſentia eiusdem, talis effectus non habebit eſſe: at effectus materię per te eſt communicabilitas numeralis, ergo hic effectus ceſſat, ceſſante tali cauſa. Secundo ex Ariſtot. 7. Metaph. tex. 41. & 3. de Anima, tex. 9. in ſeparatis à materia, idem eſt quidditas, & indiuiduum: at quidditas ſubſtantiarum abſtractarum non conſtituitur in eſſe per carentiam materię: ergo neque indiuiduum, quod eſt idem cũ illa quidditate, conſtituitur in eſſe per talem carentiam materię. Tertio idem Ariſt. 8. Metaph. vltimo, ait: *Quę neque ſenſibilem, neque intelligibilem materiam habent, ſicut ſunt ſubſtantię ſeparatę ſeipſis ſunt Ens, & Unum.* ergo non per carentiam materię, & quantitatis.

Sed contra hanc opinionem videntur eſſe due Auctoritates Ariſtot. Prima eſt in 1. Metaph. tex. 49. in quo loco ait Philoſophus, quodd non poſſunt eſſe plures primi Motores, hac ratione: quia eſſent veluti homines, qui ſunt vnum ſpecie, & plures

plures numero; sed qui sunt plures numero, & vnum specie, multam habent materiam; primus Motor autem caret materia, & propter hoc plures non possunt esse Motores; ergo videtur, quod Aristot. pro causa non multiplicationis numeralis in intelligentijs assignet carentiam materiae.

Resp. Respondetur secundum Scotum in hac distinct. 3. quaest. 6. soluendo argumenta pro opinione D. Thomae: nam exponit hunc locum sic, quod potest intelligi de vltima realitate constituente indiuiduum, quia illa, quae sunt vnum specie, & plura numero, habent multam materiam, id est, plures rationes indiuiduantes: sed primus Motor non habet talem materiam, quia eius quidditas non est contrahibilis per tale principium, neque per aliud, quia est de se haec; & non est indiuiduabilis. Vel dicamus quod, quae sunt vnum specie, & plura numero, habent plurimam materiam, hoc intelligitur de materia partis, quoniam tales quidditates, quae sunt coniunctae cum materia partis, sunt multiplicabiles, quia non sunt de se haec, & consequenter primus Motor, quia eius quidditas est segregata à materia, non est multiplicabilis, & sic non est indiuidua, & tunc semper exponitur de materia partis: non ergo carentia materiae, est prima causa non multiplicationis numeralis, sed quasi secundaria, & consecutiva; prima autem est, quia tales quidditates sunt de se haec, ex eo enim quod primus Motor est talis naturae, & quidditatis, quod est incommunicabilis, eo animi caret materia partis.

Alia resp. Quod auctoritas loquitur de materia partis: sed ratio illa est à concomitantibus, quia enim quidditas multiplicabilis habet annexam materiam secundum eum: quidditas verò incommunicabilis non habet materiam, ideo Aristot. ait primū motorem non esse vnum numero, quia quidditas non est plurificabilis numeraliter; quod verò non sit multiplicabilis numero, probat à concomitantibus: quia non habet materiam.

2. Secunda Auct. est Aristot. in 3. de Anima, 9. tex. & 7. Metaph. tex. 41. vbi ait, quod in separatis à materia, idem est, quod quid est, cum illo cuius est, sed in

concretis cum materia, non est idem quod quid est, cum illo cuius est; ex qua deducunt, quod materia sit causa propter quam indiuiduum non est idem cum sua quidditate, sed est quid diuersum, ergo materia est causa indiuidui, quod differt à quidditate per ipsam materiam, per quam est quoquo pacto particulatum, & contractum, & sic differt.

Respondetur, quod primò falsum est, quod in concretis cum materia, non sit idem quod quid est, cum illo, cuius est, vt patet 7. Metaph. tex. 20. Est ergo idē; sed sensus illarum auctoritatum est, quod in concretis cum materia, quod quid est, non est idem cum illo cuius est, primò, sed secundariò, quoniam tale, quod est materiale, non est de se hoc, & indiuisibile, sed multiplicabile, & sic diuiditur in indiuidua, quae indiuidua differunt ab illo, quod quid est, non per materiam partis, quia illa includitur in quod quid est materiale, sed differunt per differentiam indiuidualem. Vnde expressè ait Aristoteles, aliud est caro, & carnis esse, vbi exponitur caro, per singulare, non ergo in concretis cum materia, singulare differt à suo, quod quid est primò; sed secundariò; neque illa differentia secundaria est propter materiam, sed propter principium indiuiduationis; & quia illud, quod quid est, non est de se hoc; sed connexio materiae est causa remota; talia enim sunt omnia, quod quid est, cum materia coniuncta; ex quo enim sunt com:unicabilia, ideo habent materiam, non è conuerso; substantia autem abiuncta à materia, est de se haec, & indiuidua, adeo quod in ipsa est idem vnitus specifica, & numeralis: quia eius quidditas est indiuisibilis, & incommunicabilis, vt dictum est.

THEOREMA XCIE

Anima intellectiua indiuiduatur per se ipsam, non per vnionem ad corpus.

Positio Scoti cum suis fundamentis.
Caput I.

Circa hanc materiam non parua lis Opin. est inter Scotistas, & Thomistas. Scotus

Scotus in quodlib. quæst. secunda, in principio, ubi querit, an hæc propositio, in Diuinis solum sunt duæ productiones, teneatur sola fide, vel etiam ratione; ibi adducit vnam opinionem, quæ dicebat, quod teneretur ratione; & hanc præcipue: quia forma eiusdem speciei non potest multiplicari, nisi secundum materiam: at in Diuinis, non est materia, ergo ibi non possunt esse plures Filij, nec plures Spiritus sancti. Hanc opinionem Scotus rejicit, & probat, quod innitatur falso fundamento: quia innititur huic propositioni: Forma eiusdem speciei, non potest multiplicari, nisi per materiam, & quod sit falsa, post multas rationes adducit hanc. Anima intellectiua in hominibus est eiusdem speciei, & non habet materiam, & prius natura, quam vnitur corpori est de se hæc, & terminus creationis, ergo illa propositio est falsa. Ex eo loco aperte colligitur, quod Scotus iudicauit animam intellectiuam esse indiuiduatam per seipsam, & de se esse hanc, non per materiam, nec per quantitatem. Hanc eandem sententiam colligimus ex secundo Sent. dist. 3. quæstione 7. ratione quarta pro sua Conclusionem; ibi enim quæque sustinet plures Angelos esse in eadem specie Theologicè loquendo, & illos indiuiduari per proprias hæcitates. Hanc opinionem nonnullis rationibus sic confirmat.

2. 17. Anima prius naturaliter est terminus creationis, quam sit vnita, & infusa corpori. ergo prius naturaliter est hæc, & singularis, quam vnita corpori, ergo singularitas eius præcedit vnitatem, ad materiam, sed vnde est singularis, est indiuidua, & distincta à quocumque alio; ergo anima humana habet vnitatem à seipsa, & sic per seipsam est indiuidua, non per vnionem ad materiam. Antecedens est communiter concessum, non dico enim, quod præcedat tempore, sed natura. Consequentia probatur per Aristotelem, 5. Metaphysices, capite de Priori, ubi ait, *Aliqua secundum materiam, & substantiam sunt priora, quæcumque contingit esse sine alijs. & illa non sine illis;* aded, quod in his verbis ait Philosophus, quod illa sunt priora natura aliquo, quæ possunt esse sine alio sine contradictione, id est sine

repugnantia, & contradictione, licet actu vnium non sit sine alio; & hoc etiam confirmatur ex 7. Metaphysices, ubi dicit, quod Substantia est prior natura Accidente, quia sine contradictione est separabilis ab accidente, licet nunquam separatur anima vt est terminus creationis Diuinæ, nedum secundum essentiam, & substantiam, sed etiam secundum existentiam actualem per Diuinam potentiam potest esse absque materia, ergo est prius hæc per se, quam sit vnita corpori similiter non potest esse in materia, nisi sit hæc. Quod si quis dicat, animam intellectiuam esse indiuiduam, non per vnionem actualem animæ ad corpus, sed per vnionem aptitudinalem ad corpus. Contra, hæc aptitudo insequitur esse animæ, ergo prius est anima, hæc quam sit apta vniri huic corpori, ergo hæc aptitudo nõ potest esse causa indiuiduationis. Tunc sic arguitur, quod conuenit vni, & repugnat alteri eiusdem speciei, non conuenit huic per se, secundum illud in quo ista distinguuntur: sed aptitudo animæ ad hanc materiam conuenit huic animæ, & alteri non, ergo hæc aptitudo competit huic animæ non secundum illud in quo conueniunt, sed secundum illud quo distinguuntur, ergo prius sunt distincta numero, nõ ergo illa aptitudo est causa distinctionis numeralis, sed ipsamet anima.

Secundo, aptitudo dicit relationem: sed relatio non potest constituere absolutum, cuiusmodi est anima, ergo. Antecedens est clarum: quia aliter posset intelligi, esse ad se, & esse absolutum; quod est falsum: quia aptitudo aliud respicit.

Secunda ratio. Quo aliquid est extra suam causam, & intellectum, eo est hoc primo: sed sic est, quod quæcumque entitas absoluta est per propriam entitatem particularem extra intellectum, & suas causas, quia per entitatem vniuersalem potius est in intellectu, & in suis causis, quam extra, ergo entitas particularis cuiuslibet est principium suæ indiuiduationis, non materialiter. Confirmatur Minor: quia entitas particularis est, quæ primo recedit à nõ esse ad esse, illa enim est, quæ generatur, ergo illa est causa indiuiduationis suæ, & licet concurrat materia, & for-

& forma; nulla tamen illarum est causa esse di primo illi indiuiduo.

3. Tertia ratio potest desumi ex secundo Sententiarum; quia si omnis distinctio numeralis esset per materiam, animae humanae, quae carent materia, non distinguerentur numero, sed specie: quia non habent materiam; quod tamen est falsum; ergo materialitas non est causa indiuiduationis animae intellectiuae. Haec difficultas habet locum apud quaestionem de principio indiuiduationis, quia haec pendet ex illa.

Opinio Caietani, & Thomistarum.
Cap. I I.

Caietanus libro de Ente, & essentia, cap. 6. exponit mentem D. Thomae, & soluit has rationes Scoti, militant enim contra D. Thomam, qui sustinet, quod materialitas, siue materia signata, quae est materia cum aptitudine ad formam hanc, est causa indiuiduationis. Mentem D. Thomae ait esse, quod anima intellectiua indiuiduetur per suam commensurationem substantialem ad corpus suum. Commensuratio enim dupliciter potest considerari; Vel vt est relatio; Vel vt est commensuratio substantialis, & coaptatio substantialis rei. In proposito, anima intellectiua indiuiduatur suis commensurationibus substantialibus ad corpus proprium, & hoc declarat, quia sicuti de essentia animae humanae in communi est, quod sit proportionata corpori Physico organico, quod ponitur in eius definitione; ita haec anima est perfectiua, & proportionata ita huic corpori, quod non illi; & sicuti commensuratio ad corpus humanum, non sequitur animam iam humanam, sed facit ipsam animam esse humanam, & constituit illam in esse humano: ita substantialis commensuratio huius animae ad hoc corpus, non sequitur esse huius animae; sed constituit illam animam hanc. Antecedens probatur: scilicet quod anima humana constituitur in esse, per illam proportionem ad corpus humanum: quia per hanc primo distinguitur ab anima bouina, quia illa est actus corporis bouini, haec autem est actus

corporis humani. Probat hanc positionem auctoritate Aristotelis in primo libro de partibus animalium, qui ait: quod differentiae diuidentes aliquod, debent esse distinguentes per se, in eo, quod tale, vt differentiae diuidentes animal non debent esse album, & nigrum: quia non diuidunt animal per se, quia cum albo, & nigro stat vnitas animalis, ergo istae differentiae diuidentes animam corporis Physiici erunt haec, quod est actus corporis talis, & talis, & ita quaelibet anima distinguetur realiter ab altera anima, per commensurationem substantialem ad hoc corpus, & ad illud, quae commensuratio non est quid absolutum a suo perfectibili, & receptiuo, sicuti nec ipsa anima est quid absolutum a suo perfectibili, quod est corpus; & quia Scotus hoc non animaduertit, sed iudicauit animam esse absolutam a corpore, ideo posuit in animali idem principium indiuiduationis, quod posuit in substantijs absolutis.

Confutatio huius opinionis. Cap. III.

Reuera haec opinio Caietani est adeo obscura, & ipse adeo perplexus, vt varia dicat, neque ipse scire videtur quid dicat: videtur enim dicere, quod illae commensurationes, quas esse dicit principium indiuiduationis animae, esse accidentia, dicit enim in initio 2. capitis illius disputationis, quod non debet haec positio probari: quia supra probatum est, quod omnis distinctio numeralis prouenit a Quantitate, ergo istae commensurationes debent esse species Quantitatis, vel Relationes fundatae super quantitate corporis ad animam; vel fundatae in anima ad quantitatem illam corporis: alioquin non poterunt esse radix distinctionis numeralis animarum: quia sola quantitas per cum est talis radix: dum postea declarat suam hanc positionem, appellat has commensurationes substantiales commensurationes: dum arguitur ab argumentis Scoti, illas appellat substantiales; rursum dicit, quod sint absolute a termino, sed non a subiecto: secundum eum autem ibi sola substantia est absoluta a subiecto, & receptiuo, quia non recipitur in alio, ergo istae

commensurationes erunt accidentia aliqua, adeo quòd quàm sit vana hæc opinio, per se patet. Possimus autem breuiter sic arguere. Itæ commensurationes, vel sunt species substantiæ; vel accidentis: si substantiæ, ergo erunt ipsamet anima, cum ipsa sit simplex substantia, absque vlla compositione partis, vel realitatis: si accidentis, nullum accidens dat esse substantiæ, vt in questione de indiuiduatione disputauimus; ergo hæc positio quocumque modo, vel est falsa, vel non discrepabit à Scoto, quod tamen ipse intendit: ideo iudico hæc voluisse suam esse sententiam.

Ponit, quòd anima est indiuidua per coaptationem, & commensurationem aptitudinalem ad materiam hanc, quantitate signatam, quæ est in hac anima, nõ in illa, & consequenter, quod materialitas cum tali quantitate sit principium indiuiduationis; à materia enim quanta habet hanc commensurationem, & ideo cõtra illam valent rationes superius factæ contra materiam signatam, hæc enim positio ex illa fundamentum habet, & hoc voluit dicere Caietanus, quando in principio huius suæ positionis ait, quòd non opus est probare: quia supra probatum est quantitati signatam esse principium distinctionis numeralis. Si verò quis dicat, quod hæc commensuratio est ab ipsa anima, tunc diuersa erit: & etiam potest impugnari: quia hæc commensuratio nil aliud est, nisi quedam aptitudo insequens animam, vt hæc, ideo est prius hæc quam sit commensurata substantiæ, ergo hæc commensuratio non est prima ratio distinctionis numeralis; quod optimè probatur per rationes Scoti allatas. Relinquitur ergo solum, quòd responsiones, quas affect ad argumenta Scoti, excludamus.

Resp. Case. consu- ratur ad pri- mū. Reij- citur.
Ad primum argumentum concedit, quod anima non indiuiduatur per vnionem actualem, sed per vnionem aptitudinalem; quæ est illa commensuratio substantialis, vt dictum est; argumentum verò concludit de vnione actuali. Ad illud contra hanc responsionem, Responder, quod assumit hanc propositionem falsam, quod anima sit prius hæc, quam ha-

beat illam aptitudinem substantialem commensuratiuam, vnde falsa est illa Maior argumenti formati ad hoc, scilicet, quod conuenit vni, & repugnat alteri eiusdem speciei, non potest illi competere per aliquod commune, sed per aliquod, per quod prius distinguatur: quia istud sæpè est causa distinctionis, & non præexigens distinctionem, vt rationale, & irrationale, nam irrationale repugnat homini, & conuenit bruto, & rationale competit homini, & repugnat bruto, & tamen nõ præexigit aliquod distinctiũ, sed ipsa est differentia distinctiua; immò à pari posset argui contra Scotum, quòd hæc ceitates non essent distinctiua, sed præexigerent aliquid prius distinctum, quod Scotus non concederet.

Reij- citur.
Responsio ad hoc primum argumentum est nulla: negat enim hanc propositionem, quod aptitudo insequatur esse rei; & dicit, quod aptitudo quandoque constituit rem in esse, & ideo non est posterior. Contra, aptitudo est passio consequens ad rem, sicuti risibilitas, disciplinabilitas, sunt passiones hominis, & tamen nil aliud sunt, nisi aptitudines ad ridendum, & discendum, ergo aptitudo consequitur ad rem, & qui negat hoc est de numero eorum, quibus dicitur: Contra negantes principia non est disputandum: at constitutum in esse, præcedit rem, quia est principium rei; vt materia, & forma, & genus, & differentia ad rem, quando hoc confirmat per rationale, dico, quod hæc non sunt aptitudines ab alia forma priori tendentes, sed sunt principia constitutiuarationale enim non est aptitudo hominis, sed principium essenziale actuale primum constitutum hominis: at illa commensuratio per te est aptitudo huius anime.

Idem ad id de hæc ceitatibus, illa non sunt passiones, sed differentie constitutiuæ in esse indiuidualis; vnde Maior profectione secundi argumenti Scoti, valet de passionibus, non de differentiis, dicit enim sic: quando aliquid conuenit vni, & repugnat alteri, id est quando vna passio competit vni, & repugnat alteri eiusdem speciei, non potest illi conuenire per aliquod commune illis, sed per aliquod non commune,

mune, est verissima; vnde esse leue in Francisco, & tardum in Petro, non competit illis per speciem: quia essent eiusdem leuitatis, sicuti ambo sunt risibiles, ergo per aliquod non commune, vt per complexio nem, quae est vna in Francisco, & altera in Petro; valet itaque de passionibus, quae sunt posteriores; de his loquitur ibi Scotus, non de differentijs constitutiujs: & hoc etiam manifestat modus loquendi; dicit enim, quod competit vni, & repugnat alteri, & cetera: dicere autem, hoc non competit illi subiecto, supponit subiectum iam habere esse, & passionem in esse illi, ergo dum dicit, quod competit vni, & repugnat alteri, loquitur de eo, quod illis competere potest, dum sunt in esse: haec est passio, quae consequitur.

Resp.
ad se
quid. Ad secundum argumētum contra hanc responsonem Respondet, quod illa aptitudo est relatio, non ad terminum, sed ad receptiuum, & hoc non est inconueniens: quia hoc modo quoque quantitas, & qualitas sunt relatiua, & tamen sunt absoluta. Contra hanc responsonem alias ostensum est quod haec distinctio est nulla: scilicet, in questione de inhaerentia, an sit de essentia accidentis; quaere ibi. Pro nunc sic arguo. Respectiuum ad subiectum per Caietanum in loco citato, est quod recipitur in alio tamquam in subiecto, ita, quod per se stare non potest, & hoc modo substantia, non est respectiuum, sed solum omne accidens: at ipse ait, quod aptitudo est substantia, & non accidens, ergo non potest esse relatiuum, vt ad subiectum, & sic si est relatiuum, erit, vt ad terminum, & sic erit accidens respectiuum, vt paternitas, &c.

Resp.
ad se
quid
princi
pale. Ad secundum principale negat primo Maiorem: scilicet, quod res sit haec primo per illud, quod est extra suas causas, & intellectū: inquit enim, quod res per aliud est, & per aliud est haec; per esse est, per haecceitates est haec, ergo falsa est Maior. Minor quoque est falsa: scilicet, quod res primò sit extra suas causas, & intellectum, per suam entitatem: quia res non est primò extra suas causas per se, sed per suam existentiam actualem.

Rej-
ciunt. Contra, Maior est verissima; quod probatur: quia primum esse quod habet res

extra suas causas, est esse hoc particulare: quia solum singularia sunt quae generantur, & producuntur; & natura communis solum in illis habet esse: non ergo prius res est sub esse vniuersali, quam indiuiduali, & particulari: quia generatio terminatur ad particulare, non ad vniuersale, siue ad commune; Hoc stante, patet veritas Maioris; dicit enim sic: res est haec primò per illud, per quod est extra suas causas; probatur: quia producitur suum in esse singulari, & particulari, ergo per esse singulare, & particulare primò est extra suas causas, & consequenter est haec. Minor quoque per hoc probatur: quia res particularis est haec primò per seipsam, scilicet, per suam differentiam indiuidualem, quae non est existentia actualis: quia haec est posterior ad res, & subsequitur rem iam indiuiduatam, ideo non potest esse principium indiuiduationis. Contra hanc positionem arguit Scotus. Vide in quaestione de principio Indiuiduationis supra.

Ad tertium principale, negat consequentiam: non enim sequitur, quod animae non distinguantur specie, sed bene de intelligentijs valet: quia animae distinguuntur per proprias commensurationes, licet non habeant materiam. Angeli verò non possunt hoc modo distingu: ideo bene concludimus, in Angelis non est materia, ergo distinguuntur specie: quia ibi nulla alia differentia est, hic verò ad sunt propriè commensurationes, vt dictum est. Contra hanc responsonem: Vel haec *Resp.*
ciunt. commensuratio pender à materia; vel ab anima; si à materia, ergo essentia, & singularitas animae pender à materia, quod est falsum: quia tunc esset materialis: quia quod habet esset internum per principium materiale, est materiale: anima per te habet esse indiuiduale, quod est esse internum, & per te per mensurationem pendentem à materia, & consequenter materialem, ergo est materialis, & hoc est quod concludit argumentum; Si non pender à materia, sed ab anima, est alia responsio: contra quam arguitur est supra, quia tunc esset aptitudo animae, quae est posterior anima, & consequenter, non potest esse principium indiuiduale. Ad

Ad
nat.
Cais.

Je, Ad argumentum pro opinione Caietani, ad illam propositionem Maiorem, cum dicitur, quod est de essentia animae humanae in communi, quod sit proportionata corpori Physico organico, &c. Respondeo, quod duobus modis potest intelligi aliquid esse de essentia, siue esse essentialiter alicui. Vno modo in primo modo dicendi per se, & hoc modo nego illam proportionem, & commensurationem esse de essentia animae. Alio modo aliquid est de essentia, siue esse casualiter alicui, quod illi competit in secundo modo dicendi per se: ita concedo, quod illa proportio est de essentia animae in communi: quia est eius propria passio, ex eo enim quod est forma talis, & talis, ei competit informare tale, & tale corpus: patet enim quod haec proportio est quidam respectus consequens formam tamquam fundamentum, & corpus ut terminum, & consequentes praesupponit formam, quae est substantia absoluta in suo esse, & sic cum non verificetur hoc de proportionem animae in communi, neque verificatur de proportionem huius animae particulari. Cum inquit, quod illa proportio est coaptatio, quae ponitur in definitione animae assignata ab Aristotele in 2. de Anima, dum dicitur, Anima est actus corporis Physici organici, &c. Ecce quod ait, est actus, est perfectio, ergo illa proportio, & coaptatio, quae explicatur per illud verbum, actus, illi competit in primo modo dicendi per se, non in secundo modo, ut dicebam.

Respondeo, quod clara est intelligentia illius definitionis: nam ibi Aristoteles per actum non intelligit aliquam relationem: sed actum primum, qui est substantia; Vnde, ibi se declarat, quod anima est actus, non secundus, sed primus, qui est forma dans esse, sicuti actus secundus est operatio ipsius formae; vel ipsa forma operans; Modo satis patet quod ratio non est actus primus, cum neque sit substantia, neque sit principium operatiuum. Insuper Aristoteles in calce 1. libri de Anima, contra antiquos, & in initio 2. statuit animam esse substantiam, non accidens; dum ergo dicit, quod anima est perfectio corporis Physici, & actus eius, non intelligit per actum relationem ullam, ne

que in illa definitione ponitur vlla relatio, neque accidens. Illud quidem verum est, quod cum anima sit forma, & omnis forma sit forma corporis, ad animam sicuti ad formam, sequitur illa habitudo, & proportio ad corpus, tamquam quaedam propria passio: sed neque forma, neque anima esse suam substantiale recipit ab illa ratione, sed praecedit illam, scilicet naturam. Ad Auctoritatem Aristotelis ex 1. de partibus animalium, concedo illam, scilicet, quod differentiae diuidentes, debent esse distinguentes per se, in eo quod tale, sed cum inquit huiusmodi esse tales commensurationes, hoc nego, propter rationem nunc dictam; Quae autem sint haec differentiae, iam nunc abunde supra declarauimus in dilucidando opinionem Scoti.

THEOREMA XCIII.

Natura communis habet esse praeter corpus intellectus.

Positio Scoti cum suis fundamentis.
Capit. 1.

SCOTUS libro 2. Sententiarum, distinctione 3. quaestione 1. adducit quandam opinionem, quae existimabat, quod natura sit de se haec, & particularis: ita quod non oportet querere causam, propter quam ipsa indiuiduatur, cum ipsa per se sit indiuidua, sed potius est querenda causa, propter quam ipsa fiat vniuersalis, & pro causa assignandus est intellectus, solum enim intellectus est, qui facit illam vniuersalem; Vnde natura habet duo esse; Vnum verum, extra suas causas. Aliud in anima, & secundum hoc est vniuersalis, adeo quod vniuersalitas, & communitas in natura, est ab intellectu. Ipse Scotus & conuerso probat, quod natura communis habeat esse reale extra animam, & prius sit communis, & deinde contrahatur ad singularitatem per differentias indiuiduales, his rationibus. Primum. Si natura de se esset singularis, non posset intelligi sub opposito modo, scilicet sub esse vniuersali; sed hoc est falsum; ergo, Consequenter probatur: quia intellectio sequitur re, & qualis est res,

1. 75.

talis intellectio esse debet. Falsitas Consequentis est euidens: quia intelligere hominem esse quid commune indiuiduis, est vera, non falsa intellectio. Secundò, quod est vnum, vnitatem reali, minori vnitatem numerali (id est quod est vnum vnitatem genericam reali, non est de se, hoc, & singulare, sed quid commune, reale: at natura lapidis, & natura hominis, &c. habet vnitatem realem minorem vnitatem numerali, ergo natura communis non est de se hæc, & particularis, sed est realis, & communis. Maior est euidens ex se. Minor probatur: quia si natura non habet vnitatem realem minorem vnitatem numerali, sequitur hoc absurdum, quod non dabitur alia vnitatis realis præter numeralem: hoc autem est falsum: & hæc falsitas probatur præcipuè quattuor vijs.

Primò, In vnoquoque genere est vnũ, quod est metrum, & mensura omnium, quæ sunt in illo genere, quæ omnia sunt realia, & realiter mensurata, ex Aristot. 10. Metaph. tex. 2. Ens autem reale, non mensuratur realiter ab ente rationis, eodem modo, quo dicit Aristot. quia Ens rationis, nõ est metrum Entis realis; vnitatis ergo illa mensurantis, est realis, non potest autem esse vnitatis numeralis: quia secundum Philosophum in 3. Metaph. in indiuiduis non est hoc prius, illud vero posterius, textu 11. ergo vnum non potest esse mensura alterius indiuidui: quia illud mensurans, non est aliquod singulare, ergo mensurans, in vnoquoque genere est aliqua prima species, & sic vnitatis mensurantis est specifica, illa vnitatis mensurantis est realis, & tamen alia ab vnitatem numerali, ergo illa natura specifica, cuius est hæc vnitatis, est realis, vt habet hanc vnitatem.

Secundò, eadem falsitas probatur: ait Aristot. 7. Phys. tex. 29. Comparatio fit in specie Antoma, quia est vna natura, non in genere, quia genus non habet talem vnitatem. Hæc auctoritate Arist. intendit, quod natura specifica habet vnam vnitatem realem, in qua fit comparatio, quam non habet genus, alioquin, si vnitatis speciei esset ratio, non diceret Arist. quod est diuersa ab vnitatem generis: quia & illa per aduersarios est rationis, ergo præ-

ter vnitatem numeralem, datur alia vnitatis, quæ est realis, & communis.

Tertiò, 5. Metaph. cap. de ad aliquid. istæ relationes de identitate æquali, & simili fundantur super vnum, ita quod Relatio non est realis, nisi fundetur super aliqua vnitatem realis: quæ enim sunt idem, vel æqualia, vel similia, conueniunt in aliqua vnitatem reali, quæ sunt idem. Hæc vnitatis non est numeralis, quia nihil idem numero, est æquale, & simile sibi: ergo est aliqua alia vnitatis, non alia, nisi Specifica, vel generica. Quarto, vnus oppositionis realis, sunt extrema realia: sed sic est, quod ista extrema sunt vnum & non vnitatem numerali, vt album, & nigrum, ergo datur vnitatis realis, quæ non est numeralis.

Tertiò principaliter, si omnis vnitatis realis est numeralis, ergo omnis diuersitas realis est æqualis, ita quod omnia essent æquè distincta: & sic non magis distingueretur lapis à Socrate, quam Socrates à Platone; neque posset intellectus abstrahere aliquod commune magis à Socrate, & Platone, quam à Socrate, & lineæ. Consequens est falsum, vt patet. Consequentia probatur: quia vnum, & multa, idem, & diuersum, sunt opposita, ergo quot modis dicitur vnum, tot modis dicitur, & reliquum oppositorum; ergo cuiuslibet vnitati responderet propria diuersitas, & è conuerso. Si ergo datur vnitatis realis numeralis tantum, ergo solum datur diuersitas numeralis tantum.

Quarto, idem probatur: quia si in re est tantum vnitatis numeralis realis, ergo quæcumque entitas est in re, est vna numero: at quæ sunt vnum numero, sunt primo diuersa, ergo hoc, & illud, secundum omne entitatem, quam habent, sunt primo diuersa, & in nullo aliquo modo conuenientia quo ad rem, quod est falsum.

Quinta ratio; Vniuersale quoque esset putum signumentum.

Sexta si istæ nature communes, vt homo, animal, & cætera, vt sunt communes, habent esse solum à ratione erant tantummodo dum fiunt: sicuti & secundæ intentiones, quæ habent esse per opus intellectus, sunt solum dum fiunt: quod quam sit absurdum, ex se patet.

Præterea, scientiæ, quæ sunt de his natura

turis communibus, essent scientiæ rationales, quia essent de entibus rationis, nõ realibus: quale autem est obiectum, talis est scientia.

8. Octauo, Homo, & Bos non differunt realiter, neque animal, & lapis, sed solum ratione, & per operationem intellectus: at qui asserit has species differre ratione, & solum per opus intellectus tantum, est similis illi, qui negat ignem calefacere: indiget enim verberatione; Neque valet, si quis dicat, differunt, quia differunt numero, non valet inquam: quia præter differentiam numeralem, adest alia differentia secundum rem: nam Franciscus differret à Socrate, & ab hoc equo, numero, tamen postea rursus differt alio modo ab hoc, equo, quia non differt à Socrate, & hæc differentia est præter opus intellectus, nam ille est equus, Franciscus verò est homo; & certè, qui negat ista, est dimittendus.

9. Nono Arist. 1. Post. cap. 5. tex. 39. declarans secundum errorem circa vniuersale, asserit, quòd quando dantur plures species, quæ habent genus innominatum, si quis monstrat prædicatum illius generis de omnibus illis speciebus simul, vel disiunctim, non est propositio vniuersalis, quia illud prædicatum inest primo illi generi: ex hoc deducitur, quòd ex parte rei naturæ generis est diuersa ab omnibus suis speciebus, & singularibus, etiam simul sumptis. Decimo Arist. 1. Post. tex. 81. improbat opinionem Platonis de Idæis, sed concedit dari vniuersale in multis, de quo est scientia, & concedit illud esse diuersum à singularibus ex parte rei: quia singularia corrumpuntur, sed illud vniuersale est æternum: neque illud vniuersale est ens rationis: quia ens rationis non est æternum, sed contingens, ergo datur natura communis per se distincta à singularibus, ex parte rei. Propter has rationes Scotus sustinet, quòd natura communis, vt humana, siue homo, habet esse reale extra suas causas, & non est de se hæc, siue singularis, sed est indifferens ad esse singulare, & esse vniuersale, & propterea potest esse vniuersalis, & particularis; erit particularis si contrahatur per differentias indiuiduales; erit vniuersalis, si ab intellectu reducatur ad esse vniuersale, quòd consi-

stit in dici de multis, natura ergo secundum se præcedit, & vnitatem singularium, & vniuersalita tem completam, sed potest esse vniuersalis, & particularis, & secundum hanc Entitatem intelligitur a Metaph. & definitur: hanc intelligit Scotus non esse de se hanc, & particularem. Sed nota, quòd quando dicimus, quòd intellectus facit vniuersalita tem in rebus, non est intelligendum, quòd intellectus faciat illud vniuersale totaliter, ita quòd vniuersale sit solum opus intellectus: quia ante istam denudationem, iam ibi est illa natura communis in re, vt habet res esse in intellectu: sed dicitur fieri vniuersale, quia vniuersale, vt dicitur 1. Post. tex. 81. est quòd est in multis, & dicitur de multis, potentia proxima, & actu, modo illa natura communis in re, vt est una actu, & proximè, non dicitur de multis, nec est in multis, sed de se est indifferens ad esse vniuersale, & particulare, sed secundario est in multis, & fit vniuersale complete, Intellectus enim est ille, qui facit illam actu vniuersalem, quòd declarat sic ex Arist. 1. Post. tex. 81. Vniuersale est, quòd est vnum in multis, & de multis, natura autem illa communis, vt præcedit actu intellectus, non est actu vnum in multis, & de multis, sed solum remore: tunc enim solum est vnum in multis, & de multis proximè, & actu, quando actu concipitur ab intellectu illa natura esse idem cum hoc, & illo, & illi mdiuiduo, & facit prædicationem illam, hoc est hoc; quando autem natura consideratur ante intellectus apprehensionem, non verificatur de ea proximè prædicatio naturæ de indiuiduis, hoc est hoc, sed solum remore, & potentialiter: propter hoc igitur, quia intellectus est qui facit illam naturam communem actu prædicari de indiuiduis prædicatione dicere hoc est hoc, idè intellectus dicitur facere vniuersale in rebus, & sic vniuersale est ab intellectu complete: sed fundamentum est reale in re, differentijs indiuidualibus vero fit particularis. Notandum est etiam, quòd non vult Scotus, quòd hæc natura communis sit separata à suis singularibus, & per se existens: quia sic esset Idæa Platonis, vt haberetur ex response ipsius ad secundam

opin.
Scoti
de cla
natur

Not.

obiccionem factam contra se, & ad argumenta principalia, sed vult quod nullum habeat esse, nisi in suis singularibus. Sed tamen, vt in illis est, habet suum esse reale per se distinctum ab esse numerali, & vnitatem communem maiorem vnitate numerali, ita quod hæc natura, homo, non est quid pure fabricatum ab intellectu: sed natura communis realiter diuisa in omnes homines, & habens propriam existentiam, licet actu non sit seiuncta à singularibus, quia omne Ens reale habet propriam existentiam, vt suo loco dictum est.

Rationes Aduersariorum contra Scotum: solutiones ad rationes Scoti ab eisdem alatas, & earundem confutatio. Caput II.

Caietanus libro de Ente, & essentia cap. 4. arguit contra Scotum, tribus rationib. præcipue; existimat enim quod natura quidē sit ens reale extra animam, sed non vt est communis: sed vt est particularis, & vna numero: sed quo ad esse commune, est vna formaliter: at sic non est extra animam, sed solum in intellectu; hoc uoluit inferre ipse articulo 5. in solutione primi dubij, dum posuit differentiam inter Scotum, & D. Thomam, & etiam articulo 3. ponendo illas tres Conclusiones, licet obscurus sit, quod ergo natura communis non sit ens reale extra suas causas, ut est communis, primo probat sic. Quod est existens in rerum natura, debet habere quidditatem existentem per se in rerum natura: sed unitas communis, siue natura communis, non habet hanc quidditatem existentem per se in rerum natura distinctā à singularibus, ergo Maior est clara; Alioquin nō existeret per se; Minor etiā patet: quia natura communis solum habet esse in particularibus, non per se. Hæc est prima ratio Caietani in uirtute. Secundo, Omnis res existens in rerum natura, est res particularis, nulla unitas communis extra animam est res particularis, ergo non existit. Maior est omnium Peripateticorum. Minor probatur, quia res particularis est alicui uni supposito propria, aliter non esset particularis: at res communis nullius est particularis, ergo non da-

tur hæc vnitas vniuersalis. Hæc ratio est declaratiua primæ. Tertio, Omne quod sequitur aliquam naturam ratione sui, prædicatur sine aliqua additione, & simpliciter de supposito illius nature: sed per Scotum, communitas sequitur naturam humanam ratione sui, ergo communitas prædicatur de supposito illius nature; processus bonus, sed conclusio falsa, ergo aliqua præmissarum: non Maior, vt probatur; ergo Minor; sed Minor est Conclusio tua; ergo à Scoto est falsa tua opinio; falsitas Conclusionis probatur; hæc enim propositio est falsa, Socrates est communis. Maior probatur: quia quæ sequuntur realiter naturam communem, eam prædicantur de suis inferioribus; quia enim homo est rationalis, idē Socrates est rationalis, &c. ex ijs ergo habemus, quod natura vt est communis, nō habet esse extra animā, siue, quod communitas nō competit ei vt est res; sed solum ab intellectu, & sic habet esse commune ab intellectu solum.

Pro solutione argumentorum Scoti animaduertit duo fundamenta; in quibus ait errasse Scotum, primum in omnibus argumentis Scoti est æquiuocatio huius termini, per se, siue ex se: quia potest duobus modis accipi, vno modo positiuè, & sonat natura ex se; id est, est cū suppositis, & non solitariè; alio modo ex se accipitur negatiuè, & sonat naturam ex se sine suppositis, & solitariè: Scotus in suis argumentis quando dicit, natura, de se est communis, accipit naturam per se primo modo, quod est falsum: quia sic natura est particularis, & non communis: secundo modo autem est communis: sed illa tunc natura nihil est, nisi ens fabricatum a ratione. Secundus error Scoti, & fundamentum Caietani est, quod non valet processus à propositione negatiua ad propositionem affirmatiuam de prædicato infinito, cum re duplicatione, vt si dicā: homo in eo, quod homo, non est albus; ad hoc non sequitur, ergo homo in eo, quod homo, non est albus: quia tunc homo nunquam posset esse albus: at argumenta Scoti habent huiusmodi processum, arguit enim sic: natura, vt natura, non est de se hæc, ergo natura, vt natura, est communis, & non propria: natura communis enim idem est, quod non

propria;

Ad
rōnē
Scoti.

propria; huiusmodi processus ergo nullus est, per hæc ait Caietanus, omnia argumenta Scoti solui possunt.

Sonc. Paulus Soncinas 7. Metaph. quæst. 40. disputat de hoc: sed ipse est cum Scoto: dat enim distinctionem, quod natura potest tripliciter considerari; Vno modo secundum se, & hoc pacto dicitur naturam esse vnã, & vnitate vniuocæ reali; Secundo modo, vt est in suis inferioribus; & sic nec est vnã, nec plures per se, sed per accedens; Tertio, vt est in intellectu nostro per speciem intelligibilem, & hæc probat non esse vnã vnitate reali, & hoc non est contra Scotum: quia & Scotus concedit, vt diximus, quod natura fit vniuersalis ab intellectu, & vt est in intellectu, non habet esse reale, sed per intellectum; tunc enim est vniuersale complete; ideo argumenta eius facta pro hac Conclusionem, non sunt contra Scotum.

Luc. Ludouicus Buccaferreus lib. primo de Anima, tex. 8. sustinet in hoc opinionem Thomistarum, & præter eorum rationes, adducit hæc. Pluralitas entium est fugienda, sed ponere hæc naturam communem distinctam à singularibus, est multiplicare entia sine necessitate; sed sufficit entitas indiuidualis; quod confirmatur: quia omnis res, à qua habet esse, habet etiam esse vnum, & indiuiduum, & sic solus dantur indiuidua particularia, quæ realia sunt, non autem illa natura communis. Dat etiam aliquas responsiones ad aliquas rationes Scoti: sed quia ex confutatione aliarum responsionum hæc quæque facile confutantur, non oportet illas adducere.

Sua. Franciscus Suarez in sua Metaph. disp. 6. sect. 1. & infra, aduersus realem entitatem naturæ communis, multa disputat, & est adeo prolixus, vt quemlibet patientissimum fatigare possit, & tandem solo fundamento Caietani innititur, quod hæc natura communis non habet existentiam in rerum natura extra singularia, & quod ideo non potest habere vnitatem realem, neque ipsa entitas valet per se manere, vt est præcisã à suis indiuiduis; hæc autem videntur esse sue rationes præcipuæ disputatione 5. sect. 1. & disp. 5. sect. 3. & alibi.

1. 10. Si natura communis per se est vnã, vel

est vna per vnitatem numeralem, vel est vna per vnitatem vniuersalem; Primum repugnat, & destruit sententiam Scoti; Secundum dici non potest quia vnitas vniuersalis, non datur ex parte rei distincta à singularibus: & ideo inter illa non potest cadere distinctio ex parte rei, sed solum per intellectum. Secundò; Non potest dari distinctio realis ex parte rei præcedens operationem intellectus, nisi inter entitatem realem, & modum eius: sed in proposito non datur ex parte rei natura communis, ergo illa ex parte rei non potest distingui à differentia indiuidualis. Minor probatur: quia, quod per se est in rerum natura, est existens extra causas suas: hoc autem est solum singulare, & sic, si natura illa datur, debet esse seipsa singularis, non vniuersalis: quia nihil potest esse terminus causarum, & habere existentiam, nisi quod est singulare. Tertio; Illa non distinguuntur ex natura rei, quæ per Diuinam potentiam non possunt seiuñcta manere: sed natura communis, & differentia indiuidualis, per Diuinam potentiam non possunt seiuñctè manere, ergo non distinguuntur ex natura rei. Ad rationes autem Scoti Respondet, non ad omnes, sed ad aliquas, per vnicum fundamentum, quod omnes probant naturam communem habere vnitatem formalem, quam ipse non vult esse realem, sed solum rationis, & si est aliquo modo realis, est realis fundamentaliter, quatenus intellectus in indiuiduis reperit similitudinem, & conuenientiam quandam formæ, à qua abstrahit, & format vnitatem illam formalem.

Ad rationes Scoti.
Dilucidatio opinionem Scoti, & confutatio rationum, & solutionum ad rationes Scoti nunc adductarum. Cap. III.

AD ostendendam veritatem opinionis Scoti, non sunt adducenda alia fundamenta, præter adducta in opinione Scoti comprobanda, sed solum videndum est, nunquid argumenta Scoti per ea quæ dicit Caietanus, & alij, soluantur, nec ne; de nique soluenda sunt rationes oppositæ. Prima quidem ratio est optima, & nullo pacto ad eam accomodatur responso

Y y 3 ex

Scoti.

ex dictis Caietani: ait enim Scotus obiectum præcedit naturaliter actum intellectus, ergo intelligitur primo obiectum ab intellectu eo modo, quo est ante intellectus operationem; ergo si omne ens reale extra animam est singulare, non potest intelligi sub ratione vniuersalis: quia tunc intelligeretur aliter quam sit; at intellectus debet sequi rem; res ex se est singularis, ergo solum ut singularis, debet intelligi, si verè debet intelligi; Quòd si tu dicas: Natura habet vnitatem formalem secundum quam est communis, & secundum hanc potest intelligi ab intellectu, ut in ea est vnitatis specificæ. Contra: Vel hæc vnitatis communis formalis, est realis, & extra omnem intellectum; vel est ratio nis; si secundum, sequitur argumentum, ut prius, quia intellectus non intelligit rem sicuti est extra: si est realis ut fatetur Caietanus, tunc quaero: Vel est vnitatis alicuius entis realis, Vel entis rationis; non rationis: quia vnitatis realis, vel non potest esse passio entis rationis, ergo entis realis; si entis realis, vel entis singularis, vel communis; non singularis, quia eidem entis non potest competere duplex vnitatis opposita, esset enim contradictio; Insuper singulare, & indiuiduum esset commune multis, quòd implicat: non ergo singulari competit vnitatis communis, & specificæ secundum se: at omnia singularia habent secundum se vnitatem singularem, ergo hæc vnitatis formalis communis, quæ contradistinguitur ab vnitatis numerali, erit vnitatis entis realis communis; hæc est natura communis, ergo non video quomodo per dicta Caietani possit solui hæc ratio; immo per dicta eius habemus argumenta contra ipsum validissima; quando enim dicit, quòd Socrates habet vnitatem numeralem, & præter hanc habet vnitatem formalem specificam, quæ est homo, & conuenit cum illis hominibus in hoc conceptu formali homo. Quaero, hæc vnitatis specificæ formalis cõpetit Socrati vel per vim intellectus, vel ratione entitatis singularis, vel entitatis communis; non per intellectum, quia Socrates, & Plato non sunt eiusdem speciei soli per vim intellectus, non ratione entitatis singularis, quia per illam Socrates differt ab alijs homi-

Resp.

nibus particularibus, ergo per aliquam entitatem communem omnibus ipsis realibus, quæ est diuisa in omnibus illis; Hæc est natura communis realis eo modo, quo sustinet Scotus, ergo velis, nolit, fatetur, quod negat ore. Fortasse dices, hæc natura communis, ut humanitas, solum existit in singularibus, non est per se separata, idèd ut communis non potest dici ens reale.

Contra, ens reale illud dicitur, quod habet esse extra intellectum; & realiter, licet per se solum non existat: nam hoc patet nec forma substantialis posset dici ens reale, quia non est sine materia, & composito: tamen non valet dicere, forma substantialis non manet per se solum considerata, ergo est ens rationis; in super ostendimus in quaestione de esse, & essentia, quod essentia est compositi siue nature communis, & materia per se, & forma per se existit, quia sunt extrinsecas causas realiter. Præterea, sequeretur, quod secundæ substantiæ non essent entia realia, ut animal, corpus animatum, & cætera; ergo essent entia rationis; & quia secundæ substantiæ sunt communes, & dum animal definitur, non definiretur ens reale, sed ens rationis, & passio animalis, ut esse sensibile, non esset passio propria entis realis, sed entis rationis; vel si entis realis, esset passio propria huius indiuidui, quod est ridiculum; quia quæ sunt propria entis particularis, non possunt competere pluribus: sic discurrere per reliqua. Præterea, certum est quod Socrates est magis vniuersum cum Antonio, quam cum hoc equo; quaero, quæ vnitatis sit ista: si dicas, rationis: Contra: quia cessante operatione cuiuscumque intellectus, Socrates est magis vniuersum cum Antonio, quam cum hoc equo, ergo hæc vnitatis præcedit operationem intellectus, sed hæc vnitatis est vnitatis nature specificæ, ergo natura specificæ est quid reale ex parte rei; si dicas, quòd est realis, habeo intentum. Fortasse quis diceret Socrates, & Antonius non sunt vniuersum realiter per aliquam naturam communem realem, sed per propriam naturam particularem, quam habent. Contra hoc nihil est: quia per naturam particularem sunt diuersa numero, non ergo per eandem possunt

Resp.
1. 2.R. y.
citur.

1.

2.

3.

Alim.
vò Scoti
1. con
firmatur.

alio

vò no

ms è

172

Caiet.

possunt esse vnum; necesse est ergo quod in eis sit aliqua entitas communis, per quam sunt vnum, quia vnitas sequitur entitatem, vt etiam ipsi fatentur.

Præterea, nemo negabit, Socratem esse magis similem Antonio, quam huic equo, & hæc similitudo est ex parte rei præter opus nostri intellectus; similitudo ex Art. 5. Metaph. tex. 20. est Relatio, quæ fundatur super vnitate, hæc enim tres relationes Identitas, Similitudo, & Aequalitas, fundantur super vnum, hæc ergo similitudo Socratis, & Antonij fundatur super vnum, sed hoc vnum est quid reale, quia hæc similitudo est realis, & consequenter ens reale, ens autem reale, non fundatur super esse rationis, ergo hæc vnitas est realis, cui respondet propria entitas non est entitas indiuidualis, quia in tali entitate non fundatur relatio illa similitudinis, sed potio relatio diuersitatis, quia per entitatem numeralē differūt, ergo est entitas naturæ communis diuersa ab entitate particularis; & hæc ratio magis valet in proposito: quia Socrates, & Antonius non propriè sunt similes: quia similitudo fundatur in Qualitate: at ita duo indiuidua nedū similia sunt: in Qualitatib. sed in Substantia, similitudo autem Substantiæ est propriè identitas, quæ similiter fundatur in vno, vt ibidem ait Aristoteles. Conueniūt ergo in aliqua vna substantia, hæc nō est particularis, vt patet, & est etiam declaratum, ergo est substantia communis.

Per has rationes patet, quod responsio Suarez ad rationes Scoti nulla est, probat enim, vt visum est, naturam comunem habere propriam entitatem distinctam à parte rei, ab entitate indiuiduali, & habere propriam vnitatem formalem realem distinctam ab vnitate numerali, & ideo non est amplius circa hoc laborandum, argumenta sunt fortissima, neque ex dictis Caietani vel aliorum, alie responsiones adaptari possunt, quam prædictæ, quæ quam falsæ sint, ex dictis patet.

Pro solutione rationum Aduersariorū in hac questione de entitate reali naturæ: Notandum est, quod aduersariorum fundamentum totum est hoc, quod quia natura communis, vt sic considerata, non existit per se, sed solum in suis indiuiduis,

ideo non possunt capere, quomodo possit dici vna vnitate reali, & habere esse reale extra suas causas. Ideo notanda est distinctio per quam notificatur causa eorum ignorantionis, & eorum obiectiones soluntur.

Distinctio est hæc, aliud est aliquid præscindere ab entitate alicuius alterius, & aliud est præscindere ab existentia illius, potest enim esse quod aliquid præscindat ab entitate alicuius, & tamen non præscindat ab existentia illius, id est potest esse, quod aliquid habeat entitatem propriam scindatam ab entitate alicuius, & tamen non possit existere sine existentia illius (non quod non habeat propriam existentiam; quia omne ens reale habet propriam existentiam: sed propter ordinem vniversi, non possunt seiunctim existere) exempli gratia; forma non potest existere sine materia in rerum natura, tamen entitas formæ est alia entitas ex natura rei, & realiter distincta ab entitate materiæ, & hoc aduersarij non negant; vn de simili argumentatione possumus eorum errorem detegere, si quis ita argumentaretur, forma, non potest existere per se in rerum natura, vt præscindat à materia, ergo forma non est entitas præscisa, & distincta ex natura rei à materia; quis non videt hanc consequentiam esse ridiculam? at ita in proposito arguunt Aduersarij; Natura communis non potest se sola existere in rerum natura, sed solum existit in suis singularibus, ergo natura communis non est entitas distincta, & præscisa ex natura rei à suis singularibus, ecce, quod est similis argumentatio, ad quam eodem modo respondemus: quia non valet arguere a non præcissione existentie ad non præcissionem entitatis, sicuti ergo forma est entitas realis ex natura rei distincta à materia, licet non possit per se existere, sed semper existat in materia, ita natura communis est entitas realis ex natura rei præcedens operationem intellectus, distincta ab entitate indiuiduali, licet actu existere non possit, nisi in omnibus suis singularibus. Sed dicit aliquis, manet diuisa, ergo non est vna realiter: quia est diuisa realiter, dico, quod non est vna numero, quia numero est diuisa,

sed est vna specie, quæ vnitas realis est minor vnitate numerali: vnde Socrates, & Antonius sunt magis vnum ex parte rei, quàm Socrates, & hic lapis; & quia Adversarij vident illam naturam non esse vnam numero, putant nullo modo ex parte rei esse vnam, sed decipiuntur: quia & vnitas specifica, & generica sunt vnitates reales, vt probant argumenta adducta: sed minores vnitate numerali.

Ad Per hæc patet ad duo prima argumenta *Ad 1.*
duo Suarez: quia falsum est, quòd non detur *argu.*
Sua- natura communis realis existens præcisa *rez.*
Ad 2. a singularibus, licet non existat seiuncta a singularibus, vt dictum est. Ad tertium negatur Maior: quia Deus non potest separare risibilitatem ab homine, & tamen risibilitas, & homo ex natura rei, & non per intellectum distinguuntur.

Ad fundamenta Caietani in quibus dicit patere quid sit dicendum ad argumenta Scoti, dico ad Primum, quòd reuera Scotus accipit naturam solitariam, sine suis indiuiduis, sub proprio conceptu naturæ, & hanc non solum dicit esse realem: sed probat, & rationibus Scoti nihil respondetur, vt visum est.

Ad 2. Ad secundum dico, quòd Scotus non arguit à propositione negatiua ad propositionem affirmatiuam de prædicato infinito: sed à negatione vnus contrarij ad affirmationem sui contrarij, quæ consequentia ex Arist. c. de Oppositis, est validissima, quando contraria non habent medium, vt si dicam, numerus binarius non est impar, ergo est par, est bona Consequentia: quia inter hæc contraria non datur medium. Ita pariter dicens natura non est de se hæc, & particularis, ergo est communis, est bona Consequentia: quia inter esse particulare, & vniuersale, nullum est medium. & hoc pacto procedunt argumenta Scoti: multa enim procedunt ostendendo, quòd natura sit entitas vna communis, & sic concludunt, quòd non sit vna vnitate particulari, & alia ostendunt, quòd non sit vna vnitate numerali, & sic concludunt, quòd est vna vnitate communi. Ad rationes Caietani; Ad primam negatur maior; Ad probationem dico, quòd non dicit Scotus, quòd natura humana sit per se existens, siue sit sub-

sistens extra singularia: quia sic esset idea Platonis: sed ait, quòd natura communis considerata in seipsa, absque singularibus, est realis: quia non est quid pure ab intellectu effectum, sed habet entitatem realem ex se existentem, hæc tamen existentia non est seiuncta a subsistentia singularium, sed simul sunt, & ita coexistunt: quia natura communis existit diuisa in singularibus.

Per idem patet ad secundum: negamus enim Maiorem, quia natura communis, licet non subsistat, tamen existit, vt dictum est in singularibus: quia omne illud existit, sic est talis natura communis.

Ad tertium dico, quòd peccat per fallaciam: nam fit transitus à prædicatis primæ intentionis, ad prædicata secundæ intentionis, & est ac si dicat: Omne quod competit animali, competit speciebus animalis, vt Homini, Leoni, & c. at animali competit hoc prædicatum genus, ergo debet competere homini; tamè est falsum: quia homo, non est genus: ita cum dicit, natura competit hoc prædicatum comunis, ergo debet competere singularibus, dico, quòd non valet, quia fit transitus à Prædicatis primæ intentionis ad Prædicata secundæ intentionis, valet autem illa regula tantum stando in Prædicatis primæ intentionis, non in Prædicatis secundæ intentionis.

Sed aliquis cõtra hanc solutionem arguet. Si hæc solutio est vera, sequitur, quòd si ratio Caiet. non concludit, nec concluder ratio Scoti in 2. Sent. d. 3. q. 1. ad principale in oppositum, qua probat, quòd substantia materialis non sit de se hæc, & indiuidua, arguit enim sic. Quidquid inest alicui ex natura sua per se, inest ei in quocumque sit: igitur si natura lapidis, de se est hæc, in quocumque est natura lapidis, ista natura esset hic lapis. Consequens est absurdum, loquendo de singularitate determinata, de qua est questio. Sed ratio illa Scoti valet, ergo & ratio Caietani.

Respondetur, non esse eandem argumentationem Doctõris nostri, & Caietani, neque Maiorem esse eandem, similiter neq; Minorem: nam Maior Caiet. est hæc. Quòd de se competit superiori, per se com-

se competit, siue praedicetur de inferiori contento sub eo; vnde subinfert: sed per te esse commune competit per se naturae communi, ergo debet competere quoque omnibus contentis sub se: sed suppositum continetur sub natura communi, ergo commane debet praedicari, & inesse supposito particulari, quod est absurdum. At Scoti maior est haec. Quidquid inest alicui ex natura sua per se, inest ei in quocumque sit. Vide quam diuersa sit haec Maior ab illa Caietani, illa dicit, quod inest per se naturae, inest suis inferioribus; haec ait, quod inest naturae per se, inest eidem naturae in quocumque sit. Vnde infert Scotus Consequentiam hanc: ergo si natura lapidis est de se haec, in quocumque erit lapidis natura, illa natura erit de se haec, & sic illa natura esset hic lapis, quod bene se quitur: quia solū singulare est de se hoc. Consequens autem illud est falsum, ideo & antecedens; scilicet, quod natura sit de se haec. Non est ergo eadem ratio Caietani, & Scoti, & illa Scoti concludit, non illa Caietani: quia maior illa Caietani non est vera, nisi in Praedicatoris primae intentionis, non in Praedicatoris secundae intentionis. Quod si quis illam rationem Scoti retorquet contra nos, sic arguendo; Quod competit alicui naturae secundum se, illud ei inest in quocumque sit: sed esse commune per se inest naturae, ergo inest ei in quocumque sit: sed natura est in singulari, ergo singulare erit commune; tunc assumptum in sub syllogismo est distinguendum: quod natura duobus modis considerari potest. Vno modo vt natura; alio modo, vt haec natura, vt natura est communis, vt haec natura, siue vt contracta, non est communis. Ad propositum non dicit Scotus, quod esse commune inest naturae secundum se absolute, & quomodocumque considerata; sed inquit quod inest ei in se considerata absolute, vt est indifferens ad esse vniuersale actu, & esse singulare actu: at quando est in singulari, non est ibi secundum hanc indifferenciam: sed vt est contracta per differentiam indiuiduale. Vnde Maior Scoti debet intelligi cū haec glossa, quod inest alicui absolute secundum se, & quomodocumque considerata, non est ab eo inseparabile, & inest ei

in quocumque est: Aduersarij autem illi, quos Scotus ibi impugnat, dicebant, quod natura secundum se, absolute, & quomodocumque considerata, est de se haec, & proinde bene concludit aduersus illos, quod natura in lapide erit hic lapis, non autem valet contra nos, quia dicimus illud Praedicatorum commune in esse naturae consideratae praecise in esse suo formalis, & indifferens vt natura est, non vt est contracta ad singularitatem. Ad rationem Buccaferrei dico, quod nullius est momenti, propterea quod apparet euidens necessitate admitendi naturam communem realem, vt patet ex dictis in explicita tione opinionis Scoti, & in solutione rationum Aduersariorum.

Ad
vnde
Bucc.

Responsiones Zimarae ad rationes Scoti, & earundem confutatio. Cap. II.

Zimara in annotationibus super Iamundum libro secundo Met. q. 2. errore secundo, soluit multas rationes Scoti factas in hac materia, & primo nitiitur solvere rationem illam, qua Scotus probat dari in rerum natura vnitatem realem minorem vnitatem numeralem, quae innitebatur auctoritate Arist. *In omni genere datur vnum, quod est metrum & mensura omnium*, &c. Respondet Zimara, quod haec ratio petit principium: quia supponit illud quod debet probare, supponit enim, quod mensurata in aliquo genere sint realia, & realiter mensurata; at hoc est quod est in controuersia: quia vel sunt realia realitate singulari, & hoc est contra Scotum; vel realitate distincta a singularitate, & hoc erat probandum, ergo petit. Vnde respondet, quod illa mensurata sunt realia, sed realitate singulari, non realitate, distincta a singulari, quia vniuersalitas est ab intellectu agente, nedum quo ad esse cognitum, sed quo ad esse in multis, & dici de multis: itaque vniuersalitas vniuersaliter est ab intellectu, licet fundamentaliter sit extra rem, scilicet, in singularibus.

Ad 1.

Contra hanc responsionem probo, quod Scoti ratio non petit, sed sit efficacissima. Ratio Scoti innititur auctoritati Arist. & nihil supponit, nisi auctoritatem Aristot. videat.

Rej-
ctur.

videamus sensum illius auctoritatis, & erit clara ratio Scoti. Ait Aristot. in vnoquoque genere est vnum, quod est metrum & mensura omnium. Scotus dicit, quod hæc mensura est realis, & communis: tu dicis, quod est rationis; videamus, verum horum sit verum. Aristot. autem habet hanc propositionem in 2. Metaph. tex. 2. circa medium, ubi inquit, quod illud, quod est primum in vnoquoque genere, id est est primum, quia est mensura, & metrum aliorum in eo genere, & hoc maxime competit generi quantitatis, vnde ab ipsa descendit ad alia genera, quia in quantitate primum est vnitas, & est propter hoc primum, quia est metrum, & mensura aliarum quantitatum, quia quantitas cognoscitur per mensuram, & metrum, quæ est sibi propria; hæc autem mensura est vnitas, vnde per vnitates, ex quibus numerus cognoscitur quanta sit quantitas. Hæc profecto dicit Arist. ibi, ex quo postea etiam in alijs generibus per similitudinem datur vnum, quod est metrum, & mensura omnium in suo genere, sicut vnitas in quantitate, illud primum autem est id, quod est primum in quocunque genere; modo quæro à te, per vnitatem ibi intelligit ne vnitatem, quæ est singularis, vel vnitatem, quæ est species numeri, & principium numeri secundum esse specificum? Certè dicere, quod ibi intelligit de vnitate numerali, est destruere textum: quia esse mensuram, & metrum generis quantitatis, non competit vni indiuiduo, sed speciei primæ, quæ est illius generis. & hoc est, quod ipse Arist. explicat: si enim intelligeret, quod vnitas hæc, id est vnum indiuiduū, vnitatis esset metrum, non posset competere alteri vnitati: quia quod competit vni indiuiduo solum, non potest alteri competere; si autem competit alteri vnitati, & omni vnitati numerali, hoc est, quia competit vnitati specificæ, in qua conueniunt, ergo intelligit vnitatem, quæ est species; tunc sic quæro, an mensuret realiter, si dicas, quod non, ergo dum dicimus, hic numerus binarius, est par, & ternarius est impar, non erit verum ex parte rei, quia numerus, & vnitas non mensurat realiter, quæd tamē est ridiculum dictū; ergo dicendum, quod

mensurat realiter, si sic, ergo est mensura realis; quia mensura rationis non mensurat ex parte rei, sed solum per intellectū, si est mensura realis, ergo vnitas specificæ est realis. Quod dixi de vnitate, dico de cæteris, quæ sunt mensura, & metrum omnium.

Ad secundam rationem Respondet, quod verum est, quod comparatio fit in specie atoma, sed non tamen propter hoc sequitur, quod detur aliqua vnitas extra animam realis, correspondens huic naturæ, in qua fit comparatio, sed solum illa vnitas est ab intellectu, vt dictum est.

Contra hanc responsonem est clarè ipsemet text. & ratio Scoti non indiget adiutorio: nam ratio propter quam Aristot. ait comparationem fieri in specie Atoma, est, quia illa est maxime vniuoca, genus autem non est ita vniuocum, quia alibi dixit in genere, multæ latent æquiuocationes, si ergo, entitas specificæ est vniuoca, & proprie vniuoca, debet esse realis, ita quod debet includi in suis inferioribus, nedum quo ad nomen, & quo ad conceptum solum formatum ab intellectu, sed quo ad substantiam, & realitatem, vnde de vniuoca definiuntur esse illa, quorum nomen, & ratio substantiæ secundum illud nomen est in suis inferioribus, ergo homo non est solum in suis inferioribus quo ad nomen, & quo ad intellectum, sed quo ad rem, ergo homo in se est aliqua res, præter intellectus operationem: non enim conceptus rei est vniuocus propter operationem intellectus: sed ex parte rei ante omnem operationem intellectus, quia conceptus sequitur rem, & sicut res sunt naturales, ita conceptus eisdem respondent ex natura rei. Vnde dicebat Aristot. in primo Perihermenias, quod res, & conceptus, sunt iidem apud omnes gentes, sicuti voces, & literæ sunt ad placitum, in hoc est vis rationis Scoti.

Ad tertiam rationem respondet, quod illæ relationes, idem simile, & æquale: ò fundantur sub aliqua vnitate reali minore vnitate numerali, sed solum vnitas illa est vnitas rationis fundata super vnitatem numeralem particularem, quæ est potentialis, à qua intellectus accipit vnitatem specificam, ipsam consciendo. Vnde illa æqua-

Key-
uir.

æqualitas, & similitudo non fundatur super aliqua vnitatem reali actuali, sed solum rationis, quæ fundamentaliter est realis. Hæc solutio non est ad argumentum Scoti, quia Scotus illam directè impugnat: probat enim quòd illa vnitatis specificæ super quam fundatur æqualitas, & similitudo, est realis formaliter, per hoc medium; quia illæ relationes sunt reales, ut patet, sunt enim præter opus intellectus: at ratio realis debet habere fundamentum reale, alioquin non erit realis ratio, sed rationis, ergo vnitatis illa super quam fundatur, debet esse realis quod patet clarè intuente has relationes; Si duo dicuntur æquales in magnitudine, oportet, quod nedum illa duo sint realia, sed oportet, quod magnitudo vtriusque conveniat in aliqua vnitatem reali, ut in bicubitalitate, vel tricubitalitate, & hæc bicubitalitas est vnitatis quædam realis formaliter; alioquin illa duo non essent vtrumque bicubitum; si illa vnitatis bicubitalis non esset realis; nec ipsa æqualitas esset æqualitatis realis; & hoc valet de vnitatem actuali: quia per actualem vnitatem sunt æqualia; Similiter identitas, illa enim dicuntur idem albedine, quæ habent eandem vnam albedinem re, quia si haberent diuersam ex parte rei, iam non essent vnum albedine, quæ sunt idem entitate, habent vnam entitatem, ergo illa entitas, est vna in illis; & vna realiter, si sint entia realia, & tamen non est numeralis: quia per illam sunt duo, nec possent dici idem, quia identitas est ratio, quæ requirit extrema realiter distincta. Clarum est ergo quòd argumentum Scoti probat illam vnitatem, super quam fundatur identitas, & cetera, esse realem.

Ad 4. Ad quartum respondet per idem fundamentum, scilicet, quòd talis vnitatis est rationis: non realis. Per hoc idem fundamentum ad sextum. Sed nota quòd necessariò cogente ratione concedit quòd natura communis est realis, sed addit, quòd illa realitas nil aliud est, nisi ipsum singulare: quia illa vnitatis non distinguitur à singulari, sed est ipsum singulare, vnde videtur existimare. Scotum putasse quòd illa natura habeat esse extra sua singularia, quemadmodum dicebat Plato: sed

Ad 6.

iam dixi, quòd non sic existimauit Scotus, neque hoc somniauit, ut pater est eius dictis: sed querit de illa natura, quæ est in Socrate, ut de illa humanitate Socratis, de animalitate, de huiusmodi, num sit illam, quæ est Socrateitas, Platoneitas, & huiusmodi, & solum distincta per intellectum, vel potius sit entitas realiter distincta à Socrateitate, licet non existat per se, sed solum in Socrateitate.

Vnde si dicas primò Antonius, & Franciscus erunt idem ratione, non aliqua natura reali, quæ est humanitas, sed solum per rationem, & ex parte rei nullam realem communitatem habebunt; immò ille conceptus, homo animal, erit conceptus rationis, non realis, & sic Ens rationis erit vniuocum enti reali, scilicet Socrati, & Platoni, quæ omnia quàm absurda sint, nemo est qui non videat. Scotus autem sustinet secundam partem.

Ad 5. Ad quintam rationem video propriam disputationem de sensu, an sentiat singulare sub ratione singularitatis, in questionibus Metaphysicæ, primo lib. Vide Theoremate 87.

THEOREMA XCIV.

Ens dicitur vnum conceptum formalem ex parte rei præsum à suis inferioribus.

Exponitur, & comprobatur propositum Theorema. Caput primum.

DE conceptu Entis est non parua discussio inter Metaphysicos; & quia maxime necessaria pro disputationibus futuris, ideò est explicanda. Notandum est ergo, quòd duplex est conceptus, (ut omnes ferè fatentur.) Alius dicitur formalis; alius obiectiuus: Formalis conceptus est conceptio ipsa intellectus alicuius rei; conceptus obiectiuus est res ipsa, quæ concipitur ab intellectu, quatenus obijetur ipsi intellectui; ut conceptus hominis formalis est intellectio ipsa hominis in intellectu meo; conceptus obiectiuus est homo ipse intellectus, & representatus illo actu intellectiois. In proposito dubium est, an ens habeat vnum conceptum formalem,

Dub.
Ali-
quorū
opin.

malem, & aliqui videntur dicere, quod non habeat vnum cōceptum formalem, vt sunt illi, qui volunt ens esse non vniuocū, sed analogum. Isti enim volunt, quod sicut Ens est analogum, & nō vniuocum, ita non possit parere cōceptum realem per se vnum distinctum, & præcisum à suis inferioribus, sed conceptus eius sit multiplex, licet per proportionem, & similitudinem videatur vnus, vt videns, si concipiatur, vt est commune ad hominē, & præcatum, non potest concipi vnus, quia res significata non est vna, sed plures, & si concipiatur, vt competit vni solum, vt puta homini, tunc postea non consideratur secundum totam suam communitatem.

Res. Sed hæc opinio a nonnullis iure *confi-*
ditur. tatur: quia nos in præfenti consideramus Ens, vt Ens est, id est hanc vocem Ens, & quærimus an ei competat vnus proprius cōceptus, non autem cōsideramus Ens, vt extenditur ad res, quæ sub ipso sunt, sicut cum quærimus cōceptum animalis, consideramus animal, vt abstractū à suis inferioribus, & est in se quid vnum, & dicimus, quod habet proprium cōceptum distinctum à suis inferioribus, non autem consideramus animal, vt est in suis inferioribus participatum, quia sic non est vnum, neque habet vnum cōceptum; quod autem huic nomini enti vt ens est, competat vnus cōceptus proprius formalis, patet experientia, audito enim nomine entis, experimur mentem nostram non distrahi, neque diuidi in plures cōceptus, sed potius colligi ad vnum, sicut cum concipit hominem, animal, & similia, experimur etiam nos intelligere per Ens cōceptum quendam, qui est diuersus ab omnibus cōceptibus suorum inferiorum, vt a Substantia, Accidente, &c. ergo est vnus cōceptus in se diuersus ab alijs, quod autem aduersarij negant Ens importare vnum cōceptum per se distinctum ab alijs, nihil est, quia à simili nos possemus negare animal importare vnum cōceptum per se, quia animal est quid diuissim in plures species animalium, vt est homo, equus, leo, quæ sunt multum diuersæ.

De cō De conceptu obiectiuo consequenter
ca prim dicitur, qui enim negant ens habere vnu

conceptum formalem, negant illud quod- *obiec-*
que habere cōceptum per se vnum ob- *ctiuo.*
iectalem formali respondente, è conuer- *entis.*
so qui afferunt ens habere vnum cōceptum formalem, dicunt habere cōceptum obiectalem illi respondentem, licet in hoc postea varij varia dicant, quæ potius obscurant huius difficultatis intelligentiam, quam vllō pacto illustrent.

Dicimus ergo, quod Enti respondet *opini-*
conceptus obiectiuus, qui non dicit Deū, *pro-*
nec Creaturam, nec substantiam, nec ac- *pria.*
cidens, ex se, & expressè, sed cōceptum vnum commune omnibus his. Immo, amplius addimus, quod hic cōceptus obiectiuus ex parte rei est præcisus ante operationem intellectus à suis inferioribus, quia cum dicimus ens, intelligimur rem, & cōceptum, qui cessante omni operatione intellectus non est substantia, nec accidens ex pressè, sed quid illis communis.

Sed contra hanc sententiam insurgunt *Ratio-*
omnes negantes vniuocationem entis, & *nes 5*
multi alij eandem statuentes, vt sunt illi, *opposi-*
qui negant naturam communem habere *tum.*
aliquam realitatem per se distinctam à singularibus.

Vnde Suarez in sua Metaph. tomo pri- *Sua-*
mo, disputatione secunda, sectione tertia, *ret.*
licet sustineat ens habere proprium cōceptum formalem distinctum à conceptibus suorum inferiorum, tamen negat huiusmodi cōceptum ex natura rei, siue ante operationem intellectus esse distinctū à conceptibus suorum inferiorum, sed vult ex parte rei esse idem cum illis, & solum ratione distingui, neque vult cōceptum obiectalem, sine obiectiuum esse ens extra animam positiuum, sed esse ens rationis: quia entia rationis sunt obiectū intellectus, & negationes, & priuationes, quæ non sunt entia positiua. Quod autem entis cōceptus obiectiuus in re ipsa ante intellectum, non sit aliquo modo distinctus, vel præcisus ab inferioribus, probat.

Primo sic. Si ens in communi, & sub- *1. 7.*
stantia, quæ est inferior ex natura rei dis-
tinguuntur, vel se habent, vt totum, & pars, seu vt includens, & inclusum, vel omnino, vt contradistincta, sed neutro modo

modo se habere possunt, ergo.

Non secundo modo: quia nemo dicit, & apertè est falsum; quia tunc substantia præcisè in se accepta, non includeret ens, quia ab illo contradistingueretur: at clarum est, quod ens includitur in conceptu essentiali substantiæ: nec primum, quia si ens est totum, & substantia est pars: tunc substantia posset resolui in duos conceptus ex natura rei distinctos. Consequentia est clara: quia constaret ex potentia, & actu, vt ex conceptu contracto, & contrahente. Falsitas consequentis probatur ex parte entis, & modi contrahentis. Ex parte entis probatur: quia si conceptus entis ex parte rei est distinctus à modo, quo contrahitur ad substantiam: quæro quale ens sit illud, quod intelligitur manere præcisè, & ablatò illo modo contrahente; aut enim est commune abstractum à singularibus omnibus, aut ens determinatum, & singulare. Non primo modo, quia tunc daretur vniuersale per se existens in te ipsa vniuersaliter, quod repugnat: quia omne ens per se existens, est singulare; si secundo modo, sequitur, quod conceptus ille entis in communi ex parte rei, non est distinctus à singulari, & à suo inferiori, sed est idem, & sic non est opus quod ad hoc, vt conceptus, entis in communi determinetur ad tale ens, inter ea distinctio ex natura rei fingatur.

Secundo id ostenditur ex parte modi contractiui entis; vel enim in illo includitur ens, vel non: si non, nihil est, ergo substantia nihil addit supra ens, ergo non distinguit, nec contrahit: quia quod nihil est, hæc munerà obire nò potest; si autem includitur, de illo modo redit quæstio, an distinguatur ex natura rei, ab ente in communi, vel non. Si non, idem potest dici de substantia; si sic, iterum, ille modus poterit resolui in duos conceptus ex natura rei distinctos, vt dictum est de ente in communi, & sic dabitur processus in infinitum. Vel formatur ratio sic breuius, & clarius. Si Ens & Substantia distinguuntur, vel distinguuntur vt omninò contradictincta, vel vt includens, & inclusum; non primum: quia tunc substantia sibi esset ens vt dictum est. Nec secundum; quia

tunc substantia posset resolui in duos conceptus distinctos ex natura rei, quorum vnus esset contrahens, scilicet ratio substantiæ, & alius contractus, scilicet ratio entis: hoc autem est falsum. Probatur tam ex parte Entis, quàm Substantiæ, qui est modus contrahens. Ex parte Entis sic, nam tunc ens vt præcindit à substantia, vel est ens in communi, vel ens particulare, non primum, quia tale ens est nihil reale. Præterea cum reperitur in quolibet substantia particulari, est quid singulare non quid vniuersale: ergo est ens particulare; tunc quæro an in eo sit distinctio ex natura rei inter rationem entis in communi, & tale ens, vel non; Si primum, ergo ille conceptus entis particularis, est diuisibilis in duos conceptus distinctos ex natura rei, & sic erit processus in infinitum. Si non, ergo à simili modo est necessarium dicere, quod ratio entis in communi distinguatur ex natura rei à ratione substantiæ, quæ est modus contrahens.

Secundo principaliter. Conceptus entis in communi præcindit nedum à Creaturis, sed etiam à Deo: sed in Deo non distinguuntur conceptus entis in communi ab ente infinito, ergo neque in cæteris entibus. Maior patet ex dictis. Minor probatur, quia tunc sequeretur, quod Deus esset compositus ex duobus, ex natura rei distinctis. Præterea, sequeretur, quod in re daretur aliqua ratio prior ipso Deo, quod est falsum; quia Deus est primum ens duratione, perfectione, & natura.

Tertio, Sola distinctio conceptuum non ferorum, quibus aliquid concipimus per modum communis, & particularis, non indicant sufficienter distinctionem ex natura rei in re concepta. Ergo neque illam indicant in conceptu entis respectu inferiorum, ergo nulla est talis distinctio. Vltima consequentia patet: quia nulla distinctio est ponenda sine necessitate. Prima consequentia patet etiam, quia non est maior ratio de vno, quàm de altero. Primum verò antecedens probatur primo in diuini.

Nam conceptus personæ diuinæ communis est tribus diuinis personis, & tamen

in vnaquaque ratio personæ distinguitur non ex natura rei, sed ratione solum. Probatur etiam in cõmibus Deo, & Creaturis, vt patet de ente, ens enim in Deo non distinguitur ex natura rei ab ente infinito, sic sapientia increata in Deo, & sapientia in communi, non distinguntur ex natura rei, alioquin ibi non esset summa simplicitas, neque sapientia creata, & sapientia in communi ex natura rei distinguntur, quia deberet dari ratio sapientia in communi à parte rei distincta à sapientia creata, & increata, quod est absurdum, quia quidquid est in sapientia creata, illud totum est creatum, & sic sapientia creata non potest constare ex aliquo communi sapientia increata, quia illud esset increatum.

Probatur ex rationibus communibus solis rebus creatis; quia vniuersale non dicit naturam vnã realem distinctam ex natura rei à particularibus, vt suo loco patebit; & probatur ratione: quia conceptus superiores, & inferiores possunt variari infiniti modis pro subtilitate intellectus nostri, & modo concipiendi nostro supposito aliquo modo similitudinis conuenientia, aut eminentia ipsarum rerum, alioquin si requireretur ad has distinctiones formandas distinctio ex natura rei in re, sequeretur, quod in quacumque re essent infiniti modi distincti ex natura rei, quibus n se constituatur, & ab alijs plenè distinguatur. Quod cõfirmatur exemplo; Lumen solis habet virtutem illuminandi, & exsiccandi, ab ea virtute potest intellectus varios conceptus abstrahere, quos omnes existimare ex natura rei distinctos, friuolum est, & sine fundamentum.

*Rej-
citur.* Pro impugnanda hac opinione non est opus iacere alia fundamenta, quam ea, quæ iecimus Theoremate, quod natura communis habet esse reale præter opus intellectus, & propriam vnitatem; ideo rationes sunt ex eo petendæ, declaratur enim ibi, quomodo vniuersaliter natura communis sit ex parte rei distincta à singularibus, & sic valet etiam in proposito; ens enim in communi est entitas, & natura communis non Physica, sed Metaphysica realis, distincta à suis inferioribus, vt

à Substantia, & Accidente, præter opus rationis, propter eandem rationem; licet aliquo modo differat; quia ens est quid transcendens; ibi autem præsertim est sermo de natura specifica, & generica, quæ sunt limitata. Pro nunc sufficiat hæc ratio; Quod si vniuersalia, & nature communes, de quibus sunt scientia reales, vt Metaphysica, & Physica, non sint entia distincta à particularibus, quo ad entitatem, licet non quo ad existentiam, sequitur hoc absurdum, quod nulla erit differentia inter vniuersalia, quæ dicuntur entia rationis, & considerantur à Logica, vt est Genus, Species, & cætera, & inter vniuersalia ita realia; Falsitas consequentis est clara, & concessa communiter. Consequentia probatur; quia entia rationis formantur ab intellectu fundamento reperto in re, vt genus est conceptus formatum à ratione fundatus in entibus realibus, & per hoc differt à fignito, ergo si homo, & animal similiter est ens formatum ab intellectu, propter fundamentum repertum in singularibus, & in se nullam dicit entitatem realem ex parte rei, vt præscindit à singularibus, non differt ab ente rationis; & hæc ratio est clara; In hoc ergo stat differentia, quod vniuersalia realia, sunt nature communes reales ex parte rei in se, vt præscindunt à singularibus; licet non existant sine singularibus; sed entia rationis formaliter habent esse per operationem intellectus. Quod autem ens dicat proprium conceptum distinctum à suis inferioribus ex parte rei; Efficaces sunt rationes, quas facit Scotus pro vniuocatione entis, præsertim prima, quæ in proprio Theoremate dilucidate sunt. Ad has autem rationes facillè respondetur.

Ad primum pro solutione notandum est, quod alia est distinctio formalis, sine *Ad 1.* ex natura rei; & alia est distinctio realis, vt patet ex formalitatibus; ens & communiter omnia superiora, distinguuntur à suis inferioribus formaliter, vt animal à rationali, vt diximus in Formalitatibus. Ad argumentum, ergo dico, quod ens, & substantia, se habent vt pars, & totum; Ad probationem contra hoc concedo Consequentiam, & nego falsitatem Consequen-

sequentis. Ad probationem ex parte entis concedo, quod ens illud, quod remanet distinctum, est ens abstractum à singularibus, illud enim formaliter differt à Substantia, Accidente, & ab alijs inferioribus: sed cum infert, ergo est ens per se & i sens separatum à singularibus, & sic est Idea Platonis, quod est inconueniens.

Respondeo, ens esse separatum, & abstractum à singularibus, duobus modis intelligi potest; Vel quod sit abstractum quo ad entitatem solum; Vel quo ad entitatem, & existentiam; valeret Consequentia si ens esset abstractum à suis inferioribus, & quo ad entitatem, & quo ad existentiam: sed nos dicimus esse solum separatum quo ad entitatem, non quo ad existentiam quæ distinctio est satis declarata, & probata in Theoremate de natura communi.

Vnde ens illud, quod præscindit à substantia est idem realiter, quod substantia, & est ens particulare realiter, sed formaliter est distinctum: quia alia est ratio substantiæ, ut est ens, & alia, ut est substantia, sicut animal, quod dicitur: rationale, est eadem entitas, quæ rationalis realiter, sed diuersa formaliter: quia aliud est rationale, ut est animal, & aliud, ut est rationale, & hic datur status: nam conceptus entis, non est amplius compositus: sicut enim rationale diuiditur in conceptum animalitatis, & rationalitatis, & conceptus animalitatis est vltimus, nec amplius diuiditur, ita substantia diuiditur in ens, & proprium conceptum, & ibi datur status. Per hoc idem ad aliam partem de modo: modus enim includit ens realiter non formaliter, & sicut rationale includit realiter animal, non formaliter adequatè: quia alia est ratio animalis, alia ratio rationalis adequatè, & ibi datur status.

Sed contra quis arguet, tu præscindis ens conceptum à substantia ergo substantia non est ens, quia si iam præscindis conceptum entis à substantia, substantia non potest esse ens: quia esset ens, & non ens. Respondetur hoc procedere contra quodcūque superius respectu sui inferioris; nam etiam conceptus animalis est præcisus à conceptu hominis & bouis;

vnde à pari posset argui.

Ergo homo non est animal: quia iam præscidisti animalis conceptum ab homine. Respondetur ergo, quod præscindit conceptum entis, ut in se, non contractè consideratur; sed non ut est contractus ad substantiam; & sic dico, quod substantia est ens, non in communi, sed est ens contractum ad substantiam, sicut homo non est animal in communi, sed animal contractum per rationale primo animal tale.

Ad secundam dico, quod ens diuiditur in ens infinitum, & finitum, per modos intrinsecos, qui non faciunt compositionem, ut dicam in Theoremate proprio.

Ad tertiam negatur primum Antecedens. Ad probationem per exemplum de persona in Diuinis dico, quod persona in Diuinis dicit conceptum realem, sed negatum communem e natura rei, distinctum à personis particularibus, sicut alia communia.

Ad secundam, & tertiam probationem, iam dictum est nunc, & infra magis patebit proprio Theoremate, a Deus sit in genere, quod distinguitur ex natura rei à Deo, & tamen Deus est simplex. Quomodo autem ens, sapientia, bonitas, & huiusmodi, licet prædicentur de Deo, & sint quid commune Deo, & Creaturis, non tamen faciunt compositionem: quia illa non diuiduntur per differentias oppositas, sed per modos intrinsecos, qui non faciunt compositionem.

Quædam obiectiones aliorum. Cap. II.

Contra dicta sunt quædam obiectiones Aduersariorum quorūdam, qui sustinent ens non dicere conceptum realem præcisum à conceptibus suorum inferiorum; & obiectiones procedunt ex duplici capite; Primò, quod assertio mea, quæ dico ens dicere conceptum præcisum ab inferioribus, non sit ad mentem Senti; Secundo, quod sit falsa.

Primum probant primò: quia Scotus in 1. dist. 3. q. 2. soluens argumentum Hærici habet hæc verba. *Respondeo con, quæstio non valet: Socrates enim in quantum Socrates,*

Socrates est singulare, & tamen à particulari plura possunt abstrahi predicata, & ideo singularitas alicuius non impedit quin ab eo, quod singulare est, possit abstrahi aliquis conceptus communis: & licet verba notanda sint iniquum quidquid est ibi in re, singulare, sit in existendo ex se, in quod nihil contrahat aliud ibi ad singularitatem, tamen illud idem potest concipi, ut hoc in re, & quodammodo indistincte, & ita ut singulare, vel ut commune. Ex his verbis. Scoti videtur elici, quod Scotus velit conceptum entis, de quo ibi loquitur, non esse desumptum ab aliqua realitate communi Deo, & creaturæ præcisam ab utroque, quæ sit contracta per aliquid aliud ad singularitatem: sed conceptum entis esse abstractum ab ipsa singularitate per opus intellectus nostri. Confirmatur: quia Scotus soluendo illud argumentum, concedit in Deo non esse plures realitates, quarum vna sit communis, & contrahibilis, alia singularis, & contrahens ad esse singulare Dei: at si ens diceret realitatem communem præcisam à realitate Dei, & creaturæ, deberet contrahi per realitatem singularem constituentem Deum in esse Dei, & sic Deus constaret ex realitate contrahibili, & contrahente.

Secundò, Scotus 1. dist. 8. quæst. 3. soluendo illud argumentum Henrici, quod erat: Quæ sunt primò diuersa, in nullo conueniunt; at Deus, & creatura sunt primò diuersa, ergo in nullo conueniunt. Respondet his verbis. *Ad secundum patet in artic. 2. quòd Deus, & creatura, non sunt primò diuersa in conceptibus, tamen sunt primò diuersa in realitate: quia in nullo realitate conueniunt.* Ex hoc loco clarissimè elici videtur, quod ens in communi, non dicat realitatem præcisam à suis inferioribus: sed solum dicat conceptum formatum ab intellectu nostro, quia cum Deus, & creatura secundum Scotum conueniant in ente in communi, si ens in communi diceret realitatem præcisam, Deus, & creatura conuenirent in aliqua realitate, quod negatur à Scoto.

Tertiò probatur ex eadem quæst. littera L. ibi enim probat Scotus, quod Deus non est in genere: quia tunc realitas illa generis vel esset necesse esse, vel non

necesse esse, &c. addit hæc verba. *Sed hæc ratio probat, quòd necesse esse nihil haberet commune cum alio, quia intentio illius communis est non necesse esse, correspondens intentioni entis, quæ est communis Deo, & creaturæ, respondet dicens. Respondet intentio intellectus id est entis, non includit necessitatem, seu possibilitatem, sed est indifferens, illud autem in re, quod correspondet intentioni, id est entis, in hoc, id est in Deo est necesse esse, in illo verò, id est creaturæ, est possibile esse.* Ecce quòd Scotus non vult, quod entis in communi in re correspondeat realitas communis; sed Deo Deitas, quæ est necesse esse, & creaturæ, ratio creaturæ, quæ est possibile esse, licet ratio entis abstracta per intellectum ab utroque modo abstrahatur; & quòd hæc sit intentio Scoti, patet: quia statim addit, quod intentioni generis correspondet propria realitas & non sic alij intentioni communi id est entis.

Confirmatur, quia ibidem Scotus ait, cum dicimus Deus est ens, ibi solum est compositio conceptionum, quæ compositio est signum identitatis significatorum.

Tandem confirmatur ex 1. dist. 26. littera Y. ubi Scotus à relationibus Diuinis conceptum communem realem abstrahi posse asserit, & tamen relationibus diuinis nulla realitas communis est, cum sint primò diuersæ.

Confirmatur, Scotistæ celeberrimi, ut Licherus, Vigerius, Trombetta, & alij, hanc eandem esse opinionem Scoti docent, & eam approbant.

Quò ad secundum verò principale, sci licet, quod falsa sit opinio nostra, scilicet, quòd ens dicat conceptum præcisum à suis inferioribus à parte rei, probant primò; si ens diceret conceptum præcisum à suis inferioribus, sequeretur Deum esse compositum saltem compositione Metaphysica, hoc est absurdum, ergo. Consequentia probatur: quia Deus constabit ex duplici realitate, quarum vna esset contracta, scilicet, realitas entis; Altera est contrahens, scilicet, realitas Deitatis.

Quòd si dicas ens contrahitur per modos intrinsecos, ideo Consequentia non valet.

Contra hæc responsio primò supponit

YBUM.

unum falsum, scilicet, unam realitatem communem posse contrahi ad plura realiter distincta, per modos intrinsecos, quod est falsum: quia modus intrinsecus quicumque sit, est extra essentiam, & quidditatem illius, cuius est modus, & non variat illud essentialiter, ergo non potest esse prima ratio contrahendi realitatem communem ad plura essentialiter distincta; Consequentia probatur: quia prima ratio contrahendi realitatem communem, ad aliud particulare sub illa realitate communi, est de quidditate, & essentia illius particularis, & facit illud essentialiter diuersum: at modus intrinsecus neque est de quidditate, neque facit differre essentialiter, ergo modus intrinsecus non potest esse huiusmodi distinctiuum. Minor est communitate concessa à Scotistis. Confirmatur: quod non est differentia essentialis, non potest facere differre essentialiter, modi intrinseci non sunt differentie essentielles, ergo non possunt facere differre essentialiter.

Supponit secundò, quòd finitum, & in finitum, sint modi intrinseci entis, qui cū enti adueniunt, Deum, & Creaturam cōstituant; quod falsum est: quia secundum Scotum, 1. dist. 2. infinitas est modus intrinsecus Deitatis, & ideo supponit Deitatem constitutam in esse, non constitui aliud, ergo est ratio contractiua entis ad Deum.

Tandem admissis his suppositis, respōsio non soluit argumentum: quia cum realitas communis à potentialitate liberari non possit, in Deo esset realitas aliqua potentialis, scilicet realitas entis, & alia actualis, scilicet infinitas, & sic Deus esset compositus.

3. 70. Secundò principaliter, Quidquid est in Deo, est de se hoc, ergo non est ibi realitas contracta per modum intrinsecum ad Deitatem, Antecedens patet: quia Deus est de se singularissimus: at si in eo esset ratio communis contrahibilis, non esset de se hic, & singularissimus, hæc est ratio Henrici.

3. 70. Tertio. Si ens diceret realitatem communem Deo, & Creaturæ, Deus, & Creatura non essent primò diuersa; Consequens est falsum, ergo. Consequentia pro Phil. 10. Nat. D. Scoti.

batur: quia primò diuersa, setoties differunt, & in nullo conueniunt. Confirmatur: quia primò diuersa ex Scoto in 1. dist. 26. sunt in duplici discrimine; Quædam sunt primò diuersa in realitate tantum, & hæc illa sunt, quæ nullam realitatem communem habent. Quædam verò sunt primò diuersa in conceptu, & hæc illa sunt, quæ uedum realitatem, sed nec ullū conceptum communem habent, ut sunt vltimæ differentie, ergo si Deus & Creatura habent realitatem entis communem, non sunt primò diuersa.

4. 70. Quarto. Si ens dicit realitatem communem Deo, & Creaturæ, vel illa realitas est necesse esse positiuè, vel non: neutrum istorū dici potest, ergo. Maior patet: quia membra illa cōtradictoriè opponuntur, ideo alterum illorum est necessariò dandum; Minor probatur, & Primò, quo ad primam partem. Si illa entitas communis esset, necesse esse positiuè, iam creaturæ esset necesse esse positiuè; quod est absurdum. Quo ad secundam partem probatur: quia tūc in Deo esset aliquid, quod non est necesse positiuè, quod ab omnibus, ut erroneum reprobat.

5. 70. Quintò probatur, & declaratur simul, quod conceptus entis, etiam si non sit præcisus à suis singularibus à parte rei, sed solum per operationem nostri intellectus, possit dici conceptus realis. Declarant autem hoc modo, inquirunt. Res duobus modis potest intelligi; Vno modo distinctè; Alio modo iudistinctè, & confusè, siue adæquatè, & inadæquatè; Primo modo res intelligitur adæquatè, quando intelligitur in conceptu representare rem sicut est; Secundo modo verò, scilicet indistinctè, & inadæquatè, res intelligitur dupliciter; Vno modo cum concipitur sub conceptu aliquo communi, cui à parte rei realitas aliqua correspondet, ut cū Socrates concipitur sub conceptu hominis, vel animalis: conceptui enim hominis, vel animalis correspondet realitas vna à parte rei; Alio modo cum concipitur sub aliquo conceptu communi, cui à parte rei non correspondet aliqua realitas, tamen propter similitudinem quam habent illæ res à parte rei, videtur ei correspondere aliqua realitas, licet reuera non

correspondat: exemplum differentie specificae animalis, praeter rationale, concipiuntur sub conceptu quodam communi, quem explicamus per irrationale, cui ut patet nulla realitas correspondet, qui ergo intelligit differentiam specificam bovis, sub conceptu irrationalis, concipit illam indistincte inadaequate, & confuso modo, & hic modus est diuersus à primo modo concipiendi aliquid confusè, & indistinctè: tunc addunt, quòd uterque conceptus iste communis, sub quo res concipiuntur, indistinctè est realis. Probatnr de primo: quia ei correspondet realitas communis à parte rei. De secundo probatur: quia licet illi conceptui non correspondeat realitas realis communis, correspondeat tamen res particulares habentes aliquam similitudinem inter se, ratione cuius potest intellectus abstrahere illum conceptum communem, & hoc pacto dicunt conceptum entis in communi esse conceptum realem, licet ei non correspondeat à parte rei realitas praecisa à singularibus à parte rei: sufficit, n. quòd ei correspondeat Deus, & Creatura in esse singulari, quae habent aliquam similitudinem, à qua intellectus huiusmodi conceptum abstrahere potest. Haec omnia quibusdam auctoritatibus Scoti comprobare nituntur: sed quia ex dicendis facile reijciuntur, breuitatis causa eas omitto.

Obiectiones allatae solvuntur, & opinio auctoris magis confirmatur. Cap. 111.

Licet ex dictis in hoc Theoremate c. 1. Theoremate 96. quòd Deus non est in genere, Theoremate 97. quomodo ens diuidatur in decem Pradicamenta Theoremate 93. de natura communi. Theoremate 95. de vniocatione entis, & alibi dictis, haec obiectiones facile quoque dilui possint, nihilominus, breuiter eas dissoluere volui.

Quod autem attinet ad primam partem, scilicet, quòd opinio Scoti sit, Ens in communi dicere conceptum realem praecisum à suis inferioribus, à parte rei praeter loci citati adducta, lege Scotum in 1. dist. 8. q. 3. litteta Y. ad primum argumentum principale, ibi enim habet haec verba. *Con-*

cedo, quòd ipse conceptus dictus de Deo, & de Creatura, in quid, contrahitur per aliquos conceptus dicentes quale contrahentes.

Ergo per Scotum conceptus entis contrahitur: conceptus, cui aliqua realitas realis ex parte rei non respondet, non potest contrahi verè & realiter, ut de se patet. Sequitur Scotus ibi hoc egregiè declarans, & mouet dubium contra determinationem ibi factam, quae erat, quòd licet ens sit commune Deo, & Creatura, tamen Deus non est in genere: quia conceptus entis in communi ad Deum, & Creaturam, non est conceptus generis: quia non est potentialis, nec contrahibilis per differentias oppositas: sed solum per modos intrinsecos. Contra hoc autem est dubium illud: quia cum ens contrahatur ad Deum, & Creaturam, per modos intrinsecos, scilicet per finitum, & infinitum, illud à quo desumitur conceptus entis, videtur esse potentialè, & habere rationem generis ad realitatem contrahentem, ex quo sequitur postea, quòd res composita ex realitate potentiali, & ex realitate contrahente, sit composita, & in genere; unde in proposito sequeretur, quòd Deus esset compositus ex realitate entis in communi, & ex realitate infiniti, & haec compositio esset ex parte rei: quia ipsae realitates sunt distinctae ex parte rei, quòd auiam Deus sit compositus, sic est inconueniens, quia Deus esset in genere.

Respondet Scotus hoc egregiè declarando, quòd illud à quo accipitur conceptus communis entis, distinguitur ab illo à quo accipitur conceptus proprius, siue modus intrinsecus, non sicut distinguitur realitas, & realitas, sed sicut realitas, & modus proprius eius, & intrinsecus; conceptus autem generis & differentiae requirunt distinctionem realitatis, & realitatis, non autem tantum distinctionem realitatis, & eius modi; Dat exemplum de albedine, nam albedo in communi, & albedo ut decem gradibus, non distinguuntur ut realitas potentialis, & realitas actualis, sed ut realitas, & modus eius intrinsecus: ideo albedo ut decem, non est composita, sed est concepta minus perfecte, quam si conciperetur absolute, & sub omnibus gradibus albedinis: ita Deus

compo-

componitur ex ente, & infinitate, sed ens, & infinitas, non se habent, vt entitas potentialis, & actualis, sed vt realitas, & modus eius, infinitas enim est modus intrinsecus entis, & ens infinitum non est quid compositum ex realitate potentiali, & actuali, sed est realitas entis concepta cum omnibus gradibus intrinsecis entis, & perfecte, sicut ens infinitum est realitas entis concepta cum finitis gradibus entitatis, & imperfecte. Vnde Scotus ibi paulò infra applicando hæc ad propositum, habet hæc verba. *Requiritur igitur distinctio inter illud à quo accipitur conceptus communis, & illud, à quo accipitur conceptus proprius, id est inter ens, & modum eius intrinsecum, vt est infinitas, & finitas, non vt distinctio realitatis, & realitatis, sed vt realitatis, et modi eius intrinseci, & paulò infra: Sed conceptus generis, & differentia, requirunt distinctionem realitatum, non tantum eiusdem realitatis perfecte, & imperfecte conceptæ. Aperte ergo Scotus supponit illud à quo sumitur conceptus entis in communi, esse realitatem realem, non tamen esse genus, vt est sic communis contrahibilis: quia illam appellat hoc nomine *realitatis*, & hoc est ibi adeò clarum, vt non egeat declaratione: nam non solum conceptus Scoti conuincit Aduersarios, sed ipsa verba textus. Declarat etiam ibi Scotus, quid sit modus intrinsecus, & quomodo differat à differentia; quem locum, & similes, si vidissent Aduersarij, non dicerent secundum Scotum ens in communi non habere realitatem propriam, vt contrahitur per modos intrinsecos; nec dicerent non habere conceptum præcisum realem à suis inferioribus. Possem alias auctoritates Scoti adducere, sed hæc sufficiant, quia est proprius locus.*

Ad 1. Ad primam rationem Aduersariorum. Illa loca quæ adducuntur ab Aduersarijs, nihil eis fauent, immò ex eis optimè conspicitur Aduersarios nutritos esse in doctrina Caietani. & Suarez, & proinde non posse rectè intelligere Scotum. Ad primum ergo ex 1. Sententiarum distinctione 3. questione 2. soluendo argumentum Henrici, dico, quòd licet Socrates sit singularis, & quidquid est in eo, sit singu-

lare, tamen ab eo possunt abstrahi plura prædicata, & plures conceptus: neque singularitas Socratis hoc impedit; quia includit in seipso plures naturas communes, vt humanitatem, animalitatem, substantiã, ens, &c. non inesse communi, sed singularizato, & contracto: & ideo possunt abstrahi prædicata, quibus ipse realitates, & nature communes in esse communi, reali, non singularizato, nec contracto respondent, vt clarè ostendimus in Theoremate, de natura communi, non ergo habetur ex hoc loco, quòd conceptus communis, qui à Socrate contrahitur, vt quod Socrates sit homo, animal, ens, sint puri conceptus formati ab intellectu, quibus à parte rei non respondeat realitas communis, vt ipsi somniant, eadem enim est ratio de homine, animali, & ente, non puto autem Aduersarios dicere, hominem, & animalitatem, non dicere realitatem realem communem à parte rei præcisam à suis singularibus.

Ad secundam patet ex dictis supra, sensum esse, quòd Deus & Creatura sunt primo diuersa in realitate non quacumque, sed potentiali, & generica: quia Deus non est in genere, neque Ens communis Deo & Creatura; est genus: quia realitas communis, quæ ei respondet, non est potentialis, & contrahibilis per differentias, & consequenter non est generica: sed habet realitatem contrahibilem tantum per modos intrinsecos, vt diximus in Theoremate, an Deus sit in genere, & supra explicauimus.

Ad tertiam dico Primò, quòd illa verba non sunt ex vero textu Scoti: sed sunt additiones. Secundò dico, quòd non adducuntur fideliter, vt est videre in textu; Tertiò dico, quòd non discrepant à superioribus: quia illa verba *illud autem in re, quod correspondet intentioni*, aperte indicant Scotum indicare aliquid in re correspondere illi intentioni: illud autem in re est realitas communis, quæ in Deo est necesse esse, in creatura est possibilis, sicut substantia in Deo est infinita, in Creatura est finita. Cum verò subinfert intentioni generis correspondere propriam realitatem, non sic alij intentioni communi, intelligit de realitate potentiali, hæc enim

foli generi competit, speciei enim correspondet propria realitas; nec puto aduersarios hoc negare: albedini enim correspondet propria realitas, que tamen certe est realitas realis, sed non est potentialis, vnde non potest negare ibi Scotus vniuersaliter, quod nulli intentioni præter generis, competit realitas propria, & ipse loquitur vniuersaliter, nec nominat ens; hæc enim sunt verba, *Et non sic alij intentioni communi.*

Quod deinde ait ibidem Scotum dicere, quod cum dicimus Deus est ens, ibi solum est compositio conceptionum, &c. hoc non inuenio apud Scotum, solum ait ibi, quod prædicata, que dicuntur de Deo, sunt illimitata non in genere, & sic ens, sapientia, bonitas, &c. quatenus prædicantur de Deo, sunt illimitata, & transcendentia, quod si adessent, deberent intelligi iuxta sensum expositum.

Ad 1. Illud verò ex dist. 26. de conceptu communi ad relationes personales in Diuinis, est alia quæstio, & petit illam difficultatem. An persona dicat conceptum realem. De qua in opere Theologico dissero, quem si isti recentiores Scotistæ vidisset, vel legissent Scotum in 1. dist. 23. §. Ad questionem, versiculo, ad primum istorum dico, &c. cognouissent quam aberrant in hac re: idè illos remitto ad eum locum, quem in nostris Disputationibus Theologicis abundè explicauimus, pro nunc dico, à relationibus diuinis posse abstrahi communem conceptum realem negatiuum, non positium; Quomodo autem aliquis conceptus possit esse realis, & tamen negatiuus, non positius, legant ibi; at conceptus realis communis Deo, & Creaturæ, non est conceptus negatiuus, sed positiuus: idè necessariò ei respondere debet aliqua realitas positua, non autem conceptui communi reali abstracto à relationibus Diuinis.

Quod verò ait præcipuos Scotistas illam opinionem sustinere, non est curandum: quia etiam in alijs reb. pessimè Scotum intellexerunt; quod patet ex eo fundamento quod puto esse Achillem ipsorum, nimirum omne ens rationis, esse relationem, & fieri per opus intellectus: nã

hoc non solum est contra Scotum, sed contra omnes Philosophos, & Theologos, quia communiter appellamus illud ens rationis, quod habet esse præcisè per solam operationem intellectus. Vnde datur illa solemnis distinctio alia distinguuntur sola ratione, alia ex parte rei, vt cum Thomistæ dicunt relationes in Diuinis distinguuntur sola ratione, non ex natura rei, & nos negamus, nullus miscetur actus collatiuus intellectus, sed solum disputatur an id per quod distinguuntur, siue an distinctio ipsa sit quid à parte rei, vel sit præcisè opus intellectus, quod si concedatur ibi esse actum collatiuum intellectus, pari modo poterit fingi ens in communi, habere esse per actum collatiuum intellectus comparantis Deum, & Creaturam ad inuicem, in illo conceptu communi entis, cui in re nihil commune respondet. Vnde licet respectu Dei, & Creaturæ, vt sunt in re distincti, posset dici quid reale, tamen vt significat quid commune, esset purum ens rationis, hoc autem est, quod nos dicimus esse falsum.

Quantum ad secundum principale, an scilicet opinio mea sit vera, non est immorandum, quia ex dictis patet, quod mea ratio principalis habet vim, quia si ens vt in communi accipitur ad Deum, & Creaturam non dicit realitatem realem, obiectalem, præcisam à suis inferioribus, non potest esse vniucum Deo, & Creaturæ, substantiæ, & accidenti, sicut si Animal non diceret conceptum obiectalem realem præcisum à suis inferioribus, non posset prædicari vniucè de illis, quia quod in se non est realitas, non potest realiter includi, & prædicari de suis inferioribus actualiter formaliter: conceptus autem vniucus prædicatur, & includitur actum.

Ad primam rationem pro hac parte, quod Deus esset compositus per differentias; Respondet responsione allata ab eis, que est responsio Scoti: scilicet, non valere consequentiam: quia ens non contrahitur ad Deum, & Creaturam per differentias; sed per modos intrinsecos. Ad primam rationem contra hoc, concedo nos supponere vnam realitatem communem, posse contrahi ad plura realiter distincta per

Opin.
an
est
vera.

Ad 2.
rõn.

Et per modos intrinsecos; sic enim dicitur ens diuidi, & contrahi ad decem Prædicamenta; Ad rationem contra hoc, respondetur, quod Deus, & Creatura, propriè loquendo, non differunt essentialiter: sed sicut perfectissimum, & minus perfectum in infinitum; quod declaro; Illa differunt essentialiter, quæ per differentias sub eodem genere constituuntur in diuerso esse formali, & essentiali, differentia enim, vt rationale, est actus extrinsecus, qui adueniens animali, generi, illud acciuit, & contrahit ad hominem, & facit differre à brutis, non sic est modus intrinsecus: quia non est quid extrinsecus essentialiter à realitate, cui aduenit, vt cum albedo diuiditur per albedinem vt centum, & albedinem vt decem, albedo vt centum, non variat essentiam albedinis, nec differt essentialiter ab albedine; sed solum vt albedo particularis ab albedine in communi; & albedo vt decem, & albedo infinita, si daretur, nõ differt essentialiter, & specificè, propriè loquendo, sed solum vt perfectum in infinitum; & minus perfectum, in infinitum: ita creatura differt à Deo: quia Deus est ens infinitum, Creatura est ens finitum. Hæc autem differentia non est propriè essentialis. Et per hoc patet ad confirmationem: Supponit enim quod modus intrinsecus debeat esse differentia essentialis, quod est falsum.

Ad secundam rationem contra secundum suppositum, dico, reuera nos supponere finitum, & infinitum esse modos intrinsecos entis; Ad rationem contra hoc: quia infinitas est modus intrinsecus Deitatis, quæ est quorundam Scotistarum magna doctrina; Dico quod est ridicula argumentatio: nam stant simul, quod infinitas sit modus intrinsecus entis, & simul Dei: sicut rationale dicitur differentia animalis, & hominis; animalis: quia ipsum diuidit, & contrahit; hominis: quia ipsum constituit; ita infinitum est modus intrinsecus entis, quia ipsum diuidit, Dei, quia ipsum constituit non vt differentia, sed vt gradus intrinsecus.

Ad rationem verò ipsam, qua dicitur responsionem non soluere: quia realitas communis entis, non soluitur à potentia-

Phil. Nat. 10. D. Scoti.

litate, iam patet ex dictis, quod illa realitas entis, non est potentialis ad modum suum intrinsecum; quia ille modus non est differentia, sed modus cuius natura est diuersa à differentia, sicut albedo non est potentialis ad decem gradus albedinis.

Ad secundam rationem principalem patet ex eodem; realitas enim contrahibilis est duplex; Alia communis, quæ contrahitur per differentiam indiuidualem ad esse indiuiduum, & singulare, & sic ens non contrahitur in proposito per infinitum ad Deum: sed per differentias genericas, & specificas ad sua inferiora. Alio modo contrahitur aliquid ad aliquid, per modos intrinsecos, vt albedo in communi ad albedinem vt centum, & hoc modo concedere aliquid commune Deo, non est inconueniens, nec tollit singularitatem Dei; quia ens contractum per infinitum, est singularissimum, nec tamen compositum, sed simplicissimum vt dictum est.

Ad tertiam iam responsum est ex Secundo, quod Deus, & Creatura sunt primò diuersa, non omnino, ita quod in nulla realitate conueniant: sed quia non conueniunt in realitate generica, & potentiali; Vbi nota vt diximus in Theoremate de indiuiduatione substantie materialis, capite 1. quod aliqua non dicuntur primò diuersa: quia in nulla realitate conueniunt, quia tunc differentie specificæ vltimæ animalis, non essent primò diuersæ, quod tamen est falsum; etiam differentie indiuiduales eiusdem speciei sunt primò diuersæ, & tamen hæc omnia conueniunt in realitate substantie, & animalitatis: sunt enim omnia hæc substantie in obliquo, & continentur in animali, & homine, indistinctè, differentie autem substantie, & animalis conueniunt in animali: quoniam species, & indiuidua, illas accipiunt à genere, & à specie, sed dicuntur primò diuersæ, quia se totis secundum rationes proprias formales adæquatas differunt.

Ad quartam, responsum est in Theoremate 95. cap. vltimo. Ad secundam rationem Aureoli, & ad primam Pauli Soricinatis, dico, tamen in super nunc, quod ens in se nõn est necesse esse, neque non

Zz 3 necesse

necesse esse, quia abstrahit ab utroque, sicut animal in se non est rationale, neque irrationale actus, sed utrumque permissiuè, sicut potentia: ita ens est necesse esse, & non necesse esse potentia, & permissiuè. Cum arguitur contra, quia inter contradictoria non datur medium, idè ens est necesse esse positiuè, vel non est necesse esse positiuè. Respondet, quòd si determinatè non est necesse esse, neque non necesse esse, sed in determinatè est vel necesse esse, vel non necesse esse, sicut animal non est determinatè rationale, nec irrationale, sed indeterminatè est rationale, vel irrationale: se habet enim commune potentiale ad differètia oppositas ipsùm contrahentes, sicut propositiones contradictoriae de futuro contingenti, quarum nulla determinatè est vera, vel falsa, in determinatè verò altera est vera, & altera est falsa, ut si dicas Socrates cras leget, & cras, non leget, determinatè loquendo, nulla est vera, & nulla est falsa: & tamen inter contradictoria non datur medium. Respondetur ergo, quòd in contradictorijs altera pars semper est vera, & altera falsa, vel determinatè, vel indeterminatè in proposito altera est vera, & altera falsa indeterminatè, non determinatè, & ita ens in se non est necesse esse, nec non necesse esse determinatè, sed indeterminatè, quia potest contrahi ad necesse esse, vel ad non necesse esse.

Ad 5. Ad quintam illud fundamentum, quò declarant suam positionem, assumit falsum: scilicet, quòd conceptus ille communis, cui non correspondet realitas communis, sed res particulares sit realis positiuè, est enim falsum: quia ille conceptus est formatus præcisè ab intellectu, & idè est opus rationis actualiter, formaliter, ut patet, & idè de eo ut sic, non potest esse scientia: nec est aliquid reale in se, quia cessante operatione intellectus, nihil reale commune remanet esse enim, quòd conceptus ille habet in singularibus, non est commune, sed singulare: idè ille conceptus, ut sic, non habet aliquid realitatis ab illis, & ita hac ratione non potest dici realis.

Præterea, reflecto rationem contra eos: aiunt enim, singularia habere aliquam si-

militudinem, & conuenientiam inter se, ratione cuius potest ille conceptus communis abstrahi ab illis; Quæro quid sit illa similitudo, & conuenientia inter illa in diuidua. Vel enim est aliquid essentialè illis commune, & sic habeo intentum: quia hoc erit realitas, super quam fundatur conceptus, vel est aliquid formatum ab intellectu, & sic non erit conuenientia, super quam possit fundari ille conceptus: sed erit similitudo, & conuenientia fictitia; Sed de hac re plura diximus in Theoremate, de vnitæte naturæ communis.

THEOREMA XCV.

Ens vniuoçè dicitur de Deo, & Creatura, Substantia, & Accidente.

Exponuntur isti termini Vniuoçum. Aequiuoçum, Analogum, ab vno, & ad vnum, & ostenditur, quomodo Analogia fiet cum Vniuoçatione. Caput I.

Licet Inuismodi disputatio sit tota Metaphysicis, attamen, quia est quoddam principium maximum, quòd omnibus disputationibus infertur, & ab ipso pendent multæ assertiones Scoti, idè opus est de illa verba facere, & quoniam non leuis est æquiuoçatio in his terminis, Aequiuoçum, Analogum, Vniuoçum, ab vno, & ad vnum; decreui prius hos terminos declarare, & deinde rem ipsam aggredi. Quò ad primum, circa hos terminos Aequiuoçum, & Vniuoçum clara est sententia Arist. in Antepredicamentis, dicentis, *Aequiuoça dicuntur, quorum nomen est commune, & ratio substantia est diuersa secundum illud nomen. Vniuoça verò dicuntur, quorum nomen est commune, & ratio substantia est eadem secundum illud nomen.* Ex quo loco colligitur, quòd illud est nomen vniuoçum, quòd est commune pluribus secundum nomè, & secundum definitionem, quòd nobis indicat illa particula, *secundum illud nomen*, quotiescumque enim aliqua inferiora continentur in aliquo communi nomine, & in ratione communi secundum illud nomen, illud commune nomen est vniuoçum, quia est commune illis, & clarè dicitur

ditur in illis, & quo ad nomen, & quo ad definitionem, vt Animal, respectu Hominis, & Equi; nam Equo, & Homini competit nomen Animal, & ratio Animalis, adeo quod licet Homo, & Equus, vt sunt diuersæ species, habeant diuersas definitiones, tamen, vt conueniunt in illo communi nomine, Animal, habent eandem definitionem, quæ est, esse substantiam animatam sensibilem. E conuerso, *Aequino* ea dicuntur quorum nomen solum est commune, sed ratio substantiæ, & definitio est diuersa. vt canis respectu Animalis latrabilis, Pisces marini, & Sideris Cælestis, est enim commune solum, quo ad nomē, non quo ad rationem, & definitionem, quia Canis, in communi, non habet vnā definitionem, & rationem substantialem in qua conueniant Animal latrabile, Pisces marinus, & Sidus Cæleste. Hucusque conueniunt omnes.

Et ex his colligitur, citra controuersiam, in vniuoco nomine requiri has duas condiciones.

Prima, quòd habeat conceptum per se vnum distinctum à conceptu inferiorum.

Secundam, quòd iste conceptus sit inclusus in suis inferioribus, quæ duæ condiciones patent in exemplo allato ab Aristot. animal enim habet conceptum per se, distinctum à conceptu Hominis, & Bouis, & eius conceptus clauditur in illis inferioribus est difficultas de modo: an iste conceptus dum participatur ab inferioribus, debeat participari æqualiter, vel nihil impediat vniuocationem, etiam si participatur secundum prius, & posterius, & ordine quodam ab inferioribus, & in hoc discrepat Scotista à Thomistis, & à quibusdam alijs: nam alij dicunt, quòd illud nomen, quod habet conceptum participatum in inferioribus ordine illo secundum prius, & posterius, est analogum, & est distinctum ab vniuoco; illud verò nomen, cuius conceptus participatur æqualiter à suis inferioribus, est vniuocum. Scotista verò concedunt illud nomen, quòd sic participatur secundum prius, & posterius, esse Analogum, & concedunt Analogum distingui ab Vniuoco formaliter, ita quod alia est vnitas Vniuoca, & alia est vnitas Analogica formali-

ter, tamen sustinent, cum hoc Analogiam stare cum Vniuocatione, ita quod Analogum est Vniuocum, licet non omne Vniuocum sit Analogum. Vt autem hoc distinctè cognoscatur, declarandum est breuiter, quid sit nomen Analogum. Vbi dimissis multis subtilitatibus, & nugis, quæ nõ faciunt ad propositum, dico breuiter, quòd duplex est Analogum; Alterum quod proprie dicitur Analogum, & est id, quod est vnum proportionem, siue similitudine. Exempla supra habemus apud Arist. in libris de Animalibus, vt membrum, quod est principium vite in animali, est vnum analogicè, siue vnū analogia, non enim id in omnibus est cor: sed solum in sanguineis; in alijs verò, quæ sanguine carent, est aliquid cordis, proportionem, & similitudine respondens, quod fungitur eo munere in ijs animalibus, quòd fungitur in animalibus sanguineis cor. Hoc genere analogicè dicuntur vnum os, & spina, quia eisdem muneribus funguntur. Et notandū quod in his non est pendencia vnus ab altero, vel ab vno tertio: sed solum inter ea est proportio, & similitudo, & propter hoc dicuntur vnū proportionem: & hæc est verè Analogia; & hoc modo vnū est vnū Analogicè, quæ ab alijs dicitur communi ter Analogia proportionis, vniuersaliter ergo omnia, quæ in aliquo similia sunt, possunt dici vnum Analogicè, hoc modo.

Aliud gen^o Analogiæ est attributionis, siue cõparationis, quæ proprie dicitur ab Arist. ab vno, siue ad vnū, de qua loquitur Arist. in principio 4. Metaph. & hoc modo illa dicitur vnum, quæ ab vno aliquo, ad quod habent attributionem, de se dēt, quatenus talia sūt, vt sana omnia dicitur quatenus referuntur, & comparantur ad sanitatē corporis, quæ finis est: & sic sanum, est vnū Analogicè, siue vnū Analogia attributionis, quod est idē dictū, quod hoc nomen, sanum, est nomen commune ab vno, & ad vnum. Hęc vnitas attributionis est ea, de qua ait Scotus 1. Sen. ent. dist. 8. q. 3. respondendo ad tertium, & eodem 1. distinct. 3. quæst. 3. Q. respondendo ad secundum cõtra Vniuocationē entis, quod est vnitas minor vnitate Vniuocationis, & quod tamen stat cum vnitate Vniuocationis, quod sit minor vnitas patet: quia

quæ sunt vnum per attributionem, non est necesse quod attribuatur ad illud primum, secundum eandem rationem, sed sufficit si attribuantur ad illud primum secundum aliquid commune eis aliquo modo ex parte rei, siue sit intrinsecum, siue extrinsecum; vt patet in hoc exemplo Arist. Medicina Dieta, & Vrina, dicuntur sana in ordine ad sanitatem animalis: ecce omnia illa attribuuntur ad sanitatem, vnde omnia sana sunt: non tamen attribuuntur ad sanitatem sub eadem ratione; quia Medicina dicit attributionem ad sanitatem, quatenus est effectiua sanitatis. Vrina quatenus est signum sanitatis, Dieta quatenus est conseruatiua sanitatis, & sic de alijs: at ea, quæ sunt vnum vni- tate Vniuocationis, dicuntur vnum, quia includunt eandem rationem intrinsecè, quam primum includit, licet illa ratio, & natura sit primo, & excellentiori modo in vno, quàm in alio, vt homo, equus, leo, & similia, includunt animalis rationem; iure ergo inquit Scotus, quòd vnitas attributionis, est vnitas minor vnitate Vniuoca, quia ad vnitatem Analogiæ attributionis, sufficit, quod attributa habeant attributionem ad vnum, siue intrinsecè, siue extrinsecè, hoc nihil refert, sed ad vnitatem vniuocam requiritur, quod vniuocata includant rationem eandem intrinsecè, vt dictum est.

*uni-
tas a-
nalo-
gia
stat
cū v-
niuo-
catio-
ne.
l. 10.*

Quod modo ista vnitas Attributionis possit stare cum vnitate Vniuocationis, probat in citatis locis sic. Aristoteles decimo Metaphysicæ concedit ordinem essentiali- um inter species eiusdem generis: quia ibi vult, quòd in quolibet genere sit vnū primum, quod est metrum, & mensura omnium aliorum in illo genere; mensurata autem habent essentiali- um ordinem ad mensuram, & tamen non obstante hac attributione, quilibet concederet vnum esse conceptum generis distinctum à conceptibus suarum specierum, & quod vniuocè dicitur de illis, aliàs genus non prædicaretur in quid, de pluribus differenti- bus specie; si enim genus non haberet conceptum aliarum, à conceptibus specierum, nullus conceptus diceretur in quid, de pluribus; sed tantum quilibet de seipso, & tunc nihil prædicaretur, vt genus de

species, sed vt idem, de eodem. Ecce quod attributio specierum ad vnum primum, non tollit vniuocationem specierum in genere; Ita in proposito: in ratione entis est vnitas attributionis: quia accidens habet dependentiam ad substantiam, & ens finitum, ad infinitum; tamen cū hoc fiat vnitas Vniuocationis, quia stat vnitas conceptus abstractabilis, vt patet de cōceptu generis respectu suarum specierum: & probat in super: quia nunquam aliqua comparantur, vt mensurata, ad mensuram, vel excessa, ad excessedem, nisi in aliquo vno conueniant, sicut enim cōparatio simpliciter est in simpliciter vniuoco, 7. Phys. tex. 24. & inde, ita omnis cōparatio est in aliquo- liter vniuoco: quādo enim dicitur hoc est perfecti⁹ illi, si queratur quid perfectius, oportet ibi assignare aliquid cōmune v- trique extremo comparisonis, non enim Homo est perfectior Homo, quā Afinus, sed perfectius animal. Et ita, si aliqua cō- parantur in entitate, in qua est attributio vnus ad alterum, hoc est perfectius illo, quid perfectius? eos perfectus, ergo oportet entitatem aliquo modo esse commu- nem vtri- que extremo; & sic patet quomodo cum vnitate attributionis stet vnitas vniuocationis, vnde licet ens sit ad vnus, & dicatur vnum per attributionem, non ob hoc sequitur, quin sit vniuocum.

Confirmatur rursus, hæc Analoga esse aliquo pacto Vniuoca, siue posse stare cū *Cou-
firm.* Vniuocis hac communi ratione. Proportio est Relatio, quæ fundatur super vnita- tem ex Arist. 5. Metaph. c. de Relatiuis, vbi dicitur: hæc tria, scilicet, Acquale, Idem, & Simile, fundari super vnum, sed omne Analogum attributionis, includit similitudinem: conueniunt enim simul, & in v- num per similitudinem, & per attributio- nem, ergo illa similitudo fundatur in ali- qua vnitate rei communis sibi omnibus, secundum quam sit similitudo, & attri- butio, ergo istud Analogū est aliquo modo vnū, & sic ei non repugnat stare cum Vniuoco, licet formaliter nō sit Vniuocū, nec ita perfectè vnum sit Vniuocum.

Verū est hic notandū, quòd Analogia, proportionis, quādoque est Acquiuioca; vnde, si fundetur super nomine tātum, & nō re, est Analogia Acquiuioca, vt homo
vnius,

vnius, & homo pictus, sunt vnum proportionem Aequiuoca, & ridere in homine, & ridere in pratis, sunt vnum proportionem Aequiuoca; non enim similia sunt in re vltimo modo, sed solum in positione nominis; si vero proportio, & similitudo fundetur in re aliquo modo, est vnitas Attributionis, quæ est minor veritate Vniuoca, non tamen Aequiuoca, sed quasi media inter Vniuocum, & Aequiuocum; Quod vero arguunt aliqui, quod vnitas analogiæ nõ mediet inter vniuocum, & æquiuocum, quoniam inter contradictoria non datur medium; at esse commune pluribus secundum rationem, quod constituit vniuocum, & non esse commune secundum rationem, quod constituit æquiuocum, sunt contradictoria, & ideo Analogum, vel dicitur rationem communem pluribus, & sic est vniuocum; vel non dicitur rationem communem pluribus, & sic est æquiuocum, ergo verè est medium, nihil valet contra me; Scotus enim ait, quod vnitas attributionis, non est formaliter vnitas vniuocationis, sed minor, ergo etiam secundum Scotum est vnitas aliquo modo media; Ideo ad rationem dico, quod esse commune secundum nomen, & rationem, competit quomodo Analogum, vt visum est, sed modo differenti ab Vniuoco puro; Concedo ergo, quod Analogum stat cum Vniuoco, & est aliquo modo Vniuocum, non tamè Analogum est formaliter Vniuocum, vt declaratum est, sed secundum suam rationem formalem, dicit vnitatem minorem vnitate Vniuocationis.

Dilucidatur prima ratio Scoti, qua probatur ens esse vniuocum Deo, & Creatura, Substantiæ, & Accidenti. Cap. 11.

Est modo maxima difficultas, an ens sit commune vniuocum substantiæ, & accidenti, Deo, & Creaturæ; partem affirmatiuam sustinet Scotus vbique, sed præsertim 1. Sent. dist. 3. q. 1. respondendo ad questionem B. Verum, vt rationes eius magis dilucidè appareant, notandum est, quod duo probanda sunt, vt clarè conspiciatur ens esse vniuocum.

Primum est. Quod ens dicitur conceptum vnum per se verè, & propriè.

Secundum. Quod iste conceptus includitur per se in substantia, & accidente, & in suis inferioribus, hæc enim duo ad perfectum vniuocum requiruntur, vt vidimus supra.

Probat ergo Scotus, quod ens dicitur vnum conceptum per se distinctum à conceptibus suorum inferiorum: ad hoc enim sequitur postea, quod sit inclusus in suis inferioribus, & assumitur hinc terminum Deus, & probatur, quod conceptus entis est vnus, & diuersus ab alijs conceptibus inferioribus. Ratio prima est hæc.

Omnis intellectus certus de vno conceptu, & dubius de diuersis, habet conceptum, de quo est certus, alium à conceptibus, de quibus est dubius. Hæc est maior. Sed intellectus hominis viatoris, potest esse certus de Deo, quod sit ens, & esse dubius, an sit finitum, vel infinitum, creatum, vel increatum, ergo intellectus viatoris in Deo habet conceptum entis, alium à conceptibus finiti, & infiniti, creati, & increati; & ita ex se conceptus entis est neuter: sed in utroque illorum includitur, ergo est vniuocus; Maior istius rationis est clara: quia subiectum includit prædicatum, vt patet, & probatur; Quia nullus idem conceptus est dubius, & certus eidem intellectui: quia est aperta repugnantia, dicere, quod intellectus meus de eodem conceptu rei sit certus, & dubius, cum certum, & dubium, sint contraria, vt calidum, & frigidum, quæ eidem subiecto simul nunquam in se possunt.

Minor probatur: quia quilibet Philosophus fuit certus, quod illud, quod ipse ponebat primum principium, erat ens, vt qui dicebat ignem esse principium, certus erat, quod ignis erat ens, & ille qui ponebat aquam, certus erat, quod aqua erat ens, sed quilibet Philosophus fuit dubius, an illud quod ipse ponebat esse primum principium, esset ens creatum, vel increatum; neque erat certus, an esset primum ens, vel non primum, non erat certus, quod esset increatum, vel primum: quia tunc fuisset certus, de falso, falsum enim est, quod ignis sit ens increatum, & primum: at de falso non potest quis esse certus, vt de vero: quia falsum non est scibile: neque erat certus, quod esset ens creatum, & pro-

& productum, & non primum, quia tunc non posuisset illud esse primum principium; est ergo vera Minor, scilicet, quod intellectus hominis pro hoc statu, & vera, potest esse certus de Deo, & quavis alia re, quod sit ens, & potest simul esse dubius, an sit creata, vel increata. Ex hoc sequitur clara Conclusio, quod iste conceptus entis est diuersus ab alijs conceptibus, & ista diuersitas est ex parte rei, & ipsiusmet entis. Ex hoc habet euidentiā illa alia Consequentiā, quam facit Scotus, ergo cōceptus est vnus, & neuter ex se, quia nisi esset vnus, & neuter ex se, non posset diuersificari ab illis. Alia etiam Consequētia patet: scilicet, quod sit inclusus in illis; quia iam in Minori dicebamus, quod intellectus est certus de Deo, quod est ens, sed dubitat, an sit creatum, vel increatū, ergo signum est, quod admittit in creato, & in increato reperiri hunc conceptum entis, si enim arbitraretur ens non includi increato, & creato, frustra quæreretur, an Deus, sit ens creatum, vel increatum, primum, cum iam sciret Deum esse ens, & ens non includitur in creato, & in increato. Confirmat Scotus hanc suam rationem; quia aliquis videns Philosophos discordare in asserendo, quodnam sit primum principium, potest esse certus, de quocumque illorum, quod posuerunt illud primum principium esse ens, & tamē propter cōtrarietatem ipsorum potest simul esse certus, quod quilibet dubitabat vtrum tale principium sit hoc ens, vel illud, vt ignis, vel aqua; ecce quod ignis, & aqua sunt alij conceptus ab entis conceptu. Insuper si tali dubitanti fieret demonstratio destruens, quod ignis non sit primum ens, sed quod sit quid posterius primo ente, propter hoc non destrueretur ille conceptus primus sibi certus quem habuit de igne, scilicet, quod sit ens, sed saluaretur in illo conceptu particulari, de igne, per hoc autem manifeste probatur, quod conceptus entis manet inclusus in inferioribus, quia ille iam erat certus, quod ignis erat ens, aqua erat ens, & huiusmodi, quia certus erat, quod primum principium erat ens, & consequenter opus erat, quod ista essent ens, cum assereret ignem esse primum principium. Hęc

ratio certē est euidētissima.

Huic rationi respondent Thomistæ, vt Caietanus, lib. de Ente, & essentia, c. 2. & ^{Resp.} ^{160.} Jauellus 4. Metaph. q. 1. quos etiam sequitur Franciscus Piccolomineus, lib. de Cælo c. 14. & alij. Quod ista ratio si quid concludit, concludit alietatem conceptus entis à conceptu suorum inferiorum, sed nō concludit vniuocationem; Quod grātis conceditur, quia ipsi, vt videbimus, sufficient, quod ens sit Analogum non Vniuocum: quia volunt nunquam analogum stare cum vniuoco.

Verum pro clariori notitia, & vt facile varias euasiones tollere possimus, est notandum, quod vt in 1. cap. diximus, Arist. vniuocum nomen dixit esse illud, quod habet duas conditiones. Primā, quod habeat vnicum conceptum. Secundā, quod includatur in suis inferioribus secundum nomen, & secundum rationem: hęc enim sunt verba formalia Arist. in Antepredicamentis. *Vniuoca dicuntur quorum nomen est commune, & ratio substantiæ est eadem secundum illud nomen*; omne ergo quod est commune pluribus secundum nomen, est etiam secundum rationem substantiæ, secundum illud nomen absolute dubio est vniuocū, siue postea sit commune illis pluribus ordine, quodam, & secundum prius, & posterius, hoc nihil refert, sufficit quod habeat conditiones requisitas, quas assignat Aristot. si enim aliqua alie requirerentur, & istæ non sufficerent, esset diminutus Arist. non addidit autem Arist. ad hoc, quod nomen sit vniuocum, quod eius conceptus aequaliter participetur à suis inferioribus, & exemplificat de animali viuo, cuius conceptus participatur secundum prius, & posterius, vt supra diximus, & infra dicemus, sed pro nunc hoc sufficit, quod ad vniuocationem Arist. nullam aliam conditionem assignat, nisi, quod sit commune pluribus secundum nomen, & secundum rationem, & per hoc distinguitur ab æquiuoco.

Et ex hoc habetur impugnatio illius responsionis, quam communiter adducunt Thomistæ: Ens est Analogū, non vniuocum; quia licet includatur in suis inferioribus, includitur tamen secundum prius, & posterius, & Analogicē; tollitur inquam; ^{quia}

quia non propter hoc tollitur, quin claudatur in illis secundum conceptum suū, & consequenter vniuocē; non soluit ergo dicere, includitur Analogicē, ergo non vniuocē; quia modus non variat rem, modo autem ille, est modus quo ens clauditur in suis inferioribus; non ergo valet inferre ex modo, negationem absolutam inclusionis conceptus, stante hoc fundamentō, hęc responsio reicitur aperte ex dictis in probanda secunda Consequentiā factā in ratione ista nunci: nam cum dicit Scotus in Minori, quod aliquis potest esse certus de Deo, quod est ens, & potest dubitare, an sit creatum, vel increatum, certum est, quod arbitratur increatum, & creatum claudere in se conceptum entis, & esse entia, alioquin si creatum, & increatum, non clauderent in se ens, esset impossibile, quod illi dubitanti posset in animum cadere Deum posse esse increatum, vel creatū, cum iam sciat Deum esse ens; Ratio itaque concludit, ens includi in increato, & creato, & primō, & non primō secundum nomen, & secundum conceptum, & substantiam suam; Quod autem includitur in aliquibus, secundum nomen, & rationem, est vniuocum, ergo ens est vniuocum. Præterea concedit, quod hęc ratio concludit conceptum entis esse aliū, & neutrum à conceptibus inferiorum; tunc quaero: vel substantia, & accidens includunt hunc conceptum entis, vel non; si non, ergo non possunt dici entia; Et hęc propositio est falsa, substantia est ens, & accidens est ens, sicuti ista, homo est lapis, quia homo non claudit in se conceptum lapidis: si autem claudit, vt fateri habent, quia omnia superiora includuntur actu in inferioribus, ergo vniuocē prædicatur ens de substantia, & accidente, quia includitur secundum nomen, & secundum rationem in substantia, & accidente.

*Alio-
rum
resp.* Alij respondent concedendo Maiorē; sed ad Minorem dicunt, quod qui cognoscit de Deo, quod est ens, & de Creatura, quod est ens, & dubitat postea, an sit finitum, vel infinitum, est certus de aliquo vno conceptu distincto: sed dubitat tantum de qualibet parte distincti, & consequenter, (vt arbitror eos velle dicere) dubitat, an conceptus distinctus claudatur

in partibus conceptus distincti, & sic dubitant, an sit vniuocus, sed hęc solutio est nulla: quia primo hęc responsio concedit, quod ens est conceptus vnus per se, neuter à conceptibus suorum inferiorum. Ex quo clarē habetur, quod ens non est nomen Aequiuocum, quia nomini Aequiuoco non respondet vnus per se conceptus: sed est purum nomen commune; & hoc est quod primo intendit ratio Scoti, vt supra diximus: quod modo iste conceptus vnus entis, claudatur in substantia, & accidente, creato, & increato, & alijs inferioribus, patet per rationes nunc adductas contra responsionem Caietani.

Alij respondent, quod ens, quod dicitur de Deo, & ens, quod dicitur de Creatura, non important vnum conceptum, sed duos conceptus, qui propter maximā propinquitatem, & similitudinem videntur vnus conceptus. Hunc responsionem evertit Scotus in litera; quia destituit viā inueniendi conceptum vniuocum, quia dicam quoque animal, quod dicitur de Homine, & animal, quod dicitur de Asino, non importare vnum conceptum, sed duos, qui propter similitudinem videantur vnus. Habes alias rationes ibi apud Scotum. Præterea, si illi essent duo conceptus, & intellectui videantur vnus, deciperetur intellectus, cum rem intelligeret aliter ac sit. Insuper est impossibile, quod si sint duo diversi conceptus, intellectus apprehendat vt vnum. Probatur hęc propositio: quia quotiescumque intellectus apprehendit aliquem conceptum propriū, apprehendit illum sub ratione propria; sed ratio propria illi est alteri impossibilis, ergo dum intellectus apprehendit conceptum propriū alicuius rei, distinguit illum à quacumque alia re: quia talis conceptus est impossibilis cuicumque alij rei, ergo si conceptus entis, quod dicitur de Deo, & conceptus entis quod dicitur de Creatura, sunt diuersi, nunquā poterunt videri idem conceptus intellectui apprehendenti illos verē.

Alij respondent, quod hęc ratio nihil concludit: quia illa Maior est falsa; quod probatur exēplis. Primus; Sint tres in vna camera obscura, qui vocentur hoc nomine Socrates, aliquis istorum percipiat me

*Alio-
rum
resp.* existen-

resp.

*Alio-
rum
resp.*

existentem in illa camera, tunc certus sum quod Socrates me percussit, dubito autem verum sit hic, vel ille Socrates, ergo Socrates importat unum conceptum communem pluribus? Non valet; Similiter, ponatur piscis marinus in sacco vno, & animal latrabile, qui quoque dicitur canis, in eodem sacco, aliquis eorum moueatur, tunc certus sum quod ille qui mouetur, est canis, dubito tamen, an sit piscis marinus, vel canis latrabilis, ergo canis, importat conceptum communem utriusque? non valet, ergo. Illa Maior est falsa. Item, certum est quod vniuersale, id est, natura communis secundum Scotum, est ens reale, secundum D. Thom. est ens rationis: uterque istorum est certus, quod vniuersale est, dubitat autem an sit reale, vel rationis, ergo conceptus entis est vnus, & neuter à conceptu entis realis, & rationis, non valet; quia illis nihil est commune vniuersum. Istæ objectiones adducuntur ab Antonio Trombetta in sua questione de vniuocatione entis, & multa dicit, ut illas soluat, quibus dimissis, breuiter dici potest, quod licet prima facie videantur efficaces, ut solent omnes fallaciae, tamen cum recte rationem Scoti consideramus, euaneſcunt. Notandum est ergo, quod maior Scoti dicit sic. Intellectus certus de vno conceptu in aliqua re, & dubius de alijs illius rei, habet conceptum de quo est certus, alium à conceptibus, de quibus est dubius. Hæc propositio est certa, & clara, ut supra probauimus; modo in exemplis allatis non affertur aliquis conceptus vnus rei, de quo intellectus sit certus, & aliqui, de quibus sit dubius: sed solum affertur effectus, qui prouenit ab altera illarum causarum, sed ignoratur à quam proueniat; Cum enim dicitur in primo exemplo; Certus sum, quod Socrates me percussit: ecce hoc est effectus, qui est mihi notus, ignoro autem quis Socrates fuerit, id est quæ fuerit causa determinata huius meæ percussionis. Idem de secundo exemplo, notus est effectus canis mihi; notus est enim motus, sed ignoro cuius canis, ut causa sit effectus. Ecce quod in his exemplis non datur vnus conceptus notus, & alter ignotus, sed effectus notus, & ignoratio, cuius causa determi-

nata sit effectus, & ideo non sunt ad propositum. In tertio vero exemplo non datur aliquis conceptus de quo uterque Scotus, & D. Thom. sint certi, licet datur conceptus de quibus sunt dubij: sed disputant de primo conceptu vniuersali, an sit ens reale, vel ens rationis; Exempla ergo ista non sunt ad propositum: quia non sunt similia. Notandum est autem ad vberiore doctrinam, quod ens, quod est commune enti reali, & enti rationis, non habet vnicum conceptum communem, præter opus intellectus, sed est nomen æquiuocum purum, formatum ab intellectu: at antiqui Philosophi cum concipiebant Deum, erant certi, quod est ens, id est ens reale existens in re, natura; Ecce quod habebat vnum conceptum realem, præter opus intellectus de Deo, dubitant autem de alijs, scilicet, an sit primum, vel non primum, creatum, vel increatum. Nota etiam quod hæc ratio supponit dari conceptum communem pluribus, ut omnes concedunt, nemo enim negat dari conceptum vniuersum, licet disputetur, quisnam sit ille, & stante hac suppositione communissima, ratio est efficacissima: quia concludit talem conceptum communem esse in illo, de quo intellectus in illa re est certus, tunc enim necessarium ille conceptus de quo intellectus est certus, est alius, & neuter ab alijs conceptibus, de quibus est dubius, & inclusus in illis, ut diximus supra declarando hanc rationem; quia intellectus non potest esse certus, & dubius de eodem conceptu, ergo est vniuocus. Hoc argumentum probat etiam, quo ens sit vniuocum Deo, & Creature: potest autem per idem probari quod sit vniuocum Substantie, & Accidenti: quia Philosophi disputant de lumine, an sit substantia, vel accidens, & tamen sunt certi, quod lumen est ens reale, ergo est alius conceptus à substantia, & accidente, & vniuocè inclusus in illis.

Adducuntur aliæ rationes ad eandem vniuocationem probandam. Cap. 111.

Secundò principaliter arguit Scotus 2. r. ad eandem Conclusionem; & Primò *pro* facit,

facit, & probat hoc fundamentum, quod in intellectu viatoris, non potest naturaliter causari aliquis conceptus simplex, nisi ille qui fieri potest à phantasmate, siue ab obiecto relucente in phantasmate, & ab intellectu agente. Hoc fundamentum probat sic. Nullus conceptus causatur naturaliter in intellectu viatoris, nisi ab his, quæ sunt motiua intellectus nostri naturaliter, hæc autem motiua naturaliter sunt solum obiectum in phantasmate, & intellectus agens, ergo nullus alius conceptus simplex fit naturaliter in intellectu nostro, pro hoc statu, nisi qui causatur ab obiecto in phantasmate relucente, & intellectu agente. Secundo supponit, quod conceptus iste ens dicitur de Deo, qui secundum aduersarios non est vniuocus, sed Analogus sit prior, & præstantior conceptu Creaturæ: tunc sic arguit. Obiectum quodcumque, siue relucens in phantasmate, siue in specie intelligibili, cum intellectu agente vel possibili cooperante (non vult modo disputare, quinam intellectus sit, qui produca intellectionem, de qua re nos suo loco) secundum vltimum virtutis, facit in intellectu sicut effectum sibi adæquatum, conceptum suum proprium, & conceptum omnium essentialiter, & virtualiter contentorum in ipso: sed ille conceptus ens, qui ponitur Analogus, dicitur de Deo, non est essentialiter, vel virtualiter inclusus in isto, neque est iste per Aduersarios: quia dicunt non cõuenire in aliqua ratione cum illo obiecto virtualiter, & consequenter in illo non contineri virtualiter, ergo ille conceptus non potest produci in intellectu nostro ab obiecto relucente in phantasmate: Sed hoc est falsum; patet enim, quod Philosophus naturaliter habet multos conceptus de Deo, ergo dicendum est virtualiter contineri in obiecto naturali intellectus, & consequenter conuenire in aliquo conceptu vniuoco cum creatura. Minor patet ex secundo supposito: nihil enim nobilius, & prius, virtualiter clauditur in ignobiliori, & posteriori. Maior quoque est clara: quia nihil agit vltra propriam virtutem.

Resp. Huic rationi respondet Caietanus loco citato, & negat Maiorem, dicens, eam

esse diminutam: quia non solum obiectum potest producere cognitionem sui, & suorum effectuum, quos in se continet causaliter, sed etiam eorum, quos continet participatiuè: ad propositum, obiectum existens in intellectu, est creatura, & est effectus Dei: omnis autem effectus participat causam suam, & sic continet suam causam, non virtualiter, neque essentialiter, sed participatiuè, & sic potest gignere notitiam suæ causæ; Neque est necesse, quod tale continens participatiuè, sit prius & nobilius contento, sed necesse est quod sit ignobilius; Cum itaque omnis creatura contineat Deum participatiuè, potest gignere conceptum de Deo. Hæc responsio confirmat rationem. *resp.* Scoti: nam concedit, quod Creatura participat Deum, vel virtutem Dei, tunc; sic non potest participare virtutem Dei nisi participet entitatem cum Deo; quia virtus sequitur entitatem, & sicuti in Deo est infinita virtus, quia entitas infinita, ita in creatura cum sit virtus finita, aderit entitas finita. Cum ergo creatura participet virtutem Dei; debet quoque participare entitatem cum Deo, & sic ens, siue entitas est commune vniuocum Deo, & creaturæ. Præterea, quæ aliquam rem participant realiter, conueniunt in illa re realiter, & illa res participata est illis communis, adeo quod licet in participando dentur gradus, & ordo, tamen id, quod participatur, est eiusdem rationis in omnibus; exempli gratia; Dulcedo à melle participatur & à lacte, licet participetur aliquo ordine, & secundum prius, & posteriores, tamen dulcedo lactis, & mellis est eiusdem rationis, & vniuoca: alioquin si dulcedo mellis, & lactis essent diuersæ rationis, & non vniuocæ, non dicerentur participare dulcedinem eandem, sed diuersam; neque illa contentia posset dici participatio: quia participatio est captio partis alicuius totius cõmunis. Ecce ergo quod necesse est quod illud, quod participatur sit vniuocum, & eiusdem rationis in participatis. Cũ ergo dicitur, quod Creatura participat Deum, necesse est quod in Deo sit aliquod cõmune reale vniuocũ, quod à Creatura participetur quod si sint omnino diuersæ rationes in omnibus

omnibus conceptibus, creatura nõ potest participare Deũ. Effectus ergo participat causam tunc solum, cũ conuenit cum sua causa in aliquo conceptu: quod si sint omnino in omnibus diuersa, non poterit dici, quod effectus participet causam: quod etiam communi vsu loquendi confirmamus; quia dicimus creaturam participare bonitatem Dei, virtutem, cognitionẽ, quia hæc omnia sunt in Deo, & Creatura, licet sint in Deo perfectissimo modo, in Creatura imperfectè, tamen ratio bonitatis communis, est eadem in Deo, & Creatura: sed Deus eam includit secundum omnes gradus, & simpliciter, Creatura autem valde imperfectè.

Præterea ratio Scoti stat in suo robore, Licet enim Creatura vt effectus Dei, contingant Deum in se participatiuè, nisi etiam contineant causaliter aliquem conceptum communem vniuocè sibi, & Deo, numquam poterunt causare cognitionẽ conceptus alicuius de Deo. Probo hoc Assumptum; quia causæ producentes intellectionem, reducuntur ad causam efficientem, modo causa efficiens non potest producere effectum, qui non contineatur in ea virtualiter, vt patet: quia nihil agit vltra vires suas, ergo effectus non potest gignere, & producere conceptum de causa, nisi contineat illum conceptum in se virtualiter, (licet contineat illam causam participatiuè, vt dicunt; quia illa contentia virtualis, & illa contentia participatiuè, non sunt eiusdem rationis, sed diuersæ) non potest autem continere in se virtualiter illum conceptum: quia in nullo cum eo conuenit, & est omnino alterius rationis ab ea, & superioris nobilitatis. Certum est etiam secundum Aduersarios, quod naturaliter venimus in cognitionem abstractorum ex sensibilibus phantasmatibus: si ergo abstracta cum sensibilibus in nullo conceptu vniuoco conueniunt, est impossibile habere naturaliter aliquem conceptum verum de abstractis per hæc phantasmata inferiora, non enim cognita vna re disparata, per eam cognoscimus aliam disparatam; vt per conceptum Equi, non cognoscimus Hominem; quia sunt conceptus disparati, & diuersi; Quod confirmatur exemplo: neque enim

dicam, quod Hominis phantasma possit producere conceptum, & notitiam Angeli in intellectu meo; quia circumscripto ente, & substantia, in nullo conueniunt Homo, & Angelus, ideo licet phantasma hominis possit gignere in intellectu meo conceptum entis, & substantiæ, in quibus conuenit cum Angelo, non tamen poterit gignere conceptum incorporeitatis, & aliorum, in quibus differt Homo ab Angelo. Ideo Iauellus aliter respondet huic rationi, & inquit, quod ratio Scoti peccat in hoc; quia supponit, quod ens Analogum, vt ipsi ponunt, dicat plures conceptus, & alterius rationis, hoc enim dato, ratio Scoti haberet aliquam vim, quia ostendit, quod si conceptus de Deo, & conceptus dictus de Creatura, sint diuersi, nullus conceptus de Deo haberi poterit naturaliter; Sed hoc ipsi non dicunt: immò asserunt, ens esse Analogum, ita, quod habet vnum conceptum, sed ille participatur à suis inferioribus secundum prius, & posterius, & ordine quodam.

Hæc responsio similiter confirmat rationem Scoti; quia concedit, quod ens habeat vnum conceptum, qui includitur in suis inferioribus, secundum eandem rationem realem licet ordine quodam. Diximus autem suprâ, quod huiusmodi conceptus Analogus, est etiam Vniuocus; & pluries hoc probatum est suprâ; & ratio ista adhuc idem confirmat, vt visum est; & in hoc est differentia inter Scotum, & D. Thomam, siue Thomistas, quod ipsi fatei nolunt, ens esse Vniuocum, sed purum Analogum. Scotus autem sustinet illud esse Vniuocum, & simul Analogum. Ratio etiam probat, quod conceptus entis dictus de Deo, nedum debet esse Analogus, sed Vniuocus; alioquin naturaliter non posset haberi à Viatore, quod est clarè falsum.

Tertia ratio principalis Scoti, Omnis inquisitio Metaphys. cognitiõis Dei proccedit sic: Primò consideramus rationes formales verum in se; Deinde ablata imperfectiõne, quam habent in Creaturis, transferimus in Deum, cum omni perfectiõne, ergo necesse est, quod ratio illa formalis sicutur Vniuocè de Deo, & de Creatura; Exemplum videmus in nobis, intellectum

Resp.
Iau.

Resp.

3. vñ
Prine.

festum secundum suam rationem forma-
sem dicere perfectionem, illum attribui-
mus Deo, remota quacumque imperfec-
tione, idem dicendum de voluntate, de
sapientia, & alijs attributis, secundum
Theologos.

Quod si quis dicat. Alia est ratio for-
malis intellectus, vt cōpetit Deo, & alia,
vt est in creatura. Hoc reiicitur: quia tunc
ex creaturis male, & falso concludere-
mus aliquem conceptum de Deo; neque
esset vera ista: Deus est intelligens, immò
non magis concluderetur, quod Deus est
sapiens formaliter, ex ratione sapientiæ,
quam apprehendimus ex creaturis, quã
quod Deus est lapis: si enim sunt omnino
diuersæ rationis, ex vno non potest con-
cludi aliud.

Huic rationi respondent Caietanus, &
ceteri Thomistæ, persisterendo in eadem
ratione: vnde negant consequentiam, &
dicunt sufficere analogiam illius rationis
formalis. Sed hæc responsio iam supra est
confutata, & hanc rationem non tollit,
quia illa ratio formalis si sit purè Analo-
ga, & non Vniuoca, vt ipsi dicere debent,
erit in se diuersæ rationis, & non poterit
inducere cognitionem, & conceptum cer-
tunt de abstractis, sed falsum, vt dictum
est. Præterea, si intellectus, vt dicitur in
nobis, & vt dicitur in abstractis, non con-
uenit, nisi in proportionem, & analogia pu-
ra, non essent veræ ista: Deus habet intel-
lectum; Deus est ens; & similes; sed essent
veræ proportionaliter, id est, quod in Deo
non est intellectus, sed aliquid proportio-
ne quadam remota omni vniuocatione,
respondens intellectui; Similiter Deus
non erit ens, sed aliquid simile enti, remo-
ta omni vniuocatione, & sic de alijs: Fa-
tentur enim, quod non est eadem ratio
formalis intellectus, entis, & aliorum in
Deo, & in nobis: sed solum Analogicè, pu-
rè, quod est per quãdam attributionem,
& similitudinem sine Vniuocatione om-
nino: at hoc est contra Theologos, & Phi-
losophos: nam posuimus in Deo intel-
lectum ex Aristot. in 12. Metaph. tex. 39. Se-
pè, & voluntatem, & sapientiam secun-
dum Theologos, secundum eandem ratio-
nem, quam posuimus in nobis, ablata
solum imperfectione: auferre autem ne-

perfectionem à re, uel addere perfectio-
nem, nõ est mutare rationem formalem:
quia magis, & minus non variant specie;
Necesse est ergo dicere, quod isti concep-
tus Metaphysici, dicti de Deo, & Creatu-
ra, nedum sunt iidem Analogicè, & per
similitudinem, sed etiam Vniuocè, sicuti
suprà diximus Analogiam stare cum Vni-
uocatione, alioquin non essent veræ pro-
positiones formate à nobis de abstractis,
cum huiusmodi conceptibus; Quod si
quis dicat, conceptum entis, qui dicitur
de Deo, & qui de Creatura, habere in se
quandam similitudinem, per quam intel-
ligere possumus vnum ex alio, fatentur
tunc esse vniuocum: quia non possunt esse
similes in se, nisi rationem aliquo modo
Vniuocam includant, licet cum maxi-
mis differentijs, hoc enim est Vniuocum
Analogum, vt supra dixi.

Has tres rationes iterum pertractat
Scotus 1. Sent. dist. 8. quest. 3. & adducit
varias responsiones, quæ ab Henrico, &
antiquis adducebantur: quas, quoniam
ibi confutatur, non adduxi, solum addu-
xi præcipuas, quæ à posterioribus pro-
ductæ sunt.

Quarta ratio desumitur ex Arist. apud
Scotum, in eadem quest. & est hæc. Sub-
stantia non immutat immediatè intel-
lectum nostrum ad aliquam intellectiõem
sui, sed solum accidens sensibile; Cum ergo
solum accidens sensibile immutat intel-
lectum nostrum, opus est, quod si in-
tellectus noster habet aliquem concep-
tum quidditatum de substantia, ille sit
abstrahibilis ab accidente: at nullus alius
conceptus ab accidente potest abstrahi,
qui conueniat Substantiæ, simul cum ac-
cidente, nisi ens, ergo si neque ens sit Vni-
uocum, nullus conceptus Vniuocus, &
Quidditarius de substantia habebitur,
qui explicet, & ingrediatur essentiam
substantiæ.

Huic rationi respondent Caietanus, &
alii: sed quia hæc ratio illam difficultatem
exponit, scilicet an substantia immutat
intellectum, ideo hic Superedeo.

Quinto arguo ipse ex principijs Arist.
& ratio ista mihi esse acutissima videtur. Il-
lud est nomen Vniuocum, quo utitur
de pluribus secundum nom-
cunum

resp.

4.

Resp.
Caiet.
vide
Theo
remam
88.

cundum rationem cadent: sed ens prædicatur de pluribus inferioribus secundum nomen, & secundum rationem, ergo ens est nomen vniuocum suis inferioribus.

Maiores Aristoteles in Antepredicamentis, & ab omnibus conceditur, Minor vero probatur: quia quod inferiora contenta sub ente, includant rationem entis, patet; quod etiam includant nomen entis, id est, conceptum, probatur: quia ens reale describitur esse illud, quod habet esse in rerum natura, præter opus intellectus, vel similibus verbis eundem conceptum significantibus: modo patet, quod qualibet res accepta sub ente, ut est substantia, & accidens, includit huiusmodi conceptum entis, quia de qualibet verum est dicere, quod est in rerum natura præter opus intellectus, ergo ens est vniuocum. Huic rationi respondent, qui dicunt ens esse Aequiuocum, quod ens nullum habet vnum conceptum, neque definitionem, sed purum nomen, & quod propterea non potest esse commune pluribus secundum rationem, & quod ratio, & descriptio assignata, est descriptio verbalis. Contra, Si hæc responsio istorum valeret, sequeretur, quod neque substantia, neque vllum genus generalissimum, sit vniuocum, Consequens est aperte falsum. Quod si quis concedat de substantia, quod non sit vniuocum, neque supremum genus in Cathedra Substantiæ, ne fiat contentio in verbis, accipiamus illud, quod est supremum genus in Cathedra Substantiæ, siue illud sit Corpus, siue Substantia, dico, quod hoc non erit vniuocum, quod tamen omnes habent pro absurdo manifesto; Hoc probatur: quia huiusmodi genus generalissimum, nullam habet definitionem, neque enim habet supra se genus, quod ingrediatur eius definitionem: solum ergo poterit describi eius conceptus; ut substantia sic describatur. Substantia est, quæ in subiecto non est; hoc enim modo sæpè Aristoteles ponit discrimen inter substantiam, & accidens, & in Prædicamentis tali descriptione describit substantiam; Modo ego quoque dicam hæc descriptionem esse verbalem. Est ergo dicendum, quod cum ista sint supre-

ma, scilicet ens reale, & genera generalissima, propter hoc non habent perfectas definitiones, tamen habent conceptus suos, qui per descriptiones explicantur, & ideo cum claudantur in suis inferioribus secundum nomen, & secundum rationem, siue secundum hos conceptus explicatos per has descriptiones, ens, & genera generalissima sunt vniuoca. Quod etiam confirmatur: quia Aristoteles quando in Antepredicamentis describendo vniuoca dixit. *Vniuoca dicuntur, quorum nomen est commune, & ratio substantiæ est eadem*, per rationem substantiæ intellexit conceptum quidditatum, non definitionem propriam; patet, quia in capite de Substantia, explicando proprietates substantiæ, dixit: substantiæ esse proprium, prædicari vniuocè: sed hoc non competere soli substantiæ, sed etiam differentis substantialibus, ut rationali, & alijs. Modo clarum est, quod rationale, & huiusmodi differentiæ, non habent proprias definitiones: quia non habent alias differentias, neque habent in recto genus supra se, vnde si quis definire vellet rationale, non diceret: rationale est animal, quia animal non prædicatur in recto de rationali, necesse ergo erit describere eam meliori modo quo fieri poterit, & ita prædicabitur vniuocè de suis inferioribus, scilicet indiuiduis suæ speciei, & tamen non habet definitionem propriè dictam. Clarum est ergo, quod Aristoteles per rationem substantiæ, intellexit conceptum quidditatum, siue per definitionem, siue per descriptionem explicetur. Cum itaque ens sit commune pluribus secundum nomen, & secundum rationem, & secundum conceptum quidditatum, est dicendum, quod sit vniuocum; qui verò concedunt, ens non esse Aequiuocum, sed habere proprium conceptum, siue sit Analogum, siue non, non possunt vitare quin sit vniuocum, quia cui competit descriptio vniuoci assignata ab Aristoteles, est vniuocum, sed sic est, quod enti, ut visum est, competit descriptio vniuocorum, ergo est vniuocum; Nec valet afferre diuersas differentias inter vniuocum, & Analogum, illæ enim non assignantur ab Aristoteles, & etiam non auferunt vniuocationem, ut visum est su-

resp.
alt.
quod
vni.

resp.

est suprà, & dicemus respondendo ad rationes Aduersariorum. Concludendum est ergo, quod ens Vniuocè, & Analogicè prædicatur de suis inferioribus, & quod Analogia stare potest, & ita in presenti cum Vniuocatione. Alias rationes habes apud Antonium And. Io. Canonicum, & Anton. Trombettam. Sed istæ sunt præcipuæ, desumptæ ex ipsomet Scoto. Rursus habes alias rationes in Theoremate, Ens diuiditur in decem Prædicamenta, per modos essendi.

4. me
zaph.
qu 1.
2. pb.
qu 3.
4 me
zaph.
qu 4.
The.
97.

Explicatur quomodo ens prædicetur de suis passionibus. & vltimis differentijs. Cap. IV.

POSTquam probauit Scotus, quod ens Vniuocè prædicatur de Deo, & Creatura, Substantia, & Accidente, in 3. q. eiusdem 3. distin. respondendo ad quæst. ait, quod licet ens vniuocè prædicetur, non tamen est vniuocum Prædicatū in quid, de omnib. per se intelligibilibus; Ex quo orta est vna dist. inter Scotistas: quod aliud est, Vniuocè prædicari, & aliud esse vniuocum Prædicatū, & voluit, quod ens vniuocè prædicetur de omnibus per se intelligibilibus: sed nolunt quod sit vniuocum prædicatū; Quæ distinctio ab alijs varijs modis explicatur; Sed quia hæc distinctio parit maximam confusionem in hac materia, & est commentum quorundam non intelligentium Scotum, licet in aliquo sensu sit admittenda, & admittat eam Scotus alibi, vidè Scotum in 3. Sentent. d. 7. quæst. 2. §. quarto videndum est, &c. & quæ ibi nos diximus in disput. Theologicis, ideo declaranda est sententia Scoti in hac re, vt quid ipse de vniuocatione entis senserit, vniuersisque aperte cognoscat. Notandum est ergo, quod Scotus loco citato inquit: quod ens non est vniuocum dictum in quid, de omnibus per se intelligibilibus; quia non de vltimis differentijs, neque de proprijs passionibus, vbi est aduertendum, quod non negat ens vniuocè prædicari de omnib. per se intelligibilibus: quia iam probauit, quod ens vniuocè dicitur de Creatura, & Deo, de Substantia, & Accidente; Modo sub his quattuor membris continentur om-

nia per se intelligibilia; si autem modo negaret, ens esse vniuocum, dicitur de omnibus per se intelligibilibus, sibi expressè contradiceret; Nec valeret solutio illa quod Scotus dicat ens non esse vniuocū prædicatū, non autem non vniuocè prædicari, vt quidam Scotistæ respondent: quia clarum est, quod illud quod vniuocè prædicatur, appellatur vniuocum prædicatū; & ideo si hæc est vera, ens vniuocè prædicatur, etiam hæc est vera: ens est vniuocū prædicatū; Eset ergo ridicula responsio, vltra quod non est ad mentem Scoti. Dicendum est igitur, quod Scotus loco citato, non negat ens vniuocè prædicari de omnibus per se intelligibilibus: sed negat ens vniuocè prædicari in quid, de omnibus per se intelligibilibus, & hoc est quod clarè ipse dicit, & probat ibi, licet pauci, vel nullus, quod viderim, illud animaduertentur, sed opus est hoc declarare, videtur enim prima facie quoddam magnum absurdum.

Sciendum est ergo, quod duplex est prædicatio propria, scilicet, in quid, & in quale, ex Porphyrio. Genus, & Species prædicantur in quid, Differentia verò, Proprium, & Accidentis, in quale; illa in quale essentialiter; istud, in quale accidentaliter; Omnia ergo Genera, & Species, appellantur prædicata quidditatiua: quia prædicantur in quid, & ita in illis subiectis inferioribus, in quibus clauduntur, dicuntur claudi, & inesse quidditatiuè. Differentia verò dicitur prædicatū qualificatiuum, quia qualificat, & determinat, licet substantialiter, & propterea differentia non dicuntur claudi, & inesse quidditatiuè suis subiectis, sed potius qualificatiuè, sed essentialiter. Ex hoc apparet, quod quæ prædicantur in quid, cum sint solū Genera, & Species, habent rationem totius, & determinabilis, & communicabilis inferioribus; Differentia autem non habet rationem determinabilis, & totius, sed, solum habet rationem determinatiui, & qualificatiui: quia determinat, & qualificat illud commune substantialiter, cum illis dat esse tale. Ex his apparet propositum, quoniam inquit Scotus, quod ens prædicatur vniuocè de omnibus, sed non prædicatur vniuocè de omnibus in

quid: quia non prædicatur de vltimis differentijs in quid; Ratio est, quia licet ens claudatur in vltimis differentijs vnioçè, id est secundum nomen, & secundum rationem: tamen non claudatur in eis vt aliquid totum, & vt communicabile pluribus, & determinabile: quia tunc illa differentia vltima adhuc esset diuisibilis, qd est inconueniens, cum sit vltima differentia; clauditur ergo in vltimis differentijs vt determinatiuum, quia illa differentia non est diuisibilis, sed vltimum determinatiuum entis, & sic ens prædicatur de vltimis differentijs vnioçè, non in quid, sed in quale, vnde dato, quod vltima differentia sit A. hæc propositio, A. est ens, non est in quid, sed quasi per accidens, quia est in quale, vt air respondendo ad primum argumentum factum contra vnioçationem entis sit. N. Similiter prædicatur de proprijs passionibus vnioçè, sed non in quid, quia neque in illis clauditur, vt aliquid totum communicabile pluribus, sed clauditur in illis tamquam in vltimum terminum suum, & ideo vltimæ differentia, & propriæ passionis entis appellantur à Scoto conceptis simpliciter simplices, id est non resolvable in vltiores conceptus, quia sunt vltimi termini entis, non amplius diuisibilis, nec determinabilis. Et nota ad vitandam ambiguitatem, quod etiam prædicata sumpta ex differentijs, & in se differentia appellatur quandoque, & sæpè prædicata quidditatiua, vt rationale, dicitur prædicatum quidditatiuum, & in primo modo dicens per se hominis, sed tamen nõ dicuntur prædicata quidditatiua, eo quod prædicentur in quid de suo subiecto, non enim prædicantur in quid, sed in quale: sed dicuntur prædicata quidditatiua, quia pertinet ad quidditatem rei; ideo in alio sensu illa accipiuntur, cum prædicata quidditatiua dicuntur, atque in præsentem nos loquamur. Vnde potest formari talis distinctio; Prædicatum aliquod esse quidditatiuum, vel prædicari in quid, potest duobus modis intelligi; Vno modo quatenus pertinet ad essentiam rei in primo modo, & sic concedimus ens esse prædicatum quidditatiuum, & prædicari in quid, de omnibus etiam differentijs vltimis, alio

modo quatenus tale prædicatum prædicatur in quid, & hoc modo negamus ens esse prædicatum quidditatiuum respectu vltimarum differentiarum, & propriarum passionum, & in hoc sensu loquimur in præsentem; & per hanc distinctionem soluitur omnes obiectiones Thomistarum, quia non intelligitur positioem Scoti; Prædicatio vero entis de suis passionibus nullo modo est in quid, sed in quale, vt declaratum est: quia ens includitur in illis per modum qualificantis, & determinantis, non per modum determinabilis.

Quod autem hæc fit intentio Scoti, patet ex probationibus suis; probat enim qd ens non prædicatur in quid de vltimis differentijs, duabus rationibus; Prima. Si vltimæ differentia includunt ens quidditatiue, certum est, quod differunt, ergo alijs differentijs differunt, vel ergo illæ aliæ includunt iterum quidditatiue ens, & sic alijs differentijs differunt, & dabitur processus in infinitum, vel stabitur ad differentias vltimas, quæ non includunt ens quidditatiue; Hæc ratio clarissimè præbat ens non prædicari in quid de differentijs vltimis, modo, quo exposuimus non autem præbat, quod ens non sit vnioçanæ prædicatum de vltimis differentijs.

Secunda ratio. Omnis res composita, componitur ex actu, & potentia, & ex determinato, & determinabili, & sic entia composita vltimo resoluuntur ad potentiam vltimam, & actum vltimum, quæ sunt simpliciter simplicia, & sic vniversaliter omnis conceptus resoluitur ad conceptum determinabilem tantum, & ad conceptum determinatiuum tantum; conceptus determinabilis tantum, est ens; conceptus determinatiuus tantum, est conceptus vltimæ differentia, ergo illi conceptus sunt primò diuersi, ita quod vnus nihil includit alterius; non ergo est eis aliquid commune, vt Genus, neque ipsum Ens est veluti Genus ipsis vltimis differentijs, sed solum clauditur in illis: quia conceptus vltimarum differentiarum sunt termini, & extremitates entis, vt diximus: & sic patet, quod includitur ens in vltimis differentijs secundum nomen, & rationem, & consequenter vnioçè, sed non includitur vt Genus, & ut determinabile, & consequen

Thom.
miss.

1. vlt.
Scoto.

1. vlt.

ter non prædicatur in quid, de illis. Probat idem de proprijs passionibus entis: quia propria passio prædicatur per se secundo modo de suo subiecto; Modo, propriæ passionis, & vniuersaliter prædicata, quæ sunt in secundo modo dicendi per se, includit suum subiectum in definitione propria, vt additum, ergo subiectum non prædicatur de suis passionibus in primo modo, & sic non prædicatur quidditatiuè, cum Genera, & Species, quæ quidditatiuè prædicantur, vt ostendimus, prædicentur de suis inferioribus solum in primo modo, non de suis proprijs passionibus. Secundo, ens diuiditur quidditatiuè in ens increatum, & in decem Genera: patet enim quod ens de his prædicatur quidditatiuè, & includunt ens, vt determinabile, & communicabile, (quod non est verum de ente increato, quia illud non est determinabile, vt Genus, vt infra dicit Scotus:) at passionibus entis non sunt aliquod Prædicamentum, neque aliqua pars illorum: quia sunt transcendentiæ, ergo sequitur, quod non includunt ens quidditatiuè, sed solum qualificatiuè, & vt extremitates vltimæ, vt dictum est: non propter hoc tamen sequitur, quod ens sit Genus, sed solum, quod est commune, ut Genus, & plus quam Genus, cum sit transcendens, De qua re loquimur dum disputabimus de modo, quo ens descendit in decem Prædicamenta.

Sonc.
Iam.

Ex his patet, non esse ad propositum rationes quas faciunt Paulus Soncinas, in 4. Metaph. q. 19. & Iauellus eodem 4. q. 5. quia non percipiunt mentem Scoti, neque enim negamus ens includi in passionibus, & differentijs: sed negamus includi, vt determinabile: ipsi verò arbitrantur nos dicere, ens esse extra vltimas differentias, & passionis eius omnino. Ad argumentum ex 3. Metaph. tex. 10. respondetur in capite sequenti ad primum, ad alia duo Iauelli patet ex distinctione iam supra allata in hoc capite. Iam patet, ea non esse ad propositum, quæ tanta prolixitate verborum dicit Suarez in sua Metaph. disp. 2. sect. 5. per vltimam differentiam enim intelligit Scotus differentiam, quæ non est amplius diuisibilis in alias à quocumque illa sumatur, ut ibi se de-

Suar

clarat ut exempli gratia. Sensitium non est vltima differentia, quia & illa diuiditur in alias rationales: ergo est vltima differentia specifica, & individualis vltima absolutè, & sic patet quod non sunt ad propositum illius rationes; Quomodo autem in illis claudatur ens, secundum Scotum, iam dictum est.

Adducuntur rationes præcipue aduersus Vniuocationem entis, & variæ opinionones aduersæ explicantur. Cap. V.

Declarata veritate, Scotus aduersus eam multipliciter arguit, tum ex propria mente, tum ex fundamentis aliorum. Arguit Primò in illa met 3. d. q. 3. sic Philosophus 3. Metaph. tex. 10. habet, quod ens non est Genus, & adducit hanc rationem: quia tunc differentia non esset ens: at si ponatur ens commune dictura in quid de pluribus specie differentibus (quod sequitur si ponatur esse vniuocum) ens erit Genus. Secundo Arist. 4. Metaph. tex. 2. vult, quod ens dicatur de entibus, sicut sanus de sanis, & vult, quod Metaph. sit una scientia, non quia illa omnia, de quibus est Metaphysica, dicantur secundum unum, sed ad unum, scilicet non Vniuocè, sed Analogicè, ergo ens est Analogum, non Vniuocum. Item 7. Metaph. tex. 15. dicit: Accidentia sunt entia; sicut Logici dicunt, non ens esse ens, & non scibile esse scibile, & sicut dicitur salubre, in omnibus istis exemplis non est vniuocatio eius, quod dicitur de pluribus, ergo ne que cati, imò in his exemplis videtur potius equiuocatio eius, quod dicitur ens. Item Porphyrius ait. Si quis omnia entia uocet, æquiuocè nuncupabit. Item 1. Phys. tex. 13. principium est contra Melissum, & Parmenidem, quod ens multiplicetur; & arguit quod si omnia sint unum ens, ergo omnia sunt, uel hoc unum ens, uel illud; quod non sequeretur, si ens esset uniuocum, sicut non sequitur, omnis homo est unus homo, ergo, uel iste unus homo, uel ille unus homo. Sextò, per rationem, si esset uniuocum ad decem Prædicamenta, ergo descenderet in ista per aliquas differentias; Sint igitur istæ differentia A. & B. aut igitur istæ includunt ens quidditatiuè;

entis, aut iste non tantum entis. Si prima, ergo in quolibet conceptu generis generalissimi committitur nugatio, dum assumitur talis differentia cum ente in conceptu illius generis generalissimi; Aut est dicendum, quod iste differentie sint non entia: quod enim non includit ens, est non ens, & tunc sequitur peius absurdum, quod non ens erit de conceptu entis. Adducit Scotus alias rationes contra vniuocationem entis, ex Henrico, in 8. dist. 1. q. 3. in principio. Primam. Illis, que sunt totaliter, & immediate sub extremis contradictionis, nihil est commune vniuocum, Deus, & Creatura, sunt omnino, & immediate sub extremis contradictionis, scilicet sub dependere, & non dependere: quia Deus non dependet, Creatura dependet, sub causato, & non causato, esse ab alio, & non ab alio; ergo nihil eis est commune Vniuocum. Secundam. Omnis conceptus communis est neuter, respectu istorum quibus est communis: sed nullus est conceptus neuter respectu contradictoriorum: quia est alter eorum, ergo Deo, & Creatura, qui sunt sub contradictorijs, nihil est commune Vniuocum; & hæc ratio est confirmatio præcedentis. Tertiam. Primum diuersa in nullo conueniunt: sed Deus est primum diuersus à quacumque Creatura, alioquin haberet quo conueniret, & quo differret, & ita non esset simpliciter simplex; ergo Deus in nullo conuenit cum creatura, & ita, nec in aliquo communi conceptu Vniuoco. Quartam. Vbi est vnitas attributionis solū, non potest esse vnitas vniuocationis: sed creatura ad Deū opus est ponere vnitatem attributionis in ratione entis, ergo in ratione entis in illis non est Vniuocatio.

Caie. Caietanus libro de Ente, & essentia, 1. rē. cap. 2. aduersus hanc vniuocationem entis, arguit quoque.

Primum sic. Nullum vniuocatum in ratione sui vniuocati, habet aliquid plus quam reliquum vniuocatum: substantia, & accidens sunt vniuocata per nos in ente; ergo accidens non habet aliquid plus in ratione sui vniuoca, scilicet entis, quā substantia; Discursus bonus, sed Conclusio falsa, ergo altera præmissarum: non Minor, quia illa habetur ex Antepredicamentis, ergo Minor: sed Minor est Conclu-

sio Scoti, ergo illud est, quod ens sic vniuocum substantiæ, & accidentis; falsitas Conclusionis habetur 7. Metaph. text. 2. & 3. vbi dicitur, quod in ratione accidentis in quantum ens, ponitur substantiat in ratione, & conceptu substantiæ, vt est ens, non ponitur, neque accidens, nec substantia: quia secundum Aristot. & Commentatorem, conceptus substantiæ abstrahit ab vtroque, scilicet ab accidente, & a substantia.

Secundo. Ens est vniuocum prædicatum in quid de pluribus differentibus specie, in nulla differentia quid dicitur inclusum, ergo est genus, quod est falsum. Consequentia tenet ex definitione generis, Scotus etiam illam concedit 1. Sent. d. 3. q. 3. soluendo primum argumentum contra vniuocationem entis. Antecedens est Scoti quo ad primam, & secundam partem, quo ad tertiam verò, scilicet, quod ens non includatur quidditatiue in aliqua differentia, probatur: quia tunc accipitur aliquod genus, & illi addatur differentia non vltima, erit nugatio, quod est incoueniens; Probo consequentiam: quia in illo genere bis ponetur ens eodem modo, scilicet, semel ratione generis, & semel ratione differentie, & sic ponitur supranugatio et presia.

Tertio si est vniuocum substantiæ, & accidentis, ergo in ratione substantiæ expressè ponitur ens, ergo in definitione hominis expressè ponitur ens, hoc est inconueniens, contra Aristotelem & communem viam, ergo, & Antecedens. Prima consequentia probatur: quia omne superius vniuocum explicitè ponitur in definitione essentiali sui inferioris: sicut animal ponitur in ratione hominis explicitè. Secunda consequentia probatur auctoritate Aristotelis posita in 2. lib. Topic. illa, scilicet, quando aliquid ponitur in definitione aliquid, loco illius si ponatur eius ratio, clarior erit intellectus; cum ergo substantia ponatur in definitione hominis, & loco substantiæ liceat ponere rationem substantiæ, & in rationes substantiæ explicitè ponatur ens, sequitur quod in definitione hominis debeat poni ens explicitè, vt clarior sit definitio hominis.

Aureolus, vt refert Ioannes Canonius, 1. Physicorum, quæst. 3. habet opinionem

Opin.
Aur.

opinionem

nionem ab alijs diuersam; tenet enim, quod conceptus entis nullam dicat rationem communem, in qua conueniant omnia entia: sed vult, quod ens sit spoliatum, & denudatum ab omni ratione. Si hæc sit positio ipsius, sustinere habet, quod ens sit æquiuocum, quia purum nomen absque conceptu communi pluribus, est æquiuocum, vt supra diximus. Rationes itaque probantes hanc opinionem, contradicunt positioni nostræ, ideo sunt adducendæ, & eo magis; quia putat se demonstrare.

1. 78. Prima ratio est hæc. Conceptus, qui est idem omnibus rationibus, nullo penitus acquisito, & nulla sibi facta additione, non habet in se aliquam vnã rationem communem, sed est omnes rationes confusus, & indistinctus, conceptus entis est idem omnibus rationibus nullo penitus addito, ergo. Maior habet duas partes, vnã negatiuam, aliam affirmatiuam. Negatiua probatur: quod ille conceptus, qui est idem omnibus rationibus, nullo penitus acquisito, non habeat aliquam rationem communem, quia tenet, ait ipse, virtute illius principij, quæcumque vni, & eidem sunt eadem, eodem modo identitatis, quo sunt idem in illo tercio, sunt idem inter se; Declaratur: quia omnia entia habent proprias rationes, & diuersas, vt entia sunt, quia sunt entia diuersa, ergo nõ possunt esse penitus idem alicui vni rationi; quia saltem addunt aliquam propriam rationem illi; pars affirmatiua probatur: quia nisi ille conceptus in idem coincideret cum omni ratione determinata, etiã si esset confusus, & indeterminatus, non coincideret cum omnibus. Minor probatur: quia illud additum esset ens, & sic non esset aliquid diuersum ab ente, & consequenter Minor est vera.

3. 78. Secunda ratio, quam appellat demonstrationem. Nullus conceptus, qui diuiditur per differentias, inter quas non est dare medium, per abnegationem, & indifferenciam vtriusque, est vnus, sed est denudatus ab omni vna ratione, sed conceptus entis diuiditur per absolutum, & per respectum, quorum non est mediũ per abnegationem extremorum, ergo conceptus entis non habet vnã rationem.

Phil. Nat. Io. D. Scoti.

Maior patet: quia si illud est commune, & diuiditur per differentias, oportet, quod illa ratio communis sit indifferens rationibus diuidendis; Minor etiam probatur: quia non potest imaginari aliqua ratio, quæ non sit absoluta, vel respectiua. Iandunus 4. Metaph. q. 1. arguit primò sic. Illud quod est vniuocũ, habet rationem & conceptum distinctũ à conceptu inferiorum: sed ens non habet conceptum vnũ distinctum à cõceptu suorum inferiorũ, ergo. Minor probatur: quia ens in sua communitate consideratũ, nihil dicit, nisi purum nomẽ, & suum esse est in decem Prædicamentis inclusum, adeo quod suum esse formaliter est substantia, accidens, & cetera Prædicamenta. Confirmatur: Nullũ significatũ termini essentialiter prædicatur de modo essendi, à quo sumitur ratio ipsius termini; id est, Nullũ subiectũ prædicatur de differentia, à qua constituitur in esse, vt animal essentialiter non prædicatur de sensibilitate; sed ens prædicatur essentialiter de esse formaliter, quia esse formaliter, est ens, ergo ens non dicit vnũ conceptum, & significatum per se.

Tertio ab alijs arguitur. Definitio quid nominis illius subiecti, quod habet conceptum propriũ, differt à definitione quid rei eiusdem, sed sic est quod in ente eadẽ est definitio quid nominis, & quid rei, ergo. Maior patet exẽplo de animali, in quo alia est definitio quid rei, & alia quid nominis, & in alijs. Minor quoque de se est euidentis. Si quæras enim quid significat ens; Respondetur, quod est id, quod est in rerum natura; Si quæras definitionem quid rei, idem respondebitur.

Paulus Soncinas 4. Metaph. quæst. 4. varias rationes adducit, quarum multæ coincidunt cum multis iam supra adductis: præsertim tamen sic. Quiditas entis præcisã, & abstractã, aut est necesse, aut non est necesse si est necesse, ergo omne ens est necesse, quod est absurdum; si non est necesse, ergo aliquid est in Deo, quod non est necesse esse.

Secundo, omne quod est vniuocum, cõtrahitur per aliquid, quod est extra rationem sui, vt dicit Philosophus 7. Metaph. sed nihil est extra rationem entis, quia ens prædicatur de omnibus nedum identice,

A 2 3 sed

Iand.
1. 78.

Soncin.
metaph.

sed formaliter, ergo ens non est vniuo-
cū. Reliquæ rationes partim superius addu-
ctæ sunt, partim ex se facile solui possunt.
Suesanus 1. Metaph. q. 1. & 4. q. 1. multi-
pliciter arguit contra vniuocationem en-
tis, sed præcipuè his. Illud in quo vnium
per se, & essentialiter antecedit aliud, non
potest esse illi vniuo- cū, sed Deus ante-
cedit essentialiter omnia entia in ente, ei-
go non potest in ente vniuo- cū conuenire
cum alijs entibus.

2. Secundo. Ad, quod per essentialiter capi-
pit aliquid, non potest conuenire vniuo-
cū cum illis, qui capiunt illud per partici-
pationem; sed Deus est ens per essentialiter
cetera sunt entia per participationem, er-
go ens non est illis vniuo- cū. Major proba-
batur quia ideo Socrates, & Plato conueni-
unt vniuo- cū in humanitate, quia capiūt
humanitatem per essentialiter, ergo per con-
uersionem, per contrapositionem, quæ nõ
capiunt idem per essentialiter, non possunt
in eodem continere vniuo- cū.

3. Tertio ex Aegidio, nullum vniuo- cū sal-
uatur in vno simpliciter, & in alijs secun-
dum quid, sed ens saluatur in Deo sim-
pliciter, in alijs secundum quid, quia Deus
est ens simpliciter; alia entia sunt entia
secundum quid. Ex his patet quot Aduer-
sarios habeat Scotus in hac positione.

Sunt ergo ad summum quattuor opi-
niones contrarie.

Prima, quod ens sit æquiuo- cū, quam
sequitur Porphyrius, & multi ex Græcis
illam sequi videntur, & pro hac opinione
faciunt illæ auctoritates, & rationes, quæ
videntur probare, ens non habere vnium
proprium conceptum distinctum à suis
inferioribus.

2. Secunda est, quod ens, neque sit vniuo-
cū, neque æquiuo- cū, neque analogū,
sed quidam conceptus confusus, & indi-
stinctus, vt videtur dicere Aureolus.

3. Tertia est, quod ens sit non vniuo- cū,
neque purum æquiuo- cū, sed analogū,
vt Thomistæ, Auerroristæ, & multi ex
Modernis.

4. Quarta est Scoti, quod sit vniuo- cū, &
analogum, quam supra probauimus.

Opiniones aduersariorum ex dictis reijciuntur;
& eorum rationes soluntur.

Cap. VI.

EX dictis supra patet falsitas istarum
opinionum, quod ens non sit æqui-
uo- cū, vt dicebat prima opinio, expresse
conuincitur ex prima ratione adducta 2.
capite, & ex vltima in 3. capite, & etiam
ex alijs, sed ex illis duabus præsertim, ijs
enim ostenditur, quod ens habet conce-
ptum vnium per se distinctum à suis infe-
rioribus, & quod non sit purum nomen.

Opinio verò Aureoli re ipsa coincidit cū
opinio-
2. reij-
ciatur.
Vel nobiscum; faretur enim, quod ens nõ
sit purum nomen, sed quod habeat conce-
ptum entis cui respondeat aliqua vna ra-
tio communis, in qua communicent sua
inferiora. Possumus ergo ita eam impu-
gnare, Vel ens est purum nomen, nullum
habens conceptum proprium, vel non: si
primum, iam est impugnatum iisdem ra-
tionibus, quibus supra diximus nunc im-
pugnari, ens esse æquiuo- cū; si non est
purum nomen, sed habet conceptum ex
parte rei, ergo in se est conceptibile, & in-
telligibile: sed quod est conceptibile sub
aliqua ratione est conceptibile: ergo vide-
tur contradictio dicere quod ens habeat
conceptum, & illi conceptui nulla respon-
deat propria ratio, cum conceptus, & ra-
tio, qua intelligitur, sint idem: immo con-
ceptus nil aliud est, nisi intellectio conce-
pta ab intellectu de aliqua re intelligibili.
Dicere etiã, quod ens habeat conceptum,
sed illum esse indistinctum, & confusum,
est fateri ens habere proprium conceptū
distinctum ab alijs, quia omne commune
est indistinctum, & confusum, cum potē-
tia omnia inferiora conueat, & omnia
entia diuersa in illo vno communi conti-
neantur. Denique si statuat ens non esse
æquiuo- cū, ergo erit, vel Analogum, vel
vniuo- cū, vel simul vtrumque, cum secū-
dum omnes Philosophos nullus medius
conceptus detur. Tertia verò opinio, que
est Thomistarum, & Auerroritarū, quod
ens sit purum analogum, & non vniuo-
cū, reijcitur per rationes assignatas à
Scoto, nunc adductas 2. & 3. capite; dum
etiam

etiam ipsi probant, ens esse Analogum, non contradicunt nobis: quia & nos asserimus esse Analogum; sed dum negant esse uniuocum, in hoc dissentimus, & rationes adductæ pro parte Scoti, ut patet, sūt efficaces. Reliquum est itaque ut rationes oppositas soluamus, ex quarum sano intellectu magis confirmabitur opinio nostra.

Ad rōnē adu. Ad primam rationem respondet Scotus loco citato. Primò, quod ratio illa posset negari: quia quæ dicit Philosophus in 3. Metaph. dicit disputando in utramque partem: tamen tenendum est, quod illa ratio sit bona, ait Scotus, quod magis cōcludit pro nobis, quàm pro Aduersarijs. Formaliter itaque respondendo; negatur consequentia vltima, scilicet, quòd si ponatur ens esse uniuocum, sequatur, quòd ens sit genus, quia ad hoc quod aliquis conceptus sit genus, multa alia requiruntur, quæ non sunt in conceptu entis, ut mox dicam. Sed est modo considerandū, quæ de causa ens non sit genus, & Aristoteles ibi neget ens esse genus, cum prædicetur in quid, de suis inferioribus.

Quæ sciam sa es nō sit genus Respondet Scotus, quòd Aristoteles ibi negauit ens esse genus, non quia ens sit uniuocum, ut Aduersarij quidam dicebant: sed quia ens est nimis commune, prædicatur enim per se de aliqua differentia, quòd non competit generi, & ideo enti non potest competere ratio generis. Sed in hoc Scotus sibi contradicere videtur: diximus enim supra ex eodē Scoto, quod ens non prædicatur in quid, de vltimis differentijs. Huic contradictioni respondet ipse, quòd duplex est differentia, scilicet, vltima differentia, & non vltima differentia; quando dixit supra, quod ens non prædicatur in quid de differentijs, intellexit de vltimis differentijs, ut etiam ibi exposiuit se: quia vltimæ differentie sūt simpliciter simplices: sed aliæ differentie, quæ non sunt vltimæ, quia non sūt simpliciter simplices, includunt ens quidditatiuè, & nedum, ut determinatiuè, sed ut determinabile. Vnde hæ differentie, sensibile corporeum, & huiusmodi, diuiduntur, & resoluntur in alias differentias, uti genus in species, & i. eo claudunt ens in quid. Ad propositum modo Aristo-

teles negat ab ente rationem generis quia ens est nimis commune, quia prædicatur per se in primo modo de istis differentijs non vltimis, quod generi competere non potest: nam genus de nulla differentia prædicatur in quid, siuè illa sit vltima differentia, siue non: ens autem prædicatur in quid de differentijs non vltimis, ergo ens non potest esse genus. Minor nunc est declarata. Maior ostenditur à Scoto in octaua distinctione Primi quæstione tertia hac ratione: quia genus est semper potentiale ad differentiam, per quam contrahitur, & sic est determinabile per illam, & ideo non prædicatur in quid de illa: sed in quale: vnde ista: Rationale est animal, non est in quid, sed in quale ratione, & discrimen supra diximus capite 4. sed si dicam rationale est ens, est in quid, & per se in primo modo: non ergo ens prædicatur in quale de differentijs non vltimis, sed in quid; genus verò prædicatur semper in quale de quacunque differentia; ut si dicam rationale est animal, non est vera quidditatiuè in primo modo, sed qualificatiuè, & determinatiuè, & propter hanc suam communitatem, ens non est genus. Sed hic est dubium, quia si differentie non vltimæ includunt ens quidditatiuè, ergo diuis talis differentia additur generi, ut nugatio, ut cum dico, substantia corporea, nā bis summo, ens, quia ens clauditur in substantia, & in differentia illa corporea: quod videtur absurdū. Respondet Scotus, & responsio consistit in hoc, quod si ens, quod clauditur in differentijs quidditatiuè, & additur generi, adderetur solum quidditatiuè, esset nugatio, ut si dicerē animal, rationalitas, quia in his duobus clauditur ens solum quidditatiuè, sed quoniam additur nedum quidditatiuè, sed etiam denominatiuè, ideo non sit negatio, ut cum dicimus animal rationale, rationalitas enim in se claudit ens quidditatiuè, sed cum additur generi, claudit etiam ens denominatiuè, non est autem inconueniens, quod aliquod commune denominet seipsum particulariter sumptum, & vario modo conceptum: sicut albedo potest denominare ens, animal hominē, & similia absque nugatione, vel breuius dicas, quòd

Dub.

non est nugatio: quia non ponitur bis ens eodem modo conceptum. Vnde licet in differētia claudatur ens, & in genere claudatur ens, diuerso tamen modo, & sub diuersis conceptibus, & ideo non fit nugatio, quia in genere clauditur solum quidditatiuē, in differētia quidditatiuē, & de nominatiuē, vnde in hac non fit nugatio, animal rationale, quia rationale, licet includat ens quidditatiuē, tamen vltra hoc denominat, & determinat animal: sed in ista fit nugatio, animal, rationalitas: quia in rationalitate nulla est denominatio, & determinatio respectu animalis.

Ad. Ad secundam rationem ex 4. Metaph. respondet, quod ibi non negat ab ente ab solutē vniuocationem: sed negat vniuocationem Physicam, non Logicam, siue Metaphysicam, id est, dicit, quod ens non habet vnitatem naturæ Physicæ, sed tamen non negat, quin habeat vnitatem conceptus; Vbi est notandum, quod duplex est vniuocatio, Physica, & Metaphysica, (nota, quod ex hoc loco Scotus sumunt distinctionem illā de triplici vniuocatione,

dist. scilicet Physica, Logica, & Metaphysica; *vni.* sed Scotus ponit solum duos modos, Physicam, & Logicā, & vnitatem Logicam, & Metaphysicam secundum horum descriptiones coincidunt: sed quidquid sit de hoc, *phys.* parum refert.) Vniuocatio Physica fit solum *et* vbi est vnitatem naturæ specificæ, & hæc est maxima vniuocatio. Vnde dixit Philosophus in 7. Physic. quod in genere multæ latent æquiuationes, quia in genere non est vniuocatio Physica, scilicet vnitatem naturæ specificæ, sed multæ naturæ *Met.* adunantur sub vno conceptu generis, qui conceptus generis etiam respicit vnam, sed magis cōmunem, vt diximus in Theo

Th. remate, Vniuersale dicit vnam naturam *93.* cōmunem realem. Dicit ergo Philosophus, quod ens, non est ad vnum, id est, non est vniuocum, Physicē, tamen non negat, quod sit vniuocum Logicæ, & Metaphysicæ, & hoc generis vniuocationis datur, alioquin nullum generis esset vniucum. Ad id vero quod dicitur, quod est ad vnum, & analogum; respondet, quod quæ sunt ad vnum, non habent aliquod commune vniuocum Physicē: sed habent aliquod commune vniuocum Logicæ, &

Metaphysicæ, quia quæ sunt ad vnum, habent diuersitatem realem naturæ, cum ea tamen stat vnitatem conceptus abstrahibilis ab eis, vt patet in exemplo de genere: habet enim Aristoteles 10. Metaphysicæ textu 2. quod in speciebus eiusdem ordinis datur ordo essentialis: quia in quolibet genere est vnum primum, quod est metrum, & mensura omnium eorum, quæ sunt in illo genere; licet ergo species habeant attributionem ad vnum primū illud generis, non tamen propter hoc sequitur, quin genus dicat vnum conceptū realem vniuocum speciebus, quia si genus non haberet conceptum proprium distinctum a conceptibus specierum, nullus conceptus diceretur in quid de illis speciebus: sed tantum quilibet de seipso. Ecce, quod etiam Scotus hic concedit vniuocationem, & analogiam stare simul, scilicet, vniuocationem Logicam, siue Metaphysicam de qua in præsentē loquimur, vt est vniuocatio generis.

Ad tertiam Respondet Scotus, quod ex Paragrapho vltimo illius materie habetur declaratio, & intellectus illarum auctoritatum; quærit enim ibi Philosophus, quorum sit definitio, & determinat, quod per se primo est substantia per se, sed non primo est accidentis, vt Quantitatis, Qualitatis, & similium: per accidens verò, & secundum quid, est entis per accidens, vt hominis albi, & adducit rationem istorum: quia substantia est ens per se, & primò, sed accidens est per se ens, sed non primo, est ens per se, quia Aristotel. 5. Metaphys. textu 14. diuidens ens per se, dixit aliud est substantia; & aliud quantitas, & cætera, sed non est ens per se primò, quia pender à substantia, sed ens per accidens, quia non est ens per se, neque primò, neque secundo, non habet definitionem per se, sed solum secundum quid. Ex his patet quomodo illarum auctoritates intelligantur: accidentia enim non sunt entia, quia non sunt per se primo entia, & hoc modo, quod non est scibile per se primo, dicitur non scibile, licet sit scibile per se, sed secundo, & vas dicitur salubre non per se primo, sed per se secundo: notant ergo istæ auctoritates attributionem, & ordinem accidentis ad
substan-

substantiam, sed cum hoc ordine stat vniuocatio ipsorum in ente.

Ad 4. Ad quartam responderi, quod allegat Aristot. sed ubi hoc dixerit Arist. non habetur, in Logica quidem nulli habetur, in Metaphysica dicit, quod iam allegatum illud est expositum, quare auctoritas illa nulla est.

Ad 5. Ad quintam, quæ innititur auctoritati Aristot. ex 2. Physic. dicit Scotus, quod principium Aristot. est, quod ens dicitur multipliciter, sed ibi Arist. per multipliciter, non intelligit æquiuocè: sed quod ens dicitur multipliciter, id est, de multis, hoc modo enim sufficit ipsi Aristot. ad arguendum contra Parmenidem, & Melissum, & destruendum opinionem illorum; dicebant enim omnia esse vnum ens, Sicut ergo si quis diceret omnia esse vnum animal, contra eum possemus arguere distinguendo animal, & querendum de quo animali intelligat; animal enim dicitur de homine, equo, leone, & alijs: vel ergo intelligit, quod omnia sunt vnum homo, vel vnus equus, & huiusmodi; ita Philosophus arguit contra Parmenidem, & Melissum, dicebant enim omnia esse vnum ens; tunc arguit. Ens dicitur multipliciter, scilicet de aqua, aere, & huiusmodi, vel ergo omnia sunt vnus aer, vel aqua, & similia; non tamen propter hoc tollitur vniuocatio entis. Cum ergo dicebatur in argumento, quod si ens esset vniuocatum, non valeret consequentia: patet hoc nihil impedire, immò optimè sic tenetur ad probationem contra hoc concedo, quod illa consequentia non valet absolutè, valet tamen contra illos Philosophos, quia illi dixerunt omnia esse vnum ens determinatè, non autem esse vnum ens in communi & in confuso, & sic valet Consequentia: si omnia sunt vnum ens determinatè, ergo, vel hoc vnum ens, vel illud, vnde si ipsi intellexerit omnia esse vnum in communi, & in confuso; consequentia Arist. peccaret per fallaciam consequentis, sicut peccat ista, omnis homo est vnum homo, ergo iste vnum homo vel ille vnum homo, non enim valet Consequentia formaliter descendendo a predicato tantum confuse accepto ad particularia determinata, vt si quis diceret substantia cor-

porea est animal, ergo est homo, vel equus, & huiusmodi, quia hoc predicatum, animal, stat confusè, & se tenet confuso modo, & indeterminato; ita dicere: Omnia sunt vnum ens in communi, ergo omnia sunt hoc vnum ens, vel illud vnum ens, non valeret, sicuti neque illa: omnis homo est vnum homo, ergo, vel iste homo, vel ille homo, quia in antecedente homo se tenet confusè pro specie.

Ad sextam patet ex dictis ad argumentum primum, & ideo Scotus nihil respondet ad illam rationem; Dico ergo, quod ens diuiditur in decem Prædicamenta, per modos intrinsecos, vt inferius patebit, qui includunt ens quidditatiuè, nec tamen fit negatio propter rationem ibi dictam: quia scilicet non ponitur ens, in his eodem modo conceptum ex natura rei.

Ad primam rationem Henrici respondet Scotus, quod Henricus in Minori, vel intelligit, quod Creatura, & Deus sunt præcisè illa extrema contradictionis; vel intelligit quod tam Deus, quam Creatura est aliquid, cui conuenit alterum extremum contradictionis. Si intelligat primo modo, Minor est falsa: quia Deus non est præcisè hæc negatio, scilicet, non esse ab alio, neque Creatura est præcisè illa negatio, non necesse esse, si verò intelligat secundo modo, tunc maior est falsa, quæ erit hæc; Illa quibus conueniunt extrema contradictionis, non vniuocantur in aliquo, nam omnia per se diuidentia aliquid commune, sunt talia, quod de ipsis dicuntur extrema contradictionis, & tamen vniuocantur in ipso diuisione; ita in proposito: Deus, & Creatura possunt secundum se recipere prædicationem contradictionis, vt necesse esse, dicitur de Deo, non necesse, dicitur de Creatura; tamen potest esse aliquid substratum illis commune; Illa autem propositio, inter contradictoria non datur medium, valet de his, quæ sunt actus: quia omne quod est actus, est sub altero extremo contradictionis, non autem valet de his, quæ sunt potentia: quia ista sunt sub neutro extremo contradictionis, quantum est de se, possunt tamen fieri sub vtroque extremo contradictionis

Sex-
ta.

Ad 1.
vnt
Hen.

Inter
cõtra
dicto-
ria nã
datur
mo-
dum
de g-
busue

risco dictionis non simul; sed diuisim.

tur. Ad secundam, quæ est confirmatio istius Respondetur: quod cōceptum communem esse neutrum, potest intelligi duobus modis; Vno modo, quod sit neutrum formaliter. & hoc modo conceditur: quia conceptus communis formaliter est alius à particularibus, in quos diuiditur, & sic conceptus entis, est alius formaliter à conceptu creati, & increati; Alio modo intelligitur, quod sit alius prædicatiuè, id est quod non prædicetur de vilo contradictōriorum, & hoc est falsum: quia prædicatur de vtroque contradictōriorum, vt Animal, licet sit alius conceptus formaliter à rationali, & irrationali, tamen de vtroque prædicatur.

Ad 3. Ad tertiam respondetur, quod Deus, & Creatura, non sunt primo diuersa in conceptibus, licet in realitatibus nullo pacto conueniant; ideo conceptus entis diuiditur per modos intrinsecos, quæ nō sunt differentia, & sic ens diuiditur per infinitum, & finitum, & tamen ens finitum nō est compositum, sicut nec ens infinitum; nec est inconueniens, quod Deus hoc modo conueniat cum creatura, & distinguatur etiam ab ea, cum sit sine compositione, vt infra dicam in disputatione, au Deus sit in genere.

Ad 4. Ad quartam dicitur, quod immō cum vnitate vniuocationis stat vnitas attributionis, licet non sit formaliter illa, vt supra declarauimus capite 1. 2. & 3. & hic locus est ille præcipuus, ex quo colligitur, quod vnitas Analogiæ stat simul cum vnitate Vniuoca.

Ad 1. Ad primum argumentum Caietani respondetur, negando falsitatem Conclusionis; Ad probationem dico, quod 2. Metaph. tex. 2. habetur, quod in definitione accidentis ponitur substantia; sed hoc dicit Aristot. de definitione accidentis, vt accidens est, non vt accidens est ens, & hoc ipsi Thomistæ concedunt, qui ex eo loco sumunt argumentum ad probandum, quod inherencia aptitudinalis sit de essentia accidentis: dicunt enim, quod Aristot. ponit discrimen accidentis à substantia, quia in accidentis definitione includitur inherencia ad substantiam. Unde hæc sunt verba formalia Aristot. *Ac-*

cidens est ens eo quod entis; quæ alio modo ponitur in Prædicamentis; Accidens est quod semper est in subiecto, id est in substantia; Ecce quod hæc definitio est accidentis, vt accidens est, & contradistinguitur à substantia; non autem est accidentis, vt ens est; non est autem inconueniens, quod vnum vniuocatum secundū proprias definitiones aliquid claudat, quod non claudatur in alio, vt homo, & equus, diuersas habent definitiones, vt sunt particulares species; sed vt animalia, habent eadem definitionem omninō; ita substantia, & accidens propriè accepta, habent proprias, & diuersas definitiones: sed vt conueniunt in ente, eadem est definitio, siue descriptio accidentis, & substantiæ.

Ad secundum argumentum, patet responsio ex dictis in solutione primi argumenti Scoti, Caietanus enim iumpfit hoc argumentum ex Scoto, & in eo fecit vim: quia non intellexit solutionem Scoti. Ad argumentum itaque nego vltimam partem Antecedentis, scilicet, quod ens non includatur quidditatiuè in differentijs; quia clauditur in differentijs non vltimis, vt declarauimus soluendo primum Scoti; Ad probationem dico, quod non committitur nugatio, vt ibi exposui; quia esset nugatio si ens eodem modo, & sub eodem conceptu penitus poneretur bis in genere, sed non ponitur bis sub eodem conceptu, & eodem modo, quia ens, vt clauditur in differentijs non vltimis, habet etiā rationem determinatiui, & qualificatiui, & sic includitur quidditatiuè quidem, sed cum hoc etiam determinatiuè, adeo quod cum vnitur differentia generi, clauditur ens bis in genere, sed diuerso modo, & quando differentia additur generi, licet in seipsa claudat ens quidditatiuè, tamen vnitur generi, vt claudit ens determinatiuè, & denominatiuè. Præterea, valent contra eam rationes allatæ contra modum dicendi sequentem.

Ad tertium argumentum dico, quod concludit: quod si est vniuocum, debet poni in definitione hominis, ad clariorē definitionem hominis, & hoc non est inconueniens; tamen quando res est per se clara, negligitur explicite poni superius: quia iam in alijs inferioribus implicite clauditur;

clauditur,ideo, sufficit dicere: homo est animal rationale: quia cum dicitur, animal, dicimus corpus, substantiam, ens, si tamen velimus explicitè dicere: homo est ens, substantia, animal rationale, est explicator definitio; & Aristoteles in prædicto loco dicit, quod ratio definiti debet poni loco definitionis, ut definitio sit explicator, non absolutè; Ratio ergo ista est nullius valoris. Præterea, si ratio ista valeret, nedum concluderet de ente, sed de substantia, & de quocumque superiori Vniuoco, & sic in definitione speciei specialissimæ, necesse esset ponere omnia genera superiora explicitè: quod tamen non fit, quia superfluum est; quandoque tamen in vñ venit, ut cum non est ita clarum, illa superiora claudi in definito.

Ad 1. Ad primam rationem Aureoli, dimissis aliorum responsionibus, negatur illa Maior, est enim falsissima, & manifestè; immò eius contradictoria est verissima; quia hæc competit omnibus Vniuocis, nam conceptus cuiusvis Vniuoci est idè omnibus rationibus suorum inferiorum, ut in illo conueniant nullo peccato acquisito, & nulla ei facta additione; quia quædo fit ei additio, non est amplius conceptus communis, sed contrahitur per illam additionem, & fit particularis; Ad hoc sequitur ergo, quod necesse est, quod conceptus communis, qui est idem omnibus rationibus suorum inferiorum, habeat rationem, quæ sit idem cum rationibus suorum inferiorum, nulla sibi facta additione; & sic videmus, quod conceptus substantiæ in seipso nulla sibi facta additione est idem omnibus suis inferioribus, & habent consequenter rationem communem, in qua omnia inferiora participant, & communicant; & licet postea ab inuicem differant; fat est, quod quatenus in illo conceptu conueniunt, habeant eandem definitionem. Ad probationem dico, quod illa propositio non est ad propositum; neque illa propositio deducitur ex illo principio; sed ex eo principio deducitur solum, quod eo modo, quo rationes inferiores sunt eadem in illo tertio, scilicet, ente, sunt eadem inter se, quod est verissimum: quia in illo tertio conue-

niunt, scilicet in ente, quia entia sunt; ita in seipsis conueniunt, quia sunt entia, & cum negat hoc, dico, quod entia inferiora non differunt ab inuicem, quatenus entia: sed quatenus sunt talia, & talia entia, conueniunt in ratione communi entis, sed differunt in rationibus particularibus, sicuti homo, & equus, conueniunt in animali, differunt verò, ut est homo, & ut est equus; ideo arguere sic, entia particularia differunt, & non sunt idem inter se, ut sunt particularia, ergo neque ut conueniunt in illo communi, est committere fallaciam consequentis, quia ex illo principio non deducitur illud consequens.

Ad 2. Ad secundam rationem Aureoli, quæ vocat demonstrationem, Maior, & Minor sunt falsæ; Maior, quia implicat contradictionem: dicere enim, quod sit aliquis conceptus, qui diuidatur per differentias oppositas, & tamen non sit indifferens, siue non habeat rationem indifferentem ad illas, est contradicere; quia si diuiditur per differentias oppositas, necesse est, quod sit quid illis commune, & sit neutra differentia actus, sed vtraque potentia, uti videmus euenire in omnibus vniuocis: nam animal, quod diuiditur per rationale, & irrationale, est neuter actus, sed vtriusque potentia; Maior ergò includit contradictionem, scilicet, quod aliquæ differentie diuidant aliquod commune, & illud commune non sit aliquid diuersum, & indifferens medium per abnegationem vtriusque differentie actualiter; Minor quoque est falsa: concedo quidem, quod ens diuiditur per absolutum, & respectiuum: sed nego, quod ens non sit commune eis, & medium per abnegationem vtriusque extremi. Ad probationem, quæ est, quod absolutum, & respectiuum, sunt contradictoria, inter quæ non datur medium vllud, neque per abnegationem extremorum; nego, quod absolutum, & respectiuum, siue esse à se, & esse ad aliud, sint contradictoria; sunt quidem disparata, ut substantia, & accidens, sed non contradictoria. Præterea, ipsæ, quæ sunt sub extremis contradictionis, nihil impedit, quin sit aliquid commune vniuocum, ut diximus ad primum Henrici, quod confirmatur: quia si valeret illud argumentum, neque animal

*Ad
Probationem.*

*Ad
probationem.*

mal esset vniuocum rationali, & irrationali, neque esset medium per abnegationem extremorum: quia hæc est vera, omne animal, vel est irrationale, vel rationale, adeo quod nullum est animal, quod non contineatur sub aliqua istarum duarum; ergo animal non dicit vnum conceptum per se medium, non valet: vt patet; Quomodo autè intelligatur illa propositio: Inter contradictoria non datur medium, dictum est suprà ad primum Henrici, ergo neque in proposito valet: Omne ens, vel est absolutum, vel respectiuum, ergo ens non dicit vnum conceptum per se neutrum, & medium ab in-creato, & creato, & ente quod per se est, & quod est in alio: non valet.

Ad 1.
Iand. Ad primam rationem Ianduni negatur Minor; Ad probationem eius dico, quod ens non dicit purum nomen, quia tunc, neque esset Analogum, quod ipse negat: sed habet proprium conceptum, secundum quem est commune substantiæ, & accidenti, vt supra ostendimus: vnde substantia non est purum ens, sed tale ens, & accidens est tale ens, & sic differet substantia ab accidente: quod si quis contendat de illo conceptu, dicendum est, quod sicuti primum genus in Categoria Substantiæ est vniuocum alijs inferioribus, & tamen non habet definitionem completam, sed solum descriptionem, ita in proposito euenit.

Ad 2. Ad secundam rationem Ianduni respondetur, quod ens nullam habet differentiam à qua constituatur in esse, quia est communissimum, & non contrahitur ad esse aliquod particulare. Præterea, non est genus: & hac de causa predicatur de omnibus inferioribus in quid: animal verò, quia est genus, non potest predicari de suis differentijs in quid, vt diximus suprà, soluendo primum argumentum adductum à Scotto, tertia distinctione primi.

Ad 3. Ad tertiam dicitur. Quod si in ente eadem est definitio quid nominis, & quid rei, hoc euenit propter maximam eius communiatem; Hoc idem euenit in generibus generalissimis, in quibus eadem est definitio quid nominis, & quid rei, & tamen sunt Vniuoca, vt patet de Quali-

tate, & Substantia, & alijs.

Ad primam Pauli Soncinatis respondetur vt ad secundam Aureoli, scilicet, quod quidditas, & ratio entis, abstrahit à necesse esse, & non necesse esse, siue contingens esse, quia actu non est necesse esse, neque non necesse esse, sed vtrumque potentia, sicuti animal non est actu rationale, neque irrationale, sed potentia vtrumque: ideo falsa est illa Maior. Ad illud de contradictorijs dictum est suprà, soluendo primam rationem Henrici, quod ens non est vniuocum extremis contradictionis: sed ijs, quæ sunt sub extremis contradictionis, vt sunt Deus, & Creatura, quorum alteri competit necesse esse, alteri non necesse esse.

Ad secundam dicitur, quod ens contrahitur per modos intrinsecos, non per differentias, vt infra patebit: reliquæ, per dicta facile soluantur.

Ad primam Suesani negatur Maior, quia dictum est, quod vnitas Analogiæ stat cum Vniuocatione.

Ad secundam dico, quod Minor potest habere duplicem sensum; Primus est, quod Deus sit fons, & radix entitatis, & illam habeat à se, & non ab alio: Creatura verò, & alia, habeant esse ab alio: & hoc modo Minor est vera: sed Maior est falsa: quia cum hoc stat, quod Deus, & Creatura, conueniant in essentia entis.

Alio modo potest intelligi, quod Deus sit ens per essentiam, ita quod solus Deus includat ens secundum essentiam, & secundum conceptum suum: creatura verò nequaquam, sed quodammodo per accidens, & tunc Minor est falsa; quia tamen Deus, quàm Creatura includit essentiam, & naturam entis, licet Deus excellentissimo modo, Creatura, infimo modo.

Ad rationem Aegidij patet, quod concludit ens esse Vniuocum Analogum; negatur ergo Maior: scilicet, quod nullum vniuocum saluetur in aliquibus simpliciter, in aliquibus verò secundum quid, accipiendo hic, secundum quid, secundum esse eiusdem rationis, sed tamen ignobilioris: ita, quod sit sensus, quod aliquod vniuocum saluetur in aliquibus nobiliori modo, & per prius, in alijs verò ignobi-

Ad 1.
Sonc.

Ad 2.

Ad 1.
Sues.
fani.
Ad 2.

Ad
rōnē.
Argi.

ignobiliori modo, scilicet, per posterius. Reliquæ rationes ex his facile solvi possunt, quas breuitatis causa omisimus.

THEOREMA XCVI.

Deus non est in genere.

*Exponitur mens Scoti, & probatur.
Caput Primum.*

HÆc quoque quæstio: An Deus sit in Genere, est merè Metaphysica, & Theologica; attamen, quia etiâ eius cognitio est veluti quoddam principium, quod iuvat ad multas alias dubitationes tollendas, ideo iure illam examinare decreui: & eo magis, quia maximam lucem præbet præhabito Theoremati, quod ens sit vniuocum: inter obiectiones enim, illa erat valida: quia si ens est vniuocū Deo, & Creaturæ, videtur quod ens sit genus, & consequenter, quod Deus sit in genere: ideo declarandum est, quomodo ens est commune vniuocum Deo, & Creaturæ, & tamen non est genus. Scotus itaque 1. Sent. dist. 8. q. 3. quærit, an cum simplicitate Diuina iter, quod Deus, vel aliquid dictum de Deo, sit in genere, id est, an Deus cum sit simplicissimus, possit contineri sub genere, vel saltem aliquod prædicatum eius possit contineri sub genere; & respondendo ad quæsitum, duas adducit opiniones extremas.

Prima est negatiua, quæ asserit, nullū eōceptum nedum genericum, sed neque vniuocum esse commune Deo, & Creaturæ; adeo quod nec Deus, nec aliquid dictum de Deo, continetur sub aliquo genere, neque sub aliquo conceptu communi vniuoco, quæ fuit opinio Henrici, & aliorum, qui negat vniuocationem entis, quas supra adduximus.

Alterâ est opinio affirmatiua, quæ asserit, quod Deus nedum continetur sub aliquo conceptu vniuoco generico, ita quod Deus est in genere, & multa dicta de Deo sunt in genere; quæ opinio tribuitur à Marginistis Alberto de Saxonia, & Roberto Oletho; Scotus tenet mediâ opi-

nionem, vt ibi dicit, respondendo secundum propriam mentem, ad quæsitum, scilicet, quod Deo, & Creaturæ est aliquid commune vniuocum, scilicet ens, vt ostendimus in superiori Theoremate, in quo discordat à prima opinione negatiua: sed tamen tenet, quod ille conceptus non est genus, & sic discordat à secunda opinione affirmatiua; & quoniam primam partem superius probauerat, & nos in præcedenti Theoremate de illa satis superq. locuti sumus. Secundam partem probat in corpore quæsitum, de qua nunc habebimus sermonem. Probat ergo Scotus, quod nec Deus, vel aliquid dictum de Deo, sit in genere, præsertim duobus medijs. Primum sumitur ex infinitate; Secundum ex necessitate.

Prima ratio est hæc. Conceptus habens indifferentiam ad aliqua, ad quæ non potest conceptus generis esse indifferens, non potest esse conceptus generis: sed quidquid dicitur communiter de Deo, & Creatura, est indifferens ad finitum, & infinitum: nullum autem genus est indifferens ad finitum, & infinitum, ergo talis conceptus communis dictus de Deo, & Creatura, non est genus, & consequenter Deus non est in genere, nec aliquid dictum de Deo eadem ratione: quia quidquid est in Deo, est ipsemet Deus, (Omitto illud membrum, & nō finitum; quia addit illud membrum Scotus propter relationes Diuinas, quas sustinet, neque finitas, neque in finitas esse, quæ disputatio est merè Theologica, & ad præsens negotium nihil conducit.) Maior est euident per se: quia subiectum includit prædicatum, est enim, ac si dicat, conceptus cui repugnat proprietatis generis, nō potest esse genus; conceptui qui est communis Deo repugnat proprietatis, & natura generis, ergo ille conceptus non est genus. Minor ergo in qua est tota difficultas, probatur à Scoto, & quia habet duplicem partem, vt trāque probat: prima pars Minor est, quasi quidquid dicitur Communiter de Deo, & Creatura, est indifferens ad finitum, & infinitum; Quæ probatur: quia Deus, & quidquid dicitur de Deo, est infinitum formaliter (non loquor modo de relationibus Diuinis) Creatura

*Dicitur
opinionem
extremam.*

*Opinionem
Scoti.*

*1. 78.
Opin.
Henrici.*

Creatura verò, & quidquid est in Creatura, est finitum formaliter; Conceptus ergo qui est communis Deo, & Creaturae, debet esse indifferens ad finitum, & infinitum, sicuti omnis conceptus communis superioris est indifferens ad conceptus inferiores,

Secunda pars minoris est, quod nullum genus potest esse indifferens ad finitum, & infinitum. Hanc partem probat, & probatio est diligenter annotanda, quia in ipsa consistit declaratio totius naturae generis; Probatur ergo sic: Genus sumitur à realitate, quae secundum se est potentialis ad realitatem à qua sumitur differentia; sed nullum infinitum est potentialis ad aliquid; quia infinitum non est componibile, sed est summè simplex; Maior huius argumenti in qua consistit tota natura generis, probatur primo auctoritate Aristot. 8. Metaph. cap. 5. vbi Arist. ait: *Oportet terminum, scilicet, definitionem, Esse orationem longam, quia significat aliquid de aliquo, ita quod oportet illud esse materiam, & illud esse formam*; Constat autem quod Aristot. per materiam intelligit genus; quia ponitur in definitione uti materia; differentia verò habet rationem formae,

1.77. Secundo probatur ratione; quia si illa realitas, à qua accipitur genus, esset verè tota quidditas rei, non autem pars potentialis ad differentiam, ut ad formam, genus solum definiret completè, & differentia esset superuacanea; definitio etiam constans ex genere, & differentia, non indicaret idem primo definitio, quia vnaquaeque res est semel ipsa; Hæc autem definitio indicaret bis eandem rem, & sic non esset idem definitio primò, & adæquatè; sed definitio in duplum excederet definitum; quia idem bis diceret; Ut autem hæc ratio, & natura generis melius cognoscatur, pertractat Scotus hanc rationem, & eam declarat sic; In aliquibus creaturis, siue in aliquibus entibus, excepto Deo, genus & differentia accipiuntur ab alia, & alia re, sicut ponendo plures formas in homine, animal acciperetur à sensitiva, & rationale, sub intellectu, (hoc dicit causa exempli: quia licet Scotus sustineat in eodem composito plu-

res formas substantiales, non tamen sustinet in homine plures animas numero distinctas.) Hoc exemplo apparet, quod res, à qua sumitur genus, est re verè potentialis, & perfectibilis à re, à qua accipitur differentia; aliquando ibi non sunt res, ut in accidentibus, id est aliquæ alie res sunt, in quibus non accipitur genus à re, neque differentia ab alia re: quia in illis rebus non est res, & res, sed ibi est tunc realitas, ita quod ab vna realitate rei, accipitur genus, ab altera realitate accipitur differentia, ut in colore etenit, color enim non est res diuersa ab albedine, sed solum realitas diuersa, & perfectibilis à differentia ab albedine, quæ similiter differentia albedinis non est res, sed realitas, quæ est actus, & perficit colorem constituendo albedinem, sed est notandum quod licet actu non prius sit color, deinde adueniat albedo perficiens, sed actu vnumquodque simul producat, ab agente in eodem toto, & proinde albedo non composita, sed sit forma simplex; tamen considerando vtramque realitatem secundum se, color est potentialis, & perfectibile ab albedine: adeo, quod si color per se produceretur sine albedine, verè color esset potentialis ad albedinem, & perfectibilis ab ea, & albedo esset composita. Ex his patet, quæ sit natura generis; Vel enim genus est conceptus sumptus à re potentiali perfectibili à re, à qua sumitur differentia, vel genus conceptus sumptus à realitate potentiali perfectibili à realitate à qua sumitur differentia: adeo quod semper genus est quid potentialis, & quid perfectibile, & ablata hac potentialitate, & perfectibilitate à conceptu, ille conceptus nunquam erit genus. Ex hoc apparet probatio secundæ partis Minoris, scilicet, quod nullum genus potest esse indifferens ad finitum, & finitum: quia infinitum nunquam est potentialis, & perfectibile ab alio, & sic genus, vel conceptus generis, cum semper sit potentialis, non potest claudere infinitum sub se: quia quidquid clauditur in genere, est perfectibile, & potentialis; genus ergo claudit solum in se finitum; & sic manet probata clarè secunda pars Minoris, scilicet quod genus non est indifferens

differentes ad infinitum, & finitum: & quod non claudit infinitum, & finitum indifferenter: nullum ergo predicatum quod dicitur de Deo, est in genere, nec est genus, quia omnia illa sunt infinita, vel indifferenter ad infinitum, & finitum, & sic non sunt potentialia, neque perfectibilia, & consequenter, non sunt generata, neque sunt in genere.

Resp. Greg. Huic rationi respondet Gregorius de Arimino, 1. Sent. dist. 8. quæst. 3. Primo, quod Auctoritas Arist. de definitione ex 8. Metaph. tex. 9. non est ad propositum: quia Aristot. ibi loquitur de substantia composita, idem per illam auctoritatem non potest concludi aliquam compositionem in accidentibus, neque in substantiis simplicibus; Præterea ait, quod genus non est pars rei, sed est totum, & Philosophus non ait, quod genus sit materia: sed ut materia, quod intelligitur per assimilationem; quia sicuti forma adueniens materię, complet rem, ita differentia adueniens generi, complet definitionem speciei: si etiam genus haberet rationem partis, tunc substantiæ simplices non essent in genere, quia non habent partem. Ad rationem autem negat consequentiam. Ad probationem dicit, quod differentia ponitur ad significandum explicitè totam essentiam definiti, sed iam genus per se totam illam essentiam significabat, sed non explicitè, & sic in definitione non est negatio; significant etiam diuerso modo, & sic nihil valet quod dicitur, quod non significarent idem primo.

Resp. 4to. Sed hæc sunt aded facta, ut vix refutatione egeant; Prima responsio rejicitur: quia licet Aristot. ibi loquatur de substantia composita, non tamen propter hoc sequitur, quod non habeatur ex eo loco, quod genus habet rationem materię, id est potentialis: differentia verò rationem formæ, id est actus, quod est intentum Scoti. Quod vero ait, non per hoc concludi compositionem in accidentibus, ut substantiis simplicibus: dico, quod illud quod est in genere, est compositum, vel componibile, species est composita, genus est componibile, differentia est compositiua, & sic genus est potentiale, differentia est actus, & compositiua, & hoc est

quod intendit Scotus: & nihil est in genere, quod non cadat sub aliquo horum trium modorum, quorum neutrum dici potest de Deo: quia Deus licet sit actus, non tamen est alicuius potentie perfectius: unde accidentia licet non componantur ex te, & re, ut dictum est: tamen componuntur ex realitate, & realitate, & sic quodlibet accidens continetur sub altero illorum trium memborum; Quod verò dicit genus ex Arist. non esse materiam, sed ut materiam, concedimus: sed si differentia perficit definitionem speciei, ut forma materiam, nonne genus habet rationem partis, & perfectibilis uti materia? Ad illud de substantiis simplicibus, ut est materia, & forma, quod non essent in genere, quia non habent partes, dico, quod sunt in genere, quia sunt partes ad non ergo sunt in genere, ut substantiæ compositæ, sed ut partes ipsarum. Responsio verò ad rationem patet ex se, quam sit falsa: quoniam clarum est, quod genus, & superiora, non sunt actus sua inferiora, sed potentia: ideo, cum dico animal, non dico hominem, nisi potentia: quomodo ergo genus potest explicare illud, quod non actu continet in se? Præterea, clarum est, quod differentia contrahit, & actus genus, & constituit talem speciem in actu, alioquin esset superflua: ut dicebatur in ratione. Dicere autem quod ponitur ad explicandum essentiam definiti explicitè, est nihil dicere: quia neque implicitè per genus explicatur tota species, nisi ut dictum est in potentia, & in consuso siue in vniuersali: sed propria essentia non habetur; immò, neque in vniuersali, & in consuso genus continet speciem, nisi quia etiam includit in consuso differentiam: quia differentia est pars essentialis speciei re distincta à genere; Est ergo impossibile concipere, vel explicitè, vel implicitè speciem siue differentiam absque suis partibus; Sed hæc clara sunt, quam ut probati possint; manent etiam in suo robore illæ rationes, quod ibi esset nugatio, & idem bis diceretur, tunc enim tota essentia hominis explicaretur per genus, & rursus tota per differentiam, per genus implicitè, per diffe-

rentiam explicitè, ergo sufficeret sola differentia, & sic superflueret genus, quia iam dicitur, quod differentia explicat explicitè essentiam rei, iam in definitione non querimus aliud, nisi cognitione explicitè rei, quam si per solam differentiam habemus, superfluum est genus.

Alia resp. vige. Responso ad aliud argumentum probans quod definitio non indicaret idem primo definito, nulla est; Primò, quia patet, quod differentia non explicat alio modo definitum, sed solum perfectè explicat; explicat enim id, quod genus non explicabat; Deinde, admissa non soluitur, quia licet diuerso modo in definitione eadem res explicetur, cum tamen bis explicatur, non est idem primo illi definito: quia illa res est tantum eadem semel, definitio verò bis illa explicat, & sic non conuertitur definitio cum definito, neque est adæquata.

2. vò princ. Scoti. Secundo, ex eodem medio arguit Scotus (& ex hoc medio clarè elicitur, quid sit modus intrinsecus secundum Scotum,) conceptus speciei non est tantum conceptus realitatis, & modi intrinseci eiusdem realitatis, quia tunc albedo posset esse genus, & gradus intrinseci albedinis posset esse differentia specificæ. (Nota hic, quod modus intrinsecus appellatur à Scoto gradus intrinsecus rei, vnde ex Scoto, modi intrinseci non sunt aliud, quam gradus intrinseci rei, quod est inconueniens; Hac accepta pro Maiori, subinfert Minorem: sed illa per quæ commune ad Deum, & Creaturam contrahitur, sunt modus, & gradus intrinseci illius rei communis, scilicet, finitum, & infinitum, qui nihil sunt, nisi gradus intrinseci entis, ergo ista contrahentia non possunt esse veræ differentia, neque cum contraëto constituunt compositum, vt est species, immò talis conceptus constitutus ex tali communi contraëto, & ex modis intrinsecis contrahentibus est simplicior, quam possit esse conceptus speciei, immò est simplicissimus, quia licet nulla adest compositio.

2. vò ex 2. me. 1. 10. Ex hoc patet, quod ens non est genus, quia tunc ens infinitum esset species. At ens infinitum non est species, quia non est compositum, vt est species, sed est

quid simplex; & ratio huius est: quia vt dictum est suprà, genus est quid potentiale, & differentia est quid actuale, & quodammodo quid extrinsecum à genere, vnde facit veram compositionem. At ens cum contrahitur à suo modo, & gradu intrinsecò, non est potentiale, neque contrahitur ab aliquo perfectibilis: sed solum diuiditur in suos gradus intrinsecos, vt in frà soluendo primum argumentum Scoti, clarius dicitur.

Ex secundo medio, scilicet, ex necesse esse, tertio loco arguit sic. Si necesse esse, includit in se genus, vel genus, siue conceptus generis, est necesse esse ex se, vel non, si sic, ergo genus semper habet differentiam actu in se: quia genus non est in actu vltimo sine differentia. Quod autem est ex se necesse esse, est ex se in actu vltimo, si enim non est in actu vltimo, sequitur, quod necesse esse, sit constitutum ex eo quod non est necesse esse, quod implicat contradictionem. Ex hoc colligitur quod necesse non includit genus. At Deus est ex se necesse esse, ergo Deus non includit in se genus, non ergo Deus est sub genere, siue in genere: quia tunc includeret in se genus. Hoc quod dictum est de Deo, concluditur quoque esse dicendum de ijs, quæ prædicantur de Deo formaliter, (quod addit propter relationes Diuinas,) Ratio est: quia quod est in genere, est limitatum; quidquid verò dicitur de Deo formaliter, est illimitatum, & infinitum.

Hanc rationem retorquere nititur Gregorius aduersus Scotum, quia Scotus ponit ens esse vniuocum Deo, & Creaturæ; tunc sic arguatur. Ens, vel est necesse esse ex se, vel non: si sic, ergo Creatura est necesse esse, quia ens est commune Creaturæ, & Deo; si non necesse erit constitutum ex eo, quod non est necesse esse, quod est absurdum.

Deinde rationem soluit, dicens, quod intentio generis dicitur de Deo, tamen non est necesse esse, neque pars, vel aliquid intrinsecum eius, quod est necesse esse, licet significet id, quod est necesse esse, & etiam id, quod non est necesse esse.

Secundum que responsio est vltimus mōmen *Resp. Greg.*

ti, & reflexio facillè vitatur, reflexio quidem nulla est: quia non est par ratio de ente, & de conceptu generis: nam ens est indifferens ad necesse esse, & non necesse esse: neque est determinatum ad alteram partem: sed genus est determinatum ad alteram partem, scilicet, ad non necesse esse: quia est potentiale: Vnde, cum dicimus ens, vel est necesse esse, vel non necesse esse: Ad hanc Maiorem dico, quod est vtrumque indeterminatè, & neutrum de terminatè, vt diximus in Theoremate de Vniuocatione entis, soluendo primum argumentum Henrici: sed de genere hoc dici non potest, quia genus est potentiale, & vtrà, si genus esset necesse esse, necessariò actû semper haberet differentiam, vt probabat argumentum Scoti, & tunc non esset amplius gen^{us}, sed natura eius destrueretur, quæ est, quod sit potentiale: non ergo genus est indeterminatum, sed determinatum ad non necesse esse: ideo valet argumentum, genus vel est necesse esse, vel non: si non, est potentiale, ergo non clauditur in necesse esse, quia necesse esse, tunc esset compositum, ex non necesse esse, si dicas est necesse esse, destruis naturam generis: quia tunc necessariò habet differentiam, quia per illam est in actu vltimo, & quod est necesse esse, est in actu vltimo ex se, non potest dicere quod genus est indifferens eadem ratione: quia natura generis tunc destrueretur, quoniam illa est quod sit potentiale, & consequenter pertinet ad non necesse esse. Hoc membrum reticuit Scotus: quia ex se est manifestum, solutio verò nulla est: quia aliud est loqui de intentione generis, aliud de re concepta, & significata, per intentionem generis, licet intentio generis, quæ est relatio rationis, non sit pars rei: tamen res primæ intentionis, quæ significatur per illam intentionem, semper est pars inferioris, vnde genus secundum omnes, diuiditur in suas species per differentias, & licet genus, id est, respectus rationis, non sit pars hominis, tamen animal, quod significatur per genus, est pars hominis. Insuper, genus, & intentio ipsa generis, habet rationem partis sui inferioris, quia illa intentio generis significat rem, quæ de sui natu-

Phil. Nat. 1o. D. Scoti.

ra est pars inferioris speciei: est ergo ridiculum dicere, quod genus significat necesse esse, & non necesse esse, & tamen est pars, si enim ille sunt differentie generis, necesse est quod genus diuidatur per illas, & constituatur in species quarum erit pars, & respectu earum erit potentiale, & si Deus sit species generis, cum Deus sit necesse esse, genus erit pars necesse esse, & inclusum essentialiter in necesse esse.

Præterea, probatū est, quod genus continetur sub nō necesse esse, nō ergo significat necesse esse, neque est quid indifferens, & commune ad necesse esse, & nō necesse esse, sed solum significat aliquid quod non est necesse esse.

Sed tunc est dubium, quæ sint illa prædicata, quæ de Deo dicuntur formaliter, vt sapiens, bonus, &c.

Dub.

Respondet Scotus, quod illa dicuntur prædicata transcendencia: quia illa prædicata sunt communia Deo, & Creaturæ, & consequenter, sicut ens quod est commune Deo, & Creaturæ, nō est genus, sed prædicatum transcendens, ita bonus, sapiens, &c. Vnde sapientia infinita cōuenit Deo, sapientia finita cōuenit Creaturæ: sed sapientia indeterminatè, & in communi, competenti in cōmuni, & ita sicuti ens, est transcendens, ita sapientia, & reliqua prædicata, sunt transcendencia, sicuti etiam ens diuiditur prius per finitum, & infinitum, qui sunt modi intrinseci, deinde finitum in decem Prædicamēta, similiter per modos intrinsecos, ita sapientia, bonitas, &c. diuiditur per infinitum, & finitum, finita competit Creaturis, & partitur per illas, infinita vero competit Deo.

*Que
sunt
prædi-
cata
tran-
scen-
dencia
Solu.*

Sed tunc est aliud dubium, quomodo verum est quod sapientia, iustitia, &c. sint prædicata transcendencia, videtur enim hoc esse falsum: quoniam transcendencia sunt cōmunia omnibus entibus: at sapientia non competit omnibus entibus, neque iustitia, ergo videtur male dictum, quod ista prædicata sint transcendencia: Respondet Scotus, quod sicuti de ratione generis generalissimi, non est habere plures species sub se, sed non habere aliud genus supra se, sicuti hoc Prædicamentum, Quando: quia non habet supra se genus,

Dub.

Solu.

Bbb est ge-

est generalissimum, licet habeat paucas species, vel nullas, ita transcendens propriam habet, quod non habeat supra se aliquod genus, sub quo cōtineatur; Quod autem sit commune ad multa, hoc illi accidit, quod declarat exemplo; Ens non tantum habet passiones simplices conuertibiles sicut vnum, verum, b. imm. &c. sed habet aliquas passiones distinctas vti opposita distinguuntur contra se, sicut necesse est, & possibile, actus potentia, &c. Mo. lo, sicut passiones simplices conuertibiles sunt transcendentes, quia consequuntur ens, in quantum est manifestans, & nondum limitatum ad aliquod genus, ita & passiones distincte sunt transcendentes, & vtrumque membrum illius distinctum, est transcendens, & tamen ab eorum illorum membrorum formaliter non competit nisi vni enti, vt in ista diuisione necesse, vel possibile, necesse competat vni enti solum, scilicet Deo, & tamen, necesse est predicatum transcendens, quia non constituit genus, nam ens necesse esse non est genus, sed quid illimitatum, ita ad positum, licet sapientia, & iustitia, non competant omnibus entibus, tamē quia supra se non habent aliquod superueniens genus, sunt prædica illimitata; solum ergo illud est transcendens prædicatum de omnibus entibus, quod conuertitur cum primo transcendenti, scilicet cum ente.

Adducuntur quædam Argumenta Scoti facta contra e, & eorum solutiones, ex quibus clarius confirmatur prædictum Theorema, & declaratur; quid sit modus intrinsecus. Caput II.

1. 75. **I**N prædicta quaestione 3. Scotus, ante oppositum, adducit quædam Argumenta, ex quorum declaratione valde dilucidatur istud Theorema, Primum argumentum: Ens est conceptus communis dictus in quid, de Deo, & Creatura, vt dictum est in materia de Vniuocatione; sed conceptus communis non potest determinari ad Deum, & Creaturam, nisi contrahatur per aliquem conceptum determinantem; at conceptus determinans habet rationem Qualis, & differentie, ergo con-

ceptus determinatus habet rationem generis, ergo ens est genus.

Secundo. Auicenna 2. Metaphysic. cap. 1. ens in subiecto, & ens non in subiecto non habent medium, ergo Deus cum sit ens, erit sub aliquo istorum duorum membrorum; sed non est ens in subiecto, ergo erit ens non in subiecto. Ens non in subiecto, est substantia, ergo Deus est substantia; sed substantia est genus, ergo Deus est in genere.

Tertio. Sapientia dicitur de Deo, & Creatura, secundum eandem rationem formalem, vt probatum est in Theoremate de Vniuocatione, ergo dum contrahitur sapientia ad Diuinam, & humanam, diuiditur in species, & sic sapientia dicta de Deo, est vna species, & sapientia dicta de Creatura, est alia species, ergo sapientia in communi est genus.

Quarto Boetius in libro de Trinitate videtur dicere, quod in Diuinis manent duo genera, ergo.

Quinto Philosophus 10. Metaph. tex. 5. 7. dicit esse vnam primam substantiam, quæ est mensura aliarum, & Commentator dicit eam esse primum Motorem. Tunc sic. Sicut in alijs generibus à substantia primum est aliquid illius generis, ita in substantia primum erit aliquid generis substantie, ergo primus Motor erit de genere substantie.

Sexto potest concipi substantia creata, & increata, & neuius conceptus est simpliciter simplex, ergo resoluendo, remanebit ratio substantie indifferens ad vtrumque contrahens, & sic substantia indifferenter accepta, videtur habere rationem generis.

Septimo, Simplicitas Dei non excludit eum à genere; quia Angeli sunt simplices, & immateriales, & tamen ponuntur in genere; etiam accidentia sunt simplicia, & tamen ponuntur in genere; ergo Deus est in genere.

Ad primum Argumentum respondet Scotus, quod conceptus dictus de Deo, & Creatura, in quid, vt est ens, contrahitur per aliquos conceptus dicentes qualiter tamen conceptus ille communis dictus de Deo, & Creatura, non est genus, neque illi conceptus contrahentes sunt differentia:

tiar: sed ille conceptus cōtra dictus est prædicatum transcēdēns, & conceptus contrahentes sunt modi intrinseci illius, non differentia: vt in proposito, ens est conceptus, & prædicatum transcēdēns, in finitum, & finitum, sunt modi intrinseci entis; Vt autem intelligatur quomodo illi conceptus contrahentes contrahant, & habeant rationem Qualitatis, & tamen non sint differentia, & similiter ens sit cōtractum per hos conceptus, & non sit genus, & ens finitum non sit quid compositum, opus est declarare quid sit modus intrinsecus.

Decl.
quod sit
modus
intrin
secus.

Modus intrinsecus rei, vt habet Scotus in hoc citato loco, nō aliud est, nisi gradus intrinsecus realitatis rei; vnde Scotus in secundo argumento superius allato in primo cap. pro eodem accepit modum intrinsecum, & gradum intrinsecum realitatis rei, & ibi hoc dilucidē, & in solutione huius argumenti declarat, sumpto exēplo albedinis, Albedo enim est realitas, hæc habet suos gradus: quia quandoque est intensa, quo ad decem gradus, quandoque quo ad octo, & c. isti gradus intrinseci albedinis, sunt modi intrinseci albedinis; vnde si albedo diuideretur in albedinem vt sex, & in albedinem vt decem, hæc diuisio non esset per differentias, sed per gradus, & modos intrinsecos albedinis, & in hoc differt modus intrinsecus à differentia, quia differentia habet rationē extrinseci actus, & perfectiuis, & conceptus generis qui contrahitur per differentias, habet rationem potentialis, ita quod differentia videtur esse quid externū ipsi generi; Vnde in quocumque gradu intelligitur animalitas, nunquam reperitur in ea rationalitas, vel irrationalitas, quia rationale est quid extrinsecum ab animali. Hinc fit, quod cum rationalitas aduenit animali facit compositionem, & sic homo est compositum: sed gradus intrinsecus realitatis, vt gradus dicimus albedinis, dum aduenit albedini, non facit compositionem, quia non est quid extrinsecum ab albedine, sed quid intrinsecum ipsi albedini: solum facti albedinem esse perfecti orēs; quod confirmatur: quia diuersitas addi, rei, variat essentiam rei, & constituit aliam rem: sed gradus intrin-

secus additus rei, non variat rem, neque diuersam constituit, sed solum perfectionem facit, Hec est differentia inter modū intrinsecum & differentiam.

Sed vltimus est declarandum, quomodo conceptus communis contrahatur per modum intrinsecum non enim videtur quod realitas, & conceptus communis, possit contrahi per hos modos intrinsecos: quia videretur contrahi per semetipsum; hoc ergo est declarandum, & hoc est illud, in quo laborat Scotus in presenti; Declaratur autem hoc modo, Quæcumque realitas potest duobus modis intelli-

Quo
contra
prus
cōtra
hatur
p mo-
dos i-
trinse-
cas.

gi. Vno modo in confuso, absque certa cognitione, & consideratione graduum, & modorum intrinsecorum, vt in intelligendo albedinem in communi, non considerando intensionem albedinis, siue sit quo ad octo, siue quo ad decem gradus.

Secundo modo potest considerari realitas enim modo intrinsecō, vt cum intelligo albedinem quo ad decem gradus, differant isti duo modi cognoscendi, quia primo modo est cognitio imperfecta, & habemus conceptum albedinis, vt decem imperfectum; secundo modo habemus conceptum perfectum albedinis, primus est conceptus communis omni albedini, secundus est proprius huic albedini decem graduum, vnde conceptus albedinis in se, absque consideratione graduum, & modorum intrinsecorum, potest esse communis, de facto est communis huic albedini vt octo, & huic vt decem, &c. & tunc fit proprius, & distinguitur ab alijs, cum consideratur vt octo, distinguitur enim ab albedine quæ consideratur, & est vt decem, & ab ea quæ consideratur vt sex, sicuti et go animal in communi est indifferens ad rationale, & irrationale, & an tequam sumatur rationale, animal non distinguitur ab irrationali, sed est quid commune, cū verò sumitur, & consideratur, cum rationale contrahitur; & non est amplius quid commune, sed sit particularē, & propriē homo: ita realitas in communi, absque cōsideratione graduum, est communis: sed cum consideratur, & actu contrahitur per gradus suos intrinsecos, vt per octo gradus, per decem, &c. diuiditur in va-

rias partes, & non est amplius quid commune, sed sit conceptus proprius. Ex his clarè apparet, quid sit modus intrinsecus, & quomodo possit dari conceptus communis, qui contrahitur per alios conceptus dicentes quale, & tamen ille conceptus contractus, non est genus, neque conceptus contrahentes, sunt differentie, quia genus, & differentia requirunt diuersas realitates: sed conceptus transcendens & modus intrinsecus, requirunt eandem realitatem, solum sub diuersis gradibus conceptam, & participatam; Patet etiam, quomodo idem non contrahitur per seipsum, nisi dicamus commune contrahi per suos gradus internas, quod non est inconueniens: efset inconueniens, quod idem commune contraheretur per seipsum commune; Hoc modo euenit in proposito de ente: ens enim est conceptus, & quedam realitas communissima, habet suos gradus intrinsecos, per quos diuiditur, quorum primi sunt, infinitas, & finitas; Diuiditur ergo in istos, vt in suos gradus, non autem, vt in differentias, quia finitas, & infinitas non habent rationem extrinseci, & qualificantis ens, quia ita est simplex ens finitū, & ens, infinitum, sicuti est ens, & sicuti albedo, vt decem, non est compositor albedine, vt sex, neque albedo, vt decem, & albedo, vt sex, sunt compositor albedine in comuni: ita ens infinitum, non est magis compositum ente finito, neque vtrumque est magis compositum ente in comuni, quod non possumus dicere de animali rationali, & animali irrationali respectu animalis, quia animal rationale, est proculdubio aliquid magis compositum, quam animal.

Ad i. Per hoc patet ad Primum argumentum, quod ens non est genus, & per idem soluantur multa argumenta Aduersariorum, qui non possunt capere, quomodo ens sit vniuocum Deo, & Creaturæ, & nõ sit genus; Quod si quis obijciat, ens, vt est contrahibile ad infinitum, & finitum, est potentiale. Respondeo, quod propriè non est potentiale, sed indifferens, vt declaratum est.

Ad 2. Ad secundam rationem Responderetur ex dictis Scoti, ad argumenta pro opinio-

ne Ruberti Olchot, quod Deus est ens formaliter, & non est in subiecto; sed cum infertur, ergo est substantia; negatur consequentia: quia ens, quod non est in subiecto, est duplicis generis; Aliud enim est illimitatum; & aliud est limitatum: ens nõ in subiecto illimitatum, non est substantia, quod est genus generalissimum, sed ens limitatum non in subiecto, constituit genus generalissimum substantie. Sed dices, Deus dicitur substantia, ergo Deus continetur sub substantia. Dico, quod tunc hoc prædicatum, substantia, est transcendens, & idem est, ac si dicamus, Deus est ens infinitum, non existens in subiecto: tribuitur ergo nomē substantie Deo quoad perfectionem, non quo ad imperfectionem: & quia substantia, vt est genus, habet annexam imperfectionem, scilicet, potentialitatem, vt dictum est, ideo substantia, vt est conceptus generis, non prædicatur de Deo, sed vt transcendente.

Ad tertium dicitur similiter, vt dictum est supra in primo capite, quod ista prædicata Sapientia, Iustitia, &c. sunt prædicata, transcendencia & quatenus transferuntur ad Diuina, non transferuntur secundum rationem generis; & denique, vt dictum est de ente, ita dicendum est de reliquis prædicatis, quæ competunt Deo, & Creaturæ.

Ad quartum, dico, quod Damascenus, nullibi dicit expressè Deum esse in genere propriè: sed in multis locis in quibus videtur dicere Deum esse in genere, est exponendus, quod per genus intelligit transcendens, & sic ait in Elementario, cap. 8. Genus generalissimum substantie, continere super substantialiter increatam Deitatem, cognoscibiliter autem, & contentiue omnem Creaturam; vbi patet, quod non accipit genus generalissimum substantie propriè, vt est potentiale, sed secundum quod est transcendens, vnde ait, genus generalissimum substantie continere super substantialiter increatam Deitatem, id est excellentissimo modo, & non modo ordinario quo ceteræ Creaturæ continentur in ipso genere substantie: quia Creaturæ continentur in substantia, vt est genus propriè, sed Deus continetur in sub-

substantia vt est transcendens, apud Damascenum, ergo idem est genus generalissimum in proposito quod transcendens.

Ad 1. Ad Boetium respondet Scotus, quod nusquam dixit duo genera manere in Diuinis, & consequenter, neque differentias generum, neque modos, neque rationes eorum: quia hæc omnia sunt limitata; sed quia videtur dicere, quod in Deo sint substantia, & ratio, Respondetur, quod intelligit remanere duos modos prædicandi, scilicet, modum prædicandi relatiui, & modum prædicandi essentialis, quos modos appellat Diuus Augustinus ad se, & ad aliud: prædicata ad se, Boetius appellat substantialia, & ad aliud relatiua, & propter hoc videtur dicere, quod duo ista genera maneant in Diuinis. Sed iam dictum est, quod hæc prædicata accipiuntur transcendentaliter, non vt sunt in genere.

Ad 5. Ad quintum respondetur, quod id, quod est mensura aliorum in genere substantiæ, est prima substantia illius generis, cui competit vnitas, loquendo de mensura intrinseca: primus motor autem est mensura extrinseca, nedom substantiæ, sed aliorum generum: est tamen principaliter substantia, & sic vel Auerres non habet intentionem Arist. vel locutus est de mensura extrinseca. Ad rationem verò, antecedens est verum de mensura intrinseca, non de extrinseca.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod si abstracta has substantiam à creatura, & increata, non accipitur ibi substantia pro conceptu generis generalissimi; quia increata substantia repugnat generi, vt dictum est, sed accipitur tunc substantia pro ente in se, & non in alio, cuius conceptus prior est, & certum minor conceptu substantiæ, vt est genus, vt supra diximus.

Ad 7. Ad septimum respondetur, quod perfectissima simpliciter repugnat generi, scilicet illa simplicitas, quæ excludit compositionem rei, & rei, realitatis, & realitatis. At Angelus, licet sit simplex, quia non constat ex re, & re, tamen secundum aliquos est compositus ex realitate, & realitate, vel saltem, vt diximus supra, licet actu non sit compositus ex realitate, &

Phil. Nat. lo. D. Scoti.

realitate, est tamè componibilis, ita quod constet ex realitate potentiali, ad aliam realitatem perfectiua: quia supra diximus, quod omnis creatura est componibilis, cum nõ habeat omnem perfectionem possibilem: realitas autem infinita, vt est realitas Dei, non est possibilis, nec perfectibilis ab vlla alia: & hac de causa Deus non potest esse in genere; Intelligentiæ etiam recipiunt propriam intelligentionem, quæ est accidens secundum Theologos.

Exponuntur rationes Aduersariorum, probantes Deum esse in genere, & solvuntur; ac eorum opiniones falsas esse ex dictis ostenditur. Cap. III.

DE hæc materia sunt obiectiones ex duabus partibus. Aliqui contendunt ostendere, quod Deus est in genere. Alij ex aduerso ostendere nituntur, quod nec Deus, nec Angeli sunt in genere. Primò examinabimus rationes pro prima opinione; Deinde rationes pro alia.

Ioanes Bacchonus 1. Sent. dist. 9. quæst. vnica, licet non teneat absolutè Deum esse in genere, (vt ipse ait) attamen impugnat rationem fundametalem Scoti, propter quam sustinet, Deum non esse in genere, quæ erat, quod genus est semper potentiale, & ideo, quod est in genere, est potentiale, quod dici non potest de Deo, qui est actus infinitus, & purissimus. Pro impugnando autem hoc, assumit, quod genus quodlibet diuiditur per duas differentias, quarum vna est positua, alia est priuatiua. Secundo assumit, quod differentia priuatiua quandoque significat rem imperfectam: vt cum substantia diuiditur per animatã, & inanimatã, aliquando significat aliquid perfectum, vt cum diuiditur per corporeã, & incorporeã; incorporea enim significat quid nobilior, quam corporea. Vnde Porphyrius cap. de Differentia, dicit: quod immortale additum Dijs, separat nos à Dijs, his assumptis, sic arguit. Illud qui cõperit determinari per differentias, est res generis: sed Deo competit determinari per differentias, quia dicitur de Deo, quod est substantia incorporea, indepẽdens, im-

mortalis, &c. ergo Deus est res generis, & consequenter est in genere.

2. Secundò. Impugnatur aliud fundamentum Scoti, nempe, quod infinitum non est in genere sic posita linea infinita, nihilominus linea est in genere, scilicet in Quantitate, ergo infinitas non ponit aliquid extra genus; Antecedens probatur: quia linea infinita recipit prædicationem Quantitatis essentialiter: quia hæc est propositio essentialis; Linea infinita est Quantitas.

3. Tertio, Infinitum, & finitum, competunt Quantitati, ergo infinitum est in genere.

4. Quarto. Cui competit ratio formalis generis, est in genere, sed Deo competit ratio formalis generis, ergo. Minor probatur: quia Deo competit Relatio, & Actio secundum quod sunt genera, ergo.

5. Quintò. Illud quod descendit in inferiora per differentias, est genus, & illud, quod continetur sub illis differentijs, est in genere: sed substantia diuiditur per corpoream, & incorpoream ex Porphyrio, & sub incorporea continetur Deus, ergo Deus est in genere. Dicit tamen, quod nõ debemus dicere absolute Deum esse in genere, sed cum deputatione imperfectioris, ita, quod retinet formalem rationem generis, sed aufert omnem imperfectioris. Hæc opinio in se est eadem cum opinione Scoti: sed secundum mentem opinantis, est falsa, & implicat contradictionem. Nam cum dicit, quod genus potest transferti ad Diuina, cum deputatione, & ablatione imperfectioris, vel intelligit de rebus, quæ in generibus sunt, vt est Substantia, Relatio, &c. Vel intelligit de ipsomet genere formaliter: si primum, vt dicere habet, & vt eas exempla, & rationes indicant, coincidit eam opinione Scoti, quia & nos ponimus substantiam, & relationem in Diuinis, ablata imperfectioris, & limitatione: sed tunc non sunt amplius illi conceptus, conceptus generis, siue generici sed sunt transcendentis: quia implicat dicere, quod illi conceptus sint in genere, & sint illimitati, & sine imperfectione, vt dictum est: Sapientia enim, Bonitas, Relatio, &c. quæ conueniunt Deo, & Creatura, secundum propriam ra-

tionem formalem, sunt illimitata, sicut ens & primum, competunt enti in sua maxima communitate, vt est commune infinito, & infinito, postea diuiduntur in sapientiam finitam, & infinitam, vt ens; & sapientia finita, bonitas, & reliqua, sunt finita, & in genere; ista autem prædicata finita, non possunt attribui Deo, secundum hanc rationem, quia sunt in genere, quia sic sunt finita, manent ergo in Diuinis deputatione limitatione, & imperfectione, & tunc sunt prædicata transcendentia, non generica. Vidit Ioannes Baconus, quod hæc deputatione ponat hos conceptus extra genus, & faciebat eos illimitatos, ideo dixit est eam vitare per hoc quod si deputatione limitationis a relatione, poneret relationem extra genus, poneret etiam extra rationem formalem relationis. Sed hæc Consequentia est nulla, vt visum est: concedimus enim, quod Relatio, & alia manent in Deo, secundum suam rationem formalem; sapientia enim manet in Deo secundum rationem formalem sapientia: non tamen dicimus illa manere secundum rationem generis, sed vt transcendentia, & hoc probauimus, secundum mentem vero opinantis, hæc positio implicat contradictionem: quia ponit, quod ratio, generis possit deputatione limitatione, quod implicat: quia illimitatum opponitur priuatiuè, immò contradictoriè ei, quod est in genere, id enim dicitur illimitatum, quod non est in genere; quomodo ergo ratio ipsiusmet generis potest esse illimitata? est ergo impossibile, quod Deus retineat formalem rationem generis, & sit illimitatus.

Ad rationes autem pro eius opinione. Ad primam dico, quod si ipsa concluderet, concluderet maximum absurdum, quod neque ipse admittere potest, scilicet, quod Deus esset compositus, si non ex positio, & positio, saltem ex positio, & priuatiuo: quia Deus est simplicissimus, vt omnes, & Philosophi, & Theologi asserunt. Consequentia probatur: quia dicitur, quod genus diuiditur per differentias duas, quarum vna est positio; altera priuatiua, & quod priuatiua quandoque dicit perfectiorem, vt in proposito, & quod propterea dum substantia diuiditur per corpoream, & incorpoream, Deus con-

netur sub substantia incorporea : Tunc
argui Arguo sic. Ergo substantia incorporea, est
ur. quid compositum, in quo substantia est
 potentiale, incorporea est differentia; hoc
 autem est manifestè falsum : quia Deus
 non componitur, neque ex positivo, ne-
 que ex privatio. Quod si quis dicat, non
 est inconueniens, quod Deus componatur
 ex privatio dicente perfectionem,
Reic- Contra, inconueniens est, ponere in Deo
dis. potentiam, & actum, siue actus dicat per-
 fectionem, vel imperfectionem, ergo quæ
 cumque sit illa differentia, dummodò ha-
 beat rationem differentie quæ est actua-
 re, & contrahere genus, non potest poni
 in Deo, alioquin hæc propositio esset vera:
 Deus est compositus; quam propositio-
 nem Theologi in Deo omninò abhorret;
 neque Arist. ipse admittit: quia potentia
 semper habet annexam imperfectionem,
 & ipse in 12. Metaph. tex. 30. & inde, & v-
 biq; in Intelligentijs negat omnem po-
 tentiam, & compositionem; Est ergo di-
 cendum, quod ratio ista non concludit.
Ad Ad illud primum fundamentum assump-
fum-- tum, quod genus diuiditur per duas dif-
dam-- ferentias, quarum vna est positua, & alte-
rum ra est priuatiua, dico, quòd hoc est fal-
Por-- sum, licet Porphyrius diuidendo genus
phy-- substantie, exemplificauerit de huiusmo-
dy. di differentijs, & nos communiter ad imi-
 tationem Porphyrij sic diuidamus gene-
 ra per differentias posituias, & priuati-
 uas; Sed dico, quòd omnis differentia di-
 uidens, & contrahens genus, est positua;
 Prebatur: quia differentia est actus, &
 contrahit, & ponit in esse: At nuda priua-
 tio, non ponit in esse, non dat esse substan-
 tie, non dat esse specificum, vt patet; diffe-
 rentia ergo contrahentes animal, non
 sunt rationale, & irrationale, sed rationale,
 & inhinibile, rudibile, &c. & sic de alijs
 est dicendum; sed quia differentie
 contrahentes genera, si vna est cognita,
 reliquæ nos latent; volentes diuidere il-
 lud genus, accipimus differentiam notã,
 & priuationem illius, per quam reliquas
 omnes differentias intelligimus, & hoc
 fit ad virandum prolixitatem quoque.
 Vnde irrationale non est differentia vna
 specifica animalis, sed plura continet sub
 se, vt omnia bruta. Ad propositum ergo,

cum diximus Deus est substantia incor-
 poreã, independens, &c. istæ priuationes
 non sunt differentie, sed putæ negationes,
 quæ describunt nobis Deum; definitio
 autem per negationes propriè conuenit
 illimitatis, de quibus cum non possimus
 ostendere quid sint; ostendimus quid non
 sint; vnde cum dicimus Deum esse incor-
 poreum, independentem, inanimatum,
 &c. tantum abest vt per hæc faciamur ip-
 sum esse in genere, quod potius per hæc
 remouemus ab ipso omne genus, & om-
 nem imperfectionem; non est ergo ve-
 rum, quod substantia incorporea sit vna
 species substantie, sed est prædicatum
 transcendens, & ita de reliquis; Sed contra
 alibi admittimus, & communiter ad-
 mittimus substantiam incorpoream esse
 primam speciem substantie; Respondeo,
 quod tunc loquimur secundum vsum cõ-
 mune, vt supra diximus, non propriè, &
 eam admitto esse primam speciem sub-
 stantie, quatenus incorporea, innuit pri-
 mas differentias posituias diuidentes sub-
 stantiam contra corpoream, quas quia
 vel ignoramus, vel nolumus statim breui-
 tatis causa adducere, per illam significa-
 mus.

Ad secundum Resp. Scotus, postquã
 rationem D. Thom. reprobauit, quia ipse-
 met D. Tho. probabat Deum non esse in
 genere; hanc enim obiectionem facit ad-
 uersum se, & validiori modo, sed solutio
 breuiter hæc est; quod duplex est infini-
 tum, scilicet, simpliciter, & secundum
 quid; infinitũ simpliciter, est illud, quod
 ex nulla parte excedi potest; & dicitur sum-
 mam perfectionem; infinitum secundum
 quid est, quod non dicit summam perfe-
 ctionem, & licet in vna re non possit exce-
 di, in multis alijs potest excedi; primo mo-
 do est Deus, secundo modo est linea, quia
 linea est infinita, solum quò ad dimensio-
 nem longitudinis, non tamen est eius sum-
 mum, quod non possit excedi in entitate,
 & in omnibus perfectionibus; Quando
 autem dicit Scotus, quòd infinitum non
 potest esse in genere, loquebatur de infini-
 to simpliciter, non de infinito secundum
 quid, & per hoc patet quoque ad
 tertium.

Ad quartũ negatur Minor. Ad proba-
 tionem

tionem iam dictum est, quod relatio, & actio, ut dicuntur de Deo, sunt prædicata transcendentia.

Ad 5.

Ad quantum patet ex dictis, quod incorporeum independens, non sunt differentie contrahentes substantiam, sed negationes, quæ nobis describunt Deum.

Greg.

vōnes

cōtra

Scotū

Gregorius de Arimino, 1. Sentent. distinctione octava, quaestione 3. aduersus opinionem Scoti, multis medijs insurgit; Primo impugnans fundamentum opinionis Scoti. Secundo ipsammet conclusionem euertere nititur. Quo ad primum, asserit opinionem Scoti esse falsam: quo ad id, quod genus habet rationem partis, & partis potentialis, & hoc falsum esse probare nititur, tam in substantia, quam in accidente.

1. rō. Prima ratio est hæc. Si genus haberet rationem partis, sequeretur, quod non plus genus prædicaretur in quid, de specie, quam differentia. Consequens est falsum, ergo & antecedens, & nihil amplius dicitur.

2. Secundo. Si genus haberet rationem partis, genus sumeretur à forma, ut exempli gratia, Animal à sensitua, Rationale ab intellectua, (dato quod essent diuersæ formæ) tunc subinfert: sed nulla forma est perfectibilis ab alia, quia omnis forma perficit materiam non formam; dato etiam, quod plures formæ essent in eodem composito, ergo tunc genus non habebit rationem partis perfectibilis.

1. rō.

qd ac

ciden

tia

sint

cōpo-

sita.

Quo ad accidentia verò probat, quòd realitas, à qua sumitur genus accidentis, non sit potentialis, respectu realitatis à qua sumitur differentia accidentalis, & quod in hoc quoque Scotus defecerit, primo sic. Ponit Scotus in accidentibus compositionem realitatis, & realitatis, ergo non minus est compositio rei, & rei in accidentibus, quam in substantia; Consequenter probatur: quia vel illæ realitates sunt res, (nisi ad placitum velint appellare componentia accidentia, realitates, componentia vero substantias res,) & tunc habetur propositum; Vel sunt diuersæ realitates, & tamen vna res simplex per identitatem, ita quod inter ipsas est distinctio formalis, non realis: & tunc quæ-

ro de illis realitatibus, an vna sit eadem ex natura rei, rei communis id est speciei, vel non: si non, ergo non est eadem res cum alia realitate, & sic sunt duæ res; si sic, cum illa formaliter aliquo modo distinguatur ab ea re communi, necessario distinguetur per aliam formalitatem, & sic dabitur processus in infinitum: Consequenter prima probatur: quia per Scotum nihil potest eodem primo cum aliquo conuenire, & ab eo distingui, illa formalitas conuenit cum re communi, seipsum, ergo seipsa non potest ab illa distingui, sed necessario per aliam formalitatem, deinde illa per aliam, & sic in infinitum.

Secundò, Scotus sibi expressè contradicit; nam in Reportatis, dist. 33. quest. 2. tenet, quod forma accidentalis est simplex, & nullo modo composita ex realitatibus; Dicit etiam, quòd in tali forma non est alia realitas, à qua sumitur genus, & alia, à qua sumitur differentia; verba autem Scoti, ut refert Gregorius, sunt ista, vult ostendere Scotus, quòd aliqua quandoque sunt eadem simpliciter, & tamen non adæquatè, & ait sic. Nisi etiam multa essent eadem simpliciter, quæ non sunt adæquatè eadem, sequeretur, quòd forma accidentalis, ut albedo, esset composita realiter: nam si ratio com muniōris à qua sumitur ratio generis, esset alia realitas ab ea, à qua sumitur ratio differentie specificæ albedinis, tunc albedo esset composita ex duabus realitatibus: quòd negatur communiter; Sunt ergo vna realitas hæc duo in albedine, & tamen neutrum adæquatè est realitas albedinis per se, quoniam tunc vnum, vel reliquum superflueret. Hæc Scotus In quibus verbis apertè videtur Scotus sibi contradicere, quòd ad conclusionem, quòd accidentia sint composita, & quòd ad fundamentum Conclusionis, quia negat aliam esse realitatem, à qua sumitur genus, & aliam à qua sumitur differentia.

Secundò principaliter probat, quòd Deus sit in genere; & primo probat, quòd res, quæ importatur per hoc nomē, Deus, sit in genere; Secundo, quòd prædicata dicta de Deo, sint in genere, Primū probat hæc

Quod

Deus

sit in

gene-

re.

1. rō.

hæc

hac ratione. Omne, quod prædicatur in quid de aliquibus specie differentibus, est genus ad illa : sed spiritus prædicatur in quid de Deo, & Angelis, ergo spiritus est genus ad Deum, & Angelos, ergo Deus est in genere; spiritus autem est in Prædicamento Substantiæ, ergo Deus est in genere Substantiæ. Maior patet: ex definitione generis; Si etiam negetur Maior, tunc etiam negari poterit, quamlibet aliam rem esse in genere: quia non habebimus ullam rationem ad hoc probandum. Minor verò patet: quia si quis interrogetur, Quid est Deus, verè respondemus, est spiritus, vt Io. cap. 4. Deus spiritus est. Prædicatur etiam de Angelis, in quid, quia in scripturis Michael, & Angeli dicuntur spiritus: spiritus ergo est genus, & dicitur secundum eandem rationem, vt genus dicitur de speciebus.

Secundo principaliter arguit auctoritate Aristotelis in 12. Metaphysices volens de Deo loqui, qui est substantia, diuidit primo ens in substantiam, & in alia Prædicamenta; & deinde diuidit substantiam in insensibilem, & sensibilem, corruptibilem, & æternam, ergo substantia æterna sub qua continetur Deus secundum Aristotelem est in Prædicamento Substantiæ, de prædicatis verò, quæ de Deo dicuntur, patet, quod sunt in genere, quia de Deo dicuntur, Pater, Filius, Creator, Principium, & plurima similia, quæ in diuersis Prædicamentis re vera continentur, & ista re vera, & proprie dicuntur de Deo, secundum omnes Catholicos.

Hec opinio Gregorij ex dictis superius contra opinionem Bacchoni, redditur falsa: ideo non est immorandum circa illam: iam enim satis diffusè probatum est, quod genus est potentiale, & quod ideo si Deus esset in genere, necesse esset quod Deus esset compositus, vel componibilis, quod est maximum inconueniēs, & propter alias rationes superius adductas, ideo eius rationes soluendæ sunt.

Ad Primam respondetur, negando Cōsequentiam, quā non probat ratio negationis est: quia differentia non prædicatur in quid, rationem cuius adduximus in disputatione de Vniuocatione cētis, c. 4.

Præterea, falsitas Consequētis non probatur ab eo: at nos Consequens illud non habemus pro inconuenienti; quia genus est tantum pars speciei, & differentia est altera pars, ergo non plus debet prædicari genus de specie, quam differentia; sed hæc non est ratio propter quam genus prædicatur in quid, de specie, & differentia in quale quiddam, sed ea, quam loco citato diximus, scilicet, quia differentia habet rationem qualificantis, & determinantis substantialiter, ideo prædicatur in quale; genus verò habet rationem determinabilis, & propter hoc prædicatur in quid; ideo hæc in substantia non est ad propositum: sed fundamentum ex quo deducitur, est pro nobis: quia ostendit genus esse potentiale respectu differentiæ, & consequenter habere rationem partis.

Ad secundam respondetur, quod res generis sumitur quidem à parte, vt à forma aliqua priori, cum impugnatur: quia nulla forma perficitur per aliam. Respondetur, quod forma illa, à qua sumitur ratio generis, constituit aliquid totum simul cum materia, quod postea totum est perfectibile ab alia forma, vt mixtum est constitutum per formam substantiæ mixti, & tamen est postea perfectibile ab anima, quæ est alia forma; forma itaque generis cum det esse roto, quod est genus, dicitur esse res, à qua sumitur, genus, neque ipsa perficitur à forma adueniente, sed est totum illud, quod perficitur: debebat autem probare ipse, quod forma generis non possit hoc modo perfici ab alijs formis; Sed de hac re abudè locuti sumus in materia de pluralitate formarum in eodem composito.

Ad primum, de accidente in formalitatibus infra diffusè declarabitur, quæ differentia sit inter rem, & realitatem, pro nunc quantum ad argumentum sufficit, dico, quod si Gregorius rectè considerasset Literam Scoti, vidisset hoc argumentum, & sequens, in quo dicit Scotum sibi contradicere, non esse ad propositum. Dico igitur, quod in accidente non est compositio actualis, sed potētialis: dicebat enim Scotus, quod realitas, à qua sumitur genus, est potentialis, & perfectibilis à rea-

à realitate à qua sumitur differentia : si autem actu non perficiatur, vt euenit in accidentibus, hoc ideo est, quia vtraque realitas est idem realiter alicui toto, quod primo producit ab aliquo agente, in quo amba simul producuntur, & sic actu vna non perficit aliam, & consequenter accidens illud, vt albedo, non est actu compositum, sed forma simplex; tamen si illa realitates non essent idem illi toto, & consequenter non simul producerentur in illo, sed vna prius, altera posterius, vna esset perfectibilis ab alia, & actu perficeretur, vt realitas coloris à realitate differentie constituentis albedinem. Ecce, quod argumentum tuum non est ad propositum; quia deus non dicitur in accidentibus actu esse compositionem realitatis, & realitatis, sed dicitur absolute aliam esse realitatem generis, aliam differentiam, & vnam esse perfectibilem per aliam, & licet quandoque hoc actu non verificetur, vt in accidentibus, tamen potentialiter semper est verum. Vel dicas, quod accidens est forma simplex, quia non constat ex re, & re, sed ex realitate, & realitate, plures autem realitates non auferunt simpliciter, vt diximus in disput. de attributis in Theologia.

Ad. Ad secundum, patet per hoc, quia in Re portatis non sibi contradicit: nam vbi que dicit accidentalem formam, vt est albedo, non esse compositam actu; & ratio huius adducta est nunc: sed realitas generis, & realitas differentia, facta est vna et realitas ab agente, propter identitatem quam habent in illo toto; sunt ergo idem realiter, quia vna sola realitas facta sunt actu, tamen in se secundum propriam naturam, sunt due realitates, & vna est perfectibilis ab alia: & sic patet propositum Scoti in eo loco, nempe, quod aliqua sunt idem, neque tamen ad eamque idem; Neque sibi contradicit, quia sunt idem realiter, diuersa formaliter.

Ad. Ad primam rationem contra Conclusionem. Ad Maiorem dico, quod in illa definitione subintelligitur vna particula, quod genus possit diuidi, & actuari per differentias; alioquin si aliquid predicaretur in quid, de pluribus differentibus specie, & tamen non posset diuidi per dif-

ferentias, non esset genus; quod autem subintelligatur hæc conditio in genere, licet non apponatur ibi à Porphyrio, colligitur ex capite de Differentia, vbi docet differentiam esse diuisiuam generis, & constitutiuiam speciei; & ex Aristotele, vt dictum est supra. Tunc Minor est insufficientis; quia licet spiritus predicetur in quid, de pluribus differentibus specie, tamen vt dicitur de Deo, & est predicatum transcendens, neque includit hanc potentialitatem, & sic non est conceptus generis.

Ad. Ad secundam, quæ est auctoritas Aristotelis, dico, quod si Gregorius vidisset Commentatorem, & eius sequaces, qui sustinent, quod nedum Deus non est in genere, sed quod neque cætera substantiæ abstractæ, sunt in genere, & dicunt substantiam esse æquiuocum nomen, & corpus de Prædicamento substantiæ esse primum genus vniuocum, non dixisset esse clarum Aristotelem sensisse Deum esse in genere. Dicimus tamen nos, quod re vera Aristoteles diuidit ens in decem Prædicamenta. & Substantia est primum Prædicamentum, & quod substantiæ abstractæ comprehenduntur sub Substantia, quod est primum Prædicamentum, Sed tamen Aristoteles cum postea loquitur de quidditate primæ substantiæ, & reperit eam esse infinitam, perfectissimam, nullo modo potentiali, & nulla carenti perfectione, tunc illam eximit à genere aliarum substantiarum, & dicit esse substantiam, sed substantiam perfectissimam, infinitam, &c. adeo quod non amplius accipit Substantiam pro substantia, quæ est genus: quia hæc est potentialis, & perfectibilis: sed accipit Substantiam pro substantia cum omni perfectione, quæ tunc est predicatum transcendens. Appellauit autem Aristoteles Deum substantiam, quia hoc est nobilissimum predicatum, quod de aliqua re possumus habere pro hoc statu. Quod si magis proprium predicatum habuisset, eo illam nuncupasset, vt eam à nomine generis segregaret, quod etiã patet; quia Substantia, quæ est Prædicamentum substantiarum accidentibus: sed prima Substantia nequaquam, quia in ea nullum est accidens, etiam

etiam secundum Aristotelem . Sed pro-
tatio dicitur Substantia, quia per se stat,
& non est in alio .

Ad. Ad tertiam dictum est, quod illa præ-
dicata sunt transcendētia, & declaratum
est quomodo nunc suprà contra Baccho-
nem. Opinio eorum, qui negant Angelos
esse in genere, quæ est omnino opposita
in proprio Theoremate 64. est disputa-
ta, ubi est ostensum, quod omnes intelli-
gentiæ præter primam, sunt in genere .

T H E O R E M A X C V I I .

Ens diuiditur in decem Prædicamenta
per modos intrinsecos .

*Exponitur veritas, & Aduersarij rei-
ciuntur. Cap. vnicum.*

EX determinatis in superioribus
patet, quod Ens dicit conceptum
communem vniuocum Deo, & Creatu-
ræ, Substantiæ, & Accidenti, & consequē-
ter decem Prædicamentis, quia ens. Pri-
ma diuisione loquēdo de ente reali, (quia
ens in communi ad ens reale, & ad ens se-
cundæ intentionis, non est vniuocum, sed
æquiuocum) diuiditur in ens finitum, &
in infinitum (dumto enim illam distinc-
tionem in ens quantum, & non quantum,
quia est in re Theologica .) Deinde ens
finitum, & creatum diuiditur in decem
Prædicamenta; Dicitur est etiam, quod
ens non est genus; oportet modo declara-
re quomodo ens descendat in decem Præ-
dicamenta, an per modos essendi; an per
modos prædicandi .

Ant. De hac re loquitur Antonius Andreas
Aud 5. Metaphysices, quæstione 7. & optimè
confutat opinionem illam, quæ asserit
ens descendere in decem Prædicamenta
per modos prædicandi, multis rationi-
bus, sed præcipue, quia modus prædican-
di præsupponit modum essendi: ideo di-
uisionem per modos prædicandi, non potest
esse prima, sed præsupponit diuisionem
per modos essendi; hoc autem quomodo
intelligi debeat, patet ex dictis suprà, si-
cuti enim ens contrahitur per finitum
& infinitum, ita ens finitum contrahitur,
& diuiditur in decem Prædicamenta per

modos essendi intrinsecos entis, siue per
gradus intrinsecos; Quæ autem differen-
tia sit inter modum intrinsecum, & dif-
ferentiam, iam ostēdimus suprà in Theo-
remate, An Deus sit in genere, cap. 2. ubi
etiam defendimus, & declarauimus, quo-
modo possit ens contrahi per hos mo-
dos, & tamen non sit genus; & hic est no-
randum, vt inquit Antonius Andreas in
hoc quæstio, & ex dictis deducitur, quod
diuisionem entis in decem Prædicamenta, est
immediata, ita quod ens finitum imme-
diatè descendit in decem Prædicamenta;
quod etiam ex dictis colligitur; vnde di-
stinctio illa entis, in substantiam, & acci-
dens, non est prior diuisione entis in de-
cem Prædicamenta, sed est eadem breui-
us explicata, sub accidente enim intelli-
gimus reliqua nouem Prædicamenta.

Sed occurrit dubitatio, & controuer-
siam Thomistis; nam Caietanus libro
de Ente, & essentia, capite 1. Paulus Son-
cinas, decimo Metaphysices, Iaellus, &
omnes, de ineme D. Thomæ, tenent, quod
ens non sit vniuocum, & ideo nolunt,
quod possit contrahi, & diuidi, neque per
modos intrinsecos, neque per diferen-
tias, sed volunt, quod ens per se sit quæ-
dam similitudo Analogica omnium gra-
dum entis, realiter verò sit esse cuiusli-
ber gradus entis particularis, siue sit gra-
dus genericus, siue specificus, siue indi-
uidualis, & ideo dicunt, quod decem prima
genera sunt primo per se diuersa, in ni-
llo vno communi vniuoco conuenientia;
& ideo ens non descendit in decem Præ-
dicamenta per modos intrinsecos essendi,
sed solum per modos prædicandi; quia
ens nihil commune est secundum rem,
sed solum secundum prædicationem .

Pro hac opinione tribus medijs arguit
Caietanus loco citato .

Primum est auctoritate Aristot. 8. Me-
taph. textu 16. ubi soluens quæstionem:
Quare quidditas sit vna, dicit, quod in
substantijs separatis non est querenda al-
lia causa, quia in eis non est nisi forma,
quæ statim seipsa est ens, & vnum; & sub-
dit: quemadmodum ens statim seipso est
Substantia, & Quantitas, &c. Prædica-
menta, non expectans aliud faciens ip-
sum naturas prædicamentales . Ex qua
auctori-

*Nota
dum.*

*Tho-
mista*

auctoritate sic arguit Caietanus. Si ens significat realitatem priorem Prædicamentis, ergo expectat aliquod contrahens ipsa ad Prædicamenta; Consequentia est clara, & concessa à nobis: Consequens autem est contra Aristotelem, ergo Antecedens est falsum; quia à destructionem Consequentis, valet Consequentia ad destructionem Antecedentis.

2. Secundo arguit auctoritate Commentatoris.
3. Tertio in corpore quæstii in declaratione secundæ Conclusionis sic arguit. Si ens dicit gradum superiorem ad substantiam, & genera, & species entis, sequitur, quod passiones entis non erunt in illis generibus, & speciebus præcisè sumptis secundum esse eorum genericum, & specificum: sed hoc Consequens est falsum, ergo & Antecedens. Probatur Consequentia: quia animal dicit alium gradum ab homine: quia homo consideratur præcisè, vt rationalis: at secundum suum esse specificum, non includit passiones generis; nam homo, vt est rationalis, non est sensibilis, sed vt animal, ergo à pari, si ens est gradus supra substantiam in substantia, & in animali, & alijs entibus, non erunt passiones entis, accipiendo hæc entia secundum gradus genericos & específicos: falsitas Consequentis probatur: quia homo præcisè, vt rationalis, est vnus ens: ecce quòd passiones entis competunt ei secundum gradum specificum, quia vnus est passio entis; & magis vget: quia prima propositio, siue Antecedens, est Scoti 2. Sentent. distinctione 3. quæst. 2.

Quarto arguitur, quæcumque sunt primò diuersa, in nullo conueniunt: decem Prædicamenta sunt primò diuersa, vt inquit Porphyrius in Prædicabilibus, & Aristot. 3. Phys. tex. 4. ait, quod Substantiæ, Qualitati, & Quantitati nihil est commune secundum rem, ergo.

**Rej-
ciunt.** Hęc opinio rejicitur ex dictis in materia de Vniuocatione entis: quia ibi probatum est, quod ens est Vniuocum, & consequenter necesse est, quod si transit in decem Prædicamenta, descendat, vel per differentias, vel per modos intrinsecos: non potest autem descendere per dif-

ferentias, ergo per modos intrinsecos, vt dictum est.

Quod autem ens dicat conceptum vnium per se Vniuocum, præter rationes ibi adductas, confirmatur adhuc his; ait Aristot. 4. Metaph. tex. 2. quod de ente in communi, est scientia, quæ est Metaph. at de puro nomine, vel de similitudine Analogæ, quæ non dicit aliquam entitatem secundum se, nulla est scientia; quia tunc esset scientia de puro nomine, scientia autem est de re, & scientia realis est de ente reali, Metaph. autem est scientia realis, & maxima scientia.

Præterea, isti fastinent, quod ens est subiectum in Metaph. at nullum æquiuocum potest esse subiectum scientiæ, quia scientia non est de æquiuocis: sed nomen cui non respondet gradus distinctus entitatis, est purum nomen sine re, ergo est Æquiuocum; si dicas, est Analogum, tunc arguo; Vel est tale Analogum, cui respondeat vna distincta ratio diuersimodè participata, vel non; Si secundo modo, est purum Æquiuocum: si primo modo, est Vniuocum: quia nomen cui competit ratio vna communis pluribus, est Vniuocum. ex definitione Arist. in Antepredicamentis. Neque illud diuersimodè participari ab alijs, aliquid impedit: quia non apponitur in definitione Æquiuocorum assignata ab Arist. Sufficit ergo si habeat nomen commune, & rationem communem: secundum illud nomen.

Præterea vel enti, vt est similitudo Analogæ, responderet aliqua vna ratio, vel non: si non, ergo est purum nomen absque conceptu, & sic est Æquiuocum, quod ipsi negant, vt vidimus in questione de vniuocatione; Si verò aliqua ratio ei responderet, ergo ei responderet aliquis gradus entitatis secundum suam communitatem, secundum quam competit ei talis ratio, & definitio. Consequentia probatur: quia omnis definitio, siue ratio, & conceptus, est rei significatiuus, & explicatiuus; quia ex primo Perihermenias, voces significat conceptus, & conceptus res, ergo si ens habet rationem, & conceptum, in illa sua communitate, ergo habet entitatem, alioquin haberet conceptum, & non rem, quod implicat; quia conceptus

Theo.
55.
et de

est de re, & significat rem.

u. 75
princ. Secundò principaliter enti in communi competunt passiones, vt vnum, verum, bonum, &c. & non competunt enti nisi in sua maxima communitate: sed puro no mini non competit vlla propria passio, ergo ens in communi dicit aliquam rem, & entitatem realem.

Ad
vñes
prond
uerfa
eij. Ideò ad eorum rationes responderetur, quòd ens contrahi per aliquid, duobus modis potest intelligi; Vno modo quod contrahatur per aliquid extrinsecum, vt per differentias, quo modo genus contrahitur ad species; Alio modo, quod contrahatur per aliquid intrinsecum enti, non diuersum ab ipso, neque mutans essentialium eius, vt per suos modos vel gradus intrinsecos. Aristot. negat primum modum, non secundum; quæ responsio vltra quod habetur ex dictis supra etiam expressè adducitur à Scoto, in expositione illius tex. scilicet, 16. octauæ Metaph. Hoc eodem modo potest responderi ad Commentatorem, licet non sit multum æstimanda eius Auctoritas, cum sit contrariæ sententiæ.

Ad 3. Ad tertium. Negatur falsitas Consequentis. Ad probationem, cum dicitur, quod rationale vt rationale, siue homo præcisè vt rationalis, est vnum ens; nego hanc propositionem; est enim falsissima; sicuti enim hæc est falsa, homo præcisè vt homo, est sensibilis; ita ista, homo vt homo, vel vt rationalis, est vnum ens, est falsa. Ratio est: quia ista prædicata, licet insint realiter homini, non tamen insunt illi per se primo, & vniuersaliter, & quatenus ipsum, sed per se secundum, sed illud prædicatum, homo est rationalis, est prædicatum, quod inest homini primo, & secundum quod ipsum, si ergo circumscribantur ab homine omnia superiora, vt quod sit substantia, animal, &c. & consideretur præcisè, vt rationalis de homine, non verificabuntur illa prædicata, quæ illi competunt ratione superiorum, & sic ista non erit vera, homo est sensibilis, homo est corpus, quia hæc prædicata non insunt homini, quatenus homo, sed quatenus est animal, & substantia: est ergo falsa illa propositio quam reputat veram Caietanus, & Consequens quod habet

pro absurdo, est verissimum, & propositio Scoti est verissima.

Ad 4. Ad quartum dico, quòd licet Porphyrius existimauerit decem Prædicamenta nullum habere conceptum Vniuocum supra se, tamen in hoc non creditur ei: quia pro se adducit Aristot. qui vbi illud dixerit non apparet. Ad Aristot. verò in 3. Physic. & alibi, vbi dicit, quòd Substantiæ, Quantitati, Qualitati, &c. nihil est commune, & sunt primò diuersa, est respondendum, quod ois nihil est commune vt genus, vt intendit ibi Aristot. tamen nihil impedit, quin sit eis aliquid commune vniuocum transcendens. Sunt ergo decem genera primò diuersa, quia in nullo genere conueniunt, tamen non propter hoc sequitur, quod non conueniant in ente Vniuocè, quod est transcendens.

THEOREMA XCVIII.

Intellectio & volitio sunt qualitates. In intellectu, volitione, sc̄satione, & alijs operationibus immanentibus, est per se mutatio. Notitia, volitio, &c. sunt termini mutationis, non tamen dicuntur generari, neque produci.

Notitur questio Scoti ad litteram. qua habetur in fine quaestionis sextæ, tertia distinct. 1. Sent. in qua breuiter, & dilucidè hæc tria Theoremata Scotus diligenter examinat, & comprobat, quæ questio incipit.

Caput Primum.

Queritur vtrum in intellectu nostro sit actualis notitia genita, vel producta. *Arguo, quòd non. Actionis non est actio, nec vt termini, nec vt subiecti, nec passionis est passio 5. Physic. 2. 10. Sed notitia actualis est actio, vel passio, ergo ipsa non est genita, vel producta, quia hoc esset alia passio, vel actio, & ita esset terminus actionis, vel passionis. Minorem probo primo sic. Notitia est actus secundus, sed omnis actus secundus est actio, vel passio: ergo. Secundus sic. Nullum entium consistit præcisè in fieri, & successione, nisi*

ne nisi sit actio, vel passio, notitia non est permanenteium. ergo &c.

1. 16.

Tertio sic. Philosoph. 9. Metaph. distinguit actionem in immanentem, & transeuntem: sed notitia est operatio immanens, ergo est actio quia continetur sub una specie actionis, scilicet immanentis.

Secundo sic. à principali. Augustin. 4. super Genes. cap. 8. dicit. quòd aer presente lumine non est factus lucidus, sed fit: quia si factus esset lucidus, & non fieret, absente corpore luminoso maneret lucidus. Ex his habeo, quod illud quod factum est intrat, & de se manet. sed illa notitia non manet, ergo non est facta, nec est genita.

r 22.

27. et

32.

Tertio sic. Philosophus 7. Metaph. probat. quòd forma non est generatio sed tantum compositi, sed notitia non dicitur compositum sed tantum forma, ergo, &c.

Contra. August. 9. de Trinitate c. 12. & 13. liquido tenendum est, quod omnis res quantumcumque cognoscimus, cum generat in nobis notitiam, ut, ab utroque enim notitia patitur, & à cognoscente, & à cognito, & aliquantulum infra, partum mentis antecedit appetitus quidam quo id, quod nosse volumus querendo, & invenièdo, ut scitur proles notitia ipsa.

r quæ

fion.

Hic sunt tres breves quaestiones. Prima, cuiusmodi entitas sit intellectio, & volitio & huiusmodi operationes immanentes.

Ubi intelligendum est, quòd ut ex diuisione entis patet, non sunt Substantia: quia intellectio ad est, & abest præter subiecti corruptionem; nec Quantitas, quia non est nisi in corporibus, vel in pluribus realiter distinctis, ut numerus; Nec sunt Habitus, nec Positio, nec Quando, nec Ubi: quia hæc dicitur habitudinem ad corpora; vel sunt passionem corporum, nec aliquid aliorum, ut Actio vel Passio, aut Relatio, ergo Qualitas; Quod autem dico de intellectu, hoc idem dico de volitione, visione, auditione, & sic de alijs operationibus immanentibus.

Et Primò probò, quòd non sit Relatio, nec Actio, nec Passio, quia operatio immanens est vltima perfectio nature absolute operantis, sed nulla Relatio, Actio, vel Passio est huiusmodi, ergo, &c. Tamen bene potest importare Relationem. Minor patet: quòd, scilicet, vltima perfectio nature,

non sit Relatio, Relatio enim perfectionem non importat, in quantum huiusmodi, & quòd vltima perfectio est Relatio, repugnantiam includit; nec est Actio, quia Actio non perfitur agentem sed passum.

Præterea. Actio est aliqualis terminus realis. Hic autem præter intellectiōnem non est aliqualis terminus, nec est Passio, quia non est vltima perfectio: quare, &c.

Secundò probò specialiter de quolibet. Primò, quòd intellectio non sit Relatio, sic. August. 7. de Trinitate, cap. 1. Omnis essentia, quæ Relatiuè dicitur, est aliquid excepto eo quod Relatiuè dicitur, &c.

Sed intellectio subest Relationi: quia dicitur Relatiuè ad obiectum. Sicut enim scientia refertur ad scibile, ut mensuratum ad mensuram, & Metaphys. ita & intellectio, ergo secundum rem, & absolutum suum, siue positium suum, non est Relatio. Quod autem non sit Actio, vel Passio, probò sic. Actio, & Passio sunt aliquid termini accipientis esse per ipsas: sed operationes immanentes sunt vltimi termini quibus nihil accipit esse, non anima, nec obiectum, nec enim obiectum accipit esse per ipsas.

Quod si dicas, quòd cum per actus, habitus generantur: habitus est terminus distinctarum operationum, & sic sunt Actio, vel Passio.

Dicendum, quòd dicta obiectio magis est ad oppositum. Nam quòd non est forma actiua, non est principium formale inducendi aliquam formam, sed per operationes immanentes inducitur habitus qui est aliqua forma, ergo operationes immanentes non sunt Relatio, Actio, vel Passio, actus ergo quia virtualiter continent habitum ipsum generant, & intendunt.

Ad argumentum tamen (licet sit ad oppositum) dicendum, quòd actio illa, quæ proprie, est ad terminum, non potest intelligi sine termino: sed operationes huiusmodi possunt intelligi sine habitu, & esse, ut patet in habentibus habitum intensissimum, ut in beatis, ergo proprie non dicitur terminus quasi intrinsecus, sed quasi consequens, & accidentalis. Cum ergo huiusmodi operationes aliquid sint, & probatum est, quòd non sunt Substantia, nec Relatio, nec Actio,

10x.

1. 9.

10.

Actio, aut Passio, neque Quantitas, vel aliquid extrinsecus advenientium, relinquatur, quod sint in genere Qualitatis. Et constat, quod non sunt in tertia, vel quarta specie, quia talia solum sunt corporalia, nec in tertia, quia illa sunt naturalis potentia, vel impotentia. Sunt ergo in prima in qua credo est omnis perfectio Substantie spiritualis, quae non est Dens, vel quae non est de eius Substantia, ergo Qualitates.

2. qu. Secunda questio est, An, ad huiusmodi operationes sit aliqua per se mutatio. Et est dicendum breuiter, quod sic.

3. 12. Quod patet. Nam secundum Philo. 6. 7. Physic. mutari, est aliter se habere nunc, quam prius: sed intellectus actu intelligens, se habet aliter nunc, quam prius, ergo verè est mutatio per se, ergo propriè mutatio ad huiusmodi operationes terminatur.

3. qu. Tertia questio. An huiusmodi operationum sit productio, vel generatio: ubi intelligendum, quod secundum Philosophum 7.

33. Metaphysic. forma per se non generatur, sed compositum tam in generatione subiectali, quam secundum quid; & sua ratio est: quia omne quod fit, fit ex materia, tamquam ex eo, quod est pars ipsius quod fit. Cum igitur materia non sit pars nisi compositi, generatio per se solius erit compositi.

Primo. Generatio cum sit via de non esse, ad esse, illius per se est generatio, cuius per se est esse; compositi autem, siue suppositi, per se est esse, ergo, &c.

Secundum ergo intentionem Philosophorum: Quod per se generatur, est diuisibile in duo, scilicet, in materiam, & formam. Et ideo dixerunt, quidam, quod forma accidentalalis habet suum potentiale ex quo fit, & suum formale, tamquam intrin-

8. me. seca sui generis. Quod non videtur: quia 1. apb. accidentia non habent materiam, ex qua,

2. 12. sed in qua. Nec est ad intentionem Philosophi, quia ipse intelligit, quod compositum in generatione per accidens, per se generatur. Compositum dico ex subiecto, & accidente, sicut sua exempla ostendunt; & ratio sua est; quod generatur, ex eo generatur, quod praesens est.

7. & Ergo dicendum est: quod est; notitia pos-
12. sit esse terminus mutationis: non tamen generatur nec producit, sed per se intelle-

ctus noscens, vel potius homo noscens, quia actiones, aut suppositorum, quare, &c.

Contra hoc arguo, quod intellectus noscens, non per se generatur: quia non est ens per accidens, ergo non est per se terminus generationis.

Item notitia est per se terminus productionis, quia mutationis; sed omne tale producit, ergo notitia producit, & generatur.

Ad primam dicendum, quod est ens secundum quid, & per accidens est simpliciter per accidens. & secundum quid sicut homo mortuus est homo secundum quid, simpliciter autem dicitur homo mortuus: generatio ergo simpliciter est in substantia, secundum quid verò in accidentibus, primo de generatione, generatio entis per accidens, & secundum quid, est generatio simpliciter per accidens, & secundum quid.

Ad secundam dicendum, quod est terminus alterationis, & mutationis terminus autem alterationis est forma, & similiter mutationis, non tamen productionis, ubi intelligendum, quod mutatio est per se mutabilis, alteratio alterabilis, & motus mobilis. Illud autem dicitur propriè alterari, & mutari, quod de non tali, fit tale, puta de non albo, album, de non na;cente, nascens: forma ergo, qua fit tale, propriè est terminus mutationis, non tamen mutatur, sed tantum mutabile mutatur. Productio autem propriè est solius termini, cui per productionem acquiritur esse; Cum ergo forma qua est mutationis terminus, non habeat esse propriè sed sit illud, quo compositum habet esse, ideo ipsa non dicitur produci nec esse terminus productionis, sed tantum compositum, siue illud compositum sit ens per se siue per accidens. Et huiusmodi differentia patet: quia de termino mutationis, vel de forma, non dicitur quod mutetur, vel alteretur, sed est terminus mutationis tantum; de termino autem generationis, & productionis dicitur, quod est generatus, & productus, siue generatur, & producit.

Ex his corollarie potest concludi, quod intelligere, & velle, in Deo, non sunt actus productiui, nec per consequens generatiui, actuum notualium, qui sunt generati & spirare,

f. 11.
& di
citer
id est
phys.
tex.

spirare, intelligere enim & velle in Deo, actus operatiui sunt, quibus ipse beatus quasi perficitur, non autem sunt productiui. Ex quo patet, quod nec notitia simplex, nec amor simplex sunt rationes productiuae, sine quibus persona non producitur, vt quidam dicit, & superius est improbatum. Vnde de intelligere, & velle, in nobis non sunt actiones, vel passionis, vt dictum est. Dicere autem, siue intellectionem producere, & spirare, seu amorem elicere, sunt actiones in nobis, & genere actionis, vel quasi de genere actionis, quare, &c.

Ad argumenta principalia. Ad primum dicendum, quod maior est vera, sed Minor est falsa. Ad euidentiā autem eius, & argumentorum, quibus ipsa Minor probatur, intelligendum, quod actio propria sumpta, tres habet proprietates.

Vna est, quod est in continuo fieri: a quod enim dependet ab agente in secundo, & vt timo instanti, & in primo, immo in quolibet quantum durat.

Secunda proprietas est, quod est circa aliquod receptivum, in quo est, vt in subiecto nam actio non est in agente, sed in passio.

Tertia proprietas est, quod est circa aliquem terminum, ad quem terminatur, qui esse accipit per eam. Idem intellige de passione, operationes ergo immanentes, assimilantur actioni, & passioni in prima conditione, & secunda, non autem in tertia, quae est completa.

Ad argumentum ergo primum quo praedicta Minor probatur, concedo, quod est actus secundus, nego tamen, quod omnis actus secundus sit Actio vel Passio, immo est Qualitas.

Ad secundum dicendum, quod assimilatur in secunda conditione, vnde lumen, etsi sit etiam continuo, non tamen est Actio, sed Actionis terminus.

Ad tertium dicendum, quod diuisio Actionis quaedam est immanens, quaedam transiens. Vno modo est Acquinoci siue vocis in sua significata.

Alio modo Vniuoci siue generis in suas species. Si enim accipiat Actio transiens, & Operatio immanens, quae est intelligere, velle, videre, & huiusmodi, significata sunt vniuoci tantum, scilicet, Actionis, &

nullius Vniuoci. Si autem dicatur Actio quaedam est transiens, quaedam immanens, vt elicito intellectionis, quae immanet, sicut & ipsa intellectio, tunc est diuisio Vniuoci in suas species.

Ad secundum principale dicendum, quod non intendi Augusti, negare lumen esse, vt fieri ab agente, & factum esse simul, sed non permanet sine praesentia agentis, sicut nec creatura rationalis conseruatur in gratia sine diuina praesentia nam ad hoc ipse eam inducit.

Ad tertium patet per praedicta in tertia questione, quare, &c.

Declaratur quomodo actiones immanentes, & habitus generati ex illis, sint Qualitates. Cap. 11.

Quod actiones immanentes sint qualitates, satis aperte patet ex his, quae dicit Scotus in his tribus questionibus breuib. Idem efficacius probat in Quodlibetis, questione 13, articulo 1. & rationes ibi adductae, quae concludunt pro habitibus generatis per actiones illas immanentes. (Verum quomodo Actio sit Relatio vide Theorema 41. & in nostris disputationibus Theologicis vltimo editis in 2. Sent. disp. 3. cap. vltimo, & per totam.)

Prima ratio. Vltima perfectio substantiae viuæ, non est relatio sola: at operatio ista intelligere, sentire, & caetera, est vltimae perfectio substantiae viuæ, ergo non est sola relatio. Maior patet: quia sola Relatio non appetitur à natura, & ab electione perfectissimè, vt patet: sed vltima perfectio appetitur, & naturaliter, & ex electione perfectissimè, ergo. Maior probatur per Philosophum 10. Ethicorum, & primum, vbi vult, quod finis vltimus, qui est felicitas consistat in intelligere, & 12. Metaph. tex. 39. ait, quod si Deus non esset actu sua intellectione non esset perfectissimus, & beatissimus.

Secundo. Nulla Relatio realis potest esse noua sine nouitate alicuius absoluti prioris in subiecto, vel in termino: sed operatio potest esse noua sine nouitate alicuius alterius prioris absoluti, ergo. Minor probatur per Philosophum 5. Phys.

tex. 10. ubi negat motum in Ad aliquid, etiam ratione patet: quia Relatio realis proprie dicta, necessario sequitur extrema simul posita: & ita non potest esse noua sine nouitate aliqua in extremis. Minor probatur quo ad subiectum: quia subiectum exit de potentia accidentali ad actum, non de potentia essentiali, & sic non recipit aliquam formam de nouo priorem operatione: quia tunc non fuisset prius in potentia accidentali, sed essentiali. Quo ad terminum etiam patet: quia clarum est, quod in visibili per hoc, quod videtur, nihil noui recipitur.

Tertio. Relatio realis, posita in esse fundamento, & termino, ponitur quoque ipsa in esse necessario: at ipsam potentiam operatiuam non necessario concomitatur operatio actualis, posita obiecto, ergo. Hanc rationem aliter format Scotus. Iste rationes concludunt tantum de operationibus immanentibus, ut Scotus aperte se declarat; concludunt etiam de habitu: quia rationes immanentes sunt idem quod habitus, differunt solum, quia habitus est in facto esse, operationes sunt habitus in fieri. Vnde Scotus ponit has operationes in prima specie Qualitatis, in qua continetur Habitus, vide Scotum. Quodlib. 13. a. 1. & 3. articulo principali; Vide etiam quomodo iste operationis sunt Relationes, quatenus sunt Actiones.

Theoremate 41. & in Disp. nostris, 2. Sentent. disp. 2. de Actionibus immanentibus nemo videtur oppositum dicere. Paulus Soncinas in 9. Metaphys. in proprio quaesito, de hac materia tractat, & sentit cum Scoto, scilicet quod sint Qualitates. Zabarella etiam libro de Speciebus intelligibilibus, cap. 5. agit de hac re, circa medium, & recenset Opinionem quorundam, dicentium, intellectionem, & scientiam esse relationem; sed qui isti sint, ipse non dicit, nec ullas pro eis rationes adducit, & sententiam eandem habet cum Scoto. Quo ad habitum verò Francisc. Piccolom. in sua Morali tenet, quod Scientia, quæ est habitus, sit Relatio, non Qualitas; de qua re nunc dicemus: sed de actionibus ipsa immanentibus nihil dicit. Sunt ergo istæ Actiones immanentes Qualitates, & ideo debent esse in aliqua specie Qualita

Phil. Nat. Io. D. Scoti.

tis: & cum non possint esse in secunda, nec in tertia, nec in quarta, erunt in prima adeo quod erunt dispositiones ad Habitu; actiones enim istæ tam sensus, quæ intellectus facile mobiles sunt ab intellectu, & à sensu, in quo recipiuntur, & iteratæ sepius generant habitum. Et notandum quod dum ait Scotus hic, quod in prima specie Qualitatis est omnis perfectio substantiæ spiritualis, quæ non est Deus, vel quæ non est eius substantia, loquitur secundum Theologos, non secundum Philosophos, quia Aristoteles tenet, quod intellectio, in intelligentijs est idem quod essentia, & intellectus intelligentiæ. Sed Theologi tenent intellectionem Angelorum esse accidens perficiens accidentaliter intellectum Angelicum, sicut intellectio nostra est accidens perficiens intellectum nostrum etiam secundum Aristotelem. Notandum est insuper, quod istæ sunt Qualitates spirituales, non corporales; naturam autem, & entitatem harum spiritualium qualitatum explicauimus in Theoremate quodam de lumine; & sunt Qualitates perficientes animam; vnde Aristotel. 3. de Anima dixit, animam pati passione perfectiua, non corruptiua; & ideo non est inconueniens, quod intellectus hac alteratione spirituali perfectiua alteretur, & per hoc soluuntur multæ auctoritates, & rationes probantes has actiones non esse Qualitates, sed Relationes: quia essent in anima intellectiua alterationes, quod negat Aristoteles; Dicimus enim eum negare alterationes corporales, & materiales, non spirituales, & perfectiua.

Exponitur sententia Aliorum Et reijcitur.
Cap. III.

EX dictis à Scoto satis aperte patet, quod intellectio, & volitio, & habitus generati ex ipsis, sunt Qualitates, & hæc etiam est communior opinio, ut dixi: Attamen Aliqui sunt, qui è contrario putant, quod scientia, volitio, intellectio, & huiusmodi, non sunt Qualitates, sed Relationes, inter quos præteritum est Franciscus Piccolomineus in sua Philosophia

Ccc Morali.

Soncinas.

Zabarella.

Piccolom.

*not. 110
d. 111.*

*notas
d. 111.*

T. 66.

Fict.

Morali, gradu 5. cap. 5. & quod non sint Qualitates, his rationibus præsertim probare conantur.

1. r. 2. Primo. Ratio Arist. quam fecit 7. Physicorum tex. 20. inanis redderetur: ibi enim Philosophus vult ostendere, quod in mente non est alteratio; & id probat: quia sciens maximè ad aliud refertur: at si scientia aliqua consideratione esset Qualitas mentis, ea ratio esset inanis, quia dicerem in mente esse alterationem; quatenus scientia Qualitas est, & ad Qualitatem est alteratio.

2. r. 2. Esset etiam falsa ratio Arist. quam adducit in eodem 7. tex. 20. dum dicit *(Vt igitur dormiens, cum excitatur, non dicitur factus sciens, quamvis prius non voluerit uti scientia, sed solo impedimento ablato sciens apparet, ita qui à principio acquirit scientiam, per solam remotionem perturbationis, redditur sciens, &c.)* His verbis enim aperte allert Philosophus, in mente nullam recipi Qualitatem; dum homo non sciens, redditur sciens.

3. r. 2. Tertio. Si virtus mentis (vt est scientia, prudentia, &c.) esset Qualitas, tunc se haberet in mente eo modo, quo se habet virtus sensitiva ad sensitiuum; & ita sicut in sensitiva est alteratio per acquisitionem harum virtutum, sic esset alteratio in mente. At Aristot. colligit in calce tex. 20. ex eo quo in mente nulla fit permutatio, alterationem attinere ad partem animæ sentientem, & ad nullum aliud, nisi ex accidenti.

4. Quarto. Habitus non est Qualitas, sed Relatio, sed scientias, & huiusmodi sunt Habitus, ergo non sunt Qualitates; sed Relationes. Maior probatur à Piccolomineo in sua Morali, gradu secundo, cap. 7. præsertim hac ratione: quia Philosophus errasset 7. Phys. textu 12. dum ostensus in prima specie Qualitatis, non esse motum, sumit pro medio (quia habitus sunt virtutes, & vitia, virtus autem, & vitium, eorum sunt. quæ sunt Ad aliquid: at ea, quæ sunt Ad aliquid, nec sunt generationes, nec per se termini generationis, & motus,) nam possemus dicere; quod Habitus, vt Qualis, est terminus generationis, & motus; etgo videtur ex his dicendum, quod scientia, volitio, intellectio, &

huiusmodi, non sint Qualitates, sed Relationes. Vnde ipse Piccolomineus iudicat solum habitus mentis quatenus referuntur ad facultatem sentientem, vt ad memoriam, & phantasiam, sine quibus isti habitus in mente conservari non possunt, dici Qualitates, quia facultas sentiens cum sit obnoxia morti, potest alterari, & sic recipere potest Qualitates. Si vero referantur ad mentem; cum ipsa sit immortalis, nullam qualitatem recipere potest, & sic scientia, volitio, & huiusmodi, sunt Relationes tantum: nempe habituudo sola intellectus ad obiectum, quia iudicat obiectum. Addit insuper Piccolomineus, in Philosophia Morali, secundo gradu, cap. 7. Habitus non esse speciem Qualitatis, & ideo negat esse quattuor species qualitatis, sed ait esse duas tantum: reijcit enim Habitus, & Dispositionem, naturalem potentiam, & impotentiam, & relinquit solum duas vltimas species. Pro hac sententia arguitur primo sic; Aristot. 7. Physic. tex. 20. ait, motum alterationis esse solum in tertia specie Qualitatis, quæ est Passio, & passibilis qualitas, non prima id est in Habitu (Deinde Philosophus in eodem loco ait quod in parte sensitiva est alteratio, & motus) at si habitus est species qualitatis diuersa à tertia specie, & constituens primam, sequitur contra Philosophum quod in prima specie sit motus (quia in anima sensitiva acquiritur habitus per motum;) ergo habitus non est prima species Qualitatis; neque hoc argumentum solui potest per communem responsionem expositorum, sed solum asserendo habitum non esse Qualitatem. Hoc argumentum est obiectio, quæ in eo cap. facit Piccolomineus; quam ait non posse solui per communem expositionem.

Secundo, Habitus, & Dispositio dupliciter considerari possunt; Vno modo absolute, & sic sunt Relationes, vt patefecit Arist. 7. Physic. tex. 17. & sequentibus; Secundo modo; vt sunt talis Qualitatis Habitus, & Dispositio; & tunc Habitus nil aliud est nisi illamet Qualitas, quatenus est de difficili mobilis à subiecto; Vt est Dispositio quatenus est de facili mobilis à subiecto: nam esse facile, vel difficile mobile

Duas esse species Qualitatis, & Dispositionem, naturalem potentiam, & impotentiam, & relinquit solum duas vltimas species.

ibile à subiecto, non est Qualitas sed Modus, quo Qualitas inheret subiecto, & sic Habitus non distinguitur à Qualitate inhaerente, sed est eadem: solum addit firmitatem, & stabilitatem inhaerentia.

3. Tertio. Arist. in 7. Phys. ait. Animi Habitus esse Qualitates scilicet de tertia specie, in qua etiam sunt ipsa obiecta, sensibilia; & iure profecto: quia illi habitus nil aliud sunt, nisi ipsamet sensibilia in esse cognita, quae non recipiuntur in anima, nisi mediante aliqua mutatione corporea, & spirituum. At Arist. in Prædicamentis, dicit, quod locutus est populariter, non secundum veritatem, ut etiam Graeci expostores dicunt.

Reij. Verum hanc sententiam Piccolomini quo ad primam partem, ex dictis in præcedenti cap. ex Scoto, pater esse falsam, ideo ad rationes eius est respondendum.

Ad 1. Ad primam autem formaliter Respondet Scotus, in Quodlibetis loco citato, articulo 2. respondendo ad secundum argumentum adductum in eodem capite, & dat triplicem responsionem. Primam, quod non esset inconueniens, dicere quod Aristot. ibi loquitur ad mentem Platonis, qui negabat generari de nouo scientiam in nobis, sed volebat dari solum reminisceniam, & sic Aristot. secundum opinionem Platonis procedens, dicit scientiam esse in nobis sine generatione, & sine alteratione: sed secundum propriam mentem, quae est, quod scientia de nouo acquiratur, non est vera; & hanc expositionem videtur Scotus elicere ex Commentatore ibidem, in fine Commentii; Dat deinde aliam expositionem, quae est, quod Aristot. vult, quod illa forma solum sit per se terminus motus, quae primo per motum, & mutationem acquiritur; forma verò illa, quae non acquiritur propria acquisitione, sed subsequitur ad aliam formam primo per motum, & mutationem acquisitam, ut est Relatio, non est per se terminus motus, vel mutationis, siue ad illam non est per se motus, vel mutatio; & quoniam intellectio, & habitus mentis, non est primus terminus mutationis, sed subsequitur ad sensationem, & alterationem factam in sensu, biectum enim non primo causat intellectio in intellectu, sed prius est

fat sensationem: exterius enim mouet, deinde causat intellectioem: adeo, quod intellectio, licet sit Qualitas, tamen non est primus terminus motus, vel mutationis. Ad has autem Qualitates non vult Aristot. quod sit per se primo motus, ideo negat motum, & alterationem in anima intellectiuam; quia tales Qualitates non sunt primi termini mutationis, ut dictum est.

Est autem notandum, quod, ut inquit Scotus in iisdem locis, habitus includit etiam respectum ad scibile: quae relatio fundatur in illa qualitate, quae dicitur scientia, & terminatur ad scibile, & idem dicendum de actione immanente, sed non est solum illa relatio, sed aliquid, cui inest Relatio; tunc ad Argumentum Piccolomini dico, quod Aristoteles considerat habitum, ut dicit hanc Relationem, & ideo ad ipsum non est alteratio. Cum infertur, ergo saltem, ex ea parte, quae est Qualitas, esse poterit terminus alterationis, non sequitur: quia, ut dictum est, ad tales qualitates, quae non acquiruntur per mutationem primo, sed sequuntur ad aliam formam prius acquisitam mutatione, non vult Philosophus, quod sit per se motus & alteratio, sed solum per accidens. Per hoc idem patet ad secundum pro tanto; ait enim scientiam fieri in nobis perturbationibus ablatis, quia vult illam qualitatem, esse verum terminum motus alterationis, quae primo per alterationem acquiritur, ea autem est qualitas acquisita in sensitua parte, scilicet sensatio, ad quam postea sequitur intellectio. Per idem patet ad tertium: dictum est enim, quomodo ad intellectum est motus solum per accidens.

Ad quartum dictum est respondendo ad primum: idem enim est. Tertio loco Scotus in eodem Quodlibeto dat aliam distinctionem, quae est omnino vera, licet non deducatur ex loco citato Aristotelis & est, quod Aristoteles appellat alterationem, & motum illum solum, qui fit in subiecto mutabili, & alterabili, & denique corporeo, cuiusmodi non est intellectus; & ideo negat in mente alterationem: sensus verò, quia est corporeus, & diuisibilis potentia, ideo ait in ea fieri alterationem, & motum, non in mente, de motu

autem, & alteratione spirituali, non loquitur Arist. intellectio autem est terminus motus spiritualis, & per hanc satisfacit per ordinem ad omnes rationes adductas. Accipe quam vis.

An Quo ad aliud verò, scilicet, an sint quatuor, vel duæ tantum species Qualitatis. Scotus ubique tenet, quod sint quatuor, de Habitibus, & Dispositione ostendimus nunc, & ex Quodlibetis, quest. 13. & ex 1. Sententiarum, dist. 17. q. 2. post R. §. Ad primum argumentum; De secunda specie Qualitatis diximus in Theoremate de potentibus animæ, an sint Accidentia, vel Substantia; ideo ad rationes Piccolomini.

Ad 1. Ad primam dico, quod Aristoteles in 2. Physicorum, textu 20. negat solum ad habitum mentis esse motum, non vniuersaliter ad omnem habitum; ideo ille locus non impedit, quin habitus sensitiuæ partis possit per alterationem acquiri, & quod in habitu aliquando non possit esse motus.

Ad 2. Ad secundum iam responsum est, quomodo habitus dicatur Ad aliquid.

Ad 3. Ad tertium negatur Aristotelem dicere, habitus animi esse Qualitates de tertia specie. Ad rationem dicimus, quod non sunt representationes sensibilibus, quia illæ sunt phantasmata, sed sunt cognitiones habituales productæ ex sensu, & phantasmate ab intellectu.

THEOREMA XCIX.

Stellæ agunt in hæc inferiora.

Ponitur tota questio tertia, ex 2. Sententiarum, dist. 14. in qua Scotus exactè loquitur de actione, & influentia stellarum, quæ incipit. Cap. 1.

Circa tertium, scilicet, utrum stellæ agant in hæc inferiora, Arguitur, quod non secundum Philosophum 7. Physicorum; oportet mouens, & motum esse simul, vel immediatè, vel mediante medio; sed stellæ, & hæc inferiora non sunt simili; Patet: quia multum distant; nec possunt

esse, quantum ad agere mediante medio, quia illud medium esset aliquis Orbis, vel aliqui Orbes. Huiusmodi autem Orbes non recipiunt impressiones tales, quibus scilicet hæc inferiora alterantur, & generantur, & corrumpuntur, ergo, &c.

Præterea. Si stellæ agerent in hæc inferiora, cum ipsæ determinatè agant, & non contingenter in istis inferioribus, quantum ad motum, & alterationem, siue quantum ad generationem, & corruptionem ipsorum: non esset aliqua contingentia, nec contingenter ibi aliquid eueniret.

Præterea. Si agerent in hæc inferiora: hoc esset per aliquem motum localem, vel per aliquam formam permanentem; non primo modo, quia motus localis non est qualitas actiua, nec principium agendi, cum tantum sit: Vbi fluens, & sic non videtur dicere formam absolutam substantialem, nec accidentalem. Nec etiam per formam permanentem substantialem, vel accidentalem: quia tunc stante motu, scilicet, si starent, possent agere, & per consequens stante calo, & cessante motu, possent esse alterationes, & huiusmodi mutationes, & motus in istis inferioribus, quod est contra Aristotelem qui vult, quod primo motu cessante, impossibile est esse, aliquid alium inferiorem.

Contra Genes. 1. dicitur de stellis, quod possent sunt in firmamento, ut sint in signa, & tempora, & non solum aeris, & terre, ut exponit Magister.

Præterea, 2. Physicorum, dicit Aristot. Homo generat Hominem, & Sol. Et 2. de generatione, dicit, quod motus Solis in circulo obliquo, est causa perpetuæ generationis, & corruptionis in istis inferioribus.

Præterea ratione sic. Si stellæ non haberent aliquam actionem in hæc inferiora, frustra poneretur varius motus in Orbibus: nam Orbis in se vniformis est, & motus Orbis vniformis, & ideo oportet varietatem effectuum reduci in varietatem naturæ stellarum.

Dico ad questionem, quod stellæ habent actionem in hæc inferiora in elementa mixta inanimata, & animata irrationalia. Ita elementa habent actionem dupliciter: & quo ad alterationem, & quo ad generationem. Accidente enim Sole, & alijs stellis calidis

Cal.
s. 26.
& in.
ad.

8 ph.
& 2.
gen. 2.
suo.

1. 16.
2. 36.

calidis ad Zenith alicuius regionis, elementa superiora scilicet ignis, & aer, augetur. & inferiora scilicet terra, & aqua, minuitur. & conuertuntur in superiora, & de conuerſo recedente Sole, & accidentibus stellis effectiue frigidis, ut est Saturnus, & Mercurius accidis generatio elementorum, aqua, & terra.

Et si dicatur, quod tunc sphaera aquae erit aliquando minor, aliquando maior, & etiam videtur esse vacuum, si non tantum augmentatur vnum elementum, quantum aliud minuitur. Dico, quod sicut accedente planetae, puta Sole, ad Zenith huius regionis, generatur ibi per eius excessum plus de igne, & minuitur de aqua: ita per recessum ab alia regione, generatur plus proportionabiliter de elementis frigidis, & minuitur de calidis, & sic generatur ibi aequalitas, quo ad totum.

Præterea secundo. Stelle habent actionem quo ad loci mutationem. Superior enim pars aeris fertur circulariter ad motum calis, quod patet: quia impressiones ignis, ut Cometae, & huiusmodi, quae in illis locis generantur, videmus transferri circulariter, & multo magis sphaera ignis, quae est propinquior calo mouetur motu circulari ad motum corporis caelestis.

Præterea. Corpora caelestia non solum causant motum in istis elementis sibi propinquis, sed in remotioribus, ut in aqua.

Nam Luna causat motum in mari, qui vocatur fluxus, & refluxus, & ex hoc supponunt Astrologi per experientiam, quod Luna habet dominium super humiditates, sicut Sol super sicca: super quacumque enim regionem eleuatur Luna, aqua maris ascendit directe tanquam versus causam suam: ita, quod aqua maris in illo loco, qui directe supponitur centro Lunae, est altior, quam in quocumque alio loco.

Ita autem locus habetur per lineam diametri a centro terre, ad Orbem Lunae. Illa enim linea necessario transit per locum illum, qui est eminentior in aqua, & vocatur tumor aquae.

Quomodo autem ista eleuatio fiat effectiue à Luna, diuersimode dicitur.

Uno modo ponitur, quod Luna habet virtutem quandam sibi connaturalem ad attractendum ad se aquas maris, sicut ma-

gnus trahit ferrum.

Alio modo dicitur, quod hoc sit propter diuersitatem angulorum, quos faciunt radij Lunae super aquas in principio ortus Lunae, & in medio cæli existentis. Ponitur exemplum de pulmento in olla super ignem: & de vapore resoluto à cibo faciente animal dormire; De hoc nihil ad præsens.

Prima opinio fuit Albumasar, 2. Maioris Introductorij in Astronomia. Sed sequendo viam illam, quæ communis est utrique, scilicet, quod tumor ille semper est in directo Lunae, vbi cumque sit Luna: sequitur, quod ille tumor circuit totam terram in tanto tempore quanto Luna circuit suum orbem per motum firmamenti, scilicet 25. fere horis: quia Luna ab ortu eius vsque ad eius iteratum ortum, & coniunctum plus temporis quam sit dies naturalis, habens 24. horas, per spatium temporis in quo oriuntur 13. gradus agnosticiales: quia in vna reuolutione firmamenti tantum pertransit Luna, de spatio motu suo proprio, qui est ad Orientem contra motum firmamenti: sed eleuatio graduum a quinostialis facit vnam horam: ideo ferunt quod Luna percurrit orbem suum in 25. horis, minus duobus gradibus, & tumor aquae in totidem horis circuit totum Oceanum regulariter: & si tamen irregulariter accidat fluxus in maribus Mediterraneis, & fluminis, ratio est: quia inundatio aliorum marium venit in isto tumore Oceani, in directo alicuius regionis, & tumore Oceani, in directo motus Lunae. Pars autem aquae eiusdem tumescens in Oceano, fluit ad locum, & alucos humiles vicinos: propter naturam grauitatis aquae, & fluit tunc maria Mediterranea.

Recedente autem Luna ab illo aspectu, vel situ, recedit tumor prædictus: & per consequens in loco Oceani, vbi prius fuit aqua eminentior, quam in mari, & in fluminibus Mediterraneis, iam per recessum altius tumoris sit aqua ibidem humilior terra, & ideo aqua inundantes ad loca illorum fluminum, propter loci humilitatem, ex eodem lege naturæ fluint ad Oceanum. Et hæc est causa in generali fluxus, & refluxus maris.

Sed mare Mediterraneum magnum, quod decurrit ab Occidente, in Orientem, diui-

dens Italiam ab Aegypto; & ab alijs regionibus Africa, & Asia, non fluit ex illa causa ita sensibiliter: quia Oceanus ingreditur mare illud per angustum introitū ex parte Orientis versus Hispaniam, qui vocatur angustia maris: regulariter tamen non accidis in alijs maribus sicut in Oceano: quia maria quanto propinquiora sunt Oceanō tanto citius fluit: sicut maria Septentrionalia precipue mare inter Noruegiam, & Scotiam, & inter Hiberniam, & Hispaniam, maris autem distantia tardius.

Sed quare bis in die fluit, & refluit. Al- dumasar ubi supra dicit, quod Luna in quarta terrae opposita: ita quod sicut in quarta Orientali inter Orientem, & Meridiem, dum Luna est in ascendendo super hemisphaerium, tunc habet fluxum, in hac quarta, & descendente Luna à puncto Meridici ad Occidentem continuè incipit mare decrescere in illa quarta: in qua prius creuit, & fluit in alia quarta Occidentali: & descendente Luna ab Occidente sub terram, usque ad angulum mediae noctis, fluit mare in quarta Orientali super terram, illi quarta opposita, in qua tunc est Luna; & ita iam bis in illa die fit fluxus in illa quarta, & ita de alijs.

Sed quare sit causa huius, ipse non dicit; Nam videtur, quod radij Luna, non possint penetrare terram, & ideo videtur, quod eundem effectum, quem causauit per radios incidentes: dum esset in quarta Orientali sub terra, eandem causet tunc per radios suos reflexus à firmamento, dum est in quarta Occidentali sub terra.

Secundo dico quod planetae, & stella, habent actionem super mixta: nam mixta imperfecta, ut impressiones quaedam generantur ab illis: nam materia illarum impressionum quae est vapor, non eleuatur ad locum generationis illarum, nisi per calorem incorporatum, vel virtute alicuius stella: & hoc maxime patet in stellis Comatis, quae non tantum mouentur ab Oriente, in Occidente, sequendo motū Caeli: sed ab Aquilone in Austrum, se quen do scilicet, determinatū motum alicuius planetae, à qua generantur.

Sed dices, ex quo habent talem causalitatem Stella, & Orbes super inferiora, qua quidem causalitas est determinata, &

necessaria: quare non iudicant determinatè Astrologi de effectibus eorum.

Dico, quod causa huius est: quia non sciūt perfectè qualitates, & virtutes calorum, & Stellarum concurrentium ad tale effectum, quas si cognouerent, possent de his iudicare: & ideo credo, quod Angeli habent harum perfectam notitiam: ita quod possunt de his bene iudicare, & quo ad tempus, quando venturi sunt illi effectus, & quo ad qualitatem eorum, vel quantitatem, & etiam si talis effectus sit impedibilis per aliam stellam. Poterunt enim scire, quod non eleuabitur nisi tantum de materia, vel sic, & possunt scire si erunt venti dissipantes, & in quo situ: & ubi dissipabuntur, & cadent.

Hac verò omnia, quia non plenè nouerunt Astrologi, ideo nec plenè, nec perfectè nec securè de his possunt iudicare. Tot enim causas oportet ibi concurrere quod nimis est difficile iudicare de talibus.

Tertio dico, quod habent actionem in mixta perfecta inanimata, ut sunt metalla, quae in quibusdam regionibus generantur ex constellatione habente respectum ad illam regionem, & non ad aliam. Nam terra non est actiua huius diuersitatis.

Quarto dico, quod habent actionem super animata, alterando scilicet corpora mixta ad qualitatem conuenientem, vel disconuenientem animae pertinenti tale corpus, & ita possunt agere ad generationem, & corruptionem; & ita similiter in sensitiuis, nam organa sensuum, quae sunt corpora mixta, possunt immutari, & alterari ad aliquem gradum conuenientem illis, ut nata sunt esse organa sensuum, & etiam ad disconuenientem sensui: & ita possent organa corrumpi, & ledi, & per consequens, possunt habere aliquam actionem quo ad intellectionem quodammodo: quia si deordinatur sensus in actu suo, per consequens, deordinatur intellectus, ut patet, in Phreneticis & Lunaticis, in quibus est imaginatio confusa: & etiam quoad hoc, potest esse causa deordinationis in voluntate.

Potest enim appetitum sensituum alterare, ut magis inclinetur ad hoc, quam ad illud.

Et quia in viatore voluntas rationalis inclinetur ad prosequendum, quod est caui-

ter appetitur ab appetitu sensitivo: ideo hoc modo inclinans voluntatem planetę, & alia corpora celestia. In nullo tamen necessitatur absolutę voluntas propter hoc, sed ex sua libertate potest cōtrahere, & propter istam prouidentiam ad sequendum appetitum sensitivum, contra diuinitatem rationis, quam causant corpora celestia, accidit frequenter Astrologos verę pronosticare, de moribus hominum, puta, quod erunt luxuriosi; vel per huiusmodi constellationes natiuitatis, non quod ita eueniat necessarię quod non posset aliter esse de his, quę dependēt a voluntate rationali, si homo vellet magis sequi, per voluntatem legem rationis, quam sensus: sed cogitationes hominū prone sunt ad malum, Genes. 8. & Ecclesiastes 1. Peruersi difficilē corriguntur, et stultorum infinitus est numerus.

Ad Primum argumentum dico, quod sufficit, quod agens, & patiens sunt simul, vel secundum contractum, vel mediante aliquo medio; sed hic est simul secundum medium.

Et ad probationem in oppositum dico, quod non oportet, quod medium sit capax actionis, secundum eandem rationem cum extremo, idq. perfectę dicitur esse alteratio: sed secundum aliam rationem huius actionis, alterius rationis; puta sub ratione luminis, bene est capax cęli. Omnis enim pars cęli, quę potest esse sub septem pyramidibus, potest esse tenebrosa, patet de Luna, & alijs, quę patiuntur tenebras, & huiusmodi. Et patet per exemplum commune de pisce, qui per rete medium facit stuporem, qui tamen stupor non est in rete.

Ad secundum dico, quod circumscripto omni libero arbitrio Humano. Angelico, & Diuino, omnia euenirent de necessitate, & nihil contingenter eueniret, & nihil esset in entibus in potentia ad contradictoria.

Si enim aliqua causa nata esset eleuare vaporem, de necessitate generaret pluuiam. Si vero fortior causa in oppositum eueniret, de necessitate impediretur, & hoc notum est Angelo: & secundum hoc, quidquid ex talibus causis euenit pro illo instanti, in quo euenit, & in sensu diuisionis, non euenit contingenter, ita quod possit non euenire.

Sed quid de infirmitatib. Agunt ne ad

hoc? Dico, quod sic. Habent enim aliquam actionem dispositiuam in remittendo, & intendendo qualitates, & huiusmodi, & sic est conueniens, & necessarium, quod bonus medicus habeat scientiam Astronomię; possunt enim propinare aliquo tempore medicinam, quę interficit, quę tamen alio tempore liberaret.

Ad tertium dico, quod non possunt tantum per motum localem: quia omnis forma absoluta est perfectior respectina, ergo oportet, quod sit per formam absolutam substantialem, vel accidentalem quod concedo.

Tu dicis contra. Quia tunc si planeta, vel corpus celeste staret, causaret Concedo, causaret quantum de se esset: nec eius motus localis facit ad actionem suam: latio enim, vel motus solis requiritur ad hoc, ut adducat agens. Patet 2. de Gener. nec ualeat illud: cessante primo motu, &c. quod enim est primum Solis, secundum eminentiam, & non essentialiter respectu aliorum, non oportet quod ipso destructo, alia a destruatur.

Exponitur, quę sit sententia Scoti, circa influxus. Cap. 11.

Difficilis est hæc materia, & inter Philosophos Antiquos, & Recentiores satis exagitata: & pro utraque parte sunt validissimę rationes, & grauissimi Philosophi; De qua re potest inspicere Franciscus Piccolomineus, libro de Cęlo, cap. 38. 39. & 40. Zimara Theoremate 45. & alij multi.

Scotus in hac materia nullam opinionem tangit, nec refutat, sed videtur supponere esse veram opinionem Astronomorum, qui concedunt influxus varios Planetarum distinctos a motu, & mutatione; tamen ex alia parte, cum agit de actione Lunę in aquam, propter quam generatur fluxus, & refluxus Maris; & de alijs actionibus Planetarum, nunquam segrat has actiones a motu, & lumine, quapropter iudico Scotum media via quadam procedere.

Dux enim sunt extremę opinionēs hæc in materia. Quidam dicunt corpora Cęlestia, & stellas agere in hæc inferiora lumine, & motu; sed præter hæc duo, dicit

Dna
extre
ma s.

pinio Cælum effundere virtutem suam in hæc inferiora latenter, per quamdam occultam influentiam, quæ est distinctum instrumentum à motu, & lumine, vnde cuique corpori celesti tribuit propriam virtutem, quæ lateenter influunt in hæc inferiora, etiam absque motu, & lumine.

2. opi. Alij ex opposito volunt, quod Cælum agat in hæc inferiora duobus instrumentis tantum: scilicet, motu, & lumine, noluntq. alium effectum prodire à Cælo in nos, nisi lumen, & motum; quæ duo instrumenta efficiunt postea apud nos quæcumque effectum productum à Cælo ex sola varietate intensiõis, & remissionis luminis, & motus, sine aliqua distinctione, & differècia sumpta ex propria aliqua conditione corporum quorum sunt.

3. opi. Tertia est opinio media, quod corpora celestia prædita sint varijs, & distinctis virtutibus, & ideo in hæc inferiora distinctos, & varios effectus producant; tamen instrumenta quibus vtuntur in communicando has virtutes, & qualitates, solum sunt lumen, & motus: adeo quod lumen, & motus, vt sunt distincti Orbis, & Syderis, etiam sunt prædita aliqua facultate distincta, non ex sola intensiõis, & remissionis luminis, & motus procedente.

Hæc mihi rationabilior videtur, & minores habere difficultates, quam sequitur quoque Piccolomineus, libro de Cælo, cap. 40. Hæc eadem mihi videtur esse de mète Scoti, qui licet tribuat virtutem Cælo, & Syderibus, vt Lunæ super aquam, non tamen eam virtutem seingit à lumine, & motu, & omnem virtutem corporum celestium videtur cõcedere communicari his inferioribus, non aliqua occulta via, sed medianibus lumine, & motu.

Quod autem hæc opinio sit verior, patet: quia reliquæ duæ opiniones extremæ, habent obiectiones difficillimas, quas solvere non possunt.

1. opi. Prima quidem opinio, quæ ponit influentiam, & vult, quòd Cælum agat in hæc inferiora tertio instrumento distincto à lumine, & motu, patitur has difficultates.

1. r. b. Primò, quod potest fieri per pauciora aequè, & bene, absurdum est fieri per plura: omnia autem possumus saluare ponendo

do Cælum vti motu, & lumine tantum pro instrumentis, ergo absurdum est ponere alia instrumenta; quod autem omnia saluentur, patet secundum hanc nostram tertiam viam mediam: quia ponimus Sydera habere proprias qualitates, sed eas mortalibus communicare medianter motu, & lumine, & proinde lumen vt est talis corporis, habere talem virtutem; vt est alterius, habere aliam virtutem, &c.

Sed qui negant influxus, vt illi de secunda opinione, & volunt omnia saluare per intensiõem, & remissionem luminis, & caloris, non possunt saluare fieri omnia, vt patebit per dubia, quæ contra eam tanguntur. Et confirmatur hæc ratio: quia certissimum est, quod cælum ideo agit in hæc inferiora, quia est continuus huic orbi mortali, vt habet etiam Aristoteles in 1. Meteororum, & omnis actio Physica fit per contactum corporalem: at cælum tangit hæc inferiora solum lumine, & superiora corpora huius mundi inferioris, scilicet, ignem per contactum corporalem, vnde ad motum sui, mouet ignem, & calefacit. Hæc verò inferiora mouet per lumen tantum, ergo præter lumen, & motum, non datur aliud instrumentum, per quod agat in hæc inferiora.

Quod si quis recurat ad actionem spirituales, dicendo, quod agat spiritualiter; hæc responsio non soluit, quia quæro de actione illa spirituali; Vel est purè spiritualis, quod nullo modo est corporalis, vt sunt Intelligentiæ, & talis actio non prouenit à corpore, quia actio esset nobilior agente, & causante; Vel est spiritualis, quia non est multum materiata, & crassa, sed tenuissima, vt est lux, & lumen, & vt sunt species sensibiles receptæ in organis, vt diximus in Theoremate de lumine, & de sensu agente, & tales actiones necessario absolute sunt corporeæ, & sic per corpora debent deseri ad nos, & ad hæc inferiora: nullum est autem corpus, per quod deseri possint, nisi lumen, quia solum lumen effunditur à Sydere, & tendit ad nos: motus autem non est corpus, sed actio corporis; virtus ergo illa, quæ effunditur per motum solum, pertingit ad corpora mota a cælo, & mota ab eis, cuiusmodi est clementia ignis,

Cõfir
ma.
tur.

resp.

reijc.

The.
66.

ignis, & superior portio aeris. Sed hæc inferiora, solo lumine, & virtute delata per lumen, gubernantur à Cælo; ponere ergo instrumentum aliud ab his duobus, est multiplicare superuacuum, & loqui sine ratione.

z. op. r. r. r. Alia etiam opinio omnino negans influxum, id est negans corporibus Cælestibus proprias quasdam virtutes quibus agant in hæc inferiora, distincto modo, & volens omnem varietatem effectuum provenire ex remissione, vel intensione luminis, & motus, patitur maiores difficultates; primò, quia frigiditas, quæ est vna ex quattuor primis Qualitatibus, non produceretur à Cælo, quod tamen falsum est: quia sicuti reliquæ primæ Qualitates à Cælo producuntur, & conseruantur, ita, & frigiditas. Quod autem quattuor Elementa, & primæ Qualitates pendeant, & conseruentur à Cælo, patet ex Arist. 1. Meteororum, propter hoc enim ponitur hic Orbis inferior continuus Cælo, vt ab ipso regatur; quod si quattuor primæ Qualitates non conseruarentur, nec prædicerentur à Cælo, hic Orbis inferior nõ egeret gubernatione, & conseruatione sit petioris, quia omnia sunt ex quattuor elementis.

Resp. reijc. Nec valet responsio eorum, qui dicunt frigiditatem produci à calore Cælesti, qui est proles huius, & artifex vniuersalis: quoniam calor Cælestis, & Elementaris, sunt vniuersales species: vnde calor Cælestis augeret calorem elementalem, & calor cælestis iunctus elementati, sunt vniuersales calores: at calor Elementaris non producit frigiditatem, alioquin destrueret seipsum, ergo nec calor Cælestis, cum sit eiusdem species.

Alia resp. reijc. Nec valet responsio aliorum, qui dicunt cælum ex approximatione producere calorem; ex remotione, & ex distantia, frigiditatem; quoniam tunc frigiditas, quæ est vna ex primis Qualitatibus (& est quod posituum: quia calidum, & frigidum opponuntur formaliter, & positiuè, non priuatiuè, ex Aristotele in Postprædicamentis, cap. de Oppositis.) produceretur ex accidenti, neque haberet causam per se, quod est absurdum, vt patet. Præterea, omne priuatiuum supponit positi-

uum, priuatio enim cum nihil ex se formaliter sit, non potest esse prima causa ali cuius rei, sed necesse est quòd supponat aliquid posituum. Nec valet responsio Zimarae Theoremate 45. quod causa positiua frigiditatis, est causa particularis, non vniuersalis, scilicet, venti, vel vapores eleuati ab aqua, & à terra: quoniam frigiditas nedum generatur quo ad partes, sed quo ad totum, & pendet in esse à causis conseruantibus, & dantibus illi esse: ideo debent habere causam vniuersalem dantem illi esse, & etiam conseruantem. Præterea, etiã cetera Elementa solum quo ad partes generantur, & tamen habent causas vniuersales positiuas conseruantes ea in esse, quo ad totum, ergo frigiditas sic se habere debet: quia est qualitas positiua, non priuatiua, vt dictum est: opponitur enim formaliter calido, non priuatiuè.

Præterea, tot varietates temporum, pluriarium, caliditatum, serenitatis, infirmitatum, validudinis, & aliarum rerum Meteorologicarum, patet quòd per, solum motum, & lumen, si non sint prædita diuersis virtutibus, non possunt rationabiliter assignari.

Sed contra hoc quod dicimus virtutes cælestes comunicari his inferioribus per lumen, & motum, sed præsertim per lumen, & non per occultam qualitatem distinctam à lumine, & motu, vt isti dicunt, sunt varia dubia.

Primò, quia in visceribus terræ generantur multa metalla, sine virtute luminis, vel motus, quia nec radij luminis nec motus pertingunt vsque ad partes illas, sed calor, & lumen fit in superficie terræ, & habet fines suos, & terminos, nec potest pertingere vsque ad partes illas in quibus generantur metalla, & maxime, quia ei obstitit terre frigiditas.

Præterea vidimus ferrum Magnete aspersum, trahi ad Polum Articum, vt patet in instrumento nautico, & in horo logijs solaribus; Idem de Helitropio, & fluxu maris; Nec valet dicere, quod fiat ex lumine: quia nullo existente lumine, fit, cum nauis sunt in tenebris tempestatum, in noctibus cum lumen non adest; ergo dicendum est hæc fieri per aliquam virtutem occultam. Respondetur ad hæc dubia,

Alia resp. reijc.

Trac.

Rõ in op. pos. tum.

1.

2.

dubia, quòd vt dictum est, necesse est virtutem calorem deferri ad hæc corpora per aliquod instrumentum: illud autem iure ponitur lumen, vel motus; quia lumen exit à corpore luminoso; & tangit hæc corpora, & sic potest varias qualitates imprimere in eis.

Ad 1. Ad primum ergo dicitur, quòd calor genitus à lumine, penetrat viscera terræ, sicut etiam & frigus genitus à cælo penetrat viscera terræ, & hoc magis, & minus secundum virtutem, & aspectum Syderis à quo producit. Præterea, lumen illas virtutes, & qualitates producit in terra, non quatenus per calorem agit tantum, sed vt habet virtutem vitæ ei impressam à Sydere, à quo procedit; Vnde videmus in visceribus terræ fieri exhalationes generantes terræ motus, & alias impressiones calidas, & frigidas, quæ proueniunt à corporibus cælestibus quidem, sed mediante lumine agente in terram, & illas virtutes, & qualitates imprimente.

Ad 2. Ad secundum similiter dicitur, quod oculo modo lumen agit in illos lapides, in Magnetem, in Heliotropium, in aquam maris; & cum dicitur, quod hæc de nocte fiunt, vbi nullus est radius luminis, dico, quòd licet sint tenebræ ad nostrum Hemisphærium propter recessum Solis, tamen adsunt alia Sydera illuminantia; & licet vapores, & nubes, ea impediunt, nihilominus semper splendent, & sic semper per lumen agunt, & sic non deficit lumen totaliter: ideo semper illuminatur aer, vel multum, vel parum, & sic semper effunditur virtus ad hæc corpora per lumen, licet vario modo, quod etiam est causa varietatis effectus. Haberent euentiam rationes, si lumen ageret in intensione, & remissione solum; sed dicimus, quòd agit ex qualitate impressa sibi à Sydere, & sic varios effectus producit, licet sit remissum, vel intensum.

Alius modò dicit. Cui hæc media opinio non placet, quia videtur valde difficile saluare, quomodo virtutes syderum deferantur ad corpora hæc inferiora, & illis mediantibus producant effectus, quos produciunt in his inferioribus, posset dicere, quòd ad actionem physicam non requiritur necessariò con-

tactus corporeus, sed requiritur solum proportio agentis & passi: ideo, cum datur agens proportionatum, & passum proportionatum, fit actio, licet illa localiter distent. Quod autem non requiratur contactus corporeus, probauimus in Theologicis Disputationibus, quas nuper edidimus ex Scoto, in 1. Sent. dist. 37. ideo vide Disput. 52. cap. 4. vbi ex Scoto probamus agens posse agere in passum distans, proportionatum. Quod verò ait Arist. ad actionem physicam requiri contactum corporeum, hoc est propter ordinem vniuersi, non de interna natura agentis, & passi; & ideo non quodlibet agens agit in passum sibi immediatè coniunctum, sed solum in illud, quod est sibi proportionatum, & agit in illud etiam si sit distans, & aliud corpus, in quod non agat, mediat. Vnde non est dicendum, Astra agere per lumen, vel motum, vel aliamquam occultam qualitatem, quia non requiritur hic contactus, sed solum, quia est agēs proportionatum tali passio: ideo, licet sit distans, hoc nihil impedit, approximatio enim vt diximus, est necessaria, propter ordinem vniuersi, non ex natura intrinseca agentis, & sic debet intelligi propositio Aristot. Mouens, & motum, debent esse simul.

THEOREMA C.

Sensus interni sunt tantum tres.

Exponitur opinio Scoti cum suis fundamentis. Cap. I.

Multa addere debebamus in hac secunda editione, quia multæ aliæ materię pertinentes ad Philosophiam naturalem explicatæ à Scoto, & tractatæ à Philosophis, desiderantur in hoc opere; sed quia commodius alibi de his tractabimus, hæc tria Theoremata tantum addere sibiuit, quia habent maximam connexionem cum alijs materijs Animasticis in hoc Opere explicatis. Grauis autem est difficultas de numero interiorum sensuum, propter quòd variè existant sententiæ. Primò explicabimus opinionem Scoti; Deinde videbimus, quid alij sentiant.

Antonius

opin. Antonius Andraas 1. Metaph. q. 5. aperte cum Avicenna ponit quinque sensus inter eos, scilicet, sensum communem, quem quoque ait vocari Phantasiam; Imaginativum, Cogitativum; Aestimativum, & memoriam. Ego autem puto hanc sententiam non esse conformem doctrinae Scoti, & esse falsam, non est confirmis doctrinae Scoti; quia licet nullibi, quod ego viderim, rem hanc Scotus ex professo tractet, tamen ex ijs, quae dicit in 1. Sent. d. 3. q. 2. F. ibi, quinto dico, elicitur Scotum non admittere Cogitativam, neque Aestimativam; & de Cogitativa probatur: quia ponentes Cogitativam, dicunt munus eius esse facere compositionem inter ea, quae conservantur in imaginatione; unde per hanc potentiam aiunt non posse cogitare solem viridem, vel montem aureum: ac Scotus in praetato loco, asserit hoc munus esse Imaginativae, ergo apud Scotum Cogitativa non contradistinguitur ab Imaginativa; Aestimativa quoque ibidem Scotus confutando Henricum, rejicit dicebat enim Henricus, quod hac venimus in cognitionem Dei, & eorum, quae competunt ei ex speciebus Creaturarum; quia scilicet suffodiendi sub illis speciebus inuestigamus ea, quae competunt Deo; & dabat exemplum: Sicut Aestimativa in brutis sub speciebus sensatis cognoscit intentiones non sensatas, ut nociui, & proficui, quae nunquam ceciderunt sub aliquo sensu pariculati: ac Scotus inquit Henricum ibi adducere falsum, ad confirmationem falsi, etiam ostendit, quod Aestimativa ista est signum; quia si agnus fugit lupum, & sequitur ovem, non est, quia suffodiat aliquam intentionem non sensatam ex sensibilibus speciebus notis: sed quia species sensatae repraesentant sensibilia convenientia, & tunc agnus sequitur ea, vel disconvenientia, & sic fugit. Unde si per miraculum ovis quantum ad accidentia externa mutaretur in lupum, & tamen retineret naturam ovis, nihilo minus agnus fugeret ovem sic mutatam, & tamen nulla esset intentio nociui sub illis speciebus. Haec ergo Aestimativa apud Scotum est signum, & apud eundem ille effectus, fuga, & prosequutio, sunt ef-

fectus appetitus sensuivi, qui fugit disconvenientia, & sequitur convenientia: qui appetitus sensitivus est in omnibus animalibus, etiam imperfectis; quod novit Zabarella, lib. de Facultatibus Animae, cap. 12. Asserit etiam Antonius Andraas, ubi supra, quod Sensus communis vocatur Phantasia, & est idem quod phantasia; Hoc etiam secundum Scotum est falsum; quia Scotus ubique loquitur de Phantasia, & de Sensu communi tamquam de duobus sensibus internis distinctis, sed praesertim 1. Sent. dist. 3. q. 6. post E. ubi probat necessitatem speciei intelligibilis ex praesentia obiecti ratione secunda; ibi enim aperte tenet, Sensem communem esse aliam virtutem cognoscitivam distinctam a Phantasia, quoniam arguit a minori sic. Sensus communis est virtus sensitiva cognoscitiva, & tamen habet speciem praesentem non solum in inferioribus sensibus, sed in proprio organo, ergo multo magis Intellectus, qui est virtus cognoscitiva superior, debet habere obiectum sibi praesens, non solum in phantasia, sed in propria praesentia, in quantum relucet intellectui aliquid, quod est in intellectu, illud autem est species; & in eadem quaestione ad 5. habetur idem clarior.

Dicamus ergo, quod secundum Scotum sunt tres Sensus interni tantum, scilicet, Sensus communis; Phantasia, sive Imaginativa; & Memoria; Quae opinio etiam est vera de mente Aristotelis, nam ipse Aristoteles in 2. de Anima, ponit tantum Sensem communem, & Phantasiam; in libro vero de Memoria, & reminiscencia, ponit alterum Sensem internum, scilicet, Memoriam; ut patet; & confirmatur: quia pluralitas non est ponenda sine necessitate: sed hic non est necessitas, quia possumus saluare omnia munera, quae tribuunt Cogitativae, & Aestimativae per Imaginativam. Tertio, potentiae sensitivae, & materiales, distinguuntur per organum: quia unaquaeque debet habere proprium organum, at in cerebro secundum Anatomistas sunt tantummodo tres ventriculi, sive tres cavitates, sensus autem interni sunt potentiae materiales organicae, ergo non possunt esse nisi tres, neque

*Sensus
communis
non est
phantasia.*

*Opinio
vera
est
est
est
est
est
est*

x. r. v.

3. r. v.

neque potest dici, quod ventriculus medius inferuat tribus potentijs sensitiuis, vt dicit Auicenna, quia vt dicit Anatomista, ille ventriculus medius, est ex omni parte equalis, neque est magis canus in vna parte, quam in alia, sed se habet ad modum canalis, siue vehiculi, vel foraminis; at potentia diuersa, requirunt organa diuersa: quia instrumentum quod accommodatur ad vnā operationem, nō accommodatur alteri operationi: istae potentiae, & sensus interiores, sunt diuersae potentiae, & habent diuersa munera, ergo non possunt vti omnes tres eodem organo. *Quartō.* Clarum est, Aristotelem voluisse compositionem, & diuisionem, & multo magis discurtum esse operationes solius intellectus, vt patet in 3. de Anima, tex. 11. & inde, idco vatum est ponere aliquam facultatem sensitiuam esse Ratiocinatricem, vel componere, ac diuidere: at Cogitativa, & Aestimatiua, per illos Doctores componunt ac diuidunt, immō discurtunt, ergo sunt abijciendae. Auctores praecipuos auctor fuit huius Cogitativae, vt saluaret hominem intelligere: & voluit hanc esse eius formam informantem, quia ex coniunctione intellectus intelligeret, sed Scotus, & nos, alibi, scilicet, in Theoremate de Multiplicatione Intellectus, & secundum Aristotelem, & secundum veritatem, ostendimus, esse opinionem falsissimam. Sed est obiectio: quia in somnum Intellectus non operatur, neque sensus externi: quia sunt ligati per somnum, & tamen discurtimus, & facimus compositiones quarundam rerum, quas nunquam vidimus, componimus, diuidimus, facimus monstra, imaginamur Montem aureum, &c. ergo, haec praestantur à sensibus internis. Respondetur quod haec omnia sunt a Phantasia, siue ab Imaginatiua, vt dicebat Aristoteles, 2. de Anima, tex. 156. & probatur: quia Phantasia ex Arist. eodem 2. de Anima, tex. eodem, in vltimis verbis, est motus ab externo sensu factus. Proinde, nihil potest esse in Phantasia, quin prius fuerit in Sensibus externis; species ergo, illorum singularium, quae demandata fuerunt ad sensum communem, in Phantasia manent, & dicuntur Phantasmata,

quae deinde sic petuixim offeruntur ipsi Phantasiae; & ex hoc accidit, quod imaginatur Montem aureum, quia habet Phantasma auri, & habet Phantasma montis: accidit autem quod Phantasma Auri, & Montis in vnum complicata, se praesentent Phantasiae. & tunc apprehendit Montem aureum; Haec ergo apprehensio, non est vera compositio, ita quod Phantasia enunciat hoc de illo, sed est apprehensio simplex, quia illa offeruntur ei tamquam entia singularia, & tamquam vnum sic compositum; Hanc eandem sententiam sequitur Franciscus Piccolominius, libro de Sensibus internis, cap. 12. eamque esse Graecorum omnium testatur, quam varijs rationibus comprobatur, alijs reiectis.

Aliorum opiniones adducuntur, & reijciuntur. Cap. 11.

EX his facile consulantur aliorum opiniones de numero internorum sensuum, quae ad summum sunt quattuor.

Prima asserit sensum internum esse vnicum tantum, quam Tartaretus in 2. de Anima, in fine recenset, & sequitur. Hanc eandem opinionem sustinet Halensis 2. par. quaest. 70. Membro 2. & nonnulli alij, quam ita declarant; Sensus interni si considerentur secundum substantiam, & essentiam, vnum sunt: si verò considerentur quo ad munera diuersa, quae obeunt, sic diuersa sunt; Sed haec diuersitas, & distinctio, est rationis, non realis; est ergo vna interna facultas secundum essentiam, sed ratione sunt plures. Praecipuum fundamentum est: quia dicunt illa omnia munera, quae proficisci dicuntur ab istis diuersis sensibus, vt puta à Phantasia, à Sensu communi, & alijs, posse saluari in vnicō sensu: & quia pluralitas non est ponenda sine necessitate, vnus, non plures, est ponendus sensus internum. Haec opinio in aliquo sensu est vera, tamen in proposito est falsa: est vera, considerando hos sensus internos realiter, sic enim identificantur cum anima sensitiua realiter, quae est vna, & ideo realiter vna substantia, & essentia, vt dixi in Theoremate de Distinctione potentiarum animae
inter

Opin. Tartaretus ii.

1. rō.

Reijciuntur.

Tbe.

73.

4. rō.

Tbe. 70.

Obiectio.

Solutio.

inter se, & ab anima: Sed considerando hos sensus formaliter, vt in præsentī consideramus, sunt distincti formaliter: quia sunt diuersæ potentie animæ, quæ non ratione, sed formaliter ad inuicem distinguuntur, vt ostensum est in prædicto Theoremate.

1. Probatur Primò; quia hæc opinio est contra Aristotelem, qui vt diximus sup. 2. de Anima, tex. 155. & inde, distinguit Phantasiam à Sensu communi, & alibi à Memoria.

2. Secundò; quia munera Sensus communis, & Phantasie, sunt omninò diuersa: quoniam Sensus communis immutatur à sensibus externis: vnde illis quiescentibus, & nihil præsentantibus, ipse quoque quiescit, & absentibus illorum actionibus, nihil operatur. Phantasia verò immutatur à Sensu communi, & quiescentibus sensibus externis, & absentibus, operatur, obiectis realibus ipsa ea percipit, & iudicat; ergo diuersa sunt munera horum sensuum, & per hoc soluitur eius fundamentum.

3. Secunda opinio est eorum, qui asserunt sensus internos esse duos tantum; sed isti inter se differunt, aliqui enim vt Fonseca 5. Metaph. c. 28. q. 7. scilicet 4. tenet hos duos esse Sensum communem, & Phantasiam, Memoriam verò vult eandem esse cum Phantasia; quam opinionem etiam commendat Collegium Conimbricense, 3. de Anima, (secundum eorum partitionem) cap. 2. questione 2. & probant in primis: quia Aristot. 2. de Anima, vbi ex instituto de Sensibus internis loquitur, tantum verba facit de Sensu communi, & Phantasia; & licet Arist. in lib. de Memoria, & reminiscencia, loquatur de Memoria, non tamen propter hoc elicitur, quod loquatur de Memoria, quatenus sit sensus distinctus à Phantasia: quia in 1. capite illius libri, ponit actum memorandi in ea potentia animæ, in qua est Phantasia, siue actus imaginandi, ergo potentia memorandi, non est distincta à potentia imaginatiua.

4. Secundo confirmatur à simili: quia Intellectus, & Memoria intellectiua, secundum omnes, non distinguuntur, sed sunt vna, & eadem potentia, sed à diuersis a-

ctibus, diuerso nomine nuncupatur; quatenus enim Intellectus actu intelligit Intellectus dicitur, quatenus verò habet speciem intelligibilem præsentem, & potest exire in actum intelligendi, dicitur Memoria intellectiua; ita Phantasia quatenus conseruat species sensatas, dicitur Memoria: quatenus verò indicat; & cognoscit, dicitur Phantasia. Alij verò hos duos sensus internos ponunt esse Sensum communem, & Cogitatum; sub Sensu communi ponunt Phantasiam, sub Cogitativa ponunt Memoriam. Alij verò volunt hos duos sensus esse facultatem iudicandi, & facultatem conseruandi, ita quod isti omnem facultatem cognoscitiuam internam nolunt esse vnicam potentiam; vt Sensum communem, Phantasiam, Cogitatiuam, & si alie dentur ab alijs, Memoriam verò alteram. Fundamentum istarum duarum opinionum quoad id, in quo conueniunt, scilicet, de numero sensuum internorum, est, quod in cerebro sunt tantummodo duo ventriculi distincti, qui habent diuersa temperamenta, ideo sunt quoque duo sensus interni.

Primus modus huius opinionis, licet videatur habere aliquam probabilitatem, tamen est contra Aristot. & falsus; quod ostenditur: quia Aristot. venatur numerum sensuum, præsertim ex diuersitate operationum, & ex diuersitate organorum, propter hoc distinguit Sensum communem à Sensibus externis, scilicet, quia sensus externi non possunt iudicare obiecta diuersa sensibilium, ideo opus fuit dari Sensum communem qui iudicaret, & discerneret differentias obiectorum sensuum externorum, vt album à dulci: & rursus, inuenit Phantasiam esse diuersam à Sensu communi: quia ipsa iudicat de sensibilibus etiam ipsis absentibus, quod non facit Sensus communis, & ideo, cum sit operatio diuersa, diuersam quoque esse Phantasiam indicauit; ita in proposito apertè in libro de Memoria, & reminiscencia, ostendit Aristot. operationem Memorie esse diuersam à Sensibus, & à Phantasia; inquit enim, quod operatio, & actus Memorie, non est futurorum: sed isti pertinent ad scitiam, quæ ab aliquibus diuiniatiua dicitur necque

Alia
rū o-
pinio.

Alia
opin.

Primus
modus
est
opin
onū
reijc.

neque est presentium, quia hæc pertinet ad sensum, sensus enim solum presentia cognoscit, & cum presentium cognitio alia sit considerare, alia verò sit intelligere, nullum horum inquit Aristot. est memorari, sed dicuntur considerare, & intelligere, & sunt actus virtutis Cognoscitiua, siue sit Sensus, siue sit Intellectus: actus ergo memoriæ sunt respectu præteritorum, cognitio ergo eius, non est per actus, qui tunc fiunt, sed qui facti fuerunt, vt aliquis recordatur, quia vel vidit, vel audiuit, &c. Cum ergo operatio Memoria sit diuersa ab operationibus Phantasiæ, vt quia est cognitio, sed per actus præteritos, non presentes, Phantasiæ verò actus sit cognitio per actus de presenti factos, sequitur quoque, Sensem esse diuersum à Phantasia. Secundo habet organum diuersum à Phantasia: quia ibidem Aristot. querens quare aliqui facile addiscunt, sed difficile memorantur, aliqui è conuerso difficile addiscunt, sed facile memorantur, respondet, quòd hoc accidit, quia illi, qui de facili addiscunt habent temperamentum molle, & humidum, in quo facile imprimitur species, & facile etiam elabitur, sicut qui imprimit aliquid in aquam, vel ceram, è conuerso ijs qui facile memorantur, sed difficile ad discunt, habet temperamentum siccum, & durum, ideo difficile imprimuntur species, sed quando postea sunt impressæ, de difficultate labuntur, vt qui imprimit aliquid in lapide marmoreo, difficile imprimit, sed durat per multum tempus. Ex his patet, organum Memoriæ debere esse siccum, potentiarum verò cognoscitiuarum, humidum, & molle, ergo organum Memoriæ est diuersum ab alijs, & consequenter Memoria est diuersa ab alijs. Neque valet responsio eorum, dum dicunt organum Phantasiæ præditum esse tali temperamento, & mediocritate, vt & non difficile recipiat, & recepta diu retineat, est enim hoc contra experientiam; quia videmus, facillimam esse cognitionem sensitiuam simplicium, vnico enim actu presentationis, illa cognoscimus: ad hoc verò, vt illorum memoremur, necesse est iterare sæpe ac sepius actus cognitionis, vt Memoriæ figantur: si-

gnum est ergo, quòd organum Memoriæ naturaliter est siccum, & omnino diuersum ab organo Phantasiæ, quæ est facultas cognoscens presentia tantum. Ad rationes pro illa opinione. Ad primum responderetur, quòd si locus ille Aristot. 10. de Memoria, & reminiscentiâ debet intelligi, vt illi dicunt, sequeretur pertinere ad Sensem communem: quia ille est primo sensitiuus, quòd tamen ipsi non admittunt; Est ergo dicendum, quòd verum est quidem, quòd in 2. lib. de Anima, locus est tantum de Senu communi, & Phantasia, non de Memoria: sed voluit differre in alium locum sibi commodiorem, tractat enim ibi de alijs pertinentibus ad sensus, vt est lib. de Senu, & sensibili, & ideo hoc nihil est; Quòd verò in libro de Memoria, dicat Aristot. Memoriam esse in Phantasia, falsum est: verba Aristot. sunt hæc (*Quare intellectus secundum accidens utique erit, per se autem primi sensitiui (supple) Memoria*) & sensus est, quòd Memoria inseruit per accidens Intellectui, per se verò Senu; quia recordamur intelligibilem, & sensibilem, sed recordamur sensibilem perceptorum à Senu communi, & consequenter à Phantasia per se, Intelligibilem verò per accidens, scilicet, mediantibus illis Phantasmatibus sensibilibus repositis in Memoria.

Ad secundum responderetur, quòd Memoria in hoc sensu accepta, scilicet, pro Intellectu, & obiecto presente, est Memoria improprie dicta, quæ potius est in vsu apud Theologos, quam Philosophos, Memoria autem apud Philosophos est recordatio præteritorum, vt diximus in Theoremate, de Memoria Intellectiua, ideo hoc simile nihil concludit in proposito, vbi de Memoria secundum Philosophos & sensitiua Memoria loquimur.

Altera opinio rejicitur per idem fundamentum; ostensum est enim quòd nedom Memoria, & Phantasia distinguuntur: sed etiam Sensus communis, & Phantasia, præsertim, quia Sensus communis immutatur à Sensibus externis immediate, Phantasia mediante, Sensus communis apprehendit tantum obiecta presentia, ac simul eum sensibus externis: Phantasia verò

Ad i
rione.

Ad 2.

Alia
Opin.
reij-
ciunt.

fa verò apprehendit absentia, & quiescentibus externis sensibus, Sensus communis apprehendit tantum Phantasmatam sensata, & ex illis etiam non sensata, ergo diuersa officia, & diuersas potentias arguunt.

Ad 1^{am} sum. Ad fundamentum illorum dicendum, quod falsum est, duos tantum esse ventriculos, vt supra diximus: Deinde hoc fundamentum est satis dubium: aliquid enim Anatomistæ volunt illos esse duos, alij tres, alij quinque, alij vnum, ideo res satis est dubia.

3° opi. Tertia est Auerois, in libro de Memoria, & reminiscencia, & in 3. libro de Anima, Com. 6. quem sequitur quò ad hoc D. Thom. p. p. quæst. 78. artic. 4. & Caietanus ibi in Commentario; & alij, qui asserunt quattuor esse Sensus internos, scilicet, Sensem Communem; Phantasiam; Memoriã, & Cogitatuam in homine, loco cuius, in brutis volunt esse Aestimatiuam, De tribus prioribus sensibus non est difficultas: sed tota res consistit in Cogitatuã, quam esse necessariam probant

1. 2°. Primo sic Arist. 2. de Anima, tex. 153. habet hæc verba: [Phantasia non fit sine sensu, & sine hac non fit Aestimatio]; Ex hoc patet, quòd Aristot. præter Phantasiam, concedit vim Aestimandi, siue cogitandi.

2. Secundo Aristotel: in libro de Memoria, & reminiscencia, concedit dari vim reminiscendi: sed reminiscencia fit cum discursu, discursus autem competit tantum virtuti cogitatuæ, ergo Aristot. admittit cogitatuam. Tertio, datur facultas, quæ circa singularia componit, diuidit, & ratiocinatur, in super excitat appetitum ad prosequendum, vel fugiendum, hæc non est Intellectus, neque Phantasia, ergo.

Quarta opinio est Auicennæ, in 6. suorum Naturalium, parte 4. cap. 1. & Magni Alberti, in 2. de Anima, qui supra illos quattuor addunt Aestimatiuam, propter eam rationem, scilicet, vt ex speciebus sensatis cognoscat, & subsodiat intentiones insensatas, vt dicit Antonius Andreas.

Respon. Sed ambæ istæ opiniones refutantur facile per argumenta superius adhæcta, & præsertim, quia munera istarum po-

tentiarum, scilicet, Cogitatuæ, & Aestimatiuæ, pertinent vel ad Intellectum, vel ad Phantasiam, ideo non debent istæ potentie multiplicari.

Ad primum pro tertia opinione; dico, quòd Aristot. in 2. de Anima, textu 153. dum dixit, Aestimatiorem mediare inter Sensem, & Phantasiam, per Aestimatiorem non intellexit aliquem sensum medium, sed iudicium Mentis, à quo ibi distinguit Phantasiam, sicut & ab alijs rebus.

Ad secundum respondetur, quòd Aristotel. ibi innuit tantummodo, quòd reminiscencia fit adiutorio Mentis, vnde non est in Brutis, nisi Metaphoricè.

Ad tertium respondetur, quòd illa facultas est Phantasia, quæ iudicat licet, vel illud bonum, secundum quòd habet, vel illud, est sibi iucundum, vel non iucundum, & ita prosequitur, vel fugit. Phantasia quoque est, quæ excitat Intellectum, quia ipsa est quæ illi offert obiectum: Phantasia enim presentando Phantasmatam excitat Intellectum.

T H E O R E M A C I .

Appetitus non distinguitur à virtute cognoscente.

Aliorum opiniones reijciuntur, & probatur opinio Scoti.
Caput Primum.

ESt magna difficultas, an appetitus sit potentia distincta à virtute cognoscente, & de numero appetituum D. Thom. p. p. quæst. 78. artic. 2. & 3. quem sequitur Zabarella, lib. de Facultatibus Animæ, cap. 12. dicunt, appetitum esse distinctam potentiam à virtutibus cognoscitiuis, & esse vnam; Ratio Diui Thomæ ibi videtur esse hæc: quia alius videtur esse finis appetitus absolute, alius videtur esse finis appetitus virtutis cognoscitiuæ: nam visus appetit solum obiectum visibile ad videndum, animal autem appetit illud obiectum ad alios vsus; Cum ergo diuersus sit finis appetitus simpliciter animalis, & finis appetitus virtutum cognoscitiuarum, operationes sunt variae, &

opin.
D T.
Zab.

ria, & distincta, & consequenter cum ex operationibus distinguantur potentia, virtus cognoscitiua, & virtus appetitiua, erunt diuersae potentia, & virtutes. Zabarella verò hoc idem probat auctoritate Aristot. 2. de Anima, tex. 27. vbi Arist. enumerans potentias animae, enumerat appetitiuam facultatem, vt ab alijs distincta, inquit enim. *Potentias verò dicimus vegetatiuum, appetitiuum, sensitiuum, motiuum secundum locum, at intellectiuum, vegetatiuum, & sensitiuum sunt distinctae potentiae, ergo & appetitiuum debet differre ab alijs; Idem dicit alibi saepe Aristoteles.*

Secundo, ex muneris discrimine distincti videntur, quae enim munera diuersa habent, diuersas quoque essentias habere coguntur: quia diuersae formae, diuersas operationes habent; quod autem sint munera diuersa, munus appetitus, & virtutum cognoscitiuarum, probat hoc modo. Cognoscere, & sentire, fit per transitum obiecti ad animam, in cognitione enim obiectum quodammodo ad animam trahitur, at in appetitu anima potius trahitur ad obiectum prosequendum, ergo operatio diuersa est, & consequenter quoque sunt diuersae potentiae. Insuper, potentia cognoscens, est recipiens obiectum, at appetitus est propensio ad prosequendum; ex his sequitur, quod appetitus distinguitur à virtutibus cognoscitiuis, & quod est vnus.

Ex altera parte Scotus in 3. Sent. d. 17. quaest. 1. in corpore, quaest. videtur velle, quod appetitus sensitiuus, de quo modo loquimur, non distinguatur à virtute cognoscitiua, siue apprehensiuā; quoniam inquit ibi, quod praeter appetitum sensitiuum, qui consequitur virtutem imaginatiuam, est necesse quod ponantur tot appetitus distincti, quot virtutes apprehensiuae distinctae ponuntur. Insuper dicit, quod sicut Phantasia imaginatur obiecta omnium sensiuum, & in praesentia illorum, & absentia, ita suo appetitu delectatur in illis, si sint conuenientia, vel dolet de illis, si sint disconuenientia; hoc idem etiam est dicendum de alijs sensibus particularibus. Ex his videtur velle Scotus, quod appetitus nihil aliud sit, nisi pro-

pensio naturalis potentiae sensitiuae ad obiectum: si enim illud obiectum sit conueniens potentiae apprehendenti illud, prosequitur: si sit disconueniens, fugit, & consequenter appetitus non est virtus distincta à potentia cognoscente, sed est eadem realiter cum illa, siquidem est eius inclinatio naturalis, in quantum respicit obiectum determinatum, & tale. Quae sententia videtur quoque esse Auerrois, in 12. Metaph. tex. 39. vbi dicit, etiam de mente Alexandri, quod voluptas consequitur comprehensionem, sicut umbra corpuscat videmus, quod potentia apprehendens obiectum aliquod, si est conueniens, gaudet & habet voluptatem, non alia de causa, nisi quia obiectum est conueniens; si verò non est conueniens, tristatur; isti sunt actus appetitus, at isti sunt actus virtutis cognoscitiuae, vt dictum est: quia virtus cognoscitiua est, quae apprehendendo delectatur, vel tristatur, ergo virtus appetitiua non distinguitur à virtute cognoscitiua. Ex his aperte patet, quod appetitus multiplicatur apud Scotum, & hoc est clarum. Videtur etiam elici ex dictis, quod appetitus non distinguitur à virtute cognoscente (licet aperte hoc non dicat Scotus, propter rationes superius assignatas) & confirmatur auctoritate Arist. 3. de Anima, tex. 29. vbi aperte dicit, quod appetitus vitandi, vel prosequendi, neque inter se, neque à sensu distinguntur, sed solum ratione; & verba eius sunt haec; *Et non aliud est appetitiuum, & fugitiuum neque à se inuicem, neque à sensu; sed esse aliud est.*

Hanc eandem sententiam Scoti, quantum ad multiplicationem, videtur sequi Franciscus Piccolomineus, lib. de Sensibus internis, capite vltimo, conditione tertia, ait enim appetitum tribus modis considerari posse; Vel rationis fundamenti; Vel rationem propria; Vel ratione obiectorum, Primo modo est vnus appetitus, quia fundamentum principale est vnum, scilicet Phantasia, & hoc est fundamentum denominationis, vt etiam dicebat Scotus: quia in isto completur actus appetendi: nam Phantasia est quae iudicat iucundum, vel aduersum, propria ratione verò, & ex parte obiectorum, multiplicari ait;

1. r.
Zab.Scoti
opin.Pico.
est cū
Scoto.

placitū) quia intus existens, prohibet extraneam, & obstruet, ergo si intellectus sit materie & corpori mixtus illa materia, & forma corporis, impediatur illum à receptione, & intelligentia aliorum. Verum hæc non est argumentatio Arist. eo in loco, dicunt isti, neque seipsum Arist. est ille, quoniam sibi formatur Auer. sed copus Aristot. est, probare, quod intellectus potentialis, siue possibilis, est pura potentia, & indeterminatus, ita quod nullam determinatam naturam habet, vt postea colligit rex. 5. describendo ipsum. Voluerūt enim Alex. Aphrodis. & Caietanus in 3. de Anima, & alij eorum sectatores, quod intellectus possibilis, nullam habeat naturam determinatam, sed sit pura potentia, vt volunt Thomista esse materiam primā; quod probant à simili: quia sicut si materia prima haberet aliquam determinatam formam, non posset recipere omnes alias formas, ita intellectus possibilis si haberet aliquam determinatam formam, & naturam, non posset intelligere omnia, quia illa forma, & natura determinata impedit receptionem aliorum, & vitaret iudicium illius. Quod confirmant: quia sicut si oculus habeat colorem flauum in seipso, omnia flaua iudicat, & lingua affectabilis amara, iudicat omnia amara, ita intellectus si haberet aliquam vnā determinatam naturam, non posset intelligere, nec iudicare alia, neque illa recipere. Ad propositum ergo volunt Arist. in illo 4. tex. probare intellectum non esse aliquid determinatæ naturæ: sed esse meram potentiam, vt possit recipere omnia intelligibilia; & cum probatur esse inmixtum, dicunt debere intelligi duobus modis; Primo modo, quod est inmixtus ab intelligibilibus, quia non communicatur rebus intelligibilibus in natura, & principijs, ex quibus ipsæ res constant, & hic sensus est is, quem significauit Arist. in 3. de Anima, 3. textu, dum dixit intellectum debere esse impassibilem, passione scilicet corruptiuā; secundo modo est inmixtus: quia non communicat intellectus cum rebus, nec simpliciter quantum ad constitutionem naturæ, sed nec quantum ad rationem cognitionis, vt volebat Plato, qui ponebat Ideas, siue rationes

cognoscibilia in anima, & proinde volebat intellectum esse mixtum rebus intelligibilibus, & obiectis quantum ad Ideas, & quantum ad has rationes cognoscibilia, quando ergo Arist. in 4. tex. concludit intellectum esse inmixtum, loquitur de hac secunda inmixtione, ita, quod vult, quod intellectus sit inmixtus ab Ideis, id est non limitatus, nec determinatus per aliquam actualem similitudinem, vel Ideam sibi coniunctam, sed est omnino pura potentia respectu obiectorum intelligibilium; & quoniam omnia intelligit, necesse est quod ipse in se sit omnino indeterminatus, & nullam habeat determinatam naturā: quia illa determinatio ipsum impediret à receptione aliorum intelligibilium. Argumentum ergo est istud. Omnia intelligens patiēdo, & recipiendo species debet esse inmixtum, id est non limitatum per aliquam actualem similitudinem sibi coniunctam ad ea, quæ recipit, & intelligit, at intellectus intelligit omnia prædicto modo, ergo intellectus debet esse inmixtus ab omnibus obiectis, ita vt nullam illorum obiectorum actualem similitudinē in se contineat; Maiorem probat: quia alienum iuxta apparet prohibet, atque se iungit; cuius propositionis sensus est: quandocumque aliqua facultas est intrinsecè determinata, est impedita à receptione alieni, intellectus intelligit omnia, ergo intellectus debet esse inmixtus ab omnibus, id est non debet esse determinatè aliquid, sed esse indeterminatus in se, & esse indeterminatè, & potentia omnia. Hæc opinio est subtilis, & ingeniosa, (& vno excepto) vera mihi videtur. Illud quidem certum est, quod propositio allata: Omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti, in sensu, quo illam intellexit Auer. non habetur ab Aristotele in illo 4. textu 3. de Anima, neque est vera, vt infra patebit: tamen in vero sensu non foret negati quin sit Aristotelis, & non deducatur ex eo textu 4. Similiter certissimum est, quod Aristoteles in 4. textu non loquitur de inmixtione intellectus à corpore, vt voluit Auer.

Argu
mentū

sed loquitur de immixtione ab obiecto, vt aliàs dixi, & infra patebit. Tamen illud mihi probari non potest, quod asserunt Aristoteles in illo 4. textu probare intellectum esse puram potentiam, & nullam habere determinatam naturam, nisi hæc propositio reducat ad bonum sensum; nam ita propositio potest duobus modis intelligi; Vno modo, quòd intellectus essentia non sit substantia aliqua vna determinata in genere entium, sed sit pura potentia. Secundo modo, quod in genere entis, & substantiæ, sit determinata quedam natura, tamen non habeat in se vilo modo aliquod obiectum, nec materialiter, nec spiritualiter, sed sit nactè in potentia ad omnia illa; Hic secundus sensus est verus, vt infra patebit; & si hoc modo ipsi intelligerent, essemus concordēs; & hunc sensum videntur amplecti aliqui nam ad illud argumentum, quod asserri solet contra hanc positionem, scilicet, quòd intellectus est facultas vnius forme, omnis forma est actus, ergo est determinatus, & non est pura potentia; Respondent, quod intellectus duobus modis potest considerari; scilicet, subiectiuè, & obiectiuè; est determinatus subiectiuè, sed est indeterminatus obiectiuè. Ex qua responsione videntur velle, quod ipsa potentia sit essentia, & substantia quedam determinata in se, tamen ratione obiectorum sit indeterminata, vt quæ nullum obiectum habeat actum in se materialiter, nec spiritualiter, per quod determinetur. Tamen ipsi accipiant primum sensum; Quæ fuit opinio Alexandri Aphrodisi, qui 1. libro suo de Anima, cap. de intellectu speculatiuo, & 2. libro cap. de intellectu materiali, considerans id, quod ab Aristotele dicitur in textu 14. 3. libri de Anima. Intellectum esse vt tabellam rasam, in qua nihil est descriptum; inquit melius fortasse comparari priuationi inscriptionis, quam tabellæ nondum scriptæ; tabella enim est in numero eorum, quæ sunt actus; at intellectus est terra potestas; Ex quo loco patet Alexandrum aperte voluisse intellectum non esse formam substantialem aliquam, sed solum promptitudinem, siue preparationem, & potentiam ipsius anime recipiendi

intelligibilia; Quam opinionem defendere volentes sectatores Alexandri ab obiectionibus Auerrois, quarum præcipua est, quia Aristoteles in 3. libro agit de intellectu, qui est substantia, respondens hoc esse falsum: sed Aristotelem loqui in 3. de potentia anime rationalis, non de ipsa anima rationali, quæ est forma hominis, & ideo in 4. textu cum concludit Aristoteles. Intellectum esse immixtum, loqui volunt de potentia anime, non de forma; & denique in 5. textu cum definit Intellectum esse potentiam, similiter volunt eum definire potentiam, non essentiam, neque aliquam formam substantialem. Verum hoc nunquam mihi placere potuit; Primo: quia concedo quod agit Aristoteles in 3. libro de Anima, de potentia anime, quæ est Intellectus, sed non sequitur propter hoc eum non agere de substantia, & forma hominis; quia vt dixi in Theoremate de Distinctione potentiarum, potentie anime non sunt accidentia, vt voluerunt D. Thom. Zabarella, & alij; sed sunt substantie: ideo Intellectus quoque licet sit potentia, tamen est etiam formaliter substantia, & forma substantialis hominis, ergo non est pura potentia in genere entis, sed est determinata forma substantialis. Confirmatur: quia potentia duobus modis potest accipi; Vno modo pro earentia alicuius forme apte nata, vt est potentia materie primæ; Alio modo accipitur potentia pro virtute, & facultate, siue principio actiuo productiuo actiuus operationis, quomodo loquitur Aristoteles de potentia 9. Metaphys. loquendo de potentijs actiuis, & passiuis; ad propositum cum Alexandri dicunt Intellectum esse puram potentiam, videntur accipere primum sensum, ita quod intellectus, & potentia anime, sint tantum quedam promptitudines, & carere formarum recipiendarum; at hoc est falsum: quia potentie anime non solum sunt passivæ, sed etiam principaliter sunt actiue, quia sunt principia productiuia suarum operationum, vt patet de sensibus potentijs, vt etiam de intellectu, vt ostendimus in Theoremate de Maneribus. Intellectus, respondendo opinionem D. Thomæ, & aliorum, volentium Intellectum concurrere

Du-
plex
sensus.

Rajet.
1. rō.

The.
74.

2. rō.

The.
78.

rere passivè, obiectum verò solum activè, ergo Intellectus non est pura potentia, & penitus indeterminatus in genere entis: sed ad minus, nisi velint fateri esse substantiam, vt nos dicimus, erit accidens quoddam determinatum. Probatur Consequentia, quia pura potentia, & ens in se indeterminatum, non potest esse principium determinate operationis: Intellectus autem est principium determinate operationis, ergo est determinate forma.

3. Tertio potestas pura, vt est Intellectus, de mente istorum non patitur, neque recipit, sed est ratio recipiendi, & patiendi, quemadmodum etiam id, quod recipit materiales formas, non est potentia primæ materiæ, sed materia ipsa, potentia verò existens in materia, est ratio ipsi materię recipiendi: Aristoteles 3. de Anima, ait hanc potentiam, scilicet Intellectum recipere, & pati, non autem esse rationem recipiendi, & patiendi, ergo illa potentia Intellectus non est pura potentia indeterminata in genere entis, quædã entitas positiua determinata in se, existens tamen potentia ad recipiendum omnia intelligibilia, & denique est ipsamet anima intellectiua.

4. Quarto Aristoteles 3. de Anima, tex. 8. & 18. ait Intellectum intelligendo fieri omnia: at aptitudo recipiendi non dicitur fieri aliquid, sed subiectũ potens, & aptum sit illud, quod recipit: sic etiam potentia primæ materiæ non dicitur fieri lapis, vel homo, sed est materia, quæ per receptionem formarum diuersarum dicitur fieri hoc, vel illud. Quinto Aristoteles 4. textu arguit ex auctoritate Anaxagoræ, Mentem debere esse immixtã: in hoc enim laudat Aristoteles Anaxagoram, ergo accipit Mentem debere esse similem Menti, quam ponebat Anaxagoras esse secretam à Chao: at hæc non erat pura præparatio, sed essentia, & forma formarum, ergo hæc Mens, quæ immixta statuitur ab Aristotele, vt volebat Anaxagoras, non est immixta, id est indeterminata in genere entis, ita quod non sit aliqua forma, vel essentia determinata in se, vt colligunt Aduersarij: sed est essentia segregata ab omnibus obiectis: Cõcluditur ergo, Intellectum esse formam quandam vniuersaliter determinatã naturã, potentem re-

cipere omnia intelligibilia. Plurima alia adduci possent, sed hæc satis sint.

Ad rationes pro opinione, dico, quod concludunt potentiam intellectiuam non includere in se aliquid obiectum externum: quia tunc illud impediret, & vitaret iudiciũ: sed non concludunt potentiam esse omnino puram nihil; nam æter recipiens perspicuum, non est in se purum non ens, sed est quædam species entis determinata, scilicet, æter, & oculis recipiens flauum colorem, non est nihil, sed aliquid; & materia prima recipiens formas, non est nihil, sed aliquid determinatum in generatione entis, est enim substantia ingenerabilis, & æterna: ideo etiã Intellectus recipiens intelligibilia, est aliquid in se determinatum in generatione entis, existens tamen in potentia ad recipiendum formas. Concludimus ergo, Intellectũ esse puram potentiam ratione obiectorum intelligibilium, non autem esse in ratione entis puram potentiam, atque in hoc sensu elici ex Aristotele in illo 4. textu, 3. de Anima, ex eiusdem rationibus aperte colligitur.

Quomodo allata propositio intelligatur, opinio Auerrois, & eiusdem confutatio. Caput 11.

Nunc de veritate propositionis super est differendum. Primo loco occurrit Auerrois, qui multis in locis glossat hanc propositionem, sed præsertim 2. Cæli, Com. 67. & 2. de Anima, Com. 67. præcipuè tamen eam pertractat 3. lib. de Anima, textu 4. & ibi eam declarat, & probat; Ait ergo, vt videre est apud eum clare, & omnes ei tribuunt, vt Zimara, Theorem. 33. Mercenarius, Piccolomineus & alij pertractantes hanc propositionem, quod propositio allata est intelligenda sic. Quod omne recipiens debet esse denudatũ à natura recepti, secundũ speciem, non secundũ genus, maximè remotum, Adiungit Auert. in 2. de Anima, textu 67. vt notat Zimara, in citato Theoremate, quod hæc propositio est vniuersaliter vera, tam in receptione materiali, quàm in receptione spiritali, ita quod recipiens

Adri
nes p
opin.

Concl.
prin.

aliquid

aliquid spiritualiter, vt oculus colorem, debet esse denudatum à natura illius recepti spiritualiter, secundum speciem, non autem secundum genus, & maximè remotum, vt oculus non debet carere natura lucidi, sed natura coloris. Recipiens etiam aliquid materialiter, debet esse denudatum à natura recepti materialiter, secundum speciem, non autem secundum genus, & maximè remotum, ita quod recipiens non sit substantia recepti in specie, vt materia prima recipiens formam aquæ, non debet esse forma, & substantia aquæ. Iuxta hunc sensum idem Aueroes 3. Cæli, & mundi Comment. 67. dicit, quod si sit aliquid recipiens omnes formas, oportet absolute, & simpliciter illud subiectum esse denudatum ab omni forma, ita, quod non sit aliqua illarum, nec habens aliquid ex illis formis, quas recipit sibi proprium: sed est indifferenter se habens ad omnes formas, & hoc modo se habet materia prima respectu formarum materialium in receptione materiali, & Intellectus possibilis eodem modo se habere debet in receptione spirituali intelligibilem; Si verò subiectum non sit receptium omnium obiectorum, sed tantummodo aliquorum, non debet esse denudatum ab omnibus secundum speciem, sed tantummodo ab illis obiectis, quæ recipit: & hoc modo Elementa non debent carere propriis formis: quia non sunt receptiva illarum, sed formarum mixtorum; sunt enim Elementa subiectum secundatum. Notandum est insuper, quod cum in propositione ista dicitur, quod recipiens debet esse denudatum à natura recepti sibi per naturam recepti, secundum speciem intelligitur natura & essentia materialis, non spiritualis, ita quod sensus est, quod omne recipiens non debet communicare in natura, & essentia specifica materiali illius quod recipit, sed debet esse denudatum à natura specifica materiali, & reali illius; & hoc verum est, tam in receptione materiali, quam spirituali: si enim recipiens recipiat aliquid materialiter, vt materia prima, formaliter debet esse denudatum à natura illa materiali, secundum esse materiale, & substantiale specificum; Si e-

tiam recipiat illud spiritualiter, vt oculus colorem, debet etiam esse denudatum à natura materiali, & specifica ipsius coloris. Vnde oculus non est materialiter coloratus, alioquin secundum Aueroem, oculus non posset recipere speciem coloris, quæ species est spiritualis. Hunc sensum tribuit Aueroi Mercenarius, & reuera colligitur ex dictis Auerois, ex hoc enim deducit, Intellectum esse immixtum ab esse materiali rerum materialium: quia omnes res materiales intelligit, ergo debet esse denudatus ab illis secundum esse specificum materiale, & proinde in se non potest esse aliqua forma materialis. Ratio Auerois pro hac sua opinione habetur tex. illo quarto, in 3. de Anima, quæ est: Si recipiens non est denudatum à natura specifica recepti, sequeretur, quod idem reciperet seipsum, & quod idem esset mouens, & motum, quod est aperte falsum; Consequentia probatur: quia quæ sunt eiusdem speciei, quidquid per se conuenit vni, conuenit quoque alteri; & ideo si fuerint duo individua eiusdem speciei, quorum vnū esset recipiens, alterum pariformiter posset recipere seipsum; Hoc modo format hanc rationem Zimara ex Aueroe, Theoremate illo 83. Sequeretur etiam, quod idem esset mouens, & motum, & consequenter in actu, & in potentia.

Hac expositio Auerois patitur magnas difficultates; & Primo, quantum ad receptionem materialem. Scotus 2. Sent. distinct. 15. questione vnica. §. Hic est vna opinio Auicennæ, &c. aduersus eam ita arguit. Si glossa hæc Auerois valeret, scilicet, quod recipiens materialiter aliquid, debeat esse denudatum à natura specifica recepti, sequeretur, quod materia prima existens sub forma aquæ, posset recipere formam ignis; Consequens est impossibile: quia forma ignis, & forma aquæ, sunt incompossibiles in eodem subiecto; Consequentia est euidens: quia tunc materia est denudata à natura specifica ignis. Hoc argumentum facit Aueroes contra se, 3. Cæli, & mundi, Com. 67. Sed illud soluit sic: Quod formæ Elementares licet sint diuerse speciei, tamen, sunt eiusdem ordinis in substantialitate:

Ddd 3 hoc

Ra-
tio
Auer-
rois.

Ra-
tio.

1. vñ.
Scoti.

R. sp.
Auer.

notā-
dup.

hoc modo vero differunt à formis mixto-
 ram, ideo non potest vna forma Elemēta-
 lis recipi in subiecto, & materia, nisi mate-
 ria denudetur à forma alterius Elementi:
 quia sunt quasi eiusdem speciei; Vnde
 propositio allata debet intelligi, quòd re-
 cipiens debet esse denudatum à natura re-
 cepti, secundum speciem, vel secundum
 genus proximum, non secundum genus
 remotum. Vnde materia habens formam
 Elementi, potest recipere simul formam
 mixti, nec debet denudari à forma Ele-
 menti, vt recipiat formam mixti: quia for-
 mae Elementorum, & formae mixtorum
 non sunt eiusdem speciei, neque etiam e-
 iusdem ordinis in substantialitate, siue e-
 iusdem generis, & proximi in substantiali-
 tate: sed tantum sunt eiusdem generis re-
 moti. Contra hanc responsionem arguit
 Scotus sic. Si hæc responsio valet, sequit-
 ur, quòd lapis existens lapis, possit reci-
 pere animam intellectiuam; nihil am-
 plius dicit Scotus. Sed declaratur ratio:
 quia responsio asserit, quòd recipiens debet
 esse denudatum à natura specifica re-
 cepti, & à genere proximo, non à genere
 remoto. Scotus arguit contra; Lapis exi-
 stens lapis, est denudatus à natura speci-
 fica, & à genere proximo animæ rationa-
 lis, vt patet: conueniunt enim solum in
 genere remoto, vt in substantia, ergo.
 Consequentia valet, quòd lapis poterit
 recipere animam intellectiuam; hæc ra-
 tio est efficacissima, & concludit: nam
 si Elementum potest recipere formam
 mixti absque corruptione propriae for-
 mae, quia forma Elementi, & forma mix-
 torum non conueniunt in genere proximo,
 ita lapis existens lapis, absque eo-
 quod forma eius corrumperetur, poterit re-
 cipere animam intellectiuam: quia non
 conueniunt in genere proximo, sed remo-
 to. Secundo. Aqua habens caliditatem
 remissam vt duo, potest recipere calidita-
 tem intensam, vt quattuor, quæ est eius-
 dem speciei cum caliditate remissa vt
 duo, ergo falsum est, quòd recipiens de-
 beat esse denudatum à natura specifica.
 Tertio, ratio propter quam recipiens debet
 esse denudatum à natura specifica
 recepti, est: quia formae specificæ, & eius-
 dem substantialitatis repugnant sibi, &

sunt sibi impossibiles, vt dicit Com. 4.
 Celi, & mundi textu 67. at formæ diuer-
 sorum generum remotorum, etiam repu-
 gnant, & sunt impossibiles sibi inui-
 cem, vt forma ferri, & forma plantæ, in
 eodem subiecto, ergo cum sit eadem ra-
 tio vtriusque, recipiens debet esse denu-
 datum à natura recepti, non solum secun-
 dum speciem, sed etiam secundum genus
 remotum.

Quantum vero ad receptionem spi-
 ritualē, est falsa; quod probatur Pri-
 mor: quia oculus suffusus colore croceo
 videt colorem crocum alterius icterici;
 hoc enim conspicuum est: quoniam si
 duo accipiuntur icterici, vnus videt colorem
 crocum alterius icterici, ergo habens
 aliquam naturam, & formam mate-
 rialiter, potest recipere eandem secun-
 dum esse spirituale, & intentionale. Con-
 firmatur: quia si accipiatur cristallum af-
 fectum aliquo colore reali, vt colore viri-
 di, illud cristallum recipit colorem eius-
 dem speciei in existentiam alteri subiecto;
 vnde per illud cristallum coloratum de-
 fertur ad oculum, vt patet insipienti per
 inspicilia colorata; Insuper si accipiatur
 cristallum nullo colore affectum, recipit
 speciem alterius cristalli, vnde videns per
 inspicilia, videt illud aliud cristallum, ergo
 habens aliquam naturam specificam
 materialiter, potest recipere eandem se-
 cundum esse intentionale, & ita redditur
 falsa illa expositio, quòd recipiens spiri-
 tualiter debeat esse denudatum à natura
 specifica materiali illius recepti. Ratio-
 nes pro Auerro quomodo concludant
 dicitur infra c. 4.

Sententia aliorum adducuntur, & reijciuntur.
 Cap. III.

Franciscus Piccolomineus libro 1. de
 Humana mente; cap. 5. exponens in-
 tellectum propositionis allate, consentit
 cum Auerro, sed magis rem explanat in
 qua ergo, quòd prædicta propositio est
 vera cum duplici limitatione. Prima est,
 quod est intelligenda de eo, quod se primo
 recipere debet, non de eo, quod per
 consecutionem, & ex accidenti recipit. Al-
 tera limitatio est, quod recipiens debet
 esse

Reijc.
 a sco
 10.

2. rō.

3. rō.

Reijc.
 expo-
 sitio
 Auer-
 rois
 quo-
 ad re-
 ceptio-
 nem spi-
 rituali-
 tem.
 1. rō.
 2. rō.

Ratio-
 nes
 Auer-
 rois
 soluti-
 sur in
 fin c.

esse denudatum specie, non genere, neque gradu, ab eo, quod recipere debet, (quid tamen intelligat, per gradum, non sibi constat: quia parū infra colligit hanc Conclusionem; Recipiens vel realiter, vel spiritualiter, vel cum cognitione, vel sine cognitione, debet in specie, vel in gradu esse realiter nudatum eo. Vbi videtur sibi contradicere: nam ibi dicit, non debere esse nudatum genere, nec gradu, hic verò dicit, debere esse nudatum specie, & gradu. Propositionem ergo acceptā cum his duabus limitationibus inquit Piccolomineus esse veram, tam de receptione reali, quā intentionali, siue spirituali; Vnde profert tres Conclusiones. Primam. Recipiens aliquid realiter, debet realiter esse nudatum eo, vt nec sit id, nec id in se habeat. Hæc probat exemplo de materia, &

3. con-
clus.

2. loco. Secūda est Cōclusio. Esse spirituale existens in aliquo, nec impedit, nec profest, pro receptione similis. Tertia. Recipiens aliquid spiritualiter, neque est, neque includit realiter id, quod est recipiendum; & in hoc sensu ait Aristot. hanc propositionem accepisse in 3. de Anima, textu 5. Fundamentum est eadem ratio Auerrois, ne scilicet idem agat in seipsum, & sit agens, & patiens.

Reij-
ciunt
surco
clus.

Hæc opinio cum sit eadem cum opinione Auerrois, paulò amplius declarata, per easdem rationes rejicitur, per quas rejicitur sententia Auerrois: & primo quidem loquendo de receptione reali, falsa est Prima conclusio Piccolominei, propter rationes adductas suprà contra Auerroem sequeretur enim, quòd lapis existens lapis, posset recipere animam intellectiuam: & ferrum existens ferrum, formam plantæ: quia lapis, & ferrum, nudata sunt à specifica natura animæ rationalis, & formæ plantæ, non genere remoto. Tertia Conclusio quoque est falsa, scilicet in receptione spirituali: quia tunc anima rationalis non posset intelligere seipsam, quia est ipsamet nedum specie, sed numero realiter, quod est aperte falsum, vt patet à responsoribus rationi, & cum eo Mercenarius in suis Dilucidationibus, per primam limitationem regulæ, est enim vera de eo, quod per se primo recipitur in anima, non de

eo, quod recipitur consequenter, & ex accidenti: anima autem non recipit speciem sui per se primo, sed secundario, & ex accidenti: quia intelligit se, per species aliorum; At hæc responsio est nulla; & probatur ex fundamento regulæ assignato quoque ab eo, nam ideo recipiens potest recipere aliquid quia est denudatum ab eo, & est in potentia ad illud: at potentia receptiua est denudata nedum ab eo, quod primo recipit per se primo, sed etiam ab eo, quod recipit ex consequentia, nisi enim esset eo denudata, non posset illud percipere, nec primo, nec ex consequenti, siue ex accidenti, quia eadem est ratio vtrinque. Præterea, quod recipitur ex consequenti mouet potentiam, & agit in ipsam, non primo, sed ex consequenti, ergo si esset idem quòd potentia, & facultas, idem esset mouens, & motum, si non in his, quæ primo se mouent, saltem in his, quæ secundario, & ex accidenti mouentur: hoc autem non minus repugnat, quā primum: nam quòd est idem alicui, non potest recipi in illo, quia recipiens tunc non esset in potentia respectu illius: sed in actu, implicat autem dicere, quod idem sit in potentia, & in actu respectu eiusdem simul, & semel; tertio, ratio Scoti, quam facit 1. Sententiarum distinct. 3. questione 8. soluendo tertium principale, est efficacissima; est autem hæc: Intellectus intelligit omne ens, ex Aristotele 3. de Anima, textu 4. ergo intellectus stante expositione Piccolominei erit nihil; Consequentia est euidentis: quia si anima esset aliquid, esset intelligibilis, quia esse ens, est intelligibile, quia omne ens est intelligibile, & receptibile in Anima, at recipiens est denudatum à natura specifica reali recepti, ergo anima esset denudata à seipsa. Præterea dicunt, quod anima ad hoc vt per inlectionem recipiat omnia obiecta, necesse est esse denudatam à natura specifica illorum tantum: at anima percipit obiecta non solum secundum speciem, sed secundum genus proximum. & remotum, ergo potentia debet esse denudata à natura recepti, etiam secundum genus, alioquin idem secundum genus esset recipiens, & receptum, mouens, & motum.

quod eadem ratione implicat contradictionem; Exemplis declaratur Primo. Accipitur idem oculus, & præter naturam affectus, vt colore flauo, secundum istos, non poterit recipere speciem coloris flauu, extra ipsum positi: tamen experientia ostendit contrarium: nam si obijciatur color flauus oculo flauo, iudicabit de illo; quod patet: quia iudicabit de figura colorati, quænam sit, modo figura est sensibilis commune, quod non potest agere per se sine actione sensibilis proprii, patitur ergo oculus flauus à colore flauo; deinde oculus naturaliter affectus est aqua perspicuitate, & tamen percipimus perspicuitatem aqueam, videmus enim aquam esse transparentem. Idem patet in alijs sensibus, vt febricitans qui habet linguam amaram, propter bilem in ea aspersam, percipit amaritudinem externam, vt phar maci: ergo falsa est hæc propositio, quod recipiens aliquid spiritualiter, debeat esse denudatum eo realiter.

Resp. At responderi Piccolomeus, quod color ille flauus præter naturam receptus in oculo, & humor biliosus in lingua sunt alieni ab organis gustus, & visus, & ideo, vt aliena percipi. Contra, asserit Piccolomeus, quod ista propositio est vera hoc modo, quod recipiens non est id, neque habet id, quod recipit ad propositum; Verum est quidem, quod organum oculi non est color flauus, neque organum gustus est bilis, neque illa qualitas amaritudo, tamen non ob hoc sequitur, quod oculus & gustus non habeant in se colorem flauum, & bilem, ideo nisi hoc melius declaretur, argumentum stat in suo robore: quia organum oculi, & organum gustus, non sunt denudata realiter ab illis Qualitatibus; & denique argumentum vltimum sumptum à perspicuitate oculi, concludit: nam organum oculi, est naturaliter perspicuum perspicuitate aquea, & tamen percipit speciem perspicuitatis aqueæ, ergo falsa est ista propositio, quod recipiens aliquid spiritualiter, debeat esse denudatum realiter à natura illius recepti.

Gandaucensis super 3. de Anima, questione 4. propositam propositionem dicit esse veram, sub hac tamen distinctione;

Aliquid dicitur esse ab alio denudatum dupliciter; Vno modo secundum existentiam: sicut dicimus, quod Socrates est separatus à Platone, & vniuersaliter quæcumque quorum vnum est internum alteri, secundum existentiam. Alio modo aliquid dicitur denudatum ab alio secundum essentiam, vt cum vnum non includit aliud in sua essentia, sicut dicimus materiam esse denudatam forma, secundum essentiam, tunc inquit, quod ad ducta propositio est vera in secundo sensu, non in primo, ita quod sensus propositionis est, quod omne recipiens debeat esse denudatum à natura recepti, secundum essentiam: quod facit hunc sensum; Recipiens non est idem essentialiter cum natura recepti; in primo verò sensu est falsa: quia non est necesse, quod recipiens sit denudatum à natura recepti secundum existentiam; probat: quia oculus recipit colores, & tamen oculus non est denudatus à colore secundum esse, quod autem oculus sit coloratus, probatur ex Aristot. in libro de Sensu, & sensibili, ubi inquit, quod omnia corpora colore participant; vnde cum oculus corpus sit, sequitur quoque ipsum esse coloratum: sed tamen: quia secundum essentiam non est coloratus, sed solum secundum existentiam, quia oculus non est eiusdem speciei cum colore, ideo potest recipere colores. Pro hac eadem adducitur ratio ex Sensu tactus; Sensus enim tactus recipit tangibiles qualitates, & tamen non est denudatus à tangibilibus Qualitatibus secundum existentiam: quia Sensus tactus consistit in quadam mediocritate primarum qualitatum, ex Arist. 2. de Anima, in tractatu de Tactu.

Verum hæc opinio Gandaucensis, quo ad primam partem, qua conuenit cum Auerroë, scilicet, quod recipiens debeat esse denudatum à natura recepti secundum essentiam, rejicitur per rationes factas contra Auerroem; Quo ad secundam partem quoque est falsa: & iure rejicitur à Zimara citato Theoremate 83. & à Mercenario in suis Dilucidationibus; quia Arist. propositionis intellectus est, quod recipiens sit denudatum à natura recepti dupliciter; Primo, quod sit denuda-

tum secundum essentiam, & substantiam, ita vt substantia recipiens, non sit substantia recepti; Secundò, quod sit denudatum quo ad esse, siue quo ad existentiam, ita, quod recipiens in se non habeat receptum, alioquin Aristot. non concluderet in illo 4. tex. 3. de Anima, Intellectum esse denudatum à natura recepti secundum existentiam, sed solum secundum essentiam: at concludit Intellectum non solum non esse idem specie cum intelligibilibus, sed neque continere in seipsa intelligibilia secundum esse, siue secundum existere; Vnde in 5. textu deducit, Intellectum nihil esse actum eorum, quæ sunt ante intelligere.

Cōfirmatio *tus enim apparet* *prohibet extraneum*: quæ est probatio illius propositionis: Omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti, est vera, siue intelligatur primo, siue secundo modo: intus enim apparet, siue secundum essentiam, siue secundum existentiam, prohibet extraneum, vt patet de amaritudine existente ex bili in lingua, & de flauo colore in oculo ietherici; ergo hæc expositio non est bona. Ad rationes patebit vltimo cap. in fine.

Critica. Quidam alij dicunt, quod hæc propositio est intelligenda, ita, quod recipiens debet esse denudatum à natura recepti, tamquam a ratione recipiendi: vnde conueniunt isti cum Gandauense, quod recipiens non debet esse denudatum à natura recepti secundum existentiam, sed addunt, quod natura illa inexistens non sit tamquam ratio recipiendi: quia tunc à tali debet esse denudatum. Verum hæc opinio iure rejicitur à Mercenario: quia non est de intentione Arist. quoniã tunc ex demonstratione facta textu 4. Aristot. non concluderet Intellectum debere esse denudatum ab omnibus intelligibilibus secundum existentiam, sed solum tamquam à ratione recipiendi; Consequentia est euidens: quia illa Conclusio deducitur ex virtute huius propositionis: Omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti. Si itaque ista propositio non intelligitur quo ad existentiam, sed quo ad rationem recipiendi, etiam solum concludet Intellectum ab omnibus intelligibilibus denudatum esse, sed solum tam-

quam à ratione recipiendi; Consequens autem est falsum: quia text. 5. concludit ex dictis, quod Intellectus nihil est actum eorum quæ sunt, antequam intelligat: sed est potentia omnia.

Exponitur opinio Scoti; & rationes in oppositum soluntur. Cap. IV.

Hanc propositionem perpendit Scotus 2. Sentent. distinctione 2. quæst. 8. soluendo tertium argumentum principale: Et quia hæc propositio: Omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti, potest intelligi duobus modis; Vno modo in communi, vt se extendit ad receptionem realem, & intentionalem, sed quæ sit sine cognitione, vt receptio luminis in perspicuo; Secundo modo in speciali, & contractè, vt se extendit ad receptionem spirituales, quæ fit cum cognitione; Scotus eam considerat tantum, quatenus est contracta ad receptionem per cognitionem factam, & proinde considerat, quomodo veritatem habeat in potentijs cognoscitiuis, vt sunt Sensus, & Intellectus, quæ cognoscunt per receptionem specierum spiritualium suorum obiectorum; Ex quo statim apparet, quàm inconlultè, & incautè Franciscus Piccolomineus, lib. 1. de Humana mente, cap. 4. & 5. legerit Scotum: quippè qui Scoto tribuit, quod in eo loco asserat hanc propositionem: Omne recipiens, &c. verificari tantum de potentijs organicis, & materiatis, non de Mente, siue Intellectu, neque in vniuersali esse veram: patet enim legenti Scotum ibidem, hæc apud ipsum non reperiri: sed Scotus ostendit solum se velle considerare quam veritatem habeat hæc propositio in potentijs sensitibus, & in Intellectu, non autem quomodo vniuersaliter sit vera; Tamen, quoniam vt dictum est, hæc propositio duobus modis considerari potest; Primo modo in vniuersali, & in sua maxima communitate, vt se extendit ad omne recipiens tam in esse reali, quàm intentionali; Alio modo potest considerari contractè, vt se extendit ad potentias cognoscitiuas; Nos vtrumque sensum considerabimus. Accipiendo ergo propositionem in primo sensu,

Franciscus Piccolomineus, lib. 1. de Humana mente, cap. 4. & 5. legerit Scotum: quippè qui Scoto tribuit, quod in eo loco asserat hanc propositionem: Omne recipiens, &c. verificari tantum de potentijs organicis, & materiatis, non de Mente, siue Intellectu, neque in vniuersali esse veram: patet enim legenti Scotum ibidem, hæc apud ipsum non reperiri: sed Scotus ostendit solum se velle considerare quam veritatem habeat hæc propositio in potentijs sensitibus, & in Intellectu, non autem quomodo vniuersaliter sit vera; Tamen, quoniam vt dictum est, hæc propositio duobus modis considerari potest; Primo modo in vniuersali, & in sua maxima communitate, vt se extendit ad omne recipiens tam in esse reali, quàm intentionali; Alio modo potest considerari contractè, vt se extendit ad potentias cognoscitiuas; Nos vtrumque sensum considerabimus. Accipiendo ergo propositionem in primo sensu,

Dnos sensus habet propositio. 1. sensus ex plicatus,

iii. sensu, est vniuersaliter vera: scilicet, tam
o p- in receptione reali, quam in receptione
banur spirituali: sed est intelligenda in hoc sensu,
 quod recipiens debet esse denudatum à natura reali recepti, & secundum
 essentiam, & secundum existentiam, a deo,
 quod essentialiter non debet esse idem cum recepto,
 nec includere receptum in seipso. Fundamentum huius assertionis
 ex Francisco Piccolomineo libro 1. de Humana mente,
 capite 5. desumitur ex conditione agentis,
 & ex conditione recipientis; ex conditione agentis: quia
 nihil agit in semetipsum, sed in contrarium
 priuatiuum; ex conditione verò recipientis:
 quia debet esse in potentia, & priuatum eo
 quod recipere debet: nisi enim recipiens
 esset priuatum eo, quod recipit, illud nunquam
 recipere posset. Verum ista non sufficiunt ad
 verificandum hanc propositionem: nam stant
 simul, quod Materia prima accepta vna forma,
 sit denudata alia forma, & sit in potentia
 ad illam, & tamen manente forma priori in
 materia, non potest recipere alias formas:
 manente enim forma aquæ in materia,
 materia est denudata forma ignis, & est in
 potentia ad illam, & tamen illam recipere non
 potest. Si itaque illa propositio est vera. Omne
 recipiens debet esse denudatum à natura recepti,
 non pendet solum ex illo fundamento, sed
 requiritur aliquid aliud. Præterea, tunc
 probatio Aristotelis, quæ dicit: Intus existens
 prohibet extraneum, non esset ad propositum:
 sed deberet dicere, Intus existens prohibet
 recipi seipsum, quia iam tunc non esset in
 potentia ad seipsum, sed esset in actu. Aliqui
 Alexandri dicunt, rationem regulæ esse: quia
 si quid per naturam vnum includit, definitum
 est ad illud, nec amplius est in differens, ut
 lingua includens bilem, determinatur ad
 amaritudinem, & ideo cuncta iudicat amara:
 Sed hæc expositio, & ratio, non est vera,
 nec Aristoteli consona: quia Aristotelis non
 dicit, quod intus apparetis potentiam illam
 contrahat ad vnam partem, & auferat eius
 indifferentiam: sed quod prohibet alienum.
 Præterea, vt 1. capite latè probatum est,
 necesse est, quod potentia receptiua sit de-

terminata nature, ad hoc, vt recipere possit,
 alioquin esset nihil, & pura potentia,
 quæ nihil recipere posset.

Est itaque dicendum, quod propositio ista
 fundatur super duplex principium.

Primum est illud, quod assignauit Piccolomineus,
 scilicet, natura agentis, & natura recipientis,
 quia enim nihil agit in seipsum, neque
 recipit seipsum; item nihil recipit id,
 quod iam habet, sed id quod est in potentia:
 hinc oritur, quod debet esse denudatum ab illo,
 quod recipit, secundum essentiam, & secundum
 existentiam.

Secundum fundamentum est: quia *Secundum*
 dux formæ, vel numero, vel specie, vel genere
 distinctæ, non possunt recipi in eodem
 subiecto numero simul, & semel, *sum-*
 propter formalem incompossibilitatem, *dam*
 repugnat enim duas animas numero distinctas,
 esse in eodem corpore numero, & vniuersaliter
 vnicuique formæ respondet determinatum
 subiectum: ideo dum materia prima est actu
 sub forma ignis, non potest esse sub forma
 aquæ: & dum est sub hac forma aquæ, non
 est sub alia forma aquæ: & virtute huius
 principij valet probatio Aristotelis. Intus enim
 existens, prohibet extraneum; Cum enim aliqua
 forma recepta est in materia, siue sit recepta
 naturaliter, ita quod sit idem cum recipiente,
 siue extrinsecè inherens, illa impedit aliarum
 receptionem, Vnde sensus est. Omne recipiens
 plura, realiter debet esse denudatum ab
 essentia, & existentia vniuscuiusque recepti:
 quia intus apparetis prohibet extraneum, &
 obstruit. Hinc est, quod illud quod est
 receptiuum aliquotum, debet esse denudatum
 ab illis omnibus, & ab vnoquoque illorum:
 Quod verò recipit omnia, debet esse denudatum
 ab omnibus recipibilibus, & à quolibet, vt
 possit illa omnia recipere, vt patet de materia
 prima, quæ cum sit receptiua omnium, est
 denudata ab omnibus, & à qualibet forma.
 At quis obijcere posset: dum materia est
 sub forma Elementi, recipit formam mixti,
 ergo falsa est secunda propositio assumpta,
 quod dux formæ diuersæ specie, vel genere,
 non possint esse in

Opin. Auto-rit.

Secundum sum-dam sum.

Obie-ctio.

Resp. se in eodem recipiente numero simul, & seuel. Respondeo, quod materia recipiens formam aquæ, & Elementi, non est idem recipiens, quod recipit formam mixti, forma enim mixti non inhæret immediatè materiæ primæ, sed recipiens eius proximum, & immediatum est corpus Elementare, ideo non concludit, quia non est vnum recipiens, sed duo diuersa recipientia sunt. De propositione in hoc sensu non est locutus Aristotel. 3. de Anima textu 4. & 2. de Anima, tex. 71. & 118. In receptione etiam spirituali idem euenit: quia aer ideo recipit colorem spiritualiter, quia aer non est coloratus realiter, neque secundum essentiam, neque secundum existentiam.

Secundus Secundus sensus propositionis est, accipiendi propositionem contractè, vt solum se extendit ad receptionem spirituales, quæ fit per cognitionem. Scorus itaque 2. Sentent. distinct. 3. questione 8. soluendo tertium principale, aserit intellectum verum huius propositionis in potentijs cognoscitiuis esse, quod recipiens debet carere suo obiecto secundum esse materiale, & sensibile, & non tantum actu, sed etiam potentia, ita, quod non sit receptiuum illius secundum esse materiale, nec actu, nec potentia. Ratio autem est: quia potentia receptiua per cognitionem recipit species spirituales obiectorum, non ipsa obiecta materialiter, vt patet de sensu, & intellectu; Ad hoc autem, vt possit recipere illas species spirituales, debet esse ita disposita, vt illas recipere valeat: at communiter quidquid est receptiuum formæ sine materia, non est receptiuum formæ cum materia: quia oppositæ dispositiones requiruntur in illis recipientibus: ideo quod recipit materialiter, non potest recipere spiritualiter, & quod recipit spiritualiter aliquid, non potest illud recipere materialiter, sicut apparet de colore, cuius receptiuum secundum esse materiale, est superficies corporis terminati, receptiuum autem eius sine materia, est corpus perspicuum, siue non terminatum. Cum ergo sensus recipiat obiecta sensibilia sine materia, & similiter Intellectus, necesse est quod Sensus, & Intellectus sint denudati, &

inmixti ab eorum obiectis, secundum esse materiale; Insuper quia species sensibiles obiectorum sine materia recipiuntur in organo sensuum, necesse est quod organum sensus licet sit in se materiale, nec actu, nec potentia sit aptum naturam recipere obiectum cum materia, sed solum sine materia. Verum quia organum cuiuslibet sensus est receptiuum aliquorum obiectorum secundum esse materiale, habet aliquam determinatam naturam materialem, & corpoream: quod si organum sensus non esset receptiuum alicuius obiecti secundum materiam, sed omnia reciperet sine materia, necessarium in se esset immateriale, quia si esset materiale, esset alicuius determinatæ naturæ corporeæ, propter quam reciperet aliqua materialiter, & proinde non posset recipere omnia materialia obiecta sine materia: quia id quod reciperet cum materia, non posset recipere sine materia: quia requiritur opposita dispositio in receptiuo rerum spiritualium, & in receptiuo rerum corporalium, & materialium. Ex hoc sequitur propositum Philosophi 3. de Anima, textu 5. quod Intellectus, quia intelligit omnia, sit inorganicus si enim esset organicus, organum esset determinatæ naturæ corporeæ, & proinde reciperet aliqua cum materia, quæ autem reciperet cum materia, non posset recipere sine materia, & proinde illa non posset intelligere. Quod si quis obijciat, Aristotel. in illo 4. textu 3. de Anima, asserere Intellectum esse inmixtum ab obiecto intelligibili, quo ad esse spirituales, quia aduersus Platonem tenet, quod Intellectus est denudatus formis, & Ideis rerum intelligibilium, cuius oppositum tenebat Plato. Respondeo hoc esse falsum: quia esse spirituale, & ideale, non impedit receptionem spirituales aliarum rerum spiritualium: alioquin sequeretur, quod quando Intellectus noster habet vnam speciem intelligibilem vnus obiecti, non posset recipere aliam, quod manifestè experientiæ aduersatur. Sed rursus aliquid alijs obijciat. Sensus gustus, siue organum eius, recipit sapores materialiter, vt patet de fabricante recipiente atram bilem in lingua, & tamen recipit

Obiectio

Solutio

Alia obiectio

recipit eandem spiritualiter, iudicat enim bilem esse amarā, immo omnia alia etiam iudicat amara. Respondet Scotus, quod Sensus tactus habet particularem difficultatem, in eo enim non est certum, quod recipiat simul cum materia, & sine materia, & quia gustus proximē accedit ad tactum, vti habet Aristotel. 2. de Anima, cap. de Sensu gustus, & tactus, ideo hoc requirit particularem disputationē; nihilominus dicendum est, quod neque etiam organum tactus recipit obiecta materialiter, vt dixi in theoremate de Speciebus sc̄sibilibus, & intelligibilibus: quia sensibile positum supra sensum, non facit sensationem; quod est verum de omnibus sensibus, vt aliās dicam. Dico ad argumentum, quod atra bilis secundum materiam, non inhaeret organo gustus, qui est in fra carnem linguae, quidquid illud sit, sed solum inhaeret carni, species autem eius saporis, sc̄licet, amaritudinis, deferretur ad organum gustus, & deinde sensus gustus iudicat. Similiter color flauus inhaeret exteriori cuticulae oculi, quae non est organum, sed organum est intra oculi cuculam. Verum aliquis forsan dubitabit, quod opinio Scoti coincidat cum tertia assertionem Francisci Piccolominei, qui dicebat, quod recipiens debet esse denudatum à natura reali illius, quod recipit, spiritualiter: hoc autem videtur quoque dicere Scotus, dum asserit, recipiens non debere recipere obiectum materialiter, sed esse immixtum ab illo. Sed est latum discrimen: nam Piccolomineus cum Auerro, & plures alij, volunt, quod recipiens, in nullo esse reali, sit tale in specie, & in genere proximo, quale est receptum spiritualiter in suo esse reali, vnde limitant illam Regulam, quod intelligitur recipiens debere esse denudatum specie, non genere: at Scotus non dicit hoc, immo habet totum oppositum: quia vult, quod recipiens spiritualiter, possit esse tale, quale est receptum secundum esse reale, nedum specie, & genere, sed numero: vnde inquit, Intellectus potest intelligere se spiritualiter, & suos habitus, & quodcumque in se habet, & tamen non est denudatus à seipso, nedum specie, sed neque etiam numero, vt patet, ne-

que ab alijs ipsam informantibus, vt ab habitibus, sed illos in se actu realiter habet, & tamen spiritualiter recipit. Item, potest Intellectus intelligere Intelligentias, & secundum Theologos, Anima separata intelligit aliam animam separatam, & tamen sunt eiusdem speciei. Sensus ergo Scoti est, quod recipiens spiritualiter, non debet esse talis dispositionis, quod possit recipere obiecta secundum suum esse materiale, & corporeum, sed solum debet esse aptum natum recipere illud spiritualiter, siue postea in se recipiens quo ad esse reale sit corporeum, vel idem specie, vel genere, vel numero, cum receptos, quo ad esse reale. Hoc nihil refert, vt patet de organo sensuum, quod est materiale, & tamen recipit spirituales species; & ita sensus illius propositionis: Intellectus est immixtus ab intelligibilibus, est hic, quod Intellectus non recipit obiecta secundum esse materiale, neque illis se commiscet, neque sit illa, quo ad esse materiale, sed solum illa recipit, & sit illa secundum esse spirituale. Hinc est, quod oculus licet sit perspicuitatis aquae, potest recipere speciem perspicuitatis aquae: quia licet secundum esse reale sit eiusdem speciei, non tamen est aptum natum recipere ipsam aquam, vel perspicuitatem aquae realiter. Ex his facile solui possunt quaecumque difficultates quae in oppositum adduci possent.

Ad rationes pro Auerro patet, quod magis concludunt pro nobis, quam pro ipso; Si enim loquamur de receptione reali, concludunt, quod recipiens debet esse denudatum à natura recepti, secundum essentiam, & secundum existentiam, vt dictum est in hoc capite in principio: si enim recipiens contineret receptum secundum essentiam, & existentiam, tunc verum esset, quod idem moueret, & moueretur, & quod idem reciperet seipsum; si verò loquamur de receptione spirituali, quae fit per cognitionem, non est inconueniens, quod idem secundum esse reale, recipiat seipsum secundum esse intentionale, & ita diuerso modo consideratum, & actione aequiuoca agat in seipsum, & moueat se, ac moueatur.

Ad ra-

Qua-
re ocu-
lus p-
spi-
cuis-
reci-
piat
specie
spiri-
tua/ē
perspi-
cui-
tatis
aqua.
Ad id
ne s p
Auer-
ro.

Differe-
ntia
opin.
Scoti
ab a-
lij.

Ad Gandauensis. Ad rationes Gandauensis . Ad primam, negatur quod oculus sit coloratus, Ad probationem dico cum Mercenario , quod color bifariam accipi potest ; Primo modo latè, pro qualitates visibii , vt etiam lucem comprehendit , & hoc modo oculus est coloratus, id est, lucidus; Alio modo color accipitur propriè pro mixtione resultante ex lucido, cum opaco, &

sic falsum est, quod oculus sit coloratus. Aristoteles loquitur de colore primo modo, non secundo modo .

Ad secundum Gandauensis respondetur, quod tactus consistit in mediocritate qualitatum tangibilium, ideo hanc mediocritatem non percipit , sed solum excessus , qualitatum tangibilium, & ab illis est denudatus .

TRACTATUS DE FORMALITATIBVS.

EXPOSITIVR MENVS, ET PROPOSITIVM
Auctoris, & Tractatus. Caput Primum.

Xtat Tractatus quidam in Schola Scotistarum, vulgo nuncupatus Tractatus Formalitatum; in quo quidem multa explicantur, & disputantur, quæ sunt scitu digna: sed certè multa alia à quibusdam his comissentur, quæ ego nunquam audire, nec probare potui, cum in seipsis intelligibilitatem, ne dicam veritatem vllam contineant, sed sunt commenta, & fictiones quorundam, qui doctrinam Scoti satis per se subtilem, & obscuram, magis inuoluerè voluerunt, & quod magis vrget, est, quod hæc pleno ore esse asserta Scoti tradunt, nec tamen vbi ea dicat Scotus, assignant, cum nec illa somniauerit Scotus. Propterea opere pretium esse dixi, si breuiter, quid in his Formalitatibus, rectè, & verè, & ad mentem Scoti disputatur, seorsum segregauero, & clarius explicauero, reiectis his commentis, quæ doctrinam Scoti potius obliterant, quam eam quid minimum iuuent. In primis hic magna est contentio de subiecto huius tractatus, & de definitione Formalitatis, quæ omnia vanitates sunt. Vt igitur veritas cognoscatur, breuiter est notandum, quod antiqua fuit disputatio, & modo etiam viget inter Thomistas, Auerroistas, & quosdam alios, ex vna parte, & Scotistas ex alia, de distinctione rerum inter se. Thomista, & alij volunt, quod omnis distinctio reducatur ad duo membra: scilicet, ad distinctionem rationis, & ad distinctionem realem: ita quod volunt, quod omnis res distinguatur ab alia realiter, vel ratione solum; E conuerso volunt Scotista, quod dentur plures distinctio-

nes, quàm istæ duæ, & præsertim contendunt, quod detur quædam alia tertia distinctio, quæ dicitur distinctio formalis, quæ non est rationis, nec realis, sed mediæ, & propriè nomine dicitur formalis, & occasio huius questionis ortum habet ex Sacra Theologia, in Misterio Trinitatis; nam cum persona Diuina constituitur in esse ex essentia, & relatione, & essentia sit communicabilis, & persona incommunicabilis, non videtur posse saluari pluralitas personarum cum vnitæ essentia, nisi ponatur aliqua distinctio inter essentiam, & relationem, quæ constituit suppositum, & ista distinctio præcedat operationem intellectus, quia essentia realiter est communicabilis, & persona incommunicabilis ante quamcumque operationem intellectus, nec tamen dici potest essentiam & relationem distingui realiter: quia Theologi non vruntur hoc modo loquendi, quod essentia, & relatio, distinguantur realiter; & sic Scotus adinuenit hunc medium modum, quod essentia, & relatio distinguantur formaliter. Thomista verò volunt, quod solum distinguantur ratione.

Ortum etiam habuit hæc quæstio ex distinctione attributorum in Deo, contentibus, ex vna parte Dico Thoma & suis sequacibus, quod distinguantur solum ratione; & ex altera parte Scoto, & suis sequacibus, quod distinguantur non solum ratione, & per operationem nostri intellectus, sed ex parte rei; non tamen volunt, quod distinguantur realiter. & sic adinueniunt hanc distinctionem mediæ, quæ dicitur distinctio formalis. Ex his orta est disputatio, in hac distinctione formalis, quæ est mediæ inter distinctionem realem, &

Opin.
Tho-
mistarum
vbi de
distinctione
verborum.
Opin.
Scotistarum
vbi de

alem, & rationis, detur, nec ne; & hinc
varie rationes pro vna parte, & altera
adductæ sunt. Sed crescentibus difficul-
tibus, factum est, vt Scotistæ multi à
primo scopo deuiauerint, & interposue-
rint in hac quæstione innumeratas alias
quæstiones, quæ alijs in locis à Scoto per-
tractantur, & numerum distinctionum
auxerint plus æquo. Ex hoc patet, quis
sit scopus Formalitatum, & quid Forma-
litarum tractatus contineat, & quid sit
ipsa Formalitas; nam scopus tractatus
Formalitarum, est, probare dari distin-
ctionem formalem. Vnde omnes formalis-
tæ proponunt quæstionem principalem,
vt Antonius Sirectus, qui dicitur
Magister Formalitarum, quem postea om-
nes fere alij sequuntur sunt, eius quæstionem
exponendo, sub hoc titulo.

Vtrum illa, quæ distinguuntur reali-
ter, distinguuntur formaliter; patet etiam
ex hoc, quid sit tractatus Formalitatum;
est enim quæstio in qua queritur, an de-
tur distinctio formalis distincta à distin-
ctione reali, & à distinctione rationis. Ex
quo patet, frustra illos laborare, qui dum
querunt subiectum huius tractatus, vol-
unt hic reperire conditiones subiecti as-
signatas ab Aristotele, vt quod habeat
principia, partes, &c. cum tale subiectum
solum reperiat in scientijs perfectis de
aliqua re cognoscenda, & scibili; hic verò
pertractatur vnica quæstio in qua nullum
est subiectum propriè, & verè dictum, sed
scopus Auctoris mouentis illam pro subie-
cto, satis improprie vsurpari.

Cur vero inscribatur hic tractatus de
Formalitatibus, est aperendum; Sciendū
est, quod hæc distinctio formalis, quam
contendunt Scotistæ dari, non cadit in-
ter rem, & rem, sed inter realitatem, &
realitatem, siue inter rem, & realitatem: ap-
pellamus autem rem omne ens reale per
se existens in rerum natura, extra suas
causas, siue sit substantia, siue accidens,
vt Socrates, Plato, hoc lignum, &c. reali-
tas verò appellatur illud ens reale, quod
est in rerum natura præter operationem
intellectus, sed non existit per se seiu-
ctam à subiecto, & loco ab alio, sed existit
in aliqua re, aliquo tamen modo ex par-
te rei sine operatione intellectus, distin-

ctum à re cuius est, & ab alijs; vt anima
est vna res, intellectus, & voluntas in ani-
ma, dicuntur realitates anime, sunt enim
entia realia præter opus rationis existen-
tia in anima, sed non existunt per se distin-
ctæ loco, & subiecto ab anima, & à se in-
nicem, vt res, sed existunt simul in eadem
re: tamen ex parte rei habent aliquam
distinctionem, & conceptibilitatem sine
operatione intellectus, ab anima, & inter
se. Aliud exemplum, vt in albedine color,
& disgregatium; Ad propositum, distin-
ctio formalis non cadit inter rem, & rem,
vt inter Socratem, & Socratem, & So-
cratem, & hoc lignum, & lignum, & al-
bum, sed inter istas realitates, siue inter
rem, & realitatem; dicunt enim Scotistæ,
quod Intellectus & Voluntas in anima
sunt vna res, & sunt idem realiter, tamen
distinguuntur formaliter: quia sunt diuer-
se formalitates. Sic attributa in Diuinis
aiunt distinctiui formaliter, non realiter,
quia sunt vna res, scilicet Deus ipse; ta-
men distinguuntur formaliter; sic Essen-
tia, & Relatio in Diuinis, non distinguun-
tur realiter, sed formaliter. Hinc fit,
quòd cum hæc distinctio formalis cadat
inter has realitates, quæ dicuntur quo-
que formalitates, tractatus hic, & hæc
quæstio appellata est quæstio de Forma-
litatibus, & sic à subiecta materia, in qua
fit hæc distinctio formalis, facta est hæc
inscriptio, & denominatio.

Ite realitates etiam dicuntur formalis-
tales, non quia sint formæ, vel à diuersis
formis: sed quia sint quasi diuersæ for-
mæ, vnde diminuunt à forma, & sic dimi-
nutionè dicuntur formalitates: intellectus
enim, & voluntas in anima, color & dis-
gregatium in albedine, non sunt diuer-
sæ formæ, sed sunt quedam entitates, ex
natura rei diuersæ præter operationes in-
tellectus, vnde illis contingunt diuersæ
rationes, sub quibus concipiuntur ex par-
te rei, & propter hoc ab aliquibus dum
formalitates dicitur assignatur, dicitur,
quod est ratio conceptibilis præter ope-
rationem intellectus. Ex his clare vt pa-
tet, patet, quid contineat iste tractatus, &
circa quæ versaturi sumus; patet etiam,
quomodo multi hic in diuisa permittant,
& nullo modo ad rem pertinentiam ta-
men

Scot.
fuit
tra-
ctatus
Formal.
mal.

Rō-
scrip-
tionis

qd sit
form.

men omnia tangemus, sed breuiter, & quod erit explicandum, explicabimus, quod vero non, omitemus, & notabimus; Nunc vero rem ipsam aggrediamur.

Rationes pro opinione aduersariorum adducuntur. Cap. I I.

Primo loco opus est rationes, & fundamenta adducere, quibus Aduersarij maxime innuntur. Pro opinione itaque Thomistarum, & aliorum, eandem opinionem sequentium, quæ est, quod non detur hæc tertia distinctio media, quæ formalis dicitur, solent variz rationes adduci: præcipuæ autem videntur esse istæ, quas formaliste in medium proferunt, & soluunt.

1. 1°. Prima, quæ est radix, & fundamentum principale opinionis Aduersariorum, est hæc. Nulla propria passio protenditur vltra proprium suum, & adequatum subiectum: sed distinctio est passio entis, ergo non protenditur vltra ens: sed ens est duplex tantum, scilicet reale, & ens rationis, vt patet §. Metaph. ergo omnis distinctio, vel est realis, vel est rationis, ergo nulla datur distinctio media, vt est distinctio formalis, sed necessario cadit sub altero membro, nempe, sub reali, vel sub distinctioe rationis.

2. Secundò, quæcumque distinguuntur numero, distinguuntur realiter, sed quæ distinguuntur formaliter, distinguuntur numero, ergo distinctio formalis est idē, quod distinctio realis. Maior patet: quia quæ distinguuntur numero, vnum absque contradictione potest esse sine altero; Minor probatur: quia quæ distinguuntur formaliter, distinguuntur quidditative, & quæ distinguuntur quidditative, distinguuntur specificè, sed distinctio specifica est maior, quàm distinctio numeralis, & maior, arguit minorem, quæ enim specie distinguuntur, etiam numero distincta sunt, ergo à primo ad vltimum, quæ formaliter distinguuntur, etiam realiter distinguuntur.

3. Tertiò, quæ habent formas diuersas realiter, distinguuntur realiter, & essentialiter; patet per se: sed quæ distinguuntur

formaliter, habent diuersas formas ex vi vocabuli, ergo, quæ distinguuntur formaliter, distinguuntur realiter.

Quarto omnis distinctio formalis, est inter formalitates, sed formalitas omnis est res, ergo distinctio formalis erit inter res, & sic distinctio formalis est distinctio realis, quia illa est distinctio realis, quæ est inter rem, & rem; Maior est clara. Minor probatur: accipiantur duæ formalitates, & dicantur A. & B. vel A. & B. sunt aliqua res, vel non; tunc sic si non, ergo sunt nihil, quia res, & nihil sunt immediata; si sunt res, ergo quæ distinguuntur formaliter, distinguuntur quoque realiter.

Quinto, quæ distinguuntur ex natura rei sunt distincta realiter: patet ex virtute vocabuli, dicere enim, aliqua distinguuntur ex natura rei, est dicere, illa distinguuntur ex parte rei, siue realiter, sed quæ distinguuntur formaliter distinguuntur ex natura rei, ergo quæ distinguuntur formaliter, distinguuntur realiter; Minor probatur quia certum est; quod quæ distinguuntur formaliter, non distinguuntur per operationem intellectus, quia tunc esset distinctio rationis, ergo distinguuntur ex natura rei.

Sexto, quod est substantia, est res vera, sed formalitas substantiæ est substantia, ergo est res, & consequenter distinguuntur ab alia formalitate realiter.

Septimo quæcumque habent diuersas definitiones, distinguuntur realiter: sed quæ distinguuntur formaliter, habent diuersas definitiones, ergo. Maior probatur: quia definitio ratione differentia in ea inclusa, videtur sufficere ad distinctionem realem.

Octauo, si quæ sunt idem realiter, distinguerentur formaliter, sequeretur, quod ab vno, & eodem sumeretur vniuersitas, & distinctio secundum rem, quod implicat contradictionem.

Nono, essentia, quidditas, & res, sunt vnum, & idem: at quæ distinguuntur formaliter, habent diuersas essentias, & quidditates, ergo quæ distinguuntur formaliter, distinguuntur per diuersas res, & sic realiter distinguuntur.

Decima ratio est Theologica, qua in

Diuinis

Diuinis ubi propriè excitatur hæc quaestio confirmantur omnes rationes allatæ; Omnis differentia rationis facit compositionem rationis, ergo omnis differentia ex natura rei, facit compositionem ex natura rei: sed in diuinis, & in simpliciter simpliciter, nulla est compositio, ergo ibi nulla est distinctio ex natura rei, & sic inter essentiam & relationem in Diuinis nulla est distinctio ex natura rei, nec minus inter attributa Diuina, sed solum distinctio rationis. Aliæ rationes quoque ab alijs adducuntur, sed hæc sunt potissimæ, quibus Aduersarij tollere de medio nituntur distinctionem formalem.

Opinio Aduersariorum rejicitur.
Cap. III.

*Dist.
nos.*

VT veritas huius disputationis plene intelligatur, est notanda diligenter vna distinctio, quæ totam hanc licet dirimit, & opinionem Scoti esse veram, vel saltem rationabiliorem esse ostendit. Cum loquimur de distinctione, & identitate reali, & de re, duobus modis loqui possumus. Primo modo intelligendo pro re, omne illud, quod non est, nec sit per puram operationem intellectus nostri, sed est in rerum natura ante quamcumque operationem nostri intellectus: & sic distinctio realis omnis illa dici potest, quæ cadit in rebus, cessante, & circumscripta operatione intellectus: & tunc verum est, quod omnis distinctio, vel est à parte rei, sine opere intellectus nostri, vel est ex parte intellectus nostri cogitantis, & operantis tantum, & in hoc sensu loquuntur Aduersarij. Verum non est hic quiescendum: res enim sic communiter accepta, est multiplex, & inter se res ipsa varijs, & diuersis modis distinguuntur: ideo ut tollatur omnis ambiguitas, & æquiocatio, oportet dicere, quod hæc distinctio, quæ est ex parte rei, est multiplex, neque vnicomodo sit, & hinc fit quod Scotistæ multiplicauerunt distinctionem istam ex parte rei, de qua multiplicatione postea dicemus; pro nunc, ut pertinet ad propositum, oportet necessariò hanc distinctionem, quæ est ex parte rei, diuidere in duas

distinctiones: nam quæ distinguuntur ex parte rei, quedam ita distinguuntur, quod vna potest esse sine altera, absque contradictione ab intrinseco proueniente, ut So crates, & Plato, animal, & arbor, substantia, & accidens: nam licet accidens non possit actu reperiri per se, sine substantia, hæc repugnantia non prouenit ab intrinseco, ita quod accidens sit aliquid substantiæ, & non habeat proprium esse suum extra causas suas, sed prouenit ratione ordinis vniuersi. Vnde videmus, quod hoc accidens corrumpitur, in hoc, & illo subiecto, absque subiecti corruptione. Ista ergo, quæ sic sunt entia, & essentia extra causas suas, quorum vnum potest esse sine altero absque contradictione, dicuntur propriè res: & distinctio quæ cadit inter eas, dicitur distinctio realis propriè, & est maxima distinctio: quia est inter rem, & rem; Alia autem sunt, quæ distinguuntur ex parte rei, id est sine operatione intellectus, non tamen ita distinguuntur, quod vnum possit esse sine altero absque contradictione, immò sunt à se inuicem inseparabilia, tamen ex parte rei habent essentiam, & naturam diuersam, etiam nullo intellectu cogitante, & istæ dicuntur non res, sed realitates rerum, quæ plures possunt esse in eadem re, ut Intellectus, & Voluntas in anima Intellectiva; Vnum, Verum, Bonum in ente; Risibilitas in homine; ista enim sunt entia realia, verè existentia in rerum natura, tamè in se sic sunt connexa, quod vnum existere non potest sine altero, absque contradictione in rerum natura; neque enim Ens potest esse, & non esse; Vnum, Verum, Bonum, &c. nec potest esse anima rationalis, quin sit Intellectus, & Voluntas: sunt ergo illa entia, vera entia realiter: tamen sunt ex parte rei ante operationem intellectus quoquo modo diuersa, & distincta.

Hæc distinctio appellatur à Scoto, & suis sequacibus, distinctio formalis, quæ ut patet, etiam ipsa est ex parte rei, & sine operatione intellectus, & hoc nomine potest dici realis: tamen, quia non est maxima distinctio ex parte rei, & non est inter rem, & rem, propriè dicta, ut supra explicauimus, dicitur propriò

non sine distinctio formalis.

Hinc patet in quo consistat punctus discutitatis inter Aduersarios, & nos: negant enim Aduersarij, diti hanc distinctionem formalem, & eam esse ex parte rei, & admittunt solum distinctionem realem propriè dictam ex parte rei: tamen aliqui sunt, qui illam concedunt, sed sub alio nomine, scilicet sub nomine distinctionis rationis ratiocinate: distinguunt enim distinctionem rationis in duo membra, scilicet in distinctionem rationis ratiocinantis, & hac aiunt distinguui illa, quæ solum per operationem intellectus distinguuntur, & in distinctionem rationis ratiocinate, & hac aiunt distinguui illa, quæ per rationem quidem distinguuntur, sed ratio reperit occasionem, & fundamentum in re, & in idem fere incidit cum hac distinctione formali, quâ nos dicimus esse mediâ, si explicetur rectè: tamen reuera non conueniunt, nec sunt idem, secundum compositionem quorundam Thomistarum, ut patet in questione de distinctione attributorum in Deo, & de potentijs animæ; voluit enim quod distinctio ex natura rei, sit ex parte rei fundamentaliter tantum, non actualiter: sed actualiter perficiatur ab intellectu. Nos verò volumus, quod & fundamentaliter, & actualiter distinctio sit ex parte rei. Sed ut omnis ambiguitas tollatur, nos dicimus, illa distinguui formaliter, quibus ex parte rei nullo cogitante intellectu competit diuersa quidditas, & essentia, ita quod actu esse distinctio in re sine opere intellectus, non autem fundamentaliter tantum, ita, ut perficiatur ab intellectu, ut patet in exemplis adductis; Quod si hoc modo Aduersarij intelligunt distinctionem rationis, ratiocinate, sunt nobiscum: si verò aliter, dissentiunt. Modo quod dicitur talis distinctio formalis, est probandum, deinde rationibus Aduersariorum satisfaciemus.

Primo quidem Theologicè facillimè probatur pluribus rationibus, de quibus in questionebus Theologicis. Pro nunc una, vel altera tantum contenti erimus; Primita desumitur ex Scoto 1. Sentent. distinct. 8. quæst. 4. confutando opin. D. Th. de dist. attributorum, & est hæc. In Deo

reperitur Intellectus, & Voluntas secundu[m] propriam rationem formalem suâ; ante quamcumque operationem nostri intellectus. Vnde nullo cogitante intellectu creato in Deo, est intellectus, & voluntas secundum propriam rationem, & formaliter; Hoc de se patet: alioquin quando dicimus in Diuinis Filium produci per modum intellectus, hoc non esset quid reale, sed quid intentionale, & sic Trinitas in Diuinis, & emanationes, essent quid intentionale: si enim principia emanationum essent in Deo intentionaliter tantum, consequenter etiam, & reliqua, quæ proueniunt ab eis, essent intentionalia, & non realia; Hoc supposito facto, probatur quod intellectus formaliter distinguitur à voluntate in Deo, Intellectus, & Voluntas distinguuntur in Deo, sed non distinguuntur realiter, nec ratione tantum, ergo distinguuntur formaliter; Maior propositio est euidens, patet enim, quod cum dicimus Intellectum, & Voluntatem, non significamus eandem rem, sed quid diuersum quomocumque illud sit pro nunc diuersum; Minor habet duo membra; Primum, quod non distinguuntur realiter, per se patet: quia Intellectus Diuinus non potest esse sine Voluntate, nec potest se existere, neque vltus Theologus dicit, quod Intellectus, & Voluntas Dei, distinguuntur realiter, ut personæ Diuinæ; loquimur enim nunc nos de distinctione reali propria, quæ est inter rem, & re. Secundum membrum est, quod non distinguuntur ratione; quod probatur sic; Si Intellectus, & Voluntas solum per rationem distingueretur, sequeretur, quod ex parte rei idem esset principium Filij, quod est Spiritus sancti, & sic quâdo dicimus Filium produci per Intellectum, & Spiritum sanctum per Voluntatem, hæc diuersitas esset tantum per nostrum modum intelligendi, sed ex parte rei non minus posset dici Spiritum sanctum produci per Intellectum, & Filium per Voluntatem: quia ista duo principia essent solum distincta ratione. Sed ista sunt erronea, & falsa: quia ille productiones, & emanationes, essent entia intentionalia, & entia rationis, quod est blasphemum. Nec valet responsus Caietani, & aliorum Thomistarum,

Opin.
Scoti
proba
tur.
1. 76.

Resp.
Cae.
Et re
spon
sum
reijc.

statum, vt Suarez, Molinae, Vasquez, & aliorum, quod distinctio Intellectus, & Voluntatis est in Diuinis formaliter fundamentaliter, non formaliter actualiter; nam si fundamentaliter, & non actualiter distinguitur Intellectus à Voluntate in Deo, ergo Filius formaliter actualiter nõ producitur per Intellectum, nec Spiritus sanctus actualiter formaliter, per Voluntatem; Sed cum per Caietanum Intellectus, & Voluntas sint idem actualiter formaliter, erit verum dicere, ex parte rei, Spiritus sanctus actualiter formaliter producitur per voluntatem; Consequenter deducitur: quia si Intellectus Diuinus, & Voluntas, non distinguuntur actualiter formaliter ex parte rei, ergo sunt idem actualiter formaliter ex parte rei; Consequenter patet: quoniam idem actualiter formaliter, & non idem actualiter formaliter, sunt contradictoria, inter quæ non cadit medium; Si autem Intellectus, & Voluntas sint idem actualiter formaliter ex parte rei, ergo qua ratione dicimus Filium produci per modum Intellectus, & Spiritum sanctum per modum Voluntatis, poterimus dicere, quod Spiritus sanctus producitur per modum Intellectus, & Filius per modum Voluntatis ex parte rei, quia Intellectus, & Voluntas sunt idem ex parte rei actualiter formaliter. Præterea, dicit Caietanus, quod Intellectus, & Voluntas formaliter fundamentaliter distinguuntur: quia licet essentia Diuina in sua ratione formali contineat omnia attributa formaliter, vt Intellectum, Voluntatem, &c. tamen formaliter essentia Diuina exequitur ita cuiuslibet attributi propria, ac si illud attributum esset formaliter, & actu distinctum ab alijs, vt Intellectus à Voluntate; & propter hoc etiam dicit, quod Intellectus, & Voluntas, ante omne opus Intellectus distinguuntur non formaliter, sed virtualiter; At ex hac responsione sequitur, quod ante operationem intellectus nostri, essentia esset quæ generaret, & spiraret, vt principium proximum quo, quod est falsum; Probo Consequentiam: quia dicit, quod essentia Diuina exequitur propria cuiuslibet attributi, ac si illud esset actu distinctum ab alijs: at generare, est pro-

prium intellectus, vt principium proximum quo, spirare est proprium voluntatis, vt principium proximum quo, ergo si essentia exequitur propria intellectus, essentia est principium proximum quo formaliter ex parte rei Filius produciatur, & essentia est principium proximum quo formaliter Spiritus sanctus spiratur à Patre, & Filio; Insuper si virtualiter tantum distinguuntur, & non actu, sequitur vt in priori argumento dicebamus, quod non minus erit verum dicere Spiritus sanctus actualiter formaliter producitur per intellectum, &c.

Secundum argumentum Theologicum omnino quoque cõuincens est, quod supponitur 1. capite teigimus, certum est secundum Theologos, quod persona Diuina constituitur ex essentia, & relatione saltem secundum D. Thom. at essentia est communicabilis ex parte rei, persona est incommunicabilis ex parte rei, & hæc incommunicabilitas inest personæ per relationem personam constituentem: hoc totum est certum; tunc sic, quodcumque sunt aliqua duo, quorum vnum distinguitur ab altero per solam operationem intellectus: sed ex parte rei sunt omnino idem, si ambo constituunt tertium, alterum illorum non potest dare constituto modum essendi oppositum alteri constituenti: sed sic est, quod relatio dat personæ, quæ est constitutum ex essentia, & ipsa inest relatione oppositum modum essendi ipsi essentiæ, ergo relatio distinguitur ab essentia, nedum ratione, sed ex parte rei. Minor est clara; Maior quoque est euidentis: quia si aliqua duo ex parte rei sint omnino idem, & solum per operationem intellectus nostri distinguuntur, quando veniunt in constitutionem alicuius tertij præterquam quod non facient constitutionem ex parte rei) vnum non poterit dare esse diuersum ab altero ex parte rei, quia ex parte rei iam sunt omnino idem.

Tertio certum est, quod essentia diuina non est distincta à tribus personis realiter: quia in Diuinis esset quaternitas, quod est hæreticum, nec est diuersa solum per cogitationem intellectus nostri: quia tunc ex natura rei non competeret

2. pri
sipa.

2. reij
cirur,

alia prædicata essentia, & alia personis; de essentia enim verum est dicere est tantum vna est communicabilis, &c. quæ prædicata non competunt Diuini personis; Insuper dicimus, Pater generat. Filius spirat, &c. quæ non competunt essentia, ergo essentia distinguitur à personis aliquo modo ex parte rei; Hanc appellamus distinctionem formalem, ergo distinctio formalis datur. Sed vt aliquas rationes Philosophicas adducamus, & vt hæc disputatio ab omnibus intelligatur, notandum est illud, quod habet Arist. in principio Primi Petri heremias, scilicet, quod nomina significant conceptus, quos in mente habemus; conceptus autem significant res, ex hoc deduco, quod quando nos explicamus aliquam rem per diuersa prædicata, illa prædicata cum sint voces, & termini, significant conceptus, & illi conceptus significant res proprias, non quid fabricatum ab intellectu: licet eam nomina sint imposita ad placitum, tamen res, in quibus sunt imposita, non sunt ad placitum, sed in rerum natura: non significant autem semper res, quarum vna possit esse sine alia absque contradictione, non enim risibile significat rem, quæ possit esse sine homine, idem de vno, bono, &c. quæ non possunt esse sine ente, &c. & istæ dictæ sunt realitates, istæ ergo entitates significantur per hæc prædicata, non sunt entia rationis, alioquin omnia, quæ intelligimus, essentia rationis in se, siquidem illa percipimus, & intelligimus per conceptus, & prædicata ea significantia; Stante hoc fundamento, arguitur sic, vnicuique competunt diuersa prædicata, vt homini competunt intelligens, sapiens, disciplina capax, &c. & ista prædicata competunt homini ex parte rei: quia nullo intellectu cogitate insunt ipsi homini. at ista prædicata significant res, non autem res per se existentes, & quarum vna possit esse sine altera: quia ista prædicata sunt inseparabilia ab homine; neque etiam distinguuntur sola ratione ab homine, & inter se ipsa, ergo entitates significantur per ista prædicata, distinguuntur formaliter. Quod si quis dicat hoc non valere: quia etiam dicimus homo est species, animal est genus, &c. quæ prædicata

insunt homini, & animali, & tamen non significant entitates ex natura rei distinctas. Respondeo, quod ista prædicata, species, genus, &c. non sunt imposita ad significandum res reales, sed ad significandum res intentionales fabricatas ab intellectu nostro: immò vt fiat differentia inter prædicata realia, & intentionalia, debemus ponere distinctionem formalem: nam prædicata realia distinguuntur formaliter inter se, non autem prædicata intentionalia. Vnde consequenter ad hoc diximus in Theoremate de Pluritate *Thes.* formarum, contra Iandunum, & alios, 78. quod in composito non sunt tot formæ, quot prædicata: quia prædicata quandoque sumuntur à realitatibus, non à formis; est ergo sæpe vna res tantum, & tamen ibi sunt plures formalitates, & realitates quæ formaliter distinguuntur.

Secundo probatur auctoritate Aristotelis qui 3. Physicorum textu 18. & 19. vsque ad 24. mouet vnam dubitationem: an motus sit vnus; & arguens ad partem negatiuam, inquit, quod non videtur vnus, quia motus est ab agente ad passiuum: actio autem, & passio non videntur vnus motus; & soluens quæstionem, inquit, quod motus, qui est inter agens, & patiens, est vnus numero, sed plures ratione: vt est in agente, est actio; vt est in patiente, est passio; Ex quo patet, quod si quis querat ab Aristotele an actio, & passio sint diuersi motus realiter, respondebit Aristoteles nequaquam, sed vnus, tamen ait, quod actio, & passio, distinguuntur ratione, id est formaliter: nam actio, & passio non distinguuntur per opus nostri intellectus, experimur enim in effectu, & ex parte rei, quod non solum fundamentaliter, sed actu ante operationem intellectus agere non est pati, nec actio est passio, ergo intelligit, quod sunt diuersi ratione, id est quod dicitur, & essentia, & ex parte rei, ergo ex Aristotele datur identitas realis, cum qua stat distinctio formalis. Alia argumenta habentur apud Formalistas.

Rationes pro Aduersarijs solvuntur.
Caput I V.

Nota
dum.

Rationes omnes Aduersariorum facile solvuntur, sed præsertim per illam distinctionem, quam in initio capituli præcedentis explicauimus. Dico igitur, quod distinctio realis, duobus modis accipi potest; Vno modo, pro omni illa distinctione, quæ est præter opus intellectus nostri; & sic omnia, quæ distinguuntur aliquo modo ex parte rei, possunt dici realiter distingui; & hoc modo currunt argumenta Aduersariorum; & sic concedimus, quod ea, quæ distinguuntur formaliter, distinguuntur quoque realiter, id est distinguuntur aliquo modo ex parte rei sine opere intellectus; Alio modo accipitur distinctio realis proprie, scilicet, pro illa distinctione, quæ cadit inter rem, & rem, quarum vna potest esse sine altera, absque contradictione intrinseca, & hoc modo non concludunt argumenta Aduersariorum; Nos autem intendimus ostendere, quod inter distinctionem realem proprie acceptam, & inter distinctionem per opus rationis, tantum cadit distinctio media, quæ non est inter rem, & rem, sed inter realitatem, & realitatem, quam nos appellamus distinctionem formalem.

Ad
argu-
men-
tum.

Hinc ad Primum argumentum, concedimus totum primum Syllogismum: sed cum dicit in Minori Prosyllogismi, Omne ens, vel est reale, vel rationis, respondeo: Quod omne ens, vel est reale, id est opus rationis, vel est rationis, id est per opus intellectus. & hoc modo concedo, quod omnis distinctio, vel est realis, vel rationis: sed nego quod omnis distinctio sit realis, id est inter rem, & rem; vel rationis, id est per opus intellectus nostri, quia inter illas distinctiones mediatur distinctio formalis, & ex natura rei.

Ad 2.

Ad Secundum, nego Minorem. Ad probationem, concedo primam propositionem, quod quæ distinguuntur formaliter, distinguantur quidditative; & cum dicit, quæ distinguuntur quidditative, distinguuntur specificè, licet ab alijs hæc propositio negetur, & ratioabiliter:

Phil. Nat. lo. D. Scoti.

quia distinctio specifica, proprie loquendo, est rerum, non realitatum; distinctio formalis vero est realitatum. Declaratur: distinctio specifica proprie loquendo, est, quæ cadit inter species specialissimas; (quæ enim differunt specie subalterna, potius dicuntur differre genere, quam specie,) & complectitur nedum species in communi, & præcisas à singularibus, sed simul complectitur naturam communem, & singularia, & sic Homo dicitur specificè differre à Leone, quia Homo est natura communis, complectens omnes Homines, & Leo est natura communis complectens omnes Leones; quæ diu nature communes, cum suis singularibus, differunt maxime realiter, id est, non solum numero, vt indiuidua eiusdem speciei, sed magis: quia addunt differentiam specificam, quæ est penes naturam communem, & ipsa quoque est realis, & maxima ex parte rei: quia videmus maxime diserte. Socratem ab hoc boue. Differentia vero formalis tantum est inter realitates, quæ ab inuicem in actuali existentia separatæ inane non possunt, vt Intellectus, & Voluntas in Anima, quæ secundum nos, sunt ipsamet essentia anime rationalis, & eadem res realior, & tamen habent rationem suam formalem, siue conceptibilitatem distinctam, vt Vnum, Verum, & Bonum in ente. Tamen accipiendo differentiam specificam largè, pro distinctione quæ est inter aliqua secundum conceptum, & quidditatem propriam, quæcumque illa sit, potest concedi illa Maior; Sed cum ait, distinctio specifica arguit distinctionem numeralem, nego hæc propositionem; quia, licet distinctio specifica sit maior, quam numeralis, non tamen semper arguit, & infert distinctionem numeralem, vt actus, & passio, specificè distinguuntur, & tamen non distinguuntur numero; Item in Societate, Societas, & Socrates distinguuntur specificè, ne tamen distinguuntur numero; Item, in lacte dulcedo, & albedo distinguuntur specificè, licet non distinguantur numero; secundum Thomistas, qui aiunt, accidentia indiuiduari ex indiuiduatione subiecti; modo, subiectum dulcedinis, & albedinis

Alin
resp.

in lacte, est idem numero, ergo & illa duo accidentia sunt idem numero, licet secundum nos, & reuera differant numero; & sic de multis alijs; Non ergo semper distinctio specifica arguit distinctionem numeralem, sed aliquando, scilicet, quando est differentia specifica proprie, id est sumitur à diuersis naturis communibus habentibus propria indiuidua, & singularia quæ existere possunt quantum est ex se sine alijs naturis, non autem hoc verificatur de differentia specifica improprie accepta; quæ est proprie differentia formalis, vt dictum est.

Vel respondeamus vt infra, cap. vltimo, negando Maiorem: est enim falsum, quod quæcumque distinguuntur numero, distinguuntur realiter, accipiendo distinctionem realem in sensu, quem supra explicauimus, id est pro differentia, quæ est inter rem, & rem: multa enim differunt numero sic, quæ tamen non differunt realiter, vt vnum attributum ab alio, & voluntas, & intellectus in anima, Vnum, B. num., & Verum, in ente, & sic de alijs; ideo est notandum, quod aliquid differre numero, potest intelligi duobus modis; Vno modo, quod differat subiecto ab alijs, vt loquuntur Græci, & hoc pacto illa solum distinguuntur realiter, quæ sunt res omnino separatae, & vnum existere potest, vel actu existit sine altero, vt Socrates, & Franciscus, & similia; vel quæ sunt in diuersis subiectis, vt albedo Socratis, & albedo Platonis. Alio modo aliqua differunt numero: quia ratione propriæ realitatis differunt, ita quod vnum non est alterum; & vnum, quantum est ex sua ratione formali, posset esse sine altero, si esset tantæ entitatis, vt posset per se existere, & sic in eodem subiecto possunt esse plura numero distincta, & tamen non sunt subiecto distincta; Exemplum; In eodem subiecto sunt plura accidentia numero, vt in lacte eodem, est dulcedo, & albedo, quæ numero differunt: in eodem Ente est Veritas hæc, Bonitas hæc, & Veritas hæc. Quod patet: quia sunt in diuersis Prædicamentis, & in vnoquoque Prædicamento

sunt omnia pertinentia ad complementum illius Prædicamenti: quia Prædicamenta sunt impermixta, ideo singularia vnius Prædicamenti, non constituuntur per aliquid alterius Prædicamenti, alioquin fieri posset vt aliquid vnum numero, esset secundum essentiam in varijs Prædicamentis, contra secundam Regulam Antepredicamentalem Aristotelis, Diuersorum generum, &c.) hoc pacto diuersæ formalitates differunt numero in eodem subiecto, & ista, quæ hoc modo differunt numero, non est necesse vt semper differant realiter: sicut albedo, & dulcedo in lacte: sed sufficit, quod differant formaliter: vt Veritas, Bonitas, & Veritas in eodem ente; Illa ergo propositio, Quæcumque differunt numero, differunt realiter, non est vniuersaliter vera, nisi in ijs, quæ differunt numero: quia sunt in diuersis subiectis; in alijs verò falsit, & præsertim in ijs, quæ differunt numero ratione propriæ realitatis.

Ad tertium negatur, quod ea, quæ distinguuntur formaliter, distinguuntur per formas distinguuntur enim per formalitates, & realitates; non per formas.

Ad quartum Respondetur ex dictis, ad secundum tamen breuiter dicitur, quod formalitas est res, accipiendo rem prout distinguitur ab ente rationis, non proprie, prout accipitur in distinctione reali.

Ad quintum Respondetur, quod quæ distinguuntur ex natura rei, distinguuntur realiter, non proprie, sed prout distingui realiter est idem quod distingui præter operationem intellectus.

Ad sextum dicitur, quod formalitas substantiæ, est realiter substantia, & substantia omnis est res, vt res accipitur communiter pro ente, quod non fit per operationem intellectus; non tamen verum est quod omnis substantia tam in recto, quam in obliquo, id est omne quod est aliquid substantiæ, sit res proprie dicta: nam rationale est substantia, & tamen non est res per se existens sine animali, & sine homine.

Ad septimum, respondetur vt ad secundum,

cundum, & per hoc idem patet ad octa-
uam.

Ad 9. Ad nonum iam patet ex dictis, quod
verum est, quod res, & quidditas sunt i-
dem, accipiendo rem, vt contradistinguitur
ab ente per operationem intellectus
facto.

Ad 10. Ad decimum respondetur communi-
ter, quod non valet Consequentia, qui ad
faciendam compositionem, necesse est
quod aliquid habeat rationem actus, &
aliquid potentiae, & tunc fit compositio:
sed quancumque non aduenit ratio po-
tentiae, & actus, ibi non euenit compositio.
Ad propositum, non semper quaecum
que distinguuntur formaliter, habent ratio-
nem actus, & potentiae, vt sunt attributa,
& relationes in Deo, in quo non faci-
unt compositionem. Sed de his vberius
agam in Disputationibus Theologicis fa-
nente Deo.

*Considerantur due diuisiones; Altera est
entis, in ens reale, & rationis; Altera
est de triplici esse, scilicet, essentia, exi-
stentia, & substantia. Cap. V.*

Ordo
dicen-
doru.

Hucusque probatum est dari distin-
ctionem formalem contra Thomi-
stas, & alios extra Scholam Scoti. Super-
sunt modo non pauca dubia, & contem-
piones inter Scotistas circa declarationem
istius distinctionis formalis.

Primo est dubium de numero distin-
ctionum: ex dictis enim tres tantum sunt
distinctiones, & tres identitates eis resp-
dentes, nempe, identitas, & distinctio ratio-
nis, identitas, & distinctio realis, iden-
titas, & distinctio formalis, quae est me-
dia inter distinctionem realem, & ratio-
nis.

Est ergo primum dubium principale,
an dentur plures aliae distinctiones praeter
has tres.

Secundum dubium principale est in
declaratione istius distinctionis formalis.
Antequam autem haec dubia examinen-
tur, oportet considerare quaedam diu-
isiones praetias, quas Scotista praemittit,
quarum cognitio non est inutilis. Anto-

nus Sirectus, quem omnes alijs sequun-
tur, in quaestione de Formalitatibus, ante-
quam respondeat ad propositam difficul-
tatem, praemittit quaedam diuisiones,
quarum Prima est haec. Ens diuiditur in
ens reale, & ens rationis; & subinfert, ^{1. diu}
quod haec est diuisio Aequiuoca Analogi ^{2. fo.}
in sua Aequiuocata Analogata. Hic
nonnulli introducunt quaestionem de v-
niuocatione entis; sed haec est aliena
praesenti instituto, & de ea egimus suo lo-
co; Notanda est tamen breuiter solutio
cuiusdam contradictionis, quae apparet
in Scotis: nam Scotus 1. Sentent. distin-
3. quaestione 3. A. & quaest. 2. in corporis
principio, dum loquitur de vniuocatione
entis, aperte disputat de ente reali, quod
est commune Deo, & Creaturae, Substan-
tiae, & Accidenti, & hoc etiam statuit ob-
iectum adaequatum Intellectus, vt suo lo-
co diximus: nec vnquam dixit, quod ens
commune enti reali, & enti rationis, sit
vniuocum. Et secundum hunc sensum lo-
quantur omnes Scotista, cum dicunt ens
esse vniuocum; tamen ipsemet Scotus in
tertia quaestione Quodlibetali, articulo
1. in principio, aperte dicit, quod ens
communissimè acceptum, prout se exten-
dit ad ens reale, & ad ens rationis, & vni-
uersaliter ad quodlibet conceptibile,
quod non includit contradictionem, pos-
set poni obiectum adaequatum intellectus
nostri; & adiungit, quod non curat, an
haec communitas entis, ad ens reale, &
ens rationis, sit communitas Analogiae,
vel Vniuocationis, & adducit rationem:
quia nihil potest esse intelligibile, quod
non includat rationem entis hoc modo,
quoniam includens contradictionem,
non est intelligibile; est ergo contradictio
in dictis Scoti. Respondent communi-
ter, & recte omnes Scotista, quod duple-
x est obiectum Intellectus, scilicet, moti-
uum, & terminatiuum; motiuum est, à
quo mouetur Intellectus; terminatiuum
est, quod non mouet, sed producit ab
Intellectu, & postea ab ipsoferet Intelle-
ctu cognoscitur, vt sunt secundae intentiones;
quia ergo cognitio Intellectus termi-
natur quoque ad ista entia rationis, cog-
noscuntur enim ab Intellectu & tamen
Intellectum non mouent, hinc fit, quod

Con-
tradi-
ctio i
Scoto.

Solu.

iure ens rationis dicitur obiectum terminatum Intellectus. Ad contradictionem igitur dicitur, quod ens reale est obiectum adequatum, inordinatum, ens verò commune ad ens reale, & rationis, est obiectum adequatum terminatum.

*aliud
dub.* Sed tunc est aliud dubium: quia hoc ens commune enti reali, & rationis, si est obiectum Intellectus, debet habere aliquam unitatem, non ergo erit Aequiuocum, ut dicunt Sirectus, & alij Potualiste; sed erit Vniuocum, vel Analogum.

Ad hoc respondet Valonus, quod habet unitatem proportionis, & tamen est Aequiuocum; & hoc modo etiam alij respondent, & responsio est bona: nam ut diximus in Theoremate de Vniuocatione entis, capite 1. Analogia proportionis, & attributionis, licet proprie accepta sit unitas minor unitate vniuocationis, tamen etiam quandoque stat cum Aequiuocatione, ut quando fundatur super nomina, non super rem, ut ridere in homine, & in pratis est Aequiuocum Analogum, secundum proportionem: ridere enim in homine, & in prato ex parte rei nullo modo conueniunt, sed solum secundum impositionem nominis, quia communiter dicitur homo ridere, cum exultat, & prata cum florent, dicuntur ridere; etiam Animal latrabile, Piscis marinus, & Sydus caeleste, dicuntur Canes, per communem appellationem, sed ex parte rei nulla est conuenientia: tamen ridere secundum communem modum loquendi, proprie competit homini: pratis verò per similitudinem quandam, sed quae tota ficta est ab homine; & ita haec proportio est Analogia Aequiuoca; ita in proposito, ut etiam dicit Scotus in illa tertia Quodlibetali, secundum communem appellationem, omne illud, quod est conceptibile sine contradictione, siue sit ens reale, siue sit ens rationis, dicitur res: & ita entia rationis dicuntur res, & conueniunt in hac voce (Ens) quae significat quid conceptibile ab intellectu secundum communissimam appellationem hominum: tamen ex parte rei nullam habent conuenientiam, & sic est nomen Aequiuocum, & tamen est etiam

Analogum: quia ens reale proprie, & verè dicitur ens, & res, ens verò rationis, tantum per quandam voluntariam proportionem appellatur ens, & res, & sic ens commune enti reali, & enti rationis est Aequiuocum Analogum, habet ergo unitatem proportionis Aequiuocae, Sed dices, quod est Aequiuocum, non potest poni obiectum Intellectus, Respondeo, quod obiectum motuum Intellectus non potest esse aequiuocum: sed hoc non est necessarium de obiecto terminatio. Ex hoc patet etiam quomodo intelligibilitas competat secundis intentionibus: competit enim eis non primo, sed secundario: quia non sunt entia vera, sed facta ab Intellectu.

Alia diuisio communiter assignatur, 2. di. sed praesertim à Scoto, 3. Sententiarum, *uifo.* distinctione 6. quaestione 1. in principio solutionis quaestionis, quae est, quod triplex est esse, scilicet, Subsistentia; Existentia; & Essentia; Esse subsistentiae *Esse* competit enti, quod est incommunicabile, ut quo, & ut quod; Quid autem sit esse incommunicabile, ut quod, & ut quo, declaratur per eius oppositum; illud est communicabile, ut quod, quod habet inferiora sub se, de quibus praedicatur, ut homo de indiuiduis, ergo per oppositum incommunicabile, ut quod, est, quod non habet inferiora sub se, quibus conuenietur, & de quibus praedicatur, ut Socrates, &c. communicabile, ut quo, est, quod dat esse formale alicui rei; & sic omnis forma tam substantialis, quam accidentalis, dicitur communicabilis, ut quo: talis autem denominatio in usu recepta est: quia si quis querat, quo homo est homo respondemus rationali; adeo quod cum forma sit, qua res est, talis forma dicitur incommunicabilis, ut quo; è conuerso, illud est incommunicabile, ut quo, quod non est forma, nec dat esse formale alicui rei. Ad propositum indiuidua de Predicamento Substantiae dicuntur incommunicabilia, ut quod, & ut quo, quia non habent inferiora sub se, de quibus praedicantur, nec sunt formae dantes esse alicui rei, & illa indiuidua dicuntur habere esse subsistentiae: quia sunt incommunicabilia, ut quod, & ut quo;

Esse

Esse substantiæ igitur est existere extra causas suas per se, & non in alio, cuiusmodi est esse solum substantiæ primæ; esse existentie, est esse extra suas causas præter operationem Intellectus, & sic omnem illud, quod est in rerum natura extra causas suas, & extra Intellectum, dicitur habere esse existentie: unde hoc esse est vniuersalius; quam esse substantiæ: quia esse substantiæ competit tantum primis substantiis; at esse existentie omnibus Prædicamentis, & partibus Substantiæ, vt Materie per se, Formæ per se, Quantitati, &c. Tertio loco est esse essentialis, quod ponitur à multis, sed quid illud sit, non conuenit inter omnes; Pro intelligentia est notandum, quod esse essentialis venit ab essentiali; essentialis autem est, quæ explicatur per definitionem, & dicitur quidditas: quod ergo habet quidditatem, & definitionem, habet quoque essentialiam, & consequenter quoque habet esse essentialis, quod est dictum habere esse cognitum, siue esse cognoscibile; Multa autem sunt, quæ habent hoc esse essentialis solum, siue vilo esse substantiæ, vel existentie, vt rosa in hieme, quæ nullibi est, & Creatura in Mente Diuina antequam sint productæ ad extra, & denique omne illud, quod habet esse in causis suis tantum, sed acta non est extra suas causas; hæc enim entia sunt cognoscibilia per suam essentialiam, & quidditatem; sed extra suas causas non sunt, nec existunt. Est modò non leuis disputatio, an hoc esse essentialis sit aliquod esse reale, distinctum ab esse existentie; ita quod rosa cum habet esse essentialis habeat esse reale, licet non sit extra suas causas, & non habeat esse existentie. Henricus, vt recitat Scotus, 1. Sententiarum distinctione 36. in principio question. putauit, quod esse essentialis sit esse reale distinctum ab esse existentie; Unde voluit, quod esse, quod habent Creature in Mente Diuina, antequam actu creantur, sit aliquod esse reale ipsarum Creaturarum, quod postea simul cum existentia faciat compositionem, Thomistæ eandem sententiam sustinent: quoniam dicunt res creatas esse compositas ex esse, & essentiali,

ita, quod volunt essentialiam rei esse quid distinctum realiter ab existentia eiusdem, & facere compositionem cum illa. Zabarella quoque libro 2. de Materia, cap. 3. ponit hanc distinctionem; Entitas potest sumi duobus modis; Primò modo potest significare essentialiam, nempe, cum sumitur entitas per genere rerum, vt animal significat essentialiam hominis; significat vero existentiam, quòd est accidens intentionale, cum sumitur per accidente quodam intentionali, adueniente ipsi essentiali, iudicatur enim, quod existentia nil aliud sit nisi accidens intentionale adueniens enti habenti essentialiam. Sed hanc sententiam reiicit Scotus ibi, multis rationibus; De qua re aliam in Theologia; Sufficiant hæc rationes per nunc, si illud esse, quod Creature habentia Mente Diuina, esset esse reale Creaturarum, Creature non crearentur in tempore à Deo: quia creatio est productio ex nihilo, & transiurus à non ente penitus, ad esse, nihilo præsupposito; At tante hac sententia, Creatio non esset productio ex nihilo omnino, sed ex aliquo ente reali, & sic creatio non esset creatio, sed generatio, siue quedam alteratio. Secundò Philosophicè, si rosa in hieme, & vniuersaliter ens, quod habet esse in causis suis, habet verum esse reale, sequitur, quod quando producit ab efficiente, non producit nisi secundum notum respectum ad efficiens, scilicet, quia prius habebat esse reale; sed vno modo, nunc autem postquam productum est, habet idem esse, sed alio modo, scilicet existentie, non producit, ergo res ab efficiente simpliciter, sed solum secundum diuersum respectum, siue producit tantum nouus respectus in eadem re. Imò sequitur, quod res ab efficiente producit non simpliciter, sed secundum quid, scilicet, secundum existentiam; tamen secundum entitatem realem iam erat in esse, dum habebat esse essentialis; Vel est dicendum, quòd idem ens reale bis producit; Primò, cum habet esse essentialis; Secundò, cum habet esse existentie. Quæ vero dicit Zabarella, sunt multo magis absurda, scilicet, quod existentia sit accidens intentionale, quia tunc res cum reciperet esse existentie, non

Zab.

reijc.

2.

Zab

reijc.

Esse
exi-
stentia
quid.

Esse
essen-
tialis
quid.

Quid
sit esse
se esse
essentialis.

Hæc
opin.

Tbo.

non vere res produceretur realiter, sed intentionaliter: quod patet etiam per exemplum ipsius Zabarella, cum enim dicimus Cometa est, existente Cometa, vera est propositio realiter, non intentionaliter: at si existentia esset accidens intentionale, sequeretur, quod esset vera intentionaliter, non realiter. Præterea, per ipsum, forma dat existentiam materię, ergo forma daret esse intentionale materię, & sic omne esse, quod haberet, materia à forma, esset intentionale, & non reale. Est ergo dicendum, quod esse essentialis, est esse cognitum tantummodo, si formaliter, & in seipso consideretur: & si est aliquo modo ens reale, nihil aliud est nisi sua causa, vt rosa in hieme habet esse essentialis, illud esse vt est rosa, est solum esse cognitum: quia essentia rosę est cognoscibilis, & cognoscitur: sed ipsa rosa nullum esse reale habet secundum esse formale rosę; sed esse reale quod rosa tunc habet, nihil aliud est, nisi esse causarum, in quibus est, vt esse spinarum in quibus est virtualiter, & esse Creaturarum reale in Mente Diuina, nil aliud est, nisi esse ipsiusmet Dei. Sed dices, ille creaturę in Mente Diuina, & rosa in hieme, sunt quid potentiale, possunt enim esse, & erunt, ergo non sunt purum non ens. Respondeo, quod eorum esse, est potentiale quidem, sed quod est potentiale purum, in se nihil est, esse enim illud potentiale, est potentiale potentia obiectiua, quę formaliter, vt consideratur in ipsa rosa, & in Creaturis, & in Mente Diuina, est potentia Logica, id est non repugnans, vt diximus in Theoremate de Actu entitatio materię, declarando potentiam obiectiuam, & sic concludimus, quod esse essentialis, cum est quid reale, non manet distinctum ab esse existentię. Hanc eandem sententiam sequutus est Piccolomineus, lib. 1. de Materia, capite 7. & eam probat hac præsertim ratione: quia demptis primis substantijs, nihil est aliorum remanere, ex Philosopho in prædicamento substantię: existentia autem proprię est primarum substantiarum (accipiendo nunc existere pro esse extra causas suas) essentialis autem de quibus sunt scientię, abstrahunt ab existentia, & à lin-

gularibus, sed sine illis primis substantijs minimè sunt, ergo essentia non seruatur sine existentia in esse reali, sed solum est diuersa, quoad esse cognoscibile.

Quædam alie præambule diuisiones adduntur. (Cap. V l.)

Tertia diuisio est, quod ens rationis est triplex; scilicet, ens rationis subiectiue; ens rationis obiectiue; & secunda intentio; Primum est omne illud, quod ponitur in Mente, & Intellectu tamquam in subiecto, vt habitus scientiarum, &c. Secundum est omne illud, quod potest intelligi ab Intellectu; & hæc duo entia rationis, in se sunt entia realia, sed denominatiue dicuntur entia rationis, quia eorum subiectum, est Intellectus; vel ipsa sunt obiectum Intellectus. Tertium est ens, quod sit ab Intellectu per actum comparatum Intellectus vnus obiecti ad alterum, vt secunda intentiones, & de hac diuisione nulla est dubitatio.

Quarta diuisio, ens reale prima sua diuisione diuiditur in ens quantum, & non quantum. De hac diuisione est magna controuersia inter Theologos; sed hæc questio est merè Theologica: quia excitatur propter relationes originis constituentes Diuinas personas, quæ secundum Scotum in 5. questione Quodlibetali; itaque de hac re erit sermo in proprio loco, Deo dante: hic enim præter institutum tractatur.

Alia diuisio est, Ens aliud est finitum, & aliud infinitum; & iterum, ens aliud est absolutum, & aliud est respectiuum, quæ duæ diuisiones conceduntur ab omnibus.

Alia diuisio est. Relatio est duplex; alia intrinsecus adueniens, & alia extrinsecus adueniens. Relatio intrinsecus adueniens est, quæ positis extremis in esse, statim confurgit virtute extemorum, vt sunt omnes relationes de quarto Prædicamento, scilicet, de Prædicamento. Ad aliqd. Relatio extrinsecus adueniens, est, quæ positis extremis in esse, non statim confurgit, sed requiritur aliqua cau-

The.
22.

Piccol.

4. diuisio.

5. diuisio.

6. diuisio. Relatio duplex.

qua cau-

quia causa externa, vt præsentia corporis mei in platea, non enim statim cum positum est corpus meum in esse, & posita est platea in esse, insurgit relatio præsentia- litatis in corpore meo ad plateam: sed requiritur aliqua causa externa, vt puta motus corporis mei ad plateam, & huiusmodi sunt sex vltima Prædicamenta. De his Relationibus extrinsecus aduenientibus, est maxima contentio inter Scotistas, & alios, an dentur. Sed de hoc habebimus particularem Disputationem in Questionibus Metaphysicalibus; Vide in 4. Sentent. disp. 25. c. 2.

7. di-
uisio.

Alia diuisio est. Ens finitum diuiditur in Substantiam; & Accidens, siue in decem Prædicamenta; & nota, quod cum ens finitum diuiditur in Substantiam, & Accidens, Substantia non complectitur Deum: quia Deus non est in genere, vt suo loco diximus. Substantia autem quæ est in genere, vel est completa, vt materia, & forma, quæ sunt partes substantiæ compositiæ.

8. di-
uisio.

Accidens etiam duobus modis accipitur; Vno modo pro omni eo, quod licet sit idem realiter cum aliquo, tamen non est de definitione illius, vt propria passio respectu subiecti. Secundo modo accipitur accidens pro eo, quod accidentaliter perficit aliquid, iam in se perfectum essentialiter, & hoc est propriè accidens, quod definitur ex se illud, quod ad est, & abest, præter subiecti corruptionem.

9. di-
uisio.

Res etiam duobus modis potest accipi; Vno modo, vt venit à reor reris, quod est opinor, & sic omne quod est res realiter existens in rerum natura, siue sit ens opinabile, & habens esse solum obiectiue, potest dici res; Alio modo potest accipi res, prout venit à ratus, rata, ratum, quod est firmum, & sic solum ens quod habet esse extra causas suas, est res. Multas alias diuisiones pertinentes ad Vniuocationem Entis, hic ponunt Scotistæ, quarum aliquas non puto rectè adductas esse: alias verò puto superuacaneas, de quibus omnibus abundè loquuti sumus in Theoremate de Vniuocatione Entis, & ad huic tractatum non spectant.

Est denique vna diuisio, quæ multum inferuit huic nostro instituto, scilicet, quod Ens diuiditur in Ens simplex, & in Ens compositum; Simplex dicitur multis modis.

Tbe.
91.

Primo modo dicitur simplex, quod non est compositum, nec componibile, & hoc modo solus Deus dicitur simplex: quia est summè simplex, & omne aliud à Deo est compositum, vt compositio opponitur summæ simplicitati.

10. di-
uisio.

Secundo modo dicitur simplex, quod non habet conceptum quidditatum, & qualificatum, id est quod non constat ex aliquo, quod habeat rationem generis, & alio quod habeat rationem differentie: differentia enim qualifica: substantialiter ipsum genus; & hoc modo illud dicitur simplex, quod habet conceptum simpliciter simplicem, id est quod non est resolubile in alios conceptus ipsam explicantes, & definientes, vt sunt Ens, & passiones Entis, modi intrinseci, & differentie vltimæ, de quibus loquuti sumus in Theoremate, Quod Deus non est in genere; Ista autem, quæ sunt simpliciter simplicia, acta simpliciter distinctè possunt cognosci: vnde, vel totaliter sciuntur, vel totaliter ignorantur: quia non habent aliquid secundum quod possint sciri, & aliquid secundum quod possint ignorari, quæ autem opponuntur huic simplicitati, sunt illa, quæ constant ex genere, & differentia, & ex conceptu determinabili, & determinatiuo.

Tbe.
96.

Tercio modo aliquid dicitur simplex, quia non est compositum ex re, & re, cuiusmodi sunt omnia Accidentia; Materia prima; Forma substantialis; compositio huic opposita, est compositio ex materia, & forma.

Quarto modo simplex dicitur illud, quod non est mixtum, vt Cælum; quatuor elementa; quæ licet composita ex materia, & forma, tamen sunt simplicia: quia non sunt mixta. Mixtio autem est compositio, huic simplicitati opposita.

Tandem duplex est adhuc compositio, scilicet, compositio ex his, & compositio cum his; compositio ex his, facit compositum essentialè, vt Socrates constans ex anima, & corpore, dicitur esse compo-

Du-
plex
com-
positio.

situm

fitum ex his, scilicet, ex materia, & forma: quia materia, & forma faciunt vnum per se. Compositio cum his, est compositio, & vnio eorum, quæ non faciunt vnum per se, sed vnum per accidens, vt substantia cum albedine in homine, vel substantia cum substantia, vel accidens cum accidente; Et hæc distinctio est notanda: quia tollit multas ambiguitates.

Solent etiam Scotistæ ponere hic aliam diuisionem entis, in dependens, & non dependens, & sic introducere questionem, an dependens Creaturæ ad Deum, distinguatur realiter ab ipsa Creaturæ; sed quia hæc questio non pertinet ad propositum nostrum, & disputatur à Theologis in 2. Sentent. distinct. 1. ideo illam omitto. Omitto etiam diuisionem entis in necessarium, & contingens, & questiones motas ab alijs circa ipsam, vt non pertinentes ad hanc materiam, & alias diuisiones entis, & difficultates circa ipsas, quia de his tractabimus in Metaphysica.

Exponitur communiter sententia Scotistarum, de numero distinctionum, & identitatum. Cap. VII.

His præmissis, quorum cognitio non nihil iuuat ad dilucidandum hanc materiam, ad propositum principale est accedendum. Primo autem adducam opinionem communem Scotistarum de numero distinctionum, & identitatum principalium, & de definitionibus earundem. Secundò dicam quid sentio. Quo ad Primam, Antonius Sirectus, qui vocatur Magister Formalitatum, Maironus, Tröberta, & Valonus, quos omnes fere alij sequuntur, asserunt septem esse identitates, & distinctiones illis respondentes; non solum enim admittunt distinctionem formalem, quæ mediat inter distinctionem realem, & rationis, sed volunt præter eas tres, dari alias quattuor, scilicet distinctionem ex natura rei; distinctionem essentialem; distinctionem se totis subiectiuè; & distinctionem se totis obiectiuè.

di. obiectiuè.
711- Declarant ergo has distinctiones, per

ordinem; Primo, loco ponunt distinctionem, & identitatem rationis, quas optimè declarant per duas Conclusiones.

Prima illa sunt idem ratione, quæ habent conceptum omnino indistinctum à parte Intellectus, vt homo est idem sibi ipsi, & omnia, quæ sunt in tertio modo dicendi per se, 1. Poster. cap. 4.

Secunda Conclusio. Illa distinguuntur ratione, quæ distinguuntur per actum collatum intellectus præcisè; vel vt alij dicunt, per solam operationem intellectus; vt in omni propositione in qua prædicatur idem de seipso, subiectum, & prædicatum distinguuntur ratione, e. g. Homo est Homo, hic ex parte rei, inter hos duos terminos nulla est differentia: sed sunt omnino idem, solum ex parte intellectus distinguuntur: quia vnum est prædicatum, alterum est subiectum.

Ex dictis deducitur, quod distinctio rationis cadit inter entia rationis inter se, & inter entia rationis, & entia realia, vt genus, & species distinguuntur ratione; item genus, & animal; quia ambo, vel alterum extremorum, est ens rationis; & nota quod hæc est distinctio rationis ratiocinantis, non rationis ratiocinabilis, siue rationis ratiocinatae, quia hæc à Scotistis appellatur distinctio formalis, & ex natura rei, & tamen est discrimen, quod supra c. 3. notauimus.

Sed aliqui obijciunt contra hanc distinctionem; nam videtur vana: quia omnis distinctio quæ non sortitur robur à re, videtur vana, distinctio ista rationis est talis, ergo.

Secundò, Intellectus intelligens rem aliter quam sit, est falsus: ergo si Intellectus intelligat rem esse distinctam, & non sit distincta, intellectus falso intelligit.

Respondetur communiter ad primū, quod distinctio rationis est vana, si non sortitur robur à re, vel à non repugnanti rei.

Per idem ad secundum; nam intelligere rem aliter quam sit, contingit duobus modis; Vno modo, quod intelligat rem sub modo repugnanti, & sic Intellectus est falsus; Alio modo, quod intelligat rem alio modo quam est, sed non sub modo repugnanti.

*dis. 2.
& i.
denti
tas.*

*Solu.
Ad 2.*

repu- 3

repugnanti, & sic non est falsus; Vol dicere possumus, quod sicut duplex est res, scilicet, realis, & rationis, distinctio rationis sumit robur ab ente rationis, sicut realis ab ente reali, & per hoc patet etiam ad secundum argumentum, quod si Intellectus intelligat ens rationis esse distinctum ratione, & non sit distinctum ratione, est falsus Intellectus, sed si Intellectus intelligat ens rationis esse distinctum ratione, licet ex parte rei nulla sit distinctio, dummodo ex parte rationis adsit hæc distinctio, non est falsus Intellectus.

2. *distinctionis & identitatis* *princ.* Secunda distinctio, & identitas principalis est identitas, & distinctio ex natura rei, quæ declaratur per duas Conclusiones.

Prima est. Illa sunt idem ex natura rei, de quibus duo prædicata opposita secluso opere intellectus, verificari nõ possunt.

Secunda Conclusio. Illa distinguuntur ex natura rei, de quibus duo contradictoria verificantur secluso opere intellectus: addit exemplum de definito, & definitione: quia secluso opere intellectus, definitio est constitutiva, definitum est constitutum: illa verò sunt idem ex natura rei, inter quæ cessante operatione intellectus, nulla cadit distinctio ex parte rei.

3. *distinctionis & identitatis* *dist.* Tertia distinctio, & identitas principalis, est formalis. Pro intelligentia cuius est notanda vna diuisio, quam omnes Scholasticæ ponunt, & nos pluries supra terigimus, nempe quod formale venit forma, sed forma accipitur pluribus modis.

Primo modo accipitur pro altera parte compositi, quæ cum materia constituit compositum.

Alio modo accipitur pro forma totius, de qua diximus in Theoremate de toto, & partibus, alio modo accipitur pro accidente, vt albedo dicitur forma accidentalis, alio modo accipitur pro intelligentia separata, quia intelligentiæ dicuntur formæ abstractæ: nullo horum modorum accipitur in proposito forma; Denique accipitur forma pro quacumque ratione, sub qua ex natura rei aliquid potest concipi, quod est idem quod realitas sine formalitas, & hoc modo capitur in præsentî, & ab hac forma descendit for-

male, & denique identitas, & distinctio formalis.

His sic statibus ponitur prima Conclusio à Mag. Formalitatum. Illa sunt idem formaliter, quorum vnum includit alterum in sua ratione formali, & per te primo modo: intelligunt autem hanc definitionem in hoc sensu, quod inferiora sint idem suis superioribus: quia inferiora includunt superiora in primo modo dicendi per se: at nolunt superiora esse sic idem formaliter suis inferioribus, quia superiora non includunt inferiora in sua ratione formali.

Secunda Conclusio. Illa distinguuntur formaliter, quæ habent aliam, & aliam formalitatem, quarum neutra includit alteram in sua ratione formali, & per se primo modo, quam etiam intelligunt in præallegato sensu.

Quarta identitas, & distinctio principalis est realis, quæ similiter explicatur duabus Conclusionibus. Prima est. Illa sunt idem realiter, quæ sic se habent, quod vnum non potest esse sine altero absque contradictione, dummodo hæc impossibilitas non proveniat à causa extrinseca, & quod vnum respectu alterius non sit originans, & aliud originatū, & quod nõ sint in pluribus rebus distinctis realiter.

Ponitur prima particula conditionalis, ad denotandum quod aliqua distinguuntur realiter, & tamen vnum non potest separari ab altero, propter causam exterram illa coniungente simul, vt Cælum, & eius motus: motus enim Cæli, secundum Philosophum, non potest separari à Cælo, & tamen est realiter distinctus à Cælo.

Secunda particula ponitur propter Diuinas personas, quarum vna non potest ab altera separari, & tamen distinguuntur realiter. Sed hoc est peculiare personarum in Trinitate.

Tertia conditio ponitur propter Relationes, vt paternitas, & filiaris, quæ distinguuntur realiter, & tamen vna, non potest esse sine altera, & tamen de his est manifestū, quod distinguuntur realiter, quia sunt in subiectis realiter diuersis.

Secunda Conclusio est. Illa sunt distincta realiter, quorum vnum potest manere sine altero sine contradictione; vel sunt

1. cõ. clus.

2. cõ. clus.

Di. distinctionis realiter 1. cõ. clus.

2. cõ. clus.

sunt in diuersis rebus realiter distinctis, vel vnum est productum, & aliud est productum.

Prima Conclusio probatur à Scoto longo sermone, in 2. Sententiarum, distinctione 1. quaestione 5. praesertim sic. Nihil est idem realiter A, sine quo A, potest esse realiter sine contradictione, quia aliter idem simul esset, & non esset, quod videtur esse oppositum primi principij, duo contradictoria non possunt inesse eidem, secundum idem. Ex quo primo principio, videtur statim concludi diuersitas entium: quia si de aliquibus dicantur contradictoria, eo modo quo dicuntur de eis, videntur non esse idem; & confirmatur ratio: quia si illa propositio negatur à proteruo, illa sunt distincta realiter, quorum vnum potest manere sine altero, non videtur relinqui, vnde possit distinctio entium probari; diceret enim proteruus, quod Socrates, & Plato, sunt idem realiter, & si arguas contra, Socrates potest esse sine Platone, ergo distinguuntur realiter; negat hanc consequentiam: quia negat propositionem cui innititur, nempe, quod illa, quorum vnum potest esse sine altero, distinguantur realiter. Contra definitionem hanc arguit Caietanus, & alij, quorum consultationem habes in 2. Sentent. dist. 8. c. 1.

Obiectiones Caietani, & aliorum contra definitionem distinctionis, & identitatis realis habentur in secundo Sententiarum distinct. 8. cap. 1.

5. distinctio. Quinta distinctio, & identitas est essentialis; Sed est hic notandum, ne in aequiuoco laborepius, quod identitas essentialis capitur dupliciter; Vno modo pro illa identitate, qua aliqua identificantur vni essentiae singulari, & sic inter identitatem essentialem, & realem, nulla est differentia, praeter quam in Diuinis, quia tres personae Diuinae sunt eadem realiter vni essentiae singulari, & per consequens dicuntur esse idem essentialiter, & tamen inter se distinguuntur realiter, in Creaturis vero, quae sunt eadem vni essentiae singulari, sunt etiam idem realiter, absque vilo dubio.

Alio modo illa dicuntur esse idem essentialiter, quae sunt de essentia alicuius,

sive quae concurrunt intrinsece ad constituendum essentiam alicuius, & sic animal, & rationale sunt idem essentialiter; quia sunt de essentia hominis. Sed in praesenti maxime loquimur secundum primum modum, & tunc est Prima Conclusio; Illa sunt idem essentialiter, quae identificantur vni essentiae singulari, Secunda Conclusio. Illa distinguuntur essentialiter, quae non identificantur alicui vni essentiae singulari.

Sexta distinctio & identitas est *6. distinctio.* se totis subiectiue, de qua sunt duo modi dicendi; Primus. Illa dicuntur esse idem se totis subiectiue, quae quidditatiue conueniunt in aliqua realitate potentiali, & contrahibili per realitatem differentiae; quae vero non conueniunt in tali realitate quidditatiue, distinguuntur se totis subiectiue. Alius modus dicendi est, quod illa sunt idem se totis subiectiue, quorum realitates possunt simul esse in eadem: vel per identitatem realem, vel per modum informantis, vel informabilis; & per oppositum illa distinguuntur se totis subiectiue, quorum realitates non possunt esse simul in eodem numero altero praedictorum modorum; & in hoc sensu, omnia quae sunt in eodem indiuiduo, siue sint superiora, siue accidentia absoluta, siue respectiua, sunt idem se totis subiectiue, & e conuerso duo contraria, vel opposita respectiua, distinguuntur se totis subiectiue, quia non possunt esse in eodem subiecto.

Septima distinctio, & identitas est *7. distinctio.* se totis obiectiue, quae declaratur per duas Conclusiones, quarum Prima est. Illa sunt idem se totis obiectiue, de quibus potest predicari aliquod praedicatum quidditatiue, siue illud sit limitatum, siue illimitatum, siue dicat realitatem potentialem, siue non. Secunda Conclusio. Illa distinguuntur se totis obiectiue, de quibus non potest predicari tale praedicatum quidditatiue, ex quo deducunt, quod Deus, & Creatura, & omnia Praedicamenta sunt idem se totis obiectiue, passionibus vero actibus, & vltima differentiae, & ipsum ens, sunt diuersa se totis obiectiue, quia nec ens, nec vllum praedicatum est, quod de illis quidditatiue praedicatur. *Hec omnia munitur*

inimice a Scotistis traſcantiſibus de Formalitatibus acceptantur, & pro veris admittuntur :

Reijcitur communis ſententia circa aſſignationem identitatis, & diſtinctionis formalis; & quis ſit germanus ſcruſus ad mentem Scori declaratur. Cap. VIII.

DVo ſunt, quæ ipſe nunquam probare potui in hac communi ſententia Scotiſtarum. Primum eſt, intellectus definitionis identitatis; & diſtinctionis formalis, quem ipſi aſſerunt. Secundum eſt, numerus diſtinctionum, & identitatum principalium; Quoad Primum, vt innotſcat veritas, examinare neceſſe eſt ſententiam Sireſti, & aliorum eum ſequentium, & eorum fundamenta, quæ vt pateant, ſciendum eſt, quod Scotus i. Sentent. d. 2. quaſt. 7. in corpore quaſiti. H. H. loquens de identitate, & diſtinctione formali, habet hæc verba *Voco autem identitatem formalem vbi illud, quod dicitur ſic idem, includit illud, cui ſic eſt idem in ſua ratione formali per conſequens per ſe primo modo* (Et hoc idem repetit in eodem 1. Sent. dicitur. 3. q. 4. §. ad quaſitionem; & magis ſe declarat his verbis. *Hoc declaro: quia includere formaliter, eſt includere aliquid in ratione ſua eſſentiali: ita quod ſi Definitio includentis aſſignetur, inſiſſum eſſet definitio, vel pars definitionis.*) Hæc definitio aſſignata à Scoto, ita intelligitur à Magiſtro Formalitatum, quem ſequuntur Mauritius, Valonius, & alij; quod illud, quod includit alterum, ſit idem formaliter includenti: vnde deducunt hoc Corrolarium. Quod inferius eſt idem formaliter ſuo ſuperiori; quia includit ſuperius in primo modo per ſe; ſed ſuperius non eſt idem formaliter ſuo inferiori, vt homo eſt idem formaliter animali; ſed animal non eſt idem formaliter homini; quia animal non includit hominem in ſua definitione formali. Antonius Trombetta verò in ſuis Formalitatibus contradicit Magiſtro Formalitatum, & ex oppoſito vult, quod ſuperius ſit idem formaliter inferiori, nõ

autem inferius ſuperiori; & hic ſit magna contentio inter Formaliſtas. Ego autem hæc pugnam ſemper inanem exiſtirmaui, & neutram opinionem veram eſſe arbitror.

Probo itaque eſſe impoſſibile, quod ſi ſuperius ſit idem formaliter inferiori, inferius non ſit idem formaliter ſuperiori, & e conuerſo, quod ſi inferius eſt idem formaliter ſuperiori, eſt impoſſibile, quod ſuperius non ſit idem formaliter inferiori, & primo ſic; Identitas, æqualitas, & ſimilitudo, ex Ariſtotele 5. Metaphyſices capitulo de Ad aliquid, tex. 20. & ex Scoto in expoſitione ibidem, ſunt relationes primi modi, & fundantur ſuper vnum; at Relationes primi modi ſunt mutua; ita quod vnum extremum refertur ad alterum, & altetum ad primum, (ſolum enim Relationes tertij modi ſunt nõ mutua; vt ſcientia, & ſciſbile, vt ibidem tradit Ariſtoteles aperte, & Scotus in expoſitione,) ergo identitas in quocumque ſit, erit mutua: at per Magiſtrum Formalitatum Inferius eſt idem Formaliter ſuperiori, ergo ſuperius quoque eſt idem inferiori; alioquin identitas non eſſet relatio mutua.

Sed reſponder Mauritius apud Valonem, quod non valet conſequentia: Relationes primi modi ſunt mutua; ergo ſi inferius eſt idem formaliter ſuperiori, mutuo ſuperius quoque erit idem inferiori; Ratio negationis eſt: quia inquit, formaliter eſt dictio diſtrahens, & ſic non valet, quod ſi eſt relatio ex vna parte, ſit quoque ex alia, & conſequenter ſit mutua.

*Mau
riij
reſp.*

Sed te vera hæc reſponſio eſt mera euſo argumenti; quia ſiue formaliter ſit dictio diſtrahens, ſiue non, hoc non tollit, quin identitas formalis ſit relatio primi modi. Similiter diſtinctionio formalis, quæ fundatur ſuper vnum, etiam eſt mutua ex Ariſtotele, & Scoto, in illo 5. Metaphyſices; vel enim concedunt identitatem formalem eſſe relationem primi modi; vel non: ſi negant, contradicunt Ariſtotele & Scoto, qui ponit identitatem, æqualitatem; & ſimilitudinem: quæ fundantur ſuper vnum in primo modo relationum; ſi concedunt, quod competit generi,

reſp.

neris, competit quoque speciebus, illæ relationes primi modi sunt mutua ex Aristotele ibi, vt dictum est, & distinguuntur à relationibus tertij modi per hoc, quod illæ sunt mutua; istæ nequaquam, ergo identitas formalis est mutua. Præterea, dicere, quod formaliter sit dictio distrahens, est mera euasio: quia formaliter est dictio, & modus specificans identitatem, & distinctionem; nam plures sunt species identitatum, vt patet ex eorum opinionibus, scilicet rationis: ex natura rei, &c. vt ergo intelligatur quamnam identitas sit hæc, dicitur identitas, & distinctio formalis. Præterea, dictio distrahens, est quæ dimittit, & destruit rem cui adiungitur, vt si dicam, homo pictus, vel homo mortuus: nam hæc dictio, mortuus, destruit hominem; nam homo mortuus, non est amplius homo; at hæc dictio formaliter non destruit identitatem, nec distinctionem, sed solum specificat; alioquin si destrueret identitatem, & distinctionem, identitas formalis, & distinctio formalis, non essent vera identitas, nec vera distinctio, sicut homo mortuus, non est verus homo.

alia resp. Alia responsio eiusdem adducta à Valone, scilicet, quod in inferiori est relatio identitatis formaliter, in superiori verò est terminatiue, similiter est falsa: quia tunc hæc relatio identitatis formalis, non esset primi modi, quia non esset mutua, quod est contra Aristotelem, vt dictum est.

resp. Val. Valonus cognoscens has responsiones non satisfacere, ipse aliter soluere nititur, & ait, quod identitas est relatio mutua, quotiescumque in vtroque extremo est eadem ratio fundandi, sed in proposito non est eadem ratio in inferiori, & superiori, quia superius non habet eandem rationem fundandi quam habet inferiorius.

resp. Sed nec ipsa est alicuius momenti: quia hæc identitas fundatur in vnitatem formali, siue formalitatis alicuius, quæ est vna, & eadem in duobus; alioquin si non est in vtroque illorum, alterum non potest dici esse idem illi: quoniam nunquam erit illi idem formaliter, nisi in vnitatem formali conueniat cum illo, est er-

go eadem ratio fundandi in vtroque.

Præterea, æqualitas, similitudo, & identitas, sunt eiusdem rationis: quia sunt in primo modo, & fundantur super vnum: at non est intelligibile, quod æqualitas, & similitudo non sint mutua; non enim est intelligibile, quod Socrates sit similis Petro, & tamen Petrus in eodem genere similitudinis non sit similis Socrati, idem de æqualitate, ergo etiam non est intelligibile, quod inferiorius, vt homo sit idem animal, & animal non sit idem homini, eodem genere identitatis: at per istos homo est idem formaliter animali, ergo animal quoque erit idem formaliter homini, quia æqualitas, similitudo, & identitas sunt eiusdem rationis, & modi, nempe primi.

Præterea confirmatur: quia nulla duo reperiri possent, quæ essent idem formaliter; quoniam nulla duo reperiri possunt, quæ se mutuo includant in suis definitionibus quidditatiuis, & in primo modo. Solum enim inferiorius includit superiorius, & tamen hoc consequens est absurdum: quia quod competit generi, competit quoque speciebus; at identitati in genere competit nutritus, quia est in primo modo relatiuorum, ergo etiam competere debet suis speciebus, ergo, & identitati formali, quæ est species identitatis: ceteræ etiam species identitatis sunt mutua, vt identitas realis, ex natura rei, &c. ergo, & identitas formalis debet esse mutua.

Præterea, sequeretur, quod sicut inferiorius est idem superiori formaliter, sed superiorius non est idem formaliter inferiori, ita superiorius distingueretur formaliter ab inferiori: Sed inferiorius non distingueretur formaliter à superiori, quod implicat contradictionem. Consequentia est euidente quia non esse idem formaliter, & distinguui formaliter equipollent.

Præterea, vbi est fundamentum relationis, ibi est relatio, quando relatio est intrinsecus adueniens, vt est identitas formalis: sed in vtroque extremo illorum, quæ dicuntur idem formaliter, est fundamentum identitatis formalis, scilicet, vnitatem formalem, ergo identitas formalis est relatio

relatio mutua, & in vtroque extremo Minor probatur: quia inferius non potest esse idem formaliter superiori, nec vniuersaliter aliquid potest esse idem alicui, nisi conueniat cum illo in aliqua vnitare; si ergo inferius est idem formaliter superiori, necesse est, quod inferius, & superior conueniant in aliqua vnitare formalis, quia si superior nihil habet commune cum inferiori in quolibet genere vnitatis formalis, nunquam inferius poterit esse idem illi superiori: enim est illi idem, necesse est; quod in aliqua formalitate sit idem. Ex hoc clarè patet, quod in vtroque extremo est fundamentum identitatis, scilicet vnitatis formalis, siue vnitatis alicuius formalitatis, ergo identitas formalis est mutua, & in vtroque extremo fundatur.

Contra eos etiam est locus Scoti in Reportatis 1. libro, distinctione 3; quæstione 2. quem locum citant pro se Mauritius, & Valonius; postquam enim Scotus dixit, quod homo est idem formaliter animali, paulo infra ait, homo, & animal sunt idem, identitate non adæquata (intelligit de identitate formalis, vt infra patebit) ecce quod putat Scotus, quod identitas sit mutua, quia dicit de vtroque illa esse idem; isti enim nolunt, quod possit dici, homo, & animal sunt idem formaliter: quia hæc propositio, secundum eos est falsa: quia animal non est idem homini; sed volunt quod dicamus, homo est idem animali tantum: at Scotus ait de vtroque, quod sunt idem.

*Opin
aucto
ris.* Reiecta igitur hæc expositione, quæ prorsus vana est, licet ex verbis Scoti primo aspectu habeat magnam probabilitatem, ego puto germanum sensum distinctionis, & identitatis formalis esse hunc: Illa sunt idem formaliter quæ habent eandem definitionem, siue eandem conceptibilitatem ex parte rei; illa verò distinguuntur formaliter, quæ non habent eandem definitionem, nec conceptibilitatem ex parte rei. Agnoscunt Magister Formalitatum, & sui sequaces, hunc sensum distinctionis, & identitatis formalis: sed adiungunt, hoc esse improprie, & abusuè vt identitate formalis: at ex dictis iam patet,

quod eorum expositio, & sensus, est improprius, & falsus; hunc autem esse germanum, nunc probabimus.

Quando Scotus dicit 1. Sentent. dist. 2. quæst. 7. H. H. & alibi, vt citauimus supra (voco identitatem formalem, vbi illud quod dicitur sic idem, includit illud cui sic est idem, in ratione sua formalis, & per consequens in primo modo dicendi per se) sensus est, voco identitatem formalem, illam identitatem in qua aliqua conuenire dicuntur, quia habent eandem definitionem in primo modo dicendi per se, quæ ergo habent eandem definitionem, sunt idem formaliter: quando enim sunt aliqua duo, quæ habeant eandem definitionem quidditativam, vt Socrates, & Plato, vnum includit alterum in sua ratione formalis, in primo modo dicendi per se: quia definitio quidditativa vnius est definitio quidditativa alterius; verum est notandum, quod hæc identitas formalis est duplex, vt notat Scotus egregiè in Reportatis, distinct. 33. quæst. 2. Alia enim est identitas formalis adæquata; & Alia est identitas formalis inadæquata; identitas formalis adæquata, est, quando definitio vnius, nil aliud continet, nisi illud, quod continetur in definitione alterius; inadæquata verò est, quando vnum continet aliquid quod continetur in definitione alterius: sed tamen vel aliquid adiungit, vel aliquid minuit, & tunc ista duo dicuntur idem formaliter, sed inadæquate: & ad dicit exemplū Scotus in Reportatis, quod Aduersarij habent semper præ manibus, nec illud intelligunt, vt homo, & animal sunt idem formaliter, sed inadæquate: quia definitio animalis est eadè quæ definitio hominis: & definitio hominis est eadem, quæ definitio animalis, sed inadæquate: quia vt ibi inquit Scotus, definitio hominis plus includit, quàm definitio animalis, scilicet, rationale: animalis etiã definitio habet aliquid, quod nõ habet definitio hominis, scilicet, communicabilitatem pluribus speciebus; ecce rem optimè declaratã à Scoto: homo, & animal sunt idem formaliter: quia includunt eandem definitionem, siue eandem conceptibilitatè ex parte rei præter opus intellectus: nam homo est substantia ani-

mata sensibilis, etiam animal est substantia animata sensibilis: sunt ergo idem formaliter: quia vnum includit aliud in sua ratione formali mutuo; at non sunt idem formaliter adæquatè; quia animal includit aliquid, quod non includitur in homine, scilicet, communicabilitatem ad plures species; etiam homo includit aliquid, quod non includitur in animalis, scilicet rationalitatem. ergo homo, & animal non sunt idem adæquatè formaliter. Hoc item habes apud Scotum 1. Sentent. dist. 13. quæst. 1. §. Ad quæstionem respondeo, vbi declarat, quomodo emanationes formaliter primo se totis, differant, vbi declarat quomodo aliqua primo formaliter differant, aliqua verò formaliter differant, sed non primo, his verbis. Distincti autem primo formaliter, non est distincti per aliquod inclusum in vno aliquo, & in aliquo continere, sed se toto formaliter distincti: et etiam si per impossibile omne aliud à ratione sua circumscriptur, & c. vide ibi. Si verò animal nihil includeret, nisi quod includit homo, & homo nihil includeret, nisi illud præcisè, quod includit animal, essent idem formaliter, & adæquatè: dat exemplum Scotus ibidem de definitione, & definito, nihil enim clauditur in definito, quod non claudatur in definitione, nec aliquid ponitur in definitione, quod illud totum non contineatur in definito.

Hoc est illud idem, quod dicit Scotus in 1. Sententiarum, distinctio 8. quæstione 4. respondendo ad quæstionem (includere formaliter, est includere aliquid in sua ratione essentiali, ita quod si definitio includentis assignetur, inclusum est tota definitio, vel pars definitionis) quem locum Aduersarij non possunt declarare: quia si intelligatur vt ipsi dicunt, scilicet, quod inferius tantum est idem formaliter suo superiori, tanquam inclusum est tota definitio, quia superius nunquam est tota definitio inferioris, sed semper est pars.

Sensus germanus ergo est, quod quando est identitas formalis adæquatè, inclusum est tota definitio: quia includens nil aliud includit, nisi inclusum, vt definitum nil aliud continet, nisi definitionem;

& sic de alijs. Quando verò aliqua duo habent eandem definitionem, vnum potest dici tota definitio alterius, quia si assignetur vnus definitio, est tota definitio alterius.

Sed quando non est identitas formalis adæquatè, tunc inclusum est pars definitionis alterius, vt definitio animalis, est pars definitionis hominis, & definitio hominis est pars definitionis animalis, vt de claratum est.

Vt quid sit identitas formalis, ex opposito patet quid sit distinctio formalis: ipsa enim est quoque duplex: scilicet, distinctio formalis adæquatè, & distinctio formalis inadæquatè; distinctio formalis adæquatè, est, quando vnum in sua ratione formali, & in primo modo dicendi per se, non includit villo pacto alterum, nec vt totum, nec vt partem, Qualitas, & Relatio; & denique, quæ omnino diuersam definitionem, & conceptibilitatem habent; distinctio formalis inadæquatè est, quando aliqua duo in aliquibus prædicatis quidditatiuis, & formalibus conueniunt, & in aliquibus distinguuntur, vt homo, & animal; sicuti enim dicuntur idem formaliter inadæquatè, ita possunt distingui formaliter inadæquatè: quia in aliquibus prædicatis, & formalibus conueniunt, & in aliquibus distinguuntur, & sic non sunt idem adæquatè formaliter.

Ex his patet, quomodo Scotus intelligat essentiam Diuinam, & Relationes, siue Proprietates personales in Diuinis distinguui formaliter, est enim hæc ratio: quia si Essentia Diuina definitur, & Relatio quoque definitur, nullo pacto formaliter conueniunt (Quando autem Scotus in reportatis, distinct. 33. ait Essentiam, & Relationes non esse idem adæquatè, non loquitur in hoc sensu, in quo nos nunc loquimur: sed sensus eius est, quod non sunt idem adæquatè absolute: quia licet sint idem realiter, tamen non sunt idem formaliter, & sic non sunt adæquatè idem, id est, absolute: quia non sunt idem formaliter, licet sint idem realiter) quia haberent definitiones omnino diuersas, quarum vna non includeret aliam adæquatè, nec inadæquatè; etenim Essentia Diuina, & Re-

& Relationes, in nullo prædicato conueniunt, sed sunt omnino diuerse formaliter, nedum adæquatè, sed etiã inadæquatè. Item Attributa Diuina: quia nulla definitio vnus, adæquatè est definitio alterius; neque vllum prædicatum quidditatum vnus Attributi, vel saltem non omnia, includuntur in definitione quidditativa alterius Attributi; propter hoc distinguuntur formaliter; habent enim ex parte rei cessante omni opere intellectus, diuersas conceptibilitates, siue quidditates: & propter hoc, dicuntur diuersa formaliter. Sed de his fusius aliàs in Theologia.

Disputatur de numero distinctionum, & identitatum principalium.

(Cap. IX.)

Secundum principale dubium, propter quod sententia communis mihi non probatur, est circa numerum distinctionum principalium, & identitatum. In primis arbitror, quod distinctio formalis, & ex natura rei, sint vnæ et distinctio, & identitas. Quod probo ex definitione distinctionis, & identitatis, ex natura rei superius allata, quam omnes Scotistæ concedunt; Quæ definitio est hæc.

Illæ sunt idem ex natura rei, de quibus duo prædicata opposita secluso opere intellectus, verificari non possunt; Illa verò distinguuntur ex natura rei, de quibus duo prædicata opposita verificari possunt; at prima definitio verificatur solum de ijs, quæ habent easdem definitiones, & formalitates, siue conceptibilitates ex parte rei.

Secunda definitio, scilicet, definitio distinctionis ex natura rei verificatur solum de ijs, quæ habent diuersas formalitates, & definitiones ex parte rei, quarum vna non includit alteram in sua ratione formali, ergo identitas ex natura rei, & distinctio ex natura rei, sunt idem quod identitas formalis, & distinctio formalis; Assumptum patet: quia quæ sunt idem formaliter adæquatè, habent omnino eadè prædicata; & quæ competunt vni, competunt & alteri; quæ verò distinguuntur formaliter, sunt quæ habent diuersas quid-

ditates, & consequenter de illis verificantur prædicata opposita.

Accedit, quòd nunquam Scotus dixit, distinctionem formalem distinguere à distinctione ex natura rei: neque enim assignantur locum Formalitæ; ex dictis autem Scoti colligitur oppositum: quia 1. Sent. distinct. 2. loco citato, ait, quod distinctio ista, quæ est inter Essentiam, & Relationes, quam vocat formalem, vt supra ostendimus, est minima distinctio in suo ordine, id est inter omnes, quæ præcedunt operationem intellectus, & propter hoc ait esse immanifestum,

Praeterea, in eodem loco ait Scotus, quod hæc distinctio formalis, appellatur ab alijs distinctio rationis, non vt ratio accipitur vt formatur ab intellectu, sed vt accipitur pro quidditate rei, secundum quod quidditas est obiectum intellectus; at Formalitæ dum loquuntur de distinctione ex natura rei, dicunt, quod ab alijs appellatur distinctio rationis non ratiocinantis, sed ratiocinatae, & quod est minima inter distinctiones ex parte rei; ergo hæc distinctio ex natura rei, est idè quod distinctio formalis; item Scotus ibidem magis declarando hæc distinctionem formalem, habet hæc verba. [*Breuius dico, quod in Essentia Diuina ante actum intellectus, est entitas A. & entitas B. & hæc non est formaliter illa, ita quod intellectus paternus considerans A. & considerans B. habet ex natura rei, vnde illa compositio sit vera A. non est formaliter B. non autem precisè ex aliquo actu intellectus circa A. & B.*] Ex his aperte patet, quod apud Scotum, idem est distinctio, & non identitas formalis, quod distinctio, & non identitas ex natura rei. Hoc idem patet ex communi modo loquendi, quo vtitur Scotus, aliquando enim & indifferenter vocat distinctionem formalem distinctionem ex natura rei, & è conuerso.

Sexto, & vltimo distinctio formalis cadit inter diuersas formalitates, & realitates: sed distinctio ex natura rei, se habet hoc modo, ergo sunt vnum, & idem. Accedit, quod cum Scotistæ volunt declarare distinctionem ex natura rei adducunt exemplum de definitione, & definito: at

Scoti in Reportatis, vt cap. præcedenti vidimus adducit illud exemplum ad declarandum distinctionem formalem, ergo identitas, & distinctio ex natura rei, & formalis, idem sunt, quæ vero dicunt Mauritijs, & Valonns, vt tueantur has identitates, & distinctiones esse diuersas, nullius sunt momenti, & propterea illa omitto.

Quantum ad alias identitates, illas pu-
to superuacaneas, nam identitas essen-
tialis, si Philosophicè procedamus, est i-
dem quod distinctio, & identitas realis,
vt diximus supra declarando eam, capite
7. in Theologia verò est diuersa, vt ibidè
diximus. At distinctio, & identitas se to-
tis subiectiue, accepta in primo sensu, est
idem quod vnitas, & pluralitas genericè,
in secundo sensu est idem, quod vnitas
numeralis, & pluralitas numeralis; At lata
est differentia inter identitatem, & vnita-
tem: sunt enim diuersæ passionis entis;
& insuper vnitas est quid largius quàm
identitas. Vnde vnitas numeralis, quæ est
maxima vnitas, secum patitur omnes di-
stinctiones, & præsertim distinctionem
realem: nam homo albus, est vnum nu-
mero tamen homo, & albus, realiter di-
stinguuntur. Item Socrates est vnus nu-
mero, & tamen anima, & corpus distin-
guuntur realiter; Nos autem, & Scotista,
profitemur hic inuestigare numerum i-
dentitatum non vnitatum, alicuius debe-
bant numerare vnitatem genericam, spe-
cificam, &c. Verum est quod quandoque
identitates, & vnitates confunduntur. I-
dentitas verò, & distinctio se totis obiecti
uè nulla est: nihil enim reperitur, quod
non communicet cum ente, & cum alijs,
& ideo omnia sunt idem hoc modo. Sed
isti Scotista illam ponunt, quia tenent il-
lud falsum fundamentum, quod ens non
prædicetur in quid de suis passionibus, &
vltimis differentijs. Sed illud nos declara-
uimus in Theoremate de vniuatione
entis, ideo hic non est repetendum. Mul-
ta alia dicta à diuersis in illis Formalitati-
bus possunt reuocari in dubium: sed quia
sunt parue vtilitatis, & breuitas iuuat in-
telligentiam, hic finem impono.

*Varia obiectiones aduersus doctrinam su-
perius traditam de distinctionibus, & i-
dentitatibus. Cap. X.*

Licet ex dictis hucusque in hoc tracta-
tu Formalitatum facile possint dissol-
ui omnes difficultates incidentes circa di-
stinctiones, nihilominus ad maiorem præ-
dictorum declarationem, & confirmatio-
nem decreui addere nonnullas obiectiones
quæ solent faceffere aliquibus nego-
cium, & illas dissoluere; Et licet hæc dis-
putatio sit tota Metaphysica, & ego
Deo dante editurus sim Metaphysicam
Scoti, in qua omnia ad Metaphysicam
spectantia dilucidare tentabo: multa que
ad philosophiam naturalem pertinentia
addam: tamen quoniam hic Tractatus
de Formalitatibus peculiari:ter de hac re
agit, ne eadem materia varijs locis disse-
cet, has difficultates hic subiungere de-
creui.

Primo ergo est difficultas contra di-
stinctionem formalem. Suenanus 1. Me-
taphys. disput. 1. quæst. 3. argumetur
aduersus distinctionem formalem, siue
ex natura rei, primo, quod non sit Peri-
paterica, quia Aristot. 5. Metaphys. cap. de
eodem. 5. textu 15. enumerans modum,
quod aliquid dicitur idem, vel diuerfium;
non ponit hanc identitatem, vel distinc-
tionem ex natura rei. At enim Aristot.
ibi: Omnia quæ sunt, esse eadem, aut non
eadem; si eadem, aut per se, aut per acci-
dens, si per accidens, vel quia eidem am-
bo accidunt, aut quia alterum alteri, si
eadem per se sunt, erunt vel specie, vel
numero, aut substantiæ ratione eadem e-
runt; si autem sunt non eadem, hæc sunt,
vel quia plures species aut materiæ, aut
ratio substantiæ non eadem, si verò diffe-
rentia, aut generis, aut speciei, aut propor-
tionis, ex hac diuisione Aristot. patet ari-
ste, quod hæc identitas, siue distinctio for-
malis non datur.

Secundo, ens non prædicetur in quid
de passionibus, & vltimis differentijs, quod
tamen est falsum: cum secundum Scotum
vniouè prædicetur de illis; Consequen-
tia præbatur: quia si ens distinguitur for-
maliter a proprijs passionibus, & vltimis
diffe-

differentijs, non includitur in quidditate, & essentia illorum, & consequenter non prædicatur in quid, de illis.

3. Tertio sequetur, quod inter ens realiter, & nihil, daretur medium, scilicet ens formaliter, at hoc est falsum; quia tunc sequeretur, quod daretur aliquis alius conceptus tertius, qui non esset ens realiter, nec ens formaliter, & tamen esset ens reale, quod est absurdum. Probatur Consequentia: quia conuenientia est relatio realis, & omnis relatio realis fundatur super fundamentum reale, ergo ista conuenientia habet fundamentum reale, istud erit ens, & ita erit tertius conceptus.

4. Quarto. Intellectus est certus de Appensione, quod sit ens, & dubitat an sit ens formaliter, vel ens realiter, igitur datur diuersus conceptus entis, qui non est ens formaliter, neque ens realiter, & ita est tertius conceptus, quod est absurdum.

argu.
ex 2.
cap. Ex alio capite arguitur. Non videntur istæ tres distinctiones, scilicet, distinctio rationis, distinctio formalis, siue ex natura rei, & distinctio realis, esse sufficientes, sed aliquas alias requiri; quod Primo ostenditur sic. Partes continui dum sunt in continuo, distinguuntur ab inuicem: quoniam sunt partes alcius totius integralis, vt partes corporis homogenei, siue heterogenei, & tamen non distinguuntur ratione: quia præter operationem intellectus diuersæ sunt; Neque realiter: quia sunt vna res realis, vt Mare Mediterraneum, & Oceanus est vna res, & hæc linea est vna res, non ergo sunt duæ res, neque formaliter, quia habent eandem rationem formalem, siue conceptum formalem, ergo aliqua alia distinctione distinguuntur, quæ ab aliquibus appellatur distinctio formalis potentialis, & ab alijs distinctio potentialis tantum: quoniam illæ partes actu non distinguuntur, sed potentia; Similiter materia, & forma vnité distinguuntur, neque tamen distinguuntur realiter: quia faciunt vnum compositum, quod est vna res; Neque ratione tantum, vt patet; Neque etiam tantum formaliter: quia possunt separari, & posse existere, vt anima ratio-

Phil. Nat. 10. D. Scoti

nalis, & corpus, & communiter materia sine forma existere potest. Item positum, & priuatiuum, vt motus, & quies, distinguuntur, neque tamen videntur reduci ad aliquod genus illarum trium distinctionum. Item includens, & inclusum distinguuntur, neque videtur reduci ad aliquod genus istarum trium distinctionum, ergo videtur quod non sint sufficienter enumeratæ omnes distinctiones rerum.

Ex alio cap. oritur difficultas, scilicet, contra definitionem distinctionis realis: nam Paternitas, & Filiatio, distinguuntur realiter, neque tamen vnum potest esse sine altero absque contradictione intrinsecus proueniente: quia relatiua sunt simul natura. Præterea, animal, & rationale, videntur distingui realiter, quia animal potest esse sine homine: quia omne prius potest esse absque posteriori, vt substantia absque accidente, & tamen dictum est, quod distinguuntur solum formaliter. Præterea, ab alijs varia signa adducuntur, quæ videntur necessaria ad cognoscendum distinctionem realem, vt sunt actualis separatio distinctorum, distinctio existentiarum eorundem, diuersa productio, & corruptio eorundem, ratio producentis, & producti in eisdem, do quibus nos nullam fecimus mentionem, & tamen sine illis non potest ritè cognosci distinctio realis rerum.

Quarto loco, ex alio capite oritur etiã difficultas: quoniam identitas, & vnitas, similiter pluralitas, & diuersitas, idem videntur esse, at Arist. sufficienter enumerauit modos vnitatis, & pluralitatis, in 5. Metaph. text. 15. & alibi sæpè in illis quatuor speciebus, scilicet, vnum numero, vnum specie, vnum genere, & vnum proportionem; ergo istæ distinctiones sunt superflue.

Prædictæ obiectiones soluntur.
cap. X I.

V Erum obiectiones istæ nullius sunt momenti; ideo ad primam ex 1. c. respondetur, quod distinctio, & identitas formalis, clauditur in illo membro posito ab Aristot. Eadem substantiæ ratio-

Fif 3 ne,

*ex ter
tio c.
argui
tur.*

*4. Ex
4. ca.*

Adi.

ne, & diuersa substantiæ ratione, quia illa sunt idem formaliter, vel diuersa formaliter, quæ habent eandem, vel diuersam definitionem; vt late diximus supra, declarando, quid sit distinctio, & identitatis formalis.

Ad 2. Ad secundam respondetur vt diximus Theoremate de Vniuocatione entis, cap. 4. quod prædicari in quid, de aliquo, potest intelligi duobus modis. Vno modo; vt est idem, quod includi in essentia & quidditate alicuius, quod est idem, quod in se alicui in primo modo dicendi per se; & in hoc sensu nunc non loquimur, nec loquitur Scotus; quia cum ens vniuocè prædicetur de ultimis differentiis, & proprijs passionibus; & propter hoc etiã claudatur in essentia illorum directè, vt superius Vniuocum in suis inferioribus Vniuocatis, etiã prædicatur in quid, hoc modo de illis, ideo accipiendi prædicari in quid, prout superius directè includitur in inferioribus vniuocè, sic ens prædicatur de omnibus in quid; sed accipiendi prædicari in quid, prout est superius prædicari vt aliquid determinabile, & vt communicabile suis inferioribus, & vt genus, vel species de illis; dicendum est ens non prædicari in quid: quia non prædicatur de suis proprijs passionibus, & ultimis differentiis vt aliquid commune, & determinabile, sed vt aliquid determinatum, & qualificatum, vt dictum est late ibi, & dicitur in quarto Metaphysices quæstione 3. Dicit ergo Scotus, quod ens prædicatur de proprijs passionibus, non in quid, id est non primo modo, sed in secundo modo dicendi per se; præcisè propter hoc: quia communiter contingit subiectum prædicari de suis passionibus in secundo modo; ens autem non prædicatur vt genus de illis, quomodo prædicantur illa, quæ de suis inferioribus directè prædicantur in primo modo, non autem dixit, quia non sciret quod ens claudatur in illis directè, & essentialiter; Ex quo colligitur, quod licet differentie ultime, & propriæ passionis entis, sint idem realiter cum ente, tamen differunt formaliter ab ente in communi sumpto, quia ens in communi, claudatur in alijs omnibus vt aliquid determinabile; in his

verò vt determinatum, & qualificatum; & ideo varia prædicata, & opposita competunt ei, his duobus modis sumpto.

Ad 3. Ad tertiam negatur consequentia, Ad probationem respondetur, quod ens reale communiter dicitur illud, quod contradistinguitur ab ente rationis: hoc autem ens est multiplex: quia aliud est res, & aliud est realitas, vt animal est aliud ens reale, quàm sensibilitas, & tamen vtrumque est ens reale; Dico ergo ad argumentum, quod non est inconueniens dari ens commune reale, ad ens reale acceptum vt est res, & ad ens reale acceptum pro realitate: quæ tamen communitas non est generica, nec specifica, sed transcendens, sicut est ipsum ens. Vel si hoc olfacere non possunt Aduersarij, dicas esse vnitatem per modum totius in partes integrales, & per hoc patet.

Ad 4. Ad quartam, neque enim est conceptus communis, vt genus, vt vel vt species, sed transcendens, vel vt totum integrale respectu suarum partium; diximus enim Theoremate 97. quod ens descendit in decem Prædicamenta, non per differentias, sed per modos intrinsecos; non ergo ens in communi, est ens aliud realiter distinctum ab entibus inferioribus; sicut ergo aliquis intellectus potest esse certus, quod hæc linea est Quantitas, & tamen dubitare, an sit bipedalis, vel pedalis, & tamen conceptus iste non est diuersus à conceptu illarum partium in ratione quantitatis; ita intellectus potest esse certus de aliquo ente, quod est ens reale, & esse dubius, an sit totum graduum, quod possit per se existere; vel non possit per se existere, quod sit res, vel quod sit realitas, neque tamen hæc conceptus est diuersus à conceptibus illorum entium, in quantum entia sunt, sed erit solum dubius de eorum differentiis, & entitate propria; sicut ens in communi ad ens absolutum, & respectum, non est diuersum ab vtroque in quantum entia sunt, sed secundum suas rationes particulares.

Ad obiectiones ex secundo capite patet, quod hæc tres distinctiões sunt sufficientes:

obis.
p. 10.
v. 10.
q. 4.
de
1015.
f. 10.
1015.

Obie-
ti. 0..

quādo sunt in pluribus realiter distinctis, tunc est manifesta eorum distinctio, licet ad actum non possit reduci eorum separatio propter aliquod impedimentum, vt duæ relationes oppositæ non possunt separari ab inuicem, sed tamen eorum distinctio realis est manifesta, quia sunt in distinctis realiter; Item motus celi est distinctus ab ipso cælo, & produens, ac productum in eadem essentia, vt Diuinæ Personæ. At hic obijciunt hoc signum separationis valere ad cognoscendum res illas realiter distingui, quæ hucusque separatæ sunt ab inuicem à natura, vel Deo, tamen non est signum adequatum: quia adhuc multa sunt, quæ distinguuntur realiter, ac separari possunt, quæ tamen Deus, neque natura hucusque separauit, vt materia, & forma celi, ergo separatio non est signum sufficiens ad cognoscendum distinctionem realem omnium: & ideo alia signa sunt querenda. Respondetur, quod ea quæ adhuc neque à natura separata sunt, neque à Deo, iudicanda sunt esse eadem realiter nisi eorum inseparabilitas actualis proueniat ex aliqua illatum trium conditionum; Exemplum; Motus celi à principio mundi numquam à cælo est separatus, & tamen distinguitur realiter; ratio est: quia impeditur à causâ externa, scilicet, ab Intelligentia.

Præterea, satis est, quod cognoscatur non esse contradictio intrinseca, quod res separaretur, licet postea hæc separatio actu numquam facta sit, hoc nihil impedit; An verò sit contradictio hoc separari ab illo, cognoscitur ex cognitione essentia rerum; Separabilitas ergo est verum signum desumptum ex definitione distinctionis realis; signum etiam clarum, & certum discernendi distinctionem formalem pendendum est ex definitione eiusdem; quæcumque enim habent diuersam conceptibilitatem ex parte rei, ita, quod de eis possunt verificari prædicata contradictoria, illa distinguuntur formaliter quæcumque illa sint.

Ad obiectiones ex quarto capite. Pro intelligentia notandum est, quod identitas est passio diuersa ab vnitare, vnde numeratur ab Aristotele in 4. Metaphysicis

textu 4. tamquam diuersa ab vno, & est de numero passionum diuinctarum, siue oppositarum, quas ibi, & in sequentibus in eo libro, ac decimum, & vndecimum, recenset, & declarat, non est tamen diuersa ab vnitare tamquam sit diuersæ speciei, sed est diuersa tamquam species à genere, quoniam identitas, similitudo, æqualitas, sunt species vnitatis, & fundantur in vnitare, vt docet Scotus in Commentario illius libri textu 4. circa finem, & desumitur ex eodem Aristotele in lib. 5. textu decimo quinto, circa medium, vbi habet hæc verba. Palam quia identitas, vnitatis quædam plurium essendi: ex quo patet, quod identitas fundatur in vnitare ex text. vigesimo, eiusdem libri habetur, quod identitas, æqualitas, & similitudo, fundentur super vno; Etiam elicitur ex Scoto, in 1. dist. 2. quæst. 4. G. G. vbi Scotus enumerans species vnitatis, ex parte rei, quinto loco ponit vnitatem simpliciter, quam appellat veram identitatem; & sexto loco enumerat vnitatem formalem siue identitatem formalem: inquit enim esse multos gradus vnitatis; In primo gradu est vnitatis aggregationis, quæ est minima vnitatis; in secundo gradu est vnitatis ordinis, quæ addit aliquid supra vnitatem aggregationis; in tertio est vnitatis per accidens, in qua ultra ordinem, est informatio licet accidentalis vnus ab altero, eorum, quæ sic sunt vnus; in quarto est vnitatis per se compositi, ex principijs essentialibus ex per se actu, & ex per se potentia; in quinto est vnitatis simplicitatis, quæ est verè identitas; quidquid enim est ibi realiter, est idem cuilibet, & non tantum est vnus illi vnitatis vnionis, sicut in alijs modis; ita adhuc ultra omnes hos modos est identitas formalis; Ex his omnibus habemus necessitatem ponendi distinctiones istas tres, scilicet, rationis, realem, & formalem: quia in qualibet vnitare reperitur quandoque aliqua istarum distinctionum; & de distinctione quidem rationis, patet: nam in vnitare numerali, quæ est maxima, stat distinctio rationis: quia Socrates ipse potest esse distinctus à seipso considerato quandoque vt subiectum, quandoque vt prædicatum propositionis alicuius, & alijs in-

numeris modis, vt diximus in declaratione distinctionis rationis: per intellectum enim sepe distinguimus ea, quæ nullo modo ex parte rei distincta sunt. Distinctio autem realis, est in vno numero clarè: nam Socrates est vnus numero, quia ex Aristotele in eodem 5. libro, textu 15. Vnum numero est, cuius materia est vna. Socratis autem completè existentis, est materia vna, scilicet, illa tota, qua est: tamen in Socrate multa sunt, quæ realiter distinguuntur, & diuersa sunt realiter, vt forma, & materia, substantia, & accidens, & alia huiusmodi.

Adest etiam distinctio formalis, vt inter intellectuam, & sensitiuam animam, inter sensus externos, & internos, inter colorem, & disgregatiuum in albedine, & huiusmodi; multo magis in vnitatis specificæ, etiam genericæ est diuersitas realis: quia primo adest pluralitas numeralis in diuiduorum, quæ est maxima distinctio realis; Deinde est distinctio aliarum rerum, quæ quoque est in indiuiduis; vt substantiæ, & accidentis: nam Substantia in homine, & Quantitas eius realiter distinguuntur; sicut in Socrate; erat ergo necessarium præter vnitates distinctè assignare identitates, & diuersitates, siue distinctiones. Hæc eadem doctrina sumitur ex Aristotele 10. Metaphysic. textu 9. & 10. Sed aliquis obijciat; Distinctio rea-

lis videtur esse idem quod distinctio numeralis, & distinctio formalis idè quod distinctio specificæ, ergo non sunt multiplicanda istæ identitates, & distinctiones. Respondetur, quod lata est differentia inter distinctionem numeralem, & distinctionem realem: quia distinctio, siue pluralitas numeralis, est inter indiuidua, vel singularia eiusdem speciei, vel diuersarum, quæ sunt entia completa, vt inter Socratem, & Petrum, vel hanc albedinem, & illam, quæ subiecto differunt, & vnum actû est separatim ab altero: at distinctio realis in plus se habet, quia non solum est inter illa, quæ actû separata sunt, sed inter illa, quæ actû coniuncta sunt in vno subiecto, sed separari possunt, vt inter substantiam, & accidens, & materiam, & formam, & alia huiusmodi. Distinctio etiam specificæ propriè est inter species diuersas completas: sed distinctio formalis est inter species, & genera, vt inter animal, & hominem, & inter formalitates rerum eiusdem speciei, & denique inter illa, de quibus verificari possunt duo contradictoria, quæ non videntur esse propriè diuersæ speciei, vt sunt res, & modus eius: ens, & existentia: accidens, & modus eius: essendi qui est esse in alio; & alia huiusmodi, &c. I hæc de distinctionibus, & identitatibus.

Obie-
ctio.

F I N I S.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V
X Y Z,

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo
Pp Qq Rr Ss Tt Vv Xx Yy Zz,

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff, Et Tabula per se patet.

Censuram Subtilis & doctissimi Operis huius adhibuit cor
rectoriam, Illustrissimorum Rei literariæ Triumvirum
concessione, & admodum Reuerendi Auctoris Theologi
assensu, Doct. Huppertus Faber, Vbius, Agrippinas,
Germanus, I. C. minimus, Anno partus Virginis Deipa-
ræ 1622. Finemq. imposuit ipsis Idibus Quinctilis,
Ventijs.

VENTILIS. MDCXXII.

Admodum Reuerendi Auctoris Theologi Hupperti Faber, Vbii, Agrippinensis, Germani, I. C. minimi, Anno partus Virginis Deiparæ 1622. Finemq. imposuit ipsis Idibus Quinctilis, Ventijs.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

VENETIIS, MDCXXII.

Apud Franciscum & Felicem Bertonos, fratres germanos.

